Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

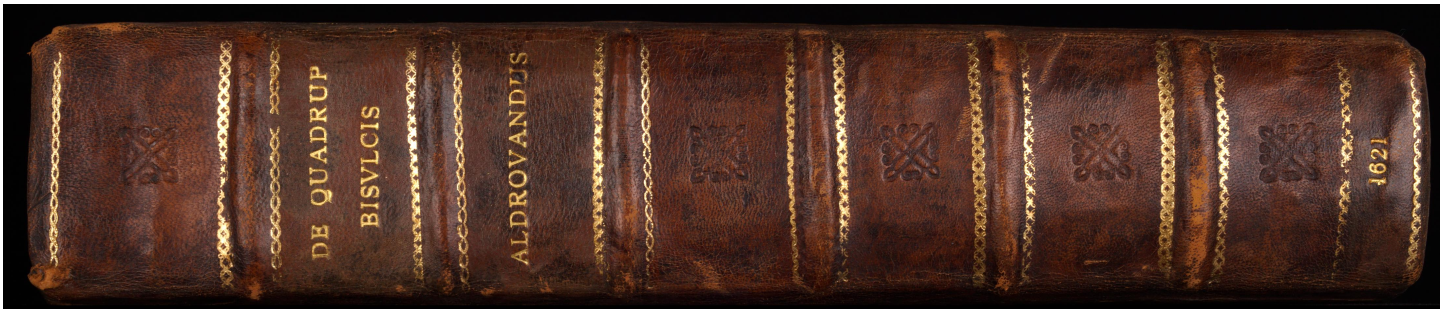
DE QUADRUP
BISVLCIS
ALDROVANDUS
1621

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

North Side

DEO DUCENTE

Case 3. Shelf 1. No 5.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

172/D/2
vol 6

R.&S.
13/2/49
DA

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

172 (vi)
D/2 vol 6

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

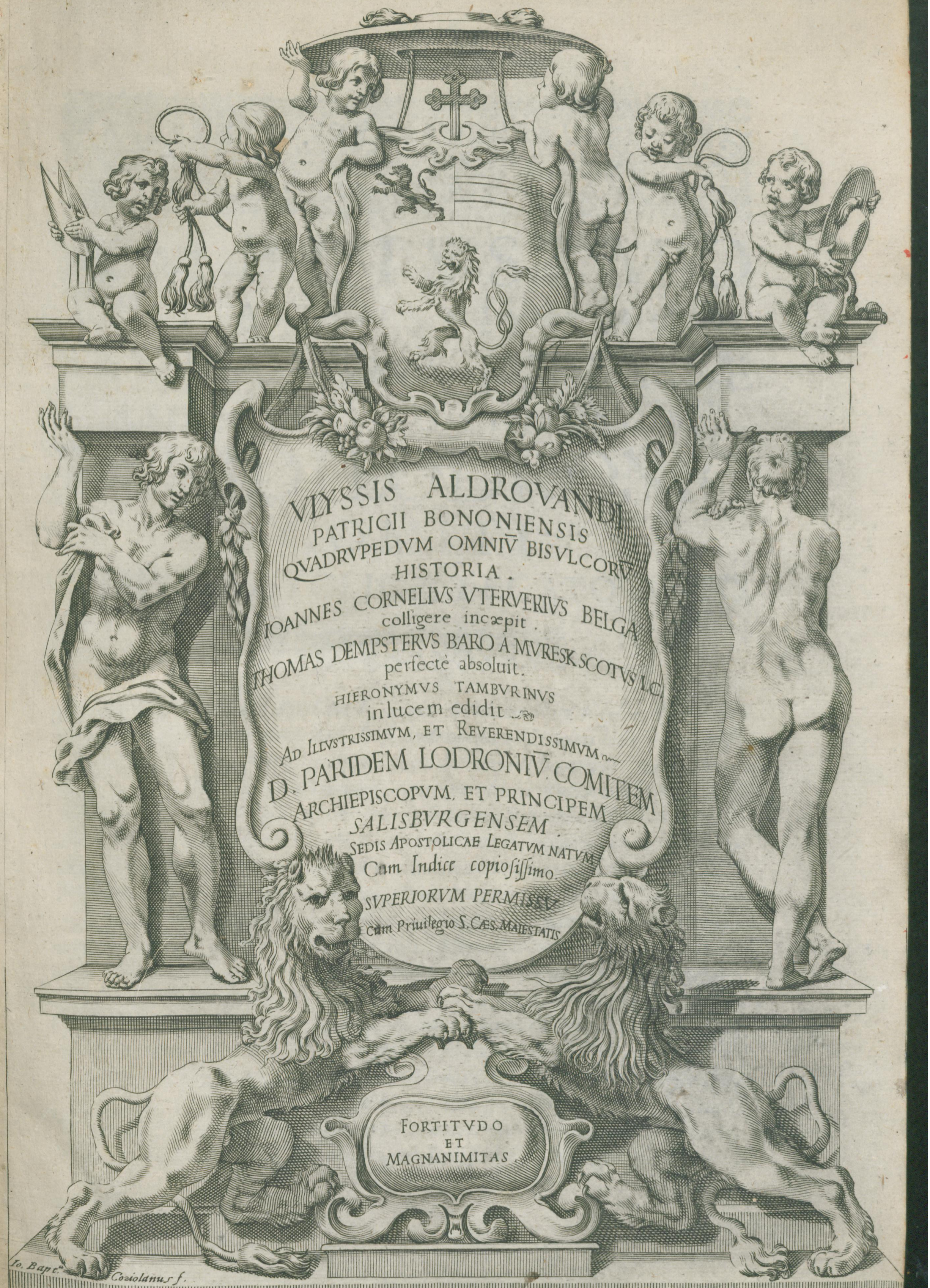

VLYSSIS ALDROVANDI
PATRICII BONONIENSIS
QVADRVPEDVM OMNIV̄ BISVLCORV̄ HISTORIA.

IOANNES CORNELIVS VTERVERIVS BELGA
colligere incæpit.
THOMAS DEMPSTERVS BARO A MVRESK SCOTVS I.C.
perfectè absoluit.
HIERONYMVS TAMBVRINVS
in lucem edidit

AD ILLVSTRISSIMVM, ET REVERENDISSIMVM
D. PARIDEM LODRONIV̄ COMITEM
ARCHIEPISCOPVM, ET PRINCIPEM
SALISBVRGENSEM.
SEDIS APOSTOLICAE LEGATVM NATVM
Cum Indice copioſiſſimo.

SVPERIORVM PERMISSV
Cum Priuilegio S. CÆS. MAIESTATIS

BONONIAE. Apud Sebaſtianum Bonhommium M.DC.XXI.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

AMPLISSIMO
ET AVGVSTISSIMO
SALISBVRGEN. ECCLESIÆ
ARCHIEPISCOPO ET PRINCIPI
PARIDI LODRONIO
COMITI
SEDIS APOSTOLICÆ LEGATO NATO.

NOBILISSIMI, atque doctiſsimi Viri Vlyſsis Aldrouandi abſolutiſsima hæc de Quadrupedibus Biſulcis hiſtoria, nobiliſsimum ſimul, ac doctiſsimum Principem expetebat, vt illa, ob Argumenti præſtantiam, cæteris eiuſdem Auctoris Operibus iam editis nihilo inferior, non inferiorem Patroni auctoritatem inueniret. Illud mihi animo meditanti, tu Auguſtiſsime Princeps occurriſti, cuius comitas, morum ſuauitas, caſtimonia, ac, ſupra iuuenilem ætatem, prudentia, Ciuitati Bononiæ, dum per biennium in Collegio Nobilium fuiſti, clarè adeo effulſit, vt te, non modo ad iſtam dignitatem, ſed ad maiorem etiam à Natura genitum iudicauerit, quæ glorioſum ſibi valde ducit, quod duos Antiſtites, è ſuo contubernio ad Ampliſsimam iſtam ſedem, continuato honore, dederit, Celſitudiniq; tuæ, famæ augumentum, ac ſupremos apices auguratur, vt ibi tandem domineris, vnde Nobiliſsima gens tua originem trahit: cuius primus Parens, quam longè recolitur memoria, patricia, Romæ, dignitate, ex Idolatriæ tenebris, ad Euangelij lucem emerſit, eaq; de cauſa, à ſæuiente in primos Chriſtianos Nerone proſcriptus, Brixiam fortunarum ſuarum ſedem elegit, moxq; in Rhetico tractu, Caſtrum Romanum, quod prius Lodronium appellabant, erexit: ex hac Proſapia inuictus, & longus Nepotum ordo, nihil interrupta ſerie, proceſsit: nec ego, quod eſt notiſ-

ſimum recenſeo, ſed apices ſecuturus, clariſſimos, recentiori memoria, nobiliſſimi ſtemmatis iſtius viros, nec omnes, ex veræ virtutis ſpecula diſpiciam. Paris, apud vicinos in amore, apud hoſtes in terrore habitus, hæredes reliquit Petrum, & Georgium, qui, auito Patrimonio, eoq́; ampliſſimo, quattuor oppida adiecere, ac ſub annum 1442. Sacri Romani Imperij Comites renunciati fuere. Ludouicus de Chriſtiana Republica optime meritus, germanicarum copiarum, pro Ferdinando Romanorum Rege in Hungaria ductor, in funeſto illo Chriſtianorum ab Exechio receptu, ſummo Duce exercitum deſerente, ſe, veluti piacularem victimam, Turcarum ſæuitie, inuicto animo obiecit, vt quos viuus, fortuna aduerſante, non poſſet, fortiſſimè cadens ſuperaret, namq́; turmarum quæ ſubſtiterant Imperator ſalutatus, equo deſiliens, vt gregarij militis petulantiæ obuiam iret, ſuos ad pugnam adhortatus, victoriam diu ancipitem fecit, cùm tandem, poſt multam inimicorum internecionem, quaſi mortem ſibi imminentem vindicaturus, perijt, nec tamen interijt; Illius .n. caput, quaſi Victoriæ trophæum, Conſtantinopolim Solimano delatum, ſe victum, de victore triumphum reportaſſe, loquaci ſilentio clamabat. Ex eadem gente Ioannes Baptiſta, inuictiſſimo Carolo Quinto à ſacro Cubiculo, bello Germanico, eiuſdem Cæſaris auſpicijs Præfectus, tranſlato in Inſubriam bello, acerrimè rem gerens, ad Caſalem eſt interemptus, cuius non fortunarum modo, ſed virtutis hæres Albericus, bello Belgico inclytus, Meſſanæ in Sicilia, extremum diem clauſit. Hieronymus, cognomento Aenobarbus varios à rebus geſtis titulos ſibi parauit. alter Hieronymus, in Belgio, Inſubria, Luſitaniaq́; diutina ſtipendia meritus, ob inſignem fortitudinis bellicæ commendationem, Doriphoris Catholicæ Maieſtatis Præpoſitus. Gaſpar Aulæ Præfectus, Maximiliani Auguſti ſecretorum etiam conſcius, multisq́; Legationibus præſtantiſſimè obitis celebratus. Frater huic Paris, qui bello Alemanico, contra Chriſtianæ Religionis hoſtes ſuſcepto, egregiam Carolo Quinto operam nauauit, cuius probitas adeo ſublimis, fides adeo inculpata, vt Maximilianus filios ſuos Rudolphum, qui poſtea ei in Imperio ſucceſſit, & Erneſtum Archiducem in Hiſpaniam proficiſcentes illius curæ commiſerit, cum titulo Cubicularij maximi: Ille, obſequij gloria in ſuos Principes nemini ſecundus, ſuſcepit Nicolaum Celſitudinis tuæ Parentem, qui, ephebus, Sereniſſimis Auſtriæ Principibus ab auro potorio fuit, Tyrolenſis comitatus deinde Proconſul, mox, creſcente ætate, honorum incrementa adeptus, expeditionibus Inſubrica, Luſitanica, Geneuenſi ita ſe geſſit, vt immortalem famam apud Hiſtoricos Hiſpanos ſit conſecutus; tandem duplicis Germanorum Legionis, à Philippo Tertio, Tribunus nominatus, ſuæ virtutis præmium à maximi Principis iudicio recepit, cui, adhuc Superſtiti, maiora in dies, ipſa merita pollicentur. At ego, calamum ad aliorum, qui in iſta familia maximè claruerunt, Laudes currentem comprimo, ne hiſtoriam videar contexiſſe, ſed ingentium virtutum admirator, ac tanti ſplendoris intuitu, oculorum acie hebetatus, vt noctua ad Solem, caliginem, quibuſdam veluti radijs emiſſis, diſcutio, & Salisburgenſem Eccleſiam tibi traditam, animo gratulor, quæ ſi Antiſtites, genere, & virtute

nobi-

nobiliſsimos ſemper habuit, ijs Celſitudinem tuam nihilo inferiorem, anteacta vita promittit: ⊕, lubens quidem, Ampliſsime Præſul acta tua præclariſsimè geſta intueor: primùm Metropolitæ iſtius Sedis Canonicum te video. tum Præpoſitum, mox, gliſcente in immenſum honore, Cubicularium maximum, Cameræ, vt vocant Præſidem ſecretiori Principum prædeceſſorum conſilio admiſſum; exinde ad Pontificem, Cæſarem, ac Bauariæ Ducem Legationibus perfunctum, & cum Mandatis de rebus planè arduis deſtinatum: quæ tamen omnia, licet impetratu non obuia, à ſumma tua prudentia, ac ſingulari dexteritate feliciter confecta, in cauſa fuere, cur Nobiliſsimus iſte, ſimul & ſapientiſsimus Canonicorum cœtus te, tantis muneribus functum, Archiepiſcopatus honore inſigniret. Eo dignitatum numero Auguſtiſsime Princeps auctus, ne dedigneris me tenuem Celſitudinis tuæ clientem aliquod clientelæ Donarium, meritorum, ac virtutis tuæ Fano æternum, Aldrouando conciliatore, conſecrare; quod ſi impetrauero, vt humiliter rogo, maximum laboris mei præmium tuliſſe arbitrabor. Vale magnum Eccleſiæ columen, ac diù feliciſsimus vale. Bononiæ Kalendis Aprilis 1621.

Celſitudinis Tuæ

Humiliſsimus ſeruus, & cliens.

Hieronymus Tamburinus.

Ad Illuſtriſsimum, & Reuerendiſsimum D.
PARIDEM LODRONIVM COMITEM ARCHIEPISCOPVM;
& Principem Salisburgenſem.

D. CAMILLI GONZAGÆ MARCH. & ſacri Romani Imperij Principis. Collegij Nobilium Bononiæ.

ACcipe *FELSINEAE* *tibi debita munera laudis,*
Tu quoq; FELSINAEI ſplendor, Honorq. Laris.
Noſtra tuæ quondam Muſæa addicta Mineruæ
Optabant meritis talia ferre tuis.
Annuit optatis doctrina clarus VLYSSES,
Ingenio Mundum menſus vtrumq; ſuo:
Hic eſt, Oceanum qui nullo errore per amplum
Errauit, terras vidit, iterq; Poli.
Tu tamen Ille es, quo nos exultamus alumno;
Quem cultu inſignem ſacra tiara facit.
QVADRVPEDVM Liber hic genus exhibet omne ferarum,
Quas miteſcentes vngula ſecta notat,
Hinc Tu noris, oues, quibus optima paſcua præſtas,
Hanc quoq; in humana ducere mente notam.
Hinc pariter concepta tibi Nos vota canemus;
Det ventura citò proſpera verba Deus.
Vt genus omne ouium, libro Ille expreßit in iſto,
Sic Tu ſupremus Paſtor in orbe regas.

IN EVNDEM

D. Galeoti Pici Principis Mirandulani. Coll. Nobil.

MVSARVM in gremio excoluit Te FELSINA quondam.
Et Puero Nutrix lactea dona dedit.
Nunc meritis, oſtroq; grauem veneratur Alumnum;
Doctaq; fert docto munera docta Viro.
Naturæ Liber interpres miracula pandit
Beluarum; noſtrum pandat, & obſequium.
Hoc numeroſa tenet, ceu ſaltum, Belua volumen;
Venatum huc, Princeps, ſi libet, ire potes.
Nil opus eſt ferro, curſu, clamore, plagisve;
Præda tuos ſupplex accidit ante pedes.
Tu, Princeps, turbam ne dedignare precantem;
Te nanq; in Beluis FELSINA tota colit.

IN EVNDEM

Co. Io. Pauli Pepuli Bononienſis. Coll. Nobil.

NON iam FELSINEO Graius contendat VLYSSES:
Aſtra ſuper victrix, FELSINA, tolle caput.
Verſare ille dolos mendax, & fallere doctus:
Hic quæcunq; docet, non niſi vera docet.
Ille diu victor terris iactatns, & alto:
Maior hic inuidiæ non vada cæca timet.
Illum Mæonius celebrauit carmine Vates:
Hic, DEMPSTERE, tua clarior arte nitet.
Ille hominum mores multorum vidit, & Vrbes:
Non vagus, in Patria, plus videt iſte ſua.
Alcinoi hoſpitio iactat ſe naufragus ille:
Nimirum hæc noſtro gloria ſola deeſt;
At tu ſi læto, LODRONI, exceperis ore,
Nil erit hic Grai conditione minor.

IN EVNDEM

Io. Franciſci Maurocœni Patricij Veneti. Coll. Nobil.

NOBILIVM cœtus, ſophiæ quem **FELSINA** *nutrit,*
Te puerum gaudet continuiſſe ſinu:
Hìc, lac exſuxit tua virtus, inclite Princeps,
Quæ iam grandæuo robore firma viget:
Hanc dignam meritis laudem ſi forte recuſas,
Virtuti faciet Bellua prona fidem.

IN EVNDEM

Comitis Borſij S. Bonifacij Patauini. Coll. Nobil.

ILLVSTREM fœtum tibi Tellus Itala mittit,
Qui gremium, Princeps, geſtit adire tuum.
Lactis odor niuei, tua quod clementia fundit,
Prolem in diſtantem pertrahit vſque ſinum.
Laus eſt rara; tuis properant quod, & extera pendent
Ingenia, ò diues Paſtor, ab vberibus.

IN EVNDEM

Comitis Franciſci à Puteo Taurinenſis. Coll. Nobil.

DOCTAM ALDROVANDVS ſobolem conceperat; illi,
Atq; huic ſed duram fata dedere necem.
Suſcitat extinctos THOMAS, clariſsime Præſul,
Vt ſub te longos viuat vterq; dies.
Ergo foue, ſerua; doctum ne deſpice munus:
Rem facere, & factam par retinere decus.

IN EVNDEM

Comitis Franciſci Pepuli Bononienſis. Coll. Nobil.

DISSIMILIS natura Feris, incultaq; libro;
At ſimili quæuis Te colit obſequio.
Ora ſonant, audin? vario diſcordia cantu:
Omnibus in laudes vox tamen vna tuam.
Viue diu, Princeps, creſcit tua fama per Orbem:
Quid faciant homines, ſi coluere Feræ?

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

IN EVNDEM

Comitis Franciſci Riccij Ferrarienſis. Coll. Nobil.

ACCIPE *iucundo, quæ dat Tibi* FELSINA *vultu,*
Munera: ſunt animi tot monimenta ſui.
Te, memor, his magnum donis veneratur Alumnum,
Et mentem, & munus ſacrat, & officium.
Accipe: quot laudes, Princeps, virtute mereris,
Tot Tibi doctrinæ grata rependit opes.

IN EVNDEM

Thomæ Tamburini Bononienſis.

ABLATAM *thalamis, Patriam deduxit in Vrbem*
Priamides Helen. Præda cruenta nimis.
Tu PARIS*, Iliaci renouaſti furta, ſed arte*
Tuta, Palladias depopulatus opes.
Rettulit ille neces pro furto; munera, ſed tu
Pallade pro rapta FELSINA *ab Vrbe refers.*

Ad Hieronymum Tamburinum.

MELLIFLVVM *gratatur opus tibi clara iuuentus;*
Doctaq; Nobilibus ſpargere mella fauis;
Hæc PARIDI *ſophiæ ſacras dum mella: viretis*
Sedula, qui in noſtris dulcia legit apis.
Libarent auidis ſophiæ, vt meliora labellis,
Haud alio poteras credere mella fauo:

Collegium Nobilium Bononienſi.

Iſtud Volumen de Quadrupedibus Biſulcis Excellentiſſimi, & celeberrimi Vlyſſis Aldrouandi, vidi Ego Don Marcellus Baldaſſinus Clericus regularis Congregationis S. Pauli, & Rector ſacræ Pœnitentiariæ Cathedralis, atque pro Archiepiſcopali Curia Bononienſi reuiſor deputatus; Et quod nihil contra ſanctæ fidei dogmata, vel probatos mores, aut ſacri Indicis regulas contineret, & non paruam vtilitatem Viris ſtudioſis allaturum eſſet, vt typis mandaretur approbaui.

Idem qui ſupra Don Marcellus Baldaſſinus.

Volumen hoc Excellentiſſimi D. Vlyſſis Aldrouandi de Quadrupedibus Biſulcis vidi maxima cura, ac diligentia elaboratum, ac fabricatum; & quia inde animaduerti non paruam ſtudioſos percepturos eſſe vtilitatem, neq; in eo reperiri, quod ſit contra Regulas Pontificij Indicis, ideo typis mandari poſſe cenſui.

Imprimatur ergò.

Ego Fr. Hieronymus Onuphrius, Theologus Bononiæ Collegiatus, atq; ibidem Lector publicus, ac ſac. Inquiſit. Conſultor, pro Reuerendiſs. P. Inquiſ. Bonon.

Summa Priuilegij S. Cæſareæ Maieſtatis.

Priuilegio Sacræ Cæſareæ Maieſtatis cautum eſt, ne quis aliquam hiſtoriarum Vlyſſis Aldrouandi Bonon. quæ agunt de animalibus, & per conſequens, etiam de Quadrupedibus Biſulcis, in toto, vel in parte abſq; voluntate, & proprio authoris, aut eius hęredum conſenſu, intra decennium, à die quo abſolutum fuerit volumen inchoandum, recudat, aut alibi recuſam vendat, ſub pœna, quotieſcunque deprehenſus fuerit, priuationis omnium librorum, & decem marcharum auri puri, prout latiùs patet in dyplomate Cæſareo dato in arce regia Pragæ, die prima Aprilis, anno milleſimo quingenteſimo nonageſimo nono.

Rodulphus Imperator.

Rodulphus Coradutius.

Ad mandatum Sacræ Cæſareæ Maieſtatis proprium
Io. Barnitius.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

LECTORI MEO.

THOMAS DEMPSTERVS
humaniorum litterarum in Archigymnaſio
Bononienſi Profeſſor primarius.

INTER ea humanitatis, & honorificentiæ argumenta quibus Illuſtriſſimus Senatus Bononienſis me affecit; iſtud non vltimo loco repoſuerim, quod cum Ioannes Cornelius Vteruerius Belga deſignatus fuiſſet cuſtodiæ inæſtimabilis illius Theſauri, aut, vt verius dicam, Sacrarij θαυματοφυλακίου, quod æternæ famæ Vlyſſes Aldrouandus S. P. Q. B. legarat, è viuis deceſſiſſet, curam perficiendi tam digni operis mihi demandarit. Et quid ni inter clariſſimos ingenij mei labores hoc reputem? nam ſiue opus ipſum ſpectetur, variam eruditionem deſiderat, nec perfunctoriè tractandum erat, ſiue Vteruerij merita reputo, ingentia ſunt: ille enim vir omnibus ſcientijs inſtructiſſimus, &, vt verè dicam, SINE REPREHENSIONE NON SINE INVIDIA, ſiue maximi Senatus honoratiſſimum Calculum æſtimo, æſtimari non poteſt, me peregrinum ad tantum dignitatis aſſumptum, & ſi verum eſt GRATISSIMVM eſſe ETIAM IN MINORIBVS REBVS GRAVISSIMI PRINCIPIS IVDICIVM CONSEQVI, quantò gratius eſſe debet in re tam ardua non vnius Principis, ſed totius Senatus prudentiſſimi ſuffragia conſecutum, ſed quod culmen eſt VLYSSI ALDROVANDO, in partem curarum adſcitum quis non ſibi honorificum ducat? cuius audito nomine percipitur quicquid magni aut excelſi, aut nobilitas, aut literatura prefert, generis quippe ſplendor, ac Senatorius ſanguis paucos pares, nullos ſuperiores habebat: Literatura verò ſupra fidem, nam vt cætera taceantur, quis indefeſſam induſtriam, tàm variam lectionem, tàm accuratas obſeruationes, tàm acre iudicium, tàm inconniuentes oculos, tàm firmam manum, aut in alio vnquam vidit? aut in illo ſatis poteſt admirari? qui non quemlibet ex vetuſtis ſcriptorem numero librorum à ſe compoſitorum, & dignitate operum ſuperauit, ſed et naturæ ipſius latifundia extentis ingenij, & ſtudij terminis adæquauit, &, vt ſemel dicam, fuiſſe perhibetur

Cenſorin. cap. 5.
Plin. lib. 4. epiſt. 8.

PIVS, IVSTVS, VERVS, REPREHENSIONIS EXPERS.

Sileant ergo Ægyptij, nec Ædeſium ſuum iactent, nec Tiberius princeps Cymbalum mundi ſuum illum alummum vocet, Nec Heliopolitæ Acamathum ſuum extollant, & Auguſtus Cæſar parcat, tàm immodicè Arium honoribus decorare, nihil hîc ſibi vindicat Cardianus, nec Timæus Tauromænita, nec Potamon licet eruditum laudet impotens Princeps: audacter dixero, fabula eſt quicquid in iſto ſtudiorum genere priſci, aut recentiores attigerunt, & præ illo ſordet, vt non minus ille omnem omnium doctorum Genium imbibiſſe, & veluti in naturam transfudiſſe ſuam cenſeatur quam ἑξακοντάλιθον gemma ſexaginta aliarum virtutes complectitur. Cum iſtius tanti viri fama ſuperſtite, & gloria nunquam moritura nomen meum eſſe coniunctum, quis non videt quam ſit honorificum? dedi operam, & ſi Bibliotheca illius excluſus, ne tanto fauentiſſimi Senatus iudicio indignus viderer, nec ego ſanè ἀγεροχοὺς, aut eos quos contumeliæ notos fecerunt vllatenus curo, præſtiti quod potui, immortalis ALDROVANDI veſtigijs inhæſi, prudentiſſimo Senatui morem geſſi, ſi tibi placui, voto & muneri meo ſatis eſt. VALE. A tuo.

Tzetzes Chiliad. 2. cap. 64.
Solin. c 34.
Tzet. Chiliad. 9. c. 57

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

VLYSSIS ALDROVANDI PHILOSOPHI, ET PATRITII BONONIEN.

IN LIBROS DE QVADRVPEDIBVS BISVLCIS PROLEGOMENA.

DE ſolipedis (τοῖς μώνυχοις) integro iam volumine actum eſt. Hiſce Ariſtoteles τὰ διχηλὰ opponit, quorum pedes in binas finduntur vngulas, quare & διαχιδῆ vocantur, quaſi bifida, aut bipartita: Latini ſimili ratione ſignificanter biſulca dicunt, quamuis nonnunquam latiùs hæc vox ſumatur, pro omni videlicet eo, quod in duas diuiſum eſt cuſpides, quo modo biſulcam caudam Plinius, biſulcos arborum ramos Columella, biſulcam linguam Plautus dixit. Hoc autem quadrupedum genus vngulam propriè diuidere in ſacris biblijs legimus: nam licet multifida, vt lepus, canis, leo, & id genus alia pedes in digitos habeant ſciſſos, non dicuntur tamen vngulam diuidere, quin ne camelus quidem, quem alioqui Ariſtoteles inter biſulca recenſuit, quoniam non eo quo boues, oues & capræ, modo, vngulæ eius diuiduntur. Biſulcorum duo reperio genera, aquaticum vnum, terreſtre alterum. Ex aquatilibus ſolum hucuſq; noui hippopotamum. Terreſtrium alia armantur cornibus, alia cornibus carent. Cornigera omnia ruminant: ex non cornutis ſolus camelus. Si igitur de ruminatione, & de cornibus, ne eadem ſæpius repetere cogamur, quædam præfatus fuero, nemo puto, vitio vertet. Eſt autem ruminare deglutitum ſemel pabulũ, mox ad os regurgitare, quod Apuleius rumigare vocauit, Plinius & Quintilianus remãdere, Græci μηρυκάζειν, vel μηρυκᾶν, παρὰ τὸ μηρύειν, quod eſt reuoluere, vnde & latini nonnulli ruminationem non à loco, ad quem cibus reuoluitur, ſed à quo ſurſum ad os repellitur, dixiſſe videntur, nimirum à rumine, quod vt ait Feſtus, locus eſt in ventre, quò cibus demittitur, & vnde redditur: & per translationem pro ipſo etiam ſumitur ventriculo: Hinc illud Pomponij in Proſtibulo, vt idem Nonius citat: *Ego rumorem parui facio, dum ſit rumen qui impleat*: è contrario Seruius ruminationem à ruma deducit, quam ait eminentiorem colli partem eſſe, ad quam demiſſus cibus à certis reuocatur animalibus: & ab eo non diſſentit Feſtus, cùm rumare antiquos dixiſſe ait pro ruminare, & cùm ruma à veteribus diceretur mamma, à qua hodieque ſubrumi dicuntur agni, hoc eſt, qui adhuc, vt Perottus loquitur, ſub mamma habentur: ita pariter rumẽ ipſa vocabatur mãma, vt clariſſimè docet nos Plinius, dum inquit: *Colitur ficus arbor in foro ac comitio Romæ nata, ſacra fulgoribus ibi conditis: magisq́; ob memoriam eius, quæ nutrix fuit Romuli, ac Remi conditoris appellata, quoniam ſub ea inuenta eſt lupa infantibus præbens rumen: ita enim vocabant mammam*. Qua de cauſa ipſa quoque ficus rumula fuit appellata: Ouidius id teſtatur in Faſtis:

Arbor erat, remanent veſtigia, quæque vocatur
Romula nunc ficus, rumula ficus erat.

Hinc Rumina ſiue Rumia dea, quæ lactentibus pueris præſidebat, dicta eſt, & ruminus Iupiter,

Biſida quæ: Biſulca.

Vngulã quæ diuidant.

Biſulcorum genera quot.

Quæ animalia ruminẽt.

Ruminatio vnde dicta.

Rumẽ quid.

Ruma quid.

Rumare qd.

lib.15.c.18.

Ficus rumula.

Rumina dea

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

Ruminus Iupiter.

quòd animalia ruma ſiue rumice aleret. Sed & irrumare pro lactare apud veteres habemus, quaſi rumam in os inſerere, quod verbum poſtmodum in fœdæ libidinis ſignificationem eſt translatum.

Rumis. lib. 2.

Appellatur hæc eadem pars rumis: teſtis eſt Varro de lingua Latina. *Antiquo*(inquit) *vocabulo mamma dicebatur rumis, vnde dicuntur ſubrumi agni lactentes:* necnon frumen, vt Seruius annotauit his verbis: *Frumen eminens ſub mento gutturis pars: laringem Græci vocant; latini & Celſus fauces.*

Frumen. lib. 5. Var. lect. cap. 13. Lib. 7. cōtra gentes.

Arbitratur Hieronymus Mercurialis ruminandi vocabulum ab erumnis potuiſſe manare, quando Arnobius ſcribit, *erumnas eſſe prima in gurgulionibus capita:* ego tamen à rumine potius, aut à ruma ideſt mamma deduxerim: cum enim ruminant quadrupedes, ſugere quodammodo videntur.

Ruminationis neceſſitas.

Eſt autem ruminatio iſtiuſmodi animantibus apprimè vtilis ac neceſſaria, propterea quòd cùm pabulo veſcantur duriore, id more aliorum primo conterere læuigareque nequeunt, ob ſuperioris mandibulæ dentium inopiam; & quia inferiores et iam minimè habent ſerratos: quamobrem rudi primùm ea & leui quadam inciſione fracta & comminuta obliguriunt, quæ tepida quadam humiditate imbibita in prima alui cauitate molliora redduntur, atque mox ad fauces teneriora repulſa melius attenuantur, (perinde àc ſenibus contingere ſolet, qui cùm & ipſi dentium laborent inopia, panem priuſquam ori admouent, vino alioue conſpergunt humore, atque eo emollitum modo, calloſis ſuis ſubinde gingiuis nullo propemodum negocio conterunt, vnde ſenes ruminare circumfertur.)

Ventres plures pro dentibus. Lib. 6. c. 3.

Dentium enim defectum, ventrium multitudine ſagaciſſima natura compenſauit, ſicuti nos monuit Galenus in opere de anatomicis adminiſtrationibus, vbi ait; Animal quod ſuperiores dentes non habet, ventriculos neceſſario plures habere, vt in primum ſtatim pabulum ingerat, mox ex hoc ruminans ore conficiat, dein rurſus in alium ventrem deglutiat, ex hoc rurſus in alium transferat.

lib. 3. de par. c. 14.

Docuit id quoque Ariſtoteles, vbi ex profeſſo de ventris diuerſitatibus agit & partium eodem pertinentiū. Ventres(inquit) nec magnitudine, neque ſpecie ſimul ſimiles inter ſe ſunt: ſed quæ in ſanguineo genere vtrinque dentata, & viuipera ſunt, hæc ſimplicem habent vētrem, vt homo, canis, leo & reliqua quorum pedes in plures digitos finduntur, & quæ aut ſolipeda ſunt, vt equus, mulus, aſinus, aut biſulca quidem, ſed vtraque parte dentata, vt ſus, niſi aliqua præ ſui corporis magnitudine, aut difficultate cibi non ad concoctionem idonei, ſed ſpinoſi & lignei, multiplicem habeant, vt camelus; quemadmodum cornigera habent; quippe quæ non vtraque parte dentata ſunt,

Cameli dētes, & ventres.

& camelus quidem (quanquam cornibus caret) ideo non ſupernè dentata eſt, quòd ei magis neceſſarium eſt, ventrem talem habere, quàm dentes priores. Cùm itaque ventrem ſimilem non vtrinque dentatis habeat, dentes etiam ſimili modo ſortitur, vtpote parum neceſſarios. Quin etiam cùm cibus durus ſpinoſuſq; ſit, natura dentium portione terrena ad palati callum atque duritiam abuſa eſt. Habent hæc ſingula plures ventres, vt ouis, capra, ceruus & ſimilia, vt cùm officium oris non ſatis in molendo cibo adhibetur propter inopiam dentium, munus ventriū expleat, dum alius ab alio cibum recipit, ſcilicet primus inconfectum, ſecundus aliquantulum confectum, tertius plenius, quartus perquā plenè confectum.

Ventrium nomina, & deſcriptio. lib. 2. Hiſt. vlt.

Ita fit vt genus hoc animalium receptacula cibi habeat plura, quibus nomina hæc aut indita ſunt, aut indere licet, κοιλία, κεκρύφαλος, ἐχῖνος, ἤνυστρον, ideſt, venter, araneum ſiue reticulum, omaſum & abomaſum. Hoſce eoſdem ventres idem philoſophus ſic depinxit: Quadrupedes viuiperæ, cornigerę, altera maxilla dentatæ quaternos eiuſmodi habent ſinus, quæ quidem & ruminare dicuntur: gula enim incipiens ab ore deorſum tēdit ad pulmonem ſeptumque tranſuerſum: hinc ſe ad ventrem applicat maiorem, qui parte interiore aſper interceptuſque eſt, ac prope gulæ cōmiſſuram ſinum ſibi adnexum habet, quem ex argumento reticulum appellant. Eſt enim ventri ſimilis extrinſecus, intus reticulis mulierum implexis, magnitudine multò quàm venter maior. Hunc excipit omaſum parte interiore aſperum, cancellatum, cruſtatum, magnitudine reticuli. Abomaſum venter ab eo alius iungitur, magnitudine amplior omaſo, forma oblongior, cancellis intus, & cruſtis multis, magnis & leuibus innormatus, mox inteſtinum conſequitur. Cornigera altera maxilla dentata omnia ad hunc modum, ſuum habere ventrem, certum eſt. Hæc omnia ille.

Ventrium vſus, & qualitas.

Primus itaque venter magnitudine atque capacitate reliquos ſuperat, vt ruminantia maiorem pabuli copiā deglutire poſſent, & tanquam in penario loco reconditum reſeruare, ac mox maiori ocio regurgitando remandere ſiue ruminare. Quartus inteſtini inſtar oblongus eſt, cùm cæteri conglobati ac rotondiores exiſtant, cæterùm in medio extuberat.

Vētres circulares.

Natura autem priores omnes circulares fecit, quoniam præ cæteris capaciſſima eſt iſtiuſmodi figura. Debebant enim pabuli plurimum recipere. Primus & ſecundus pabuli ſinus extremitati œſophagi finitimi ſunt, ille quidem vt cibos ruditer commanſos, hic verò vt remanſos reciperet, ne tum attenuati pabuli, tum rudis inutilis permiſtio confuſioque fieret. In prima alui cauitate rudis adhuc eſca cernitur, quin & feſtucæ & vix lacerati ſurculi. In ſecundo autem ſinu amplius conficitur cibus, & magis adhuc in tertio elaboratur, vt in nouiſſimo tandem concoctio abſoluatur: vbi nempe in chylum ſiue cremorem lacteum abit. Omnium item interior tunica dura eſt, durior tamen omnium prioris ventriculi, qui ſcabra & aſpera alimenta recipit.

pit. Hæc præ ceteris etiam eſt aſpera, ne ſi lubrica eſſet, iſtiuſmodi rudis cibus in ſequentem prolaberetur. Sed & palatum ſimiliter durum eſt & aſperum, idque duplicem ob finem, cum ſcilicet quem iam primo ventri aſſignauimus; (Cum enim pronè paſcantur iſtiuſmodi animantes & primoribus ſuperioris maxillæ dentibus ſint deſtitutæ, oſque molli membrana veſtitum habeant, pabulũ nullo negocio ex ore lubrico elaberetur.) tum ad faciliorem durioris pabuli contritionem. Quid enim inferiores dentes ſoli facerent? Vidit hunc alterum naturæ finem Galenus loco nuperrimè citato: Sed non (inquit) quia cornigera ſunt, ideo plures habent ventriculos, vel ruminant: quia autem durum ſpinoſumque cibum aſſumunt, non indigent dentibus ſuperioribus, quippe & camelus, quanquam cornibus careat, tamen & ruminat, & multos habet ventres, quoniam ſpinoſum ligneũque alimentum depaſcitur. Huius autem gratia interior quoque oris membrana ex toto aſpera eſt, & ea quæ ventribus obducta eſt, ſimiliter. Non eſt autem ſolummodo aſpera iſtiuſmodi tunica, verum vt ex Ariſtotele paulò ante dicebamus, dura & calloſa. Ad hæc, tria in eodem Galeno obſeruo: primùm dum ait, *non quia cornigera ſunt, ideo plures habent ventriculos & ruminant*; cùm certum ſit quia cornigera ſunt, tot ventres habere, atque ruminare, nam dentium materia abit in cornua, quod docuit ipſe Ariſtoteles his verbis: Cæteris animalibus quibus hæc materia non in cornua ſecedit, aut dentium ipſorum magnitudinem communi omnium incremento natura auxit, aut dentes exertos, veluti cornua, è maxillis produxit. Noto ſecundò, quod inquit: *non indigent dentibus ſuperioribus, quia cibum durum ſpinoſumq́ aſſumunt*: Quo enim durius aſperiuſque pabulum eſt, eò non ſolũ magis egent dentibus, ſed & validiſſimis: tertiò eundem interni ventris aſperitati vſum tribuit, quẽ aſperitati palati, cùm huic duplex ſit vſus, retinendi ſcilicet alimentum, ne elabatur, & conterendi. Vnde viri docti Galeni codicem deprauatum eſſe arbitrantur; cæterùm eam tantùm partem reſtituunt, quæ de dentibus agit. Ioannes Aemilianus Ferrarienſis in ſua naturali de ruminantibus hiſtoria arbitratur, particulum ἐ negatiuam deprauatè legi pro cupulatiua καὶ, nimirum ſic: ἀλλ' οὐ διότι κεράσφορα, διὰ τοῦτο πλείονας ἔχει γαστέρας, ἢ μηρυκάζει, ἀλλὰ τῷ φρυγανώδη διεσθίειν τροφὴν, καὶ δεῖσθαι τῶν ἄνωθεν ὀδόντων, ideſt: Sed non quia cornua gerunt, ideo plures ventres habent, vel ruminant, at quia cibo aſpero duroque veſcuntur, ac ſuperioribus dentibus carent. Quam reſtitutionem ſequitur Mercurialis, diſſimulato tamen Aemiliani nomine. Negat verò etiam Mercurialis omnia hiſce dentibus priuata animalia duro eſſe palato (contra Auerroem quem nos ſecuti ſumus) argumẽto, quod in iſtiuſmodi cornigeris materia in cornibus fabricandis, ita cõſumpta ſit, vt non ſemper palato & linguæ durandis ſufficere queat. Sed producendum erat aliquod animal cornutum, cui molle ſit palatum. Reddit idem Auerroes, rationes, cur quatuor natura fecerit ventres, non autem plures aut pauciores, illas ſcilicet, quæ ferè à nobis declaratæ ſunt. Quod plures ſint dati (inquit) fuit cauſa, priuatio dentium, cibi durities, concoquendi imbecillitas, longa diſtantia, & magna cibi ad membra nutrienda diſſimilitudo, ita vt pluribus opus ſit tranſmutationibus. Quod verò quatuor, nec plures paucioresvè, hanc cauſam exiſtimat eſſe idem philoſophus, vt nempe primus venter cibũ inconcoctum reciperet, quod eſt velut horreum, nihilque ferè in illum operaretur, alij verò tres conficerent, eos verò etiam tres datos, quoniam ita naturæ commodum fuit. Nam tria habent duo extrema, atque medium, primus incipit cibum conficere, medius in cibum mediocriter operatur, tertius ipſum perficit. Iam verò Ariſtoteles alicubi non omnibus cornigeris, vna tantum parte dentatis ruminationem conuenire teſtatur, ſed domeſticis duntaxat. Ruminãt (inquit) quæ ſuperiore dentium ordine carent, vt boues, oues, capræ. Ex feris nullum adhuc ruminare conſtat, præterquam ea quæ aliquando cum hominibus exigunt, vt ceruus: hunc enim ruminare planum eſt. Quem locum à Plinio negligenter redditum Pierius arbitratur, cum ita habeat: *Ruminant præter iam dicta ſylueſtrium cerui, cùm à nobis aluntur*: quaſi verò (inquit ille) cicuratio ſit ruminationis cauſa. Sed enim, vt reor, vel aliquid deeſt, vel quod adduci non poſſum, Ariſtotelem non expreſſit, qui eo probat argumento ceruos ruminare, quia idem faciunt alti à nobis. Aliter etiam quàm Plinius, declarat eundem Ariſtotelis locum Albertus in octauo de animalibus, cùm ait: Nullum autem animal agreſte ruminare videtur, niſi creentur ad figuram alicuius domeſtici ruminantis, præter ſolum ceruum, & ea quæ ſunt ſimilia ceruo, ſicut capreolus, & equiceruus. Rurſus quod vna tantùm parte dentatis ruminatio propria ſit, haud vniuerſaliter verum eſt, ſunt enim nonnulla quæ vtrinq; dentata cùm ſint, ruminant tamen, vt ſcarus inter piſces, inter quadrupedes mus Ponticus, vt refert Atiſtoteles, & ex eo Plinius. Ruminat autem ſcarus, quia non vt cæteri piſces dentes habet ſerratos, ſed obtuſos, ſicuti ex hiſce philoſophi verbis colligitur: Piſcium generi (inquit) dati ſunt dentes, ſed ſerrati propè dixerim omnes. Genus enim quoddam exiguum eſt, quod non ſerratos habet dentes, vt qui Scarus appellatur, qui vnus & ruminare meritò ob eam rem creditur. Cur verò Ponticus mus ruminet, non habeo, quid dicam. Cùm tamen & vulgares noſtri mures ruminent, vt Plinius, & Albertus teſtantur, & Põticum quoque murem minimè ſerratos dentes habere, non eſt à ratione

Palatum cur aſperum.

In Galenum animaduerſio.

Li. 3. de par. animal. c. 1.

Galen. emendatur.

Syntag. 7.

Lib. 5. Var. lect. cap. 14.

In com. ad 3. de part. 14.

Cur plures ventres dati

Li. 9. hiſ. vlt.

Quæ cornigera ruminẽt.

Lib. 10. c. 73.

Hierogl. l. 8.

Ruminãtia vtrinque dẽtata.

Scarus cur ruminet.

3. de par. 14.

Lib.10.c.73

Lepus curru minet.

Lib.5. Var. lect. cap. 15.

Lepus & cuniculus cur quatuor ventres habeãt.

Lib.11.c.37.

Elephãtocur quatuor ventres.

Plinij error.

2.de hiſt.2.

lib.11.37.

Odyß. M.

alienum:iſtiuſmodi enim dentes vulgaribus noſtris muribus eſſe Plinius annotauit.Hic lib.11.cap. 37.elephantum quoque tradit quatuor habere ventres,quem tamen nemo etiam dixit ruminare. In ſacris præterea leporem & cuniculum ruminare legimus, ruminareque vero ſimillimum exiſtit. Lepus enim referente philoſopho coagulum habet,quod ruminantibus proprium eſt: ad hæc vterque ſoli inter quadrupedes digitatos herba veſcuntur. Hieronymus Mercurialis arbitratur iſtiuſmodi animantia (cuniculum,leporem,& murem Ponticum,) non potuiſſe plures ventres habere, quoniam parua ſunt animalia. Etenim videmus (inquit) quæcunque eos habent, vel magna eſſe, vel ſaltem non parua. Quia verò ventrem nequaquam craſſum,ſed tenuem,& pinguedinis expertem (nam leporem & cuniculum non pingueſcere Plinius dixit,& ſenſus confirmat) habuerunt,ideo cibum alioqui mollem non facilè ſuſtinent,præſertim quando multus ſumitur, nec dentibus bene præparatur,ſed ſtatim ob timorem deglutitur:ob quod ventriculus oneratus, cibum illum remittit in os:vbi rurſus eatenus præparatur,quatenus à ventriculo facilè confici queat. Immò vt in diſſectionibus videmus,cùm natura lepori & cuniculo ventriculum gracilem,ac tenuiſſimis membranis cuteque tectum dediſſet,neque quatuor ventres dare potuiſſet,vt reliqua ratione hæc compenſaret, præter ruminationem duo fecit; primò,inteſtina gracilia ijs pro ventriculo vno parauit: deinde cæcum inteſtinum,quod in alijs paruum effecerat,in his ampliſſimum atque capaciſſimum omnium effecit,quo eſſet tanquam poſtremus quidam ventriculus,vbi abſolueretur chylus: ſiquidem huiuſmodi inteſtinum ſemper materia chyloſa plenum inuenitur. Elephantus autem quod habuerit quatuor ventres (inquit ibidem Mercurialis) in cauſa eſſe potuit corporis magnitudo & forſan paucitas dentium ſuperiorum,quos ſolum quatuor habere,& veterum authoritate & experientia compertum eſt. Quanquam melius eſt fateamur,Plinium erraſſe, cum Ariſtotelem malè intellexerit, qui ſcribit,elephanti inteſtina adeò ſinuoſa eſſe,vt quatuor ventres habere videatur, ſicut pariter fefellit,vbi dixit, ruminantia geminum ventrem habere. Hucuſque Mercurialis, cuius eruditiſſimi viri rationes,quas de leporis cuniculique ruminationibus adfert,vt quidem neutiquã aſpernandæ ſunt, ita contrà necdum conſtat,cur mures,ac potiſſimum Pontici ruminent:hos enim cùm ſint ex latentibus hyeme animantibus, pinguefieri ratio ipſa ſuadet. Iam verò inter verè ruminantes,boui magis quàm cæteris ruminantibus ruminationem adaptari, ſatis ſuperque ex ijs innoteſcere ait Ioan. Aemylianus ſyntag. 8. quæ Homerus alicubi cecinit,ſnb indignati Solis, non Vlyſsis, vt ipſe ait, perſona,Iouem,vniuerſumque deorum conſeſſum alloquentis:

Εἰ δὲ μοι ὀ τίσωσι βοῶν ἐπιεικέ ἀμοιβὴν,
Δύσομαι εἰς Ἀΐδαο, καὶ ἐν νεκύεσσι φαείνω.

Vbi,inquit,Homerus aſcripſit bobus ἐπιεικεα ἀμοιβὴν,id eſt,vtilem ac congruam ruminationem. Cæterùm ſi in hoc ſenſu Homerum interpretemur,nullum planè eius verſus habebunt ſenſum. Queſtus erat Sol ſiue Apollo boues ſuos ab Vlyſsis ſocijs occiſos, Iouique & cæteris dijs immortalibus cominatur,niſi boum ſuorum necem vlciſcantur; ſe ad inferos deſcenſurum, lucemque ſuam mortuis tantum præbiturum,quamobrem Homeri interpretes latini ſic vertunt:

Quodſi mihi non luant boum condignam talionem
Diſcendam ad Plutonis domum, & inter mortuos lucebo.

Lib.6.c.6.

Cant. 16.

Quamobrem etſi ἀμοιβὴ pro ruminatione ſumi poſſit, ſignificat enim etiam mutationem, necnon etiam viciſsitudinem,& ruminatio quædam viciſsitudo eſt,hìc tamen, vt dicebam, non habet ſenſum. Boui verò præ cæteris omnibus ruminationem competere,libentur admitto, eique aſſentior. Nam & Columella,languentis bouis inditia recenſens,ait. *Propter quæ bos neque ruminat, neque lingua ſe detergit*: Etenim non ignorabat rerum ruſticarum conſultiſsimus, quàm eſſet boui conſentanea ipſa ruminatio:ideoque prius diuturniorem eius ruminationem commendauerat, vt quæ illius vires incolumes ſeruet. Dicemus igitur ruminationem propriè eorum eſſe,quæ altera tantùm parte dentes habent,impropriè leporis,cuniculi,muriumque,quare & Dantes Aligerius ſolis illam biſulcis attribuit,cùm in ſuo purgatorio ſic canit:

Le leggi ſon : ma chi non pon man ad eſſe?
Nullo; però che'l paſtor che precede,
Ruminar può, ma non hà l'vnghie feſſe.

Ruminationis modus et via.

14. de vſu part.14.

3. de facul. natural.

Cùm itaque talis in propriè ruminantibus ſit ventrium,palatique conſtitutio atque vſus,videndum modò de ruminationis modo atque via,per quam nimirum cibus ex priori ventre in os repellitur,& mox rurſus ab ore effunditur. Petrus Apponenſis in commentarijs, quos in Ariſtotelis problemata edidit,ait interiorem gulæ tunicam in iſtiuſmodi brutis ex duplici fibrarum genere eſſe contextam, longis videlicet ac tranſuerſis,illis vt pabulum ab ore ad ventrem feratur;his,vt ab eodem ventre ad os regrediatur. Atqui Galenus ſingula inſtrumenta dum agunt, rectis fibris quidem ad ſe trahere aſſerit,tranſuerſis verò excernere;retinere autem vtriſque ſimul. Proinde alicubi rationem red-

dens,

dens,cur homo difficulter vomat,cùm prius gulæ ſiue œſophagi conſtructionem indicaſſet,hoc ceu corollarium addidit. Atque idcirco deglutire facilius eſt,quàm vomere, quia deglutimus vtraque ventris tunica operante;interna trahente quidem; externa ſe contrahente;vtraque trudente: vomimus verò,altera tantùm,quæ foris eſt,agente,nec vlla in os trahente. Haud ruit tamen ſententia Apponenſis:nam licet,dum tranſuerſales interioris tunicæ ipſius gulæ fibras in iſtiuſmodi animalibus,rectis validiores eſſe aſſeueramus, (pabulum namque deuorare non poſſent)nihilominus ſi rectas fibras atque tranſuerſas,ſeſe mutuò impedire dixerimus,quotieſcumque vnà cooperātur, quandoquidem rectæ attrahere nequeunt,ſi à tranſuerſis diſtrahuntur: tranſuerſę item nequeunt expellere,à rectis turbatæ. Ex qua nimirum lucta tertia quædam naſcitur operatio,quæ neq; attractio, neque expulſio,at retentio appellatur. Sed enim ſi dum operantur rectæ,tranſuerſæ fuerint ocioſę, attrahendi facultas tunc exerceri poterit,& è contrario quando tranſuerſæ operantur, ſi rectæ quieſcant,facultas expellendi tunc temporis ſuo munere fungi poterit. Dici itaque poteſt ruminantia, rectis fibris alimenta deglutire,ocioſis tranſuerſis,& è cōtrario à vētre ad os repellere, trāſuerſis operantibus,rectis verò ocioſis. Vel fortaſsis rectiùs dicemus, rectas interioris tunicæ gulæ ruminantium fibras, non modò vtiles eſſe ad pabulum ingurgitandum,vt in alijs animalibus contingit, ſed etiam ad idem regurgitandum: Quare vomendi illa difficultas, de qua ex Galeno diximus, hìc locum non habet, cùm in ruminantibus rectæ fibræ ad fauces conuellantur, dum pabula regurgitant, quemadmodum item in ingurgitatione ad ſtomachum contrahuntur. Neque à vero fortaſsis etiam recedemus, ſi dixerimus Galenum per omnes fibras intelligere, non modò rectas tranſuerſaſque, quarum meminerat, quin imo obliquas etiam, quæ ex eiuſdem ſententia (eodem libro) facultatis retentricis miniſtræ ſunt. Per eandem autem viam ſiue partem contrarios fieri motus, minimè abſurdum eſt, ſi diuerſis fieri temporibus, (vt hìc fit) dicamus: idque probè oſtendit Galenus his verbis: Iam nec illud difficile compertum eſt,& tractionem, & expulſionem diuerſis temporibus per eundem meatum fieri,ſi modò uentris ſtomachus quam gulam vocamus,non cibos tantùm potionemque in ipſum ducere, ſed etiam in nauſeis contrario fungi miniſterio cernitur. Etiam veſicæ quæ ſub iecore eſt,collum cùm vnum ſit,tamen per ſe veſicam non ſolùm implet,ſed etiam vacuat. Vteri præterea ſtomachus,quod collum appellamus, pari modo, ſicut intra ſeminis,ita foras partus via eſt. Cæterùm hiſce rurſus aduerſari videtur philoſophum,qui ruminantibus ructare negatum eſſe tradit. Nam ſi ructare non poſſunt,neque etiam poterunt eructare, hoc eſt, eructando eijcere. Vbi nota, verbum ructare, gulæ indicare conatum, quo nititur à ventre aliquid ad os propellere: & quod reijcitur, vel quid flatulentum eſt, & ſpirituoſum,vel quid ſolidum. In ruminantibus ſpiritus nequaquam educitur, ſed alimenta ad os reuomuntur: quamobrem ibi philoſophus etiam ait: Quin etiam ruminantibus ructare negatum eſt, quoniam plures continent ventres, & quem reticulum appellamus. Facultas etenim meandi tam ſuper quam ſubter flatibus multifariam præſtatur:itaque humor conſumitur,antequam in flatum vertatur,qui flatus mouet, vel ructum, vel crepitum. Cùm igitur Columella rerum ruſticarum ſcientiſsimus bouem tradit ſæpenumero ructare,Ariſtoteli non aduerſatur. Hic enim de ſanis, ille de ęgris loquitur: id quod & noſtri agricolæ confirmant; nam ſi bos aliquis ieiunus ructauerit, pathognomonicum ſignum eſſe aſſerunt. Sicut itaque conſtat pabulum in ruminantibus per eundem quo deſcenderat,meatum ad os,vt ruminatione,id eſt,noua contritione, exactiùs minuatur ac conteratur,repelli: ita modò obſeruandum eſt,poſtquam contritum eſt,per quem meatum,& ad quem ventrem feratur. Diximus ex ſententia Ariſtotelis cibum remanſum ex vno ventre in alterum mitti, quouſque à poſtremo in inteſtina labatur: ita vt in primo diſponatur, in ſecundo incipiat confici, in tertio adhuc coquatur, in vltimo verò perfectam adipiſcatur coctionem. Verùm Galenus citante Mercuriale pręcitato loco,cibum ait,primò,ex ventriculo reuomi in os:deinde ab ore in reticulum, *inde in omaſum, tandem in adomaſum mitti. Et ne quis dubitet* (inquit Mercurialis) *quomodo ſecunda vice in reticulum,non autem prima, labatur, ſciendum eſt, foramen in gula eſſe ſatis anguſtum, quod pertingit ad reticulum, & per quod cibus prima vice, cùm ſit craſsior & ſolidior,adhuc minimè tranſire poteſt:tranſit verò ſecunda vice quando liquidus & mollis ita factus eſt, vt iā tranſire queat.* Conciliare tamen licere arbitratur Ariſtotelem & Galeuum,ſi dicamus, (inquit) illum loqui de tempore, quo non ruminant; nempe quando cibus primùm in ventrem ingreſſus,inde per foramen commune ingreditur reticulum,& ſic in alios ventres,abſque eo,quòd ad os redeat;Galenum verò ſermonem habere de tempore *ruminationis*, quod, vt dicemus, minimè perpetuum eſt. Atque hoc ſolum intelligendum eſſe de ijs ruminantibus quæ plures habent ventres. Quod ſi aliqua ſint, quæ ruminent, & vnum ventrem habeant,vt narrat Ariſtoteles de mure Pontico & in Leuitico habetur de lepore & cuniculo: procul dubio cibum remanſum ad ſecundum ventriculum rurſus mitti oportet. Hæc itaque Mercurialis. Equidem philoſophus non de vnum habentibus ven-

Cur vomitus difficilis.

3. de fac. nat. cap. 15.

Sect. 10. probl. 43.

Ruminātia non ructant.

Lib. 6. cap. 1.

Ructatio qd̃ in boue indicet.

Li. de adminiſt. anat. c. 3

Ariſt. & Galenus conciliati.

Ruminātia qetē poſcunt.

Lib. 10. c. 73

Ruminantia cur iaceant.

trem, ſed de plures habentibus loquitur: quare vel Ariſtoteles foramen, quod ait Mercurialis pertingere in reticulum, non aduertit: vel falſum eſt, viam ab ore ad reticulum dari, quæ non prius ad primum ventrem pertingat. Mihi eam viam neceſſariam eſſe minimè videtur. Dixi enim ex Ariſtotele aſperam eſſe prioris ventris tunicam, ideoque & retinere & conterere male contritum in ore pabulum aptam eſſe, quod cùm ita ſit, iam contritus rurſus in ore, lubricumque retinere, remorarique ſua aſperitate non poterit, & per conſequens ſubinde in ſecundum ventrem ſiue reticulum elabetur. Vtcunque eſt, diligens anatomici inſpectio controuerſiam dirimet. Cùm ruminant, quietem poſcunt; Quamuis enim ruminent etiam in agris, & vbicunque mediocres perferunt labores, plerumque tamen (de cicuribus loquor) in mandris id muneris obeunt: Iacent (inquit Ariſtoteles) potiſſimum cùm ruminant, & hybernis præcipuè menſibus ſolent ruminare. Septem ferè menſibus hoc faciunt, quæ intra tecta aluntur. Gregales leuius minuſque tempus ruminant, quoniam foris paſcuntur. Quæ Plinius ſic reddidit. *Ruminant præter iam dicta ſylueſtrium cerui, cùm à nobis aluntur. Omnia autem iacentia potiùs quàm ſtantia & hyeme magis quam æſtate, ſeptenis ferè menſibus.* Cur autem iacentia potiùs quàm ſtantia ruminent, Mercurialis hanc reddit rationem, tanquam ex eiſdem authoribus, apud quos tamen illa non legitur, etſi alioqui non omnino ſit aſpernanda: eò quòd (inquit) dum iacent, ventriculus comprimitur à terra, compreſſus verò faciliùs idem in os repellit, ſicut videmus vomentes facilè id agere, ſi manu ventriculum comprimant. Ruminant etiam potiſſimū æſtiuo tempore, dùm feruet Sol, ſiue in ipſa meridie, cæterùm vmbram captant, ſicuti caprarū exemplo eleganter nobis expreſſit Dantes in ſuo præcitato Purgatorio:

Cant. 27.

Quali ſi fanno ruminando manſe
Le capre, ſtate rapide e proterue
Sopra le cime, prima che ſian pranſe.
Tacite à l'ombra, mentre che'l Sol ferue
Guardate dal Paſtor, che'n sù la verga
Poggiato s'è, & lor poggiato ſerue.

Similiter Petrarcha.

Ruminate ò mio grege à l'ombra eſtiua
L'erbe paſciute.

Sed & Virgilius.

Ah virgo infelix, tu nunc in montibus erras;
Ille latus niueum molli fultus hyacintho
Ilice ſub nigra pallentes ruminat herbas.

Cur hyeme ruminent.

Hoc eſt, vt Seruius exponit, vel aridas, vel quæ ventris calore propria viriditate caruerunt. Ex quo Virgilij loco tanquam ex architypo, & è tabula hoſce ſuos verſus deprompſit Calphurnius:

Has pete nunc ſalices, & læuas flecte ſub vlmos,
Nam cùm prata calent, illic requieſcere noſter
Taurus amat, gelidaq; iacet ſpatiatus in vmbra,
Et matutinas reuocat palearibus herbas.

Ruminatione delectari.

Syntag. 2.

Lactātia nō ruminant.

7. de animal. cap. 4.

6. de loc. affe. cap. 6.

3. Hiſt. 21.

Cur verò hyeme magis quàm cæteris anni temporibus ruminent, iſthæc fortaſsis ratio aſsignari poterit, quòd eo tempore niſi duro aridoque paſcantur pabulo, quod difficulter immutatur, ſicuti contrà facillimè teneriuſculum, quales ſunt herbæ, quæ æſtiuo vigēt tempore, quam rationem ipſe quoque videtur innuere philoſophus, dum inquit, quòd quæ gregatim ac foris paſcuntur, leuius minutiuſque ruminent, quàm quæ in ſtabulis obuerſantur. Author eſt idem philoſophus, animantia quibus ruminare in more eſt, proficere, deteſtarique non minus ruminando, quàm edendo: quem locū explicans Ioan. Aemylianus, denotare ait, non modò parem voluptatem percipi ab ipſa ruminatione, ſed multò etiam maiorem, quandoquidem guſtus, alimentorum ſapores exactè perfecteque ſentire nequit, cuiuſmodi ea ſunt, quæ à ruminantibus prius deuorantur, ſed quæ iam ruminationis beneficio læuigata ſunt, in arctiſsimos linguæ meatus ſeipſa inſinuant, guſtuſque inſtrumenta valentiùs feriunt. Notandum verò iſtiuſmodi animantia non tunc ruminare, cùm etiamnum lacte nutriuntur: eò quia lac (inquit Mercurialis) facile coctu, præparatum & liquidum eſt, ita vt per foramen commune cum reticulo in illud è ventre labatur. Albertus Magnus ſentit, ruminantia poſt ſeptimum ætatis menſem ruminare. Sed putat Mercurialis hunc virum deceptum eſſe, ex mala verborū Ariſtotelis intelligentia, qui, vt dictum eſt, ruminantia ſolùm id ſeptē menſibus agere ſcribit, Equidem ante id tempus, & quàm primùm herbas depaſcuntur, ruminare certum eſt, & notauit etiam Galenus, vbi hœdi recentiſsimè in lucem editi hiſtoriam recenſet. At longè (inquit) maiori admiratione dignum eſt, quòd poſtquam & folia & teneros ramuſculos deuorauerat, paulò poſt ruminare cœpit, &c. Haud tamen accuſandum puto Albertum, qui de ijs loquitur iuuenculis, vt ita vocem, „ quibus abundè ſemper lac maternum ſuppetit ad id vſque tempus. Nam, vt idem etiam Mercurialis „ ſubiungit, poſt lactationem animalia ruminationem incipiunt: ea autem in ſeptimum ferè menſem,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

nisi impediamus, perdurat. Scribit præterea Ariſtoteles huiuſmodi animalium, quæ non vtrinque dentata ſunt, lac ſolummodo coire, ideoque ex eo caſeum fieri: aitque id & copioſius & caſeo vtilius exiſtere. Cùm verò teſte Herodoto apud Scythas ex equarum lacte coagulato caſeus fiat, quẽ in equi hiſtoria hippacen vocari diximus, conijcit Mercurialis, Ariſtotelem de ea loqui coagulatione, quæ fit in ventriculo, non autem de artificioſa: cui hac in re facilè accenſuerim, cùm proprium ſit ruminantibus habere coagulum.

Ruminantium lac quale.

Coagulum. 3. de part. 15

Habẽt (inquit) quod coagulum vocatur, omnia quæ plures continent ventres: carent quæ vnum habent, excepto lepore. Habent quibus hoc datum eſt, non in magno ventre, nec in reticulo, neque in vltimo, quod abomaſum appellauimus, ſed in eo, qui inter vltimum, & duos primos poſitus eſt, quod omaſum vocatur. Habent hæc omnia coagulum propter lactis craſſamentum: carent quibus ſinguli ventres, quòd eorum lac tenue ſit, quamobrem cornigerorum lac ſpiſſatum, mutilorum nequaquã. Lepori coagulum fit, διὰ τὸ νέμεσθαι ὀπώδη πόαν. ὁ γὰρ τοιοῦτος χύμος συνίστησιν ἐν τῇ κοιλίᾳ τὸ γάλα τοῖς ἐμβρύοις, hoc eſt, vt Theodorus vertit, quoniam herbam ſucci lactei paſcatur: talis enim humor lac in ventriculo ſtringit, facitque coloſtrum.

Li. 5. Var. 12

Sed duos errores non obſcuros (inquit Mercurialis) commiſit, vnum quod hæc verba ὀπώδη πόαν, nõ rectè herbam ſucci lactei interpretatus eſt. Nam vt alibi indicauimus, ὀπὸς tam apud Hippocratẽ, quàm apud alios pro coagulo κατ᾽ ἐξοχὴν capitur, quo quidem pacto ab Ariſtotele capi vero ſimilius eſt, nempe qui dicat, iccirco coagulum habere leporem, quòd is herbam coaguli effectricem paſcatur. Sed forſan Gaza Plinium etiam hac in re imitari voluit, qui eam vocem ex Græcis ſic ſæpe interpretari conſueuit. Alterum & forſan multò maiorem, cùm addit ea verba: *facitque coloſtrum*, quæ nec in Ariſtotele leguntur, nec vera ſunt. Siquidem coloſtrum ſiue coloſtra, vt docet Nonius Marcellus, eſt lac nouum in mammillis, Lucilius:

Colostrũ qd.

Li. 8. Sat. 10

> *Hiberam inſulam fomento omni colore coluſtra.*

In Virgine.

In Pœnulo.

28. lib. cap. 9

lib. 11. c. 41

Et Laberius: *Siquidem mea coluſtra fretus terris ſtudere feciſſet ſumere æquam ex fonte.* Item Plaut. *Meum cor, mea coluſtra, meus molliculus caſeus;* Plinius: *Concipere nutrices exitioſum eſt. Hi ſunt enim infantes qui coloſtrati appellantur, denſato lacte in caſei ſpeciem. Eſt autem coloſtra prima à partu ſpongoſitas lactis.* Item alias: *Pullis earum, vbi pingue pabulum; biduo à partu maternum lac guſtaſſe lethale eſt, genus mali vocatur coloſtratio.* Ex quibus omnibus clariſſimum eſt, pueros vocari coloſtratos, qui aut lacte matris, quæ mox peperit, aut nutricis prægnantis vtuntur: atq; ob id coloſtrũ, ſeu coloſtram dici, aut lac nouum, aut lac mulieris vterum gerentis. Hucuſque ille: cui de coloſtro lubens accenſeo, ſed pro ὀπώδη πόαν Gaza meo iudicio non malè herbam lactei ſucci tranſtulit, in qua ſcilicet ſignificatione eadem voce vtitur Theophraſtus, pro re autem coagulum efficiente nuſquam, quamuis tamen ſenſus in idem reſiliat.

Ruminãtia cur habeant coagulum.

Nam herbæ illæ ſucci lactei, puta lactuca, lactuca leporina Apuleij, ſiue ea ſit Sonchus ſiue condrilla aut hieracium, cum refrigerent, & aſtringant, coagulare leporis lac poterunt. Sed vt ad cornigera & verè ruminantia reuertamur, hæc ideo coagulum habere ait idem Mercurialis, vel quia ſicco prædita ſunt temperamento, merito cuius in ventriculo ſpiſſetur lac, vel propter ſiccitatem atque facultatem herbarum coagulantium, quibus matres dum lactant, veſcuntur. Dicit verò etiam Ariſtoteles coagulum in ſolo multiuentrium, ſiue ruminantium omaſo conſtere, eiuſque rei rationem dediſſe in problematibus.

Cur coagulũ in omaſo tantum.

Quamobrem cum in ijs quæ nunc habemus, illud non reperiatur, putandum eſt (inquit Mercurialis) Ariſtotelem in Phyſicis problematibus, quæ à Plutarcho, Apollonio, Atheneo, & Laertio citantur, nunc verò deſiderantur, illud declaraſſe. Si quid autem proferre licet, Mercurialis, ego (inquit) dicerem, in primo ventre lac parum mutari: in ſecundo mutari quidem atque incaleſcere, ſed non adeo, vt poſſit in caſei formam craſſefieri: in quarto percoqui & ſtatim in inteſtina, inde per meſeraicas in corpus diſtribui; in tertio verò ſolùm craſſefieri poſſe, atque ibi retineri; tum quia locus ſatis calet, & lac præparatum iam eſt, vt facilè craſſefieri queat, tum quia ſic craſſefactum non facilè per foramen abomaſo & omaſo commune in abdomen trãſmittitur. Quare inuenitur coagulum in omaſo, quia ibi cauſa effectrix, nimirum calor, magis craſſefacere valet, & quia ſimul retineri poteſt: in alijs vel non æquè calor viget, vel ob lubricitatem, ſi fiat, vt in abomaſo retineri nequit.

3. de part. animal. c. vlt.

Ruminãtia cur lacte abũdent.

Vnde aſſentiri nunquam potui Auerroi, qui coagulum eſſe excrementum digeſtionis tertij vnetriculi, atque ob illud, tanquam veſicam propter bilem, id factum eſſe contendit. Hactenus Mercurialis. Cur modò lacte ruminantia abundent, fortè hæc ratio dari poterit, quòd eorum fœtus eo præcæteris indigeant, propter ſuperioris mãdibulæ dentium inopiam. Iam ex omnibus quæ hactenus à nobis dicta ſunt, vnicuique notum eſſe arbitror, duo eſſe ruminantium genera, vnum quod vtrinque dentatum eſt, alterum inferiori mandibula tantùm. Hoc genus propriè ruminantium nomine intelligi extra controuerſiam eſt. Suntq; omnia biſulca, & vno excepto, ut dixi, camelo, cornigera; Quæ cornua gerunt (inquit Ariſtoteles) biſulca magna ex parte per naturam ſunt, ut bos, ceruus, capra. Quod autem idem & ſolipes & bicorne ſit, nullum eſt, quod nos adhuc nouimus. At ſolipes, idéq; unicorne eſt, quanquam rarum, ut aſi-

2. Hiſt. 1.

Cornua cur animātibus data.
3. de part. 2.

Animaliū diuerſa arma.

Cornua q̄bus inutilia.

„ nus Indicus: ille enim & unicornis & ſolipes eſt: unicornis uerò, idemque biſulcus Oryx. Haud præter noſtrum itaque fuerit inſtitutum, docere ad quem finem cornua eis Natura largita ſit, quæque eorundem ſit materia, ac diuerſitas. Niſi itaque cornua haberent, multorum aliorum animantium iniurijs exponerentur (quamuis quibuſdam etiam obſint) Vnde dicebat Philoſophus: Carēt ijs quæ non viuipera ſunt. Cornua vel alijs quibuſdam ineſſe dicimus, ſed per ſimilitudinem & tranſlationem,
„ cum nullum ex ijs cornu officio fungatur. Gerunt enim quæ animal pariunt, cornua ad vim,
„ aut inferendam, aut depellendam, quod nulli ex cæteris, quæ cornua habere dicuntur, contingit.
„ Nullum enim vtitur cornibus, vel ad conuincendum, vel ad defendendum, quæ virium ſunt officia.
„ Quæ igitur pedes multifidos habent, cornu omnia carent: cuius rei cauſa eſt, quòd cornu auxilij gra
„ tia habetur. Multifidis autem non deſunt alia auxilia. Dedit enim natura alijs vngues, alijs den
„ tes pugnaces, alijs partem aliam, qua ſeſe tueri atque defendere poſſent: at verò biſulcorum pars ma
„ ior cornua gerit, & ſolipedum nonnulla ad vim inferendam, quædam etiam ad defendendum. Qui
„ bus autem cornua natura non dedit, eorum ſaluti præſidijs conſuluit alijs, vt pernicitate corporis e
„ quis opitulata eſt, magnitudine camelis: magnitudinis enim exuperantia ſufficit ad necem arcendā,
„ quod camelis contingit, atque etiam melius elephantis. Quædam etiam dente exerto armantur
„ in genere biſulco, vt ſues. Quibus autem cornua præ nimio exceſſu ſuperuacua ſunt, ijs alterum
„ auxilium natura adhibuit, vt ceruis velocitatem. Grandis enim illa & multifida cornuum magni
„ tudo potius obeſt, quàm prodeſt. Bubulis etiam, capreiſque interdum cornua inutilia ſunt: nam etſi
„ contra nonnulla reſiſtunt, & cornibus ſe defendunt, tamen feroces pugnaceſque belluas fugiunt. Bo
„ naſis (nā ij quoque pari aduncitate cornua reflexa inter ſe in orbē colligunt) excrementi profuſionē
„ natura pro auxilio dedit; hoc enim cum metuunt, ſe tuentur. Hac eadem profuſione, alia quoque
„ ſeruari certum eſt. Plura autem auxilia ſimul, quorum ſingula ſatis eſſent, nulli natura tribuit.
„ Aurei planè ſuper hac re extant Phocilidis verſus, quos tacuiſſe nefas ſit:

Ὅπλον ἑκάστῳ νεῖμε θεός, φύσιν ἱεροφόιτον,
Ὄρνεσι μὲν πολλὴν ταχυτῆτ᾽, ἀλκήν τε λέοισι.
Ταύροις δ᾽ αὐτοχύτοις κεράσσι, κέντρα μελίσσαις
Ἔμφυτον ἄλκαρ ἔδωκε, λόγος δ᾽ ἔρυμ᾽ ἀνθρωποισι
Arma vnicuique dedit Deus, naturam diuinam,
Auibus quidem magnam celeritatem, & robur leonibus;
Taurisq; inſpontè natis cornibus, & apibus aculeos,
Innatum tutamen dedit; ratio propugnaculum eſt mortalibus.

Cornua tollere quid.

Cùm itaque cornua facta ſint à natura, tum ad defendendum, tum ad offendendum, prouerbialiter cornua tollere aliquem dicimus pro eo, quod eſt animo efferri, ex Horatij nimirum epodis, vbi ait: *Namque in malos accerrimus parata tollo cornua.* Alicubi rurſus de Baccho. *Et addis cornua pauperi:* In quo ſenſu & Ouidius loquens ſimiliter de temulentia:

Tunc veniunt ritus, tunc pauper cornna ſumit.

Cornua obuertere qui dicantur.
In Pſeudolo

Hucque ſpectat illud Græcorum: πρὸ τούτου σε ὤμην κέρατα ἔχειν, id eſt, *antehac credebam tibi eſſe cornua.* Qui verò iniuriam repellere parati ſunt, hi cornua dicuntur obuertere, in quo ſenſu Plautus ait:

Peiorem ego hominem, magisq; verſutè malum
Nunquam ædepol quenquam vidi, quàm hic eſt
Nimisq; ego illum ſimia hominem metuo & formido malè,
Ne malus item erga me ſit, vt erga illum fuit.
Ne in re ſecnnda nunc mihi obuertat cornua
Si occaſionem capſit, qui ſiet malus.

Elegantiſsimè verò, ſimul, & facetiſsimè ſumpta hinc metaphora Euclio pauper ſe aſellū quaſi contemptum, Megadorum verò diuitem bouem, quaſi armis ſuis ſuperbientem, ac minitantem generū ſibi futurum reſpuit, dum inquit:

Venit hoc mihi in mentem Megadore te eſſe hominem diuitem
Factioſum; me item eſſe hominem pauperum pauperrimum
Nunc ſi filiam locaſſem meam tibi, in mentem venit
Te bouem eſſe, & me eſſe aſellum; vbi tecum coniunctus ſiem,
Vbi onus ferre nequeam pariter, iaceam ego aſinus in luto,
Tu me bos magis haud reſpicias, gnarus quaſi nunquam ſiem,
Et te vtar iniquiore, & meus me ordo irrideat,
Neutribi habeam ſtabile ſtabulum, ſi quid deuortij fiat,
Aſini me mordicus ſcindant, boues incurſent cornibus.

Cornutā beſtiam petere quid.

Extat apud Comicum etiam in hoc ſenſu prouerbium, *Cornutam beſtiam petis,* de eo, qui laceſsit

eum,

eum, qui paratus eſt retaliare iniuriam. Id quidem indicaturi nonnulli homines eximij pro criſtis cornua vſurparunt, quaſi ad impetendum, ſcilicet & terrendum. Hinc ijs vtebatur Pyrrhus, vt meminit Plutarchus: *Agnitus fuit ab eximia criſta, & à cornibus hircinis.* De Philippo Macedonum Rege Liuius: *In arborem illatus impetu equi, alterum cornu galeæ ad eminentem ramum perfregit.* Silius de Afro quodam.

Lib. 27.

Caſſide cornigera dependens infula.

Sed, & in Virgilio eſt

Lib. 12.

Enſemq; clypeumque, & rubræ cornua criſtæ,

Alia tamen forraſſis mente, inquit Lipſius in Analectis lib. 3. de militia Romana dialogo quinto, & criſtæ ipſæ plumeæ ſectæ, & diuiſæ intelliguntur, velut in cornua. Suidas tale: *Cornu veteres, capillos aut iubas vocabant.* At in noſtris quoque galeis quàm crebra cornua? Eadem olim apud Gallos in cotidiano vſu: Diodorus teſtis: *Galeas æreas capiti circumponunt, quæ magnas eminentias verticeſque habent, & magnificam opinionem ſpectantibus obijciunt. Alijs enim naturalia cornua appoſita ſunt, alijs auium aut quadrupedum animalium expreſſæ effigies.* Similiter etiam animalium rictibus caſſides adornabant. Statius:

Lib. 3.

ore ferarum,
Et rictu horrificant galeas.

Cornu quid in ſacris.
Homil. in Pſal.28.
In comment. in Eſai.c.5.
Cornua cur in capite.
3. de part.2.

Accipitur igitur cornu in ſacris literis pro robore ac fortitudine, necnon etiam pro regno: & ob ſublimitatem, & libertatem eius, vt ait D. Baſilius, in bonam partem accipitur, & in multis locis ſacri eloquij pro gloria vſurpatum inuenimus. Idem Baſilius aliam præterea in cornibus animantium agnoſcit vtilitatem, corpori dum ait conciliare decus, atque ornamentum: *Cornu* (inquit) *in reliqua corporis parte eſt eminentius & ſolidius: ſimul quidem ornamentum adfert capiti: ſimul verò præſens armatura eſt ad propulſandas iniurias.* Cur autem in ſublimi corporis parte, nimirum vertice capitis ea collocauerit narura, nobis dimonſtrauit Ariſtoteles his verbis. Rectè capiti cornua mandauit, nec vt Aeſopi Momus vitio dat, quod taurus non in armis cornua gerat, vnde ferire vehemẽtius queat, ſed capite parte corporis imbecillima. „ Non enim ingenio perſpicaci ille Momus hæc deprehendit. „ Vt enim in alia quauis parte cornua haberentur, fruſtra ponderi eſſent, nulla in re vtilia; „ multa etiam officia impedirent: ſic armis quoque infixa ſedem omnino ineptam tenerent. „ Non ſolùm enim vnde ictus fiant vehementiores, conſiderandum eſt, ſed etiam vnde remotiores; „ itaque cùm careant manibus, & nec pedibus imis affixa gerere poſſint, neque genibus, (flexus enim „ impediretur) capite gerant, neceſſe eſt, quemadmodum à natura conſtitutum eſt. „ Quin etiam ad cæteras corporis motiones ita maximè geri ſine vllo impedimento poſſunt. „ Sed vt ad cauſam cornuum finalem reuertamur, vt laceſſere, & propulſare iniurias poſſent iſtiuſmodi animantia, cornua eorum in ſolidum mucronem deſinere opus fuit, & ne flecterentur, in ipſo eorundem exortu, oſſeam ferè ſubſtantiam natura fecit, vt dixit idem Philoſophus eodem loco: Cæteris aliquatenus caua & mucrone demum concreta ſunt, quoniam ad ictus hoc ſit commodius, ſed ne pars caua debilis ſit, quà cuti annectitur, ſolidum quiddam oſſibus exortum ingreditur eam, impletque totam. Sic enim ſita compactaque, & ad vim inferendam commodiſſima, & ad reliqua vitæ munera inoffenſiſſima habentur. Accidit ipſa materia, ex qua cornua procreantur (loquor autem de magis propinqua,) quæ nihil aliud eſt quàm excrementum oſſeum atque neruoſum. Quod enim ſit oſſeum manifeſte ibidem docuit, inquiens: Proximas eſſe oſſibus partes, oſtendit tactus etiam illas, „ vngues, vngulas tum ſolidas, tum biſulcas, cornua, roſtra auium, quæ omnia præſidij gratia adiun- „ cta ſunt animalibus. „ Eſt & alia quædam cornuum cauſa finalis; nam vt Cælius annotauit, ea ex Grammaticis Græcis nonnulli ſcribunt, item pro capillis poſita inueniri, quoniam vtrqaue naſcantur eodem modo: adeſtque inquit ille, etymum quoque cur cerata pro capillis autument inueniri; inde enim dici videri nomen, ὅτι συνεχῶς κείρονται, id eſt, quod præcidantur aſſiduè, vnde de Paride apud Homerum, κερ' ἀγλαον, ideſt coma illuſtrem venuſtumque interpretantur; Et apud Sophoclem ὀρθόκερος φρίκη pro eo quod eſt ὀρθόθριξ & κέρας βοός, pro ſetis intelligunt bubulis. Eſt verò haud exigua cornuum diuerſitas; cùm non idem ſit omnibus color, non eadem figura, magnitudo, ſoliditas, non item numerus idem, non idem in omnibus ſitus. Rurſus alijs decidunt, alijs minimè. Color nonnullis variat, nonnullis eſt ſimplex, albus, nigricans, cinereus, flaueſcens. Figura quibuſdam recta, vt Orygi (loquor enim de biſulcis duntaxat, nam aliàs tale aſino Indico etiam tribuitur,) alijs (cæteris omnibus, ni fallor,) inflexa, ſiue curua, vnde à curuitate cornu dictum Varro exiſtimauit; Quorum rurſus duo exiſtunt genera; quædam enim leuiter tantum reclinantur, quædam in anfractum & velut in gyrum circumducuntur. Rurſus quædam leuia ſunt, quædam aſpera; quædam ſimplicia, quædam in ramos diſperſa, quædam tenuia, quædam craſſa, quædam lata, quædam anguſta. Magnitudo nonnullis parua, nonnullis mediocris, alijs ingens. Et quam-

Cornua cur mucronata.

Lib.30. 1.

Cornuũ differentia.

Cornu vnde dictum.

uis

uis ſolida ſint cornua omnia, ſolidiora tamen dicemus, quæ plena ſunt, quàm quæ vacua & caua, nam & arundo plena, caua ſolidior eſt atque robuſtior. Numero item licet pleriſque bina ſint, ab vtroque videlicet capitis parte vnum, Sunt tamen quibus vnum tantum ac ſingulare, ſunt quibus terna, item quibus quaterna. Quibus id eſt ſingulare, id in fronre obtinuere, cuius rei ratio ibidem aſſignatur à Philoſopho, Sunt etiam quæ ſingulari cornu armantur, vt Oryx, & quem aſinum Indicum vocari diximus; Oryx biſulcum, aſinus ille ſolipes eſt. Gerunt ſanè medio ſui capitis cornu fixum, ea quæ vnum habent. Sic enim maximè pars vtraq; cornu obrinebit, cum medium commune pariter vtrique extremo ſit. Solipes potius quàm biſulcum eſſe vnicorne rectè videri poteſt. Vngula enim tam ſolida quàm biſulca eandem naturam habet quam cornu. Itaque ijſdem ſimul & vngulam findi & cornu congruum eſt. Fiſſio etiam vngulæ & cornu ex defectu naturæ euenit. Itaque cum exuperantiam vngulæ ſolipedum natura dediſſet, rectè dempſit supernè, fecitque vnicorne. Atqui quærendum modò eſſet, num iſtiuſmodi vnicornia ſiniſtro dextroque moueantur, quod ſi faciant, vt facere vero eſt ſimillimum, accuſanda adhuc fuerit ipſa natura, quòd biſulca ea non fecerit, nam dicebat eo loci Philoſophus, maximam animalium partem, vt corpus dextro ſiniſtroque quibus ſe mouent, diſtinguitur, ſic & cornua bina eadem illa de cauſa gerere, ſuo ipſius naturæ ingenio. Et parui etiam momenti eſſe videtur argumentum quod Philoſophus adfert de integris ſolipedum vnicornium vngulis, biſulcum enim oryx eſt, vnicorne tamen, biſulcus rhinoceros, & ipſe quoque vnicornis. Indicos etiam boues vnicornes, & tricornes dari apud Plinium legimus. Dantur & arietes quaternis præditi cornibus, dantur & qui quinque accepere, item qui ſex. Situ itaq; etiam variant cornua: alijs enim ſunt in centro frontis, vt orygi, alijs in naribus, vt rhinoceroti, pleriſque in vertice capitis. Poſſint præterea aliæ cornuum conſtitui differentiæ, vtpote cum alia ſint immobilia, qualia pleriſque, alia aurium modo mobilia, vt bobus Phrygijs, vt teſtatur his verbis Ariſtoteles. Adhærent cornua cuti potius quàm oſſi, vnde fit, vt in Phrygia & alibi boues ſint, qui cornua perinde vt auriculas mouent. Et præter iſtiuſmodi boues, cornua etiam mouet Eale. Teſtis eſt Plinius: *Eale* (inquit) *magnitudiue equi fluuialis, cauda Elephanti, colore nigra vel fuſca, maxilla apri, maiora cubitalibus cornua habens mobilia, quæ alterna in pugna ſiſtit, variatque infeſta aut obliquè, vtcunq; ratio monſtrauerit.* Rurſus cornua alijs decidunt, alijs permanent. Nam quamuis Ariſtoteles inquiat: Soli ceruo cornua quotannis decidere, initio à bimatu, cæteris verò eſſe perpetua, niſi per vim aliquam amittant, eique ſubſcribat Plinius, videmus tamen capreolos, alces, nonnullaque alia, deciduis eſſe cornibus, id quod non ignorauit Albertus. Decidere autem ceruis cornua Ariſtoteles ait tum vtilitatis cauſa, ut onere leuentur, tum ex neceſsitate, præ pondere. Inſuper cornua aliis quàm aliis ſunt robuſtiora, aliiſq; ad propulſandam iniuriam, aliis ad inferendam idonea; Eſt denique & in ſexu differentia; fœminæ enim uel cornibus carent, uel quàm mares ea habent minora: ſicuti quoque cætera earum arma imbecilliora ſunt. Sunt enim mares & robuſtiores, & audaciores, ut cenſuit idem Philoſophus, ubi ait: Partes quæ ad inuadendum, aut ad defendendum ſpectant, quæque à natura ijs tribuuntur, quæ aut ſola aut præ cæteris uti poſsint, & quibusuis utendi præcipua, dente & ſi quid eiuſmodi aliud ſit: cumque mares robuſtiores, magiſque animoſi ideo aut ſolis ijs aut melius ijs partes eiuſmodi datæ ſunt. Quas enim in fœminis quoque haberi neceſſe eſt, ut quæ cibo accommodentur, eas habent quidem & fęminæ, ſed minus quàm mares, quæ autem ad rem nullam neceſſariam ſpectent, ijs carent. Quapropter in ceruorum genere, cùm maribus cornua ſint, fęminis deſunt. Vaccarum etiam cornua & taurorum inter ſe diſtant. Quod idem in pecore etiam cernimus. Hæc ille. Ratio alia ab alijs redditur. Sunt qui ad corporis frigiditatem referunt, ſunt qui in materiæ defectum. Tentaſſe enim & in fęminis naturam quod ſpecie erat proprium; uerùm materia caruiſſe, quandoquidem in omni animantium genere minus ſane terrei recrementi fęmina obtinet; ideoque generoſiores in ouium ſpecie cornutas haberi, quòd ſcilicet ad marium naturam corporis habitu propius accedant: proinde & ambientis iniurias meliùs ferre. Ceruam igitur velut quædam cornuum rudimenta habere, naturam tamen ob allatam rationem non potuiſſe perficere. Qui verò corporis frigiditati illud tribuunt, qua genus fœmininum præditum eſt: Hippocratis potiſſimum authoritate nituntur, qui in opere de aquis, aere, & locis teſtatum reliquit, in Europa circa paludem Mæotidem apud Scythas Nomades vocatos, boues eſſe ſine cornibus: reddens enim eius rei rationem, immenſam ait eius regionis frigoris acerbitatem eſſe. Hoc idemmet (inquiunt) Ariſtotelis etiam ſuffragio ſtabiliri poterit, qui tradit in Africa arietes ſtatim cornigeros naſci, nec ſolùm mares, vt Homerus ſcribit, ſed etiam fęminas: Contra in Ponto per prouinciam Scytharum nullis cornua eſſe. Videri itaque id prouenire, quia Africa æſtuet, algeat verò Scythia: quandoquidem immodica frigiditas natiuum labefactat calorem: ideoq; cùm oues quaſdam cornutas cernimus, eas præ cæteris calidas exiſtere. Tetigit præcipuas cornuum differentias etiam Plinius: *Cornua* (inquit) *multis quidem, & aquatilium, & marinorum & ſerpen-*

tium

Vnicornu cur in media fronte.

Vnicornia an vtrimq; moueantur.

Lib. 8. c. 21.
Situs.

Cornua quibus mobilia.

Lib. 8. c. 21.

2. Hiſt. 1.
Quibus cornua decidāt.
Lib. 11. c. 37.
3. de animal. tra. 2. c. 1.
3. de par. 2.
Sexus:
3. de par. 1.

Fœminis cur cornua minora.

Ceruæ cornuæ.

Boues ſine cornibus vbi.
8. Hiſt. 28.

Lib. 11. 37.
Cornuum differentiæ ex Plinio.

tium varijs data sūt modis: ſed quæ iure cornua intelligātur quadrupedi tantū generi. Actæonē enim & Cippum etiā in latina hiſtoria fabuloſos reor. Nec alibi maior laſciuia naturæ luſit animaliū armis. Sparſit hæc in ramis, vt ceruorū: alijs ſimplicia tribuit, vt in eodē genere ſubulonibus ex argumēto dictis: aliorū finxit in palmas, digitoſq; emiſit ex ijs, vnde platycerotas vocāt. Dedit ramoſa capreis, ſed parua, nec fecit decidua: Cōuoluta in anfractū arietū generi, ceu ceſtus daret, infeſta tauris. In hoc quidē genere, & fœminis tribuit: in multis tantū maribus. Rupicapris in dorſū adūca; Damis in aduerſū. Erecta autē rugarūq; ambitu cōtorta, & in leue faſtigiū exacuta, vt lyras diceres Strepticeroti, quē addacē Africa appellat. Mobilia eadē, vt aures, vt Phrygiæ armētis, Troglodytarū in terrā directa, qua de cauſa obliqua ceruice paſcūtur. Alijs ſingularia, & hæc medio capite, aut naribus, vt diximus. Iā quod alijs ad incurſū robuſta, alijs ad ictū: Alijs adūca, alijs ad iactū plurimis modis, ſupina, cōuerſa, cōuexa. Omnia in mucronē migrantia. In quodā genere pro manibus ad ſcabendū corpus. Cochlcis ad prætentandū iter. Hactenus Plinius, nulla de colore cornuū facta mētione, eſtq; circa quā diximus colorū varietatē haud exigua ambiguitas. Scribit enim Ariſtotles vngues, pilos, cornua & id genus alia ab ipſa cute effloreſcere, eiuſdēq; colore infici: quod ab eodē Philoſopho cōfirmatur binis alijs in locis; eiuſcemodiq; infectionis rationē reddēs, ait, propterea quod in oĩbus alimentū per cutē ad exteriorem ambitū percolatur. Dubitādi autē ratio talis eſt: Boū cornua mucronē habēt nigricantē, cum tota ferè alba ſint. Si itaq; cutis cornua ſuo colore inficeret, nō reciperēt, apparet, vt hāc colorū varietatē. Et quamuis in eodem libello Ariſtoteles dicat nigredinē fieri à vetuſtate, & cornuū extremitates cū prius erūpant, cæteris eorū partibus ſint veteriores, non ſatisfacit tamē ratio: nam omniū cornuū mucrones deberent eſſe nigri: ad hæc nigrorum animantium deberent eſſe nigra: rubrorum rubra. Poſtremò cùm vnicolor ſit cutis, vnicoloria deberent eſſe cornua, verſicolaria tamen quædam etiam legimus, dummodo verum eſt, quod Aelianus de Aſino vnicorni memoriæ prodidit. De ſoliditate etiam aduertendum eſt, omnia cornua intus vacua, ab vtraque extremitate, ſolida eſſe à natura facta: in ipſa quidem baſi, vt firmiùs fronti infigerentur; in cuſpide autem, vt ad ictum eſſent robuſtiora: notabatque Ariſtoteles ſolidū quod interiorem replet cauitatē, nequaquā cornuum eſſe particulā, imo verò quandā cranei extuberantiā. Bicornia ſolidis armata cornibus perpauca admodū ſunt, ne nimio pondere grauarent. Quemadmodū enim inania ſunt oſſa minimis quibuſdā exceptis, quę in manibus præſertim, & pedibus ad firmandas neruorū, ſeu mauis tendinū propagines molita eſt natura. Ceruo duntaxat cornuū ſoliditatē tribuit Ariſtoteles: Ceruo (inquit) excornigeris vni cornua tota ſolida, cæteris caua quadantenus. Sunt tamen & capreoli cornua ſolida, licet multò minora: Sūt & alcis, & fortaſſis etiā aliorū. Quod obſeruans Albertus: *Adhuc* (inquit) *multorū animaliū cornua ſunt vacua iuxta caput, & in extremo ſolida, præterquā in ceruo, & habentibus cum ceruo naturam ſimilem, ſicut caprea, & hircoceruus, & huiuſmodi, quæ in vtroq; termino ſunt dura, & ſunt multa ramificationis.* Notandū deniq; quod idē Philoſophus cornua vocet partes oſsibus proximas. Non enim materia ſimpliciter oſſea eſt, ſed etiā neruoſa, quia ſic firmiora ſunt, quod & Galenus aſſerit his verbis: Omnes enim animaliū particulas prominentes, & nudas ex tali ſubſtantia creauit, qualis neq; quaſſari facilè propter mollitiē, neque rumpi propter ſiccitatē poſſet: talis autē particula vngula eſt, tā ſolida, quàm bifida, talis calcar, talis cornu. Dicet verò aliquis, ſi materia cornu neruoſa eſt, vim etiā habebit ſentiēdi, cuius omnino expertia ſunt cornua, item ſi terreſtris eſt materia, qui fiet vt molleſcant, quod tamen cornua facere, & veteres tradunt, & vſus etiam aſtruit. Prior ſcrupulus tollitur, ſi dicamus materiam non ſimpliciter neruoſam eſſe, ſed fæculentam, quæ ob intemperiem, & craſſitiem, ſenſum non admittit. Alterius quæſiti ſolutionem habemus apud Ariſtotelem his verbis; Sed quæ terrena admodum oriuntur, parum humoris caloriſque adepta, hæc dum refrigerantur, humore cum calore euaporante duram terrenamque formam capiunt, vt vngues, vngulæ, cornua, roſtra, quamobrem igne molliuntur. Mollificabilia enim ſunt ſecundum illum, quæcunque non ex aqua concreta conſtant, ſed quæcunque ad terram potius ſpectant, & nec eorum humor vniuerſus aſſiccatus eſt, nec inæqualiter, ſed tractilia ſunt, & non humectabilia, aut ductilia, & non aquea, atque ignis opera ac feruore mollificabilia, vt ferrum, cornu, lignum. Vbi rurſus obſeruandum, quod Ariſtoteles per totum humidum intellexit humidum craſſum, & ſenſui peruium, non autem quod totum prorſus humidum per vapores euaneſcat, atque diſſipetur: & idcirco cum frigore concreſcant, iſtiuſmodi res, calore dein molliores fiunt: calore namque inſitus ille humor funditur, qui fuſus mollitiem parit, vbi durities, cum intus prius lateret, extiterat: veluti etiam flexile, & tractabile fit corium arte elaboratum, ſi igni admoueatur, quod antea rigidum perſentiebatur. Quamuis itaque iſtiuſmodi res terreſtres ſint, ſibi tamen aliquantulum humoris, & id quidem glutinoſum retinuerunt, quod ab igne ad ſenſum reuocatur. Habent modo cornigeræ animantes proprias corporis quaſdam alias partes, & cum nullis alijs communes, vt eſt talus, & ſeuum: quaſdam cum alijs quidem communes, cæterùm ſitu differentes, vt vterus, mammæ, lien. De talo hæc legimus apud Ariſtotelem. Ta-

lum

Platycerotæ

Strepticeros.

2. de generat. cap. 4.

3. Hiſt. 9. & lib. de colorib.

» *De colore*
» *cornuum*
» *obſeruatio.*

De ſoliditate cornuum obſeruatio.

3. de par. 1.

3. de par. 2.

2. Hiſt. 1.

3. de animal tract. 2. c. 1.

Cornuum materia.

» *1. de vſu*
» *par. 12.*
»

2. de gener. cap. 4.

»
»

4. Meteor. 9.

Partes cornigeris ſiue ruminantibus propriæ.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

2.Hiſt.1. lum etiam aſinus ille Indicus(vnico cornu in medio frontis armatus)ſolus in ſolipedum genere poſſidet.
Talus. Sus ambiguus eſt (aliàs ſolipes,aliàs biſulcus)quò fit vt etiam talo careat probiore. Permulta
„ ex biſulcorum numero talum habent. At verò multifidum nullum adhuc talum huiuſmodi habere
„ cognitum eſt,vt ne hominem quidem habere certum eſt. Sed lynci ſemitalo ſimile quiddam:
„ leoni autem tortuoſum in anfractum eſt, quale effingunt. Omnia verò quibus datus eſt talus,cruribus
„ eum poſterioribus continent, ita vt erectus in ſuffragine parte ſui prona foras; ſupina introrſum
„ ſpectet, & quæ ventres vocantur,intus aduerſæ ſibi poſitæ ſint,& iubam habeant, & cornua bina,
4.de par.10. orbem in inflexu mutuo colligentia gerant,vt bonaſus. Et alicubi rurſus: Pedes quadrupedum
„ inter ſe differunt, alijs enim ſolidi, alijs bifidi,alijs multifidi.Solidi ſunt eorum,quibus pro corporis
„ magnitudine copiaque terrenæ portionis pro cornu, aut dente,materia ad vnguis naturam ſeceſſerit.
„ Sed enim ex ea copia pro pluribus vnus vnguis, ſcilicet vngula coaleſcit. Talo etiam ob
„ eam rem carent (quod magna ex parte dixerim) atque etiam quod ſi talus adeſſet,crura poſteriora
„ difficiliùs flecterentur. Celerius enim,& aperiuntur, & clauduntur, quæ ſingulis angulis conſtant,
„ quàm quæ pluribus. Talus autem,vt qui clauus eſt,tanquam alienus artus duobus hiſce inſeritur,
„ pondus quidem afferens,ſed gradum efficiens tutiorem. Hinc enim & ea quæ talum habent,non in
„ prioribus,ſed poſterioribus tantum cruribus continent, quoniam leuiora flexibilioraq; eſſe debent,
„ quæ præcedant; firmiora autem contentioraque eſſe poſteriora congruit.Ad repugnandum etiam
„ inferendumque ictum vehementiorem commodius ita conſtant. Genus autem hoc animalium
„ cruribus ita vti poſterioribus ſolet. Biſulca talum habere certum eſt: ijs enim poſteriora ſunt pleniora.
„ Et quoniam talum habeant, ſolipeda eſſe non poſſunt, quaſi os quod pedi deeſt,maneat in
„ ſuffragine. Digitatis talus non eſt. Nam ſi eſſet,digitata non eſſent,ſed tantum latitudinis finderetur,
„ quantum talus occuparet. Quamobrem quæ talum habent, magna ex parte biſulca ſunt.
Seuum. Cur modò biſulca cornigera non adipem, ſed ſeuum habeant, & quomodò iſtæ pinguedines inuicem
2.de par.5. differant,clariſſimè nos docuit alicubi idem Philoſophus:Seuum(inquit)& adeps (πιμελὴ καὶ
„ ςέαρ) inter ſe differunt ſanguinis ratione. Eſt enim eorum vtrumq; ſanguis concoctus per bonitatem
„ enutriendi, conſiſtitq; ex eo quod in pulpam quidem animalis non abſumitur, ſed concoctionis
„ alimentiq; bonitate præditum eſt.Indicat id pinguedo eorum, cum pingue inter humida commune
„ ignis & aeris ſit: quamobrem nullum ex ijs quæ ſanguine carent,vel adipem habet, vel ſeuũ,
„ quandoquidem ſanguis deeſt. Quorum autem ſanguis corpulentior eſt;hæc ſeuum potius habent:
„ ſeuum enim terrenum eſt. Vnde fit, vt modo fibroſi ſanguinis cogatur,tam ipſum quàm eiuſmodi
„ ius,cũ parũ aquæ,multum terræ contineat.Quamobrẽ quę non vtrimq; dentata,ſed cornigera ſunt,
„ hæc ſeuũ habent.Naturam eorum refertã eſſe huiuſmodi elemento patet,eò quòd cornua gerunt,
„ taloſq; obtinent,quæ quidem omnia natura ſunt arida,& terrena. At verò genus vtrimq; dentatũ,
„ & cornuũ expers, & multifidum, vice ſeui adipem habet,quæ non cogitur, nec ſiccitare aliqua frangitur,
„ quoniam eius natura minus terrena eſt. Hactenus Philoſophus, ſed & inſequẽte capite ſeuum
Medulla. ab adipe differre ait,& ſimiliter oſſiũ medullas in cornigeris ſeui ſpeciem gerere,in vtrinq; dentatis,
3.de par.12. & multifidis referre pinguedinẽ ob allatã modò rationẽ. Lienem cornigera eodem teſtante habent
Lien. rotundũ,vt capra,ouis & reliqua omnia:niſi aliqua pro ſua magnitudine auctiorem in longitudinẽ
habeãt, vt boues: At multifidis prolixus omnibus eſt, vt homini, cani: Solipedibus autem medium
4.de par.14. tenet,& promiſcuus eſt.Partẽ enim alterã habet latã, alterã anguſtã,vt equo,mulo,aſino.Inteſtina,
Inteſtina. « vt alicubi ait,omnia quàm in alijs ſunt ampliora, pabuli ratione,vt cõficiãt quod cibi ingerũt inconfectũ.
Vulua. « De vulua verò ſic ſcribit poſt explicationem eius ſitus.Ad hæc diſcrimen vuluarum eſt, quòd
« cornigera,& vna parte dentata,acetabula habent vuluæ,dũ partũ gerũt,atq; parte etiam vtraq; dentata
animalis fæcunda,pedibus prędita,vuluã lęuẽ omnia habent,& partus ipſi vuluæ,non acetabulis
4.de par.10. adhæret. Poſtremò mammas non eo quo cætera loco habent, vt & ipſe annotauit his verbis.
Mammæ. Quibus ſolida vngula aut cornua, & partus numero pauciori, hæc mammas inter femora habent;
„ eaſque binas, quæ autem numeroſo partu, & pede multifido ſunt, hæc aut plures per ventrem duplici
„ ordine, vtroque de latere gerunt,vt ſues, vt canes,aut binas tantum medio ventre,vt Leo, cuius
„ rei cauſa eſt, non quia parciſsimè generat,(nam plures quam duos interdum edit)ſed quod minus
„ lacte abundat. Cibum enim, quem raró aſſumit, quoniam carniuorus eſt, in corpus abſumit.
„ Elephas duas tantum habet, eaſque ſub armis. Quæ autem non multifida, ſed deprola ſunt, aut
„ cornuta, hæc inter fœmora mammas habent, vt equa, aſina, camelus. Hæc enim ſingulos pariunt,
„ & pes equo,& aſino ſolidus,camelo biſulcus:cerua etiam,capra,vacca,& reliqua generis eiuſdem
„ mammas parte eadem gerunt. Cuius rei cauſa eſt,quod hæc ſurſum verſus capiant ſui corporis
„ incrementa. Itaque vbi confluuium, & copia excrementi ſanguinis, qui locus ſanè infra eſt, &
„ circa effluentis materiæ oſtia, ibi mammæ à natura poſitæ ſunt. Qua enim parte motus agitur alimenti,
„ inde etiam capi alimentum poteſt, &c. De ſitu mammarum in digitatis ſuo loco dicetur.

VLYSSIS ALDROVANDI PHILOSOPHI.

ET PATRITII BONONIEN.

DE QVADRVPEDIBVS BISVLCIS

LIBRI PRIMI CAPVT PRIMVM,

QVOD EST DE BOVE.

ORDINIS RATIO.

MAXIMA profectò, ac plurima ſunt emolumenta, quæ ex biſulcorum animantium genere, de quo toto hoc agetur volumine, percipimus: nec erubeſco profiteri, ex his ſolis diuites æquè ac pauperes, honeſtè lautèq; viuere poſſe. Præterquam enim quòd omnia, quæ ad ſuſtinendam vitam hominis ſunt neceſſaria, ſubminiſtrant, carnem videlicet ad cibum, lac ad potum, lanam & corium ad corporis tegumentum, noſtros inſuper labores cùm in excolendis agris, tum in quolibet ferendo trahendoque onere, ſi quæ alia adiuuant. Rangiferos nuncupatos in quibuſdam Septentrionalibus plagis alunt ad vehicula, currus, traheas, equitandique vſum: adhæc mulgentur, & omne genus lactarij ex ipſorum lacte conficitur. Bubalus vulgò nuncupatus, etſi ad plauſtra, & aratra minus ſit idoneus; in trahendis tamen per terram magnis ponderibus, in aliquot Italiæ locis vſurpatur, maximam quoque adferens commoditatem, ſuiſque lactarijs plurimos ſaturans. Camelus doſſuarium præcipuè iumentum, incredibili onuſtus pondere immenſa emetitur terrarum ſpatia. Sed ne longiùs abeamus, (camelus enim in Oriente potiſsimùm, rangifer niſi in vltimis ferè Septentrionis regionibus datur, & bubalus etiam non in omni Italia notus eſt,) notiſsima vbique terrarum pecora nobis hæc cuncta præbent; Ouillum pecus, vt Columellæ verbis vtar, præcipuè nos contra frigoris violentiam protegit, corporibusque noſtris liberaliora præbet velamina, tum etiam caſei lactiſque abundantia non ſolùm agreſtes ſaturat, ſed etiam elegantium menſas iucundis, & numeroſis dapibus exornat: quibuſdam verò nationibus frumenti expertibus victum commodat; ex quo Nomadum Getarumque plurimi γαλακταπόται dicuntur. Hædum quia tenerrima eius caro, pinguis & palato noſtro eſt gratiſsima, ab edendo dictum Iſidorus credidit: hic item pelles dat agninis neutiquam viliores, quibus ſimiliter veſtes hodieque fulciuntur honeſtiores. Dant & ceruus & bubalus corium aduerſus omnes penè aeris iniurias commodiſsimas. Suem verò Græci teſte Varrone à natura donatam dicebant ad epulandum: itaque ipſi animanti animam datam pro ſale, qui ſeruaret carnem. De bouis corij multiplici vſu ſuo loco plura dicentur, nũc autem hoc tantùm dixiſſe iuuerit, ocreas inde, & calceos fieri, quibus tibias pedeſque contra aquam niuemque armamus. Carnis bonitate nulli poſthabendus eſt,

Vtilitas biſulcorum.

Rangifer.

Bubalus.

Camelus.

Ouis.

Lib. 7. cap. 2.

Hædus.

Ceruus.

Sus.

Bos.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

Vitulus. eſt, maxime in infantia, quocunque etiam modo paratus: vitulum enim legimus, priuatim opportunis olim in locis fuiſſe ſaginatum, vt ad epulas parandas, celebrandaque conuiuia, ſuauires redderentur eius carnes. cuiuſmodi cupedias incantatrix illa fœmina Sauli regi parauit, & paterfamilias perdito filio apponi iuſsit. Sed & adultos boues apud priſcos in tanto honore fuiſſe conſtat, vt regibus etiam apponerentur, vt Menelai exemplo indicat Homerus Telemacho eam apponentis in cœna: Inquit enim: *Odyſſ. δ.* E

Ὣς φάτο, καὶ σφὶν νῶτα βοὸς παρὰ πίονα θῆκεν
Ὀπτ᾽ ἐν χερσὶν ἑλὼν τάρ ῥά οἱ γέρα πάρθεσαν αὐτῷ,
Οἱ δ᾽ ὀνείαθ᾽ ἑτοῖμα προκείμενα χεῖρας ἴαλλον.
Sic dixit: & ipſis dorſa bouis pinguia appoſuit
Aſſa, in manibus accipiens, quam portionem poſuerant
Hi in cibos paratos manus immiſerunt.

Lib. 7. Ananius verò vetuſsimus iamborum ſcriptor apud Athenæum, cùm indicaſſet, quibus anni temporibus quidam ex celebrioribus piſcibus palato ſunt gratiores, ſubdit: βοῦς δὲ πιανθεὶς, δοκέομεν καὶ μεσέων νυκτῶν ἡδύς κ᾽ ἡμέρης, ideſt, *Bos verò ſaginatus, & medijs noctibus, vt videtur, & interdiù cibus eſt gratus.* F Sed & nomen ipſum à nutriendo factũ aiunt: βῶ quippe eſt alo: cæterùm non ſola id præſtat carne, verum etiam ſuo labore. Eum enim ad plauſtra & aratra præcipuè natum eſſe apparet, cùm ob eximium corporis robur, tùm quod ceruicem ei priuatim iugo ferendo aptam natura dedit, vt Cicero teſtatum reliquit, vbi diuinam prouidentiam in cæteris quoque animantibus examinat: *Lib. 2. de nat. deorum.* *Quid de bobus, inquit, loquar? quorum ipſa terga declarant, non eſſe ſe ad onus recipiendum figurata: ceruices autem natas ad iugum, tum vires humerorum, & latitudines ad aratra extrahenda.* Hinc illa bouis inter cætera biſulca prærogatiua; quod in agricultura laborum noſtrorum factus ſit socius, frumenta quotannis copiosè admodum ſuppeditans, ideoque apud Athenienſes Cereris ac Triptolemi miniſter habitus. *Ouis.* Ouem verò etiam magni factam ab antiquis, & in magno quoque fuiſſe honore ex eo innoteſcit, quoniam nummis vtebantur, qui vt Plutarchus teſtatur, *In problem.* ouis ac bouis effigie erant ſignati, & cùm in omni pecore omnem ſuam haberent ſubſtantiam, duo iſthæc potiſsimum animantia coluiſſe, & in his alendis fuiſſe intentos, præcipuaſque habuiſſe facultates clarum eſt: nam & patrimonium ob hoc peculium vocabatur, vt Columella teſtatur his verbis: *Peculiũ vnde dictum. In præfat. lib. 6.* *In ruſticatione, vel antiquiſſima eſt ratio paſcendi, eademque quæſtuoſiſſima, propter quod nomina quoque, & pecuniæ, & peculij tracta videntur à pecore, quoniam id ſolum veteres poſſiderunt, & adhuc apud quaſdam gentes vnum hoc vſurpatur diuitiarum genus.* G Idem teſtatur Plinius: *Pecunia. Lib. 18. c. 3.* *Pecunia* (inquit) *ipſa à pecore appellabatur, & nunc in tabulis cenſorijs paſcua dicuntur omnia, ex quibus populus reditus habet, quod in hoc ſolum vectigal fuerat.* *Paſcuum quid.* Græci etiam, vt Ioſephus Scaliger meminit in Varronem, πρόβατα, ſic oues etiam vocant, à prouentu dixerunt, & πρόβασις Homero prouentus eſt, quòd eorum copia, inquit, in pecu; & videas apud Homerum πολύμηλους, & πολύαρνες, ideſt multas poſſidentes oues, & agnos non ſemel pro opulentis diuitibuſque poni, idem & Agamemnonem, quem aliàs cæteris regibus, qui ipſum ad expugnandam Troiam comitati ſunt, imperantem facit, creberrimè ποιμένα λαῶν, ideſt paſtorem populorum appellat, quod Heſychius alijque interpretantur βασιλῆα τῶν ὄχλων, ideſt, turbæ ſiue multitudinis populorum regem. Si modò & dignitatem vtriuſque pecoris, & quas ſuppeditant vtilitates ponderemus, ouem bos indubitatè vincet. *Ex boue nè an ex oue maior vtilitas.* Theologi quinque bouis, quatuor ouis commoda enumerant: Bos, inquiunt, immolatur, arat, paſcit carne, lac dat, & corium diuerſis vſibus ſubminiſtrat: Ouis verò immolatur, editur, lac & lanam tribuit: vnde eſt quod in Exodo ſcribitur: *Cap. 22.* *Si quis furatus fuerit bouem, aut ouem occiderit, aut vendiderit, quinque boues pro vno boue reſtituet, & quatuor oues pro vna oue.* H Quamuis autem vterque immoletur, ex bobus tamen, vt Plinij verbis vtar, *Victima optima.* victimæ habebantur optimæ, & lautiſsima erat deorum placatio: boues item maiores vocabant hoſtias, oues verò minores: illoſque dijs maioribus, has minoribus ſacrificabant: ſed & illos mactabant, qui triumphantes Vrbem intrabant, has qui ouantes tantùm. Et quamuis in omni pecore veterum poſitæ eſſent diuitiæ, hæ tamen boum præcipuè typo indicabantur, idque in ſacris literis: ſiquidem apud Matthæum, vbi dicitur: *Cap. 22.* *Tauri mei & altilia occiſa ſunt*, D. Hieronymus regias opes per metaphoram indicari teſtatur. Et veteri Scythico adagio, Octapodes dicebantur, qui duos poſsidebant boues, de ijs qui ruſticanis opibus abundabant. E contrario alicubi ex Septuaginta interpretum verſione ex penuria boum, annonæ indicatur caritas: *Ficus non adferet fructus, & non erunt germina in vineis, mentietur opus oliuæ, & campi non facient eſcas, defecerunt eo, quod comoderent oues, & non ſunt boues in præſepibus.* Qui locus explicatur decimoquarto prouerbiorum, vbi dicitur: *Vbi non ſunt boues, præſepe vacuum eſt; vbi autem apparent plurimæ ſegetes, ibi manifeſta eſt fortitudo bouis.* Addo ego: vbi plena ſunt præſepia, ibidem frumento plena ſunt horrea. Quamobrem & nos in hoc de biſulcis opere, primas boui partes aſsignabi-

A gnabimus, Cadmi in primis imitatione, qui ſimiliter, cùm bos Phœnicum lingua aleph vocaretur, hanc literam inter alias primo loco honoratus eſt, quia & boui eundem tribuendum putabat, non ſecundum aut tertium, vt fecit Heſiodus, qui in eo opere, quod inſcribitur opera & dies, in optima domus ſiue familiæ conſtitutione ab ipſa vxore bouem aratorem neceſſarium eſſe dixit:

Cadmus.

Plutarch. 9. ſympoſ.

Οἴκον μὲν πρώτιςα, γυναικάτε, βοῦν τ' ἀρότηρα

In primis domus & mulier, boſque adſit arator,

Quem locum Poetæ citans Ariſtoteles: *nam bos*, inquit, *pauperibus pro ſeruo eſt*. Eleganter pariter ac appoſitè Columella prouentus, qui ex agricultura habentur, hominumque boumque labores dixit hoc verſu:

Polit. 1.

Iaculatur Iupiter imbres
Grandine dilapidans hominumque boumque labores.

Quia verò longè maior eſt, vtiliorque boum quàm hominum labor, Virgilius nulla facta hominis mentione, bouem priuatim celebrans ſic canit:

Georg. 1.

Et pluuia ingenti ſata læta boumque labores
B *Dilait.* Et rurſus:

Georg. 2.

Agricola incuruo terram dimouit aratro,
Hinc anni labor, hinc patriam paruoſque nepotes
Suſtinet, hinc armenta boum, meritoſq; iuuencos.

Recta autem ratione meritos iuuencos ait, ſicuti namque communis labor eſt, ita etiam communis debet eſſe laboris fructus. Super qua re Vegetij audiamus ſententiam: *Cuncta legumina ſiue frumenta* (inquit) *bobus meritò aratriſque debentur. Vinearum ipſarum vſus periret, niſi eorum adminiculis carpenta ſudarent: quid de diuerſorum onerum comparatione referamus, dum inter mobilia, & quicquid grauius eſt, abſque vehiculis penè reddatur immobile? Reliqua omnia animalia, ipſæque cohortales aues, ex eorum capiunt labore ſubſtantiam: Vnde enim equis hordeum, vnde cibum canibus, vnde porcis pabulum dominorum ſolertia ſubminiſtraret, ni parentur boum labore frumenta? Et ne longum faciam, bobus debet alimenta, quicquid ali poteſt. Apud alios genus mularum, apud alios camelorum, apud paucos elephantorum, licet exiguus vſus eſt, nulla poteſt ratio eſſe ſine bobus.* Accedit quod ipſe etiam deus immortalis, vt ait Aeſchyli Prometheus, referente Plutarcho, munera ho-C minibus rependens, ea dat, quæ noſtris ſubire laboribus apta ſunt, fœtus nimirum equorum, aſinorumque & boum genus: quamobrem quoque in priſca illa ætate præcipuum fuiſſe diuitiarum ſtudium Pauſanias author eſt, luculenta habere, equorum, & boum pecuaria: idemq; elicitur ex Homero, apud quem Achilles apud Agamemnonem ſeſe purgans, cur à bello abſtineret, negat ſe læſum, aut vlla iniuria à Troianis affectum.

Bobus quæ debeantur.

In prologo lib. 2. Veterin.

Lib. de ſolert. animal.

In Meſſanicis.

Οὐ γὰρ πώποτ' ἐμὰς βοῦς ἤλασαν, οὐδὲ μὲν ἵππους.

Non enim equos vnquam mihi ſubduxere boueſque.

Equos autem ſub curru, ad aratrum prodeſſe bouem vetus Pindari dictum, vtrumque nimirum hoc pecus præ cæteris homini commodare indicantis: ſed rectius fortaſſis equum dixiſſet, ferendo homini vtilem, vt bouem aratro conducere dicebat, illumque belli tempore, hunc pace vtiliorem quo nimirum ſenſu Theſeum referunt iam belli pertæſum bouis imagine nummum cuſiſſe, vt & ciuium ſuorum animos à bello amoueret, & ad agriculturæ ſtudium inflammaret: Arationem autem pacis ſymbolum in primis facit Horatius 4. Car. Ode 5.

Vt equus & bos neceſſarij.

Quærit patria Cæſarem
D *Tutus bos etenim rura perambulat.*
Nutrit rura Ceres &c.

Clariſſimè Ouidius 1. Faſt.

Bella diù tenuere viros, erat aptior enſis
Vomere, cedebat taurus arator equo.

Atque inde etiam, vt mea fert opinio, veterum Germanorum illud memorabile dimanauit inſtitutum, vt equum frænatum, & ſcutum cum framea, boueſque iunctos vxori ducendæ dotis nomine mitterent: vt vxor (inquit Tacitus) venire ſe laborum, periculorumque ſociam his incipientis matrimonij auſpicijs admoneretur, idem in pace, idem in prælijs ſe paſſuram auſuramque: laborem enim iuncti boues, bellum paratus equus, & data arma ſignificabant. Eſt autem boum labor duplicem præcipuè ob cauſam celebratus, cùm quia vnanimis, ac æqualis, tùm quia grandis ac continuus. De æqualitate vnanimitateque venuſtiſſimam apud Homerum lego ſimilitudinem:

Germanorum mos in ſponſalitijs.

Iliad. N.

Αἴας δ' οὐκέτι πάμπαν Οἰλῆος ταχὺς υἱὸς
Ἵστατ' ἀπ' Αἴαντος Τελαμωνίου, οὐδ' ἠβαιόν

Αλλ᾽ ὡς ἐν νειῷ βόε οἴνοπε πηκτὸν ἄροτρον : E
Ἶσον θύμον ἔχοντε τιταίνετον, ἀμφὶ, δ᾽ ἄρα σφιν
Πρυμνοῖσιν κεράεσσι πολὺς ἀνακηκίει ἱδὼς,
Τὼ μὲν τε ζύγον οἶον ἐΰξοον ἀμφὶς ἐέργει,
Ιεμένω κατα ὦλκα, τέμνει δὲ τε τέλσον ἀρύρης
Ὡς τὼ παρτεβαῶτε μαλ᾽ ἕςασαν ἀλλήλοισιν.
Aiax autem non procul omnino Oilei velox filius
Stabat ab Aiace Telamonio, ne paulum quidem,
Sed ſicut in nouale boues nigri compactum aratrum
Aequalem animum habentes trahunt; circa autem ipſorum
Ima cornua multus erumpit ſudor,
Hos quidem iugum ſolum bene politum vtrimque diſtendit
Vadentes per ſulcum, inciditur autem fundus arui.
Sic hi congreſſi, valdè ſtabant inter ſe.

Aiaces ambo, vt bobus ſimiles.

Boum labor laudatur.

Quàm indefeſſus autem & continus ſit idem labor, grauiſſimi quoque indicant authores Heſiodus, F & Virgilius, vterque agriculturæ conſultiſſimus, nam vt ille canit, oriente inchoat aurora, & vt ille oſtendit, ad veſpertinum vſque crepuſculum perdurat, quod videlicet tempus, ex reditu boum ab opere ſuo ſignificat, inquiens:

Aſpice, aratra iugo referunt ſuſpenſa iuuenci,
Et ſol decedens creſcentes duplicat vmbras.

Parum autem hoc eſſet, niſi ab ipſo veris initio laborem occiperent, & ad hyemem vſque perferrent, quo tempore tanquam emeritos milites coronis & laborum ſuorum fructibus dignos eſſe, Ouidius innuit: dum canit:

State coronati plenum ad præſepe iuuenci:
Cum tepido veſtrum vere redibit onus.
Ruſticus emeritum palo ſuſpendit aratrum.
Omne reformidat frigore vulnus humus.

Optima cultura.

Lib. 2. de præpar. Euang. cap. 1.

Boues vbi honorati.

Lib. 5. Stromat.

Cap. 28.

Iungitur & equus multis in locis aratro, arant item muli, eorumque cultura ab Homero præcipue celebratur; inuenias tamen optimam culturam, ex qua feliciſſima meſſis expectatur, à ſolo boue, G βȣ́φαρον ab antiquis nuncupatam: eamque tanti fecit antiquitas, vt eum qui primò boues iunxit ad aratrum, non vulgari qualis hominibus debetur, honore dignum cenſeret, ſed diuino cultu proſequeretur, & inter deos immortales referret, vt meminit D. Auguſtinus: *Boues*, inquit, *primò iungens ad aratrum, inter deos eſt tranſlatus*: traditque Euſebius de Aegyptiorum loquens Theologia, nonnullos vſus vtilitatiſque cauſa multa ex animalibus in deorum numero apud Aegyptios ſuſcepta contendere: bouem enim ipſam tam partu ſuo quàm arandi opera conducere: eſtque bos eiſdem, vt legitur apud Clementem Alexandrinum, terræ, agriculturæque & alimenti ſymbolum. Et Georgius Cedrenus tradit Cecropem Athenienſium regem, vrbiſque eorum conditorem primum bouem admiratum eſſe, & Iouem cognominaſſe. Decanini quoque noui orbis populi hodieque referente Ioanne Hugonis in ſua in illas regiones nauigatione, bouem ſanctitatis opinione inter domeſtica alia humaniſſimè tractant: teſtaturq; Ludouicus Romanus Calecutenſes vtilia ad vitam humanam animantia, neutiquam necare, vt ſunt, inquit, boues & oues, tamq; tenero amore ea proſequi, vt cum prætereunt, manibus leniter demulceant, ac deoſculentur: quod ſi vero quis ea, vel de induſtria, vel caſu læſerit, eum pœnas luere, non aliter, quàm ſi furtum ac latrocinium H commiſiſſet. Quod vitæ inſtitutum & ſi partim ridiculum, partim atrox videatur, tamen imitanda aliqua honeſtatis ſpecie nititur; nolunt enim, vt ex hoc videtur, ijs à quibus beneficium acceperunt, ingrati aut iniurij videri. Athænis verò longo tempore ſeruatum fuiſſe Cælius annotauit, ne bouem, cuius opera, vel aratro, vel curru vtebantur, omnino immolarent, ὅτι καὶ ἔτος εἴη ἂν γεοργὸς καὶ τῶν ἐν ἀνθρώποις καμάτων κοινώμος, ideſt, quoniam & hic colonus ſit, ac laborum quoque noſtrorum particeps: vnde regnante ibi Erechtheo, cùm ſacro quodam bouem mactari neceſſe eſſet, vt ſacrum ritè perageretur, neque legi fraus fieret, inſtitutum fuiſſe traditur, vt popa, quem ibi βȣφόνον appellant, ſimul ac bouem percuſſiſſet, relicta ad aram ſecuri, arrepta ſtatim fuga, ſolum verteret, & ex Attica prorſus fugeret, quod facinus ne impunitum relinqueretur, decretum fuit, ſecurim ipſam in iuditio ream conſtituere, exq; eo illam iudicandi quotannis conſuetudinem inoleuiſſe ferunt. Aelianus author eſt, eius diei, in quo iſthæc patrabantur, feſtum vacari ſolere dypolia, & buphonia: & Alexander ab Alexandro ex Plutarcho nempe, Solonem eius legis authorem fuiſſe aſſerit. Sed & Pythagoræ fuit inſtitutum, ne quis, vel ſibi, vel dijs iſtiuſmodi operoſa vtiliaque homini animalia interimeret, ſed ſues potius, & capras, illas nimirum quia agris infeſtæ

Gratitudo laudata.

Lib. 19. c. 27. lect. antiq.

Bouem vbi occidere non liceret.

Lib. 3. Var. hiſt.

Lib. 3. c. 12.

In Solone.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

A infeſtæ ſunt, has quia vites depopulantur: de quo præcepto ita ſcribit Ouidius:

Et prima putatur Metamorp. 15.
Hoſtia ſus meruiſſe mori, quia ſemina pando
Eruerit roſtro, ſpemque interceperit anni.
Vite caper morſa Bacchi mactatus ad aras
Dicitur vltoris: nocuit ſua culpa duobus.
Quid meruiſtis oues, placidum pecus, inque tuendos
Natum homines, pleno quæ fertis in vbere nectar?
Mollia quæ nobis veſtras velamina lanas
Præbetis, vitaq; magis quàm morte iuuatis?
Quid meruere boues, animal ſine fraude doloque,
Innocuum, ſimplex, natum tolerare labores?
Immemor eſt demum, nec frugum munere dignus;
Qui potuit curui dempto modò pondere aratri
B *Ruricolam mactare ſuum, qui trita labore*
Illa, quibus toties durum renouauerat aruum,
Tot dederat meſſes, percuſſit colla ſecuri.
Nec ſatis eſt, quod tale nefas committitur: ipſos
Inſcripſere deos ſceleri, numenque ſupernum
Cæde laboriferi credunt gaudere iuuenci,
Victima labe carens, &c.

Et paucis interpoſitis.

Vnde fames homini vetitorum tanta ciborum eſt?
Audetis veſci genus ò mortale? quod oro
Ne facite, & monitis animos aduertite noſtris,
Cumque boum dabitis cæſorum membra palato,
Mandere vos veſtros ſcite, & ſentite colonos.

Et mox rurſus:

C *Quàm malè conſueſcit, quàm ſe parat ille cruori*
Impius humano; vituli qui guttura cultro
Rumpit, & immotas præbet mugitibus aures?
Aut qui vagitus ſimiles puerilibus hædum
Edentem iugulare poteſt, aut alite veſci
Cui dedit ipſe cibos? quantum eſt quod deſit in iſtis
Ad plenum facinus? qua tranſitus inde paratur?
Bos aret, aut mortem ſenioribus imputet annis,
Horriferum contra Boream ouis arma miniſtret,
Vbera dent ſaturæ manibus preſſanda capellæ. Lib. 4. Faſt.

Et alio opere rurſus.

A boue ſuccincti cultros remouete miniſtri,
Bos aret, ignauam ſacrificate ſuem.
Apta iugo ceruix, non eſt ferienda ſecuri,
D *Viuat, & in dura ſæpe laboret humo.*

Habemus item inter Catonis præcepta:

Thure deum placa, vitulum ſine creſcat aratro.

Iſtiuſmodi Pythagoræ fortaſſis præceptum Phryges ſecuti fuerint, quos videlicet Aelianus teſtatur, morte mulctaſſe, qui bouem occidiſſet aratorem: & ne longiùs habeamus, apud Romanos in tanta veneratione fuere boues, vt præterquàm quòd ob interemptos nonnulli in exilium miſſi ſunt, tam etiam capitale apud eos fuiſſe ex Varrone, Plinio, Columella alijſque conſtat, bouem occidiſſe, quàm ciuem. Ad cuius legis ſeueritatem pertinet, quod his verbis ſcribit Valerius Maximus. *Nõ ſupprimenda illius quoq; damnatio, qui pueruli ſui amore corruptus, rogatus ab eo ruri, vt omaſum in cœnã fieri iuberet, cum bubulæ carnis in propinquo emendæ nulla facultas eſſet, domi boue occiſo, deſideriũ eius impleuit, eoq; nomine publica quæſtione afflictus eſt, innocens, niſi tã priſco ſæculo natus fuiſſet.* Quam legem hodieq; in Cambaię regno durare in eorũ narrationibus inuenio, qui de ſuis nauigationibus ſcriptitarunt. Illud verò etiã memoratu non indignũ eſt, quod D. Hieronymus tanquã vbiq; imitandum narrat, Valentem nimirum Imperatorem, lege per Orientem cauiſſe, ne quis vitulorũ carnibus veſceretur, *vtilitati agriculturæ,* inquit, *prouidentẽ, & peſſimã Iudaizantis*

Phrygum mos.

Lib. 12. de animal. c. 34.

Lib. 8. cap. 1.

Valentis lex de non occidendis vitulis.

vulgi emendantem conſuetudinem pro altilibus, & lactentibus vitulos abſumentes. Sed & Conſtantinus lege executores, Cod.Quæ res pig.obl.poſſ.ob ciuilia debita boues aratorios pignori capi vetuit, vt Cuiatius annotauit cap.20.lib.4.obſeruat.ne culturæ abſtraherentur. Cum autem bella adhuc ignorarent homines, aureo nempe illo maiorum ſæculo, ab eſu iſtius animantis omnino abſtinebatur, & vt M.Tullius ait, vis eis nulla vnquam afferebatur, &

Lib.2.de nat. deor.

Ferrea tùm verò proles exorta repente eſt
Auſaque funeſtum prima eſt fabricarier enſem,
Et guſtare manu victum domitumque iuuencum.

Tanta putabatur, inquit ille, *vtilitas percipi ex bobus, vt eorum viſceribus veſci ſcelus haberetur*. Similiter etiam Virgilius canit:

Georg.2.

Ante etiam ſceptrum Dictæi regis, & antè
Impia quàm cæſis gens eſt epulata iuuencis,
Aureus hanc vitam in terris Saturnus agebat.

In cuius verſus explicatione Seruius quoque ait, maiores boues comeſſe nefas putaſſe. Itaque Plutarchus in carnis edaces inuectus, quòd iam ad operarios vſque boues peruentum ſit, lamentatur, animalia, videlicet, quibus ob laborum ſuorum emolumenta omnino erat parcendum: quæque Britanni olim æquè ac hominum capita cenſebant, & quorum eſus apud Scythas non niſi vindictæ cauſa erat in vſu. Si quis enim apud eos, vt tradit Lucianus, læſus erat, nec ſuppetebat vlciſcendi facultas, immolato boue carnes minutim ſectas coquebat, ipſe in tergore humi ſtrato ſedebat, manibus in tergum reductis, id quod maximum ſupplicandi apud illos genus habebatur. Accedebat quicunque vellet opitulari, & carnium portione guſtata, dextroque pede tergori impoſito, pollicebatur pro viribus ſe auxilio futurum, atque hoc fœdus ibi ſanctiſſimum habebatur. Similiter, & Moloſſi, vt Suidas tradit, nunquam niſi fœdera inituri boues necabant, tunc autem in multa eos minuta diſſecabant fruſta. Cæterùm cum poſtmodum omne genus pecudis in cibum hominum ceſſit, mirum eſt quàm enumerabiles greges ali cęperint, id quod Neſtor in primis apud Homerum indicat, prædam, quam Elidenſibus Itymoneo interempto ſe eripuiſſe gloriatur, enumerans: fuiſſe autem boum quinquaginta armenta, totidemq; ouium greges, ſuumq; & caprarum: adhæc equas centum, quibus ſui ferè omnibus ſuberant pulli. Quorundam verò pecus tam numeroſum fuit, vt numerus ferè in fabulas ceſſerit, ſicuti quòd tradunt de Augeæ ſtabulo. Narrant enim teſte Pauſania boum in primis, & caprarum tam numeroſa habuiſſe armenta, vt bona pars regionis propter fimum illorum, inutilis ac inculta iaceret. Iſraelitas quoque in paſcendo pecore valde occupatos fuiſſe, vel inde innoteſcere poteſt, quòd Salamon in templi ſui dedicatione viginti boum millia mactaret: ſed & Romani ipſi hac in re non exiguum collocarunt ſtudium, quod oſtendit Plinius C. Cæcilij Claudij Iſidori exemplo, eum enim ſcribit teſtamento edixiſſe, quamuis multa ciuili bello perdidiſſet, tamen relinquere iuga boum tria millia ſexcentum, reliqui pecoris quingenta quinquaginta ſeptem millia. Tametſi autem omne genus pecoris alerent, nihilominus in alendis bobus præcipuè erant intenti, & vt electiores poſſiderent, varias peragrabant regiones. Longè celeberrima olim erat in Pylo vrbe ſpelunca, in qua Neſtoris, & ante eum Nelei ſtabulum fuiſſe dicitur boum Theſſalicarum de grege Iphicli: atqui non Neleus tantum has Iphicli boues poſſidendi cauſa eò profectus eſt, ſed & Euriſtheus Herculi imperauit, vt ex Hiſpania boues, quas ibi eximia ſpecie eſſe intellexerat, ad ſe abigeret. Eiuſdem quoque pecoris ex Erythea abacti mira fuiſſe incenſum cupiditate Erycem in Sicilia conſtat ex eo, quòd cùm in luctæ certamen cum Hercule deſcendiſſet, hinc Herculis boues, illinc Erycis regnum præmia victori propoſita fuerint. Cupiditatis tantæ cauſa fuit, quia ipſi arabant heroes, arationiſque ſe æquè, ac belli peritos eſſe gloriabantur, vt Vlyſſis Itacæ regis exemplo indicat Homerus:

In Toxaride
Humilitas à Scythis vt indicata.
Moloſſi quãdo boues mactarent.
Pecus quando ali cœptũ.
Iliad. 11.
Augeæ ſtabulum.
Lib.33.c.15.
Pauſanias in Meſſanicis.
Qui olim ararent.
Odyſſ. Σ.

Εὐρύμαχ' εἰ γὰρ νῶιν ἔρις ἔργοιο γένοιτο
Ὥρῃ ἐν εἰαρινῇ, ὅτι τ' ἤματα μάκρα πέλονται,
Ἐν ποίῃ, δρέπανον μὲν ἐγὼν εὐκάμπες ἔχοιμι,
Καὶ δὲ σὺ τοῖον ἔχοις, ἵνα πειρησαίμεθα ἔργου
Νήστιες ἄρχιμάλα κνέφαος, ποίη δὲ παρείη,
Εἰ δ' αὖ καὶ βόες εἶεν ἐλαυνέμεν οἵπερ ἄριστοι
Αἴθωνες, μεγάλοι, ἄμφω κεκορηότε ποίης,
Ἥλικες, ἰσοφόροι, τῶν δὲ σθένος οὐκ ἀλαπαδνον.
Τετράγωον δ' εἴη, εἴκοι δ' ὑπὸ βῶλος ἀροτρῳ,
Τῷ κέμ' ἴδοις εἰ ὦλκα διηνεκέα προταμοίμην.
Εἰ δ' αὖ γὰρ πόλεμον πόθεν ὁρμήσειε Κρονίων
Σήμερον, αὐτὰρ ἐμοὶ σάκος εἴη, καὶ δύο δοῦρε

Καὶ

Καὶ κυνέη παγχαλκος ἐπὶ κρόταφοις ἀραμῦα
Τῷ κέμ' ἴδοις πρώτοισιν ἐνὶ προμάχοισι μιγέντα.
Eurymache, ſi enim nobis contentio operis eſſet,
Tempore in verno, quando dies longi ſunt
In herba falcem quidem ego bene flexam haberem,
Tu autem, & talem haberes, vt experiremur opus,
Ieiuni vſque ad tenebras, herba autem adeſſet.
Si autem rurſus, & boues eſſent ad impellendum optimi
*Pingues (*αἴθωνες, *malim nigri) magni, ambo ſaturati herba,*
Aequales, æqualiter portantes, quorum robur non imbecillum.
Aratrum autem eſſet, obediat autem gleba aratro,
Tunc me videres ſi ſulcum longum proſcinderem,
Si autem rurſus, & bellum alicubi moueret Saturnius,
Hodie, & mihi ſcutum eſſet, & duæ lanceæ,
Et galea tota ærea in temporibus congruens,
Tunc me videres primis in pugnantibus mixtum.

Similiter apud Romanos, cùm maximè florebat reſpublica, illi etiam arabant, qui eius gubernaculis præerant. *Serentem,* inquit Plinius, *inuenerunt dati honores Serranum, vnde cognomen. Aranti quatuor ſua iugera in Vaticano, quæ prata Quintia appellabantur, Cincinnato viator attulit dictaturam, & quidem, vt traditur, nudo, plenoque puluere etiamnum ore.* Idem author eſt apud eoſdem Romanos probro notatos cenſorio, ſi qui male agros coluiſſent, & Cato etiam ait, cùm virum bonum colonum dixiſſent, ampliſſimè eum laudaſſe credebant: imò verò cùm octo dies continuos agris excolendis impenderent, vnum duntaxat, nimirum nonum rebus vrbanis, nundinisque deſtinabant, ne ab opere homines auocarent. Quidam etiam ex patritijs, quia optimè bobus vtebantur, & vt alios arandi peritia vincere ſe oſtentarent, bubulcos ſe vocari gloriæ duxerunt: ſed & ipſa reſpub. ludos quotannis boum cauſa celebrabat, quos, vt idem Plinius ait, bubetios ab his animalibus nuncupabant. Quouſque autem boues talium virorum manibus tractabantur, tam vberes redditus terra reddebat, vt ſeptem tantum iugera familiæ honeſtiſſimæ non ſolum ſufficerent, ſed ne plura poſſiderent, lege cautum eſſet, illum verò in primis beatum dicerent, *qui*, vt Horatij verbis vtar, *procul negotijs, vt priſca gens mortalium, paterna rura bobus exercebant ſuis.* Ad quam veterum Romanorum conſuetudinem alludebat idem Poeta, vbi cuncta ſe ſcribit fauſta ominari Mecenati ad bellum Actiacum cum Auguſto contra Antonium, & Cleopatram proficiſcenti, non eo tamen fine, vt inde ditior euadere ſperet, aut velit, id quod iſtiuſmodi indicat hypalloge.

Lib.18. c.2.

Romani, vt agriculturæ ſtudioſi.

Ludi bubetij.

In Epodo Ode 5.

Libenter hoc & omne militabitur
Bellum in tuæ ſpem gratia,
Non vt iuuencis illigata pluribus
Aratra nitantur meis.
Pecuſque Calabris ante ſydus feruidum
Lucana mutet paſcua.

Hoc eſt, non vt illigati tauri ſub aratris nitantur, incumbantque proſcindendæ terræ, ſeu vt habeam plura aratra, hoc eſt, vt euadam opulentior, & plures colendas deſiderem villas, poſſeſsioneſuè. Ex quibus ſatis clarè intelligi poſſe arbitror, boues Romæ permagni ſemper fuiſſe factos, id quod M. Varro prædicans, bubulum gregem cæteras pecudes honore ſuperare debere ait, præſertim autem in Italia, quæ ab hoc nuncupationem traxiſſe videtur, quod olim Græci tauros ἰταλοὺς vocarent, & in ea Vrbe, cuius mænibus condendis mas, & fœmina aratro terminum ſignauerunt. Quomodo aut mœnia ſignarentur docet his verbis Feſtus Pompeius: *Primogenius ſulcus dicebatur, quem in condenda noua Vrbe tauro, & vacca deſignationis cauſa imprimebant. Conditores enim Ciuitatis taurum in dextram, vaccam intrinſecus iungebant, & incincti ritu Gabino, ideſt, togæ parte caput velati tenebant ſtiuam ſiue aratri manicam incuruam, vt glebæ omnes intrinſecus caderent, & ita ſulco ducto loca murorum deſignabant, aratrum ſuſpendentes circa loca portarum: Hoc eodem modo diffinitum Varro fuiſſe ait, quænam eſſet muris portæ; cum Roma eſt condita. Tradebantur autem iſtiuſmodi vſus Etruſcorum libris qui rituales nominati ſunt, in quibus ſcriptum erat, quo ritu Vrbes conderentur, item aræ ædeſque ſacrarentur, curiæ, tribus & centuriæ diſtribuerentur.* Varro verò ſic ſcribit: *Oppida condebant in Latio, Etruſco ritu iunctis bubus, tauro & vacca interiore aratro circumagebant ſulcum. Hoc faciebant religionis cauſa die auſpicato, vt foſſa & muro eſſent præmunita: Terram vnde excalpſerant, foſſam vocabant, & introrſum factum murum: poſtea quod fiebat orbis, vrbs,*

Italia vnde dicta.

Mœnia vt ſignarentur.

Li.4.de ling. Lat.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

principium quod erat poſt murum, pomerium dictum, eiuſque ambitu auſpicia vrbana finiuntur. E

Faſt. 4.

Hæc ille. De Romæ męnibus ſic meminit Ouidius.

Inde premens ſtiua deſignat mœnia ſulco
Alba iugum niueo cum boue vacca tulit.

Coloniarum deductio, vt indicata.

Mulctæ quales olim Romæ.

Lib.3.cap.5.

Terra cur minus vberes fructus reddat.

Boues pro dote.

Atque hinc poſtmodum puto dimanauit, quod in nummis, tam Græcis, quam Latinis per boues, vel tauros coloniarum deductiones intelligebant. Iam verò cum pecuniariæ mulctæ certus apud eoſdem modus eſſet præfinitus, quem tranſcendere minimè fas eſſet, quibus autem maxima indicebatur mulcta, tria ij millia, & viginti aſſes ſoluere cogebantur, quia plus triginta bobus, & duabus ouibus nemo taxari poterat, æſtimatuſque erat bos centuſſibus, ouis verò decuſsibus, hoc eſt, centum, vel decem aſſibus; centuſſibus autem teſte Varrone, non eſt maius æris vocabulum: Super qua lege conſulendus eſt Alexander ab Alexandro, ego interim Plinij ſuper eadem verba recitabo: *Non omittenda*, inquit, *priſcarum legum beneuolentia, cautum quippe eſt, ne bouem prius quàm ouem nominaret, qui indiceret mulctam*, & meritò quidem legum beneuolentiam earum vocat, quę ne agriculturæ damno eſſent, ouibus potius quam bobus mulctari reos iuberent. Vt verò creſcente ſerpenteque luxu boues vilioribus manibus tractari cœperunt; non ille etiam qui olim ex boum F laboribus prouentus capitur. Teſtatur id etiam Plinius, inquiens: *Quæ nam ergo tantæ vbertatis cauſa? Ipſorum tunc manibus Imperatorum colebantur agri, vt fas eſt credere, gaudente terra vomere laureato, & triumphali aratore, ſiue illi eadem cura ſemina tractabant, qua bella, eademque diligentia arua diſponebant, qua caſtra: ſiue honeſtis manibus omnia lætiùs proueniunt, quoniam, & curioſius fiunt*; Et mox paucis, quæ ſuo loco recitauimus, interiectis, *Tales tum etiam viatores erant, quod nomen inditum eſt ſubinde, & ex agris Senatum duceſque accerſentibus: at nunc eadem illa vincti pedes, damnatæ manus, inſcripti vultus exercent, non tamen ſurda tellure, quæ parens appellatur, colique dicitur, & ipſa, honore his aſſumpto, vt non inuita ea, & indigne credatur id fieri. Sed nos miramur ergaſtulorum non eadem emolumenta eſſe, quæ fuerint Imperatorum.* Dantur nunc boues pro ſponſalitio munere ſoceris apud ruſticos; olim verò heroibus, vt ex Homero elicitur, qui Iphidamantem Antenoris filium centum boues dotis nomine ſocero perſoluiſſe ait, ſed teſtimonium adducam.

Πρῶθ' ἑκατὸν βοῦς δῶκεν, ἔπειτα δὲ χίλι' ὑπέστη
Αἶγας ὁμοῦ καὶ ὄϊς, τά οἱ ἄσπετα ποιμαίνοντο. G
Primum centum boues dedit, deinde quoque mille promiſit
Capras ſimul & oues, quæ ei multæ paſcebantur.

Lib.4.cap.8.

Lib.5.cap.8.

Virtutis præmium.

Lib.5. Aeneid.

Apud Indos verò olim, vt annotauit Alexander ab Alexandro, iugo boum ſponſas quoque, mercari permittebatur, ita tamen vt ex ſua quiq; tribu vxorem ducerent: cæterùm ego apud Strabonem reperio, Indos multas accepiſſe vxores iugo boum emptas. Idem Alexander author eſt, in Deliacis certaminibus, qui egregiam pugnando nauaſſent operam in virtutis exhibitæ teſtimoniũ, bouem accepiſſe, & nos paulò antè Erycem, ac Herculem in luctæ certamen deſcendiſſe diximus, illumque regnum ſuum, hunc boues, quas ex Hiſpania ducebat, victoriæ præmia propoſuiſſe. Sed & Achilles apud Homerum curſu certantibus bouem poſuit, magnum & adipoſum, naualiſq; certaminis præmia ſtatuit, lebetes, tripodes, equos, mulos, & boum fortia capita. Bouem item victori pollicetur Aeneas in pugillatu, auro & vittis velatum apud Virgilium.

Nunc ſi cui virtus, animuſque in pectore præſens
Adſit, & euinctis attollat brachia palmis:
Sic ait, & geminum pugnæ proponit honorem, H
Victori velatum auro vittiſque iuuencum.

Decius Mus bobus donatus.

Lib.22.c.5.

Lelius 30. bobus donatus.

P. Decius Mus tribunus militum, cum Romanum exercitum ab hoſtibus Sabinis circumuentum circuitione montis conſeruaſſet, Conſul Cornelius Coſſus concione aduocata peregit Decij laudes; cumulatiore etiam teſtimonio recentioris conſilij, cum alijs militaribus donis, auream illi coronam, centum boues, & in his album auratis cornibus donauit: ſingulis qui cum eo fuerant, militibus, duplex frumentum, binoſque in præſentia boues, binaſque tunicas. Milites eam conſulis gratitudinem clamore approbantes, coronam gramineam decuſſæ obſiodionis argumentũ Decio impoſuerunt: ipſe centum boues à conſule datos militibus expeditionis illius ſocijs dono dedit. Ita quidem hanc hiſtoriam narrat Sabellicus; atquì Plinius, *Quidam*, inquit, *Imperatores, & ſæpius donati,* (coronis) *ſunt: velut P. Decius Mus, tribunus militum ab exercitu: altera ab his qui in præſidio obſeſſi fuerant, quanta eſſet eius honoris authoritas, confeſſus religione: ſiquidem donatus bouem album Marti immolauit, & centum fuluos qui ei virtutis cauſa dati fuerant ſimul ab obſeſſis.* Scipio ſimiliter Lælio, poſt expugnatam vrbem ob egregiè nauatam operam triginta donauit boues, vt Silius Italicus canit.

Pha-

A *Phaleris hic pectora fulget,*
Hic torque aurato circundat bellica colla,
Ille nitet celſus muralis honore coronæ,
Lælius ante omnes, cui dextera clara domuſque
Ter deno boue.

Lego & in Plutarcho Ageſilaum ab Ephoris fuiſſe mulctatum, quòd is vnicuilibet ſenum bouem præmium virtutis mitteret, eamque attuliſſe rationem facti, quòd publicos largiendo priuatim ſibi conciliaret, ſuoſque faceret. Inuenio & Lyricos poetas tauro donatos: Ad lyram ſua cantabant carmina, ſtatuebaturque eis chorus quinquaginta virorum, & tauro donabantur. Fuere denique tributi nomine non ſemel perſoluti boues, vt ex hiſtoria conſtat. Dubrauius & Aeneas Syluius teſtantur Carolum Magnum Bohemis tributum indixiſſe, vt quotannis boues centum, & triginta penderent, & Bonfinius author eſt Henrici Tertij tempore Poloniæ ducatum imperio ſubiectum fuiſſe, quotanniſque boues centum & viginti ſoluere coactos. Victo cæſoq; à Clotario Francorum rege, Bertholdo Saxonum Duce ad Viſurgum fluuium, Saxones ſimiliter, vt narrat Crantxius, Francis annuam tributum quingentorum boum pendere coacti ſunt. B E contrario Siculos in Tranſyluania tam pertinaces libertatis amatores fuiſſe idem Bonfinius tradit, vt mori potius quã tributa perſoluere mallent, Vngariæque regibus nunquam ſtipendia ſoluere voluiſſe, neque vt id facerent, nulla vnquam vi cogi potuiſſe: noſtra tamen tempeſtate, precibus tantum ac in regis gratiam, inquit adducti ſunt, vt Matthiæ Coruino quibuſdam temporibus domeſticatim bouem ſoluant. Poſtremò boues furto ſubrepti, belli cauſa aliquando fuerunt, quemadmodum eleganter indicat Homerus depingens Achillis clypeum:

Lib. de frater. amore.

Lyrici tauro donati.

Boues pro tributo ſoluti.

Lib. 1. Saxon. cap. 32.

Boues belli cauſa.

Iliad.

Τοῖσι δ' ἐπεῖτ' ἀπάνευθε δύο σκόποι εἵατο λαῶν
Δέγμενοι ὁππότε μῆλα ἰδοίατο, καὶ ἕλικας βοῦς.
Οἱ δὲ τάχα προγένοντο δύω δ' ἅμ' ἕποντο νομῆες,
Τερπόμενοι σύριγξι· δόλον δ' οὔτι προνόησαν.
Οἱ μὲν τα προϊδόντες ἐπέδραμον, ὦκα δ' ἔπειτα
Τάμνοντ' ἀμφὶ βοῶν ἀγέλας καὶ πώεα καλὰ
Ἀργεννῶν οἰων· κτεῖνον δ' ἐπὶ μηλοβοτῆρας
C Οἱ δ' ὡς οὖν ἐπύθοντο πολὺν κέλαδον παρά βουσὶν
Ἰράων προτάροιθε καθήμενοι, αὐτίκ' ἐφ' ἵππων
Βάντες ἀερσιπέδων μετεκίαθον. idest

His autem deinde procul duo ſpeculatores ſedebant populorum,
Obſeruantes quando oues viderent & curuè incedentes boues
Illi verò cito procedebant, duoque vnà ſequebantur paſtores,
Oblectantes ſeſe fiſtulis: inſidias enim neutiquam præſenſerant,
Illi quidem hæc prouidentes incurrunt: moxque deinde
Cædebant vndique boum armenta, & greges pulchros
Candidarum ouium: interficiebant autem inſuper paſtores
Illi autem poſtquam audierunt multum ſtrepitum apud boues
Conciones ante ſedentes, confeſtim equos
Aſcendentes celeres inſecuti ſunt.

Manifeſtò verò id de Lacedæmonijs, & Meſſenijs refert Pauſanias. Res ita propemodum geſta D eſt; Polychares quidam Meſſenius boues habebat multas, quibus alendis cùm propria non ſuppeditarent paſcua, locabat eas Spartano homini Euæphno in ipſius agro paſcendas, ea mercede, vt eſſet fœturæ particeps; ſed cùm is perfacilè quæſtui fidem poſthaberet, in Laconiam nauibus veniens, pecus mercatoribus venundedit, atque inde quaſi inopinatæ rei nuncius vltrò ad Polycharem venit, prædones in eum agrum compaſcuum facta excurſione, extortaque ſibi per vim præda, boues ſimul & bubulcos abegiſſe. Quæ cùm Polychari perſuaderet, ſuperuenit de bubulcis vnus, qui boues venundatas, non furto ablatas dixit &c. Celæno etiam apud Virgilium bellum Troianis pro cæſis ſtratiſque iuuencis imminere ita vaticinatur.

In Meſſanicis.

Aeneid. 3.

Bellum etiam pro cæde boum, ſtratiſque iuuencis
Laomedontiadæ, bellum ne inferre paratis?
Et patriæ inſontes Harpyas pellere regno?
Accipite ergo animis, atque hæc mea figite dicta,
Quæ Phœbo Pater omnipotens, mihi Phœbus Apollo
Prædixit, vobis Furiarum ego maxima pando,
Italiam curſu petitis, ventoſque vocatis;

Ibitis

Ibitis Italiam, portuſque intrare licebit: E
Sed non ante datam cingetis mœnibus vrbem,
Quàm vos dira fames, noſtræque iniuria cædis
Ambeſas ſubigat malis abſumere menſas.

Vaccarum vtilitates.
Batauorum vtilitas ex vaccis.
Lib.3.c.57.
Epilogus.
Apes ex bobus.
Lib. 3, Hexam. cap. 9.

Ex quibus omnibus, quæ hucuſque dicta ſunt, luce clarius eſt, in omni pecore præcipuam fuiſſe bouis prærogatiuam: cumulatiſſima tamen etiam ex vaccis habemus emolumenta: ipſæ enim etiam iunguntur aratris, plauſtra trahunt, & lac in primis ſuppeditant, ex quo redditus quibuſdam in locis prouenit incredibilis. Nouere id Batauí, qui ex caſeo & butyro, quæ in externa loca exportantur, in ſingulos annos ducenties ſeſtertium cogere dicuntur, quæ ſumma ad decies centena Caroleorum millia extenditur, præter ea quæ in quotidianum alimentum, quo vix alio bona tenuioris fortunæ hominum pars victitat, cedunt, vt Adrianus Iunius aſſerit. Optimo igitur iure biſulcorum hiſtoriam ab hoc animante auſpicabimur, quod vt Aelianus ait, (cuius facundiſſimi ſcriptoris de illius encomio, epilogi loco ſententiam præterire nec poſſum, nec debeo,) plurimas commoditates „ habet: cùm homines ex eo infinitis commodis afficiantur: primùm namque cum hominibus boum „ ſocietas rei ruſticæ, & vectionis variorum onerum intercedit: deinde lactis magna vtilitas ex boue F percipitur, aræ exornantur, ac hominum conuentibus copioſiſſimas præbet epulas. Bos etiam mortuus, generoſa quædã res & dignitatis plena exiſtimanda eſt, quod apes ex illius reliquijs ena„ ſcuntur, animalia operoſiſſima, & mellis fructum vtiliſſimum, ſuauiſſimumque homini comparantia. Dixerit tamen fortaſſis aliquis, tauri ſanguinem homini lethalem eſſe, ideoque naſci non debuiſſe, aut ſanè ſine ſanguine debuiſſe generari: iſtiuſmodi hominem D. Ambroſius ingratum nominat, quoniam huius animantis virtus, inquit, ad cultum agrorum vtilis, aut ad vſum plauſtrorum „ habilis, ad alimoniam ſuauis, diuerſo munere fulcit agricolas, quibus deus, bona ſi ſua norint, vni„ uerſa donauit.

SYNONYMA. ETYMOLOGIAE.

Bos propriè dictus.
Egl. 1.

MVTAT hoc animantium genus nomen pro ætatis & ſexus ratione: etſi Varro ſolam citet ætatem, dum ait: *In bubulo genere, ætatis gradus dicuntur quatuor: prima vitulorum, ſecunda iuuencorum, tertia boum nouellorum, quarta vetulorum: diſcernuntur in prima vitulus & vitula: in ſecunda iuuencus & iuuenca: in tertia & quarta taurus & vacca. Ex quibus vocabulis vacca ſolummodò ſignificatum nunquam immutat.* G Bos apud Latinos, ſicuti & βοῦς apud Græcos propriè quidem dicitur, qui caſtratus eſt, vt aptior aratro fiat, aut vt ad cibum ſaginetur, tamen præter proprium hunc ſuum ſignificatum, taurum quoque & vaccam comprehendit: ſicuti non vno loco in progreſſu hiſtoriæ noſtræ patebit. Addit Ioannes Tzetzes βοῦν aliquando etiam vitulum ſignificare. Varino βοῦς nomen eſt genericum, πόρτις ſpecificum, de qua voce mox. Significat ei autem non ſingulos tantum, ſed etiam gregem, & armentum. Sæpius Poetis fœminino genere effertur, potiſſimum vbi de paſtoribus ſermo. Hi enim vaccas potius quàm boues paſcunt lactis cauſa: Virgilius:

Ille meas errare boues, vt cernis & ipſum
Ludere quæ vellem &c.

Bos pro pelle.
Bos piſcis.
Bos auis.

Apud Græcos verò βοῦς ſynechdochicè partem pro toto capiendo in eodem genere capi pro pelle bouina Euſtathius tradit, vt ἐλέφας pro oſſe elephantino, ideſt, ebore: indeque apud Homerum H βοῦς τυκτὰς, & βοῦς αὔας dici clypeos ex bubulo corio: eodemque ſenſu βοῦς Heſychio eſt μάστιξ, ideſt flagellum, fiebant enim flagella ex hoc potiſſimum corio: ſed & Plautum nonnulli volunt bouem in hoc vſurpaſſe ſignificatu. Eſt & piſcis nomen, quem bouem Plinius etiam appellat, referens eum inter piſces planos: meminitque eiuſdem Ariſtotelis, & nos de eo egimus in noſtra Ichthyologia. Item πέμματις, ideſt, condimenti ſpecies apud Euſtathium; vnde ἕβδομος βοῦς, qui poſt ſex σελήνας ideſt placentulas latas rotundaſque ſeptimus conficiebatur, cornua habens in modum nouæ lunæ. Aliter verò expoſitum βοῦς ἕβδομος, habes apud Suidam, & Camerarium. Olim erat etiam numus Atticus, bouis imagine percuſſus, didrachmum alio nomine dictus: de quo ſuo dicemus loco. Teſte Polluce χυτρόπους, ideſt, ollarum ſuſtentaculum quoque βοῦς vocatur. Adhæc ſuturarum in veſtibus commiſſuras, ſeu τὰς ἐν τοῖς χιτῶσι τῶν ῥαφῶν συμβολὰς, βοῦς vocatas fuiſſe idem author teſtatur. Bos ligniuorus vocatur apud Theſſalos Cerambix. Auis eſt, inquit Antoninus Liberalis ex Nicandri libro de immutatis, ligniuora, conſpiciturque in lignis, curuis dentibus, malas ſemper mouens, nigra, oblonga, ſolidis alis, adſimilis magnorum cantharorum. Pueri pro ludo habent, caputque amputantes circumfuerunt, quod ſimul cum alis ſimilitudinem gerit lyræ è teſtudine

confe-

A confectæ. Sed reuertor ad bouem propriè dictum, hunc trionem latinos vocare Iſidorus teſtatur, ex Aulo Gellio nimirum, qui de Septentrionum agens etymologia, *Vulgus*, inquit, *Grammaticorum, Septentriones à ſolo numero ſtellarum dictos putant. Triones enim per ſeſe nihil ſignificare aiunt, ſed vocabuli eſſe ſupplementum: ſicut in eo, quod quinquatrus dicamus, quòd quinque ab idibus dierum numerus ſit, atrus nihil. Sed ego quidem cum Lælio & M. Varrone ſentio, qui triones ruſtico vocabulo boues appellatos ſcribunt, quaſi quoſdam teriones, hoc eſt, arandæ colendæq; terræ idoneos. Itaque hoc ſidus quod à figura poſituraque ipſa, qui ſimile plauſtri videtur, antiqui Græcorum ἄμαξαν dixerunt: noſtri quoque veteres à bubus iunctis Septentriones appellauerunt, id eſt, à ſeptem ſtellis, ex quibus quaſi iuncti triones figurantur.* Bucera ſæcla apud Lucretium:

Lib.6.
Lib.2.c.21.
Bos trion dictus.
Triones cur ſic dicti.

Lanigeræque ſimul pecudes & bucera ſæcla,
Omnia ſunt hominum tutelæ tradita,

Bucera ſæcla.
Lib.5.& 6.

Turnebus & Lambinus boues interpretantur, quia Feſtus, *bucerum pecus*, inquit, *de bubus dicimus*, & idem Lucretius;

Buceriæque greges, & equorum duellica proles.

Lib.26.c.13
Lib.2.

B Taurus verò propriè vocatur bos antequam caſtratur, maritus ſcilicet & dux vaccarum. Vnde tauros boues mares vocauit Varro: *Obſeruandum eſt*, inquit, *vt boues mares boni ſint ſeminis*. Videas tamen ſæpenumero etiam pro boue ac præcipuè robuſto, ac forti accipi. Virgilius:

Taurus.

Ergo age terræ
Pingue ſolum primis extemplo à menſibus anni,
Fortes inuertant tauri.

Georg.1

Et rurſus:

Quam primum paſti repetunt præſepia tauri.

Ouidius in Faſtis.

Bella diu tenuère viros; erat aptior enſis
Vomere, cedebat Taurus arator equo.

Sic & Græci, quamuis propriè ταῦρον vocent, βοῦν τέλειον καὶ ἐνόρχην, ideſt bouem marem & non caſtratum: ſimpliciter tamen etiam pro boue efferunt, vt ex hoc verſu innoteſcit:

Ἵπποι μὲν σφηκῶν γένεσις, ταῦροι δὲ μελισσῶν, ideſt,
C *Equis veſpæ oriuntur, ex tauris verò apes.* ideſt ex bobus.

Homerus tamen aliquando βοῦς ταῦρος dixit per appoſitionem, vt in hoc verſu;

Ηὔτε βοῦς ἀγεληφι μέγ ἔξοχος ἔπλετο πάντων Ταῦρος,
Sicut bos in armento valde eximius eſt omnium Taurus

Oppianus verò Poeta Græcus elegantiſſimus, vbi de tauris ſcribit, tauri nomine tanquam digniore omne bubulum pecus complectitur, cæterùm cùm & alia magnitudine, & robore excellentia quadrupedia tauri nomẽ ſibi aſciuerint, vt tauri Aethiopici, qui ſunt rhinocerotes, & tauri Lucę qui ſunt elephanti, non incongruè ad alia item magna ac fortia animantia id nomen applicabimus Gręcorum imitatione, quibus omnia quę robore aut mole corporis præſtant, ταῦροι dicuntur; quod tamen & Martialem feciſſe inuenio, qui mamillare indicaturus maximum ac robuſtiſſimum, ex taurino id corio factum cecinit, inquiens;

Lib.2. de venat.
Lib.14.

Taurino poteras pectus conſtringere tergo
Nam pellis mammas non tegit iſta tuas.

Ταῦρος ſecundum Etymologum, dictus eſt quaſi ταρύουρος, à caudæ extenſione (nimirum ἀπὸ τοῦ
D τεινεῖν τὴν οὐρὰν) vel quaſi γαῦρος ideſt ſuperbus: atqui ταῦρος, ſiue taurus vocem Syram eſſe, atque vna cum alijs à Cadmo in Græciam importatã, ſcire ſe profitetur Scaliger pater. Syri autem tor, & taur nominant. Patri ſubſcribit filius in opere de verborum etymologijs: idem etiam ſentit Geſnerus. Eſt autem taurus vox etiam valde æquiuoca, vt annotauit Quintilianus his verbis: *Homonyma vel vitanda apud iudicem ignarum ſignificationum, vel interpretanda ſunt, vt taurus animal ſit, an mons, an ſignum in cælo, an radix arboris, niſi diſtinctum non intelligitur.* Ptolomæus, & Mela Taurum montem Aſiæ eſſe tradunt, orbis maximum, ſi Euſtathio fides à magnitudine nomẽ ſortitus (nos iam diximus, omnia magnæ molis & viribus præſtantia, veteribus tauri nomine indicari) vniuerſam Aſiam diſcriminat. In Lycia taurus vocatur, deinde Hæmodes, mox ſupra Iberiam in Bactris Caucaſus, tum Paropamiſus, inde Caſpiæ pilæ, mox Niphates, tum Armeniæ pilæ, & vbi iam noſtra maria attingit, iterum Taurus, vt ſcribit Pomponius: numeroſis & nouis nominibus quaçunque incedit inſignem dicit Plinius; plurima namque præter dicta alia quoque nomina habet, vt Imaus, Cragus, Circius, Pariedrus &c. de quibus Ptolomæus dictis locis, Strabo lib.2.& 11. Plinius lib.5.cap.27. Solinus Polyhiſt.cap.41. Oroſius lib.1. Hormiſtæ cap.2. Ammianus Marcellinus lib.23.& Iſidorus lib.14. Origin.cap.8. Dionyſius Periegetes, à forma, quòd tauri for-

Taurus vnde dictus.
Exerc. 206. ξ.
Lib.8.c.2.
Taurus mõs.
Lib.5. & 6.
Georg.
Lib.1.c.15.

E

formis ſit, vocatum ſcribit. Et M. Varro, *Ad Syriam mons Taurus*, inquit, *nomen à pecore habet*, Stephanus verò ſic dictum tradidit, vel ob magnitudinem, vel quòd eius pars ad mare prominens Taurinam faciem referat. Contra Cælius non à tauro quadrupede, à quo & reliqua magna, & violenta tauri dicuntur, vt idem Stephanus & Euſtathius ſcribunt, Tauri monti nomen inditum putat, ſed à tauro monte magna violentaque omnia tauros appellari ait, Stephani Euſtatijque verba contrario, quàm decuit, ſenſu accipiens, nam & Dionyſius Afer interprete Rhemnio Fannio taurum montem appellatum canit:

Cornua quòd ſummis ſcopulis imitatur acutis.

Suidas verò boui hunc montem perſimilem dicit ſaltanti, & poſteriores pedes in altum reiectanti, & mox collum incuruatum attollenti. Plinius dicit hos montes in vniuerſum Ceraunios Græcis vocari, Mela etiam ſub eodem vocabulo maximam eius partem comprehendit. Ceraunum Euſtathius circa Caucaſum, & Caſpium mare locat: Q. Curtius videtur ſub duobus nominibus tantum deſignare Tauro, & Caucaſo: In ſacris literis Arath appellatur Ario Montano, & Becano teſtibus. Propriè autem taurus dicitur, quà Pamphiliam & Ciliciam ab Armenia minore, & Cappadocia diſtinguit, quæ cauſa Tibullo ſcribendi fuit;

F

Quantus & ætherio contingens vertice nubes
Frigidus intonſos Taurus arat Cilices.

Sic & Ouidius dixit.

Metam. 2.

Ardet Athos, Taurusque Cilix.

Seneca inquiens

In Medea.

Peſtes vocat, quaſcunque feruentis creat
Arena Libyæ; quaſque perpetua niue
Taurus coercet frigore Arctoo rigens.

non tam de Tauro propriè dicto, quàm de Boreali eius parte agit, quæ Caucaſus dicebatur, perpetuis niuibus obſeſſa, vnde & teſte Iſidoro nomen nacta, quæ pars tum frigidiſſima, tum venenorum feraciſſima. Valerius Flaccus,

Lib. 5. Arg.

Vltimus inde ſinus: ſæuumque cubile Promethei
Cernitur in geminas conſurgens Caucaſus Arctos.

Claudianus;

G

Lib. 1. in Ruffin.

Quicquid lethali germine pollens
Caucaſus, aut Scythicæ vernant in gramine rupes.

Tauri populi.

Tauroſcythæ qui.

Taurici redditus.

Tauri & Tauroſchytæ dicuntur populi, ad Boſphorum Cimmerium, peninſulam in Europa inhabitantes, eodem Boſphoro, Byce palude & Carcinite ſinu circumfuſam, tenui tantum Iſthmo continenti adhærentem, quæ de incolarum nomine Taurica appellatur. Fuere moribus immaniſsimis, vt qui hoſpites omnes Dianæ ſoliti ſunt immolare, vt Pomponius tradit. Quidam Tauros vocari tradunt, quòd ab Aegyptijs oriundi eſſent, qui bouem & Apim colebant. Etymologus verò tradit Scythicam gentem eſſe, & Aegyptiorum more bouem & Apim venerari. Quare alij ſic dictos aiunt à tauro, eò quod Oſiris illic bubus iunctis terram arauerit. Apud hos eſt Taurica inſula, quæ & Mæotica nominatur. Euſtathius verò à tauro monte dictos ait, non illo tamen, de quo diximus. Alius, inquit, hic Taurus eſt, quàm qui in Orientem vergit: aut Septentrionalis quędam eius portio eſt, ſub qua Cimmerij habitant, gens Schythica: & Taurica Cherroneſus ingens ſita eſt verſus occaſum Mæotidis faucibus adiacens, quam aliqui aiunt tum figuratum magnitudine Peleponneſo parem eſſe. Regionis illius incolæ Tauroſcythæ vocantur à Tauro mõte, qui illic eſt, quod etiam Herodotus non ignorauit, cum & ipſe de montibus Tauricis, ideſt Scythicis mentionem faciat. Hos populos ab Antonino Pio uictos Iulius Capitolinus ſcribit. Haud ſcio, an de hoc loco loquatur Polybius his verbis; Vbi autem ad Hermeum Europæ ventum eſt, quo in loco anguſtiſſimum fretum memorauimus, ruens ex Ponto in oppoſitam partem cum impetu aqua violenter reflectitur, agitaturque in oppoſita Aſiæ loca, inde rurſus verſus Europæ promontorium, Circa aras dictum, curſum tenet, hinc denuo acta fertur in eum locum, quem incolę Bouem vocant. Eſt autem in Aſia, vbi primum conſtitiſſe Io, cum traieciſſet, in fabulis memoratur. Tacitus habet Taurum montem apud Cattos; Pomponius in Germania, ſed peculiarem locum ei non aſsignat. Fortè (inquit Abrahamus Ortelius) inter alpes in Salisburgenſi archiepiſcopatu, vbi hodie multa loca Thaura vocantur. Rhenanus tamen pro Tauro Germaniæ monte, Taunus legendum ſcribit, apud Pomponium & Tacitum; ſed ipſe viderit. Alius denique Taurus mons videtur, de quo apud Etymologum & Varinum legimus ex authore innominato, Taurus mons regionis illius glandes producens pabulum ſuibus. Pendebant etiam ex monte illo tributa, quæ redditus Tauricos appellabant. Taurus Ptolomæo Siciliæ quoque promontorium eſt, quod Fazello, & Aretio Cabo di S.

H

Cro-

A Croce appellatur. Eſt & Taurus fluuius Liuio circa Pamphiliam, item in Peloponneſo, circa Trœzenem, Athenæo teſte, ex quo aqua Tauria nominatur apud Sophoclem, vt Cælius annotauit. Hunc Heſychio Aegitaurum vocari Ortelius ait in voce ταυρέιον στόμα. Taurus à Plinio & Solino vocatur quoque alueus maris, apud Alexandriam Aegypti. Locus item in Sicilia taurus dicebatur, ſexaginta ſtadijs diſtās à Syracuſis, vt tradit Diodorus: & alius locus Straboni ſic dictus circa Hierichontis ingreſſum. Paludis inſuper nomen eſt in Gallia Narbonenſi, iuxta Oranum fluuium ac tandē Taurus vrbs eſt apud Cedrenum, Iſmaelitis vicina, Armenię fortè. Eſt verò etiam Taurus ſecūdum Zodiaci ſignum, ita dictū, vt D. Honorius ait, quòd Sol ſub hoc ſigno poſitus radios ſuos, vt taurus cornua fortiùs exerat, & terrā arabilem reddat. Alij ad fabulā de Ioue in candidū taurū trāſformato, vt Europa potiretur, referunt, Iouem nimirū beneficij, quod ex tali transformatione acceperat, taurum inter ſydera collocaſſe: Quibus fauere apparet Senecā in principio Herculis furentis:

Taurus fluuius.

Lib. 14.

Taurus ſignum cœleſte.

Lib. de imagine mundi.

Hinc, quà tepente vere laxatur dies,
Tyriæ per vndas vector Europæ nitet.

Ideſt, Iupiter in taurum transfiguratus. Et Calphurnius Baſſus in comment. Phęnom. Cæſaris B Germanici, taurum, inquit, quidam inter aſtra putant poſitum propter Iouem, quòd in bouem fabuloſè ſit conuerſus. Nigidij ſummæ authoritatis Grammatici alia fuit ſententia, ea quoque à Baſſo refertur, cuius verba, quia vulgò non ſatis emendata extant, adſcribam, vt legi puto debere: igitur ſcribit ille: Nigidius hūc ait Iouem à Neptuno fratre per gratiam abduxiſſe, qui in figura tauri ſenſum humanum haberet, quē Iupiter Sydonem miſit, vt Europam Agenoris filiā ad ſe portaret; iſq; per pelagus Sidonem venit, ibiq; Europam inter æquales ſuas ludentem in tēplo Aeſculapij conſpexit, eamq; repentino raptu collocatā ſuo tergo deuexit ad Iouem in inſulā Cretam. Ob hanc itaq; cauſam Iupiter taurū Sideribus dignatus eſt immortali memoria inferre. Hęc quoq; Euripidi, teſte Hygino congruunt. Erathoſtenes autē hunc eū eſſe putat, qui Paſiphaen inijt. Virgiliū verò etiā ad Europę fabulam reſpexiſſe volunt, ex eo quòd candidum vocet hunc cæleſtem taurum. Ego verò candidum potius dixiſſe arbitror propter ſeptem Hyadas, quas habet in fronte, niſi potius ipſas intelligat per aurata cornua. Poetæ verſus ſunt.

Vere fabis ſatio; tunc te quoque medica putres
Accipiunt ſulci, & milio venit annua cura.
C *Candidus auratis aperit cùm cornibus annum*
Taurus, & aduerſo cedens canis occidit aſtro.

Quibus verſibus tempus deſcribit circiter medietatem Aprilis, quo tempore Sol poſſidet dimidium tauri. Aliàs in Bucolicis idem tempus ſic indicauit:

Eglog. 3.

Et nunc omnis ager, nunc omnis parturit arbos
Nunc frondent ſyluæ, nunc formoſiſſimus annus,

Virgilium lepidè ſic imitatus eſt Franc. Petrarcha.

Quando'l Pianeta, che diſtingue l'hore,
Ad albergar col Tauro ſi ritorna;
Cade virtù da l'infiammate corna
Che veſte il mondo di nouel colore.

Sed & Martialis ad eiuſdem imitationem canit:

Sydera iam Tyrius Phryxei reſpicit agni
Taurus, & alternum Caſtora fugit humus.
D *Ridet ager, veſtitur humus, veſtitur & arbos.*

Rectè autē Virgilius annum aperire dixit, quandoquidē antequā Sol taurum intrat, terrá ob frigus adhuc ita conſtricta eſt, vt ad plantarum generationē ſit inidonea. Ad Solis ergò naturam refertur taurus; cuius nimirum forma Solem etiam olim celebrabant Heliopolitani, & Nitiron appellabāt. Apis item bos in ciuitate Memphi cultu Aegyptiaco, Solis inſtar excipiebatur: & in oppido Hermunthi, vt Macrobius author eſt, in celebri Apollinis templo Soli conſacratum taurum Bacchin cognominantes adorauerunt, inſignem miraculis conuenientibus naturæ Solis. Erat enim auerſo pilo hirſutus, ſetis aduerſum caput tendentibus, contra naturam omnium animalium; & per ſingulas horas mutare colores affirmabatur, Quo curſus Solis auerſus, & perpetua illa in generatione rerum animatarum mutatio notabatur, quam Solis calor ſuis radijs facit. Quemadmodum igitur, terrenus noſter bos homini, quem microcoſmum nuncupant, ſiue paruum mundum, frugi eſt, ita & cœleſtis iſte bos inferiori mundo innumeras præbet vtilitates, & non frugis ſolummodò author, ſed & humani generis, ideoque Veneri dedicatus: quare non immerito Iulium Maternum arguit Pierius, quod qui Taurum habuere in horoſcopo ſuo, ijs impudicitiā minetur, cùm eum prolificum potius fœcundumq; fore dicere debuiſſet, ne notam eam cęlo, vnde omnia bona, inureret.

Sol tauri forma cultus.

Saturnal. Lib. 1.

Galeottus Martius in libro de doctrina promiſcua, quaſi Materno ſubſcribens cap. 2. Quid Iupiter, inquit, in tauro moliatur, poetæ abſtruſo figmento monſtrarunt. Iupiter enim in taurum mutatus Europam rapuit. Iupiter igitur in tauro, qui eſt domicilium Veneris, in genitura alicuius molles, effæminatos, raptoreſque fæminarum efficit. Mathematici verò Tauro aſcendente genitos, laborioſos, perpetuæ deditos ſeruituti fore aiunt, quòd hoc animal præcipuè ad iugum naſcatur: furijs verò agitandum, cui decimus octauus tauri gradus naſcenti affulſerit, eaq; de cauſa locum eum tauris duobus ſeſe cornu petentibus ſignatum veteres voluere. Creditur ceruici præeſſe. De hoc tauro citantur à Probo & Pomponio Sabino in primo Georg. Virgilij, illa Getulici, in epigram. vereor vt mendoſa: nam Pomponius ita citat: E

Non aries illum verno feret aere cornu,
Gnoſia nec gemini præcidunt cornua tantum;

Probus verò ita;

Non aries illum verno feret aere cornu,
Gnoſia nec geminos præcidunt cornua taurum.

Taurus mõſtrũ maris.

Taurus in Senecæ Hippolyto monſtrum marinum eſt: cuius aſpectu territi equi Hippolyti, ipſum curru excuſſerunt. Id autem ibi ſic deſcribitur; F

Cærulea taurus colla ſublimis gerens
Erexit altam fronte viridanti iubam.
Stant hiſpidæ aures: cornibus varius color,
Et quem feri dominator habuiſſet gregis,
Et quem ſub vndis natus: hinc flammam vomit.
Oculi hinc relucent; cærula inſignis nota.
Opima ceruix, arduos tollit toros,
Nareſque hiulcis hauſtibus patulæ fremunt:
Muſco tenaci pectus ac palear viret,
Longum rubenti ſpargitur fuco latus,
Tum pone tergus: vltima in monſtrum coit
Facies; & ingens bellua immenſam trahit
Squamoſa partem. G

Lib. 10. c. 60.
Taurus auis

Eſt & auis nomen, vt Plinius teſtatur inquiens, *Eſt auis quæ boum mugitus imitetur in Arelatenſi agro Taurus appellata, alioquin parua.* Petrus Bellonius, & Geſnerus, vt in noſtræ Ornithologiæ tertia parte oſtendimus, Ardeam ſtellarem eſſe conijciunt, quoniam huic mugitus ille conuenit, indeq; alijs quoq; botaurus nuncupatur, Pliniumque hanc auem, quæ alioqui magna eſſet vocanda, paruam potuiſſe dicere, ſi ad tantam vocem conferatur. Roſtro enim in aquas, lutum vel terram inſerens, bombos taurinæ aut bubulæ voci ſimillimos emittit, eoſque ſi Alberto credimus, tempore verno magis, cùm libidine accenditur, tamque ſonoros, vt ab Hollandis, apud quos abundat, corruptoque nomine Pittor quaſi butorus nominatur, intellexi, vt vltra miliare audiatur.

Taurus inſecti genus.

Tauri vocantur eidem Plinio, ſcarabei terreſtres ricino ſimiles: nomen, inquit, cornicula dedere, additque ab alijs pediculos terræ vocari. Apparet id genus ſcarabeorum intelligere, quod paſſim per terram ſerpere potius quàm progredi conſpicitur, nigricans, oblongo corpore, lunatis nodoſiſque cornibus, inſigne, vulgo portapeſo appellatum.

Carabus.

Carabum Ariſtoteles inter ea inſecta recenſet, quæ coleoptera, ideſt vaginipennia nominantur, Theodorus Gaza modò taurum, modò fullonem interpretatur haud rectè.

Pincernæ tauri dicti qui.

Epheſij teſte Heſychio pincernas ſolent appellare tauros; non quoslibet tamen, nec vbiuis, ſed in Neptuni tantùm feſto, vt ex Athenæo conſtat. H

In Pace.
Taurus pro pudendo.

Idem Heſychius ait eſſe qui taurum dici aiunt τὸν παιδεραστὴν, ideſt, pædiconem, & muliebre pudendum, virileque, & ex Phœnodemo τὰς κριθὰς ait nominari ταῦρον. κριθὴ autem non tantùm hordeum eſt, ſed etiam membrum virile, vt videre eſt apud Ariſtophanem; quamobrem id potius intelligi putem, quàm ſegetem, etſi hæc cornua habere videatur. Accipitur autem taurus pro ipſo pudendo per ſynechdochen, nam eius alioqui tantùm pars eſt: quæ vt Euſtathius ait, eſt τὸ ὑπὸ τὸν ὀσχεὸν, ſeu ὄρρος interiecta inter ſcrotum & podicem.

Lib. 2.

Pollux verò ταῦρον & ὄρρον diſtinguit. τὸ δὲ ῥαφῇ inquit, μὲν προσεοικὸς, ὑπὸ δὲ τὸν καυλὸν διὰ τοῦ ὀσχέου μέσου ὑπὸ τὸν ὀνομαζομένον ταῦρον εἰς δακτύλιον καταλῆγον, περίναιον ὀνομάζεται καὶ τράμις καὶ ὄρρος, ideſt, vt Rodulphus Gualtherus vertit; Quod autem ſutulæ ſimile, ſub pene per medium ſcrotum tranſit, ſub parte quam taurum vocant, deſinens in natibus, perinæum, tramis, & orrhos nominatur. Quæ Pollucis verba Geſnerus ita intelligit, vt taurus ei ſit locus ille, qui inter anum, & ſcrotum interiacet, linea autem media, quæ ſub cole eſt, ac inde per ſcrotum & taurum ſuturæ inſtar extenditur ad anum vſque, tramis, orrhos & perinæon appelletur, nempe in homine. Sic igitur taurum à cæ-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

A teris tribus nominibus differre putat, quæ tamen aliqui cum tauro, inquit, cõfundunt. Apud Etymologum, vbi ſcribitur, Ταῦρος, ὁ ὑπὸ τῶν ἀχαιῶν τόπος οὕτως ὠνόμασαι παρὰ τὴν ἀνάτασιν, legendum ὁ ὑπὸ τὸ ὄσχεον, id quod quidam non aduertens, in Lexico Græcolatino taurum interpretatur locum Achaiæ. Ab hoc tauro Tragici teſte eodem Polluce virginem, caſtamque, nec vnquam coniugij expertem ἀταύρωτον appellant. Suidas citat hunc Ariſtophanis verſum :

In lyſiſtrato.

Οἴκαδ᾽ ἀταυρώτη διάξω τὸν βίον.

Significauit eo, inquit author adagiorum in prouerbio, *abÿt & taurus in ſyluam*, vitam cælibem fæminæ, negligentis taurum, ideſt, maritum. Sic & Horatius. *pereat male quæ te*

Lesbia quærenti taurum monſtrauit inertem

Tacuit autem author adagiorum impudicam tauri ſignificationem, modeſtiæ cauſa. Eodem ſenſu, ſed alia ratione, ἄταυροι vel ἀπόταυροι dicuntur Ariſtoteli Pyrrhicæ iuuencæ, Theodorus ſetauras vertit, quæ annis aliquot Venere intactæ ſeruabantur, vt incrementum ampliter caperent. Varinus hinc quoq; ταυροῦν verbum formari arbitratur. Huc pertinent, quę à Cælio annotata ſunt his verbis. Scitè admodum & doctè hippobinum vſurpant pro eo, qui meretricio amore debacchetur, aut qui B inexplebiliter Venerea conſectetur, quã latinorum nonnulli etiam laſtaurum dicunt, ſed Grecè tamen, vt ex Athenæo liquet. Nam eo verbo Pompeius Leneus nobiliſſimo hiſtorico, velut næuum inuſſit. Id uerò ſignare hominem libidinis ualidæ, in libro de Grammaticis & rhetoribus author Suetonius eſt. Cuiuſmodi narratur Proculus inter minuſculos Romanorum tyrannos, qui cum ex Sarmatia puellas abduxiſſet centũ, ex ijs decem una conſtuprauit nocte, omnes intra quintumdecimum diem. Vocabuli ratio hæc, quia Græcorũ lingua λα dictiones intendit, taurus verò eſt pudendorum pars; ſicuti adnotatum à Galeno ſcimus, nec non à Quintiliano. Eam ſub oſcheo poſitã Euſtathius interpretatur. Alij laſtaurum dici putant, quaſi λασίοταυρον, quod hiſpido ſit pudendo, vt idem Euſtathius aſtruit. Nam laſtaurocacabum apud Chryſippũ in libro περὶ καλοῦ καὶ ἡδονῆς, legimus eſſe delicatioris edulij genus, vti eſt apud Atheneum, vt quod ſit libidinis incentiuũ. Heſychio λάσταυροι ſunt οἱ περὶ τὸν ὄρρον δασεῖς καὶ πόρνοι τινὲς ὄντες. Quæ prior expoſitio conuenit cum ea quam Cælius ex Euſtathio recitauit. Suidas quoq; exponit ὁ δασὺς τὸν ταῦρον. Sed & ὑποταύριον affertur pro vulua iumentorum ex Abſyrto Hippiatro. De nauigij genere taurus vocato ſuo dicetur loco. Vacca, ideſt, vxor tauri, fæmina nempe in hoc genere peculiare apud Græcos nomẽ habe- C re non videtur, ſed vt à boue mare diſtinguatur, ἡ βοῦς dicitur addito fęminini generis articulo. Quæ ſterilis eſt, taura dicitur. Teſte verò Columella in Italia quondã Altinę regionis incolę vaccas humilis ſtaturæ & lactis abundantes, ceuas appellabant. Florentinus author Grecus βουθήλειαν aut δάμαλιν reddit : & in Gloſſario δάμαλις exponitur vacca, nec non in Geoponicis Conſtantini, κυοφορεῖ δ᾽ ἡ δάμαλις μῆνας δέκα legitur pro vacca Venerem experte & grauida, Sed & à Theocrito in hoc ſignificatu vſurpatur hoc verſu :

Pyrrhicæ iuuencæ.

Lib. 21. c. 22.

Hippobinus.

Laſtaurus.

Laſtaurocacabus.

Vacca.

In Oariſty.

Damalis.

Καλόν τοι δάμαλας φιλέειν, οὐκ ἄζυγα κώραν.

Damalio.

Eſt tamen δάμαλις, vel δαμάλη potius iuuenca, & δαμάλης iuuencus, quem in Alexandri Cæſaris vita Lampridius Damalionem vocat. Sunt qui δαμάλεις dici arbitrentur per antiphraſim, contraria ratione, quam δάμαρ pro vxore : ſed fortè ſic tunc vocabitur, quaſi nondum domitum animal, vel iugum expertum, vt modò dicemus ex Varino. Phocion omne animal in iuuenta ſic vocari poſſe exiſtimat. Apud Varinum δαμάγη vox corrupta legitur pro δαμάλης. Iſidorus vaccam dictam ait quaſi baaccam: eſſe enim ex qualitate mobilium nominum, ſicut leo leæna, draco dracæna: vitulum verò & vitulam à viriditate, ſicut virgo. Et quamuis ex Varrone diximus in prima huius D generis animantium ætate, vitulum & vitulam dici, in ſecunda verò iuuencum & iuuencam, authores tamen non videntur uituli, & iuuenci diſcrimen obſeruaſſe, & ipſe quoque Varro hac in re non ſatis ſibi conſtans eſſe uidetur, nam & iuuencum eſſe ait, qui iam ad agrum colendum iuuare poteſt; id quod & alij tradunt : Plautus :

Lib. 12. c. 1.

Vacca vnde dicta.

Iuuencus.

In Trucul.

Vidi equidem iuuencum ex indomito domitum
Fieri atque alias belluas.

Lib. 8.

Plinius clarius : *Optimè cum domito iuuencus imbuitur.* Quamobrem iuuenci nomen bouem nobis indicabit, qui iam non amplius vitulus. Quod autem de maſculo dico, idem & de fęmina intelligo. Columella id docet. *Nam vbi plauſtro aut aratro iuuencum conſueſcimus, ex domitis bubus valentiſſimum, cum indomito iungimus &c.* Iſidorus quoque iuuencum dictum eſſe ait, quia incipiat iuuare hominum uſus in excolenda terra, vel quia apud gentiles Ioui ſemper vbique immolabatur. Poetæ iuuencos & iuuencas etiam vocant, boues & vaccas, necnon etiam vitulos, quibus nondum erupere cornua, vt Seneca :

Lib. 6. c. 2.

Lib. 6.

In Hercul. fu.

Ludit prato liber aperto
Nondum fronte rupta iuuencus.

Quem tamen locum explicans Aſcentius ait, nondum habens ruptam frontem trudendo plauſtro. E
Iſidorus præcitato loco vitulam ait paruam eſſe & nondum enixam: enixam autem iuuencam eſſe
aut vaccam. Dicitur autem etiam iuuencus de alijs animantibus, ac in primis de homine adoleſcente,
vt Porphyrion teſtatur in hoc Horatij.

Te ſuis matres metuunt iuuencis,
Te ſenes parci, miſeræque nuper
Virgines nuptæ.

Catullus ad puerum: *Qui floſculus es iuuenculorum:*
Ouidius: *Graia iuuenca venit.*

Lib. 5. Plinius idem de auibus: *Ex ijs iuuenca plura quàm veteres, ſed minora oua pariunt.* Sed & equos
iuuencos dixit Lucretius, qui ætate florent:

Denique non hinnitus item differre videtur,
Inter equas vbi equus florenti ætate iuuencus
Junix. *Pinnigeri ſæuit calcaribus ictus amoris.*

In Milite. Iunix quoque eadem videtur, quæ iuuenca: ſic enim Plautus: F

Sat. 2. *Quàm mox ad ſtabulum iunix recipiat ſe pabulo.*

Apud Perſium verò, vbi ait:

Tot tibi cum in flamma iunicum omenta liqueſcant.

pro cuiuslibet ætatis boue intelligi poſſe videtur. Cornutus tamen in hoc Perſij loco: Iunices, inquit,
Vitulus. teneræ ætatis boues, quæ nondum ad ſummam magnitudinem peruenerunt: dicuntur autem
3. de amore. à iuuenibus, vnde comparatiuus iunior, quia ſunt iuniores iuuenibus. Vitulus & vitula etſi primæ
ætatis nomen ſit, vt perquam ſignificanter indicat Ouidius:

2. de arte. *Et vituli nondum metuenda fronte minaces,*

Et rurſus:

Quem taurum metuis, vitulum mulcere ſolebas.

tamen pro alia ætate etiam accipitur, vt in hoc Virgilij:

Ego hanc vitulam (ne forte recuſes
Aegl. 3. *Bis venit ad mulctram, binos alit vbere fœtus)*
Depono. G

Georg. 3. Idem poeta alias, quos prius vocauerat vitulos, domituræ iam idoneos hoc verſu;

Iam vitulos hortare, viamque inſiſte domandi,

paulò poſt vocat iuuencos:

Iunge pares, & coge gradum conferre iuuencos.

Sed & Columella ait, ne quis id à poetis factum tantummodo credat; *Talis notæ vitulos*, ideſt,
iuuencos vel boues indomitos & rudes &c. Plinius, vt obſeruauit Geſnerus, alibi vitulum maſculum
dixit tanquam vituli appellatione, vitula quoque intelligi poſſit, quod tamen nec ei, nec mihi
Vitellus. quoque videtur; eſt enim contra Grammaticorum morem; rectiuſque idem Plinius alicubi vitulis
maribus dixit. Apparet autē veteres quoq; vitellum nominaſſe, nā præterquam quòd ita hodieque
Vitulus vnde dictus. in Italia nuncupatur, Apitius quoq; carnem vitellinam dixit. Vitulum Iſidorus dictum
putat à viridi ætate, ſicut virgo; alij à vitulando, id eſt laſciuiendo dici volunt, alij à vita deriuant,
quia, inquiunt, potens eſt vitæ tolerandæ; quam quidem etymologiam probat Goropius, ſed in
Vitula Dea. alium ſenſum torquet. Vitula dicit in Vertumno, diminutiuum à vita, ſed cum vita habeat primam
Lib. 4. ſyllabam longam, vitula verò breuem, ſignificat in vita lætitiam & iucunditatem breuiſſimā H
eſſe, Vitula enim habebatur dea præſidens vitæ lætæ. Et in Hermathena rurſum. Vitulus, inquit,
non ab antiqua voce Italus dictus eſt, vt videtur Feſtus opinari, ſed à vita, formula illud quidem diminuentium,
at non ita vt minus vitæ habere dicatur, ſed habere vitam gratioſiorem & delicatiorem,
vti dum corculum, ocellos, baſiolum & ſimilia nominamus. Quia enim omnia in prima & in
viridi adhuc ætate, maiore, quàm poſt, gaudio exultant & geſtiunt; à vitula fit vitulor, eodē modo,
quo ab os oſculum, & deinde oſculor. Tametſi vitula, pro viridi ætate non ſit in vſu; eſt tamen in vſu
pro ipſa lætitiæ dea, iuxta Hylli de dijs ſcribentis teſtificationem, quam Piſo victoriam eſſe non bene
putauit, cùm generatim cuiuſuis lætitiæ præſidem vitula ſignet, quod videlicet, tum ſolum gra-
Vita læta quando agatur. tioſam vitam ſiue vitulam agamus, cùm gaudijs indulgemus. Quamuis itaque poſt victoriam culta
ſit, ex eo tamen minimè colligendum, eandem cum victoria fuiſſe. Feſtus vitulor à vitulis deriuat,
Vitulari quid. vt à catulus fit catulire. Nonius melius vitulantes gaudentes, à veteribus dictos putat à bonæ vitæ
commodo, quia eum viuere dicamus, qui in ſumma verſatur lætitia: è quo colligas, vitulor, eius iudicio,
factum eſſe à uita, à qua & uitulus, quãuis tēpus in prima ſyllaba mutetur, quod in alijs quoq;
fieri ſcimus. Hæc itaque Goropius. Alia rurſus eſt Geſneri coniectura de uituli etymologia; conij-

cit

A cit enim vitulos dictos, quia vitulos olim Græci ἰταλοὺς & πετάλους ſiue πετήλους dixerunt. Nos quoque ſuprà ex Varrone boues ἰταλοὺς olim vocatos fuiſſe annotauimus. Is autem Piſonis citat teſtificationē, *Italia*, inquit, *à vitulis nominata, vt ſcribit Piſo.* Et mox rurſus: *Bos maxima debet eſſe authoritate, præſertim in Italia, quæ à bubus nomen habere eſt exiſtimata. Græcia enim antiqua, (vt ſcribit Timæus) tauros vocabat ἰταλοὺς, à quorum multitudine & pulchritudine, & fœtu vitulorum, Italiam dixerunt.* Sic & Columella, nec dubium, inquit, quin (vt ait Varro) cæteras pecudes bos honore ſuperare debeat, præſertim autē in Italia, quę ab hoc nūcupationē traxiſſe creditur, quòd olim tauros Græci ἰταλοὺς vocarent. Et apud Feſtum quoq; legimus Italiā dictam eſſe, quòd magnos Italos, hoc eſt, boues habeat: vitulos enim Italos dictos. Alij verò, (inquit rurſus Varro in loco paulò antè citato,) ſcripſerunt, quòd è Sicilia Hercules perſecutus ſit eò nobilem taurū, qui diceretur Italus. Πέταλοι verò, vt ex Achæo Eretrienſi in Aethone Satyrico, docet Athenæus, vituli dicūtur ἀπὸ τῶν κεράτων, ὅταν αὐτὰ ἐκπέταλα ἔχωσιν, ideſt à cornibus, quod ipſa habeant ecpetala, ideſt, vt Cælius interpretatur, patula, vel parua exiliaque: quam poſteriorē interpretationem ſequi apparet Hēricum Stephanum, nam in ſuo theſauro: videtur, inquit, dici de tenera adhuc ætate vitulorum. Alij
B verò priorem, etſi planè contrariam, approbantes, aiunt vitulos à cornibus vocari πετάλους, cū explicata diſtentaque illa iam habent. Πέτηλον quidē, vt etiam petilum apud Latinos, pro paruo graciliq; accipitur, Heſychius enim πέτηλας exponit paruas palmas & fruticoſas, nūquam tamē ἐκπέταλον pro paruo accipitur, ſed patulum & planum, & in latitudinē extenſum ſemper ſignificat: proinde phialæ, pianioraq; ac latiora pocula, qualia pateras à patendo Latini dicunt, ποτήρια ἐκπέταλα Græcis nominantur, quin & folia latiuſcula πέταλα & πέτηλα dicūtur, & πεταλώτον, quod amplū vegetumq;, & πέτασος genus pilei lati, & petaſitis herba ampliſſimis latiſſimiſq; folijs: quę omnia à verbo πετάω formantur, quod eſt extendo & dilato. Fefellit Cælium Athenæus ex authore pręcitato ſues quę acornes ſunt, πεταλίδας cognominā̃te: cæterùm non aduertit ideo ſues petalidas dici, quòd iam non quoſlibet æquarent vitulos, ſed illos, quorum iam in latitudinē extendebantur cornua, vtpote magnas, magnæque molis & perpingues, id quod in ſubſequentibus Athenæus clariſſimè indicat: Simili, inquit, ratione vt Achæus petalidas, ſic Eraſtothenes in Anterinnye, ſues larinos vocat, à larinis bobus ſumpta tranſlatione, quos ἀπὸ τοῦ λαρίνευθαι nuncupat, nimirum quod vberiore pabulo pingues ſint. Debuerat itaq; Cęlium res ipſa monere, ne ecpetala, parua exiliaque
C cornua redderet; pingue enim & paruo & gracili contrarium eſt: quare & ipſe alicubi ecpetala pocula interpretatur latiora, argumento quod πέταλα folia ſint latiora. Ne quid verò temerè in Cælium virum eruditiſſimum ſtatuiſſe videar, circa eiuſdem vocis ſignificationem, ſententiam adferā Iſaaci Caſauboni, qui linguæ Gręcæ peritia omnes eruditos facilè ſuperat. Hic in ſuis in Athenęum animaduerſionibus ſic ſcribit: Adultas porcas & iam grandiores πεταλίδας Græci vocabant, ſicut teſtimonio Achæi poetæ probat dipnoſophiſta. Propriè ea appellatio ſuibus non conuenit; ſed vitulis aut bobus, qui patentia cornua habeant. Hos enim Græci πετάλους ſiue πετήλους, latini patales dixerunt. Idem teſtatur in Excerptis apud Athæneum non πέταλοι ſcriptum eſſe, ſed πέτηλοι. Ita etiam, inquit, & Heſychius, πεταλίδων ὑῶν. μετήχθη ἀπὸ τῶν μόσχων. πέτηλοι γὰρ οὗτοι λέγονται. Nec dubitat, quin & Athenæus & Heſychius ab eodem authore, vetere nimirum Achęi interprete, hæc ſumpſerint, & vtrumque vſum pro ſuis: atque hoc eò notauiſſe, vt alterum eiuſdem Gloſſographi locum emendaret, qui doctiſſimis viris fraudi fuit: Ait enim: βοῦς πετλωὸς, ὁ ἀναπεπταμένα τὰ κέρατα ἔχων Scribendum πετηλός. Quemadmodum autem patalium boum appellatio ad ſues translata eſt: ſic & larinorum boum. His enim, non illis primò tributum eſt hoc nomē.
D Ioannes Meurſus in exercitationibus criticis à Scaligero diſſentit, quod apud Plautum, patalē legit pro patulū, hoc loco. *Vt ego verò ruri hamaxari mauelim patalem bouem*, cùm omnes veteres, inquit, conſtanter habeant patulum. Et ſanè meliores Feſti editiones ita præferunt, non patalem. Deinde ex Iunio Philargyrio & Seruio ſcimus patulos boues nuncupari, qui cornua latè diſtantia habeant: ijdem quoq; propatuli dicti, teſte hoc ipſo Feſto in Propatulum. Sed, vt quod ſuper hoc loco cēſeo ſemel dicam, ſcripſit Plautus patulem ἀρχαικῶς, nam veteres nomina ſecundæ declinationis etiam tertia indifferenter efferebant. Hoc Feſtus antiquitatis diligentiſſimus ſcientiſſimuſq; annotauerat, ſed locus poſtea corruptus, & patulem in patalem mutatum eſt. Confirmat hoc coniecturam meam, quod ſi patulum Plautus dixiſſet, iam hoc non nouum nec annotatione dignum ſit. Auſus eſt quidam in Lexico Græcolatino ecpetala cornua ramoſa exponere, falſæque iſtius interpretationis teſtem citare Athenæum. Vbi quæſo ramoſa ſunt boum cornua? Sed reuertor ad vitulum: quod rurſus nomen vſurpatur etiam de alijs animalibus, ac præcipuè de quadrupedibus maioribus. Plinius de elephantis: *Atque ita ſalutato ſydere in ſyluas reuertuntur, vitulorum fatigatos præferentes.* Idē balęnarum vitulos dixit: propriùs autem catulos dixiſſet, inquit Franciſcus Maſſarius, nam codē libro de delphinis loquens: *agunt*, inquit, *vere cōiugia, pariunt catulos decimo menſe æſtiuo* tem-

Italia vnde dicta.
Lib. 2. c. 1. Cap. 5.
In præfat. lib. 6.
Petali vituli cur dicti.
Lib. 9.
Petilū quid.
Pocula ecpetala.
Sues cur petalides dictæ.
Boues larini cur ſic dicti.
Plauti locus cōſideratus.
Boues patuli.
Vituli nominis æquiuocatio.
Lib. 8.
Lib. 9. 6.

tempore; vt catulus tam de piſcibus animal parientibus, vt balænis, delphiniſq; & huiuſmodi, quàm E
de quadrupedibus viuiparis, vt leonibus, vrſis, & alijs quàm plurimis, ac etiam ſerpentibus dicatur,
Hinnulus quid. exceptis ceruis capreiſque, ac damis, cæteriſq; ſimilibus, quorum fœtus hinnuli propriè vocantur:
Pullus. verùm de equis, aſinis, atque etiam oua parientibus pulli appellantur. Ineptè autem quidam ne dicam ſtultè in dictionarijs ſuis Virgilium in præcitato verſu, *Iam vitulos hortare, &c.* vitulos de equis interpretantur, cum procul omni dubio de boum fœtibus poeta ſit intelligendus:
In Cratilo. & Plato vitulum dicendum eſſe negat, ſi ex boue pullus naſcatur equinus. Nunc proſequamur.
Buculus. Buculus etſi diminutiuum ſit à boue, ideſt paruus bos, non ad quantitatem corporis, ſed ad ætatem potius pertinet,
Lib.6. cap.2. vt conſtat ex hoc Columellæ, vbi, vt opinor, pro iuuenco accipitur: *Cum deinde buculos comprehenderis, perducito ad ſtabulum, & ad ſtipites religato.* Similiter bucula vaccam iuuenem,
Georg. 1. & adhuc teneram denotat, etſi Virgilius pro ipſa vacca adulta dixiſſe videatur,

Bucula.

Aut bucula cælum
Suſpiciens patulis captauit naribus auras.

id enim omni boui conuenit. Aliàs vtitur in proprio ſignificatu eodem libro.

Aut errans bucula campo. F

De diuinat. 1. Cicero: *Itaque ex auro quod exterebratum eſſet, buculam curaſſe faciendam, & eam in ſumma columna collocauiſſe*: Plinius:
Lib.34.c.8. *Myronem Eleutris natum & ipſum Ageladis diſcipulum, bucula maximè nobilitauit.* In eodem puto ſignificatu vaccula accipienda; ſed & hac voce ita vſus eſt poeta, vt
Vaccula. pro quauis vacca exigui corporis intelligi poſſit.

Vaccula nonnunquam ſecreta cubilia captans.

Græci in hoc ferè ſenſu βοΐδιον dicunt & βοϊδάριον & ταυρίδιον pro vtroque ſexu, pro boue nimirum, vel per ætatem, vel aliter paruo. Apud Heſychium & Varinum βοΐδιον & βωδίον triſyllabum pro tetraſyllaba βοΐδιον legitur. Hermolaus Barbarus & Ariſtophanes Grammaticus iuuencam à Sophocle γηγενῆ βούβαλιν dictam teſtantur, & λεοντοχόρταν βούβαλιν apud Aeſchylum legi.
Μόσχος. Μόσχος teſte Ammonio generis eſt communis, pro vitulo nimirum & vitula, vnde apud Theocritum vbi
Idyll. 9. ait Daphnis:

Ἁδὺ μὲν ὁ μόσχος γαρύεται, ἁδὺ δὲ χ᾽ ἁ βῶς,
Ἁδὺ δὲ χ᾽ ἁ σύριγξ, χ᾽ ὠ βωκόλος, ἁδὺ δὲ κ᾽ ἦγων,
Suauiter vitulus mugit, ſuauiter verò & vacca G
Suauiter canit & fiſtula, & bubulcus, ſuauiter verò & ego.

Geſnerus legit ἁ μόσχος, ideſt vitula, idq; carminis metrum ait poſtulare. Dictus autem eſt μόσχος, vt Etymologus tradit, vel quod μῶ vocem edat, aut παρὰ τὸ ὀσμᾶσθαι τῇ μητρὶ, aut παρὰ τὸ μῶ τὸ ζητῶ, καὶ (forte διὰ) τὴν σχέσιν ἣν ἔχουσι πρὸς τὰς μητέρας: ideſt, aut quod matrem olfaciant, aut quod μῶ voce quærant, aut propter affectionem, quam habent verſus matrem. At quamuis, vt Pollux do-
Lib.2.c.12. cet, vocentur μόσχοι τῶν βόων τὰ νέα ideſt boum filij, nouellæ nimirum ac teneræ ætatis, hodieque etiam vitulus vulgò in Græcia μοσκάρι nuncupetur, hæc tamen vox admodum eſt polyſemos. Eſt enim & μόσχος etiam nouellum & tenerum germen, ſeu ramulus tenellus: nam Heſychio μόσχοι ſunt οἱ νέοι βλαστοὶ, ideſt iuuenilia ſarmenta, exponitque μόσχοισι, τοῖς νεοφύτοις βλαστήμασιν. Videntur autem metaphoricè dici, quòd ita ex arboribus pullulent, vt vituli è bobus naſcuntur. Sunt qui
Lib.1.c.1. μόσχους interpretantur ſtolones. Quid autem ij ſint indicat Varro. *Nullus*, inquit, *in eius fundo*
Stolo quid. *reperiri poterat ſtolo, quod effodiebat circum arbores è radicibus, quæ naſcerentur è ſolo, quos ſtolones*
Lib. 17.c.1. *appellabant.* Plinius autem ſtolones in arboribus appellari ſcribit fruticationem inutilem: alibi verò pullulos ex radicibus prouenientes, ſobolem denſam radicibus pullulantem. Hermolaus Bar- H
barus μόσχους, interpretatur pampinos & capreolos, ex Galeno, qui in Lexico Hippocratis ait, ὄσχος γὰρ καὶ μόσχος, τὰ κλήματα καὶ αἱ ἕλικες. Verba Hermolai hæc ſunt: Moſchon Græci
Lib.2.Coral. cap.291. vitulum, vnde moſcheuma in agriculturæ vſu dictum exiſtimant, qui vitulamen in literis ſacris interprerati ſunt, cùm latinè dici poſſet viuiradix. Moſchos & pediculum ſignificat, quo
Vitulamen. frondes, & fructus ramis annexi pendent, qui & petiolus & à Palladio tenax appellatur;
Viuiradix. Dicitur & moſchos ſiue quod idem eſt oſchos pampinus & capreolus & clauicula, quæ Græci helicas & ligna & clemata & amphidas quoque appellant, vt Galenus inquit. Henricus Stephanus quoque μόσχους ait viuiradices verti. Sunt autem, inquit, viuiradices (quæ ἐν ῥίζᾳ φυτὰ
Lib. 5. Geopon. appellantur Conſtantino,) ſemina ſeu plantæ viuæ, quæ è loco ſuo ſublatæ aliò transferuntur, quod à Varrone ſecundum ſeminum genus vocatur, vt πάρασπας (quod tertium genus ſemi-
Lib.1.c.49. num ab eo appellatur,) eſt quod ex arbore demptum demittitur in humum ac deplantatur; & ſpecialiter in olea vocatur claueola ſiue talea. Sed ſi Græcos Grammaticos ſequamur, μόσχος, inquit idem Henricus Stephanus, nullo modo viuiradix erit, ſed potius ſtolo aut ſurculus nondum auulſus: in vite autem palmes aut pampinus: nam hæc potiùs νέοι κλάδοι ſeu ἁπαλὰ βλαστήματα

dici

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

A dici poſſe videntur, quàm viuiradices; quòd hæ per ſe plantæ ſint, illa autem in arbore adhuc conſiſtant. Idipſum autem patebit ex ſequentibus. Homerus autem μόσχος adiectiuè vſurpauit pro ἁπαλὸς, vt Suidas quoque exponit, & μόσχους λύγους dixit tenera vitilia ſeu vimina è vite pullulantia, ſeu τοὺς ἁπαλοὺς ἀκρέμονας καὶ μᾶλλον παραφυάδας τοῦ λύγου, vt Euſtathius exponit de duobus Priami filijs:

ὥποτ' Ἀχιλλεὺς
Ἴδης ἐν κνημοῖσι δίδη μόσχοισι λύγοισι
Ποιμαίνοντ', ἐπ' ὄεσσι λαβὼν, καὶ ἔλυσεν ἀποίνων. Iliad. Δ.
quos olim Achilles
Idæ in iugis ligauit teneris viminibus,
Paſcentes apud oues deprehendens, & demiſit pro pretio redemptionis.

Vbi Euſtathius μόσχους λύγους exponit τοὺς ἁπαλοὺς καὶ τρυφεροὺς ex Appione & Herodoto, tradens tranſlatum eſſe ἀπὸ τῶν ἐπ' ἁπαλῶν βοῶν, ὅ ἐστι μόσχων, ad τὰ τρυφερὰ καὶ λυγώδη φυτά. Ariſtophanis Scholiaſtę ſubſtantiuè quoque μόσχος eſt ἡ ἁπαλὴ καὶ νέα λύγος, ſubiungenti tamen locum Ho-
B mericum iam citatum: & Heſychio itidem μόσχος eſt νέος λύγος: ſed duo ſubſtantiua ſine intercedente adiectiuo aut particula, copulari nequeunt; ita rectius, inquit Henricus, in meo manuſcripto Homero μόσχοισι λυγοισι exponitur ἁπαλοῖς ἱμαντώδεσι φυτοῖς: quemadmodum & à Nicandri Scholiaſte accipitur. In vulgari Lexico μόσχος exponitur etiam petiolus ſiue pediculus, tenaxque Palladio, quo folia & fructus annexi dependent in ſuis plantis, pro quo ſcribendum μίσχος, quod in ea ſignificatione agnoſcitur ab Heſychio, licet perperam eius codex habeat μίαχος, ſed reponẽdum eſſe μίσχος ordo etiam alphabeticus oſtendit. Hæc itaque ille: Poſſe tamen interdum μόσχους etiam reddi plantaria vel viuiradices ex ijs locis ſciri ait, qui in μοσχίδιον & μοσχεύω proferuntur. Μοσχεύω autem interpretatur ſurculis ex arbore demptis ſero; ramis tenerrimis ex arbore demptis ſero; ramis tenerrimis ex arbore auulſis planto: plantaria ſeu viuiradices inſtituo. Theophraſtus de palma; Τὰς μὲν ῥάβδους φασὶ μοσχεύειν περὶ Βαβυλῶνα τὰς ἁπαλωτάτας καὶ ὅταν ἐμβιώσωσι, μεταφυτεύουσι. Hinc, vt credit, deſumptum videtur, quod apud Plinium legimus itidem de Lib. 13. c. 4.
palmarum ſatione; *Et ab alta radice auulſæ vitalis eſt ſatus, & ramorum tenerrimis. In Aſſyria ipſa quoque arbor ſtrata in ſolo humido tota radicatur, ſed in frutices, non in arborem. Ergo plantaria in-*
C *ſtituunt, anniculaſq; transferunt.* Eſt autem illic μοσχεύειν ab ea ſignificatione nominis μόσχος, qua ponitur pro plantario ſeu viuiradice, hoc eſt planta traduce, quæ cùm radices alicubi egit, in alium locum transfertur. Sic μοσχεύειν τὰ κλήματα Budæus interpretatur, viuiradices facere ex ſarmentis, apud Theophraſtum in tertio de cauſis plantarum; ſicque ſemper vertit Theodorus, id quod Geſnerus improbat, qui μοσχεύειν Theophraſto etiam ſumi oſtendit pro amputare, vt in hoc loco, qui legitur in tertio tertij; ἐπὶ τῶν δένδρων ἔνιοι μοσχεύουσιν, οἱ δὲ περιαιροῦσι τὴν θάλειαν τῶν κλάδων. ideſt, vt ipſe vertit, arborum ſtolones circa truncum infra & radicem aliqui reſecant, alij etiam luxuriantem in ramis germinationem abſcindunt, aliquandoque μοσχευόμενα ſunt potius rami tenelli, qui ex arbore in humum deferuntur, vt ſunt in oleis taleæ ſeu claueolæ, in vitibus malleoli, & μεμοσχευμένον ſtolo reciſus. Sic quoque μοσχίον accipitur pro nouello germine aut ſtolone. Heſychio & Suidæ μόσχια ſunt ἁπαλὰ φυτὰ, paroxitonως apud vtrumque. Μοσχία ab eodem Moſchion.
Heſychio exponitur κρομμύου τὸ σπέρμα. In hac poſteriori ſignificatione capitur etiam μοσχίδιον, videlicet pro nouello germine: nam Suidas μοσχίδια exponit τὰ νέα βλαστήματα, Heſychius autem μοσχεύματα. Aliàs μοσχίον eſt vitulus nouellus, & à Polluce etiam accipitur pro agnello
D recens nato; ſiquidem ait: καὶ αἱ τῶν προβάτων ἡλικίαι. τὸ μὲν ἀπὸ γονῆς, εἴποις ἂν μοσχίον. τὸν δὲ ἔτειον ἄρνα, εἴποις ἂν ἀμνὸν ἢ ἀρνίον. εἶτα εἴποις ἀρνόν. εἶτα λειπογνώμονα. Suſpicetur tamen fortaſſis Lib. 7.
aliquis propter articulũ maſculinum τὸν legendum eſſe: μοσχίαν: præſertim cùm apud Euſtathium quoq; μόσχιας ſcribatur, apud quẽ eędẽ ouini generis ętates ita recẽſentur. Ἴστρος ἐν Ἀττικαῖς λέξεσιν ἄρνα φησὶν, εἶτα ἀμνὸν, εἶτα ἀρνειόν, εἶτα λαιπογνώμονα. ἐλέγετο δὲ καὶ μοσχίας ὁ τριετὴς κριός: niſi potius ſubaudiendum ſit ἀρνὸν aut pro τὸν legendum τό. Eſt modò τοῦ μόσχου apud recentiores Græcos longè alia ſignificatio medicos præſertim, pro nimirum pretioſiſſimo eo odoris genere, quod Moſchus.
ex quadrupedis cuiuſdam exotici, ex biſulcorum genere vomica colligitur, de quo ſuo loco agetur. Sunt qui hunc μόσχον à D. Hieronymo Muſcum reddi putant, vbi ait. *Odoris autem ſuauitas & diuerſa thymiamata, & amomum & cyphi, & œnanthe, muſcus, & peregrini muris pellicula, quòd diſſolutis & amatoribus conueniat, nemo niſi diſſolutus negat.* Et in Epiſtola ad Principiam virginem: Lib. 2. aduerſus Iouinianum.
Illa enim ſolent purpuriſſo & ceruſſa ora depingere, ſericis nitere veſtibus, ſplendere gemmis, aurum portare ceruicibus, auribus perforatis rubri maris pretioſiſſima grana ſuſpendere, fragrare muſco, mure. Quorum ſententiam refellit Hermolaus Barbarus, muſcum iſtum D. Hieronymi eundem eſſe cenſens cum βρύῳ, ideſt muſco arborum, μόσχον autem veteribus & ipſi etiam Galeno ignotum Muſcus.

fuiſ-

fuiſſe. Cæterùm nunquid vel Hermolao, vel illis ſit aſſentiendum, ſuo proprio loco ventillabimus. E

Portis. Vitulum autem, Græci noſtri temporis μυσκάρι nominant, πόρτιες Varino ſunt vitulæ, quæ paulo adultiores factæ, δαμάλεις dicantur (neutras aut Venerem, aut iugum expertes eſſe ait) adultæ demum βόες, id eſt vaccæ. Heſychio quoque πόρτις eſt νεογνός βοῦς, μόσχος, δάμαλις. A πόρτις fœminino licet, vox diminutiua fit πόρταξ in maſculino genere, & ab hac rurſus πορτάκιον, id eſt *Poris.* paruus vitulus, iuuenculus. Geſnerus πόρτις dici ait pro πόρις abundante litera T. πόρις autem ab Henrico Stephano redditur vitulus, & vitula & iuuencus & iuuenca. Meminit, inquit Suidas afferens πόριες, exponenſq; νέοι βόες, μόσχοι. Vtitur autem Homerus, in Odyſſ. dicens: ἄγραυλοι πόριες περὶ βοῦς ἀγελαίας. Dicitur autẽ πόρις ſecũdum Varinum παρὰ τὴν πορείαν, id eſt ab itinere. Suidas verò & Etymologus de hac voce ſcribunt ſic: πόρτις ἡ μίκρα βοῦς, ἡ ἀρξαμένη νῦν τῆς κατὰ νομὸν πορείας, vel δάμαλις ἡ ἄρτι πορεύεσθαι δυναμένη: id eſt iuuenca quæ iam poteſt viam ingredi. Geſnerus πόριν à par voce hebraica deduci poſſe arbitraur. *Erinas.* Ἐρινὰς Heſychius, & Varinus exponunt νέας βοῦς. Ἐρινάδες verò ipſi ſunt ὄλυνθοι ἢ σῦκαι ἄρρενες, id eſt ficus mares. Et Nicauder caprificũ arborẽ ſic vocat, quę & ἐρινεὸν & ἐρινὸν vocatur. Qua vtraq; voce vtitur Theophraſtus. item ἐρινεὸς, & ἐρινὸς. Μογιλαῖος quoq; Gloſſographo vitulus eſt. Haud ſcio an à μογος, id eſt labor, ſiue ærumna. F *Inis:* Cum annum adimpleuit ἦνις vocatur, vt Varinus docet his verbis. Græci ἦνιν vocant τὴν ἐνιαυσιαίαν καὶ μόνον ἑνὸς ἔνου βοῦς, id eſt bouem anniculam. Eſt & Heſychio ἦνις annicula, ἦνες enim exponit ἐνιαυσιοὺς, vt & Scholiaſtes Homeri in ſimili quodam cum hoc eius loco:

Σοὶ δ᾽ αὖ ἐγὼ ῥέξω βοῦν ἦνιν, εὐρυμέτωπον
Ἀδμήτην, ἣν οὔπω ὑπὸ ζυγὸν ἤγαγεν ἀνήρ, ideſt
Tibi autem ego ſacrificabo iuuencam hornam, lati frontem
Indomitam, quam nondum ſub iugum duxit vir.

Prin. Exponunt & Lexicographi ἤνιος, τελείου, νέου. Πρὴν Heſychio, & Varino eſt taurus. Suidæ verò πρὴν & πρηὼν, nihil quàm eminentior montis pars eſt. Henricus Stephanus monet eo loco pro πρῶνες ſcribendum eſſe πρηῶνες. Eidem Varino κίλλιξ exponitur bos, aut agnus, qui alterum cornu peruerſum habet, & κολαβοῖλαι, tauri. Ita & Heſychius habet Κορώνιος bos, cui cornua ſunt lunata, vt Κορωνος taurus ὀρθόκερως eiſdem. *Ros.* Ῥὼς ſecundum Io. Tzetzen, genus eſt taurorum Scythicorum, & ῥωσογλυφὲς *Chil. 11. 293* exponit ταυρογλυφές. *Pella.* Etymologus Pellam vrbem Macedoniæ, nomen boui acceptum referre ſcribit, quoniam ab eo ſit inuenta: πέλλην enim, inquit, vocant bouem coloris nigri, vt pelian G aſinum. Κνώδαλον etſi vox generica, & ſimpliciter beſtiam, aut animantem ſignificet, præcipuè autem aquaticam, vt Aſtrophanis ait Scholiaſtes; Aeſchylus tamen boues vocat κνώδαλα. Apud cum enim Promethus vinctus dicit Κἄζευξα πρῶτος ἐν ζυγοῖσι κνώδαλα, Ζεύγλαισι δουλεύοντα σώμασίν θ᾽, ὅπως θνητοῖς μεγίστων διάδοχοι μοχθημάτων γένων θ᾽. Ac boues ibi intelligi, patere ait Henricus Stephanus, ex his quæ ſequunt̃, ὑφ᾽ ἅρματά τ᾽ ἤγαγον φιληνίους ἵππους. Similiter ἱερεῖον quodlibet quidẽ eſt animal, quod immolatur, ſed per excellentiam tamen intelligitur bos, vt Varinus teſtatur. *Egel.* Hebræi vitulũ vocant egel, ſed tunc cũ quinq; punctis ſcribi Santes Pagninus ait, eſſeq́; qui uolunt intelligi vitulum plauſtralem, ipſe autem varia citat Sacræ Scripturæ loca, in quibus ſimpliciter pro vitulo accipitur: item vbi in fœminino genere pro vitula; oſtenditq́; etiam plauſtrum ſignificare, nimirum à rotunditate, eum egel in ſua radice ſit teres. Rabbi Salomon, & Abraham Eſra egel interpretantur vnius anni bouẽ, ne quis vertat primi anni. *Par.* Par item his eſt iuuencus, imo, inquit Pagninus, & ſenex, ſecundum Rab Dauid in libro radicum vocatur par, ſed ex contextu Sacrarum litterarum videtur, quod non eſset magnus in annis. Paruus vocatur egel, vitulus. Quidam ad parah reducunt, qui ſcilicet iam prolificet, vbi vitulus eſse deſijt. Talmudici, vt hic citat Kimchi, faciunt triennem. H Vulgò vocatur taurus. Eſt autem ætatis mediæ inter vitulum, & bouem. *Cap. 26:* In Exodo ſcribitur, Accipe par vnum filium bouis, id eſt iuuencũ: ex quo videtur quod non eſset magnus in annis: vel hoc dixit ad diſcrimen ſenioris. Hieronymus: tolle vitulum de armento. Rabbi Salomoth etiam exponit vitulum, ita ſcribens, Accipe par ad expiandum opus egel (vituli) qui eſt par. Et Rabbi Abraham in cummentarijs, quia dixit par &c. ſignificat, quod non erat magnus. Et ſic dicuntur filij columbæ, & hircus caprarũ. Adfert deinceps Pagninus aliquot loca, in quibus par pro iuuenco vſurpatur. *Parab.* Fœmininum verò parah interpretatur iuuencam, & vaccam. Hieronymus etiã vitulum reddidit: ſed pro ſignificatione vaccæ aliquot recitat authoritates, ſic & parah baſàn id eſt, præpingues vaccæ, atq; ita metaphoricè appellantur delicatæ, & primariæ fœminæ iuxta Kimchi Hamos 4. ſicut & aliàs inueuias tauros populorum appellari potentes, & duces populorũ. Geſnerus par ait eſse bouem, & iuuencum ſiue vitulum ſignificare non putat, niſi ben bakar addatur. *Schor.* Schor quoq; Hebræis bos eſt, vel taurus, Sic autem quidam teſte eodem Pagnino, iam habitiorem & craſſiorem bouem diſtento corpore plenum, iuſta iam ætate & magnitudine dici putant. Egel, inquit eſt vitulus, par iuuencus iam adultior, cùm generat, & fructificat. Schor taurus iam ple

nè

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

A nè diſtentus,& compactus. Explodit etiam quod quidam recentiores curioſiores hinc putent Iſraelem *Serapis vnde dictus.*
dictum iſchorin in radice iſchor. Haud diſparis etiam eſſe curioſitatis,quod Serapin hinc dictũ
putant,quaſi bouis faciem,& id praua imitatione Aegyptios à Ioſeph ſumpſiſſe,qui cum ſua familia
illic boues immolarit: quod & poſtea Iſraelitæ in deſerto, & ſub Ieroboam ſunt ſecuti: quaſi
eſſet Apis bos è cœlo delapſus. quòd boues in ſacrificijs igni cælitus delapſo conſumerentur. Aeq;
friget,quod quidam Serafin ab vrendo, à ſhorap,alij quaſi egelir apim paruum aſpectu dictum putant:
quòd Patriarchæ Chriſtum,vt puerum fide aſpiceret:Malim hac in re externos ſequi ſcriptores,
& D. Auguſtinum de Ciuitate Dei,quàm friuolis,& incertis vti coniecturis, Hæc ille. In geneſi, *Lib. 18. c. 5.*
vbi dicitur *Et fuit mihi Schor* (bos) *& aſinus*,intelligi debet in plurali,pro fuerunt mihi boues *Cap. 32.*
& aſini: ſunt enim nomina ſpecierum,& collectiua. In alio verò eiuſdem libri loco, nimirum iſto: *Cap. 49.*
Subneruauerunt Schor,quidam bouem,nõnulli murum expoſuerunt. Rabbi Iahacob filius Elhazar
putat eſſe cognomentum dominatoris: ſicut,& aliàs ſcriptura magnos principes vocat arietes,& *Cap. 33.*
hircos. Sic & in Deuteron. Ioſeph bouem appellauit,ob eius amplam magnitudinem. Non deſunt
qui bouem,vt ſonat,exponant,quod beſtias eneruarent: Quamuis enim eorum oues,& boues
B & aſinos ceperint,fieri poteſt, vt partẽ ceperint,partem ſubneruauerint,quia oneri illis fuiſſet abducere
omnes beſtias vrbis,cùm abirent tanquam fugientes. Quidam recentiorum ſic vertunt,pro
libidine ſua euerterũt propugnaculum,vt ſit idem cùm Schor,quod exponunt ædificium,vnde proſpicitur,
vel quid foras extenditur,& procurrit per omnes commiſſuras compactum, & more bouis
completũ,propugnaculũ,promontorium. Monet uerò Pagninus Chaldęum magis eſſe hoc nomẽ,
cùm pro Hebræo humah murus,paſſim Chaldæus interpres ſchor,& Schora dicat. Schor pro boue *Tau.*
in plurali vau mouetur. Tau,ut ait Rabbi Dauid in libro radicũ eſt bos ſylueſtris,urum alij,alij turonẽ
uocant. Connumeratur inter animalia fera,quorũ eſus cõceditur. Per antiphraſin quidam dictũ *Cap. 14.*
uolunt,quod ſe circũſcribi non patiatur,uel a ſtupiditate. In Deuteronomio utau & bos ſylueſtris,
ſeptuaginta ὄρυγα,id eſt,orygem,& inuerſis, id eſt tranſpoſitis litteris Catua, ſicut bos ſylueſtris
in reti,D. Hiernnymus,ſicut oryx illaqueatus,ſeptuaginta, ſicut beta ſemicocta, R. Abrah in
comment. genus auis eſſe ſcribit. Sed in Deuteron. conſtat genus eſſe animalis, cùm inter minora
animalia annumeretur,& idem ſit tau,& tua ſecundum R. Selom. & R. Dauid. Porro illud Chaldeor.
Deuteron. R. Sol. exponit bouem ſylueſtrem. Quòd uerò attinet ad Aben Hetzram,ſimpliciter
C habet inſtar auis,ita ut illud poſſit accipi uel de aue in genere,uel ad emolliendam comparationem. *Bakar.*
Bakar etiam exponitur bos. Pagninus alijque generale nomen ſeu collectiuum eſſe volunt,
complectens armenta ideſt maiora animantia, quæ gregatim paſcuntur,vt boues, vaccas,vitulos. *Pecoris diſtinctio in ſacris.*
Sacræ enim literæ pecus diſtinguunt in duo genera, maiora videlicet & minora animantia
quadrupeda,& minora vocant tzon,ideſt,greges,maiora bakar,ideſt,armenta. Bakar autem ab inſpectione
nomen accepit, curaque & inquiſitione hominum, quòd hominum gubernatione opus
habeant. Pagninus multa ſacræ ſcripturæ loca producit, in quibus priuatim pro boue accipitur:
aitque confundi cum plurali nominis manè (hoc enim etiam ſignificat, & manè inquirere,) ſed
ſenſus, inquit, id facilè diſtinxerit: & Hamos. 6. 12. *num arabit in bakarim*, ideſt bobus, D. Hieronymus
in bubalis: A bakar fit verbum in coniugatione Kal,quod ſignificat paſcere boues. Hamos
7. 14. Non ſum propheta &c. ſed bukar, ideſt paſcens boues, ideſt armentarius, vt diuus tranſtulit
Hieronymus,quaſi inquirens & curans armenta. Abir ſignificat robuſtum,& per excellentiam &
antonomaſiam abarim numero plurali Pſal. 22. exponitur pro tauris robuſtis: ſunt tamen qui caballos
reddunt. Meria genus eſſe aiunt boum maiorum, bubalum. Sunt qui bene ſaginatas pecudes,
D ut boues & oues intelligant: uocem enim marah ſaginare ſignificare ſcribunt rabini Kimhi,
& Salamon in commentarijs Amos. 5. D. Hieronymus pinguia uertit. Abraham ex ſententia Rab. *Aleph.*
Saadiæ dicit animal eſſe maius boue, quod in hiſce regionibus non extet. Eſt & Aleph bos Hebræis,
à docilitate & aſſuefactione ad labores ſic dictus,vt Geſnero videtur. Eſt verò & aleph dux
ſiue ductor, qui alijs præeſt,rector. Hebræi doctores inquiunt aleph ideſt duces à rege tantum differre,
& eo inferiorem eſſe corona. Verùm Pagninus generalius eſſe ait, vt ſignificetur hoc nomine
quiſquis eſt alicui tanquam ὁδηγὸς, quem vt magiſtrum reueretur,& ſequitur in omnibus,vnde
præcipuum quoque & intimum amicum ſignificat,ex quo quis pendet, & cuius conſilio atque authoritate
velut præeunte agit omnia, quaſi doctorem dicas,& verbum aleph docere ſignificat. Hoc *Pſal. 55.*
nomine Dauid Achithophelem appellat,quaſi præceptorem & magiſtrum ſuum. Hinc bouem etiã
dictum putarim,inquit,quod in gregibus hoc ſit maximum animans,potius quàm à manſuetudine
aut aſſuefactione cum alijs; Hinc & primam alphabeti literam aleph quidam dictam putant,quòd
velut dux cæteras præcedat, vel à millenario numero,quem quoque ſignificat quòd poſt abſolutas
alphabeti literas ad reliquos numeros ſignificandos, ad mille deſignanda,ſit ad initium alphabeti
redeundum. Sic Pagninus. Cæterùm cum aleph vel ipſo etiam teſte, ſit quoque familia, ſic appel-

lata,

lata, ut ipſe ait, quòd millia, ideſt multi ſint in ea, bos fortè ſic quoque appellari potuerit, tanquam E omni familiæ præ cæteris neceſſarius. *Alpha.* Vtcunque eſt, Grammatici Græci alpha ſimiliter exponunt caput bouis, quod aliàs vno vocabulo βὄκρανον appellatur. Bos Chaldæis eſt tor, à qua voce Græcos & Latinos taurum dixiſſe docti arbitrantur. Inuenitur & tora apud recentiores, & torata fæmini generis. *Thebe.* Matthæus Syluaticus taur exponit taurum, nimirum ex Arabico dialecto. Θῆβη verò Syrorum lingua eſt vacca: qua duce, vt ſuo dicetur loco, Cadmus Thebas condidit. Antequam modò aliarum nationum nomenclaturas bubulo generi attributas adducam, *Bos an iumẽtũ dicendus.* non erit præter noſtrum inſtitutum, inquirere, nunquid bos quoque iumentum dici poſſit. Negat id Vlpianus ad ædilitium edictum, & Pomponius de verborum ſignificatione ait armentorum nomine magis boues contineri, quàm iumentorum. His quoque Plinius fauere videtur, iumentum de equino potius grege quàm de bubulo dici indicans his verbis: *Iumentorum fimum quidam bubulo præferunt.* Et alicubi quoq; *Lib.17.c.9.* eruum bubus & iumentis vtiliſſimum eſſe tradit. Cæterùm hac in re Plinius ſibi parum conſtans eſt, nam paulò antè dixerat: *Tranſpadanis cineris vſus adeo placet, vt anteponant fimo iumentorum, quod quia leuiſſimum eſt, ob id exurunt*; vbi nimirum boues vocat iumenta, nã equi ſtercus ad vrendum inutile: *Lib.16.c.13* Et alicubi: *Iumentis*, inquit, *folia fraxini ſunt mortifera, cæteris ruminantium innocua Græci prodidere. In Italia nec iumentis nocent.* F Ait etiam iumentorum corpore exanimato apes gigni, quod etiam boui proprium, nam ex equo veſpæ generantur. Columella à iuuando iumenta dici autumat, ex eo quod noſtrum laborem, vel onera ſubuectando, vel arando iuuent. Columellæ *Lib. 12. c. 1.* ſubſcribit Iſidorus, *Iumenta*, inquit, *nomina inde traxerũt, quòd noſtrum laborem, vel onera ſuo adiutorio ſubuectando vel arando iuuent. Nam bos carpenta trahit, & duriſſimas terræ glebas vomere vertit. Equus & aſinus portant onera, & hominum in gradiendo laborem temperant. Vnde & iumenta appellãtur ab eo, quòd iuuent homines. Sunt enim magnarum virium animalia.* Et quamuis modò Varro armenta boues vocari voluerit, quaſi aramenta tertia litera ſublata, tamen armentum teſte Feſto, omne id genus pecoris dicitur, quod eſt idoneum ad opus armorum: vt ſunt equi ac boues, nam *Armentum quid.* equis in bellum curritur, clypei verò boum corijs armantur. Græci proprium vocabulum, quod equidem noui, quod iumento vel armento reſpondeat, non videntur habere, namque κτῆνος omne illud denotare videtur pecus, in quo veterum poſitæ erant diuitiæ, vt nomen ipſum indicat, dicitur enim κτῆνος teſte Euſtathio ἀπὸ τῆς κτήσεως, ideſt à poſſidendo: quanquam ſint etiam qui à κτείνω deducant, ideſt, interficio, vt κτῆνος propriè dicatur de illo quadrupedum genere, quæ mactari & im- G *Grex.* molari ſolent. Notatione dignum eſt, quod quamuis grex, vt Valla teſtatur, dicatur de paruo pecore, vt ouibus & capris, Tibullus ita priuatim vocet boues,

Illa deo ſciet agricolæ pro vitibus vuam,
Pro ſegete ſpicam, pro grege ferre dapem:

ideſt pro bobus, vt Ianus Duſa exponit in ſuis præcidaneis. Ouidius egregiè gregem, à maiori pecore diſtinguens, dicebat:

Mille greges illi, totidemque armenta per herbas
Paſcebant. Similiter Virgilius:
Hæc ſatis armentis: ſuperat pars altera curæ
Lanigeros agitare greges, hirtaſque capellas.

Cùm verò grex pro armento accipitur, tunc videas adiunctum nomen adiectiuum. Virgilius:

Aut aliquam in magno ſequitur grege.

Pecus. Sic Horatius cùm vellet ſignificare boum armenta, dixit *greges mugientium*. Latiſſimum verò pecoris nomen, pro omni nimirum animali, vt Seruius, & Acron teſtantur, quod humana effigie H caret. Horatius tamen hoc loco:

Omne cùm Protheus pecus egit altos
Viſere montes,

Lib.29.c.2. armenta intelligit. Sed plura de hac voce dicemus in oue. *Cornutus.* Adrianus Turnebus ſcribit ſeſe animaduertiſſe Accium dixiſſe cornutos pro coruutis & aratoribus bobus, ſine boum tamen adiectione; Sunt autem hæc Actij verba:

Forte ante auroram radiorum ardentem indicem
Cum ſono in ſegetem agreſtes cornutos cient.
Vt rorulentos ferro terras vuidas
Proſcindant, glebaſque aruo ex molli excitent.

Lib.3. Quemadmodum modò vt Athanis in primo rerum Sicularum teſtatur, referente Athenæo, Dionyſius bouem appellabat γαρόταν ideſt telluris aratorem, quo ſenſu etiam γαῖος dictus eſt, ita etiam ζεῦγος, quo communiter nomine iugum intelligitur, biga itẽ, trigæ & quadrigæ, adeoque quoduis vehiculũ, pro ipſis quoq; bobus ac generalius pro armentis ſumitur. Bouem Itali boue dicunt, vel

buc,

A bue, alicubi tamen etiam, vt apud nos bò, Galli buef, Hiſpani buey, Germani ochs & rind, Belgis os, Angli ope, fortè quaſi opera, aut opes, ob allatā ſæpe rationem: Illyrijs Vvul. Taurum Itali Hebraica voce toro, ruſtici noſtri etiam bò: Galli toreau, Hiſpani toro, buy rezio, Germanis Stier, Far Varren: mummelſtier, Vvucherſtier, bullen. Belgæ ſimiliter Stier, & vt Adrianus Iunius annotat, in ſuo nomenclatore, varning, varre, bulle, Angli bulle, Illyrij iuneczi quaſi iunicem, aut iuuencum. Vaccæ apud Italos duplex nomen, eas enim quæ boum munere funguntur, labores noſtros arando & trahendo adiuuantes, iugales non incongruè dicendas, vel ſimpliciter vaccas dicunt, vel ab officio vacche da tirare, quæ verò ſoli incūbunt proli & lactis tantùm vſum præbēt bergaminas, vocabulo, vt Nicol. Erythræus credit Germanico, quaſi mōtanas, ſiue vt ipſe ait, quòd gregatim in mōtibus paſcantur, Bergh autē Germanis tam ſuperioribus quàm inferioribus montem ſignificat. Varro matrices vocat, ſed & fructuarias rectè dici poſſe Cælius arbitratur. Gallis vacca ſimpliciter eſt vacche, Hiſpanis vaca, Germanis Ku, aut Kuhe, Belgis Koe, Anglis corre: in Inſula Madagaskar ſiue S. Laurentij agomba. Vitulus nobis vitello, (vitula, vitella) Gallis eſt uaeu, Hiſpanis ternera, nimirum à teneritudine, Germanis Calb, Belgis calf, Anglis Calfe. Ioannes Goropius Calf appel-

Nomina aliarum nationum.

B lari uitulum ſcribit, quaſi callef, ideſt, inquit, pulchra uita, à cal ſcilicet & lef, quōd idem eſt, quod pulchrè & iucundè uiuo. Dici autem calf ferè de omni maiòre pecore in prima & viridi ętate conſtituto, quo tempore laſciuiendo pulchrum nobis exhibet, atque iucundum ſpectaculum, & quaſi florem ipſius ætatis. Cal verò antiquiſſimam vocem pro pulchro vſurpatam, cùm multa alia, tùm potiſſimum Hebræorum etiam indicat cal & Græcorum κάλλος. Sed fortaſſis callef indicabit vitam robuſtam, cùm ſit calf ideſt vitulus in robuſtiſſimum animal euaſurus. Solent enim Belgarum plurima vocabula inuerſa in contrariam plane torqueri ſignificationem. Calf autem ſi retrò legas, habebis flac, ideſt imbecillum, & debile, vnde Latini flaccidum quoque efformarunt. Iuuencus nobis vulgò eſt manzuolo, manzo verò bos iam addultus, (& carne di manzo caro bubula) vterque, ni fallor ab officio, manzuolo quaſi ad terram excolendam iam proximè ſit futurus idoneus, manzo qui eam iam colit. Manſum enim nonnulli teſte Roberto Cenali, terram eſſe aſſeuerant culturæ annuæ vnius aratri capacem, circiter viginti iugera continentem. Sic & iuuenca nobis eſt manzuola. Galli, quoad obſeruare licuit, proprium vocabulum non habent, ſed circumſcribunt ieune beſte vocantes ideſt beſtiam aut animal iuuenile, ſi mas eſt, ſi fæmina ieune vacche: ſimiliter faciunt

Lib. 4. Hermathena.

Manſum quid.

C Hiſpani, quibus buey nouillo iuuencum, vachilla verò iuuencam ſignificat. Germani marem Zeitochs, fæminam Zeitku dicunt, Belgæ veerſe aut hoeckeling ab angulo, ſolent enim Belgæ, Hollandi & Friſij iuuencas à fœtis, & quę mulgentur, ſeperare, & in poſtremum locum in angulos ſtabulorum reijcere, tanquam adhuc inutiles. Angli iuuencum à ionge oxe, iuuencam heſſar dicunt.

GENVS. FORMA. DESCRIPTIO.

BOVEM ex genere eſſe biſulcorum, hoc eſt, quorum ungula biſulca eſt, ſiue bifida, ex ipſamet clarum eſt autopſia, & ex veterum quoque teſtificationibus. *Hippopotami*, inquit Plinius, *vngulæ binæ, quales bubus*. Ouidius in metamorphoſi.

Puluereumque ſolum pede pulſauere biſulco.

Quæ autem ſit ea in ipſa ungula cauitas, de qua ſic meminit Laertius: Quidam Demetrio authore tradunt Epimenidem accipere ſolitum à nymphis cibum, eumque intra bouis un-

D gulam ſeruare, mihi hactenus non ſatis conſtat. Quidam author obſcurus ungulam tradit, niſi in utero abſoluatur, moriturum ipſum animal: ſcireque intereſt βοὸς πόδα ab Atticis uocari, uiuentis pedem, mortui autem βόειον πόδα, ut Ammonius & Varinus obſeruarunt. Cùm uerò biſulcorum alia cornigera ſint, alia acornia, bos ex cornigeris eſt, item uacca & taurus, diſſimilia tamen gerunt cornua, neque etiam æquè robuſta. Tauris teſte Plinio minora tenuioraque, quàm ſunt bubus. Et Democritus, vt citat Aelianus, bubulo pecori caſtrato, ait tortuoſa, gracilia, & longa naſci cornua: contrà teſtibus prædito euaſci ſecundum radicem craſſa, recta, minuſque prolixa. Idem Aelianus de taurorum cornibus ſic ſcribit: Cornua tauris omnibus rigida & minimè flexibilia exiſtunt, eamque ob rem cornibus perinde armati furibundè appetunt, atque homines armis hoſtes feriunt. Ariſtoteles quoque de caſtratis loquens hominibus, eos ita commutari tradit, ut etiam cæterorum animantium quæcunque caſtrata, nam & tauros & uerueces ſua cornua è contrario genere, quòd fæminæ quoque eorum contrà quàm mares armentur cornibus: itaque illos maiora exciſos gerere, hos minores. Idem Ariſtoteles in eadem mox rurſus ſectione eandem dubitationem ſoluit, cur boues caſtrati maiora gerant cornua. Cur ſpadones (inquit calui eſſe nequeunt? An eò quod multum cerebri obtinent, quod ſanè his contingit, quia rem uenercam non agunt: ſemen enim labi per ſpi-

Lib. 1.
„ Epimenides vt nutritus.

Cornuū varietas.
Lib. 12. c. 19.

Lib. 2. c. 20.
„

Sect. 10.
Probl. 38.

Probl. 56.
„
„

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

„ ſpinam è cerebro videtur. Qua de cauſa boues quoque caſtrati cornua gerere maiora putantur, nec E
Lib. 4. H. circa finem. non & mulieres & pueri cur calui non ſint, eadem ratio eſſe creditur. Dixit verò etiam Ariſtoteles: cornua tauris robuſtiora eſſe quàm vaccis: quo tamen in loco contrarium habet Albertus Magnus:

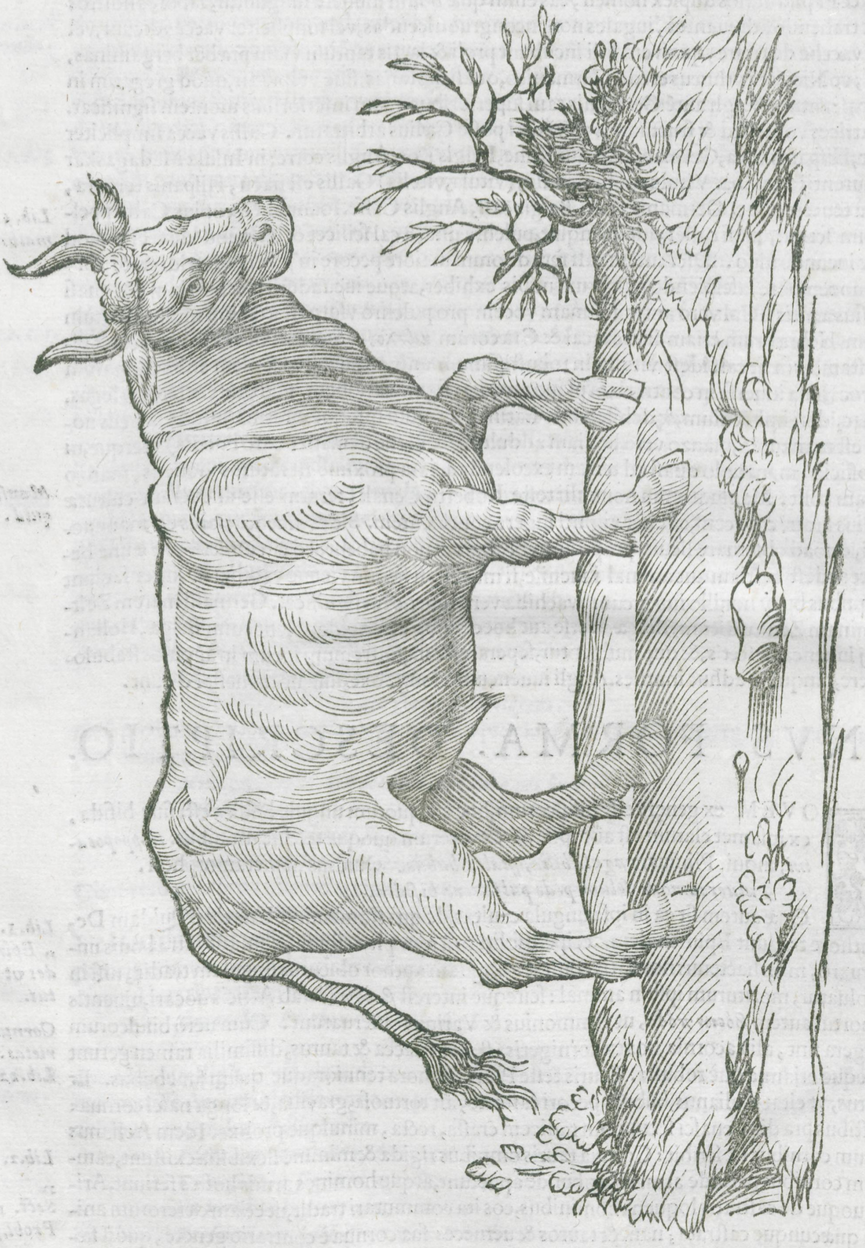

F

G

H

Cornuũ boũ & vaccarũ differentia. Cornua (inquit) vaccarum fortiora, & maiora & longiora ſunt cornibus taurorum: deceptus fortè Plinij verbis, qui tauris minora quàm bubus; tenuioraque cornua eſſe ſcribit; ſed Plinius boum nomine non vaccas, ſed boues caſtratos intelligit. Horum verò cornua à vaccinis ſic diſtinguuntur, quip-

A quippe quòd illorum & maiora & tortuoſiora ſint, harum & minora & vno flexu conſpicua, cuiuſmodi ferè ſunt nouæ lunæ cornua. Caua cornuum pars in bubus, vt alijs etiam ferè omnibus, ex cute potiùs, vt ait Ariſtoteles, oritur, quàm ſolidum quiddam eſſe enaſcens ſubit, impletque totam. Ait etiam cornua vaccæ calefacta facilè in quamuis partem flecti, nec non & iuniorum tepefacta in cera, ducique facilè quò volueris. Plinius quidem hoc quoque tradidit, ſed & aliud addit, quod nunquid rationi conſonum ſit, & veritati, ambigi poteſt. *Boum attritis*, inquit, *vngulis, cornua vngendo aruina, medentur agricolæ: Adeo ſequax natura eſt, vt in ipſis viuentium corporibus feruenti cera flectantur, atque inciſa naſcentium in diuerſas partes torqueantur, vt ſingulis capitibus quaterna fiant*. Apparet autem eum ex diuerſis authorum locis, quæ alibi de propriè dictis in capite cornibus legerat, & alibi de cornu, ideſt cornea ſubſtantia vngularũ, imprudenter, ac præcipitanter copulaſſe. Quid enim vngulis cũ cornibus capitis ita cõmune, vt hæc illis attritis inungi debeant? Cornu autem vocabulum propter ſubſtantiæ ſimilitudinem ad vngulas transfertur. Virgilius de equo:

Cornuũ natura.

Cornu de vngula.

Solido grauiter ſonat vngula cornu.

Vnde & equi cornipedes poetis ſunt dicti: In eandem ſcillam incidiſſe aduerti quoſdam Gram- B maticos Græcos. Vbi namq; Dionyſius Afer πᾶνα κερώνυχα cognominat, Scholiaſtes eius nõ exponit cornupedẽ (ſicut aliàs etiam Latini poetæ Pana vocitãt capripedem & ſemicaprũ, ſed ὀξύκερων, ideſt, qui acuta in capite habeat cornua: Hæc enim eius ſunt verba, ὡς τοῦ ὄνυχος ἐνταῦθα ὀξύτητα δηλοῦντος, καθὰ καὶ ὅτε ἀκρεονυχίαν ὄρους φάμεν. Differunt modò cornua boũ in propria ſumpta ſignificatione, figura, ſitu & numero. Quorũ cornua ſurſum reflexa ſunt, Licinij Seruio vocãtur, vt Iunius annotauit in ſuo nomenclatore: ſinuoſi verò, quorũ cornua in diuerſum tendunt. Apud Neuros, bobus in humeris cornua eſſe Ariſtoteles teſtãtur teſte Aeliano. Columella mutilos dici ait, qui cornibus carent: ſed & ſine cornibus haberi naturaliter mox ſuo loco patebit, vbi omnes boũ differentias recitabimus pro regionũ ratione, in quibus habitant. Ipſum autem animal, vtpote domeſticum, & vbiq; terrarum notiſſimũ non attinet deſcribere, & ſi quis velit, inutilem ſumpturus fuerit laborem imo verò etiam ἀδύνατον, propter nimirum coloris varietatẽ: Nam quamuis Ariſtoteles inquiat bouẽ ex ijs eſſe quæ non genere, vt pauo, ſed parte tantùm variant: miranda tamen hæc eſt varietas, vt tot ferè ſint differentiæ, quot loca, vbi naſcuntur: vt cornuum quoq; diuerſitatem ſubticeam, de qua iam diximus. Pilum gerit hoc animal, qui quotannis, vt ait Ariſtoteles, decidit. Tenuiorem eũ eſſe C quàm Suum, idẽ alicubi aſſerit, addita ratione, quòd coriũ bouis ſit denſius, quàm ſuum, & ideò excrementa, quæ exeunt per denſiores meatus, eſſe tenuiora quàm quæ per laxiores. Quãuis autẽ denſum ſit eius corium in toto corpore, in ceruice tamèn & dorſo id durius denſiuſque habetur, vti & in ouibus, & peculiari nomine κόλλοψ appellatur, ita dictũ vt Euſtathius affirmat, quoniã ex ipſo ἀναβραττομένου, ideſt ferueſacto fit ἡ κόλλα, ideſt, gluten. Vnde metaphoricè κόλλοπας dictos tradunt exoletos & calloſos pueros, τοὺς σκληροὺς καὶ παρηβηκότας παῖδας, ſeu, vt Heſychius tradit, τοὺς σκληροὺς ὑπὲρ τὴν σκμὴν πάσχοντας, aut τοὺς ἀκολασαινοντας ὑπέραγμα, ſupra ætatis vigorẽ libidinãtes, vnde & κολλοποδιώκτης, qui pueris exoletis & durioribus inhiat. Varinus verò collopas Græcis vocari ait coria duriora circa ceruicem ſuũ & taurorum, ex quibus, inquit fiunt κόλλαβοι dicti, ideſt, clauiculi, quibus remittũtur & intendũtur fides in citara. Sed & κόλλα etſi glutinum ſignificet, accipitur etiã ab Heſychio pro pelle bouis in dorſo, vnde quoque præcipuè glutinum conficiebant. Ceruices itaque ob corij duritiem ad iugũ natas ex Cicerone diximus, tum vires humerorum & latitudines ad aratra extrahenda. Quæ in collo conſpicitur reduplicatio μύκλος appellatur, vt ait Varinus.

Pan ceronux.

Cornuũ differentiæ.

Lib. 7. c. 3.

Boum diuerſitas.

Pilus.

Sect. 10. Probl. 62.

5. de generat. c. 3.

Corium vbi durius.

Collops.

Colla.

Hippocrates author eſt, boui craſſam eſſe labrorum prominentiam, craſſam item & obtuſam ſuper- D nam maxillam, ideoque in breues herbas ſubijcere non poſſe. Cum enim dixiſſet, emarceſcere hoc animal maximè vltima hyeme, huius rei velut rationem agglutinans, inquit: Rectè enim ſcripſit Homerus, ex omni pecore boues tempore hoc maximè pati, atque inter boues qui arant, cùm hyeme laborent: his igitur maximè articulus excidit, quoniam maximè extenuantur. Namque aliud pecus paſcere exiguas herbas poteſt: bos non item, priuſquam grandiores fiant. Aliud enim pecus tenuem habet labrorum prominentiam, tenues item malas: bobus contra labrorum prominentia craſſa eſt: malæ item hebetes, ac craſſæ, atque ideo exiguis herbis non poſſunt eas ſubijcere. Deinde etiam Hippocrates Homerum citat, quod ver bobus gratum eſſe ſcripſerit, cùm illis grandior herba iucundiſſima ſit. Vere enim herbæ potiſſimùm augentur, mollioreſque quàm reliquis anni temporibus exiſtunt, quem Hippocratis locum explanans Galenus, inquit. Hæc quidem paſcere exiguas herbas poſſunt, cuiuſmodi ſunt equi, aſini, muli: at ex ijs quæ ab vna tantùm parte ſunt dentata, illa duntaxat, quibus labri prominentia tenuis eſt. Atque idcirco inter animalia, quæ herbis veſcuntur, ſoli boues, hyemè paſtu indigent, quoniam nequeunt exiguam herbam aut σαρκάζειν, ideſt dentibus abſcindere, aut labris prehendere. Boues enim non habent labra ita tenuia, vt exiguã herbam circumplicare atq; comprehendere poſſint, quemadmodum & capræ & oues. Hæc tria animalium genera multifidos pedes habẽt, ſed ſolidi pedis ſunt, quæ vtrimq; ſunt dẽtata. In qua ſanè Ga-

Lib. de articul.

Labiorum prominẽtia.

Bos cur exiguas herbas paſcere nequeat.

Galeni locus emendatus.
Frons.
Oſſium capitis quæ duriora.

leni explicatione,poſtrema verba negotiũ faceſſunt,cùm nequaquã veritatẽ ſemper habeat, quod animalia vtrimq; dentata ſolipeda ſint:nam & digita omnia vtrimq; dentes habent, & inter biſulca etiam ſues:& quamuis omnia ſolipeda vtrimq; ſint dentata, non propterea omnia quæ vtrimq; dentata ſunt, ſolipeda ſunt: quamobrem ſic legendum putarim: ſed ſolidi pedis quæ ſunt,vtrimq; ſunt dentata. Frontem ſiue tauri ſiue bouis imagine Y ſigurari Cælius annotauit teſte Iacobo Dalechampio in ſuis annotamentis in Plinium. Democritus,vt Ariſtoteles & Aelianus annotarunt, boues,hoc eſt,exectos latiorem tauris frontem habere dixit. Nam hìc ibidem cùm multę ſint venę, ab ijs oſſa dilatari, ſimul & cornuum eruptionem, quoniam craſſior exiſtat, frontis latitudinem promouere: caſtratis verò,quod ſedes cornuum & initium enaſcendi perparuum habeat circulum, minus dilatari hanc partem. Inter vtrumque cornu,maxima oſſium eſt durities,itaq; iniurijs valdè reſiſtens, ac fractu contumax: quod non latuit Virgilium, cùm Entelli ſummam in brachio potentiam indicaturus,ita in eum locum cæſtus illiſiſſe aſſerit, vt ad cerebrum vſque ictus penetraret:

Dixit, & aduerſi contrà ſtetit ora iuuenci,
Qui donum aſtabat pugnæ, duroſque reducta
Librauit dextra media inter cornua cæſtus,
Arduus, effractoque illiſit in oſſa cerebro.

Oculi.
Lingua.
Palear.
Dentes.
Lib. 11. cap. 38.
Lib. 11. de vſu part.
Cur morſu nõ valeant.
Penis.
Mammæ.

Oculos habent teſte Ariſtotele nigros, item latos & planos: quales,qui ex nobis habent,bubulis ſimiles exiſtimari Adamantius ait: quos ceu pulchros cõmendant,crebroque celebrantur ab Homero in Iunone: Lingua longa,lata & aſpera:hanc boui auulſam per totam diem palpitare, Cardanus ſcribit. Scaliger reddit rationem. Boui,inquiens,natura vegeto craſſior ſanguis, qui eſſet caloris fundamentum, diù concluſus fuit. Palear ſeu potius palearia vocantur pelles illæ, quæ ex gutture boum dependent, quaſi pellearia. Hæc fortaſſis intelligit his verbis Varinus: λωγάλιον, τῶν βόων ὑπὸ τὸ τράχηλον χάλασμα: eſtque ipſi etiam λωγάνιον pars corporis. Dentes eis ſunt continui, & bis,inquit Ariſtoteles, mutantur. Mutant autem bimi, vt ait Plinius. Superiori dentium ordine carent,ideſt primoribus quatuor,ideoq; ruminant. Robur in mordendo pro corporis molis ratione haud magnum eſt,vt docet Galenus his verbis: Aſinis verò & bobus & ſuibus,& (vt ſimpliciter dicam,) quibus maxilla eſt magna,ſolus temporalis muſculus eſt maximus proportione magnitudinis ipſius maxillæ,nõ tamen robuſtus quidem,quemadmodũ fortibus & ferocibus. Nã propter duo hæc temporales muſculos natura magnos efficit,ob actionis in mordendo robur,& magnitudinem maxillæ inferioris: cuius gratia cùm eſſent facti,illius tũ actioni, tum conſtructioni iure fuerunt cõſentanei. Cùm igitur dentes ſerratos habentibus robur in mordendo inſit,maximus ſimul & fortiſſimus ipſis muſculus extitit:verùm maximus tantum,non etiã neruoſus atq; robuſtus,neq; in agendo præpotens,in bobus eſt, aſinis ac ſuibus,atq; alijs animalibus, quæ maxillam quidem inferiorẽ habent magnam,in mordendo tamen nullum eis eſt robur: ſatius enim fuit magnã maxillam à magno muſculo moueri. Hæc ille, cui tamen ratio aduerſari videtur,cùm equus,aſinus & bos duriſſimas corrodant ſtipulas,& ſus in dentibus ſua agnoſcat arma,quibus non ſolùm ſe ipſam tuetur,ſed & alijs etiam plurimũ ſit noxia, vt in Apri hiſtoria patebit. Inguinis ſiue penis tanta eſt tentigo ac duritia,vt ſi contingat,vt initurus vaccam ab naturali aberrauerit loco,eam illam, in quã occurſarit,partem vulneret,non ſecus ac ſi telo eam acuto impetijſſet. Vaccę mammas habent inter femora,binas vt habet Ariſtoteles,quatuor vt Plinius,ſingulis papillis,quas habẽt quatuor, teſte etiam Ariſtotele, mammam,vt apparet,tribuens. Cur autem ea parte mammas gerant,cauſam eſſe philoſophus ait,quod bubulum genus,aliaq; ruminantia ſurſum verſus capiant corporis ſui incrementa: itaq; vbi confluuium & copia excrementi ſanguinis,qui locus ſanè, inquit, infra eſt,& circa effluentis materiæ oſtia,ibi mammas poſitas eſſe. Vide etiam in prolegomenis,vbi quoq; de ventribus eorum multa diximus. Sunt autem vt in magno animali decuit, maximæ, quamobrem perquam appoſitè Martialis mammoſæ mulieris vbera ijs aſſimalat,dum ait:

Taurino poteras pectus conſtringere tergo,
Nam pellis mammas non capit iſta tuas.

Podex.

Podicem hiare innuit Horatius in Epodo,vetulæ cuiuſdam libidinoſæ hiantem anũ illi aſſimilans:

Hietq; turpis inter aridas nates
Podex velut crudæ bouis.

Cauda.

ideſt,durę aut indomitę,vt Porphyrio exponit,ſed placet Aſcentij expoſitio,malè digerentis,ideoque alui fluxum patientis. Tenor caudæ longus eſt, pili breues, contrà ac equis, vt ait etiam Ariſtoteles. Plinius caulem vocat. Horum caudis, inquit,eſt longiſſimus caulis,atque in vna parte hirtus, infima nimirum, vt oſtendit paulò inferius. *Leoni infima parte ſetoſus, vt bubus & ſorici.* Bouis laryngis anatomen,necnon etiã auditus organorum,diligenter admodum docet Iulius Caſſerius Placentinus,hancque priorem partem etiam Fabritius ab Aquapendente. Caro ſicca eſt & atrabiliaria. Nerui etſi bobus etiam duri & robuſti,tauri tamen potiſſimùm neruoſi nuncupãtur, &

A durioribus quàm caſtrati neruis celebrãtur. Horum quoque ſanguis fibris refertus eſt, ideoq; om-
nium celerrimè coit & dureſcit teſte Ariſtotele, qui & alias ait: Tauro & aſino, inter ea quæ animal
generant, craſſiſſimus & nigerrimus ſanguis eſt. De venenoſa eius natura ſuo loco dicemus. Bos lã-
xum habet fæmoris articulum magis quàm alia animalia & ob id etiam magis quàm alia pedem
trahit, maximè cũ macilentus eſt & ſenex; Quamobrem Poetæ Græci de electioribus bobus loquẽ-
tes ſæpenumero vocant εἰλίποδας, ideſt flexipedes, ſiue flexis pedibus incedentes, quaſi veloces, vt
Varinus exponit. Seruius hoc ſenſu Virgilium ait dixiſſe: *Errabunda boum veſtigia*. Sed & mu-
lieres εἰλίποδες dicuntur ab Eupolide, διὰ τὴν ἔνδεσιν τῶν μερῶν, vt ex Pauſania Euſtathius recitat, id-
eſt, vt vulgare Lexicon interpretatur, quod faſcientur, vt loquitur Spartianus, vel faſciolis femora
implicent. Eodem quoque ſenſu idem Poeta boues ἕλικες vocat, quo εἰλίποδες, vel quorum ſuffra-
gines commodè voluuntur aut flectuntur, vel ἕλικες vocat nigros, ſicut ἕλικον ὕδωρ nigram inter-
pretantur aquam, vel qui cornua habent ἑλικοειδῆ hoc eſt intorta, quam interpretationem ferè om-
nes ſequuntur interpretes Latini, & nos ſuo loco. Lapillum vulgò feruntur geſtare in capite, eumq;
ſi necem timeant, expuere: D. Auguſtinus non ſolum in capite ait habere lapillos, ſed & in reni-
B bus. De iſtiuſmodi lapillis dicam in vſu in medicina, vbi & de lapillo in veſicula fellis. Non ſe-
mel à medicis os de corde cerui præſcribi videas, quod multi, vt ſuo loco patebit, rident, & pro eo os
de corde bouis vſurpari inquiunt. Bouem autem in corde os habere manifeſtò teſtatur Plinius
his verbis. *In equorum corde & boum oſſa reperiuntur interdum*, ſed Ariſtoteles ſic ait: *Cor ſine oſſe
eſſe omnium quæ nos huc vſque nouerimus, præterquam equi & generis boum cuiuſdam, quod in corde
oſſiculum continere aiunt*. Ego qui in eo os obſeruarit, neminem nunc habeo in promptu: neruo-
ſum verò ipſorum, maximè verò tauri cor eſſe, nemini dubium eſſe debet. Lienis figura ab alijs
biſulcis cornigeris euariat, cùm enim cæterorum ſit rotundus, boum lien pro ſua magnitudine au-
ctior eſt in longitudine. Galenus ait nigriorem eſſe quàm in ſue, præſertim vbi conſenuerint. Re-
nes teſte Plinio humanis ſimiles, velut è multis renibus compoſiti. Idem ait Ariſtoteles, addens in-
ſuper quomodo ab humanis & vituli marini renibus differant. Bubulis, inquit, renibus ſimiles ſunt
renes vituli marini, ſed ſolidi, non caui: item hominum renes, quippe qui tanquã compoſiti ex mul-
tis renibus exiguis conſtent, neque æquabiles ſunt, quomodò renes ouium cæterarumque quadru-
pedum. Tali eorum à cameli talis differunt, vt idem tradit Plinius, quòd paulo maiores ſint. Idem
C ait in iuuencarum ſecundo ventre pilæ rotunditate nigricantem tophum reperiri, nullo pondere.
Alicubi verò, de lapillo memorans, quem aiunt reperiri in ceruo: ſubdit; *Nam de pumice qui in vac-
carum vtero ſimili modo inuenitur, diximus in natura boum*; non alium quàm citatum iam locum in-
dicans, memoriæ tamen lapſu: quod enim hic pumicem, ibi tophum nominauerat, & licet illud pa-
rum referat, quod ibi in iuuencarum ſecundo ventre rectè reperiri dixerat, hic ait in vaccarum in-
ueniri vtero, quod falſum eſt: neque etiam in iuuencarum tantùm ventre, ſed & iuuencorum, bo-
umque & vaccarum reperiri laniones non ſemel obſeruarunt. Habeo ego duas in muſæo iſtiuſ-
modi pilas, ſic vocare potius, quàm cum Cardano ouum bouis, placet; vnam colore ruffo, al-
teram atro, quod illa ex ruffi coloris boue, hæc ex nigro eſſet eruta; cùm ſit earum or-
tus ex pilis, quos in ipſa ruminatione lambendo, vt fit nonnunquam, exteriores
corporis partes deglutiendo colligunt, admiſtaq; pituita paulatim in oua-
lem figuram ferè cogunt. Cardani de his pilis ridiculam ſententiam
mirum eſt, cur Scaliger non exagitauerit. Quædam etiam, in- »
quit, ſunt lapidibus ſimilia, quæ in animalibus reperiun- »
D tur, nec tamen ſunt lapides, vt ouum bouis. Hoc »
ſanè in ventriculo illius inuenitur magnitudi- »
ne anſerini oui, ferrugineo colore, leuiſ- »
ſimum. Cogitur ex cibi excremen- »
tis, & motu rotunditatem »
acquirit, pituita cogen- »
te. Vnde ſi franga- »
tur, ex pilis »
con- »
ſtare videtur: durus eſt, pro leui- »
tate tanta. Ita natura ludit, »
vt etiam quandoque »
boues oua pa- »
riant. »

Lapis in capite.

Os an in corde.

Lib. 2. Hiſt. 15.

Lien.

Lib. de atrabile.

Renes.

Tali.

Tophus in ventriculo.

Lib. 7. de ſubtil.

Ouum bouis quid Cardano.

PILÆ IVVENCARVM.

E

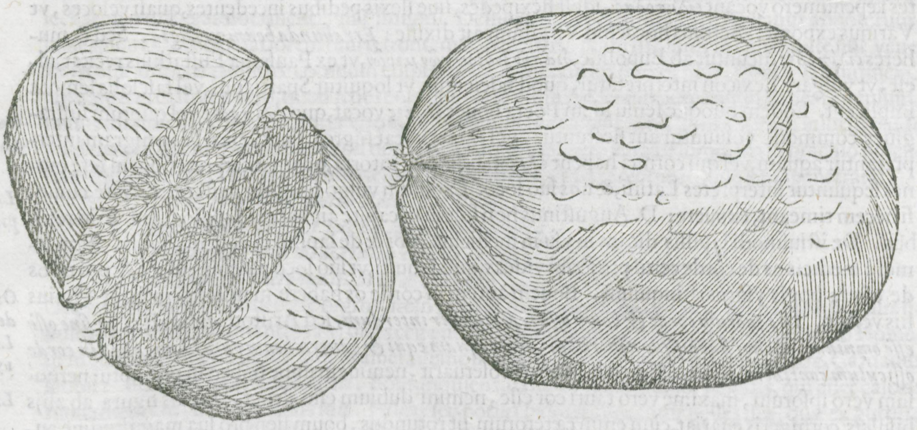

F

ELECTIO.

ETSI ſint, qui de qualitatibus pecoris ex ſolo noſcant intuitu iudicium ferre, quod de Michaele Balbo Imp. tradit Georgius Cedrenus, quem videlicet de boum ouiumque fœcunditate, ac lactis abundantia, deq; recenti fœtu ita iudicaſſe ait; cuius item quiuis matris eſſet; operæpretium tamen fuerit, eas ex antiquis repetere notas, quibus vel vitia, vel virtutes boum indicarunt. Triplicem itaque potiſſimum ob cauſam boues olim alebantur, vel enim ad agriculturam, vel ad culturam, vel ad ſacrificium: quare etiam in electione eorum alij alia obſeruabant: quod non obſcurè hiſce verſibus demonſtrauit Virgilius, G

Poſt partum cura in vitulos traducitur omnis:
Continuoq; notas & nomina gentis inurunt:
Et quos aut pecori malint ſubmittere habendo;
Aut aris ſeruare ſacris, aut ſcindere terram;
Et campum horrentem fractis inuertere glebis.

Vbi tamen de vſu ad cultrum nulla eſt mentio, ſed contrà eligi iuuencos ait prolis ſeminandæ gratia: monetque interim quantum interſit ſcire genus, parentes, patriamque eorum quos emendos ſuſcipimus: quamobrem in primis empturis *fortes ad aratra iuuencos*, vt ipſe loquitur, matres diligentiſſimè deſcribit his verbis: H

Georg.3. Vacca quæ ad prolem apta.

Corpora præcipuè matrum legat: optima toruæ
Forma bouis, cui turpe caput, cui plurima ceruix,
Et crurum tenus à mento palearia pendent:
Tum longo nullus lateri modus: omnia magna,
Pes etiam, & camuris hirtæ ſub cornibus aures.
Nec mihi diſpliceat maculis inſignis, & albo;
Aut iuga detrectans, interdumque aſpera cornu,
Et faciem tauro propior; quaque ardua tota,
Et gradiens ima vertit veſtigia cauda.

Lib.6.c.21. Quæ omnia cum Columella optimè quidem conueniunt, ſed exactior apud poetam electio eſt. „ Vaccæ, inquit Columella, probantur altiſſimæ formæ, longæque, maximis vteris, frontibus latiſſimis, oculis nigris & patẽtibus, cornibus venuſtis & leuibus, & nigricãtibus, piloſis auribus, cõpreſſis malis, palearibus & caudis ampliſſimis, vngulis modicis, & modicis cruribus: cætera quoq; ferè eadẽ in fæminis, quæ & in maribus deſiderantur, & præcipuè vt ſint nouellæ, quoniã cùm exceſſerint

decem

A decem annos, fœtibus inutiles ſunt. Ceuas vocari etiam ait, quæ humilis ſtaturæ, lactis abundantes. Tales apud ſuos commendari teſtatur Geſnerus. Idem Columella de forma tauri ſic ſcribit Tauros maximè membris ampliſſimis, moribus placidis, media ætate probandos cenſeo; cætera ferè omnia in his obſeruabimus, quæ in bubus eligendis: neque enim alio diſtat bonus taurus à caſtrato, niſi quod huic torua facies eſt, vegetior aſpectus, breuiota cornua, toroſior ceruix, & ita vaſta, vt ſit maxima portio corporis, ventre paulò ſubſtrictiore, qui magis rectus, & ad ineundas fæminas habilis ſit. Hæc ille: Addunt alij, generoſum taurum probari, ſi facies ſit minax, ſi anteriores pedes fortiter figat, ac terram fodiat: ſi cauda erecta, ſed modicè incuruata ſit. Si cornua in promptu ad feriendum. Varro obſeruari cupit, vt ſint boni ſeminis, additque eorum formam quoque ſpectandam eſſe, & qui ex his orti ſunt, vt reſpondeant ad parentum ſpeciem: Reſpondere autem iuuencos ſuis parentibus, moribuſque & robore ſimiles eſſe teſtatur etiam Horatius, à bubus & equis ſumpta metaphora, & ad homines translata:

Lib.6.c.20.
Tauri optimi ſigna.

Fortes creantur fortibus & bonis.
Eſt in iuuencis, eſt in equis patrum
B *Virtus, nec imbellem feroces*
Progenerant Aquilæ columbam.

Patria.

Refert præterea noſſe, quibus regionibus orti ſint tauri, vt Varro teſtatur. Boni enim generis eſſe in Italia, pleroſque Gallicos ad opus: contrà iugatorios Liguſticos. Tranſmarinos Epiroticos non ſolùm meliores totius Græciæ, ſed etiam Italiæ: tametſi quidam (inquit) de Italicis, quos propter magnitudinem præſtare dicunt, ad victimas farciunt, atque ad deorum ſeruant ſupplicia. Qui ſine dubio ad res diuinas propter dignitatem amplitudinis, & coloris preponendi. Quod eò magis fit, quòd albi in Italia non tam frequentes, quàm qui in Thracia, vbi alio colore pauci. Columella verò quæ in emendis bubus ſequenda, quæque vitanda ſunt, non ex facili, inquit, dixerim, cùm pecudes pro regionis cœlique ſtatu, & habitum corporis, & ingenium animi, & pili colorem gerunt: aliæ formæ ſunt Aſiaticis, aliæ Gallicis, Epiroticis alia: nec tantùm diuerſitas prouinciarum, ſed ipſa quoque Italia partibus ſuis diſcrepat. Pet. Creſcentienſis boues ait melius de vicinis locis comparari, quia non illa ſoli, aut aeris varietate terrentur. Alij etiam ſiue geoponici, ſiue veterinarij aiunt, omnem bouem indigenam longè meliorem eſſe quàm peregrinum, quòd neque aquæ, neq; C pabuli, nec cęli mutatione tentetur, neque infeſtetur conditione regionis; ſicut ille, qui ex planis & campeſtribus locis, in montana & aſpera perductus eſt, vel ex montanis in campeſtria: itaq; etiam, cùm cogimur ex longinquo boues accerſere, curandum eſſe, vt ex ſimilibus patrijs locis traducantur: Qualis modò ſit eligendus iuuencus laboribus potiſſimum deſtinandus, ſic docet Varro, qui gregem inquit, armentorum emere vult, obſeruare debet primùm, vt ſint hæ pecudes ætate potius ad fructus ferendos integræ, quàm iam expertæ, vt ſint bene compoſitæ, vt integris membris oblongæ, amplæ, nigricantibus cornibus, latis frontibus, oculis magnis & nigris, piloſis auribus, compreſſis malis, ſublimiſq;, gibberi, ſpina, leniter remiſſa, apertis naribus, labris ſubnigris, ceruicibus craſſis ac longis, à collo palearibus demiſſis, corpore amplo, bene coſtatos, latis humeris, bonis clunibus, caudam profuſam vſque ad calces, vt habeant inferiorem partem frequentibus pilis ſub criſpam, cruribus potius minoribus, rectis genibus, eminulis, diſtantibus inter ſe, pedibus non latis, neque ingredientibus qui diſplodantur, nec cuius vngulæ diuaricent, & cuius vngues ſint leues & pares: corium attactu non aſperum ac durum: colore potiſsimum nigro, dein rubeo, tertio heluo, quarto albo: molliſſimus enim hic, vt duriſsimus primus: de medijs duobus prior quàm poſterior D melior, vtrique pluris quàm nigri & albi. Rubeus itaque color maximè Varroni probatur, mox heluus, dein niger, deterrimus habetur albus. Homerus tamen nigros & nigras boues creberrimè nominans, hunc præcipuè colorem probaſſe, mihi videtur, etiam in ipſa agricultura, vt ſubinde patebit, ſic & Statius de vtroque ſexu:

Iuuenci electio.

Color qui melior.

Lib.6.Theb.

Centum ibi nigrantes armenti robore tauros
Lenta mole trahunt, idem numeruſque colorq;
Matribus, & nondum lunata fronte iuuencis.

Apparet & album colorem non ſolùm etiam non fuiſſe improbatum, ſed potius commendatum, nam & Paſiphaen candidi bouis amore flagraſſe ait Ouidius,

Lib.1.de arte.

Forte ſub vmbroſis nemoroſæ vallibus Idæ
Candidus armenti gloria taurus erat,
Signatus tenui media inter cornua nigro,
Vna fuit labes, cætera lactis erant,
Illum Gnoſiadeſque Cydoniadeſque iuuencæ
Optarunt tergo ſuſtinuiſſe ſuo.

E

Equidem Philoſtratus ductorem illum gregis pugnacem deſcribit, ſuperbum, exultantem, ſpecioſum cornibus, colore niueo, lato gutture, ceruice craſſa, palearibus latè longèq; pendentibus, armis ad aſpectum inhorreſcentibus, qualem quippe faciem habere teſtatur Pierius in numo argenteo, cuius inſcriptio: M. L. THORIVS. Niſi dicamus hunc à ſpecie, illos à robore commendari, nā & Iupiter Europam, tauri forma auecturus, in album ſe potius quàm alterius coloris taurum transfigurauit, vt idem canit poeta:

Metam. 2.

Quippe color niuis eſt, quam nec veſtigia duri
Calcauere pedis, nec ſoluit aquaticus auſter.
Colla toris extant, armis palearia pendent,
Cornua parua quidem, ſed quæ contendere poſſes
Facta manu, puràque magis perlucida gemma.
Nullæ in fronte minæ, nec formidabile lumen,
Pacem vultus habet.

Sic ni fallor Theocritus agriculturę conſultiſsimus rubeos boues vaccarum, quas Phaetonti Sol donauerat, maritos vocat; candidos verò Soli ſacros his verſibus nuncupat:

F

Ταῖς δὲ τριηκόσιοι ταῦροι συναμ᾽ ἐστιχόωντο
Κνήμαργοί θ᾽ ἑλικές τε. διηκόσιοι τε μὲν ἄλλοι
Φόινικες. πάντες δ᾽ ἐπιβήτορες οἵγ᾽ ἔσαν ἤδη
Α᾽λλοι δ᾽ αὖ μετὰ τοῖσι δυώδεκα βουκολέοντο
Ιεροὶ Η᾽ελίου χροιὴν δ᾽ ἔσαν ἠΰτε κύκνοι
Αργησται, πᾶσιν δὲ μετέπρεπον εἰλιπόδεσσιν
Cum illis vnà trecenti tauri incedebant,
Cruribus albis, incuruis cornibus: & ducenti alij
Ruffi, qui omnes vaccarum inſcenſores erant:
Rurſum alij inter hos duodecim paſcebantur
Sacri Soli: erant autem colore velut cycni
Candidi, & inter omnes boues excellebant.

Met. 12.

Candidus quoque color requirebatur in victimis. Idem Ouidius:

Veluti qui candida tauri
Rumpere ſacrifica molitur colla ſecuri:

G

Car. 4. Od. 2.

Sed plura, vbi de ſacrificijs. Horatius vitulum ita depingit, vt præter candidam in fronte maculam cætera ſit fuluus, Varroni aſtipulans,

Te decem tauri, totidemque vaccæ
Me tener ſoluet vitulus relicta
Matre, qui largis iuueneſcit herbis
In mea vota.
Fronte curuatos imitatus ignes
Tertium lunæ referentis ortum
Qua notam duxit niueus videri,
Cætera fuluus.

Signa à corporis partibus.

Celebrantur etiam boues à peculiari aliqua parte. Varinus κάμινους vocari ait, robuſtos, quadratos, coſtiſque & coxis plenos. Si palearia laxa prolixaque à collo dependent, generoſitatis ſignum eſſe, ex hoc quoq; Senecæ innoteſcit:

In Hippolyto.

H

Muſco tenaci pectus ac palear viret.

Phębi boues Homerus ἐυρυμετώπους vocat, ideſt latifrontes, quo epitheto aliàs etiam non ſemel vtitur, (vtitur & Heſiodus, necnon Theocritus, ac alij paſsim) laudatque eaſdem à cornuum pulchritudine, ὀρθοκεράους etiam aliàs boues vocans, quaſi erectis præditos cornibus, aliàs ἕλικας, ideſt cornibus tortis. Coronius nuncupatur, vt Cælius annotauit, cui cornua ſunt μηνοειδῆ, ideſt, lunata: Eſt vbi etiam ἐριμύκους nuncupat, ideſt valdè mugientes, quaſi vox etiam ſonora ſit bonitatis inditium. Cæterùm illud ante omnia curandum eſt, vt viribus ad trahendum comparentur ęquales, ne valentioris robur alteri procuret exitium: poeta ἰσοφόρους appellat: qui & hoc requirit, vt etiam ſint ἥλικες, ideſt, æquales;

Coronius bos.

A voce.

Εἰ δ᾽ αὖ καὶ βόες εἶεν ἐλαυνέμεν οἵπερ ἄριστοι,
Αἴθωνες, μεγάλοι, ἄμφω κεκορηότε ποίης,
Η᾽λικες, ἰσοφόροι, τῶν δε σθένος οὐκ ἀλαπάδνον.
Si autem rurſus & boues eſſent ad impellendum optimi
Αἴθωνες, magni, ambo ſaturati herba

Aequa-

A *Aequales, æqualiter portantes, quorum robur non imbecillum.*

Quo loco interpretes Latini αἴθωνες reddunt pingues, ſed mauelim nigros dici, nã & ἵπποι αἴθωνες ipſi ſunt equi nigri. Et Heſychio αἴθον eſt λάμπρον, πύῤῥον, μέλαν. Et poeta Solis boues, quas oportuit, optimas, formoſiſsimaſque & cæteris robuſtiores eſſe, nigro colore delineat. Poſsit tamen etiam rubeus color intelligi, quam cæteris ferè præferri ex Varrone diximus: & obſerua colorẽ rubeum non eum eſſe quem nos rubrum appellamus & Græci ἐρυθρὸν, ſed quem πύῤῥον expoſuimus ex Heſychio: niſi placet ad animum referre, & feruidos reddere (quo ſenſu αἴθων ἄνηρ, ideſt vir feruidus dicitur, ideſt feruido ingenio præditus:) vel ad corporis motum, quo modo Leo etiam αἴθων appellatur, qui cum ardore fertur, vel ardẽte impetu: Pingues quidem boues ſpecioſi ſunt, & ruſticis noſtris expetiti: eos tamen ab agriculturæ conſultis probari non inuenio: imo verò, aiunt tam vitium eſſe bubulci pinguem quàm exilem bouem reddere. Humilis enim & modica, inquiunt, corporatura pecoris operarij debet eſſe, neruiſq; & muſculis robuſta, non adipibus obeſa, vt nec ſui tergoris mole, nec labore operis degrauetur. Fuere & vnicolores in honore, quod vel inde conijcio, quod iſtiuſmodi taurorum duo millia cornibus auratis, aurea frontis ornamenta habentes in cele-
B berrima illa Ptolomæi Philadelphi pompa fuerint, vt Athenæus nobis atteſtatum reliquit. Creſcentienſis in moribus hæc conſiderari cupit, vt ſint arguti, manſueti, adhortationibus parentes, clamoris, verberumque patientes: cibique appetentes; ſed ſicuti commendantur edaces, ita quoque probantur, qui cibum lentè conficiunt; quandoquidem iſtiuſmodi boues, corporis robur citra maciem conſeruent melius, quã qui feſtinanter mandunt. Cubitor vocatur Columellæ qui libẽter decumbit in ſulco, & vitio decumbendi obnoxius eſt. Quod ſi modo iam iã araturos boues quis emere cogatur, is in primis ætatis quoq; rationẽ habere debet, emetq; qui iam quintum annũ adimpleuerunt. Quinquennes enim teſte Philoſopho maximè vigent; quocirca Homerum quidam rectè dixiſſe, inquit, aiunt, *Quinquẽnem taurum, & bouis luſtro florentis.* Plinius ſimiliter robur ipſis eſſe inquimatu dixit; hinc & luſtralia exta dicta ſunt perpinguia; quia tunc bos perfectæ eſt ætatis. Emebantur olim vendebanturq; vt nunc eadem lege; reſtituuntur enim hodieq; niſi ſint ſani, & niſi arationis vectioniſq; periti; ſic Varro; *Eos,* inquit, *cùm emimus domitos, ſtipulamur ſic, illos ne boues ſanos eſſe, noxiſq; præſtari? Cũ emimus indomitos, ſic: illoſne iuuencos ſanos rectè, deq; pecore ſano eſſe, noxiſque præſtari ſpondeſne. Paulò verboſius hæc, qui Mamilij actiones ſequuntur lanij qui ad cultrum bouẽ*
C *emunt, & qui ad altaria hoſtiæ ſanitatem non ſolent ſtipulari.* Alfen. in l. ſi ex plagis §. quidam, D. ad l. Aquil. proponit quendam boues vendidiſſe ea lege, vt daret experiendos; id quod & noſtri ſæpe agricolæ faciunt, ceterùm quod Varro ait lanios de ſanitate boum non ſtipulari, id fortaſsis in Italia, (apud nos enim omnes emunt venduntq; qui ad macellum ire loriſque pertrahi poſſunt) locum habet, at in multis Belgij locis, nominatim apud Batauos in occiſis partes viſceraque perſcrutantur, & vel minimum vlcuſculum venditorem condemnat.

Bos modò araturus qualis eſſe debeat.

Lex in emptione & vẽditione.

LOCVS.

NON dicemus hìc, quem locum bubulum genus amet, ſed ea recenſebimus loca, quæ vel ob eius præſtantiam, vel copiam celebrentur, vel diuerſos & à noſtratibus differentes boues habent. In regno Adeæ vaccæ ſunt, vt Franciſcus Aluarezius annotat in itinerario Aethiopico, ac alij etiam fatẽtur, qui ſuas quoq; nauigationes in idem
D regnum, typis euulgarunt, magnitudine æquantes camelum, niuis inſtar candidas, ſine cornibus, auribus proceris ac pendulis. Ipſam verò etiam Aethiopiam bubus abundare reperio, adeò vt viginti vaccas vno permutari equo ijdem nauigatores teſtentur. Tauri verò Aethiopici tãtoperè celebrati, an non alij ſint quàm rhinocerotes, vt pleriq; ſentiunt, ſuo loco ex Politiano ventilabimus. Oppianus taurorum diuerſa memorans genera, primùm nominat Aegyptios. Et Ariſtoteles quoq; boues in Aegypto maiores quàm Græcia naſci ſcripſit; Qui Africæ mediterranea incolunt, non alia teſte Hippocrate, vel quicunq; ille ſit author libri de ſacro morbo, habent pecora præter capras & boues; Idem Franciſcus Aluaretius libro præcitato, inquit, in Africa paſsim in Pretoianis ditione è boum cornibus vaſa fieri potoria, quæ quinq; ſexue metretas ſingula capiant: ex quo conijcere licet ingentis quoq; ibi molis boum eſſe corpora: cùm tamen è contrario Africam boues habere dicant non maiores noſtratibus vitulis. Scaliger pater bubalim veterum eſſe retur: dum ait: Bubalim cuius ſanguis, & inſtrumentum pugnæ cornua tantùm ab Ariſtotele deſcripta ſunt: Plinius ait eſſe vitulo ſimiliorẽ. Quid igitur ea ſit? An Gazella? Nõ ſanè. Quare quod ex Africanis hiſtorijs percipere potui, tibi libenter impertitum curabimus. Africanorum boum paruitas tanta eſt, vt noſtratium vitulorũ vix æquent magnitudinem. Multi tamẽ roboris, ac laboris patientiſsimi ſunt. Pli-

Cap. 119.

Vacca cameli magnitudine.

Tauri Aethiopici.

Boues Aegyptij.

Lib. de ſacro morbo.

Cap. 15.

Vaſa ex boũ cornibus.

Boues magnitudine vituli.

Exerc. 206. 5.

Bubalis.

Boues Africanæ.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

nius alicubi ſcribit, plurimũ lactis eſſe vaccis Alpinis, quibus ſit minimũ corporis. plurimũ laboris, E
Vaccæ ceuæ dictæ.
Lib.2.c.22.
capite non ceruice iunctis, cęterum cùm de Altinis idem ſcribat Columella, quas incolæ eius regio-
nis Ceuas appellent, apud illum quoq; Altinis reſtituendũ videtur: etſi Alpini quoq; Hiſpanię po-
puli, qui vt Gellius tradit, circa Iberum colunt, & Hiſpania, vt mox patebit, boũ optimorũ ſit ditiſ-
ſima. Altinum autẽ, vrbem olim in littore Venetiæ florentiſſimam fuiſſe iuxta Aquileiam Geſnerus
ait, Leander verò Herodiano, Tacito, Pomponio, & Ptolomæo ait eſſe Venetiæ vrbem mediterra-
neã, vt Ortelius annotauit in ſuo theſauro Geographico, & Villanouanus, inquit, Torcello dici ait.
Angliæ boues.
Lib. 1. de Angl. hiſt.
Angliæ boum carnes apprimè palato gratas eſſe, ac ſapidas: Boterus aſſerit, mirum verò quod de
earundem ibi multitudine nihil dicat: de qua tamẽ abundè agit Polydorus Virgilius in hæc verba:
Videre licet in Anglia armenta boum, & equorum ac ouium greges interdiu noctuq; paſſim errare,
per montes & valles, per agros compaſcuos ad paſcendum cõmuniter relictos, aut per fundos, quos
„ poſt collectos fructus conſuetudine quadam peruetuſta vicinus quiſq; communes habet ad alendũ
„ pecus. Idcirco equis teſticuli amputantur, vt cantherij facti ſub dio maiori compendio paſcantur.
Equi Angli quales.
„ Equarum bona pars non ſuccuſſat ſed graditur, neq; tamẽ ſuccuſſarij gradarijuè valentiſſimi ſunt,
„ vt animalia mitia minuſque ferocia. Eadem eſt natura bobus, quapropter plures ſimul ad vnum F
„ aratrum atque currum coniugantur: nã ſimiliter bobus ac equis aratur terra, plauſtraq; trahuntur,
„ quorum ad onera ferenda, maximus eſt vſus. At bos & veruex animalia ſunt, in primis propter cõ-
„ uiuia nata, quorum caro non alibi fermè iucũdioris ſaporis, ſed bubula præcipui eſt, cùm præſertim
„ ſale conditur, in aliquot dies. Nec id admodũ mirum: nam illud animal ab omni labore vacuum, ad
„ communẽ cibum nutritur. Boues quoq; qui poſt longos labores, iam vetuli occiduntur, non carent
Boues ſine palearibus.
ſua gratia, tametſi caro durior eſt. In Americæ parte Septemtrionali Hiſpani viderunt, vt Dale-
champius annotauit, boues ſine palearibus, ſed gibboſas, eaſq; ſua lingua vaccas cocorbadas vocãt.
Boues Aonij.
Lib.12.c.20
Arabici.
Nos mox ex Plinio & Ariſtotele tales Syriacas eſſe notabimus. Aoniorum boum varijs coloribus
diſtinctorum perpetuas indiuiſaſq; vngulas eſſe, eorumdemq; vnicum cornu, quod ex media fron-
te exeat, legimus apud Aelianum: qui aliàs Arabicis bobus ac vaccis egregia innaſci cornua ſcribit,
eius rei rationem hanc ex Democrito adnectens, quòd ad ea humor confluat copioſius, vnde gene-
Cap. 15.
Vaccæ cornibus ceruinis.
roſa illa germina nutriantur. Scribit præterea Ludouicus Barthema in Arabiæ felicis itinera-
rio, ſeſe vidiſſe vaccas Sultano donatas fuiſſe, quibus erant cornua ceruinis ſimilia, colore verò ni-
gro, additque inſuper vidiſſe ſe ibidem vaccas quibus vnicum in fronte erat cornu, idq; ad ſpinam G
Vnicornes.
Bos Arcadicus.
reflexum. Arcadicus bos de magnis dicitur, ſed qui præterea ſunt ſtupidi. Plinius de Arcadico
pecore ſic ſcribit: *Arcades quidem non medicaminibus vti, ſed lacte circa ver, quoniam tunc maxi-
mè ſuccis herbæ turgeant, medicenturque vbera paſcuis. Bibunt autem vaccinum, quoniam boues*
Lib.25.c.8.
2.Hiſt.1.
omniuoræ ferè ſunt in herbis. Apud Arachotas boues teſte Ariſtotele, ſylueſtres ſunt, qui differunt
ab vrbanis, quantum inter ſues vrbanos, & ſylueſtres intereſt. Sunt colore atro, rictu leuiter
Boues retortis cornibus.
adunco, cornua gerunt reſimatiora. Armenijs duplex cornu ſic erraticis flexionibus tanquam he-
dera retorquetur, ſi Aeliano fides præbenda, ac ſi mucrone petitur, ob corneam duritatem, non ſi-
ne damno ferrum retunditur. Ad Aſnam oppidum in Nilo capi tradunt hiſtoriæ Africanæ vitu-
Vitulus marinus.
lum marinum magnitudine vituli noſtratis, cui ſex menſes exacti ſunt, vt annotauit Scaliger, haud
ſcio, an phocam intelligat. Leguntur & Atabyriæ boues, de montis Rhodij nomine ſic nuncupa-
Lib.6.c.7.
Lib. 2.c.45.
Exerc. 199.
Vaccæ Belgicæ.
tæ, vt Cælius annotauit. Bengala prouincia teſte M. Paulo Veneto maximos habet boues, qui
craſſitudine, non magnitudine elephantos æquant. Belgica paſcua referente Scaligero ſunt adeò
læta, vt vaccæ, quæ ſuo lacte vitulos educant, nihilo ſecius familiam lacte ſaturent. Puſillæ ſunt,
nigræ ac deformes. Tales quoque Hollandicas vaccas eſſe Iunius aſſerit, nec verè Albertus, in H
Friſia, Hollandia, & Geldria, propter abũdantiam pabuli magna corpora habere ſcribit; verè autem
pleraſque quarum maculoſæ ſint pelles, lacte abundare. Sed quid Iunius dicat, addamus, Hollan-
dus videlicet, Hollandiæ hiſtoriam verè tradens: Paſcui agri bonitate, inquit, cum alijs certare, &
verticem attollere nobis licet, abſit dicto inuidia, vnde præcipui reditus ac prouentus exiſtunt: ſi-
quidem è caſeis & butyro, quæ exportantur in extera loca, in ſingulos annos ducenties ſeſtertium
cogi putatur, quæ ſumma ad decies centena Caroleorum millia extenditur: præter ea quæ in
quotidianum alimentum, quo vix alio bona tenuioris fortunæ hominum pars victitat, cedunt.
Tot illa boum armentis abundat, tam læta vaccarum parens, ac nutrix eſt, his copijs quam
Britannia longè ſuperior, ſiue opimitatem, & aruinæ vbertatem ſpectes, ſiue laxiores, capa-
cioreſque vberum ſinus, qui triplo plus lactis fundunt: ſola cornuum celſitudo, & vaſtitas in
Vaccæ Britannicæ.
Britannicis bobus excellit. Conſtat namque aliquibus Hollandiæ partibus æſtiuis diebus, qua-
tuor & quadraginta lactis heminas in mulctralia ſingulas refundere. Habent aliæ prouincię aura-
riorum, & argentariorum metallorum riuos, aut ærarias plumbariaſque fodinas iactant, quæ bo-
na negauit nobis naturæ inuidia, hoc, de quo dictum eſt, liberalitatis genere damnum illud

dissol-

A diſſoluens atque compenſans: quando ijs quæ nobis ſuperſunt, vberrimi prouentus copijs non finitimas modò prouincias, ſed & longè diſſitas, Galliam, Hiſpanias, Africæ litora & antarcticum, noſtroque oppoſitum orbem inſtruimus, atque explemus quodammodo. Lactis bubuli, quod caſeo fertilius eſt, præſtantia atque excellentia ſumma, vt & butyri omnium iudicio hic eſt. De caſeorum bonitate cum quibuſuis etiam nationibus in certamen venire non erubeſcat Hollandia, non dubitãda palmæ gloria, & niſi exoticas delicias, fracta luxuria ac profunda ingluuie palata præferrent, niſi rerum venalium pretijs maioribus accenderetur gulæ ingenium, & (vt dictitabat Heliogabalus) orexis. Laudatiſſimum caſeum lunæ imagine ſignatum, ſicut & Veſtinum, Epigrammatarius commendat, neque diſſentit Plinius: ſed ille ſola molis magnitudine, vt pluribus ſufficeret, hic vt obſonij vicem pani coniunctus præſtaret, commendationis caput ſecum adferunt, ſi rectè intelligantur Martialis verſiculi, qui in Xeniorum libro extant.

Caſeus Hollandicus.

Caſeus Hetruſcæ ſignatus imagine lunæ,
Præſtabit pueris prandia mille tuis,
Si ſine carne voles ientacula ſumere frugi,
B *Hæc tibi Veſtino de grege maſſa venit.*

Quaſi verò non in quouis etiam noſtro gregali, & vulgari caſeo bubulo dotes iſtas quiſque agnoſcere poſſit. Nunc luxuria, quæ per improbam laſciuiam parata & facilia faſtidit, gratiam præcipuã Parmenſi caſeo & Placentino tribuit: at noſtra Teſſalia metas lactis dat anchoræ forma ſignatas, celeberrimi inter primas nominis, illique vicina Grinnia, principatus tamen illi defertur, qui ad pagum Comitis Arenæ vocabulo inſignem, Graueſandiam inde dictum conficitur, qui acri ſucco ſitim alere, & poculi gratiam accendere creditur. Proxima palma Edammenſi cedit, quem Parmenſi nihilo inferiorem, ſi vetuſtatis accedat commendatio, cenſores iſti, qui præſtantiora omnibus alijs eduliorum domicilia veſtigant ad modum Cybiraticorum illorum ſodalium, de quibus apud Ciceronem eſt, prædicant. Atque iſta quidem vna eſt & verè aurea vbertas, quam lactis, caſeorum & butyri larga copia inuehit, vnde ceu è diuite Amaltheæ cornu mirum quanta opum affluentia Hollandiam ditet. Hæc itaque Iunius. Scaliger loco nouiſſimè citato Britonibus, ſcribit eandem agri eſſe fertilitatem, eandemque vaccarum vtilitatem. In mediteranea Bithyniæ, Bithynica Theijs imminent, inquit Strabo, & regionem Saloni proximam, paſcendis bobus idoneam
C habent, vnde & Salomenſis caſeus dicitur. Circa Bœotiæ vrbem Pœmandriam, quæ & Tanagra dicitur, optimi boues naſcuntur, vt Varinus notauit; Apud Burgundiones tauri ſunt ſylueſtres, de quorum robore atque audacia ſic ſcribit Agathius. Sed cùm interea venatum Theodibertus rex iſſet, miræ magnitudinis taurus porrectis in altum cornibus, ei obuiam venit; erat autem is non ex puſillis hiſce, qui terram aratro ſcindunt, ſed ſylueſtris, montanus, feruſque, & cornupeta, & magna corporis mole, vnde quodcunque obuium habet, obterendo occidit; iſtiuſmodi multi in his terris aluntur; vmbroſæ namque ibi ſunt ſyluæ, denſi montes, locaque ipſa frigidiora: quibus omnibus animal ſuapte natura delectatur. Hunc nempe taurum Theodibertus cùm è loco ſuperiore in ſe ruentem vidiſſet, mox conſtitit, vt venabulum obiecturus; tùm ille, vt in proximo fuit, curſu delatus, impetu arborem haud ſanè magnam fronte, & cornibus impetit, quæ ſtatim omnis concuſſa procubuit, ſimulq; ex ea ingens diffractus ramus, & ſolo violenter impactus, Theodiberti caput afflixit: tum ille, cùm letifera eſſet & incurabili plaga affectus, ſupinus mox cecidit, & vixdum domum delatus, die eadem è vita exceſſit. Similem ferè hiſtoriam ſubinde recenſebimus aliam. In Caledonia Scotiæ ſylua olim, vt aſſerit Ioannes Leslæus Scotus Epiſcopus Roſſenſis in
D deſcriptione Scotiæ, frequens erat bos ſylueſtris, nunc rarior, qui colore candidiſsimo, iubam denſam ac demiſſam inſtar leonis geſtat, truculentus ac ferus, ab humano genere abhorrens, vt quæcunq; homines vel manibus contrectarint, vel halitu perflauerint, ab ijs multos poſt dies abſtinuerint. (Hoc & Cardanus teſtatur in opere de rerum varietate.) Ad hoc tanta audacia huic boui indita erat, vt non ſolùm irritatus equites furenter proſterneret, ſed etiam ne tantillum laceſsitus, omnes promiſcuè homines cornibus, ac vngulis peteret, ac canum qui apud eos ferociſsimi ſunt, impetus planè contemneret. Eius carnes cartilaginoſæ, ſed ſaporis ſuauiſsimi. Erat is olim per vaſtiſsimam illam Caledoniæ ſyluam frequens, ſed humana ingluuie iam abſumptus, tribus tãtum locis eſt reliquus, Striuilingi, Cummernaldiæ & Kincarniæ. Eadem quoque teſtatur Hector Bethius Deidonanus & ipſe quoque Scotus, & patriæ ſuæ hiſtoricus: Gignere ſolet, inquit, ea ſylua boues candidiſsimos in formam leonis iubam ferentes, cætera manſuetis ſimillimos, verùm adeo feros indomitoſque, atque humanum refugientes conſortium, vt quas herbas, arboreſq; aut frutices humana contrectatas manu ſenſerint, plurimos deinceps dies fugiant: capti autem arte quapiam (quod difficillimum eſt) mox paulo præ mæſtitia moriantur. Cùm verò ſeſe peti ſenſerint, in obuium quemcunq; magno impetu irruentes, eum proſternunt, non canes, non venabula, nec ferrum vllum metuunt. Fe-

Caſeus Parmenſis.

Lib. 12. Geog.

Caſeus Salomenſis.

Lib. 1. de bel.

Boues ſylueſtres.

Theodiberti regis obitus

Boues ſylueſtres in Caledonia ſylua.

runt

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

runt itaque Robertum Bruſium adepto regno pacatiſque rebus ſolatij cauſa venantem, mortis pe- E
riculo proximum fuiſſe. Nam cùm negligentius abſque comitibus, quocunque animus ferebat,
peruagaretur, ecce illi obuius huius generis taurus ictus venabulo, atque in furorem actus præſentē
ſecum perniciem adferens, occurrit, nec quicquam erat, quo imminens diſcrimen ſubterfugere rex
poſſet. Verùm perſpectantibus vniuerſis, ac motu propè ſtupentibus, vir quidam præſenti animo,
animam pro rege fuſurus, arreptis feræ cornibus quanta potuit maxima vi renitens, non modò cur-
ſum impetentis retinuit, ſed belluam quoque illæſus magna virtute in terram proſtrauit, qua con-
feſtim accurrentium venabulis confoſſa impendens regi exitium auertit. Hunc virum rex ob ſer-
uatam ſalutem magnificè donatum Turnbul, id quod tauri deiectorem ſignificat, appellari exinde
voluit. Extant huius nominis familiæ haud mediocris nobilitatis, quibus ille initium nominis am-
plitudiniſque primus dediſſe fertur. Huius autem animalis carnes eſui iucundiſſimæ ſunt, atque
in primis nobilitati gratæ, verùm cartilaginoſæ. Cæterùm cùm tota olim ſylua naſci ea ſolerent;
in vna tantùm nunc eius parte reperiuntur, quæ Cummirland appellatur, alijs gula humana ad in-
Exerc. 206. 6. terneçionem redactis: Sic ille. In agro Camanduano (verba ſunt Scaligeri ſenioris) boues aiunt eſ-
ſe maximos, breuibus tamen cornibus & hebetibus. Nulla macula candor vitiatur. Cameli gib- F
Boues gibboſi. bus eis & robur par, vnde nos eis nomen indidimus Bocameli. Onera ſuſcepturi, camelorum mo-
re ad agaſonis iuſſum genua flectunt. Haud ſcio, an eoſdem intelligat Plinius, *Carici boues,* inquit,
in parte Aſiæ, fœdi viſu, tubere ſuper armos à ceruicibus eminente, luxatis cornibus, excellentes in ope-
re narrantur: cæteri nigri coloris, candidiue, ad laborem damnantur. Incolæ capitis bonæ ſpei bo-
ues habent egregios ſimiles Hiſpanis. In Caſpia terra innumerabiles boum, & equorum greges
Lib. 17.c.17 eſſe Amyntas referente Aeliano tradit, in Manſionibus quas ſic inſcripſit. S. Claræ vocatæ inſulæ
Orientales vaccarum alunt magna armenta. In ijs libris quos Cnidius Cteſias de rebus Indicis cō-
Lib.26.c.31. ſcripſit, Cynamolgorum gentem, ait eodem referente Aeliano canes permultos magnitudine
Canes tauros venātes. Hyrcanis canibus pares, alere ſolere. Quamobrem verò ſit hæc natio tam canum ſtudioſa, cauſam
idem affert. Cum ab æſtiuo ſolſtitio ad mediam hyemem, tanquam apum examina, aut concita-
ta veſparum vis, ſic armenta numero ampliora boum ferorum eos cornibus vehementer incitata
appetant, & noceant: hi non aliter hæc retondere valentes, canes quos magna cura aluerunt, in ip-
ſos immittunt, qui facilè boues debellant & interimunt: deinde autem commemorati homines,
quas eſculentas carnes exiſtimant, ſibi auferunt, reliquas canibus impertiunt, libenterque commu- G
nicant, tanquam pro accepto beneficio grati. Reliquo anni tempore cum non amplius boues eò
In Gordiano. accedunt, ad venandas alias feras ſecum ducunt: Cybariti tauri nominantur à Tranquillo in Gor-
Boues Cyprij. diano, vt citat Dictionarium poeticum ex Stephano, qui à Cybaris ſic dici ait. De Cyprijs bubus
à Græcis hoc effertur adagium, Κύπριος βȣ̃ς, ideſt, bos Cyprius. Varinus ait conuenire ἐπὶ κοπρο-
φάγȣ καὶ εἰκαίȣ, ideſt, in ſordidiſſimum & viliſſimum hominem: vel vt Suidas habet, χυδαίȣ καὶ
ἀναισθήτȣ. Author adagiorum Suidam alioſque ſecutus in brutum & ſtolidum iaci ſolitum ait:
propterea quòd Cyprij boues magis bruti ferantur, quippe qui ſtercore humano paſcantur. Refer-
Lib.28. cap. vlt. tur à Diogeniano. Eudoxus etiam aſſerit Cyprios boues κοπροφάγειν. At Plinius narrat Cyprios
boues hominum excrementa expetere non paſtus cauſa, ſed vt hoc remedio torminibus medean-
tur. Quamobrem rectiùs meo iudicio adagium referetur ad eorum ſagacitatem, quòd torminibus
lethali ſæpe morbo ſic medeantur. Pardalis namque eodem modò ſtulta eſſet dicenda, quoniam
contra aconiti venenum eodem vtitur remedio: adhæc ſtulti quoque eſſent dicendi homines, qui
in dolore colico & ventris torſionibus ad auxilium ab excrementis boum, vel equorum, vel gallina-
rum ſæpe confugiunt. Miranda itaque hæc potius ingenij ſolertia eſt, certum illic inuenire auxiliū, H
vbi nemo ſperaſſet. Geſnerus præterea ex hac Cypriorum boum natura apud Ennium, non Cy-
Ennius emēdatus. prio boui merendam, vt ex eo citat Feſtus Pompeius, (oſtendens quadrare, quoties conuiua ſordi-
Vaccæ integris vngulis. dus & inſipidus ſordido atque inſipido excipitur conuiuio,) ſed merdam legendum ait, vt res ipſa
habet, & ſenſus inde prouerbio fit clarior. Darien noui orbis prouincia vaccas habet teſte Lope-
tio, vngulis minimè bifidis, mulis non abſimiles, magnis auribus, promuſcide elephantis. Color eis
Colloq. 7. eſt cinereus, caro delicata. Incerti nominis author in itinerario ad Indos Orientales, vt citat Si-
Boues vbi equitentur. mon Maiolus, ait in vrbe Diu, quæ in Cambaia eſt, boues eſſe exiguos quidem, prægrandibus, &
Boues Epiroticæ. rectis cornibus, ſed præter oneris ferendi induſtriam, & ſub freno currere, & equitare dociles reddi
equorum gradariorum more. De Epiroticarum vaccarum magnitudine, atque lactis copia hæc
3. Hiſt.21. legimus apud Ariſtotelem: Epirotice vaccæ præ ſua præcipua magnitudine, amphoras ſingulas ſin-
,, gulæ implent lacte, menſuraque eius dimidium mammis duabus præſtant. Erectus qui mulget,
,, aut paululum ſe inclinat: quoniam ſedendo vbera contingere nequeat. Cæteras etiam quadru-
,, pedes magnas terra eadem Epyrus producit, excepto aſino: ſed præcipuè boues, & canes, atque
,, etiam oues Pyrrhicas, à Pyrrho rege cognominatas. Et rurſus. Boues præcipuè magnos fert Epy-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

A rotica terra: quas incolæ Pyrrhicas vocant Paſtum enim abundè præbet,& loca ſingulis anni temporibus accommodata habet. Has ait interprete Theodoro ab incolis per annos nouē intactas venere ſeruari: ſed cùm Plinius quatuor annis ita ſeruari ſcribat, Geſnerus ita apud Ariſtotelem quoque legendum arbitratur, præcipuè cùm facilis ſit lapſus ex δ. in θ. Plinij verba ſunt hæc: *In noſtro orbe Epiroticis laus magna, à Pyrrhi (vt ferunt) iam inde regis cura. Id conſecutus eſt, non ante quadrimatum ad partus vocando. Prægrandes itaque fuere: & hodieque reliquiæ ſtirpium durant. At nunc annicula ad fœcunditatem poſcuntur: tolerantius tamen bimæ.* Cælius ait Pyrrhicas dictas iſtiuſmodi boues putari ab ignea mobilitate, aut à colore, eſſe item qui diminutiuum putant ex forma Aeolica; ipſe verò Plinio & Ariſtoteli ſubſcribit, qui à Pyrrho rege nominis rationem deducūt. Ouidius ad earum magnitudinem reſpiciens, & Calydonium illum aprum magnitudine præcipua excelluiſſe indicans, hunc Pyrrhico ſiue Epirotico boui aſſimilauit, inquiens:

Lib. 6. c. 7.
Boues Pyrrhica cur ſic dicta.
Metam. 8.

Vltorem ſpreta per agros
Miſit aprum, quanta maiores herbida tauros
Non habet Epirus, ſed habent Sicula arua minores.

B In Epiro præſtantiſſimos boues eſſe etiam Pindarus canit in Nemeis: *Neoptolemus*, inquit, *latam obtinet Epirum, vbi montium iuga excellentiſſimos boues fouentia, à Dodona primum ad Ionium mare protenduntur.* Lycus Reginus Epiroticos boues à Geryonæis manaſſe prodit, quos Herculi per Epirum tranſeūti Larinus nomine buſſequa ſurripuerit; ſiue (quod vero ſimilius Proxeno videtur) Hercules ipſe Ioui Dodonæo cōſecrarit, vnde ſint boues Larinæi, quos tamen Apollodorus à Lyco diſſentiens, non à cuſtode, ſed à ſagina vocatos autumat Larinæos, quaſi dixeris altiles, (hoc & nos ſuprà ex Athenæo diximus,) alij quoniā magnas habeant nares, cuiuſmodi in tota ferò Epiro ſpectari tradunt. Tzetzes quidem à Larino paſtore ſic vocari ait, cæterùm tanquam magnos, quoniam is & magno eſſet corpore & helluo. Iacobus Dalechampius in doctiſſimis ſuis ſcholijs, quę ſingulis Plinij capitibus appendit, ait ſeſe inueniſſe etiam Ceſtrinos nuncupari. Erythræi boues, vt tradit Aelianus, mobilia ſimiliter cornua, vt aures habent. Idem mox de Phrygijs referemus. Erythra autem Bœotiæ vrbs eſt, Pauſaniæ, Plinio, Diodoro & Thucydidi. Theſſaliæ ad Euripeum fluuium videtur apud Strabonem, apud Stephanum vrbs Locridis, & alia Libyæ. Erythræ verò Ioniæ oppidum maritimum, vt Ptolomæus docet & Strabo. Et Erythræ Liuio eſt oppidum Aeoliæ:

Boues Larinai.
Ceſtrini.

C quare difficile fuerit iudicare, cui loco boues illi debeantur. Nominatur verò etiam Eretria à Plauto tanquam ibi boum eſſent olim nundinæ.

Eretria.
In Perſa.

Nunc mihi Eretria erit hæc tua domus,
Dominus (inquit) *me boues mercatum Eretriam miſit:*

Vrbs eſt Theſſaliæ. In Eubæa boues ferè omnes albos eſſe Odoardus Barboſa affirmat. Sed & Aelianus id quoque meminit his verbis: Confluentem candidi coloris efficientem Crathis fluuius emittit. Nam ouillum & bubulum pecus & omnis grex quadrupes, ſicut Theophraſtus ait, de nigro ruffoq; albus fit. Boues quoq; in Eubœa ferè omnes albi naſcuntur, quare & argyboæon poetæ Eubœam cognominant. In Galata Africæ monte boues noſtris Italicis octimeſtribus vix pares cùm ſenuerint Leonius teſtatur, eoſdem puto intelligens, quos ex Scaligero recenſui. In eadem Africa regio eſt Garamantum, aut vicina quædam, vbi boues præpoſterè paſcuntur, ſi Herodoto fides eſt habenda. Nam offenſantibus in terra cornibus, progrediendo paſci, inquit, nequeunt, alioqui nihil differentes à cæteris bubus, præter craſſitudinem pellis atque duritiam. Apud Solinum igitur, vbi habet: *Garamantum armenta obliquis ceruicibus pabulantur. Nam ſi r reiecta ad paſtum*

Boues vbi omnes albi.
Lib. 12. c. 36.
»
»
Boues exigui.
Lib. 4.
Boues retrò paſcentes.

D *ora dirigant, officiunt prona in humum cornua & obnixa*: pro reiecta legendum apparet recta. Idem mox de Libycis dicam ex Aeliano. De Germanorum bubus cum alijs communicandis legitur epiſtola perquam elegans Theodorici regis ad Noricos apud Caſſiodorum: *Grata ſuſcipienda eſt ordinatio quæ dantem iuuat & accipientem pro temporis neceſſitate lætificat. Nam quis putare poſſit onus, vbi maius meretur in commutatione compendium? Et ideo præſentibus decreuimus inſtitutis, vt Alamannorum boues, qui videntur pretioſiores propter corporis granditatem, ſed itineris longinquitate defecti ſunt, commutari vobiſcum liceat, minores quidem membris, ſed idoneos ad labores, vt & illorum profectio ſanioribus animalibus adiuuetur, & veſtri agri armentis grandioribus inſtituantur. Itaque fit, vt illi acquirant viribus robuſtos, vos forma conſpicuos; & quod raro ſolet emergere, in vna mercatione, ne vtrique videamini deſiderata compendia percepiſſe.* Geſnerus Helueticos boues commendari ait à teneritudine carnis cum alibi, tum iuxta Zofingam oppidum agri Bernenſis. In Sueuia quoque regione vicina circa regionem Bar, pingues præcipuè ſeuo haberi. Apud Gymnetas boum ſyluestrium teſte Strabone, maxima eſt multitudo, ex quorum, inquit, carnibus vitam trahunt: at cùm nihil capiunt, ſicca eorum coria prunis aſſantes, ijs pro cibo vtuntur. Gens ni fallor, eſt Indiæ, de qua mox. Boues ex Hiſpania transvectas in multo maiores euadere in Hiſpaniola ſcribit Petrus

Boues Germanorum.
Lib. 3. Variar. Epiſt. 50.
Boues Heluetiorum.
Lib. 16.
Boues ſylueſtres.

Mar-

Hiſpaniolæ fœcunditas.

E Martyr Mediolanenſis: boueſque elephantis, porcos mulabus, quando de armento eſt ſermo, comparari, hyperbolicè tamen. Recitat Franciſcus Lopezius, vaccam proletariam in hac eadem inſula, cùm nullum ibi animal eſſet præter cuniculos, canes; ſerpenteſque innoxios, in viginti ſex annis, octingentos fœtus edidiſſe, dum ex filijs filij rurſus procreantur. Neque vllum animal minus fœcundum, quod decem menſibus vterum gerat, vnum tantum pariat, decem vix annis viuat. Refert tamen, ſeu ob loci temperiem, ſeu quod natura initijs quibuſcunque ad propagationem fauere videatur, ſeu quòd illa inter cæteras fœcundior eſſet, plerumque peperiſſe geminos. Ipſa quoq; Hiſpania apud veteres à boum præſtantia celeberrima, dummodo verum eſt, Erytheam eius inſulam eſſe; Hinc enim, Geryonis, qui ibi regnabat, boues Herculem abduxiſſe tradunt: Heſiodus:

Boues Hiſpani.
In Theogonia.

Καλλιρόη τέκε παῖδα. βροτῶν κάρτιστον ἁπάντων
Γηρυονέα. τὸν κτεῖνε βίη Ἡρακληείη,
Βοῶν ἕνεκ' εἰλιπόδων ἀμφιῤῥύτῳ εἰν Ἐρυθείῃ.
Calliroe peperit filium mortalium præſtantiſſimum omnium
Geryonem, quem interfecit vis Herculana,
Boues propter flexipedes circumflua in Erythea. F

Dionyſius Afer:

Ἤτοι μὲν ναίουσι βοοτρόφον ἀμφ' ἐρύθειαν
Ἄτλαντος περὶ χεῦμα θεουδέες Αἰθιοπῆες,
Μακροβίων υἷες ἀμύμονες, οἵ ποθ' ἵκοντο
Γηρυόνος κατὰ πότμον ἀγήνορος. ideſt,

Aethyopes Macrobij circa Erytheam (vel etiam in ipſa) *bubus abundantem inſulam habitant, iuxta Atlanticum mare, qui quidem illuc poſt Geryonis mortem venerunt.* Nam cùm ipſe viueret (vt Euſtathius eius Scholiaſtes ait) inhabitabilis erat propter eius inhoſpitalitatem. Fertur autem Hercules boues eius abacturus, æreo lebete in eam nauigaſſe, vt Euphorion teſtatur,

Liber æneus.

Χαλκείῃ ἀκάτῳ βουπληθέος ἐξ Ἐρυθείας.

Item Alexander Epheſius:

Χαλκείῳ δὲ λέβητι μέγαν διενήξατο πόντον,

Fortaſſis autem lebes nauigij genus fuerit, cui etiam lembi piratici vocabulum colludit: idque ęreũ appellari potuit, propter aliquid ex ære in eo factum: vel inſigne aliquod æreum in prora puppiuè. G Sunt, inquit idem Euſtathius, qui Erytheam inſulam ipſas Gades interpretentur, contra Dionyſij ſententiam: alij inſulam quandam vicinam, quæ à Gadibus freto vnius ſtadij tantum diſtet: in quã ſententiam eos adduxit paſcuorum illius loci vbertas: nam lac ouium ſerum ibi reddere negant, adeoque pingue, vel craſſum eſſe, vt ad caſeum conficiendum aquam copioſam affundi deſideret, & pecus intra triginta dies ſuffocetur, niſi minuatur ſanguis. Hactenus ille, Hecatæus etiam, vt citat Cęlius, Herculem miſſum eſſe, vt Geryonis boues abduceret, cæterùm non quidem ad terram Hiſpaniam, nec ad Erytheam vllam inſulam: ſed loca circa Ambraciam atq; Amphilochos Geryonem imperio tenuiſſe: indeque abactas boues, quæ mira ſpecie in illis comperiantur locis, herbida regione & paſcuis admodum læta. Alij verò Erytheam Hiſpaniæ inſulam faciunt, Geryonemque in Hiſpania regnaſſe volunt, tricorporemq; à poetis fingi, quoniam trium Hiſpanicarum inſularum rex eſſet, Balearidum videlicet duarum & Ebuſi. Quo ſenſu Ouidius:

Erythea quæ.

Prodigiumq; triplex armenti diues Iberi
Geryones, quamuis in tribus vnus erat.

Gades.

H Erytheam autem eandem putant cum veterum Gadibus, in cuius inſulæ meditullio duas aiunt ſupereſſe hodieq; vetuſti ædificij turres, torres de Hercoles incolis dictas. Herculem autem ibi olim delubrum habuiſſe, authores ſunt Strabo, Plinius, Mela. Apud poetas pro Erythea, non ſemel Erythrea ſcribitur: vt apud eundem Ouidium in faſtis.

Lib. 1.

Ecce boues illuc Erythreidas applicat heros.

Sic & apud Propertium.

Amphytryoniades qua tempeſtate iuuencos
Egerat à ſtabulis O Erythrea tuis.

Cùm igitur Gadibus tanta ſit ſoli vbertas, qualem ex Euſtathio diximus, Herculemq; ibi dilituiſſe ob allatam rationem, ac authoritatem conſtet, nos quoq; Hiſpaniæ eam laudem deferemus, eoque maximè, cum ibi propter ſalſuginoſę aquę copiam ſalubriores etiam quàm alijs in locis fuerint. Teſtaturque Bernardinus Gomeſius, ſale atque optima paſtorum ſolertia fieri, vt vituli, qui in agro Cæſarauguſtano, ad ripas Iberi amnis enaſcuntur, reliquos Europæ teneritate, ac ſapore ſuperent. Habere autem hoc oppidum inter tam multa atque præclara ſuæ laudis inſignia, peculiaria quędã rerum ornamenta, montem, à quo ſaxeæ quædam ſalis glebæ extrahuntur, quæ lactentibus vitulis,

Lib. 1. de ſale.
Vituli optimi.

dum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

A dum in ſtabulis tenentur, obijciuntur, vt illas toto eo tempore lingant, quo matres paſcẽtes abſunt: quo linctu, guſtu vehementer excito ſic inhiant, (inquit) matrũ vberibus, vt ea pleniſſima licet, cùm auidiſſime ſugant; tum eo alimento ad humanum cibum, & temperatiſsimi & ſuauiſsimi fiant. Neque enim lac tametſi dulce, cùm pingue ſit, tanta guſtus appetentia è mammis ſugeretur propter dulcedinem, niſi ſale & natura condientibus, illud ſaperet ſubſalſum: quemadmodum poeta quidem peracutè tetigit inquiens;

Capella linctu ſalis
Occultum in lacte referre ſaporem.

Boues ſolidis vngulis.

In India boues ſolidis vngulis vnicornes naſci Cteſias ſcribit, teſte Plinio: aliqui tricornes. Meminit eorundem Solinus de Indiæ agens mirabilibus. *Sunt prætereà boues vnicornes & tricornes, ſolidis vngulis, nec bifidis.* Idem Plinius ait bobus Indicis altitudinem tradi camelorum, cornua in latitudinem quaternorũ pedum. Aelianus ex cornuum amplitudine, boum eorundem dimetitur magnitudinem. Ptolomæo ſecundo (inquit) ex India cornu allatum ferunt, quod tres amphoras caperet; vnde conijcere poſſumus, bouem illum, à quo eiuſmodi tantũ cornu extitiſſet, maximum fuiſſe.

Boues Indi magni.

B Idem de Indicorum boum, haud ſcio, an eorundem, velocitate & de curſu certamine hæc prodidit: In bubulo pecore quod incitato curſu valet, curam Indi ponunt: & ſimul de eorum velocitate rex, & permulti principes decertant, neque turpe ducunt, pro huiuſmodi animalium genere, auro, argẽtoue ſponſionem facere. Currendi meta bobus hæc conſtituitur, vt inter ſe nexi & iugati triginta ſtadia currant. Aequales & pares equis boues currunt, neq; velocitate boues ab equis internoſcas: ac ſi quando rex de ſuis bobus cum quopiam ſponſionem fecerit, in tantum contentionis ſtudium procedit, vt is ipſe in curru ſequatur, atq; adeo aurigam incitet. Is ſane quidẽ equos ſtimulis cruentat, a bubus verò manus abſtinet, ſiquidem ij nullis admotis ſtimulis incitatiſſimo curſu feruntur. Ac nimirum tam ambitioſa eſt bubuli certaminis contentio, vt non diuites modò, ſed inferioris ſtatus homines in eiuſmodi certaminibus permultum verſentur.

Lib. 15. c. 24.
Boues curſu valẽtes.

A Plinio tauri atrociſſimi ſylueſtres, maiores agreſtibus recenſentur, velocitate ante omnes, colore fuluo, oculis cæruleis, pilo in contrarium verſo, rictu ad aures dehiſcente, iuxta cornua mobilia, tergoris duritia ſilicis, omne reſpuens vulnus, feras omnes venantur. Ipſi non aliter quàm foueis capti, feritate ſemper intereunt.

Lib. 8. c. 21.

Diodorus Siculus ſcribit hoc animal carnibus paſci, feritate excedere, penituſque eſſe inexpugnabile:

Lib. 4.

C corpore maius eſſe domeſticis tauris, habere equi velocitatem, ore vſque ad aures fiſſo, rubicundo colore, oculis albis nocteque fulgentibus: cornua veluti aures mouens, in certamine firma tenet; pili contra naturam cæterorum animalium verſus caput ducuntur. Et hæc ferè viribus fortitudineq; mirabili pugnat cum cæteris beſtijs, quas ſuperatas comedit. Eſt quoq; infeſtus admodum armentis, nihil nec paſtorum vires, neq; canum multitudinem timens. Dicitur eius pellis haud quaquam uulneribus patere. Cùm multi conantur illum ui capere, fruſtra defatigantur. In foueam delapſus, aut alio captus dolo, ſeipſum ex ira ſuffocat, priſtinæ libertatis amore. Solinus eadem ferè quæ Plinius more ſuo de eiſdem tauris habet. Indices, inquit, tauris color fuluus eſt, volucris pernicitas, pilus in contrarium verſus, hiatus omne quod caput. Hi quoq; circumferunt cornua flexibilitate qua malint, tergi duritia omne telum reſpuentes, tam immiti ferocitate, vt capti animas proijciant furore.

Cap. 65.

Quærendum num ſint hi tauri, ijdem cum ijs bobus, de quibus iam ex Aeliano diximus. Sunt item apud Indos alij boues, vt ibidem tradit Aelianus, qui maximos hircos ſuperare non videntur; ij etiam coniugati velociſſimè currunt, nec minus ſtrenuè quàm Græci equi curſum conficiunt. Petrus Bellonius ſcribit, equos nobiliorũ Damaſci vrbis incolarum, quales ſunt Sangiaci & Baſſæ, in-

Lib. 2. Obſeruat. 92.

D ter reliqua ornamenta habere caudas bouis Indici pilis admodum tenuibus & candidis, tanti apud eos pretij, vt ſingulæ quatuor, vel quinque ducatis æſtimentur, eamque ob cauſam Satrapas duntaxat ijs vti, qui equorum gutturi eas appendunt. Haud etiam ſcio, anne iſtiuſmodi tenuibus pilis boues ſint ex iam memoratis.

Ornamenta ex caudis boum.

Lego etiam in tertia parte rerum Indicarum in India bouem marinum dari, & indigite voce Ignaragnam nuncupari, diciq; habitare iuxta caſtrum S. Spiritus, aliiſq; quibuſdam locis, vbi frigus remiſsius eſt. Animal eſſe immenſæ molis, veſciq; herbis duntaxat, quę rubri ſint coloris. Corporis mole noſtrates boues ſuperare, pellem habere ſimilem elephanto, bina iuxta pectus brachia, ſub quibus mammæ lateant, quibus fœtus ſuos enutrit. Capite atque ore noſtrates boues referre. Carne eſſe ſuauiſsima, Indiſque præcipuè expetita. Ex pinguedine liquamen parari ſimile butyro, quo in condiendis cibis vtuntur. Oſſa eius duritia ebori vix cedere.

Marinus bos.

Itacam, quod enutriendis bubus ſit apta, βόβοτον vocat Homerus. Italia noſtra quales ferè boues habeat, iam ex Theodorici regis epiſtola diximus. Quanta verò hic ſit copia, Cardanus innuit his uerbis. Aluntur tot hominum millia in Italia bubula carne, nunquam tamen deficiente cibo. Varro tradit propter amplitudinem præſtare dici, ideoq; ad victimas farciri, atque ad deorum ſeruari ſupplicia. Cæterum non in tota Italia eiuſdem ſunt qualitatis, quantitatiſq;, unde dicebat Columella. *Quæ*

Boues Itali.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

in emendis bubus ſequenda, quæque vitanda ſint, non ex facili dixerim, cum pecudes pro regionis cœliq; ſtatu, & ſtatum corporis & ingenium animi & pili colorem gerant: aliæ formæ ſunt Aſiaticis; aliæ Gallicis, Epiroticis alia: nec tantum diuerſitas prouinciarum, ſed ipſa quoq; Italia partibus ſuis diſcrepat. Campania plerumque boues progenerat albos & exiles, labori tamen & culturæ patrij ſoli non inhabiles. Vmbria vaſtos & albos, eademque rubros; nec minus probabiles animis, quàm corporibus. Hetruria & Latium compactos, ſed ad opera fortes. Apenninus duriſſimos, omnemq; difficultatem tolerantes, nec ab aſpectu decoros. Hæc ille. Vmbria autem præcipuè inde celebris, ac potiſſimum circa Clitumnum amnem & Meuaniam oppidum, cuius inde campos tauriferos vocat Lucanus: E

Vmbriæ boues.

Lib. 1.

Et qui tauriferis vbi ſe Meuania campis
Explicat.

Clitumnus amnis.

Clitumnus verò celeberrimus non ſolùm quòd maximos ac optimos aleret boues, verùm etiam quod albos redderet, quales ſacrificijs triumphantium expetebantur: Hinc illud Virgilij:

Hinc albi Clitumne greges, & maxima tauri
Victima, ſæpe tuo perfuſi flumine ſacro,
Romanos ad templa deum duxere triumphos. F

Lib. 8.

Inde verò & Silius:

Cauis venientes montibus Vmbri,
Hos Aſis Sapisq; lauant, rapidaſque ſonanti
Vertice contorquens vndas per ſaxa Metaurus
Et lauat ingentem perfundens flumine ſacro
Clitumnus taurum &c.

Inde & illud Propertij.

Et pecus & niueos abluit vnda boues.

Lib. 1.

Plinius verò diffuſè ſcribit, eam oram tauros gignere omnium Italiæ maximos, in quibus plurimi ſint albi. Sabinos quoq; ſpectatos apparet habere boues. Nam & apud Liuium legere eſt, bouẽ olim in Sabinis cuidam patri familiæ miranda magnitudine ac ſpetie eſſe natum, cui monumentum miraculo fuerint Romæ in veſtibulo templi Dianæ fixa per multas ætates cornua. Apparet & Lemni inſulæ boues olim fuiſſe in pretio, ſiquidem Homerus eos celebrare videtur his verbis:

Lemni boues.

Αἰδὼς Ἀργεῖοι, κάκ' ἐλέγχεα, εἶδος ἀγητοί.
Πῆ ἔβαν εὐχωλαὶ, ὅτε δὴ φαμὲν εἶναι ἄριστοι, G
Ἃς ὁπότ' ἐν Λήμνῳ κενεαυχέες ἠγοράαθε,
Ἔσθοντες κρέα πολλὰ βοῶν ὀρθοκραιράων. ideſt,
Pudor Argiui, mala opprobria, forma (tantum) admirandi,
Quò abierunt iactationes, cum dicebamus nos eſſe optimos
Quas olim in Lemno vana iactantes dicebatis
Comedentes carnes multas boum erecta cornua geſtantium.

Lib. 16. c. 33.

Boues retrò paſcentes.

Lib. 4.

Leutricorum boum cornua atq; aures ex vna ſtirpe cognata, atq; ſimul contexta eſſe teſtatur Ariſtoteles, vti citat Aelianus. Qui præterea ſcribit, auditione ſe accepiſſe, in Libya Indis finitima, retrouerſus paſcentium boum eſſe armenta; Cauſam cur ſic paſcantur, eſſe, quòd non ritè collocata à natura ante oculos cornua habeant, & quæ ante pedes ſunt, videre non queant: ex eoq; fieri, vt ingreſſionem ad caudam retorquentes, herbam depaſcantur. Ad hos à Lotophagis triginta dierum ſpatium eſſe Herodotus teſtatur, eandem planè rationem, quòd ita paſcantur, afferens. Cælius verò ante Aelianum ſolum & primum opinatur Herodotum in Libya boues iſtos opiſthonomos, ideſt retrò paſcentes reperiri ſcripſiſſe, id exprimentibus cornibus quæ adnuunt proclinanturque in ima: cius verò hiſtoriam conuellere Athenæum ſub aliena perſona, quoniam à nullo præterea hiſtoricorum ſit comprobata. Verba Atheneçi hęc ſunt: Minus fidei habet, quod Alexander Myndius ſcribit, in Libya boues quoſdam opiſthonomos appellari, quia non antrorſum paſcentes ambulent, H

Lib. 5. prope finem.

,, ſed retrorſum euntes herbam vellant, eſſeque impedimenta cornua, ne ſecundum naturam her-
,, bam carpant, ſurſum verſus non incurua, vt in cęteris animantibus, ſed deorſum inflexa, quę oculo-
,, rum lumini velut tenebras offundant. Parum quidem hoc credibile eſt, præſertim cùm nullus
,, alius hiſtoricus atteſtetur. Habet autem Libya alios etiam boues, velocitate commendatos, de
,, quibus hunc in modum idem Aelianus ſcribit: Libycorum boum, qui feri ſolutique errant, tan-
,, ta eſt innumerabilitas, tanta item celeritas, vt vnum inſequentes venatores interdum fallan-
,, tur: quòd nimirum in alios feros incidant, & ille interim ſub dumeta ſaltuſuè ſubiens ſe ſubdu-
,, cat, alij autem ſimiles exoriantur, & venatorum oculos fallant. Horum quempiam ſi quis
,, ingrediatur inſequi, primùm cohibendus eſt equus: ſic enim feſſum longinquitate temporis
,, comprehendet. Sin ab initio ſtatim equi habenas laxarit, illo demum defeſſo, bouem non capiet.

Quam-

A Quamuis verò multi quotannis capiantur, & mactentur, ſobolis tamen eorum ſucceſſio perfœcunda eſt. Cum vitulis etiam tauri oberrant: item vaccæ vnà, aliæ fœtæ, aliæ fętus expertes. Quo ſi quis vitulum adhuc tenerum ceperit, & non ſtatim occiderit, ex eo duplici commodo afficietur. Nam præterquàm quòd & ipſe commoditatem affert, matrem ſuam pariter in captiuitatem inducit. Poſtea enim quàm venator vitulum fune alligauit, ab eo ſecedit: illa filij deſiderio inflammata, tanquam aſilo ſtimulata fertur, cupiens diſſoluta reſte eum abducere; ac nimirum cornua impingit, vt vinculum laxet & diſtrahat. At enim alterutro cornu in funis complicationem inſerto, vnà cum vitulo conſtricta tenetur, bis miſera mater, quæ neque ſobolem ſuam liberarit, & ipſa inſuper vinculo ineuitabili comprehenſa ſit. Cuius venator cùm iecur diſtraxit, & pellem exemit, carnem relinquit auibus & feris: vitulum verò integrum ſecum aufert, qui & in cibo ſuauiſſimus eſt & lacti denſando coagulum præbet. Hæc itaque Aelianus. Athenæus author eſt vitulum quinque drachmis vendi in Luſitania, quaſi ibi vitulorum quoque ſit copia. Quà Macinum ad Cathaium vergit, boues albos nigroſq; gigni equina cauda, ſed piloſiore ad pedes vſq; protẽſa: pilos caudæ habere ſubtiliſſimos, B in modum plumæ volatilis, magno in pretio eſſe, quos equites in cacumine lancearũ ſuſpendentes egregiæ nobilitatis inſigne ducunt, ſcriptum reliquit Aeneas Syluius, qui hanc regionem Sericam D eſſe conijcit. Quęrendum an hi ſunt illi boues, de quibus paulò antè ex Bellonio mentionẽ fecimus.

Lib. 8. c. 1.

Boues cauda equina.

C

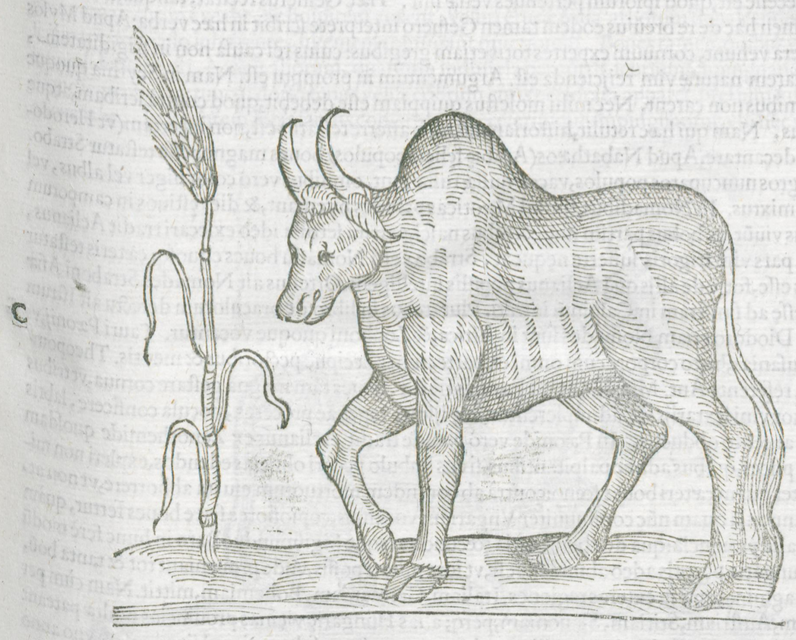

In Madagaſcar inſula tantam boum eſſe copiam tradunt nauigationum in nouum orbem authores, vt bouem cochleari aut alia viliori re commutarent. Gibbum habent in dorſo ex mera puraq; pinguedine. Iconem adieci ex Diario nautico Batauorum in Indiam Orientalem. Albi & nigri iubati boues equina cauda in prouincia Mangi. Quocirca equiboues, vt opinatur Scaliger, haud ineptè nominari poſſunt. Idem ait ex eorum iubis flabella texi. Equis componi ornamenta: lancearum cuſpidibus appendi, vt in Germania vulpis caudam. Nicolaus de Comitibus eoſdem boues & in Cambaia haberi aſſerit, & paullò fuſiùs de ijs ſcribit. In Mangi, inquit, prouincia Indica Orientali boues ſylueſtres criniti ſunt, equorũ prolixiore iuba, quæ ad pedes vſq; protenditur, quorũ cornua ab occipite in ſpinã tanta longitudine extenduntur, vt eleuato capite cornibus attingant caudã. Sunt autem grandia cornua, vt incolæ amphorarum loco illis vtantur. Cauda quoq; illis eſt quã equis elegantior. Mela locus aut vrbs videtur apud Ouidiũ in Faſtis, pabulo boũ cõmendata:

Equiboues.

Exerc. 217. 4.

In itinerario.

Boues equina iuba.

Lib. 4.

Sacrorumq; Melam paſcua læta boum. ideſt, ſacraficio deſtinatorum.

Meſopotamia regio eſt authore Strabone, fœcunda & maximè paſcendis bobus idonea, ferens quę ſemper virent. In Monzambique tanta eſt boum abundantia, vt Luſitani quindecim vaccas vna

Lib. 16.

E permutarent nouacula,vel etiã cymbalo. Circa Molottidẽ narrãt,inquit Athenæus, bobus inuſitatę magnitudinis cornua eſſe,ex quibus pocula quo modo fiant,Theopõpus memorię tradit. In Moſchia carnes bubulas ad mẽſuras nõ vendũt,ſed emptoris tantùm oculis ſubijciunt,adeò copia faſtidium parit,vt vel quatuor libræ carnis vno conſtent marchetto. Frigus verò ibi tã vehemens eſt, vt animãtes,vt boues & porci,qui hyeme capiũtur & excoriãtur,lapidũ inſtar indureſcãt,nec alio modo ſcindi queãt , vt Ioſephus Barbarus in ſuo ad Tanaim itinerario teſtatur,niſi in hypocauſtũ protrahantur,vt incaleſcãt. Plinius author eſt,omnia plenilunio expurgari maria , quædã & ſtato tempore:circa Meſanã & Mylas fimi ſimile expui in litus purgamenta:vnde fabula Solis boues illic ſtabulari. Meminit & loci & boũ Apollonij interpres. Mylæ (inquit) Siciliæ Cherroneſus,in qua Solis boues paſcebãtur. Apud Myſos,boues cornuũ expertes ſunt,nõ itẽ in Scythia,vbi minimè cornibus boues mutili ſunt. Nec mihi moleſtus quiſpiam eſſe debebit,quòd contra ſcribam atq; Herodotus, cùm ait bubulo generi non eſſe in Scythia cornua : Iccircoque cornibus mutilum eſt,quod vniuerſum caluariæ os nullas commiſſuras habeat,nihilq; humorum confluentium propter duritiem reſiſtentem capiat,& verò venæ per hoc ipſum os pertinentes,propterea graciliores & debiliores , quia minus alantur . F Itemque eorundem,qui à cornibus nudi ſunt,eò ſicciorem ceruicem , ac minus fortem eſſe neceſſe eſt,quod ipſorum pertenues venæ ſint . Hæc Geſnerus recitat, tanquam ex Aeliano, „ qui tamen hac de re breuius eodem tamen Geſnero interprete ſcribit in hæc verba: Apud Myſos „ boues onera vehunt, cornuum expertes totis etiam gregibus: cuius rei cauſa non in frigiditatem, „ ſed peculiarem naturæ vim reijcienda eſt. Argumentum in promptu eſt. Nam in Scythia quoque „ boues cornibus non carent. Nec mihi moleſtus quippiam eſſe debebit,quod contrà ſcribam,atque „ Herodotus. Nam qui hæc retulit,hiſtoriam ſuam,ſe afferre teſtatus eſt,non incertam (vt Herodotus) famã decantare. Apud Nabathæos (Arabię felicis populos) boues magnos eſſe teſtatur Strabo. Apud Nigros nuncupatos populos,vaccæ nullæ rufæ ſunt, omnibus verò color niger vel albus , vel ex vtroq; mixtus. In Nomadibus,qui ad Mæoticas paludes hyemant,& dies æſtiuos in camporum æquoribus viuũt,ex bobus partim ſine cornibus naſci,partim ſerrula ideo exſecari tradit Aelianus, quòd hęc pars vim frigoris ſufferre nequeat . Strabo verò Nomadũ boues equoſq; cæteris teſtatur longiores eſſe,fortè de alijs quã Aelianus populis intelligens. Ortelius ait Nomades Straboni Aſiæ populos eſſe ad ſiniſtram in Caſpium intrãti. Plutarchus in libro de oraculorum defectu ait Iſtrum accolere. Diodoro etiam Nomades ſunt in Africa,& Zophoni quoque vocantur. G Tauri Pæonij,vt ſcribit Pauſanias,hirto corpore cùm omni ex parte, tum præcipuè pectoribus & mentis. Theopompus verò , referente Ant. Mizaldo apud Pæonas tradit , boues tam magna geſtare cornua,vt tribus aut quatuor vini ſextarijs vix adimplerentur , ex iiſque reges ac proceres , pocula conficere , labris ebore aut argento obductis. In Pæonide verò palude tradit Aelianus ex Zenothemide quoſdam procreari piſces,quibus adhuc palpitantibus,ſi eos bubulo pecori obijcias edendos,expleri non minus libenter quàm cæteri boues fœno:contrà ab eorundem mortuorum eſu ita abhorrere,vt non attingat. Pannonia quam nũc communiter Vngariam vocamus,copioſiores ferre boues fertur, quàm quælibet alia prouincia:qua de abundantia fœcunditateque Sigiſmundus Baro in hunc ferè modũ ſcribit. Hungaria pecoris adeo abundans eſt,vt iure mirari poſſis,vnde proueniant tot & tanta boũ, & ouium agmina,quæ in exteras regiones,Italiam,Germaniam, Bohemiam,mittit. Nam cùm per Morauiam,Auſtriam,Stiriam, Slauoniam,perq; alias Hungarię vicinas prouincias multæ pateant viæ , per quas pecus agminatim expellitur , obſeruatum eſt per ſolam viam Viennenſem vno anno plus quàm octoginta millia boum in Germaniam acta eſſe. Geſnerus ſcribit , boues quidẽ eſſe pinguiſſimos,ſed quia hyemes etiam ſub dio tranſigant,& liberi paſcantur,parum manſuetos eſſe,& H minus tenera carne . Circa Axium flumen Paphlagonum per Mygdouiam fluens boues teſte Herodoto,ſunt agreſtes prægrãdibus cornibus. Incolæ Paros,vt in volumine legimus,quod nouus orbis inſcribitur, omni iumentorum & minoris etiam pecoris genere carent. Regio Comãdu ab eiuſdem nominis vrbe appellata in Perſia,boues habet maximos & in vniuerſum candidos,cornua breuia & minimè acuta in capite geſtantes,camelino gibbo dorſo eorum imminẽte,teſte Paulo Veneto,vnde tã fortes , inquit,redduntur , vt ad magna onera geſtanda facilè aſſuefiant. Et cùm clitellæ gibbo imponuntur,genu,vt cameli flectunt, & rurſum ſuſcepto onere ſurgũt, ſic ab hominibus edocti. Eſt & Reobarle Perſidis regio,vbi eodem referente boues ſunt maximi prorſus albi, pilo tenui, ac molli,breuiſſimis cornibus,obtuſa acie,gibboſi ſimiliter vt precedentes, ſimiliterq; onera ferentes. Ariſtoteles ait puſillas eſſe buculas;quas Phaſiana regio fert, quæ tamen ſingulæ abundè beneficio pabuli mulgentur . Phœnicum libri teſtantur , inquit Aelianus , indigenas vaccas ea eſſe magnitudine , vt vel praeceriſſimi paſtores cùm mulgent , ſtare aut etiam (ſi minus proceri ſint,) in ſcabellum aſcendere habeant neceſſe , vbera vt poſſint pertingere : Hoc modò de Epiroticis ex Ariſtotele ferè recitauimus : qui ait , & in Phrygia boues eſſe qui cornua,vt aures mouent . Idem

Lib.2.c.53.

Boues ex cornes.

Lib. 17.

Taurihirti.

In Bæoticis.

Cornua maxima.

Lib.17.cap. 30.

Boues piſcibus veſcentes.

Vngaria vt bobus abundet.

Boues agreſtes.

Boues gibboſi.

Lib.1.c.22.

Boues prorſus albi.

Boues puſilli.

Lib.16.cap. 33.

A teſtatur Plinius. Idem de Erythreis Aelianus, qui de eiſdem Phrygijs ſic quoque ſcribit. Boues Phrygij rubro colore & flammeo, altaque & toroſa ceruice præſtant. Eorum ab alijs cornua longè diuerſa ſunt; neque enim conſiſtunt, ſed flexibilia huc illuc flectuntur. Pygmæorum boues, & aſini ad noſtrorum arietum magnitudinem accedunt, ſi Cteſię fides tradenda eſt. Quiuira boues habet gibboſas, quarum corio incolæ veſtiuntur, vt Lopezius tradit. Regna Aquilonaria, præſertim Vermelandia ac Dalia, propter paſcua vberrima, boues habent electiſſimos, inquit, Olaus Magnus, etiam prouinciæ Veſtrogothorum: hique boues ſingulis annis non tam proceritate corporis, quàm numero magno multiplicatur. Habet & Noruegia, Suetia & Finlandia ſimiles, ad eſtiualia, ſeu hyemalia plauſtra, ſeu etiam agrorum vſum aptiſſimè diſpoſitos. Sed nunquam vaccæ trahendis plauſtris, aut agris præparandis aptantur: imo nec vlli oneri, ob ſpem vitulorum gignendorum ſubduntur. Sed hi adhuc tenerrimi à matribus ſegregati, ſæuiente frigoris horrore, in eſtuarijs ad hoc ſpecialiter ordinatis nutriri ſolent: hyemeque productiore aſperioriq; inualeſcente; putaminibus quernis, loco fœni vel culmi, iumenta veſcuntur. Aeſtate verò, in lucidiſſimis noctibus paſcua ſumunt ſub cura paſtorum propter improbos vermes & bruchos, quos ipſi cuſtodes piceis B fumis, vbiq; pinorum combuſtione flammantibus exurunt, aut arcent: ſed non ex integro, quia ingruenti autumnali tempore, bruchi ingrediuntur cutes macrorum boum, ibique hybernant, vt tempore vernali cutim exeant, ac hoſpitem vexent, veluti erucæ folia arborum depaſcentes, quarum ſeminario folliculo inhærentes, hyemem tranſigant quietiorem. Boues tamen, quibus vermes huiuſmodi ſunt infeſti, è cœtu aliorum, quantum induſtria permittit, ſeorſum impinguandi mactandique ſegregantur; tuncq; dorſo tenus velut cribrum cutis perforata apparet, pretium ſui diminuẽs aliena labe. In ijs autem locis ſaniùs conſeruantur, celeriuſque impinguantur, vbi nec muſcarum

Boues puſilli.

Lib. 17. c. 2.

Bruchi in bobus.

C

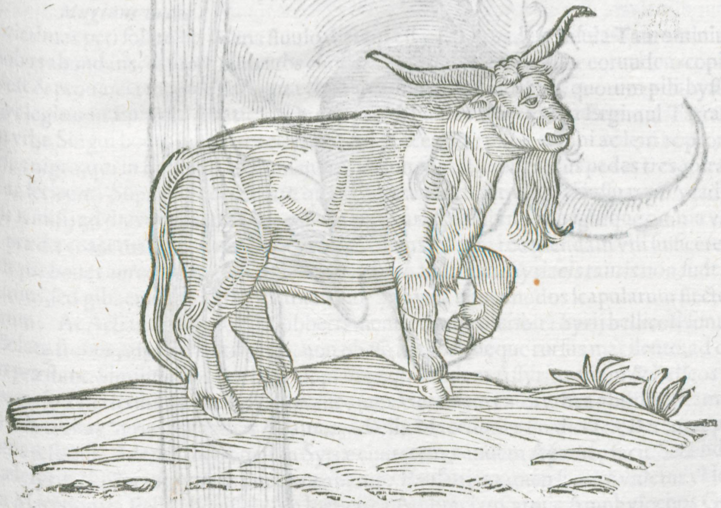

D

aculeis, nec bruchorum ſtimulis agitantur & fatigantur, & herbarum virentium ſatietate non priuantur. Hactenus Olaus. Eſt & in eiſdem regionibus magna ſylueſtrium boum multitudo, Noruegia ſcilicet, Islandia, Feronia, Hitlandia & Gothia, quorum cornua vulgaribus minora ſunt; ſub mento barba prolixa dependet: animantia ſunt ferocia, nec homini parentia, nec alijs quadrupedibus. Venatores inter arbores ſe abſcondunt: ipſi verò ab ijs vulnerati, vel iniuriam vlciſcuntur, vel ſeipſos interimunt. Tantum eſt vindictæ deſiderium. Iconem horum boum ex Cornelio Iudæo in tabula Europæ mutuatus ſum. Eandem ni fallor, iconem exhibet Olaus Magnus, ſed marinæ vaccæ eſſe ait, atque de ea ſic ſcribit: Vacca marina monſtrum eſt magnum, robuſtum, iracundum, & iniurioſum, edens partum ſibi ſimilem, ſed non ſupra geminum, vnum tamen ſæpius, quem plurimùm diligens ſolicitè ſecum ducit, quocunque tandem ſe per mare tranſmittit, aut in terra greſſus dirigit, decem menſibus impregnatur: demum hoc animal aliquando cxxx. annis, per caudæ ipſius amputationem probatum eſt vixiſſe. Plinius Cornutam inter belluas marinas nominat, nec vllam eius deſcriptionem addit. Quærendum num hoc animal indicet. In Aquilonari verò plaga noui orbis boues prægrandes æquè in mari ac terra degunt, vt tradit Iacobus Cartarius in noua Francia apud Ramuſium, addens binos eis prominere dentes ab ore elephantum modo. Sed & Scaliger tradit in Oceano Septentrionali vaccam dici viſam cum geminis cornibus. Sauro-

Boues dentibus elephātinis. To. 5.

matum

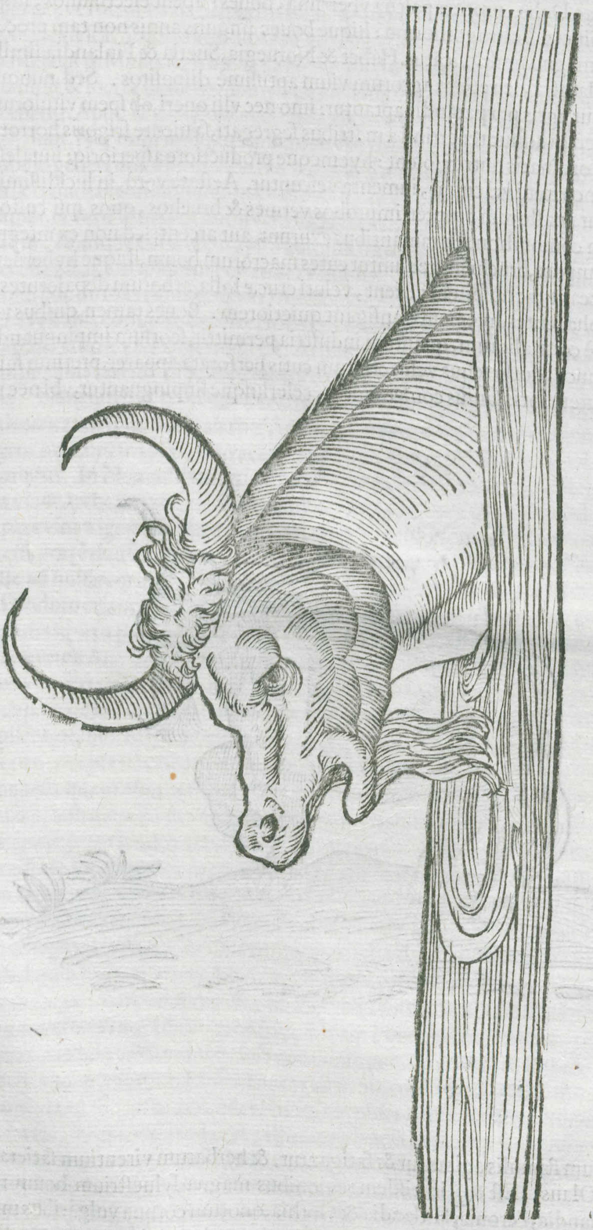

A matum boues cornibus carere teſtis eſt Hippocrates. Supra Gallouidiam Scothiæ Caricta ſita eſt Siluriæ quondam pars quædam quæ dictanè ſit à Carectonio numeroſiſſima olim ciuitate, cuius adhuc ruinæ ædium oſtendunt magnificentiam, an ab alia aliqua re haud ſatis conſtat, inquit Hector Boethius in deſcriptione regni Scothorum: Crebræ ſunt in ea arces natura operibuſq; munitiſſimæ, & præter reliqua armenta ingenti magnitudine excellentia boues quarum caro tenera ſuauiſque eſui eſt, cæterùm pingue nunquam concreſcit, olei liquidi modo ferè ſemper fluens. De Scythiæ bobus varia traduntur. Herodotus agens de Scythiæ frigore, boues ibi ſine cornibus eſſe teſtatur. Et hæc mihi videtur eſſe cauſa, cur omnino bouino generi cornua non ſuccreſcant, aſtipulante ſententiæ meæ Homero hoc in Odyſſea carmine;

Boues acornes.

Boues pro ſuo adipem habentes.

Lib. 4.

Boues acornes.

Et Libyen, vbi ſunt cornuti protinus agni.

Quod rectè dictum eſt, in locis calidis maturè cornua exiſtere, at in vehementioribus frigoribus, aut non oriuntur ſtatim, aut ſi oriuntur, vix oriuntur. Geſnerus haud ſcio ex quo de Scythicis bobus hæc refert: Scythici, in quorum dorſo gibber eſt, & proceriſſimi, & ex omni parte albi, perparuis cornibus ſunt & minimè acutis, ſimiliterque vt cameli eminenti dorſo exiſtunt: ſimul & cùm B dorſo clitellæ imponuntur, perinde vt cameli genuflectunt, rurſumq; ſuſcepto onere ſurgunt, quod ipſum hominum, qui ijs ad grauiſſimorum onerum vectiones vtuntur, diſciplina facere dicuntur. Nos hoc de Phrygijs & Perſicis narrauimus, & ipſe etiam Geſnerus quærendum eſſe ait, numquid differant à Caricis, de quibus id etiã diximus ex Plinio, nec diſſimilia quoque de Syriacis adferemus: cæterùm Iulius Pomponius Sabinus in Virgilij commentans Georgica, nulla gibbi facta mẽtione, ait in tota Scythia Europæa & in Myſia, ac Sarmatia boues eſſe paruos: illas enim regiones non magnitudine animalium, ſed numero fertiles eſſe: verum nihilominus etiam eſſe quòd in Scythia trans Tanaim vſque ad mare Caſpium, ſint boues magni & coloris nigri: cæterùm hic mitiorem eſſe aerem. Siculas boues celebrat Horatius, inquiens,

Boues gibboſi.

Te greges centum, Siculæq; circum
Mugiunt vaccæ.

2. Car. Od. 16.

Boues Siculi.

Eas ad victimas peti ſolere in Mena fluuio dictum eſt. Eſt in eadem inſula Taurominium mons multis bobus abundans, & ſupra eum vrbs eiuſdem nominis, dicta propter eorundem copiam. Singui vrbs eſt & prouincia magna Tanguriæ, bobus inſignis ſylueſtribus, quorum pili byſſo ſunt C tenuiores, vt legitur in Epiſtola Aſiatica. De eiſdem M. Paulus Venetus: In Ergimul Tartarorũ prouincia in vrbe Singui boues ſylueſtres elephantum proceritate pilo perenni ac leni ac prorſus albo, aut prorſus nigro, qui in humeris, leonum more prælongus eſt, non minus pedes tres, mira mollitie perinde ac ſericum. Supra Synderouiam quam Turcæ tenebant, Vngari iuſſu regis Vladiſlai, ductu Pauli Kiniſij ad dies quindecim, per centum milliaria paſſuum ferro ignique omnia vaſtantes, tantum prædæ coaceruarunt, vt nec iumenta, nec currus ad eam reuehendam vlli ſufficerent. In caſtris quinque boues aureo nummo veniebant, narrante Bonfinio. Syriacis tauris non ſunt palearia, vt ait Plinius, ſed gibber in dorſo; & Ariſtoteles ait in Syria boues nodos ſcapularum flectere, more camelorum. At Aelianus abſque vlla gibberis mentione, hæc ſcribit: Syrij bellicoſi ſunt, magno robore & lata fronte, aſpectu truculento, non obeſo corpore, neque rurſus macilento, ad curſum & pugnam præſtant. Similiter eos celebrat Oppianus, qui eoſdem Aſſyrios etiam & Pelleos vocat, & in Cherroneſo naſci ſcribit, atque hos ipſos eſſe, quos Herculem ex Erythea abſtuliſſe fama ſit. Eſt autem Pella ciuitas Syriæ, quæ aliàs Apamea, à Pella Macedoniæ ſic dicta, & Berenice poſtea, vt Stephanus teſtatur. Idem Cherroneſum Syriæ ciuitatem, eandem Apameę facit. Secundum alios D Pella Cæleſyriæ ciuitas eſt, quæ & Butis vocabatur. Pauſanias tamen ſentire videtur, Herculem boues ex Macedonica Pella abegiſſe, cùm loca circa Ambraciam, atque Amphylochos Geryonem imperio tenuiſſe tradat. Boues apud Tanaim maximos eſſe, atque pulcherrimos teſtatur Ioſephus Barbarus in itinerario ad Tartaros, tantoque numero, vt ad omnia Italiæ macella explenda ſufficiant. Ea autem venire via, quæ è Polonia ducit: & armenta quædam per Vualachiam & Tranſyluaniam in Germaniam vſque tranſire, vnde poſtea in Italiam abigantur: Addit inſuper boues ijs in locis geſtare onera & clitellas, quoties vſus requirit. Sed Scaliger apud Tartaros maximos ait reperiri boues breuibus cornibus & hebetibus, nulla macula candorem vitiari, cameli gibbum, & robur eis par eſſe, indeque bocamelos dictos, vt ſuprà diximus in agro Comanduano. Additque ibidem in quadam prouincia Orientalium Tartarorum, cuius, inquit, mihi nominis nunc non venit in mentem, etiam tricornes eſſe, memoriæ proditum. Theſſaliam olim vaſtabant tauri ferociſſimi, quos cùm animoſiores iuuenes equis inſidentes ſuperarent, Centauri dicti ſunt. Ortelius ait in Tranſyluaniæ ſyluis boues eſſe iubatos. Aiuntque bobus ita abundare eam gentem, vt quoties moritur rex, quælibet familia bouem ſoluat. Varro tradit boues iuxta Toronam paucis ante partum diebus, lacte carere: reliquo tempore habere perpetuo. Ventrem ferre decem menſes. Troglo-

Lib. 4. decad. 5.

Boues Syrij.

8. Hiſt. 28.

Boues clitellarij.

Exerc. 206. 6.

206. 7.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

Boues vnicornes. Exerc. 206. 7.

E dytarum armentis cornua in terram directa eſſe Plinius tradit, eaque de cauſa obliqua ceruice paſci. Valachiam autem numeroſè boues alere, inde conijcere licet, quod Vladislaus Poloniæ rex anno 1436. Valachis tributum impoſuerit centum equorum & quadrigentorum boum in ſingulos annos. In Zeila vrbe Aethiopiæ ſunt vaccæ nigræ teſte Ludouico Barthema in itinerario Aethiopiæ, quarum cornua ceruinis ſunt ſimilia: item aliæ ruffæ vnico in fronte bipedali cornu, cuius tamen acies vergitur in dorſum. Vtrarumque meminit Scaliger his verbis: In agro Zeila oppidi quod eſt in Aethiopia, vaccæ ſunt colore atro, cum ceruinis cornibus, quas idcirco ceruias appellauimus. Alijs vnicum è fronte media prodit cornu pedali maius, curuitate ſupina. Eius enim cuſpis retrorſum conuexa eſt: ipſæ pilo ruffo: tu cæruleum ſcribis & tibi contradicis.

NATVRA. MORES. INGENIVM.

Lib. 9. Mãſuetudo.

BOS tam manſuetis eſt moribus, vt Apuleius manſuetiſſimum cunctorum vocet quadrupedum: & Ouidius hanc eandem manſuetudinem explicaturus, dicebat: F

Quid meruere boues, animal ſine fraude doloque
Innocuum, ſimplex, natum tolerare labores?

Aſpectus boũ toruus.

Tam celebris autem ſemper fuit iſtiuſmodi manſuetudo, vt Menandro homo ſuaptè natura manſuetus, inde βοίδης appelletur. Solet verò etiam aſpectus animantium manſuetudinis morum ſimilium, & è contrario inditium eſſe, quod tamen in bubulo genere locum non habet, quorum aſpectus propriè toruus nuncupatur, & toruitas, vt Pompeio placet, quaſi taurorum acerbitas eſt, & ne quis iſtiuſmodi epitheton à natura bubuli generis in malam ſemper partem accipi contendat, is id etiam de ipſa vacca fœtus ſuos miro proſequente amore dici, audiat elegantiſſimum poetam Claudianum:

Vitulum (inquit) *non blandius ambit*
Torua parens.

Fœnum cur ex cornu boũ ſuſpenſum.

Adamantius ait bouem iſtiuſmodi vultu & moribus grauitatem quandam & ſimplicitatem præ ſe ferre. Sunt tamen etiam qui etſi domiti, ſemper tamen neſcio quid de natura ferina ſibi retinent, & obuios quoſq; cornu petunt: Olim iſtiuſmodi bobus fœnum è cornibus ſuſpendebatur pro ſigno G feritatis, vt quiſque ſibi caueret. Vnde illud Horatij:

Fœnum habet in cornu, longè fuge.

In quæſt. Rom. 71. Lib. 3. Animus moderatus.

Cur verò fœnum potiùs quàm aliud quiduis pro ſigno ferocitatis eſſet, Plutarchus inde factum autumat, quòd copioſiore pabulo non modò boues, ſed & reliquæ animantes ferociant. Lucretius dum boues medios ait eſſe inter leones & ceruos, moderati animi eſſe eos innuit, nec timidos, nec etiam audacia infames, cuius verſuum venuſtas atq; eruditio me inuitat, vt etſi numeroſi ſint, huic loco inſeram:

Eſt etiam color ille animo, quem ſumit in ira
Quum ferueſcit & ex oculis micat igneus ardor,
Eſt & frigida multa comes formidinis aura,
Quæ ciet horrorem in membris & concitat artus.
Eſt etiam quoque pacati ſtatus aeris ille
Pectore tranquillo qui fit, vultuque ſereno.
Sed calidi plus eſt ollis, quibus acria corda, H
Iracundaque mens facilè efferueſcit in ira.
Quo genere inprimis vis eſt violenta leonum,
Pectora qui fremitu rumpunt plerumque gementes,
Nec capere irarum fluctus in pectore poſſunt:
At ventoſa magis ceruorum frigida mens eſt,
Et gelidas citius per viſcera concitat auras,
Quæ tremulum faciunt membris exiſtere motum.
At natura boum placido magis aere viuit,
Nec nimis irai fax vnquam ſubdita percit
Fumida ſuffundens cacæ caliginis vmbras:
Nec gelidi torpet telis perfixa pauoris,
Inter vtroſque ſita eſt, ceruos, ſæuoſque leones.

Taurorum natura.

Verùm quis hic fortè boues integros, nondumque exectos intelligat, qui ſuaptè natura, vel ipſo teſtante Ariſtotele, animoſi ſunt, iracundi, furibundique, quoniam eorum ſanguis fibroſus, omnium-

A que celerrimè dureſcit & coit. *Tauris*, inquit Plinius, *in aſpectu generoſitas, torua fronte, auribus ſetoſis, cornibus in procinctu dimicationem poſcentibus: ſed tota cominatio prioribus in pedibus ſtat, ira gliſcente alternos replicans, ſpargenſque in altum arenam, & ſolus animalium eo ſtimulo ardeſcens. Tradunt iratum coſtas per caudam verberare*. Columella cùm dixiſſet de vaccis crepuſculo reuocandis ſono buccinæ, *non eadem*, inquit, *in tauros* (quæ in vaccas) *exercentur imperia, qui freti viribus per nemora vagantur, liberoſque egreſſus redituſque habent, nec reuocantur, niſi ad coitus fœminarum*. Varinus ait iſtiuſmodi ſolitarios & robore ſuo fidentes tauros ἀτιμαγέλας vocari. Aelianus quoque ait, taurum animo eſſe incitatum, eoq; impetu cornibus appetere; & ea inſuper impotentis animi effrenatione ferri, nihil vt eum, neque bubulcus, neque metus vllus reprimere queat. Ariſtoteles iſtiuſmodi animoſitatis generoſitatiſque quodam modo rationem reddit in Phryſiognomonicis, dum ait: Θυμοειδῆ, ideſt animoſa, ſunt quorum craſſa & plena ceruix eſt: referuntur enim ad tauros animoſos. Euripides de tauro loquens, qui nauem ingredi recuſabat, iracundię eius iſthæc ſigna poſuit,

In Helena act. 5.

B *Sed taurus*, inquit, *noluit*
Recto pede per tabulas ingredi,
Quin emugiebat, truces in orbem vertens oculos
Sublato dorſo & collimato ad cornua lumine;
Omneſque à contactu arcebat.

Taurus vt iram indicet.

Ex quibus intelligimus, tripliciter iram indicare, aſpectu, voce, atque opera. Aſpectus ille propriè toruus vocitatur ab ipſomet animante, exponiturque ſeuerus & terribilis. Eſtque bouis proprium epitheton. Hinc apud Ariſtophanem βλέπειν ταυριδὸν, ideſt intueri taurinè, pro eo quod eſt toruè: Eius verba ſunt: βλέπειν ἐν ταυριδὸν ἐγκύψας κάτω, ideſt: *Itaque ore prono contuetur tauricum.* Plato demonſtrat hunc Socrati fuiſſe morem, vt taurinis oculis intueretur, vt videlicet animi ſui generoſitatis indices oculi eſſent. Virgilius, vt oſtendimus, hanc toruitatem in vaccis commendauit: *Optima toruæ Forma bouis*. Mugitu verò etiam iracundiam indicari, notum quoque eſt ex Homero, apud quem Xanthus fluuius conatibus Achillis obſtiturus, præ iræ vehementia taurino more mugire dicitur, & Hippodamas quoque moribundus. Irati verò tauri vocem ſolito magis ſo-
C noram eſſe non obſcurè innuit loco præcitato Ariſtoteles, *Animalia*, inquiens *fortia grauiorem habent vocem, vt taurus & leo; timida acutam*: nam aliàs vel ipſo Ariſtotele teſte, tauri vox acutior eſt quàm vaccæ. Ipſo denique opere iracundiam demonſtrare, aſperrima ſæpè cùm inter ſe, tùm cùm alijs etiam animantibus dimicatio oſtendit, in qua tanta eſt voluptas, vt vituli adhuc certamina geſtiant, quæ impleant ætate robuſta, vt teſtatur Claudianus, dum canit,

In ranis.

Tauricè intueri quid.

Tauri irati vox.

Sic paſcua paruus
Vendicat, & nec dum firmatis cornibus audax
Iam regit armentum vitulus, ſed prælia differt
In iuuenem.

Sic & Martialis;

Truces in alta valle mugiunt tauri,
Vituluſque inermi fronte prurit in pugnam.

Flumina cur tauris ſimilia dicta.

Quàm atroces autem ſint, appoſitè explicauit antiquitas, cùm tauris flumina ſimilia dixit teſte Feſto; *Taurorum* (inquit) *ſpecie ſimulacra fluminum, id eſt, cum cornibus, quæ ſunt atrocia, vt tauri*. Aelianus author eſt in varia hiſtoria apud plurimas gentes, fluuios imagine boum pingi, Eraſinum
D apud Stymphalios, & Metopum: apud Lacedęmonios Eurotam, apud Sicyonios & Phliaſcos, Aſopum; apud Argiuos Cephiſum. Aſopum tamen Athenienſes humana facie, cornibus tantum à fronte prominentibus fecerunt. Eadem ſpecie Achelous apud Aetolos, quem Sophocles ἀνδρείῳ τύπῳ βούκρανον appellat. Sed & Oceanus fluuiorum omnium pater, ab Euripede, ταυρόκρανος vocatur: Græcos in hac re, vt in alijs multis, ſecuti ſunt etiam Romani, vt celeberrimi authores teſtantur: Sic enim de Pado perpulchrè Virgilius:

In Trachinijs.

In Oreſte.

Georg. 4.

Aeneid. 8.

Et gemina auratus taurino cornua vultu
Eridanus. Idem de Tiberi:
Corniger Heſperidum fluuius regnator aquarum
Adſit ò tandem, & propius tua numina firmes.

Sic tauriformem Aufidum Horatius, Granicum bicornem Ouidius, Rhenum bicornem idem Virgilius, vt alios taceamus, qui etiam taurina ſpecie flumina nobis produnt. Eandem quoque ob cauſam fluuio deo tauros ſacros eſſe fingebant. Sic enim in quæſtionibus tradit Ariſtoteles. Διὰ τί ἐν τῆς ἕλεσι τοῖς περὶ τοὺς ποταμοὺς γίνονται, οἱ καλούμενοι βόμμυκοι: οὓς μυθολογοῦσι ταύρους ἱεροὺς εἶναι τοῦ θεοῦ: Idem βόμμυκους appellat ſonos illos fluentis aquæ ſubterraneos in locis petroſis: arbitrantur

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

E trantur enim etiam nonnulli flumina inde taurina facie effingi, quòd aquarum impetus in anfractibus ac locis potiſſimum ſubterraneis ſonos mugitibus taurorum non abſimiles edant: Author enim in deorum natura Phurnutus fluuios plerumque effingi κερασφόρους καὶ ταυρώπας ex vndarum violēto impetu, qui mugitibus aſſimile inſonet quiddā. Nam & de Scamandro Homerus dixit: ἠΰγενὴς ὥς ἵτε ταῦρος. quin & ratione eadem Neptunus Mycetes appellatur; alij verò, quòd ſinuoſis flexibus ramos ſuos cornuum inſtar expandant, terramque veluti boues aratro proſcindant. Nec deſunt, qui cauſam huius ſimilitudinis interpretentur, quòd loca fluuijs vicina & irrigua maximè pabuli lætitia vigere & florere ſoleant. Sunt denique qui amnes eadem violentia, impetuq; & robore, præcipuè vbi procellis ac tempeſtatibus augentur, in modum tauri ira perciti, efferri volunt, quæ ſententia cum Feſto ferè congruit: congruitque Acheloi fabula, qui cum Hercule dimicaturus, primò in anguem ſe, vt hac facie ille expaueſceret, mox ea figura victus, in taurum, animal pugnaciſſimum, & in pugna atrociſſimum figurauit: eandemq; fortaſſis ob rationem fingebant irim capite tauri præditam exhaurire flumina. Ita autem irim fingi Plutarchus teſtatur:

Hercules tauro inſidet & cur.

Atque hinc etiam fortaſſis eſt, quòd Hercules taurum ex Creta in Atticam ducens, eius potius quàm alterius animantis tergo inſidere voluit, huiuſque imitatione Domitianus, qui futurum cælum ac immortalitatem ſibi repræſentaturus, tauri dorſo ſimiliter inſidens, ſuperiores ſcenæ partes in ſpeciem celi confectas petijt, vt ſuo pòſt loco patebit. F Tauros quoque ignem ſpirantes circa templum eſſe in Colcho Græci fabulantur. Verum taurorum nomen, (inquit Diodorus Siculus) à cuſtodum robore tractum eſt: à crudelitate verò cædis hoſpitum, tauros ignem conflare confictum. Plinius profitetur ſe tauros de imperio vidiſſe demicantes, & ideo demonſtratos rotari cornibus, cadentes excipi, iterumque reſurgere, modò iacentes ex humo tolli, bigarumq; etiam curſu citato, velui aurigas inſiſtere. Eandem quoque dimicationis alacritatem Statius ſic expreſſit:

Lib. 4. Theb.

Similes video concurrere tauros,
Idem ambobus honos, vnuſque ab origine ſanguis,
Ardua collatis obnixi cornua miſcent
Frontibus, alternaque truces moriuntur in ira.

Cant. 1. St. 62.

Et Ludouicus Arioſtus Sacrapantis cum Bradamante bellaturi pugnam deſcripturus ait:

Non sì vanno i Leoni, ò i tori al ſalto
A dar di petto, ad accozzar ſi crudi G
Come quei duo guerrieri al fiero aſſalto.

Taurorũ pugnæ cauſa. Metam. 9.

Cauſa plerumque pugnæ eſt ipſa iuuenca. Per libidinem enim offerantur, teſte Ariſtotele: & qui ſuperiore tempore ſocij iugi concordia paſcebantur, coitus tempore diſſident, & alter alterum libidinis rabie inuadit. Hinc illud Ouidij congreſſum Herculis cùm Acheloo deſcribentis:

Non aliter vidi fortes concurrere tauros,
Cum pretium pugnæ toto nitidiſſima ſaltu
Expetitur coniux, ſpectant armenta pauentque
Neſcia, quem maneat tanti victoria regni.

Amor. 2.

Idem alicubi, inquit:

Vidi ego pro niuea pugnantes coniuge tauros
Spectatrix animos ipſa iuuenca dabat.

In Hippolyto.

Huc ſpectat & hoc Senecæ,

Venere inſtinctus ſuſcipit audax
Grege pro toto bella iuuencus. H

Aeneid. 12.

Appoſitiſſimè igitur Virgilius Turnum & Aeneam de Lauinia virgine dimicantes, tauris comparat, & ſic canit:

Ac velut ingenti Silla, ſummoque Taburno
Cum duo conuerſis inimica in prælia tauri
Frontibus incurrunt, pauidi ceſſere magiſtri,
Stat pecus omne metu mutum, muſſantque iuuencæ,
Quis pecori imperitet, quem tota armenta ſequantur.
Illi inter ſeſe multa vi vulnera miſcent,
Cornuaque obnixi infigunt, & ſanguine largo
Colla animoſque lauant, gemitu nemus omne remugit.

Lib. 2. de venat.

Hanc taurorum concertationem elegantiſſimus poeta Oppianus pulcherrimè deſcribit, quem locum, vt à Pet. Gyllio translatus, & Aeliani hiſtoriæ de animalibus inſitus, & à Geſnero correctus eſt, „ hic apponam. Sequitur (inquit) vt dicam, quemadmodum pro vaccis taurorum maximè riualis, „ & perpugnax natio, acerrimè inter ſe certet. Vnus præſtantiſſimus in minorum taurorum & vaccarum

A rum armentum dominatnr. Hunc magnum regem perhorret grex armẽtorum cornibus armatum, vaccæ hunc maritum ſuum impotenti ferocitate ſuperbientem, eo maximè tempore timent, cum diuerſorum armentorum tauri alij in alios mugiunt, & ab reliquis ſeparati, ceruicem iactantes inter ſe minitantur. Tum ſanè vtrimque vehemens inſtat pugna. Primùm infeſto obtutu inuicem intuentur, atque agreſti iracundia ardentes, ignem naribus ſpirant, & terram pedibus ſpargunt, & puluerulenta iactatione & martiali ſpiritu contentiſſimè vociferans vterque prouocat alterum. Ac poſteaquam tuba ſignum dederunt, ad pugnam acerbam effreni impetu ruentes, inter ſe mutuis vulneribus cadunt. Et quemadmodum in pugna nauali duæ præſtantes naues permultis militibus armatis fulgentes, & vehementi vento & remis propulſæ, contrarijs proris roſtra inter ſe mutua allidunt, & concrepant armis & ſtrepitu virorum: Sic taurorum in cœlum tamdiu ſonitus fertur concurrentium, dum eorum alteruter ex certamine victoriam retulerit. Oppianum quàm breuiſſimè quidem, cæterùm exactiſſimè expreſſit Torquatus Taſſus,

Non altramente il toro, oue l'iriti
B *Geloſo amor, co' ſtimuli pungenti*
Horribilmente mugge, e co' muggiti
Gli ſpirti in ſe riſueglia, e l'ire ardenti
E'l corno aguzza à' i trunchi, e par che inuiti
Con vani colpi à la bataglia i venti
Sparge co'l piè l'arena, e il ſuo riuale
Da longe ſfida à guerra aſpra e mortale.

Niſi dicamus Virgilium fuiſſe imitatum, qui non minus diligenter, hoc certamen deſcripſit, & tanta etiam virtute poetica, vt ea præterire nefas fore duxerim: *Georg. 3.*

Sed non vlla magis vires induſtria firmat,
Quàm Venerem, & cæci ſtimulos auertere amoris,
Siue boum, ſiue eſt cui gratior vſus equorum.
Atque ideo tauros procul, atque in ſola relegant
C *Paſcua, poſt montem oppoſitum, & trans flumina lata,*
Aut intus clauſos ſatura ad præſepia ſeruant.
Carpit enim vires paulatim, vritque videndo
Fœmina: nec nemorum patitur meminiſſe, nec herbæ:
Dulcibus illa quidem illecebris, & ſæpe ſuperbos
Cornibus inter ſe ſubigit decernere amantes.
Paſcitur in magna ſylua formoſa iuuenca:
Illi alternantes multa vi prælia miſcent
Vulneribus crebris: lauit ater corpora ſanguis:
Verſaque in obnixos vrgentur cornua vaſto
Cum gemitu: reboant ſyluæq; & magnus Olympus.

Victori amata iuuenca fit præmium, victorique ea cedit; vti innuit Horatius: *Lib. 1. ſerm. ſat. 3.*

Nam fuit ante Helenam cunnus teterrima belli
Cauſa: ſed ignotis perierunt mortibus illi,
Quos Venerem incertam rapientes more ferarum
Viribus æditior cædebat; vt in grege taurus.

Amata victori cedit.

D Hinc furibunda illa victoris petulantia, & elati animi ſuperbia, de qua legitur in Eccleſiaſtico: *Cauendum ne animos, veluti taurus extollamus.* Eandem ſub Herculis victoris exemplo ſignificauit Val. Flaccus, dum canit: *Cap. 6.* *Lib. 2. Argonaut.*

Qualis per paſcua victor
Ingreditur, tum colla tumens, tum celſior armis
Taurus, vbi adſueti pecoris ſtabula alta reuiſit,
Et patrium nemus, & bello quos vltus amores.

Huc referenda videntur hæc Plinij verba: *Taurorum colla & truces in ſublime iactus, tigrium rapinas &c. miramur, cùm rerum natura nuſquam magis quàm in minimis tota ſit.* Heſychius κερουτίας, γαυρίας exponit, ideſt ſuperbos, ἀπο τῶν ὑψαυχένοντων ταῦρων, ideſt à tauris qui ferociores (in victoria videlicet) & elata ceruice ſunt. Appoſitè autem κερουτίαι dicentur, cùm in cornibus maximè ſuperbiant: cuius mentio apud Pſalmographum: *Cùm nobis aderas, inimicos noſtros cornu petebamus;* κερατιοῦμεν enim habet Græcus codex, proque valida & victrici pugna Theologi commentantur. D. Chryſoſtomus enodans hoc prophetæ: *Vinea facta eſt, in dilecto, in cornu, in loco vberi*, metaphoram ait eſſe ductam à cornu bubulo, quandoquidẽ talis adagio in vulgus exierit, de his qui ad tutũ *Pſal. 44.* *In enarrat. c. 5. Eſaiæ.*

aliquem

Cornu Monocerotis qui dicti.

aliquem locum confugiunt. Nam quando, inquit, iumentorum omnium fortiſſimus eſt taurus, id E quod fortius eſt in eo animali, conſueuere pleriq; appellare, nempe cornu. Sed & ſcriptura plerumque eos qui in tuto conſiſtunt, vocat cornu Monocerotis. Itaque in cornu perinde eſt hic, atque in ſecuritate, in faſtigioſo ac ſublimi loco. Hæc ille. Taurus autem in cornibus ſecuritatem ponit, quia in ijs arma ſua natura dedit, id quod ipſe quoque non ignorat; vt in prolegomenis dictum eſt, & Horatius quoque atteſtatur;

Dente lupus, cornu taurus petit: vnde, niſi intus
Monſtratum? Scæuæ viuacem crede nepoti
Matrem: nil faciet ſceleris pia dextera, mirum;
Vt neque calce lupus quenquam, neque dente petit bos.

Sed reuertor ad pugnam: in qua ſi ſuperbit victor, è contrario victus maximo pudore afficitur, à conſpectu amatæ aufugiens, & in denſis ſyluis ſeſe abdens, vt diuinus poeta diſertiſſimè tradit his carminibus:

Nec mos bellantes vnà ſtabulare, ſed alter
Victus abit, longeque ignotis exulat oris, F
Multa gemens, ignominiam, plagaſque ſuperbi
Victoris, tum quos amiſit inultus amores;
Et ſtabula aſpectans regnis exceſſit auitis.

Mox verò ceu vel oblitus pudoris, ſeu potius pudorem decuſſurus, victorem nouo prælio laceſſit, & vincit etiam, vt idem ait poeta,

Ergo omni cura vires exercet: & inter
Dura iacet pernox inſtrato ſaxa cubili,
Frondibus hirſutis, & carice paſtus acuta,
Et tentat ſeſe, atque iraſci in cornua diſcit,
Arboris obnixus trunco, ventoſque laceſſit
Ictibus, & ſparſa ad pugnam proludit arena.
Pòſt vbi collectum robur, vireſque receptæ,
Signa mouet: præcepſq; oblitum fertur in hoſtem
Fluctus vt in medio cæpit cum albeſcere ponto G
Longius, ex altoque ſinum trahit, vtque volutus
Ad terras immane ſonat per ſaxa: nec ipſo
Monte minor procumbit: at ima exæſtuat vnda
Vorticibus, nigramque altè ſubiectat arenam,

De eodem pudore, ac verecundia, ignominiæque vindicta eadem tradidit Oppianus, eodem interprete Gyllio. Victus, inquit, cum dolens de pugna à ſe male pugnata, tum verecundans in armento comparere, in ſyluam proficiſcitur, & ſeparatim à cæteris paſcitur, ac in montibus aliquandiu ſe tanquam athleta quiſpiam exercet, dum collegerit vires, quibus cùm ſe confirmatum ſentit, ſtatim vociferatur, adeo vt ſylua ad eius mugitus vehementer reſonet: Ac poſteaquam validiorem ſuum quàm hoſtis mugitum eſſe perceperit, iam robori ſuo confidere incipit, & ad prælium deſcendens, facilè antè victorem vincit, vt qui paſtionibus ſe exercuerit, & remotus ab omni Venere virium eneruatrice vixerit: Sic Oppianus, ex Ariſtotele fortaſſis, qui, coit, inquit, qui vicerit: cumq; is Venere iam debilitatus languerit; aggreditur victus ille languentem, & plerumq; ſuperat. Idem poetæ quoq; alij innuere videntur, ſicuti Lucanus deſumpta ab hac tauri fuga, comparatione, fugam H Pompeij delineans;

Lib. 2. Pompeius vt tauro aſsimilatus.

Pulſus vt armentis primo certamine taurus
Syluarum ſecreta petit, vacuoſque per agros
Exul in aduerſis explorat cornua truncis;
Nec redit in paſtus, niſi cum ceruice recepta
Excuſſi placuere tori, mox reddita victor
Quoslibet in ſaltus comitantibus agmina tauris
Inuito paſtore trahit: Sic viribus impar
Tradidit Heſperiam, profugusſque per Appula rura
Brunduſii tutas conſcendit Magnus in arces.

Lib. 16. Hannibal vt aſsimilatus tauro.

Similiter Silius Italicus Lucanum vt apparet imitatus, Hannibalem victum, vltionem parentem, aſſimilat tauro, qui victus, cedit grege & ſtabulis, & in ſolitudine nouam pugnam contra victorem meditatur: Canit autem;

Brutia mærentem caſus patriæque ſuoſque

Hanni-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

A

Hannibalem accepit tellus. Hic aggere ſeptus
In tempus poſita ad renouandum bella coquebat:
Abditus in ſylua ſtabulis cùm ceſſit ademptis,
Amiſſo taurus regno gregis, auia clauſo
Molitur ſaltu certamina: iamque feroci
Mugitu nemora exterret: perque ardua curſu
Saxa ruit, ſternit ſyluas, rupeſque laceſſit
Irato rapidus cornu: tremit omnis ab alto
Proſpectans ſcopulo paſtor noua bella parantem.

Elegantiſſimè verò, ſimul & clariſſimè id indicauit Statius: *Lib. 2. Theb.*

Veluti dux taurus amata
Valle carens, pulſum ſolito quem gramine victor
Iuſſit ab erepta longè mugire iuuenca,
B *Cum profugo placuere tori, ceruixque recepto*
Sanguine magna redit, fractæque in pectore vires,
Bella cupit, ſaltuſque & capta armenta repoſcit,
Iam pede, iam cornu melior: pauet ille reuerſum
Victor, & attoniti vix agnouere magiſtri.

Et mox rurſus: *Lib. 3.*

Iamque remenſus iter feſſo Danaeia Tydeus
Arua gradu, viridiſque legit deuexa Proſymnæ,
Terribilis viſu, ſtant fulti puluere crines,
Squallidus ex humeris cadit alta in vulnera ſudor;
Inſomneſq; oculos rubor excitat, oraque retro
Sorbet anhela ſitis. Mens altum ſpirat honorem
Conſcia factorum. Sic nota in paſcua taurus
Bellator redit, aduerſo cui colla, ſuoque
C *Sanguine, proſciſſique natant palearibus armi:*
Tunc quoque laſſa tumet virtus, multumque ſuperbit
Pectore deſpecto: vacua iacet hoſtis arena
Turpe gemens, crudoſque vetat ſentire dolores.
Talis erat, &c.

Abditus itaque non ſolùm ignominiam vindicaturus ad conſueta reuertitur ſtabula, ſed vt erepta potiatur amica. Non enim diminuitur amoris flamma, ſed potius magis accenditur, id quod in Rodomonte non inuenuſtè expreſſit Arioſtus:

Come partendo afflitto tauro ſuole
Che la giouenca al vincitor ceſſo habbia,
Cercar le ſelue, e le riue più ſole
Lunga da i paſchi, ò qualche arida ſabbia.
Doue muggir non ceſſa à l'ombra, e al Sole
Ne però ſcema l'amoroſa rabbia,
D *Così ſen va dal gran dolor confuſo*
Il Rè d'Algier da la ſua donna eſcluſo.

Sunt verò etiam tauri qui ſua natura ferociores, & validiores robore ſuo freti, ſolitarij paſcuntur, quos ἀτιμαγέλας vocari Varinus teſtatur. Ἀτιμάζειν enim contemnere eſt, indeque nomen eis factum, quod gregatim paſci aſpernentur. Falluntur ergo qui ἀτιμάζειν dicunt, quos in pugna victos ſolitarios degere diximus: neque enim id vel virium fiducia, vel gregis & vaccarum contemptu, ſed metu & dolore, vt dictum eſt, faciunt. Cùm verò per ſe abſque vaccis paſcuntur, nam & hoc aliquando vidimus, ἀτιμαγελῶν Ariſtoteles tradit, Theodorus coarmentari reddidit, contrario planè ſenſu, vt etiam aduertit author adagiorum: dearmentari enim potius, vel abarmentari ipſi vertendum erat: niſi dicamus & ipſum ſic vertiſſe, ſed librarios peruertiſſe. Vaccæ etiam, cùm primum exacta hyeme in paſcua emittuntur, ceu laſciuientes, quæuis proximam cornibus adoriuntur; & quæ tum victa fuerit, totam deinceps æſtatem alteri cedit. Armentum ipſum per ſocietates, & conſuetudines paſcit teſte Ariſtotele, etſi vnus bos aberrauerit, reliqui ſequuntur, quapropter boarij niſi præuenerint, totum armentum requirant neceſſe eſt. Taurus autem totius armenti dux eſt, atque honor, vt Virgilius canit:

Tauri ſolitarij.

Vaccarum pugna.

Eglog. 5.

Vitis vt arboribus decor eſt, vt vitibus vuæ E
Vt gregibus tauri, ſegetes vt pinguibus aruis,
Tu decus omne tuis.

Dux, inquam, eſt, etiamſi flumina ſint tranãda, quemadmodum habemus apud Statium, Hippomedontem ducem tauro duci comparantem perquam eleganter, vt ſolet, & doctè.

Tunc ferus Hippomedon magno cum fragmine ripæ
Cunctantem deiecit equum: ducibuſq; relictis
Gurgite de medio freno ſuſpenſus, & armis
Ite viri, clamat. Sic vos in mœnia primus
Ducere, ſic clauſas voueo perfringere Thebas,
Præcipitant cuncti fluuio, puduitque ſecutos.
Ac velut ignotum ſi quando armenta per amnem
Paſtor agit, ſtat triſte pecus: procul altera tellus
Omnibus, & latè medius timor: aſt vbi ductor
Taurus init, fecitq; vadum: tunc mollior vnda, F
Tunc faciles ſaltus, viſæq; accedere ripæ.

Cæterùm non præit tantum, verùm etiam feris quibuſcunque iniuriam inferentibus ſeſe viriliter opponit, fortiſſimorum imitatione imperatorum, qui ſeipſos pro toto exercitu deuouerunt. *Tauros videmus*, (inquit Caſſiodorus) *fœminas ſuas cornuali conſertatione defendere*. Sic Angelus Bargæus de Euſtachio duce:

Ante alios omnes heros ſe primus agebat.
Sic etiam armento longinqua ad paſcua eunti
Incomitata ferox præfert veſtigia taurus
Viribus atque animis in pugnam, inque arma paratis.

Lib. 3. de finib. bonor. & malor.

Tauri leonibus ſe opponunt.

Lib. 6. de repub.

In Homero.

Imo verò leones non patitur vitulis qui ſuæ commiſſi ſunt tutelæ, iniuriam inferre. Teſtis eſt M. Tullius his verbis: *Atque vt tauris natura datum eſt, vt pro vitulis contra leones ſumma vi impetuq; contendant: ſic ij qui valent opibus atque id facere poſſunt, vt de Hercule & Libero accepimus, ad ſeruandum genus hominum natura incitantur.* Iam & hoc maximè ad ductoris tauri laudem referendum eſt, quod regnandi ſocium non patitur, ſed ſolus monarchiam exercet, & quamuis Polybius id omnibus animantibus agminatim paſcentibus, vt capris, & gallis gallinaceis commune eſſe dicat: Ariſtoteles tamen tauro eam gloriam & apum regulo aſcribit, regiam poteſtatem inquiens idcirco naturæ magis conuenire, quia vnus ſit Sol in cęlo, in armentis taurus vnus, in apibus rex vnus præſit. Homerus quoque formam regiam teſte Plutarcho, & excellentem ſic aſſimilauit: G

Qualis in armento bos præſtantiſſimus omni.

Sed integrum poetæ ſenſum aſcribam.

Ηὔτε βοῦς ἀγέληφι μέγ᾽ ἔξοχος ἔπλετο πάντων
Ταῦρος, (ὁ γὰρ τε βόεσσι μεταπρέπει ἀγρομένῃσι)
Τοῖον ἄρ Ατρείδην θῆκε Ζεὺς ἤματι κείνῳ
Εκπρεπέ᾽ ἐν πολλοῖσι καὶ ἔξοχον ἡρώεσσιν. idest,
Velut bos in armento, valde eximius eſt omnium
Taurus: (hic enim boues inter relucet congregatas,)
Talem Iupiter Atridem poſuit die illo,
Valde præſtantem & eximium inter multos heroes, H

Tauro tyrannus ſimilis.

Lib. 2 de venat.

Idem ob imperium taurus tyranno aſſimilatur, vt quidam vir doctus in declamatione tyrannicidæ Luciani reſpondente ſcribit in hæc verba: Quando autem ante hac vnquam fando auditum eſt duos vna in ciuitate ſediſſe tyrannos? id quod magis etiam natura repudiat, quàm eodem in corpore gemina capita. In eiſdem aluearibus duo ſe reges pariter non ferunt. In armentis taurus tauro cedere cogitur: In ijſdem luſtris non conuenit duobus inter ſe leonibus: & tyrannus, quo nullum animal eſt efferacius, parem in eadem vrbe patietur? Non vides neceſſario fieri, vt è duobus aut alter alterum oppugnet, aut alter alteri cedat? Quale modò iſtud tauri in ſuum gregem ſit imperium, ſic canit Oppianus interprete Lippo:

Imperat armenti rex vnus fortis & audax;
Omnibus ex æquo bubus, teneriſq; iuuencis.
Namque armenta tremunt, regis dum excanduit ira,
Vt cum terribili mugitu perſonat auras,
Formidet proprium formoſa iuuenca maritum.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

A Hunc ſuum imperatorem non formidine pœnæ, vt fit in ijs locis, vbi tyrannis imperitat, ſed naturali quodam amore proſequũtur, etiam annoſum, adeoque viribus iam deficientem, attamen tanquam de toto grege optimè meritum, id quod ex cicatricibus, & detruncatis cornibus agnoſcunt, adhuc venerantur, ſicuti Statius ſub Adraſti iam ſenio confecti perſona docet:

Ipſe annis ſceptriſq; ſubit venerabilis æquè
Vt poſſeſſa diu taurus, meat arduus inter
Paſcua, iam laſſa ceruice, & inanibus armis;
Dux tamen, haud illum bello attentare iuuencis
Sunt animi. Nam trunca vident de vulnere multo
Cornua, & ingentes plagarum in pectore nodos.

Eſtque huic pecori inſitus à natura mutuus inter ſe, ac reciprocus quidam amor, de quo ſic Diuus Auguſtinus, totus vt vides, in extollendo iſtiuſmodi affectu: *Bos bouem requirit, ſeque non totum putat, & frequenti mugitu pium teſtatur affectum, ſi fortè defecerit, cum quo ducere collo aratra conſueuit. Et ego te frater non requiram? Aut poſſim vnquam obliuiſci tui, cum quo vitæ huius* B *ſemper aratra ſuſtinui? labore inferior fui, ſed amore coniunctior, non tam mea virtute habilis, quàm tua patientia tolerabilis qui pio ſemper ſollicitus affectu latus meum, tuo latere ſepiebas: charitate, vt frater; cura, vt pater; ſollicitudine, vt ſenior, reuerentia, vt iunior.* De eadem mugitus frequentia, quo vel amiſſas, vel ereptas proſequuntur, mentio quoq; extat apud Liuium, de bobus, niſi me fallit memoria, Herculis loquentem, quos Cacus ſuffuratus erat, & in ſpelunca abdiderat; *Inde* (inquit) *cùm actæ boues quædam, ad deſiderium (vt fit) relictarum mugiſſent.* Sic & Virgilius proditum fuiſſe Caci furtum cecinit;

Amor mutuus.

Lib. 1.

Mugitu amorem teſtantur.

Quærentem nulla ad ſpeluncam ſigna ferebant.
Interea cum iam ſtabulis ſaturata moueret
Amphitryonides armenta, obitumq; pararet;
Diſceſſu mugire boues atque omne querelis
Impleri nemus, & colles clamore relinqui,
Aedidit vna boum vocem, vaſtoque ſub antro
Mugijt, & Caci ſpem cuſtodita fefellit.

C Eundem etiam amorem atteſtantur, cum lingua etſi aſperiuſcula lambendo demulcentes, inuicem quodammodo exoſculantur, ſeu potius, vt Oppianus teſtatur, vt ſe mutuo ſolentur prurituː Hic enim docturus, quo modo vrſa ſuos catulos lambendo perficiat, ita ſcribit vertente Lippo.

Inuicem lãbunt.

Lib. 3. de Venat.

Tum lingua partus effingit, non ſecus atque
Mutua lambendo fingunt formoſa iuuencæ
Corpora, cornigerique boues, quibus aſpera lingua
Titillat, mulcetq; cutim, nec lambere ceſſant;
Tantiſper gaudent pruritu membra ſuaui,
Oblectantque animos paſtorum terga ſequentum.
Sic catulos fingit, &c.

Celeberrimus verò amor eſt maternus, vaccarum (inquam) erga ſuum fœtum: Celebrat eum idem Oppianus;

Amor matris erga fœtus.

Lib. 1.

D Οἷον δ' ἑλκομένας περὶ πόρτιας ἀχαλόωσι
Μητέρες, οὐκ ἀπάτερθε γυναικεῖον στενάχουσι
Κωκυτῶν, αὐτοὺς δὲ συναλγύνουσι νομῆας.

Vertit Lippus:

Arrepta vitula genetrix triſtatur, & atros
Ingeminat luctus, paſſim furiata per agros
Fœmineos fundit fletus clamore tremendo.

Lucretius venuſtiſſimè quoque matris ob ereptum fœtum, luctum ploratumque depinxit his verſibus:

Lib. 2.

Nam ſæpè ante deum vitulus delubra decora
Thuricremas propter mactatus concidit aras,
Sanguinis exſpirans calidum de pectore flumen.
At mater virides ſaltus orbata peragrans
Linquit humi pedibus veſtigia preſſa biſulcis:
Omnia conuiſens oculis loca ſi queat vſquam

Conſpicere amiſſum fœtum, completque querelis E
Frondiferum nemus aſſiſtens, & crebra reuiſit
Ad ſtabulum, deſiderio perfixa iuuenci.
Nec teneræ ſalices, atque herbæ rore vigentes
Fluminaq; vlla queunt ſummis labentia ripis
Oblectare animum, ſubitamq; auertere curam.
Nec vitulorum aliæ ſpecies per pabula læta
Deriuare queunt animum, curaque leuare:
Vſque adeò quiddam proprium, notumq; requirit.

Metam. 2.
Apollinis luctus ob occiſam amaſiā.

Apollinis ob occiſam, quam deperibat, Coronidem, luctum, iſtiuſmodi vaccæ aſſimilans Ouidius, qualis quantuſque eſſe queat, ſignificat:

Quæ postquam fruſtra temprata, rogumque parari
Vidit, & arſuros ſupremis ignibus artus:
Tum verò gemitus (neque enim cœleſtia tingi
Ora licet lachrymis,) alto de corde petitos F
Edidit; haud aliter, quam cùm ſpectante iuuenca
Lactentis vituli dextra libratus ab aure
Tempora diſcuſſit claro caua malleus ictu.

Lib. 4. Faſt.

Similem etiam ploratum Cereris fuiſſe ait ob ereptam à Plutone Proſerpinam, vbique terrarum inueſtigantis:

Vt vitulo mugit ſua mater ab vbere rapto
Et quærit fœtus per nemus omne ſuos.
Sic dea non retinet gemitus, & concita curſu
Fertur, & è campis incipit Enna tuis.

Claudianus, vt eſt in omni re figuranda facillimus, quàm cara matri Proſerpina filia eſſet, ſic expreſſit:

Hanc fouet, hanc ſequitur: Vitulam non blandius ambit
Torua parens: pedibus quæ nondum proterit arua,
Nec noua lunatæ curuauit germina frontis. G

Deidamia vaccæ ſimilata.

Deidamia mater Pyrrhi, à Q. Calabro ſimiliter vaccæ, quæ ſuum fœtum tam blandè veſtigat, aſſimilatur. Hæc (inquit) intellecta filij ſui morte, ſubitò latis circumfuſa pectoribus, magno ſublato clamore, perinde ac vacca in montibus magnum tollit mugitum, iuuencam ſuam quærens in vallibus; reſonant autem circumcirca longa ardui montis iuga: ſic eius ploratu miſcebantur vltimi altæ aulæ receſſus. In ſacris literis pro re ſupernaturali, admirandaque, miraculouè refertur, quòd vaccæ trahentes plauſtrum cum arca domini, cùm exaudirent mugitus vitulorum ſuorum, redderent quidem & ipſæ mugitum, qui erat ſignum naturalis affectus, tamen ſe ab incœpto itinere non deflecterent. Ex quo miraculo calamitates ſibi ob ereptam arcam imminentes diuinarunt Palæſtini. Cæterùm non demonſtrat ſolummodo ſtorgen illam plorando, & quærendo mater, verùm etiam quando eripere volentibus fœtum feris ſeſe viriliter opponit, ac eum tuetur, vt teſtatur Statius Pheretis & Lyci conflictum deſcribens:

Mater pro fœtu pugnat.
Lib. 9. Theb.

Inde Pheres, acerq; Lycus, ſed caſſa Pheretis
Haſta redit. Lycus excelſo terrore comantem
Perſtrinxit galeam, conuulſæ cuſpide longè H
Diffugere iubæ, patuitque ingloria caſſis,
Ipſe nec ire retrò, nec in obuia concitus arma
Exilit, inque eadem ſeſe veſtigia ſemper
Obuerſus cunctis profert, recipitque, nec vnquam
Longius indulget dextræ, motuſque per omnes
Corpus amat, corpus ſeruans, circumque ſupraque
Vertitur, imbellem non ſic amplexa iuuencum
Infeſtante Lupo, cùm primum fœta tuetur
Mater, & ancipiti circum fert cornua gyro.
Ipſa nihil metuens, ſexuſq; oblita minoris
Spumat, & ingentes imitatur fœmina tauros.

Iliad. P.
Menelaus vaccæ aſſimilatus.

Inducitur & Menelaus ab Homero, acriter depugnans pro Patrocli morte, ceu vacca pro occiſo fœtu, Summo autem cum iudicio vaccæ cum aſſimilat, quem nimirum ſatis imbellem ferè vbique

deſcri-

A deſcribit, cæterùm pro ſuis ſe & libenter, & alacriter, nulli non periculo obijcientem.

Βῆ δὲ διὰ προμάχων κεκορυθμένος αἴθοπι χαλκῷ,
Ἀμφὶ δ᾽ ἄρ᾽ αὐτῷ βαῖν᾽ περὶ πόρτακι μήτηρ
Πρωτοτόκος, κινυρὴ, οὐ πρὶν εἰδυῖα τόκοιο.
Ὡς περὶ Πατρόκλῳ βαῖνε ξανθὸς Μενέλαος
Πρόσθε δέ οἱ δόρυ τ᾽ ἔσχε καὶ ἀσπίδα πάντοσ᾽ ἐΐσην,
Τὸν κτάμεναι μεμαὼς ὅς τις τοῦ γ᾽ ἀντίος ἔλθοι. ideſt,
Iuit autem per primos pugnatores armatus fulgenti ære:
Circa autem ipſum iuit, ſicut aliqua circa vitulum mater,
Primò enixa, querula, non ante experta partum:
Ita circa Patroclum iuit flauus Menelaus:
Ante autem ſe haſtilia tenebat, & ſcutum vndiq; æquale,
Eum interficere paratus, quicunque ſibi obuius veniret.

Celeberrimus itaque & à multis decantatus vaccarum erga ſuos vitulos amor eſt, non minor mo-B dò etiam eſt vitulorum erga ſuas matres: quem tamen tunc temporis præcipuè produnt, cùm illæ diutiùs quàm maternus affectus patitur, abſint, ac mox hilares ad cariſſimos natos redeunt. Habes hinc etiam comparationem ex eodem poeta naturæ animantium conſultiſſimo, de Vlyſſe, ad ſocios ſuos reduce, qui eum cum cæteris ſocijs interijſſe crediderant, nunc verò eo conſpecto tanta afficiuntur lætitia, vt à lachrymis ſeſe temperare nequeant:

Vitulorum amor erga ſuam matrē.

Εὗρον ἔπειτ᾽ ἐπὶ νηῒ θοῇ ἐρίηρας ἑταίρους
Οἰκτρ᾽ ὀλοφυρομένους, θαλερὸν κατὰ δάκρυ χέοντας.
Ὡς δ᾽ ὅταν ἄγραυλοι πόρτιες περὶ βοῦς ἀγελαίας
Ἐλθούσας ἐς κόπρον, ἐπὴν βοτάνης κορέσωνται,
Πᾶσαι ἅμα σκαίρουσιν ἐναντίαι. οὐδ᾽ ἔτι σηκοὶ
Ἴσχουσ᾽, ἀλλ᾽ ἀδινὸν μυκώμεναι ἀμφιθέουσι
Μητέρας. ὥς ἐμὲ κεῖνοι ἐπεὶ ἴδον ὀφθαλμοῖσι,
C Δακρυόεντες ἔχυντο. ideſt;
Inueni deinde iuxta nauem celerem dilectos ſocios,
Miſerabiliter lugentes, vberes lachrymas profundentes.
Vt cùm in agro degentes buculæ circa vaccas armentarias
Venientes ad mandram: poſtquam herba ſaturæ ſunt,
Omnes ſimul ludunt oppoſitæ, neque ipſa ſtabula
Detinent, ſed indeſinenter mugientes circumcurrunt
Matres: ſic me illi poſtquam viderunt oculis,
Lachrymantes circumdabant.

Calaber verò etiam eundem amorem, imo potius dolorem & in matre & in fœtu ſignificanter indicauit, ſub Polyxenæ Hecubæ matri ereptæ, & pro hoſtia ad Achillis tumulum pertractæ perſona. Sic fati, inquit, circa Achillis tumulũ ſedulo officio diſtringebãtur: illam autem abduxerunt, vt paſtores iuuencam in denſis virgultis matri à bubulcis ereptam in hoſtiam: hæc verò magno reboans mugitu animi cruciatu afficitur plorans: ſic tum Priami filia, circumquaque omnia vlulatu miſcebat inter hoſtium manus diffluentibus vbertim lachrymis: vt quando oliuæ fructui nondum hybernis irrorationibus nigrore ducto fœda tempeſtate magna vis olei excutitur, tum circumſtri-D dent longa vela funibus à iuuenibus intenſa: ſic ærumnoſi Priami filiæ ad duri Achillis tumulum tractæ, cum gemitu miſerè per genas diffluebant lachrymæ, & illi gremium impleuerunt, & cutis verè ebori ſimilis rigabatur, ac tum aliud peius miſeræ Hecubæ inuaſit animum, quod priorem cumularet luctum: nam illi ob oculos poſuit miſerum, & triſte inſomnium, quod per quietem ſuperiori nocte oblatum erat, certè exiſtimabat ſe ad Achillis tumulum ſtare plorantem, & comæ ad ſolum vſque à capite diffluebant, & vtriſque vberibus purpureus dimanauit ſanguis, quo tumulus inundaretur: moxque plorans admodum vociferabatur ob filiam, me miſeram, quid vel primum, vel nouiſſimum querar animi vulnere conſciſſa ac multis referta malis &c. Sicuti modò iſtiuſmodi, quam diximus, tauri erga ſuum gregem, vaccæ erga vitulum, & vituli erga matrem pietas laudi omninò vertenda eſt, ita contra famoſa eſt omnium voracitas, eoq; magis, quia ferociores minus validos à papulo arcent, melioremq; ac herboſiorem prati partem ſibi occupant. In paſcendo maxima eſt auiditas, & inexplebilis voluntas, mirumque eſt, quantum vnã menſa abſumant, propter immenſam ventris capacitatem, qualem Epicureis ad vitam eam ferinam deeſſe propterea dicebat Plutarchus, in volumine aduerſus Colotem. Ad hanc voracitatem referendum illud Virgilij:

Hecubæ dolor.

Voracitas bubula.

Egl. 8.

Ite domum paſti, ſi quis pudor, ite iuuenci:

Egl. 8.

Addit enim, *ſi quis pudor*, cùm ſit inuerecundi plurimo ſe ingurgitare cibo. Quantoperè verò animus horum animantium in paſcendo ſit intentus, eleganti innuit metaphora, dum muſam Damonis & Alpheſibœi paſtorum tanta ait harmonia dulcedineque plenam fuiſſe, vt bubulum pecus pabuli immemor, aures cantui præbens, à paſcendo abſtineret.

Paſtorum muſam Damonis & Alpheſibœi,
Immemor herbarum quos eſt mirata iuuenca
Certantes, quorum ſtupefactæ carmine lynces
Et mutata ſuos requierunt flumina curſus.

Lib. 5. c. 37.
Cap. 50.
Stupiditas vnde.
Lib. 11. c. 39.
Taurus cur boue ſtupidior.
Mãſuetudo.
Mahumetis aſtus.
Lib. de fal. Mahu. doctrina.
Ad parendũ facilitas.
In Aiace.

Niſi velimus poetam indicare muſicæ ſtudioſum eſſe hoc animal, quod nimirum audito ſono auidius eſcam ſumere, atque compreſſius paſci in herbis Paulus Diaconus tradit: nec non etiam Plinius. Et Olaus Magnus apud Septentrionales, vrſos, delphinos, ceruos, oues, vitulos, imo & agnos delectari muſicis melodijs ait. Eſt & eiuſdem edacitatis mẽtio apud Hieremiam prophetam, *Quoniam exultatis & magna loquimini, diripientes hæreditatem meam: quoniam effuſi eſtis ſicut vituli ſuper herbam & mugiſtis ſicut tauri*. Vulgò etiam famoſa eſt boum indoles, & etiam Galli hominem imperitum & ſtupidum vernaculo adagio vn grand vaeu, ideſt magnam vaccam nominant, & nos quoque boazzo, quaſi magnum bouem, & eodem ſenſu nonnulli βουγάϊον interpretantur apud Homerum, & βουάγριος, idem qui ſtupidus aut ſtultus. Cur autem talis eorum ſit natura, Plinius ſanguinis potius, quam corij craſsitiem in cauſa eſſe innuit, his verbis: *Sunt qui ſubtilitatem animi conſtare non tenuitate ſanguinis putent, ſed cute, operimentiſque corporum magis aut minus bruta eſſe, vt oſtrea & teſtudines: boum tergora, ſetas ſuum obſtare tenuitati immeantis ſpiritus, nec purum liquidumq; tranſmitti: ſic & in homine cùm craſſior calloſiorue excludat cutis; ceu verò non crocodilis & duritia tergoris tribuatur & ſolertia. Hippopotami corij craſſitudo talis, vt indè tornentur haſtæ, & tamẽ quædam ingenio medica diligentia. Elephantorum quoque tergora impenetrabiles cetras habent, cùm tamen omnium quadrupedum ſubtilitas animi perhibeatur illis. Ergo cutis ipſa ſenſu caret, maximè in capite*. Hæc itaque Plinius, quibus ſanè non probat illorum ſententiam, qui corij craſsitiei ingenij tarditatem aſcribebant. Sanguinem autem tauri craſsiſsimum & quàm maximè fibroſum eſſe diximus; bouis ergò etiam craſſus vt ſit, neceſſe eſt, taurino tamen tenuior eſt: iam verò taurus boue ſtupidior, quod equidẽ vnquam obſeruaui, non eſt: bos autem, cùm ob hoc tum quia exectus, moribus eſt placidioribus: Ariſtoteles certe boues ſcribit ingenio eſſe miti, remiſſas & minimè peruicaces. Tamque placidum animal eſt, vt ex porrigentis manu oblatum blandè admodum cibum capiat. Hinc Mahumetis pſeudoprophetæ ſceleratiſsimi illa fallacia, qua Arabum animos ſibi conciliauit. Vt enim ſe prophetam ad eorum ſalutem diuinitus miſſum, ſicuti profitebatur, veluti prodigijs quibuſdam atteſtaretur, populo aſsignata die conuocato ad certum locum, quaſi legem diuinitus miſſam, in ſignis ac prodigijs accepturo, columba quę in vicino erat, ad hoc ipſum fallaciter edocta, ſuper humerum eius ſermocinantis aduolans ſtetit, & in eius aure iuxtà morem grana inibi repoſita comedens, quaſi verba legis ei ſuggerere ſimulauit; & taurus ſimiliter ad hoc ipſum cõſuetudine quadam edoctus, vt de manu eius pabulum acciperet, ad vocem eius coram populo venit, & quaſi legis noua mandata cęlitus miſſa, quæ ipſe cornibus eius alligauerat, detulit, vt Antonius Geufræus tradit interprete Gulielmo Godelæuo. Plutarchus in eo volumine, in quo diſputat, terreſtrianè an aquatilia plus ſapiant, è natura ait bouis eſſe, cùm ex feritate ad manſuetudinem traductus eſt, vt ad parendum facilis ſit. Equidem ſolis plerumque bubulci adhortationibus duriſsimos tolerat labores, vel ſaltem ſtimuli motu, vel leui incitatus ſcutica, vt Sophocles ait interprete Georgio Ratellero.

Non enim his qui corporis
Sunt mole vaſta atq; ſpatioſis præditi
Humeris, oportet maxime niti viris,
Verum magis prudentia qui præualet
Vbique dominantur; ita vaſto corpore
Bos ſemitam in rectam leui compellitur
Flagello,

Docilitas.
In Geopon.

Non ſolùm verò manſuefacti faciles ſunt ad parendum, ſed & docile acquirunt ingenium, id quod non ſolùm in arando oſtendunt, ſed in trahendis potius plauſtris. Ipſi enim nullo ſæpe duce viam norunt, domumque reuertuntur. Florentinus author eſt, agnoſcere vocem bubulci, iuſſiſq; armentarij aut præfecti parere & obſecundare. Campos ſteriles fœcundis diſtinguere norunt: hos enim arare, ſteriles nolle Martialis innuit, quaſi ex iſtiuſmodi labore nullum expectent fructum, etſi labor quàm in illis longè ſit remiſſior;

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

A

In ſteriles campos nolunt iuga ferre iuuenci,
Pingue ſolum laſſat, ſed iuuat ipſe labor.

Mirum verò in primis eſt, quod ex Cteſia Cnidio Plutarchus, & Aelianus de Suſianis bobus memoriæ prodiderunt. Suſis (inquit ille) boues ſnut, quæ regium ibi hortum rigant portatilibus hauſtris, quorum numerus eſt definitus, & quæuis bos quotidie centum id genus vaſa aquæ plena eò portat; plura vt portet, nulla ratione, ne vi quidem vlla efficies. Nam ſæpe quidem tentatum eſt, ſed bos, vbi conſtitutum numerum abſoluit, ſubſiſtit, neque amplius progreditur: ita accuratè ſummam concipit, & in memoria conſeruat. Ille verò: Suſidas boues (inquit) numerandi ſcientiam tenere Cteſias ſcribit. Nam Suſis regi ſingulæ quotidie centum cados in hortos ſicciores & minus riguos hauriunt; quem quidem laborem, ſiue quòd ſit eis certus & conſtitutus, ſiue etiam quia diù multumque in eo ſe exercuerint, promptiſſimè obeunt. Nullam enim earum ad opus remolleſcere videres. Ad alterum verò ſupra quàm diximus, cadum exhauriendum nec verberibus nec blanditijs inducere poſſis. Memoria itaq; in eis minimè fluxa ac labilis eſt. Id quod ijdem rurſus ſcriptores etiam innuunt. Nam Plutarchus eodem volumine in theatris mirabiles addiſcere mores aſſerit; **B** Aelianus verò profitetur boues inſtitutos ſeſe in theatris inclinare & erigere, & motus vel homini ipſi difficiles ſaltare: Idem tradit ad feretrum portandum, ſub iugum miſſum quietum manere, ſiue velis illos erecto capite quieſcere, ſiue ad terram inclinato abijci, tum in ceruice & dorſo puerum puellamuè geſtari pati: equidem & vidiſſe ſe, qui ſupra nihil ſe commouentes tauros ſaltarent. Habent item illatæ iniuriæ memoriam, vt idem Aelianus teſtatur, bouem licet manſuetum inquiens, non facilè tamen illius qui ſibi ſtimulos admouet, obliuionem capere: at iniuriam animo ac memoria vel longiſſimo interuallo continere, pœnas pro maleficio ſibi illato ſumere. Nam cùm eſt ſub iugum (inquit) miſſus, loriſq; conſtrictus, quodammodo ſimilis eſt homini in vincula coniecto, & ſe quidem trahi, quo impellitur, acquieſcit. Vt verò ſolutus eſt, aliàs ad bubulcum verſus pedem ſuum laxans, aliquod illius membrum contriuit; aliàs ſæpe in cornua incitatus, incurſu illum interfecit: cùm tamen in cæteros ſubito manſuetus exiſtat, ac quietus in ſtabulum ingrediatur, neque enim ferus in eos exiſtit, qui iram ſibi non mouent. In Cypro ſibipſis medicos eſſe boues, ſuprà oſtenſum eſt, contra nimirum tormina, humanis ſibi mederi excremẽtis. Nam aliàs tetros odores non perferunt, imo ne proprij quidem excrementi, ſi Aeliano credimus. Scribit namque boum, **C** ne in area ad trituram accommodata ſpicas interim edant, dum proculcant, nares bubulo fimo illini: hacq; aſtuta machinatione perfici, ab illarum vt ſeſe eſu abſtineant: atque hoc nimirum animal ab huiuſmodi tetri odoris aſperſione deterritum, nihil, ne ſi fame quidem acerrima premeretur, vnquam edere. Valere auditu præ cæteris animantibus creditur, vnà cum ceruo, quamuis Ariſtophanis Scholiaſtes, vt in Aſini hiſtoria annotauimus, murem & aſinum præferant: ſuperari vero à tauro ceruum, quandoquidem ceruus, etſi acerrimi ſit auditus, tantiſper tamen eo excellere, quàm diu arrectas auriculas tenet, at vbi eas dimiſerit, non ſolùm non præſtare auditu, verùm etiam laborare ſurditate: in tauro autem aures ad audiendum promptas eſſe, ac præſertim eo tempore, quo fęmina pruritu exagitata mugierit, audit enim eius vocem quantumlibet per triginta ſtadia abfuerit, vt Aelianus teſtatur. Quærendum ergò nunquid Mithridates Ponti rex hanc ob cauſam ceruum, & taurum vitæ ſuæ cuſtodes adhibuerit, quamuis accedentem ex ſola ipſius reſpiratione agnouiſſe idem Aelianus dicat. Mithridates Ponticus (inquit) cùm ſomnum caperet, ſui corporis cuſtodiam non modò armis & ſatellitibus excubitoribus committebat; ſed & tauro & equo & ceruo, quos mãſuefactos habebat. Ij enim ad cuſtodiam eius dormientis aduigilantes, ſi quis accederet, illius ſenſum **D** ex ipſa reſpiratione, quàm mox percipiebant, atque ille mugitu, alter hinnitu, alius ſua propria voce, eum à ſomno excitabant. Ne quis verò inſomnes eſſe boues exiſtimet: non ſolùm enim dormiunt, ſed ſomniant etiam, vel Ariſtotele etiam teſte, quemadmodum genus omne quadrupedum, quod animal parit. Idem ait vaccas purgari menſtruis, menſura quidem amplius quàm oues, & capras; proportione verò multo minus, minus item quàm equas: purgari autem cùm coitum affectat, quantum heminę dimidium, aut paulò plus: eſſeq; tunc potiſſimum coeundi tempus cùm purgatur. Ait item eaſdem acriorem quàm tauros vrinam reddere: reddere etiam tenuiorem, cum gerit in vtero, idq; cùm cæteris animantibus commune habere, tunc autem temporis tenuiorem eſſe, quia aliàs cum ea ſanguis menſtruus expurgetur. Bibere more equorum, aliorumq; omnium quorum dentes continui ſunt, nimirum ſorbendo; quo modo Ichthyophagos quoque bibere Strabo teſtatur. In edendi more à capris & ouibus diſcrepat: hæ enim ſumitates tantum herbarum depaſcuntur, ita vt multum de ipſis remaneat: bos verò ad radices vſque eas depopulatur. Hinc elegans illa comparatio Balac regis Maobitarum: *Videns autem Balac filius Sephor omnia quæ fecerat Iſrael Amorrhæo, & quod pertimuiſſent eum Maobitæ & impetum eius ferre non poſſent, dixit ad maiores natu Madian: Ita delebit hic populus omnes qui in noſtris finibus commorantur, quomodo ſolet bos her-*

bas

De ſolert. animal.

Memoria.

Lib. 4. c. 35.

Iniuriæ memoria.

Vbi ſibi ipſis medici.

Tetros odores oderunt.

Lib. 4. c. 25.

Auditus.

Lib. 10. c. 27.

Taurus cur Mithridatis cuſtos.

4. Hiſt. c. 10.

Dormiunt, & ſomniãt.

Menſtrua purgatio.

Vrina vaccarum.

Vt bibunt.

Lib. 16.

Vt edant.

Num. 22.

An patientes caloris & frigoris.

bas ad radices carpere. Caloriſnè an frigoris patientiores ſint, non facilè dixerim. Columella quidem omnis extremi frigoris tolerantiorem equino armento vaccam eſſe ait, ideoq; facilè ſub dio hybernare. Aliàs verò inquit: Tolerat frigus hoc armenti genus, & poteſt facilè hybernare ſub dio: prouidendum verò quo ſe recipiunt, frigidus locus ne ſit: algor enim eas & fames macreſcere cogit. Et Heſiodus Ianuarium menſem bobus inimicum eſſe cecinit in eo volumine, quod opera & dies inſcribitur: E

Οὐκ αἰεὶ θέρος ἐσσεῖται : ποιεῖσθε καλίας.
Μῆνα δὲ λεναιῶνα κάκ' ἤματα, βούδορα πάντα.
Τοῦτον ἀλεύασθαι, ideſt,
Non ſemper æſtas erit, facite nidos.
Menſem verò Ianuarium, malos dies, bobus nocentes omnes,
Hunc vitate.

LIBIDO. COITVS. PARTVS.

F

QVANTA tauri ſit in Venerem rabies, ſatis quodammodo indicatum eſt, cùm de atrociſſimo quod pro amata ſuſcipiunt iuuenca certamine ageremus. Ariſtoteles author eſt, coitus tantùm tempore cum fæminis paſci. cæteroſq; oppugnare mares: cæteris verò temporibus mares inter ſe conuerſari, idque coarmentari appellari. Huc ſpectat illud Ouidij in Faſtis:

Depoſita ſequitur taurus feritate iuuencam:
Quem toti ſaltus, quem nemus omne tremit.

Negat Plinius taurum ſæpius quàm bis die inire: ſed hoc quidem verum erit, ſi iam de annoſiore accipiamus. Seniores enim (vt inquit Ariſtoteles,) nec ſæpius quidem fœminam eandem, eodem quidem ſuperueniunt die, niſi ex interuallo: at iuniores & eandem ſæpius cogunt, & pluries petunt, ac ſuperueniunt, vigore ſuæ ætatis. Quò ſpectat hoc Horatij in anum libidinoſam.

Pereat malè quæ te
Lesbia quærenti taurum monſtrauit inertem.

G

Penis tentigo,

Quamuis taurum hic pro ipſo libidinis inſtrumento quidam etiam accipiant, vt aliàs oſtendimus. Tanto ardore genitalem neruum contendit ad vaccam adiunctus, vt ſine motu ſemen emittat, & ſi à muliebri genitali neruus in aliam corporis partem aberrauerit, vaccam rigidiſſima intẽtione vulneret, vt teſtatur Orus Apollo. Vſq; adeò verò illi ſemen promptuarium eſt, vt exectũ vaccam impleuiſſe Ariſtoteles tradat: quem locum quodammodo commentans Scaliger: non mirum (inquit) ſi taurus Ariſtotelicus exectus, impleuit vaccam. Potuit enim ſemen in vaſis vltimis viuificum continere: quanquam haud ſcio, cuinam omnium animantium, ſi ei partes illæ abſcindantur, aut eximantur, tanto in dolore poſſit excitari Veneris appetitus. Cauſam tantæ libidinis Philoſophi ſtatuunt, abundantiam atque exuperantiam caloris. Collumellæ iudicio vnus mas quindecim vaccis abundè ſufficit. Sed Varro multò plures tribuit, inquiens habere ſe tauros totidem, quot Atticus, ad matrices ſeptuaginta, duos, vnum anniculum, alterum bimum. Hoc ſecundum aſtri exortum ſe facere, quod Græci vocant Lyram, fidem Latini: tum denique tauros in gregem redigere. Si deſit quam amet, marceſcit. Teſtis eſt Seneca. *Taurus armento pereunte marcet.* Virgilius idem indicat:

Exerc. 246.

Cur libidinoſus.

In Oedipo.

Egl. 3.

H

Eheu quàm pingui macer eſt mihi taurus in aruo,
Idem amor exitium eſt pecori, pecoriſque magiſtro.

Ouidius de Polyphemo & Galatea;

Nec tu Galatea moueris.
Talia ne quicquam quæſtus, (nam cuncta videbam)
Surgit, & vt taurus vacca furibundus adempta,
Stare nequit, ſyluaque & notis ſaltibus errat:

2. de remed. amor.

Idem aliàs rurſus:

Non facile eſt taurum viſa retinere iuuenca,
Fortis equus celeri ſemper adhinnit equæ.

2. de Arte.

Et rurſus:

Læta ſalitur ouis, tauro quoq; læta iuuenca eſt.

Cur à vaccis ſeparentur.

Ne itaq; in perpetua verſentur libidine, amoreuè, à vaccarum armento ſeparari debent, & ex oculis earum eripi, quoniam continuus aſpectus ad libidinem incitat, vt Virgilius ait;

Georg. 3.

Sed non vlla magis vires induſtria firmat,

A *Quàm Venerem & cæci ſtimulos auertere amoris*
Siue boum, ſiue eſt cui gratior vſus equorum:
Atque ideo tauros procul, atque in ſola relegant
Paſcua, poſt montem oppoſitum, & trans flumina lata,
Aut intus clauſos ſatura ad præſepia ſeruant
Carpit enim vires paulatim, vritq; videndo
Fœmina, nec nemorum patitur meminiſſe nec herbæ.

Quæ ſanè ratio, ſic ad firmandos tauros valet, vt procul abſint à vaccis, quarum, vt dictum eſt, aſpectu Venereis concitantur ſtimulis, nec viribus validis poſſunt augeri, eadem ad hominum mentes, eorum puta, qui taurorum more, in Venerem proni ſunt, ſanandas, perutilis reperitur: nimirum, vt ſe longiùs remoueant, ne videri queant, quarum aſpectu ſaucientur, & inde amoribus earum dies noctesq; ſollicitentur. Cuius præcepti magiſtrum, vel conſilij ducem habemus Propertium, cuius verſiculos memoria digniſſimos accipe: *Lib. 3.*

Magnum iter ad doctas proficiſci cogor Athenas
B *Vt me longa graui ſoluat amore via.*
Creſcit enim aſſiduò ſpectando cura puellæ,
Ipſe alimenta ſibi maxima præbet amor.

Omnino quid tam in genere quoq; noſtro, ideſt, humano, verum eſt, quàm feminam vrere, dum videtur? præſertim ſi quàm eximia pulchritudo tacitè commendauerit. Tales fœminæ oculis dolores inurunt, de quibus Alexander Magnus. Cum enim (author Plutarchus) poſt Perſas ſubactos intueretur captiuas, & forma & magnitudine corporis excellentes, inquit: ὡς εἰσιν ἀλγηδόνες ὀμμάτων αἱ περσίδες: Democritus, vt ſcriptum inueni apud Tertullianum, excæcando ſemetipſum, quod mulieres ſine concupiſcentia aſpicere non poſſet, & doleret, ſi non eſſet potitus, incontinentiam emendatione profitetur. Retulit hoc ex Plutarcho opinor, libello de curioſitate. Huc refer illud eiuſdem poetæ: *Aſpectus cõtinui noxæ.* *Apoleg. c. 45*

Vt vidi, vt perij, vt me malus abſtulit error. *Egl. 8.*

Plotinus ἔρωτα ἀπό τῆς ὁράσεως ab aſpectu ſeu viſu deductum putat: ſiquidem plerumque amor ab C aſpectu naſcitur; quod item confirmat Græcorum perœmia, ἐκ τοῦ ὁρᾶν γίγνεται τὸ ἐρᾶν. Idipſum ait etiam Propertius.

Si neſcis, oculi ſunt in amore duces.

Et multò explicatiùs: *Lib. 1. Eleg. 1.*

Cynthia prima ſuis miſerum me cepit ocellis
Contactum nullis antè Cupidinibus,
Tum mihi conſtantis deiecit lumina faſtus,
Et caput impoſitis preſſit amor pedibus.

Sed reuertor ad tauros, quorum etſi tam effrenis ſit in Venerem concitatio, à conceptu tamen ipſius vaccæ, modeſti, caſtique nihil vlterius tentant, vt Orus teſtatum reliquit, cuius rei tamen cauſam in vacca à multis poni Pierius ait, quæ videlicet taurum propter rigorem illum genitalis, nimiamque tentiginem, veluti cerua etiam, necnon teſtudines faciuut, raròpatiatur: vnde dixerit Horatius de fugitiua puella: *Taurus à grauida abſtinet.*

Nondum ſubacta ferre iugum poteſt
D *Ceruice, nondum munia comparis*
Aequare, nec tauri ruentis
In Venerem tolerare pondus
Circa virentes eſt animus tuæ
Campos iuuencæ, nunc fluuijs grauem
Solantis æſtum, nunc in vdo
Ludere cum vitulis ſalicto
Prægeſtientis: tolle Cupidinem
Immitis vuæ &c.

Sed enim ſpectandum hoc exemplum continentiæ (inquit Pierius) habere cauſam in tauro manifeſtum eſt ex eo, quod is ſponte à conceptu, diuortio quaſi facto ſecubat, ac vt in Epiro maximè videre eſt, trium plerumque menſium ſpatio non apparet, ſed errabundus, vt apud Virgilium eſt, *Continentiæ exemplum.*

Latus niueum molli fultus hyacintho
Ilice ſub nigra pallentes ruminat herbas.

Et vt ait Ariſtoteles, ἀτιμαγελεῖ, hoc eſt, ſeorſum à vaccarum conſortio, grege, conuictuque paſcitur: atque ita fortaſſis intelligendus Theocritus, dum inquit, ἔβα καὶ ταῦρος ἀν᾽ ὕλαν, ideſt, *in ſyl-*

nam

6. Hiſt. 18.
Vaccarũ libido.
Egl. 8.

E *uam abſceſſit taurus.* Haud minus modò famoſa eſt vaccarum ſalacitas, & in Venerem concitatio. Teſtatur Ariſtoteles, libidine adeò accendi, vt bubulci eas tenere, & capere nequeant: inditiumque ſuæ libidinis indicare genitalis ſpecie prominentiore. Crebriùs mingere, more equarũ. Tauros etiam ſuperuenire, & ſequi ſedulò, & aſſiſtere. Turgere ad coitum prius minores, quàm maiores. Addit Virgilius, cùm vritur, taurum anxiè inueſtigare; Canit autem:

Talis amor Daphnem, qualis cùm feſſa iuuencum
Per nemora, atque altos quærendo bucula lucos
Propter aquæ riuum, viridi procumbit in vlua
Perdita, nec ſeræ meminit decedere nocti,
Talis amor teneat, nec ſit mihi cura mederi.

Lib. 1. de arte.

Sic Q. Calaber de Aenone mortem ſibi illatura: Vt quando per montes iuuencam tauri amore captam animus extimulat, vt celeribus pedibus impetuoſe feratur: hæc igitur amore æſtuans non metuit paſtorem, nam fertur impetu nemini reſtringendo, ſi alicubi in virgultis conſuetum taurum conſpexerit: ſic illa impetu abrepta longum confecit iter, &c. Addit Ouidius coram tauro exultare, amoriſque ſui ceu lætitia quadam indicium præſtare, agens de Paſiphae tauri amore pereunte; F

Ah quoties vultu vaccam ſpectauit iniquo,
Et dixit; domino, cur placet iſta meo?
Aſpice vt ante ipſum, teneris exultat in herbis,
Nec dubito, quin ſe ſtulta placere putet.

Quando coitum appetit.
Venus Vrania.
Qua ætate coire incipiant.
Mulieres quæ vaccæ dicantur.

Aelianus addit, cùm appetit coitum (appetere autem non diutius quàm tres horas) tum quàm maximum mugitum edere: quaſi nimirum eo inuitet marem ad coitum. Idem alicubi tradit, in Aegypti vico qui Schuſſa nuncupetur, non magno quidem, ſed certè eleganti, Venerem religiosè & ſanctiſſimè coli, Vraniæ nomine: atq; vaccam etiam ideo venerari, quia affinitatem & conuenientiam cum ipſa dea habere exiſtimetur. Etenim huiuſmodi beſtia (inquit) tantopere ad Venerem incitata eſt, vt cùm maris mugitum audit, ad coitum vehementiſſimè exardeſcat: atque adeò, vt harum rerum experientes confirmant, taurum à triginta ſtadijs ipſo mugitu amatoriam ſignificationem, quaſi teſſeram Veneris dantem, exaudiat. Cæterùm omnia iſthęc tolerari in matura ætate iſtius beſtiæ poſſint: at Ariſtoteles author eſt iuuenculam aliquando anniculam peperiſſe, vt educari, augerique, quantum genus exigeret, licuerit: recentiorem verò quàm anniculam non pati Venerem, niſi G oſtento. Iam enim vel quarto ętatis menſe coiſſe, perſpectum eſſe. Ex hac vaccæ in Venerem concitatione fluxit, vt libidinoſiores mulieres, iuuencas aut vaccas olim dicerent. Sic Helenam Oenoe in epiſtola ad Paridem apud Ouidium iuuencam appellat, inquiens:

Graia iuuenca venit, quæ te patriamque domumq;
Perdat, Io prohibe, Graia iuuenca venit

Lib. 1. de arte.

Nec aliam ob cauſam Io & Prœtides in vaccas conuerſæ ſcribuntur, niſi quia factæ ſunt impudicæ: De Io ſic idem poeta:

Nec fuga lanigeræ Memphitica templa iuuencæ,
Multas ipſa facit, quod fuit illa Ioui.

Luctus tempus apud Romanos.
Lib. 2.
In milite.
In Caſſandra.

ideſt, multas mulieres facit vaccas, ſiue impudicas, ſicuti ipſa fuit, cùm ſui copiam Ioui faceret. Atque hinc puto etiam fluxit mos ille Romanorum antiquiſſimus, & à Numa inſtitutus, vt Plutarchus author, vt ſi quæ mulier intra decimum menſem (longiſſimum enim luctus tempus decimo menſe fuit terminatum, ac tam diu etiam mulieres à morte maritorum viduæ permanebant,) iterum nupſiſſet, eam leges Numæ prægnantem vaccam immolare iuberent. Nos hodieq; impudicas H feminas, maximè ipſa ſcorta quæ ſine vlla verecundia corpora ſua proſtituunt, vulgò vaccas nuncupamus, etiam ex antiquitate: in comedijs quippe Ariſtophanis comperitur fuiſſe Athenis meretriculas celebres Cynnam & Salauaccham, vt Cælius annotauit, qui obeliſcos buporos, quorum mentio eſt apud Herodotum, magnos interpretatur, (quia βου, particula in compoſitione ſæpenumero magnitudinem innuit, vt ſuo loco dicetur,) & Vallam ridet, qui aſſandis bobus aptos reddidit: ſed cùm eos Rhodopis ex meretricio quæſtu ditata eos fecerit & Delphis dicarit, & πόρος quandoque etiam ſignificet quęſtum aut prouentum, βούποροι fortaſſis dicti fuerint, quaſi ex vaccino ſiue meretricio reditu facti. Eſt & iunix à Plauto pro meretricula ſumpta his verbis:

Eadem illi inſidias dabo,
Quam mox horſum ad ſtabulum iunix recipiat ſe à pabulo.

Iuuenca occultinuba.

Eodem ſenſu Lycophron iuuencam occultinubam vocat Cillam, quæ cum Priamo occultam aliquando habuerat amicitiam:

Ἵν᾽ ἄλμα πάππου, καὶ χαμευνάδος μόροι
Τῆς λαθρονύμφου πόρτιος μεμιγμένοι.

Σκύ-

A Σκύμνωνκεχυνται, ideſt,

Vbi ſaltus aui & meretricis fata
Iuuencæ occultinubæ cum vitulo
Confuſa ſunt.

Inuenio denique πεζὰς μόσχους pro meretriculis vſurpari ignobilioribus, quæ organa muſica non habent, quaſi pedeſtres dicas. Atque hinc pudenda muliebria βυβάλιον, virilia ταῦρον veteres dixerunt. Cæterùm haud ſcio quàm verè mulieres nimia prurientes libidinis titillatione vaccæ dici queunt. Illæ enim ſemper, in otio, in negotio, & in ſomno etiam virum appetunt, cùm vaccæ, ſi Aeliano credimus, non diutius quàm tres horas appetant, & niſi taurus trium illarum horarum ſpatio accurrerit, in aliud certum tempus, naturam claudunt. Mulieres inſuper grauidæ ad partum vſque virum admittunt, vaccæ verò nullo poſt conceptum tempore: concipit autem primo plerumque initu. Quòd ſi verò conceptio pererrauerit, viceſimo pòſt die marem repetit, vt Ariſtoteles & Plinius teſtantur. Fit item vt libidinem in ea excitare, atque ad coitum inuitare cogamur. Mulieres verò, cur non maritos ipſę inuitent, pudor retinet. B Si autem vacca, vt taurum appetat, volueris, ſalſam bouis carnem iuglandis magnitudine, in os ei ingeri Geoponici iubent: Vel, cùm vitulus menſis vnius ætatem attigerit, ſalem vaccæ lingendum tam calefacito, quàm ferre calidiſſimum manu potes, & quater aut quinquies vaccæ offerto, mox taurum deſiderabit. Nos vulgò herbam toram quaſi taurinam vocamus orobanchen, quòd vaccæ ea deuorata (vt paſtores facto periculo atteſtantur) ſtatim taurum adeant. Torpet & taurus quandoq; ad coitum: Quod ſi contingat, Quintilij præcipiunt, vt caudam vramus ceruinam, conteramuſque ac lęuigemus cum vino: eoq; remedio pudendum tauri atque teſticulos vngamus, quo facto confeſtim ad inſaniam vſque in Venerem prurituram pollicentur; idque haud in tauris duntaxat, ſed in ipſo quoque hominum genere vſu euenire. Columella verò quod ſi aut vacca coitum recuſat, aut taurus non appetit elici cupiditatem ait, odore genitalium admoto naribus. Ijdem Quintilij, ſi vacca non exceperit tauru, præcordium ſquillæ, hoc eſt, tenerrimas ſquillæ partes, atque (vt quiſpiam dixerit) ipſum pingue aqua tundi iubent, exque eo, vt fuerint abſterſi, vaccarum ſinus inungi. Quod ſi verò tauri nimium pruriant, oleum illitum ſoluere pruritum. C Si dextrum genu arctiſſimè ligetur, coire (inquit Mizaldus) non poterit, etiamſi ante oculos vaccam habuerit laſciuo mugitu illum ad copulam inuitantem. Vaccæ cùm in Venerem concitantur, & taurum appetunt, ταυριᾷν dicuntur, quaſi taurire dicas, ſicut καπρᾷν, ideſt, ſubare cùm ſcrophæ libidine accenduntur, & aprum deſiderant: vtraque enim hæc verba de fæminis tantùm dicuntur, non etiam de maribus, vt quidam crediderunt. Quod modò attinet ad ipſum coitum: hic teſte Ariſtotele laboroſior eſt, quam equi: idem reddens rationem, cur bos vno initu vaccam impleat, ait id fieri meritò, quoniam agit, (inquit) tam vehementer, vt fęmina vix tolerans ſuccumbat, quam ob rem Plinius ingredi in conceptu tradit: hucque fortè ſpectat illud Ouidij:

Mulieres impudicæ an rectè vaccæ dicendæ.

Vacca vt taurum appetat.

Herba tora.

Taurus vt excitetur ad coitum.

Coitus.

Lib. 2. de arte.

Ferre nouæ nares taurorum terga recuſant
Aſſiduo domitas tempore fallit odor.

Hoc verò Virgilij dictum:

Egl. 1.

Paſcite, vt ante boues pueri, ſubmittite tauros,

dictum quidam volunt per epiſinalaphen, pro ſupermittere: nec enim ſaliendis vaccis tauri propriè ſubmittuntur, ſed ſupermittuntur. Aliter tamen (inquit Pontanus) explicari illud verbum poteſt, nempe ſubſtituere, quo nimirum ſignificatu id accepit Iuſtinianus his verbis: D *ſed ſi gregis vſum fructum quis habeat, in locum demortuorum capitum ex fœtu fructuarius ſubmittere debet.* Eſt autem teſte Ariſtotele tunc potiſſimùm coeundi tempus, cùm fæmina à menſibus purgatur. Et quamuis iuuenca aliquando annicula pepererit, vt ex eodem diximus, ſuadet tamen Varro, vt non minores ineantur, quàm bimæ, vt trimę pariant, eoq; melius ſi quadrimæ: pleraſque autem parere ait in decem annos, quaſdam etiam in plures. Palladius etiam inutiles eſſe ſcribit fœtibus, cùm decimum ætatis annum exceſſerunt; attamen ſi ante bimatum conceperint, partum earum remouerę placere, ac per triduum ne laborent, vbera exprimi, poſtea mulctra prohiberi. Nec ante ętatem trimam tauros his oportere admitti. Idem Palladius, cùm dixiſſet, hoc eſſe admirandum, quod fertur, ex boue caſtrato, vaccam, ſi ſtatim admiſeris, concipere: ſi abundantia pabuli eſt in regione, qua paſcimus, author eſt, poſſe annis omnibus in fœturam ſubmitti: ſi verò indigetur hoc genere, alternis temporibus onerandas eſſe, maximeque ſi cædem vaccæ alicui operi ſeruire conſueuerunt. Varro ait, maximè idoneum tempus eſſe à delphini exortu, vſque ad dies quadraginta, aut paulo plus. Quę enim ita conceperit, temperatiſſimo anni tempore parere. Sed Plinius quoque, *coitus,* (inquit) *à delphini exortu ad pridie nonas Ianuarij diebus triginta, aliquibus & autumno: gentibus quidem, quæ lacte viuunt, ita diſpenſatus, vt omni tempore anni ſuperſit id alimentum.* Ariſtoteles ait, tempus admiſſurę

Submittere tauros quid.

Lib. 2. de rer. diuiſ.

Coeundi tẽpus, & ætas apta.

optimum,ſecundum alios,medium veris exiſtere: initiumque coitus pleriſq; quidem menſe Aprili & Maio : ſed nonnullas etiam ad autumnum vſq; tempus coeundi protrahere. Columella verò & Palladius Menſe Iuljo fæminas maribus præcipuè permitti volunt,vt eo tempore conceptos proximo vere adultis iam pabulis edant, quia decem menſium partus ſic poſſit maturo vere concludi.

Quãdo ſponte Venerem appetant.

Nam decem menſibus ventrẽ (inquiunt) perferunt, neque ex imperio magiſtri,ſed ſua ſpõte marem patiuntur. Atque in id ferè quod dixi, tempus, naturalia congruunt deſideria,quoniam poſt vernam pinguedinem geſtientes, & pabuli nimietate exhileratæ laſciuiunt. Cæterùm quemadmodum hoc potiſſimum admittendi tempus probo ob allatam rationem, ita è contrario,vt omnes tunc ad coitum permittantur, improbo: Hinc enim eſt, quod hyemali tempore ac in ipſis etiam bacchanalibus,cùm gulæ maximè incumbimus,tanta vitulinæ carnis ſit penuria. Idem Columella tradit, menſem vnum obſeruari ſolere ante admiſſurã,ne feminæ cibo & potione ſe impleant,ideoque pabuli partem eis ſubſtrahi debere, quòd exiſtimetur facilius graciliores & macras (macreſcẽtes) concipere, ac ſemen attrahere: nimiam verò corporis obeſitatem,ſteriles reddere: Contrà tauros duobus menſibus ante admiſſuram herba & palea ac fœno pleniores facere conuenire, & à fæminis ſecernere,vt vires habeant,& fortiùs ineant. Hoc & armentarios & opiliones obſeruare.

Conceptus ſigna.

Partus.

Concepiſſe cognoſcitur, ſi Ariſtoteli, vt debemus,credimus, cùm menſes ceſſarunt,ſpatio temporis bimeſtri,trimeſtri,quadrimeſtri, ſemeſtri: id tamen difficile perceptu eſſe ait,niſi quis iam dudum ſecutus,aſſuetuſque. Ferunt ventrem menſes decem teſte Varrone, decimo pariunt. Plinius negat, quicquid antea genitum eſt,vitale eſſe:eſſeq; authores,qui dicant, ipſo complente decimum menſem die,parere. Ariſtoteles ait,quàm diu viuunt,coire,& parere:parere ſingulos,raroque geminos. Alibi etiam ait: Ferunt vterum menſes nouem, decimo pariunt. Sunt qui decem totos menſes exceptis paucis diebus affirment. Quod autem in lucem præcurrerit hæc tempora,id abortiuum eſt, vitaleque minimè, etiamſi paulò maturauerit partum: præmolli namque; imperfectaque vngula prodit. Hæc ille. Adieci iconem qua vituli ſitus in vtero exprimitur:item alias duas,quibus ſecundina ſeu mẽbrana vteri interna,qua fœtus contineri ſolet,cum ſuis cotiledonibus, externaq; oſtenditur.

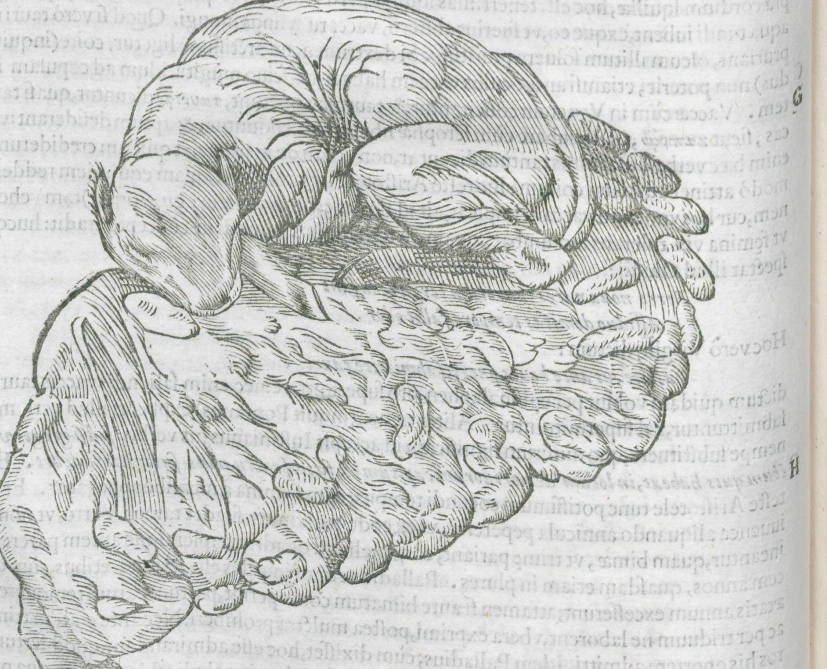

A

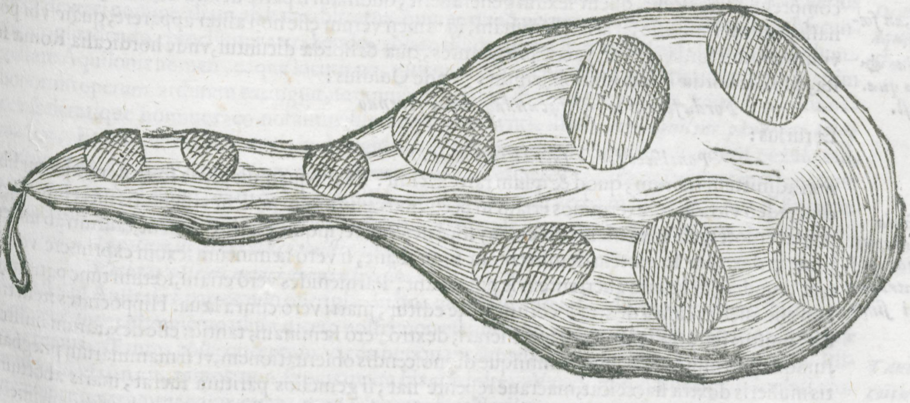

B

C

D

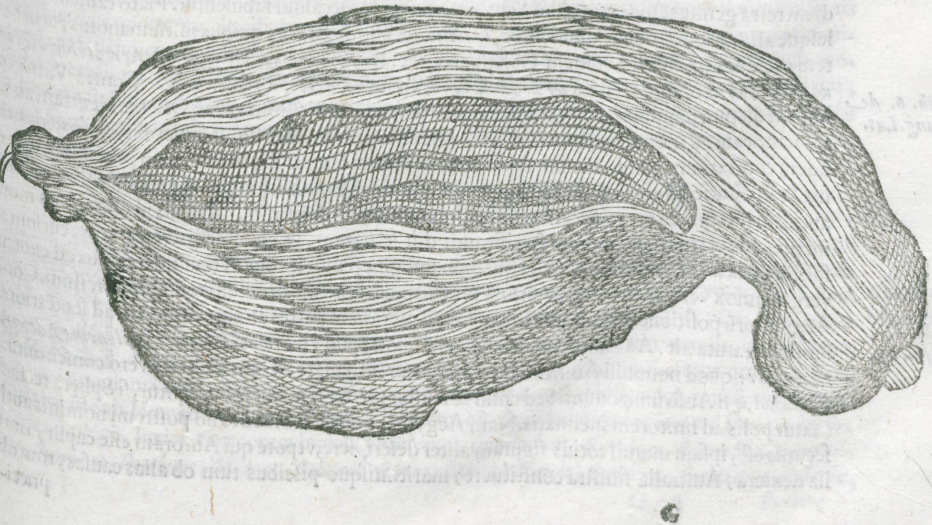

E

ditur. Negatur vacca ante partum, lacteſcere. Quamuis verò ſingulos pariat, raroque binos, ętate tamen Ptolomæi iunioris, vacca quædam, teſte Diogeniano eodem partu ſex edidit vitulos: miraque eſt harum animantium in Hiſpaniola fœcunditas, nam vt Franciſcus Lopezius tradit, plerumque binos pariunt, & vndecimo menſe taurum admittunt.

Lib. 2.

Gemelli vna tantum parte feruntur.

Lib. 12. c. 2.

Hoc itaque mirum fuerit, etiam ſi geminos ferant, vtrumque tamen niſi dextra vteri parte ferri, quod teſtatur Plinius his verbis: *Boues grauidas negant, prӕterquam dextero vuluæ ſinu ferre, etiam cum geminos ferant.* Agriculturæ authores Varro, Columella & Africanus tradunt, mas vbi iuuencam ſuperuenit, certis ſignis comprehendere licere, quem ſexum generauerit, quoniam ſi parte dextra deſiliuit, marem feminaſſe, manifeſtum eſſe; ſi læua, fæminam, id tamen verum eſſe non aliter apparere, quàm vbi poſt vnum coitum fordæ, (ideſt, vaccæ prægnantes, quæ & hordæ dicuntur, vnde hordicalia Romæ feſta, quo die hordæ boues immolabantur. Vnde Ouidius:

Mas, an fœmina.

Forda & horda quæ.

4. Faſt.

> *Forda ferens bos eſt, fœcundaq; dicta ferendo*

Et rurſus:

> *Pontifices forda ſacra litate boue.)*

F

non admittunt taurum, quod & ipſum raró accidit. Nam quamuis plena fœtu non expletur libidine, adeò vltra naturę terminos etiam in pecudibus, plurimum pollent voluptatis illecebrę.

Maſculæ prolis typus.

Partus quãdo patri aut matri ſimilis.

Aegyptij ſacerdotes, vbi maſculam prolem myſticè deſcribere (inquit Pierius) vellent, taurum ab inſcenſione in dextram ſe partem demittentem figurabant, ſi verò fæmineum ſexum exprimere voluiſſent, eundem in læuam auertentem ſe pingebant. Parmenides verò etiam, fœtum tunc patri ſimilem eſſe aſſerit, cùm à dextra locorum parte editur, matri verò cum à læua. Hippocrates item tradit, ſiniſtro teſte obligato marem generari, dextro verò fæminam; tantiq; eſſe dextrarum ſiniſtrarumque partium in maribus fæminiſque dignoſcendis obſeruationem, vt ſi mammarum prægnantis mulieris dextra flacceſcat, macraue repentè fiat, ſi gemellos paritura fuerat, maris abortum fieri putent: ſi verò ſiniſtra macreſcat, fæminam deperdi.

Ex dentibus amiſsis coniecturæ.

Quin & Onirocritæ hæc eadem intelligunt, cùm imaginari dextra parte dentes amiſſos, marium conſanguineorum obitum ariolantur, ex ſiniſtra verò fæminarum. In dextra autem parte vteri materni ſæpius moueri mares, in læua verò fæminas conſtat. Albertus ſibi compertum ait, mulierem quandam fæminas tantùm parere ſolitam ea de cauſa, quòd à conceptu ſemper in læuum latus decumberet: admonitam verò cœpiſſe in dextram conquieſcere, ac ſolos deinde mares genuiſſe.

G

Neque verò diſſimulandum, quod ad Aegyptiorum commentum facit, Septentrioni vim maſculam ineſſe, quod neque quidem Ariſtoteles diſſimulauit: docet enim is, ſi maſculos plures creari volumus, admiſſuræ tempore dies ſiccos & halitum Septentrionis eligendum, & contra eum ventum greges paſcendum, ſin verò fæminas generari velimus, Auſtri captandos flatus & in eum paſcua dirigenda, quod vis in eo vento muliebris inſit. Africanus quoque hanc rem tangit, dum ait: *ſi marem velis, Aquilone ſpirante admiſſuram faciendam: ſi fæminam, Auſtro.*

Septentrionis vis in generatione marium.

De dextra læuaq; mundi parte diſceptatio.

Sed enim de dextris læuiſq; mundi partibus magnum eſt inter authores diſſidium. Vnà enim cum Aegyptijs, dextras mundi partes ſolſtitiales, ſiniſtras brumales intelligit Empedocles, de quo ita Galenus: Εμπεδοκλῆς δὲ δέξια ἔιναι τὰ κατὰ τῶν θερινῶν τροπικῶν; ἀριστερὰ δὲ κατὰ τῶν χειμερινῶν. Neque deſunt, qui primas olim fæminas ad ortum & meridiem terra genitas, mares verò ad Septentrionem, & Occaſum fabulentur. Plato tamen Ariſtoteleſque alia ratione orbem diuidentes, Orientales eſſe dextras, à quibus initium motus; læuas autem occiduas tradidere, vt idem Galenus recitat: Πυθαγόρας καὶ Πλάτων καὶ Ἀριστοτέλης δεξία τοῦ κόσμου ἔφασαν ἔιναι τὰ ἑῶα, ἀφ᾽ ὧν ἀρχὴν ἔιναι τῆς κινήσεως, ἀριστερὰ τὰ ἑσπερία.

Lib. 6. de Ling. Lat.

H

Contrà Varro cœlum ait dictum templum, eius cœli partes quatuor conſtitui, ſiniſtram ab Oriente, dextram ab Occaſu, anticam ad meridiem, poſticam ad Septentrionem. Cui Plinius ſubſcribit, dicens, errantia ſidera contrarium mundo curſum agere, quippe læuum ſemper illo in dexteram præcipitari: quamuis Feſtus anticam eam cæli partem, quæ ad meridiem Sole illuſtratur, dexteram vocat, ita enim anticam interpretatur: poſticam verò ad Septentrionem, ſiniſtram. Alcinous in Græcorum monumentis adnotatum ait, morem ſacrificandi diù ſeruatum, vt circumcurreretur aras, curſum auſpicari ab læuo dextrorſum Zodiaci quadam imagine, cuius motus ſit mundo diuerſus ad exortum vergens; mox verò ab dexteris leuorſum procurrerent, quo motu cælum rotari manifeſtum.

Lib. 1.

Pſal. 89.

Contrà Aegyptiorũ poſitionẽ Titus Liuius dexteras ad meridiem partes augurũ inſtituto, ad ſeptẽtrionem ſiniſtras ſtatuta ait. Ad hanc ſententiam facit, quod apud Hebræos legitur, *Aquilonem & dextrum tu creaſti:* quod nonnulli Auſtrum interpretantur, alij mare. Cum Hebræis verò conſentiunt, & Chaldæi, qui Auſtrum ponunt: Sed enim & Auſter pro mari nõ ineptè accipitur, ſi Sphęra recta ſtatuatur polis ad finitorem inclinatis. Nam Aegyptii, quos Cleomedes nõ poſtremi nominis author ſecutus eſt, ipſam mundi totius figuram aliter deſcripſere, vtpote qui Auroram eſſe caput, Borealia dextera, Auſtralia ſiniſtra conſtituere, maritimiſque piſcibus tum ob alias cauſas, tum ob id

præci-

Aegyptij cur piſcibus abſtinerēt.

A præcipuè abſtinebant, quod Nilum à ſiniſtra Ortum, quippe fæminea fæcundaque parte, in dexteram quippe virilem, ſterilemque (ita enim erant eorum commenta) illapſum, quippe vbi mare ſit, corrumpi dicerent, atque ita dextram oram, hoc eſt, maritimam, conſiderato Aegypti ſinu, perditionis ſymbolum ſtatuebant. Neq; hic diſſimulandum, quod apud Eucherium, vbi de Aquilone loquitur, qui pro Dæmone accipiatur, inuenies eum vocari dextrum, atque ita ipſum quoque ſibi nomen dexteri aſciſcere. Nam & Hieronymus quartis Hebræorum caſtris Aquilonem dexterum appellari tradit, ſed falſum ait nomen, cùm de dæmone eius venti domino intelligatur, qui vndicunque ſiniſter, ſiniſtra omnia mortalibus aggerat appetenda: Cauſam tamen Eucherius ſuper dexteri nomine aliam ab hac arbitratur, quippe quod perperam agere, dexter adſit obſecundando, ſuadendo, procliuiter attrahendo. Nam illud palam eſt, ait, in ſacris literis, diabolum geſtare Aquilonis nomen, eaque locutione, quicquid bonis conatibus aduerſatur, accipi: is enim bonorum operum ardorem extinguit, ac omnia frigefacit: & ob id & infideles & impij, contumaces ſceleratique homines, eo notantur hieroglyphico: vnde illud: *Ab Aquilone pandetur omne malum.* Et quia flatus vehemens quò frigidior, eò magis ignem, in quem inciderit, exuſcitat, B dictum: *Ab Aquilone exardeſcent mala ſuper terram.* Tetigere & poetæ noſtri dexteras læuaſque cœli partes. Sed enim Maro & Naſo, nullius addicti iurare in verba magiſtri, eas non diſtinxere. Lucanus Aegyptiorum adhæſit factioni, & ſententiam ipſe ſuam declarauit eo loco.

Diabolus aquilo dictus.

Ignotum notis Arabes veniſtis in orbem,
Vmbras mirati nemorum non ire ſiniſtras:

hoc eſt, in Auſtrales partes non porrigi. In hoc autem id intereſt, vbi quis vniuerſi ſtatuat caput: quo ſuper argumento plura dicere noſtri non eſt inſtituti, quare iam filum orationis noſtræ repetemus. Taurus poſt conceptum vaccæ nunquam cùm illa coit, vt Orus Apollo teſtatur. Plinius verò etiam ait, tauros non ſæpius quàm bis die inire. Vaccæ non omnes generationi idoneæ ſunt: reperiuntur enim, etiam quæ ſua natura ſunt ſteriles, quas tauras antiqui nuncuparunt. Ioannes Baptiſta Porta, cùm oſtendiſſet mulas veloces ex onagro, & aſina generari, minus peculiare genus, ait eſſe ex tauro, & aſina fortiſſimi muli: nam & quartum (inquit) genus reperitur, quod Gratianopoli, vt ſcribitur, inuenitur, & Gallica voce Iumar appellatur. Geſnerus à fide C dignis audiuit viſum equum ad radicem montis Spelungi in Rhetia ex equa & tauro generatum. Nos autem Ferrariæ vidimus aliquos forma muli, capite vitulino, quibus cornuum loco duo inerant tubercula, indefeſſæ & indomitæ ferociæ, coloris nigri, oculis taurinis. Eo ſpectaculo mirum in modum delectabamur. Audiuimus in aliquibus Galliæ partibus vulgares eſſe, etſi per Galliam tranſiens non viderim. Hactenus Porta. Vacca cùm fœtauerit, ex auena fomentum ſtatim admouetur, vt prorſus liberetur. Si poſt fœturam viribus exhauſta erit, adeo vt conſiſtere vix queat, flores fœni ſacco ſalario infarcti & in aqua decocti, dorſo lumbiſque benè calidi imponantur; bis die ſal offeratur & in Solem progredi permittatur, ac cibus ibidem præbeatur. Columella cùm partum edidit, niſi cibis ſit fulta, quamuis ſit bona nutrix, labore fatigatam, nato ſubſtrahere alimentum aſſerit: itaque & cytiſum viridem (de quo mox,) maceratumque eruum præbendum, vel tenero oleo commiſto, torrido, molitoque, milio, & per vnam noctem lacte macerato ſaliuandum, vel ſi hoc præſidium non adeſt, faba freſa, & vinum rectè tolerare, idque præcipuè in magnis gregibus fieri oportere. Aprili menſe (inquit Palladius) vituli naſci ſolent, quorum matres abundantia pabuli iuuentur, vt ſufficere poſſint tributo laboris & lactis. Ipſis autem vitulis toſtum, molitumque milium cum lacte miſceatur, ſaluiati more præbendum. Varro ait, cùm parere cœperint, D ſecundum ſtabula, pabulum ſeruari oportet integrum, quod egredientes guſtare poſſint: faſtidioſæ enim fiunt. Sed hæc ad curatoris pertinent officium, de quo nunc deinceps dicemus.

Tauri in coitu temperantia.

Vaccæ tauræ dictæ.

Lib. 2. Mag. nat. c. 9.

Muli ex tauro & aſina.

Vacca fœta vt curanda.

CVRATORIS OFFICIVM.

QVO propriè huius pecoris curator, Latinè dicatur, vocabulum in procinctu non habeo, cùm ſit bubulcus ille præcipuè qui bobus vtitur ad arandum, & buſequa, vel bubſequa qui eos ſequitur, quod in eundem ſenſum reſilit. Græci βουκόλον ſignificanter dixerunt, nam etiamſi communiter bubulcum vertant, tamen βουκόλος dicitur, vel tanquam βουκόμος (nam & hippocomum dicimus qui equos curat,) vel quoniam Græci cibum etiam κόλον vocant, vnde & κόλαξ, ideſt, adulator eſt appellatus. Curator iſte ab Homero per pleonaſmum alibi dictus eſt, βοῶν ἐπὶ βουκόλος ἄνηρ, vt αἰπόλος αἰγῶν. Habes multa in lexicis Græcorum bucoli ſynonyma, qualia ſunt, βουτρόφος, βουφορβὸς, βουπελάτης, βουπόλος, βοονόμος, βόοσκος, βοόσσος, βούτης, Atticè: βοσκὸς, βουνόμος, βουνίτης, vel βουνιτὴς,

Curator vt vocatus.

βωνίτης, βοηλάτης; quod tamen poſtremum vocabulum Pollux exponit pro eo, qui boues iugo ſubmittit. E Videtur tamen pro aratore magis accipiendum: ſed poteſt, pro vtroque, vt & bubulcus apud Latinos. Nos curatorem vocabimus, (nam & Cato curatiores dixit boues pro pinguiores, habitioreſque: & alicubi etiam nihil eſſe, quod magis expediat, quàm boues bene curare:) eiuſq; officium ab ipſis inchoabimus vitulis, ſiquidem, vt canit Maro:

Poſt partum in vitulos cura traducitur omnis.

Hic autem à domitura eorum exordium ſumit, de qua nos poſtea, deinde de alimonia ipſorum his verſibus agit:

Vitulorum cura.

Interea pubi indomitæ, non gramina tantùm,
Nec veſcas ſalicum frondes, vluamque paluſtrem,
Sed frumenta manu carpes ſata, nec tibi fœtæ
More patrum niuea implebunt mulctralia vaccæ,
Sed tota in dulces conſument vbera natos.

De ouibus idem præcipit apud Calphurnium Alycon pater Cantho filio: F

Parce tamen fœtis, neu ſint compendia tanti,
Deſtruat vt niueos venalis caſeus agnos

Non conuenit tamen hoc præceptum in omnibus vaccis, cum ſint earum aliæ magnæ, & mediocres, quæ ſobolis tantùm gratia nutriri ſolent, vt vituli ad cultrum, & boues plauſtris, & aratris neceſſarij, ex eis generentur, de quibus poeta loquitur, harum enim lac, etſi ad cibum & conficiendum caſeum vtile ſit, tolli tamen eis non debet, ſed pro nutrimento vitulis relinqui; Aliæ minores ſunt, quę lactis tantùm & caſei gratia nutriuntur; ideoque vituli quindecim à partu diebus occidendi, quod præceptum diligenter obſeruare Batauos intelligo, quorum vaccas paruo, & deformi corpore eſſe ſuo loco dictum eſt. Si matrix amiſit vitulum, ei ſupponere iubet Varro, eos quibus non ſatis lactis præbent matres. Bataui qui ad lac tantum matres alunt, natos quos educare animus eſt, matribus eripiunt, atque ſeorſim lacte enutriunt. Semeſtribus iam vitulis idem Varro furfures triticeos ait obijci, & farinam hordeaceam, & teneram herbam, & vt bibant mane & veſperi curare.

Vituli ne ſugant.

Vetat autem, ne lactentes cum matribus cubent, quoniam ſæpenumero contingit obteri: ad eas verò manè oportere adigi: & cùm redierint è paſtu: cumque creuerint vituli, G leuandas matres, & pabulum viride obijci in præſepibus. Noſtri agriculæ grandiuſculos cum matribus educant in paſcua, ſed ne ſugant, ſtimulo quodam impediunt, vituli capiti ita alligato, vt dū mammas ore contingere cupit, matrem eo pungat, quæ dolore irritata calcibus eum repellit.

Stabulum.

Lib. 3. de re ruſt.

Siue modò de vitulis ſiue de matribus, aut bobus ſermo ſit, ſtabuli in primis ratio habenda eſt, bubilia Latini dicunt, & bouilia, Græci βουστασίας. Quæ qualia eſſe debeant, ex veterum placitis docet Conradus Heresbachius his verbis: Conſtituantur loco ſicco, vel lapide vel glareis, aut arena conſtrata, illa quòd imbres reſpuant, hæc quòd celeriter ſorbeant, tranſmittantque: ſed vtraque deuexa aliquatenus, vt humor ſi incidat, poſſit diffluere & elabi, ne fundamenta parietum, vel vngulæ pedum corrumpantur. Obuertantur autem parti meridianæ, & vt facilè ſiccentur, & frigidis ventis non ſint obnoxia, interim tamē ne egeant Septentrionis & Orientis luminibus, quæ hyemè clauſa, æſtate patefacta refrigerent, ac breuiter, ſi fieri poſſit, vt neque frigore, neque calore infeſtentur, & ab humore ſuſpenſa ſint. Columella duplicia bubilia fieri vult, æſtiua & hyberna, & illa quidem ſine tecto, parietibus altis circumſepta, in quibus ſine violentia ferarum conquieſcant. Lata eſſe oportet bubilia pedes ad minimum octo, vt ſimul ad procumbendum ſit capacitas, ne in anguſtijs conceptum altera alterius elidat, & vt inualida robuſtioris ictus euitet, & bubulcis, atque iugarijs ad circum eundum laxa miniſteria præbeat. H Vegetius bubulia ad focum & orientis cæli regionem ſpectare vult ideo, quod boues lumen & ignem ſpectando minus horridi & manſuetiores fiāt. Ignis autem beneficio naturali pecori amicus, ſiue quod inutilis & peſtifer humor diſcutitur, & exudat, ſiue quod conceptum è paſtu aut opere frigus expellitur, flammarumque halitu interna curari exiſtimant. Plinius tradit, in incendijs ſi fimi aliquid egeratur è ſtabulis, facilius extrahi, nec recurrere oues, boueſq; ferri.

Pręſepia.

Stabula diſtinctis præſepibus, faliſtis, longurijſq; dirimantur. Præſepia non altius edita eſſe cōuenit, quàm vt bubulū pecus ſine incommodo ſtans veſci queat: & ne à vicino pabulum diripiatur, ab vtraq; parte ſingulis pecoribus præſepia clauduntur. Cannabeis funibus alligantur, ne ſe mutuò lædant. Cato clatratas faliſcas habere vult, clatros autem inter ſe oportere pedę diſtare, profiteturq; ſi ita feceris, pabulum boues non eiecturos. Idem Columella hybernę ſtabulationi boum præparare iubet ſtramenta, quæ, (inquit) menſe Auguſto intra dies triginta ſublatę meſſis præciſa, in aceruum extrui debent: quorum defectio cùm pecori, tum agro eſt vtilis: liberātur

Cibus procurandus.

arua ſentibus, qui æſtiuo tempore per caniculę ortū reciſi, plerumq; radicitus intereunt, & ſtramentis pecoris ſubiectis plurimum ſtercoris efficiunt. Hæc cùm ita curauerimus, tum & omne (inquit)

pabuli

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

A pabuli genus præparabimus, dabimuſque operam, ne penuria cibi macreſcat pecus: Leuis autem cura paſcui eſt: nam vt lætior herba conſurgat, ferè vltimo tempore æſtatis incenditur: ea res & teneriora pabula recreat, & ſentibus vſtis fruticem ſurrecturum in altitudinem compeſcit. Ipſis verò corporibus affert ſalubritatem, iuxta conſeptum ſaxis, & canalibus ſal ſuperiectus, ad quem ſaturæ pabulo libenter recurrunt, cum paſtorali ſigno quaſi receptui canitur. Nam id quoque ſemper crepuſculo fieri debet, vt ad ſonum buccinæ pecus, ſi quod in ſyluis ſubſtiterit, ſepta repetere conſueſcat: ſic enim cognoſci grex poterit, numeruſq; cenſeri, ſi veluti ex militari diſciplina intra ſtabularij caſtra manſerit. Quantopere autem ſale delectentur, & ex eius linctu proficiant, tetigimus etiam, ex Bernardino Gomeſio, cùm de bubus Hiſpaniæ loqueremur. Plinius ait, pecudes armentaque & iumenta, ſale maximè ſolicitari ad paſtum, multo largiore lacte, multoq; gratiore etiam in caſeo dote. Paxamus tradit ſalem nutrimentis commixtum, mirè conducere: & Columella eſſe ait non paucos qui largo ſale pabula miſcent. Sotion mandat, vt lotio ipſorum buccas colluamus, adnatam pituitam extrahentes, linguamq; à vermibus repugnantes (gignuntur enim (inquit) in linguis boum vermes) ac ſale deniq; linguam ipſam inſpergentes. Cato ait; ſi morbum metues, B ſanis dato ſalis micas tres, folia lauri tria, porri libras tres, vlpici ſpicas tres, allij ſpicas tres, thuris grana tria, herbæ ſabinæ plantas tres, rutæ folia tria, ſabulos albos tres, carbones viuos tres, vini ſextarios tres. Hæc omnia ſublimiter legi, teri, dariq; oportere. Ieiunus ſiet, qui dabit. Per triduum de ea potione vnicuiq; boui dandum: itaq; diuidendum, vt cum ter vnicuiq; dederis, omnem abſumas; boſq; & qui dabit faciendum, vt vterq; ſublimiter ſtent, vaſe ligneo dãdum. Vbi vuæ (inquit idem) variæ cœperint fieri, bubus medicamentum dabis quotannis, vti valeant. Pellem anguinam, vbi videris tollito, & condito, ne quæras, dùm opus ſiet; Eam pellem & far & ſalem & ſerpyllum, hæc omnia vnà conterito, cùm vino dato bubus omnibus, vt bibant. Plinius hoc remedium repetit, ſed paulo aliter, *Anguina pelle* (inquit) *& ſale & farre cum ſerpyllo contritis vno die, deiectiſq; cum vino in fauces boum vua matureſcente, toto anno eos valere quidam ſcripſerunt.* Columella quoque nonnullos teſtatur, pellem ſerpentis obtritam cum vino miſcere. Hic ait eſſe etiam remedio cum dulci vino tritum ſerpyllum & conſciſam & in aqua maceratam ſcillam. Iſtiuſmodi enim potiones trium heminarum menſura ſingulis diebus per triduum datas, aluum purgare, depulſiſq; vitijs, C recreare vires. Maximè tamen haberi ſalutarem amurcam, ſi tantundem aquæ miſceas, & ea pecus inſueſcas, quia protinus (inquit) dari non poteſt, ſed primo cibi aſperguntur, deinde exigua portione medicatur aqua, mox pari menſura datur ad ſatietatem. Eundem amurcæ vſum his verbis Cato ante illum commendauit. Boues vti valeant, & curati bene ſient, & qui faſtidient cibum, vti magis cupidè appetant, pabulum, quod dabis, amurca ſpargito, primo parum, dum cõſueſcant, poſtea magis: & dato rarentur bibere, commiſtam cum aqua æquabiliter quarto quintoq; die: hoc ſi feceris, ita boues & corpore curatiores erunt, & morbus aberit. Non omittẽdum etiam illud ex Vegetio remedium, quod diapente vocari poteſt, quoniam vno tantum medicamento, betonica nempe, theriacam diateſſaron apud veteres antidotum excedit: Tres vncias baccarum lauri, gentianæ, ariſtolochiæ longæ, myrrhę & betonicę, diligentiſsimè detere, & miſce cum mero, ex quo trinas heminas triduo iugiter iumento per os dabis. Morbos, ægritudineſq; depellet. Inrer exordia tædianti boui aduerſus omnes morbos, ſuccurrere idem author teſtatur, hanc potionem. Tres ſemuncias ſquillæ minutatim conciſas, præterea radices teneræ popinum (vox corrupta videtur) effoſſas, & diligenter coctas, cõtundes in pila, & tria ex eis pondera (fortè pondo,) addito ſextario ſalis, in vini ſeptem ſextarios mittes, & per ſeptem dies per os bubus ſingulos ſextarios digeres. Quod ſi toto anno D aduerſus omnes ægritudines deſperatas, boues ſtagnare (legendum apparet, ſeruare, vel ſaluare, vel ſaluiare) volueris incipiente vere, id eſt ab idibus Februarij quindecim diebus continuis hanc potionem dabis, quæ vſq; adeo ſalutaris eſt, vt approbatum ſit integro anno boues ſic curatos nullius morbi contagione tentari. Negat Columella profuturũ cibis ſatiari pecora, niſi omni adiuuentur diligentia, vt ſalubri ſint corpore, vireſq; conſeruẽtur, quæ vtraq; cuſtodiri largè dato per triduum medicamento, quod componitur pari pondere triti lupini, cupreſſiq;, & cum aqua nocte vna ſub diuo habito: id verò quater anno fieri ait debere vltimis tẽporibus veris, æſtatis, autũni & hyemis. Idem ferè remediũ deſcribitur à Vegetio, ſed locus apud eũ legitur aliquãtum vitiatus: Foliorũ lupini (legitur apud eũ, caprina nullo ſenſu,) foliorũ myrti ſylueſtris, foliorũ cupreſſi, ſingulorum vncias tres diligentiſſimè deteres & infundes in congiũ aquę & vna nocte ſub dio manere patieris, & inde vnicuiq; tepefactos per triduũ ſingulos ſextarios dabis, idq; quater in anno, vt prædictũ eſt. Idem ait, ouũ crudum cum hemina ſalis & ſextario vini per ſingula capita diffundi per commodũ eſſe; apparetq; frequentiſſimũ huiuſmodi remedij vſum fuiſſe. Nam & Columella etiam ſæpe nauſeam & languorem diſcuti ſcribit, ſi integrum gallinaceũ ouum crudum ieiunis faucibus inſeras, ac poſtero die ſpicas vlpici vel allij cum vino conteras, & in naribus infundas. Sed & Cato, bos ſi ęgro-

Salis vſus ſalubritas.

Ad morbi metum.

Pellis agninæ vſus.

Lib. 30. 16.

Amurca.

Morbi vt depellantur.

Sanitas, vt conſeruãda.

Ouum crudum.

tare cœperit, dari iubet ei continuò ouum vnum gallinaceum crudum, integrum: poſtridie caput vnum vlpici conteri, & id vaſe ligneo & cum hemina vini, cogi, vt ſublimiter bibat, boſque illius qui dabit, ſublimiter etiam ſtet: à ieiuno ieiuno boui dandum. Noſcenda ſunt etiam curatori peculiaria quædam ſimplicia, in boum medicatione perquam vſitata. Commendatur autem in eorum morbis, ſeuum, ſulphur viuum, allium ſylueſtre, ouum coctum. Quæ omnia Plinius trita in vino propinari vult, aut adipem vulpis. Quoſdam inuenio & marrubium dediſſe cum oleo & vino. Vegetius id manè infundendum monet. Quidam teſte Columella porri fibras, alij grana thuris, alij ſabinam herbam, rutamque cum mero diluunt, eaq; medicamenta potanda præbent. Multi caulibus vitis albæ & valuulis erui bubus medentur. Conſtantinus iubet, ne boues debilitentur, orobum, ideſt, eruum comminutum aqua diſtemperari, propinariq; ſingulis menſibus. Proderit etiam authore Vegetio, ſi thuris puluerem cum mero ſiue per nares inieceris, ſiue per os dederis. Si ſylphium contuſum ex vino meraco & nigro in nares bobus infundas, omnem obſcurum eorum affectum facilè perſanabis, vt Paxamus ait. Democritus autem conſulit, vt vere ipſo incipiente, ſquillæ aut rhamni radicem boum pabulo permiſceamus quatuordecim dierum ſpatio. Si verò manifeſto morbo (de manifeſtis morbis mox copioſiùs dicemus) laborent, eleliſphacum montano ex loco collectum, praſſiumq; in aqua quam bibituri ſunt boues, pari dierum numero infundens offerenſq; illos reſtitues. Id quod non ſolùm bubus (inquit,) ſed etiam alijs pecoribus opitulatur. Iuuat & medica herba: de qua poſtea inter cibos. Druidæ teſte Plinio Samolum herbam nominauere, naſcentem in humidis: & hanc ſiniſtra manu legi à ieiunis contra morbos ſuum boumque iuſſere, nec reſpicere legentem, nec alibi quàm canali deponere, ibique conterere poturis. Sunt qui teſtante Dalechampio, ſi modò is vniuerſalis plantarum hiſtoriæ author eſt, hanc Plinij herbam eam eſſe contendunt, quæ ab herbarijs anagallidis aquaticæ nomine oſtenditur, & in Germanorum & Belgarum officinis becabunga nuncupatur, à Dodonæo alicubi minus rectè cæpea. Idem ait Limeum herbam appellari à Gallis, qua ſagittas tingunt in venatu medicamento, quod venenum ceruarium vocant. Ex hac in tres modios ſaliuati addi, quantum in vna ſagitta addi ſolet: ita offam dimitti in boum faucibus in boum morbis. Alligari poſtea ad præſepia oportere, donec purgentur. Inſanire enim ſolere. Si ſudor inſequitur, aquam frigidam perfundi. Huius quoque herbæ nuſquam aliàs meminit. Geſnerus exiſtimat de generibus aconiti eſſe, quod Ariſtoteles in miris narrationibus Xenicum appellet. Nam id quoq; venenum (inquit) eſſe ſcribit, quo Celtæ ſagittas inficiant, ceruos aliaſque feras venaturi. Toram hodie vocant. In Gallia ſanè ante non multos annos aconiti cærulei radicibus ad purgationes etiam hominum periculoſa & capitali inſcitia vtebantur: quod & Io. Syluius in ſuis Gallis reprehendit, & ipſe in Sabaudia fieri obſeruaui. Aliqui lunariam vocant, fortè quod folium ei rotundum & orbiculare ſit inſtar Lunæ plenæ. Idem Geſnerus in libro de herbis Lunarijs aſſerit eſſe aconitum primum Dioſcoridis. Naſcitur ſponte in montibus quibuſdam Sabaudiæ & Valeſiæ noſtræ, radiculis cum recentes ſunt, omnium candidiſſimis, ſcorpionum ſpecie, præſertim cauda, in quibuſdam manifeſta. Folium alijs plantis ſingulare eſt, alijs bina, terna, quaterna, aut etiam quina ab vna radice. De eius veneno in epiſtola ad ipſum miſſa hæc deſcripſit: Venenum lethale, ex ea conficitur, quo ſi gladius aut ſpiculum aut ſagitta infecta fuerit, & hominem vulnerauerit (mirabile dictu) niſi pars læſa ſubito abſciſſa fuerit, vt nequeat veneni malignitas in reliquum corpus ſerpere, totum ſanguinem ita corrumpit, atque coagulat, vt ſtatim occidat, nec vllo remedio aut medicamine, quod ſciant, vitæ ac ſaluti ſuccurri poſſit. Itaque neceſſe eſt eum qui percuſſus fuerit, miſerè perire. Si verò aliud animal huiuſmodi veneno intincta ſagitta, verbi gratia vrſus, aut alia fera, percuſſum fuerit, bino aut trino ſaltu facto moriens cadit, cuius carnes ſi edantur, nihil nocent homini. Quo datur intelligi, id venenum ſoli ſanguini inimicum eſſe. Nam & contrà veneno illi ſanguis ita inimicus eſt, vt ſi in olla, in qua ſeruatur venenum, ſanguis inciderit, venenum ſuam vim amittat, nec amplius nocere poſſit. Idem ex alterius epiſtola refert, herbæ huius radicem ſeruari aliquandiu in loco humido, poſtea contundi, vbi contuſa fuerit, ſagittas tingi. Vim illius experturi (inquit) acum eo ſucco inficiunt, qua ranã pungunt, quæ ſi ilico moriatur, pręſentaneum venenum indicant. Teſtatur Dalechampius, peritum ſibi narraſſe herbarium, comitem ſuum, cùm in arduo monte effoſſam illam herbam ſtatim olfeciſſet, concediſſe, velut exanimatum, vixq; frictionibus & vino faucibus inſtillato fuiſſe reuocatum. Dicebat hic idem aliquãdo etiam ſibi obſeruatum, ſanguinem è vulnere effluentem, admota illa herba tuſa cum radice ſubſtitiſſe, deinde verſus plagam recurriſſe. Idem Geſnerus tradit, quoſdã apud ſuos, valetudinis gratia bubus conſeruandæ pridie diui Martini, hoc eſt, quarto idus Nouembris cepas præbere ac ingerere. Eſſe etiam qui ad omnes occultos morbos, viſcerum præſertim vt pulmonis & iecoris, tam hominum quàm pecorum, edendas offerant radiculas rubeæ ſyluaticæ, quam vulgo (inquit) vocamus iecorariam. Naſcitur in ſyluis tantùm & vmbroſis locis, alia quàm vulgaris rubia agreſtis, conge-

ner

Ne debilitentur.

Ad morbos manifeſtos.

Lib. 24. cap. 11.

Samolus herba qua.

Limeum.

Xenicum.

Tora.

Lunaria.

Ad omnes morbos.

Rubia ſyluatica.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

A ner tamen ; breuior eo,caulibus rectis, folijs maioribus,ſimiliter per genicula radiatis,candidis floſculorum corymbis. Spergulam intelligit odoratam, alyſſon multis putatam antiquorum.

Spargula odorata.

Peritiores quidam etiam apud ſuos vt tradit,ſeptimo quoq; die,ſi domi ſit pecus:ſin abſit in montibus per ſingulos menſes ſemel remedium hoc cum linctu (ſalem ſic vocant) vorandum exhibent, quod ex hedera terreſtri vulgò dicta , baccis iuniperi , viſco de pyro arbore, & pulmonaria arboribus adnaſcente conficiunt : conſeruare à morbis multis . Ingeri eis etiam contra omnes morboſas ſuſpitiones gentianæ quandam ſpeciem , flore cæruleo , radicibus albis,amariſſimis,& quaſi de induſtria decuſſatim inciſis,vnde aliqui cruciatam vocitant .

Gentiana minor.

Apud antiquos erat pabuli genus (inquit Plinius) quod Cato ocymum vocat,quo ſiſtebant, (legendum,citabant,vt ex ſequētibus palam fiet,) aluum bubus . Id erat è pabulis,ſegete viridi deſecta,antequam gelaret. Sura Manilius id aliter interpretatur,& tradit fabæ modios decem,viciæ duos,tantundem eruiliæ in iugero autumno miſceri & ſeri ſolitum .

Lib. 18. cap. 16.

Ocymum.

Melius & auena Græca,(non ſylueſtri quam Virgilius appellauit: Auena Græca bromos: auena cui ſemen cadit ægilops, Dalechampius,) cui non cadit ſemen, admiſta. Hoc vocitatum ocymum,boumq; cauſa ſeri ſolitum . Varro appellatum à celeritate proueniendi , è Græco B quod ὠκὺς dicunt . Hæc ille. Sed Varro etiam ocymum amplius dictum ſcribit,quòd citat aluum bubus,de eodem videlicet Suræ Manilij ocymo intelligens: nam ocimum per iota herba illa odorata eſt , quam vulgò nomine Græco baſilicum , ideſt olus regium nuncupamus: quæ videri poteſt ſic dicta à verbo ὄζειν , quaſi ozimum, quaſi herba odorata.

Ocimum.

Varronis de ocymi etymologia verba hæc ſunt : *Ocymum,vel quòd citò proueniat dictum,vel quòd citet aluum bobus , quibus purgandi gratia datur. Farraginis vel pabuli genus eſt;nempe ſegetes ſectæ virides antequam ſiliquentur: contrà ex ſegete,vbi ſata admiſta,hordeum & vicia & legumina,pabuli cauſa ſunt. Inde quod fiat ferro cæſum, farrago dictum ; aut quod primum in farracea ſegete ſeri cœptum . Ea equi, iumenta,verno tempore purgantur atq; etiam ſaginantur .*

Farrago.

Haud rectè etiam Plinius ocymum à veteribus pabulum appellatum ſcribit. Cato enim manifeſtè his uerbis diſtinguit . *Sementim facito ita, ocymum, viciam, fænum Græcum,fabam,eruum,pabulum bubus ſerito .* Et rurſus manifeſtius: *Per ver cùm arabitur, antequam ocymum naſcatur, des quod edant bubus pabulum .*

Cap. 27.

Cap. 54.

Varronis modo etiam erratum eſt, quod ocimum in horto , ideſt baſilicum etiam per y. ſcribat, ſimiliterque ab ὠκὺς deducat. Apparetq; ex recitatis ocymum ſui generis fuiſſe herbam , quæ viridis ſecabatur , vel pabuli vel purgationis C cauſa:moxque quaslibet ſegetes ſiue vnius ſiue diuerſorum generum, quæ eandem ob cauſam ſecabātur,ſic vocitari cœpiſſe: ita quoq; farraginem propriè dictam,ſeminum & leguminum diuerſorum miſcellam.

Ocymum quid.

Sunt qui ocymum iſtud priuatim ſumptum illud frumenti genus eſſe credunt,quod fagopyrum Dodonæus appellauit, nonnulli frumentum paganicum,quod ſaginādis bobus vtile ſit , & in nonnullis Germaniæ locis in hunc vſum hodieque ſeratur : cæterùm num inde etiam purgentur , huc vſq; non obſeruaui .

Fagopyrū.

Curator itaque verno tempore farraginem ſalubritatis conſeruandæ gratia ſuo pecori etiam ſubminiſtrabit . Profuerit etiam ſanguinem tunc detrahere : quandoquidem ſæpè viſum eſt,detracto ſanguine à non paucis affectibus boues fuiſſe liberatos. Inciditur autem vena iuxta caudam,& in roſtro, & alijs etiam locis .

Sanguinis miſſio.

Tanta autem apud antiquos boum habita eſt cura , vt à ſuperſtitioſis quoque remedijs ad conſeruandam eorum ſanitatem non abſtinuerint. Galenus, dummodo is eſt author libelli de facilè parabilibus, ne boues ægrotent,hanc ſuperſtitioſam curam habet : Cornu cerui ſuper Panis dei ſacellum ponito,candelamque deſuper accendito,& ne interdiu accenſam obliuione demittito:& in tempore Sanctum Demuſarim inuocato,ac tollito , armenta tua & vitam cuſtodiant.

Remedia ſuperſtitioſa.

Cap. 100.

Sed & Cato, Galeno multò antiquior, docet quomodo D pro bobus vota fiant,cuius verba etſi prorſus ſuperſtitioſa etiam aſcribam,quæ qui nolet,obeliſcum inducat : *Votum pro bobus , vt valeant , ſic facito . Marti Syluano in ſylua interdius,in capita ſingula boum vota facito : Farris adorei libras tres , & lardi pondo quatuor , pulpæ pondo quatuor ſemis , vini ſextarios tres ſemis . Id in vrnas liceto conijcere , & vinum idem in vnum vas liceto conijcere : Eam rem diuinam vel ſeruus vel liber licebit faciat. Vbi res diuina facta erit,ſtatim ibidem conſumito. Mulier ad eam rem diuinam ne adſit, neuè videat,quomodo fiat. Hoc votum in annos ſingulos ſi voles , licebit vouere ,* Idem albi: *Dapem* (inquit) *pro bubus pyro florente facito. Eam hoc modo fieri oportet : Ioui dapali culignam vini quantumuis polluceto . Ea die feriæ bubus & bubulcis , & qui dapem facient . Cum polucere oportebit,ſic facies. Iupiter dapalis, quod tibi fieri oportet,in domo familiaque mea culignam vini dapi eius rei ergò . Macte vino inferiori eſto . Macte hac illace dape polucenda eſto . Manus interluito : poſtea vinum ſumito . Iupiter dapalis, macte iſtace dape polucenda eſto . Macte vino inferiori eſto. Veſiæ ſi voles dato: daps Ioui oſſaria pecunia vrnæ vini Ioui caſtè . Profanato ſine contagione . Poſtea dape facta ſerito milium,panicum,lentim,allium .* Hæc Cato, nunc regulas recitabo , quæ in ſanis & quorum opera vtimur , bobus vacciſque magno ex parte bono curatori ſunt obſeruandæ . Nihil autem eſt teſte eodem Catone,quod magis expediat quàm boues bene curare. Hic

Vota pro bobus facta.

in pri-

in primis vetat eos paſci per hyemem, cùm non arabunt: argumento quod viride cum edunt, id E
ſemper expectant, aitq; fiſcellis opus eſſe, ne herbam ſectentur, cùm arabunt: Quod præceptum no-
ſtri agricolæ diligenter obſeruant, fiſcellis ora munientes. Eſt autem ibi obſeruandum, paſcere
Ne debilitentur.
boues, Catoni eſſe viridem herbam offerre. Ne verò debilitentur, Conſtantinus orobum, ideſt er-
uum comminutum aqua iubet diſtemperari, ſicq; ſingulis menſibus propinari, quod tamen reme-
dium etiam reperio apud Catonem. Horatius verò, cùm domi detinentur liberi à laboribus, dili-
genter etiam curandos eſſe innuit de villico ſuo loquens:

Et tamen vrges
Iam pridem non tacta ligonibus arua bouemque
Diſiunctum curas, & ſtrictis frondibus explet.

Cum reuocantur ab opere, parum faſtidij eſt, ſed res perutilis teſte Vegetio, vt colla eorum vino
Poſt laborem vt curandi.
tepido perfundantur, & diutiſſimè perfricentur: cùm verò de via vel paſtu redeunt, priuſquam de-
ducantur ad bouile, pedes aqua vt diluantur, ne inhærentes corpori ſordes vlcera generent, vel vn-
gulæ fiant molliores, vel certè moleſtiam manducantibus, vel inquietudinem afferant dormituris.
Vidi qui ſtrigili non aliter quàm in equis fieri ſolet, vterentur, vel ſaltem qui faſciculo ſtramenti F
diligentiſſimè deſtringerent. Niſi enim ſæpenumero diſtringantur, in coriaginem (la cotta vulgò
Coriago quid.
apud nos vocatur) facillimè incurrunt. Infeſta hæc peſtis eſt bubulo pecori. Pellis ita tergori ad-
hæreſcit, vt apprehenſa manibus deduci à coſtis nequeat. Quæ res non aliter euenit, quàm ſi bos,
aut ex languore aliquo ad maciem perductus eſt, aut ſudans in opere faciendo refrixit, aut ſi ſub
onere pluuia madefactus eſt. Quod malum vbi incurrerent, cùm ab opere redeunt, adhuc æſtuan-
tes anhelanteſque, vino aſpergantur, & offula panis vino infuſa ex Vegetij præcepto, faucibus eo-
rum inſeratur: Quod ſi non iuuerit, proderit decoquere laurum, eaque calida fouere terga multoq;
oleo & vino confeſtim ſubigere, ac per omnes partes apprehendere, & attrahere pellem, & velut à
coſtis ſeparare, id quod optimè fieri aiunt ſub dio Sole feruente. Quidam fruges vino & adipe
Curſus noxæ.
commiſcent, eoq; medicamento tepido poſt fomenta prædicta vtuntur. Caueat autem etiam cu-
rator, ne vllo anni tempore, minimè ſaltem æſtiuo boues ad curſum concitet. Natura enim pigra
cùm ſint animalia, & labori potius quàm velocitati commoda, vehementer læduntur, ſi ad opus
cogantur inſuetum, & naturæ ſuæ contrarium. Columella & Vegetius authores ſunt, aut aluum co-
rum ad perniciem ſolui, aut febriculas commoueri. Caueat itemne aut longo itinere, aut vllis gra- G
Vt non laſſentur.
uioribus, quàm par eſt, oneribus affligantur: nimiam enim laſſitudinem ſequitur, vt idem Vegetius
affirmat, ægritudo, & omne (inquit) animal eſt debile ſi rumpitur. Cato pollicetur cum laborant,
non iri laſſos, ſi oleo & terebinthina vnà coctis cornua illinantur, res vtiliſſima ſi vera. Ex mala au-
tem cura pediculis non ſemel infeſtantur. Quod vbi fit, abluuntur decocto veratri albi in aqua cum
ſauina & axungia vetere, ſic enim ab ijs, alijſque ſordibus ac moleſtijs liberantur. Iuuencas tamen
hoc decocto tanquam vehementiore contingi vetant. Geſnerus ex libro quodam Teutonico ad-
uerſus boum vitulorumque pediculos refert vnguentum. Conſtat cremæ lactis ſemiſextario, bu-
tyri menſura quæ duas iuglandes æquet, & reſinæ pari, ſalem abundè addes & pariter feruefacies,
cum opus erit, illines. Porrò ne etiam infeſtentur à muſcis, lauri fructum contundens, oleoque in-
coquens, ex ea boues inungito, aut bubula etiam ſaliua illine: ſic non faſtidio fore Africanus pro-
mittit. Magnam verò in primis pernitiem ſæpe adfert hirudo hauſta cum aqua: faucibus enim
adhærens, ſanguine ſe replet, & incremento ſuo tranſitum cibis præcludit. Hæc ſi tam difficili lo-
co eſt, vt manu detrahi non poſſit, Columella fiſtulam, vel arundinem inſeri iubet, atq; ita calidum
oleum infundi: quo contactu animal confeſtim decidere tradit: additq; poſſe etiam per fiſtulam H
deuſti cimicis odorem immitti, qui vbi ſuperponitur igni, fumum emittit, & conceptum nidorem
fiſtula vſque ad hirudinem perfert, iſq; (inquit) nidor depellit hærentem. Si tamẽ vel ſtomachum
Rana bobus quæ noxia.
vel inteſtinum tenet, calido aceto per cornu infuſo necatur. Eſt etiam parua rana in arundinetis,
teſte Plinio & herbis maximè viuens, muta ac ſine voce, viridis, ſi fortè hauriatur, ventres boum
Si à ſerpente morſus, et mare araneo.
diſtendens. Incauti quoq; vorant aliquando araneos & reuomunt. Eſt etiam mortifer ipſis ſerpen-
tis ictus: eſt & magnorum animalium noxium virus. Nam & vipera & cęcilia, ſæpe cùm in pa-
ſcua bos improuidè ſupercubuit, laceſſita onere morſum imprimit: Muſque araneus, quem Græ-
ci μυγάλην appellant, quamuis exiguis dentibus, non exiguam peſtem molitur. Venena viperę
depellit ſuper ſcarificationem ferro factam herba quam vocant perſonatam, trita & cum ſale impo-
ſita: plus etiam eiuſdem radix contuſa prodeſt; vel Symonianum trifolium quod inuenitur contra-
goſis locis efficaciſſimũ traditur, odoris grauis, neq; abſimilis bitumini, & idcirco Græci id ἀσφάλ-
τιον appellant, noſtri autem propter figuram vocant acutum trifolium, nam longis & hirſutis folijs
viret, caulemq; robuſtiorem facit quàm pratenſe. Huius herbæ ſuccus vino miſtus infunditur fau-
cibus, atque ipſa folijs cum ſale trita malagmatis more, ſcarificationi intẽditur, vel ſi hanc herbam

viri-

A viridem anni tempus negat, ſemina eius collecta & leuigata cum uino dantur potanda,radiceſque ſuo caule tritæ & farina & ſale commiſtæ ex aqua multa ſcarificationi ſuperponuntur Eſt etiam præſens remedium,ſi conteras fraxini tenera cacumina quinq; librarum , cum totidem vini & duobus ſextarijs olei, expreſſumque ſuccum faucibus infundas;itemque cacumina eiuſdem arboris trita cum ſale læſæ parti ſuperponas. Cæciliæ morſus tumorem, ſuppurationemque molitur. Idem facit etiam muris aranei . Sed illius ſanatur noxa,ſubula ænea,ſi locum læſum compungas,cretaque cimolia ex aceto linas.Mus perniciem,quam intulit,ſuo corpore luit:nam animal ipſum oleo merſum necatur,& cùm imputruit, conteritur, eoque medicamine morſus muris aranei linitur . Vel ſi id non adeſt , tumorque oſtendit iniuriam dentium, cuminum conteritur, eiq; adijcitur exiguum picis liquidæ & axungiæ,vt lentorem malagmatis habeat. Id impoſitum perniciem ſubmouet. Vel ſi antequam tumor diſcutiatur,in ſuppurationem conuertitur, optimum eſt ignea lamina reſecare, & quicquid vitioſi eſt, inurere,atque ita liquida pice cum oleo linire:ſolet etiam ipſum animal viuum creta figulari circundari:quę cùm ſiccata eſt,collo boum ſuſpenditur: ea res innoxium pecus à morſu muris aranei præbet . Hæc omnia Columella , ex quo eadem reſcripſit Vegetius,quamuis B quædam aliter, in eundem tamen ſenſum reſultantia recenſeat . Geſnerus ait,mures araneos apud ſuos,hoc eſt, in Heluetia , vt à ruſticis intellexit, minus quidem venenoſo eſſe morſu, ſed aliud malum inferre,vngulas boum in ſtabulis erodentes. Quod ad morſum,(inquit) magis conqueruntur de muſtelis : à quibus vulneratas partes, pelle muſtelina in eum vſum reſeruata demulcent . Cato author eſt , ſi bouem aut aliam quamuis quadrupedem ſerpens momorderit,melanthij acetabulum , & quod medici vocant , ſmyrnium contritum , & per nares indi & ad ipſum morſum , ſtercus ſuillum apponi . Ariſtoteles ait , non deeſſe, qui allium cum butyro coctum in aqua pecori à ſerpentibus morſo exhibeant . Geſnerus in libro Germanico hoc ait ſe obſeruaſſe remedium,ſi bos à ſerpente morſus fuerit,butyrum de menſe Maio cum ſale ad focum permiſce & illine:vel pelle muſtelina locum demulce . Scorpio etiam aliquando infeſtus eſt,vidiq; qui terra Melitenſi (gratiam D.Pauli vulgò vocant) per os infuſa & uulneri applicata ita læſum curarunt. Sed reuertor ad uitia noxaſque quæ ex labore eueniunt. Si qui artus eorum luxati fuerint , ſunt qui in aqua natare compellant , ut commotione illa reſtituantur . Sæpe etiam uel grauitate longioris itineris,uel cùm in proſcindendo , aut duriori ſolo,aut obuiæ radici obluctatur,conuellit armos. Quod cùm accidit,è C prioribus cruribus , ſanguis (inquit Columella,ex quo hæc ferè) mittendus eſt: ſi dextrum armum læſit,in ſiniſtro,ſi læuum, in dextro,ſi uehementius utrumque uitiauit , item in poſterioribus cruribus uenæ ſoluentur . Perfractis cornibus linteola ſale, atq; aceto & oleo imbuta ſuperponuntur,ligatiſq; eadem per triduum infunduntur . Quarto demum axungia pari pondere cum pice liquida & cortice pineo,leuigatoq; imponitur: Et ad ultimum cùm iam cicatricem ducunt,ſuligo infricatur . Si in opere collum contuſum erit , præſentiſſimum remedium eſt ſanguis de aure emiſſus ; aut ſi id factum non erit,herba,quæ uocatur auia,cum ſale trita & impoſita. Si ceruix mota & deiecta eſt,cõſiderabimus,quam in partem declinet,& ex diuerſa auricula ſanguinem detrahemus. Ea porro uena,quæ in aure uidetur eſſe ampliſſima, ſarmento prius uerberatur:deinde cùm ad ictũ intumuit,cultello ſoluitur , & poſtero die iterum ſanguis ex eodem loco emittitur, ac biduo ab opere datur vacatio . Tertio deinde die iniungitur labor,& paulatim ad iuſta perducitur. Quod ſi ceruix in neutram partem deiecta eſt,mediaque intumuit,ex vtraque auricula ſanguis emittitur,qui cùm intra biduum (triduum fortè,nam ſic habet Vegetius,) quàm bos vitium cepit,emiſſus non eſt,intumeſcit collum, neruiq; tenduntur , & inde nata durities iugum non patitur . Tali vitio comperi-D mus,aureum eſſe medicamentum ex pice liquida & bubula medulla,& hircino ſeuo & vetere oleo, æquis ponderibus compoſitum atque incoctum. Hac compoſitione ſic vtendum eſt,cùm diſiungitur ab opere , in ea piſcina, ex qua bibit, tumor ceruicis aqua madefactus ſubſecatur, prædictoque medicamẽto defricatur,& illinitur. Si ex toto propter ceruicis tumorem iugum recuſet , paucis diebus requies ab opere danda eſt . Tum ceruix aqua frigida defricanda , & ſpuma argenti illinenda eſt . Celſus quidem tumenti ceruici herbam , quæ vocatur auia (ama, Veget. aliàs amati & amaticum ,) contundi , & imponi iubet . Clauorum , quæ ferè ceruicem infeſtent , minor moleſtia eſt : nam facilè operanti lucerna inſtillatur . Potior tamen ratio eſt,ne naſcantur : Neuè colla caluefcant , quæ non aliter glabra fiunt , niſi cùm ſudore aut pluuia ceruix in opere madefacta eſt : itaque cùm id accidit , veteri lateri later conteritur,eoque intrito, priuſquam diſiungantur , colla conſpergi oportet: deinde cùm id ſiccum erit,ſubinde oleo imbui . Petrus Creſcentienſis,collum quoque nimio pondere lædi ait,& maximè ſi pluuia acceſſerit. Interdum etiam collectis humoribus exulcerari locum affectum, & pharmacis, quæ conſolident, cutemque generent , curandum , qualia in equis etiam vſitata ſint,quamuis & peculiaria quędam ſint,quibus bobus medemur,qualia ferè (inquit) ſunt, ex quibus vnguentum Agrippæ dictum componitur. Fit etiam vt cum negligentius

gentius

Mus araneus morſum ſuum ipſe ſanat.

Ad morſum muſtelæ.

Ad luxationem partiũ.

Ad colli contuſionem.

Ad clauos colli & gabritiem.

Ad vngulas contritas.

Ne claudicent.

Si intumeſcant.

Ad vlcus malignum.

Ex ſuibus & gallinis noxæ.

Sani ab ægris vt dignoſcantur.

gentiùs curentur, in ſcabiem incurrant. Hanc, vt tradit Plinius, ſal illitus tollit, daturq; lingendus, & oculis iumentorum inſpuitur. Columella ait ſcabiem extenuari trito allio defricto, eodemque remedio curari rabioſæ canis, vel lupi morſum, qui tamen & ipſe impoſito vulneri vetere ſalſamento, æquè ſanetur; Et ad ſcabiem aliam præſentiorem medicinam eſſe, cunilam bubulam, & ſulfur contrita, admiſtamq; amurcam cum oleo, atque aceto incoctam: deinde tepefactis ſciſſum alumen tritum ſpargi. Id medicamentum candente ſole illitum maximè prodeſſe. Florentinus verò ſcabiem boum vrina veteri, atque butyro illitam curari aſſerit: alioſque ex reſina & humida pice, vino ſimul vnitis vngere, ac ſic mederi. Plinius etiam teſtatur inueniſſe ſe boum ſcabiem corchoro Alexandrini cibi celerrimè ſanari. Sæpe item pedes, niſi aduertat curator, conterunt. Si itaque attritæ fuerint vngulæ, agricolæ teſtante Plinio cornua vngendo aruina medentur. Idem negat ſubteri pedes, ſi prius cornua pice liquida perungantur: ex Catone nimirum, qui habet ſic: *Boues pedes ne ſubterant, priuſquam in viam quoquam agas, pice liquida cornua inſima vngito.* Quibus locis per cornua vngularum ſubſtantiam intelligendam eſſe ſuprà admonui. Columella aliud habet remedium. Subtriti pedes (inquit) eluuntur calefactą bubula vrina: deinde faſce ſarmentorum incenſo, cùm iam ignis in fauillam recidit, feruentibus cineribus cogitur inſiſtere, ac pice liquida cum oleo, vel axungia cornua eius vnguntur. Si talum aut vngulam vomer læſerit, picem duram, atque axungiam cum ſulphure & lana ſuccida inuolutam candente ferro ſupra vulnus inuri iubet: quod idem remedium (inquit) optimè facit exempta ſtirpe, ſi fortè ſurculum calcauerit, aut acuta teſta, vel lapide vngulam pertuderit, quæ tamen ſi altiùs vulnerata eſt, latiùs ferro circunciditur, & ita inuritur, vt ſuprà præcepi, deinde ſpartea calceata per triduum ſuffuſo aceto curatur. Item ſi vomer crus ſauciauerit, marina lactuca quam Græci τιθυμάλλον vocant, admiſto ſale imponitur. Columella ait: Minus claudicabunt armenta, ſi opere diſiunctis, multa frigida lauentur pedes, & deinde ſuffragines, coronæ, ac diſcrimen ipſum, quo diuiſa eſt bouis vngula, vetere axungia defricetur. Cum fiſſuræ in pedibus dehiſcunt, inuenio qui ſanguinem detrahi iubent. Hetruria (inquit Plinius) myriophyllon (Hermolaus legit millefoliam) appellat herbam in pratis tenuem, à lateribus capillamenti modo folioſam eximij vſus ad vulnera: ad boum neruos abſciſſos vomere, ſolidari ea, rurſusque iungi addita axungia affirmans. Videre etiam eſt non ſemel, intumeſcere boues, id quod præcipuè fit, cum aliquid noxij aut venenoſi deuorarint. Commendatur in primis calendulæ ſuccus aquæ permixtus in potu. Geſnerus aſſerit præſtantiſſimam antidotum, omnibuſque vulgaribus theriacis longè præferendam, & multis experimentis celebrem, ab amico quodam excepiſſe huiuſmodi: Gentianæ radix in pollinem redacta, & ſtillatitio liquori ex fęcibus vini (aquam ardentem vocant, vulgo aqua di vita) permixta infunditur in fauces bouis: Aut ſi gentiana defuerit, liquor etiam ſolus. Quod ſi autem maligno aliquo vlcere laboret, quale eſt quod vulgò vermem appellamus, ſunt qui carduos edendos apponunt: alij radicem valerianæ ore commanſam ſuperalligant vlceri, aiuntque prodeſſe etiam homini. Sues autem procul à præſepibus arcebit curator, nec minus etiam gallinas; Si namq; fimus Suis fortè à bobus deuoretur, lædit teſte Vegetio mirum in modum, præcipuè autem quod egerit ſus ægra, peſtilentiam facere valet, vt mox dicemus. Cùm vero gallinæ fimum ſumpſerit bos inter pabula, ſtatim nimio ventris dolore torquetur, inflatuſque moritur: Cui, vt ille author teſtatur, hac ratione ſuccurri conuenit: Apij ſeminis vncias tres, cumini ſextarium ſemis, & duas libras mellis commiſce, & tepidum per os infunde, ac tam diu ambulare compelle, & confricandum cura manibus plurimorum, donec ventrem potio moueat. Giſni (vox corrupta videtur, & fortè legendum, folia fici, nam Abſyrtus equis hoc modo periclitantibus, folia caprifici triduo ex aqua tepida bibenda tribuit,) quoque cum vino deterere, & per os dare creditur ſalutare remedium. Lixiuium quoque ex arbore vlmi, vel cuiuſcunque generis ligni cinerem, dummodo bene coctum, cum oleo miſcere, & liquidum ac tepidum diffundere per fauces aduerſus ſtercus (gallinæ) plurimum prodeſt. Hæc Vegetius. Sed & pennæ pabulo immixtæ noxam eandem inferre audio. Cæterùm iſthæc fortaſſis ad medicum potius veterinarium, quàm ad ipſum curatorem pertinent, cuius nimirum officium præcipuum eſſe videtur de pabulo proſpicere, idque idoneo tempore offerre, quamobrem in ſequenti rubrica de pabulo ac potu agemus, hic tamen corollarij loco curatorem docebimus, quibus ſignis boues ſanos ab ægris dignoſcere queat. Cognoſcuntur itaque ſani, ex robore atque agilitate, in opere enim facilè cùm punguntur, ſe mouent, onuſque tolerant; membra eorum plena ſunt, & erectas habent auriculas, pabulum auidiſſimè arripiunt, alacriterque deuorant.

CIBVS.

A

CIBVS. POTVS.

BOBVS (inquit Columella) pro temporibus anni pabula diſpenſantur. Veſcuntur autem, teſte Ariſtotele, & fruge, & herba: herba nimirum vel viridi, vel ſicca: ſicca autem vel fœno, vel ſtipulis. Dicam prius de viridi, quàm maximè appetunt: quam cum paſcunt χλωράζειν eos Græci dicunt: Atq; inde eſt, quod Homerus bobus inquiat ver eſſe gratiſſimum. Nec aliam etiam ob cauſam loca amant irrigua, in quibus ſcilicet herba luxuriat, & quàm alibi tenerior eſt. Apud Homerum Mercurius boues Apollini ſurreptas iuxta lacum paſcit herba, in ſtabulo verò lotum præbet & cyperum, ſed verſus eius aſcribam.

Τῆμος ἐπ' Ἀλφειὸν πόταμον διὸς ἄλκιμος υἱὸς
B Φοίβου Ἀπόλλωνος βοῦς ἤλασεν εὐρυμετώπους.
Ἀδμῆτες δ' ἵκανον ἐς αὔλιον ὑφιμέλατρον,
Καὶ ληνοὺς προπάροιθεν ἀριπρεπέος λειμῶνος,
Ἔνθ' ἐπεὶ εὖ βοτάνης ἐπεφόρβει βοῦς ἐριμύκους
Καὶ τὰς μὲν συνέλασσεν ἐς αὔλιον ἀθρόας οὔσας,
Λωτὸν ἐρεπτομένας ἠδ' ἑρσήεντα κύπειρον. idest,
Tunc in Apheum amnem Iouis potens filius
Phœbi Apollinis boues agitauit latifrontes.
Indomitæ autem peruenere ad ſtabulum altum,
Et lacus ante valdè decori prati.
Vbi deinde ex bona herba pauit boues valde mugientes
Et has quidem ſimul ego ad ſtabulum congregatas
Lotum comedentes, & roſcidum cyperum.

Et alicubi vbi Hectorem leoni comparat armenta inuadenti, ſtragemque in ea edenti.

C Αὐτὰρ ὅ γ' ὥστε λέων ὀλοσφρων βουσὶν ἐπελθὼν,
Αἱ ῥά τ' ἐν εἱαμενῇ ἕλεος μεγάλοιο νέμονται
Μυρίαι. &c. idest,
Sed is tanquam leo pernitioſus bobus ſuperueniens,
Quæ in prato paludis magna paſcuntur,
Infinita.

Theocritus in Hercule leonis interfectore Augiæ regis innumera fuiſſe canit armenta, ideoque in diuerſis locis habuiſſe paſcua, vbique tamen iuxta fluenta;

Ποίμναι μὲν βασιλῆος εὔπριχες Αὐγείαο
Οὐ πᾶσαι βόσκονται ἴαν βόσιν, οὐδ' ἕνα χᾶρον;
Ἀλλ' αἱ μὲν ῥα νάοντος ἐπ' ὄχθαις ἀμφ' Ἐλισοῦντος,
Αἱ δ' ἱερὸν θείοιο παρὰ ῥόον Ἀλφειοῖο,
Αἱ δ' ἐπὶ Βουπρασίου πολυ βότρυος. αἱ δὲ, καὶ ὧδε.
Χωρὶς δὴ σηκοί σφι τετυγμένοι εἰσὶν ἑκάστοις.
D Αὐτὰρ βουκολίοισι περιπλήθουσί παρ' ἔμπης
Πάντεσσιν νομοὶ ὧδε τεθηλότες αἰὲν ἔασι
Μηνίου ἂν μέγα τῖφος. ἐπεὶ μελιηδέα ποίην
Λειμῶνές τε φέρουσιν ὑπόδροσοι εἰαμεναί τε
Εἰς ἅλις, ἥ ῥα βόεσσι μένος κεραῆσιν ἀέξει. &c. idest.
Greges quidem lanigeri, regis Augiæ
Non omnes in iiſdem paſcuis, aut eodem in loco paſcuntur,
Sed alij ad circumque ripas fluentis Eliſuntis,
Alij ad ſacra fluenta diuini Alphei,
Alij ad Bupraſium vitiferum: alij & hic.
Separatim & illis ſtabula extructa ſunt ſingulis,
Verùm armentis, quamuis magno numero ſunt, tamen
Omnibus paſcua hic virentia ſemper ſunt,
Circa magna paluſtria Menij, nam dulces herbas
Prata ferunt roſcida & loca irrigua
Abundè, quæ cornutis bobus robur augent.

Simi-

Egl. 7.

Similiter cecinit Virgilius: E

Et ſi quid ceſſare potes, requieſce ſub vmra
Huc ipſi potum venient per prata iuuenci,
Hic viridis tenera prætexit arundine ripas
Mincius:

Georg. 2.

Idem aliàs.

Sin armenta magis ſtudium, vituloſque tueri
Aut fœtus ouium, aut vrentes culta capellas.
Saltus & ſaturi petito longinqua Tarenti
Et qualem infœlix amiſit Mantua campum
Paſcentem niueos herboſo flumine cycnos.

Georg. 3.

Clariſſimè verò de boue oneri nimio ſuccumbente:

Ecce autem duro ſudans ſub vomere taurus
Concidit, & miſtum ſpumis vomit ore cruorem:
Extremoſque ciet gemitus. It triſtis arator
Mœrentem abiungens fraterna morte iuuencum, F
Atque opere in medio defixa relinquit aratra.
Non vmbræ altorum nemorum, non mollia poſſunt
Prata mouere animum;

Et alibi rurſus de tauro Paſiphaes:

Forſitan illum
Perducant aliquæ ſtabula ad Gortynia vaccæ.

Lib. 4. Argonaut.

Ita & Valerius Flaccus ait:

Proxima Bebrityj panduntur littora regni,
Pingue ſolum & duris regio non inuida tauris.

Lib. 3. Aduerſ.

Buceta quæ.

Syluas amant.

Ita & Herculem fingunt boues Geryoni ſurreptos iuxta Tyberim loco herbido, læto refeciſſe pabulo. Laudo itaque qui βουνόμους, loca interpretantur paluſtria, bubuſque paſcendis apta, pro quibus apud Suidam βουνόμους ἀκτάς legimus, ideſt paſcua littora, & βουνόμους ἐπιστροφὰς, loca in quibus boues paſcuntur. Eadem & buceta vocantur, vt Turnebus ait: & βουκολὶς γῆ, terra eſt, vbi commodè boues paſcuntur. Amat etiam ſyluas hoc pecus, maximè vbi fontes abundant; id quod Itacæ G exemplo docet Minerua apud Homerum, quæ, vt ait:

Odyſſ. N.

Ἤ τοι μὲν τρηχεῖα καὶ οὐχ ἱππήλατός ἐστιν,
Οὐδὲ λίην λυπρὴ, ἀταρ οὐδ᾽ εὐρεια τέτυκται,
Εὖ μὲν γὰρ ὁ σῖτος ἀθέσφατος, εὖ δὲ τε οἶνος
Γίγνεται. αἰεὶ δ᾽ ὄμβρος ἔχει, τεθαλυῖα τε ἔρση
Αἰγίβοτος δ᾽ ἀγαθὴ καὶ βούβοτος. ἔστι μὲν ὕλη
Παντοίη, εὖ δ᾽ ἀρδμοὶ ἐπηετανοί παρέασιν.
Certè quidem aſpera & non equitabilis eſt,
Neque valdè ſterilis, at neq; lata eſt
Bene quidem enim teiticum multum, & bene autem vinum
Adeſt, ſemper autem pluuia habet illam vireſcenſq; ros:
Paſcendis commoda & bubus. Eſt quidem ſylua
Omnigena: benè autem irrigationes perpetuæ adſunt.

Locorum aridorum vtilitas.

Pabuli menſura vt ſeruanda.

Apud Heſiodum, vbi hic bouem ὑλοφαγον vocat, interpres vertit arboriuoram, malim qui ſyluas H depopulatur. Quamuis autem iſtiuſmodi loca ament, ſicciora tamen propterea non ſunt omnino ſpernenda, ſed habent etiam, in quibus, irrigatis præferuntur, quod diſcimus ex Columellæ hiſce verbis: *Vaccas paſci oportet in locis viridibus & aquoſis: amant enim paſcua locorum irriguorum: Quamuis butyrum (vt audio) colore ſaporeque præſtantius ſit ex paſcuis ſiccioribus quàm paluſtribus.* Idem ait ſi regionis ratio patitur, nullus melior cibus eſt, quàm viride pabulum. Vbi verò deeſt, eo ordine miniſtrari iubet, quo pabuli copia & laborum coget acceſſio. Ait item maritima, & aprica hyberna hoc armentum deſiderare, quia melius frutetis & his herba innaſcente ſaturetur: æſtate in opaciſſimis nemorum commodè paſci, vbi virgulta & frons multa; & in montium altis frondoſiſque magis quàm planis paſcuis. Nam melius nemoribus herbidis & frutetis & careċtis, quàm lapidoſis locis durari vngulas. Nam tam fluuios riguoſque deſiderare, quàm lacus manu factos: quoniam fluuialis aqua quæ ferè frigidior eſt, partum abigit, & cæleſtis iucundior eſt. Hæc ille, & rurſus: Boues rectè paſcendi non vna ratio eſt: nam ſi vbertas regionis viride pabulum ſubminiſtrat, nemo dubitat, quin id genus cibi cæteris præponendum ſit: quod tamen niſi riguis & roſcidis locis non contingit: itaq; in ijs ipſis vel maximum commodum eſt, quod ſufficit vna opera duo-

bus

A bus iugis, quæ eodem die alterna temporum vice vel arant, vel paſcuntur: Et quamuis modo peculiaribus herbis delectentur, ſunt tamen omniuoræ, vt teſtatur Plinius his verbis: *Tradunt Arcades quidem non medicaminibus vti, ſed lacte circa ver, quoniam tunc maximè ſuccis herbæ turgeant, medicenturque vbera paſcuis. Bibunt autem vaccinum, quoniam omniuoræ ferè ſunt in herbis.* Certè & Dioſcorides omnibus herbis, & copiosè paſci tradit, ideoque lac earum purgandi cauſa per ver bibi. Huc ſpectat illud coqui apud Plautum, quo alios coquos ridet, quod tam diuerſis herbis cænam condiant quaſi boues eſſent alturi:

Omniuori ſunt.

Lib. 25. c. 8.

Lib. 2. 62.

In Pſeudolo.

Non itidem cænam condio, vt alij coqui
Qui mihi condita prata in paſcuis proferunt
Boues qui conuiuas faciunt, herbaſque oggerunt,
Eas herbas herbis alijs porrò condiunt. &c.

Nunc quibus maximè ſtirpibus delectentur, indicemus. Nulla autem planta gramine per agros copioſior, vtpote à gradiendo nomen obtinente. Hoc præcipuum boum pabulum. Virgilius:

Quibus ſtirpibus delectentur.

Frigida Daphni boues ad flumina, nulla, neque amnem
B *Libauit quadrupes, nec graminis attigit herbam.*

Egl. 5.

Et Nemeſianus Maronianæ elegantiæ conſectandæ ſtudioſiſſimus, ait:

Gramen.

Egl. 2.

Nulla meæ trinis tetigerunt gramina vaccæ
Luciferis, nulloque biberunt amne liquores
Siccaque fœtarum lambentes vbera matrum
Stant vituli, & teneris mugitibus aera complent.

Non ſemel tamen gramen generaliter pro omni herba ſumitur, atq; hoc ſenſu Q. Calaber de Pentheſilea loquens hac vtitur ſimilitudine: At illa alibi alios ſternere proparabat, vt quando iuuenca ſuauis graminis amore capta, verno tempore in roſcidum aliquem hortum inſilit, & abſente domino aliundè aliò fertur, lædens omnes tenellas plantas: nam has quidem decernit, has verò pedibus proterit: ſic certè Mauortia virgo in Græcorum naues turmatim impreſſionem faciens, hos quidem obtruncat, alios verò metu exanimauit. Quantum autem detrimenti hortis inferat hoc armentum, innuit Virgilius, dum canit:

Georg. 2.

Hortis vt noceant.

Texendæ ſæpes etiam & pecus omne tenendum eſt,
C *Præcipuè dum frons tenera, imprudenſque laborum.*

Cæterùm non omne anni fert tempus viride pabulum, quamobrem Heſiodus monet, vt de fœno paleiſque in futuram proſpiciamus hyemem:

Fænum.

Χόρτον δ᾽ ἐσκομίσαι καὶ συρφετὸν, ὄφρά τοι εἴη
Βουσὶ, καὶ ἡμιόνοισιν ἐπηετανον. ideſt,
Fænum autem importato & paleas, vt tibi ſit
Bobus ac mulis annuum pabulum.

Apparetque fœnum præcipuum huius pecoris pabulum eſſe: nam & in ſacris literis habemus: *Ecce Behemoth quem feci tecum, fænum quaſi bos comedet.* Plinius ait, fœnum alibi bis tantum, alibi ter aut quater anno ſecari: ſed armentorum id cura, (inquit) iumentorumq; progeneratio ſuum cuique conſilium dabit optimum, maximè quadrigarum quæſtus. Inter cæteros frutices cytiſus mirum in modum commendatur: Quamobrem Columella cytiſum in agro eſſe quàm plurimum maximè referre ait, quod bubus & omni generi pecudum vtiliſſimus ſit, quia ex eo citò pingueſcit, & lactis plurimum præbet ouibus: tum etiam quod octo menſibus viridi eo pabulo vti & poſtea arido poſſit:

Iob. 40.

Cytiſus.

D Præterea in quolibet (inquit) agro quamuis macerrimo celerrimè comprehendit: omnem iniuriam ſine noxa patitur. Satio autem huius ſtirpis (fuſius enim de tam ſalutari omni pecudi ſtirpe dicere conuenit) ſecundum eundem ſcriptorem, vel autumno circa idus Octob. vel vere fieri poteſt. Cùm terram bene ſubegeris, areolos fieri iubet, ibique velut ocymi, ſemen cytiſi autumno ſerito. Plantas deinde vere diſponito, ita vt inter ſe quoquo verſus quatuor pedū ſpatia diſtēt. Si ſemen non habueris, cacumina cytiſorum vere diſponito, & ſtercoratam terram circum aggerito. Si pluuia nō inceſſerit, rigato quindecim proximis diebus, ſimulatq; nouam frondē agere cęperit, ſarrito, & poſt triēnium deinde cędito & præbeto. Equo abunde eſt viridis pondo xv. bubus pondo vicena: cæteriſque pecoribus pro portione virium. Poteſt etiam ante Septembrē ſatis cōmodè ramis cytiſus ſeri, quoniam facilè comprehendit & iniuriā ſuſtinet. Quod ſi modò aridum prębere anni qualitas poſtulet, iubet, vt parciùs prębeamus, quoniā vires tūc maiores habeat, priuſq; aqua maceremus, & exemptū paleis permiſceamus. Cū aridū facere volūtas eſt, circa mēſem Septemb. vbi ſemen eius grandeſcere incipiet, cædi iubet, pauciſq; horis, dū flacceſcat, in Sole haberi, deinde in vmbra exiccari, atq; ita cōdiri. Plinius cytiſum inter ea recenſet, quę nō multo indigēt ſucco, ideoq; in tenuiore terra ſerēda ſunt. Idē de eius laudibus hæc memoriæ prodidit: *Frutex eſt & cytiſus, ab Ariſtomacho Athenienſi*

Cytiſi ſatio.

Lib. 13. cap. 24.

miris laudibus prædicatus pabulo ouium, aridus verò etiam ſuum; ſpondetque iugero eius annua HS. E
MM. vel mediocri ſolo reditus. Vtilitas quæ eruo, ſed ocyor ſacietas, per quam modico pingueſcente
quadrupede, ita vt iumenta hordeum ſpernant. Non ex alio pabulo lactis maior copia, aut melior, ſuper
omnia pecorum medicina à morbis omni vſu præſtante. Quin & nutricibus in defectu lactis aridum,
atq; in aqua decoctum, potui cum vino dari iubet: firmiores celſioreſque infantes fore. Viride etiam gallinis,
aut ſi aruerit, madefactam. Apes quoque nunquam defore cytiſi pabulo contingente, promittunt
Democritus & Ariſtomachus. Nec aliud minoris impendij eſt. Seritur cum hordeo, aut vere, ſemine
vt porrum, vel caule autumno ante brumam. Si ſemine madidum. Et ſi deſint imbres, ſatum ſpargitur.
Plantæ cubitales ſeruntur ſcrobe pedali. Seritur poſt æquinoctia tenero frutice. Perficitur triennio.
Demetitur verno æquinoctio cum florere deſinit, vel pueri, vel anus vtiliſſima (fortè viliſſima)
opera. Canus aſpectu, breuiterque ſi quis exprimere ſimilitudinem velit, anguſtioris trifolij frutex.
Datur animalibus poſt biduum ſemper, hyeme verò quod inaruit madidum. Satiant equos denæ libræ,
& ex portione minora animalia: obiterque inter ordines allium & cepe ſeri fertile eſt. Non æſtuum,
non frigorum, non grandinum aut niuis expaueſcit iniuriam. Inuentus hic frutex in Cythno inſula, F
inde translatus eſt in omnes Cycladas, mox in vrbes Græcas, magno caſei prouentu: propter quod maximè
miror rarum eſſe in Italia, Adijcit Hyginus, ne hoſtium quidem, propter nullam gratiam ligni.
Lib. 5. c. 11. Hactenus Plinius. Columella teſtatur à cytiſo dulce & pingue lac produci. Muliereſque ſi lactis
Lac dulce inopia premuntur, cytiſum aridum in aquam macerari oportere aſſerit; & cùm tota nocte permaduerit,
ex cytiſo. poſtero die expreſſi ſucci ternas heminas permiſceri modico vino, atque ita potandum dari:
ſic & ipſas valituras, pueroſque abundantia lactis confirmandos iri. Sed dicet aliquis oſtendendum
erat, cytiſi eſum bubus, non homini, vtilem eſſe, non alijs quadrupedibus. Is audiat Maronem conſultiſſimum
quoque agriculturæ.

Egl. 5. *Sic cytiſo paſtæ diſtendent vbera vaccæ.* Et rurſus:
Georg. 5. *At cui lactis amor, cytiſum, lotoſque frequentes*
Ipſe manu, ſalſaſque legat præſepibus herbas.

3. Hiſt. 21. Cæterùm etſi lac tantoperè augeat, non omni tamen anni tempore, eius eſus pecori vtilis, ſi Ariſtoteli
„ credimus. Cytiſus (ait) auget lac, vt eruum, ſed dum floret, incommodus eſt, vrit enim tantiſper,
9. Hiſt. „ & extinguit. Nam aliàs etiam inquit: Pabuli genus aliud copiam lactis extinguit, vt Medica
21. „ herba, & præcipuè ruminantibus: aliud auget, vt cytiſus & eruum. Vbi obſeruandum eruum quidem G
Eruum vt pro eſu bubuli pecoris ſummoperè à veteribus commendari, cæterùm addita cautione, ne
laudatum. menſe Martio ſeminetur. Teſtatur enim Columella vniuerſum hunc menſem negari ab agricolis
Lib. 2. c. 11. huic legumini conuenire, quòd eo tempore ſatum pecori ſit noxium, & præcipuè bubus, quos (inquit)
pabulo ſuo cerebroſos reddit. Plinius verò non ſolùm Martio menſe ſatum, noxium eſſe bobus
dici aſſerit, ſed item autumno grauedinoſum: innoxium autem fieri primo vere ſatum. Alicubi
quoque idem Plinius, enumeratis primùm quæ ex erui vſu proueniunt, malis, madefactum pluribus
diebus miteſcere cùm dixiſſet, bubus iumentiſque vtiliſſimum eſſe ſcribit, quaſi etiam crudum
Lib. 1. Alim. non innoxium ſit: Equidem Dioſcorides boues eruo elixato pingueſcere ſcribit, & Galenus: Boues
apud nos (inquit) tum apud alias pleraſque gentes eruo prius in aqua dulcorato paſcuntur, homines
„ verò ab hoc ſemine prorſus abſtinent. Eſt enim inſuauiſſimum & praui ſucci. Et libro inſequenti
boues eruo ità paſci ſcribit, vt helleboro coturnices, cicuta ſturni. Quamobrem haud omninò
probare poſſum Iacobum Pontanum, qui in hoc verſu Maronis:

Egl. 3. *Eheu quàm pingui macer eſt mihi taurus in aruo,*
Idem amor exitium eſt pecori, pecoriſq; magiſtro: H

pro aruo legit eruo. Mirum eſt, inquit, in pingui eruo, hoc eſt, in tam bono & alibili pabulo tauros
In Muſtell. eſſe macros. Fuiſſe verò erui vſum apud veteres vulgarem, Grunnio ſeruus etiam apud Plautum
indicat. *Eruum daturine eſtis bobus quod feram?* Varinus eruum inde βȣτρωκτον, fortè βȣτρωξον
Lib. 18. cap. nominat. Democritus, ne boues fiant debiles, id maceratum ſingulis menſibus in potu exhibet.
15. Plinius ſingulis boum iugis quinos modios ſufficere in paſtu ait. Obſeruandũ autem etiã quod
Medica herba. ait Ariſtoteles, medicam herbam, copiam lactis extinguere, cùm tamen Sotion nõ poſtremus Græcorum
Geoponicorum cytiſo aut medica herba lactentes boues nutriri aſſerat: ſicque plus conten-turas
lactis. Idem quoque affirmat M. Varro. Qui in Hiſpania rem obſeruarunt, *vbi quotidianus in*
iumentorum pabulo eius vſus eſt, referunt nullo cibo prius magiſque lætari & pingueſcere iumenta
pecuſq; omne: parcius tamẽ *dari, quoniam inflet & multum creet ſanguinem*; quẽ deducere *poſtea*
In horto medico. neceſſe ſit, annotante Virgilio Marcello. Fieri itaq; poteſt (inquit Ioacchimus Camerarius,) vt lactis
abundantiæ conducat, modo non ad ſacietatem vſq; vaccis præbeatur: id quoq; Plinius quoq;
vetat, alioquin nihil mirum Ariſtotelem vera ſcribere, & vniuerſo in ſanguinem, adipem, & carnes
alimento redacto, non ſupereſſe quod in lac conuerti debebat. Sic Camerarius, cuius quidem rationes

A nes non illaudandæ ſunt, cæterùm in lactentibus vaccis meo iudicio locum non habent. Omnia enim quæ multum & copioſum præbent alimentum, lac etiam præbent copioſum, & corpus ſimiliter multum augent: at in lactentibus lac generatur copioſum, corpus tamen non augetur, quia quod ad corporis augmentum accedere debebat, à lactantibus trahitur animalibus; & contra in nō lactentibus, in corporis alimentum abſumitur. Iacobus Dalechampius ſylueſtrem medicam in pleriſq; Hiſpaniæ locis, præſertim in regno Valentino diligenter ſeri ſcribit, eoq; iumenta ſaginari. Albertus Magnus, quæ ex Ariſtotele de medica diximus, vicinitate nominis deceptus, ad melicam ſiue melegam, ideſt, milium Indicum imprudenter tranſtulit: (& Hiſpani medicam melguas dicunt, vt Luſitanus quidem apud Dioſcoridem annotauit,) cùm ſit medica teſte Dioſcoride trifolio pratenſi ſimilis. Quanquam autem hæc quoque olim vulgaris fuerit, & per totam Italiam pro pecore ſata, noſtro tamen tempore nos (inquit Matthiolus) deſeruiſſe videtur. Theophraſtus aſſerit omne emaciatum armentum ex ea pinguefieri, ægrotantiq; pecori remedio eſſe. Ad maciem equorum, vt Columella prodidit, nulla res tantum quantum medica poteſt. Eſt & loti eſus omni pecori commodiſſimus, ideoque in multis Italiæ locis eo agri conſeruntur. Alimentum plurimum optiB mumque præbet, quia ſubdulcis eſt, & ſemel ſata herba reſtibili per aliquot annos (quod de medica veteres etiam ſcribunt,) fœcunditate germinat. In ſyluis carice quoque delectatur, ex cuius eſu robur acquirere etiam innuere apparet ſcientiſſimum poetam, ſiquidem taurum in certamine victum, noua meditantem prælia frondibus ſe explere ac carice canit, ac mox in certamen deſcendere;

Lotus.

Carex.
Georg. 3.

Ergo omni cura vires exercet, & inter
Dura iacet pernix inſtrato ſaxa cubili,
Frondibus hirſutis, & carice paſtus acuta.

In Narbonenſi prouincia, vt memoriæ prodidit Plinius, nobilis fons Orge nomine eſt, in quo herbę naſcuntur, in tantum expetitæ bobus, vt merſis capitibus totis eas quærant: Additque hoc miraculum; quod ſit certum illas in aqua naſcentes, niſi imbribus ali. Ergo ſuam (inquit) quiſque terram aquamque nouerit. Ad quem Plinij locum Dalechampius commentans ait, in Ligeri amne, qua per Velaunios fluit, hoc idem boues facere, & in Sebuſianorum piſcinis. Et in vniuerſali ſtirpium hiſtoria, agens de Cinna gramine, in Sebuſianorum lacunis (inquit) ſtagnis & pigris aquis, graC men naſcitur longiſſimis folijs, ſubrubris, innatantibus aquæ, quorum tam auidi ſunt boues, vt dum ea perſequuntur, ad ventrem vſque ſe immergant, & toto capite ſub aquam deiecto, ea depaſcantur: quo pabulo eximiè ſaginantur boues, vaccæ verò lacte multo fœcundiores ſunt, quàm in finitimis locis, extra regionis illius paluſtrem ſitum. Ait autem id gramen quibuſdam Ciliciam cinnam putari, qui aliter apud Dioſcoridem de hoc gramine agentem legunt, quàm in vulgaribus codicibus legitur, in quibus nimirum dicitur boues inflammare, illi verò ex antiquo (inquit) codice legūt: γεννᾶται δὲ ἐν Κιλικίᾳ εἶδος ἕτερον, ἣν Κίνναν ἐπιχορίως καλοῦσιν, ἥτις ὑγρὰ βρωθεῖσα πολλάκις πίμπλησι τοὺς βόας: ideſt: *Gignitur in Cilicia etiam ſpecies* (graminis) *alia, quam vernaculo ſermone appellant cinnam, quæque vorata crebrò, atque viridis boues replet.* Natus eſt alterutris error, quod illi πίμπρησιν, ideſt, inflammat, hi πίμπλησι, ideſt, replet, legant ſenſu planè diuerſo. Polygonum ait Tragus mirè etiam à bobus expetitur, quamobrem multis in locis faſces ex eo collectos offerūt. Ariſtoteles vlmum apibus gratam, & frondibus eius boues pingueſcere teſtatur. Iucundiſſimum ſane bubus pabulum adfert hæc arbor. Maximè autem commendatur Attinia teſte Columella, noſtrate procerior lætiorque, frondem iucundiorem bubus præbens, qua cùm aſſiduè pecus alueris, & D poſtea generis alterius frondem (inquit) dare inſtitueris, faſtidium bubus affert. Itaque ſi fieri poteſt, totum agrum genere vno Attiniæ vlmi conſeremus; ſin minus, dabimus operam, vt in ordinibus diſponendis, pari numero vernaculas & Attinias alternemus, ita ſemper miſta fronde vtemur, & quaſi hoc condimento illectæ pecudes fortius iuſta cibariorum conficient. Noſtrates agricolæ nullam frondem maioris faciunt, ſed hac præcipuum corpori robur addi, vireſq; mirum in modum reſtaurari perſuaſum ſibi habent; quamobrem poſt exantlatos magnos labores, eam illis exhibent. Obſeruaui etiam ſalignam frondem ab ipſis commendari, ſed quam ſimiliter à veteribus commendatam reperio: nam præterquam quod ſalicis ſit mentio apud Maronem in educatione pullorum ad aratra, Lucretius illo antiquior teneram ſalicis frondem ceu cupedias quaſdam bubuli pecoris celebrans, ait vaccam ob amiſſum fœtum ſuum tanto teneri dolore, atque mœſtitia, vt ne ſalix eam ab eo dimouere queat, nec limpidiſſimæ fluentis aquæ:

Lib 18. cap. 22.
Gramen mirè à bobus expetitum.

Vlmus.
Lib. 5. c. 6.

Salix.
Georg. 3.
Lib. 2.

Nec teneræ ſalices, atque herbæ rore vigentes
Fluminaque vlla queunt ſummis labentia ripis
Oblectare animum, ſubitamque auertere curam.

Opulus quia raram, neque idoneam frondem pecori præbet, à pleriſque teſte Columella repudiata

Opulus.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

Lib.6.c.3. eſt. Fraxinus certè capris & ouibns grata eſt, nec inutilis bubus. Ficulnea folia bubus probè dari E
Quercus poſſunt, inquit etiam Columella, ſi ſit eorum copia. Quernam tamen frondem ceu meliorem præ-
Olea. fert, vel oligneam, ſed eius generis quæ ſpinas non habet. Noſtri agricolæ quernam frondem improbant, quamobrem niſi in otio agentibus offerunt: contra Columellæ, vt vides, præceptum: ſed
Lib.3.Eleg. & Propertius de Io loquens, huius frondis meminit:

33.

Cùm te iuſſit habere puellam cornua Iuno,
Et pecoris duro prodere verba ſono,
Ah quoties quernis læſiſti frondibus ora,
Manſiſti ſtabulis abdita paſta tuis.

Odyſſ.M. **Et Vlyſſis ſocij boues Apollinis cum hordeo carerent, querna fronde paſcunt:**

Αὐτίκα δ' ἠελίοιο βοῶν ἐλάσαντες ἀρίστας
Ἐγγύθεν (οὐ γὰρ τῆλε νεὸς κυανοπρώροιο
Βοσκέσκονθ' ἕλικες καλαὶ βόες εὐρυμέτωποι)
Τὰς δὲ περιστίσαντο καὶ εὐχετίωντο θεοῖσι.
Φύλλα δὲ δρεψάμενοι δρυὸς ὑψικόμοιο.
Οὐ γὰρ ἔχον κρῖ λευκὸν ἐϋσσέλμου ἔπι νηός. ideſt.
Statim autem Solis ex bobus abigerunt optimas
Cominus (non enim longè à naue nigro roſtro
Paſcebantur nigræ pulchræ boues latis frontibus)
Eas verò circumſtabant, & vota fecerunt dijs.
Folia autem decerpſerunt tenerrima quercus alticomæ.
Non enim habebant hordeum album in bene tabulata naue.

Plinius folia querna populeaque animalibus Cato (inquit) iubet dari non perarida: bubus quidem
Arundo. & ficulnea, ilignaque & hederacea. Dantur & ex arundine, & lauro. De olea locus eſt non in-
Eidyll.4. elegans apud Theocritum, apud quem Battus ait:
Olea.

Θαρσέω. βάλλε κάτωθε καὶ μοσχία. τὰς γὰρ ἐλαίας
Τὸν. θαλλὸν τρώγοντι τὰ δύσσοα. βίτθ' ὁ λέπαργος. ideſt.
Animum recipio: pelle infernè vitulos: nam oleæ
Ramos radunt, infelices. Heus abi hinc tu albe. G

Alnus nigra. Alni nigri folia etiam bubus vtile pabulum eſſe reperio, quia lactis copiam generant, ea arbor in ripis Sapinæ noſtræ frequentiſſima. Vitigineis præcipuè autem inhiant, maximè cum adhuc ſunt
Vitis. teneræ ipſæ arbores. Spinis & clatris arundineis eas aduerſus omnis pecoris impetum muniunt agricolæ. Virgilius nihil eſſe quod magis vitibus ſit infeſtum, quodque maiorem adferat peſtem, ait, quàm pecoris morſum; ideoque ſepes diligenter texendas eſſe, vt planè nullus detur aditus atque acceſſio:

Texendæ ſepes etiam, & pecus omne tenendum eſt,
Præcipuè dum frons tenera imprudenſq; laborum,
Cui, ſuper indignas hyemes, ſolemque potentem,
Sylueſtres vri aſſiduè, capreæq; ſequaces
Illudunt, paſcuntur oues, auidæque iuuencæ,
Frigora nec tantum cana concreta pruina,
Aut grauis incumbens ſcopulis arentibus æſtas
Quantum illi nocuere greges, durique venenum H
Dentis, & admorſo ſignata in ſtirpe cicatrix.

Improbant verò agricolæ foliorum vitigineorum eſum, præcipuè ſi boues ex labore feſſi ſunt, quoniam vires, vt credunt, minimè reſtaurant. Nunc de frugibus dicendum, nam teſte Ariſtotele
Hordeum. etiam his veſcuntur. Inter quas, vt ex allato paulò antè Homeri loco conſtat, hordeum cuius vi-
Olyra. ce quernam frondem, cùm eo carerent, offerunt ſocij Vlyſſis Solis præſtantiſſimis bobus, non po-
Arinca. ſtremum locum obtinere videtur. Idem poeta iumentis olyram dari monuit, quia in Gręcia diffi-
Lib.18.cap. culter excutitur Plinius arincam videtur interpretari: Nam alicubi inquit, *Iumentis arinca datur*
10. *ab Homero. Hæc eſt quam Græci olyram vocant:* vnde etiam errare eos, (inquit Dodonæus in hi-
Cap.4. ſtoria frugum) manifeſtum eſt, qui olyram ſiliginem latinè interpretãtur. Arincam enim à ſiligine Plinius diſtinguit, & præter hæc ſiligo tritici eſt ſecundaria ſpecies, olyra autem Dioſcoride teſte, Zeæ: Cæterùm carius fuerit iſtiuſmodi pabulũ, ſi de ipſis intelligamus granis, quę nobis hominibus ſagaciſſima parens natura genuiſſe videtur. Certè Homerus, cùm ideo olyram præbendam iumentis inquit, quia difficulter excutitur, de recẽtibus ipſis ſtipulis, ac de toto etiã herba manifeſtè loquitur. quo nimirum modo noſtri hodieq; ruſtici auenam loliumq; verno tempore iumentis præbent.

Plinius

A Plinius verò dum inquit: *Hordei ſtipulam bubus gratiſſimam ſeruant*, de arida quoque intelligi poteſt. Minus commodè, vt ait Varro, tuemur armentum paleis, quæ vbique, & quibuſdam regionibus ſolæ præſidio ſunt. Eæ probantur maximè ex milio, tum ex hordeo, mox etiam ex tritico: ſed iumentis iuſtam operam reddentibus, hordeum præter has præbetur. Ioan. Baptiſta Porta ad boum equorumque pabulum in Italia milium ſeri tradit: quod ſi de arido loquitur, vel ſaltem vbi excuſſum eſt, Migliarolam noſtri ruſtici vocant, vero verius eſt: alioqui integros agros panico cōſitos hic videas non alium ob finem, quàm ad boum pabulum, commendarique ab ipſis obſeruaui, præberique à magnis laboribus. Fabæ largius datæ teſte Ariſtotele, copiam efficiunt lactis. Cicera verò etiam teſte Columella bubus erui loco datur freſa in Hiſpania Betica, quæ cum ſuſpenſa mola diuiſa eſt, paulum aqua maceratur, dum lenteſcat: atque iſta miſta cum paleis ſubtritis pecori præbetur. Sed erui duodecim libræ, ſatisfaciunt, (inquit) vni iugo, ciceræ ſedecim. Lupinus item eodem Columella teſte, bouem per hyemem coctus, maceratuſque probè alit: famem quoque ſi annonæ ſterilitas inceſſit, hominibus commodè propulſat. Plinius ait: *Lupino eſt vſus proximus, cum ſit & homini & quadrupedum generi vngulas habenti communis: Maceratus calida aqua* B *homini cibo eſt: nam bouem vnum modij ſinguli ſatiant, validumque præſtant*. Ait & Florentinus, maceratum in aqua marina & fluuiatili triduo, dulceſcere & ita ſiccatum ad vſum recondi, & quadrupedum generi in cibo eſſe; boues cum paleis ſatiare, hominibus commodè cum triticea aut hordeacea farina in panes digeri. De Lupinorum eſu iocus legitur apud Comicum facetiſſimum facetiſſimus.

Hordei ſtipula.
Milium.
Panicum.
Cicera.
Lib. 2. c. 11.
Lupinus.
In Pœnulo.

Ag. *Hic trecentos nummos numeratos habet.*
Ad. *Ergò nos inſpicere oportet iſtud aurum Agoraſtocles,*
Vt ſciamus quid dicamus pro teſtimonio.
Ag. *Agite, inſpicete, aurum eſt.* Co. *Profectò ſpectatores comicum*
Macerato hoc pingues fiunt auro in Barbaria boues.

Vocant autem aurum comicum, quoniam in ſcena nummis ex lupino factis pro aureis vtebantur, indeque eſt quod ait Horatius:

Aurum comicum.

Nec tamen ignorant, quid diſtent æra Lupinis,

C ideſt, ſciunt quantum probati nummi diſtent à falſis, itemque boni viri à malis. Iam verò præter frondem, & fruges, fructibus quibuſdam etiam veſcuntur. Cato glandes poſt ſementem legi præcipit & in aquam conijci, vt inde ſemodius patrata ſementi, verno modius bobus ſingulis detur: Glandem quoque hyeme Columella eiſdem in pabulo exhibet. Plinius Columellæ quodammodo ſubſcribens, *bobus glandem circa brumam aſpergi* (inquit) *conuenit, in ſingula iuga modios* 240. *Largior valetudinem infeſtat: & quocunque tempore detur, ſi minus triginta diebus continuis data ſit, narrant verna ſcabie pœnitere*. Porta quoque glandes, boum vocat cibum, citans hoc Plauti:

Fructus.
Glans.
In Truculento.

Rus mane dudum hinc ire me iuſſit pater,
Vt bubus glandem prandio depromerem.

Quo tamen loco vir magnus, pro bubus legit ſubus, quia ſuum præſertim eſca eſt. Hoc enim pecus diffuſum, & grauiſſimum facit, vt Varro ſcribit. Ioannes Meurſus ob allatas authoritates nihil immutandum aſſerit. Sed & noſtri ruſtici brumali præſertim tempore glandes offerunt. Strabo author eſt nucleos dactylorum, ſiue palmularum in aqua maceratos apud Babylonios bobus ouibuſque in pabulum exhiberi. Idem & in India fieri tradit. Inuenio & apud Theophraſtum D boues aliaque iumenta viſco ali, indeque pingueſcere. Apud Ichtyophagos, ideſt populos qui ex ſolis piſcibus victitant, Theophraſtus referente Plinio, boues quoque piſce veſci tradit, ſed non niſi viuente, & Herodotus apud Pęones qui Praſiadem paludem habitant, equis & ſubiugalibus piſces pro pabulo præberi tradit. Mirari etiam ſoleo cicuta non abſtinere, nec viridi, nec arida. Scatent item prata omnia omni ferè ranunculorum genere, quorum nullum quoq; noxium illis eſſe appareret. Vnà enim cum reliquis herbis aridis abſumuntur. Cyprij boues cur humanis veſcantur excrementis, ſuprà explicatum eſt, vbi corrigendum Athenæi locum omiſſum hic reſtituemus ex Iſaaco Caſaubono. Deinde an ignoras ſuillos artus eximiam eſſe Veneri hoſtiam, in Cypro; here, adeo ſuibus illa delectatur, vt cùm cogeret boues ſtercoribus veſci, ſues ea neceſſitate exemerit. Ibi enim pro σκατοφαγεῖν legebatur καταφαγεῖν, hoc ſenſu: Ita in Cypro ſues amat Venus, vt id animal edi vetuerit, boues verò voluerit. Sed quis neſcit (inquit Caſaubonus) quæ περὶ τῶν σκατοφάγων βόων vetuſtas fabulata eſt: conſulat Feſtum in Cyprio boue, & paræmiographos. Marcus Varro turdorum fimo ex auiarijs ad agros lætificandos principatum dat: quod etiam pabulo boum ſuumque magnificat: neque alio cibo celerius pingueſcere teſte Plinio aſſeuerat. Nunc de potu dicendum. Andreas Baccius in doctiſſimo ſuo opere de thermis, aquas paluſtres tradit, admodum delectare iumenta in potu, & equos earum vſu impinguari, nec vbi

Lib. 1. cap. 4.
Nuclei dactylorum.
Olearum.
Lib. 16.
Viſcum.
Lib. 2. de cauſ. pl. c. 23.
Lib. 11. c. 53.
Stercus.
Lib. 3. c. 15.
Athenæus
„ *correctus.*
„
„
„
Turdorum fimus.
Aqua.
Lib. 5. c. 2.

E ex labore aut citato incaluerint itinere, dolorum pericula incurrere, vt ſi frigidas bibant & crudas. Columella ait, non tam fluuios riuoſque deſiderare, quam lacus manu factos: quoniam fluuialis aqua, quæ ferè frigidior eſt, partum abigat, & cęleſtis iucundior ſit. Ariſtoteles tamen, bouem contrà quàm equum niſi aqua ſit clara, frigida atq; limpida, nolle bibere teſtatur, & Cato iubet per æſtatem boues aquam bonam & limpidam, vt bibant, ſemper curandum, vt valeant, referre. Vegetius verò ait aquam quidem iſtius generis animal non requirere nitidiſſimam, nec vſque adeo lædi, ſi ſordidam biberit: attamen diligentis bubulci eſſe, procurare, vt mundam ſemper & optimam bibat, Varro vult vt ad aquam æſtate bis appelletur, hyeme verò ſemel.

Quo tempore potus, & cibus offerēdus.

Quo tempore potus & cibus, & quoties ſit exhibendus, audi Columellæ præceptum: *Tempus exhibendi alimenti bobus hyeme erit, primò quidem, dum galli occinunt: ſecundò autem, ſecundum matutinum crepuſculum: quo tempore etiam dandus eſt potus, ac reliquum alimenti quod supereſt, id veſperi exhibendum eſt. At æſtate primo quidem diliculo nutriendi ſunt boues: ſecundo autem poſt id, hoc eſt, meridie, ac ſubinde potus eſt dandus. Quo quidem modo, circa horam nonam iam tertio cibans, denuo aquam adminiſtrabis. Verum hyeme quidem potus ſit illis aqua calidior; tepida autem æſtate.* F Idem Columella ait, bobus pro temporibus anni pabula diſpenſari: Ianuario menſe ſingulis freſi & aqua macerati erui quaternos ſextarios miſtos paleis dari conuenire, vel lupini macerati modios, vel cicerculæ maceratę ſemodium, & ſuper hæc affatim paleas, licet etiam ſi ſit leguminum inopia, & elata & ſiccata vinacea, quæ de lora eximuntur, cum paleis miſcere.

Vinaceorũ vtilitas.

Nec dubium eſſe, quin ea longè melius cùm ſuis folliculis antequam eluantur, præberi poſſint, quia & cibi & vini vires habeant, nitidumque, & hilare & corpulentum pecus faciant: grano tamen abſtinere. Noſtri agriculæ vinacea iſthæc cum furfuribus etiam equis exhibent, & granis columbas alunt. Ait etiam frondis aridæ corbis pabulatoria (vtor enim eius verbis) modiorum viginti ſufficere, vel fœni pondo triginta, vel ſi non, modium viridis laureæ & iligneæ frondis: hiſque ſi regionis copia permittat, glandem adijci, cæterùm hanc niſi ad ſatietatem detur, ſcabiem parere: poſſe etiam, ſi prouentus vtilitatem facit, ſemodium fabæ freſæ præberi. Menſe Februario plerumque eadem cibaria ſufficere: Martio & Aprili debere ad fœni pondus adijci, quia terra proſcinditur: ſat autem fore pondo quadraginta ſingulis dari: ab idibus tamen menſis Aprilis vſque ad idus Iunias viride pabulum rectè ſecari: poſſe etiam in calendas Iulias frigidioribus locis idem præſtari: à quo tempore in calendas Nouemb. tota æſtate, ac deinde

Frons quæ vtilis.

G autumno ſatiari vult fronde, quam non ante ait eſſe vtilem quàm cùm maturuerit, vel imbribus, vel aſſiduis roribus, probarique maximè vlmeam, pòſt fraxineam, & ab hac populneam, vltimas eſſe iligneã & querneam, & lauream, ſed poſt æſtatem neceſſariè deficientibus cæteris, poſſe etiam & folia ficulnea probè dari, ſi ſit eorum copia, aut ſtringere arbores expediat: iligneam tamen, vel meliorem querneam eſſe, ſed eius generis quod ſpinas non habet: nam id quoq; vti iuniperus, reſpui à pecore propter aculeos. Nouembri menſe ac Decembri, per ſementem, quantum appetit bos, tantum præbendum eſſe, plerumque tamen ſufficere ſingulos modios glandis & paleas ad ſatietatem datas, vel lupini macerati modios, vel erui aqua conſperſi ſextarios ſeptem, permiſtos paleis, vel cicerculæ ſimiliter conſperſæ ſextarios XII. miſtos paleis, vel ſingulos modios vinaceorum, ſi ijs, vt ſuprà dixi, largè paleæ adijciantur, vel ſi, nihil horum eſt, per ſe fœni pondo quadraginta.

Saturos eſſe oportere.

Vegetius nos admonet, maximè eſſe ſtudendum, vt competentibus redundantibuſq; ſaturi ſemper habeantur & pingues: teſtaturque omnem ægritudinem exordium ſumere ex macie: exhauſtumq; animal celerius laborem frangere, æſtum vexare, frigus penetrare. Non ſolùm enim æſtiuis menſibus paſcuum ſufficere, vbi frondes diuerſi generis addantur, & minuat varietas ipſa faſtidium. H Hyeme non tantùm paleis, ſed fœno quoque, & hordeo & ſæpius eruo ſaginandos eſſe boues. Nullum autem vberiores ciborum repudiare expenſas, qui conſiderare voluerit boum per inopiam pereuntium, quàm cariora ſunt pretia. Cato ait pabulum hoc modo parari darique oportet. Vbi ſementim patraueris, glandem parari legique conuenit, & in aquam conijci; Inde ſemodios, ſingulis bubus in dies dari oportet, aut modicum vinaceorum, quos in dolium condideris. At ſi non laborabunt, paſcantur, ſatius erit. Interdiu paſcito: noctu fœni pondo XXV. vni boui dato. Si fœnum non erit, frondem iligneam & ederaceam dato. Paleas triticeas & hordeaceas, viciam, acus fabaginum, vel de lupino, item de cæteris frugibus omnia condito. Cùm ſtramenta condes, quæ herboſiſſima erunt in tecto condito, & ſale ſuperſpargito. Deinde ea pro fœno dato. Vbi verno dare cœperis, modium glandis aut vinaceorum dato, aut modium lupini macerati & fęni pondo quindecim.

Ocymum.

Vbi ocymum tempeſtiuum erit, dato primum. Manibus carpito, id renaſcetur; quod falcula ſecueris, nõ renaſcetur. Vſque ocymum dato, donec areſcat, ita temperato, poſt viciam dato, poſtea panicum dato, ſecundum panicum frondem vlmeam dato. Si populneam habueris, admiſceto, vt vlmea ſatis fiet. Vbi vlmeam non habebis, quernam & ficulneam dato.

Cap. 60.

Idem rurſus, bubus cibaria annua in ſingula iuga lupini modios cxx. ac glandis modios ccxl. fœni pondo lxxi. ocymi tantundem: fabæ

bæ

A bæ modios xx.viciæ modios xxx.eſſe ait. Præcipitque vt præterea ſatis viciæ ſeras:pabulum cùm ſe-
ras, multas (inquit) ſationes facito. Varro ait: pabulum primum,ocymum, farraginem, viciam, *Lib.1.c.31.*
nouiſſimum fœnum ſecari oportere. Quid ſit ocymum,ſuprà indicauimus:farrago dupliciter,pu-
to, intelligi poteſt,vel pro ſeminum leguminumque diuerſorum miſcella;vel cùm diuerſarum her- *Farrago.*
barum, vel frugum ſemina inuicem permixta terræ mandamus, vt inde miſcella colligatur herba-
rum. Ruellius tradit, duplici ratione apud Gallos ſecalen ſeri, vel ſimplicem, vel triticum aut far *Secale.*
miſceri æquis ferè partibus. Miſcellaneam hanc ſegetem illis miſtellam quaſi miſcellam nomi-
nari: conditiuamque excuſſis etiam granis farraginem ruſticos appellare,quemadmodum & faſces
& manipulos inde compoſitos,farreum. Eam per hyemem iumentorum pecudumque pabulo ce-
dere, & pro lætamine etiam eſſe: idque cauſæ fuiſſe arbitratur, cur ſecale Plinio farraginis genus
fuerit. Farrago ex recrementis farris prædenſa ſeritur, admiſta aliquando & vicia. Eadem in
Africa fit ex hordeo, vnde hordeacea farrago dicitur. Farragini quæ ex hordeo eſt, Columella *Farrago hor-*
pabulorum ſecundas partes tribuit, eam in reſtibili ſtercoratiſſimo loco & altero ſulco ſerere con- *deacea.*
uenit. Fit optima cum cantherini hordei decem modijs iugerum obſeritur, circa æquinoctium
B autumnale, ſed impendentibus pluuijs, vt conſita rigataque imbribus celeriter prodeat, & confir-
metur ante hyemis violentiam. Nam frigoribus cùm alia pabula defecerunt, ea bubus cæteriſq;
pecudibus optimè diſſecta præbetur,& ſi depaſcere ſæpius voles,vſque in menſem Maium ſufficit.
Quòd ſi etiam ſemen ex ea voles percipere, à calendis Martijs pecora depellenda, & ab omni no-
xa defendenda eſt,vt ſit innoxia frugibus. Hactenus Ruellius. Pingueſcunt boues teſte Ariſtotele, *Vt pingue-*
ijs quæ flatum cient, vt eruo & faba freſa,atque etiam ipſa fabarum herba. Et ſeniores,ſi cute in- *ſcant.*
ciſa ſpiritum adigas,deinde præbeas pabulum, pingues (inquit) facies. Adhæc hordeo vel integro,
vel pinſito, & a gluma ſeparato pingueſcunt, & dulcibus, vt ficu, & paſſa: vino etiam & frondibus
vlmi:ſed præcipuè Sole & calida aqua. Hæc ille, quę ferè Plinius repetit,atque explicat quodam-
modo,nam inciſa cute ſpiritum in viſcera arundine adigi ſcribit. Porta verò, neſcio an ex proprio *Lib.2.Mag.*
periculo,falſam pinguedinis ſpeciem boues repræſentaturos ait,ſi in ſeniorum crura inciſa ſpiritum *nat.c.vlt.*
adigas,ac mox pabulum præbeas. Idem Porta,nos (inquit) Surrento domi alimus,eique ciborum *Lib.14.cap.*
reliquias præbemus, vel duabus matribus vitulos ſubmittimus, ſic copioſo lacte alti, vix ſuſtinent *5.*
pinguedine ambulare. Præterea in pręſepijs ſalis lapides ſternimus,vt lambendo ſitiant & bibant,
C & ſic inuſitatæ pinguedinis & teneritatis efficimus. Obſeruaui ego recrementis illis quæ poſt ex-
preſſum ex nucleis nucum, oleum, in liborum ferè figuram efformantur, boues inſigniter ſaginari
præſertim brumali tempore in ſtabulis,audioque in Hollandia ſimilia liba,ſed ſeminis,vel raparũ,
vel cannabis recrementa copioſè præberi vaccis in potu,vt inde & habitiores fiant, & lactis inſuper
fœcundiores. Optimè autem & boues & vaccæ ſaginabuntur in paſcuis herbidis,& frumento, item
rapis,braſſica,pomis: aut ſi paſcua deſint in ſtabulis,miſta paleis triticeis,hordaceiſue farina. In lo-
cis vbi fit cereuiſia, farina eius excrementis permixta mirum in modum hæc animalia impinguat.
Vidi non ſemel qui vinacea cum furfuribus exhiberent, non ſine vtilitate. Item pingueſcere So-
tion tradit, ſi redeuntibus à paſcuis prima die braſſicam conciſam acri aceto maceratam præbeas,
deinde paleas excuſſas & furfuribus triticeis miſtas ad dies quinque, aut ſex ſequentibusque die-
bus pabulum paulatim auxeris:& hyeme quidem circa gallinacei horã nutrieris,dein circa dilucu-
lum. Ariſtoteles ait,facilè ſaginari ſi labore abſtineant. Aiunt nonnulli poſt laborem pingueſce-
re, at ſi ante laborem victu & ocio abundent, citiùs emori. Apparet autem veteres etiam in tene-
bris eos ſaginaſſe,præcipuè coquos,id quod colligo ex hiſce Plutarchi verbis: Veri amoris ne mini- *In amato-*
D ma quidem particula in gynæcio extat: negoque ego nos dum aduerſus mulieres aut virgines affi- *rio.*
cimur amore:nam neque muſca lac,neque fauos apis amat;neque ſaginatores & coqui beneuolen- ,,
tiæ cum vitulos, & aues in tenebris ſaginant, &c. Mirum autem exiſtit, quantum pinguedinis ali- ,,
quando corpori adijciant, Varro memorat iuuencam quandam pinguedine carnis adeo auctam *Vt pingue-*
eſſe, vt in eius corpore ſorex exeſa carne nidum fecerit, & mures pepererit: quod in ſue etiam in *ſcant.*
Arcadia ſpectatum ſit. Quæ res ſi vera eſt,vt tanto viro fides præſtanda eſt,iam minus miror,quod
de Dionyſij tyranni voracitate pinguedineque his verbis prodidit memoriæ Aelianus, Dionyſium *Lib.9.Var.*
Herocleotam filium Clearchi fama eſt ex quotidiana voracitate luxuque paulatim ſe ipſum nimia *hiſt.*
carne ac pinguedine impleuiſſe. Immenſa igitur corporis craſſitudo & carnis incrementum,ſpiran- ,, *Dionyſii*
di facultatem ei adimebant, Medici verò, hoc ei remedium illius morbi præſcripſerunt,vt tenuiſſi- ,, *pinguitu-*
mis acubus ad hunc vſum paratis,latera tranſmitteret,eaſque per ventrem impelleret. Id negotium ,, *do.*
alijs datum eſt: & donec acus carnem agnatam & quaſi alienam transfoderet, ille non aliter iacuit ,,
quàm lapis: cùm verò tranſiſſet eò, vbi validum erat, & genuinum corpus,neque ex nimia pingue- ,,
dine aſcititium,tum perſentiſcebat,& è ſomno excitabatur. Ex quibus hiſtorijs in cute ob nimium ,,
adipem ſenſum tactus mortuum eſſe diſcimus,quia,ni fallor,ſpiritus ad eam,vt dictum eſt,non per-
uenit.

uenit. Vt itaque ad boues reuertamur, hi in remotiſſimis ad Septentrionem Oceani Germanici inſulas adeò pingueſcunt, vt periculum ſit, ne præ nimia moriantur pinguedine. E

GRESSVS. INCESSVS.

Leporem boue venari.

Eleẽſes mulieres, vt Bacchũ inuocare ſolitæ.

Bos laſſus fortius figit pedem.

LENTVS planè, tarduſque, ne dicam, piger, ingreſſus boum eſt, de quo antiquum habemus adagium; Ατρέμας βοῦς, ideſt, *lente bos*, ſubaudiendum, incedit, vel mouet pedem. Hinc & boue leporem venari dicimus, cuius dicti meminit Plutarchus in volumine de animi tranquillitate: Non is (inquit) fortunatus eſt, qui iaculari aratro, aut boue leporem venari voluit, neque ei qui fruſtra verriculo aut funda captauit ceruum, vllus malus aduerſatur genius, ſed ſtultitia & peruerſitas eum ad tentanda impoſſibilia adigunt. Idem Plutarchus in commento de Iſide & Oſiride tradit mulieres Eleenſes publicis & ſolennibus votis ad hunc modum ſolitas Bacchum inuocare, vt accederet βοέῳ ποδὶ, ideſt bubulo pede, ſiue quòd huic animanti, cùm ſit viribus immenſis præditum, deinde tanta corporis mole, tamen peculiare videatur, quaſiq; proprium pedetentim ingredi, nulloq; ſtrepitu, vel quòd pedes bouis arua calcata reddunt meliora, cùm reliquorum animantium noceant. D. Hieronymus ad B. Aurel. Auguſtinum ſcribens, eumque deterrere cupiens, ne iuuenis ſenem prouocet; *Memento* (inquit) *Daretis, & Entelli, & vulgaris prouerbij, quòd bos laſſus fortius figat pedem.* Quod prouerbium ad lentum quoque animantis inceſſum referendum videtur: nam bos laſſus tardius quidem ſolito incedit, cæterùm vt fit in omni laſſitudine, ob diſſolutos ſpiritus corpus redditur grauius, atque adeo pes fortius in terram propter pondus imprimitur, etſi author adagiorum à veteri trituræ more adagium ductum videri inquiat, cùm ſuperactis à bubus ſuper manipulos plauſtris grana excutiebantur: partim à rotis in hoc armatis, partim à taurorum vngulis. Qui moraliter Eleenſium mulierum preces interpretantur, Bacchum bubulo pede ad ſe vt veniret, oraſſe aiunt, vt ſuam ita modeſtiam oſtentarent, cùm nihil minus fœminam decet, quàm præcipitantia, vel ardor audaciæ. Petrarcha ad idem reſpexit adagium, dum ait: F

Lachrimando & cantando i noſtri verſi,
E col bue Zoppo andrem cacciando l'aura.

Βουβάρας interpretatur, qui inſtar bouis tardus, grauis & ſtupidus eſt. G

ÆTAS.

Lib. 9. c. 64.

Aetas vt cognoſcãtur.

Quam diu viuant.

Qua ætate vigeat.

BOVM ætas (inquit Pet. Creſcentienſis) cognoſcitur, quando mutant dentes; Mutant enim anteriores anno euoluto, & decem vel octo menſibus: deinde poſt ſex menſes paulatim amittunt proximos, donec intra triennium omnes mutauerint. Quo quidem tempore optimè habiti ſunt, & in vigore ad decem vſque vel quindecim annos perſeuerant. Viuũt ad quatuordecim vſq; vel quindecim annos. In ſtatu dẽtes habent pulchros, longos & æquales: qui per ſenectutem eis imminuuntur, nigreſcunt, & corroduntur. Non aduerſatur Plinius, etſi longiorem ætatem eis tribuere videatur inquiens: *Vita fæminis quindecim annis longiſſima, maribus viginti: robur in quimatu:* Nam & Ariſtoteles inquit: Viuunt magna ex parte fæminæ annos quindecim, atque etiam mares exciſi: nonnullis ætas vel ad viginti annos, atque etiam plures, ſi corpore benè habito ſint: nam exciſos aſſuefaciunt, & duces conſtituunt boum, vt ouium, qui plus temporis quàm cæteri viuunt vſu exercitij & copia pabuli. Vigent quinquennes maximè: quocirca Homerum rectè quidam dixiſſe aiunt: *Quinquennem taurum, & bouis luſtro florentis:* Geſnerus ait, ſuos ideſt Heluetios ex circulis quibuſdam qui circa vaccarum cornua naſcuntur ſupernè ferè, de ętate iudicare: illos autem in quimatu ferè ternos eſſe, poſtea plures. Eſſe etiam, qui quoties fœta fuerit, toties ſingulos adnaſci circulos putent. H

CASTRANDI RATIO.

In caſtratione quid obſeruandũ.

IN caſtrandi ratione duo potiſſimum obſeruanda, tempus nimirum & modus: tempus autem ætatis & anni. Vitulis (inquit Ariſtoteles) tempus caſtrandi anniculis eſt, alioqui minores deformioreſque euadunt. Cui minimè diſſentiunt Varro, & Sotion in geoponicis, dum volunt non caſtrari vitulos ante bimatum, addita ratione, quòd difficulter, ſi aliter feceris, ſe recipiant: qui autem poſtea caſtrantur,

duri

A duri & inutiles fiant. Mago itẽ, vt Columella & Palladius teſtãtur, caſtrandos vitulos cenſet, dũ adhuc teneri ſunt. Idẽ Mago pro anni tẽpore Maium eligit, eodẽ Palladio teſte, hic verò Iunio menſe rectè caſtrari inquit. Modũ caſtrationis habemus in primis apud Ariſtotelẽ. Modus (inquit) caſtrãdi hic eſt. Tractos deorſum teſtes, atq; obtentos, preſſoſq; in imum ſcroti, cultello adacto extrudũt, mox fibras ſurſum, quoad maximè fieri poteſt, reprimũt, & plagã infarciũt capillamentis, vt ſanies effluere poſſit, etſi inflãmatur, ignem adhibẽt ſcroto, & reſpergũt. Græcè legitur, ἐκτέμνονται τὸν τρόπον τοῦτον. κατακλίνοντες καὶ ἀποτέμνοντες τῆς ὀσχέας, κάτωθεν τοὺς ὄρχεις ἀποθλίβουσιν, εἶτα ἀνασέλλουσι τὰς ῥίζας ἄνω, ὡς μάλιστα, καὶ τὴν τομὴν θριξὶ βύουσιν, ὅπως ὁ ἰχὼρ ῥέῃ ἔξω: καὶ ἐὰν φλεγμαίνῃ, κατακαύσαντες τὴν ὀσχέαν, ἐπιπάττουσι. οἱ δὲ ἐνόρχαι τῶν βοῶν ἐὰν ἐκτμηθῶσι, τὸ φανερὸν συγγενῶσι. Quæ verba nõ ſatis clara ſunt, imo obſcura & corrupta: in quibus explicandis labore, atq; opera vtemur Geſneri, qui κατακλίνοντας καὶ ἀποτέμνοντες τῆς ὀσχέας, vertit, Vitulis reſupinatis, ſcrotoq; inciſo, teſtes per inferiorem ſcroti partẽ exprimũt, (& abſcindunt, vel excidunt, quod deeſt in Græco: addendum igitur, καὶ ἐκτέμνουσι, vel ſimile verbum:) deinde neruos à quibus pendebant, quàm penitiſſimè fieri poteſt, ſurſum recondunt. Quod Ariſtoteles dixit, ἀποθλίβουσιν, ideſt digitis vel inſtrumento aliquo ex-
B trudunt, Paul. Aegineta ſic effert: ἐκπεδήσαντες δὲ οἱ δίδυμοι, ἐκτεμνέσθωσαν. Propriè ſanè ἐκπηδᾶν dicimus τὸ ἐκθλιβόμενον, vt pomorum nuclei digiti expreſſi, Græci ἐκπυρηνίζειν vocant proprio, & eleganti vocabulo. Albertus Magnus totum hunc locum ſic reddidit. Proſternitur ad terram vitulus, & diuiditur corium iſchei, & exprimuntur teſticuli, & ligantur nerui teſticulorum fortiter: & tunc abſcinduntur teſticuli, & eriguntur (ideſt ſurſum reponuntur) radices neruorum, cineribus iniectis in vulnus; & ſi coquantur (ideſt vruntur) nerui, melius erit contra ſanguinis fluxum. Quæ pleraque ad Ariſtotelis ſententiam quadrare puto: quanquam de ſuo adiecit neruos (ſcilicet cremaſteres) præligari, ex vulgi experientia nimirum: Nam quòd cineres pro capillamentis ſupponit, cùm veteres rei ruſticæ authores in hoc imitetur, facilè condonabimus. Nam & in libro de ſimplicibus medicamentis ad Paterniarum, qui inter nothos Galeni circumfertur, ita legimus: Cinis in recentia vulnera penitius infarctus, ſanguinem ſiſtit; ideoque omnibus pecoribus caſtratis cinis impoſitus prodeſt, omnibuſque abſciſſis. Theodorus Gaza pro κατακλίνοντες legiſſe videtur καθέλκοντες, cùm non opus eſſet quicquam mutare. Obſcurum eſt etiam quod vertit, etſi inflammatur, ignem adhibent ſcorto, & reſpergunt. Primùm enim loco inflammato, ignem vel cauterium adhi-
C bere, verè eſt ignem igni addere, & augere malum: deinde quod inflammationem reſpergi ait, nec quiſquam vnde, vel quonam medicamento ea reſpergi debeat, ex verbis eius intelligere queat, reprehenſione dignum mihi videtur. Paſtores (inquit Niphus μεταφράζων Ariſtotelis verba, vt aliquo modo Gazæ tranſlationem fulciat) puluerem aut aliud medicamentum ad hoc præparatum inſpergunt. Sed abſurdnm eſt Ariſtotelem remedij inſpergendi nomen tacuiſſe putare, præſertim cùm eo omiſſo, obſcura & ineptæ conſtitutionis relinquatur oratio. Albertus Magnus ridiculè & indoctè ſic vertit. Si autem apoſtema acciderit in loco illo, puluerizatus teſticulus & loco ſuperpoſitus, erit conueniens cura eius. Mihi poſt κατακαύσαντες diſtinguendum videtur, non poſt ὀσχέας, vt Gaza fecit, & ita vertendum; Quod ſi locus inflammetur, vrunt, & ſcroto inſpergunt: intelligo autem idem remedium, quod proximè vulneri infarciendum dixerat, nempe τρίχας, ideſt, capillamenta, aut lanas. Lanæ enim, teſte Dioſcoride, vulneribus à principio ſtatim ex aceto, oleo, vinoue vtiliter imponuntur; crematarum præterea cinis cruſtas inducit, carnem excreſcentem cohibet, & ad cicatricem vlcera perducit. Ab initio igitur, vbi ſiſtere tantùm ſanguinem oportet, lana mollis ſimpliciter adhibetur, deinde vbi locus intumeſcit (quod Ariſtoteles φλεγμαίνεσθαι di-
D xit, vt conijcio: ſæpe enim hoc verbo Græci parum propriè vtuntur,) & pus colligitur, vehementiore remedio, ſiccante expurganteq; opus eſt, quod quidem non amplius lanæ, ſed vſtarum cinis præſtare poteſt. Poſtremò in citato Ariſtotelis loco vltima verba, ἐὰν ἐκτμηθῶσι τὸ φανερὸν συγγενῶσι, procul dubio ſic reſtitui debent, ἐὰν ἐκτμηθῶσι προσφάτως, ἔτι γεννῶσι, quod cùm ex ſimili loco Ariſtotelis, cum ex Gazæ conuerſione & Columellæ Palladijque verbis confirmari poteſt. Hæc hactenus (inquit Geſnerus) dixerim ſuper vitulorum caſtratione, non tam repræhendendi & emendandi aliorum ſcripta, quàm negocium ipſum clarius explicandi inſtituto. Mago, vt Palladius, & Columella referunt, neque id ferro facere, ſed ſciſſa ferula comprimere teſticulos, & paulatim conſtringere cenſet: idque optimum genus caſtrationis putat, quod adhibetur ætati teneræ ſine vulnere. Nam vbi iam induruit, melius (inquit Columella) bimus quàm anniculus caſtratur: idque facere (verno, vt rectè addit Palladius) vel autumno luna creſcente præcipit, vitulumque ad machinam deligare: deinde priuſquam ferrum admoueas, duabus anguſtis ligneis (ſtagneis Palladius, fortè ſtanneis, neutrum tamen probatur,) regulis veluti forcipibus apprehendere teſtium neruos, quibus comprehenſis, ſtatim teſtes ferro reſecare & expreſſos (Palladius ſimpliciter habet, ferro reſecant, & ita recidunt) ita reſcindere, vt extrema pars eorum adhærens prædictis neruis, (capitibus neruo-

Caſtrandi modus. Lib. 9. Hiſt. 50.

Ariſtoteles declaratur.

Cap. 148.

Lanæ vſus ad vulnera.

Lib. 1. de gener. anim. cap. 4.

rum

Caſtratis, cur & quãdo coitus vetandus.

Lib. 6. c. 68.

Lib. 7. c. 27.

de variet. rer.

Qui ex caſtratione multum creſcant.

Caſtrationis vtilitas.

rum ſuorum) relinquatur. Nam hoc modo nec eruptione ſanguinis periclitatur iuuencus, nec in totum effeminatur adempta omni virilitate, formaque ſeruata maris, generandi vim depoſuit, quã tamen ipſam non protinus amittit. Nam ſi patiaris eum à recenti curatione fœminam inire, conſtat ex eò poſſe generari: ſed minimè id permittendum, ne profluuio ſanguinis intereat. Verùm vulnera eius ſarmentitio cinere (cinere ſimpliciter, Sotion.) cum argenti ſpuma linenda ſunt: abſtinenduſque eo die ab humore (potu Palladius,) & exiguo cibo alendus. Sequenti triduo velut æger cacuminibus arborum, & defecto viridi pabulo oblectandus, (præbeantur ei teneræ arborum ſummitates & fruteta mollia, & herbæ viridis coma, dulciora ſagina roris aut fluminis, Palladius,) prohibenduſque multa potione. Plagam etiam pice liquida & cinere, cum exiguo oleo (vt Sotion etiam habet) vlcera iſta poſt triduum (à caſtratione ſcilicet) linire, (vulnera diligenter vngere, Palladius) oportet, quo & celerius cicatricem ducant, nec à muſcis infeſtentur. Hæc Columella. Sed melius genus caſtrationis (inquit idem Palladius) ſequens vſus inuenit. Alligato enim iuuenco, atque deiecto, teſticuli ſtricta pelle clauduntur, atque ibi lignea regula premente, deciduntur ignitis ſecuribus, vel dolabris, vel quod eſt melius, formato ad hoc ferramento, vt gladij ſimilitudinem teneat. Ita enim circa ipſam regulam ferri acies ardentis imprimitur, vnoque ictu & moram doloris beneficio celeritatis abſumit, & vſtis venis, ac pellibus à fluxu ſanguinis ſtrictis plagam cicatrix quodammodo cum ipſo vulnere nata defendit. Sunt quibus in tenera vitulorum ætate prior caſtrandi modus minimè improbatur, quoniam & ipſo vires, vt dictum eſt, non vſq; adeo franguntur, quod in ea ætate valde conuenit, tum quia non omnino effeminantur, cùm teſtes eis non omnino demantur, ſed atterantur tantùm: id quod teſtibus iam ætatis progreſſu durioribus, vt difficilius, ita nimio cum dolore fieret. Quæ quidem rationes vero ſunt veriores, mihi tamen non probantur, quoniam eo modo caſtratos periculum ſit, ne aliquando coeant, id quod hominum exemplo docet Paulus Aegineta, duplicem in ijs caſtrandis modum explicans, alterum κατὰ θλάσιν, id eſt per contuſionem (hominem enim ita caſtratum θλασίαν Græci, vel θλιβίαν appellant) alterum κατὰ ἐκτομὴν, ideſt exectionem: Caſtrandus (inquit) in ſedili reſupinatur, & ſcrotum cum teſticulis ſiniſtræ manus digitis premitur: & per ſcrotum ita extenſum duas lineas rectas, per vtrumque teſticulum vnam, ſcalpello incides: vbi exilierint teſticuli, cute detracta excidentur, ita vt tenuiſſimum ſolum naturale vaſorum commertium relinquatur. Atque hic modus eo qui per contuſionem fit, magis probatur: nam quibus teſtes ſolùm contuſi ſunt, nonnunquam Venerem appetunt: nimirum quod pars aliqua teſticulorum contuſionem ſubterfugerit. Idem Aegineta aſſerit, caſtrationem per contuſionem in infantibus ſolùm fieri ſolere. Hieron. Cardanus ad magnitudinem iuuare author eſt, plurimumque excreſcere vitulos, cum incrementi tempore caſtrantur, quoniam ex caſtratione humidiora reddantur corpora. Quamuis autem tam nobili ac in primis ad ſpeciei conſeruationem neceſſario membro priuentur, vires tamẽ quàm antè non minores obtinent, id quod Cyri teſtimonio tradit Xenophon de ſpadonibus ſiue exectis agens. Quod autem maximè aliquis putet ſpadones robore corporis carere, ne hoc quidem Cyro videbatur; quippe qui coniecturam faceret ex alijs animalibus; quod & contumelioſi equi, vbi excidantur à morſu contumeliaque ceſſant, nihilo tamen minus ſunt bellicoſi. Et tauri exciſi, animi elationem inobedientiamque dimittunt, ſed corporis viribus & vſu colendi agri non priuantur. Et canes item eodem modo ſi excidantur, ceſſant à relinquendis heris, ſed ad cuſtodiam & ad venationem nihilo ſunt deteriores. Et homines itidem quietiores fiunt, ſi hac priuentur libidine, ſed minimè negligentiores circa imperata, neque minus equitandi ſtudioſi, neque ad iaculandum minus apti, neque ambitioſi minus &c.

DOMANDI RATIO.

Lib. 8.

Omne animal domari poſſe.

2. de arte.

NIGIDIVS apud Priſcianum dicebat omne pecus indomitum habere quicdam in ſe ferum, ſed tamen ea natura eſſe, vt curari & dominari poſſit, ideſt, domari, vt exponit Ioan. Meurſus parte prima excitationum criticarum. Idem teſtatur Ouidius ferociſſimorum animantium exemplo:

Obſequium tigreſque domat, tumidoſque leones,
Ruſtica paulatim taurus aratra ſubit.

1. de arte.

Et antea quoque dixerat:

Sed tamen & tauri ceruix oneratur aratro.
Frenaque magnanimi dente teruntur equi.

Quando feritatem exuant.

4. de triſt. 5.

Ferinam tamen illam naturam non breui, niſi id remedijs præſtetur occultis, vt deinceps patebit, ſed longiuſculo temporis interuallo exuunt, quod idem etiam poeta atteſtatur, dum canit:

Tem-

A

Tempore ruricolæ patiens fit taurus aratri
Præbet & incuruo colla premenda iugo,
Tempore paret equus lentis animoſus habenis,
Et placido duros accipit ore lupos.

Et rurſus:

Tempore difficiles veniunt ad aratra iuuenci,
Tempore lenta pati frena docentur equi.

Aetas domaturæ apta.

Non apparet autem omnem æquè huius pecoris ætatem domituræ idoneam eſſe. Video autem maximè commendari tertium ætatis eorum annum. Plinius. *Domitura boum in trimatu, poſtea ſera, antea præmatura.* Plinio Varro ſubſcribit. At Columella & Palladius quartum annum non aſpernantur, aſſerentes neque ante tertium annum, neque poſt quintum annum iuuencos domari placere. Referre etiam Maro innuit, qua menſis die domitura inchoetur, dum canit:

Georg. 1.

Septima poſt decimam fælix, & ponere vites
B *Et prenſos domitare boues, & licia telæ*
Addere.

Septima poſt decimã quæ dies.

Lib.20.c.3.

Lunæ calor quando paucus.

Plantandi tempus.

Cæterùm quæſitum diu & anxiè in eruditorum ſcholis, quæ ſit hæc ſeptima poſt decimam dies. Seruius (inquit Rhodiginus) multa quidem affert, ſed quia dictorum rationes minus protulit, poſteris amplius quærendi curam iniecit non mediocrem. Nos ergo quæ apud cæleſtium rerum peritos obſeruauimus, hinc iam attexere pergemus. Illud autem traditur primùm, Lunæ calorem eſſe imbecillem prorſus, adeo vti nequaquam ita vnquam augeſcat, vt ſiccitatem queat inducere: cæterùm ad humectationem vſque modò progredi. Vnde & illud conſecutione quadam manifeſtum, pro luminis copia, & ex eo etiam caloris, corpora humectari. Conſimiliter ad defectum tendente lumine humectationis detrimenta fieri & caloris. Sciendum & illud; Lunam priore dichotomia excalfacere plus atque humectare, quàm ſequenti, ratione (vt prætexuimus) augeſcentis aut decreſcentis luminis. Ex ijs deprehendere periti rerum increſcentis lunæ ſpatia eſſe plantationibus velut decretoria, quoniam humoris exuperantia ſemen madeſcens celerius vendicet incrementa. Vbi verò deteritur lumen, cædi optimè materiam, quæ areſcat tunc, attenueturuè; propterea nec carie computreſcat. Quamobrem apud Maronem, cùm ſeptima poſt decimam nominatur, neutiquam C decimam ſeptimam intelligi poſſe: quamuis id non abnuat interpres. Hanc ſiquidem ponendis vitibus incommodam cenſeri, propè in confeſſo eſt ob luminis detrimenta. Verùm probabilius id, aut ſeptimam ſignificari, quæ ſit poſt decimam prima & melior, ideſt, quartamdecimam, quæ dies comprobari omnium calculis poteſt, luna tum plenam faciente viſitationem: aut dies collaudaſſe duos, credamus poetam agricolationis peritiſſimum, ſeptimum ac decimum, ſed hunc eo amplius. Septima vtique luna dimidio orbe cæſa conuiſitur; decima amphicyrtos, ideſt, vtrimque gibboſa: Et vtrobique humor calorque radicibus affundi affatim poteſt. Quod verò decima ſeptima die ſubuectari in aream fruges, poeta Heſiodus prodit, non aliunde videri natum poteſt, quod item ex Procli interpretatione liquet, quàm quòd à circumacto lunari orbe protolluntur ferè ventorum flatus euentilandis frugibus percommodi. Scire tamen licet, M. Manilium ſeptimam poſt decimam ex Maronis imitatione, pro decimaſeptima accepiſſe: ſic enim de cancri partibus ſcribit:

Aſtron.l.4.

Prima rapit, nec ter quintæ clementior vſus
Septima poſt decimam luctum & viceſima portat.

Lib.6.c.2.

Stabulũ domituræ aptum.

Præſepia.

Ex quibus ergo colligitur, Maronem tunc domari iuuencos voluiſſe, cum maximè calida humida D que luna eſt. Columella poſt recitata eligendi emendiq; iuuenci optima ſigna, *Talis notæ* (inquit) *vitulos oportet, dum adhuc teneri ſunt, conſueſcere, manu tractari, ad præſepia religari, vt exiguus in domitura labor eorum, & minus ſit periculi: verùm neque ante tertium, neque poſt quintum annum iuuencos domari placet, quoniam illa ætas adhuc tenera eſt, hæc iam prædura: eos autem qui iam de grege feri comprehenduntur, ſic ſubigi conuenit. Primùm omnium ſpatioſum ſtabulum præparetur, vbi domitor facilè verſari, & vnde digredi ſine periculo poſſit. Ante ſtabulum nullæ anguſtiæ ſint, ſed aut campus aut via latè patens, vt cum producentur iuuenci, liberum habeant excurſum, ne pauidi aut arboribus, aut obiacenti cuilibet rei ſe implicent, noxamque capiant. In ſtabulo ſint ampla præſepia, ſupraque tranſuerſi aſſeres in modum iugerum à terra ſeptem pedibus elati configantur, ad quos religari poſſint iuuenci; diem deinde quo domituram auſpiceris, liberum à tempeſtatibus, & à religionibus matutinum eligito, canabiniſque funibus cornua iuuencorum ligato: ſed baculi, quibus copulantur, lanatis pellibus inuoluti ſint, ne tenera fronte cornua lædantur, cùm deinde buculos comprehenderis, extra ſtabulum producito, & ad ſtipites relegato ita, vt exiguum laxamenti habeant, diſtentque inter ſe aliquanto ſpacio, ne in colluctatione alter alteri noceat: ſi nimis aſperi erunt, patere vnum diem noctemque deſæuiant, ſimulatque iras contunderint, manu producantur, ita vt & aliquis antè, & à tergo complures,*

plures,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

E *plures, qui ſequantur, retinaculis eos contineant, & vnus cum claua ſalignea procedens modicis ictibus ſubinde impetus eorum coerceat: ſin autem placidi & quieti boues erunt, vel eodem die, quo alligaueris, ante veſperum licebit producere, & docere per mille paſſus compoſitè & ſine pauore ambulare: cùm domum perduxeris, arctè ad ſtipites religato, ita ne capite moueri poſſint, tum demum ad alligatos boues, neque à poſteriore parte, neque à latere, ſed aduerſus placidè, & cum quadam vocis adulatione venito, vt accedentem conſueſcant aſpicere: deinde nares perfricato, vt hominem diſcant odorari. Mox etiam conuenit tota tergora & tractare & reſpergere mero, quo familiariores bubulco fiãt. ventri quoq; & ſub fœmina manum ſubijcere, ne ad eiuſmodi tactum poſtmodum paueſcant, & vt ricini, qui plerumque fœminibus inhærent, eximantur: idque cùm fit, à latere domitor ſtare debet, ne calce contingi poſſit. Poſt hæc deductis malis, educito linguam, totumque eorum palatum ſale defricato, libraleſque offas in præfulſæ adipis liquamine tinctas, lingula demittito, ac vini ſingulos ſextarios per cornu faucibus infundito: nam per hæc blandimenta triduo ferè manſueſcunt, iugumque quarto die accipiunt, cui ramus illigatur, & temonis vice trahitur: interdum & pondus aliquod iniungitur, vt maiore niſu laboris exploretur patientia vacuo ploſtro ſubiungendi, & paulatim longius cum oneribus producendi ſunt.*

Vt ad aratrum inſtituantur.

F *Sic perdomiti mox ad aratrum inſtituantur, ſed in ſubacto agro, ne ſtatim difficultatem operis reformident, neuè adhuc tenera colla, dura proſciſſione terræ contundant. Quemadmodum autem bubulcus in arando bouem inſtituat primo præcepi volumine: curandum ne in domitura bos calce aut cornu quenquam contingat; nam niſi hæc caueantur nũquam iſtiuſmodi vitia, quãuis ſubacta, eximi poterunt. Verũ iſta ſic agenda præcipimus, ſi veteranum pecus non adorit: nam ſi aderit, expeditior, tutiorque ratio domandi eſt, quam nos in noſtris agris ſequimur nam vbi plauſtro aut aratro iuuencum conſueſcimus, ex domitis bubus valentiſſimum, eundemq; placidiſſimum cum indomito iungimus, qui & procurrentem retrahat & cunctantem producat: ſi verò non pigeat iugum fabricare, quo tres iungantur, hac machinatione conſequemur, vt etiam contumaces boues grauiſſima opera non recuſent: Nam vbi piger iuuencus medius inter duos veteranos iungitur, aratroque iniuncto terram moliri cogitur, nulla eſt imperij reſpuendi facultas: ſiue enim efferatur aut proſilit, duorũ arbitrio inhibetur: ſeu ſubſiſtit, duobus gradientibus etiã obſequitur; ſeu conatur decumbere, à valentioribus ſubleuatus trahitur. propter quæ vndiq; neceſſitate contumaciam deponit, & ad patientiam laboris pauciſſimis verberibus perducitur,*

Ne decũbat in ſulco.

G *eſt etiam poſt domituram mollioris generis bos, qui decumbit in ſulco: cum non ſæuitia, ſed ratione cenſeo emendandum: nam qui ſtimulis aut ignibus, alijſque tormentis id vitium eximi melius, iudicant, veræ rationis ignari ſunt, quoniam peruicax contumacia plerumque ſæuientem fatigat. Propter quod vtilius eſt circa corporis vexationem fame potius & ſiti cubitorem bouem emendare: nam cum vehemẽtius afficiunt naturalia deſideria, quàm plagæ. Itaq; ſi bos decubuit, vtiliſſimum eſt ſic pedes eius vinculis obligari, ne aut inſiſtere, aut progredi aut paſci poſſit: quo facto inedia & ſiti compulſus deponit ignauiam, quæ tamen rariſſima eſt in pecore vernaculo, longeque omnis bos indigena melior eſt quàm peregrinus, &c.*

Bos indigena cur peregrino melior.

M. Varro verò, nouellos cùm quis emerit iuuencos, ſi eorum colla in furcas deſtinata incluſerit, ac dederit cibum, diebus paucis manſuetos fore pollicetur, & ad domandum pronos. Tum ita ſubigendum, (vtor autem eius quoque verbis) vt minutatim aſſuefaciant, & tironem cum veterano adiungant: imitando enim (inquit) facilius domantur. Et primùm eos æquo in loco & ſine aratro, tum eo leui ſimul arare faciant, & principio per arenam aut molliorem terram, dum conſueſcant. Quos ad vecturas alimus, item inſtituendum, vt inania primùm ducant plauſtra, & ſi poſſis, per vicum, aut per oppidum, vbi creber crepitus ſit, ac varietas rerum conſuetudine celeberrima, ad vtilitatem adducito. Neque pertinaciter quem feceris dexterum in eo manendum. H Quod ſi alternis fit ſiniſter, fit laboranti in alterutra parte requies. Vbi terra leuis, vt in Campania, ibi non bubus grauibus, ſed vaccis aut aſinis quod arant, eò facilius ad aratrum leue adduci poſſunt & ad molas, & ad ea ſi quæ ſint, quæ in fundo conuehuntur. In qua re alij aſellis; alij vaccis ac mulis vtuntur, exinde vt pabuli facultas eſt. Nam facilius aſellus quàm vacca alitur, ſed fructuoſior hæc. Cauto agricolæ hoc ſpectandum quo faſtigio ſit fundus: in confragoſo enim ac difficili hæc valentiora parandum, & potiùs ea qua plus fructum reddere poſſunt, cum idem operis faciunt. Sed hæc ad arandi modum potius pertinent, de quo mox. Sin blanditijs, vt ſæpè fit, domari nequeat, labor quoque aliquando eos domat, vt indicat idem Varro in Manio:

Sternit iuuencus quem labos mollem facit.

Fit non ſemel, vt valdè ſint contumaces, & immorigeri, in quorum domitura, non tam peritia domitoris valet, quàm corporis quoque robur. Vnde illud Val. Flacci:

Vt valido qui robore tauros
Sub iuga; & inuito detorquet in ilia cornu.

Flaccus correctus.

quo loco pro ilia nonnulli illada legunt, id eſt vincula, quod improbat Pius noſter ciuis, qui inſuper inuito cornu exponit, detrectante ſeruitium iugi; vt intelligas (inquit) domitorem feros boues ac

man-

A manſueſcere difficiles, arrepto per vim cornu exteriori, retorquere caput bouis indomiti in ilia, & per vim cogere adhærere, ita inuitum pariter concorditerque iugum accipere quod detrectauerat. Naturaliter autem iugum auerſatur, vt monuit etiam Ouidius:

Iugum odit bos.

Odero ſi potero, ſi non inuitus amabo,
Nec iuga taurus amat, qua tamen adit, habet.

3. Amor. Eleg. 11.

Verberibus item adiguntur, vbi labori reſiſtunt. Vnde illud eiuſdem:

Verbera plura ferunt, quàm quos iuuat vſus aratri
Detrectant preſſi dum iuga prima boues.

1. Amor. eleg. 2.

Remedia quibus mãſueſcat.

Raſis author eſt, bouem ferum, ſi fune laneo ligetur, ſubinde manſueſcere. Tradit verò etiam Aelianus manſueſcere taurum, ſi dextrum ipſius genu faſcia deligetur, quam rem veriſſimã eſſe Pierius Valerianus aſſerit, hocque cùm Romæ Clementis VII. principatu quidam Gręculus effeciſſet, ducto ſæpius ferociſſimo tauro per vniuerſam vrbẽ, quem tenui admodum funiculo, ita religarat à genu, peritiſſimi (inquit) Magi nomen apud imperitos aſſecutus eſt. Plinius vim lyſimachiæ tantam eſſe ſcribit, vt iumentis diſcordantibus iugo impoſita, aſperitatem cohibeat.

Lib. 25. c. 6. Lyſimachia.

Exerc. 178. 2.

Martagot.

B Vaſcones teſte Scaligero aiunt herba quam Martagot corruptè dicunt, tauros alligatos ferociam deponere. Plinius alijq; caprifico eam vim attribuunt. *Caprificus* (inquit ille) *tauros quamlibet feros collo eorum circundata, in tantum mirabili natura compeſcit, vt immobiles præſtet.* Ait item, *caules caprifici, ſi carni bubulæ inter elixandum addantur, magno ligni compendio eam percoquunt.*

Caprificus.

Lib. 2. epiſt. quæſtion.

Ratio huius caprifici facultatis eſt à Plutarcho (inquit Cælius Calcagninus) in libro τῶν συμποσιακῶν perquiſita, ſed iniuria temporũ deſiderata. Nunquid verò id vi illa propria, atq; inſita caprifico euenit, quam Græci ναρκοτίκην, id eſt, torporem ſegnitiemq; inuehentem vocãt, qua & echineis & torpedo inter piſces pollet? Nam & caprifici cinere, cui ſeptica & ſmectica poteſtas ineſt, id eſt quæ detergere poſſit & erodere, medici pro ſpodio vtuntur. An fortè odore acri & ſtyptico id contingit, qui vim illã ferocientis tauri opprimat compeſcatq; & quaſi obſtupefaciat? Nam inter ea quę ſolent maximè naturam proſternere, odor cẽſetur.

Odoris vis.

Sic amaricinum bubus acre venenum eſſe, Lucretius cecinit. An profectò id magis accidit ad inſuetudinem, & inertia ponderis? Eſt enim caprificus non adeo multæ ſarcinæ: quare ex eo clypei militares faciles admodum, & commodi geſtatu fiunt: licet alia cauſa potior, quod accepto ictu lignũ id ſtatim coaleſcat & plagã contrahat. C Eo itaq; taurus oppreſſus, nouitatem leuitatis admirans conſiſtit, & qui maiori ſarcinę obluctaretur, ad minimam immobilis manet. Sic fulmina duriſsima quæque expugnant, in facilioribus nullam omnino vim exercent.

Marpeſia cautes.

De Marpeſia caute traditum eſt, quod ad maximos impetus immobilis, leuiſsimo deinde attactu commouetur, & quã toto nixu corporis non potes concutere, mox vel digito facilè impuleris. Hæc Calcagninus.

Symp. 2. q. 7

Symp. 7. quaſt. 10.

Gillius ex Plutarcho citat, ſi ad ficum alligetur taurus manſueſcere, quod Geſnerus improbat, & de caprifico intelligere mauult: equidem Plutarchus alicubi de echineide ſiue remora piſce agens, eam vim caprifico, ſiue vt interpres vertit, agreſti ficui tribuit; aliàs verò etiã ficui ſimpliciter, videlicet, vbi
quęrit quæ cauſa ſit, quod mactatæ carnes ſi de ficu ſuſpendantur, mox tenereſcant: Equidem (inquit) „
ſpiritum validum & vehementem à ficu exhalare, cùm viſus planè teſtatur, tum id quod de tauris „
fertur: ſcilicet ficui alligatũ taurum etiam ferociſsimum, quieſcere, tactumq; admittere & omnino „
ferociã quaſi elangueſcentem deponere. In acrimoniam tamẽ arboris maior pars cauſa collata eſt. „
Eſt enim arbor hæc omnium plantarum ſucci pleniſsima, quo & ficus ipſa (in codice iſthęc aſteriſco „
notantur, quaſi vel corrupta ſint, vel manca) & lignum & cortex plenus eſt. Itaq; ficulnum lignũ „
crematum fumo maximè mordet & combuſti cinis lixiuium prębet ſumma tergendi vi præditum. Hęc „
D verò omnia ſunt caloris. Iã quod ſuccus eius lac coagulat iniectus, ſunt qui dicant, non fieri „
inęqualitate figurarum lactis, quæ ab eo appræhendantur, & conglutinentur eliſis in ſuperficiem læuibus, „
ac rotundis: ſed quòd ob calorem eliquet humoris inſtabiles & aquoſas partes. Argumento etiam „
eſt id, quod inutilis ſucci dulcedo ſit, quia potum facit peſsimũ. Non enim læue ab inęqualibus, ſed „
frigidum & crudum à calore ſiſtitur: & ad hoc ſales faciunt vtpote calidi: repugnant autem iſti „
appræhenſioni & glutinationi, cũ maximè natura ijs vim diſſoluendi dederit. Spiritum igitur calidũ, „
acrem, incidendique vi præditum ficus emittit. iſq; incidit & concoquit carnẽ auis. Hęc omnia „
Plutarchus, quæ etſi potius rationem reddant, cur caro è ficu ſuſpenſa, mox tenereſcat, nihilominus, eadem quoq; aſsignare videtur, cur taurus ei alligatus ferociam deponat.

Magos ſolis verbis donaſſe boues.

Lib. 19. c. 2.

Magis verò ſolis olim etiã verbis auri immurmuratis boues mitiſsimos reddidiſſe, ex eo innoteſcit, quod de Pythagora memoriæ proditum eſt; Refert id Cælius Rhodiginus his verbis: Narratur idem Pythagoras, bouẽ vbi prope Tarentum conſpexiſſet fabaceam ſegetem mordicatim corrumpentẽ, tum etiam calcantẽ pedibus, bubulco inſinuaſſe, bouem moneret, frugibus parceret. Ridens buſequa; Ego inquit, bouatim non didici, tu qui videre ſcholarum id genus, experiens, obeas vicem meam. Eueſtigio Pythagoras auribus ſeſe admouens, ſui artificij quępiã immurmurauit. Res additur mira. Obedientiſsimus bos,

vt ab eo qui amplius ſaperet, edoctus, lacerare mox ſegetē deſtitit: quin etiã in futurũ eiuſmodi pabulo E
abſtinuit: ſed & bubulũ deſijt obſequiũ, factuſq; de rureſtri colono ambulator vrbanus, Tarenti
Vaccæ quæ domandæ.
placidè conſenuit, de manibus hominũ victitans, vt ſolida demũ ac plena admiratio fiat. Iã verò
vaccas quaſdã ſuapte natura ſteriles eſſe dictũ eſt, & tauras nominari. Has quoq; Columella, ne fęcundarũ
locũ occupent, ablegari, aratroq; domari cupit, quoniã laboris & operis nō minus (inquit)
quam iuuenci propter vteri ſterilitatē patientes ſunt. Nunc verò fęcundæ quoq; paſſim domantur.
Quis prius boues domauerit & aratro iuuxerit, dicemus cum de laboribus eorum in agris agemus.

VOX.

AMANVENSIS incuria factum eſt, quod hic de voce agamus, quod antè poſt rubricam
de ætate oportuit. Variat autem ea pro ætate, & ſexu. Plinium enim & Ariſtotelem
authores habemus, bubus tantùm fæminis vocem eſſe grauiorem, in alio
Vitulorum vox.
omni animantium genere exiliorem (ideſt, tenuiorem & acutiorem) quàm maribus,
idq; maximè in homine patere. Vitulis etiam grauiorem quàm adultis perfectiſq;
idē philoſophus aſſerit: vocemq; ſi caſtrentur, è contrario mutari, quia quę caſtrãtur, tranſeũt F
Vaccæ.
in fæminã: in cæteris animalibus vocem grauiorē eſſe, fęminis acutiorem. Albertus Magnus vaccã
In Phyſiognom.
ait, eò quod corpore atrabiliario, ideſt frigidæ & craſſę conſtitutionis ſit grauiùs ſonare: tauros autē
beneficio ſexus magis ad temperamentũ accedere, eiuſq; gratia vocem habere acutiorē. Cętera omnia
(inquit Ariſtoteles) cùm natu minora ſunt, vocē emittũt acutiorem, vituli autem bubuli grauiorem,
vt & vaccæ quàm tauri. Vituli enim & vaccę partē quam mouent, nō habent validã, alteri propter
ætatem, alterę propter fęmineæ ſexus naturam. Vas nempe per quod primũ ſpiritus fertur, amplum
in ijs eſt, multumq; aeris mouere cogitur: multum autē, pręſertim ſi tardè moueatur, grauè ſonat:
cęteris animalibus vas illud anguſtius eſt. Eſt verò vbi idē Ariſtoteles taurò vocē grauē tribuit,
inquiens, Animalia fortia grauiorem habent vocem, vt taurus & leo: timida acutam. Minimè tamē
dicendum fuerit ſibi cōtradicere, quandoquidem illam hoc in loco comparatione aliorum animalium
grauem dicit, ipſeq; obiectioni huic vt occurrat, mox addit: Verùm pręſtiterit fortaſſis, non ex
acumine aut grauitate vocis, animal timidum aut forte iudicare, ſed validã vocem fortitudinis, remiſſam,
& infirmam timiditatis ſignum faciemus. Fęminis autem in hoc genere vocem, cùm libidine
Aeneid. 12.
accenduntur, quàm alio tempore grauiorem eſſe inuenio: Tauris verò, vel cùm prælia meditantur, G
aut cùm non rectè occiſi, fugã moliuntur, vtrumq; teſtatur Maro: De pugnaturis enim ait:

Mugitus veluti cùm prima in prælia tauri
Terrificos cient.

Lib. 2.
De fugam molientibus loquitur, vbi de Laomedonte à ſerpentibus ſeſe liberante.

Clamores ſimul horrendos ad ſidera tollit,
Quales mugitus, fugit cùm ſaucius aram
Taurus, & incertam excuſſit ceruice ſecurim.

Qui ita mugit taurus, ἐρυγών Græcis vocatur, vnde illud Homeri ἤρυγεν ὡς ὅτε ταῦρος. Aliàs taurus
Boare.
« vehemētem edens vocem ἐρίμηλος, & ἐρίμυκος eſt Varino, Heſiodo etiam ἐρίβρυχης. Boare propriè
Lib. 6. de ling. lat.
« videtur horum animantium, vt baubare canũ. Pro boare Varro habet bouare: *Bouare* (inquit) *di-*
« *cuntur boues cum vocem emittũt.* Boare tamen magis eſt in vſu. Pacuuius boire dixit: clamore & ſo-
« natu reſonantes bount, ſed hoc antiquum & inuſitatum eſt. Boare metaphoricè de quolibet magno
In Amphit.
ac vehementi ſonitu ſtrepituq; ſumitur. Plautus: *Tela frangunt, boat cælum fremitu virum.* In quo
Georg. 3.
« ſenſu Maro compoſito verbo vtitur: *Reboant ſyluæq; & magnus Olympus:* vbi Seruius: reboo græcum H
« eſt: nam apud Latinos nullũ verbum eſt quod ante o, finalem habeat o: excepto inchoo, quod tamē
« maiores aliter ſcribebant, aſpirationem interponētes duabus vocalibus. Seruio itaq; boo nihil aliud
Lib 7.
« eſt quam Βοάω. Vſurpatur verò etiam in alijs animalibus. Apud Apuleium aſinus ſe boare dicit:
Lib. 3.
« idemq; author boatum vocat magnum præconis clamorem: *Sic rurſus præconis* (inquit) *amplo boa-*
« *tu citatus accuſator quidam ſenior exurgit.* Qui tam graui clamore boat, βαρυβόας Gręcis vocatur.
« Vulgaris verò boum vox μύκημα dicitur, ſiue μύκησις, & μυκηθμὸς ἀπὸ τοῦ μυκᾶσθαι quod Latini mugire
dicunt, vt ipſam vocem mugitum; apparetque vtramque dictionem à boum voce factam eſſe,
quamuis ad alios ſonos vtraq; vſurpetur. Vt enim μυκᾶσθαι de aſinis pręterea & de camelis dicitur,
vt annotat Henricus Stephanus, necnon de alijs etiam tam animatis quam inanimatis, quæ mugitum
boatumq; quendam reddunt, ita quoq; mugitum de varijs admodum vocibus ſoniſq; Latini
vſurpant. Plinius de monocerote dixit, item de montibus & nemoribus: de terra Virgilius:
Egl. 6.
Terram mugire videbis. Seneca:
In Thyeſte.

Fatcor, tumultus pectora attonitus quatit,
Penituſque voluit, rapidior & quò neſcio,

Sed

A

Sed rapior, imo mugit è fundo ſolum,
Tonat dies ſerenus, &c. Et rurſus:
Rupiſſe canem fama & noſtris
Erraſſe locis, mugiſſe ſolum. Et iterum:
Cum ſubito cæco terra mugitu fremens
Concuſſa cæcos traxit ex imo ſonos. Claudianus.
Ecce rupes mugire fragor.

In Oedipo.

Terram naturaliter mugire.

Quibus locis terra mugiens prodigij loco habetur, At Ariſtoteli ex cauſis naturalibus prouenit. Ait enim ſub terra omnes vocum differentias emitti, adeò vt videatur ſæpè ὥσπερ λέγουσιν οἱ τερατολογοῦντες, μυκᾶσθαι τὴν γῆν: & in problematibus ait in paludibus quæ iuxta flumina ſunt, fieri ſonos, qui vocantur bomugi. Cæterùm quilibet ſonus ingens huius animantis voci comparari poteſt, qualis eſt tubarum. Statius:

Meteor. 2.

Thebaid. 2.

Tum plurima buxus
Aeraque taurinos ſonitu vincentia pulſus.

B Sic Homerus ſtrepitum exaggeraturus quem regia oſtia edebant dum aperirentur, taurino mugitui eum aſſimilat, dum canit:

Ἐν δὲ κληῖδ' ἧκε, θυρέων δ' ἀνέκοπτεν ὀχῆας
Ἄντα τιτυσκομένη. τὰ δ' ἀνέβραχεν ἠΰτε ταῦρος
Βοσκόμενος λειμῶνι. τόσ' ἔβαχε καλὰ θύρετρα
Πληγέντα κληῗδι, πετάσθησαν δέ οἱ ὦκα. ideſt:
In autem clauem immiſit, iannarum autem abſcidit lora
E regione intendens: hæ autem reſonauerunt ſicut taurus
Paſcens prato, tantum ſonuerunt portæ pulchræ
Percuſſæ claui, apertæ ſunt autem ei citò.

AFFECTVS CORPORIS,

C

Eorumque cura.

AFFECTVS quibus bubulum genus affligitur, vt in homine, vel interni ſunt, vel externi. De externis qui communiter eos infeſtant diximus in curatoris munere, quod ad ipſum quoque eorum cura pertineat, vel ſaltem pertinere debeat. Nunc de internis potiſſimum agemus, qui vulgaribus hominibus ferè ignoti ſunt, ideoq; ad mulomedicos referuntur. Febrientis ſigna ponit Didymus; non admittit cibum, deorſum nutat, lachrymatur, ſordes in oculis habet, circa oculos cauatur. Eum (inquit) curant hoc modo: Ex opacis locis gramen capito, & lauato, eique edendum præbeto, aut vitis folia. In potu exhibeatur aqua quidem frigidiſſima, verùm non ſub dio, ſed maximè loco vmbroſo: aures verò & nares ſpongia aqua imbuta detergantur: Quidam cauterio faciem ipſius perurunt, & partes ſub oculis itidem, eaſque ſpongia vrina veteri calida imbuta bis per diē confricant, donec cruſtæ excidant, & vulnera cicatricem recipiant. Lancinantur etiam aures, vt ſanguis effluat. Quidam polentam vino ſubigunt, & edendam præbent, alij muria diſſoluunt, & amiculis concalfaciunt: alij cytiſum prębent cum vino, id quod nòn bubus tantùm, ſed & alio pecori auxiliare eſt. Columella verò febri-

Febrientis ſigna & cura.

D tantis bouis quoque ſigna ait eſſe iſthæc: Calor totius corporis maximè circa os, linguam & aures, manantes lachrymæ, caput grauatum, & nutans, oculi lippi, compreſſi (ideſt, ſemiclauſi) & introrſum ceu in foueam reconditi, fluidum ſaliuis os: calidus, longior & cum quodam impedimento ſpiritus, interdum & cum gemitu, venarum inquietudo, cibi faſtidium. Cauſæ ſunt, immoderatus labor, aut calor. Ferè enim ægrotant boues, cum laboranerint propter æſtus, aut propter frigora, aut propter nimium laborem, aut ocium diuturnum, aut ſi cùm exercueris, ſtatim ſine interuallo cibum potumq; dederis. Conuenit autem febricitanti abſtineri cibo vno die, poſtero deinde exiguum ſanguinem ieiuno ſub cauda emitti, atque interpoſita hora modicæ magnitudinis coctos braſſicæ coliculos triginta ex oleo & garo ſaluiati more demitti, eamque eſcam per quinque dies ieiuno dari. Præterea cacumina lentiſci aut oleæ, vel tenerrimam quoque frondem aut pampinos vitis obijci, tum etiam ſpongia labra detergeri & aquam frigidam ter die præberi potandam. Quæ medicina ſub tecto fieri debet, nec ante ſanitatem bos emitti. Varro ait, vt citat Pet. Creſcentienſis. Bos febricitans perfunditur aqua & perungitur oleo, & vino tepefacto. Sitienti datur frigida. Si hac nō proficitur, demitur ſanguis, maximè à capite. Sed hęc apud Varr. non referuntur, nec vlla alia pecoris remedia. Ipſe verò Creſcentienſis febricitantis bouis hanc curationem poſuit. Cōducit eis victus

Cauſæ febris.

ratio frigida: quamobrem à labore ceſſent, & in loco frigido continentur, ſalicum frōdibus & pampinis obtecti. In cibo etiam ſalicum frondes conueniunt, & quæ refrigerent herbæ, & hordeum infrigedatum. Si pleniores videbuntur, detrahatur ſanguis. Aquam bibant de malis acidis & prunis, ipſaq; mala & pruna comedant. Contingit non ſemel vt peſte afficiatur hoc animal, eademq; tantopere ſæuiente, vt nulli parcat. Aimoinus Monachus teſtatur, in expeditione illa quam habuit Carolus Magnus in Danos tantam fuiſſe boum peſtilentiam, vt penè nullus in tanto exercitu ſupereſſet, quin omnes vſque ad vnum interirent, & non ſolùm ibi, ſed & ſuper omnes Imperatori ſubiectas prouincias, illius generis animalium mortalitatem immaniſsimè graſſatam eſſe. **Facilius autem** quam homines morbo iſto torqueri, claſsici ſcriptores aſſerunt, **vt Ouidius:** E

Peſtis.
Lib. 4. de geſt. Frācor. cap. 98.
Metam. 7.

Peſtis cauſa.

Strage canum primo, volucrumque auiumque boumque
Inque feris ſubiti deprenſa potentia morbi eſt.

Ex Homero, puto, qui de peſte agens, inquit:

Iliad. A.

Οὐρῆας μὲν πρῶτον ἐπῴχετο, καὶ κύνας ἀργούς.

Ad quem Homeri locum Ammianus reſpiciens ita ſcribit, **Affirmant etiam aliqui terrarum halitu** denſiore craſſatum aera, emittendis corporis ſpiraminibus reſiſtentem necare nonnullos: qua cauſa animalia, præter homines, cætera iugiter prona, Homero authore, & experimentis deinceps multis, cùm talis inceſſerit labes, antè nouimus interire. **Ita & Seneca ſimiliter de peſte loquens.** F

Lib. 19.
In Oedipo.

Prima vis tardas tetigit bibentes
Laniger pingues male carpſit herbas.

Cauſa ferè aeris corruptio, vt Lucretius inquit.

Lib. 6.

Fit quoque vt in noſtrum quum venit denique calum
Corrumpat, reddatq; ſui ſimile atque alienum.
Hæc igitur ſubito clades noua peſtilitaſque
Aut in aquas cadit, aut fruges perſidit in ipſas,
Aut alios hominum paſtus, pecudumque cibatus
Aut etiam ſuſpenſa manet vis aere in ipſo;
Et quum ſpargentes miſtas hinc ducimus auras;
Illa quoque in corpus pariter ſorbere neceſſe eſt
Conſimili ratione venit bubus quoque ſæpe G
Peſtilitas, etiam pecubus balantibus ægror.

Sęuitia morbi tanta eſt, vt inter arandum, dum modo **ſaluberrimus videbatur, mox inopinato mortuus** concidat, vt idem ait, citato loco Ouidius:

Concidere infelix validos miratur arator
Inter opus tauros, medioque recumbere ſulco.

Georg. 3.

ex Virgilio, qui præterea ex victus ratione **morbum prouenire negat, cùm ſimplici vtantur cibo atque** potu:

Ecce autem duro ſudans ſub vomere taurus
Concidit, & miſtum ſpumis vomit ore cruorem:
Extremoſque ciet gemitus: & triſtis arator,
Mærentem abiungens fraterna morte iuuencum:
Atque opere in medio defixa relinquit aratra.
Non vmbræ altorum nemorum, non mollia poſſunt
Prata mouere animum: non qui per ſaxa volutus H
Purior electro campum petit amnis: at ima
Soluuntur latera, atque oculos ſtupor vrget inertes.
Ad terramque fluit deuexo pondere ceruix.
Quid labor aut benefacta iuuant? quid vomere terras
Inuertiſſe graues? atqui non Maſſica Bacchi
Munera, non illis epulæ nocuere repoſtæ.
Frondibus & victu paſcuntur ſimplicis herbæ:
Pocula ſunt fontes liquidi, atque exercita curſu
Flumina, nec ſomnos abrumpit cura ſalubres.

Quæritur autem poeta neque benemerito tauro, graſſante hoc immaniſſimo morbo, labores præteritos & tot impenſas operarum quicquam prodeſſe: neque illum à peſtilentia defendere, quod duriſſimas terras collo toties inuertiſſet, & maxima beneficia in communi vita mortalibus præſtitiſſet. Quaſi dicat: An non igitur iure optimo exclamet quiſpiam? quę nam iſta rei iniquitas, quòd inculpata & ſalutaria hominibus iumenta communi pęna cum ſceleratis hominibus plectuntur? Hęcine

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

A cine gratia reddenda de hominum vita bene merentibus bobus? hoccine officium deorum immortalium, peſte occidere innocentes atque immerentes pecudes? Atqui illis morbus iſte non obuenit ex aliqua cibi aut potionis intemperantia. Neque enim illis aut vinum ſapidiſſimum, aut epulæ exquiſitiſſimæ morbos afferre poſſunt, quem voluptarijs & genio deditis hominibus. Quippe victu vtuntur ſimplici herbarum & graminum. Potui illis eſt humor fontium, aut riuorum amniumque decurrentium aqua: neque ipſæ ſtudio rei augendæ, quod faciunt auari, ſomnos ſibi abrumpunt: ſed omnis curæ, omniſque ſollicitudinis expertes, in diem viuunt. At nihilominus tamen communi lue cum voluptarijs & cum ſceleratis hominibus armenta & pecudes intereunt. Teſtatur idem poeta, etiam ad aras pertractos, & iam iam dijs immortalibus immolandos ante mallei ictum concidiſſe ex hoc morbo, atque expiraſſe:

Sæpe in honore deum medio ſtans hoſtia ad aram,
Lanea dum niuea circumdatur infula vitta,
Inter cunctantes cecidit moribunda miniſtros:
Aut ſi quam ferro mactauerat ante ſacerdos,
B *Inde neque impoſitis ardent altaria fibris*, &c.

Idem teſtatur Ouidius:

Dum vota ſacerdos
Concipit & fundit purum inter cornua vinum
Haud expectato ceciderunt vulnere tauri.

Seneca vero loco mox citato: occiſum à ſacerdote taurũ vice ſanguinis ſaniẽ profudiſſe meminit:

Colla tacturus ſteterat ſacerdos
Dum manus certum parat alta vulnus
Aureo taurus rutilante cornu
Labitur ſegnis: patuit ſub ictu
Ponderis vaſti reſoluta ceruix:
Nec cruor ferrum maculauit, atræ
Turpis è plaga ſanies profuſa eſt

Et mox inquit:

C *Incubant pratis pecudes relictæ,*
Taurus armento pereunte marcet.

Malis quid.
Mania.
Craca.
Malis.
Lib. 8. c. 23.
Craurus.
Struma.

Malidem præcipuè nuncupaſſe videntur, quanquam & alij etiam ſint peſtilentiales morbi, ijque cùm interni, tum externi. Interni ſunt mania, morbus articularis, ſubrenalis, & ſubtercutaneus. Mania infectis bobus eripit ſenſus, vt nec audiant more ſolito, nec videant: ex qua paſſione celerrimè moriuntur, quamuis hilares pingueſque videantur. Articularis eſt, quoties interdum de prioribus, interdum de poſterioribus pedibus claudicant boues, cùm habeant vngulas ſanas. Eſt ſubrenalis quoties à poſterioribus debilitas apparet, & lumbi dolere creduntur. Subter cutaneus eſt, quoties humor peſſimus in diuerſis partibus bobus erumpit, & decurrit: Externi ſunt, farciminoſus & elephantiaſis: Farciminoſus eſt, quoties per totum corpus tubercula exeunt, aperiunt ſe, & quaſi ſanantur, & iterum in alijs locis exeunt: Elephantiaſis verò, quoties velut ſcabies minutæ cicatrices exeunt extra corium, & ad ſimilitudinem lenticulæ. Hi omnes morbi contagione ſunt pleni, etſi vnum animal apprehenderint, celeriter ad omnia tranſeunt, & ſic interdum aut integris armentis, aut omnibus domitis afferunt interitus. Imperante Romano, intendit ſeſe morbus peſtilens nomi-
D ne craca, iam dudum boues (vt Georg. Cedrenus narrat) Romanorum tentans atque perdens. Ferunt incœpiſſe, imperante Romano ſene. Cùm enim proxime Boni ciſternam palatium ille conderet in quo ſe ab ardore Solis æſtiuo refrigeraret, dum fundamenta parantur, effoſſum ferunt bouis mamorei caput, quod ab ijs qui repererant, confractum & in fornacem calcariam iniectum eſt: Ex eo tempore in hunc vſque diem peſtis armenta boum per vniuerſam Romanorum ditionem infeſtare (inquit) nunquam deſijt. Malis ſi quando bouem infeſtauerit, iſtis agnoſci ſignis aiunt. Erit bos pilo horridus, & triſtis, ſtupentibus oculis ceruice deiecta, ſaliuis aſſiduis per os fluentibus, inceſſus pigrior, ſpina rigidior, faſtidium maximum, pauca ruminatio: Eſtque duplex, vna cognomento humida, altera ſicca. In illa per os & nares humor bobus effluit, & faſtidium ægritudoque conſequitur. In hoc nullus humor apparet, ſed animal quotidie maceſcit, & fit deterius, nec iuxta conſuetudinem appetit cibos. Malidi etiam addendum videtur malum Ariſtoteli κραῦρος nuncupatum, Theodoro Gaza neſcio qua ratione ſtruma: Euenit (inquit) ſtruma, vt calidius frequentiuſque ſpiretur: quod denique in homine febris, idem in boue ſtruma eſt: inditium morbi, vt demiſſæ aures flacceant, & vt comedere nequeant: breui moriuntur, adapertiſque pulmo inſpicitur putris. Sic ille vertit: Κραῦρος à Grammaticis exponitur ſiccus, aridus friabilis, rigidus: oppoſitum τῷ γλί-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

χρος apud eundem Ariſtotelem in ſecundo de partibus animalium. Heſychius κραυρᾶν eſſe apum B
morbum dicit, cùm vermes & araneas gignunt. In ſuibus etiam Ariſtoteles paulò antè de eodem
morbo κραυγᾶν dixerat, capitis dolorem & grauitatem definiens, qui plures ſimul inuadat,
& tribus aut quatuor diebus interimat; interdum tamen vino per nares infuſo curetur. Ventris
Branchus. etiam profluuium incurabile eodem nomine vocari ſcribit. Branchum etiam (Gaza raucedinem
reddit) in ſuibus morbum eſſe Ariſtoteles ibidem prodit, in quo maxilla præcipuè, & partes
circa branchias inflammentur; eumque in alijs quoque corporis partibus fieri, vt pede vel aure
interdum: putreſcere protinus membrum, & vlcus ſerpere, donec ad pulmonem deueniat,
quo tacto mortem ſequi: creſcere hoc vitium celeriter, nec poſſe ſuem quicquam edere, cùm ita
ægrotat; curari à porcarijs, cùm malum adhuc modicum ſenſerint, haud alio modo quàm tota parte
abſciſſa qua cœperit. Albertus Magnus Græca voce corrupta crocharon ineptè vocauit, ineptior
etiam cùm vocem Arabicam eſſe ait. rectè verò, vt iudico (inquit Geſnerus, ex quo omnia ferè hæc)
mali originem facit à defluxu capitis: additque experimento conſtare, heptaphyllon (vel & vulgus
vocat, tormẽtillam) tum bubus tum equis in potu paſtuuè dari. Hæc omnia hoc loco referre placuit,
quoniam κραῦρος Ariſtoteli dictus morbus, tum in bubus, tum ſuibus, non alius mihi videtur, quàm F
malis humida à Vegetio & recentioribus Græcis appellatus: quibus cum etiam branchus propter
periculum, eiuſq; celeritatem & pulmonis noxam conuenit, differt autem quòd in quibuſuis etiam
Gutta robea. extremis partibus incipiat, iiſque ſectis curetur. Non alius etiam quàm malis humida videtur morbus
ille boum, quem Itali vulgò, vt Pet. Creſcentienſis ſcribit, guttam robeam vocant. Is inuadit ex
pabulo potuque nimio, præcipuè poſt humidas depaſtas herbas, & propter ocium & aeris humiditatem.
Vultus & oculi inflantur, & niſi curetur, bos moritur. Curatur autem detracto ſanguine ſub
lingua hoc modo: Duæ glandulæ ſub lingua cultri acuti mucrone pluribus in locis ſecantur, & ſanguis
copioſè demitur. Fit etiam ſuffitus cum thure ad nares bouis. Qui plura de malide, eiuſque nominibus
& differentijs volet, equi hiſtoriam adeat. Hic priuatim nunc de ijs dicemus remedijs
quæ boui malide laboranti conueniunt. Huic morbo ſi inter initia ſubuenire tentaueris, bos diſcrimen
euadet: ſin per negligentiam tardior adhibeatur cura, vetuſtioris morbi non poteſt ſuperari
pernicies roborata. Inter exordia igitur adhibebis remedia quæ ſupra deſcripſimus tanquam omnibus
morbis communia. Columella præcipit, vt confeſtim mutetur cęli ſtatus, & in plures diſtributo
pecore longinquæ regiones petantur, atque ita ſegregentur à ſanis morbidi, ne quis interueniat G
Contagio. qui contagione cæteros labefaciat. Nam paſcendo (inquit) herbas inficiunt, bibendo fontes, ſtabulo
præſepia, & quamuis ſani boues odore morbidorum afflante depereunt: vſque eò etiam mortua
cadauera vltra fines villæ proijcienda ſunt, & altiſſimè obruenda ſub terris, ne fortè ipſorum
corporum (halitu) interna ſanorum contingantur & pereant. Idem Columella panacis & eryngij
radices fæniculi ſeminibus mixtas & cum defruti ac moliti tritici farina, candentiq; aqua conſperſas
ſaliuari ægrotum pecus iubet. Similiter & Vegetius, panacem (inquit) à ſeplaſiarijs compara.
Eryngiũ ,, Eryngion autem herba dicitur, quæ in litore naſcitur prope vndam maris: florem habet quaſi
quæ herba, ,, aureum vel galbineum: folia eius ſunt quaſi folia cardui ſylueſtris, inter arenas littorum largiſſimè
Vegetio. ,, ſpargitur: has effodies & in vmbra ſiccatas ſeruabis aduerſus morbum tam equorum quàm boum
,, plurimum proſunt. Potio ex eis componitur iſta: Radicum panacis & eryngij & ſeminis fæniculi,
,, ſingulorum vncias tres pariter deteras diligenter, addaſque farinæ triticeæ ſextarium, ita vt prius
,, frumentum frangas, & molas: quæ omnia de calida feruente conſperges, & cum melle vel ſapa nouenas
,, offas ſingulis diebus digeres. Vbi obſeruandum eſt, longè diuerſum eſſe eryngion Vegetij,
hic deſcriptum, ab eo quod deſcriptum eſt à Dioſcoride. Hoc enim in aſperis & campeſtribus naſcitur, H
illud proximè aquas in maris littore: huic flores colore modò viridi, aliquando albo, interdũ
(imo plerumque) cæruleo, illi aureo: quare Carolo Cluſio facile ſubſcripſerim, qui illud Vegetij
6. Hiſt. pl. eryngium eſſe oſtendit eam ſpinam, quam Theophraſtus ſcolymon nuncupaſſe videtur, vt idem
cap. 4. quoque Cluſius cenſet. Salmanticenſi agro & tota Caſtella frequentiſſimam eſſe ait, vulgo vocari
Cardon lechal ſiue lecher, ideſt carduum lacteum, quia eius folia lacte conſperſa videantur, foliaq;
etiam lac edant, quo Salmaticenſes omne lac coagulant. Nihil hac ſpina in hac noſtra vrbe, potiſſimum
per mœnia frequentius, ringium plebs & pharmacopolæ, qui non aliud eryngium nouerunt,
vocant, eruuntq; radices, illi propter dulcedinem in cibum, hi tum ob hoc, tum ad medicinę vſum.
Quærendum modo eſſet, num hoc etiam eryngium Columella, ex quo Vegetius hoc remedium
mutuo accepiſſe videtur, intelligat, vt ſcilicet aliud ſit eryngium geoponicorum & mulomedicorum
ab eo quo vtuntur medici noſtri. Exhibito hoc medicamento, tum Columella paribus caſiæ
myrrhæq; & thuris ponderibus ac tantundem ſanguinis marinæ teſtudinis miſcere potionem ait,
cum vini veteris ſextarijs tribus, itaque paruam rem infundi. Sed ipſum (inquit) medicamentum
pondere ſex vnciarum diuiſum, portione aqua per triduum cum vino dediſſe ſat erit. Hoc & Vege-

A tius repetit,aliaque addit. Sanguinem marinæ teſtudinis colliges & per os cum vino dabis, quam ,,
quia inuenire difficile eſt,vulgarium teſtudinum prodeſſe exiſtimant:quod vtrum bene opinentur, ,,
vſus viderit. Nam authores de terreſtri teſtudine (non) tractauerunt. Puluerem etiam caſiæ fiſtu- ,,
læ, nec non etiam thuris pro æqua parte admiſcebis,ex eo vnam ſemunciam cum ſextario vini ve- ,,
teris in die per nares bouis infundes. Quod medicamentum per triduum facies. Morbi quoque ,,
quos ſuperius nominauimus, amari ſunt, & non niſi amaris potionibus ſuperantur. Nam contraria ,,
contrarijs potionibus curantur ratione medicinæ,ideoque puluerem herbæ abſynthij & crudorum ,,
lupinorum,herbæ quoque centaureæ vel peucedani æquis ponderibus diligenter miſceto,& in ſex- ,,
tario vini veteris trina cochlearia ſingulis diebus,additis vncijs tribus olei,per os dato.Geſnerus ex ,,
libro Germanico manuſcripto, in quo diuerſa remedia pro bubus præſcripta legebantur, hoc quo-
que exſcripſit: Si peſtilentia bubus ingruerit, radices aſari in aqua decoquito, & in potu exhibeto;
vel ipſas contritas aquæ inſpergito, & faucibus infundito: vel teſtas limacum: ſufficiunt autem ſin-
gulis bubus ſingulæ. Alij (inquit) herbam cruciatam gentianę ſpeciem(vt ſupra dixi)pariter cum
limacum teſtis terunt, & per os infundunt. Alij virgam auream contritam pani imponunt, & ori
B inſerunt. Columella authore præſens remedium eſt radicula, quam paſtores conſiliginem vocant. *Radicula.*
Ea (inquit) *in Marſis montibus plurima naſcitur, omnique pecori eſt maximè ſalutaris. Læua manu* *Conſiligo.*
effoditur ante ſolis ortum: ſic enim lecta maiorem vim habere creditur. Vſus traditur talis,ænea ſubu-
la pars auriculæ latiſſima circumſcribitur,ita vt manãte ſanguine tanquam O: literæ ductus appareat
orbiculus. Hoc & intrinſecus, & ex ſuperiore parte auriculæ cùm factum eſt,media pars deſcripti or-
biculi eadem ſubula tranſuitur,& facto foramini prædicta radicula inſeritur, quam cùm recens plaga
comprehendit, ita continet, vt elabi non poſſit: in eam deinde auriculam omnis vis morbi peſtilenſque
virus elicitur, donec pars, quæ ſubula circumſcripta eſt, demortua excidat & minimæ partis iactura
caput conſeruatur. Non exigua eſt huic conſiligini ſimilitudo cum Helleboro nigro cùm forma & viri-
bus,ideoque in illius penuria hellebori nigri radicibus vti licebit. Cornelius Celſus,vt idem denique
Columella citat, viſci etiam folia cum vino trita per nares infundi iubet. Teſtatur Geſnerus in
Rhętia Heluetica prope thermas Fabarias pagum eſſe Vattim appellatum,vbi cum peſtilentia pe-
cori ingruit, ſchedas quaſdam Magicis characteribus inſcriptas & funiculo alligatas ſupra viam
extendunt,& pecudes,vt ſubtus tranſeant,impellunt; affirmareque ſic peſtem ilico finiri. Schedas
C illas (inquit) à mago quodam ante annos centum dono ſe accepiſſe teſtantur, vt reconciliarentur,
cùm ille à vicino monte deducto dracone herbas & fruges, qua duxerat,proſtrauiſſet. Nunc alios
boum affectus proſequamur, à capite exordio ſumpto. Paxamus tradit, cùm bos aures demittens *Cephalal-*
non comedit,cephalalgia torqueri. Vultque in hoc affectu,vt thymo vino macerato, allijſque, & *gia.*
ſale,lingua ipſa cõfricetur. Hordeum etiam crudum ex vino ſumptum opitulari aſſerit.Quin etiam
foliorum lauri quantum manu apprehendi poſſit,in os inſerens aut tantundem corticis mali Puni-
ci,mirè contuleris. Myrrham præterea ad magnitudinem fabæ, cum duabus ſimiliter heminis vini
diſtemperans,infundenſque per nares,dolorem exterminabis. Iulius Alexandrinus teſtatur ſe vidiſ-
ſe bouem epilepticum,& apud Plutarchum reperio, boues etiam furere dici,& Proetides quod ſe
Iunoni prætuliſſent, dicuntur bouina laboraſſe inſania. Iſtiuſmodi autem maniam ſenſum eripere *Lib. 13. de*
bubus aiunt,vt nec audiant more ſolito,nec videant,exque hac paſſione celerrimè mori,quanquam *ſalub.c.7.*
hilares pingueſque videantur,contagioſum affectum eſſe & malidis ſpeciem. Geſnerus tradit ſuos *in Gryllo.*
(Heluetios)inſaniæ quoddam genus bubus infeſtum vocare vernacula lingua Hirnmutig,a cerebri
vitio,cui vertigo ſiue in orbem diſcurſus adiungatur: iuniores hoc morbo frequẽtius vexari putari,
D præſertim ſi inter cornua ſæpius aut vehementius feriantur: vel cornua nondum confirmata nimiũ
contrectentur. Sic affectos ſi mactauerint lanij, carnem vendere non licere. Plures mori,nonnullos
verò curari terebello iuxta cornua frontem verſus ad craneum vſque adacto, ita vt ſanguis effluat;
eſſe qui vermem viuum aliquando ex vulnere illo egredi aſſeuerent, vt ex paronychijs hominum.
Sibi verò neutrum veriſimile videri. Interdum quoq; cibos reſpuit, tumore palati, vt ait Columel- *Palati tu-*
la,crebrumque ſuſpirium facit,& hanc ſpeciem præbet,vt bos in latus pendere videatur. Ferro pa- *mor.*
latum opus eſt ſauciare, vt ſanguis profluat,& exemptum valuulis eruum maceratum, viridemque
frondem, vel aliud molle pabulum dum ſanetur,præbere. Solent etiam eodem aſſeuerante Colu- *Lingua.*
mella faſtidia cibi afferre vitioſa incrementa linguæ, quas ranas veterinarij vocant. Hæc ferro reci-
duntur,& ſale cum allio pariter trito vulnera defricantur,donec laceſſita pituita decidit. Tum vino
perluitur os, & interpoſito vnius horæ ſpatio virides herbæ, vel frondes dantur;dum fracta vlcera
cicatrices ducant. Si neque ranæ fuerint,neque aluus citata,& nihilominus cibos non appetet,pro-
derit allium pinſitum cum oleo per nares infundere,vel ſale vel cunila defricare fauces,vel eandem
partem allio tunſo & halecula lenire. Sed hæc his ſolis faſtidio eſt. Ranæ vitium inſtar lati vermis
linguam occupare,à ſuis ſe audiuiſſe Geſnerus ait, ſubnigrum, & nono die niſi curetur,interimere.

ſignum eſſe ſaliuam defluentem. Curari cuſpide lignea, qua rana rubeta transfixa ſit, melius verò ſi E in eadem aruerit. Sanari etiam ſtercore canino candido, ſale, ruta, fuligine, & ſaluia pariter contritis & exertæ linguæ infricatis. Cæterùm linguæ puſtulis ita medeberis ex præcepto Florentini: Bouem oportet collocare ſupinum, & capite reclinato linguam, an puſtulas habeat, inſpicere: quas quidem candenti ferro acutoque exurere conuenit. Dein verò agreſtis oleæ folijs contuſis, ſaleque etiam, vlcera inungenda ſunt, aut ſale tenuiſſimo & oleo: aut butyro & ſale: Aut cucumeris agreſtis radix ſicca contuſa vnà cum ficubus in paſtum eſt apponenda: Aut etiam farinæ hordeaceæ, triticique torrefacti pollinis, ſingulorum heminas duas vino madefactas offerto.

Oculorum affectus.

Oculorum vitia, vt Columella teſtatur, plerumque melle ſanantur: nam ſiue intumuerunt, aqua mulſa triticeæ farinæ (inquit) conſpergitur & imponitur; ſiue album in oculo eſt, montanus ſal Hiſpanus, vel Ammoniacus, vel etiam Cappadocicus minutè tritus & immiſtus melli, vitium extenuat: facit idem trita ſepiæ teſta & per fiſtulam ter die oculo inſpirata: facit & radix quam Græci σιλφίον vocant, vulgus autem noſtra conſuetudine laſerpitium appellat: huius quantocumq; ponderi decem partes ſalis Ammoniaci adijciuntur, eaque pariter trita oculo ſimiliter infunduntur: vel eadem radix contuſa, & cum

Armoracea qua.

oleo lentiſci inuncta, vitium expurgat: F epiphoram (hoc eſt ſi genæ humorem profundunt, lachrymiſque viſus ſuffunditur, ſic enim habet Vegetius, apud quem etiam omnia hæc leguntur,) ſupprimit polenta (ex hordeo) conſperſa mulſa aqua, & inſupercilia genaſque impoſita: paſtinacęq; agreſtis ſemina, & ſuccus armoraceæ: cum melle collinita, oculorum ſedant dolorem (Vegetius hic armoraceam interpretatur paſtinacam agreſtem: paſtinaca quoq; agreſtis, inquit, quam armoraceā vocant, cum melle trita oculorum ſedat dolorem; alij armoraceam intelligunt raphanum ſylueſtrem) ſed quotieſcunque mel, aliuſuè ſuccus remedijs adhibetur, circum liniendus erit locus pice liquida cum oleo, ne à muſcis infeſtetur: nam & ad dulcedinem mellis, aliorumque medicamentorum, non hæ ſolæ, ſed & apes aduolant.

Tuſsis.

Recens tuſsis (inquit idem Columella) optimè ſaluiato farinæ hordeacæ diſcutitur. (Vegetius ſi recens fuerit tuſsis, ſextarium farinæ hordeaceæ cum vno ouo crudo & hemina paſſi per os dari boui ieiuno iubet,) Interdum magis proſunt gramina concisa, & his admiſta faba freſa. Lentes quoque valuulis exemptæ, & minutè molitæ miſcentur aquæ calidæ ſextarij duo, factaque ſorbitio per cornu infunditur. Veterem tuſſim ſanant duæ libræ hyſſopi macerati aquæ ſextarijs tribus. Nam ſi medicamentum teritur, & cum lentis minutè, vt dixi, G ſextarijs quatuor more ſaluiati datur, ac poſtea aqua hyſſopi per cornu infunditur. Porri etiam ſuccus cum oleo, vel ipſa fibra cum hordeacea farina contrita remedio eſt. Eiuſdem radices diligenter lotæ, & cum farre triticeo pinſitæ, ieiunoque datæ vetuſtiſſimam tuſſim diſcutiunt. Facit idem pari menſura eruum ſine valuulis cum torrefacto hordeo molitum & ſaluiati more in fauces demiſſum. Didymus hordeum redactum in pollinem madefactumque, atque palearum partes tenerrimas optimè repurgatas, cumque illi farinæ orobi mixtæ heminas tres, diuiſis prius omnibus in tres partes, tuſſientibus bobus tribus vicibus præberi iubet in cibum. Quidam eodem teſtante artemiſiam herbam purgantes, macerantéſque aqua, ex ea exprimunt ſuccum, quem quidem ante aliud pabulum ſpatio ſeptem dierum infundunt. Hæc & apud Conſtantinum Cæſarem leguntur,

Pulmonaria.

Pulmonariam quidem vocant imperfectam quandam herbam lichenis ſpecie, arboribus maximè adnaſcentem. Hanc cum ſale anheloſis & tuſſientibus bubus vulgus apud Heluetios, vt Geſnerus refert, edendam commendat, maximè cum pulmo turgidior excreuerit, & vt ipſi (inquit) loquuntur collum ſubiuerit. Nullam huius herbæ apud veteres mentionem reperimus. Pulmoni exulcerato & ſanguinis ſputo conferre creditur, ſiccat enim & aſtringit, vt Matthiolus teſtatur. Eſt & altera eodem nomine multo notior, folijs boraginis, ſed acutioribus & albicantibus apud nos maculis H conſperſis. Hanc ſimiliter ad explenda pulmonis vlcera eruditi paſſim celebrant, à Plinio, vt apparet, inuitati, qui hanc ad amuſſim delineans, aduerſus morbos viſceris ſui nominis eſſe tradit, in cibo ſumptam, vel potam.

Parietaria.

Hieronymus Tragus parietariam vulgarem à veteribus, tum iumentis tum bubus ad tuſſim & anhelãdi difficultatem dediſſe teſtatur: mulieréſque quæ bubus medentur, matricariæ vulgò dictæ pollinem ſali admiſcere veſperi, vt lingant. Eo medicamento boues purgari, reſpirandique difficultate & inflatione liberari. Idem Tragus aſſerit pecori pulmonario ſuorum aliquos, agarico, gentiana & rhapontico permixtis mederi: Aſari contritas radices cum ſale tum ouibus ad pulmonis vitia & tuſſim dari, tum bubus, vt purgentur: alios aduerſus eaſdem cauſas & lentam pulmonum pituitam veronicæ herbæ pollinem ſali immiſcere. Tuſſim & anhelitus anguſtiam nonnulli vinaceis aut iunuperi baccis ſali admixtis in hoc animali curant, vt annotauit Geſnerus; qui & ad verſus aſthma ariſtolochiam longam à Germanis vſurpari tradit, & ſolanum perpetuum, quod glycypicron vocant, hoc aut boum ceruicibus aduerſus id malum paſtores appendere.

Iudæi niſi ſanis bobus veſcuntur.

Affectus iſtiuſmodi pulmonum à Iudæis fuere execrati: nam cùm propter diuerſa mala carnem non ſani bouis abominentur, de quibus in libris eorum Thalmudicis per multa præcipi aiunt, tum

ſi pul-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

A ſi pulmones coſtis hæſerint, vel etiam omentum peritonæo: quos quidem adhæſus partium exulce-
rationem interdum ſequi à ratione nõ eſt alienum: Eſt & illa grauis pernities, cum pulmones exul-
cerantur, vnde tuſſis & macies, & tandem phthiſis inuadit. Quæ ne mortem afferant, Columella,
radicem coryli inuſtam ita, vt ſuprà docuimus, perforatæ auriculę inſeri iubet, tum porri ſuccum in-
ſtar heminæ pari olei menſura miſceri, & cum vini ſextario potandum dari diebus compluribus.
Apud Vegetium verò ſic legitur; Radix conſiliginis, ſuccus porri, omnium hemina pari menſuræ
olei miſcetur. Sed Columellæ lectio præferenda eſt. Alexander Benedictus Veronenſis agens de
curatione oppilationum ſtomachi, ait aduertendum eſſe, quod cùm in meſentericarum opilatione
quidam inter ſtomachum & iecur, hoc eſt ſub ipſis hypochondrijs tumor extare videtur, cum ven-
tris exterioris extenuatione; tabeſcit ea pars alimenti defectu, reſolutiſq; viribus intempeſtiuè fluit
venter; quoniam ſuccus ex oppilatione ad iecur non tranſit; ex cibis craſſioris ſubſtantiæ id euenire
(inquit) ſolet. Si vetus id malum eſt, mortem portendit: hærere enim cutis ventri videtur intenta.
In bobus labore conſumptis cordapſon vocant ruſtici. Irremediabile ferè malum eſt: vel in homine
quoniam quæ aperiunt, & duram præſertim oppilationem procurant, calidiora ſunt, propterea cor-
B pus magis exiccant, & quæ è diuerſo ſiccitati occurrunt, boni nutrimenti humectantia ſunt, quæ
cum plurimum oppilant, ob id prius aperientibus opus eſt quàm humectantibus, quia oppilatio nu-
trimentum nè tranſeat, prohibet: vtrumque præſtat ptiſana & aqua hordeacea plus quàm ſit veri-
ſimile, nam aperit & humectat areſacta membra: ſed ijs paulatim ſingulis diebus quid pluſculum
aſſumendo, æger (idem de boue dicendum) aſſuefieri debet nec vllo pharmaco vexandus eſt, aut
vlla ſanguinis miſſione. Si cruditate laborauerit bos, eius ſigna ſunt, (inquit Columella) crebri ru-
ctus & ventris ſonitus, faſtidia cibi, neruorum intenſio, hebetes oculi: propter quæ bos neque rumi-
nat, neque lingua ſe deterget. Remedio erunt aquæ calidæ duo congij & mox triginta braſſica cau-
les modicè cocti, & ex aceto dati. Sed vno die abſtinendum eſt alio cibo. Quidam clauſum intra
tecta continent, ne paſci poſſit. Tum lentiſci oleaſtrique cacuminum pondo quatuor, & libra mellis
vnà trita permiſcent (inquit) aquæ congio, quam nocte vna ſub dio habent, atque ita faucibus in-
fundunt; Deinde interpoſita hora macerati erui quatuor libras obijciunt, aliaque potione (alio ci-
bo, vel potione, Vegetius) prohibent. Hoc per triduum fieri, dum omnis cauſa languoris diſcutia-
tur. Nam ſi neglecta cruditas eſt, & inflatio ventris & inteſtinorum maior dolor inſequitur, qui nec
C capere cibos ſinit, gemitus exprimit, locoque ſtare non patitur, ſæpe decumbere, & agitare caput
(Vegetius, non agitare caput habet, ſed volutare cogit,) caudamque crebrius agere. Manifeſtum
remedium eſt proximam clunibus partem vinculo vehemẽter obſtringere, vinique ſextarium cum
olei hemina faucibus infundere, atq; ita citatum per mille & quingentos paſſus agere. Si dolor per-
manet, vngulas circumſecare, & vncta manu per anum inſerta fimum extrahere, rurſuſque agere
currentem. Si nec hæc profuit res, caprifici aridæ conteruntur, & cum dodrante aquæ calidæ dãtur.
(Vegetius aliter, ſi tardius proficit, tres partes lauri diu conteruntur, & cum duplici aquæ calidę dã-
tur.) Vbi nec medicina proceſſit, myrti ſylueſtris foliorum libræ duæ deligantur, totidemque ſexta-
rij aquæ calidæ miſti per vas ligneum faucibus infunduntur. atque ita ſub cauda ſanguis emittitur,
qui cum ſatis profluxit, inhibetur papyri ligamine. Tum concitatè agitur pecus eo vſq; dum anhe-
let. Sunt & ante detractionem ſanguinis illa remedia; tribus heminis vini tres (quatuor Vegetius)
vnciæ pinſiti allij permiſcentur, & poſt eam potionem currere cogitur. Vel ſalis ſextans, cum cepis
decem (decem vncijs ceparum, Veget.) immittuntur aluo, atque ita bos agitur. Eadem ferè reme-
dia ad ſtrophos, ideſt, tormina Paxamus præſcripſit, vt paulò poſt referemus, etſi idem de cruditate
D ſeorſim agat. Bubus cruditate laborantibus (inquit) medebimur, aquam calidam propinantes,
braſſicæque aceto perfuſæ apponentes faſciculum vnum. Aliqui partes teneriores braſsicæ elixan-
tes, & contundentes, ex oleo eas illis per cornua infundunt; ſtraguliſque ſimul bouem laborantem
calefacientes, lenta illum exercent deambulatione. Id quod non ſolùm boues, ſed omnia pecora
iuuat. Alij rurſus agreſtis oleæ tandem vna & altera die ſex heminas infundunt. Inflantur boues
(inquit Petrus Creſcentienſis (ventribus ipſorum obſtructis, aut flatu repletis, ſi manu vel digito
feriantur, partes circa ilia & coxas, tympani modo reſonant: viſu etiam inflati appareant, & dolore
torquentur, & quandoque in terram ſe proſternunt, ac libenter procumbunt. Curantur clyſtere vel
cannula, vt equi etiam: aut manu pueri oleo illita extrahuntur ſtercora: aut vena caudæ acuto cul-
tello inciditur, quæ parte inferiore quatuor ab ano digitis diſtat. Periculum & hoc vitij affert, quo
vulgus interdum quæritur, boues ruminandi facultatem amiſiſſe. Ruminantibus enim omnis ferè
cibus ore elabitur, vnde totius corporis macies ſtatim conſequitur. Curandum eſt igitur, vt manu
inſerta in fauces ingeratur, ſiue illud ipſum, quod boui ægro exciderat, ſiue quod alteri ruminanti
ex ore ſubtractum fuerit, ita tamen ne nimium, vel omne alimentum illi ſubſtrahatur, ac idem qui
in ægro curatur affectus, in ſano creetur. Abſurdo ruſtici quidam pharmaco ruminationem reſti-
tui

Lib. 11. cap. 7. curation.

Cordapſon.

Cruditatis ſigna.

Inflationis cauſæ.

Ruminatio ceſſans.

tui putant, ſordibus vaginarum excuſſis, & buccellæ panis ori inſerendæ inſperſis.

Si cibum faſtidit.

Si bos cibum faſtidiat, pabulum eius amurcæ ſufficienti portione inſpergi iubet Florentinus: olei etiam, reſinæ aut terebinthinę, ſingulorum æquis partibus miſtis, ad radicem vſque cornua bouis deungi. Pleroſque ſanè affectus faſtidij ſymptoma comitari, vt malidem humidam, capitis dolorem, cruditatem tumorem palati, alui profluuium, tormina, ventris dolorem, alios.

Cholera.
Dolor ventris.

Florentinus cholera laborantibus, crura cauterio vſque ad vngulas exurenda eſſe aſſerit, poſteaq; lauacro calidæ aquæ fouenda, contegendaque ſtragulis Ventris & inteſtinorum dolor ſedatur viſu nanſium (anſeris Vegetius) & maximè anatis, teſte Columella, quam ſi conſpexerit, cui inteſtinum dolet celeriter tormento liberatur. Eadem anas maiore profectu mulos & equinum genus conſpectu ſuo ſanat. Sed interdum nulla prodeſt medicina.

Tormina.

Sequitur torminum vitium, quorum ſignum eſt cruenta & mucoſa ventris proluuies. Remedio ſunt cupreſſim quindecim ceni, totidemque gallæ, & vtrorumque ponderum vetuſtiſsimus caſeus, quibus in vnum tunſis admiſcentur auſteri vini ſextarij quatuor, qui pari mẽſura per quatriduum diſpenſati dantur: nec deſinit lentiſci, myrtique, & oleaſtri cacumina viridis (ita vt lentiſci myrtique & oleaſtri cacumina præbeantur, Vegetius,) Aluus corpus ac vires carpit, operique inutilem reddit: quæ cùm accident, prohibendus erit bos potione per triduum, primoque die cibo abſtinendus. Sed mox (ſecundo die) cacumina oleaſtri, & arundinis, item baccæ lentiſci, & myrti dandæ, nec poteſtas aquæ (poſt triduum etiam, Veget.) niſi quàm parciſsimè facienda eſt. Sunt qui teneræ laurus caulium libram, cum abrotani macerati pari portione dent, cum aquæ calidæ duobus ſextarijs, atque ita faucibus infundant, eademque pabula obiiciant. Quidam vinaceorum duas libras torrefaciunt, & ita conterunt, & cum totidem ſextariis vini auſteri, potandum medicamentum præbent, omniq; alio humore prohibent, nec minus cacumina prædictarum arborum obiiciunt. Quod ſi neque ventris reſtiterit concitata proluuies, neque inteſtinorum ac ventris dolor, ciboſque reſpuet; & prægrauato capite, ſi ſæpius, quàm conſueuit, lachrymæ ab oculis, & pituita à naribus profluent: vſque ad oſſa frons media vratur, aureſque ferro ſcindantur. Sed vulnera facta igne dum ſaneſcunt, defricare bubula vrina conuenit. At ferro reſciſſa melius pice & oleo curantur. Paxamus ait; Qui bos torminibus diſcrutiatur (loquitur autem de illis quos Græci ϛρόφȣς vocant,) minimè vno in loco conſiſtit, nec cibum tangit, ſed mugit. Parum igitur nutrimenti illi offerendum eſt, caroque circa vngulas vſque ad ſanguinem perpungenda. Alij circa caudam ſolutionem facientes, donec effluat ſanguis, poſtea linteolo deligant. Alii cepas cum ſale cõdentes admouenteſque ſedi quàm penitiſſimè fieri poſſit, poſtea boues impellunt, eoſque cogunt ad curſum. Alij terentes nitrum, perfundenteſq; per os inijciunt. Nos ſupra boues ſibi ipſis aduerſus tormina, excrementis hominum in Cypro mederi diximus ex Plinio.

Diarrhæa.

Idem Paxamus aduerſus diarrhoeam, rhamni (inquit) folia contundens, aſphaltoque miſcens, da comedenda. Quidam folia mali punicæ macerata farinæque miſta offerunt. Alij farinæ hordei cotylas duas, & farinæ tritici torrefacti mediam cotylæ partem miſcentes aqua porrigunt.

Alui fluxus.

Si boui aut vitulo aluus nimium fluat, aliqui toſtam auenæ farinam faucibus immittunt, & panem toſtum inſperſo ſale: oxylapathi quoque ſemen in cibo iuuare certum eſſe aiunt. Contrà ſi excrementa alui retineantur, muſcerdam & cannabis ſemen in fauces inſerunt; vel vaccinum lac calidum, vel coquinariam colluuiem veterem infundunt.

Sanguinis fluxus.

Si pecori ſanguis per anum, aut vterum aut nares profluat, farinam triticeam cum ouo & butyro & lotio exequili hauſto quidam permiſcent, & maſſam inde coctam in cineribus calidis coquunt & pecori præbent.

Sang. mictio.

Cùm verò boues ſanguinem mingunt, rarò aiunt, euadere: aiuntque ſolere aliquando hunc morbum gigni, cùm prata paſcuis aperiuntur, propter nimiam pabuli pinguedinem, aucto nimirum ſanguine ex alimenti copia. Remedia aiunt tentari huiuſmodi. Hordeum in aqua decoquitur, ſimulque lardum & panis: decoctum iſtud infundunt. Nonnulli blitum, (quod circa fimeta & ſolo pingui prouenire ſolet, caulibus & folijs rubris,) tuſum ſalitumque præbent. Alij ſecreto experimento iuglandium nucamenta in ouo exhibenda celebrant. Sunt qui ipſam cruentam vrinam dum redditur excipiunt, & rurſus ſtatim per os infundunt. Alij ad ſiſtendum ſanguinis mictum vix quicquam efficacius eſſe aiunt, herba Roperti, vel gratia dei vulgò dicta, quam eam ob cauſam paſtores in montibus teſte Geſnero in Germania alicubi vocant herbam vrinalem.

Vrinalis herba.

Inſerunt autem herbæ Roperti manipulos aliquot contuſos. Alij tormentillæ herbam ſimul & radicem terunt & ſali miſcent: alij muſcum de nuce arbore in cibo præbent, & niſi profuerit, butyrum crudum admiſcent; alij oxylapathi folia contuſa, ſalitaque ori immittunt. Oportet autem hoc morbo periclitantes boues, in ſtabulo quieſcere, ne ſubitaneus (vt vocant) ſanguis ſuperueniat, & fęno paſci. Ariſtoteles author eſt, accepiſſe ſe, vaccam fuiſſe Perinthi, cui cibi excrementum extenuatum per veſicam tranſmittebatur, diſſectuſque anus denuo propere coaleſcebat, nec reſecando vitium euinci potuiſſe.

Lienis affectus.

Lien etiam boum, vt ait Creſcentienſis, quandoque lentis craſsiſq; humoribus infarcitur, vnde non liberantur, & diuturnus fit affectus: dignoſcuntur ex tuſsi, cùm aliàs infeſtante,

tùm

A tùm maximè cùm ad curſum aguntur. Præter cætera autem ſolent vitulis nocere lumbrici, qui ferè
naſcuntur ex cruditatibus. Itaq; moderandũ eſt, vt bene concoquant: aut ſi iam tali vitio laborant,
Lumbrici.
lupini ſemicrudi teruntur, & offæ ſaluiati more faucibus ingeruntur. Prodeſt etiam cum arida ficu
& eruo contrita herba ſantonica, & formata in offam, ſicut ſaluiatum demitti. Facit idem axungiæ
pars vna tribus partibus hyſſopi mixta. Marrubij quoque ſuccus & porri valet eiuſmodi necare animalia,
author eſt Columella. Sunt qui boum atque vitulorum lumbricos expelli dicunt, infuſo ſucco
quem expreſſeris è folijs & radicibus betæ rubeæ: idem medicamentum pueris etiam conducere.
Alij pollinem burſæ paſtoris dictæ aduerſus eoſdem commendant: quorum iuditium improbo,
cum ſit alia, herba contra lumbricos dicta, naſturtij ſylueſtris genus, quod ſimillima ſeminis
habet conceptacula, ad lumbricos maximè commendata. HIppocrates bobus cur, & quando
Lib. de articulis.
potiſſimum coxæ articulus laxetur, his verbis docuit: Differt etiam habitus quidam corporis:
nam & his quibus bene ſe habet membrum, & carnoſis minus excidit, & facilius incidit: Vbi verò
ipſi tenuiores & magis excarnes fuerint, tunc & magis excidit, & difficilius incidit. Argumentum
Coxæ luxatio.
autem quod hæc ita ſe habeant, hoc eſt: Bobus enim tunc magis femora excidunt ex acetabulo,
B cum tenuiſſimi exiſtunt. Fiunt autem tenuiſſimi boues ad finem hyemis: tunc igitur etiam maximè
luxantur: ſi tamen & huiuſmodi quiddam in medicina ſcribere conuenit: Verùm cõuenit vtique.
Bene enim Homerus didicit quod ex omnibus pecudibus boues quàm maximè laborent hoc
Boues cur luxentur.
tempore, & ex bobus potiſſimum aratores, eò quòd hyeme operentur. His itaque maximè excidũt
articuli; nam reliqua quidem pecora breuem herbam depaſci poſſunt, boues autem non ita valdè,
prius quàm alta fiat. Reliquis enim tenuis eſt labri prominentia, craſſa item & obtuſa ſuperna maxilla,
quapropter in breues herbas ſubijcere non poteſt. Rurſus ſolipeda animalia, vtpote vtrimq;
dentata, & dentes inter ſe committere poſſunt, & ſub breuem herbam dentes ſubijcere queunt, delectanturque
tali herba magis quàm alta: breuis enim herba in totum melior ſolidiorque eſt, quàm
alta: adde quod alta etiam prius fructum effert: ob hoc igitur ita cecinit:

Haud ſecus ac bobus nigris gratiſſima veris
Tempora proueniunt.

quia gratiſſima ipſis apparet alta herba. Sed & aliàs bos laxum habet hunc articulum magis quàm
alia animalia, & ob id etiam magis quàm alia pedem trahit, & maximè cùm macilentus eſt, etiam
C ſenex: propter omnia hæc etiam maximè boui excidit. Hactenus Hippocrates. Ariſtoteles boues
duobus potiſſimùm morbis vexari ſcribit καυρῷ, de quo diximus, & podagra ægrè curabili facere
Podagra.
autem hanc, vt pedibus intumeſcant, & quamuis non intereant, tamẽ vngulas amittere; valere melius
cornibus pice calida illitis. Idem alicubi ait: Vngulas cùm dolore articulorum laborat bos, non
amitti, ſed pedes tantummodo intumeſcunt vehementer. Pierius Valerianus verò ſcribit ex bubulo
pede podagroſum hominem antiquitus indicatum fuiſſe; Bos enim (inquit) præcipuè vngulis
Podagroſi typus.
cum dolore articulorum laborat, quo quamuis non intereat vngulas tamen interdum amittit, &
pedes vehementer intumeſcunt vnde fictum ab Aegyptijs, tauri cæleſtis pedem extra regionem
ſuam in Aethiopas exporrigi, quorum & pedes & articulos eſſe tumoribus obnoxios exploratum
eſt; & in Italiam tranſgreſſos, pauciſſimos inueniri qui non articulorum vitio laborent. Vtcunq; eſt,
Ariſtoteles ait non ſentire boues pedum dolores, ſi illorum cornua illinantur cera, aut oleo aut pice;
Contra pedũ dolores.
ſi verò attritæ fuerint vngulę, cornua vngendo mederi agricolas Plinius tradit; nec ſubteri pedes
Ad vngulas attritas.
boum ſi prius cornua pice liquida perungantur; quod & antiquiſsimus Cato dixit, his verbis. *Boues
pedes ne ſubterant, priuſquam in viam quoquam agas, pice liquida cornua infima vngito*: per cornua
D vterque vngularum ſubſtantiam intelligens, vt antea quoque annotauimus. Columella verò ſubtritos
pedes elui aſſerit calefacta bubula vrina; deinde faſce ſarmentorum incenſo, cùm iam ignis
in fauillam recidit, feruentibus cineribus cogi inſiſtere, ac pice liquida cum oleo, vel axungia cornua
eius illini. Sanguis demiſſus in pedes, teſte eodem Columella, claudicationem affert; quod
Claudicatio.
cùm accidit, ſtatim vngulam inſpici vult; tactu autem feruorem demonſtrari ait, bouemque affectam
partem vehementius premi non pati. Sed ſi ſanguis adhuc ſupra vngulas in cruribus eſt, fricatione
aſsidua diſcuti. (Vegetius ad triduum trito ſale perfricat) vel cùm ea nihil profuit, ſcarificatione
demi. At ſi iam in vngulis eſt, inter duos vngues cultello leuiter aperiri iubet (Vegetius etiã
intus mundat) poſtea linamenta, ſale, atque aceto imbuta applicari, ac ſolea ſpartea pedem indui,
maximèq; dari operam, ne in aquam pedem mittat, & vt ſiccè ſtabuletur. Hunc eundem ſanguinẽ,
niſi emiſſus fuerit, ſaniem creaturum ait, & ſi ſuppurauerit, tardius curari, primùm autem ferro circumcidi,
& expurgatum deinde pannis, aceto, & ſale, & oleo madentibus inculcatis, mox axungia
vetere & ſeuo hircino pari pondere decoctis, ad ſanitatem perduci. Si ſanguis in inferiore parte
vngulę eſt, extremam partem ipſius vnguis ad viuum reſecare, & ita emitti ac lineamentis (ſtuppa
vel linteolis cum ſale, & oleo, & aceto infuſis, Vegetius, & ſic ille paulò ante) pedem inuolutũ ſpartea

tea

E tea muniri. Mediam vngulam ab inferiore parte non expedire, vt aperiatur, niſi eo loco iam ſuppuratio facta eſt. Si dolore neruorum claudicat, oleo & ſale genua popliteſque & crura confricanda eſſe, donec ſanetur. Si genua intumuerunt calido aceto fouenda eſſe, & lini ſemen, aut milium detritum conſperſumque aqua mulſa imponendum: ſpongias quoque feruenti aqua imbutas & expreſſas, atque melle litas rectè genibus applicari, ac faſcijs circundari. Quod ſi tumori ſubeſt aliquis humor, fermentum, vel farinam hordeaceam ex paſſo aut aqua mulſa decoctam, imponi, & cum maturuerit ſuppuratio, reſcindi ferro, eaq; emiſſa, vt ſuprà docuimus, linamentis curari. Poſſe etiam (vt Cornelius Celſus, inquit, pręcipit) lilij radicem aut ſcyllam cum ſale, vel ſanguinalem herbam, quam πολύγονον Græci appellant, vel marrubium ferro recluſa ſanare: ferè autem omnem dolorem corporis ſi ſine vulnere eſt, recentem fomẽtis melius diſcuti; veterem autem vri, & ſupra vulnus butyrum, vel caprinus inſtillatur adeps. Florentinus ſi ob partis frigiditatem bos claudicet, pedem (inquit) abluere conuenit, locumque affectum (vbi ſcalpello fuerit manifeſtatus) fouere veteri vrina: dein ſale conſpergere, atque ex ſpongia peniculoue alio mundare. His factis, adeps hircina, aut bubula, probè contuſa, parti dolenti ex ferro inſtillanda eſt, ſin autem, quod calcarit erectum palum, aut aliquid ſimile, bos claudicare videatur, cætera quidem omnia ſimiliter facienda ſunt, F ceram autem cum oleo vetere, melle, cum orobi farina ſolutam refrigeratamque vlceri imponere debes. Poſtea verò, accipiens incretam teſtulam, ficuſque, aut mala Punica tundens, atque permiſcens, vlceri circumponito: ac linteo aliquo deligato adeò curioſè, vt externarum rerum nihil ſubingrediatur, donec bos ipſe firmior poſſit ſtare. Sic ſiquidem percurabitur; tertia autem die ſimili medendi ratione ſuccurrito. Si claudicet ob materiæ influxum, oleo & paſſo concoctis pars ipſa calefacienda eſt, ac dein calida polenta hordeacea illi imponenda. Cæterùm, vbi pars ipſa tenera & mollis eſt reddita, aperienda eſt, extergendaque: poſtea verò folia liliorum, aut ſquillam ex ſale, aut polygonon, aut denique praſium contuſum imponere expedit. Si quid verò pedem penetrauerit, Creſcentienſis ita curari iubet; vt extrahatur cum radicibus arundinis tritis, vel radicibus dictamni ſuprapoſitis & faſcia alligatis, vel alijs medicamentis, quæ ſpinis extrahendis adhibentur in equis, vt in illorum hiſtoria docuimus.

Si vomer talum læſerit.

Si talum aut vngulam vomer læſerit, Columella picem & axungiam cũ ſulphure & lana ſuccida inuolutam candente ferro ſupra vulnus inuri præcipit, (Vegetius verò candente ferro ſupra vulnus imponi iubet, & vngi, vt verendum ſit, apud Columellam legendumque eſſe pro inurito, inuoluto.) Quod idem remedium optimè facere monet exempta G ſtirpe, ſi fortè ſurculum calcauerit, aut acuta teſte, aut lapide vngulam pertuderit, quæ tamen ſi altius vulnerata eſt, latius vult ferro circumcidi, atque ita inuri, vt ſuprà præcepit, deinde ſpartea calceata per triduum ſuffuſo aceto curari. Item ſi vomer crus ſauciauerit, marina lactuca, quã Græci τιθύμαλλον vocant, admiſto ſale imponi: aſſeritque minus claudicatura armenta, ſi opere diſiunctis multa frigida pedes lauentur, & deinde ſuffragines, coronæ, ac diſcrimen ipſum qua diuiſa eſt bouis vngula, vetere axungia defricetur.

Vermes in vlceribus.

Tabaci facultas.

Cùm verò de vermibus qui in vlceribus quandoque proueniunt, nihil ſit dictum, addam remedium ſimpliciſſimum ex Ioan. Fragoſo. Hic agens de tabaco: Vlcera antiqua (inquit) licet ad oſſa vſque penetrent, ſintque cancroſa mundari perhibent, carne repleri & ad cicatricem perduci herbæ huius (tabaci) ſucco indito & ſuperimpoſitis folijs: præſuppoſito tamen bono regimine & præmiſſis euacuationibus vniuerſalibus. Quæ vtilitas etiam cognita eſt in vlceribus narium, tinea & impetiginibus ac ſimilibus, fricando cum folijs talem fęditatem. Hęc eadem vtilitas eius in curandis vlceribus, non tantùm obtinuit in hominibus, ſed etiam in alijs animalibus, quia per vniuerſam quaſi Indiam, præcipuè in S. Domenico & S. Ioanne de portu de H vite, frequentia ſunt vlcera in vaccis, bobus & alijs animalibus, quæ ſeſe mutuò vulnerant in montibus, & ob ſummam regionis humiditatem facilè putreſcunt illa vulnera, vſq; eò vt repleantur vermibus: quæ quidem ſublimato curare erant ſoliti: hoc autem ipſum cùm tanti eſſet pretij, vt pluris conſtaret, quàm animal ipſum, quod curabatur; inuenerunt per experientiam, infuſo ſucco iſtius herbæ non ſolùm interfici & eijci vermes, ſed etiam mundari vlcera, & ad cicatricem perduci. Et illud ipſum præſtat in animalibus domeſticis & veterinarijs, curando contuſiones ipſorum. Scimus quendam vlcere antiquo narium laborantem, è quo ſanies manabat, non ſine ſuſpitione contagij, inſtillato ſucco iſtius herbæ per nares magnam eięciſſe multitudinem vermium, atque ita curatus eſt. Hactenus Fragoſus. Facilius adhuc remedium hoc eſt. Quidam (inquit Conſtantinus Cæſar) vlcera aqua irrorant frigida, & ſic enecant vermes. Atque hactenus de corporis bubuli generis affectibus.

Machina in quę curatur bos.

Conuenit uerò huic maximè loco machinæ illius deſcriptio, qua boues aliaque iumenta clauſa ligataque tenentur, ut medicamenta, admittant. Deſcribitur à Columella & Vegetio. Machina (inquit ille) fabricanda eſt, ut & propior tutuſque acceſſus ad pecudem medentibus ſit, nec in ipſa curatione quadrupes reluctando remedia reſpuat. Eſt autem talis machinæ forma. Roboreis axibus (aſſibus) compingitur ſolum, quod habet in longitudinem pedes nouem & in latitudinem

pars

A pars prior dupondium ſemiſſem (duos pedes, & ſemis, Vegetius) pars poſterior quatuor pedes. Huic ſolo ſeptenum pedum ſtipites recti ab vtroque latere quaterni applicantur: ij autem quatuor angulis affixi ſunt, omneſque tranſuerſis ſex temonibus quaſi vacerræ inter ſe ligantur, ita vt a poſteriore parte quæ latior eſt, velut in caueam quadrupes poſſit induci, nec exire alia parte prohibentibus aduerſis axiculis: primis autem duobus ſtatuminibus imponitur firmum iugum (tranſuerſum tigillum ad modum iugi, ad quod equorum capita, vel boum religantur, Vegetius) ad quod iumenta capiſtrantur, vel boum cornua religautur: vbi poſſunt etiam numelli fabricari, vt inſerto capite deſcendentibus per foramina regulis ceruix teneatur: cæterùm corpus laqueatum, & diſtentum temonibus obligatur, ſicque immotum animal medentis arbitrio eſt expoſitum. Machina iſthæc vulgò nuncupatur vn trauaglio, quaſi miſeria, aut ærumna, vnde non pauci miſerijs afflicti ærumnoſique, vt ab ijs liberentur, tabellas in templis diuis ſuſpendere ſolent, in quibus iſtiuſmodi machinæ incluſi ita depinguntur, vt genibus flexis diuorum implorent auxilium.

B CAPIENDI RATIO.

AETHIOPES Gymnetę, (inquit Diodorus Siculus) aſperam incolentes patriam, rariſq; aquarum fontibus ſuper arbores, ferarum timore dormientes ſub auroram ad aquarum decurſus armati prodeuntes ſe abſcundunt inter arborum frondes: ſub æſtum verò Solis agreſtes boues, tum caloris, tum ſitis impatientia ad aquas potus cauſa confluunt; repletos graueſque aqua, Aethiopes, cùm haud facile moueri poſſint, ex arboribus deſcendentes adoriuntur, ac lignis aduſtis, ſaxiſque & ſagittis occiſos, per cœtus diuiſos edunt. Ludouicus Arioſtus laqueis quoque capi innuit, dum canit: *Lib.4.c.3.*

Come toro ſaluatico che al corno
Gettar ſi ſente vn improuiſo laccio
S'alza, di quà e di là s'aggira intorno
C *Si colca & leua, e non può vſcir d'impaccio.*

Cant. 11. St.45.

PRÆSAGIA.

PLINIVS inter ſigna futuræ tempeſtatis, boues recenſet cœlum olfacientes, ſeſeque contra pilum lambentes, ſed Theophraſtus ait (inquit Iacobus Dalechampius) ſi anteriorem vngulam lingant, ſententia longè diuerſa. Cæterùm Theophraſtus in opere de pluuiæ ſignis ita habet: Bos lambens anteriorem vngulam, tempeſtatem, vel imbres imminere oſtendit: Item ſi ſurſum eleuato capite in cælum aſpiciens odoretur, pluuiam præſagit. Hoc poſtremum ſignum poſuit etiam eximius Mantuanus Poeta: *Lib.18.35. Tempeſtatis ſigna. Georg.1.*

Aut bucula cælum
Suſpiciens, patulis captauit naribus auras.

D In quem locum Seruius. Hic locus omnis (alia ſcilicet quoque tempeſtatis ſigna, quæ poeta ibi recitat) de Varrone eſt, Varrone nimirum Atacino: qui ſic habet, quod attinet ad bouem:

Et bos ſuſpiciens cælum (mirabile viſu)
Naribus aereum patulis decerpſit odorem.

D. Ambroſius in Hexamero, boues (ait) impendente pluuia ad pręſepia ſe tenere norunt: ijdem vbi naturali ſenſu mutationem cæli collegerint, foris ſpectant, & vltra præſepia ceruices extendunt ſuas vna omnes ſpecie, vt prodire ſe velle teſtentur. Antonius Mizaldus, qui de præſagijs etiam ſcripſit, tradit, ſi boues cum inſolito mugitu ad ſtabula triſtes ſub veſperam proficiſcentur, & vitulæ præter modum & uſum ſalientes abſente (præſertim ad viſum) ſtimulo, vitulabuntur, tempeſtatem paucos dies ſine dubio deorſum graſſaturam, veluti de pictura quadam repræſentare affirmat. Bos ad dextram coxæ vertebram inclinatur, vt Aelianus tradit, ſi iam proximum eſt, vt pluat: ſin ſerenum tempus propè futurum eſt, ad ſiniſtram incuruatur: præterea ſi mugit, & terram olfacit, pluuia impendet. In ſecretis ſecretorum quæ Ariſtotelis nomine circumferuntur, ſcriptum eſt boues magis ſolito comedentes, & in dexteram iacentes, tempeſtatem denunciare. Ait autem etiam Ariſtoteles vaccas, ſi per ęſtatem fuerint fœcundiores, pluuioſam inſtare hyemem indicare: & aliàs *Lib.6.c.4 Lib.7.c.8.*

etiam ait, idem contingere, cùm vaccæ plures grauidæ ſunt & facilè initum patiuntur. Quod fieri non poſſet, vt Alberto placet, quod nimirum animal ſiccum fœcundo, & genitali humore abundet, niſi iam à cæleſti influxu ſtellarum, quæ annum regunt, humor in eis commoueretur. Aelianus boues teſtatur impendentem peſtem, & terræ motum & cœli ſalubritatem, & frugum fertilitatem præſentire, cæterùm quibus hæc indicent ſignis, non exprimit.

Peſtem præſentiunt.

PHYSIOGNOMONICA.

Ignauia ſignum.

ARISTOTELES in phyſiognomonicis, illos quibus facies carnoſa eſt, remiſſi & negligentis animi eſſe conijcit: quibus magna, ignauos ſeu tardos: quibus oculi magni, ſimiliter: quibus admodum caui, mites, & illos etiam ignauos, quibus frons magna ſit: poſtremò querulos, & indignabundos, quibus vox primùm grauis: in fine acuta fuerit: quod eadem omnia in bubus ſimiliter ſe habeant. Nos autem ſuprà ex Adamantio diximus bouem vultu ſuo, & moribus ſimplicitatem quandam præ ſe ferre.

SYMPATHIA. ANTIPATHIA.

Apes bobus amica.

OCCVLTA planè eſt amicitia inter apes & boues. Columella ex Higinio ſcribit per vernos dies (circa calendas Aprilis, Palladius) curandas eſſe beſtiolas iſtas adapertis alueis, vt omnia purgamenta, quæ ſunt hyberno tempore congeſta, & araneis qui fauos corrumpunt, detractis, fumus immittatur, factus incenſo bubulo fimo. Is enim (inquit) quaſi quadam cognatione generis, maximè eſt apibus (apium ſaluti) aptus: Tineæ (inquit) & papiliones plerumque fauis adhærentes decidunt, ſi fimo medullam bubulam admiſceas, & his incenſis nidorem admoueas. Plinius hæc paulò aliter: *Circumlini* (inquit) *alueos apum fimo bubulo vtiliſſimum. Cognatum hoc ijs innaſcentes beſtiolas necat, araneos, papiliones, teredines; apeſque ipſas excitat.* Rectè autem dixit, cognatione quadam generis, cum ex mortuis etiam bobus ortum apes habeant, quod mirum eſt non annotaſſe Ariſtotelem, ſed fortè ignorauit. Plinius enim Virgilium citat, non Ariſtotelem. *In totum* (inquit) *reparari ventribus bubulis recentibus cum fimo obrutis: Virgilius iuuencorum corpore exanimato, ſicut equorum veſpas, atque crabrones, ſicut aſinorum ſcarabæos mutante natura ex alijs quædam in alia.* Cæterùm ante Virgilium M. Varro, duplicem apum ortum eſſe prodidit partim videlicet ex apibus, partim ex bubulo corpore putrefacto. Itaque Archelaus in epigrammate ait eſſe eas, βοὸς φθιμένης ϖεποιμένα τέκνα. In Aegypto loca quædam eſſe aiunt, vbi ſi defodiatur taurus, ita vt cornua duntaxat ſupra terram emineant, eaque deinde ſerra amputentur, apes euolent, putredine enim taurum in iſtud animalculum immutari. Quò videtur etiam Philetas (inquit Antigonus) animum intendiſſe, homo admodum curioſus. Vocat enim apes taurigenas hoc verſu:

Lib. 11. cap. 20.

Taurigenas ſic fatus apes longinquus adiſti.

Metam. 15. Sed & Ouidius ait:

Nonne vides quæcunque mora fluidoque calore
Corpora tabuerint, in parua animalia verti?
I quoque delectos, mactatos obrue tauros
(Cognita res viſu) de putri viſcere paſſim
Florilegæ naſcuntur apes; quæ more parentum
Rura colunt, operique fauent, in ſpemque laborant.

Vt apes ex bobus fiant.

Si modò apes eo modo generari volueris, Florentinus referente Conſtantino Cæſare, iubet vt domus tibi ſit alta decẽ cubitorum, latitudinis totidem cubitorum, & reliquis lateribus comparibus. Ingreſſus in illa formetur vnus, feneſtræ quatuor, ab vnoquoq; vna. In hanc inducas bouem triginta menſium, carnoſum, valde pinguem, faciaſque aſtare ipſi iuuenes multos, qui ipſum fortiter verberent, & fuſtibus cæſum occidant, ſimul cum cornibus ipſa etiam oſſa comminuentes, diligentem autem animaduerſionem habeant, ne quid bouis cruentent. Nõ enim ex ſanguine (inquit) apis generatur, & circa primas plagas non violenter in ipſum irruant. Statim verò obturetur omnis bouis meatus linteolis tenuibus ac puris, pice tinctis, veluti ſunt oculi, nares, & os, & quæ à natura productæ ſunt partes ad euacuationes neceſſarias: deinde thymo ſubſtrato multo, boueq; ſupino ſuper ipſum inclinato, domum egrediantur, & ſtatim ianuam & feneſtras luto denſo oblinant, vt neq; aeri,

neque

A neque vento vllus ingreſſus ac perſpiratio pateat. Tertia autē hebdomadæ vndiq; domum aperire oportet, & lumen aeremq; durum admittere, præterquam ex ea parte, vnde vehemens ventus procedit. Si enim ſic contigerit, ingreſſum qui ſecundum ventum ſitus eſt, clauſum relinquere oportet, & luto velut prius oblinere. Vndecima deinde poſthanc diē vbi aperueris, inuenies plenam apibus racematim inter ſe coagmentatis, & ex boue reliqua cornua & oſſa ac pilos, & præterea nihil. Aiunt ex cerebro gigni reges, ex carnibus verò alias apes. Naſcitur autē & ex ſpinali medulla rex. præſtare tamen ex cerebro natos & magnitudine & pulchritudine & robore omnibus alijs traditur. Primam porrò mutationem & trāſformationem carnium in animalia & velut conceptū quendam, ac generationē inde cognoſces. Adaperta n. domo parua, & alba ſpecie, inter ſeq; ſimilia, & nō perfecta, neque iam omnino animalia circa vitulum multiplicata videbis, immobilia quidem omnia, paulatim verò augeſcentia. Videbis etiam alarum excretionem iam articulatam, videbiſq; proprium colorē accipientes apes, circumſedenteſque regem & aduolantes: verum breuibus & ſubtrementibus alis propter inſuetudinem volandi, & membrorum debilitatem. Aſſident autem feneſtras impetuosè impellentes, & violantes ſe mutuo, ob deſiderium lucis. B feneſtrarum, velut dictum eſt, alternis diebus facere. Præſtat tamen apertiones & obturationes feneſtrarum, velut dictum eſt, alternis diebus facere. Timor eſt enim, ne aut apum naturam tranſmutent, aut ob longiorem ſtabuli concluſionem aere priuatæ velut ſuffocatione pereant. Eadem fere Virgilius his verſibus docuit:

Georg. 4.

Sed ſi quem proles (apum) *ſubitò defecerit omnis,*
Nec genus vnde nouæ ſtirpis reuocetur, habebit,
Tempus & Arcadij memoranda inuenta magiſtri
Pandere, quoque modo cæſis iam ſæpe iuuencis
In ſyncerus apes tulerit cruor; altius omnem
Expediam prima repetens ab origine famam.
Nam qua Pellæi gens fortunata Canopi
Accolit effuſo ſtagnantem flumine Nilum
Et circum pictis vehitur ſua rura phaſelis,
Quaque pharetratæ vicinia Perſidis vrget,
C *Et viridem Aegyptum nigra fœcundat arena,*
Et diuerſa ruens ſeptem diſcurrit in ora,
Vſque coloratis amnis deuexus ab Indis,
Omnis in hac certam regio iacit arte ſalutem.
Exiguus primum, atque ipſos contractus ad vſus
Eligitur locus hunc anguſtique imbrice tecti
Parietibuſque premunt arctis, & quattuor addunt,
Quattuor à ventis obliqua luce, feneſtras.
Tum vitulus bima curuans iam cornua fronte
Quæritur: huic geminæ nares, & ſpiritus oris
Multa reluctanti obſtruitur; plagiſque perempto
Tunſa per integram ſoluuntur viſcera pellem.
Sic poſitum in clauſo linquunt, & ramea coſtis
Subijciunt fragmenta, thymum caſiaſque recentes.
D *Hoc geritur Zephyris primum impellentibus vndas*
Ante nouis rubeant quàm prata coloribus, antè
Garrula quam tignis nidum ſuſpendit hirundo.
Interea teneris tepefactus in oſſibus humor
Aeſtuat, & viſenda modis animalia miris,
Trunca pedum primo, mox & ſtridentia pennis
Miſcentur, tenuemque magis, magis aera carpunt:
Donec vt æſtiuis effuſus nubibus imber
Erupere, aut vt neruo pulſante ſagittæ,
Prima leues ineunt ſi quando prælia Parthi.

Cur verò ex bobus putrefactis generentur apes, occulta ratio eſt, vel ipſo Galeno teſte in eo volumine, cuius titulus eſt, an animal id ſit quod in vtero continetur: Neque enim (inquit) quo pacto „ vermes in plantis gignuntur, atque ex equis bobuſque veſpæ & apes, facile nos dicere licet, verùm „ à natura ſimpliciter fiunt, nam neque aues docet volare quiſpiam, neque nos intelligere, audire, „ videreque. Iſtiuſmodi apum ex putrefactis bubus ortum verum eſſe ipſa autopſia didicit Bernardinus Gomeſius, cuius viri verba, cùm huic miraculo aliud ſuperaddant, lubens aſcribam: Saguntí

Caput bouis in fuco.

Crabro boui inimicus.

(inquit) dum animi recreandi gratia apud aluearia verſarer, ac ſummoperè mirarer inter ſingularia earum opera, in primis fucorum obſequium, atque benignitatem, tum in ipſis incluſum apum ſeminarium, quod vnum me quidem in magnam admirationem traduxit. Referam enim rem nouam, inauditam, neque viſam hactenus, neque ab vllo ſcriptore, quod ſciam, memoriæ proditam. Nam cùm interim captus à me fucus, digitis atque vngue medius premeretur, ſi fortè vice aculei aliquid emitteret: ecce ruptis viſceribus, atque poſterioris partis pellicula, album, ceu croceum caput bouis, expanſis & tortuoſis cornibus, roſtroque adunco, affabrè formatum derepente emerſit. Quam rem ſummè qui aderant, admirantes, atque idcirco id ipſum denuo experiri efflagitantes, alijs ſubinde quinque fucis, à me, vt antea preſſis, totidem ſimiliter boum capita eruperunt; natura quidem cui meritò ſumma ineſt cura apum) in hoc portento, ſeminalem ipſarum rationem, atque vnde tandem inſtaurandæ ſint, per fucos mirè oſtendente. Quemadmodum modo apes occultam quandam cum bobus amicitiam exercent, ita contrà infeſtos ſibi habent crabrones, quamuis alioqui fauifica quoque animalia. Horum nimirum aculeo icti, ceu immaniſſimo quodam dolore affecti, ad curſum incitantur, ex fuga fortaſſis auxilium ſperantes, quo modo Dedalionem fugiſſe Ouidius cecinit: E F

Metam. 11.

Quater inde repulſus
Concita membra fuga mandat, ſimiliſque iuuenco
Spicula crabronum preſſa ceruice gerenti,
Qua via nulla ruit, iam tum mihi currere viſus
Plus homine eſt, alas pedes ſumpſiſſe putares.

Aſilus ſiue Oeſtrum.

Centaurorũ fabula vnde exorta.

Niſi dicamus Ouidium figuratè crabronem dixiſſe pro aſilo ſiue œſtro quo maximè affliguntur ac vexantur, vexatique ſimiliter tanta velocitate feruntur ad curſum, vt non niſi ab equis ſuperari queant vnde origo fabulæ de Theſſalis: Quendam autem Theſſalum regem aiunt bobus ęſtro exagitatis, ſatellites ſuos ad eos reuocandos ire iuſſiſſe, cùm autem curſu non ſufficerent, aſcendiſſe equos, & eorum velocitate boues inſecutos, ſtimulis ad tecta reuocaſſe. Vnde cùm multo velocius quàm homo poſſet, currere cernerentur, aut potius eorum equi, circa flumen Peneon potarent inclinatis capitibus, locum fabulæ dederunt, vt Centauri eſſe crederentur. Homerus naturæ animantium conſultiſſimus boues verno tempore œſtro infeſtari cecinit fugientes procos œſtro percitis bubus comparans: G

Odyſſ. X.

Οἱ δ' ἐφέβοντο κατὰ μέγαρον, βόες ὣς ἀγελαῖαι
Τὰς μέν τ' αἰόλος οἶστρος ἐφορμηθεὶς ἐδόνησεν
Ὥρῃ ἐν εἰαρινῇ, ὅτε τ' ἤματα μακρὰ πέλονται. ideſt,
Hi autem fugerunt in domum, boues tanquam gregariæ,
Quas quidem doloſum œſtrum impetu aggreſſum exagitauit.
Tempore in verno, quando dies longi ſunt.

Georg. 3.

Quibus poſterioribus verbis indicat poeta, ſe non initium veris, ſed potius finem intelligere, ſiquidem quando magis feruet ſol, œſtrum etiam magis boues vexat, quamobrem circa meridiem ideoque aut manè tantum aut veſperi ſub occaſum ſolis paſcenda eſſe acrius armenta ab eo pungi Maro atteſtatus eſt his verſibus:

Eſt lucos Silari circa, ilicibuſque virentem
Plurimus Alburnum volitans, cui nomen aſilo
Romanum eſt: œſtron Græci vertere vocantes:
Aſper, acerba ſonans, quo tota exterrita ſyluis
Diffugiunt armenta, furit mugitibus æther
Concuſſus, ſyluæque, & ſicci ripa Tanagri.
Hoc quondam monſtro horribiles exercuit iras
Inachiæ Iuno peſtem meditata iuuencæ.
Hunc quoque (nam medijs feruoribus acrius inſtat)
Arcebis grauido pecori, armentaque paſces
Sole recens orto, aut noctem ducentibus aſtris. H

Epiſt. 58.

De adulat. Adulatori ſimilis.

Lib. 2. de piſcib.

Hunc Virgilij locum citans Seneca, videtur dicere œſtrum ſuo tempore Latinum nomen non habuiſſe, Ait enim: *Hunc quem Græci œſtrum vocant, pecora peragentem, & totis ſaltibus diſſipantem, aſilum noſtri vocabant. Hoc Virgilio licet, credas.* Plutarchus œſtrum adulatori aſſimilans, videtur indicare, inter alias corporis partes auribus potiſſimum infeſtum eſſe: *Tauris ferunt,* (inquit) *aſilum ſub aures ſubire, itemque canibus ricinum: & adulator aures ambitioſorum laudibus occupans, ijſque adhærens, non facilè depellitur.* Atqui Oppianus ilia & medium latus infeſtare ſcripſit, cuius aureos verſus aſcribere non erit, puto, odioſum:

Καὶ γάρ τοι καὶ βουσὶν ἀνάρσιος εὖτε πελάσσῃ,

A Οἶςρος, ἔνι χρίμφει τε βοὸς λαγόνεσσιν ἀραιαῖς
Οὔτέ τι βουφορβῶν μέλεται σέβας οὔτε νομῆος,
Οὐδ᾽ ἀγέλης, ποίην δὲ, καὶ αὔλια πάντα λιπόντες
Σεύονται λυσσητεθοωμενοι. οὐδέ τις αὐτοῖς
Οὐ ποταμῶν, οὐ πόντος ἀνέμβατος, οὐδὲ χαράδραι
Ρογάδες, οὐ πέτρη τὶς ἀφοίτητος καθερύκει
Ρίπὴν ταυρείην, ὅτ᾽ ἐπιζέσῃ ὀξὺ κελεύων
Βουτύπος, ὁ τρηρῆσιν ἐπισπέρχων ὀδύνῃσιν
Πάντῃ δὲ βρυχὴ πάντα δὲ οἱ ἅλματα χηλῆς
Εἰλεῖται. τοίῃ μιν ἄγει δριμεῖσα θύελλα
Καὶ τὸ μὲν ἰχθύσιν ἄλγος ὁμοῖιον, ἠδὲ βόεσσι.

Hoc eſt, vt Laurentius Lippius breuiter vertit:

Quin etiam fortes tauros infeſtat aſilus
B *Ilibus & lateri medio cum fixus inhæret.*
Nec iam paſtores curant, nec paſcua læta
Et virides herbas, ſtabulum atque armenta relinquunt,
Confoſſi furiunt rabie, non flumina poſſunt
Non mare, non valles, præruptaque ſaxa tenere,
Mugitu complent ſyluas, ſtimuloque coacti
Exiliunt, flectuntque pedes horrore minaci,
Piſces atque boues angit furibunda procella.

Oppiano ſubſcribit Q. Calaber, Græcos attonitos fugienteſque bubus iſtiuſmodi peſte vexatis aſſimilans: Cæterùm Græci (inquit) attoniti reddebantur bobus ſimiles, quos indefeſſè ſub iugo & aratro connitentes ſubter ilia aſpero ferit roſtro aſilus, ſanguinem ſitiens, illi autem magna accenſi indignatione ab opere procul fugiunt, quare qui aratrum ſequitur, diſcrutiatur animi, rei difficultate laborans, ac bobus metuens, ne à tergo irruenti aratro, ferrum pedibus illiſum neruos præſecet. *Lib. 11.* „ „ „ *Tabanus.*

Nonnulli œſtrum cum tabano & myope quoque eundem faciunt, alij diſtinguunt, vt in opere de inſectis oſtendimus, vtcunque autem eſt, tabano ſaltem miro modo quoque vexari ſolent: cuius rei C mentio etiam apud Varronem: *Itaque* (inquit) *quod eas æſtate tabani infeſtare ſolent, & beſtiolæ quædam minutæ ſub cauda, ne concitentur, aliqui ſolent includere ſeptis.* Μύωψ etiam ſimiliter celebratur, ideoque & pro ſtimulo quo boues vrgentur, accipitur. *Lib. 2. de re ruſt. c. 5.* Sotion diligentiſſimus Geoponicus, ne œſtrum ſiue aſilus boues exagitet, hoc nobis reliquit remedium: Minimè (inquit) accedet eis, ſi quis contuſas lauri baccas & aqua incoctas, per loca in quibus paſcuntur boues, eas diſperſerit: mox enim diffugient, neſcio qua naturæ vi. Quod ſi adhuc infeſtare non deſinant, cerusam bubus aqua leuigatam inungunt. Habent etiam boues inter inſecta inimiciſſimam bupreſtim, vt nomen ipſum indicat, de quo ſic Plinius: *Bupreſtis animal rarum in Italia, ſimillimum ſcarabæo longipedi. Fallit inter herbas bouem maximè, inde nomen inuenit: deuoratumque tacto felle, ita inflammat, vt rumpat.* *Bupreſtis vnde dicta.* *Lib. 30. c. 4.* Dicitur itaque bupreſtis (βούπρηστις) παρὰ τὸ τὸν βοῦν ἐμπιμπρασθαι, quod nimirum boues incendat & vrat. Aliter tamen ſentit Etymologiaſtes, dici inquiens, quòd ſummopere intumeſcere faciat hominem. βούπρηστιν (inquit) φασὶ λέγεσθαι διὰ τὸ τοὺς γευσαμένους αὐλῆς μεγάλως πίμπρασθαι. τουτέστι φυσᾶσθαι. τὸ γὰρ βοῦς ἐπὶ τοῦ μεγάλου ἔτασσον οἱ Αρχαῖοι: καὶ βουπαῖδα τὸν μέγα παῖδα, ideſt Bupreſtem dicunt nominari, quod eos qui eam guſtarint, inflatos ac tumidos reddat multum, quod D πίμπρασθαι Græci dicunt. Βοῦς enim nomen, magnum antiquis ſignificabat, vnde βουπαῖδα, magnum puerum dicunt. At quamuis vtraque etymologia tolerari queat, prior tamen meo iuditio ſequenda eſt, vtpote & ab antiquiſſima Nicandro celebrata, verſibuſque iſtis eleganter indicata:

Η καί που δαμάλεις ἐριγάςορας ἄλλοτε μόσχους
Πίμπραται ὅποτε θῆρα νομαζόμενοι θατέονται
Τοὔνεκα τὴν βούπρηστιν ἐπικλείουσι νομῆες, ideſt.
Sæpe pigram hæc vaccam, vitulum quandoque ſalacem
Perdit, paſcentes ſua quando armenta magiſtri
Diſcernunt, & ob id bupreſtin nomine dicunt.

Heſychio teſte hoc idem inſectum etiam βουδάκη nuncupatur, quaſi boues morſu petens: quod tamen nomē aſilo aut tabano potius conuenit, cui in ore aculeus eſt, cum bupreſtis niſi deuorata perniciem afferat, vt ex Plinij verbis colligitur. Marcellus Virgilius caput de bupreſti apud Dioſcoridem commentans, nouiſſe nunc etiam rura hoc animal aſſerit, ſeſe vidiſſe peremptum aliquando eo veneno bouem: non ſatis tamen oſtendere ruſticos eius animalis formam, diuerſiſque appellationibus diuerſis locis, & diuerſa forma deſcribi & appellari. *Lib. 2. c. 54.* Muſcæ quoque boues ſummopere *Muſcæ.*

Lib. 23. cap. 50. vexant, & quomodo prohibeantur, iam antè oſtenſum eſt: Mirum autem eſt quod narrat Cælius; **E** in Leucade, (vbi in promontorio eminentiori Apollinis ſtat templum, quem Actium nuncupant, futura inibi (vt aſſolet) panagyri, in qua & honori diuino editur ſaltatio) bouem muſcis immolare fuiſſe receptiſſimi moris, quæ illius diſtentæ cruore confeſtim credebantur euaneſcere, hac veluti mercede amplius delinitę, ac vt ſignificāter dicunt Græci, δικαιωθεῖσαι; cùm omnino Piſçæ animaduerterentur ἀδέκαστοι, & proinde probiores quoque, vt quæ dei reuerentia quadam, non mercedis vi, iuſtitiæ opus inirent. Ariſtoteles cùm aſinum, neque pediculis, neque crotonibus infeſtari dixiſſet: *Ricinus.* boues verò contrà vtriſque, oues & capras crotonibus, ſubdit in canibus fieri qui cynoraiſtæ *5. Hiſt. 55.* vocentur. Quæ Plinius periphraſticè ſic videtur reddidiſſe, nomine tamen non expreſſo: *Croton.* *Eſt animal eiuſdem turpitudinis, infixo ſemper ſanguini capite viuens, atque ita intumeſcens, vni animalium* *Lib. 11. cap. 34.* *cui cibi non ſit exitus: dehiſcitque nimia ſacietate, alimento ipſo moriens. Nonnunquam hoc in iumentis gignitur, in bubus frequens, in canibus aliquando* (imo ſæpiſſimè) *in quibus omnia. In ouibus & capris hoc ſolum. Aeque eſt mira ſanguinis & hirudinum generi in aqua ſitis. Namque & hæ toto capite conduntur.* Vbi notandum eſt (quod additum velim operi noſtro de inſectis, capite proprio) alium *Ricinus duplex.* eſſe ricinum qui canes infeſtat, ab eo qui boues: nam qui hos, crotonis ſemini & forma & colore eſt **F** ſimilis, vnde etiam nomen accepiſſe putem, cùm ille qui canibus eſt infeſtus, multo ſit minor, nigricetque quales quoque ex canum auriculis non ſemel legi, vt illum ex bubus; quamobrem prudenter addebat Ariſtoteles, in canibus cynoraiſtas nuncupari, vt ſcilicet à vero ricino ſiue crotone diſtingueret. Boues autem atque oues, & capræ à turpiſſimo hoc inſecto diuexati, minus pingueſcunt, imo & carnes eorum reddunt quodammodo abominandas, & ipſi quoque ad labores, fiunt lentiores. Quamobrem non fuerit præter noſtrum inſtitutum, docere quibus remedijs vel fugentur, vel *Ricini vt occidantur.* interimantur. Si itaque quadrupes amurca, ſic vt biduum, vel triduum conſudent, illinatur eum aqua in qua lupinus deferbuerit, dein mari vel ſalſa lauentur, ricini non infeſtabunt. Si veterinum (inquit Didymus) pediculis obſitum eſt, aut ricini hærent, aceris radices tuſæ in aqua coqui debēt, & decocti iure tepido perfundi, ſic vt imber totum corpus proluat: ſed villi prius à capite ad dorſi ſpinam detondendi. Sunt qui ſolo cedriæ liquore vtuntur. Alij mandragoræ radicis decocto conſimiliter irrorant. Sed cauendum ne eam deguſtent, quippe cum periculum adferat. Alij ciperi radicem decoquunt, & iuris imbre lauant. Ricini quoque pice liquida cum ſuilla adipe cocta contacti decidunt, qui mana non ſunt uellendi, ne faciant ulcera. Chamæleon niger quoque teſte Pli- **G** *Lib. 22. cap. 18.* nio ricinos canum necat, haud ſcio, num etiam ricinos boum. Eſt & ricinus ipſe qui bubulo ſanguine turget, utilis in medicina. Iſtiuſmodi enim ſanguinem Q. Serenus ad inueterata ulcera, quæ *Cap. 35.* iam in fiſtulas abiere, celebrauit his verſibus:

> *At ſi iam veteri ſuccedat ſiſtula morbo*
> *Muſtelæ cinere immiſſo ſanabitur vlcus*
> *Sanguine vel ricini quem bos geſtauerit ante.*

Superius de illis ſcribentes, quæ curatori bubulco maximè ſunt cognoſcenda, quædam animantia bubus potiſſimum infeſta oſtendimus, & remedia quoque attulimus: inter quæ in primis erat uipe- *Vipera.* ra, de qua ſic cecinit Maro:

> *Sæpe ſub immotis præſepibus, aut mala tactu*
> *Vipera delituit, cælumque exterrita fugit:*
> *Coluber.* *Aut tecto aſſuetus coluber ſuccedere & vmbræ,*
> *Peſtis acerba boum, pecorique aſpergere virus*
> *Fouit humum: cape ſaxa manu, cape robora paſtor,* **H**
> *Tollentemque minas, & ſibila colla tumentem*
> *Deÿce: iamque fugæ timidum caput abdidit altè,*
> *Cum medij nexus, extremæque agmina caudæ*
> *Soluuntur, tardoſque trahit ſinus vltimus orbes.*

Annotauit eandem hanc uiperæ cum boue antipathiam quoque Ouidius hoc uerſu:

> *2. de remed.* *Parua nocet morſu ſpatioſum vipera taurum.*

Sed & draco eum perſequitur, ut Lucanus teſtatur, dum canit.

> *Draco.* *Vos quoque qui cunctis innoxia numina terris*
> *Lib. 9.* *Serpitis aurato nitidi fulgore dracones,*
> *Peſtiferos ardens facit Africa: ducitis altum*
> *Aera cum pennis, armentaque tota ſecuti*
> *Rumpitis ingentes amplexi verbere tauros.*

Hinc Lycophron Diomedem, uel quiſquis ille fuit, qui Iphigeniam immolauit, Draconem uocat, illam uerò uittatam uaccam.

A

Ἡ'ν ἐς βαθεῖαν λαμίσας ποιμανδρίαν
Στεφηφόρον βοῦν δεινὸς ἄρταμος δράκων
Ῥαίσει τριπάτρῳ φασγάνῳ χανδάονος, ideſt,
Quam ſuper profundum decollans mulctrale
Vittatam vaccam crudelis vorax draco,
Tripatris enſe perdet Canduoris.

Habet item quadrupedes aliquot ſibi inimicos bubulum genus, vrſum præcipuè, lupum, tigridem, & leonem, vtpote animantia quæ ex venatu victitant, imbellioraque proſequuntur. De vrſo hæc prodidit Ariſtoteles: *Taurum vrſus aperto Marte aggreditur, conſerta iam pugna, ſternit ſe reſupinum, dumque taurus ferire conatur ipſe ſuis brachijs amplectitur cornua, ore morſum armis defigit, proſternitque aduerſarium.* Plinius verò pugnam iſtam paulò aliter delineat: *Vrſi* (inquit) *tauros, ex ore cornibuſque eorum pedibus omnibus ſuſpenſi, pondere fatigant. Nec alteri animalium in maleficio ſtultitia ſolertior.* Longè rurſus aliter Aelianus. Vrſa (inquit) vbi ex famè laborans taurum inuadit, non omni robore, nec rectà & aperto Marte pugnam committit, ſed obliquo impetu ceruicem appetens, deprimit ac mordet. Hic quidem oppreſſus mugit, & denique ſuccumbit: illa autem deuorando expletur. Lupus quoque teſte Ariſtotele, boues inuadit, alitur enim carne. Apparet autem aperto Marte non audere inuadere. Auerſum enim inuadere Philos ſcribit, quòd cornuum ferale acumen horreat: ideoq; noctu potius quàm interdiu infeſtum eſſe Statius innuit dum canit:

Vrſus. *Lib.6.c.9.* B *Lupus.*

Sic denſa lupum iam nocte ſub atra
Arcet ab oppreſſo paſtorum turba iuuenco,
Improbus erigitur contrà, nec cura vetantes
Impetere, illum, illum ſemel in quem venerat, vrget.

Li.8.Theb.

Et antea dixerat: *Haud aliter ſaltu diuertitur orbus*
Paſtor ab agreſtum nocturna ſtrage luporum,
Cuius herile pecus ſyluis inopinus adegit
Imber, & hybernæ ventoſa cacumina Lunæ,
Luce patent cædes, domino perferre recentes
C *Ipſe timet caſus, hauſtaque informis arena*
Queſtibus implet agros, ſtabulique ſilentia magni
Odit, & amiſſos longo eiet ordine tauros.

Lib. 3.

Atque hinc puto eſt, quod Aruntem cùm Camillam occidiſſet, lupo aſſimilarit Maro, (qui occiſo iuuenco, latebras quærit, quod imbellis eſt) animali, vt inquit Iacobus Pontanus, audaci quidem ad faciendum & ſatis temerario, at timido poſt factum: fugit enim mox & latebras quærit: Poetæ verſus ſunt:

Aruns lupo ſimilatus. *Lib.11. Aeneid.*

Ac velut ille prius quàm tela inimica ſequantur,
Continuò in montes ſeſe auius abdidit altos,
Occiſo paſtore lupus, magnoque iuuenco
Conſcius audacis facti, caudamque remulcens
Subiecit pauitantem vtero, ſyluaſque petiuit,
Haud ſecus ex oculis ſe turbidus abſtulit Aruns.

Hoſtiliter nihilominus, & inſigni percitus rabie armenta boum inuadit Lupus, quod ſignificauit nobis Ouidius hac fabula:

D *Metam.11*

Feſſos ad littora curua iuuencos
Appuleram, medio cùm Sol altiſſimus orbe
Tantum reſpiceret, quantum ſupereſſe videret:
Parſque boum fuluis genua inclinarat harenis,
Latarumque iacens campos ſpectabat aquarum.
Pars gradibus tardis, illuc errabat, & illuc,
Namque alij celſoque extant ſuper æquora collo.
Templa mari ſubſunt, nec marmore clara, nec auro,
Sed trabibus denſis, lucoque vmbroſa vetuſto,
Nereides, Nereuſque tenent. Hos nauita ponti
Edidit eſſe deos, dum retia litore ſiccat.
Iuncta palus huic eſt denſis obſeſſa ſalictis
Quam reſtagnantis fecit maris vnda paludem.
Inde fragore graui ſtrepitus, loca proxima terret
Bellua vaſta lupus, ſyluiſque paluſtribus exit,

Obli-

Oblitus & ſpumis & craſſo ſanguine rictus E
Fulmineus, rubra ſuffuſus lumina flamma.
Qui quanquam ſæuit pariter rabieque fameq;
Acrior eſt rabie: neque enim ieiunia curat
Cæde boum, diramque famem finire, ſed omne
Vulnerat armentum, ſternitque hoſtiliter omnes.
Pars quoque de nobis funeſto ſaucia morſu,
Dum defenſamus, leto eſt data: ſanguine littus
Vndaque prima rubet, demugitæque paludes.

Hæc omnia itaque Ouidius, quibus famelica luporum natura aduerſari videtur, qua aliàs non alia inuadunt pecora priuſquam vel deuorarint, vel ventrem ſuum explerint. Sed decuit Lupum à deo immiſſum, vt magnam ſtragem ederet, odij potius quàm famis rationem habere, ad quam ſolandam à cadaueribus bubuli generis minimè abſtinet, adque ad hoc reſpexit Ludouicus Arioſtus, dum ait:

Cant. 14. ſt. 37. *Come lupo o maſtin, ch'vltimo giugne* F
Al bue laſciato morto da' villani,
Che troua ſol le corna, l'oſſa e l'vgne,
Del reſto ſon sfamati augelli e cani,
Riguarda in van il teſchio, che non vgne
Coſi fa il crudel barbaro in quei piani, &c.

Lib. 6. *Aſſentator lupis comparatus.* *Tigris.* Elegans Cratis Philoſophi apud Dioginem Laertium de aſſentatoribus legitur ſimilitudo. Dicebat enim, deſertos eos qui cum aſſentatoribus eſſent, non ſecus ac vituli cùm inter lupos ſunt: neq; enim cum illis qui bene velint, neque cum his, ſed inſidiatores. Viuit & tigris ex venatu raptuque, quamobrem, & ipſa occultum quendam ſuo aſpectu timorem huic pecudi incutit, ipſaque veluti quodam odio inuadit, ac graſſatur, multaque ſæpe edita ſtrage laſſa expletam famem dolet, nouáque ſtragem meditatur, id quod Thyodamantis ex hoſtium vulneribus defeſſi, exemplo ita oſtendit Statius:

Iam tarda manus, iam debile ferrum
Et caligantes nimijs ſucceſſibus iræ. G
Caſpia non aliter magnorum in ſtrage iuuencum
Tigris vbi immenſo rabies placata cruore,
Laſſauitque genas, & craſſo ſordida tabo
Confudit maculas: ſpectat ſua facta doletque
Defeciſſe famem.

Lib. 12. Theb. Aliàs verò idem poeta rabiem ſæuitiamque eiuſdem tigridis, bubuli generis è contrario timorem expreſſit:

Non ſecus afflauit, molles ſi quando iuuencas
Tigridis Hircanæ ieiunum murmur, & ipſe
Auditu turbatur ager, timor omnibus ingens,
Quæ placeat, quos illa fames deſcendat in armos.

Leo. Similiter planè pauent leonem, & hic contrà ſimiliter eorum cæde oblectatur. Audi eundem poetã:

Lib. 8. Theb. *Sic ait: & belli maiora ad præmia mente*
Ducitur, innumeris veluti leo fortè potitus H
Cædibus, imbelles vitulos, molleſque iuuencas
Tranſmittit, magnus furor eſt in ſanguine mergi,
Nec niſi regnantis ceruice recumbere tauri.

Lib. 2. Argon. Quo nouiſſimo verſu modum indicauit, quo taurum leo inuadere aſſolet, quem tetigit etiam Valerius Flaccus, de Hercule loquens:

Qualiter impleuit gemitu, cum taurus acerbo
Auia frangentem morſu ſuper alta leonem
Terga ferens.

Lib. 1. Epig. Martialis id quidem etiam annotauit, ſed leonis inſuper gaudium quo ex ſuperato tauro afficitur, præterea addidit, atque generoſitatem cùm niſi magna, ac viribus valentia inuadat animantia, imbellia contrà dedignetur.

Intres ampla licet torui lepus ora leonis
Eſſe tamen vacuo ſe leo dente putat
Quod ruet in tergum, vel quos procumbet (aliàs prorumpet) *in armos.*

Alta

A *Alta iuuencorum vulnera figet vbi?*
Quid fruſtra memoram dominum, regemque fatigas.
Non niſi delecta paſcitur ille fera.

Idem eodem libro in eodem ſenſu:

Rictibus his tauros non eripuere magiſtri
Per quos præda fugax itque reditque lepus.

Et alicubi rurſus ait:

In tauros Libyci ruunt leones Lid. 12.
Non ſunt papilionibus moleſti.

Ariſtoteles quoque eſu bouis, non voce gaudere aſſerit leonem, è voce autem ſentire eum propinquum eſſe, & gaudere vtique hac putari. E contrario boues voce leonis audito, mirum eſt, vt contremiſcant quod tetigit Seneca his verbis: *Lib. 3. de morib.* *In Troadib.*

Fremitu leonis qualis audito tener
B *Timidum iuuencus applicat matri latus*
At ille ſæuus matre ſummota leo
Prædam minorem morſibus vaſtis premens
Frangit, vehitque: talis è noſtro ſinu
Te rapiet hoſtis.

Statius verò Leonis gaudium, quo dum manè famelicus ex antro prodit afficitur, cum primis luculenter expreſſit:

Qualis vbi primum leo mane cubilibus altis
Erexit rabiem, & ſæuo ſpeculatur ab antro,
Aut ceruum, aut nondum bellantem fronte iuuencum,
It fremitu gaudens, licet arma gregeſq; laceſſant
Venantem, prædam videt, & ſua vulnera neſcit.

Virgilius verò tum potiſſimum lætari ait, cum taurum ipſum cernit eminus, ad prælium ſe apparantem, Turnum leoni, Pallantem tauro aſſimilans. *Aeneid. 10.*

C *Deſiluit Turnus birugis, pedes apparat ire,*
Cominus: vtque leo ſpecula cùm vidit ab alta,
Stare procul campis meditantem prælia taurum
Aduolat; haud alia eſt Turni venientis imago.

Quin ita etiam bubuli generis cæde gaudet leo, vt in tota graſſetur armenta, agroſque cadaueribus compleat: Hinc illud Claudiani: *Lib. 3.*

Mærebat regio ſæui vaſtata leonis
Incurſu, pecudum ſtrages, paſſimque iuuenci
Semineces, & adhuc infecta mapalia tabo
Sparſaque ſanguineis paſtorum funera campis.

Idem poeta ſæuitiam leonis quam in boues exercet, nobis quoque exactè delineauit, Proſerpinam iuuencæ, Plutonem eius raptorem leoni aſſimilans, ac canens: *Lib. 2. de raptu.*

Ille velut ſtabuli decus armentique iuuencam
Quum leo poſſedit, nudataque pectora fodit
D *Vnguibus, & rabiem totos exegit in armos,*
Stat craſſa turpis ſanie, nodoſque iubarum
Excutit, & viles paſtorum deſpicit iras.

Multæ ſimiles apud Homerum de leone, & bobus leguntur ſimilitudines, quas quidem præterire tanti poetæ authoritas dignitaſque non permittit, ſed quia prolixum nimis foret, Græcos, Latinoſque ſimul eius recitare verſus, ſoluta eas oratione proferemus. Dioclei itaque geminos filios, Crithona & Orſilochum, qui gratificantes Agamemnoni, ac Menelao, Græcos ad Troiæ excidium comitati fuerant, ſic Aeneæ manibus interemptos eſſe ſcribit, vt duo leones in arduis nemoroſiſſiſque montibus ſub matre leæna educati, confici ab his paſtoribus ſolent, quorum ſtabulantes tauros, oueſque ipſi diripuerant. Agamemnon verò Troianos, qui in fuga lentiores erant, in locis patentibus adortus, vrgebat atque mactabat; atque vt leo armenta bouis intempeſta nocte adortus, omnes quidem in fugam timore diſpellit, ſed vnum rapit, reſciſſaque prius ceruice, mox ſanguinem ſorbet, ac viſcera cuncta depaſcit, ſic ille, ex omnibus, quos inſequebatur, poſtremum quemque feriebat. Menelaus iuſſus ab Aiace, vt Antilochum Neſtoris filium ad Achillem mitteret, Patrocli ſocij ſui cædis nuncium, è veſtigio abijt, more leonis, qui à caula canes & viros inſultibus fatigat: illi autem tota nocte vigilantes pingues boues defendunt, neque capi patiuntur: hic carnis auidus inſultat, *Ilid. E.* *Iliad. A.* *Agamemnō leoni ſimilis.* *Iliad. P.*

fru-

Iliad. M.
Iliad. M.
Odyſſ. Z.
In Amartigenia.

fruſtra tamē: nam crebra iacula validis vibrata manibus & faces licet velox formidat, manè autem triſtis diſcedit: ſic Patroclum ſtrenuus bello Menelaus perquam inuitus dimittere. Eadem penè ſimilitudo de Aiace legitur, quem Hector à pugna compeſcuerat. Stetit (inquit) Aiax inops conſilij, & leonino aſpectu nouum tumultum intuebatur. Tum reiecto poſt tergum ſcuto, ſe in fugam vertit, perculſus, inuitus, mœrens, non magis ſua quàm nauium cauſa: ideoque modico gradu & genu à genu vix moliens abibat, vrgentibus eum retrò Troianis veluti agreſtibus viris cum agreſtibus canibus villoſum leonem, quem ingreſſum boum ſepta, cupientemque iam adoriri opimum taurum, illi non ſinunt, acutis iaculis, incenſiſque facibus inceſſentes, atque hunc in modum tota nocte conſumpta, etſi maximè violenta fera eſt, tamen tot terroribus coercita, ſub ortum Luciferi mœſta diſcedit. Ipſe verò etiam Patroclus leoni quoque, ſed aliter comparatus erat antè, ſarpedonem occidens, qui ex inflicto à Patroclo vulnere, quantus erat in puluere iacens, pulueremque ipſum cruentum moribundis manibus ſtringens, ac lamentans inſtar rugientis, & vt magnanimus taurus validuſque, dum ab adorto armentum leone trucidatur, ſub illius dentibus gemit: ſic Lyciorum rex ſub Patrocli ferro gemebat. Ipſe autem etiam Lyciorum rex ſiue Sarpedon leo antea vocatus eſt, quem nimirum Iupiter, cùm neque Hectori cæteriſque Troianis fas vnquam fuiſſet fores portæ, atque repagula perrumpere, in hoſtes tanquam leonem in boues excitauit. Vlyſſes denique leoni comparatur, qui in monte nutritus, fidens viribus, minitans ſpiranſque, ac oculis ardentibus ingreditur in boues, aut oues inuaſurus, fame ſuadente, in domum frequentem irruit, & in pecudes graſſatur: Sic Vlyſſes puellis formoſis quanquam nudus, inſtante neceſſitate, congredi decreuit. Nonnunquam ipſos quoque occidunt paſtores. Prudentius.

Tunc etiam innocuo vitulorum ſanguine paſci,
Iamque iugo edomitos rictu laniare iuuencos
Occiſo paſtore truces didicere leones.

Cant. 18. St. 14. 15.

Ludouicus Arioſtus ſcribit catulos leoninos tauri aſpectu terreri primum, ſed cum eum mox leæna morſicus inuaſerit, ceu ſuppetias allaturos, ſimul etiam illum inuadere:

Come ſe dentro à ben rinchiuſa gabbia
D'antica leoneſſa vſata in guerra
Par c'hauerne piacer il popol l'habbia
Tal volta il toro indomito ſi ſerra.
I leoncin, che veggion per la ſabbia
Come altero, e muggiando animoſo erra
E veder ſi gran corna non ſon' vſi,
Stanno da parte timidi e confuſi.
Ma ſe la fiera madre à quel ſi lancia
E ne l'orecchia s'attacca il crudel dente,
Voglion anc'eſſi inſanguinar la guancia,
E vengon in ſoccorſo arditamente,
Chi morde el tauro il doſſo, e chi la pancia;
Così contra il Pagan fa quella gente, &c.

Idem Arioſtus ait Taurum aliquando cornibus leonem efferre, idque ſine læſione, ſumpto vtroque argumento ex Romanorum ſpectaculis, in quibus taurorum & leonum certamina edebantur.

Come il leon, che tolto ſu le corna
Dal bue ſia ſtato, & che'l dolor non ſenta,
Si ſdegno, & ira, & impeto l'affretta,
Stimula e sforza à far la ſua vendetta.

Lib. 32. c. 7.
Sus.
In parallenis.
Hippolyti mors.

Eſt parua rana (inquit Plinius) in arundinetis & herbis maximè viuens, inuta ac ſine voce, viridis, ſi fortè hauriatur, ventres boum diſtendens. Suis fimum bobus noxium eſſe, ſuprà quoque annotauimus. Vbi & de fimo gallinarum, & hirundinis de morſu muris aranei, ac de hirudine hauſta.

„ Contrà equis non bene conuenire cum tauris ex hoc Plutarchi loco apparet; Theseus Neptuni filius
„ ſuſcepto filio Hippolyto ex Amazone Hippolyta ei ſuper induxit nouercam Phædram Minois
„ filiam: quæ priuignum de perire orſa, ad inceſtum per nutricem inter nunciam ſolicitauit. Ille relictis
„ Athenis Trœzenem ſe contulit, ibique venando incubuit. Impura autem iſta, cùm ſpe ſua decidiſſet,
„ mendacibus decaſto priuigno exaratis literis, vitam laqueo finijt. Theſeus literis fidem habens
„ à Neptuno petijt, vt Hippolytum perderet. Nam ab eo ius trium votorum habebat. Neptunus
„ Hippolyto ad oram maris currum agitanti taurum immiſit, quo territi equi Hippolytum contriuerunt.

Metam. 15.

Verum marinum monſtrum erat iſte taurus, vt Fabulam Ouidius diſertiſſimè retulit his verſibus:

Pittheiam

A *Pittheiam profugo curru Trœzena petebam*
Iamque Corynthiaci carpebam littora ponti,
Cùm mare ſurrexit, cumulusque immanis aquarum
In montis ſpeciem curuari, & creſcere viſus,
Et dare mugitus, ſummoque cacumine findi.
Corniger hinc taurus ruptis expellitur vndis,
Pectoribusque tenus molles erectus in auras,
Naribus & patulo partem maris euomit ore.
Corda pauent comitum: mihi mens interrita manſit
Exilijs contenta ſuis: cum colla feroces
Ad freta conuertunt, erectiſque auribus horrent
Quadrupedes, monſtrique metu turbantur, & altis
Præcipitant currum ſcopulis, &c.

Nos ſuprà monſtrum hoc ex Seneca deſcripſimus. Aliàs idem Ouidius hoc monſtrum, ſimplici- B ter taurum vocat:

2. de remed. amor. 2.

Perdat opes Phædra, parces Neptune nepoti,
Non faciet pauidos taurus auitus equos.

Inter aues inimicum habent boues tauriuè coruos, qui aduolantes feriunt & eorum oculos lacerãt. Inuenio autem, quod maximè quoque miror, ſeuum ipſis inimicum eſſe, ſed ſuumnè proprium aut aliorum quæ ſimiliter ſeuum habent pro adipe, necdum didici. Aiunt tamen ſi lingua bubula eo perungatur, morituros citius quàm comeſturos, niſi prius aceto, & ſale abſtergatur. Si nares tauri oleo roſaceo illinantur, tenebris offuſis, vertiginoſum euadere Africanus teſtatur. Sunt etiam ſtirpes, quibus aliquid ineſt, quod bobus aduerſatur. Carnes eorum caprificus vt teneras reddat, & quomodo ei alligati feritatem deponant tauri, ſuprà in domandi ratione dictum eſt. Quibus adde ex Dioſcoride: Bubulis carnibus coquendo ſummi coliculi caprificorum additi cocturam earum adiuuant. Vt verò aſinis grata eſt ferula, ita cæteris iumentis venenum eſſe Plinius aſſerit, item & laſer naribus inditum tauros inflammare. Nigro helleboro verò necari, itaque id cauere, cum candido veſcantur. Aliàs etiam ait: *Chamæleonis nigri ſuccus iuuencas necat anginæ modo, quare à qui-* C *buſdam vlophonon vocatur.* Idem de fraxino ſcribens ait: *folia iumentis mortifera, cæteris ruminantium innocua.* Quod eſt falſum. Theophraſtus enim de taxo id dixit, non de fraxino. Decepit hominem nominis vicinitas: Taxus Græcè μίλος, fraxinus μελία dicitur. Theophraſti de taxo verba ſunt: φασὶ δὲ τὰ μὲν λόφυρα ἐὰν φαγῇ τῶν φύλλων, ἀποθνίσκειν, τὰ δὲ μηρικάζοντα οὐδὲν πάχειν, ideſt: Aiunt veterina, ſi folia comederint, mori, ruminantia verò nihil pati. Pertinet verò hoc ad ſympathiam. Galion herba eſt cubitalis foliolis anguſtis & per genicula radiatis ſimul pluribus, flore flauo, conferto, muſcoſo, odorato, abſtinent eo, vt inuenio, boues: vt & vrticæ ſimili herba fœtida, & marrubij quodam genere fœtido, quod in aruis & noualibus naſcitur, aliud quàm ballote, longioribus & in acutum exeuntibus folijs, crenatis. Circa Scytharum & Medorum dictam Thraciæ regionem, locum eſſe aiunt, (vt legimus apud Ariſtotelem, vel quiſquis ille eſt, authorem de mirabilibus,) viginti ferè ſtadiorum ſpatio, qui hordeum producit, quo homines quidem veſcuntur, equi verò & boues, cæteraque animalia abſtinent. De Cinna gramine, inflamnetnè boues, an impinguet potius, ſuprà aliquid diximus, vbi de cibo & potu. Geſnerus communem lectionẽ apud Dioſcoridem, vt apparet, ſecutus, forſan (inquit) aconiti aliqua ſpecies eſt. Nam Theophraſtus aco- D nitum deſcribit herbam breuem, quæ nihil ſuperuacui habeat, frumento ſimilem, ſemine tantum non ſpiceo. Quod ſi ita eſt, nihil impedit, quin etiam gramini ſimile, aut quædam eius ſpecies dicatur. Nam (vt obiter moneam) aconiti nomen ad varias formiſque differentes herbas vagum videtur, cùm aliud cyclamiui, aliud platani, aliud ſeridis, aut iridis potius folijs aconitum ab antiquis commemoretur. Sola inexpugnabilis veneni vis tabifica omnibus illis, vt video, communis eſt. Hæc ille, quæ in plantarum hiſtoria diligenter examinabimus. Idem teſtatur, apud ſuos prouenire herbam noxiam, qua non ipſi ſolùm boues abſtinent, ſed etiam gramine circumcirca naſcẽte, licet eodem equi veſcantur. Ruſtici quidam (inquit) apud nos malum florem, alij malum Henricum appellant, vt atriplicis, (alij lapathi genus faciunt) quoddam ſylueſtre genus, bonum Henricum. Caulis ei altus, pedalis, ſolidus & ſubſtantia quadam humida mollique infarctus. Flores hirſuti, purpuraſcentes, in ſpicam congeſti, vt in teſticulo canis ferè, ſemina rotunda inſtar milij. Guſtu aſtringit. Radice albiſſima, nodis quibuſdam exaſperata, & veluti ſquammata (vt ſaxifraga alpina, cui folia ſimilia folijs fraxini, & vt ſanicula alba Heſſorum,) longiſſima, ad quinque vel ſex cubitos deſcendente, quamuis raró integra effodiatur: recens planè frigida, & humida tactu percipitur. Vites vicinas corrumpit, & frigore ſuo lædit. Quamobrem diligenter à vinitoribus effoſſa in

Coruus.
Seuum.
Oleum roſaceum.
Caprificus.
Lib. 1. cap. 149.
Ferula.
Laſer.
Elleborus niger.
Fraxinus.
Plinij error.
Taxus.
Lib. 3. Hiſt. c. 10.
Hordeũ vbi bubus noxium.
Cinna gramẽ.
Aconiti deſcriptio.
Malus flos.
Malus Henricus.

aquam

aquam reijcitur, ne in terra denuo comprehendere poſſit. Plurimum circa eium graminis abundat. Folijs caret. Vis enaſcenti tanta, vt vel per pauimentum, ſi quod obſiſtat, eluctetur. Vere tantùm prodit. Flos Solis impatiens, craſſus, aquoſus, intra triduum vi Solis marceſcit. Natales ei vineæ collinæ, & prata ſyluis proxima. Autumno, vt audio, rurſus erumpit.

E

Aegolethros Plinij.
Lib. 21. cap 13.
Mel Heracleoticum.
Lib.3.c.21.
Lib. 18. cap.17.
Lib.2.c.35.

Eadem, ni fallor, Aegolethros Plinij fuerit, de qua ille, *Herba eſt* (inquit) *ab exitio & iumentorum quidem, ſed præcipuè caprarum, appellata ægolethros. Huius flores concipiunt noxium virus aquoſo vere marceſcentes. Ita fit, vt non omnibus annis ſentiatur hoc malum. Ex his floribus apes Heracleæ in Ponto mel venenatum conficiunt.* Hæc Plinius: Nec aliud quicquam de ea proditum legi. Mel Heracleoticum (vt ſcribit Ruellius) ex herba fieri candida commemorant, quæ ægolethros vocetur: ſimiliter etiam Hermolaus Barbarus legit, tanquam ex Plinio. Quanquam autem illius noſtræ ſuperficies ex albo palleat, radix albiſſima ſit, ex Plinio tamen de colore eius nihil cognoui: ſed alia Plinij herba alba videtur, panico ſimilis, occupans arua, pecori quoque mortifera. Forſan & hæc aconito Theophraſti quod frumento ſimile facit, congener fuerit. Hieronymus Tragus inter vitia frugum ſexto loco deſcribit herbam panico culmis nodiſque, ac foliorum vaginis ſimilem, prorſus inutilem & vitioſam, inter milium & panicum naſcentem. Et mox aliam ſuperiori non diſſimilem, ſed longè maiorem, cuius folia ab initio planè milium referant, longis & aſperis ariſtis armatam, quæ lapparum inſtar veſtibus hæreant, in aruis milio & hordeo conſitis frequentem. Hanc ait valdè noxiam eſſe, & euitari à bubus. Harum altera procul dubio erit illa Plinij herba alba panico ſimilis.

F

Phalaris altera Dioſc.
Miliaria.

Hieronymus ipſe alteram phalaridem Dioſcoridis eſſe conijcit, quod ne ſim prolixior in præſentia non refutabo: alteram miliariam Plinij, quam ille milium implicãdo enecare ſcribit, cum ex duabus illis ab Hieronymo deſcriptis neutra implicet. Forſitan autem illa poſterior non aliam ob cauſam bubus noxia eſt, quàm quòd interiora partium ſuarum aſperitate lædat.

Orebanche.
Aconitum.

Herbæ iam dictæ, quam ægolethron reor, perquam ſimilis orobanche eſt, niſi radice differret, & caule magis purpuraſcente; Hactenus Geſnerus. Aconito quoque nullum pecus, nullum animal paſcitur, & ſi fructum & folium nil nocere prædicent, vim mortiferam in radice tantùm haberi. Boues, oues, iumenta omnia, imo omnem quadrupedem necat, impoſita verendi fæminei ſexus radice, folio quidem intra eundem diem, vt Ruellius ſcribit.

Bona herba.

Geſnerus tradit ſeſe in montibus obſeruaſſe circa ipſa vaccarum ſtabula & tuguria paſtorum magnam ſæpe cærulei pręcipuè aconiti copiam, nam cùm à bubus (inquit) non attingatur, copioſiſſimum prouenit, quemadmodum, & alia quædam herba mirè frequens, qua ſimiliter boues abſtinent, bonam Germanicè vocant, cubitali aut altiore caule, erecto: folijs incanis, lapathi quodammodo figura, floribus luteis, odoratis, ſed parum grato odore, calendulæ ſimilibus, minoribus tamen & anguſtioribus in capituli circuitu folijs. Herbam lixiuio inijciunt, vt flauo colore id commendet.

G

Caltha alpina.

Hanc caltham alpinam vocare licebit, donec alius aliud nomen adferat. (Ex conyzis alpinis eſſe videtur,) Eſt & alia qua boues abhorrent, amplexicaulis, annua, conuoluulo ſimilis natura folijſque, quæ etiam ad paganicum frumentum accedunt, acutiora tantum nigrioraque ſunt, cuius & ſemen refert figura triangula, ſed minus eo & nigrius eſt. Radix palmi longitudinem non excedit, ſimplex, rotunda. Luxuria omnis in coliculos abit, quibus color ſpadiceus genicula vt in polygono. Flores plurimi, albi, exigui, inodori, inſipidi. Naſcitur cùm alibi, tum inter cannabim quam inuadit.

Lib.2.c.33.

Hanc Hieronymus Tragus orobanchen propter ſimile maleficium eſſe ſuſpicatur, non affirmat tamen, cum deſcriptio veterum longè diffideat.

Perſonata.

Poſtremò quædam folijs latis blakken Germanis dicta (perſonatam eſſe conijcio) cùm rore madida à bobus depaſcitur, inflat eas adeo, vt aliquando rumpantur, niſi curſu agitati incaleſcant, & per aluum reijciant. In Burgundia frequentius hoc malum euenire aiunt, quod maior eius herbæ ibi copia ſit.

H

Color ruber.
Lib. de Ira.

Colorem rubrum, & qui proximi ſunt, horrent tauri, eoque conſpecto efferantur. Teſtantur id veterum non pauci. Seneca: *Taurum color rubicundus excitat, vrſos, leoneſque mappa proritat.* Plutarchus: *Rubram veſtem non ferunt, qui ad tauros* (Gillius hunc locum citans, legit ad boues, de quibus tamen nulla extat authoritas) *accedunt, neque ſplendidam qui ad elephantos, quod eiuſmodi colore eas beſtias conſtet efferari.* Inuenio autem, maximè irritari nigros tauros, ſed verendum eſt, ne nigrorum taurorum bufalos vulgò vocatos intelligant, qui & ipſi hoc colore irritantur, vt ſuo loco dicetur, de Phœniceo colore ſic Ouidius:

Metam. 12.

Haud ſecus exarſit, quam Circo taurus aperto
Cùm ſua terribili petit irritamina cornu,
Phœniceas veſtes, eluſaque vulnera ſentit.

Phœniceus color.
Eidyl. 32.
Ruffus.

Qualis autem color ſit phœniceus, phœnix & phœnicopterus aues, & phœnicis, ideſt, palmæ fructus oſtendunt, atque Vlpianus hunc quodammodo locum declarans Digeſtis de furtis, vbi ait: *Cum eo qui pannum rubrum oſtendit, fugauitque pecus, vt in fures incideret, furti actio eſt.* Irritatur tamen & alijs coloribus, qui ad rubrum inclinant, qualis eſt ruffus, fuluuſque, quod teſtatur Theo-

critus

A critus de armento agens, quod Phaethonti filio donauit Apollo, taurum inquiens viſa pelle leonis in Herculem ea obtectum impetum feciſſe. Sic enim poetæ mentem cum Vito Vuinſemio interpretor: Aliàs enim leonem, vt oſtendimus taurus timet, & niſi coactus repugnat. Poetæ verſus ſunt:

Τῶν μὲν τε προφέρεσκε βίηφί τε καὶ σθενεϊ ῷ
Ἠ δ' ὑπεροπλίῃ Φαέθων μέγας. ὅν ῥα βοτῆρες
Ἀστέρι πάντες ἔισκον, ὅθ' οὕνεκα πολλὸν ἐν ἄλλοις
Βουσὶν ἰὼν λάμπεσκεν, ἀρίζηλος δ' ἐτέτυκτο.
Ὅς δή τοι σκῦτος αὖον ἰδὼν χαροποῖο λέοντος
Αὐτῷ ἔπειτ' ἐπόρουσεν ἐϋσκόπῳ Ἡρακλῆϊ,
Χρίμψασθαι ποτὲ πλευρὰ κάρη στιβαρόν τε μέτωπον, ideſt,
Inter hos autem, excellebat viribus, & robore ſuo
Atque animo elato, Phæton ingens: quem quidem paſtores
Stellæ, omnes comparabant, propterea quod eximiè inter alios
B *Boues incedens lucebat, & inſigniter conſpicuus erat:*
Qui cùm aridam pellem videret leonis fuluoculi,
In ipſum irruit circumſpectum Herculem.

Illud verò in primis admirandum eſt, certaque eius ratio aſſignari nequit, quod Aſinius ſcribit, boues deinde non araturos, qui aliquem ad ſupplicium deuexerint: vel ſi arent, terram non eſſe laturam fructum. Geoponici verò, nominatim Sotion, tradunt, quod oporteat obſeruare ſeminantem, ne ſemina boum cornibus incidant. Hæc enim κεροσβόλα, hoc eſt, intractabilia nominari: dicique, & ſterilia eſſe & inutilia, & coctioni in idonea. Plinius ait, in incendijs ſi ſimi aliquid egeratur è ſtabulis, facilius extrahi, nec recurrere boues oueſque ferri, quod quis etiam non miretur?

Lib. de ſumpt. fun.

Cerosbola ſemina.

A V G V R I A.

C
Oracula.

APVLEIVS de ſacerdotibus quibuſdam impuris, atque nequam, omnia per boues eorumque labores, fauſta præſagientibus ſcribit in hæc verba. *Puriſſimi* (ironicè) *illi ſacerdotes, nouum quæſtus genus ſibi comminiſcuntur: ſorte vnica pro caſulis plurimis euocata conſulentes de rebus varijs plurimos ad hunc modum cauillantur. Sors hic erat. Ideo coniuncti terram proſcindunt boues, vt in futurum læta germinent ſata, tum ſi qui matrimonium ſorte cooptantes interrogarentur, rem ipſam reſponderi aiebant: iungendos connubio, & ſatis liberum procreandis. Si poſſeſſiones præſtinaturus quæreret, meritò boues, vt & iugum, & arua ſementis florentia prænunciari. Si quis de profectione ſolicitus, diuinum caperet auſpicium, iunctos iam paratoſque quadrupedum cunctorum manſuetiſſimos, & lucrum promitti de glebæ germine. Si prælium capeſciturus, vel latronum factionem proſequuturus, vtiles necne proceſſus ſciſcitaretur, additam victoriam ſorti præſagio contendebant, quip-* D *pe ceruices hoſtium iugo ſubacturi & prædam de rapinis vberrimam fructuoſamque capturi. Ad iſtum modum diuinationis eius aſtu captioſo corraſerant non paruas pecunias.* Hæc Apuleius. Pauſanias verò refert, quomodò apud Meſſenios ad tumulum Ariſtomenis de ſucceſſu, vel felici, vel infelici prædicerent. Ceremoniæ ſunt huiuſmodi. Aræ deſtinatum taurum ad pilam non procul à ſepulchro alligant. Is cùm ferox, & vinculorum ſit inſolens, euadere conatur: Quod ſi dum tumultuatur & exilit, pila moueatur, ſecundum eſt Meſſenijs omen: ſin prorſus immota ea pila ſteterit, calamitatem ſibi aliquam portendi interpretantur. Idem memoriæ prodidit, quomodo Argiui diuinatione ex tauro à lupo confecto Danao regnum conceſſere. Apud Argiuos eſt (inquit) longè omnium templorum nobiliſſimum Apollinis Lycij, in quo quod æſtate noſtra extat dei ſignum, Attali fuit Athenienſis opus antiquiſſimum è ligno Danaus dedicauit cum ipſa æde. Fuiſse verò illis temporibus ſigna omnia è ligno, & in primis quæ Aegyptij feciſſent, crediderim. Ac Lycium quidem Apollinem huiuſmodi de cauſa dedicauit Danaus: Cùm Argos veniſſet, de regno cum Gelanore Sthenelæ filio contendit: ac cùm eorum vterque ad populum multa, & ea maximè probabilia & iuri conſentanea dixiſſet, neque omnino quæ Gelanor afferebat,

Lib. 9.
Sacerdotum quorundam fraus.

In Meſſenicis.

,, *Succeſſus*
,, *cuiuſque*
,, *indicatio.*

,, *Danaus*
,, *cur ligneũ*
,, *Apollinem*
,, *dedicarit.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

„ rebat, minus æqua viderentur, cauſa ampliata eſt in craſtinum. Poſtero die prima luce, in boum E
„ gregem in pomœrio paſcentium lupus impetum fecit, atque is taurum gregis ducem adortus eſt.
„ Viſum eſt Argiuis Gelanori cum tauro, cum eſſe Danao aptiſſimam conuenientiæ rationem: quòd
„ ſcilicet, vti lupus animal eſt homini minimè familiare: ſic propemodum ad id temporis nulla fuiſ-
„ ſet Danaus Argiuorum vſus conſuetudine. Quare cùm taurum lupus confeciſſet, è re nata Argiui
„ Danao imperium adiudicarunt. Tum Danaus lupum ab Apolline miſſum interpretatus, Lycij
Pyrrhi Apollinis ædem dicauit. Argiui verò ſimulacra poſtmodum in foro ſculpta habuerunt, quibus vi-
mors. ſis Pyrrhus Epirotarum rex oraculi recordatus, quo ſignificatum ipſi fuerat, tunc moriturum, cum
tauri & lupi certamen vidiſſet, ſummoperè commotus, & interfectus eſt. Seruio Tullo regnante, re
Lib. 7. c. 3. ferente Val. Maximo, cuidam patrifamilias in agro Sabino, præcipuæ magnitudinis & eximię for-
mæ vacca nata eſt, quam oraculorum certiſſimi authores in hoc à dijs immortalibus editam reſpõ-
Vacca Dia- derunt, vt ſi quis eam Auentinenſi Dianæ immolaſſet, eius patria totius terrarum orbis imperium
næ immola- obtineret. Lætus eo dominus, bouem cum ſumma feſtinatione Romam actam, mactandam in
ta. Auentino ante aram Dianæ conſtituit, ſacrificio Sabinis regimen humani generis daturus. De qua
re antiſtes templi certior factus, religionem hoſpiti intulit, ne prius victimam cæderet, quàm proxi- F
ma ſe aqua abluiſſet, eoque alueum Tyberis petente, vaccam ipſe immolauit, & vrbem noſtram
tot ciuitatum, tot gentium dominam ſacrificij furto reddidit. Sic Valerius. Plutarchus paulò
In Quæſt. clarius Iubam, & Varronem authores citans. Cur reliquis (inquit) Dianæ fanis ſoliti ceruorum
Rom. 4. cornua affigere, ei quod in Auentino eſt, boum cornua affixerunt? Fortaſſis vt monimentum eſſet
Ceruorũ cor- antiqui caſus. Fuit quidam in Sabinis Antro Coratius. Is vaccam habebat magnitudine, & for-
nua in Dia- ma reliquis præſtantem: monituſque à vate quodam, qui in Auentino bouem hanc Dianæ immo-
næ templis. laſſet, ei fata ſummam poteſtatem deferre, vrbemque ipſius, Italiæ totius regno potituram Ro-
mam ſe contulit, bouis ibi mactandæ gratia. Seruus autem regi Seruio clam id vaticinium, idque
rex Cornelio pontifici indicauit. Tum Cornelius Antroni mandauit, vt ante ſacrificium aqua Ti-
beris profluente ſe ablueret: ſic enim legibus præſcriptum eſſe litaturo. Ita hic lotum abijt: inte-
rim Seruius occaſionem immolendæ vaccæ in honorem Dianæ præcepit, mactatæque cornua tem-
pla affixit. Hoc & Iuba narrat, & Varro, niſi quod hic Antronis nomen non habet, deceptumq; non
à Cornelio ſacerdote Sabinum, ſed ab æditu o refert. Retulit idem augurium quoque Plinius ſe-
cundus in volumine de viris illuſtribus de Seruio rege loquens, ſed paulo aliter. Hic (inquit) La- G
tinorum populis perſuaſit, vti exemplo eorum qui Dianæ Epheſiæ ædem feciſſent, & ipſi ædem
Dianæ in Auentino ædificarent. Quo facto, bos cuidam Latino miræ magnitudinis nata eſt. Re-
ſponſum ſomnio datum; eum populum ſummam imperij habiturum, qui prius bouem illam im-
molaſſet. Latinus bouem in Auentinum egit, & cauſam ſacerdoti Romano expoſuit. Ille calli-
dus, dixit prius eum viuo flumine manus abluere debere. Latinus dum ad Tyberim deſcendit, ſa-
Ennead. 2. cerdos bouem immolauit. Ita imperium ciuibus, ſibi gloriam facto, conſilioque vendicauit. Le-
l. 6. ges hæc eadem apud Sabellicum qui ex hiſce potiſſimum authoribus hiſtoriam conſarcinauit. E
Bouis caput contrario cùm Eliſæ ſiue Didonis comites vrbem condituri terram foderent, capite bouis inuen-
offoſſũ quid to, cœptum reliquiſſe in equi hiſtoria fuſius diximus, propterea quod perpetuos ſibi labores, &
portenderit. ſeruitutem illinc futuram, quales boum ſunt, inde ominarentur. Boum peſtem quam Crabam
Par 4. An- vocabant, initium (inquit Glyca) habuiſſe perhibent ſub Romani ſenioris imperio. Cum enim
nal. proximè Boni ciſternam Romanus conderet, in qua ſe ab ardore ſolis æſtiuo refrigeraret, dum
fundamenta iacerentur, effoſſum ferunt bouis marmorei caput: quod ij, qui repererant, confra-
ctum, attritumque calcariam in fornacem coniecerint. Ex eo tempore in hunc vſque diem peſtis H
Luculli vi- armenta boum per vniuerſos imperij Romani fines infeſtare nunquam deſijt. Cùm verò Lucul-
ctoria vt in- lus contra Tigranem moueret, boues Dianæ Perſicæ ſacræ, vt Plutarchus refert in eius vita, vi-
dicata. ctoriam portenderunt. Earum enim vna tranſgreſſo Euphratem exercitu, profecta ad petram
quandam quæ ſacra deæ habebatur, conſtitit in illa, demiſſoque capite, vt quæ reſte detrahun-
Aureliani tur, præbuit Lucullo ſemetipſa hoſtiam. In ea villa, in qua paupere natus eſt Aurelianus Impe-
augurium. rator, natum eſſe vitulum, annotauit Sabellicus, candore eximio, in latere purpureis maculis, de-
Iliũ vbi, & pictam coronam habentem, qui imperium ei portenderit. Ilum verò legimus accepto oraculo,
cur conditũ. vt vaccam ſecutus, vbi illa primum procumberet, illic vrbem conderet, ad Ates colles deueniſſe,
In Bæoticis. Iliumque, ibidem poſuiſſe, quos colles eam ob cauſam Lycophron βουπλανοκτίστους, quaſi vacci-
uagos nuncupauit. Vulgatus eſt etiam inter Thebanos ſermo (inquit Pauſanias) Cadmum Del-
Bos Cadmi phis in Phocidem venientem, ducem Itineris habuiſſe bouem, emptam illam de Pelagontis bubul-
dux. cis, & in vtroque latere inſignem fuiſſe candida nota in lunæ ſpeciem iam plenæ. Oportebat
autem Cadmum cum ſocijs, & exercitu, ex oraculi reſponſo ibi conſiſtere, quo loco bos feſſa pro-
cubuiſſet.

A cubuiſſet. Illum ipſum locum hodie quoque oſtendunt. Aliàs verò ait Mycaleſſum vrbem appellatam, quod bos ea, quæ ad Thebas Cadmo, & eius ſocijs dux fuit, illic immugierit. Augurium illud feliciſſimè narrat Ouidius, dum canit:

Mycaleſſus vrbs.
Metam. 3.

Patriamque, iramque parentis
Vitat Agenorides, Phœbique oracula ſupplex
Conſulit, & quæ ſit tellus habitanda requirit.
Bos tibi Phœbus ait ſolis occurret in aruis,
Hac duce carpe vias, & qua requieuerit herba
Mœnia fac condas, Bœotiaque illa vocato.
Vix bene Caſtalio Cadmus deſcenderat antro,
Incuſtoditam lente videt ire iuuencam.
Nullum ſeruitij ſignum ceruice gerentem;
Subſequitur, preſſoque legit veſtigia greſſu,
Authoremque viæ Phœbum taciturnus adorat,
B *Iam vada Cephiti, Panopeſque euaſerat arua:*
Bos ſtetit, & tollens ſpecioſam cornibus altis
Ad cœlum frontem, mugitibus impulit auras:
Atque ita reſpiciens comites ſua terga ſequentes
Procubuit, teneraque latus ſubmiſit in herba.
Cadmus agit grates, peregrinæque oſcula terræ
Figit: & ignotos montes, agroſque ſalutat.

Quod modò ad Oracula attinet, lego apud Plutarchum, & ex eo apud Cælium peſte olim Lacedęmona vexante redditum oraculum mali vim ceſſaturam, ſi nobilem virginem quotannis immolaſſent. Cùm autem obtemperarent Lacedæmonij, ac fortè mactanda duceretur ſuo ornatu Helena, deuoluans aquila gladium abreptum, & ad armenta, quæ βουκόλια vocant, delatum ſuper iuuēcam demiſit. Quo prodigio παρθενοκτονίαν, ideſt, virginum immolationem deſijſſe, quod Ariſtodemus (inquit) author tradit. Idem obueniſſe Romæ in Valeria Luperca Ariſtides prodidit. Pauſanias verò refert Philippo regi ambiguum oraculi reſponſum mortem portendiſſe, quia non ſemel C periurus eſſet. Philippum quidem (inquit) facilè ſibi quiuis perſuadeat, rerum geſtarum magnitudine omnes Macedonum reges, qui antè fuerunt, quique ipſum ſecuti ſunt, ſuperaſſe: nemo tamen, qui recta ſit in rebus exiſtimandis ſententia, ei boni imperatoris laudem tribuerit, nempe qui ſemper iuſiurandum contempſerit, fœderum religionem nunquam ſanctam habuerit, vnuſque omnium in minimis fidem duxerit: pœnas tamen non vtique ſeras deo, cuius læſerat maieſtatem, dedit, neque enim natu grandior annorum quadraginta ſex, Delphici oraculi vocem vitæ exitu comprobauit. Conſulenti de Perſico bello redditum fuerat reſponſum:

Oracula.
In Parall. minorib.
Iuuenca pro virgine immolata.
In Arcadicis.
Philippi mors vt prædicta.

Ἔστεπται μὲν ὁ ταῦρος, ἔχει τέλος, ἔστιν ὁ θύσων. ideſt,

Serta gerit taurus, finem manet, aſtat aruſpex.

Quod non ad Perſarum regem, ſed ad ipſum Philippum referendum fuiſſe, rei euentus ſatis perſpicuè demonſtrauit.

D

AVSPICIA. PRODIGIA.

ARVSPICES de rerum euentu reſponſuri hoſtiarum, maximè bubuli pecoris inſpiciebant, cor, pulmonem, iecur, atque fel: haſque partes exta vocabant; & extiſpicium eorundem inſpectionem, vt extiſpices ipſos aruſpices. Exta ſi bona nunciabantur, tunc conſultores litaſſe dicebantur: deoſque placatos, propitiatoſque aruſpices indicabant, promittebantque ijs volentibus & propitijs bene ac feliciter euenturum, quod aggredi erat in animo. Bona autem & lęta appellabant exta, quæ ſplendida, bene colorata, integra, plena, ſolida & abſq; vlla macula, labe & vitio erant. Contrà quæ pallida, tabida, liuida, marcida, exilia, vitioſa, aut quæ omnibus ſuis partibus non conſtabant, & quibus aliquid deerat, quæque aliqua labe, aut tetris notis aſperſa, & quæ ſua ſede mota, & naturali ſitu minimè poſita erant, ea non bona, atque etiam triſtia appellabant, irataque, & minacia: item ſi cor deeſſet, vel ſi iecur ſine capite inueniretur. Præ cæteris verò, in extis iecur diligentiſſimè tractabant, & nitidumnè id eſſe, atque plenum, an horridum & exile, cum capite, an ſine capite, conſiderabant, & quid inde læti triſtiſuè præuiderent, renunciabant. Qua propter Philo-

Exta bona ſiue læta, & non bona ſiue triſtia.
Iecoris dignitas in aruſpicina.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

Lib. 8. de vita Apollonij. ſtratus, τὸ δὲ ἧπαρ (inquit) ἐν ᾧ φασὶ τὸν τῆς αὐτῶν μαντικῆς εἶναι τρίποδα, οἱ δεινοὶ ταῦτα. Latini autem E
iecur pro ipſis etiam extis accipiunt. Iuuenalis:

Aut cur
In carbone tuo charta pia thura ſoluta
Ponimus & ſectum vituli iecur.

Syllæ immolanti iecur extrema ſui parte ſpeciem laureæ coronæ præ ſe tuliſſe fertur, mirabili futuræ
fęlicitatis oſtento. Vnde & Aruſpicinam ἡπατοσκοπικὴν τέχνην vocat Phlegon, qui eius originem
à ſybillinis carminibus repetit. Iam caput iecoris ex omni parte diligentiſſimè aruſpices cõſideraſſe,
& ſi id inuentum non eſſet, nihil durius accidere potuiſſe Cicero tradit. E contrario læta
Lib. 28. c. 1. credebantur exta, cùm caput iecinoris duplex, vel geminum reperiebatur. Nam interdum capita
Capita extorum geminata. extorum geminata inuenta Plinius teſtis eſt. Id quod Marcello immolante eueniſſe, Valerius Maximus,
& Plinius memoriæ prodiderunt: Liuius verò auctum viſum fuiſſe in capite ſcribit: quod &
Plutarchus in Marcelli vita refert. Lætum etiam ſi viſcera trepidabant, ſpirabantque: Qua de cauſa
Lib. 1. c. 6. Arnobius aduerſus Gentiles lib. 7. gaudium fuiſſe ſcribit, *vidiſſe ex reſiduo victimarum cæſarum*
Lib. 11. cap. 37. *ſpiritu exultantia adhuc corda, tremebundaſque & palpitantes in viſceribus venas.* Hinc, & F
Virgilius.

Aen. 4.

Pecudumque recluſis
Pectoribus inhians, trepidantia conſulit exta.

Seneca Oedipo:

Erepta viuis exta pectoribus tremunt,
Spirantque venæ, corque adhuc pallidum ſalit.
At ille fibras tractat, ac fala inſpicit,
Et adhuc calentes viſcerum venas notat.

Erepta autem dixit, quia ideo rapiebantur exta, vt ſpirantia adhuc & palpitantia conſuli poſſent.
Virgilius:

Tum ritè ſacratas
In flammam iugulant pecudes & viſcera viuis
Eripiunt.

Sed vt ad cor, & iecur reuertamur, non habebatur tantum modò infœlix auſpicium, cum ſine G
capite iecur inueniebatur, ſed etiam, ſi deforet cor. Paulus, ait, peſtifera auſpicia dicebant eſſe, cum
Cæſaris mors. cor in extis, aut caput in iecore non fuit. Prius oſtentum portentumque Cæſari ſacrificanti, quo
die cæſus eſt, accidiſſe, qui de eius vita ſcripſere, omnes atteſtantur. Sed & Pertinaci quo die à militibus
Pertinacis. interemptus eſt, cor in hoſtia non repertum Iulius Capitolinus in eius vita author eſt. Poſterioris
verò portenti exempla nõ pauca in veterum monumentis extant: Nam & eodem Cęſare immolante,
Lib. 1. de diuinat. iecur ſine capite inuentum Cicero narrat. Quin etiam cum Marcellus ſummo ſtudio niteretur,
vt Pœnorum exercitum, aut proſterneret, aut Italia pelleret, ſolemnique ſacrificio voluntates
deorum exploraret, quæ prima hoſtia ante foculum decidit, eius iecur ſine capite inuentum Valerius
In Marcello. Maximus, Liuius & Plinius literis prodiderunt. Quod & Plutarchus more Romano κεφαλὴν
ἥπατος appellat, ſicuti & Appianus, de Cæſaris ſacrificio, quo die in curia cæſus eſt, agens. Simili
caſu Conſulum alteri primam hoſtiam immolanti caput iecinori defuiſſe Liuius: & Q. Petilium ſacrificantem,
in iecinore caput non inueniſſe: alterum quoq; conſulem, quòd caput iecinori defuiſſet,
tribus hoſtijs minimè perlitaſſe memorat. Sic & Iulius Obſequẽs Catone, Poſthumo, Herennio
Coſſ. immolantibus caput iecinoris inuentum non fuiſſe, Apollinique Decem viris immolantibus H
caput iecinoris defuiſſe refert. Idem Lupum ſpretis religionibus, cùm in extis caput non inueniſſet,
manus infeliciter cum hoſtibus conſeruiſſe, amiſſoq; exercitu in prælio occubuiſſe ſcriptum reliquit.
Arrianus Pythagoram antequam Alexander obiret, hoſtiam immolaſſe & ſine capite iecur
inuentum, idemque illi contigiſſe pro Epheſtione, & Perdicca ſacrificanti, qui omnes ſtatim poſt
Lib. 11. cap. 32. mortui ſunt. Plinius etiam, cum C. Marius Vticæ immolaret, caput iecoris non inuentum: Defuiſſe
quoque Calendis Ianuarijs conſulatum ineunte Caio Principe, quo anno interfectus eſt: ſimiliterque
Claudio ſucceſſori eius quo menſe interemptus eſt, memoriæ prodidit. Nec diſpari euentu
Pertinacem, cùm triſte prodigium prima hoſtia à ſe immolata procurare vellet, in alia, caput extorum
non deprehendiſſe Iulius Capitolinus ſcribit. Sed & caput extorum cæſum, triſtis oſtenti loco
habitum, pręterquam in ſollicitudine ac metu (tunc enim peremiſſe curas) Plinius ſuperiore loco
Metam. 15. tradit; vnde Ouidius;

Magnoſque inſtare tumultus
Fibra monet, cæſumque caput reperitur in extis.

Georg. 1. Fibrarum autem etiam maxima habebatur ratio, quas minaces ideo Maro dixit.

Triſti-

A *Triſtibus aut extis fibræ apparere minaces.*

Ouidius quantum eis tribueretur indicans ait:

Metam. 16.

Protinus ereptas viuenti corpore fibras
Inſpiciunt, mentemque deum ſcrutantur in illis.

Et rurſus:

Fibra quoque ægra notas veri monituſque deorum
Perdiderat, triſtes penetrant ad viſcera morbi.

Sic & Tibullus fibram, deorum conſciam vocat:

Lib. 2. El. I.

Viden' vt felicibus extis
Significat placidos nuncia fibra deos?

Seruius fibras interpretatur iecoris extremitates: quem ſecutus Iſidorus: *Fibræ*, ait, *ſunt iecoris extremitates, ſicut extremæ partes foliorum in vitibus, ſiue quaſi linguæ eminentes. Dictæ autem fibræ, quod apud Gentiles in ſacris ad Phœbi aras ferebantur ab ariolis, quibus oblatis, atque ſuccenſis acciperent reſponſa.* Notandum verò cor non ſemper in extorum parte habitum ex Plinio diſci, qui L. B Poſthumio Albino ſacrorum rege poſt centeſimam viceſimam tertiam Olympiadem, cum rex Pyrrhus ex Italia diſceſſiſſet, primùm aruſpices cor in extis conſpexiſſe tradit. Triſtium extorum ſigna omnia Seneca, atque Lucanus infeliciſſimum deſcripturi auſpicium expreſſerunt, quorum verſus, vel ideo nobis minimè ſunt prætereundi. Sic igitur Manto Tireſiam vatem affatur apud Senecam:

Fibra quid.
Lib. 11. c. 1.
Cor quando inſpici cœptum.
Lib. 11. cap. 37.
In Oedipo.
Lib. I.

Genitor quid hoc eſt? non leui motu vt ſolent,
Agitata trepidant exta, ſed totas manus
Quatiunt, nouuſque proſilit venis cruor:
Cor marcet ægrum penitus, ac merſum latet,
Liuentque venæ, magna pars fibris abeſt,
Et felle nigro tabidum ſpumat iecur,
At ſemper omen vnico imperio graue:
En capita paribus bina conſurgunt toris
C *Sed vtrumque cæſum tenuis abſcondit caput*
Membrana, latebram rebus occultis negans.
Hoſtile valido robore inſurgit latus,
Septemque venas tendit, has omnes retrò
Prohibens reuerti limes obliquus ſecat.
Mutatus ordo eſt, ſede nihil propria iacet,
Sed acta retro cuncta: non animæ capax
Sed parte dextra pulmo ſanguineus iacet:
Non læua cordis regio: non molli ambitu
Omenta pingues viſcerum obtendunt ſinus

Apud Lucanum verò Arunte aruſpice immolante, extaque perſcrutaturo:

Nec cruor emicuit ſolitus, ſed vulnere largo
Diffuſum rutilo dirum pro ſanguine virus.
Palluit; attonuit ſacris feralibus Aruns
D *Atque iram Superum raptis quæſiuit in extis.*
Terruit ipſe color vatem, nam pallida tetris
Viſcera tincta notis, gelidoque infecta cruore
Plurimus aſperſo variabat ſanguine liuor,
Cernit tabe iecur madidum, venaſque minantes
Hoſtili de parte videt, pulmonis anheli
Fibra latet, paruuſque ſecat vitalia limes
Cor iacet, & ſaniem perhiantes viſcera rimas
Emittunt, produntque ſuas omenta latebras.
Quodque nefas nullis impunè, apparuit extis,
Ecce videt capiti fibrarum increſcere molem
Alterius capitis; pars ægra & marcida pendet:
Pars micat, & celeri venas mouet improba pulſu.
His vbi concepit magnorum fata malorum
Exclamat, vix fas ſuperi, quæcunque mouetis
Prodere me populis: neque enim tibi ſumme litaui

Iupiter hoc ſacrum, cæſique in pectore tauri
Inferni venere dei: non funda timemus,
Sed venient maiora metu: Dij viſa ſecundent
Et fibris ſit nulla fides, ſed conditor artis
Finxerit iſta Tages, flexa ſic omina Thuſcus
Inuoluens, multaque tegens ambage canebat.

Exta regalia. Erant & aliæ extorum in aruſpicina qualitates, & differentiæ. Regalia enim exta Feſto interprete appellant, quæ potentibus inſperatum honorem pollicebantur, priuatis & humilioribus hæreditates, filiofamilias dominationem. *Muta.* Muta verò, vt idem author eſt, dicebantur, ex quibus nihil diuinationis animaduertebant. Magni inſuper referre credebant, num repugnarent victimarijs hoſtiæ, num ſi placidè ac quietè ſtantes, atque etiam annuentes. Si enim hoc, gratum dijs, ſi illud, ingratum fore ſacrificium diuinabant. *Hoſtia aufugiens.* Erat verò in primis mali ominis ſignum, ſi hoſtia iam iam mactanda aufugiebat, quemadmodum idem poeta Lucanus oſtendit, hoc quoque inter alia quæ *Lib. 7.* Pompeij cladem indicarunt, prodigia recenſens:

Non tamen (inquit) *abſtinuit venturos prodere caſus* F
Per varias fortuna notas: nam Theſſala rura
Cùm peterent, totus venientibus obſtitit æther,
Inque oculis hominum fregerunt fulmina nubes,
Aduerſaſque faces, immenſoque igne columnas
Et trabibus mixtis auidos typhonas aquarum
Detulit, atque oculos ingeſto fulgure clauſit:
Excuſſit criſtas galeis, capuloſque ſolutis
Perfudit gladijs, ereptaq; pila liquauit
Aethereoque nocens fumauit ſulphure ferrum
Necnon innumero cooperta examine ſigna,
Vixque reuulſa ſolo, maiori pondere preſſum
Signiferi miſere caput, rorantia fletu
Vſque ad Theſſaliam Romana & publica ſigna
Admotus ſuperis diſcuſſa fugit ab ara G
Taurus, & Emathios præceps ſe iecit in agros
Nullaque funeſtis inuenta eſt victima ſacris.

Lib. 1. c. 6. Ita & Valerius Maximus de Pompeio loquens ſcribit à principio. *Cn. Pompeium Iupiter omnipotens abundè monuerat, ne cum C. Cæſare vltimam belli fortunam experiri contenderet: Egreſſo à Dyrrachio aduerſa agmini eius fulmina iaciens, examinibus apum ſigna obſcurando, ſubita triſtitia implicatis militum animis, nocturnis totius exercitus terroribus, ab ipſis altaribus hoſtiarum fuga.* *Vitellij exitium.* Tale quoque oſtentum de tauro fugiente, in prodigium interpretatur Tacitus, inter cætera quæ exitium *Annal. 19.* Vitellio portendebant, his verbis: *Acceſſit dirum omen, profugus altaribus taurus, diſiecto ſacrificij* *Cap. 10.* *apparatu, longè vbi feriri hoſtias mos eſt, confoſſus.* Suetonius in Tito: *Sabinos petit, aliquanto triſtior,* *Cap. 18.* *quod ſacrificanti hoſtia aufugerat, quodque tempeſtate ſerena tonuerat.* Idem in Galba. *Cum per omne iter dextra ſiniſtraque oppidatim victimæ caderentur, taurus ſecuris ictu conſternatus, rupto vinculo eſſedum eius inuaſit.* *Lib. 5.* Similiter Silius Italicus de perfidia Syphacis regis agens, ait taurum *Lib. 16.* quem immolabat, aufugiſſe, quoniam ipſe violato fœdere à Scipione Romaniſque ad Pœnos ſe verterat, ducta in vxorem Aſdrubalis filia. H

Audiuit (Scipionem) *læto Maſſylus* (Syphax) *& annuit ore*
Complexuſque virum: firmemus proſpera (dixit)
Omina, nec votis Superi concordibus abſint.
Cornigerumque Iouem, Tarpeiumque ore vocemus,
Et ſimul extructis ceſpes ſurrexerat aris
Victimaque admotæ ſtabat ſubiecta bipennis:
Cùm ſubita aruptis fugiens altaria taurus
Exilijt vinclis, mugituque excita latè
Impleuit tecta, & fremitu ſuſpiria rauco,
Congeminat: trepida terrorem ſparſit in aula,
Vittaque maiorum decoramen fronte, ſine vllo
Delapſa attactu nudauit tempora regis.
Talia Cælicolæ caſuro triſtia regno
Signa dabant, ſæuique aderant grauia omina fati.

A Inauſpicatius adhuc magiſque piaculare erat ſacrificium ſi taurus ſiue hoſtia ante fugam furere turbaſque excitare videretur, in quo ſenſu Statius:

Tum ferus ante ictum ſpumis delubra cruentat
Taurus, & obſtantum medijs è cœtibus exit
Turbidus, inſano feriens altaria cornu.
Diffugiunt famuli, & regem ſolatur aruſpex.
Ipſe inſtaurari ſacrum male fortis agique
Imperat & magnos ficto premit ore timores.

Lib. 11.
Taurus turbas excitãs.

Infauſtum item ſi ad aras iam immolandus pertractus, mugiret plurimum: Silius id oſtendit inter prodigia, quæ Flaminio cladem prænunciabant.

Nec rauco taurus ceſſauit flebile ad aras
Immugire ſono, preſſamque ad colla bipennem
Incerta ceruice ferens altaria liquit.

Taurus ad aras mugiẽs
Lib. 1.

Huc pertinet illud Virgilij, quo clamorem Laomedontis cum taurorum immolandorum, fugien- B tiumque mugitibus comparat.

Clamores ſimul horrendos ad ſidera tollit,
Quales mugitus, fugit cùm ſaucius aras
Taurus, & incertam excuſſit ceruice ſecurim.

Fugientem ipſam hoc modò hoſtiam, quæque altaria detrectaret, vbicunque narciſcerentur, mactari oportebat, ne piaculum fieret, vt annotauit Alexander ab Alexãdro, & ante eum Seruius: valdeque erat prodigioſum, ſi capta ægrè retrahebatur ad aras, vt conſtat ex hiſce Ammiani Marcelli verbis: *Abundè ratus poſt hæc proſperitates ſimiles aduentare, complures hoſtias Marti parabat Vltori, & ex tauris pulcherrimis decem ad hoc productis nondum aris admoti voluntate ſua nouem procubuere triſtiſſimi: decimus verò diffractis vinculis lapſus ægrè reductus eſt, & mactatus, ominoſa ſigna monſtrauit.* Si enim primis hoſtijs non litabant, aut ſi primùm negligentia, aut caſu aliquo non rectè initum aut curatum ſacrum foret, illas denuo augeri & ſæpius ad expianda numina permittebatur, donec ritè perlitatum animaduerterent, vt idem Alexander ſcribit, & ex Tullio conſtat, Suetonio, Seruio, alijſque. Adrianus Turnebus antiquorum rituum peritiſſimus piaculare quoque ſa- C crificium fuiſſe ſcribit, ſi hoſtiam in aliam partem corporis, quàm oporteret, decidiſſet: Cæterùm vanæ huic atque ridiculæ Hetruſcorum (ab his enim dimanaſſe ſatis notum eſt) diſciplinæ, maxime quæ ad extiſpicium pertinet, fidem nullam habet Chriſtianus, & ne ipſi quoque Gentiles omnes habuere, ac M. Tullius pręſertim, cuius ſuper hac re ſententiam, etſi prolixius indicatam adſcribere, præter noſtrum inſtitutum eſſe non iudico. Vt ordiar (inquit) ab aruſpicina, quam ego reip. cauſa, communiſque religionis colendam cenſeo: ſed ſoli ſumus: licet verum exquirere ſine inuidia, mihi præſertim de pleriſque dubitanti: Inſpiciamus, ſi placet, exta primùm: perſuaderi igitur cuiquam poteſt ea, quæ ſignificari dicũtur extis, cognita eſſe ab aruſpicibus obſeruatione diuturna? At quàm diuturna fuit iſta? aut quam longinquo tempore obſeruari potuit: aut quo modo eſt collatum inter ipſos, quæ pars inimici, quæ pars familiaris eſſet? quod fiſſum, periculum; quod, commodum aliquod oſtenderet? An hæc inter ſe aruſpices Hetruſci, Elij, Aegyptij, Pœni contulerunt? at id, præterquam quod fieri non potuit, ne fingi quidem poteſt. Alios enim alio more videmus exta interpretari, nec eſſe vnam omnium diſciplinam. Et certè, ſi eſt in extis aliqua vis, quæ declaret futura, neceſſe eſt, eam aut cum rerum natura eſſe coniunctam, aut cõformari quodammodo numini deo- D rum. Atqui diuinatio cum rerum natura tanta, tamque præclara in omnes partes, motuſque diffuſa, quid habere poteſt commune? non dicam gallinaceum fel (ſunt enim, qui vel argutiſſima hęc exta eſſe dicant,) ſed tauri opimi iecur, aut cor, aut pulmo, quid habet naturale, quod declarare poſſit, quid futurum ſit? Democritus tamen non inſcitè nugatur, vt phyſicus: quo genere nihil arrogantius: Quod eſt ante pedes, nemo ſpectat: cæli ſcrutantur plagas. Verùm is tamen habitu extorum & colore declarari cenſet, hæc duntaxat, pabuli genus, & earum rerum quas terra procreet, vel vbertatem, vel tenuitatem: ſalubritatem etiam, aut peſtilẽtiam extis ſignificari putat. O mortalem beatum: cui certè ſcio ludum nunquam defuiſſe. Hunccine hominem tantis delectatum eſſe nugis, vt non videret, tum futurum id veriſimile, ſi omnium pecudum exta eodem tempore in eundem habitum ſe coloremque conuerterent? Sed ſi eadem hora aliæ pecudis nitidum, atque plenum eſt, aliæ horridum, & exile: quid eſt, quod declarari poſſit habitu extorum & colore? an hoc eiuſdem modi eſt, quale Phercydeum illud, quod eſt à te dictum? qui cùm aquam vidiſſet ex puteo hauſtã, terrę motum dixit futurum: parum, credo, imprudenter, quòd cum factus eſſet motus, dicere audẽt, quæuis id effecerit. Etiamne futurum eſſe aquæ iugis colore præſentiunt? Multa iſtiuſmodi dicuntur in ſcholis: ſed credere omnia vide ne non ſit neceſſe. Verùm ſint ſanè iſta Democritea vera: quã-

Hoſtia fugiẽs cur mactaretur.
Lib. 4. c. 8.
Lib. 24.
Lib. 6. c. 21.
Hoſtia caſus.
Lib. 2. de Diuinat.
Aruſpicina vanitas.
Fiſſum.
Fel gallinaceum.
Democriti de extis ſententia.
Terręmotus ſignum.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

do canos extis exquiſiuimus, aut quando aliquid huiuſmodi ab aruſpice inſpectis extis audiuimus? E
ab aqua aut ab igni pericula monent: tum hæreditates, tum damna denunciant; fiſſum familiare
aut vitale tractant: caput iecinoris ex omni parte diligentiſſimè conſiderant: ſi verò id non eſt
inuentum, nihil putant accidere potuiſſe triſtius: hæc obſeruari certè non potuerunt, vt ſupra docui.
Sunt igitur artis inuenta, non vetuſtatis, ſi eſt ars vlla rerum incognitarum. Cum rerum autem natura
quam cognationem habent? quæ vt vno conſenſu iuncta ſit & continens, quod video phyſicis
placuiſſe, eiſque maximè, qui omne quod eſſet, vnum eſſe dixerunt: quid habere mundus poteſt cũ
theſauri inuentione coniunctum? Si enim extis mihi pecuniæ amplificatio oſtenditur, idque fit natura:
primum exta ſunt coniuncta mundo, deinde meum lucrum natura rerum continetur. Nonne
pudet phyſicos hæc dicere? vt enim iam ſit aliqua in natura rerum cognatio, quam eſſe concedo:
Murium iecuſcula. multa enim Stoici colligunt, nam & muſculorum iecuſcula bruma dicuntur augeri, & pulegium
aridum floreſcere ipſo brumali die, & inflatas rumpi veſiculas & ſemina malorum quę in his medijs
Pulegium aridum. incluſa ſint, in contrarias partes ſe vertere: iam neruos in fidibus alijs pulſis reſonare alios: oſtreiſq;
& conchilijs omnibus contingere, vt cum luna creſcant pariter, pariterque decreſcant, arboreſque,
vt hyemali tempore, cum luna ſimul ſeneſcentes, quia tum exſiccatæ ſint, tempeſtiuè cædi putẽtur: F
Lunæ motu quæ gubernentur. quid de fretis, aut marinis æſtibus plura dicam? quorum acceſſus ac receſſus lunæ motu gubernantur.
Sexcenta licet eiuſmodi proferri, vt diſtantium rerum cognatio naturalis appareat. Demus
hoc, nihil enim huic diſputationi aduerſatur. Num etiam, ſi fiſſum cuiuſdam modi fuerit in iecore,
lucrum oſtenditur? qua ex cogitatione naturæ, & quaſi concentu atque conſenſu, quam συμπάθειαν
Græci appellant, conuenire poteſt aut fiſſum iecoris cum lucello meo, aut meus quæſticulus
cum cælo, terra, rerumque natura? concedam hoc ipſum, ſi vis: etſi magnam cauſę iacturam fecero,
ſi vllam eſſe conuenientiam naturæ cum extis conceſſero: ſed tamen eo conceſſo, qui euenit, vt is,
qui impetrare velit, conuenientem hoſtiam rebus ſuis immolet? Hoc erat quod ego rebar non poſſe
diſſolui. At quàm feſtiuè diſſoluitur. Pudet me, non tui quidem cuius etiam memoriam admiror:
ſed Chryſippi, Antipatri, Poſidonij qui idem iſtuc quidem dicunt, quod eſt dictum à te, ad
hoſtiam deligendam, ducem eſſe vim quandam ſentientem atq; diuinam, quæ toto confuſa mundo
ſit. Illud verò multò etiam melius, quod & à te vſurpatum eſt, & dicitur ab illis: cùm immolare
quiſpiam velit, tum fieri extorum mutationem, vt aut abſit aliquid, aut ſuperſit: deorum enim numini
parere omnia. Hæc mihi iam crede, ne aniculæ quidem exiſtimant. An cenſes eundem vitulum G
ſi alius delegerit, ſine capite iecur inuenturum? ſin alius, cum capite? hæc deceſſio capitis, aut
acceſſio, ſubitonè fieri poteſt, vt ſe exta ad immolantis fortunam accommodent? Non perſpicitis
aleam quandam ineſſe hoſtijs deligendis, præſertim cùm res ipſa doceat? cùm enim triſtiſſima exta
ſine capite fuerunt, quibus nihil videtur eſſe dirius: proxima hoſtia litatur ſæpè pulcherrimè. Vbi
igitur illæ minæ ſuperiorum extorum? aut quę tam ſubita facta eſt deorum tanta placatio? Si affers,
in tauri opimi extis, immolante Cæſare cor non fuiſſe: id quia non potuerit accidere, vt ſine corde
victima illa viueret, iudicandum eſſe tum interiſſe cor, cùm immolaretur, qui fit vt alterum intelligas,
ſine corde non potuiſſe bouem viuere; alterum non videas, cor ſubito non potuiſſe neſcio quò
auolare? ego enim poſſum vel neſcire quæ vis ſit cordis ad viuendum: vel ſuſpicari contactum aliquo
morbo bouis exile & exiguum & vietũ cor, & diſſimile cordis fuiſſe. Tu verò quid habes, quare
putes, ſi cor paullò antè fuerit in tauro opimo, ſubitò id in ipſa immolatione interiſſe? An quod
aſpexerit veſtitu purpureo excordem Cæſarem, ipſe corde priuatus eſt? Vrbem philoſophiæ, mihi
crede, proditis, dum caſtella defenditis. Nam dum aruſpicinam veram eſſe vultis, phyſiologiam totam
peruertitis. Caput eſt in iecore, cor in extis: iam abſcedet, ſimul ac molam & vinum inſperſeris. H
Deus id eripiet, vis aliqua conficiet, aut exedet. Non ergo omnium interitus atque obitus natura
conficiet, & erit aliquid, quod aut ex nihilo oriatur, aut in nihilum citò occidat. Quis hoc phyſicus
dixit vnquam? aruſpices dicunt, his igitur, quàm phyſicis potius credendum exiſtimas? Quid
cùm pluribus dijs immolatur, qui tandem euenit, vt litetur alijs, alijs non litetur? quæ autem inconſtantia
deorum eſt, vt primis minentur extis, bene promittant ſecundis? aut tanta inter eos diſſenſio,
ſæpe etiam inter proximos, vt Apollinis exta bona ſint, Dianæ non bona? quid eſt, tam perſpicuum,
quàm, cum fortuito hoſtiæ adducantur, talia cuique exta eſſe, qualis cuique obtigerit hoſtia?
At enim id ipſum habet aliquid diuini, quæ cuique hoſtia obtingat, tanquam in ſortibus, quæ cui
Prodigia. ducatur. Hæc & plura Cicero. Quibus nunc prodigia adiungamus, quæ & ipſa infauſta habebantur:
Bos locutus. ita nunc voco, ſi vel humana voce bos eſſet locutus, vel monſtruoſus erat natus, vel quid egiſſet,
Lib.5.c.26. quod naturæ eius contrarium eſſet. Plinius teſtatur frequens eſſe in prodigijs bouem locutum:
quo nunciato Senatum ſub dio haberi ſolitum. Alexander ab Alexandro, ideo id factum ait, quod
ſub dio habere ſenatum, & patrum concilium genus expiationis eſſe putarent. Locutus eſt autem
bos humana voce anno quadrageſimo ſexto ante Saluatorem noſtrum natum poſt mortem Cæſa-

ris,

A ris, P. Dolabella faſces tenente. Liuius ait Cn. Domitio,& L. Quintio Coſſ.bouem locutum in hæc verba : *Caue tibi Roma :* quod maximè terrebat Coſ. Cn. Domitium. Bouem eum cura ſeruari alique aruſpices iuſſiſſe. In Sicilia quoque bouem locutum, alium in Latio, Hannibalis bello pendente,& Q. Fabio Maximo,& M.Marcello Coſſ. idem Liuius recolit,& ex eo D. Auguſtinus. Inter cætera autem portenta, quæ Cæſaris mortem portendere, bos in ſuburbano quodam Romæ ad arantem locutus eſt, fruſtrà ſe vrgeri, non enim frumenta,ſed homines breui defuturos,vt annotauit Euſebius,& Appianus quoque bouem eo tempore humano ſermone vſum fuiſſe tradidit Iulius Obſequens refert bouem in Sicilia locutum,cap. 34.& cap.38. iterum Priuerni,& cap. 41. rurſus in agro Romano, & iterum cap. 53. locutum & dicentem, *Roma tibi caue*: & cap.66. in Campano agro:& 74. Fruſinonæ: cap. 95. iterum Romæ,& iterum in Amiterno cap.86.& Romæ cap. 103.& 113. Trithemius in Hirſaugienſi Chronico recitat, bouem quendam ſuum paſtorem ter humana voce allocutum, monuiſſeque Hieroſolymam breui à Chriſtianis capiendam iri. Aiunt item bouem locutum in templo Hieroſolymitano eodem die,quo ipſa vrbs à Romanis deſtructa eſt. Flauius Ioſephus verò & Zonaras inter cætera prodigia & præſagia,quæ Hieroſolymæ excidium B præceſſerunt,teſtantur, azymorum die feſto,cum ad hoſtiam bos duceretur, agnum in medio fani periſſe : ad quod forte alluſit Iuuenalis :

Lib. 3. de ciuitate Dei, cap. 31.

Lib. de tẽp.

Lib. 3. de bell. Iud. c. 12.

Saty. 2.

Scilicet horreres maioraque monſtra putares,
Si mulier vitulum, vel ſi bos ederet agnum?

Heliſæo autem Propheta in Galgalis edito,bos aurea in Selom Iſraelitarum;clamore maximo vociferata eſt,vt Epiphanius in vitis prophetarum refert,excidium ſuũ,diabolum præuidiſſe inquiẽs. Tempore Ioan. Tzetzæ vulgo ferebatur oraculi inſtar, vt ipſe narrat, hoc dictum, βοῦς βοήσει, καὶ ταῦρος θρηνήσει : quod ipſe ita interpretatur : vt per bouem in fœminino genere Conſtantinopolim (quæ ingenti exercitu Alemanorum, & aliorum à Romanis nimirum miſſo tum temporis obſidebatur) intelligat,quæ à tauris,ideſt,Italis ſiue Romanis condita eſt. Nam taurum (inquit) Latini etiam Italum vocabant : Exclamante autem boue, ideſt Conſtantinopoli,nimirum bellico & claſſico clamore, taurum ideſt Italiam repugnantem ploraturam ait. Bello quod contra Antiochum geſtum eſt,Romæ duos boues in Carinis ſua ſponte per ſcalam in ſummum ædificij euaſiſſe Romana teſtatur hiſtoria, & meminit Sabellicus. Eos verò aruſpices viuos comburi iuſſiſſe,& cinerem in C Tyberim deijci : de quo prodigio conſulendus eſt Obſequens. Sed & arator bos decuſſo iugo in triclinium, in quo cænabat Veſpaſianus,irrupit,miniſtriſque fugatis, quaſi repente defeſſus, procidit ad ipſius accumbentis pedes, ceruicemque ſubmiſit : portendere viſus terrarum orbem amariſſimo Vitellianæ dominationis iugo preſſum, opem à gente Flauia depoſcere, quæ iam rerum eſſet potitura. Sed & aliàs bos in foro boario in tertiam conſignationem ſua ſponte aſcendit, atque inde habitatorum tumultu territus,ſeſe deiecit. Obſequens teſtatur vitulum maſculum eſſe natum,qui alios duos in ventre habebat. At ætate Ptolomæi vacca quædam eodem partu ſex edidit vitulos, ſi Diogeniano credimus. Mirandæ verò magnitudinis vitulus natus eſt anno ab vrbe condita 199. vt Obſequens ait: De puero cum capite bouis ſic Ariſtoteles : *Iam puerum ortum capite arietis aut bouis referunt; idemque in cæteris membrum nominant animalis diuerſi: vitulum capite pueri,& ouem capite bouis aſſeuerant.* Perinthi fertur fuiſſe vacca, cui excrementum extenuatum per veſicam transmittebatur, eò quòd anus foramine peruius non eſſet. Euagrius in hiſtoria Eccleſiaſtica multa prodigia,calamitates Romanorum Niſibin Perſiæ vrbem obſidentium portendentia viſa eſſe aſſerit, inter cætera tamen in ipſo belli initio vitulum recens editum, viſum eſſe,qui duo capita D haberet ex vna ceruice excreſcentia. Fulgoſus quoque teſtatur prodigij loco haberi debere, quod vitulus biceps in Sabinis natus memoraretur Calixto III. Pont. Saturæ vitulus biceps natus, anno ante natum Chriſtum 122. eius icon hæc eſt Vuilæ. in Turgauiæ oppido vitulus ſimiliter biceps procreatus eſt anno à Virginis partu 1433. & eiuſdem oppidi portis per dies plures,ſpectaculi gratia affixus eſt. Eodem anno in Turgauia fame laboratum eſt maximè,& adeò quidem,vt eſus carnium ciuibus à ſacerdotibus contra leges pontificias ſit diebus ieiunij conceſſus. Similis etiam natus in Sabinis menſe Februario 1456. Cracouiæ verò alius 1499. quo anno Tartari Poloniam vaſtarunt. (Eodem quoque anno in Alſatia non procul à Tabernis viſum caput tauri, toruis oculis, inter cuius cornua ſtella inſolitæ magnitudinis emicuit. Ortum eſt bellum Maximiliani cum Heluetijs, quod copioſè Heluetiorum chronicis deſcribitur. Huius capitis, & quorundam aliorum monſtrorum ex Lycoſthene adieci : ſicuti iſtius bicipitis anno D. Natiuitatis 120.) Alium vitulum bicipitem Mediolani natum Cardanus his verbis deſcribit. Habebat capita perfecta duo, vnum quod habuit ſuam linguam, ac dentes, nares, oculos, aures, ſed iuncta capita erant in occipitio, quorum vnum maſculi rotundum,alterum fœminæ oblongum,ſpeciem diuerſi ſexus præferebant. Animal vitula erat exenteratum, ac ex matre exciſum:occiſa quòd diutius partum traheret,quàm vt ſer-

Chil. 9. cap. 277.

Lib. 7. dec. 5

Puer caput bouis habẽs. 4. de gen. c. 3.

Lib. 5. c. 8.

Vitulus biceps.

Lib. 1. de prodig.

Lib. 14. de var. rer. c. 75.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

E

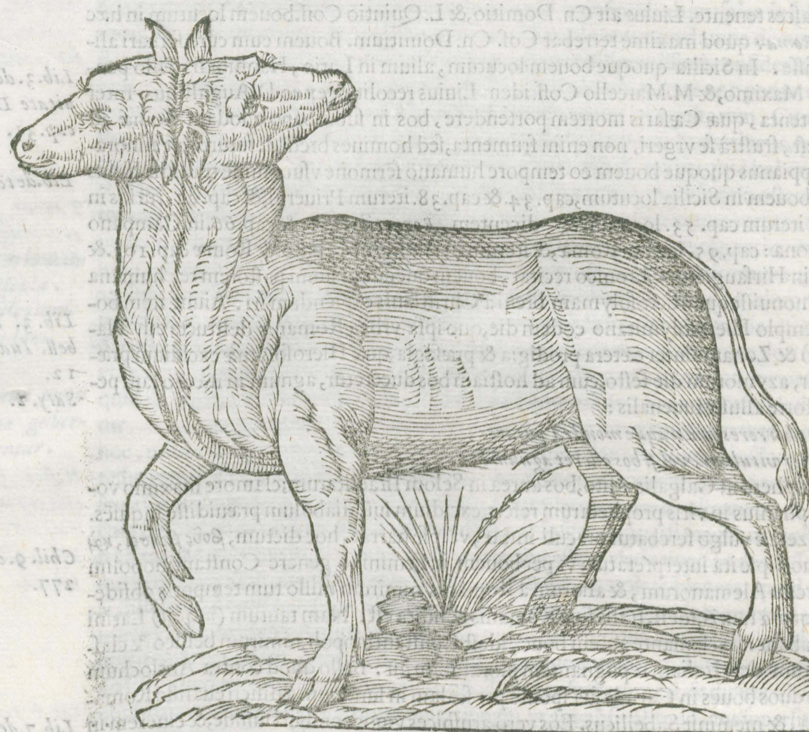

F

G

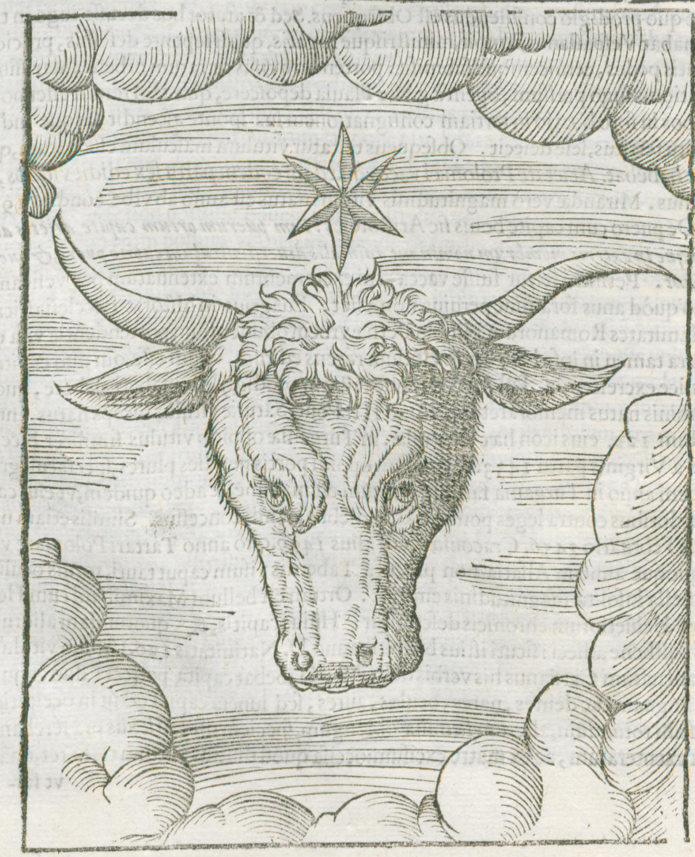

H

A

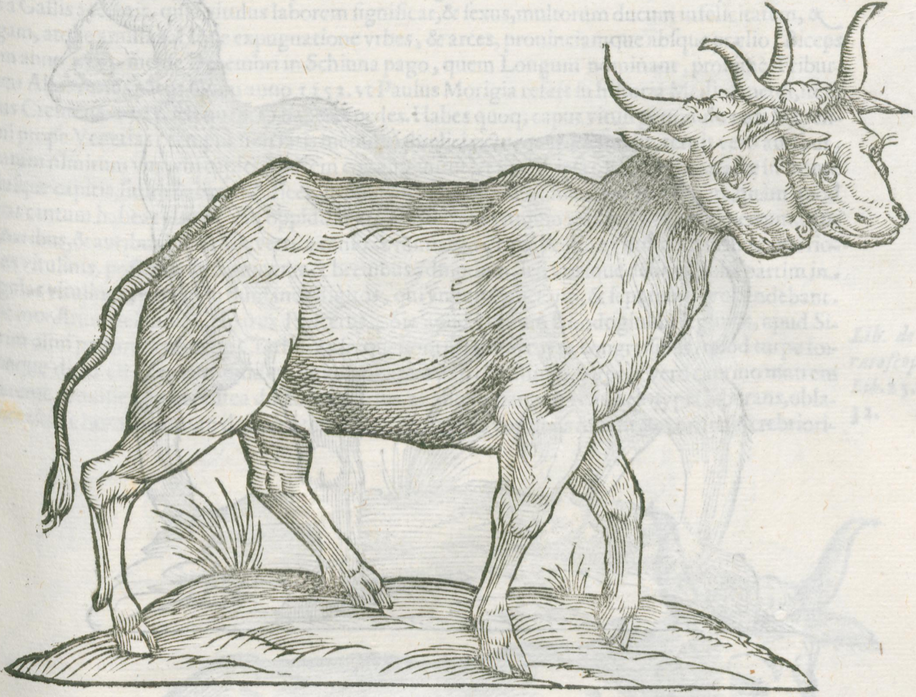

B

C

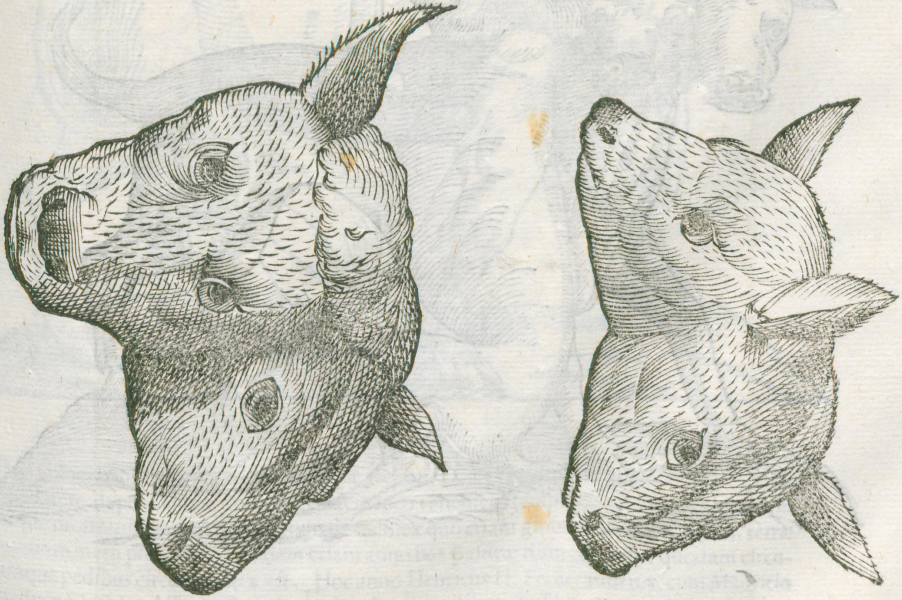

D

E

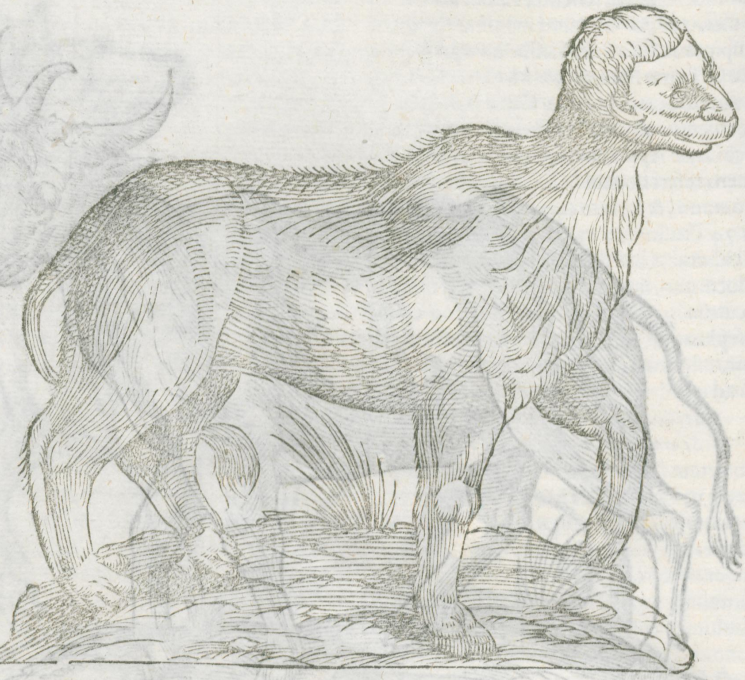

F

G

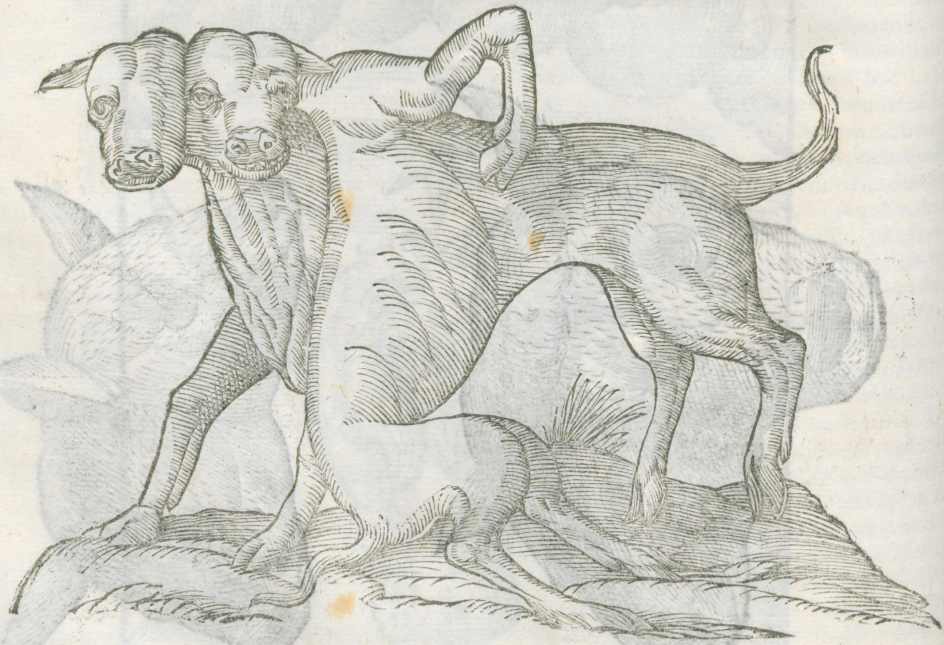

H

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

A vt ſeruari poſſit. Superuixit, vt referebant, fœtus, dimidiæ horæ ſpatio, & erat in caupona Cancri. Tranſlatum eſt (inquit idem Cardanus) eo anno regnum ad Cæſaris filium, multiſque incommodis à Gallis acceptis, quia vitulus laborem ſignificat, & ſexus, multorum ducum infelicitatem, & fugam, atque amiſſas abſque expugnatione vrbes, & arces, prouinciamque abſque prælio. Biceps item anno 1551. menſe Decembri in Schinna pago, quem Longum nominant, proximè Friburgum: Alius rurſus natus Comi anno 1152. vt Paulus Morigia refert in hiſtoria Mediolanenſi, item alius Cremonæ 1565. ſed qui octo haberet pedes. Habes quoq; caput vituli geminum nati Morenzani prope Venetias (tempus non ſatis memini) duplici rictu, quatuor oculis, ternis verò auribus, quarum nimirum vna, vbi capita inuicem coniunguntur, vt figura ipſa oſtendit: binæ aliæ in fronte cuiuſque capitis, ſitum habent. Adiectum aliud caput geminum, non aliter ferè differt, quàm quod binas tantum habeat aures. Ad oppidum verò Bitterfeld vitulum tradunt in agro repertum, oculis, naribus, & auribus humanis, vertice tonſo & miniato, rictu & pectore vitulino cruribus anterioribus vitulinis, poſterioribus humanis & breuibus admodum, ſed vtriſque deſinentibus partim in vngulas vitulinas, partim in humanos digitos, qui vngulis ſuberant, & ſeparatim propendebant.

B Hoc monſtrum deſcribit Caſparus Peucerus. Sic apud Cælium Rhodoginum legimus, apud Sibarim olim paſtorem nomine Crathin ex frequentioribus cum capra congreſſibus (quod turpe fœdumque dictu eſt) capram quidem humano capite patri ſimillimo, corpore verò caprino matrem referente genuiſſe: quem poſtea ductor caprarius, ac anteſignanus hircus, zelotypia laborans, oblata occaſione humi pro more dormientem, maximo impetu cornibus inuaſit, ac corriualē crebrioribus ictibus vulneratum interfecit: In Thuringiæ vico an. D. 1551. vitulus natus eſt ſextipes, maſſam carnis è latere dependentem geſtans. Eodem loco vehemens tempeſtas orta ſegetes agrorum longè lateque proſtrauit: crebrò fulminatum de cælo: ex quo etiam globus ardens prolapſus, terræ magno omnium metu procubuit. Eodem etiam anno bos Baſileæ Rauracorum, a quodam circulatore quinque pedibus circumductus eſt. Hoc anno Henricus II. Francorum rex, cum Mauritio Saxonum duce Electore, Alberto Brandenburgenſi, atque alijs quibuſdam Germaniæ principibus

Lib. de Teratoſcopi. Lib. 25. cap. 32.

C

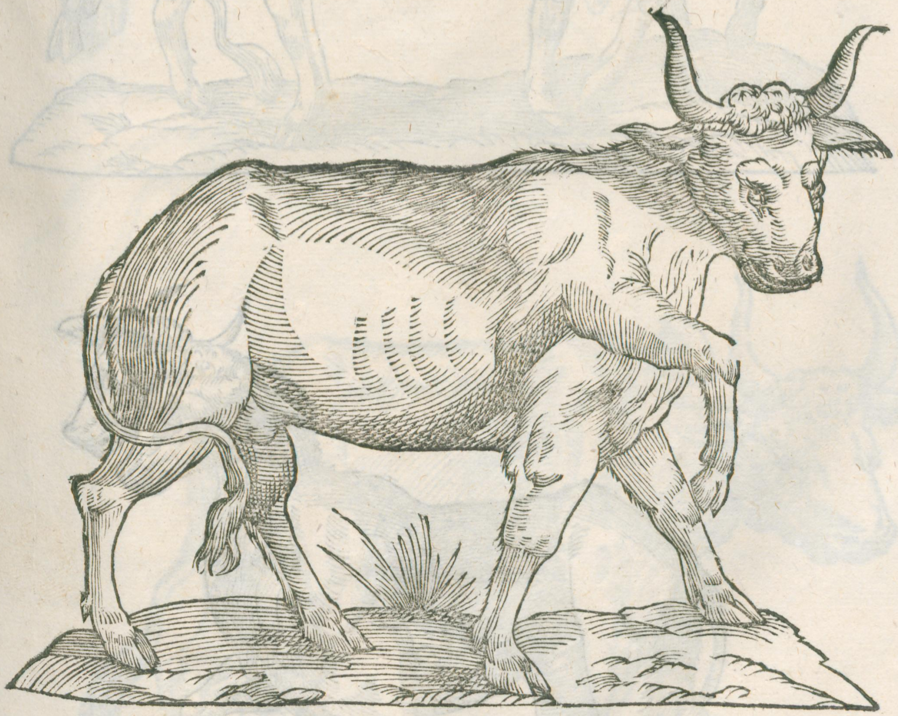

D

E

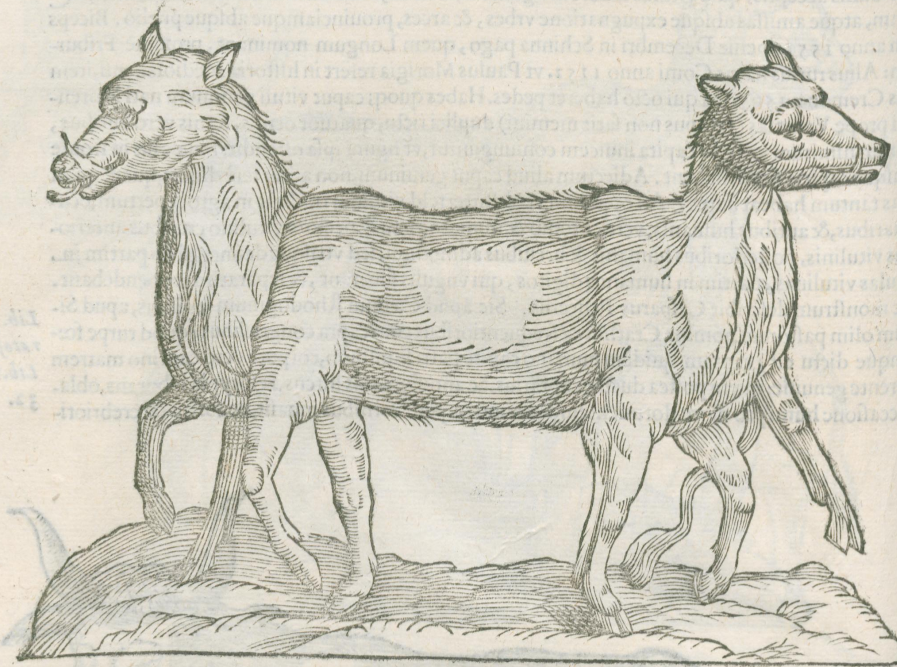

F

G

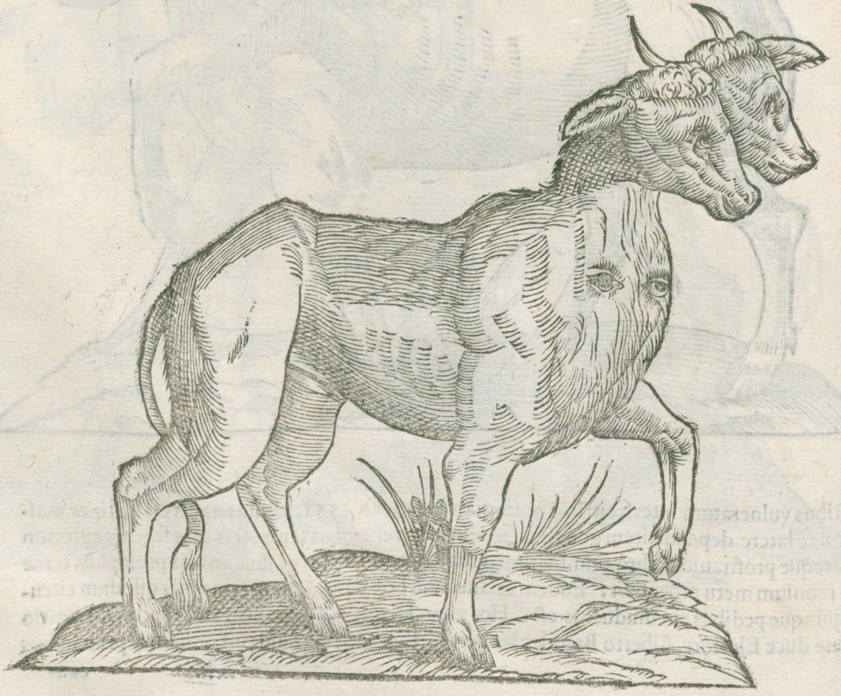

H

A

B

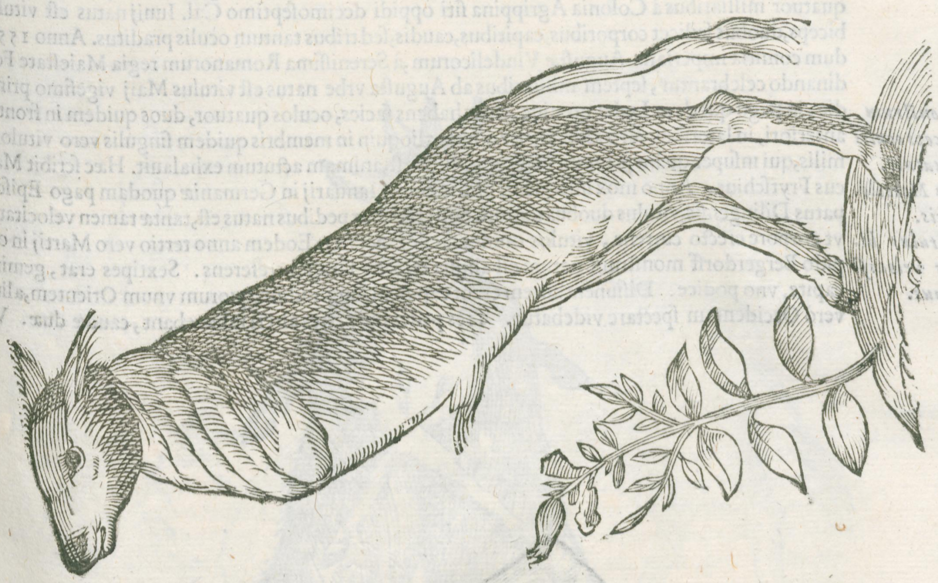

C

D

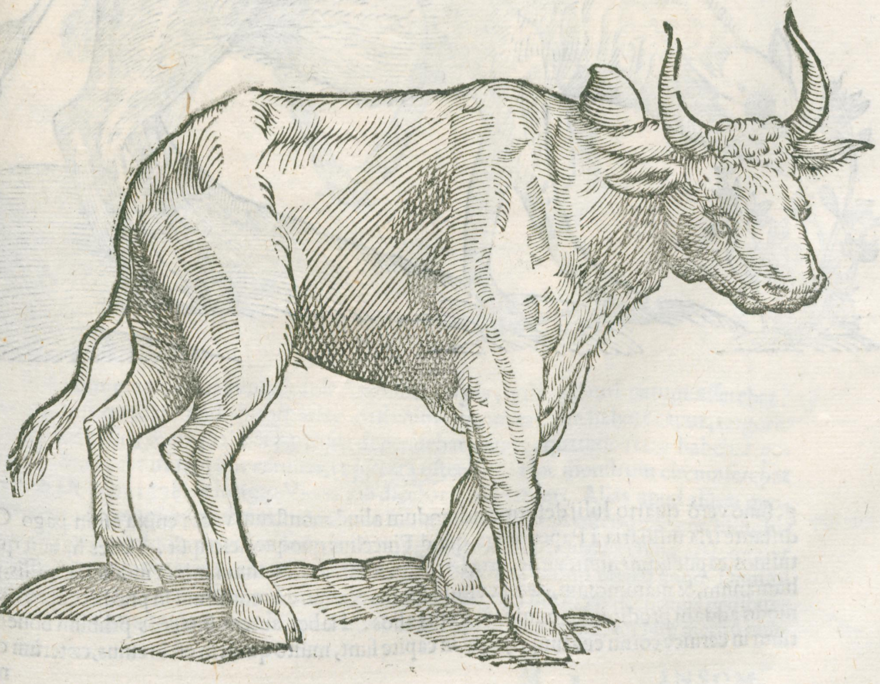

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

Monſtrum biceps oculis quatuor.

In Meteologicis.

Vitulus bipes velociſſimus.

confœderatus, magno cum exercitu contra Hiſpanos in Germaniam irrupit, conciliumque Tridētinum diſſipauit. E Anno ſequenti Bonnæ inferioris Germaniæ, haud ignobilis, atque ad Rhenum quatuor milliaribus à Colonia Agrippina ſiti oppidi decimoſeptimo Cal. Iunij natus eſt vitulus biceps, duobus ſcilicet corporibus, capitibus, caudis, ſed tribus tantum oculis praditus. Anno 1555. dum comitia imperialia Auguſtæ Vindelicorum, à Sereniſſima Romanorum regia Maieſtate Ferdinando celebrantur, ſeptem milliaribus ab Auguſta vrbe natus eſt vitulus Maij vigeſimo primo die, in pago quodam Leder nomine, duas habens facies, oculos quatuor, duos quidem in fronte anteriori, in lateribus verò alteros, per omnia alioquin in membris quidem ſingulis vero vitulo ſimilis, qui inſuper quàm primum in lucem editus eſt, animam actutum exhalauit. Hæc ſcribit Marcus Frytſchius. Anno mox inſequenti pridie nonas Ianuarij in Germaniæ quodam pago Epiſcopatus Dilingenſis, vitulns duobus tantùm poſterioribus pedibus natus eſt, tantæ tamen velocitatis, vt corpore erecto currens, vitulos omnes facilè ſuperaret. Eodem anno tertio vero Martij in oppido Bergerdorff monſtrum natum eſt aliqua ratione vitulum referens. Sextipes erat, gemino capite, vno podice. Diſiuncta autem erant capita in longitudine, quorum vnum Orientem, aliud verò Occidentem ſpectare videbatur. Tres pedes huic, tres alteri inhærebant, caudæ duæ. F Vigeſimo verò quarto Iulij deforme admodum aliud monſtrum vacca enixa eſt in pago Cleidorff, diſtante tria milliaria à Papenberga, quod Fincelius quoque deſcripſit. Pedes habuit quatuor vitulinos, caput humanum, virile, atra barba, geminis auribus humanis & modicis capillis, pectus itē humanum, & mammoſum, cætera vitulo ſimile. Natum eſt monſtrum in prædio viduæ nobilis. His modo addam prodigioſos quoſdam fœtus alios. Habes autem inter eos primum bouem cui tertium in ceruice cornu enatum, ijs qui in capite ſunt, multo quidem eſt breuius, cæterùm craſſitudine inſi-

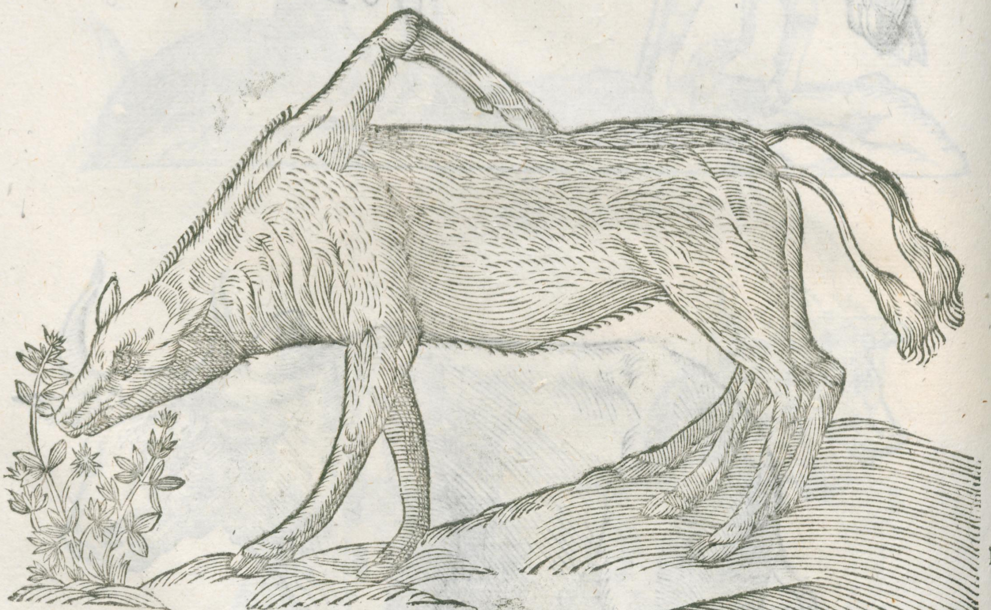

G

H

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

A

B

C

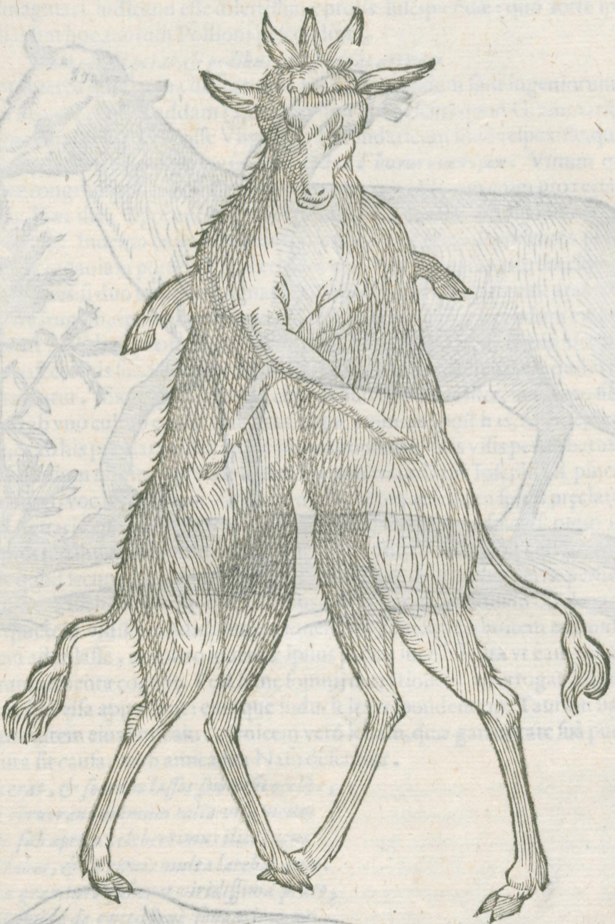

D

ne inſigni. Picturam eius mihi communicauit Antonius Gigas, qui Epidauri natum aſſerebat. Altera icon vituli eſt, quodammodo bicorporis. Etſi enim vnicum tantùm habeat caput, tergoris tamen apparebat diuiſio, & ab qualibet parte ſua dependebat cauda: quatuor retro habebat pedes, binos antè, & alium rurſus in fine ceruicis, vt pictura oſtendit. Hoc monſtrum circumferebat circulator anno Domini 1578. & in agro Vicentino dicebat prognatum. Aliàs apud alium quoque circulatorem obſeruaui pulcherrimum hoc monſtrum quod deinceps oſtenditur, erectum, bicorpor planè, capite verò duntaxat vnico, ſed quinis inſignitum auribus, quarum binæ ad latera, vt fit naturaliter, reliquæ capitis verticem occupabant. Apud Siculos natum aiebat anno Domini 1581. Habes item mox iconem vituli, facie agni, duobus ex tergoris initio enaſcentibus pedibus: ac denique bouis integris quidem membris, ſed cruribus adeo breuibus, vt nanum iure merito nuncupare liceat.

E

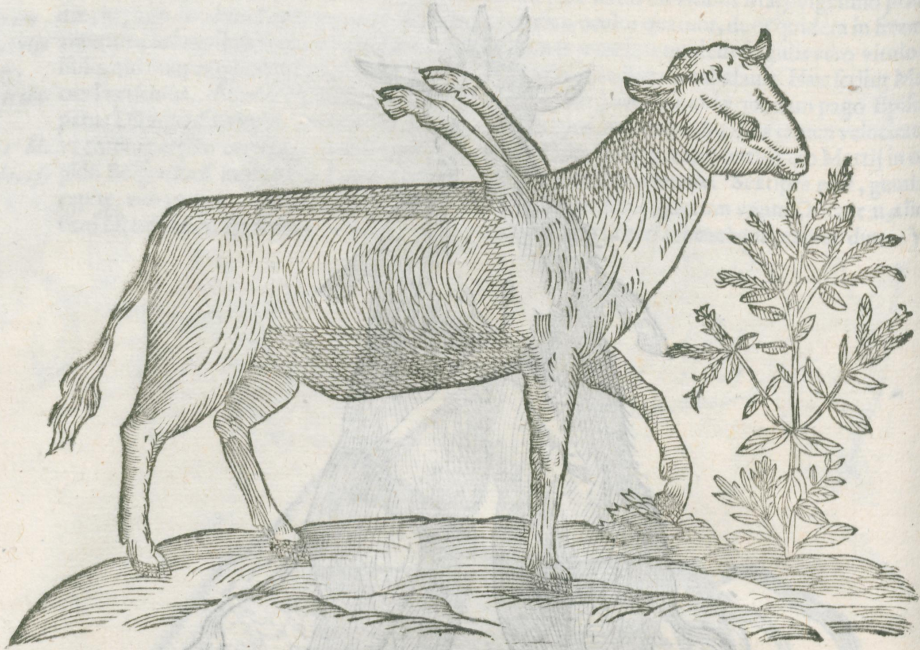

F

G

H

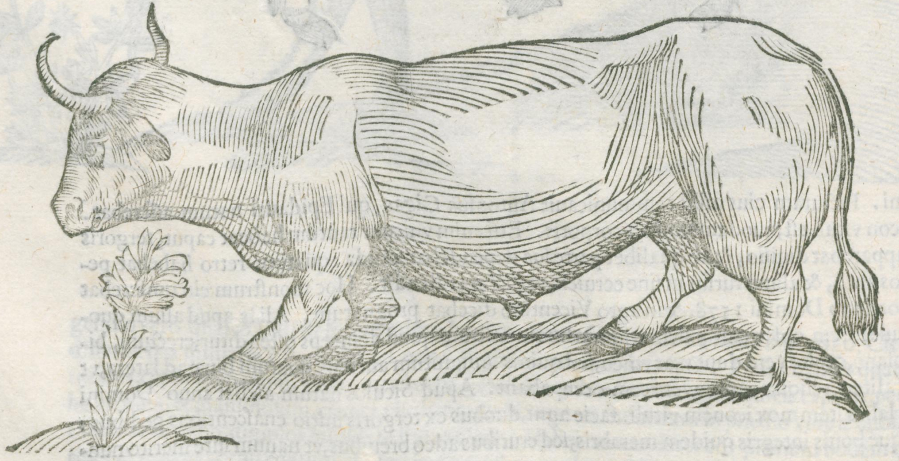

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

A

INSOMNIA.

Lib. 3.

Taurus in ſomnio viſus.

Virgilius explicatus.

Somniũ Pharaonis.

Amor. 3. Eleg. 5.

QVIDAM Onirocritæ (inquit Pierius Valerianus) dicunt taurum per inſomnium imaginari, inditium eſſe diſertiſſimæ prolis ſuſcipiendæ: quò forte ſpectat Virgilianum hoc, taurum Pollioni paſcendum,

Iam cornu petat, & pedibus qui ſpargat arenam.

propterea quod noua illa carmina faciat, qui quidem ſunt ingeniorum fœtus. Κατὰ πάρεργον, & hoc addam (quamuis non ſim neſcius quod Grammatici ſuper locutione, *noua carmina* diſputent) dici poſſe Virgilium ad Pindaricum illud reſpexiſſe, quod Olympijs habetur Epharmoſto: Αἴνει δὲ παλαιὸν μὲν οἶνον, ἄνθεα δ᾽ ὕμνων νεωτέρων. Vinum quippe à vetuſtate commendare congruum eſſe; à nouitate autem poemata. Florem enim pro recenti repoſitum aiunt interpretes. Hæc ille. Oportuit autem explicare, quo modo viſus in ſomnijs taurus prolis B ſuſcipiendæ ſignum ſit. Inuenio enim Hebræis coniectoribus tauros dormientes per inſomnium viſos ceſſationem ac ignauiam portendere: lætitiam verò ſi laſciuientes currenteſque ſint viſi; lucrum autem ſi paſcentes: ſi duo inuicem pugnantes, negociorum velocitatem: arantes boues, lætiſſimam prænunciare frugem, opulentamque rerum felicitatem. Quò referendum eſt ſomnium Pharaonis, quod tale eſt. Vidit ſeptem vaccas formoſas & carne nitidas, de fluuio aſcendere, atque in paluſtri gramine paſcere: his ſuccedere totidem deformes, atque macilentas, à quibus pulchræ illæ, & pingues deuorarentur. Expergefactus rex, cùm denuò obdormuiſſet, in ſomno ſibi viſus eſt videre ſeptem ſpicas ab vno culmo enaſci pulchras atque eximias: poſt has, alias ſeptem, vitio aeris inanes ac tenues, & ab his præclaras illas atque plenas conſumi. His viſis perturbatus eſt rex, neq; tamẽ fuit, qui ei ſomnium hoc interpretari poſſet. Ibi tum recordatus Ioſephi eſt pincernarum pręfectus. Ioſephus ergo vocatus, ſeptem vaccis formoſis, itemque ſeptem ſpicis pręclaris, ſeptem annos fertilitatis deſignari exponit: ſeptem macris vaccis, atque inanibus ſpicis ſeptem annos penurię inſecutæ, qui omnes fertilium annorum opes eſſent abſumpturi. Inſomnij veritatem, geminatione confirmari, & quod ſecundò ſpicæ viſæ eſſent, eò inditium de frugibus terræ perhiberi, ac deum C rem acceleraturum. Pulcherrimè quoque Ouidius narrat hac elegia, quam ob elegantiam hic addidimus, ſe per quietem vidiſſe candidiſſimam iuuencam, huicque comitem taurum, eoque dormiente, cornicem aduolaſſe, ac roſtro iuuencæ ipſius pectus inceſſiſſe, ita vt eam relicto tauro, obire ad alia taurorum armenta cogerit. Poſt hanc ſomnij narrationem interrogat ſomniorum interpretem, quid hæc ſibi viſa apportent: eumque inducit ita reſpondentem: Taurum ſignificare Naſonem; iuuencam autem eius amicam: cornicem verò lenam, quæ garrulitate ſua puellæ animum peruertens, futura ſit cauſa, vt ab amica ſua Naſo deſeratur.

Nox erat, & ſomnus laſſos ſubmiſit ocellos,
Terruerant animum talia viſa meum
Colle ſub aprico celeberrimus ilice lucus
Stabat, & in ramis multa latebat auis.
Area gramineo ſuberat viridiſſima prato,
Humida de guttis lenè ſonantis aquæ.
D *Ipſe ſub arboreis vitabam frondibus æſtum,*
Fronde ſub arborea ſed tamen æſtus erat.
Ecce potens varijs immiſtas floribus herbas
Conſtitit ante oculos candida vacca meos,
Candidior niuibus tunc cum cecidere recentes
In liquidas nondum quas mora vertit aquas
Candidior, quod adhuc ſpumis ſtridentibus albet
Et modo ſiccatam, lacte, reliquit ouem.
Taurus erat comes huic, feliciter ille maritus
Cumque ſua teneram coniuge preſſit humum.
Dum iacet, & lentè reuocatas ruminat herbas
Atque iterum paſto paſcitur antè cibo,
Viſus erat, ſomno vires adimente ferendi
Cornigerum terræ depoſuiſſe caput.
Huc leuibus pennis cornix delapſa per auras
Venit, & in virridi garrula ſedit humo.

Ruminatio.

Terque

Terque bouis niueæ petulanti pectora roſtro E
Fodit, & albentes abſtulit ore iubas.
Illa locum, taurumque diu cunctata reliquit,
Sed niger in vaccæ pectore liuor erat.
Vtque procul vidit carpentes pabula tauros
(Carpebant tauri pabula læta procul.)
Illuc ſe rapuit, gregibuſque immiſcuit illis,
Et petijt herbæ fertilioris opem.
Dic age, nocturnæ quicunque es imaginis augur,
Si quid habent veri, viſa quid iſta valent?
Sic ego: nocturnæ ſic dixit imaginis augur
Expendens animo ſingula dicta ſuo.
Quem tu mobilibus folijs vitare volebas,
Sed male vitabas, æſtus amoris erat.
Vacca puella tua eſt: aptus color ille puellæ eſt, F
Tu vir, & in vacca compare taurus eras,
Pectora quod roſtro cornix fodiebat acuto,
Ingenium dominæ lena mouebit anus.
Quod cunctata diu taurum ſua vacca reliquit,
Frigidus in viduo deſtituere toro.
Liuor & aduerſo maculæ ſub pectore nigræ
Pectus adulterij labe carere negant
Dixerat interpres: gelido mihi ſanguis ab ore
Fugit, & ante oculos nox ſtetit alta meos.

Suidas notauit boues in ſomnis mortuos viſos famem portendere, citatque hos ſenarios:

Βόας θεωρεῖν εἰς κακὴν πρᾶξιν φέρει
Νεκροὶ βόες δηλοῦσι τοὺς λιμοῦ χρόνους.
Boues in ſomnis videre, ſignificat malum
Mortui boues ſignificant famis tempus.

Lib. de Inſomnijs.

Hippocrates ait: Panes ex caſeo & melle factos, per ſomnum comeſtos, maximum alimenti exceſſum ſignificare. G

HIEROGLYPHICA.

Opus, & labor.

BOVIS typo opus laboremque indicari, valde protritum eſt. Pingebant autem Aegyptij vtriuſque ſexus cornua, tauri cornibus opus, vaccæ verò laborem anxietatemque indicantes, quamuis in impreſſis Hori codicibus βόος dictio vtroque lemmate (inquit Pierius) deſideretur: ſcribendum enim eſt ex vetuſtis codicibus manuſcriptis, βόος ἄρρενος κέρας & inferius, βόος θηλείας κέρας. Sunt tamen qui nulla maris fæminæque differentia, bouillum caput exertum pelle, purgatumque carne, pro labore, ac tolerantia proponant. Eucherius quoque bouis ſignificationem ad omnes trahit, qui vitam laboribus exercent, & Moſaicum illud: *Non alligabis os boui trituranti*, interpretatur, ne mercede ſua fraudendum intelligat. H

Fructus ex laboribus.

Si verò fructum ex laboribus perceptum indicare velint, caput huiuſmodi (verba ſunt Pierij) floribus & corollis redimitum faciant, corymboſque & ſerta hinc inde à cornibus ſuſpendant cuiuſmodi faſcia molem æliam ambibat, vt fruſta quędam quæ adhuc integra operis parte permanſerunt, oſtendunt: ſiue id ſacrificiorum videlicet Tauroboli aut quid huiuſmodi ſit indicium, cùm iuxta viciſſim & patina adſculpi ſoleat, quod præcipuè in templorum parietibus, inter triglyphos vbique ſpectamus: eaque de cauſa capita illa coronata plurimũ habentur: ſiue larga laborum præmia interpretari malimus, vt Romæ in eadem Adriani mole patina, munificentiam, bouillo capite labores, ſiue res fortiter geſtas oſtentantibus. Nam poſt vitæ præclarè actæ curſus, laboreſque ſuperatos, apotheoſis ipſa prœmium Imperatorijs familijs decernebatur: aut éa excitabantur mauſolea, vel pyramides, vel columnæ, quæ ibi conditos ſupra mortales euectos gloria commonſtrarent. Apud Petrum Melinum Romæ vidimus caput bouis antiquiſſimi operis ſcitè factum & venuſtè, quod olim fuit ad trabis alicuius ſimam aut mutilum, aut coronam, pro fultura accommodatum, eo omnino geſtu factum, vt laborioſo nixu ſuſtentaſſe aliquid videatur. Eſt enim caput gutturi appreſſum, criſpantibuſque palearibus conatus ſpeciem oſtentat,

A

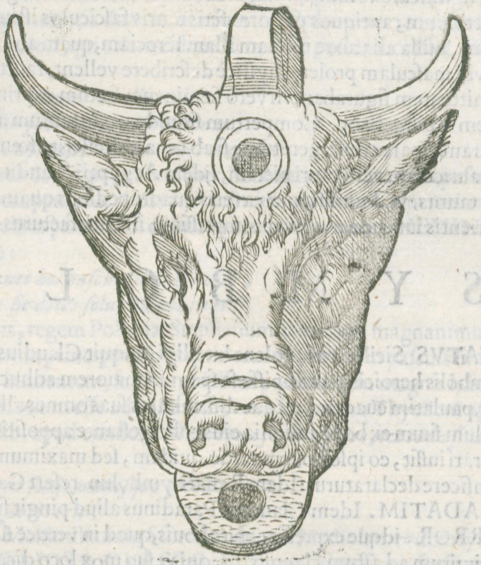

B

quod proculdubio ad tolerantiæ laboriſque ſignificatum referendum eſt. Hactenus Pierius. Habeo ego lucernam terream antiquiſſimam bubuli capitis effigie, qua, vt conijcio, indicare voluerũt, laborum honeſtorum perpetuam debere eſſe memoriam, prout perpetua eſt iſtiuſmodi, lucernarũ C atque immortalis flamma ac lux. Solutus verò bos & pręſepi redditus, partam à laboribus quietem oſtendit: quod antiquiſſimum Aegyptiorum hieroglyphicum Græci adagio proſecuti ſunt, βοῦς ἐπὶ φάτνῃ, dicentes, ideſt, *bos in præſepio*, cùm exautoratum hominem, & donatum iam rude, otioque & tranquilliori vitæ reſtitutum ſignificare voluerint, quia ſcilicet moris eſt boues ab laboribus ad præſepe ſiſtere, atque illis pabulum ſuinminiſtrare: quamquam ſunt, qui prouerbium ad mollioris vitæ ſignificatum detorqueant, & ingenium à labore procliue ad libidinem ex hoc intelligi contendant. Eſt vbi bos coronatum pacis hieroglyphicum eſt. Scribit enim Ammianus Marcellinus: qui Anathan nunimentum, quod fluentis Euphratis circumluitur, contra Iulianum & Romanos defendebant, cùm Romanis ſe dedidiſſent, præ ſe bouem coronatum agẽtes, quod eſt (inquit) apud eos ſuſceptæ pacis inditium, deſcendere ſuppliciter. Iam verò Aegyptij cum admirabilem quandam in tauro, continentiam animaduertiſſent ſacerdotes, hominem temperantia præditum (inquit Pierius) ab humanarum quippe rerum affectu non alienum, cæterùm modeſtiæ ſeruantiſſimum, ſignificare ſi vellent, taurum naturæ admodum robuſtæ, ac validæ faciebant, quod cùm animal hoc in libidinem vſque adeo concitatum, & furens, non ſæpius quàm bis die inſcendit, à conceptu verò D ipſius vaccæ modeſtus caſtuſque nihil vlterius tentet, ſponteque diuortio quaſi facto ſecubat, ac vt in Epiro maximè videre eſt, trium plerumque menſium ſpatio non apparet, & vt Ariſtoteles ait, ἀτιμαγελεῖ, hoc eſt, vt Gazæ vertendum erat, abarmentatur, hoc eſt, vt ſuo loco dictum eſt, ſeorſum à vaccarum conſortio, grege, conuictuque paſcitur. Iidem Niliaci ſacrorum cuſtodes, cùm hominem à priori petulantia ſibi modeſtius conſulentem ſignificare vellent, nõ ſimplici forma taurum, ſed caprifico caput, colla, armoſq; redimitum pro huiuſmodi virtutis hieroglyphico proponebant. Caprifico enim ea, vt oſtenſum eſt, vis eſt, vt laſciuientium taurorum, & quantumuis ferocientium naturam vſque adeo compeſcat eorum collo circundata, vt immobiles propemodum eos reddat. Alia porrò picturæ ſpecie, hominem ea modeſtia præditum, vt facilè eum queas à perperam factis auertere, indicare ſi vellent, taurum genu dextero illigatum pingebant: hunc enim ſi dextero alligaueris genu manſuetum & vincula conſequentem inuenies, vt in domatione diximus. Ipſe autem bos per ſe pictus, manſuetudinis hieroglyphicum ſignum eſt: mirum enim eſt, quàm mãſuetis ſit moribus, vt ſuo loco oſtendimus; Quàm diuerſum autem illud eſt, quod manſuetudinem ex boue picto ſignificantes, ferocitatem itidem & furibundam petulantiam per taurum indicabant, vbi fœni faſciculum cornibus adalligaſſent. Vnde in prouerbium quoque adducta res eſt, vt cùm ca-

Ex laboribus quies.

Lib. 24.

Pacis ſymbolum.

Temperantiæ.

Petulantiæ frenum.

Honorũ obſequium.

Manſuetudo.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

Proles mas, an fæmina.

Auditus. Obſequium.

uendum à quopiam ſignificare velimus, illum dicimus fœnum in cornu gerere. Angelus Politianus E in præfatione in Suetonium, antiquos paſtores feris tauris faſciculos iſtiuſmodi alligaſſe cornibus aſſerit, vt inſinuarent, nulla alia ab re nimiam illam ferociam, quàm ab ſaturitate prouenire. Aegyptij ſacerdotes, vbi maſculam prolem myſticè deſcribere vellent, taurum ab inſcenſione in dextram ſe partem demittentem figurabant: ſi verò fæmineum fœtum exprimere voluiſſent, eundem in læuam auertentem ſe pingebant. Compertum ſiquidem eſſe taurum à conceptu diſcedentem, ſi deflexerit in dextram, marem eſſe genitum: ſi ab læua abſceſſerit, fœmineum eſſe fœtum aliàs oſtenſum eſt. Per auriculam verò tauri pictam, ijdem Aegyptij & auditum, & obſequij ſedulitatem pingunt, quia taurus, vt diximus, præ cæteris quadrupedibus quàm maxime auditu viget, & audito à longè prurientis iuuencæ mugitu promptiſſimè illi ſatisfacturus accurrat.

S Y M B O L A.

Renati regis ſymbolũ.

Terror & error.

Panuinij ſymbolum.

F RENATVS Siciliæ rex, volens intelligi (inquit Claudius Paradinus in opere de ſymbolis heroicis) concepiſſe ſe ſpem, in maiorem adhuc principem, quàm ipſe foret, paulatim euadendi, atque difficultates ſuas omnes aliquando ſuperandas ſymbolum ſuum ex boue, inſignia eius collo geſtante appoſitis verbis PAS A PAS. figurari iuſſit, eo ipſo bouem tardè quidem, ſed maximum tamen iter nihilominus conficere declaraturus: Idem Renati ſymbolum refert Gabriel Symeon, ſed Latinè Lemma citat, GRADATIM. Idem Claudius Paradinus aliud pingit ſymbolum cum lemmate TERROR ET ERROR. idque expreſſit capite bouis, quod in vertice flammas edentem faſciculũ, geſtat, alludẽs nimirum ad aſtum Hannibalis, qui vt ſuo mox loco dicetur, terrore Romanis hoc modo incuſſo è periculo eque manibus eorum ſe eripuit. Expreſſit verò Camerarius hoc idem ſymbolum paulò ſignificantius. Ita enim boues accenſis onuſtos faſcibus pingit vt ex ſylua quadam prorumpere videantur. Bos ornatus paratuſque ad ſacrificium, adſtaus altari, in quo accenſus eſt ignis, retrò verò bouem aratrum, cum verbis: IN VTRVMQ· PARATVS. Virum ſignificat (inquit Hieronymus Ruſcellus in inſigni Honofrij Panuinij, ad omnes labores ſuſcipiendos pro vtilitate reip. proque religione ſi opus fuerit, mortem non recuſaturum. G Camerarius, qui hoc quoque ſymbolum pinxit, cumque author Ruſcellum citat, ex antiquo nummo (inquit) Iulij Cæſaris, in cuius altera parte bos ad ſacrificia deſtinatus, ſtans ante aram exprimitur, cum inſcriptione IOVI OPT. MAX. SACRVM. hoc ſymbolum videtur habuiſſe originem. Hic verò auctor illius addidit aratrum, cùm hoc animal potiſſimum ad opera ruſtica expedienda, aptum natum eſſe nemini ſit dubium. Conuenit in illos qui non ſolum pietate, ac religione, ac omni laudabili doctrina cupiunt excellere atque alijs præire (quod per ſacrificium cum boue peractum oſtenditur) ſed etiam alijs pluribus laboribus, ſecuti bos arans, indefeſſo ſtudio hominibus vſui eſſe atque inſeruire ſtudent. Adſcripſit autem in primis hoc ſymbolum ſibi (vt Hieronymus Ruſcellus refert) Onophrius Bonfinius Veronenſis ordinis Auguſtiani Cœnobita, vir admodum laborioſus, vt multa tam ſacra quàm profana ſcripta ab ipſo compoſita teſtantur, inter quæ præclarum quoque illud opus deſcriptionis totius Italiæ, ad imitationem Pauſaniæ, Strabonis, & aliorum confecit, quod nuper ex Italica in linguam Latinam conuerſum quoque extat & à pluribus legitur. Hæc Camerarius addito hoc emblemate. H

Ferre iugum, iugulumque dare, eſt bos aptus vtrimque
Sic pia turba facit, grata deo referens.

Mutatus ab illo.

Idem Camerarius aliud depingit ſymbolum cum lemmate, MVTATVS IN ILLO, in quo taurum caprifico caput, collumque atque armos redimitum exprimit, (icone, vt apparet, ex hieroglyphicis Pierij Valeriani, accepta,) hoc addito verſu,

Corniger vt blandus ſit amictus fronde: at inertem
Frugi vix facias, ni bene preſſus eat.

Petulantiæ frenum.

Lib. 1. epiſt.

Vt enim, inquit, caprificus taurorum collo circumdata, eos compeſcit ſic frænum petulantiæ eſt ſæpe aduerſa fortuna hominibus rebus ſecundis nimis ſeſe efferentibus, vel alijs vitijs impunè indulgentibus, & idem quoque præſtat doctrinæ ſanioris inſtitutio, & ad virtutem ac honeſtatem aſſuefactio, quibus animi hominum effrenes ad modeſtiam & manſuetudinem reducuntur, quod præclarè Horatius ſubiecit his verſibus:

Nemo adeo ferus eſt, vt non miteſcere poſſit,
Si modo culturæ patientem accommodet aurem.

Qui ſimiliter introducit Polemonem Athenienſem perditæ luxuriæ adoleſcentem, qui ebrius &

coro-

A coronatus fortè ingreſſus ſcholam Xenocratis, cùm philoſophus hic acriter de induſtria eſſet in luxuriam inuectus, coegit pœnitentia ductum oratione ſua Polemonem, vt depoſita priore mala vita philoſophiæ ſerio operam daret, qui etiam eidem Xenocrati poſtea ſucceſſor fuit datus. Ait autem poeta de ipſo:

Potus vt ille
Dicitur ex collo furtim carpſiſſe coronas,
Poſtquam eſt impranſi correptus voce magiſtri.

Cùm verò boues ferociores & magis generoſi hoc habeant proprium vt in paſcuis & pratis locum quempiam peculiarem occupent, nec alios facile admittant, idem Camerarius bouem robuſtum ſimiliter in paſcuis lætis ſolum paſcentem delineauit, cum lemmate: NEMINEM ADMITTO. adiecitque hoc diſtichon:

Solus opima tenet bos paſcua, prata tuetur,
Tu quoque ſic dotes ſolus habeto tuas:

Stephani Batorij regis ſymbolum.

Vſumque hoc ſymbolo ait, regem Poloniæ Stephanum Batorium magnanimum, & prudentem B admodum, nec non literatum principem, ſatis quidem appoſitè, cùm paſcuis ſimul ac bobus iſta regio abundet, non obſcurè innuentem, ſe ad regni illius poſſeſſionem magnis laboribus, & periculis acquiſitam, nullum facilè ſocium eſſe admiſſurum, cum ſecundum Thyeſtem apud Senecam, *Non capiat regnum duos*. Et alibi apud eundem: *Nec regna ſocium ferre, nec tædæ ſciant.* Idemque Lucanus affirmat:

Lib. 1.

Nulla fides regni ſocijs, omniſque poteſtas
Impatiens conſortis erit.

Illuſtriſs. item principem Maximilianum Sfortiam ducem Mediolan. eodem ſymbolo delectatum eſſe, cum inſcriptione: MELIORA QVAERO: Volentem ſignificare forſitan, ſe inſtar bouis, in paſcuis ſemper optima quæque quærentis & ſeligentis, conſilijs quoque melioribus & prudentioribus cupere frui: quoſdam tamen opinatos eſſe, tacitè hoc ſymbolo eum innuiſſe, ſe regionem adhuc vberiorem appetere. Bouis bregma, laurea inſignitum corona, duobuſque ligonibus, à cornibus dependentibus, totidemque palmæ ramulis, cum inſcriptione: VICTORIA EX LABORE HONESTA ET VTILIS; ſignificat honorem, vel victoriam cum vtilitate ex labore, prouenire. Symbolum hoc Achillis Bocchij eſt. Boues aratro iuncti cum verbis: SIC VOS NON VOBIS: C ſignificat nonnullos alienis frui laboribus, reſque præclarè ab alijs geſtas ſibi adiungere, vt Gabriel Simeon annotauit. Idem ſymbolum ſiue emblema pinxit idem Bocchius cum inſcriptione. FORMICAE ARATRA NON SIBI FERVNT BOVES. Appingit autem formicam cornui boum arantium, eaque ſuper re hoc poſuit iambicum:

Arantis olim fortè per cornu bouis
Formica viſa errare, arare ſe dixit:
Sic vos aratra fertis, haud vobis boues.

Expreſſitque hoc aliter hoc diſticho,

Per cornu formica bouis dum forte vagatur,
Quid nam ageret quidam quærit, aramus ait.

Bos ſiue taurus cornupeta, ita delineatus, vt impetu in arborem facto eam proſternere enitatur, cũ verbis: IRASCI TENTAT, aut CORNV ACVIT. iuuenem indicat (inquit *Scipio Bargalius Senenſis*) qui ad gloriam militarem aſpirans, ſe in armis exercet. Emblema Alciati inſcriptum, D ἀνέχου καὶ ἀπέχου, ideſt, *ſuſtine & abſtine*.

Et toleranda homini triſtis fortuna ferendo eſt
Et nimium felix ſæpe timenda fuit.
Suſtine (Epictetus dicebat) & abſtine, oportet
Multa pati, illicitis abſque tenere manus.
Sic ducis imperium vinctus fert poplite taurus
In dextro: ſic ſe continet à grauidis.

PICTVRÆ.

Achillis clypeus.

VVLCANVS vt omnibus numeris abſolutiſſimum fabricaret Achillis clypeum, varijs eum quoque illuſtrauit imaginibus, inter quas armentum quoque boum, vt Homerus ait, ex auro & ſtanno fecit, impetu quodam è ſtabulo in paſcua, & fluuiũ ſonantem & clamoſum, canniſque abundantem, properantem. Aurei paſtores quatuor boues agebant, nouem veloces canes ſequebantur. Illic & duo leones terribi-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

Eurypili ſcutum.

Minotaurus cur in ſignis Romanor.

Lib. 35. cap. 11.

les, inter primos boues, taurum mugientem ceperant, diſtrahehantque. Canes eos & iuuenes vrgebant. Illi laniata tauri pelle, viſcera & atrum ſanguinem deuorabant. Paſtores contrà properè canes emittebant, qui à leonibus ad eſcam conuerſi latrabant. Q. Calaber Homeri ſimia in ſcuto Eurypuli inter alia ab artifice ſculptum fuiſſe tradit, indefeſſum Augiæ ſtabulum, quod Hercules iuxta profundum Alphei fluxum purgauerat: adhæc taurum igniuorum, qui quamuis eſſet inuictus, flexit tamen (inquit) validum cornu, porro circa illum duo indefeſſi vituli impetum ſuſtinentes porrigebantur; at hic viſus eſt mugitum emittere. In ſignis verò militaribus Romanorum inter cæteras effigies quoque erat Minotauri, ſed quæ, vt ſcribit Pierius Valerianus, tunc extollebatur, cùm ſecretò & tacitè rem gerendam admonebantur: oſtendebat enim (inquit) hieroglyphicum id, conſilia ducum non minus occulta eſſe debere, quàm fuerit Minotauri ſedes, quippe labyrinthus. Vlyſſes, ne ad bellum Troianum raperetur, ſtultitiam ſimulans, araturus bouem, cum equo iungebat. Hunc ita pinxit Euphranor Iſthmius, vt teſtatur Plinius, huius nobiliſſimi pictoris labores recenſens. *Nobiles eius tabulæ* (inquit) *Vlixes ſimulata veſania bouem cum equo iungens &c.* Dionyſius vero, vt ibidem tradit, pinxit Hippolytum emiſſo tauro expaueſcentem: item Europen tauro inſidentem, etſi hoc non addat Plinius, nam in eam picturam iocari videtur epigrammatarius:

Lib. 14. 180.

Mutari melius tauro pater optimè diuum
Tunc poteras, Io cum tibi vacca fuit.

Bouis mira pictura.

Argutè inquit poeta (inquit Domitius Calderinus) tunc oportuiſſe Iouem mutari in taurum, cùm Io, quam amabat, verſa eſt in vaccam, fefelliſſet enim cuſtodem, & iniſſet vaccam. Pauſia autem teſtante eodem Plinio ibidem, fecit & grandes tabulas, ſicut ſpectatam in Pompei porticibus, boũ immolationem. Eam enim picturam primus (inquit) inuenit, quam poſtea imitati ſunt multi, ęquauit nemo. Ante omnia cùm longitudinem bouis oſtendere vellet, aduerſum eum pinxit, non tranſuerſum: vnde & abundè intelligitur amplitudo: dein cùm omnes, quæ volunt eminentia videri, candicantia faciant, coloremque condiant nigro: hic totum bouem atri coloris fecit, vmbræq; corpus ex ipſa dedit, magna prorſus arte in æquo extantia oſtendens, & in confracto ſolida omnia (In manuſcripto codice legitur, ex ipſo dedit, quod magna prorſus arte in æquo egit extundente, & confringente omnia.) Sicyone & hic vitam egit, diuque fuit illa patria picturæ. Tabulas deinde in publico omnes propter æs alienum ciuitatis addictas, Scauri ædilitas Romam tranſtulit.

SIMVLACRA.

Iouis tauro inſidẽtis ſtatua.

Lib. 14. cap. 11.

Bos æneus.

Boues lauacrum ſuſtinentes.

Lib. 13.

In Achaicis.

In Eliacis.

Corcyræi cur bouẽ in Olympia dedicarint.

In Phocicis.

IVPITER, de quo iam diximus, tauri forma Europam ferens hodieque inter alias ſtatuas antiquas oſtenditur, vt memini in opere de ſtatuis, quod vernaculo ſermone conſcriptum adoleſcens edidi. Polemon Hiſtoricus in libro de depoſitis in Lacedæmone ærei cuiuſdam bouis meminit his verbis, vt citat Athenęus: Amicę Cottinæ imago, ob cuius apparitionem domicilium quoddam nunc etiam colli maximè propinquum nuncupatur, vbi Dionyſij templum conſpicitur, quæ cum pluribus eorum quæ ſunt in ciuitate, eſt cognita. Eſt autem ipſius depoſitum ſupra æreum quendam bouem Chalciæcæ Mineruæ imago. Salamon ante fores templi ſui ad abluendas ingredientium manus lauacrum aheneum fecit, quod duodecim boues ſuſtinebant, qui quidem per diuerſas partes attendebant, ſed in vno loco per poſteriora colligebantur, de quorum myſtico ſenſu ſuo loco. Fuit verò in Pyrene ænea bos referente eodem Athenæo, tam affabrè facta, vt taurus viuam arbitratus, eam iniret. In fano Apollinis in Olympia dedicato, nudum dei fuiſſe ſignum Pauſanias ſcribit, pedibus tantùm calceatis, quorum altero bouis caluæ inſiſtit. Arbitratur autem Pauſanias hoc figmento reſpexiſſe fictorem, quod Apollo, vt ex eodem recitauimus, bobus delectaretur. Apud Eleos referente eodem binæ fuerunt ex ære boues, quarum alteram Corcyræi, alteram Eretrienſes dedicarunt. Vtraque Eretrienſis Phileſij opus. Quamobrem verò Corcyræi bouem in Olympia vnam, & vnam ita Delphis dedicarint, cùm ad Phocenſium res peruenerit hiſtoria, exponemus. Atenim quod de Olympica eorum boue me audire memini, id nempe eſt: Paruulum puerum cum ſub ea boue ſedens pronus, ſublatum temerè caput tam vehementer æri impegiſſe, vt ex eo vulnere non ita multis poſt diebus è vita exceſſerit. Elæi bouem cædis ream extra Altin exportare in animo habebant: ſed Apollinis Delphici oraculo moniti ſunt, vt bouem eo ritu expiarent, quo ſolent Græci inconſultæ cædis fraudem eluere. De alio eorundem Corcyræorum dono, quod Delphis dedicarũt, „ aliàs idem Pauſanias ſcribit in hæc verba. Sacram ingreſſis aream taurus ex ære præ oculis eſt, „ Theopropi Aeginetæ opus, Corcyræorum donum. Proditum memoriæ eſt Corcyræ aliquando

A alijs bobus relictis,taurum è paſtu redeuntem,contra pelagus mugitus edidiſſe:cumque per totum diem illic conſtitiſſet,bubulcum ad mare deſcendiſſe:conſpexiſſe verò infinitum prope thunnorum numerum, quod cùm indicaſſet Corcyræis,illi(quod thunnos capere,operam luſerant)ſciſcitatum Delphos miſere. Ex Apollinis verò reſponſo taurum Neptuno mactant,confectoque mox ſacro piſces capiunt. Donum è decima prædæ in Olympiam & Delphos mittunt. Tradit rurſus ibidem Caryſtios ex Eubœa & ipſos bouem æneum Apollini ſtatuiſſe de Perſica victoria. Boues quidem ideo dedicaſſe(& Platæenſes) quòd barbaris è Græcia expulſis & alias fortunas incolumes habuerint, & libero ſolo terram arare potuerint. Apud Atticos Theſei conſpiciebatur pugna contra eum qui eſt Minois taurus appellatus, ſiue (inquit idem Pauſanias) is homo, ſiue monſtrum(quod iam fama obtinuit) fuerit. Eſt & taurus ibi Areopagitarum donum. Apud Argiuos fuiſſe quoque ait longè omnium templorum nobiliſſimum Apollinis Licij, in quo Bitonis fuerit ſtatua, vir humeris taurum portans. Verſibus enim Lyceam teſtatum reliquiſſe,cum pompa Nemeorum Ioui ab Argiuis traduceretur, Bitonem eo fuiſſe corporis robore, vt ſublatum taurum portaret. Quomodo autem Danaus Argiuorum imperio potitus ſit cùm lupus taurum confeciſſet, in augurijs dictum B eſt. Pierius ait hanc pugnam in Argiuorum foro ex ære fabrefactam fuiſſe, quod & nos meminimus,vbi de Pyrrhi morte. Huius tamen ſimulacri Pauſanias non meminit. De aheno bouis capite antiquiſſimi operis ſcitè & venuſtè facto, quod apud Petrum Melinum Romæ vidit,ex eodem Pierio diximus paulo antè in hieroglyphicis. Zetus & Amphion ac Dirce & taurus,vinculumque ex eodem lapide, Pamphili Praxitelis diſcipuli opus celebrat Plinius. In Aegina ingẽs erat bos ęneus, quem ſeruare prouerbio dicebantur exulatum eò miſſi, vt in prouerbijs dicetur: vbi & de hoc *bos in ciuitate*, quod in vulgi iocum ceſſit. Lyſias enim bouis æream imaginem in arce collocauerat Athenis,cùm in agris boum vſus ſit. Effertur & aliud adagium de lapideo boue: *Athos celat latera Lemniæ bouis*. Tradunt etenim ea in inſula bouis fuiſſe ſimulacrum ingens candido factum lapide: id verò ab Atho Thracię monte quamuis longè diſſito interuallo,tamen ob ſummam celſitudinem obſcurare vmbra ſua: cuius rei meminit Plutarchus in opere de facie in orbe Lunæ his verbis: *In Lemno neutrum noſtrum fuiſſe, liquido noui: tamen ambo peruulgatum hoc iambicum ſæpe audiuimus: Athos adumbrat terga Lemniæ bouis*. Incidit enim, vt conſentaneum eſt, montis vmbræ buculæ æneæ,per mare in longum porrecta haud paucioribus Iↄ cc. ſtadijs. Obumbrandi altitudinem C eſſe in cauſa, quod multipliciter excedentia quantitatem corporum interuallo vmbram faciant. Atabyrim verò montem Siciliæ citat ex Timæo Pindari Scholiaſtes, addẽs in eo boues ænæas fuiſſe qui mugirent, quoties iniquè ibi quicquam fierent. Hoc annotauit Gyraldus, vt citat Abrahamus Ortelius in ſuo theſauro geographico. Atqui Io. Tzetzes, Rhodius (inquit) eſt mons nomine Atabyrius,ęreas olim habens boues,quæ mugitum emittebant,cum immineret Rhodo periculum: Citat verò etiam Pindarum & Callimachum. Myronem teſte Plinio ænea maximè nobilitauit bucula,celebratis verſibus laudata,quando aliena(inquit)plerique ingenio magis quàm ſuo commẽdantur: Ait autem celeberrimum fuiſſe ſtatuarium Eleuthris natum & Ageladis diſcipulum, Syracuſanum, atque Aeginetico ære vſum eſſe. In quam buculam in Anthologio Græcorum epigrãmatum diſticha ſunt elegiaca vnum & triginta diuerſorum poetarum,tetraſticha quatuor: Sexaſtichon Iambicum vnum. In eandem apud Auſonium epigrammata vndecim legimus,quæ partim propter elegantiam;partim quod miram artificis artẽ indicent hic adſcribã: Primum itaq; tale eſt:

Caryſtiorũ bos æneus.

Bitonis ſtatua.

Lib. 35. c. 5.

Bos lapideus.

Athos æneã bouem adũbrat.

Atabyris mons.

Syntag. 2. deorum.

Myronis bucula.

Lib. 34. 8.

Lib. 4. ſect. 7.

Bucula ſum cælo genitoris facta Myronis
D *Aerea: nec factam me puto, ſed genitam.*
Sic me taurus init: ſic proxima bucula mugit,
Sic vitulus ſitiens vbera noſtra petit,
Miraris quòd fallo gregem? gregis ipſe magiſter
Inter paſcentes me numerare ſolet. Alterum. Bucula loquitur;
Vbera quid pulſas frigentia matris ahenæ
O vitule: & ſuccum lactis ab ære petis?
Hunc quoque præſtarem: ſi me pro parte paraſſet
Exteriore Myron, interiore deus.

Tertio Dædalum alloquitur, qui Paſiphaæ taurum fabricauit ligneum,vt ſuo loco dicetur.

Dædale cur vana conſumis in arte laborem?
Me potius clauſæ ſubijce Paſiphaæ
Illecebras veræ ſi vis dare Dædale vaccæ:
Viua tibi ſpecies vacca Myronis erit.

Quartum ſecundo congruit,

Erraſti, attendens hæc ilia noſtra iuuenca, *Non manus artificis lac dedit vberibus.*

In quinto bucula bubulcum hortatur, ne propius accedens, ipſam exagitet.

Paſce greges procul hinc, ne, quæſo bubulce, Myronis
Aes, veluti ſpirans cum bobus exagites.

Sextum eiuſdem eſt cum primo ſenſus.

Me vitulus cernens immugiet: irruet in me
Taurus amans: paſtor cum grege mittet agens.

Septimo redditur ratio, cur vocalis eſſe noluerit hæc bucula.

Aerea mugitum poterat dare vacca Myronis:
Sed timet artificis deterere ingenium:
Fingere nam ſimilem viuæ, quàm viuere plus eſt.
Nec ſunt facta dei mira, ſed artificis.

Oſtenditur verò octauo nihil præter vitam deeſſe.

Aerea bos ſteteram, mactata eſt vacca Mineruæ, F
Sed dea proſtratam tranſtulit huc animam.
Et modo ſum duplex, pars ærea, pars animata
Hæc manus artificis dicitur, illa deæ.

Nonum rurſus cum tertio conuenit:

Quid me taure paras, ſpecie deceptus, inire?
Non ſum ego Minoæ machina Paſiphaæ

Decimi, & vndecimi verſus iambici ſunt, & eiuſdem penè ſenſus.

Nec dum caduco Sole iam ſub veſpere,
Ageret iuuencas cùm domum paſtor ſuas;
Suam relinquens, me minabat, vt ſuam.

Vndecimum.

Vnam iuuencam paſtor fortè amiſerat,
Numerumque iuſſus reddere,
Me defuiſſe conquerebatur: ſequi G
Quæ noluiſſem cæteras.

Lib. 1.
Epiſt. 24.

Meminit huius eiuſdem æreæ buculæ Symmachus in Epiſtola ad eundem Auſonium his verbis: *Licet alienas ſpectare virtutes: nam & Phidiæ Olympium Iouem & Myronis buculam hominum pars magna mirata eſt*. Meminit & Propertius:

Atque aram circum ſteterant armenta Myronis
Quatuor artificis inuida ſigna, boues.

Menæchi vitulus.
Lib. 34. c. 8.

Menæchmus vitulum fecit, vt Plinius teſtatur, qui genu premebatur, replicata ceruice. Romæ in foro boario bos erat æneus ex ære Aeginetico, licet conſtet æs non gignere, vt inquit idem Plinius: ſed ea inſula temperatura officinarum ita nobilitata eſt, vt bos æneus inde factus in foro boario fuerit, qui (vt idem tradit) Aeginetici æris exemplar fuit. Mentio huius bouis eſt apud Ouidium in Faſtis:

Lib. 6.

Pontibus & magno iuncta eſt celeberrima Circo
Area quæ poſito de boue nomen habet.

Bos aureus.
Minutius cur boue aureo donatus.
Phalaridis tyranni bos æneus.

De aureo verò boue apud Liuium legimus hæc: L. Minutius decemuir præfectus annonæ creatus, quòd Melium ob diſtributum plebi frumentum, regnum affectare indicaſſet, moxque ipſo à magiſtro equitum interfecto, frumentum Melianum in modios æſtimatum plebi diuidiſſet, aureo boue extra portam trigeſimam donatus eſt à Senatu, & dictatore. Peruetus (inquit Sabellicus) eſt fama & opinio ab omnibus recepta, nullum tyrannidem crudelius Phalaride exercuiſſe, quippe qui exquiſitiſſimis non contentus ſupplicijs æneo vſus eſt tauro, quo miſeri mortales incluſi mugitus ædere viderentur, cùm medio cruciatu ingemiſcerent. In quo illud minus crudeliter fecit, quod tam monſtruoſæ machinæ artificem omnium primum inuento affecit ſupplicio. De eodem Paulus Oroſius ita ſcribit: Ea tempeſtate Phalaris Siculus Agrigentinus arrepta tyranni depopulabatur, qui crudelis mente commentis crudelior, omnia nefarie in innocentes agens, inuenit aliquando quem iuſtè puniret iniuſtus. Nam Perillus quidam æris opifex affectans tyranni amicitiam, aptum munus crudelitati illius ratus, taurum æneum fecit, cui fabrè ianuam è latere compoſuit, quæ ad contrudendos damnatos receptui foret: vt concluſis idem ſubiectis ignibus torrerentur, ſonum vocis extortæ capacitas concaui æris augeret, pulſuque ferali competens imagini emitteret, nefarioque ſpectaculo; mugitus pecudis, non hominis videretur (ne ſcilicet ſi humana vox ederetur, tyrannum ad miſericordiam concitaret,) ſed Phalaris factum amplexus authorem execratus, H

A cratus, & vltionem materiæ præbuit, & crudelitati. Nam ipſum opificem ſua inuentione puniuit. Deſcribit & Ouidius idem inuentum, inuentique pœnam his verſibus: *Lib. 3. Triſt. 11.*

Sæuior es triſti Buſiride, ſæuior illo
Qui falſum lento torruit igne bouem.
Quique bouem Siculo fertur donaſſe tyranno,
Et dictis artes conciliaſſe ſuas,
Munere in hoc rex eſt vſus, ſed imagine maior
Nec ſola eſt operis forma probanda mei.
Aſpicis à tergo latus hoc adapartile tauri?
Hac tibi, quem perdes, coniÿciendus erit.
Protinus incluſum lentis carbonibus vre,
Mugiet, & veri vox erit illa bouis.
Pro quibus inuentis, vt munus munere penſes
Da precor ingenio præmia digna meo.
B *Dixerat. At Phalaris, pœnæ mirande repertor*
Ipſe tuum præſens imbue, dixit, opus.
Nec mora monſtratis crudeliter ignibus vſtus
Exhibuit geminos ore gemente ſonos.

Inquit, & alias idem poeta: *Lib. 1. de arte.*

Et Phalaris tauro violenti membra Perilli
Torruit, infelix imbuit author opus.
Iuſtus vterque fuit; neque enim lex iuſtior vlla eſt,
Quàm necis artifices arte perire ſua.

Meminit eiuſdem ſimulachri, ſi ita vocari poteſt æneus iſte bos tam crudeli hominum neci deſtinatus, Silius:

Cuius celata gerebat
Taurum parma trucem pœnæ monumenta vetuſtæ
Ille vbi torreret ſubiectis corpora flammis
C *Mutabat gemitus mugitibus, arctaque veras*
Credere erat ſtabulis armenta effundere voces:
Haud impune quidem: nam diræ conditor artis
Ipſe ſuo moriens immugit flebile tauro.

Claudianus elegantiſſimè quoque oſtendit, iuſtum eſſe, vt quilibet crudelioris inuenti ipſe pœnas luat: *Lib. 9.*

Quàm bene (inquit) *diſpoſitum terris? vt dignus iniqui*
Fructus conſilÿ primis authoribus inſtet.
Sic multos fluuio vates arente per annos
Hoſpite qui cæſo monuit placare tonantem
Inuentas primum Buſiridis imbuit aras,
Et cecidit ſæui quo dixerat hoſtia ſacri.
Sic opifex tauri tormentorumque repertor
Qui funeſta nouo fabricauerat æra dolori,
D *Primus inexpertum Siculo cogente tyranno*
Senſit opus, docuitque ſuum mugire iuuencum.

Rectè itaque Plinius inquit: *Perillum nemo laudat ſæuiorem Phalaride tyranno, qui taurum fecit, mugitus hominis pollicitus igne ſubdito, & primus eum expertus cruciatum iuſtiore ſæuitio. In hoc à ſimulacris deum hominumque deuocauerat humaniſſimam artem. Ideòne vt conditores eius elaborauerauerant, vt ex ea tormenta fierent? Itaque vna de cauſa ſeruantur opera eius, vt quiſquis illa videat, oderit manus.* *Lib. 34. cap. 10.* Ipſe verò Phalaris apud Lucianum, qui duo de eo volumina conſcripſit, de hoc tauro ſic loquitur. Erat quidam Perilaus noſtratis gentis homo, egregius quidem & ingenioſus artifex: cæterùm natura malus & improbus. Ille tota via cùm a ſententia mea aberraſſet, putauit ſe mihi rem admodum gratam facturum, ſi nouum quoddam ſupplicij genus excogitaſſet, quaſi pręomnibus rebus præcipuam in ſumendis ſupplicijs voluptatem cupientiſſimè caperem. Iam verò boue fabricato, ad me venit, ferens illum, aſpectu ſanè pulcherrimum, atq; accuratiſſimè ad veri bouis imaginem expreſſum: Tantum illi motus, & mugitus deerant, quò minus viuus eſſe putarēt. Viſo autem illo, ſtatim exclamabā: Dignum munus Pythio mittendus eſt hic taurus Apollini. Porrò Perilaus aſſiſtens. Quid ſi, inquit, ſapientiam, quę in illo eſt, perdiſceres, ac vſum, cui prębēdo for-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

matus eſt? Et iam dicto, taurum per dorſum aperit: ſi quem, inquit, cruciatibus torquere volueris, coniecto illo in machinam, ac dorſo iterum incluſo, haſce tibias naribus bouis admotas accommoda: ac ille quidem incluſus plorabit, vociferabiturq; inuſitatis ac ineffabilibus detentus doloribus; cæterum vociferatio per tibias cantum: tibi abſoluet ſtridulum, & lugubre quoddam modulabitur: quin etiam inſuper mugitus ciebit triſtiſſimos: ita vt ille inter modulandũ tormentis crucietur: tu verò ſingulari voluptate afficiaris. Porro ego his auditis crudelem machinam extremè auerſatus ſum, & immanem illam inſtrumenti indolem prorſus reſpui, conuenienſque, & debitum illi ſupplicium impoſui. Et age, inquam, ò Perilae, ne vana videatur eſſe tua promiſſio, ipſe nobis tu taurum ingreſſus, veram artis tuæ induſtriam comprobato, ac vociferantes imitare, vt certò cognoſcam, num ea quæ iactas carmina per tibias cantata exaudiantur. Perilaus nihil cunctatis his dictis promptè obtemperat. Ego autem poſtquam ingreſſus eſt, concluſo tauro, ignem iuſſi ſuccendere. Recipe, dixi, debitum arti tuæ tam admirandæ præmium, vt magiſter muſices, ipſe prius omnium canas. At ille enimuerò iuſtiſſima paſſus eſt, ſua ipſius excellenti fruens induſtria. Porrò autem ego viuentem, & adhuc ſemiuiuum ſpirantem iuſſi eximere, ne ſi immoreretur, nece ſua opus contaminatum impiaret: illum inhumatum per ſcopulos præcipitari imperaui. F Taurum verò piaculis mundatum, deo dedicandum legaui, omnemq; de illo hiſtoriam iuſſi aſcribere, dedicantis mei nomen, Perilaum artificem illius, immanem ſententiam, meam in puniendis maleficis æquitatem, conueniens ſupplicium, primos artificis concentus & modulationes: præterea primam muſices experientiam. Hæc itaq; Lucianus. Baptiſta Campofulgoſus ſimillimi planè tauri fabricam Aruntio Paterculo tribuit. Aruntij Paterculi fabri (inquit) ferum atq; immane fuit ingenium. Aeneum enim taurum tanta conflauit arte, vt damnati, qui in eo includerentur, adhibito igne, cùm præ dolore gemerent, taurinos mugitus edere viderentur. Cùm autem Cenſorino Aegeſto tyranno in Sicilia dono dediſſet, iuſte, vt is primus inuenti ſui periculum faceret, à Cenſorino coactus eſt: quemadmodũ de perſimili tauro, fabrum ad experimentum ſimile Phalaris tyrannus coegit. Laudabilius multo fuit opus Mycerini Aegyptiorum regis opus, etſi ligneum. Hic enim referente Herodoto, cùm vellet filiam, cuius morte ſupra modum dolebat, excellentiori aliquo genere ſepelire, quàm cæteri, feciſſe ligneam bouem dicitur, quam cum inauraſſet, in ea filiam ſepeliſſe defunctam. Neque humi bos hæc condita eſt, ſed ad meam vſque memoriam in propatulo fuit in vrbe Sai apud regiam in conclaui quodam exornato poſita. G Cui ſingulis diebus omnifarij odores inferuntur, noctibus autẽ perpetuò lucerna aſtat. Sunt qui de hac boue referunt, Mycerinum amore filiæ ſuæ captum vim ei intuliſſe, deinde illam cum præ mœrore ſe ſuſpendiſſet, patrem in hac boue ſepeliſſe: ſed hoc nugatorium putat Herodotus. Bos ipſa cùm cæterum corpus operta eſt, tum verò ceruicem & caput craſſo admodum auro; cuius inter media cornua circulus annexus eſt, Soli aſſimilatur. Neque ſtans eſt bos, ſed in genua cubans, magnitudine quanta eſt grandis vacca viua. Effertur autem è conclaui quotannis, & poſtquam Aegyptij verberarunt deum quendam, quem in tali negocio nõ puto mihi nominandum, tunc & bouem in lucem proferunt. Aiunt etiam eam oraſſe patrem Mycerinum, vt defuncta quotannis ſemel Solem intueretur.

Lib. 9. c. 2.

Taurus æneus Aruntij Paterculi.

Mycerini bos lignea.

NVMISMATA.

Lib. 12. Var. hiſt. c. 10.

Hecatomboon.

Synt. iur. p. 3. lib. 36. c. 2.

AEGINENSES, vt refert Aelianus, primùm inter vniuerſos Græcos numiſma percuſſerunt: qua in re pleriſque alijs ſcriptoribus aduerſatur. H Plutarchus in primis, primũ nummum Athenis bouis figura Theſeum inſtituiſſe teſtatur, vel ob Marathonium taurum, vel ob memoriam ducis Minois, vel quòd ad agriculturam ciues prouocare vellet. A quo nummo, & nomen heatombœon, quod eſt centum boum, & decabœon, quod eſt decem boum factum Pet. Gregorius Tholoſanus non dubitare ſe profitetur, atque ita explicari ait ſententiam Homeri, vbi agit de permutatione armorum Diomedis & Glauci, cuius etiam (inquit) meminerunt Iuſtinianus, & Iulius Paulus:

Ἔνθ' αὖτε Γλαυκῷ Κρονίδης φρένας ἐξέλετο ζεύς
Ὅς πρὸς τυδείδην Διομείδεα τεύχἑ ἄμειβε,
Χρύσεα χαλκείον, ἑκατομβοὶ ἐννεα βοίων. ideſt,
Tum verò Glauco mentem ademit Saturnius Iupiter
Qui cum Tytide Diomede arma permutauit.
Aurea aneis, valentia centum bœa, nouem bobus valentibus.

Homerus explicatus.

Explicat autem ea verba de moneta Athenienſium, non autem vt tot boues, arma valerent. Receditque à ſententia Pauli iuriſconſ. qui refert ea ad boues, animalia inquam. Miraturq; id neminem

antea

A antea obſeruaſſe, etſi de emendatione loci illius in pandectis cogitauerint (inquit) Alciatus, Ioan. Baptiſta Pius, Budæus, Angelus Politianus ſecuti etiam Plinium, qui hoc putat quoque verum. Hoc etiam doceri ait ex alio loco eiuſdem poetæ, vbi ſic facit filium Priami Achilli loquentem:

Καὶ μ' ἐπέρασσας ἀνεύθεν ἄγων πατρὸς τεφίλωντε,
Λῆμνον ἐσ' ἠγαθέην. ἑκατόμβοιον δέ τοι ἦλφον.
Νῦν δὲ λύμην τρίς τόσσα πόρων. ideſt,
Et me vendidiſti procul, abducens à patre & amicis
Lemnum (ſcilicet inſulam) *in claram: centum autem boum pretium tibi inueni:*
Nunc verò redimerer, ter tantum dans.

Lib. 31. c. cap. 1.
Iliad. Φ.

Vbi Scholiaſtes communis, in verbum ἑκατόμβοιον, ſic ſcribit: legitimum & iuſtum pretium centū boum. Antiqui antequam nouiſſent numiſmata, permutationes ſeu cōmertia faciebant, quadrupedibus, vnde poſtea adinuentis numiſmatibus, bouem in ipſis impreſſerunt, indicantes antiquum morē. Eſt & prouerbium, *Bos in lingua*, ideſt, numiſma: adaptatur enim hæc parœmia in Rhetores, qui pecunias accipiebant, ne accuſarent aliquem, ſed ſilerent. Lucianus: τὸ μὴ ἀλλῶναι τὴν πόλιν ἐπρίατο παρὰ τῆς Ἀθηνᾶς βοῶν δώδεκα, ideſt, *à Minerua emit, ne vrbs caperetur, duodecim bobus.* B Iulius Pollux etiam ſcribit, olim apud Athenienſes numiſmatis genus à ſculptura vulgò bouem dictum. Vulgò autem dici, nouiſſe & hoc Homerum, dicentem Hecatombæa ennea boeon: atque in legibus Draconis licere inuenire decabœon. Et in ſpectaculo apud Delios, ſi cui munus dandū erat, præconem pronunciare ſolitum, tot boues illi donandos eſſe: bouem autē valuiſſe duabus drachmis Atticis: vnde fuiſſe qui crederent hoc numiſma Deliorum fuiſſe proprium, non Athenienſium. Hactenus ex Toloſano. Notandum autē apud Pollucem pro ἑκατόμβοι corruptè legi ἑκατόμβη, quod non aduertens Cælius Rhodoginus, nouem boū hecatomben exponit, ignorans locū hunc eſſe Homeri de armorum Glauci & Diomedis permutatione. Homeri Scholiaſtes ſcribit priſcos in altera parte numiſmatis bouem, in altera faciē regiam inſculpſiſſe. Geſnerus conijcit eius pretij hunc nummum fuiſſe, quo tum temporis boues ſinguli veniebant: ideoq; non æreum neq; argenteum, ſed aureum fuiſſe colligit, eiuſq; ſententię teſtimonium citat Etymologi, qui aureos quoſdam numos boues appellatos refert in Hecatombe: in cuius quoq; vocis mentione, hæc etiam ſcribit, βοῖον alij pōderis nomen, alij pretium bouis interpretantur, alij didrachmum nūmum boue inſignitum, alij pedem. Hinc nimirum formata compoſita ἑκατόμβοιον, ἐννεάβοιον, & reliqua huius terminationis.

Hecatombœon.
Decabœon.
Bos in lingua.
Lib. de ſacrific.
Lib. 9.
Pollux corruptus.

C Iam cùm Pollux ſcribat, didrachmum eum fuiſſe Athenis, ideſt, duas drachmas appendiſſe (quanquam de vtro metallo ſentiat, non expreſſerit, magiſque de argento (inquit) quàm auro ſentire videatur, quod tamen bouis pretio minimè conuenit) ex ipſo de pondere ſaltem, ex Etymologo autem & re ipſa de metallo conſtare ait. Nam quod didrachmus nummus non argenteus ſolùm, ſed etiam aureus fuerit, cùm alij, tum Robertus Cenalis Epiſcopus Abrincenſis vir in hoc argumento exercitatiſſimus, pluribus veterum teſtimonijs approbant. Valet autem (inquit Robertus) drachma auri ſeſcunciam argenti, hoc eſt drachmas duodecim argenteas, quæ Gallico numiſmate æſtimandæ ſunt libris Turonicis duabus & ſolidis totidem. Nunc autem vrgente auri inopia, vel hominum, ſeu temporum iniquitate, ſcutum coronatū ea æſtimatione permutatur, pauloque amplius. Et rurſus alibi, triplicem olim aureum fuiſſe ſolidum docet, vnum drachmalem, alterum didrachmalem, tertium ſextularem, eſt autem ſextula, vnciæ ſexta pars. His confirmatis: Aureus iſte didrachmalis (inquit) æquabat pōdere Philippeum nummum, qui olim apud nos erat: cui ſucceſſit apud Anglos nummus Odoardeus, ſeu Nobilis ad roſam: nec obſtat quod hodie pluris æſtimetur. Cur autem bos dictus ſit nummus, triplex mihi ratio reddi poſſe videtur, vna ab effigie, altera ab æquali pretio, & D tertia fortè à magnitudine nummi, quod is inter aureos maximus fuerit. Huiuſmodi igitur bouem nummum olim fuiſſe, nec amplius etiam bouis communis pretium hucuſque dixerim. Hæc itaque Geſnerus. Romani Athenienſes fortaſſis imitati nummos ſuos bouis quoq; aliorumque pecorum imagine decorarunt. Plinius Seruio regi eos tribuit his verbis: *Seruius rex ouium boumq; effigie primus æs ſignauit. Hinc pecunia dicta, quod pecudes ſignatas haberet, quædam bouem.* Hunc puto numū intelligit Plautus: *Boues bini hic ſunt in crumena,* niſi dicamus pretiū intelligi, quo bini boues emātur; nam poſt ſubiungit: *Argentum hic eſt, quod me dudum rogaſti: &, Dominus me boues mercatū Eretriam miſit.* Prior tamē expoſitio magis placet. Quid.n. attinuiſſet, vt à cornu cauēdum eſſe diceret? Cur modo in Seleuci regis nummis quibuſdā taurus, quibuſdā cornua duntaxat ſpectetur, alia planè ratio eſt, quippe quòd is Alexandro ſacrificaturo ſyluestrē taurū è vinculis elapſum ambabus tenuit manibus. Fuluius Vrſinus inter nūmos Iulię familię, vnum depingit, qui ab vna parte Iulij Cęſaris caput oſtendit laurea corolla redimitū, & retro id laureum ramum, ante verò caduceū: ab altera parte taurum ad curſum concitatū atq; furentem, cum his literis: L. LIVINEIVS REGVLVS. Quē denarium Vrſinus ipſe cuſum ab eo Liuinello arbitratur poſt Cęſaris mortē, duobus adductus

Sextula.
Bos nūmus cur dictus.
Lib. 18. c. 3.
Numus Romanus.
In Perſa.
Seleuci nūmus.
Cæſaris.

Lib. 15. cap. vlt.

Lib. 8. c. 45.

Denarius Auguſti.

argumentis,primùm quia lauri ramus imaginis occipitio adiectus eſt, quem Auguſto miſſum è cęlo E fuiſſe tradit Plinius: (quamuis Dio non Auguſto ſed Liuiæ, nec de cælo ſed ab aue in eius ſinum iniectum dicat,)deinde quia hic idem Liuineius ſub C. Cęſare Triumuiro R.P.C.cudendæ monetæ præfuit,vt ex Auguſti denario,in quo Liuineij ipſius nomen inſcriptum,eſt colligi poteſt. Quonam verò qui altera parte expreſſus eſt, taurus pertineat, à multis quidem quæſitum eſſe ait: nihil tamen à quoquam,quod magnopere probandum ſit,in medium prolatum adhuc eſſe: Ipſe autem opinatur tauri huius imagine ſpectaculum à Cæſare dictatore anno DCCVIII. ipſo, & Lepido Coſſ. editum ſignificari: de quo his verbis meminit Plinius: *Theſſalorum inuentum eſt, equo iuxtà quadrupedante cornu intorta ceruice tauros necare. Primus id ſpectaculum dedit Romæ Cæſar Dictator &c.* Eo autem anno quo Cæſar ludos fecit, L. Liuineium, cùm Aedilis curulis eſſet, vt ex eius denarijs in Liuineia familia notatis colligitur,his ludis præfuiſſe credendum eſt. Liuineium verò Aedilis filium, vt ſpectaculum magnificentiſſimum celebraret, in quo nouæ taurorum venationes exhibitæ fuiſſent,patriſque ędilitium honorem illuſtraret,non huuc modo denarium,ſed alterum etiam qui eſt inter Liuineiæ familiæ denarios impreſſus,in quo Cæſaris hæc venatio, & paternæ ædilitatis monumenta expreſſa ſunt, cuſiſſe veriſimile eſt. Hæc Vrſinus, eam tamen vena- F tionem non exprimens,ſed de Voconia familia agens,duos C.Cæſaris dinarios exhibet,vtrumque ab vna parte Cæſaris effigiem,ab altera vitulum exprimentem.Prior ea parte qua Cæſaris eſt imago,cætera nudus eſt:altera verò parte qua vitulus,ſupra vitulum, ſcriptum eſt: Q. VOCONIVS. Ad latera S. C. Infrà: VITVLVS Q. DESIGN. Altero retrò effigiem Cæſaris expreſſus videtur lituus,antè verò ſcriptum eſt. DIVI. IVLI. Supra verò vitulum Q. VOCONIVS. Infra, VITVLVS. Priorem nummum quoque ſuo operi inſeruit Antonius Auguſtinus, nec non & Aeneas Vicus, Vrſinus ait in antiquis denarijs vnam tantum Vitulorum familiam reperiri, & ad hoc cognomen reſpexiſſe videri Q. Vocomium eum qui monetam cuſit,cum in altera denariorum parte vitulum ſignauit. Inter denarios Auguſti Cæſaris vnum oſtendit Sebaſtianus Eritius, in quo ab vno latere effigies eſt Auguſti iam maturæ ætatis cum inſcriptione tali . . . AVG.GER.IMP. ab altero boum iugum,non autem vt ille credit,bini tauri,ſed taurus & vacca qui à viro quodam impelluntur. Taurus enim & vacca coloniarum erant ſymbolum. Inſcriptum eſt ab hoc latere COL. IVL. AVG. Auguſtum colonias conduxiſſe, Suetonius his verbis teſtatur: *Ad hunc modum vrbe, vrbaniſque rebus adminiſtratis: Italiam duo de triginta coloniarum numero deductarum ab ſe refre-* G *quentauit; operibus ac vectigalibus publicis plurifariam inſtruxit, etiam iure ac dignatione vrbi quodammodo pro parte aliqua adæquauit, cogitato iure ſuffragiorum, quæ de magiſtratibus vrbicis decuriones colonici in ſuam quiſque coloniam ferrent: & ſub diem comitiorum obſignata Romam mitterent.* Addit idem Eritius reperiri alium eiuſdem argumenti numum, cum effigie Cereri,& inſcriptione CASSI. Pingit alium eiuſdem Auguſti nummum argenteum, in quo ab vna parte Imperatoris eſt effigies cōſiſtentis ætatis cum literis: CAESAR. ab altera taurus,cum inſcriptione, AVGVSTVS. Arbitratur autem in honorem Auguſti excuſum hunc fuiſſe denarium, quod Taurilios celebraſſet, de quibus ſuo loco. Adducit interim præterea ſententiam Clementis Teuenini, in hoc argumento verſatiſſimi,cui non alienum videbatur à vero,tauri hic exprimi imaginem,quia denarius ipſe forte cuſus fuerit à Statilio Tauro, qui huic negocio aliquando præfuit. Pingit & alium Auguſti denarium,in quo is iuuenili ætate exprimitur,cum inſcriptione: AVGVSTVS.DIVI F. Ab alia parte pictus eſt taurus cornupeta,velut in aliquem impetum facturus, ſub quo ſcriptum eſt: IMP. X. Arbitratur & hunc numum ab eodem triumuiro, monetarumque præfecto Statilio Tauro factum. H Antonius Auguſtinus alium oſtendit nummum Auguſti,qui ab vna parte expreſſam habet eius effigiem cum literis: AVGVSTVS DIVI F. ab altera taurum ſuprà quem ſcriptum eſt. L.BACCI. Infrà MV. FESTO. Retrò taurum C. VI. CEL. Antè II.VIR. Habet & ſimiles nummos quinque alios.In quorum priore ab vna parte,vbi effigies eſt Auguſti,talis eſt inſcriptio: AVGVSTVS DIVI.F. ab alia parte ſupra tauri dorſum,MVN. ſub pedibus ERGAVICA. alter ab vna parte eandem habet effigiem & inſcriptionem: ab altera verò à tergo, & ſupra taurum ſcriptum eſt L. BAB. PRISCO. ante pectus, II. VIR. ſub pedibus C. GRAV.BROC. Supsa tauri dorſum in tertio denario inſcriptio legitur II. VIR.ITER. ſub pedibus.M.PITAE TRAV.Q.VRSO.Quarto Laurea corona totam Auguſti effigiem ambit,& à lateribus ſcriptum eſt, ſiniſtro CAESAR. Dextro, AVGVSTVS. ab altera numi parte,ſub ipſo tauro ſcriptum eſt, MVN.CAIAG.IVL. Quintus ac poſtremus non Auguſti eſt,ſed Tiberij,nam inſcriptio eſt: TI.CAESAR DIVI AVG.F. eius effigies laureata eſt. Supra bouem ab alio latere literæ ſunt, MVNIC. Infrà ſub pedibus. CASCANTVM. Exhibet idem Antonius iuga boum quibus Romanorum coloniæ ſignificantur, quatuor. In quorũ primo laureati Auguſti imago eſt, & ab alio latere,vbi boues, ſuprà eſt ſcriptum: COL. CAESAREA. Infra II. VIR. & mox. C.SABINO. P.VARO. alteri inſcriptum eſt, TI.CAESAR. DIVI.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

A AVGVSTI. F. AVGVSTVS. ſupra boues ab alia parte. C. CA. Infrà II. VIR. à latere M. CATO. LVETTIACVS. Tertium rurſus Auguſti eſt, habetque ſimplicem inſcriptionem, AVGVSTVS. ſub bobus verò ſcriptum eſt: COL. IVL. VAL. Poſtremus cum eadẽ Auguſti imagine, & nomine,ab altero latere ſub pedibus tauri literas habet, AVGVSTA: ſuprà verò. COL. AST. Habet item numiſma Tiberij Cæſaris, in quo taurus ab vna parte inter cornua ceu X. literã, ſed infra clauſam continet, & ſuprà inſcriptum habet,MVNICIP. Infrà GRACCVR. Pinxit & in alio numo eundem taurum, ſed ſine vlla inſcriptione,vlliſue literis,habet verò nummus iſte ab alia parte aram,vel tale quid,cui arbuſtum inſiſtit,cupreſſo ſimile:cum literis C.V.T.T. Videre item eſt boues iunctos in numo Veſpaſiani, & alios ſimiliter iugatos in C.Marij C. T. numo:in quibus arationis partes procuratas, & rei frumentariæ commoda declarari Plerius credit, mihi prior ſententia magis placet,nam & in Seueri nummo quodam æreo coloniarum ſymbolum eſt; depingitur nummus iſte ab Eritio. Inſcriptio eius ab vno latere: IMP.CAES.M.AVR.SEV. ALEXANDER. ab alio latere ſub bobus:COL.POSTR. Circumcirca:M.TR.A.ANDRIANAE.ſuſpicatur non Romæ,ſed ab aliqua Colonia cuſum eſſe iſtiuſmodi denarium,honoris cauſa, quod & de illis dicendũ B eſt,quos ex Auguſtino recenſuimus; Eiuſdemque argumenti eſt alter in Commodi gratiam excuſus, in quo ab vna parte inſcriptum eſt:M. COMM. ANT. P.FELIX. AVG.BRIT.P.P. ab altera parte,à boum lateribus,S.C.Infra.COS.VI.ſupra.COLL.ANCOM.P.M.TR.P.XV.IMP.VIN. Græcia in honorem Claudij æreum fecit numum cum inſcriptione ΤΙ. ΚΛΑΥ. ΚΑΙΣΑΡ. qui ab alia parte effigiem habet tauri cornupetæ,cum inſcriptione ΑΥΤΟΚΡΑΤ. ideſt,Imperator. Suſpicatur tamen Eritius, ad ludos tauricos referendum eſſe. Exhibet item æreum numiſma Antinoi, quod ab auerſa parte tauri habet effigiem,& vtrobique literæ ſunt,ſed quæ prorſus corroſæ legi nõ poſſunt. Factum ait à Græciæ aliqua ciuitate honorandi Antinoum cauſa,alludente videlicet huius animantis icone ad eius modeſtiam manſuetudinemque,cuius bos apud Aegyptios ſymbolum (inquit) eſt hieroglyphicum. Quàm manſuetis autem ipſe fuerit moribus, ex propria eius cognoſcitur imagine. Ait autem reperiſſe ſe hunc eundem nummum eiuſdem Antinoi, cum bouis effigie,in quo inſcriptiones optimè erant expreſſæ,ſcriptum autem fuiſſe à latere,in quo ipſius Antinoi facies: ANTINOOC. HRΩC. & ab alio latere CMYPHAIOTC. Videre etiam eſt apud eundem Eritium aliud numiſma cum effigie ab vna parte Antonini Pij, & ab altera bigæ iunctas binas C vaccas,quæ à muliere quadam ad curſum concitantur: Equorum enim more habenis reguntur. Inſcriptio eſt ab vna parte. M. AVREL. ANTONINVS. PIVS. AVG. GER. ab altera: P. M. TR. P.XVIII.IMP.III. COS.III. P.P. & S.C. Mulier illa Luna eſt,ſiue Diana. Gordiani denarius ab eodem exhibetur, qui in auerſa parte oſtendit mulierem ſtolatam vtraque manu veſtem ſuam expandentem qua à latere ſiniſtro leo tegitur, à dextro taurus,cum his literis: P.M. S.COL.VIM. ANTI. Factum ait hunc numum ab Antio vrbe Romanorum Colonia,quæ (inquit) mulieris illius typo exprimitur, vti leo pro ipſa terra, (argumento quod Cybelæ ſacer eſt) taurus autem pro agriculturæ ſtudio. Habet denique alterius Gordiani numum, ſeu potius à Sardis in eius honorem excuſum,in quo ab vna parte Gordianus ipſe iuuenili ætate expreſſus eſt; (ſimilem numum Licinij Gallieni oſtendit Iacobus de Strada cum inſcriptione PNSCOLVIM. AN. XII.) cum inſcriptione: ΑΥΤ. Κ. Μ. ΑΝΤ. ΓΟΡΔΙΑΝΟϹ: ideſt Imperator, Cæſar M. Antonius Gordianus:ab alia parte corona (ipſe ciuicam eſſe ait, mihi laurea potius videtur) caput vaccinum & cornucopiam ambit. Circumcirca ſcriptum legitur: ΕΠΙ. ΡΟΥΦΕΙΝΟΥ. ϹΑΡΔΙΑΝΩΝ. Β. ΝΕΩΚΟΡ. . . . ideſt, tempore Ruphini Sardianorum Necchori: iſtiuſmodi numiſma factum Eritius iudicat, cùm D apud Sardianos templum aliquod ædificaretur, quandoquidem moris fuiſſe olim conſtet,ex recitanda mox Taciti authoritate, fundamenta nũmis roborare, quibus Imperator, iſque qui templi præſes eſt, indicari ſolent. Verba Taciti ſunt: *Vndecimo Cal. Iulias ſerena luce ſpatium omne quod templo dicabant, euinctum vittis,coroniſque ingreſſi milites, quibus fauſta omnia felicibus ramis, dein virgines Veſtales cum pueris, puelliſque, patrimis, matrimiſque, & quadrimis & fontibus, omnibuſque hauſta pluere. Tum Heluidius Priſcus prætor præeunte Plauto Heliatio Pontifice, illuſtrata boue tauriſque area, & ſecundum ceſpitem redditis extis, Iouem, Iunonem, Mineruam, præſideſq; imperij deos precatus, vti cœpta proſperarent, vittas quibus ligatus lapis innexique funes erant, contigit. Simul cæteri magiſtratus, & ſacerdotes, & ſenatus, & eques, & magna pars populi ſtudio lætitiaque connixi, ſaxum ingens traxere: paſſimque iniectæ fundamentis argenti, aurique ſtipes & metallorum primitia nullis fornacibus victæ, ſed vt gignuntur.* Pingit item nummum alium Gordiani Iunioris, in quo Hercules leonis corio veſtitus cum erecto tauro, quem cornu apprehenſum tenet, luctatur, cum inſcriptione ΑΔΡΙΑΝΟΠΟΛΕΙΤΩΝ. Iacobus de Strada alios tres oſtendit nummos, in quibus vnum in quo ab vno latere figura bouis, altero Galli cernitur, ante quem cultri in vagina poſiti ſunt. Prope eum velabrum infixum eſt, in quo hæc capita leguntur: LEO.III.GAL. Inſcriptio eſt:

Veſpaſiani numus.

Commodi.

Claudij.

Antinoi numus.

Antonini Pij.

Gordiani.

Lib. 20.

Templorum dedicatio.

ptio eſt:

Iuliani numus.
Maxentij.
Antionum numus.
Caſſiorum.
Poſthumiorum.
Lib. 42.
Ludi ſæculares cur celebrati.

ptio eſt; CVLTV ROMAE. Infrà ſcriptum TRO. In numiſmatis Iuliani Apoſtatæ parte altera taurus conſpicitur, & ſupra eum duæ ſtellæ, ad pedes verò anteriores aquila cum inſcriptione: SECVRITAS REIP. Infrà: T. CONST. Depingit verò etiam hunc numum Antonius Auguſtinus. Numus à Decentio Magnentij fratre excuſus, argenteus, continet ex altera parte ſtatuam Herculis, nudam, exuuio leonis de collo pendente, taurum humeris efferentem, dextraque clauam gerentem, cum inſcriptione: VIRTVS AVGG. Infrà, PT. Reperiuntur modò aliarum etiam aliquot familiarum Romanarum nummi cum huius animantis effigie. Vrſinus enim inter Antiæ familiæ nummos vnum oſtendit, in quo tauri caput infula redimitum conſpicitur, cum ſubſcriptione. C. ANTIVS, & ab altera parte ara accenſa, cum literis RESTIO. Dubitari autem non poteſt, inquit Vrſinus, quin ad ſæculares ludos, quibus id animal ſacrificabatur, quibuſque ex Reſtionum familia, quindecem vir aliquis interfuerit, referendus ſit. Altero loco inter nummos Caſſiorum expreſſus eſt, in quo Cereris effigies eſt, & auerſa parte boues iuncti aratro, quorum ceruicibus malleus imminet, cui appicta eſt litera O. Infra ſub animantium pedibus ſcriptum eſt. L. CASSI. & altera parte à Cæreris latere CAEITIVS. Poteſt hic denarius, vt idem Vrſinus conijcit, ad legem Caſſiam frumentariam pertinere, latam in ipſo conſulatu à C. Caſſio Varo Coſ. cum M. Terentio Varrone Lucullo anno DCLXXX. cuius facit mentionem Aſconius in III. Verrina. Eius fortaſſe filius L. Caſſius à Cæitio, cuius ad Atticum meminit Cicero, adoptatus, & Cæitianus dictus, in patris memoriam denarium cum Cæreris imagine, quæ rei frumentariæ præeſt, ſignauit: niſi forte (inquit) coloniam aliquam earum, quæ à Cęſare aut Auguſto deductę ſunt, indicare Caſſius voluit: nec enim placet, vt ad Cereris ſignum referatur cũ inſcriptione EX FAMILIA CASSIA, cuius Dionyſius meminit, propter ea quòd damnato Sp. Caſſio eiuſque diruta domo dedicatum id ſignum fuit: nec veriſimile eſt tantum familiæ dedecus voluiſſe Caſſium cuſis ea nota denarijs vulgare. Ex Poſthumiæ patritiæ familiæ nummis, vnus eſt, in quo ab vna parte Dianæ effigies expreſſa cernitur: ab altera taurus, & vir ſtolatus, & in medio ara flagrans, cum inſcriptione: A. POST. A. F. SP. ALBIN. Cuſus fuit denarius iſte, vt idem Vrſinus cenſet, ab A. Poſthumio Sp. Albini Magni filio in memoriam A. Poſthumij Albini, qui, vt ſcribit Liuius, decemuir ſacris faciũdis factus eſt anno DLXXXI. P. Aelio Ligure, C. Popilio Lęnate Coſſ. quique ludis ſæcularibus quartis Magiſter decemuirorum, aut certè decemuir interfuit, cum in eo collegio fuiſſet annos plus minus viginti, ſi Cenſorinum & quos ipſe ſecutus eſt ſcriptores, nos quoque ſequi velimus; decemuiros autem, & poſtea quindecimuiros ludis ſæcularibus præfuiſſe. Ad quos ludos ſpectant ea quæ in hoc nummo expreſſa eſſe diximus, Dianæ ſcilicet imago, in cuius honorem ludi illi celebrabantur, & bos ad aram ſtans in monte erectam, quòd id animal his ludis Apollini & Dianę, cuius templum erat in Auentino monte, ſacrificari conſueuerat. Horatius in carmine Sæculari;

Quique vos bobus veneratur, albis, &c.
Quæque Auentinum tenet, Algidumque
Quindecim Diana preces virorum
Curet, &c.

Thoriorum numus.

Itaque Magiſter ipſe quindecimuirorum ſiue decemuirorum aræ aſtans in eodem denario ſignatus eſt. Thoriæ familiæ plebeiæ nummus æreus aduerſa parte Iunonis Soſpitæ ſimulachrum habet impreſſum, cum his literis, I. S. M. R. hoc eſt IVNO SOSPITA MAGNA, ſeu MAXIMA REGINA. Vtrumque enim cognomen Iunoni tributum fuiſſe, Virgiliani verſus demonſtrant:

Tibi enim, tibi Maxima Iuno
Mactat ſacra ferens &c. Et
Iunonis Magnæ primùm prece numen adora.

Ouidius quoque in Faſtis Iunonem Magnam appellauit his verſibus:

Monte ſub Eſquilio multis inceduus annis
Iunonis Magnæ nomine lucus erat.

Lib. 2. de re ruſt. c. 1.
De Oratore 2.
Iuno Ceſpita vbi culta.
Volteiorum numus.

In altera denarij parte Thorius impreſſit taurum, vel familiæ nomen indicans ab eo animale deductum (nam multa nomina, inquit Varro habemus ab vtroq; pecore, vt Porcius, Ouilius, Caprilius, Equitius) vel certè ad legem reſpiciens, quam tulit Sp. Thorius Tribunus plebis in eos quorum à pecore agri publici depaſti eſſent. Cuius meminit Cicero his verbis: *Qui cùm ageretur in Senatu de agris publicis & lege Thoria, & premeretur Lucilius ab ÿs, qui à pecore eius depaſci agros publicos dicerent.* Taurus autem iſte ita pictus eſt, vt ad curſum velociſſimum concitatus videatur. Q. litera ſupra taurum eſt, infrà verò ſcriptum, L. THORIVS BALBVS Iunonis Ceſpitæ autem effigiem expreſſit, vt ſe Lanuuio ortum eſſe indicaret, quæ nimirum eo in oppido colebatur. Inter Volteiæ familiæ numiſmata, vnum eſt quod aduerſa parte inſcultum habet caput barbatum, laurea corolla condecoratum, à cuius ceruice A. litera conſpicitur: altera verò parte Europa virgo tauro inſidens

A ſidens currenti, ſub quo ſcriptum eſt L. VO. L. F. STRAB. ideſt L. Volteius L. F. Strabo: Quò verò pertineat, certi aliquid afferre nequeo (inquit Vrſinus) niſi quod ſuſpicor, Iouis templum eius procurationis fuiſſe: à quo quidem deo in taurum conuerſo abductam Europam in Cretam inſulã poetæ fabulantur: eamque fabellam eleganti expreſſam pictura cum alibi Romæ ex veteribus ſcriptoribus fuiſſe conſtat, tum in ipſo quoque Iouis templo, vt pingeretur Volteium curaſſe credendum eſt. Hæc Vrſinus. Hubertus Goltius in Græcię populorum numiſmatibus, aliquot etiam nobis exhibuit, quæ bouis, tauriue imaginem inſulptam habent. Quorum bina ad Syracuſanos pertinent, vt ex inſcriptione conſtat. Vtrique enim inſcriptum eſt, ΣΥΡΑΚΟΣΙΩΝ. Vtrumque ab vna parte muliebre habet caput, Dianæ fortaſſis, aut Aretuſæ, ab altera taurum cornupetam: ſed in vno appicti cernuntur duo delphini, cum binis literis ſimul coniunctis NK. quibus fortè Nicoeles denotatur, vt Galtzius conijcit, ſed coniecturæ ſuæ nullam reddit rationem. Poſſidoniatæ verò ſuis numiſmatibus vrbis originem aut nomenclaturam indicaturi, Neptuni qui Ποσείδων Græcis vocatur, tridentem expreſſerũt, & auerſis aliquot partibus taurum, qui Neptuno immolabatur: ad quod fortè etiam reſpexerunt Syracuſani, quorum quoque vrbs maritima erat. In primo numo, ea parte B qua taurus eſt, inſcriptum eſt, ΠΟΣΕΙΔΩΝΕΑ. altera Neptuni tridentem vibrantis icon eſt. Altero eiuſdem dei ſimilis per omnia cernitur effigies, ante ipſum ſcriptum eſt, ΠΟΣΕΙ. & à parte qua taurus eſt, ΠΟΣΕΙΔΩ: Tertium ante taurum, & ab altera parte à tergo Neptuni arboris cuiuſpiam ramus eſt, mali punici forte, nam in quarto fructus additus eſt, malo punico apprimè ſimilis. Supra taurum ſcriptum eſt, ΠΟΣΕΙΔ. Antè verò Neptunum ΣΗΝΩ. In quarto ab vtraque nummi parte ſcriptum eſt ΠΟΣ. Thurinorum numiſmata omnia ab vna parte galeatæ Palladis, ab altera tauri cornupetæ effigiem expreſſa habent: Palladis autem, quod Athenienſium tribus præ cæteris potentior in ea vrbe eſſet, vt Goltzius aſſerit. Quæ dea cum belli ſit præſes, taurum fortè cornupetam etiam altera parte expreſſerunt, animal ſcilicet bellicoſum, & vbi victum eſt, noua meditans prælia: id quod primo & ſecundo denario appicta ſub tauro lancea ſignificare videtur. Adde quod ſub ipſa lancea piſcis etiam quatuor duntaxat pinnas habens expreſſus eſt, aphya, ni fallor, Phaleris Athenienſium portu celebratus apud Athenæum. In vtroque hoc numiſmate caſſis Palladis criſtata effigie exornata eſt Sirenis, vel Nereidis, aut Tritonis, hoc eſt, monſtri marini, ſuperiore parte teferentis hominem, inferiore ſiue poſteriore piſcem, ſed in tortuoſæ caudæ ſpiram, deſinen- C tem. Priori à parte tauri inſcriptum eſt ΘΟΥΡΙΩΝ. & ſub hac inſcriptione litera conſpicitur Φ. forte ΦALANTOS. Altero ſimplex eſt inſcriptio, ΘΟΥΡΙΩΝ. In Tertio Palladis caſſis ſimiliter criſtata, vt & in cæteris omnibus exornata eſt ala auis, noctuæ fortaſſis, quæ apud Athenienſes celeberrima, & Palladi inſuper erat dicata. Ab altera parte ſupra taurum mulier vna manu palmæ ramum, altera ſertum gerens exprimitur in aere ſuſpenſa ac quaſi volitans, Victoriæ forte effigies, & ſub tauri pedibus ſcriptum eſt ΘΟΥΡΙΩΝ. Quarto tauri pars tantum media, caput videlicet, ceruix, & pedes anteriores, expreſſa: & à tergo vnica tantum legitur litera Θ. Caſſis Palladis coronata eſt olea. Quinto ſub ipſo tauro in medio pedum litera Ξ. conſpicitur, vel quod cum ea maximam ſimilitudinem gerit, ſuprà ΘΟΥΡΙΩΝ; in deæ verò galea alatus equus poſteriori parte, in tortuoſam caudæ ſpiram deſinens, qua effigie Neptuni (qui & ipſe Athenis colebatur, cuique hoc animal immolabatur,) equos à multis depingi, in equi hiſtoria eſt oſtenſum. In ſexto galea coronata eſt, vt in quarto. Tauro ſupraſcriptum eſt ΘΟΥΡΙΩΝ. Intra pedes litera eſt Γ. & ſub pedibus piſcis qualis in primo & ſecundo. Septimo Palladis caſſis Pegaſum habet impreſſum, ſiue equum alatum: & ab altera nummi parte ſub ipſo tauro, expreſſa eſt anchora, inſcriptio verò, ΘΟΥΡΙΩΝ. D ΕΥΦΑ. Octauo ſub tauro Delphinus eſt, ſuprà inſcriptum, ΘΟΥΡΙΩΝ. ΣΩ. & intra pedes anteriores, & poſteriores litera Ξ. Inter numiſmata Arpanorum, vnum eſt, & poſtremo loco à Goltzio depictum, quod ab vna parte taurum oſtendit cornupetam, cui ſubſcriptum eſt ΔΑΞΟΥ. ab altera equum currentem, cum inſcriptione, ΑΡΠΑΝΩΝ. Habet & Sybaritarum denarius taurum molliter incedentem, & caput ad latera torquentem, infra quem ſcriptum eſt, ΣΥΒΑ. ab altero latere caput Palladis galeatum & coronatum. Inter nummos Maſſilienſium poſtremo loco ab eodem pictus oſtendit taurum cornupetam cum quodam piſce binas tantum pinnas habente; Infrà ſcriptum eſt, ΜΑΣΣΑΛΙΗΤΩΝ. Ab altera parte caput mulieris velatæ ac coronatæ, paſſis capillis, à cuius tergo prora eſt nauis. Goltzius ait, eſſe qui Ariſtarchæ ſacerdotis Dianæ faciem eſſe credunt: taurum verò cornupetam, coloniæ ſymbolum eſſe: piſciculum autem qui tauro imminet, ideo additum, quòd eo loci, vt Mela teſtatur, eiuſmodi genus piſcium effodiatur, aut quod maritima ſit colonia. Refert etiam inter prodigia Liuius, quod alij naturæ loci attribuunt, in eo Galliæ agro, quà aratrum inducebatur, ſub exiſtẽtibus glebis, piſces emerſiſſe. Exhibet modò idem Goltzius aliquot populorum nummos, cum effigie Minotauri, hoc eſt, facie humana, virili, barbata, catera tauri. Quã iconem in primis Gelenſes expreſſerunt, vt originem ſuam ad Cretenſes ſe referre indicarent. Sed

Syracuſanorum.

Poſſidoniatarum.

Thuriorũ.

Lib. 7.

Arpanorum nummi.

Sybaritarũ.

Maſſilienſium.

Numiſmata cum effigie Minotauri.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

& ipſe Minos Cretenſium rex (ex cuius vxore Paſiphae, & tauro Minotaurum natum poetæ fingunt) E vt Dædalum à Cocalo Sicanorum rege repoſceret, circa hæc littora exercitum expoſuiſſe traditur, atque ipſi quoque Cretenſes, qui vlturi regis ſui mortem Cocali dolo interfecti poſtea in Siciliam traiecerant, poſtquam Camicum vrbem quam Dædalus Cocalo ædificauerat, fruſtra per quinquennium obſediſſent, obſidione ſoluta circa hanc oram ſedes ſibi poſuiſſe ſcribuntur. Primus igitur & ſecūdus eorum nummus ab vna parte equitem oſtendunt nudum, ſed in priori, in quo ſub ipſo equo ſcriptum eſt ΙΕΡΩΝΟΣ. equus ad ſaltum eſt compoſitus, eques verò pilum vibrat: altero equus currit, & eques vibrat gladium, & infra equi pedes ſcriptum eſt ΙΕΡΩΝ. altera Minotaurus eſt, anteriori tantum parte pictus: & vtrique adſcriptum eſt ΓΕΛΑΣ, ſed in vno ſub pedibus, alro ſupra tergus. Vtrobique Minotaurus altero pede terræ incumbit. Tertio eadem Minotauri effigies, ſed longioribus cornibus, & vtroque pede terræ incumbens: à cuius tergo litera K. expreſſa eſt, & delphinus parte ſuperiore: altera parte caput imberbe ſerto decoratum. Goltzius Apollinis eſſe ait, quod mihi minimè videtur, propter paſſos capillos qui ex velato capite dependent: Adſcriptum eſt ΓΕΛΑΣ. Eadem facies ſiue viri ſiue mulieris quarto in numiſmate cernitur, ſed loco coronæ, vitta eſt alba, & collecti ſunt capilli, eademque aſcriptio eſt, ΓΕΛΑΣ. Altero nummi latere F Minotauri icon eſt integri: & ſupra litera K. Κωκαλος fortè de quo dictum eſt; infra O, O, O. Quintum oſtendit Minotauri partem anteriorem, cum inſcriptione, ΓΕΛΑΣ. alterà verò parte trigam, & poſt equos columnam, infra quos ſcriptum eſt ΙΕΡΩΝΟΣ. Sexto eadem quidem expreſſa eſt triga, ſed equos ad curſum concitat, non Hiero ipſe, ſed alata mulier, cui rurſus alia in aere ſuſpenſa corollam capiti imponere ſatagit. Inſcriptio eſt, ΙΕΡΩΝΟΣ. ſub equis, pecten exprimitur, animal marinum, marinæ vrbis typus: altero latere anterior pars Minotauri, & lanceæ cuſpis cum inſcriptione ΓΕΛΑΣ: Eadem planè Minotauri effigies, eademque inſcriptio eſt in ſeptimo, quod numiſma altera parte bigam habet, duorum mulorum, quos à viro quodam rectos alata victoria ſuperuolitans coronare nititur: ſubſcriptum eſt, ΙΕΡΩΝ. Octauo rurſus eadem Minotauri imago eſt, & inſcriptio, ſed in aduerſa parte habet trigam, cuius equi ad velociſſimum curſum concitantur à viro quodam ei inſidente: inſcriptio eſt, ΙΕΡΩΝΟΣ. Fuit Hiero iſte Gelæ frater, vterque Gelenſium rex. Hiero ter Olympicis victoriam adeptus eſt, id quod trigis & biga in numiſmatibus illis indicauit. Bigam autem mulorum primum ad certamina ab eo iunctam Pauſanias tradit.

Neapolitanorū nūmi.

Neapolitanorum numiſmata omnia aduerſa parte Dianæ habent effigiem, auerſa verò Minotauri G integram figuram: & in omnibus etiam alata victoria in aere ſuſpenſa ambabus manibus corollam ferens minotaurum coronare ſatagit. Eſt tamen in omnibus nummis quædam diuerſitas. In primo à tergo capitis Dianę icon eſt auis, quā vel columbā, vel turturem eſſe conijcio, propterea quod caſtitas in hac dea præcipuè celebretur: antè verò corona: ſub ipſo capite ſcriptum eſt, ΑΡΤ. ideſt, Ἄρτεμις, ideſt, Diana. Ab alio latere intra ipſius Minotauri pedes depictus eſt delphin: ante eum litera, Λ. Infra ſcriptum, ΝΕΟΠΟΛΙΤΗΣ. In ſecundo à tergo capitis deæ tripos eſt: & in altera nummi parte intra pedes monſtri binæ ſunt litera ΙΣ. ſub quibus ſcriptum eſt, ΝΕΟΠΟΛΙΤΩΝ. Tertium à tergo deæ aliud habet inſtrumentum, quatuor innixum pedibus, quadrangulum cuius explicationem non reperio: Incumbit autem ei ſimpulum, ſiue vas ſacrificijs vſurpatum: Ad ſacrificia pertinere conijcio. Intra pedes Minotauri ab altero latere, litera vna eſt Θ. Infrà ſcriptum, ΝΕΟΠΟΛΙΤΩΝ. Quarto poſt deæ caput, elephas appictus eſt, ſed non ſatis feliciter expreſſus, & ſub ipſo capite ſcriptum, ΑΡΤ. Intra pedes verò Minotauri ab altera parte, Δ. & mox, ΝΕΟΠΟΛΙΤΗΣ. Quintum à tergo Deæ viri habet imaginem altera venabulum, altera manu arcum geſtantis: H ſub capite ſcriptum eſt, ΑΡΤΕΜΙΣ. ab altera parte intra pedes Minotauri litera Π, & infrà ſcriptum, ΝΕΟΠΟΛΙΤΩΝ. Sextum retrò deæ Dianæ caput, pharetram habet, & ſub capite ſcriptum eſt ΑΡΤΕΜΙΣ. Sub pedibus Minotauri ab alia parte ſcriptum eſt, ΝΕΟΠΟΛΙΤΩΝ. Intrà verò eodem litera eſt Ξ. Septimo intra monſtri pedes literas habet ΣΩ. & mox ΝΕΠΟΛΙΤΗΣ. in aduerſo verò parte à ceruice Dianæ vir venabulum vibrans, infrà caput ſcriptum, ΑΡΤ. Octauo à ceruice deæ, criſtæ quadam fragmentum: & ſub Minotauro eadem inſcriptio, ſed intra pedes ſcriptum eſt ΛΥΣ. In nono retrò caput eiuſdem deæ, cui ſubſcriptum eſt ΑΡΤ. ſimpolum, & intra pedes Minotauri ab altero latere litera eſt Φ. & infrà ſimiliter ſcriptum, ΝΕΟΠΟΛΙΤΗΣ. ſicuti & in decimo, in quo intra pedes ſcriptum eſt ΕΠΙ à tergo verò deæ ΕΥΞ. & ſub ea ΑΡΤ. In vndecimo quatuor delphini caput Dianæ ambiunt. Sub ipſo Minotauro inſcriptio eſt, ΝΕΟΠΟΛΙΤΩΝ. & intra pedes ΘΕ. In duodecimo verò K. ΝΕΟΠΟΛΙΤΗΣ. Tertiumdecimū à Dianę ceruice imaginē habet alati inſecti, vel muſcæ, vel apis, veſpæuè, aut cicadæ, à facie verò inſcriptio eſt, ΑΡΤΕΜΙΣ. ab alio latere intra pedes Minotauri ſcriptum eſt ΠΛΑ. Infrà ΝΕΟΠΟΛΙΤΩΝ. Decimo quarto in medio pedum ΙΣ. ſine alia inſcriptione: ab altera parte à ceruice deæ Sphynx, monſtrum alatum, ſuperiore parte virgo, inferiore leo: infra ſcriptum ΑΡΤ. Decimoquinto à tergo capitis deæ lite-

ram

A ram habet Δ. infra verò eſt ΝΕΟΠΟΛΙΤΩΝ. ab alio latere in medio pedum Minotauri legitur ΙΣ. Decimoſexto ac poſtremo intra pedes tauri legitur ΜΥ. ſed Υ. inſeritur ipſi Μ. infrà ſcriptum, ΝΕΟΠΟΛΙΤΗΣ. Ab alia nummi parte poſt caput Dianæ pentagonum eſt, ſalutis ſignum: & inſcriptio tam obſcurè impreſſa eſt, vt lectionem non admittat. Goltzius haſce nouiſſimas imagines Dei Hebonis eſſe conijcit, qui à Neapolitanis pro Baccho colebatur: arbitraturq; in eorum numiſmatibus Minotaurum laureo ſerto à Victoria donandum toties apparere, & Dianam in altera eorundem parte propter gymnicum certamen & muſicum quinquennale Neapoli magna Gręcarum vrbium frequentia, & conuentu celeberrimo, ſingulo quoque luſtro ex oraculo celebratum: Quanquam nec hæc quoque improbalis (inquit) coniectura videri poſſit, Neapolitanos huiuſmodi numiſmatum ſuorum ſymbolis originem ſuam ad Theſeum, maioreſque ſuos Athenienſes, quorum Coloni Chalcidenſes erant, voluiſſe referre: in quam cogitationem eum induxit Macrobius, apud quem ex Pherecyde refertur, Theſea cùm in Cretam ad Minotaurum duceretur, votum pro ſalute atque reditu ſuo Apollini ὀυλίῳ & Artemini ὀυλίᾳ concepiſſe, vtriſque vt ſalutis ſuæ actoribus. Puteolanorum quoque numiſmata ſimiliter Apollinis ὀυλίου faciem aduerſa, Minotaurum B auerſa parte exprimunt. Cùm enim Cumanorum ſint colonia, Cumani vrbis ſuæ vti antiquiſſimæ originem è Græcia atque Euboia inſula à Chalcidenſibus, Chalcidenſes ab Athenienſibus repetunt. Pingit autem Goltzius huius populi numiſmata duo. In vtramque victoria in aere ſuſpenſa, Minotaurumque coronatura cernitur. In priore in medio pedum literæ ſunt ΑΡ. infra quas ſcriptū eſt ΠΥΤΕΟΛΙΤΩΝ, ab altero latere nuda Apollinis (vt ille iudicat, mihi potius Dianæ videtur) imago eſt. Altero ante dei vel deæ effigiem inſcriptio eſt, ΠΥΤΙΟΛΙΤΗΣ. ab aduerſa parte ſub tauri pedibus ſimiliter ſcriptum, ΠΥΤΕΟΛΙΤΗΣ. in medio pedum ΞΕ. Totidem ſunt Sueſſanorum, cum eiuſdem vel dei vel deæ laureatæ effigie, & Minotauro. Sed in priore à ceruice diui litera eſt Ο. & Minotaurum victoria ſerto decorare nititur: infraque ſcriptum eſt ΣΥΕΣΑΝΩ. quæ inſcriptio legitur in altero ea parte qua Apollo expreſſus eſt: ſub Minotauro nimirum in medio pedum in auerſa parte litera eſt Φ. Calenorum numiſmata ſunt ſex, Minotauri imagine, in quorum primo ab aduerſo latere Apollinis habet iconem cum inſcriptione, ΚΑΛΕΝΙΤΩΝ. altero Minotaurum cum eadem inſcriptione, & ſuprà Lyram ſiue teſtudinem ipſius dei. Secundus numus in eadem aduerſa parte Apollinis ſimiliter laureati effigiem habet, ſed mutilam inſcriptionem, ΚΑΛΕΝΩ. Et ab altera parte Victoria alata Minotaurum coronatura, ſertumue impoſitura in aere ſuſpenſa cer- C nitur, quæ tamen altera manu palmæ ramum geſtat. Sub Minotauro ſimiliter ſcriptum eſt, ΚΑΛΕΝΩ: & ante eius pectus litera aſcripta eſt Δ. Tertius ei ſimillimus, ſed Victoria ſolam porrigit coronam, & intra pedes Minotauri, vnica tantum litera eſt Κ. ab alia parte Apollo laureatus, cum inſcriptione ΚΑΚΕΝΙΤΩΝ. Quarto à tergo dei, litera Δ. antè ΚΑΛΕΝΩ. Auerſa verò parte ſupra Minotaurum Lyra: ſub pedibus ſcriptum, ΚΑΛΕΝΩ. intra eoſdem ΔΙ. Quintus viri barbati faciem habet, cum inſcriptione ΚΑΛΕΝΩ. Altera parte Victoria Minotaurum coronare nititur: & intra pedes litera eſt Κ. Sextus à tergo Apollinis Lyram habet, antè verò ſcriptum eſt ΚΑΛΕΝΩ. ſupra verò Minotaurum frumenti alicuius ariſtata ſpica cernitur: Intra pedes litera Φ. ſub eiſdem ſcriptum, ΚΑΛΕΝΩ. Numiſma Capuanorum ab vna parte tripodem habet elegantiſſimè expreſſum, cum inſcriptione ΚΑΠΥΑΝΩΝ. altera verò anteriorem Minotauri partem, cornibus ſurſum flexis, ac maximis. Suprà literæ ſunt ΟΟΟΟ. ad latus Κ. Cur verò Capuani Minotauro denarium ſuum ſignarint, Goltzius hoc modo conijcit: Minotauro opicorum vrbes ferè omnes, quarum extant numiſmata, pecuniam ſignaſſe obſeruo, Neapolitanos videlicet, quos inter opicos refert Stefanus: itidem Puteolanos, Sueſſanos, Calenos, & Capuanos, quos inter opicos tamen recenſeri non video: D ita ecquid cauſæ ſubſit, cur & illi Minotauro ſignarint, neſcio: certè Atellani, & Nolani, de quibus ex ſerie numiſmatum nunc ſcripturi ſumus, inter opicos cenſentur, ijdemque vt & cæteri plerique Minotaurum in nummis ſuis ſignarunt. Numus Atellanorum aduerſa parte effigiem habet bifrontem, in cuius vertice vaſculum eſt & à latere quatuor pilulæ, ſiue literæ ΟΟΟΟ. auerſa verò Minotaurus, ſub quo ſcriptum eſt ΑΤΕΛΛΑΝΩΝ. Supra minotaurum Solis imago. Nolani ab vno latere ſuorum nummorum galeatæ, laureatæque Palladis iconem habent, vt ex noctua quę galeæ inſidet, cōſtat, ab altero Minotaurum, cum inſcriptione, ΝΩΛΑΙΩΝ.

Hebō deus.

Puteolanorū nummi.

Sueßanorū nummi.

Calenorum nummi.

Capuanorū numus.

Atellanorū.
Nolanorū.

INSIGNIA.

AEGYPTIIS Regibus, vt tradit Diodorus Siculus, mos olim erat, aut tauri, aut leonis aut draconis priorem partem in capite ferre, inſignia principatus: item ignem, arboremque. Suidas tradit capiti ſtatuæ Seleuci regis addi cornua, quòd immolante Alexandro cùm taurus effugiſſet, beſtiam cornibus prehenſam retraxiſſet: qua de re iam in numiſmatibus etiam facta eſt mentio: vbi etiam dictum Theſeum numiſmata

Aegyptiorū regum inſignia.
Lib. 2. c. 2.

mi∫mata

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

miſmata bouis imagine ſignauiſſe: qui ipſi quoque pro inſigni fuit. Teucri verô, Myſi & Thraces ſuper æneas galeas bouis aures & cornua apponebant, vt apud Herodotum, & ex eo apud Alexandrum ab Alexandro legimus. Maro de ornamentis picturiſq; clypei Turni Rutilorum regis canit:

Lib. 7.
Turni clypeus.

At leuem clypeum ſublatis cornibus Io
Auro inſignibat, iam ſetis obſita, iam bos,
Argumentum ingens, & cuſtos virginis Argus,
Cælataque amnem fundens pater Inachus vrna.

Lib. 14.

Cauſam iſtiuſmodi picturæ quodammodo reddit Silius Italicus:

Ductor Groſphus erat, cuius cælata gerebat
Taurum parma trucem pœnæ monumenta vetuſtæ.

Cimbrorum inſigne.
In Hercule Proditio.
Cliuenſium inſigne.
Aelij à Sole nuncupati.
Sol Netiros.
Apis bos.
Lib. 1. Saturn.
Rhenus bicornis quibus pro inſigni.
Nauis taurus dicta.

Marius verò boues iugo iunctos pro inſigni habuit, fortè ob debellatos Cimbros quibus nimirum taurus pro inſigni fuit. Stephanus Vimandus Pighius Campenſis de Cliuenſium ducum inſigni ſcribit in hæc verba: Armorum quoque inſignia quibus Aelium hunc principem ornatum, atque inſtructum fuiſſe legimus, Romanam originem præ ſe ferre, & ex eadem hauſta diſciplina videntur: Erant autem hæc: Galea taurini capitis exuuio purpureo tecta, in cuius cono ex aurea corona in altum expanduntur bina tauri cornua, clypeus oblongus purpurei coloris, in cuius vmbone medio pyropus rotundus (carbunculum appellant fœciales nunc temporis) ſolis globum referens, & octo radijs aureis triſulcis fulgens. Quo ſymbolo ſtirpis originem & gentilitij nominis rationem tacitè demonſtrauit. Aeliam namque gentem à Sole, non ſecus atque Aureliam eſſe nuncupatam, nomen ipſum declarat: quamuis priſci Latini aſpirationes admodum vitantes per diphthongum ſcribere nomen hoc maluerint: poſteri tamen Græciſmum amplecti volentes, Aelios, Helios dixerunt à Sole. Galeæ autem parerga atque inſignia illa ornamenta Romanam antiquitatem & veterem philoſophiam præ ſe ferunt: qua Zodiaci, vt ſigna vniuerſa, ſic & Taurus, ad naturam Solis referuntur. Tauri enim forma Solem colebant Heliopolitani olim, quem Netiron appellabant. Apis item bos in ciuitate Memphi cultu Aegyptiaco Solis inſtar excipiebatur: & in oppido Hermunthi, vt Macrobius author eſt, in celebri Apollinis templo, Soli conſecratum taurum Bacchin cognominantes adorarunt, inſignem miraculis conuenientibus naturæ Solis. Erat enim auerſo pilo hirſutus, ſetis aduerſum caput tendentibus, contra naturam omnium animalium: & per ſingulas horas mutare colores affirmabatur, quo curſus Solis auerſus, & perpetua illa in generatione rerum animatarum mutatio notabatur, quam Solis calor ſuis radijs facit. Itaque gentilitij nominis originem hæc galeæ inſignia taurini capitis exuuio referunt. Quin etiam Rheni bicornis effigiem, vicinarumque in inferiore Germania regionum principatum notant: quem à declinantis imperij Romani temporibus domus hæc continua ſucceſſione obtinuit. Corniger enim Rhenus non ſolum effingebatur ab antiquis, ſed etiam cæteri fluuij alicuius nominis &c. Tauros, tragos, Creos ſiue arietes olim Græci, ac Romani naues quaſdam nominaſſe etiam conſtat, ab eiuſmodi animalium figuris, quibus earum proræ adornabantur. Taurus verò ille, in quem mutatum fuiſſe Iouem, cum Europam abduceret, fingunt, nauis fuit, ſecundum mythologos, qua eam tranſuexit, cui pro inſigni erat taurus.

ÆNIGMA.

EXTAT Ioacchini Camerarij in Exercitijs eius Rhetoricis elegans de tauro ænigma huiuſmodi.

Mæchus eram regis: ſed lignea membra ſequebar,
Et Cilicum mons ſum, ſed mons ſum nomine ſolo,
Et vehor in cælo, ſed in ipſis ambulo terris.

APOPHTHEGMATA.

In apophth. Lacon.

GERADATA quidam è priſcis Spartanis interrogatus ab hoſpite (inquit Plutarchus) qua pœna Spartæ in adulteros vindicetur, nihil enim ſe videre hac de re à Lycurgo ſtatutum, reſpondit: Nullus apud nos fit adulter. Inferenti, quid autem ſi aliquando exiſteret? taurum (inquit) pendere cogitur, tantæ magnitudinis, vt capite trans Taygetum porrecto ex Eurota bibat. Dicenti, quomodo poſſet tãtus inueniri taurus; Subiecit, quo verò pacto Spartæ poſſit adulter exiſtere, vbi diuitiæ, luxus, & fucus igno-

minioſa

A miniosa cenſentur; verecundia autem, modeſtia, & ſubditorum obedientia imperium obtinent? Dionyſius Senior, referente eodem Plutarcho, cum in tyrannidis exordio à conſpirantibus in eum ciuibus obſideretur, amici conſulebant ei, niſi vellet in poteſtatem eorum redactus, necari, vt deponeret dominatum. At ipſe bouem cùm videret, quem coquus mactabat, ilico concidentem: Quid, anne durum ſit (inquit) ſi mortis timore adeo breuis tantum imperium derelinquamus? Zeno teſte Diogene Laertio, exercebat aduerſus Arceſilaum inimicitias: Vnde cum vidiſſet taurum mõſtruoſum matricem habentem. Me miſerum, inquit, datum eſt Arceſilao epicherema aduerſus euidentiam. D. Hieronymus ad B. Auguſtinum ſcribens, eum deterrere voluit, ne iuuenis ſenem prouocaret, Bos laſſus, inquiens, fortius figit pedem: propterea quod tardius quidem ad pugnam excitantur hi, qui iam ſunt ætate quaſi feſſi: verùm ijdem grauius ſæuiunt, atque vrgent, ſi quando ſenilis illa virtus irritata recaluit.

Imperandi cupiditas.
Lib. 7.

B EPIGRAMMATA.

ANTIPHILI Epigramma de bucula quadam cæca, quæ reuerſa ex paſcuis, & caſu vulnerata in oculum, viſum recepit:

Ἐκ θοίνης φάος ἔχεν ἐπ' ἀχράδα μηκὰς ἰκουσα.
Ἐκδ' ἔφανη τυφλὴν μηκέτ' ἔχουσα κόρην.
Δισσῶν τὴν ἑτέρην γὰρ ἐκέν τρισεν ὀξὺς ἀκάνθης
Ὄζος. ἴδ' ὡς τέχνης δένδρον ἐνεργότερον.

Aliud Philippi, in quo ad ruſticum poeta loquitur, vt vaccæ parcat ob geminum laborem, nempe lactationis & aratri:

Καὶ τὸν ἀρηραῖον γυρητόμον αὔλακα τέμνει
Μηροτυπεῖ κέντρῳ πειθομένη δάμαλις,
Καὶ μετ' ἀροτροπόνους ζεύγλας πάλι τῷ νεοθηλεῖ
C Πινομένη μόσχῳ δεύτερον ἄλγος ἔχει.
Μὴ θλίψης αὐτὴν ὁ γεωμόρος. οὗτος ὁ βαιὸς
Μόσχος ἐὰν φείσῃ. σοὶ τρέφεται δάμαλις.

Quo loco pro γυρητόμον alij legunt, inquit Brodæus, γειτόμον. Aliud eiuſdem inſcriptum, τίνας ἂν, εἴποι λόγους Μελέαγρος, βόος μέλλοντος θύεσθαι τῷ Διὶ, καὶ μυκωμένου:

Αὐτὸς ὁ βοῦς ἱκέτης ἐπὶ βώμιος αἰθέριε Ζεῦ,
Μυκᾶται, ψυχὴν ῥυόμενος θανάτου.
Ἀλλὰ μέθες κρονίδη τὸν ἀροτρέα. καὶ σὺ γὰρ αὐτὸς
Πορθμεὺς Εὐρώπης ταῦρος ἄναξ ἐγένου.

Vincentius Obſopœus, qui in epigrammata Greca annotationes ſcripſit, huic epigrammati extemporalem hanc ſuam verſionem adiecit.

Ipſe tibi ſupplex mugit bos ductus ad aram
Iupiter, vt vitet triſtia fata necis.
Mitis aratorem Saturnie mittito, quippe
Europes vector, tu quoque taurus eras.

D Aliud Pauli Silentiarij de Paſiphaes amore erga taurum. Inſcriptum eſt: Τίνας ἂν εἴποι λόγους πρὸς ἔρωτα Πασιφάη ἐρῶσα τοῦ ταύρου.

Εἰ ποθέειν μ' ἐδίδαξας ἐν οὔρεσι ταῦρον ἀλήτην,
Μυκηθμὸν μὲ δίδαξον, ὅπως φίλον ἄνδρα καλέσσω.

Ad hoc diſtichon ſcitiſſimè alluſit Marullus his verbis:

Cùm malè formoſum ſequeretur in auia taurum
Sic Venerem contra Gnoſia queſta feram eſt,
Si mihi bos fuerat dea vir te dante futurus,
Cur non inſanæ Prætidos ora dabas?

Aliud Philippi de iuuenca, quæ cùm eſſet mactanda Dianæ, inter ſacrificandum peperit: & ob eam rem libera dimiſſa eſt, propter Dianam, quæ partui præeſt.

Νηδύϊ βριθομένην δάμαλιν Ἀντωΐδι κούρῃ
Στῆσαν νηοκόροι, θῦμα χαριζόμενοι
Ἥ ς' ἀΐδην μέλλοντα, προέφθασιν εὔσοχος ὠδίς
Πέμφθη δ' ἐς ἀγέλην, τεκνογονεῖν ἄφετος.

Ἡ θεὸς, ὠδίνων γὰρ ἐπίσκοπος, οὐδ᾽ ἐδίκαζε
Τικτούσας κτείνειν, ἃς ἐλεεῖν ἔμαθεν.

Aliud eiuſdem, in quo tauri laborantes in mari, & trahentes lorum retis loquuntur, dolentes quòd poſtquam terram árauerint, iam etiam mare ſit ſulcandum, hoc eſt, piſcandum.

Ταῦροι ϖρηῢ τέμνοντες, ἀροτρευτῆρες ἀρούρης,
Εἰν ἁλὶ τοὺς γαίης αν τέχομεν καμάτους;
Ἄυλακα τὴν ἀσίδηρον ἐν ὕδασιν ἕλκομεν ἄμφω,
Μακροτέρων, σχοίνων ἅμμα σαγηνόδετον,
Ἰχθύσι ἐκ σταχύων λατρεύομεν οἱ ταλαεργοί
Ἤδη κἀν ϖελάγει κάρπον ἀροῦσι βόες.

Aliud Archiæ eiuſdem penè argumenti, in boues videlicet trahentes nauigia.

Οὐ μονον ἐυάροτον, βόες οἴδαμεν ἄυλακα τέμνειν,
Ἀλλ᾽ ἴδε καὶ πόντου νῆας ἀφελκόμεθα.
Ἔργα γὰρ εἰρήνης δεδιδάγμεθα. καὶ σὺ θάλασσα
Δελφίνας γάιῃ ζεῦξον ἄρο τροφόρειν.

Hoc Vrſinus non indoctè ſic tranſtulit,

Non ſolùm humentes proſcindere vomere terras
Scimus, & ex alto ducimus ecce rates.
Pacis opus docti ſumus, & delphinas aratro
Iunge mare, & iunctos arua ſecare iube.

Bobus piſcari vbi vſitatum.
Lib. 9. c. 15.

Ioannes Brodæus in commentario huius epigrammatis, ait hoc piſcandi genus hodie Græcis eſſe vſitatum, atque Italis, quibus vocetur, la tirata. Poſſumus, & Plinium audire dicentem: *Sunt & quibuſdam amnibus haud minorus, Silurus in Nilo, Eſox in Rheno, Attilus in Pado inertia pingueſcens ad mille aliquando libras, catenatus captus hamo, nec niſi boum iugis extractus.* Addam Græcis hiſce Latinum aliud epigramma Claudiani, inſcriptum, DESCRIPTIO ARMENTI.

Non tales quondam ſpecies tulit armentorum
Tellus tergemino ſubdita Gerioni.
Non tales Clitumne lauas in gurgite tauros
Tarpeio referunt quos pia vota Ioui.
Non tales Tyrias ſparſiſſe iuuencus arenas
Dicitur, optatum quando reuexit onus.
Non Cretæus ager, nec amati conſcia tauri
Gnoſos, nec ſimiles pauerit Ida feras.
Ipſe & diſpariles monſtro diffuſus in artus
Qui crimen matris condidit ore nouo.
Cres puer haud talem potuiſſet reddere formam,
Portaſſent totum ſi fera membra patrem.

PROBLEMATA.

Sect. 10.
Probl. 1.
Cur nō tuſſiat.
Probl. 43.
Cur non ructet.
Probl. 6.
Cur parum lactis præbeat.

QVÆRIT Ariſtoteles, cur in animantium genere, alia tuſſiunt, alia non? verbi gratia homo tuſſit; bos non. Vtrum (inquit) quod cæteris maxima ex parte incrementum aliorſum ſe vertit: homini autē eo conuerti natura voluit: An quod homo maximum, humidiſſimumque cerebrum continet. Tuſſis autem pituita diſtillante fieri ſolet. Idem mox etiam inquirit, cur non iumenta, non boues, aut omnino quæ cornua gerunt, non ructare ſoleant? An propter ventris ſiccitatem (inquit,) celeriter enim conſumitur, percolaturque humor, qui dum immoratur inflaturque, ructationem mouere poteſt. Iumentis tamen, ob colli etiam prolixitatem, flatus deorſum ſe vertit, quamobrem his crepitus ventris maximè incitatur. Auium cornigerorumque genera neutrum faciunt. Quin etiam ruminantibus ructare negatum eſt, quoniam plures continent ventres, & quem reticulum appellamus: facultas etenim meandi tam ſuper quàm ſubter flatibus multifariam præſtatur. Itaque humor conſumitur, antequam in flatum vertatur, qui flatus moueat, vel ructum, vel crepitum. Inquirit etiam, cur capris, & ouibus lac plurimum demulgetur, quæ corpore non maximo ſunt, homini autem, & boui minus, ſcilicet ad corporis proportionem? Vtrum quod his copia (inquit) in corpus abſumitur, cæteris in excrementum ſe confert, ouibus autem & capris quantum excrementi acceſſerit, omne in lac tranſit. An

A ſit. An quod plura gignunt quàm quæ magno ſunt corpore, itaque plus attrahunt excrementi, quoniam plura alendum ſit. An his grauidis plus excrementi propter corporis imbecillitatem redundat, lac autem, excremento conſiſtere certum eſt. Alexander Aphrodiſienſis ad quæſtionem, cur plurima ex animalibus ſuas peruibrare caudas ſoleant, cum notos ſibi agnoſcant: & cur leo iratus coſtas per caudam verberet, atque etiam taurus. Quoniam (inquit) dorſi medullam ad caudam vſque habent porrectam, quæ vim continet animalem, & motionis authorem: igitur cum animal notum ſibi agnoſcat, per caudam quaſi per manum ritu hominum excipit, & partem ſui corporis mouet, quæ agilior & promptior eſt: Leonum verò & taurorum anima, vt per iram affici poteſt, ſic eādem naturam propterea moueri vehementius cogit, vt etiam homines ſæpe manus, aut aliquam ſui corporis partem per iram percutere nouimus. Cùm enim ilico vlciſci animus nequeat, alio quodam modo feruorem ſuum extinguit, ideſt, ictu aut ſtrepitu, aut alio quolibet generis eiuſdem remedio. Hæc ille Antonius Lodouicus medicus Olyſſiponenſis quærit, cur boues & omnia veterina candas ad nates recondere inſtante hyeme conſueuerunt? vt eſt apud Heſiodum in Ergis dum ait:

Lib. 1. Prob. 144.

Taurus, & leo cur irati caudam per coſtas verberent.

Sect. 5. Probl. 4.

B *Tunc frigent pecudes, caudas perque inguina ponunt,*
Atque boum pellem, ventorum ſlamina perſlant,
Hirſutum & pectus faciunt horrere caprarum,
Vmbroſum aſt ouium vellus; nec frigora lædunt.
Porcorumque greges, perſtent quod corpore ſetæ.
Atque ſenes reddit, trochorum more, rotundas
Vis ingens Boreæ: mollis ſed virgo domorum
Quæ manet in latebris, laſitans ſub matre ſeuera
Nec Veneris nouit fraudem, aut certamina lecti,
Frigora non ſentit, corpus ſed cum vnguine craſſo
Vngens, atque lauans, recubat non horrida noctes.

An vt ſe à frigoris (inquit) ventorumque iniuria tueantur? nā cum graciles tenueſq; nates habeant, (quas pygas Græci appellant, vnde vropygium auium cauda deducitur,) ni ſe caudæ defenſaculo protegerent, facilè à frigore penetrarentur. Quibus & ea de cauſa fuere caudæ conceſſæ, vt pudibundas particulas, quæ non reuerenter oculis oſtenderentur, obuelarent: pudori ſcilicet in omnibus C proſpiciente natura, atque cauente vſque adeo, vt inhoneſtæ partes à viſu occulantur, vt quæ eam ob rem glandem colis præputio obtexerit, nullius rei gratia, præterquam pulchritudinis, & pudoris: etſi nonnulli reperiātur, qui ob voluptatem percipiendam maiorem, non parum conducere autument: vnde & apud recutitos appellatos, incircumciſorum eſt venus, veluti prouerbio celebrata. De Simia verò vtpote ridiculo animante, nihil prouidit natura, aut conſulendum ſibi putauit, ſi pelle defectum nudumque penem obtineret, quo nihil turpius conſpiciat aliquis. Auibus autem nō tam muniminis cauſa, quàm temonis, & gubernaculi, fuit caudarum vſus tributus, vt melius ſe in volatu dirigerent: nam cum caudas expandunt, magnam aeris vim ſubtus ſuſcipiunt, quò ſe commodius fulciant. At homini carnoſas & pinguiuſculas glanduloſaſque habenti ad ſeſſionem nates, nihil alio quouis opus fuit, quo ſe ab ambientis moleſtijs tutaretur. Plutarchus in quæſtionibus Græcis quærens, quo ſenſu fiat, quod qui Aeno bouem Caſſiopœam abducunt, ijs virgines quę eos deducunt vſque ad fines, accinunt:

Cauda cur animantibus data.

Penis cur obtectus.

Simiæ cur nates detecta.

Caudę cur auibus.

Quæſt. 36.

O vtinam in dulcem nunquam patriam redeatis?

Aenianes primum (inquit) à Lapithis pulſi circa Aethiciam, deinde apud Moloſſidem, & D Caſſiopæam habitauerunt: quæ regio cum ipſis nulli eſſet vſui, moleſtoſque præterea haberent vicinos, in Cirrhæum campum Onoclo rege ducente tranſiuerunt: vbi cùm grauis ſiccitas & crebra vrgeret, oraculo (vt fertur) iuſſi Onoclum interfecerunt, rurſumque vagati, eam occupauerunt regionem quam nunc obtinent bonam, & feraciſſimam: itaque non iniuria à dijs petunt, ne vnquam in patriam antiquam redeundum ſit, ſed lætis rebus ibi permanendum. Idem Plutarchus etiam quærit, cur Eleorum mulieres Bacchum in ſacro carmine hortantur, vt bubulo pede ad ipſas accedat? ac bis accinunt, Digne taure? Hymni hæc eſt forma. Veni heros Bacche maritimum ad templum Sanctum cum Gratijs, ad templum pede bubulo. An quia bouigenā nonnulli (inquit) & taurum cognominant Bacchū? aut bubulo dicunt pro magno? ſicut boopin poeta dixit magnis pręditā oculis, & bugaiū, qui ſe glorioſè iactaret. Aut potius quia pes bouis innoxius eſt, cornua dānoſa, ſic deū hortantur, vt lenis veniat, atq; innoxius? Aut quia multi hunc deū aratri & ſationis inuentorē fuiſſe putāt? Apud eundem etiam Plutarchum in ſympoſiacis quæſtio eſt, quid ſit apud Platonem κεράσβολος, & cur ſemina quę in boum incidunt cornua, incoctibilia, & dura fiant? Semper, inquit, quęrendi materiam præbuerunt Kerasbolus, & Ateramon: non quid ſignificarent (liquet enim ea ſemina quæ in boum cornua inciderunt, fructum edere durum, & incoctum creditum fuiſſe: atq; inde vo-

Quæſt. 38.

Bacchus bouigena, & taurus dictus.

Sect. 7. q. 2.

Cerasbolus.

Ateramon.

Occulta quorum ratio incerta.

cabulo tranſlato hominem præfractum,atque contumacem ateramona & Kerasbolon dictum) ſed de ipſa cauſa dubitatum fuit, cur hoc ſeminibus in boum cornua incidentibus accideret. Ego ſæpè denegaui amicis cauſæ inuentionem:maximè cùm eam non inueniri poſſe Theophraſtus innuiſſet, cùm multis collectis,quorum nos cauſæ fugerent,inuenirique non poſſent (quod genus ſunt, quòd gallina poſtquam ouum edidit,feſtuca adhibita ſeſe luſtrat:quod vitulus marinus coagulum ſuum deglutit , ceruus cornu ſuum defodit,eryngium ſi vna caprarum id in os ſumat,vniuerſum gregem ſiſtit ,) etiam illam de kerasbolo adiunxiſſet quæſtionem : vbi res quidem creditur , ſed cauſa, aut neutiquam poteſt , aut difficillimè inueniri. At enim Delphis in cœna ſodalium quodam me compellarunt,dicentes non modò ,

Conſilium melius iam repleta incidere aluo ,

ſed etiam ad reſpondendum de propoſitis queſtionibus à vino nos reddi multo quàm aliàs alacriores & audaciores, ideoque poſcentes vt de propoſita re aliquid pronunciarem. Ego cùm id denegarem , adſtipulatores habui non viles , Euthydemum ſacerdotij collegam mihi, & Patroclem ad finem,qui non pauca id genus ex agricultura & venatione proferebant:quale eſt quod grando ab ijs qui ei obſeruandæ ſunt, præfecti ſanguine talpæ, vel centonibus mulieribus auertitur,quod fructus caprifici ſylueſtris alligatus hortenſi ficui,non ſinit fructum huius defluere, ſed continet, atque vnà maturat : quod ceruas vbi capiuntur,ſalſam lachrymam,apros dulcem emittere eſt deprehenſum. De quibus,ſi inquiſitionem ſuſcipias, illicò Euthydemus abs te poſtulabit rationem de apio & cumino,quorum illud inter germinandum ſi calcetur, & cõteratur,aiunt melius creſcere:hoc ſi ſerant diris imprecationibus, & conuitijs adhibitis. Hæc cùm Florus riſum iocumque putaret,de iſtis autem non debere cauſæ tanquam incomprehenſibilis inueſtigationem omitti: reperi , inquam, medicamentum, quo vſus hunc adducas, vt aduerſus nos dicat,vt tu quoque ſoluas quædam propoſitorum . Videtur mihi frigus iſtam indomitam rigiditatem ingenerare, comprimens & cogens habitum , vſque ad duritiem: calor autem diſſolubiles res,molleſque redigit. Itaque non rectè contra Homerum hoc à quibuſdam dicitur .

Non tellus fruges , ſed ſuggerit annus .

Nam quæ loca calorem habent natura inſitum,temperiem aere mitem præbente,molliores efferũt fruges . Ergo quæ à manu ſtatim in terram proueniunt ſemina, ea penetrantia fouentur,ac magis dum occultantur,calore ac humore terrę fruuntur. Quæ verò in boum impingunt cornua,ea nõ potiuntur illa,quam Heſiodus optimam vocat, poſitus commoditate:ſed delabentia & loco ſuo aberrentia , iactata magis quàm ſata videntur : proinde aut frigoribus planè corrumpuntur, aut his eorum in nudas incidentibus tunicas rigida,exucca & lignoſa redduntur . Vides nimirum lapidum quoque , & lignorum partes terra contentas , atq; ſtirpes molliores ijs conſeruare à tepiditate ſoli quàm ſint quæ eminent. Itaq; etiam fabri lapides operi habiles defodiunt ſub terram, tanquã maturandos , & coquendos à calore: qui ſub dio vndiq; iacent,frigore rigidi,& intractabiles rediguntur,operiſque reſiſtunt.Fructus quoque etiamſi in area maneant diutius ſub dio, & nudi, magis ferunt dirigeſcere , quàm qui ſtatim conduntur . Sæpenumero etiam ventus ventilantibus ſuperueniens,frigore ſuo fruges præduras efficit;quod Philippis Macedonica vrbe aiunt eueniſſe. Reconditis palea opitulatur.Mirari autem non debemus,ſi audiamus agricolas narrare,de duobus contiguis ſulcis alterum incoctilem fructum ferre : & quod maximum eſt fabarum alias alium gignere ſatu ſuo fætum:nimirum quod alijs minus ſpiritus frigidi,vel aquæ incidit. Hęc omnia Plutarchus, quibus vt ſummatim dicam,cur id accidat,vt ſemina quæ in cornua boum impegerint,aut nõ proueniant , aut proueniant ſicciora durioraque, hanc adfert cauſam, quod ea quæ a manu calida ſtatim excepta terra fouentur, magis adiuuantur calore, qui ſeminibus eſt amicus:At quæ in cornua incidant,protecta magis videntur,quàm ſeminata,& mora frigus colligunt . Quod autem attinet ad vocem κερασβόλος:qui ſcripſit etymologicon indicat hanc vocem ſemel duntaxat vſurpatam à Platone,ſumptamq; à leguminibus(vnde fortè Hermolaus κερασβόλα ſemina, vocat legumina inobſequioſa & cõtumacia,)quæ nec igni nec aqua molleſcant,Interpres ineptè vertit,fulminis tactu prædura,quaſi κεραυνοβόλα dictum eſſet. Gaza verò apud Theophraſtũ ateramnon incoctibile vertit,ſed & crudum verti poteſt,vnde & ὕδωρ ἀτέραμνον dicitur,ideſt, aqua cruda : & ἀνὴρ ἀτεράμων , apud Ariſtophanem vir eſt durus,inexorabilis & corneæ fibrę. Eſt & ateramon Plinio herbę genus, inquit enim : *Circa Philippos ateramon nominant in pingui ſolo herbam, qua faba necatur : teramon , qua in macro, cùm vdam quidam ventus afflauit.* Cęterum Plinius aut eius libertus authorum Græcorum exſcriptor, ex vocibus τεράμονα & ἀτεράμονα,ideſt, coquibilia & coctu difficilia , quibus legumina Theophraſtus indicauit , præſertim fabam , & lentem, herbas fecit admodum oſcitanter. Vnde Hermolaus in Corollario ad fabam Dioſcoridis , Plinius (inquit) Theophraſtum intelligit, nonnunquam fieri, vt teramos in ateramon tranſeat,cùm vapore atq; halitu terræ madidam , indi-

Lib. 9. de legib.

In Veſpes.

Ateramon herba.

Lib. de cauſ. plant. c. 13. & 14.

gena

A gena quidam ventus afflauerit. Aliter Theodorus, qui duo illa, teramon & ateramon ſiue ateramnon pro coctibili, non pro herbis ita nuncupatis accipit. Theophraſtus certè alio loco facilè ſignificat veriorem Theodori, quàm Plinij ſenſum fuiſſe. Vt verò reuertamur ad ipſam Plutarchi quęſtionem. Quibuſdã doctis veriſimile fit, ortam hanc perſuaſionem de ſeminum duritate, quòd quæ dura & in coctilia ſunt, cornu duritiem ac tenacitatem & inſuper colorem præ ſe ferant, tanquam vitio per contagium nato. Raſis nulla duritatis facta mentione, ſemina (inquit) quæ dum ſparguntur, boum cornibus attacta fuerint, non euadunt in bonam frugem & grana producunt exigua. Boũ cornua cur in Auentino ſuſpendantur, cùm in cæteris Dianæ templis ceruorum tantummodo affigantur, recitaui inter prodigia ex eodem Plutarcho.

LEGES DIVINAE, SACRAEVE, Ac Gentilitiæ.

B

Cap. 21. Homicidiũ, vt Deo diſpliceat.

QVANTO odio Deus proſequatur homicidium, ex hiſce eius legibus, quas nobis in Exodo præſcripſit, innoteſcit: *Si bos cornu percuſſerit virum, aut mulierem & mortui fuerint, lapidibus obrueretur, & non comedentur carnes eius, dominus bouis innocens erit.* Quo loco Septuaginta habent, λίθοις λιθωβοληθήσεται ὁ ταῦρος, ideſt, lapidibus lapidabitur taurus, quaſi poſſit lapidari (inquit D. Auguſtinus) niſi lapidibus: (ſimiliter tamen etiam in Hebræo textu legi annotauit author catenę, aitque eſſe Hebraiſmum.) Ad iuſtitiam autem pertinere ait, vt animal hominibus noxium perimatur: Et quod de tauro poſitum eſt, à parte totum intelligendum eſſe, quidquid de pecoribus vſu humano ſubditum, infeſtum eſt hominibus. Sed ſi neceſſe (inquit) eſt occidi, nunquid lapidari. Quid intereſt enim animal quod auferendum eſt, qua morte auferatur? Deinde quod addit, carnibus eius non eſſe veſcendum, quò pertinet, niſi omnia iſta ſignificent aliud, quod ſcriptura maximè ſolet intueri? Author Catenæ latius exponendam ait hanc legem, nempe de rabido cane, equo calcitroſo, & omni pecore quod nocet: vetari autem carnem edi in execrationem facti, ne & ipſi efferi reddantur & atroces: C eatenus enim domino inuiſum eſſe homicidium, vt nec beſtiæ homicidæ carnes nobis permittat edendas, tantum abeſſe à nobis debere omnem crudelitatem & atrocitatem. Innocens autem iudicatur dominus bouis, nec venit iure damnandus, vel accuſandus ad reſtitutionẽ damni illati, quia cornupetam bouem ſuum eſſe neſciebat. Verùm obſerua quod neglectori & ceſſatori imputetur id peccatum, quod negligentia ipſius ab alio deſignatum, ideoq; ibidem additur: *Quodſi bos cornupeta fuerit ab heri, & nudius tertius, & conteſtati ſunt dominum eius, nec recluſerit eum, occideritque virum aut mulierem, & bos lapidibus obruetur, & dominum illius occident. Quod ſi pretium ei fuerit impoſitum, dabit pro anima ſua quicquid fuerit poſtulatus.* Ad explicationem huius loci facit hoc D. Thomæ: Animalia bruta mandantur occidi non propter aliquam ipſorum culpam, ſed in pęnam dominorum, qui talia animalia non cuſtodierant ab huiuſmodi peccatis, & ideo magis puniebatur dominus, ſi bos cornupeta fuerat ab heri & nudiuſtertius (in quo caſu poterat occurri periculo,) quàm ſi ſubito cornupęta efficeretur, vel occidebantur animalia in deteſtationem peccati, & ne ex eorum aſpectu aliquis horror hominibus incuteretur. Hæc Thomas. Quod autem de pretio redemptionis dicitur, id non repugnat (inquit author catenæ) alteri ſacræ ſcripturæ loco, vbi D dicitur, *Non accipies pretium redemptionis ab homicida,* quia ibi loquitur ſcriptura de homicida voluntario, hic verò de eo propter cuius negligentiam homo interierit, cum bouem ligare & recludere debuerit. Multa igitur cura præcipitur, & docetur adhibenda iumentis, ne proximis damno ſint, multo magis familię reliquæ, & maioribus. Vicini enim mutuis beneficijs certare debent, & auxilio, non inferre damna vel lædere. Præmonendi diligenter ſunt patresfamilias, ne eis etiam inſcijs familia noceat vicinis. Et non antea & leui cauſa repetenda damna, dicente ſcriptura, vt cõteſtetur dominus iumenti prius, & admoneatur periculi, ſi fortè ignoret cornupetam bouem & recludendum non putet: Quod ſi admonitus, negligens tamen fuerit, tunc demum illati damni reus erit. Verùm ſi pretiũ pro recuperatione vitæ ei taxatũ fuerit, illud dabit, & ſe redimere poterit. Additur autem in lege: *Filium quoq; & filiam, ſi cornu percuſſerit, ſimili ſententiæ ſubiacebit.* Vbi Hugo de ſancto Victore; filiũ quoq; & filiam non intelligas illius, cuius eſt bos, ſed alterius, quod apparet per hoc quod ſubiungit de ſeruo: *Si ſeruum ancillamq; inuaſerit, triginta ſiclos argenti dabit domino, bos verò lapidibus opprimetur.* Caietanus ait: occiſis perſonis liberis à cornupeta ex negligentia domini, pœna ſtatuitur arbitraria, occiſis autem ſeruis, quantitas pœnæ ab ipſa lege definitur. Alia lex. *Si quis aperuerit ciſternam, & foderit, & non operuerit eam, cecideritque bos, vel*

Bruta infeſta cur occidantur.

aſinus, reddet dominus ciſternæ, pretium iumentorum, quod autem mortuum eſt, ipſius erit. Docetur E hic ſolicita obſeruatio, ne lædatur quoquo modo proximus in perſona & rebus: ideò pericula diligenter præcauenda vndique, circumſpectio & prouidentia commandatur in rebus omnibus. Alia.

Si bos alterius bouem vulnerarit. Quæſt. 82.

Si bos alicuius bouem alterius vulnerauerit, & ille mortuus fuerit, vendent bouem viuum & diuident pretium, cadauer autem mortui inter ſe diſpertient. Quærit autem D. Auguſtinus in quæſtionibus ſuis ſuper Exodum, nunquid in ſolo tauro (ſic enim habet alia litera) hæc iuſtificatio ſeruanda eſt, & non de omni pecore in tali caſu? Proinde à parte totum & hoc intelligendum eſt, ſed hoc de carnibus occiſi pecoris fieri non poteſt, quæ non veſcuntur. Caietanus notari vult, quod dicendo ſi bos percuſſerit bouem, æqualitatem animalium inſinuauit, & propterea non dixit (inquit) vitulum aut agnum percuſſum. Et æqualitate inter percutiendum & percuſſum ſuppoſita, ſtatuitur diuidẽdum tam pretium viui quàm mortui bouis, nam ſi inæqualitas eſſet (puta quod mortuum animal parum valeret) non eſſet æquis portionibus facienda diuiſio, ſed ad æquitatem reducenda. Additur. *Si autem ſciebat. quod bos cornupeta eſſet ab heri, & nuduſtertius, & non cuſtodiuit eum dominus ſuus, reddet bouem pro boue & cadauer integrum accipiet.* Vides iterum in hac lege, quanta ſollicitudine F deus exigat, ne quid damni proximus noſtra ignauia patiatur.

Furti pœna, & damni illati.

Alia lex de furti pœna: *Si quis furatus fuerit bouem aut ouem, vel vendiderit, quinque boues pro vno boue reſtituet, & quatuor oues pro vna oue.* Secundum literam (inquit Strabus) quinque boues pro vno boue, & quatuor oues pro vna oue redduntur: quia bos quinque vtilitates habet, ouis quatuor: Bos enim immolatur, arat, paſcit, lac dat, corium etiam diuerſis vſibus miniſtrat. Ouis verò immolatur & paſcit, lac, & lanam tribuit. Theodoretus ſimiliter ait: Quinque boues pro vno, & quatuor oues pro vna reſtitui iubet, quia peccata maiora maiori mulcta pœnaque digniora ſunt: vnde & Dominus ait: *Cui multum datum eſt, multum requiretur ab eo.* Caietanus verò hanc legem ſic exponit: Si quis furatus fuerit bouem aut ouem, lege aut agnum, & vendiderit vel occiderit. De occiſione in macello loquitur litera Hebraica, & intendit, ſiue vendiderit animal viuum, ſiue occiderit comedendum. Et exigit hæc lex duas conditiones, videlicet furtum & venditionem ſeu iugulationem, alioquin non eſt locus pœnæ huius legis. Et appellatione bouis & agni, intellige omnia animalia tam magna, quam parua. Lex enim ſimilia omnia comprehendit, alioquin oporteret multiplicare leges iuxta numerum rerum. Et ſcito quod iſta lex de furto, eſt iuxta textum Hebraicum vna, diſtincta in quinque partes, G quarum prima tractat de fure conſummato, qui furatus eſt & vendidit: ſecunda de fure inuento nocte in furando, tertia de eodem inuento die, quarta de fure carente, vnde reddat, & quinta de fure, apud quem inuenitur res furto ablata. Quinque boues pro vno boue reſtituet. Magnitudo pœnæ cum differentia ſubiuncta inferius, quod ſi bos inuentus fuerit apud furem, duplum duntaxat reſtituet, cogit ad inueſtigandum rationem tantæ pœnæ. Et eſt ratio, quia vendens aut iugulans bouem, tollit & à ſe facultatem reſtituendi idem, ad quod realiter tenetur, & à domino facultatem inueniendi animal ſuum, nam veriſimile eſt quod vendet diſtrahendo, vt non facilè inueniatur à domino. Quia itaque furto accumulauit has impotentias, tam grandi pœna punitur. Et quatuor oues pro vna oue. Diſparitatis iſtius (quòd pro boue quinque, pro agno verò quatuor reſtituũtur) ratio eſt quia maius crimen, non ſolùm æquali proportionaliter pœna, ſed etiam plus eſt puniendum. Punirentur enim æqualiter ſecundum proportionem, ſi quadruplum vtrobique reſtitueretur: punitur autem pluſquàm proportionaliter fur bouis quàm fur agni, reſtituendo quinque boues pro vno, ne quis audeat maiora crimina attentare. Hęc intellige ſecundum communem lectionem, ſecus autem ſi Hebraica verba penſentur, nam Hebraicè, & Chaldaicè habetur. *Et quatuor* H *oues pro agno.* Iuxta hoc enim plus proportionabiliter fur bouis quàm fur agni punitur, quia pluris ſunt quatuor oues quam quinque agni. Et ratio maioris pœnæ, eſt maior pronitas ad furandum agnum quàm bouem, ne paſſim itaque, aut facilè furtum agni, & ſimilium committeretur, maior adiecta eſt pœna. Hactenus Caietanus. At verò author catenæ etiam admonet, dictionem Se Hebraicam & pro agno, & pro oue, & pro pecore poni: Et hinc factum eſſe, quod ouem aliqui, agnum alij, nonnulli pecus tranſtulerint. Furtum igitur punire redditione taxata lege, non morte, vel furca: Et quia nihil ferè non prodeſt hominibus eorum quę duo hæc proferunt animalia, propter magnitudinem damni, magna etiam taxantur pœna. An quia animalia hæc paſſim in campis paſcuntur, facilis eorum eſt ablatio? Vt ergo facilitatem & pronitatem reprimat, animalia proximi furto auferendi, ſeueram taxat pro huiuſmodi furtis pœnam. Sed quare iubentur (inquit) reddi quinque boues & tantum quatuor oues? Reſpondent quidam Hebræi, quòd bos cùm multo maior ſit oue, non poſſit facilè abſcondi, & abduci, niſi à fure furtis aſſueto. Alij, quod interim dominus bouis labore eius in agricultura fuerit deſtitutus, damnum hic per quintum bouem ſarcitur. Ouis autem nomine, pecus domeſticum dicunt intelligi, agni, & capræ. Alia lex. *Si inuentum fuerit apud eum quod furatus eſt, viuens ſiue bos, ſiue aſinus, ſiue ouis, duplum reſtituet.* Quo loco, vt idem teſtatur

author

A author Catenæ, Chaldaica litera, & Hebraica ſic habent: *ſi autem inuentum fuerit in manu eius*
quod furto ſublatum eſt, ab oue vſque ad aſinum, & vſque ad bouem, ſi fuerint viui, duplum reſtituet. Sed hoc (inquit) idem eſt cum litera noſtra. Duplum autem intelligi videtur debere
quod reddat, bouem ſcilicet quem abſtulit, & alium, & pecudem quam eſt furatus, & aliam.
Sic etiam quintuplum intellige, quatuor, & illum quem furatus eſt. Hic videmus aliam eſſe
pœnam furis, apud quem furtum adhuc eſt, aliam eius qui vendidit aut mactauit, maiorem ſcilicet.
Nam cum adhuc res ſublata ſupereſt, reſtitui poteſt ſuo domino, daturque quiddam pro contumelia:
ſi verò perdita res eſt, rem ſoluet & contumeliam qua affectus eſt dominus. Notat Caietanus,
quod altera primæ in hoc capitulo legis pars ex parte rei ablatæ promulgetur: Primam enim
partem fuiſſe, ſi quis furatus fuerit bouem, & vendiderit, ſeu occiderit; alteram partem eſſe, ſi nec
vendiderit, nec occiderit, ſed apud ſe retinuerit furto ablatum animal viuum: & ex hoc quod aſinus
adiungitur, haberi duo: alterum quod iam dictum eſt, quod appellatione bouis & agni, intelliguntur
in hac lege animalia omnia magna & parua, alterum, quòd ex eo quod aſinus, & non aſinus
ſubiugalis, nec aſinus gregarius dicitur, lex iſta comprehendit etiam bouem non gregarium, & ſi-
B militer equum, & mulum, & reliqua animalia. Alia lex tractans de depoſitis animalibus: *Si quis*
commendauerit proximo aſinum, bouem, ouem, & omne iumentum ad cuſtodiam, & mortuum fuerit,
aut debilitatum, vel captum ab hoſtibus, nulluſque hoc viderit, iuſiurandum erit in medio, quòd non
extenderit manum ad rem proximi ſui, ſuſcipietque dominus iuramentum, & ille reddere non cogetur.
Lex iſta (inquit Caietanus) diſponit in quinque caſibus, & primum tres caſus ſimul, videlicet ſi depoſitum
animal fuerit mortuum, vel fractum, vel prædatum nemine vidente: ſtatuit enim quod in
his caſibus ſtetur iuramento depoſitarij, ita quod dominus rei depoſitæ teneatur acquieſcere iuramento.
Et dicitur captum ab hoſtibus, quod in prædam abductum eſt, iungitur autem nemine vidente,
quia ſe fuiſſent teſtes, non opus eſſet iuramento. Deinde diſponit quartum caſum, videlicet
ſi commendatum animal furto ablatum fuerit, inquiens: Quòd ſi furto ablatum fuerit, reſtituet
damnum domino. Depoſitarius videlicet domino animalis: non dicit reſtituet duplum, ſed abſolutè
reſtituet, vt intelligamus, quod ſufficit reſtituere tantum, quanti pretij erat animal ſurreptum.
Demum quintnm caſum expedit, ſi animal comeſtum fuerit à beſtia: ſi comeſtum (inquit) à beſtia,
deferat ad eum quod occiſum eſt, & non reſtituet. Alia. Qui coiuerit cum iumento, morte moriatur.
Quo loco Septuaginta habent πάντα κοιμώμενον μετὰ κτήνους θανάθῳ ἀποτενεῖτε αὐτοὺς. ideſt,
C omnem dormientem cum iumento, morte occidetis eos. Horribile (inquit author Catenæ) exprimitur
opus, horribili iuditio puniendum vt vitetur diligentiùs, quia naturæ & naturarum authori
infame eſt, & vehementiſſimè inuiſum. Sine omni miſericordia occidatur vel diſpenſatione, hoc
eſt, enim morte moriatur. D. Thomas ait: Grauitas in peccato magis attenditur ex abuſu alicuius
rei, quàm ex omiſſione debiti vſus. Et ideo inter vitia quæ ſunt contra naturam, infimum locum
tenet peccatum immunditiæ, quod conſiſtit in ſola omiſſione concubitus ad alterum. Grauiſſimum
autem eſt peccatum beſtialitatis, quia non ſeruatur debita ſpecies. Vnde ſuper illud Geneſis trigeſimoſeptimo:
Accuſauit fratres ſuos crimine peſſimo, dicit Gloſſa, quòd cum pecoribus miſcebantur.
Poſt hoc autem eſt vitium Sodomiticum, cùm ibi non ſeruetur debitus ſexus. Alia. *Si occurreris
boui inimici tui, aut aſino erranti, reduc ad eum*. Hæc lex (inquit author Catenæ) modum ponit
affectibus & inimicitijs, ne ſint nimium vehementes, & euadunt ad pernitiem proximi. Prohibet
autem ſuo more ſcriptura rem ſub perſona, odium pro hoſte. Bouis autem nomine intelligit,
quæcunque habet is, quem odis, per quæ illi incommodare, vel impedire commodum potes. Vt
enim odium non ſemper vt vellet, exuere te poſſe credas, manum tamen potes continere, & pedes
D regere in alicuius rem, vel promouendam, vel impediendam. Fac ergo proximo quod ſibi fieri
optares, & optare deberes, & periculum eius, aut damnum impediendo impedias. Et quia Iudæi
crudeles erant, ideo ſancta lex ad pietatem etiam erga bruta animalia exercenda inducit, vt ex hoc
ad maiorem poſtmodum erga homines inducerentur. Ex hoc enim quod videbat inimicus ab inimico
animal domum reductum, compellebatur quodammodò ad deponendum odium contra
eum ſuſceptum. In quo ſenſu etiam Iſidorus: Bouem & aſinum reduci iubet (inquit) odienti proximum
ſuum, vt hac ratione odientis animum ſibi conciliet. Nam ſi omnino implacabilis, atque
inexorabilis non fuerit, fieri non poteſt, quin hac in illum humanitate animus illius non manſueſcat.
Alia lex contra illos qui diebus feſtis magis opprimunt & excrutiant ſeruos, nec eis vel parum
quid temporis ad diuinis intereſſendum impendere volunt: *Sex diebus operaberis, ſeptima die ceſſabis,
vt requieſcat bos & aſinus tuus, & refrigeretur filius ancillæ tuæ & aduena*. Ex quo ſcripturæ
loco D. Hieronymus ſeptenarium numerum ſanctum eſſe colligit. In ſabbato enim quod ſeptimus
hebdomadæ dies, eſt requieuit deus ab omnibus operibus ſuis: & iubet ne quid in eo operis
ſeruilis fiat, niſi ea tantum quæ ad animam pertinent, & ne in eo onera portemus. Inuenio modò,

Lex de depoſitis animalibus.

Coeuntis cũ iumento pęna.

&apud

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

Gentium leges de boue.

Edictũ ædilitium.

E

& apud Gentiles leges de boue. Eo enim ſurrepto aut occiſo, condictio, & bouis, & corij, & carnis domino competebat, ſcilicet ſi & corium, & caro contrectata fuiſſent: cornua quoque condicebantur: ſed ſi dominus condictione, bouis pretium conſecutus fuiſſet, & poſtea aliquid eorum de quibus ſuprà dictum eſt, condiceret, omnino exceptione commouebatur: Contrà ſi corium condixiſſet, & pretium eius conſecutus, bouem condiceret, deferente fure pretium bouis detracto pretio corij, doli mali exceptione ſummouebatur, 1. l. ſi ſeruus furtiuus, §. vltimo, D. eodem. Si verò quis iumentum morboſum vitioſumque pro ſano, & integro vendidiſſet, edicto ædilium emptori ſuccurrebatur, idque edictum ædilitium dicebatur, vnde & edictiones ædilitiæ; vt annotauit Calepinus in ædilis.

MORALIA. MYSTICA.

Lib. 35. in cap. 42. Iob.

Luxurioſorum dementia.

Prouerb. 3.

Labor prædicatoris.

Deut. 25.

Plebs Iſraelitica.

Eſa. 1.

Laborantes bobus ſimiles.

Cap. 50.

In Euang. Lucæ c. 20.

Cogitatio charitatis.

Apoſtoli.

Cap. 30.

F

G

H

BOVEM, taurum, vitulum, & vaccam; modò in bonam, modò in malam partem moraliter, myſticèq; accipi, ſuis pòſt quibuſque locis patebit. D. Gregorius, in bobus enim, inquit, aliquando luxurioſorum dementiam, aliquando laborioſam fortitudinem, aliquando humilitatem exprimi Iſraelitarum. Quia enim bouis nomine per comparationem luxurioſorum dementia deſignatur, Salomon indicat, qui cùm male ſuadentis mulieris petulantiam præmiſiſſet, adiunxit: *Statimque eam ſequitur, quaſi bos ductus ad victimam.* Rurſum quia bouis nomine, labor prædicatoris exprimitur, legis verba teſtantur, quæ ait: *Non obturabis os boui trituranti*: ac ſi apertè diceret: Prædicatores verbi à ſtipendiorũ ſuorum perceptione non prohibeas. Rurſus quia bouis nomine plebs Iſraelitica figuratur, propheta aſſerit, qui redemptoris aduentum denuncians dicit: *Cognouit bos poſſeſſorem ſuum, & aſinus præſepe Domini ſui*. Per bouem ſcilicet Iſraeliticum populum, iugo legis edomitum ſignans, per aſinum verò gentilem populum indicans, voluptatibus deditum & grauius brutum. Hæc Gregorius. Recitabò ego prius theologorum loca, in quibus hoc genus animantis in bonam partem accipitur, & quia labores eius maximè commendantur, dicam quid ij nobis indicent. D. Bernardus itaque in paruis ſermonibus, boues eſſe ait, qui in opere dei ſtrenuè exercentur, qui ſeminant in lachrymis, ſed in gaudio metunt: qui (inquit) quæ ſunt huius mundi, arbitrantur vt ſtercora: Piger verò cuius Sabbata videntes hoſtes derident, de honeſtatur ab hoſtibus in ocio ſuo, ſicut boues ſtrenui in laboribus ſuis honeſtantur à deo. Quem enim maligni ſpiritus pigrum vident ad ſpiritualia exercitia, in cogitationibus eius ingerunt importunè terrena: velut de ſtercoribus boum maſſas coagulantes, & pigrum ſicut dignus eſt, lapidantes. Gloſſa etiam ordinaria boues arantes interpretatur, homines pro bono communi laborantes. Et Beda in quæſtionibus ſuper Deuteronomium, explicans hanc ſacræ paginæ ſententiam, *Non alligabis os boui trituranti* Dictum eſt (inquit) quod in bouis nomine vita vniuſcuiuſque operantis exprimitur, additque quodam in loco dici ab Apoſt. Paulo: *ſi nos vobis ſpiritualia ſeminauimus, magnum eſt, vt carnalia veſtra metamus*. Hoc autem ſignificare, *Non alligabis os boui trituranti*: vnde & apoſtolum alio loco dicere, *Dignus operarius mercede ſua*. Arnobius quoque boues interpretatur, qui laborant ſub iugo domini, ad hæc Pſalmiſtæ verba: *Omnia ſubieciſti ſub pedibus eius, oues & boues vniuerſas*. At Ambroſius venditores ouium, & boum eos putat, qui de labore alieno, vel ſimplicitate fœdi auctionatores quaſdam nundinas aucupantur. Gregorius verò etiam in explicatione horum verborum: *Boues arabant, & aſinæ paſcebantur iuxta eos, & irruerunt Sabæi, tuleruntque omnia, &c.* Quid (inquit) in figura per boues, quàm bene operantes: quid aliud per aſinas quàm quoſdam ſimpliciter viuentes accipimus? Quæ benè iuxta boues paſci referuntur: quia mentes ſimplicium etiam cum alta capere non poſſunt, eò magis vicinæ ſunt, quo & fraterna bona ſua per charitatem credunt, cumque inuidere alienis ſenſibus neſciunt, quaſi in paſtu ſe minimè diuidunt. Simul ergo ſe aſinę cum bobus reficiunt, quia prudentibus coniuncti tardiores eorum intelligentia paſcuntur. Sabæi autem captiuantes interpretantur. Heſychius Hieroſolymitanus etiam ait, bouem pleriſque diuinarum literarum locis pro homine poni, qui iuſtitiæ ſit operibus intentus. Dicunturque boues arantes, vt Gloſſa ordinaria declarat, cogitationes charitatis, quæ corda duorum arando proſcindunt. Eucherius per boues accipit apoſtolos, qui ſuſcepto Chriſti iugo vniuerſum terrarum orbem euangelico vomere perarauerunt. Et D. Hieronymus in explicatione huius Eſaiæ ſententiæ: *Et tauri tui & pulli aſinorum qui operantur terram, commiſtum migma comedent, ſicut in area ventillatum eſt*: vel vt Septuaginta legunt: *Tauri veſtri & boues veſtri qui operantur terram, comedent paleas commixtas in hordeo ventilato.* Similiter ait: In rerum omnium abundantia, cęleſti pluuia deſcendente, & illo pane qui de cęlo deſcendit, quem qui commederit, nunquam eſuriet, paſcentur agni in loco ſpatioſiſſimo, qui ſe-

quuntur

A quuntur agnum quocunque vadit, & qui ſemper ad dextram ſunt. Tauri autem principes gregis, de quibus legimus: *Congregatio taurorum in vaccis populorum, & pulli aſinorum quibus ſedens dominus ingreſſus eſt Hieruſalem*, Pſal. 17. qui operantur terram, ſic de area comedent, vt fuerit ventilatum, ne quid videlicet in cibo eorum miſtum ſit palearum, de quibus in Hieremia ſcriptum eſt: *Quid paleis ad triticum dicit dominus?* Cap. 23. & quæ in Euangelio comburuntur igni inextinguibili. Porro iuxta Lxx. iumenta quę necdum rationis ſapientięque ſunt plena, & de quibus vnum loquitur ad Deum: *Sicut iumentum factus ſum apud te, paſcentur in loco pinguiſſimo & ſpatioſo, qui non affert ſpinas, & tribulos, ſed quaſi terra Iſrael melle, & lacte decurrit, & plenam paſcentibus, tribuit libertatem.* Luc. 3. Tauri autem & boues, qui operantur terram, ideſt, Apoſtoli & viri Apoſtolici, de quibus & Apoſtolus Paulus ſcriptum interpretatur: *Non alligabis os boui trituranti. Nunquid de bobus cura eſt deo?* 1. Cor. 9. Sed vtique de his dicit, qui operantur terram ſuam: & de quibus idem loquitur. *Dei agricultura, Dei ædificatio ſumus, &c.* Lib. 7. de pręparat. Euang. Sed & Euſebius interpretans hunc locum: *in die ipſius Emanuel, quæ eſt dies aduentus Chriſti, nutriet homo iuuencam boum & duas oues & erit ex eo, quod plurimum faciet lac: butyrum & lac comedet omnis, qui relictus fuerit in terra:* In quibus verbis, dixerit (inquit) aliquis, B Iudaici populi famem paupertatemque immenſam ſignificari, quippe qui neque triticeo naturalique cibo ſit abundaturus, ex eo quod neque terram arabit, neque ſeminabit, neque metet, neque greges ouium, neque boum armenta poſſeſſurus, ſed habiturus duas oues, & iuuencam vnam, quibus lac ſibi ipſi ſuppeditet: aut aliter, figuratè loquens, eum qui in terra relictus ſit, ſignificare dixerit ex Iudæis, qui in Saluatorem, ac Dominum noſtrum crediderint: Apoſtolorum atque Euangeliſtarum chorum, è quibus vnuſquiſque, cum ſecundum electionem gratiæ relictus ſit, & ob id, relictus in terra nominatus, iuuencam boum, & duas oues dicitur nutriturus, ternos videlicet per ſingulas Eccleſias ordines; vnum quidem eorum qui præſint, duos autem eorum qui ſubiecti ſint: cum Eccleſiæ Chriſti populus in duos ordines ſit diuiſus, in eorum qui credunt, & eorum qui nondum ad lauacri regenerationem aſſumpti ſunt: ad quos etiam Dominus Apoſtolus ait, *Lac vobis potum dedi, non eſcam.* 1. Cor. 2. Eos verò qui iam in habitu perfectiore conſtiterint, iuuencam boum meritò appellat, quippe qui perfectiorum boum fœtus ſint, cuiuſmodi ipſe fuit Apoſtolus, qui de ſeipſo, atque ijs qui ſimili modo, vt ipſe, laborant, ita ait: *Nunquid de bobus cura eſt deo?* An propter vos omnino dicit? Erit autem quoque ordo eorum qui Eccleſiæ præſunt, quibuſque arandi & colendi animas hominum cura mandata eſt iuuencæ boum nomine ſignificatus: quippe qui apoſtolicorum rituum C ac præceptorum fœdus exiſtat: quique etiam in virtute vſque adeò incrementum accepturus dicitur, vt ex fœtus multiplicitate, tantum genitalis rationaliſque lactis introductorijs doctrinis ſit ſuffecturus, vt ex eo innumerabiles alij nutriendi ſint. Hæc Euſebius. Quod verò Salamon in ſuo templo duodecim boues æneos fecit, quos in æreo labro conſtituit, qui facie quidem per diuerſas partes attendunt, ſed in vno loco per poſteriora colliguntur, nihil aliud quàm duodecim apoſtolos deſignari Beda ait, qui facie quidem per diuerſa reſpiciunt, ſed ita in labro ſunt poſiti, vt poſterioribus adunentur: In quæſt. ſup. l. 3. Reg. c. 2. qui in hac præſenti vita ad prædicationis officium in diuerſis mundi partibus ſunt diuiſi: in illa verò vita quæ huic vitæ poſterior eſt, quia poſt hanc videbitur æterna, gloriæ vnitate conueniunt. Per diuerſum ergò mundum prædicando reſpiciunt, ſed in vnum eueniendo conſiſtunt. Ideò autem æreis quia clamor prædicationis eorum in toto mundo inſonuit, ſicut ſcriptũ eſt: *In omnem terram exiuit ſonus eorum.* Labrum autem orbem terræ intelligimus, cuius ambitum luſtrauerunt Apoſtoli, docentes gentes vt baptizarentur in nomine Patris, Filij & Spiritus Sancti. Alias verò dixerat: Bene (inquit) ſequitur: *Et ſtabat ſuper duodecim boues, è quibus tres reſpiciebãt ad Aquilonem, & tres ad occidentem, & tres ad meridiem, & tres ad orientem.* Lib. de tẽplo Salam. Per boues quippe D Apoſtolos & Euangeliſtas, imò omnes verbi miniſtros debere intelligi, Apoſtolo docente cognoſcimus, qui exponens mandatum legis, quo dictum eſt, *Non alligabis os boui trituranti.* Deut. 25. *Nunquid de bobus* (inquit) *cura eſt Deo?* 1. Cor. 9. an propter nos vtique dicit. Nam propter nos ſcripta ſunt, quoniam debet in ſpe, qui arat, arare, & qui triturat, ſpei ſuæ fructus percipere. Duodecim ergò boues, duodecim Apoſtoli ſunt, & omnes qui vice eorum ſuſceperunt Eccleſiam ſanctam, qui nimirum boues mare ſibi ſuperpoſitum portant, cùm Apoſtoli Apoſtolorumque ſucceſſores iniunctum ſibi euangelizandi officium prompta implere deuotione ſatagunt: Et tres ad Aquilonem, & tres ad Occidẽtem, & tres ad Meridiem, & tres ad Orientem reſpiciunt, cùm in vniuerſis quadrati orbis partibus fidem ſanctæ Trinitatis prædicant. Nam & Apoſtoli eo myſterio duodecim, hoc eſt, quater terni ſunt electi, vt fidem & confeſſionem ſanctæ Trinitatis per quatuor mundi plagas euangelizantes baptizarent, in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti, quorum videlicet Apoſtolorum ſucceſſorumque eorum verba, actus & paſſiones perfacilè in præſenti videre, vel legendo cognoſcere valemus, quæ verò illos in futurum maneat gloria retributionis, necdum videre poſſumus. Vnde aptè ſubditur: *Quorum poſteriora vniuerſa intrinſecus latitabant.* Intrinſecus namque latitant vniuerſa

boum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

boum poſteriora, quia qua mercede ſancti prædicatores in perpetuum donentur, in interni arbitri E examine iam diſpoſitum eſt; ſed nobis qui adhuc foris ſumus, manet omnimodis occultum, &c. Iacobus de Vitriaco Cardinalis cùm dixiſſet, Agricolam boues iugo iungere, ſpiritualiter ſpectare ad ſummum Agricolam, qui tanquam colonus venit in terram, vt ait Hieremias, & tot habet boues quot prælatos, in agro eccleſiæ laborantes: de quibus dicitur in Iob: *Boues arabant & aſinæ paſcebant iuxta eos*, ideſt, ſimplices & rudes populi. Principales autem & fortiores (inquit) boues, erant duodecim Apoſtoli qui ſignificantur per duodecim boues æreos, qui ſuſtinebant luterem æneum ante fores templi Salamonis. Luter in quo abluebantur ſacerdotes, diuinam ſcripturam ſignificat. De his bobus dicitur in Parabolis; *Vbi boues non ſunt, præſepe vacuum eſt.* Vbi enim prædicatores deſunt, corda ſubditorum à bonis ſpiritualibus vacua ſunt. Dicuntur autem prælati boues, quia fortes, quia ruminant, dum in lege Domini meditantur die ac nocte, quia findunt vngulam per diſcretionem & duplicem charitatem Dei, & proximi, & vtrumque teſtamentum recipiunt. Quia terram arant, id eſt, terrenorum corda vomere prędicationis ſcindunt, quia iugo premuntur, ſicut dicit Dominus in Euangelio: *Tollite iugum meum ſuper vos*, & Hieremias: *Bonum eſt viro cùm portauerit iugum Domini in adoleſcentia,* Quia loris diſciplinæ ad præſepe Domini ligantur. Quia paleam F comedunt, ideſt, ſcripturam, vel groſſa & non delicata cibaria, quod pręcipuè pertinet ad eos, qui granum conferunt pauperibus, & hoſpitibus, ſicut Ciſtertienſes paleam, ideſt, groſſa cibaria ſibi retinentes. Quia immolantur carnem ſuam cum vitijs, & concupiſcentijs crucifigentes. Quia firmiter pedem figunt, ne labantur, firmi ſcilicet in fido & recti corde, ſicut de ſanctis animalibus Ezechiel ait: *Pedes eorum, pedes recti, & planta pedis eorum quaſi planta pedis vituli.* Et quia cornibus duorum teſtamentorum ventilant hæreticos, & inimicos Chriſti, quæ cornua in manibus eorum ſunt. De Chriſto autem, qui fuit bos immaculatus pro nobis, ſumptus ex armento Patriarcharum, ſpiritualiter dicitur, cornua in manibus eius. Fuit enim bos cornutus, non ſolum propter duplicem naturam, ſed quia cornua crucis in manibus habuit. Hic igitur agricola boues iugo iungit, vnde & binos miſit ante faciem ſuam, propter concordiam & dilectionem, & duo præcepta charitatis. Alij etiam agricolæ, ideſt, prælati Eccleſię, boues, ideſt, fortia opera, & exteriores actiones, ſub iugo Domini iungunt, dum opera eorum in vnum conueniunt, & ad Deum referuntur, coniuncta in fide, & charitate. Alioquin non placerent Deo ſine fide, quæ per dilectionem operatur. De his bobus in Deuteronomio dicitur: *Non operaberis in primogenito bouis*, ideſt, exterioris actionis primodia, G in exercitio publicè actionis non oſtendens, propter humanum fauorem. Agricola ſtimulo boues pungit, verbis, ſcilicet, ſacræ ſcripturæ: de quibus Salamon ait in Eccleſiaſte; *Verba ſapientis quaſi ſtimuli, & quaſi claui in altum defixi.* De hoc ſtimulo dicitur in primo Regum, quod faber ferrarius non inueniebatur in tota terra Iſrael: Philiſtæi enim cauerant, ne facerent Hebræis gladium, aut lanceam, & retunſæ erant acies vomerum, & ligonum vſque ad ſtimulum corrigendum. Philiſtæi enim, ideſt, dæmones, pro poſſe laborant, ne ſit faber ferrarius, ideſt, prædicator in Eccleſia Dei, & quod lanceæ, & ſtimuli redundantur, ne boues ſtimulentur. De hoc ſtimulo dicitur in Eccleſiaſte. *Qui tenet aratrum, & qui gloriantur in iaculo, ſtimulo boues agitat*, boues ſcilicet illos, de quibus iterum in Eccleſiaſtico dicitur. *De ſtereore boum lapidatus eſt piger*, ideſt, opprobrijs & increpationibus prælatorum, vel ſtercora boum dicuntur tranſitoria, quæ ſancti tanquam ſtercora reputant, pro quorum illicita concupiſcentia lapidabitur piger, quia ſpiritualibus ocio torpet. Agricola tempeſtate aeris non abigitur, quia aduerſitatibus non cedit prælatus. Aquæ enim multæ non potuerunt extinguere charitatem, nec flumina obruent eam, ſicut dicitur in Canticis. E contrà de tumidis prælatis, qui non ſunt boues Domini, ſed vaccæ diaboli, dicitur in Eccleſiaſte: *Qui obſeruat vētum, non ſeminat; qui conſiderat nubes, non metet.* Vento enim tentationum & nubibus aduerſitatū H exterriti, à bono opere ceſſant; Hæc & alia Cardinalis de Vitriaco. Diuus quoque Bernardus eorundem æueorum boum ſculptura Prælatos Eccleſiæ indicari ait. Prælati (inquit) Eccleſiæ portare debent ſubditos ſuos quos corrigunt, & corrigere quos portant. Hinc Salomon in baſibus templi Domini imaginem leonis & bouis, & cherubim opere ſculptorio fecit pingere. Quid aliud deſignant baſes in templo, niſi Prælatos in Eccleſia? Quicunque ſolicitudinem regiminis ſuſcipiunt tāquam baſes, portant onus ſuppoſitum Cherubim plenitudo ſcientiæ interpretatur. In baſibus cherubim monſtratur, quia Prælati Eccleſiæ pleni debent eſſe cæleſti ſcientia. Per leonem terror ſeueritatis figuratur; per bouem verò patientia manſuetudinis oſtenditur. Itaque in baſibus neque leonēs ſine bobus, neque boues ſine leonibus exprimuntur; quia Prælati Eccleſiæ aliquando rigidè, aliquando cum dulcedine, aliquando cum aſperitate, aliquando verbis, aliquando flagellis debent ſubiectos ſuos corrigere, quia ille qui blandis verbis caſtigatus non corrigitur, neceſſe eſt, vt acrius corrigatur, & arguatur. Beatus verò Theodoretus per boues interpretatur perquam ſignificanter etiam ſacerdotes, in interpretatione horum prophetæ verborum; *Defecerunt ea quòd comederent*

oues,

Dominica in ſexageſima.

Cap. 14.

Cap. 18.

Cap- 21.

Cap.8.

Prælati tumidi.

Lib. de modo bene viuendi, ſerm. 18.

Prelatorum officium.

Leo terror ſeueritatis.

Bos patientia.

A *oues, & ſunt boues in præſepio*: Boues (inquit) non exiſtentes in præſepibus, ſacerdotes dicit: quo-
rum altaria olim percelebria, deſerta remanſerunt: nam quemadmodum boues arant terram, ſic
populi animas ſacerdotes excolunt, tanquam paſtum ab eo accipientes ea quæ altaribus ſicut
præſepibus afferuntur: de quibus etiam Paulus inquit: *Non alligabis os boui trituranti*: itemque
qui altaribus deſeruiunt, cum altari participant. Ita, & Beda quærens, cur Samuel nec bouem ſe
cuiuſpiam, nec aſinum tuliſſe perhibeat? quia, inquit, prophetica ſcilicet legaliſque ſcriptura nemi-
ni, vel triplicitatem rectè conuerſandi ad proximum, vel grauitatem corripiendi & inſtruendi pro-
ximum, ſiniſtra ſuggerendo ſubtraxit. Aſinus, namque qui ingenita manſuetudine, & hominum
neceſſaria, & ipſos homines portare conſueuit, amorem fraternæ vtilitati accommodum deſignat.
Bos autem, cui non ſolùm impoſita caro onera geſtare, ſed & arua vertendo ſulcos ſeminibus præ-
parare moris eſt; eos nimirum qui non modò fratrum infirma tolerare, verùm eorundem quoque
pigreſcentia corda caſtigando euertere, & ad ſuſcipiendū verbi ſemen ſolent excolere, demonſtrat:
quibus ſolis perſonis duabus tota, ni fallor, operariorum Eccleſiæ ſolet caterua comprehendi. Non
ergo Samuel bouem cuipiam, non aſinum tulit: quia nec peritiam docendi eruditis, nec ſimplicio-
B ribus quibuſque piè viuendi cum fratribus modeſtiam vetus ſancta ſcriptura præripuit. Et rurſus
in expoſitione eiuſdem prophetæ verborum: *Et facta plaga prima, qua percuſſit Ionathas & armi-
ger eius quaſi viginti virorum, in media parte iugeri, quam par boum in die arare conſueuit*. Media
(inquit) pars iugeri arandi, eſt Eccleſia, quæ in terris adhuc inter reprobos conuerſata, correptione
prædicatorum gaudet ad gignendos vitæ fructus exerceri. Par boum in die arans, cõcordia docto-
rum eſt, de legis & euangelij diſciplina ſub eodem fide iugo conuenientium, in luce pręceptæ ſcien-
tiæ ſubditorum corda caſtigans, & ad ferendum deo fructum ſpiritus excolens, de quo Salamon
ait: *Vbi autem multæ ſegetes, ibi manifeſta fortitudo bouis*. Et rurſus Pſal. 8. vbi dicitut: *Oues ſcili-
cet & boues*. Boues in hominibus dicuntur præcones veritatis fructificantes, atque alios in fide ge-
nerantes, propter quod etiam in fœminino genere protulit, *boues vniuerſas*. In angelis verò illi
poſſunt dici boues, qui aliquando ſalutem hominibus præconantur, per quod Deo eos fructifican-
tur. Cur verò prædicatores, & prælati per boues indicentur, ſic docet Incognitus in Pſalmos in
præcitatum Pſalmiſtæ locum: *Omnia ſubiecisti ſub pedibus eius oues, & boues vniuerſas; inſuper &
pecora campi*. Ait enim oſtendi hic altum Chriſti dominationis imperium: oſtendi autem bonos
ei ſubiectos, & malos: bonoſque eſſe in duplici differentia: quoſdam videlicet innocentes & ſubdi-
C tos: quoſdam verò etiam præſidentes, & prælatos Priores ſignificari per oues. *Oues meæ, vocem
meam audiunt, & ſequuntur me*. Secundos indicari per boues. Boues enim terram ſcindunt, &
eam fructificare faciunt: Sic & boni (inquit) prælati corda per ſubditorum prædicando, & corri-
gendo ſcindunt ducentes ad pænitentiam; & illa fructificare faciunt per virtutum opera. Et ſicut
deficientibus bôbus manet terra inculta, ſic bonis prælatis deficientibus, ſteriles ſubditi manent. Et
de iſtis bobus prælatorum bonorum dicitur, *Vbi non ſunt boues, præſepe vacuum manet, vbi autem
plurimæ ſegetes, ibi manifeſta eſt fortitudo bouis*. Similiter planè eundem locum declarat Caſſiodo-
rus: Oues (inquit) electum ſignificat populum Chriſtianum: ſicut & in Euangelio Dominus Petro
dicit Apoſtolo: *Paſce oues meas*. Qui ideo comparantur ouibus, quia ſe, præſtante Domino, inno-
xia conuerſatione moderantur, deinde quia mundi excubias ſine aliquo ſenſu doloris amittunt.
Nam ſicut ouis tundentem ſe non increpat, ita nec iuſtus cupiditatem ſe expoliantis accuſat. Boues
autem prædicatores deſignant, qui humana pectora mandatis cæleſtibus exarantes, virtutum meſ-
ſem germinare fecerunt. Nec vacat, quod dicit, *Inſuper*, quia non ſolum illi Sancti ſubiecti ſunt,
ſed etiam peccatores, ſæpe enim de conuerſis talibus maiore gloria triumphat Dominus Chriſtus.
D Pecora enim ſunt, dum in camporum libertate, ideſt, in mundi iſtius voluptate paſcuntur. Oues
ſunt, qui iam intra ſepta domini clauduntur. D. Auguſtinus alio primum, mox eodem ferè ſenſu
eandem ſententiam Dauidis exponit. Videtur (inquit) relictis cæleſtibus virtutibus, & poteſtati-
bus, & omnibus exercitibus Angelorum, relictis & iam ipſis hominibus, tantùm ei pecora ſubieciſ-
ſe. Niſi oues, & boues intelligamus animas ſanctas, vel innocentiæ fructum dantes, vel etiam ope-
rantes, vt terra fructificet, ideſt, vt terreni homines ad ſpiritualem vbertatem regenerentur. Has er-
go animas ſanctas, non hominum tantum, ſed etiam omnium Angelorum oportet accipere, ſi vo-
lumus hinc intelligere omnia eſſe ſubiecta Domino Noſtro Ieſu Chriſto. Nulla enim creatura ſu-
biecta non erit, cui primates (vt ita dicam) ſpititus ſubijciuntur Sed vnde probabimus oues poſſe
accipi etiam ſublimiter beatos, non homines, ſed Angelicæ creaturæ ſpiritus? An ex eo quod Do-
minus dicit ſe reliquiſſe nonaginta oues in montibus, ideſt, in ſublimioribus locis, & deſcendiſſe
propter viam? Si enim vnam ouem lapſam humanam animam accipiamus in Adam, quia etiam
Eua de ipſius latere facta eſt (quorum omnium ſpiritualiter tractandorum, & conſiderandorū nunc
tempus non eſt) reſtat, vt nonaginta nouem relictæ in montibus non humani, ſed Angelici ſpiritus
intelli-

Lib. 2. expoſ. alleg. in Samuelem.

Prædicatores cum bobus aſſimilati.

Boni quot & qui.

Populus Chriſtianus.

Animæ ſanctæ.

intelligantur. Nam de bobus facilis expoſitio eſt huius ſententiæ, quũ ipſi homines non ob aliud boues dicti ſunt, niſi quod euangelizando verbum Dei Angelos imitarentur, vbi dictum eſt, *boui trituranti os non infrænabis*.

Homines cur boues dicti.

Quanto igitur faciliùs ipſos Angelos nuncios veritatis, boues accipimus, quando Euangeliſtæ participatione nominis eorum, boues vocati ſunt. Subieciſti ergo oues, & boues vniuerſas, ideſt, omnem Sanctam ſpiritualem ſcripturam. In qua etiam ſanctos homines accipimus, qui ſunt in Eccleſia, in illis videlicet torcularibus, quæ ſub alia ſimilitudine lunæ, & ſtellarum, inuſitata ſunt. Inſuper (ait) & pecora campi. Nullo modo vacat, quod additum eſt, *Inſuper*. Primo quia pecora campi poſſunt intelligi oues, & boues. Vt ſi rupium & arduorum locorum pecora capræ ſunt, bene intelligantur oues pecora campi. Itaque etiam ſi ita poſitum eſſet: *Oues, & boues vniuerſas, & pecora campi*, rectè quæreretur, quid ſibi vellent pecora campi, cùm etiam oues & boues hoc poſſunt intelligi. Quod verò additum eſt, *Inſuper*, cogit omnino ad neſcio quam differentiam cognoſcendam.

Lib. de offic. Miſſæ.

D. Amalarius Archiepiſcopus Treuirenſis bouem exponit prædicatorem: In lectione paſcitur auditor quaſi quodammodo bos. Ad hoc enim paſcitur bos, vt in eo exerceatur opus agriculturæ. Bos enim prædicator eſt: Vnde ſcriptum eſt in lib. legis: *Non alligabis os bouis triturantis*: Paſtus eſt enim bos, vt exerceat opus.

Deut. 15.
1. Cor. 3.

Cantor enim eſt quaſi bubulcus, qui iubulat bobus, vt hilarius trahant aratrum. Cantor eſt de his, de quibus dicit Paulus: *Dei adiutores ſumus*. Boues ſunt qui reſpondent primo cantori: de quibus iterum dicit: *Dei agricultura eſtis*. Trahentibus bobus aratrum, ſcinditur terra, quando cantores intimos anhelitus commouentes trahũt dulcem vocem, & proferunt ad publicum: qua corda ſuorum ſiue cæterorum compungunt ad lachrymas, ſiue ad confitenda peccata: Et D. Hieronymus, *bouem viduæ auferre pro pignore*, vt eſt apud Iob. 24. ſignificare ait, tollere prædicatorem de Eccleſia. Angelomus item monachus ad ea verba, (quæ leguntur 2. Reg. 6.) *Extendit Oza manum ad arcam Dei, & tenuit eam, quoniam calcitrabant boues, & declinauerunt eam*: Boues calcitrare (inquit) eſt prædicatores Euangelij liberius circa fidem agere, neque ſecundum conſuetudinem legis ingredi, ſed ſabbata, neomenias, circumciſionem, victimaſque ſpiritualiter interpretari, quos velut errantes corrigere tentabant, qui deſcẽdentes de Iudæa docebant fratres: quia niſi circumſcidamini ſecũdum morem Moyſi, non poteſtis ſalui fieri:

3. Reg. 4.

Et rurſus in explicatione horum verbofum: *Erat autem cibus Salamonis per ſingulos dies, triginta chori ſimilæ, & decem chori farinæ, decem boues pingues, & viginti boues paſcuales, &c.* decem boues pingues doctores decalogos interpretatur, viginti verò boues paſcuales, prædicatores G noui teſtaménti, qui quaſi geminatum decalogum (inquit) in ſe habent, cùm nouum & vetus teſtamentum æqualiter prædicant pleni dilectione Dei, & proximi.

Prædicationis labores.
Lib. 5. expoſ. in 1. Reg. 14.

Significant item boues, prædicationis labores, atque fructus, vt declarat D. Gregorius in declaratione horum verborum: *Et verſus populus ad prædam, tulit oues, & boues, & vitulos, & mactauere in terra, comeditque populus cum ſanguine*. Oues quidem (inquit) tollit, qui innocentiæ ſuæ cauſas multiplices ad elationem, recolit. Boues in prædam tollit, quando labores prædicationis ſuæ cogitat, & quicquid alijs loquendo, velut terram excolendo profecit, memorando coaceruat. Vitulos tollit, cùm de eo extollitur, quòd compreſſi motu laſciuiæ ad mentem reducuntur. Quia enim duo in magna iuſtorum laude præcepta ſunt, videlicet ſplendor charitatis cum luce boni operis, dum æſtimatione ſua quiſque arrogans extollitur, & oues, & vitulos tollere perhibetur. Oues quidem in innocentia bonorum operum, vitulos vèrò in mortificatione corporalium paſſionum. Quibus nimirum boues inſeruit, quia perfectè non extollitur, qui ſe infirmum, & impotentem in parte aliqua contemplatur. Magnus quidem apud ſe iam eſt æſtimatione pudicitiæ, & boni operis, ſed in faſtu amplioris elationis ſe eleuat, dum perfectum ſe recolit in labore prædicationis. Sed hæc omnia ad quem finem perducantur, ſubſequenter expoſitum eſt: H Et mactauere in terra. In terra oues, & boues, & vitulos mactare, eſt de virtutum conſcientia ima & carnali lætitia exultare: Vnde & per Ozeam de elatis & arrogantibus dicitur: *Victimas demergebant in profundum*. In profundum quidem victimas mergunt, qui cæleſtes virtutum hoſtias non in cælum per gratiarum actionem, ſed ad terram per appetitum vanæ laudis inclinant. Et mox quibuſdam interpoſitis rurſus: Bos ergò, & aries in lapide occiditur, quando exemplo redemptoris omnis cornuta elatio condemnatur, quando electus quilibet & bene agit, & optimè docet, ſed nec vita eum erigit propria, nec eruditio aliena. In ariete quippe robur propriæ innocentiæ exprimitur, in boue autem labor, & fortitudo prædicationis. Qui in petra occiduntur, vt ſic electam mentem gaudendo reficiant, vt ei miſtum in ſe cruorem carnibus non impendant. Hoc quidem electus prædicator non ſolùm loquitur, ſed etiam perſuadet. Vnde & ſubditur: *Adduxit itaque populus, vnuſquiſque*, bouem in manu adducere, eſt peccatum elationis pœnitentiæ afflictione delere. Dum enim operando delet, quod ſuperbiendo deliquit; mactandum bouem in lapide manu ducit. Gloſſa ordinaria, vbi dicitur, *Vbi non ſunt boues, præſepe vacuum eſt, vbi autem apparent plurima ſegetes, ibi manifeſta eſt fortitudo bouis*: boues exponit doctores, præſepe, audito-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

A rum multitudinē ſegetes, opera, ſeu fructus bonorum operū: atq; incaſſum ergo ſuperbū tumere, & indocta eloquētia verberare aures & corda ſubditorū, quia vbi non ſunt docti prędicatores, fruſtra ad audiendum confluunt fideles. Vbi ergo plurimę operationes apparent, patet quia nō hæreticus: ſed ille pro verbi fruge laborauit, qui & verbū caſto ore ruminare, & viā veritatis recto diſcretionis pede noſſet incedere. Bos alitur de præſepi: doctor verbo audientes nutrit: ſed & labore bouis præſepe repletur: & bos de pręſepi ſuo reficitur fructu. Sic fidelis prędicator & audiētes verbo reficit, & eadē refectione apud Deū proficit. Quo etiam loco Nicolaus de Lyra, hoc (inquit) exponitur dupliciter: Vno modo de bobus ad literā, quibus ſolū antiquitus vtebantur ad agriculturā, & adhuc vtūtur in plurimis terris, & ideo vbi erat defectus boū, ibi erat etiā defectus agriculturę & ſegetū, & per oppoſitū abundantia ſegetū, vbi erat abundantia boū. Alio modò exponitur, vt per boues doctores intelligātur, qui laborant in agro Dominico, & ideo vbi eſt defectus doctorū, ibi eſt paucitas fidelium, qui per ſegetes deſignantur; & vbi eſt pluralitas fideliū, ibi apparet manifeſtè labor doctorū, & prædicatorum. Et ſenſus eſt (inquit Ioannes Arboreus,) vbi deſunt doctores peritiſſimi & optimi concionatores, quorum induſtria, labore & ſtudijs vinea Domini excolitur, frigeſcit auditorium, & B fruſtra turba plebeiorū, & vulgus imperitiſſimū confluit, & concurſitant ad audiendum balbutientiſſimū & imperitiſſimum prædicatorem. Cùm verò magna eſt Chriſtianorū copia & honeſtæ vitæ officia exercentur, vtiliſſimus prædicatorum labor, & ſapientū doctrina inclareſcit. Et ad hos boues æſtus & frigoris patientiſſimos, quibus pro opera cibus debetur, alludit Paulus, proferēs quod in lege Moſaica ſcriptū eſt: *Non alligabis os boui trituranti*. Sed & Rabanus ad præceptū de furto bouis, & ouis. Poſſumus (inquit) hanc diſtantiā inter bouem & ouē facere, vt in boue accipiamus bene laborantem doctorem in agro Dominico, qui terrā cordium carnalium vomere euangelico ſcindit, vt fructus virtutū germinare poſſit. In oue, ſimplicē auditorē, qui tantū ſua ſimplicitate contentus eſt. quanto enim maior eſt vtilitas in qualibet re, tāto maius damnū in eius perditione. Et quantò minor cōmoditas in poſſeſſione aliqua, tāto minor eſt dolor in ipſius amiſſione: quod ſignificat maior numerus in bouis reſtitutione, & minor in ouis. Qui enim quemlibet doctorē à plebe dominica per fraudē euellit, multis nocet, & pro hoc neceſſe eſt, vt omnes ſenſus corporis ſui pęnitentiæ ſtudio ſubigat, quā ſecundum legē Domini, pleniter exoluat. Qui autē aditorem ſimplicē à ſtatu ſuo per malitiam ſubuertit, corpus ſuū quod quatuor conſtare elementis manifeſtum eſt, vt ieiunijs & vigilijs C caſtiget, neceſſe eſt, donec perfectam remiſſionē à Domino recipere mereatur. Item alio modo. Bos quippe ſubiugale eſt animal, & populū priorem ſignificat, qui ſub lege Moyſis cōſtitutus, iudicium legis expectabat, Apoſtolo teſte, qui ait: *Quicunq; in lege peccauerunt, per legē iudicabuntur*. Ergo bos furatus & occiſus, ſiue venditus, quinq; bobus rectè penſatur, cùm homo Iudæus cōtra legē lęſus ſecūdum legē vlciſcitur. Vnde & in ipſa lege ſcriptum eſt: *Qui occiderit hominē, morte moriatur*: Et itē, *Oculum pro oculo, dentē pro dente, manū pro manu, & reliqua*. Ouis autē quod ſimplex eſt animal, hominē euangelicum ſub gratia Dei conſtitutum, ſignificat, membrum videlicet illius ouis, de quo Propheta ait: *Tanquam ouis ad occiſionē ductus eſt, & non aperuit os ſuū*, cuius imitator exiſtens ſeruat illud, quod in Euangelio ſcriptum eſt, *ſiquis percuſſerit te in dexterā maxillam, præbe illi, & alteram*. Et item· *Diligite inimicos veſtros, & benefacite his, qui oderūt vos*: ſed ne huius ſimplicis animalis læſio multa pręteriri videatur, legiſlator iubet, quòd quatuor oues pro vna oue reddātur. Igitur ouis perdita quadruplā reſtitutionē poſcit, quia quiſquis ſimplicitatē Chriſtianā per fraudē læſerit, neceſſe eſt, vt euangelicam doctrinā, digna pœnitentia iterum illam reſtituere feſtinet Iā verò Iſidorus Peluſiota in epiſtola ad Ecdicium, doctores niſi doctrinæ ſuæ fructibus perfruantur, D labores illibenti animo perferre ait more boū, qui niſi ex laboribus ſuis alantur, ſegnes euadūt. Boues ij (inquit) quibus os camo nō exercetur, alacrius meſſem conficiunt; qui autē laboribus ſuis frui prohibentur, ſegnitie torpent, ac laborē auerſantur. Eodem modo magiſtri, cùm per inobedientiam & contumaciā minimè ipſis contumelia infertur, lætis animis labores ferunt. Cum autē nullum ſuſceptorum laborum fructū perſpiciunt, eos incaſſum docere piget. Quare ſi ea quæ nunc rurſum quęſiuiſti, ex me intelligere aues, ea quæ prius didiciſti, reipſa oſtende. Sin autē te minimè ſcire ea apparet, quorſum hæc quoq; tibi exponemus? D. Gregorius, explicans hunc ſacræ paginæ locum; *Si quis aperuerit ciſternam & foderit, & non aperuerit eam, cecideritq; bos vel aſinus in eā, Dominus ciſternæ reddet pretium iumentorum*: aperire ciſternam exponit intellectu valido ſcripturæ ſacræ arcana penetrare, per bouem verò & aſinum, mundū ſcilicet & immundū animal, fidelē quemq; & infidelē. Qui ergo ciſternam fodit, (inquit) cooperiat, ne illuc bos vel aſinus ruat; ideſt, qui in ſacro eloquio iam alta intelligit, ſublimes ſenſus coram non capientibus per ſilentium tegat, ne per ſcandalū mētis, aut fidelem paruulum, aut infidelē qui credere potuiſſet, interimat. Ex morte enim iumētorum debet pretium: quia illud ſcilicet admiſiſſe conuincitur, vnde ad agēdam pęnitentiam reus tenetur. Quiſquis namq; ad alta ſcientię fluenta perueniens, cum hæc apud bruta audientiū corda non con-

Rom. 2.

Lib. 17. in 26. Iob.

Exod. 21.

Populus Iudaicus.
Lib. 9. inc. 4. Iob.
Ioan. 6.
Iob. 6.
Inc. 13. Luca.
Lib. 5. epiſt.
Lib. 3. in Eſaiam.
Epheſ. 2.
E F G H

texerit,pœnæ reus addicitur,ſi per verba eius in ſcandalū ſiue munda ſeu mens immunda capiatur. Operienda eſt itaque ciſterna,quia coram paruulis mentibus tegenda eſt alta ſcientia, ne vnde cor docentium ad ſumma attollitur,inde infirmitas auditorum ad ima dilabatur. Eſt etiam vbi eidē D. Gregorio bos populū Iudaicum deſignet,videlicet exponenti iſtud Iobi: *Nunquid rugiet onager, cū habuerit herbam, aut mugiet bos, cùm ad plenum præſepe ſteterit.* Herba(inquit) onagri & fęnum bouis,eſt mediatoris incarnatio,per quā ſimul gentilitas & Iudæa ſaturatur. Quia enim per Prophetā dicitur. *Omnis caro fœnum,* vniuerſitatis conditor ex noſtra ſubſtantia carnē ſumens fęnum fieri voluit,ne noſtra in perpetuum caro fœnum remaneret. Tunc ergo herbā onager inuenit,cùm gentilis populus gratiam diuinæ incarnationis accepit. Tunc bos vacuū præſepe non habuit, cùm plebi Iudaicę eius carnē expectanti lex exhibuit,quam diu expectatam prophetauit. Vnde & natus Dominus,in præſepe ponitur , vt videlicet ſignaretur, quia ſancta animalia, quæ ieiuna diu apud legē inuenta ſunt, incarnationis eius fœnò ſatiarentur. Præſepe enim natus impleuit,qui cibū ſemetipſum mentibus mortalium præbuit,dicens: *qui comedit carnē meam, & bibit ſanguinē meum, in me manet, & ego in eo.* Sed quia diu & electorū gentilium vota dilata ſunt, & ex Hebraico populo ſancti quiq; longo tempore redemptionē ſuā expectando gemuerūt,benè beatus Iob prophetiæ myſterio enarrans,ex vtraq; natione cauſas afflictionis inſinuat,dicens: *Nūquid rugiet onager , cùm habuerit herbam, aut mugiet bos, cùm ante plenū præſepe ſteterit?* Ac ſi apertè dicat: Idcirco gentilitas gemit,quia eam necdū redemptoris ſui gratia reficit,atq; ideo Iudæa mugitus dilatat,quia legē tenens, ſed legis authorē non videns,ſtans ante præſepe ieiunat. Quæ nimirū lex,quia ante mediatoris aduentū nequaquā ſpiritualiter,ſed carnaliter tenebatur,rectè ſubiungitur: *Aut poterit comedi inſulſum, &c.* Ambroſius item declarans hæc Saluatoris verba: *Hypocritæ, vnuſquiſq; veſtrū Sabbato non ſoluit bouē ſuum aut aſinum, & ducit adaquare?* Cur non aliud (inquit) animal indicauit , niſi vt oſtenderet aduerſantibus licet ſynagogæ principibus,futurū tamen vt Iudaicus, & gentilis populus ſitim corporis æſtumq; mundi iſtius Dominici fontis vbertate deponat? *Agnouit enim bos poſſeſſorem ſuum, & aſinus præſepe Domini ſui.* Itaq; ille populus qui antea fœni vilis,quod priuſquā euellatur, areſcit alimonia paſcebatur,panē illū qui è cęlo deſcendit,accepit. Et ideo per vocationē duorum populorū Eccleſiam dicit ſaluam futurā,quę tempore legis impleto & dominicæ reſurrectionis ętate,tempus ſuæ abſolutionis acceperat. Quā clamans ergo Dominus,quā pius in vtroq;,cùm aut miſeretur, aut vindicat. In ſynagogæ typo arborem excidi iubet,in typo Eccleſiæ fęminam ſaluat. Quàm dulcis parabola : facilis autē ſolutio. Vinculum vinculo comparat,vt inſimulatio Iudæorum actu eorū redarguatur. Nam cùm ipſi animalibus Sabbato ſoluant vincula,reprehēdunt Dominū, qui homines à peccatorū vinculis liberauit. Et rurſus in epiſtola ad Clementianū. Noli auare recondere,ne fias nudo quidē nomine Chriſtianus,opere Iudęus,cùm aduerteris onera tua tibi eſſe ſupplicio. Dictū eſt enim tibi non per vmbrā,ſed in Sole: Si cuius opus māſerit,mercedē accipiet, ſi cuius arſerit, detrimentū patietur, Et ideo tanquā perfectus eruditus in lege,confirmatus in Euangelio , vtriuſq; fidē ſuſcipe teſtamenti, *Beatus enim qui ſeminat ſuper omnē aquā, vbi bos & aſinus calcat,* ſicut hodie lectū eſt,qui ſeminat ſuper populos,& qui ſequūtur teſtamenti vtriuſq; doctrinā. Bos eſt ille aratorius,legis iugū portans,de qua lex dicit: *Boui trituranti os nō alligabis:* qui habet ſcripturarū cornua diuinarū. Pullū autē aſinæ Dñs in Euangelio in figura populi gētilis aſcendit. Puto autem (quoniā diues eſt verbū Dei) quòd etiā illud intelligere debeamus,quia bos habet cornua plena terroris,taurus ferociā habet,aſinus manſuetudinē: quod bene ad præſentia deriuatur,quia beatus,& ſeueritatē & māſuetudinē tenet,vt altero diſciplina ſeruetur,altero innocentia nō opprimatur. Nimia.n.ſeueritas extorquet plerūq; terrore mendaciū. Deus diligi maluit,quā timeri,&c. Ita D. Cyrillus in declaratione eiuſdē ſentētiæ: *Beati ſerentes ſuper omnē aquā, vbi bos & aſinus calcāt.* Traducto(inquit) ſermone ad agriculturæ opera,& ad ferocitatē agrorū,cōmoratur in trāslatione,& beatos nominat ſeminātes ſuper aquā, vbi bos,& aſinus calcant. Aquā enim ſcriptura diuino ſpiritu prodita diuinū & cæleſtē ſermonē appellat,& Sanctorū myſtarū prædicationē. Loquūtur enim in ſpiritu eam ipſi. Confirmabit etiā ipſe Seruator dicēs: *Vos eſtis qui loquimini, ſed ſpiritus patris veſtri qui loquitur in vobis.* Cùm ſit enim viuificus Dei ſermo,idcirco & qui dein meritò aquæ cōparatur. Viuifica eſt.n. aqua,efficienſq; omnis fęcūditatis. Tales igitur aquæ intelligibiles cū nobis ſuppeditētur,colere ſolemus virtutis officia,ſtudemuſq; pietatis inſudare laboribus. In his aquis bos & aſinus calcāt,ideſt, Iudæorum populus & gentium. Iuſtificauit namq; Deus circumciſionem ex fide & pręputium per fidem; Et vt Paulus ait: *Interſtitio maceriæ diruto, & lege mandatorum in decretis abrogato, condidit duos in vnum nouum hominem, faciens pacem, & reconciliauit Deo, iugum imponens ambobus vnum, & coniungens animorum conſenſu, per fidem & charitatem, & ſanctificationē.* Boui verò aſſimilat Iudæorum gentem: mundū enim eſt animal ,ſecundum legem, Bos,& oblatus eſt in odorem bonę fragrantiæ Deo. Aſinus autem immundus. Et quidē cùm primogenia animantiū iuſſiſſet offerri Deo;

Sancti-

A *Sanctificabis enim mihi*(inquit)*omne primogenitũ aperiens vuluam*;reijcit aſinũ,ſic dicens,*Omne aperiens matricẽ aſini,mutabis oue*.Verùm enimuerò etiamſi impurus fuerit, propterea quod errauerit fortè gentium populus,tamen ſanctificatus eſt per fidẽ.In Chriſto etenim iuſtificatus eſt, & vetera peccata Sacroſancto baptiſmate abluit,& promiſcuè,cũ Iudæis iugo Seruatoris noſtri ſubiectus eſt. Beda verò etiã explicans: *Et pannis eum inuoluit,& reclinauit eum in præſepio,&c.* Et quædam (inquit)præcipui gratia Sacramenti in præſepio ſibi ſedẽ elegit,vbi animalia ſolent ad veſcendum cõuenire.Inſinuauit enim iã tunc,quia fideles omnes in Sacroſancta altaris menſa eiuſdẽ Incarnationis ſuæ myſterijs eſſet refecturus: indicauit etiã quia cũ cunctos ſibi humiliter obſequentes internæ ſoleat ſuauitatis gratia recreare,de quibus bene perProphetam dicitur:*Cognouit bos poſſeſſorem ſuũ, & aſinus præſepe Domini ſui*.In boue etenim deſignat populum Iudæorũ, qui iugum legis portare, & eius conſuerat verba ruminare:in aſino autẽ exprimit populũ gentiũ,qui ſordibus idolatriæ ſemper manebat immundus.Ex quo vtroq; populo plurimi ad Euangelij gratiam conuerſi,& poſſeſſorem,à quo creati ſunt,cognouerunt,& cæleſtibus eius quærebant alemonijs ad perpetuam creſcere ſalutem,&c.Et rurſus vbi declarat,*Non arabis in boue ſimul,& aſino*,ait:In bouis nomine populus ex B circumciſione poſitus ſub iugo legis accipitur: in aſino autem populus gentiũ pertinens ad Euãgelium.In boue quippe ſimul & aſino arat,qui ſic recipit Euangelium, vt Iudaicarum ſuperſtitionũ, quæ in vmbra,& imagine præceſſerunt,ceremonias non relinquat. Item nõnunquam in boue bene operantium vita,in aſino ſtultorum vecordia deſignatur. Quid eſt ergo,*Non arabis in boue ſimul,& aſino?* ac ſi diceret,fatuum ſapienti in prædicatione non ſocies,ne per eũ,qui rem implere non valet, & illi qui præualet,obſiſtas. Bouẽ quippe,& aſinum ſi neceſſe ſit,vnuſquiſq; ſine detrimento operis iungit:ſapientẽ verò,& ſtultũ,non vt vnus præcipiat,& alter obtemperet:ſed vt pariter ęquali poteſtate adnuncient verbũ Dei,non ſine ſcandalo quiq; comites fiant. At D. Gregorius,vbi apud Iob legitur:*Boues arabant,& aſinæ paſcebantur iuxta eos,& irruerunt Sabæi,tuleruntq; omnia,& pueros percußerunt gladio:* per arantes boues,grauiores noſtras cogitationes interpretatur: quæ dũ cor ſtudioſa exercitatione cõficiunt,vberes profectuũ fructus reddunt:per paſcentes verò aſinas,ſimplices motus cordis;quos dũ ſtudioſè à duplicitatis(inquit) errore compeſcimus,quaſi in cãpo liberæ puritatis nutrimus.Sed plerumq; hoſtis (quẽ per Sabæos intelligit) callidus cum graues cogitationes in corde conſpicit,ſub introducta eas voluptatis delectatione corrumpit:& dũ motus cordis ſimpli- C ces videt,ſubtilia inuentionum acumina oſtendit:vt dum laus de ſubtilitate quęritur, puritatis ſimplicitas amittatur:& ſi vſq; ad opus prauũ pertrahere non valet,tentando tamen bonorum cogitationibus ſubrepens nocet, vt cũ turbare bona mentis noſcitur,ea quaſi funditus abſtuliſſe videatur. Poſſunt etiã per arantes boues,cogitationes charitatis accipi,quibus prodeſſe alijs conamur,cũ fraterni cordis duritiam prædicando ſcindere cupimus.Poteſt etiã per aſinas, (quæ nimirum ſeſe onerantibus,nulla ferocitatis inſania reſiſtunt) patiẽtiæ manſuetudo deſignari. Et ſæpe hoſtis antiquus cùm velle prodeſſe nos loquẽdo alijs conſpicit,in quodã torpore ocij mentẽ mergit, vt alijs prodeſſe non libeat,etiã cum à proprijs vacat. Arantes ergo boues ſubtrahit,cùm cogitationes mentis,fraternæ vtilitatis fructibus deditas,per ſubmiſſum negligentiæ torporẽ frangit,&c. Eſt etiam vbi per quinq; boues,quinq; corporis ſenſus indicãtur,vt vbi dicitur, *Iuga boũ emi quinq; & eo probare illa, habe me excuſatum*. Sic enim ea verba declarat D.Gregorius,quid in quinq; iugis boum, (inquiẽs) niſi quinq; corporis ſenſus accipimus? Qui rectè quoq; iuga vocati ſunt, quia in vtroq; ſexu geminãtur. Qui videlicet corporales ſenſus,quia interna cõprehendere neſciũt,ſed ſola exteriora cognoſcunt;& deſerentes intima, ea quæ extra ſunt,tangunt,rectè per eos curioſitas deſignatur:quæ dum D alienã quærit vitã diſcutere,ſemper ſua intima neſciẽs,ſtudet exteriora cogitare. Graue namq; curioſitatis eſt vitiũ,quæ cum cuiuſlibet mentẽ ad inueſtigandam vitã proximi exterius ducit,ſemper ei ſua intima abſcondit,vt aliena ſciens ſe neſciat,& curioſi animus quanto peritus fuerit alieni meriti,tanto fiat ignarus ſui. Propter hoc namq; & de eiſdẽ quinq; iugis boum dicitur, *Eo probare illa rogo te,habe me excuſatum:* Ipſa enim excuſantis verba à vitij ſui ſignificatione nõ diſcrepant, dum dicit,*Eo probare illa:* quia videlicet aliquãdo pertinere probatio ad curioſitatẽ ſolet. D.Auguſtinus in Euangelium Lucæ ſerm.29. de verbis Domini: quinq; hic boũ iuga dici ait,quia per ſenſus iſtos carnales(quos pro ea indicari dixerat,) terrena requiruntur. Boues enim terrã verſant. Sunt autem homines remoti à fide, terrenis dediti,carnalibus occupati,nolunt credere aliquid,niſi ad quod ſui corporis ſenſus quinq;pertito perueniunt. Iã verò Theodoretus,vbi ſcribitur; *Defecerunt à cibo boues,& non erunt boues in præſepibus expiationis eorũ:* Eos qui ex tribu Leui erãt boues vocat, qui legis cultũ reſpuentes,proponebant illum populo,vt planum eſt ex Paulo,qui dicit: *Nũquid de bobus cura eſt Deo?* An propter nos vtiq; hoc dicit: Iſti verò boues ait,nõ inuenientur in præſepibus. Cęterũ hęc omnia illis accident,inquit,eò quod noluerunt recipere ſuã medicinã;& quę eſt hęc,niſi Saluatoris noſtri doctrina? Quomodo verò bos & aſinus Dei ſignificent cõtemptorem, oſtẽdit D.Ba-

In homilijs hyemal. de ſanctis.

In quæſt. ſuper Deut.

Cogitationes grauiores.

Cogitationes charitatis.

Quinque ſenſus.

In Euang. homil. 36.

1.Cor.9.

In c.1.Eſa.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

ſilius in declaratione huius loci. *Cognouit bos poſſeſſorem ſuum, & aſinus præſepe Domini ſui, &c.* Boui E
& aſino (inquit) confertur Dei contemptor. Neq; enim cùm in honore eſſet, intellexit: quare cõaratus
eſt iumentis inſipientibus, & ſi ilis factus eſt eis: Equidẽ tales ſunt qui non recta ratione, ſed
pro affectionum impetu ſuã inſtituunt vitam, à vacuitate rationis trãſuerſim abrepti ad pecualem,
& brutalem vitam. Ad exprimendã verò ſimilitudinem, ea aſſumpſit animalia, quæ nobiſcum educantur,
& vernacula conſuetudine notiora ſunt, vt vel ſuppudeſcamus iſtis deprehẽdi inſipiẽtiores,
& ad ea collati minus obtinere beneuolentiæ quam refundamus in poſſeſſorem noſtrũ. Bos ſiquidẽ
nobis mãcipatus eſt agricolationem, vt cooptaretur, qui & ſui paſtoris vocẽ intelligit, eumq; agnoſcit
qui pro conſuetudine ſibi porrigit pabulũ. Aſinus, vel non iuſſus rectà cõtendit ad conſueta ſtabuli
ſui loca. Quòd ſi his vtiq; rationis expertibus tanta ineſt familiaritas erga ſuũ prouiſorẽ, quantam
dimẽſionis menſurã erga Deũ, par eſt repoſci à rationali creatura? Obſerua autẽ quia teſtimonio
iſtius ſcripturæ probatur bos præ aſino pleniorẽ obtinere intelligẽtiam. Bos enim ſuũ nouit poſſeſſorem:
aſinus autẽ pręſepe, idq; ſolùm docente ſcriptura, quò animal ſit ſuffarciendo ventri deditiſſimum,
eoq; locum agnoſcit, & ſolùm ſuæ voluptati deſtinatum. Bos verò nonnullã habet, & eam
vtilem intelligentiã proprię honeſtatis, ac boni. Hinc factum vt cum animalia ſint nullã inter ſe habentia F
conſuetudinẽ, vetitum ſit in Deuteronomio, arare in boue & aſino, in vnum; hoc eſt, eum qui
Eſa. 32. ſit ex prompto animo, & laborum toleranti connectere ei, qui ſit voluptatum amantior, & captiuus
tenetur affectibus. Non enim de bobus cura eſt Deo: ſed id noſtri cauſa ſcriptum prorſus eſt. Contrà
verò alio loco copulãtur; Beatus enim qui ſeminat ſuper omnem aquam, vbi bos, & aſinus calcant:
hoc eſt, qui ſermone ad docendũ appoſito, exuſcitat vim animæ generoſam, ac laborum patiẽtem,
nec eius obſequitur voluptatibus. Quẽadmodum enim animal geſtandis oneribus natũ: ſic & cõcupiſcibilis
portio animæ onere peccatorũ prægrauata peſſumit, ac præcipitantur. Equidem bos ſuum
nouit poſſeſſorem: Iſrael autem me nõ nouit ſuũ creatorem. Et aſinus præſepe agnouit ſui Domini:
Iſrael autẽ me non intellexit. Et præſepia quidẽ multa ſunt: at certè aſinus nuſquã aberrat à pręſepe
poſſedentis. Deus autẽ cùm ſit vnus, populus perfidus, & immemor beneficiorũ poſt eos hallucinatur,
& deerrat qui nihil minus ſunt quàm dij. *Me non intellexit.* Qui cœlo enarrante innoteſco, qui
terra, mariq; me exhibeo cognobilem, qui per Solem, Lunam, Aſtra, deniq; per omnẽ creaturã nulli
non palam ſignificor. Peculiari quidẽ ſimilitudine bouis expreſſus eſt Iſrael: Aſini autem ſimulacro
ſimplex, ac rudis popellus. Quãtò enim differt bos ab aſino, tantidẽ eſt diſcriminis, ſi Iſrael (qui G
videns Deum interpretatur) cum vulgo componatur qui populus appellatur abſolutè. Bos quandoq;
Superbia. etiam ſuperbiam indicat, vt Beda teſtatur exponens illud Pſalmiſtæ: *Offeram tibi boues cũ hircis,*
Pſal. 65. ideſt, inquit, incendã in me ceruicoſitatem, & ſuperbiã, quæ per bouem (infrà, & de tauro id dicemus)
deſignatur, & incendam in me peccatorum fœtorem, qui per hircũ: E contrario boues etiam
ibidem interpretatur magiſtros triturantes ipſum, hircos verò in peccatis fœtidos, non tantùm per
ſe hircos, ſed ita vt boues ſint cum hircis, ideſt, vt illi qui prius erant hirci à bobus ſint triturati, & eis
corporati, quia hoc etiam placet ſacrificiũ, ſi peccatores hic conuertantur, & bonis concorporentur.
Cap. 4. in D. Ambroſius verò diſputans, qua ratione, ſi propter peccata hominibus eueniant mala, impij tanta
interp. Iob. bonorum copia abundent: Iuſtus (inquit) optat flagellari, vt recipiatur à Domino, nec beatitudinem
l. 2. putat, ſi non abortit bucula ſua, ſicut putant ſtulti. Per bouem enim quid ſignificatur, niſi ruralis
culturæ labor? qui ſemper redit in orbem, & nunquam deſinit: ſed cùm expleri videntur, reuocatur
in exordium. Iſti ſunt qui colunt Sodomam, & Gomorrham. Ergo qui colunt Aegyptũ, glebaſque
terrarum aratro quodam mentis ſolidæ inuertunt, laborem ſibi pariunt, & dolorem metũt.
Ideo bucula eorum non abortit, ſed parit, vt augeatur labor eorum, & quæ conceperunt, omnia generant H
ſine timore Dei. Iuſti autem longè aliter gloriantur. Non enim in abundantia diuitiarum,
nec in partu pecorum, ſed in Domino gloriantur: dicentes: *De timore tuo in vtero accepimus, & parturiuimus*
Contumax diſcipulus. *ſpiritum ſalutis, &c.* Rabanus ad ea verba Exodi: *Si autem ſciebat quod bos cornupeta eſſet*
ab heri, & nudiuſtertius, & non cuſtodiuit eum Dominus ſuus, reddet bouem pro boue, & cadauer
integrum accipiet. Secundum altiorem intelligentiam, bouis nomine contumacem diſcipulũ denotari
poſſe ait, qui per factum ſuperbię laniat, & reliqua pecora gregis dominici infeſtat. Talis ergo
(inquit) ſi inſcio magiſtro aliquem virum, aut fęminam, hoc eſt, quemlibet fortem, aut infirmũ cornu
proteruiæ ſuæ perfoderit, & eis mortem animæ intulerit, lapidibus duræ ſententiæ obruatur, &
comedantur carnes eius, hoc eſt, non imitentur actus eius. Dominus autem bouis illius ita innocẽs
eſſe probabitur, ſi neque conſenſu, neque conſilio fouebat actum illius, quia (dicente Domino)
anima quæ peccauerit, ipſa morietur, & iuſtitia iuſti ſuper eum erit, & impietas impij erit ſuper
eum. Si autem magiſter, & doctor tales diſcipuli mores ſciebat, & à Scripturis ſacris ſeſe conteſtatus,
curam infeſti pecoris habere negligebat, iam actus illius particeps factus, pœnæ illius vtique
meritò particeps erit, quia ſecundum Apoſtolum, non ſolùm qui malęfaciunt, ſed etiã qui conſentiunt

A ſentiunt facientibus, digni ſunt morte. Quod ſi pretium ei fuerit impoſitum, dabit pro anima ſua,
quicquid fuerit poſtulatus. Elemoſynis vtique, & dignis pœnitentiæ fructibus, à perpetua morte
feſtinet liberare. Filium quoque, & filiam ſi cornu percuſſerit, ſimili ſententiæ ſubiacebit. In filij,
vel filiæ nomine, quem congruentius poſſumus accipere, quàm bonum auditorem, qui ea quæ
ſunt Dei, diligenter diſcere, atque operibus exercere ſtudet, & hoc pro vitæ æternæ deſiderio?
Hunc quoque ſi percuſſerit, homicidæ iudicio mulctandus erit. Quod autem ſequitur, *Si ſeruum*
ancillamque inuaſerit, triginta ſiclos argenti dabit Domino, bos verò lapidibus opprimetur. Quis
verò ſeruus, vel ancilla melius intelligi poteſt, quàm ille, qui in domo Eccleſiæ exiſtens, præſentia
tantùm diligit, & ob eorum quæſtum, laborem totum impendit? qui nondum in filiorum numero
meruit adſcribi, quia hæreditatem cæleſtis patriæ quærere neglexit? Huic quoque ſi ille ſuperbus
cornupeta in rebus quas diligit, aliquid incommodi intulerit, & eum in hoc contriſtauerit,
prouiſor ipſius, damnum illatum iuſta emendatione ſecundum legis mandata per fidem, ſpem, &
charitatem emendare debet, necnon & authorem ſceleris duris diſciplinis corripere, qui contra id
quod ſcriptum eſt, Neminem concutiatis, nemini noceatis, procaciter egit. Et iterum, *Quod tibi*
B *non vis fieri, alteri ne feceris.* Poteſt, & aliter iſta ſententia intelligi, vt ſignificatione bouis cornupetæ,
ſuperbum animi motum accipiamus: quem ſi Dominus, hoc eſt ſpiritus, qui rectè debuit in
homine principari, non conſtringit, & propter viam ſuam ſpiritualiter animalibus facit interitum,
vel corporibus ingerit incommodum, reatus ſceleris redundat in authorem ſimul, & cuſtodem illius,
qui eum prohibere debuit, & non fecit. Vnde ſcriptura dicit; *Omni cuſtodia ſerua cor tuum,*
quia ex ipſo vita ſeu mors procedit. Et item, *Cor hominis diſponit viam ſuam.* Et item: *cor ſapientis*
erudiet os eius, & labijs illius addet gratiam. Et alibi: *De fructu* (inquit) *oris viri, replebitur cor eius,*
& germina labiorum eius ſaturabunt eum. Accipitur item bos pro diabolo: Ita enim oſtendit D.
Gregorius in explicatione iſtius Iobi: *Fœnum ſicut bos comedet.* Si prophetarum (inquit) ſolicitè
verba diſcutimus, hæc & illa vno ſpiritu prolata reperimus. Eſaias namque, cùm cerneret vitam
peccantium ab antiquo & inſatiabili hoſte deuorari, ait: *Leo ſicut bos comedet paleas.* Quid autem
fœni palearumque nomine, niſi carnalium vita ſignatur? De qua per Prophetam dicitur, *Omnis*
caro fœnum. Qui ergo hic Behemoth, illic leo, qui hic fœnum, illic paleæ nominantur. Sed perſcrutari
C mens nititur, cur iſte, vel apud Eſaiam leo, vel hic dominica voce Behemoth in commeſſatione
fœni, vel paleæ, vtroque loco non equo, ſed boui comparetur. Quod tamen citius agnoſcimus,
ſi in vtriſque animalibus, quæ ſit nutrimentorum diſtantia perpendamus. Equi namque
fœnum quamlibet ſordidum comedunt, aquam verò non niſi mundam bibunt. Boues autem
aquam quamlibet ſordidam bibunt, ſed fœno non niſi mundo veſcuntur. Quid eſt ergo quo boui,
qui mundo pabulo paſcitur, Behemoth iſte comparatur, niſi hoc quod de iſto antiquo hoſte per
Prophetam alium dicitur. *Eſca eius electa?* Neque enim ſe eos gaudet rapere, quos prauis ac ſordibus
actionibus implicatos in imis ſecum reſpicit voluntariè iacere. Fœnum ergo comedere, ſicut
bos, appetit, quia ſuggeſtionis ſuæ dente conterere mundam vitam ſpiritalium quęrit. Sed quęrendum
video, quomodo Behemoth iſte fœnum ſicut bos comedens, vitam ſpiritualium conſumere
dicitur, cùm fæni nomine (ſicut ſuprà dictum eſt) vita carnalium deſignatur. Eſca quoque
eius electa non erit, ſi fœnum comedens, carnales rapit. Sed ad hæc citius occurrit, quia nonnulli
hominum, & apud Deum fœnum ſunt, & apud homines ſanctitatis nomine cenſentur, cùm & ante
humanos oculos aliud oſtendit vita, & ante diuina iudicia, aliud intendit conſcientia. Ij itaque
D ad humana iudicia electi ſunt, ſed apud ſubtile Domini examen fœnum. An ante diuinos oculos
Saul fœnum non erat, de quo Samuel Propheta populo dicebat, *Certè videtis quem elegit Dominus, &c.*
Idem D. Gregorius explicans id eiuſdem Iobi: *Quingenta quoque iuga boum, & quingentæ aſinæ, &c.*
in Scriptura Sacra (inquit) boum nomine aliquando hebetudo fatuorum, aliquando
bene operantium vita deſignatur. Quia enim bouis nomine ſtultorum vecordia figuratur,
rectè per Salamonem dicitur: *Statimque eam ſequitur quaſi bos ductus ad victimam.* Rurſum
quia boum nomine vita vniuſcuiuſque operantis exprimitur, legis præcepta teſtantur, quæ per
Moyſem præcepit, dicens: *Non alligabis os boui trituranti.* Quod apertè rurſus dicitur: *Dignus*
eſt operarius mercede ſua. Aſinorum quoque nomine ſtultorum pigritia, aliquando immoderata
petulantium luxuria, aliquando gentilium ſimplicitas deſignatur. Stultorum pigritia, aſinorum
appellatione figuratur, ſicut per Moyſem dicitur. *Non arabis in boue ſimul & aſino:* Ac ſi diceret,
fatuum ſapientibus in prædicatione non ſocies, ne per eum, qui implere rem non valet, illi
qui præualet, obſiſtas. Immoderata quoque petulantium luxuria, aſinorum appellatione exprimitur,
vt Propheta teſtatur, qui ait: *Quorum carnes ſunt, & aſinorum.* Aſinorum rurſus nomine ſimplicitas
gentilis oſtenditur. Vnde Hieruſalem tendens Dominus, aſellum ſediſſe perhibetur. Quid
eſt enim ſedendo aſinam Hieruſalem venire, niſi gentilium ſimplicia corda poſſidendo, ea ad viſio-

Animi motus ſuperbus.

Diabolus.
Lib.32.c.2.

In c. 1. Iob.
Hebetudo fatuorum.
Vecordia ſtultorum.

E

nem pacis regendo & præſedendo perducere?quod vno, & facili teſtimonio oſtenditur,quia & per boues Iudæi operarij, & per aſinum gentiles populi deſignantur, cùm per Prophetam dicitur: *Cognouit bos poſſeſſorem ſuum & aſinus præſepe Domini ſui.* Quis enim bos niſi Iudaicus populus extitit, cuius ceruicem iugum legis attriuit? Et quis aſinus niſi gentilitas fuit,quam quilibet ſeductor reperit quaſi brutum animal, & nulla ratione renitens, quo voluit, errore ſubſtrauit? Bos ergo poſſeſſorem, & aſinus præſepe Domini cognouit,quia & Hebraicus populus Deum quem colebat, ſed ignorabat, reperit, & gentilitas legis pabulum quod non habebat, accepit. Quod igitur ſuperius nominatis ouibus, & camelis dicitur, hoc inferius in bobus & aſinis replicatur. Habuit verò & ante redemptoris aduentum Iudæa boues, quia ad prædicandum miſit operarios,quibus voce veritatis dicitur: Væ vobis hypocritæ, qui circumitis mare ,& aridam, vt faciatis vnum proſelytum:& cùm fuerit factus,facitis eum filium gehennæ duplo quàm vos. Quot graue iugum bouis preſſerat,quia exteriora literæ mandata tolerabant. Quibus veritatis voce dicitur: *Venite ad me omnes qui laboratis & onerati eſtis,& ego reficiam vos. Tollite iugum meum ſuper vos,& diſcite à me,qui a mitis ſum, & humilis corde.* Quod ergò in Euangelio bene laborantibus requies promittitur, hoc eſt quod hic iuga boum quingenta memorantur.

F

Lib. 8. in c. 8. Iob.

Quia qui redemptoris Dominio colla ſubijciunt, quò niſi ad requiem tendunt? Idem rurſus docens quid ſit non operari in primogenito bouis &c. in primogenito bouis operari eſſe, ait bonæ conuerſationis primordia, in exercitio publicæ actionis oſtendere. Ouium verò primogenita tondere,eſſe ab occultationis ſuæ tegmine,humanis oculis inchoãtia bona opera noſtra denudare. In primogenito ergo bouis operari nos prohiberi,atque à primogenitis ouium detõdendis compeſci,quia etſi quid robuſti incipimus (inquit) exercere hoc in aperto citius non debemus. Et cùm vita noſtra,ſimplex quid atque innocuum inchoat, dignum eſt, vt ſecreti ſui velamina non relinquat,ne nudum hoc humanis oculis quaſi ſubducto vellere oſtendat. Ad ſola ergo diuina ſacrificia boum primogenita, ouiumque proficiant,vt quicquid fortè ſimplex, innocuumque incipimus,hoc ad honorem intimi iudicis, in ara cordis immolemus.

Cap. 2. in Ioel.

D. verò Hieronymus,vbi ſecundum lxx. dicitur: *fleuerunt armenta boum,quia nõ erant paſcua eis, & greges ouium diſperierunt:* compellit (inquit) nos non de bobus, & armentis accipere, quæ dicta ſunt, ſed de his, qui propter ſimplicitatem,boues vocantur & oues;de quorum paſcuis Saluator loquitur: *Ingredietur & egredietur,& paſcua inueniet.* Hęc autem omnia intellige ſub metaphora erucæ,locuſtæ,bruchi,& rubiginis, quod ſublatis frugibus,atque vaſtatis,fames,& peſtilentia cuncta poſſederint.

G

Cap 44.

Delicta generalia.

Idẽ D. Hieronymus apud Ezechielem,vbi dicitur. *Septem diebus facies hœdum pro peccato, & vitulum ex bobus,& arietem de ouibus immaculatum facient ſeptem diebus.* In hirco, & vitulo, & ariete (inquit) tria generalia delicta monſtrantur, quibus omne mortalium ſubiacet genus. Aut enim cogitationibus,aut ſermone, aut opere peccamus. Cogitatio refertur ad arietem,quæ prima eſt omniũ peccatorum, & ex qua alia duo peccata naſcuntur. Hœdus autem ſiue hircus,ad eloquium ſiue ſermonem,qui ſemper de excelſioribus diſputat. Opera verò propriè vitulo deputantur:quoniam vomeri, & labori, & terrenis operibus mancipatus eſt. Hæc igitur immaculata per ſeptem dies veri ſabbati, atque perfecti offerre debemus, & expiare altare, vt oratio noſtra munda perueniat ad Deum.

Taurus regis typus.

Nunc de tauro dicamus, quem regis typum longè melius quam leonem exprimere Dion Chryſoſtomus in oratione ſecunda de regno oſtendit: Homerus (inquit) regem putat omnium optimum eſſe oportere. Hoc autem præcipuè in Agamemnone,quando primum ordinat exercitũ, alioſque ductores omnes enumerat, & nauium multitudinem,declarat. Illic enim,nullum prorſus de bonitate certamen cum eo vlli heroum reliquit; ſed quantum taurus præcellit armentum robore, & magnitudine, tantum præcellere ait regem,ita dicens:

H

Ηὖτε βοῦς ἀγέληφι μέγ᾽ ἔξοχος ἔπλετο πάντων,
Ταῦρος, (ὁ γάρ τε βόεσσι μεταπρέπει ἀγρομένῃσι)
Τοῖον ἄρ᾽ Ατρείδην θῆκε Ζεὺς ἤματι κείνῳ
Εκπρεπέ᾽ ἐν πολλοῖσι καὶ ἔξοχον ἡρώεσσιν. ideſt,
Taurus vt armentis præſtat longè omnibus vnus
Ille,boues alios qui inter præcellit agreſtis
Illa talem Agamemnona fecit luce videri
Iupiter,heroeſque inter præcellere multos.

Hoc autem mihi non ſimpliciter dixiſſe videtur fortitudinem eius duntaxat laudare, & demonſtrare ſolens (nam ſic, & leoni comparans bene eum videtur aſſimilaſſe) verùm & naturæ manſuetudinem oſtendens,proque ſubiectis prouidentiam.

Tyrannum quæ animalia exprimunt.

Taurus enim non ſolùm ex generoſis animantibus eſt,neque ſui ipſius cauſa fortitudine vtitur,quemadmodum leo,& apes,& aquilæ, perſequẽtes cætera animalia, ſuique deuincentes cibi gratia: quare potius quis tyrannidis eos dicat, quàm regni exemplum eſſe. Taurus autem manifeſtè & in alijs,vt mihi videtur,ad regni regiſque imaginem

A nem factus eſt. Cibus enim ei paratus & facilis, in ſilentio paſcitur, vt nullum neceſſe ſit vi opprimere, aut circumuenire illius cauſa: ſed quemadmodum beatis regibus, abſque defectu, atque copioſè ſemper ſuppetunt quæ ſunt neceſſaria. Regnat autem & principatum gerit inter ſui generis animantia, cum beneuolentia (vt aliquis dicere poſſet) & ſollicitudine: cùm quod præcedat ad paſcua, tum quod beſtia apparente non fugiat, ſed pro toto armento propugnet, & infirmis auxilio ſit, & prouideat, quo pacto multitudinem à ſæuis & beſtijs conſeruet, quemadmodum & principẽ facere decet, & eum qui reuera rex ſit, & non indignus maximo inter homines honore. Interdum quidem alio armento conſpecto, certamen init cum illius ductore victoriæ cauſa, vt & ipſe melior appateat, meliuſque eſſe ipſius armentum. Atqui in hominum poteſtate ſitum eſt, ne bella gerant. Cæterùm cùm inter inſipientia animalia homo & optimus, principatuique aptiſſimus à natura factus ſit, admittatur tamen melioris imperium, & robori quidem & furori, atque vi nullius ſuccumbat, rationi verò & prudentiæ voluntariè ſe ſubijciat: quomodo quis & hoc non cenſeat pro diſciplina eſſe, regalique decreto, modeſtis regibus quòd oporteat hominibus ſimilibus genere eum imperare, qui optimus eſſe videatur, iuſtèque eum & ſecundum naturam habere imperium, & B multitudinem quidem ſubditorum ſeruare conſilijs proſpicientem, & bellum gerentem cum opus ſit, cuſtodientemque à feris, & iniquis tyrannis? Aduerſus alios autem reges quicunque ſint, certamen ſuſcipere oporteat eum de virtute, & quærere (ſi fieri poſſit) vt omnes vbicunque ſint homines ſibi vtilitatis publicæ gratia ſubijciat? Deós autem meliores ſequi, ſicuti boues (puto) paſtores, & præſtantiorem, atque beatiſſimam naturam honore afficere, ſuos dominos & principes illos exiſtimantem, & in maximi, & primi regis Dei declarantem eſſe poſſeſſione, primum quidem ſemetipſum, vt pretioſiſſimum, deinde alios quoque ſub ſe conſtitutos? Siquidem, quemadmodum modeſti paſtores faciunt, quando taurus ſæuus & ferus factus, imperat petulanter & prȩter naturam, ſuum quidem ipſius deſpiciens armentum, & damno afficiens, exteroſque inſidiantes reformidans, protrudens ad pericula imbellem multitudinem, & cùm nihil difficultatis adſit, iniuria afficiens & audaciam oſtentans nunc quidem acutè, & minaciter mugiendo, nunc autem infeſtis cornibus feriendo non reſiſtentem, & oſtendens robur aduerſus inferiores, & non repugnantes, boum autem multitudinem non ſinens paſcere quietè propter terrorem, & timorem: tum Domini & paſtores talem remouent, & occidunt, vt qui idoneus non ſit, neque commodus, vt imperet armento. Qui autem mitis eſt erga ſequentes boues, animoſus autem, & imperterritus aduerſus feras, grauiſque & C magnificus, quique poteſt tueri, & præcedere armentum, & paſtoribus cedit obeditque, eum ſinunt præeſſe vſque ad nouiſſimam ſenectutem, etiamſi iam grauior corpore factus ſit. Similiter etiam dij, & ille magnus rex regum, vtpote communis curator & pater hominum atque deorum Iupiter, ſi quis hominum factus fuerit violentus, iniuſtuſque, & iniquus princeps fortitudinem oſtendens non hoſtibus, ſed ſubditis, & amicis, inexplebilis voluptatum, & inexplebilis pecuniarum, velox ad ſuſpicandum, ad iram prouocatus implacabilis, acutior ipſa calumnia, inperſuaſibilis ſermonibus, aſtutus, inſidiator, obiectus, contumax, malos in altum tollens, melioribus inuidens, non intelligẽs eruditionem, neminem exiſtimans amicum neque habens, vt rem ipſo inferiorem: illum procul abijcit remouetque, vt qui ſit indignus vt regnet, & particeps ſit ſui honoris cognominiſque: remouetq; cum dedecore, & vituperio: quemadmodum puto Phalarim atq; Apollodorum, & alios multos horum ſimiles. At fortem, & humanum & beneuolum ſubiectis, honorantemque virtutes, ſimulque certamen inſtituentem, ne quid bonis deterior videatur, & iniquos cogentem reſipiſcere, bonis autem ferentem ſuppetias, eum propter virtutem approbatum plerumque perducit ad ſenectutem &c. Apud Pſalmiſtam, vbi dicitur, *Increpa feras arundinis, congregatio taurorum in vaccis* D *populorum, vt excludant eos, qui probati ſunt argento*, Pierius Valerianus, taurorum congregationem à Theologis, pontifices & ſcribas & reliquos Iudæorum principes intelligi ait, qui & temerarij & cornupetæ eſſent, Chriſtumque, & Apoſtolos ferociter inceſſuri forent. Similiter apud eundem, vbi ait: *Circumciderunt me vituli multi, tauri pingues obſederunt me*: interpretem tradit per vitulos plebem Iudæorum intelligi, laſciuientem quippe, ſolutamque iuuentutem, omni prorſus regula carentem: per tauros pontifices, ſcribas & ſeniores, propter ętatem nimirum & prærogatiuã, qua cæteris anteſtabant, pingues appellatos, quia multis Dei donis ante alios omnes fruebantur. Incognitus in ſua expoſitione Iudæos quoque hic intelligi putat tam per vitulos, & quam per tauros. Vitulus enim (inquit) laſciuum animal eſt, & in vno propoſito non manens ſemper diſcurrit. Sic & Iudæi in fide promiſſa Deo non ſtabiles, ad idolatriam proni diſcurrebant. Vnde ſtatim poſt exitum de Aegypto beneficiorum Dei obliti, vitulum conflatilem adorauerunt, vt dicitur in Pſal. 105. *Et fecerunt vitulum in Oreb. &c.* Taurus autem eſt animal indomabile, & ſuperbum, vt ait Gregorius: ſic & Iudæi indomita ceruice, & ſuperbi ſemper Deo reſtiterunt, propter quod eis dicebat Stephanus: *Dura ceruice & incircumciſi corde, quem prophetarum non ſunt perſecuti patres veſtri?*

Tyrannidis non tolerãdæ typus, & contrà.

Pſal. 67.

Pſal. 22.

ſtri? D. Iuſtinus Martyr, cum dixiſſet, Iudæos ſeſe ſemper Deo ingratos,& faſtu tumidos propter genus ſuum exhibuiſſe,recitaſſet,eandem Pſaltis ſententiam:*Circumdederunt me vituli multi,tauri pingues circumdederunt me.*Nocte ea(inquit)quando in monte olearum ipſum inuaſerunt populares,veſtri à ſcribis & Phariſæis,iuxta præſcriptum eorum ſummiſſi, circũdederunt nimirum:eum illi,quos vitulos cornupetas,& ante tempus pernicioſos verbum vocat: Et illud: *Tauri pingues circumdederunt me*,eos deſignauit, qui eadem quæ vituli fecerunt, cùm ad magiſtros veſtros ducerentur. Eos verbum propterea tauros nominat, quòd tauros,vt vituli extent, authores eſſe norimus. Sicuti ergò vitulorum tauri, patres ſunt: ſic magiſtri veſtri authores filijs ſuis fuere, vt egreſſi in olearum montem ipſum comprehenderent, & ad ſe adducerent. Ibi Theodoretus tauros quoque vocat,ait, Iudæorum multitudinem ob eorum vſitatam audaciam: iuuencas verò populorum eos qui ex gentibus crediderunt, propter nouitatem vocationis. Prædicere igitur diuinum oraculum Iudæorum impetos factos in principio diuini præconij contra homines pios. At Gulielmus Pepinus Pariſienſis,theologus,Ordinis Prædicatorum,hunc poſteriorem Pſaltis locum interpretatur de ijs qui indignè bona occupant Eccleſiæ,vt ſubinde patebit.Moraliter (inquit)per quatuor illa animalia, quæ eiecit Chriſtus de porticu templi, ſignificantur multa genera clericorum, qui ſunt prohibendi ab impetrandis beneficijs, & Eccleſiæ dignitatibus,inſuper etiam expellendi per viam iuris ab impetratis, maximè ſi ſeſe non correxerint,aut ſaluti ſuæ prouiderint. Primo igitur per boues cornutos intelliguntur illi,qui per preces armatas,ſiue in manu forti,aut brachio extento intrant & perueniunt ad Eccleſiaſtica beneficia,etiam vſque ad ſuperiores dignitates. Et tales boues, ſeu verius tauri,vno cornu percutiunt canonicè electos,alio verò cornu percutiunt electores,& quotquot vident fauere veritati, & parti canonicè electorum minas & terrores,atque varia damna inferunt. Sic cùm ſuis importunitatibus,violentijs,& moleſtijs præualent,atque per hunc modum abundant beneficijs. Et de talibus poteſt intelligi illud Pſal. *Boues eorum craſſæ*, ſcilicet propter huiuſmodi beneficiorum abundantiam: vel ad literam craſſæ, quia ſæpè tales boues impinguantur vltra modum,ita vt vix poſſint contineri in pelle ſua. Et de talibus piè conqueritur lamentando mater Eccleſia dicens illud Pſal. *Circumdederunt me vituli multi*. Iſtud refertur ad filios nobilium, & potentum, qui hic appellantur vituli, eò quòd non quærunt niſi ſaltare, & currere poſt laſciuias ſæculi, & qui volunt viuere ſine freno, & in libertate. Tales ergò vituli hodie circumdant Eccleſiam quando quærunt Abbatias, Epiſcopatus, & huiuſmodi Eccleſiaſticas dignitates. Vel dic,quod vituli multi circumdantes Eccleſiam, ſunt multi iuuenes nepotuli Prælatorum Eccleſiaſticorum expectantium mortem auunculorum ſuorum, vt poſſint intrare ad eorum beneficia, ſiue per reſignationem,ſiue per aliam viam.Deinde conqueritur Eccleſia,de alijs dicens *Tauri pingues obſiderunt me*. Iſtud refertur ad alios nobiles Eccleſiaſticos, qui hic dicuntur tauri propter lubricitatem,de multis loquor. Item obſeſſores Eccleſiæ propter violentiam,quam ſiue per ſe,ſiue per ſuos inferunt quandoque Prioratui,Abbatiæ,aut Cathedrali Eccleſiæ nolenti eos recipere in paſtores. Tales ergo vituli, & tauri, atque boues cornuti meritò deberent expelli de templo Domini, ideſt, priuari beneficijs impetratis,& reddi inhabiles ad impetrandum in poſterum.Significari per tauros etiam carnalia indicat D. Hieronymus; Vbi enim dicitur: *Prandium paratum,& tauri, & altilia occiſa:* vt ex carnalibus (inquit) ſpiritualia intelligantur. At D. Auguſtinus in enarratione Pſal. 67. ad hæc verba, *Congregatio taurorum inter vaccas populorum, vt excludantur ijs,qui probati ſunt argẽto:* Tauros vocari tradit propter ſuperbiam duræ indomitæque ceruicis. Significare enim hæreticos: vaccas autem populorum, ſeductiles animas intelligendas putat, quia facilè hos tauros ſequuntur. Non enim populos vniuerſos (inquit) ſeducunt,in quibus ſunt graues,& ſtabiles:vnde ſcriptum eſt, *In populo graui laudabo te:* ſed in eis populis quos inuenerint vaccas, ex his enim ſunt qui penetrant domos, & captiuas ducunt mulierculas oneratas peccatis, quæ ducuntur varijs deſiderijs erroris, ſemper diſcentes, & ad veritatis ſcientiam nunquam peruenientes. Eſt tamen vbi taurus etiam in bonam partem accipitur: etenim D.Chryſoſtomus,vbi in Euangelio dicitur:*Dicite inuitatis,Ecce prandium meum paraui, tauri mei,& ſaginata occiſa ſunt,& omnia iam parata,venite ad nuptias:* ideſt(inquit)ex omni lege, & ex omnibus Prophetis ſcripturarum menſas ornaui. Qui ſunt tauri, & ſaginata occiſa? Prophetæ qui occiſi ſunt pro ſalute populi: Sancti quoque occiſi ſunt pro ſalute eiuſdem populi,quemadmodum docet nos Apoſtolus,dicens; *Ego autem impendar & ſuperimpendar pro animabus veſtris:* Item alibi: *Ego enim iam delibor*, Hominis Libatio alicui pro aliquo offertur. Deo ergo immolandus fuerat Paulus pro populo quem docebat. Sic & Prophetæ occiſi ſunt, vnuſquiſque pro ſalute populi,quem docebat. Et quoniam mors Prophetarum ſuſtentabat quidem ex parte ſalutem humanam,non tamen plenè ſaluare poterat totum mũdum; ideo nouiſſimè immolatus eſt agnus,qui totius mundi reatum innocentia ſua detergeret. Propterea, & in diebus Scenopegiæ, quæ interpretatur fixio tabernaculi, diuerſæ hoſtiæ occidebantur in

Superbi, diuites. Principes plebis.

Carnalia.

Matth.22.

Hæretici.

Homil. 41. in cap. 22. Matth.

Prophetæ.

A figura Sanctorum, nouiſſimè autem occidebatur, & agnus. Sic ergo agnum illic occiſum intelligimus præcedentium Sanctorum occiſiones. Sed & Chriſtus de figurata Sanctorum ſuorum immolatione dicebat: *Holocauſta medullata offeram tibi cum incenſo, & arietibus, offeram ſibi boues cum hircis.* Nec enim Chriſtus aliquando huiuſmodi animalia obtulit patri. Obtulit autem rationabiles arietes, ideſt, principes omnium Chriſtianorum. Obtulit boues rationabilem terram colentes. Obtulit etiam hircos ex gentibus, qui pro nomine Chriſti ſunt paſſi. Hæc autem diximus, vt oſtendamus tauros, & ſaginata occiſa, intelligi debere Sanctos occiſos. Omnes ergo Prophetæ, & Chriſtus ideo occiſi ſunt, vt hoc ſpirituale tabernaculum firmiter figeretur. Denique ſicut viſcera agni, ita eloquia Chriſti homines non manducauerunt, niſi poſtquam occiſus eſt. Nam poſt mortem eius Euangelia prædicata ſunt & credita, & in eis homines qua die nutriuntur. Sic & viſcera eius Prophetarum, ideſt, eloquia non ſunt antè ſuſcepta, niſi poſtquam occiſi ſunt. Quis audiuit, aut credidit verbis Eſaiæ viuentis? Si enim ſuſcepiſſent ſermones eius, nunquam eum ſerraſſent: ſed poſtquam occiſus eſt; tunc poſtmodum Iudæi ſuſceperunt prophetias eius, & cœperunt leges in Synagogis ſuis. Quis Hieremiæ ſuſcepit verba viuentis? Si enim ſuſcepiſſent verba eius, nunquam B eum poſt multas iniurias lapidaſſet: Sed poſtquam occiſus eſt, poſtea conſecrauerunt prophetias eius, & cæperunt legere eas in conuentu. Et ſic inuenies actum in omnibus Prophetis, quia viuentes eos nemo coluit, ſed poſt mortem. Vnde & Dominus dicit. *Qui ædificatis ſepulcra prophetarum, & dicitis, ſi fuiſſemus in diebus patrum noſtrorum, non fuiſſemus participes eorum in ſanguine Prophetarum.* Sicut enim viuentis animalis viſcera nemo manducat, ita viuentium prophetarum ſermones nemo ſuſcepit, ſed poſt mortem ipſorum. Saginati erga ſunt gratia Dei pleni. Ideo dixit, *& ſaginata, & tauros:* non quia, & tauri non fuerunt ſaginati, ſed quia omnes ſaginati non fuerunt tauri. Ex Prophetis enim omnibus quidem tantummodo Prophetę fuerunt, quidam autem Prophetæ, & Sacerdotes, ſicut Hieremias, ſicut Ezechiel, ſicut filius Ioiadæ. Ergo ſaginata dicit Prophetas tantummodo, qui fuerunt Spiritu Sancto repleti. Tauros autem qui & Prophetæ fuerunt, & Sacerdotes: Sicut enim tauri duces ſunt gregis, ita Sacerdotes ſunt principes populi. Quoſdam autem legi dicentes, tauros hic dici martyres, tunc in primis pro Chriſto occiſos, Apoſtolis adhuc viuentibus: ſaginata autem paruulos, Spiritu Sancto pinguefìcatos. Quorum omnium interfectiones, multas ſpiritualium gaudiorum epulas præbuerunt, & nuptias Chriſti adornauerunt. Hactenus ille. Minimè verò prætereundum etiam eſt hoc loco, quod Theologi noſtri (inquit Pierius) C Iacobis prædiuinationem de Ioſippo, *Tauri decor eius*, transferunt ad Chriſtum: Taurus quidem ob vtramque diſpoſitionem, alius ferus, vt iudex, alius manſuetus, vt aſſertor, qui generi humano ſalutem dedit, cuius cornua eſſent crucis extrema. Nam & de parte nauis, antennam dictũ inuenimus:

> *Cornua velatarum obuentimus antennarum.*

Hac autem virtute crucis, & hoc more cornutus, ait Tertullianus, vniuerſas gentes etiamnum ventilat, per fidem auferens à terra in cęlum, & tunc ventilabit per iudicium, deijciens de cælo in terram. Vbi etiam de Simeone & Leui loquitur: *In concupiſcentia ſua ſubneruauerunt taurum*, de Chriſto identidem intelligi volunt, cuius neruos Sacerdotes præcipuè, clauis ſuffigendos curauerunt. Eſt & vbi vitulus Chriſtum ſignificat, vt oſtendit venerabilis Beda, declarans illud geneſios, *Poſt hæc apparuerunt Abrahæ tres viri, &c.* Et in conuiuium vitulum præparauit ſaginatum. Iſte autem vitulus ſaginatus, inquit, Domini Ieſu corpus eſt. Ipſe vitulus pro redeunte filio occiditur. Butyrum pinguiſſimum, euangeliorum eſt documentum. Lac quippe iuxta Apoſtolum, priſcæ legis habet figuram. Vitulum autem cum lacte & butyro Abraham edendum appoſuit, quia nec corpus Domini ſine lacte legis ſine butyro eſſe poteſt. Et rurſus, vbi dicitur in Euangelio: D *Et adducite vitulum ſaginatum & occidite.* Vitulus, inquit, ſaginatus, ipſe Dominus eſt, ſed ſecundum carnem: & bene ſaginatus, quia caro eius adeo ſpiritali eſt opima virtute, vt pro totius mundi ſalute ſufficiat in odorem ſuauitatis, nidorem videlicet immolationis, ad Deum mittere, & pro omnibus exorare. Adducere autem vitulum & occidere, eſt prædicare Chriſtum & mortem eius inſinuare. Tunc etenim cuique noſtrum quaſi recens occiditur, cùm credit occiſum. Tunc caro eius comeditur, cùm eius paſſionis Sacramentum, & ore ad emundationem percipitur, & corde ad imitationem cogitatur. *Et manducemus, & epulemur, quia hic filius meus mortuus erat, & reuixit, perierat & inuentus eſt.* Non ſolùm filius qui reuixit & inuentus eſt, verùm pater & ſerui illius, Sacroſancti vituli, qui propter filium occiſus erat, carne refecti epulantur. Quia patris cibus, ſalus eſt noſtra, & patris gaudium, noſtrorum eſt remiſſio peccatorum. Nec tantum Patris, ſed & Filij, & Spiritus Sancti. Quia ſicut vna in diuinitate voluntas & operatio, ita & vna eſt delectatio ſanctæ, & indiuiduæ Trinitatis. Vnde beatus Abraham tres Angelos hoſpitio accipiens, vitulum tenerrimum, & optimum occidiſſe, eiſque cum lacte, pane, & butyro epulandum legitur obtuliſſe: quia qui beatam Trinitatem rectæ deuotionis officijs reficere, ideſt lætificari deſiderat, mortem quoque debet vni-

Chriſtus vitulus. Cap. 18.

geniti

geniti Filij Dei in carne,quæ eſt vna in eadem Trinitate perſona, piæ confeſſionis ſynceritate celere,&c. E
Num. 19. quæ omnia repetit in homilijs quadrageſimalibus. Et rurſus, vbi ſcriptum eſt: *vt adducant*
Vitula rufa Christus. *ad te vitulam rufam ætatis integræ, in qua nulla ſit macula, nec portauerit iugum,* Vitula rufa,caro
(inquit) Saluatoris eſt, Roſea ſanguine paſſionis, ætatis integræ, quia perfectæ ætatis paſſus eſt
Chriſtus. Quod non eſt impoſitum ſuper illam iugum, oſtendit quod caro Chriſti non eſt ſubiugata
peccato. Quod extra caſtra eiecta eſt, adſtante Eleazero Sacerdote,ſignificat quod Chriſtus
extra Hieruſalem crucifixus eſt,& populus, & Sacerdotes in crucem Chriſti conſenſerunt. Et ſicut
immundi ſunt,qui offerunt vitulum,ſic & qui crucifixerunt Chriſtum,peccatores omnes habentur.
Sicut autem mundus eſt,qui colligit cinerem aſperſionis; ſic omnes mundi ſunt qui Chriſti paſſionem
in omnibus gentibus prædicauerunt, & doctrinam illius aſperſerunt. Hæc ille, & alia quæ referri
debeant,vbi de ſacrificijs. D.etiam Ambroſius ad præcitatum Euangelij locum commentans:
Bene autem(inquit)carnem vituli,quia ſacerdotalis eſt victima:quæ pro peccatis fiebat. Epulantem
patrem inducit,vt oſtenderet, quoniam paternus cibus eſt ſalus noſtra, & patris gaudium, noſtrorum
redemptio peccatorum eſt. Et hic quidem ſi ad patrem referas, quia hoſtia pro peccatis filius
eſt,delectatur pater reditu peccatoris,ſupra delectatur filius inuenta oue,&c.Sic & D.Chryſoſtomus F
Luc. c. 15. in homilia de patre,& duobus filijs: Addit (inquit) & vitulum ſaginatum iugulandum in
conuiuij exhibitione:ſine dubio Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum,quem dedit pater in victimã
pro ſalute noſtra: quem vitulum nominat propter hoſtiam corporis immaculati: Saginatum autem
verè dixit,quia pinguis & opimus in tantum eſt,vt pro totius mundi ſalute ſufficiẽs ſit ad odorem
ſuauitatis,& nidorem immolationis ad Deum mittere,& pro omnibus exorare. Propter quod
etiam myſtica ratione dictum eſt patrem dare alijs immolandum hunc vitulum, ipſum verò gaudere,
& epulari in victima vituli Dei. Sic enim,inquit,delexit hunc mundum,vt filium ſuum vnicũ
pro ſalute eius daret. Non ergo ipſe immolauit,ſed alijs immolandum tradidit. Permittente enim
patre,conſentiens filius, ab hominibus crucifixus eſt. Ipſe autem pater,qui fide noſtra paſcitur, &
filij pro nobis immolatione lætatur,gaudet in reditu filij,& conuiuatur in vitulo,quia miſericordię
ſuæ fructum immolatione filij ſui gaudens creator acquiſitione populi credentis epulatur, &c. Sed
Chriſtus quoque quaſi vitulæ, capræ, arietis, turturis,columbæque ſpeciem gerit, inquit D. Cyrillus,
quod huiuſmodi ratione pro viribus explicat. Scriptura ſacra filium ſæpenumerò ob vim maximam
eius, inuictiſſimam diuinamque potentiam vitulo comperare ſolet. Mas enim fæmina ſemper G
fortior habetur,cùm eam ſemper ducat, atque excellat. Filius namque cùm patrem omnium,
Deumque,principium habeat cunctarum certè creaturarum naturam maieſtatemque excellit. Cũ
autem humanam aſſumpſiſſet naturam, ſub lege veluti cuiuſdam duces imperio conſtitutus eſt.
Quamobrem, *non veni*, (inquit) *ſoluere legem, ſed adimplere*. Quod humanitati quoque Chriſti
accommodandum exiſtimo, ſi rectè intelligere velimus. Chriſtus ergo vitula habitus eſt, cùm humanam
naturam accepiſſet, vituli perſonam, ideſt, Moſen in ſe gerens,legem ſcilicet, quam ipſe
Moyſes tulit. Sed ob eam cauſam capræ aſſimilatur,quia ſe ipſe pro peccatis noſtris, vt ſacræ teſtatur
literæ, obtulit. Caprà enim vt pro peccatis offeratur,lege ſancitum eſt. Sed arieti eò comparatur,
quòd rationalium ouium paſtor ſit. Vnus enim, inquit,veſter magiſter eſt Chriſtus. Et nos populus
paſcuæ eius,& oues manus eius,vt diuus Dauid inquit. Sed cùm fratribus ſimilis eſſet,ſeque
ipſum exinaniſſet, aries quidem accipitur,ſed dux etiam intelligi poteſt. Arietes enim ſemper gregibus
præſunt. Ergo vitula appellatur, quia ſub lege natus eſt. Capram quoque enim intelligas
velim,quod eam pro peccatis ſacrificare ſoleant. Aries etiam idcirco appellatus eſt,quia dux profectò
habetur, cuius veſtigia ſequi qui voluerint, feſtinarintque, bonis in paſcuis, pinguique loco,vt H
Propheta inquit,profectò collocabuntur,ſed in atrijs quoque Domini ſacris donec veniat,certè diuertent.
Nam ſi ipſe nos in ſupernis manſionibus collocauerit,cùm & aries habitus ſit,princepſque
proptetea gregis,atque ſub lege veluti vnus ex hominibus conſtitutus fuerit,legemque ſicuti Deus
ſuperauerit, meritò is omnis noſtra iuſtitia eſt,etſi inter iniquos reputatus, pro totiuſq; humani generis
ſalute occiſus fuerit. Adhæc turturis, columbæque ſpeciem gerit. Nam ipſe intellectualis, ac
facundiſſima turtur eſt,illaque eloquentiſſima auis,quę è cælo Euangeliorum præconijs in toto orbe
terrarum iucundiſſimè,ſuauiſſimèque cecinit. Quem ipſa quoque ſponſa,gentium ſcilicet Eccleſia
affatur: *Oſtende*, inquiens, *mihi faciem tuam, & audire me fac vocem tuam, quia vox tua ſuauis*
eſt, & facies tua pulchra. Ipſe certè ea columba eſt, quæ ſimplex, innocens,ſineque vllo dolo habetur.
Non enim inuentus eſt, inquit, *dolus in ore eius*. Sed triennis vitula quæ accipitur, cæterarumq;
beſtiarũ genera,perfectionem diuinitatis vnigeniti planè oſtẽdunt. Sed beſtias,inquit,diuiſit,
aues tamen duæ integrę permanſerunt. Quia enim vnigenitus Dei Filius carnẽ aſſumpſerit,quaſi
diuiditur: & ad duplicem quandam contemplationem huiuſmodi oratio extenditur. Nonnunquam
enim diuinam eius ineffabilemque è Deo natiuitatem intelligimus, nonnunquam humani-

A tatis eius myſterium enarramus,cùm rem huius diſpenſationis profundiſſimam explicamus,aperi-
muſque eis, qui eam prorſus ignorant. Sed quamuis eius oratio duplex quodammodo habeatur,
vnus tamen & idem duntaxat Chriſtus eſt. Quòd huiuſcemodi notam aues illæ duæ,quę diuiſæ nō
ſunt,nimirum oſtendunt. Aues enim(inquit)non diuiſit. Sed Chriſtus veluti terreſtris ob humani-
tatem, vitulus, capra & aries accipitur: vti tamen cæleſtis ſupernuſque cùm Deus ſit, auis intelligi-
tur,&c. Iam verò D. Hieronymus in commentarijs in Oſeam, vbi propheta ait: *omnem aufer ini-*
quitatem,& accipe bonum,& reddemus vitulos labiorum noſtrorum. Vitulos labiorum,laudes ait in
Deo eſſe, & gratiarum actionem. *Sacrificium enim* (inquit) *Deo ſpiritus contribulatus.* Igitur illo
iam tempore carnalibus victimis reprobatis,placabilis Deo hoſtia,eſt pura confeſſio. Qui redditu-
ros ſe eſſe dicunt labiorum vitulos, & Dei laudes perpeti voce canituros, etiam illud repromittunt
quod nequaquam in Aſſyrijs ſpem habeant,neque ſuper equos Aegyptios,quia fallax equus ad ſa-
lutem: & vltra non adorent opera mauuum ſuarum: vitulos aureos quos in Dan Bethelq; confla-
uerāt,& iccirco,inquiunt, Nequaquam operi manuum noſtrarum dicemus, Dij noſtri, quia tu eius
qui in te eſt pupilli miſereberis,hoc eſt,populi Iſrael,de quo dixeras: *Filius primogenitus meus Iſ-*
B *rael. Et filios genui & exaltaui, ipſi autem me ſpreuerunt.* Et in alio loco: *Filij alieni mentiti ſunt*
mihi. Pupillus autem vocatur quia Deum perdidit patrem. Quidam autem pupillum expoſuit,qui
à malo patre receſſerit diabulo,& idcirco Dei miſericordia ſubleuetur. Ad omnem quoque dogma
peruerſum quotidie Propheta loquitur,& ſectatores eius ad pœnitentiam vocat,inquiens: *Conuer-*
timini ad Dominum Deum veſtrum qui corruiſtis ſiue elanguiſtis, Domini perdita ſanitate: tollite vo-
biſcum verba, veram fidei confeſſionem,& dicite: Aufer iniquitatem quæ in corde noſtro verſatur, &
accipe bona fidei· qua corde creditur ad iuſtitias,ore autem confeſſio fit ad ſalutem. Vituli & victi-
mæ ſiue fructus labiorum ſunt in Patrem & Filium & Spiritum ſanctum,& in paſſionem & reſurre-
ctionem Domini credere; quam qui obtulerit ei,nequaquam ſperabit in rege Aſſyrio &c. Quid ſit
verò in Pſalmo quinquageſimoprimo, *Tunc imponent ſupra altare tuum vitulos,* declarat Caſſio-
dorus his verbis. Vitulos poſuit aut pro innocentibus adultis,quorum ætas prima eſt,& à iugo pec-
cati ceruix probatur aliena,& ideo in tali verbo permanſit,vt actum illum præteritæ legis indicaret
fuiſſe rerum imaginem futurarum. Siue illos prędicatores Euangelij promittit,quorum imaginem
in vituli figura Lucas Euangeliſta ſuſcepit, qui non mugitibus aera verberarent, ſed orbem terra-
rum Dominicæ fidei prædicatione complerent. Siue illos magis vitulos debemus aduertere qui
C animas ſuas in hoſtiam ſuauitatis ſacris altaribus obtulerunt. Nam & pater Auguſtinus,cùm de fi-
guris illis Euangelicis ageretur, quodam loco ipſum Dominum vitulum dicit, qui ſe hoſtiam ob-
tulit pro ſalute cunctorum. Quapropter ſiue de adoleſcentibus, ſiue de prædicatoribus, ſiue de
martyribus ſentiatur,tales tamē Propheta vitulos altaribus Domini potuit promittere,quos Chri-
ſtianæ religioni nouerat conuenire. Et in alio Pſalmo ſcriptum eſt: *Et placebit Deo ſuper vitulum*
nouellum, cornua producentem & vngulas. Hic pſalmodiæ virtus exponitur,quia multo acceptior
eſt laus puro corde fuſa Deo, quàm poteſt pecudum placere mactatio. Iſte enim prioris oblationis
mos fuit,vt pro peccatis offerretur nouellus vitulus. Significabat enim hæc victima innocentis, ac
nouæ vitæ munera ſecutura,quæ defenſionem haberet in cornibus:pedum verò munimen in vngu-
lis,per quas ſęculi iſtius aſpera,conuerſatione ſanctiſſima calcaremus. Cornua producentem: Quod
ait cornua, illud ſignificat, quia Chriſtianorum populus per dies ſingulos virtute Domini ſemper
augetur. At verò F. Laurentius à Villauicentio Xeraſanus Auguſtinianus Eremita doctor Theo-
logus Louanienſis,& Philippi Hiſpaniarum Regis Maximi Eccleſiaſtes in phraſibus ſacrę Scriptu-
ræ, vitulorum nomen non abſurdè ad petulantem & indomitam iuuentutem reſerri poſſe ait, quæ
D ab impijs patribus in delicijs & ocio educata,laſciuiendo bonos lædit viros,mox enim ab vnguicu-
lis,vt dicitur,irridere,inquit,& etiam laceſſere audet pietatis ſtudioſos. Sic Pſal. 21. per Prophetam
accuſat Dominus ludibria Iudæorum, qui illum in crucem adigere ſunt aggreſſi: *Circundederunt*
me vituli multi, &c. Quid ſibi verò velit vitulus aureus,quem fecerunt filij Iſrael in ſolitudine, vel
quid ſignificet, quod Moyſes ipſum vitulum igne combuſſit, minutatimque concidit,& in aquam
aſpergens potum populo dedit,docere nititur Beda: In vitulo,inquiens,diaboli ſignificari corpus,
ideſt,inquit, homines in omnibus gentibus, quibus ad hæc ſacrilegia caput,hoc eſt, author eſt dia-
bolus. Aureum propterea,quia videntur idolatriæ ritus,velut à ſapientibus inſtituti. De quibus di-
cit Apoſtolus: *Quoniam cognoſcentes Deum, non ſicut Deum glorificauerunt, aut gratias egerunt:*
ſed euanuerunt in cogitationibus ſuis,& obſcuratum eſt inſipiens cor eorū: dicentes enim ſe eſſe ſapien-
tes, ſtulti facti ſunt, & immutauerunt gloriam incorruptibilis Dei, in ſimilitudinem imaginis corru-
ptibilis hominis,& in volucrum, & quadrupedum,& ſerpentium: ex hac quaſi ſapientia iſte vitulus
aureus,qualia ſolebant Aegyptiorum etiam ipſi primates, & tanquam docti homines adorare fig-
menta. Hoc ergò vitulo ſignificatum eſt omne corpus, ideſt, omnis ſocietas gentilium idolatriæ
dedi-

Lib. 3. c. 14.

Laudes in Deo & gratiarū actio.

Innocentes, adulti prædicatores, Martyres. Chriſtus.

Pſal. 68.

Petulans & indomita iuuentus.

Vitulus aureus quid denotet.

deditorum. Hanc ſacrilegam ſocietatem Dominus Ieſus illo igne comburet, de quo in Euangelio dicit. *Ignem veni mittere in terram.* Vt quoniam non eſt qui ſe abſcondat à calore eius,dum in eum credunt gentes,igne virtutis eius diabolica in eis forma ſoluatur. Totum deinde corpus comminuitur, ideſt, ab illa malæ conſpirationis conflatione deſciſſum, verbo veritatis humiliatur,& comminutum in aquam mittitur, vt eos Iſraelitæ,ideſt, Euangelij prædicatores ex baptiſmo in ſua membra,ideſt,in Dominicum corpus transferat. Quorum vni Iſraelitarum,ideſt,Petro de ipſis gentibus dictum eſt ſic: *Macta & manduca: quare etiam non concide & bibe?* Ita ille vitulus per ignem zeli,& aciem verbi,& aquam baptiſmi ab eis potius quos abſorbere conabatur, abſorptus eſt. Quod modo quatuor illa animalia ſignificent,quæ D Ioanni viſa ſunt, vt legitur in Apocalypſi:non erit præter noſtrum inſtitutum declarare, eoque magis cum hiſtoria Aquilæ ſuper hac re obiter tantùm & per tranſennam actum ſit. Verba Ioannis ſunt: *Et in medio ſedis & in circuitu ſedis quatuor animalia plena oculis antè & retro. Et animal primum ſimile leoni, & ſecundum animal ſimile vitulo; & tertium animal habens faciem quaſi hominis, & quartum animal ſimile aquilæ volanti:* In quatuor animalibus non eſt dubium (inquit Franciſcus Ribera Villacaſtinenſis præsbyter Societatis Ieſu in commentarijs in Apocalypſin) Ioannem alludere ad quatuor illa animalia Ezechielis cap. 1. Et vtroque in loco (quamuis nonnulli aliter interpretati ſunt) celeberrima tamen & receptiſſima ſententia eſt,tã veterum, quam recentiorum,quatuor Euangeliſtas indicari. Ita docuit Irenęus lib. 3. aduerſus hæreſes, cap. 2. Victorinus Martyr,Athanaſius in Synopſi ſacræ Scripturæ ad finem: Hieronymus in Ezechielem,& in prohæmio commentariorum in Matthæum,& lib. 1. contra Iouinianum,prope medium,Auguſtinus lib. 1. de conſenſu Euangel. cap. 6. Gregorius homilia 3. & 4. in Ezechiel. Iſidorus in prologo librorum noui teſtamenti, Theophilus in allegorijs Euangeliorum; Beda, Ambroſius, Haymo, & reliqui in hunc locum Apocalyp. Hoc explicat Irenæus his verbis: *Primum animal* (inquit) *ſimile leoni, efficabile eius & principale, & regale ſignificans.* Quod mox de Ioanne ſiue de eius Euangelio, interpretatur dicens. *Aliud enim* (Euangelium) *illam quæ eſt à patre, principalem & efficabilem, & glorioſam generationem eius enarrat, dicens ſic: In principio erat verbum, & verbum erat apud Deum, & Deus erat verbum,& omnia per ipſum facta ſunt,& ſine ipſo factum eſt nihil. Propter hoc & omni fiducia plenum eſt Euangelium illud, talis eſt enim perſona eius.* De ſecundo ſic ait: *Secundum verò ſimile vitulo, ſacrificalem & ſacerdotalem ordinationem ſignificãs.* Quod poſtea ita exponit. *Id verò quod eſt ſecundum Lucam, quoniam quidem ſacerdotalis characteris eſt, Zacharia ſacerdote ſacrificante Deo inchoauit. Iam enim ſaginatus parabatur vitulus, qui pro inuentione minoris filij inciperet mactari.* De tertio ita loquitur: *Tertium verò habens faciem quaſi humanam, eum qui eſt ſecundum hominem, aduentum eius manifeſtè deſcribens.* Et poſtea. *Matthæus verò eam, quæ eſt ſecundum hominem, generationẽ eius enarrat: Liber* dicens, *generationis Ieſu Chriſti, filij Dauid, filij Abraham.* Et iterum: *Chriſti autem generatio ſic erat. Humanæ formæ igitur hoc Euangelium: propter hoc per totum Euangeliũ humiliter ſentiens,& mitis homo ſeparatus eſt.* Quartum in hunc modum deſcribit; *Quartum verò ſimile aquilæ volitantis, Spiritus in Eccleſiam ad volitantis gratiam manifeſtans.* Et mox ipſum ita explanat. *Marcus verò prophetico ſpiritu ex alto adueniente hominibus initium fecit: Initium, dicens, Euangelij, quemadmodum ſcriptum eſt in Eſaia Propheta: Volatilem, pennatam imaginem Euangelij monſtrans: propter hoc & compendioſam & præcurrentem annunciationem fecit. Propheticus enim character eſt hic, & ipſum verbum Dei illis quidem,qui antè Moſem fuerunt, patriarchis ſecundum diuinitatem & gloriam colloquebatur: ijs verò qui in lege,ſacerdotalem & miniſterialem actum præbebat: Poſt deinde nobis homo factus, munus cæleſtis ſpiritus in omnem miſit terram, protegens nos alis ſuis, &c.* In his verbis illud primum obſeruandum eſt, quod Sanctus Irenæus differre videtur à cæteris: quòd in animalibus non Euangeliſtas,ſed Euangelia ipſa intelligit. Verùm hoc nihil refert,quoniã idem dicitur,ſiue dicantur Euangelia ſimilia eſſe, ſiue ipſi Euangeliſtæ propter ſua Euangelia, vt dicunt ferè cæteri. Quod ſi propriè dicendum ſit,& tenuiter hæc ſint diſtinguenda,Euangeliſtę propter ſua Euangelia ſignificantur in animalibus. Quod enim poſtea in hoc capite & ſequenti ſcriptum eſt, & quatuor animalia ſimul cùm viginti quatuor ſenioribus die & nocte laudare Dominum, & dare illi gloriam & honorem,& reſpondere, Amen, magis propriè ad Euangeliſtas refertur,quàm ad Euangelia. Alterum eſt,*quatuor tantùm animalia oſtendi, & his potius figuris, quàm alijs*, vt doceamur diſpoſitionem Dei in omnibus ſæculis,ideſt, qualiter ſe Deus cum hominibus geſſerit in varijs ſtatibus. Ab Adamo vſq; ad Moſem Dei filius hominibus loquebatur,oſtendens ſuam diuinitatem & gloriam,vt ab illis coleretur & amaretur. Tempore veteris legis loquebatur hominibus tradens eis ritum ſacerdotij & miniſtrandi in ſacrificijs. Poſtea homo factus eſt,& docuit ad extremum,& Spiritum ſanctum miſit in terram,vt homines protegeret & doceret. Propterea in leone ſignificatur prima locutio, in vitulo ſecunda, in homine tertia, quarta in aquila. Et hoc eſt, quod ait Irenæus: Qualis igitur di-

Animalia D. Ioanni viſa.

Cap. 4.

ſpoſitio

A ſpoſitio filij,talis & animalium forma,& qualis animalium forma,talis & character euãgelij. Qua-
driformia autem animalia,& quadriforme Euangeliũ,& quadriformis diſpoſitio Domini. Dein-
de alteram rationem ſubijcit,cur quatuor Euangelia & quatuor animalia ſint. *Quatuor*, inquit, *da-*
ta ſunt teſtamenta humano generi,(ideſt,quater cùm illis Deus fędus inijt,& legẽ illis dedit,) *vnum*
quidem ante cataclyſmum,ſub Adam,ſecundum verò poſt cataclyſmum,ſub Noe,tertiũ verò legislatio
ſub Moſe,quartum verò quod renouat hominẽ,& capitulat in ſe omnia,quod eſt per Euangeliũ, eleuãs
& pennigerans homines in cæleſte regnum, &c. Tertiũ eſt,quod leonem Ioanni comparat aquilam
Marco;cùm è contrario Ioannes aquilæ, Marcus leoni ſoleat comparari. Communis expoſitio eſt,
Matthęum in homine ſignificari,quod quaſi hominẽ deſcripſerit,inquiens, *Liber generationis Ieſu*
Chriſti &c. Marcum in leone,quoniã Euangelium incipit à clamore Ioannis in deſerto, quaſi à ru-
gitu leonis: in vitulo Lucam,quia à Zachariæ incipit ſacerdotio. Eſt enim vitulus animal ſacrificijs
aptum:in aquila Ioannẽ intelligunt propter eius exordium,qui ad excelſum euolans cępit, *In prin-*
cipio erat verbum. Hæc eſt ſentẽtia Hieronymi & reliquorũ ſcriptorũ in locis modò indicatis. Quã-
uis Auguſtinus in Matthęo & Marco differt à cęteris: Mauult enim Matthęũ in leone ſignificari,in
B homine Marcũ:quoniã Matthęus regiam Chriſti cõmendat dignitatem,quem è regibus ortũ oſtẽ-
dit:Marcus nec de ſtirpe eius regia,nec de ſacerdotio quicquam dicens,in eis tantùm verſatur,quæ
homo Chriſtus operatus eſt. Hanc docet quorundam fuiſſe ſententiã ante ſe,eamq; refert hic Am-
broſius:eandem amplectitur Beda hic,& in epiſtola ad Arcã Epiſcopũ,quę eſt ante cõmentarios in
Lucam. Ratio Auguſtini & Bedę hęc eſt: in priori expoſitione coniecturã ſumi de initio cuiuſcunq;
Euangelij,æquius autẽ eſſe,vt de toto Euãgelio ſumatur,quàm de initio. Quod ſi de toto Euange-
lio ſumatur,Matthęum ſimiliorẽ eſſe leoni quàm Marcum, quoniam prius demonſtrat ſtirpẽ regiã
Chriſti,mox adorationẽ Magorum &c. Verùm pręferenda eſt communis expoſitio,quoniam initia
Euangeliorum intuenda eſſe,vt intelligatur,in quo quiſq; Euangeliſtarum animali ſignificatus ſit,
oſtendit Ezechiel cùm ait: *Similitudo autè vultus eorũ facies hominis,& facies leonis à dextris ipſorũ*
quatuor. Quæ ita exponit Hieronymus. Facies principia dicit Euangeliorũ, è quibus homo & leo,
hoc eſt,natiuitas Chriſti & prophetæ vox tonantis in eremo dextras partes tenent. Vituli autẽ, vi-
ctimarum & ſacerdotij Iudęorum,in ſiniſtris eſt quod abolitũ tranſiuit ad ſacerdotiũ ſpirituale &c.
Aquila autẽ,quę & ſuper natiuitatẽ & ſuper prophetiã eſt,quę Domini expletur aduentu, & ſuper
ſacerdotiũ,quod præterijt,& extra hæc omnia eſt,de natiuitate referens ſpirituali, quomodo pater
C in filio,& filius in patre ſit &c. Victorinus. Animalia igitur,quod differentia vultibus ſunt,hanc ha-
bet rationẽ. Simile leoni animal Euangelium ſecundum Marcũ, in quo vox leonis in eremo rugiẽ-
tis auditur: *Vox clamãtis in deſerto,parate viam Domini.* Hominis autem figura Matthęus,enititur
enunciare nobis genus Marię,vnde carnẽ accepit Chriſtus. Ergo dũ enumerat ab Abraham vſq; ad
Dauid,& vſq; ad Ioſeph,tanquã de homine locutus eſt:ideo prædicatio eius hominis effigiẽ oſten-
dit. Lucas ſacerdotiũ Zachariæ offerẽtis hoſtiam pro populo & apparentẽ ſibi angelũ dum enarrat:
propter ſacerdotiũ & hoſtię conſcriptionẽ,vituli imaginẽ tenet. Ioannes Euangeliſta aquilæ ſimilis
aſſumptis pennis ad altiora feſtinans de verbo Dei diſputat. Marcus Euangeliſta ſic incipit: *Initiũ*
Euangelij Ieſu Chriſti,ſicut ſcriptũ eſt in Eſaia propheta. Vox clamantis in deſerto. Hęc eſt leonis ef-
figies. Matthęus: *Liber generationis Ieſu Chriſti,filij Dauid,filij Abrahã.* Hęc eſt facies hominis. Lu-
cas autẽ dicit. *Fuit ſacerdos nomine Zacharias,de vice Abia et mulier ei de filiabus Aarõ.* Hęc eſt ima
go vituli. Ioannes ſic incipit: *In principio erat verbũ,& Verbũ erat apud Deum, & Deus erat verbũ.*
Hoc erat in principio apud Deũ. Hęc eſt ſimilitudo aquilę volantis &c. Et Gregorius. Quod.n. qua-
tuor hęc pennata animalia ſanctos quatuor Euangeliſtas deſignent, ipſa vniuſcuiuſq; libri Euãge-
D lica exordia teſtantur. Nam quia ab humana generatione,cępit,iure per hominem Matthæus:quia
per clamorẽ in deſerto,rectè deſignatur per leonẽ Marcus:quia à ſacrificijs exorſus eſt, bene per vi-
tulũ Lucas: quia verò à diuinitate Verbi cępit,dignè per aquilã ſignificatur Ioannes &c. Addamus
his,omnia quæ de formis Euangeliſtarũ dicuntur,ad Chriſtum eſſe referenda. Atq; hoc in reliquis
apertius eſt,quàm in Marco & Luca. Non ſolùm ergo Marcus in leone intelligitur propter clamorẽ
Ioannis in deſerto,ſed ob id maximè,quòd regiã Chriſti poteſtatem indicat,cùm ait: *Initium Euã-*
gelij Ieſu Chriſti,filij Dei,&c. ex quo continuò is eſſe cognoſcitur,qui in Pſal. 2 loquitur: *Ego autem*
conſtitutus ſum rex ab eo ſuper Sion montem Sanctum eius: & cui pater pollicetur: *Poſtula à me,&*
dabo tibi gentes hæreditatem tuam, & poſſeſſionem tuam terminos terræ. Docet etiam eum eſſe qui
per prophetas promiſſus eſt, & quem prophetæ & Ioannes præcedunt, vt præcones & famuli regẽ.
Lucas à legis ſacerdotio incipiens, quod typus erat noui, ſubindicat eum, cuius ſcribit hiſtoriam,
verum eſſe ſacerdotem,qui genus humanũ cum Deo conciliet, & quem vetera ſacrificia promitte-
bant. Quare rectè in boue oſtenſus eſt, quoniam bos aptus ſacrificijs eſt, & in initiatione ſummi
ſacerdotis immolabatur, vt legimus Exod. 29. Sed huic rationi & expoſitioni illud vehementer
aduerſari videtur, quòd apud Ezechielem ſingula animalia quaternas facies habere dicuntur:

Aquila an Ioanni, an Marco tribuenda.

Homil. 4. in Ezechiel.

E

Homil. 3. in Ezech.

Et quatuor facies vni, & quatuor pennæ vni: quomodò ergò facies poteſt ad initium Euangelij cuiuſque Euangeliſtæ referri, cùm ſinguli non quatuor initia, ſed vnum habeant? Gregorius docet cur ſingula animalia quaternas habeant facies, affirmatque per faciem notitiam intelligi, id eſt, id per quod quiſque cognoſcitur, & hoc in loco fidem ſignificari, per quam à Deo cognoſcimur. Quatuor ergo facies erant homini, quia quod de fide incarnationis Domini Matthæus tradidit, hoc ipſum eſt quod cæteri Euangeliſtæ tradiderunt. Atque ita de reliquis. Verùm hac explanatione dubitatio noſtra non ſoluitur, quoniam faciem hominis aut leonis, & reliquorum animalium ad initia librorum Euangelij retulimus. Videtur ergò ita eſſe reſpondendum. Quatuor quidem facies erant cuique animali, ſed inter eas vna eminebat, à qua nomen habet animal illud, *atque hæc initium Euangelij reſpicit, vt diximus, quia & maior erat cęteris, & prior oculis Prophetæ* occurrebat. Verùm quoniam huic faciei, ideſt, huic initio Euangelij ſimilia ſunt, quæ ſunt *apud alios Euangeliſtas, & ſimilitudo faciei non poteſt cerni, niſi in facie altera, eleganter* ſingulis Euangeliſtis quaternæ facies tribuuntur, vt vnuſquiſque eorum ſimilis cæteris tribus intelligatur, ideſt, in progreſſu ſui Euangelij haberi, quod reliqui ſuorum initio ſignificarunt:

F

Exempli cauſa, Matthæus faciem habet hominis, quia Chriſti humanam generationem initio deſcribit, ſed habet etiam faciem leonis, quia Ioannis clamorem, & quaſi rugitum leonis cap. 3. narrat, quo Marci initio ſimilis eſt. Habet & faciem vituli, quia ſimilis eſt Lucæ, nam Lucas ſacrificium deſcribens, in quo Ioannis ortus promiſſus eſt, id indicare voluit (vt Hieronymus ſubindicat in verbis citatis) ſacerdotium vetus in nouum per Chriſtum fuiſſe commutatum, quia omnes *Prophetæ & lex vſque ad Ioannem*, Matth. 11. Et hoc idem Matthæus ſignificauit eiſdem verbis, quæ nunc retulimus. Habet faciem aquilæ, quia Ioanni ſimilis eſt, cùm de diuina Chriſti natura, qua æqualis eſt patri loquitur, vt cap. 11. *Omnia mihi tradita ſunt à patre meo Et nemo nouit filium niſi pater, neque patrem quis nouit niſi filius, & cui voluerit filius reuelare.* Et cap. vltimo. *Baptizantes eos in nomine Patris, & Filij &c.* Quibus multa ſunt ſimilia. Idem de cæteris Euangeliſtis dici facilè poteſt, neque enim eorum quiſquam eſt, qui non multa dixerit, quæ Chriſti humanitatem diuinitatemque demonſtrent. Multa etiam ſcripſerunt de Ioannis voce in deſerto clamantis, vt Lucas capit. 3. Ioannes capit. 1. Sacrificia quoque veteris legis per Chriſti ſacrificium eſſe abroganda, cum lege ipſa non tacuerunt, vt cùm ait Ioannes capit. 1. *Lex per Moſen data eſt gratia, & veritas per Ieſum Chriſtum facta eſt.*

G

Et cap. 3. *Qui habet ſponſam ſponſus eſt*, & reliqua vſque ad finem capitis: & cùm Chriſtum in Cruce clamaſſe ſcribit: *Conſummatum eſt.* Eodem pertinet quod ſcripſit Marcus cap. 2. cùm ait. *Nunquid poſſunt filij nuptiarum, quàmdiu ſponſus cum illis eſt, ieiunare?* Videlicet indicat Chriſtum eſſe ſponſum Eccleſiæ, qui nouam legem, nouum Sacerdotium allaturus erat, & quem Ioannes oſtenderat amicus ſponſi. Et capit. 1. cum docet ex Malachia Ioannem eſſe Chriſti præcurſorem, idem ſignificauit, quia *lex & Prophetæ vſque ad Ioannem.* Apertius etiam cap. 9. cum præſentibus Moſe, & Elia vox auditur de cælo: *Hic eſt filius meus cariſſimus, audite illum.*

Vacca quid myſticè ſignificet.

Vaccæ quoque myſticus ſenſus non vbique idem, nam & hæc tam in malam quàm in bonam partem vſurpatur. Rupertus prædicatores interpretatur vaccas illas, de quibus in primo Regum ſexto ſcribitur in hæc verba: *Nunc ergo arripite, & facite plauſtrum nouum vnum; & duas vaccas fœtas, quibus non eſt impoſitum iugum, iungite in plauſtro, recludite vitulos earum domi, &c.*

Fidelis per vaccas ſignificati.

Quid enim (inquit) vaccæ, niſi fideles quoſque in Eccleſia ſignauit, qui dum ſacri eloquij præcepta conſiderant, quaſi ſuper impoſitam Domini arcam portant? De quibus hoc etiam notandum, quod fuiſſe fetę memorantur, quia ſunt plerique, qui in via Dei intrinſecus poſiti, foris carnalibus affectibus ligantur.

H

Sed non declinant à recto itinere: quia arcam Dei portant in mente. Ecce enim vaccæ Bethſamis pergunt, Bethſamis quippe domus Solis interpretatur.

Malach. 4.

Et Propheta ait: *Vobis autem qui timetis Dominum, orietur Sol iuſtitiæ.* Si igitur ad æterni Solis habitationem tendimus, dignũ profecto eſt, vt de itinere pro carnalibus affectibus declinemus. Tota enim virtute penſandum eſtis, quod vaccæ dei plauſtro ſuppoſitæ, pergunt & gemunt. Dant ab intimis mugitus, & tamen de itinere non retorquent greſſus. Amorem quidem per compaſſionem ſentiunt, ſed colla poſterius non deflectunt. Sic nimirum prædicatores ſancti, ſic fideles quiq; eſſe debēt intra ſanctam Eccleſiam, vt compatiantur proximis per charitatem, & tamen de via Dei non exorbitent per compaſſionem. Arcam quippe vaccis ſuperpoſitam Bethſamis pergere, eſt cũ ſuperna ſcientia, ad internæ lucis habitaculum propinquare. Sed tunc verè Bethſamis tendimus, cùm viam rectitudinis gradientes, ad vicina erroris latera, nec pro affectu pignorũ declinamus. Sic namq; ſic neceſſe eſt, vt incedere debeant, qui ſacrę legis iugo ſuppoſiti, iam per internam ſcientiam arcam Domini portant, quatenus per hoc quod propinquorum neceſſitatibus condolent, à cœpto rectitudinis itinere non declinent. Quorum nimirum gratia, mentem noſtram tenere debet, ſed reflectere non debet, ne hæc eadem mens, aut ſi affectu tangitur, dura ſit, aut plus tacta, ſi inflectitur, remiſſa: Similiter ferè Diuus Gregorius in explicatione eorundem verborum, quid enim (inquit) plauſtri nomine, niſi aut vniuerſa

A uersa simul sancta Ecclesia, aut vnaquæque cuiusque fidelis anima designatur? Cuius profectò
plaustri rotæ sunt vtrumque testamentum. Nam dum sancta Ecclesia, vel electa quælibet mens
per vetus, & nouum testamentum instructa, ad æternam vitam nititur, quasi sublimibus prælata
rotis, ad propositum locum per altum fertur. Sed plaustrum fieri nouum præcipitur, vt videlicet,
qui ad æterna gaudia peruenire desiderat, per præceptum dilectionis noui hominis splendore
vestiatur. Hoc quippe plaustrum innouari præcipiebat Dominus dicens: *Hoc est præceptum meum
vt deligatis inuicem, sicut dilexi vos.* Hinc Paulus præcepit dicens: *Renouamini spiritu mentis
vestræ, & induimini nouum hominem, qui secundum Deum creatus est.* Hinc Romanos alloquens
ait: *Non est in commessationibus & ebrietatibus, non in contentione & æmulatione, non in cubilibus,
& impudicitijs, sed induimini Dominum Iesum Christum.* Plaustrum igitur nouum facit, qui &
vtrumque testamentum rectè intelligit, & splendore sanctæ conuersationis indutus, ad superna sese
desideria extendit. Possunt quoque rotæ quibus hoc plaustrum graditur, electi cuiusque geminum
desiderium designare, quia quisquis iam opulante Deo præsentem vitam in ærumnam peregrinationis
tenet, ad futuram beatitudinem idcirco peruenire desiderat, vt impassibilis & immortalis
B fiat, vt videlicet per vnũ eam quam horret, miseriam deserat, per aliud eam quã promereatur
beatitudinem, nũquam perdat. Vaccæ autem sunt sancti prædicatores: qui quia gemino præcepto
charitatis insignes sunt, & in noua conuersatione conuersorum animas gignunt, rectè tam binario
numero, quàm fæminino genere designantur. Vituli autem sunt desideria terrena. Cùm ergo
vaccæ plaustrum trahunt, domi vitulos claudunt: quia dum electis fidelibus ad supernam patriam
ducatum præbent, ea desideria quæ eis reprobatam vitam suggerunt, prodire ad effectum
prohibent. Claudunt quippe vitulos, cum iam superba desideria in ipso suggestiones initio intra
conscientiam conterunt, & proficere eo ad effectum operis non permittunt. Vnde & vaccæ quibus
non est iugum impositum, ad trahendum plaustrum exquiri perhibentur: quia prædicatores
electis fidelibus prouidendi sunt, qui per nulla onera criminis subiecti sint imperio diabolicæ potestatis.
De quo profectò iugo per prophetam dicitur: *Computresceret iugum à facie olei.* Bene
autem processus sensuum ordini concordat verborum: quia etsi aduersa dominatione sunt liberi,
necesse est vt semper sint de futura conuersatione suspecti. Vaccæ ergò & sine iugo sunt, & tamen
earum vituli domi clauduntur: quia sancti prædicatores aduersarijs spiritibus ex virtute dominantur,
sed ab edomandis paruis desiderijs eo intentionem non auferunt, quo de sanctitate, qua se ornatos
C aspiciunt, securitatem in hac vita perpetuam habere non possunt. Et quia talibus diuinæ
cognitionis gratia latius aperitur, aptè arca Domini tolli, & super plaustrum poni pręcipitur. Quod
autem imponi arca auditoribus super plaustrum iubetur, hoc profectò insinuat, videlicet quod in
sancta Ecclesia plures ordines præsulum inuenimus: quia dum pręrogatiua alij alijs digniores sunt,
etiam authoritatem præcipiendi sortiuntur ex culmine ordinis altioris. Cùm ergo arca Domini
reduci præcipitur, super plaustrum nouum poni perhibetur: quia profectò ad æternam patriam
cum cognitione sacramentorum spiritualium rectè graditur, qui hoc quod de sancta scriptura dicit,
per nouæ conuersationis pulchritudinem non relinquit. Diuus Isidorus verò vaccas illas Allophilorum
arcam degestantes, fugam sanctorum renunciantium sæculo designasse asserit, qui nullum
delicti iugum traxerunt. Nam sicut illę pignorum affectibus (inquit) à recto itinere minimè
digressæ sunt, ita sancti mundo renunciantes, parentelæ obtentu, non debent à bono proposito prępediri,
&c. Sic & D. Bernardus in opere de modo bene viuendi ad sororem: Per vaccas Philistæorum,
quæ ducebant arcam Domini ad terram Israel, intelligi ait figuram eorum qui propter Deum
dereliquerunt sæculum. Nam Philistæi, inquit, sicut iunxerunt vaccas plaustro, vitulosque eorum
D reduxerunt domi, & super plaustrum imposuerunt arcam testamenti Domini: ita iugum Christi
leue, & suaue impositum est super ceruices seruorum Dei. Et sicut vaccæ amore filiorum suorum
mugiebant, & tamen non declinabant ad dextram, neque ad sinistram, sed recto tramite incedebant
vsque Bethsemas, qui erat in introitu terræ Israel: ita serui Dei recto tramite incedere
debent, & pro amore parentum suorum, non debent ad dextram, neque ad sinistram declinare à
bono opere, vel proposito, sed recto itinere, vsque ad Bethsemas, idest, vsque ad introitum cælestis
regni peruenire. Et sicut vaccæ pro filijs suis mugiẽdo pergebant: ita conuenit seruis Dei, pro parentibus
suis mugire, idest, pro eis debent orare, vt bene sit eis, & vt à malo liberentur, atq; in bono
confirmentur. Idẽ D. Bernardus in tractatu de passione Domini: qualiter diligendi, & qualiter odiendi
sint amici, per easdem vaccas trahentes plaustrum cum arca Domini, perdoceri nos testatur:
quarum vituli dum essent reclusi domi, ipsę vaccæ arcam gestantes, & recto itinere pergentes Bethsames,
cùm audirent voces vitulorum, dederunt quidem mugitum, qui erat signum naturalis affectus:
nec tamen semel se ab arrepto itinere receperunt. Tu verò si iam portas siue professione aperta,
& solenni, siue occulto proposito iugum Domini, idest, regulam quamcunque per Spiritum

Ioan. 5.

Ephes. 4.

Rom. 13.

Prædicatores.

Sancti renunciantes sæculo.

Serm. 3.

Amici vt amandi, & odiendi.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

E

Sanctum à patribus inſtitutam: ſi te prædictorum vermium (truncum crucis corrodentium) ſuggeſtiones incipiunt corrodere, imitare vaccas Allophylorum portantes arcam Domini; redde mugitum, ideſt, ſignum affectus, hoc eſt, condole, compatere, conſolare eos qui naturali amore coniuncti ſunt: nihil tamen minus ſerua viam incœptam, hoc eſt, perfice bonum propoſitum dirigendo pedes tuos verſus Bethſames, verſus domum Solis, hoc eſt, ad cæleſtem patriam, vbi eſt ſumma & ſpiritualis habitatio Solis noſtri Domini Ieſu, qui eſt Sol iuſtitiæ, quæ in illa domo lucet in virtute ſua habitans lucem inacceſſibilem. Sic ſunt amandi amici, vt affectus amoris erga illos conſeruetur; ſicut ſunt & odiendi, vt eorum amor nequaquam Dei amori præferarur; immo, nec animæ noſtræ commodum amori illius præferre debemus, ſed tanquam odiſſe animas noſtras, affligendo illas ieiunijs, vigilijs, caſtigationibus, vt doceamus eas Dominicis obedire præceptis, & cætera.

Humilitas.

Gloſſa ordinaria, vbi in Geneſi Dominus dicit ad Abraham: *Sume mihi vaccam triennem, &cæt.* moraliter interpretatur humilitatem eò quòd vacca iugo ſubmittitur, quæ bene (inquit) dicitur triennis, quia per humilitatem homo ſubijcitur maiori, æquali & minori.

F

At Rupertus lib. 5. in Geneſim de Trinitate, & operibus eius, quid ſibi voluerit quod ait, *Sume mihi vaccam trimam, & capram trimam, & arietem annorum trium, turturem quoque, & columbam*, omnem hanc aſſumptionem, propheticam aſſumptionem eſſe ait. Vacca quippe, capra & aries, quæ profecto ſeruilia ſunt animantia, nam & lacte ſuo dominos ſuos paſcunt, & lanis operiunt, tres præſignant (inquit) generationes, per quas ſemen Abrahæ ſeruiturum erat in terra non ſua: nam generatione quarta, inquit Deus, reuertentur huc. Eſt autem vacca trima, & capra trima, & aries trium annorum. Cur hoc? Videlicet quia patres, vel Patriarchæ primi, per quos inuocatum eſt nomen Domini ſuper illos, tres numero ſunt, à quibus denominationem ſuſcipere Dominus Deus dignatus eſt, vt diceretur Deus Abraham, & Deus Iſaac, & Deus Iacob. Sub iſtis namque nominibus Trinitas vnus Deus, ſæculis illis prædicari voluit, quia nondum capere poſſent homines manifeſta nomina eiuſdem Trinitatis. Volucres quæ deſcenderunt ſuper horum animantium cadauera, quas & abigebat Abraham, rapaces & importunos Dominos, Aegyptios ſcilicet, ſignificauerunt, qui per Abrahæ meritum, à deuoratione generis illius tandem abigendi erant. Generatio quarta qua erant reuerſuri, per liberam ſignificatur auium naturam, per turturem, ſcilicet, & columbám.

G

Nec ſolùm pro libertate eiuſdem reuerſionis, verum & pro ſpirituali gratia prophetarum, & ſacerdotum, quorum primi, vel principes in eadem reuerſione Moyſes, & Aaron extiterunt. Proinde *tollens*, inquit Scriptura, *omnia hæc diuiſit per medium*, ſubauditur quadrupedia, *& vtraſque partes contra ſe altrinſecus poſuit: aues autem non diuiſit.*

Carnales.

Etenim carnales qui per quadrupedia ſignantur, lites & ſeditiones murmurando contra Dominum facturi erant: ſpirituales verò vnanimem ſeruare concordiam, immò & ſeditioſos ad pacem reuocare habebant.

Plebs poſita ſub iugo.

Venerabilis verò Beda in expoſitione eiuſdem loci: per vaccam triennem ſignificatam eſſe ait plebem poſitam ſub iugo legis: per capram triennem, eandem plebem peccatricem, per arietem trium annorum eandem plebem regnaturam: animalia autem hæc ideo trima dici, quia per articulos temporum, vſque ad Noe, & inde vſque ad Abraham, & inde vſque ad Dauid. Tanquam tertiam ætatem gerens ille (inquit) populus adoleuit: per turturem, & columbam, ſpirituales in illo populo ſignificatos eſſe: quorum ætas temporalis ideo taceatur, quia æterna meditantes, tranſgreſſi ſunt temporalia deſideria. Quod vero tria iſthæc animalia diuidantur aduerſum ſe inuicem partibus conſtituta, quia carnales, & in veteri populo, & nunc inter ſe diuiduntur.

H

Porro aues inter ſe non diuidi, quia ſpirituales indiuidui ſunt, ſchiſma non cogitant, ſiue à turbis ſe remouent, ſine intra illas conuerſantur, vt turtur, vt columba, vtraque tamen auis ſimplex, & innocens. Eodem iſthæc modo interpretatur Eucherius. Sed & Diuus Auguſtinus in enarratione Pſalm. centeſimotertij. Habemus, inquit, aues ſignificantes aliquid ſpirituale: Non fruſtra dictum eſt, *Renouabitur iuuentus tua ſicut aquilæ:* non fruſtra dictum eſt de Abraham, *Aues autem non diuiſit.* Abraham in illo ſacrificio ſatis myſtico accepit tria animalia, atietem trimum, vaccam trimam, capram trimam, & turtutem, & columbam. Diuiſus eſt aries, & aduerſus ſe partes conſtitutæ. Diuiſa capra, nihilominus partes aduerſus ſe conſtitutæ. Diuiſa vacca, ſic etiam de ipſius carne factum eſt: & ſubiecit ſcriptura, Aues autem non diuiſit. Deinde dicitur, Trimus aries, trima vacca, trima capra. De auium ætate tacetur. Vnde rogo vos, niſi quia ſignificantur in auibus quidam ſpiritales, quorum ætas temporalis propterea tacetur, quia æterna meditantur, & tranſgrediuntur, deſiderio, & intellectu omnia temporalia? Spiritales viri qui de omnibus iudicant, & à nemine iudicantnr, itaque ipſi ſoli non diuiduntur in hæreſes, & ſchiſmata. In ariete intelliguntur præpoſiti, ducunt enim greges. In vacca plebs intelligitur Iudæorum: habuit enim iugum legis, ſub quo laborabat. In capra intelligitur Eccleſia de gentibus, in quibuſdam liberis ſaltibus inſultabat, & amaro paſcebatur oleaſtro. Trima ſunt dicta

A cta animalia, quia tertio tempore gratia reuelata eſt. Nam primum fuit ante legem, ſecundum ex quo lex data eſt, tertium quod nunc eſt, ex quo regnum cœlorum prædicatur. Quid ergo dicimus, quod aries non diuidatur? Nonne Epiſcopi fuerunt authores ſchiſmatum, & hæreſium? Porrò autem ſi plebs ipſa non diuideretur, ideſt, ſi vacca non diuideretur, ſi capra non diuideretur, erubuiſſent fortaſſe illi in diuiſionibus ſuis, & ad compagem remeaſſent. Diuiduntur duces, diuiduntur & plebes, vt cæcus cæcum ſequatur, & ſimul in foueam cadant. Ponuntur aduerſus ſe inuicem. Aues autem non diuiſit. Spiritales non habent diuiſiones, non cogitant ſchiſmata &c. At verò Sanctus Iſidorus ſcripturus quia vterque populus, Iudæorum & Gentium, ſub Chriſti regimine vaticinijs prophetarum vocentur, ſcribit in hæc verba: Eſaias dicit, *Et erit in die illa, nutriet, & homo vaccam boum, & duas oues, & præ vbertate lactis, comedet butyrum.* Vacca boum plebs eſt ex Iudæa, veniens ex ſemine Patriarcharum: Oues duæ, Eccleſia veniens de Gentibus, & idcirco duæ oues, & vna vacca, quia auctior eſt ex gentibus Eccleſiæ numerus quàm ex Iudæa. Homo autem qui nutriet eas, ipſe eſt Chriſtus, qui per Hieremiam dicit. *Conuertimini filij reuertentes dicit Dominus, quia ego vir veſter & adſumam vos: vnum de ciuitate, & duos de cognatione. Et dabo vobis* B *paſtores iuxta cor meum, & paſcent vos ſcientia & doctrina.* Superius namque dixerat per Eſaiam. *Nutriet homo vaccam vnam & duas oues,* quem hominem Deus nunc ſemetipſum eſſe oſtendit, qui aſſumet duos, de cognatione, & vnum de ciuitate. Quia minor eſt numerus credentium ex circumciſione quàm ex præputio. Hanc autem ciuitatem Iudæam dicit ſiue Hieruſalem, cognationem verò eius gentes: paſtores autem Apoſtolos, vel Eccleſiæ doctores, Chriſti gratia prædicantes, &cæt. Et rurſus ſermone ſecundo de tempore in Dominica in quinquageſima. Vacca triennis & aries annorum trium, & capra triennis, & turtur, vel columba, figurā omnium gentium prætulerunt. Dicta ſunt autem trium annorum, quia omnes gentes in Trinitatis erāt myſterium crediturae. Et quia tota Eccleſia Catholica non ſolùm habet ſpiritales, ſed habet etiam & carnales, quamuis nonnulli in trinitatem ſe credere dicant, carnales tamen ſunt, quia crimina & peccata vitare diſſimulant. Quia ergò cum carnalibus ſunt etiam ſpiritales, ideo turtur, & columba ſunt additæ. In turture, & columba ſpiritales poſſunt ſignificare, vt in illis tribus animalibus carnales intelligi. Ergò diligenter attendite quia illa tria animalia diuiſiſſe in duas partes dicitur Abraham, & contra ſe inuicem poſuiſſe. *Aues,* Scriptura inquit, *non diuiſit.* Quare hoc fratres? Quia in Eccleſia Catholica carnales diuiduntur, ſpiritales omnino non diuiduntur: & ſicut dicit Scriptura, contra ſe inuicē C præparantur. Quare carnales & diuiſi & contra ſe poſiti ſunt? Quia omnes luxurioſi, & amatores mundi, contra ſe inuicem diuiſiones & ſcandala habere non deſinunt. Iſti ergò diuiduntur, quia ſibi inuicem aduerſantur. Aues autem, ideſt, ſpiritales non diuiduntur. Quare ſpiritales non diuiduntur? Quia eſt illis cor vnum, & anima vna in Deum. Eſt in illis vnum velle ac nolle, &c. Sed & alicubi in ſacris literis per vaccam laſciuia voluptaſque carnalis indicatur. Nam D. Gregorius, vbi apud Moyſem dum in ſacrificio vacca mutatur, offerri cum hyſſopo lignoque cedrino biſtinctus coccus præcipitur, vaccam (inquit) mactamus, cum carnem à laſciuia ſuæ voluptatis extinguimus, quam cum hyſſopo lignoq; cedrino, ac cocco offerimus, quia cum maceratione carnis ſacrificium fidei, ſpei & charitatis adolemus. Hyſſopus quippe interna noſtra mundare conſueuit: lignum cedrinum nulla putredine deficit, quia ſpem cæleſtium terminus non conſumit. Coccus verò rubro colore flammeſcit, quia quem implet charitas, incendit, &c. Et mox. Quid ergo per hyſſopum niſi Chriſti humilitas deſignatur? Ipſa eſt enim, quæ omnem in nobis reprimit contumaciam, ſicut herba illa pulmoni inflato adhibet medicinam, &c. Iuxta legis quoque teſtimonium, inquinatas mundabat eiuſdem herbæ faſciculus vaccæ rufæ cruore intinctus. Quid autem per vaccam niſi ad ſa- D crificium aſſumpta incarnationis Dominicæ infirmitas deſignatur? Sicut enim per maſculinum ſexum ſolet fortitudo intelligi, ſic & per fœmininum poteſt infirmitas deſignari, & de eo ſcriptum eſt: *Quia & ſi mortuus eſt ex infirmitate, ſed viuit ex virtute Dei.* Ipſe eſt enim Summus Pontifex noſter, qui in ara crucis pro totius mundi ſanitate, ſui corporis hoſtiam obtulit. Hæc autem vacca rufa dicitur, vt in ea ſanguinis Chriſti rubor euidenter demonſtretur. De quo in Canticis Canticorum ſponſa loquitur dicens: *Dilectus meus candidus & rubicundus:* Candidus nimirum ex diuinitatis ſpecie, rubicundus ex paſſionis cruore. Hoc itaque hyſſopo ille ſolummodo aſpergitur, qui vias paſſionis Dominicæ imitatur. Sanctificatur verò aſperſus, ſicut per Paulum dicitur: Si enim ſanguis taurorum, & vitulorum & cinis vitulæ aſperſos inquinatos ſanctificat ad emundationem carnis, quanto magis ſanguis Chriſti, qui per Spiritum ſanctum ſemetipſum obtulit immaculatum Deo, emundabit conſcientiam noſtram ab operibus mortuis ad ſeruiendum Deo viuenti? &c. Sed reuertor ad ſignificatum laſciuiæ. Diuus Hieronymus apud Oſeam, vbi dicitur. *Quoniam ſicut Vacca laſciuiens declinauit Iſrael: nunc paſcet eos Dominus quaſi agnum in latitudine.* (Septuaginta habent: *Quoniam ſicut vacca aſilo percuſſa inſaniuit Iſrael, nunc paſcet eos Dominus ſicut agnum in ſpatioſo.*)

Lib. de gentium vocatione c. 3.

Gētium omnium typus.

Laſciuia, et volutas carnalis.

6. Moral. cap. 25.

Hyſſopus.

Cedrus.

Coccus.

Vacca rufa.

Hæretici,

tioſo.) per laſciuientem vaccam exponit Hæreticos, his verbis: Quia ergo inſaniuit Iſrael,& percuſſus fornicationis ſpiritu, incredibili furore bacchatus eſt;ideo non multo poſt tempore,ſed dum propheto,dum ſpiritus hos regit artus,paſcet eos Dominus quaſi agnum in latitudine. Quia metaphorã à vacca laſciuiente ſiue œſtro quã cęperat, ſeruat in reliquis,vt captiuitatem in Aſſyrios,& in latiſſimam Medorum terram diſperſionem populi Iſrael, quaſi in campo latiſſimo & in ſpatioſa terra,gregis & agnorum paſturam vocet. Super hæreticis prona intelligentia eſt: ad quos,vel de quibus dicitur: *Si ſemel fornicaris hæretice,ſaltem tu Eccleſiaſtice non delinquas, nec ingrediaris in Galgalam,* hæreticorum conciliabula,vbi peccata omnium reuelantur,& inſtar porcorum voluntantur in cœno. Ne te aſcendere putes ad ſuperbas & arrogantes falſorum dogmatum fictiones. Non eſt enim ibi domus Dei,ſed domus idoli. Nec iuraueris per nomen Chriſti, cuius maieſtatem miſcendo idolis polluiſti. Sicut enim vacca percuſſa aſilo, percuſſi ſunt hæretici ardentibus Diaboli ſagittis,& legis notitiam reliquerũt:ideo paſcentur in lata & in ſpatioſa via, quę ducit ad mortem, & patientia Domini bonique paſtoris eos nutriet ad interitum. Et rurſus, vbi ait Propheta Amos. E

Cap.4. *Audite verbum hoc Vaccæ pingues, quæ eſtis in monte Samariæ quæ calumniam facitis egenis, & confringitis pauperes: quæ dicitis Dominus veſtris, afferte, & bibemus.* (Vbi pro vaccis pinguibus lxx. F poſuerunt δαμάλεις τῆς ϐασανίτιδος, Aquila & Theodotio ipſum verbum hebraicum, Hieronymus Symmachi interpretationem ſequitur,qui ait αἱ βόες ἐυτροφοι, ideſt,boues ſaginatæ:) Loquitur ad principes Iſrael & optimates quoque decem tribuum, qui delicijs, & rapinis vacabant, vt audiant ſermonem Dei,& non aratores boues, ſed vaccas pingues de armento ſe eſſe nouerint:ſiue quæ nutriantur in paſcuis Baſan, quæ ſunt loca herbarum fertiliſſima: ac per hoc ſignificat eos, non agriculturæ,ſed immolationi, & eſui præparatos. Vos vaccæ pingues eſtis in monte Samariæ,& humiles quoſque confringitis, & dicit Dominis veſtris (ideſt, paſtoribus, per quos reges intelligimus,) Date nobis & bibemus,ideſt, iubete tantùm, & nos cuncta vaſtabimus. Ex eo autem quod poſuit:

Ebrietas. *date nobis & bibemus,* & non dixit,date & comedemus, ebrietatem earum ſignificat in vino,atque luxuriã,quæ ſtatum mentis euertunt. Iurauit itaque Dominus Deus in ſancto ſuo,vel in ſemetipſo, vel in filio, vel in templo,vel in omni qui ſanctus eſt,& appellatur templum Dei,quòd aduentura ſit dies,non longè & poſt multa ſæcula;ſed iam imminens dies captiuitatis & anguſtiæ:in quo vaccæ leuentur in contis, & reliquiæ earum in ollis feruentibus. Hoc autem ſignificat quod capiantur in prælio,& portentur,atque auferantur iure victoriæ;ſeruans tamen cœptam vaccarum metaphoram, vt quas eſſe pingues dixerat vaccas, earum carnes narret in contis vel ſcutis eſſe portandas. Et ſicut lebes feruentiſſimus minutos piſces pariter inuoluit: ita & vaccas Baſan abſque vllo ordine captiuitatis miſerijs opprimandas, &c. Et mox. Verbum autem Domini,quòd vaccæ Baſan iubentur audire,ſecundum cœptam tropologiam,hæreticis præcipit;qui ventri & gulæ ſeruientes, rectè appellantur vaccæ pinguiſſimę,ſiue vaccæ ignominioſę;hoc enim interpretatur Baſan,ideſt αἰσχύνη, quam ſi confuſionem dicere voluerimus,Babylonem magis,quàm Baſan interpretabimur. Hę vaccæ pingues,ſiue ignominioſæ & aridæ (nam Baſan, & hoc intelligitur) in monte Samariæ ſunt; cui & in Oſea dicitur. *Aufer vitulum tuum Samaria.* Et rurſum in eodem. *Quia ſeducens erat vitulus tuus Samaria:* & ideo in monte Samariæ; quia ſemper eriguntur in ſuperbiam, & ſibi ſublimia repromittunt. Samaria quoque cuſtodia dicitur, non quod cuſtodiant ſermones Domini, ſed quia cuſtodes præceptorum eius, eſſe ſe iactent. Quæ calumniam faciunt egenis & confringunt pauperes. Egenum & pauperem intellige Eccleſiaſticum virum qui veritatis ſimplicitate contentus,hęreticorum ſupellectilem,& eloquentiæ fulgorem,argumentorumque diuitias non requirit. Hæ vaccę dicunt Dominis ſuis: *Afferte & bibemus.* Dominos earum,vel principes peruerſorum dogmatum H poſſumus appellare, Valentinum,& Marcionem,& Arium,& Eunomium,aut eos qui per multiplices libros ab alijs malè inuenta corroborant. Iſtis dicunt vaccæ Baſanitides; *Afferte nobis, & bibemus.* Niſi enim illi dederint,iſti quod deuorent,non habent,imo quod bibant, vt inebrientur. Vt autem ſciamus aquas, & pocula ſignificare doctrinam; Dominus loquitur ad Samaritanam. *Omnis qui biberit ex aqua hac, ſitiet iterum: qui autem biberit ex aqua quam ego dabo ei, non ſitiet in æternũ.* Ergo qui de Samaritanæ, ideſt, de hæreticorum aquis biberint,ſemper ſitient,& ardorem faucium ſiccarum refrigerare non poterunt, &c. Et mox. *Et iurat Dominus Deus tuus in ſancto ſuo contra vaccas ſaginæ & dapibus ſeruientes, ſiue iurat in ſanctis ſuis, & eos qui cum ipſis ſunt, mittant in lebetes, ſiue portent.* Et vel ipſæ vaccæ ſint negociatores peſtilentes,vel ipſi qui veniunt,vt portẽt eas; & eijciantur nudæ,inuicem ſe videntes proijcianturque ſuper montem Remman, dicit Dominus Deus. Debemus enim & iuxta Septuaginta dicere, ne fruſtra eos propoſuiſſe videamur. Quando venerit contra hæreticos dies iudicij, atque vindictæ, tunc auferentur in armis, hoc eſt cum armis ſuis, quibus aduerſus Eccleſiam dimicauerant;vel victi armatura Dei,& ab illius pugnatoribus ſuperati, mittentur in lebetes, vt exurantur & excoquantur, qui fuerunt prius negociatores peſtilentes;

A tes: ad hoc enim negociabantur, vt morti traderent, quos deceperant. Cumque excocti fuerint & exuſti, egredientur nudi, nihil eorum habentes, quæ ſibi antea præſumebant. Et videbunt ignominiam ſuam ſuper montem Remman, qui interpretatur ſublimitas, vt in ſuperbia ſua conterantur. Poſſumus iuxta literam, quando venerint dies captiuitatis ſuper vaccas Samariæ, intelligere, quod ſuperent eos in prælio, & opprimant armis ſuis, & in congreſſione ſuperatas, compellant ad vrbes munitas, quæ comparentur ollis feruentibus: vt quo modo Hieruſalem habens clauſos populos & obſeſſos, aſſimilatur ollæ feruenti & plenæ carnium: Sic & vrbes Samariæ ollis feruentibus comparentur, quæ fame & peſtilentia clauſos populos exire compellant, & ire in captiuitatem mutuo ſe videntes, & transferri in Armon montes Armeniæ, qui Medis, Perſiſque confines ſunt. Hæc itaque Hieronymus. Iacobus de Vitriaco S. R. E. Cardinalis quid ſeptem illæ vaccæ, totidemque ſpicæ à Pharaone in ſomno viſæ (de quibus ſuprà dictum eſt) moraliter myſticeque ſignificent, facundiſſimè declarat in hæc verba: Vidit Pharao in ſomnis ſeptem boues pulchras, & craſſas nimis, quæ in locis paluſtribus paſcebantur. Vidit & alias ſeptem de flumine emergentes, fœdas, macieque conſumptas, quæ deuorarunt primas. Secundo vidit ſeptem ſpicas in culmo pullulantes, plenas & formoſas: & totidem alias tenues & percuſſas vredine, vento ſcilicet vrente; deuorantes omnem priorem pulchritudinem. B Septem pingues vaccę, ſeptiformis ſpiritus plenitudinem ſignificant. Septem fœdæ & macilentæ vaccæ, ſeptem, ſcilicet, ſpiritus nequiores: de quibus Dominus in Euangelio loquitur, qui deuorant omnem ſpiritualem pinguedinem, quoniam ad ingreſſum vitiorum egrediũtur virtutes. Paſcuntur autem pingues in locis paluſtribus, reputatione malorum, vel in locis paluſtribus, ideſt, humilibus. Super humiles enim ſeptiformis ſpiritus requieſcit. Macilentæ autem in locis virentibus & vberrimis: quia mali in hoc mundo virent & diuitijs abundãt. Septem ſpicę plenæ, ſignificant bonorum plenitudinem. Septem macilentæ, malorum operum fertilitatem. Mala enim ſequentia bona opera deſtruunt, & virtutum pinguedinem abſorbent.

Somnium Pharaonis.

VSVS IN SACRIFICIIS HEBRÆORVM.

C TRIPLEX (inquit D. Thomas) erat ſacrificiorum genus. Quoddam, quod totum comburebatur, & ideo dicebatur holocauſtum, & offerebatur Deo ſpecialiter ad reuerentiam Maieſtatis ipſius, & amorem bonitatis eius: Secundum dicebatur, pro peccato, quod offerebatur ad remiſſionem peccati, cuius vna pars comburebatur, altera cedebat in vſum Sacerdotum, niſi cum offerebatur pro peccato totius populi, vel pro peccato ſacerdotis, nam tunc totum comburebatur. Tertium vocabatur Hoſtia pacifica, quæ offerebatur Deo, vel pro gratiarum actione, vel pro ſalute, vel proſperitate offerentium ex debito beneficij, vel accipiendi vel accepti. Huius vna pars incendebatur, altera cedebat in vſum ſacerdotum, tertia in vſum offerentium, &c. In his aues immolabantur & quadrupeda, ſed inter illas, columba tantùm & turtur, ex his bos, (pro qua voce aliquando taurum, aliquando vaccam nominari videas) ouis (arietem ſæpe litera ſacra vocat) capra ſiue caper ſiue hircus. Cur autem iſthęc animalia inter cætera omnia ſeligerentur, docet Philo Iudæorum diſertiſſimus, in doctiſſimo illo ſuo, quem de victimis conſcripſit, libello. Animalia (inquit) quæ in ſacris mactari ſolent, aut terreſtria ſunt, aut volucria: ſed volucrium cùm ſint infinitæ ſpecies, duas tantùm ſelegit Moſes legifer: quoniam Columba inter natura manſuetas, & gregatim volitantes eſt mitiſſima; turtur verò inter D ſolitarias cicuratu facillima. Terreſtrium quoque innumeris gregibus omiſſis, tria præcipuè ſecreuit genera, boum, ouium, caprarum, vt mitiora, manſuetioraque. Siquidem armenta magna boum, magni greges caprarum, & ouium, ab vno quouis aguntur, nec ſolùm viro, ſed & puero, dum exeũt in paſcua, rurſumque ſuo tempore decenter ad ſepta redeunt. Quod autem animalia hæc ingenio miti ſint prædita, vel illud euidens eſt indicium, quod omnia veſcantur herbis, non carnibus, nec vnguibus aduncis armata, nec continua ſerie dentium, nam gingiuæ dentibus aliquot deſtitutæ ſunt. Præterea maximè vitam iuuant hæc animalia. Arietes veſtitum præbent tegendis corporibus: boues arando terram ſementi præparant, & fruges ipſas tritura reddunt alimento vtiles. Ex caprarum pilis, ac tergoribus contextis, conſutiſque fiunt penulæ viatoriæ, velaminaque militibus, & alijs, quos neceſſitas aliqua cogit extra vrbes ſub diuo degere. Qualia autem hæc animalia eſſe debeant, vt Deo immolentur, continuò ita idem Philo docet. Requiruntur autem integra hæc omnia, illæſa partibus omnibus, & maculis etiam næuiſque carentia. Tanta autem cautela vtuntur in hoc negotio, & qui offerunt victimas, & ipſi ſacrifici, vt probatiſſimi ſacerdotum, peritiſſimique ab extremis pedibus exorſi per totum corpus inquirant, quæ ſunt conſpicua, ne uentre fęminibuſque celetur, uel minima labecula. Adhibetur autem hęc cura non propter uictimas, ſed ut ſine omni

1. q. 103. art. 3. ad 8.

Sacrificiũ quotuplex.

Animalia quę et cur mactari ſoleat.

Animalia immolanda qualia eſſe debeant.

culpa

culpa ſint, qui eos mactandas offerunt. Submonentur enim his ſymbolis, vt quoties accedunt ad altaria, vel nuncupaturi vota, vel reddituri, nullum vitium nullumque morbum afferant in anima, ſed conentur omnino nitidam, & immaculatam in conſpectu Dei producere, ne viſam auerſetur. E

Lib. de ſacrif.

Hæc Philo. Immaculatum autem (vt annotauit Abulenſis, citante Franciſco Ribera Villacaſtineſi præsbytero ſocietatis Ieſu, ex quo ferè iſthæc deſcripſimus,) non vocat, quod pelle totam vnicolorem habet, nulliſque alterius coloris notis diſtinctam, quæ maculæ vocari ſolent, & immaculoſa animalia, vt *Maculoſæ tegmina lyncis,* ſed quod integrum eſt, ideſt, quod & omnibus ſuis membris conſtat, & inſignem deformitatem non habet.

Macula quid.

Macula enim vocatur defectus alicuius membri, vel deformitas, Hebraicè mum, quod lxx. μῶμον vertunt, ideſt, reprehenſionem, hoc eſt, vitium reprehenſione dignum, & immaculatum vertunt ἄμωμον, ideſt, irreprehenſibile, quod irrideri non poſſit. Leuit 21. *Homo de ſemine tuo per familias qui habuerit maculam, non offeret panes Deo ſuo.* Quid autem maculam dicat, ſtatim explicat. *Si cæcus fuerit, ſi claudus, ſi vel paruo, vel grandi, vel torto naſo, ſi fracto pede, ſi manu, ſi gibbus, ſi lippus, ſi albuginem habens in oculo, ſi iugem ſcabiem, ſi impetiginem in corpore, vel hernioſus. Omnis qui habuerit maculam de ſemine Aaron ſacerdotis non accedet offerre hoſtias Domino.* (Ex quibus verbis illud intelligimus, quod eſt, in Cantico Canticorũ. F *Tota pulchra es amica mea, & macula non eſt in te.*) Et cap. 72. *Immaculatum offeret, vt acceptibile ſit.* Omnis macula non erit in eo. Si cæcum fuerit, ſi fractum, ſi cicatricem habens, ſi papulas, aut ſcabiem, aut impetiginem, &c. Immaculatum ſemper in Hebræo vocatur tamin, ideſt, integrum, atque perfectum, lxx. ἄμωμον, ideſt, irreprenſibile. Cum igitur legimus Exod. 12. *Erit autem agnus abſque macula:* non eſt intelligendum, eum aut omnino album, aut nigrum poſci, ſed integrũ & ſine deformitate; Eodem enim modo hoc dicitur in Hebræo, & in Græco, quemadmodum & in verbis: quæ nunc interpretamur ex 1. cap. Leuitici. Notandum tamen, quod offerens aliquod animal ſpontaneè in ſacrificium, poterat offerre illud, etiam ſi haberet amputatas aures & caudam, nõ tamen ſi offerret ex voto, niſi votum caderet ſupra tale animal, vt annotat Toſtatus ad hæc verba Leuit. 22. *Bouem & ouem aure & cauda amputatis, voluntariè offerre potes, votum autem ex ijs ſolui non poteſt.*

Munda, & immunda.

Notandum etiam animalia dici etiam mũnda, & immunda; immunda quæ ſecundum ſpeciem ſuam ad immolandum Domino erant illicita, quæcunque autem ea eſſent, omnia ſcilicet quadrupeda præter bouem, ouem, & capram, etiamſi ad cibum eſſent apta. Cauſa modò cur Deus munda, & immaculata volebat eſſe omnia iſthæc animalia quæ offerebantnr ei, erat (inquit Toſtatus) honor ſuus, quia ſacrificia quæ Deo offerebantur, non erant ad ſupplendam aliquam indigentiam Dei, quia Deus carnibus nõ veſcitur, & ſi veſceretur, non peteret ſacrificia, quia ipſe habet carnes plurimas, Pſal. 49. *Non in ſacrificijs tuis arguam te,* ſcilicet, etiamſi illa non offeras: *Holocauſta autem tua in conſpectu meo ſunt ſemper. Non accipiam de domo tua vitulos, neque de gregibus tuis hircos, quoniam meæ ſunt omnes feræ ſyluarum, iumenta in montibus & boues. Cognoui omnia volatilia cæli, & plenitudo agri mecum eſt. Si eſuriero, non dicam tibi: meus eſt enim orbis terræ, & plenitudo eius. Nũquid manducabo carnes taurorum, aut ſanguinem hircorum potabo?* Non ergo vult iſta Deus propter, aliquam neceſſitatem, ſed propter honorem, ſicut dicitur ibi, *Immola Deo ſacrificium laudis.* Et poſtea dicit: *Sacrificium laudis honorificabit me.* Sed Deus iudicat ſe contemni, ſi offerantur ei animalia maculata. Ergò non ſunt offerenda, quia non honorarur ſic. Ita patet Mala. 1. c. ſcilicet; *ad vos o ſacerdotes qui diſpicitis nomen meum, & dixiſtis in quo deſpeximus nomen tuum? offertis ſuper altare meum panem pollutum, & dicitis, in quo polluimus te? In eo, quod dicitis, menſa Domini deſpecta eſt, ſi offeratis cæcum ad immolandum, nonne malum eſt? offer illud duci tuo, & ſi placuerit ei, aut ſi ſuſceperit faciem tuam, quaſi dicat, cùm duces, qui homines ſunt, non ſuſcipiant talia, neque ego ſuſcipiam.* H Hæc itaque Toſtatus.

In cap. 26. Matth.

Sexus animalium immolandorũ.

Obſeruabatur etiam animalium ſexus. Nam etſi in holocauſto niſi maſculos immolari liceret, vt conſtat ex cap. 1. Exodi: in ſacrificijs tamen pro peccato & in pacificis interdum licebat offerre fæmellas: nec non in voluntarijs, vt oſtendit idem Toſtatus, Exod. 34. quæſt. 15. Cum enim dixiſſet, quod ideo primogenita animalia fęminini generis non immolabantur Domino, quia Deus volebat perfecta animalia ſibi immolari, genus autem fæmininum eſt imperfectum: Si fortè (inquit) arguas, quòd aliquando offerebantur capræ fæmellæ, & oues, atque vaccæ, vt patet Leuit. 3. & 4. & 5. cap. Reſpondetur quod ſacrificiorum, quędam erant ſpontanea, & quædam erant coacta: in ſpontaneis magis permittitur offerri, quodcunque voluerimus: in ſacrificijs autem neceſſarijs non permittuntur offerri fæminę, ſed ſoli maſculi, niſi ſit ex ſignificatione aliqua. Patet hoc in ſacrificijs pro peccato, quę licet ſint neceſſitatis: tamen quia magis conuenit ſignificatio in fęmina, quàm in maſculo, ponitur fęmella: ſacrificia autem quę ſunt pacifica, quia ſunt totaliter voluntaria, poſſunt offerri maſculi, & fęminę ſecundum voluntatem offerentis, vt patet Leuit. 3. cap. Sacrificia autem quę ſunt votiua, quia ſunt ſacrificia neceſſitatis, non fiunt de fęmellis, vt patet Leuit. cap. 22. Patet etiam fundamentum huius reſponſionis, quia ſi aliquis voueret offerre

aliquod

A aliquod animal, tenebatur dare illud, ſine aliqua macula: ſi autem offerret animalia pacificorum, poterat offerre cum quibuſdam maculis, vtpote amputatis auribus, vel cauda, vt patet Leuit. 22. Sacrificium autem primogenitorum erat de neceſſarijs, ergò ſolùm fieri debebat de maſculis. Item ſacrificiorum quædam erant directè in Deum, ſcilicet ad laudem eius, alia autem erant ex alijs cauſis, ſcilicet quia nobis pacificabatur in eis, quæ petebamus, vel vt concederet petitiones, aut vt remitterentur peccata. Primo modo ſoli maſculi offerebantur, & iſta erant ſacrificia holocauſtorum, in quibus ſolùm mandantur offerri maſculi, vt patet Leuit. 1. alia erant pro alijs cauſis. Et ibi non erat neceſſarium ſemper offerre maſculum, ſed interdum offerebantur famellæ, vt in quibuſdã pro peccato, & in hoſtijs pacificis: ſacrificium autem primogenitorum erat ad laudem Dei, qui eduxerat ex Aegypto Iudæos, & liberauerat primogenita eorum ab exterminatore, ideo maſculus eſſe debebat, &c. Iſtiuſmodi autem ſacrificium, quod potiſſimum ad honorem fiebat Dei, holocauſtum vocari diximus: totumque comburi, id quod nomenclatura ipſa indicat. ὁλοκαυστὸν enim dicunt Græci, quaſi ὁλονκαυστον, ideſt, totum combuſtum, quare ſimiliter Hebræis calil dicitur. Fiebat autem holocauſtum de illis generibus animalium, quæ ſola Domino cædi lege diximus, hoc eſt, de B bobus, de ouibus, de capris, de columbis, ſiue turturibus. De ſingulis deſertè loquitur legiſlator Leuit. 1. Ac primùm de bobus ait. *Si holocauſtum fuerit eius oblatio, ac de armento maſculum immaculatum offeret ad oſtium tabernaculi teſtimonij ad placandum ſibi Dominum: ponetque manum ſuper caput hoſtiæ, & acceptabilis erit, atque in expiationem eius proficiens, immolabitque vitulum coram Domino, & offerent filij Aaron ſacerdotes ſanguinem eius per altaris circuitum, quod eſt ante oſtiũ tabernaculi, detractaque pelle hoſtiæ artus in fruſta concident, & ſubijcient in altari ignem ſtrue lignorum antè compoſita, & membra, quæ ſunt cæſa, deſuper ordinantes, caput videlicet, & cuncta, quæ adhærent iecori, inteſtinis & pedibus lotis aqua, adolebitque ea ſacerdos ſuper altare in holocauſtum, & ſuauem odorem Domino.* Quod autem hic dicitur ad placandum ſibi Dominum, &c. videri poſſit S. Thomæ repugnare, qui, vt diximus, holocauſta Deo offerri ait ſolita ad reuerentiam Maieſtatis ipſius: non tamen repugnat. Qui enim holocauſtum offert, ad Dei honorem, & reuerentiam offerret, ſicut ſcribit Philo de victimis. *Primo* (inquit) *illi generi, quod ſolum Dei honorem ſibi proponit, lex aptè holocautoma tribuit, quando victima integra igne abſumitur, humana cupiditate nihil inde ſibi vſurpante.* Et poſtea: *Atque ita holocautoma ſolius eſt Dei, cui ſemper debetur honor, etiam ſi* C *nihil expectaremus ab eo gratiæ.* Verùm nihil impedit eum qui offert hoc honore, atque hoc reuerentiæ inditio Deum ſibi placatum, ac propitium velle. Nihil etiam impedit Deum eodem honore placari, ac beneuolum reddi offerenti, etiamſi nihil ille de placatione cogitaret. Sed illud in primis obſeruabatur, vt ipſe qui offerret, manus victimę imponeret, quaſi iram Dei deprecans, eamque non in ſuum, ſed in victimæ illius caput immitti petens: quod ex Leuit. 16. intelligimus, in quo ſcriptum eſt: *Poſtquam mandauerit ſanctuarium, & tabernaculum, & altare, tunc offerat hircum viuẽtem; & poſita vtraque manu ſuper caput eius, confitentur omnes iniquitates filiorum Iſrael, & vniuerſa delicta, atque peccata eorum, quæ imprecans capiti eius emittet illum per hominem paratum in deſertum.* Cætera, quod ad ſenſum hiſtoricum pertinent, manifeſta ſunt. Hoc tantùm addendum, in holocauſto pelles victimarum fuiſſe ſacerdotum, Leuit. 7. *Sacerdos qui offert holocauſti victimam, habebit pellem eius.* De ſecundi generis animalibus ita in eodem capite primo legiſlator. *Quod ſi de pecoribus oblatio eſt, de ouibus, ſiue de capris in holocauſtum: maſculum abſque macula offeret, immolabitque ad latus altaris, quod reſpicit ad Aquilonem, coram Domino. Sanguinem verò illius fundent ſuper altare filij Aaron per circuitum, diuidentque membra, caput, & omnia quæ adhærent iecori,* D *& imponent ſuper ligna, quibus ſubijciendus eſt ignis. Inteſtina verò, & pedes lauabunt aqua, & oblata omnia adolebit ſacerdos ſuper altare in holocauſtum & odorem ſuauiſſimum Domino.* In quibus ea tantum adnotemus, quæ à priori holocauſto differunt. In primis agnum, & hœdum anniculos eſſe oportebat, vitulum grandiorem etiam mactare licebat, vt teſtatur Ioſephus ſacerdos. Legitur & in nonnullis codicibus, *Agnum maſculum anniculum, & abſque macula offeret:* cùm in Hebræo, & in tranſlatione lxx. & in Chaldaica paraphraſi hoc tantùm ſit, quod poſuimus: *Maſculum abſque macula offeret.* Anniculus autem intelligitur, qui annum non exceſſerit, licet totum minimè expleuerit. Illud etiam peculiare huius holocauſti, immolari ad latus altaris Aquilonare, non ſuper altare, ſed iuxta, cauum enim erat altare, nec eiuſmodi, vt ſuper illud animalia immolarentur. Cur autem ad latus Aquilonare, dicemus in myſtica ſignificatione: ſunt enim permulta in his, quæ ſignificationis tantùm cauſa præcepta ſunt. Sanguis phiala exceptus per parietes altaris fundebatur. Et cùm dicit: *Quibus ſubijciendus eſt ignis*, perinde eſt, ac ſi diceret, ligna quibus carnes imponendæ ſunt, ſint ſupra ignem altaris: neque enim aliunde ignis offerebatur, ſed ſemper erat in altari, ſicut legimus Leuit. 6. *Ignis autem in altari ſemper ardebit, quem nutriet ſacerdos ſubijciens ligna manè per ſingulos dies, & impoſito holocauſto deſuper adolebit adipes pacificorum. Ignis eſt iſte per-*

petuus,

Holocauſtũ de quibus fieret.

Lib. 3. Antiq. c. 10.

Agnus anniculus.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

petuus, qui nunquam deficit in altari, &c. Hic ignis miraculo à Deo datus eſt, Leuit. 9. & vſque ad E
captiuitatem Babylonicam ſeruatus, vt eſt in 2. Mach. cap. 1. quo quia vti noluerunt in ſacrificio
Nadub & Abiu filij Aaron, ſed alienum ignem attulerunt, ſubito à Deo extincti ſunt. Leuit. 10. Ita
ergò ait: *Super ligna, quibus ſuperijciendus eſt ignis,* ideſt, ſuper ligna quæ ſupra ignem altaris imponentur,
vt vtantur. Ita etiam dixit paulò ante: *Et ſubijcient in altari ignem ſtrue lignorum compoſita,*
& membra, quæ ſunt cæſa, deſuper ordinantes: hoc eſt, cum ſtruem lignorum ante compoſuerint,
Myſtica holocauſti ſignificatio. & membra victimæ ſuper illa collocauerint, admouebunt illis ignem, qui infrà eſt in altari. Vt
modò iam ad myſteria in ijs, quæ de holocauſto dicta ſunt, latentia veniamus, in quorum explanatione
hoc magis Dei auxilio indigemus, (inquit Ribera) quod duces, quos ſequi inſtitueramus,
non idem filum expoſitionis vbique tenent, ſed illud relinquentes, alterum ſubitò accipiunt: vt
Origenes, qui vitulum in holocauſtum offerendum, cùm ſemel Chriſtum eſſe dixiſſet, cùm pellis ei
detrahi iubetur, repente ad verbum Dei, quod eſt in ſcriptura, & ad ſenſus eius diuertit: quod nos ſe
Vitulus optima victima. qui nõ poſſumus, de eodẽ enim omnia intelligenda ſint proculdubio exiſtimamus. Vitulus optima
omnium victimarum erat, quæ in holocauſtum offerri poterant, & Deo gratiſſima, qui enim vitulum
habere non poterat, agnum aut hœdum offerebat, ſicut & qui hæc non habebat, offerebat turturem, F
Vitulus Chriſti caro. aut pullum columbæ. Vitulus autem Chriſti caro eſt in ara crucis pro humano genere
oblata. Homo qui vitulum offert, ipſe Chriſtus eſt, quia (vt ait Apoſtolus) *tradidit ſemetipſum pro*
nobis oblationem & hoſtiam Deo in odorem ſuauitatis: quæ victima omnium præſtantiſſima, & Deo
Epheſ. 1. acceptiſſima fuit. Maſculus verò eſt vitulus (vt ait Origenes) quia peccatum, quod eſt fæmininæ
Homil. 1. in Leuit. fragilitatis, ignorat. Solus ergo ille maſculus, ſolus ſine macula eſt, per *qui peccatum non fecit, nec*
dolus inuentus eſt in ore eius. Ad oſtium tabernaculi offertur, ideſt, non intra oſtium, ſed extra oſtiũ.
Iohan. 1. Extra oſtium enim fuit Ieſus, quia *in ſua propria venit, & ſui eum non receperunt.* Non eſt ergo ingreſſus
tabernaculum illud, ad quod venerat, ſed ad oſtium eius oblatus eſt in holocauſtum, quia
Matth. 21. extra vrbem paſſus eſt. Nam & illi mali coloni venientem filium patris familias eiecerunt foras extra
vineam, & occiderunt. Ad placandum Dominum offerre dicitur, quia peccata noſtra ſuſcepit
Pſal. 21. luenda, & quaſi ſua reputat, quæ noſtra ſunt, ſicut teſtatus eſt, cùm dixit: *longe à ſalute mea verba*
delictorum meorum. Denique caput noſtrum eſt, & ſibi dari cenſet, quod membris ſuis datur. Manus
ſuper caput hoſtiæ impoſuit, quia volũtate patris carni ſuæ impoſuit peccata noſtra, pœnas pro
Cap. 33. eis exoluturus, ſicut ſcripſit Iſaias. *Et poſuit Dominus in eo iniquitatem omnium noſtrum.* Et Apoſto- G
Rom. 15. lus. *Etenim Chriſtus non ſibi placuit, ſed ſicut ſcriptum eſt: Improperia improperantium tibi ceciderunt*
Pſal. 68. *ſuper me.* Origines. *Poſuit ergò & manum ſuam ſuper caput vituli, hoc eſt, peccata generis humani*
impoſuit ſuper caput ſuum. Idem ſanguinem fudiſſe dicit ſacerdotes filios Aaron in circuitu altaris,
quia Annas & Caiphas, & cæteri ſacerdotes qui conſilium inierunt contra Dominum, erant filij
Aaron, & ipſi obtulerunt, & ſanguinem fuderunt in eodem loco, in quo erat altare, ideſt, in Ieruſalem,
Luc. 13. *ſicut ipſe dixerat: Quia non cupit prophetam perire extra Ieruſalem.* Sed melius, vt opinor, dicemus,
ipſum eſſe Sacerdotem, qui & hoſtia fuit, non quidem filium Aaron, ſed ſignificatum tamen
per filios Aaron. Ipſe ſe patri obtulit, & ſanguinem fudit in circuitu altaris, ideſt, crucis: ipſa enim
altare huius ſacrificij fuit, & ſanguis ex ipſa verſus omnes partes fuſus eſt, vt ſciremus omnes orbis
terræ nationes participes futuras fuiſſe ſanguinis & crucis Chriſti. Pellis detracta eſt hoſtiæ, cum
veſtibus omnibus ſpoliatus eſt, & eas diuiſerunt inter ſe milites. Artus in fruſta conciſi ſunt, cùm ſacrum
corpus tam vehementer in crucem diſtentum eſt, vt quaſi diuiſi artus, & oſſa locis ſuis emota,
Pſal. 21. & à ſe mutuo ſeparata viderentur, iuxta quod ipſe ait: *Foderunt manus meas, & pedes meos: dinumerauerunt*
omnia oſſa mea. Ignis quo crematur hoc holocauſtum, verè non humanus ignis, ſed H
diuinus, ideſt, ardentiſſimus amor, quo Chriſtus totum ſe obtulit nobis vſque ad conſumptionem,
qua eſſe poterat, ideſt, vſque ad mortem. Ligna fuerunt miſeriæ noſtræ, quæ eius amorem excitabant.
Inteſtina & pedes abluebantur aqua, vt ſignificaretur, in hac victima nihil immundum futurum
fuiſſe, ſed quæ in alijs immunda eſſe ſolent, in ea puriſſima & immaculatiſſima inueniri. Secundum
Martyrum holocauſtũ. dignitate holocauſtum erat ex pecoribus, quod offerebant, qui vitulum non habebant.
Primum ergo holocauſtum eſt Chriſti ſeipſum in cruce Patri offerentis: ſecundum eſt minus diuitum,
ideſt, martyrum, qui Chriſtum imitantes ſemetipſos obtulerunt. Hoc holocauſtum agni eſt,
aut hœdi, qui maſculus ſit, & immaculatus. Agnus martyr eſt propter innocentiam & manſuetudinem,
qua inimicis minimè reſiſtit, ſicut ait Ieremias: *Et ego quaſi agnus manſuetus, qui portatur ad*
victimam. Et Iſaias: *ſicut ouis ad occiſionem ducetur, quaſi agnus coram tondente obmuteſcet, & non*
aperiet os ſuum. Maſculus propter fortitudinem, immaculatus propter ſanctitatem. Idem in hœdo
intelligitur, quia natura filius iræ erat, & ad vitia procliuis, vt virtutes quibus anima ornatur, &
vitia, quibus caruerit, non naturæ bonitati, ſed gratiæ Dei tribuat. Natura enim non agnus erat, ſed
hœdus. Immolatur ad latus altaris, quod reſpicit Aquilonem, quod de vitulo dictum non eſt.

quia

A quia pars Aquilonaris frigidior eſt, & obſcurior: & martyres, quamuis ſancti ſint, habent tamen
ignorantiam, & peccata minima, quæ illa ſanguinis effuſione deleantur. Chriſtus tamen neutrum
habuit,& omnino pro alienis peccatis mortuus eſt. Altare, in quo ſe Deo offerunt martyres,ſancta
Eccleſia eſt,vt enim Deo placere non poterat hoſtia, quæ ad altare non offerretur:ita nullum ſacri-
ficium extra Eccleſiam illi gratum eſt. Et quia veſtigia ſanguinis martyrum manent in Eccleſia,&
ad Dei, ac martyrum ipſorum gloriam, atque ad exhortationem noſtram magna omnium fideliū
exultatione celebrantur, rectè ſanguis per circuitum altaris à filijs Aaron fundi iubetur; ſacerdotū
enim opera tota hos triūphos Eccleſia cognoſcit,& colit.Mēbra diuidūtur,quia libenter ſe pro Deo
martyres à parētibus, cognatis,amicis,& ab omni poſſeſſione,& voluptate ſeparant,& diuidunt,vt
Deo offerant.Quare non iniuria ea quæ iecori adhærent, cōmemorata ſunt,quibus intimi affectus,
& quæ cordi maximè adhęrebant,intelliguntur. Ignis,quo hoc holocauſtū crematur,idē eſt,quo &
nobilius illud holocauſtū Chriſti crematū eſt,ideſt,ardens Dei amor:ligna exēpla paſſionū Chriſti
& aliorū martyrū, memoriaq; inſigniū Dei beneficiorū, quibus amor ille in horas in illis augetur,
& latius ſeſe diffundit. Inteſtina reliquijs concoctorū ciborum,pedes puluere ſordidantur. Ita inte-
B ſtinorū ſordes immoderatum affectum rerum huius ſæculi adhęrentem indicant:puluis autem affe-
ctus, quaſi autem animæ ſolum tegentes, & qui facilè excuti non poſſunt,ſignificat. Et quia ſiquid
tunc eſt amoris rerum huiuſmodi, quod vel in corde inhæreat, vel animam quodammodo fœdet,
pœnitentiæ dolore diluunt martyres ſancti,& pedes, antequam crementur, aqua lauantur.Tertiū
holocauſtum erat de ouibus, quod eorum erat, qui cùm ſanguinem pro Chriſto fundere non poſ-
ſint,quia deeſt tyrannus qui fundat, vltro ſe ipſo per aſſiduam carnis macerationem, & voluntatis
ſuæ abnegationem, quaſi viuas hoſtias Deo mactant,totoſque ſe illi dedunt. Sed hoc ſacrificij ge-
nus pertinet ad ornithologiam: quare tranſeo ad ſacrificium de hoſtia pacifica, cuius ritus tradidit
Moſes Leuit. 3. his verbis: *Quodſi hoſtia pacificorum fuerit eius oblatio, & de bobus voluerit offerre*
marem ſiue fœminam, immaculata offeret coram Domino: ponetque manum ſupra caput victimæ ſuæ,
quæ immolabitur in introitu tabernaculi teſtimonij, fundentq; filij Aaron ſacerdotes ſanguinem per al-
taris circuitum: & offerent de hoſtia pacificorum in oblationem Domino adipem, qui operit vitalia, &
quicquid pinguedinis eſt intrinſecus, duos renes, cum adipe: quo teguntur ilia, & reticulum iecoris cū
renunculis, adolebuntque ea ſuper altare in holocauſtum lignis igne ſuppoſito in oblationem ſuauiſſimi
C *odoris Domino*. Poterat hæc hoſtia ex ouibus offerri,atque etiam ex capris,eodem prorſus ritu,quo
cùm erat ex bobus, niſi quod cùm erat ex ouibus, & offerebatur agnus, cauda etiam tota incende-
batur Domino. Deinde addit legiſlator: *Omnis adeps Domini erit iure perpetuo in generationibus,*
& cunctis habitaculis veſtris: nec ſanguinem; nec adipem omnino comedetis. Quæ ad ritum huius
ſacrificij pertinent, partim iam explicauimus,partim explicabimus, cùm de ſacrificio pro peccato
agemus. Cur in hoc ſacrificio hoſtiæ ſexus non obſeruaretur, ex Toſtato etiam diximus. Iſtiuſmo-
di hoſtiam pacificam ſiue pacificorum in gratiarum actionem pro accepto beneficio offerebant,
aut ex voto,aut ſpontè, vt ſcilicet à Deo impetrarent, quod volebant,aut eum magis placarent, &
magis propitium haberent, vt ex his verbis, quæ leguntur Leuit. 7. declaratur, quibus quæ huic ſa-
crificio deſunt, indicat ipſe legiſlator: *Hæc eſt lex hoſtiæ pacificorum, quæ offertur Domino. Si pro gra-*
tiarum actione oblatio fieret, offerrent panes abſque fermento conſperſos oleo, & lagana azyma vncta
oleo, coctamque ſimilam, & collyridas olei admiſtione conſperſas, panes quoque fermentatos cum hoſtia
gratiarum quæ immolatur pro pacificis, ex quibus vnus pro primitijs offertur Domino, & erit ſacerdo-
tis qui fundit hoſtiæ ſanguinem: Cuius carnes eadem comedentur die, nec remanebit ex eis quidquam
D *vſque manè. Si voto, vel ſponte quiſpiam obtulerit hoſtiam, eadem ſimiliter edetur die, ſed etſi quid in*
craſtinum remanſerit, veſci licitum eſt: quicquid autem tertius inuenerit dies, ignis abſumet. Si quis
de carnibus victimæ pacificorum die tertia comederit, irrita fiet oblatio eius, nec proderit offerenti:
quin potius quæcunque anima tali edulio ſe contaminauerit, præuaricationis rea erit. Caro quæ aliquid
tetigerit immundum, non comedetur, ſed comburetur igni. Qui fuerit mundus, veſcetur ex ea. Anima
polluta quæ ederit de carnibus hoſtiæ pacificorum, quæ ablata eſt Domino, peribit de populis ſuis. Et quæ
tetigerit immunditiam hominis, vel iumenti, ſiue omnis rei, quæ polluere poteſt, & comederit de huiuſ-
modi carnibus, interibit de populis ſuis. Cur verò Dominus carnes hoſtiæ oblatæ pro gratiarum
actione eadem die comedi iubeat,eius verò quæ voto,vel ſpontè offertur, eadem die aut ſequenti,
tertio nihil edi permittat, à Philone in libello de victimis,diſertiſſimè traditur, de poſteriori,quam
pro ſalute vocat, hæc in primis ſcribens. *In hoc genere duobus tantum diebus epulari fas eſt, ita vt*
nihil reliquiarum ſuperſit in tertium, idq; de cauſis pluribus: vna quia ſacræ menſæ vſus tempeſtiuus
eſſe debet, curando ne quid corrumpatur mora temporis, cum carnium, vel conditarum, natura ſit obno-
xia putredini: altera quia victimarum partes non ſunt in penum retrudendæ, ſed in medium proponen-
dæ omnibus indigentibus, iam enim ſunt non offerentis, ſed eius cui litatum eſt, qui cum ſit beneficus,

Holocauſtū de ouibus.

Hoſtia pacifica.

ac mu-

Hostia ſalutaris.

Lib.3.c.10.

Myſtica hoſtiæ pacificæ ſignificatio.

ac munificus, vult conuiuis vocatis communicari ſuum epulum: poſtrema, quia ſacrificium hoc pro ſalute duorum offertur, corporis & animæ: proinde ſuus cuique dies epularis tribuitur, quod æquum videatur, vt primę diei conuiuium admoneat nos ſalutis animæ, ſicut poſtera dies ſanitatis corporis. Quoniam autem tertium nihil eſt, cui propriè quæratur ſalus, ſerio vetitum eſt preferri epulum vſq; diem tertium, ita vt ne per obliuionem quidem liceat ſupereſſe reliquias abſque piaculo, &c. Quodque Moſes ait; *ſi quis de carnibus victimæ pacificorum tertio die comederit, irrita fiet eius oblatio, nec proderit offerenti,* his verbis enunciant. *Quòd, ſi quis hos ritus negligat, ſe verè diuina voce obiurgabitur. Hoccine homo ridendum putas ſacrificium? Nihil moror tua ſacra profana polluta, execrataque, carnes iſtas, quas tibi ipſe coxiſti, ventri ſeruiens, ne in ſomnis quidem doctus rationem veri ſacrificij.* Deinde de hoſtia thodah, quam ipſe cum lxx. interpretatur hoſtiam laudis, Hieronymus verò gratiarũ actionis, quod idem eſt, qualis ſit docens, & cur ita dicatur, ita loquitur. *Cum aliquis in nullam aduerſitatem incidit, vel rerum externarum, vel corporis, ſed quieta tranquillaque vita fruitur proſperè degens, & feliciter abſque offenſis, &c. neceſſe eſt, vel Deo gubernatori debeat ſanitatem continuam, & non interpellata commoda, atque in vniuerſum ſynceras felicitates nullis vitiatas calamitatibus, & horum largitorem demereatur hymnis, laudationibus, ſacrificijs & alijs gratiarum actionibus, quæ omnia comprehenduntur laudis nomine. Hanc victimam non biduo, ſicut priorem illam pro ſalute, ſed ipſa prima die lex iubet abſumi, vt qui experti ſunt propenſum, paratumque fauorem cæleſtis numinis incunctanter de hoc ſacrificio impartiantur alijs.* Hactenus Philo. Hebræis iſtiuſmodi hoſtia nuncupatur Zebah ſelamin, ideſt, hoſtia pacificorum, ſeu perfectorum, vtrumque enim ſignificare aiunt ſelim. Sunt ex Hebræis qui putant, ideò ita vocari hoc ſacrificium, quod pacem faceret inter offerentes & Deum & ſacerdotes, quia in eo ſuum cuique tribuebatur, ſanguis & adeps altari, pectus & armus dexter ſacerdoti, reliqua caro offerenti: deinde etiam quia pro pace & incolumitate & ſalute offereretur, atque ideo à lxx. θυσία σωτηρίου, ideſt, hoſtia ſalutaris vocatur, ſiue etiam, θυσία τῶν εἰρηνικῶν, ideſt hoſtia pacificorum: & quia ſæpe in gratiarum actione offerebatur, à Ioſepho εὐχαριστήριος θυσία dicitur, ideſt, hoſtia gratiarum actionis, qua etiam cauſa à quibuſdam ex recentioribus ſacrificium retributionum, ſeu compenſationum appellatum eſt. Iſychius & Radulphus lib. 2. in Leuit. cap. 1. hoſtia hac pacifica minus perfectorum vitam ſignificari docent. Sed quoniam breuius & apertius à Rodulpho traditum eſt, eius verba proferam: In holocauſtis perfectorũ vita, (inquit) in hoſtijs verò pacificis mediocris conuerſatio deſignatur. Sunt quippe nonnulli, qui quamuis ſumma virtutum faſtigia non ambiant, offenſum tamen Deum habere refugiunt, indeque licet bona ſumma non expleant, mala tamen ſumma deuitant. Iſti ergò hoſtias pacificas, ſiue (vt lxx. tranſtulerunt,) ſalutares offerunt, quia ſaluari quidem volunt, ſed ſufficit eis ſaluentur, quamuis inter extrema ſanctæ Eccleſiæ membra reputentur. Hoſtiarum igitur pacificarum eadem penè quæ ſuperior, diuiſio eſt: alia namque bouis, alia ouis, alia verò capræ oblationem continet. Bouem immolat quiſquis in ſæculari vita mundi actibus deditus de ipſis laboribus ſuis Deo miniſtrat. Ouem offert, qui laborare non ſufficiens, & infirmitate & ætate, ſeu etiam paupertate à miſericordiæ actibus reuocatus per ſolam innocentiam Deo placet: pax enim in terra hominibus bonæ voluntatis. Sed & capræ hoſtiam litat, quiſquis veterem conuerſationem meliores præpoſiti caſtigatione immutat. Auium nulla hic fit mentio, quia contemplationis virtus perfectioribus tribui ſolet. Hęc Rodulphus. Iſychius in boue eos intelligit, qui circa agenda, quæ legis ſunt, vacant. Sed quoniam hoc commune eſt omnibus, qui ſalui fieri cupiunt, præſtat (inquit Ribera) eos intelligi, qui labores vtilitatis aliorum cauſa perferunt, nec ſibi ſe, ſed publico bono natos putant, vt qui pauperes alunt, qui rempubl. gubernant, qui bonas artes docent, qui concionantur. Hęc enim hoſtia maior & gratior Deo eſt, quàm ouis, aut capra, ideſt quàm ſola innocentia vitæ, aut ſola veterum peccatorum correctio. Hi marem, & fęminam offerre poſſunt, quia & perfectiora interdum Deo offerunt, atque fortiora, etſi minus perfecta, atque fortia offerant in hoc vitæ genere minus perfecto, tolerabile eſt. In holocauſto vbi perfecta virtus eſt, fæmina non offertur. Sed ſiue mas, ſiue fæmina ſit, immaculatam hoſtiam eſſe oportet, ideſt, integram, & omni deformitate carentem; ſiue magnæ virtutis ſiue paruæ ſit, nulla tamen labe eius opera vitientur, vt rectè Deo offerantur. Manum ſuper caput hoſtiæ ponimus, cùm nos plenè Deo deuouemus, atque ita omnia facimus, vt eum nobis placare ſtudeamus, illique ſoli placere. Atque ideo etiam in introitu tabernaculi immolatur, quia Deum intueri debemus, & ad eum omnia conuertere, non ad hominum gratiam. Caput hoſtiæ finis actionum eſt: finis enim in ijs quæ ad actionem ſpectant, principij vim & rationem habet. Sanguis verò immundus in lege cenſetur, & crebro in malum accipitur; quare tũc ſanguinem fundimus, cum ex vita, & ex actionibus noſtris omnes prauas cupiditates eijcimus. Sæpe enim Deo placere cupimus, & in ipſa honeſta actione, ſi bene diſcutiamus, ſanguinem fędantem omnia inuenimus, ideſt, latentem cupiditatem glorię, aut honoris, aut voluptatis, quę etſi minus ſentiebatur, magis ad agendum

moue-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

A mouebat, quàm caritas Dei. Hunc ſanguinē eijcere debemus, vt munda ſit hoſtia. Hunc ſanguinem
fundi iubebat Paulus, cùm dicebat, *Siue ergo manducatis, ſiue bibitis, ſiue aliud quid facitis, omnia in*
gloriam Dei facite. Et non fundētibus dictum eſt. *Manus veſtræ ſanguine plenæ ſunt.* Eũ fundunt fi-
lij Aaron, ideſt, iuſti, qui ſacrificiũ pontificis noſtri Chriſti, vt poſſunt, imitantur, offerentes Deo ſe-
metipſos in odorē ſuauitatis, & cor purũ, atq; humile. Et in circuitis altaris fundunt, dũ Chriſti vir-
tutes mente reuoluentes, vitioſos affectus à ſe reijciunt. Altare.n. noſtrum Chriſtus eſt, cui quicquid
patri gratũ futurũ eſt imponimus & per eũ offerimus, ſicut ait Petrus: *Offerētes ſpirituales hoſtias ac-* *Adeps.*
ceptabiles Deo per Ieſum Chriſtũ. Adeps hoſtię affectus animę noſtrę eſt, quo opera pingueſcũt, ſi bo-
nus ſit, & nitorē accipiunt & anima ipſa molleſcit, & Deo tractabilis redditur, quod optabat Dauid *Pſal. 62.*
dicens: *Sicut adipe & pinguedine repleatur anima mea, & labijs exultationis laudabit os meũ.* Contrà
ſi malus ſit, opera peiora reddit, animumq; emollit ad malũ. Quod igitur maximè offerre Deo de-
beant, qui in hoc vitæ genere verſantur, ipſe indicat, cùm ait: *Et offerēt de hoſtia pacificorũ in oblatio-*
nē Domino adipem, qui operit vitalia, & quicquid pinguedinis eſt intrinſecus, duos renes cum adipe quo
teguntur ilia, & reticulũ iecoris cũ renũculis, adolebuntq; ea ſuper altare in holocauſtũ lignis igne im-
B *poſito in oblationem odoris ſuauiſſimi Domino.* Quæ quoniam eleganter à Radulpho mihi videntur *Lib. 2. in Le*
explicata, verba eius referã: Adeps qui operit vitalia, eũ qui ad hanc vitã habetur, affectum ſignifi- *uit. cap. 1.*
cat. Delectat enim nos viuere, & ſi fieri poſſet, ad mortē nos accedere nunquã vellemus. In vitalibus
verò ſedes animæ eſt, & quaſi quoddam vitę huius retinaculũ. Pinguedo quoq; quæ intrinſecus eſt,
eorum innuit amorē, quæ in hac vita poſſidentur, vt eſt, domus, agri, pecunia, pater & mater, & alij *Pinguedo.*
propinqui, quę omnia ſi abundent in hac vita, quaſi beatos vidētur facere poſſidentes. Iã in duobus
renibus quid intelligitur, niſi genuina illa voluptas, quæ coniunctione maris & fæminæ procedit?
Hoc & ipſe numerus indicat, quod duo ſunt renes, vt quaſi duarũ perſonarum, ad quas voluptas illa *Renes.*
pertinet, mentionē factã intuearis. His autē adeps quo tegũtur ilia, ſiue (vt alibi dicitur) qui eſt iux-
ta ilia adiungitur. Ilia ſitu ipſo membrorũ genitalibus appropinquãt. Adeps igitur ipſe, qui renibus
in ſacrificio copulatur, voluptatis illius denotat affectum: qui tamen cum ilia tegere, aut ilibus iux-
ta eſſe deſcribitur, cautela nobis timoris tribuitur, vt ſcilicet cogitemus, quia ſi mēs prauæ concupi-
ſcētię ſubditur, nõ longè eſt, vt etiam corpus prauo operi ſubſternatur: mors enim ſecus introitũ de-
lectationis poſita eſt. In iecoris verò, ideſt hepatis reticulo, quid niſi nocēdi appetitũ accipimus? He *Iecur.*
C par ſiquidē fõs ſanguinis eſt: & quid per ſanguinē niſi crudelitas deſignatur? Vnde & D. Gregorius
illud Iſaiæ ſic exponit, vt dicat: *Manus veſtræ ſanguine plenæ ſunt,* ideſt, opera crudelitate. Ignis quo
hęc cremãda ſunt, eſt ille, de quo Eccleſia ait: *Vre igni ſancti Spiritus renes noſtros, & cor noſtrũ Do-*
mine. Ligna ſunt exēpla Sanctorũ qui conſtanter hanc hoſtiã Deo mactarunt. Cùm offerebatur au- *Agni cauda*
tē agnus, cauda tota incendebatur Domino: quia cauda finis corporis eſt. Quid igitur (inquit idem *cur incēde-*
Radulphus) niſi conſummatio ſanctæ deuotionis accipitur. Et vide quos potiſſimũ de perſeuerantia *retur.*
monuerit: Nõ enim de boue caudã offerri præcipit, ſed de oue. Reuera nãq; ſimplicibus & deſidio- „
ſis de inconſtãtia timendũ eſt. Qui.n. ſanctis laboribus ſe exercent, lucris quotidianis, & propoſiti ſui „
ſucceſſu lætificati, voluptate maxima ſaginantur, & in maius proficiendi deſideriũ quotidiè ſuccen-
duntur, quia ſcriptũ eſt. Anima operantiũ impinguabitur. Qui verò laborē refugientes, pigritiã am- *Prouerb. 13.*
plectũtur, faſtidio ſuo grauati in aliud trãſire quaſi melius aliquid reperturi, & conſiliũ ſępe mutare
coguntur. Idē de capram immolãte cenſendũ eſt. Qui enim pęnitentiam veterum peccatorum agit,
& facta deflet, ne deflenda faciat, quo carnē magis affligit, eo magis eius animũ Deus ſpirituali lęti-
tia perfundit, eaq; magis ad laborandũ incitantur, vt minus illi de inconſtãtia timendũ ſit. Cęterùm *Adeps Deo*
D omnis adeps meritò Domini erit iure perpetuo, quia omnis noſter affectus in eũ conferendus eſt, & *offerendus.*
per eũ in reliquas res. Non eſt comedendus adeps hoſtiæ, quia cũ Deo aliquid offerimus, nõ noſtro
affectui ſatisfacere, ſed illi placere quęrendũ eſt. Sed neq; ſanguis comedēdus eſt, quia ab omni pra- *Sanguis non*
uarũ cupiditatũ guſtatu longè abeſſe debemus. Sequitur modo ſacrificiũ pro peccato. Hoc non ſem- *comedēdus.*
per eodē modo fit, ſed variatur perſonis, & hoſtiarũ genere, & cauſis offerendi: Perſonis, quia aut pro *Sacrificij pro*
peccato pontificis offertur, aut pro peccato populi, aut principis, aut plebei hominis: Hoſtiarũ gene- *peccato va-*
re: quia aut vitulus offertur, aut hircus, aut capra, aut vacca, aut agna: Cauſis offerēdi: quia aliter of- *rietas.*
ferunt qui per ignorantiã peccant, aliter qui ſcientes & volentes. De omnibus ſingulatim dicēdum *Aues cur pro*
eſt, ſi prius annotauerimus, in his aues non offerri, vt in holocauſto, quoniam victimæ diuiduntur, & *peccato non*
pars ſingularum ſacerdoti tribuitur, pars igni datur: turtures verò & pulli columbarũ paruę aues ne- *offerantur.*
queunt in tot partes rectè diuidi. De victima peccãtis Pontificis ait legiſlator: *Anima quæ peccauerit* *Leuit. 4.*
per ignorantiã, & de vniuerſis mandatis Domini, quæ præcepit, vt fierent, quippiã fecerit, ſi ſacerdos qui
vnctus eſt, peccauerit, delinquere faciens populũ, offeret pro peccato vitulum immaculatũ Domino. Et
adducet illum ad oſtiũ tabernaculi teſtimonij coram Domino, ponetq; manũ ſuper caput eius, & immo-
labit eum Domino; Hauriet quoq; de ſanguine vituli, inferens illum in tabernaculum teſtimonij: Cum-
que intinxerit digitum in ſanguine, aſperget eum ſepties corã Domino contra velũ Sanctuarij, ponetq;

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

de eodem ſanguine ſuper cornua altaris thymiamatis gratiſsimi Domino,quod eſt in tabernaculo teſtimonij: Omnẽ autẽ reliquum ſanguinẽ fundet in baſin altaris holocauſti in introitu tabernaculi. Et adipẽ vituli offeret pro peccato,tã eũ qui vitalia operit,quã ea quæ intrinſecus ſunt: duos renunculos & reticulũ quod eſt ſuper eos iuxta ilia,& adipem iecoris cũ renunculis,ſicut offertur de vitulo hoſtię pacificorũ,& adolebit ea ſuper altare holocauſti. Pellẽ verò & omnes carnes cum capite,pedibus & inteſtinis & fimo,& reliquo corpore offeret extra caſtra in locũ mundum,vbi cineres effundi ſolent,incendetq; ea ſuper lignorũ ſtruẽ,quæ in loco effuſorũ cinerũ cremabuntur. De peccato verò principis per ignorantiã talis lex eſt. *Princeps per ignorantiam peccans,offeret hoſtiam Domino hircũ de capris immaculatũ,ponetq; manũ ſuã ſuper caput eius: cumq; immolauerit eũ in loco,vbi mactari ſolet holocauſtũ coram Domino,quia pro peccato eſt;tinget ſacerdos digitum in ſanguine hoſtiæ pro peccato tangens cornua altaris holocauſti,& reliquũ fundẽs ad baſin eius. Adipẽ verò adolebit ſuprà,ſicut in victimis pacificorũ fieri ſolet. Rogabitq; pro eo ſacerdos,& pro peccato eius,& dimittetur ei.* Offerre autẽ iubetur hircũ de capris; quia dignior eſt pontificis,aut etiã totius populi perſona,quã principis:peccata principis minori hoſtia expiantur,ideſt, hirco;non autẽ hirco ſimpliciter,ſed hirco ex capris,ſiue (vt eſt in Hebræo)hirco caprarũ,ideſt,nouo & tenero hirco,ita enim loquũtur Hebręi: Obſeruandũ etiã in hoc ſacrificio, & in ſequenti,carnes victimarũ nõ cremari extra caſtra,quemadmodũ in ſacrificio pontificis & totius populi,quoniã horum ſanguis non inferebatur in Sancta,ſicut ſanguis vituli oblati pro peccato pontificis,aut totius populi, ſed extra tabernaculũ ſanguis aſpergebatur,& tangebantur cornua altaris holocauſti,nõ altaris thymiamatis:quod Paulus legis peritiſſimus adnotauit: *Quorũ enim*(inquit)*animaliũ infertur ſanguis pro peccato in ſancta per pontificẽ, horũ corpora cremãtur extra caſtra.* Plebeius homo,qui more ſcripturæ vocatur de populo terræ,offerre iubetur caprã aut etiã ouem. Fit autẽ ſacrificiũ eodẽ ritu,quo cũ offertur hircus pro peccato principis. Plebeiũ nunc voco quẽlibet de populo,qui princeps non ſit. Et quia minus digna perſona eſt quã principis,minorẽ etiã victimã offert,nec marẽ,ſed fęminã. Huic.n.fęmina conuenit,ſicut mas magiſtratui,vt ait Philo, minus quippe virilitatis,vt ita dicã ſapiẽtiæ habet priuatus homo quã princeps. Si quis verò ceremonias ſacrorũ per ignorãtiã violaret,vt ſi oleo ſacræ vnctionis aut thymiamate Deo dicato vteretur, aut ederet ſacros cibos, quos ſolis ſacerdotibus edere licebat, arietẽ offerre iubebatur ꝓpter cultũ Deo rebuſq; ſacris debitũ. De peccato ſine ignorãtia cõmiſſo legislatoris hęc sũt verba: *Anima quæ peccauerit,& contẽpto Domino negauerit proximo ſuo depoſitum,&c & quodlibet aliud ex pluribus fecerit, in quibus ſolent peccare homines,pro peccato ſuo offeret arietẽ immaculatum de grege,& dabit eũ ſacerdoti iuxta menſurã,ęſtimationẽq; delicti. Qui rogabit pro eo corã Domino,& dimittetur illi pro ſingulis,quæ faciẽdo peccauit.* Quod de mẽſura ęſtimationeq; delicti dicit,hoc ita intelligẽdũ eſt, vt ꝓ maiori peccato melior & pretioſior aries offeratur,vilior & deterior pro minori,vt iudicauerit ſacerdos. Abulẽſis verò hoc loco vult arietẽ hic exigi emptũ duobus ſiclis, quoniã paulò antè dixit de eo qui per errorẽ in ceremonias peccauerat: *Offeret pro delicto ſuo arietẽ immaculatũ de gregibus,qui emi poteſt duobus ſiclis*: Quare cũ nũc ait: *Iuxta mẽſurã ęſtimationẽq; delicti*, ipſe ita interpretatur. Tãtus erit valor iſtius arietis qui offertur,quãta æſtimatio,vel mẽſura poſita in ariete pro peccato,ideſt,duorũ ſiclorũ. At nõ animaduertit,vbi pretiũ duorũ ſiclorũ cõſtituitur,nõ addi. *Iuxta menſurã æſtimationẽq; delicti*, quia iã certũ pretiũ definiebatur: Vbi verò dicit: *Iuxta menſurã æſtimationẽq; delicti*,nõ cõſtitui pretiũ duorũ ſiclorũ,qm̃ cõſtitui nõ poterat, cùm pretiũ arietis immolãdi arbitrio ſacerdotis relinqueretur. Verba ergo ipſa Abulẽſis expoſitionẽ refutãt. Quomodo.n.erit aries iuxta menſurã ęſtimationemq; delicti,ſi eiuſdẽ pretij ſit,qui pro peccatis omnibus offertur. Itaq; haud obſcurã hic vmbrã & figurã cõfeſſionis noſtrę videmus,quãdoquidẽ & de occultis peccatis hic agitur,vt apertè docuit Ioſephus,dicẽs: *Qui cũ ſciẽs peccauit,nemine cõſcio,arietẽ offeret lege ita iubẽte,etc.* & is qui peccaret,iubetur adire ſacerdotẽ,& peccatũ illi detegere,vt ꝓ eius arbitrio aries elegatur, & ipſe pro peccatore oret. Quid modò fieret de hoſtia ꝓ peccato,docet legislator his verbis: *Iſta eſt lex hoſtię pro peccato. In loco,vbi offertur holocauſtũ,immolabitur corã Domino. Sanctũ Sanctorũ eſt. Sacerdos qui offert,comedet eã in loco ſancto,in atreo tabernaculi. Quidquid tetigerit carnes eius,sãctificabitur. Si de sãguine illius veſtis fuerit aſperſa,lauabitur in loco ſancto. Vas autẽ fictile,in quo cocta eſt,cõfringitur: quòd ſi vas æneũ fuerit,defricabitur,& lauabitur aqua. Oĩs maſculus ex genere ſacerdotali veſcetur de carnibus eius,quia Sanctũ Sanctorum eſt. Hoſtia enim quæ cæditur pro peccato, cuius ſanguis infertur in tabernaculum teſtimonij ad expiandum, in Sanctuario non comedetur,ſed comburetur igni.* Pontifex peccans, offerre iubetur pro peccato ſuo vitulum immaculatum Domino. Multum enim grauitatis affert peccato perſona ſacerdotis, & maximè pontificis: idcirco cum ille qui vnctus eſt, & conſecratus Deo, peccat in Deum, maiori victima indiget, maiorem pœnitentiam poſtulat peccatum illud,vitulum offeret, qui pluris quàm cæteræ hoſtiæ emitur. Sit autem immaculatus vitulus,ideſt, plena atq; integra pœnitentia,quę dolorem habeat magnum,confeſſionem verecundam,& humilẽ addat,ad ſatisfaciẽdum ſit parata. Adducat illum ad oſtium tabernaculi coram Domino, ideſt,gemat

Leuit. 4.

Heb. 13.

Peccatũ plebey per ignorantiam.

Lib. de vict.

Peccatũ per ignorãtiam contra ceremonias.

Peccatum ſine ignorantia.

Typus confeſſionis ſacramẽtalis.

Lib. 3. Antiq. c. 10.

Leuit. 6.

A mat & lugeat coram Domino. Manum ſuper caput vituli ponit cùm ab ipſo pęnitētiæ & luctus ini-
tio Deum iuſtum & bonum confitetur,ſeipſum omnibus plagis,omni ſupplicio dignū cognoſcit.Et
quoniam in ſanguine peccatum ſignificari notum eſt dicēte Propheta: *Et ſanguis ſanguinē tetigit*,
de ſanguine vituli haurit,& infert illum in tabernaculum teſtimonij, cùm Deo peccata ſua vniuer-
ſa confitetur cum dolore,& ſeipſum accuſans,ſacrificiū laudis offert Deo in odorem ſuauitatis,pau
latim appropinquans altari thymiamatis, in quo incenſa,ideſt,preces & laudes offerūtur.Dein di-
gitum intingit in ſanguine, quē aſpergit coram Domino cōtra velut ſanctuariū, cū timore debito,
& cū humilitate agnoſcens nō digitū ſolum, ſed totam manum ſe fuiſſe in ſanguine intincturū,niſi
Dei ſeruantis miſericordia fuiſſet adiutus:hoc eſt,non peccatū illud modò quod commiſit,ſed om-
nia in ſe fuiſſe cōmiſſurum,niſi ſeruatus à Deo fuiſſet.Et quoniam ſeptē ſunt peccata,quæ capita &
fontes reliquorū ſunt,à quibus Dei gratia liberatus eſt,meritò ſepties aſpergit ſanguinē.De eodem
ſanguine ponit ſuper cornua altaris thymiamatis,quæ rectà ſurſum tēdebant,vt cū preces & laudes
in cælū miſerit,& Dei miſericordia peccatorū obliuiſcentis directa fuerit oratio eius ſicut incenſum
in conſpectu Dei,minimè efferatur,ſed ſanguinis,ideſt,prȩteritæ ſuȩ turpitudinis recordetur,& hu-
B militer tremat,& ſuppliciter clamet: *Libera me de ſanguinibus Deus, Deus ſalutis meæ.* Et quia ſatis
non eſt peccata Deo cōfiteri,ſed ore confeſſio homini fit ad ſalutem, omnem reliquum ſanguinem
fundet in baſin altaris holocauſti,ideſt, illa nō vniuerſè, ſed ſigillatim ſacerdoti aperiet,ita vt nihil
reliquum ſit ſanguinis,nihil taceatur,quod animam polluat,& cruentet.Et quoniā altare Chriſtus
eſt,baſis altaris eſt ſacerdos,qui pro Chriſto peccata remittit audita. Nam baſis humilis quidē eſt,
ſed ſuper illā altare collocatur;ita in ſacerdote,quāuis homo ſit,atq; peccator, virtus Chriſti eſt, &
qui ad eum venit,ad Chriſtum aſcendit. De adipe & renunculis,& de ijs quę ex hac hoſtia offeren-
da ſunt,ſuprà dictum eſt. Cùm omnes ſuos affectus & omnes cupiditates ſacerdos ſupra altare ado-
leuerit,omnibus videntibus pellis & carnes,&c. ideſt,reliqua omnia quę ex hoc ſacrificio ſuperfue-
rint,crementur extra caſtra,vbi populus non videat,& nihil penitus remaneat,omnia in loco mun-
do vertantur in cineres.Etenim peccata ſacerdotū non debent in publicum iactari,neque in locum
immundum, ideſt, in detractorū conuenticula, & in prophanas ac maleficas linguas,ſed danda eſt
opera,vt taceantur, & omnes eorum reliquiæ igne charitatis conſumantur,& perpetuo ſilentio cō-
tegantur,nihilq; ſit,quod relinqui poſſit in exemplum.Hęc eadē aliter exponit Origines his verbis:
In morali autē loco poteſt Pontifex iſte ſenſus pietatis & religionis videri,qui in nobis per orationes &
C *obſecrationes,quas Deo fundimus,velut quodam ſacerdotio fungitur. Hic ſi in aliquo deliquerit,omnē*
continuò qui intra nos eſt,bonorum actuum populū peccare facit.Neque.n.recti operis aliquid gerimus,
cùm in prauum declinauerit dux bonorum operum ſenſus, & ideo ad huius emendationem non qualiſ-
cunq; hoſtia,ſed ipſius ſaginati vituli requiritur in ſacrificium. Magnū eſt etiam totius populi pec-
catū,atq; eò maius quò plurium eſt. Vt enim totius populi pęnitentia facillimè placari ſolet Deus;
ita tot hominū animis in malū conuenientibus vehementius irritatur. Magna ergo hoſtia indiget,
ideſt maiore dolore, maiori ſatisfactione.Ideò vitulus hic etiam offerri iubetur, qui pluris emitur,
quàm reliquæ hoſtię. Omnia itaq; erunt eodē quo priora ſenſu interpretanda.Eademq; erit de pec-
cato principis interpretatio,ſed minor in eo hoſtia offertur, quia minus eſt peccatū principis quàm
ſacerdotis aut totius populi.Eadem ad peccatū plebeij hominis,& ad reliqua quę poſtea dicuntur,
accōmodāda ſunt.Sed aries pro maiori peccato offertur,qui pretioſior eſt capra & oue.At qui ouē,
& arietem offerunt,tacitè admonentur,vt in poſterum innocentiæ ſtudeant,dentq; operam,vt qui-
bus aut iniuria aliqua aut exemplo nocebant,omni ratione proſint.A ſacrificio pro peccato differt,
id quod pro delicto vocatur,de cuius ritu in Leuitico hęc legimus: *Hæc quoq; eſt lex hoſtiæ pro deli-*
D *cto,Sancta Sanctorum eſt.In loco vbi immolatur holocauſtū,mactabitur & victima pro delicto. Sanguis*
eius per gyrum altaris offertur. Offerent ex ea caudā,& adipem qui operit vitalia, duos renunculos &
pinguedinem,quæ iuxta ilia eſt,reticulumq; iecoris cum renunculis,& adolebit ea ſacerdos ſuper alta-
re,&c. Quomodo autē iſthęc peccata inuicē differant,eleganter admodum ac diſertè docet Ribe-
ra:Ego interim ex eodē hic addam ſacrificium iugi,etſi priuatim ad agni hiſtoriam pertineat.Qua-
le autem hoc ſacrificium ſit,& cur iuge dicatur,lex ipſa docet: *Hæc ſunt ſacrificia quæ offerre debetis*
agnos anniculos immaculatos duos quotidie in holocauſtum ſempiternum: Vnum offeretis manè, &
alterum ad veſperum, decimam partem Oephi ſimila, quæ conſperſa ſit oleo puriſſimo, & habeat quartā
partem hin. Holocauſtum iuge eſt quod obtuliſtis in monte Sinai in odorem ſuauiſſimum incenſi Domi-
ni, & libabitis vini quartam partem hin per agnos ſingulos in Sanctuario Domini: Alterumque a-
gnum ſimiliter offeretis ad veſperam iuxta omnem ritum ſacrificij matutini, & libamentorum eius,
oblationem ſuauiſſimi odoris Domino. De eo eadem dixerat in Exodo. *Hoc eſt quod facies in al-*
tari, agnos anniculos duos per ſingulos dies iugiter, & cætera. Ideò ergò iuge ſacrificium diceba-
tur, quia iugiter omnibus diebus offerebatur. Cuius ſæpe meminit Daniel Propheta, voca-

Adeps renunculi.

Homil. 2. in Leuit.

Sacrificium pro peccato totius populi.

Principis peccatum.

Cap. 7.
Sacrificium iugi.
Numer. 28.

Cap. 29.
Cap. 8. 11. 12.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

baturq; ſiue iuge ſacrificium,ſiue holocauſtum iuge,aut ſempiternũ, vt in locis indicatis videmus. E
Idem dicitur ſacrificium matutinum,& ſacrificium veſpertinum. Hic cum agno anniculo & immaculato,
ideſt,integro,ac nihil deforme habente, vt diximus, offerebatur decima pars Oephi ſimilæ
conſperſę oleo, ideſt, ita ſactę,vt farinæ aquę cum oleo infunderetur, aut oleum ſolum pro aqua.
Oleum autẽ quo ſimila conſpergenda eſt,debet eſſe mẽſura quartę partis hin. Cùm enim ait, *Et habeat*
quartam partem hin, ſubaudiendum eſt oleum, quod apertius explicatum eſt in Exodo: *Decimam*
Cap.29. *partem ſimilæ conſperſæ oleo tuſo,quod habeat quartam partem hin.* Eadem mẽſura vini erat adhibendum,
Oephus qd. ideſt,quartæ partis hin. Eſt autem Oephi ſiue Oepha decima pars cori,vt videmus Ezechiel.
Hin quid. 45.ideſt,tres modij·nam corus triginta modios habet,vt author eſt Hieronymus in eundẽ locum
Ezechielis, & in caput tertiũ Oſeæ,& Epiphanius in libro de menſuris & ponderibus. Modius
3. Antiq.10 habet ſedecim ſextarios,heminas triginta duas. De hin ita Ioſephus: Ea eſt mẽſura priſca Hebręorũ
duos cohas Atticos cõtinens,qua oleum ac vinum metiuntur:nam vinũ circa altare bibant. Duo
cohæ Attici capiunt ſextarios duodecim. Oleum puriſſimum vocat bene contuſum & expreſſum ex
oleis. Hoc iuge ſacrificium publicis expenſis offerebatur,vt ibidem teſtatur Ioſephus, nec erat dies
quo non offerretur,etſi feſti dies inciderent, quibus aliæ victimæ cędendę erant,vt ſabbatum, neomenia, F
Cap.28. azyma,&c.vt latè videmus in eodem 28.capite Numerorum,ita cędebantur,vt iuge ſacrificium
Sacrificij iugis ſignificatio. non intermitteretur. Hoc autẽ iuge ſacrificium legis,ſignificat iuge ſacrificiũ Euangelij,quod
omnibus diebus offertur in Eccleſia,vt ex Danielis c. 12.facilè intelligitur, qui ad tẽpora Antichriſti
reſpiciens, *Et à tempore* (inquit) *cùm ablatum fuerit iuge ſacrificium & poſita fuerit abominatio in*
Agnus Chriſtus. *deſolationem dies mille ducenti nonaginta.* Itaq; Agnus qui quotidie offerebatur,Chriſtũ ſine dubio
ſignificabat in cruce patri offerendum. Quod intelligens Io. Baptiſta digitoq; Chriſtum oſtendẽs,
clamabat: *Ecce agnus Dei,ecce qui tollit peccata mundi:* ac ſi diceret, hic eſt agnus quẽ ſibi pater offerri
voluit,vt mundum ſibi reconciliaret,hic eſt qui tollit peccata hominum,quę agnus legis tollere
non potuit. Hinc toties in Apocalypſi vocatur *agnus.* Manè ſignificabat tempus legis & prophetarum
& legis naturæ: Veſper finis temporum eſt,quo Chriſtus venit in mundũ & omne quod vſq;
ad conſummationem ſæculi ſupereſt. Vt ergò ſciremus omnes qui ſalui facti ſunt, ac fient ab initio
mundi vſq; ad aduentum Chriſti, & ab eo vſq; ad finem ſęculi, per ſanguinem agni in cruce occiſi
ſeruari,agnus manè & veſperi immolabatur. Sed cur agnus in iugi ſacrificio ſumptus eſt ad Chriſtũ
Homil. 24. ſignificandum? Origines: *Dicitur agnus quia voluntas & bonitas eius qua Deum repropitiauit hominibus,* G
in Numer. *& peccatorum indulgentiam dedit, talis extitit humano generi quaſi agni hoſtia immaculata,&*
Lib.21.ſen- *innocens, qua placari hominibus diuino creduntur.* Auguſtinus: *Agnus eligitur, vt ſimplicitas & innocentia*
tent.c.2. *deſignetur. Maſculus quæritur, vt virtus comprobetur, immaculatus, vt ſine crimine, &cæt.*
Agnus igitur electus eſt ad figuram Chriſti propter innocentiam & manſuetudinem. Neſcit enim
Iſai. 53. agnus vel nocere alicui, vel nocenti reſiſtere. Atq; ita de Chriſto dictum eſt: *Oblatus eſt, quia ipſe voluit,*
& non aperuit os ſuum. Sicut ad occiſionem ducetur, & quaſi agnus coram tondente ſe obmuteſcet,
& non aperiet os ſuum. Anniculus agnus tener eſt & ſacrificio aptiſſimus: ita Chriſtus nihil in ſe durum
aut ingratum habens, optima & acceptatiſſima Deo hoſtia fuit. Immaculatus,quia Chriſtus
integer & perfectus fuit,& nihil habuit deforme: Simila quę pars farinæ ad nutrimentum aptiſſima
eſt,conſperſa oleo,& vinum offeruntur cum agno,quia Chriſtus non ſolùm occidi voluit,ſed etiam
in ipſo ſacrificio reliquit nobis ſacramentum corporis, & ſanguinis ſui ſub ſpecie panis & vini, quo
mirificè animæ noſtræ alerentur,confirmarentur,lætificarentur. Et quia dulciſſimo miſericordiæ
affectu hoc nobis ſacramentum inſtituit, meritò ſimila oleo conſperſa offertur. Sed maior ſimilæ H
quàm vini menſura eſt,quia ſub ſpecie panis multò plures illud accepturi erant,quàm ſub ſpecie vini.
Olei, & vini par menſura eſt, vt tanta eius in nos miſericordia intelligatur, quanta virtus ſanguinis
eſt. Hactenus de ſacrificijs ferè ex Ribera, ſi quis autem pleniorem explicationem requirat,
Originis legat homilias in Leuiticum & in Numeros 23.& 24. pręterea Iſychij, & Radulphi commentarios
in Leuiticum,ac Procopij Gazęi in eundem librum & in Numeros,necnon Cyrillum,ac
pręcipuè Philonem. Dicam modò quæ ſuperioribus, non incongrua ſunt, ac in primis, cur Moyſes,
cum Dei nomine mandata explicaſſet, mox populum ſanguine ſacrificiorum conſpergeret,
vt legimus in Exodo: *Scripſit autem Moyſes vniuerſos ſermones Domini, & mane conſurgens*
Cap.24. *ædificauit altare ad radices montis, & duodecim titulos per duodecim tribus Iſrael. Miſitque iuuenes*
de filijs Iſrael, & obtulerunt holocauſta, immolaueruntque victimas pacificas Domino, vitulos duodecim.
Tulit itaque Moyſes dimidiam partem ſanguinis, & miſit in crateras, partem autem reſiduam
fudit ſuper altare: Aſſumenſque volumen fœdoris, legit audiente populo: qui dixerunt: Omnia quæ
locutus eſt Dominus: faciemus & erimus obedientes. Ille verò ſumptum ſanguinem reſperſit in populũ,
Euchariſtiæ *& ait: Hic eſt ſanguis fœderis quod pepigit Dominus vobiſcum, ſuper cunctis ſermonibus ſuis.* Quibus
typus. verbis,& actione in primis Euchariſtiam præſignificatã, multis probari docet Thomas Bozius
Eugubinus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

A Eugubinus congregationis oratorij pręsbyter in libro de coniunctione corporis Eccleſię & Chriſti. Nam primo loco (inquit) Lucæ cap. 22. diſertis verbis Chriſtus ait: *Hic calyx nouum teſtamentum eſt in meo ſanguine.* Secũdo totidem verbis Chriſtus vſus eſt in Euchariſtię inſtitutione, quot Moyſes in veteris teſtamenti ſanctione: ſic enim cap. 26. Matth. dictum. *Hic eſt ſanguis meus noui teſtamenti.* Conſona ſunt itaque verba ipſa, & actio ad vnguem. Tertio ſicut Moyſes primò recenſuit Dei præcepta, deinde ſanguine populum aſperſit, illaq; aſperſione teſtamentum ſanxit, eodem modo Chriſtus prius mandata ſua latè propoſuit, vt eſt apud Ioannem, mox ſanguinem ſuum in pectora diſcipulorum infudit per Euchariſtiam. Quarto Moyſes ſanguinem quo Hebræos tinxit, in cratere collocauit: ſic etiam Chriſtus in calice ſuum ſanguinem diſcipulis propinauit. Quinto Moyſes è ſanguine commixto duodecim vitulorum, duodecim tribus reſperſit; ſic Chriſtus duodecim diſcipulis ſanguinem ſuum in vnam ſubſtãtiam commixtum, quamuis duodecim ſorbitionibus, vt ita dicamus, traditũ dedit ex vno cratere. Quocirca niſi in euchariſtia ſit Chriſti corpus & ſanguis, ſed ea ſit ſimplex commemoratio paſſionis Chriſti: quod egit Moyſes, magis explicaret paſſionem Chriſti, & eius memoriam, quàm panis, & vini comeſtio, atque ita quod eſt abſurdum B proculdubio, vmbra eſſet ſolidior, & in corporis artus, lineamenta, & colores magis conformata, quàm corpus ipſum: corpus eſſet vmbræ loco, vmbra corporis, inuerſaque eſſent illa, & præpoſtera. Quæ cum ſint, opus eſt dicamus in Euchariſtia eſſe verum ſanguinem, corpuſque Chriſti, ne ipſius inſtitutio tam frigidè referat memoriam paſſionis, tam frigidè nos ad illam moueat. Huc ſpectat, quod eodẽ vitulorum ſanguine Moyſes tinxit altare, librum legis, ac vaſa templi, quibus omnibus nos ipſi ſignificabimur imbuendi ex omni parte Chriſti ſanguine, veluti templa ac vaſa Dei, nos ipſi volumina legis diuinæ. Hinc Tertullianus concludens Chriſto fuiſſe verum corpus, ex hoc argumentatur, quia ſicut olim populus à Moyſe vero ſanguine vituli eſt aſperſus, ſic nos verum Chriſti ſanguinem corpuſque ſumimus, quod argumentum mutuatus eſt à Sancto Irenæo. Audi eum loquentem:

Lib. 24. aduerſ. Marcion.

Sanguine nam vituli populum, ſimul omnia vaſa
Atque ſacerdotes, & ſcripta volumina legis
Sparſit aquæ mixto, vates ſic iuſſus ab alto
Non propriam ſpem, nec ſpeciem virtute vacantem
C *Exemplo vituli paſſurum in corpore Chriſtum,*
Qui iuga dura ferens humeris temonis aratro
Fortiter abrupit ſua pectora vomere ferri,
Infundens ſulcis animæ ſui ſanguinis vndam.
Nam templi vaſa hæc deſignant corpora noſtra,
Ipſe Dei templum verum non ante dicatum
Namque ſuo ſocios homines ſibi ſanguine fecit,
Atque ſacerdotes voluit ſui corporis eſſe.
Ipſe Patris ſummi perfectus iure ſacerdos
Auditum, viſum, greſſum mundauit inertem,
Aſperſitque libros teſtes præſaga locutus
Demonſtrans legem ſuo tinctam ſanguine ſancto.

Minimè etiam præteriri debet, quid ſibi velit lex imaginaria, quæ iubet vitulum pro peccato ſacerdotis immolari, & ſanguine eius ſepties digito populum aſpergi; deinde duos hircos offerri; vnum in quo ſors Domini veniſſet, occidendum eſſe, & de ſanguine eius, ſimiliter vt de ſanguine vituli D digito ſacerdotis populum aſpergendum: Alterum verò, in quo omnia peccata & maledictiones populi imponendæ eſſent, in locum deſertum deducendum, ibique dimittendum. Docet id venerabilis Beda his verbis in quæſtionibus ſuper Leuiticum. Meritò & hoc loco de huius vituli ſanguine ſepties populum digito ſacerdotis aſpergi iubetur, vt redemptio noſtra & purificatio in Chriſti ſanguine lata per gratiam ſeptemplicis ſpiritus demõſtretur. Duo autem hirci duorum populorum figuram perſpicua ratione demonſtrarunt, propter originalem peccati præuaricationem, hircorum formam gerentes, quorum eſt ſimilitudo in Euangelio. Hędi, ideſt peccatores ad ſiniſtram futuri, ſed ex eis qui in Chriſtum credidiſſent, & pœnitentiam delictorum ſuorum toto corde egiſſent, baptiſmi gratiam conſecuti. Hi in ſimilitudinem huius hirci qui in ſorte Domini venit, figuram accipiunt, cuius ſanguis cum ſanguine vituli permiſceri iubetur, vt conſortes paſſionis Chriſti effecti, participes gloriæ ipſius efficiantur. Sed quid eſt hircum in ſortem Domini venire, niſi vt populus credentium, cuius ille figuram habebat, conſors & cohæres Domini haberetur in regno. Sicut Apoſtolus ait: *Hæredes quidem Dei ſumus, cohæredes autem Chriſti.* Alius verò hircus qui in ſortem Domini non venit, ſimilitudinem habet infidelium, qui nunquã in Chriſto credere voluerunt. Hi vtique accipiunt maledictionem totius populi, & omnes iniquitates humani generis & proijciuntur

Lex imaginaria.

in deſertum locum. Sed quid eſt omnes iniquitates & maledictiones accipere, niſi quia omnia peccata, E
quæ ab Adam vſque ad Chriſtum humanum genus admiſit, illi ſoli ſunt percepturi, qui nec
credere in Chriſto,nec expiari Chriſti ſanguine voluerunt: & ſic onuſti & prægrauati iniquitatibus
& maledictionibus totius humani generis, in deſertum locum proijcientur, ideſt,in tenebras exteriores,
vbi eſt fletus & ſtridor dentium: & in ſtagno ignis, quod eſt gehenna,ibi ignis eorum non
extinguetur, & vermis eorum non morietur. Idem Beda in explicatione huius Pſaltis ſententiæ:
Pſal. 65. *Holocauſta medullata offeram tibi cum incenſo arietum: offeram tibi boues cum hircis.* Holocauſta
Holocauſta medullata interpretatur placentia. Pinguia enim holocauſta (inquit) erant acceptabiliora:ſcilicet
medullata. offeram tibi laudem integram, & charitatem intimam, quæ placent tibi: & hoc cum incenſo arietum,
ideſt per orationem ſanctam pro me ab arietibus, ideſt, à ſanctis patribus, qui nos in fide genuerunt,
& per meam orationem non diſſentientem à traditione ipſorum ſanctorum patrum: quæ
Deo ita eſt acceptabilis,ſicut ſuauis eſt alicui odor incẽſi: Verè enim Deo eſt gratum,quod quidem
probatur ab auctoritate ſanctorum patrum non eſſe diſſonum. Offeram inquam holocauſta, & offeram
tibi boues, ideſt magiſtros meos triturantes me: Et hircos,ideſt,in peccatis fœtidos offeram F
tibi,non tantùm per ſe hircos,ſed ita vt boues ſint cum hircis,ideſt,vt illi qui prius erant hirci,à bobus
ſint triturati & eis incorporati: quia hoc etiam tibi placet ſacrificium,ſi peccatores hic conuertantur
& bonis concorporentur. Nec te turbet quod dicit,offeram boues & hircos,quia in illo priori
populo,qui hic loquitur,quaſi vnus fuerunt & boues & hirci conuerſi. Poteſt etiam hoc totum de
præſenti legi,vt ſic dicatur,introibo tandem in domum tuam ſuper cæleſtem,& vt introeam,reddã
tibi nunc interim vota mea, illa ſcilicet quæ labia mea interiora diſtinxerunt, ideſt, diſcreuerunt,
ſcilicet vt me accuſem, te laudem. Te Dominum dico,me ſeruum. Te me non indigere,me ſine te
eſſe non poſſe,& ſimilia. Et quæ os meum exterius maximè locutum eſt in tribulatione,vbi oportet
me deuotiorem eſſe. Tribulatione dicit mea, ideſt mihi vtili & neceſſaria. Holocauſta mea diſtinxerunt,
inquam, labia mea,vota tibi reddenda,& hæc diſtinguendo offeram tibi holocauſta mea,
ideſt, intima charitate intus referta,vt non te tantùm amem in ſuperficie,ſed in intimo amore,&
exterius ſaginata fide,& ſpe & bona operatione. Pecus enim medullatum, & interius medullis eſt
plenum & exterius ſaginatum. Et eſt,quaſi dicat: Non debet eſſe vacuum & aridum,quod tuæ maieſtati
eſt offerendum. Vacuum quidem à charitate,aridum verò à fide,vel ſpe. Et hoc faciam, vel G
cum incenſo arietum,vt prædiximus,vel quia vt quidam libri habent,cum incenſu,quod ſignificat
incendium. Ita poſſumus dicere,offeram tibi holocauſta cum incenſu arietum, ideſt, incendendo,
& deſtruendo in me laſciuiam,quæ per arietem deſignatur:& offeram tibi boues cum hircis, ideſt,
& boues & hircos item cum incenſu,ideſt, incendam in me ceruicoſitatem & ſuperbiã quæ per bouem
deſignatur,& incendam in me peccatorum fœtorem,qui per hircum deſignatur:& hęc incenſa
tibi offeram,quia hoc erit delectabile tibi ſacrificium. Hactenus Beda. Et Georgius Franciſcus
Venetus in nouiſſimo hoc ſenſu idem ſacrificium interpretatur, pro peccato (inquit) offerri iubetur
hircus, pater videlicet hœdorum, qui in ſiniſtra reponentur iudicandi, vt per hircum oblatum hircina
aut hœdina pars,quæ eſt in homine,expietur. Eſt enim laſciua portio in homine ſimilis hirco,
Pars in homine hirco ſimilis. aut hędo,aut capræ matri eius laſciuienti & demolienti vineas; Idcirco expiandus, comprimendus,
vinciendus & deducendus eſt in ſeruitutem melioris portionis,ſicuti de alio animali huic ſimili dicitur
in Canticis: *Capite nobis vulpes paruulas,quæ demoliuntur vineas.* De hœdis quoque ibidem
dicitur; Paſce hœdos tuos iuxta tabernacula paſtorum,illorum videlicet qui in ſcriptura dicti ſunt
bene paſcere oues,quorum princeps eſt ille qui ait: *Ego ſum paſtor bonus & animam meam do pro ouibus meis.* H
Offerendi igitur & caſtigandi ſunt huiuſmodi appetitus,qui demoliuntur vineam, illam
vtique quæ, vt Iſaias ait,domus Iſrael eſt, & cœtus electorum, atque hæreditas Domini: de qua in
parabolis loquens Chriſtus,inquit: *Ite & vos in vineam meam,in quam intrare nequit caro, & ſanguis,ac portio illa laſciuiens.*
Ideo in hirco veniebat offerenda & expianda; in quo eſt maior & magis
inueterata laſciuia quàm in hœdo,adeo vt valde fœteat, ſicut & carnes nimium laſciuientium,
& multò magis quàm carnes caſtè viuentium. Offerendus quoq; venit pro peccato vitulus, vel bos
armentorum rex, faſtus videlicet & ſuperbia animalis hominis, qui gloriatur in malitia & lætatur,
cùm malè fecerit. Quæ duo laſciuia ſcilicet & faſtus procedunt à duobus præcipuis fontibus ſcaturientibus
in deteriori homine, concupiſcibili videlicet & iraſcibili, quæ ab homine pergente ad
Deum ipſi Deo offerenda ſunt, vt longo & egregio ſermone diſſerit Origines ſuper Numeris. Deduxit
(inquit) Dominus populum ſuum in manu Moyſis, & Aarõ,hoc ideo,quia alterius manus tãtummodo
non ſufficiebat. Moſes enim ſcientiam legis indicat, Aaron verò ſacrificandi Deo, & immolandi
peritiam. Nam ſi exiens de Aegypto & conuerſus ad Deum ſuberbiam adijciam, taurum
per manum Aaron ſacrifico,ſed vitulum ſi adhuc tenera ſuperbia & elatio eſt: Si verò petulantiam
laſciuiamque peremero,hircum Domino iugulaſſe me quoq; Aaron manu credam &c. Eadem di-

uina

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

A uina lex vitulum pro ſacerdotio immolari mandans per membra hoſtiæ quæ incendebantur, ſacræ exercitationis modum naturali ratione ſubindicat, quæ fibram iecoris, (inquit Baſilius Magnus) non iecur totum & adipem qui ventrem operiret, non ventrem ipſum: renum verò non ſolùm adipem, verùm ipſos quoque cum adipe renes incendi in holocauſtum iubet. Iecoris quippe, quod cōcupiſcentię inſtrumentum eſt, iuxta quod & de eo qui concupiſcentiæ fuerat telo percuſſus, dicitur, *Eris quaſi ceruus ſpiculo percuſſus in iecore*, veluti fibram ſingularem ſcilicet peccati concupiſcentiā, in qua & fel inuenitur, incendere, reliqua verò felle ac peſſima cupiditate liberam ac puram ad appetenda bona quæque & honeſta ſeruare ſecundum naturam integrā conuenit.

Fibra iecoris, nō iecur incendatur.

Lib. de virginis.

Porrò ventris quod ſuperfluum eſt, vnde pinguiore, & hebetiore euadimus ſenſu, auferre decet, ſolumque quod eſt neceſſarium ſeruare. In renibus verò non adipem ſolùm ingentem obſcœni liquoris copiam exſpumātem ad libidinem, verùm & renes ipſos expiare, ac ſanctificare naturaliter omnino iubemur. Significat profectò per hæc ſermo diuinus, & neceſſarium victum nobis eſſe amplectendum, & concupiſcentiam ſtudioſius ad meliora transferendam, & caſtitatis munditiam tota intentione ſectandam. Quia enim poſſibile non erat abſque cibo viuere, eſcarum receptaculum, ventrem ſcilicet nudum B abſque vllo omnino gulæ vitio relinquens obſidentem illum adipem rectiſſimè tollit. Rurſus quia itidem erat impoſſibile, boni nos aliquid habere, niſi naturalē concupiſcentiæ vim ad illud ambiendum haberemus, improbam cupidinis ſpeciem quaſi fibram iecoris cum felle præcidens, probabile concupiſcendi genus ad virtutes appetendas purum innocuumque relinquit.

Caſtitas vt Deo grata.

At verò in renibus quia neque ad vitæ neceſſaria vt venter, neque ad concupiſcendum vt iecur, neceſſarij ſunt, ſolamq; & vnicam concubitus concupiſcentiam capiunt, non horum ſolùm adipem, ſed ipſos quoque ignibus tradit. Nempe enim ſine renibus, ideſt, ſine coniugio in terris viui poteſt: virginitatiſque vita, nullo inferior angelis ad perpetuam gloriam hinc iam exerceri. Quibus profectò omnibus id nobiſcum agitur, vt omni ſapientia eruditi & inſtructi aduerſus voluptatem totam quaſi contra multorum capitum hydram ſapienter ſtemus, neque ſub ſpecie excidendi emergentia aſſiduè per ſenſus capita ad pullulationem plurimorum ea ſemper iteremus: Verùm ſumma tolerantia laboris, atque continentia præcipua fortiter illa incendamus, corporaq; noſtra hoſtiam ſanctam placentem Deo, tanquam vitulum pro ſacerdotio ſtudioſè offeramus, & modò quidem prauam concupiſcentiam veluti fibram iecoris, modò ſuperfluitatem cibi, quaſi adipem, quo venter operitur, modo totam ſimul concupiſcentiam coitus, veluti renes vnà cum adipe ſemen illis miniſtrante diuino continentię C igne conſumamus, vt iuxta propoſitam virginitatis deſtinationem omni praua ac turpi concupiſcētia, omnique voluptate ſuperiores euadentes, per continentiæ ſacra certamina propoſito certantibus præmio, immortalitatiſque corona digni inueniamur. Hæc Baſilius. Suprà per vituli oblationē Chriſtum intelligi oſtenſum eſt: qui ſimiliter per vitulæ, ſiue vaccæ rufæ immolationem ſignificatur, (de qua in Numeris legimus cap. 16.) & per cinerem eiuſdem populi expiatio. Sic enim dicitur de illa ad Moyſem & Aaron. *Præcipe filijs Iſrael, vt adducant ad te vaccam rufam ætatis integræ, in qua nulla ſit macula, nec portauerit iugum, tradetiſque eam Eleazaro Sacerdoti, quæ educta extra caſtra immolabitur in conſpectu omnium, & intinget digitum Eleazar in ſanguine eius, & aſperget cōtra fores tabernaculi ſepties, comburetque eam cunctis videntibus tam pellem & carnes eius, quam ſanguinem & fimum flammæ tradetis. Lignum quoque cedrinum & hyſſopum coccumque bis tinctum ſacerdos mittit in flammam qui vaccam vorat, & tunc demum lotis veſtibus & corpore ingreditur in caſtra, commaculatuſque erit vſque ad veſperam. Sed & ille qui combuſſerit, lauabit veſtimenta ſua, & corpus & immundus erit vſque ad veſperam. Colliget autem vir mundus cineres vaccæ & effundet eos extra caſtra in loco puriſſimo, vt ſint multitudini filiorum Iſrael in cuſtodiam, & in aquam aſperſionis:* D *quia pro peccato vacca combuſta eſt. Habebunt hoc filij Iſrael & aduenæ ſanctum iure perpetuo, & qui tetigerit mortuum & propter hoc ſeptem diebus fuerit immundus. Aſpergetur ex hac aqua die tertio & die ſeptimo mundabitur. Si die tertio aſperſus non fuerit, vel ſeptimo, non poterit emundari.*

Vaccæ rufæ immolatio.

Vitula rufa (inquit Beda,) caro eſt Saluatoris, roſea ſanguine paſſionis, ætatis integræ, quia perfecta ætate paſſionem ſuſcepit. Quod autem non eſt impoſitum ſuper illam iugum, hoc oſtendit, quod caro Chriſti non eſt ſubiugata delicto, neque victa ab vllo peccato. Quòd autem apprehenſam eiecerunt filij Iſrael extra caſtra aſtante Eleazaro ſacerdote, populum Iudæorum ſignificat & conſenſum ſacerdotum in necem Domini, qui eiectum ex Hieruſalem eum crucifixerunt. Sicut ergo qui offerunt vitulam immundi ſunt: ſic & qui apprehenderunt Dominum, peccatores habentur, & ſicut is qui colligit cinerem aſperſionis, mundus eſt: ſic & omnes mundi ſunt qui paſſionem Chriſti prædicarunt gentibus & in toto orbe terrarum doctrinam eius aſperſerunt, populoſque Domino collegerunt. Lignum autem & hyſſopum crucem putamus & baptiſmum. Per hyſſopi enim faſciculum aſpergebantur agni ſanguine, quo mundari ſolebant; typicè figurantes lauacrum baptiſmatis, & ablutionem æterni fontis. Per coccum autem bis tinctum, figuram ſacri ſanguinis ſignificari, quo

Caro Saluatori:.

pecca-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

peccatores abluuntur: bis tinctum autem, quia per eum & corpore & corde mundamur. Hæc enim E tria ad purgationem peccatorum ſunt tradita: Primò per cedrũ, fides ligni crucis; ſecundò per hyſſopum martyrium: tertiò per coccum, ſanguinis Dominici ſacramentum. Sicut autem illuc die tertia purgari iubentur; ita & omnis anima purgatur ab omnibus delictorum ſordibus, quæcunque credit Chriſtum Dominũ noſtrum die tertia à mortuis reſuſcitatum. Huiuſmodi etiam homo mũdus erit in die ſeptima, ideſt, in regno Sanctorum adueniente Domino, & beatus ac lætus partem cæleſtis illius regni potietur. Qui autem non fuerit aſperſus, ideſt, huius gratiæ fide munitus, peribit anima illa de regno ſancti ſanctorum, & de populo fidelium. Ex ſanguine autem huius vitulæ ideo ſepties tabernaculum iubet aſpergi: quia ſeptem ſunt ſpiritus Sancti chariſmata, quę per Chriſti ſanguinem ſuper Eccleſiæ populos diſtribuuntur, per quã ab omni delicto purgantur, ſicut Apoſtolus ait: *Iam abluti eſtis in ſanguine Chriſti & paſſione eius*. Quod verò vitula cum pelle & oſſibus ſuis comburitur, & agnus ille paſchalis pari modo concrematur, ne oſſa eius confringantur: hoc oſtendit, quod Domini Ieſu Chriſti corporis in paſſione non eſſent confringenda crura, ſicut Euãgeliſta teſtatur. Moraliter autem vacca rufa, cuius cinis expiatio populi eſt, non aliter immolari & F offerri ad altare Domini poterit, niſi quia terrena opera non fecerit, iugumque delicti non traxerit, nec vinculis peccatorum fuerit alligatus. Huc vſque ille, & ſimiliter ferè D. Auguſtinus in quæſtionibus ſuper Numeros: Iuuenca rufa, carnem Chriſti (inquit) ſignificat. Sexus fæmineus eſt propter infirmitatem carnis: rufa eſt, propter ipſam cruentam paſſionem. Quod autem ait, Accipiant a te: in ipſo Moyſe figuram legis oſtendit, quoniam ſecundum legem ſibi viſi ſunt occidere Chriſtum, quia ſoluebat ſecundum ipſos ſabbatum, & ſicut putabant, obſeruationes legitimas prophanabat. Quod autem *ſine vitio* dicitur hæc iuuenca, mirum non eſt: hanc enim carnem cæteræ hoſtiæ etiam figurabant, vbi ſimiliter ſine vitio pecora immolari iubentur. Erat quippe illa caro in ſimilitudine carnis peccati, ſed non caro peccati. Veruntamen hic vbi euidentius legis diſtinctionem Deus voluit commendare, parum fuit dicere ſine vitio, niſi diceretur, *quæ non in ſe habet vitium:* quod ſi repetendi cauſa dictum eſt, fortaſſe non fruſtra eſt, quod eam rem ipſa repetitio firmius commendauit: quanquam & illud non abhorret à vero, vt ideo additum intelligatur, quæ non habet in ſe vitium, cùm iam dictum eſſet, iuuencam ſine vitio, quia in ſe non habuit vitium caro Chriſti, in alijs autem habuit, qui membra ſunt eius. Quæ enim caro in vita ſine peccato, niſi illa ſola, quæ in ſe non G habet vitium? *Et non eſt poſitum ſuper eam iugum.* Non enim ſubiugata eſt iniquitati, cui ſubiugatos liberauit, & eorum vincula dirupit, vt ei dicatur: *Diripuiſti vincula tua, tibi ſacrificabo hoſtiam laudis*. Super illius quippe carnem, non eſt poſitum iugum, qui poteſtatem habuit ponendi animam ſuam, & iterum ſumendi eam. *Et dabis eam ad Eleazarum ſacerdotem*. Cur non ad Aaron? niſi fortè ita præfiguratum eſt, non ad tempus quod tunc erat, ſed ad poſteros huius ſacerdotij paſſionem Domini peruenturam? *Et eijcient eam extra caſtra.* Sic & eiectus eſt Dominus paſſurus extra ciuitatem. Quod autem ait: *in locum mundum*, ita ſignificatum eſt, quia non habuit cauſam malam. *Et occident eam in conſpectu eius*, ſicut occiſa eſt caro Chriſti in conſpectu eorum, qui futuri erant in nouo teſtamento Domini ſacerdotes. *Et accipiet Eleazar ſanguinem eius & aſperget contra faciem tabernaculi teſtimonij in ſanguine eius ſepties*. Hæc teſtificatio eſt Chriſti ſecundum ſcripturam fudiſſe ſanguinem in remiſſionem peccatorum: ideo contra faciem tabernaculi teſtimonij, quia non aliter declaratum eſt quàm fuerat diuino teſtimonio prænunciatum. Et ideo ſepties, quia ipſe numerus pertinet ad ſpiritalem. *Et cremabunt eam in conſpectu eius*. Puto quia concrematio ad ſignum pertinet reſurrectionis. Natura eſt quippe ignis, vt in ſuperna moueatur, & in eum conuertitur, quod crematur. Nam & ipſum cremare de Græco in Latinum ductum verbum eſt à ſuſpéſione. H *Quod vero additum eſt, in conſpectu eius*, ideſt, in conſpectu ſacerdotis, hoc mihi inſinuatum videtur, quia illis apparuit reſurrectio Chriſti, qui futuri erant regale ſacerdotium. Iam quod ſequitur, *Et pelles eius & carnes & ſanguis eius cum ſtercore eius comburetur*, idipſum expoſitũ eſt, quomodo concremabitur: & ſignificatum eſt, quod non ſolum ſubſtantia mortalis corporis Chriſti, quę commemoratione carnis & pellium & ſanguinis intimata eſt, verùm etiam contumelia & abiectio plebis, quam nomine ſtercoris ſignificatum puto, conuerteretur in gloriam, quam combuſtionis flamma ſignificat. *Et accipiet ſacerdos lignum cedrinum & hyſſopum & coccinum, & immittet in medium combuſtionis iuuencæ*. Lignum cedrinum ſpes eſt, quæ debet in ſuperius firmiter habitare. Hyſſopus fides, quæ cùm ſit herba humilis, radicibus hæret in petra. Coccinum charitas, quod feruorem ſpiritus igneo colore teſtatur. Hęc tria debemus mittere in reſurrectionem Chriſti, tanquam in medium combuſtionis illius, vt cum illo ſit abſcondita vita noſtra, ſicut dicit Apoſtolus: *Et vita noſtra abſcondita eſt cum Chriſto in Deo. Et lauabit veſtimenta ſua ſacerdos & lauabit corpus ſuum aqua, & poſtea introibit in caſtra, & immundus erit ſacerdos vſque ad veſperam*. Lauatio veſtimentorum & corporis, quid eſt, niſi mundatio exteriorum & interiorum? Et hæc ſacerdos. Deinde ſequitur:

Tabernaculum cur ſepties ſanguine vitulæ aſperſum.

Lib. 4.

Pſal. 115.

Coloſſ. 3.

A quitur: *Et qui comburet eam*, eos figuratos arbitror qui Chriſti carnem ſepelierint, reſurrectioni
eam velut conflagrationi mandantes. *Et congregabit homo mundus cinerem iuuencæ & ponet extra* *Iuuencæ cinis.*
caſtra in locum mundum. Quid dicemus cinerem iuuencæ, reliquias videlicet illius interfectionis,
& combuſtionis, niſi famam, quæ cõſecuta eſt paſſionem reſurrectionemque Chriſti: quoniam ſunt
reliquiæ homini pacifico. Nam & cinis erat quia velut mortuus ab infidelibus condemnabatur, &
tamen mundabat, & reſurrexiſſe à fidelibus credebatur. Et quia hæc fama apud nos maximè claruit,
qui in cæteris gentibus erant, & non erant de conſilio Iudæorum: ideo dictum eſſe exiſtimo, *&
congregabit homo mundus cinerem iuuencæ:* mundus vtique ab interfectione Chriſti, quæ Iudæos
fecerat reos. *Et reponet in locum mundum*, ideſt, honorabiliter tractabit. Tamen *extra caſtra:* quia
extra celebrationem Iudaicæ conſuetudinis honor Euangelicus claruit. *Et erit ſynagoga filiorum
Iſrael in conuerſationem*, Aqua aſperſionis purificatio eſt. Poſtea declarat plenius quemadmodum
ex hoc cinere fiebat aqua aſperſionis, vnde mundabantur à cõtactu mortuorum, quod vtique ſignificatur
ab iniquitate moribundæ, vel morticinæ vitæ. Sed mirum eſt quod ſequitur. *Et qui congregat*,
B inquit, *cinerem iuuencæ lauabit veſtimenta ſua, & immundus erit vſque ad veſperam*. Quomodo
erit ex hoc immundus qui mundus acceſſerat: niſi quia & ij qui ſibi videntur mundi, in fide Chriſtiana
ſe agnoſcunt, quia omnes peccauerunt, & egent gloria Dei, iuſtificati gratis per ſanguinem
ipſius: Hunc tamen lauare veſtimenta ſua dixit, non etiam corpus ſuum, credo quod illius cineris
congregatione & repoſitione in loco mundo, ſi hæc ſpiritaliter intelligantur, iam intrinſecus vult
intelligi fuiſſe mundatum, ſicut Cornelius audiens & credens quod prædicauerat Petrus, ita mundatus *Act.*
eſt, vt ante viſibilem baptiſmum cum ſuis qui adderant, acciperet donum ſpiritus Sancti.
Hæc & plura Auguſtinus. Incognitus verò in pſalmos, exponens hoc Dauidicum: *Aſperge me
Domine hyſſopo, & mundabor &cæt.* notari debere ait virtutem aſperſionis, quia per ipſam primò *Pſal. 51.*
peccata mundantur (inquit) quod probat Apoſtolus dicens: ſi enim ſanguis hircorum & vitulorum *Aſperſionis*
aſperſus, inquinatos ſanctificat ad emundationem &cæt. quanto magis ſanguis Chriſti, *virtus.*
&c. ſecundò diſcordes pacificantur, vt ait Petrus, In aſperſione ſanguinis Chriſti eſt pax. Tertio *Ad Heb. 9.*
porta cæli nobis reſeratur. Exod. 12. *Sanguine qui eſt in limine, aſpergite ex eo ſuperliminare, &* *Epiſt. 1. c. 1*
vtrumque poſtem. Et hæc aſperſio debet fieri ſepties, ideſt, contra ſeptem peccata, propter quod in
Leuitico dicitur: *Sanguine aſperget ſepties contra velum*, ideſt contra peccata, quod velum, vel *Cap. 4.*
C velamen dicitur, quia velat, vel obfuſcat intellectum peccatoris. Principaliter autem eſt aſperſio ſanguinis
figuralis: vbi notandum, quod quadruplici figurali ſanguine in antiqua lege fiebat aſperſio, *Aſperſio ſan-*
ſcilicet ſanguine hœdi, vituli, hirci & vaccę & paſſeris: ad ſignificandum quod ſanguine multiplicis *guinis qua-*
peccati à nobis debemus aſpergere & expellere. Primò aſpergebatur ſanguis hœdi, Exod. 11. *Im- druplex.*
molabit hędum, &c. & faſciculum aſpergite in ſanguine, &c. Quid enim ſanguis hœdi niſi vitam ſi- *Luxuria.*
gnificat luxurioſam. Huius ſanguis aſpergitur, cùm luxurioſa vita virtute continentiæ diſſipatur.
Sic enim figuraliter ſanguine Iezabel aſperſus eſt paries, & equorum vngulæ, &c. vt dicitur quarto
Regũ nono. Iezabel enim, quæ fluxus ſanguinis interpretatur, ſignificat ipſam luxuriã, quæ in quodam
fluxu conſiſtit. Secũdo aſpergebatur ſanguis vituli. Leuit. 4. *Tollet de ſanguine vituli, & aſper-* *Superbia.*
get ſepties digito contra propitiatorium ad Orientem. Quid enim vitulus niſi ſuperbos ſignificat, qui
vt vituli ſunt ſine iugo ſuperioris: immo nec Deo ſubijci volunt, vt dicit Magiſter in glo. ſuper illo
verbo: *Circumdederunt me vituli multi*. Et ſic ſanguis vituli figuraliter aſpergitur, cùm ſuperbia
ſpargitur & deponitur: vnde dicitur Leuit. 4. *Sanguine vituli ſepties aſpergens altare, ſanctificet illud
ab immunditijs ſuis*. Vbi per altare cor noſtrum, in quo ſacrificium Deo offerebamus, intellige.
D Tertio aſpergebatur ſanguis hircorum, 2. Paralipp. 29. *Aſperſerunt ſanguinem hircorum coram al-* *Auaritia.*
tari pro peccato populi. Quid enim ſanguis hirci, niſi auaritiam ſignificat, cuius tanta eſt caliditas,
vt adamantem, quem nec ferrum, nec ignis donare poteſt, ſolus diſſoluat. Quarto aſpergebatur ſanguis
vaccæ, Num. 19. *Vaccam rufam ætatis integræ, in qua nulla ſit macula, immolabit, intingens digitum
in ſanguine eius, aſperget contra fores tabernaculi*. Secundum enim quod ait Magiſter in
gloſſa ad Hebræos nono. Vacca rufa eſt caro Chriſti infirma. Sexus enim fæmineus poſitus eſt propter
infirmitatem carnalem. Rufa eſt, quia caro Chriſti in paſſione ſanguine fuit cruentata. Aetatis
erat integræ, quia Chriſtus in paſſione fuit triginta trium annorum. Abſque macula fuit, quia
in illa nullum fuit peccatum. Huius ergo ſanguinem figuraliter ſepties aſpergimus, cum per memorię
ſuę paſſionis corda noſtra ab omni purgamus peccato &c. Idem in explicatione alterius Pſalmi
ſententiæ: *Non accipiam de domo tua vitulos, neque de gregibus tuis hircos*, ideſt, inquit, ſacrificiũ *Pſal. 49.*
vitulorum, vel hircorum, ſcilicet publicata lege Euangelica. Illa enim duo animalia maximè Chriſtum
figurabant, ſcilicet vitulus propter habilitatem nutrimenti. Nam vt dicit Magiſter de proprietatibus
rerum, vitulus inter cætera animalia habec carnes laudabilis nutrimenti, quia eſt facilis digeſtionis
propter calorem, & humidum dominans in illo. Sic & Chriſtus eſt nobis cibus perfectiſ-

ſimi

Sacrificium Abrahæ. Cap. 15.

Lib. 2. de Abrah. c. 8.

Capra aquæ cõparatus, aries aeri. Vitulus terræ.

ſimi nutrimenti, quoad vitam nutrimur æternam. Ioan. 6. *Caro mea verè eſt cibus.* Hircus verò ſignificat Chriſtum ratione ſuæ poteſtatis. Nam tantæ poteſtatis dicitur eſſe hircus, quod caliditate ſui ſanguinis frangit adamantem, qui nulla alia re domari poteſt. Et ſic ſignificat Chriſtum, qui calore ſui ſanguinis, ideſt charitate in ſuo ſanguine exhibita ſuperauit diabolum, quem nullus alius ſuperare potuit. Si ergò illa ſacrificia facta per vitulum & hircum, figurabant ſacrificium corporis Chriſti, ideò meritò per iſtud ſacrificium illa ceſſare debuerunt. Et hoc eſt, quod dicit, inſtituto ſacramento euchariſtiæ. Magis moraliter, per vitulum & hircum ſignificantur duo peccata, quæ inter cætera regnabant in Iudæorum populo: ſcilicet per vitulum accipe peccatum auaritiæ, per hircum peccatum luxuriæ, &c. Sed hęc alterius loci ſunt. Supereſt modo, vt aliquid de ſacrificio Abrahæ dicamus, de quo in Geneſi legimus; *Sume mihi vaccam triennem, & capram trimam, & arietem annorum trium, turturem quoque & columbam. Qui tollens vniuerſa hæc, diuiſit ea per medium, vt vtraſque partes contra ſe altrinſecus poſuit: aues autem non diuiſit.* Quod ſacrificium explicaturus D. Ambroſius: Præterirem (inquit) huiuſmodi interpretationem ſacrificij, niſi quibuſdam hinc ſcrupulum naſci animaduerterem, eò quod aruſpicinæ quædam ſcribi videatur ſolemnitas, quod poſt immolationem diuiſa ſunt animalia, & contra faciem alterutrum poſita, & conſedit illis Abraham. Sed ſi vim interrogationis præmiſſæ & futuræ reſponſionis conſideremus, aduertere poterimus ſpei noſtræ, & fidei conuenire huius ſacrificij diſciplinam. Vitulus enim aratorium animal eſt, deditum terræ & labori. Capra ad aquarum ſimilitudinem per ænigmata figuratur, eò quod αἲξ Græcè παρὰ τὸ ἀΐσσειν nomẽ acceperit, ab eo quod eſt impetu ferri. Sic enim currit ſicut aqua. Poſſumus vel fluuiorum ſono, vel curſu maris violentis æſtimare fluctibus. Aeri comparatur aries, quia omnibus animantibus vtilius hoc animal generi humano reperitur, quandoquidem & veſtis nobis vſum exhibet, ſicut aer huius ſpiritus vitalem nobis miniſtrat ſubſtantiam. Vnde & hunc ordinem factum puto, vt prius diceret: *Sume mihi vitulum & capram, & tertio loco diceret arietem,* eò quòd prima illa, hoc eſt, vitulus & capra terris & mari, materialibus comparentur elementis, & quia fæminea dicãtur: at verò aries maſculinum quoddam animal eſt, vehemens natura & violentum cornibus. Similiter autem aries huius ſpiritus vitalis eſt, vt maſculus, auctor & cauſa gignentium, mouens terrarum genitalia, & velut quadam ſe miſcens copula. Aliud ad terram, aliud ad mare, aliud & aerem vitalem, myſticè figuratur horum trium animantium genus. Hæc traditio naturalis eſt, ſed moralis etiam concurrit & ſuppetit. In omnibus enim hominibus, caro, ſenſus, & verbũ eſt. Caro noſtra, vitula eſt; laborat, vt ferat; laborat, vt colligat; laborat, vt pariat; innumeris fatigatur laboribus; vnde & Græci δάμαλιν ἀπὸ τοῦ δαμᾶσθαι λίαν, eò quòd dometur nimis. Maſculorũ boũ labore, aratro & iugo fungitur, fæmineos partus repræſentat cũ multo vbere. Caro quoq; noſtra vitæ iſtius ſubiugatur neceſſitatibus, crebris quatitur doloribus, & multarum ærumnarum quodam curuata partu ſeneſcit. Iam illud quis ignorat, quod vehementior ſit vis animæ, cui velut nupta adhęret in iſtius vitæ curſu corporalis ſubſtantia? Senſus autem noſtri caprarum modo velut ſaltu quodam alis exiliunt, & paſcuntur præruptionibus, impetu ipſo ipſi commotiones excitantes animæ, & concutientes eam. Ad omnem occaſionem præſto ſunt, vel occurſu fœmineæ pulchritudinis, vel odore ſuauitatis alicuius. Audita pariter & tactu mouentur velociter, quibus etiam animæ inflectunt conſtantiam, & velut à natura ſui alienant eam: Vnde plerique ὁρμιτικὴν dictam putant, quia ὁρμὴ impetus dicitur, eò quod ex quodam impetu ſenſuum inflexionis, atque alienationis noſtræ cauſa naſcatur: fæminei autem ſexus ſpeciem habet. Et etiam ſenſus noſtri αἰθήσεις Gręcè dicuntur fæmineo vocabulo. Effœtarum modo animarum cito vacuantur, vbi partes ſuæ generationis delectationiſque effuderint, & iterum excitatis cupiditatibus nouos referunt impetus. In ariete verò verbi ac ſermonis noſtri habetur ſimilitudo, quod ſit vehemens, ſicut & ſermo noſter efficax operationis & quadam ornatus noſtri & tegminis cauſa ſit. Aries per vſum veſtium ordine quodam gregem ducens, ſicut ordo quidam vitæ vſuſque noſtri verbo explicatur. Arbitror autem quod illud verbum magis intelligere debeamus, quod eſt verbum Dei cum quo aries iſte habere videatur nõ mediocrem cognationem. Quod verbum nos verè tegmine velleris ſui veſtiuit, & in domum introducit æternæ ſalutis. Qui ſe pro nobis immolandum obtulit, qui tanquam ouis ad victimam ductus eſt, & ſicut aries coram tondẽte ſe ſine voce, ſic non aperuit os ſuum, &c. Aliam expoſitionem, ſed non abſimilem antea attuli ex Beda. Addam hic expoſitionem Iſidori. Iſte eſt (inquit) modus promiſſi ſeminis Abrahæ, & iſta eſt figura. Per vaccam enim ſignificata eſt plebs poſita ſub iugo legis: per capram eadem plebs, peccatrix futura. Per arietem, eadem plebs etiam regnatura. Animalia ideo trima dicuntur, quia per articulos temporum, ab Adam vſque ad Noe, & inde vſq; ad Abraham, ac deinde tanquam tertiam uſque ad Dauid ætatem gerens ille populus adoleuit. Per turturem & columbam ſpiritales in eo populo deſignati ſuut, indiuidui filij promiſſionum & hæredes regni futuri, quorum ætas temporalis ideo tacetur, quia æterna meditantes, tranſgreſſi ſunt de-

ſideria

A ſideria temporalia. Sed quid eſt quod animalia illa tria diuiduntur aduerſus ſe inuicem partibus conſtitutis, niſi quod carnales & in populo veteri & nunc inter ſe diuiduntur? Porrò aues idcirco nō diuiduntur, quia ſpiritales indiuidui ſunt: ſchiſma non cogitant, non ſeducuntur ab hæreticis, ſed pax eſt ſemper in ipſis. Sed hac de re aliàs etiā aliquid dictū eſt: ſufficereque puto iſthæc quæ hactenus de Hebræorum ſacrificijs dicta ſunt; properemus ad ſacrificia gentiū, cū prius duas aureas γνωμας Philonis recitauerimus: *Deus omnes male ſibi conſcios, etiamſi quotidie centum boues immolent, auerſatur: inſontes verò etſi nihil omnino ſacrificent, amplectitur. Gaudet enim Deus aris nullo igne calentibus, quas cingit virtutum chorus.* Altera ſententia eodem libro legitur. *Nemo malus ſacrificat reuera, etiamſi perenni ſacrificio decem millia boum immolaret quotidie. Nam præcipua victima mens ipſa eſt integra: læſis enim non eſt fas aras attingere.*

Lib. de plantat. Noe.

VSVS IN SACRIFICIIS GENTIVM.

B IN ſacrificijs gentium duo fuiſſe hoſtiarum, ſiue victimarum genera docent Trebatius, & Macrobius, & ex ipſis Alexander ab Alexandro, vnum, in quo cum litabatur, voluntas Dei per exta exquirebatur, alterum, iu quo ſola anima Deo conſecrabatur, quæ hoſtia animalis ideo appellabatur. Vtrumque diuinus poeta oſtendit, & primò quidem illud in quo voluntas numinum per exta monſtrabatur:

Lib. 1. de religione.
Lib. 3. c. 5. ſatur.
Lib. 3. c. 12.

Mactat lectas de more bidentes,

Et mox:

Pecudumque recluſis
Pectoribus inhians ſpirantia conſulit exta.

Alterum, in quo hoſtia animalis dicitur, quod eius tantùm anima, vt dictum eſt ſacratur, oſtendit, cùm facit Entellum victori Eryci mactare taurum.

Hanc tibi Eryx meliorem animam pro morte Daretis
Perſoluo.

Haſce animales hoſtias frequenter fuiſſe, ouem, ſuem, capram, bouem, gallinam & anſerem Gyraldus & idem Alexander tradunt, cæterùm ſine idoneo, ni fallor, authore. Certè Feſtus Pompeius ex commentarijs ſacrorum pontificalium hæc verba refert: *Hic ouis, hæc agnus, & porcus, tauri, verC benæque, perplouere pateram, refriua faba, præmiſſium, ſeu præmetium, perſillum.* Et Pauſanias ait, in Eliacis, ex vitulis, agnis, hœdis veterem aruſpicinam fuiſſe, poſtea Cyprios primos omnium addidiſſe ſuē. Earum quibus voluntas deorum per exta diſquirebatur, aliæ amburbiales dictę, quod circum terminos Vrbis ducerentur; aliæ ambaruales, quæ circum arua rei diuinæ cauſa duci conſueuerunt ab his qui pro frugibus ſacriſicia faciebant: alię ambegni, bos videlicet & veruex, cum ad eorum vtraque latera agni in ſacrificium agebantur, aliæ præcidaneæ, aliæ ſuccedaneæ: Legite Feſtū, & Seruium. Nos de extiſpicijs bouis ſuprà diximus, hic de animatis potiſſimum dicturi: quorū quoque duo erant genera, hoſtia videlicet maior, & minor. Maiores Harugas dicebant teſte Donato ab hara, in qua concludi ſolebant. Hæ tantùm ex bubulo genere, vnde dicebat Plinius: *Ex bobus victimæ optimæ, & lautiſſima deorum placatio.* Clariſſimè id oſtendit Ouidius in 4. Faſtorum.

Lib. 33. c. 3.

De duce lanigeri pecoris, qui perdidit Hellen
Sol abit, egreſſa victima maior adeſt.
Vaccaſit, an taurus, non eſt cognoſcere promptum
Pars prior apparet, poſteriora latent.

Metam. 11.

D Iſtiuſmodi maiorum hoſtiarum duntaxat cornua inaurabantur, vt Plinius teſtatur his verbis: Deorum honore in ſacris nihil aliud excogitatum eſt, quàm vt auratis cornibus hoſtiæ maiores duntaxat immolarentur. Tertullianus: Hunc tibi Iupiter bouem cornibus inauratis vouemus eſſe futurum. Ouidius.

blandis induta cornibus aurum
Conciderant ictæ niuea ceruice iuuencæ.

Iuuenalis:

Lib. 9.

Et auratam Iunoni cæde iuuencam.

Plutarchus de Pauli Aemilij triumpho: Poſt eos ducebantur auratis cornibus boues centum viginti, vittis ornati & ſertis. Tibullus;

Semper inaurato taurus cadit hoſtia cornu

Martialis ad Apollinem:

Felix tunc ego debitorque voti
Caſurum tibi ruſticas ad aras

Ducam cornibus aureis iuuencum

Homerus apud Ciceronem:

Aurigeris diuum placantes numina tauris

Lego autem in Iliade Homeri.

Iliad. K.

Τύν Τοι ἔγω ῥέξω χρυσὸν κέρασι περιχέυας, ideſt,

Mactabo hunc ſuperis auratum cornua taurum.

Aeneid. 9.

Virgilius:

Et ſtatuam ante aras aurata fronte iuuencum.

In Oedipo.

Seneca:

Aureo taurus rutilante cornu labitur ſegnis.

Saty. 13.

Minor verò hoſtia coronata duntaxat erat. Vnde agnam coronatam vocat Iuuenalis:

Quæque coronata luſtrari debeat agna.

Victimæ coronatæ.

Lib. 16. c. 9.

Coronabantur tamen etiam maiores: quoniam omnes victimas coronari ſolitas indicat Plinius, dum ait: Ferunt coronas primum omnium Liberum Patrem impoſuiſſe capiti ſuo ex hedera. Poſtea deorum honori ſacrificantes ſumpſere victimis ſimul coronatis. Huc ſpectat illud Næuij:

Sed velatas frondentes comas cornua taurum,

Coronabantur autem illius Dei fronde, cui ſacrum fiebat. Quaſcunque autem hoſtias cùm immolabant, niſi puræ eſſent & lectæ, ad rem diuinam non proficere putabant. Fuitque opinio ex hœdis & agnis potius, quia mites ſunt, quàm ex gallinaceis, ſuibus, & tauris, quoniam animo abundāt, deos conſuli & futura prænoſci: adeoque videas ouilli pecoris hoſtiam non quia amplitudine, ſed quia animæ eſt placidioris, pontifices maximam duxiſſe. Fiebat autem animalium iſtarum diligens examen, & niſi electa admittebantur, quia pernoſci niſi ex ſana victima futura non poſſe ſibi perſuadebant, Virgilio teſte;

Aut ſi quem ferro mactauerat ante ſacerdos,
Inde neque impoſitis ardent altaria fibris,
Nec reſponſa poteſt conſultus reddere vates.

Hoſtiæ puræ & impuræ quæ.

quamobrem ſi clauda erant, morboſa, aut vitioſa, ſi fixam haberent aurem, vel ſi caudam aculeatā, aut linguam nigram, ceu contaminata, dijſque minimè accepta ac grata, vt habebantur ait idem Alexander, qui itidem ſcribit, ſolida vtilia niſi cæſis tribus hoſtijs, tauro, ariete, & verre, pura nō haberi, ſed tamen vt hi omnes ſolidi firmique ſint: nam vitulos ad aras humeris hominum allatos, & claudicantes, & cuius cauda ad articulum ſuffraginis non pertingit, non litare animaduerſum eſſe; idq; apud Aegyptios ſeruari tanti ceremonijs, vt linguam boui exerendo, & caudæ pilos explorando, ſi vel vnum pilum nigrum reperirent, hoſtiam tanquam impuram non admitterent. Græcis autem tauri an puri ſint, farina explorantur, caper ciceribus, capra frigida aqua; Sed quod hic de ſolidis vtilibus Alexander ait, id procul omni dubio deprompſit ex eo, quod ſcribit Feſtus Pompeius; *Solitaurilia hoſtiarum trium diuerſi generis immolationem; tauri, arietis, verris, quod omnes eæ ſolidi integrique corporis ſint:* & paucis interiectis dicit, ſolum Oſcè ſignificare totum & ſolidum. De claudicantibus hiſce hoſtijs eadem tradit Gyraldus, nullum authorem eius rei laudans. Legimus tamē apud Plinium etiam hoc inter alia reprobatæ victimæ ſigna. Verba eius hæc ſunt. *Huic tantum animalium omnium* (boui videlicet) *quibus procerior cauda, non ſtatim nato conſummatæ, vt cæteris menſuræ creſcit vni, donec ad veſtigia ima perueniat. Quamobrem victimarum probatio in vitulo, vt articulum ſuffraginis contingat: breuiore non litant. Hoc quoque notatum, vitulos ad aras humeris hominis allatos, non ferè litare, ſicut nec claudicante, nec aliena hoſtia Deos placari, nec trahente ſe ab aris.* Aegyptiorum verò illas ceremonias enarrauit Herodotus. Boues mares (inquit) Epaphi eſſe cenſent: eaque de re hunc in modum explorant. Si pilum in eo nigrum, vel vnum viderint, nequaquam mundum cenſent. Explorat autem ſacerdotum aliquis ad id conſtitutus, pecude conſtante & erecta, tum etiam reſupinata: Lingua etiam exerta explorans, an pura ſit ijs ſignis, quæ ego alio referam in libro. Inſpicit & caudæ pilos, nunquid eos habeat ſecundum naturam procreatos. Eum ſi fuerit his omnibus mundus, notat alligato cornibus byblo; deinde applicita terra ſigillari anulo impreſſa, adducitur. Nam immolanti eo ſigillo non notatam, pœna morte ſancita eſt; & hunc quidem in modum pecus exploratur. De Græcorum modò exploratione Alexander ſecutus eſt Plutarchū, qui in volumine de Oraculorum defectu ſic ſcribit. Antequam oraculum petimus, victimam immolamus, coronamus, libamus. Sacerdotes enim & alij, quorum eſt immolare victimam & libare, ac habitum eius & motū obſeruare, aliam eius rei cauſam habent, quàm nos qui oracula petimus. Nam hoſtiam oportet, & quoad corpus & quoad animum attinet puram eſſe, integram atque incorruptam. De corporibus iudicium non eſt difficile. Animam explorant, farinam tauris, ciceres ſuibus apponentes. Si enim non guſtent, non eſſe ſanos iudicant. Capram argui frigida affuſa, ſi nō

Lib. 17.

Syntagm. 17.

Lib. 8. c. 45.

Lib. 2.

Boues vt Aegyptij explorent.

t Græci.

mo-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

A moueatur. Non enim eſſe animæ ſecundum naturam affectæ, non moueri, neq; affici cum libamenta inerguntur. Ioſephus Scaliger & dentium, & cornuum quoque rationem habitam fuiſſe tradit in eruditiſſimis ſuis coniectaneis ſiue annotationibus in quartum librum M. Varronis de lingua Latina. Bidentes (inquit) erant hoſtiæ, quæ & cornigeræ eſſent, & duos dentes eminulos haberent; in qua ſententia eſt Feſtus, etiamſi aliter diſputetur apud Gellium. Heſychius; κεραΐδες, τῶν προβάτων τὰ θήλεα τὰ ἔνδον ὀδόντας ἔχοντα. Aliter, vt puto, ſi carerent illis, ἀτελεῖς erant, & ad ſacrificia ineptæ. Nam ſi bidens dicta eſt, quaſi biens, cur bidentis, non bidennis, aut biennis dicitur? Atqui magis aperit etymum, quod & ambidentes apud veteres vocarẽtur. Sed id requirebatur in hoſtia, vt duos dentes haberet longiores, quemadmodum & in tauro θελείῳ, vt diuerſa cornua haberet, & patentia, Ab eo dicebantur Patales boues. Obſeruabãt itidẽ ſexum hoſtiarũ. Aegyptij.n. maſculos tantũ boues ſacrificabãt, vt meminit (ex Herodoto) Athenagoras in oratione pro Chriſtianis in idolomanicam Aegyptiorum ſuperſtitionem inuectus. *Apollinem* (inquit) *& Dianam, Dionyſii, & Iſidis liberos eſſe tradunt, quorum nutrix ſeruatrixque Latona fuerit, quos quia cæleſtes orti eſſent, primos habuere reges. Et tum ignorantia veræ in Deum religionis & pietatis, tum autem ut imperio* B *gratificarentur, deos eos ſimul cum coniugibus eſſe duxerunt. Idcirco puros quidem boues maſculos & uitulos cuncti Aegyptij in re diuina ſacrificant: fœminas autem illis mactare non licet, quæ Iſidi ſunt conſecratæ: cuius imago muliebri forma ad inſtar bouis cornuta eſt, ſicut Græci ipſam Io pingunt.* Alexander ab Alexandro ex Strabone Barbaris quoque circum montem Caucaſum, & apud Derbices Perſicam gentem, fæmineum animal victimam dare, aut eius' carnibus veſci ſub graui documento vetari ſcribit: Idem verò ait, ex Seruio in octauum Aeneidos in hunc locum:

Dentium & cornuum ratio in explorandis hoſtijs.

Ambidens quid.

Sexus obſeruatus.

Lib. II.

Et cæſa iungebant fœdera porca.

Annotatum fuiſſe in omnibus ſacris (Græcorum fortè & Romanorum) fœminei generis victimas fuiſſe potiores: itaque ſi per marem litare non poterant, fæminam ſuccedaneam datam, non è contra. Plinius ait: *Ex bobus, uitulis, & pecudibus, laudatiſſimæ uitulæ ad deorum placamenta habebantur.* Fuit tamen cur maribus mares, fæminis fæminas hoſtias immolarent. Cyrene enim apud Virgilium vitulos Orpheo, vitulas Euridicę immolari iubet:

4. Georg.

Tu munera ſupplex
C *Tende, petens pacem, & faciles venerare Napæas.*
Namq; dabunt veniam votis, iraſque remittent.
Sed modus orandi qui ſit, prius ordine dicam.
Quattuor eximios præſtanti corpore tauros,
Qui tibi nunc viridis depaſcunt ſumma Lycæi,
Delige, & intacta totidem ceruice iuuencas.
Quattuor his aras alta ad delubra dearum
Conſtitue, & ſacrum iugulis demitte cruorem:
Corporaque ipſa boum frondoſo deſere luco.
Poſt vbi nona ſuos aurora oſtenderit ortus,
Inferias Orphei lethea papauera mittes,
Et nigram mactabis ouem, lucumque reuiſes
Placatam Euridicem vitula venerabere cæſa.
Haud mora continuò matris præcepta faceſſit,
D *Ad delubra venit; monſtratas excitat aras:*
Quattuor eximios præſtanti corpore tauros
Ducit & intactas totidem ceruice iuuencas.
Poſt, vbi nona ſuos aurora induxerat ortus,
Inferiat Orphei mittit, lucumque reuiſit.

Scio' interim Dijs maribus etiam vitulas immolatas: Ouidius de Numa poſt è cælo miſſam à Ioue peltam,

Tollit humo munus, cæſa prius ille iuuenca,
Quæ dederat nulli colla premenda iugo.

Ex quibus etiam diſcimus, in quibuſdam etiam ſacrificijs ętatis morumq; hoſtiarum rationem habitam fuiſſe: tales enim de quibus proximè diximus, iniuges dicebantur, ideſt, quæ nunquam domitæ ac iugo ſubditæ fuerunt. Quarum & Virgilius meminit:

Aetatis ratio.

Nunc grege de intacto ſeptem mactare iuuencos
Præſtiterit, totidem lectas de more bidentes.

Et vt iniuges euidentius exprimeret, addidit,

Et intactas totidem ceruice iuuencas

Mineruæ quales hoſtiæ immolatæ. Manilius Chreſtus in libro de hymnis deorum, ait Mineruæ iniuges boues ſaccrificari ſolitas, illa videlicet cauſa, quòd & virginitas iugum neſciat maritale, & virtus nunquam ſit iugo prementi ſubiecta: Idem Fulgentius in libro ad Chalcidium repetit. Sed Mineruæ integræ etiam ætatis hoſtias immolari mox patebit: quare rectè Phurnutus ait: Mineruam Græcorum quidam ἀγεληίδα vocat, ſiue tanquam ducem populorum, ſiue quòd indomita ſit, ſicuti boues armentinæ, quas etiam præcipuè ei ſacrificabant. Similiter iuuenca & operum & coniugij ignara immolabatur Cybelæ, vt legimus in Faſtis Naſonis de hac dea, cùm Romam perferretur:

Lib. 4.

Ante coronarunt puppim, & ſine labe iuuencam
Mactarunt operum coniugijq́; rudem.

Legimus item diu ſeruatum apud Athenienſes, & Solonis lege interdictum fuiſſe, ne bouem, cuius opera vel aratro, vel curru vterentur, omnino immolarent, vt in exordio operis diximus. Bos autem qui iugo ſubactus fuiſſet, purus non putabatur, vt hominum manu & labore ruſtico contaminatus. Fœtus vero eius non ante trigeſimum diem, idoneus ſacris ac purus putabatur; ſicuti pecoris ſeptimo, ſuis verò niſi decimo, ideo ſacres dicti: creditumque bouem quinquennalem, inſignem Ioui victimam eſſe: Homerus:

Iliad. B.
Bos quinquennalis.

Αυτὰρ ὅ βȣ̃ν ἑρευσεν ἀναξ ἀνδρων Αγαμέμνων
Πίονα, πενταέτηρον ὑπερμενει Κρονίωνι idest:
Sed hic bouem ſacrificauit rex virorum Agamemnon
Pinguem, quinquennem, valdè potenti Saturnidæ.

Iliad. H.

Et rurſus:

Τοῖσι δὲ βȣ̃ν ἔρευσεν ἀναξ ἀνδρῶν Αγαμέμνων
Αρσενα, πενταετηρον ὑπερμενει Κρονίωνι. idest,
His autem bouem ſacrificauit rex virorum Agamemnon
Marem, quinquennem, valde potenti Saturnidæ.

Quos verſus non deſignato tamen libro citat Seruius octauo Aeneidos in eum locum;

Perpetui terga bouis & luſtralibus extis.

Huncque locum intelligit ipſe de boue quinquennali. Eligitur autem huius ætatis bos, quia hæc perfecta eſt in hoc animante, vt prius ſuo loco diximus, eligebatur & ſus eiuſdem ætatis, vt in ſubulci ſacrificio docet idem poeta pro reditu Vlyſsis:

Οἱ δ' ὗν εἰσῆγον μάλα πίονα πενταέτηρον.
Hi autem ſuem adduxerunt valdè pinguem, quinquennem.

Donatus enarrans hunc Virgilij locum:

Ipſe tibi ad tua templa feram ſolennia dona.

ſcripſit hoſtiam nec macie, nec ætate confectam eſſe debere. Diſcimus autem etiam ex hic recitatis locis, hoſtias quoque quæſita; quæ pinguedine alias vincerent, præque pinguedine ſplenderent, niterentque, quo ſenſu nitentes tauros dixit Virgilius:

Superoque nitentem
Cælicolę regi mactabam in littore trurum.

Boues Italici cur ſacrificijs apti. Quamobrem Italici boues præferebantur, quia, vt teſtatur Varro, propter amplitudinem corporis præſtare dicuntur, & ad victimas farciri, ſeruarique ad deorum ſupplicia, ideſt ſacrificia, maximè ſi ex agro Faliſco, aut Meuania eſſent. Ouidius;

Faſt. 1.

Colla rudes operum præbent ferienda iuuenci,
Quos aluit campis herba Faliſca ſuis.

4. de Ponto Epiſt. 4. Erant autem huius agri boues albi. Teſtis eſt idem Ouidius;

Colla boues niuei certæ prębere ſecuri,
Quos aluit campis herba Faliſca ſuis.

Et rurſus:

Agnaque tam lactens, quam gramine paſta Faliſco
Victima, Tarpeios inficit icta focos

Quorum verſuum interpretatio petenda eſt ex ſuperioribus, vbi in primis ex Plinio diximus, in agro Faliſco Clitumni aquam potatam candidos feciſſe boues. De bobus citauimus & hoc Virgilij:

Hinc albi Clitumne greges, & maxima taurus
Victima, ſępe tuo perfuſi flumine ſacro,
Romanos ad templa deum duxere triumphos.

Clitumnus amnis. In cuius loci explicatione Seruius, Clitumnus (inquit) eſt fluuius in Mæuania, quæ pars Vmbriæ, partis Tuſciæ, de quo fluuio dicit Plinius in hiſtoria naturali, quòd animalia quæ eum potauerunt,

albos

A albos fœtus creant. Quibus verbis velut digito indicat, illum à me prolatum Plinij locum. Meminit autem iſtiuſmodi alborum ſacrificijs deſtinatorum boum etiam Propertius: *Lib. 2. eleg. 1.*

Qua formoſa ſuo Clitumnus flumina luco
Integit, & niueos abluit vnda boues.

Meminit & Statius Papinianus. *Lib 3. Syl.*

Nec ſi vacuat Mæuania valles
Aut præſtent niueos Clitumna noualia tauros.

Eſt autem vbi albi, eſt vbi nigri boues ad ſacrificia requiruntur, vt ſuis quibuſque locis innoteſcet. Obſeruatumque eſſe olim à ſacrificantibus tradit Macrobius, vt ſi hoſtia quæ ad aras duceretur, fuiſſet vehementius reluctata, oſtendiſſetque ſe inuitam altaribus admoueri, amoueretur, quia inuito Deo offerri eam putabant. *Lib. 3. Satur. 5.* Quæ autem ſtetiſſet oblata, hanc volenti numini dari exiſtimabant. Non quæuis itaque victimæ eligebantur in ſacrificia, ſed quæ præſtantiores eſſent, multò antè reſeruabantur: quare cùm è grege deligerentur, egregiæ victimæ dictæ ſunt, at cùm eximerentur ex armentis, ſacræ, eximiæ. *Victimæ egregiæ quæ, & quæ eximiæ.* B Nam trifariam armenta diuidebant antiqui, cùm aliam partem deſtinarent fœturæ, aliam laboribus, aliam reſeruarent ad altaria vt meminit poeta in Georgicis: *Lib. 3.*

Continuoque notas, & nomina gentis inurunt:
Et quos aut pecori malint ſubmittere habendo,
Aut aris ſeruare ſacris, aut ſcindere terram.

Briſſonius diſtinctius ex Donato in Hecyram Terentij: *Porcos maiores, qui ad ſacrificandum excepti liberius paſcebantur, eximios appellatos antiquis ait: ſicut boues ad hoc electos, egregios, oues verò lectas.* *Lib. 1. Formul.* Virgilius tamen cuius verſus paulò ante recitaui, eximios etiam tauros vocat, & Macrobius præcitato loco, eximijs in ſacrificijs vocabulum, non poeticum ait eſſe epitheton, ſed ſacerdotale nomen. Veratius enim (inquit) in pontificalibus quæſtionibus docet, eximias dictas hoſtias, quę ad ſacrificium deſtinatæ, eximantur è grege: vel quòd eximia ſpecie, quaſi offerendæ numinibus eligantur. *Hoſtię eximiæ quæ.* Quod eximuntur autem eximias, quod eliguntur, præſtanti corpore Virgilius ibi dixit. Imitati itaque ſunt Gentiles, Hebręos, quibus, vt oſtendimus Deus Optim. Maxim. iuſſit ſibi offerri meliora, pulchrioraque & robuſtiora: ita & Ariſtoteles in Sympoſio: *nihil* (inquit) *mutilum ac diminutum dijs offerimus, ſed integra omnia atque abſoluta.* C In ipſo modo ſacrificandi munere, quædam ad ipſam ſpectant hoſtiam, quædam ad vouentem, quædam denique ad miniſtrum, & ſacerdotem. Ducebantur autem, non trahebantur victimæ. Cicero: Cum cenſor populum luſtraret, bonis nominibus qui hoſtias luſtrarent, eligebantur. *Lib. 1. de Diuinat.* Obſequens; Taurus cum ad immolationem duceretur, ob hæc ipſa corruit. Ouidius; *Lib. 1.*

Ducuntur niueæ populo plaudente iuuencæ. Virgilius: *3. Amor. 12*
Et ductus cornu ſtabit ſacer hircus ad aras. *Georg. 2.*

Rectè autem poeta dixit ſtabit. Admota enim adductauè hoſtia ad aras dicebatur ſtare: cæterum vinctauè eſſet, aut ſoluta omni vinculo, dubitari poſſe apparet: Ex Iuuenale enim vinctam fuiſſe conſtat: *Sat. 12.*

Sed procul extenſum petulans quatit hoſtia funem

Et Iſidorus victimam dictam eſſe ait a quibuſdam, quòd vincta ad aras ducebatur. Contrà Seruius ait, Nil ſolet eſſe religatum: & ſcrupulum hunc diſcutiens ait: Victimas ipſo tempore ſacrificiorum minimè ligatas eſſe oportere, ſed antea cùm ducebantur, ligabantur. *Li. 6. etym.* Contra fiebat apud Senones, nam lucum ſacrum venerabantur, quem niſi vinculo ligatus, ingredi nemo poterat. D Et in Scythia quoque Marti cùm fieret ſacrum, victima primis pedibus ligata, ad aram ſiſtebatur, cui laqueum in collo inijciebant, ac baculo circumducto ſtrangulabant ſine precatione, & votis, vt mox ex Herodoto enarrabimus. Vinciebatur autem ſtantium ad aras earum capita inſula lanea & candida vitta. Virgilius: *Georg. 3.*

Sæpe in honore Deum medio ſtans hoſtia ad aras
Lanea dum niuea circundatur infula vitta,
Inter cunctantes cecidit moribunda magiſtros.

Et rurſus: *Aeneid. 2.*

Et ſalſæ fruges & circum tempora vittæ.

Item rurſus in funere Polydori:

Stant Manibus aræ
Cæruleis mœſtæ vittis.

Et rurſus eodem libro:

Hic Helenus cæſis primùm de more iuuencis,
Exorat pacem diuum, vittaſque reſoluit

Sacrati capitis.

Argonaut. 1.

Valerius Flaccus:

Tibi cæruleis in littore vittis
Et Zephyris Glaucoque bouem, Thetidiq; iuuencum,
Deÿcit Ancæus: Et rurſus.
Veteris ſub nocte cupreſſi
Sordibus & multa pallens ferrugine taurus
Stabat adhuc, cui cæruleæ per tempora vittæ:

Sat. 12.

Alludit item ad hoc Iuuenalis, dum canit:

Alter enim ſi concedas, mactare vouebit
De grege ſeruorum magna, & pulcherrima quaque
Corpora, uel pueris & frontibus ancillarum
Imponet uittas, & ſi quæ eſt nubilis illi
Iphigenia domi, dabit hanc altaribus.

Notandum autem, vittas non ſemper in ſacrificijs fuiſſe candidas, ſed etiam aliquando cęruleas, vt recitatis poetarum locis clarè conſtat: niſi fortè cæruleæ eſſent in funeralibus, in alijs candidæ. M. Varro inſulas tradit eſſe dictas in hoſtijs, quod inſulæ quæ adduntur, intra hoſtiarum cornua velamenta erant è lana. Miniſtrum, popam etiam vocant, & victimarium, & cultrarium. Huius erat cædere victimam: Ouidius:

Nominis eſſe poteſt ſuccinctus cauſa miniſter,
Hoſtia cælitibus quo feriente cadit.

Spartianus in vitæ Getæ: *Hoſtiam* (inquit) *popa nomine Antoninus, percuſſit.* Sed antequam cæderet, feriretque, tenebatur rogare, ageretnè, hac voce, eum cuius iuſſus expectabatur, compellans, Agon? Reſpondebat præco, hoc age; qua voce eum admonebat, vt erecto & attento animo, in eã curam intentionemq; incumberet, nec perfunctoriè, aut oſcitanter, aliaſuè res agens ſacris operam daret. Ab Agon Agonaliorum ferias nomen inueniſſe nonnullis placuit, vt Varroni, dum ait: *Agonales dies, per quos rex in regia arietem immolabat, dicti ab Agon? eo quod interrogatur à principe ciuitatis, & princeps gregis immolatur.* Ouidius.

Agonalia vnde dicta.
Lib. 5. de ling. Lat.
Lib. 2. Faſt.

Quattuor adde dies ductis ex ordine Nonis,
Ianus Agonali luce piandus erit.
Nominis eſſe poteſt ſuccinctus cauſa miniſter,
Hoſtia cælitibus quo feriente cadit.
Qui calido ſtrictos tincturus ſanguine cultros,
Semper, Agatnè rogat, nec niſi iuſſus agit.

Quem magiſtratuum iuſſum interceſſiſſe, etiam Dionyſius Halicarnaſſæus declarat, & oſtendit idem Ouidius ad Græcinum Conſulem deſignatum ſcribens:

Lib. 6.
Lib. 4. de Pōto. 9.

At cùm Tarpeias eſſes deiectus in arces,
Dum caderet iuſſu victima ſacra tuo.

Succinctus miniſter qui.

In recitatis autem Faſtorum verſibus, miniſter ſiue popa ſuccinctus cognominatur à poeta, quoniam is erat habitus poparum, cum hoſtias erant mactaturi. Succingere autem eſt veſtis lacinias cingulo coercere, vt ſolemus, quo expeditiores ſimus ad aliquod opus faciendum: nec aliam ob cauſam ſeſe ſuccinxiſſe popas docere videtur Suetonius Caligulæ exemplo, qui ſcilicet admota altaribus victima, ſuccinctus poparum habitu, elato altè malleo, cultrarium mactauit: quo loco M. Antonius Sabellicus, ſuccinctum interpretatur expeditum, ne videlicet alio quam vellet habitu impeditus, ictum detorſiſſe videretur. Ex quo etiam Suetonij loco diximus hoſtias malleo fuiſſe à miniſtro occiſas, id quod & Ouidius manifeſtius docet, locum ſimul indicans, in quem malleus illidi ſolebat:

Lib. 2. Met.
Hoſtię vt occiderentur.

Haud aliter quàm cum ſpectante iuuenca
Lactentis vituli dextra libratus ab aure,
Tempora diſcuſſit, claro caua malleus ictu.

Lib. 1.

Sed antequam à mallo percuteretur, cornibus, ne mallei ictum effugeret tenebatur, vt facilè colligas ex hoc Lucani.

Impatienſque diu non grati victima ſacri,
Cornua ſuccincti premerent cùm torua miniſtri.

Metam. 7.

Vbi iam procidiſſet, iugulabatur cultro. Ouidius:

Subito collapſa ſine ictibus vllis,
Exiguo tinxit ſubiectos ſanguine cultros.

A Sed quos Ouidius ſubiectos dicit, Virgilius dicit ſuppoſitos:

Ac vix ſuppoſiti tinguntur ſanguine cultros. Et aliàs:
Supponunt alij cultros.

Sic & Dionyſius, σίπτονλος ὑποτιθεσαν τὰς σφαγίδας: ita.n.legendum docet (inquit Briſſonius)nõ
modò Pollux, qui inter organa τὰ πρὸς θυσίαν ponit σφαγίδας; ſed & Gloſſarium, in quo, culter,
σφαγὶς. Obſeruandũ tamen cultros etiam impoſitos dici, & ſic apud Senecã legit Martinus Delrius
in Oedipo ex manuſcripto codice, vbi legitur in vulgatis codicibus oppoſito: *Iuuẽca ferro ſemet impoſito*
induit, & vulnere vno cecidit. A Cleone autem in primo Argonauticorum, ſi Natali in
Mythologicis credimus, proditum fuit, veteres ſuperis ſacrificantes, reſupinatarum iugulum ſurſum
conuertiſſe, earundem collum deorſum terram verſus deprimere ſolitos, cùm inferis ſacrificabant,
quod & Myrtilus docet in ſecundo Lesbicorum, his verbis; εἰώθασαν οἱ ἱερεῖς τὰ ἔντομα
τοῖς κάτω θεοῖς ἐναγιζόμενοι ἐν τῇ γῇ ἀποσέμνεσθαι τὰς κέφαλας. ἔτω γὰρ θύκσι τοῖς ὑποχθονίοις.
Τοῖς δὲ ἐρανίοις ἄνω ἀνασρέφκσι τῶν ἱερείων τὸν τράχηλον σφάξαντες. Rectè ergò Virgilius dixit *ſup-*
poſiti, cùm loquatur de inferorum ſacrificio, quo culter quodammodo victimæ iugulo ſupponeba-
B tur. Rectè etiam Seneca dixit *impoſito*, cùm agebat de ſuperorum ſacrificio, quo culter hoſtię col-
lo quaſi imponebantur; Vnde apparet veriſſimam eſſe in Delrij codice manuſcripto ſcripturam.
Iiſdem quoque cultris hoſtiam, vt Plautino verbo vtar, exenterabant, aut vt Ouidio pręeunte dicã, *Lib. 1. Faſt.*
viſcera eius aperiebant. Gręci verò, vti legimus apud Apollonium ad hanc rem vtebantur ῥοπάλῳ. *Lib. Argonaut.*
Ῥόπαλον autem ſignificat clauam, geſtamen ſcilicet Herculis: & ab Heſychio exponitur etiam βα-
κτηρία, ideſt, baculus, Apud Atticos tamen enſis ſiue cultri vſum fuiſſe clariſſimè docet Aelianus *Lib. 8.*
in varia hiſtoria hiſce verbis: Atticis in more eſt, vt cum occiſo boue reliqua omnia à cæde liberal
pronuncient, ſingulis ordine iudicatis; ſolum autem enſem condemnent, & dicant illum cædis
authorem extitiſſe; & eius diei, quo hæc patrant, dypolia vocant, & buphonia. Cuius quoque rei
meminit Pauſanias, in Atticis, ſed enſes nomine celebrat bipennem. In Prytaneo (inquit) de ferro,
aliiſque inanimatis fit iudicium, cuius rei hoc inditium fuiſſe arbitror. Erechtheo Athenis regnante,
bouem ſacerdos is qui buphonus eſt appellatus, ad Poliei Iouis aram occidit, ſtatimque
relicta bipenni ex finibus exceſſit, bipennis iudicio abſoluta eſt, & eum quidem vſum quotannis
ſeruant. Eundem verò etiam cultrum ante mactationem, à fronte vſq; ad caudam ducebant, vnde
C illud Virgilij,

Et tempora ferro
Summa notant pecudum,

Indos verò non iugulaſſe, ſed præcluſo ſpiritu necaſſe victimas ne quid deperiret, neuè quid mancum
Deo offerretur, Strabo author eſt. Perſæ etiam & Cappadoces non gladio, ſed ſtipite mactabant
eas, vt idem teſtatur, in Cappadocia (inquiens) vbi maxima eſt Magorum multitudo, qui Pirethi
vocantur, & multa Perſicorum deorum templa, non cultro ſed ſtipite quodam mactant tan- *Lib. 17.*
quam malleo verberantes; fortè ῥόπαλον intelligit, ſed & apud Homerum querni trunci ad hoc *Lib. 13.*
vſum legimus;

Κόψε δ᾽ ἀναχόμενος σχίζῃ δρυος, ideſt,
Percuſſit autem in altum tollens, querno ſtipite.

Tandem amputabatur caput, hinc illud Iuuenalis. *Saty. 12.*

A grandi ceruix ferienda miniſtro

Clariſſimè Seneca;
D

Qualiſque ad aras colla taurorum prius
Deſignat oculis, antequam ferro petat. *In Agamẽnone.*
Sic huc, & illuc impiam librat manum. Et rurſus;
Stat ecce ad aras hoſtia, expectat manum
Ceruice prona.

Aequè clarè Perſius:

Torua mimalloneis implerunt cornua bombis
Et ſectum vitulo caput ablatura ſuperbo
Baſſaris & lyncem menas flexura corymbis *Sat. 2.*
Euion ingeminat, reparabilis aſſonat Echo.

idq; fiebat per ſecurim. Horatius:

Nam quæ niuali paſcitur algido
Deuota, quercus inter & ilices,
Aut creſcit Albanis in herbis
Victima, pontificum ſecureis

Ceruice tinget.

Lib. 3. Deſcriptio eſt magnæ victimæ, quam indicat decere pontifices. Securi autem victimas percuſſas
Metam. 7. fuiſſe crebrò lector deprehendet. L. Anneus Florus. *Nec gladio, ſed vt victimis, ſecuri percutiunt.*
Ouidius,

Muneribuſque deos implet, feriuntque ſecures
4. Triſt. eleg. 2. *Colla toroſa boum vinctorum cornua vittis.*

Idem alibi:

Candidaque adducta collum percuſſa ſecuri
Faſt. 4. *Victima, purpureo ſanguine tingit humum.*

Et rurſus:

Apta iugo ceruix non eſt ferienda ſecuri

In verſibus quoque de nuce, ſi modò eius ſunt,

Vt què grauem patiens vbi tolli vacca ſecurim,
Aut ſtringi cultros in ſua colla videt.

Metam. 12. Vnde & ſacrifica ſecuri colla tauri rumpere, idem poeta alicubi dixit. Huc facit & illud Virgilij;

Aeneid. 11. *Quales mugitus fugit cum ſaucius aras*
Taurus, & incertam excuſſit ceruice ſecurim.

Lib. 1. Argonaut. Valerius Flaccus bipennem vocat.

Non illo certior alter
Pinguia lethifera perſtringere colla bipenni.

Scribit Alexander ab Alexandro apud Perſas non modo qui ſacrificabant, ſed hoſtias etiam, & qui
Coronarum vſus in ſacrificijs. ſacris intererant, feſta fronde fuiſſe exornatos (id quod Gyraldus quoq; prodidit) Indis contra, nāque ex his coronatum ſacrificare neminem. Sed & apud Romanos non ſolùm coronati erant ſacerdotes, ſed etiam vaſa, quibus vtebantur, & victimæ immolandæ, quibus coronæ circa collum apponebantur, earumque cornua, ſi maiores eſſent, inaurabantur, vittiſque coloribus dijs quibuſque gratis innectabantur; quò nimirum referendum illud Ouidij, quod iam iam recitabamus:

Colla toroſa boum vinctorum cornua vittis.

Lib. 9. Huc ſpectat & illud Virgilij:

Et ſtatuam ante aras velata fronte iuuencum.

Aeneid. 4. Erat item mos, vt capitibus hoſtiarum ſtantium ſub ictu, cultroque vinum infunderetur. Virgilius ſacrificandi modum ſic breuiter delineans.

Principio delubra adeunt, pacemque per aras
Exquirunt: mactant lectas de more bidentes
Legiferæ Cereri, Phœboque Patrique Lyæo,
Iunoni ante omnes, cui vincla iugalia curæ,
Ipſa tenens dextra pateram pulcherrima Dido,
Candentis vaccæ media inter cornua fundit.

Et aliàs:

Quattuor hic primum nigrantes terga iuuencos
Conſtituit, frontique inuergit vina ſacerdos.

Metam. 7. Ouidius:

Dum vota ſacerdos
Concipit & fundit purum inter cornua vinum.

Hunc eundem ritum indicant duo illi verſiculi, quorum author Euenus, in caprum vites depaſcentem:

Κἢν με φάγῃς ἔπι ῥῖζαν, ὅμως ἔτι καρποφορήσω,
Ὅσσον ἐπισπεῖσαι σοι τράγε θυομένῳ.

Lib. 1. Quos verſus Ouidius in Faſtis ſic reddidit:

Rode caper vitem, tamen hinc cùm ſtabis ad aras
In tua quod fundi cornua poſſit, erit.

Vini duplex vſus. Erat autem duplex vini vſus, cùm enim thus flammis inijcebatur, affundebatur etiam thuri vinum, Teſtatur id Ouidius in Metamorphoſi:

Lib. 13. *Thure dato flammis, vinoque in thura profuſo,*
Cæſarumque boum fibris de more crematis,
Regia tecta petunt.

Fundebantur, aut potius aſpergebantur, & fruges in caput victimæ, aut mola ex farre molito, &
Aeneid. 12. ſale, vt teſtatur Seruius in declaratione huius Virgiliani;

Illi ad ſurgentem conuerſi lumina Solem

A *Dant fruges manibus ſalſas.*

Addit tamen cultros eiſdem rebus fuiſſe aſperſos, id quod & Saluſtius teſtatur, *Et far* (inquit) *quod dicitur mola ſalſa, qua & frons victimæ & foci aſpergebantur & cultri.* Sed & exta eodem luſtrabantur, Valerius Maximus lib. 2. cap. 1. *Ideoq; in ſacrificijs mola quæ vocabatur ex farre & ſale conſtat, exta farre ſperguntur.* Quoties autem aut thus, aut vinum ſuper victimam fundebatur, dicebant, inquit Gyraldus, *Mactus eſt taurus, thure, vel vino,* hoc eſt, cumulata eſt hoſtia, & magis aucta; id quod & Iſidorus ſcriptum reliquit; *Lib. 10.* Quæ tamen ad victimarum probationem proficere, credidiſſe veteres Alexander ab Alexandro ſcribit. Probabantur item à conſulibus & prætoribus, & ad tubę ſonum mactabantur, vt oſtendit Cicero in oratione in legem Agrariam in Rullum, dum inquit; *Erant hoſtiæ maiores in foro conſtitutæ, quæ ab ijs prætoribus de tribunali, ſicut à nobis conſulibus de conſilij ſententia conſtitutæ, ad præconem & ad tibicinem immolabantur.* Cæterùm quia diuerſa ſæpe eſt etiam ſacrificantium intentio, diuerſiſque Dijs ſacrificia fiebant, nõ mirum etiam ſi diuerſi fuerint ritus ſacrificandi, hoſtiarumq; diuerſitas; non arguet lector, ſi hac in re non ſatis exacta methodo agamus. Poſt inſperſas fruges, ſetas inter cornua victimæ manu exceptas tanquam prima *Aeneid. 6.*

B libamina in ignem mittere oſtendit Maro, dum canit;

Et ſummas carpens media inter cornua ſetas
Ignibus impoſuit ſacris libamina prima

Quod tamen ſumptum videtur ex Homero,

Αλλ' ὅ χ' ἀπαρχομενος κεφαλῆς τρίχας ἐν πυρὶ βάλλεν
Αγριοδοντος ὕος *Odyſſ. 12.*

cogebaturque ſacerdos ad Orientem ſe conuertere. Cæſa victima alij vaſa, vt ſanguinem exciperent, cadenti hoſtiæ ſupponebant, in quo ſenſu Maro; *Aeneid. 6.*

Supponunt alij cultros, tepidumque cruorem
Suſcipiunt pateris.

Mox flamen, aut Sacerdos, aut aruſpex, ſi ex ea voluntas Dei exquirebatur, ferreo cultro viſcera, & iecinora rimabatur, & an perlitatum foret, explorabat attentè. Apud Galatas autem non aruſpex, *Galatarum ritus.* ſed philoſophus aderat, ſine quo ſacrum dijs nullum exhiberi poterat; exiſtimabant enim Diodoro Siculo teſtante, *Lib. 6.* per diuinæ naturæ conſcios, ſacra fieri oportere, tanquam dijs propinquiores. Fuiſſe autem eum cultrum ferreum, oblongum, eburneo manubrio, æneis clauis ære Cyprio & ca- *Lib. 17.*

C pulo argẽteo ornatum, docuit Feſtus, qui & Seceſpitam vocari ſolitum inquit. *Seceſpita.* Rimabantur autem cultro viſcera, quoniam ea manu tangere vetitum erat, ne qua offenſa, pollutis ſacris, contraheretur: licet aduerſari huic ſententiæ videatur Plutarchus, aliter Græcos viſcera rimari ſolitos indicãs, dum ait; *Eò cùm aſcendiſſet, ſacriſque eſſet operatus, ab aruſpice ad ſe allata exta vtraque manu excipiens, Arato, & Demetrio Phario monſtrauit.* *In Arato.* Vtcunque eſt: hoſtia tunc perfecta dicebatur. *Hoſtia perfecta quando dicta.* Eam ſacerdos aris imponens foculo accẽſo comburebat. Hoc enim in omni ſacrificio ſeruari ſolet, vt de ſingulis oblatis, aut Deo immolatis, particulas tanquam libamina, vt holocauſtum fieret, in ignem mitterent: quamuis contrarium innuere videatur Virgilius hoc verſu: *Aeneid. 6.*

Et ſolida imponit taurorum viſcera flammis:

Vbi Seruius, ſolida ergò ait, ideſt holocauſtum, quod detractis extis, aræ ſuperimponebantur, quæ omnia abluta, elixa etiam reddebantur, vnde infert,

Fundit ardentibus extis.

Cum autem flammis ea ſuperponebant, mittebant deſuper thus & coſtum: eaque viſcera licet nunquam abluta, elixa per ſe fiebant, vinumque aris poſtmodum fundebatur, & tum porrici hoſtia di-

D cebatur, Virgilius id docet: *Aeneid. 6.*

Dij quibus imperium eſt pelagi, quorum æquora curro,
Vobis lætus ego, candentem in littore taurum
Conſtituam ante aras voti reus, extaque ſalſos *Porricere quid.*
Porriciam in fluctus, & vina liquentia fundam.

Vbi tamen Seruius: exta (inquit) porriciuntur, ideſt, porriguntur, niſi fortè dicamus, ea fluctibus maris offerri, quod ſi eſt, proijciam, ideſt, porrò iaciam, legendum eſt. Cæterùm non rectè id à Seruio dictum, intelliges ex his quæ poſtea dicentur: & vt redeam, idem Virgilius allatam explicationem ceu corroborans in eodem libro ſic canit:

Ipſe caput tonſæ folijs euinctus oliuæ,
Stans procul in prora pateram tenet, extaque ſalſos
Porricit in fluctus, & vina liquentia fundit.

Quo loco Seruius nihil dicit. Macrobius autem illum priorem locum interpretans: *Ex diſciplina,* ait, *aruſpicum, & ex præcepto pontificum verbum hoc* (videlicet porriciam) *ſolenne ſacrificantibus eſt,* *3. Satur. 2.*

ſicut

ſicut Veranius ex libro primo Pictoris ita diſſertationem huius verbis executus eſt: Exta porriciunto, dijs danto in altaria, aramuè, focumuè, eouè quò exta dari debebant. Porricere ergò nõ proijcere proprium ſacrificij verbum eſt. Sed his adde Liuium. *Secundum eas preces cruda exta cæſa victima (vt mos eſt) in mare porricit, tubaque ſignum dedit proficiſcendi*: necnon & hoc Plautinum; E

Decad. 3. lib. 9.

In Pſeudolo.

Nam ſi ſacrificem ſummo Ioui
Atque in manibus exta teneam, vt porriciam, interea loci
Si lucri quid detur, potius rem diuinam deſeram.

In Romano martyre.

Prudentius dum ſacrificij ritum delineat, Romanum potiſſimum intelligere vero ſimillimum eſt, & ſenſus ipſe verborum quoque docet.

Sacrificandi ritus apud Romanos.

Reſpondit his Romanus, eccum præſto ſum,
Meus iſte ſanguis verus eſt, non bubulus,
Agnoſcis illum, quem locor miſerrime
Pagane veſtri ſanguinem ſacrum bouis.
Cuius litata cæde permadeſcitis? F
Summus ſacerdos nempe ſub terram ſcrobe
Acta in profundum conſecrandus mergitur,
Mirè infulatus, feſta vittis tempora
Nectens, corona tum repexus aurea,
Cinctu Gabino ſericam fultus togam,
Tabulis ſupernè ſtrata texunt pulpita
Rimoſa rari pegmatis compagibus
Scindunt ſubinde vel terebrant aream,
Crebroq; lignum perforant acumine
Pateat minutis vt frequens hiatibus,
Huc taurus ingens fronte torua, & hiſpida
Sertis reuinctus aut per armos floreis,
Aut impeditis cornibus deducitur.
Nec non & auro frons coruſcat hoſtiæ, G
Setaſque fulgor blattealis inficit:
Huc vt ſtatutum eſt immolanda bellua
Pectus ſacrato diuidunt venabulo.
Eructat amplum vulnus vndam ſanguinis
Feruentis, inque texta pontis ſubditi
Fundit vaporum flumen, & latè æſtuat.
Tum per frequentes mille rimarum vias
Illapſus imber tabidum rorem pluit,
Defoſſus intus quem ſacerdos excipit,
Guttas ad omnes turpe ſubiectans caput,
Et veſte & omne putrefactus corpore,
Qui nos ſupinat, obuias offert genas.
Supponit aures, labra, nares obicit,
Oculos & ipſos perluit liquoribus, H
Nec iam palato parcit, & linguam rigat,
Donec cruorem totus atrum combibat,
Procedit inde Pontifex viſu horridus,
Oſtentat udum uerticem, barbam grauem:
Vittas madentes atque amictus ebrios.
Hunc inquinatum talibus contagijs
Tabo recentis ſordidum piaculi,
Omnes ſalutant, atque adorant eminus:
Vilis quod eum ſanguis, & bos mortuus
Fœdis latentem ſub cauernis lauerint:
Addamus illam uis hecatomben tuam?
Centena ferro cùm cadunt animalia,
Variaque abundans cæde reſtagnat cruor,
Vix ut cruentis augures natatibus
Poſſint meare per profundum ſanguinem;

Sed

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

A *Sed quid macellum pingue puluinarium?*
Quid maximorum lancinatores gregum?
Euiſcerata carne crudos criminor,
Sunt ſacra, quando noſmetipſi exciditis,
Votiuus & cum membra detruncat dolor
Cultrum in lacertos exerit fanaricus,
Sectiſque matrem brachijs placat deam,
Furere, & rotare, ius putatur myſticum.

Vt verò iam proſequamur; Dij non apud omnes nationes hoſtiarum erant participes. Perſæ enim vt Strabo teſtatur, ex immolata victima nihil prorſus eis adolent, ſola anima Deos contentos eſſe rati. *Cum uerò Magus* (inquit) *qui ſacrificio præeſt, membratim carnes in quemque diuiſerit, abeunt, nulla parte dijs relicta. Dicunt enim Deum nihil uelle præter hoſtiæ animam.* E contrario Græci ex cæſa victima nonnunquam capite & ventre excepto, cætera dabant dijs, linguas verò præconibus, vt annotauit Gyraldus. Iidem femora hoſtiarum in duo fruſta conciſa igni ſubijciebant, vt ex his B holocauſtum fieret, viſceribuſque ſuper prunas aſſas pro ientaculo mox carnibus veru decoctis diſcumbentes veſcebantur. Licebatque ex legis præſcripto portiunculam ad domeſticos afferre, & amicis partes victimarum impartiri. Extraneos autem ad ſacra adhibere fas non erat. Crura boum concremaſſe, clariſſimè docet Homerus, apud quem nimirum Iupiter ait:

Lib. 15.
Dij vbi ſola anima hoſtiarum cõtenti.

Εμον δ' ὀλοφύρεται ἦτορ
Ἕκτορος, ὃς μοι πόλλα βοῶν ἐπὶ μηρί' ἔκηεν, ideſt,
Meum autem angitur cor
Ob Hectorem, qui mihi multa boum femora adoleuit.

Iliad. X.

Sed & Apollo apud eundem Homerum, Deos ingratitudinis accuſat, impioſque vocat, propterea quod Hectorem nollent ſuis reſtitui, cùm tamen vobis (ait) crura boum ſæpius cremarit, perfectarumque caprarum.

Iliad. Ω.

Σχέτλιοι ἐστε θεοί δηλήμονες, ἐνύ ποθ' ὑμῖν
Ἕκτωρ μηρί' ἔκηε βοῶν, αἰγῶντε τελείων, ideſt,
Improbi eſtis Dij, noxij; nonne quondam uobis
Hector crura cremauit boum, caprarumque perfectarum.

C Apud eundem poetam ſacra facturus ſacerdos, Deum precatur manibus erectis: Victimæ ad aram ſunt, miniſtri lotis manibus ὀυλοχύτας tenent, hordeum ſcilicet ſale conſperſum, quod in omnibus ſacrificijs adhibuiſſe Græcos conſtat, vt molam Romanos, farre, ſale & aqua. Primas enim fruges, hordeum Græci, far Romani eſſe credebant. ὀυλοχύτας fuſis precibus hoſtiæ inijciebat ſacerdos, mactabatq; detracto corio, femora amputata miniſtri componebãt, quibus ſparſo vino ignem adhibebat ſacerdos, dijſque adurebat viſcera ſupra prunas pro ientaculo aſſa parabantur, reliqua membra conciſa torrebantur verubus, eaque comedebant ſacerdotes qui ſacrificio intererant, poculis coronatis bibentes, & Dei laudes canentes. Quintus Calaber Homeri ſimia etiam ſcribit Græcos incenſa vrbe Troia multa boum femora lignis ſuperpoſita cremaſſe. Sed & Pauſanias tradit, de ſtatua Phrixi, arietem, à quo eſt in Colchos delatus, immolantis loquens, ſucciſa Phrixum Græco ritu femora dum torrentur, intueri. Apud Lacedæmonios autem in publica viſceratione primi reges erãt, quibus duplum quàm cæteris dabatur. Delphis verò aſſuetum erat, vt immolantes victima cæteris excluſis veſcerentur, vt meminit Plutarchus: Contrà in ſacris Hecatæ ei qui ſacrum faciebat, de ſacrificio veſci non permittebatur. Apponebantur exta aſſa ſemper heroicis D illis temporibus, quibus nimirum elixorum adhuc non erat vſus: quo ſenſu etiam Seruius enarrat illud Virgilij:

Lib. 14.
In Sympoſiacis.

Pars in fruſta ſecant, uerubuſq; trementia figunt.

Lib. 1. Aen.

Apud Romanos verò boues etiam fuiſſe elixatos manifeſtè ſatis memorat Liuius, vbi ſic ait: *Et expoſuit patribus conſcriptis, bouis ſeſcenaris, quem immolauiſſet, iecur defluxiſſe: id ſe uictimario nuncianti parum credentem, ipſam aquam effundi ex olla, ubi exta coquerentur, iuſſiſſe, &c.* Sed & arietis exta non veru cocta, ſed elixa in olla apponebant, quoniam aliter ritu præpoſtero ſacrum fiebat. Fuere verò etiam apud quos extorum nullus erat vſus, Thiſetę enim Aſiæ populi & Argini, vt Gyraldus refert, oſſa tantùm victimarum in ignem mittebant, ipſi autem veſcebãtur carnibus. At Luſitani ex hoſtijs immolatis nihil planè concidebant, ſed exta perſpiciebant, itaque diuinabant. Rurſus ſacerdotes Aegyptij immolata victima, caput abſcindebant, idque diris carmininus execrati, in flumen deijciebant, (cum precatione ſolenni, vt ſi quid aduerſi caſurum foret, in caput illud redundaret,) niſi Græcum inuenirent negociatorem, qui id mercaretur, quemadmodum memoriæ prodidit Herodotus his verbis: *Pecude quæ obſignata eſt ad aram, vbi immolabatur, addu-*

Boues vbi toſti, & vbi elixi.
Dec 5. lib. 1
Arietis exta vt coquerentur.
Aegyptiorũ immolandi ritus.
Lib. 2.

cta,pyram incendunt,deinde ſupra pecudem libato contra templum vino ac Deo inuocato eam mactât, mactatæ caput aſportant in forum ſi nundinæ ſint & Græci negociatores adfuerint; illis vendunt quiſi non adfuerint, in flumen abijciunt. Execrantur autem capita in hæc verba, ſi quid mali aut ipſis immolantibus aut vniuerſæ Aegypto futurum ſit, id in caput hoc conuertatur. Eodem porro ritu circa capita pecudum immolandorum, & vini libamina, omnes pariter Aegyptij in omnibus templis vtuntur. Atque ex hoc ritu fit quod nemo Aegyptiorum de capite illius animalis deguſtet. Addit idem author eſſe tamen ſacrorum delectum, & alium apud alia templa adolendi modum ab eis inſtitutum; de quo mox rurſus ex eodem ſcribemus. Illud modo obiter dixiſſe abſonum non erit & à noſtro inſtituto alienum, immolata iam victima, ſi non litatum eſſet, alias denuo augeri, iterum ac ſæpius, & maioribus hoſtijs ſacra inſtaurari ſolita, donec inuenta tandem pace Deorum ac propitiato numine, ritè perlitatum exiſtimarent. Ad quem ritum, vt credit Turnebus reſpexit Virgilius in perſona Entelli, qui ait:

Sacrificioru repetitio.

Lib. 14. aduerſ. cap. 4.

Lib. 10.

Hanc tibi meliorem animam pro morte Daretis
Perſoluo.

Lib. 12.

Ita & aliàs idem (inquit) poeta:

Hoc habet hæc melior magnis data victima diuis.

Lib. 20. cap. 24.

Quo & prouerbium Græcum pertinet, δευτέρων ἀμεινόνων. Aliter tamen alibi idem Turnebus poetam exponit: Ex comparatione Græcorum (inquit) melius aliquanto hic locus intelligitur. Cùm enim Daretem tanquam hoſtiam ſacris vouiſſet, & interficere decreuiſſet, proinde quaſi ea hoſtia grata non eſſet heroi futura, nec litatura, ſuccedaneam ſeſe meliorem dare demonſtrat. Nam in ſacris ſuccedaneis Græci per euphemiſmum δευτέρων ἀμεινόνων dicere ſolebant. Diuerſas modò ob cauſas ſacrificabant gentes, ſed potiſſimum, vt Deos placarent. Quæcunque autem hoſtiæ placandorum eorum cauſa aris inſerebantur, dona vocabantur, aut munera. Virgilius:

Sacrificandi cauſæ.

Georg. 4.

Tu munera ſupplex.

Idem alibi:

Aeneid. 1.

Pingues centum cum matribus agnas
Munera lætitiamque Dei.

Lib. 2. de legib.

Cicero: *Impius ne audeto placare donis iram deorum.* Plautus in prologo Rudentis: *Iouem ſe placare poſſe donis, hoſtijs:*

Aeneid. 11.

Virgilius rurſus:

Dona ferunt, onerantque aras, mactantque iuuencos.

Lib. 10.

Et rurſus:

Ipſe tibi ad tua templa feram ſolemnia dona.

3. de Arte.

Huc item pertinet hoc Ouidij:

Munera crede mihi placant homineſque deoſque
Placatur donis Iupiter ipſe datis.

Ad deos placandos.

Aeneid. 3.

Ad deorum autem placationem hoſtias fuiſſe mactatas, habemus in primis apud eundem Virgilium, vbi de Aeneæ nauigatione in Italiam loquitur:

Hic Helenus cæſis primum de more iuuencis
Exorat pacem diuum, uittaſque reſoluit
Sacrati capitis.

Deus nõ omni ſacrificio placatur.

Act. 5.

Aeneid. 4.

Non ſemper tamen gratum erat dijs ſacrificium, nec in omni ſacrificio placabantur. Sic Hecuba apud Euripidem fruſtra boues à Troiadibus immolatos ait. Phocylides verò etiam ſummoperè errare eos oſtendit, qui mactatis bobus, deos beneuolos propitioſque fore ſibi perſuadent. Sacrificabant itidem, cum deorum implorarent auxilia, ſic Cloanthus vt Mneſteum nauali ſuperaret certamine, taurum dijs marinis vouet apud Virgilium:

Et fors æquatis cepiſſent præmia roſtris,
Ni palmas ponto tendens vtraſque Cloanthus,
Fudiſſetque preces, diuoſque in vota vocaſſet.
Dij, quibus, imperium pelagi, quorum æquora curro,
Vobis lætus ego candentem in littore taurum
Conſtituam ante aras, voti reus: extaque ſalſos
Porriciam in fluctus, & vina liquentia fundam.
Dixit; eumque imis ſub fluctibus audijt omnis
Nereidum Phorcique chorus, Panopæaque virgo:
Et pater ipſe manu magna Portunus euntem
Impulit.

Quod

A Quod autem dicit, ſe hilari animo taurum ex voto oblaturum dijs, ſciendum, reſpexiſſe ad id, quod vota lætiſſimis animis ſoluebant. Tibullus;

Cum debita reddet,
Certatim ſanctis lætus vterq; focis.

Apud eundem Virgilium Aſcanius Iouis auxilium imploraturus, candidum iuuencum vouet:

Aeneid.9.

Talia iactantem dictis, ac dita canentem
Non tulit Aſcanius, neruoque obuerſus equino
Contendit telum: diuerſaque brachia ducens,
Conſtitit ante Iouem, ſupplex per vota precatus.
Iupiter omnipotens audacibus annue cœptis.
Ipſe ſibi ad tua templa feram ſolemnia dona,
Et ſtatuam ante aras aurata fronte iuuencum
Candentem pariterque caput cum matre ferentem:
B *Iam cornu petat, & pedibus qui ſpargat arenam.*
Audijt & cœli genitor de parte ſerena
Intonuit læuum.

Inuenio item mactato tauro ſanguinem contigiſſe, cùm quid magnum ac egregium ſe præſtituros iuramento aſtringerẽt. Aeſchylus enim de ſeptem Argiuorum ducibus Polynicem ab Eteocle fratre Thebis pulſum reducturis ſic ſcribit:

Sanguis mactatæ hoſtię contactus et eur.

Ἄνδρες γὰρ ἕπτὰ θουριοι λοχαγέται,
Ταυροσφαγοῦντες εἰς μελάνδετον σάκος
Καὶ θιγγάνοντες χερσὶ ταυρέιου φόνου,
Ἄρη, καὶ ἐνυὼ, καὶ φιλαίματον φόβον
Ὡρκωμόθησαν, ἢ πόλει κατασκαφὰς,
Θέντες, λαπάξειν ἄστυ καδμειων βία,
Ἢ γῆν θάνοντες πρόσθε φυράσειν φόνῳ. ideſt,
Viri ſeptem feroces ductores cohortium
Taurum mactantes in ſcutum ferro compactum
C *Et attingentes manu bouinum ſanguinem,*
Martem & Bellonam & ſanguine gaudentem Metum
Sanctè iurarunt, aut vrbe euerſa perdituros ſe Oppidum Cadmeorum vi,
Aut terram mortuos prius commixturos ſanguine.

Quotieſcunque autem etiam oracula conſulere volebant, victimas prius immolabant, vt ſuprà ex Plutarchi volumine de oraculorum defectu recitauimus. Diomedes apud Homerum, Troianorũ caſtra ſpeculaturus, inuocat Mineruam, pollicetúrque ſe ei immolaturum bouem indomitam, & cornua inauraturum. Druidæ viſcum collecturi, duos candidos tauros mactant, vt teſtatur Plinius his verbis: *Nihil habent Druidæ (ſic Galli ſuos appellant Magos) viſco, & arbore, in qua gignantur (ſi modo ſit robur) ſacratius. Iam per ſe roborum eligunt lucos: nec vlla ſacra ſine ea fronde conficiunt, vt inde appellati quoque interpretatione Græca poſſint Druidæ videri. Enimuerò quicquid adnaſcatur illis, è cælo miſſum putant, ſignumque eſſe electæ ab ipſo Deo arboris. Eſt autem id rarum admodum inuentu & repertum magna religione petitur: & ante omnia ſexta luna, quæ principia menſium, annorumque his facit, & ſeculi poſt triceſimum annum, quia iam virium abundè habeat, nec ſit ſui dimidia. Omnia ſanantem appellantes hoc vocabulo, ſacrificijs epuliſque ritè ſub arbore præparatis, duos admo*D*uent candidi coloris tauros, quorum cornua tunc primum vinciantur. Sacerdos candida veſte cultus arborem ſcandit. Falce aurea demetit. Candido id excipitur ſago. Tum deinde victimas immolant, precantes vt ſuum donum Deus proſperum faciat his quibus dederit. Fœcunditatem eo poto dari cuique animali ſterili arbitrantur: contraque venena omnia eſſe remedio. Tanta gentium in rebus friuolis plerumque religio eſt.* Hactenus Plinius. Cùm verò amicis ſuis periculum quoddam immineret, & cum id euaſerant, dijs ſimiliter ſacrificabant, quod non obſcurè oſtendit Iuuenalis, vbi ad Coruinum ſcribens ait ſe pro ſalute amici ſui Catulli, qui graui maris agitatus tempeſtate, periculum omnino euaſerat, vota dijs eſſe perſoluturum:

Iliad.K.

Druidarũ in colligẽdo viſco ceremonia.

Ad euitandum periculum.

Saty.12.

Natali Coruine die mihi dulcior hæc lux,
Qua feſtus promiſſa deis animalia ceſpes
Expectat, niueam reginæ cædimus agnam.
Par vellus dabitur pugnanti Gorgone Maura
Sed procul extenſum petulans quatit hoſtia funem
Tarpeio ſeruata Ioui, frontemque coruſcat

Quippe

Quippe ferox vitulus templis maturus & aræ E
Spargendusque mero, quem iam pudet vbera matris
Ducere, qui vexat naſcenti robora cornu.
Si res ampla domi, ſimiliſque affectibus eſſet,
Pinguior Hiſpulla traheretur taurus, & ipſa
Mole piger, nec finitima nutritus in herba,
Læta, ſed oſtendens Clitumni paſcua ſanguis
Iret, & à grandi ceruix ferienda miniſtro
Ob reditum trepidantis adhuc, horrendaque paſſi
Nuper, & incolumem ſeſe mirantis amici.

Quidam etiam benefactoribus, vt Pyrrhias apud Plutarchum. Quis eſt, inquit, qui bouem benefactori immolauit? Apud Ithacam in ſtatione erat nauis piratica, in eaque ſenex cum teſtis picem cõtinentibus. Ad hanc fortè fortuna portitor appulit Ithacenſis, nomine Pyrrhias, qui ſenem nullius ſui commodi cauſa, ſed precibus ac miſeratione illius inductus redemit, cadorum etiam nonnullis hortatu eius emptis. F Poſtquam diſceſſu prædonum data eſt licentia, ſenex Pyrrhiam ad fictilia iſta adduxit, oſtenditq; multum auri argentique pici permixtum: ita Pyrrhias ſubitò ditatus, cùm alijs officijs ſenem coluit, tum bouem ei immolauit. Hinc prouerbio dicunt: Nemo bene merito bouem immolauit præter Pyrrhiam. Polluci, & Caſtori ſacrificabant, poſt iter feliciter perfectum. Horatius Lib. 1. Carm. Od. 36.

Et thure & fodibus iuuat
Placare, & vituli ſanguine debito
Cuſtodes Numidæ deos
Qui nunc Heſperia ſoſpes ab vltima &c.

In agrorũ lustrationibus.

Egl. 3.

Iam verò & in agrorum luſtrationibus, hoſtiæ cædebantur, vt indicat Virgilius hoc verſu:

Cum faciam vitula pro frugibus, ipſe venito. ideſt,

cum faciam rem diuinam, non aue, non capra, ſed vitula: tanquam dicat, cùm vitulam pro frugibus ſacrificauero, quod eſt, cum vitula rem diuinam fecero. Adhæc vt pecus eſſet fœcundum & ex fœcunditate diteſcerent, quam ſtolidam petitionem ridet Perſius, dum canit: G

Ad impetrãdas diuitias.

Poſcis opem neruis, corpuſque fidele ſenectæ
Eſto age, ſed grandes patinæ, tucetaque craſſa
Annuere his ſuperos vetuere, Iouemque morantur.
Rem ſtruere exoptas cæſo boue, Mercuriumque
Accerſis fibra, da fortunare Penates,
Da pecus & gregibus fœtum: quo peſſime pacto
Tot tibi cum in flammas iunicum omenta liqueſcant?
Attamen hic extis & opimo vincere ferto
Intendit, iam creſcit ager, iam creſcit ouile,
Iam dabitur, iam iam, donec deceptus, & expes
Nequicquam fundo ſuſpiret nummus in imo

In timore.

Inopinato aliquo timore perculſos, Deos tanquam placaturos, hoſtias mactaſſe Boeti exemplo diſcimus, qui nimirum ſenex Iouem, Neptunum & Mercurium deos eſſe diſſimulantes conuiuio excepturus, cùm Neptunus ex hauſto primo poculo, iuberet vt alterum præberet Ioui, & ipſe Iouis H nomine exaudito expaueſceret,

Vtque animo redijt, cultorem pauperis agri
Immolat & magno torret in igne bouem.

Faſt. 5.

inquit Ouidius. Vbi notandum bouem agricultorem immolari dijs, quod alias non licebat, vt ſuprà dictum eſt, hic autem licet, quia alius, quem cęderet Boetus, non erat. Sacrificabant etiam nonnulli, vt boni probique haberentur, quod non obſcurè indicat Horatius, dum ait:

Lib. 1. epiſt. 16.

Probitas ſimulata.

Vir bonus, omne forum quem ſpectat & omne tribunal,
Quandocunque deos vel porco, vel boue placet:
Iane pater clarè, clarè cum dixit Apollo:
Labra mouet, metuens audiri, pulchra Lauerna
Da mihi fallere, da iuſto ſanctoque videri
Noctem peccatis, & fraudibus obijce nubem.

Prædæ pars dijs dabatur.

Aeneid. 3.

Romanis, vt ait Seruius, mos fuit, vt bella geſturi, de parte prædæ aliquid numinibus pollicerentur, adeò vt Romæ fuerit vnum templum Iouis prædatoris, non quòd prædæ præeſſet, ſed quod ei aliquid ex præda deberetur. Apparet itaq; huc reſpexiſſe Virgilium, dum canit:

Huc

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

A *Huc vbi delati, portus intrauimus, ecce*
Læta boum paſſim campis armenta videmus,
Caprigenumque pecus nullo cuſtode per herbam:
Irruimus ferro, & diuos, ipſumque vocamus
In prædam partemque Iouem: tunc littore curuo
Extruimuſque toros, dapibuſque epulamur opimis.

De præda item dijs immolabant, & partes etiam ijs interdum ſuſpendebant de tholo & conſecrabant, vt Dianæ aprorum capita & ceruorum. Hinc illud eiuſdem poetæ;

Setoſi caput hoc apri tibi Delia paruus Egl. 7.
Et ramoſa Micon viuacis cornua cerui.

Et rurſus;

Si qua ipſe meis venatibus auxi
Suſpendiuè tholo, aut ſacra ad veſtigia fixi.

Sed & in pompa Romani triumphi, ſecundum tibicines, qui modos triumphales faciebant, ibant B boues albi, cornibus inauratis, vittis & ſertis reuincti ad ſacrificia Ioui Capitolino. Iuuenalis: *Triumphãtium ſacrificium.*

Pone domi lauros, duc in Capitolia magnum
Cretatumque bouem. Martialis: *Saty. 10.*
Cæde iuuencorum domini calet area felix *Lib. 14. epig. 4.*
Quintuplici cera cum datur altus honos.

Quintuplex cera ſiue quintuplices tabellæ dicebantur à numero quinque foliorum, cùm alijs pugillares leuioribus rebus eſſent dedicati. His triumphus decretus nunciabatur Imperatori, aut conſuli: quem nimirum morem diſtichon id indicat. Meminere iſtiuſmodi ſacrificij paſſim poetæ cæteri. Horatius: *Cera quintuplex quid.*

Io triumphe, tu moraris aureos
Currus & intactas boues *In Epodo.*

Et rurſus in carmine ſæculari ad Apollinem & Dianam, de Roma.

Quæque vos bobus veneratur albis
C *Clarus Anchiſæ Veneriſque ſanguis*
Impetret bellante prior, iacentem
Leuis in hoſtem.

Huc ſpectat illud etiam Virgilij:

Ad delubra iuuat, cæſoſque videre iuuencos *Georg. 3.*

Nec non & hoc, de triumphis Auguſti:

At Cæſar triplici inuectus Romana triumpho *Aeneid. 10.*
Mœnia, Dijs Italis votum immortale ſacrabat,
Maxima tercentum totam delubra per vrbem
Lætitia, ludiſque viæ, plauſuque fremebant.
Omnibus in templis matrum chorus, omnibus aræ:
Ante aras terram cæſi ſtrauere iuuenci.

Ouidius:

Nunc pro Cæſaribus ſuperis decernere grates
D *Albaue opimorum colla ferire boum.*

Et rurſus:

Deque triumphato viſcera toſta boue.

Celebrantur autem in hac pompa boues, qui ex Clitumni aqua epota albi euaſerant. Idem id teſtatur poeta: *Georg. 2.*

Hinc albi Clitumne greges, & maxima taurus
Victima, ſæpe tuo perfuſi flumine ſacro
Romanos ad templa deos duxere triumphos.

Idem quoque indicat Ouidius:

Colla boues niueos certæ præbere ſicuri, *4. de Ponto.*
Quos aluit campis herba Faliſca ſuis.

Sic & Iuuenalis: *Sat. 12.*

Pinguior Hiſpulla traheretur taurus, & ipſa
Mole piger, nec finitima nutritus in herba,
Læta ſed oſtendens Clitumni paſcua ſanguis
Iret, & a grandi ceruix ferienda magiſtro.

Apertiſſimè Claudianus in conſulatu ſexto Honorij: E

In quibus victorijs boues immolati.

Quin & Clitumni ſacras victoribus vndas
Candidaq; quæ Latÿs præbent armenta triumphis
Viſere cura fuit.

Lib. 12. de re milit. c. 2.

Ouatio unde dicta.

In Marcum Imp. ſcõma.

Spartanorũ in victoria ſacrificium.

Notandum verò iſtiuſmodi ſacrificijs boues immolatos ſacratoſq; fuiſſe, non in vulgaribus triumphis, ſed in magnis duntaxat: vt oſtendit Robertus Vulturius his verbis: Illud quoque nec prætermittendum, triumphi genus ab ouatione, hoc eſt, clamore Bacchico, ſicuti multi putauere, ouationem appellari, tametſi ouantes illam caneteſque tranſmittent, vt Plutarchus inquit, at quum milites in magno triumpho, & plena victoria bouem, in hoc immolare ouem conſueuerunt, vnde huic triumphi generi nomen extat: vtque qui de pugna venientes cum multitudine obuiam ad numina minora ibant, & ibi fugatis hoſtibus oues dijs immolabant, ouantes dicebantur, ſic & ouatio propriè minor triumphus, & qui ouationem meretur, & vno equo vtitur, & à plebeis, vel equitibus Romanis deducitur ad Capitolium, & de ouibus ſacrificat, vnde &, vt dictum eſt, ouatio: qui autem triumphat, equis albis vtitur quatuor, & Senatu præeunte in Capitolium de tauris ibi ſacrificat. F Eidem Ioui ſimiliter multos boues albos libenter victor mactabat Marcus Imperator: In quẽ proinde illud iactabatur, ſanè, perquàm ſalſum & iocoſum: Οἱ λεύκοι βοες Μάρκῳ τῷ Κάισαρι, ἂν σὺ νικήσης, ἡμεῖς ἀπολώμεθα, ideſt, *candidi boues Marco Cæſari, ſi tu viceris, nos perÿmus*. C. Marius victoriæ admodum auidus antequam cum Cimbris pugnam iniret, ſi victoria potiretur, boues ſecentum immolaturum vouiſſe legitur. Dignum autem ac opportunum etiam arbitror, Spartanorum legiſlatorem contemplari, qui aliquanto aliter, ac Romanorum more ſacrificandum inſtituit. Nam cùm Romani, vt dictum eſt, victoria per hoſtium cædes parta, bouem ſacrificare conſueſſent: cùm verò ſine pugna, & ſanguine rerum potiti eſſent, ouem immolare; hi contrà in victoria pacata taurum ſacrificabant: ſi verò pugnando viciſſent, Gallum. Nam etſi bellaciſſimum hominum genus eſſent, & apud omnes haberentur, ampliora tamen magiſq; homine digna, quæ ratione ac prudentia, quàm quæ vi aut fortitudine facta ſint, iudicabant, vti præcitato loco Valturius ſcribit, ex Plutarcho in Laconicis, vbi Marti ſacrificaſſe legimus. Alij tamen Græci etiam bouem mactabant, vt Perſei exemplo Ouidius innuit, qui pro Andromeda cum monſtro illo dimicaturus, inquit;

Metam. 4.

Taurus tibi ſumme deorum,

ſubaudi, mactabitur. Et Aiace à cõgreſſu Hectoris reuerſo Agamemnon Ioui bouẽ ſacrificat quinquennem. Bacchum autem omnium primum bouem ab hoſtibus ereptum ſacrificaſſe, Ouidius ait; G

Faſt. 3.

Cinnama tu primus, captiuaque thura dediſti
Deque triumphato viſcera toſta boue.

Lib. 7.

Georg. 1.

Xerzes autem, teſte Herodoto, aſcenſo Pergamo, loci viſendi cupiditate Mineruæ Iliadi mille boues immolauit, niſi hunc numerum pro magno poſitum ſimpliciter dicamus, quemadmodum & hic apud Virgilium;

Et cultor nemorum, cui pinguia Ceæ
Tercentum niuei tondent dumeta Iuuenci.

Alludit poeta ad Ariſtæum, qui ſæuiente aliquando in armenta peſtilentia, Ioui multos albos tauros ſacrificauit. Quo nimirum modo idem numerus intelligi debet in hoc Theocriti;

Ταῖς δὲ τριηκόσιοι ταῦροι συναμ᾽ ἐςιχόωντο.

Sic & Catullus inquit:

Quare & Hendecaſyllabos trecentos H
Expecta. Et rurſus;
Veranni, omnibus è meis amicis
Antiſtes mihi millibus trecentis.

Lib. 5. c. 3.

Clearchi fœdus.

Aeneid. 3.

Alexander ab Alexandro ſcribit vulgò ferri à nonnullis Clearchum Lacedemoniorum ducem cum Barbaris quibuſdam hoc modo fœdus ſanxiſſe, videlicet cæſo Ioui tauro, lupo, apro & ariete, Græci gladios, Barbari lanceas in ſanguine victimarum intingerent. Suidas verò ait; Græci qui cum Cyro aduerſus Perſas aſcenderunt, fœdus percuſſerunt, mactato tauro, lupo, apro & ariete; in clypeum intingentes, Græci enſem, Barbari haſtam iureiurando addito neutros ſe deſerturos, ſed belli fore ſocios. Barbari verò inſuper iurarunt, ſe ſine fraude ducturos eſſe. Præſtaturi item aliquid magni aut egregij, à ſacrificijs exordiebantur, ſic Aeneas ad Thraces delatus apud Virgilium de ſe canit;

Sacra Dionçæ matri, diuiſque ferebam
Auſpicibus cæptorum operum, ſuperoque nitentem
Cælicolum regi mactabam in littore taurum.

Vt quis item ſanitatem recuperaret, victimas dijs ac potiſſimum Ioui etiam immolabant. Audi

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

A Martialem de Marone loquentem:

Pro ſene ſed caro votum Maro fecit amico,
Cui grauis & feruens hemitriteos erat.
Si Stygias æger non eſſet miſſus ad vndas
Vt caderet magno victima grata Ioui,
Cœperunt certam medici ſpondere ſalutem
Ne votum ſoluat, nunc Maro vota facit.

Ad ſanitatem recuperandam. Lib. 12.

Peregrinos cum exciperent hoſpitio, vt indicat Athenæus, cùm ait: *At quale deceat eſſe ſympoſium quod externis exhibetur, docuit nos Lyciæ rex, qui Bellerophontem admodum magnificè excepit:*

Excipit hoſpitio peregrinum fortè diebus
Ille nouem, totidemque boues mactauit ad aras.

Lib. 5. c. 1.

Calliſtratus de Tarentinis loquens, Ciuitas (inquit) Tarentinorum, ſingulis ferè menſibus boues ſacrificat, conuiuiaque publica facit, ita vt priuatorum multitudo ſemper ferè inter pocula verſetur. Refertur hoc ab eodem Athenæo, lætitiæ temporibus victimas etiam cæſas fuiſſe indicante.

In ſympoſiis. *Lib. 3.*

B In ludis pariter ſæcularibus triduum & trinoctium populus operabatur ad aras Iouis, & Apollinis, quibus mactabatur candidus taurus, & hinc canebatur carmen à pueris matrimis patrimiſque: deinde Iunonis, cui iuuenca itidem candida, & hæc quidem interdiu: noctu verò Dianæ, Proſerpinæ, Terræ, & Parcarum, quibus furuiæ hoſtiæ, luminaque accendebantur. Inuenio, & apud eundem Athenæum (ex Arithmetico) Pythagoram mactaſſe bouem, cùm reperiſſet, quod trianguli latus, quod recto angulo ſubtenditur, æquiualeret lineis reliquis triangulum comprehendentibus, adfertque carmen ipſius Arithmetici in eam rem:

Inclyta Pythagoræ cum primùm inuenta figura eſt
Inclyta propter quam victima bos cecidit.

Lib. 4. c. 20. *Lib. 10. c. 3.* *Pythagoras cur immolarit taurum.*

Dicitur autem idem Pythagoras Muſis quoque bouem immolaſſe præter inſtituta ſua, de quibus ex Ouidij Metamorphiſi in operis exordio diximus, & Cotta apud Ciceronem, id non credit, quia ne Apollini quidem Delio hoſtiam immolare voluerit, ne aram ſanguine conſpergeret. Thales Mileſius cum trianguli in circulo inſcriptionem inueniſſet, Laertio referente, dijs bouem immolauit.

C Cæterùm aliæ quoque immolationis cauſæ deinceps in ſingulorum deorum ſacrificijs indicabuntur. Plinius de cinnamomo colligendo ſic ſcribit: *Cinnamomum in Aethiopia gignitur, nec metitur, niſi permiſerit Deus: Iouem hunc intelligunt aliqui, Aſſabinum (*aliàs Sabin*) illi vocant quadraginta quatuor boum, caprarumque & arietum extis impetratur venia cædendi.* Quantoperè autem Iuppiter bouis immolatione gaudeat, indicat Homerus, apud quem nimirum Agamemnon poſt fugatos ab Hectore Græcos, à Ioue impetrat, vt Græci à fuga ſe recolligant, quia ei ſæpe boum pinguedinem cruraque combuſſiſſet. Verba Agamemnonis ſunt.

Ζεῦ πάτερ, ἦρα τιν᾽ ὑπερμένων βασιλήων
Τῇ δ᾽ ἄτῃ ἄασας, καὶ μιν μέγα κῦδος ἀπηύρας.
Οὐ μὲν δή ποτε φημι τεὸν περικαλλέα βωμὸν
Νηὶ πολυκλῆϊ δὶ παρελθέμεν ἐνθαδε ἔρρων.
Ἀλλ᾽ ἐπὶ πᾶσι βοῶν δημὸν καὶ μηρί᾽ ἔκηα
Ἱέμενος Τροίιω ἐντέιχεον ἐξαλα πάξαι.
Ἀλλὰ Ζεῦ τόδε πέρ μοι ἐπικρήηνον ἐελδωρ. ideſt,

D *Iuppiter pater, anne vllum potentium regum*
Tali clade afflixiſti, & ipſum magna gloria priuaſti?
Non tamen vnquam aſſero tuam perpulchram aram
Naue tranſtrata prateriſſe, cùm huc malo fato venirem,
Sed ſuper omnibus boum pinguedinem & femora combuſſi.
Deſiderans Troiam bene muratam expugnare.
At Iuppiter hoc mihi perfice deſiderium
Nos ipſos ſaltem permitte effugere & euadere.

Iliad. θ. *Iupiter vt bobus delectetur.*

Pauſanias mentione Danai facta, eiuſque ſolij: Ibidem (inquit) Bitonis eſt ſtatua humeris taurum ſuſtinens, de quo Lycias poeta ſcripſit, quod cùm ſacrificium Argiuo Ioui in Nemeam ducerent, Biton vir admodum robuſtus, humeris ſublatum geſtauerit. Atqui taurum Ioui immolari vetitum fuiſſe aiunt. Euangelus enim apud Macrobium: Et ex his (inquit) quæ nota ſunt nobis; Maronem pontificij diſciplinam iuris neſciſſe conſtabit: quando enim diceret,

Cælicolum regi mactabam in littore taurum,

ſi taurum huic Deo immolari vetitum? aut didiciſſet, quid Atteius Capito comprehendit: cuius verba ex libro primo ſacrificiorum hæc ſunt: *Itaque Ioui tauro, verre, ariete, immolari non licet.*

In Corynthiacis. *Lib. 3. Sat. cap. 10.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

Labeo verò libro 68. intulit niſi Neptuno, Apollini,& Marti, taurum non immolari. Adhæc Prætextatus renidens, quibus deorũ immoletur tauro, ſi vis cum Virgilio cõmunicare, ipſe te docebit: E

Taurum Neptuno, taurum tibi pulcher Apollo.

Vides in opere poetæ verba Labeonis? Ita vt hoc doctè, ita illud argutè. Nam oſtendit ideo non litatum, ideo ſecutum:

Horrendum dictu, & viſu mirabile monſtrum.

Ergo reſpiciens ad futura, hoſtiam contrariam fecit. Sed & nouerat hunc errorem nõ eſſe inexpiabilem. Atteius enim Capito, quem in acie contra Maronem collocaſti, adiecit hæc verba: Si quis fortè Ioui tauro fecerit, piaculum dato. Committitur ergo res, non quidem expianda, inſolita tamen:& committitur non ignorantia, ſed vt monſtro locum faceret ſecuturo. Hucuſq; Macrobius. Atteio & Labeoni ſubſcribit Seruius, in declaratione huius eiuſdem poetæ verſus:

Aeneid.9. *Et ſtatuam ante aras aurata fronte iuuencum.*

Conſultè enim hic dictum è Virgilio putat iuuencum, quia Ioui de tauro non immolaretur, niſi triumphi nomine: quod ideo tamen admiſſum (inquit) quia non tantùm Ioui, ſed alijs dijs, qui bello proſunt, ſacrificabant. Idem Seruius ſimiliter ſupra illud præcitatum, F

Cælicolum regi mactabam in littore taurum,

Ioui taurum mactari contra rationem ſacrorum fuiſſe affirmat: Vnde quia illi taurum immolauit, ſtatim ſubſecutum prodigium. Seruij verba hæc ſunt: Contra rationem taurum mactat Ioui, vnde putant ſubſecutum prodigium. Ioui enim iuuencus vbique mactatur, vt

Statuam ante aras aurata fronte iuuencum, Item:
Cornu petat & pedibus quo ſpargat arenam.

Et Iuuenalis:

Qui vexat naſcenti robora cornu.

Lib. 1.c.15. Nam in victimis ætas eſt conſideranda. Seruium ſecutus Natalis Comes in ſua Mythologia, eadem habet; Reprehenditur verò vterque ab aliquibus recentioribus Criticis, inquit Franciſcus *Cap.26.* Ferdinandius de Cordoua in didaſcalia multiplici, ſed præcipuè à Martinantonio Delrio in cõmētario Herculis furentis Senecæ, authoritate in primis Virgilij omni exceptione maiori, necnon etiam aliorum non vulgaris notæ poetarum, qui Ioui taurum immolatum, ſeu immolandum dicunt. Ouidius: G

Metam.4.
Dijs tribus ille focos totidem de ceſpite ponit
Læuum Mercurio, dextrum tibi bellica virgo.
Ara Iouis media eſt: Mactatur vacca Mineruæ,
Alipedi vitulus, taurus tibi ſumme deorum. Idem:
Fast.1. *Immolat ex illis taurum tibi Iuppiter vnum,*

In Herc. furente. Seneca noſter Tragicus;

Tibi Deorum ductor indomiti ferent
In Medea. *Centena tauri colla.* Et aliàs:
Primus ſceptriferis colla tonantibus
Taurus celſa ferat tergore candido.

Ferdinandius Seruium ab hac calumnia defenſurus adfert præcitatorum à Macrobio authorum authoritates, quibus vt ſtemus, neceſſe eſſe retur, nec ideo tamen Virgilium, Ouidium & Senecam rituum ignorantiæ damnemus: Dicendumque in mactando Ioui tauro piaculum committi, ſicut & in verre & ariete, niſi cùm triumphi nomine tauro fiebat, (vt Hercules apud Ouidium loco citato, deuicto dicitur feciſſe Caco) tunc enim & ſue quoque fiebat. Homerus: H

Ioui quando taurus immolaretur.

Iliad.7. *Mactandumque ſuem Soli, Iouique ſupremo.*

In paruo Hercule. Theocritus etiam:

Atque marem mactare Ioui decet è grege porcum.

Aliàs quia contra ſacrorum ritus immolabatur, ſtatim prodigium, vel maximum aliquod ſequebatur malum. *Cap. 57.* Suetonius in Caligula prodigia, quæ eius præceſſerunt necem, enarrans: *Superuenitque illico quidam Caſſius quoque nomine iuſſum ſe ſomnio affirmans immolare taurum Ioui.* Vnde conſultò Virgilium Aeneam induxiſſe Ioui taurum immolantem dubium non eſt, vt ſcilicet monſtro locum faceret ſecuturo, ita aſſeuerante Macrobio: ſimiliter & Ouidium & Senecam conſultò idem feciſſe credendum. Ille enim Perſeum ante nuptias Ioui tauro facientem inducit, vt ingenti prælio, quod in nuptijs deinde commiſſum eſt, ac Phinei, & ſociorum metamorphoſi anſam præberet: hic verò in Hercule furente poſt Alcidis è Tartaro redeuntis ſacrificium, ipſius ſtatim furorem: in Medea poſt Chori promiſſa ſacrificia, Medeæ finxit parricidia: inauſpicatas enim fore nuptias non ritè peragendum ſacrificium oſtendebat: (Ita ibi ſenſere Aſcenſius & Daniel Se-

A necæ interpretes,) minus namq; ritè peracta ſacra immane aliquod malum portendebant, quod non obſcurè innuit Lucanus, dum Aruntem Thuſcum Dijs alijs à Ioue tauro ſacrificantem, ac viſo in extis maximo portento, ſic proclamantem inducit:

Lib. 1.

Vix fas Superi quæcunque mouetis
Prodere me populis, neque enim tibi ſumme litaui
Iuppiter hoc ſacrum, cæſique in pectore tauri
Inferni venere Dei.

Ac ſi aruſpex dicat: quare talia portendunt fibræ, ſi nullum piaculum admiſſum, nec erratum in hoſtia eſt? ita namque illum exponit locum egregius Lucani interpres Lambertus Hortenſius. Cur autem taurorum ſacrificia dedignetur Iuppiter, cauſam reddit Natalis, quia nimirum furibūdum animal rerum omnium gubernatori, quem cęteris Dijs humaniorem, temperātiorem ac prudentiorem eſſe decebat, minimè conuenit. Triumphi verò nomine Ioui mactabatur (inquit Seruius) quia non tantum Ioui, ſed alijs etiam dijs, qui bello præſunt, ſacrificabatur. Aliam ego rationem addo. B Hoſtiæ dijs duplici de cauſa cenſebantur gratæ, vel quia ſimiles, vel quia diſſimiles ipſorum qualitatibus & placitis; ita latè referente in Faſtis Naſone, necnon & Mureto: Ioui ergo triūphatores taurum immolabant, vel vt hoſtilis ferociæ & furoris domitori, vel vt forti ſimul, ac temperato (qualem eſſe Iouem credidit antiquitas) talem enim per taurum deſignabant Aegyptij, vt Orus Apollo Niliacus in ſuis hieroglyphicis teſtatur, cui ex parte quoque Pierius aſſentitur. Hæc itaque Ferdinandius, qui tamen omnibus veterum authoritatibus, quos citat Delrius non reſpondet. Donatus (inquit hic) etiam taurum Iouis ſacrificio adhibet, & Iulianus Apoſtata ſuperſtitionis Ethnicæ diligentiſſimus, quadam ad Libanium epiſtola ſcribit, Berrhoœæ ſe in arce more regio taurum immolaſſe, & Silius Scipionem idem factitaſſe:

Iupiter cur tauros auerſetur.

Faſt. 1.
Lib. 3. Var. cap. 7.

Cadit ardua taurus
Victima Neptuno, pariter, pariterque Tonanti.

An ergò (inquit) iure id Pontificio priuatis interdictum, regibus deorumque filijs licuit tantum, ijſque omnibus qui ſuperiorem in terris non agnoſcebant? ſuſpicor. Mira alias ſcriptorum diſſidentium pugna. Nec illud quidem Iuuenalis patitur ſubſiſtere qui priuatis quoque ſacrificijs taurum tribuit. Sed quid ſi Satyricum dicam id reprehendere? Haud ſatis itaque quod illi opinantur, C clarum eſt. Sed eſto, quod tauros noluit ſibi mactari Iupiter, boues voluit, vt ex antè recitatis paſſim locis conſtat. Authorque eſt Euſebius in Chronicis, Cecropem, qui Athenienſium fuit rex, & primus imperauit, bouem immolantem Iouem appellaſſe. Author etiam eſt Procopius, & ex eo Dubrauius à Slauinis ſyluas & Nymphas coli, & Dæmonas alios, ijſque ſacrificia facere & inter ſacrificandum vaticinari. Habere præterea lege cautum, à maioribuſque traditum, vt inter deorum, vnum illum qui ſit fulminis fabricator (Hoc autem è cæteris vni tribuitur Ioui,) dominum omniū rerum, ac ſolum Deum eſſe credant, illique boues, & hoſtias eius generis alias mactent. Inuenio autem & alba boum oſſa eidem Deo immolata fuiſſe; eiuſque rei rationem adfert Heſiodus in Theogonia, quod ea doloſè mentem Iouis perſcrutatus immolaſſet Prometheus: Inquit autem:

Sat. 12. in principio.

Ζεὺς δ᾽ ἄφθιτα μήδεα εἰδώς
Γνῶ ῥ᾽ οὐδ᾽ ἠγνοίησε δόλον κακὰ δ᾽ ὄσσετο θυμῷ.
Θνητοῖς ἀνθρώποισι, τὰ καὶ τελέεσθαι ἔμελλεν.
Χέρσι δ᾽ ὅγ᾽ ἀμφοτέρησιν ἀνείλετο λευκὸν ἄλειφαρ,
D Χαίσατο δὲ φρένας, ἀμφὶ χόλος δέ μιν ἵκετο θυμόν,
Ὠς ἴδεν ὀσέα λευκὰ βοὸς δολίῃ ἐπὶ τέχνῃ.
Ἐκ τοῦδ᾽ ἀθανάθοισιν ἐπὶ χθονὶ φῦλ᾽ ἀνθρώπων.
Καίουσ᾽ ὀσέα λευκὰ θυηεντων ἐπὶ βωμῶν. ideſt,

Iuppiter autem æterna conſilia ſciens,
Cognouit certè nec ignorauit dolum: mala autem præuidebat animo
Mortalibus hominibus, quæ & perficienda erant.
Manibus verò hic vtriſque ſuſtulit album adipem.
Iraſcebatur autem mente: ira verò eius occupabat animum,
Vt vidit alba oſſa boum, doloſa arte.
Ex illo tempore dijs ſuper terram genus hominum
Adolent oſſa alba odoratis in aris.

Neptuno autem cur taurus ſacrificaretur, ratio aſſignata eſt, frementi ſcilicet & turbulento Deo, ferox & furibundum animal, cuius inſuper mugitu delectari creditur propter maris impetum & vndarum boatum, cui aſſimilatur. Varinus in ἱερὰκλὰ, taurum Neptuno immolari ſolitum ait, διὰ τὸ τῆς κατὰ σφοδρότητα κινήσεως πληκτικὸν, ἔτι καὶ διὰ μυκητικὸν, καὶ διὰ τὰς ἐν τῷ ὕδατι καμπάς,

Neptuno taurus, & qualis immoletur.

πας, δίκλω κέρατων. Phæacum duces naue ſua à Neptuno in ſaxum conuerſa, duodecim ei tauros vouent, ſi miſereatur: E

Ποσειδάωνι δὲ ταύρȣς
Δώδεκα κεκριμένȣς ἱερεύσομεν, ἄικ᾽ ἐλεήσῃ,
Μηδ᾽ ἡμῖν περίμηκες ὄρος πόλει ἀμφικαλύψῃ. ideſt,
Neptuno autem tauros
Duodecim electos ſacrificemus, ſi miſereatur,
Neque nobis ingentem montem vrbi impoſuerit.

Panionia ſacrificia.

De Panionijs ſacrificijs, quę Neptuno fiebant, Strabo ſic ſcribit. *Cum terræmotus in ſublime pelagus extuliſſet, & ipſam inſtar diluuij abſorpſit, ſimul & Neptuni templum Heliconij, quod & ætate noſtra Iones præcipuis honoribus adorant, ibiq; ſacrificium operantur, quod ab vniuerſis Ionibus factum Panionia vocant. Huius ſacrificij Homerum quidam meminiſſe referunt, cum inquit:*

Αὐτὰρ ὁ τυμὸν ἄϊσθε καὶ ἤρυγεν ὡς ὅτε ταῦρος
Ἤρυγεν ἑλκόμενος ἑλικώνιον ἀμφὶ ἄνακτα. ideſt, F
Ille animum ſpirat, ſic ructans taurus, vt olim
Pertrahitur, regis ructans Heliconij ad aras.

Poetamque Ionica colonia iuniorem eſſe coniectant, qui eius ſacrificij Panionici meminerit, quod in Prienenſium agro Iones communi celebritate Neptuno conficiunt Heliconio, cum & ipſi Priennenſes ab Helice originem duxiſſe ferantur. Itaqne huic ſacrificio hominem Priennenſem iuuenili ætate vigentem regem perficiunt, qui rei diuinæ curam ſuſcipiat. Ampliorem enim faciunt coniecturam ob ipſum de tauro dictorum à vate propoſitum. Iones enim tunc ſe facto ſacrificio litare arbitrantur, cùm taurus inter immolandum mugitus emittit. Qui verò contrà ſentiunt, ad Helicen dicta illa ex coniectura transferunt, deq; tauro & de ipſius immolatione, perinde ac eo in loco talis conſuetudo verſetur. Hæc Strabo. Immolabantur autem Neptuno tauri nigri. Homerus,

Iones quando litare ſe putent.

Odyſſ. Υ.

Τοὶ δ᾽ ἐπὶ θινὶ θαλάσσης ἱερὰ ῥέζον
Ταύρȣς παμμέλανας ἐνοσίχθονι κυανοχαίτῃ
Ἐννέα δ᾽ ἕδραι ἔσαν πεντηκόσιοι δ᾽ ἐν ἑκάσῃ
Εἵατο, καὶ προὔχοντο ἑκάστοθι ἐννέα ταύρȣς.
Ενθ᾽ οἱ σπλάγχν᾽ ἐπάσαντο, θεῷ δ᾽ ἐπὶ μηρία καῖον. G
Hi autem in littore maris ſacra faciebant
Tauros totos nigros Neptuno cæruleo capillitio.
Nouem autem ſedes erant, quingenti autem in vnaquaque
Sedebant, & ante habebant in vnaquaq; nouem tauros,
Tunc hi inteſtina comedebant. Deo autem ilia comburebant.

Tauri nigri cur ſacrificarẽtur Neptuno.

Cuius rei cauſam aſſignare videtur Homeri Scholiaſtes & interpres, quia ſcilicet huiuſmodi color eſt, qui prouenit ex profunditate maris, ſed verba eius more noſtro aſcribam: Ταύρȣς μὲν διὰ τὸ βίαιον τῆς θαλάσσης. μέλανας δὲ διὰ τὴν χρόαν τȣ̃ ὕδατος τὴν ἐκ τȣ̃ βάθȣς, ideſt, *Tauros quidem ob maris violentiam, nigros uerò propter eum, qui ex profunditate fit aquæ colorem.* Idem ferè ſcribit Phurnutus. Atram autem, nigram, obſcuramuè maris aquam dicere, mos vbique eſt, vnde etiam aquilam ab aquæ colore, quippe fuſco, dictam volunt, deumque ipſum cærulicomum & cæruleo indumento veſtitum paſſim inuenimus. In Pindaro verò Neptuno tauri ἀργᾶντες ſacrificabantur, ideſt, albi, quod quidem fieri poteſt, inquit Varinus διὰ τῆς πολεὰν ἅλα, propter canum maris colorem, ſed veteres ἀργᾶντες intelligunt albos pinguedine, vt contrà quædam pinguia pro albis dicuntur, qualia ſunt κρήδεμνα λιπαρὰ, τὰ λευκὰ καὶ λεῖα. Gyraldus ταῦρον ἀργὸν (fortè ἀργᾶντα, vt ex Varino citauimus) in Pindaro in Olympijs, à quibuſdam album interpretari cùm dixiſſet, propter maris ſpumam, ab alijs verò non album, ſed florentem ſeu nitentem, aut procerum; ego, inquit, velocem expono; nam ſic canes cognominatos videmus. Vtcunque eſt, Deo illi pectus præualidum, armiq; taurorum in morem carnoſiores attribuuntur. Hinc in Syracuſanorum quodam numo latum conſpicias portum, in cuius medio ea membrorum habitudine taurus procumbit. Idem Pindarus in Nemeis in laudem Alcimedis Aeginetæ, Ἐν Ἀμφικτυόνων ταυροφόνῳ τριετηρίδι Τίμασε Ποσειδάνιον ἂν τεμενος. Quo loco interpres taurophonon trienteridem exponit, in quo tauri Neptuno ferirentur. Repetebant autem Iſthmiorum certamen tertio quoque anno. In maritimis autem ſacrificijs exta in fluctus iactabantur, vt ex Virgilio oſtenſum eſt, & ex hoc Silij Italici quoq; innoteſcit: H

Sacrificia maritima.

Cui numen pelagi placauerat hoſtia taurus,
Iactaque cęruleis innabant fluctibus exta.

Lib. 1.

Apud Athenæum, vbi ait: Neſtor ob ſuauiſſimos & cariſſimos liberos in maris littore Neptuno boues immolat, cùm rex eſſet & multos haberet, qui ſuis iuſſis obtemperarent. Sanctiſſimum enim

dijſque

A dijſque gratiſſimum ſacrificium eſt, quod pro domeſticis viris & erga nos beneuolis peragitur; boũ nomine tauros intelligo. Aliquot etiam Græci Neptuno de cruribus taurorum rem ſacram faciebant. Vlyſſes ariete, apro & tauro litauit. Non ſolùm enim tauros, ſed alias etiam quandoque victimas ei immolabant: etſi tauro præcipuè delectaretur, vnde ταῦρος, vel ταύρειος ſiue vt Suidas ſcribit, ταύριος, Heſychio Neptunus exponitur, & ταυρία feſtum Neptuni. Apud Heſiodum in ſcuto vbi ait: καὶ ταύρεος ἐννοσίγαιος, Scholiaſtes addit, ταυρεος Neptuni epitheton eſſe Bœoticè, quod ei deo tauri mactabantur in Helicone, vel vt alij dicunt in Oncheſto, idque vel propter vndarum fluctuumque ſonitum: vel vt alij, quia Neptunus taurina inducebatur galea, ex quo etiam ταυρόκρανος, ideſt, tauriceps dictus eſt. Inuenio & apud Athenæum (ex quo id quoq; tranſcripſit Cælius diſſimulato authoris nomine,) qui potus miniſterio præficiuntur, dici quidem œnochoos ſolere; in Neptuni verò feſto (apud Epheſios ſcilicet) tauros appellatos. Porrò vt Neptuno tauros, ita eadem ratione fluuijs eoſdem immolabant: præcipuè autem Alpheo taurum legimus immolatum. Homerus de Neſtore loquens:

Fluuijs cur tauri immolati.

Iliad. Λ.

B Ἔνδιοι ἱκόμεσθ' ἱερὸν ῥόον Ἀλφειοῖο,
Ἔνθα Διῒ ῥέξαντες ὑπερμενέϊ ἱερὰ καλὰ,
Ταῦρον δ' Ἀλφειῷ, ταῦρον δὲ Ποσειδάωνι,
Αὐτὰρ Ἀθηναίῃ γλαυκώπιδι βοῦν ἀγελαίην. ideſt,
Sub meridiem peruenimus ad ſacrum fluxum Alphei,
Ibi Ioui cum feciſſemus potenti ſacra pulchra,
Taurumque Apheo, taurumque Neptuno,
Sed Mineruæ glaucos oculos habenti iuuencam gregalem.

Euſtathius rationem reddit: οἱ δὲ παλαιοὶ λέγουσιν οὕτω συντόμως, ὡς οἰκεῖος ὁ ταῦρος ποταμίῳ ῥεύματι τά τε ἄλλα, καὶ ὅτι βίαιός ἐστι τοῖς κέρασιν ἀναβάλλων τὴν γῆν. ἐξ οὗ καὶ ταυρηδὸν ἐπίρρημα παρὰ τῷ κωμικῷ ἀντὶ τοῦ ἀγρίως, &c. Nos verò etiam ſuprà ſcripſimus fluuios plerumque effingi κερασφόρους καὶ ταυρώπας, ex vndarum violento impetu, qui mugitibus aſſimile quiddam inſonet. Nam & de Scamandro ait Homerus, ἠΰγενης ὡς ὅτε ταῦρος. Quatuor igitur ferè cauſæ, quòd vbi ſe in mare exonerant, remugiunt: altera quòd boum inſtar ſulcant proſcinduntque tellurem; tertia quoniam paſcua circa ripas eſſe ſolent: poſtrema quoniam curuis ambagibus cornua imitantur. Quin & eadem ratione Neptunus appellatur mycetas. Taurinæ vero formæ illius rationem promit Sophoclis C interpres, quòd veluti boues flumina terram proſcindant, vel quòd fluuijs ferè adiacent paſcua. Sed nequis ſolos Græcos tauros fluminibus ſacrificaſſe putet, audiat is Philoſtratum de Indo fluuio loquentem. *Audiuiſſe etiam ſe ab Indis tradunt regem ad flumen accedere, cum augeri dies incipiunt, & illic equos, nigroſque tauros flumini tanquam Deo ſacrificare. Indi namque nigrum albo præferunt propter colorem, vt arbitror: peracto autem ſacrificio dicunt ipſum in flumine demergere aureum modium illi ſimilem, quo ipſi frumenta metiuntur. Cur uerò id rex faciat, nihil certè ſciunt. Opinantur autem menſuram illam demergi propter fructuum abundantiam, quorum pleroſque agricolæ modijs metiuntur: aut propter aquarum moderationem, ne terras inundent.* Mactabantur item tauri Apollini, Virgilius:

Lib. 2. c. 9.

Taurum Neptuno, taurum tibi pulcher Apollo

Chryſes apud Homerum ob recuperatam filiam, & vt Apollo iram remitteret, peſtilentiamque quam ob eius raptum Græcis immiſerat, Apollini hecatombem ſacrificat. Eſt autem hecatombe apud Varinum, non quoduis ſed ſumptuoſum ſacrificium, & propriè quòd bobus centum conſtat: impropriè verò hecatombe dicitur etiam de alijs animalibus ſiue pecoribus præter bouem: interim D tamen tanquam per excellentiam ſolis-bobus conſtaret, nomen retinuit. Numerus quoque centenarius pro multitudine ſimpliciter ponitur. Eodem Varino annotante Iunius menſis hecatombœon vocatus inde eſt, eò quod plurimæ in eo hecatombæ fierent. Erat autem hic menſis apud Athenienſes Apollini ſiue Soli ſacer, cuius quia tunc magnus ſit curſus, inde tempori factum nomen quando numerus ἑκατον, vt ait Cælius, ſignare magnitudinem aduertitur plerumque. Gyraldus ait eſſe qui putent, primum Græcorum menſem hecatombœona vocatum ab Ioue. Sed hoc nomine Apollo nuncupatus eſt ab Athenienſibus, alijque menſem ipſum libentius Apollini attribuunt. Idem alibi hunc menſem à Lacedæmonijs ſic appellatum ſcribit: aitque hoc ſacrum fuiſſe interdum centum boum, ſed & ouium interdum, caprarum & Suum. Eſſe etiam qui centum pedum victimarum dixerint; quoſdam item non à victimarum numero, ſed quòd centum Pelopõneſi vrbes, id ſacrum facerent, dici voluerunt. Heſychius ab hecatombœo Apolline Athenis dicto hecatombœa celebritatem & certamen nominata docet. Hecatombe (ait Iulius Capitolinus) tale ſacrificium eſt: Centum aræ vno in loco ceſpitiæ extruuntur, & ad eas centum ſues, centum oues mactantur. Nam ſi imperatorium ſacrificium ſit, centum leones (vel vt alij legunt) oues, quod pa-

Iliad. A.

Apollinis ſacrificia.

Hecatombe quid.

Hecatombœon mẽſis.

Hecatombe quale ſacrificium.

rum

rum mihi placet, inquit Gyraldus,) centum aquilæ & cætera huiuſmodi animalia centena feruntur. E Quod quidem & Græci quondam feciſſe dicuntur, cùm peſtilentia laborarent, & à multis Imperatoribus id celebratum conſtat. De ouibus autem etiam dici Homeri conſtat hoc teſtimonio:

Α᾽ρνων προτογόνων ῥέξειν ἱήρην ἑκατόμβην.

Etymologus ait hecatombem aliquibus perfectum ſacrificium interpretari, ſiue à centum bubus, ſiue à centum pecoribus, ideſt (inquit) viginti quinque animalibus. Apparet autem legendum eſſe, ſiue à centum pedibus pecorum vigintiquinque. Homeri de hecatombe quam Chryſes ſacerdos immolauit, verſus ſunt.

Αὐτάρ ἤπεὶ ῥεύξαντο, καὶ ὐλοχύτας προβάλοντο,
Αὖ ἔρυσαν μὲν πρῶτα, καὶ ἔσφαξαν, καὶ ἔδειραν,
Μηρούς τ᾽ ἐξέταμον, καΐά τε κνίσσῃ ἐκάλυψαν.
Δίπτοχα ποιήσαντες ἐπ᾽ αὐτῶν δ᾽ ὠμοθέτησαν,
Καῖε δ᾽ ἐπὶ σχίζης ὁ γέρων, ἐπὶ δ᾽ αἴτοπα οἶνον
Λεῖβε. νέοι δὲ παρ᾽ αὐτὸν ἔχον πεμπώβολα χέρσιν.
Αὐτὰρ ἐπεὶ κατὰ μῆρ᾽ ἐκάη, καὶ σπλάγχν᾽ ἐπάσαντο.
Μιςολλόν τ᾽ ἄρα τἄλλα καὶ ἀμφ᾽ ὀβελοῖσιν ἔπειραν,
Ωπτησάν τε περισφραδέως, ἐρύσαντο τε πάντα
Αὐτὰρ ἐπεὶ παύσαντο πόνου, τετύκοντό τε δαῖτα
Δαίνυντ᾽, οὐδέ τι θυμὸς ἐδεύετο δαιτὸς ἐΐσης.
Αὐτὰρ ἐπεὶ πόσιος καὶ ἐδητύος ἐξ ἔρον ἕντο,
Κοῦροι μὲν κρατῆρας ἐπεσέψαντο ποτοῖο.
Νώμηξαν δ᾽ ἄρα πᾶσιν, ἐπαρξάμενοι δεπάεσσιν.
Οἱ δ᾽ πανημέριοι μολπῇ θεὸν ἱλασκοντο,
Καλὸν ἀείδοντες Παιήονα κοῦροι Α᾽χαιῶν. ideſt,
Sed poſtquam precati ſunt, & fruges ſalſas proiecerunt,
Retrotraxerunt quidem primum & iugularunt & excoriarunt,
Coxaſque ſecuerunt, aruinaque cooperuerunt
Duplicata facientes, ſuper ipſis autem cruda poſuerunt:
Adolebat autem in aſſulis ſenex, ſuper autem rubrum vinum
Libabat, iuuenes autem ad ipſum tenebant verua quinque ordines habentia manibus.
Sed poſtquam coxæ aduſtæ ſunt, & viſcera guſtarunt, F
Ac minutatim ſecuerunt alia, & in verubus transfixerunt,
Aſſarunt accuratè, traxeruntque omnia
Cæterùm vbi quieuerunt à labore, præparauerunt q; conuiuium
Conuiuati ſunt, neque in aliquo animus indiguit cibo æquali.
Sed poſtquam potus & eſcæ deſiderium exemerunt,
Pueri quidem crateras coronauerunt vino,
Diſtribueruntque omnibus, incipientes poculis:
Hi autem tota die cantu Deum placabant
Lætum canentes Pæana pueri Achiuorum.

Eiſdem planè verſibus ab Vlyſſis focijs Solis boues mactatos in Odyſſea ſcribit: Citaui autem libèter poetæ verſus, quoniam totus ferè ſacrificandi ritus in ijs deſcribitur. Conſtat enim ex his immolantes precari primùm, & vota Deo facere ſolitos; deinde prothymata celebrare, ſic vocāt, quæ ante ſacrificium fieri conſueuere, vt eſt vaporatio thuris, aut id genus primitiæ quæcunque, vt olochyta, ideſt hordeum ſale cōſperſum, quod ante ſacrificium aris inſpargebatur, mox ea omnia quæ poeta recenſet. Hecatomben verò boum intelligi ab ipſo, oſtendit his verſibus, quos paulò ante de Agamemnonis ſacrificio recitauerat: H

Sacrificandi ritus.

Οἱ δ᾽ ἀπελυμαίνοντο, καὶ εἰς ἅλα λύματ᾽ ἔβαλλον
Ερδον δ᾽ Απόλλωνι τελήεσσας ἑκατόμβας
Ταύρων ἠδ᾽ αἰγῶν παρὰ θιν᾽ ἁλὸς ἀτρυγέτοιο.
Κνίσση δ᾽ οὐρανὸν ἶκεν ἑλισσομένη περὶ καπνῷ. ideſt.
Illi autem luſtrabantur & in mare ſordes iaciebant
Faciebant autem Apolloni perfectas hecatombas
Taurorum & caprarum, iuxta littus maris infructuoſi.
Nidor autem ad cœlum ibat inuolutus circa fumum.

Tauris autē qui Apollini immolabantur, inaurari cornua Senatus Romanus voluit. Extat. n. Senatus conſultum de ludis Apollinaribus primùm faciendis, quod Macrobius recitat primo Saturnalium, A lium,in quo decemuiri præceptum fuit, vt Græco ritu hoſtijs ſacrum fieret, Apollini boui aurato, & capris duabus albis auratis, Latonæ boue fæmina aurata. Hinc Martialis ſalsè Apollinem, vtpote poetarum numen rogat, vt Stellæ poetæ conſulatum ſummoperè optanti à Domitiano impetret, ſe autem ei iuuencum auratis cornibus mactaturum, ſi ſatisfecerit voto:

Campis diues Apollo ſic murinis,
Sic ſemper ſenibus fruare cycnis,
Doctæ ſic tibi ſeruiant ſorores
Nec Delphis tua mentiatur vlli,
Sic Pallatia te colant amentque
Bis ſenos citò me rogante faſces
Det Stellæ bonus annuatque Cæſar.
Felix tunc ego debitorque voti
Caſurum tibi ruſticas ad aras
B *Ducam cornibus aureis iuuencum.*
Nata eſt hoſtia Phœbe, quid moraris?

Non caret autem myſterio, quod tauri Apolloni conſecrarentur. Sunt enim tauri coloni quidem terræ, & ad frugum prouentum Solis effectum ſuo labore adiuuant. Apollinem autem etiam bobus in primis gaudere Alceus ſcribit in hymno in Mercurium, quem etiam Apollini boues ſuffurantem inducit, & longè ante Alcæum Homerus fingit Apollinem armenta Laomedontis mercenarium pauiſſe, & Neptunus in Iliade Apollinem ſic alloquitur,

Tauri cur Apollini ſacrificati.

Φοῖβε, σὺ δ' εἰλίποδας ἕλικας βȣ̃ς βȣκολέεσκες.

Vocatur autem etiam Apollo Nomius, ſed ratio nominis diuerſa. Dicunt enim aliqui nomen hoc tributum ei, quod Cyclopibus interfectis, amiſſaque diuinitate, Admeti armenta pauerit: νέμειν enim eſt paſcere. Alij malunt dictum à legibus, hoc eſt, ἀπὸ τῶν νόμων, Ipſum ſiquidem Arcadibus quondam imperaſſe, legeſque eis dediſſe, verùm ob nimiam earum ſeueritatem regno pulſum, ad Theſſaliæ regem Admetum confugiſſe, ab eoque eam quæ circa Amphryſum eſt, regionem impetraſſe: indeque factum eſſe, vt eius pecora pauiſſe creditus ſit. Sunt qui per Solis boues annos fatales intelligi volunt, illudque Homeri:

C Νήπιοι, οἳ κατὰ βȣ̃ς ὑπεριονος ἠελίοιο.
Dementes qui vt ſacros tibi maxime Phœbe, Aſſumpſere boues.

In Achaia, vt Pauſanias tradit, templum eſt Apollinis & ſimulacrum eius nudi, calceos tamen pedibus induti, quorum altero bouis cranium calcat. Scribit item Thebanos priſcis temporibus Apollini cognomento Polio, id eſt cano, tauros immolaſſe, ſed cùm ita accidiſſet, vt ſtato feſtoque die hoſtiam cædendi tempus inſtaret, qui verò vt taurum adducerent, miſſi fuerant, non venirent, de plauſtro prætereunte bouem alterum arreptum mactarunt, ex quo inſtitutum, domito boue facere. Annotatum verò etiam eſt ab Alexandro, etſi Athenis octauo die cuiuſque menſis Neptuno ſacrum fieret, non tamen de tauro ſemper factum fuiſſe, neque Apollini Græcos ſemper tauro, ſed multiplicis generis victima ſacrificaſſe; namque Homero (inquit) teſte alius tauro, alius ariete, aliquis hirco ſacrum fecit. Taurus verò etiam Marti ſacrificabatur in bello. Alexander ab Alexandro (ex Liuio) ſcribit, exercitum apud Romanos luſtrari, niſi ſue, oue & tauro qui puri eſſent, non fuiſſe fas, qui poſtquam ter circum inſtructas (inquit) acies ducti erant, precedente pompa & greſſu compoſito Marti immolabantur. Eidem bouem teſte Plutarcho mactabant Lacones, cùm callido conſilio hoſtes ſuperaſſent. Quomodo verò Scythæ Marti immolent Herodotus tradit in hæc verD ba: Victima ipſa primoribus implicita pedibus ſiſtitur, cuius a tergo ſtans immolator, amota in primis infula pecudem ferit, eaque concidente, Deum inuocat, cui eam mactat, deinde circumdat laqueum collo, tum iniecto baculo circumducit, hoſtiamque ſtrangulat non incenſo igne, non votis nuncupatis, non ſumptis libamentis, ſed vbi pecudem ſtrangulauit, eique pellem detraxit, ad coquendum ſe conuertit. Verùm cùm Scythica regio lignorum ſit admodum inops, hoc ab illis ad carnem coquendam excogitatum eſt. Vbi victimam pelle denudarunt, denudant quoque oſſa carnibus, dehinc eas in lebetes eius gentis (Lesbijs crateribus aſſimiles, niſi quod ſint multò capaciores) inijciunt ſubiectis atque ſuccenſis oſſibus hoſtiarum coquunt. Si autem non adfuerit lebes omnes carnes hoſtiarum in aluos illarum, & cum aqua commiſcent, atque oſſa ſuccendunt. Quibus pulcherrimè ardentibus, & aluis facile capientibus, carnes oſſibus ſeparatas, ita fit, vt bos ſeſe ipſe ipſe coquat, & item cætera pecora immolata: per ſemetipſum quoque elixum ſit. Coctis carnibus is qui immolauit, earum atque inteſtinorum libamenta ante ſe porricit. Immolant autem cum alia pecora, tum præcipuè equos. Et alijs quidem dijs hunc in modum & alias pecudes immolant. Erat item taurus victima Plutonis. Oſtendit id in primis Horatius:

In Arcadicis.

Lib. 13.

Martis ſacrificium.

Lib. 3. c. 12.

In Lacon. inſtitut. lib. 4.

Scythæ vt taurum immolent.

Plutonis victima.

Lib. 2. Od. 14.

Non

Non ſi tricennis, quotquot eunt dies,
Amice places illachrymabilem
Plutona tauris.

eidemque pocula miſta mero & lacte libabant. **Tibullus:**

Interea nigras pecudes promittite Diti
Et niuei lactis pocula miſta mero.

4. Thebaid. Huc ſpectat & illud Statij:

Velleris obſcuri pecudes, armentaque ſiſti
Atra monet, quæcunque gregum pulcherrima ceruix
Ducitur.

Obſeruant etiam eruditi ſacrorum, & cum his Grammatici, quod ſterilibus pecudibus iuuencis & vino, lacte, melle Diti ſacra fieri ſint ſolita. Virgilius Proſerpinæ ſacrificat etiam vaccam ſterilem, nigraſque pecudes dijs omnibus inferis ſacrificari oſtendit, & quomodo eis ſacrificetur, pulcherri- *Aeneid. 6.* mè delineat his verſibus:

Spelunca alta fuit, vaſtoque immanis hiatu,
Scrupea, tuta lacu nigro, nemorumque tenebris
Quam ſuper haud vllæ poterant impune volantes
Tendere iter pennis, talis ſeſe halitus atris
Faucibus effundens ſupera ad conuexa ferebat:
Vnde locum Graij dixerunt nomine Auernum.
Quatuor hic primum nigrantes terga iuuencos
Conſtituit: frontique inuergit vina ſacerdos,
Et ſummas carpens media inter cornua ſetas
Ignibus impoſuit ſacris libamina prima,
Voce vocans Hecaten, cæloque Ereboque potentem.
Supponunt alij cultros, tepidumque cruorem
Suſcipiunt pateris: ipſe atri velleris agnam
Aeneas matri Eumenidum, magnæque ſorori
Enſe ferit, ſterilemque tibi Proſerpina vaccam.
Tum Stygio regi nocturnas inchoat aras:
Et ſolida imponit taurorum viſcera flammis,
Pingue ſuperque oleum fundens ardentibus extis.

Quo loco Iulius Pomponius hoc adiecit ſcholiolum: Antiqui Plutoni mactabant taurum, & Proſerpinæ iuuencam, quam nunc appellat ſterilem vaccam, ideſt, caſtam, & pudicam, vel ab æta- *Lib. 13.* te, in qua non eſt fas pati taurum: vel quia ſeruabatur caſta pro ſacris Proſerpinæ. Silius:

Ordine mactari pecudes iubet, acer operto
Ante omnes taurus regi, tum proxima diuæ
Cæditur Aethneæ caſta ceruice iuuenca.

Macrobius verò Proſerpinæ porcam dicit iugulari: ſed Virgilio **ſubſcribit Prudentius contra Symmachum**, Romanorum hanc dementiam ridens:

Quid? quod & iſtos
Dant tibi Roma Deos inferni gurgitis vmbræ:
Eumenidum domina Stygio caput exerit antro.
Rapta ad Tartarei thalamum Proſerpina Regis,
Etſi quando ſuos dignatur adire Quirites
Placatur vaccæ ſterilis ceruice reſecta.
Et regnare ſimul cæloque Ereboque putatur,
Nunc bigas frenare boues, nunc ſæua ſororum
Agmina vipereo ſuperis immittere flagro.

Subſcribit & Valerius Maximus lib. 2. cap. 1. de Valerio Publicola loquens: Apud eandem aram publicè nuncupatis votis cæſiſque atris bobus, Diti maribus, fæminis Proſerpinæ, lectiſternioque, ac ludis trinoctio factis aram terra, vt antè fuerat, obruit. Proſerpinalia intelligit Feſta, de quibus etiam Plutarchus in Lucullo: Aderant Proſerpinalia feſta, nec bouem nigram, qualis in his ſacris *Odyſſ. K.* mactari ſolet, ob circumfuſum hoſtem parare potuerunt, &c. Maro vero tranſtulit hæc ferè ex Homero, apud quem Circe Vlyſſem docet, quomodo ad inferos deſcendere queat, eiſdemque ſi in patriam incolumen reuerti detur, nigras pecudes, ſterilemque vaccam ſacrificet. Canit autem Homerus ex interpretatione Simonis Lemnij:

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

A *Cumque huc appuleris, tunc heros ſiſte carinam*
Effodiaſque ſcrobem iubeo,cubitoque remenſus
In longum ducas, tantum quoque lata feratur,
Omnibus hic fundas vmbris libamina ſupplex:
Primò mellitos ſuccos, mulſumque liqueſcens.
Dulcia deinde ſacri feruentia vina Lyæi:
Tertia fac illis accedat & æquoris vnda:
His etiam canas addens confunde farinas,
Imbelleſque vmbras genibus reflexus adora
Et vaneſcentes animas in vota vocato,
Si liceat patrios Ithacæ repetiſſe penates
Te mactaturum ſterilem promitte iuuencam
Quæcunque excellat, quam tota armenta ſequantur;
B *Extructamque pyram fructu cumulare benigno*
Te velle, æquoreæ Ithacæ Laertis in arce.
Tireſiæ fac lætus ouem cum vellere pullo
Deuoueas, quicunque greges per paſcua vincat
Hæc vt vota vmbris feciſti littore curuo
Ad fluuij curſus retro te verte regreſſus,
Pallentemque Eremum verſus veſtigia torque.
Lanigerumque pecus mactes, mollemque bidentem
Hic aries fumet, ſed & illic fæmina nigris
Velleribus iaceat, quæ placet victima manes.

Quæ autem apud inferos Hecate ſeu Proſerpina, vocatur in cælo Luna, & Diana, cuius currum vaccæ trahebant, eidemque immolabantur, propter cornuum ſpeciem, (quod haud rectè Lactantius & ex eo Alexander ab Alexandro dicunt de tauro); vel in memoriam immolatæ à Seruio vaccæ, de qua alibi ex Plutarcho diximus. Idem Plutarchus author eſt Athenienſes annua ſolemnia Dianæ Perſicæ exhibere ſolere boue lampadis charactere notata. Nigros verò etiam ſiue tauros ſiue iuuencos mortuis ſuis cædebant, id quod Aeneæ exemplo Virgilius docet, qui Anchiſæ patri C eos mactat, ritumque totum delineat.

In lucullo.

Aeneid. 5.

Hoc magis inceptos genitori inſtaurat honores
Incertus geniumque loci, famulumnè parentis
Eſſe putet: cædit quinas de more bidentes,
Totque ſues, totidem nigrantes terga iuuencos
Vinaque fundebat pateris: animamque vocabat
Anchiſæ magni, maneſque Acheronte remiſſos,
Nec non & ſocij, quæ cuique eſt copia, læti
Dona ferunt, onerantque aras, mactantque iuuencos:
Ordine ahena locant alij, fuſique per herbam
Subijciunt verubus prunas & viſcera torrent.

Vbi vides victimas impares indicare. Conſueuiſſe tamen Romanos ſuperis impares, inferis verò pares ſacrificare Seruius tradit in illud eiuſdem poetæ: *Numero Deus impare gaudet.* Et Solinus tradit propter dies impares dijs ſuperis Ianuarium dicari, & propter pares Februarium quaſi abo-D minoſum dijs inferis deputari. Similiter & alijs infelicitatis authoribus nigrum aliquod pecus mactabatur. Virgilius:

Cap. 3.

Nigram hyemi pecudem, Zephyris felicibus albam.

Auerno tamen ſi Alexandro fides, propria victima erat bos fuluus: Iunoni de tauro albo antiqui rem ſacram faciebant, ſeu de iuuenca potius alba, vt docti autumant, & ſubſequentibus authoritatibus poetarum notum fiet. Quantum autem iſtiuſmodi immolatione afficeretur hæc dea, hinc etiam innoteſcit. Ea ab Argiuis colebatur olim in templo quodam extra vrbem: eò mulier ſacerdos bobus albis iuncto inſidens ſolemni die quotannis vehi ſolebat. Cùm autem boues albi quondam deeſſent, ſacerdos filiorum mater duorum, iugo boum loco eos ſubmiſit, & ſic ad templum inuecta eſt. Cùm autem à dea muneris aliquid pro hoc labore filijs ſuis petijſſet, filij eà nocte in ſomno, inquit Palephatus, exceſſerunt, id quod & Plutarchus annotauit in ſermone de laude mortis. Apud Virgilium:

Iunonis ſacrificium.

Iunoni ante omnes, cui vincla iugalia curæ,
Ipſa tenens dextra pateram pulcherrima Dido

Candentis vaccæ media inter cornua fundit.

3, Amorũ. Eleg. 13.

Quemadmodum verò Ioui bos Italus ex Phaliſco Romæ immolabatur, vt oſtenſum eſt, ita & Iuno iuuenca, vel vacca delectabatur ex eodem agro, teſtis eſt Ouidius, in deſcriptione totius ſacrificij, quod etſi paulò prolixius, haud tædet aſcribere:

Cùm mihi pomiferis coniux foret orta Phaliſcis
Mœnia contigimus victa Camille tibi.
Caſta ſacerdotes Iunoni feſta parabant
Percelebres ludos, indigenamque bouem,
Grande moræ pretium ritus cognoſcere; quamuis
Difficilis cliuis huc via præbet iter
Stat vetus & denſa prænubilus arbore lucus,
Aſpice; concedes numinis eſſe locum.
Accipit ara preces, votiuaque thura piorum
Ara per antiquas facta ſine arte manus,
Hic vbi perſonuit ſolenni tibia cantu;
It per uelatas annua pompa uias;
Ducuntur niueæ populo plaudente iuuencæ,
Quas aluit campis herba Phaliſca ſuis.
Et uituli nondum metuenda fronte minaces.
Et minor ex humili uictima porcus hara.
Duxque gregis cornu per tempora dura recuruo
Inuiſa eſt dominæ ſola capella deæ.
Illius inditio ſyluis inuenta ſub altis
Dicitur incœptam deſtituiſſe fugam.
Nunc quoque per pueros iaculis inceſſitur index,
Et pretium auctori uulneris, ipſa datur.
Qua uentura dea eſt, iuuenes timidæque puellæ
Præbuerant latas ueſte iacente uias.
Virginei crines auro, gemmaque premuntur,
Et tegit auratos palla ſuperba pedes.
More patrum ſanctæ uelatæ ueſtibus albis
Tradita ſuppoſito uertice ſacra ferunt.
Ore fauent populi tunc, cùm uenit aurea pompa
Iſa ſacerdotes ſubſequiturque ſuas.
Argiua eſt pompæ facies: Agamemnone cæſo
Et ſcelus & patrias fugit Haleſus opes.
Iamque pererratis profugus terraque marique
Mœnia felici condidit alta manu.
Ille ſuos docuit Iunonia ſacra Phaliſcas,
Sint mihi, ſint populo ſemper amica ſuo.

In Batto.

Taurus rufus vbi Iunoni immolatus.

Apud Athenienſes verò Iunoni taurus immolabatur ruffus, & hic quidem ſedulò electus, quod me docet Theocritus, dum canit:

Λέπτὸς μὲν χ' ὠ ταῦρος ὁ πύῤῥιχος. εἴθε λαχοιεν
Τοὶ τὸ Λαμπριάδα τοὶ δαμόται, ὄκκα θύοντι
Τᾷ Ἥρα, τοῖον δὲ κακοχράσμων δὲ ὁ δᾶμος, ideſt,
Macilentus quidem & hic rufus taurus eſt; utinam ſortiantur
Lampiadæ tribules, quando ſacrificant
Iunoni, talem: improbus enim eſt populus.

Mineruæ quæ animalia immolarentur.

Lib. 3. c. 12.

Deridet poeta Athenienſium in ſacrificijs parſimoniam. Ab hac eadem dea Henęa vrbs dicta fuit, quæque & Hecatombea vocabatur, quòd ei ibi centum boues immolarentur: vt Varinus annotauit, inquiens, celebrari ab Argiuis illi deæ Hecatombæam centum bubus immolatis: præmium tunc certaminis ſcutum æneum propoſitum fuiſſe, & coronam myrteam: vel vt alij (inquit) in certamine Hecatombæorum Argis, æs præmium dabatur, quoniam Archinus, qui rex Argiuorũ fuit, & huius certaminis author, cum apparatus armorum cura ei deligata fuiſſet, arma etiam præmij loco dari voluit. Mineruæ verò etiam nihil caprini generis, ſed vaccam aut boues iniuges immolabant, vt tradit Alexander ab Alexandro ex Fulgentio, & Manilius Chreſtus in libro de hymnis deorum, & ex eo Pierius Valerianus aiunt huic deæ iniuges boues ſacrificari ſolitas, ideſt, quæ iugum

A gum nunquam tulerunt, illa videlicet cauſa, quòd & virginitas iugum neſciat maritale, & virtus nunquam ſit iugo prementi ſubiecta. Et Phurnutus ait, Mineruam à Græcorum quibuſdam Αγελήΐδα vocari, ſiue tanquam ducem populorum, ſiue quòd indomita ſit tanquam boues armentinæ. Neſtor apud Homerum Mineruæ, vt Telemacho ſit propitia iuuencam vouet indomitam lata fronte, quamuè nullus adhuc iugo ſubiecit cornibus auratis: ſicque implorantem exaudit Minerua. Filij verò ex patris iuſſu ſacrum deæ parant: id quod his verbis deſcribitur: Bos ſubitò ex agro venit, veniuntque Telemachi ſocij ex naui: venit demum aurifex, arma manibus fabrilia artis miniſtra tenens, incudem, malleum, forfices, quibus aurum induxerunt, venit & Minerua vota exaudiens. Neſtor verò aurum præbuit, deinde cornibus faber induxit, vt dea ſimulacrum hoc videns, gratum haberet. Bouem cornibus ducunt Stratius, & Echephron. Vas lauandis manibus in pulchro lebete Aretus è thalamo ferens, ſumpſit: alia famula molas è caniſtro, ſecurim verò Thraſymedes acutam in manu tenens, bouem percuſſit. Perſeus autem vas ad ſanguinem excipiendum habebat. Neſtor verò peluim, & molam adminiſtrabat, multaque Mineruam orabat, primitias tribuens, capitis crines igni inijciendo. At poſtquam orauit, & B molas iecerunt, ſtatim Thraſymedes iuxtà ſtans, ſecurim impulit, venaſque ceruicis boui incidit, viribus ille ſtatim defecit. Neſtoris autem filiæ nuruſque & vxor pudica Eurydice, maior natu filiarum Clymeni, vlularunt. Illi deinde bouem ex humo corripientes, tenuere, Piſiſtratus continuò iugulauit, vnde largus & nigrans effluxit ſanguis, oſſa demum anima deſtituit. Poſt hæc cum in partes diuidunt, operiuntque nidore, duplicata, ac cruda igni imponentes, ſenex ſub lignis torrebat, deinde vinum libant. Iuuenes autem circum aſtantes, lintea manibus tenebant. Poſtquam verò cocta ſunt, & viſcera effuſa, in partes diuidunt: alia quoque verubus figunt, aſſantque igni, veru in manibus tenentes. Diomedes autem ſpeculaturus quoque caſtra Troianorum Mineruæ auxilium implorans, vouet bouem indomitam auratis cornibus, atque ait:

Odyſſ. Γ.

Sacrificij deſcriptio.

Κέκλυθι νῦν καὶ ἐμεῖο Διος τέκος ἀτρυτώνη
Σπεῖο μοι ὡς ὅτε πατρὶ ἅμ' ἕσπεο Τυδεῖ δίῳ.
Ὥς νῦν μοι ἐθέλουσα παρίστασο, καὶ μὲ φύλασσε.
Σοὶ δ' αὖ ἐγὼ ῥέξω βοῦν ἦνιν, εὐρομέτωπον
C Ἀδμήτην, ἣν οὔπω ὑπὸ ζυγὸν ἤγαγεν ἀνήρ.
Τὴν τοι ἐγὼ ῥέξω, χρυσὸν κέρασιν περιχένας.

ideſt,

Audi me & nunc Iouis filia indomita
Sequere me, ſicut cùm patrem ſequebaris Tydeum diuinum.
Sic mihi nunc volens adſis & me ſerua
Tibi autem ego ſacrificabo iuuencam hornam, latifrontem
Indomitam, quam nondum ſub iugum duxit vir
Hanc tibi ego ſacrificabo, aurum cornibus circumfundens.

Vaccam tamen etiam huic deæ immolari ſolitam indicat Ouidius:

Dijs tribus ille focos totidem de ceſpite ponit,
Læuum Mercurio, dextrum tibi bellica virgo
Ara Iouis media eſt, mactatur vacca Mineruæ, &c.

Metam. 4.

Vacca Mineruæ ſacrificata.

Eundemque morem indicat & alicubi:

Pallada mactatę placabat ſanguine vaccæ.

Metam. 12.

D Atque ita intelligendum eſt quod ait rurſus alio loco.

Hæc ſi contigerint, meritæ cadet agna Mineruæ
Non facit ad noſtras hoſtia maior opes.

1. Triſt. 9.

Hiſce enim verbis ſignificat poeta, in exilium proficiſcens, ſi ad eam regionem ab Auguſto ſibi cōſtitutam, ad quam naui, quæ in Mineruæ tutela erat, ferebatur, ſe Mineruæ, à qua id beneficij acciperet, agnam mactaturum, ſed cùm ſciret deæ illi vaccam, non agnam mactari ſolitam fuiſſe, ſeipſum corrigens ſubdit, non eſſe virium atque opum ſuarum, eam pecuniæ vim, qua vacca ematur, poſſe ſoluere. In hoc quoque ſenſu Auſonius ait:

Aerea bos ſteteram, mactata eſt vacca Mineruæ.

Porrò eidem etiam Deæ boues immolabantur indomiti, & fortaſſis item domiti, de indomitis locus eſt pulcherrimus apud eundem Homerum, vbi Helenus vates Hectori ſuadet, vt Hecuba Mineruæ veſtem offerat gratioſiſſimam, eidemque polliceatur ſacrificium duodecim boum indomitorum, ſi Troianorum fuerit miſerta;

Boues indomiti.

Iliad. Z.

Πέπλον ὅς οἱ δοκέει χαριέστατος ἠδὲ μέγιστος
Εἶναι ἐνὶ μεγάροις, καί οἱ πολὺ φίλτατος αὐτῇ.

Θεῖναι Ἀθηναίης ἐπὶ γουνάσιν ἠϋκόμοιο. E
Καί οἱ ὑποσχέσθαι δυοκαίδεκα βοῦς ἐνὶ νηῷ
Ηνις, ἠκέστας ἱερευσέμεν, αἴκ᾽ ἐλεήσῃ, ideſt,
Peplum quod ei videbitur pretioſiſſimum & maximum
Eſſe in domo, & ei longè chariſſimum ipſi
Ponat Mineruæ in genibus pulchricomæ,
Et ei voueat duodecim boues in templo
Anniculos, indomitos ſacrificaturam; ſi miſerta fuerit.

Peplum. *Lib. 2.*

Ad quem poetæ locum Io. Spandanus hoc appendit ſcholium. Nota, hic duo Numini offerri: donum & ſacrificium. Donum eſt peplum, Mineruæ conueniens, quia illud genus veſtis muliebre eſt: ſacrificium autem duodecim boum, quod animal illi etiam ſolebat immolari. Omnia ergò complexus eſt poeta, quæ à nobis deo offerri debent, donum in perpetuum, ſacrificium ad tempus. Donum noſtrum eſt integritas animi; ſacrificium autem preces, & cultus Dei? Athenienſes verò etiam annua ſolemnia Mineruæ non capra, nec boue, ſed tauris & agnis exhibere ſolent, inquit Alexander ab Alexandro præcitato loco, nimirum ex eodem Homero, qui ſic ſcribit in catalogo poſt principium: F

Ἔνθα δέ μιν ταύροισι καὶ ἀρνεοῖς ἱλάονται,
Κοῦροι Ἀθηναίων περιτελλομένων ἐνιαυτῶν, ideſt,
Illic enim ipſam (Mineruam) *tauris & agnis placant*
Pueri Athenienſium circumuoluentibus annis.

4. Mythol. 5 *Lampadochoria.* *Epiboon.* *Lib. 2.* *Telluris ſacrificium.* *Faſt. 4.*

Et Natalis de Comitibus, celebrantur (inquit) Lampadophoria in huius honorem deæ, cui taurus candidus aliquando, aut indomita iuuenca immolari conſueuit ab antiquis. Iam verò Herodes Atticus Sophiſta, cui diuitiarum initium ex theſauro à patre prope domum inuento fuit, centum boues vno die Mineruæ ſacrificare ſolitus fuit, vt Philoſtratus refert. Eſtque annotatione præcipuè dignum id quod Lycurgus in libro de ſacrificando, & Philochorus lib. 2. & Staphylus lib. 9. de Athenis ſcribunt citante Varino: ſi quis Mineruæ bouem ſacrificaſſet, oportebat etiam Pandryſo ouem vnà cum boue ſacrificare, quod ſacrificij genus ἐπίβοιον & ἐπιβοῖον appellabant, eò quòd poſt bouem immolatum celebraretur. Herodotus author eſt, Xerxem in Pergamo Priami regia Mineruæ Iliadi mille boues immolauiſſe, quarum libamine Magi heroibus parentauerint. At Arabes, vt Alexander annotauit, heroibus tauro, capro, & ariete litabant. Cædebantur porro boues fordæ, ideſt, prægnantes in curijs decimoſeptimo calendas Maias, Telluri ipſa ſimilitudine placituræ, vt annus fœcundior proueniret. Terra enim hoc tempore quaſi grauida eſt. Fordicalia, & fordicidia vocabantur iſtiuſmodi ſacrificia; & hordicalia, quia prægnans vacca etiam horda vocatur teſte Varrone. Ouidius ea diligenter ſic delineauit iſtiuſmodi ſacrificia. G

Tertia poſt Veneris cùm lux ſurrexerit idus,
Pontifices forda ſacra litate boue.
Forda ferens bos eſt, fœcundaque dicta ferendo,
Hinc etiam fœtus nomen habere putant.
Nunc grauidum pecus eſt, grauidæ quoque ſemine terræ
Telluri plenæ victima plena datur.
Pars cadit arce Iouis, ter donas curia vaccas
Accipit, & larga ſparſa cruore madet. H
Aſt vbi viſceribus vitulos rapuere miniſtri.
Sectaque fumoſis exta dedere focis:
Igne cremat vitulos, quæ natu maxima virgo eſt
Luce Palis populos, purget vt ille cinis.
Rege Numa fructu non reſpondente labori
Irrita decepti vota colentis erant.
Nam modò ſiccus erat gelidis Aquilonibus annus,
Nunc ager aſſidua luxuriabat aqua,
Sæpe Ceres primis dominum fallebat in herbis,
Et leuis obſeſſo ſtabat auena ſolo.
Et pecus antè diem partus edebat acerbos
Agnaque naſcendo ſæpe necabat ouem.
Sylua vetus, nullaque diu violata ſecuri
Stabat Mænalio ſacra relicta deo:
Ille dabat tacitis animo reſponſa quieto,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

A *Noctibus, hic geminas rex Numa mactat oues.*
Prima cadit Fauno, leni cadit altera ſomno,
Sternitur in duro vellus vtrumque ſolo.
Bis caput intonſum fontana ſpargitur vnda
Bis ſua faginea tempora fronde tegit.
Vſus abeſt Veneris, nec fas animalia mentis
Ponere, nec digitis annulus vllus ineſt.
Veſper vbi tectus ſupra noua vellera corpus
Ponit adorato per ſua verba deo.
Interea placidam redimita papauera frontem
Nox venit, & ſecum ſomnia nigra trahit
Faunus adeſt ouiumque premens pede vellera duro
Edidit à dextro talia verba throno.
B *Morte boum tibi rex tellux placanda duorum*
Detque ſacras animas vna iuuenca duas.
Excutitur terrore quies, Numa viſa reſoluit,
Et ſecum ambages cæcaque iuſſa refert.
Expedit errantem nemori gratiſſima coniux,
Et dixit grauidæ poſceris exta bouis.
Exta bouis grauidæ dantur, fœcundior annus
Prouenit, & fructum terra pecuſque ferunt.

Oſtendit poeta Numam horum ſacrorum authorem fuiſſe, & cum modò nimia ſiccitas, modò nimiæ pluuiæ ſterilitatem facerent, Fauuum conſuluiſſe, & ab eo ſacrificandæ bouis fordæ ritum accepiſſe. Cinis autem vitulorum, de quo dixit, ſeruabatur in templo Veſtæ, ſiue Telluris, vt inde ſuffimen fieret, quo populus Palilibus purgaretur, vt poſtea ipſe rurſus poeta docet, dum canit:

Populus cinere prægnãtis vaccæ purgatus.

Alma pales faueas paſtorum ſacra canenti
C *Proſequor officio ſi tua facta meo:*
Certè ego de vitulo cinerem, ſtipulamque fabalem
Sæpe tuli plena Februa toſta manu.
Certè ego tranſilui poſitas ter in ordine flammas
Virgaque rorales laurea miſit aquas
Mota dea eſt, operique fauet, naualibus exit
Puppis, habent ventos iam mea vela ſuos.
I pete virginea populus ſuffimen ab ara,
Veſta dabit, Veſtæ murmure purus eris.
Sanguis equi ſuffimen erit, vitulique fauilla
Tertia res duræ culmen inane fabæ.

Scribit Alexander ab Alexandro Ambaruale ſacrum, niſi de porca fœcunda & grauida, aut vitula, fieri non conſueuiſſe. Ego de vitula nihil reperio, neque ipſe etiam authoritatem vllam recitat. Eam autem victimam maturis frugibus ter circum arua ducere conueniebat, omneſque poſt eam clamantes ſequi, ex quibus vnus querna ornatus fronde, cum ſolemni ſaltatu, compoſito carmine, D Cereri decantabat laudes; ac poſtquam lacte, vino, & fauo libaſſent, antequam fruges meterent, porcam Cereri immolabant, quæ præcidanea dicta eſt. Ouidius, cur ei porca immoletur reddit hanc rationem.

Lib. 3. c. 12.
Ambaruale ſacrum.

Porca præcidanea Cereri immolata.

Prima putatur
Hoſtia ſus meruiſſe mori, quia ſemina pando
Eruerit roſtro, ſpemque interceperit anni.

Sed de hac re aliàs: Apud Hermionenſes verò Cereri boues aut tauros immolari ſolitos fuiſſe Aelianus teſtatur his verbis: Cererem Hermionenſes colunt, & ſplendida ei magnificaque ſacra faciunt. Feſtum id Ctonium appellant. Aiunt ſanè maximos boues à muliere Cereris ſacerdote ad aram è grege ſe abduci atque feriri permittere, quod Ariſtocles his carminibus teſtatur,

Feſtum Ctoniam.

O fœcunda Ceres Siculas veneranda per oras
Cecropioſque agros: hoc ego præcipue
Miror, in Hermione quod magno robore taurum
Quemque viri poſſent vix domuiſſe decem,
Egrege deductum ſola aure adducit ad aram

Sancta tibi mulier: qui puer vt ſequitur.
Hæc tua vis Ceres eſt, tu nobis eſto benigna
Per teque Hermione, læta beata fuat.

Ctoina dea.

De hiſce eiſdem Ctonijs ſacris quæ apud prænominatos populos fiebant, Pauſanias quoque ſcribit in hæc verba: Ctonia certè & ipſa dea appellatur, & ſtati dies feſti, qui æſtate anni in eius honorem agitantur, Ctonia dicuntur. Inijs hoc ritu ſupplicatio fit. Pompæ agmen ducunt ſacrificuli, & qui annuos magiſtratus ferunt: ſequuntur fæminæ ac viri. Ipſis etiam pueris ſolemne eſt deam cum pompa deducere. Incedunt autem ij cum albis veſtimentis, capitibus coronas ferentes. Sunt eæ corollæ è flore contextæ quem Comoſandalum incolæ appellant: Hyacinthum ego illum eſſe exiſtimo. Eſt enim ei tum magnitudine, tum colore perſimilis. Habet præterea eaſdem luctus indices literas. In extremo agmine ſequuntur, qui eximias boues vinculis diſtentas & ferociter reluctantes ad templum trahunt: ibi earum vnam immiſſis retinaculis intrò agunt: tunc qui ad fores apertas ſteterant, vbi bouem intromiſſam videat, fores obdunt: Eam aniculæ quatuor de induſtria intus relictę, falcibus exceptam conficiunt. Collum earum vna, vt caſus tulerit, hoſtię pręſecat. Rurſus patefactis foribus ij, quibus id negocij datum eſt, alteram bouem, mox tertiam ac quartam intrudunt; ac ſingulæ eodem modo ab illis aniculis mactantur. Aliud in hoc ſacro miraculum euenit: In quod latus prima bos conciderit, in idem & reliquæ procumbunt. Hæc ille: Cybelę quoque vaccas immolatas fuiſſe veriſimile, quia ipſi ſacræ erant. Ouidius:

Comoſandalus flos.

Ipſa ſidens plauſtro porta eſt inuecta Capena
Sparguntur iunctæ flore recente boues.

Veneris ſacrificia.

In Cypro Veneri albæ immolabantur iuuencæ, vt oſtendit Ouidius:

Metam. 10.

Feſta dies Veneris tota celeberrima Cypro
Venerat, & blandis indutæ cornibus aurum,
Conciderant ictæ niuea ceruice iuuencæ.

Lilius Gyraldus & ex eo Alexander (ſed nullo vterq; authore) ſcribunt, ſolùm apud Tuſſas in Aegypto, vbi Venus cornuta colebatur, vaccam ei immolatam fuiſſe. Scribit quidem Aelianus id de Chuſis, non de Tuſſis, ſed & hanc Venerem non cornutam vocat, ſed Vraniam ſiue cæleſtem: nec alicubi reperies Venerem cornutam. niſi apud illos, cæleſtem autem ſiue vraniam apud plurimos. Acron verò in hoc Horatij, Carm. 1. Od. 19.

Lib. 10. cap. 27.

Hic viuum tibi ceſpitem, hic
Verbenas pueri ponite, thuraque
Bimi cum patera meri
Mactata lenior veniet hoſtia.

benè (inquit) verbenas ceſpitem & thus Veneri promittit, quæ non placatur ſanguine, adducitque authoritatem Virgilij:

Aen. 11.

Tum Venus, haud equidem tali me dignor honore.

Item:

Ipſa Paphum ſublimis abit, ſedeſque reuiſit
Læta ſuas, vbi templum illi, centumque Sabæo
Thure calent aræ, ſertiſque recentibus halant.

Verùm quamuis certum ſit apud prius ſæculum incruenta fuiſſe omnia ſacrificia, herbaſque & fructus pro holocauſto dijs oblatos, progreſſu tamen temporis Veneri à què ac alijs dijs cruenta ſacrificia in vſu eſſe cæpiſſe Iacobus Cruquius ex allata à nobis de Aegyptia Venere authoritate arguit. Et in eodem ſententia eſt Chriſtophorus Landus, neque eſt (inquit) contra Virgilium:

Haud equidem tali me dignor honore.

Nam conſtat alibi de hoſtia ſacrificari Veneri. Mihi & hoc Virgilij:

Hic amor, hoc ſtudium, dum ſacra ſecundus aruſpex
Nunciet, & lucos vocet hoſtia pinguis in altos.

de Venere intelligendum videtur. Et Martialis canit:

At tu Diua Paphi remitte noſtris
Illæſum iuuenem, remitte votis.
Sic Martis tibi ſeruiant Kalendæ,
Et cum thure, meroque, victimaque
Libetur tibi candidas ad aras
Secta plurima quadra de placenta.

Eydill. 63.

Daphnis apud Theocritum, vitulam Amori, bouem verò Veneri vouet, poſtquam puellæ pudicitiam eripuit:

A Ῥέξω πόρτιν Ἔρωτι, καὶ αὐτᾷ βοῶν Ἀφροδίτᾳ.

Bacchi ſacrificium.

Lib.7.c.15.

Baccho verò in primis ſacer erat taurus. Scribit autem Athenæus tauro & pardali aſſimilari ipſum ex ebriorum violentia. Nam quod in tragœdia, cui attitulatio eſt Tyro, Sophocles (inquit Cælius) taurophagum vocat Dionyſium, id interpretantur, quia dithyramborum poetis in victoria daretur bos. Alij crudelem, & immitem accipiunt, quando & Ariſtophanes Cratinum ita infamauit: ſed ad vinolentiam magis referendum alij putant, quòd philœnus eſſet is, hoc eſt, vino indulgeret largiùs: Dicitur autem primum iugauiſſe boues, eorumque opera frugem iacto ſemine reddidiſſe, eaque ex re illum cum cornibus effinxerunt, quod Diodorus docet. Feſtus verò ait cornua eius ſimulacro addi, quoniam inuentorem vini dicunt, eò quòd homines nimio vino truces fiunt, vnde Horatius;

Lib.5.

Te vidit inſons Cerberus aureo
Cornu decorum.

Vide mox rurſus, vbi de Api. Aegyptij verò, vt Alexander notat Baccho taurum & Lunæ ſuem, reliquis dijs boues mares, vituloſque & anſeres immolant, capram & hircum nullo modo. B Pauſanias tradit memoratu dignum, apud Cynæthaenſes Arcadici nominis gentem, quod huius Dei templum habent, in quo feſtos dies anni ſumma hyeme agitant, adipe peruncti: ſublatum humeris è grege taurum, quem ipſe Deus, vt deligerent in mentem venire voluiſſet, ad templum deportāt: hoc ſolenne ipſis eſſe ſacrum. Lindij in Rhodo ad aram quàm βούζυγον dicunt, duos boues Herculi immolant, eumque maledictis & execratione celebrant, quòd ipſe Theodamantis agricolę bouem edens, eius contumelijs lætaretur, vt tradit Alexander Sardus Ferrarienſis in opere de moribus, & ritibus gentium. De quo eodem ſacrificio hæc memoriæ prodidit Lactantius Firmianus: Apud Lindum, quod eſt oppidum Rhodi, Herculis ſacra ſunt: quorum à cæteris longè diuerſus eſt ritus: ſiquidem non εὐφημίᾳ (vt Græci appellant) ſed maledictis & execratione celebrantur: eaque pro violatis habent, ſi quando inter ſolemnes ritus vel imprudenti alicui exciderit bonum verbum. Cuius rei hæc ratio redditur, ſi tamen vlla eſſe in rebus vaniſſimis poteſt. Hercules, cùm eò delatus eſſet, famemque pateretur; aratorem quendam aſpexit operantem, ab eoque petere cœpit, vt ſibi vnum bouem venderet. Enimuero ille negauit fieri poſſe, quia ſpes ſua omnis colendæ terræ, duobus illis iumentis niteretur. Hercules ſolita violentia vſus, quia vnum accipere non potuit, vtrumque C ſuſtulit: atq; infelix, cùm boues ſuos mactari videret, iniuriam ſuam maledictis vltus eſt: quod homini eleganti & vrbano gratiſſimum fuit. Nam dum comitibus ſuis epulas apparat, dumque alienos boues deuorat; illum ſibi amariſſimè conuiciantem, cum riſu & cachinnis audiebat. Sed poſtquam Herculi diuinos honores ob admirationem virtutis deferre placuit, à ciuibus ei ara poſita eſt, quam de facto βούζυγον, ideſt bouis iugum nominauit: ad quam duo iuncti boues immolarentur, ſicut illi, quos abſtulerat aratori: eumque ipſum ſibi conſtituit ſacerdotem, ac præcepit, vt ijſdem maledictis ſemper in celebrandis ſacrificijs vteretur, quòd negaret ſe vnquam epulatum eſſe iucundius. Iſta quoque legas apud Philoſtratum, & apud Nazianzenum στηλιτευτικῇ prima, cuius iſta ſunt verba: ὁ Βουθοίνας τὸν γεωργὸν τυραννήσας, καὶ τὸν ἀρότην βοῦν λαφύξας, καὶ τὴν κλῆσιν λαβὼν ἐκ τῆς πράξεως; hoc eſt: *Boui manduco ille, qui oppreſſo vi agricola, bouem aratorem abligurijt, è re ipſa nomen adeptus:* & paulò pòſt: Λινδίοις εὐσεβὲς τὸ καταρᾶσθαι τῷ Βουθοίνᾳ, ideſt, *Pium opus habebatur apud Lindios, diras imprecari Bouimanduconi Herculi, illique conuicia facere, cultus loco erat.* Huc ſpectat illud ab eodem ad Nemeſiū obſcurius dictū. καὶ Λίνδος ἐφυβρίζουσ' ἱεροῖσι, ideſt, *Lindus quæ ſacris conuiciatur.* Fuit tamen etiam ab Euandro inſtitutū Herculis ſacrificium ſine conui- D tijs: vt oſtendit Pomponius ex Diodoro Lætus de origine eiuſdem ſic ſcribens: *Victor Hercules cæſo Geryone Chryſauri filio in Eritra, quæ eſt inſula Oceani Hiſpani, abacto nitidarum boum armenta in Latium venit, & prope Tyberim loco herbido procubuit, vt læto pabulo reficeret boues. Cacus latronum princeps eximias boues duas, caudis in ſpeluncam traxit, Hercules ſomno excitus luſtrato grege cum partem abeſſe numero ſenſit, omnia circuit, aduerſa veſtigia comperit, confuſus nouitate rei ex loco infeſto agere armentum cœpit: cùm actæ boues deſiderio relictarū mugiſſent, reddita fuit è ſpelunca vox, quæ Herculem conuertit: Inuenta fraude, Cacum neci dedit. Concurſum trepidantium paſtorum, aduenam reum cædis faciunt apud Euandrum, qui miraculo literarum, inter rudes artium homines ea loca tum regebat. Is intuens habitum; formamque viri, rogat, qui vir eſſet, vbi nomen, patremque & patriam accepit, quia ſic Carmentis mater eius vaticinata fuerat, extemporalem aram Herculi erexit, iuuencum indomitum mactauit. Inde ſeruatum eſt, vt quotannis Romani bouem indomitum Herculi immolent, & Hercules epulum populo dedit. Sacrum fieri voluit à Potitijs & Pinarijs, quæ tum familiæ maximè inclytæ ea loca incolebant. Fortè euenit, vt Potitij præſto eſſent, hiſque exta apponerentur, & Pinarij quia tardi fuere, extis adeſis, ad cæteram venirent depem. Potitij ab Euandro edocti, antiſtites ſacri eius diu fuerunt: poſtea cùm interijſſent, empti de publico ſerui, officium exercuerunt.*

Herculis ſacrificium.

Lib.3.c.6.

Lib.1.

Ara ab Euandro erecta, cui Hercules decimas ſoluit, maxima vocatur, & proxima eſt foro boario, vbi ex voto decimæ fiunt. Tradunt qui velit diues fieri, Herculi decimas ſoluat. Hinc opes M. Luculli facta memorantur, & ipſe Hercules theſaurorum deus putatur. Huc vſque Lætus. Syracuſij verò iuxta Cyanem, vt memorat Diodorus Siculus, ſingulis annis dies feſtos celebrant, in quibus ſacra faciũt priuatim paruis victimis: publicè tauros in paludem immergunt, morem Herculis (inquit) imitati, qui eiuſmodi ſacris, quo tempore Geryonis boues per Siciliam deduxit, vſus eſt. Myopi, ſiue muſcarum deo taurus immolabatur in Olympijs, vt Plinius teſtatur his verbis: *Mirabile eſt Olympiæ ſacro certamine, nubes muſcarum immolato tauro, deo quem Myodem vocant extra territorium id abire.* Syluano, ideſt ſyluarum deo in ſingula boum capita, adoreo, lardo & vini ſextario ſubtaxata menſura votum fiebat, vt obſeruauit Alexander ab Alexandro. Quærendum autem nunquid oracula edentibus niger immolaretur taurus: id enim indicare apparet Plutarchum in eo volumine quod de oraculorum defectu conſcripſit: Habeo (inquit) rem apprimè memorabilem, quæ me præſente apud Mopſi oraculum euenit, quam vobis referam. Præfectus Ciliciæ homo dubiæ de dijs ſententiæ (quod ei accidiſſe puto propter imbecillitatem incredulitatis de dijs conceptæ) cætero qui contumelioſus & prauus, cùm circa ſe haberet Epicureos, qui freti pulchra (ſi dijs placet) illa ſua phyſiologia religioni illudunt, motus illorum vocibus libertum ad oraculum Mopſi miſit, tanquam exploratorem in caſtra hoſtium, cum tabella obſignata, in qua nemine conſcio quæſtionem ſcripſerat. Libertus cùm pro more noctem in delubro exegiſſet, ac obdormiſſet, facta die, tale narrauit ſomnium; Viſum ſibi fuiſſe aſtare virum pulchrũ, qui vna hac voce, nigrum edita ſtatim deceſſerit. Abſurdum enim hoc nobis videbatur, multumque hæſitationis inijciebat. At præfectus conſternatus, flexiſque genibus generatus Mopſum aperuit tabulam, oſtenditque nobis hanc inſcriptionem. Albumnè tibi, an verò nigrum immolabo taurum? Itaque & Epicureis quoque pudor eſt iniectus & præfectus ſacrificio peracto iſto, deinceps Mopſum coluit. Eodem referente Plutarcho narrat Metrodorus in Ionicis Smyrnæos antiquitus ſacrificaſſe Bupreſti taurum nigrum, conciſumque in fruſta vnà cum ipſa pelle igni totum cremaſſe. Quotieſcunque modo aliquid inuentu rarum aut difficile ſacrificio adhiberi oporteret, illud cera, vel pane effictum apponere ſatis erat, ſimulacraque eiuſmodi ficta ac commentitia, ac ſi ipſa res repræſentaretur, eandem vim vigoremque habebat, id quod à Græcis obſeruatum Alexander ab Alexandro annotat. Cùm enim (inquit) Cyziceni nigram bouem Palladi quotannis immolarent, & preſſi obſidione bouem comparare nequirent ex frumento illam effinxerunt, eoque pacto perſoluto voto, numen expiarunt. Tràſtulit autem id ex Appiano, qui de Cyzico vrbe loquens, *Dicitur* (inquit) *ea vrbs dotalis eſſe à Ioue Palladi filia attributa, quam Cyziceni ſummo honore venerantur: Solemnibus itaq; inſtantibus, in quibus bouem nigram ſacrificare mos fuit, cum ea carerent, ex frumento ſacrificia fecerunt:* ſed cõtinuò ſubdit: *Interim bos nigra è pelago ad eos accurrit, quæ clauſtra aditus ingreſſa & in vrbem delata, vltrò in templum venit, ibique ad altare conſtitit, quam Cyziceni ſumma ſpe immolarunt.* Scribit etiam Plutarchus: Aderant Proſerpinalia feſta, nec bouem nigram qualis in his ſacris mactari ſolet, ob circumfuſum hoſtem parare potuerunt, ſed pro boue placentam offerendam conficiunt. Athenienſes quoque in feſtis Iouis Militij quæ Dialia vocant, extra vrbem ſæpe non veras victimas, ſed commodè effictas obtulere: Et cùm aliquando Locrenſes publicum ſacrum facturi, boue deſiderarent, compoſito ex minutis lignis bouis ſimulacro, dijs rem diuinam fecerunt: atque hinc vulgus adagionem arripuit, Λοκρικὸς βοῦς, vt citat author Adagiorum: qui item in hoc alio adagio ἑβδομὸς βοῦς, ideſt, *Septimus bos*, ait antiquitus poſt ſextam lunam bouis imaginem è farina pinſi conſueuiſſe, qui ſeptimam lunam cornibus referret: eſſe tamen qui malũt hinc natum prouerbium quod cùm apud veteres ſex animantium genera mactari dijs ſolerent, ouis, ſus, bos, capra, gallina, anſer: pauperes non habentes viuum animal, bouis ſimulacrum è farina fingere conſueuerint, is quoniam ſenſu vitaque careret, in ſtoliditatis obierit prouerbium: ſed duplicem (inquit Geſnerus) commiſit errorem: Scribit enim Suidas, ex quo id tranſcripſit, hanc placentam cornutam fuiſſe κατὰ μίμησιν τῆς πρωτοφανοῦς σελήνης, hoc eſt, inſtar Lunæ quæ à coitu primum apparet, quo tempore eam Græci ἀρτίτοκον, & μηνοειδῆ vocant, Latini corniculantem: inde dichotomos, ideſt, diuiduo, vel dimidio orbe cæſa vocatur, primo ſcilicet, vt nos loquimur, ſui motus quadrante confecto: ſed fefellit ipſum quod Suidas ſcribit, ὅτι ἐπὶ ἓξ ταῖς σελήναις ἐπεθύετο οὗτος ἕβδομος, vbi ille per ſex lunas, ſex placentas, vt debuit, ſed lunaris motus ſex dies accepit, nec animaduertit, quod mox ipſe Suidas lunas interpretatur placentas latas & rotundas. Eaſdem Pauſania teſte πελάνους vocabant, vt Varinus citat, ex quo etiam clarius quàm Suida, author adagiorum hallucinatus deprehendetur. Solebant etiam nonnulli poſt quatuor placentas, communes ſcilicet, quinto loco bouem, ideſt placentam vnam cornutam immolare, quanquam frequentius poſt ſex. Pollux pelanos placentas à bubus diſtinguit: nam dijs omnibus eas communiter immolari ſolitas ait, bouem verò (ideſt cornutam

Lib. 6. c. 2.

Myops deus muſcarum.

Lib. 3 c. 22.

In quæſt. Rom.

Bupreſtis deus.

Simulacra ficta ſacrificata.

Lib. 3. c. 13.

In Lucullo.

Dialia feſta.

Luna placẽta dicta.

Bos placenta cornuta.

nutam

A nutam placentam) priuatim Apollini, Dianæ, Hecatæ & Lunæ. Addit præterea pelanos à figura dictas eſſe, vt etiam boues, ſed qualis earum figura fuerit, nec ipſe exprimit, nec alibi reperio; niſi quod Etymologus inter cætera pelani etyma, ἀπὸ τοῦ πεπλατῦνθαι deriuatum conijcit, ideſt, à latitudine: At latitudo non figura eſt, ſed figuræ aut quantitatis potius accidens. Ariſtophanis interpres in Acharnenſibus, cùm expoſuiſſet ἐλατῆρα placentam latam ſiue panem latum, quæ pulte ſuperpoſita immolaretur, ſubijcit, εἰπὲ δὲ καὶ λαγαρώδεις, παρὰ τὸ λαγαρὸν, καὶ πελανοὶ παρ' εὐριπίδῃ; nimirum vt indicaret ex latis placentis huius generis, alias ventroſas & intus inanes fieri, alias verò ſolidas. Athenæus & ex eo Cælius ſcribunt Empedoclem cùm Olympijs viciſſet equis, quod animatis ex præſcripto abſtineret, vtpote Pythagoricus, ex myrrha, thure, & aromatibus alijs bouem concinnaſſe, quem ad panegyrin conuenientibus diſtribuerit. Scribit verò etiam idem author adagiorum, cum ruſtici quidam Herculi Alexicaco bouem eſſent immolaturi, iſq; rupto fune profugiſſet, nec eſſet quod ſacrificaretur: malum arreptum ſuppoſitis quatuor ramis crurum vice, deinde additis alteris duobus ceu cornuum loco, bouem vtcunque fuiſſe imitatos, idque ridiculum ſimulacrum pro victima ſacrificaſſe Herculi. B Iulius Pollux libro de vocabulis rerum primo, fabulã aliquanto ſecus narrat, nempe ad hũc modus, Solenne eſt (inquit) apud Bœotos Herculi malis rem diuinam facere, cumque iam adeſſet dei feſtum, & immolandæ victimæ tempus vrgeret (porro hoſtia erat aries) cùm ea ſerius adduceretur, propterea quod Aſopus fluuius ita ſubito creuiſſet, vt trãſiri non poſſet, pueri qui iuxta aram ludebant, ſacrificij ritum nihilominus peregerunt. Pulchro cuipiam malo quatuor ſtipulas vice pedum addiderunt, rurſum alias duas cornuum loco, imaginantes ſeſe ad eum modum arietem immolare. Creditum eſt Herculem hac victima magnopere delectatum: proinde manſiſſe apud Thebanos hunc morem, vt malis ſacrificaretur Herculi. Cognomen hinc additum Deo, vt ἡρακλῆς μήλων, vel μήλιος, ideſt Hercules malorum, vel pomaceus vocaretur. Tametſi verò etiam omnibus ferè dijs ſuæ eſſent victimæ, ſuaque conſtituta ſacra, quæ præteriri, & tranſgredi non erat fas, qui tamen tenuioris erant fortunæ, & tauros, vitulos, arietes, ſimiliſque victimas emere non poterant, ea lege liberabantur, nec minus tamen eorum quàm diuitum gratum dijs erat ſacrificium, quod manifeſtè teſtatur Tibullus, ſiquidem decantaturus laudes Maſſalæ, cum ob earum molem deterreretur, rogat, vt more ipſe deorum, qui ſæpenumero paruis contentantur micis, ingenij ſui vires metiatur,

Pythagoræ ſacrificium.

Malus pro boue immolata.

Hercules pomaceus.

Pauperum ſacrificia.

Lib. 4. eleg. 1.

C *Paruaque cæleſtes pacauit mica, nec illis*
Semper inaurato taurus cadit hoſtia cornu.

Huc ſpectat & hoc Statij:

Lib. 1. Syl.

Qua nunc tibi pauper acerra
Digna litem? nec ſi vacuet Meuania valles,
Aut præſtent niueos Clitumna noualia tauros
Sufficiam. Sed ſæpe deis hos inter honores
Ceſpes & exiguo placuerunt farra ſalino.

Item ex hoc Horatij:

Te decem tauri, totidemque vaccæ
Me tener ſoluet vitulus relicta
Matre, qui largis iuueneſcit herbis
In mea vota.

Idem Horatius etiam deos ait precibus & non magni ſumptus ſacrificijs placari propitiarique, vt & in agris fruges vbertim vinaque proueniant, & domi natis alumniſque omnia proſperè D ſuccedant, autumnumque ſuis grauem fructibus incolumes ſubterfugiant: eos quidem nõ eſſe ambitioſos, nec amare ſplendidas opimas & multas victimas, ſed manus innocentes, puras & immanes à ſcelere, rapina, iniuriaque, quas cum pio farre multo gratiores ait ad propitiationem victima quauis vel exquiſitiſſima. Sed oden ipſam propter elegantiam aſcribam.

Lib. 3. car. od. 23.

Dÿ orationibus gaudent.

Cælo ſupinas ſi tuleris manus
Naſcente Luna, ruſtica Phidile,
Si thure placaris, & horna
Fruge lares, auidaque porca
Nec peſtilentem ſentiet Africum
Fecunda uitis, nec ſterilem ſeges
Rubiginem, aut dulcis alumni
Pomifero graue tempus anno
Nam quæ niuali paſcitur Algido
Deuota, quercus inter, & ilices,

Aut

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

Aut creſcit Albanis in herbis E
Victima, pontificum ſecures
Ceruice tinget. Te nihil attinet
Tentare multa cæde bidentium
Paruos coronantem marino
Rore deos, fragilique myrto.
Immunis aram ſi tetigit manus,
Non ſumptuoſa blandior hoſtia
Mollibit auerſos Penates
Farre pio & ſaliente mica.

Huc pertinet & hoc Ouidij in epiſtola Acontij ad Cydippen:

Non boue mactato cœleſtia numina gaudent,
Sed quæ præſtanda eſt & ſine teſte fide.

Vna hoſtia cur dijs duobus non litetur.

Decad. 3. lib. 7.

In Athenienſium repub. pars vna erat ex quatuor illis, in quas à Solone populus ille erat diſtinctus: erant autem ἱππεῖς iſti quorum ſinguli ſi opus eſſet, equum agere poſſent, & ἱππάδες θυσίαι ſacrificia, quæ pro equeſtri illo ordine peragebantur, vt Heſychius tradit: Bos quoque ipſe, qui ſacrificio illi deſtinabatur, ἱππὰς nuncupabatur, vt idem tradit. Apud Romanos, quod obſeruatu quoque dignum eſt, duobus dijs vnam hoſtiam mactari non licebat, quia vtri Deo res diuina fieret, haud facilè dignoſcebatur. Liuius enim tradit, Marcellum alias atque alias obiectas animo religiones tenuiſſe, in quibus quod cum bello Gallico ad Claſtidium Honori & Virtuti vouiſſet, dedicatio eius à pontificibus impediebatur, quòd negarent vnam cellam amplius quàm vni Deo rectè dicari, quia ſi de cælo tacta aut prodigij aliquid in ea factum fuiſſet, difficilis procuratio foret, quod vtri Deo diuina res fieret, ſciri non poſſet. Neque enim duobus, niſi certis deis ritè vna hoſtia fieret. Notandum etiam non ſemper accepta dijs fuiſſe ſacrificia: ſed ſæpe etiam repudiata. Repudiatæ hoſtiæ notas tangit Ouidius, dum canit:

F

Sacrificia repudiata.

Metam. 8.

Templa vides contrà gradibus ſublimia longis,
Iuppiter illa tenet: Quis non altaribus illis
Irrita thura dedit? quoties pro coniuge coniunx, G
Pro nato genitor, dum verba precantia dixit,
Non exoratis animam finiuit in aris?
Inque manu thuris pars inconſumpta reperta eſt?
Admoti quoties templis, dum vota ſacerdos
Concipit, & fundit purum inter cornua vinum,
Haud expectato ceciderunt vulnere tauri?
Ipſe ego ſacra Ioui pro me patriaque tribuque
Cum facerem natis, mugitus victima diros
Edidit, & ſubito collapſa ſine ictibus vllis
Exiguo tinxit ſubiectos ſanguine cultros.
Fibra quoque ægra notas veri, monituſque deorum
Perdiderat, triſtes penetrant ad viſcera morbi,
Ante ſacros vidi proiecta cadauera poſtes.

In Meſſen.

Iones verò tunc de ſacris ſibi bene promittebant, cùm taurus mactandus magnum æderet mugitū: H vt annotauit Varinus in Helice: & Pauſanias author eſt Meſſenios taurum, quem manibus Ariſtomenis mactaturi ſunt, columnæ quæ in eius ſepulchro eſt, alligare: Quod ſi ille dum vinculum euadere conatur, & ſaliendo tumultuatur, columnam commouerit, lætum omen interpretari, ſin minus, triſte.

IDOLOLATRIA.

Apis Aegyptiorū deus.

Lib. 8. c. 46.

CELEBERRIMVS apud diuerſos ſcriptores eſt Apis Aegyptiorum deus, ad cuius imaginem Hebræi ſuum poſtmodum vitulum conflatilem in deſerto conſarcinarunt, vt deinceps oſtendetur, cùm prius de Apide eiuſque forma & origine, cultuq; dixerimus. Geſnerus de eo loca præcipuorum authorū diligēter collegit, quibus tamen nos quædā etiam addemus. De eo igitur, primum Plinius ſcribit in hæc verba: *Bos in Aegypto etiam numinis vice colitur. Apim vocant. Inſigne ei in dextro latere candicans macula, cornibus lunæ creſcere incipientis. Nodus ſub lingua, quem cantharum appellant. Non eſt fas eum*

A *certos vitæ excedere annos, merſumque in ſacerdotum fonte enecant, quæſituri luctu alium quem ſubſtituant,
& donec inuenerint mœrent, deraſis etiam capitibus: nec tamen vnquam diu quæritur. Inuentus
deducitur Memphim à ſacerdotibus. Sunt delubra ei gemina, quæ vocant Thalamos, auguria
populorum. Alterum intraſſe lætum eſt, in altero dira portendit. Reſponſa priuatis dat, è manu conſulentium
cibos capiendo. Germanici Cæſaris manum auerſatus eſt, haud multò poſt extincti Cætero ſecretus
cum ſe proripuit in cœtus, incedit ſummoto lictorum, grexque puerorum comitatur carmen honori
eius canentium: intelligere videtur, & adorari velle Hi greges repentè lymphati futura præcinunt.
Fæmina bos ei ſemel anno oſtenditur, ſuis & ipſa inſignibus, quanquam alijs: ſemperque eodem
die & inuenire eam, & extingui tradunt. Memphi eſt locus in Nilo, quem à figura vocant phialam, omnibus
annis ibi auream pateram argenteamque mergentes, diebus quos habet natales Apis: ſeptem hi
ſunt, mirumque neminem per eos à crocodilis attingi: octauo poſt horam diei ſextam redire beluæ feritatem.*
Hæc ille. Locum de cantharo ſub lingua illuſtrat Porphyrius in opere de abſtinentia carnium,
Cantharus ſub lingua Apis.
ſic ſcribens. *Scarabeum animal rerum diuinarum indocti abominantur, quod Aegyptij ſummopere
venerantur: animatam Solis effigiem putantes. Lunæ præterea taurum dedicarunt, quem Apin*
B *nuncupant, nigrum præ cæteris, & ſigna Solis & Lunæ habentem. Mutuatur enim ex Sole Luna lumen.
Solis ſymbolum eſt coloris nigredo (nam & Solis ardor nigriora reddit humana corpora) & qui ſub
lingua eſt Scarabeus. Lunæ verò coloris diuiſio.* Adijcit in Iſide Plutarchus cantaros pilulam excrementitiam
ſenſim in aduerſum protrudere, ſicuti contrarium mundo Sol curſum agit, ab occaſu in
Ortus.
exortum fertur. Apis (inquit Aelianus) apud Aegyptios efficaciſſimus Deus creditur, ex vacca quę
fulgure afflata conceperit, naſcitur, Epaphum Græci vocant; Atque huius generis antiquam ſtirpem
repetentes, Io Argiuam Inachi filiam illius matrem fuiſſe teſtantur, ſed hunc ſermonem, vt
mendacem Aegyptij reijciunt, temporis longinquitatem teſtem citantes. Epaphum enim multis
poſt ſeculis extitiſſe ferunt. Primùm verò Apim permultis annorum millibus in homines veniſſe.
Inſignes eius notas Herodotus, & Ariſtagoras explicant. Quibus Aegyptij nõ aſſentiuntur; nouem
enim & viginti eas huic ſacro boui aptas & conſentaneas eſſe dicunt. Quænam ſiut, tum quemadmodum
per corpus ſparſæ, tum vt ipſis quaſi floribus inſignitus ſit, aliunde intelligendum. Cuius
nam autem ex ſideribus naturam vnum quodque inſigne per notas deſignet, Aegyptij ſatis ſuperque
declarant. Etenim Nili aſcenſum, vnum inſigne ſignificare aiunt: aliaque inſignia aliarum rerum
ſignificationes eſſe, haud profectò prophanis & diuinæ hiſtoriæ imperitis intellectu facilia.
C Cùm autem fama emanauit, Aegyptiorum deum exortum eſſe, ex ſcribis & ſacerdotibus quidam,
vt documentum procreationi à patre traditum inſignium notarum inditium accuratè exquirunt,
eò vbi diua vacca partum ex ſeſe ediderit, accedunt, atque ibidem domum ad orientem Solem, vbi
ſanè alatur, quatuor menſes, excitant. Poſtea autem quàm ibi nutritus eſt exoriente Luna, ſcribæ,
ſacerdotes, & prophetæ eodem proficiſcuntur, & ſimul nauem huic ſacram inſtruunt, eaque ipſum
Memphim tranſportant, vbi ſedes huic ſunt & commorationes ſuaues; tum curricula, puluerationes,
exercitationes, & vaccarum formæ præſtantia inſignium ædes, tanquam thalami, in quos
ingreditur, cùm quam amat, ſuperuenire appetit. Itemque eſt puteus & fons aquæ potabilis. Nam
eiuſmodi huic ſemper conducere miniſtri & ſacerdotes aſſerunt: non item ex Nili potione, ne propter
dulcedinem in immenſam molem pingueſcat. Iam verò quas pompas, quæ ſacrificia Aegyptij
conficiant, cùm nouæ alluuionis aduentum, tum dei exortum celebrantes, quas etiam ſaltationes
tum agant, quos conuentus habeant, tum quemadmodum omnes vrbes & viri immortaliter
gaudeant, longum eſſet explicare. Is autem, ex cuius armento hæc diuina beſtia exorta fuerit, beatus
habetur, ſummamque Aegyptiorum admirationem habet. Is bos præſentione valet: Ne ſanè,
D vel puellas, vel aniculas ad tripedem ſeſſitantes habet, neque ſacra potione implet: ſed pueri diuino
afflatu concitati, extra ludentes, atque inter ſe ad numerum ſaltantes, conſulentibus futura prædicunt.
Hactenus Aelianus. Cæterùm Herodotus de ſacro iſto Aegyptiorum boue non ſemel etiam
meminit, & primùm libro ſecundo in hæc verba; Sacerdotes in Aegypto, boues mares Epaphi eſſe
cenſent, eaque de re hunc in modum explorant. Si pilum in eo nigrum vel vnum viderint, nequaquam
mundũ cenſent. Explorat autem hæc ſacerdotum aliquis ad id conſtitutus, pecude cùm ſtãte
& erecta, tum etiam reſupinata: lingua etiam exerta explorans an pura ſit ijs ſignis, quæ ego alio
referam in libro. Inſpicit & caudæ pilos, nunquid eos habeat ſecundum naturam procreatos. Eum
Exploratio.
ſi fuerit his omnibus mundus, notat alligato cornibus byblo: deinde applicita terra ſigillari anulo
impreſſa, abducitur. Nam immolanti eo ſigillo non notatam, pœna morte ſancita eſt. Et hunc quidem
in modum pecus exploratur. Sacrificandi autem is eis eſt ritus. Pecude quæ obſignata eſt, ad
Sacrificandi ritus.
aram vbi immolatur, abducta, pyram incendunt: deinde ſupra pecudem libato contra templum
vino, ac deo inuocato, eam mactant; mactatæ caput aſportant in forum ſi nundinæ ſint & eis Græci
negociatores adfuerint, atque illis vendunt, qui ſi non adfuerint, in flumen obijciunt. Execrantur

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

tur autem capita in hæc verba, vt ſiquid mali aut ipſis immolantibus, aut vniuerſæ Aegypto futurum ſit, id in caput hoc conuertatur. Eodem porro ritu circa capita pecudum immolandorum, & vini libamina, omnes pariter Aegyptij in omnibus templis vtuntur. Atque ex hoc ritu fit, vt nemo Aegyptiorum de capite illius animantis deguſtet. Eſt tamen ſacrorum delectus, & alius apud alia templa adolendi modus ab eis inſtitutus: Quam igitur deam maximam eſſe cenſeant, & cui maximum feſtum celebrent, iam nunc dicam. Poſteaquam ieiunauerunt pridie feſti, atque obdormierunt, bouem immolant, eumque corio exuunt, & aluo tota vacuant. Inteſtina intra ventrem adipemque linquunt, crura truncant, & extremos lumbos, armoſque ac ceruicem. His actis, reliquum bouis corpus ſtipant panibus puris & melle, & vua paſſa, & ficis, & thure, & myrrha, vtque alijs odoribus; Vbi hæc infarſerunt, adolent, multum vini oleique infundentes, ieiuni tamen priuſquam ſacrificent. Dum ſacrificium ardet, omnes verberantur. Poſtquam vapulauerunt, dapes ex ſacrificij reliquijs proponuntur. Boues mares, eoſdemq; mundos ac vitulos vniuerſi Aegyptij immolãt: at fæminas eis immolare non licet, vtpote Iſidi conſecratas.

Iſidis ſimulacrum.

Nam Iſidis ſimulacrum muliebre eſt, bubulis præditum cornibus, quemadmodum Io Græci deſcribunt. Boueſque fæminas, omnes itidem Aegyptij venerantur ex omnibus pecudibus longè plurimum, eoque nemo Aegyptius Aegyptiaue Græci viri aut os ſuauiaretur, aut cultro aut veru, vel olla illius vteretur, aut pura bouis carne Græco cultro inciſa veſceretur.

Vt boues ſepeliant.

Boues qui demortui ſunt, hunc in modum ſepeliunt; Fæminas quidem in flumen abijciũt, mares autem in ſuburbanis ſinguli defodiunt, vno aut altero cornu extante, ſigni gratia. Vbi computruerunt, & ſtatum tempus aduenit, præſto eſt ad ſingulas urbes nauis ex inſula, nomine Proſopitide, quæ eſt in Delta, habetque nouem ſchœnarum ambitum. In qua cum alia ſunt frequentes vrbes, tum ea vnde proficiſcuntur naues ad oſſa tollenda, nomine Atarbechis, vbi templum Veneris extructum eſt. Vbi autem effoderunt oſſa, aſportant, eaque vno in loco cuncti ſepeliunt. Quem porrò in modum boues, in eundem defuncta alia pecora ſepeliunt. Ita enim apud eos circa hæc legibus comparatum eſt: nam ne hæc quidem interimunt. Huc vſque ille. Et rurſus in eodem libro de Api ait; Pſammitichus potitus Aegypto fecit in Memphi tum Vulcano veſtibula ad ventum auſtrum vergentia, tum è regione veſtibulorum aulam Api, in qua cum apparuit, Apis educatur, vndique columnis cinctam, ac figuris refertam, in qua aula loca ſtant columnarum coloſſi duodenum cubitorum. Apis autem Græca lingua Epaphus eſt. Et mox in ſequenti libro rurſus; Cambyſe Memphim regreſſo, parte copiarum amiſſa, Apis apparuit; Aegyptij, vbi Apis extitit, veſtimenta quàm pulcherrima ferre, & celebrando feſta operam dare.

Cambyſes Apim vulnerat.

Id tunc facientes Aegyptios Cambyſes intuens, ratuſque ob res à ſe male geſtas, prorſus illos eſſe in his gaudijs, præpoſitos accerſit Memphis, & inſolitæ ab ijs lætitiæ cauſam requirit; qui cùm reſponderent, quo tempore Deus illis appareret, (longo autem interuallo apparere ſolitum) omnes Aegyptios ſolennem celebrare lætitiam: mentiri iuſſos morte mulctauit. Mox ſacerdotibus eadem referentibus dixit; Si quis Deus manſuetus ad Aegyptios veniret, fore vt ſe non lateret, & Apim eos adducere iuſſit. Eſt autem hic Apis, idemque Epaphus è vacca genitus, quę nullum dum alium poteſt concipere fœtum quàm Aegyptij aiunt fulgure ictam concipere ex eo Apim. Habet hic vitulus, qui vocatur Apis hæc ſigna; Toto corpore eſt niger, in fronte habens candorem figuræ quadratæ, in tergo effigiem Aquilæ, cantharum in palato, duplices in cauda pilos. Poſteaquam Apim ſacerdotes adduxere, Cambyſes veluti vecordior, educto mucrone cum vellet ferire ventrem, femur percuſſit, cachinnanſque ad ſacerdotes inquit; O capita nequam, huiuſmodi dij exiſtunt, ſanguine atque carne præditi & ferrum ſentientes? dignus nimirum Aegyptijs hic deus. Nos certè ludibrio habuiſſe non iuuabit. Hęc locutus, imperauit his quorum munus erat, vt ſacerdotes quidem flagris cæderent, Aegyptios autem, (vt quemque feriantem adipiſcerentur,) occiderent. Ita feſtum ſolutum eſt; Sacerdotes mulctati, Apis ſauciatus femur, in templo iacens extabuit; quem è vulnere extinctum tumulauere ſacerdotes, clam Cambyſe. Ob hoc ſcelus (vt Aegyptij aiunt) continuo Cambyſes inſanijt, cùm ne compos mentis quidem fuiſſet, exorſus primum perpetrare facinus, necando Smerdim germanum fratrem & ſororem, quæ ei & uxor erat in Aegyptum vſque ſecuta. Sic ille.

Mneuis bos.
Lib. 22.

Porrò ſicuti Memphitæ Apim bouem ſacrum habuere, ita & Heliopolitani poſt Solis templum Mneuin bouem pro deo coluerunt, qui in ſepto quodam nutriebatur, Ammianus quoque Marcellinus inter multa quæ de Api ſcribit, & hoc ferè ait: *inter animalia ab antiquis cõſecrata Neumis, & Apis reponuntur. Neumis idem Soli, Apis Lunæ dedicatus: qui diuerſis notarunt figuris expreſſus, &c.* quare conſiderandum, (inquit Geſnerus) an Mneuis pro Neumis legendum apud Marcellinum, apud quem & longè plura inuenies.

Serapis vnde dictus.

Varroni non ſubſcribendum putat Geſnerus, quod Nymphodorum ſecutus, Apim poſt mortem Serapim appellatum eſſe velit, quia arca, in qua mortuus ponitur, σορὸς dicatur Græcè, & ibi uenerari ſepultum cœperint, priuſquam templum eius eſſet extructum, & Sorapim primò, deinde una litera commutata Serapim dictum. Minus etiam probat

Plutar-

A Plutarchi coniecturam, cui Serapis dictus videtur παρὰ τὸ σεύεσθαι καὶ τὸ σοῦσθαι τὴν τοῦ παντὸς ἅμα
κίνησιν;:quod Deus ipſe ſit vniuerſi motus author: æquiuſq; eſſe arbitratur Aegyptio Deo Hebrai-
cum, & congeneris linguæ nomen, quàm Græcè attribuere: quare an Serapis eadem vocabuli ori-
gine nominatus ſit, qua Seraphim Hebraicè Angelorum genus ob ardorem amoris, vel claritatem
viſionis ita dictum, peritioribus huius linguæ diſcutiendum relinquit. Ipſi quidem pulchrè conue-
nire uidetur, non ſolùm uox in utriſque, ſed uocis etiam ratio, cùm alij à fulgure, alij Lunæ ſplen-
dore Serapim concipi voluerint. Vſurpatur autem Saraph verbum apud Hebræos pro ardere, &
vrere. Varronis ſententiam tueri apparet D. Auguſtinum in opere de ciuitate Dei, his verbis: *His* Lib. 18. c. 5.
temporibus Rex Argiuorum Apis nauibus tranſuectus in Aegyptum, cum ibi mortuus fuiſſet, factus
eſt Serapis omnium maximus Aegyptiorum deus. Nominis autem huius cur non Apis etiam poſt mor-
tem, ſed Serapis appellatus ſit, facillimam rationem Varro reddidit; quia enim arca, in qua mortuus
ponitur, quod omnes iam σαρκοφάγον *vocant,* σορὸς *dicitur Græcè & ibi eum venerari ſepultum cœpe-*
runt, priuſquam templum eius eſſet extructum, velut Soroſapis vel Sorapis primò, deinde vna litera,
vt ſolet, commutata, Serapis dictus eſt. Conſtitutum eſt etiam de illo, vt quiſquis eum hominem dixiſ-
B *ſet fuiſſe, capitalem penderet pœnam. Et quoniam ferè in omnibus templis, vbi colebantur Iſis & Sera-*
pis, erat etiam ſimulacrum, quod digito labijs impreſſo admonere videretur, vt ſilentium fieret: hoc ſi-
gnificare idem Varro exiſtimat, vt homines eos fuiſſe taceretur. Ille autem bos quem mirabili varie-
tate decepta Aegyptus in honorem eius delicijs affluentibus alebat, quoniam eum ſine ſarcophago vi-
uum venerabantur, Apis non Serapis uocabatur, quo boue mortuo quoniam quærebatur & reperieba-
tur vitulus coloris eiuſdem, hoc eſt, albis quibuſdam maculis ſimiliter inſignitus mirum quiddam, &
diuinitus procuratum eße credebant. Non enim magnum erat dæmonibus ad eos decipiendos phanta-
ſiam talis tauri, quem ſola cerneret, oſtentare uaccæ concipienti atque prægnāti, unde libido matris at-
traheret, quod in eius fœtum iam corporaliter appareret: ſicut Iacob de uirgis uariatis, ut oues & capræ
uariæ naſcerentur, effecit. Quod enim homines coloribus, & corporibus ueris, hoc dæmones figuris fictis
facillimè poſſunt animalibus concipientibus exhibere. Quærit etiam Geſnerus, an apud Marcellinum
pro Neumis legi debeat Mneuis; Ita quidem paſſim apud claſſicos ſcriptores: diuerſimodè tamen
hanc vocem ſcribi obſeruo, nam & Euſebius Nineuin vocat: *Soli & lunæ* (inquit) *maximus bos &* Lib. 3. de præ
nigerrimus quem Nineuin appellant, ad imaginem ſolis colitur, nam & ſolis ardor, nigriora humana par. Euang.
corpora reddit. Habet autem caudam ille bos & totum corpus pilis ad contrariam partem quàm in c. 3.
C *alijs bobus inclinatis: denſiſſimam, quoniam & ſol ctra toties motum uidetur: teſticulos maximos ha-*
bet, quoniam Venerea cupiditas caliditate, uiget, & Sol ſeminarium naturæ appelletur. Ruffinus ve- Lib. 2. Hiſt.
ro etiam quis ſit Serapis hæc ſcribit. *Diuerſa de ea fertur opinio paganorum. Alij Iouem putant, cu-* Eccleſ.
ius capiti modius ſuperpoſitus, vel quia cum menſura modoque cuncta indicet modorari, uel uitā mor- Serapis quis
talibus frugum largitate præberi. Alij uirtutem Nili fluminis cuius Aegyptus opibus & fœcunditate ſit.
paſcatur. Quidam in honorem noſtri Ioſeph formatum perhibent ſimulacrum, ob diuiſionem frumenti,
qua famis tempore ſubuenit Aegyptijs. Alij repertum in hiſtorijs Græcorum ueteribus ferunt: Apin
quendam patrem familias ſeu regem in Aegypto Memphis potitum, cùm famis tempore frumentum
apud Alexandriam defeciſſet, ex proprio affatim ciuibus alimenta præbuiſſe. Quo defuncto in honorem
eius inſtituerint Memphis templum, in quo bos quaſi inditium optimi agricolæ nutritur, habens quæ-
dam coloris inſignia, qui ex nomine eius Apis appelletur: σορὸν *uerò ideſt ſepulchrum, in quo corpus eius*
inerat, Alexandriam deduxerint, & σορὸν *Apis primo ex compoſitione Sorapin, pòſt uerò per corruptio-*
nem Serapin nominarint. Quod an uerum ſit, aut nihil omnino, de his Deus uiderit. Hunc Apin eun- Oſiris.
dem eſſe volunt cum Oſiride tantoperè ab eiſdem Aegyptijs culto. Strabo, *Memphis* (inquit) *Ae-* Lib. 17.
D *gyptiorum regia Apidis templum habet, qui idem eſt quod Oſiris. Ibi bos Apis in ſepto quodam alitur,*
& pro deo habetur, albus frontem & quaſdam paruas corporis partes, cætera uerò niger, quibus ſignis
indicant, qui ſit ad ſucceſſionem idoneus, alio uita functo. Ante id ſeptum aula quædam iacet, in qua eſt
aliud ſeptum matris eius. In hanc aulam nonnunquam Apis emittitur, præſertim ut peregrinis oſten-
datur. Videtur enim per feneſtram quandam in ſepto, & extra etiam ſi uelint. Vbi uerò paululum la-
ſciuierit, rurſum in propriam manſionem recipitur. Iſidem quidam etiam ab Apide non videntur Iſis cum Api
diſtinguere. Sic enim Euſebius: *Iſide deo boue albo naturaliter mortuo & magnificè ſepulto, Aegyptij* cōfunditur.
quouſque alium inuenerint ſimilem, in perpetuo luctu ſunt, quem ſimul ac inuenerint, ad urbem Nili
ſtatim adducunt, quo ſolo tempore mulieribus ipſum uidere conceditur. Obuiam namque prodeuntes
ſublatis ueſtibus genitales partes ei oſtendunt, nec unquam poſtea hunc deum mulieribus uidere licet.
Alij Apin Solem, Iſidem Lunam eſſe arbitrantur: primoſque aiunt homines in Aegypto hunc mū-
di ornatum admirantes, vniuerſorumque naturam, duos eſſe deos & quidem æternos crediſſe,
Solem & Lunam, & illum quidem Oſiridem (Straboni idem eſt cum Api,) hanc verò Iſidem ap-
pellaſſe, vt Diodorus ſcribit. Bos etiam ei ab ipſis ſacrificabatur: Immolabant & Oſiridi verſicolo-

rem

Metam. 9.

rem quia is talis credebatur: Ouidius: *Sanctaque Bubaſtis, uarijſque coloribus Apis.*

uanquam etiam permitterentur immolari boues ruffi, quod colore Typhoni qui Oſiridem necauit, ſimiles viderentur. Aegyptij enim Typhonem tyrannum Oſiridis interfectorem, ab Oro cæſum, vt tradit Plutarchus in eo opere quod de Iſide & Oſiride conſcripſit, ſuggillant in nonnullis feſtis: in quibus (inquit) homines ruffos ludibrio habent, aſinum autem præcipitãt, vt Copitę, quod fuerit ruffus Typhon ac colore aſinino. Lycopolitæ item tubis quod aſinino clangorem aſſimilem edant, prorſus non vtuntur; quin etiam boues qui ruffi ſunt, ſacrant vſque adeo exquiſitè in eo religioſi, vt ſi vel pilum habeat nigrum vel album vnum, non litari arbitrentur eo: quippe hoſtiam dijs non eſſe gratam. Aliàs autem idem Euſebius ex Diodoro: *Iſim* (inquit) *latinè Priſcam dicere poſſumus, Lunæ hoc nomine indito, quoniam ſempiterna priſcaque ſit, cui quatuor cornua pingunt, vel quia cum alinoides ſit, cornuta videatur, vel quod bos ei apud Aegyptios ſit dedicata.* Alij Oſiridem, & Iſidem coniuges fuiſſe aiunt. Fuiſſe illum Iouis filium ex Niobe Phoronei filia, ſucceſſiſſeque Phoroneo in regnum Argiuorum: poſtea tamen Aegileum fratrem præfeciſſe regno Achaiæ, & ad Aegyptios transfretaſſe gloriæ cupiditate: quos cùm ſubegiſſet, Iſidem (quæ & Io vocabatur) Inachi primi regis Argiuorum filiam duxiſſe vxorem, vbi cùm illa literas, ipſe varias artes Aegyptios docuiſſet, vtrumque diuinos honores meruiſſe. Sanè Plutarchus tradit in honorem Oſiridis, & Iſidis coniugum ob beneficium monſtratæ agriculturæ, alterum ſub tauri, alterum ſub vaccæ ſpecie, vt Solem, & Lunam fuiſſe cultos. Tandem à Sityphone Aegyptio, vel (vt Seruius ait) à Typhone fratre clàm eum fuiſſe occiſum, diuque ab Iſide quæſitum. Tandem apud Phialam iuxta Syenem laceratum repertum eſſe, ſepultumque ab ea in Abato inſula eius paludis, quæ Memphi proxima, & Styge, ideſt mœror inde ab ea appellata: nec niſi ſacerdotes, certis diebus, eoſque mitratos eò accedere voluiſſe. Sed cùm apparuiſſet Aegyptijs deinde bos quidam, Oſirin putaſſe, adorauiſſeque vt Deum, & vocauiſſe Apim, ideſt, bouem eorum lingua. Plutarchus refutat ſententiam Phylarchi, quòd ſcripſerit primum ex India Bacchum adduxiſſe boues duos, quorum Apis alter, alter Oſiris ſit dictus. Bacchum verò ipſum cum Oſiri eundem eſſe inde autumat, quia plerique Græcorum Bacchi ſimulacra faciunt tauri forma, & Eleorum mulieres vota facientes precantur, vt ad ſe Deus veniat bubulo pede, & Argiuis Bacchus eſt bouigena. Quibus adde ſepeliendi apud Aegyptios Apim ritum. Sepeliunt autem eius corpus ſacerdotes illud rate efferentes, quod à Bacchicis ſacris ſane non multum abeſt: quando nebridas ſibi inijcientes arripienteſque tyrſos in Dionyſij organiſmis & vlulatibus & excurſibus quaſi Deo afflati vtuntur. Reuocant ſubinde ipſum tubarum concentu ex aqua, in abyſſum, ideſt, profundiſſimam partem agnum iacientes, quaſi id muneris πυλαόχῳ, ideſt, iuniori Cerbero emiſſionis præmium demittentes; tubas verò thyrſis abſcondunt, vt Socrates in libro ſacrorum ſcriptum reliquit. Diximus & ex Diodoro, Baccho ideo fuiſſe cornua attributa, quia primus boues iugo iunxerit, & Bacchus idem ſit, qui Oſiris. Ab Argiuis item βυγενὴς ideſt, boue genitus colebatur, eundemque plerique Græcorum ταυρόμορφον, ideſt, tauriformem, & ταυροκέφαλον, ideſt, tauricipitem, item ταυρωπὸν ab Orpheo effingebant, & appellabant. Quinimo etiam taurus dictus eſt, & illi cornua attributa, & cognomen etiam factum ταυρόκερως, ideſt, tauricornis, vt eſt apud Nicandri commentatorem. Idem & ab Orpheo in hymnis βύκερως & δίκερως, ideſt, buceros & bicornis. Hinc Naſo:

Lib. 1. c. 6.

Priſca dea.

Bacchus an Oſiris ſiue Apis.

Accedant capiti cornua, Bacchus eris.

Aliàs tamen Diodorus Dionyſium ſiue Bacchum cornutum prodidit quòd Iouis Ammonis filius fuerit, qui arietino capite cũ cornibus fuiſſe dicatur. Sunt qui cornua pro audacia ſumunt, vt Phurnutus, quòd audaces truceſque vinum faciat: & Feſtus ait, Bacchi cornua ad ebriorum truculentiam referri, Plinius ad eorum furorem. Plato verò in ſecundo de legibus, Xenophon, Athenæus & Nicandri Scholiaſtes, cauſam volunt, quod antiquis cornua in vſum cederent poculorum. Sed reuertor ad Apim bouem: hunc etiam reſponſa dediſſe teſtatur Fauorinus in commentarijs, Eudochique aſtrologi, cùm eſſet in Aegypto, pallium linxiſſe; eoque prodigio ſacerdotes, eum virum clarum futurum, ſed parum victurum reſpondiſſe: quod oſtendit Diogenes Laertius hoc epigrammate:

Apis vt reſpõſa daret.

A boue cornuto propriam prædicere ſortem
Eudoxum fama eſt quondam Memphitis in vrbe
At quia ſermonem vitulo natura negauit,
Nil dixit, ſtolam lingens obliquus aperte.

At ſuprà ex Plinio Germanici Cæſaris exemplo, ſi manu oblatum pabulum ſumpſiſſet à conſulentibus, ſecundos euentus, atque omnia proſpera portendiſſe dictum eſt, ſi verò abnueret, in dubio malo & memorandis cladibus diuinaſſe. Conſulendi enim atque adorandi huius bouis inſania Romanos etiam tenuit, nam & Lampridius teſtatur, Titum Veſpaſianum Imp. optimum in conſa-

crando

A crando apud Memphim boue Api & diadema (vt de sacerdotibus dictum) geſtaſſe, de more priſcæ
religionis, & glorioſus Eccleſiæ doctor Hieronymus ad Syluinam ſcribens, *Ad tauri*, inquit, *Ae-*
gyptij ſacra ſemel maritum admitti. Colebant verò Romani præcipuè Iſidem & Cybelem, & per
hæc duo numina grauiſſimè iurabant: Martialis: Lib. 8. Epig. 87.

Non per myſtica ſacra Dindymenes,
Non per Niliacæ bouem iuuencæ,
Nullos denique per deos deaſque
Iurat Gellia, ſed per vniones.

Tacitus & apud Sueuos Iſin cultam fuiſſe ſcribit, cuius ſimulachrum fuerit in modum Liburnæ
conformatum: qua de figura ſic ratiocinatur, vt religionem aliundè inuectam putet. Lucianus itē
de nauigij forma colligitur, numen eius nauigationi præfuiſſe. Appuleius cymbium eam læua tenuiſſe
ſcribit, liburnicæ nimirum ſub pocula effigiem. Sicut verò in Bacchi ſacris quem Api eundem
putari dixi, ſacerdotes fanatici per plateas & oppida cymbalis & crotalis perſonantes obſtrepabant,
ita ſimiliter in Iſidis ſiue Syriæ deæ feſtis factitari ſolum Apuleius tradit, ancipitique ferro
B brachia diſſecantes, aut morſibus ſuis muſculos incurſantes, ſtipes æreas argenteaſque multis
vertatim afferentibus ſinu recipiebant patulo, de quorum geſta plura idem author tradit. Huc
ſpectat hoc eiuſdem Martialis:

Iuro per Syrios tibi tumores
Iuro per Berecyntios furores.

Quò verò in honore cultuque apud Tithorenſes Iſis ſit, tradit in hæc verba Pauſanias: Ab Aeſculapij, Iſis vbi in honore.
ſtadia fermè XL. abeſt circum ſepta area, cùm penetrali ſacrario Iſidis: religione ſanctiſſimum In Phocicis.
eſt eorum omnium, quotcunque Græci Aegyptiæ deæ conſecrarunt. Neque enim quantum
ſoli in ambitu patet, habitari Tithoræenſes fas ducunt, neque ad id penetrale acceſſus eſt alijs
quam quos Iſis ipſa per ſomniorum viſa ſibi præ cæteris delectos aduocauerit. Quod ipſum in ijs
quæ ſupra Mæandrum ſunt vrbibus, faciunt ſubterranei dij. Quos enim intra penitralia deſcendere
facile patiantur, per nocturnas imagines exuſcitant. Et Iſidi ſane Tithoreæ binæ celebrantur
quotannis nundinæ, verè ſcilicet anni & autumno. Tertio verò ante ambas nundinas die quibus Iſidis nundinæ.
introire penetralia fas, arcano ſe illi quodam ritu luſtrant: & eorum quæ porrecta fuerant ſuperio-
C ribus nundinis extorum reliquias in eundem ſemper locum deportatas, defodiunt. Abeſt locus
ille, quantum conijcimus, à penetrali ſtadia duo. Solennis eſt hic eius diei ritus. Poſtero die inſtitores
tabernas ſibi erigunt ex arundine & alia fortuita quauis materia. Poſtremò tertio die qui
ad eum mercatum conuenere, vendunt mancipia & quoduis genus pecudes: veſtem etiam, argentum
& aurum Pomeridianis iam horis ad ſacra animum adijciunt: immolant lautiores, boues &
ceruos: tenuiores, anſeres & meleagrides aues: Impuras hoſtias ſuem & capram ducunt, eas idcirco
non cædunt. Summa eſt religio, vbi adoleuerint victimas intra aditum, vbi extructa iam pyra eſt,
demittere: Colligare verò illas neceſſe habent lineis vel byſſinis vinculis. Eſt hic ſacri apparatus
ab Aegyptijs traditus. Cum pompa verò quæ immolantur omnia tranſmittuntur, ac iam intra
aditum ſacris receptis, qui ſunt foris, tabernis exuſtis properè abeunt. Hominem aliquando aiunt
non illum quidem ex eorum numero, quibus non eſt adytointerdictum, ſed planè profanum, cùm
cœpta iam eſſet pyra incendi, præ curioſitate & confidentia ingredi auſum, ac ſibi illum viſum videre
lemurum plena omnia, reuerſumque Tithoræam, cum quæ viderat, cuncta enarraſſet, ſtatim
animam efflaſſe. His conſimilia de Phœnice quodam homine audiui: Aegyptios Iſide feſtos
D dies agitare, qua anni parte lugeri ab ea Oſirin dicunt: ac per illos ſanè dies incipere Nilum anniuerſario
auctu excreſcere, quò fit, vt incolarum turba dictitet, augeri Nilum atque impleri, lateque
ex eo arua irrigari, Iſidis lachrymis. Eo ipſo tempore Romanum hominem, qui Aegyptum prouinciam
obtinebat, quendam mercede conductum iuſſiſſe Iſidis adytum intrare quod Copti erat:
rediſſe illum, ſed mox, vbi quæ conſpexerat, expoſuit, è vita diſceſſiſſe. Homeri igitur illud facilè
exiſtimari poteſt nihil à vero abhorrere, non poſſe cuiquam hominum bene vertere, cui deos
perſpicuè cernere contigerit. Hæc itaque Pauſanias. In tabula Torquati Bembi cuius titulus eſt,
Vetuſtiſſimæ tabulæ æneæ hieroglyphicis, hoc eſt ſacris Aegyptiorum litteris celatæ typus, quem Vitulis conflatilis Hæbræorum origo.
ex Torquati Bembi muſæo publicæ vtilitatis ergo Cæſari Ferdinando &c. Aeneas Vicus Parmenſis
publicauit, dedicauitque, inter alia hieroglyphica etiam bouis expreſſa eſt imago bicornis, collo,
& pectore nigræ, cætera albæ; nec non alterius, quæ tricornis eſſe videtur, vel neſcio quid in medio
cornuum oſtendit; cuius tergori auis alis prædita latiſſimis inſidet. Suſpicatus ſum aliquando,
nunquid Iſidis figura eſſet, quare etiam in gratiam eorum qui antiquitatis ſtudioſi ſunt, hic exhibere
iconem iſtiuſmodi lubet. Haud temerè igitur Iudæos multi voluerunt ab Aegyptijs, cùm
recens ab eis migraſſent, hoc idololatriæ genus accepiſſe, vt vituli aurei effigiem ſibi colendam

E

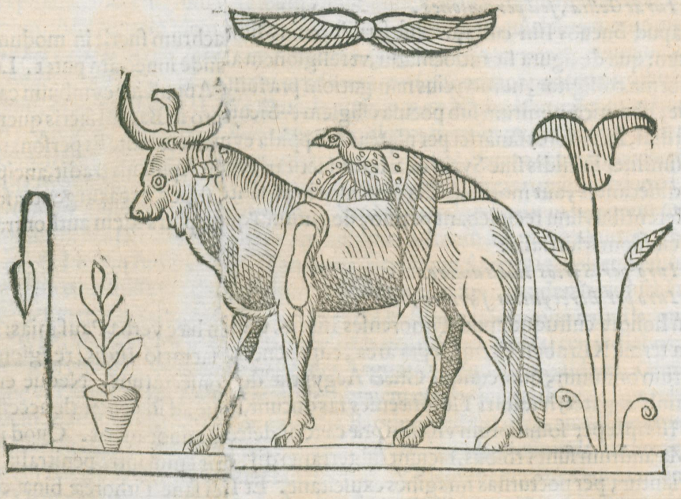

F

G

Cap. 32.

Idololatriæ peccati grauitas.

proponerent,qua de re in Deueronomio legimus: *Videns autem populus, quod moram faceret deſcendendi de monte Moyſes, congregatus aduerſus Aaron, ait: Surge, fac nobis deos, qui nos præcedant. Moyſi enim huic viro, qui nos eduxit de terra Aegypti, ignoramus quid acciderit ei. Dixitque ad eos Aaron. Tollite inaures aureas, de vxorum filiorumque & filiarum veſtrarum auribus, & afferte ad me. Fecit populus, quæ iuſſerat, deferens inaures ad Aaron. Quas cum ille accepiſſet, formauit opere fuſorio ex eis vitulum conflatilem. Dixeruntque: Hi ſunt dij tui Iſrael qui te eduxerunt de terra Aegypti. Quod cum vidiſset Aaron, ædificauit altare coram eo, & præconis voce clamauit dicens: Cras ſolemnitas domini eſt. Surgenteſque mane, obtulerunt holocauſta & hoſtias pacificas, & ſedit populus manducare & bibere, & ſurrexerunt ludere.* De grauitate peccati huiuſce idololatrię ſic diſſerit Toſtatus: *Feceruntque ſibi vitulum conflatilem.* Hic (inquit) declaratur in ſpetiali peccatum, ſcilicet quod peccatum Iſraelitarum non fuit in aliquo paruo, ſed in maximo faciendo contra primum mandatum fabricando deum, & fuit iſte deus vitulus conflatilis, ideſt, factus per conflatilem in forma fuſurio auro liquido immiſſo, de quibus omnibus rationes ſupra aſſignatæ ſunt. *Et adorauerunt.* Hic explicat deus per ſingula grauitatem huius ſceleris, vt videatur Moyſi magis dignum punitione. Fuit enim prima culpa ſiue gradus, quia fecerunt ſibi vitulum conflatilem: nam dato quod hoc ſolùm factum fuiſſet, erat grauis culpa, & contra primum mandatum, ſed nec hoc ſolum manſit, quoniam ſecuta eſt alia culpa ſecunda, ſcilicet quia adorauerunt eum, inclinantes ſe coram eo, tanquam coram deo ſuo vero: quod adhuc grauius culpæ genus eſt: nam primum, ſcilicet fabricatio vituli, vel cuiuslibet alterius ſtatua non erat peccatum, niſi ſecundum, quòd ad adorandum fiebat: ergo ipſa adoratio in ſeipſo grauior erat. Si ergo iſti mox vt vitulum fabricauerunt pœnitentes de iniquitate ſua inchoata, & concepta eum non coluiſſent comminuentes in puluerem, vel flammis exurentes, licet peccatum præcedens graue foret, remediabile tamen erat. Nunc autem quia adorauerant grandis erat effecta iniquitas. *Atque immolantes.* Iſtud eſt tertium grauamen peccatum, ſcilicet quod immolauerunt illi vitulo: nam adoratio erat quædam exhibitio reuerentiæ facta illi vitulo aureo: iſta tamen aliquando fit hominibus, licet differat ab effectu exhibentis, vtrum ſit latria, vel dulia. Et ideo hoc exiſtente adhuc, nó

erat

A erat plena manifeſtatio, vtrum dicerent iſtum vitulum eſſe deum, vel non:cùm autem immolaue-
runt ei, declarauerunt eum deum eſſe, quia ſacrificium ſoli deo fit. *Hoſtias*. Duo genera ho-
ſtiarum obtulerunt, hoſtias pacificas, & hoſtias in holocauſtum. *Dixerunt, iſti ſunt dij tui Iſrael.*
Iſta fuit quarta aggrauatio peccati: nã dato quid immolaſſent hoſtias vitulo aureo, & per hoc ma-
nifeſtarent eum eſſe deum in operis exhibitione, tamen adhuc non manifeſtabant eum eſſe deum
in voce: cùm autem proclamauerunt eum eſſe deum, qui eduxerat de Aegypto, publicè eum deum
eſſe notificauerunt. *Qui te eduxerunt*. Iſta ſunt verba populi Iſrael loquentis ad ſe, ita quod qui-
libet de populo dicebat ad totum populum; Iſti ſunt dij Iſrael, qui te eduxerunt de Aegypto, & eſt
hic quintum grauamen peccati. Nam licet dixiſſent publicè illum vitulum eſſe deum, & per hoc
aliquo modo tollerent indirectè honorem veri Dei: quia iſtum etiam deum faciebant, quod ad ſo-
lum verum & vnicum Deum pertinet, tamen non tollebant directè honorem veri Dei, quia nihil
quod ipſe habebat, tollebat ei. Cùm autem dixerunt, qui te eduxerunt de terra Aegypti, grauiſſi-
mè peccauerunt, quia cum ſolus Deus verus eduxiſſet Iſrael de Aegypto, & non erat cum eo deus
alienus, vt teſtatur Pſalmiſta, iſti dicebant hunc deum qui erat vitulus, eduxiſſe eos, quod conſe-
B quenter tollebant illum verum deum non feciſſe. Hucuſque Toſtatus. Non mirum igitur, quod
iratus deus, vindicare tam enorme peccatum voluerit, vt diuina pagina ibidem teſtatur in hæc ver-
ba: *Locutus eſt autem Dominus ad Moyſen, dicens: Vade, deſcende, peccauit populus tuus, quem edu-
xiſti de terra Aegypti. Receſſerunt citò de via, quam oſtendiſti eis: feceruntque ſibi vitulum confla-
tilem & adorauerunt, atque immolantes ei hoſtias dixerunt. Iſti ſunt dij tui Iſrael, qui te eduxerunt
de terra Aegypti: Rurſumque ait Dominus ad Moyſen, Cerno quod populus iſte duræ ceruicis ſit; di-
mitte me, vt furor meus iraſcatur contra eos, & deleam eos.* Et mox ait ſcriptura. *Percuſſit autem
Dominus populum pro reatu vituli, quem feceret Aaron.* Queritur autem nunquid Aaron in hoc ido-
lolatrię delictum vna cum populo inciderit. Ipſe quidem ſe apud Moyſen purgat. Hoc enim ro-
gante, *quid ei feciſſet populus, vt induceret ſuper illum peccatum maximum,* ille reſpondet, *Ne indi-
gnetur populus meus: tu enim noſti populum iſtum, quòd pronus ſit ad malum: dixerunt mihi, fac nobis
deos, qui vos præcedãt, huic enim Moyſi qui nos eduxit de terra Aegypti, neſcimus quid acciderit. Qui-
bus ego dixi; quis veſtrum habet aurum? Tulerunt & dederunt mihi, & proieci illud in ignem, egreſ-
ſusque eſt hic vitulus.* Theodoretus Aaron propoſitum in vitulo formando quærendum eſſe ait:
C Ita enim futurum, vt omnino venia indignum fuiſſe non iudicemus. Nam cum frater illius Moyſes
(inquit) quadraginta dies in montis vertice conſtitiſſet, & populus ille rabie quadam inſaniret, at-
que in Aegyptum remigrare vellet, primò quidem populi impetum verbis compeſcere tentauit,
ſed poſtquam dicto audientes minimè eſſe intellexit, mulierum aureas inaures poſtulauit, vt ani-
mum ornatus pecuniarumque maximè amantem, ſuperſtitionis inſaniæ tanquam militem militi
in acie opponeret. Verùm ne hac quidem ratione rabiem eorum extinxit. Qua propter vitulum
neceſſario formare coactus eſt. Huiuſmodi igitur propoſitum à diuina benignitate illi ignoſcen-
dum erat: id quod Moyſes ipſe in Deuteronomio ſatis declarauit, cùm ait. *Deprecatus ſum Domi-
num pro Aarone fratre meo, & mortuus non eſt.* Addit author catenæ in Exodum, proieciſſe quidem
Aaronem vniuerſam auri maſſam in ignem, & egreſſum eſſe vitulum, ſed non virtute ignis & ar-
tis, vt Hebræi dicunt, ſed quòd in illo populo magna eſſet colluuies Aegyptiorum, inter quos erant
(inquit) Magi, qui ſua arte id egerunt, vt præter omnium expectationem egrederetur vitulus; nam
celebris erat apud Aegyptios cultus eius bouis, quem Apim appellabant. Sic tandem populum
timuit Aaron, & abſente fratre nihil auſus eſt agreſti populo negare. Et fortè non potuit futura
D credere, quæ domino permittente, ob inſignem populi perfidiam & inobedientiam facta ſunt. Quę
autem maior iniquitas & ſtultitia fieri potuit, quàm ſtatim acclamare diuinis vocibus, *Hi ſunt dij
tui Iſrael*. Vbi honoris gratia plurali numero explicant vnum deum, nouum illum ſuum aureum
vitulum. Ingratitudo denique impia fuit contra deum, cùm ex eo auro, quod dominus Deus eo-
rum illis tradiderat ſpoliatis Aegyptijs, in iniuriam dei, deos Aegyptios coluere, quos ſanè ſuo bo-
no ſenſerant proſtratos & victos, à ſuo illo vero deo & ſancto. At verò Caietanus, Aaron (ait) pri-
matum nolens perdere, ædificat altare coram vitulo, non expectans rogari, ſed ſtatim vt vidit vi-
tulum, primus ædificauit illi altare ad ſacrificandum ei. Et præconis voce clamauit, dicens, *Cras
ſolemnitas domini eſt*. Non meretur tanta blaſphemia Aaron excuſationem, quam aliquos ſecuti
poſuimus circa petitionem inaurium, ſed potius meretur accuſationem, vt pro honore futuri ido-
li petierit inaures aureas ex vxoribus, filijs & filiabus. Inſaniuit enim ipſe longè magis quàm
alij, nam alij niſi elohim & elohe, quæ ſunt nomina communia attribuerunt idolo, ipſe autem
incommunicabile, & ineffabile nomen tetragrammaton attribuit idolo, nullo ad hoc inſti-
gante, & quod peius eſt, voce publica. Et vide ſtudium Aaron ad accelerandum ſacrificium,
vt vidit vitulum, ædificauit altare & clamauit. *Cras feſtum vitulo, tanquam ſummo Deo.* Non

Aaron an idololatra.

Ingratitudo Hebræorum.

poterat feſtum citius indici. Ecce quò ducit ambitio principatus. Burgenſis verò populum vult E
ideo vitulo diuinos exhibuiſſe honores, quoniam vitulus iſte videbatur exercere quædam opera
ſimilia operibus vitæ, ſicut eſt comeſtio, & huiuſmodi, idque potuiſſe fieri operatione dæmonum,
qui in vitulo fabricato hoc fecerint, vt eos attraherent ad idololatriam, ſicut ſolent(inquit)facere
dando reſponſa in idolis, vt homines decipiant, & ſic ille vitulus aureus non erat verus vitulus, ſed
Pſal. 105. in quantum videbatur comedere fœnum. Dicitur enim in pſalmo fuiſſe in ſimilitudinem uituli
comedentis fœnum. E contrario Thoringus in ſua replica correctorij contra Burgenſem. Hęc(inquit)
Vitulum aureũ non fuiſſe viuum. Burgenſis cum fingentibus fingit, vt excuſet inſaniam populi Iudaici, cùm aliquando Iudæus
fuerit, quaſi iudicium rationis in eis non fuerit ſic abſorptum, vt crederent rem penitus inanimatam
eſſe Deum. Simile argui poteſt fieri, ſi vitulum viuum crederet eſſe deum, & multò fortiùs conflatilem
comedentem fœnum crederet eſſe deum. Non enim oportet hic dubitare de oppreſſione
iuditij rationis per malitiam populi abundantem, & fortiſſimam complacentiam ad idololatrandũ.
Quis enim dubitabit iuditium rationis abſorptum, vbi traduntur obliuioni ea etiam quę in vacuis
Pſal. 105. mẽtibus hærent? de quibus dicitur: *Obliti ſunt Deũ qui ſaluauit eos, qui fecit magnalia in Aegypto,*
mirabilia in terra Cham, terribilia in mari rubro. Vbi videatur gloſſa magiſtralis de extrema F
illius populi obcæcatione: vnde ad ipſorum inſaniam palliandam non oportet fingere vitulum illum
De mirab. ſac. ſcript. c. 15. comediſſe. Nam beatus Auguſtinus vult, quòd filij Iſrael in deſerto cum adorare idolum vellent,
nõ aliam ſtatuam quàm uitulum fecerunt, quia uitulus in Aegypto iuxta ſepulchrum Ioſeph
ſculptus adorabatur ab Aegyptijs, à quibus Iudæi didicerunt. Idem dicit Gloſſa interlinearis infrà
ſuper uerbo, *Fecit eis vitulum*, &c. & tamen eum uitulum comedere non uiderunt, nec prædicta
figmenta ſunt ad propoſitum literæ præſentis, cum dicitur: *Quòd cùm vidiſſet Aaron, ædificauit*
coram eo altare, &c. Nam hic non dicitur populus in uitulo aliquid uidiſſe, ſed ſolus Aaron, quem
conſtat circa vitulum deceptum non fuiſſe, quaſi per operationem diabolicam inclinatus fuiſſet ad
vitulum colendum, quia & ipſe Burgenſis nullum malum imponit ipſi Aaron, niſi factum ſcandali
actiui, & cùm ſufficeret ad illam inſaniam populi malitia & pronitas ad idololatrandum, non eſt
theologicè dictum, quod diuina permiſſio acceſſerit, permittendo dæmones, vt per huiuſmodi
exercitium vitæ in vitulo populum ſic peculiariter deductum ſeducerent, & alia pars excuſationis
illi populo remaneret, quaſi ſeductus eſſet deo permittente. Præterea ſimilitudo de paganis
recipientibus reſponſa in idolis, & iſtis peſſimis Iudæis, quam Burgenſis adducit, non valet, nec G
probat vitulum conflatilem apparenter comediſſe, per hoc quod adducit de pſalmo: *In ſimilitudine*
vituli comedentis fœnum, quia non vult litera pſalmi, quod conflatile comeſtionem exercuerit
vel aliquod aliud opus ſimile operi vitæ, ſed quòd verus vitulus comederit fœnum, cui iſtud idolum
fuit ſimile in figura & forma artificiali, non in actu comedendi: ideo dicitur eos mutaſſe gloriam
Dei, non in vitulum, ſed in ſimilitudinem, ideſt, idolum & imaginem veri vituli comedentis
fœnum. Nec ideò dixit Aaron: *Egreſſus eſt hic vitulus*, quaſi greſſus ille vituli aliquid operis vitæ
oſtenderit, quia egreſſus ille fuit opere fuſorio, prout probat beatus Auguſtinus & gloſſa ſupra
præall. In eo capite ponit Burgenſis digreſſionem modicum facientem ad literæ veritatem, quia
multa extra literam præſupponit contra quandam ſui ipſius regulam prætenſam, poſitam in quæſtione
ſua præambula. Supponit enim quod vitulus ſit viſus à populo exercere opera vitæ & comedere,
& huiuſmodi, quod ex litera non habetur. Item ſupponit quod populus non petitur deos,
vt coleret, ſed vt haberet eos ductores, quod etiam ex litera non ſequitur; imo ex litera iuncta gloſa
habetur oppoſitum, quia dicitur in litera interlineari ſuper verbo, *Fecit eis vitulum*, bouem in H
Aegypto adorauerunt, & fortaſſis aliud Idolum non ſuſcepiſſent; vnde patet quod populus petijt
deos quos coleret, imo vt ductores eos nemo expeteret, niſi eis cultum exhibere propoſuiſſet, à quo
enim quis petit in ea neceſſitate conductus beneficium, reſtat vt ei debitum exhibeat cultum ad
Deum verum, cùm non habuiſſet recurſum ad deos poſtulatos, habebat animum inclinatum vt videtur,
nec petierunt eos vt columnam, vel angelum, quia huiuſmodi in ſcripturis deos vocari non
Lib. 6. ſupra Ioan. c. 5. eſt conſuetum. Hucuſque Thoringus. Et D. Cyrillus, quomodo Iudæi (inquit) ſe iactare poſſunt,
quòd ex ijs qui idololatriæ dediti fuerint, non deſcenderunt, ſed vana & friuola eſt eorum
iactantia. Nam & patres eorum in deſerto adorauerunt vitulum conflatilem, & cùm à iudicibus
regerentur ſæpius abierunt poſt deos alienos, & traditi ſunt in manus perſequentium. Deniq; cùm
regũ principatu gubernarentur, frequenter admodũ prolapſi ſunt in cultum idolorum, tandem Babylonicam
perpeſſi captiuitatẽ in ſcelerum ſuorum pœnã. Si non fuerit vnquam in progenitoribus
eorum iſta fornicationis abominatio, quare igitur Hieremias propheta, imo Dominus per Hieremiam,
Iudæam de fornicatione increpat, atq; vt ab illa deſiſtat, clemẽtiſſimè cõmonet, dicens, *Tu*
In Oſeam. *autẽ fornicata es cũ amatoribus multis, tamẽ reuertere ad me, dicit dominus, & ego ſuſcipiã te.* Sed &
D. Hieron. ait: Multa ſępe Iſrael accepit idololatrię vulnera, & maximè illud quãdo in eremo vituli

confla-

conflauerunt caput, atq; dixerũt: *Iſti ſunt dij tui Iſrael, qui te eduxerunt de terra Aegypti:* Et rurſus: Propterea ait Propheta: *Vaſtabũtur & miſeri erũt, & ſemper timentes, & formidantes, quia præuaricati ſunt in Deũ, adorantes vitulos aureos, & relinquentes eũ qui redemit eos de Aegyptia ſeruitute, & eduxit in excelſo brachio, ipſi verò locuti ſunt contra Dominũ mendacia, dicentes de idolis, Hi ſunt dij tui Iſrael, qui te eduxerunt de terra Aegypti, & non clamauerunt ad Dominum in corde ſuo, ſed in idololatriæ fornicationibus volutabantur.* Iſidorus ſcribit, in hoc vitulo corpus Diaboli ſignificari, ideſt (inquit) homines in omnibus gentibus, quibus ad hæc ſacrilegia caput, ideſt author eſt diabolus. Aureus vitulus, quia videntur idololatriæ inſtructi à ſapientibus, de quibus dicitur: *Dicentes enim ſe eſſe ſapientes ſtulti facti ſunt, & mutauerunt gloriam incorruptibilis Dei in ſimilitudinem imaginis corruptibilis*, &c. Et hac ſapientia iſte vitulus aureus qualia ſolebant etiam Aegyptiorum ſapientes adorare figmenta. In vitulo ergo ſignificatum eſt omne Diaboli corpus, ideſt, omnis ſocietas Gentiliũ idololatriæ deditorum. Hanc ſacrilegam ſocietatem Chriſtus combuſſit igne, de quo ait: *Ignẽ veni mittere in terrã* &c. Et alibi: *non eſt qui ſe abſcondat à calore eius*, dum in eum credunt gentes, igne virtutis eius diabolica forma ſoluitur, deinde corpus comminuitur, ideſt, ab illa malæ conſpirationis collatione diſcuſſum, verbo veritatis humiliatur, & comminutum in aquam mittitur, vt eos Iſraelitæ, ideſt Euangelij prædicatores ex baptiſmo in ſua membra, ideſt, dominicum corpus transferant: vnde Petro dicitur. *Macta & manduca, concide & bibe.* Ita vitulus per ignẽ cœli & aciem verbi per aquam ab eis potius quos abſorbere conabatur, abſorptus. Quæ poſteriora Iſidori verba pertinent ad explicationem, cur Moyſes vitulum illum aureum combuſſit, Cum enim appropinquaſſet ad caſtra (vt in eodem capite legitur) vidiſſetque vitulum & choros, iratus valdè, arripuit vitulum, quem fecerant, combuſſit & contriuit vſque ad puluerem, quem ſparſit in aquam, & dedit ex eo potum filijs Iſrael. Quibus verbis deſcribi aiunt peccati examinationem, quod debuit nimirum fieri ante punitionem, quia non omnes culpabiles erant nec æqualiter. Fieri ergò primò examinationem per ſignum, cùm dicitur. *Et dedit ex eo potum filijs Iſrael.* Dicit Rabbi Salomon quòd iſtæ aquæ potatæ erant nociuæ culpabilibus, cauſando in eis inflationem & languorem per quem poterant ab eis diſcerni: alijs autem erant dulces & vtiles, ſicut aquæ in ſacrificio Zelotipiæ, oſtendebant per effectum culpam mulieris vel eius innocentiam, vt habetur. Alij autem doctores dicunt, quod color auri manſit circa ora eorum, qui erant culpabiles, ita quod barbæ eorum videbantur aureæ, & ſic ab alijs diſtinguebantur. Porro Stephanus Cantuarienſis notari vult, quòd populus nõ adorauit totum vitulum, ſed caput vituli. Vitulus (inquit) eſt luxuria, caput delectatio. Hanc Diabolus cupit ab homine adorari, ideſt, vt delectetur in peccato: Vel quia caput prima pars eſt, vult ſemper ipſum eſſe in principio, non in fine. Diuus verò Ambroſius cur caput vituli exierit, ideo factum arbitratur: quia ſignificabatur futurum quod Hieroboam poſteriore tempore hoc genus ſacrilegij induceret, vt populus Hebræorum adoraret vitulos aureos, ſiue quòd omnis perfidia ſimilis immanitatis atque beſtialis inſipientiæ ſit. De aureis autem vitulis ab Hieroboam rege erectis hæc legimus: *Dixitque Hieroboam in corde ſuo; nunc reuertetur regnum ad domum Dauid, ſi aſcenderit populus vt faciat ſacrificia in domo Domini in Hieruſalem, & conuertetur cor populi huius ad dominum ſuum Roboam regem Iudæ, interficientque me & reuertentur ad eum. Et excogitato conſilio, fecit duos vitulos aureos, & dixit eis, Nolite vltrà aſcendere in Hieruſalẽ. Ecce dij tui Iſrael, qui te eduxerunt de terra Aegypti. Poſuitque vnum in Bethel, & alterum in Dan, & factum eſt verbum hoc in peccatum. Ibat enim populus ad adorandum vitulum vſque in Dan. Et fecit phana in excelſis, & ſacerdotes de extremis populi, qui non erant de filijs Leui. Conſtituitque diem ſolennem in menſe octauo, quintadecima die menſis, in ſimilitudinem ſolennitatis, quæ celebrabatur in Iuda. Et aſcendens altare ſimiliter fecit in Bethel, vt immolaret vitulis, quas fabricatus fuerat, conſtituitque in Bethel ſacerdotes excelſorum quæ fecerat. Et aſcẽdit ſuper altare quod extruxerat in Bethel, quintadecima die menſis octaui, quem finxerat de corde ſuo & fecit ſolennitatem filijs Iſrael & aſcendit ſuper altare, vt adoleret incenſum.* Idem teſtatur Flauius Ioſephus ſacræ paginæ omnino aſtipulans: *Nec multò poſt inſtante Scenopegia* (inquit) *cogitans ſecum, quòd ſi permitteret populo Hieroſolymitanam profectionem, & feſti illic celebrandi poteſtatem faceret, populus captus religione templi & ceremonijs, facile mutata voluntate, ſeque relicto ad priorem regem accedere poſſet: idque non dominationi ſuæ tantum, verùm etiam vitæ periculoſum foret, ſtatuit hoc modo rebus ſuis conſulere. Duas vitulas ex auro fecit, & conſtructis totidem delubris, altero apud Bethela, altero apud Danam, quod oppidum ſitum eſt ad minoris Iordanis fontem, effigies illas vtrobique conſecrauit, & conuentu indicto decem tribuum quibus ipſe præerat, pro concione in hunc modum eas eſt allocutus: Viri populares, notum vobis exiſtimo, quod nullus locus deo eſt uacuus, & quod is nullo certo loco includitur, ſed ubique uota exaudit, ubique cultores ſuos reſpicit. quare non placet mihi, hoc tempore uos Hieroſolymã urbem diſſitam longo itinere proficiſci religionis ergò. Homo illud templum ſtatuit, quemadmodum & ego duas*

Vitulus aureus corpus diaboli.

Roman. I.

Luc. 12.

Pſal. 18.

Act. 10.

Vitulus aureus cur à Moyſe combuſtus.

Vituli caput cur adoratũ.

3. *Reg.* 12.

Hieroboam idololatria.

Lib. 8. *c.* 3.

aureas vitulas conſecraui, alteram in Bethelis, alteram in Dana, vt pro locorum opportunitate ex propinquioribus oppidis ad eas confluentes, illic Deum adoretis. Nec deerunt ſacerdotes ac Leuitæ ex vobis per me deſignati, ne quid Leuiticam tribum & Aaronis progeniem deſideretis. Ergo quicunque ex vobis ſacerdotium ambit, vitulum & arietem deo mactet, quo ritu ferunt etiam primum ſacerdotem Aaronem creatum eſſe. His verbis populum decepit, author ei factus patriæ religionis deſerendæ: quę cauſa fuit Hebræis omnium calamitatum vt bello ab exteris gentibus deuicti, poſtremo in captiuitatẽ abducerentur. Porrò apparente iam ſeptimi menſis feſtiuitate, volens & ipſe apud Bethela eam celebrare, ſicut à duabus tribubus Hieroſolymis celebrabatur, ante vitulam altare poſuit, moxque aſſumpta pontificis perſona, cum ſuis ſacerdotibus ad illud aſcendit; cumque iam holocautoma in conſpectu totius populi pararet incendere, deo mittente ſuperuenit à Hieroſolymis propheta, nomine Iadon: Is in mediam multitudinem progreſſus, audiente rege ad altare ſermonem vertit. Altare, altare, hæc dicit Dominus. Deus, fore quendam prædicit de genere Dauidis, Ioſiam nomine, qui mactabit ſuper te falſos ſacerdotes illius temporis & impoſterum ad impietatem populum ſeducentium oſſa ſuper te incendet. Et vt nemini dubium ſit prædictionem hanc non eſſe vanam, prodigio confirmabitur. Rumpetur protinus altare hoc, & adipes victimarum in eo congeſti in humum effundentur. His prophetæ verbis irritatus Rex, intendit in eum manum, iubens hominem comprehendi: moxque ſideratum brachium diriguit, vt reducere manum non poſſet, torpente membro exanimi. Altare quoque diruptum impoſitas victimas effudit, ita vt vates dei prædixerat, &c. De hiſce vitulis loqui videtur Oſeas propheta dum ait: *Vaccas Bethauen coluerunt habitatores Samariæ, quia luxit ſuper eum populus eius, & editui eius ſuper eum exultauerunt in gloria eius, quia nigrauit ab eo:* In cuius loci explicatione D. Hieronymus, in Bethauen (inquit) ideſt Bethel (Bethel teſte eodem, interpretatur domus Dei, poſtquã vituli aurei in ea poſiti ſunt, appellata eſt Bethauen, ideſt, domus idoli) vaccas aureas coluerunt habitatores Samariæ: quas cum irriſione non vitulos ſexus maſculini, ſed vaccas ideſt, fęminas appellauit, vt videlicet Iſrael non ſolùm deos vitulos, ſed deas vaccas coleret. Et vt oſtenderet vaccas Bethauen, vnum in Bethel vitulum ſentiendum, non intulit: luxit ſuper eis populus, ſed ſuper eo, ideſt, vitulo aureo. Si autem luxit populus, quare editui eius ſuper eo exultarunt? Tradunt Hebræi vitulos aureos à ſacerdotibus furto eſſe ſublatos, & pro his æneos & deauratos ſuppoſitos. Cùm igitur lugeret populus tempore neceſſitatis & anguſtiæ, etiam vitulos aureos inter munera cætera Aſſyrijs regibus & maximè regi Sennacherib ab Iſrael rege eſſe directos, exultabant editui, quod fraus eorum nequaquam poſſet argui vel deprehendi. Et hoc eſt, quod ait: editui eius ideſt vituli, ſuper eo exultauerunt in gloria populi, hoc eſt, in vitulo quem habebant pro gloria: quia migraſſet ab eo, ideſt à populo & tranſlatus eſſet ad Aſſyrios. Et vt ſciamus, inquiunt, hoc eſſe quod dicitur, perſpicuè ſequens verſus oſtendit: *Si quidem ipſe in Aſſur delatus eſt munus regi vltori:* ſtatim ſequitur: *Confuſio Ephraim capiet, & confundetur Iſrael in voluntate ſuas ſiue in conſilio ſuo.* Deprehenſa enim fraus deauratorum vitulorum, regi Iſrael literis indicatur, & vnde ſe placere exiſtimauerant, inde vel maximè confunduntur, & offendunt eos quibus munera miſerant, exiſtimantium non furta ſacerdotum, ſed fraude regum atque conſilio hoc eſſe perfectum. Legimus in regum volumine, regem Iſrael Manahen, regi Aſſyriorum Phul mille argenti talenta miſiſſe, vt eſſet manus eius cum eo, ideſt, vt præberet ei auxilium, inter quæ nonnulli arbitrantur etiam vitulos aureos eſſe directos. Iuxta ſpiritualem intelligentiam laborandum eſt, quo modo omnia hæreticis cooptemus. Vaccas Bethauen ſiue domus ὤν, quod interpretatur labor, coluerunt hęretici, qui ſe in cuſtodia mandatorum dei, hoc eſt, Samaria habitare iactabant, dieque iudicij quando germinabit quaſi amaritudo iudicum ſuper ſulcos agri, lugebit populus ſuper eum, hoc eſt ſuper vitulum & ſuper dogma peruerſum quod putabat Deum: Sed & editui, non dixit exultabunt, ſed exultauerunt (ad præteritum tempus referens) ſuper gloria ſua, qua quondam glorioſa confinxerāt: eo quod migraſſet à populo, à quo fuerat derelicta. Quicquid autem loquuntur hæretici & pulchro ſermone componunt, mittunt munera regi ſuo diabolo, ad illum cuncta referentes, vnde confuſio capiet eos in æternum & confundentur in voluntatibus ſuis. Huc quoque ſpectat hoc eiuſdem prophetæ: *Argentum ſuum & aurum ſuum fecerunt ſibi idola vt deſpereant. Proiectus eſt vitulus tuus Samaria, iratus eſt furor meus in eos: vſquequo non poterunt emundari? Quia ex Iſrael & ipſe eſt: artifex fecit illum, & non eſt Deus, quoniam in aranearum telas erit vitulus Samariæ.* Ad quem locum idem D. Hieronymus, vt aranearum (inquit) fila diſſoluuntur in ventum; ita vitulus Samariæ redigetur in nihilum. Proijcit Dominus hæreticorum vitulos & Samariæ: qui ſe dicunt legis præcepta ſeruare. Qui vituli hærent humo, operantur in terra, non ſpiritu, nec oculos ad cœlum leuant, & idcirco iratus eſt furor Domini ſuper eos & miratur, quæ ſit tanta peruerſitas, vt nolint relinquere idola, quæ ſibi fabricati ſunt, & ament ſordes hæreticas pro eccleſiæ munditijs. Quos vitulos non accepit Iſrael (qui Dominum videre ſe fingit à cæteris gentibus: ſed de ſcripturis ſanctis ſibi ipſe conflauit intel-

Cap. 10.

Idola vaccæ cur dicta.

A intelligentiæ prauitatem & artifex eſt Dei ſui; qui citò peribit, & aranearum telas imitabitur, qui
leui rumpuntur attactu. Rupertus verò ad priorem prophetæ locum (*Vaccas Bethauen coluerunt* *Vaccæ Bethauen.*
habitatores Samariæ,) commentans. Non dixit, (inquit) tantùm vaccas coluerunt, ſed vaccas Be-
thauen coluerunt. Magna quippe diſtinctio vaccarum eſt earum, quæ figi poterant in Bethauen,
ideſt, in domo idoli, & earum quæ gradiuntur in armentis & ſpatiantur in paſcuis. Iſtæ namq; vac-
cæ viuunt & ſentiunt: illæ aureæ ſiue ex alio quocunque metallo formatæ, non ſolùm inſenſibilia,
verùm & inanimata ſimulacra ſunt. Conſtat autem quia corpore inanimato corpus animatum vi-
uens & ſentiens longè præſtantius eſt. Pulchrè igitur & vehementer redarguit nimis depreſſam
hominum ſtultitiam, dicendo, *vaccas Bethauen,* ideſt, vaccas non ſaltem viuentes & lactis alimo-
niam præſtantes, ſed inanimatas vaccarum ſimilitudines coluerunt. Ait inſuper hoc eſſe notãdum,
quia non dixit coluerunt reges Samariæ, ſed coluerunt habitatores Samariæ. Colere namque rectè
dici, qui ſua voluntate & animi diligentia celebrat & adorat, ſiue veneratur. Non ergò populum *Colere quorum ſit.*
excuſabilem videri, ſermonem hunc propheticum pati, cùm dicit, *vaccas Bethauen coluerunt habi-*
tatores Samariæ. Hoc enim non propriè (inquit) dictum eſſet, aut dici poſſet, ſi regibus vitulos co-
B lentibus, metu tantum, & non propria fuiſſent obſecuti voluntate, ſi inuiti paruiſſent, & non ſponte
conſenſiſſent. Iam verò noſtro etiamnum tempore bos diuinis colitur honoribus apud nonnullos
noui orbis populos. Iulius Cæſar Scaliger tradit, qui Cuchin regnum incolunt, bouem peculiari *Exerc. 258.*
cultu pro deo habere, & nuncupari Tambaram, & in Ieſuitarum epiſtolis legimus, in quibuſdam *Vbi boues adorentur.*
Indiæ locis à vaccarum eſu omnino abſtineri, quod eas pro dijs habeant, & Geſnerus neſcio ex quo
annotauit in Lac regno in vltima Indiæ parte verſus meridiem bouem hodieque adorari: & Pau-
lus Venetus ait incolas regni Var omnes idololatras eſſe, multoſque eorundem adorare bouem, vt *Lib. 3. c. 24.*
rem ſanctam, nec vllum occidere, cumque aliquis bos moritur, perungere domos ſuas eius adipe:
eſſe verò etiam qui licet boues non occidant, tamen ab occiſis non abſtineant.

HISTORICA.

IOANNES Vaſæus in Chronico Hiſpaniæ de quodam qui viduæ vaccam arripue- *Vaccæ ablatæ furto pœna.*
C rat, diuinitùs punito, hanc refert hiſtoriam. Hermigildus in Epiſcopum Compo-
ſtellanum electus, poſt electionem prauis deſiderijs huius præſentis exilij deditus,
dum vixit, iniquitatis dominio mentis colla ſubmiſit. Cùm autem paulò ante diem
ſui exitus vehementi ira commoueretur, cuidam viduæ vnam vaccam cuius lacte
ſe filioſque ſuos paſcebat, auferri præcepit. Altera ergò die ei cum militibus ſuis inter epulas ſeden-
ti dapifer ſuus vnum ex inteſtinis illius vaccę, quod Gallecò vocabulo Duplicia vocatur, in ſcutella
argentea inter alia fercula appoſuit. Ipſe verò dapum diuerſitate iam diſtentus, atque nectaris li-
quore ingurgitatus, cum priori morſu appoſitæ dupliciæ quam comedere voluit, medio ventris, eis
qui intererant, videntibus, crepuit. Poſtquam autem ſepultus fuit, monumentum eius combuſtum
fuiſſe, à quamplurimis audiuimus & etiam ipſius combuſtionis ſigna proprijs oculis ipſi conſpexi-
mus. Hæc ibi. In alio libro antiquo legi, quod œconomus huius Epiſcopi vaccam illam accepit à
vidua octo filios habente: Quæ cùm ad pedes pontificis cum lachrymis ſe proieciſſet, nullam conſe-
qui miſericordiam potuerit. Reliqua reſpondent, ſed illud adijcitur, quod Hermigildus iſte pręſul
lumbos præcinctos non habuerit. Hæc Vaſæus. Hiſtoria Eccleſiaſtica quam tripartitam vulgò *Lib. 1. c. 11.*
nũcupant, de Sancto Ammone hoc narrat miraculum: Iniuſti parentes alicuius à cane rabido per- *Ammo ſanctus.*
D cuſſum filium & penè moriturum obtulerunt ei, & eiulantes deprecabantur, vt curaretur. Tum ille
ad eos: Non eget, inquit, mea curatione, ſed vos ſi vultis, reddite bouem quem rapuiſtis dominis
tuis, ægrotus repente ſanabitur; quod etiam contigit. Nam vt reſtitutus eſt bos, paſſio mox receſſit
à puero. Mirum etiam quod his verbis refert D. Auguſtinus: Ardurus nomen eſt fundi prope Car- *Lib. 22. de ciuitate Dei cap. 8.*
thaginem, vbi eccleſia eſt, & in ea memoria Stephani Martyris. Puerum quendam paruulum cùm
in area luderet, exorbitantes boues, qui uehiculum trahebant, rota obtriuerunt, & confeſtim palpi-
tauit ex ſpirans. Hunc mater arreptum ad eandem memoriam poſuit, & non ſolum reuixit, verùm
etiam illæſus apparuit: Sebaldus regis Daciæ filius, vt ſcribit Curio, nocte prima nuptiarum ſpon- *Lib. 2. Chronol.*
ſam deſerens, in eremum fugit, & ibi quindecim annos manſit. Romam profectus à Gregorio vn-
decimo in Germaniam prædicandi cauſa miſſus fuit, & prope Nerimbergam in oratorio fratrum
D. Martini mortuus eſt, eumque boues indomiti ſepulturę duxerunt. Saligniacus, vt citat Chriſtia-
nus Adrichomius in theatro terræ ſanctæ, agens de horto balſami, quod fonticulus ibi eſſet paruus *Boues feſti obſeruatores.*
& non ſufficiens irrigationi totius horti, tradit Saracenos alium fodiſſe iuxta illum puteum, ex quo
quatuor boues protraherent aquam per rotam, ſperãtes ex vicinitate fontis aquam fore ſalubrem,

at lon-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

Lib. 8. c. 7.

Martyribus ferę obediũt.

Lib. 1. c. 7.

Lib. 5. de reb. Hiſpan. c. 13.

Taurus cornua demittit in manus ſancti.

Boues ſigno crucis a peſte pręſeruati.

at longè aliter rem eueniſſe, donec miſſis canalibus, aquam putei ducerēt in fontem, quo facto largiter & ſalubriter ex aquis mixtis rigabatur balſami hortus. Mirum dictu. Veruntamen à meridie Sabbati vſque ad auroram diei Lunæ boues nullo verbere impelli potuiſſe, vt in protrahenda aqua laborarent: quod eſt fidei (inquit) noſtræ teſtimonium celebre. Narrat Euſebius ſe in perſecutione Diocletiana in Palæſtina & in Tyro Phœniciæ ſpectaſſe proprijs oculis, quòd ferociſſimæ beſtiæ, vt tauri, vrſi, pardi & ſimiles, quibus Martyres erant obiecti, licet fame & ferro ignito ad furorem irritatæ eſſent, tamen ad Martyres aut accedere voluerint, aut in eos impetum facientes, obturatis faucibus reſilierint: & alios quidem accedentes extrinſecus arripuerint, & malè tractarint, ſolis verò martyribus pepercerint. Nicephorus eandem referens hiſtoriam ſcribit taurum cuidam martyri lingua pedes lambiſſe, & religioſè quodammodo ab eo diſceſſiſſe. Rodericus Toletanus de tauro in Epiſcopum immiſſo iſtiuſmodi refert hiſtoriam. Veremundus rex Sanctorum Patrum canonicas ſanctiones ſeruari præcepit, & licet aliàs ſatis eſſet prudens, ſuſurronibus & detractoribus aures bibulas inclinabat. Accidit autem quòd tres ſerui de familia eccleſiæ Sancti Iacobi, quorum, vnus vocabatur Zadon, alter Cadon, alter Anſilon, apud regem, dominum ſuum Athaulphum de crimine peſſimo accuſarent, & quòd etiam promiſerat Saracenis ſe legem Mahometicam ſuſcepturum, & Galleciam traditurum. Rex autem credidit, eò quòd Epiſcopus eſſet filius principis qui regi Sancio in pomo mortis poculum propinarat. Cumque prædictus Epiſcopus vocatus ad curiam quinta feria ante paſcha veniſſet Ouetum, conſulentibus ſibi aliquibus, vt antequam in eccleſiam deſcenderet, ſe regis conſpectui præſentaret, Epiſcopus conſtanti animo ſic reſpōdit, quòd prius ſe præſentię Saluatoris omnium exhiberet, & poſt in præſentia tyranni principis compareret: intranſque eccleſiam Saluatoris ilico indutus ſacris veſtibus diuina officia eelebrauit. Rex autem taurum ferocem præceperat adduci, vt in venientem Epiſcopum deſæuiret. Sed Epiſcopus innocens cùm talia præſentiſſet, conſummatis officijs, ad locum, vbi taurus æſtuans mugiebat, acceſſit intrepidus, & mox taurus ad Epiſcopum veniens, cornua in manus eius dimiſit, quibus dimiſſis ad montem, vnde venerat, remeauit. Epiſcopus autem cornua, quæ ſibi taurus dimiſerat, coram altari deponens Domino Saluatori cum cæteris fidelibus ſoluit laudes, actore falſæ ſuggeſtionis, & eorum ſemine maledicto coarctans &c. Rex autem viſo miraculo perturbatus, obtulit Bpiſcopo ſatisfactionem, ſed Epiſcopus regem videre noluit: Hæc ille. Quomodo autem Robertus Scotorū rex in ſylua Caledonia feras perſecuturus, ab obuio ſylueſtri tauro fuerit liberatus, dictum eſt, cùm de Caledoniæ ſyluę tauris ageremus. Extat Seueri rhetoris & poetæ Chriſtiani carmen bucolicum de mortibus boum, in quo miratus paſtor, cur tot ex ſuo grege boues in ſingulos dies ſæua illa & peſtilenti lue corriperentur & abſumerentur, ex ſodalis verò ſui armento nullus omnino, *Dic age,* inquit:

Quis te ſurripuit cladibus his deus.
Vt peſtis pecudum, quæ populata ſit
Vicinos, tibi nulla ſit.

Reſpondet alter:

Signum quod perhibent eſſe crucis Dei
Magnis qui colitur ſolus in vrbibus
Chriſtus perpetui gloria numinis
Cuius filius vnicus.
Hoc ſignum medijs frontibus additum
Cunctarum pecudum certa ſalus fuit.
Sic verò Deus hoc nomine præpotens
Saluator vocitatus eſt.
Fugit continuo ſæua lues gregis,
Morbis nil licuit.

Lib. 2. c. 11.

Vacca à dæmone exagitata.

Extat item elegantiſſima, memoratuque digniſſima de vacca à dæmone exagitata, & à Diuo Martino liberata, hiſtoria apud Sulpitium Seuerum qui huius viri ſancti vitam deſcripſit. Per idem ferè tempus, inquit, Martino à Treueris reuertenti fit obuiam vacca, quam dæmon agitabat, quæ relicto grege ſuo in homines ferebatur, & iam multos noxiè petulans confoderat. Verùm vbi nobis cœpit eſſe contigua, ij qui eam eminus ſequebantur, prædicere magna voce cœperunt, vt caueremus. Sed poſtquam ad nos toruis furibunda luminibus propius acceſſit, Martinus eleuata obuiam manu pecudem conſiſtere iubet. Quæ mox ad verbum illius ſtare cœpit immobilis. Cùm interea videt Martinus dæmonem dorſo illius ſuperſedentem, quem increpans, deſcende, inquit, funeſte deſcende de pecude, & innoxium animal agitare deſiſte. Paruit nequam ſpiritus & receſſit. Nec defuit ſenſus in bucula, quin ſe intelligeret liberatam. Ante pedes ſancti viri, recepta quiete, proſternitur

A ſternitur, deinde iubente Martino gregem ſuum petijt,ſeque agmini cæterarum oue placidior immiſcuit.
Imperante Nerone Romam profectus eſt Simon Magus,cùm artibus Magicis multa edidiſſet
prodigioſa, ſibi Dei nomen (inquit Georgius Cedrenus in compendio hiſtoriarum) arrogauit.
Quo tempore magnus ille Apoſtolus Petrus Romam cùm veniſſet, ſtatuit Simonem adire.
Erat ante fores Simonis canis prægrandis catena vinctus, cuius opera Simon arcebat quoſcunque
ad ſe accedere nollet,idque primum miraculum occurrebat ad Simonem intraturis. Petrus canem
ita magnum & efferatum cernens,cognito multos ab eo fuiſſe interfectos,quod ante iuſſum Simonis
ingredi conati eſſent:apprehendit eum,ſolutumque intrare ad Simonem iuſſit,eique humana
voce dicere,Petrum ſeruum Chriſti cupere ipſum conuentum. Cum canis ſtatim intrò accurriſſet,
itaque eſſet locutus,obſtupuerunt,qui cum Simone erant,percontatiq; ſunt, quis nam iſte Petrus,
& quæ eius tanta poteſtas eſſet;Simon reſpondit: non debere hoc eos mirari, nam ſe idem præſtaturum;
ſimul cani mandat,vt humana voce Petrum intrò venire iubeat. Quod cùm canis feciſſet,
ita ad Simonem intrauit Petrus, cumque edendis miraculis certarent Petrus ſanandis morbis ſuperior
fuit,multique fidem amplexi,baptizati ſunt. Quodam die Simon ingentem taurum ad ſe
B adduci iuſſit,cumque ei in aurem aliquid dixiſſet,is ilicò mortuus eſt:quem taurum Petrus, Deum
comprecatus, in vitam reuocauit:quod populus cernens,admiratus eſt,faſſuſque magis eſſe viuificandi
quàm necandi miraculum,&c. Idem Cedrenus rurſus de Zambre & ſancto Sylueſtri ſimiliter
miraculis contendentibus ſic ſcribit. Cum diſſeruiſſet prolixè Silueſter, Chriſtiq; res ex ſacris
literis accuratiſſimè demonſtraſſet, Iudæique admodum ſuperarentur: quidam eorum, Zambres
nomine, reliquos Iudæos ita eſt affatus. Si Silueſtri ſermones admittitis, neceſſe eſt vos leges maiorum
veſtrorum deſerere,vanumque hominem ſequi, quem illi morte mulctarunt. Verùm mihi
Imperator obſequatur, iubeatque ferum taurum adduci, vt hac ego die coram oſtendam,quanta
vis ſit nomini Dei noſtri. Non enim verbis ſed factis veritatem demonſtrabo. Silueſter Imperatorem
hortatus,vt taurum talem iuberet adduci, interim Zambrem interrogat,cur taurum requirat?
Zambres,quia nomen noſtri Dei nulla creatura audire poteſt,quin moriatur, volo eius vim in hoc
tauro apertè monſtrare. Sylueſter. Quomodo autem illud nomen tu didiciſti? Ex aliquonè id audiſti,
an legiſti? Zambres. Neque charta,neque lapis,neque lignum eius nominis eſt capax. Ego
autem cùm ieiunaſſem, in argenteam peluim nouam immiſſa aqua id addidici. His dictis, ſimul
etiam taurum multi viri vndique funibus vinctum attraxerunt, feriſſimum ac prægrandem. Ibi
C Silueſtrum ſubſannas Zambres. Nunc,ait,verbis tuis eorumque argumentis finis aduenit. Si confidis
in nomine Dei tui,pronuncia agẽdum id in aures tauri huius, atque ita veritatem tuæ religionis
Imperatori proba. Sin verò, ipſe pronunciabo:omneſque ſtatim ad me accurrent,fidemque
mihi habebunt. Et Zambres, Iudæis & reliquis exhortantibus,nomen ad aures tauri protulit;atq;
ilicò taurus magno mugitu edito,oculis eliſis expirauit. Hic Iudæis exultantibus,ac contra Silueſtrum
multa iactantibus,Chriſtianis autem graui dolore oborto, Silueſter Imperatorem rogauit,
vt ſilentium turbæ imperaret. Quo facto,ipſe ſublimi ſtans loco;Audite,inquit,proceres ac principes,
populique omnes verba mea attentis percipite auribus. Prædico dominum vniuerſi mundi
Ieſum Chriſtum, qui cæcis viſum, ſurdis auditum, mutis loquelam reſtituit, manus aridas ſanauit,
claudos in integrum repoſuit ſtatum, leproſos purgauit,luxatos artus firmauit,mortuos in vitam
reduxit. Vnde liquidò eſt demonſtratum,nomen illud,quod ad necandum taurum Zambres
inuocauit,diaboli eſſe. Si enim mortuo vitam reddere non poteſt, vtique vitæ & ſalutis hoſtis eſt,
qui viuum necare,mortuum autem viuificare nequit. Tum Zambres tunicam ſuam diſrumpens:
Optime,inquit,Imperator atque æterne,quem à nemine vinci poſſe dicebas, ego Dei omnipotentis
D auxilio vici. Iuſtum ergò eſt, non permitti ei multa loquendi longum ſpatium: ſemper enim inaudita
comminiſcens,Deo auerſa dicendi finem nullum facit, ſuaq; loquacitate imperio tuo moleſtus
eſt. Ei Auguſtus reſpondit. Nomen omnipotentis Dei, eiuſque inuocatio,primò omnium
vitæ & ſaluti conſulit. Itaque tu etiam ſiquidem à Deo es,taurum in vitam reuoca,tum credemus
te diuinitus victoriam conſecutum. Quod ſi hoc præſtare nequeas, in promptu eſt,diabolicis præſtigijs
ſe vſum fuiſſe. Sed & Silueſter, audi,inquit,Iudæe, veritatem ex tuis libris propoſitam. In
Deuteronomio Deus fatur. *Videte,Videte,quod ego ſum, & extra me non eſt Deus. Ego interficiam*
& vitæ reddam; ego feriam,idemq; ſanabo. Itaque tempeſtiuè inuocatus necat,tempeſtiuè inuocatus
rurſus in vitam reſtituit. Proinde in alteram aurem tauri nomen Dei inclama, & ſi is reuixerit,
fidem verbis tuis adhibebimus. Zambres. Non ne dixi,optime Imperator,verbis Silueſtrum à nemine
vinci poſſe? Iube igitur eum non verbis,ſed facto aliquo ſua comprobare nobis. Silueſter. Vis
ergo Iudæe,vt ego inuocato nomine Domini mei Ieſu Chriſti,taurum excitem? Zamb. Id. non efficies,
ne ſi alis quidem ſubuoles. Imperator: Tuam ò Zambres, impudentiam miror, Petijſti, vt
verbis omiſſis certamen factorum inſtituatur. Iam Silueſter promittit id ſe facturum, quod tu fieri

non

Simonis Magi & D. Petri certamẽ.

Zãbres Iudæus cum S. Siluestro cõtendit.

Cap. 32.

Taurus mortuus reſuſcitatur.

Lib. 2. miracul.

Vaccam furatus, à vacca punitur.

In Parallelis.

Bucula pro virgine caſa.

Bos Pythagoræ obedit.

non poſſe contendis. Par eſt ergò te confiteri, hunc eſſe verum deum, qui mortuos in vitam reducere valet: hunc autem impoſtorem eſſe & diabolum, qui necat, & vitam reddere non poteſt. Tum Zambres iurauit: ſi quidẽ Silueſter taurum excitabit à morte, vniuerſa Iudaica lege deſerta, Chriſtianam amplectemur fidem. At beatus Silueſter, manibus aliquandiu in cælum intentis & cum lachrymis precatus ad taurum adit, magnaque voce ait, Ego, Domine mi Ieſu Chriſte, coram omnibus ſanctiſſimum tuum nomen inuoco, vt vniuerſi intelligant taurum hunc à diabolo necatum, inuocato tuo viuifico & illuſtriſſimo nomine in vitam reductum eſſe. Simul propius taurum aſſiſtens, alta voce inclamauit. In nomine Ieſu Chrſti, quem impij Iudæi opera Pontij Pilati in crucem egerunt, ſurge cum maieſtate. Ilico taurus totum corpus commouens ſurrexit: quem Silueſter vinculis ſolutum, abire vnde venerat, & intereundum, neminem lædere iuſsit. Hoc tam ingens miraculum Iudæi cernentes, eoque perculſi, ſtatim ſe ad pedes beati Silueſtri vniuerſi abiecerunt, & ſanctum baptiſmum eum flagitarunt. Ipſa quoque felicisſima regina Helena ad pedes Silueſtri accidit, locumque ſibi pœnitentiæ concedi petijt &c. Haud minorem admirationem habet, quòd à Cæſario Neiſterbachenſi ordinis Ciſtercienſis ſcriptum eſt de quodam vſurario à Dęmone ad pœnarum loca rapto. Ab eo nimirum ibi viſum quendam honeſtum militem nuper mortuum, Helyam nomine de Riningen, burgrauium in caſtro Hurſt, vaccæ furenti inſidentem aduerſo corpore, ita vt dorſum haberet ad cornua vaccæ, quæ huc illucq; diſcurrebat, & crebris ictibus dorſum militis cruentabat: cui cùm vſurarius diceret; domine quare ſuſtinetis tantam pœnam? reſpondit. Vaccam iſtam rapui ſine miſericordia cuidam viduæ, & ideo ſine miſericordia oportet me ab illa pœnam hanc ſuſtinere. Hiſce modò veriſsimis hiſtorijs lubet ex Plutarcho duo dæmonis afferre ludibria: Peſtilentia (inquit) Lacedæmonem vrgente, diuinitus ſignificatum ceſſaturam luem ſi pro more generoſam immolarent virginem. Helena autem cum eſſet aliquando ſorte ducta & ornata produceretur, aquila deuolans gladium arripuit, & in armentum deferens buculæ impoſuit; quo factum eſt, vt cæde virginis abſtineretur. Hæc ille ex Ariſtodemo tertia congerie fabularum. Idem ex Ariſtitide lib. 19. Italicorum, Falerijs ait graſſante peſte, oraculo indicatum eſſe, finem fore mali, ſi quotannis Iunoni virgine litarent. Ea ſuperſtitio cùm perduraret, ſorte lecta victimæ loco Valeria Luperca, ſtrictum ab ea gladium rapuiſſe aquilam, aiunt depoſitoque in ea quæ comburenda igni erant bacillo, cui exiguus erat præfixus malleus, gladium inieciſſe buculæ cuidam, propter templum paſcenti. Id cùm intelligeret virgo, bucula mactata rem ſacram feciſſe, ſublatoque malleo ſecundum domos circumiuiſſe, lenique ictu excitauiſſe ægrotantes, valere vnicuiq; dicendo. Addam verò etiam & hoc de Pythagora. Narratur hic (inquit Cælius) bouem, vbi prope Tarentum conſpexiſſet fabaceam ſegetem morſicatim corrumpentem, tum etiam proterentem pedibus, bubulco inſinuaſſe, bouem moneret, frugibus parceret. Ridens buſequa: Ego (inquit) bouatim non didici, tu qui videre ſcholarum id genus experiens, obeas vicem meam. E veſtigio Pythagoras auribus eius admouens, ſui artificij quæpiam immurmurauerit. Res additur mira. Obedientiſsimus bos, vt ab eo qui amplius ſaperet, edoctus, lacerare mox ſegetem deſtitit: quin etiam in futurum huiuſmodi pabulo abſtinuit: ſed & bubulum deſijt obſequium, factuſque de ruſtico colono ambulator vrbanus, Tarenti placidè conſenuit, de manibus hominum victitans.

MYTHOLOGICA.

Fabula Europæ & Iouis.

EVROPAM Agenoris Phęnicum regis, & Meliæ nymphæ filiam, tanta corporis præſtantia atque pulchritudine fuiſſe narrant, vt omnes ſuæ tempeſtatis mulieres facilè ſuperaret. Hanc vbi Iupiter ſummopere deperiret, dicitur in candidum ac pulcherrimum taurum eſſe conuerſus, atque ad littus maris deſcendiſſe, quò Europa cum ſocijs virginibus aliquando adire conſueuerat. Huius tauri miram quandam atque inuſitatam pulchritudinem Europa admirata dicitur ſeorſum à ſocijs ad eum ſpectandum primum acceſsiſſe, deinde etiam liberius manibus contrectaſſe, ac denique ipſum taurum tãquam equum ludendo aſcendiſſe, à quo per dolum dicta eſt ſuper mare fuiſſe in Cretam vſque deportata, vti ſcriptum eſt ab Ouidlo his uerſibus.

> *Ille pater rectorque deum, cui dextra triſulcis*
> *Ignibus armata eſt, qui nutu concutit orbem,*
> *Induitur faciem tauri, mixtuſque iuuencis*
> *Mugit, & in teneris formoſus obambulat herbis.*
> *Quippe color niuis eſt, quam nec veſtigia duri*
> *Calcauere pedis, nec ſoluit Aquaticus Auſter.*

Colla

A *Colla toris extant; armis palearea pendent;*
Cornua parua quidem, ſed quæ contendere poſſes
Facta manu, pluraque magis perlucida gemma.
Nullæ in fronte minæ, nec formidabile lumen.
Pacem vultus habet. Miratur Agenore nata,
Quod tam formoſus, quod prælia nulla minetur;
Sed quamuis mitem metuit contingere primo,
Mox adit, & flores ad candida porrigit ora.
Gaudet amans, & dum veniat ſperata voluptas;
Oſcula dat manibus, vix ah, vix cætera differt,
Et nunc alludit, viridique exultat in herba.
Nunc latus in fuluis niueum deponit arenis
Paulatimque metu dempto, modò pectora præbet
B *Virginea palpanda manu, modò cornua ſertis*
Impedienda nouis: auſa eſt quoque regia virgo
Neſcia quem premeret, tergo conſidere tauri,
Tum deus à terra, ſiccoque à littore ſenſim
Falſa pedum primo veſtigia ponit in vndis.
Inde abit vlterius, mediíque per æquora ponti
Fert prædam, pauet hæc, littuſque ablata relictum
Reſpicit, & dextra cornu tenet, altera dorſo
Impoſita eſt, tenues ſinuantur flamine veſtes.

Fabulantur etiam Iouem, vbi ſeſe quis eſſet Deus, priſtina forma recepta confeſſus fuiſſet, ad præclari huiuſce facinoris memoriam ſempiternam inter ſidera tauri imaginem collocaſſe: Idem poeta id quoque eleganter recenſet in Faſtis:

Taurus inter ſidera relatus.

Lib. 5. Faſt.

Idibus ora prior ſtellantia tollere taurum
Indicat, huic ſigno fabula nota ſubeſt.
Præbuit vt taurus Tyriæ ſua terga puellæ,
C *Iuppiter & falſa cornua fronte tulit.*
Illa iubam dextra, læua retinebat amictus
Et timor ipſe noui cauſa decoris erat,
Aura ſinus implet, flauos mouet aura capillos,
Sidoni ſic fueras aſpicienda Ioui.
Sæpe puellares ſubduxit ab æquore plantas
Et metuit tactus aſſilientis aquæ.
Sæpe deus prudens tergum demittit in vndas,
Hæreat vt collo fortius illa ſuo.
Littoribus tactis ſtabat ſine cornibus vllis
Iuppiter, inque deum de boue verſus erat.
Taurus init cælum, te Sidoni Iuppiter implet.
Parſque trium terræ tertia nomen habet.
Hoc cæli ſignum, Phariam dixere iuuencam,
Quæ bos ex homine eſt ex boue facta dea.

D Quod verò ad Europæ fabulam attinet, Palaphatus à tauro vectam fuiſſe negat, eò quod neque taurus, neque equus (inquit) tam profundum pelagus transfretare potuiſſe videatur; neque vtique puella Europa ſupra taurum tam ferum animal aſcendere voluiſſet. Atque adeo ſi Iuppiter Europam in Cretam accedere in animo habuiſſet, meliorem ſane viam, quem hæc erat, inuenire potuiſſet. Veritas rei hoc habet. Cretenſis vir quidam, cui Taurus nomen erat, bellum in Tyrrhena regione gerebat. Hic cùm plures alias in eo loco puellas rapuiſſet, Europam præcipuè regis filiam, poſtremò captiuam abduxit. Qua ex re dicere homines ſolebant, Europam regis filiam Taurus aſportauit, ob idque fabula hæc conficta fuit. Hæc Palæphatus. Alij verò etiam ſub hac fabula Tauri latere hanc tropicam aiunt veritatem: Quod Iuppiter eum rapuit Europam, habuit nauem præſignem tauri forma; vel taurum in puppi figuratum: Ita Cælius & Varinus Europæ taurum apud Lycophronem non aliud fuiſſe aiunt quam ταυρόμορφον τύπωμα πλοίου, ideſt tauriforma præſigne nauigium. Nominabantur autem naues nominibus illorum (inquit Baytius) quæ prætendebant inſignium. Aſcanius verò Martinengus Brixianus Canonicus regularis Auguſt. iſtiuſmodi longè aliud deſumit ex hac fabula myſterium. Fingunt (inquit) poetæ Europam adoleſcentulam

Fabulæ explicatio.

Naui tauri formas.

Anima typus.

Lib. 5. Iuppiter vt Cererem cōpreſſit.

tulam pulcherrimam, cum à tauro cuius dorſo inſidebat, per vndoſum mare veheretur, in Oriẽtem ſemper facie retrorſum conuerſa (è Phœnicia ſiquidem in Cretam ferebatur) patrium littus reſpexiſſe. Europa animæ typus eſt, hæc inſidet tauro petulanti, huic noſtræ carni, vtinamque habenas temperantiæ non dimittat: fertur per profundum & immenſum pelagus huius mundi, tum placidis, tum fluctuantibus vndis, tum proſperis, tum aduerſis rebus iactatum. Sed quid? Retrò conuerſa ad ortum ſemper reſpicere debet, ad Deum, vnde originem traxit. Studere enim ei incumbit, quomodo placeat deo, vt ſicuti à Deo proſilijt, ita ad deum redeat. Porro ſi ad deum ſemper anima oculos verterit, oculus eius ſimplex erit, totumque corpus lucidum cernetur, ſi intentio operis ſancta extabit, totum quoque opus perfectum prodibit, & ſem per opera eius in luce perficientur. Sic ille. Idem Iuppiter tauri formam indutus per Cererem quoque compreſſiſſe legitur. Arnobius enim de Cerere in tauri forma ab eo deluſa ſic ſcribit: *Parit menſem poſt ſeptimum, luculenti filiam corporis, quam ætas mortalium conſequens, modò Liberam, modò Proſerpinam nuncupauit quam cum verueceus Iupiter bene validam, floridam & ſucci eſſe conſpiceret plenioris* &c. Mox ſubdit; *In draconis terribilem formam nigrat, ingentibus ſpiris pauefactam colligat virginem, & ſub obtentu fero molliſſimis ludit ac adulatur amplexibus: fit vt & ipſa de ſemine fortiſſimi compleatur Iouis, ſed non eadem conditione qua mater. Nam illa filiam reddidit lineamentis deſcriptam ſuis; at ex partu virginis tauri ſpecie fuſa Iouialis monumenta pellaciæ. Auctorem aliquis deſiderabit rei, tum illum citabimus Tarentinum, notumque ſenarium, quem antiquitas canit, dicens,*

Taurus draconem genuit, & taurum draco.

Paſiphaes fabula.

Ipſa nouiſſima ſacra, & ritus initiationis ipſius, quibus Sebadÿs nomen eſt, teſtimonio eſſe poterunt veritati. In quibus aureus coluber in ſinum dimittitur conſecratis, & eximitur rurſus ab inferioribus partibus atque imis. Porro & Euſebium audiamus de eadem re loquentem: *Ceres* (inquit) *Perſephonen peperit, educatur puella,* κορη ſcilicet, *(Periphatten nonnulli appellant,) cui Iuppiter, qui genuit, draco factus coniungitur.* Vnde in Sibaziorum myſterijs draco in ſpinam inuolutus, in ſacrificijs, ad factorum memoriam, immò verò in teſtimonium tantæ turpitudinis, vt ſic dixerim, adhibetur. Peperit & Periphatte tauriformem filium, vnde poetæ quoque nonnulli taurum laudant draconis patrem, & draconem rurſus tauri patrem. Et in montem arcana hæc facta ducentes, paſtoralem ſtimulum celebrant: paſtoralem (vt puto) ſtimulum, ferulam, quod lignum bacchantes ferunt, appellantes. Cælius tradit ſe ſcire Iouem ab Lycophrone inde taurum nuncupari. E contrario Paſiphae Solis filia, & Minois Cretenſium regis vxor tauri amore flagraſſe, eoque ligneo vaccæ ſimulacro quod ſeptum eſſet iuuencæ corio, à Dędalo fabricato incluſam, poſitam fuiſſe poetæ fabulantur, & ex eo congreſſu Minotaurum, cuius altera pars homo eſſet, taurus altera, vt eſt in Ariadna apud Ouidium:

Nec tua mactaſſet nodoſo ſtipite Theſeu
Dextera parte virum, dextera parte bouem.

Metam. 8.

Et alibi rurſus:

Te vero coniuge digna eſt
Quæ torum ligno decepit adultera taurum,
Diſcordemque vtero fœtum tulit.

Tauri à Paſiphae adumati deſcriptio.

Taurum porrò ipſum, quem ad inſaniam vſque Paſiphae deperibat, idem poeta in Arte amandi deſcribit, eiuſdemque nefandum amorem:

Fortè ſub vmbroſis nemoroſæ vallibus Idæ
Candidus armenti gloria taurus erat.
Signatus tenui media inter cornua nigro,
Vna fuit labes: cætera lactis erant.
Illum Gnoſiadeſque Cydoniadeſque iuuencæ
Optarunt tergo ſuſtinuiſſe ſuo.
Paſiphae fieri gaudebat adultera tauri,
Inuida formoſas oderat illa boues.
Nota cano: non hoc quod centum ſuſtinet vrbes
Quamuis ſit mendax, Creta negare poteſt.
Ipſa nouas frondes, & prata tenerrima tauro
Fertur inaſſueta ſubſecuiſſe manu.
It comes armentis, nec ituram cura moratur
Coniugis, & Minos à boue victus erat.
Quid tibi Paſiphae pretioſas ſumere veſtes,
Ille tuus nullas ſentit adulter opes?

A *Quid tibi cum ſpeculo montana armenta petenti?*
Quid toties poſitas fingis inepta comas?
Crede tamen ſpeculo, quod te negat eſſe iuuencam;
Quàm cuperes fronti cornua nata tuæ.
Siue placet Minos, nullus quæratur adulter.
Siue virum mauis fallere, falle viro.
In nemus & ſaltus thalamo regina relicto
Fertur, vt Aonio concita baccha deo.
Ah quoties vultu vaccam ſpectauit iniquo,
Et dixit, domino cur placet iſta meo
Aſpice, vt ante ipſum teneris exultat in herbis;
Nec dubito quin ſe ſtulta decere putet.
Dixit & ingenti iam dudum de grege duci
B *Iuſſit, & immeritam ſub iuga curua trahi.*
Aut eadem ante aras, commentaque ſacra coegit,
Et tenuit læta pellicis exta manu.
Pellicibus quotiens placauit numina cæſis
Atque ait exta tenens, ite placete meo.
Et modo ſe fieri Europam, modo poſtulat Io,
Altera quod bos eſt, altera vecta boue.
Hanc tamen impleuit vacca deceptus acerna
Dux gregis & partu proditus author erat.

Ferunt Minoem quotannis ſpecioſiſſimum omnium taurum Neptuno ſolitum de more ſacrificare: aliquando tamē etſi taurus ei adeſſet cęteris præſtantior, aliū ſacrificaſſe deteriorem; Neptunum verò eam ob rem iratū, tauri amorē Paſiphae vxori inieciſſe. Alij verò aiunt, quod cū Minos ad bellum exiturus, Iouē patrem rogaſſet, vt dignam tanto ſacrificio aliquam ſe victimā offerret, taurum eximię pulchritudinis oblatum, armentis ducem præfecit, ac alium pro illo immolauit, ideoq; ſenſiſſe poſtea Minoem ex ira Iouis ob eam fraudem amorē tauri, vxori ſuę fuiſſe immiſſum. Alij C denique Venerem, poſt indicatū ſuum à Sole adulterium cū Marte, in vniuerſam Solis ſtirpem ſæuiſſe aiunt, ideoq; & Ariadnam Paſiphaes & Minois filiam, ingratum & duriſſimum Theſeum expertam fuiſſe, vt modò patebit. Cùm autem natum fuiſſet illud monſtrum, labyrinthus extructus eſt cū inexplicabilibus viarum ambagibus & fallacijs, ita vt cum quis viam egredientem & ad exitum perducētem ſe reperiſſe putaret, tum nouum ingreſſum & prioribus multo difficiliorē experiretur; atq; id in illum incluſum fuit. Factus erat ad Aegyptij illius Laberynthi formam, qui fuit apud vocatam ciuitatem Crocodilorū, cuius operis magnificentiā deſcripſit Herodotus his verbis. *Vbi omnia ſacra executi ſunt, placitū eſt eis aliquod relinquere ſui commune monumentū, ex eoq; placito fecerunt labyrinthū, paulò ſupra ſtagnum Mæríos, maximè vrbem verſus quæ dicitur Crocodilorum: quem ego aſpexi fama maiorem. Si quis enim ex Græcorum narratione muros & operis ſpeciem ratiocinetur, minus concipiet, quàm pro labore & ſumptu huius labyrinthi. Tametſi enim Epheſi templum eſt memoratu dignum, & in Samo, tamen pyramides erant narratione maiores, quarum ſingulæ multis ac magnis operibus Græcorum æquiparandæ ſunt. Sed eas quoque labyrinthus anteceſſit. Etenim duodecim eius aulæ ſunt tecto opertæ, portis oppoſitis altrinſecus: ſex ad aquilonem contiguæ, totidem ad Auſtrum* D *vergentes, eodem extrinſecus muro præcluſæ. Bifaria in eo ſunt domicilia, vna ſubterranea, altera ſuperiora illis impoſita, vtraque numero tria millia, quingenta. Quorum ea quidē quæ ſuperiora ſunt, ipſi vidimus, & quæ aſpeximus, enarramus: ſubterranea verò auditu didicimus. Nā præpoſiti Aegyptiorum nolebant vllo pacto illa monſtrari, quòd dicerent ibi ſepulchra eſſe tum eorum regum qui ædificandi labyrinthi fuere authores, tū ſacrorū crocodilorum. Ita de inferioribus ędificijs fando cognita referimus. Superiora ipſi aſpeximus humanis operibus maiora. Nam egreſſus per tecta & regreſſus per aulas diuerſiſſimi, infinita me admiratione afficiebant. Ex aula in conclauia tranſitur, ex conclauibus in cubicula, è cubiculis in ſolaria alia, è conclauibus in alias aulas. Horum omnium lacunar quemadmodum parietes, lapideum eſt, ſculptilibus paſſim figuris ornatū. Singulæ aulæ maxima ex parte digeſto lapide albo, colūnarum ambitu redimitæ. Angulo quo finitur labyrinthus, adhæret pyramis quadraginta paſſuum in qua grandia ſunt inſculpta animalia, ad quam iter ſub terra fit, &c.* Ad huius igitur, vt dictum eſt imitationem labyrinthum in Creta excogitauit Dedalus, in quem includebantur iuuenes tributi nomine ad Minoem miſſi, qui à Minotauro vorari putabantur, vt Androgei mortem filij vlciſceretur ab Athenienſibus interfecti. Hic enim cum Athenas conſenſu Athenienſium omnium, inquit Diodorus Siculus, conceſſiſſet, Aegeo regnante, inq; certaminibus ſuperaret athletas om-

Lib. 2.
Labyrinthi deſcriptio.

Lib. 5. c. 5.

nes,in conſuetudinem Pallantis filiorum venit. At Aegeus ſuſpicans, ne quando propter Androgei amicitiam à Pallantis filijs auxilio Minois regno pelleretur, inſidijs Androgeo paratis,ad ſpectaculum celebre proficiſcentem Thebas per quoſdam eius regionis accolas circa Inoen terræ Atticæ interficiendum curauit. Cæde filij perturbatus Minos, Athenas venit,ſupplicium interfectoris Androgei petens. Spretis eius verbis,bellum Athenienſibus indixit,addita execratione,qua aduerſus Athenienſes ſiccitatem famemque imprecatus eſt. Siccitate tum Atticos,tum reliquã Gręciam vrgente,corruptis terræ fructibus,belli duces,quomodo hæc mala auerti poſſent, Deum conſuluere. Is iuſſit eum ad Aeacum Iouis & Aeginæ Aſopi filiæ adire,iubereq; vt pro ſe vota faceret. Quibus perfectis,ſiccitas cum penes alios Græcos ceſſaſſet,ſolos Athenienſes vexauit. Coacti igitur ſunt rurſus à Deo implorare tantę remedia calamitatis. Hanc deſituram ferunt Deum reſpondiſſe,ſi pro Androgei cæde,Minoi quas vellet,pœnas dediſſent. Parẽtibus deo Athenienſibus,pręcepit Minos, pueros ſeptem & totidem virgines ſingulis annis Minotauro quoad viueret,vorãdos tradi. Annis ſeptem tranſactis, rurſus cùm in regionem Atticam cum magno exercitu trãſiſſet Minos,ac biſſeptem pueros petiſſet, traditi ſunt. Theſeus verò cum eſſet nauigaturus, acceſſit ad gubernatorem Aegeus præcipiens, ſi Minotaurũ ſuperaſſet filius,vt albis velis portũ intrarent:nigris, quemadmodũ & antea in Ioniam fecerant,ſi periſſet. Theſeus in Cretam cum nauigaſſet, Ariadne Minois filia eius ſpecie,ac decore capta, & conſiliũ operãq; dedit Minotauri occidendi,& labyrinthi egreſſum docuit,atq; id,vt alij addunt,fili beneficio. Cæterùm veritas hiſtoriæ hæc eſt, vt ex ſcriptoribus hiſtoriarum tradit Lambertus Hortenſius in explicatione iſtius poetæ Lucani locum:

Lib. 2.
Fabulæ explicatio.

Vrbs eſt Dictæis olim poſſeſſa colonis,
Quos profugos Creta vexere per æquora puppes
Cecropiæ, victum mentitis Theſea velis.

Theſeus(inquit)tertio tributi tempore,querelis ciuium ſuorum aduerſus patrem perpulſus fuit,cur extra ſortẽ Minoi ſe dandum obtulerit. Collaudata ab omnibus ciuibus populari indole & fortitudine adoleſcẽtis,cum neq; precibus,neq; lachrymis paternis ab inſtituto abduci valeret. Conſcẽſa naui patrẽm hortabatur, vt ſuam vitam pro deplorata haberet, ſed certam ſpem conciperet, quin periculi magnitudinẽ vel ingenio vel viribus corporis vinceret. Pater his verbis Theſei in ſpem futuri ſucceſſus erectus,cũ ab initio nautis nigra vela in mœroris argumentum dediſſet, quibus Cretã peterent, addidit & alba,vt ſi ſecunda fortuna omnia ſuccederent,ijs in Atticã nauigarẽt. Simonides puniceũ fuiſſe ait. Tradunt Theſeo Delphis primò ſacrificanti, oraculo reſponſum fuiſſe,felici euentu Veneris beneficio vſurũ. Omiſſis hic quę de labyrintho & Minotauro prodigioſè fabulãtur, Taurus reuera vir fuit gladiatorio corpore ac viribus & ſingulari ferocia,quiq; in certaminibus vincere aſſueuiſſet. Hic morũ inſolentia & credita ſtupri cõſuetudine cur Paſiphae multa apud inſulanos & regẽ flagrabat inuidia. Inſtabat certamẽ,in quo nemo audebat cũ homine congredi. Theſeo petenti facilè id conceſſum fuit. Superauit Theſeus Taurũ. Aderat ſpectaculo Ariadna,quæ tacitis oculis pluſtrata,vni ei optauit nubere. Minos,vt maiori ignominia Taurũ notaret, Theſeo obſides reſtituit,& in perpetuũ tributũ Athenienſibus remiſit. Poetæ verò per illũ labyrinthũ nihil aliud ſignificare voluerũt,niſi ꝑplexã eſſe multiſq; difficultatibus vitã hominũ,cũ ex alijs alię ſẽper grauiores oriãtur:è quibus nemo ſe,niſi per ſingularẽ prudentiã & fortitudinẽ explicare põt. Neq; ẽt illud in priuatã ſolũ vitã cadit,ſed multo magis in magiſtratus & in auaritiã,& in ambitionẽ hominũ, q oĩa mirificis difficultatibus sũt implicita. Nã ſi viri boni & prudẽtes potius quã ambitioſi ſũmę rerũ præeſsẽt,oẽs difficultates prope,q̄bus humana vita vexatur,delerentur:qm̃ nihil eſt adeo formidabile aut arduũ,aut laborioſũ, quod virtute nõ ſuperetur. Fabulã Virgilius ſic breuiter eſt cõplexus:

Taurus à Theſeo necatus quis fuerit.

Pro labyrinthum quid poetæ indicarint.

Aeneid. 6.

Hic crudelis amor tauri, ſuppoſtaque furto
Paſiphae,miſtumque genus,proleſque biformis
Minotaurus ineſt,Veneris monumenta nefandæ.
Hic labor ille domus & inexplicabilis error.
Magnum reginæ ſed enim miſeratus amorem
Dædalus,ipſe dolos tecti, ambageſque reſoluit
Cæca regens filo veſtigia.

Paſiphae igitur,vt ex ijs quæ ex Lãberto recitauimus,cũ eo tẽpore quo Minos aduerſus Atheniẽſes militabat,cùm rem cum Tauro,ſiue gladiatorio,ſiue vt alij aiunt,militum duce habuiſſet, atq; ex eo filium,quem de patris nomine Taurum appellauit,ſuſcepiſſet,fabulandi in eũ quo dictũ eſt modũ,cauſam prębuit. Sunt verò etiã qui ex huius Tauri cõcubitu & ex Minoe eos partu natos eſſe dicũt geminos filios, Androgeum ex Minoe, Taurũ autẽ ex Tauro. Cęterum hoc non ſolũ fabuloſum eſt,ſed prorſus etiã abhorret à veritate, quoniã ſeminis recepti vas in muliere,vbi ſemel auidè ſem imbiberit, atq; hauſerit,conſtringitur,neq; amplius aperitur,antequã perduxerit ad maturitatem.

Hanc

A Hanc fabulam ad hiſtoriam deduxit Tzetzes, qui ſcribit à Neptuno immiſſum Taurum fuiſſe ducem,qui cum ingenti claſſe ſuppetias Minoi ferebat,quem cum vidiſſent Cretenſes, priuſquam dimicaretur, Regem Minoem ſalutarunt.

Chiliad. 1. c. 19.

Eius Tauri viſi ſanè elegantis & ſtrenui ducis amore capta eſt Paſiphae Minois vxor, Dædaloq; conſcio & adiutore in priuata domo lignea cũ illa dicitur concubuiſſe,ex quo natus eſt puer,qui & adulteri, & legitimi mariti Paſiphaes nomen reportauit. Ego verò (inquit) altiorem quandam & vtiliorem ſententiam ſub his latere crediderim, quoniã nõ hiſtoricæ ſolùm narrationis cauſa fabulæ inſtituebantur,ſed vel rerum naturaliũ,vel morum informandorum.

Anima mortalium.

Paſiphae Solis & Perſeidis filia,quid aliud eſt quàm anima mortaliũ, quæ tũ plurimũ ratione & conſilio pollet,cùm corpus ſolis virtute materiam corporis,optimè digerente, fit purius? aut quid aliud eſt Perſeis,quàm ipſa materia humida,è qua corpus gignitur? Hęc ipſa anima cũ Minois iuſtiſſimi atq; optimi viri ſit vxor, ſi ad illigitimas voluptates declinauerit,deſciſcere à legitimo marito dicitur,& in adulteri ferociſſimi tauri complexum refugere. Vbi enim à ratione animus deſciuerit,vel ad iram,vel ad cupiditates ſe referens,tunc omnibus turpis apparet,& tauri formam recipit. Quare ſi quis fabulæ turpitudinẽ ſummã ineſſe arbitratur,nefariamque mulierẽ exiſtimat B Paſiphaen,quę tam turpes & tam illegitimas voluptates expetiuerit, quo pacto non turpiſſimũ putauerit,ſeipſum vel libidine,vel ira,vel alijs turpiſſimis animorũ motibus cędere? Concedẽdæ quidem ſunt corpori voluptates,quas natura neceſſario expetit,quippe cùm neq; ira,neq; voluptas inutiliter à deo data ſit:ſed illæ tantùm cõcedendę quas Iuppiter aut Neptunus conceſſerit, quod per eum taurum ſignificatur,ad corporis vires reficiendas ſcilicet,& ad propagandam ſobolem. Cuius rei id vel maximum eſt argumentũ,quod vel ira ad res agendas, vel libido ad procreandũ,vel reliqui animorum motus conferunt ſemper ferè cum moderatione & corpori & negocijs:cùm plurimũ obeſſe ſoleãt,niſi moderatio adhibeatur. Ex illegitimo verò voluptatũ,harumq; motionũ vſu multa monſtra naſcantur,neceſſe eſt,ac nõ ſolùm Minotaurus;quæ ita homines implicant,vt qui ſemel ab æquitate declinauerit,legeſq; cõtempſerit,difficillimè poſtea à ſceleribus coerceatur:cùm mos, diuturnaq; conſuetudo natura poſtea fiat aſſuetis hominibus.

Lib. 5.

Neq; aliud ſanè labyrinthi viarum inexplicabilis circuitio ſignificare voluit,niſi illum,qui ſemel illegitimis ſeſe dediſſet,ſine ſumma difficultate ſe explicare poſtea nõ poſſet ante extremum vitæ diẽ, aut ſine ſumma Dædali ingenioſi admonitoris artificio. Legitur verò etiam de Minoe Neptunum decipere conante, deq; tauro primùm ab Hercole,ſecundũ à Theſeo ſuperato alia ſiue hiſtoria ſiue fabula,quæ talis eſt: Minos C Neptuno ſacrificaturus, victimã optauit maieſtate illius dignam cui Neptunus taurũ obtulit pulcherrimum:eum cum ſeruare vellet Minos, iratus Neptunus tauro furorem immiſit, à quo tota ferè inſula fuit deuaſtata.

Tauri Marathonij fabula.

Ad eum domãdum miſſus eſt Hercules,quem vinctũ ad Euryſtheũ duxit. Ab eo verò dimiſſus, cum Atticam deuaſtaret,à Theſeo fuit interfectus,vt indicat etiam Ouidius in enumeratione præclarorum Theſei geſtorum:

Metam. 7.

Te maxime Theſeu
Mirata eſt Marathon Cretæi ſanguine tauri.

Marathõ autẽ cãpus eſt & ſylua iuxta Athenas à Marathone heroe, vt Pauſanias ſcribit,dictus,vnde taurus ipſe Marathonius quoq; dictus eſt. Fabulam his verbis enarrauit idem Pauſanias:

In Atticis.

Cretẽſium agrum cùm alium,tum eũ qui Tetrinni amni adiacet, taurũ infeſtum reddidiſſe: fuiſſe enim priſcis temporibus belluas multo immaniores,atq; hominibus formidoloſiores: cui rei teſtimonio ſunt Nemæus & Parnaſius leo, dracones in pluribus Græciæ locis: apri etiam Calidonius & Erymanthius, & in Corynthiorum finibus Crommyonius. Has feras partim terram protuliſſe,partim dijs fuiſſe ſacras: nõnullas etiam ad homines plectendos extitiſſe ferunt. Taurum enim hunc Cretenſes Neptuni ira immiſſum memorant,quòd Minos latè mari toti,quod Græciam alluit, imperans, nihilo quàm cæteris dijs D *Neptuno maiorem honorem haberet. E Creta verò eundem taurum in Peloponneſum traieciſſe,vnumq; fuiſſe de duodecim Herculis laboribus. In Argiuorum verò campos actum,per Corynthiacum Iſthmũ in Marathoniam Atticæ regionem fugiſſe: ibi inter alios multos,quos caſus obtulerat, Minois etiam filium Androgeum interfeciſſe: Minoem grauiter eo caſu commotum, cùm id Athenienſium fraude accidiſſe interpretaretur, comparata claſſe Athenas oppugnatum veniſſe, ac non prius Athenienſes vexare deſiiſſe,quàm ſe pacti eſſent pueros ſeptem ac totidem virgines quotannis in Cretam miſſuros, qui Minotauro quem Minos in labyrintho Gnoſi incluſerat,traderentur. Marathonium verò taurũ poſtea Theſeum fama eſt in arcem egiſſe, & ipſi deæ mactaſſe,cuius rei imaginem Marathoniorum curia dedicauit.* De Acheloi in taurum immutati cum Hercule lucta hæc finxerunt poetæ.

Herculis & Acheloi fabula.

Achelous fluuius Deianiram Oenei Aetolorum regis filiam in matrimonium popoſcit; quæ etiam ipſi fuerat promiſſa. Verùm cum Hercules in agrum Calydonium profectus eſſet, ipſe quoque in matrimoniũ popoſcit Deianirã,quæ ei quoq; promiſſa eſt. Virginis itaq; pater decreuit,vt is illã potiretur, qui in luctæ certamine ſuperior eſſet: Ineunt igitur Hercules & Achelous luctam, in qua cum alter ſuperior eſſet, Achelous ad notas artes decurrit,ac cùm ſe & in anguem, & in taurũ fruſtra mutaſſet,victus, alteroque cornu mutilatus,pudore ſe in ſuum fluuium conjecit. Nymphæ verò cornu il-

Cornu copiæ & eius origo.

lud ſuſcipientes, omni fructuum genere repleuerunt, cornuque copię appellauerunt. Hoc verò inde factum eſſe Strabo eſt author, quod cũ Achelous limo quẽ ducit, limites ſemper confunderet, bella inter Aetolos & Acarnanes vicinos ciebat: cumque arbitri nulli eſſent, armis non iudicio certabât. Victoriã verò reportabant, qui plus viribus valebant. Quare cùm Hercules fluuiũ dãnosè labentem aggeribus & foſſis intra alueũ cohibuiſſet, tanquã debellaſſet Acheloũ, victorię pręmium reportauit Oenæi filię Deianiræ nuptias. Eam quidem Sophocles Tragicus hoc modo loquẽtem induxit.

Μνηστὴρ γὰρ ἦν μοι ποταμὸς, Ἀχελῶον λέγω.
Ὅς μ᾽ ἐν τρισι μορφαῖσιν ἐξαιτει πατρὸς,
Φοιτῶν ἐναργὴς ταῦρος, ἄλλοτ᾽ αἰόλος
Δράκων ἕλικτος. ἄλλοτ᾽ ἀνδρείῳ τύπῳ,
Βουκραιος, ἐκ δὲ δασκίου γενειάδος,
Κρουνοι διεῤῥάνοντο κρηνάιου πότου. ideſt,
Flumen fuit procus mihi, Acheloum fero.
Formis tribus qui me petiuit à patre
Taurus, deinde plurimis ventrem notis
Pictus draco, vir inde cui caput bouis:
Mento fluebant riuuli potabiles
Vndæ nitentis, fontibus ſimillimi.

Cornu Amalthea.

Addunt nõnulli Amaltheæ cornu caprę id eſſe quod Hercules ab Acheloi fronte fractũ Oeneo dono dedit: ex quo quidẽ pleriq; talẽ educunt hiſtoriam. Acheloum. n. ſicut flumina reliqua tauro cõparant ob ſonos ipſos & alueorum circumflexiones, quas cornua vocant. Draconi quoque propter obliquatã ipſius magnitudinẽ. Herculẽ quoq; omnibus alioqui mortalibus beneficum Oeneo affinitate coniunctũ aggeribus ac foſſis fluuium dolosè fluentem coercuiſſe aiunt, eamq; regionẽ fertiliſſimam reddidiſſe, hocq; Amaltheę cornu eſſe. Hoc verò idem & Diodorus ſcribit. *Hercules* (inquit) *in Calydoniorum gratiam fluuium Acheloum in alium curſum diuertens, plurimos agros ex aquæ irrigatione fertiles præſtitit,* cuius rei & poetæ quidam meminere ſcribentes cum Acheloo Herculem ſub tauri ſpecie certaſſe, qui cùm in congreſſu tauri alterum cornu fregiſſet, Aetolis illud quod Amaltheæ cornu vocant, dono dedit fructu omnium vuarum, malorũ, aliorumq; eiuſmodi pomorum copia repletum. Fingunt verò poetæ Acheloi cornu foſſam à fluuio ductã, pomis verò ac malis punicis & racemis monſtrari regionis fertilitatem, quã fluuij humor pręſtet. Amaltheæ verò cornu durum eſſe aiunt, qua ex re operis illius difficultas ſignificatur. Cornu verò etiam rectè diuitiæ indicantur: nam vt in cornu virtus eſt animaliũ, ita & fortunæ vires ſunt in diuitijs, & ſicut cornu carnem extuberat & ſupercreſcit, ita diuitiæ foris ſtipant hominem, vnde etiam eſt; quod quia diuitijs potiſſimum fidere ſolemus, omnia etiam alia quibus præcipuè fidimus ita vt nihil nobis vnquã defuturum ſperemus, vt eruditioni aut virtuti cuidam alteri, aut cum omnia affaſim ſuperfluunt, rectè cornucopiæ vocare poſſumus: nam ſic & Pſeudolus Seruus apud Plautum ait:

Lib. 5.

Nam ipſa mihi opportunitas, non potuit opportunius
Aduenire, quàm hæc cauata eſt mihi opportunè epiſtola,
Nam hæc mihi cornucopia eſt, vbi ineſt quicquid volo.

Metam. 9.

Fabulam Ouidius diſertiſſimè deſcribit, Acheloum ſic inducens loquentem:

Inferior virtute, meas diuertor ad artes,
Elaborque viro, longum formatus in anguem,
Qui poſtquam flexos ſinuaui corpus in orbes,
Cumque fero moui linguam ſtridore biſulcam
Riſit. Et paucis interpoſitis:
Sic quoque deuicto reſtabat tertia tauri
Forma trucis, tauro mutatus membra, rebello.
Induit ille toris à læua parte lacertos,
Admiſſumque trahens ſequitur, depreſſaque dura
Cornua figit humo, meque alta ſternit arena:
Nec ſatis hoc fuerat, rigidum fera dextera cornu
Dum tenet, infregit, truncoque à fronte reuellit.
Naiades hoc pomis & odoro flore, repletum
Sacrarunt, diueſque meo bona copia cornu eſt,
Dixerat, & nympha ritu ſuccincta Dianæ
Vna miniſtrarum fuſis vtrimque capillis
Inceſſit, totumque tulit prædiuite cornu
Autumnum, & menſas felicia poma ſecundas.

A Idem tamen poeta de Amaltheæ cornu aliam fabulam refert. Nam Amaltheam quæ Ioui lac prębebat, alterum è cornibus in arbore fregiſſe ait, quod quædam Nympha ſuſtulit,

cinxitque recentibus herbis:
Et plenum pomis ad Iouis ora tulit,
Ille vbi res cæli tenuit, ſolioque paterno
Sedit, & inuicto nil Ioue maius erat,
Sydera nutricem, nutricis fertile cornu
Fecit, quod dominæ nunc quoque nomen habet.

Diodorus verò de copiæ cornu aliam quoque narrat hiſtoriam, Hammonem ſiquidem ſcribit iux-
ta Ceraunios montes ambulantem conſpectam virginem nomine Amaltheam forma pulcherri-
mam adamaſſe, filiamque ex ea ſuſcepiſſe, ſpecie ac robore corporis inſignem. Amaltheam verò
propinquæ regioni præfeciſſe cornu bouis perſimili, ex quo occiduum cornu ſit nominata. Et quo-
niam ea regio eſſet vineis, cæteriſq; fructiferis arboribus referta, à muliere autem regeretur, Amal-
theæ cornu eam dixiſſe, proptereaque & poſteros homines optimam copioſamque fructibus pa-
B triam ab ea ſimilitudine Amaltheæ cornu appellaſſe, vt ſuo quoque loco dicetur fuſius. De bobus
modò Geryonis ab Hercule abactis iſtiuſmodi narratur fabula. Iuſſit Euryſtheus, vt Hercules pu-
niceos Geryonis Hiſpaniæ regis boues, qui hoſpites vorarent, ad ſe adduceret, quare ad illos oppri-
mendos contendit. Dicitur Geryon Chryſaoris & Callirrhoes filius triplex corpus habuiſſe, ca-
nemque duorum capitum in Erythea, ac ſeptem capitum draconem ex Typhone & Echidna geni-
tum, qui boues ipſos cuſtodirent. Habuiſſe verò ſuæ crudelitatis miniſtrum impigrum, atque dili-
gentem Eurytionem. Huc profectum Herculem Geryone, caneque quem alij Orthrum, alij Orum
appellant, draconeque & paſtore Eurythione interemptis boues ex Oceani inſula Gadira ad Tar-
teſſum per id temporis celeberrimam Iberiæ ciuitatem abigiſſe. Verùm cùm eos in Lybiam per
Iberiam abigeret, dicũtur Dercylus & Alebion Neptuni filij boum pulchritudine allecti, illos ſur-
ripuiſſe, & egiſſe in Ethruriam, à quibus cùm taurus affugiſſet & tranaſſet in Siciliam, Italiam po-
ſtea nominarint. Tyrrhenorum enim lingua, taurus Italus dicebatur. Cùm Hercules veniſſet in
Siciliam iter feciſſe à Peloriade ad Erycem, cui apud mare Nymphæ balnea pararunt. Et cùm
Eryx Siciliæ rex taurum illum cepiſſet, neque repetenti Herculi reddere vellet, ad certamen ven-
tum eſt ei in quo Eryx cœſtu percuſſus diem ſuum obierit. Dicunt tamen quidam non cœſtu, ſed
C paleſtra interemptum fuiſſe Erycem Veneris & Butæ filium, cùm alter boues, alter regnum victo-
ri præmium propoſuiſſet. Diodorus Siculus Herculis omnes enarrans labores, hanc fabulam ad
iſtiuſmodi hiſtoriam reducit: Decimus deinceps labor Herculi ab Euryſtheo iniunctus, vt Geryo-
nis boues, qui in Iberia in locis verſus Oceanum ſitis paſcebantur, ad ſe adduceret. Hercules ſciens
hunc laborem magni difficiliſque eſſe certaminis, exercitum præparauit huic aptum expeditioni.
Vulgata erat per orbem fama, Chryſaurum (hoc enim à diuitijs nomen contraxerat) qui vniuerſæ
Iberiæ imperaret, tres habere propugnatores filios, tum robore corporis, tum armis egregios: exer-
citum præterea cuilibet fortiſſimorum militum eſſe. Quarum rerum gratia motus Euryſtheus exi-
ſtimans eam fore difficilem expugnationem, hoc Herculi certamen indixit. At ille priorum ab ſe
geſtorum memor, fidenter id periculum adiens, exercitum in Creta coegit, exiſtimans inde facilè
copias ſe traducturum. Optimè enim ſita inſula eſt, ex qua in vniuerſum orbem exercitus educi
poſſit. Verum antea Herculi Cretenſes cumulatiſſimos honores impenderant: quibus ductus, in
horum gratiam omnem feris beluis inſulam ita purgauit, vt nullum agreſtius animal in ea dein-
ceps, neque vrſus, neque lupus, neque ſerpens, neque aliud quid ſimile ſit repertum. Hęc ideo me-
D rita in inſulam contulit, quòd Iupiter ibi natus altuſque fuerit. Ex ea igitur in Lybiam nauigans,
eaque peragrata & à feris expurgata ad Oceanum qui ad Gades eſt peruenit, ibique ab vtraque
continentis parte columnis poſitis, in Iberiam cum exercitu tranſijt, Chryſauriq; filios tribus ma-
gnis exercitibus fidentes, ſingulari prouocatione ſuſtulit. Capta Iberia, greges boum ſecum ad-
ducens, iterque per Iberiam faciens, cum quidam eius gentis rex, vir iuſtus præ cæteris ac probus,
cum magno honore affeciſſet, partem boum regi dono dedit: Quos ille Herculi dicans ſingulis an-
nis ex his pulchriorem illi taurum ſacrificauit. Hos ſacros in Iberia boues ad noſtra tempora con-
ſtat perſeueraſſe. Inde in Italiam tendens, per alpes ad Lygures & Tyrrhenos, indeque ad Tibe-
rim fluuium, vbi nunc Roma eſt peruenit. Deinde à Tiberim profectus per littus Italię, cùm ad ma-
re deſcẽdiſſet, apprimè anguſtum, boues quidem nando in Siciliam, ipſe cornu bouis innixus ma-
re traiecit. Appropinquantem ſuæ ditionis locis, ad paleſtram prouocauit Eryx Veneris ac Butæ
eius orę regis filius. Orta præmij contentione, cum Eryx patriam, Hercules præmium certaminis
boues offerret: indignatus primum Eryx, dicitur, boues minoris æſtimationis ſuæ regioni compa-
rari: Herculem verò reſpondiſſe, boues ſibi pluris eſſe: quibus ſi priuaretur, immortalitatem eſſet

Amalthea virgo.

Cornu Amalthęę vnde dictum.

Herculis & Geryonis fabula.

Lib. 5. c. 2.

Eryx ab Hercule victus.

amiſſurus. His acquieſcens Eryx, in eo certamine victus, patria ſpoliatus eſt. Circundata Sicilia, deinceps per mediterranea iter cum bobus faciens, Sicanos ei inſtructo exercitu obuios commiſſo acri certamine deuicit. Poſt hæc per Leontinum agrum pergens, apud eos æterna ſui reliquit monumenta. Agrenęi velut Olympios deos feſtis diebus ſacriſque Herculem coluere. Cùm haud procul vrbe iter ſaxoſum eſſet, boues ſaxis tanquam cerę veſtigia impreſſerunt, quare ei loco, vbi boum veſtigia impreſſa ſunt, templum Geryoni conſtruxit. Hinc in Italiam rurſus cum bobus profectus, cum iuxta littus progrederetur, Lacrinum furem boues furantem peremit. Moxq; pedibus Adriaticum ſinum circumuectus, in Epirum primo tranſijt, deinde in Peloponneſum. Hucuſque ex Diodoro. Fabulantur verò etiam Herculem poſt ductos ad Tarteſſum boues, poculum ſuum Soli reddidiſſe. Nam dicitur Hercules cùm ad boues contenderet, Solis radijs nimium calefactus, arcum vel in ipſum Solem intendiſſe, quare Sol eius vires & animi magnitudinem admiratus, aureum poculum illi donauit, in quo Oceanum ad boues capiendos traiecit, vt ait Pherecides, quamuis Theolytus illum in lebete nauigaſſe ſcribat. Quid modò hoc figmento poetarum ſignificetur, oſtendit breuiter his verbis Cælius Rhodiginus: Theogoniæ Heſiodicæ (inquit) interpretes, Herculis nomine Solarem intelligunt poteſtatem: Geryonem verò cuius boues ab illo orbi terrarum illatas fabulantur, hyemem eſſe volunt, ἀπὸ τȣ̃ γαρύειν, τȣτ' ἐςὶ βοᾶν. ob hyberni temporis tumultū. Hyemē verò Sol perimit ab hyemali tropico ad vernū conuerſus æquinoctium. At boum nomine tonitrua intelligunt, quadam ſoni ſimilitudine: quæ Geryonis dicuntur, quod hyeme quidem non fiant, ſed illam ſtatim conſequantur, vel quia ex humecta eius natura mox hæc proueniant. Idem ait Pierius Valerianus: Quod verò pertinet (inquit) ad mugitum, mythologi philoſophi abactas Geryonis boues impulſu Herculis, tonitrus hieroglyphico ſignificato intelligi debere autumant. Quæ quidem ſententia eorum eſt, qui Heſiodi philoſophiam interpretantur, ea ſcilicet de cauſa, quòd poetę plerumque tonitrus auditos mugire dixerint. Abigi verò ab Hercule dicuntur, quia Solem per Herculem intelligebant. Solis igitur calor in nubes illapſus, earumque rigore coarctatus, ſimul ac defractis nubibus erumpit, mugitus eos ciere conſueuit. Sed proſequar fabulas, Hercules, vt ex Diodoro diximus, in Italiam cum bobus Geryonis profectus, Lacrinum furem boues furantem occidit: Lacrinum fortè vocans, quem alij Cacum dicunt, fuſiuſque hac de re narrant. Ex recentioribus Ioannes Roſinus agens de Ioue ſic ſcribit. Iouis inuentoris appellatio ab Hercole originem traxit: cùm enim Hercules cum bobus Geryonis in agrum Palantinum perueniſſet, & ibi boni pabuli nactus copiam per paſcua dimiſiſſet, ipſe autem labore feſſus procubuiſſet, ſomnoque ſe dediſſet, latro quidam eius loci, Cacus nomine, paucas aliquot, Hercule dormiente abegit, & in propinquam ſpeluncam, vbi degebat, abdidit, quas auerſas, vnam poſt aliam, caudis eò traxerat: vt quærentem indicium falleret, veſtigijs in contrariam partem ducentibus. Hercules ſomno excitus, cùm recenſuiſſet numerum, & aliquot boues ſenſiſſet deeſſe, ad ſpeluncam Caci contendit & Caco deuicto, atque ad terram proſtrato boues ſuas recepit & eduxit, ſpeluncam etiam diruit: cumque cædem expiaſſet aqua fluminis, in proximo aram Ioui inuentori poſuit, quæ eſt Romæ prope portam geminen, & ob inuentas boues deo iuuencum vnum ſacrificauit. Sed & Liuius hanc ſiue fabulam ſiue hiſtoriam diſertiſſimè memorauit, item ſummi poetæ Virgilius & Ouidius quorum omnium verba, vel ideo recitabimus, vt ſummorum poetarum & principis hiſtorici deſcriptiones inter ſe comparare poſſimus. *Herculem in ea loca Geryone interempto boues mira ſpecie* (inquit Liuius) *abegiſſe memorant; ac propè Tiberim fluuium, quam præ ſe armentum agens nando traiecerat, loco herbido, vt quiete & pabulo læto boues reficeret, & ipſum feſſum via procubuiſſe: ibi cum eum cibo vinoque grauatum ſopor oppreſſiſſet, paſtor accola eius loci, nomine Cacus ferox viribus, captus pulchritudine boum, cùm auertere eam prædam vellet, quia ſi agendo armentum in ſpelūcam compuliſſet, ipſa veſtigia quærentem dominum eò deductura erant, auerſos boues eximium quemque pulchritudine caudis in ſpeluncam traxit. Hercules ad primam auroram ſomno excitus, cùm gregem perluſtraſſet oculis, & partem abeſſe numero ſenſiſſet, pergijt ad maximam ſpeluncam, ſi fortè eò veſtigia ferrent: quæ vbi omnia foras verſa vidit, nec in partem aliam ferre, confuſus atque incertus animi, ex loco infeſto agere porrò armentum occœpit. Inde cùm actæ boues ad deſiderium (vt fit) relictarum mugiſſent, reddita incluſarum ex ſpelunca boum vox Herculem conuertit: quem cùm vadentem ad ſpeluncam Cacus vi prohibere conatus eſſet, ictus claua fidem paſtorum ne quicquam inuocans, morte occubuit.* Sic Liuius. Poetæ verò Cacum monſtrum deſcribunt, & Vulcani filium fuiſſe fingunt, ore fumum ignemque vomentem. Virgilius:

Hic ſpelunca fuit, vaſto ſubmota receſſu,
Semihominis Caci, facies quam dira tegebat
Solis inacceſſam radijs, ſemperque recenti
Cæde tepebat humus, foribuſque affixa ſuperbis

Lib. 3. Hiſtoriar.

Lib. 2. Horarum.

Lib. 6. c. 7.

Tonitru mugitui ſimilatum.

Lib. 2. antiquit. Rom. cap. 5.

Caci & Herculis fabula.

Lib. 1.

A *Ora virum triſti pendebant pallida tabo.*
Huic monſtro Vulcanus erat pater: illius atros
Ore vomens ignes, magna ſe mole ferebat
Attulit & nobis aliquando optantibus ætas
Auxilium, aduentumque dei. Nam maximus vltor
Tergemini nece Geryonis, ſpolijſque ſuperbus
Alcides aderat, tauroſque hac victor agebat
Ingentes, vallumque boues, amnemque tenebant.
At furijs Caci mens effera, ne quid inauſum
Aut intentatum ſceleriſuè doliuè fuiſſet:
Quatuor à ſtabulis præſtanti corpore tauros
Auertit, totidem forma ſuperante iuuencas:
Atque hos, ne qua forent pedibus veſtigia rectis
B *Cauda in ſpeluncam tractos, verſiſque viarum*
Inditijs raptos, ſaxo occultabat opaco.
Quærentem nulla ad ſpeluncam ſigna ferebant.
Interea, cum iam ſtabulis ſaturata moueret
Amphytrioniades armenta, abitumque pararet,
Diſceſſu mugire boues, atque omne querelis
Impleri nemus & colles clamore relinqui.
Reddidit vna boum vocem, vaſtoque ſub antro
Mugijt & Caci ſpem cuſtodita fefellit.
Hic verò Alcidæ furijs exarſerat atro
Felle dolor: rapit arma manu, nodiſque grauatum
Robur, & aerij curſu petit ardua montis.
Tum primum noſtri Cæcum videre timentem
Turbatumque oculis.

C Et mox poſt ſpeluncæ deſcriptionem,

Ergo inſperata deprenſum luce repente
Incluſamque cauo ſaxo, atque inſueta rudentem
Deſuper Alcides telis premit: omniaque arma
Aduocat & ramis, vaſtiſque molaribus inſtat.
Ille autem (neq; enim fuga iam ſuper vlla pericli eſt)
Faucibus ingentem fumum (mirabile dictu)
Euomit; inuoluitque domum caligine cæca,
Proſpectum eripiens oculis, glomeratque ſub antro
Fumiferam noctem, commiſtis igne tenebris.
Non tulit Alcides animis: ſeque ipſe par ignem
Præcipiti iecit ſaltu, qua plurimus vndam
Fumus agit, nebulaque ingens ſpecus æſtuat atra.
D *Hic Cacum in tenebris incendia vana vomentem*
Corripit in nodum complexus & angit inhærens
Eliſos oculos & ſiccum ſanguine guttur.
Panditur extemplo foribus domus atra reuulſis,
Abſtractæque boues, abiuratæque rapinæ
Cælo oſtenduntur: pedibuſque informe cadauer
Protrahitur, nequeunt expleri corda tuendo
Terribiles oculos, vultum, villoſaque ſetis
Pectora ſemiferi, atque extinctos faucibus ignes.

Similiter ferè canit Ouidius. *Faſt. 1.*

Ecce boues illuc Erithreidas appulit heros
Emenſus longi clauiger orbis iter.
Dumque huic hoſpitio domus eſt tegæa, vagantur
Incuſtoditæ lata per arua boues.
Mane erat excuſſus ſomno Tyrinthius heros
De numero tauros ſenſit abeſſe duos.
Nulla videt quærens taciti veſtigia furti,

Tra-

Traxerat auerſos Cacus in antra ferox.
Cacus Auentinæ timor, atque infamia ſyluæ,
Non leue finitimis hoſpitibuſque malum.
Dira viro facies, vires pro corpore, corpus
Grande, pater monſtri Mulciber huius erat.
Proque domo longis ſpelunca receſsibus ingens
Abdita vix ipſis inuenienda feris.
Ora ſuper poſtes, affix atque brachia pendent,
Squallidaque humanis oſſibus albet humus.
Seruata male parte boum Ioue natus abibat,
Mugitum rauco furta dedere ſono.
Accipio reuocamen ait, vocemque ſecutus
Impia per ſyluas victor ad antra venit.
Ille aditum fracti perſtruxerat obijce montis
Vix iuga mouiſſent quinque bis illud onus.
Quod ſimul euerſum eſt, fragor æthera terruit, ipſa
Ictaque ſubſedit pondere molis humus.
Prima mouet Cacus collata prælia dextra
Remque ferox ſaxis, ſtipitibuſque gerit.
Queis vbi nil agitur, proprias male fortis ad artes
Confugit, & flammas ore ſonante vomit.
Quas quoties perflat, ſpirare typhœa credas
Et rapidum Aetneo fulgur ab igne iaci.
Occupat Alcides, adductaque claua trinodis
Ter quater aduerſi ſedit in ore viri.
Ille cadit, mixtaſque vomit cum ſanguine flammas
Et lato moriens pectore plangit humum.

Lib. 4. eleg. 10. Scripſit item Propertius de hoc Caci furto lepidiſſimos verſus, quos etiam lubet aſcribere, ne quis fruſtra eos huc maximè facientes deſideret:

Amphytrioniades qua tempeſtate iuuencos
Egerat à ſtabulis ò Erythræa tuis,
Venit ad inuictos pecoroſa palatia montes
Et ſtatuit feſſos feſſus & ipſe boues
Quà Velabra ſuo ſtagnabant flumine, quoque
Nauta per vrbanas iuſtificabat aquas.
Sed non infido manſerunt hoſpite Caco
Incolumes; furto polluit ille locum
Incola Cacus erat, metuendo raptor ab antro
Per tria partitos qui dabat ora ſonos,
Hic, ne certa forent manifeſtæ ſigna rapinæ
Auerſos cauda traxit in antra boues.
Nec ſine teſte deo: furem ſonuere iuuenci,
Furis & implacidas diruit ira fores.
Mænalio iacuit pulſus tria tempora ramo
Cacus, & Alcides ſic ait: ite boues,
Herculis ite boues; noſtræ labor vltima clauæ,
Bis mihi quæſitæ, bis mea præda boues,
Aruaque mugitu ſancite boaria longo,
Nobile erit Romæ paſcua noſtra forum.

Lib. 2. Herculis & Caci pugnæ explicatio. Fabulam declarat Fulgentius in mythologicis his verbis: *Si fumum fures eructuant, quis inſolentem dum negat, agnoſcat? Ergo aut caliginem aut fumum obijcit, ne agnoſci poſſit: aut in fumum euaneſcit ſubſtantia quæ furtiuè ſuccedit. Cacus enim Herculis boues furatus eſſe dicitur, quos cauda in ſpelunca tractos abſcondit, quem Hercules preſſi gutture interemit. Κακὸν enim Græcè malum dicimus. Ergò omnis malitia fumum eructuat, ideſt, aut quod contraria ſit veritati, ideſt luci; aut quod acerba ſit videntibus, vt fumus oculis, aut quod ſemper occultas obſcuraſque cauillationes obijcit. Ideo autem duplex quod multi formis malitia non ſimplex ſit. Triplici etiam modo nocet malitia, aut in euidenti, vt potentior; aut ſubtiliter, vt falſus amicus, vt impotens latro. Ideo etiam ſubtractos bo-*

ues

A *ues tranſuerſis ducit veſtigijs, quod omnis malignus aliena vt inuadat, tranſuerſa defenſionis vtitur via. Ideo & bona Herculis concupiſcit: quia omnis malignitas contraria eſt virtuti. Denique in ſpelunca abſcondit, quia nunquam malignitas aperta liberiore fronte ſit, ſed virtus & malos interficit, & ſua vindicat.* Hæc Fulgentius. De tauro monſtro, terræ filio, anteriore parte taurum, poſteriore ſerpentem referente, apud Ouidium hæc legitur fabula:

Taurus terræ filius. Faſt. 3.

Stella Lycaoniam vergit declinis ad arcton
Miluius, hæc illa nocte videnda venit.
Quid dederit volueri, ſi vis cognoſcere, nomen
Saturnus regnis à Ioue pulſus erat:
Concitat iratus validos Tytanas in arma,
Quæque fuit fatis debita tentat opem.
Matre ſatus terra monſtrum mirabile taurus
Patre ſui ſerpens poſteriore fuit.
B *Hunc triplici muro, lucis incluſerat atris*
Parcarum monitu Styx violenta trium.
Viſcera qui tauri flammis adolenda dediſſet,
Sors erat, æternos vincere poſſe deos.
Immolat hunc Briareus facta ex adamante ſecuri
Et iam iam flammis exta daturus erat.
Iuppiter alitibus rapere imperat; attulit illa
Miluius, & meritis venit in aſtra ſuis.

Idem poeta Ceraſtas populos, quòd hoſpites ſuos mactarent, à Venere in tauros mutatos ait. Aiũt Cyprum olim incoluiſſe & binis inſignes fuiſſe cornibus, & ab ipſis inſulam illam ceraſtim fuiſſe nominatam. Poeta canit:

Metam. 10. Ceraſtæ populi in tauros.

Gemina quondam quibus aſpera cornu
Frons erat, vnde etiam nomen traxere Ceraſtæ.
Ante fores horum ſtabat Iouis hoſpitis ara
C *Lugubris ſceleris, quam ſi quis ſanguine tinctam*
Aduena vidiſſet, mactatos crederet illic
Lactentes vitulos, Amathuſiacaſque bidentes;
Hoſpes erat cæſus: ſacris offenſa nefandis
Ipſa, ſuas vrbes, Ophiuſaque arua parabat
Deſerere alma Venus: ſed quid loca grata? quid vrbes
Peccauere meæ? quod, dixit, crimen in illis?
Exilio pœnam potius gens impia pendat,
Vel nece, vel ſi quid medium eſt, mortiſque fugæque
Idque quid eſſe poteſt, niſi verſæ pœna figuræ?
Dum dubitat, quo mutet eos: ad cornua, vultum
Flexit, & admonita eſt, hæc illis poſſe relinqui,
Grandiaque in toruos transformat membra iuuencos.

Ius in vaccam immutatę fabula non vno modo refertur. Plerique filiam fuiſſe aiũnt Inachi regis Argiuorum & fabulam hoc modo narrant, Iuppiter cum ob formæ elegantiam maxime eam diligeret, ab Inacho fluuio redeuntem tenebris ſuperinductis detinuit & oppreſſit: Iuno verò eum ex altò tenebras videret, ſuſpicata maritum ſuum alterius amore frui, in terras deſcendit, tenebraſq; ſoluit: Quod Iuppiter ſentiens, ne pateret crimen, puellam in vaccam transformauit, eamque Iunoni poſcenti ægrè conceſſit: Iuno autem nec tum ſuſpitionibus libera, Argo centoculo cuſtodiendam tradidit, quem Mercurius à Ioue miſſus ſopitum interfecit: quapropter Iuno dolens vaccæ œſtrum immiſit, quo per multa loca agitata, tandem in Aegyptum venit, ibique preco Iouis à Iunone eidem formæ eſt reſtituta, & ab Aegyptijs Iſis nominata, Oſiridi regi nupſit, poſt mortem verò pro dea culta eſt. Sic ferè ſed prolixè admodum fabulam recenſet Ouidius, quem lector adire poterit, non enim conſultum videtur integras paginas eius verſibus implere. Sunt qui Ionem Iunonis ſacerdotem fuiſſe volunt, & ab hac in vaccam immutatam, vbi illam à Ioue vitiatam comperiſſet; tum verò iuraſſe Iouem, ſe minimè cum illa fuiſſe congreſſum. Iunonem tamen eam à Ioue munus popoſciſſe, & Argo ſeruandam tradidiſſe, qui eam in monte Mycenæo ad oliuam (quãdam Plinius ſuo tempore Argis adhuc durare dici tradit,) alligauerit. Scriptum reliquit Andreas Tenedius in nauigatione Propontidis Ionem non modò non fuiſſe perfunctam Iunonis ſacrificio, ſed fuiſſe quoddam ſcortum, quæ veneficijs Iouem in amorem irretire niteretur, ſic enim referri ab

Fabula Ius.

D

Metam. 1.

enar-

enarratore Theocriti, ad quam Iyngis opera vſa fuerit. Eam igitur à Ioue Iyngis artificio adducto, in nebula, vt lateret compreſſam, ſed cum id ſenſiſſet Iuno, ac Zelotypia capta eò acceſſiſſe: eã contrà à Ioue in vaccam cãdidam mutatam, vt omnem ſuſpitionem Iunoni leuaret hac arte: Cùm verò Iuno eam vaccam vidiſſet, donum à Ioue poſtulaſſe, at veritum illum, ne, ſi illam negaſſet, dolus pateret, quamuis inuitum, tamen largitum eſſe. Cùm verò diu ſub Argi cuſtodia, qui centum habebat oculos, aſſeruata fuiſſet, Iouem tandem illius miſertum mandauiſſe Mercurio, vt raptam Ionem, interfecto Argo abduceret: tum Mercurium ſumpta paſtoris forma conatum eſſe cum fiſtula per ſoni ſuauitatem Argum in ſomnum inducere, ac tandem virga tactum ſopiuiſſe, deinde cum vaccam rapere vellet, Argum ab Hierace iuuene imprudente fuiſſe excitatum. Cùm verò rem tegere amplius Mercurius non poſſet, Argum ſaxo occidiſſe. Illa re valde commotam Iunonem primùm Argum in pauonem cum totidem oculis in pennis mutaſſe, deinde œſtrum vaccæ immiſiſſe, quo illa grauiſſimè agitata ſit, id quod etiam teſtatur Virgilius, inquiens,

Georg. 3.

Hoc quondam monſtro horribiles exercuit iras,
Inachiæ Iuno peſtem meditata iuuencæ.

Hanc igitur furore vexatam, primum mare, quod ab ipſa Ionium vocatum eſt, aiunt tranaſſe: poſtea verò montem Hæmum per Illyridem profectam tranſcendiſſe, ſinumque Thracium traieciſſe, qui ab ea poſtea vocatus eſt Boſphorus. Nam duo fuerunt Boſphori, Cimmerius & Thracius. In Scythiam verò profectam, multa deinde Europæ & Aſiæ maria tranauiſſe, atque in Aegyptum tandem perueniſſe ad Nili ripas, vbi dicatur priorem hominis formam recuperaſſe, vt ſignificauit Theocritus his verſibus:

In Europa.

θηεῦντο δὲ ποντοπόρον βοῦν.
Ενθ' ἦν Ζεὺς ἐπαφώμενος ἠρέμα χειρὶ θεείη
Πόρτιος, ἣν καλίστῳ ἑπταπόρῳ παρὰ Νείλῳ
Ἐκ βοὸς εὐκεράοιο πάλιν μετάμειβε γυναῖκα. ideſt,
Fluctiuagamque bouem ſpectabant in maris vndis.
Iuppiter hic aderat, niueæ qui terga iuuencæ
Tractabat dextra, ſeptemflui ad oſtia Nili
De boue cornuta facta eſt mox fœmina pulchra.

Idem ſcribit Aeſchylus in Prometheo. Apollodorus verò in libro de dijs ſcriptum reliquit, iſtud ipſum contigiſſe iuxta Iopem ciuitatem, quæ ab Ioue nomen acceperit, cùm Argum diuina opera ſuperaſſet, Ἰόπη δὲ πόλις (inquit) καλεῖται, ὅτι ἐκεῖ ἡ Ἰὼ τὸν Ἄργον νικήσασα, γέγωνεν ἄνθρωπος, ideſt, *vocata fuit Iope ciuitas, quòd ibi poſt Argum diuina ope ſuperatum, Io facta eſt homo.* Scribit idem Apollodorus Ionem priſtina forma recuperata ad Nili fluenta Epaphum è Iouis congreſſu peperiſſe, quem Iuno Curetibus occultandum tradiderit: id cùm reſciuiſſet Iuppiter, fertur (inquit) Curetes interfeciſſe, quo tempore Io profecta eſt in Syriam ad filium inueſtigandum, quo inuento in Aegyptum redijt. Strabo tamen antrum quoddam in Eubœa fuiſſe ſcribit in littore maris Aegei, quod vocetur aula bouis, vbi Io dicta ſit Epaphum peperiſſe. Poſt partum igitur dea facta fuiſſe dicitur, & ab Aegyptijs Iſidis nomine culta, & tempeſtatibus ac nauigantibus præfecta, vt teſtatur Lucianus in dialogo Zephyri & Noti. Hæc ferè ſunt quæ de Ione Inachi filia fabuloſè dicta ſunt ab antiquis ſcriptoribus. Herodotus in Clio raptam fuiſſe Ionem ſcribit à Phœnicibus & in Aegyptum deportatam, quod ſcriptum etiam fuit ab Ephoro & à Phœnicibus vulgò creditum eſt. At longè alia fuit Perſarum ſententia, quippe qui putarint, quòd vbi Io Argis fuit compreſſa à quodam nauclero nauis Phœniciæ, parentes verita, quia cognouiſſet ſe ferre in vtero, cum Phœnicibus lubens nauigarit. Quod autem bos facta mare tranarit, id falſum omnino eſſe creditur, ſed datum fuiſſe fabulæ locum, quia in naui quæ priorẽ partem tauri pictã haberet in prora, nauigarit. Cùm igitur in illa naui mare illud, quod Aſiam ab Europa diſterminat, cuius in littore extructum eſt Byzantium, traieciſſet, locus dictus fuit Boſphorus, quia bos illac inceſſerit. Alij crediderunt tumultuarias nauiculas ab accolis, qui vellent traijcere, fuiſſe factas, quæ quoniam à bobus traherentur, locus fuerit ita appellatus. Alij maluerunt Boſphorum fuiſse appellatum ab eo tauro, quem rex Aegyptiorum pro Ioue miſit ad Inachum. Cum verò mortuus fuiſset, hũc oſtẽdens, circumtulerunt, quoniam illud animal non erat antea notum, neque viſum in Græcia, vt ait Soſiphanes in Meleagro: cùm verò apparuiſset longè exiſtentibus ſupra vndas natans taurus ille, quòd erat ſuper tabulatum, ſinus ille ab inceſsu bouis, dictus fuit Boſphorus. Fingebatur verò Iſidis ſtatua cornuta, quæ ex palmarum folijs habeat calceamenta, cùm luna ſit palmarum fertilitatis cauſa. Victimæ ei vitulæ erant conſecratę, vti ex Herodoto ſuo loco dictum eſt. Inquiunt poſtea Epaphum Aegypti imperium adeptum vrbem Memphim ædificaſse, matremque poſt mortem, Iſidis nomine coli imperaſse; atque hæc illa ſunt, quæ attinent ad hiſtoricam expoſitionem. Quod ad phyſicam ſpectat,

Lib. 10.

Ius fabulæ explicatio.

Iſidis ſtatua cur cornuta.

A ſpectat, Io modò Luna dicta eſt, modò credita eſt terra. Nã dicitur Io fuiſſe Argi & Iſmenes (quod teſtatus eſt Cecrops) vel Neptuni, vel Inachi fluuij, vel aquæ omnino, filia, cum terræ ſolum Io crederetur. Nam terra procul exiſtentibus videtur paulatim ex vndis exoriri. Hanc Iuppiter compreſſit in nebula, cùm Iuppiter nimirum æthereus Sol intelligatur, per quem vapores è terra aſſiduè exurgunt. Fabulantur Ionem in vaccam mutatam fuiſſe animal fertilitatis terræ ſtudioſum, cuius omnis induſtria ſit in colendis agris, ob vbertatem ipſius terræ: nam cum Iuno acceſſit, mitior calor ſcilicet aeris, tum Iuppiter illam in vaccam conceſſit, cùm neque ob nimium calorem aſſiduum, vt neque ob frigus terra fiat ferox. Iuno Argum cui centum erant oculi, illam ſeruandam dedit, quia cælum cui plurimę ſunt ſtellæ tanquam oculi, aſſiduè terram intuetur, & ob ſuum curſum tempora aſſiduè varians plurimum adiuuat ad fertilitatem. Harum ſtellarum ſiue horum oculorum altera pars dormit, altera vigilat, quia ſemper dimidium cęli videtur Sole illuſtrari, cum dimidium ſtellas frequentes oſtentet; atque ſtellæ quæ Solis lumine obſcurantur, dicuntur dormire. At cur Iuppiter Argum occidere Mercurio imperauit? quia ratio plurimũ poteſt in agricultura. Hęc vacca cæſo Argo dicitur liberata fuiſſe, totumque ferè terrarum orbem peragraſſe, & omnia tranaſſe B maria: quia prudentia & induſtria agricolarum videtur aeris etiam bonitatem aut fortunæ malitiam ſuperare, cùm tellus colonorum induſtria maximè fiat fertilis. Hæc ipſa ratio agriculturæ in omnes terras dedita peruenit tandem Aegyptum, quæ tellus, quoniam ob ſuam fertilitatem ac bonitatem maximè patefaciat vim naturæ & feracitatem, dicta eſt vacca priorem formam ibi recuperaſſe. Ad hos cum Iſis transfretaſſet mulier omnino formoſiſſima ſuæ ætatis ab Api Aegyptiorũ rege vxor ducta eſt: quam dicunt nonnulli Mercurium cæſo Argo ſene prudentiſſimo Argiuorum rege, vt ipſe imperio potiretur, pulſum è Gręcia, cùm res parum feliciter illi ſucceſſiſſent, comitatum fuiſſe. Ibi cum Iſis agriculturam, atque multas res humanæ vitę per utiles Aegyptijs oſtendiſſet, pro dea culta eſt & diuini honores illi fuerunt inſtituti. Enimuero ego (inquit Natalis Comes, ex quo ferè hæc omnia) fabulam hanc vniuerſam ad lunæ curſum potius accommodandam putarim: quã dixerunt eſſe Inachi vel Neptuni filiam, cùm Luna ſenſim humectet nocturno lumine, vt ait Ptolomæus in Almageſſo. Hanc dixerunt filiam Inachi à Ioue compreſſam fuiſſe in nebula, cum Iuppiter etiam Sol aliquãdo ſit, etenim in horum planetarum coniunctionibus nubes aut nebulæ plerumque gignuntur. Mox ob accedentem Iunonem Io in vaccam mutatur, quia ſemper ferè die C tertio ſaltem à coniunctione luna exit cornuta, vaccæq; cornua imitatur. Nam niſi ante diem quartum illa ſe è nubibus explicauerit, puriorique aeri obtulerit, pluuiæ aſſiduè prope in vniuerſum mẽſem ſignificantur. Hanc exeuntem à coniunctione, & è nubibus egreſſam excipit Iuno & Argo ſeruandam tradit, quia illa cæteris omnibus ſtellis eſt inferior, à quibus deſpicitur. Occiditur Argus Iouis iuſſu, & vacca ab Argo liberatur, quia Sole lumen & vires Lunæ impartiente, illa omnium ſtellarum vires ſuperat, magiſque conſpicuæ ſunt Lunæ quàm ſtellarum omnium aliarum vires & actiones in humanis corporibus, quas exercet luna, vbi aliquantulum excreuerit. Hæc Io dicta eſt orbem terrarum peragraſſe, & modò in Scythiam, quæ regio eſt ad Septentrionem, modò in Aegyptum peruagata, quia cùm Luna velociſſima ſit, mariaque omnia ſecum trahat, tum modò ad ſeptentrionem, modo ad auſtrum declinat ab ecliptica. Ibi verſa eſt in deam quam cornutam finxerunt, cùm primam formam recuperaſſet, quoniam primi omnium mortalium Aegyptij, cum oculos in cœlum ſuſtuliſſent, vidiſſentque cœlum, Solem, Lunam, Aſtra perpetuo motu moueri, & plurimum rebus humanis prodeſſe, à perpetuo curſu deos vocarunt, atque Solem & Lunam præcipuè diuinis honoribus coluerunt, vt teſtatur Euſebius & Plato. Alij fabulam hanc ad uitam huma- D nam, moreſque mortalium exprimendos retorſerunt, dixeruntque Ionem eſſe hominum parum cordatorum animas, quæ primum cum Ioue coniunctæ in nebula, & è cælo in hæc corpora tenebrarum plena delapſę, in belluas uertuntur, neq; cupiunt aut diuinitatem ſummi dei, aut acceptam immortalitatem ſpeculari. Sic uerò mutatæ donantur Iunoni, quoniam auaritia & omnium libidinum cumulus homines inuadit, quæ multo etiam plures ſunt, quàm oculi Argi. Paulò pòſt cùm maturior ætas aduenerit, mittitur à Ioue Mercurius, qui Argum occidat, quoniam ratio libidines denique refrænat, eſtque omnium uoluptatum ſacietas. Deinde œſtrum è Iunone immittitur, qui ſtimulus eſt conſcientiæ, & rerum præteritarum, ætatiſque inutiliter tranſactæ recordatio. Hæc facit ut intelligamus nos antea toto cęlo, ut aiunt, aberraſſe, & ut prudentiores facti priſtinam hominum formam reſumamus, ac dij immortales denique per ſanctitatem uitę, & innocentiam & iuſtitiam & humanitatem in omnes uiros bonos efficiamur. Antoninus Liberalis de Mercurio Solis boues furto auferente, ſcribit in hæc uerba: *Auctores eius quam ſubijcimus, narrationis ſunt, præter Nicandrum in libro de immutatis, Heſiodus in magnis Eœis ſiue Orientalibus, Didymarchus libro metamorphorſeon tertio, Antigonus alterationibus & Apollonius Rhodius in Epigrammatis, vt Pamphilus libro primo, ait, Argus Phrixi F. & Permiele Admeto nata, filium habebant Magnetem nomine,*

Lib. 2. de præparat. Euang.

In Cratyle.

Fabula de Mercurio & Solis bobus.

qui vicinam Theſſaliæ regionem incoluit: eam cui ab eo Magneſiæ nomen homines fecerunt. Filius fuit ei Hymenæus excellenti forma. Hunc cùm Apollo canentem audiuiſſet, amoreque eius correptus à domo Magnetis non diſcederet, Mercurius armento boum Apollinis quod iuxta boues Admeti paſcebat, inſidias tendit. Ac primum quidem canibus armenta ea cuſtodientibus, veternum anginamque immittit: & oblitæ boum cuſtodięque ſunt. Buculas ita Mercurius abigit duodecim & boues iugi ignaros centum, taurumque armenti virum. Caudis ſingulorum aliquid ſylueſtris materiæ appendit, ad delenda boum veſtigia agitque armentum per Pelaſgos, Achaiam, Phthioſidem, Locridem, Bœotiam, Megarenſem agrum, indeque in Peloponneſum per Corynthum & Lariſſam, Tegeam vſque: inde ſecundum Lycæum & Mænalum montes profectus eſt cum ijs, & ſpeculam Batti. Habitabat is Battus in ſummo ſcopuli: cumq; iuuencorum qui præteragebantur, vocem exaudiſſet, domo egreſſus, ſenſit eos eſſe furtiuos, pactuſque eſt mercede ſilentium, de ijs reticendi. Eam Mercurius iurato ſe nemini de his quicquam relaturum Batto ſtipulatur. Mercurius cùm eas in ſpeluncam Prioris ad Coryphaſium abdidiſſet compulſas, quæ eſt è regione Siciliæ & Italiæ; ad Battum mutata forma reuertitur, periculum facturus, an is iuramentum eſſet ſeruaturus. Data ergò mercedis loco chlæna, percontatur, anne furtiuas boues præteragi vidiſſet? Ibi Battus chlæna recepta indicium facit de bobus. Mercurius bilinguem eum eſſe ægrè ferens, adacto baculo in ſaxum commutat, quod & frigori & æſtui omni eſt obnoxium. Alij Mercurium Batto, vt taceret, vaccam donaſſe volunt, vt in primis Ouidius, qui integram hanc fabulam ſic recenſet: *Metam. 2.*

Illuderat tempus, quo te paſtoria pellis
Texit, onuſque fuit baculus ſylueſtris oliuę.
Alterius diſpar ſeptenis fiſtula cannis,
Dumque amor eſt curæ, dum te tua fiſtula mulcet,
Incuſtoditæ Pylios memorantur in agros
Proceſſiſſe boues: videt has Atlantide Maia
Natus, & arte ſua ſyluis occultat abactas.
Senſerat hoc furtum nemo, niſi notus in illo
Rure ſenex, Battum vicinia tota vocabat.
Diuitis hic ſaltus herboſaque paſcua Nelei,
Nobiliumq; greges cuſtos ſeruabat equarum.
Hunc timuit, blandaque manu ſeduxit, & illi
Quiſquis es hoſpes ait, ſi fortè armenta requiret
Hæc aliquis, vidiſſe nega, neu gratia facto
Nulla rependatur, nitidam cape pręmia vaccam.
Et dedit, accepta, voces has reddidit hoſpes,
Tutus eas, lapis iſte prius tua furta loquetur,
Et lapidem oſtendit: ſimulat Ioue natus abire.
Mox redit, & verſa pariter cum voce figura
Ire boues, fer opem, furtoque ſilentia deme.
Iuncta ſuo pariter dabitur tibi fęmina tauro.
At ſenior poſtquam merces geminata, ſub illis
Montibus, inquit, erant, & erant ſub montibus illis.
Riſit Athlantiades, & me mihi perfide prodis,
Me mihi prodis? ait, periuraque pectora vertit
In durum ſilicem, qui nunc quoque dicitur index.

Fictam autem iſtiuſmodi fabulam fuiſſe volunt, quia Mercurij planeta, quibus dominatur in horoſcopo, homines facit ingenio quidem promptos & eloquentes, at callidos tamen & aſtutos & ad furta propenſos.

APOLOGI.

Lib. 29. c. 2. Taurus & rana.

SCITA fabella ſiue apologus legitur de rana & tauro: perrexiſſe olim ingentem taurum (vtor verbis Celij Rhodiginij) ad aquas reſtinguendæ ſitis gratia. Erat ibi fortè ranarum, vt aſſolet plurimum. Dum verò auidius bellua ſe aquis inſerit, ranunculos ibi attriuit aliquos. Re autem adeo tetra & formidoloſa perterritus vnus confeſtim mandat fugæ præſidium, & ſedulitate mira, quantam in id genus cadere probabile eſt, peruenit ad matrem, narrat fratrum miſerabile exitium, vt à ſtaturoſo neſcio quo

A rent immaniter exculcati. At illa nimis inſcita, nimiſque exoculata, vt quæ filio aliqua volebat videri,
tumeſcere amplius cœpit, ac flatu modò magnitudinem captare, rogans, ecquid tanta foret
pernicialis bellua? Cui is, multò maior, inquit, illa etiamnum inflari plus, ac ſubinde cœpit, cupiens
omnino magnitudinem viſam exhibere filio. At is fruſtra conari illam animaduertens. Non ſi te
ruperis (inquit) par vnquam futura es. Id prouerbij formam habet. Apologum ſatyris ſuis inſeruit
Horatius, qui ſic canit:

Abſentis ranæ pullis uituli pede preſſis, — *Li. 2. Sat. 3.*
Vnus vbi effugit; matri denarrat, vt ingens
Bellua cognatos eliſerit: illa rogare,
Quantane? num tantum ſufflans ſe, magna fuiſſet?
Maior dimidio, num tantum? cùm magis atque
Se magis inflaret; non, ſi te ruperis inquit,
Par eris.

Alij ruptam fuiſſe ranam aiunt, cum vellet bouem voce imitari. Martialis iſthac vulgari fabula vanitatem
B Otacilij pauperis contendentis cum Torquato diuite rerum omnium magnificentia deridet,
vaticinaturque fore, vt ita rumpatur Otacilius volens æquari Torquato, quemadmodum rana
dirupta eſt, cùm vocem bouis vellet emittere.

Ad lapidem Torquatus habet prætoria quartum,
Ad quartum breue rus emit Otacilius.
Torquatus nitidas vario de marmore thermas
Extruxit: cucumam fecit Otacilius,
Diſpoſuit daphnona ſuo Torquatus in agro,
Caſtaneas centum ſeuit Otacilius.
Conſul Torquatus: vici fuit ille magiſter,
Nec minor in tanto viſus honore ſibi.
Grandis vt exiguam bos ranam ruperat olim,
Sic puto Torquatus rumpet Otacilium.

Inter apologos Leonis Baptiſtæ Alberti, legitur & iſte. Bos amputatis cornibus arietabat in arborem, — ***Bos & arbor***
conuiciaq; iaciebat in eam, dicẽs, aliquando te in terram proſtratam per vias miſerè tractabo
C per terram trahens: Cui arbor, interea tu amputatis cornibus, nihil potes. Alius. Bubulcus armentum
taurorum paſcens, amiſit vitulum, luſtrando omnem ſolitudinem, indagando moram traxit.
Vbi inuenire nihil potuit, precatus eſt Iouem, ſi furem, qui vitulum cepit, oſtenderit, hœdum in ſacrificium
oblaturum. Cęterum proficiſcens in quercetum quoddam inuenit à leone deuorari vitulum.
Trepidus igitur & perterrefactus, eleuatis manibus ſuis in cœlum, ait, O domine Iuppiter,
promiſeram tibi hœdum me daturum eſſe, ſi furem inuenirem, nunc taurum tibi recipio ſacrificaturum,
ſi huius manus effugero. Fabula quadrat in homines infortunatos, qui dum carent, vt inueniant,
precantur, cum inuenerint, quærunt effugere.

PROVERBIA.

Μὴ κατὰ βόος εὐχὴ, Ne contra bouem opta. Author adagiorũ, adagium (inquit) ad- — *Ne cõtra bouem opta.*
D monet vitam non eſſe inſtituendam iuxta votum animi, neq; quiduis ſperandum à
ſuperis, ſed vt ea duntaxat ſibi quiſque promittat, quæ poſſit induſtria conſequi.
Refertur in collectaneis Diogeniani. Videtur autẽ ducta metaphora ab agricola
qui negligens adhibere bouis operam in colendis agris, optat, vt citra ſuum laborem
proueniat ſeges. Hæc ille, ſed ſenſus (inquit Geſnerus) clarior videretur, ſi pro κατὰ præpoſitione
legas ἄνευ, vt ita legatur, Ne optes ſine boue. Oppidò quàm eleganter Horatius hoc carmine,

Optat ephippia bos piger, optat arare caballus,

vitium illud ſignificat humanis ingenijs inſitum, vt ſemper alienam ſortem magis mirentur, ſuam
contemnant ac faſtidiant, optent inexperta, experta damnent. Illud verò etiam Homeri:

Οὐ γὰρ πώποτ' ἐμὰς βοῦς ἤλασαν, οὐδὲ μὲν ἵππους, *ideſt*
Non enim equos vnquam mihi ſubduxere boueſque

prouerbiali figura videtur vſurpatum pro eo, quod eſt, nunquam me læſerunt, aut affecerunt iniuria,
cùm negamus nobis eſſe cauſam, cur illum aut illum odiſſe debeamus. Sumptum eſt ex
Iliados Homericæ libro primo, vbi Achilles contendens cum Agamemnone, negat ſibi cauſam
eſſe, quamobrem cum Troianis bellum ſuſcipiat, niſi vt illi morem gerat. Dictum eſt autem ex antiquis

tiqui ſeculi ritu, quo cùm vita mortalium adhuc eſſet paſtoralis, prima belli cauſa erant abacta pecora. Pindaricum illud, quod refertur à Plutarcho in commentario, quem ſcripſit περὶ εὐθυμίας, ὑφ' ἅρμασιν ἵππος, ἐν δ' ἀρότρῳ βοῦς, παρὰ ναῦν δ' ἰθύνει τάχιστα δελφίς. κάπρῳ δὲ βουλεύοντι φόνον, κύνα δεῖ τλάθυμον ἐξευρεῖν, ideſt, *Equus in quadrigijs, in aratro bos: nauem ocyſſimè præuertitur delphinus: apro cædem molienti inueniendus eſt canis laborum patiens:* ſignificat vnumquemque adhibendum eſſe ad id, quo valet: refertur adagium ab authore adagiorum in adagio: *Quam quiſque norit artem, in hac ſe exerceat*, ἔρδοι τις ἣν ἕκαστος, εἰδείη τέχνην: quo Iambico ſenario (Ariſtophanis in Veſpis) admonemur, vt quarum rerum ſumus periti, in his duntaxat diſputandis tractandiſque verſemur: quarum verò ſumus rudes, eas doctioribus concedamus, neque profeſſionem alienam nobis vindicemus, neque in meſſem alienam mittamus falcem. M. Tullius: *Sed hic quidem* (inquit) *quamuis eruditus ſit, ſicut eſt, hac magiſtro concedat Ariſtoteli, canere ipſe doceat; benè enim illo prouerbio Græcorum præcipitur: Quam quiſque norit artem, in hac ſe exerceat.* Apud A. Gellium Plato ex Euripide etiam citat, ſed in ſenſum non nihil diuerſum à Ciceroniano, nempe ſuo quemque vitæ inſtituto ſtudioque impenſe dilectari, quòd in eo ſe laudem aliquam aſſecuturum confidat. Accidit (inquit) illis illud Euripidis: Qua in re clarus quiſque eſt, ad eam properat, & diei partem illi plurimam impartit, in qua ipſe ſe exuperet: contrà in qua ſtupidior, ac nihili ſit, inde effugit, eamque contemnit, Ad hoc etiam prouerbium alluſit Horatius ita ſcribens:

Bos in aratro.

Lib. 1. Tuſcul.

> *Nauem agere, ignarus nauis, timet: abrotanum agro*
> *Non audet, niſi qui didicit dare. Quod medicorum, eſt,*
> *Promittunt medici, tractant fabrilia fabri.*
> *Scribimus indocti, doctique poemata paſſim.*

Lib. 2.

Idem in epiſtola ad Villicum:

> *Quam ſcit, vterque lubens cenſebo, exerceat artem.*

Athenæus, cùm Ptolomæus cum Stratonico contentioſius diſputaret citharœdo de cithariſtica, *Aliud* (inquit) *eſt rex ſceptrum, aliud plectrum*, & apud Plinium Apelles Alexandro Magno in officina multa diſſerenti de pictura, comiter ſuaſit ſilentium, admonens illum rideri à pueris, qui colores terebant. Prouerbialis verò iſte Græcorum verſus:

Lib. 35. cap. 10.

> Πολλοὶ βουκένται, ταῦροι δέ τε γῆς ἀροτῆρες, ideſt,
> *Qui taurum ſtimulent multi, ſed rarus arator.*

in eos torquetur, qui inſignia virtutis aut famam habent, ſed vera virtute vacant. Multi enim præ ſe ferunt, quod non ſunt. Huc adſcribendum videtur, quod lepidè ſcripſit Seneca, quendam *perſonam malle quàm faciem*: Faciem vocat, vbi quis talis videtur, qualis eſt: perſonam, cùm præ ſe fert aliquis, quod non eſt. Simile eſt prouerbium cum eo, *Non omnes qui habent citharam, ſunt citharœdi.* Μὴ πάντα κατὰ βόος ἕξεις, ideſt, *non omnia per bouem obtinebis.* Hemiſtichium eſt prouerbiale, quod admonet non ſacrificijs, aut litationibus, votiſque pro arbitrio omnia ceſſitura: laborandum nobis eſſe, quemadmodum apud Saluſtium ait Cato: *Non votis neque ſupplicijs muliebribus auxilia parantur deorum, ſed vigilando, agendo, bene conſulendo, proſperè omnia cedunt, vbi ſecordiæ atque ignauiæ te tradideris, ne quicquam deos implores*, quò ſpectat illud Aeſchyli. Τῷ δ' αὐτοπονοῦντι, καὶ θεὸς συλλαμβάνει, ideſt, *Quiſquis laborat, huic manum præbet deus:* Torqueri ſolet in reſides exercitus duces, qui mactato boue propitiaſſe ſe deum abundè putant, non poſſe infeliciter cadere ſua cœpta arbitrantes, cum conſilio & animi præſentia & fortibus factis in bello opus ſit. *Bos agnoſcit poſſeſſorem ſuum:* in eum dici ait Polydorus Virgilius, qui agnoſcit beneficia, & obſeruat illum, à quo acceperit: poſſeque non minus concinnè in ingratum torqueri, argumento à minori ſumpto. Si enim bos animal ſtolidum ſuum noſcit; noſcit autem rectè (inquit) bubulcum, cùm præſertim ab eo paſcitur, is meritò in mutis habendus, qui a boue intelligentia vincatur, vt de ſe benemeritos non agnoſcat. In hunc ſenſum propheta aduerſus Iudæos, quòd non eſſent cognituri filium dei, cuius populus dicebantur, vſus eſt. Eleganti etiam atq; prouerbiali allegoria (inquit idem Polydorus) quis dicitur *arare boue & aſino*, cum neſcit officia diſtribuere. Verbi gratia, ſi quiſpiam adhibeat ad conſilium de rebus grauioribus habendum, citharœdum aut muſicum, in quibus ſumma ſemper eſt leuitas; item ſi ad ius dicendum, theologum iuris conſulto adiungat: vel ad diſputationem diuinitatis habendam, iuris peritum theologo copulet, aut virilia munera mandet fœminæ obeunda. Et denique ſola diſtantia, atque ineptia, locum prouerbio facit, figura inde ducta, quod aſinus ferendis ſarcinis valet, non item aratro trahendo, contrà quàm bos valentiſſimus ad arandum, tam ineptiſſimus ad onera importanda. Nos autem per huiuſmodi allegoriam admonemur vniuſcuiuſque hominis in ea re opera vti, qua ille valet. Ponitur in Deuteronomio in hanc quoque ſententiam. *Bos non infrenandus* prouerbialis etiam gnome eſt, quam Diuus Paulus copioſè explicat: Ait enim: *boui trituranti non eſſe os obligandum*

Non omnia per bouē obtinebis.

In Catilina.

Bos agnoſcit poſſeſſorem ſuum.

Arare boue, & aſino.

Cap. 22.

1. Cor. 9.

A gandum. Locus ex Moſe ſumptus. Nam boui trituranti os obligare, eſt mercedem mercenario, & victum abnegare. Habebant enim Iudæi nonnunquam conductitios boues. Sic idem Paulus: *Legem non propter boues, ſed propter nos ſcriptam, vt non negemus mercenario, operario, & in primis victum verbi miniſtrò, de ſuo miniſterio.* Nam boues triturantes dicuntur ac nominantur à Paulo. Etiam allegoricè poteſt ſignificari, ne prohibeatur doctori verbum liberè prædicare, quod deuorent ſtipulas & paleas, ideſt, conuertant impios homines, & Chriſto incorporent. A bobus item trituram exercentibus, quibus quod os obligatum habeant, non licet veſci tritico, quod exciunt, βοῦς ἐπὶ σωρῷ, ideſt, *bos in aceruo.* Dicitur quemadmodum ait Suidas, de ijs qui in media rerum copia conſtituti, non ſinuntur præſentibus bonis frui, vt ſimile videlicet ſit prouerbium illi: *Tantalus inter vndas ſitiens.* Simile quiddam refert Iulius Pollux de ſeruis in piſtrino laborantibus, quibus machina rotunda circa ceruicem addebatur, ne manum ori liceret adhibere: id factum ne deuorarent farinam. Quod bubus faciebant Iudæi, hoc illi faciebant hominibus. Dici verò etiam poteſt, de ſplendidè, ampliterque viuentibus. βοῦς ἐπὶ φάτνῃ: *bos ad præſepe,* in emeritos dici conſueuit, quique iam ob ætatem ocio, & abdomini ſeruiunt. Philoſtratus in B Caſſandra: Ἀλλ' ἐν μειρακίοις καὶ γυναίοις βοῦς ἐπὶ φάτνῃ, ideſt, *verùm inter adoleſcentulos ac mulieres, bos ad præſepe.* De Agamemnone loquitur, voluptuariam agente vitam. Effertur item ad hunc modum βοῦς ἐπὶ αὐλίῳ γέρων, ideſt, *bos in ſtabulo ſenex:* Rurſum hoc modo: βοῦς ἐν αὐλίῳ κάθη, ideſt, *bos in ſtabulo deſides,* de ijs qui molliter & in otio viuunt, ſiue, vt Suidas ait, de hominibus ad nullam rem vtilibus. Athenæus refert quiddam non illepidum, nec alienum ab hoc prouerbio. *Cantor quidam imperitus, cùm Stratonicum excepiſſet conuiuio, ac Stratonicus eo fruſtraretur, non habens alterum quicum ſermocinaretur, confregit poculum ac popoſcit maius, multoſque cyathos cùm accepiſſet, ſolique calicem oſtendiſſet, affatim bibens obdormijt, cætera fortunæ cōmittens. Cum autem forte commeſſabundi quidam ſuperueniſſent cantori, ex notis, Stronicus ilico factus eſt ſobrius. Ii cùm audiſſent, quod ſemper multum vini bibens fuiſſet inebriatus, compendio reſpondit: Inſidiator enim & ſceleratus ille cantor, tanquam bouem ad præſepe, data cœna, occidit.* Origo adagij eſt à more veterum, qui boues à laboribus ad præſepe ſiſtebant, atque illis pabulum ſubminiſtrabant. Congruet verò etiam in illos qui in ſuum aluntur exitium: quemadmodum ij, qui ſe voluptatibus mundi explent, orco quid aliud quàm victimæ nutriuntur, veluti bos ad præſepe? βοῦς ἐνάλιος, ideſt, *Bos maritimus,* de magnis, inſulſis, & ad nihil vtilibus, quales ſunt phocæ, C tantùm paſcentes, nec operi, nec eſui vtiles, contrà quàm boues terreſtres. Refertur à Suida. Author adagiorum ſuſpicatur legendum, βοῦς ἐν αὐλίοις, vt ſit idem cum antedicto, quia ſic (inquit) refertur in collectaneis Tarrhœi ac Didymi, eſtque hemiſtichium Iambici trimetri. Sed & Suidæ excuſa ſic legere tradit Geſnerus exemplaria, idq; bis repetere. Sic & Apoſtolium Byzantium, ſic & alios authores habere. Γέρων βοῦς ἀπένθητος δόμοισι, ideſt, *bos ſenex vacat luctu domeſticorum* hoc eſt, ſenum mors quod tempeſtiua videatur, non lugetur ab amicis. Quin & hodie ſi quando nunciatur obitus hominis natu grandis: Nihil acerbum inquiunt, non perijt in cunabulis. Mortem iuuenum complorant ij quoque, ad quos nihil attinet. Γηρᾷ ὁ βοῦς, τὰ δ' ἔργα πολλὰ τοῦ βοός, *Bos conſeneſcit, at opera multa ſunt bouis:* Prouerbialis ſenarius, cùm ob ætatis imbecillitatem aliquis inutilis redditur ab obeundum munus. Nam diuitum vulgus haud aliter miniſtris vtitur, quàm equis & canibus, aut paulò etiam inhumanius, dum vſui ſunt, alliciunt; vbi ſenuerint, reijciunt. Vnde conſultum eſt, vt vnuſquiſque ſibi paret, quo ſenectutem ſuam commodius foueat, alatque, ne tum cogatur, ex aliena liberalitate pendere, cùm à nemine non contemnetur: ac meminerit Diogenis apophthegmatis, qui rogatus, quidnam eſſet in hac vita calamitoſiſſimum, D reſpondit, γέρων ἄπορος, ideſt, *ſenex egens.* Sed fortè ſenſus Senarij clariùs ita reddi poſſit: Bos licet iam ſenecta inutilis, merito tamen illorum operum, quæ plurima iam olim confecit, reijci vel contemni non debet. βοῦς ἐπὶ ζυγόν, ideſt, *bos ſub iugum,* vbi quis aſſiduè laborat, aut vbi ſe quis laborioſo inuoluit negocio. Ductum item à bubus agricolis. Quin & hic erit locus vtendi, cum negabimus aliquem ad id trahendum negocij, ad quod adminiſtrandum parum ſit idoneus, ſed eum qui ſit aptus, quòd bos iugo ducendo natus videatur, non item canis aut ceruus. *Bos clitellas.* Quintilianus parœmiæ quam ait eſſe ceu breuem apologum, hoc adfert exemplum. *Non noſtrum onus, bos clitellas?* Satis conſtat ex apologo ſumptum, verùm quis ſit is apologus, equidem nondum reperimus. Marcus Tullius in Epiſtola cuius initium eſt, Laodiceam veni pridie Calendas ſextiles, videtur ad hoc adagium alludere, & nobis (inquit adagiorum author) anſam coniectandi præbere. *Inde* (inquit) *ire ad Taurum cogitabam, vt cum Maphragone collatis ſignis, ſi poſſem, de ſeruo tuo decidere. Clitellæ boui ſunt impoſitæ. Illane? Non eſt, noſtrum onus, ſed feremus.* Quibus ex verbis odorari licet, non noſtrum onus, bos clitellas,

1. Timoth. 5.

Bos in aceruo.

Lib. 7.

Bos in ſtabulo.

Lib. 8.

Bos maritimus.

Bos ſenex nō lugetur.

Bos ſub iugum.

Bos clitellas.

Lib. 5. Inſt. Orat.

Lib. 16.

Bos in vincula.

Expecta bos herbam.

prouerbium fuiſſe, recuſantis munus aliquod, veluti parum accommodatum ſibi. Neque enim boum eſt, clitellis tergo impoſitis onera geſtare, ſed potius aſinorum, ac mulorum. Prouerbium vſurpauit & Ammianus. Βοῦς ἐπὶ δέσμα, *bos in vincula*. Heſychius indicat in eandem ſententiam dici, qua illud, κύων ἐπὶ δέσμα, ideſt, *canis in vincula*. Dicebatur, vbi quis ſeipſum in ſeruitutem, aut in malum aliquod inijceret. A canibus ſumptum vltra ſe præbentibus vinciendos cibi lenocinio. Author Zenodotus. Μένε βοῦς πότε βοτάνην. ideſt, *Expecta bos olim herbam*. Dicendum, vbi quid ſerò contingit. Laborat enim bos in agricolando, ſed aliquando guſtatura herbam enatam. Finitimum illud: *Et adhuc tua meſſis in herba eſt*. Βοῦς ἀμητὸν ἐπιτηροῦντες, ideſt, *Boues meſſis tempus expectantes*, vel βοῦς εἰς ἄμητον, dici ſolitum, vbi quis ingentium emolumentorum ſpe laborem ſumeret. Nam boues meſſis tempore inter trituram paſcuntur, & pabulum largiùs apponitur. Alijs verò temporibus moleſtior eſt arandi labor, quòd nullo præſente fructu leniatur.

Lentè bos.

Bos laſſus fortiùs figit pedem.

Ἀτρέμας βοῦς, ideſt, *placidè ſiue lentè bos*, ſubaudiendum, *incedit*, aut ſimile quiddam. Congruet in illos, qui placidè ac paulatim, citraque tumultum, ſed tamen aſſiduitate rem conficiunt. Equorum laus eſt velocitas. Boues non valent celeritate, ſed viribus & aſſiduitate pollent, non impetu. Eodem pertinet illud: *Bos laſſus fortius figit pedem*. D. Hieronymus oppidò quàm elegans adagium vſurpauit, ad beatum Aurelium Auguſtinum ſcribens, cumque deterrere cupiens, ne iuuenis ſenem prouocaret: propterea quod tardiùs quidem ad pugnam excitantur hi, qui iam ſunt ætate quaſi feſſi: verùm ijdem grauius ſæuiunt, atque vrgent, ſi quando ſenilis irritata recaluit. *Memento* (inquit) *Daretis, & Entelli, & vulgaris prouerbij, quòd bos laßus fortius figat pedem*. A veteri trituræ modo ductum apparet, cùm circumactis à bubus ſuper manipulos plauſtris grana excutiebantur: partim à rotis in hoc armatis, partim à taurorum vngulis. Poteſt alluſum videri, & ad hoc, quòd iuuenes corporis agilitate præpollẽt. Senes in ſtataria pugna, ac viribus ſuperiores ſunt, id quod & Virgilius innuit Entelli congreſſu.

Volẽtem bouem agito.

Τὸν θέλοντα βοῦν ἔλαυνε, ideſt, *volentem bouem agito*. Vtere eorum opere, qui ex animo faciunt. Stultitia eſt venatum ducere inuitas canes, vt ait Plautus. Refertur ab interprete Theocriti. Simile dictum etiam hodie perſeuerat vulgo celebratum, incommodum eſſe bubus inuitis plauſtrum ducere, aut inuitis equis plauſtrum agere. Videtur autem ex Theognide ſumptum,

> *Inuitum ne me ſcutica, ſtimuliſque ſubactum*
> *Vi ſtudeas vnquam ducendo inducere plauſtro.*

Boue venari leporem.

Currus bouem trahit.

Significatur his adagijs non ſat feliciter ſuccedere, quod à nolentibus extorquetur: neque eorum officio vtendum, qui non ex animo operam ſuas nobis commodant. Τῷ βοῒ τὸν λαγὼ κυνηγετεῖν, ideſt, *Boue venari leporem*, dicuntur, qui rem abſurdam, ſtultam ac præpoſteram aggrediuntur. Plutarchus in commentario de animi tranquillitate: Neque enim qui aratro velit iaculari, ac boue venari leporem, infortunatus eſt: neque eo qui piſcatorijs retibus ceruos non ceperit, vllus malus aduerſatur genius, ſed ſtultitia & peruerſitas aggrediuntur, quæ fieri non poſſunt. Non quiduis eſt accommodum ad omnia, veluti ſi quis homini ſtudijs & ocijs nato, bellum aut rempub. adminiſtrandam mandet, boue venatur leporem, aut ſi ſtupido & inſulſo iudicia committat. Ἡ ἅμαξα τὸν βοῦν ἑλαύνει, ideſt, *currus bouem trahit*, de re quæ præpoſterè geritur: veluti ſi vxor præſcribat marito, ſi diſcipulus deprehendat præceptorem, ſi populus imperet principi, ſi ratio pareat affectui. Lucianus in Terpſione. *Nunc id euenit, quod vulgò dici ſolet: Plauſtrum ſæpenumero bouem ipſum aufert.* Translata metaphora à plauſtris per decliue retro labentibus, vnaque ſecum bouem auferentibus. In ſimilem ſenſum torqueri poteſt illud diuini poetæ:

> *Ante lupos rapient hœdi, vituli antè leones:*

illudque Iuuenalis:

> *Si mulier vitulum, vel ſi bos ederet agnum.*

Bos alienus foras ſpectat.

In Sympoſ. 8. 2.

Sed & Suidas, in res abſurdè geſtas hoc recitat prouerbium, Ἀλώπηξ τὸν βοῦν ἐλαύνει, ideſt, *Vulpes bouem agit*. Nihil enim vulpi cum agriculatione. Ait tamen licere etiam torquere ad eum, qui non ex animo, ſed alio ſpectans fingit ſe quippiam velle facere. Huc ſpectat & illud: Ne ſi bos quidem vocem edat: nec non & hoc: *Prius locuſta bouem pariet*. βοῦς ἀλλότριος τὰ πόλλα ἔξω βλέπει, ideſt, *bos alienus ſubinde foras proſpectat*: de ijs qui apud alienos non ſatis ex animi ſententia tractantur, eoque ſæpius ſuos deſiderant. Vnicuique domi, ac velut in ſuis præſepibus iucundiſſima vita, peregrè multa ſunt, quæ lædant, plurima deſunt. Alluſiſſe videtur ad hoc prouerbium Plutarchus: *Verum nec ipſos contemnatis, neuè foras proſpiciatis*, ideſt, ne aliunde petatis, quod ab ipſis Platonis interpretibus ſumi poteſt. Proinde rectè dicetur, ἔξω βλέπειν, qui non contentus ſuis aliunde pendet. Sic & Satyricus:

> *Ne te quæſiueris extra.*

A Ταῦρος ὑπερκύψας τὸ ταύγετον ἀπὸ τοῦ εὐρώτα ἔπιεν, ideſt, *Taurus porrecto vltra Taygetum capite bibit ex Eurota*, de re vehementer abſurda. Simillimum illud, *quid ſi cælum ruat?* Natum ex apophthegmate Geradæ Lacedæmonij: is ab hoſpite quodam interrogatus, quæ pœna foret adulteris apud Lacedæmonios, negauit eſſe vllos adulteros apud Lacedæmonios: at inſtens ille, quid ſi quis exiſteret, inquit, quam pœnam daret? is, inquit, taurum maximum dependeret, qui producto vltra Taygetum montem capite, biberet ex Eurota; cumque hoſpes arridens, & vnde taurus tam ingens? Lacedæmonius viciſſim, at vnde apud Lacedæmonios adulteri? Refertur à Plutarcho in vita Lycurgi. *Ab aſinis ad boues tranſcendere* dixit Plautus, cuius verſus in prœmio operis recitauimus, pro eo quod eſt, ex humiliore conditione additiorum partes tranſire. Εἰ μὴ δύναιο βοῦν, ἔλαυνε ὄνον, ideſt, *ſi bouem non poſſis aſinum agito*, ideſt, ſi non potes, vt vis, vtcunque potes facito: Si fortuna ſplendidior non contingit, eam ſortem quę contingit, boni conſules: ſi quod optas, non licet, id quod eſt, proximum amplectere. Plutarchus in commentario, cui titulus de vitando ære alieno prouerbialem ait eſſe ſententiam in hoc verſu:

Si bouem nō poſſis, aſinū agito.

B
Οὐ δύναμαι τὴν ἧγα γέρειν, ἐπιτιθετέ μοι βοῦν, ideſt,
Tauro oneratis, cum nequeam portare capellam.

Vbi quis quod leuius eſt, recuſat, & quod multò ſit intolerabilibus, imponi ſibi poſtulat: Veluti ſi quis impatientia paupertatis, nam ad id accommodat Plutarchus, vſuris inuoluat ſeſe, quod onus vix diuitibus ſit tolerabile. Βοῦς ἐφ' ἑαυτῷ κονιεῖται, ideſt, *Bos aduerſus ſeipſum pulueren mouet*, ſiue feſtinat. Vbi quis ad ſuum ipſius malum volens lubenſque ducitur. Nam boues, vt ſunt manſueti, facilè ſe præbent vinciendos, neque grauatim obtemperant iugo. Quidam accommodant in eos, qui prudentes ac ſcientes ſemet in præuiſum periculum iniiciunt, bouis in morem, qui ſibi patitur iniici vincula, quibus ad cædem ducatur. Refertur à Zenodoto. Huc facit & hoc, Ἐκ τοῦ βοὸς τοὺς ἱμάντας λαμβάνειν, *ex ipſo boue lora ſumere* dicuntur, qui quò lædant quempiam, id ab ipſo quē lædunt accipiunt: veluti ſi quis verſibus laceſſeret eum, à quo carminis componendi rationem didiciſſet; aut tyrannus pecuniam extorqueat à ciuibus, qua ſatellitium ad opprimendam ciuitatem alat; aut ſi quis præſidijs rethoricis rethoricen oppugnaret. Metaphora ſumpta ab agricolis, qui lora cædunt è boum tergoribus, quibus boues vinciunt. Vtitur adagio Plutarchus. Quid igitur, inquit, dixerit quiſpiam? ſatis eſt ipſa corporis natura, morborum materiam in ſe continens, ac iuxta quod ioco dici ſolet, tanquam ex ipſo boue lora ſumens, ita ex ipſo corpore dolores. **Heſiodi**, C carmen,

Bos aduerſus ſeipſum puluerē mouet.

Ex ipſo boue lora ſumere.

Μηδ' ἂν βοῦς ἀπόλοιτ', εἰ μὴ γείτων κάκος εἴη, ideſt,
Ne bos intereat, vicinus ſi improbus adſit.

Columella tanquam prouerbiale refert. Illud autem Ariſtophanis in Acharnenſibus: Παρετίθει δ' ἡμῖν ὅλους ἐκκριβάνου βοῦς, Καὶ τίς εἶδεν πώποτε βοῦς κριβανίτας, ideſt, *Deinde nobis præbuit, è clibano totos boues, & quis rogo, conſpexit vnquam clibano coctos boues?* prouerbialis eſt hyperbole de barbarica rerum copia, ſiue de lautitijs affatim adminiſtratis. Antiquitus enim erant in delicijs cibi in clibano cocti. Vſus erit, quoties ſplendorem conuiuij efferemus, aut etiam inſignem edacitatem. Cōſimili figura vocabant hecatomben. Παντα ἐκτραγὼν τὸν βοῦν, εἰς τὴν οὐραν ἀπέκαμεν, ideſt, *toto deuorato boue, in cauda defecit*, hoc eſt, reliquo negotio peracto, in extremo fine delaſſatus eſt. Videtur eſſe ſenarius, ſed deprauatus. Βοῦς ἐπὶ πίνακος ἀργυροῦ, ideſt, *bos in quadra argentea*: in eos qui perſonam ſuſtinent, officium aliquod egregium pollicentem, nec vlli tamen ſunt vſui, niſi ad voluptatem aut factum. Author adagiorum ait ſimillimum eſſe ei, quod alibi retulimus, *bos ſeptimus*, in cuius explicatione binos eius errores ex Geſnero detegimus. Sed & in huius adagij declaratio- D ne rem acu non videtur attigiſſe. Citans enim hoc ex Suïda epigramma non inelegans,

Boue toto deuorato in cauda defecit.

Πῶς βοῦς ὑπάρχων αὔλακας γῆς οὐ τέμνεις,
Ἀλλ' ὡς πάροινος ἀγρότης ἀνεκλίθης,
Πῶς οὐχὶ καὶ σὺ πρὸς νομὰς ἀποτρέχεις,
Ἀλλ' ἀργυροῦ εἴδωλον ἕστηκας Τράγου
Ἕστηκα τὴν σὴν ἐξελέγχων ἀργίαν. ideſt,
Quinam fit vt bos cum ſies, aruum non ares
Sed ebrij in morem recumbis ruſtici?
Quin hirce tu quoque curris hinc in paſcua,
Sed potius hic imago ſtas argentea?
Hic ſto tuam redarguens inertiam.

Addenſq; meminiſſe huius bouis Iulium Pollucem, ſenſum epigrammatis haud aſſecutus videtur fuiſſe, cùm bos ille, cuius eo loco meminit Pollux, ſit genus placentæ, vt ſuo loco diximus, bos verò in hoc epigrammate, imago, ſiue pictura bouis in tabella (ſic enim etiam rectius vertemus, quàm

In tergore bouis deſedit.

Boum extrema cornua inungere.

Bos Cyprius.

Lib. 28. cap. vlt.

Locrenſis bos.

in quadra) argentea: quare ſi ex hoc epigrammate ſiue apologo potius prouerbium facere libet, conueniet in otioſos & ignauos, quique externa ſpecie tantùm, non re ipſa, munus ſuum exercent. Πάντα ἐκτραγὼν τὸν βοῦν, εἰς τὴν οὐραν ἀπέκαμεν, ideſt *toto boue deuorato, in cauda defecit*, hoceſt, reliquo negocio peracto, in extremo fine delaſſatus eſt. Ἐπὶ βύρσης ἐκαθέζετο, ideſt, *In tergore bouis deſedit*, ideſt, ſupplex implorat auxilia. Natum adagium à conſuetudine vernacula. Scythis, quemadmodum teſtatur Lucianus in Taxaride. Nam apud hos, ſi quis fortè læſus eſſet, neque ſuppeteret vlciſcendi facultas, immolato boue carnes minutim ſectas coquebat, ipſe in tergore humi ſtrato ſedebat, manibus in tergum reductis: idque maximum ſupplicandi genus apud illos habebatur. Accedebat quicunque vellet opitulari, & carnium portione guſtata, dextroque pede tergori impoſito, pollicebatur pro viribus auxilio futurum: atque hoc fœdus ſanctiſſimum apud Scythas habebatur. Plutarchus in cõmentario de his qui ſerò à numine puniuntur, prouerbialiter effert & hoc: *Boum extrema cornua inungere, quando eorum vngulæ mollitie tentantur*, ridiculum eſt. Conueniet in imperitos medicos, qui ſæpe parti, cui non debetur, medicamentum applicant. D. Hieronymus ad Pammachium ait: *Oleum perdit & impenſas, qui bouem mittit ad ceroma*. Ceroma dicitur vnguentum, quo olim inungebantur athletæ: bos autem ad certamina inutilis eſt. Itaque bouem ad ceroma mittere dici poteſt, qui docet indocilem, aut ad id muneris adſciſcit aliquẽ, ad quod obeundum minimè ſit idoneus. *Aſinus ad Lyram*, prouerbium in aſino recitauimus: cæterùm cum Cleon quiſpiam, cui nomen inditum Boui, ſcitè caneret voce, lyra verò non perinde vteretur: Stratonicus canentem audiens: *olim* (inquit) *aſinus ad lyram dictus eſt, nunc verò bos ad lyram.* Βοῦς Κύπριος, *Bos Cyprius*, Suidas dici ait de homine futili & ſtupido; Aiunt enim (inquit) boues Cyprios veſci ſtercoribus. In eundem ſenſum torquet author adagiorum; cæterum cum Plinius ſcribat Cyprios boues hominum excrementa appetere, non paſtus cauſa, ſed vt hoc remedio torminibus medeantur, id ad eorum ſagacitatem potius referendum eſſe ſuo loco antea annotauimus. Idem adagiorum author, ait Feſtum Pompeium, verſum hunc Sotadicum citare ex Ennio: *Cyprio boui merendam*: oſtendereque conuenire, quoties conuiua ſordidus & inſipidus ſordido, atque inſipido accipitur conuiuio: ſed cum adagij eandem referat originem, contrarium quoque ſenſum habebit, & fortè apud Ennium pro *merendam* legendum eſt, *merdam*. *Bos Arcadicus*, vt annotauit Lambertus Hortenſius in octauum Lucani, de magnis dicitur & ſtupidis, ſicuti & *Arcadicum germen*. Vide in priori tomo, *Aſinus Arcadicus*. Λοκρικὸς βοῦς, *Locrenſis bos*: de re nihili aut de munere leuiculo dici poteſt. Cùm aliquando Locrenſes publicum ſacrum facturi, bouem deſiderarent, compoſito ex minutis lignis ſimulacro, dijs rem diuinam fecerunt: atq; hinc vulgus adagium arripuit. Ατως καλύπτει πλευρὰ Λήμνιας βόος, ideſt, *Athos celat latera Lemniæ bouis*. Vbi quis officit, aut moleſtus eſt, aut gloriam cuiuſpiã obſcurat, aut alioquin obſiſtit. Tradunt in Lemno bouis fuiſſe ſimulachrum ingens, candido factum lapide. Id Athos mons quamuis longè diſſitus, interuallo, tamen ob ſummam celſitudinem, obſcurat vmbra ſua. Eſt autem Athos Thraciæ mõs ingens, adeo vt vmbram iaceat ad ſtadia trecẽta, teſte Stephano. Meminit huius Apollonius:

Argonaut. 1.

Ηριδὲ νισσομένοισιν ἄθω ἀνέτελλε κολώνη.
Θρηικίη, ἣ τόσσον ἀπόπροθι λῆμνον ἐοῦσαν,
Οσσον ἐς ἔνδειον κεν ἐυστολος ὁλκας ἀνίσσαι,
Ακροτάτῃ κορυφῇ σκίαει, καὶ ἐς ἄχρι μυρίνης, ideſt,
Solis ad exortum vada ſalſa ſecantibus alto
Vertice ſe oſtendit Athos, mons Thracius, is qui
Diſſitus à ſacra tanto diſcrimine Lemno,
Quantum alata die valeat tranſmittere nauis
Hanc tamen aerij contingit verticis vmbra
Quin longinquam etiam contingit ad vſque Myrinem.

Bos Moloſſorum.

Animus heptabœus.

Prouerbij meminit & Plutarchus in moralibus, tùm alias, tum in commentario quem inſcripſit de facie apparente in orbe Lunæ, teſtans vmbram porrigi per ſeptingenta ferme ſtadia. Βοῦς ὁ Μολοττῶν, ideſt, *bos Moloſſorum* dicebatur de ijs, inquit Suidas, qui multis negocijs implicantur, & diſtrahuntur. Nam Moloſſi fœdera inituri, bouem in multa minuta fruſta diſſecabant; eodem ſenſu interpretatur prouerbium prouerbiorum author, qui articulum ὁ imprudenter coniungit cùm μολοττῶν, & reddit bos Homolottorum, cum Homolotti dicti populi ſint nulli: aitque poſſe & ad rem referri, vt ſi quis argumentum nimis minutatim diuidat, ita vt conſcindere & concerpere magis quam diuidere videatur, quo poſteriori ſenſu rectius, quàm priori vſurpabitur meo iudicio. Θυμὸς ἑπταβόειος, *Animus heptabœus*, de magno fortique & inuicto: Sumptum à clypeo Aiacis, quem Homerus heptaboeum appellat, quòd ſeptem boum tergoribus eſſet obductus, atque ob id impenetrabilis: Βουδόρῳ νόμῳ, *Taurina lege*, de ijs, qui boum inſtar excoriatione digni ſunt. Πρὶν ἐσφάχθαι δέρειν, A δέρεις, *Priuſquam mactaris, excoriaris*. Dicendum vbi quid præpoſterè fieri videtur, videri poteſt ſumptum ex Homero, apud quem ſępe excoriatur taurus, priuſquam occiditur: finitimum illi, actū agere. Ἀγαμέμνονος θύσια, ideſt, *Agamemnonis victima*. Quondam in duros & perſuaſu difficiles dicebatur. Inde natum quod Agamemnone rem diuinam in Troia facturo bos effugerit, vixque multo negocio comprehenſus, reductus eſt. Tantum Zenodotus. Quadrabit etiam in eos, qui nolentes & adacti quippiam agunt. Olim in ſacris ſpectabatur, vt hoſtia lenis & volens aſtaret; quod ſi refracto fune profugiſſet, infauſtum omen habebatur. Nobis videtur & huc poſſe referri, quod Agamemnon in Aulide filiam Iphigeniam ſacrificauit, ſed inuitus. Recenſetur a Zenodoto. *Mactata hoſtia lenior*, prouerbiali figura dixit Horatius in odis, *Mactata veniet lenior hoſtia*. De ſpontaneis ac manſuetis. Sumptum etiam eſt à ſacrificijs, in quibus explorabatur hoſtia ducto per frontem cultro, idque mactare vocabant. Vnde qui ſpectata ſunt virtute, eos mactos virtute vocant. Οὐδεὶς εὐεργέτῃ βοῦν ἔθυσεν, ἀλλ᾽ ἢ πυῤῥίας, ideſt, *nemo benemerito bouem immolauit præter Pyrrhiam*. Hoc prouerbio quondam vtebantur, ſi quando quis extitiſſet homo inſigniter gratus, qui beneficium acceptum ampliter repenſaret. Plutarchus in quæſtionibus Græcanicis, vnde ſit B natum, enarrat, cuius verba in rubrica de vſu in ſacrificijs recitauimus. Βοῦς ἐν πόλει, *bos in ciuitate*, Dicitur, vbi quis ad nouos honores euehitur. Lyſias bouis imaginem æream in arce collocauit Athenis. Ea res in vulgi iocum ceſſit. Nam in agris boum vſus eſt, non in vrbibus. Quadrabit & in eos, qui præter meritum euehuntur ad ſummos honores Βουκολήσεις, ideſt, *Seruabis bouem*, aut *bubulcus eris*. Hoc velut ænigmate ſignificabāt exilium. Siquidem qui oſtraciſmum per eijciebantur, in Arginam exulatum ibant. Ac illic bos erat æneus inſigni magnitudine. Refertur in Plutarchi collectaneis. Heſichius teſtatur extitiſſe in Phaſmate Menandri. Βοῦς ἐπὶ γλώττης, *Bos in lingua*, in eos qui non audent liberè quod ſentiant dicere. Translatum vel a robore animantis, quaſi linguam opprimens, non ſinat eam eloqui: vel hinc quòd Athenienſium numiſma quondam bouis obtinuit figuram: quare qui mulctæ pendendæ metu deterriti reticerent, aut qui pecunia corrupti loqui non auderent, bouem ſub lingua habere dicebantur. De iſtiuſmodi numo fuſiùs ſuo loco dictum eſt. Qui ſcripſit Scholia in Homerum adagium effert ad hunc modum, βοῦς ἐπὶ γλώσσῃ βέβηκεν, ideſt, *bos in lingua incedit*, admonens id dici ſolitum, vbi quis pecuniæ cauſa taceret. Theognis, βοῦς μοι ἐπὶ γλώσσῃ, ideſt, in lingua mihi bos. Philoſtratus in vita Apollonij; C γλῶτταν τε ὡς πρῶτος ἀνθρώπων συνέσχε, βοῦν ἐπὶ αὐτῇ σιωπῆς εὑρὼν δόγμα, ideſt; *Linguam primus hominum coercuit, bouem in illa ſilentij inueniens decretum* de Pythagora loquitur ſilentij authore. Item in Scopeliano Sophiſta: καὶ οὐ χρὴ θαυμάζειν εἰ πεπεδημένοι τὴν γλῶτταν τινὲς καὶ βοῦν ἀφωνίας ἐπ᾽ αὐτὴν βεβλημένοι, ideſt, *neque mirandum eſt, ſi quidam habentes linguam vinctam, boue ſilentij eam occupante*. Extat apud Aeſchylum in Agamemnone: Τὰ δ᾽ ἄλλα σιγῶ, βοῦς ἐπὶ γλώττης μέγας βέβηκεν, *Cætera taceo, linguam occupauit bos quidem ingens*. Legitur verò etiam Demoſthenes id ſibi gloriæ vertiſſe, quod vt taceret plus accepiſſet, quam qui diù orauerat. Βοῦς ἐν γνάθοις φέρει, *bouem in maxillis fert*, de hominibus voracibus dici Suidas teſtatur, & Zenodotus. Natū vt conijcimus (inquit adagiorum author) vel à Theagene athleta Thaſio, vel à Milone Crotoniata, quorum alter bouem ſolidum ſolus comedit, teſte etiam Græco epigrammate, tum auctore Poſidippo apud Athenęum: alter vt narrat apud eundem Theodorus Hieropoli-es, in Olympijs taurum quadrimum humeris ſuſtulit, ac ſtadij ſpatio geſtauit eumque eodem die ſolus comedit. Cuius rei meminit & A. Gellius in Noctibus Atticis. Legimus item de Bithone, quod ſtatuam apud Argiuos meruit, quia ſolus taurum humeris geſtaſſet, & Polydamas, vt Pauſanias refert, apprehēſum è meD dio grege maximum, & ferociſſimum taurum, poſteriore pede altero ſubſultantem & contrà nitentem tam obnixè detinuit, vt vix & relictis quidem vngulis effugere potuerit. Seleucum Nicanorem Syriæ regem quoque tradunt taurum ſylueſtrem ſacrificio in Alexandria elapſum, cum ſeſe ei oppoſuiſſet, vtraque manu tenuiſſe. Refert item Anton. Liberalis ex tertio alteratorum Nicandri Phylium amore Cygni Apollinis filium taurum ab armento manu ad Iouis aram pertraxiſſe: Buthus verò athleta vicit Pithijs ludis, & bouem integrum vno die deuorauit: & Hercules quoq; Βουθοίνας vocabatur, quod aliquando eſuriens bouem integrum deuoraſſet: de hoc Butho legitur in eundem ſenſum Βοῦθος περιφοιτᾷ, ideſt, *Buthus obambulat*: Aiunt tamen etiam de leuibus dici ac ſtolidis. Prouerbialem porrò ſenſum habet illud Ouidij:

Agamemnonis victima.

Bos in ciuitate.

Seruabis bouem.

In Eliac. post.

Quid facis Oenoe? quid arenæ ſemina mandas?
Non profecturis littora bobus aras?

In epiſt. Oenoes ad Pādem.

Simillimum ei hoc Iuuenalis:

Nos tamen hoc agimus, tenuique in littore ſulcos
Ducimus, & ſterili littus verſamus aratro.

Lib. 1.

Eleganter Martialis:

In Ste-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

In ſteriles campos nolunt iuga ferre iuuenci,
Pingue ſolum laſſat, ſed iuuat ipſe labor.

2. de Arte. Poteſt & hoc eiuſdem Ouidij prouerbialiter efferri:

Quem taurum metuis, vitulum mulcere ſolebas.

Taurum tollet qui vitulum ſuſtulerit, adagium, in fornice natum, vt videtur, ſed quod ad vſum verecundiorem, commodè torqueri poſſit, ſi quando ſignificabimus maiora peccaturum adultum, qui puer vitijs minoribus aſſueuerit. Extat in fragmentis Arbitri Petronij, his quidem verbis: Obſtupui ego, & nec Gitonem verecundiſſimum puerum ſufficere huic petulantiæ affirmaui, nec puellam eius ætatis eſſe, vt mulieris patientiæ legem poſſit accipere: Itaque, inquit, Quartilla, minor eſt quam ego fui, cùm virum paſſa ſum? Iunonem meam iratam habeam, ſi me vnquam meminerim virginem fuiſſe. Nam infans cum paribus inquinata ſum, & ſubinde prodeuntibus annis, maioribus me pueris applicui, donec ad hanc ætatem perueni. Hinc etiam natum eſt prouerbium illud, vt poſſe dicatur taurum tollere, qui vitulum ſuſtulerit. Non abſurdum videtur, adagium ad Milonis Crotoniatæ factum referri, qui quotidie vitulum aliquot ſtadijs geſtare ſolitus, eũdem taurum factum, citra negociũ geſtaſſe legitur. Atq; ita quadrabit in eos, qui paulatim rebus etiam maximis aſſueſcunt. Ἔβα κὴ ταῦρος ἀν' ὕλαν, ideſt, *Abijt & taurus in ſyluam.* Paſtorale prouerbium, allegoria ſubturpicula, ſignificans diuortium ac neglectum veteris amicæ. Tametſi licebit in vſum verecundiorem trahere hoc modo, ſi per iocum accommodabitur ad eos, qui priſtinos amicos negligere videntur, & à familiarium congerronumq; grege deſueſcere. Aut in illos etiam, qui à ſolitis deſciſcunt ſtudijs, diuerſumque vitæ ſequuntur inſtitutum. *In Theonyche.* Theocritus nominatim etiam prouerbij vice refert:

Αἶνος θὴν λέγεταί τις, ἔβα κὴ ταῦρος ἀν' ὕλαν, ideſt,

Fertur & hoc olim, in ſyluam ſecedere taurum.

Quæritur autem amans, ſe iam pridem ab amica relictum, plurimumque iam eſſe temporis oſtendit, quòd Cyniſca, ideſt, Catella (nam id erat nomen puellæ) ſe Lyco quodam oblectet, neque omnino curet ad priſtinam redire conſuetudinem; non magis quàm tauri, qui & ipſi nonnunquam à vaccarum armentis ſecedunt, & aut reliquis aggregantur tauris, aut ſolitarij per nemora vagantur, nullo fęminarum deſiderio tacti. Eum ſeceſſum, eumque vaccarum neglectum, quaſiq; deuortium paſtoribus peculiari verbo vocari ἀτιμαγελεῖν alicubi diximus. Non abhorret verò ab hac forma, quod eſt apud Ariſtophanem in Lyſiſtrata:

Οἴκοι δὲ ἀταυρώτη διάξω τὸν βίον, ideſt,

Domi abſque tauro cœlibem vitam exigam.

Sic enim ſignificauit vitam cœlibem fæminæ negligentis taurum ideſt, amicum. Βλέπειν ταυριδὸν, *Tueri taurinè.* ideſt, *tueri taurinè* pro eo quod eſt torue. Pierius Valerianus in hieroglyphico obtutus amatorij, Neq; tamen illud (inquit) omitti debet, obtutum amatorium, qui modeſtia ſeruata fiat, ad tauri oculos referri ſolitum à peritiſſimis. Vnde illud βλέπειν ταυριδὸν, quod tum in Platonis, tum in Xenophontis conuiuijs & Phædone & alibi, eadem ferè ſententia poſitum inuenias: tametſi nonnulli rem ad indignationis ſignificatum retraxere, toruumque tueri interpretantur: quo ſignificato apud Ariſtophanem ſuper Aeſchylo dictum, ἔβλεψε γοῦν ταυριδὸν ἐγκύψας κάτω: *Aſpexit igitur tauricè ad humum lumina deiectus.* Hac enim facie iratus Aeſchylus inducitur ab Ariſtophane. Neque ſum neſcius toruitatem à taurorum ferocia dictam, & etymologiarum authores tradunt, qui toruitatem tauri acerbitatem interpretantur. Huic longè diſſimile eſt βυῶπις, quo quidẽ oculorum pulchritudo atque gratia ſignificatur. In ijs tamen quos ſuperius citaui nimirum de amatorio obtutu intelligitur, in quo modeſtia primas obtinet, iſque plurimum fieri ſolet in obliquum, & id toruum eſt. Sic Pierius. *Pauperi vitulus castrũ.* *Pauperi vitulus eſt caſtrum*, pro eo quod quiſque ſuis quantumuis exundantibus fortunis grauetur, hiſce difficilibus temporibus. Suus enim morbus cuique difficillimus eſt, inquit alicubi Plinius: Ne hoc hac tempeſtate vſurpandum apud afflictos, quod dici ſolet, *De minimis non curat prætor. Ex turpi vacca turpis vitulus*, prouerbium ſimile videtur ei, *Mali corui, malum ouum*: quare ſimiliter etiam aptè vſurpabitur, quoties à malo præceptore diſcipulus malus proficiſcitur, ex improbo patre improbus filius, ex patria illaudata vir illaudatus, denique facinus ſceleſtum à viro ſceleſto. Βασιλικὸν βοΐδιον, ideſt, *Regia bucula*, de prodigioſa fœcunditate ferebatur, *Regia bucula.* Natum è miraculo rei geſtæ. Aetate Ptolomæi iunioris vacca, quædam eodem partu ſex edidit vitulos: author Diogenianus. Μόσχος ᾄδων Βοιώτιον, ideſt *Moſchus canens Bœoticum*, in multiloquos & inepte loquaces. Moſchus hic citharœdus fuit imperitus, qui citra reſpirationem vocem in longum producebat. Bœoticum autem vocant cantionis genus veluti Phrygium aut Doricum, Ariſtophanos in Acharnenſibus.

Ἀλλ' ἕτερον ἥσθην, ἡνίκ' ἐπὶ Μόσχῳ ποτὲ

Δεξίθεος

A
Δεξίθεος εἰσῆλθ' ἀσόμενος βοιώτικον, ideſt,
Sed aliud eſt quod me oblectauit, cùm ſcilicet ἐπὶ μόσχῳ
Dexithens ingreſſus eſt, vt caneret Bœoticum.

Scholiaſtes *ἐπὶ μόσχῳ* exponit poſt Moſchum, qui ineptus citharœdus Agregentinus fuerit: alij propter vitulum, eò quod victori præmium daretur vitulus. Bœoticum autem melos Terpandrum inueniſſe ferunt, ſicut & Phrygium: cæterum Dexitheus optimus fuit citharœdus, & victor in Pithijs: alij eundem frigidum & ineptum fuiſſe aiunt. Tantum Scholiaſtes. *Iumenta computruerunt in ſtercore ſuo:* Metaphora valdè prouerbialis à Ioel propheta vſurpata ad denunciandum tribubus Iudæ & Hieruſalem vim futuræ cladis, cùm vel iumenta fame peritura eſſent. Eleganter hærebit, inquit Polydorus Virgilius, in homines ſceleratos, quibus fœdè viuendo, mors turpis accidit. Ex eo figura deducta, quòd iumenta morbo vel fame debilitata, iacendo ſuper ſuum ſtercus vitam finire ſoleant. *Octapedes, ὀκτάποδες*, Scythico prouerbio dicebantur, qui duos poſſiderent boues, & currum vnum, meminit Lucianus in Scytha. Dici poterit per iocum in hominem qui ſibi locuples videatur, vel in eum cui ruſticanæ ſunt opes. *Fœnum habet in cornu, longe fuge,* inquit Horatius.

Cap. I.

B Conuenit in homines maledicos & feroces, inde trãslatum, vt Acroni placet, quod antiquitus bubus cornupetis fœnum pro ſigno in cornu appenderetur, quò ſibi cauerent, qui fortè occurriſſent. Reliqua vide in ſuperius dictis. Ruſticorum noſtrorum adagium eſt, *Chi non hà buoi ſuoi, non può arare in lunedì,* in eos, qui magnum aliquid præſtituri, quo id exequantur, non habent: vel conuenit, cum quis coactus aliena vti opera, ſe eius voluntati accommodat, etiam inuitus. Aliud eorundem: *Seraremo la ſtalla, quando ſono robbati i buoui:* quod expreſſit Strozza pater:

Nunc ſero medicina datur, nec inania poſt hac
Proderit amiſſo claudere ſepta boue.

Eiuſdem penè eſt ſententiæ cum eo, *Malo accepto ſtultus ſapit*

DENOMINATA. COGNOMINATA.

C BOυ particula cum nominibus multis & verbalibus componitur, & nõ bouem ſignificat, ſed potius ſignificationem eiuſmodi dictionum auget, Menas apud Varronẽ, Noui (inquit) maieſtatem boum, & ab his dici pleraque magna. Nos ex Euſtathio tauri nomine apud veteres omnia magna, & violenta ſignificari diximus: Græci *ἐπιτατικὸν μόριον* vocant: eodem modo etiam equi nomen propter corporis magnitudinem in compoſitis vſurpari ſuo loco diximus, vt hipposelinum, hippolapathum, hippognomon. Hippolapathum Plinius eandem ob cauſam bulapathum vocare videtur his verbis: *Lapathorum generibus Solon bulaphatum adiecit, radicis tantum altitudine differens, & erga dyſentericos effectu, potu ex vino.* Idem & buſelinum dixit: *Buſelinum* (inquit) *prodidere quidam differre breuitate caulis à ſatiuo, & radicis colore ruffo, eiuſdem effectus præualere contra ſerpentes potum, & litum.* M. Varro bumammas vuas vocat, quas Macrobius circa finem libri tertij bumammias vocat, Plinius Græcè bumaſtos, *bumaſti vuæ* (inquit) *tument mammarũ modo, in pergulis ſerũtur albæ, nigræque.* Sunt qui eas eſſe volunt, quas Zibibas in Italia, in Belgio vuas oblongas dicunt, quod non probo: nam ſunt & aliæ & longiores & craſſiores, papilliſque vaccarum (has enim mãmarum nomine intelligo) ſimiliores, vulgus baccatus vocet, quo nomine alias tamen etiã intelligunt.

Bulapathũ.

Vuæ bumãmæ.

D Theodorus Gaza pro bumelia bubulam fraxinum reddidit, fortaſſis rectius & ſignificantius Græcam vocem ſeruaturus; nam & Plinius: *Fraxinum* (inquit) *ampliſſimam lentiſſimamque bumeliam vocant in Macedonia.* Buſyca ficus ſunt grandiores & fatuæ authore Feſto: Ruellius putat vulgò ficus mariſcas appellari: *βούβοσις* idem eſt Heſychio quod *πολυφαγία*, ingens voracitas, vt *βούλιμος*, ſiue *βουλιμία*, & *βούβρωσις*, & *βούπεινα* ingens fames, *βουγάϊος* magnus iactator, vel qui valde ſe iactat. *βουκόρυζος* valdè ſtultus, admodum mucoſus. *βούνεβρος* magnus hinnulus, ſiue grandis & adultus hinnulus. *βούπαις* magnus puer: *βούπαλις*, certamen in quo maximè luctandum eſt: *βούπαλος* magnus luctator: quamuis Heſychius *βούπαλον* generalius exponat *μέγα*. Suidas verò *βούπαλον* interpretatur *ὄνον* in quodam loco apud Ariſtophanem, poſſis & bouis modò ſtupidum interpretari, vt *βουβαράν*. *βούφαγος* magnus vorator, heliuo magnus. Sunt & alia fortè iſtiuſmodi vocabula, aliaque effingi poſſunt, ſed de denominatis verè à bobus hic dicendum, quorum cùm ferè propriũ ſit arare, itaque quæ circa hoc munus occurrunt vocabula, & quę ad aratorem, vel ſaltem bubulcum pertinent, primò enumerabo. Quem autem nos bubulcum, Græci *βουκόλον* appellitant, vel tãquam *βουκόμον*, (nam & *ἱπποκόμον* dicimus, qui equos curat,) vel quoniam Græci cibum etiam colon vocant: vnde & colax, ideſt, adulator appellatus. Etymologo *βουκόλος* vocabulum non bubulcum

Bubulcus.

tan-

tantum ſignificat, ſed etiam animalia quædam. Ego huius nominis animal hactenus nullum reperio: niſi quod bucolinen Cinclum auem Varrinus interpretatur. E Carmen bucolicum Seruius dictum ait eſſe à cuſtodia boum, ideſt, ἀπὸ τῶν βουκόλων: præcipua enim ſunt (inquit) animalia apud ruſticos: de cuius carminis origine ſic Celius: Dianam Siculi Lyen cognominarunt, quoniam ab ea eſſent morbo ſoluti, vnde natum vt ruſtica multitudo theatrum ingreſſa victoriam caneret, quã de Syracuſanis mox adeptus eſt rex Hiero, quæ prima creditur bucolicorum origo, quæ omnium princeps carmine celebrarit Daphnis, mox Theocritus. Diomedes heroicum verſum, etiam hexametrum & bucolicum, alijſque nominibus dici teſtatur. Bucolici tamen propriè dicti verſus hoc ferè à cæteris heroicis differunt, quod quintum locum dactylus claudit abſoluta dictione, qualis eſt:

Cinclus auis.

Nos patriæ fines & dulcia linquimus arua.

Bucolicum, bucoliſcus, bucoli, bucoliaſtæ, inſcriptiones ſunt idylliorum apud Theocritum. Varinus bucoliſmum, genus ait eſſe molopœiæ, ideſt cantionis & ſaltationis: vtrumque ruſticorum, & à Theocrito deſcriptum eſſe βουκολιάζω & βωκολιάζω Doricè, eſt carmen paſtoritium modulor. F Bucolia in Aegypto apud Hieronymum, ceu bubulcorum loca intelligi Celius arbitratur. Βουκολεῖν eſt boues paſcere, quod bubulcitarier Plautus dixit. Homerus:

Iliad. Θ.

Φοῖβε, συ δὲ εἰλίποδας ἕλικας βοῦς βουκολέεσκεις,

quod Ionicum eſt pro ἐβουκόλεις, additumque habet βοῦς κατα ταυτολογίαν, vt οἶνον οἰνοχοεῖν dicitur, additumque habet βοῦς. Impropriè autem ſimpliciter accipitur pro paſco ſiue alo, ſic Philoſtratus dixit βουκολεῖσθαι ἵππον αὐταῖς, equitatum ab eis paſci. Cui ſimile citat Varinus, ex quodam poeta, τρισχίλιαι ἵπποι ἐβουκολοῦντο, vnde compoſita voce ἱπποβουκόλοι apud Euripidem, Dionyſius de Nomadibus Libyæ populis: Ἀλλ᾽ αὕτως ἀτεθῆρες ἀνα δρύα βουκολέονται, quod paulò antè dixerat βόσκονται σὺν παισὶν ἀν᾽ ἤπειρον τε καὶ ὕλην. Scholiaſtes Ariſtophanis in Veſpis βουκολεῖς exponit etiam τρέφεις, vnde metaphoricè capitur etiam in ea ſignificatione, qua apud Latinos paſco & lacto. Quo pertinet id quod Heſychius annotat, βουκολεῖσθαι χρυσαῖς ἐλπίσιν, paſci bona ſpe, vt Ouidius dixit: *Spes eſt quæ paſcat amantes.* & Virgilius: *Vana ſpe lactat amantem*: Vſurpatur item pro demulceo, delinio, item & decipio veluti bouem ſtupidum: Lucianus: ἀλλότριοι κόσμοι τὸ τῆς G φύσεως ἀπρεπὲς βουκολοῦσιν; hoc eſt, aſcititius ornatus naturæ dedecus & turpitudinem fallit, mitigat, lenit: vnde βουκόλημα, lenimen, lenimentum, ſolatium, ideſt, θέλγητρον, vt Suidas in hoc loco exponit, ὅπως ἔχῃ τι βουκόλημα τῆς λύπης, ἐνέθηκε τοῖς τοίχοις ποικίλας γραφὰς ζώων. Et βουκόλησις, delenitio, deceptio, & βουκολητὴς, deceptor. Sunt & compoſita in eadem ſignificatione, vt ἀποβουκολῶ, & διαβουκολέω, errorem induco, decipio, delineo, permulceo, antecedens verbum ſic exponitur à Varino ex incerto authore, φθάνει τις ταῖς ἐλπίσιν ἡμᾶς ἀποβουκολῶν; poſteriori in eo ſenſu vtitur Lucianus, διαβουκολεῖ αὐτὸς, καὶ ἐπελπίζει, ideſt, lactat ipſos, & vana ſpe paſcit. Ab ἀποβουκολεῖν fit ἀποβουκόλημα, impoſtura, deceptio, propriè tanquam abducendo ex alieno grege, ſed capitur etiam pro quolibet impoſturæ genere: alias ἀποβουκολεῖν eſt abgrego, à grege abduco, aberrare, & euagari facio, propriè aberrare facio à grege: ſed capitur etiam generaliter pro aberrare facio. Volunt autem quidam ἀποβουκολεῖν propriè dici bubulcum ſcabioſos boues à grege, ſeu armento abducentem. Βυκολίζειν idem quod βουκολεῖν. Multa in Lexicis Græcis bucoli leguntur synonyma, qualia ſunt βουτρόφος, βουφορβὸς, βουπελάτης, βουπόλος, βουνομος, βοόσκος, βοόσσοος, βούτης, Ἀττικῶς; βοσκος, βουονομος, βουνίτης, vel βουνιτὴς, oxytonum: βωνίτης, βοίλατης. Horum poſtremum H Pollux à bubulco diſtinguit, & exponit pro eo qui bouem iugo ſubmittit. Videtur autem pro aratore magis accipiendum, ſed poteſt pro vtroque, vt & bubulcus Latinis. Βουκαιος arator, ὁ συν βουσικαινων τὴν γῆν, vel etiam bubulcus: quidam & meſſorem interpretantur. Βουκινῆσαι interpretantur boues agere, ſed & Pollux ex Ariſtophane pro boues agere aut impellere citat βοηλατεῖν, & βοηλατικη, ars eſt agitandi boues ſeu bucolica, vt à Ficino exponi ſcribunt vulgaria Lexica, βοηλασια verò boum abactio, βοηλάτης qui boues abigit, item qui boues agitat: apud Homerum βοηλασίαν exponunt ἀπέλασιν, ideſt abactum, non boum ſolum, ſed quorumuis pecorum: alicubi pluribus vocabulis rem eandem exprimit poeta: οὐ γὰρ ἐμὰς βοῦς ἤλασαν, & alibi abigeum, vel abactorem ἐλατῆρα βοῶν appellat; Inuenio & βοηλάτης pro eo qui boues iungit, apud Pollucem, item pro bubulco. Μεσαβοῦν autem propriè eſt boues iungere abuſiue verò etiam alia animalia, vt Varinus teſtatur, vnde Μεσόβοιον & μεσαβον medium inter boues iunctos lignum, vt Suidas exponit, vt verò alij, ἡ τοῦ ζυγοῦ γλυφὴ ἔνθα αἱ αὐχένες τῶν βοῶν δέδενται, vt alij, λῶρον τὸ παρὰ τῷ ζύγῳ, ᾧ πρὸς δέδεται ὁ ἰσοβοεὺς, lorum quo temo iugo alligatur. Polluci verò idem eſt cum ἐχέβοιον, ideſt lorum bouem aratro adiungens & applicans: verba eius ſunt: ὁ δὲ πλατὸς ἱμὰς ὁ τῷ ζυγῷ παρακαθαπτόμενος, ἐχέβοιον, ἢ μεσόβοιον καὶ μεσάβοιον καλεῖται. Ἰσοβὸν verò & ἰσοβοεὺς, lignum eſt aratri longius, quod inter vtrumq; bouem medium eſt, & cui boues quaſi aſſiſtunt, temo; quod enim in curru & ἀπήνῃ eſt ῥυμὸς.

Bubulcus.

Lib. 2.

A eſt ῥυμὸς, id in aratro eſt ἱστοβοεὺς, vt tradit Euſtathius, addens, babarè dici σταβάριον quaſi ἱστοβοάριον. Polluci eſt τὸ μετὰ τὴν γύην ξύλον; at Tzetzi ἱστοβοεὺς, ἔνδρυον, & ῥυμὸς, idem ſunt. Heſiodus diſtinguit: cùm enim docuiſſet πρίνινον γύην eligendum eſſe, cumque firmiſſimum atque ſolidiſſimum, addit:

Εὖτ' ἂν Ἀθηναίης δμῶος ἐν ἐλύματι πήξας,
Γόμφοισιν πελάσας προσαρήρεται ἱστοβοῆϊ.

Βοεὺς verò lorum eſt è bubulo corio factum, βόειος ἱμὰς, vt Homerus etiam vocat, dum canit: *Odyſſ. β.*

Ἕλκον δ' ἱστία λευκὰ ἐϋστρέπτοισι βοεῦσι,

Ideſt, τοῖς ἐν βοείων δερμάτων χάλωσι, vt Euſtathius declarat. Bura ſiue buris pars aratri poſterior, quæ manu bubulci tenetur, ita dicta, quaſi βοῦς οὐρὰ, quod ad ſimilitudinem bubulæ caudæ ſit incurvata. Varro: *Et ſæpe fracta bura relinquunt vomeres in arvo.* Virgilius:

Continuo in ſyluis magna vi flexa domatur.

Βουσσόον flagellum interpretatur Varinus, ſed quia boues non flagellantur, aut flagello impellun- B tur, flagellum intelligi debere videtur, quia ex bubulo fieret corio: ſtimulo enim punguntur boues, qui βουπλὴξ nominatur, quamuis & hac voce flagrum intelligatur ex loro bubulo; item ſecuris qua bos occiditur. Βούπληγες, paſſiuè dicuntur à bobus icti, actiuè βουπλῆγες, quo feriunt boues, vt Suidas teſtatur. βούπληκτρον idem quod βουπλὴξ, citatum ex Epigrammate, idem & βούκεντρον eſt, vt ait Euſtathius, πέλεκυς nimirum τῶν βοῶν ἀναιρετικὸς, ἢ μάστιξ γενομένη ἀπὸ τμήματος βύρσης. Βουκέντης qui ſtimulo boues impellit. Βούφαρος eſt à bobus aratus, Varino phares aratio eſt, & buphares terra quæ arari facilè poteſt. Βουστροφὴ in aratione eſt, vbi ſulcus deſinit & vnde alter incipit, à boum conuerſione, Latini verſuram dicunt. Βουβόσιον, locus vbi boues paſcuntur, vt Callimachi Scholiaſtes exponit: Strabo vocat χώραν ἀρίστην βουβοσίοις, ſolum paſcendis armentis peraccommodum: Similiter βουνόμον exponunt deſertum, ſiue locum vbi boues paſci queunt, Homerus verò Ithacam quod bobus & capris paſcendis eſſet apta βούβοτον & αἰγίβοτον nuncupauit. Βουλυτὸς tempus pomeridianum ſeu veſpertinum, quo boues ſoluuntur, & à laborum onere liberantur, vt tradit Euſtathius, ſeu vt Heſychius, δειλινὴ ὀψία. Βούδορα ἤματα ab Heſiodo dicuntur frigidiſſimi dies, in quibus flante Aquilone tum boues, tum alia quadrupedes excoriantur: Bo- C reas enim (inquit)

Καί τε διὰ ῥινοῦ βοὸς ἔρχεται, οὐδέ μιν ἴσχει.

Βουκάπηλος apud Pollucem is videtur, qui boues vendit. Βουκάπαι, τῶν βοῶν αἱ φάτναι Heſychio, ideſt boum præſepia. Βουθύτης qui boues mactat, at βούθυτος idem eſſe dicitur quod βουθύσιος, ideſt ad boum mactationem pertinens, vnde βουθυσία ideſt boum mactatio ſeu immolatio. Accipitur pro ſacrificio magno & ſolenni, βουφόνος etiam eſt qui boues cædit, ſiue mactat, ſiue immolat. Hinc βουφόνια, boum cædes ſeu mactationes, feſtum apud Athenienſes antiquum & celebre, ſic dictum, vt Cælius annotauit, quod poſt myſteria celebraretur per bouis immolationem. De eo ſic Suidas; Feſtum apud Athenienſes perantiquum, quod poſt initia Cereris, in memoriam veteris euentus celebrari dicunt. Nam in feſto Iouis ferunt taurum ſacris placentas deuoraſſe, paratas ad ſacrificium, quem Thaulon quidam arrepta ſecuri, vt tradit Androtion, ſtatim interfecerit. Alia ſunt tauropolia ſacrificia, quæ Dianæ fiebant & Marti apud Amazonas, vti Diodorus ſcribit. Alia etiam ſunt taurilia, ſeu taurij ludi dijs inferis conſecrati, quorum origo (inquit Alexander ab Ale- D xandro fertur antiquiſſima. Cùm enim regnante Tarquinio Superbo vis morbi & inſanabilis pernities per omnes vrbis regiones & compita peruagata eſſet, aſſiduiſque funeribus exhauſta ciuitas foret, atque ob eſum carnium taurorum peſtifer annus grauidas mulieres ita affeciſſet, vt ſiſti peſtilentia nequiret, in deorum inferorum placamenta hos ludos concelebrarunt, qui taurij dicti, quòd ob taurinæ carnis morbum inuenti primum celebratique ſunt, in quibus metas circumcurrere, velut in Circenſibus ſeruatum eſt. Tranſtulit hæc Alexander ex Varrone & Feſto Pompeio: cuius hæc ſunt verba: Regnante Tarquinio Superbo cùm magna incidiſſet peſtilentia in mulieres „ Rom. grauidas, quæ fuerat facta ex carne diu vendita taurorum, ludi ob hoc dijs inferis inſtituti, „ taurij ſunt vocati. Ambroſius Calepinus ex Perotto etiam boalia & bupetias nuncupari ait quamquam (inquit) duobus hiſce nominibus potius ſacrificia quædam ſignificentur, quę pro boum ſalute fieri ſolent. Aliàs boalia βουρονία interpretatur aitque apud Atticos antiquos ludos fuiſſe boum gratia inſtitutos, bupetiaſque, ſiue bupetios vocari: & in hoc feſto ſolennem boum & taurorum venationem fieri ſolere, quemadmodum nunc quoque Venetijs & ferè per totam Italiam fieri ſolet eo die, qui quadrageſimæ proximus eſt. Alia rurſus ſunt Solitaurilia, nempe quæ ſingulo perfecto luſtro per Cenſores celebrari mos erat, ad luſtrandum vrbem, ſue, oue & tauro, aut verre, ariete & tauro, qui circum vrbem ducebantur, tumque multa religione luſtrum condebatur. Feſtus ait Solitaurilia,

Lib. 10. c. 6.

Taurilia.

Tauri ludi.

Lib. 6. c. 19.

Boalia.

Solitaurilia

litaurilia,hoſtiarum trium generis diuerſi immolationẽ ſignificare,tauri, arietis, verris, quod omnes
integri ſolidiq; corporis ſint : ſolum enim lingua Oſcorum ſignificat totum & ſolidum. Varro
verò ait : Populus Romanus cùm luſtratur Solitaurilibus, circumaguntur, verres, aries, taurus.
De re ruſt. ,, Quo pacto autem Solitaurilia fierent docet his verbis Cato: Agrum luſtrare ſic oportet: Impera
cap. 141. ,, Suouitaurilia circumagi cum diuis volentibus, quodq; bene tibi eueniat mando tibi Mani, vti illace
,, Suouitaurilia fundum, agrum, terramq; meam quota ex parte ſiue circumagi, ſiue circumferenda
,, cenſeas,vti cures luſtrare. Ianum, Iouemq; vino præfamino, ſic dicito, Mars pater te precor,
,, quæſoq; vti ſies volens propitius mihi,domo,familiæq; noſtræ,quoius rei ergò agrum, terram,
,, fundumq; meum Suouitaurilia circumagi iuſſi, vti tu morbos viſos inuiſoſque, viduertatem,vaſtitudinemque,
,, calamitates intemperiaſque prohibeſcis, defendas,auerrunceſque:vti tu fruges,frumenta,
,, vineta, virgultaque grandire beneque euenire ſinas. paſtores pecuaq; ſalua ſeruaſſis, duiſq;
,, bonam ſalutem valetudinemq; mihi,domo familiæque noſtræ. Harumce ergò fundi,terræ, agrique
,, mei luſtrandi, luſtrique faciendi ergò ſicuti dixi macte hiſce Suouitaurilibus lactentibus immolandis
,, eſto. Mars pater eiuſdem rei ergò, macte hiſce ſuouitaurilibus lactentibus eſto. Item
,, cultro facito ſtruem, & fertum vti adſiet. Inde obmoueto. Vbi porcum immolabis, agnum,
,, vitulumque ſic oportet. Eiuſque rei ergò macte hiſce ſuouitaurilibus immolandis eſto, nominare
,, vetat Martem, neque agnum, vitulumque. Sin minus in omnes litabit, ſic verba concipito.
,, Mars pater, ſi quid tibi in hiſce ſuouitaurilibus lactentibus; neque ſatisfactum eſt, te hiſce
,, ſuouitaurilibus piaculo. Si vno duobuſque dubitauerit, ſic verba concipito. Mars pater, quod
,, tibi illic parco, neque ſatisfactum eſt, te hoc porco piaculo. Aliud rurſus ſacrificij genus erat
Trittys. trittys vel trias; non abſimile tamen; conſtabat ex hirco, ariete & tauro, vt Varinus annotauit.
τριττύα ſacrificium à tribus animalibus dictum, ſed Epicharmus conſtaſſe ſcribit duabus ouibus &
boue, vel boue, capra & oue,vel hirco,ariete & tauro. Hoc ſacrificij genus βούπρωρος etiam dicebatur,
eò quod bos præcederet, vt prora nauem. Scholiaſtes Ariſtophanis in Pluto in hoc loco.
Ἔνδον βουθύτει ὗν καὶ τράγον καὶ κρίον ἐστεφανόμενος, abutitur,inquit,buthytiæ vocabulo,vt ſacrificij
magnatudinem & perfectionem indicaret, quod hecatomben vocant. Perfectum enim ſacrificium
ſue,tauro hirco,& ariete conſtat,quod trittyn appellant: Athenienſes verò eodem nomine ſacrificium
ex reliquis tribus,etiam abſq; boue. Videtur etiam trittyan quandam inſinuare Ariſtophanes,
cùm chorus inquit in Chremylo inmolari ſuem, hircum & arietem. Apud Gyraldum τριττύα
& τρύκτυα & τρίκτειρα legitur, quas omnes voces Geſnerus ineptè ſcribi putat, & ſemper trittys hoc
oxytonum fæminini generis ſcribendum. Idem Gyraldus ex Heſychio annotat ſacrificium hoc
Enyalij hoc eſt, Martis eſſe, quod tribus animalibus cum teſticulis id eſt non caſtratis fieret, vel vt
alij tradunt (Callimachus apud Etymologum) ſue, ariete, tauro. Hoc ex Heſychio addendum
triadem alio nomine dici hoc ſacrificium. Iſter quidam, vt Etymologus habet, ex bubus, capris
Trias. & ſuibus hoc ſacrificium perfici author eſt, quæ quidem omnia maſcula & trima eſſent. Apud Heſychium
non rectè legitur, θύεται δὲ πάντα τρία pro τριετῆ. quanquam latinorum quidam nullam
hoſtiam maiorem minoremuè bidente, id eſt, bima eſſe debuiſſe prodiderint. Βούπρωρον (inquit
Buproron. Varinus) ſacrificiũ ex centũ ouibus conſtabat & boue vno, οἱ δὲ τὴν ἥβῶσαν ἢ βοάρχην σημαίνει &
καὶ βουπρόσωπον. Ariſtophanis Scholiaſtes iã modo citato loco idẽ illud ſacrificiũ quod buthyſia &
trittyn vocari diximus,hecatõben vocari ẽt tradit,ſed hecatomben (ἑκατόμβην) ſacrificiũ aiunt eſſe
centum bouum (quale Conon Lacedæmonijs deuictis,dijs obtuliſſe ſcribitur) ſeu pecorum, (partem
capiendo pro toto,Nam ἑκατόμβῃ Homerus complectitur etiam ἄρνας & αἶγας, id eſt, oues &
capras) quomodo & Pindarus dixit πάντα ἑκατὸν θύειν. Alij intelligunt θυσίαν ἐξ ἑκατὸν βάσεων,
id eſt ποδῶν, in qua immolarentur animalia quadrupeda viginti quinque, quorum pedes centum
numero. Alij finitũ numerum pro infinito acceperunt, vt ἑκατόνζυγον ναῦν pro πολύζυγον, & ſimilia.
Vnde & Euſtathius χιλιότομβην fingit. Iulius Capitolinus in vita Maximi & Balbini paulo
,, aliter deſcribit. Hecatombe autem (inquit) tale ſacrificium eſt; Centum aræ vno in loco
,, ceſpititiæ extruuntur, & ad eas centum ſues, centum oues mactantur. Nam ſi imperatorium
,, ſacrificium ſit, centum leones, centum aquilæ & cætera huiuſmodi animalia centena feriuntur.
,, Quod quidem & Græci quondam feciſſe dicuntur,cùm peſtilentia laborarent, & à multis imperatoribus
,, id celebratum conſtat. Ὠῶν ἑκατόμβη, id eſt ouorum hecatombe, per iocum apud veteres
,, quendam legitur. Ab hecatombe fit ἑκατόμβοια, feſtum quo hecatombe peragebatur, celebrari
ſolitum antiquitùs in Laconica ſingulis annis, eò quòd ἑκατόμπολις eſſet, vt Euſtathius author
Hecatombæus mẽſis eſt, & ἑκατομβαιὼν mẽſis cuiuſdam nomen ab iſtis ſacrificijs fieri tum ſolitis denominati, quẽ Hippodromium
Bæotis, Macedonibus Loum vocari ſcribit Plutarchus. Etymologus κρονίωνα ante appellatum
fuiſſe: Gaza verò ſolſtitium æſtiuum in hunc incidiſſe, primumq; Atticorum fuiſſe author
eſt. Interpretum Plutarchi alij Maium & Aprilem, alij Iunium, quidam & Auguſtum dixerunt.

A runt. Eſt verò etiam ἑκατόμβοιος centum boum pretio æſtimabilis, ita ſcilicet dicta quædam moneta, quam bouem vocatam fuiſſe diximus in principio operis. Budæus, vbi de βοῦς monetã eam ſignificante tractat, ἑκατόμβοιον dici ait quicquid duabus minis Atticis æſtimabile eſſet, id eſt (inquit) ducentis drachmis. Plutarchus de eadem moneta ſic ſcribit, ἔκοψε δὲ καὶ νομίσμα, βοῦν ἐγχαράξας, ἢ διὰ τὸν Μαραθώνιον ταῦρον, ἢ διὰ τὸν Μίνωος στρατηγόν ἢ πρὸς γεοργίαν τοὺς πολίτας καλῶν. ἀπὸ ἐκείνου δὲ φασί τὸ ἑκατόμβοιον καὶ τὸ δεκάβοιον, id eſt, Nummum etiam incudit boue inſculpto, incertum propter Marethoniumnè taurum, an Minois ducem, an vt ciues ad agriculturam adhortaretur. Inde ductum aſſerunt, vt in æſtimatione pretij rerum, valere centum aut decem bobus dicatur. Inde hecatombæa arma apud Homerum, vt quidam volunt, vbi poeta permutationem armorum Diomedis & Glauci deſcripſit, inquiens:

Lib. de aſſe.
In Theſeo.

Ὅς πρὸς Θυδείδην Διομήδεα τευχε ἄμειβε
Χρύσεα χαλκείων, ἑκατομβοὶ ἐννεα βοιων,

Iliad. ξ.

id eſt, vt in Pandectis archetypis legitur, aurea æreis, centenaria nouenarijs. Βουτρόφος etſi propriè ſit bubulcus, vel ſaltem is qui boues alit, eodem tamen etiam nomine ordo quidam intelligitur B ſacerdotum, inde nomen habẽs, quòd boues dijs immolandos publicè nutriret, vt annotauit Etymologus. cui ταυρία etiam feſtum eſt Neptuni. Apud Heſychium, Ταυρείν δᾶ, κέφαλη, ἢ παιδεία (fortè παιδία, id eſt ludus) παρὰ ταραντίνοις, videtur ſanè locus corruptus. Et in Bacchi honorẽ, qui in Cyzico tauriformis colebatur, ταυροχολία dicebatur feſtum quoddam illic celebrari ſolitũ, vt idem Heſychius & Varinus habent, forte ταυροπολία legendum, quanquam & Tauricæ Dianæ feſtum ſic nuncupetur. Apud Heſychium & Varinum mottophagia eſt ſacrificiũ quoddam celebratũ in Salamine Cypri: Apud Suidam per τ ſimplex ſcribitur: dubitauerim ſanè tamen, an μοσχοφαγία ſcribi debeat. Βούκερως, bubulis præditus cornibus, vt Βούκερον ἄγαλμα apud Herodotum, id eſt, ſtatua ſiue ſimulacrum bubulis præditum cornibus. Poetæ eadem voce tanquã latina quoque vtuntur, Ouidius. *Armentaque bucera pauit*, id eſt, boues ipſos valdè cornutos: Lucretius bucera ſecla dixit, pro ipſis bobus:

Mottophagia.
Buceriæ greges.

Lanigeræq; ſimul pecudes, & bucera ſecla.

Buceros.

Idem & buceriaſ greges dixit in eodem ſignificatu:

C *Sæpè itaq; ex vno tondentes gramina campo*
Lanigeræ pecudes & equorum duellica proles,
Buceriæq; greges, ſub eodem tegmine cæli:

Metam. 6.

Citat hunc verſum Nonius in voce buceriæ, & in voce greges, docens greges reperiri etiam in genere fæmineo. *Bucerum* (inquit Feſtus) *de bobus dicimus. Eſt autem bucerum vox ducta è duabus Græcis, βοῦ*, bos, & *κέρας, cornu*. Buceræ porrò, quod quidam putant, legi non poteſt; nam κέρας, vnde hoc nomen factum eſt, habet priorem ſyllabam breuem. Animas in myſterijs gentiliũ theologorum meliſſas, id eſt apes & βουγενεῖς appellatas, & Buclopum deum, qui generationem latenter audiret Cælius Rhodiginus prodit: Apes verò ipſæ βουγενεῖς cognominantur, quòd ex bobus oriantur: ſed & Bacchum βουγενῆς tradit Plutarchus. Bubona dea etiam à bobus dicta, inuocabatur, vt boues fortunaret. Meminit eius inter alios D. Auguſtinus. Vitula verò ſiue Vitulina dea à vitulis, quæ lætitiæ præerat, quare magno cultu eam habuere Romani. Hinc vitulari, quod verbum Pierius Valerianus interpretatur lætitiæ ſignum præbere & exultando geſtire. Apud veteres (inquit) vitulantes, gaudentes lætabundoſq; dici comperias, vt non temerè apud coniectores Hebræos legas, laſciuientem currentemque taurum per ſomnium imaginari, futuræ lætitiæ D ſignum eſſe. De Vitula ſeu Vitulina dea hæc legimus apud Macrobium. *Hyllus libro quem de dijs compoſuit, ait Vitulam* (aliàs Vitulinam) *vocari deam quæ lætitiæ præeſt. Piſo ait Vitulam Victoriã nominari. Cuius rei hoc argumentum profert, quod poſtridie Non. Iulias re bene geſta, cum pridie populus à Tuſcis in fuga verſus ſit (vnde populifugia dicuntur) poſt victoriam certis ſacrificijs fiat vitulatio. Quidam nomen eius animaduerſum putant, quòd potens ſit vitæ tolerandæ. Ideo huic deæ pro frugibus fieri ſacrificia dicuntur: quia frugibus vita humana toleratur. Vnde hoc eſſe animaduertimus, quòd ait Virgilius: Cum faciam vitula pro frugibus. Vt vitula dixerit pro vitulatione: quòd nomen eſſe ſacrificij ob lætitiam facti ſuperius expoſuimus. Meminimus tamen ſic legendum per ablatiuum: cùm faciam vitula, id eſt, cum faciam rem diuinam, non oue, non capra, ſed vitula, tanquam dicat, cùm vitulam pro frugibus ſacrificauero, quod eſt, cùm vitula rem diuinam fecero.* Tantum Macrobius. Varro in libro Rerum diuinarum ait, quod pontifex in ſacris quibuſdam vitulari ſoleat, quod Græci παιανίζειν vocant. (Hinc illud Virgilij, *Lætumq; choro pæana canentes.*) Titius verò vitulari interpretatus eſt voce lætari. Feſtus itẽ & Nonius teſtantur veteres pro lætari, vitulari dixiſſe. Plautus in Perſa: *Commodanſq; lubens vitulorq; meritò.* Πορτάζει, ſecundum Heſychium & Varinum, eſt δαμαλίζεται. Ego neutrius huius verbi mentionem reperio: videtur

Animæ apes dictæ.
Lib. 22. c. 3.
Bubona dea.
Vitula.
Li. 3. Satur.

autem idem ſignificare quod uitulari apud latinos, ideſt lætari, uel iuueniliter exultare, ut uituli: E
qui uerò ita exultant Heſychius & Suidas μοσχιναῖυς dici etiam tradunt. Μοσχηδὸν autem eſt in more
vituli, ut ταυρηδὸν in morem tauri, Μοσχινδα apud Eſychium & Varinũ exponitur ἑξῆς καὶ ἀνελλιπῶς,
id eſt continua deinceps ductu & ſine intermiſſione, qualis fortè & uitulorum ſuctus eſt ex uberibus
matrum, ut propriè ad potum referatur, quo ſenſu tamen μοσχηδὸν libentius vſurpauerim. Μοσχίας
Moſchias. Euſtathio eſt aries triennis. De moſchijs leporibus dicam ſuo loco. Bucede Plauto, qui loris bubulis
vapulat: *Illi*, inquit, *bucede erunt potius, quàm ego ſim reſtio*, id eſt, quàm ego me ſuſpendam. Boya,
In Muſtell. ut Iſidorus ait, eſt torques damnatorum, quaſi iugum boum, ex genere uinculorum. Tantum ille.
Bucede. Quærendum num inde boiam nos vulgo uocemus in Italia ipſum tortorem ſiue carnificem? Βουκά-
Lib. 5. πτη præſepè boum eſt, χάπτειν enim eſt edere. Βόλιτον Etymologus dictum ait eſſe quaſi βόος λιτὸν,
Boya. quòd liquidiora ſint bouis excrementa, quàm reliquorum animalium. Citat autem Hipponactem,
Bolitum. qui βολίτου κασιγνήτην dixerit, fœminam opinor extremè contemptam. Alij uerò βόλιτον aſellorũ
retrimentum propriè dici uolunt Cælio teſte, nimirum ex Ariſtophanis ſcholiaſte, in Batrachos, ubi
de Empuſa legitur, quod pedem alterum habeat βολβίτινον: & in Ranas, vbi Io θάτερον σκέλος βολ-
βίτινον habere dicitur, hoc eſt, ut ille exponit, ὄνειον, id eſt, aſininum, dicens ideo à quibuſdam ὀνόκω-
λον appellari, cùm tamen alioqui tribus in locis apud Ariſtophanem (inquit Henricus Stephanus)
βοῶν etiam mentio fiat, & ipſe alibi βοῶν σπέλετον eſſe dicat. Quod verò βόλιτον pronunciant At-
tici, reliqua Græcia βόλβιτον vocant. Propriè autem fimum bouis exponi Pollux etiam author eſt,
& ex ueteri prouerbio notum eſt: βολίτου δίκην in eos, qui ob minima delicta puniuntur: extabat
Butyrum. enim Solonis lex etiam aduerſus fimi bubuli fures. Butyrum fit ex lacte, & à boue nomen acce-
lib. 10. de facul. med. ſimplic. pit. Quia ex lacte uaccino quod craſſum, ac cæteris pinguius eſt, butyrum præcipuè conficitur,
unde Galenus: Miror autem quo pacto Dioſcorides ex ouillo & caprillo confici referat: namque
ex bubulo fieri noui, ac proinde nuncupatum eſſe butyrum exiſtimo. Quibus uerbis Galenus no-
men magis, quàm rei naturam contemplatus eſſe uidetur, nam & Plinius aliàs etiam ex omni lacte
Eliac or. 1. butyrum fieri poſſe aſſerit. Βουστροφηδὸν vocant Græci genus quoddam ſcribendi, vt Pauſanias ait,
arcam Cypſeli hoc modo inſcriptam fuiſſe tradens, quod quidem tale fuit, à fine videlicet prioris
verſus, ſecundum verſum conuertere, vt in diaulo curſu fit. Dictum verò eſt ab arandi ratione, cùm
in extremo ſulci in alterum ſulcum boues conuertuntur, ut Grammatici obſeruant Græci. De hac
lib. 6. eadem re ſic Iſidorus: *Verſus autem vulgò vocati, quia ſic ſcribebant antiqui, ſicut aratur terr*
à ſiniſtra enim ad dextram primum deducebant ſtylum, deinde conuertebatur ab inferiore rurſus ad
Buccina. *dextram verſus, quos & hodie ruſtici verſus appellant.* Hæc Iſidorus, vt Lil. Gregorius Gyraldus
Lib. 4. de milit. Rom. dialog. 10. obſeruauit. De buccina ita ſcribit Iuſtus Lipſius. Buccina initio fuit cornu bouillum, nec à boue
malè deriues, ut inſtrumentum quod bubus canit, aut quod boues canit, aut uocat. Varro tamen
buccinatorem à vocis ſimilitudine & cantu dictum mauult, quia bou bou canit: quod Iſidorus in-
eptè flexit, & buccinam à voce, quaſi vocinam deriuat, quod Pagani ea uocabantur. Βοὸς κέρας
verò apud Homerum eſſe aiunt cornu, quod lineæ piſcatoriæ iuxta hamum circumponitur, alij pi-
Centauri. lum, ut Varinus refert. Qui ſint laſtauri & atauroti antea diximus. Centauri uerò qui ſint & un-
de nomen traxerint, Ludouicus Viues in 18. D. Auguſtini librum de ciuitate Dei, cap. 13 ſic ſcri-
bit: Quidam Theſſalus rex bobus œſtro exagitatis, ſatellites ſuos ad eos reuocandos ire cum iuſſiſ-
ſet, illique curſu non ſufficerent, aſcenderunt equos & eorum uelocitate boues ſecuti, eos ſtimulis
ad tecta reuocarunt. Sed hi uiſi, aut cùm irent ueclociter, aut eorum equi cùm circa flumen Pe-
neon potarent capitibus inclinatis locum fabulæ dederunt, ut Centauri eſſe crederentur. Dicti-
que ſunt Centari ἀπὸ τοῦ κεντεῖν τοὺς ταύρους. Seruius in tertium Georgicorum. At Palæphatus re-
fert: Cum tauri præferoces Lariſſam & eam Theſſaliæ regionem vaſtarent, Ixion rex præmium
propoſuit ijs, qui tauros arcerent. Iuuenes è Nephelo pago cùm equos manſuefactos & edoctos
conſcendiſſent (nam prius curribus utebantur) tauros abegerunt. Accepta ob hoc pecunia, in-
ſolentiores facti, iniurijs affecerunt & ipſum Ixiona & Lariſſæos, qui tum Lapathæ dicebantur,
ita ut inuitati ad nuptias Perithoi mulieres eorum raperent. Quæ res præbuit occaſionem fabu-
læ, quòd Centauri dicantur, quòd ſemiequi, quod filij Ixionis (quia ab eo miſſi & donati) quod ex
Buſiris. nubibus, nam nephele eſt nubes. Buſiris Aegypti rex (à quo ciuitati quoque nomen) ab auia Io
in vaccam mutata hoc nomen fortè inditum habet, uel παρὰ τὸ βοῦς εἴρειν, ut Etymologici author
conijcit, ideſt à conterendis & iungendis bobus, ut qui uel ſolus duos boues includere ſub iugum
poſſet, aut quòd duos boues, quoquo uellet, ſolus traheret, παρὰ τὸ βοῦς καὶ τὴν σειράν. tanti roboris
fuiſſe enim fertur. Buthus, de quo prouerbium citauimus, *Buthus obambulat*, fuit athleta, quem aiũt
Buthus. viciſſe in Pythijs ludis. Meminit Heſychius. Author adagiorum, fieri (inquit) poteſt, ut ab edaci-
tate id nominis ei inditum fuerit, ut etiam Herculi βουθονία. Alij uerò arbitrantur Græcos à ſtulto
& ſimplici bouis ingenio, ut Butalionis, quod Etymologus alicubi ſcribit, ſic etiam Buthi no-
men

A men finxiſſe: in qua ſignificatione etiam reperitur βούδιος, Heſychius enim hoc in loco: Βούδιος, παρὰ Λυσίππῳ τῷ ὄμμα, (legendum videtur ὄνομα) Κύων δέ τις ἰβόα δεδιμένος ὥσπερ βούδιος, Seleucus, inquit, inſipientem & ſtultum exponit. Mœlibeus nomen paſtoris apud Theocritum & Virgilium, ita dictus, quòd haberet curam boum; Alpheſibœus verò & ipſe paſtor à boum inuentione nominatus. Alpheſibœas item vocabant omnes puellas elegantioris formæ, quaſi quæ reperirent procos, qui boues ſibi darent dotis nomine. Eo enim pecore vti ſolere antiquiſſimos in æſtimandis rebus nondum introducto vſu nummorum, non ſemel oſtenſum eſt. Sic, inquam, dicebantur, quæ propter pulchritudinem reperirent magnam dotem (vxores enim à viris, non, vt nunc, viros ab vxoribus dotem accipere mos erat) Ita Euadne dicta eſt, quòd bene dotata eſſet à Capaneo coniuge, ἔδνα enim vocabant nuptialia munera. Tantum Muretus. Alexandri equum bucephalum appellarunt teſte Plinio, ſiue ab aſpectu toruo, ſiue ab inſigni taurini capitis armo impreſſi. Nos plura de eo in equo diximus. Pierius Valerianus ita Theſſalos equos ait fuiſſe nominatos, fallique qui putant equum illum à bouillo capite, vel à cornibus, quibus animal id præditum fuiſſe dicitur, ita nuucupatum. B Equos autem nonnullos apud Theſsalos, bucephalos fuiſse nuncupatos, oſtendere Ariſtophanem ἀναγύρῳ. Ab equo illo vrbs quædam, Aſenorum caput, Bucephala dicta fuit eodem Plinio teſte, quia ibi eſſet ſepultus: Stephanus βουκεφάλειαν vocat. De tauro ſiue botauro oue, & ſcarabęo diximus in æquiuocis. Ait item Plinius boas in Italia ſerpentes, in tantam magnitudinem exire, ut Diuo Claudio principe occiſæ in Vaticano ſolidus in aluo ſpectatus ſit infans. Ali primo bubuli lactis ſucco, vnde (inquit) nomen traxere. Iſidorus de boa paulò aliter. *Boas* (inquit) *anguis Italiæ immenſa mole perſequitur greges armentorum & bubalos & plurimo lacte irriguis vberibus ſe innectit & ſugens interimit, itaque inde à boum populatione boas nomen accepit.* Bupreſtis nomen eſt oleris, de quo mox, & animalculi ex genere inſectorum, id quòd cum Plinius vel non aduerteret, uel non caperet, Græcos inconſtanter de bupreſti ſcripſiſſe tradit his verbis. *Bupreſtim herbam Græci, magna inconſtantia laudibus ciborum etiam habuere. Idemque remedium tanquam contra venenum prodiderunt. Et ipſum nomen inditum eſt, boum certè venenum eſſe, quos diſſilire deguſtata fatentur. Quapropter nec de hac plura dicemus.* De ipſo verò animali, alio loco ſic ſcribit. *Rarum in Italia animal bupreſtis eſt, longipedi ſcarabæo ſimillimum. Fallit inter herbas bouem maximè, vnde & nomen inuenit: C deuoratumque tacto felle ita inſlammat, vt rumpat.* Non abſimilem etymologiam habemus in hiſce Nicandri verſibus:

Melibœus.
Alpheſibœus
Boa ſerpens lib. 8. ca. 14
Lib. 12.
Bupreſtis.
Lib. 30. c. 4.

Ἡ καί που δαμάλεις ἐριγάστορας, ἄλλοτε μόσχους
Πίμπρασι, ὁππότε θῆρα νομαζόμενοι ἀτέονται
Τοὔνεκα τὴν βούπρηστιν ἐπικλείουσι νομῆες. id eſt
Sæpe pigram hæc vaccam, vitulum quandoque ſalacem
Perdit, paſcentes, ſua quando armenta magiſtri
Diſcernunt, & ob id bupreſtim nomine dicunt.

Dici itaque videtur bupreſtin παρὰ τὸ τὸν βοῦν ἐμπιμπράσθαι, quòd boues incendat & vrat. Secus tamen docet Etymologiaſtes: dici enim ait, quòd ſummopere intumeſcere faciat hominem. βούπρηστιν, inquit, φασὶ λέγεσθαι διὰ τὸ τοὺς γευσαμένους αὐτῆς μεγάλως πιμπρᾶσθαι· τουτέστι φύσασθαι, τὸ γὰρ βοῦς ἐπὶ τοῦ μεγάλου ἔτασσον οἱ ἀρχαῖοι, καὶ βούπαιδα τὸν μέγαν παῖδα: id eſt bupreſtem dicunt nominari, quòd eos qui eam guſtarunt, inflatos ac tumidos reddat multum, quod πιμπρᾶσθαι Græci dicunt. D Βοῦς enim nomen magnum antiquis ſignificabat, vnde βούπαιδα magnum puerum dicunt. Vtraque quidem etymologia tolerari poteſt, attamen prior videtur præferenda, vtpotè quam & Aelianus videtur ſequi, dum ait: Bupreſtin inſectum ſe bubulum pecus deuorauerit, tantoperè inflammationibus torquetur, vt & rumpatur, & non ita multò poſt efflet halitum extremum. Idem quoque animalculum βουδάκη quoque nuncupatur teſte Heſychio; fortè quod boues frequenti morſu ſit infeſtum. Cretenſes hodieque βούπριστη dicunt. Marcellus Virgilius in commentario ſuo ad caput de bupreſti apud Dioſcoridem aſſerit, Italiæ rura nunc quoque noſſe hoc malum, vidiſſeque ſe peremptum aliquando eo ueneno bouem, non ſatis tamen oſtendere ruſticos eius animalis formam, diuerſiſque appellationibus diuerſis locis, & diuerſa forma deſcribi, & appellari. In Græcis Geoponicis Paxami verba inſcripta περὶ βουπρήσεως, duo latini interpretes de bupreſti uertunt. Geſnerus maũult de uentris boum inflatione, vt nihil (inquit) referat, an βου particula hic intenſiua ſit, an ad boues propriè pertineat. Quanquam enim ex bupreſti inſecto vorato turgeat, & infletur uenter, idem tamen affectus alias quoque ob cauſas interdum inuadit. Mulomedici in equis κενόπρησιν vocant, ideſt τοῦ κενῶνος καὶ λαγόνος πρῆσιν ἤτοι ἐμφύσησιν: fit autem talis inflammatio aliàs in ventriculo, aliàs

Bupreſis. lib. 17. c. 17

in inteſtinis. Accedit quòd in Geoponicis caput iam citatum περὶ βουπρήσεως inſcribitur E per σ non per ς in penultima: Et Columella tria in Geoponicis capita, de cruditate, bupreſti, & torminibus inſcripta, ſub vno de cruditate comprehendit, nulla bupreſtis mentione facta, ſonitum autem ventris & inflationem tanquam ſigna, & ſymptomata cruditatis non omittit. Sed idem fortaſſis remedium vtrique malo conueniet, quod Paxamus ita præſcribit: Aduerſus hanc noxam quidam olèum in nares infundunt bubus: alij caprifici groſſos aqua diluunt & naribus infundunt. Dioſcorides certè poſt vomitiones & clyſteres, caricas in cibo prodeſſe docet & cum vino potum earum decoctum aduerſus bupreſtin inſectum. Cæterùm oleum bubus per nares infundi, donec ructent ad inflationem ſedandam, in Plinio legitur: Nec tamen negauerim oleum contra omnia venena bibi cùm aliàs, tum ad vomitum proritandum. Tantum Geſnerus: & aliàs rurſus: Bupreſtis ſiue Scarabei genus boues inflantis, ſiue alia ventris inflatio accipiatur, æquè ad ipſos boues ac morbi magnitudinem, vocabuli etymon referri poteſt. *Bucardia. Lib. 37. ca. 10.* Bucardia Plinio gemma eſt, bubulo cordi ſimilis, Babylone tantùm naſcens. Iacobus Dalechampius ait eſſe genus Callaidis ſiue Turcicæ, ſeſeque uidiſſe hanc gemmam profitetur. Græci, ut lexicographi exponunt βουκάρδιον & βουκάρδιον λίθον appellant. F Bootes uel Bo tus à boue ducto nomen, latinè bubulcus, cæleſte ſydus, quod arctophylax uocatur: Stellula enim eſt iuxta urſam minorem quæ more bubulci plauſtrum ſequi uidetur: Cicero de natura deorum:

Arctophylax vulgò qui dicitur eſſe Bootes,
Quòd quaſi temone adiunctam præ ſe quatit Arctum.

Ouidius: *Arctophylax formam terga ſequentis habet.*
Iuuenalis: *Frigida circumagunt pigri ſarraca Bootæ*
Aratus: *Tardus in occaſum ſequitur ſua plauſtra Bootes.*

Plantæ. Areſta bouis Roſtrum bouis. Sunt qui Arcadem Iouis ex Caliſtone filium in Booten mutatum dicant: Pluribus tamen placet, Caliſtonem in Vrſam maiorem, Arcadem in minorem conuerſum. Areſtam bouis uel boum uocat herbariorum uulgus, quam Græci anonidem, & ononidem, quòd in opere arantes boues ſiſtat ac remoretur, radicum tenacitate uomeri non cedens. Bouis roſtri decoctum utile ad fluxum uentris ſi eo lauentur pedes, legimus in Roſa Anglica. Sunt qui ſymphytum maius eſſe conijciant. G Panaces quod è Macedonia affertur, bucolicon uocant, inquit Plinius; armentarijs ſponte erumpentem ſuccum excipientibus: hoc celerrimè euaneſcit. *Lib. 25. cap. 4* Dioſcorides hoc genus panacis Heracleum ſiue Herculeum vocat ſine dubio, vt ab Aſclepio & Chironio diſtinguat: ex huius radice liquor denſatus opopanax dictus nomen in officinis pharmacopolarum adhuc retinet. *Panax Herculeum.* A quo panace panax Herculeum Plinij, ne quis erret, planè diuerſum eſt, ait enim origanum eſſe Heracleoticum. Differunt teſte Varino βούτυρον eſt βούτυρος, nàm βούτυρον eſt butyrum, βούτυρος herba quædam Dionyſio. Coniecerem ita vocari, quia plurimum ex eius eſu butyrum vaccæ generent. *Bupreſtis.* Bupreſtis oleris genus apud Theophraſtum, ſed cùm eodem nomine inſecti intelligatur genus maleficæ naturæ, vt oſtendimus, Plinius id non aduertens, oſcitanter in hæc verba prorupit: *Lib. 7. Hiſt. cap. 8.* *Bupreſtin magna inconſtantia Græci in laudibus ciborum habuère; ijdemque remedia tanquam contra venenum prodiderunt*, &c. Heſychius ſic herbam ab inſecto diſtinguit. βούπρηστις olus, βουπρῆστις inſectum maleficum. Iacobus Dalechampius bupreſtin herbam quibuſdam eam eſſe ait, quæ vulgò auricula leporis vocatur, & à Dodonæo pro bupleuro oſtenditur. Varinò verò βούπρασις vel βούπρηστις potius, genus eſt oleris ſylueſtris ſimile ſinapi: *Bupleuron.* Bupleuron quoque eidem genus eſt oleris. H Deſcribitur à Plinio *herba ſponte naſcens, caule cubitali, folijs multis longiſque, capite anethi, laudata in cibis Hippocrati, & Nicandro in medicina.* Cui deſcriptioni non malè videtur quadrare auricula illa leporis, cuius folia rectè dicemus longa, vt pote in herba vmbellifera, minus verò rectè inter paſtinacas erraticas cenſeri debet, etſi ita iudicauerit Geſnerus. Syluaticus bupleurum exponit coſtam bouis, aitque eſſe dulbub: quid autem ſit dulbub nec ipſe declarat, nec apud quemquam huc vſque reperi. *Bugloſſum.* Bugloſſos boum linguæ ſimilis. Geſnerus ſimilitudinem iſtam ad figuram pariter & ad aſperitatem refert, & vtrumque boragini noſtræ conuenire arbitratur, quanquam & aliæ (inquit) quædam herbę ad bugloſſi deſcriptionem accedant, omnes ferè viribus ijſdem præditæ. Ita poſtmodum cenſere alij. *Cap. 4.* Cato de inſitione loquens: *Inſuper* (inquit) *lingua bubula obtegito, ſi pluat, ne aqua in librum permeet; eam linguam inſuper librum alligato, ne cadat.* *Lib. 17. cap. 14.* Citat hunc locum etiam Plinius, & genus herbæ interpretatur: (cæterùm mireris, cur herbam exponat, cùm Cato ligulam e corio bubulo factam intelligat, & alioqui ſit abſurdum linguam bubulam herbam inſuper librum alligari, ne cadat, quod Cato ait. *Buphthalmus. Li. 25. ca. 8. lib. 3. c. 139* Buphthalmus ſimilis (inquit idē Plinius) boũ oculis. Quæ ſimilitndo ad flores referri debet, ut oſtendit Dioſcorides, A ſcorides, Flores (inquit) producit luteos maiores quàm anthemidis, oculis ſpeciem referentes, vnde nomen traxit, & Galenus buanthemon exponit buphtalmum. Varinus olim Romanis boariam vocatum fuiſſe ait, herbamque eſſe quæ apud ſuos in cibum veniat. Caules verò mandi, etiam Plinius tradit, quamobrem nec Dodonæi, nec Matthioli buphthalmum probo, illius quia hellebori modo purgat, huius quia caulis durus eſt & eſui ineptus. Cæterùm buphthalmus etiam quibuſdam teſte Plinio aizoon maius nuncupatur, alijs zoophthalmos, & apud Dioſcoridem buphthalmos inter ſynonyma aizoi legitur: boephthalmos Oſthani ſideritis. Boanthemon Galenus libro præcitato buphthalmon exponit, quod & Chryſanthemon vocetur. βούπτινον Varino trifolium herba, & βούμανες & βούπαστον herbarum genera. Butomum in paludibus naſci trudit Democritus in Geoponicis, folia ferre irinis proxima, quibus boues iucundè veſcantur, vnde nomen ei datũ: vbicunq; prodierit, ſolum excauandis aquilegijs idoneũ fatetur. Theophraſtus verò butomo folium ait eſſe arundinaceum, angulare, caulem inoffenſiſſimum, qui malum magnitudine ſidæ proximum producat in lacu: fœminam ſterilem eſſe, ad nexus vtilem. B Herbarij & officinæ, vt Ruellio placet, vocant hodie iuncum cabacinum, quòd folijs eius tegetes & ſportulæ, ſicut ex ſparto texuntur: nanque corbulas, quibus ficus & vuas paſſas recondunt, corbas, vel potius cabas (inquit) ſolent appellare. Andreas Cæſalpinus butomi nomine deſcribit id genus iunci, quod à florum eleganti ſpecie, floridum herbarij cognominant. Sed butomus Theopraſto duplex, mas nimirum & fæmina; Ego hucuſque iſtius iunci vnicum tantum genus obſeruaui, nec ille plura recenſet. Scio tamen multis peritis herbarijs butonum idem eſſe cum Sparganio Dioſcoridis, & Dodonæus iuncum floridum pro Sparganio oſtendit, binis in libris, in hiſtoria herbarum videlicet Gallica, & in compendio hiſtoriarum. Sparganium autem à Dioſcoride delineatur folijs gladioli ſed arctioribus & magis inclinatis: pilulis in ſummo caule, in quibus ſemen: pilulas vocans quod Theophraſtus malum magnitudine ſidæ proximum. Dodonæus tamen butonum à Sparganio diſtinguit: nam pro butomo in hiſtoria deſcribit Sparganium ab alijs putatum, eam videlicet quam ipſe in hiſtoria frumentorum platanariam à ſimilitudine pilularum cum fructu platani nuncupat. Equidem Matthiolus dubitat, nunquid hæc reuera ſit Sparganium, quandoquidem non in ſummo caule, ſed infra eius ſummum multo & alibi quoque pilulæ exoriuntur: quare & Dalechampius hoc putatum Sparganium pro phlæo fæmina exhibuit: contrà C Lobellius & Pena quin ſit genuinum Sparganium, idemque cum Theophraſti butomo, non dubitant. Idemque Pena aliam quàm Democritus butomi etymologiam adducit. βούτομον enim interpretatur admodum ſcindens, quia eius herbæ folia acie ſua manus arripientis ſauciant. Sed plura hac de re in plantarum hiſtoria. Lappæ genus Plinio boarium cognominatur his verbis: *Lappæ boariæ radix pota articulis medetur*. Geſnerus hanc boariam lappam, arcion Dioſcoridis eſſe iudicat, quam à Romanis perſonatiam, & lappam vocari ſcribit. Accedunt etiam (inquit) vires ſimiles. Radix enim eius, (eodem Dioſcoride teſte) conciſa et emplaſtri modo impoſita, obortos membrorum fractis oſſibus circa articulos dolores ſedat. Vulgò lappam maiorem & bardanam appellant. Boariæ nomen factum ei credit, quòd cùm procera ſit, bubus facile adhæreat; vt lappa canaria canibus, quæ à reliquis eiuſdem nominis (Plinij verbis vtitur) ſola humilitate differt. Alij tamen longè diuerſam oſtendunt, diuerſa etiam ratione ducti, quod nempe prætereuntium veſtibus pertinaciter adhæreat, quemadmodum aparine, quam lappam vertit Plinius. Herba eſt in agris pinguibus & ſtercoratis proueniens, radice apio hortenſi non diſſimili, odorata cum manditur, caule palmum alto, folijs coriandi aut potius caucalis, per D obliquam valde & crebrò inciſis, floribus in vmbella exalbo & ſubluteo ſubrubeſcẽtibus, fructu oblongo, ſpinoſo, vt in caucali, ſemine nigro, ad figuram fructus formato. Ruſtici noſtri iſtiuſmodi echinato fructu herbas vulgò grappellas nuncupant. Quare cum hæc in agris naſcatur, boaria dicta fuerit, quaſi priuatim ad boues pertinens, cum propriè ſit boarium, quod ad boues pertinet, vt arua boaria, teſte Feſto, quod in eis boues venderentur. Cunilæ bubulæ nomine duas ſpecies diuerſas apud veteres celebratas fuiſſe apparet, liguſticum, & origanum ſylueſtre. Crateuas enim ligurſticum ſic vocat ſed falsò, vt Plinius ſcribit, & mox, cùm dixiſſet, cunilæ præter ſatiuam plura eſſe genera: *quæ* (inquit) *bubula appellatur, ſemen pulegij habet, vtile ad vulnera commanducatum impoſitumque &c.* Hanc cunilam bubulam, origanum ſylueſtre Græcorum eſſe Ruellius validiſſimis argumentis conuincit. Geſnerus bubulam appellatam conijcit, quod inter boum remedia fortè olim in vſu fuerit, quanquam apud ſcriptores in Hippiatrica ſolùm mentionem eius inueniat apud Columellam, qui ſic ſcribit: *Si bilis moleſta iumento eſt, venter intumeſcit, nec emittit ventos. Manus vncta inſeritur aluo, & obſeſſi naturales exitus adaperiuntur, exemptoque ſtercore poſita cunila bubula, & herba pedicularis cum ſale trita & decocta, melli miſcentur, atque ita facta collyria ſubijciuntur, quæ ventrem mouent, bi-*

Lib. 3. cap. 139.

In gloſſis.

Butonum

Lib. 2. de nat. ſtirp. cap. 128.

Lib. & cap. 17.

Sparganiũ.

Lappa boaria.

Lib. 26. cap. 11.

Lib. 21. cap. cap. 17.

Cunila bubula.

Lib. 16. cap. 16.

Lib. 3. cap. cap. 25.

Lib. 6. cap. 30.

lemque omnem deducunt. Si verò inde, vt ille conijcit, bubula cunila dicta eſt, gallinaceam cunilā E etiam à medendis gallinacei generis auibus cognominatam eſſe conijci poterit, quæ origanum eſt *Origanum butes.* Heracleoticum. Eſt & butes origanum apud Cydoniatas, idem nimirum, vt idem Geſnerus indicat, bubulo, vt vel nomine proditur. *Femur bubulum.* Femur bubulum Plinio herba eſt, neruis vtilis, recens in aceto & ſale trita. *Lib.24.cap. 19.* Hæc quæ ſit, non ſatis conſtat. Videndum an eadem ſit, inquit Geſnerus, quam alibi ſcribit myriophyllon dici in Hetruria, qua boum nerui abſciſſi addito axungia ſolidantur. Eodem teſte aliqui fœnogręcum buceras vocant, quoniam corniculis ſemen ſit ſimile: immò verò (inquit Dalechampius) quòd ſemen longis ſiliquis veluti corniculis includitur. ſimilibus ſcilicet bubulis aut capræ, vnde & ægoceras ibidem vocari dicitur. Alibi quoque buceros apud eundem legitur, nimirum βȣ́κερως: ſunt qui buceron ſcribant. Apud Varinum pro eodem ſemine, ſeu potius pro eadem ſiliqua βȣκέρας legitur. Nicandro eſt βȣκέραος in Alexipharmacis:

> Ἄλλοτε, βȣκέραος σιτηγόνον ὄρρα κεραίας
> Ευκαμπὴς πετάλοισιν ὑπηνεμίοισιν ἀέξι.

Ex hoc autem βȣκέραος per contractionem βȣ́κερως factum eſſe aiunt. Buceraon verò etiam apellari F *Bucranion.* anagallidem Menetheus teſtis eſt, vt Galenus annotauit in Gloſſis. Vitem nigram aliqui bucranion vocant; *Taurion.* quod nomen aliqui antirrhino tribuunt, vt Galenus, annotante Gorræo. Taurion inter lychnidis coronariæ nomenclaturas legitur in Dioſcoride, & taurus apocathemenes Magis *Herba tora.* eodem referente, lychnis ſylueſtris eſt. Ab vtraque toto cælo differt, quam toram vulgò herbarij vocant, de qua ſuprà diximus, & in lupo dicemus, quia aconitum lycoctonon quibuſdam putatur. Hoc ſaltem in præſentia lectorem monet Geſnerus, lychnidi & aconito non ſolum nomina communia eſſe, cùm ille taurion, hæc tora vel taura vocetur: ſed etiam effectus; vtrauis enim admota ſcorpiones torpeſcere Dioſcorides tradit. De tora verò vulgò apud nos vocata, quòd vaccæ ea deuorata, vt paſtores facto periculo teſtantur, taurum ſtatim adeant, quam Dioſcorides orabanchen vocat, antea diximus. Eſt & alia taura, de qua Hermolai Barbari hæc ſunt verba: Sunt qui oxyn putent eſſe quam vulgus tauram & triada, id eſt, trinitatem, & ſphragida, hoc eſt, ſigillum Salamonis appellauit: folio triplici aut vno potius in terna diſpoſito, radice capillamentis multiplici: flore cum maculis quibuſdam candidis cæruleo. Áſtringit, ad ſtomachum diſſolutum & enterocelas in cibo datur. Tantum Barbarus. Heſychius tradit, Phanodemum hordeum ſcribere appellari ταῦρον, quoniam cornutum ſit. Fortè ariſtas quibus hordei ſpica armatur, cornua dixerit. Rectius G tribulus tauroceros cognominatus eſt Dioſcoridi propter cornutos aculeos. Idem ait, Marrubiũ *Vaccaria rubra.* ſanguinem tauri vocari. Inuenio & Roſmarinum tauri oculum nominari. Vaccariam rubrã vocant herbarij, (iſatim ſylueſtrem nonnullis dictam) quoniam vaccæ libenter eam depaſcantur. *Triticũ vaccinum.* Quidam condurdum Plinij eſſe volunt. Inter vitia frugum eſt, quod triticum vaccinum vulgò appellatur, quia vaccis pabulo gratum eſt & innoxium. Germani ſimiliter kuuueyſsen vocant, & Galli blè de Vache & blè de beuf nuncupant quaſi trifolium vaccinum aut bubulum. Herba eſt caule pedali, vel altiore, folijs nigricantibus, binis, mucronatis: ſpicã florum purpuream ædit, folijs etiam inſertis eiuſdem ferè coloris, aſperſis maculis quibuſdam flauis: radice breui inutili, meſſis tempore poſtquam defloruit, in ſingulis conceptaculis bina ternauè ſemina, tritici ſimillima, colore tamen puniceo producit. Eodem colore panis, ſi fortè immiſceatur, infici ſolet. Prouenit in agris, qui triticum vel zeam alunt. Herbarij doctiores Galeno aiunt melampyrum vocari, à quo melampyrum Dioſcoridis, quod myagrum eſt, plurimum differat. Sunt qui Plinij, & Theophraſti ſtelephiron *Lib. 18.cap. 17.* eſſe volunt, alij verò alopecuron. Gaſpar Bauhinus credit apud eundem Plinium æram vocari, quamuis hoc nomen etiam lolio tribuatur. Tabernemontanus triticum nigrum & bouinum H *Bœotia* appellat. Bœotia vnde ſit dicta, alij aliter tradunt. Sunt qui ita dictam velint à rege eius loci Bœoto, quem Arne mater Aeolis enixa, vt patrem lateret, abiecerit εἰς βοῶνα, id eſt, boum ſtabulum. Euphorion.

> Τὸν ῥά Ποσειδάωνι δαμασσαμένη τέκε μήτηρ,
> Βοιοτὸν δ᾿ ὀνόμηνε, τὸ γὰρ καλέȣσι βοτῆρες,
> Οὕτι ῥὰ πατρώῃσι βόων ἀπεθήκατο κόπροις

Alij Bœotiam dictam malunt à boue, quam ex Apollinis oraculo Cadmus ſecutus eſſe legitur, & quo in loco illa moribunda procubuit, Thebas cõdidit; cum regio illa Aonia prius diceretur: quam *etam.3.* ſententiam ſequitur Ouidius, cum ait:

> *Bos tibi Phœbus ait, ſolis occurret in aruis*
> *Nullam paſſa iugum, curuiq; immunis aratri:*
> *Hac duce carpe viam, & qua requieuerit herba,*
> *Mœnia fac condas, Bœotiaq; illa vocato.*

In eodem ſenſu Seneca:

Mo-

A

Monituq; Phœbi iuſſus erranti
Comes ire vaccæ quam non flexerat
Vomer, aut tardi iuga curua plauſtri
Deſeruit fugas; nomenq; genti
Inauſpitata de boue tradidit.

In Oedipo.

Sunt denique qui malint, inde vocatam fuiſſe Bœotiam, quia regionis illius tractus, craſſiore (vt aiunt) & concretiore cælo, hebetiores producat homines & mente neque agili, neque vegeta, ſed pingues & rudes. Legimus autem & Antimachum recitantem apud Thebanos librum Thebaidos, cùm vidiſſet attentum neminem, clauſo codice dixiſſe, εἰκοτως καλεῖσθε βοιώτοι, βοῶν γὰρ ὦτα ἔχετε, id eſt, *iure vocamini Bœoti, qui quidem aures habetis boum*, quaſi ad etymologiam nominis alluderet, quæ ex βοῦς & ὦτα compoſita ſit. Bouillæ ſunt in Latio, vt meminit Plinius haud procul ab vrbe Roma, dictæ, vt exiſtimat Nonius, quaſi bouis hillæ, ab eo quòd bos illuc aduenerit, inteſtina ex vulnere trahens, quæ veteres dixerunt hillas. Erat autem vicus inter vrbem Romam & Ariciam in via Appia, in quo cæci & mutilati corporis homines mendicabant: vnde B Perſius:

Bouillæ.
Lib. 3.

Dic clarè, non audeo inquis
Exoſſatus ager iuxta eſt, age ſi mihi nulla
Iam reliqua ex amitis, patruelis nulla, proneptis
Nulla manet patrui, ſterilis matertera vixit,
Deq; auia nihilum ſupereſt, accedo Bouillas
Cliuumque ad Virbi.

Saty. 6.

Byrſa corium & tergus Græcis dicitur; vnde & βυρσέα coriarium appellitant. Hinc arcẽ in media Carthaginenſium vrbe Byrſam appellatam fuiſſe aiunt; quod Dido cùm fratrem fugiens in Africam perueniſſet, ab Iarba tantum ſoli emerit, quantum taurino tergore poſſet circundare, diſſecto verò deinde tergore in minutiſſimas laminas, tantum loci eo circumdederit, quantum arci extruendæ ſatis eſſet. Ad hanc ſiue fabulam ſiue hiſtoriam alludit Virgilius, dum canit.

Byrſa.

Vbi nunc ingentia cernes
C *Mœnia, ſurgentemq; nouæ Carthaginis arcem;*
Mercatiq; ſolum facti de nomine Byrſam,
Taurino quanto poſſent circundare tergo.

Aeneid. 1.

Coniunxit poeta (inquit Nonius) hæc duo nomina, Carthaginem & Byrſam, vt res vicinas: βύρσα enim Græcè corium, Carthago à cartha deduci videtur, vtrobiq; vocabulo ex taurino tergo deriuato: poſtea tamen diuerſa ſignificata accepere. Byrſa enim teſte Strabone, Carthaginis arx eſt, vt Athenis Acropolis, Thebis Cadmeia. Carthago autem vniuerſa vrbs eſt, &c. Silius quoq; non longè ab operis ſui exordio de Carthaginis loquens origine, inquit:

Lib. 7. cap 5

Tum pretio mercata ſolum, noua mœnia ponit,
Cingere qua ſecto permiſſum littora tauro.

Georgius Braum in theatro vrbium teſtatur, Oſſenburgum Germaniæ vrbem ſimiliter à bubula pelle nomen accepiſſe. Strabo ait in littore EubϾ antrum quoddam fuiſſe in Aegeum vergens, quod aula bouis ſit vocatum, quia Io Epaphum ibi peperiſſe dicatur. Booneta (Βοώνητα) Pauſania teſte locus ſiue via eſt Spartæ, quod idem eſt, ac ſi bobus empta dicas, ait & Polydori regis domum fuiſſe; quæ eo mortuo de dote vxoris empta ſit. boues fuiſſe pretium. quoniam eo tẽ D pore necdum eſſent nummi auro argentouè ſignati, ſed quæ quiſq; vellet, per commutationem, bubus ſeruitijs, rudi argento, & auro vltrò citroque datis & acceptis compararet. Βούβασις vicus Aegypti & dea, vt Etymologus declarat, inquiens: Nam Io Inachi filia in bouem mutata, & poſt multos terra marique errores Aegyptum ingreſſa; cùm per humidum agrum incederet, veſtigia luto impreſſit: quæ cùm regi illius loci ab anterioribus pedibus iota literam, à poſterioribus omega præferre viderentur, Io nomen vaccæ impoſuit, & vicum à bouis greſſu bubaſin nominauit. Et rurſus: Βούβαστος πόλις Αἰγύπτου καὶ Βουβατίτι; πόλις. gentile Bubaſtites. In hoc Dianæ quam Bubaſtin nominant, clariſſimum fuit templum. Nominatur & Bubulcorum ciuitas in Aegypto, vt Strabo aſſerit. Bouis aurei templum locus eſt in Palæſtina, vt citat Ortelius. Βουθόη, Illyriæ ciuitas ſic dicta, vt Etymologus ait, quòd Cadmus è Thebis fugiens iugo boum inuectus, celerrimè illuc peruenerit & ciuitatem condiderit, ἀπὸ τῶν βοῶν καὶ τοῦ θοῶς φυγεῖν. Alij dictam volunt, ἀπὸ τοῦ βουθὸν παραγενέσθαι (addendũ videtur αὐτῇ τὸν Κάδμον) vel à Buto viro t in th mutato. Sunt qui ineptè Buthye per y ſcribant. Βουθία verò Ioniæ ciuitas & regio eſt Stephano, haud ſcio cur ſic dicta. Buthrotum vrbs eſt Epiri in Theſprotijs (prope Oricum portum, vt habet Euſtathius in Dionyſium, vel vt Strabo, Orchinum,) in qua regnauit Helenus Priami filius: vel Epiri colonia

Oſſenburgũ.
Aula bouis.
Booneta.
Bubaſis.
Lib. 16.
Buthoë.
Buthia.
Buthrotum.

non

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

Bucaa.
Bucærais.
Bucheta.
Bura.

non longè ab Ambracio ſinu. Huic nominis cauſa, vt Teucer Cyzicenus ſcribit teſte Etymologico: quod cum Helenus ex patria in Epirum veniſſet, & bouem pro felici ingreſſu immolari pararet, bos vulnere non lethali affectus aufugerit, & ſinu quodam Epiri illic traiecto, in terram egreſſus, mox collapſus obierit. Quo in loco Helenum aiunt religione motum vrbem condidiſſe, & ab euentu Butrotum nominaſſe. Plerique per θ ſcribunt, ſed ſi à boue vulnerato dictam velimus, per τ ſcribendum fuerit. Βούκαια, vrbs Phocidis in Parnaſo, ſic dicta, inde quòd cùm Deucalion & Pyrrha diluuio ingruente, illuc fugiſſent, ſeruatique eſſent, incolæ quotannis magnum bouem in ſtruem lignorum accenſam intrudant, patrio more ἔρπε βοῦς acclamantes, inquit Etymologus, & comburant, ἀπὸ τοῦ καίειν τὸν βοῦν. Βουκεραῖς eodem teſtante fons eſt Platæis, ſic appellatus, quoniam Polybus poſt diluuium Deucalionis ſeculo ex Argis illuc veniſſe fertur, bouem ex oraculo ducem ſecutus, qui cum procumbens terram feriret, fons emicuit, vt ſcribit (inquit) Theon in commentarijs in Callimachum. Βούχετα τὰ (vel Βουχέτιον τὸ, vt Strabo vocat,) vrbs Epiri, cuius meminit Demoſthenes in Philippicis: Hanc Philoſtephanus (aliàs Philochorus) ſic nominatam putat, eò quòd Themis in Deucalionis diluuio boue inuecta, ἐπὶ βόος ὀχουμένη, illuc deuenerit. Hinc gentile Buchetius. Buplanoctiſtos apud Ilium tumulos vocat Lycophron in Alexandra, quòd ex Myſia bouem inſecutus Ilus, ibi demum vrbem condiderit Ilium, vbi interquieuiſſet ea, vt Celius annotauit. Βοῦρα, ciuitas Achaiæ mediterraneæ in ſinu Corynthio, hauſta à mari, aliàs Buris dicta. Cõdidit eã Hexadius Centaurus, & illic armentorum ſuorum ſtabula habuit: proinde Etymologus Buram dictam eſſe aſſerit, ἀπὸ τοῦ τὰς βοῦς ὠρεῖν, ideſt, à cuſtodia boum, vt ex hoc veteris cuiuſdam verſu apparet:

Βοῦρα τε Δεξαμένοιο βοόστασις Οἰκιάδαο.

Burina fons
Lib. 2. cap. 13.

Ex quo verſu videtur etiam priori loco Dexamenus pro Hexadio legendum, vel contrà in verſu Ἐξαδίοιο pro Δεξαμένοιο. Βούρινα apud Theocritum fons eſt in Italia, à ſimilitudine cum naribus bouis, ſiue arte exciſo lapide à Chalcone quodam ad bouini capitis ſimilitudinẽ, ex cuius naribus aqua efflueret: ſiue loco ita ſponte formato: ſiue quòd magna aquæ copia inde manaret: nam alij qui Βούρειαν ſcribunt, ἀπὸ τοῦ βοῦ ἐπιτατικοῦ, καὶ τοῦ ῥεῖν, ſiue aliam ob cauſam: lege Varinum, quià nonnullis etiã Βούρριν vocari ſcribit. Euagrius in hiſtoria Eccleſiaſtica agens de incendio quod Conſtantinopoli aliquando accidit, ait in ea vrbis parte qua mare tangit, incœpiſſe, eamque Viam bouis appellari. Pars quoque Romæ à boue nomen habuit, vt oſtendit Ouidius, addita inſuper nominis ratione, agens de Hercule, & Caco:

Faſt. lib. 1.

Immolat ex illis taurum tibi Iuppiter vnum
Victor, & Euandrum ruricolaſq; vocat
Conſtituitq; ſibi quæ maxima dicitur ara,
Hic vbi pars vrbis de boue nomen habet.

Domus bouina ſchola quæ dicta.
Lib. 3. cap. 12.
Buſiris.
Lib. de abſt. ab eſu carnium.
Boſphorus.

Feſtus verò ſic dictam ſcribit, quòd boues ibi venderẽtur: alij ab æneo tauri ſimulacro, quod ut ſcribit Cornelius Tacitus, fuit in eo loco ſiue foro. Inſigne uerò etiam bouis habebat quidam caupo Patauij, in cuius loco poſtea ſcholæ publicæ ædificatæ fuere, inquit Antonius Ricobonus in opere ſuo de gymnaſio Patauino, & nomen bouis continuatum eſt, cum adhuc dicantur bouinæ domus, & nouis ædificijs continuè auctæ ſunt. Pellã urbẽ Macedoniæ, boui nomen acceptum referre Etymologus ſcribit, quod ab eo ſit inuenta. πέλλαν quidẽ uocant rẽ coloris nigri, ut & peliam aſinũ. Βοὸς κοίτη, Helleſponti urbs, Germanicopolis poſtea dicta teſte Plinio. Boouſura, id eſt, bouis cauda urbs Cypri inſulæ Stephano, uicina Palepapho. Arabiæ deſertæ ſtagni cuiuſdam medietas aſphaltum plurimum annuatim gignit, quandoque ad tria iugera, quandoque ad duo: Vnde & circunſtantes Barbari, inquit Diodorus Siculus, maiorem partem taurum, minorem uitulum appellant. Meroe Nili inſula à barbaris Albhon, ideſt bouum pecorumuè inſula dicitur, & Porphyrius ſcribit, quandam Aegypti partem à boue Buſiriten appellari: Diodorus uerò Buſiridem Aegypti ciuitatem ſic dictam tradit, quod Oſiride à Typhone interfecto, Apis eius membra collegerit, collecta in bouem ligneum corio bouis albo circumtectum coniecerit. Vrbs eſt ad Nilum Ptolomæo cui ibidem Buſiriticus fluuius eſt. Boſphorus, Græci βόσπορον ſine aſpiratione ſcribunt, à bubus meabili tranſitu dictus eſt, propter anguſtias freti, vt Plinius docet. Sunt autem duo Boſphori, alter iuxta Byzantium, qui Thracius dicitur, omnium anguſtiſſimus; cui nomen, ut Valerius Flaccus ſcribit, à traiectu Ionis in uaccam deformatæ: alter in introitu Mæotidis paludis, per quem ipſa palus in Pontum defluit, qui Cimmerius, & Mæoticus cognominatur, cum urbe eiuſdem nominis. Euſtathius ad hos Dionyſij Afri uerſus:

Τῇ δ᾽ ἐπὶ Θρηϊκίου στόμα Βοσπόρου, ὅν πάρος Ἰὼ
Ἥρης ἐννεσίῃσιν ἐνήξατο πόρτις ἐοῦσα,

præter cætera hoc fretum quatuor ſtadiorum eſſe ſcribit, & aliquando Myſium appellatum à minoris

A noris Aſiæ populis, qui è regione Thracum habitant: poſtea uerò Boſphorum Thracium dictum, ſiue quòd Io vacca oeſtro percita illic tranauerit, ſiue ut alijs placet (Arriano teſte) quòd alia quædam vacca, quàm Phryges monente oraculo ſequebantur, ut eam ducem itineris haberent, intrepidè anguſtias illas maris inter Chalcedonem & Byzantium traiecerit: qua & illi tutò ſecuti ſunt, ad cuius rei memoriam bos ænea apud Chalcedonios poſtea conflata eſt: & eandem fortaſſis ob cauſam locus quidam illic Damalis etiamnum vocatur. Cæterùm Ionis vaccæ traiectus ad Boſphorum Cimmerium ab alijs refertur. Eſt & Indicus quidam Boſphorus. Et eſt præterea eiuſdem nominis portus iuxta Byzantium, qui literis quibuſdam mutatis perperam ita vocatus eſt pro φωσφόριον. Nam cum Philippus in obſidione cuniculis actis locum ex improuiſo oppreſſurus eſſet, Hecate φωσφόρος dicta, lumen a facibus, quæ per cuniculos lucebant, ciuibus oſtendit, unde illi obſidione liberati Phoſphorion ciuitatem appellarunt. Sed redeo ad vtrumque Boſphorum: Hæc loca ita fuiſſe ab Ione in uaccam immutata dicta ſignificauit etiam Prometheus apud Aeſchylum, ubi omnia euentura Ioni puellæ uaticinatur, inter quæ hæc etiam ſunt:

B Σαφῶς ἐπίςασ᾽ ἰόνιος κληθήσεται
Τῆς σῆς πορείας μνῆμα τοῖς πᾶσι βροτοῖς. ideſt
Scias apertè, Ionius vocabitur
Tuæ viæ monumentum is omnibus viris.
Ἔςαι δὲ θνητοῖς εἰσαεὶ λόγος μέγας
Τῆς σῆς πορείας, βόσπορός δ᾽ ἐπώνυμος, ideſt
Semper viros inter vigebit de tuo
Curſu loquela, & Boſporus cognomine.

Alij appellatum malunt Boſphorum ab eo tauro, quem rex Aegyptiorum miſit pro Ione ad Inachum: Cùm uerò mortuus fuiſſet, hunc oſtendentes circumtulerunt, quoniam illud animal non erat antea notum, neque viſum in Græcia, ut ait Soſiphantes in Meleagro: Cùm uerò apparuiſſet longè exiſtentibus ſupra undas natans taurus ille, quod erat ſuper tabulatum, ſinus ille ab inceſſu bouis dictus fuit Boſporus. Varro inter boum laudes recenſet, quòd Boſphorus unus Thracius, alter Cimmerius ab eis dicti ſint. Procopius Booſporon urbem eſſe ait ita dictam, quòd incolæ quotannis boues loco pecuniæ ſubminiſtrarent. Idem Varro Italiam à uitulis dictam ſcribit, authorem C citans Pitonem. Vide ſuprà in Synonymis. Moſchouitas quidam interpretantur populos illos, qui à Ptolomæo Hamaxobij, à Pomponio Mela Hamaxobitæ dicuntur, populi Sarmatiæ in Europa, qui ædium uice plauſtris utebantur: hamaxa enim Græcis plauſtrum eſt: quamuis alio hodie loco quàm olim ſiti uideantur. Tauromenium Naxiorum Coloniam Goltzius à tauro nomen habere ait. Collis enim (inquit) qui urbi condendæ imminebat, taurus à tauri ſimilitudine dicebatur. Romæ Exquilina vocata porta, etiam taurina uocabatur, ut Alexander ab Alexandro tradit; à capite tauri inſculpto. Extra eam de nocentibus ſumebantur pœnæ. De tauris populis & Tauro monte abundè etiam diximus in ſynonymia. Taurinum, ut hodie uocant, ſiue Auguſta Taurinorum, urbs Celtica eſt Maſſilientium Colonia, ταυρόεις Stephano dicta, & ciues eius Tauroentij. Apollodorus ſcribit conditores huius urbis uectos eſſe naui ταυροφόρῳ ideſt, cuius inſigne erat taurus: qui à Phocenſium claſſe reiecti, ad terram appellantes, urbem inde nominauerunt. Albertus ait eſſe qui ædificatam uelint à Lamiſone nepote Noæ, eamque à nomine ſuo appellaſſe Lamiſonem quaſi taurum, quia Lamiſon Hebrais ſit taurus, indeque manaſſe poſtmodum, quòd à tauro hodieque nomen obtineat. Inuenio & Peloponneſum bouem fuiſſe cognominatam, indeque Demetrij D Pharij dictum extare, quo hortabatur Philippum, ut Meſſiniorum urbem & Corynthum præſidijs firmaret, ſi Pelopponeſi cupidus eſſet: ambobus enim, inquiebat, cornibus Bouem tenebis, cornua uocans Ithonem, & Acrocorynthum. De Tauro illo, ex quo Minotaurus natus fertur, dixi ſuprà in fabuloſis. Statilij Tauri bis conſulis ac triumphalis meminere Varro, Suetonius, Dio, alij. Plinius etiam Sex. Pacuuij Tauri ædilis plebis. Et Tauri cuiuſdam Quæſtoris ad Armeniam miſſi, meminit Ammianus Marcellinus. Fuit & Taurus quidam in Creta medicus, ut Varinus citat; itẽ Taurus Berytius philoſophus Platonicus, qui referente Suida, ſub Antonino Pio uixit. Quærendum etiam an Taureas, Tauriſcus & Tauroſthenes à Tauro dicti ſint. Iuniorum familiæ Bubulcum nominarunt, inquit Plinius, qui bobus optimè utebatur. De Q. Voconio Vitulo quæſtore deſignato diximus in numiſmatibus. Inuenio & Athenis fuiſſe familiam Buzygiam agnominatam à Buzyge quodam heroe (alij Herculi Buzygi idem attribuunt) qui omnium primus iunctis bobus terram araſſe creditur. Diodorus Siculus ait Æthiopes Troglodytas parentum nomina minimè indere filijs, ſed tauri, arietis, ouis: & hos quidem patres, hos matres (quoniam ab his, non à parẽtibus quotidianus præbeatur uictus) appellare. Cur uerò Cleontem citharoedum, bouem cognominaret, Stratonicus, in prouebijs, ni fallor, declaratum eſt. D. Thomas Aquinas, cùm in coæquales pueros eſſet

Porta taurina.

Lib. 4. c. 16.

Taurinum.

Peloponeſus cur bos dicta.

Lib. 34. cap. 5.

Lib. 14.

BuZ ygia familia.

Lib. 4. ca. 3.

D. Tho. bos mutus dict⁹

In Phocicis Attalus tauri filius dictus.

taciturnus eſſet, bos mutus, ut Marulus ſcribit & Surius in eius uita, à quibuſdam dicebatur: uerùm magiſter cognito eius ingenio, bos, inquit, iſte mutus talem mox edet mugitum, ut uocem eius admiraturus ſit vniuerſus mundus. Attalum Pergami regem tauri filium fuiſſe uocatum tradit Pauſanias his uerbis. Gallorum exercitum ex Europa in Aſiam ad vrbium perniciem tranſmiſſurum prædixit in oraculis ſuis Phaennis ætate vna antequam res gereretur:

Hoſtilis Gallorum acies tunc milite multo
Littora complebit: tranſmiſſis fluctibus Helles
Vaſtabit populans Aſiam. Sed Dij grauiora
Intentant illis, pelagi propè cærula ſedes
Qui poſuere ſuas: ſedenim his quoq; Iuppiter ipſe
Auxilio clari mittet tauri generoſam
Progeniem, triſti quæ ſternet funere Gallos.

Bacchus cur taurus dictus.

Tauri filium dixit Attalum Pergami regem, quem ipſum Tauricornem etiam idem Apollo nominauit. Neptunus autem cur ταῦρος, vel ταύρειος, & ταυρόκραγος ſit dictus, aliàs dictum eſt. Sed & Bacchus Ταῦρος κερασφόρος dictus eſt, quoniam veteres cornibus potabant loco poculorum, vt meminit Euſtathius, quare & κερατοφυὴς dicebatur.

Lib. 2.

Athenæus, Plato (inquit) ſecundo de legibus vini viſum ſanitatis gratia conceſſum ait: verùm ab ingenio hominum ebriorum, Dionyſium tauro & pardali conferunt, eò quod inebriati ſæpè quædam per violentiam agere conentur. Alcæus. Ἄλλοτε μὲν μελιαδέος, ἄλλοτε δὲ ὀξυτέρου τριβολῶν (Geſnerus ad ſenſum legit ἀντιβολῶν) ἀῤῥητουμένος, fortè (inquit idem) ἀῤῥητου μένος) id eſt, *vino placidum aliquando ingenium contingit, aliquando vehemens & violentius quàm verbis exprimi poſſit:* Quidam etiam θυμικοὶ, id eſt, *feroces, & animoſi fiunt*, qualis nimirum taurus eſt. Euripides ταῦροι δ' ὑβρισταὶ, κ' ἐκ κέρως θυμούμενοι, id eſt, *Tauri proterui ſunt & cornibus ferociunt.* Sunt qui natura pugnaces prorſus efferantur, vt pardalis effigies eis conueniat. Hæc Athenæus. Sophocles in tragœdia, quæ inſcribitur Tyro (Tereus perperam ſecundum Varinum) taurophagum vocat Dionyſium, quoniam τοῖς τὸν διθύραμβον νικήσασι βοῦς ἐδίδοτο, vt tradit lexicum meum vetus (inquit Henricus Stephanus) & Etymologus, qui ταυροφάγον exponi poſſe etiam aiunt ὠμηστὴν, id eſt crudiuorum (Cælius crudelem & immitem vertit) Inde translatum dicūt nomen id ad Cratinum, ut apud Plutarchum in libro, Vtrum Athenienſes litterarum, an rei bellicæ peritia magis claruerint: Μηδὲ Κρατίνου τοῦ ταυροφάγου γλώσσης βαγχεῖ ἐτελέσθη.

Li. 5. aduerſus Gentis.
Iuno boopis dicta.

Arnobius etiam, *Bacchanalia* (inquit) *prætermittemus inania, quibus nomen Onophagijs Græcum eſt, in quibus furore mentito & ſequeſtrata pectoris ſanitate, circumplicatis vos anguibus, atque vt vos plenos dei numine, ac maieſtate doceatis, caprorum reclamantium viſcera cruentatis oribus diſſipatis.* Βοῶπις cognominatur ſæpenumero Iuno apud Homerum, quòd boum inſtar excelſos & rotundos oculos habeat: vel vt alij, magnos, quod in muliebri facie laudabatur, & inde etiam Europæ nomen impoſitum eſſe videtur. Conuenit autem hæc appellatio aeri, quem ſub Iunonis nomine tegebant: ut qui longè lateque pellucidus & viſui peruius circumquaque pateat. Quidam à ſono & voce deducunt, παρὰ τὼ βοὴν καὶ ὄπα, propter ſonitus qui in aere reddi ſolent.

Diana Taurica.

Tantum Varinus: Etymologus verò in Iunone exponit, formoſam & pulchris decoram oculis: Credebantur enim boum oculi pulchri. Poeta idem epitheton alijs ſæpè etiam deabus tribuit. Idem Varinus Dianam βύσβατον appellari à Thracibus ſcribit. Eandem etiam Tauricam ſiue Taurionem dictam inuenias, eam nempè quæ à Tauris Scythica gente colebatur. Tauris enim eam etiam opitulari putant, & generalius cæterorum pecorum gregibus. Eadem & ταυροπόλος ſiue ταυροπόλη, & ταυροπὸς vocatur, tum ob eandem rationem, tùm quod eadem ſit cum Luna, quam tauris aut vaccis vehi fingunt, tùm ut alij retulerunt, quia taurum à Neptuno in Hippolytum immiſſum œſtro affixo per vniuerſam terram exagitauerit. Sed & alij dicunt, Iphigenia cùm è Scythia in Africam aufugiſſet, Deæque ſimulacrum dicaſſet, ταυροπόλον Dianam appellatam, propterea quod è Tauris populis eò allata eſſet. Alij nomen ex hiſtoria ea deſumptum putant, quòd Nicander ait taurum à Diana ſuppoſitum loco Iphigeniæ, cùm eam in Aulide Græci eſſent immolaturi: quamuis Phanodemus vrſam eam fuiſſe dicat, plerique verò ceruam. Dionyſius Afer, non à gente tantùm, ſed à tauro Dianam ita vocatam ait: quia vt Euſtathius, ea regio armentis abundet, quibus præſit dea. Alij denique Tauropolam dictam aiunt, διότι ἔβαλε, διὰ καὶ ταυροβόλος: inde quod telum immiſerit (tauro nimirum) unde & Taurobolos, inquit Suidas, eſt dicta. Tanta fuit in ea ſuperſtitione varietas & inconſtantia. Apparet autem & Apollinis cognomentum fuiſſe ſiquidem Euſtathius, explicans hoc Dionyſij Afri de ſitu orbis:

Ἴκαρον εἰναλίην, ὅτι ταυροπόλοιο θεοῖο
Βωμοὶ κνισσήεντες ἀδευκέα καπνὸν ἔχουσι.

Lib. 8

ait vel Dianam intelligi vel Apollinem. Diana verò Tauropoliæ meminit etiam Diodorus Siculus:

Alus: qui inſuper Tauropolia ſacrificia Dianę & Martis apud Amazonas vocari ſcribit. Strabo quoque ait in Icaria Inſula templum Dianæ fuiſſe, quod Tauropolium à dea diceretur, id quod in decimoſexto repetit, vbi fuit & oraculum. Colebatur eadem dea hoc cognomine etiam ab alijs populis, vt ex his Liuij verbis liquet. *Amphipolim cum iam fama pugnæ perueniſſet, concurſuſque matronarum in templum Dianæ, quam Tauropolam vocant, ad opem expoſcendam fieret, &c.* Heſychio nō tantum Diana, ſed & Minerua Tauropolos dicitur: ταυρόπολαι (inquit) ἡ Ἀρθεμις καὶ ἡ Ἀθηνᾶ. & Suidas tradit Mineruam eo nomine in Andro venerari & ταύροβόλον ibidem etiam dici, idcirco quod Anius taurum Atridis dederit, & vbicunque ille de naui exiliret, Mineruæ ædem condendam iuſſerit, ita enim ſecundam fore nauigationem: taurus autem in Andrum exilijt. Memores ergo præcepti reges, illi ſtatuam erigendam curauere, quæ poſtea id cognomenti Mineruæ dederit. Alia verò ratio eſt, cur eadem dea βοαρμία vocata ſit, nimirum παρὰ τὸ συναρμόσαι καὶ ζεῦξαι, id eſt quod coniuxerit in iugum & aratrum boues. Colebatur autem hoc cognomine, vt Varinus annotauit apud Boeotos. Cælius ait etiam βούδειαν cognominari, quia humana excogitatum prudentia eſt, boum opera terram colere. Sed & Hercules βουζύγης, ideſt boum iunctor dicebatur teſte Suida, B & βουθοίνας, id eſt boum deuorator: quòd vnum ex bobus aratoribus, vt ſuprà dictum eſt, Theodamantis mactarit ac deuorarit: quamobrem & buphagos & buthæna cognominatur. Athenæus indicat larum auem Herculi attributam à priſcis, quod & ille fuerit ἀδδηφάγος, atq; itidē βουφάγον eſſe vocatum. Idem Hercules βοατίδας dictus eſt, propterea quod Geryonis boues Ioui adduxerit, vt Etymologus citat.

Lib. 14.

Lib. 4. dec. 5

Minerua tauropolos.

Minerua boarmia.

Lib. 10.

EPITHETA.

EPITHETA bouis & vaccæ iſthæc corraſit Geſnerus: Arator, armoſus, agreſtis, agricola. Æripes Ouidio, qui habeat pedes tanquam ex ære ſolidos: Albus, candens, cerebroſus Columellæ, contumax, corniger, cornupeta, decorus Columellæ ab aſpectu, durus, duriſſimus eidem, formoſa Ouidio primo de arte, ferus, hirſutus, immunis aratri eidem, incuſtodita eidem, Indigena eidem, Indomita Flacco, & C Porphyrio: Intacta, id eſt, iugum non paſſa, Lectus, Ouidio, Minax, eidem, Nitida, & niuea, eidem. Omniuoræ in herbis, Plinio. Opimi, Varroni: Otioſus, Horatio: Paſſa iugum, Ouidio: paſti, Virgilio; Patuli, quorum cornua in diuerſum ſuprà modum patent. Pauidi, Claudiano, Perdomiti, Columellæ, Piger, Horatio, Tolerantes laborum, Columellę, Ruricula, Ouidio. Boues perpetuo epitheto (inquit Geſnerus) toruos poetæ vocant, quod præcipua frontis aſperitas in hoc pecore appareat. Tardi, Ouidio. Trux, tumidus, tutus, Horatio: Validus, vetulus, Iuuenali Armenti epitheta, bucerum, validum, toruum, ſpumans, lanigerum, diſcolor. Iuuenci & iuuencæ epitheta, cornigeræ, formoſæ, fortes, laborifer, lunata fronte, petulans, torua fronte, pulcher, rudes operum, toruus, validus. Ἀργοὶ βόες apud Homerum, non albi, cùm nigri mortuis immolarentur, neque ueloces, hos enim εἰλίποδας vocare ſolet poeta; ſed qui iam excoriati propter pinguedinē albi apparēt. Οἴνοπες, qui vini colorem referunt, nigri, quo ſenſu etiam Οἴνοπα πόντον poeta cognominat: βόες ὀρθόκραιραι, quibus erecta ſunt capita; nam κραιρα Atticè caput eſt. Εἰλίποδες βοῦς qui pedes inter ambulandum conuoluunt. Pauſanias mulieres etiam Εἰλίποδας vocat. Ἕλικες, eodem ſenſu, quo εἰλίποδες, vel quorum ſuffragines commodè voluuntur, aut flectuntur; vel nigri (vt & ἑλικὸν ὕδωρ D aquam nigram interpretantur,) vel qui cornua habent ἑλικοειδῆ; hoc eſt, intorta. Hæc omnia in Varini lexico legimus. Taurorum epitheta: Aeripedes: Ouid. ideſt, pedes ære ſolidos habentes. Agreſtes differunt à ſylueſtribus, Plinius: Alacres, Claud. Acer, Silio, Arator, Ouidio, Bellator, Statio, Corniger apud Ciceronem. Eximij præſtanti corpore tauri, Virg. Iners, Statio. Ingens, Virgil. Macer, eidem, & Nitens, Toruus, Ouid. & trux, eidem, & validus: & apud Græcos. πρηῢτένοντες, ἀροτρευτῆρες ἀρούρης, ταλαεργοί, ὑψαύχενες ἤγουν ὑπερήφανοι: ἐρίμυκος, ἐρίγμηλος, κραταίπους, Pindaro: αἴθωνες, κρατεροί, μεγαλήτορες, εὐρυμέτωποι, Ἄγραυλοι, σθεναροί, κερεαλκέες, ἀγριόθυμοι, Μοκηταὶ, βλοσυροί, ζηλήμονες, εὐρογένειοι. Quæ omnia licet ab Oppiano Syrijs priuatim tribuantur, de omni tamen etiam genere taurorum dici poſſunt. Idem taurum vocat armenti κεραὸν μέγαν ἡγεμονῆα, & πόσιν ἀγιάοντα. Vituli epitheta. Ferox, Templis maturus, Iuuenali: Imbelles, Statio, lactentes, Ouidio. Tener, Horat. Apud Græcos, ἀπολὸς, νεαλὴς, Nicandro, ἄγραυλοι πόριες Homero.

Armenti epitheta.

Taurorum epitheta.

Vituli epitheta.

VSVS IN CIBIS.

PRÆTER partes eſui aptas in hoc bubulo genere, etiam habemus ipſum lac, & ex hoc caſeum & butyrum. Partes quibus communiter veſcimur, ſunt caro, cerebrum, lingua, cor, iecur, lien, renes, omaſum, inteſtina, pedes, & medulla. Carnis præcipuus vſus eſt: & quamuis ſuperſtitioſè Aegyptij vaccina abſtinerent, taurina autem veſcerentur, illa tamen ſeu potius bubula apud omnes alias nationes erat nõ ſolum prælata, ſed taurinam tanquam omnino abominandam non attingebant. Romanos ſuprà annotauimus taurios ludos dijs inferis inſtituiſſe, & prohibuiſſe, ne amplius venderetur caro iſtiuſmodi, quod ex eius eſu peſtilentia in grauidas mulieres regnante Tarquinio ſuperbo incidiſſet. Plautus, cum bubulam dicit abſolutè, ſubauditur caro. *Agninam caram, caram bubulam*: Et Varinò βυβελα eſt κρέα βόεια, caro bubula: Pollux verò βοεικὸν κρέας dixit eandem carnem, vt ſuillam ὑεικὸν; rectiùs tamen βόειον dicamus, & ὕειον. Nunc planè plebeia eſt, olim etiam heroibus appoſita, vt in exordio operis demonſtratum eſt. Cuius rei rationem reddit Athenæus. Apud Homerum (inquit) inſignis eſt heroum vita. Nam cùm frugalitatem in iuuenibus virtutem eſſe primariam

In Aulularia.

Lib. 1.

Bubula cur heroibus apposita.

Cibus antiquorum.

„ conuenientiſſimamque perſpiceret, & quæ maximè illam ætatem deceat, eandem præterea,
„ quæ honeſta & bona ſunt omnia ſuppeditare, huius amorem illorum animis volens inſerere & principio
„ ſtatim, & rurſum deinceps, vt omni conatu, & ſtudio ad res præclaras contenderent, & ſua cõmunicantes
„ mutuis ſe beneficijs iuuarent, victum omnibus, paucis contẽtum & paratu facilem fuiſſe
„ monſtrat, nimirum hoc reputans, voluptatum ac cupiditatum vim maximam circa potum & cibum
„ verſari: qui verò à frugalitate nunquam recedunt, eos moderatos & in reliquis officijs vitæ
„ continentes futuros. Itaque victum omnibus ſimplicem tribuit, eundemque regibus pariter ac priuatis
„ iuuenibus, ſenibus, nempè carnes aſſas, eaſdemque vt plurimum bubulas, & diebus feſtis, &
„ in nuptijs, & alio quouis heroum conuictu: non autem candylem, thria, ametas, & quæ melle parantur
„ dulciaria, regibus ſeparatim exhibet, ſed ea promiſcuè, quorum vſu valerent & corpore &
„ animo. Aiacem igitur poſt certamen cum Hectore ſuſceptum boum tergoribus Agamemnon, honorario
„ ſcilicet præmio donat: idem Neſtori iam ætate prouecto ac Phœnici carnem aſſam dat: Alcinoum,
„ quamuis delicatiori vitæ & voluptatibus addictum, bubula quoque veſci poeta narrat, abſterrens
„ nos videlicet ab effræni cupiditate. Quin & Menelaus, cùm filiorum ſuorum nuptias celebrat,
„ Telamacho bouis terga iuſſit apponi,

Aſſa, quæ honoris cauſa miniſtri attulere, &c.

Aened. 8.

Didicit hanc frugalitatem ab Homero ſuo Virgilius, vt neque varios neque conditos cibos, neque alias quàm bubulas eaſque aſſas & in ſacrificio ſolemni & Aeneæ hoſpiti apponeret:

Tum lecti iuuenes certatim, aræque ſacerdos
Viſcera tota ferunt taurorum, onerantq; caniſtris
Dona laboratæ Cereris, Bacchumque miniſtrant.
Veſcitur Aeneas ſimul & Troiana iuuentus
Perpetui tergo bouis, & luſtratibus extis.

Lib. 24. cap. 40.

Perpetui tergo bouis, quod eſt, (inquit Turnebus) totius bouis quàm longus erat. In quo tamen *perpetui*, pro perpetuo dixiſſe videri poteſt cuipiã, cùm præſertim Homerus dixerit νώτοισι διηνεκέεσσι, id eſt, *ſolidis, longis, porrectis, totis*. locus Homeri quem Virgilius imitatus eſt, in Odyſſea ξ. & Iliad. η.

Νώτοισι δ᾽ Α᾽ίαντα διηνεκέεσσι γεραίρει.

Quem verſum interpretum alius aliter transfert. Valla, *ſumptis bouis cum tergore carnibus, Aiacem donat honoris gratia*. Iuſtopolitanus, *doniſque Aiacem magnis honorauit*: niſi deprauatum eſt ſcriptum (inquit Iacobus Pontanus) indiligentia librarij, & ſuppoſitum donis, pro dorſis: Caſtalio, *tergoribus verò Aiacem longis*. Cæterùm vt clariſſimè uterque poeta intelligatur, addam extam declarationem ex eodem Turnebo, qui alicubi more Græcorum declarato, cuius & Iliade Homeri

Lib. 7. c. 13

„ eſt mentio, in ſacrificijs (inquit) primum hoſtia partem adolebant & exta coquebant, eiſque
„ veſcebantur: deinde ex alijs viſceribus poſtea epulabantur, id quod ex Homero facilè perſpici poteſt,
„ ita ſcribente.

Iliad. A.

Νέοι δὲ παρ᾽ αὐτὸν ἔχον πεμπώβολα χέρσι.

Veſcendi vi ctimis mos.

Nam quintuplex illud veru craticulæ ſimile tenebant, exta torrentes. Sequitur enim.

Αὐτὰρ ἐπεὶ κατὰ μῆρ᾽ ἐκάη, καὶ σπλάγχν᾽ ἐπάσαντο.

A quo quidem ſignificat, exta tum cocta fuiſſe & comeſa eſſe, cùm coxæ decorum aris vrebantur. Reliqua poſtea viſcera aſſabant ad reſiduam dapem. Homerus:

Μίςυλλόν τ᾽ ἄρα τ᾽ ἄλλα, καὶ ἀμφ᾽ ὀβελοῖσιν ἔπειραν.

In Herculis ſacro Liuius idē declarat à Romanis fieri ſolitū, cui Græca res diuina fiebat, his verbis; *Fortè ita euenit, vt Potitij ad tempus præſto eſſent, ijſq; exta apponerentur, Pinarij extis adeſis ad cæteram venirent dapem.* Hæc tamen Maro de eodē Herculis ſacro loquens confudit, non tā, vt reor, voluntate, quàm carminis lege, qua coacti interdum poetæ, res & tempora nō ſatis diſtinguunt. Cùm autē extorum Maro mentionē fecit, hoc ipſo participes ſacrificij intellexit & ſignificauit. Nam qui à ſacris arcebantur, ijs de extis guſtare nefas erat, vt homicidis. Ariſtophanes: Οὐκ ἐςὶν ὅπως οὐχὶ τεθνήσει, κἂν χρὴ σπλάγχνων μὲ ἀπέχεσθαι. Sed cur luſtralia appellauit Maro? Vtrumnè quòd pinguia? cùm peracto luſtro Cenſores, opimas & pingues, eximiaſque victimas immolarent? An verò quòd de quinquennali eſſent boue? Ego has interpretationes exquiſitiores, quàm veriores crediderim, ac luſtralia dicta putauerim, vel quòd primus Hercules poſt Caci cædem ad aram maximam, facto ſacro ſe purgauerit & luſtrauerit: vel potiùs, quòd cùm omnia nos ſacra luſtrent & ſe purgent, extorum eſu id maximè conſequimur, & ſacrificiorum participes ſumus, à quibus impij arcentur. Itaque ſolemnia omnia exta eam vim habere putabantur: quæ autem hic luſtralia exta Maro dicit, Liuius ſolemnia nominat, ob ſolemne ſacrificium. Tantum Turnebus. Fuiſſe autem carnes de tergo victimæ immolatæ in maximo honore, neque proponi conſueuiſſe eas, niſi principibus & excellentibus viris, teſtatur Euſtathius: νωτιαῖα κρέα παρατίθεσθαι ἔοικε τοῖς ἐν ὑπεροχῇ, καὶ ἡρόδοτος βεβαιοῖ ἐν γέρα. εἶναι τοῖς βασιλεῦσι σπάρτῃ, καὶ τοὺς θυομένων τὰ δέρματα, καὶ τὰ νῶτα λαμβάνειν, καὶ πρώτους ἵζειν ἐν τῷ δείπνῳ, καὶ διπλάσια νέμειν αὐτοῖς τὰ πάντα. Magnos autem viros bubulæ eſu delectatos fuiſſe, ſpretis alijs gulæ cupedijs, Lyſandri Spartiatæ exemplo etiam oſtendit Aelianus; Cui videlicet in Ioniam proficiſcenti hoſpites, quos habebat in Ionia, cùm alijs multis etiam bouem & placentam dono miſerunt: ſed is placentam contemplatus, rogabat, quid nam illud cupediarum eſſet: cui cùm is qui attulerat, reſponderet, ex melle, caſeo, alijſque quibuſdam confectam eſſe: hoc (inquit Lyſander) ijs date, qui nouerunt: non enim hic eſt liberi & ingenui hominis cibus: bouem verò patrio ritu mactandum apparandumque curauit, & cum voluptate comedit. Hercules apud Eubolum, vt Athenæus recitat, olera delicatiora, qualia ab Apitianæ ſectæ hominibus expeti ſolent, cuiuſmodi erat in primis laſerpitij caulis, quæque Venerem ſtimulant, vt bulbus, recuſans, ait velle ſe ſatiari cibis, quibus vires roborantur, quique ad bonam valetudinem conducunt, qualis (inquit) eſt caro bubula elixa. Idem Athenæus & ex eo Cælius alijque, tradunt rem ſcitu non indignam, ex Pythagoræ inſtituto propagatam, videlicet Empedoclem quòd animatis ex præſcripto, vt pote Pythagoricus abſtineret, cùm aliquando Olympia equis viciſſet, ex myrrha, thure, aromatibuſque alijs bouem concinnaſſe, eumque ad panagyrim conuenientibus diſtribuiſſe, quaſi, vt ego conijcio, ſignificare vellet, niſi animatis abſtineret, non alia quàm bubula carne ſe oblectandum iri. Id etiam parœmiæ quadam imagine (inquit Cælius) vſurpari à nobis poteſt, in ijs quæ ſaccharo paſſim cooptari conformarique animaduertimus. Inuenio etiamnum in regno Senega non alia quàm bubula carne incolas veſci. Apud Hebræos bos quoque lege Moſaica ſacrificijs & cibo erat conceſſus, quoniam ruminat, & vngulam habet bifidam. Bouem occidendi morem oſtendit Homerus:

Lib. 11.

Quibus exta victimarū prohibita.

Exta luſtralia quæ.

Caro tergoris victimarum quibus propoſita.

Lib. 3. Var. cap. 20.

Lyſandri continentia.

Herculis.

Lib. 1.

Empedoclis bos fictus.

Lib. 19. c. 7.

Occidendi modus.

D Ὡς δ᾽ ὅταν ὀξὺν ἔχων πέλεκυν αἰζήιος ἀνὴρ,
Κόψας ἐξόπιθεν κεράων βοὸς ἀγραύλοιο,
Ἶνα τάμῃ διὰ πᾶσαν, ὁ δὲ προθορὼν ἐριπῆσιν.
Ὡς ἄρ᾽ ὅγε προθορὼν πέσεν ὕπτιος. Ideſt,
Quemadmodum verò quando acutam habens ſecurim iuuenis vir
Cedens poſt cornua bouis agreſtis
Neruum incidat totum, hic verò proſiliens cadit:
Ita hic proſiliens cecidit ſupinus.

Nunc verò multis in locis malleus obtuſus inter cornua adigitur; quem morem antiquum quoque eſſe Virgilius indicare videtur ſub perſona Entelli, qui taurum certaminis quo vicerat, præmium, & qui, vt ipſe canit,

Aeneid. 5.

Donum aſtabat pugnæ, duroſque reducta
Librauit dextra media inter cornua caſtus,
Arduus, effractoque eliſit in oſſa cerebro.
Sternitur, exanimiſque tremens procumbit humi bos.

Prometheus autem teſte Plinio primus bouem occidit. Idem teſtatur Porphyrius: Veteres inconuiuijs lautis magnificiſque integros quoque boues apposuiſſe teſtis inter alios eſt Ariſtophanes, in

Lib. 7. c. 36.

Boues integri appoſiti. Acharnenſibus: Παρετίθει δὲ ἡμὶν ὅλους ἐκκριβάνου βοῦς. Καὶ τίς εἶδεν πώποτε βοῦς κριβανίτας. idest, *deinde* E
Lib. 4. *nobis præbuit è clibano totos boues, & quis rogo, conſpexit vnquam clibano coctos boues?* Antiphanes
apud Athenæum facit quendam quærentem de frugalitate Græcorum, qui paullulum carnium
apponerent, cùm maiores(inquit)ſoleant totos boues, ceruos & arietes apponere. Quin & regi Perſarum
coquus, totum camelũ aſſum atq; etiamnũ calidũ appoſuit. Idem in eodem libro tradidit ex
Herodoto, apud Perſas diebus natalitijs fuiſſe morem, vt diuites bouẽ, aſinũ, equũ & camelũ apponerẽt
Lib. 1. obſer. c. 60. totos in clibano aut camino coctos. Refert Bellonius Turcas cùm in Aſia minore ſiue Natolia
puer aliquis circũciditur, cuius parentes re mediocriter lauta ſunt, integrũ bouẽ; immiſſo in eius aluum
integro veruece, qui gallinã, cui ouum inſertũ ſit, etiã in aluo contineat, craſſa ſude infigere ſolere
& luculento magnoq; igne aſſare, qui à pueri ſanguine iunctis abſumatur. Qui mos Turcarum
etiam antiquis eſt celeberrimus, ſed porcum, non bouẽ Troianũ vocant, quaſi alijs incluſis animalibus
grauidũ, vt Troianus ille equus grauidus fuit armatis. Erãt ea animalia, vt eſt apud Athenæũ &
Lib. 9. c. 6. Macrobiũ, turdi aliæq; auiculæ, ſuminis vuluæq; fruſta, aliaq; cõplura. Cincius in ſuaſione legis Fãniæ
Lib. 3. c. 3. obijcit ſæculo, quod porcũ Troianũ menſis inferat. Durauit mos torrendi integros boues ad noſtram
Lib. 1. antiq. conuiual. vſq; ferè ætatem: Io. Gulielmus Stuckius in deſcriptione epuli Cæſariani, nominatim quod à F
Maximiliano II. exhibitum fuit, veteri etiã(inquit)cõſuetudine bos integer, multis alijs animalibus
Epulum Cæſarianum. fartus, ligneo veru in foro torrebatur, ex quo parte alia ad inauguratũ Romanorũ regem, reliquum
direptioni multitudinis ceſſit. Idẽ in Caroli V. coronatione factũ fuiſſe Iouius annotauit: *Is*(inquit)
Lib. 25. *dum Bononiæ coronabatur, è lacubus quæ in ſummo Prætorianæ porticus fornice fuerant fabrefacti, per*
ſiphones rubra & alba vina fundebantur, panes ab alto in ſubiectos milites ſpargebantur, torrebaturq;
in machina verſatili bos integer, ingens, hædis, veruecibus ac omni ferè volucrum genere farctiſſimus,
vt in tanta feſta hilaritate milites ſub armis in acie ſtãtes, ad manũ paratis obſonijs cũ iucunditate veſcerentur.
Hæc Iouius. Increſcẽte verò apud Romanos luxu quã maximè vileſcere cepit, eſus carnis
bubulę; piſciũ verò in honore haberi, hinc acris illa Catonis peroratio, *bouẽ minus quàm piſcẽ venundari*.
Et nunc quoq; plebi, & ijs quorũ robuſtus eſt ventriculus relinquitur: bona tamen pars à ditioribus
in coquinam trahitur, nõ vt edatur, ſed quia ius præbet quod vitulino alijſq; præfertur. Vtrum
tamen aſpernãdus ita ſit, vt fit à noſtris medicis bubulæ eſus in diſputationẽ verti poteſt. Cornelius
Carnis qualitas. Celſus namq;, cuius non exigua inter medicos præcipuę authoritatis eſt authoritas; ex domeſticis
animalibus bubulam plurimi alimenti & ſtomacho aptiſſimi eſſe dicit, & inter ea connumerat, quæ G
Lib. 2. de rat. vict. minimè corrumpuntur. E contrà Hippocrates bubulã carnẽ quidem validam eſſe teſtatur, ſiſtereq;
ſed difficulter cõcoqui, quoniã craſſi & multi ſanguinis(inquit)eſt hoc animal, caroq; lac & ſanguis
„ grauis eſt. Quorũ lac tenue, ſic & ſanguis & caro. Idẽ in eodẽ volumine Cholerã ſiccã maximè fieri
„ ait ex carnis bubulæ eſu: atrabiliariaſq; affectiones inde exacerbari: eſſe enim inſuperabilẽ eius naturã,
Hippocrates explicatur. „ & non cuiuſuis ventriculi ipſas cõcoquere: Addit verò mox: At optimè liberabũtur, qui per elixis
„ vtentur, & perquã vetuſtis: vbi tamẽ Galenus hanc appendit obſeruationem: Hæc ſermonis(inquit)
„ textura, vniuerſaliorẽ habet admonitionẽ nõ in melãcholicis. Nã bubulis carnibus & perlixis & vetuſtis
„ vti preſtat, ſicut & alijs omnibus, quę difficulter cõcoquuntur. At impropriè voce hac βέλιστα,
„ ideſt, optimè, eſt vſus. Neq; enim melancholico laborãtes morbo, neq; homo alius quiſpiã vel ſanus
„ vel æger, optimè liberatur, bubulas carnes & perelixas & vetuſtas ingerẽs, Nẽpe inter oĩa quę eduntur,
„ hæ non bonã preſtant alimoniã: bene tamen talia ingerentes cæteris minus lædũtur. Si verò pro
„ voce hac βέλιστα dixeris ἥκιστα, ideſt, minimè, ſermonem reddes integrum. Idem etiam Hippocrates
„ in volumine de internis affectibus de hepatico quodam morbo agens: dolores quidem(inquit)eodẽ H
„ modo premunt in hepar & color differt à priore: malicorij enim formã habet. In tempore verò eſtatis
„ maximè incidit. Fit autẽ à bubulæ carnis eſu & vini potu nimio. Hęc enim omnia iſto anni tẽpore
Lib. de attenu. victu. „ hepati ſunt infenſiſſima, & bilẽ maximè ad hepar adducunt. Galenus ait: Hirci & boues carnem
„ quidẽ habent minimè humidã, pituitoſam ac lentam, nocent tamẽ admodũ ob duritiẽ & in alterando
„ difficultatem. Idem aliàs, carnes bubulę(inquit)alimentũ corpori ſuggerunt non mediocre, neq;
3. de Alim. 1. „ diſſipatu facilè; ſanguinẽ tamen generant, quàm conueniat, craſſiorem. Quod ſi quis temperamento
„ naturali melancholicus magis fuerit, affectu aliquo melancholico præhendetur, ſi largius his veſcatur.
Affectus melancholici. „ Affectus autem melancholici ſunt cancer, elephas, ſcabies, lepra, febris quartana, & quæ peculiari
„ nomine melancholia nominatur. Lien item quibuſdam à tali ſucco intumuit, quam rem
„ cachexia, ideſt, prauus habitus, & hydropes ſæpenumerò ſunt ſubſecuti. Cæterùm quantum
„ carnes bubulæ totius ſuæ ſubſtantiæ craſſitie ſuillam ſuperant, tanto ſuillæ bubulas lentore antecedunt.
„ Porro quemadmodum ex ſuibus, qui ætate ſunt florenti, ijs iuuenibus qui bono corporis
„ ſunt habitu, conueniunt, ſic & boum qui nondum florentem ætatem attigerunt. Bos enim temperamento
„ quàm ſus, multò ſicciore, quemadmodum & vir ætate florens, quàm puer. Iure
„ igitur ijs animalibus, quæ natura temperamento ſunt ſicciore, adoleſcens ætas ad mediocri-

tatem

A tatem ipſam cōfert: humidiorū verò natura, quod ſibi ad probam & conuenientē temperiem deeſt, ab ætate florenti adſumit. Non modò itaq; vituli carnes habent ad conficiendum perfectis bubus præſtantiores, ſed etiam hœdi capris. Et paulò poſt: Animalia quæ herbas è terra emergentes, aut arborum ſurculos aut germina depaſcuntur; ea omnia cùm his abundant, habitiora ſunt ac pinguia, nobiſq; alendis accōmodatiora. Quamobrē illa quibus herbas denſiores paſci eſt naturale, hyeme, vere primo & medio fiūt graciliora, ac praui ſucci; vt boues, qui procedente tēpore manifeſtò fiunt obeſiores, ſucciq; melioris, cùm herbę augentur & denſeſcunt, & ad ſemen producendum feſtinant. Quæ verò exigua & gracili herba nutriri queunt, ea primo ac medio vere præſtāt vt oues, ęſtate prima ac medio capræ, cùm fruticum germina ſunt frequentiſſima. Et rurſus eodem libro: Caro leporū ſanguinem quidem gignit craſſiorē, ſed melioris ſucci, quàm bubula & ouilla. Item in aphoriſmos: Caro bubula tardius, & paulatim alit, Iſaac & ex eo fortè Platina inquiunt: frigidæ & ſiccæ naturæ hæc caro eſt, impurū & atrabiliarium præſtat alimentum, & morbos eiuſdē humoris alumnos creat, quartanas, ſcabiem, lepram, ſplenis vitia & hydropem, in illis pręſertim, quorū temperiem iſtis affectibus aptam inuenerit: tardè à ventriculo deſcendit, & aluum ſiſtit. B Quia aut frigidæ & ſiccæ temperaturæ eſt, ideo Heſiodus eam calidiſſimo anni tempore pręſcribit agricolis, ſed ne ſiccitas ſicco tempore perniciē adferat, non quamlibet, ſed bouis nondum ęnixæ, quę humiditate adhuc abūdat:

Lib. 2. aph. 18.

Ἀλλὰ τότ᾽ ἤδη
Ειη πετράιη τε σκιὴ καὶ βύβλινος οἶνος
Μᾶζα τ᾽ ἀμολγάιη, γάλα τ᾽ αἴγων σβεννυμενάων.
Καὶ βοὸς ὑλοφάγοιο κρέας μήπω τετοκυίης, ideſt,
Sed tunc iam (ardente nempe Sirio)
Sit petroſaque vmbra, & Biblinum vinum
Libumque lacteum, lacque caprarum non amplius lactantium,
Et bouis arboriuoræ caro nondum enixæ.

Cæterùm caro iſthæc, vt Symeon Sethi ait, multum nutrit, & qui ab ea gignitur ſanguis ſupra menſuram craſſior eſt, propterea his qui temperamento ſunt melancholico, diuerſos & melancholicos morbos infert. Difficulter etiam concoquitur & redditur, ſed ſi cōcoquatur, abundè & probè nutrit, & ſi cum ouilla carne comparetur, frigida eſt, ſanguinemque melancholicum gignit. C De nutrimenti eius copia dictum perquam elegans facetumq; apud Plutarchum eſt Euphranoris pictoris, Theſeum à ſe pictum, Parrhaſij Theſeo comparantis, hunc videlicet roſas comediſſe, à ſe pictum bubulas carnes. Reuera enim Parrhaſij erat pictus effectuſque nitidè, & ſimilis nonnihil alterius; ſed Euphranoris (inquit Plutarchus) videns aliquis, non inſcitè diceret,

Euphranoris pictoris dictum.

Ad ciues ingenti pectore præditi Erechthei
Quem Ioue nata Minerua aluit.

Iliad. β.

Ne bubula noceat.

Si quis modò bubulam comedere expetat, vel cogatur, eius lęſionem quę futura timetur, ſic moderari iubet Symeon Sethi. Cū aceto, allijs & ruta intingat. Nos vulgò intingimus, embammate facto ex petroſelino, iure, pane, aceto, ſapauè prout tempus anni poſtulat. Crebrò etiā ex condimento editur, quod iure, pipere & ſapa paratur, piperatum vocatur lautioribus. Belgę ex ſinapi intinctu. Platina ait elixā debere eſſe tum hanc, tū & vaccinam. Diximus ex Plinio caules caprifici ſi addātur magno ligni cōpendio eam percoquere. Apicius ita parat: *In vitulinā ſiue bubulam cum porris ſuccedaneis vel cepis, vel colocaſiis: liquamen, piper, laſer & olei modicū.* Belgę, ac potiſſimum Bataui & Friſij, D viciniq; alij boues in fruſta diſſectos (quod fit menſe potiſſimū octobri & nouēbri ſale macerant, ſalſamentiſq; iſtis toto ferè anno veſcuntur, partem tamen etiam fumo torrent, palato gratiſſimā & in cupedijs habitam. Salſamētis eiſdem veſci etiam Heluetios Geſnerus his verbis indicat. Qui bubulam carnem apud nos ſale condiunt (quod ferè idibus Octobris, vel circa feſtū D. Galli primum faciunt, & deinceps per hyemem tantū) in plenilunio incipiendū cenſent: ſic enim maiorē vegetioreq; carnē permanſurā: vt magis ſapidā, ſi ſub interlunium ſaliatur. Si diutius ſeruari velint (ſeruant autē multi integro anno) per dies circiter viginti in vaſe ſalitā relinquunt, ac infumandum poſtea in Camino ſuſpendunt, vbi donec benè ſiccetur, dies plus minus duodecim relinquitur, prout altius aut humilius pependit, & plus minuſuè ignis ac fumi paſſa eſt. Vbi primū ſuſpenſa eſt, accenſis iuniperi ramis & mox extinctis pleriq; fumigant. Nonnulli carnis colorem commendari putant, & rubeſcere magis, ſi aridis vrticæ faſcibus ſuffiatur. Qui ſeruare nolunt, vno die cum ſale relictam ſuſpendunt, & mox poſt vnum & alterum diem elixant: ſic enim pleriſque tenereſcere, ac in cibo ſapidior fieri videtur. Antequam ſuſpendatur, quæ diutius in vaſe ſalita fuit, muria ſua, quę ex ſale & carnis ſucco confluxit, diligenter abluunt: ſunt qui frigida lauare malint. Optima quæ de iuuencis aut vitulis ſumitur, vetulorum nimis dura & ingrata, certè difficillima concoctu fit, cùm fuſtis inſtar dureſcat. Hoc etiam obſeruari ſolet, vt caro ſalienda iuxta fornacem pius expoſita aliquandiu

Sale condita & fumo indurata qui veſcantur.

diu incaleſcat:inde ſalita opertaq; in vaſe in penus collocatur. Carnes oſsibus adiunctæ cæteris ſuperponuntur, vt ad uſum ſubinde auferantur: ſeruatæ enim deteriores fiunt. Hactenus Geſnerus. E

Lib. 13. c. 8.

Improbat iſtiuſmodi carnem Bruyerinus Gallus in opere ſuo nunquam ſatis laudato de re cibaria: In amplis (inquit) familijs boues mares fæminæque ſale condiuntur ad cibaria annua famulorum operarumque, ſed ij non admodum pingueſcunt; deinde eximitur muria & penſilis ſeruatur: quæ adeo induratur, vt poſtea pertinaciſſimè coctura dometur, guſtatuque ſuauitatem nullam refert. Breſillum noſtrates cognominant; credo,à ſimilitudine illius ligni duri & rubentis, quod ex inſulis,Breſillis dictis,inuehitur ad nos: rubet enim quodammodo bubula penſilis diſſecta, inſignirerq; dura. Eximij potores acerrimum ſitis ſtimulum eſſe prædicant,æquè ac pernas ſuillas:parcius tamē attingendam eſſe præmonemus: quippe parum aut nihil alit,viuitq; diutiſſimè in ſtomacho,ac difficillimè perficitur, & confecta,peſſimū ſuccum præbet. Non negarim appetentiam quandoq; eius momento aſſumpro recreari, præſertim in ſenioribus & vini auidioribus. Elixa repoſita, in taleolas aut fruſtella conſciſſa ex aceto,apio inſperſo in commeſſationibus meridianis gratiſsimè manditur.

1. Prob. 52. & 2. 17.

Cur quidam dura concoquant.

Quærit Alexander Aphrodiſienſis: quam ob.cauſam plerique cibos craſſos atque difficiles concoquere faciliùs poſſunt, vt carnes bubulas;faciles & ſucci cōpotes laudabilis,vt piſces ſaxatiles, ęgrè F concoquunt? Rationē(inquit)alij ad conſuetudinem referunt; alij ad habitum quendam naturalem ingenio humano inexplicabilem: alij ventris calore immodico cibos concoctu faciles vltra modum pro ſua facilitate concoqui,atq; perfringi corrumpiq; cenſent:difficile verò & quod modicè immutatur,
,, concoqui tantū,non præterea quicquā vitiari. Nam & paleæ quoniam perquā facilè afficiuntur,
,, in cinerem vertuntur ab igne largo & rapido,quod ligno querno accidere non poteſt. Materiam
,, enim patientem cauſæ reſpondere efficienti cōuenit; aliter fieri nō poteſt,vt effectus is prodeat,quē
,, vel natura,vel hominis ingeniū ſpectat. Tantū Alexander. Vide etiam Galenū in libro de conſuetudine capite primo & ſecūdo.

Aetas obſeruanda.

Eſt verò ætas in bubula carne omnino obſeruāda. Varro boues caſtrari vult ante bimatū,nec poſtea,quia duri ſunt. Horū caro,quoniā nondū laboribus fracti ſunt,medięq; ſunt ætatis, vtilior cenſetur: rarò tamen macellum intrant niſi crure fracto, aut alia cauſa inutiles ad agriculturā facti fuerint. Robur in quimatu eſſe,prudentiſſimos rerum naturę tradere,viuereque ad quindecim annos, & ad viginti longiſsimè,atq; etiam plus viuere vſu exercitij & copia pabuli diximus;quare quo iuniores eò meliores eſſe & coctu faciliores, ratio dictat; ſed lanij qui ad cultrū boues emunt,non ſolent ea cōſiderare,ſed vt pingues tantū ſint & habitiori corpore;nam ætatē parùm G aut nihil morantur,cùm bene norint,vetulos potius,quàm iuuenes saginę aptos. Similiter de vaccis ſtatuendum;quę enim iam incipiunt parere,haud iugulantur,maius enim inde detrimentū ſentiretur,quàm vtilitas,quare vetulæ etiā ſolent ad laniū peruenire,quando aut ſenectute ſterileſcunt,aut alia de cauſa inutiles fiunt;verùm pauperum tantùm menſas aut ſordidorū ſubire debeant, & ad cibos elegantiores damnari,quoniam bubula inſalubrior multò earum caro eſt, magiſq; atræ bilis fęcunda & craſsi ſanguinis, vnde fit quod lanij ſimul cum bubula permixtā venundent. Apud Gallos teſte Bruyerino nonnunquā lanij boues ad oſtentandum altilis ſaginę molē,per vrbium cōpita floribus herbarū ornatos circumferunt, etiam (ſi dijs placet)præeunte tibicine. Additq; ſe vidiſſe ex ijs, quos Auerni mittunt,tam inſigni obeſitate graues, vt non niſi plauſtro impoſitos,qui emerant,alio transferre poſſent.

Morboſos boues vbi mactare vetitum.

Morboſos boues præcipuis in vrbibus mactare lege cautū eſt. Qui contrà faciunt, deprehenſos mulcta graui mulctari:cognoſci morboſos quando fœno aut pabulo obiecto abſtinent; id euerare Heduis appellari, quaſi verum elicere. Quare minus laudāda noſtræ vrbis lex, quæ crure rupto boues,vel aliter ita læſos,vt pedibus ad macellum venire nequeant,aliàs ſaluberrimos, vendi H in macello vetat,macie cōtrà ſenioq; adeo confectos admittit,vt vix in pedes conſiſtere queant,nec valetudinis vllam habet rationem;illud tantum quęritur,vt pede iter ad macellum vſque perficiat: quamobrē haud dubitandū eſt,quin magnæ ſæpe populo clades accidāt. Vitiata enim caro vitiatos humores ſpirituſq; generat, & cùm bubula aliàs parum,vt oſtenſum eſt,ſit vtilis veſcentibus, tū præſertim incommodiſsima cenſeri debet.

Caro vitulina.

Lib. de cib. bon. & mal. ſuc.

Bubulæ ac vaccinæ carni vitulina temperamēto opponitur. In omni animalium genere(inquit Galenus)carnes vetulorum duræ,ſiccæ & cōcoctu difficiles ſunt: iuniorum contrà,humidæ & molles,atq; idcirco commodius concoquuntur:his tamē exceptis,quæ vbi in lucem editæ ſunt,protinus in cibo ſumuntur:namque omnes huiuſmodi muccoſæ ſunt, & præcipuè quæ ſuapte natura humidiore ſint carne,vt agni & ſues:verū hœdi & vituli,vt qui natura ſunt ſicciores,multò melius concoquuntur nutriuntq;. Petrus Creſcentienſis,vitulos vaccarū illarū,quas lactis tantùm & caſei cauſa nutrimus,quindecim a partu diebus elapſis occidēdos eſſe monet, aitq; carnes eorum temperatas eſſe, & faciles concoctu ſalubrioreſque illis qui vitam ducunt ocioſam. Hanc itaque menſæ nobilium non iniuria crebro(inquit Platina)repetunt: & Baptiſta Fiera canit:

Aſſiduos habeant vitulos tua prandia in vſus,
Cui madida & ſapida iuncta tepore caro eſt.

Noſtri

A Noſtri territorij ruſtici vix ante trigeſimum ętatis diem matribus eripiunt, Trentinos vulgus laniorum vocat. Bruyerinus tradit in multis Galliarum tractibus menſem vnum & aliquando eo minus natos, aut ſeſquimenſem lanijs tradi, teſtaturq; Romanos, aliorumq; Italorum permultos, ſemeſtri aut etiam anno toto à lacte eos nô depellere; cauereq; vt expertes herbarum, aliorumq; pabulorum id temporis degant: Sic enim & iucundiores, pretioſiores & ſalubriores ipſorum carnes fieri, perſuaſiſſimom habere: proinde Pontificias & Cardinalitias menſas lautiſſimas exiſtimare, ſi vitulina apponatur: Galliarum proceres ſic educare etiam tentaſſe, & eo cibo mirè delectatum Frãciſcum Galliarum regem; huius nominis primum ſe vidiſſe: Cæterùm vitulinam carnem in ſplendidis vrbibus eſſe quidem vulgatiſſimi cibi, ſed quę tamen facilè primas teneat inter grandiorum animalium carnes, ſiue elixetur, ſiue aſſetur; ruraque ita rem ſuam diſpenſare, vt nullo non tempore ſuperſint; indeque ſanè grande vectigal percipere. Mirum itaq; cur noſtri ruſtici non ſimiliter res ſuas diſponant. Rara enim apud nos hyberno tempore iſta caro eſt. Olim verò etiam oportunis locis ſaginabantur vituli, atque ad conuiuia paranda ſuauiores fiebant; erantque apud Hebræos in præcipuo honore. Pullum Gallinaceum, gallinamuè, hœdum aut arietem occidere (inquit Fr. Didacus Stella) ſolemne feſtum non faciebat: erat enim nimis tritum & vulgare: verùm vitulum occidere, pręſertim paſchalem & ſaginatum apud Iudæos ſolemniſſimum erat, quod in paſcha illi, alijſque diebus feſtis maximis faciebant. Sic Abraham, cùm vidit illos tres angelos, vt eos lautiùs & opulentius hoſpitio exciperet, gregem adijt, & occidit vitulum tenerrimum. Idem mulier illa fecit pythoniſſa, quæ cùm regem Saulem domi ſuſciperet, quod ſe tanto honore affectam videret, paſchalem vitulum occidit. (Similiter pater perdito filio vitulum ſaginatum mactari & apponi curauit,) Hi enim vituli, ita molliter educati & in delicijs habiti, apud Iudæos uon niſi ſolenniſſimis feſtiuitatibus mactabãtur. Quare nihil aliud Chriſtus Dominus voluit ſignificare per hunc vitulum ſaginatum (quem cum peccatoribus murmurantibus Pharaſæis, comediſſe apud Lucam legitur) ſymphoniam & chorum, niſi quantum perciperet gaudium cum peccatoribus diſcumbens & manducans quod ſummam feſtiuitatem, ſummamque lætitiam & voluptatem, indicabat. Vt autem exaggeraret huius feſtiuitatis pretium & valorem, poſuit vitulum ſaginatum & chorum, ſummaque alacritate dixit, manducemus & epulemur. Hactenus Stella. Donatus Antonius Ferrus medicus & Philoſophus Triuicanus in enchiridio ſuo de podagra, de vitulinæ carnis bonitate hæc exarauit: Vituli præſertim C lactentes apprimè laudantur, cùm temperatæ ſint complexionis, & propterea quocunque anni tempore comedi poſſunt. Verùm à partu tribus quatuoruè menſibus remoti ſint, atque annum vnum non diù tranſeuntes, velut qui Surrentini nuncupantur: ſunt enim guſtui grati, optimi ſucci, ac facilis concoctionis, bonum generant ſanguinem, ac temperatiſſimum nutrimentum. Et multi horum carnes hœdinis laudabiliores eſſe ſentiunt, quoniam melioris ſunt nutrimenti, cùm in hędinis quædam fit mucilago, quando decoquuntur. Et hoc eſt quod aſſerebat Auerroes, *Et carnes vitulinæ ſunt bonæ carnes, propterea quia non habent illam viſcoſitatem, frigiditatem ſiccitatemque quàm bubulæ tenent: & eorum carnes ſunt alijs magis odoriferæ, & quantum eſt in hoc hædinis meliores exiſtunt*. Et hinc ſolui poteſt controuerſia, quæ inter medicinæ authores in carnium electione reperitur: Quam plurimi enim hœdinas extollunt, & ipſæ quidem ſunt præſtantiores alijs, ſi ex parte facilioris digeſtionis ac temperatæ complexiouis conſiderentur: meliores porrò generant humores: ſi verò ex parte minoris viſcoſitatis, ac melioris odoris earum, ſic vitulinæ laudabiliores exiſtunt: ſi denique ex parte maioris, robuſtioris ac irreſolubilioris nutrimenti ſuillæ carnes cæteris ſunt meliores. Hucuſq; ille. Platina ait: Elixum debet eſſe vituli pectus; dorſum tamen ſeu ſpinam malis appellare, aſſaturam D requirit. (coqui noſtri dorſum, vitello da roſto, hoc eſt aſſationi aptum, cęteram carnem, vitello da leſſo, ideſt aptam elixationi vocant) coxas eiuſdam in pulpamentum rediges. Qui varios eius apparatus petit, Bartholomæi Scappi Pij V. coqui primum & ſecundum de arte coquendi adeat. Apicius vitulinæ carnis varios etiam, ſed quàm breuiſsimè apparatus pręſcribit, quare verba eius recitabo: *Piper, liguſticum, apij ſemen, cuminum, origanum, cepam ſiccam, vuam paſſam: mel, acetum, vinum, liquamen, oleum, defrutum. In vitulinam ſiue bubulam cum porri ſuccedaneis, vel cepis, vel colocaſiis, liquamen, piper, laſer & olei modicum. In vitulinam elixam: Teres piper, liguſticum, careum, apij ſemen: ſuffundes mel, acetum, liquamen, oleum: calefacies, amylo obligas & carnem perfundes. Aliter in vitulina elixa: Piper, liguſticum, fœniculi ſemen; origanum, nucleos, caryotam: mel, acetum, liquamen, ſinapi, & oleum*. Apud nos elixatur, vt reliquorum pecorum caro: Geſnerus tradit, quoſdam, vt appetitui conſulant excitando, eodem ferè coquere modo quo piſces: in aqua (inquit) prius elixant deſpumantque & ſaliunt (parciùs autem ſaliri ea conuenit, in quibus ius magna ex parte feruendo conſumi debet,) & cùm ſemicocta videtur, vinum affundunt, deinde cepas per tranſuerſum conciſas, poſtremò cum parum iuris iam ſupereſt, butyrum ferueſactum, aliqui butyro in ſartagine farinæ aliquid addunt, & aceti modicum, & croceum ex aromatibus pollinem, ipſaſque cepas. De

Vituli ſaginati.

Exarrat. in cap. 15. Lucæ.

Tract. 3.

Collect. 5.

Hædina an vitulina caro præſtet.

Lib. 6.

Apparatus.

Lib. 8. c. 5.

carne vitulina ſalienda paulò antè etiam ex eodem dixi:relinquitur autem,vt ipſe aliàs tradit, cum E
Lib.8.c.36. ſale in vaſis ferè non vltra diem antequam ſuſpendatur in caminum. Artocreas quomodo paretur
Artocreas. ex carne vituli,&c. Platina docet his verbis: Aut vituli aut hœdi aut capi carnem elixabis,elixam,
& eneruatam, minutatim concides, & in mortario tundes: huic deinde parum caſei recentis, tantundem
veteris & triti, parum petroſelini, & amarici,conciſa,oua quinque bene diffracta,abdomen
porcinum,aut vber vitulinum conciſum,modicum piperis,pluſculum cinnami,minimum gingiberis,
tantum croci,vt colorem concipiat,addes. Curabis coquatur eo modo,quo albam diximus.
Hoc edant Scaurus & Cęlius,qui nimiam macilentiam cum obeſitate libenter permutarent. Vehementer
enim alit,corpus obeſat,hepar iuuat,obſtructionem tamen & calculum facit. Et aliàs. Paſtillum
Lib.6.c.9. ex vitulo, aliiſque cicuribus animantibus hunc in modum parat: Cicures (inquit) appello,
Paſtillus. omnia quæ domi aluntur, vt vitulum, capum, gallinam & ſimilia. Ex his paſtillum ſic facies: Carnis
macræ quantum voles ſumito,minutatimque gladiolis concidito. Vitulinum adipem cum aromatibus
huic carni bene miſceto,inuoluta cruſtillis in furno coquito. Cocta vbi probè fuerint,duo
vitella(ſic non ſemel loquitur)ab albore ouorum excreta cum modico agreſte,cumque iure perpingui
bene tudicula agitata, in paſtillum infundes. Sunt qui modicum croci ad ſpeciem addant. Fieri F
& hic paſtillus in patella bene vncta,etiam ſine cruſta poteſt. In hoc & multum alimenti ineſt:tardè
concoquitur,pauca recrementa in ſe habet,cor,hepar & renes iuuat,obeſat,& ventrem ciet. Et mox
Cap.12. ibidem: Paſtillum olla ſic facito. Carnem vitulinam cum adipe minutatim conciſam, in ollam ponito:
pipiones, & pullos, ſi voles, adijcito. Ollam ipſam ad carbones longè à flamma,ne concitatè
efferueat,ponito. Vbi ebullire cœperit deſpumato:paſſulas deinde imponito. Cepam poſtremò minutatim
conciſam, cum larido frigito: frictam in ollam indito. Vbi omnia probè cocta exiſtimaueris,
agreſtam & aromata ſuffundito. Sunt qui & duo vitella ouorum bene agitata cum agreſta infundant.
Multum alet, tardè concoquetur, nauſeam faciet, ſtomacho nocebit, hepar & renes concalefaciet,
Lib.6.c.18. ſperma augebit, caput & oculos lædet. Idem: In pulpam vitulinam: Ex coxa vitulina
carnem macram abſcindito,in fruſta oblonga & ſubtilia concidito,batuitoque cum gladioli coſta,
ita ne reſcindatur; ſtatimq; ſale & feniculo trito ſuffundito;amaricum deinde ac petroſelinum cum
larido bene conciſum,& aromatibus ſparſum ſuper pulpas extendito:eaſque ſtatim inuolutas in veru
ad ignem ponito: ne deſiccentur, caueto; coctas conuiuis ſtatim appones. Multum alet, corpus
Cap.19. ſolidum reddet,pauca recrementa relinquet. Idem in pulpam Romanam:Carnem vitulinam in G
fruſta non maiora ouo ſic concidito, ne alterum ab altero reſcindatur:ſalemque ac coriandrum aut
feniculum tritum ſtatim inſpergito: aſperſam, inter duas tabulas aliquantulum opprimito. Veru
deinde traiecta cum teſſella laridi, ne ſe contingant, neuè nimium deſiccentur,ad ignem voluito,
donec coquantur. Multi hoc eſt & groſſi nutrimenti: tardè etiam concoquitur & aluum aſtringit.
Cap.20. Et mox ſubinde: Eſitium ex pulpa: Ex coxa vitulina pulpam accipito,eamque vel cum adipe eiuſdem,
vel cum larido minutatim concidito: Amaracum & petroſelinum contundito, vitellum oui
cum caſeo trito tudicula agitato,aromata inſpergito: corpus vnum facito,ac omnia cum ipſa carne
miſceto. In omentum deinde vel porcinum, vel vitulinum teſſulatim inciſum,hoc pulmentum ad
Mortadella. oui magnitudinem inuoluito,ad focum in veru lento igne decoquito. Mortadellam vulgares hoc
Cap.22. eſitium vocant,quod certè parum incoctum quàm nimium,ſuauius eſt. Tardè ob hanc rem concoquitur,
obſtruit, calculum creat, cor tamen & hepar iuuat. Rurſus: Farcimina. Pulpæ vitulinæ atq;
adipi ſuillæ benè tunſæ, tritum caſeum tum veterem, tum pinguem, aromata bene tunſa, duo aut
tria oua tudicula agitata: ſalis tantum quantum res ipſa requiret, & croci quo crocea ſint, admiſcebis,
admixtaque in inteſtinum bene lotum, & perquàm tenuatim productum,inijcies. Cocturam in H
cacabo requirunt. Bona non niſi biduo durant. Seruari tamen in dies quindecim aut plures poterunt,
ſi plus ſalis & aromatum addideris, ſiue ad fumum deſiccaueris: Et rurſus; Pulmentarium
Cap.26. in carbone: Carnem macram ex coxa vitulina in buccellas non nimium ſubtiles conciſam, cultricoſta
contundito; ſale deinde & feniculi ſemine bene trito vtrimque aſperſam inter duas tabulas per
Iuuẽcorum dimidium horæ comprimito. Inde in craticula ad carbones concoquito, in vtramque partem crebrò
caro. vertendo, addendoque teſſellas laridi,ne igne inareſcat. Coqui non admodum hoc pulmentarium
debet; calidum item conuiuis apponatur, quo magis appetentiam & deſiderium bibendi
excitet. Hoc Bibulus vtatur, qui ſitim in ſe demortuam quęrit. Non erit modo difficile de iuuencorum
& iuuencarum carnibus rectè iudicare, ſi quæ de bubula & vaccina, & vitulina diximus, arctiſſimè
memoria tenueris. Certum eſt enim ætate & duritiam & ſiccitatem augeri. Commodiores
igitur ſunt, quàm quæ ab adultis & prouectioris ætatis quæruntur; inferiores verò authoritate,
vitulinis. Bruyerinus tradit montanis gentibus Lugdunenſibus in cibis mirè placere ſemeſtres aut
anniculas, bimas & trimas;item Matiſconenſi agro atque Heduenſi; eaſque tauras appellare, Lugdunenſes
brauas; Iuuencos rarius mactare; Ipſe iuuencas quæ Venerem non ſunt expertæ, laudabiliores

A liores exiſtimat. Tales dijs immortalibus ac potiſſimum Palladi mactari ex Homero diximus. Horatio maximè probatur vitulus, qui matri ereptus iam ipſe læto ſe enutrit pabulo:

Lib. 4. car. Od. 1.

Te decem tauri, totidemque vaccæ,
Me tener ſoluet vitulus relicta
Matre qui largis iuueneſcit herbis
In mea vota.

Vituli caput.

Sed tempeſtiuum eſt, vt de alijs quoque partibus aliquid dicamus. Geſnerus ait lixari etiam vituli caput ad prima fercula prandiorum: certè apud nos in omni honeſto conuiuio id elixatum infertur, palato quàm gratiſſimum, maximè illæ partes quæ auribus ſunt proximæ, pingues nimirum, & teneritudine laudabiles. Parandi modum non inelegantem nobis reliquit Iulius Alexandrinus, his verbis, eſum eius ſummoperè commendans. Vituli caput depilatum (inquit) deterſumque curioſè, vt candor maneat (miro candore apud nos inferuntur) elixabis aliquandiu, cum cute ſua. Huic edendo non ſalubriter minus quàm voluptuoſè apponi in ſcutella acerrimi ſemper aceti aliquid ſolet, B cum zinzibere multo & cinnamomi modico, ob multarum inibi partium lętorem, ac craſſitiem, quæ edi impunè non poſſent, non antea diſſiccandi detergendique facultate munitis. Sin dequoquere in furno aſſareque placuerit: aromate replendum prius aliquo, allium alij herbaſque odoriferas ingerunt ad eoſdem vſus, incidendi nempe & abſtergendi, vt craſſi glutinoſique humoris vitetur noxa. Et huic quoque tamen apponi acetum commodè pro intinctu poterit, quo ſimul incidendi vis efficacior accedat, ſimul exaſſatæ exuſtæque fortè partes refrigeratione aliqua temperentur.

Lib. 6. c. 30.

Caput vitulinum, inquit Platina, aut bubulum, aqua calida depilato, ſi elixum voles, vbi coctum fuerit, in alliatum mergito: ſi aſſum placuerit, repletum aromatibus allio ac pleriſque odoriferis herbis, in furno decoquito. Licebit (inquit Iulius Alexandrinus) & cerebrum elixo capiti eximere vitelliſque ouorum duorum cum piperis & omphacij modico, verſatis diligēter tudicula, ſalis quod ſatis ſit miſcuiſſe, mixtaque hæc in ſartagine frixiſſe. Edi calidum adhuc hoc debuerit: refrigeratum enim & inſipidum reddetur & maiores vires nocendi ſumet: actu nimirum, præter refrigerandi poteſtate vim, idipſum iam frigidum ſcilicet in præſenti, vt conduplicata ita frigefaciendi potentia, nocendi etiam vnà ſtatim vires ingeminet. Geſnerus ait cerebrum capiti exemptum ſeorſim in aqua modicè coctum, mox tunicis liberatum, in vino coqui, & inſpergi aromatibus. Eſſe qui cum la- C cte mixtum & cepis minutatim inciſis, butyro frigunt & aromatibus condiunt.

Lib. 6. c. 31.

Platina ait: In cerebrum vitulinum: Ex capite elixo ac cocto cerebrum erues, cum quo duo vitella ouorum tudicula bene agitata, modicum piperis, parum agreſtæ, ſalis quantum ſat erit, miſcebis. Mixta hæc omnia in ſartagine cum liquamine tantiſper friges, donec quod breui quidem fiet, concreta ſimul fuerint.

Maxilla.
Lib. 3. c. 9.
Linguæ bubulæ eſus.

De maxilla Cratinus teſte Athenæo, vbi de foro cupediarum agit, mentionem facit in Plutis: *Ob bouinam maxillam pugnans.* Sophocles in Amyco: *Maxillas iam molles apponit*: Plato in Timæo: *Supremaſque maxillas illis ſub faciei natura colligauit*: Xenophon in libro de Hippice: *Maxillam contractam, longam.* In Belgio Germaniaque ſuperiori lingua bubula in pretio habetur, maximè ſi bene fuerit apparata. Apparandi modum recenſet Geſnerus. Cùm enim dixiſſet vbera elixa, mox inciſa torreri in craticula, & ſale & aromatibus (pipere & caryophyllis maximè) inſpergi. Similis (inquit) & linguæ apparatus eſt, & pedum & oris ſiue buccæ, vel ſi mauis roſtri. Alij partes, pedes, inquam & buccas quæ in carnario elixa emuntur, ex aceto frigida edere malunt cum cepitio & pipere.

Aeſtimatio.

Lingua etiam per medium inciſa, ſaliri, vt reliqua caro, & infumari ſolet, cibo diuitibus etiã grato. Quibuſdam in locis bubulas linguas principibus debent: tanta earum æſtimatio. Nouerunt D nimirum etiam Mercurij olim ſacerdotes hanc lautitiam, nec temerè Mercurio ex victimis deberi linguam dicebant, nimirum tanquam deorum præconi & ſermonis deo. Nam & alioqui lingua in ſacrificijs præconibus donabatur. Hinc iocus ille Ariſtophanis in Pluto: Ἡ γλῶττα τῷ κήρυκι τουτων τέμνεται, iucunda amphibologia, cùm lingua tam præconis quàm bouis intelligi poſſit. Idem in Pace: Ἡ γλῶττα χωρὶς τέμνεται, quod interpres admonet prouerbialiter dictum. Homerus Odyſſ. δ. Ἀλλ᾽ ἄγετε τέμνετε μὲν γλώττας. Apud Plutarchum, Antipater, cùm incidiſſet mentio de Demade, iam ſenio imbecilli, fractoque, *velut*, inquit, *ex immolata victima, ſolus venter & lingua ſupereſt.*

Lingua cur ſacris non adhibita.

Apparet ſanè linguam ceu profanum membrum ſacris adhiberi non ſolitum, quod ego quidem ad gulam hominum, religionem prætexentium, retulerim. Præfertur autem in cibo bubula cæteris & a nonnullis operoſius paratur: nam condimentis farctam in veru aſſant. Aliarum pecudum quia minores ſunt, cum ſuis capitibus relinqui ſolent. Hucuſque ille.

Vbera.
Ventres.
Lib. 3. c. 9.

Ad vbera quod attinet, apud nos elixari ſolent, & mox addita pinguedine aut butyro frigi in ſartagine, & aromatibus inſperſa inferri. Ventres (trippam vulgus vocat) elixantur, & cum ſuppoſito pane ex iure ſuo comeduntur. Cibus parum gratus, niſi aromatibus, caſeoque condiatur, ideoque plebeius, niſi ventres ſint vitulorum præpinguium. Celebratur nihilominus ab antiquis, vt annotauit Athenęus: Ventris (inquit) in cibum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

bum parati Ariſtophanem in Equitibus meminiſſe quiſpiam dixit: φήσω σ' ἀδικατεύτυς κοιλίας πωλεῖν, ideſt, Accuſabo te quod ventres fraudato decimis populo vendas. Et rurſus: Τί μ' ὦ 'γαθ' ἐκπλύνειν ἐᾷς τὰς κοιλίας Πωλεῖν τε τὺς ἀλλᾶντας, ἀλλὰ καταγελᾷς, ideſt, *Cur me bone vir, ventres lauare non ſinis? Hillaſque vendere? cur me derides?* Et rurſus: Ἐγὼ δέ γ' ἤνυστρον βοὸς, καὶ κοιλίαν ὑείαν καταβροχθίζας, κᾆτ' ἐκπιὼν τὸν ζωμὸν ἀναπόνιπτος Λαρυγγιῶ τὺς ῥήτορας, καὶ Νικίαν ταράξω: ideſt: *Ego verò bouis omaſum & ventrem ſuis, cùm abliguero, ebiberoque ius, illotus ſonora voce exagitabo rhetoras ac perturbabo Niciam.* Et rurſum: Ἡ δ' ὀβριμοπάτρα γ' ἑφθὸν ἐκ ζωμῦ κρέας, καὶ χόλικος ἠνύστρυ τε καὶ γαστρὸς τόμον. ideſt. *Hæc verò ſplendidi patris filia elixam è iure carnem, inteſtini, omaſi, ventris fruſtum.*

Omaſum. *Lib.8.c.45.* Omaſum autem inter gulæ cupedias olim, ſaltem apud Romanos fuiſſe, ex his Plinij verbis innoteſcit: *Hoc animal tantæ apud priores curæ, vt ſit inter exempla damnatus à populo Romano, qui concubino procaci rure omaſum ſe ediſſe negante, occiderit bouem, actuſque in exilium, tanquam colono ſuo interempto.* *Lib. 8.* Meminit eiuſdem damnationis Valerius Maximus: *Non ſupprimenda* (inquit) *illius quoque damnatio, qui puerili ſui nimio amore corruptus, rogatus ab eo ruri, vt omaſum in cœnam fieri iuberet, cum bubulæ carnis in propinquo emendæ nulla facultas eſſet, domito boue occiſo deſiderium eius expleuit: eoque nomine publica quæſtione afflictus eſt.*

Inteſtina. **Lactes.** Inteſtina quoque elixa adferuntur quibuſdam in locis ex laniena, & domi modico vino affuſo, cum butyro, cepis, & aromatibus percoquuntur; Lactes verò in primis apud nos commendantur, & ditiorum magnatumq; menſas cohoneſtant. Sed video & ab antiquis celebrari. Τῶν χορδῶν enim, ideſt, vt Dalechampius vertit, lactium, inteſtinorum vt Natalis Comes, (quæ etſi communior vocis ſit ſignificatio, vnde χορδὴ etiam vocatur ipſa chorda ſeu fides ex inteſtino contorto & arefacto, quæ teſtudini lyræue aut alio inſtrumento muſico intenta ſonos melodicos edit pulſu; placet tamen altera verſio) meminit Epicharmus teſte Athenæo, eaſque ὀρύας (ὀρύνειν & ὀρυειν eſt cumulare (inquit idem Dalechampius) **Hira quid.** hinc fortaſſis lactes ὄρυαι dicuntur, quòd cumulatis anfractibus flexuoſæ ſint. Hiras, nomine non abſimili Latini veteres authore Feſto, inteſtinum ieiunum appellarunt) vocauit, inſcripta quadam ex ſuis fabulis τῆς ὄρυας titulo. Ariſtophanes in Nubibus: Ἐκ μῦ χορδὴν τοῖς φροντισαῖς παραθέντων: ideſt, *impensè hæc mea contemplantibus lactes apponunto.* Alexis in Leucadia ſiue Fugitiuis: χορδαρίυ τόμυς ἧκεν, καὶ περικομματίων, ideſt, *Puſillarum lactium aduenit reſectamentum ac fruſtulum.* Ariſtophanes in Proagone: Ἐγευσάμην χορδῆς ὁ δύστηνος τέκνον. Πῶς εἰσίδω ῥύγχος περικεκαυμένον, ideſt: *Me miſerum lactes, ò gnate deguſtaui: Quo pacto ambuſtum roſtrum aſpicere potero?* Ad hasce fortaſſis etiam cupedias reſpexerit Perſius:

Saty.2.

Aut quid nam eſt, qua tu mercede deorum
Emeris auriculas, pulmone & lactibus vnctis?

Pulmo. Illos enim irriſione proſequitur, qui deos capi muneribus exiſtimant, nec obſtat, quod ſimul pulmonem nominat. Nam & hodie pulmo non vbique locorum vt apud nos fit, qui feris eum relinquimus, reijcitur, imo verò Geſnerus inter exta eum nominans, parandi eius cum cæteris in cibum modum docet: Exta (inquit) ſic voco arteriam cum pulmone corde & iecore cohærentibus apponuntur aut ſimpliciter elixa, aut condimentario iure cum vino cocta: ſed ius relinquitur copioſum, & aromatibus cum croco adiectis pani ῥαφανηδὸν diſſecto in patinis infunditur, idq; inter lauta etiam primæ menſæ fercula numeratur.

Lactes vnde dictæ. Lactes apud nos corrupto nomine vocantur lattesine, quemadmodum & ipſæ à lacte, vt ſcribit Priſcianus, vel propter candorem, vel propter mollitiem, aut certè ab antiquo verbo lacio, ideſt, allicio, propterea quod cibum alliciant. *In Curcul.* Plautus: *Ita vacuitate cibi venio laxis lactibus.* Ita vocantur inteſtina graciliora per quæ labitur cibus, ex quibus & ieiunum eſt. *Lib. 11. cap. 37.* Plinius videtur ſentire, lactes dici tantùm in homine & ouibus: ſic enim ſcribit: *Ab hoc ventriculo lactes in oue & homine, per quas labitur cibus.* *In Vitellio.* Muræṇarum tamen lactes dixit Suetonius: & Spartianus ſcribit, Muræṇarum lactibus & Luporum in mediterraneis oris Heliogobalum pauiſſe ruſticos ſuos: Illud verò mirum Theodorum Gazam pro meſenterio lactes interpretari, cum vtriuſque linguæ fuerit conſultiſſimus, niſi quiſpiam ſuſpicetur, partem & id quod continetur, pro eo quod continet, acceptum. Etenim meſenterio lactes inuoluuntur, vt à ſpinæ contactu duro munitiores magiſque ſectos reddat.

Pedes. Pedes etiam per ſe elixos proſtare in carnario ſuprà annotauimus, & vt vulgò parentur, indicauimus. Ab eorundum eſu minimè etiam abſtinuit antiquitas, quin & Athenæus præcitatis locis de foro cupediario eos celebrat ex Theophilo in Pancratiaſte: A. Ἑφθῶν μὲν χεδὸν τρεῖς μνᾶς. B. Λέγ' ἄλλο. A. Ῥυγχίον, κωλῆν, πόδας τέτταρας ὑείυς. B. Ἡράκλεις. A. Βοὸς δὲ τρεῖς. ideſt. A. *Elixæ carnis propemodum libras tres.* B. *Reliqua memora.* A. *Roſtrum, armum,* (κωλῆν: ſignificat & hæc vox anteriorem partem victimæ & pudenda) *pedes ſuillos quatuor.* B. *Proh Diue Hercules.* A. *bubulos tres.* Anaxilas in coquis: Τῶν Αἰσχύλυ πολὺ μᾶλλον εἶναι μοι δοκεῖ Ἰχθύδι' ὀπτᾶν. τί σὺ λέγεις ἰχθύδια, Συσσίτιον μέλλεις νοσηλεύειν, ὅσον Ἀκροκώλι' ἕψειν ἐςὶ ῥύγχη, πόδας. ideſt, A. *Multò ſatius eſſe credo quàm Aeſchyli verſus ediſcere, Aſſare piſciculos.* B. *cur piſciculos ais? Conuiuas vt agros tractaturus.*

A *turus es; quantò potius eſt extremos artus elixare, roſtra, pedes.* Obſeruandum hic rectè à Dalechampio ἀκροκώλια verti extremos artus: Alicubi tamen ἀκροκώλιον γεννικὸν, ſimpliciter apud eũdem Athenæum traducit bouis maſculi artus, quæ verſio ab Iſaaco Caſaubono etiam notatur, quãdoquidem κῶλα dicuntur in homine brachia, & pedes; in brutis anteriores & poſteriores pedes; ἀκροκώλια in macellis & culinis ſunt, (inquit) extremi pedes mactatarum victimarum: quare Ariſtoteles & Heraclides Tarentinus ponunt illa inter cibos μυξώδεις, habentesque aliquid ὀλκιμον καὶ γλίσχρον. Poſſunt etiam ἀκροκώλιων appellatione intelligi, omnes vndeunde præciſæ τοῦ ἱερείου partes extremę, quibus veſcuntur, vt aures, roſtra, & ſimilia. Galenus vocat τὰ ἀκρέα μόρια τῶν πεζῶν ζώων: ἀκρέα enim non ἄκρα. Solet enim Hippocratis vocem illam vſurpare: vt libro tertio de facultatibus alimentorum de pedibus ferè accipi videas: itaque vt pedes, ſic ἀκροκώλια alia vocant ὀπίσθια, alia ἐμπροσθία, quorum Hippocrates meminit tertio Διαίτης. Gaza apud Ariſtotelem primus vertit trunculos, Celſi imitatione. Gloſſarij author interpretatur κωλεὸν, de quo infrà lib. 9. In Gloſſis ſcribitur, Trungulus, κολοβὸς, ἐνκόλεος. Scribo, Trunculus, κολοβὸς, ἐν. κωλέος. illud ἐν valet ἔνιοι. ſic alibi in illo libro. B Deinde legerunt interpretes, cùm editis γεννικὸν, vel γεννητικὸν, quod ex verſione patet, *maſculi*. Scripſimus nos verè γεννικὸν, generoſum id eſt grande. Ariſtophanes, ὦ γεννικώτατον κρέας: Scholiaſtes exponit κρέας ἰσχυρον ὃ οὐ κατεργάζεται πυρί: firmæ carnes & difficile coctiles. Malim ad quantitatem referre, & magnas carnes intelligere. Sic apud eundem Comicum γενναῖαι μάζαι, ſunt grandes mazæ. Euſtathius quoque ſic interpretatur: cuius doctiſſimi uiri authoritate ſuſpitiones meas confirmatas uidi libenter. Sic ille, γεννάια σταφυλὴ, τάχα ἡ μεγάλη. Hæc omnia Caſaubonus. Athenæus indicaturus heroas etiam elixam comediſſe bubulam carnem, id oſtendit pedis illius bubuli exemplo, quem Homerus ſcribit à procis in Vlyſſem proiectum, quẽ (inquit) nemo aſſauerit. Diogenem Cynicum, quod pedem bouis crudum deuoraſſet, mortuum fuiſſe ſcribit Diogenes Laertius. Non inelegantem pedes uitulinos apparandi modum docet his uerbis Platina: Non diſplicuit, inquit, mihi Palelli hoſpitis noſtri patina, qui pedes uitulinos bene lotos & coctos cum iuſculo aromatibus inſperſo, in cænam more Romano attulit. Inditum quoque aliquid ex aceto putarim; adeo appetentiam excitabant. Apponi hæc patina prima menſa conſueuit. Boni & facilis extat alimenti; pectori confert, tuſſim lenit, meatus urinæ exulceratos ſanat, dyſentericis prodeſt. C A medicis tamen anteriores magis quàm poſteriores, animalium partes probantur.

Acrocolia.

Trunculus.

Lib. 1.

Mors Diogenis.

Lib. 5. c. 15.

Pedum apparatus.

VSVS IN MEDICINA.

DE carnis bubulæ temperamento præcedente rubrica diximus. Hippocrates, ſi vlcerata ac puſtulis plena fuerint ſumma vteri labra, carnem bubulam ſumi iubet & butyrum ſiue adipem anſerinum & aniſum aut crocum aut ſpodium Cyprium: Hæc omnia vult teri & carni oblita apponi. Si feruido ac ſuperficiario vlcere, pudenda laborent, ſic curare eodem authore oportet. Carnem bubulam longitudine duorum palmorum paruorum, craſſitudine verò ligni quod in foramen bipennis immittitur, pudendi videlicet virilis forma, vſque ad veſperam apponat; noctu verò auferet: poſtero autem die rurſus apponat, vſque ad meridiem, & bibat vinum dulce, melle ad vinum admiſto. Et aliàs rurſus: Si vlcera fiant, ac mordeant, bubulam carnem adipe illinito: & ſi ſordida fuerint, eluito & fomentum ex fici radice adhibeto, & poſtea de pinguedine in vino dulci bibat. *Ariſtolochia oblonga in ſumma* (inquit Plinius) *gloria eſt, ſi modò à conceptu admota vuluis in carne bubula, mares figurat, vt traditur.* Ad hominis morſus carnem bubulam decoctam imponi iubent referente eodem Plinio: ſed efficacius uituli, ſi non ante quintum diem ſoluatur. Idem ait: *Bubula caro tumorem ſanat:* Et alibi: *Calida impoſita panos & apoſtemata diſcutit, vt ſanguis quoque & fel eiuſdem pecudis.* Marcellus Empiricus carnem uaccinam (Plinius habet bubulam) recentem ueretro impoſitam ulcera eius & epiphoras mirè ſanare: eandemque rancorem (Plinius roſionem uocat) ſtomachi temperare ex uini & aceti æqua portione diſcoctam & cibo ſumptam. Teſtatur Symeon Sethi bubulæ carnis ius uentris fluxus ex flauabile compeſcere. Plinius deniq; ait ius è carne uaccina, vt medullam etiam, vlcera oris & rimas ſanare. Idem alicubi carnem uituli tradit recentia ulcera non pati intumeſcere. Marcellus ait: Caro uitulina recens cum aceto cocta, madidaque alis impoſita, fœtorem hirci teterrimum tollit. Cornelius Celſus agens de curatione communi aduerſus omnes morſus ſerpentinum: ſi neq; qui exugat, eſt, neque cucurbitula, ſorbere oportet (inquit) ius anſerinum, uel ouillum, uel uitulinũ, & uomere. Plinius autẽ aduerſus morſum canis rabidi id celebrat his uerbis: *Canis rabidi morſu facta vulnera circumcidunt ad viuas vſque partes quidam, carnemque vituli admouent & ius ex eodem carnis decoctæ dant potui, aut axungiam cum calce tuſam,* ſcilicet admouent. Idem uituli ius uulgariter

Lib. de morb. mulier.

Caro quibus conueniat.

1. de morb. mul.

Iuris vſus.

Lib. 5. c. 27.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

riter datum, inter auxilia cœliacorum & dyſentericorum tradi aſſerit. Carnem verò vituli alicubi E quoque dicit, ſi cum ariſtolochia inaſſatam edant mulieres circa conceptum, mares parituras promitti: Feminum verò vituli cinerem ſordida vlcera, & quæ cacoethe vocant, è lacte mulieris ſanare. Raſis verò boum coxas vri ſcribit, bibique vt ſanguinem fluentem & menſes cohibeant: & Galenus tauri femora uſta ſanguinem ſiſtere teſtatur; & Auicenna dicit: vaccarum femora cremata ſanguinis & alui quoque profluuium compeſcunt. Sorbitio ex pedibus vituli Brudi Luſitani. Pedes vituli anteriores duos, aut arietis omnes in aqua plus ſatis coquito: radicum plantaginis, petroſelini, ſingulorum manipuli vnius tertiam, hepaticæ, hordei ab vno cortice exuti, prunorum & paſſularum, ſingulorum vnam: addito mali granati acidi tres, ius dato, vt oportet, ex reliquo fac ſorbitionem. Quod ſi coctionem pedum, antequam malum granatum adijcias, herbas abſtrahas, ius colans, tertiam ſui partem ſucci acidi mali granati immittas, pane & zucaro ſimul coquas, quouſque permixta ſint, cibum ijs valdè idoneum & plurimis alijs ægrotantium parabis. Quem vt conuenientiſsimum memoria dignum ducito. Nam multum nutrit, corpus refrigerat & humectat, particulas cogit, tenues humores inſpiſſat, bilis feruorem reprimit, ventriculum & iecur roborat, ſitim ſedat. De F iecore hoc reperio apud Plinium: *Iecur vaccinum cœliacis & dyſentericis medetur*. Haly verò non ſimpliciter, ſed vſtum præſcribit: Iecur (inquit) bouis vſtum potumque ventris & ſanguinis profluuium inhibet. Iecur vituli maſculi & tantundem foliorum ſaluiæ, minutatim pariter concidantur, collectus inde ſtillatitius liquor potui datur, vt ait Geſnerus, tum viris, tum mulieribus, qui durum tumorem tranſuerſum in imo ventre ſupra pudenda acceperint. De Liene hæc idem Plinius. *Lien bubulus in melle editur, ex vino datur ad lienem ſedandum: recens autem aſſus vel elixus in cibo.* Itē. *Eadem de cauſa emi lienem vituli, quanti indicatus ſit iubent Magi, nulla pretij contatione, quoniam hoc quoque religioſè pertineat, diuiſumque per longitudinem annecti vtrimque, & induentem pati decidere ad pedes, dein collectum in vmbra areſcere, cùm hoc fiat, ſimul reſidere lienem ægri vitiatum, liberarique eum morbo dicitur.* Sic ille, ſed nugaciſsimum ac nimis ſuperſtitioſum hoc medicamentum eſt. De omaſo ſic: *Linguæ exulcerationi & arteriarum prodeſt ius omaſi gargarizatum*: apparet enim de bubulo accipiendum eſſe, de illo enim lacte proximè dixerat, quanquam ſimul etiam de caprino: vel fortè conuenit vtrique: Item: *Omaſi quoque iure poto, venena expurgari putant priuatim verò aconita & cicutas*. A recentibus & calidis adhuc vituli extis (ideſt, arteria, pulmone, G corde & iecore) minutatim conciſis liquor in vaſis Chymiſticis elicitur, referente eodem Geſnero, cui æquales partes ſaluiæ & meliſſophylli liquorum ſimiliter extractorum, admiſcentur: inde membra frigida, vel reſoluta, vel tabida, manè & veſperi aliquando perfricantur, & mox calidis pannis inuoluuntur. Hippocrates ad faciem ornandam, hepar tauri teri iubet cum oleo, illini autem cum uino meraco: Idem & nyctylopem iubet medicamentum deorſum purgans bibere, & caput purgari, ceruicemque eius quàm maximè ſcarificari, & fame ad multum tempus premi: ubi uerò remiſerit, unum aut duo fruſta, prout maxima deuorare poteſt, de hepate bubulo crudo in melle tincta exhiberi. Membrum tauri in aceto maceratum & illitum, ſplendidam teſte Sexto, facit faciem: Raſis ait, genitale tauri rubri aridum tritum, & aurei pondere propinatum mulieri, faſtidium coitus afferre: è contrario quidam recentiores, vt in viris Venerem excitent, tauri membrum cæteris huius facultatis admiſcent. De medulla ſcribit Galenus in hæc verba: Medullæ animalium vim habent dura & ſcirrho affecta corpora molliendi, ſiue muſculi, ſiue tendines, ſiue ligamenta, ſiue denique viſcera indurauerint. Semper autem optimam expertus ſum ceruinam, deinde iuuencorum, ſeu vitulinam: Hircorum verò & taurorum acrior eſt, magiſq; deſiccat, vnde fit, vt ſcirrhoſas duritias diſſoluere non valeat. Cæterùm ex ceruina & vitulina medullas peſſi etiam mollientes ad matricis H quaſdam vitia componuntur, & pharmaca ex medulla confecta, molliendique vi prædita foris quoque vtero imponuntur. Accipitur autem non ſolùm oſſium medulla, quæ verè medulla eſt, ſed ex ſpina quoque dorſi, quæ reliqua ſiccior ſquallidiorque eſt, & ob eam cauſam ſeorſim vtraſque repono. Hactenus Galenus. Dioſcorides breuiter, ἅμαντες δὲ εἰσι μαλακτικὶ, ἀραιωτικοὶ, θεραπευτικοὶ, πληρωτικοὶ ἑλκων. ideſt, *Omnes* (medullæ) *molliunt, medicatæ ſunt, rarefaciunt, vlcera explent*: quo loco pro θεραπευτικοὶ legendum θερμαντικοὶ, quomodo legit Plinius, qui ſic habet. *Communis ratio medullarum eſt, omnes molliunt, explent, ſiccant, excalfaciunt*. Interpretes quidem Dioſcoridis ſequentes Plinium excalfacere transferunt, textum tamen Græcum non reſtituunt. Ἀραιωτικοὶ ijdem etiam rarefacere vertunt, & rectè quidem meo iudicio (inquit Geſnerus) fecerunt, quòd non in hac etiam voce Plinium imitati ſint, qui ξηραντικοὶ legit. medullas autem ſiccare neque ratione, neque authoritate vlla niti opinor. Quanquam enim malactica, ideſt mollientia ea propriè dicantur, quæ calefaciunt & exiccant, ſed vtrumque moderatè omnino, magis tamen calfaciendo ea quàm ſiccando primi ordinis modum excedere poſſe ſcio. Nam Galenus mollientia conferens pus mouentibus: hæc æqualem calorem ei qui in homine ſecundum naturam eſt, efficere docet, illa multò maiorem: proinde

Lib. 3. de vict. feb. cap. 11.

Iecur.

Lien.

Lib. 28. cap. 13.

Omaſum.

Lib. 28. cap. 10.

2. de morb. mul.

Lib. de viſu.

Genitale.

11. de ſimpl. cap. 5.

Medulla.

Dioſcoridis locus corrigitur.

Mollientia propriè dicta quæ,

A proinde vt mollientia pleraque, ita medullas maximè, calfacere abſolutè dici poteſt, ſiccare non itẽ, niſi cum additione, quod moderatè omnino & in primo ordine. Nihil enim eorum quæ ſcirrhi in modum indurata ſunt, (inquit Galenus) vel validè ſiccantibus, vel excalfacientibus validè, curari poteſt. Similiter ἀραιωτικὰ ideſt, rarefacientia Galenus calida moderatè & tenuium partium eſſe ſcribit, καὶ ἥκιστα ξηραίνειν, ideſt, & minimè ſiccare; non quod non ſiccent, ſed quod minimum ſiccẽt, cuius generis chamæmalum eſſe ait, ordine primo calidum & ſiccum. Verùm Dioſcorides, qui non raro Græcis vocabulis abutitur, quod ad ſecundas medicaminum facultates, hac etiam voce rarefaciendi pro laxandi abuſus mihi videtur in medullis: molliunt enim medullæ quæ dura ſunt, laxantque intenſa, magis quàm rarefaciant denſa, aut obſtructa aperiant, pręſertim cùm pinguiuſculę ſint, & emplaſticæ facultatis nonnihil habeant, recentes præcipuè: accedunt enim medullæ natura in ruminantibus ad ſeuum, in cæteris ad adipem. Quamobrem rectè Galenus, vbi de medullis agit, non calfacere, non ſiccare, non rarefacere, aut tale quid aliud præſtare ſcribit, ſed mollire tantum: quanquam & διαλύειν, ideſt, diſſoluere obiter eis tribuit, non ſatis propria ſignificatione. In tranſlatione Serapionis pro ἀραιωτικοὶ habetur reſolutiuæ, & pro θεραπευτικοὶ, ſedatiuæ: vnde hoc ſaltem conſtat,
B olim etiam hunc locum incertæ lectionis fuiſſe, vt minus mirum ſit Plinium quoque & Dioſcoridẽ, qui ab alijs nimirum hæc deſcripſere, non eodem modo legiſſe. Porrò quod Plinius medullam explere, Dioſcorides vlcera explere dixit, nec ipſe rectè dictum exiſtimo, nec apud vllum ex probatis inuenio medicis. Nam quæ ſarcotica, ideſt, carnem generare & vlcera explere propriè dicuntur, ſiccare modicè & abſtergere ſine morſu debent: ego verò nullam in medullis abſterſionem ſentio. Fieri quidem poteſt, vt per accidens aliquando carnem inducant, præſertim cum aliis mixtæ. Multa enim per ſe lædunt, aliis admiſta eundem affectum ſanant: quod ſarcoticis etiam contingit. Oleũ ſordes colligit, ſic & cera: ærugo rodit: tria hæc miſta carnem regenerant, magis etiam ſi quid ſarcotici adiungas. Scio Plinium commendare medullam ceruinam aut vaccinam ad vlcera oris, ſed cum reſina, item vituli vel bouis ad dyſentericos, ſed aliis admixtis; & vitulinam priuatim ad exulceratas vuluas cum ſeuo, quibus tamen alia ratione, quàm ſarcotica prodeſt, aut ſi illa quoq; interdum, per accidens tamen. Hæc itaque omnia Geſnerus: nunc quæ de vitulina, taurinaque & bubula medulla priuatim authores tradunt, proſequemur, illud tamen prius admonentes, Galeni (ex quo præcipuè medullarum vires ſunt diſcendæ) præcitatis de medullis verbis, addi poſſe, recentibus laxando
C veteribus inſuper diſcutiendo vtendum eſſe: calor enim paulatim augetur. Quia autem medullarum, vt Dioſcorides teſtatur, probatiſsima eſt ceruina, mox vitulina, poſt hanc taurina, de bubula vltimo loco dicemus, primo autem de vitulina, mox de taurina dicam, vltimum de bubula.

Vſus omnium eſt vel internus, vel externus, *Vituli aut bouis medullæ* (inquit Plinius) *excoquuntur cum farina & cera, exiguoque oleo, vt ſorberi poſſint, pro cœliacis & dyſentericis.* Addit & in pane ſubigi. Marcellus item vaccinam cum farina tenui ſubactam, & inſtar excocti panis in cibo datam, mirè dyſenteriam ſanare ſcribit, maximè ſi & caſeus bubulus recens manducetur. Vituli medulla cum pari pondere ceræ & olei, vel roſacei, addito ouo, duritiæ genarum illinuutur, eodem annotante Plinio: cæterùm Marcellus, *Medulla* (inquit) *cum cera & oleo roſaceo æquis ponderibus liquefacta & permixta, & ad emplaſtri modum impoſita, duritiae palpebrarum, & ſi qua illic in modum pilularum naſcuntur, commollit & diſcutit.* Idem Marcellus vituli medullam ait cum cymino contritam infuſamque quamuis magnos dolores auriculæ ſtatim releuare, & intra triduum tollere. Breuiter vt ſolet Plinius: *Vituli medulla admixto cumino trito infuſa prodeſt in aurium dolore & grauitate.* Eadẽ, vel etiam vaccina eodem teſtante vlcera oris ac rimas emendat, ſanatque manantia verendorum
D vlcera, & in uino uel aqua decocta cum ſeuo exulcerationibus uuluarum impoſita prodeſt. Componuntur ex eadem medicamenta ad molliendum uterum, tum foris applicanda, tum peſsis inditis, ut ex Galeno recitaui, ubi taurinam acriorem ſiccioremque eſſe ait. Marcellus hanc quoque ad aurium dolores celebrat: *Gliris* (inquit) *pingue, & gallinæ adeps & medulla bubulina* (bubula fortè) *vel taurina, liquefacta tepenſque, infuſa auribus plurimum prodeſt.* Eadem tauri medulla in uino trita & potata, torminoſos emendat, ut teſtatur Sextus: ſed Aeſculapius non torminoſos habet, ſed tremulos, quod fortè magis probandum eſſe arbitratur Geſnerus, cùm Raſis etiam ad neruorum cõtractiones ea utatur, quamuis foris illita, his uerbis: Medulla tauri ad ignem liquata, ſi miſceatur quarta pars myrrhæ rubentis, & olei laurini tantundem, manuſque ac pedes inungantur, diluculo & ueſperi, neruorum contractiones ſoluit, lenitque artus. Idem Raſis medullam bubulam, necnon & ſeuum neruis commotis conferre & mollire teſtatur, ſi inungantur. Plinius medullam bubulam ex dextro crure priore tritam cum fuligine, pilis ac palpebrarum uitijs, angulorumq; occurrere ait: calliphlebarique modo fuliginem in hoc uſu temperari: optimè ellychnio papyraceo, oleoque ſeſamino, fuligine in nouo uaſe pennis deterſa: efficaciſsimè tamẽ euulſos ibi pilos coercere. Simile quid etiam refert Marcellus, *Lucernam fictilem* (inquit) *de papyro & medulla vaccina concinnato, atq; eius*

Medullæ vſus.

Lib. 28. cap. 11.

fumo

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

fumo ſiue fuligine, pro calliphlebaro vtere, quo palpebras exeſas & glabras ſæpius inungendo, decentiſſimas facies. Aliàs Plinius ait: *Vlcera oris emendat ceruina vel vaccina medulla cum reſina.* Columella, ſi media boum ceruix intumuit, ait ſe comperiſſe, aureum eſſe medicamentum, ex pice liquida & bibula medulla & hircino ſeuo & vetere oleo æquis ponderibus compoſitum atque incoctum. Hippocrates deſcribens medicamenta emollientia & ad ciendum idonea, quo fortis purgatio fiat: thapſiæ radicem, medullam bouis, adipem anſerinum, roſaceum, hæc trita ac feruefacta per quatriduum iubet, vt apponat, & bibat porri ſuccum, ac vinum dulce album. Marcellus verò medullam vaccinam cum farina tenui ſubactam, & velut excoctum panem cibatui datam, mirè dyſentericum ſanare profitetur, maximè ſi & caſeus bubulus recens manducetur. Idem ex Plinio quoque de vitulina medulla recitaui.

Seui vires.

Nunc de pinguedine ſiue ſeuo dicendum. Quia autem taurinæ pinguedinis frequens medicis vſus eſt, non fuerit præter noſtrum inſtitutum ex Dioſcoride docere, quomodo ea præparetur, & odoramentis imbuatur, præſertim cùm ad aliorum quoque animalium pinguedines idem apparatus ex æquo pertineat.

Taurini adipis præparatio.

Priuatim (inquit) taurorum pingue ſic curari debet. Renibus euulſum pingue profluente amnis aqua abluito, detractiſque tunicis, fictili nouo, poſtquam exiguũ ſalem inſperſeris, liquefacito: dein in nitentem aquam excolato, & vbi concreſcere cępit, manibus iterum confricando vehementer lauato, aqua ſæpius affuſa, refuſaque, donec quam optimè elotum videatur, rurſus in olla cum pari modo vini odorati decoquito, & cùm iterum efferbuerit, dempto ab igni vaſe, ibidem ſinito pernoctare: poſtridie ſi grauiter adhuc oleat, noua olla repetitum, vino odorato perfundatur: eadem quæ prius fiant, dum omne virus euaneſcat. Colliquatur & ſine ſale, præſertim affectionum earum cauſa, quibus ſal aduerſari ſolet, ſed ita paratum non magnopere albeſcit. Eodem modo pardorum (παρδάλεων, ideſt, pantherarum, vt etiam Plinius habet, & capitis in Dioſcoride titulus,) ac leonum pinguia curari oportet: (in Græco additur, & apri & cameli, & equi & ſimilia: quæ verba interpretes omittunt, eam nimirum ob cauſam, quòd in titulo capitis nõ habeantur: Plinius tamen cameli adipem ſimiliter curari teſtatur.) Hæc Dioſcorides, apud quem bubuli ſeui curatio etiam legitur, quam modo recitabo: nunc de taurino adipe Plinium audiamus: *Quæ ratio adipis* (inquit) *eadem in his quæ ruminant, ſeui eſt, alijs modis non minoris potentiæ. Perficitur omne, exemptis venis aqua marina vel ſalſa lotum, mox in pila tuſum, aſperſum marina. Crebrò poſtea coquitur, donec odor omnis aboleatur. Mox aſſiduo ſale ad candorem reducitur. A renibus autem omne laudatiſſimum eſt. Si verò vetus reuocetur ad curam, liquefieri prius iubent, mox frigida aqua lauari ſæpius, dein liquefacere affuſo vino quam odoratiſſimo. Eodemque modo ac ſæpius coquunt, donec virus euaneſcat. Multi priuatim ſic taurorum, leonumque ac pantherarum & camelorum pinguia curari iubent. Vſus dicetur ſuis locis.* Tantum Plinius. Cæterùm odoramentis imbuendi taurinum & vitulinum, nec non & ceruinum pingue, & eiuſdem animalis (cerui) medullam, hanc rationem præſcribit Dioſcorides. Pingue quod odoratum reddi debet, demptis quo diximus, modo membranis, elotum & vino quàm odoratiſſimo, nulla maris aqua diluto feruefactum, pernoctare ſinitur: alterum id genus vinum eadem menſura infunditur, colliquatur & exquiſitè colatur: nouemque eius heminis, iunci Arabici ſeptem drachmæ adijciuntur. Quod ſi ipſum odoris fragrantioris fieri voles, quadraginta floris eiuſdem, cinnamomi, cardamoni, & nardi ſingulæ vnciæ. Omnia exactius tunduntur, & affuſo vino odorato, in vaſe operto, quod ſuper carbones firmiter collocatum ſit, ter efferueſcunt, & ſemoto ab igni vaſe inibi pernoctant: poſtridie vinum affunditur, aliudque generis eiuſdem adijcitur: ter ſimili modo bene conferueſcat: deinde matutinis exempto adipe vinum effundatur: & abluto vaſe, ſiquid imo ſubſidẽs hæſit, detergatur: poſtremò eliquatum pingue & excolatum, ad vſus reconditur. Hoc autem modo odoramentis imbuitur, quod antea curatum eſt: verùm antedicta prius inſpiſſari ſolent, quò facilius ſibi odoramentorum vires adſciſcant. Itaq; aſſumens quodcunque horum voles, cum vino feruefacito, impoſitis vnà myrti ramulis, ſerpyllo, cypero, itẽ aſpalatho plenius tuſo: Aliqui tamen ad hunc vſum, vno duntaxat horum contenti ſunt: cùm autem ter efferbuerit, exemptum leniter, & linteo colatum, aromatis vt expoſitum eſt, imbuitur. Hactenus Dioſcorides.

Lib. 11. de ſimpl facul. cap. 4.

Seui taurini vires.

Nunc de adipis ſiue ſeui taurini facultatibus in genere prius agemus ex Galeno, deinde particulatim ex diuerſis authoribus: Is igitur ſcribit in hæc verba: Taurinus adeps ſuillo multò calidior eſt & ſiccior. Hoc interim addendum, marem fæmina eſſe tum calidiorem tum ſicciorem: marem autem caſtratum adſimilari fæminæ, velut quidquid iuuenilis eſt ætatis: Et inter iuuenilia fæmina mare humidior eſt & minus calida. Sic & adeps vitulinus taurino minus tum calidus eſt, tum ſiccus: Cæterùm quanto calidior ſicciorque ſuillo eſt taurinus adeps, tanto ſuperatur à leonino. Itaque tanquam in medio conſiſtens, meritò vtrique medicamentorum miſcetur generi, & ei ſcilicet quod ſcirrhoſis medetur, & ei quod phlegmonas concoquit; cuiuſmodi eſt tetrapharmacum quod vocant, ex cera, reſina, pice & adipe conſtans. Nam ſiue in hoc taurinum, ſiue vitulinum, ſiue hircinum, ſiue caprinum, ſiue ſuillum indideris, ſemper puri mouendi aptum, & concoctorium me-

dicamen

Dioſcorides notatur.

Adicamen effeceris: taurinus tamen foſſoribus & meſſoribus, & omnibus carnem duram habentibus, ſiue ob naturalem temperiem, ſiue ex ratione ac forma vitæ magis conuenit. Hæc ille, & alia quędā de adipe in genere: quibus explicatis reprehendit illos, qui aſtringendi vocabulo apud Græcos abutuntur: ex quibus etiam Dioſcorides non rectè caprinum adipē ſuillo magis aſtringere ſcribit, item taurinum, bubulum & vitulinum aliquantum aſtringere (quanquam poſterioris huius dicti Galenus illic non meminit) cum potius aliquid caloris & acrimoniæ habere dicendum ei fuiſſet, & caprinum ſuillo acriorem eſſe, & calidiorem ſiccioremque. Quod modo ad particulares taurini adipes facultates: Sextus cum reſina & creta Cimolia impoſitum, omnem duritiem diſcutere tradit: cęterum Aeſculapius cum cera imponi iubet, & fortè melius, cum ad Galeni iam dictum tetra pharmacum accedat. Plinius ait: *Vincit maculas in facie taurinum ſeuum vitulinumuè fel, cum ſemine cunilæ, ac cinere è cornu ceruino, ſi canicula exoriente comburatur*. Et rurſus. *Arborum reſinæ panos & ſimilia cum ſeuo taurino & melle ſanant*. Item. *Parotides miro remedio comprimit adeps vrſinus, pari pondere cum ſeuo taurino & cera permixtus, atque appoſitus*. Item: *Ruta emendat vitiligines, verrucas, ſtrumas & ſimilia, cum ſtrychno & adipe ſuillo ac taurino ſeuo*. Item: *Ad fæminarum ſtrumas cinis aſpidum cum ſeuo taurino imponitur*. Item: *Podagris medetur vrſinus adeps, taurinumque ſeuum, pari pondere, & ceræ: addunt quidam hypociſthidem & gallam*. Rurſus: *Medicorum aliqui axungia ad podagras vti iubent, admixto anſeris adipe, taurorumque ſeuo & æſypo*.

Vitulina pinguedo, vt à putredine cōſeruetur.

Vitulina pinguedo ſiue ſeuum quomodo odoramētis imbui debeat paulò ante dictum eſt ex Dioſcoride, qui pręterea docet, quomodo à putredine conſeruetur: ſi quis (inquit) incuratum adipem anſerinum, gallinaceum aut vitulinum à putredine tueri velit, ita faciendum eſt: Quemuis adipem diligenter elotum & ſiccatum in vmbra ſuper cribrum, per lintea munda manibus vehementer exprimat, linoque conſutum vmbroſo in loco ſuſpendat, & poſt multos dies noua charta inuolutum frigido loco reponat. Pinguia autem indito melle vindicantur à putredinis vitio. Apud Marcellum, vbi legitur: *Vituli adeps ex fæmina* (id eſt vitula) *ſublata cum aquæ cotylis tribus decocta & ſorbitionis more ſumpta, cæliaco plurimum prodeſt*: pro fæmina legendum videtur femine, vt paulò poſt apud eundem ex inguinibus. Plinius etiam dyſentericis & cœliacis ſeuum vitulinum aut bubulum dari meminit. Cæterùm vſus eius exterior, multò eſt frequentior, & vt à capite inchoemus, ſeuum hoc cum ſale ſubactum vtiliſſimè adhiberi ptyriſiaſi Marcellus aſſerit, & Plinius cum ſale tritum capitis vlceribus vtiliſſimum eſſe. Si eodem palpebras craſſiores perunxeris, extenuabis eas (inquit Marcellus) & ad ſanitatem perduces. Plinius verò ait: *ſeuum vituli cum anſeris adipe & ocymi ſucco, genarum* (palpebrarum puto) *vitijs aptiſſimum eſt*. Idem remedium alibi ad aurium dolorem & grauitatem commendat, & Marcellus quoque, qui tepidum infundi iubet. Et rurſus alibi in Plinio idē remedium (niſi quod nihil referre ait, vitulinè an bouis ſeuum capiatur) vlcera oris & rimas emendare docet. *Eſt & alia mixtura* (inquit) *ſeuo vituli cum medulla cerui & albæſpinæ folijs vnà tritis: Idem præſtat & medulla* (videlicet vitulina) *cum reſina, vel ſi vaccina ſit*. Marcellus promittit, ſi vituli adipem, ocimo adiecto pariter tepefactum, auriculæ infuderis, amariſſimo incommodo laborantem continuò liberaturum. Apud Plinium, vbi habet: *Cuminum ſylueſtre auribus inſtillatur ad ſonitus atque tinnitus, cum ſeuo vitulino atque melle*; quid ſi legas? vel medulla, vt ſuprà habuimus ex eodem authore & Plinio quoque. Idem ait. *Manantia verendorum vlcera ſanat ſeuum cum medulla vituli in vino decoctum*: Item, *Inflationibus in ſede ſeuum vituli auxiliatur, maximè ab inguinibus, cum ruta*. Itē. *Teſtium tumor cum ſeuo vituli addito nitro cohibetur*. De eodem remedio Marcellus, *Adeps vituli* (inquit) *& nitri modicum, vnà permixta & ceroti modo impoſita teſticulis, tumores omnes & dolores perſanare dicuntur*.

Seuum bubulum vt paretur.

Bubulum modò ſeuum, ſiue taurinum, ſiue vitulinum aliquantum aſtringere Dioſcorides tradidit; ſed reprehendi à Galeno diximus, quòd aſtringendi vocabulo abutatur. Id verò renibus maximè detractum, exemptis membranis, aqua marina ex alto petita eluendum eſt, mox in pila tundēdum diligenter, affuſa maris aqua. Cum verò diſſolutum fuerit, in fictilem ollam conijciendum, & marina aqua, quæ non minus quadrante ſupereemineat, proluendum: decoquendum donec omnis aboleatur odor, additis ſeui Atticas minas quaternis, Tyrrhenicę ceræ drachmis: excolatumque detractis quæ peſſum ierant ſordibus, in nouo fictili reponendum, opertumque ſoli interdiu credendum, vt ad candorem reducatur, & odoris virus euaneſcat. Tantum Dioſcorides.

Lib. 28. cap. 10.

Plinius ſeuū vitulinū ſeu bubulum cōtra venena ſcribit, quæ exulceratione enecant, auxiliari. Idem ait diuerſis locis: *Oculorum epiphoras bubulo ſeuo cū oleo cocto illinunt: Cum adipe anſerino tepefactū in aurium grauitate infundunt. Vlcera oris ac rimas cum adipe anſeris & ocimi ſucco emendat*. (Marcellus verò ait: *ſeuum vituli vel bouis cum adipe anſerino impoſitum, rimas ſciſſuraſque oris optimè iungit*.) *Rigores ceruicum bubulo ſeuo optimè perfricantur, nam continuo molleſcunt, & dolor omnis abſcedit. Efficax eſt vitijs ſedis. Clauos ſanat cum thuris polline: lepras, furunculos, lichenes & pſoras ſal emendat cum paſſa vua exempto eius ligno, & ſeuo bubulo atque origano ac fermento vel pane*.

In furunculis illinitur ſeuum bubulum cum ſale, ſimilique modo caprinum. Sole aduſta ſeuo bubulo cum E *roſaceo aptiſſimè curantur*. Raſis hoc ſeuum neruis commotis conferre aſſerit, & inuncta mollire. Vlcera capitis ſubito ſanantur teſte Marcello, ſi aſini ſtercoris ſucco, & ſcillæ contritæ quantum ſatis videbitur, & bubulæ adipis tantundem miſcueris, atque ad capitis vlcera veluti ceroto vſus fueris. *1. de morb. mul.* Hippocrates ſi vlcera fiant in pudendis, bubulum adipem illini iubet, & myrtum in vino coqui aut olea folia & rubi & mali punicæ. *Fel.* Nunc de felle dicendum. Auicenna vaccinum validius eſſe ait quàm aliarum quadrupedum; ſed Dioſcorides taurinum ouillo, ſuillo, hircino atque vrſino præfert: & poſtea, Vrſinum (inquit) ouillumuè, eadem taurino poteſt, ſed minore efficacia. *Lib. 10. de ſimpl. 12.* Galenus taurorũ fel calidius ſicciuſque eſſe ait, quàm boum caſtratorum: ſeque obſeruaſſe quorundam taurorum bilem cæruleam, flaua, vt ait, nimirum ſuperaſſata, quod ob nimiam fatigationem ſitimque contingere arbitratur, quare medicamento præparando inijci vetuit. Facile autem eſſe ait ex colore conijcere, quodnam fel calidius acriuſque ſit, quod contrà. Alibi ait ſupra ouillum acre eſſe. Hippocrates ait, tam acre eſſe, vt erodere etiam poſſit: ſi qua verò fellis bubuli acrimonia eſt, ea vino (inquit) albo lenitur, quod frigidum eſt. Dioſcorides teſtatur fel taurinum miſceri cum melle vulnerarijs empla- F ſtris, theriaciſque medicamentis, quæ foris inunguntur. Melle autem mixtum Raſis vlcera maligna ſanare ſcribit. Plinius cum de vlceribus crurum & tibiarum paulò antè locutus eſſet, vlcera cætera ſanare ait cum cyprino oleo, Dioſcorides cum melle vtiliter tradit inungi contra phagedænas; ſed Plinius, *Phagedænis & fiſtulis* (inquit) *immittitur cum ſucco porri aut lacte mulierum.* Ambuſtis teſte eodem prodeſt; Sextus illitum ſuper Simiæ morſum, perſanare ait. Vlcera in capite tanquam propius morbus præcipuè infantibus naſcuntur, ſed & viros & mulieres grauiter moleſtant: hæc felle taurino cum aceto tepefacto illita, efficaci remedio ſanari Marcellus teſtatur. Mixtum autem cũ nitro & vino & oleo quod ſatis ſit, vlcera capitis, vel ferueſcentem ſcabiem ſanare. Plinius ait: *Alopecias felle taurino, cum Aegyptio alumine tepefactis illinunt*: Cum nitro cretaque Cimolia lepras furfureſque efficaciſſimè exterit teſte Dioſcoride. Fel tauri vel aſini, vtrumque per ſeſe aqua infractum, euitatiſque ſolibus ac ventis poſt detractam cutem, maculas in facie vincit, vt refert Plinius, & in faciem illitum, lentigines purgat: Comitialibus quoque dari ait ſeuum caprarum cum felle taurino pari pondere decoctum, & in folliculo fellis reconditum, ita ne terram attingat, potum verò ſub limine ex aqua. Raſis verò duram lapidis inſtar ſubſtantiam, quæ in felle bubulo reperitur, *Alchenon quid.* Alchenon vocat, comitialibus ait, prodeſſe, & aciem oculorum promouere, ac quid humoris colli- G gatur, prohibere, & ſi deſit alcheron; ſubſtitui iubet ſeſquidenarium de felle tauri nigri. Collyria teſte eodem Plinio fiunt felle taurino cum oui albo, aquaque diſſulata inunguntur per quatriduum: & Aeſculapius ait, cum melle & balſamo oculorum vitia ſanare, Geſnerus, vt apud Sextum reperitur, potius legit hoc modo: Cum mulſo & melle Attico inunctum, ſuffuſionem & caliginem oculorum ſanat. Idem Sextus aſſerit, mulſo infuſum & auribus inſtillatum, ſanare earum dolorem. Sed & Plinius ait; Aurium dolori & vitijs medetur præcipuè fel taurinum cum porri ſucco tepidum; vel cum melle ſi ſuppurent: contraque dolorem grauem, per ſe tepefactum in mali corio: atqui Dioſcorides aliter: Sanat, inquit, purulentas aures, & in his rupta cum caprino humanouè lacte inſtillatũ. Marcellus verò etiam ait: *Purulentæ & obtuſæ auriculæ & dolorem tolles, & auditum confirmatiſſimũ reddes, ſi prius eluas eam laſere cum recenti caprino aut mulieris lacte permixto, deinde inſtilles tepidum fel taurinum cum oleo cedrino æquis portionibus mixto.* Auicenna præterea teſtis eſt fel tauri conferre recentibus aurium vlceribus, & Raſis, ſi duæ vel tres guttæ eius inſtillentur auri tinnienti conducere: Dioſcorides porri ſuccum addens, cum porri (inquit) ſucco ſibilis aurium medetur: Idem ait, anginis cum melle inungi, quod & Plinius annotauit, qui & dentes eo efficaciter collui ait. Mar- H cellus ex felle iſthoc, ſale, aceto, melle, oleo veteri, æquali portione ſimul mixtis, cum opus fuerit, pinna perfricare iubet fauces diutius laborãtes. Si tormina ſint dyſentericis cornus ceruini cinerem aut fel taurinum cymino mixtum, & cucurbitæ carnes vmbilico imponi tradit Plinius. Ad lumbricos egerendos felle taurino madefactam lanam vmbilico apponi iubet Marcellus. Dioſcorides ſedis vitia ad cicatricem perducere ait, & Plinius, ſedis (inquit) vitijs præclarè medetur in linteolis concerptis, rimaſque perducit ad cicatricem. Auicenna item ani vlceribus mederi ait. Qui occluſas hæmorrhoidès taurino felle aperiunt, ijs interdum imbecillum, interdum verò ſuprà quàm conueniebat acre teſte Galeno apparuit; ſed facilè (inquit) ex colore quodnam fel vehementius, quod remiſſius ſit, diſcerni poteſt. Sextus fel taurinum in lana collectum & ſuppoſitum ano, ventrem teſtatur ſoluere: idemque facere infantibus ſuper vmbilicum poſitum, & lumbricos proijcere. Et Plinius cum abſynthio tritum, ac ſubditum paſtillo, aluum ſoluere profitetur. *Malagma purgatoriũ.* Malagma purgatorium ad paruulos, ſi ob infirmitatem potionem purgatoriam bibere non poſſunt, tale recenſet Marcellus: *Lupinos crudos ſiccos in ollam nouam miſſos in furno torrebis, ſiccatoſque ac tonſos vel molitos cum felle taurino vel vitulino miſcebis; at pro malagmate ad imum ventrem, ab vmbilico deorſum verſus impone.*

A *ues. Nam ſi ſupra vmbilicum impoſueris* (inquit) *ſtercus omne ſurſum vocabis: impoſitum autem deorſum verſus, & bilem detrahet, & pituitam deducet.* Idem Marcellus, butyro & medulla ceruina & felle taurino cum oleo cyprino aut laurino perfricta genua ſanare memorat. Plinius contra genitalium & ſcroti dolores cum melle vtiliter inungi: pterygia digitorum leuare aqua calida diſſolutum: quoſdam adijcere ſulphur & alumen pari pondere omnium. Illinuntur & vuluæ in dolore felle taurino, vt ſcribit Auicenna. Cum aqua colocynthidis recentis datum mulieri in partu laboranti, Raſis citò partum educere promittit. Equidem Plinius mulierum purgationes adiuuare ſcribit lana ſuccida appoſitum: Olympiam Thebanam addidiſſe hyſſopum & nitrum: Tauri fel trium dimidiorum obolorum Atticorum pondere, in vino ieiunæ bibendum dato, & efformato quoque ex ipſo catapotia deuoranda, vt menſes detrahantur: præceptum hoc eſt Hippocratis. Si ſterilitas ob partus vexationem fiat, Olympias Thebana, vt idem Plinius refert affirmat felle taurino, & adipe ſerpentium & ærugine, addito melle, medicatis locis ante coitus, emendari. Hippocrates, cum mulier genituram ſuſcipere non poteſt, fel tauri feruefieri iubet, & alumen Melium, & cornu cerui vſtũ teri, & permiſtis ac in glandulas efformatis vſurpari. Idem ad oſcula vteri obdurata, fel taurinum B & ſalem feruefieri vult & ſulphure trito admiſto in oblongam ſpinã & tractum efformari & ad duos dies ac noctes nudam ad ipſos vteros apponi, & deinde rurſus mercurialem: poſt hæc myrrham puram inſpergi, & roſaceo & irino vnguento ammiſto dilui, indeq; vteri oſculum quàm penitiſsimè illini. Nunc de bubulo dicamus. Hoc melli admixtum, ferrum infixum authore Raſi, vel ſpinam extrahit: bdellium in eo diſſolutum iuncto aceto & fiſtulæ infuſum iuuat. Idem fel ad craſſitudinem mellis ſubactum, & illitum permixto alumine & myrrha, ea quæ veretris ſerpunt, mira celeritate perſanare author eſt: ſuprà verò betam vino coctam rectè imponi. Apud Plinium verò ſic legitur: *Vitia quæ in verendis ſerpunt, fel bubulum ſanat, cum alumine Aegyptio ac muria ad craſſitudinem mellis ſubactum, inſuper beta ex vino cocta impoſita, vt caro quoque bubula.* Ait etiam: *Panos & apoſtemata in quacunque parte fel bubulum diſcutit, vt ſanguis etiam, & caro bouis calida impoſita. Strumas diſcutit tepidum illitum, vel aprinum:* Marcellus verò non aprinum, ſed caprinum ad ſtrumas commendat his verbis: *Fel bubulum vel caprinum ad incipientes ſtrumas optimè facere experimenta docuerunt. Nam penitus creſcere non ſinentur, ſi eo aſſiduè tangantur.* Auicenna ait: Bubulum fel cum nitro & cimolia furfures amolitur, ſi caput inde lauetur. Hippocrates ad vlcera inueterata, hoc C recenſet remedium: Fel bubulum ſiccum, mel quam optimum, vinum album, in quo cocta ſint lotiramenta, thus, myrrha æqualis, flos æris ſimiliter: Ex liquidis autem vinum ſit plurimum, deinde mel, pauxillum verò fel. In vſu eſt etiam ad collyria contra vngues oculorum. Raſis, fel vaccæ nigræ (inquit) ſi eo illinantur oculi debiles, ſcripturam amilli non percipientes, prodeſt: quid ſibi velit vox amilli non aſſequor: ſenſus forſitan eſt (inquit Geſnerus) iuuari eos qui ſcripta remotiora legere non poſſunt, quos Græci μύωπας vocant, luſcioſos vel luſcitioſos Latini. Plinius tamen nyctalopas luſcioſos interpretatur, eorumque oculos felle capræ inungi ſcribit. Tantum Geſnerus. Idem Raſis in felle boum inueniri ait aliquid lapidi ſimile, figura annuli, quod philoſophi vocent alcheron: id autem tritum & naribus attractum, aciem oculorũ promouere, & prohibere, ne quis humor deſcendens in oculis colligatur: item ſi magnitudine lentis inde capiatur cum ſucco betæ, & hauriatur naribus, comitialibus prodeſſe. Quod ſi autem deſit id alcheron, iubet ſubſtitui ſeſquidenarium de felle tauri nigri, vt præcitauimus. Hunc lapidem aliqui etiam guers & maſſatum vocant, vt Matthæus Syluaticus ſcribit, Arabica nimirum dialecto: Aduerſus grauitatem audiendi fel bubulum cum vrina hirci, auriculæ quæ moleſtiam ſurdiginis patitur, inſtillari iubet Marcellus, D ſtatimque auxilium pollicetur, & Plinius; *Si grauitas* (inquit) *ſit audiendi, fel bubulum cum vrinæ capræ vel hirci medetur, vel ſi pus ſit.* Et rurſus: *Fel teſtudinum cum vernatione anguium aceto admixto, vnicè purulentis auribus prodeſt: Quidam bubulum fel admiſcent, decoctarumque carnium teſtudinis ſuccum, addita æquè vernatione anguium, ſed diu in vino teſtudinem excoquunt.* Et iterum: *Senectus ſerpentium* (quæ non vetuſtior anno ſit) *feruente teſta vſta inſtillatur auribus roſaceo admixto, contra omnia quidem vitia efficax, ſed contra grauecolentiam præcipuè: aut ſi purulentæ ſunt ex aceto, melius cum felle caprino vel bubulo, vel teſtudinis marina.* Rurſum: *Aurium dolori & vitijs medetur fel apri vel ſuis vel bubulum, cum oleo cicino & roſaceo æquis portionibus: præcipuè verò taurinum, cum porri ſucco tepidum, vel cum melle ſi ſuppurent.* Haly ait: Fel bouis tinnitui & ſonis aurium inteſtinis medetur, ſi cum goſſypio imponatur; & ſi cum oleo inſtilletur, contractum ex frigiditate dolorẽ lenit. Auicenna felle bouis palatum illini ſcribit ad prouocationem, quamnam verò, non explicat: intelligit fortaſſis apophlegmatiſmum, ideſt, pituitæ à capite detractionem. Sunt qui morbum regium pelli credant faſcia linea in bubulo felle calido tincta, & corpori ſub coſtis incincta: quod triduo faciendum aiunt, ita vt quotidie renouetur medicamentum. Si mulier diù non concepit, menſibus apparentibus tertia aut quarta die, Hippocrates alumen tritum vnguento dilutum, lana exce-

Fel bubulũ.

Lib. 28. cap. 15.

Lapis in felle bouis.

Lib. de nat. mul.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

ptum apponere iubet, & per tres dies appoſitum haberi: tertia verò die fel bouis radi, & ramentum oleo dilutum ac ſubactum, linteo exceptum apponi, & tres dies appoſitum haberi: ſequenti verò cũ viro concũbere. Idem Hippocrates ad ducendos menſes iſtiuſmodi glandem componit: Pulegium, myrrham, thus, fel ſuis aut bouis cum melle ſubigito & glandem efformato. Induratam vuluam aperit fel iſtud teſte Plinio, roſaceo admixto, foris vellere cum reſina terebinthina impoſita. Mixtũ vino & medullæ colocynthidis ac melli, ano illito, aluum proritare Raſis ſcribit, Hippocrates vtitur ſimiliter in ſuppoſitorijs: Glãdulas (inquit) facito ex mellis, aniſi acetabulo, bituminis drachmis duabus, felle bouis, myrrhæ drachmis tribus, elaterij portione. Hæc in vaſe æneo coquito & anſeris adipem admiſceto, & vbi voles, glandulis anſerino aut ouillo adipe illinito, lana autem vtere molli. Auicenna ait hæmorrhoides aperire: in quẽ vſum Galenus & alij taurino præcipuè vtuntur. Mariſcę aut fici, vt quidam ſcribunt, ſi felle bubulo linantur, indubitanter abolentur. Genus etiam maligni & depaſcentis vlceris, in tibijs præcipuè, quod vulgus lupum vocat, ſanari quidam promittunt, impoſita cataplaſmate ex ſucco carlinæ (qui radice contuſa expreſſus ſit) & chelidonij maioris & felle bubulo, ita vt partes ſingulorum æquales miſceantur. Mirum videtur, quod ſcribit Proſper Alpinus libro tertio de medicina Aegyptiaca cap. 3. nonnullas mulieres in Aegypto, vt pingueſcant, in balneis accipere nouem diebus fellis vaccini chirat, in aqua calaf diſſoluti.

Fel vitulinum.

Vitulinum modo fel lendes exterminat teſte Marcello, ſi caput eo perungatur: & Plinius ait: *alopecias ſanat vrina hominis vetus, ſi cyclaminum adijciatur, & ſulphur, efficacius tamen & vitulinum fel, quo cum aceto calefacto, tolluntur & lendes.* Ait item: *Vincit lepras ac furfures cum ſemine cunilæ, ac cinere è cornu ceruino, ſi canicula exoriente comburatur.*

Lib. 28. cap. 18.

Idem Plinius fel vituli calefactum cicatrices extenuare dicit: medicos autem adijcere myrrham & mel & crocum, æreaque pyxide condere; aliquos & florem æris admiſcere; cæterùm imprudenter ad cicatrices cutis refert, cùm ad oculorum cicatrices tantum pertineat, quod vel ipſa ocularium medicamentorum materia monere ipſum debuiſſet. Idem medicamentum Marcellus Empyricus inter oculorum remedia his verbis deſcribit: *Fel vituli diligenter collectum ad cotylæ menſuram in vas æreum mittitur, tenuiq; igne admoto ita excoquitur, vt ſpiſſetur, deinde mellis boni tantum mittitur, quantum fellis illius decocti remanſerit, adijciuntur poſtea myrrhæ tritæ drachmæ duæ, croci vna, & æris flos pauxillum, ac poſtea ſimul omnia diu coagitata, ad tertias decoquuntur: quod medicamen in pyxide ærea debet reponi, ſatis vtile & leucomatis & cicatricibus, & omnibus vitijs oculorum, ſi aſſiduè inde & opportune inungantur.* Idem Marcellus ait: *Cum felle vitulino & aceto pari menſura ſerpentis ſenectus, id eſt, exuuiæ decoctæ, & lanula madefacta medicamentum auriculæ inſertum, maximæ vtilitatis eſſe creditur, ſi prius feruenti aqua de ſpongia aurem foueris.* Vitulinum fel ſi in purgationibus fuerit ſub coitu aſperſum vuluæ, etiam duritiam ventris teſte Plinio emollit, & profluuium minuit, vmbilico peruncto, atque in totum vuluæ prodeſſe: Modum ſtatuunt fellis pondere denarij ad apij tertiam, ammixto amygdalino oleo, quantum eſſe ſatis appareat, hoc in vellere imponunt. Maſculi fel vituli cum mellis dimidio tritum, ſeruatur ad vuluas. Inuenio & cimices eo fugari, ſi nimirum amurcam coctam, felle bubulo mixtam cum oleo eis inſperſeris. Author eſt Didynus.

Corium.

Habet & corium, & quod ex eo fit glutinum, ſuum in medicina vſum. Plinius teſtatur perniones ſanari corio combuſto, melius ſi ſit ex veteri calceamento: eiuſdemque cinerem cum melle phagedænas in vlcerum genere abrodere: necnon etiam ait, veteris ſoleæ crematæ cinerem calceamentorum attritus ſanare: quod & Dioſcorides ſcriptum reliquit, qui inſuper ambuſtis & intertriginibus hunc cinerem mederi ait, ſi illinatur. Hermolaus Barbarus ex oleo illinendum tranſtulit. Coria vetera (inquit Galenus) quæ videlicet veteramentorum ſunt vſta, ad attritiones commodari calceamentorum ſcriptum à quibuſdam eſt: tãquam ſcilicet hoc faciant ex antipathia quadam. Certè quæ phlegmone obſidentur, haud quaquam iuuantur, nempe quia reſiccantur. Eſt enim talis cinis reſiccatorius. Ac nos ſanè quandoque in agro ad vlcus huiuſmodi ex attritione ſumus vſi. Curat autem talis cinis non abs re vlcera ambuſta, & quæ vocantur intertrigines in fœminibus exiſtentes.

Glutinum.

Gluten ex corio bubulo Græci taurocollam vocant. *Ex corijs boum* (inquit Plinius) *excoquitur, taurorumque præcipuum. Præſtantiſſimum fit ex auribus taurorum, & genitalibus. Nec quicquam efficacius prodeſt ambuſtis. Sed adulteratur nihil æquè, quibuſuis pellibus inueteratis, calceamentiſque etiam decoctis. Rhodiacum fideliſſimum, eoque pictores & medici vtuntur.* (Hodie à noſtris pharmacopolis præſtantius, colore ferè ſpadiceo, quam maximè durum, & vitriferè inſtar fragile, Germanicum cognominatur, & duplo carius vulgari quod ſubatrum eſt, venditur.) *Id quoque quo candidius, eò probatius. Nigrum & lignoſum damnatur.* Et alibi. *Ichthyocollam* (inquit) *quidam ex ventre piſcis eiuſdem nominis, non ex corio fieri dicunt, vt glutinum taurinum.* Plinio aſtipulatur Dioſcorides hoc modo ſcribens: Collan ideſt glutinum, aliqui xylocollan vocãt quod in ligno ferruminando eius ſit vſus, alij taurocollan. Probatiſſimum Rhodium eſt. Ex boum corijs conficitur, colore candido, & lucem tranſmittit: nigrum deterius.

Glutinis inuentio.

Huius inuentionem Dædalo

A dalo teſte Plinio debemus, quo tenaci nexu hærerent ſimul, quę alia ratione coniungi aptius non poterant. Ineſt corijs omnibus mucoſus lentor, alijs minor, alijs copioſior, vt in bubus: ex quo glutinum faciunt: Fabri affirmant, vbi conglutinata ſunt ligna, minus frangi, quàm vbi continua. Callopa Gręci vocant pellem taurinæ ceruicis, (vel partis inferioris in ceruice) vnà cum pinguedine adhærente, vnde priſci collabos faciebant. Alij ſuum & boum duriora coria circa collum interpretantur, vnde collabi fierent. Sunt autem κόλλαβοι fidium epitonia, ideſt clauiculi in cithara, quibus intenduntur & remittuntur fides. Κόλλα τοῦ βόος, eſt pellis in dorſo bouis, vnde gluten conficiebant, & κόλλεα vertunt coriorum quędam ſegmenta, ex quibus glutinum coquitur. Alicubi Plinius, *Glutinum* (inquit) *vulgare è pollinis flore temperatur feruente aqua, minimo aceti aſperſu. Nam fabrile gummiſq; fragilia ſunt*. Et alibi rurſus optimum & electum ſcammonium, ſpecie ait eſſe nitidum & taurino glutini ſimile. Nunc de medico eius dicamus vſu. Eo, vt dictum eſt, ambuſtis nihil quicquam efficacius habetur: Auicenna autem cum melle & aceto ijs illini iubet: Scabiem hominis teſte Plinio abolet in aceto liquefactum, addita calce. Et Auicenna ait: Cum aceto illitum impetiginem tollit & ſcabiem ſi profunda non fuerit. Marcellus itidem aceto remiſſum, adiecto ſulphure B leni igne decoctum, ita vt ad mellis craſſitudinem perducatur, ſurculoque ficulo dum coquitur, agitatum ac bis per diem impoſitum, impetigines agrias, ideſt feras, potentiſſimè ſanare aſſerit. Sanat & recentes plagas ferro illatas, vt ait Plinius, liquefactum & tertio die ſolutum. Miſcetur cum aceto & melle, eaque lotione lendes tolli author eſt Auicenna: Ait etiam Plinius: *Medetur dentibus fabrile glutinum in aqua decoctum illitumque, & mox paulo detractum, vt confeſtim colluantur vino, in quo decocti ſunt cortices mali punici dulcis*. Item: *Glutinum taurinum cũ tribus obolis cum calida aqua bibitur in vetere ſanguinis excreatione*. Ad eundem vſum Marcellus commendat glutinum quo charta glutinatur; *hoc enim* (inquit) *calidum in modum ſorbitionis hauritur, vel ex aqua calida ſanguinem excreantibus datur*. Idem ait; *Glus taurina aqua calida reſoluta, cæliaci ventris inflationi vtiliter imponitur*: Ego (inquit Geſnerus) magis probo Plinij lectionem, quæ huiuſmodi eſt: *Infundunt dyſentericis & glutinum taurinum aqua calida reſolutum*. Antiſpodij vires referre taurini glutinis cinerem leges apud Plinium, lib. 34. cap. 13. Cornus bubuli vſus medicos reperio iſtiuſmodi. Ex cornu bubuli ſummis partibus cinis, tuſſim ſanat, ſi Plinio credimus: Idem bubuli cornus mucronem exuſtum duorum cochlearium menſura, addito melle, pilulis C deuoratis, phthiſicis prodeſſe tradi ait: Raſis verò cinerem de cornu vaccæ cum aceto illitum, impetiginem curare teſtatur, & naribus immiſſum, ſanguinem profluentem ſiſtere. Marcellus cornu iſtud iubet comburi (ex ea parte, qua capiti hæret) & in puluerem tenuiſſimum redigi, atque ex eo puluere cochlearia duo cum aquæ calidæ cyathis tribus, & paululo aceti, ieiuno ſplenitico per triduum dari bibendum. Cæterùm & vngula ſuum habet vſum. Raſis author eſt, vngulam vaccæ vſtam & potam à muliere cui lac defecerit: reſtituere lac, & corpus lactantis corroborare, nimirum ſi illis exhibeatur in iuſculo, vino, vel liquore alio idoneo, ut Antonius Mizaldus addit. Eædem carbonibus impoſitæ mures ſuffitu, ut hic idem annotauit, enecant, uel alio abigunt. Vngulas vaccarum elixas, & cum ſinapi comeſtas, reſiſtere omni ueneno, tradit Santes Ardouinus ex Kyrando. Plinius ait: *Bouis vngulæ cinis ex aqua ſtrumas diſcutit*: nimirum illitus. Scobs de talo bouis uino excepta, & dentibus mobilibus appoſita, eos confirmat, teſte Galeno: alij uerò non ſcobem tali, ſed cremati cinerem, & dentes, gengiuaſque laxas eo confricari iubent (vt Plinius, & Raſis, & Haly, quorum interpretes pro talo calcaneum, & os bouile imperitè verterunt) dentes ita firmandos, & mitigandos dolores polliciti. Alibi etiam Plinius ait, eundem cinerem D cum myrrha dentifritium eſſe. Cum cera & medulla ceruina ambuſtis medetur. Scobs eius cum melle pota, lumbricum educit, ſi Galeno fidem habemus. Et Raſis ait. Cum vino, & melle perimit lumbricos cucurbitæ granis ſimiles. Eadem Scobs eiſdem authoribus cum aceto mulſo ſplenem minuit turgidulum; & tollit præterea leucas, ideſt, impetiginem albam. Haly item lepræ teſtatur prodeſſe: Idem aſtipulante etiam Galeno, Venerem mediocriter ſtimulare ait. Friuolum licet videatur, (inquit Plinius (non tamen omittendum propter deſyderia mulierum. Talum candidi iuuenci quadraginta diebus noctibuſque, donec reſoluatur in liquorem, decoctum, & illitum linteolo, candorem, cutiſque erugationem præſtare. De coxis vſtis earundemque facultatibus ihſtæc legimus. Coxæ boum vruntur, bibunturque, vt Raſis ſcribit, vt ſanguinem fluentem, & menſes cohibeant. Galenus tauri femora vſta etiam ſanguinem ſiſtere ſcribit, & Auicenna: Vaccarum (inquit) femora cremata, ſanguinis & alui quoq; profluuium compeſcunt. Celebratur inter omnia coagula potiſſimùm leporinum. Pares tamen illi vires habere tradit Dioſcorides, hœdi, agni, hinniculi, dorcadis, capreæ, dorci, cerui, uituli & bubali coagula. Dixerat autem uenenatorum morſibus, cœliacis, & inteſtinorum torminibus, leporis coagulum utile eſſe potum in uino trium obulorum pondere: utile & fœminarum fluxionibus, concreto ſanguini,

Glutinis inuentio.

Collabus quid.

Cornus bubuli facultas & vſus.

Vngulæ vſus.

Coxæ vſtæ.

Coagulum.

difficilibuſque pectoris excreationibus: conceptus item adiuuare, vuluæ cum butyro poſt menſtruas E
purgationes appoſitum. Potum fœtus in vtero enecare, & à puerperio ſtatim ſterilitatem facere.
Lib. 32. Apud Plinium, vbi ſcribitur: *Lethargicos coagulum vituli adiuuat in vino potum oboli pondere*, non
de coagulo terreſtris vituli, ſed marini, intelligi debet, cùm ſit liber trigeſimus ſecundus, in quo hoc
recenſetur, de aquatilibus. Idem author eſt membranam è partu bouis madida vlcera in facie ſanare:
Lib. 28. cap. Scribit item in iuuencarum ſecundo ventre pilæ rotunditate nigricantem tophum reperiri,
12. nullo pondere: ſingulare (vt putant) ægrè parientibus, ſi tellurem non attigerit. Alibi quoque capiti
Membrana bouis tradi teſtatur lapillum ineſſe, quem ab eo expui ſi necem timeat: inopinatis præciſo capite
è partu bouis. exemptum, adalligatumque mirè prodeſſe dentitioni: Item cerebrum eiuſdem ad eundem vſum
adalligare iubere. Mirum quod ſcribit Marcellus, ex eadem aqua de qua bos, aut aſinus biberit,
Lib. 30. cap. paululum ſumptum & potatum, tollere efficaciter capitis dolorem. Inter genera lactis, quæ non ſolùm
15. pro victu, ſed etiam pro medicinæ vſu, præcipuè celebrantur, bubulum haud poſtremum locum
Lac. obtinet. Præcipuè autem celebrantur, mulieris, bouis, ouis, capræ, bubali, aſinæ, equæ, cameli. Primas
aiunt obtinere humanum, caprinum ſecundas, ouillum craſſum eſſe & pingue, & parum ſeri F
habere: vaccinum item craſſum & cæteris pinguius, exque hoc butyrum præcipuè confici: aſininum
autem admodum aquoſum & ſeroſum, ſine vllo pingui, eaque de cauſa hecticis maximo iuuamento
dari: ſuillum quoque lac crudum aqueumque eſſe, equinum & camelinum caſeoſum. Quo autem
3. de Aliment. fa. lac liquidius, vt docet Galenus, magis, quo autem craſſius minus, aluum ſubducit: quippe quòd
ſua caſeoſa, vt ita dicam ſubſtãtia, vt ibidem ait, aluum ſiſtit, ſeri facultate ducit: proinde caprinum
2. de diæta. lac magis per aluum ſecedit, ſed bubulum minus, ouillum verò ſiſtit. Doctrina hæc quoque eſt Hippocratis
ita ſcribentis: Ouillum aluum ſiſtit, caprinum verò magis per aluum ſecedit, bubulum verò
Lib. 28. c. 9. minus. Equinum autem & aſininum magis ſecedunt. Lego tamen apud Plinium ſtomacho accommodatiſſimum
eſſe caprinum, bubulum medicatius, eoque aluum ſolui quàm maximè. Idem
ſcribit Arcades tradi non medicaminibus vti, ſed lacte circa ver, quoniam tunc maximè ſuccis turgeant,
medicanturque vbera paſcuis. bibere aut vaccinum, quoniam omniuoræ ferè ſunt in herbis.
Teſtaturque Dioſcorides lac bubulum per ver bibi purgandi cauſa, quoniam omnibus herbis, &
multum paſcitur id animal. Cuncta venena expurgari eo tradunt Græci, (inquit idem Plinius, idem
tamen etiam refert Dioſcorides) maximè ſupradicta (ideſt quæ roſiones, vſtioneſque inferunt) & ſi
ephemerum impactum ſit, aut ſi cantharides datæ, vomitione omnia egeri. Priuatim verò teſte eodem G
prodeſt his qui colchicon biberint, aut cicutam, aut dorycnium, aut leporem marinum. Cortex
glandis (arboris, non fructus, vt Geſnerus exponit) decoctus lacte vaccino ſerpentis plagæ illinitur.
Oris vulnera recentia ad ſanitatem reducit, vt quidam citat ex Dioſcoride. Apud Plinium, nitrum
in facie exulcerationes ſanat cum melle & lacte bubulo, eodemque aut caprino tonſillæ aut arteriæ
exulceratæ leuantur: gargarizatur tepidum, vt eſt expreſſum aut calefactum: caprinum vtilius cum
malua decoctum & ſale exiguo. Idem remedium refertur a Marcello his verbis: *Lac caprinum vel*
bubulum vel ouillum recens mulſum, dum calet, vel etiam calefactum gargarizatum, tonſillarum dolores
& tumores cito ſedat. Idem Marcellus ait: *Lac bubulum recens mulſum & lento igne calefactum*
gargarizatumq; arteriam constrictam infuſo catarrho, & fauces exaſperatas priſtinæ ſanitati reſtituta
perſanat. Idem ad phthiſim: *Picem præcoquam ſiue quam viſcoſam vocant, & rubricam Scythicam,*
quam alij piſſaſphaltum vocant, cum ſeui ceruini remiſſi cyatho vno, & lactis bubuli vel ouilli pari
menſura, ſi quis iam periclitanti phthiſico in potu vel in cibo quotidie dederit, mirè ei ſubuenit. Ait
item: *Lac bubulum tepidum incoctum ſubinde ſumptum, exulceratum quoque ſtomachum ſanabit.* Hoc
& Plinius teſtatur inquiens: *Stomachum exulceratum lactis aſinini potus reficit, item bubuli:* Hippocrates H
alicubi lac vaccæ nigræ præſcribit & ſeſamum tritum, ad quadraginta dies, ex partu ſanguinem
vomenti, donec probè habeat. Dioſcorides exulceratos alui fluores & teneſmos lacte ouillo
bubuloué, aut caprino, ignitis calculis (interpres addit, marinis) de cocto ſiſti atteſtatur, & Marcellus
ait, laborantibus teneſmo, ideſt, inquit, qui de perfrictione aſſidua ſedere cupiunt, & nihil deijciunt,
lac bubulum decoctum, frequenter potum, maximè prodeſſe. Plinius etiam dicit: *Teneſmus*
ideſt crebra, & inanis voluntas egerendi, tollitur poto lacte aſinino, item bubulo. Aetius in bilioſis
fluxionibus lac bubulum aut caprinum, tepidum recens mulctum auxiliari ait in potu: aut ad ignem
decoctum, aſſiduèque agitatum, donec ad tertias ſit reductum: quod ipſum & per fluuiales ſilices:
(καχληκας Græci vocant) ferrique laminas igni candefactas, ac in lacte extinctas fieri poteſt. Cæterùm
in decoquendo (inquit) ſuperſtantem concretionem ſiue ſpumam cochliari aut penna auferre
oportet. Hoc enim nullum compendioſius remedium ad fluxiones reperiri poſſe. Quandoquidem
autem febricitantibus lac ipſum in nidorem aut etiam acorem conuerti conſueuit, maiuſque
nocumentum quàm commoditatem inferre: tunc ſanè in præſens, ipſum non exhibendum. Idem
Aetius eadem ferè in cœliacorum etiam diæta tradit, ita exhibitum ſimul ſiſtere ac temperare fluxiones

A xiones inquiens. Sed & Galeno teſte bubulum lac dyſentericos iuuat; & Plinius: *Bubuli lactis decocti potus*, inquit, *inter cęliacorum & dyſentericorum remedia numeratur: dyſentericis addi mellis exiguum præcipiunt: & ſi tormina ſunt, cornus ceruini cinerem, aut fel taurinum cumino mixtum, & cucurbitæ carnes vmbilico imponere*. Noſtri quoque temporis medici vt dyſenteriæ occurrant, in vaccino lacte ſtomoma ſiue ferri aciem optimam nouies candefactam extinguunt, idque calidum propinant ægro, vel per clyſterem inijciunt. Nonnulli in aqua etiam ægro bibenda aciem ſimiliter extinguunt. Alij lac vaccinum in olla ad ignem ponunt, & duos lapides nigros fluuiatiles ſimul & aciem candefaciunt, & lacti imponunt, ac ne exundet ebulliendo cauent: lac ita medicatum quàm calidiſſimum bibi præcipiunt. Aetius, de ſuppuratis renibus tractans: lac cum melle poſt puris eruptionem eis præberi iubet, & primum quidem aſininum aut equinum: ad vlcera enim expurganda (inquit) conducit: cùm verò repurgatione amplius opus non habent, & morſus fiunt obtuſiores, indigetque æger nutrimento, tum etiam bubulum lac eis exhiberi cupit duarum aut trium heminarum menſura. Sunt qui aiunt referente Plinio vaccini lactis potu conceptus adiuuari. Hippocrates, cùm vulnerato inteſtino reſpiratio prodit infernè inconſpicua iuxta vulnus, & B euacuantur pectora, dari lac & vinum iubet, pari aquæ menſura ammixta. Aitque alicubi: ſi capitis os doleat, fractumque ſit, lac vinumque pari modo propinato. Geſnerus teſtatur aliquos noſtro tempore aduerſus quartanam remedium prędicare, ſi ex vino & lacte confuſis liquor in balneo Mariæ (vt vocant) extractus per aliquot dies bibatur. Præterea Hippocrates, cum fluxus albus obortus fuerit qui vel ventris mouet profluuium, vel ad vterum vertitur, &c. pharmacum bibi iubet, à quo ſuperna purgentur, & lac aſininum. Poſtquam autem (inquit) infra purgata fuerit, bubulum lac bibat ad dies quadraginta; ſi poterit, meracum (vt Cornarius transfert, in Græco eſt, ἀκρητον ὄινου) ſub dio per noctem expoſitum, quarta aquæ parte ammixta, & quæ ſequuntur: iubet autem aquam paulatim imminui, & eius loco plus lactis tepidi recens emulſi admiſceri, donec rurſus ferè merum lac fiat. Nam ἀκρητον non de vino ſolùm dicitur, ſed de quouis mero & non mixto. Totus ſanè ille apud Hippocratem locus, difficilis & obſcurus videtur. Hoc ſaltem ſi non ex iſto loco, ex ſuperioribus tamen conſtat, vinum lacti permixtum inter remedia quondam fuiſſe. Sanos verò in cibo idem facere noſtrates (inquit Geſnerus) metris huic argumento accommodatis reprehendunt; quorum hic ſenſus eſt: *Lac non Lyæo de iecore. Eſt abluendum, ſed liquidis Argenteiſque nymphis Ei, qui diu frui* C *volet, Dextra valitudine*. Nimirum quod facilè lac vino permixtum aceſcat, & ſimul in ventriculo corrumpantur, aut etiam fortè cogulandi in eo lactis periculum ſit: Auicenna certè Empiricos Indos aliosque docere ſcribit, lac cum acidis vel acetoſis edendum non eſſe, quoniam diuturni morbi inde oriantur, vt lepra & alij. Ex lacte habemus, butyrum, caſeum, & ſerum. Dicam de vtrorumque vſu, ſed medico tantum. Poſtularent enim per ſe tractatum integrum, ac prolixum. Habuerunt (inquit Hieronymus Mercurialis) veteres uaria butyri genera, ſed pharmaci potius loco; præſertim apud nobiles, quàm cibi, illis in uſu erat, ut non immeritò Plinius butyrum gentium barbararum laudatiſſimum cibum, quique diuites à plebe diſcerneret, appellarit. Hac namque ratione factum puto, vt Athenæus, qui in ſuo conuiuio nullum cibi genus præterijt, butyri nunquam mentionem fecerit. Plinij verba quædam, vbi de butyri effectibus ſermonem habet, mihi ſuſpecta redduntur, nimirum hæc: *Natura eius aſtringere, mollire, replere, purgare*. Nam præterquam quod duo iſta ſibi aduerſantur, mollire & aſtringere, à nullo quoque authore butyro aſtringendi facultatem attributam legi: neque id rationi & eius temperaturæ conſonum videtur. Quocirca pro aſtringere, D digerere reſtituendum duco, cum præcipua quam butyro Galenus aſcribit, facultas, ſit digerendi vis. Dioſcorides ait, replere, purgare & carne veſtire. Galenus facultatis ait eſſe concoquentis, paululum habere etiam digerendi potentiæ, in medijs nimirum corporibus ſecundum duritiem & mollitiem. Nam id ſemper (inquit) memoria tenere oportet, quicquid ſimpliciter ac ſine addito profertur, de medijs temperatura corporibus intelligi. Nam corporum plane durorum tumores præter naturam hoc nequit medicamen digerere. At quæ in mollibus ſunt phlegmonę eas & concoquit & digerit perfacilè. Nam parotidas & bubonas & oris phlegmonas, aliaſque partes complures prorſum illo ſolo curauimus, nimirum puerilibus corporibus & mulieribus perpetientibus. Sed & gingiuis puerorum dentientium aſſiduè illitum nihilo imbecillius melle gingiuas extenuat, per quas exitus eſt dentibus: & alios omnes in ore affectus phlegmonoſos, poſteaquam fluxio reſtiterit, digerit pariter & concoquit. Proinde cataplaſmatis inditur, quæ extrinſecus imponuntur parotidibus, hypochondrijs, & bubonibus. Sed & in ventrem deuoratum, & ex eo diſtributum, magnificè confert expuitionibus ex pulmone, idque in pleuriticis & peripneumonicis affectibus, cum hoc quòd eos etiam concoquat. Atque ſi ſolùm lingatur, magis quidem concoquit, verum minus educit: ſin cum melle & amygdalis amaris, plus educit, ſed minus concoquit. Hactenus Galenus. Vitalis de Furno cardinalis & medicus eximius, de butyro eiuſque natura ſcripſit in hæc verba: Butyrum

Epidem. 2. ſect. 6.

Lib. de nat. mul.

Lib. 1. Var. lect. c. 16.

Butyri vſus medicus.

Lib. 10. de ſimpl. med. fa.

Cap. 60.

„ rum naturaliter calidum eſt & humidum, cum dominio caliditatis viſcoſum & vnctuoſum. Idem E
„ ſæpe comeſtum, ſtomachum humectat, ventrem ſoluit, pectus lenit; vlcera pectoris & inteſtinorum
„ ſanat: maximè valet quando recens humanæ complexioni proximum. Valet etiam ad leniendum
„ pectus & pulmonem, curandumque maximè ſi ibi fuerit apoſtema, quia propria eius uis maturare,
„ humores & ſuperfluitates omnes pectoris diſſoluere & mundificare, maximè ſi cum melle, uel zucaro
„ comedatur. Butyrum repugnat uenenis, membra humectat, aſperitatem oculorum eius litura
„ mollificat & emendat, apoſtema diſſoluit & maturat, uulnera pectoris, pulmonis, inteſtinorũ morſus
„ mitigat, neruos contractos emollit & laxat. Contra uenena interna ſingulare eſt remedium, ſi
„ is qui uenenum potauit, in lacte calido ſolutum bibat abundè: nam ſua pinguitudine meatus obſtruit,
„ ne uenenum ſubito ad cor ſurrepat. Recens autem eſt laudabile, uetuſtum uerò minus. Valet
„ item, ut ait Conſtantinus, contra ictum Scorpionis, ob allatam nimirum rationem. Sua caliditate
„ reſoluit, uiſcoſitate uerò & humiditate ſua mundificat & abſtergit. In magna tamen quantitate
„ comeſtum, ſtomacho nocet, digeſtionem impedit, quia lubricat & ſupernatat; unde male digeritur.
Clariſſimè uerò butyri uires tradidit Dioſcorides: Natura (inquit) eſt oleoſum & emolliens, unde
largius epotum uentrem reſoluit: prodeſt, ubi oleum non adfuerit, contra uenena. Cum melle ſi F
infricetur, dentitiones adiuuat, gingiuarum pruritus, & oris ulcera in infantibus emendat: Illitum
foris capaciora alimentorum facit corpora, & ab albidis puſtulis per ſumma ſcatentibus aſſerit. Contra
inflammationes & duritias uuluæ, quod nec uirus reſipet nec uetuſtatem ſentit, butyrum efficax
eſt: dyſentericis & coli exulcerationibus infunditur: in medicamenta addi ſolet, quæ pus mouent,
utile præſertim cùm nerui, aut cerebri membranæ, ueſicæ ceruix, uulnera acceperit. Id autem purgat,
replet, carnem creat, ab aſpide percuſſis utiliſſimè imponitur. Recens obſonijs additum olei uicem
Fuligo butyri. penſat, & adipis uice fungitur in bellarijs. Colligendæ ex eo fuliginis ratio hæc eſt: Butyrum
in lucernam nouam ingeſtum accenditur, fictilique operculato quod ſupernè in ſiphunculi ſpeciem
deſinat, & infima parte cuniculos clibani modo habeat, crematur, & ſubinde aliud in abſumpti locum
ſufficitur, dum coaceruetur fuliginis modus quem facere inſtitueris: penna poſt deradicatur
ad uſus. Eius effectus eſt in medicamentis oculorum, exiccare & aſtrinxere: fluxiones cohibet, &
ulcera celeriter ad cicatricem perducit. Hæc itaque omnia Dioſcorides. Hippocrates non ſemel
2. de morb. mul. butyro utitur. Poſtquam puris ſputum in ſuppuratis ex peripneumonia iam prodierit, urticæ ſemẽ,
thus, origanum in uino albo, melleque ac oleo modico, ipſi infundi iubet, idque per triduum, poſteà G
Lib. de ſteril. uerò butyrum, & reſinam in melle eliquatã. Si cognoſcere uoles (inquit idem) an mulier prægnans
fiat, butyrum & lac mulieris maſculum gerentis bibendũ dato, & ſi eructauerit, concipiet, ſi minus,
non. Idem ait: Si mulier recens enixa fuerit, butyrum & alumen melle ſubactum in linteo ſubdito.
1. de morb. mul. Cùm in purgatione puſtulæ circa oſculum uteri fuerint, ſic curare oportet: Carnem bubulam cum
butyro, aut adipe anſerino & aniſo tritis illine, & ipſam carnem in pudendum inde. Ad inflammatum
ex partu uterum: butyrum, thus, reſinam, mel ſimul liquefacito & affuſo uino tepida infundito.
Si exulceratum fuerit os uterorum, butyrum, thus, myrrham, reſinam, medullam ceruinam, infundito.
Et rurſus: Si quid in uteris fuerit exulceratum, butyrum, thus, myrrham, reſinæ parum infundito.
2. de morb. mul. Item: Si uerò ulceratum fuerit pudendum, butyro colluito, deinde pharmacum bibendum
dato, & ulcera butyro, reſina, myrrha, flore argenti illinito. Et rurſus alicubi: Si ex feruido & ſuperficiario
De nat. mulier. ulcere pudẽda fuerint ulcerata, adipem bubulum & butyrum & anſeris adipem & ſuſinum
unguentum miſceto, & ex his pudenda illinito, & aqua tepida colluito. Idem Hippocrates caſeo
Caſei vſus. quoque aliquando utitur pro cibo medicamentoſo. Agens enim de tertia tabis ſpecie. Quarto autem
Lib. de inter. affect. menſe, (inquit) quinto quoque die leuiter fomento utatur, & edat obſonium plurimum: ſint H
autem obſonia caſeus & carnes ouillæ coctæ paucæ. Alibi etiam inquit: Caſeum acrem, & rutam,
2. de morb. mul. uino nigro pari aqua temperato diluito, & poſt totius lotionem excepto capite, bibito ad uterorum
futuros cancros. Minimè uerò etiam ſilentio inuoluendum quod ſcribit Donatus ab Altomari, caſei
Siculi glandem melle illitum, puero aſcaridibus laboranti contuliſſe. Marcellus ad omnes epiphoras
uentris, caſeũ uaccinũ mollem imponi iubet quo tempore dyſentericis potiones ferro candenti
calefactas dari conuenit. Plinius item: *Caſeus recens vaccinus* (inquit) *cæliacis & dyſentericis
immittitur: item butyrum heminis quatuor, cum reſinæ terebinthinæ ſextante, aut cum malua decocta,
aut roſaceo.* Sextius eoſdem effectus caſeo equino, quos bubulo tradit. De ſero lactis uerò ſic
Serũ lactis. ſcribit Aetius in cura melancholiæ: Vtile eſt lactis ſero uentrem ſubducere: ueruntamen id non ſit,
quod ex caſeo fuerit expreſſum: melius enim eſt id, quod per decoctionem ex lacte ſeparatur, præſertim
equino, uel bubulo &c. Marcellus, ut morantem aluum ſerum impellat, mel adijcit, & ſalis
quantum ſit ſatis: quod probo: nam per ſe potum in multis per urinæ uias redditur. Cæterùm calidumnè
ſit, an frigidum, diſputarunt nonnulli hactenus: quam quæſtionẽ Braſauolus in tertio aphoriſmorum
diligenter, atque exactè pertractauit, præſertim commentans hæc Galeni uerba: *Hæc autem*

tem

A *tem lactis pars, ſeroſa dicta, vim habet abſtergendi.* Inquit itaque Braſauolus: Seuum abſterſiuum *Serum vt*
dicitur: propterea dubitandum videtur,quam qualitatem obſterſiuam habeat, & an ſerum tale ſit, *abſtergere*
vimque exulcerandi habere poſſit. Videtur in primo ſtatim diſputationis veſtibulo ſerum ſi abſter- *dicitur.*
ſiuum ſit,calidam qualitatem habere, imo Dioſcorides ſerum non ſolùm abſtergere dicit,ſed etiam
è corpore humores educere, quod eſt caliditatis inditium,vnde & Galenus, vbi de ſero pertractat,
inquit: Veteres ad aluum exonerandam creberrima hac potione vſi ſunt, & de lacte ipſo tractans, *Lib. 3. de*
cauſamque cur ſoluat, aſſignans, inquit eſſe propter multum ſerum, quod habet admixtum. In fi- *facul. alim.*
ne etiam huius partis, in qua de lacte agit, lac triplicem ſubſtantiam habere docet, caſeoſam,ſero-
ſam,& butyroſam: De ſeroſa parte loquens:inquit,craſſitiem humorum extenuat,& aluum ſubdu-
cit. Et in fine illius partis,in qua de acido lacte diſſerit,inquit: Tanto magis lac ſubducere,quanto
plus habebit ſeri,hæc autem ſunt caliditatis opera,noſque experientia docet,iecoris obſtructionem
ſero aperiri, & ſingulis annis multi ex ſeri caprini potu ab obſtructione liberantur. Mauritani quo-
que & Damaſceni medici ſerum calidum eſſe teſtantur. Meſue etiam dicit,aquam lactis, calidam, *Lib. 2. cap.*
& ſiccam eſſe in primo gradu, vſque ad ſecundum, & Auicenna de lacte tractans, inquit, quod na- *444.*
B tura eius aquoſitatis eſt calida: noſque idem hoc medio ſuadere poſſumus,quia nullus eſt, qui non
concedat, vrinam eſſe calidam. Vrina autem eſt aquoſitas ſanguinis: at ſimile eſt in lacte ſerum,
quod in ſanguine aquoſitas,ideo eandem qualitatem habebit: A natura enim aquoſitas ad hunc fi-
nem generatur, vt ſanguis per omnes corporis venas deducatur. Deinde illa aquoſitas reuertitur,
& ad vrinæ meatus tranſit,atque exit,quia nullum aliud officium habet,nec nutrire poteſt: in lacte
ſerum eſt hæc aquoſitas,quæ lacti mixta eſt: lac enim nihil aliud eſt quàm ſanguis in carne illa mã-
millarum glandoſa iterum coctus, quæ dum concoquit, rubrum colorem aufert & album inducit:
talis autem glanduſa caro frigida, & humida eſt, vnde hoc quod in lacte ſerum dicitur, eſt ſangui-
nis aquoſitas,quæ cum per vias vrinarias exit,vrina nunncupatur, cùm verò vrina ſit calida,& ipſa
ſit aquoſitas ſanguinis, quæ ſerum dicitur, ſerum ipſum calidum eſſe oportet. Nec ad illud tan-
quam ad aſylum fugiendum eſt, quòd vrina in renibus caliditatem acquiſierit, per quos aquoſitas
illa quæ ſerum dicitur, non tranſiuit, quoniam & in ipſis mammis altera coctio facta eſt. Nec ad
illud tutò confugere poteris,quòd mammarum caro frigida ſit,quia id opus concoctionis lactis per
caliditatem fit. Adde quod in venarum diſſectionibus,aquoſitas illa,quæ a ſanguine ſeparatur, ca-
C lorem,ſaporem & vrinæ ſubſtantiam habet,tamen ad renes adhuc non tranſiuit: nec tamen iremus
inficias, illius aquoſitatis caliditatem in renibus magis intendi, quum & ipſa ſuapte natura calida
ſit: cùm verò ad renes profluit, & per meatum vrinarum exit,ſanguinis diſpoſitionem oſtendere pu-
tatur: Ex his igitur inferendum videtur,ſerum calidę temperaturæ eſſe. At in oppoſitam ſententiam
Galeni verba facere videntur,qui vbi diſputat,propter quid mel ob caliditatem validiorem amari- *4. de ſimpl.*
tudinem contrahat: lac verò dulcius efficiatur: in illo capite dicit, lac ex tribus ſubſtantijs compoſi- *med. facult.*
tum eſſe,caſeo, butyro, & ſero: poſtea addit,at excrementum illud ſeroſum, & frigidum & humidũ *cap. 16.*
eſt, & alicubi ſerum etiam frigidum facit, immo & ad hoc probandum ratio quædam philoſophica *Lib. 3. de ar*
in prompta eſt. Nam Ariſtoteles in quarto Meteorum, ſi is liber Ariſtotelis ſit,docet, ſolum ea quæ *te curan. &*
frigida ſunt, liquida, coagulari per frigus: At illa enumerans quæ frigore coagulantur, inquit: vt *lib. 7.*
ſunt quædam vina,acetum,lixiuium,ſerum, igitur ſerum frigidum eſt,tum ex Philoſophi ſententia,
tum ex ratione ipſa,quæ ita eſſe demonſtrat. In hac igitur ambiguitate, quid dicere oporteat, in-
explicatum videtur, quoniam rationes, & magnorum virorum authoritates hinc inde tanquam in-
ſtructæ acies militare videntur: immo ſi calidum ſit,quia euacuat & abſtergit,erit in Galeno con-
D tradictio, qui in tertio de alimentorum facultatibus,ipſum ſoluere dicit,in quarto autem de ſimpl.
med. facultatibus,c. 16. frigidum & humidum iudicauit,immo & in decimo eiuſdem operis, ipſum
calidum ponit,quia & extergendi & ſubducendi vim habet. Nos igitur vt hanc controuerſiã eo me-
liori modo quo fieri poteſt, conciliemus, aliquã caliditatẽ ſero ineſſe dicamus, tamen non talem, tã-
tamẽ, quin a frigidioribus partibus ſuperetur,ratione huius caliditatis & acredinis cuiuſdam,non
multum manifeſta, tamen quæ aliquo modo ſentiatur, ſi quis penſiculatè guſtet, in ipſo vires ſunt
attenuandi, detergendi & ſubducendi per aluum,ſuapte autem natura & pro maiori parte frigidũ,
& humidum eſt, ob maiorem mixtæ aquoſitatis copiam. Dioſcorides propter hanc paruam calidi- *Lib. 2.*
tatẽ & acredinem dicit ſerum efficacius in purgando eſſe quàm lac,& quod his datur,quos ſine acri-
monia purgare volueris, quales ſunt, atrabile laborantes,comitiales,lepræ,elephãtiaſes,& toto cor-
pore papularũ eruptiones. Experientia verò frigidum eſſe docet, propterea vulgus noſtrum menſe
Maij, vt bilis calorem ſupprimat, & erumpentibus pruriginoſis puſtulis ſuccurrat, ſerum copioſè
propinat: ſed caprinum potiſſimum quærit, aut aſininum, & intentum aſſequitur: adde quod id lac
apud authores frigidius exiſtimatur, in quo plus ſeri inuentum ſit, vt de aſinino Galenus refert. Se-
rum igitur frigidum eſſe conſtat, quod eius quoque guſtus, qui inſipidus eſt, probare videtur. Nec

ratio

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

E

ratio illa te commoueat, vt ipſum calidum eſſe fatearis, quoniam abſtergat; etenim aqua hordei idem efficit, tamen frigidam eſſe conſtat: ſubducit verò ſerum ob modicam illam acredinem & caliditatem, quam in ſe habet. Hæc de ſero dicta ſuperſint, in quo & caliditatem aliquam, & aliquam acredinem ineſſe putamus, quæ abſtergit, & aphthas in puerorum ore facit: his autem modicis qualitatibus, Damaſceni & Mauritani illecti, ſerum calidum eſſe profeſſi ſunt, cùm tamen abſolutè non ſit. Hæc omnia itaque Braſauolus, quibus tanquam pro corollario addo ex Plinio, ſerum ante omnia orthopnoicis prodeſſe cum naſturtio.

Vrina vſus.

Nunc de vrina dicendum. Inuenio apud Galenum in libro de facilè parabilibus, ne cui penis arrigi poſſit, ſuccinum vſtum lotio bouis caſtrati extinguito: hoc in cibis aut potionibus vtitor, quod remanet in vaſe reponito.

Lib. de ſteril.

Hippocrates autem ad ſterilitatem, vbi (inquit) fomentum toti corpori adhibueris, medicamentum bibendum dato ſurſum, ac deorſum purgans, deinde lacte aſinino poſtea in potu exhibito vterum per fiſtulam duobus diebus foueto cum vrina muliebri putrida nitro iniecto, tertio verò die cum vrina bubula.

Lib. de nat. mul.

Purgatorium ex eodem, ſi mulier non concipiat.

F

Tauri vrinam collige trium heminarum menſura, deinde artemiſiam herbam, aut parthenium, aut adiantum, aut laurum viridem, & cedri ramenta ſimul contunde; deinde in effoſſa ſcrobe carbones accende & impoſita olla vrinam tauri infunde, & contuſa in mortario adijce: poſtea ſellam circumpone, & artemiſiam herbam, aut hyſſopum, aut origanum impone, & muliere ſuper hæc collocata, donec ſudet, foue. Vbi verò ſudarit, laua cum calida, & in lauacrum artemiſiam & laurum immitte, deinde ſubdititium medicamẽtum adhibe: aut artemiſiam aut bulbinum in vino albo tritum lanæ inuolutum ſubdat. Hæc ad tres dies faciat, & deinde cum viro dormiat. Tantum Hippocrates. Bialcon autem, vt citat Plinius, ad Venerem ſtimulandam tauri à coitu vrinam bibi iubet, lutoque ipſo illini pubem. Lepras ac furfures tollit vrina tauri, vel addito nitro aſini circa canis ortum, vt tradunt Plinius & Marcellus, qui etiam ait: *Lotio taurino caput ſi laueris, porriginem vetuſtiſſimam tollit*. Et Plinius: *Ad porriginem* (inquit) *vtque non tædia animalium capillis increſcant, fel hircinum cum vrina tauri prodeſt*. Capitis item vlcera manantia eodem Plinio teſte vrina tauri efficaciter ſanat: ſi verò vetus ſit, etiã furfures adiecto ſulphure emendat. Dioſcorides ait: Vrina tauri ſi cum myrrha inſtilletur, aurium dolores lenit. Sed Plinius: *Si maior* (inquit) *ſit grauitas aurium, vrina capri, vel tauri, vel fullonia* (ideſt humana) *vetus calefacta prodeſt, vapore per lagenæ collum ſubeunte: admiſcent & aceti tertiam partem, & aliquid vrinæ vituli, qui nondum herbam deguſtauerit*.

Sanguis bubulus.

G

Si ſanguis reijciatur, efficacem tradunt, citante eodem Plinio, bubulum ſanguinem, modicè & cum aceto ſumptum. *Nam de taurino* (inquit) *credere temerarium eſt*: cuius nimirum internus vſus maleficus eſt, vt modò patebit. Haly ſanguinem vaccinum vulneri infuſum, emanantem ſanguinem ſiſtere tradit: Raſis verò abſceſſus concoquere, ſi cum ſeuo ad ignem emplaſtrum fiat; emollire etiam tumores duros. Panos idem & apoſtemata curat, vt ait Plinius, vt fel quoque & caro bouis ſi calida imponantur. Canum item ſcabies ſanatur eodem ſanguine recenti, iterumque cùm inareſcat illito, & poſteto die abluto cinere lixiuio.

Sãguis taurinus.

Sanguis verò taurinus, authore Dioſcoride diſcutit, mollitque duritias cum polenta illitas; & Plinius ait: Panos & apoſtemata in quacunque parte hunc eundem ſanguinem aridum diſcutere: qui tamen, vt oſtendimus, idem de bubulo ſimpliciter eodem ferè loco tradit.

Lib. 10. de ſimpl. med. fa. cap. 4.

Galenus reprehendens curioſum vſum ex ſanguine animalium quorundam, quorum loco faciliora paratu alia & præſtantiora medicamenta habemus: Vrſorum (inquit) ſanguis ſi abſceſſibus imponatur, fieri poteſt, vt concoquat: Adijciam verò etiam caprinum, hircinum, taurinum: licetque tibi, ſi voles, præteritis ſexcentis medicaminum parabilium, quibus concoquuntur abſceſſus; vrſos, tauros, ac hircos mactare, quolibet ſcilicet vſu.

H

Nec enim ſemel quiſpiam impoſito in partem medicamento, promiſſum eius exiget, nec etiam ſi refrixerit, vt iam cogatur. Tantum Galenus. Aeſculapius ait: Sanguis tauri ſerpentes necat: illitus verò maculas omnes de facie tollit: quæ poſterior facultas legitur quoque apud Sextum. Aridus iſtiuſmodi ſanguis tritus contra parotidas prodeſt teſte Plinio, & quidam magnificant eundem aduerſus podagras per ſe. Aridus verò cum cotyledone herba phagedænis, & fiſtulis immittitur.

Sanguinis taurini malignitas.

Sequitur, vt de malignitate eiuſdem dicamus: eiuſque ſignis & antidotis, collatis authorũ locis. *Celerrimè* (inquit Plinius) *coit, atque dureſcit, ideo peſtifer potu maximè*. Mirari autem ſubit, cur aduerbium maximè addiderit, quaſi etiam aliter quàm potus lædere poſſit, id quod authorum nemo tradidit, nec ratio indicat. Neque enim tota ſubſtantia venenoſus eſt hic ſanguis, non magis quàm lac; ſed ex accidenti cum coagulatur: quod fit in ſanguine priuatim, cum recens bibitur, non aliàs: & ne tum quidem, exemptis fibris, quæ condenſationis cauſam habent. Plutarchus in libro de ſuperſtitione ſcribit, Midam, antiquiſſimum illum Phrygiæ regem, contracta ex ſomniorum diritate, animi ægritudine, cùm formidabilis affectio augeſceret indies, tauri ſanguine copioſius hauſto, conceſſiſſe ab humanis. Idem leges apud Strabonem, & Euſebium, & Cælium Rhodiginum.

Lib. 8.

Similiter Pſammenitus rex Aegyptiorum, victus à Cambyſe, cùm denuo ad defectionem ſolicitaſſet

A Aegyptios, hauſto ſanguine taurino perijt, vt teſtatur Herodotus. Deprehenderunt etiam hoc venenum in diuina re mortales (inquit Marcellus Virgilius) cùm iugulatis ad ſacrificium tauris, qui aderant ſuperſtitioſiores, calentem adhuc biberent, noua & indigna Deo ratione hac, ſanctitatem incolumitatemq; ſuam ſe augere exiſtimantes: nullus tamen clarius hoc genus mortis quàm Themiſtocles fecit, qui poſt pulſum è Græcia Xerxem exul à patria, accepto ab Artaxerce exercitu, ſiue volens, ſiue deſperans, quæ illi contra Græcos pollicitus fuerat, præſtare, in Ioniæ Magneſia decepto cultrario ipſe taurum in ſacrificio tenens, exceptum poculo ſanguinem repentè hauſit, vt eſſet eo tempore antepoſita vitæ mors, perpetuum voluntatis honoriſque ſui teſtimonium, quod ſemper ciues ſui meminiſſent: caneretque pro ſe in Helena Sophocles: *Lib. 3.*

Ἐμοὶ δὲ λῷστον αἷμα ταύρου γ' ἐκπιεῖν
Καὶ μὴ γε πλείω τῶνδ' ἔχειν δυσφημίαν.

Et Ariſtophanes in Equitibus ſuis.

Βέλτιστον ἡμῖν αἷμα ταύρειον πιεῖν
Ὁ Θεμιστοκλέους γὰρ θάνατος αἱρετώτερος.

B Frequentius quondam taurini ſanguinis periculum hoc fuit: noſtra ætate nulla id afferente religionis occaſione, nullum aut rariſſimum eſt. Hæc Virgilius: Et Natalis Comes ſcribit ex Diodoro Siculo, Aeſonem Iaſonis patrem, cum ob inſperatum Argonautarum reditum Pelias eum obtruncare decreuiſſet, ſacrificantem hauſto taurino ſanguine fatis conceſſiſſe. *Lib. 6. Mythol. cap. 7.* Eſt tamen, vbi ſanguis iſte minimè venenoſus eſt, vt teſtatur Plinius his verbis: *Taurinus ſanguis recens inter venena eſt, excepta Aegyra. Ibi enim ſacerdos Terræ vaticinatura tauri ſanguinem bibit, priuſquam diſcendat in ſpecus. Tantum poteſt ſympathia illa de qua loquimur, vt aliquando religione vel loco fiat* *Lib. 28. c. 9.* Eſt autem Aegyra vrbs inter Aetolos & Peloponneſiacos, Plinio & Pomponio teſtibus: Eſt & Aegira inſula apud Plinium. Αἴγειρα (inquit Stephanus) vrbs eſt Achaiæ ab Homero Hypereſia dicta: Philon Ciliciæ vrbem facit Aegiram. Quam autem Aegiram intelligat eo loco Plinius, conſtat ex Pauſania, qui in Achaicis eiuſdem rei meminit his verbis: Ab eo tumulo triginta circiter ſtadium via ad Gæum ducit. Telluris id fanum eſt, quam Euryſternon (ideſt lati deam pectoris) cognomento nuncupant. Signum deæ vetuſtiſſimum. Sacerdotium mulieri decernitur: quo ſtatim ſuſcepto, vitam illa agit cælibem omne ætatis reliquum tempus, quanquam & antè eam oportuit cum vno tantùm viro

C matrimonij cauſa fuiſſe. Taurini ſanguinis hauſtu periculum faciunt: quo illa epoto, ſi legi fraudem fecerit, ſtatim flagitium dicitur morte luere. De ſymptomatibus noxiſque quæ ſanguinis taurini potum ſubſequuntur, audiendus eſt Dioſcorides. *Symptomata ex ſang. taurino.* Tauri (inquit) recens iugulati ſanguis epotus ſpirandi difficultatem ſtrangulatumque concitat: faucium tonſillarumque meatus præcludit cum neruorum diſtentione, lingua rubeſcit: dentes inficiuntur: quædam concreti ſanguinis veſtigia, inter eorum commiſſuras reſtant. Paulus Aegineta omnia quidem Dioſcoridis verba ſuper hoc veneno in ſuum codicem tranſcripſit; variat tamen in nonnullis, quæ vt hęc ſcribendo Geſnerus obſeruauit, breuiter ex eodem annotabo: μετὰ πνιγμοῦ ἰσχυροῦ, Aegineta pro πνιγμοῦ habet σπασμοῦ, idque probo, nam πνιγμοῦ, ideſt ſuffocationis mentionem iam prius fecerat. Proinde etiam interpretes rectè non ſuffocationem, ſed conuulſionem, vel neruorum diſtentionem verterunt: & Nicander in Alexipharmacis, vbi de hoc maleficio tractat, ſic ſcribit:

Ὃ δὲ σπαδόνεσσιν ἀλύων
D Ἀνδάκας ἐν γαίῃ σπαίρει μεμορυγμένος ἀφρῷ. hoc eſt,

Ille verò conuulſionibus vexatus
Subinde humi ſpuma pollutus palpitat.

Poſterius hoc ſignum de ſpuma, quam ore nimirum reddit, qui bibit, aliorum nullus commemorat. Sed non opus eſt, quod quis ſolicitus ſit de ſignis huius veneni: neque enim ita latere poteſt, aut cibis potionibusuè immiſceri, vt alia quædam venena: Euenire tamen poſſet, vt in ſtultis & inſanis hominibus, qui vel ſponte vel oblatum bibiſſent hunc ſanguinem, aliquis horum ſignorum vſus eſſet. Rurſus vbi in Dioſcoride rectè legitur, ὀδόντες βεβαμμένοι, ideſt, cruento colore infecti dentes: Aegineta & Aetius perperam habent βεβρωμένοι, vtriuſque interpretes quidam ineptiſſimè reddunt corroſi. Nicandri Scholiaſtes Ariſtotelem citat de ſanguine taurino his verbis: Οὐ λανθάνει δὲ πινόμενον, ὥσπερ καὶ τὰ ἄλλα δηλητήρια πολλάκις ἀγνοοῦνται: Ἔστι γὰρ ἀτονώτερον τοῦ τῶν ἄλλων ζώων αἵματος, ὡς Ἀριστοτέλης: διὸ καὶ ἀφρόνως εἶπε, τινὲς ἀποκαρτεροῦντες πίνουσιν αὐτὸ καὶ τελευτῶσι. Et rurſus paulò poſt: Ἀτονώτατον πάντων αἱμάτων Ἀριστοτέλης τοῦτό φησι. Ego apud Ariſtotelem ἄτονον uocem quæ infirmum ſignificat, de taurino ſanguine nuſquam reperio. ſed apud eum ita legimus, Παχύτατον δὲ καὶ μελάντατον τῶν ζωοτόκων αἷμα, ταῦρος καὶ ὄνος ἔχουσι: quamobrem in Nicandri etiã Scholiaſte pro ἀτονώτερον, vel παχύτερον, vel μελάντερον leges, uel utrumque, & ſimiliter pro ἀτονώτατον eadem vocabula in ſuperlatiuo gradu. Hoc admiſſo, vt neceſſe eſt, verborum quæ ex ſcholijs cita- *Lib. 3. Hiſt. animal cap. 19.*

Sanguinis taurini poti cura.

2. de Antid. cap. 42.

citauimus, hic ſenſus erit: Cùm cætera venena ſæpe fallant, & lateant, vt vel ab inuitis cautiſq; ſumantur: taurinus ſanguis ciuſmodi eſt, vtpote nigerrimus & craſſiſſimus in toto ſanguinis genere, Ariſtotele etiam teſte, vt latere non poſſit, nec niſi à volentibus ſumi, quibus ſtultitia, aut deſperatio hoc faciendum perſuaſerit: Quamobrem rectè Nicander dixit ſi quis hoc venenum biberit ἀφροσύνῃ, ideſt, ſuapte ſtultitia, non fraude & dolo, & inſidijs. In cura huius veneni præcipui medicinę authores & quorum authoritate alias nobis ſtandum eſt, diſſentire videntur. Etenim Dioſcorides vomitum à ſanguinis iſtius hauſtu vitandum eſſe mouet: quandoquidem ſanguinis globi, ſeu grumi, attractu illo in ſublimè relati, magis gulæ inculcantur. Idem Aetius & Aegineta præcipiunt: Cæterùm Galenus, aduerſus ſanguinem taurinum epotum (inquit) remedium eſt acetum bibere, & vomere. Geſnerus mihi rectè ita conciliare videtur: Dioſcorides & alij vomitum rectè prohibere videntur, illum ſcilicet qualis poſt cætera venena moueri ſolet, nempe ab vſu dulcium pinguiumque, vt olei, hydrelęi, hydromelitis &c. Galenus probat, ſed à ſolo aceto, vt quod grumos diſſoluat, neq; ſimpliciter educat, & gulæ infarciat. Certè à lacte coagulato in ventriculo, ſimiliter vomitiones vitandas Dioſcorides, Aetius & Aegineta præcipiunt, ne hærens in gulæ anguſtijs coagulatum lac ad exitum eluctando ſuffocet. Hoc etiam obiter monet idem Geſnerus, eadem ferè omnia quę lac coagulatum in ventre diſſoluunt, & quæ ſanguinem ſuum cuiuſque in ventriculo, vel alibi concretum diſcutiunt, contra ſanguinem taurinum quoque antidoti locum obtinere. Statim autem (inquit Dioſcorides) exhibenda ſunt medicamenta, quæ concretum ſanguinem diſcutiunt, aluum ſubducunt: & rurſus paulò pòſt aluum reſoluendam conſulit, vt Galenus quoque loco iam citato, & Nicander hoc verſu:

> Η' ὲ καὶ ἐκφλόιοιο καταχθέος ἕρματα γάστρος, ideſt,
> *Vel etiam exprimas onerati excrementa ventris.*

medicamento ſcilicet purgante. Nam quod Scholiaſtes illic addit, ἢ καὶ τῆς συκῆς φλοιοῦ, tanquam poeta de cortice fici hic aliquid dicat, id ita accipi, neque ſenſus, & conſtructio loci illius admittit, neque cum alijs ſcriptoribus conuenit. Ibidem Scholiaſtes ſcribit, Κλῦσον φησὶ τὸν γάστερα, ideſt, poeta aluum clyſtere vacuandam monet. Et Aetij interpres; Aluus (inquit) pinguibus & lubricis infuſis eluatur. Apparet verò clyſteris vſum inter huius veneni remedia, etſi non ſit reprehendendus, authores non præcepiſſe. Nam & Nicandri verba commodius de medicamento purgante per os ſumendo acceperis; & Aetij locus videtur corruptus. Dioſcorides enim, à quo is ſua tranſcripſit, ſic habet. Δεῖ γὰρ τὴν κοιλίαν ὑπάγειν εἴωθε δὲ τοῖς σωζομένοις ἀποδίδοσθαι διὰ τῆς ἕδρας καὶ ῥοώδη (Aegineta melius, κοπρώδη καὶ δυσώδη,) ideſt, Aluum ſoluere oportet. Nam ijs qui ſeruantur ſtercoroſa & fœtida per ſedem egeri conſueuerunt: Ruellius legit κοπρώδη καὶ ῥύωδη, ideſt ſtercoroſa, fluida. Præterea ſtomachum & ventrem hordeacea farina ex aqua mulſa perungere (καταπλάσσειν, ideſt, in cataplaſmatis formam redacta fouere) oportet, vt idem addit Dioſcorides, Galenus verò profuturum etiam promittit, ventrem ſubducere, eundemque lupinorum farina & nitro ex oxymelite decoctis contegere; nimirum vt inde fluat, vt ſolet in epomphalijs dictis medicamentis. Forſan & apud Dioſcoridem (inquit Geſnerus) non κριθίνῳ, ſed θερμίνῳ legendum: Nam & ad aluum ciendam, & ad grumos diſſoluendos quantum Lupini hordeo præſtent, medici omnes ſciunt. Memiuit huius veneni etiam Ferdinandus Ponzettus Cardinalis, ſed nihil adfert egregium, vt neque alij recentiores, quorum libros in præſentia adiui.

Remedia aduerſus ſanguinem taurinum. Acetum. Amaranthus.

Quare nunc remedia qua particulatim apud authores inueniuntur ordine literarum, ex Geſnero, qui diligenter ea collegit, ſubnectam, vt inuenire & cōferre facilius ſit. Acetum per ſe prodeſt ad vomitum ciendum, vt ex Galeno dixi: alij id nequaquam ad vomitum exhibent, ſed uel mero, uel aqua diluto (poſcam uocant) alia medicamenta quæ ſanguinis grumos diſſoluere poſſunt, admiſcent. Ad lac quoque coagulatum acetum per ſe bibi Galenus conſulit, non tamen ad uomitionem. Amarantus celebratur ab Aetio: quam herbam Dioſcorides heliochryſon, uel helichryſon uocat. Sed quænam hæc ſit, uel quo nomine Geſneri tempore diceretur, medici contendebant. Eurycius Cordus, & Leonardus Fuchſius putant (inquit) eandem eſſe, quæ hodie vulgò ſtichas citrina nominatur, in qua ego folia abrotoni deſidero & potius ageraton Dioſcoridis eſſe conijcio. Io. Ruellius cotulam non fœtidam. Ego Matthæoli Senenſis ſententiæ magis acceſſerim, qui helichryſon apud Tuſcos abundè naſci ſcribit, locis incultis, & pratis ſiccioribus, collibus, & arenoſis fluminum ripis, altitudine cubiti, folijs abrotoni, per interualla digeſtis in caule quem rectum & ſolidum habet: vmbella in cacumine aurea, quæ vulgaris millefolij aut eupatorij. Meſuei ſpeciem referat: flores uel aridi duriſſimè uigent & ſeruant colorem: quamobrem initio ueris antequam alij proueniant, uſus eorum eſt ad corollas. Rara apud nos (inquit idem Geſnerus) hæc herba eſt, aut nulla: apparet autem athanaſiæ, uel tanaceti uulgò dicti generibus annumerandam eſſe, ut etiam Meſuei eupatorium quod Monſpeſſuli herbam D. Mariæ uocant: in Italia quidam herbam Iuliam, contra lumbricos utentes. Omnibus una florum ſpecies, umbellæ ui-

delicet

A delicet aureæ florum corymbi ſicci, quod pulchrè cum Dioſcoride facit: & hæc cauſa eſt quod decerpti etiam longo tempore ſeruentur; nihil enim aut parum ſucci amittunt. Omnibus ſapor acris cum amaritudine quadam: Omnibus odor qaidam ſuus eſt, non ingratus, & qui vel moſchi aliquid reſipere videatur. Quare minimam in hoc genere iuam moſchatam nonnulli appellant, quam ex agro Meſauci oppidi vallis Tellinæ, vt vocant, amicus quidam ante annos aliquot ad me miſit. Illa quam deſcribit Matthæolus, aut certè congener prorſus, Baſileæ proximè vrbem locis arenoſis emicat, qua torrens influit. Nos tanacetum noſtrum in aliorum locum non minore effectu, cum ad alia præſtanda, quæ de helichryſo veteres promittunt, tum ad ſanguinem vbicunque reſoluendum, ſubſtituemus. Helichryſi meminit Galenus in amaranto tantùm, vt Aetius quoque: Aegineta in amaranto primum ex Galeno, deinde in helichryſo ex Dioſcoride, quaſi vnam & eandem herbam eſſe neſciret. Amarantum (inquit Galenus) incidit & attenuat: coma eius cum vino pota menſes detrahit, (quod & Plinius ſcribit,) Creditur & ſanguinis grumos non in ventre ſolum, ſed etiam veſica liquefacere, in quem vſum cum vino mulſo bibendum eſt. In ſumma, fluxiones omnes potum exiccat, ſed

B ſtomacho nocet. Helichryſum Dioſcorides etiam chryſanthemum, & amarantum vocari ſcribit, eoque ſimulacra deorum coronari: (quod diligentiſſimè ſeruaſſe Ptolomæum regem Aegypti Plinius teſtatur) Virga, inquit, eſt candida, virens, recta, firma vel ſolida. Folia habet ex interuallo anguſta, abrotono ſimilia: comam aureæ lucis, in orbem: vmbellam circinatam quæ ſiccis veluti corymbis conſtat, (ad Solis repercuſſum, aureæ lucis in orbem veluti corymbis dependentibus, qui nunquam marceſcunt, Plinius) radicem gracilem, (& in ſuperficie terræ, vt Theophraſtus addit) Naſcitur in aſperis & torrentium alueis (χαραδρώδεσιν, aquoſis conuallibus, vt Marcellus Virgilius vertit, Plinius in frutetis naſci ſcribit,) Coma cum vino pota medetur anguſtijs vrinæ, ſerpentium morſibus, coxendicis doloribus (lumborum vitijs, Plinius,) & ruptis. Menſes eadem trahit, concretumque in grumos in veſica & ventre ſanguinem cum mulſo pota abſumit. Catharrum etiam ſiſtit, trium obolorum pondere ieiunis data in diluta vini albi potione. Miſcetur etiam veſtibus, vt integras ab eroſionum noxis tueatur, Hæc Dioſcorides. Duritias etiam & inflationes diſcutit, vt Plinius teſtatur. Marcellus Virgilius in ſua translatione virgam ei breuem non rectè attribuit, vbi nos in Græco ῥαβδίον λευκὸν,

C ideſt, virgam albam legimus: Theophraſtus certè tribuit & φύλλον λευκὸν, καὶ τὸν καυλὸν δὲ λεπτὸν καὶ σκλήρον, ideſt, folium candidum, caulem verò tenuem, & durum.

Lib. 9. c. 21.
Lib. 21. cap. 11.

Plinius Theophraſti verba ſic reddit. *Heliochryſos florem habet auro ſimilem, folium tenue; cauliculum quoque gracilem, ſed durum. Hoc coronare ſe Magi, ſi & vnguenta ſumantur ex auro, quod apyron vocant, ad gratiam quoque vitæ gloriamque pertinere arbitrantur.* Hinc patet Plinium in Theophraſto, neque caulem, neque folium λευκὸν, ideſt album, ſed vtrumque λέπτὸν, ideſt tenue, vel gracile legiſſe: Ipſe præterea loquendi modus, καὶ τὸν καυλὸν δὲ λεπτὸν, ideſt, caulem quoque tenuem (ſic enim potiùs vertendum, quàm caulem verò) aliam quoque partem, de qua prius dixerit, ſimiliter tenuem eſſe oportere admonet. Græci quidem ſæpenumerò λεπτὸν dicunt, non ſolum quod craſſo opponitur, ſed ſimpliciter paruum. Conuenit etiam quod Dioſcorides ϛενὸν, ideſt, anguſtum dixit, à Theophraſto λεπτὸν appellari. Quod ad caulem, ſi legas in Dioſcoride, vt vulgata exemplaria habent, λευκὸν χλωρὸν, ideſt, candidum viridem, abſurdus erit ſenſus, niſi quis λευκόχλωρον, ideſt, ex viridi albicantem legi poſſe exiſtimet, ſicut μελάγχλωρον dicimus, ſed præſtiterit cum Theophraſto & Plinio λεπτὸν legere, quàm de noua lectione

D diuinare. Non probo etiam Ruellium qui ῥαβδίον hic ex Dioſcoride ramulum transfert, cum virgam, aut caulem debuiſſet: nam Theophraſtus καυλὸν habet, Plinius coliculum: quamquam, capite vigeſimo quinto, libri vigeſimiprimi, quod totum de heliochryſo eſt, Plinius etiam ſibi diſſimilis, ita ſcribit: *Heliochryſum ramulos habet candidos, folia ſubalbida*, &cæt. Sed nec illud, quod reddit veluti ſiccis corymbis dependentibus, quanquam alium Plinij locum in hoc imitatus: neque enim in Gręcis dependere eos legimus; & res ipſa declarat in tanaceto, & ſimilibus herbis, vmbellas ſiue corymbos (ambigunt enim ferè inter vtrunque) non pendulos, ſed rectos eſſe. Reprehendendus eſt etiam Theodorus, qui in Theophraſti loco iam citato, pro heliochryſo aureliam reddens, ſic vertit: Aurelia folium habet candidum, fructum tenuem, durumque: abſurdiſſimus hic error eſt, quo pro caule ſemen ſuppoſuit. Seminis enim ſcriptorum nullus mentionem facit: caulem verò huiuſmodi eſſe, omnibus conuenire ſatis ex antedictis conſtat.

Amaranti vires.

Venio ad vires amaranti. Vtuntur eo ad ſerpentium morſus vino: & ad ambuſta cremato, & melli mixto, vt Theophraſtus ſcribit: Plinius ſimpliciter ait: *ambuſtis cum melle imponitur.* Hę vires ad herbę ſuperficiem & comam, vel florem maximè pertinent: Theodorus verò ita tranſtulit, vt herbane an radix accipienda ſit, in dubio relinquatur.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

Iam pro his verbis Dioſcoridis, ἴσχει δὲ καὶ κατάῤῥον, ideſt, ſiſtit etiam catarrhum, vel diſtillationem à capite, ab Hermolao redditur, profluuia mulierum ſiſtere. Legitur ſane in manuſcriptis quibuſdam Græcis codicibus Dioſcoridis, vt Marcellus Virgilius obſeruauit, non κατάῤῥουν, ſed ῥοῦν tantùm, ideſt profluuium: & ſic legit etiam Plinius, ſed fluxionis vocem ad muliebrem tantùm contraxit: nam loco præcitato folia heliochryſi trium obolorum pondere mulierum profluuia in vino albo ſiſtere ſcribit. Nec aliter fortè Galenus legit, ſcribens: καὶ πάντων ἐστὶν ἁπλῶς ῥευμάτων ξηραντική: ſed melius quàm Plinius, ad quemuis fluxum, non muliebrem tantùm, vim vocabuli extendit. Hoc etiam melius, quod fluxiones vſu eius, non ſimpliciter ſiſti, vt Plinius, & Dioſcorides verbum ἴσχειν vſurpans (quod aſtringentium potius, & obſtruentium eſt) ſed exiccari docet: memor ſcilicet incidendi, attenuandique, & menſes prouocandi facultatem ei ſe attribuiſſe. Aegineta helichryſum catarrhis ſubuenire ſcribit. Quod ſi muliebria profluuia exiccat, de pituitoſis præcipuè, & albis (vt vocant) intellexerim: ea enim & diureticis, & menſes cientibus, vt aſaro & ſimilibus, ab initio præſertim adhibitis, multò felicius quàm ſolis aſtringentibus curantur. Inter Dioſcoridis nomenclaturas, chryſocome etiam & centaurium minus amaranti cognomen habent, & ocimaſtrum amarantis cognominatur: nihilominus tamen, & inter ſe & ab heliochryſo diuerſæ ſunt omnes hæ plantæ; vt improbandus ſit Aeginetæ interpres Andernacus, qui amarantum Aeginetæ (quod & Galeni amarantum, & heliochryſos Dioſcoridis eſt) centaurium minus interpretatur, de quo tamen Aegineta alibi ſeorſum agit.

Lib. 21. c. 11.

Plinius alicubi heliochryſon inter vernos flores connumerat: *Sequitur* (inquit) *ænanthe, melanion, ex ſylueſtribus heliochryſos*, quem locum ex Theophraſti hiſtoriæ plantarum libro ſexto, capitulo ſeptimo tranſtulit.

Lib. 21. c. 8.

Eſt & alterum amaranti genus, quod Plinius ita deſcribit: *Amaranto non dubiè ars à natura vincitur* (hoc eſt, nullum in veſtibus æquè formoſum purpuræ ſplendorem ars vlla effingere poteſt, ac in amaranto natura nobis exhibuit.) *Eſt autem ſpica purpurea verius, quàm flos aliquis, & ipſe ſine odore. Mirumque in eo gaudere decerpi, & lætius renaſci. Prouenit Auguſto menſe. Durat in autumnum; Alexandrino palma, qui decerptus aſſeruatur. Mirumque poſtquam defecere cuncti flores, madefactus aqua reuiuiſcit, & hybernas coronas facit. Summa eius natura in nomine eſt, appellato, quoniam non marceſcat.* Hæc Plinius: Cuius poſtrema verba: *Summa in eius natura nomine eſt*, ſic interpretor, quaſi medicinæ inutilem hunc amarantum dixiſſet, nec ob aliud appetendum, quàm quia & elegans flos eſt, & non marceſſit: quæ ſumma eius laus, vel ex nomine deprehenditur. Huius amaranti, (quem Plinij, vel purpureum amarantum, cognominandum cenſeo, diſcriminis gratia,) nec alius quiſpiam veterum, nec ipſe Plinius, alibi, mentionem facit. Recentiores quidam florem amoris vocant, Galli ialouſiam quaſi zelotypam, & nobiles flores, & paſſeuolours, quod ſerici villeſi purpuram vincat: Itali fior di vellutto, & alij fior di grana, ideſt florem ſerici villoſi, & florem cocci. De quo pluribus ſcriberem ſi quid ad medicinam faceret, etſi iam nimis longè digreſſum me video.

Matthæoli errores.

Hoc ſaltem prætereundum non duxi, duplicem in eo Matthæoli errorem eſſe: primùm quod Aetij de amaranto verba, quæ ille ex Galeno mutuatus eſt; non intelligit omnino ad aureum amaranthum, ideſt heliochryſum pertinere, & tanquam de purpureo accipi debeant, confidenter aſſerit: deinde quod Ruellium & Fuchſium immeritò reprehendit, quòd amaranthi potione è vino fluxus omnes ſiſti ſcripſerint, quæ quidem non illorum, ſed Galeni verba ſunt, vt ſuprà oſtendi. Accedit tertius error, quod Aetium teſtem citat fluxiones omnes eo prouocare, cùm ille non prouocari, ſed contrà ſiccari ſcripſerit, Galenum in hoc ſecutus.

Circea.

Hieronymus Tragus amarantum purpureum Circeam eſſe ſuſpicatur, helichryſum verò linariæ quandam ſpetiem, quos errores in præſentia alij refellendos relinquo. Mihi ſatis ſit in vnica planta tam multos varioſque veterum & recentiorum errores, aliud agendo indicaſſe. Hæc omnia itaque Geſnerus. Pergo tandem ex eodem vt ceperam, remedia illa ordine alphabeti recenſere, quæ contra taurinum ſanguinem in ventre coagulatum à veteribus commendantur.

Braſſica.

Caprificus.

Braſſicæ ſemen conferre ait Dioſcorides. Nicander idem cum aceto copioſo propinat; & Plinius ait; *Braſſicæ ſylueſtris ſemen toſtum auxiliatur.* Caprifici fructus (Latini groſſos, Græci olynthos vocant,) lacteo ſucco turgentes, ex poſca propinantur à Dioſcoride: vbi Marcellus Virgilius pro olynthis reddit, ficorum caprificorumuè groſſos: quoniam Græca vox (inquit) vtriuſque arboris immaturum adhuc pomum ſignificet, & Dioſcorides vtriuſque lac æqualem habere poteſtatem tradiderit.

Lib. 1.

Aegineta verò etiam groſſos caprifici cum poſca præbet & nitro; Galenus aceto diluit, id quod & Nicander facit, qui groſſos caprifici ἐρινὰς vocat: arbor ipſa ἐρινεὸς dicitur: Scholia ἐρινὰς exponunt olynthos, vel ramos fici, quod minus placet. Et Plinius ait: *Groſſi caprifici potæ reſiſtunt ſanguini taurino poto & lacti coagulato.* Aetius groſſos propinari iubet ex fico maximè ſylueſtri liquore plenas, cum nitro & poſca; aut fici ſuccum eodem mo-

A modo: aut ramulos ſici tritos cum nitro, & poſca: At verò ſylueſtris ſici ſuccum comeſtum, eueſtigio grumos diſſoluere tradit. Aggregator citat ex Plinij libro vigeſimotertio etiam lignum caprifici ſumptum prodeſſe, ego eo in libro cap. 7. vbi de caprifico agit Plinius, ex groſſis tantùm remedium inueni. Dioſcorides, & Aetius lixiuium quoque commendant ex ſici lignorum cinere. Prodeſt autem etiam contra lac coagulatum lixiuij genus, quod πηλοποιητικὸν vocant, Dioſcoride teſte: interpretes eam vocem relinquunt, quidam luto traiectum aut vino factum reddit. Idem ſic nominat Aegineta multis in locis, & Galenus circa finem libri decimi de compoſitione medicamentorum ſecundum locos ὕδωρ πηλοποιητικὸν vocat. Item libro ſexto ſecundum genera, & ſæpè aliàs Græcis medicis hæc appellatio in vſu eſt. Eſt autem nihil aliud quàm lixiuium, quale figulis in vſu eſt. Galenus libro ſexto methodi. Cum nullum medicamentum ad manum haberem, petiui coniam ſtacten, ideſt lixiuium liquidum, vbi vidiſſem pelopœon, ideſt figulum agro vicinum. Eadem eſt ϛακτὴ τῶν πηλωταρίων Aetio libro 12. capitulo 42. Hæc ex Iani Cornarij commentarijs in Galenum de compoſitione medicamentorum, ſecundum locos. Ego verò nullum lixiuij vſum apud noſtros figulos reperio: quod ſi quem Cornarius nouerat, quale id lixiuium eſſet, B indicare debuerat: Sed quorſum eſſet? ad lutumnè lauandum? fruſtra nimirum, quod vel prouerbium monet, quo *laterem lauare*, pro inanem ſumere operam, dicimus. Melius certè fecerunt, qui vocabulum hoc tanquam ignotum præterierunt, & aquam lixiuam nobis ſimpliciter reddiderunt. Decepit ipſum (vt Linacrum etiam, libro ſexto Methodi vertendo) quòd paſſim omnes codices πηλοποιϊκον per η ſcribunt, cùm per iota deberent. Nam πηλὸς per η lutum ſignificat, vnde πηλοπλαθον, & πηλουργὸν aliqui figulos interpretantur, πηλοποιον verò in ea ſignificatione, nuſquam hactenus legi. Πιλοποιὸς autem per iota, & inde formata vocabula πιλοποιϊκος, πιλοποιΐα, πιλοποιϊκὴ legimus apud Pollucem. Eſt autem pilopœus hic artifex, qui πίλους, vel πιλία, vel πιλίδια, ideſt pileos, vel pileolos conficit ex lana, illa præcipuè puto quam feltriam vocamus. Eundem artificem πιλίτην, συμπιλίτην, & πιλώτην vocari Pollux tradit: aliqui etiam πιλωταριον. Illorum opera πιλωτὰ Græci vocant, quod lanæ inter ſe conferctæ conſtipatæque ſint: πίλωσιν, & συμπίλησιν, denſationem huiuſmodi. Quamobrem non capitis ſolùm, ſed etiam pedum tegmina, vel tibialia ſic parata Græci πίλους nominant. Nam cùm reliqui ex lana panni, à textoribus contexi ſoleant, hoc genus conſtipando tantum fit. Pilotarij igitur iſti, præſertim cum rubro viri- C diuè colore lanas tingere voluerint, lixiuio vtuntur, ex cinere quem vulgo clauellatum vocant: qui combuſtis animalium oſſibus fit. Audio alicubi pileos omnes iam factos, cuiuſcunque coloris ſint, tali lixiuio ab eis ablui. Vtuntur eo & alij tinctores, ad certa colorum genera. Sunt qui præferunt cinerem illum qui ex fæce vini in maſſas coacta cremataque ſit. Hæc lixiuij genera, quoniam plus acrimoniæ habent, & diſſecantis, abſtergentiſque facultatis ſunt, vulgari lixiuio non ſolùm ad lactis, aut ſanguinis grumos in ventriculo concretos, ſed ad alios etiam vſus extra corpus, à medicis præferri debent, vt neruorum vlcera, ſcabiem malignam, &cæt. Hæc admonere operæpretium viſum eſt, cum ſex, aut ſeptem Dioſcoridis, Galeni & Aeginetæ interpretes, hac in re omnes hallucinati ſint. Aduerſus lac coagulatum quidem lixiuium pilotariorum auxilio eſſe ſolus Dioſcorides, & imitatus eum Agineta, ſcripſerunt. Galenus, Aetius, & Nicander, vbi de eodem veneno agunt, non meminere. Hoc omnino monendus eſt medicinæ tyro, non temerè lixiuium vllum, præſertim vehemens, intra corpus non propinandum eſſe, cùm erodendi & ſepticam vim propemodum habeat: Et ſi quando vſum eius neceſſitas poſtularit, recuratione vtendum per pinguia, & abluentia, vel obtundentia morſus, vt butyrum, &c. Omne coagulum cum aceto, ra- D diceque ſylphij, ſeu laſeris, aut eiuſdem liquore, taurini ſanguinis grumos diſſipat, teſte Dioſcoride. Sed Aegineta, cuius lectionem probari video, coagulum ex aceto ſeorſim commendat, & rurſus ſylphij radicem cum liquore ſeorſim. Sed & Dioſcorides quoque aduerſus lac coagulatum, coagulum quoduis cum aceto præbet, aut ſilphij radicem, liquoremuè cum poſca. Galenus coagulum ex aqua propinat, vel laſerpitij, & nitri æquas partes ex aceto mulſo. Nicander probat coagulum capreæ (προκὸς ὅ ἐστι δορκάδος, vt Scholia exponunt,) Plinius verò coagulum hœdi ſumi ait contra ſanguinem taurinum, & leporis ex aceto. Calaminthæ, ideſt nepetæ arida folia, eorumque ſuccum Dioſcorides aduerſus lac coagulatum auxiliari ſcribit, quamobrem coniecerim in ſanguinis taurini periculo etiam prodeſſe, præſertim cùm remedia cætera pleraque vtriſque eadem ſint. Conyzæ folia cum pipere proſunt, vt idem Dioſcorides, & Aegineta ſcribunt: Aetius etiam lixiuium addit. In excuſo Dioſcoride Græco non bene legitur, κονύζης σπέρμα pro φύλλα. Celebrat eandem facultatem in conyza etiam Nicander hoc verſu: Ασαι δη ῥάδικα κακοφλόιοιο κονύζης. De fico diximus in caprifico, & de helichryſo in amaranto. Laſer, vel ſilphij radix ex aceto præſcribitur ab Aetio, & eiuſdem obolus ſemioboluſuè à Galeno. Nitrum etiam per ſe prodeſſe tradit Dioſcorides: Galenus nitri obolos duos in vino diſſolutos ex-

Lixiuium pilopoiticũ quid.

Laterem lauare, prouerbium.

Lib. 7. c. 30.

Calamintha.

Conyza.

Laſer.

Nitrum.

E hibet: Plinius verò cum laſere id dari ait, ex Nicandro fortè, qui ſic canit:

Ἠὲ νίτρου στήδην ὀδελοῦ πορε τρικλόον ἄχθος
Ευτριβέος, κρίνα δὲ ποτῷ ἐνι δευκεῖ (lege ἐν ἀδευκεῖ, ex Scholiaſte, ideſt ſuaui, vel vetere
& ſubamaro vino) βάκχου,
Ἐν καὶ σιλφιόεσσαν ὁποῖο τε μοιρίδα λιτρην. ideſt,
Aequas portiones radicis laſeris eiuſque liquoris admiſceto.

Piper. Piper celebratur per ſe ab eodem poeta; Dioſcorides, vt citauimus, conyzæ folijs miſcet. *Petroleum.* Petroleum laudatur à quibuſdam recentioribus ad ſanguinis grumos diſſoluendos: nec dubitandum, quin ad taurinum quoque ſit vtile. Agathocles, vt citat Plinius, contra ſanguinem tauri *Sonchus niger.* ſonchi nigri ſuccum demonſtrat: Dioſcorides & Aegineta ſuccum rubi. *Rubus.* Nicander verò rubi germina conteri iubet, nimirum ad ſuccum quoque exprimendum, quo loco tranſlatio Loniceri ſemina habet pro germina, vitio fortè typographico. *Thymus.* Thymus cùm & ſanguinem concretum diſcutere, & lac coagulatum diſſoluere prædicetur, in tauri quoque ſauguine reſoluendo non ignauus exiſtimandus eſt. Atque hactenus de ſanguine taurino, & remedijs contra eundem: Supereſt modò, vt de fimi viribus, vſuque medico dicamus. F *Fimi taurini vires.* Fimus tauri tumores, & duritias ſoluit, vt prodidit Aeſculapius. Sextus verò, ſi cum aqua calida bibatur, omnes dolores ſanare profitetur. Malas eodem rubeſcere aiunt, non crocodileam illini melius, ſed foueri frigida, & antè, & poſtea iubent teſte Plinio. Sextus calidum alopecijs imponit. Multò frequentior vſus fimi eſt vitulini, ſed frequentiſſimus bubuli: *Fimus bubulus.* de quo quæ generatim prodidit Galenus præuertemus, mox peculiares facultates annexuri. Is itaque alicubi ſic ſcripſit: *Lib. 10. de ſimpl. c. 17.* Stercus animalium vim habet maximè digerentem. Verùm ſtercus humanum ob fœtorem abominandum eſt. At bubulum, caprinum, & ex alijs quibuſdam animalibus, neque grauiter olei, & multa experientia non tantùm nobis, ſed & alijs medicis me natu maioribus comprobatum eſt. Et mox rurſus: *Cap. 22.* Stercus bubulum (inquit) pro paſtu vario exiguam habet differentiam, eſtque & ipſum facultatis exiccatoriæ. Verùm attractoriam etiam obtinet, vt monſtrat, dum apum veſparumque morſus iuuat. Quanquam hæc vt à proprietate ſubſtantiæ totius iuuentur, fieri poteſt. Cæterùm medicus quidam medicamentorum peritus, in Myſia quæ in Helleſponto eſt, aqua inter cutem laborantes, bubulo ſtercore oblinens, in Solem exponebat. Atque hic ipſe impoſuit, & partibus ruſticorum phlegmone obſeſſis, humidum illud verò collectum, cum herbam boues paſcuntur. Manifeſtum autem eſt hoc G eſſe alio moderatioribus multò viribus: dico autem aliud, cum paleis veſcuntur. Nam hoc medium eſt inter id quod modò diximus; & quod prouenit ab erui paſtu. Liquet ergò quemadmodum id quod ex paſcuo herbaceo prouenit, ad phlegmonas accommodatur, ſic iſtud aqua infeſtatis eſſe idoneum. Scire tamen oportet, omnia id genus medicamenta duris agreſtium hominum corporibus aptari, nempe foſſoribus & meſſoribus, & qui opus obeunt tam validum: in quibus vtique Myſius ille medicus & ad cheradas adhibebat, & ad tumores omnes ſcirrhoſos, ex aceto in cataplaſmatis formam compoſitum imponens. Hæc Galenus; Plinius bubulum fimum in cinere calefactum, aut caprinum in vino, vel aceto decoctum, illini ſcribit in his, quæ rumpere opus eſt: recens verò etiam illini igni ſacro. Auicenna ait: Omnes tumores, & abſceſſus calidos cum aceto impoſitum ſedat. Idem ex Galeno iam dictum eſt. Armentariæ bouis fimum (inquit Dioſcorides) ſi recens admoueatur, uulnerum inflammationes mitigat: Folijs autem inuoluitur, & calefactum cinere feruenti ſuperponitur: illitum ex aceto duritias, panos & ſtrumas diſcutit. Craſſos item abſceſſus diſſoluit, ut ait Haly. Cum melle recentia uulnera non patitur intumeſcere, teſte Plinio. Ad ulcera antiqua tibiarum quidem referente Geſnero hoc arido medicamento utuntur: H teſtæ ouorum, ueteres calceamentorum ſoleæ, & bubulum fimum de Menſe Maio, arida teruntur, & inſperguntur ulceri: ſuperinditur etiam typha paluſtris: ſic ulcus exiccari aiunt. Naribus inflatum, ſanguinis profluuium cohibere tradit Raſis. Aliqui ad eundem uſum acetum addunt: alij non ipſum fimum, ſed eius cinerem inflari iubent, ut Haly. Reperio fimum hoc cum melanthio carbonibus impoſitúm, ſi naribus hauriatur, mederi hemicraniæ. Conuenit etiam abſceſſibus, qui poſt aures fiunt, ſi Auicennæ credimus. Plinius ait, bubulum fimum feruens ex aceto decoctum ſtrumas diſcutere, eaſdemque & alios ſcirrhoſos tumores diſcutere modò ex Galeno quoque diximus. Magi, ut idem Plinius refert; fimi bubuli fimo conſperſo puerorum urina illinunt digitos pedum, manibuſque leporis cor adalligant, contra quartanam. Marcellus fimo iſto uſto ſuccum betæ admiſceri, atque inde caput porriginoſum lauari oportere aſſerit. Phthiſicis prodeſſe aiunt, inquit Plinius, fimi aridi, ſed pabulo uiridi paſto boue fumum arundine hauſtum: & Auicenna teſtatur, ſtercus uaccinum eſſe ex medicamentis, quibus pulmoni, eiuſque tabi, & ſimilibus noxijs medemur. Archigenes apud Galenum in octauo de compoſitione med. ſecundum loca, Stercus armentariæ bouis aridum vino coctum, ad ſtomachum apponi iubet, quibus bilem atram gene-

A generantibus ſtomachus inflatur. Potum vel clyſtere infuſum, ventri ob inteſtinorum vlcera fluenti ſalubre eſſe Raſis profitetur. Quidam recentiores morbum arquatum pelli ferunt, ſi è bubulo fimo recente ſiue viridi liquor in chymiſtico inſtrumento ſeparatus potetur. Ad coli dolorem, Marcellus recitat hoc remedium: Stercus bubulum recens exprime per linteum mundum, & ſuccum eius in qualibet potione colico da bibendum, ſtatim ſubuenies: quod remedium efficaciſſimum eſſe multa experimenta docuerunt. Germani, præſertim Heluetij, vt refert Geſnerus, colicam etiam matricis nomine vocant, & quod abſurdius eſt, in viris quoque: celebrant autem etiam medicamentum illud Marcelli iam dictum: Fimum vaccinum nempe vino permiſcent, ſuccumque linteo percolatum, ægroto calidum propinant. Alij hoc fimum oui dimidiati magnitudine quinque vncijs vini permixtum colant, & minutim inciſa addunt aromata, zinziber, caryophyllos, macis, & cinnamum: Hoc ægrum, vbi primum noxam ſenſerit, vna potione haurire, & inſuper ſudare præcipiunt. Veteres verò etiam hydropicis propinaſſe Galenus indicat his verbis: Bouis ſtercus aridum vſtum, tribus cochlearijs potum, hydropicos iuuat. Et Plinius ait: *Hydropicis auxiliatur fimi ceruini, maximè ſubulonis, ſed & bubuli (de armentinis loquor) quod bolbitum vocant, cinis cochlea-* B *riorum trium in mulſi hemina: bouis fœminę in mulieribus, & ex altero ſexu in viris, quod veluti myſterium occultarunt Magi.* Iuuat verò eoſdem extrinſecus applicatum, ſi diutius ad Solem deſiccetur, vti ſuprà ex Galeno recitaui; & Raſis ait: Hydropico plurimum prodeſt fimo bubulo inungi ad Solem, & confricari corpus totum. Idem rurſus: Ex eodem arido, aceto optimo & aqua in mortario diligenter admixtis, cataplaſma toti ventri calidum contra aquam citrinam (ideſt hydropem) vtiliſſimè imponitur. Inuenio etiam ſi ſtercus vaccæ, aut capræ addas emplaſtro de baccis lauri ad pondus omnium, ad hydropem fieri mirabile remedium. Heraclitum Epheſium tradit Diogenes Laertius, cùm aqua inter cutem laboraret, ad vrbem deſcendiſſe, medicoſque per ænigmata ſciſcitatum fuiſſe, an poſſent ex imbre ſiccitatē facere: Illis non intelligentibus ſeipſum boum ſtabulo incluſiſſe, fimoque bubulo obruiſſe, quod eo calore noxium & abundantem humorem exhauriri poſſe crederet: vbi verò ne ſic quidem ſe aliquid profeciſſe conſpexerat, mortuum fuiſſe. Prodeſt & vituli fimum, vt modò patebit. Coxendicis cruciatus fotu bubulum fimum compeſcere Dioſcorides author eſt. Et Plinius ait: Iſchiadicis fimum bubulum imponunt, calfactum in folijs cinere ferųenti. Similiter Marcellus, fimum bubulum (inquit) feruentem, quem in cinere C ardente calefeceris, coxarum dolori imponito, plurimum prodeſt. Raſis verò teſtatur, recens cataplaſmatis inſtar impoſitum podagram leuare. Dioſcorides præterea ait priuatim eius ſuffitu, quod à maſculo boue redditum eſt, procidentes vuluas reprimi. Reperio item apud antiquum quendam, maximum beneficium præſtari fimo maſculi bouis, hiſtericis mulierum fumigatum propendentibus. Plinius non ſolum tali ſuffitu procidentes vuluas reprimi ſcribit, ſed præterea partus adiuuari. Hippocrates in libro de natura muliebri, vbi medicamenta refert menſibus, & ſecundis detrahendis idonea, cùm odoramenta quædam (crocum, calamum, roſas, ſtyracem, cneorum,) pauco melle ſubigenda recenſuiſſet: hæc (inquit) ſuffiantur ſtercore bubulo: id velut acetabulum olearium formetur, habeatque fundum tenue, & ſit ſiccum. Ignis autem ſit ſarmentitius, in quo ſtercus iaceat, & ex illo mulier inſidens contecta ſuffiatur. Et paulò pòſt: Stercus bubulum, cedri ramenta, & bitumen ſuffito. Et rurſus: Stercus bubulum contuſum, ac cribratum, aceti dimidia menſura, & decocti erui, leniter pro fomento adhibeto. Et paulò poſt initium eiuſdem libri, aduerſus aquam inter cutem vteri, pharmacum (inquit) deorſum purgans bibendum dare oportet; poſt pharmacum verò, vteros bubuli ſtercoris fomento fouere. Si dolores vteri re-D pentini irruerint, & animi deliquia affuerint, in ſecundo de morbis mulierum, roſarum folia, cinnamomum, myrrham puram, metopum, papaueris ſuccum: hæc in paſtillos drachmales efformari iubet, & ſuper fruſto amphoræ candenti poni, & pro ſuffimento vti: aut ſtyracis modicum in oleum mitti ac vti velut priore: omnia quæ in vnguenta inijciuntur, tondi, & cribrari, & ſuper ſtercus bubulum mitti, itemque ſtyracem, & metopum, roſaceum oleum quàm optimum, & Aegyptium album affundi, & poſt purgationes ſuffiri. Purgatorium quod ſterilem purgare poteſt ex eiuſdem libro primo, de morbis mulierum: Si os vteri non rectè habuerit, ſtercus bubulum tuſum, & cribatum, quatuor chœnicum menſura, & aceti heminas decem, & vrinæ bubulæ tantundem, & ſalſuginis marinæ heminas viginti pro fomento adhibeto, & ad multum tempus hoc leuiter facito, deinde lota ubi lenticulæ decoctum, & mel ac acetum miſta bibit, uomat: & farinam ſorbendam dato, & uinum odoratum uetus ſub dio per noctem expoſitum inſuper bibendum. Cibum autem ea die ne guſtet: ſequenti verò granum gnidium deuorandum dato: tertio verò pharmacum vrinam ciens exhibeto, ita vt vuas paſſas, & cicer album duarum chœnicum menſura ſumas, & aquæ ſemicongios tres affundas; deinde facta coctura excoles, & ſub dio per noctem exponas, & poſtera die bibendum præbeas, & ſubdititijs pharmacis vtatur. Aliud purgatorium men-

Lib. ad Piſon. c. 12.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

ſium: Stercus bubulum vel conchę teſtam efformato, & cupreſſi ramenta ammiſceto ac ſubigito, & E
in Sole ſiccato, & in hoc ſuffimenta inijcito, ac ſuffito. Si vterus ad inguina incumbat & innitatur,
inter alia remedia bubulum quoque ſtercus ſuffiri iubet, ac cornuum bouis ramenta. Et mox fo-
menta recitaturus, quibus diſcedit: Stercus (inquit) bubulum contuſum, aceti dimidia menſura, &
decocti erui ex aqua marina aut dulci ſimiliter dimidia adiecta pro fomento adhibeto. Nunc de
Vitulinum fimum.
vitulino fimo dicamus. Suffiri eo percuſſos à Scorpione prodeſſe Plinius aſſerit, ignique ſacro recens
illini: cinerem eius ex aceto verrucas auferre: cum oleo & gummi manu ſubactum, æſtates, & quæ
diſcolorem faciunt cutem, emendare: Hydropicis auxiliari fimum vituli maſculi illitum: fimi vitu-
li cinerem cum ſemine ſtaphylini, æqua portione ex vino: Inteſtinorum flatus diſcutere in vino de-
coctum: teſtium tumorem cohiberi ex aceto decocto: Melancholicis in vino decoctum remedio eſſe.
Manantia verendorum vlcera ſeuum cum medulla vituli ſanare, in vino decoctum, vel caprinum
cum melle rubique ſucco: vel ſi ſerpant, fimum etiam (vitulinum intelligo, quod ſupra etiam ad
ſordida vlcera, & ignem ſacrum prodeſſe ex eodem oſtendi, quanquam & capræ ſtercus cancero-
ſos cum melle mixtum ſanare apud Sextum legitur) prodeſſe cum melle dici, aut cum aceto: recens
luxatis vtile eſſe. Articulorum attritis mederi fimum vituli qui nondum herbam guſtauerit: Fimi F
item vitulini cinerem, cum lilij bulbis decoctis addito melle modico, podagris prodeſſe, è maribus
præcipuè vitulis. Marcellus quoque ſtatim ſubueniri ſcribit, ſi vitulinum fimum recens articulis la-
borantibus illinatur.

VSVS IN AGRICVLTVRA:

Eiuſque Inuentio.

Lib. 2. de inuent. rer. cap. 7.
Arationis inuentores.

BOVES ad aratrum (inquit Polydorus Virgilius) Diodorus libro quarto & quinto, primum iunxiſſe ait Dionyſium ſecundum, ex Ioue & Proſerpina, vel vt alij ſentiunt, ex Cerere, priùs tamen quàm ... —

BOVES ad aratrum (inquit Polydorus Virgilius) Diodorus libro quarto & quinto, ait Dionyſium ſecundum, ex Ioue & Proſerpina, vel vt alij ſentiunt, ex Cerere, primum iunxiſſe, cùm terra prius manibus hominum coleretur. Plinio verò libro ſeptimo teſte, aratrum Briges (aliàs Bizeſer) Athenienſis inuenit, vt alij tradunt, Triptolemus, de quo poeta in primo Georgicorum meminit, cùm dixit:

Vncique puer monſtrator aratri.

Quo in loco Seruius: Alij (inquit) Triptolemum, alij Oſirim, quod verius eſt: nam Triptolemus frumenta diuiſit. Tacuit autem de nomine, quia non vnus in orbe monſtrator aratri fuit, ſed diuerſi in diuerſis locis. Ex quo Trogus prodidit Habidem Hiſpaniæ regem barbarum populum primo docuiſſe boues aratro domare, frumentaque ſulco ſerere. De Oſiride vt oſtendimus, ſentit etiam Tibullus. Cæterùm omnia ferramenta ruſtica, quibus terra vertitur, ſimul, vt puto, cum aratro Cererem comperiſſe, Virgilius proculdubio hoc verſu demonſtrat:

Prima Ceres ferro mortales vertere terram
Inſtituit.

Quod vel Seruius approbat, dicens; Ceres prima omne genus agriculturæ hominibus indicauit: Nam quamuis vel Oſirim, vel Triptolemum aratrum inueniſſe dicant, illa tamen omnem agriculturam docuit: quia ferrum dicendo omnia agriculturæ ferramenta expreſſit. Verùm aut illi quos commemorauimus, nouiſſimi, vel alij alibi hæc commonſtrarunt. Nam vt Euſebij, & Lactantij teſtimonio conſtat, ante multas tempeſtates quàm eſſet Ceres, frumenti vſus apud mortales erat, præſertim apud Hebræos & Aegyptios, vti ex Ioſepho cognoſcere licet, &c. Hæc Polydorus Virgilius, quæ ceu ſcholiolis quibuſdam illuſtrare non erit præter noſtrum inſtitutum: & quod ad Bacchum in primis attinet, eum quidam Sebaſim nominarunt: & quia primus boues iunxiſſe creditur, vetuſtas, cùm vellet eius rei argumentum reddere, cornua fronti eius affinxit, quamuis vt oſtendimus alio loco, cornua ei addantur, vt inuentorem vini indicent, eò quòd homines nimio vino truces fiunt. Plutarchus quærens cur Eleorum mulieres Bacchum in ſacro carmine hortantur, vt bubulo pede ad ipſas accedat? inter alias rationes, eam etiam reddit, quia multi hunc Deum aratri & ſationis inuentorem fuiſſe putant. Cornuti Bacchi meminit Horatius.

In quæſtionib. Græc. 36.
Lib. 2. Car. Ode. 19.

Te vidit inſons Cerberus aureo
Cornu decorum, leniter atterens
Caudam, & recedentis trilingui
Ore pedes, tetigitque crura.

Bacchus idẽ cum Noe.

Apparet autem Bacchum hunc, eundem eſſe cum Noe. Bacchus enim fertur ab inferis rediiſſe ad ſuperos integer & illæſus à Cerbero, cæteriſque Orci monſtris: ita Noe poſt diluuium terra iam fu-

A gatis diuino nutu aquis delapſiſque Sole illuſtrata exiccataque, arcam vnà cum vxore, & liberis egreſſus poſt multos menſes quaſi ab inferis redijſſe creditus eſt poſteris diuini iudicij ignaris. De Oſyri verò ita ſcribit Iulius Pomponius, commentans illud poetæ, *Puer monſtrator arator*, Traditur in Aegypto Oſyris primus omnium mortalium araſſe terram bubus, propterea illi duo boues ab Aegyptijs coluntur. Eorum nomina ſunt Apis, qui colitur in Memphi vrbe; & Meuri, qui colitur in Heliopopoli. Et ſacris Iſidis præferuntur ſpicæ, & ruſtici meſſis tempore ſpicarum manipulos Iſidi conſecrant. Fuit autem Iſis Oſyridis ſoror. Hinc Ricardo Bartholino in vndecimo Auſtriados, ſiue de bello Norico Oſyris frugifer cognominatur, imitatione nimirum Papinij, qui ſic canit:

Oſyris.

Seu te roſeum Titana vocari
Gentis Achæmeniæ ritu, ſeu præſtat Oſyrim
Frugiferum, ſeu Perſei ſub rupibus antri
Indignata ſequi torquentem cornua Mithram.

Siquidem Oſyris, vt Diodorus author eſt, apud Aegyptios, vt & alibi retuliſſe me puto, Sol eſt exiſtimatus, qui & Titan, & Mithra. B Oſyris autem ideo frugifer dicitur, quòd aratri ferebatur inuentor, vt præ cæteris clariſſimè indicauit ſeptima primi Tibullus, dum canit:

Primus aratra manu ſollerti fecit Oſyris
Et teneram ferro ſollicitauit humum,
Primus inexpertæ commiſit ſemina terræ,
Pomaque non notis legit ab arboribus,
Hic docuit teneram palis adiungere vitem,
Hic viridem dura cædere falce comam.

Scribit Athenienſis Athenagorus Chriſtianus Philoſophus, acceptum Oſyrim pro ipſa frumẽti ſemente: & Euſtathius in Dionyſium poetam, refert Tauros populos ab animali quadrupede tauro cognominatos: propterea quòd ibi iunctis bobus Oſyris terram arauerit. Cererem tanquam præcipuam huius rei inuentricem celebrat Naſo:

Ceres.

3.Amor.

Prima Ceres docuit turgeſcere ſemen in agris,
Falce coloratas ſubſecuitque comas.
C *Prima iugis tauros ſupponere colla coegit,*
Et veterem curuo dente reuellit humum.

Et alibi rurſus:

5.Metam.

Prima Ceres vnco glebam commouit aratro,
Prima dedit fruges, alimentaque mitia terris.

Item aliàs.

4.Faſt.

Prima Ceres homine ad meliora alimenta vocato
Mutauit glandes vtiliore cibo.
Illa iugo tauros collum præbere coegit,
Tunc primum ſoles eruta vidit humus.

Tibullus alicubi hanc inuentionem dijs ruſticis aſcribit, inquiens:

Lib.2.eleg. prima.

Illi etiam tauros primi docuiſſe feruntur,
Seruitium & plauſtro ſuppoſuiſſe rotam.

Dij ruſtici.

Iupiter.

Alij rurſus ex veteribus iugare Iouis inuentum eſſe aiunt, indeque ζεῦξαι deductum à Græcis eſſe. Ipſum autem aiunt primum iumenta iunxiſſe, vt ea in frugum ſatu nobis operam præſtarent; nam, D vt Virgilius ait:

1.Georg.

Ante Iouem nulli ſubigebant arua coloni.

Apparet autem pacis tempore adinuentam fuiſſe hanc artem, nam & Propertius ait:

Aratio pacis opus.

Pax candida primum
Duxit araturos ſub iuga curua boues.

Hucque fortè referendum illud Ouidij de Auguſto.

Grata deis, domuique tuæ religata cathenis
Iam pridem veſtro ſub pede bella iacent.
Sub iuga bos veniat, ſub terras ſemen aratas,
Pax Cererem nutrit: pacis alumna Ceres.

Boues autem tanquam præ cæteris omnibus arationi aptiſſimos patres antiquiſſimi elegerunt. Prouerbiorum decimoquarto ſcriptum eſt: *Vbi autem plurimæ ſegetes, ibi manifeſta fortitudo bouis.* Eſtque inter veterum adagia, *Equus in quadrigis, in aratro bos.* Cicero ad arandum natum eſſe hoc animal ſcribit his verbis: *Ariſtippum Cyrenaicoſque omnes non eſt veritum in ea voluptate, quæ maxima dulcedine ſenſum moueret, ſummum bonum ponere, contemnentem iſtam vacuitatem doloris. Hi*

non

non viderunt, vt ad curſum equum, ad arandum bouem, ad indagandum canem; ſic hominem ad duas E *res, vt ait Ariſtoteles, intelligendum & agendum eſſe natum, quaſi mortalem deum.* Inter leges Moſaicas apud Flauium Ioſephum legimus: *Bobus terra aranda eſt, & nulla cum eis altera animalia iungenda ſunt: ſed proprium hoc genus ſit ad arandum.* Apud antiquos etiam Græcos inuenias bouem, quod terræ laboribus exercendis ſit deſtinatus, γαῖον appellari: & Varro ait boues hinc aramenta primum fuiſſe vocatos, poſtea verò eliſa litera armenta. Boues autem arationi cæteris alijs animãtibus cur ſint idoneores, abundè in exordio operis oſtenſum eſt. Plinius author eſt vno boum iugo cenſeri anno facilis ſoli quadragena iugera; difficilis tricena, iuſtum eſſe. Saſerna verò apud Varronem ad iugera ducenta arui, boum iuga duo ſatis eſſe ſcribit: Cato in oliuetis ducentorum quadraginta iugerum boues ternos, ita fit vt Saſerna dicat verum, ad centum iugera iugum opus eſſe, ſi Cato ad octogena. Sed ego neutrum horum (inquit Varro) ad omnem agrum conuenire puto, & vtrumque ad aliquem. Alia enim terra facilior, aut difficilior eſt alia. Terram duram proſcindere niſi boues magnis viribus non poſſunt, & ſæpe fracta bura (pars aratri poſterior, quæ manu bubulci tenetur, ita dicta quaſi βοὸς ὀυρὰ, quod ad ſimilitudinem bubulæ caudæ ſit incuruata,) relinquunt vomeres in aruo. Similiter Plinius inquit: *Syria tenui ſulco arat, cùm multifariam in Italia* F *octoni boues ad ſingulos vomeres anhelent.* Appellabatur autem iugerum, quod vno iugo boum in die exarari poſſet, vt Plinius ait; Actus, in quo boues agerentur, cum aratur, vno impetu iuſto. Hic erat centum uiginti pedum, duplicatuſque in longitudinem iugerum faciebat. Boum uerò in arando promptitudinem, atq; alacritatem perquam eleganter expreſſit Homerus, utrumque Aiacem lubenti animo concordique uoluntate Troianos inuadentes eis aſſimilans his uerſibus.

Lib. 4. antiq. Iud.

Bos quãtum terræ arare poſſit.

Iugerum quid.

Boum in arando promptitudo.

Iliad. N.

Ἀλλ' ὥς ἐν νειῷ βόε οἴνοπε πηκτὸν ἄροτρον
Ἶσον θυμὸν ἔχοντε τιταίνετον, ἀμφὶ δ' ἄρα σφιν
Πρυμνοῖσιν κεράεσσι πολὺς ἀνακηκίει ἱδρὼς,
Τὼ μὲν τε ζυγὸν οἶον ἐΰξοον ἀμφὶς ἐέργει,
Ἱεμένω κατὰ ὦλκα, τέμνει δὲ τε τέλσον ἀρούρης.
Ὥς τὼ, παρβεβαῶτε μάλ' ἕστασαν ἀλλήλοιιν. ideſt,
Sed ſicut in nauali boues nigri compactum aratrum
Aequalem animum habentes trahunt: circa autem ipſorum
Ima cornua multus erumpit ſudor:
Hos quidem iugum bene politum ſolum vtrinque diſtendit
Vadentes per ſulcum: inciditur autem fundus arui:
Sichi congreſſi valde ſtabant inter ſe.

Statius etiam Acronis & Achemenidis robur in euertenda porta indicaturus eos comparat bobus inaratum ſolum arantibus.

Tandem humeris obnixus Acron, & pectore toto
Pronus Achemenides ferratæ robora portæ
Torſerunt, quanta pariter ceruice gerentes,
Profindunt inarata diu pangea iuuenci.

Requiri autem æqualitatem ætatis, magnitudinis, & roboris, indicat Dianira apud Ouidium, per ſimilitudinem probans inconuenientiam ſui amoris:

Quam malè inæquales veniunt ad aratra iuuenci,
Tam premitur magno coniuge nupta minor.

Sit autem & vterque æquè in arando doctus, domituſque; Aliàs enim alter alterius operam ludit, & valentioris robur alteri procurat exitium, ſiue vt Varro ait, *ne opere firmior, imbecilliorem conficiat:* Elegantiſſima hinc apud Statium comparatio de diſcordia duorum Germanorum:

Lib. 1 Syluar.

Sic vbi delectos per torua armenta iuuencos
Agricola impoſito ſociare affectat aratro:
Illi indignantes, quis nondum vomere multo
Ardua nodoſos ceruix deſcendit in armos,
In diuerſa trahunt, atque æquis vincula laxant
Viribus, & vario confundunt limite ſulcos.
Haud ſecus indomitos præceps diſcordia fratres
Aſperat, &c.

Idem poeta quàm ſignificanter iugum cur accipiatur pro pari boum, indicauit, dum oſtendit arationem vni tantùm boui non eſſe committendam.

Amiſſo qualis conſorte laborum,
Deſerit inceptum media inter iugera ſulcum

A

Taurus iners, colloque iugum deforme remiſſo
Parte trahit, partem lachrymans ſuſtentat arator.

Iam verò, cùm vt dictum eſt, terra duritie uariat, boum quoque alij aliam arare ſunt idonei. Boum vulgarium (inquit Creſcentienſis) quidam ſunt maiores, quorum vſus eſt in locis planis: alij minores, qui ferè ad montes remittuntur: mediocres vtriſque conueniunt locis: oportet autem adultos boues non iuniores laboribus deſtinare. Et Varro ait: *Vbi terra leuis, vt in Campania, ibi non bobus grauibus, ſed vaccis & aſinis quòd arant, eo faciliùs ad aratrum leue adduci poſſunt, & ad molas, & ad ea ſi qua ſunt, quæ in fundo conuehuntur. In qua re alij aſellis, alij vaccis ac mulis vtuntur, exinde ut pabuli facultas eſt. Nam facilius aſellus quàm vacca alitur, ſed fructuoſior hæc. Cauto agricolæ hoc ſpectandum quo faſtigio ſit fundus: in confragoſo enim & difficili hæc valentiora parandum, & potius ea, quæ plus fructum reddere poſſunt, cum idem operis faciunt.* Heſiodus agriculturæ quoque conſultiſſimus boues magnis laboribus deſtinatos nouennes eſſe vult, quod tunc robore præcipuè valeant: ſed locum recitabo:

Boũ pro terræ qualitate varietas.

Aetas.

B

Βόε δ᾽ ἐνναετήρω,
Ἄρσενε κεκτῆσθαι (τῶν δὲ σθένος οὐκ ἀλαπαδνόν.)
Ἥβης μέτρον ἔχοντε, τὼ ἐργάζεσθαι ἀρίστω.
Οὐκ ἂν τώγ᾽ ἐρίσαντες ἐν αὔλακι καμμὲν ἄροτρον
Ἄξειαν, τὸ δ᾽ ἔργον ἐτώσιον αὖθι λίποιεν. idest,
Boues verò nouennes
Maſculos comparato (hirum enim robur non imbecillum eſt)
Adoleſcentiæ menſuram habentes. Hi ad laborandum optimi
Non vtique hi contendentes in ſulco laborando aratrum
Fregerint, opus verò imperfectum reliquerint.

Varro non minores trimos, neque maiores quadrimos comparandos ad arationem cenſet. Pares itē eligendos viribus, amplis cornibus & nigris potius eligendos ſuadet, lata item frōte, naribus ſimis, lato pectore, craſſis coxendicibus. Sed & Homerus his verſibus eleganter docet quales cùm natura, tum arte boues eſſe debeant.

Aequalitas.

Odyſſ. Σ.

C

Εἰ δ᾽ αὖ καὶ βόες εἶεν ἐλαυνέμεν οἵπερ ἄριστοι,
Αἴθωνες, μεγάλοι, ἄμφω κεκορηότε ποίης,
Ἥλικες, ἰσοφόροι, τῶν δὲ σθένος οὐκ ἀλαπασνὸν.
Si autem & rurſus boues eſſent ad impellendum optimi,
*Pingues (*αἴθωνες*, nigri) magni, ambo ſaturati herba*
Aequales, æqualiter portantes, quorum robur non imbecillum.

Eſt tamen vbi idem poeta mulos bobus in arando præferre videtur:

Iliad. K.
Muli vt bobus præferantur.

Ἀλλ᾽ ὅτε δή ῥ᾽ ἀπέησ᾽ ὅσσον τ᾽ ἐπίκρα πέλονται
Ἡμιόνων (αἱ γάρ τε βοῶν προφερέστεραί εἰσιν
Ἑλκέμεναι νειοῖο βαθείης πηκτὸν ἄροτρον)
Τὼ μὲν ἐπεδραμέτην. idest,
Sed cùm iam aberat, quantum interualla ſunt. ſ. longè
Mularum (hæ enim bobus præſtantiores ſunt
Ad trahendum in nouali profundo compactum aratrum)
Hi quidem accurrerunt.

D

Quem poetæ locum ita interpretatus eſt Ariſtarchus referente Didymo. Quantum emiſſo ſimul ab aliquo tum mulorum, tum boum iugo anteuertuntur à mulis boues, tantum ſpatium ſinentes iſti Heroes Dolonem progredi in via, conuerſi perſecuti ſunt. Præuertunt autem (inquit Geſnerus) muli boues arando, non quod robuſtiores ſunt, ſed quod celeriores, ſi pariter emittantur. Aduertit hoc etiam Laurentius Valla, qui ſic latinè iſthæc reddidit: *Qui vbi tantum proceſſit, quantum muli in fine ſulci boues præceſſiſſe ſolent (muli enim quàm boues aratrum inducendo ſulco celerius trahunt) poſt cum ambo currere cæperunt.* Sed & ipſe Homerus alio in loco ceu ſeipſum explicans, celeritatem mulorum in arando, non fortitudinem aut robur celebrat, dum canit: Locus eſt de velociſſimo Clytonei curſu:

Muli ut boues præuertere dicantur.

Odyſſ. Θ.

Τῶν δὲ θέειν ὄχ᾽ ἄριστος ἔην Κλυτόνηος ἀμύμων,
Ὅσσον τ᾽ ἐν νειῷ οὖρον πέλει ἡμιονοῖιν
Τόσσον ὑπεκπροθέων λαοὺς ἵκεθ᾽, οἱ δ᾽ ἔλιποντο. idest,
Horum currendo longè optimus erat Clytoneus inculpatus,
Quantum in nouali terminus ſolet eſſe mularum
Tantum præcurrens ad populum venit: alij verò relinquebantur.

Vlyſſes etiam apud eundem ſtultitiam ſimulans, ne ad Troiæ excidium cum cæteris Græciæ heroibus traheretur, boue, & aſina iunctis, arat. Cranzius author eſt, aratrum Vandalicum bobus perſici binis, equiſque totidem: nimirum ad celeriorem arationem. Quanta autem boum in arando ſolo ſit neceſſitas, non obſcurè innuit Heſiodus:

Φράζεσθαι δ᾽ εὖτ᾽ ἂν φωνὴν γεράνου ἐπακούσῃς,
Υ῾ψόθεν ἐκ νεφέων ἐνιαύσια κεκληγυίης
Ητ ἀροτοῖο τε σῆμα φέρει καὶ χίματος ὥρην
Δεικνύει ὀμβρηροῦ. κραδίην δ᾽ ἔδακ᾽ ἀνδρὸς ἀβούτεω. ideſt,

Boum in arando neceſſitas.

Conſidera vero cùm vocem gruis audieris
Altè ex nubibus quotannis clangentis,
Quæ & arationis ſignum affert, & hyemis tempus
Indicat pluuiæ, cor autem rodit viri bobus carentis.

1. de remed. Amor.

Lucrum ex aratione.

Incredibile enim ex aratione expectatur lucrum. Ouidius:

Rura quoque oblectant animos, ſtudiumque colendi
Quælibet huic curæ cedere cura poteſt.
Colla iube domitos oneri ſupponere tauros,
Sauciet vt durum vomer aduncus humum.
Obrue verſata Cerealia ſemina terra
Quæ tibi cum multo fœnore reddat ager.

Lib. 1. eleg. 9.

Propertius:

Lucra petens habili tauros adiungit aratro,
Et durum terræ ruſticus vrget opus.

Boues vt iungendi.

Lib. 18. cap. 19.

Lib. 2.

Araturos boues quàm arctiſſimè (inquit Plinius) *iungi oportet, vt capitibus ſublatis arent: ſic minimè colla contundunt.* Eiuſdem iunctionis boum ita meminit Columella, non minus ſcitè quàm feſtiuiter: *Igitur in opere boues arectè iunctos habere conuenit, quò ſpecioſius ingrediantur ſublimes & elatis capitibus, ac minus colla eorum labefactentur, iugumque melius aptum ceruicibus inſidat, hoc enim iuncturæ genus maximè probatum eſt. Nam quod in quibuſdam prouincijs vſurpatur, vt cornibus illigetur iugum, ferè repudiatum eſt ab omnibus, qui præcepta ruſticis ſcripſerunt. Plus enim queunt pecudes collo & pectore conari, quàm cornibus.* Hæc & multa id genus ille: Palladius quoque de his ita agit: *Boues melius collo, quàm cornibus, capite iunguntur, quos vbi ad verſuram venerint, arator retineat, & iugum propellat, vt eorum colla refrigerentur.* Cur verò collo, & pectore plus queant quam cornibus, ratio eſt, quantum iudicare poſſum, & Columella teſtatur, quod hoc modo tota mole, totoque corporis pondere nitantur: quamuis aliam rationem reddant alij his verbis: Fortiſſima bouis pars caput eſt, ideoque cornibus prædita, quæ iugo alligantur. Ceruix etiam ei firmæ robuſtæque carnis eſt, quamobrem non deſunt, qui iugum ceruici committant. In Italia collo trahebant. Horatius in Epodo. Od. 2.

Videre feſſos vomerem inuerſum boues
Collo trahentes languido.

Κερουλκὸς exponitur qui cornibus trahit aratrum, κερατισσεῖς verò, vel κεραελκεῖς, vel κερουλκοὺς dicunt, qui tauros cornibus trahunt. ζύγιος verò eſt iugatorius. Μέσαϐα inciſuræ in iugo quibus certices iugo alligantur. Dolent autem cùm primò iugum imponitur, ceruici, vt indicat Phædra apud Ouidium ad Hippolytum ſcribens:

Venit amor grauius, quò ſerius vrimur intus,
Vrimur, & cæcum pectora vulnus habent.
Scilicet vt teneros lædunt iuga prima iuuencos
Frænaque vix patitur de grege captus equus.

Sed & in arando modus adhibendus eſt; nimio enim labori ſæpenumero ſuccumbit, aliquandoque etiam obit: quò ſpectat hoc Horatij:

Epiſt. lib. 1.

Verùm vbi oues furto, morbo periere capellæ,
Spem mentita ſeges, bos eſt enectus arando,
Offenſus damnis, &c.

vnde etiam eſt, quod diebus feſtis, non aliter ac ipſi homines ferientur vt idem teſtatur poeta:

Ludit herboſo pecus omne campo
Cùm ſibi nonæ redeunt Decembris
Feſtus in pratis vacat otioſo
Cum boue pagus.

Ne laſſetur.

Ne verò etiam nimium laſſentur, inuenta etiam ſua ſunt remedia. Democritus, oleo & terebinthina

Ana vnà coctis, vngit cornua. Plinius ait: *Securiculam inſitiuam pendere oportet, qua intercidantur radices. Hoc melius quàm conuelli aratro, boueſque luctari.* Securiculam illam Cato falculam ruſtariam vocat, (vt ait Turnebus). In qua ruri ſecantur rubi per agrum ſerpentes: Inſitiuam verò hic quidam exponunt, vruo aut clauo inſertam, vt ex eo pendeat. Quidam legunt inciſiuam ab incidendo, ſiue, vt ait, intercidendo. Columella idem quoque ait, aliaque inſuper præcepta addit, his verbis: *Boues cum ad arborem venerint, fortiter retinere ac retardare, ne in radicem maiore niſu vomis impactus colla commoueat, neue, aut cornu bos ad ſtipitem vehementius offendat, aut extremo iugo truncum delibet, ramumque deplantet, bubulcus voce potius quàm verberibus terreat: vltimaque ſint opus recuſantibus remedia, plagæ. Nunquam ſtimulo laceſſat iuuencum quod retrectantem, calcitroſumque eum reddit, nonnunquam tamen admoneat flagello. Sed nec in media parte verſuræ conſiſtat, detque requiem in ſumma, vt ſpe ceſsandi totum ſpatium bos agilius enitatur. Sulcum autem ducere longiorem quàm pedum centum viginti, contrarium pecori eſt, quoniam plus æquo fatigatur, vbi hunc modum exceſſit. Cùm ventum erit ad uerſuram, in priorem partem iugum propellat, & boues inhibeat, vt colla eorum refrigeſcant, quæ celeriter conflagrant (niſi aſſiduè refrige-* B *rentur) & ex eo tumor, ac deinde vlcera inuadunt. Nec minus dolabra quàm vomere bubulcus vtatur, & præfractas ſtirpes, ſummaſque radices, quibus arbuſto conſitus implicatur, omnes refodiat, ac perſequatur.*

Lib. 18. cap. 19.

Securicula quid.

Lib. 26. cap. 13.

VSVS AD EXCVTIENDA Frumenta.

POTIOR ruſticorum pars in Italia iunctis bobus grana in areis excutiunt: qui mos antiquiſſimus eſt. Varro: *E ſpicis in area excuti grana oportet, quod fit apud alios iumentis iunctis, & tribulo.* Columella paulò aliter: *Etſi pauca iuga ſunt, adijcere tribulam, & traham poſſis, quæ res vtraque culmos facillimè comminuit.* Quo poſtremo nomine noſtrorum ruſticorum inſtrumentum, quod boues iuncti retrò cum impoſito pondere trahunt, intelligere videtur: Batiturum ipſi vocant à batuendo, quod eo ſimi- C liter ac flagellis, ita voco baculos illos quorum ceu flagellorum vſus eſt, grana excutiantur: quamuis alias etiam traha ſit genus vehiculi ſine rotis, cuius brumali tempore, cum terra niue veſtitur, vſus eſt. Tribulus tamen, ſiue tribula id rectè dicetur, tribus enim conſtat lateribus vnde tribulum dictum volunt. Varro huic poſteriori opinioni aſtipulatur, inquiens: *Tribula vel tribulum eſt tabula ſaxo vel ferro* (ſic nunc ſit) *aſperata, qua frumẽta tererentur: in frequenti etiam nunc Italiæ vſu.* Eiuſdem boum in area vſus meminit Aelianus. *Ne boues* (inquit) *in area ad trituram accommodata ſpicas interim edant, dum proculcant, eorum bubulo fimo nares illinendæ ſunt, &c* Ipſi autem boues etiam ſine tribulo pedibus ſpicas terebant, quod inter cæteros meminit Homerus, Achillis equum tot pedibus ſuis cadauera calcare inquiens, quot ſolent in area boues contere ſpicas.

Lib. 1. c. 52.

Lib. 2. c. 21.

Ὠς δ' ὅτε τις ζεύξῃ βόας ἄρσενας εὐρυμετώπους
Τριβέμεναι κρῖ λευκὸν ἐϋτροχάλῳ ἐν ἀλωῇ,
D Ῥίμφα τε λέπτ' ἐγένοντο βοῶν ὑπὸ πόσσ' ἐριμύκων.
Ὣς ὑπ' Ἀχιλλῆος μεγαθύμου μώνυχες ἵπποι
Στεῖβον ὁμοῦ νέκυάς τε καὶ ἀσπίδας. ideſt,
Vt autem quando quis ſubiugauit boues mares latifrontes,
Ad terendum hordeum album rotunda in area,
Citoque tenuia fiunt boum ſub pedibus vehementer mugientium.
Sic ſub Achille magnanimo vnica vngula equi
Calcabant ſimul mortuoſque & clypeos.

VSVS AD VECTVRAM.

NON ſolum etiam iugatorum boum ad plauſtrorum curruumque, vt nunc quoque fit, varijs rebus onuſtorum vecturam olim fuit vſus, verùm etiam ad naues per aduerſa flumina vehendas, vt modò patebit. Quomodo autem ad plauſtrorum currumq; vecturam inſtituantur, ſuo loco dictum eſt. De hoc vſu intelligendum eſt hoc Plauti:

Ita te amabit ſarculum
Vt ego me ruri hamaxari mauelim patalem bouem,
Cumque eo ita noctem in ſtramentis pernoctare perpetim.
Quam tuas centum cœnatas nocteis mihi dono dari.

Iuſiurandum olim ruſtico conſuetum, quaſi ſarculum eſſet illi cariſſimum, proinde enim habendum eſt, ac ſi dixiſſet: Ita me amabit Iupiter, vt ego me tanquam bouem eſſe, & hamaxari, id eſt currum agere & trahere, cumque eo noctem in ſtramentis, id eſt ſtraminibus traducere mallem perpetuo, quàm centum noctes ſcortum tecum cubare. Cœnatas autem noctes dicit, quòd qui incœnati cum ſcortis cubant, ijs fortè friget Venus. Quanto autem conamine, affectuque ac promptitudine grauiſſima onera protrahant, curui alligati, remigantium Græcorum exemplo indicat Q. Calaber his verbis: *Hi autem ſudore diſtillantes, remum duxerunt, vt quando boues iugo preſſi, ligneum currum vltra ſemper nitentes trahunt, axe ob impoſitum onus ſtridorem edente, multus per ceruices & humeros ſudor vtriſque diffluit ad ſolum vſque, ſic tum magnis uiribus laborabãt iuuenes, &c.* Procopius de nauium vectura per boues ſcribit in hæc verba: *In portu hoſti.e naues ex compoſito onerariæ aſtant, & boum vis ingens parata quàm proximè: nam mercatores cùm ex alio orbis tractu in portum hunc ſe nauibus conferunt, oneribus in actuarias naues, & ad fluminis naturam constructas depoſitis, per Tyberim Romam adnauigant, non velis uſi aut remis, quandoquidem nullo vento impelli hac poſſunt nauigia, circumflectente & crebrò quidem ſe flumine, & ad multum ſpatij tortuoſis ſinibus dilabente, & remorum in eo nullus eſt vſus aduerſis vndis innauigantibus, ſed laqueis ad onerarias illigatis, & boum deinde ad colla ſuſpenſis veluti plauſtra Romani via Portuenſi has pertrahunt.* Plinius agens de Attilo piſce, vt immenſam eius indicaret molem, roburque, niſi à bobus, hamo alligatum extrahi ex aqua poſſe ait: *Sunt & in quibuſdam amnibus haud minores thynnis, Silurus in Nilo, eſox in Rheno, attilus in Pado, inertia pingueſcens, & ad mille aliquando libras, catenato captus hamo, nec niſi iugis boum extractus.* Quod autem Plinius de Attilo, id de Siluro ſcribit Aelianus: Myſi, (inquit) non ij qui Telephi Pergamum incolunt, ſed inferiores, qui ad Pontum, hi peſcandi rationem obſeruant huiuſmodi. Iſtrianus natiône piſcator, ad Iſtri ripam boum par impellit, non ad arandum (nam quemadmodum in ſermonem hominum venit:
,, nullo boui communitas cum delphino intercedit, ſic piſcatoris manibus vnde amicitia cum ara-
,, tro?) ſed ad piſcandum potius iugatos boues, aut equos in ea loca primùm impellit, (iugum ipſe
,, humeris gerens) vbi commodam ſibi, & ſedem & piſcationem arbitratur; atque ad ripam iumen-
,, tis pabulum apponit, vnde interea hęc complentur, dum ipſe funis bene robuſti alterum caput ad
,, medium iugum alligat, ex altero capite hamum appendit validiſſimum illum acutiſſimumque,
,, quem aſſo tauri pulmone inſtructum, ad illiciendum Silurum ſuauiſſimam ei eſcam deijcit, poſt-
,, quam ex linea, ad quam hamus alligatus eſt, quantum ſatis ſit plumbi, ad moderandum tractum
,, appendit: Vbi ſilurus bubulæ eſcæ ſenſum percepit, ſtatim eſcam appetens, hamum incautè totis
,, faucibus deuorat, & nimia gulæ auiditate transfixus imprudens, dum ex eo euadere cupit, omni-
,, bus viribus funem exagitat. Quod quidem ipſum animaduertens piſcator, cum ſummo gaudio
,, quàm mox à ſeſſione exurgit, & boues equoſuè admotis ſtimulis incitat, tanquam arator iam ex
,, piſcatore factus, vt qui in fabulis ſubitò perſonam mutant: ac [illegible]enſis cum cetaceo piſce bene
,, robuſto luctatio eſt: Nam hic Iſtri alumnus omni virium contentione in altitudinem ſe deprimit,
,, illa contrà retrahunt: ſed piſcis vincitur, ex aratorum tractu, atque in ripam iugo extrahitur. Di-
,, ceret ſanè aliquis Homeri ſtudioſus, mulos hoc pacto in Patrocli funere, quod poeta celebrat,
,, quernos aduexiſſe truncos. Hæc itaque Aelianus.

Promptitudo ad trahendum.

Lib. 1. de bello Gothor.

Boues naues trahũt.

Piſces ex aqua vbi bobus extracti.

Lib. 9. c. 15

Lib. 14. c. 25.

Myſorum mos in piſcando Siluros.

VSVS GESTATORIVS.

QVAMVIS ſcriptum reliquerit M. Tullius, *boum terga declarare non eſſe ad onus accipiendum figurata: ceruices autem natus ad iugum, tum vires humerorum & latitudines ad aratra extrahenda,* & quamuis etiam in veteri prouerbio dicatur, *boui clitellæ impoſitæ ſunt,* vbi mandatum eſt negocium parum apto, vt ſuo loco dictum eſt: eſt tamen vbi boues aſinorum mulorumque more clitellati onerãtur. Scaliger pater Aethiopas ait Troglodytas bobus ad ſarcinas vti. Et alibi rurſus: Ex Malabar ad Biſinagar (inquit) ſarcinas vehunt aſinis & puſillis equis; bobus etiam clitellarijs. Et Odoardus Barboſa in itinerario Indico Orientali, referente Simone Maiolo Epiſcopo Vulturiacenſi tradit in Cambaiæ Cheul boues edoctos ferendo oneri clitellis adhibitis aſinorum ac mulorum vicem referret; Quin addit (inquit) incerti nominis author in Itinerario ad Orientales Indos in vrbe

Exercit. 90. & 217. 2.

Colloq. 7. dier. canicul.

Diu,

A Diu, quæ eiuſdem prouinciæ eſt, boues exiguos quidem prægrandibus, ac rectis cornibus, ſed pręter oneris ferendi induſtriam etiam ſub freno currere, & equitare dociles eſſe equorum gradariorum more. Rhamnuſius id habet itinerationum tomo, poſt itinerarium Nearchi. Sed & Bellonius ait: In planitie Antiochiæ ruſticos obſeruauimus lignorum faſces boum tergo imponentes & tritici ſaccos, aliaque huiuſcemodi, interdum etiam, cùm defeſsi eſſent, ipſorum tergo inſidentes: nam cùm iter non vrgeant, boum miniſterio vtuntur, quemadmodum nos equorum. Sed quid oportet externa, adeoque remota reminiſci? Tritenti vrbe Italiæ, vt ibidem Maiolus ſcribit, incolæ bobus vacciſque vtuntur mulorum, aſinorumque vice, onerarijque equi munus implent: Cumque regionis illius iuga montium inacceſſa ferè videantur, plauſtra onuſta ab ijs percommodè in ipſa vſque iuga trahuntur nullo maiore labore quàm per campeſtina.

Lib. 2. Obſeruat. cap. 106.

VSVS IN SPECTACVLIS.

B DE tauris ſiue taurilibus ludis, qui dijs inferis fiebant, (& de tauria Neptuni celebritate, iam antè dictum eſt) in quos æs quod conſumebatur, taurium dicebatur, teſte Feſto. Vocabantur & boalia ijdem ludi. Fiebant autem cum bobus quemadmodum nunc quoq; fieri ſolet apud nonnullos Italos Septuageſimæ tempore, quod tempus quidam carnipriuium vocant, præſertim Venetijs eo potiſsimum die quem Giouedì graſſo, quaſi diem Iouis pinguem appellamus. Audio non carere periculo: quare vitandi ſunt iſtiuſmodi ludi. Morientes enim in agitatione taurorum carent Eccleſiaſtica ſepultura, vt ſcribit Sebaſtianus Medicus in tractatu de ſepulturis. Ludicrum hinc, puto, dimanauit. Aquileienſes ob dimiſſos olim Voldardicum Patriarcham, & duodecim eius canonicos quotannis pinguem opimumque taurum & duodecim porcos ſoluere coacti ſunt à Vitale Michaele Venetorum tunc principe, qui eos ceperat, & Venetias deduxerat. Dabantur ea animalia populo diripienda, vt annotauit Leander in ſua Italia: Similiter bubetiæ ſiue bubetij ludi, ſic enim boalia quoq; appellantur, boum gratia teſte Plinio inſtituti ſunt. Strabo author eſt, Memphi in dromo taurorum certamina fieri ſolere inter ſe pugnantiũ, quos nonnulli dedita opera C ad hoc ipſum alant, quemadmodum nonnulli equos: nam diuiſi (inquit) inrer ſe pugnam committit, qui victor iudicatur, premium habet. Apud Romanos in Circo tauri diuerſa quoq; ediderunt certaminum ſpectacula. Varro Circum ipſum caueam vocare videtur, dum inquit: *Ornithonis oſtium debet eſſe humile & anguſtum, & potiſſimum eius generis quod cochleam appellant, vt ſolet eſſe cauea, in qua tauri pugnare ſolent.* Irritabantur ad pugnam fictis vt dicam hominibus, vt innuit Martialis in libro de ſpectaculis loquens de Rhinocerote:

Lib. 17. Geogr.

Tauri inuicem pugnantes.

Epig. 22.

Namque grauem geminu cornu ſic extulit vrſum,
Iactat vt impoſitas taurus in aſtra pilas.

Erant ſiquidem vt Feſtus Pompeius ſcribit, pilæ viriles effigies, atque item muliebres ex lana, quę compitalibus ſuſpendebantur in compitis, quod eſſe deorum inferorum putarent, quos vocãt lares, quibus tot pilæ, quot capita liberorum, ſeruorum, mulierum circa compita habitabant, ponebantur, vt eſſent ijs pilis & ſimulachris contenti, viuiſque parcerent. Hiſce verò imaginibus nullius omnino pretij veſtes circumponebantur. Ab hac pilarum ſimilitudine, vt ſcribit Martialis interpres, veſtes quæ in ſpectaculo tauris obijcerentur irritandis, pilæ ſunt nuncupatæ: quòd à tauris peterentur, tanquam effigies hominum: Vel (inquit) pilæ dicebantur, quòd in globum & luſoriæ D pilæ ſpeciem conuolutæ iactabantur: Quanquam rudis antiquitas, vt Pædianus author eſt, homines è ſtramine formaret ad eum vſum: poſtea (inquit) luxus in tantum auctus eſt, vt veſtes etiam purpureæ obijcerentur; quod ſignificaſſe Ouidius quoque videtur, dum ita canit:

Pilæ quæ.

Metam. 12.

Ii aud ſecus exarſit, quàm Circo taurus aperto,
Cum ſua terribili petit irritamina cornu,
Phœniceas veſtes, eluſaque vulnera ſenſit.

Introducebantur etiam venatores, qui iaculo feras occidebant. Martialis id etiam docet de Carpophoro ſcribens:

Dorica quàm certo venabula dirigit ictu
Fortis adhuc teneri dextera Carpophori:
Ille tulit geminos facili ceruice iuuencos:
Illi ceſſit atrox bubalus, atque biſon &c.

Dicit poeta duos eſſe in arena tauros ab eo interfectos: ſed vel iocosè (inquit Turnebus) facilè tulit hoc præmium cæſorum duorum iuuencorum, neq; eo ceruix eius laborauit facili niſu portantis: vel ſine ioco, facilè ſuſtulit & interfecit boues, eorum ceruice ad conficiendum minimè du-

Lib. 17. c. 2

Teridatis fortitudo.

Tauri equis pugnantes.

Lib. 8. c. 45.

Pueri tauris inſidentes.

ra & repugnante, ſed facilè venabulorum ferro violata, quam quidem poſteriorem ſententiam veriorem puto, nihil tamen vetat diuerſos ſenſus ſcribere, quorum intelligentiæ verba repugnare non videantur. In ijs ludis quos Nero in honorem Teridatis exhibuit, Teridates ſuperiore loco, in quo ſedebat, belluas iaculo traiecit, duoſque tauros vno ictu vulnerauit & confecit, vt teſtatur Tranquillus: apud quem etiam legimus in Claudio cap. 21. *Theſſalos equites exhibuit, qui feros tauros per ſpacia Circi agunt, inſiliuntque defeſſis & ad terram cornibus detrahunt.* Cæſar verò dictator edidit ſpectaculum taurorum cum equis Theſſalis, in quo certamine tauri ſuccubuere. Plinius verò Theſſalorum inuentum eſſe ſcribit, equo iuxtà quadrupedante cornu intorta ceruice tauros necare. Primum id ſpectaculum dediſſe Romæ Cæſarem dictatorem. Fuit item ſpectaculum in quo tauri tam placidi, & manſueti exhibebantur, vt pueros ferrent, omni feritate depoſita. De quo hoc apud Martialem epigramma legitur:

Adſpice quàm placidis inſultet turba iuuencis,
Et ſua quàm facilis pondera taurus amet.
Cornibus hic pendet ſummis; vagus ille per armos
Currit, & in toto ventilat arma boue.
At feritas immota riget, non eſſet arena
Tutior, & poſſent fallere plana magis,
Nec trepidant greſſus, ſed de diſcrimine palmæ
Securus puer eſt, ſolicitumque pecus.

Rhinoceros tauros vincit.

Quàm facilè autem taurus pugnans rhinoceroti in certamine ſuccumberet, indicat idem poeta in epigrammate de rhinocerote:

Pręſtitit exhibitus tota tibi Cæſar arena,
Quæ non promiſit prælia rhinoceros.
O quàm terribiles exarſit pronus in iras,
Quantus erat cornu, cui pila taurus erat?

Repetit verò idem ſpectaculum in apophoretis:

Nuper in Auſonia domini ſpectatus arena
Hic erit ille tibi, cui pila taurus erat.

Elephas.

De elephanto & tauro in arena pugnantibus, eiuſdem habemus epigramma, in quo inſultat poeta tauro mortuo, qui tandem potitus certo obſtaculo, quòd cum pilas peteret, maximè quærere videbatur, occubuerit:

Qui modo per totum flammis ſtimulatus, arenam
Suſtulerat raptas taurus in aſtra pilas,
Occubuit tandem cornuto ardore petitus,
Dum facilem tolli ſic elephanta putat.

Idem certamen ſignificauerat paulò antè de ſupplice elephante loquens:

Quod pius & ſupplex elephas te Cæſar, adorat,
Hic modò qui tauro tam metuendus erat:
Non facit hoc iuſſus, nulloque docente magiſtro,
Crede mihi, numen ſentit & ille tuum.

Nec ad aliud quoque alludit hoc diſticho:

Grandia taurorum portant qui cornua, quęris
An Libycas poſſint ſuſtinuiſſe trabes?

Lib. 1. 52.

Leo.

Pugnaſſe item tauros leonibus diſcimus ex eodem poeta in carmine in leporem:

Non facit ad ſæuos ceruix, niſi prima, leones,
Quid fugis hos dentes ambitioſe lepus?
Scilicet à magnis ad te deſcendere tauris,
Et, quæ non cernunt, frangere colla velint,
Deſperanda ſibi eſt ingentis gloria fati,
Non potes hoc tenuis præda ſub hoſte mori.

Lib. 5.

Meminit eiuſdem pugnæ etiam Silius,

Haud ſecus è ſpecula præceps delatus opaca
Subſidens campo, ſummiſſos contrahit artus.
Cum vicina trucis conſpexit cornua tauri
Quamuis longa fames ſtimulet, leo: nunc ferus alta
Surgentes ceruice toros, nunc torua ſub hirta
Lumina miratur fronte, & iam ſigna mouentem

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

A *Et ſparſa pugnas meditantem ſpectat arena.*

Nam in Circo, non aliter ac loco aperto ſparſa arena pugnam meditabatur taurus: id quod etiam teſtatur Ouidius, inquiens: *Lib. 4. de Triſtib.*

Iam furor in pugnas, at nondum cornua ſumpſi,
Nec mihi ſumendi, cauſa ſit vlla velim.
Circus adhuc ceſſat, ſpargit tamen acer arenam
Taurus, & infeſto iam pede pulſat humum.

De pugna verò taurorum & vrſorum elegantiſſimum habemus epigramma Sannazarij, ſcriptum de Borgia Alexandri Pontificis filio: quod tale eſt: *Vrſus.*

Qui modò proſtratos iactarat cornibus vrſos,
In latebras taurus concitus ecce fugit,
Nec latebras putat eſſe ſatis ſibi: Tybride toto
Cingitur, & notis vix bene fidit aquis.
B *Terruerat montes mugitibus, obuia nunc eſt*
Et facilis quiuis præda ſine arte capi.
Sed tamen id magnum, nuper potuiſſe vel vrſos
Sternere, nunc omnes poſſe timere feras.
Ne tibi Roma nouæ deſint ſpectacula pompæ,
Amphitheatrales reddit arena iocos.

Haud iniucundum quoque fuiſſe videtur ſpectaculum, in quo canes pugnabant, vel ſaltem moleſti erant tauro: hincinde eum quidem inuadentes, ſed remorari eum nequeuntes, quemadmodum venuſta hac de Rolando in furorem acto ſimilitudine oſtẽdit Ludouicus Arioſtus, dũ canit: *Canes.*

Chi hà viſto toro, à cui ſi dia la caccia
E che à le orecchie habbia le Zanne fiere,
Correr muggiando, e trarre ouunque corre
I cani ſeco, & non poterſi ſciorre.
Imagini ch' Orlando foſſe tale
Che tutti quei guerrier ſeco trahea.

C Meminit & Torquatus Taſſus, ſed paulò aliter.

Tal gran tauro talhor nel ampio Agone
Se volge il corno à i cani, ond' è ſeguito
S' arretrare eſſi, & ſ' à fugir ſi pone,
Ciaſcun ritorna à ſeguitarlo ardito.

Inter Pyrrhicarum argumenta, quas Nero edidit, taurus Paſiphaen ligneo iuuencæ ſimulacro abditam inijt, vt multi ſpectantium crediderunt, teſte Suetonio.

VSVS IN BELLO.

D APVD priſcos diuerſa animantia ad belli vſum traxiſſe, non ad vecturam eorum, quæ ad belli vſum ſunt neceſſaria, ſed vt dimicando ipſos iuuarent milites diſcimus ex Lucretio, vbi ait: *Lib. 5.*

Tentarunt etiam tauros in munere belli.

Et mox clarius:

Iactabantque ſues, tauri, pedibuſque terebant,
Et latera ac ventres hauribant ſubter aquarum
Cornibus, ad terramque minanti mente ruebant.

Inter verò ſtratagemata Hannibalis Barchini, quo nullus hoſtium ſæpius vicit Romanos, quamuis punico aſtu potius quàm viribus, illud videtur fuiſſe vaferrimum, quo cùm ipſe magna quidem arte à Fabio Maximo eſſet intercluſus, Romanum præſidium, quod abire volenti fuerat obiectum, ludificatus per Caſſinatem ſaltum euaſit. *Hannibalis aſtus.* Ludibrium dici poſſit, quod bobus ſarmentis ad cornua incenſis in aduerſum montem ab hoſte obſcura nocte adactis, Romanus miles noua ſpecie territus præſidio abſceſſerit. Liuius rem ſic enarrat: *Incluſus inde videri Hannibal, & ad Caſilinum obſeſſus: cùm Capua & Samnium, & tantum à tergo diuitum ſociorũ Romanis commeatus ſubueheret: Pœnus contra intra Formiana ſaxa, ac Linterni arenas, ſtagnaq; perrhorida ſitu hynaturus eſſet. Nec Hannibalem fefellit, ſuis ſe artibus peti, itaque cum per Caſilinum euadere non poſſet, petendique montes, & iugum Calliculæ ſuperandum eſſet: nec vbi Romanus incluſum*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

vallibus agmen aggrederetur, ludibrium oculorum ſpecie terribile, ad fruſtrandum hoſtem commentus, principio noctis furtim ſuccedere ad montes ſtatuit: Fallacis conſilij talis apparatus fuit. Facies vndique ex agris collectæ, faſceſque virgarum atque arida ſarmenta, præligantur cornibus boũ, quos domitos, indomitoſque multos inter cæteram agreſtem prædam agebat. Ad duo millia fermè boum effecta: Aſdrubalique negocium datum, vt primis tenebris noctis ad armentum accenſis cornibus ad montes ageret, maximè ſi poſſet ſuper ſaltus ab hoſte inſeſſos. Primis tenebris ſilentio mota caſtra, boues aliquanto ante ſigna acti. Vbi ad radices montium, viaſque anguſtas ventum eſt, ſignum extemplò datur, vt accenſis cornibus armenta in aduerſos concitentur montes, & metus ipſe relucentis flammæ ex capite, calorque iam ad viuum, ad imaque cornua adueniens, velut ſtimulatos furore agebat boues: quo repentè diſcurſu haud ſecus quam ſyluis montibuſque accenſis, omnia circum virgulta ardere: capitumque inquietatio excitans flammam hominum paſſim diſcurrentium ſpeciem præbebat. Qui ad ſaltus tranſitus locati erant, vbi in ſummis montibus ac ſuper ſe quoſdam ignes conſpexerunt, circumuentos ſi eſſe rati, præſidio exceſſere: qua ingens emicabat flamma, velut tutiſſimum iter petentes ſumma montium iuga: tum in quoſdam boues palantes à ſuis gregibus inciderunt: & primò cum procul cernerent, velut flammas ſpirantium miraculo attoniti conſtiterunt: deinde vt humana apparuit fraus, tum verò inſidias rati eſſe, cum multo maximoque ſtrepitu concitant ſe in fugam, leuibus armatura hoſtium incurrere: Cæterum nox æquato timore neutros pugnam incipientes, ad lucem tenuit. Apud Silium Italicum Hannibal ſic loquitur:

Verùm age (nunc quoniam res arctę) percipe porrò
Quæ meditata mihi, latos correpta per agros
Armenta aſſueto belli de more ſequuntur,
Cornibus arentes edicam innectere ramos,
Sarmentique leues fronti religare maniplos.
Admotus cùm feruorem diſperſerit ignis
Vt paſſim exultent ſtimulante dolore iuuenci,
Et vaga per colles ceruice incendia iactent.
Tum terrore nouo trepidus laxabit iniquas
Cuſtos excubias, maioraque nocte timebit, &c.

Lib. 7. Et mox rurſus:

Inſtant trepidi, ſtimulatque ruentes
Nauus abire timor, dum cæca ſilentia, dumque
Maiores vmbræ, rapida iam ſubdita peſte
Virgulta, atque altis ſurgunt è cornibus ignes.
Hic verò, vt gliſcente malo & quaſſantibus ægra
Armentis capita, adiutæ pingueſcere flammæ
Cæpere, & vincens fumos erumpere vertex:
Per colles dumoſque lues agit atra, per altos
Saxoſi ſcopulos montis, lymphata feruntur
Corpora anhela boum, atque obſeſſis naribus igni
Luctantur fruſtra rabidi mugire iuuenci:
Per iuga, per valles errat Vulcania peſtis,
Nuſquam ſtante malo, vicinaque littora fulgent.
Hac facie ſubita volitantum in montibus altis
Flammarum, queis tunc cecidit cuſtodia ſorti,
Horrere, atque ipſos nullo ſpargente vagari
Credere, & indomitos paſci ſub collibus ignes:
Iamque fugam Rutili media in formidine quærunt,
Atque abeunt, fauceſque vię citus occupat armis
Pœnus, & in patulos exultans emicat agros.

Lib. 2. Alicubi rurſus idem Hannibal ita ſe euaſiſſe gloriatur apud eundem poetam, & de ſeipſo ita loquitur:

Non ita me experti Fabius, Fabioque magiſter
Turbarum expertor, cùm clauſos milite colles
Euaſi victor, ſparſoſque per arua iuuencos
Hiſpanorũ *Iactare accenſis ſtimulaui cornibus ignes.*

ſatus. *Lib. 2. c. 4.* Hiſpani verò contra Amilcarem boues vehiculis adiunctos in prima fronte conſtituerunt, vt tradit Frontinus: vehiculaque tedæ ac ſæpi & ſulphuris plena ſigno pugnæ dato, incenderunt: actis dein-

A deinde in hoſtem bobus conſternatam aciem perruperunt. Idem teſtatum reliquit Valturius: *Ad-* *Lib.6.c.12.*
uerſus (inquit) *Amilcarem Hiſpani boues vehiculis adiunctos in prima fronte locarunt, vehiculaq;*
reſinę, ſulphuris ac ſæpi plena, vbi æneatores pugnæ ſignum dedere, incenderunt: actis deinde ac exa-
gitatis ſic bobus conſternatam ac diſſipatam hoſtium aciem reliquerunt. Præ cæteris verò vaferri- *Cnopi regis*
mum fuit Cnopi ſtratagema, quo abſque vllo cùm ſuo, tum ſuorum diſcrimine ſuperatis hoſti- *ſtratagema.*
bus, vrbe quam cingebat potitus eſt. Refert id Poliænus his verbis: *Cnopus ex Codridarum ge-* *Lib. 8.*
nere, Ionicam coloniam in Aſiam deducens, cum Erythræis bellum gerebat. Oraculo edoctus, ducem
itineris ſacerdotẽ Hecates Chryſamen ſibi adiunxit. Quę pharmacis ſibi potionata taurum de grege
maximum & pulcherrimum, cornua eius inaurauit tanquam adductura ad ſacrificium, in conſpectu
hoſtium extructa ara. Taurus œſtro percitus, exilijt, magniſque editis mugitibus fugit. Hoſtes in ſua
caſtra taurum ferri videntes, quaſi fauſtum omen ſuſcipiebant, comprehenſumq; dijs immolabant, ac
de mortuo quilibet partẽ arripiebãt. Quo facto omnes repente furore correpti, diſcurrere, exilire, ſalta
re, cuſtodias relinquere. Cnopus in occaſionẽ intẽtus, omnibus interfectis, vrbe florentiſſima potitus eſt.

B

VSVS AD POENAM ET VITVPERIVM.

CVM Nyctæi (inquit Georgius Cedrenus in compendio hiſtoriarum) qui Cadmo
in Bœotiæ regno ſucceſsit, filia Antiopa, ſacerdote Solis Theobæus Bratonis F. à
Ioue genus ducens, ac frater Nyctæi corpus miſcuit: indeque geminos ea eſt eni-
xa, Amphionem & Zethum, qui iuſſu fratris expoſiti ſunt prope montem Cithœ-
ronem. Sed quidam ruſticus Ordio nomine, cùm prole careret, ſuſtulit eos, atque
educauit. Cùm autem Antiopa apud Dircen aſſeruaretur, vt propter flagitium commiſſum ſuo
tempore pœnas lueret, cùm in Argiuorum terra bellum extitiſſet, ibique Lycus moraretur, Dirce
Nyctæum blandè ſolicitauit de liberanda Antiopa. Is verò tauro eam potius fero alligandam, *Antiopa tau*
itaque necandam profanatæ virginitatis cauſa imperauit. Hoc cùm inaudiuiſſent Amphion, & *ro alligata.*
Zethus, ab eo qui ipſos educauerat, Antiopæ ſe eſſe filios, cum manu ruſticorum irruerunt, neca-
tiſque militibus, Dircen tauro alligatam interfecerunt, ipſi cum matre Antiopa in Bœotiam pro-
C fecti, &c. Alij aliter hanc ſiue hiſtoriã ſiue fabulã narrant ſic. Dircen Lycus Thebarum rex vxorem
duxit, repudiata Antiopa, ſed hęc verita, ne Antiopã reuocaret, impetrauit à marito vt poſſet eam
in vinculis detinere. Antiopa verò tẽpore partus ſoluta, quos vt fabulantur Poetæ ex Ioue conce-
perat, peperit, Amphionem videlicet & Zetum, qui poſtea Lycum interfecerunt, Dircen verò *Dirce tauro*
caudæ indomiti tauri alligarunt, quæ diu ita per terram raptata, tandem deorum commiſeratio- *alligata.*
ne in ſui nominis fontem conuerſa eſt, non procul à Thebis. Meminit huius pœnæ ac fabulæ Pro- *Lib. 3.*
pertius hoc diſticho:

Tu reddis pueris matrem, pueriſque trahendam
Vinxerunt Dircen ſub trucis ora bouis.

Meminit & Plautus: *Cras quaſi Dircen olim (vt memorant) duo gnati Iouis deuinxere ad taurum,* *In Pſeudo-*
item ſtringam hodie carnarium, id tibi profectò taurus fiet. Macrinus Imper. cùm per frumenta- *lo.*
rium didiciſſet, duos milites ancillæ hoſpitis, pudorem violaſſe, geminos boues miræ magnitu- *Stupripęna.*
dinis aperiri iuſsit, atque his milites ſingulos inſeri, capitibus boum exſectis, quò faciliùs vnà col-
loqui poſſent, vt refert Iulius Capitolinus in Macrino. Guidonem Turrianum proditorem Guel-
D ſum Mediolano exegerat Henricus VII. Imp. Cui cùm fauerent Cremonenſes, Laudenſes, &
Cremenſes, miſsis clauibus Henrico, ſe & ſua Cæſari ſubiecerunt. Brixiani in rebellione con-
tumaces (hiſtoria hæc legitur apud Cuſpinianum) perſeuerebant, quos Theobaldus Bruſſatus,
qui Spiræ militari parazonio à Cæſare donatus, eiuſque beneficio in patriam receptus erat ab
auxilio, ad defectionem ſollicitabat, in rebellioneque detinebat. Longa igitur obſidione Bri-
xiam premens, fame, ferro, flammiſque tandem domuit. Cum aut Theobaldus in monte, qui
Brixiæ imminet, cum paucis militibus quotidie Cæſaris caſtra ſpecularetur, tandem capta ru-
pe, & obſeſſa milites occiduntur & ſpoliantur. Inter cadauera Theobaldus, qui ſe mortuum
ſimulabat, vt hoſtium manus elaberetur, repertus, ad Cæſarem perducitur. Quem acerbiſsimis
verbis vt proditorem inceſsit, illumque diligentiſsimè curari iuſsit, ne morte ſuperueniente, ſup-
plicio eriperetur, ſed vt diutius affligeretur: Crudeliſsima dehinc eiuſdem audita ſunt flagitia;
quæ in propinquos, in generum ſæuiſsimus latro patrauerat. Sed cùm octo diebus corpus me-
dicinis eſſet firmatum (vulnus enim lethale habuit) equo alligatur perfidus, per exercitum ra-
ptatur, in quatuor dein partes diſſectus. Tum ex aduerſo vrbis perticæ defixæ ſunt, in quarum *Brixiani bo-*
faſtigio caput, pedes & manus deligantur: Brixiani etiam quatuor capti, bobus alligati dilace- *bus alligati*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

In Ibin. *Acarnides tauro inſutus.*

rantur. Acarni filius in Oriente olim Tetrarcha, cùm à Memnone victus eſſet, iuuenci pelle fuit E inſutus & ſub menſa detentus: ad quam hiſtoriam alludit Ouidius:

Aut, vt Acarnides inſutus pelle iuuenci,
Turpiter ad dominum prẹda ferare tuum.

Lib. 9 c. 10.

Paulus Chuporus Sigiſmundi Imp. præfectus Eruoiam Spaletij ducem in aula Imperatoris, quia ipſius aſpectus moreſque ruſticum hominem præſeferebant, nunquam aliter quàm expreſſo bouis mugitu ſalutabat. Hinc factum, vt tradit Fulgoſus, vt cùm Eruoia à Sigiſmundo defeciſſet, multoſque ex ipſius ducibus ac præfectis cepiſſet, dimiſiſſetque omnes ſine pretio humanè, vnum Paulum detinuerit, eiq; nudo ſtatim pellem bouis aſſui iuſſerit, velle ſe, vt voci illi perſonę quoque imago reſponderet. Apud Armenos noſtro tempore (vt ſcribit Bartholomæus Georgeuits) mulier adultera ſuper aſinā vicatim ducitur, & nuda flagris cæditur, & tandem inteſtina bouis in collo geſtans lapidibus obruitur. Cæterùm vir adulter, iniectus carceribus, poſt aliquot menſes pecunia redimitur. F

Adulterij pęna.

VARIVS CORNVVM VSVS.

Lib. 11. c. 8. *Pocula ex cornibus boum.*

PRISCOS fama eſt, inquit Athenæus interprete Iacobo Dalechampio, atque primos homines boum cornibus olim bibiſſe. Liquet hoc ex eo, quod adhuc dum aqua vinum permiſcent, κεράσαι dicunt (ἀπὸ τȣ͂ κέρατος, à cornu) & vas, in quo vinum miſcetur, craterem appellant, ἀπὸ τȣ͂ κέρατος, quaſi κερατῆρα, (ideſt corneum) quoniam in cornua potio fundatur. Manet etiam nunc cornuum ad hunc vſum fabrica. Quidam eiuſmodi pocula rhyta vocant. Poetarum quoque multi antiquos bibentes cornibus inducunt. Pindarus in Centauris ſic: *Poſteaquam indomitæ odorem vini ſuauem feræ perceperunt, magno impetu concitati mox candidum lac menſis repulerunt, ac vltrò vinum bibentes argenteis cornibus petulanter laſciuierunt,* (ἐπλάζαντο, hallucinabantur, errabant vagi, vt temulenti ſolent,) Xenophon libro expeditionis, cùm exponit celebratum conuiuium apud Thracem Seuthen, ad hunc modum ſcribit: *Mutuò quidem ſe primò ſalutarunt, deinde vt Thracibus mos eſt, vini cornua protenderunt.* (Apud Xenophontem legitur, προὔπινον, ideſt, præbiberunt, quod annotauit etiam Leopardus cap. 3. Emendationum.) Idem libro ſexto, quo loco agit de Paphlago- G nibus, ait: *Decumbentes verò in lectis ex palea, fronde & gramine ſtratis, cęnabant ac potabant corneis poculis.* Aeſchylus in Perrhæbis, eos ſic oſtendit corneis poculis vti: *Cornibus argento ductili factis, quibus aurea fuerunt emiſſaria impoſita:* Sophocles in Pandora: *Aureum cùm aliquod plenum cornu ebiberet, ſub mollibus vlnis idem rurſus plenum teret.* Hermippus in vnguentis: *Scin quid agendum mihi ſit? hunc nunc calicem ne dato: Verum è cornu rurſum ſemel tantùm, quod bibam.* Lycurgus rhetor in oratione ſua contra Demadem, inquit Philippum regem cornu ſolitum ijs præbibere, quos exciperet amicè & benignè. Theopompus ſcribit in ſecunda Philippica reges Pœonum ex boum (Pannoniorum, Plinius) qui apud illos naſcuntur, cornibus, tam amplis, vt tres aut quatuor congios capiant, pocula facere, labris auro & argento circumtectis. Philoxenus Cytherius in opere quod cænam inſcripſit, ait: *Nectarea potio bibebatur è ſummis partibus aliorum cornuum quę aurea fuerunt: ſenſim verò ea ſeſe pitiſſantes irrorabant.* Athenienſes cornibus etiam argenteis bibebant. Palam hoc fit, ex eorum tabulis, quæ auctione publica veneunt, inciſum literis columnæ, quæ in arce poſita, donaria indicat, cornu, poculum nimirum argenteum, magno labore confectum, &c. Hæc itaquẹ omnia Athenæus: qui eam ob cauſam Bacchum quoque cornu- H tum fingi ſcribit, & taurum à compluribus poetis nuncupari, & taurina facie conſpici in Cyzico. Mirum autem cur eundem cornuum vſum apud Romanos prætererierit: ſed fortè id fecerit, quia ferè apud pauperes is eſſet, quemadmodum colligere eſt ex hoc Martialis, in quo recenſet ſupellectilem Vacerræ, qui cùm eſſet pauper, more tamen Senatorum ipſis Calendis Iulij rus ibat. Inquit itaque poeta:

Bacchus cur cornutus. *Lib. 12.*

Ibat tripes grabatus & bipes menſa
Et cum lucerna, corneoque cratere,
Matella curto rupta latere meiebat.

Hunc eundem morem hodieque in tota ferè Septentrionali plaga ſeruant. Ioannes Ferrerius Pedemontanus ſcribit in inſulis Orchadenſium, qui ſunt è nobilitate primi è cornibus bibere, quemadmodum ego (inquit) anno D. 1540. cum illic pręſens eſſem, in comitatu R. Do. Roberti Reid, earum inſularum vſque ad vltimam Tylem præſulis digniſſimi, vidi. Fiebant porro & alia vaſa ex cornibus. Martialis cornei gutti ſic meminit, vt tanto eum factum dicat artificio, vt cum ſit ex bubulo, ex rhinocerotis cornu effictus videatur:

Lib. 14. *Guttus corneus.*

Ec-

Geſtauit modò fronte me iuuencus
Verùm rhinocerota me putabis.

Habemus item hodie ex cornu cucurbitulæ quoddam genus, quo paſſim medici vtuntur, Cornettas à cornu nuncupant. Frequens earum vſus in ſcabie. Habent & Aegyptij corneas cucurbitulas, cæterùm à noſtratibus figura diuerſiſſimas, & vtendi modo, vt oſtendit Proſper Alpinus in opere ſuo de medicina Aegyptiorum: Spiritus, inquit, ſiue oris attractione, ſiue ore attracta, vel etracta reſpiratione apponuntur. Igne enim vel calenti aqua ipſas cuti affigere nemo illorum ouit. Sed ore tantum attracta reſpiratione, moliuntur opus & ſic cuti affigunt. Qui modus admouendi cucurbitulas planè ei ſimilis videtur, quem Hero Alexandrinus in libro ſpiritualium nobis, prodidit. Cornua taurorum parua, perpolita & perforata exiſtunt, quibus vtraque extremitas, latiſſima quippe & anguſtiſſima ſiue acutiſſima, meatu peruio conſtat. Cornu anguſtior extremitas eſt perforata, vt operator ore eam excipiendo, per ipſum ſpirationem intrò attractam, cucurbitulam altero ore expanſo latiori, effigere cuti poſſit. Ea verò cuti eo modo affixa, anguſtioris extremi acuti meatus, vel foramen continuò ex ore detractum fruſtulo pellis ouilis ſaliua madefacta, & emollita clauditur, cuteque exinde in aliquem tumorem ducta, cucurbitulæ paruum foramen pelle obductum, & clauſum detegitur, atque aperitur, quo aperto continuò cucurbitula à cute excidit, atque chyrurgo rurſum eam cuti apponere volente, rurſum os latum magnum cui applicitum, extremi cornus paruum foramen ore excipit, rurſumque ſpiritum intra trahit, quouſquouſque probè affixam illam cuti adhærere viderit, quo viſo continuò extremum pellicula nuper dicta lingua reuoluta claudit, ne flatus inde reſpirare queat. Hoc idem illi faciunt, volentes vnà ſanguinem mittere eadem cute ſcarificata: namque eodem modo cucurbitulam cuti annectunt vel affigunt: atque extremi cornus paruum foramen ore excipiunt, ſpiritumque in ſe trahentes ſanguinem foras trahunt: quem etiam valenter trahit ſola cucurbitula eo modo cuti affixa: quam non trahere, vt volunt, ſanguinem, cùm viderint, opem ferunt, ſpiritum ore valenter per paruum extremi cornus foramen trahentes. Cæterùm ſæpius chirurgis ore ſanguinem, vt dictum eſt, trahentibus in cucurbitulam affixam illud incommoditatis afferunt, vt ſanguis ſæpius in trahentium chirurgorum ore trahatur, quando ipſæ roſtrum, vel cornu acutum extremum, cuius per foramen fit attractio, non altiùs multum emineat à corpore cucurbitulæ, neque corpus eſt ita magnum, vt multum ſanguinem contineat, quod ſanguinem eductum ſuſcipit, atque retinet. Tãtum Proſper Alpinus. Fuiſſe item apud veteres lucernas corneas, vt nunc quoque ſunt, manifeſtè nos docet Plautus, dum ait:

Cucurbitulæ corneæ.
Lib. 2. c. 13.
Aegyptiorũ cucurbitulę.
Lucernæ corneæ.
In Amphit.

Quo ambulas tu, qui Vulcanum in cornu concluſum geris?

Cur cornua librorum olim eſſent ornamenta, rationem hanc reddit Adrianus Turnebus: vt in calce librorum (inquit) coronidem appingebant antiqui, ſimiliter ſuſpicor in fronte eorundem lunulam ad ornatum deſignaſſe: cuius ſuſpitionis cauſam Auſonius præbet ita ſcribens:

Lib. 22. cap. 10.

Quos legis à prima deductos menide libri
Doctores patriæ ſcio fuiſſe meæ.

Menis enim lunula eſt, quæ cùm corniculata ſit, idcirco & cornua latini ea ornamenta librorum vocauere. Tibullus:

Atque inter geminas pingantur cornua frontes.

Ouidius:

Candida nec nigra cornua fronte geras.

Sed & in fine cornua ponebantur, vt ex Martiale conſtat, dicente:

Explicitum nobis vſque ad ſua cornua librum
Et quaſi perfectum Septiciane refers.

Cornua librorum ornamenta.
Lib. 3. Eleg. 1.
Faſt. 1.
Lib. 11. cap. 108.

Quamuis modo M. Varro ſcribat; *Cornua dicebantur olim, quæ nunc tubæ, eò quòd ea quæ iam ſunt ex ære, tunc fiebant ex bubulo cornu:* Iuſtus Lipſius tamen apud Romanos alias docet fuiſſe tubas, alia cornua, diuerſaque habuiſſe in militia munia, vt inde conſtet tubas poſtmodum eſſe inuentas, nam & claſſicum, quo conſul ad concionem vocabat, idem eſſe quod cornu ſiue corneam tubam indicant Lucillius & Propertius. Ille enim inquit:

Rauco conuentionem ſonitu & curuis cogant cornibus.

At hic:

Buccina cogebat priſcos ad verba Quirites.

nimirum Romulæo illo æuo. Idem Dionyſius teſtatur, inquiens: *Plebem miniſtri quidam cornibus bouillis, (κέρασι βοείοις,)* ideſt, *buccinis, inſonantes ad concionem cogebant.* Vterque de buccina, cui claſsici nomen propriè etiam aptare Vegetius videtur. *Claſſicum* (inquit) *appellatur, quod buccinatores per cornu dicunt.* Sed & Seneca in Oedipo:

Sonuit reflexo claſſicum cornu:

Lib. 4. de milit. Rom. dial. 10.
Cornua à tubis diuerſa.
Lib. 7.
Claſſicum.
Lib. 11. cap. 22.

Cap.32.
Lib.11.cap. 18.
Lib.11.cap. 22.

Tamen contra (inquit Lipſius) ſoli etiam tubæ Suetonius adſcribit in Cæſare: *Rapta ab vno tuba, ingenti ſtrepitu claſſicum exorſus eſt*. Sed in his talibus non aliud eſt, vt idem ait Lipſius, quàm τὸ πολεμικὸν ſiue τὸ παρακλετικὸν σημαίνειν, bellicum & incitatorium canerè, certis videlicet modis. Quod in pugna quidem legitima fiebat omni illo inſtrumento & cornuum & tubarum. Fabius: *Quid autem aliud in noſtris legionibus cornua ac tubæ faciunt? quorum concentus quanto eſt vehementior, tanto Romana in bellis gloria cæteris præſtat*. Vegetius: *Quoties pugnatur & tubicines & cornicines pariter canunt*. Horatius quoque lituum à cornu diſtinguit:

Lib.2.Od.1.
Lituus.

Iam iam minaci murmure cornuum
Præſtringis aures, iam litui ſonant.

Idem facit Seneca:

Sonuit reflexo claſſicum cornu
Lituuſque adunco ſtridulos cantus
Eliſit ære.

Et Lucanus item apertè ſeiungit:

Stridor lituum, clangorque tubarum.

Lituus quid.

Quid autem ſit lituus indicat Feſtus: *Lituus* (inquit) *quod litis ſit teſtis. Eſt enim genus buccinæ incuruæ, quo qui cecinerit, dicitur Liticen*. Sonum dat acutum: Ennius:

Inde loci lituus ſonitus effudit acutos.

Statius:

Et Lituis aures circumpulſantur acutis.

Seneca verò ſtridulum tribuit in præcitato loco. Et alibi ait:

Iam tacet murmur graue claſſicorum
Iam ſilet ſtridor litui ſtrepentis.

Tubæ figura.

E quibus colligit Lipſius grandem ac patulum canalem hunc non fuiſſe. Fuiſſe igitur medium aliquid inter tubam & cornu: non rectum prorſus, vt illa, nec totum incuruum, vt iſtud. Quin tamen confundant interim ſcriptores, haud abnuit, vt Ammianus, inquit, *Vocum, lituorumque intonante fragore cohorruit*: de claſſico ipſo & laxè & diffusè ea voce eſt vſus, vt idem alibi: *Litui itinerarium ſonant*: de tubis cornibuſque. Tubæ verò olim erat figura, cuius hodie ferè apud Europæos vides: Aere directo ducta eſt, canali ad exitum latiore: itaque Ouidius diſcriminat à cornibus:

Non tuba directi, non æris cornua flexi.

Et Iuuenalis:

Cornicini, ſiue hic recto cantauerit ære.

Lib. 4.

Neſcio, inquit, cornicinem hunc an tibicinem fuiſſe dicam. Hac cauſa cùm quidam in hoc Propertij verſu mutarent,

Et ſtruxit querulas rauca per oſſa tubas.

ipſe id non probat, quoniam ποιητικῶς per tubam cornu intelligere poteſt: poteſt dicere, primas tubas ab exemplo cornuum ſtructas: poteſt denique ſimpliciter capi, & aſſeri in ipſa tuba oſſeum aliquid fuiſſe quod inſitum aut impactum ad ſonorem. Euſtathius varia tubarum genera recenſet, & inter ea quarto loco, Paphlagonicum, cuius os effigie erat bouis, graui mugitu, ſurſum inflandum. Quamuis autem hæc ita ſe habeant, nihil tamen verius, quòd ex Varrone diximus, cornua dici, quod ea quæ nunc ſunt ex ære, tunc fiebant ex bubulo cornu: Prima enim origo fuit à boum cornibus, & paſtorum inſtituto. Nam illi ſic calabant pecus aut boues. Propertius:

Tubarum origo.

Nunc intra muros paſtoris buccina lenti
Cantat.

Lib. 4.
Lib.11.c.7.
Buccina.

Columella: *Ad ſonum buccinæ pecus ſepta repetere conſueſcat*. Et in Dionyſio ſuprà fuere κέρατα βοεία, cornua bubula, de conuocando populo per buccinam. Ergo olim nihil diſcriminis inter buccinam & cornu: poſtea fuit, & cornua iſta ex ære facta grandiora & magis reflexa. In lapidibus apparent. Diſtinguit & Vegetius apertè, Tubicines, cornicines, buccinatores, qui vel tuba, vel ære recuruo, vel buccina committere prælia ſolent. At olim, vt dixi, confundebant: nec aliter Dionyſij hæc exaudio, in claſſium deſcriptione σαλπιγκτας καὶ βουκανιστας recenſentis, qui Liuio ſunt tubicines & cornicines; ipſi, inquam, Dionyſio, tubicines, & buccinatores. Confundere etiã poſtea Vegetius videtur: *Buccina* (inquit) *quæ in ſemet æreo circulo reflectitur*. Sed vt rem dicam, implexa iſta in Vegetio, vti cum cornu etiam facit, quod ex vris agreſtibus argento nexum, temperato arte ſpiritu auditur. Inconſtans eſt, & antè ex ære recuruo id conflauit. Vnde autem Romanis vrorum ea copia? ſed hæc inferioris æui ſunt, & à barbaris fortè deſumpta. Buccinam ſeiunctam à prioribus fuiſſe, etiam vigliæ oſtendunt. Nemo illic cornu aut tubam ſonuiſſe dixerit:

A ſed buccinam ſignanter plerique omnes. Exempla diſcimus ex ipſis vigilijs. Polybius: *Eius enim Centurio curam habet ad quamquam vigiliam, buccina ſignum dandi:* Laſcaris tuba dixit, ſed eſt in Græco clarè βυκανᾷν, nec aliter factum (inquit Lipſius) Buccina huic rei ſeruijt. Liuius: *Vbi ſecundæ vigiliæ buccina ſignum datum eſſet.* Idem. *Vt ad tertiam buccinam præſto eſſent.* Propertius:

Lib. 5.

Et iam quarta canit venturam buccina lucem. Silius:

Mediam ſomni cum buccina noctem
Diuideret, iamque excubias ſortitus iniquas
Tertius abrupta vigiliret ad arma quiete.

Frontinus: *Sulla bello ſociali profectus, relicto buccinatore, qui vigilias ad fidem remanentium diuideret, & quarta vigilia commiſſa eum ſequeretur, incolumes ſuos perduxit.* Cicero huc aſpexit: *Te gallorum, illum buccinarum cantus exuſcitat.* Saluſtius communi verbo & multitudinis numero eſt vſus: *Marius quàm maximum ſilentium haberi iuſſit, ne ſigna quidem, vt ſolent, per vigilias canere.* An quia reuera plura, an quia pluries. Iſtud Auſonius ſignificat:

Lib. 1. c. 5.

In Iugurta.

B

Ter clara inſtantis Eoi
Signa canit ſerus, deperſo Marte, ſatelles.

At illud è Vegetio firmes: *A tubicine* (inquit) *omnes vigiliæ committuntur, & finitis horis à cornicine reuocantur.* Itaque tubam adhibet ad initia, cornu ſiue buccinam ad finem. Et certum eſt iam olim ſigna omnia cecinisse initio vigiliarum, aut potius paulò antè ipſas, cùm ſcilicet Prætorium dimitteretur, Polybius, de Scipionis ſtratagemate, quo caſtra Syphacis incendit: *Eſt enim mos Romanis, ſub tempus cœnæ buccinatores & tubicines omnes canere ad Prætoris tabernaculum, vt tunc vigiliæ nocturnæ conſtituantur.* Ambigit Lipſius an Liuius item eò reſpexerit, ſiue Aſdrubal apud Liuium: qui ſuſpitione iniecta de aduentu alterius conſulis in caſtra Liuij, attendi iubet, ſemel biſuè ſignum canat in caſtris. Et ſtatim addit: *Illud veterem ducem & aſſuetum Romano hoſti mouit, quod ſemel in Prætoris caſtris ſignum, bis in conſularibus referebāt ceciniſſe: Duos profectò conſules eſſe.* Putarem (inquit Lipſius) de ipſo iſto claſſico intelligendum: ſed Liuius ſingulariè ſignum dicit: & Silius ea in re buccinam nominat:

Lib. 15.

Bis clarum buccina ſignum
C *Prętere a gemino prodebat iuncta magiſtro*
Caſtra regi.

Vt fortaſſis ad vigilias ipſas hæc ſint referenda, & in vnis caſtris buccinam vnam ſonuiſſe, niſi cũ duo prætoria & duo duces. In Tacito autem quod legitur, inter ſolennes militiæ ritus. Initia vigiliarum per centurionem nunciari, conuiuium buccina dimitti: referebat olim ad claſſicum: ſed reſiſtit: quia ante cœnam videtur illud ceciniſſe: hæc buccina finit cænam. Sed & ea hic ſola: in Polybio omnia ſigna. An non magis hic mos & ſenſus? Ante cęnam claſſicum ceciniſſe; eo ſigno Prætorem alioſq; cænaſſe; tum centurionem nunciaſſe Vigilias incipere, & mox ad primam buccinam conuiuium dimiſſum, vt quiſque ſcilicet ad ſe iret, nec vltra diſcurſu vllo caſtra inquietarentur. Hoc nunc placet. Ex hiſce itaque vigilijs buccinam ſeiunctam à prioribus inſtrumentis fuiſſe arguit. Nemo enim illic cornu, aut tubam ſonuiſſe dixerit, ſed buccinam ſignanter plerique omnes. Nunc quid buccina ſit, dicendum: Cornu fuit bouillum initio vt dixi, nec à boue malè deriues, vt inſtrumentum quod bubus canit, aut quod boues canit & vocat. Varro tamen buccinatorem à vocis ſimilitudine & cantu dictum mauult, quia bou bou canit; quod Iſidorus ineptè flexit, & buccinam à voce quaſi vocinam deriuat, quòd Pagani ea vocabantur. Vt vt de D verbo eſt, rem in re Romana teneo: an illud ipſum cornu? vix puto, ſed & hanc ex ære factam, ſimilitudine tamen retenta & ſono. Hactenus ex Lipſio, qui pulcherrimum Quintiliani locum præterijt: *Duces maximos & fidibus & tibijs ceciniſſe traditum, & exercitus Lacedæmoniorum muſicis accenſos modis. Quid autem aliud in noſtris legionibus cornua ac tubæ faciunt? quorum concentus quanto eſt vehementior, tanto Romana in bello gloria cæteris præſtat.* Athenæus cornua & tubas ab Hetruſcis reperta eſſe tradit. Geſnerus refert Vriam Heluetiorum pagum nunc quoque cornu in bello vti, mugitu terribili. Scaliger, cornu, inquit, pro tibia Tyrrhenos vſos & Cretas legimus: Etiam Romani olim ad prælia, etiam Heluetij. Nunc Germani cornua è buxo effecta multis foraminibus inflant magno ſpiritu, non ſine gratia ac decore, præſertim nocturnis feſtiuitatibus. Vocem namque humanam in primis imitantur, eamque vehementer contentam. Arcus quoque ex cornibus factos fuiſſe Statius innuit:

Buccina quid.

Lib. 1. poet. c. 20.

Lib. 1. Inſtit. orat.

Lib. 1. poet. c. 20.

Arcus ex cornibus.

Lib. 4.

Depromit pharetra telum breue, quod neque flexis
Cornibus, aut ſolito torquet ſtridore.

Et rurſus:

Et niſi curuato torſiſſem ſpicula cornu.

Vir-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

Virgilius in Cyri:

Gnoſia Naupacto contendens ſpicula cornu.

Idem in Gallo:

Iam mihi per rupes videor, lucoſque ſonantes
Ire, libet Partho torquere Cydonia cornu
Spicula.

Lib. 2.

Et Virgilium imitatus Silius.

Crebra Cydaonio fundebat ſpicula cornu.

Lib. 2. c. 20.
Lib. 4. Memorab. c. 41.

Cydon autem vrbs eſt in Creta, cuius habitatores arcu claruerunt. Qui bombardas vt vocant, gerunt milites, puluerem accendendum in cornibus pulchrè adornatis reconditum habent. Noſtrates boum aliaque cornua ad multas delicias conferunt, atque inter cæteros Regienſes ad quoduis opus ex auro, vel argento, vel ære formandum & expoliendum, mira quadam arte, reſecant in laminas quam minutiſſimas, aut in truncos triquetræ figuræ, vnde modò pedites, duces, reges, equos, turres, belliſſimè eum ad vſum effingunt, vt mortalium mentes eo genere luſus oblectent, qui à luſu ciuitatum antiquiſſimo, mea quidem ſententia ductus eſſe videtur, modò currente rota in ſphæras precatorias & figuras conglobatas rotundant: Interdum craſſiora cornua in pectines denteſcunt, in fæminarum & puerorum vſum, aut excauantur feliciſſimè, in varia vaſcula, commoda cùm ſcribis, tum literatis viris. Scribit Herodotus, & ex eo Alexander ab Alexandro Teucros, Myſos & Thraces ſuper æneas galeas bouis aures & cornua appoſuiſſe: Pyrrhum verò & Philippum cornua hircina. Galatas partim cornua, partim animalium effigies. Habent & Venatores ſuum cornu cuius mugitu palantes canes reuocant: Sed mirum quod bubulo cornu annotauit Gaudentius Merula remedium aduerſus rubiginem: Vbi (inquit) rubiginem conglobari vides in aere, bouis cornu ſiniſtrum vnà cum ſtercore eius vrito & fumum multum per ambitum ſegetis facito.

VARIVS CORII VSVS.

Armorum tegmina.
Lib: 4. Strateg. c. 1.
Lib. 5. Excidij.
Commen. 2.
Scuta, loricæ & galeæ ex corio.
Lib. 3. de mil. Ro.
Odyſs. Π.

VARIVS, ac multiplex bubuli corij in militia olim fuit vſus. Nam in primis omnia quæ ab aere infeſtari, rubiginemque, ſimileſque iniurias alias pati poſſunt, tegumentis coriaceis ſeruabantur. Docet nos id inter cæteros Plutarchus in Lucullo, qui cum exiguis copijs in Tigranem iens, cum rex ille faſtu cæcus fugere eum putaret, & iter ingredi, Taxiles quidam Romanę militiæ gnarus, at ò rex, inquit, neque veſtem nitidam viri iſti capiunt, iter ingredientes, neque ſcutis ſplendentibus & nudis galeis vtuntur, vti nunc, cùm coriacea detraxerunt armorum tegmina, ſed reuera pugnaturienſium hic ſplendor eſt, & in hoſtes ita euntium. Sic intellige Frontinum de Manio Curio: *Quatuor legiones eduxit armatas & conſiſtere, omnibus detectis armis, velut in acie iuſſit.* Ioſephus etiam ait, cùm Romani iuſſu T. Veſpaſiani luſtrarentur, vt pecuniam acciperent: illi verò, vt mos eſt, arma ſua detegentes, thecis hactenus incluſa & tecta, vndique armati prodibant. Sic & Cæſar: *Hoſtiumque iam paratus ad dimicandum animus, vt non modo ad inſignia accommodanda, ſed etiam ad galeas induendas, ſcutiſque tegumenta detrahenda tempus defuerit.* Erant verò etiam ipſa ſcuta, loricæque & parmæ, necnon & galeæ ex bubulo taurinouè corio: non tam apud Romanos, quàm alios etiam populos. Polybius de haſtatorum militum armis agens, in deſcriptione ſcuti ait: *Eſt ex duplici tabulatione, taurino glutino cum linteo compactum. dehinc vituli boniſque corio tegitur exterior ſuperficies.* In Græco eſt μοσχίῳ δέρματι, ideſt vitulino corio, potius profecto bouis, inquit Lipſius, quia id robuſtius; & Varinus ταυρείην ſcutum vocari ſcribit, à ſuperficie quæ taureo tergore operitur, per ſynecdochen. Homerus videtur præferre corium boum ſylueſtrium ad hunc vſum. Scutum enim ſimpliciter βοάγριον appellat hoc verſu:

Καλλιπέειν καὶ δοῖα βοάγρια χερσὶν ἑλέσθαι. ideſt:

Relinquere, & duo ſcuta manibus capere.

Iliad. N.

Corij huius bubuli ſcutis inducti apud Græcos, Latinoſque frequens mentio eſt, & præcipuè poetas, qui coria etiam multiplicant, & adaugent. Apud Homerum nominatim plurima reperies ſuper hac re loca: Merionis cum Deiphobo pugnantis ſcutum taurinum inde cognominat: Sarpedonis verò ceu pulcherrimum, & aduerſus quoslibet ictus reſiſtens delineat, inquiens:

Αὐτίκα δ' ἀσπίδα μὲν πρόσθ' ἔχετο πάντοσε ἴσην,
Καρὴν, χαλκείην, ἐξήλατον, ἣν ἄρα χαλκεὺς
Ηλασεν, ἔντοσθεν δὲ βοείας ῥάψε θαμειὰς

Χρυσείοις

A

Χρυσείοις ῥᾶβδοισι διηνεκέσιν περὶ κύκλον. ideſt,
Statim autem ſcutum antè tenebat vndique æquale,
Pulchrum, æneum, lamina ænea extrinſecus obductum, quod faber
Parauerat: intus autem pelles bouinas aſſuit ſpiſſas,
Aureis virgis longis circa orbem.

Dixit autem poeta pelles ſpiſſas, vt fortitudinem roburque Sarpedonis indicaret, nam quo robuſtiores, eò pluribus boum pellibus ſcuta tegebant, quod idem poeta Aiacis fortiſſimi herois exemplo oſtendit, cuius ſcutum ἑπταβοειον fuiſſe tradit, hoc eſt ex ſeptem bubulis pellibus factum. Inquit autem: *Iliad. H.*

Αἴας δ᾽ ἐγγύθεν ἦλθε, φέρων σάκος ἠΰτε πυργον,
Χάλκεον, ἑπταβόειον, ὅ οἱ Τυχίος κάμετευχων
Σκυτοτόμων ὄχ᾽ ἄριστος Ὕλῃ ἔνι οἰκία ναίων.
Ὅς οἱ ἐποίησεν σάκος αἰόλον, ἑπταβόειον,
B Ταύρων ζατρεφέων, ἐπὶ δ᾽ ὄγδοον ἤλασε χαλκὸν. ideſt,
Aiax autem cominus acceſſit, ferens ſcutum inſtar turris
Aereum, è ſeptem corijs boum factum, quod ei Tychius elaborauerat fabricans,
Coriariorum præſtantiſſimus, in Hyla ędes habitans,
Qui ei fecit ſcutum varium, ſeptem bubulis pellibus conſtans
Taurorum ſaginatorum, octauum autem induxit æs.

Mox autem quam eſſet impenetrabile oſtendit, cum haſtam Hectoris omnium Troianorum fortiſſimi penetrare nequiſſe ait:

Καὶ ἀμπεπαλὼν προΐει δολιχόσκιον ἔγχος,
Καί βάλεν Αἴαντος δεινὸν, σάκος ἑπταβόειον,
Ακρότατον κατὰ χαλκὸν, ὅς ὄγδοος ἦεν ἐπ᾽ αὐτῷ,
Εξ δὲ διὰ πτύχας ἦλθε δαΐζων χαλκὸς ἀτειρής.
Ἐν τῇ ἑβδομάτῃ ῥινῷ χέτο. ideſt,
Et vibrans proiecit longam haſtam
C *Et percuſſit Aiacis ingens ſcutum, ex ſeptem pellibus boum factum,*
Summam iuxta laminam æream, quę octaua erat in ipſo,
Sex autem pellium plicas penetrauit findens haſta indomita
In ſeptima aut pelle hæſit.

Hinc apud Ariſtophanem θυμὸς ἑπτοβόειος, animus heptaboeus, de forti, magnoque & inuicto dicitur. Aiacis ſcuti meminit & Ouidius: *Animus heptaboeus.*

Scilicet Aiaci coniux ornata veniret? *De arte lib. 3.*
Cui tegmen ſeptem terga fuere boum?

Et alibi:

Dominus clypei ſeptemplicis Aiax.

Statius imitatus Homerum: *Thebaid. 7.*

Sed potius celſos vmbrantem hunc aſpice latè
Hipſea quadri iugos clypei ſeptemplice tauro.

Iuſtus Lipſius, vt in re nota exempla iſthæc ſponte omiſit, Statium tamen quia propriè ad Polybium & ad verum accedit, citat teſtem; *Lib. 3.*

D

Nec pudor emerito clypeum veſtiſſe iuuenco.

Idem.

Graues clypeos cæſis veſtire iuuencis.

Sed & Liuius (inquit) teſtimonium in re miſerabili, ſuggerit, de obſeſſis Caſilini ab Annibale: *Poſtremò ad id ventum inopię eſt, vt lora detractaſque ſcutis pelles, vbi feruida molliſſent aqua, mandere conarentur.* Silius de Saguntinis. *Lib. 23.* *Lib. 2.*

Reſolutaque nudos
Linquentes clypeos, armorum tegmina mandunt.

Hegeſippus de Iudæis; qui in vrbe ſacra à Veſpaſiano obſeſſi: *Et cum iam famis ſolatia non reperirent, detrahebant coria ſcutis, vt cibo eſſent ſibi, quæ pręſidia non eſſent.* Addam ego exempla quædam ex Virgilio:

Procul Orphitus armis
Ignotis & equo venator Iapyge fertur,
Cui pellis latos humeros erepta iuuencos
Pugnatori operit.

Rurſus de Bitia à Turno occiſo.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

Tum Bitiam ardentem oculis, animiſque frementem
Non iaculo (neque enim iaculo vitam ille dediſset)·
ved magnum ſtridens contorta phalarica venit
Fulminis acta modo; quam nec duo taurea terga
Nec duplici ſquama lorica fidelis & auro
Suſtinuit, collapſa ruunt immania membra.

Rurſus de ſcuto Pallantis:

Dixerat, ac clypeum tot ferri terga, tot æris
Cum pellis toties obeat circundata tauri,
Vibranti cuſpis medium tranſuerberat ictu,
Loricæque moras & pectus perforat ingens.

Et rurſus:

Tum pius Aeneas haſtam iacit, illa per orbem
Aere cauum triplici, per linea terga, tribuſque
Tranſiit intextum tauris opus, imaque ſedet
Inguine.

Parmæ. Alicubi etiam Lipſius ad hæc Polybij verba de velitibus. *Parma autem & firmitatem habet à ſtructura &c.* Firmitas ea (inquit) etiam è materia, vnde igitur ex ære? nugæ, nec honeſtiores tunc ipſi talia ſcuta habuerunt, nedum vt iſti minimi. E corio? Video eruditos quoſdam velle inductos à Suida: πάρμαι, δερματικοὶ θυρεοὶ παρὰ καρχηδονίοις: *Parmæ, coriacea ſcuta apud Carthaginenſes;* ſed temerè fortaſſe inductos. Si talia apud Romanos, cur apud Carthaginenſes reſtringit Suidas? Cur Polybius verbo non tangit & diſcriminat à legionariorum? Nam iſtorum è ligno fuerunt, corio ſaltem ſuper ducto. Cenſeo idem de iſtis. Ipſe Polybius alibi indicat, qui ſtabilitatem & δύναμιν Romanæ parmæ tribuit, non habuiſſet è corio mero. Quod ad Suidæ, certum eſt Afrorum pleraque ſcuta ſic fuiſſe. *Equitum ſcuta.* Equites quoque ſcutum habebant ex bouillo corio, vmbilicatis placentis ſimillimum, quas in ſacrificijs ſolent apponere: quibus neque in pugna commodè erat vti, quia firmitatem non haberent, & ab imbre corio ſoluto aut vitiato inutilia & olim & nunc fiant prorſus. Polybius: *Accipio corio mero & nulla materie ſubiecta aut ligno.* Si enim & iſta, cur reijciat? cur non pedeſtre ſcutum bonitate æquipararet? Sed credo è corio ſolo fuiſſe, arte leuiter durato, quod tamen per pluuiam (vt addit) reſolueret. Fuere igitur Afrorum olim ſcuta, de quibus Suidas, parmæ, coriacea ſcuta apud Carthaginenſes. *Lib. 2.* Saluſtius & Numidis tribuit: *Super terga gladij & ſcuta, verùm ea Numidica ex corijs, ponderis gratia ſimul & offenſæ, quò leuius ſtreperent.* Item Afris. Silius:

Rudis tunc parma, breuique
Bellabant enſe.

Nec aliam quàm hanc rudem è corio intelligit citram vel cetram propriè ijs dictam Iſidorus: *Lib. 6. c. 22.* *Cetra, ſcutum loreum ſine ligno, quo vtuntur Afri & Mauri.* Alexander ab Alexandro proprium eſſe tradit Sarmatarum ferreis laminis, aut præduro corio conſerto muniri, qui cum turmis inſtructi *Lib. 17.* vadunt, mirum dictu (inquit) quanti roboris, quantaque formidinis ſint. Tranſtulit autem hoc ex Tacito, cuius hæc ſunt verba. *Namque dictu mirum, vt ſit omnis Sarmatarum virtus, velut extra ipſos. Nihil ad pedeſtrem pugnam tam ignauum, vbi per turmas aduenere, vix vlla acies obſtiterit. Id principibus & nobiliſſimo cuique tegmen, ferreis laminis, aut præduro corio conſertum, vt Lib. 1. aduerſos ictus impenetrabile, ita impetu hoſtium prouolutis inhabile ad reſurgendum.* Aliter tamen *Lib. 4. c. 1.* armatos fuiſſe Sarmatas, ex Pauſania in equi hiſtoria diximus. Diodorus ait Aethiopes ex bouis *Lib. 17.* corio crudo ſcuta ferre: idem teſtatum reliquit Strabo. Ex crudis boum corijs ſcutis, galeis & *Lib. 7.* thoracibus, eodem teſte Rhoxani vtuntur. Xenophon de Thracibus. In capite galeæ è corio, inquit, ſicut Paphlagonum. Sed & Macedones habuere. Dio Caſſius ait M. Antonium Caracallam legionem Macedonum inſtituiſſe, & priſco ritu ornaſſe. Arma autem fuiſſe, galeam è crudo *Lib. 3. de milit. Rom.* boue, loricam linteam &c. Cæterùm galeas ex pellibus aliorum etiam, quadrupedum, ac potiſſimum leonis fuiſſe oſtendit Lipſius. Heſychius tamen ταυρέιῳ priuatim interpretatur galeam ex pelle taurina. Vſus cùm galearum iſtiuſmodi, tum ſcutorum ideò ceſſauit, quod à pluuijs inutiles *Lib. 3. dec. 3* redderentur. Vaginas gladiorum etiam coriaceas fuiſſe vt nunc quoque ſunt, ex allato Saluſtij loco, apparet. Erat igitur coriorum iſtiuſmodi cura præcipua. Liuius tradit militibus in ſtipendia datam non ſolum pecuniam, ſed etiam veſtimenta, potiſſimum hyeme, & frumentum. Diſtributa & militibus boum tergora, vt innuit Cornelius Tacitus, dum ait Druſum Friſiis tranſrhenanis populis tributum iuſſiſſe, vt in ſtipendia militum tergora boum præberent. Facta quidem eſt mentio de eo fœdere, quod inter Gabios & Romanos actum eſt, Tarquinio Romanorum im-

A imperiũ regente. Sed illud in primis notandum, quod in corio quidem bubulo eius capita & cõditiones exararunt (inquit Petr. Crinitus) priſcis literis, vt refert Dionyſius: cumque inſtar clypei foret, in templo Iouis locarunt. Qua in re Pompeius Sextus, Dionyſius accedit, vt in eius cõmentarijs probatur, quos à Verrio Flacco collegit, etſi iuramentum Dionyſius vocat, in quo ſanciendo eximium bouem immolarunt: Clypeum (inquit Pompeius) ob rotunditatem veteres corium bouis appellarunt, in quo Romanorum fœdus cum Gabijs foret deſcriptum. Iam verò militum tentoria pellibus eiſdem obtegebantur: vnde ſub pellibus eſſe dicebantur. Liuius: *Militem Romanum in labore ac opere pruiniſque obrutum ſub pellibus durare.* Rurſus: *Aut ſub pellibus habendos milites fore.* Sed & Porphyrio explicans illud Horatij:

Lib. 16. c. 3

Lib. 3.

Tentoria ex boum corijs.

Lib. 5.

Lib. 37.

Quoniam in propria non pelle quieſſem.

Lib. 1. ſerm.

inde ſumptum (inquit) quod ductores ſub pellibus dormirent. Arrianus de geſtis Alexandri: *Pelles ſub quibus milites hybernabant leui & ſicca herba compleuit.* Huc pertinet illud Ciceronis: *Vt non multum imperatori ſub ipſis pellibus ocij relinquatur.* Pelles denique tentorias legimus apud Pollionem Trebellium, vbi Imperatori Claudio donatas ſcribit pellium tentoriarum decurias B triginta. E contra ſaucijs etiam ſubſternebantur, Homerus de Eurypylo:

Lib. 1.

Academ. 2.

Pelles ſaucijs ſubſtratæ.

Iliad. Δ.

Ἦ καὶ στέρνοιο λαβὼν ἄγε ποιμένα λαῶν
Ἐς κλισίην. θεράπων δὲ ἰδὼν ὑπέχευε βοείας. idest.
Dixit, & ſub pectore præhenſum ducebat paſtorem populorum
Ad tentorium. Famulus autem conſpicatus, ſubſtrauit pelles bouinas.

Erant & in lecti vſum. Idem poeta de Vlyſſe:

Odyſſ. Υ.

Χλαῖναν μὲν συνελὼν καὶ κώεα τοῖσιν ἐνεῦδεν,
Ἐς μέγαρον κατέθηκεν ἐπὶ θρόνου. ἐκ δὲ βοείην
Θῆκε θύραζε φέρων, ideſt,
Veſtem autem ſimul capiens & pelles in quibus dormiebat
In domum depoſuit in ſede: extra autem bouinam
Poſuit foras portans.

C Diomedes quoque apud eundem dormit in bubulis pellibus.

Αὐτὰρ ὅγ᾽ ἥρως
Εὗδ᾽, ὑπὸ δ᾽ ἔστρωτο ῥινὸν βοὸς ἀγραύλοιο.
Αὐτὰρ ὑπὸ κράτεσφι τάπης τετάνυστο φαεινός. ideſt.
Sed hic heros
Dormiebat, ſubſtraueratque pellem bouis agreſtis.
Sed ſub capite ſtragulum extenſum erat ſplendidum.

Meminit Clemens Alexandrinus, vbi docet quomodo ſe in ſomno gerere oportet. *Gloriæ vanæ Cynicæ* (inquit) *ad dormiendum eſt quemadmodum Diomedes ſe exercere,*
Agreſtiſque bouis conſtrarat tergora ſubtus,
Niſi fortè cogat caſus aliquis.

Lib. 2. Pædag. c. 9.

Quod autem maximè miror, etiam crudas pelles ſubſternebant. Homerus de eodem Vlyſſe, oſtendens tamen id hominum fuiſſe pauperrimorum:

Αὐτὰρ ὅγ᾽, ὥς τις πάμπαν ὀϊζυρὸς καὶ ἄποτμος
D Οὐκ ἔθελ᾽ ἐν λέκτροισι καὶ ἐν ῥήγεσσι καθεύδειν,
Ἀλλ᾽ ἐν ἀδεψήτῳ βοέῃ καὶ κώεσιν οἰῶν
Ἔδραθεν ἐν προδόμῳ. ideſt:
At hic tanquam aliquis omnino ærumnoſus, infortunatus,
Noluit in lectis & in cooperimentis dormire,
Sed in cruda bouina & pellibus ouium
Domiuit in veſtibulo.

Apud Theocritum tales fuiſſe paſtorum lectos Menalcas paſtor indicat:

Eidyll. 9.

Lecti paſtorum.

Αἴτνα μᾶτερ ἐμὰ, κἠγὼ καλὸν ἄντρον ἐνοικῶ
Κοίλαις ἐν πέτρῃσιν. ἔχω δέ τοι ὅσσ᾽ ἐν ὀνείρῳ
Φαίνονται, πολλὰς μὲν ὄϊς, πολλὰς δὲ χιμαίρας,
Ὧν μοι πρὸς κεφαλᾷ καὶ πὰρ ποσὶ κώεα κεῖται. ideſt.
Aetna mihi mater eſt, & ego pulchrum antrum inhabito
Concauo in ſaxo, & poſſideo quæcunque in ſomnio
Apparent, multas quidem boues, multaſque capras,
Quarum mihi ad pedes & caput vellera iacent.

Nauigia corio operta. Myoparo. Lib.4.

Ioannes Rauiſius Textor de diuerſis agens nauigiorum generibus, tradit naues antiquitus in E Oceano Britannico fieri ſolere ex corio circumſutas. Sed & alijs in locis idem corij fuit vſus: Nam & myoparo Piratarum nauicula ex corio & viminibus erat contexta, vt Robertus Valturius ſcribit. Lucanus item de Cæſare canit:

Vt habuit ripas Sicoris, campoſque reliquit,
Primum cana ſalix madefacto vimine, paruam
Texitur in puppim, cæſoque induta iuuenco
Vectoris patiens tumidum ſupereminet amnem.
Sic Venetus ſtagnante Pado, fuſoque Britannus
Nauigat Oceano ſic cum tenet omnia Nilus
Conſeritur bibula Memphytis cymba papyro.

Lib.48. Lib.2.de Aſia c.3. Lib.1. Armeniorum Nauigia.

Dio Caſſius de Saluidieno, qui cymbas quaſdam contra Sextum Pompeium ridiculè inſtruxit: *Coriacea nauigia, vt ſolent ij, qui Oceanum nauigant, facere, eſt aggreſſus, introrſus ea virgis leuibus intexens, extrorſus verò bouis crudum corium in modum rotundioris clypei.* Eiuſdem figuræ nauigijs coriaceis vtuntur Aſſyrij, nimirum in ſpeciem clypei orbiculatis, non puppi, non prora F diſcretis, vt ſcribit Ioannes Bohemus addens in Armenia ſuper Aſſyrios texi crudo corio exteriori parte obducto. Tranſtulit id ex Herodoto, qui ſic ſcribit. Nauigia illorum quæ ſuper flumen
„ commeant Babylonem, omnia ſunt orbiculata atque coriacea, quæ pecuarij Armenij, qui ſupra
„ Aſſyrios incolunt, ex cæſis ſalicibus faciunt, inſtruuntque pellibus, nudo illarum extrinſecus
„ poſito in modum ſoli: neque puppe diſcreta, neque prora acuminata, ſed in ſpeciem clypei
„ magis orbiculata. Tale nauigium ſtramentis ſtipatum fluuio deferendum permittunt, cùm
„ alijs rebus, tum verò dolijs è palmarum vino onuſtum, dirigentibus illud duobus, cum totidem
„ palis, quorum alter palum introrſum trahit: alter exterius pellit. Fiunt autem nauigia hæc &
„ magna admodum & minora, quorum maxima quæque ferunt pondus quinque millium talentorum,
„ ſingula ſingulos aſinos viuos intus habentia, maiora etiam plures. Poſtquam igitur
„ nauigantes Babylonem peruenerunt, onuſque expoſuerunt, lignis nauigij atque omnibus
„ ſtramentis venundatis, pelles aſinis imponunt, eoſque in Armeniam agitant. Aduerſo enim
„ flumine nauigari præ illius rapiditate nullo pacto poteſt. Legimus item in relationibus eorum qui ſuas in Indias nauigationes ediderunt; in Mozambica regione naues ex bubulo corio conſutas G haberi, quibus merces Zofalam deferunt, & inter alios Ioannes de Baros tradit talem eſſe nauem Meliqueaz, & cur talis ſit, rationem adfert, ne igne offendatur, ſi fortè quibuſdam aſtutijs eum inijcerent hoſtes: quamobrem recentibus potiſſimum pellibus vtebantur: quandoquidem ob aqueam ſubſtantiam, vt ait Cardanus in opere de rerum varietate, prohibent ignem accendi, ob leuitatem autem eliditur, nec ſubſiſtere poteſt. Rectè igitur Feſtus in Iambico ad Probum;

Sed rei ad miraculum
Nauigia iunctis ſemper aptant pellibus,
Corioque vaſtum ſemper percurrunt fretum.

Coria fluminis vice.

Eſt autem & in pellium vſu id animaduertendum, ſubſterni remigibus ſeſſionis gratia, ne pygas atterant: hypereſium vocat eam Thucidides. Eſt etiam vbi recentia boum coria fluminis vicem obierunt. Annibal enim incluſas à Romanis ad Tarentum naues plauſtris alijſque machinis per recentia lubrica boum tergora tranſuexit, vt Silius teſtatur his verſibus: H

Hic (miranda) mouens claſſem quę condita portu
Aſtabat; namque anguſtis è faucibus æquor
Erumpit ſcopulos inter, patuloque receſſu
Effundit campis ſecretum gurgite pontum.
Incluſas igitur, quibus haud enare dabatur
Arce ſuperpoſita clauſtris maris extulit aſtu,
Perque auerſa tulit portitus in arua carinas,
Lubrica roboreis aderant ſubſtramina plauſtris
Atque recens cæſi tergo prolapſa iuuenci
Aequoream rota ducebat per gramina puppim.

Idem alicubi feciſſe Auguſtum teſtatur Tzetzes pugnantem aduerſus Antonium. Cùm (inquit) pugna inter vtroſque eſſet æqualis, neutro vincente Cæſar Octauius præpotentem victoriam Romanis peperit militari induſtria: Pellibus boum ſternens faſtigia, recens excoriatorum, & per ipſas ſua natura lubricas nauium multitudine immenſa tracta in mare, quod erat à tergo claſſis

A Aegyptiorum, ſtatim in fugam eos vertit attonitos. Maiorem verò admirationem habet, quod de Arabum rege quodam memoriæ prodidit Herodotus. Eſt (inquit) magnum in Arabia flumen nomine Corys exiens in mare, quod dicitur rubrum: Ab hoc flumine fertur Arabum Rex, canalem ex bouinis alijſque crudis corijs conſitum, tanta longitudine produxiſſe, vt ad loca arida per illum aquam produceret, inque ipſo arido ſolo ingentes ciſternas fodiſſe, qua recepta aqua potum ſuppeditarent. Habet modò corium alios quoque in bello vſus. Fiunt enim etiam ex eo teſte Hierone ſcalæ ad aſcenſum murorum in vrbium oppugnationibus. Magnum item in teſtudine bellica, quam ſic deſcribit Agathius: Eſt autem teſtudo viminibus intertexta concamerataque & in tecti ſpeciem facta, firmior quidem præ denſitate & ipſo curuamine eodem contextu latera habet ad ſolum uſque demiſſa & protegentia ſubeuntes ne à latere feriantur, coria deſuper undiquaque ſuper iniecta & obfirmata integunt machinam, ut maiori ſint munimento, ſagittarumq; & iaculorum ictus excutiant, intus milites ſunt in tuto deliteſcentes, qui machinam trahunt, & quacunque uolunt, deportant, ubi uerò uel turri uel mȩnibus hæc applicatur, tunc maiori ex parte milites adiacentem terram demoliuntur. Coriaca fuere etiam lora, ac in primis, B quibus galeæ ligantur ſub mento. Homerus, de Paride.

Lib. 4.
Canalis ex corio.
Cap. 2.
Scalæ coriaceæ.
Teſtudo bellica.
Lorea coriacea.

Ἄγχε δέ μιν πολύκεστος ἱμὰς ἁπαλὴν ὑπὸ δειρὴν
Ὅς οἱ ὑπ' ἀνθερεῶνος ὀχεὺς τέτατο τρυφαλείης
Καί νύ κεν εἴρυσσέν τε, καὶ ἄσπετον ἤρατο κῦδος,
Εἰ μὴ ἄρ' ὀξὺ νόησε Διὸς θυγάτηρ Ἀφροδίτη
Ἥ οἱ ῥῆξεν ἱμάντα βοὸς ἶφι κταμένοιο. idest,
Præfocabat autem ipſum acu pictum lorum teneram ſub gulam
Quod ipſius ſub mento retinaculum diſtenſum erat galeæ,
Et quidem traxiſſet, & magnam tuliſſet gloriam
Niſi citò intellexiſset Iouis filia Venus,
Quæ ipſi rupit lorum bouis fortiter occiſi.

Ex bubulis loris Hectorem è curru ſuſpendit Achilles, ijſdem trahebantur currus, ſicuti apud nos nobilium pilenta: Idem Homerus de Neſtore Antilochum filium monente, quomodo equos ad C metam flectere deberet.

Ὃς δέ κε κέρδεα εἰδῇ ἐλαύνων ἥσσονας ἵππους,
Αἰεὶ τέρμ' ὁρόων. στρέφει ἐγγύθεν, οὐδέ ἑ λήθει
Ὅππως τὸ πρῶτον τανύσῃ βοέοισιν ἱμᾶσιν. idest,
Qui autem & vtilia nouit agitans deteriores equos
Semper metam inſpiciens flectit propè, neque eum latet
Quo pacto primum extendat bouinis loris.

Habenas, ex eodem corio quia conſtabant, ἱμάντες βόειους non ſemel vocat, ideſt lora bubula: & ἱμὰς ab Euſtathio exponitur στρεπτός τις βοεὺς, funiculus ex loris bubulis tortus: & fortaſsis omne lorum inde conſtabat, nam & retinacula nauium priſci ex corio faciebant, quod periti inquiunt docere Maronem, cùm inquit:

Sic fatur lachrymans, claſſique immittit habenas.

Habenas (inquiunt) dixit per metaphoram equorum, aut Homerũ ſecutus qui ait στρέπτοισι βόεσσι, ideſt *loris retortis*. Atque hinc fortè eſt quod ἱμάντες etiam uocent pugilum cæſtus, quos nimirum Apollodorus eandem ob cauſam uocat ῥινὺς βοῶν τμηθείσας. Cæſtus autem è bubulo corio fuiſſe habemus etiam apud Virgilium.

Pugilum cęſtus.
Aeneid. 5.

Sic deinde locutus
In medium geminos immani pondere cæſtus
Proiecit, quibus acer Eryx in prȩlia ſuetus
Ferre manum, duroque intendere brachia tergo.
Obſtupuere animi, tantorum ingentia ſeptem
Terga boum plumbo inſuto, ferroque rigebant.

Virgilius declaratus

Quo loco *tantorum* exponit Seruius, virorum fortium, cum ſubinde dicat: *Ante omnes ſtupet ipſe Dares*. Nam ſentire tantorum boum, cum ſeptem dixerit, ſtultum eſt. Ita poſt tantorum ponenda eſt diſtinctionis nota. Et approbat hanc ſententiam Naſcimbenus. Ego tamen (inquit Pontanus Ieſuita) ad boues puto pertinere poſſe *tantorum*, vt intelligamus cæſtus non ex eo tantum commendari, quia è ſeptem boum corijs compoſiti, ſed etiam ingẽtium ac validorum boum, quo ponderoſiores eos euadere neceſſe fuit. Cuius doctiſſimi viri ſententia mihi non diſplicet: Lector interim ſequatur, quam lubet. Quamuis autem Caſtor equorum domitor, Pollux pugil optimus paſſim vocetur, Caſtor tamen etiam in pugillatu celebratur à Theocrito, cuius verſus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

vel ideo recitabo, quia & ex ijs conſtat, cæſtus ex bubulo corio factos fuiſse:

Οἱ δ᾽ ἐπεὶ οὖν σπείραισιν ἐκαρτύναντο βοείαις
Χεῖρας, καὶ περὶ γυῖα μακροὺς εἴλιξαν ἱμάντας
Ἐν μέσσον συνάγον, &c. ideſt,
Illi igitur ſpiris cùm muniuiſſent bubulis
Manus, & circum membra inuexiſſent longa lora,
In medium congreſſi ſunt.

In Arcadicis.

,, Idem habemus & apud Pauſaniam; Nondum (inquit) inſtituerant pugiles cæſtus, attenuato in ,, acutum loro, ad vtriuſque manus articulum (quam Græci κάρπον vocant) religari: ſed è crudo ,, bouis corio implicatis arte quadam vetere inter ſe lorulis (milichas appellabant) & ad volas re- ,, uinctis depugnabant, quo fiebat vt digiti nudi relinquerentur. Hæc ille. Sunt præterea noſtrorum militum baltea ex bubulo ferè corio, qualia & olim fuiſſe, Varro indicat, dum ait: *Balteum eſt cingulum è corio bullatum*: bubulo nimirum, teſtis eſt Propertius de vetetibus loquens Romanis:

Balthea.
Lib. 4. Eleg. 11.

Picta nec inducto fulgebat parma pyropo,
Præbebant cæſi baltea lenta boues.

Nummi coriacei.

Apud rerum ſcriptores inuenias ſæpe imperatores exercituum rei pecuniariæ inopia, ſcortea perſoluiſſe ſtipendia, eorumdemque vſum in obſeſſis fuiſſe vrbibus, mox verò illatis pecunijs iuſtum vnicuique pretium reſtitutum. Præclara Venetijs eſt Michaelium familia, quæ aureos inſculptos clypeis geſtat, quod illi honori, vt aiunt, datum; quia bella quod contra Saracenos pro Hieroſolymis Balduino rege ſuſceptum fuerat, duce claſſis & Venetiarum Dominico Michaele, deficiente ſtipendiorum commeatu, qui remigibus & ſocijs naualibus exolueretur, excogitauit is corium ſignare minutioribus fruſtis, idque pro ſtipendio, alijs pro argenteorum, alijs pro aureorum pretio numeratis, imperauit promulgatione ſolenni, vt pro certi pretij denarijs à lixis, & cauponibus & cuiuſque mercis inſtitoribus acciperentur, multa indicta recuſantibus: ita occurſum exercitus neceſſitati: cumque domum reuerſus eſſet, publicam fidem perſoluturus, conuocatis omnibus, qui pecunias ſcorteas eas haberent, totidem argenteas ijs, alijs aureas repreſentauit. Lazius verò putat tale genus nummorum à Friderico Cæſare primo repetitum fuiſſe. Nummi iſti ſcortei erant ex corio, quorum inuentionem Numę tribuunt. Eum enim Plutarchus alijque populo Romano congiarium dediſſe tradunt, ſcorteos aſſes. Donatus etiam in hoc Virgilij:

Aeneid. 1.

Taurino quantum poſſent circundare tergo.

Collect. cap. 42.
Lib. de benef. 5. c. 13.
Burſæ.
Vtres.
Odyſſ. K.

tradit, pecuniam ex corio bubulo priſcis temporibus fuiſſe, hincque pecuniam dictam, quod ex pecore originem duceret. Vnde & illud D. Hieronymi ad Rufinum: *Vt cùm montes auri pollicitus fueris, ne ſcorteum quidem numum de theſauris tuis proferas.* Lacedemonij etiam ſcorteo numo vtebantur, vt tradit Nicolaus περὶ ἐθῶν, & ex eo Stobæus, & Seneca, cuius hæc verba ſunt: *Aes alienum habere dicitur, & qui aureos habet, & qui corium forma publica percuſſum, quale apud Lacedæmonios fuit, quod vſum numeratæ pecuniæ præſtat.* Pierius verò exiſtimat nummos illos ſcorteos à Numa diſtributos, teſſeræ potius vicem, quàm pecuniæ geſſiſſe: temporarius enim (inquit) fuit. Vulgò hodie etiam burſas vocamus loculos, in quibus nummos reſeruamus, à βύρσα nimirum, quia prius ex bubulo corio fiebant, ſicut & equiperæ, & quas valiſias vulgus vocat: quæ ligno ſæpe fulciuntur, coriaceos riſcos videtur vocare Terentius, Græci ſimiliter δερματίνους φίσκους: Vtres item quibus vinum & oleum deferri ſolet, ex bubulo corio fuiſſe Æoli exemplo poetę indicant. Homerus:

Δῶκε δέ μοι δείρας ἀσκὸν βοὸς ἐννεώροιο:
Ἔνθα δὲ βυκτάων ἄνεμων κατέδησε κέλευθα. ideſt,
Dedit mihi autem excoriatum vtrem bouis nouennis,
In quo procelloſorum ventorum ligauit flatus.

Metam. 14.

Ouidius ſimiliter:

Aeolon Hippotaden cohibentem carcere ventos,
Quos bouis incluſos tergo (memorabile munus)
Dulichium ſuperaſſe ducem.

Folles.
Georg. 4.

Iſtiuſmodi autem Aeoli vtres non incongruè folles vocabimus: nam & Virgilius ait:

Ac veluti lentis Cyclopes fulmina maſſis
Cum properant, alij taurinis follibus auras
Accipiunt, redduntque, alij ſtridentia tingunt
AEra lacu, gemit impoſitis incudibus Aetna,

A quamuis reuera fabrorum folles, qui & noſtro tempore ex eodem fiunt corio, intelligat. Videas
& ſcuticas hodieque ex bubulo corio factas, quales & olim erant, potiſſimum ad ſeruitia punienda, *Scuticæ.*
Apud Iuuenalem, vbi ait: *Saty. 6.*

Taurea punit
Continuo flexi crimen facinuſque capilli.

Scholiaſtæ ſcuticam ex corio bubulo exponunt. Seruus apud Plautum; *Vt enim vbi mihi vapu-* *In Pœnulo.*
landum eſt, tute corium ſufferas. Aliàs rurſus: *Faxo vt bubulis corijs onuſtus ſis ſaturni hoſtia.* *In Amphytrione.*
Item. *Heri in tergo meo tres facile corios contriuiſti bubulos.* Hinc *de corio ſatiſfacere*, cùm
quis ob illatam iniuriam flagris conciditur. Ipſe autem ictus ſiue flagrum βυσανὴ dicitur, &
βυτάνη, & βωπλήξ. Zea verò, vel Zetion vocabatur locus, quo ſeruitia punienda mittebantur, *In Aſinaria.*
ad quod idem Comicus alluſit, cùm dixit: *Qui polentam pranſitant, & vbi viuos homines mor-*
tui incurſant boues. Huc ſpectat illud eiuſdem: *Abſtinebit centione bubula.* Sedemus verò etiam *Sedes.*
in pellibus, non tam bubulis, quàm arietum. Proci apud eundem poetam in corijs ſedent boum,
B quos ipſi occiderant.

Ἥμενοι ἐν ῥινοῖσι βοῶν ὡς ἔκτανον αὐτοὶ.

Geſnerus teſtatur ſuos, ideſt Heluetios hodie tergoribus bubulis vti etiam ad cõficiendum puluerem
tormentorum bellicorũ. Eſt vbi bubulo corio menſa ſternitur. Hunc enim in modum de Tur-
carum menſa ſcribit Ioan. Bohemus: Scamnum aut ſedile, aut aliud fulcimentum nemo cuiuſ- *Lib. 2. de Aſia.*
cunque dignitatis conditioniſuè exiſtet, requirit, ſed decentiſſima quadam membrorum, & ve-
ſtium compoſitione ſuper terram puerorum more recumbit. Menſa ſuper quam veſcuntur, vt
plurimum è corio bubulo parata eſt, aut ceruino non concinnato, & adhuc hirſuto, rotunditatem
habens, quatuor vel quinque palmarum latitudinis circulos multos per circuitum inſutos fer-
reos, quibus cùm corrigiæ inductæ ſunt, inſtar burſæ clauditur, expanditur & portatur. Ex eo- *Lecticæ.*
dem corio lecticæ fiunt, more ab antiquis recepto, quoniam præ cæteris pellibus aeris iniurijs
reſiſtit: ſed & coniugales lecti bubulo corio operiebantur, ſicuti notum eſt ex Homero, apud *Odyſſ. Ψ.*
quem Vlyſſes, vt ab vxore recognoſceretur lectum ſuum coniugalem diligentiſſimè delineat:
Truncus (inquit interprete Raphaelo Regio Volaterrano) erat ingens oleæ inter aream tha-
C lami, vegetus valdè ac viridis, craſſitudine columnæ, hunc ego pro fundamento thalami ie-
ci, quem denſis ſupra lapidibus conſtruxi, ex ramis verò ipſius oleæ inciſis portas aptè com-
pactas conſtitui. Germen denique radicis ipſius affabrè ferro expoliui, & ad perpendiculum di-
rexi, deinde terebra diligenter terebraui: ex hoc itaque lectum lectique fulcra extruxi, auroque
& argento & ebore variè ornaui: loris poſtmodum bubulis purpureis ſubtus conſtraui: Andreas
Diuus Iuſtinopolitanus hoc poſtremum vertit ſic: Extrà autem extendi pellem bouis purpurè
ſplendidam: & ſic quoque vertit Ioannes Spondanus: Græcè legitur,

Ἐκ δ᾽ ἐτάνυσσα ἱμάντα βοὸς φοίνικι φαεινόν.

Rurſus ſimiliter ac noſtro æuo calcei ex bubulo fiebant corio. Alutam vocant pellem concinna- *Calcei.*
tam ad calceos, ſed potiſsimùm molliorem, ex qua nimirum ſuperior eorum pars conficeretur, *Aluta.*
quod non obſcurè innuit Iuuenalis, dum canit: *Saty. 7.*

Appoſitum nigræ Lunam ſubtexit alutæ.

Nobiles enim Romani Lunæ imaginem in calceis depictam gerebant. Hinc & illud Martialis. *Lib. 1. 50.*
Lunata nuſquam pellis, & nuſquam toga: ideſt, nuſquam videbis nobiles. Accipitur verò etiam
D aluta pro alijs coriaceis rebus, vt pro ſubligaculo, vt apud eundem Martialem: *Lib. 7. 39.*

Inguina ſuccinctus nigra tibi ſeruus aluta,
Stat, quoties calidis tota foueris aquis.

Hieronymus Vida calceos non inuenuſtè tegmina taurea nominabat:

Taurea nudatis circumdat tegmina plantis.

Heſiodus ad calceorum vſum pellas probat boum, qui fortiter ſunt occiſi:

Ἀμφὶ δὲ ποσσὶ πέδιλα βοὸς ἶφι κταμένοιο
Ἄρμενα δήσασθαι, πίλοις ἔντοσθε πυκάσας, ideſt,
Circum verò pedes calceos bouis fortiter occiſi
Aptos ligato, pilis intus condenſans.

Soleis autem calceamentorum, coria adultorum boum conueniunt. Carbinatas Græci vocant, vt
Xenophon, calceos factos ex rudi corio bubulo, ἐκ τῶν νεοδάρτων βοῶν, vt Varinus habet. Hermo-
laus Barbarus in Corollario ad ſaxifragam Dioſcoridis, Carbatinis (inquit) legendum in ſecundo
hiſtoria animalium volumine Ariſtotelis cap. 1. (vbi camelos quæ per exercitum longiore itinere
fatiſcunt, carbatinis calceari ſcribit) non carbaſinis eſt. Sunt autem carbatinæ, quas Catullus
ad Victium carpatinas crepidas vocauit, calceamenti genus è Caria tranſlatum, quod hodieque

vulgò ſic vocatur, detractis vtique poſterioribus ſyllabis & ſ, litera principio adiecta, vt aſſolet. Nam & carpiſculus calceamenti genus eſt, vt Fl. Vopiſcus ait in Aureliani Cæſaris vita. Quidam tamen carbaſa etiamnum vocant boum coria, quæ Cæſar alutas appellauit: nam, vt Suidas agit, vbi defeciſſent calcei, carbatinis vtebantur ex crudis boum tergoribus recens detractis, vt illud Virgilianum;

Veſtigia nuda ſiniſtri
Inſtituere pedis, nudus tegit altera pero.

Sunt verò & ſculponeæ apud Plautum & Varronem calceamenti genus, a fictitia voce ſonum ſignificante, vt Turnebo videtur, quem certè ſonum repræſentant ferè calcei lignei, quibus tenuiores vtuntur hyberno tempore, è ſolido ligno conſculptis. Has verò ex bubulo corio conſtitiſſe *Cap. 28.* oſtendere ſatagit Franciſcus Ferdinandius in ſua Didaſcalia multiplici: Quare cùm non facilè ſit diiudicare, quid ſculponearum nomine intellexerint veteres, cùm ſit ſingularium & parum viſitatarum vocum comes hallucinatio, non fuerit præter noſtrum inſtitutum, aliorum etiam ſuper eis, ac in primis Ferdinandij ſententiam in medium afferre. Fabius Plantiades Fulgentius in libello de ſermonum antiquorum expoſitione, quem citat & ſequitur Alciatus in Plautinarum vocum Lexico, Sculponeas dici ait: ceſtus plumbo ligatos. Contrà verò Robertus Stephanus in ſuo theſauro, & Calepinus diligentes viri ſculponeas eſſe volunt calceos lana confectos, & quo magis mirer, pro ſua vtrique opinione eoſdem afferunt authores, Næuium imprimis, qui iuxta Fulgentium in Philemporo comœdia ſic ait;

Sculponeis batuenda ſunt huic latera probè.

Plautum deinde, qui ita in Caſina;

Qui quæſo potius quàm ſculponeas,
Quis batuatur tibi os ſenex nequiſſimè?

Quæ fermè verba prouerbij loco vſurpauit Scaliger filius in commentarijs ad librũ Manilij primum. Sed, vt verum ingenuè fatear, neutra mihi videtur verò conſentanea opinio, non Fulgentij, tum ex inferius dicendis, tum quia, cur quæſo laborioſum ceſtorum pondus deſideraret Chalinus, vt os aut latus batueret ſenis, cùm longè facilius id fuſtes, lora, flagra, quæ frequenter ad manus habentur, præſtare poſſent: Non Roberti & Ambroſij, & qui nullo teſtimonio probant, ſculponeas fuiſſe ex lana confectos calceos, & quia nullo quempiam afficere poſſent dolore, ſi lanei eſſent calcei, contra quàm ſuperius adducta poetarum loca intendunt. Quare ſculponeas ego calceos eſſe credo ruſticanos ex duriſſimos confectos bouino corio, illos nimirum, quos abarcas, vel quos capatos bacunos vulgus noſtrum (in Hiſpania) vocat: Et hoc Catonis teſtimonio: is enim in libris de re ruſtica, de veſtimentis ruſticanæ familiæ præſtãdis agens: *Sculponeas* (inquit) *bonas alternis annis dare oportet.* Familiæ autem ruſticanæ calceos non ex lana, ſed ex duriſſimo potius bouino corio conuenire quis non videt? Quod etiam Varronis confirmatur authoritate, quam pro ſua opinione, imo contra ipſam adduxit Robertus Stephanus;

Aſpicio ſculponeatam bigas ſequi cornutas.

Non enim veriſimile eſt peditem aut ceſtorum onuſtam pondere, aut laneis calceis bigas alicubi ſecuturam. Iam verò ad Plautinum locum, vt noſtram comprobet ſententiam, accedamus. Parat Stalino ſenex conuiuium, Olympio villico imperat, vt varia piſcium genera coemat:

Emito ſepiolas, lepadas, lingulacas
Hordeias.

Tunc Chalinus ſeruus herum ſenem illudens, quod hordeias afferri iuſſiſſet: *Immo triticeias ſi ſapis,* inquit. Iubet etiam ſenex villico, vt emat ſoleas, piſcium nempe genus aliud à Plinio inter non illaudata connumeratum: tunc ludens in ambiguo Chalinus ac hero illudens, quia ſoleæ *Lib. 8. c. 11.* plura ſignificant, vt docet Quintilianus, ſolearum piſcium loco calceos intelligit, hoc enim ex ſo*In Moſtellaria.*leæ ſignificatis vnum. Idem Plautus:

Cedo ſoleas mihi, vt arma capiam, pol ego occidam patrem.

tunc inquam ſoleas intelligens calceos, non ſoleas, quin potius ſculponeas, vtpotè duriores in eodem calceamenti genere, quibus ſenis os batuatur, importari deſiderat. Ab his ſcalponeis fortaſ*Veſtes coriaceæ.*ſis originem traxit Italorum ſcarpa, ſcarpone, & ſcalfarone. Iam verò & integras ex corio veſtes confici inuenio. D. Auguſtinus, & ex eo Petrus Crinitus tradunt, Sarabitas ſacerdotes, qui in Ae*Lib. 3. cap. vlt.*gypto poſiti ſunt, in foraminibus petrarum habitantes, indui boum & porcorum pellibus, cingi funibus palmarum, ſpinas ad calcanea portare ad cingulum ligatas, diſcalceatos, &c. cauernis exeuntes ad feſtum Scænophegiæ pergere Hieroſolymam, & Sancta Sanctorum intrantes paupertatem & abſtinentiam à ſe prædicare ſeruari. Si quis verò ad humilitatem eorum id referat, vt videtur referendum, eſſe tamen alios populos intelliget, qui bubulis tantum corijs induuntur. Incolæ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

A colæ nimirum Capitis bonæ ſpei ex pellibus bubulis amiculos ſibi faciunt, exteriori parte nudafouentes
corpora, vt apud ſcriptores de nauigationibus ſuis in Indias legimus. Sed & in omni fere
Europa videas peregrè eũtes coriaceis indui pallijs, & vmbraculis etiam vti ex eodo corio cùm
ad Solis ardorem, tum ad arcendas pluuias, aliaſque aeris iniurias. Illud verò ſumma dignum
eſt admiratione, quod de nautis, qui per mare, per quod nauigatur in regionem Sin, narrat Beniaminus
Tudelenſis in ſuo itinerario, quod ex Hebræo Latinum fecit Benedictus Aria Montanus,
quomodo nimirum aliquando pellibus inuoluti bubulis auium ope ex ineuitabili aliàs naufragio
euadant. Aiunt (inquit) mare illud interdum æſtuoſiſſimum eſſe aſtro Cheſil ſubiectum,
cuius vi tantus nonnunquam excitetur ventus, vt nulli mortalium nauigando ſuperari poſſit, aut
effugi: Intrudit enim nauigia in ipſas maris anguſtias, vnde extricari & effugere non poſſunt: hærentque
diutius, quoad commeatu omni abſumpto homines pereant: neque verò raro naues hoc
modo periclitantur; Verùm huic incommodo hominum induſtria proſpectum eſt, atque euadendi
ratio eſt adinuenta, quam cognoſcere non fuerit iniucundum. Sic autem res habet. Boum coria
integra quamplurima in nauibus imponuntur, nauigantium hominum numero paria, qui
B cùm vento acti in illas anguſtias intruduntur, ſinguli ſingula ſubeunt, atque collo introrſum complicato,
ita colligant, vt aquæ aditus obcludatur, tum ſeſe rotantes & mouentes in mare è nauigio
deijciunt, quos cùm maximæ aquilæ illis regionibus familiares gryphes dictæ proſpiciunt, boues
aut animalia alia eſſe putantes, aduolantes eripiunt, atque in aridam exportant, vt ipſis diſruptis
paſcantur; verùm opportuna celeritate vſus qui intra corium includitur homo, feram ipſam gladio
confoſſam vulnerat & occidit, atque hoc pacto plures euadunt. Tantum ferè ille. Eſt pręterea
præſegminum huius corij non prętereundus vſus, maximè in agris ad lętificandum eos fimi loco,
cui ab agricolis omnino præferuntur, quoniam non minus lætificet, & longè diutius eius pingue
vt vocāt, perduret. Noſtri agricolæ ad cannabis culturam, ex qua ſummum nobis lucrum eſt, ſummoperè
commendant. Io. Bapt. Porta in ſuo pomario, poma ijs ſaturari gaudere tradit, nominatim
citriam arborem. Quid ſit caſia Theophraſti & Plinij ſuo loco indicabo. Conſectos eius ſurculos,
corio bubulo præſuere Theophraſtus teſtatur, vt eo putreſcente enati vermes lignum erodant.
Iam verò cum de ſcutis eſſet ſermo, eò ſæpè in militia peruentum eſſe diximus, vt miles ad
ſolandam famem pellibus ſcutis detractis veſcerentur. Vbi erat addendum, Pyræum cùm obſideret
C Sylla, incolas teſte Appiano abſumptis omnibus iumentis, coria elixaſſe, & in alimentum vertiſſe.
Idem ait de Numantinis; Haud multò poſt deficiente omni comeatu, cum neque fructus
iam vllos, aut pecora, aut herbas haberent, coria primum macerata, aquaque mollitia eſitare,
vt quondam alij in belli neceſſitate cœperunt. Cambyſi per inuia & arentia trahenti exercitum,
cùm deeſſent neceſſaria, nec quicquam ſubminiſtraret ſterilis & inculta humaniſq; veſtigijs
deſtituta regio, tenerrima primum frondium cacumina, deinde coria igne mollita neceſſitas cibum
fecit, vt ſcribit Robertus Valturius in ſeptimo de re militari. Cum verò multa de corio diximus,
neceſſarium fuerit, vt quomodo id præparetur, indicemus. Præparandi non vna eſt ratio.
Bellonius refert Illyrios myrti folijs ſua coria denſare, Macedones rhoe, Aegyptios ſiliquis acaciæ,
Aſiæ minoris incolas glandium eſculi calicibus, Gallos quercus libro, Phrygios corticibus pini
ſylueſtris. Antiquos paraſſe etiam oliuo diſcimus ex hoc Valerij Flacci:

Nautæ pellibus induit. ex naufragio euadāt

Præſegminū corij vſus.

Coria eſitata.

,, de bell. Mitrid.

,, De bell. Hiſp.

Corij præparandi.

Lib. 1. obſer. cap. 52.

Vt bouis exuuias multo qui frangit oliuo,
Dat famulis, tendunt illi, tractuque viciſſim
Taurea terga domant, pingui fluit vndique tellus.

D Sed hoc puto factum, vt aquæ melius reſiſtat. Fit id apud nos ſeuo. Poſtremò ſuprà ex Plinio &
Dioſcoride indicauimus, quale ſit optimum gluten, nunc dicamus parandi eius rationem, quæ legitur
in libro Seruitoris vulgò nominato; Accipe de extremitatibus, boum aut pecudum, ideſt
(inquit) coria manuum & pedum & capitum, & ablue bene, ab omni ſorde eorum & à terra & imple
ex eis ollam magnam & cooperi coria cum aqua, & pone ollam in furno panis à principio noctis
vſque mane, deinde extrahe & cola, & ſi aqua coagulatur, benè: ſi non, oportet, quod iterum ponas
in furno ſecunda vice, vel plus, donec aqua illa incraſſetur: Et quando erit refrigerata, coaguletur;
deinde incide in fruſta, & dimitte ſiccari, in loco ventoſo non humido, vel calido, donec fiat,
ſicut vitrum. Tantum ille. Vſus eius ad agglutinandum. Lucretius:

Glnten vt fiat.

Lib. 6.

Glutine materies taurino ita iungitur vnà,
Vt vitio venæ tabularum ſæpius hiſcant,
Quàm laxare queant compages taurea vincla.

VARIVS QVARVMDAM
Aliarum partium vſus.

Neruorum vſus.
Tom. 2.
Lib. 15. c. 5.
De hiſtrice.

EX bubulis neruis flagella fiebant fractu contumaciſſima, & quàm maximè flexibilia, vnde etiam factum eſt, quòd inter tormenta recenſeantur, quibus ſancti Martyres torquebantur. His Diocletianus, vt teſtatur Surius, Diuum Georgium vapulare iuſſit, donec eius caro terræ ſanguine effluente ex plagis agglutinaretur. Iiſdem Niceta Martyr acerrimè flagellatus eſt, cùm deos argenteos domi ſublatos confregiſſet, vt legimus apud Marulum. Similiter S. Iſidorus Alexandrinus teſte eodem Surio vapulauit ſub Decio, cùm nollet idolis ſacrificare, & ſic fortè martyres alij flagellati ſunt. Ob eandem verò etiam cauſam, quia videlicet propter mollitiem in quamuis partem nullo negocio torqueri poſſint, optimè nerui in arcu vſum præbent, de quo ſic Claudianus:

Quis labor humanus tantum ratione ſagaci
Proficit? eripiunt trucibus cortinia capris
Cornua ſubiectis eadem lenteſcere cogunt
Ignibus, intendunt taurinos mittere neruos,
Inſtruitur pinnis ferroque armatur arundo.

Cap. 18. de machinis.

Eliguntur ad iſtiuſmodi, aliaque inſtrumenta quæ fracturæ contumaciſſimè reſiſtere volumus, nerui qui ſunt in humeris, id quod oſtendit Hieron, de conſtructione monangonis agens; *Huius* (inquit) *contextionem ex robuſtioribus & quam plurimum exercitatis neruis animalis fieri dicunt, verbi gratia, cerui quidem ex ijs, qui in cruribus pedibuſque: tauri ex ijs qui in humero ſunt.* Apud paſtores bubuli nerui, filorum quibus veſtes conſuuntur, vſum habuiſſe videntur: ſiquidem Heſiodus pelles hœdorum cum iam frigus inchoat, bubulo neruo conſui iubet, dum canit:

Πρωτογόνων δ᾽ ἐρίφων, ὁπόταν κρύος ὥριον ἔλθῃ,
Δέρματα συῤῥάπτειν νεύρῳ βοός. idest,
Primogenitorum verò hædorum, cùm frigus tempeſtiuum venerit,
Pelles conſuito neruo bouis.

Dentium vſus.
Oſſium.
Lib. 12. cap. 21.
Sanguinis.
Maltha calidaria, & frigidaria.
Lib. 1. tit. 41.
Seuum.

Dentium bubulorum vſus eſt ad poliendam chartam, more ab antiquis recepto. Plinius: *Scabritia chartarum leuigatur dente conchaue, ſed caducæ literæ fiunt.* Noſtro æuo oſſium nullus quod equidem noui, vſus eſt. Eorum in vitium ſatione ſic meminit Plinius: *Eſt & luxurioſa ratio vites ſerendi, vt quatuor malleoli vehementi vinculo colligentur in parte luxurioſa; atque ita vel per oſſa bubuli cruris, vel per colla fictilia traiecti obruantur, binis eminentibus gemmis, &c.* Tradunt Cleanthem philoſophum, quæ à Zenone audierat, oſſibus boum & teſtis fictilibus perſcribere ſolitum, cùm pecunia non ſuppeteret ad chartas emendas. Sanguis verò bubulis malthis faciendis eſt perquam idoneus, quòd quàm cæterorum animalium craſſior ſit, & citò coeat, dureturque: præcipuè taurinus, quem eo nomine etiam inter venena eſſe diximus, ideoque is calidaria malthe, vbi craſſior & firmior materia requiritur, frigidariæ autem bubulus ſimpliciter additur à Palladio. *Malthæ calidariæ*, inquit, *ad balnea compoſitio huiuſmodi eſt: Sanguini taurino & oleo florem calcis admiſce, & rimas coniunctionis obducito: item ficum & picem duram & oſtrei teſtas ſiccas ſimul tundes. His omnibus iuncturas diligenter adlines. Malthæ verò frigidariæ compoſitio talis eſt; ſanguinem bubulum, florem calcis, ſcoriam ferri, pilo vniuerſa contundes & ceroti inſtar efficies & curabis adlinire, ſicubi frigida balnei inter rimas labetur.* Sic ille. Sanguis verò vituli & carnes vitulinæ valde conciſæ in vas fictile miſſæ, ibique per decem dies relictæ, ineſcationis piſcium aptiſsima eſt materia, vt docet Tarentinus. Ex ſeuo laudatiſsimas fieri candelas, præcipuè ex iuuencis, & circa trimatum, in omni Europa notiſsimum eſt. Felle bubulo aſſerit Apuleius ſemina macceranda, antequam ſpargas, aduerſus mures agreſtes. Laudat hoc remedium Plinius: *Mures* (inquit) *abiguntur cinere muſtelæ vel felis diluto & ſemine ſparſo, vel decoctarum aqua: ſed redolet* (frumentum) *virus animaliam eorum, etiam in pane: ob id felle bubulo ſemina attingi vtilius putant.* Raſis præterea ait. Si radici arboris fel vaccinum illinatur, non accedent ad eam formicæ. Sed & cimices teſte Palladio extinguuntur amurca & felle bubulo, lectis aut locis perunctis. Alij tauri, vel hirci fel aceto diluunt, indeque lectum & parietes illinendo cimices necari affirmant. Lycium adulterari etiam amurca & felle bubulo Plinius tradit: De Indico verò Lycio ſimpliciter ſcribit aliquos felle bubulo vitiare. Teſte item eodem felle taurorum aureus ducitur color, Hermolaus addit, æramentis atque pellibus, qualia cholobaphina cognominant: ſed & ipſe Plinius alicubi ait: *Taurino præcipua potentia, etiam in ære pellibuſque colore aureo ducendis*: & apud Pollucem legimus: Χολοβάφος, χολοβαφίνη, οὕτω γὰρ ἐπὶ τῶν πλασμάτων οἱ Ἀττικοὶ τὸν χρυσοειδῆ ἐκάλεσαν. Ex ſetis equinis noſtro æuo lineæ fiunt piſcatoriæ, quas olim ex bubulis etiam fieri ſolere ab Homero indicari, nonnulli volunt, ita canente de Iride:

Setæ.

Ἡ δὲ μολυβδαίνῃ ἰκέλη ἐς βυσσὸν ὄρουσεν,
Ἥτε κατ' ἀγραύλοιο βοὸς κέρας ἐμβεβαυῖα,
Ἔρχεται ὠμηστῇσιν ἐπ' ἰχθύσι κῆρα φέρουσα, ideſt,
Ipſa autem glandulæ plumbeæ ſimilis in profundum dilapſa eſt
Quæ in agreſtis bouis cornu poſita
Deſcendit crudiuoris piſcibus mortem ferens.

Opiniouem ſuam ſtabiliunt, quoniam κέρας, quod aliàs cornu ſignificat, hic ſignificat crinem, vnde κείρασθαι tondere, & κουρὰ tonſura, & κεροπλάστης ille apud Archilochum, ſtudioſus comæ ornandæ. Cæterùm hallucinari eos ait Plutarchus. Nam ſetis (inquit) equinis vtebantur, iiſdemque maſculis, quòd equarum caudæ vrina manefactæ ſetas habeant inualidas: funiculo verò ante hamum apponitur corniculum, quod piſces peruorant, ſi quid aliud attingant. Alius verò erat ſetarum bubularum apud veteres vſus, nimirum ad ſcopas veſtiarias ad puluerem excutiendum, ſordeſque detergendas. Meminit Martialis in Apophoretis;

Sordida ſi flauo fuerit tibi puluere veſtis
Colligat hunc tenui verbere cauda leuis.

ideſt, cauda bouis in ſpeciem muſcarij Pauonini excutiendo pulueri delegata, quemadmodum Pauonis cauda abigendis muſcis. Aelianus verò muſcaria olim facta ait ex boum ſylueſtrium caudis: Adhæc penicillos & peniculos vocabant, quod ex cauda conſtarent, quæ etiam penis, peniculus, penicillus, & peniculamentum dicebatur. Iiſdem menſas tergebant & ſoleas. Erat præterea earundem ſetarum apud pictores vſus, nam & hi ſuos inde habebant peniculos, vt notum eſt ex hoc Afranij:

Lares ludentes peni pinxit bubulo.

Troglodytę, vt refert Diodorus Siculus, ſenio confecti, nec armenta ſequi valentes, gutture bouis cauda adſtricto, finiunt vitam. Qui mortem differunt, licet nolentes, eodem modo, admonitos tamen antea vita priuant; idque habent beneficij loco. Vngulis bouillis beſtiolas à vitibus arceri aiunt, idque annotauit Gaudentius Merula in quarto memorabilium. Fimi bubuli vſus ad lætificandos agros nulli non notus, ei tamen multorum aliorum animantium fimum Theophraſtus præfert, inquiens: Acerrimus hominis fimus eſt, vt & Chartodras omnium optimum eum eſſe aſſeuerat; ſecundum ſuillum, tertium caprarum, quartum ouium, quintum boum, ſextum iumentorum. Idem ferè tradit Plinius, qui tamen his omnibus à Varrone præferri ſcribit turdorum fimum ex auiarijs: cui proximum (inquit) Columella è columbarijs facit, mox gallinarijs. Apparet tamen falli Theophraſtum, præcipuè cum ſuillo fimo ſecundum gradum bonitatis aſcribit, quod nimirum viliſſimum ab omnibus agriculis haberi ſolet, imo quod maiorem nocendi quàm iuuandi vim habere exiſtimatur. Caprinum item anne ouillo etiam præferendum ſit, dubitari non temerè poteſt, ſiquidem capræ frondes & virgulta carpunt, quæ ſunt aridiora, quàm herbæ pingues quibus veſcuntur oues. Iumentorum item bubulo præferendum fuerat, præcipuè aſinorum, qui nimirum cibum ſubtiliter terunt, egregieque conficiunt, quicquid ore aſſumunt. Vnde aliorum apud antiquos aliam fuiſſe ſententiam Plinius indicat, dum ait: *Quidam etiam bubulo iumentorum fimum præferunt, ouillumque caprino.* Eſt tamen, vt ait Creſcentius, bubulum ſtercus ſtercorandis agris, & arboribus, ac vineis vtile: & idem Plinius alibi boum fimum iumentorum præferri ſcribit. In Phryſiorum agris videre eſt domos bolitinis parietibus, ideſt fimo bubulo calcis vice oblitis, in alijs ad ignis materiam ob ligni inopiam ſiccari, quod de Tartaris quoque ſcribunt coſmographi. Eodem fimo aſperguntur folia arborum, teſte Plinio, ne animal paſtu maleficum ea decerpat. Ad diuertendas pruinas ſtercus bouillum (inquit Gaudentius Merula) in vinea per loca diuerſa depones, & ipſam ſub auroram pruinis imminentibus accēde: cinerem alij per vineam diuentillant, alij ſerò vites in ordinem redigunt. Periculum pruinarum imminet, ſi circa finem menſis Aprilis, aut exordia ſequentis Maij luna decreuerit ventis perflantibus. Idem Gaudentius profitetur aridum bouis ſtercus frumento inſpergi, vt melius conſeruetur. Plinius iubet eo inungi aluearea hyeme: aitque vtiliſſimum eſſe alueos apum circumlini eo. (Varro intus & extra circumlinit) hyemeque ſtramento operiri conducere, & crebrò ſuffiri, maximè hoc fimo: cognatum hoc ijs innaſcentes beſtiolas necare, araneos, papiliones, teredines, apeſque ipſas excitare. Idem ſcribit Columella his verbis: *Per vernos dies, vt Higinius ait,* (circa calendas Aprilis, Palladius) *curandæ ſunt apes adapertis alueis, vt omnia purgamenta, quæ ſunt hyberno tempore congeſta, eximan-*

Vngularum vſus & fimi.

Lib. 17. *c.* 9.

Lib. 17. *cap.* 28.

Lib. 4. *Memorab. cap.* 40.

Lib. 21. *cap.* 14.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

mantur, & araneis qui fauos corrumpunt detractis, fumus immittatur incenſo bubulo fimo. Is enim quaſi quadam cognatione generis maximè eſt apibus aptus. Tantum ille, & rurſus: *Tineę & papiliones plerumque fauis adhærentes decidunt, ſi fimo medullam bubulam miſceas, & his incenſis nidorem admoueas.* Palladius verò ait: *Caſtrandis aluearijs fumus admouetur ex arido fimo bubulo, quem in pultario factis carbonibus conuenit excitare.* Chinenſes eodem fimo, vt in Ieſuitarum litetis legimus, piſces alũt, vt pingues euadant, & Ioannes Hugonis Hagenſis, in Goa tradit vaccarum fimo caſas inungi aduerſus pulices, & Vveckerus ex innominato, ex bubulo fimo fumigium fieri ad fugandos cimices. De vrina bubula ex Higinio ſcribit Palladius: *Quidam ægris examinibus apum, ne intereant, bubulam vel hominis vrinam alueis apponunt. Campas nonnulli ficulneo cinere perſequuntur: ſi permanſerint, vrina bubula aut amurca æqualiter miſta conferueant, & vbi refrixerint olera omnia hoc imbre conſperge.* E

Vrinæ vſus.

DE BOBVS FERIS, ET PRIMVM De Vro. Cap. II. F

Bouis nomẽ varium.

SVPRA in bouis manſueti ſiue domeſtici hiſtoria, multa admodum diuerſa boum genera enumeraui, quorum aliquot fera eſſe, non dubito; eos tamen ab alijs non ſeparaui, quoniam authores ferine an manſueti eſſent, non ſatis declararunt. Bouis verò etiam nomine multa peregrina & ſylueſtria animalia, magna & cornuta præcipuè, quorum propria nomina ignorabant, appellauerunt, vt elephantes, boues lucas: rhinocerotes, Aethiopicos boues: Cæſar etiam alces & rangiferos boum nomine comprehendere videtur, nimirum propter animalium illorum magnitudinẽ & lactis vſum. Ego alces & rangiferos à bobus feris ſeparabo. Boues feri etiam dicuntur ſylueſtres: nam ſylueſtres ab agreſtibus differunt, vt indicat Plinius, inquiens: *Tauri agreſtes differunt à ſylueſtribus:* agreſtes intelligens quos Græci ἀγραύλους nominant, qui quanquam manſueti ſint, & ex manſuetis nati, liberi tamen ſolutique in agrorum, ſyluarum, aut montium paſcuis relinquuntur, nec ad ſtabula reuocantur: ſylueſtres verò feros, vt ſunt, vri, biſontes, & alij, quos Græci vocant ἀγρίους, non tam à locis ab hominum conſuetudine remotis, quàm natura ſiue ingenio fero & ſylueſtri. G

NOMENCLATVRA EIVSQVE RATIO.

Vri etymũ.

VRVS authore Macrobio Gallica (Germanica potius) vox eſt, qua feri (inquit) boues ſignificantur. Seruius Græcam vult originem ab ὀρῶν, ideſt, à montibus, vbi potiſſimum verſantur. Apud Germanos hodieque vrochs nuncupatur, compoſita voce ex Vr & ochs, Belgis Vros, vnde Latini haud dubio vrum conformarunt. Vr autem Germanis eſt ſylueſtre, aut vetus, aut principale. Ochs autem bos eſt. Geſnerus Vr ſylueſtre hic interpretatur, ſimiliter gallum ſylueſtrem Germanis Vrhan vocari aſſerens. Poteſt tamen Vr pro principali ſiue potenti interpretari vt ſit vros, ſiue vrochs, bos potens, magnus, vaſtus, maximarum virium, quales vro aſcribuntur. Apud Sueuos & Bauaros & alios quoſdam Germanos, qui u, in au mutare ſolent, auverochs appellatur. Scaliger pater Polonis, ſaltem in Samogithia & Mazouia, quorum ait animal eſſe populare, tradit vocari thur: Geſnerus verò Tur, vel Turonem Polonis nominari ait bouem ſylueſtrem domeſtico maiorem, minorem verò uro, quem ipſe ueterum Tarandum eſſe contendit, ut dicemus in Tarandi hiſtoria. Et Sigiſmundus Baro in ſuis rerum Moſcouiticarum commentarijs urum quidem ſcribit in ſola Mazouia reperiri, & indigenis thur uocari, ſed cùm Germanis idem animal dicat uocari biſontẽ, biſontem autem Germanicè aurox, non ſatis clarè ac diſtinctè loquitur, cum biſontem Germani, ut modò patebit, Viſent dicant. Ego Scaligero ſubſcripſerim, præcipuè cùm & Martinus Cromerus in ſua Polonia dicat: Vri, ideſt, ſylueſtres boues quos nos thuros dicimus, in ſolis Maſouiticis ſyluis apud Viskitcos extant. Eliota Anglus vros Anglicè exponit bugles, vel buffes, tanquam hoc nomen à bubalo diuerſum ſit, quem alibi à bugill interpretatur. Sic Eraſmus Stella in libro de origine Bruſſorum, Buffelus (inquit) quadrupes habet barbam, veluti capra, ſimilis alioqui boui per omnia, non alium quàm vrum intelligens. Iacobus Zieglerus in Schondia ſua tradit in Angermannia ducatu Europæ maximè Septentrionali & confini Laponiæ inter præcipuas feras, venari vros & biſontes, quos patria lingua dicant elg, ideſt aſinos ſylueſtres: ſed elg Germanis eſt

Exec. 206. 3.

A alce, vt dicetur poſtea: Idem Scaliger vrum Lituanis Zumbronem nominari, ſe inueniſſe ſcribit: eodemque nomine Illyrica lingua dici Geſnerus intellexiſſet: Atqui Sigiſmundus Baro Zumbronem Lituanorum biſontem eſſe profitetur, id quod Martinus Cromerus quoque facit, ſed his biſons veterum vrus eſt, & Albertus Zubronis nomine bonaſum delineat circa finem libri vigeſimi ſecundi. Quærendum num Rhizes vocatæ Iphricrati teſte Strabone belluæ forma tauris perſimiles; vita verò & magnitudine & pugnādi viribus elephantes referētes, apud Heſperios Aethiopes naſcentes, vri ſint. Non enim rhinocerotes eſſe, quod Geſnerus credit, arbitror, cùm quòd Strabo rhinocerotem ſibi viſum dicat aliàs, tùm quod Iphicrates cornu è naribus enaſcēs, quod rhinoceroti proprium eſt, non tacuiſſet. Probè interim noui a Plinio ſcriptum eſſe, Vros & biſontes Græcos in experimentis non habuiſſe: addit tamen boue fero refertas fuiſſe Indiæ ſyluas: cur non itaque & in ea Aethiopia? D. Hieronymus bubulum ſcribens eſſe bouem ſylueſtrem tam indomitum, vt iugum ceruicibus non recipiat, & cum ſylueſtris bos ſit, propter feritatem nolit terram ſcindere, non alium intelligit quàm vel biſontem, vel vrum, ſed vrum potius, quem vulgus B Romanum olim, & ipſe etiam Martialis hoc verſu,

Rhizes.

Lib. 16.

Lib. 3. comment. in Amos c. 3.

Bubalus.

Illi ceſſit atrox bubalus atque biſon.

bubalum appellabat, vt teſtatur Plinius his verbis: *Scythia animalia gignit pauciſſima, inopia fructuum: pauca contermina illi Germania, inſignia tamen boum ferorum genera, iubatos biſontes, excellentique & vi & velocitate vros, quibus imperitum vulgus bubalorum nomen imponit, &c.* Non enim Raphaeli Volaterrano, nonnulliſque alijs aſſentior, qui pronomen quibus, non ad vros ſolum referunt, ſed etiam ad biſontes. Iis enim non ſolum aduerſatur allatus Martialis verſus, ſed imprimis Solinus, qui ſua omnia ex Plinio tranſcripſit, cuius hæc ſunt verba: *In tractu ſaltus Hercinij & in omni ſeptentrionali plaga biſontes frequentiſſimi ſunt, &c. Sunt & vri, quos imperitum vulgus vocat bubalos.* Neque etiam ab Hieronymo bubalum vulgo dictum intelligi poſſe reor, vt Franciſcus Ribera Ieſuita credidit, quod bubalus olim Italis foret incognitus. Nam probandū erat, bubalum olim ad arationem ineptum fuiſſe propter nimiam feritatem, ſicuti adhuc ineptus eſt vrus: Apud Virgilium in Georgicis, vbi agit de vitium cultura, & inquit:

Cap. 25.

Lib. 2.

C
Texendæ ſæpes etiam, & pecus omne tenendum,
Præcipuè cum frons tenera, imprudenſque laborum,
Cui ſuper indigenas hyemes, ſolemque potentem
Sylueſtres vri aſſiduè, capreæque ſequaces
Illudunt:

Et rurſus, vbi de boum peſtilentia:

Lib. 3.

Tempore non alio dicunt regionibus illis
Quæſitas ad ſacra boues Iunonis, & vris
Imparibus ductos alta ad donaria currus,

Seruius alijque interpretes, vros interpretantur boues ſylueſtres, cùm potius pro quibuſuis magnis & egregijs bubus ibi acceperis, vt tauri nomen quandoque etiam vſurpatur: nam & in Græcorum ſcriptis Argiuæ Iunoni, de qua hic mentio eſt, ſimpliciter boues albos, ſacros fuiſſe legimus apud Palæphatum.

D

GENVS, DIFFERENTIÆ,
Forma, Deſcriptio.

VRVM ex bubus feris eſſe, profitenter omnes, cæterùm quis reuera is ſit, niſi diligenter aduertas, difficillimè ex authoribus, qui de eo ſcribunt, diſces: pleriq; enim vel cum biſonte, vel cum bonaſo, vel bubalo, alijſuè confundunt. Ego ex collatis veterum & recentiorum ſcriptis ſpero me qui verus ac genuinus ſit vrus, docturum. Cæſar itaque in ſexto commentariorum ſuorum de bello Gallico, *In ſylua Hercynia* (inquit) *naſcuntur qui appellantur vri. Ii ſunt magnitudine paulò infra elephantos, ſpecie & colore & figura tauri. Magna vis eſt eorum, & magna velocitas: neq; homini, neque feræ quàm conſpexerunt, parcunt. Hos ſtudioſè foueis captos interficiunt. Hoc ſe labore durant adoleſcentes, atq; hoc genere venationis exercent: & qui plurimos ex his interfecerunt, relatis in publicum cornibus, quæ ſint teſtimonio, magnam ferunt laudem. Sed aſſueſcere ad homines, & manſuefieri, ne paruuli quidem excepti poſſunt. Amplitudo cornuum & figura & ſpecies multum à noſtrorum boum cornibus differt. Hæc ſtudioſè conquiſita ab labris argento circuncludunt, atque in ampliſſimis epulis pro poculis vtuntur.* Hæc itaque Cæſar. Plinius ait: *Pauciſſima animalia Scythia gignit inopia fruticum,*

Vrus à veteribut deſcriptus.

pau-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

pauca contermina illi Germania, inſignia tamen boum ferorum genera, iubatos biſontes, excellentique & vi & velocitate vros, quibus imperitum vulgus bubalorum nomen imponit, cùm id gignat Africa vituli potius ceruiuè quadam ſimilitudine. Et rurſus: *Vrorum cornibus barbari Septentrionales potant, vrnaſque binas capitis vnius cornua implent. Alijs præfixa his pila cuſpidant. Apud nos in laminas ſecta translucent, atque etiam lumen incluſum latius fundunt, multaſque ad delicias conferuntur, nunc tincta, nunc ſublita, nunc quæ ceroſtrata picturæ genere dicuntur.* Sic ille, ex quo Solinus: *In tractu Hercyniæ ſyluæ & in omni Septentrionali plaga ſunt etiam vri, quos imperitum vulgus vocat bubalos, cùm bubali penè ad ceruinam faciem in Africa procreentur. Iſtis porrò quos vros dicimus, taurino cornua in tantum modum protenduntur, ut dempta ob inſignem capacitatem inter regias menſas potuum gerula fiant.* Ad hanc cornuum magnitudinem & capacitatem reſpiciens Seneca, vri cornua lata vocat, inquiens, E

In Hippolyto.

Tibi dant variæ pectora tigres,
Tibi villoſi terga biſontes
Latiſque feri cornibus vri. F

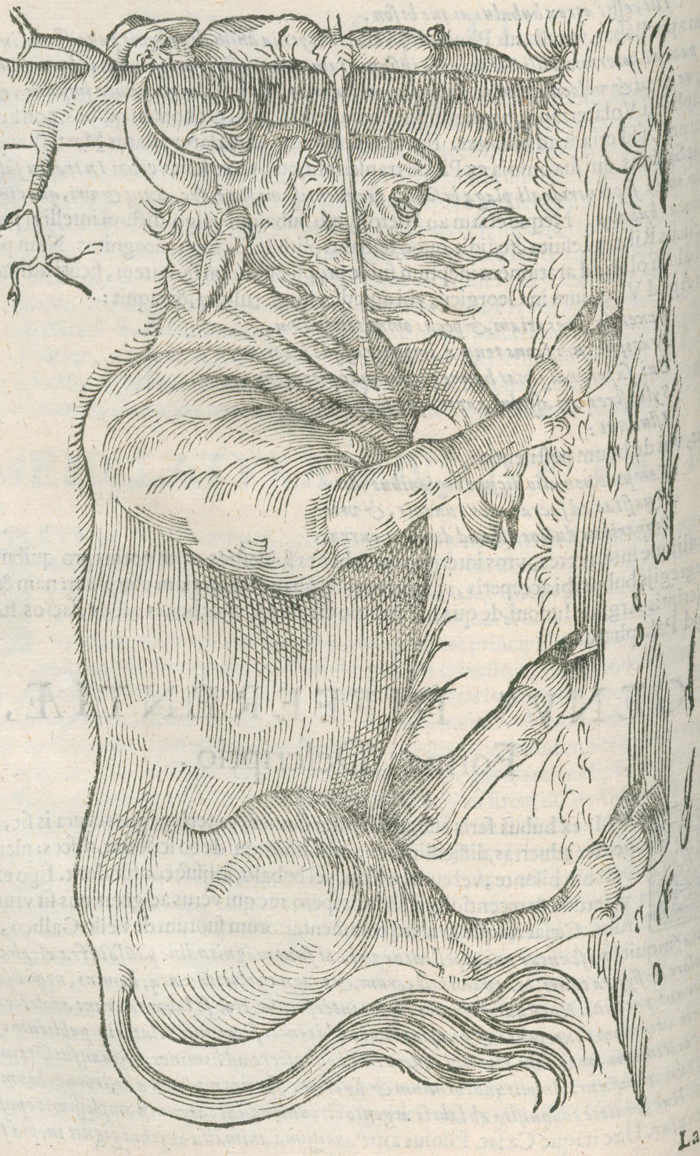

Latos

A Latos enim expono capaces. Atque hæc ferè ſunt, quæ apud veteres de vro legimus, ex quibus conſtat, animal eſſe, tauro quidem ſimile, ſed multò maius, robuſtius, velociſſimum, cornibuſque quàm taurus, multò amplioribus. Geſnerus vrum nobis depingit, ex tabula Moſcouiæ Antonij Vueid, ſicuti ipſe tradit in paralippomenis ſui operis de quadrupedibus, tauri genus barbatum, cætera tauro ſimillimum, quemadmodum icon ipſa docet: Barbatum eſſe vrum etiam Eraſmus Stella in libro præcitato profitetur, inquiens: Buffelus quadrupes habet barbam veluti capra, ſimilis alioqui boui per omnia, & eſt in Bruſſia quidem ferociſſimus. Caligula hos primus Romæ exhibuit in theatro, quos populus putauit eſſe tauros ſylueſtres. Et rurſus: Vrus ſub mento villos longiuſculos habet in arunci ſpeciē, cæteris tauro perſimilis. Idem omnino videtur, cuius in appendice à Sebaſtiano Munſtero miſſam ait iconem, & ſic de eo ſcribit: Vri quoque effigiem ad viuum expreſſam Sebaſtianus Munſterus nobis communicauit, à noſtra, ideſt priori, nonnihil diuerſam. Corpus vri, quem pictura illa repræſentat, perquam craſſum eſt, tergo ſummo ferè gibboſo, (hoc icon minus exprimit) Longitudo ei è capite ad caudam breuior, quàm proceritas &

B

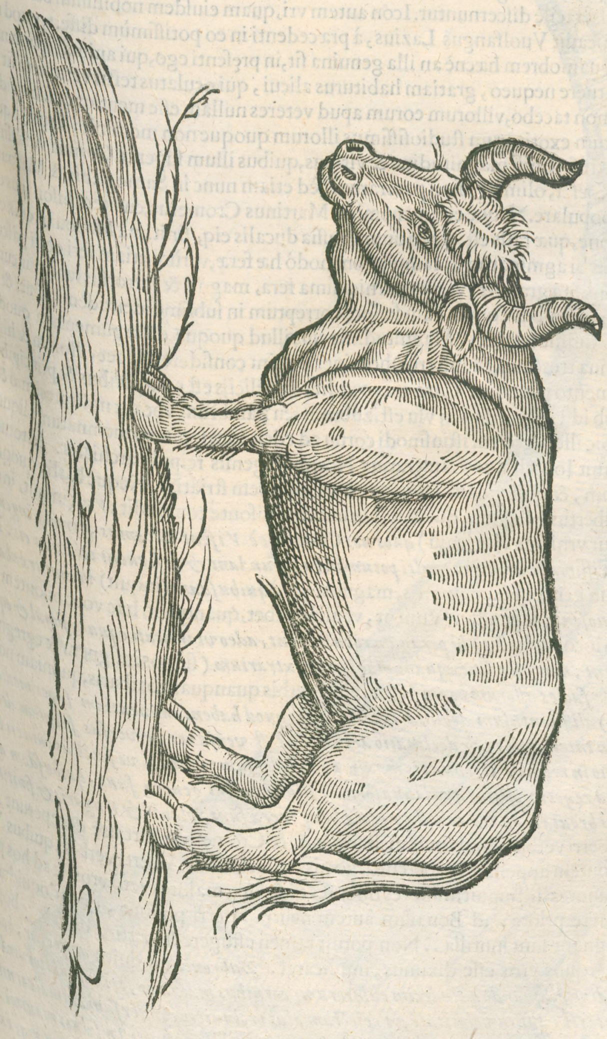

C

D

ventris, laterumque & dorſi craſſitudo poſtulet. Cornua denſa, nigra, breuia, oculi verſus exteriorem
canthum rubicundi: os latum, craſſus & ſimus naſus. Craſſum & amplum caput: facies, vt
ſic vocem, lata. Tempora villoſa (icon villos in medio temporum potius oſtendit) Mentum barbatum,
ſed breuibus villis nigris: Color ferè niger, maximè in temporibus, mento, collo, &c. in
facie, lateribus, cruribus, cauda ad puniceum vergit. Tacuit fortaſſis vterque, nimirum Eraſmus
& Munſterus cornuum vaſtitatem, quoniam & hæc biſonti conuenit, id quod tamen Sigiſmundus

Biſon & vrus cornibus differunt.

Baro, qui vrum cũ biſonte videtur confundere, his verbis negat. In Lituania reperitur biſons,
,, qui patrio nomine Suber vocatur, Germanice aurox. Vri etiam quos indiginę Thur, Germani biſontes
,, vocant, in ſola Mazouia reperiuntur. Vrus autem eſt forma bouis nigri, habet longiora
,, cornua quàm biſons. Nec te moueat dictio Germanica, quę vrum biſontem vocat, & biſontem aurox.
,, Nam ex commentarijs Cæſaris habes, Germanos vrorum cornibus pro inſignioribus poculis
,, quondam vſos fuiſſe, quem vſum etiam hodie Samogithæ obſeruant. Vrorum porrò cornua,
,, quæ etiam noſtro tempore in quibuſdam templis auro & argento exornata, veluti rara quædam
,, monumenta reperiuntur, & longitudine & colore à biſontis cornibus aliquanto breuioribus poculiſque
,, minimè aptis, facilè diſcernuntur. Icon autem vri, quam eiuſdem nobiliſſimi baronis cura
Geſnero communicauit Vuolfangus Lazius, à præcedenti in eo potiſſimùm differt, quod minimè
barbata eſt. Quamobrem hæcnè an illa genuina ſit, in pręſenti ego, qui animal ipſum nunquam
vidi, certò ſtatuere nequeo, gratiam habiturus alicui, qui oculatus teſtis veritatem ſit dicturus,
hoc interim non tacebo, villorum eorum apud veteres nullam eſſe mentionem. Equidem
& Iulius Scaliger rerum exoticarum ſtudioſiſſimus illorum quoque non meminit: Vrus (inquit)

Exerc. 206, 3.

à vulgari tauro nihil differt, niſi magnitudine & viribus, quibus illum ſuperat. Cornua vaſtiſſima,
,, non ſolùm, vt refert Cæſar, olim ad vſum paterarum, ſed etiam nunc in Samogithia & Mazouia,
,, quorum eſt animal populare. Neque etiam meminit Martinus Cromerus, cui item biſon vrus eſt,

Lib. I, Polonia.

vt patet ex deſcriptione, quæ talis eſt. Biſontium Pruſſia ducalis eiq; finitima Mazouia ferax eſt,
,, & imprimis Podolia: vbi agminatim in campis non modò hæ feræ, verùm etiam feri equi paſcuntur.
,, Eſt autem biſons prægrandis, verùm perniciſſima fera, magnis & introrſus leuiter incuruis
,, cornibus nigris armata, quibus equum cum ſeſſore correptum in ſublime identidem iactat; & arbores
,, mediocri craſsitudine euertit. Magnitudinis eius illud quoque eſt argumentum, quod in
,, capite eius inter cornua tres (duo, Munſterus) homines poſsint conſidere. Habet villoſum & hiſpidum
,, corium, & ſub mento palearia. Caro eius condita in delicijs eſt magnatibus & principibus.
,, Cornu ſonorum, & ob id venatoribus in vſu eſt, zubrum ſeu zambrum vocant noſtrates: Imo &
,, Græci recentiores: Sic ille. Iconem iſtiuſmodi cornu ad edendum ſonum concinnatum aliquando
mihi communicauit Ioacchinus Camerarius Norimbergenſis reipub. archiater. Id totum
totum erat aterrimum, & quibuſdam lineis per longitudinem ſtriatis. Neque barbæ quoque

Lib. 22. de Animal.

mentionem facit Albertus Magnus, qui & ipſe urum cum biſonte confundit; *Vri* (inquit, in excuſis
codicibus legitur vrni ſine vllo ſenſu) *quos nos Germanicè Viſent vocamus, cornua ingentia*
duo geſtant, quæ capaciſſima ſunt, ita vt multi potum in ea infundant & reſeruent etiam in eis. Idē

Lib. 2. c. 2.

alibi inueniri ſcribit in genere boum, nigros, magnos, *qui à quibuſdam* (inquit) *vocantur bubali,*
& apud Germanos Vuoſent (legendum Vuiſent, vt aliàs habet, quanquam hac voce biſontem indicari
ex eodem ſuo loco probatur) *hi perquam robuſti ſunt, adeo vt irritati equum ſimul & equitem*
cornibus ventilent, magnitudine æquant magnum dextrarium (ſic nos inſignem & egregium
equum vocamus) *& facies illorum boum* (vtor ipſius verbis quanquam barbaris, quoniam non
ſatis clara videntur) *aliquantulum declinat inferius: ita quod habent eminentiam ſuper mediam*
lineam deſcendentem inter oculos: & declinatio artus illius eſt verſus os & verſus frontem declinatio
alia, & eleuatio in medio. Cornua eis maxima & ad dorſum recurua, vt faciliùs cum eis eleuare
& ventilare ſeu reijcere poſſint quod inuaſerint. Plura eorum genera ſunt, quibuſdam alta
& longa cornua: alijs breuia craſſa & robuſta. Nota hæc genera ſunt Sclauis & Vngaris & finitimis
Germanis. Quæ Alberti verba Sigiſmundum Baronem, & Cromerum fortaſsè deceperunt, vt
vrum Germanis biſontem appellari ſcriberent. Ego his poſterioribus Alberti verbis, quibus Viſent,
in maiores & minores diſtinguit, minores biſontes dixerim, maiores verò vros, & ad hos priuatim
omnia pertinere priora: ad Bonaſum autem neutra referri poſſunt, quandoquidem
huius cornua ad pugnam ſunt inutilia. Non potuit tamen effugere Albertus, quin & bonaſum

Lib. 22. circa finem. Bonaſus cũ vro confuſus.

ſum cum zubronibus quos vros eſſe diximus, implicaret. *Zubrones* (inquit) *vt fertur, boum*
ſunt generis longitudine aliquando quindecim cubitorum: cornibus maximis, trium cubitorum longitudine,
colore ſubnigris: tanta velocitate, vt reiectam alui proluuiem conuerſum animal cornibus
quandoque excipiat, antequam in terram cadat. (Hoc pertinet ad bonaſum) *In ſyluis maximè Septentrionalibus*
degit, tanto robore, vt equum cum equite cornibus in altum proijciat, iterumq; excipiat,

A

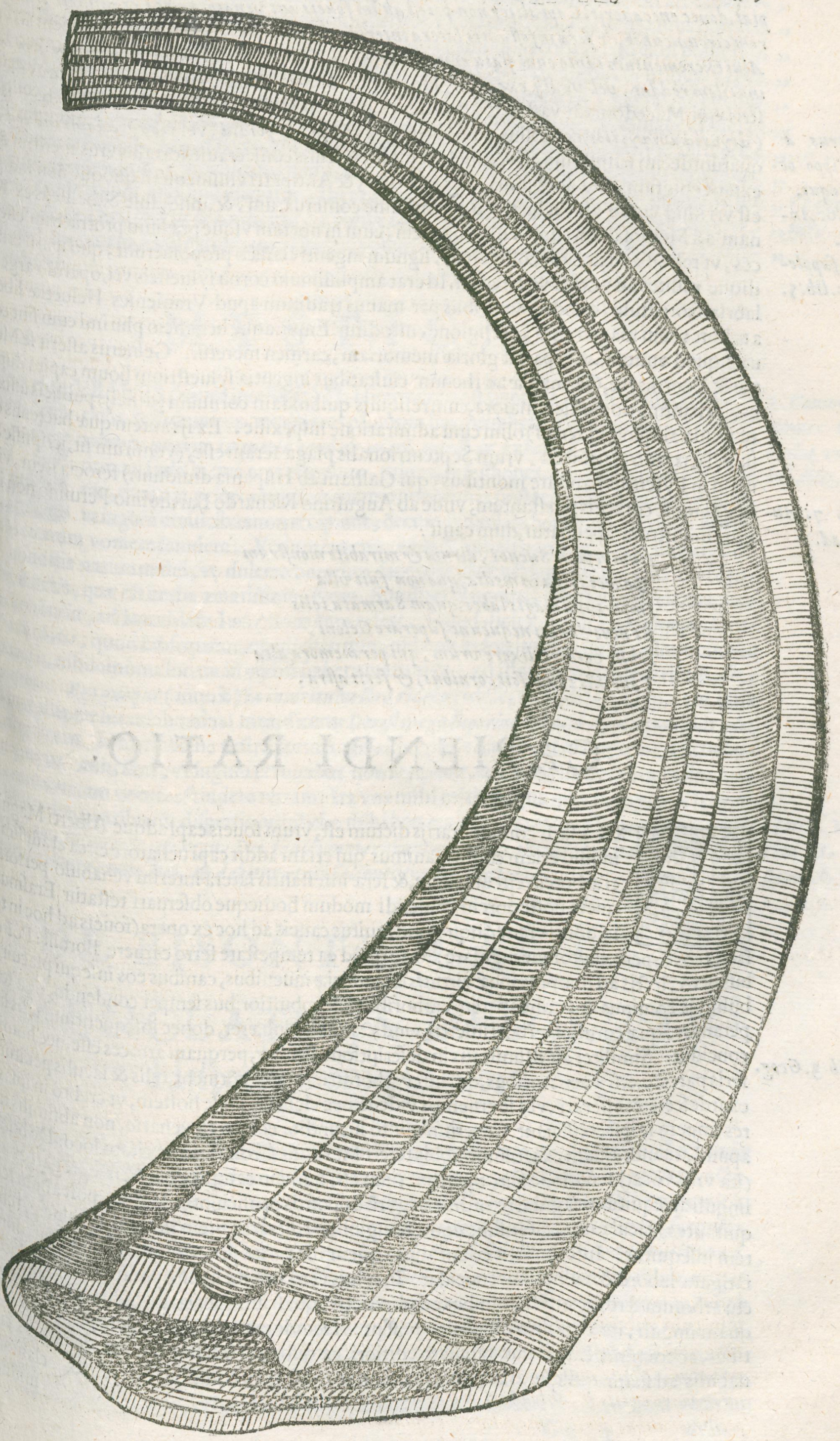

B

C

D

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

piat, donec enecauerit. Capi aliter non poteſt quàm foueis aut venatore circa craſſiſſimi trunci arborem circumeunte, & feræ infeſtantis latera interim venabulo perforantis, (Hęc pertinent ad vrum.) *Alui excrementum tanto cum flatu eiaculatur, vt in ſequentem canem aut venatorem inquinatum inutilem reddat, vel vt alij excæcet.* Hoc rurſus Bonaſo tribuit Ariſtoteles. Taurus ille ſyluestris qui Macedoniam vaſtabat ad pedem Orbeli montis Macedonię à Philippo rege iaculo, (ἀιγανίᾳ κυναγέτιδι) confoſſus, cuius pellem & cornua ὀργυιαῖα, vel τεσσαρακαιδεκάδωρα, ideſt quatuordecim palmorum, in veſtibulo templi Herculis conſecrauit, fortaſſis vrus fuerit: in quem extant epigrammata doctiſſima, Simmiæ duo, & Antipatri vnum: quali quoque non indignum eſt vri illud cornu ab Heluetijs diligentiſſimè conſeruatum, & annotauit Sabellicus ex Iouio, dunam ad Mediolanum cum Gallis congreſſi, cùm in noctem vſque prælium protractum eſſet, errabunces, vt reliquias exercitus colligerent, ſignum ingenti claſſico propoſuerunt, quo ſparſi indique milites ad vexilla vocarentur. Id erat ampliſſimum cornu ſylueſtris vri, operoſo argento labris exornatum, quod à maioribus per manus traditum apud Vranienſes Heluetiæ libertatis authores cum magna cura ac religione cuſtoditur. Eius itaque beneficio plurimi cum ſint conſeruati, quod æuiternam ei pariat gloriæ memoriam, carmen meretur. Geſnerus aſſerit ſe Moguntiæ & Vuormatiæ, Germaniæ ad rhenum ciuitatibus ingentia ſylueſtrium boum capita duplo (vt ei videbantur) domeſticis maiora, cum reliquijs quibuſdam cornuum ędificijs publicis affixa (ante ſecula aliquot, vt fertur) olim cum admiratione inſpexiſſe. Ex ijs autem quæ hactenus dicta ſunt, ſatis puto clarum eſt, vrum Septentrionalis plagæ feram eſſe, (vt mirum ſit, ſcripſiſſe Seruiuium in Pyrenæis habitare montibus, qui Galliam ab Hiſpania diuidunt:) ferocia item, viribuſque & mole corporis præſtantem, vnde ab Auguſtino Richardo Bartholino Peruſino non incongruè monſtrum appellatur, dum canit:

Taurus à Philippo occiſus qui.

Lib. 6. Anthol.

In supplemen. lib. 5.

Lib 7. Auſtriad.

Dum repetit Sueuos, dirum & mirabile monſtrum
Apparet ſylua in media, quo non fuit vlla
Importuna magis labes, quam Sarmata telis
Et niue durati nequeunt ſuperare Geloni,
Hunc veteres dixere vrum, qui per memora alta
Taurinis crudeſcit cornibus, & ferit aſtra.

CAPIENDI RATIO.

EX Cæſaris commentarijs dictum eſt, vrum foueis capi: idque Alberti Magni teſtimonio etiam confirmauimus, qui etiam addit capi uenatore circa craſſiſſimi trunci arborem circumeunte, & feræ infeſtantis latera interim venabulo perforante: quem poſteriorem capiendi modum hodieque obſeruari teſtatur Eraſmus Stella: Soliti erant (inquit) antiquitus caueis ad hoc ex opera (foueis ad hoc in terra) factis eos capere, captoſque iugulare: fortè quòd ea tempeſtate ferro caruere Boruſſi: Poſterioribus uerò, lectis ad hoc præcipuæ virtutis & audaciæ iuuenibus, canibus eos inſequi placuit, venabuliſque cominus & eminus petere, arboribus ſeſe robuſtioribus ſemper condendo, ne à fera impetantur, quæ cornibus arbori inſertis, vindictæ auida inhæret, donec inſequentium telis ſaucia concidat. Similiter ait Munſterus in deſcriptione Pruſſiæ, perquam atroces eſſe, nec homini nec feris parcere, etſi à venatoribus, qui inter arbores (inquit) ſe cōtinent, telis & iaculis petātur, adeo exardeſcere & efferari, vbi ſe cruentos vident, nec vlciſci ſe poſſe hoſtem, vt crebrò in ipſas arbores impetu ſe ipſi conficiant. Cæterùm multò iucundior eorum eſt venatio, non abſimilis tamen, apud Lituanos, quam exactiſſimè nobis refert Martinus Cromerus præcitato loco: De biſontium (ita vros vocat) venatione ſcire operæpretium eſt, quòd in campis Podolicis ſegregati ex agmine ſinguli ab equitibus ſagittarijs ordine in gyrū diſpoſitis conficiuntur. Vnus.n. poſt alium ferę adequitantes, iaculantur, citatiſque equis refugiunt. Efferata autem illa ictu & vulnere, refugientem inſequitur. Interim ferit etiam alius: quem illa rurſus priore dimiſſo inſequitur, donec defatigata labore & vulneribus concidat. In ſyluis verò ij deprehenſi opportuno aliquo loco deiectu arborum à ruſticanis hominibus ad id coactis, quaſi intra ſepes includuntur, plures etiam quàm ſinguli, ita vt effugere inde non poſſint. Deinde extructa ex tempore principi & magnatibus, ac fœminis cauea ſiue tabulato editiori, ex quo tutò ſpectare poſſint, venatores cum venabulis ad ſuam quiſque arborem diſponuntur. Mox ab equitibus ſtrepitu & clamore, ad-

Lib. 3. Geog.

miſſuque

A miſſuque canum fera excitata è vepretis in medium propellitur: quæ à venatore poſt arborem latente, vt cuiq; maximè appropinquarit, venabulo petitur, efferataq; ictu, arborem, cuius obiectu ille ſe tegit, cornibus petit, & cum arbor ſit gracilior, quàm vt ambobus cornibus in eam poſſit impingere, fronte ac toto corporis niſu in eam incumbit, cornibus vtrimque prominentibus. Vrget interim ſemel adactum in præcordia ferrum venator ſenſim cedens appetenti ſe feræ, ac circum arborem girāti: nec deſunt canes grandiores morſibus adiuuantes, donec ea examinata vel defatigata prorſus concidat. Quod ſi venator ictum fruſtratus ſit, aut minus opportunè intulerit, aut à fera etiam correptus & proculcatus fuerit, aliquis è vicinioribus rubrum pannum feræ obiectat. Hoc enim colore maximè efferatur. Ibi ea dimiſſo priori, hunc petit recipientem ſe ad ſuam arborem, & ab eo feritur & conficitur. Linguæ eius contactus vitatur, qua longius exerta attrahit ad ſe hominem, ſi vel extremam veſtis eius oram contingat. Eſt enim ea ſcabra. Hactenus Cromerus.

Vt efferatur.

B

MYSTICA.

BVBALVS (vrum intelligit) D. Hieronymo eſt populus Iudaicus ſuperbus pertinax & indomitus, explicanti nimirum hæc prophetæ Amos verba. *Nunquid currere queunt in petris equi & arari poteſt in bubalis?* Vtriuſque (inquit) domus Iuda in qua erat templum, ruinas, & ſciſſiones, equis & bubalis comparat, quarum priores in petris currere nequeunt: poſteriores tam indomiti ſunt, vt iugum ceruicibus non recipiant, & cum ſylueſtres boues ſint, propter feritatem nolint terram vomere ſcindere. Vos autem cum equi & bubali naturam ſuam mutare non poſſint, mutaſtis naturam dei, vt dulcem amarum faceretis, & fructum iuſtitiæ eius in abſynthium verteretis, quæ eſt herba amariſſima, &cæt. Similiter Rupertus Abbas in declaratione eiuſdem ſententiæ, ad ſuperbiam Iudæorum eam refert. Quod dicit (inquit) *aut nunquid arari poteſt in bubalis*, quod ſubſequitur, qui dicitis: nunquid non in fortitudine noſtra aſſumpſimus nobis cornua, nihilominus iocum in verbis habet amarum & ad illum pertinentem riſum, de C quo ſapientia. *Ego quoque* (inquit) *in interitu veſtro ridebo*: ideſt, ac ſi dicat: Quoniam eſtis ſuperbi, qua propter iuraui in anima mea, dicens: *Deteſtor ego ſuperbiam Iacob, & domum eius odi*: quoniam (inquam) in fortitudine veſtra cornua vos aſſumpſiſſe dicitis, eritis ergo mihi ſicut bubali, qui tam indomiti ſunt, vt iugum ceruicibus non recipiant, & cum ſylueſtres boues ſint, nolint propter feritatem vomere ſcindere terram. Ita vos mihi eritis vtique inutiles operi vel regno Dei, vobiſque euagantibus & diſperſis, adhibebo mihi boues alios domitos, dicamque eis, *tollite iugum meum ſuper vos, & regno Dei fructum operabuntur*, iuxta illud; *Amen dico vobis quia auferetur à vobis regnum Dei, & dabitur genti facienti fructus eius, &c.*

3. Comm. in Amos c. 6.
Iudæi cur vri dicti.
Matth. 11.
Ibid. 21.
Rom. 10.

DE BISONTE. CAP. III.

D NOMENCLATVRA, DESCRIPTIO, Hiſtoria denique tota.

BISON vt pote animal Septentrionalis plagæ proprium, & olim etiam Germaniæ in ſaltu Hercyniæ ſyluæ, non Thraciæ quæ alio nomine Biſtonia vocatur, vt Oppianus arbitratur, nomenclaturam debet, ſed Germanis quibus Viſent nominatur. A Viſent enim u, in b, conuerſo, quod non tam Latini, quam Græci, facere ſolent, biſon & βίσων dimanauit quanquam excuſi Oppiani codices βίσων habent, carminis nimirum ratione. Dion in hiſtoria Auguſta βίσσωνες vocat. Irenicus in ſeptimo exiges, cap. 11. contendit Vizontes dici debere. Albertus vt præmonuimus Viſent nomine æquè vrum ac biſontem intelligit. *Plura* (inquit) *eorum genera ſunt, quibuſdam alta & longa cornua, alijs breuia, craſſa & robuſta*: ex quibus maiores, vros, minores, biſontes, intelligi dixi. Ipſe etiam hoc nomine (Viſent, quanquam apud ipſum in u, litera, vbi quadrupedes literarum ordine enumerat, corruptè legatur pro Viſontes, vel potius biſontes,) biſontem exactiſſimè & ad mentem veterum deli-

delineauit. *Animal* (inquit) *eſt boui ſimile, collo ſetoſo & iubis, vt equus, ſed pernicius & truculentius, vt captum domari haud vnquam poſſit*. Hæc enim eum ex Solino tranſcripſiſſe apparet, qui nimirum de biſonte ſic ſcripſit: *In tractu ſaltus Hercynij & in omni Septentrionali plaga, biſontes frequentiſſimi ſunt, boues feris ſimiles, ſetoſi, colla iubis horridi, vltra tauros pernicitate vigentes, capti aſſueſcere manu nequeunt*. Plinius etiam iubatos tantùm dicit biſontes. Seneca, cuius verſus in vro recitauimus, villoſos, cum barbatum inſuper Oppianus delineet, & icon priori loco poſita talem etiam oſtendat. χαίτην enim eis tribuit non ſolum circa ceruicem, ſed etiam ἀμφ' ἀταλοῖσι γενείοις. Et Pauſanias boues Pœonicos circa pectus & γένυν maximè piloſos facit: biſontes autem ex Pœonicorum boum genere eſſe alibi dixerat. Verſus Oppiani ſunt:

Cap. 23. — *Biſontes iubati & barbati.* — *Lib. 2. de Venation.*

Ἔστιν ἀμαιμάκετον φονίοις ταύροισι γένετλον
Τοὺς καλέουσι βίσωνας: ἐπεὶ πάτρης τελέθουσι
Βιστονίδος Θρήκης. ἀτὰρ ἔλλαχον εἴδεα τοῖα.
Φρικαλέην χαίτην μὲν ἐπωμαδὸν αἰθύσσουσιν
Αὐχέσι πιαλέοισι, καὶ ἀμφ' ἀταλοῖσι γενείοις:
Οἷά τε λαχνήεντες ἀριπρεπὲς εἶδος ἔχουσι
Ξανθόκομοι, βλοσυροὶ, θηρῶν μεδέοντε λέοντες.
Ὀξεῖαι κεράων δὲ πυριγλώχινες ἀκωκαὶ
Χαλκείοις γναμπτοῖσιν ἐπείκελοι ἀγκίστροισιν:
Ἀλλ' οὐχ ὡς ἑτέροισιν ἐναντίον ἀλλήλοισιν
Νεύουσι συγερῶν κεράων ἐπικάρσιον αἰχμήν:
Ὕπτια δ' εἰσορόωντα πρὸς αἰθέρα φοίνια κέντρα.

Gyllius hæc ita reddidit: Biſtones ad faciendas cædes prompti, horribili ceruice & pingui, rubro pilo & oculis terribilibus: cornuum mucronibus aduncis & hamatis, non inter ſe reflexis, ſed ſurſum verſus ſurgentibus. Eos cum impegerunt vel in hominem, vel feram in ſublime tollunt. Eorum lingua quidem anguſta, ſed aſperrima, tanquam ferrum limare poteſt, vt cùm lingit, ſanguinem eliciat. Hæc qui cum Græcis (inquit Geſnerus) conferet, facilè deprehendet, primùm omiſſa poetæ verba, quibus biſontem iubam circa armos terribilem in craſſa ceruice quatere ait, nec non circa maxillas aut mentum, vt ita vocem, vt barbatus videatur; deinde vbi iubatis ſiue hirſutis & fuluis & terribili aſpectu leonibus biſontem comparat, hoc totum à Gyllio in biſontem congeri nulla interim leonis mentione; cùm poeta præter iubam, reliqua non conferat. Ego certè biſontes non ξανθοὺς ideſt fuluos & multò minus rubros, vt Gyllius reddidit, eſſe puto, ſed nigricantes. Quod ad cornua, Oppiani verborum ſenſus hic mihi videtur, ea non eſſe patula vel extenſa, vt in cæteris bubus, nec è regione in diuerſum ad latera abire vel extendi (epicarſion enim tranſuerſum eſt) ſed rectà ſurgere, ita tamen vt ὕπτια ſint, ideſt, dorſum verſus inclinent: & circa finem hami inſtar tum recurua, tum acuta eſſe, vnde & κέντρα vocat ab acumine. Gyllij verba, *non inter ſe reflexis*, nullam in Græcis rationem habent. Ad hæc linguam biſontis Oppianus propter aſperitatem limæ confert, non autem inſtar ferri limare poſſe dicit: ne quis fortè intelligat eam limarum quoque vſum præſtare. Ego me ante paucos annos biſontis cornu videre memini, quod aurifaber quidam habebat, vt labra argento includeret ad vſum poculi: nigredine ſplendebat, duos dodrantes longum, aduncum inſtar vnguium in rapacium auium genere, vnde imperiti quidam gryphis pedem eſſe conijciebant: capiebat vini plus quàm duas libras. Hæc omnia Geſnerus. Addam etiam verſionem Bodini, ne quis temerè Gyllium à Geſnero reprehenſum exiſtimet:

Gylli errores. — *Cornua.*

Eſt aliud vaſtum membris & ſanguine gaudens
Taurorum genus: hi nomen gentile ferentes,
Biſtoniæ latos populantur Biſtones agros
Extrema Thracum regione: figura decoras
Pendentes ceruice iubas palearibus atque
Nodoſis quaſſant humeris, capitique ſuperbo,
Non ſecus ac freti magna virtute leones,
Effera colla iubis feriunt, ceruicis honorem,
Cornuaque effulgent ignita cuſpide acuta
Aureus vt curuo mucrone reflectitur hamus.
Non tamen hæc apices ſummos in ſeipſa retorquent
Vt reliquis, verùm reſupina feruntur ad aſtra.
Quare ſi fortè inuadant hominemue feramuè,
Sublimes validis attollunt cornibus: arcta
His etiam lingua eſt, ſed acutis aſpera ſpinis,

Ferri-

A *Ferriuoram dicas planè te cernere limam,*
Namque cutem rigida lingua lambendo cruentant.

Idem Gyllius biſontem cerui ſpeciem ſimilitudinemque gerere ſcribit, & à media fronte inter aures vnum cornu in excelſitatem magis dirigi, quàm ea quæ nobis nota ſunt cornua; quæ deſcriptio neutiquam biſonti quadrat; ſed Gyllius ex Cæſaris lib.6 tranſcripſit, nulla authoris, vt ſolet, facta mentione, vbi tamen biſontem Cæſar non nominat, ſed ſimpliciter ait: *Eſt* (in Hercynia ſylua) *bos cerui figura, cuius à media fronte inter aures vnum cornu exiſtit excelſius, magiſq; directum his, quæ nobis nota ſunt cornibus: ab eius ſummo ſicut palma, ramique latè diffunduntur: eadem eſt fęminæ mariſque natura, eadem forma magnitudoque cornuum.* Hęc Cęſar: quibus vt ſuo loco patefiet, diuerſiſſimum à biſonte animal deſcribit. Nam quod non ſit biſon, vel quilibet ex ſuperioribus iudicet. Biſontem verò etſi non nominet, pulcherrimè delineauit Calphurnius; *Aeglog. 7.*

Vidimus & tauros, quibus aut ceruice leuata
Deformis ſcapulis torus eminet, aut quibus hirta
B *Iactantur per colla iubæ, quibus aſpera mento*
Barba iacet, tremuliſque rigent palearia ſetis.

Laurentius Surius Carthuſianus in commentario rerum ſuo tempore geſtarum ſcribit in Lithuania, vros eſſe, biſontes item & alces; errare qui vros vocant biſontes, cùm biſontes (inquit) ab vris bouinam formam habentibus differant, quando biſontes iubati ſunt, & villoſi circa collum, & in armos barba à mento propendente, pilis moſchum redolentibus, capite breui, oculis grandioribus & toruis, quaſi ardentibus, fronte lata, cornibus plerumq; adeo deductis & porrectis, vt in ijs tres benè corpulenti homines inſidere queant. In tergo extat gibbus elatior priore, & poſteriore *Biſon vt ab vro differat.*

C

D

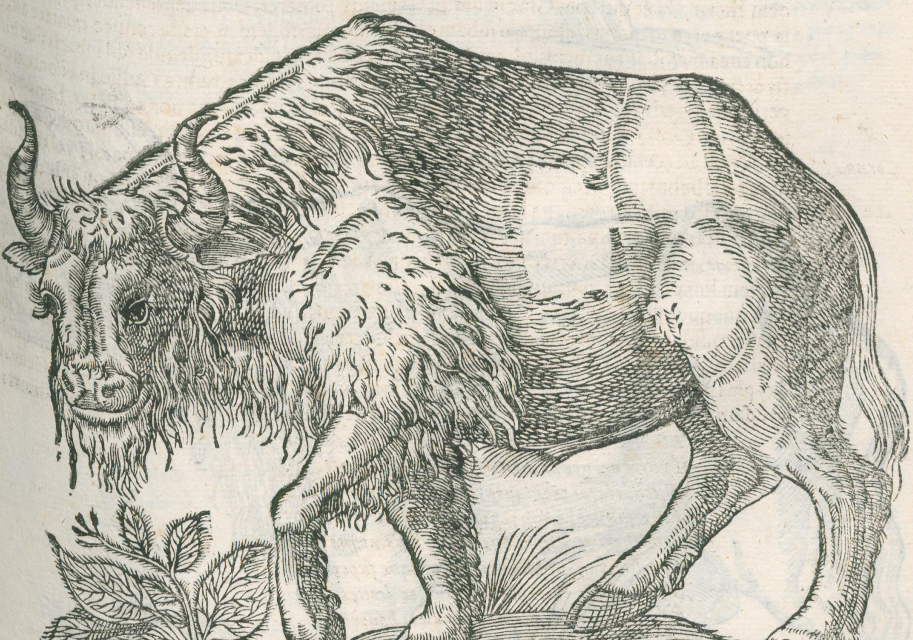

corporis parte humiliore. Cum hac deſcriptione icon hæc, quam Vuolfgangus Lazius, Geſnero communicauit, vt in appendice hiſtoriæ quadrupedum (ex qua eam mutuo accepimus) teſtatur,

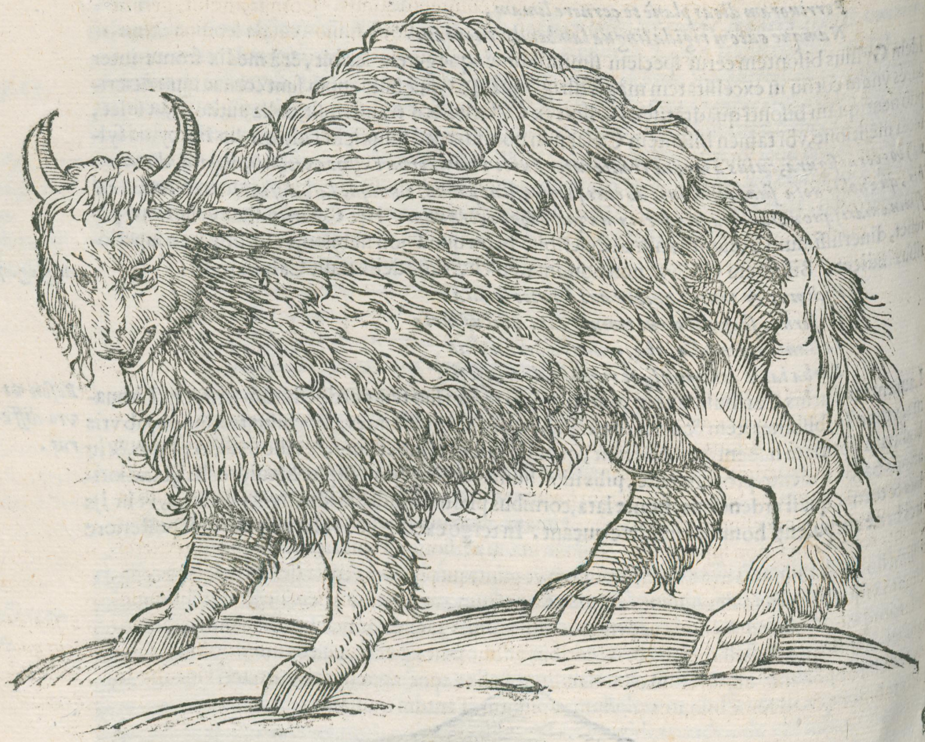

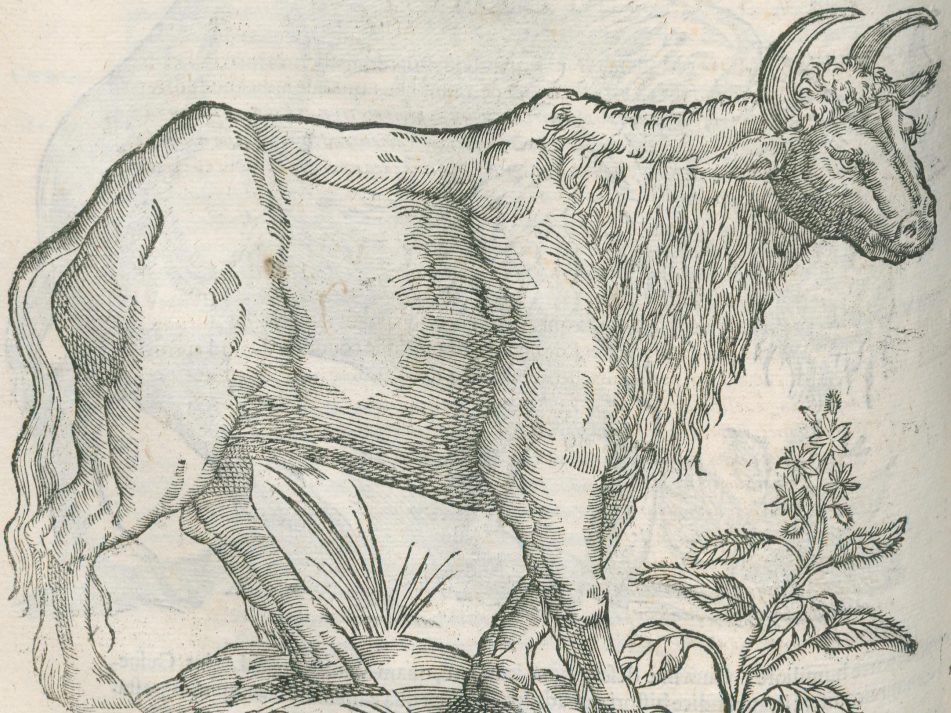

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

A tur, exactè conuenit. Huius fortaſſe generis fuerint tauri floridæ noui orbis Inſulæ, quos butrones barbari ſua lingua nuncupant vti ſcribit Ambroſius Paræus Chirurgus Regius, qui iſtiuſmodi tauros nobis depinxit, & nos ex eo lectoribus etiam communicamus. Cornua, inquit, gerunt pedalia, & gibbum in dorſo, Camelino ſimilem: pilo eſt promiſſo, & fuluo, cauda leonina. Nunquam cicuratur, ex pellibus fiunt tegmina, quibus barbari aduerſus hyemis uehementiam utuntur. Cornibus uerò, quibus alexiteriam uim ineſſe ſibi perſuadent, aduerſus uenena ſe muniunt. Idem uerò Geſnerus præterea biſontem album Scoticum ſiue calydonium non male credit uocari, ſylueſtrem ferumque illum bouem, quem in Calidonia ſylua reperiri in bouis hiſtoria diximus. Candidiſsimum eſſe aiunt in formam leonis iubam ferre, cætera manſuetis ſimillimum, uerùm adeo ferum & indomitum, atque humani conſortij hoſtem, ut quas herbas aut frutices humana contrectatas manu ſenſerit, plurimos deinceps fugiat: captum autem arte quadam mox paulò præ mæſtitia mori. Cum uerò ſe peti ſenſerit, in obuium quemcunque magno impetu irruere, & proſternere; non canes, non uenabula, nec ferrum ullum metuere.

B

CAPIENDI RATIO.

QVOMODO olim biſontes caperentur, Pauſanias docet his verbis. Biſontis Pæonici caput ex ære fabrefactum, Dropion Deontis filius, Pæoniorum rex Delphos miſit. Biſontes belluarum omnium viui difficillimè capiuntur: nullæ enim ſunt adeo validæ plagæ, quæ irruentis feræ impetum ſuſtineant. Eius venatio ita comparatur. Supinum deligunt locum, & in conuallem decliuem: cum præualido ſepto vndique muniunt: cliuum deinde & proximam cliuo planitiem recentibus boum corijs inſternunt: recentium ſi non ſuppeditarit copia, arida aſperſione olei lubricant; Ibi in equis exercitatiſſimi homines, biſontes intra illum ambitum cogunt, qui per vncta coria delapſis in præceps, ad imam vſque planitiem deuoluuntur. Illic ad quartum aut quintum diem neglecti relinquuntur laſsitudine & fame debilitati, cadentibus iam animis facilè conficiuntur. Sunt qui ad eos manſuefaciendos artem adhibeant, & iacentibus adhuc pineæ nucis nucleos interioribus exemptos teſtulis apponant: alium enim cibum nullum bellua tunc appeteret: poſtremò vinculis diſtrictos abigunt: & ad hunc biſontes modum capiuntur, Tantum Pauſanias.

In Phocicis.

Biſon captus quo cibo gaudeat.

VSVS IN MEDICINA.

QVEMADMODVM plantæ ſiue ſtirpes ſylueſtres domeſticis & quæ in hortis aluntur, viribus ſunt efficacioribus, ita de animalibus quoque iudicaſſe apparet Plinium his verbis: *Vros & biſontes Græci in experimentis non habuerunt, quanquam boue fero refertis Indiæ ſyluis: portione tamen eadem efficaciora omnia* (quàm ex domeſticis vel gregarijs bubus) *ex his credi par eſt*, videlicet quod ad medendi vim.

D

VSVS IN SPECTACVLIS.

QVAMVIS autem tam feræ, indomitæque naturæ ſit biſon, erant tamen olim qui non ſolum ipſum, ſed & alia ſimiliter effera domarunt, domitiſque equorum loco ad currus, eſſedaq; vti docuerunt in ſpectaculis, ſicuti Martialis hiſce endecaſyllabis teſtatur:

Lib. 1. Epig. 105.

Picta quod iuga delicata collo
Pardus ſuſtinet, improbæque tigres
Indulgent patientiam flagello,
Mordent aurea quod Lupata cerui,
Quod frenis Lybici domantur vrſi,
Et quantum Calydon tuliſſe fertur,
Paret purpureis aper capiſtris
Turpes eſſeda quòd trahunt biſontes,
Et molles dare iuſſa quod choreas
Nigra bellua nil negat magiſtro

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

Quis ſpectacula non putet deorum?

Ex eiuſdem poetæ libello de ſpectaculis conſtat Vrum & biſontem in theatris etiam iaculis confixos eſſe: Carpophorum enim laudans, quod ſtantes feras ſuperaret dexteritate iaculandi præcipua, ait:

Dorica quàm certo venabula dirigit ictu
Fortis adhuc teneri dextera Carpophori:
Ille tulit geminos facili ceruice iuuencos:
Illi ceſſit atrox bubalus, atque biſon.
Hunc leo cum fugeret, præceps in tela cucurit,
I nunc, & lentas corripe turba moras.

Conſueuerunt ſpectatores in theatro Circoque pugnantes feras excitare ad fugam. Nunc autem monet eos poeta, nullum eſſe remedium feræ Carpophoro pugnanti: nam & ſtantem ſternit, fugientem adeo perterret, vt ruat in tela aliorum.

DE BONASO CAP. IV.

NOMENCLATVRA, EIVSQ RATIO.

Bolinthus.
Monapus.
Vacca Inda.
Bonachos.
Enchytos.
Lib. 7.

BONASVS Pæonia fera, Ariſtoteli libro ſecundo hiſtoriæ animalium capite primo βονασσος vocatur; quæ tamen vox apud ipſum non vno modo ſcribitur, quandoquidem eſt vbi per n ſimplex, eſt vbi per n duplex, eſtque vbi per σ ſimplex, eſtque vbi per σ duplex legitur. In libro verò mirabilium narrationum βόλινθον appellat: & in nono hiſtoriæ animalium à Pæonibus lingua vernacula μόναπον, ſiue, vt alij ſcribunt, μόνεπον vocari teſtatur. Cur autem iſtiuſmodi fera bonaſus ſiue bonaſſus vocetur, hactenus apud neminẽ reperio: μόνεπος verò ſiue μόναπός forte dicetur Pæonibus, quorum lingua cum Illyrica ferè eadem eſt, à iubis, quas Angli mane, Germani mone appellant. Auguſtinus Niphus bonaſum ſcribit à recentioribus vaccam Indam vocari: in quo decepit eum Albertus Magnus, qui Solini de tauris Indicis & bonaſo diuerſis in locis ſcripta, confundit. Idem Albertus bonaſum cum zubrone ſiue vro implicat, vt in vro oſtenſum eſt. Apud eundem etiã lib. 22. bonachos pro bonaſo corruptè ſcribitur: & rurſus in eodem libro in E litera, enchytos, vbi totam bonaſi hiſtoriam ex Ariſtotele recitat: alijs enchires ſcribunt, neſcio quibus tam barbarè & abſurdè ſcribendi occaſionibus, niſi quod ex Arabicis tranſlationibus ſumpta videntur, qui Græcorum dictiones pleraſque abſurdiſſimè corrumpunt, adeo vt originem amplius non agnoſcas. Raphael Volaterranus bonaſos eodem modo capi ſcribens, quo nos biſontes diximus ex Pauſania, bonaſum quoque haud agnouiſſe videtur.

GENVS, FORMA, DESCRIPTIO,

Hiſtoria, denique tota.

Lib. 2. Hiſt. c. 1.
Cap. 16.
Lib 9. c. 45.

ARISTOTELES, qui ſolus certè bonaſi meminit, (nam Aelianus & Plinius ſua proculdubio ex eo deſcripſerunt, Solinus ex Plinio,) agens de quadrupedibus quæ pilis integuntur, bonaſum aſſerit ex capronatis eſſe. Ipſorum (inquit) quadrupedũ pilis intectorum, alijs corpus totum eſt hirtum, vt ſui, vrſo, cani: alijs collum hirtius pari vndique modo, vt leoni & reliquis iubatis: alijs prona tantum ceruicis, à capite ad ſummos armos villi geruntur, vt equo, vt mulo & reliquis capronatis, quo in genere bonaſus quoque è ſylueſtribus cornigeris enumerandus eſt. Mox verò ex boum genere eſſe videtur indicare, quando interiora omnia bubus ſimilia continere dicit: ſed & in deſcribendo ipſo, tantamque hiſtoriam referendo tauro ipſum aſſimilat. Bonaſus (inquit) gignitur in terra Pæonia, monte Meſſapo, qui Pæoniæ & Mediæ terræ collimitium eſt, & monapios (μόναπος) appellatur, magnitudine tauri, ſed corpore quàm bos latiore (ὀγκωδέςερος, ȣ̓ γὰρ προμήκης ἐςὶν) breuior enim & in latera auctior eſt. Tergus diſtentum eius locum ſeptem accubantium occupat. Cætera forma bouis ſimilis eſt, niſi quod ceruix iubata armorum tenus (μέχρι τῆς ἀκρωμίας) vt equi eſt, ſed villo molliore, quàm iuba equina, & compoſitiore: color pili totius corporis flauus; iuba prolixa, & ad

> A & ad oculos vſque demiſſa, & frequens (πυκνὴ, ideſt, denſa) colore inter cinereum & ruffum: non qualis equorum quos partos vocant, eſt, ſed villo ſupra ſqualidiore, ſubter lanario, nigri aut admodum ruffi nulli ſunt, vocem ſimilem boui emittunt: cornua adunca in ſe flexa & pugnæ inutilia gerunt, magnitudine palmari, aut paulò maiora, amplitudine non multò auctiore, quàm vt ſingula ſemiſextarium capiant, nigritie proba, antiæ (προκόμιον) ad oculos vſque demiſſæ, ita vt in latus potius quàm antè pendeant. Caret ſuperiore dentium ordine, vt bos & reliqua cornigera omnia: crura hirſuta, atque biſulca habet, caudam minorem quàm pro ſui corporis magnitudine, ſimilem bubulæ: excitat puluerem, & fodit, vt taurus: tergore contra ictus præualido eſt. Carnem habet guſtu ſuauem, quamobrem in vſu venandi eſt. Cum percuſſus eſt, fugit: niſi defatigatus nuſquam conſiſtit (καὶ ὑπομένει ὅταν ἐξα δυνατῇ) repugnat calcitrans, & proluuiem alui, vel ad quatuor paſſus (ὀργυίας) proijciens: quo præſidio facilè vtitur, & plerumque ita adurit, vt pili inſectantium canum abſumantur: ſed tunc ea vis eſt in fimo, cùm bellua excitatur, & metuit: nam ſi quieſcit, nihil vrere poteſt. Talis natura & ſpecies huius animalis eſt. Tempore pariendi vniuer- B ſi (ἀθρόοι) in montibus enituntur: ſed priuſquam fœtum ædant, excremento alui circiter eum locum, in quo pariant, ſe quaſi vallo circundant & muniunt: largam enim quandam eius excrementi copiam hæc bellua egerit.

Hactenus Ariſtoteles interprete Gaza. Deſcribit autem rurſus hoc animal ab initio libri Mirabilium narrationum: nonnullis tamen immutatis. Ipſa enim fera non magnitudine tauri, ſed boue maior, & robuſtior deſcribitur: pro bonaſo legitur bolinthus: pro Meſſapo monte Heſſæus: pro μόναπον, μόνεπον; pro ἑπτάκλινον, ὀκτάκλινον. Iuba prolixa ad oculos, additur à vertice. Cornua adunca, καταστραμμένα, ideſt deorſum verſa, καὶ τὸ ὀξὺ κάτω παρὰ τὰ ὦτα, ita ut mucro infernè iuxta aures ſit: contrà quàm in hoc poetæ verſu, *Patulæ camuris ſub cornibus aures*, etſi tum infra tum ſupra aures eis habeantur. Et pro μελανία καλὴ καὶ λιπαρὰ, μέλαν σφόδρα εἶναι, διαστίλβειν δὲ ὡς εἶναι λελεπισμένα, hoc ſenſu, cornua aiunt nigro colore adeo ſaturata eſſe, vt tanquam per vncta ſplendeant. Quod modò ad Gazæ tranſlationem: in ea non pauca Geſnerus aduertit, quæ bonaſi hiſtoriam non ſolum obſcuram reddunt, verùm etiam eam corrumpunt. Equidem mirum eſt Gazam in comparatione bonaſi coloris ad ἵππους παρώας Græcam vocem reliquiſſe (quamuis partos in verſione corruptè legitur pro paroos,) cùm alibi C ſemper, etiamſi deſint, latina fingere ſoleat. In Heſychio & Varino legimus, παρωαὶ λέγονται ἵπποι τινὲς τὸ χρῶμα πύῤῥοι: Paroi dicuntur equi quidam colore ruffi. Mihi (inquit Geſnerus) animus inclinat, paroos dici qui inter ruffum & cinereum ſint equi, vt οὐχ negatio abundet: ſic enim multò commodius cohærebit ſenſus, hoc pacto: Iuba bonaſi inter cinereum & ruffum colore eſt, qualis in parois equis conſpicitur: hoc tamen intereſt, quod ſqualidior bonaſis pilus eſt iubę (Gaza rectè addit ſupra ideſt foris) infrà verò ideſt, intus, lanæ inſtar mollis. Vetus tranſlatio pro κάτωθεν vertit, pili eius in alijs membris lanæ aſſimilantur, & pro cruribus hirſutis, rari pili, contrario ſenſu, quod cum negatione legerit οὐ δασεῖα. Item pro Græcis verbis, μεταξὺ τέφρου καὶ πυῤῥοῦ, ideſt, inter cinereum & ruffum, vt Gaza vertit, habet inter nigrum & ruffum, quod fortè probari poteſt propter ſequentia, vbi neque nigros admodum neque ruffos inueniri bonaſos Ariſtoteles ſcribit: quaſi eoſdem colores ſemper in eis miſceri innuat. Iam quod τῷ μεγέθει σπιθαμιαῖα transfert magnitudine palmari, melius dodrantali tranſtuliſſet, nam per ſpithamen eruditi dodrantem intelligunt: Et licet triplicem palmum faciunt nonnulli, paruum, quatuor digitorum, quem παλαιστὴν maſculino, vel παλαιστίδα fœminino genere Græci vocant, Polluce teſte; maiorem, quinque, doron Græcè dictum, etſi Pollux doron & palæſten pro eodem accipit: maximum octo D digitorum: dodrans tamen tres minores & propriè dictos palmos continet, ideſt, digitos duodecim. Polluci ſpithame extenſio eſt à pollice ad minimi digiti finem, lichas verò ad finem lichani, ideſt, indicis. Quamobrem partim uitandæ gratiæ homonymiæ præſtiterit ſpithamiæon reddere dodrantale: partim, ut propriè loquamur. Nam pro duodecim digitorum menſura, palmi nomen rariſſimum eſt, pro quatuor uſitatiſsimum. Iam uerò dubitauerit aliquis, quonam modo cornua magnitudine dodrantalia ſint, & ad quam dimenſionem menſura ea pertineat, longitudinemnè an circumferentiam, an circumferentiæ diametrum: quod ſi quis capacitatem conſideret, quæ dimidiati congij eſt, omnino ad imæ circumferentiæ diametrum, qua cauitas orbicularis maximè patet, dodrantis menſuram pertinere intelliget. Neque enim alijs duobus modis bonaſi cõmunes boues excedunt; cùm illis plerumque tum longiora dodrante, tum ambitu etiam ampliora cornua ſint, diametro autem imæ circumferentiæ dodrantali nunquam. Cæterùm in eadem cornuum capacitate pro Græca uoce ἡμιχοῦν, quę dimidium congij ſignificat, Gaza imperitiſsimè ſemiſextarium uertit; cum chus, ideſt congius ſextarium ſexies capiat, unde & ſextario nomẽ apud Latinos. In mirabilibus narrationibus legitur, ἡμιχόου πλεῖον, ideſt, plus quàm dimidium congij. Eſt autem congius menſura liquidorum, quæ vini uel aquæ libras decem capit, teſte Paulo Aegineta

Caro qualis.

Vt ſe defendant.

Vbi pariant, & quomodo.

Alia deſcriptio & hiſtoria.

Gazæ errores.

Equi paroi.

Iuba.

Color.

Cornuũ magnitudo.

Dodrans ut à palmo differat.

Spithame quid.

Congius.

Sextarium.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

neta, qui etiam ξέστη ſextario uncias uiginti attribuit. Alius eſt aridorum ſextarius, ἑκτεὺς apud E Græcos, cuius dimidium ἡμιέκτον. Huic nomen quod medimni Attici pars ſexta ſit: chenices capit octo: conſtituunt autem chœnices octo modium Aegyptium, vel Italicum. Chœnix xeſtas, ideſt ſextarios liquidorum, duas capit. Quod ſi quis de illo intelligat, ſemiſextarius chœnices quatuor capiet, ideſt ſextarios liquidorum octo, qui vini vel aquæ libras tredecim & vncias quatuor caperent. Ita ſemiſextarius aridorum ad ſemicongium liquidorum, duplus erit, & ſuper tripartiès quintus, vt vncias quatuor omittam. Sed chus liquidorum eſt menſura, & Ariſtotelem de liquidis intellexiſſe veriſimilius eſt, quoniam cornibus huiuſmodi pro poculis vtebantur. Sed fortè Gazam defenderit aliquis D. Hieronymi authoritate, qui commentariorum in Ezechielem libro primo, choa Atticum, ſextarium Italicum eſſe ſcribit. At hoc authorum alius nemo ſcribit, & aduerſus Alciatum Hieronymo patrocinãtem, Georgius Agricola doctiſſimè diſſerit, vbi Plinium etiã erroris incuſat, qui in vini nectaritis apparatu, vbi Dioſcorides choas ideſt congios ſex habet, ipſe ſiue ex Dioſcoride, ſiue alio Græco authore transferens, totidem ſextarios reddit, quod itidem, vel ipſius vel librariorum negligentia factum conſtat, cùm alibi ſemper pro Græcorum ſextario congium reponat. Sed Gazam fortaſſis offendebat nimia capacitas, ſi dimidiũ congij reddidiſſet. F Atqui alia legimus longè capaciora cornua qualia Plinius vrorum eſſe ſcribit, ex quibus barbari Septentrionales potant, vrnaſque binas capitis vnius cornua implent. Amphora duas capit vrnas, vrna congios quatuor Volutio teſte, & approbante Georgio Agricola. Vnum igitur vri bouis cornu congios quatuor capere poterat. Aelianus Ptolomæo ſecundo ex India cornu allatum ſcribit, quod tres amphoras caperet. Tres amphoræ congios vigintiquatuor efficiunt. De corij modò magnitudine non ſatis clarè loqui apparet Ariſtotelem, qui id ἑπτάκλινον eſſe ait, Gaza vertit, quod diſtentum, locum ſeptem accubantium occupat: in Mirabilibus verò narrationibus, de eodem dicitur, excoriatum κατέχειν τόπον ὀκτακλίνου, quod locum occupet octo accumbentium: Oſtendit itaque Geſnerus iſtiuſmodi vocabula ex cline compoſita non ſolum accipi pro loco, in quibus accumbebant veteres, nimirum pro ipſis cænaculis, ſed item pro ſpatio, quod locum illum continebat, quod inter cæteros idem Ariſtoteles non obſcurè docet, cum in eodem libro fontem in Siciliæ Paliſcis eſſe ait, ὡς δεκάκλινον, ideſt, qui circiter decem accumbentium obtinet locum. Cum verò veriſimile ſit, ſingulorum accumbentium locum, non vltra duos cum dimidio pedes latitudinem extendiſſe, cùm amplitudo iſta diſcumbenti ſufficiat, ſeptem iſtiuſmodi ſpatia longi- G tudinem ferè efficient pedum XVII. cum dimidio, talemque pellis bonaſi longitudinem Ariſtoteles intelligere videre poteſt, cum longè, vt indicauimus, longiores deſcribantur vri. Cæterùm obijcere quiſpiam queat, iſtiuſmodi longitudinem Ariſtoteli aduerſari, vtpote qui bonaſum τὸ μέγεθος ἡλίκον ταῦρος, ideſt magnitudine tauro æqualem deſcribit. Cui obiectioni reſpondet Geſnerus, in hoc erratum videri: nam in Mirabilibus idem animal multò maius, ſimul & robuſtius facit, fierique poteſt, vt caudæ quoque longitudo ſuperiori menſuræ adiungenda ſit. Heptaclinos igitur bonaſi longitudo non erit pedibus ſeptendecim: quæ verò latitudo ſit, ex proportione longitudinis, in communium boum pellibus deprehendetur: necnon ex Vitruuio, qui triclinia propriè ſic dicta longiora duplo quàm latiora eſſe vult: lata itaque fuerit pedes octo cum dimidio, ſed quia Ariſtoteles latitudinem eius admirari quodammodo videtur, etiam latior. Nõ placet porrò quod Gaza vbi Ariſtoteles ait, proluuiem alui vel ad quatuor orgyias proijciens, pro orgyias vertit paſſus: quanquam & vetus Ariſtotelis translatio, vt apparet apud Albertum in Enchyto lib. 22. ita verterit. Licet enim paſſus dictus videatur à paſſis, ideſt extenſis manibus, ſecundum Grammaticos: apud authores tamen in hac ſignificatione, nuſquam reperiri puto: proindeà H pedibus paſſis, ideſt quàm maximè ſine periculo poſſunt, diuaricatis extenſiſque, nomen hoc potius factum crediderim. Eſt enim ea menſura circiter pedes quinque vel paulò maior. Quod autem paſſum pro quinque pedibus veteres dixerint, facile eſt calculare ex Plinij hiſce verbis: *Stadium CXXV. noſtros efficit paſſus, hoc eſt pedes ſexcentos XXV*. Eſt igitur paſſus duorum greſſuum vt ſit greſſus cubitus vnius & pedis, hoc eſt pedum duorum ſemis: Orgyia verò Græcis eſt τὸ μετὰ τῶν ἰδίων χειρῶν μέτρον, ut Suidas docet, ideſt menſura quæ manibus extenſis fit, quæ ſua cuique etiam ſtatura uel proceritas eſſe ſolet. Eſt autem cubitorum quatuor, ideſt, pedum ſex. Varinus Orguian manuum ait eſſe extenſionem unà cum pectoris latitudine (quod & Pollux ſcribit) dictam παρὰ τὸ ὀρέγειν καὶ ἐκτείνειν τὰ γυῖα, ὅ ἐστι τὰς χεῖρας. Nos (inquit Geſnerus) ulnam potius interpretabimur. Eſt enim ulna ſpatium, ut Seruius inquit, quantum utraque extenditur manu: atque ita exponit maior lexicographorum pars teſte Henrico Stephano: equidem ὀργυία Heſychio etiam eſt ἡ τῆς ἀμφοτέρων χειρων ἔκτασις, ambarum manuum extenſio. Vnde conſtat orgyiam excedere menſuram paſſus. Multo uerò maior grauiorque lapſus eſt Plinij, qui iugerum reddidit. *Tradunt* (inquit) *in Pæonia feram, quæ bonaſus vocetur, equina iuba, cætera tauro ſimilem, cornibus*

Amphora.
Vrna.
Corij magnitudo.

Paſſus quid.

Orgyia quid.
Lib. 2.
Vlna.

Iugerum quid.

A *nibus ita in ſe inflexis, vt non ſint vtilia pugnæ, quapropter fuga ſibi auxiliari, reddentem e a fimũ, interdum & trium iugerum longitudine: cuius contactus ſequentes, vt ignis aliquis amburat.* Quis autem tam inſanæ fuerit mentis, ut inducat in animum, ad tantum ſpatium proluuiem

B

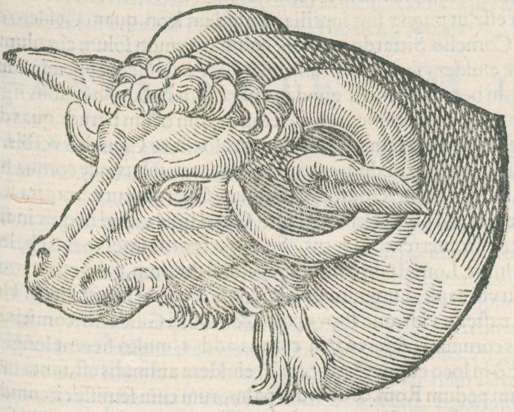

C

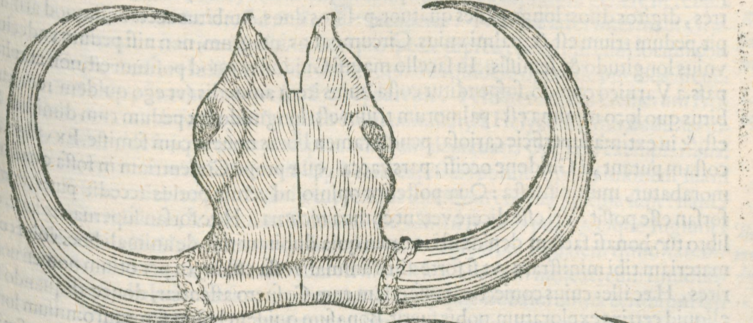

D

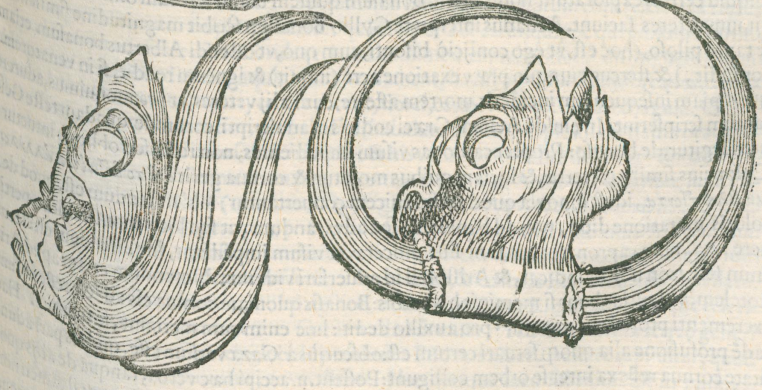

alui à bonaſo eiaculari? cùm ſit iugerum, ut ſuperiùs ex eo diximus, quod uno die boum iugo uno exarari poteſt: id quod Columella etiam teſtatur, & M. Varro: In eo tamen Plinium ſecutus eſt Solinus, qui ſtatim poſt Phrygię, & Lydiæ mentionem. *In his locis* (inquit) *animal naſcitur,*

ſcitur, quod bonaſum dicunt, cui taurinum caput, ac deinceps corpus omne, tantùm iuba equina : E
cornua autem multiplici flexu in ſe recurrentia, vt ſi quis in ea offendat, non vulneretur. Sed quicquid
præſidij monſtro illi frons negat, aluus ſufficit. Nam cùm in fugam vertitur, proluuie citi ventris
fimum egerit per longitudinem trium iugerum : cuius ardor, quicquid attigerit, adurit. Ita
egregiè noxia ſummouet inſequentes. Tantùm Solinus, qui præterea non rectè uidetur ſcribere,
cornua bonaſi multiplici flexu in ſe recurrere, nam ex Ariſtotele, & Plinio conſtat, ita tantum
in ſe inflexa eſſe, ut pugnæ ſint inutilia. Equidem icon, quam Geſnero debemus, Norimberga
miſſam à Cornelio Sittardo medico, cornua in vnum ſolum circulum imperfectum cõuerti
oſtendit : & eiuſdem ferè figuræ ſunt, quæ hic ex eiuſdem appendice ſubieci, priori loco picta,
apparetq; in bonaſo euenire, quod in vulgaribus bobus, in quibus figura cornuum plerumq;
Cornuũ bonaſi deſcriptio. variare ſolet. Deſcriptionem ad ſceleton factam trium harum, quas damus figurarum,
Geſnero ex Anglia miſit præſtantiſſimus medicus Ioannes Caius his verbis. Mitto ad te caput
vaſti cuiuſdam animalis, cui nudum os capitis vnà cum oſſibus, quę cornua ſuſtinebant, grauiſſimi
ponderis ſunt, & iuſtum ferè attollentis onus. Quarum curuatura ita ſe promittit, vt non
rectà deorſum vergat, ſed obliquè antrorſum. Quod quia videri nequit in facie proſpiciente, F
curaui vt appareret in auertente in latus. Spatium frontis inter cornua palmorum Romanor.
trium eſt cum ſemiſſe. Longitudo cornuum, pedum duorum, palmorum trium, & digiti ſemiſſis eſt.
In ambitu vbi capiti iunguntur, pedis vnius & palmi ſemiſſis ſunt. Huius generis caput
aliud Varuici in caſtello vidi, quo loco magni, & robuſti Guidonis, comitis olim Varuicenſis,
arma ſunt : cuius cornuum oſſibus ſi ipſa cornua addas, multò fierent longiora, & alia figura
Vertebra. atq; curuatura. Eò in loco etiam vertebra colli eiuſdem animalis eſt, tanta magnitudine, vt niſi
longitudine trium pedum Rom. & duorum palmorum cum ſemiſſe circumdari poſſit. Aequè
Omoplata. & ad id animal pertinere exiſtimo omoplatam illam quæ viſitur catenis ſuſpenſa è porta Septentrionali
Couentriæ, cui vt nulla ſpina eſt (ſi bene memini) ita lata eſt vna ſua parte pedes
tres, digitos duos: longa pedes quatuor, palmos duos. Ambitus acetabuli, quod armum excepit,
pedum trium eſt, & palmi vnius. Circumdat os integrum, non niſi pedum vndecim, palmi
vnius longitudo & ſemiſſis. In ſacello magni Guidonis, quod poſitum eſt, non amplius mille
Coſta. paſs. à Varuico oppido, ſuſpenditur coſta huius item animalis (vt ego quidem reor) cuius ambitus
quo loco minima eſt, palmorum trium eſt: longitudo ſex pedum cum dimidio. Sicca ea G
eſt, & in extima ſuperficie carioſa, pendit tamen libras nouem cum ſemiſſe. Ex vulgo, apri eſſe
coſtam putant, à Guidone occiſi : pars vaccæ, quæ prope Couentriam in foſſa quadam commorabatur,
multis infeſta : Quæ poſterior opinio ad verum potius accedit puto, cum bonaſi
forſan eſſe poſſit. Vri eſſe dicere vetant cornua recurua. Hæc forſan ſuperuacua ſunt, quod in
libro tuo bonaſi faciem depinxiſti : tamen quia dubitauerim de animali hoc, volui cogitandi
materiam tibi miniſtrare, vt ſi fortè alius animalis oſſa eſſent, tu per otium nomen nobis aperires.
Hæc ille: cuius coniecturis ipſe etiam cum Geſnero aſſentiar, donec aliquando fortaſſis
aliquid certius exploratum nobis fuerit. Bonaſum quidem boum ferorum omnium longè maximum
Lib. 7. veteres faciunt. Aelianus interprete Gyllio Bonaſum ſcribit magnitudine ſimilem eſſe
tauro piloſo, (hoc eſt, vt ego conijciò biſonti, cum quo, vt oſtendi Albertus bonaſum etiam
confudit,) & ſtercus eius quo præ vexatione acre (inquit) & igneum reddit, ſi in venatorem
quempiam inſequentem inciderit, mortem afferre, cum alij veteres, vt præmonuimus, adurere
tantùm ſcripſerint. In eiuſdẽ Aeliani Græci codicis manuſcripti coronide quadam teſte Geſnero
legitur, de bonaſo: Propter capronas viſum impedientes, non rectè ſed obliquè intuetur: H
Color eius ſimilis eſt terræ, & locis in quibus moratur, & cornua gerit διὰ τὸ ἀντινεύειν ἀλλήλοις
μὴ βλάπτοντα, ideſt innoxia quòd ad ſe inuicem conuertantur : Vbi notandum eſt, quod de
coloris mutatione dicit, non ad bonaſum, ſed ad tarandum, vt ſuo loco monſtrabitur, pertinere :
& num capronæ etiam tam ſint proceræ, vt viſum impediant, inquirendum eſt: ſecus
Lib. 3. de partib. c. 2. enim ferè icon noſtra indicat, & Ariſtoteli id aduerſari videtur. Notandum etiam apud Ariſtotelem,
,, vbi rurſus bonaſi meminit his verbis: Bonaſis quoniam cornua eis ad ſeſe reflexa ſunt
,, excrementi profuſionem natura pro auxilio dedit : hoc enim cùm metuunt, ſe tuentur. Hac
,, eadẽ profuſione alia quoq; ſeruari certum eſt: obſcuriùs à Gaza verſum eſſe, quibus pari aduncitate
Gazę alij errores. cornua reflexa inter ſe orbem colligunt: Poſſent.n. accipi hæc verba, tanquã de alijs quoque,
ſimiliter aduncorum cornuum animalib. eo in loco tractaſſet Ariſtoteles, quod tamen non
apparet. Nam bubalis & capreis, de quibus proximè dixerat, licet adunca, & parũ vtilia pugnę
cornua fortè ſint, nõ pari tamen aduncitate, ſed longè alia, quàm bonaſorum ſunt. Alijs item in
locis, bonaſum Ariſtoteles ſcribit ſylueſtrem eſſe, biſulcum, capronatum equorum inſtar, iubam
habere, & cornua bina orbem inflexu mutuo colligentia, vt idem Gaza vertit pro Græcis ver-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

A verbis, γαμψὰ πρὸς ἄλληλα: quæ itidem tranſlatio obſcurior eſt. Intelligi enim poteſt, ac ſi cornua pariter incuruata ambo in orbem colligantur, vt ſi quis brachia ante pectus extenſa in gyrum vertat: cùm per ſe vtrumque ſubtus aures curuatum γαμψὸν, ideſt aduncũ potius quàm orbiculare ſit. Poſtremò ad alui profuſionem quod attinet, ſiue ſtercoris reiectionem, id in curſu, prolixiore præſertim, feruidius fit, & longius reijcitur, inteſtinis videlicet curſu calefactis, & ob calorem flatibus excitatis, vt fit in humore: quibus incluſis violẽta per anguſtum, magno impetu eruptio fit: accedit & locorum compreſſio ex vehementi motu.

Proluuies cur longius proijciatur.

DE BVBALO VETERVM. CAP. V.

BVBALI nomen (inquit Geſnerus) omnino incertum eſt, non hodie ſolùm, ſed Plinij ſæculo etiam confuſum. Alius enim Græcorum bubalus eſt, cui nullum aliud apud Latinos nomen contigit, vt peregrinis pleriſq;: de hoc nomine inter capreas, quibus adnumeratur, docebo: Alius quem vulgò bubalum vocant qui de boum ſylueſtrium genere eſt, nec vllum peculiare apud Græcos, quod ſciam, nomen habet. Cùm inter ſylueſtres alij quidam certa habeant nomina ſiue propria, ſiue à regionibus ſumpta, vt bonaſi, biſontes, indici, &c. Accedit hoc etiam difficultatis, quod diuerſos ſylueſtres boues, (vt Plinij tempore olim vros) hodiè multi, præſertim in illis regionibus ad quas aliundè adducuntur, vulgus bubalos appellat. Sic ille, & rurſus. Apud Græcos, vbicũque mentio fit bubali, de Africano ſemper intelligimus, & ſimiliter apud Latinos veteres: nam recentiores omnes pro bouis ſylueſtris genere hoc nomen vſurpant. Ego quidem in hoc aſſentior Geſnero, quod bubalus veterum planè ſit diuerſus à vulgari, quem ſcilicet Romæ, & Florentiæ nunc buffelum vulgò vocant, non aſſentior tamen, quod ex caprarum genere ſit, cùm caprarum illud genus non βούβαλος, ſed βουβαλὶς nuncupetur. Non me latet interim in Græcis Oppiani codicibus de venatione βούβαλος legi pro ſpecie capreæ, cæterùm eum locum corruptum, vel ab amanuenſi, vel à librario non dubito, quandoquidem opere de piſcibus idem genus capreæ βουβαλὶς ipſi nominatur, vt ſuo loco apparebit. Fefellit fortaſſis Geſnerum Ariſtoteles, qui βούβαλον cum dorcade, ideſt caprea ſimul nominat, & Heſychius, qui βούβαλον interpretatur δορκάδιον; ideſt capreolum, deceptus nimirum deprauatis Oppiani exemplaribus. Ex Ariſtotelis locis, quæ ſunt de bubalo nihil ipſe certi expiſcari potuit, quo opinionem ſuam poſſit ſtabilire. Citato enim loco ait: Bubalis capreiſque interdum cornua inutilia ſunt: nam etſi contra nonnulla reſiſtunt, & cornibus ſe defendunt, tamen feroces pugnaceſque fugiunt. Ex quibus verbis nihil aliud habemus, quàm bubalorum & caprearum æqualem timiditatem. Timida autem eſſe animalia, non obſcurè idem Ariſtoteles aliàs etiam indicat, cùm timidiſſimis, & imbellibus alijs bubalos rurſus annumerat, vt dum inquit Bubalorum, & ceruorum ſanguini fibræ nullæ inſunt: quare ſanguis eorum non ſimiliter, vt aliorum concreſcit. Et rurſus: Bubali ſanguis aliquanto amplius ſpiſſatur, quàm leporis & cerui, quippe qui proximè ouillo, aut paulò minus conſiſtat. Dioſcorides etiam clariſſimè à capreis videtur diſtinguere, agens de leporino coagulo. Pares (inquit) ille vires habent, hædi, agni, hinnuli, dorcades, capreæ quam à latitudine cornuum platycerota dicunt, dorci, cerui, vituli, & bubali coagula. Quamobrem Scaligero potius aſſentior, qui bubalim (bubalum malim, vt ipſe aliàs etiam vocat) paruum bouis genus eſſe credit curſu celerrimum, & his verbis perpulchrè delineat. Bubalin (inquit,) cuius ſanguis, & inſtrumentum pugnæ cornua tantùm ab Ariſtotele deſcripta ſunt, Plinius ait eſſe vitulo ſimiliorem (ceruoue:) Quid igitur ea ſit? An Gazella? non ſane. Quare quod ex Africanis hiſtorijs percipere potui, tibi libenter impertitum curabimus. Africanorum boum paruitas tanta eſt, vt noſtratium vitulorum bimulorum vix æquent magnitudinẽ. Multi tamen roboris, ac laboris patientiſſimi ſunt. Dant autem, & Lant, & Elant inuenio appellatũ. Facie bubula eſt, ſed vt minor, ita multò agilior, atque expeditior. Eiuſmodi fertur eſſe celeritate, vt curſu feras omnes anteuertat. Corium adeò firmum, vt cuiuis telorum ferreo generi ſit impenetrabile. Sclopi tamen globulo peruium. Pilus eis albet. Aeſtate capiuntur; quòd arenæ feruore vngulæ moueantur, ac vacillent. Hoc quoque loco ſubtilitas eſt in philoſophia. Ariſtoteles biſulcis talũ ad robur datum ſcribit: Cæteris quibus eſſet celeritas deſtinata non itẽ. Arbitror enim, huic feræ omnium celerrimæ, quę ſit adeo boui ſimilis, ne bubulũ quidẽ deeſſe talum. Equos ſuos Arabes, qui in Africa ſedes poſuere, ita demũ probant, ſi eorũ curſus cum huiuſce beſtiæ velocitate conferri poſſit. Fortaſſe Lant, bubalis (bubalus) eſt. Nam Plinius

Bubali nominis diuerſitas.

Bubalus, & bubalis differunt.

Lib. 3. de par. cap. 2.

Bubalũ animal eſſe timidum.

Bubalus quid.

Boum Africanorũ pernicitas.

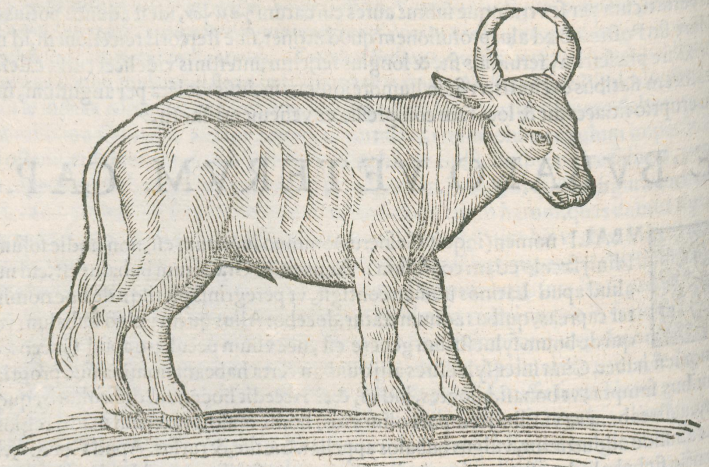

ambiguè, vitulo, ceruouè ſimilē facit. Plinij verba ſunt: *Vris imperitum vulgus bubalorū nomen imponit, cum id gignat Africa vituli potius ceruiuè quadam ſimilitudine*. Quę Plinij verba ego ita accipio, vt ijs bubalum cum bubali confundat. Arbitror enim ſimilitudinem cerui ad bubali pertinere, Pliniumque nominis vicinitate deceptum; Cerui autem, & caprea corporis ſpecie non male conueniūt. Et Oppianus ſubinde à ceruo agit de eurycerote, ab hoc de bubali, & ab hac de dorcadibus. Bellonius alium fortaſsis bubalum Africanum deſcribit in ſuis per Orientem obſeruationibus. Alterius enim coloris pilum facit, neque velocitatis tantæ omnino meminit: In eo tamen cum Scaligero nobiſque conuenit, quod paruum eſſe inquiat, & Plinij bubalum. Summa (inquit) voluptas eſt homini ſtudioſo, & rerum antiquarum ſcrutatori ſi in peregrinum aliquod, & rarum animal incidit, vt illud veteri nomine exprimere norit: nam ſi deſcribere aliquam rem aggreditur, non expreſſa propria appellatione, næ is operam ludere videtur. Itaque cum exiguum Africanum bouem primùm conſpiceremus quadrato, & bene habito corpore, & expolito: ſubitò nobis ſuſpitio incidit, id animal eſſe, quod veteres Græci bubalon nuncuparunt: Animaduertendum tamen eſt, ne vocabulorum affinitas nobis imponat, nec pro hoc animali vulgarem buffalum intelligamus. Nos porro in eo omnes bubali notas reperimus: ſed & ex Aſamia in Cairum deuectus fuetat, licet in Africa etiam inueniantur. Iam ætate grandis erat, corpore minor ceruo, ſed habitiore, & maiore quàm caprea, tam quadrato, & bene formato corpore, vt oculis gratus eſſet eius aſpectus: nam eius pilus flauus adeo ſplendens, & læuis erat, vt expolitus videretur. Aluum magis ruffum ad flauum colorem tendentem habet quàm dorſum, quòd ad fuſcum accedit. Bubuli pedes, breuiaque & firma illi ſunt crura, collum craſſum, & breue, exiguis præditum palearibus: caput bubulo ſimile: cuius vertici inſident cornua nigra, & admodum incurua, vt Gazellæ, lunæque creſcentis in modum inflexa, quibus haud multum ſe tueri poteſt, cum in ſeſe ſint recurua: Bubulis auribus præditus eſt, armos ſubleuatos, & plenos habet: caudam, vt Chamelopardalis vſque ad poplites promiſſam, nigris pilis fultam, duplo quàm equini craſſioribus. Bouis mugitum habet, ſed non adeò ſonorum. Breuiter ſi quis imaginetur ſe conſpicere puſillum bouem, quadrato corpore, pilo fuluo, & ſplendente, cornibuſque lunatis, ſurrectis, & in ſe recuruis, bubali idæam habebit. Hæc Bellonius addita hac icone. Iſidorus etiam bubalos vocatos eſſe ſcribit, eò quòd ſunt ſimiles boum, ſed cum addit adeo eſſe indomitos, vt præ feritate iugum ceruicibus non recipiant, veterum bubalum cum vulgari, ideſt, buffelo implicat. Cęterum Horatius Fontana cognatus meus eques Hieroſolymitanus, qui non ſemel Africæ oras, ſed & aliarum regionum Turcæ ſubiectarum perluſtrauit, longè ab hoc buba-

Lib. 2. c. 50.
Bubali Bellonij deſcriptio.

lo

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

Alo diuerſam mihi iconem ad viuum, vt affirmabat, expreſſam Beneuento tranſmiſit: capite nimirum, colloque longè procerioribus, atque exilioribus: cornibus item retrò inflexis, & vt in rupicapra incuruis. Aures pro capitis portione habet maiuſculas, iuxta colli initium: facies ceruina, aut capreolum potius quàm bouem referens, quare quibuſdam capreolum Africanum dici inquiebat ex capreolis tamen eſſe, caudæ proceritas negat, etſi quàm in boum genere longè ſit breuior. Totum animal excepto roſtro & cornibus, quæ nigricant, flaueſcit. Pilo eſt longiuſculo.

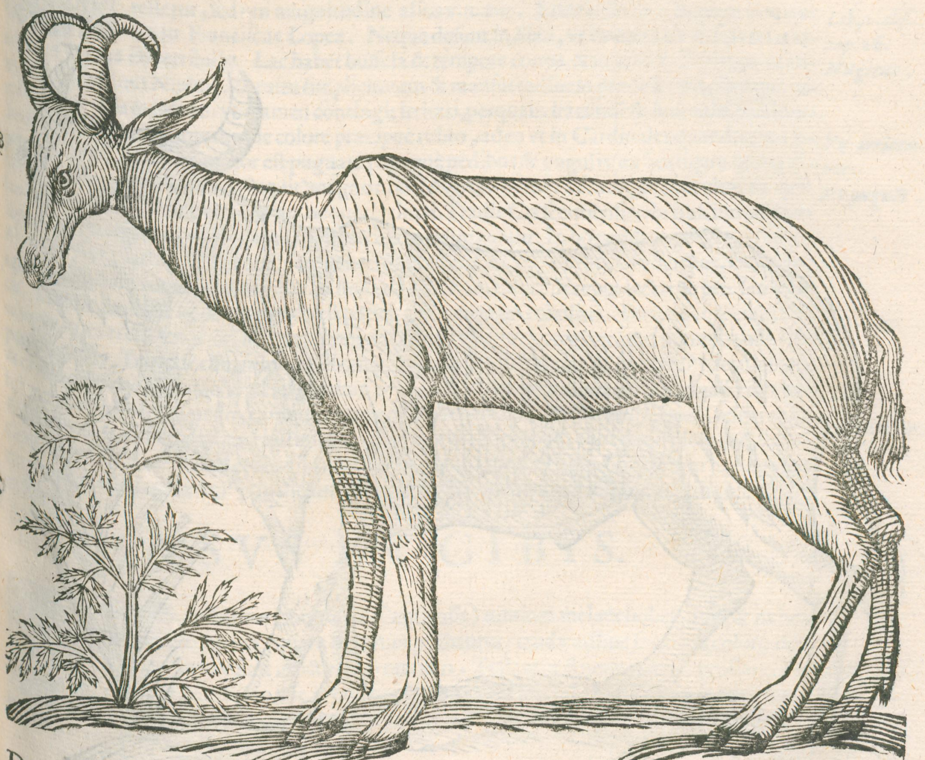

DE BVFFELO, SIVE BVBALO VVLGARI.

Cap. VI.

BVFFELVM etiam ex boum (ferorum potiſsimum) genere eſſe, tota ipſius corporis figura loquitur: quo verò nomine à veteribus appelletur, hucuſque me latet; Quamuis enim per Græciā & Aſiam, vt teſtatur Pet. Bellonius, tam ſint frequentes, vt nullum animal frequentius conſpiciatur, ideoque mirum prorſus videatur, Ariſtotelem, qui in animalium perquiſitione ſepties centena quinquaginta coronarorum millia, expenſas faciente Alexandro, inſumpſit, illius non meminiſſe: falluntur equidem, qui βέβαλον Ariſtoteli memoratum, baffelum eſſe ſuſpicantur. Illius enim bubalus cornibus quidem ſe defendit, ea' tamen non ſemel ei inutilia ſunt, præſertim aduerſus feras pugnaces, timidumque animal eſt: è contrario buffelus audax, feruſque & infeſtus homini; Adhęc calcibus pugnans teſte Scaligero; quoniam inepta ad pugnam ſunt cornua, quia retrorſum auenſa ac demiſſa cuſpide. Videtur autē Ariſtoteles buffelum, nullo expreſſo nomine inter ſylueſtres boues enumeraſſe; vbi nimirū ſcribit apud Arachotos (Indiæ ciuitatem,) boues ſylueſtres eſſe, qui differunt ab vrbanis, quantū inter ſues vrbanos & ſylueſtres inter eſt: colore atro, corpore robuſte,

Lib. 2. Obſ. c. 50.

Buffelus Ariſtotelizatus.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

rictu leuiter adũco, cornua gerunt reſupinatiora. Conſentiunt. n. color, robur, & cornuum figura. E Fueritque fortè etiam iſte noſter buffelus bos ille ſylueſtris niger, ex quo ſi ſanguine ricini lumbi perungantur, mulieri tœdium Veneris fieri dicit Oſthanes apud Plinium. Quis ſit bubalus apud Martialem etiam oſtenſum eſt. Cum itaque antiqua huius quadrupedis nomenclatura lateat, ego vulgari nomine clarioris doctrina gratia buffelum appellabo cum & Germanis omnibus ſimiliter appelletur: & Gallis beufflc, Hiſpanis bufano. Anglis verò bugill, Illyrijs bauvuol.

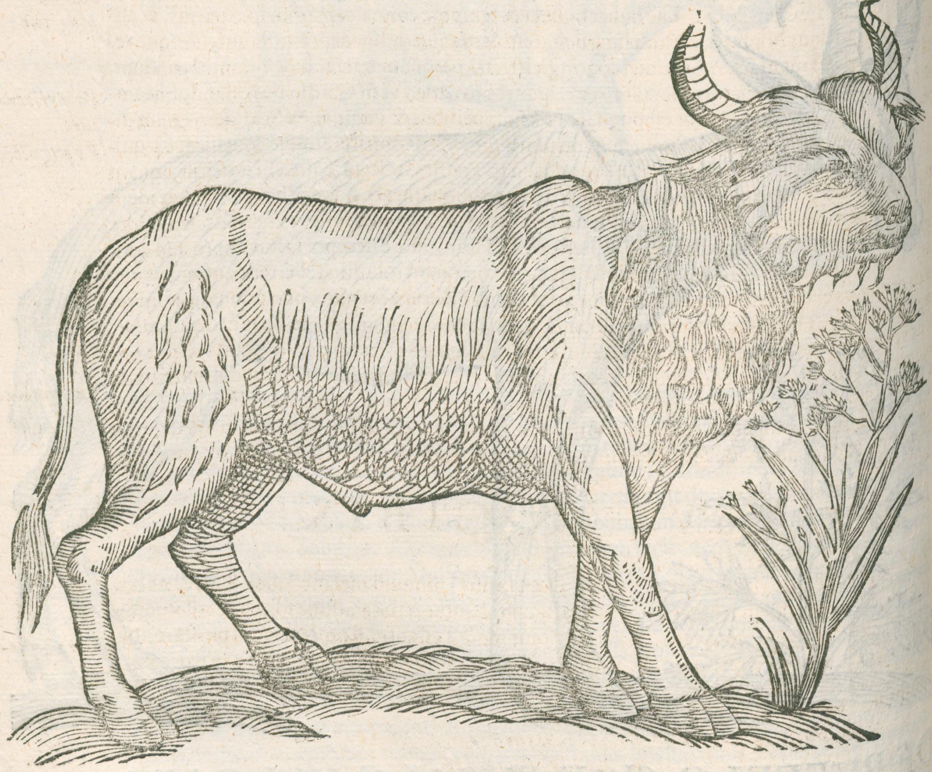

F

G

H

FORMA. DESCRIPTIO.

BVFFELVS animal eſt boui ſimile, ſed maius altiuſque, corpore valdè craſſo, cute duriſſima, membris macilentis: pilos habet nigros, paucos, & paruos, & in cauda ferè nullos. Frons eſt aſpera, criſpa, & intricata pilis: Caput vt plurimum pronum ad terram, paruum pro portione totius corporis. Cornua & longa, intorta, nigra. Albertus alicubi vallicoſa barbarica dictione eis cornua tribuit & nigra ſicut capræ: Et alicubi parua ſicut capræ domeſticæ, & aliàs (inquit) interius iuxta collum dependent verſus internam pectoris partem: aliàs erecta ſunt. Collum eſt craſſum, longumque. Inferior dorſi pars caudam verſus decliuis. Cauda breuis, parua, & nullis ferè (vt diximus) pilis: Crura craſſa robuſta, & reliqui corporis reſpectu breuia.

LOCVS.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

LOCVS. VOX. MORES. INGENIVM.

BVFFELOS gaudere morari in aquis tradit Petrus Creſcentienſis. Romæ, Florentiæ, & in alijs quibuſdam Italiæ vrbibus animal eſt frequentiſſimum, cęterum vnde locorum, huc peruenerit, omnino ignoro. Aſiam, Græciamque eiſdem abundare ex Bellonio indicatum eſt. Idem & apud Aegyptios haberi etiã teſtatur, ſed qui magnitudine alios vincant. Eiſdem ſcatere Bornay inſulam tradit Franciſcus Lopez. Neque deſunt in Sian, vt Boterus ait in ſuis relationibus. Mugitus eis terribilis. Lac habet buffela & tempore coitus & in principio partus, vt annotauit Auguſtinus Niphus. Intuitu ſimplicitatem & manſuetudinem præ ſe ferunt, ſuntque remiſſi aliàs, & ſatis manſueti: vbi tamen contingit irritari, perquam iracundi & indomiti euadunt.
B Irritantur autem prouocanturque colore præcipuè rubro, adeo vt in Cardinales quandoque impetum faciant. Albertus author eſt puguare pręcipuè pedibus & vngulis (ex Scaligero etiam diximus calcibus pugnare,) quas (inquit) magno niſu defigit, & iterum iterumque conculcat ea quibus iraſcitur. Perſequendo rectà fertur, neque declinat. Tradit Creſcentienſis, vbi iraſcitur, aquam ingredi & ſe mergere ad os vſque vt ſanguis æſtuans reſtinguãtur. In hoc eodem genere, vt idem Albertus refert, vacca alterius quàm ſui generis vaccæ vitulum non admittit vberibus, ſed odore agnitum reijcit: ſin autem vitulus vaccino ſtercore illinatur, odore decepta lactat & pro ſuo educat. Laboris ſimiliter ac bos vulgaris eſt patiens, & perquam robuſtus. Ferreus aut æneus circulus per nares ei traijcitur, cui alligato fune, vel habena ducitur ac regitur, quo minus homini repugnare poſſit. Tradunt cùm nimium ſit onus, quod ipſi trahendum eſt, in terram decumbere, & ne verberibus quidem facilè ad ſurgendum cogi, niſi leuato prius onere. Auicenna ſcribit bubalum crocodilo infeſtum eſſe, eumque extra aquam repertum conculcarè. Quod Geſnerus de Africano bubalo intelligendum exiſtimat, duabus motus rationibus, cùm quod pleraque ſua ex Græcis deſcripſerit, tum quod crocodilus Africæ ſit peculiaris. Cæterùm buffelorum in Aegypto etiam copiam eſſe, iam ex Bellonio dictum eſt, eoſque vbi iraſcuntur, pedibus hoſtem conculcare
C ex Alberto.

Lib. 2. obſ. cap. 26.

Mugitus.

Vt irritentur.

Vt pugnẽt.

Antipathia.

VSVS IN CIBIS.

CARNES bubalinæ (inquit Creſcentienſis) nimium melancholicæ ſunt, & ne boni quidem ſaporis, quare & parum probantur: crudæ adhuc forma & colore non adeo indecoræ ſunt, coctæ verò omnino. Teſtantur Romæ venales proſtare, Iudæiſque gratiſsimo eſſe in cibatu, verùm tanto lentore præditas, vt in parietem adactæ, tenaciſſimè adhęreant: quamobrem nitidioris vitæ epulis abdicantur. Rectè Baptiſta Fiera.

Bubalus hinc abeat, neuè intret prandia noſtra,
Non edat hunc quiſquam: ſub iuga ſemper eat.

Caſei vero bubalini quos Piſtorienſis ager copioſè ſubminiſtrat, Marzolinorum nomine, vt ſcribit Ioannes Bruyzinus Gallus in volumine de re cibaria. figura ferè ouali, bubulis longè præfe-
D runtur, vtpote palato gratiores grata illud acrimonia pungentes, ſed ſalubritate puto inferiores.

Caro qualis.

Caſeus Marzolinus.

VSVS IN MEDICINA.

EX vngulis vel cornibus buffelorum annuli fiunt, qui ſi in digitis vel manuum vel pedum ſubinde geſtentur, mirificè à quibuſdam laudantur aduerſus neruorum conuulſiones ſeu ſpaſmos. Sunt qui ijſdem quaterna fila ex totidem metallis, auro, argento, ære, & ferro fabricata innectant; tanquam efficaciores ſic fiant, tum ad ſpaſmos, tum ad alia quædam vitia. Aliqui tandem ſperant ex annulo confecto de ſolis iſtis filis inter ſe contortis. Non deſunt teſte Geſnero, qui inſuper mentiantur annulos ex cornu vel vngula bubali in coitu diſsilire, quod alioqui puto chryſolithis & ſmaragdis tribuitur. Adamus Lonicerus bubali vrinam cum myrrha & oleo auribus inſtillatam, dolorem ex frigore natum lenire ſcribit, & excrementa paſcentis lenire tumores.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

VSVS IN COLENDIS AGRIS.
& ad Vecturam.

BVFFELVS quoniam robuſtus eſt, & patiens laboris, ducendo currui, & vehendis oneribus, ac etiam terræ arandæ eo vtuntur. Petrus Creſcentienſis ad plauſtra & aratra non ſatis idoneos eſſe aſſerit, ſed in trahendis per terram magnis ponderibus exerceri, ligatos arteficialiter quibuſdam catenis. Et Albertus ait, maximo conatu onera trahere, adeo vt ad primi impetus niſum maiorem in genua ſe demittant, & rurſus erecti pergant: teſtaturque vnum tantumdem ponderis, quantum equi duo fermè, trahere valere. F

VSVS CORNV, ET CORII.

FIVNT paſſim ex buffelorum corio veſtes, ac præcipuè thoraces: duriſſimum enim id, ac craſſiſſimum eſt, ictibuſque reſiſtens: præfertur tamen bubulum ad calceos. In Narſinga equorum ornamenta eo tegunt. Siani verò regni incolæ ex cornibus eorum arcus ſuos conficiunt. In lege, *Argumento ſunt: Sed ſtragulas & bubolonicas quæ equis insterni ſolent*: ſunt qui ſentiant hoc in loco legendum, bubalinas, vt ſubintelligatur pelles eſſe, non veſtes, tanquam ex bubalorum pellibus ſtragulis ad equos fieri ſolitis. Ego (inquit Bayfius) legendum puto Babylonicas, quam lectionẽ mox teſtimonijs fulcit.

Bubalonicæ.

Lib. de cauſis.

PROVERBIA. G

VVLGARE per omnem Europam conuitium eſt, vt craſſi & inepti homines, iuniores præſertim, ſerui item & tenuioris fortunę alij, prouerbialiter vocentur buffeli. Ad vulgare noſtratum adagium: *Si laſcia menare per il naſo come vn buffelo,* alludit Ludouicus Arioſtus, dum ait:

Non vo più che colei, che fù del vaſo
Dell'incauto Epimetheo à fuggir lenta,
Mi tiri come buffelo per il naſo.

DE BOVE STREPTICEROTE.
Caput VII.

ANTE aliquot annos ex aula Imperatoris Rodulphi II. miſſæ mihi fuere exoticorum aliquot animantium icones diligenter admodum, & pulcherrimè expreſſæ, atque inter eas huius quoque quod hic exprimitur animantis, quod non incongruè bouem dicemus ſtrepticerotem, à cornuum conſtitutione ſunt, enim turbinata, quemadmodum figura ipſa oſtendit: Ipſi capreoli genus eſſe exiſtimabant, quoniam facie capreolo potius, quàm boui ſimilis eſt: Sed capreolis cauda breuiſſima, huic bubula, quamuis breuiuſcula, totum animal colore ceruo ferè ſimile. Sed quid de natura eius dicam non habeo. Velocitate valere ex crurum exilitate conijci poteſt. H

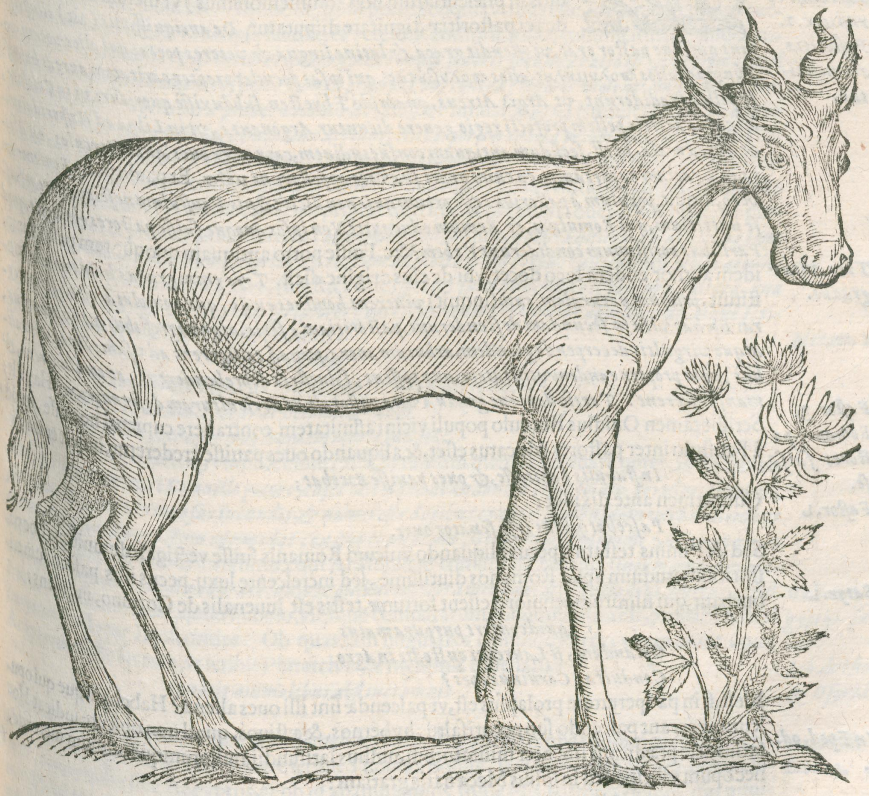

DE OVE. CAP. VIII.

ORDINIS RATIO.

PECVNIAM, & peculium pecori debere ſuam nomenclaturam à principio huius operis indicatum eſt, quòd in eo apud priſcos illos parentes, omnes collocatę eſſent diuitiæ, ideoque vbique terrarum, qui ditiſſimi erant, pecora pauiſſe, honeſtiſſimumq; fuiſſe ſtudium rei pecuariæ docent ſatis veterum exempla (vt ſacræ paginæ Heroas illuſtriſſimos in præſentiarum non commemoremus) vt meminit M. Varro, vbi de rei paſtoritiæ dignitate diſputatur. *De antiquiſſimis* (ait) *illuſtriſſimus quiſque paſtor erat, vt oſtendit græca, & latina lingua, & veteres poetæ: qui alios vocant ϖολύαρνας, alios ϖολυμήλους, alios ϖολυβούτας, qui ipſas pecudes propter caritatem aureas habuiſſe pelles tradiderunt, vt Argis Atreus, quam ſibi Thyeſten ſubduxiſſe queritur: vt in Colchide, ad cuius arietis pellem profecti regio genere dicuntur Argonautæ, vt in Libya ad Heſperidas, vnde aurea mala, id eſt, ſecũdum antiquam conſuetudinem, capras, & oues, quas Hercules, ex Africa in Græciam exportauit, ea enim græci ſua voce appellarunt μῆλα.* Et paulo poſt: *Romanorum* verò, inquit, *populum à paſtoribus eſſe ortum quis non dicit? Quis Fauſtulum neſcit paſtorem fuiſſe nutritium, qui Romulum, & Remum educauit? Non ipſos quoque fuiſſe paſtores obtinebit, quod Parilibus potiſſimum condiderunt Vrbem?* &c. Fuiſſe porro antiquam quoque rem paſtoritiam, idem author eodem loco docet, vbi de eius origine dicit. *Tres enim gradus humanæ vitæ conſtituit, primum naturalem, cum* (inquit) *viuerent homines ex ijs, quæ inuiolata vltrò ferret terra. Ex hac vita in ſecundam deſcenderunt, paſtoritiam, è feris, atque agreſtibus, vt ex arboribus, atque virgultis decerpendo glandem, arbutum, mora, pomaq; colligerent ad vſum: Sic ex animalibus, cùm propter eandem vtilitatem, quæ poſſent, ſylueſtria deprehenderent, ac concluderent, & manſueſcerent. Tertiò denique gradu à vita paſtorali ad agriculturam deſcenderunt:* Hæc ille. Scribit tamen Ouidius Romulo populi vicini affinitatem contrahere cupienti nocuiſſe, quod à Fauſtulo inter paſtores educatus eſſet, & aliquando oues pauiſſe crederetur, inquit enim;

Lib. 2. de re ruſtic. c. 2.

Paſtoritiæ rei nobilitas.

Tres vitæ gradus.

Faſtor. 3.

Romanos paſtores fuiſſe.

In ſtabulis habitaſſe, & oues pauiſſe nocebat;

Cùm tamen antè dixiſſet:

Faſtor. 1.

Paſcebatq; ſuas ipſe ſenator oues.

Sed & Plinius teſtatur, pecus aliquando vnicum Romanis fuiſſe vectigal; durauitque hoc paſtoritium ſtudium apud Romanos diutiſſimè, ſed increſcente luxu, pecus illis paſcendum tribuebant, qui nimirum tenuioris eſſent fortunæ, teſtis eſt Iuuenalis de Coruino, inquiens;

Satyr. 1.

quid confert purpura maius
Optandum, ſi Laurenti cuſtodit in agro
Conductas Coruinus opes?

Ideſt, ſi in paupertatem prolapſus eſt, vt paſcendæ ſint illi oues alienæ? Habebantque qui opulentiores erant paſcendo ſuo pecori ſaltus hybernos, & æſtiuos, quod non obſcurè indicat Horatius, ſeſe prædicans libenter militaturum, nullius latifundii, nullorumque ſaltuum mercede, nec opũ vlla ſpe, ſed in ſolius Mecænatis gratiam:

In Epod. od. 1.

Pecuſuè Calabris ante ſydus feruidum
Lucana mutet paſcua.

At in Græcia hoc paſtoritium ſtudium ita viguiſſe ex Homero, alijſque antiquiſſimis ſcriptoribus, poetiſque conſtat, vt non Reges tantum, ſed ipſos etiam Deos immortales, paſtores fuiſſe tradant: Paſtor apud Homerum eſt Apollo, Mercurius, Dij alij, & apud eundem Minerua Vlyſſi apparet habitu paſtoris; quales, inquit, regum filij ſunt. Similiter apud Apollonium Orpheus Nymphas vocat, οἰοπόλους, hoc eſt, vt interpretatur Scholiaſtes, quæ ouium curam gerunt, atque inde etiam ἐπιμηλίδες dicuntur. Sol itidem filio ſuo apud Theocritum eximium hoc donum præbuiſſe legitur, vt diuitijs rei pecuariæ abundaret præ omnibus hominibus. Tā numeroſum autem pecus poſſidebant. vt vel numerum ipſum vix callerent, uel ſaltem numerare pauperis eſſe iudicarent, teſtatur id Polyphemus apud Ouidium, de ſuo pecore inquiens:

Græci paſtoritiæ rei ſtudioſi.

Odyſs. N.

Lib. 4. Argon.

Eid. 32.

Metam. 13.

Nec ſi fortè roges poſſum tibi dicere, quot ſunt
Pauperis eſt numerare pecus.

Eid. 8.

Idque innuit Menalcas apud Theocritum, Daphnidi, qui in certamine de cantus præſtantia vitu-

A vitulum ſe depoſiturum, præmium victoriæ dicenti, dummodo Menalcas agnum matri æqualem deponeret, reſpondet, id ſe præſtare non poſſe, quoniam parentes quotidiè numerum pecudis recenſerent.

> οὐ θησῶ πόκα ἀμνόν. ἐπεὶ χαλεπός θ' ὁ πατὴρ μευ,
> Χ' ἀ μάτηρ. τὰ δὲ μᾶλα ποθέσπερα πάντ' ἀριθμεῦντι. ideſt,
> *Nunquam deponam agnum. Nam pater meus difficilis eſt,*
> *Et mater. numerant verò veſperè ſemper oues omnes.*

Similiter ait Virgilius:

> *Eſt mihi namque domi pater, eſt iniuſta nouerca,*
> *Biſque die numerant ambo pecus, alter & hædos.*

Ouilli pecoris vtilitas.

In omni autem pecore genus bubulum humano generi vtiliſſimum eſſe, ſuo loco rationibus euidentiſſimis oſtenſum eſt. Ab hoc ouillum pecus reliquis vtilius eſſe, ideoque ſecundas partes ei tribuendas eſſe, & ratio ipſa ſuadet, & veterum authoritatibus conuincitur; Quandoquidem, vt ait Columella: *Poſt maiores quadrupedes ouilli pecoris ſecunda ratio eſt, quæ prima ſit, ſi* B *ad vtilitatis magnitudinem referas. Nam id præcipuè nos contra frigoris violentiam protegit, corporibuſque noſtris liberaliora præbet velamina.* Ita, & Plinius: *Magna* (inquit) *pecori gratia in vſu vellerum, vt boues victum hominum excolunt, ita corporum tutela pecori debetur,* vnde Homerus κατ' ἐξοχὴν oues vocat præ cæteris animalibus εἰροπόκους, quòd earum tantùm lanæ tonderi ſoleant. Et Varro ſcribit, quadrupedum ſylueſtrium, quas vtilitatis cauſa deprehenſas homines incluſerunt, vt manſueſcerent, primas non ſine cauſa putari oues aſſumptas, & propter vtilitatem & propter placiditatem. *Maximè enim,* inquit, *naturæ quietæ, & aptiſſimæ ſunt ad vitam hominum: Ad cibum enim lac, & caſeum adhibitum, ad corpus veſtitum, & pelles attulerunt.* Idem ait: *fructuum ex pecore,* (ideſt, ex oue) *ſpecies ſunt duæ, vna eſt tonſura, altera, quæ latiùs patet, de lacte, & caſeo, quam ſcriptores græci ſeparatim τυροποιΐαν appellarunt, atque ſcripſerunt ea de re permulta.* Sic & Ouidius:

Metam. 15.

> *inque tuendos*
> C *Natum homines* (pecus) *pleno quæ fertis in vbere nectar,*
> *Mollia quæ nobis veſtras velamina lanas*
> *Præbetis, vitaque magis, quàm morte iuuatis.*

Ne quis verò caſei, lactiſq; vſum & eſum ruſticas tantùm menſas exornare putet, is Columellam audiat dicentem: *Ex ouillo pecore, caſei lactiſque abundantia, non ſolùm agreſtes ſaturat, ſed etiam elegantium menſas iucundis, & numeroſis dapibus ornat. Quibuſdam verò nationibus frumenti expertibus victum commodat, ex quo Nomadum, Getarumque plurimi γαλακτοπόται dicuntur;* Id quod minùs mirabitur, qui Ariſtotelem conſulit dicentem: *Ouium omnium maximè quadrupedum lac diu edurare, quippe quibus mulctra menſium octo ſpacio continuetur.* Ad hæc ex hoc ouium lacte, quod bubulo, alijſque comparatum, pinguiſſimum eſt, probatum fieri butyrum, teſtatur Dioſcorides. Ob quas tam ſingulares commoditates, ouem aiunt apud Aegyptios fuiſſe ſacram, vt ſcribit Plutarchus, & meminit Iuuenalis:

Ouis cur Aegyptijs ſacra.

Lib. de Iſide, & Oſyride.

> *lanatis animalibus abſtinet omnis*
> *Menſa.*

Videlicet apud Aegyptios. Sed & in Geneſi legimus Aegyptios omnes ouium paſtores deteſtatos fuiſſe. D Quæ verba nos monere ſcribit Thomas Boſius, iam tum colendarum ouium ſuperſtitionem inhæſiſſe Aegyptijs, & ob id abaminandos fuiſſe illis paſtores ouium, qui nimirum illas ſine honore, ad eſumque humanum reſeruant, cùm contrà Aegyptij honorificentiſſimè cuſtodiant, habeantque oues, & veluti ipſos Deos venerentur, quod teſtatur Diodorus Siculus, quocirca non omnes Aegyptijs fuiſſe deteſtandos paſtores, ſed ouium duntaxat, teſtaturque Plutarchus libro præcitato, ſolos ex Aegyptijs Lycopolitas ouibus veſci, quia idem λύκος, ideſt, lupus facit, quem pro Deo habent. Cæterùm Strabo ſcribit vltra Momemphim, vbi nitrariæ duæ, à quibus Nitriotica Præfectura dicta eſt, coli Serapin, & apud hos ſolos in Aegypto ouem occidi. At verò Troglodytæ pecorum nomina filijs ſuis indunt, vt tauri, arietis, ouis, propterea quod ab ijs, non à parentibus alantur. Iam & Apolloniæ, quæ in ſinu Ionico eſt, ſacras Soli oues fuiſſe, græci ſcribunt, quæ interdin ſecundum fluuium paſcerentur, noctu verò ſtabulantes in antro quodam ab Vrbe non procul cuſtodirent delecti viri, diuitijs, & genere inter populares ſplendidiſſimi, ſingulis annis ſinguli. Quod ex oraculo quodam Apolloniatæ oues eas permagni facerent. Proinde Euenio (vt fertur) vaticino vigilias edormiente contrucidatis ouium pleriſque, lupis graſſantibus, publico Apolloniatarum decreto, cùm ſe is minùs tueri quiuiſſet, exoculatum fuiſſe, aiunt: Et apud Plutarchum habemus Athenis lege

Cap. 46.

Lib. 12.

Lib. 1. c. 4.

Lib. 17. Geograph.

Troglodytarũ nomina.

Oues Soli ſacra.

Athenienſiũ edictum.

cau-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

Plutarch. in orat. de eſu carnium lib. 9. cap. 5.

Athenæi locus reſtitutus.

Mulcta qualis olim apud Romanos.

Lib. 11. cap. 1.

Homicidij pęna.

Lib. 2. Aen. 6.

Adulterij.

Oues vbi pro tributo.

4. Regũ c. 3.

2. paralipom. cap. 17.

Odyſſ. Φ.

cautum fuiſſe, vt ſi quis viuum excoriaret arietem, actio contra ipſum inſtitueretur, Ἀθηναῖοι, E inquit, τῷ ζῶντα τὸν κριὸν ἐκδείραντι, δίκην ἐπέθηκαν. Androtion verò, referente Athenæo, apud Athenienſes antiqua lege ſtatutum ait, ne quis ex grege centum capita habente, pecudem intonſam, aut quæ nondum peperiſſet, iugularet: quòd gregis augendi gratia ſeruaretur, & idcirco eas quæ iam adultæ eſſent, comedere licuiſſe, additque Athenæus ſuo etiam tempore in Palladis ſacrificijs, neque agnam mactari, neque guſtari caſeum ſolere. Quo loco ἄπεκτον ἄρνα (vt id obiter annotemus) cùm rectè eſſent interpretati agnum intonſum, mirum cur addiderint ineptam appendicem, *impexumve*: diuerſo enim ſenſu τὸ πέκειν de pecude, & de lana; ἄπεκτος agnus dicitur tenellus, anniculo minor, nondum ποκιχθεὶς, vt loquitur Theocritus, hoc eſt, cui neque vulſa, neque tonſa lana eſt; lana ἄπεκτος, non pectita, non carminata. Apud Romanos quoque non niſi ouium, boumq; impendio mulctacia olim dicebatur, quemadmodum in boue dictum eſt pluribus, quibus adde ex Gellio; *Mulcta, quæ ſuprema appellatur, vtpotè qua nulla maior inſtituta fuit, in ſingulos dies duarum ouium, triginta boum, pro boum ſcilicet copia, proque ouium penuria. Sed cum huiuſmodi mulcta pecoris, armentique à magiſtratibus dicta erat, adigebantur boues, oueſque, aliàs precij parui, alias maioris: Eaque res faciebat inæqualem mulctæ punitionem. Idcirco poſtea lege Ateria conſtituti ſunt in oues ſingulos æris deni, in boues ęris centeni: Minima autem mulcta eſt ouis vnius. Nunc quoque quando à Magiſtratibus populi Romani more maiorum mulcta dicitur, vel minima, vel ſuprema, obſeruari ſolet, vt oues genere virili appellentur: Ac niſi in eo genere diceretur, negauerunt iuſtam videri mulctam:* Varronis verba quibus minima mulcta dicebatur à Prætore, ſunt hæc: *Quando citatus neque reſpondit, neq; excuſatus eſt, ego ei vnũ ouẽ mulctã dico. Ouibus duabus mulctabatur apud antiquos* (inquit Feſtus) *minoribus criminibus: In maioribus autem bobus, nec vltra hunc numerum excedebat mulctatio, quæ poſteaquam ære ſignato vti ciuitas cœpit, pecoraque mulctitia, aut incuria corrumpebantur, vnde etiam peculatus crimen vſurpari cæptum eſt, facta eſt æſtimatio pecoralis mulctę, & boues centenis aſſibus, oues denis æſtimatæ. Inde ſuprema mulcta, ideſt, maxima, appellatur tria millia æris: Item viceſſis minoribus delictis: Et rurſus peculatus furtum dici cæptum eſt à pecore, quia ab eo initium fraudis eſſe cæpit. Siquidem ante æs, aut argentum ſignatum, ob delicta, pęna grauiſſima erat duarum ouium, & triginta boum. Ea lege ſanxire T. Menenius Lanatus, & P. Septius Capitolinus Coſ. Quæ pecudes, poſtquam ęre ſignato vti populus Romanus cœpit, Tarpeia lege cautum eſt, vt bos centuſſis, ouis decuſſis æſtimarentur:* huc vſque Feſtus. Varro verò etiam ait, ſuo æuo mulctam ex vetere inſtituto bobus, & ouibus dici ſolitam. Tradit etiam Seruius apud maiores homicidij noxium pænam arietis damno luiſſe, idque in Regum legibus tradi; Et Sabellicus refert, quod Germanis olim homicidium certo pecorum numero lueretur, atque ita vniuerſam domum ſatisfactionem cepiſſe. Troglodytis verò vxores, cùm ſint communes, niſi quæ Tyrannorum ſunt, ex quibus, qui vnam corruperit, is teſte Strabone, oue mulctabatur. Vt verò ad huius pecoris vtilitatem, quam nobis affert, reuertatur oratio, ſcire conuenit oues non vno in loco tributi nomine perſolutas eſſe: ſiquidem apud Strabonem legimus Cappadoces Perſis pendere præter cætera, ouium quinquaginta millia, Medos duplo ferè; & Meſa Maobitarum Rex, vt ſacra teſtatur pagina, Ioramo Achabi filio Iſraelitarũ Regi, pendebat centena agnorum millia, & totidem lanatorum arietum: Item Ioſaphat Iudæorum Regi Sanctiſſimo pendebant Arabes ſingulis annis, arietum 7700. & capros totidem. Et ne longius abeamus: Scribit Ambroſius Leo Nolanus à Stabijs quotannis magnum, & album agnum cum cornibus auratis Nolam ad Præſulem tributi, honoriſq; nomine mitti. Erat etiam, quod minimè prætereundum eſt, agnina caro præmium eis, qui gryphos enodabant, nec non & poetis: vnde Ἀρνῳδοὶ dicebantur, qui agni præmia canebãt, vt annotauit Ioſephus Scaliger, addens, huius rei meminiſſe Auſonium in epiſtola ad Theonem his verſibus:

Verùm protinus ede quod requiro
Nil quæro, niſi quod libris tenetur,
Et quod non opicę legunt papyri.
Quas ſi ſolueris ò poeta nugas
Toſtam tibi trado, ſimulq; & agnam.

Lanæ honor apud Romanos.

Lib. 28. c. 2.

Vbi in omnibus exemplaribus legitur: toſtam tibi trado ſimul vacunam. Apud Homerum verò Vlyſſes à Laerte patre, & ſenioribus totius Ithacæ ad Meſſenios legatus mittitur ad repetendas oues, quas illi agrum Ithacenſem depopulati vnà cum paſtoribus abſtulerant. Nec alium ob finem lanam veteres Romani religioſè colebant, quòd inter cæteros teſtatum reliquit Plinius de lanarum medicinis tractaturus. *Lanis authoritatem veteres Romani etiam religioſam habuere, poſtes à nubentibus attingi iubentes:* Alludit ſcilicet ad veterum illum morem

quo

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

A quo ædium, in quas accedebat ſponſa, ianua, marito illam operiente, lana cingebatur, & coronabatur, multaque lauro ornabatur: Poſtes etiam vittis laneis contegebantur, quas ab introgreſſa tangi mos erat, & adipe ſuillo, oleoque, vel lupino vngi, ne quid veneficum, aut peſtilens noceret, ſed & ſponſæ, cùm ex domo patris ad maritum prodibant, colum lana comptam & fuſum cum ſtamine geſtabat, quod teſtatur Plutarchus: ἡ νύμφη, inquiens, εἰσφέρει μὲν ἠλακάτην, καὶ τὴν ἄτρακτον, additque, quod propius huic loco eſt, ἐρίῳ δὲ τὴν θύραν περιστρέφει τοῦ ἀνδρὸς, ideſt, *Sponſa quidem infert colum, & fuſum: lana verò ianuam circumdat viri.* Nec prætereundum, quod tradit Rhodiginus Cælius: In lanata pelle nouas nuptas ſedere ſolitas, vel more vetuſto, quòd priſcis temporibus in pellium ſtratis dormirent, vel quòd lanificium viro præſtituras ſe, eo ſymbolo pollicerentur, habebantque ex ouis lana cingulum, quod, vt apud Verrium Flaccum legimus, vir in lecto ſoluebat: erat enim lanificium eo tempore in ſummo precio, & honore, adeò, vt id etiam præcipuæ Heroinæ exercerent. Plinius de Tanaquili Romanorum Regina. *Lanam cum colo, & fuſo Tanaquilis, quæ eadem Caia Cæcilia vocata eſt, in templo Sangi duraſſe, prodente ſe, author eſt Marcus Varro: factamque ab ea togam* B *Regiam vndulatam in æde Fortunæ, qua Seruius Tullius fuerat vſus. Inde factum, vt nubentes virgines comitaretur colus, & fuſus cum ſtamine &c.* Fertur autem Tanaquilis, ſiue Caia Cæcilia Tarquinij Priſci Regis vxor optima lanifica fuiſſe, ideoque in eius memoriam ſempiternam inſtitutum fuit, vt nouæ nuptæ ante ianuam mariti interrogatæ, quænam vocarentur, Caiam ſe eſſe dicerent. Præter autem cultum, & tutelam contra frigora, lanæ ſuccidæ plurima præſtant homini remedia ſaluberrima, de quibus ſuo loco. Quid mirum itaque ſi in ouium tonſura cùm alibi, tùm potiſſimum apud Hebræos liberalia, atque honeſta, magnificaque celebrarenrur conuiuia. Equidem Abſalonus, eò tempore, quo oues ſuas in Baalhaſor Ephraimiticæ ditionis loco, tonderi curauit, ſplendidum ſeruis ſuis conuiuium adornaſſe, & ad illud Dauidem patrem, fratreſque ſuos omnes inuitaſſe legitur. Similis conuiuij mentio fit in Samuele. Nabal enim Ziphæus vir diues, cui tria ouium millia, & mille capræ fuiſſe dicuntur, oues ſuas, quas in Carmelo (qui locus fuit Tribus Iudæ) habebat, totondiſſe legitur. Id cùm Dauid in deſerto fame, ſitique grauiter conflictatus reſciuiſſet, ſeruos ſuos ad illum miſit, qui commemoratis ſuis in illum, eiuſque paſtores beneficijs collatis, humaniſſimis verbis ab C illo peterent, vt, ſe quoque nunc feſtiuitatis illius, atque conuiuij participem faceret. In die bono inquiunt illi, hoc eſt, læto feſtiuoque ad te venimus. At verò Nabal, & re, & nomine ſtultus, iuſtæ huic Dauidis petitioni ſatisfacere noluit, ſimulque durum illius nuncijs, & inhumanum reſponſum dedit: Tollamne, inquit, panem meum, & aquam meam, & victimam meam, quam mactaui tonſoribus meis, vt dem illam viris, quos non noui, vnde nam illi ſint? &c. Ex quibus autem omnibus colligimus id quod noſtri eſt propoſiti, conuiuia huiuſmodi tonſoria, vt ita loquar, magnifica fuiſſe; Sequitur enim eodem in capite conuiuium hoc Nabalis quaſi regium fuiſſe, hoc eſt valde luxurioſum, in quo videlicet ipſe ſe nimio vino obruit. Sic Iudas, vt in libro Geneſis ſcriptum eſt, animi ſui ex dolore, ob amiſſam vxorem, reficiendi, recreandique cauſa, vnà cum quodam amico ſuo ad ouium tonſuram iuiſſe dicitur. Sed & apud Latinos oues tondere, vt & ſementem facere, omninò non fuit licitum, priuſquam Catulatio (græcis eſt περισκυλακισμὸς) hoc eſt ex cane ſacrum fieret, vt Gyraldus teſtatur de Dijs gentium. Ex his ergo omnibus conſtat, illam ouium tonſuram magna cum feſtiuitate, lętitia, atque conuiuijs fuiſſe celebratam, id quod mirum non eſt, quando quidem, vt dictum eſt, priſci illi He- D bræi, vt ex multis ſacræ Scripturæ locis conſtat, paſtoritiæ rei mirum in modum fuerunt dediti, ſuaſque opes, atque diuitias, tum in alio pecore, tum in primis in ouibus habebant, quarum nimirum maxima eſt fæcunditas, atque vtilitas. Itaque cùm in illis tot præſertim numero tondendis plurimum paſtoribus, atq; famulis eſſet laboris exantlandum, iuſta profectò de cauſa, patres familias, atque domini illos conuiuiali huiuſmodi lætitia recreare rurſus, atque exhilarare voluerunt. Adde quòd illa ouium tonſura typus videtur fuiſſe atque figura futuræ illius tonſuræ, hoc eſt mortis, atque paſſionis ſalutiferæ Domini Noſtri Ieſu Chriſti, ceu ouis puræ, atque immaculatæ, quæ cùm tonderetur, atque mactaretur, nullam vel minimam vocem impatientiæ teſtem edidit, ſecundum illud Eſaiæ vaticinium: *Ouis inſtar ductus eſt ad victimam, & quaſi agnus coram tonſoribus obmutuit,* ad hominum ſcilicet conuitia; *& os ſuum non aperuit,* ad conuitia ſcilicet regerendum.

Spōſa noua cur lanam, & fuſum marito ferret.

Lib. 27. c. 14.

Lanificij honor.

Conuiuia in ouium tōſura.

Lib. 1. c. 25.

Catulatio.

Paſſionis Chriſti typus.

Cap. 53.

SYNONYMA ÆQVIVOCA.

Ouis. Aries. Agnus. Rerum human.lib.27. In Terẽtio. Adaſia. Minæ. Apicæ. Lanata. Bidens.

IDEM hic euenit in oue, quod diximus de boue, mutat enim hoc quoque animal nomenclaturam pro ſexus, & ętatis diuerſitate; fæminam enim, ouem, marem, arietem dicunt, agnum verò, qui nec dum annum exceſſit. Nam quamuis Feſtus ouem ab antiquis maſculino genere dictam ſcribat, vt ouibus duobus, non duabus; Et quamuis etiam ex Varrone apud Nonium legamus, *vt etiam putantibus, qui oues duos, non duas dicunt, Homerum ſecutos, qui ait*, Μῆλ᾽ ὄϊες τε. Item, *quando citatus neque reſpondit, neque excuſatus eſt, tum ego vnum ouem mulctam dico*: tamen extra mulctam, de qua ibi loquitur, ouis fæminam in hoc genere denotat: Plinius, *Arietis dextro teſte præligato, oues tantum gigni quidam ſcripſerunt*, ideſt, fæmellas, atque ita apud omnes paſſim ſumitur, vt & ouicula pro parua oue. Ouiaria verò eſt ouium multitudo, à qua & ouiarium pecus dicitur. Adaſia vocatur, teſte Feſto, vetula recentis partus: Matrices, quæ agnos nutriunt Palladio, quas Florentinus τοκάδες dixit paſcales, quæ paſſim paſcuntur à paſco, ſiue à paſcuis, quaſi paſcuales, vt ait Feſtus: Minæ quæ ventre ſunt glabro, Apicæ verò, quæ non amplo corpore ſunt, nec multam lanam habent circa totum corpus: Lanata, & bidens, epitheta quidem ſunt ouium, ſæpe tamen abſolutè pro oue capiuntur. Plinius. *Quanquam ſtultiſſima animalia lanata*. Iuuenalis:

> *Interea dum lanatas, toruumque iuuencum*
> *Cedit.*

Lib.7 ſaturn.c.9. Bidental. Ambidẽtes. Duidens. 1. de diuin. Hoſtiæ balantes. Georg.1. Lib.12.c.1. Pecus.

Bidentes verò, qui ideo oues dici docuerat Grammaticus, quod duos tantùm dentes haberẽt,
„ ridetur apud Macrobium. Atqui hoc, inquit Auienus, vel nunquam contingere, vel ſi contin-
„ gat, oſtentum eſſe, & factis piaculis procurandum. Tum Seruius citato Pomponij ex Atta-
„ linis verſu, in hoc verrem bidentem legimus, oſtendit, non proprium hoc Epithetum eſſe ouis.
„ Et Nigidius (inquit) in libro de extis, bidentes appellari ait, non oues ſolas, ſed omnes beſtias
„ bimas. Et in commentarijs ad ius Pontificum pertinentibus, legi bidennes primò dictas, d,
„ litera ex ſuperfluo (vt ſæpe aſſolet) interiecta, ſicut pro reire, reamare, rearguere, dicitur redi-
„ re, redamare, redarguere. Ergo bidentes primùm dictæ ſunt, quaſi biennes. Quamuis Higinus
„ qui ius Pontificum non ignorauit, bidentes appellari ſcripſit hoſtias, quæ per ætatem duos
„ dentes altiores haberent, per quos ex minore in maiorem tranſcendiſſe conſtat ætatem. Hæc
Macrobius. Et Nonius Marcellus ſcribit: *bidentes qui exiſtimant ob eam cauſam oues à Virgilio dictas, quod duos dentes habeant, peſſimè, ac vitioſè intelligunt. Nam nec duos dentes habent, & hoc quidem & genus monſtri eſt, & melius intelligi poteſt, ſi biennis dixerit authoritate Pomponij in Attalana. Mars tibi voueo facturum, ſi vnquam redierit, bidenti verre. Luberius paupertate, viſus hac nocte bidentes propter vitam facere: Et Nigidius Figulus dicit bidental, quod bimæ pecudes immolentur*. Idem legere eſt apud Aulum Gellium, cuius verba breuitatis cauſa omitto. Illud tantum notabo, quod ait, Higini opinionem, an vera ſit, non argumentis, ſed oculis indicari oportere. Higini ſententiam ceu veram amplectitur Ioſephus Scaliger in ſuis doctiſſimis coniectaneis, in explicatione iſtius Varronis: *Et in Pontificalibus libris bidentes*, vbi non ſine graui errore ſcriptum erat videntes: Certè, inquit, bidentes erant hoſtiæ, quæ & cornigeræ eſſent, & duos dentes eminulos haberent; citatque teſtimonium Feſti: *Bidentes ſunt oues duos dentes longiores cæteris habentes*, additque hoc etiam Heſychij: Κεραΐδες τῶν προβάτων τὰ θήλεα τὰ ἔνδον ὀδόντας ἔχοντα. Aliter, vt credit, ſi carerent illis, ἀτελεῖς erant, & ad ſacrificia ineptæ. Nam ſi bidens, inquit, dicta eſt quaſi biens, cur bidentis, non bidennis, aut biennis dicitur? Atqui magis aperit etymum, quod & ambidentes apud veteres vocarentur. Sed id requirebatur in hoſtia, vt duos dentes haberet cæteris longiores, quemadmodum & in tauro τελείῳ, vt diuerſa cornua haberet, & patentia hæc ille. Inuenio tamen etiam apud eundẽ Feſtum ouem appellari ambidentem, ſiue bidentem, quæ ſuperioribus, & inferioribus eſt dentibus; Eiq; duidens hoſtia eſt bidens. Quia modo balare, de ouis voce propriè dicitur, Cicero, oues, vel agnos hoſtias balantes nuncupauit: Et Virgilius gregem balantum, pro ouium, dixit; Et quãtis pecus dicatur, omne id, quod humana lingua, & effigie caret, & propriè teſte Iſidoro, pecorum nomen ijs animalibus accommodari ſoleat, quę ſunt aut ad veſcendum apta, vt oues, & ſues; aut vſui hominũ accõmoda, vt equi, & boues, differatq; inter pecora, & pecudes, vt idẽ ait, veteres inquiẽs cõmuniter in ſignificatione omnium animaliũ, pecora dixiſſe; pecudes verò tantũ illa, quæ eduntur, quaſi pecuedes? Plinius tamen pecudẽ ſæpiſſimè pro oue ponit, quẽadmodum

A admodum in primis clarum fiet, vbi agemus de vſu in medicina; & alibi inquit: *Elephanti*
tanta narratur clementia, contra minus valida, vt in grege pecudum, (ideſt ouium) *occurrentia*
manu dimoueat, ſed & idem pecus pecoris genere neutro, peculiariter pro oue dixit: *Eſt*
& in Hiſpania non maximè abſimile pecori (id eſt oui) *genus muſimonum caprino villo, quam pecoris*
velleri propius. Marcellus etiam Empiricus pulmonem pecudis exponit pulmonem ouis.
Dicitur & pecu genere neutro in ſingulari, & pecua in plurali, in eadem ſignificatione, & ſimiliter Pecu.
pro ouibus aliquando abſolutè. Actius: *paſſimq; præda pecua balabant agris.* Plautus: *Paſtor* In Bacchid.
harum dormit, cùm hæ eunt, ſic à pecu balitantes: hinc Dionyſius Lambinus apud Lucretium, Lib.6.
vbi in vulgatis pleriſq; ſcribitur codicibus.

Conſimili ratione venit bubus quoque ſæpe
Peſtilitas, etiam pecudum balatibus ægris.

In nonnullis, *pecudum talaribus ægrè*, & in manuſcriptis, *pigris halatibus ægror*, non indoctè
reſtituit, *pecubus balantibus ægror.* Iuuenalis addidit epithetum balans,

B *pecudem ſpondere ſacello*
Balantem. (ideſt ouem)

Et Lucretius, eaſdem *lanigeras pecudes* dixit. Martialis, *pecoriſq; maritum lanigeri*, ipſum arietem. Lib. 2.
Virgilius, *lanigaros agitare greges*, pro totũ pecus ouillum. Apud quem, vbi ait Corydon: Egl. 2.

Quàm diues pecoris niuei quàm lactis abundans:

illud *niuei* ad vtrumque, ad pecus, inquam, & ad lac referri poteſt: ſi ad pecus, tum quiddam
maius, & glorioſius dicit: eſſe videlicet ſe diuitem pecoris, quod magnum erat, neque id tantùm,
ſed quod miræ cuiuſdam felicitatis eſt, candidiſſimi. Vrſinus, vocem niuei ad lactis referri
malè exiſtimat iudicio Iacobi Pontani: Nititur autem Vrſinus aliquot aliorum teſtimonijs,
ac inprimis Tibulli:

Et niuei lactis pocula miſta mero.

Et Athenæi: Κλέαρχός φησι τὸ μὲν ὕδωρ, ὥσπερ καὶ τὸ γάλα, λευκὸν λέγεσθαι, οἶνον δὲ, καθάπερ
καὶ τὸ νέκταρ, ἐρυθρόν; ideſt, *Clearchus ait, aquam ſicut & lac album dici, vinum verò ſicut &* Lib.2.
nectar, rubrum. Cratinus ἐν Ὀδυσσεῦσιν, ἐςὶ πανημέριος χορταζόμενος γάλα λευκὸν, ideſt, *Toto*
die album paſcens lac. Varro in Satyra Andabata, ſeu Andabatæ, ſi modo illa inſcriptio
C mendo vacat:

Candidum lacte papilla cum fluit, ſignum putant partus
Quod hic ſequatur mulierem è partu liquor.

Ego verò Vrſino ſubſcripſerim, cùm Polyphemus apud Ouidium, inquiat: Metam. 13.

Lac mihi ſemper adeſt niueum.

Quem locum ipſemet Pontanus, Ouidium ex Virgilio tranſtuliſſe profitetur. Apud Græcos Ἀμνόα.
longè plura, quàm apud latinos, reperio ſynonyma, quæ ordine nunc recenſebo alphabetico.
Ἀμνόα Heſychio annotante, ouis eſt, aut ſecundum alios, agnus, qui alias ἀμνὸς eſt, vt ſuo loco
docebitur. βάρα eidẽ eſt grauedo capitis, νόσημά τι καρηβαρικόν, ſed addit Laconibus ita vocari
θρέμματα, ideſt, pecora, vt modò patebit. Idem tradit Varinus, & vtriq; βαρακάκαι (fortè
βαρανάκαι, vt Geſnerus iudicat) pelles caprinæ apud Celtas. βηκίοις apud Hippocratẽ, interpretatur
Varinus προβατίοις, ſimiliterq; exponit Galenus in Exegeſi Hippoc. apud quẽ in multis
exẽplaribus ſcribitur βηκείοις: Apparet autẽ diminutiuũ eſſe à βήκη, quę Heſychio eſt χίμαιρα,
ideſt, capra, apparetq; ita dici per onomatopæiam, talẽ enim vocẽ ouium, caprarumq; eſſe ſuo
D loco patebit: Et Heſychius teſtatur manifeſtè τὰ πρόβατα, (ideſt oues) dicta quoq; βῆκα, παρὰ
τὸ βῆ βῆ. Hinc fortè Lacones, vt annotauit Heſychius, βεικάδες appellãt pelles pecorũ quę morbo
perierunt, ſed & Varinus βαίτην exponit μήλωτην diphtheram, ſiſyram. Βόσκημα idẽ quod
pecus, ſiue animal omne, quod paſcitur. Xenophon ἔλαβεν παμπληθῆ, καὶ βουκόλια, καὶ ἱπποφόρβια, 4: Hellen.
καὶ ἄλλα παντοδαπὰ βοσκήματα, ideſt, *accepit permulta, & boum, & equorum armenta,* Βόσκημα.
& alia pleraq; pecora. Sic & βοσκήματα θαλάσσης apud quẽdam poetam legimus, pro, piſces.
Eſt & βοτὸν idem, quod βόσκημα: Heſychius enim βοτὸν ait, ad omnia animalia terreſtria, volucria,
aquatica, ſylueſtriaq; extendi, & ſic dici ἀπὸ τοῦ βόσκεσθαι. Etymologus tamen βοτὰ exponit, Βοτόν.
πρόβατα & βοσκήματα, & Bottion ipſi Macedonũ gẽs eſt, & Bottia regia dicta ἀπὸ τῶν
βοτῶν. i. à pecoribus, quibus abũdat, & εὔβοτος γῆ, exponitur terra paſcẽdis ouibus apta. γλῶσσα
εὐέρων βοτῶν, apud Cratinũ, ac ouib. teſte Scholiaſte Ariſtophanis, dicitur. Γοῖτα Heſychio,
& Var. eſt οἶς cũ dẽſo ſpiritu. Διδόης in theſauro linguę latinę exponitur bidẽs, diciturq; de oue.
Δίδυμα Suidæ ſunt τὰ διδυμοτόκα πρόβατα, oues quæ gemellos pariunt, vel pepererunt. Varinus Γοῖτα.
verò ſimiliter quidem exponit, ſed mediam circumflectit. Ἔγγαλον, πρόβατον γάλα
ἔχον; ideſt, ouis lac habens; quidam pro adiectiuo illud ſumentes, adijciunt ſubſtantiuum πρό-

βατον. Apud Heſychium tamen tanquam diſtincta, ſeparantur commate. Dicitur autem ἔγ- E
γαλον pro ἐγγάλακτον ea forma, qua γαλουχεῖν, pro γαλακτουχεῖν. Ἔρσαι Heſychio ſunt non
modò δρόσοι, verùm & οἱ ἐν τῷ χειμῶνι γινόμενοι ἔριφοι, & τὰ ἁπαλὰ τῶν προβάτων: quo mo-
do Homerus accepit, cuius verba poſtea in μέτασσαι citabimus; quo in loco Scholiaſtes quoq;
καὶ νεογναί, καὶ ἁπαλαί, ac veluti δροσώδεις, tenellæ agnæ, ac recentes adhuc à partu. Ἔυιρον Va-
rino eſt ouis mollis, fortè à bonitate lanæ, inquit Geſnerus, quaſi εὐέριον, vt ſunt Tarentinæ, vel
Græcæ, & Scholiaſtes Ariſtophanis Ἔυερον, exponit μαλακὴν ὥσπερ σισύραν εὐέριον, ideſt,
mollem, vt ſtragulum, è bona, & laudata lana. Θρέμμα exponitur quidem omne illud, quod
Θρέμμα. nutritur, alitur, atque educatur, veluti eſt animalium ſoboles, hominum nimirum, & beſtia-
rum; de homine Plato: Δύσκολον τὸ θρέμμα ἄνθρωπος, ideſt, *homo omnium eorum, quæ nu-
triuntur, maximo cum labore nutritur*; & aliàs dixit νεογενῆ θρέμματα παιδῶν, ideſt, *infantes,
qui recens nati, nutriuntur, & educantur*: Quo loco notandum, θρέμματα παιδῶν, dicere pro
παῖδας τρεφομένους. Sic & Plutarchus dixit θρέμματα παλλακῶν, pro παλλακὰς τρεφομένας, vt
rurſum Plato dicit τρέφουσιν ὀρνίθων θρέμματα, pro τρέφουσιν ὀρνίθας τοὺς τρέφεσθαι εἰωθότας. So-
lent enim aues quædam nutriri, & ſaginari, quæ nimirum eſui ſunt. Verùm θρέμμα de alijs F
etiam beſtijs dicitur, quas homines in ſuos vſus alunt, & redditur pecus: ſic Etymologus Bot-
tiam regionem πολυθρέμματον vocat, ideſt pecoribus abundantem: Nonnunquam & ſpeciali
Lib. 9. nomine bos, equus, ouis. Athenæus: ἦν δὲ καὶ παλαιὸς νόμος τῆς ἐπιγονῆς ἕνεκα τῶν ἑκατὸν θρεμ-
μάτων, μὴ σφάττειν πρόβατον ἄπεκτον, ἢ ἀτόκον. ideſt, *Erat lex antiqua, quæ ouem vetabat occidi
intonſam, & quæ nondum pepererat*, in eos qui centum oues poſſidebant, ſobolis gratia. Et apud
Plutarchum in Apophthegmatib. τῇ νήσῳ προσβαλόντες, τῶν θρεμμάτων τινὰ ἀπέσπασαν, di-
citur de ouibus Polyphemi: Quomodo & Chryſoſtomus de ſacerdote pro ouibus hoc vocabu-
Lib. 7. lum vſurpauit. At θρέμμα Σελινοῦντος σεμνοῦ Archeſtr. apud Athenæum vocauit χρυσόφρυν pi-
Ἴαρειον. ſcem, ſiue auratam. Ἴαρειον Heſychius, & Varinus exponunt ouē, aut bouē: Quā vocem in alijs
Lexicis non reperio: Geſnerus rectè meo iuditio ab ἱερεῖον factam tradit: quo nomine vocatur
quoduis animal immolandum, per excellentiam verò bos, vt Euſtathius annotat: Ouem verò
etiam ſignificare conſtat, nō ob id tantùm, quòd ex præcipuis eſſet victimis, verùm etiam quia
etiam pro pelle ouilla ſumitur, vt ijdem oſtendunt his verbis: ἱερεῖον, & poeticè ἱερήϊον, κώδιον,
Iliad. χ. ideſt, pellis ouina, in qua ſignificatione etiā vtitur Homerus ἐπεὶ οὐχ ἱερήϊον οὐδὲ βοείην, ἀρνύσθην,
ideſt non enim ouillam, aut bouillam pellem curſus præmium capiebant. Κώδιον autem, pel- G
Κώδιον. lem ouinam eſſe etiam Pollux teſtatur, apud quem etiam κώδων, κωδάριον, ἀρνακὶς (ideſt pellis
agnina) ſynonyma ſunt; & Heſychius κώδιον interpretatur σκύλλον (fortè σκύλον) ἢ δέρμα
προβάτου χωρὶς σώματος hoc eſt pellem corporis exteriorem, aliàs κωδία ſiue κωδεία, & κώδυα
Κὰρ. Hippocrati pro capite papaueris accipiuntur. Κὰρ, Varino ouis eſt, eidemq;, ac Heſychio καρ-
φθεὶρ, eſt προβάτου εἶδος, hoc eſt, ouis genus, quam vocem corruptam eſſe conſtat, & poſt κὰρ
diſtinguendum, vt ſcilicet ea vox ab alijs φθεὶρ, ideſt pediculus, ab alijs ouis interpretetur, id
quod ex ſequentibus etiam confirmatur in Heſychio rurſus exponēte κὰρ: κὰρ, θάνατος, φθεῖ-
ρον (φθεὶρ potius) πρόβατον, γένος καρικόν; eſt enim etiam κὰρ nomen gentile, Cares enim ſunt
populi Ionibus, & Doribus finitimi, quorum regio dicitur καρία, accipiturque rurſus κὰρ, pro
Carico mancipio, ſeu pro homine nauci, & nihili, qualis Carum gens, quæ alijs ſeſe mancipa-
bat, vnde etiam Heſychius καρὸς αἴσῃ exponit non ſolum θανάτου μοίρᾳ, ſed etiam μισθοφόρου
μοίρᾳ, quoniam primi Cares fuerint μισθοφόροι, ideſt, mercenarij. Apud eundem Heſychium H
κὰρ etiam eſt μεγάλη ἀκρίς, ideſt, magna locuſta, vt annotat Henricus Stephanus in appen-
Iliad. π. dice. Apud Homerum verò κὰρ ponitur pro κάρη per apocopen, ῥέουσαι ἐξ ὀρέων ἐπὶ κὰρ, ideſt,
ex montibus in caput deuoluuntur; vbi alij ſcribunt ἐπίκαρ Heſychius tamen habet ἐπὶ κὰρ,
exponens ἐπὶ κεφαλὴν, & addens per hoc indicari τὸ κατωφερὲς τοῦ ῥεύματος. Contrà apud
Hippocratem ἀνάκαρ, exponitur, ſurſum verſus, in accliue; quidam tamen ἀνάκαρ in ſuperio-
rem partem, vt ἐπικὰρ in inferiorem, interpretantur. Pro ἐπίκαρ dicitur etiam κατωκάρα, quā
vocem Budæus ſcribit apud Philonem, indicare τὰ φυτὰ, quòd capita habeant humi defixa.
Κὰρ autem cùm accipitur pro oue, vox eſſe videtur ab Hebræis deſumpta, quibus Car, vt modò
Κάρα. patebit, hoc animantium genus denotat. Κάρα verò Heſychio, & Varino eſt, αἲξ ἥμερος, πολ-
λυῤῥήνιος ὑπὸ Γορτυνίων, ἄλλοις δὲ ἡ συκῆ. Ἴωνες τὰ πρόβατα καὶ τὴν κεφαλὴν λέγουσι; Ideſt, capra
domeſtica, & ſecundum Gortynios (Cretæ populos) ouibus abundans, ſecundum alios, ficus;
Κάραννος. ſecundum Iones, oues, & caput. Eiſdemq; Heſychio, & Varino κάραννος eſt hædus, & καρανῶ
Κάρνος. capra Cretenſibus: Κάρνος verò, φθεὶρ, βόσκημα, πρόβατον, ideſt, pediculus, pecus, & ouis.
Καρὸς. Καρὸς, βόσκημα, φθορὰ, pecus, corruptio. A Καρνός fit καρνοστάσιον, idem quod ouile, cau-
la, ſtabulum ouium, nimirum, στάβλος ὅπου τὸ κάρνον ἵσταται, vbi notandum monet Hen-

ricus

A ricus Stephanus, Heſychium mutato genere, dicere, τὸ κάρνον, (qui & paulò ante à Galatis, ſeu Gallis καρνὸν vocari dixerat τὴν σάλπιγγα, ideſt, tubam, pro quo Euſtathius habet κάρνυξ: Nam pagina 1139. recenſens aliquot tubarum ſpecies, tertiam dicit eſſe Galaticam, quæ à Celtis vocetur κάρνυξ.) Idem & κάρκαρα exponit μάνδρας. μάνδραι autem ipſi ſunt ἕρκη, φραγμοὶ, ὕλαι συκοὶ βοῶν, καὶ ἵππων, ideſt, ſtabulum, ſeptum, clauſtrum boum, & equorum. Κεραΐδες Heſychius, & Varinus exponunt τῶν προβάτων τὰ ἔνδον ὀδόντας ἔχοντα, hoc eſt oues intus dẽtes habentes: Quidam verò teſte Henrico Stephano peculiariter κεραΐδας eſſe volebant, vermes cornu infeſtantes, qui nempe ſic legebant apud Homerum:

Tuba Galatica.

Κεραΐδες.

Odyſſ. Φ.

τόξον ἔνωμα
Πάντη ἀναστρωφῶν πειρώμενος ἔνθα, καὶ ἔνθα
Μὴ κεραΐδες ἔδοιεν. Ideſt,

Arcum mouebat,
Penitus reuoluens experiens huc, & illuc
Ne cornua vermes ediſſent.

B Vbi pro κεραΐδες rectiùs fortaſſis legetur, quemadmodum etiam legit Spondanus κέρα ἶπες, & nos etiam in opere de inſectis; Eſt enim ἶψ vermiculus peculiariter cornibus infeſtus, quamuis Theophraſtus ἶπα in vitibus noxium vermem faciat: Nam cum Alcæo rectiùs puto diſtinguemus, vt ἶπες ſint, qui cornua rodunt, ἶκες verò qui vites. Eſt item κεραῒς ſalaciſſima quædam auicula, à qua Medeam κεραΐδα vocat Lycophron, vt vulgaria Lexica tradunt ex eius Scholiaſte. In loco autem Homerico, quem modò citaui, nonnulli, vt Henricus Stephanus ex Euſtathio notauit, pro κέρα ἶπες; legebant κεραΐπες, à κεραΐψ, vt κεραΐπες (inquit) eſſent vermes cornua redentes. Apud Heſychium, vbi legitur, ἶψ, εἶδος σκώληκος κρεατοφάγον, legendum κεραοφάγον. Μὰ Varinus Phrygibus dicit eſſe πρόβατα, ideſt, oues. Vox ficta videtur à voce, à qua nimirum apud Latinos mamma, apud Græcos μαμμᾶν puerorum balbutiẽtium ſonum edere, & μάμμη, ideſt, auia. μέτασσαι Suidæ ſunt τὰ ὕπαρνα πρόβατα, ideſt, oues agnos ſub vberibus habentes. Rectius Euſtathio μεσήλικες per Epentheſin ſyllabæ τὰ, pro μέσαι, ideſt, mediæ ætatis inter agnos, & iam grandiores natu oues; Vtitur autem eo vocabulo Homerus:

Ips.

Μὰ.

Μέτασσαι.

C

Odyſs. I.

Χωρὶς μὲν πρόγονοι, χωρὶς δὲ μέτασσαι
Χωρὶς δ' αὖ ἕρσαι. Ideſt:

Separatim quidem natu maiores, ſeparatim minores,
Separatim agni recens nati.

Μῆλα communiter omnes ſunt quadrupedes, propriè verò pecora minora, &, vt ait Heſychius κατ' ἐπικράτειαν, τὰ πρόβατα, καὶ αἶγες; & Homerus μῆλα etiam vocat capras, vt hoc in verſu:

Μῆλα.

Μῆλ' ὄϊές τε καὶ αἶγις ἰαύεσκον.

Et nos, inquit Varinus, Melotam quoq; vocamus pellem caprinam (alij quamuis pellem melotam dici aiunt,) & rurſus μῆλα, inquit, Homerus, vocat omnes quadrupedes, ὡς ἀπὸ μέρους, ideſt, per Synecdochen partis pro toto: non enim ſolas oues mactabant proci, ſed ſues etiam pingues, & capras, & boues armentinos. At verò Henricus Stephanus in hoc Homeri loco:

Melota.

Odyſs. ρ.

Odyſs. ξ.

ἕκαστος ἐπ' ἤματι μῆλον ἀγινεῖ
Ζατρεφέων αἰγῶν, ὅς τις φαίνηται ἄριστος.

vnuſquiſq; in die pecudem fert
Saginatarum caprarum quæcunque appareat optima.

Per excellentiam verò dicitur de ouibus abſolutè; vnde μηλόβαι, & μηλοβάται Heſychio ſunt D ποιμένες, ideſt, ouium paſtores, quas voces mendæ ſuſpicione non carere, putat Henricus Stephanus. In quo ſignificatu legimus apud Homerum μηλοβοτῆρας; & in Epigrammatibus μηλοβότας: μηλόβοτος verò ab ouibus depaſtus, & apud Heſychium, & Varinum, μηλόβοτον πεδίον, campus eſt, in quos benè paſcuntur. μηλονομεὺς, & μηλονόμος, opilio ſiue paſtor ouium. μηλονομεὺς etiã accipitur pro quodã bruchi genere; eſt & μηλάτης ouiũ paſtor, & μήλατα ſunt oues: Vnde μηλάτων ἀπάργματα, quę verba Euſtathius in exemplũ affert, authoris nomẽ ſubticẽs, ſed vidẽtur ex quopiã Tragico ſumpta. Affert autẽ genitiuũ hũc μηλάτων in exemplũ Metaplaſmi. At in Lexico habetur nominatiuus ſingularis μήλατον: quẽ ego, inquit Henr. Stephanus, teſtimonio quopiã idoneo poſſe confirmari nõ puto: ſed temerè potius aſcriptũ ab aliquo fuiſſe, tanquã nimirũ μήλατον neceſſe eſſet dici, ſi μήλατα diceretur: Varro τοῦ μήλου Etymologiam tradit his verbis: *Ad Oetæ arietis pellem profecti regio genere dicuntur Argonautæ, vt in*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

Bela.

Οἶς.

Lib. 4. de generat. animal. cap. 3.

Ouis vnde dicta.

Lib. 4. Hermat.

Ὄα.

Libya ad Heſperidas, vnde aurea mala, id eſt ſecundum antiquam conſuetudinem capras & oues, quas Hercules ex Africa in Græciam exportauit. Ea enim ſua voce Græci appellarunt μῆλα. *Nec multo ſecus noſtri ab eadem voce, ſed ab alia litera Bela vocarunt. Non enim me (Mee) ſed bee ſonare videntur oues vocem efferentes, à quo poſt belare dicunt, extrita e litera, vt fit in multis.* Οἶς duabus ſyllabis à Varino vertitur ouis fœmina, aitq; ab Atticis etiam οἶς proferri monoſyllabum, & in maſculino quoq; genere; Ita certe Ariſtoteles τὸν οἶν dixit, τὸν κριὸν, id eſt, arietem, vt οἰὶ κηρύττοντι, id eſt, arieti arietanti. Apud Suidam locus in vocabulo ὄϊς à librarijs corruptus eſt, idem tamen rurſus ait, ὄϊς ὄϊος ſine diphthongo poeticum eſt, ὄϊς verò contractum commune, cuius genitiuus οἰὸς vltimam acuit, vt differat ab οἶος, id eſt ſolus. Apud Homerum quidem nunquam reperias οἶς monoſyllabum in recto caſu, ſed ὄϊς diſſyllabum: In obliquis etiam niſi carmen impediat, diphthongũ nõ facit, vt ἐϋτρόφῳ οἰὸς ἀώτῳ: & ſanè aptius ſcribitur diſſyllabum, neq; enim vllum tale monoſyllabum reperitur, præter hoc ipſum οἶς Atticum & φθοῖς. Homerus: Τοῖσι δ' ὄϊς λάσιος, & rurſus Νῶτον ἔθηκ' ὄϊος. Apud Heſychium, vbi ſcribitur οἶς, πρόβατον, ἢ τοῖς ἑαυτοῦ, ἢ τοῖς σοῖς, Geſnerus monet ſine ſpiritu ſcribendum eſſe, ſi ita interpreteris, nam cum tenui ſpiritu inquit ſignificat ouem, cum denſo, tuis, vel ſuis, ſine ſpiritu vtrumuis: ſic οἰῶν etiam in genitiuo plurali idem Heſychius exponit μόνων, προβάτων, αἰγῶν, quod vt rectè fiat, οιων ſine accentu ſcribi oportebit, & hoc quidem animaduerſo multę in græcorum lexicis interpretationes alioqui ineptæ excuſabuntur: Sic apud Hebræos ſine punctis ſcripta diuerſis exponuntur modis. Tantum Geſnerus. Ὄϊς diſſyllaba vox Ionica eſt, ſed Attici vnica ſyllaba dicunt τὰς οἶς, & in ſingulari τὸν οἶν, Iones ὄϊν, vt author eſt Scholiaſtes Ariſtophanis. Eſt & οἰὶ Atticus datiuus, ὄϊ Ionicus datiuus, vt patet Ariſtophanis Pace, vbi pro ſtatua pacis conſecranda ſacra faciunt ὄϊ; Et cum Trygeus moneret, hanc vocem eſſe Ionicam, chorus ſubijcit: Melius ita quadrare, ἵν' ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, ὡς χρὴ πολεμεῖν λέγῃ τις, οἱ καθήμενοι ὑπὸ τοῦ δέους λέγωσ' Ἰωνικῶς, οἶ &c. Vbi Scholiaſtes οἶ vocem ſcribit eſſe lugentium & indignātium. Et Varinus ait ab οἶς accuſatiuus Atticus eſt οἶν, monoſyllabus itidem, & maſculinus, Communis verò ὄϊν, poeticus ὄϊδα ab ὄϊς (ſic legit Geſnerus, non ὄϊς ὄϊδος) aſſumpto i, vnde & caſus plurales ὄϊδες, οἶς; ὄϊδας οἶς. At verò Henricus Stephanus, cùm diſſyllabi exempla primo loco poſuiſſet ex Homero, Theocrito, Xenophonte, & Ariſtotele, ſubdit. Triſyllabum autem Ionicum eſſe, idq; ait teſtari etiam Ariſtophanem in Pace; οἶς & οἶν alioſq; caſus biſyllabos eſſe Attica, vt, inquit, Heſychius & alij teſtantur, adducens Homeri multorumq; aliorum authoritates. Vtcũq; eſt à Græco ὄϊς, ouem antiquos dixiſſe teſtatur Varro, quoniam ouis ipſis ita vocaretur, non vt nunc, πρόβατον. Atqui Ioannes Goropius Becanus tradit græcorum ὄϊν, & latinorũ ouem dici à Cimbricorũ Oi, quo ouis vocabulo apud illos audire ait. Audio tamen apud Belgas, ac potiſſimum Batauos Oi prędicari priuatim de ariete. Iam verò quemadmodum μηλωτὴ pellis eſt ouilla, nimirum παρὰ τῶν μήλων; ita etiam ὄα ab Heſychio exponũtur μηλωτή, καὶ ἡ σὺν τοῖς ἐρίοις δορά, ἢ δὲ ἐν τοῖς ἱματίοις ὦα id eſt, ouilla pellis, & corium ſimul cum ipſa lana, aut etiam fimbria ſiue ora in ipſis veſtibus. Varinus ὄα rectè ſcribi ait per ο, ὦα verò cum ω per ectaſin vtrumq; pro melota ſiue diphthera. Et Suidas etiam ὦα interpretatur melotam diphtheram, & fimbriam veſtis. Ὤιαι Heſychio, & Varino ſunt μηλωταὶ, λάγναι, ἄκραι, ἔσχατα, ideſt, pelles ouillæ, oræ. Apud Heſychium ὦα ſcribitur paroxytonum. ὦα verò circumflexum apud veteres Atticos per ſynalæphen pro ὀΐεα, qua voce vtitur Hermippus apud Varinum in μῆλα, & in ὄα. ὤρα μάττειν ἐπὶ τοῖς ἱεροῖς, καὶ τὴν ὦαν περιδεῖσθαι περὶ τὴν ὀσφύν. Hoc obiter ſe animaduertiſſe ſcribit Geſnerus, ὦαν à pleriſq; ſcribi ſine i. quod tamen orthographia ſubſcribendum monet: Legitur & ὤϊα. Et Heſychius, & Varinus ὠεὰ exponũt μηλωτὴ, ὦες, κώδια, ὠεσχαὶ, μηλωταὶ, βαῖται, ἤγουν δερματῖναι; Et apud Varinum ὄϊαι tribus ſyllabis ſunt diphtheræ, melotæ; ſed Heſychius habet ὄϊαι biſyllabum (vt Suidas quoq;) Idem & Varinus ὀΐας interpretantur τῶν προβάτων τὰ σκεπαστήρια δέρματα, hoc eſt, pelles quibus oues propter pretium lanæ integuntur, vt puriorem eam conſeruent, vnde & pellitæ nuncupantur. Eademq; pellis apud eoſdem ἑώα (Heſychius aſpirat) uocatur, ἡ τοῖς προβάτοις παρατιθεμένη διφθέρα. Cælius ait ſeſe inueniſſe, pellē qua ſuccingebantur mulieres in balneis, uel qui illas abluebant, uocatam fuiſſe ὦα lutrida, nũc verò oam per ſe, ſic verè dici ſolere Melotam, hoc eſt, pellem ouillam, indeque probabile eſſe fluxiſſe nomen, hoc eſt ἀπὸ τῆς ὄϊος, ideſt, ab oue. At Pherecrates inſtrumēta pædotribices enumerans, ait: ἤδη μὲν ὦαν λουμένῳ προζώννυται, ideſt, iam oam præcingit ei, qui lauaretur, vt nõ ſolùm mulieres, ſed etiam viros ὦας pudendis adhibuiſſe appareat. Deſumpſit hæc Cælius ex Polluce libro 7. cap. 13. & lib. 10. cap. 47. Cæterùm militibus, inquit ibidem Pollux, ὦα etiam pro mactra ſeruit, quod Hermippus inſinuat, in militibus dicens. Νικᾷ δὲ ὦα λιθίνην μάκτραν, hoc eſt, præſtat autem oa (ſcilicet pellicea mactra) lapideæ mactræ. Grammatici μάκτραν interpre-

A terpretantur vas idoneum ſubigẽdæ farinæ Pollucis verò verba ſunt: ὦα τὸ ἐξωτάτω τοῦ χιτῶνος ἑκατέρωθεν. λίγνα δὲ (λέγνα potius) τὰ ἐν τῷ ἱματίῳ ἑκατέρου μέρους, οὐχ ὅπου ἡ ὦα. τὴν ὦαν δὲ καὶ ὂαν λέγουσιν. Quibus verbis hic ſenſus conſtitui videtur, ὦα vocatur extrema pars tunicæ vtrimque, ſuperior ſcilicet circa collum, & inferior, vbi fimbriæ aliquando aſſuuntur. Apud Suidam οἶξ exponitur αἴξ ἤ, πρόβατον, & apud Heſychium, & Varinum ὄρεσι, προβάτοις. Ποίμνη non quidem ouem, ſed ouium gregem ſignificat, vt apud Homerum de Inſula quadam Cyclopea:

Οἶξ.
Ποίμνη.
Iliad. I.

οὔτ᾽ ἄρα ποίμνῃσι καταΐσχεται, οὔτ᾽ ἀρότοισιν, ideſt,
Neque tamen gregibus continebatur, neque arationibus.

Attamen ait etiam βόσκειν μηκάδας αἶγας, ideſt, *paſcere capras mugientes*. Sophocles in Aiace: ἐν ποίμναις πιτνῶν, ideſt, in ouium greges irruens Diuus Paulus: τίς ποιμαίνει ποίμνην, καὶ ἐκ τοῦ γάλακτος τῆς ποίμνης οὐκ ἐσθίει; Ideſt, *Quis gregem paſcit, & ex lacte gregis non edit* Sic ποίμνας ποιμαίνειν, ideſt, *ouium greges paſcere*, Apollonius dixit, quod Plato ποιμαίνειν τὰ πρόβατα, Herodianus autem id verbum ſine adiectione caſus loquens de Maximino, poſuit, B pro oues paſco, vel opilio ſum. ποιμαίνων ἐν τοῖς θρακίοις ὄρεσι, ideſt, *paſcens in Thraciæ montibus*. ποίμνιον idem quod ποίμνη, nimirum grex ouium, aliquando tamen etiam alios quoque greges ſub ſe comprehendit, ut teſtatur Euſtathius, & indicat Plato inquiens ποίμνια, καὶ πρόβατα. Vtraque item uox allegoricè accipitur de grege ouium Chriſti. Lucas. μὴ φοβεῖτε τὸ μικρὸν ποίμνιον. Petrus: Ποιμάνατε τὸ ἐν ὑμῖν ποίμνιον. Sic ποίμνη apud Matthæum: Διασκορπισθήσεται τὰ πρόβατα τῆς ποίμνης, *diſpergentur oues gregis*, nimirum percuſſo paſtore. Ioannes γενήσεται μία ποίμνη, καὶ εἷς ποιμὴν, ideſt, *fiet vnus grex & vnus paſtor*. Sunt etiam, qui interpretentur ouile, ut idem ſit cum ποιμνήιος σταθμὸς, & ποιμνήιος σηκός, ideſt, ſtabulum ouilli gregis. Inuenio etiam apud Heliodorum ποίμνας προβάτων. Oppianus uerò ποιμενίων καὶ αἰπολίων ὀλετῆρα, lupum cognominat. Poetæ autem pro ποίμνιον ποιμνήιον dicunt. Πρόβατα quaſuis pecudes, & pecora ſignificant, cùm alioquin oues peculiariter eo deſignentur. Sic Gal. cõm. 1. in lib. de art. πρόβατα dici Hippoc. ſcribit, ἅπαντα τὰ βοσκήματα, pecudes, aut pecora omnia, ut & apud Hom. πολλὰ δὲ οἱ πρόβατ᾽ ἔσκε, i. *multa ſunt illi pecora*. Vbi Gal. πρόβατα indicari uult ἀγέλας βοσκημάτων, hoc eſt pecudũ gregẽ, armentũ, eaq; notione, hanc uocẽ priſcis C vſurpari. Et Scholiaſtes ibidẽ ſcribit, priſcos omnes quadrupedes πρόβατα, vt & Heſych. τετράποδα, i. quadrupedes exponit: quod & Suidas facit, & apud Herodotũ πρόβατον uſurpatur pro omni pecore, ita, ut etiã uaccas cõprehendat, & idẽ Scholiaſtes Hom. Quadrupedes oẽs, inquit, priſci πρόβατα nominabant διὰ τὸ πρὸ τῶν ὀπισθίων βάσεων, ἑτέρας ἐμπροσθίους ἔχειν (fortè πρὸ τῆς τῶν ὀπισθίων βάσεως, ἑτέραν τῶν ἐμπροσθίων) Hinc & Heſiodus ait, χαλεπὸς προβάτοις, χαλεπὸς δ᾽ ἀνθρώποις. Pleriq; uerò etiam πρόβατον interpretantur, quaſi πρόβασιν, quod rerum earum quæ ad victum faciunt, opulentiam ſignificat. Scholiaſtes verò Homeri etiam exponit πρόσοδον, ἀπὸ τοῦ προβαίνειν, vnde peculiariter πρόβατα dicta videntur. πρόβασις quoque pecorum, aut armentorum poſſeſſionem, aut gregem indicat, & τὰ διὰ ποδῶν προβαίνοντα, vt ſcribit Euſtathius. Homeri Scholiaſtes τῶν τετραπόδων κτῆσιν exponit, vt & Heſychius, τὴν τῶν βοσκημάτων κτῆσιν. Πρόβατα etiam apud Hippocratem, Erotianus quadrupedes omnes exponit, cùm ſcribit: πρόβατα, οὕτω κοινῶς καλεῖ πάντα τὰ τετράποδα νῦν, ideſt, πρόβατα nunc communiter vocat quadrupedia omnia: quam certè dictionem ea in notione multis in locis vſurpat Hippocrates, vt libro περὶ φύσεως παιδίου ὁμοίως δὲ καὶ τὰ πρόβατα, θηρία τε, καὶ τὰ ὄρνεα, D ideſt, *Eodem modo ſe habent pecudes, & feræ, & volucres*: Hic enim pecudum genus indicat, vt & libro περὶ σαρκῶν: καὶ ἀποπατέει ἐπειδὰν γένηται τάχιστα, καὶ οἱ ἄνθρωποι, καὶ τὰ πρόβατα, ideſt, *Celerrimè tum homines tum pecudes, vbi natæ ſunt, aluum exonerant*. Et in libro de aere, locis, & aquis: ἕπονται δὲ αὐτέοις, καὶ τὰ πρόβατα ἐόντα, καὶ αἱ βόες, καὶ οἱ ἵπποι, ideſt, *eos autem ſequuntur, & pecora, & boues. & equi*. Vbi oues tamen accipiunt interpretes. Sic libro de morbo ſacro: οὐ γάρ ἐστιν αὐτοῖς ἄλλο πρόβατον οὐδὲν ἢ αἶγες, καὶ βόες, ideſt, *neque enim vlla alia ipſis ſunt pecora præter capras & boues*, (ſic enim legit Gal comm. 1. in lib. de artic. cum προβατίου paſſim legatur) Etſi ibidẽ πρόβατα oues ſignificare videtur, γνοίη δ᾽ ἄν τις τόδε μάλιστα τοῖσι προβάτοισι, τοῖς καταλήπτοισι γινομένοισιν ὑπὸ τῆς νόσου ταύτης. i. *Id ipſum autẽ quã maxime cogneſcet ex ouibus hoc morbo correptis*: Vbi tamen pecudes etiam intelligi poſſunt, libri quoq; περὶ τῶν ἐντὸς παθῶν (pag. 199. 43.) δοκέει δὲ καὶ ἐν ἀνθρώπῳ γένεσθαι τοιαῦτα πολλῷ μᾶλλον, ἢ ἐν προβάτοισιν. Ideſt, *videntur autem talia potius hominibus contingere, quàm pecudibus*. de tuberculis pulmonis agitur, quæ pecudibus, & quadrupedibus fiunt, vt illic ſcribitur, vnde hydrops naſcitur. Libro de artic. (pag. 587. 15.) ὅτι πάντων τῶν προβάτων βόες ὅτι μάλιστα πονέουσι ταύτην τὴν ὥρην, ideſt, *quod ex omnibus pecudibus boues, hoc tempore quàm maximè laborant*. At verò

Epiſt. 1. ad Corinth. c. 9.
Lib. 2. Argon.
Lib. 1. de Rep.
Lib. 7.
Ποίμνιον.
Cap. 12.
Epiſt. 1. c. 5.
Cap. 26.
Cap. 10.
Πρόβατα.
Iliad. ζ.
Iliad. M.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

rò ibidem (pag.608.23.) Ἐγὼ δέ ποτε πνεύμονος προβάτου ἀπότμημα ἐνέθηκα. ideſt, *Ego verò* E *aliquando pulmonis ouilli fruſtulum reſectum impoſui*. Sic enim de pulmone ouillo in nares fractas immittendo ſumpſerunt interpretes, cùm de alijs pecudibus etiam accipi queat. Velut libro περὶ αἱμορροΐδων (pag.520.41.) οὐδὲν γὰρ χαλεπώτερον, ἤπερ προβάτου δειρομένου τὸν δάκτυλον μεταξὺ τοῦ δέρματος, καὶ τῆς σαρκὸς περαίνειν. Ideſt, *Neq; enim maiore negotio id fiet, quàm ſi dum pellis oui detrahitur, digitum inter pellem, & carnem medium immittas*. Etſi de quauis pecude intelligi poteſt. Similiter etiam libro 2. περὶ γυναικ. (pag.267.12.) in fluore muliebri albo. καταῤῥέεται ὁκοῖον προβάτου οὖρον, ideſt, *defluit velut vrina ouilla*, dixit Cornarius, cùm de alia pecude etiam accipi poſſit. Et in principio Leuitici legimus oues, & capras pecorum nomine demonſtrari: Si obtuleris de pecoribus (ἀπὸ προβάτων) agnum vel hædum, vel ouem, ſiue capram. Et nos deniq; ſuprà ex Varrone diximus πρόβατον cùm pro oue accipitur vocem non eſſe antiquam, ſed antiquos οἶν dixiſſe. Nihilominus poſtmodum πρόβατον pro oue per excellentiam poſitum eſt, quia ouis pacis tempore immolabatur, tanquam quieta, & ſimplex, tamque frequens ea vox facta eſt, ut etiam latini, quamuis pro pecore potius, quàm oue; ea vterentur. Plinius, *In eadem Africa familias quaſdam effaſcinantium Iſogonus, & Nymphodorus* F *tradunt, quarum laudatione intereant probata, areſcant arbores, emoriantur infantes*.

Probatum.

Notandum verò etiam apud Pindarum vſurpari de equis; quandoquidem præſepe equorũ Diomedis vocat προβάτων τράπεζαν, vt teſtatur Ariſtophanes Grammaticus apud Euſtathium. Ἀ πρόβατον diminutiuum eſt προβάτιον, vt ab oue ouicula. προβάτιον verò atticum eſt. Heſychio, & Varino προβατήματα ſunt πρόβατα.

Probatō piſcis.

Lib.9.c.38. de animal.

Eſt item πρόβατον nomen piſcis marini apud Aelianum, de quo ſic ſcribit: *In latebris abditæ latent maris incolæ oues* (τὸ πρόβατον) *& hepati, & à piſcatoribus Propentis nominari ſoliti: ij quidem quamuis natura maximi videantur, tamen ad natandum ſegnes ſunt. Non enim à ſuis latibulis longè aberrant: Imò verò circum ea ipſa ſemper volutantur. Infirmioribus piſcibus adnatantibus inſidias faciunt.*

Πῶϋ.

Πῶϋ, quam vocem Henricus Stephanus deducit à πάω, πῶ, quod eſt poſſideo, apud Homerum paſſim ſignificat gregem, vt πῶϋ οἰῶν, & πώεα οἰῶν, vt Iliad. Ὁ πῶϋ μέγ' οἰῶν. & Iliad. γ. Ὅς' οἰῶν μέγα πῶϋ. Et Heſychius, & Varinus exponunt πώεα, βοσκήματα, ποίμνια, alioqui etiam per ſe exiſtimatur dici, vt Henricus Stephanus annotauit, de grege ouium, ſeu ouili.

Ῥῆνες.

Ῥῆνες Heſychius exponit, ἄρνες, πρόβατα, & Ῥήνεα, πρόβατα, οἶα. Geſnerus ῥῆνες propriè ait eſſe agnos, Synecdochicè verò G oues, vnde compoſita πολύῤῥηνες, hoc eſt, vt in theſauro exponitur, qui multas poſſident oues, aut generaliùs, etiam multa pecora. Item εὔῤῥην Etymologo eſt ὁ καλλιπρόβατος, ideſt, pulchras ferens oues, ſeu pulchras agnas. Pro ῥῆνες legitur etiam ἀρῆνες, vnde apud Pauſaniam ἀρηνοβοσκὸς vt citat Varinus, apud Sophoclem, vt Heſychius, eſt ὁ προβατοβοσκὸς, additque Varinus etiam reperiri ἐρενοβοσκὸς & apud eundem inuenitur etiam, ἀρενοβοσκὸς, & ἐῤῥηνοβοσκὸς, ſed neutrum probat Geſnerus.

Hippocrates correctus, & expoſitus.

Apud Hippocratem vbi legitur, καὶ εἰρηνικὰς ἀμφὶ τὰ σκέλεα ἑλίσσειν, Cornarius vertit, *tegumenta cruribus circundato*: Caluus, *faſcia lanea crura munire*, ita vt hic εἰρινέους δεσμοὺς legiſſe videatur. Fortaſſe (inquit Anutius Fœſius) εἰρινέας κνημῖδες intelligi poſſint, vt ſint tibialia lanea ad arcendum tibiarum frigus. Aut certè εἰρινέας legiſſe videntur, ab ἔριον vel εἰρίον, quod lanam ſignificat, vnde tegumenta aut faſcias laneas ſubaudiunt: Verùm mihi non parum ſuſpecta eſt hæc lectio, ac vereor, ne ῥηνικὰς legendum ſit, iſque locus à Galeno exprimatur in Exegeſi, cùm ῥηνικὰς ἀρνακίδας, hoc eſt, pelles agninas exponit. Quæ certè commodùm ad prohibendum frigus cruribus circundabuntur, velut braccæ femora H muniunt: quemadmodum libro περὶ ἐπικυήσιος, ἀρνακίδας προστιθέναι θερμὰς, hoc eſt, pelles agninas cum villis & lana ventri in ſuffitu muliebri admouere iubet, ad arcendum frigus, & fumum ne exſpiret, continendum. Sed & alibi in eodem opere (lib. 5.) apud Hippocratem ῥηνικοῖσι pro ῥηνικαῖσι, vitioſè legitur, vt repoſuimus ex manuſcriptis codicibus: ἐπικαταδεῖν δὲ εἰρίοισιν οἰσυπηροῖσι καὶ ῥηνικαῖσι, *Lanis verò ſuccidis, & pellibus agninis circundare oportet*: ſic ῥηνέσι, ἄρνασι exponit Galenus in Exegeſi: pro quo ῥημέσιν & ῥίνεσιν vitioſè legũt exemplaria quædam. Idem & ῥηνὸς, ἀρνὸς exponit. Hæc omnia Fœſius.

Σφάγιον.

Σφάγιον Heſychio, & Varino eſt, πρόβατον, θῦμα, ἢ ἐν ᾧ τὸ τῶν ἱερείων ὑποδέχεται αἷμα τόπος, ideſt, ouis, victima, aut etiam locus, in quo victimarum ſanguis excipitur: in qua poſteriori ſignificatione vſurpat etiam Pollux, vbi coquinaria quædam vaſa recenſet, καὶ σφάγιον, inquit, ὃ ὑποδέχεται τὸ αἷμα τῶν ἱερείων: & rurſus de libatorijs vaſis loquens καὶ σφάγιον, εἰ θύεις, ὃ ὑφέξει τις τῷ τῶν ἱερείων αἵματι.

Lib.10. Cap.18.

Aliàs & σφαγεῖον dicitur, & à Suida itidem exponitur, τὸ τοῦ αἵματος δεκτικὸν ἀγγεῖον; additque à poeta vocari ἀμνίον. Frequentiùs tamen σφάγιον accipitur pro victima, ſiue pro omni beſtia, quæ immolabatur: Thucidides, Μάντεις σφάγια πρὺ ἔφερον τὰ νομιζόμενα, ideſt, *Aruſpices ante expeditionem victimas mactabant*.

Lib.6.

Σφαγία verò Heſychio, & Varino eſt ἡ τῆς ἱερουργίας ἡμέρα, dies quâ

ſacra

A ſacra fiunt iugulatis mactatiſq; victimis : vnde & σφαγιάζομαι , ideſt, victimas iugulo, ſiue ſacrifico. Iiſdem ὕπαρνος eſt ποίμνη ἄρνας ἔχουσα , quo loco, vel πόιμνη priuatim ouem ſignificat, vel ἄρνος latiùs patet. Lexica vulgaria ὕπαρνος exponunt ouem, idque ex Euripide, vt annotauit Henricus Stephanus. Petrus Victorius aſſerit ſuos Agricolas in uillaticis gregibus oues quę non conceperunt, χέρσους appellare, nimirum μεταφορικῶς, quo etiam modo Sophocles, ubi calamitoſum illum regem facit, de aduerſis ſuis rebus queri, filias ſuas ſimiliter χέρσους nuncupat, cum aliàs χέρσος ſit inculta terra. Hebræi quoque uaria, ac diuerſa nomina habent, quibus ouem, aut genus ouillum intelligunt. Zon ſcribitur, inquit, Pagninus, aleph quieſcente: cōmuniter hæc dictio, & legitur cum vau; & ſignificat communiter minuta animalia, ut oues, & capras. Et ut inquit Rabbi Dauid, capitur interdum pro particulari aliqua ſpecie, ut puta pro oue tantum, aut ſolum pro capra, quandoq; complectitur utrumque: Interdum eſt commune uocabulum omnium minutorum animalium: Quandoq; & de grandioribus, ut puta de bobus dicitur, vt exemplis commonſtraturum Pagninus ſeſe ait. Inuenitur pro eodem Zonech, pſalmo 18. B Septuaginta pro Zon ſæpe transferunt ϖρόβατα, Hieronymus oues, Amos 7. In principio Leuitici legimus oues, & capras pecorum nomine demonſtrari. *Si obtuleris de pecoribus* (ἀπὸ ϖροβάτων) *agnum, vel hædum, & ouem, vel capram,* Geneſeos 4. Chaldæus, Ana transfert, (vertunt enim Syri aliquoties Zade in Ain) Arabs Genas, Perſæ Goſpand. Seh noſtri interpretes plerumque ouem reddiderunt: Significat autem pecora minora, nempe oues, & capras, tum fæminas, tū mares; Inuenitur & in maſculino, & in fæminino genere. In maſculino, Exod. 12. Seh tamim redditur agnus integer: In fæminino Ieremiæ 50. Seh pheſura, vertitur grex diſperſus, vnde conijci poteſt, in fæminino eſſe nomen generale, in maſculino verò priuatum. Rachel, vnde plurale Rachelim, Rabbi Iſaac, interpretatur Kapſah, ideſt, vt vertunt, agnam, & Dauid Kimhi ſimiliter; aiunt tamen propriè eſſe ouem fæminam, vt Kebeſch marem, à quo tamen fæmininum Kipſah. Eſaiæ 53. legimus Rachel nee, Lamah, quod interpretantur ouis obmuteſcens. Geneſeos 31. Septuaginta pro Rachel vertūt ϖρόβατα, Hieronymus oues, Chaldæus rachlak, ideſt oues tuas: Arabs akalak. Perſa chomeſchan thu. Keſithah ſeptuaginta, Geneſ. 33. & Iob 42. interpretantur ἀμνὰς, Hieronymus agnus, & ouis, Abraham Eſra, agnus, vel ouis parua, author concordantiarum, moneta quædam, Auguſtinus Steuchus, denarius, vel C obobus: Nicolaus Lyranus, obobus, & D. Kimki, & R. Salomon ex ſententia R. Akiba, qui teſtatur ſe profectum in Arabiam, audiuiſſeque quòd nummum, vel potius denarium, & Siclum vocarint Keſithah. Taiſch plurale Teiaſchim Abraham Eſra Geneſ. 30. exponit pecus maculoſum, & varium, ſeptuaginta τράγους, ideſt, hircos; vt & D. Hieronymus, Geneſeos 32. omnino pro hircis accipitur, vt ait Geſnerus, qui ſcribit quoſdam ſeſe audiuiſſe arietes, vel totum genus ouium interpretari, quod tamen non probat, vt in hirco dicetur. Et Munſterus ait, Taiſchi eſſe arietem, vel ſecundum alios, hircum minorem, qui antecedit gregem ouium; & facilè aſcendit rupes & loca alta, Prouerbior. 30. Plurale eſſe Teiaſchim hædos, Geneſeos 30. Bellunenſis aldan exponit ouium in vtroque ſexu (videtur autem Dan à Syris pro Zon Hebraico. Sade mutato in Daled) Alliat caudarum ouium; Hara garien ſtercus pecorum, & Syluaticus garien pecora, Geſnerus verò ait ſeſe meminiſſe, quod legerit oues hodie à Saracenis Ganame dici. Albertus, alijque nonnulli à nabis quo nomine Aethyopes Camelopardalin intelligunt, Anabula vocem detorſiſſe videntur, pro eodem animali, quamobtem non benè audiunt apud eruditos, quāquā etiā eos defenderit aliquis, quoniā Ana Chaldaicè vt puto, ouē ſignificat, cùm D Camelopardalis ouis fera à Plinio etiā appelletur, eſt tamē Alberto Ana longè aliud animal, de quo ſic ſcribit: *Ana animal dicunt eſſe orientis validiſſimis dentibus, acutis & longis, & vnguibus acutis perquàm ſæuum gregarium, & valde amans quæ ſui generis ſunt, animalium, alienis infeſtum. Si quod enim alterius generis acceſſerit animal, gregatim reſiſtunt, & vel fugant, vel perimunt; dentibus & vnguibus ſe defendit ita, vt ſolitarium etiam ab aliquo robuſtiori deprehenſum plerumque euadat.* Sed proſequor ſynonyma. Ouis Hiſpanis eſt oueia, Gallis brebis, voce mutuata, vt ſcribit Perionius, à Græcorum πρόβατον, mutato π. in ſuam mediam b. Ait autem hoc nomen ferè fæminas ſignificare, nam mares (inquit) montons, & eas quibus teſtes execti ſunt, beliers nuncupant; & primum à membro dictum eſt; vnde mutonatos veteres dixere eos, quibus inſigne erat membrum. Illud autem à latino verbo arietis ortum eſt. Colon, & mercatores totum genus ouium vno appellant nomine, nempe omaille, à nomine Græco μάλλου, quod vellus ſignificat, vel à μῆλου, ideſt, ab oue. Idem teſtatur ouem Gallis oueille appellari, ſeu potius ouegli à diminutiuo eius, nempe ab ouicula mutato c, in g. Germani ſchaaff dicunt; & in quibuſdam Germaniæ locis referente Geſnero oues fæminas maecherling: lactarias, hoc eſt quæ lactis gratia aluntur, taeſchle: in Sueuia & fæminam quæ agnos & reliquas oues ad

paſcua

Ὕπαρνος.

Lib. 3. var. lect. c. 11.

Χέρσος.

In Oedip. Tyr.

Hebraica.

Zon.

In libro radic.

Seh.

Rachel.

Keſithah.

Aldan.

Ganame.

Ana Alberto quale animal.

Synonyma vulgaria.

Oueia.

Lib. de orig. ling. Gall.

Bribis.

Omaille.

Aries vnde dictus.
Lib.4. de lingua lat.
Aringa.
Κριὸς.

paſcua ducit, ein ouvv, cuius plurale euvv. Inferiores verò Germani, ſiue Belgæ Schaepdicunt, E Angli Scheepe, Scoti priſca lingua teſte Hectore Boethio in deſcriptione Scotiæ heirth, (quo nomine Germani ferè ceruum intelligunt) Illyr. ouuczt, vel skop. Incolæ Madagaſcar, vt ſcribunt Bataui in diario nautico, agarone. Atque hactenus de oue, ſequuntur Synonyma maris, hoc eſt arietis, quem ab aris Iſidorus dicit ait, propterea quod hoc pecus à Gentilibus primò mactatum, atque in aris immolatum ſit. At Varro arietem dictum ſcribit, *quòd eum dicerent veteres ares, noſtri aruiga*, inquit, *hinc aruigus, hæ ſunt, quarum in ſacrificijs exta in olla, non in veru coquuntur, quas & Actius ſcribit, & in pontificalibus libris videmus in hoſtijs eam aruigem, quæ cornua habet, quoniam is cui oui mari teſticuli dempti, & ideo vt natura verſa veruex declinatum*. Hæc Varro. Sed, vt ait Turnebus, addere debuit Varro, vtrum Romani, an Græci ſcilicet ares dicerent, & veteres, inquit, latinos intelligere videtur, quia veteribus græcis erat ἄρην. Et Ioſephus Scaliger eodem loco pro aruiga ſcribendum putat aringa, citatque hoc Heſychij: Ἄριχα ἄῤῥεν πρόβατον, quæ ſcriptura, inquit, reponenda in Feſto, & Donato, apud quos mendoſè aruga, & Haruga legitur. Græci κριόν vocant, ἀπὸ τοῦ κέρως F (aliàs κάρα) vt Macrobius ſcribit, quoniam maximè cornibus valet. Suidas verò & Varinus aiunt: Κριὸς ὁ τὸ κάρα ἱέμενος, ὡς ὁ δὲ κορύπτων ἤλαυν᾽ ὀπίσω, hoc eſt, aries qui capite irruit veluti qui arietans, aut ſimiliter capite irruens inuaſit à tergo. Aliqui verò deriuant παρὰ τὸ κρίνεσθαι τὰς τρίχας, quod in eo ſeligantur pili, Διαφέρουσι γὰρ αἱ τρίχες τοῦ κριοῦ τῶν ἄλλων, hoc eſt, *differunt autem crines arietis ab alijs*, vt addit Etymologus. Deduxeris verò etiam, quæ eiuſdẽ Etymologi coniectura eſt, παρὰ τὸ κρείειν καὶ ἡγεμονεύειν τῶν προβάτων, hoc eſt, quod regat, & ducat oues. Equidem Aratus primam producit, ſicut & Homerus bis odyſſæa 9. & Dionyſius Afer.

> Ἄλλοι δ᾽ ἐξ ἀγέλης κριοί, ἄλλοι δὲ καὶ ἀμνοί, hoc eſt,
> *Alij verò ex grege arietes, alij verò agni.*

Aries, machina bellica.
Lib.3. Poliorcet. dial.
Carcamuſa.
Cancer.
Lib. 1.

Quam etymologiam non obſcurè corroborare apparet Theophylactum in epiſtolis dum ait: ὁ ταξίαρχος τῶν προβάτων, ὁ θαυμασός μοι κριὸς ἀπόλωλε, καὶ ποιμαντικῆς ἡγεμονίας χηρεύει τὰ θρέμματα: Ideſt, *Dux ouium mirabilis aries, mihi perijt, & pecora paſtorali imperio orbauit*. Probatur, & Cælio etiam prius allatum etymum: Nam & inde κριὸς ἀσελγόκερως nuncupatur, hoc eſt, non vt Suidas, μεγαλοκερώς, ſed vt Heſychius, ὁ ἐξυβρίζων τοῖς κέρασι, cognominatur. Atque hinc etiam Græci κριὸν, & Latini arietem nuncupant machinamentum bellicum, G quod in oppidorum muros, quemadmodum ipſum animal vel in homines, vel in ſui generis alium, arietabat, de quo etſi paſſim multa apud authores diuerſos legantur, non fuerit tamen præter noſtrum inſtitutum, de eo paulò fuſiùs agere, nimirum ex Iuſto Lipſio, apud quẽ Oranus; arietis, inquit, origo vetus, ſed parum certa: Cum pars ad Græcos & Epeum referant, inter quos Plinius: *equum qui nunc aries dicitur, in muralibus machinis, Epeum inueniſſe ad Troiam*; pars ad Tyrios, ideſt, Carthaginenſes, inter quos Vitruuius: *Primùm ad oppugnationem aries ſic inuentus memoratur. Carthaginenſes ad Gades oppugnandas caſtra poſuerunt: cùm autem caſtellum antè cepiſſent, id demoliri ſunt conati: poſteaquam non habuerunt ferramenta ad demolitionem, ſumpſerunt tignum, idque manibus ſuſtinentes, capiteque eius ſummum murum continenter pulſantes, ſummos lapidum ordines deijciebant, & ita ex ordine totam munitionem diſſipauerunt.* Ego ſi quis arbitrum petat, Vitruuio magis accedam, quàm Plinio; Si enim Græcorum res, & iam inde à Troiano bello, cur Homerus non meminit, ille fons, & theſaurus H rerum artiumque? Cur multis ſeculis nemo poſtea? Nec probabile eſt rem tam præſentanei vſus ſemel repertam, ſubito deperiſſe. Vbicunque autem ſic dixere à ſimilitudine, & reciprocatione ictus arietini: Dixit deterior ætas Carcamuſas opinor à ſono. In obſidione Pariſienſi Abbo: *Arietes, Carcamuſas vulgo reſonatos*: eadem, aut ſequens etiam cancrum, neſcio an à ſimilitudine aliqua fabricæ, aut quia itentidem retroiret, ſed aries iſte non vniformis, aut ſimplex: triplicem reperio, eſt rudis, & à prima inuentione, quem manibus lacertiſq; validi homines ſuſtinent & agunt, talis in columna Traiani ſic pictus extat, & Daci eo vtuntur. Poſſet huc duci illud Lucani, apud quem miles iactat:

> *Tu quoſcumque voles in planum effundere muros*
> *His aries actus diſperget ſaxa lacertis.*

Et hoc Sidonij:

> *Nec Pharij nunc regna precor, nec vt hiſce lacertis*
> *Frangat hydaſpeas aries impactus eritras.*

Aries compoſitus.

Lacertorum vtrobique mentio, & ſi hi quoq; in ariete compoſiti adhibiti, de quo addo: Cõpoſitus enim mihi eſt, qui trabem quoq; alteram iungit & ſtatuit, à qua pendulus vi maiore, conatu

A natu leuiore, vibratur. Hunc quoq; Pœnis ſuis Tertullianus primitùs repertum aſſerit: *& Arietem* (inquit) *nemini adhuc libratum illa dicitur Carthago, ſtudijs aſperrima belli, prima omnium armaſſe in oſcillum penduli impetus, commenta vim tormenti de bile pecoris capite vindicantis.* Cùm enim oſcillationem ei tribuit, manifeſtè compoſitum hunc demonſtrat. Sed & Vitruuius idem cum eo, qui vult ſtatim à rudi illa inuentione, fabrum quẽdam Tyrium nomine Pephaſmenon hac ratione inductum, malo ſtatuto altero ex eo vti trutinam ſuſpendiſſe, & reducẽdo, & impellendo vehementibus plagis Gaditanorum murum deieciſſe. Hic in plurimo vſu, & inter Romanorum opera ex profeſſo Ioſephus Flauius deſcripſit tertio Excidij: *Eſt*, inquit, *aries, trabs prægrandis, quæ malum nauis adſimilat. Is ſolidatur in capite graui ferro, in arietis formam, vnde & nomen adſumpſit. Dependet medius funibus ſuſpenſus ex alia trabe velut trutina, quæ trabs tignis vtrimq; firmis munita eſt, & fulta. Repulſus porro magna virorum manu retrorſum, ijſdemque antrorſum ſtatim, & cum impetu reflectentibus, quatit muros prominulo ferro. Neque eſt vlla turris tam valida, aut mœnia tam lata, quæ, vt primas maximè plagas tulerint, ſuſtinere, & ſubſiſtere aſſiduas eas poſſint. Hæc Ioſephus.* Nec pigebit per verba eius ambulare,
B & lucem, aut fidem ijs dare: Ait, *trabs prægrandis quæ malum nauis adſimilat*, imò ex ipſis nauium malis interdũ lecta & adſumpta. In Agellio, P. Craſſus, cùm opus eſſet firma, ac procera Lib. 1. c. 13. trabe, qua arietem faceret, ſcripſit ad magiſtrum architectona Moleatenſium, vti ut ex duobus malis, quos apud eos uidiſſet, uter maior eſſet, eum mittendum curaret. Ammianus genus ar- Lib. 23. borismateriemq; diſtinxit, *Eligitur abies, vel ornus excelſa.* Sane excelſa. Et Plutarchus inter Antonij machinas bello Partico memorat arietem longitudine pedum LXXX. At Vitruuius, ac Græci formant & pedum CVI. imò, & CXX. quos ex vno ligno fuiſſe vix putem. Porrò hæc prima Ioſephi, Hegeſippus laxè ita reddit: *Magnitudo arboris in modum mali naualis quam non ventorum procella, non velorum ſinus flectant.* Pergit Ioſephus. *Grani ferro in arietis formam.* Ita & Ammianus: *Cuius ſummitas duro ferro concluditur, & prolixo arietis efficiens prominulam ſpeciem, quæ forma huic machinamento vocabulum indidit.* Hegeſippus diffuſiùs; *nomen hoc ſpecies dedit, eò quòd validæ, ac nodoſæ arboris caput ferro veſtitur, & quòd vt frons arietis prætenditur, quæ obductis laminis turgeſcit, & prominet. E cuius medio quaſi cornu procedit ferri ſolidioris.* Notate. Primum caput arboris ferro tegitur, & affigitur laminis paulò longiùs: An-
C trorſus in acumen producitur, quod cornu Hegeſippus dixit. Nec enim aliter eius verba capienda cenſeo, neque res fuit. Ammianus alibi hoc acumen vocat: *Vicit* (inquit) *omne prohi-* Lib. 20. *bendi commentum acumen arietis, coagmenta fodiens lapidum.* Atque is finis, & opus præcipuũ arietis fuit, cum grandiores, firmioreſque lapides, more priſco muris inderentur, iuncturas penetrare, & findere, & lapides emoliri. Lucanus:

Nunc aries ſuſpenſo fortior ictu
Incuſſus, denſi compagem ſoluere muri
Tentat, & impoſitis vnum ſubducere ſaxis.

Hoc acumen, & ferrum, ἐμβολὴν ſiue roſtrum etiam Græci dixerunt, notante Suida: Et fuit Lib. 3. interdum trifidum, quadrifidum in mucrone, vti ſolent nauium roſtra. Ijdem communius, & κεφαλὴν ſiue caput, ſicut latini. In Ioſepho hiſtoriala huic rei eſt. *Quidam* (inquit) *Iudæus Eleazarus nomine, periculum imminens ab ariete iam admoto muris videns, lapidem prægrandem ita violente iecit, vt caput machinæ diffringeret* (ὥστε ἀπορρᾶξαι τὴν κεφαλὴν τῶ μηχανήματος) *quod cùm vidiſſet, deſcendit etiam de muris, & magno ſtupore hoſtium, id ſecum in mœnia tulerat, niſi quod quinque ſagittis confixus vnà cum ipſo capite iterum decidit.* Quod ita legendum, exaudiendumq; eſt, non vt totum caput (graue id fuit) ſed decuſſam anteriorem eius partem, tulerit ſic raptim in Vrbem. At Ioſephus: *Dependet medius funibus ſuſpenſus ex alio trabe.* Quę ſic Hegeſippus; *Ea arbor ſuſpenſa funibus, ad ſuperiora, atq; robuſta arborum nexis multorum ma-*
D *nu validè in murum impellebatur*; Sed variat à Ioſepho, quod ab arboribus nectit, ille ab vna arbore: Senſus tamen eſt, vel ab vna media, tranſuerſaq; arbore pependiſſe, quam duæ aliæ ſuſtinerent, vt in iugo, aut patibulo, ſiue à duabus reclinatis, & vtroque capite coniunctis. Quod dicere ita putatur: *Suſpenſis vtrimque tranſuerſis aſſeribus, & ferratis quaſi ex lance vinculis trabis alterius continetur.* Vbi ferratis etiam vinculis, ſiue catenis eum nectit: ad funes tamen Ioſephus, & Hegeſippus dixerunt; ſed quid vetat ad firmitudinem catenas etiam fuiſſe: Has trabes, & ligaturam Lucanus intellexit:

Nunc coniunctas aſtringere nodis
Inſtabat, ferroque trabes, quo frangeret altos
Portarum poſtes, quateretq; morantia clauſtra.

An non eadem Ammianus, dum ſcribit, arietem vetuſtum diſſolutum fuiſſe, vt facilius vehe- Lib. 20.
retur

Inſtrumentum exterminatoriũ.
Lib. 17.
Lib. 2. de bello gall.
Lib. 3.
Lib. 4.

retur, iterumque inſtructum? magis hoc eſt, quàm vt ipſum trabem ſolutilem intelligamus. E Pergit Flauius: *Repulſus magna virorum manu.* Quantum manum ſcilicet admittebat longitudo. Nec enim niſi ordo virorum vnus vtrimque admoueri potuit: Et ſingulis ad ingreſſum, & motum, minimùm dandi duo pedes: Sed recens ſcilicet manus manui ſuccedebat, eratque perpetuus hic ictus: Ita arietes non ita multi inſtructi, etiam in magna obſidione, & plures tamen adhibiti ad miniſteria, aut tutelam, Appianus in Punico: *Oppugnandæ Carthagini duos vaſtos arietes admouet, quorum alter à ſex mille peditibus impelleretur, alter à ſociorum naualium multitudine.* Titus ad Hieroſolyma tres arietes habuit, ex Ioſepho, tot quot legiones. Nō quia tota legio in dirigendo, aut impellendo occupata, ſed intuendo, curando, per vices adminiſtrando; Denique claudit Ioſephus: *Neque eſt vlla turris tum valida, aut mœnia tam lata, &c.* Obſeruate vim machinæ, quæ magis eluceſcat, ſi cogitentur veterum muri, validi hercules ſupra noſtram fidem. Atqui aries tamen tractu, & tempore diſcuſſit. Ideo exterminatorium inſtrumentum Paulus Diaconus dixit. *Exterminatorio inſtrumento facto, quod arietem vocant, ciuitatem adeptus eſt.* Sed & alio latere, exterminatorium, quia his admotum ſignum perdendæ Vrbis, vbi hodie mos aut lex eſt durius in eos conſuli, qui tormenta expectarint, ſic olim qui arietem. Cicero in offic. *Et cum ijs quos deuiceris, conſulendum eſt, tum hi qui armis poſitis ad imperatoris fidem confugiunt, quamuis murum aries percuſſerit, recipiendi ſunt.* Cæſar: *Reſpondit ſe magis conſuetudine ſua, quàm merito eorum Ciuitatem conſeruaturum, ſi priuſquam aries murum attigiſſet, ſe dedidiſſent, ſed deditionis nullam eſſe occaſionem, niſi armis traditis.* Atque hic eſt compoſitus aries, quod ſic in Ioſepho: ϖροσῆγον κριὸν γέῤῥοις τε διηνεκέσι, καθύπερθε ϖεφραγμένον δέῤῥει, ϖρός τε αὐτῶν καὶ τοῦ μηχανήματος ἀσφάλειαν. Ideſt, *Produxere Arietem vineis tectum, & ſupernè corio munitum, ad ſuam, machinæ tutelam.* De vineis apud Propertium etiam eſt,

Dumque aries cornu murum pulſabat aheno
Vineaq; inductum longa tegebat opus.

Teſtudo arietaria.
Lib. 10.

Longa, inquit, vinea, & in Ioſepho διηνεκῆ γέῤῥα, ideſt, *perpetuæ crates.* Etſi pro hiſce tegugumentis receptum etiam, vt ſolida teſtudine totus aries tegeretur; teſtudo arietaria, vel teſtudo aries dictus. Hunc quoq; Carthago reperit. Et Vitruuius ita: *Cetras Charcedonius de materia primùm baſin ſubiectis rotis fetit, ſupraque compegit arrectarijs, & iugis varas, & in his ſuſpendit arietem, corijſque bubulis texit, vbi tutiores eſſent, qui in ea machinatione ad pulſandū murum eſſent collocati, id autem quia tardos conatus habuerat, teſtudinem arietariam capit appellare.* Totam ipſe eam deformat, & minutè, ac menſurate, vt architecti videatur, de eadem Vegetius: *De materia, ac tabulatis teſtudo contexitur, quæ ne exuratur incendio corijs, vel cilicijs, centonibuſque veſtitur, hæc intrinſecus accipit trabem, quæ aut adunco præfigitur ferro, & falx vocatur: aut certè ipſius caput veſtitur ferro, & appellatur aries. Teſtudo autem à ſimilitudine veræ teſtudinis nomen ſumpſit: quia ſicut illa modò reducit, modò profert caput, ita machinamentum trabem.* Intelligi à Claudiano aliquis dixerit.

Tum tua murali libretur machina pulſu,
Saxa rotet præceps aries, protectaque portas
Teſtudo feriat, ruat euerſura iuuentus.

Lib. 1. Gothicon.
Cancer.
Cap. 11.
Cap. 15. 16. & 17.
Helepolis.
Lib. 23.

Nam potius à teſtudine ferire facit, quod non niſi ab iſta poteſt; niſi ſynecdochicè hi capiendi, qui ſub ea latent. At certò eam adhibet & deſcribit Procopius in rebus Vitigis; & poſteriore æuo Colmarienſe Chronicon, in quo Cancer appellatur. *Poſt hæc Cancrum ad ciuitatem perduxerunt. Fuit cancer inſtrumentum magnum, fortè pariter, & ponderoſum. In eo trabs magna, pariter longa in vna parte groſſa, in altera parte parua. In groſſiori parte, ſiue in capite fuit ferro forti circumdata, & in fronte ipſius Cancri fortiſſimè colligata. Trabs hæc ſupra quadam inſtrumenta iacuit, quo faciliter moueretur.* Poſtrema verba de Cylindris intelligenda videntur, de quibus & in Vitruuio legitis, atque etiam in Herone: Illum eundem videte alijs etiam in locis apud eundem, vbi ſimul plures arietes etiam ſuſpendit: Cancri nomen habuit à regreſſione, & reciprocatione in ictu: An & quia in obliquum mouererur, & peteret?, an quia teſtudo ignota Germaniæ ipſi finitimum, & teſtaceum animal ſuppoſuere? Iam verò & Helepolis arietis quædam etiam ſpecies videtur ex Ammiani deſcriptione: *Pro his, inquit, arietum machinamentis, crebritate iam deſpectis conditur machina ſcriptoribus hiſtoricis nota, quam Helepolin græcè cognominamus. Cuius opera diuturna Demetrius Antigoni filius, Rhodo, alijſque Vrbibus oppugnatis, Poliercetes eſt oppugnatus: ædificatur autem hoc modo. Teſtudo compaginatur immanis axibus roborata longiſſimis, ferreiſque clauis aptata, & contegitur corijs bubulis, virgarumque recenti textura, atque limo aſperguntur eius ſuprema, vt flammeos detrectet, & miſſiles caſus.*

A *caſus. Conſeruntur autem eius frontalibus triſulcæ cuſpides præacutæ, ponderibus ferreis graues, qualia nobis pictores oſtendunt fulmina, vel fictores, vt quicquid petierit, aculeis exſertis abrumpat; Hanc ita validam molem; rotis, & funibus regens numeroſus intrinſecus miles, languidiori murorum parti viribus admouet concitis, & niſi deſuper propugnantium valuerint vires, colliſis parietibus aditus patefacit ingentes.* Quamuis autem hæc machina teſtudo videatur arietaria; Ex Vitruuio tamẽ, Plutarcho, & Diodoro conſtat (etſi inter ſe varient, & diſſideant,) turrim fuiſſe, ſed multipliciter & magno opere inſtructam, quinimò diſertè ab teſtudine arietaria ſeparat Appianus in Mithridatico: χώματα δὲ πολλὰ ἤγειρε, καὶ μηχανὰς ἐπήγνυτο, πύργους καὶ χελώνας κριοφόρους, ἑλέπολιν ἑκατὸν πήχεων, ἐξ ἧς ἕτερος πύργος ἐπῇρτο, καταπέλτας, καὶ λίθους καὶ βέλη ποικίλα ἀφιείς. Ideſt, *Aggeres multos ſtruxit.* (Rex Mithridates ad Cyzicum) *& machinas confixit, turres, & teſtudines arietarias, & helepolin centum cubitorum è qua & alia turris ſurgebat, catapultas, lapides, & varia tela emittens.* Lubet modò etiam verba Heronis, quibus arietem in teſtudine deſcribit & ſuſpendit, obiterq; alia genera adiungit, & tangit, hic addere, ne quid ad clariorem doctrinam deeſſe videatur, quod lector de ariete deſi- B derare poſſit. Ea autem ſunt à Barocio ita verſa: „Verùm principis Biſantij familiares arietem cubitorum centum, & viginti iuxta longitudinem faciebant: Ab ipſius autem calce iuxta craſſitiem quidem pedalem, in latitudinem ferè palmorum quinque: In anteriori autem parte coarctabant ipſum in pedalem latitudinem, & trium palmorum craſſitiem: Helicas ferreas quatuor qui ſeſe in longitudinem ad decem cubitos extendant, in anteriori parte clauis affigentes: totumque arietem tribus funibus, octo iuxta craſſitudinem, circumquaq; digitorum exiſtentibus, ſuccingentes: ac loris eum circulariter ligantes, iuxta medium tribus quidem interuallis, quatuor verò ſuſtentaculis conſtringebant. Funes verò, qui ab alijs cãnabinis funibus ab arietaria machina pendentibus, arietem ipſum ſuſtinent, atque inferunt, à ferreis contextis catenis initium ſumebant: At ſcalam etiam nauticam faciebant aſſere in arietis elatione anterius clauis affixo, habenteque rete contextum iuxta craſſitiem ſufficiens, & iuxta diſtantiam quatuor, vel etiam plurium digitorum foramina habens, vt facilè ſupra murum aſcendatur. Appendebant autem ipſum, & mouebant in teſtudine rotis octo prædita; quippe quæ iuxta quidem internam pauimenti longitudinem quadraginta duo: Iuxta verò latitudinem viginti octo cubi- C tos habeat. Ipſa præterea quatuor crura, quę in pauimento ad altitudinẽ iuxta angulos affigũtur, ex duobus ſimul iunctis lignis ſingula faciebant, longitudinẽ habentia ſingula cubitorum viginti quatuor, & in craſſitiem palmorum quinque, iuxta verò latitudinem vnius cubiti exiſtentia; In ſuperiori verò arietariæ machinæ parte, thoraceum tanquam ſepimentum ſtruebãt, vt in ea tutè ſtare poſſent ſpectantes ea, quæ aduerſus arietem ab aduerſarijs mittuntur. Eiuſmodi autem arietem ſexies mouebant deſtruentes à ſeptuaginta cubitis altitudinis, rurſuſq; ad latera ad ſeptuaginta cubitos peruertentes: à centum autem viris allatus mouebatur. Totum verò quod mouebatur pondus, talentorum ferè quadringentorum erat. Sciendum autem eſt, quod arietum alij quidam à virorum multitudine reguntur, iuxta quorundam antiquorum mechanicorum opinionem: Alij verò à contra nitentibus lignis diſtenduntur, alijq; demum ſuper cylindros propelluntur: Poſſunt autem quandoq; etiam funibus circumuolutis adductionem, & reuerſionem facientes, percuſſionem efficere. Verùm ad artificem ſpectat iuxta magnitudines arietum decentem quoque operationis vſum, at motionem excogitare.“ Hæc itaque omnia ex Lipſio. D Hoc idem inſtrumentũ bellicum Torquatus Taſſus latino nomine meminit: *Cant. 11.*

Così la torre ſoura, e più di ſotto
L'impetuoſo il batte aſpro Ariete,
Onde comincia homai forato, e rotto
A diſcroprir le interne vie ſecrete.

Alicubi tamen Italica voce vtitur, montone; *Cant. 18.*

E in numero infinito anco ſon viſte
Catapulte, Monton, Gatti, e Balliſte.

Metaphoricè autẽ hæc eadẽ machina accipitur pro oppugnatione argumentorum. Cicero: *Nã iacere telum voluntatis eſt, ferire quẽ nolueris fortunę: Ex quo aries ille ſubijcitur in veſtris actionibus.* *In Topic.* Sic affectionum titillatus arietes D. Hieronymus, vt annotauit Cælius, quibus quatitur *Lib. 27. cap. 24.* fides, quos Euangelij retundẽdos aſtruit muro. Eleganter etiam Theodoricus Rex apud Caſſiodorum, ait: *Epiſt. 38.* *Atq; ideo ſociata debetis præparatione contendere, vt præſenti diligentia futuri laboris euadatis incommoda. Hæc eſt .n. ciuilis euerſio, ſine oppugnatione diſſidium, aries, vt ita dixerim, fabricarum.* *Aries ſignũ cęleſte.* Eſt etiam κριός, ſiue Aries, ſignum cæleſte, ideo poſitum, vt ait Honorius in libro de imagine mundi, & Macrobius, quia ſicut aries tota æſtate in dextro latere, ac to- *Lib. 28. c. 2.*

ta hyeme in ſiniſtro cubat: Sic Sol ſub iſto ſigno gradiens dextram cęli partē perambulat. Cælius verò arietem cæleſtem ideò κριὸν dici tradit, quia cùm in eo fuerit Sol, inter diem, & noctem quodammodo indicat, quod κρίνειν, inquit, nuncupant: & quòd in eo ſigno inter hyemem poſitus, & æſtatem, ipſe rurſus indicetur. Idem Cęlius cùm oſtendiſſet mundum verno tempore potiùs quàm autumnali fuiſſe conditum, proindeq; factum eſſe ait, vt principem in ſignorum duodecim limbo locum aries habere credatur: Quippe in genituris omnibus, inquit, cælum medium, principem habet locum: Nam & ex hoc totius genituræ fundamenta colligunt. Inde concinnè admodum ex hoc ſigno reliquis omnibus initium factum, præſertim cum ſtellarum pars maxima, ſed & lumina vtraque, Sol, ac Luna radios ſuos in hoc collimarint. Aſtipulatur & Manilius.

E

Lib. 1. c. 9.

Lib. 1. Aſtron.

Vt ſit idem mundi primum quod continet arcem.

Et mox: *Aurato princeps aries in vellere fulgens.*

Author tamen eſt Theon, ab ariete ordiri Aegyptios, quod ſigna omnia cum membris reſponſum habeant, ac analogum: quippe eſſe caput arietem, cōiectant, quoniam in capite ſit animæ principatus, & ouium dux ſit aries. Porrò quia in eo ſigno æquinoctium contingit, quo argumento mundanæ originis coniectant pleriq;, aſtrologos ad Solis in arietem introitu de totius anni fato pronuntiare; At verò etiam Ioannes Stæflerus Iuſtingenſis Mathematicus, quare in ſignorum ordinatione, Aries ſit primum ſignum circuli Zodiaci, rationem adducit Ptolomæi in quadripartito; *Quapropter* inquientis, *cum circulus ſignorum naturali careat principio, velut & omnis circulus; illius principium ſignum vernalis æquinoctij, quod eſt Aries, poſuere: Ab illo ſcilicet initium ſumpſere à quo complexio creſcit humida: Sicut & in animatis prima pars annorum vitæ eſt tempus, in quo eorum complexio exiſtit humidior.* Vbi commentator Hali Heben Rhodan ſic ſcribit: *Ptolomæus vult dicere, quod circulus non habet punctum ſpecialem, vt ſit principiū naturale, poſuerunt tamē antiqui principium à principio æquinoctij veris, & hoc eſt ſignum Arietis.* Et infra. *Antiqui ſecuti ſunt naturam, & inuenerunt quod humiditas temperata in animalibus eſt in principio, & propter hoc dixerunt conuenire, & naturale principium firmamenti ſit conueniens ætati eidem, quod eſt principium veris. Et hoc quia natura facit res terrenas ſequi corpora cæleſtia, & ſic ſemper ſunt ea ſequentes:* Hæc commentator. Aliam rationem & lucidiorem affert Albumaſar in ſuo introductorio, quem legito, habet enim pulchram materiam, vnde hæc paucis extrahitur oratio: Ex quo in rebus naturalibus primò eſt generatio, & vltimò eſt corruptio: Et generatio longè præſtantior eſt corruptione, cùm per illam res acquirant eſſe, per hanc nō eſſe. Sed quia calidum temperatum eſt principium generationis, & motus animatorum: frigidum autem contra, principium corruptionis, & diminutionis rerum: Idcirco iuſtè ab ariete ſumpſit Zodiacus principium, & non à Libra: Cum enim Sol arietem perambulat, accedit tempus temperatè calidum, & incipiunt res generari, augmentari, renouari, vegetabilia pullulare, teſte Ouidio:

F

Tract. 1. capit. 10.

Lib. 2. c. 5.

G

1. Faſtor.

Omnia tunc florent, tunc eſt noua temporis ætas,
Et noua de grauido palmite gemma nitet.

Contra in libra propter ſiccitatem, & frigus corrumpi, diminui, & areſcere, ſed quia generari, augmentari, renouari, & pullulare, ſunt res nobiles, & amicæ naturæ, cōtra corruptio, detectio, & diminutio res ignobiles, & naturæ inimicę. Pierius etiam ſcribit apud Aſtronomos arietem pro anni principio capi, & eo notari hieroglyphico, variamque eſſe ingeniorum ſedulitatem iſtius rei rationem afferre conantium: Hebræis præſertim nonnullis Libram potius caput aſſerentibus, quòd par fuerit omnia perfecta & ſeminibus fœta ſummo ab opifice creari, eo verò tempore fruges omnes maximè maturuiſſe. Quòd verò aries inde locū occupauerit, ex lege factum ad illius temporis ſolennitatem celebrandam, quo liberati ſunt ex Aegypto. Sed quòd aiunt tunc temporis nonnulli, quo mundus eſt genitus, Arietem cæli medium tenuiſſe, in mundi quippe vertice conſtitiſſe, quiſnā id potuerit coniectare, non videre, ſe cùm ~~in~~ ſphærica cæli figura, neque vertex, neque imum, neque ortus, neque occaſus, qui eodem temporis articulo ſint ijdem, eodem momento gentibus omnibus dari potuerit. Nam niſi omnibus ea ratio gentibus, inſeruiat, admittenda (inquit) non eſt. Solem verò qui dicat in hoc vel illo ſigno fuiſſe, nemo non intelligat. Aſtronimi quidem in ariete volunt, & Virgilij doctrina non paruam his authoritatem adiungit, dum ita ſuper verni temporis amœnitate canit:

H

Vide Macrob. 1. de ſom. Scipion. 21.

Non alios primæ creſcentis origine mundi
Illuxiſſe dies, aliumuè habuiſſe tenorem
Crediderim: Ver illud erat, ver magnus habebat
Orbis, & hybernis parcebant flatibus Euri,

Cùm

A

Cum primùm lucem pecudes hauſere, virumque
Terrea progenies duris caput extulit aruis,
Immiſſæque feræ ſyluis, & ſydera cælo,
Nec res hunc teneræ poſſunt perferre laborem,
Si non tanta quies iret, friguſque caloremque
Inter, & exciperet cæli indulgentia terras.

Arietem cæleſte ſignum (inquit Sipontinus) aliqui putant eſſe illum, quo vectus eſt Phryxus, alij verò hunc eſſe arietem dicunt, qui Libero patri per deſerta Libyæ exercitum ducenti, & ſiti laboranti apparuit, fontemque amœniſſimum oſtendit; quapropter Liber pater templum Ioui Ammoni eo in loco conſtituit, & ſimulachrum cum arietinis cornibus fecit, arietem inter ſydera figurauit, ita vt cùm ſol in eo ſigno foret, omnia naſcentia recrearentur, quod veris tempore fit, ea maximè ratione, quod per eum Liber ſiti pereuntem exercitum liberauerat. Duodecim præterea ſignorum principem tradunt hunc eſſe voluiſſe, quòd optimus exercitus ſui ductor fuiſſet. Sunt etiam qui ſcribant, quo tempore Bacchus Aegyptum tenebat, Ammonem B quendam ex Africa veniſſe, & pecudum multitudinem ad Liberum duxiſſe, quò faciliùs, & illius gratiam ſibi conciliaret, & ipſe aliquid inueniſſe diceretur. Itaque pro beneficio agnum ei à Baccho datum, qui eſt contra Thebas Aegyptias: & qui ſimulacra eius fecerunt, cornuto capite ea figuraſſe, vt homines memoria tenerent, hunc primùm pecus oſtendiſſe, Bacchum verò memoriæ gratia arietem in cælum tranſtuliſſe. Hæc Sipontinus, ex Hygino; cuius verba recitabimus inter fabuloſa. Ad priorem verò ſententiam à Sipontino recitatam accedit Martialis, inquiens:

Lib. 10. epigr. 51.

Sydera iam Tyrius Phryxæi reſpicit agni
Taurus, & alternum Caſtora fugit hyems.
Ridet ager, veſtitur humus, veſtitur & arbos
Iſmarium Pellex Attica plorat Itin.

Arietis ſyderis vires.

Quod modò ſpectat ad vires huius ſyderis, & effectus, calidæ, humidæq; eſt complexionis, idcirco Sol ad eum progreſſus ab Auſtrali declinatione ad cliuum Septentrionalem vapores, aſpirationeſque vehementes, quadam vi educit è terra, quo fit ut pluuiæ excitentur aliquanto C frequentiores, quàm in Piſcibus aut Aquario conſtitutus. Quo tempore aer ipſe propter Solis radiorum ualdè obliquam imbecillitatem, in niuem potiùs, quàm in pluuiam reſolui conſueuit; Sole igitur arietem permeante, imbres & grandines excitantur, quod aer eo tempore ſic afficitur, ut licet calor creſcat in dies, repentino ſubinde frigore cōgeleſcat, qua ratione, qui uapor erat exhalaturus, in pluuiam frigore contractus rigeſcat mox in grandinem. Idcirco Ptolomæus arietem tonitruoſum uocat, & grandinoſum propter Solis acceſſum. Aiunt, qui natus eſt arietis facie prima, futurum ruffum, ſimum, uentre paruo, & ſtricto; habiturumque ſupra pedem ſiniſtrum ſignum, & in cubito, manus ſiniſtræ amicis abundaturum, & ipſum fore tenacē; ſub ſecunda facie natos, nigredinem cum pulchritudine coniunctam habituros, habitudinem corporis futuram temperatam, iram præter modum præcipitem, malæ uoluntatis ſimulatores, pluribuſque abundaturos hoſtibus. Qui ultima facie naſcuntur arietis, futuros iterum ruffos, colore croceo, ſolitudine gaudere, aiunt autem arietem in tres facies deduci, ſicut & in Zodiaco ſigno, primam Martem obtinere, ſecundam Solem, tertiam Venerem; ſed & arietē in quinque partes aſtronomi diuidūt, & primas Ioui aſſignant, idcirco ſalutares, & beneuolas, D fæcundas, multi ſeminis eſſe aiunt, & in his naſci probati moris homines: Secundæ partes Veneri tribuuntur; Vnde hilaritudo, inquiunt, ſplendor, integritas, & elegantia. Tertias dant Mercurio, vnde fit ingenij bonitas, & acumen: Quartas Marti, vnde petulantia, proteruitas, impotentia. Quintas ſub Saturni tutela eſſe credunt, vnde dimanat ſterilitas, inuidia, & nocendi ſtudium. Cum ſtella Iouis in Ariete ſteterit, Martis domo, annum aiunt futurum Boreæ flatibus obnoxium, cum aliquantula parte Euri, hyemem frigidam, & niuoſam. Poſt æquinoctium vernum, aerem in aquas molles, & denſas mutari. Aeſtatem ſuo procedere ordine, & ſalubri, timendam eſſe ne bellorum tumultus inſurgat: Futuram volucrium penuriam; Luna in ariete exiſtēte, ſi primùm tonitru euenerit, conſternatos, & dubię rationis quoſdam in regione futuros, prognoſticatur. Item futuros hoſtes hominumque fugam, poſtea verò quietum ſtatum, vt author eſt Zoroaſtes. Eſt porrò Aries mobile ſignum, ſicut & Cancer, Libra, & Capricornus, &c. Sol in decimonono gradu arietis ſuam habet exaltationem. Ptolomæus autem poſuit totum arietem eſſe Solis exaltationem, cuius opinioni ſubſcripſit, quicquid Philoſophorū fuit, poſt eum. Et quemadmodum membra quædam humani corporis ſignis addicta ſunt ſuis, ſic etiam orbis terrarum regiones, quæ orbis ipſius membra ſunt, ſignis fouentur ſuis, vt ab Ariete, ſicut Pto-

Aries Solis exaltatio.

lomæus affirmat, Britannia Inſula, Gallia, Germania, Baſtarnia. Ea Syriæ pars inferior, quæ κοίλη dicitur, cuius partes ſunt Palæſtina, Idumæa, Iudæa. Cum Luna arietem ſubit, balnea, & lauacra fiunt ſalubria.

Quæ corpus moueant.

Hieronymus Cardanus in commentario Aphor. 15. ſection. 4. In quo Hipp. Cum volueris magis ducere helleborum, moueri iubet corpus, cùm verò ſiſti, ſomnum fieri, & non moueri: Septem dicit eſſe, quæ hoc faciunt: Et inter ea primum aſtrorum diſpoſitionem: Nam ſi Luna, inquit, fuerit in ruminantibus ſignis, quæ ſunt aries, taurus, & capricornus, facilè Medicina euometur, aut nauſeam magnam mouebit: Et ſi vomitoria ſit, per vomitum melius educet. Si in ſignis fixis, maximè Tauro, vel Leone, vel Saturno, & Ioui iuncta, aut oppoſita, vel in radijs trigonis eorum, vel quadratis, vel cum planetis ſtātibus, maximè ſiccioribus, vt ſunt Saturnus, Mars, & Mercurius occidentalis, parum, aut nihil educet. Contra applicata velocibus, & maximè humidis, vt ſunt Iupiter, & Venus, & ſtellæ ex earum natura, ac in ſignis mobilibus, quæ ſunt Aries, Libra, Cancer, & Capricornus, augebitur opus medicinæ purgantis, & ſimiliter planetæ aſcendentes, ad abſidem, & retrocedentes, ſi Luna eis applicet, aut in angulis ſint, vomitum prouocant, nauſeamque excitant.

Naues quæ arietes dictæ.

Videntur præterea κριοὶ naues quædam dictæ, quod arietis haberent inſigne, vt Lexica vulgaria annotant ex Bayffio, ſed & Pollux ait, naues quędam Libycæ (Λίβια, fortè Λιβυκὰ, vt Calcagninus etiam legit, & Rhodiginus) quas arietes, & hircos vocant; vnde Taurum etiam, qui Europam auexit, tale nauigium fuiſſe conijcimus, & Varinus in κριός, aliquos ſcribit Phryxum non in ariete per mare vectum dicere, ſed in naui, cuius prora arietis imaginem inſigne præferebat, ἐπὶ κριοπρώρȣ σκάφȣς: Inuenio etiam arietis ſimulacro inſignes naues apud Romanos fuiſſe, indeque arietes nuncupari.

Vas aries dictum.

Idem Varinus, & Suidas κριὸν vaſis vinarij genus faciunt: ἐν ταῖς οἰνικαῖς ἀποσάσεσι κριὸς κάλεται τὸ κεράμιον τὸ πρῶτον, ᾧ τὰ λοιπὰ ἐπιτηρεῖται; Erant autem Ceramia vinaria vaſa teſtacea, quæ nimirum certa ad diuerſas menſuras, magnitudine fiebant, aut capacitatis ſuis notis quibuſdam, & veluti punctis interius ſignabantur, per interualla, quæ ἀποσάσες dixerim, inquit Geſnerus, qui in hoc forſan genere vas, quod ſemel iuſta magnitudine, & iuſtis interuallis, paratum veluti regula, & archetypum aliorum obſeruabatur, κριὸν dictum arbitratur, quòd primarium, & præcipuum eſſet, & reliquæ menſuram eius ſequi deberent, vt oues ſuum ducem.

Aries ornamentum columnæ.

Eſt item κριὸς vocabulum architecturæ, authore Heſychio, quo ſignificatur ornamentum quoddam inſtar tortilis pampini, & clauicularum, ſiue capreolorum, in capitulis columnę Corinthiæ, & Ionicæ: Volutam, & Helicen vocat Vitruuius, vt vulgaria Lexica exponunt. Heſychio eſt μέρος τι τȣ̃ κορινθίȣ κίονος.

Arietes marini.

Lib. 32. cap. 11.

Porrò arietis nomine animalia deſignantur marina: Plinius: *Vt à belluis ordiamur, arbores, phyſeteres, balænæ, priſtes, tritones, Nereides, Elephanti, homines, qui marini vocantur, rotę, orſæ, arietes, muſculi, & alij piſcium forma, arietes, delphini, celebreſq; Homero vituli.* Quo loco, quidam teſte Iacobo Dalechampio in ſuis ſcholijs, primùm à Plinio appellatum eſſe volunt animal arieti, bellicæ machinæ ſimile: Secundò verò aliud, quod ſimile ſit arieti, & cornibus, & capite.

Lib. 9. c. 44.

Idem Plinius aliàs *arietem graſſari,* ait, *more latronis, & nunc grandiorum nauium in Salo ſtantium, occultatum vmbra, ſi quem nandi voluptas inuitet, expectare, nunc elato extra aquam capite, piſcantium cymbas ſpeculari, occultumque adnatantem mergere.* Quem marinum arietem belluam marinam eſſe Rondeletius arbitratur, ſed nomine tantùm cognitam.

Lib. 9 c. 5.

Atque alibi idem Plinius ſcripſerat, *Tiberio Principe contra Lugdunenſis prouinciæ littus in Inſula ſimul trecentas amplius belluas reciprocās, deſtituit Oceanus miræ varietatis, & magnitudinis; nec pauciores in Santonum littore, interque reliquas Elephantos, & arietes candore tantum cornibus adſimilatis, &c.* Quo loco Franciſcus Maſſarius ſcribendum eſſe arbitratur *aſſimulatis.*

Arietes marini.

Dentes elephanti cornua dicti.

Et quoniam de ambabus belluis, ſcilicet Elephantis, & arietibus ſimul loquitur Plinius, dentes, inquit idem Maſſarius, Elephanti marini hic Plinius videtur cornua appellaſſe, ne ſi dentes dixiſſet, arietes, de quorum cornibus, non dentibus ſermo eſt, ab appellatione cornuum excluſiſſe videretur. Nam ſi dentes elephantorum dixiſſet, opus fuiſſet, arietum quoque cornua vt expreſſiſſet: Sed tolerabilius Plinio viſum, vtriſque animalibus ſeruiendo, cornua appellare. Nam authores ſunt, vt Iuba, & Pauſanias (vide etiam hiſtoriam noſtram de Elephante quadrupede) qui elephanti dentes, cornua appellarunt: quod alibi etiam hac de cauſa feciſſe videtur, dentes elephanti cornua impropriè nuncupando, vt libro 18. quando ait: *Atque cùm in arbores exacuant, limentque cornua, elephanti, & duro ſaxo rhinocerotes;* ne ſi dentes elephanti dixiſſet, rhinocerotes, quod cornua, non dentes exacuunt, ſimiliter excluſiſſet. Sit ergo ſenſus, cornua harum belluarum, hoc eſt, elephantorum, & arietum, non in effigie ſiue forma, ſed in candore tantum inter ſe ſimilia ſunt, vtraque enim cornua eboris candorem præferunt. Ex quo facilè redarguuntur, qui elephantos marinos candidam promuſcida habere, prodiderunt. Poſſes, & aliter interpretari

Atari, vt cornua harum belluarum non eodem, modo, quo diximus, aſſimulata à Plinio fuiſſe credas, ſed quòd cornua elephanti marini ſint candore ſimilia cornibus, ſiue dentibus elephanti terreſtris, & ea quæ ſunt marini arietis, ſint cornibus arietis quadrupedis candore ſimilia: arietis namque quadrupedis cornua ſunt magna ex parte candida. Aelianus de hiſce puto arietibus marinis hunc in modum ſcribit: Marini arietes, quorum quidem nomen apud multos peruagatum eſt, ſed non tamen hiſtoria omnino explicata, niſi quatenus à pictoribus, ac fictoribus oſtenditur. Circa Corſicum & Sardonum fretum hybernant, atque ex ſumma aqua eminentes ſpectantur: Simul & maximi delphini circum eos natant. Mas aries frontem alba vitta redimitam habet, vt hanc vel Lyſimachi, vel Antigoni, vel alterius cuiuſpiam regum Macedonum diadema dicas. Aries verò fęmina, quemadmodum barbæ appendiculas gallinaceæ quaſdam poſſident, ſic ipſa cirros ex imò collo pendentes habet. Neque modo eorum vterq; mortua, ſed & viua corpora exeſt, & conficit. In natando magnos fluctus facit: tempeſtate quam ex ſua agitatione ciet, naues funditus euertit. Ac eos qui ſecundum mare verſantur, rapit, nam qui Corſicam incolunt, dicunt virum, qui ex tempeſtate naufragium fe- B ciſſet, natandi benè peritum, vbi per multum maris natando tranſmiſiſſet, circa Corſicam. Crepidinem quandam aſſecutum, aſcendiſſe, ibique conſtitiſſe, tanquam periculo iam omni exemptum, atque ſecurum; poſt verò quàm aries famelicus eum oculis comprehendiſſet, conuolutum, agitatumq; poſteriore ſui parte plurimum mare concitaſſe, deinde ab intumeſcente æſtu elatum, inſtar procellæ & turbinis hominem corripuiſſe. Hæc de ariete circa Corſicam. Cæterùm Oceani accolæ fabulantur veteres Atlantidis reges, qui genus ad Neptunum referunt, in capitibus ſuis arietum marium tænias geſtaſſe, imperij inſigne & reginas ſimiliter cirros, quos diximus, fæminarum arietum. Tanto narium robore prædita eſt huiuſmodi bellua, ſpiritum vt vehementer, & permultum anhelet, & immenſum aera reſpiratione ad ſe attrahat, eaque aſpiratione marinos vitulos ad hanc rationem comprehendat. Cùm enim arietem illi nouerunt vicinum eſſe, ad moliendas ipſis inſidias, in terram celerrimè enatantes, in ſpecus ſaxorum conduntur. Is cognita fuga inſequitur: & contra antrum ſtans, ex corporis odore prædam intus eſſe percipit, & narium illecebra quadam acri inter ſe, & vitulos aerem inter medium attrahit. Hi tanquam vel ſagittam, vel ſpiculum, ſic ſanè ſpirationis ipſius aduentum C declinant, & refugiunt; Tandem tamen violentiſſimo anhelitus ductu inuiti, & tanquam loris quibuſdam, aut funibus conſtricti, ex latebra extrahuntur, & ſtrident, & ab ariete deuorantur. Ex earum naribus enatos pilos, harum rerum periti magnos vſus afferre teſtantur: Hactenus Aelianus. Oppianus, ni fallor, etiam eaſdem belluas intelligit hoc verſu:

Lib.15.c.2.

Vituli marini vt ab arietibus marinis cõprehendatur.

Κριοί τ' ἀργαλέοι, καὶ ἀπαίσιον ἄχθος ὑαίνης, hoc eſt, vt vertit Laurentius Lippius.

Cornu aries pugnax, & ſacrum pondus hyænæ.

Lib. I. ἁλιευτικ.

Cæterùm etſi cornibus hanc belluam infeſtam eſſe exiſtimem, authores tamen, qui hoc prodiderunt, habeo nullos, quare forſitan, rectiùs ſimpliciter vertetur, moleſtus, ſiue infeſtus, quo modo, nimirum idem Oppianus aliàs vſurpauit.

Lib. 3. de venat.

Υστρίγγων δ' ὔτωτι πέλει κατὰ δάσκιον ὕλην
Ῥίγιον εἰσιδέειν ὔτ' ἀργαλεώτερον ἄλλο.

Ideſt, neque infeſtius quicquam. Aliàs eidem Oppiano κριὸς ſiue piſcis eſt, ſiue bellua, placidiſſimis moribus, vt patet ex hiſce eius verbis:

Aries animal marinũ placidum.

D

οἱ μὲν, ἕασιν
Κριοὶ μηλονόμων τιθασὸν βοτὸν, ὐ δὲ θαλάσσης
Κριοῖς μειλιχίοισι συνοίσεται, ὅς κε πελάσση.

Vertit Laurentius Lippius:

Eſt aries terræ mitis, natat æquore vaſto
Mitior, vt nequeas hunc aſſimilare priori.

Heſychius apud Athenienſes conchas aſperas (nimirum murices, & purpuras, in quarum teſtis mucrones tanquam cornicula eminent) κριοὺς nominari tradit. Supra Pellenen, iuxta Aegiras fluuius è monte delabitur κριὸς dictus, vt ferunt ἀπὸ τιτᾶνος κριοῦ, vt ait Pauſanias in fine Achaicorum. Suidæ verò, & Varino κριὸς eſt Vicus Atticæ. Eſt & Cretæ ad occidentem, promontorium Sirenas verſus eodem nomine, teſte Plinio, & κριοῦ μέτωπον, ideſt, arietis aſpectus: Eidem Plinio promontorium eſt in Taurica, aduerſum Carambico Aſiæ promontorio, per medium Euxinum procurrens CLXX. millia paſſuum interuallo: Et aliàs grues pontum tráſuolare ſcribit inter duo promontoria κριοῦ μέτωπον & Carãbin. Legimus item Thyeſtis ſepulchrum κριοὺς vocatũ.i. arietes in agro Archiuo prope quod viſebatur regio Myſia, vt citat Cœlius ex Corinthiacis Pauſaniæ: Hic verò in agro Archiuo, inquit, Thyeſtis ſepulchro appoſitus

Aries fluuius.

Aries Cretę promontorium.

Sepulchrũ Thyeſtæ.

ſpectatur lapideus aries. Thyeſtes enim inceſtu cum fratris vxore commiſſo agnam auream habuit. Eſt denique κριὸς, ſiue aries Galeno, vel quiſquis ille tandem eſt, libri de faſcijs, authori, genus faſciæ, dicenti; vinciendi rationem quandam ſimplicem eſſe, & quandam variam, atq; hanc modo nomen inuenire à ſede, cui adhibetur, modò ab euentis, nonnunquam tranſlato vocabulo à ſimilitudine animalium: à ſede, quæ vincitur, nomen trahere, oculum, naſum, inguen, cæteraque huius generis: Ab animalibus Cancrum, accipitrem, arietem, leporem, teſtudinem: Sed ab euentis vallum, ſeu coniunctum, ſeu diſiunctum, operculum, habenam, & quæ his ſimilia ſunt. Modò cætera ſynonyma proſequamur, occurrit autem primò, ſi præcedenti ordini inhæreamus ἀρνειὸς: (nam ἄρνειος eſt agninus, vt ἄρνεια κρέα, agninæ carnes, ἄρνειος φόνος agnina cædes: Didymus quidem in Geoponicis, ἀρνειοὺς ponit ſimpliciter pro agnis, ſed doctiores id reprehendunt;) quam vocem Varinus ouem marem ſignificare ſcribit, vti & τράγος capram marem. Idem author, atque etiam Euſtathius Iſtrum in dictionibus atticis, ouem in prima ætate vocare ἄρνα, deinde ἀμνὸν, deinde ἀρνειὸν, poſtremò λειπογνώμονα, hoc eſt, quem deficiunt γνώμονες (ita dicuntur dentes pullini, quòd ætatis ſint in iumentis index) ſiue deſtitutum dentibus, qui gnomones dicuntur. Sed & Pollux λειπογνώμονα ſimiliter vſurpari vult περὶ ἀρνὸς, ita enim ſcribit: τὸν δὲ ἔτειον ἄρνα, εἴποις ἂν ἀμνὸν, ἢ ἄρνιον. εἶτα εἴποις ἀρνὸν (ὅς καὶ ἀρὴν ϖαρὰ ϖοιηταῖς) εἶτα λειπογνώμονα. Heſychio pariter ἀρνειὸς, eſt aries trimus: At verò idem Varinus in τράγοι, ait ἄρνες adultas oues græcis vocari ὄϊες, καὶ κριοὺς ἀρνειοὺς. Idem facit & Ammonius in de differ. vocum; Et Euſtathius quoque in Homerum ſcribens teſtatur ἀρνειὸν non agnum, ſed arietem eſſe: Item & Varinus, ἀρνειὸς non eſt ἀρνίον, ideſt agnus, ſed prouectæ iam ætatis aries: vt conſtat ex ariete, quo ſeruatus eſt Vlyſſes, qui cum adultus, & maturæ ætatis eſſet, à poeta indifferentur ἀρνειὸς, & κριὸς nominatur, à Polyphemo κριὸς ϖέπων, ideſt, aries mitis. Locus eſt Odyſſ. 9. vbi poeta.

Faſcia, quæ aries dicta.

Ἀρνειός.

Ἀρνειὸς γὰρ ἔην μήλων ὄχ᾽ ἄριστος ἁπάντων.

Et alibi: Ἀρνειῷ μιν ἐγώγε ἐΐσκω ϖηγεσιμάλλῳ
Ὅς τε οἴων μέγα ϖῶϋ.

Fit autem, inquit, ἀρνειὸς ἀπὸ τοῦ ἀρνὸς, vt ἀδελφειὸς, ἀφνειὸς. Porrò ἀρνεῖος penumflexum nomen eſt menſis, vt tradit Euſtathius. Eſt vbi Homerus arietes vocat ἄρσενες ὄϊες, ideſt, oues mares, & ἄρσενα μῆλα, ideſt, pecudes maſculas: Mas item ouis, Heſychio, & Varino eſt ἄριχα, quæ vox, Ioſephum Scaligerum induxit, vt apud Varronem, vbi noſtris ouem aruiga dici ait, ſcribendum putet aringa, eandemque ſcripturam reponendam in Feſto, & Donato, apud quos, inquit, aruga, & Haruga legitur. Eiſdem Heſychio, & Varino δεδμάων eſt κριὸς, ideſt, aries, & ἡγεμὼν, ideſt, dux, & ἴριον, aries, hircus. Eſt & ἐθρὶς Heſychio κριὸς τομίας, aries exſectus, ſed græcis perperam apud illum legitur τολμίας. Κτίλος Polluci, & Suidæ, vt annotauit Geſnerus, idem eſt, quod κριὸς, ideſt, aries, ouium dux, ſed κριὸς quidem, vt ipſe iudicat, arietem ſimplicites ſignificat, κτίλος ſemper gregis ducem, hinc etiam, inquit, adiectiuè capitur, & exponitur ab Heſychio, & alijs τεθασσὸς, ϖρᾶος, συνήθης ἡγεμὼν, hoc eſt, manſuetus, mitis, familiaris, dux: Fauet Geſnero Etymologus, cui κτίλος eſt ὁ ϖροηγούμενος τῶν ϖροβάτων, καὶ ϖροεξέρχων τῆς ποίμνης κριὸς, aries dux gregis, quaſi κίλος à verbo κίω, quod eſt ϖορεύομαι, quod eſt eo, ſiue vado: Seù, vt Homeri Scholiaſtes vult, quaſi ἀκτίλος, ἀπὸ τοῦ ἄγειν τὰ λοιπὰ θρέμματα, quod præeat, & ducat cæteras pecudes: In quo ſignificatu Homerus de Agamemnone.

Varro, & Feſtus emẽdati.

Δερμάων.

Κτίλος.

Iliad. γ.

Αὐτὸς δὲ κτίλος ὥς ἐπιπωλεῖται στίχας ἀνδρῶν. ideſt,
Ipſe autem ſicut aries luſtrat ordines virorum.

Iliad. N. Et rurſus.

αὐτὰρ ἔπειτα
Λαοὶ ἕπονθ᾽ ὡσεί τε μετὰ κτίλον ἕσπετο μῆλα
Πιόμεν᾽ ἐκ βοτάνης. Ideſt. *At deinde,*
Copiæ ſequebantur, & poſt arietem ſequuntur pecudes
Bibituræ, ex herba.

Fortè κτίλος non ſimpliciter fuerit aries, & ductor ouium, ſed mitis, manſuetus, & minimè proteruus, quo ſenſu apud Herodotum extat perelegans verbum κτιλοῦσθαι, quod ſignificat, puellã demulcere, (vt ait Cælius) atque ita demum conciliare, vt vxorem ducas; Ratio, inquit, vocabuli eſt, quod κτίλος, aries eſt, manſuetus, atque mitis. Hinc apud Pauſaniam ἐκτιλώμενος dicitur, qui cuipiam familiaris eſt factus, Cinyram Pindarus ἱερέα dicit κτίλον ἀφροδίτης connutritum ſignificans, & familiarem, & manui aſſuetum à verbo (vti ſcientiſſimis quoque placet) κτίσαι, quo alimentum indicatur, vnde ὀρικτιτὸν dicimus educatum in montibus. Certè etiam κτιλεύεσθαι, cicurare eſt. Hinc Nicandri interpres κτίλας dici oues arbitratur pingues, atque mites, quamuis & gregis ductor, inquit, ſic dicatur quandoq;: Tantum Cælius. Tradit & Hen-

Lib. 28. cap. 24.

ricus

A ricus Stephanus authores velle dici etiam κτίλον de alio quouis cicure auimali, & nos iam ab Heſychio actiuè exponi diximus πρᾶος, τιθασσὸς, ideſt, manſuetus, cicur, vt ſanè etiam apud Nicandri Scholiaſten ex Empedocle: ἦσαν γὰρ κτίλα πάντα, καὶ ἀνθρώποισι προσηνῆ φῆρές τ' ἄνθρωπόιστε φιλοφροσύνη τε δεδήει: Nec non, & Heſiodo χρὴ δὲ σε πατρὶ κτίλον ἔμμεναι, ideſt, oportet te patri ctilon permanere: Nam & his locis κτίλα eſſe vult, τὰ ἥμερα, καὶ πραέα; Quin & Nicandrum ὠὰ κτίλα ἥμερα καὶ τιθασσὰ, vel λιπαρὰ dixiſſe vult idem Scholiaſtes in hoc loco θηριακῶν de dracone aduerſario aquilæ:

ἠρήμωσε καλιὰς,
Αὔτως ὀρνίθων τε τόκον κτίλα τ' ὠεὰ βρύκων. ideſt:
inuaſit nidos,
Sic & auium (aquilarum) *partum, & oua mitia deuorans.*

Vbi non ſolùm ex iudicio Henrici Stephani mitia, ſed & tenera reddere queas. Apud Varinum pro κτίλος, ſcribitur etiam κτῆλος, & σίλος, ſed neutrum eruditis probatur, quamuis poſtremum reperiatur quoque apud Heſychium, cui, vti & Euſtathio aries trimus μοσχίας nuncupatur.

Κτῆλος.
Μοσχίας.

B Μοσχίας autem aliàs eſt, quaſi ad vitulum accedens. Et apud Pollucem οἱ μοσχίαι ſunt catuli τῶν λαγωῶν, ſiue, vt vulgare lexicon interpretatur, lepuſculi. Sed & μοσχίον idem pro agno nouello accipit, adeo vt μοσχίαι, & μοσχία ad plurium animalium catulos referantur, quàm ad boum fœtus, hoc eſt, vitulos.

Lib. 5. c. 15.

Ὀκρίβας Suidæ, & Varino, eſt ἄγριος κριὸς, aries ſyluaticus, forſan, inquit Henricus Stephanus, παρὰ τὸ τὰς ἄκριας βαίνειν, quod per vertices montium eat. Item κλίμαξ, ideſt, ſcala, vtpote qua vtamur ad conſcendenda loca prærupta, & edita. Sed propriè ita, inquit, nominatur τὸ λόγιον, ἐφ' οὗ οἱ τραγῳδοὶ ἠγωνίζοντο, locus in quo Tragœdi decertabant, ſeu vt alij volunt, κιλλίβας τρισκελὴς ἐφ' οὗ ἵσαντο οἱ ὑποκριταὶ, καὶ τὰ ἐκ μετεώρου ἔλεγον, menſa tripes, ſupra quam ſtabant hiſtriones, & ex alto dicebant.

Ὀκρίβας.

Vulgariter verò hodie κριὸς, ſiue aries nunc in græcia κριάρη dicitur, quamuis Petrus Bellonius, modernis græcis Striphocheri dici ſcribat. At fieri poteſt, quod nomenclatura ſecundum gentium varietatem variet.

Lib. 1. obſeruat.

Nefrendes.

Sextus Pompeius Feſtus veteres ſcribit arietes dixiſſe nefrendes, additque rationem, quod dêtibus frendere non poſſint: Atqui Geſnerus conijcit, arietes eo nomine non caſtratos vocari, ad veruecum differentiam. C Nam, vt idem, inquit, ſcribit: Sunt qui nefrendes teſticulos dici putēt, quos Lanuuini appellant Nebrundines (alij legunt nefrundines) Græci νεφρὺς, Preneſtini Nefrones; Aut fortè arietes adhuc teneri: nefrendes enim infantes ſunt nondum frendentes, ideſt, frangentes. Varro, & Fulgentius, porcos propriè nefrendes vocati aiunt, qui non amplius lactent, necdum tamen fabam frendere poſſunt. Apud Martialem, pecoris maritus lanigeri, portitor Helles, maritus Phryxæus, pro quouis ariete ſumuntur; & Ouidio, aries coniunx lanigeræ ouis, & laniger abſolutè etiam appellatur. Hiſpani carnero dicunt, Itali montone. Scoppa Grammaticus verò veruecem rectè quidem Italicè interpretatur caſtrone, & caſtrato, ſed non rectè montone, etſi Geſnerus arietem ideo montonem nuncupari putet, quaſi mutilum, propter teſtes ademptos, cùm montone videatur dici, vel à montibus, in quibus plerumque colitur, vel ab Italico, montare, quod eſt, aſcendere, quia oues in coitu aſcendit. Galli belier, vel ran dicunt, quam poſteriorem vocem imitantes Belgæ, ram dicunt, & forſan etiam Illyri, qui Beran. Angli etiam ram dicunt, vel tap. Germani vvider. Tradit Geſnerus ſuis, ideſt, Heluetijs, arietem vocari hermannum, ideſt gregis maritum, aitque vſurpari etiam pro viri nomine proprio per baptiſmum imponendo.

Synonyma Hebraica.

Kar.

D Kar, à quo plurale Karim, D. Kimhi exponit Kebes, ideſt, agnum, item eelim, & athudim, ideſt, arietes, & hircos. Accipitur hæc vox etiam pro oue, vt dictum eſt; ail verò & eel (quæ vox ſcribitur etiam ſine iod) Geneſeos 15. ſeptuaginta vertunt κριὸς, Chaldæus dikerin, arietes, Arabs kapſa (kapſah cum aſpiratione in fine, ouem etiam vel agnam ſignificare diximus) Perſa nerameiſch. Andreas Bellunenſis leſan alhamel, interpretatur linguam arietis, ſiue plantaginem, quæ græcis ἀρνόγλωσσον eſt. Hamel autem quibuſdam Germanis etiam aries eſt, alij tamen hammel, vocant veruecem. Vetus verò quidam γλωσσόγραφος pro lingua arietis habet aſel alkame, quas voces corruptas eſſe indicat Geſnerus.

Ἔθρις.
Veruex.

Sectarium arietem, ſiue exſectum, quomodo græci vocent apud ſolos Heſychium, & Varinum repeſio, quibus ἔθρις nuncupatur, latini veruecem dicunt, quamuis Iſidorus & alij quidam recentiores pro ariete, ideſt, oue non caſtrata vſurpent, & ſi Dijs placet, veruecis etymologiam deducāt à viribus, quod ſcilicet cæteris ouibus ſit fortior, vel quod ſit vir, ideſt, mas, vel quod vermes in capite habeat, quorum pruritu ad pugnam, & impetum feriendi excitetur, cum veruex, teſte Varrone, dicatur à natura verſa, cui oui mari teſticuli dempti ſunt: hinc alijs veruex mas eſt inter oues, cui inuerſi, vel adempti ſunt teſticuli; Apud Feſtum in ſolitaurilium mentione verbices, pro vervueces corruptè legi conijcit Geſnerus.

Veruex ſectarius.

Sectarius ueruex, qui gregem agnorum præ-

præcedens ducit, inquit, idem Feſtus, tanquam ſcilicet verueces agnis ducendis præficiantur, E
vt capi aliquando pullos ducunt: Arietes verò ouibus, cùm agnos ſpernant. Apparet ſectarium
à Feſto dici, quòd eum ſequantur agni, ſic apud Catonem capite 100. porcos quoque ſectarios
legimus, & Hermolaus ait, aries veruexuè, κριὸς & κτίλος præcipuè ſectarius, (ſed κτίλον ſimpliciter
grecis, gregis ducem ſignificare, dictum eſt) & Vvilichius veruex, inquit, aries caſtratus,
qui ſubinde ſectarius eſt. Veruex Italis ab exſectis teſtibus vulgò caſtrone nuncupatur, ipſa
verò caro, caſtrato: Germani hammel dicunt, qua voce item vtuntur Belgæ, frequentius tamen
vveren vocant, Angli vvether ſhepe. Germani verò vvider vocant arietem, & vtraq; voce
1. Faſtor. Belgica ſcilicet, & Germanica ſignificatur repetitio. Ouidius non ineleganter, ſeminaris ouis
viſcera dixit, pro veruecis. Diſtincto modò hoc pecore, quo ad nomenclaturas, earumque
æquiuocationes ſecundum ſexum, ſupereſt, vt indicemus, quæ ad ætatem pertinent: In his autem
explicandis, enumerandiſque ſatisfactum fuerit, ſi illæ tantum afferantur, quibus ætas tenerior
Agnus. indicatur, reliquæ enim ex ſuperioribus peti poſſunt. Agnum itaque dicunt ouis fœtum,
In aſinaria. qui annum nondum egreſſus eſt; Recens enim natum agnellum videntur dixiſſe, ſic nimirum
Plautus: *Dic igitur me tuum paſſerculum, gallinam, coturnicem, agnellum, hædillum;* ſumitur tamen F
etiam agnus non ſemel, vt patebit, pro omni illa ætate, quæ intra annum conſiſtit, vti &
agna de fæmella. Feſtus verò auillas agnas dici, ait recentis partus, fortè quaſi ouillas, forma
diminutiua. Apud Pompeium Feſtum duas habemus agni etymologias, quarum prima eſt,
agnus dicitur à græco ἀγνὸς, quod ſignificat caſtum: Eò quòd ſit hoſtia pura, & immolationi apta.
Altera, *agnus ex græco ἀμνὸς deducitur; quod nomen apud maiores communis erat generis, ſicut*
Agnus frutex. *& lupus*. Priori loco pro ἀγνὸς rectius ſcribetur ἁγνὸς cum aſpiratione, vnde nimirum etiã aliqui
latini agnum aſpirant hagnum ſcribentes. Similiter & ἄγνος, hoc eſt, caſtus, frutex, quem
perperam agnum caſtum vulgus herbariorum vocat, dicitur ſic Galeno authore, quòd caſtitatẽ
conſeruet ijs, à quibus, aut eſtur, aut bibitur, aut ſubſternitur, vel vt Dioſcorides tradit, quoniam
matronæ in Theſmophorijs Athenienſium caſtitatem cuſtodientes, folijs huius cubitus
ſibi ſternebant. Non ſatis itaq; probanda eſt etymologia Iſidori dum ait, *agnus dicitur à græco*
Herba viua *vocabulo, quaſi pius: nam inter omnia terræ animantia maximè inuenitur innocens, & manſuetus:*
agnus dicta. *nullum enim lædit dente, aut cornn, aut vngue,* rectius enim hagnum caſtum fuiſſet interpretatus,
quàm pium. Aliàs etiam latinam adferens etymologiam, & latinis *agnum putari*
Exercit. *dictum,* inquiens, *quod agnoſcat matrem ſuam præ cæteris animalibus*, à Varrone diſſentit, qui G
CLXXXI. agnum dictum putat, quòd agnatus ſit pecori ouillo: Eſt præterea agnus, præter memoratum
n. XXIX. fruticem, herba Scythica admirandæ planè naturæ, de qua ſic Iulius Cæſar Scaliger in exercitationibus
,, ſuis aduerſus Cardanum. Tartarum horda primaria Zauolha eſt vetuſtiſſimæ nobilitatis
,, commendatione. In eo agro ſerunt ſemen, ſeminis melonum ſimilimum, ſed minus oblongum.
Borametz. ,, Ex eo ſatu planta exit, quam borametz, ideſt, agnum vocant: Creſcit enim agni figura
,, ad pedum ferè ternum altitudinem: quem pedibus, vngulis, auribus, toto capite, præterquã
,, cornibus repræſentat. Pro cornibus pilos gerit ſingularis cornu ſpecie; Obducitur corio tenuiſſimo,
,, cuius detracti vſus ad tegmina capitis incolis. Ferunt internam pulpam gammari referre
,, carnes. Cæterùm è vulnere quoque ſanguinem manare. Dulcedine eſſe admirabili, radicem
,, humo exertam ſurrigere ad vmbilicum vſque. Illud miraculi fouet magnitudinem. Quamdiu
,, vicinis obſidetur herbulis, tamdiù viuere, quaſi agnum in læto paſcuo: abſumptis illis, tabeſcere,
,, atque interire. Idq; non ſolùm vel caſu, vel tractu temporis, ſed etiam experiundi gratia, H
,, ſubtractis, atque ablatis euenire. Quin illud auget admirationem, appeti à lupis eam, non ita
,, ab alijs beſtijs, quæ carne veſcantur. Hoc quaſi condimentum, atque intritum ad fabulæ &
,, agni alluſionem. Illud ſcire velim, inquit Scaliger, ab vno ſtipite quatuor diſſita crura cum ſuis
,, pedibus, qui poſſint prouenire, atque produci. Eadem Sigiſmundus Liber Baro in ſuis commentarijs
,, de rebus Moſcoiticis refert. Sed verba eius, vt huic admirandæ rei fides à lectore habeatur
,, Scaligero, adſcribam: Inter Vvolgam, & Iack fluuios circa mare Caſpium habitabant
,, quondam Sauuolhenſes reges. Apud hos Tartaros rem admirandam, & vix credibilem Demetrius
,, Danielis, vir (vt inter barbaros) grauis, ac fide ſingulari, nobis narrauit: patrem ſuum
,, aliquando à Principe Moſcouiæ ad Sauuolhenſem regem miſſum fuiſſe: In qua dum eſſet legatione,
,, ſemen quoddam in ea inſula, melonum ſemini, paulò maius, & rotundius, alioqui
,, haud diſſimile, vidiſſe: Ex quo in terram condito, quiddam agno perſimile, quinque palmarũ
,, altitudine ſuccreſceret: Idque eorum lingua boranetz (Scaliger habet borametz:) quaſi agnellum
,, dicas, vocaretur: Nam & caput, oculos, aures, cæteraq; omnia in formam agni recens editi,
,, pellem præterea ſubtiliſſimam habere, qua plurimi in eis regionibus ad ſubducenda capitis
,, tegumenta, vterentur. Eiuſmodi pelles vidiſſe ſe, multi coram nobis teſtabantur, aiebat inſu-

per

A per plantam illam, ſi tamen plantam vocari,fas eſt,ſanguinem quidem habere,carnem tamen ,,
nullam,verùm carnis loco,materiam quandam Cancrorum carni perſimilem. Vugulas porrò ,,
non vt agni,corneas, ſed pilis quibuſdam ad cornu ſimilitudinem veſtitas:radicem illi ad vm- ,,
bilicum, ſeu ventris medium eſſe;viuere autem tamdiu, donec depaſtis circum ſe herbis,radix ,,
ipſa inopia pabuli areſcat. Miram huius plantæ dulcedinem eſſe propter quam à lupis,cæteriſ- ,,
que animalibus rapacibus appeteretur. Ego quamuis hoc de ſemine,& planta pro commento ,,
habuerim , tamen & antea tanquam à viris minimè vanis auditum retuli:Et nunc tanto liben- ,,
tiùs refero, quòd mihi vir multæ doctrinæ Guilelmus Poſtellus narrauit,ſe audiuiſſe à quodam ,,
Michaele apud Rempub. Venetam publico Turcicæ & Arabicæ linguæ interprete,quod vide- ,,
rit à finibus Samarcandæ Ciuitatis Tartaricæ,cæterarumque regionum , quæ ad Euroaquilo- ,,
nem mare Caſpium reſpiciunt, vſque in Chalibontidem , deferri quaſdam pelles delicatiſſi- ,,
mas, plantæ cuiuſdam in regionibus illis naſcentis, quæ aliqui Muſſulmani ad capita ſua raſa ,,
fouenda pileis medijs inſerere,ac pectori quoque nudo applicare ſoleant. Plantam tamen non ,,
B ſibi viſam eſſe,nec nomen ſe ſcire,niſi quod illic Samarcandios vocetur,eamque eſſe ex anima- ,,
li inſtar plantæ in terram defixo , quæ cùm ab aliorum narratione non diſſideant, mihi(inquit ,,
Poſtellus)penè perſuadent,vt hanc rem minus fabuloſam putem,ad gloriam Creatoris,cui om ,,
nia ſunt poſſibilia. Hæc itaque omnia Sigiſmundus. Refert verò etiam hanc hiſtoriam ceu ,,
veram Ioannes Khuuenius Breidbachius Archiducatus Carinthiæ Phyſicus:

Lib. 1. Zodiaci.

Sauromatas iuxta memorant floreſcere plantam,
Cuius lanigerum fructus tibi pendulus agnum
Efformet penitus, referatq́ per omnia, molli
Obductus corio, capiti velamina vulgò
Vnde parant. carnem decocti albiſſima cancri
Pulpa refert: dulciſque è vulnere ſanguinis inſtar
Punicei manat ſuccus: ſe ſubrigit ipſa
Pube tenus radix tellure exerta virenti.
C *Graminibus ſeptus (dictu mirabile) fructus*
Lætus, vt agnus, agri per pinguia paſcua viuit:
Graminibus verò euulſis tabeſcit, & æger
Occidit. Eſtque illud magis admirabile, prędo
Quòd truculentus eum lupus appetat ore cruento,
Dilanietque auidus, rapiatque, trahatque, voretque
Faucibus, vt veros ſolitus crudelibus agnos.

Lib. 5.
Agna menſuræ genus.
1. Serm. ſatyr. 3.
Agna meretrix.

Eſt verò agna etiam genus menſuræ in agrorum dimenſione,de qua ſic Columella: *Actus quadratus finitur vndique pedibus centum viginti. Hoc duplicatum facit iugerum, hunc actum prouinciæ Bæticæ ruſtici agnam vocant.* Eſtque etiam meretricis nomen apud Horatium putidis naribus:

amatorem quod amicæ
Turpia decipiunt cæcum vitia, aut etiam ipſa hæc
Delectant: veluti Balbinum polypus agnæ.

Ἄρς.
Iliad. α.

Ἀρς Vertitur agnus, vel agna: apud Homerum, vbi habet,

D
Αἴκέν πως ἀρνῶν κνίσσας αἰγῶντε τελείων
Βούλεται ἀντιάσας. ideſt,
Si fortè agnorum aruinam, caprarumque perfectarum
Vult aſſecutus

Quo loco Euſtathius dicit addi τελείων,vt poeta ſignificet agnos grandiores, cum ἄρνες ſint adhuc immaturiores, ac minores. Certè & Polluci ἄρνες ſunt τὰ τῶν προβάτων νέα, & Varinus in τρύγοι, oues,inquit in tenera ætate, ἄρνες, & ἀμνοὶ dicuntur; aliàs tamen Varinus ἄρνες interpretatur ſimiliter πρόβατα, rectè additurus μικρὰ, quod fecit Heſychius. Apud Aratum legimus ἄρνασι in datiuo plurali, & de eiſdem in recto ἀμνοὶ, & Feſto arne caput eſt agni. Communis autem eſſe generis hanc vocem manifeſtatur ex hoc Homeri:

Iliad. γ.

Οἴσετε ἄρν᾽ ἕτερον λευκὸν, ἑτέρην δὲ μέλαιναν,
Γῆτε, καὶ ἠελίῳ. Ideſt:
Adferte autem agnos alterum album, alterum verò nigrum
Tellurique & Soli.

Scholia notant eo loco ἄρν᾽ eſſe numeri dualis. Quidam teſte Varino, ἄρνας deriuant παρὰ τὴν ἀρὰν, ὅ ἐστι τὴν εὐχὴν, quod ad vota & ſupplicationes agnus hoſtia adhiberetur. Notandum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

verò etiam, tradere Euſtathium ἄρνες non habere nominatiuum monoſyllabum, ſed ἄρην, ἀρένος, & per ſyncopen ἀρνός: eumque vel ab ἀρὰ eſſe, quod in votis precibuſque faciendis agni ſacrificarentur: vel à ῥὴν vt à ςαφὶς ἀςαφὶς & ſimilia. Apparet tamen etiam ἄρς accipi pro pecore, nam ϖολύαρς non ſolùm eſt multos habens agnos, verùm etiam pecore abundans, diues, à parte nimirum totum intelligendo, vt docet Euſtathius, atque ita accipit Homerus hoc verſu: E

Iliad. β.

Ατρεὺς δὲ θνήσκων ἔλιπε ϖολύαρνι θυέςῃ. id eſt,

Atreus autem moriens reliquit diuiti pecudum Thyeſtæ.

Lib. 8. Hiſt. cap. 7.

Aliud autem planè ſunt ἄρνες Heſychio, οἱ nempe κάπηλοι, κάπηλος autem exponit ipſe, μεταπράτης, ὁ τὰ ϖρὸς τὴν κάπην ϖιπράσκων. κάπη δὲ ἡ τροφή. ideſt, *qui cibos vendunt*: alij verò κάπηλον exponunt, qui vinum venale habet, cauponem: Et ipſi etiam Heſychio πηλὸς ſecundum Iones eſt οἶνος, ideſt, vinum. Aliud denique ἄρνες Theophraſto, de ijs loquenti ſeminibus, quæ multorum pedibus conculcata niſi proximo anno pullulant. Βλαςάνουσι δὲ τῷ ὑςέρῳ ἔτει καὶ ἀπὸ τῶν καταπατουμένων, καὶ συμπατουμένων, ὥςε μηδὲν εἶναι δῆλον, ὡς εἰπεῖν. οἷον ὅταν διέλθῃ ςρατόπεδον, καὶ οἱ ςάχυες μικροὶ, καὶ τούτους οὓς καλοῦσιν ἄρνας. Quæ Theodorus ſic reddidit: Exeũt F ſequenti anno etiam, ſeminibus depreſſis, conculcatiſque; vt nihil quaſi appareat, videlicet cùm tranſeunte exercitu, ſemina concuſſa in terram corruerint: nec non & eorum, quos agnos vocitant. Quid autem hic Theophraſto ἄρνες ſint, difficile eſt iudicare, tamen ſi coniecturæ locus detur, crediderim hęc non ſatis exactè à Theodoro reddita. Senſus enim videtur eſſe, quòd triticum, de quo author egerat, ita ab exercitu conculcatum, terræque firmiter impreſſum, vt ſequenti tantùm anno erumpere poſſit, propter temporis breuitatem, & ſpicas producat exiguas, & quæ ἄρνες, ideſt, agni nuncupantur, quare ἄρνας ſiue agnos interpretor triticum exiguum, & quod ob eandem temporis breuitatem ad iuſtam magnitudinem peruenire non potuit, adeo, vt eiuſdem generis tritico inculcato comparatum, velut agnus videatur in adultis ouibus. Heſychius & Varinus ἄρναπον exponunt τὸν ἄρνα, & ab ijſdem ἀρίον exponitur ϖρόβατον, & ἀμνός: ἀρνὸς verò agnus eſt qui annum exceſſit, ſcribitur enim apud Pollucem. Τὸ δὲ ἔτειον ἄρνα εἴποις ἂν ἀμνὸν ἢ ἀρνίον, εἶτα εἴποις ἀρνὸν, ὡς καὶ ἀρὴν ϖαρὰ ϖοιηταῖς, hoc eſt agnum vnius anni diceres ἀμνὸν, aut ἀρνίον, poſtea ἀρνὸν, qui & ἀρὴν apud poetas dicitut, vbi tamen ἀρνειὸν aliquis fortaſſe, inquit Henricus Stephanus, legere malit, quamuis apud Etymologum Horus ex Herodiano dicat ει in ἀρνειὸς prorſus ϖλεονάζειν. Moderni græci agnum ἀρνὶ dicunt. G

Theophraſtus reſtitutus.

Lib. 7.

Ἄμνος.

Ἀμνὸς vulgò exponitur agnus, quam vocem atticè aſpirari ſcribit Euſtathius, vſitatum eſt vocabulum, vt & ἀμνὴ, id eſt, agna pro quo etiam inuenitur ſcriptum ἄμνη, cum tamen paſſim ſcribatur ἀμνός. Scribitur & ἀμνὶς, & ἀμνὰς in eadem ſignificatione. Theocritus in principio εἰδυλ' 5.

οὐκ ἀπὸ τᾶς κράνας σίττ' ἀμνίδες; ideſt,

An non à fonte fugitis agni?

Interpres vertit oues, ſed Scholiaſtes annotat ἀμνίδες ibi dici τὰ μικρὰ ϖροβάτια, tanquam ἀμενηνὰ, quaſi ſine robore; ita & Varino, & Etymologo ἀμνὸς dictus eſt quaſi ἄμενος ideſt, infirmus; μένος enim robur ſonat: Iidem tamen etiam deducunt à voce μνοῦς, quæ primam, & teneram agni lanam ſignificat, vt ſit ἀμνὸς, ὁ ἐςερημένος τῶν νηπίων τριχῶν, qui iam exuit primam lanuginem. Apud Suidam ſcribitur cum aſpiratione ἁμνὸς, & atticè ἁμνὼς, & fæmininum ἀμνὴ, ſed improbatur viris doctis. A Varino ἄμνις exponitur ὁ ἀμνὸς, vbi Geſnerus mauult oxytonum, vt, inquit, Etymologus habet, diminutiuum eſſe ſcribens. Eidem Varino, ac etiam Heſychio ἀμνόα eſt ϖρόβατον, quibuſdam verò ἀμνὸς, & Heſychius ἀμνὸν etiam exponit μαλλὸν, ideſt lanam, aut ouem nuper natam, ἀμνάδας verò virgines, aut oues. ἄμναμοι οἱ ἀπόγονοι κυρηναϊκῶς, κυρίως δὲ οἱ τῶν ἀρνῶν ἀπόγονοι, ἢ ϖαῖδες, vt ait Varinus, ideſt, Secundum Cyrenaicos poſterius geniti, propriè verò agnorum vltimi, ſiue pueri, dici autem παρὰ τὸ ἀμνὸς ſcribit Suidas. Accipitur verò etiam ἀμνὸς pro alijs animalibus: Nam Oppianus imprimis fætus ſylueſtrium caprarum, ἀμνοὺς dixit: & Ariſtoph. in auibus ἀμνὸν καμήλου per iocum protulit. Et apud Theocritum Cerua grauida ἀμνοφόρος dicitur, quaſi gerens in vtero ἀμνοὺς, vel vt Scholiaſtes ἀμνίδας καὶ βρέφη φεροῦσας, hoc eſt, agnellos, vel catulos ferentes, accipiendo inquit Henricus Stephanus ἀμνοὺς latius pro fætibus ceruæ, ideſt, hinnuleis; tanquam videlicet ἀμνὸς generale ſit nomen ſignificans cuiuslibet animalis catulum. Locus habetur εἰδυλ' 11. H

Ἀμνέα.

Τρέφω δέ τοι ἕνδεκα νεφρὼς
Πάσας ἀμνοφόρως. ideſt,

Alo tibi vndecim hinnulos
Omnes fætos.

Addit Scholiaſtes aliam eſſe lectionem μαννοφόρους, μάννον autem eſſe τὸν ϖεριτραχήλιον κόσμον, A μον, τὸ λεγόμενον μαννάκιον, ideſt, ornamentum quod collum cingit, & μαννάκιον nuncupatur. Βάριχοι Heſychio ſunt ἄρνες. Ἔρση ſiue ἕρση eſt ros: plurale ἕρσαι, quod nõ ſolum δρόσοι, verùm etiam οἱ ἐν τῷ χειμῶνι γινόμενοι ἔριφοι, & τὰ ἁπαλὰ τῶν προβάτων iudicantur: ideſt rores & hædi geniti in hyeme, & oues tenellæ, ideſt, agnæ: Quo ſenſu Homerus accepit his verbis:

Odyſſ. α.

διακεκριμέναι δ' ἕκασται
Ἔρχατο. χωρὶς μὲν πρόγονοι, χωρὶς δὲ μέτασσαι
Χωρὶς δ' αὖθ' ἕρσαι.

Vbi Scholiaſtes quoque exponit αἱ νεογναὶ καὶ ἁπαλαί, ac veluti δροσώδεις, tenellæ agnæ, & recentes à partu. Varinus etiam alibi ex Ariſtophane Grammatico, caprilli pecoris nomina pro ætate diuerſa enumerans, ἰσσῆνες etiam inquit in ætate quadam dicuntur, & ἐπιπρηθῆνες. ἡδύπνουν (ſub audi πρόβατον) Heſychius, & idem Varinus exponunt nouellam, & teneram ouem lactentem, quæ nondum guſtauit herbam, ideſt agnum, vel agnam. Idulis, hoc eſt, teſte Feſto, agna alba, idibus enim à Flamine Iouis cædebatur. Κάθετος genere maſculino dicebatur etiã agnus, qui in mare demittebatur, ὁ καθιέμενος, εἰς τὸ πέλαγος ἀμνός, vt Harpocrates, & Suidas B exponunt. Citat autem Suidas ex Lyſia, & Melitone; aliàs κάθετος eſt ſurrogatus, vt apud Syneſ. ἐπειδέ σπάταλον εἶναί τινα φησὶ παρά σου τὸν καταχθέντα κάθετον ἐξειργάσθαι τὸν φόνον. Id eſt, vt vertit Cornarius: Quando quidem Spatalum eſſe quendam aiunt, à te inductum, ac immiſſum ad perpetrandam cædem: Ita & Budæus interpretatur ſubmiſſum percuſſorem. At κάθετος in fæminino genere eſt perpendiculum, vt κατὰ κάθετον apud Lucianum, ad perpendiculum, vt Vitruuius loquitur, ad lineam, vt Cicero. Eſt enim & linea perpendicularis; Item altitudo rectis lineis ſubuecta, ſiue altitudo perpendiculariter ardua, vt Budæus interpretatur apud Strabonem: accipiturq; etiam pro linea piſcatoria, quæ velut perpendiculum in aquam demittitur, item pro reti in epigrammate quodam, vt teſtantur vulgaria lexica. Κίλλιξ Heſychio eſt ἀμνὸς (in eius codice perperam legitur σάμνος) ἢ βοῦς τὸ ἓν κέρας ἔχων διεστραμμένον, id eſt agnus aut bos, cui alterum cornu diſtortum eſt; (In theſauro ſcribitur etiam per vnum λ) Κίλλαι verò ipſi ſunt ὄνοι id eſt aſinæ, & Dores etiam κίλλον τὸν ὄνον dicunt, aliàs κιλλὸς eſt aſinus, & τέττιξ, πρωϊνὸς ὑπὸ κυπρίων, id eſt, cicada matutina à Cyprijs; Μέθλην, τὸν ἄρνα exponunt Heſych. & Varinus; μέτασσαι vt ſuperior Homeri verſus docet, intelliguntur oues mediæ C ætatis. Vnde apud Varinum vbi ait: Homerus ouium, & caprarum ætatem diſcriminans adultas προγόνους vocauit, mediæ ætatis μεσάτας, & ἕρσας adhuc teneras, pro μεσάτας lege μετάσσας. Μοσχίον quamuis propriè eſt vitulus, Pollux tamen etiam pro agno nouello accipit, vt ſuperius dictum. Ὀρσὸς eſt agnus ſerotinus, nam Heſychio ὀρσοὶ ſunt τῶν ἀρνῶν οἱ ἔσχατοι γινόμενοι, id eſt, agni vltimò nati, nimirum qui latinis cordi dicuntur. Ῥὴν ὁ. agnus, Ῥὴν agna eſt Varino in φρὴν. Agni autem non ſolum ῥῆνες dicuntur, ſed etiam ἀρῆνες, vnde per ſyncopen ἄρνες, hinc ἀρνοβοσκὸς, id eſt opilio, vt idem tradit. Reperitur & ῥάνα apud eundem, & Heſychium pro ἄρνα, Doricè fortaſſe pro ῥῆνα, & pro eodem Cypri, eiſdem teſtibus, ῥυῆνα dicunt. Πρατίνιον ijdem dicunt eſſe ouem teneram, vel nuper natam, vel agniculam, vel quæ primum coire incipit. Πρητῆνες verò agnos anniculos, & nos paulò antè ex eodem Varino, ita etiam capras in quadam ætate vocari diximus. Σηκίτης pro quo Doricè σακίτης, vt apud Theocritum:

Idulis.

Epiſt. 44.

Κίλλιξ.

Idyl. α.

Ἄρνά τὺ σακίτην λαψῇ γέρας, ideſt,
Agnum tu ſtabularium accipies pro præmio.

Vbi Scholiaſtes, σακίται δὲ ἄρνες οὓς ἔτι γάλακτος δεομένους οἱ νομεῖς τῶν μητέρων χωρίζοντες, ἰδίᾳ D βόσκουσι καὶ ἐν ἰδίῳ σηκῷ κλείουσι. Dicuntur igitur σηκίται ἄρνες agni adhuc lactentes, tamen ob teneriorem ætatem ſtabulo incluſi, diuerſi ab ijs qui cum matribus ad paſcua ducuntur, ſeu agni ſubrumi, qui intra ſepta adhuc cohibentur. Vitus verò Vinſemius in eodem loco interpretatur agnum ablactatum, qui iam factus eſt pars gregis. Τρανὸν Heſychio, & Varino, ouis ſex menſium. Φάγιλον Ariſtoteles, vt citat Plutarchus, agnum eſſe dicit; & Heſychio φάνιοι agni ſunt, & Suidæ denique ψαίκαλον τὸ ἀρνίον, quod tamen Heſychius fœtum, & infantem interpretatur. Apud Hebræos Se accipi, & pro agno, & pro oue, & pro pecore ſuprà dictum eſt. Kebes agnus eſt anniculus, & per metatheſin Keſeb. Gedi D. Kimhi putat tam ex ouium, quàm ex caprarum genere dici hędum, & agnum, propterea quòd ſæpe adiungitur uox haiſſim, id eſt, caprarum: Rabbi Abraham ſolis capris nomen attribuit, ut ſolet etiam Arabica lingua. Carim agnos, & campos ſignificat: hinc etiam nonnulli pſalmo 64. ubi ſcribitur; *arietes ouium*, vertunt, ut ſcribit Gilbertus Genebrardus Theologus Pariſienſis, induti ſunt campi ouibus, ſed fortaſsè, inquit, Septuaginta rectius, quoniam non campi Iudææ alebant greges magna copia, ſed montes Ita enim ſcriptura ſolet illam regionem diſtinguere, ut plana, & campeſtria eſſent frugifera, montana compaſcua, & arborum

Τρανὸν.

Probl. Græc. 14.

Hebraica.

veſcarum

ueſcarum feracia. Nec obſtat Carim eſſe abſolutum. Nam apud poetas & Prophetas abſolutũ E pro ſyntactico crebrò occurrit, uel iunxerunt cum ſequenti, legeruntque Care mehatſon. Geneſeos 31. pro eo quod nos poſuimus, inquit Hieronymus, *mutauit mercedem meam decem vicibus*, Septuaginta interpretes poſuerunt, decem agnis, neſcio qua opinionę ducti, cùm uerbũ Hebraicum monim numerum magis, quàm agnum ſonet. Geſnerus uerò conijcit in tranſlatione Septuaginta interpretum non Δέκα ἀμνῶν legendum, ut uulgati codices habent, ſed δέκα μνῶν, ideſt, decem minis: Mana enim, unde plurale manim, minam, inquit, uel libram hebræis ſignificat. Hiſpanis agnus eſt Cornero, Italis agnello, Gallis agneau, & diminutè agnelet, Germanis lamb, lamblin, Belgis lam, nomine à naturali ſtultitia, uel etiam ab infirmitate inapoſito, ſiquidem lam eiſdem eſt, aliqua parte mutilum eſſe, ſolentque plerumq; ſuas dictiones inuertere, quomodo ex lam, ſit mal, hoc eſt, ſtultũ. Angli in prima ętate à lambe, ſecunda à hogg

GENVS. DESCRIPTIO. F

Differentiæ.

2. *Hiſtor. c.* 1. QVem ex genere eſſe biſulcorum, non ſolùm ἀυτοψία ipſa loquitur, ſed Ariſtoteles etiam ſcripto publicauit, inquiens: *Ouis biſulca eſt, forcipem enim pro vngula habet*. Inanem autem ſumpturus videretur operam, qui vel in agno, vel in ariete, vel in oue animantibus ſcilicet planè domeſticis, & quæ nobiſcum ferè degunt, deſcribendo laboraret. Quare ea tantum repetam, quæ veteres ceu annotatu digna, de hoc pecore prodiderunt, ad formam eius pertinentia, & vt à capite exordiamur, ſcire conuenit id infirmiſſimum ei à natura conceſſum, ſi fides habenda eſt Plinio.

Caput. Cerebrum in eo ἀυχμηρὸν, hoc eſt, vt Theodorus vertit, ſqualidiuſculũ, hoc eſt, minus pingue, qualequidem eſſe ratio ſuadet, cæterùm de oue in gręco textu nihil, ſic enim Philoſophus: ὁιδ᾽ ἐγκέφαλοι, τῶν μὲν πιμελωδῶν, λιπαρόι οἷον ὑός, τῶν δὲ ϛεατωδῶν ἀυχμηρόι. Ipſe tamen Theodorus ſic vertit: Cerebrum, vt adipe pingueſcentium pinguiuſculum eſt, uelut ſuis: Sic ſebo obeſorũ, ſquallidiuſculum ſentitur, vt ouis:

3. *Hiſtor. cap.* 17.

Cornua. Cornua tenuiora fęminis plerumque ſunt, ſcilicet in cęteris animantibus cornutis, aut vt ait Plinius, vt in pecore, pecoris, vt apparet, nomine omnia cornuta intelligens, vel ſaltem quę in paſcuis aluntur, additque multis ouium nulla eſſe, nec ceruarum; quare neſcio quàm bene à Scaligero ſit ſcriptum, arietes noſtrates cornutos eſſe, fæminas verò cornibus carere, niſi fortè in Gallia omnes oues ſint excornes. Eſt vbi arietes, agniue ab ipſo partu cornuti naſcantur, ut ſubinde in ſubſequenti rubrica, in qua de huius pecoris ſecundum locorum diuerſitatem, differentijs agetur. Sunt autem arietis cornua ſemper ferè contorta. Cicero: G

2. *de plantis Ariſt.*

Lib. de natura Deor.

Ex incontortis aries cum cornibus hæret.

5. *Metamor.* Ouidius de Ioue Ammone:

Duxque gregis dixit ſit Iupiter, vnde recuruis
Nunc quoque formatus Lybis eſt cum cornibus Ammon.

3. *amorum, Eleg.* 13. Idem: *Duxque gregis cornu per tempora dura recuruo.*

Plinius: *Conuoluta in anfractum cornua arietum generi, ceu cæſtus, natura dedit*. Quidam obſcurus in modum circuli replicari ſcribit. Sæpius etiam plura, quàm bina gerunt. Cardanus enim verueces quatuor cornibus inſigne ſe vidiſſe ſcribit. Habebis hic iconẽ arietis ſex cornibus præditi, quem, neſcio, vnde acceptum, mihi communicabat Magnificus, rerumq; mearum admodum ſtudioſus Iaſon Vizanius noſter popularis. Item alterius tricornis. Fit verò etiam in hoc pecude, quod in tauro, quod ſcilicet vbi fuerint euirati, ſitum cornuum mutent, quemadmodum teſtatur Ariſtoteles, inquiens: Homines ita commutantur, vt etiam cæterorum animantium, quæcunque caſtrata. Nam & tauri, & verueces ſua cornua è contrario gerunt: quod fæmina quoque eorum, contrà quàm mares armantur cornibus. Itaque illi maiora exciſi gerunt, hi minora. Oculorum ſitus, vt in cæteris animantibus, quæ manibus carent: quę vt prorſus in latera deſpiciant, neceſſe fuit, ideoque plus eorum oculi, quam in ijs qui manus habent, inter ſeſe diſtant, ſed maximè inter ſe diſtant oculi ouium, eo quod maximè prono capite ingrediantur prę cęteris: eorum color, teſte Philoſopho, ὑδαρὴς, ideſt aquinus, hoc eſt fuſcus, aut ſabniger. Sunt præterea ijs quemadmodum & bobus, & alijs ſimplicis ingenij animalibus magis patuli, quàm ijs, quę ſua natura ſunt inſidioſa & maligna, annotante Adamantio. Labra in ſuo genere tenuia contra ac in bobus, quorum labrorum prominentia craſſa eſt. Teſtatur

10. *probl.* 38.

5. *de gener. anim. cap.* 1.

Labra.

id ex

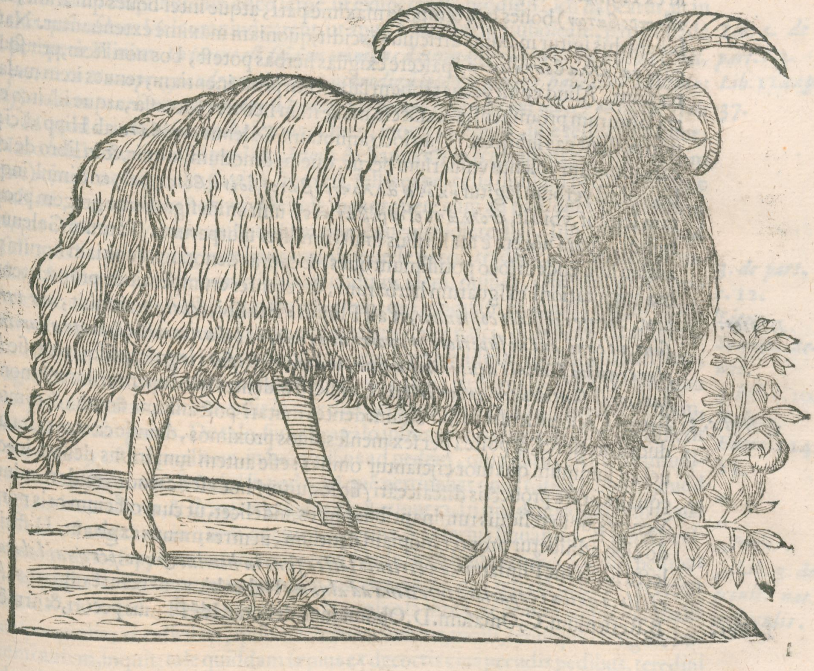

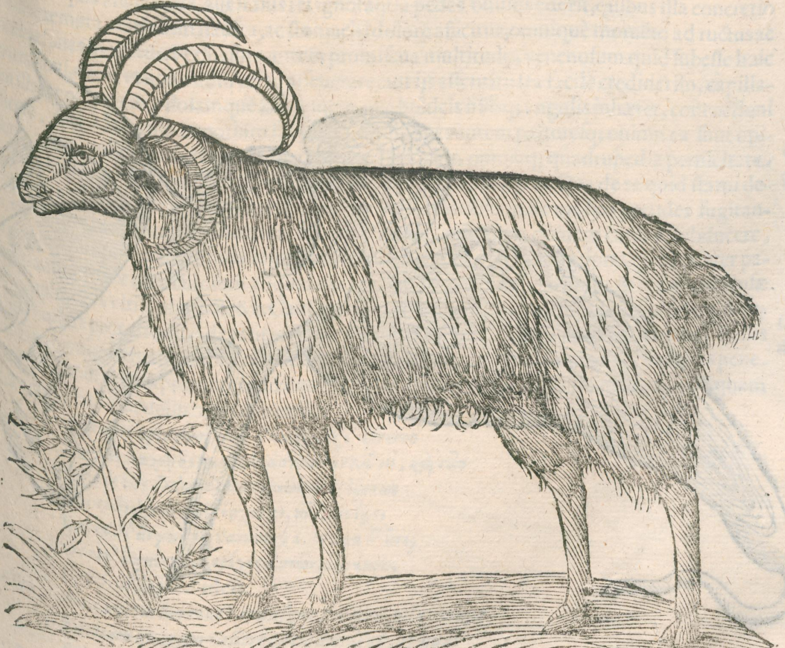

id ex Homero Hippocrates, his verbis: Rectè enim ſcripſit Homerus ex omni pecore (πάντων τῶν προβάτων) boues hoc tempore maximè pati, atque inter boues qui arant, cum hyeme laborent: his igitur maximè articulus excidit, quoniam maximè extenuantur. Namq; aliud pecus (τὰ ἄλλα βοσκήματα) paſcere exiguas herbas poteſt, bos non item, priuſquam grandiores fiant. Aliud enim pecus tenuem labrorum prominentiam, tenues item malas: bobus contra labrorum prominentia craſſa eſt, malæ item hebetes & craſſæ, atque idcirco exiguis herbis non poſſunt eas ſubijcere: Quo loco annotauit Galenus πρόβατα ab Hipp. dici pecus, ſignificare nimirum volente vniuerſum pecus, quemadmodum, inquit, & in libro de comitiali morbo, vbi ad verbum legitur οὐκ ἔστιν ἄλλο πρόβατον, οὐδὲν ἢ βόες καὶ αἶγες. Simul (inquit) apud poetam legitur, vbi ait, πολλά τε οἱ πρόβατα ἐστί: uult enim ſignificare gregem pecudum, armentumq;, quam uocem è maioribus multi ſimiliter uſurparunt. Tantum Galenus. βοσκήματα autem hoc eodem loco potiſſimum oues, & capras denotant, quoniam horum potiſſimum labra amputationi exiguarum herbarum, & recenter erumpentium propter tenuitatem apta ſunt.

Dentes.

Dentes poſſidet continuos, vt ait Plinius: Et alibi, *continui*, inquit, *aut vtraque parte oris ſunt, vt equo, aut in ſuperiore primores non ſunt, vt bobus, omnibuſque quæ ruminant: matribus plures quàm fœminis dentes in homine, pecude capriſve*: lego, capriſq;, nam ſic Ariſtoteles: *Oui pauciores ſunt dentes, quàm arieti*. Cur uerò bidentes nuncupentur inter ſynonyma diximus.

2. Hiſt.c.3.

Petrus Creſcentienſis ſcribit ouium dentes mutari poſt annum unum, & dimidium, nempe duos anteriores, & poſtea per ſex menſes, duos proximos, deinde cæteros, ita ut tribus annis, uel ad ſummum quatuor eijciantur omnes: eſſe autem iunioribus dentes inęquales, in ſtatu ęquales, ętate prouectis diſcalceari (ſic loquitur) hoc eſt à carne denudari, minui, & corrumpi. Ventres, ut in reliquis ruminantibus plures, uidelicet, ut cum officium oris non ſatis in molendo cibo adhibetur propter inopiam dentium, uentres munus expleant. Difficilis itaque intellectu locus hic Plinianus, *à vētriculo lactes ſunt in homine & oue, per quas labitur cibus, in cæteris ile, à quibus capaciora inteſtina ad aluum*. Habes hic agni ventres apertos: A, Ventriculum: B, Reticulum. C, Omaſum. D, Obomaſum, denotat. Idē Plinius pecori, & armēto teſtes ait eſſe

Teſtes.

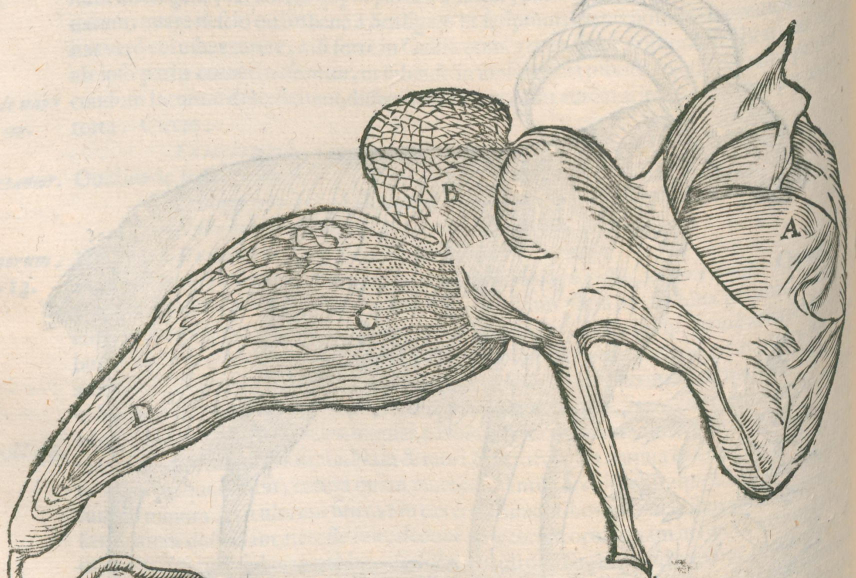

ad

A ad crura deciduos, ouibuſque & capris in fęminibus mammas binas: addit Ariſtoteles totidē papillas. Eſt ubi fel habent, eſt ubi non. Ouium & caprarum, inquit Ariſtoteles, pars maxima habet fel, & quidem terris quibuſdam adeo largè, ut exuperantia prodigii loco habeatur, ut in Naxo. Sed aliis quibuſdam locis omninò carent, ut apud Chalcidem Euboicam, parte quadā agri: Quod ſic repetit Plinius: *In iecore eſt fel non omnibus datum animalibus: In Eubœæ Chalcide nullum pecori: in Naxo prægrande geminumq; vt prodigij loco vtrumque habeatur aduenis:* Idem ait: *abſynthium Ponticum appellatur à Ponto, vbi pecora pingueſcant illo, & ob id ſiue felle reperiuntur*. Id quod etiam teſtatur Aelianus: Oues, inquit in Ponto, ſiue felle eſſe dicunt: Contra in Naxo inſula duplici felle pręditas. Idem Aelianus ait in regionibus perfrigidis cum niue, & hyeme vehementi anni tempus infeſtum eſt, fellis expers eſſe ouillum pecus, intraque ouilia compulſum, nouo pabulo non vti: Deinde ineunte uere cum ad paſtiones proficiſcitur felle impleri, quod ipſum Scythicis ouibus uſu maximè euenire ſolere dici. Inuenio etiā apud Plinium, ni fallor, in Scepſi Aſię regione lienes minimos eſſe pecori tradi, & inde ad lienem inuenta remedia. Ariſtoteles oüi lienem tribuit rotundum; idem, ouium, cęterarumque B quadrupedum renes æquabiles eſſe ſcribit, non ſicut bouum, qui tanquam ex multis exiguis renibus compoſiti videntur. Denſius item ſeuum ouibus circa renes naſci, quàm cæteris animalibus. Et alibi tradit, renibus pingui vndiquè obductis, eas interire, idquè vbertate pabuli fieri, vt in Sicilia agro Leontino, vnde ſero dici agere oues ad paſcua paſtores loci illius ſolere, quo minus capiant pabuli. Teſtatur Bellunenſis in arietibus caſtratis in Syria adipem inter cutem, & carnem abundare, vt in porcis. De talo, ſiuè aſtragalo ipſius pecoris hunc in modum diſſerit Scaliger. Talus in alijs eſt ad poplitem, in hominibus ad pedem, quia datus eſt ob firmitudinem. Firmitas autem debebatur homini in pede, ad quē pertinebat onus totius corporis, quòd per lineam rectam incumberet, & firmaret talus pedis flexionem. In quadrupede autem fibulā illam eſſe oportuit ad angulum, in quem os cruris ſuperius, & inferius ſinuantur, vt quod deeſſet roboris in rectitudine, ſupplementum acciperet à fibula in obliquitate &c. Ouillis pedibus anterioribus, ac poſterioribus concretio quædam inhæret, parte, qua terram calcant (vt refert Leuinus Lemnius) vermiculi ſub rotunda forma, lanuginoſa intus, ac crinita congerie, qualis eſt in roſarum ſpongiolis, ac calicibus, quibus ſemen includitur, molli, tenuique lanugine C implicitum: Exemi autem, inquit, tale quiddam ſæpius ex decoctis eius pecudis pedibus, teredini qui vermiculanti, ac carioſo ligno ineſſe ſolet, aut nucibus auellanis prorſus affine, atq; aſſimile. Quod ſi quis aut incuria, aut huius rei ignorantia pedes ouillos ederit, quibus illa concretio non ſit exempta, confeſtim nauſea, ac ſtomachi dolore afficitur, omniquè momēto ad ructus ac vomitationes incitatur. Perſuaſum autem promiſcua multitudo, venenoſum quid ſubeſſe huic concretioni, quod vt non auſim certò aſſeuerare, aut ijs aſſentiri: Ita facilè crediderim, capillatam illam congeriem, piloſamquè lanuginem, quę biſulcis fiſſiſq; vngulis inhæret, concoctioni officere, atq; ventriculo negotium faceſſere. Opilliones autem paſtoreſq; ouium ea ſunt opinione imbuti, nullum hoc animante in curſu fore velocius, omniaq; quadrupedia pernicitate ſuperaturum, niſi tale quiddam articulis, quibus ſe fulciunt, ſubeſſet. Qua de re quid ſtatui debeat, non auſim ex arte pronuntiare: hoc tantùm teſtatus obſeruaſſe me has pecudes fugitantes, vbi canes ac lupi prædæ inhiantes, illas inſectantur, celerrimo quidem curſu ſe ſubducere, ſed non longius progredi, ac mox reſpectantes ſubſiſtere, ea vt opinor ratione, quod præter pauidum animum, & meticuloſum aliquid eas remoretur pedibus ſubditum, & quod anheloſæ D ſint, ac pulmonis vitijs obnoxiæ &c. Caulis caudæ villoſus eſt, quemadmodum vulpibus, & lupis, ſed ouibus procerior, ſed de latitudine, & longitudine ouium in diuerſis regionibus. Pellis denſitatem inſignem eſſe indicat Heſiodus, penetrari eam à Boreæ vi negans, cùm aliàs penetret pellem bouis, & caprarum, redditque rationem, quod ipſarum villi ſint annui; poſtquam enim venti illius vim delineaſſet, ſic canit:

Fel.

Lib. 4. de part. c. 2.

Lib. 11. cap. 37.

3. de part. c. 12.

Lien.

Seuum. Renes.

3. hiſt. c. 10.

Talus.

Exerc. 124. 21.

„ „ „ Pedes.

„ Lib. 3. de occult. nat. miraculis.

Oues cur nō veloces.

Caulis caudæ pellis.

Θῆρες δὲ φρίσσουσ' οὐρὰς δ' ὑπὸ μέζε' ἔθεντο
Τῶν καὶ λάχνῃ δέρμα κατάσκιον ἀλλά νυ, καὶ τῶν
Ψυχρὸς ἐὼν διάησι δασυστέρνων περ ἐόντων
Καί τε διὰ ῥινοῦ βοὸς ἔρχεται, οὐδέ μιν ἴσχει
Καί τε δι' αἶγα ἄησι τανύτριχα. πώεα δ' οὔτι,
Οὕνεκ' ἐπηεταναὶ τρίχες αὐτῶν, οὐ διάησιν.
Ἲς ἀνέμου βορέου. ideſt.

Feræ autem horrent caudaſque ſub pudenda ponunt
Eæ etiam quarum vellere cutis denſa eſt, & quas
Frigidius exiſtens perflat, hirſuta, licet pectora habentes

Quin etiam bouis pellem penetrat, neque ipſum cohibet,
Etiamque per capram flat hirſutam: ouium autem greges non item,
Eo quod annui ipſarum villi ſunt non perflat
Vis venti boreæ.

Probl. ſect. 10.38. Ariſtoteles id non pelli, ſed pilis, ſiue lanis tribuit, his verbis: Sues hybernum pilum non amittunt, cùm cæteræ quadrupedes, vt canes, & boues amittere ſoleant. Nimirum quoniam cæteræ quadrupedes magis obnoxiam frigori cutem habent, & pili refrigerati defluunt. Sus verò callidiſſimus eſt, & pilos habet pingui infixos, &c. Oues etiam, ac homines propter ſui pili tum denſitatem, tum copiam non ita affici appulſu frigoris poſſunt, non enim altius refrigerationi ſubire licet, vt poſſit vel humorem gelare, vel calorem concoquendo ſeuocare. Qualis autem ouium pilus ſit aliàs idem Ariſtoteles oſtendit, ſunt quæ mollem quidem, inquit, habeant pi- *Pilus.* lum, ſed minus tenuem, vt lepores, contra quàm oues: Et rurſus timida animalia ferè molles pilos habent, vt ceruus, lepus, & oues. Cæterùm ſecundum pilum, lanamue, mirum eſt, quantum variet hoc pecus. Ariſtoteles author eſt, oues frigidi tractus contrà quàm homines affici. F Scythas enim molli eſſe pilo; at oues Sauromaticas duro. Horatius oues Tarentinas pellitas *Oues pellitæ cur dictę.* cognominat:

Dulce pellitis ouibus Galeſi.

Non vt Glareanus (à quo immeritò vapulat Porphyrio) quaſi crediderit aliquas oues eſſe abſque pellibus, ſed vt oſtenderet differentiam lanæ, nam quæ lanam habent duriorem, non ſunt pellitæ, ideſt, non teguntur pellibus, quales ſunt montoſæ, paſcales, hirtæ, ſoloces, vt habet Lucilius:

Paſcali pecore, ac montano hirco, atque ſoloce.

Sed & lana etiam ſolox vocatur, & ſolocia Titinnio: *Ego ab lana ſolocia ad puram data.* At Tarentinæ, de quibus loquitur poeta, quod mollioris ſint velleris, dicuntur pellitæ, teguntur enim contra aeris incommoda; Et Polybio dicuntur μαλακὰ πρόβατα, de quibus quoque Varro libro 2. cap. 2. *Peræquè*, inquit, *faciendum in ouibus pellitis, quæ propter lanæ bonitatem, vt ſunt* G

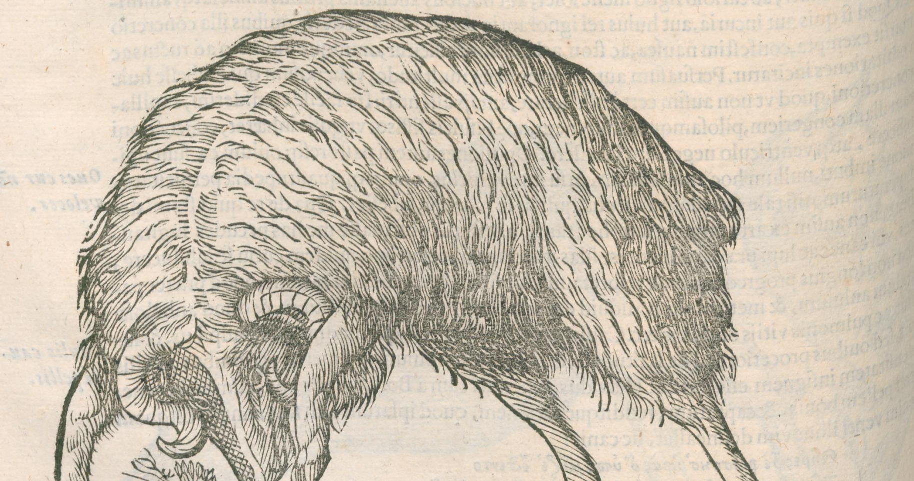

H

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

A

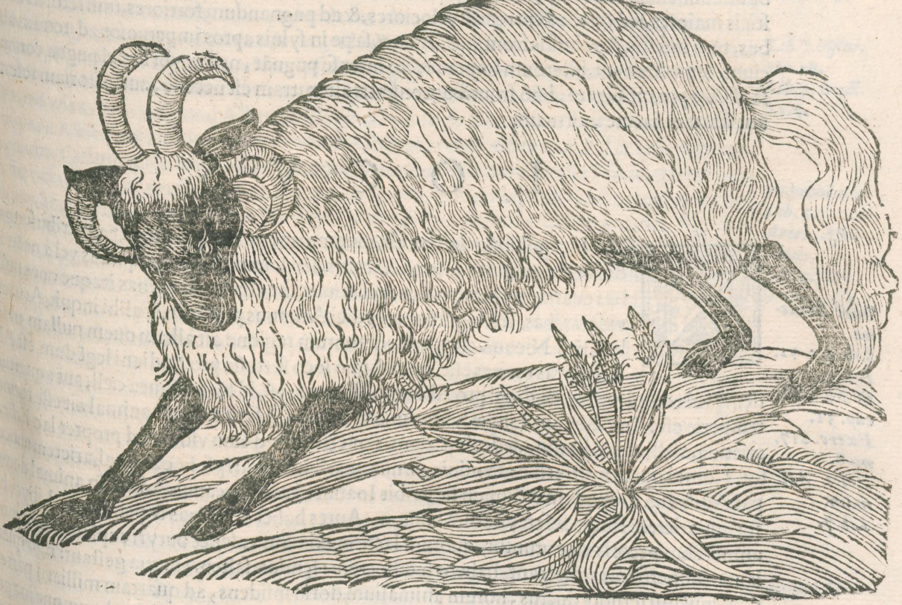

B

C

Tarentinæ, & Altinates, pellibus integuntur, ne lana inquinetur, quo minus vel infici rectè, vel lauari, ac parari poſſit: Harum præſepia, ac ſtabula, vt ſint pura, maiorem adhibeant diligentiam quàm hirtis. Dicuntur eædem etiam Græcæ & tectæ, & Aſianæ, quod ſub tecto maiore ex parte alerentur, vel quod propter velleris precium integerentur, ſed prior fortè etymologia verior: Nam quæ hirſutæ ſunt, Colonicæ dicebantur, quia in agris colebantur: Plinius: *Ouium ſumma genera duo, tectum & colonicum; illud mollius, hoc in paſcuo delicatius, quippe, cum tectum rubis paſcatur.* Beroaldus vir eruditus fretus his Columellæ verbis, *diſſimilem rationem poſtulat; hirtum, atque Tarentinum;* putat idem eſſe Tarentinum & hirtum, magno ſanè errore, quis neſcit ita loqui latinos, diſſimilem naturam pecus habet, atque homo? Plautus: *Illi ſunt alio ingenio atq; tu.* Dicebantur, & apud Rhodios hæ pellitæ oues προβατα δέρμασιν ἐσκεπασμένα. Colonicæ etiam montanæ dicuntur, vnde ὀρεινὸν ἱμάτιον, ideſt montanũ veſtimentum, ex lana ſqualida, & non pectinata. Pollux: τὸ δὲ ἄκναμπτον ἱμάτιον οἱ μέσοι κωμικοὶ, ὥσπερ ἐν ὄρει εἰργασμένον, ἤτοι ἐκ ἐγναμμένον καλοῦσιν. Quanta verò ſit lanæ diuerſitas penes regionum varietatem, mox oſtendetur, vbi etiam de partium quarundam, ac potiſſimum caudæ varietate ſermo fiet: Appoſui iconem arietis noſtratis hirſuti, longiſſimis pilis tecti; nec non alterius, in quo hoc potiſſimum memorabile, quòd caput tantùm & pedes haberet aterrimi coloris, & caudam lõgiſſimam. Noſtrates autẽ non omnes fæcundę ſunt, nam, vt ait Ariſtoteles, ſunt in equorũ, itemq; in ouium genere, quę nullam faciant prolem, ſed multorum genus totum ſterile eſt. Eſtq; & in moribus differentia; reperiũtur enim, eodem Ariſtotele teſte, oues ferę, & Dionyſius Afer, Ὄϊς ἀγραύλους vocat oues non feras, ſed in agris paſcentes, & manẽtes ſub dio: Ipſę autem ferę nullo ferè negotio manſueſcunt, author eſt Columella inquiens: *Cùm in municipium Gaditanum ex vicino Africæ miri coloris ſylueſtres, ac feri arietes, ſicut aliæ beſtiæ munerarijs deportarentur, patruus meus quoſdam mercatus in agros tranſtulit, & manſuefactos tectis ouibus admiſit:* Et apud Varronem legimus, oues quas paſcimus, ortas eſſe ab ouibus feris, & capras, quas alimus, à capris feris: Idemque alibi ait: *etiam nunc in locis multis genera pecudum ferarum ſunt aliquot, vt in Phrygia ex ouibus, vbi greges videntur quàm plures;* ait item Quintum Fuluium Leporarium dici habere, in quo preter cætera animalia incluſa ſunt oues ferę:

Colonicę.

Oues feræ.

D

& Iulius Capitolinus teſtatur ſuo tempore extitiſſe Gordiani ſyluam memorabilem, in qua E picta tunc continerentur tum alia diuerſa animalia, tum oues feræ centum, quæ omnia populo diripienda conceſſerat, die muneris, quod ſextum edebat: Et Aelianus ait montes eſſe dici in intimis regionibus Indiæ, vbi quæ apud nos beſtiæ domeſticæ ſunt, feræ ſint, vt oues, capræ, boues: Sunt autē oues feræ, vt ex Oppiano Gillius tradit, nō multò quidē noſtris ouibus domeſticis maiores, ſed certè ad currendū velociores, & ad pugnandum fortiores, tum retortis cornibus, tum infeſtis, & robuſtis frontibus armatæ, ſæpe in ſyluis apros impetuoſos ad terram abijciunt, & proſternunt, interdum impetu facto inter ſe pugnāt, neque vbi ſemel pugna commiſſa eſt, fas putant fugere, imò frontibus conſertis alterutram eſt neceſſe, aut victoriam referre, aut ſtratam iacere mortuam.

L O C V S.

Oues Abidenæ.
Lib. 3. c. 32.
Lib. 11. c. 29. & lib. 16. cap. 31.
Exerc. 217. nu 8.
Aries Adimain.
Lib. 7.
8. hiſt. c. 38.

NON hic quibus locis, hoc eſt, montanisne an campeſtribus, paluſtribuſve gaudeant hæ pecudes ſum recitaturus, ſed loca recitabo, in quibus vel à noſtratibus euariant, vel copioſius, vel minus abundant. F Abidenas itaque oues nullas videri albas, ſed nigras omnes dici Aelianus prodidit, & alibi inquit; Ariſtotelis filius Nicomachus in Budianorum regione ait albam ouem nullam naſci, ſed nigras omnes eſſe, quo vltimo loco fortaſſe pro Budiani legēdum eſt Abideni, vel contrà primo Budiani pro Abideni. Vtcumq; eſt, id forſan, aut à cæli, aut aquarum temperie eſt. In Adimain Libyæ ſolitudinibus Iulius Cæſar Scaliger: animal ait eſſe forma arietina, aſelli magnitudine, ſeſſoris patiens, tametſi non ad eum vſum, ſed propter lac habeatur. Contrà quàm noſtratibus, fæminis cornua, maribus nulla: Ipſe hoc animal, arietem nuncupat Adimain. De eodem Adimain ſic ſcribit Ioannes Leo Africanus: Adimain animal domeſticum, arietem forma refert, ſtatura aſinum. Aures habet oblongas & pendulas. Libyci his animalibus pecoris vice vtuntur, quorum lacte maximam caſei, & butyri copiam conficiunt: lanam tametſi curtam gerant, habent mediocrem: fęminæ ſaltem cornua geſtant: Ego quandam iuuenili feruore ductus, horum animalium dorſo inſidens, ad quartam milliarij partem delatus fui. In deſertis Libyæ frequenter reperiuntur, alioquin rari, licèt plerumque in agris G Numidiæ videantur, quod prodigij loco habent; hæc ille. In Aegypto lana ouium pilo propior, quàm lanæ, teſte Plinio, ex qua veſtis detrita vſu tingitur, rurſuſque æuo durat; Hæc regio, vt tradunt Aelianus, & Diodorus tam abundè herbida eſt, vt bis anno oues ex ſeſe pariat, biſque tondeantur: Sed & Ariſtoteles ait in Aegypto oues maiores eſſe quàm in Græcia, eiuſq; rei cauſam attribui cibo, qui alijs largè, alijs parcè ſit. At verò Italus quidam in libro de itinere ex Venetijs Hieroſolymam, referente Geſnero, ait in Aegypto circa vrbem Damia, tam verueces rotundis, & amplis caudis ſpectari tanti interdum ponderis, vt vix eas ſuſtineant. Et Leo Afer hiſtoricus ſe vidiſſe affirmat, ouium Aegyptiacarum caudas, quæ pondere libras quinquaginta, interdum verò centum viginti æquarent. Idem & Bellonius aſſerit, & Cardanus. Et

H

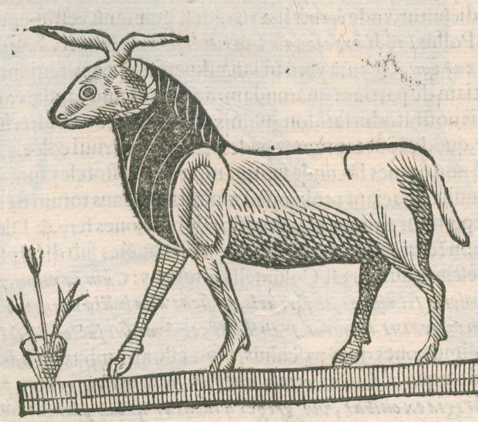

A ſe tamen etiam in Aegypto vulgare noſtrum ouium genus ex adiecta arietis imagine, quam ex antiquo lapide Aegyptioue obeliſco excerpſi, manifeſtatur. In Aethiopia oues non habent *Lib 4. .1.* lanam, quod teſtatur Diodorus Siculus & Dinon, referente Aeliano, ouillum ibi pecus à lana *Lib. 17. c. 10.* quidem inops eſſe ait, veruntamen pilis camelorum hirſutum eſſe: & Strabo aſſerit, oues apud *Lib. 7.* Aethiopes lanam habere caprinam. Ioannes Bohemus, oues Aethiopum paruas eſſet ſcribit, *Lib. 1. c. 5.* additq; incolas huius pecudis cauda pudenda ſua obtegere, & apud Ariſtotelem legimus eiuſdem huius regionis oues, vel ad duodecim, vel ad tredecim annos vitam agere, Capras etiam *Lib 7. hiſtor.* ad decem, & vndecim. In Africa arietes ipſi ſtatim gignuntur cornuti, id enim Ariſtoteles tra- *cap. 18.* didit, his verbis: In Africa ſtatim arietes cornigeri generantur, nec ſolum mares, vt Homerus *Lib. 7 tract.* ſcribit, ſed etiam fœminæ, quod Albertus Magnus Nubiæ peculiariter tribuit inquiens: *2. c. 4.* in Nubia regione Africæ oues pariunt agnos cornutos, ibique non modò mares, ſed & ipſæ oues cornua gerunt: Cui miraculo æquandum eſt, quod in eadem Africa oues, teſte Plinio, quarto tantùm die bibant. Paulò verò antè diximus ex Columella, in municipium Gaditanum ex vicino *10. probl. 46.* Africæ miri coloris, ac feros arietes cùm deportarentur à patruo eius fuiſſe mercatos. Agreſtes *Lib. 1.* B autem in Africa arietes in magna copia parere ſcribit Ioannes Bohemus in opere de moribus *Aries Africanus.* diuerſarum gentium. Bis verò ibi oues parere ſcribit Ariſtoteles. Cornelius Celſus rationem *Lib. 9. de* reddit, quia lautè & voluptuariè viuunt, ſatietatis ita venerem comitem inquit eſſe, vt ibi oues *ſcript. Afr.* bis in ſingulos annos pariant. Ioannes Leo Africanus arietem Africanum delineat in hęc verba: Neque his arietibus ullum ab alijs diſcrimen, præterquam in cauda, quam latiſſimam circumferunt, quæ cuique quò opimior eſt, eò craſſior obtigit, adeo vt nonnullis decem aut uiginti pendeat libras, cùm ſua ſpõte impinguantur: Verùm in Aegypto farciendis veruecibus plurimi intenti, furfure, hordeoq; ſaginant, quibus adeo craſſeſcit cauda, ut ſeipſos dimouere non poſſint: Verùm qui eorum curam gerunt, caudam exiguis uehiculis alligantes gradum promouere faciunt. Vidi in Aſiota Aegypti ad Nilum Ciuitate, centum & quinquaginta millibus paſſuum ab Alcairo ſita, huiuſmodi caudas libras octuaginta ponderare, alijs ſe uidiſſe affirmantibus, quæ ſemiducentas (ſic loquitur) libras expendiſſent. Omnis itaque horum animalium pinguedo in cauda, nec uſquam niſi Tuneti, & in Aegypto reperiuntur. Agrigentum Pin- C darus μηλόβοτον vocat, quaſi pecudes paſcens, huius Vrbis nomine totam intelligẽs Siciliam, *Angliæ lana.* quæ hac pecude abundat. Anglia cur præſtantiſſimam ſuppeditet lanam, Cardanus hanc affert rationem: pabula, inquit, ſterilia ſubtilitatem lanæ augent, ideoque Anglica lana nunc, vt olim, Mileſia, celebratur. Nec mirum cum nullum animal venenatum mittat Anglia, & ſine luporum metu (nulli enim hodie in Anglia lupi reperiuntur) pecus uagetur. Rore cæli ſitim ſedant greges, ab omni alio potu arcentur, quòd aquæ ibi ouibus ſint exitiales. Alij uerò ouium lanam molliorem, & ſubtiliorem reddi aiunt, ſi depaſcantur agros uel nouales, antequam aretur; & relictos frumenti culmos ſtatim à meſſe: Idque non ſolùm lanam reddere meliorem, ſed eadem opera agros fimo ouium ſtercorari, & hoc præcipuè in Anglia à diligentioribus obſer- *Lib. 1. hiſt.* uari. Atqui Cardano adſtipulatur Polydorus Vergilius his uerbis: Colles paſſim multi, nullis *Anglic.* arboribus conſiti, nulliſque aquarum fontibus irrigui, in Anglia, qui herbam tenuiſſimam, atque breuiſſimam producunt, & tamen abundè ouibus pabulum ſuppeditant per eos ouium greges candidiſſimi uagantur, quæ ſiuè cæli, ſiuè bonitate terræ, mollia & longè omnium aliarum tenuiſſima ferunt uellera, ſed terræ ſterilitati id comprimis teſte Virgilio aſſignandum *Georgic. 3.* D eſt, qui ea de re ſic docet:

Si tibi lanitium curæ, primum aſpera ſylua,
Lappæque tribulique abſint; fuge pabula læta.

Etſi uerò nunc Anglicana lana multò eſt precioſiſſima, ueteres tamen Scriptores de ea nihil meminerunt: nam Virgilius Mileſiam ut optimam celebrat: alij alias (recitat hic Polydorus *Georgic. 4.* multa loca, de quibus nos ſuis quibuſque lócis:) Hinc igitur cognoſcere licet nullam olim Britannis, Angliſue lanigeri pecoris curam fuiſſe. Sed illos poſt ætatem Plinij, uel omninò tardiſſimè eam ſuſcepiſſe, ac lanam per Francos Mercátores, ut uiciniores, ad alias gentes delatam, quo factum eſt, ut Itali etiam nunc Anglicam lanam uocent Franciſcam, perindè, quaſi eam Francia ferat, & ſic homines paulatim magis effecti ſunt induſtrij. *Lana Franciſca.* Eſt uerò illud admiratione dignum, quod oues iſtæ præter rorem cæleſtem nullum bibunt potum, adeò vt etiam à paſtoribus de induſtria à fontibus arceantur, quando experientia cognitum, dare bibere illis eſſe exitiale: nunquam autem oues Anglicanas bibere teſtatur etiam Bellonius. In *Lib. 2. obſer.* Antandria, teſte Ariſtotele, duo ſunt fluuij, quorum alter candorem, alter nigriciem pecori- *c. 60.* bus facit, id quod Aelianus etiam memoria prodidit, ad diuerſam potionem, inquiens, colorum mutationem faciunt oues, quod quidem ipſum ex natura & ui amnium uſu eis euenire co

anni

anni tempore,cùm ineuntur,ſolet. Itaq; ex albis commutatio in nigras fit,contraque ex nigris E
in albas conuertuntur. Hæc cum ad Antandrum amnem accidunt, tum ad Thraciæ fluuium,
cuius nomen Thraces accolæ tibi dicent,tum verò ad Troiam Scamander ex aqua ſua potantes
oues fuluas facit,&c. In Apollonia,quæ regio eſt in ſinu maris Ionij,oues tradidit Herodotus
Oues Solis. fuiſſe ſacras Soli, quæ per diem ſecundum eum fluuium paſcerentur,qui è Lacmone Apolloniæ
In Calliope. monte ad Oricum portum olim vocatum, in mare defluebat; Has per noctem,qui diuitijs,
& nobilitate inter illos præſtant ſingulari,per anni ſpacium domi ſeruare ſoliti fuerunt,cuius
Lana Apula. rei nos in exordio rationem reddidimus. Apula lana,vt ait Plinius,laudatiſſima, & quæ in
Italia Græci pecoris appellatur,alibi Italica,albus in ea color nobilis, vt ait Martialis:

Velleribus primis Apulia, Parma ſecundis
Nobilis, Altinum tertia laudat ouis.

Lib.2.de Sale.c.36. Ipſæ autem oues, villo breues, vt ait Plinius, nec niſi penulis celebres. Alit autem hæc regio
plurimas oues, laudatiſſimas propterea quòd, vt ſcribit Bernardinus Gomeſius, maritima cùm
ſit ſalſuginoſum ſolum, habeat, ideoque omnium in alendis pecoribus longè ſit fæcundiſſima, F
eſt enim (inquit) ſumma dignū admiratione,quod cum terra inibi leuis,ac ſabuloſa ſit,ideoq;
eius paſcua haud frequenti, ſed rara admodum, & perpuſilla herba vireſcant, tantoperè propagando
gregi ſufficiant. Tanta quippe herbulis illis ineſt vis,vt quamuis tenui ex paſtu,à ſalſugine
tamen cùm impinguato, tum ad excitandum paſcendi appetitum optimè condito, incredibilis
ea pecudum multitudo creſcat, quæ non modo Neapolitanis,ſed Venetis,atque Illyricis
Lib.4.hiſt. populis ſuſtentādis ſuppetat. Verùm de numero pecoris,& ex paſcuis eorum redditu annuo
» clariùs his verbis Iouius: Verno tempore armenta, quæ niuoſis Præcutinorum Pelignorumque
» montibus deducta,in herbidis apricis Apuliæ campis hyemem abſumpſere,à paſtoribus
» reducuntur, qui non procul à Gargano monte cùm tranſeunt, portorium regijs Neapolitanis
» publicanis perſoluere conſueuerunt. Ex eo vectigali ſupra centum millia aureorum nummum
» quotannis penduntur: Quod Galli,recepto iam à Neapolitanis Ferdinando II. Aragonio,
» occupaturi, ad ſanctum Seuerum, innumerabilem pecoris multitudinem coegerunt; Verùm
» cùm pecuniam ex vectigali ſe exacturos ſperarent, Ferdinādus vniuerſum equitatum noctu
» Foglia Apuliæ vrbe emiſit;accerſitaque leui armatura Franciſci Gonzagæ Mantuani, & G
» tumultuario prælio pluribus ſimul locis inito, magnam pecoris partem auertit, & abripuit, eo
» euentu, vt Galli gregibus in vtriuſque partis militum prædam conuerſis,& captis,diſperſiſque
» paſtoribus,fugatiſque demum publicanis,omnem denique præoccupādæ pecuniæ facultatem
» amiſerint. Erant, quod vix dictu credibile eſt, ſupra ſexcenta millia minoris pecoris, maioris
» verò circiter ducenta millia. Fuit eius editi facinoris ſpectaculum valde deforme, & miſerabile,
» cùm eo tumultu innocentiſſimorum populorum opes inexpectata clade conciderint: Videre
» enim erat milites inter ſe latronum more de præda decertare, armenta ipſa aſpectu armatorum,
» & concurſu rapientium,metu conſternata vndique diffugere: paſtores vinctos trahi tumultuoſoque
» cōtentionis genere cuncta permiſcere,& quod propè ridiculum erat, milites deſperatione
» maioris lucri, oues raptim detondere, alias iugulatas excoriare, vt lana,ac pellibus
potirentur: hactenus Iouius. At verò Scipio Mazella Neapolitanus in deſcriptione regni Neapolitani,
de eiuſdem loci diuitijs,& redditibus ſcribens,teſtatur,anno milleſimo quingēteſimo
octuageſimo ſecundo ex hoc pecoris vectigali, ſoluta fuiſſe aureorum ſexcenta, viginti duo
millia,& centum ſexaginta tres; minoris verò pecoris eo anno fuiſſe quadraginta ſeptem,& ſexaginta
vnum millia; maioris verò nouem millia,& ſexcenta. Arabia ita pecorum fertilis eſt,
Lib.2.c.10. teſte Diodoro, vt nationes plurimas vitam paſtorum agentes innutriat. Herodotus duo ibi ait
Arabicæ oues. eſſe ouium genera admiratione digna,quæ nuſquam alibi viſuntur: Vnum quod caudas habet
tam longas, vt non ſint tribus breuiores cubitis,ſi quis trahi ſinat, vlcera contracturas cùm per
Lib.3. terram atteruntur. Nunc, inquit, vnuſquiſq; paſtorum hactenus eſt doctus arte fabrili, vt ploſtella
faciant,quæ ſingularum caudis ſubligent,ſuper quæ ploſtella caudas ipſas alligent. Alterum
genus ad cubitalem latitudinem caudas gerere, quæ omnia tanquam admiratione digna
ex Herodoto recitat Aelianus. Vltra Peluſiacum Oſtium,vbi Arabia ad rubrum mare pertingit,
quod Erythæum ab Erythro rege Perſei & Andromadę filio,non ſolum à colore Varro dicit
Cap.46. appellari, in ipſo littore maris fontem eſſe idem Varro ſcribit, teſte Solino,quem ſi oues biberint,
mutent vellerum qualitatem, & antea candidæ amittant, quod fuerint vſque ad hauſtum,
ac fuluo poſtmodum nigreſcant colore. In Arabia Petræa tanta eſt pecorum,& camelorum
multitudo, vt incolæ eorum lacte potiſſimum viuant,vt ſcribit Chriſtianus Adrichomius
Lib.2.c.5. in opere de terra Sancta. Vertomannus ſcribit in ædibus regis Arabum fuiſſe perpinguem verueccem,
cuius cauda, adeo obeſa fuerit,vt libras quadraginta appenderet. In Arabia Felici, te-

B

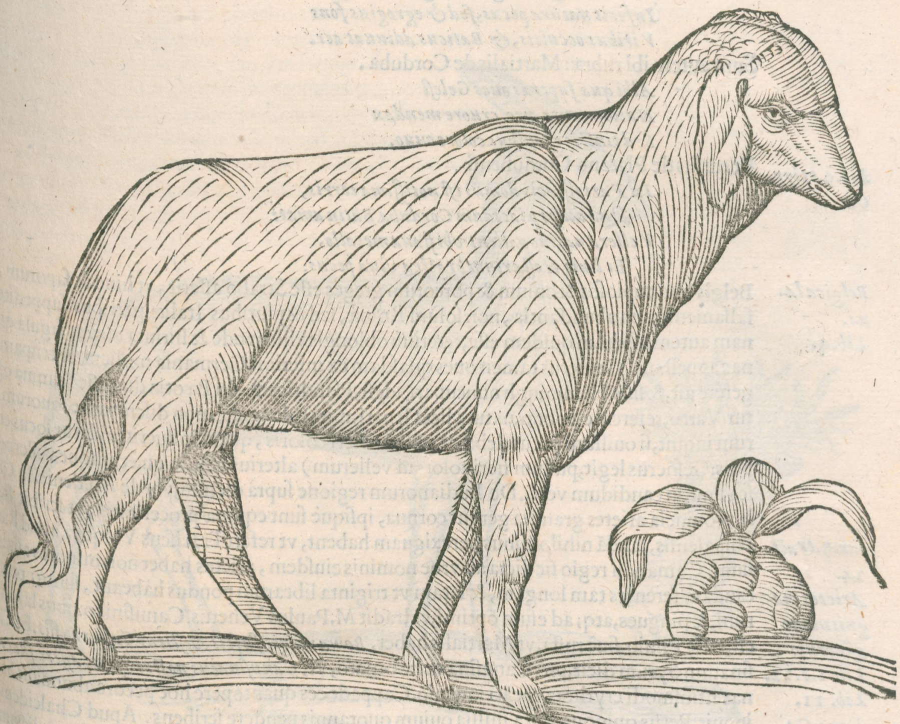

C

ſte Diodoro oues ſunt,quæ pingues,& magnas habent caudas,& Vertomannus,prope Reame Lib. 3. c. 12.
vrbem Arabiæ Felicis veruecum ait,reperiri genera,quorum cauda pondo eſſet librarum quadraginta
quatuor,carere cornibus,adeoque eſſe obeſos & pingues,vt uix incedere poſſint;Sed
& Ludouicus Bertema in Arabia Felici oues eſſe ait, quarum cauda uiginti ſex ſit librarum, Cap. 15.
additque ibidem arietes eſſe crinitos, uſque in terram, Aries, cuius hic imago exhibetur, falsò
quibuſdam Indicus cognominatus ex Arabia felici delatus perhibetur. Cornibus omninò caret,
lanam habet promiſſam,cauda terram contingit. Arcadia montem habet Menalum ouibus
refertum,ſed & tota Arcadia,Homero atque etiam Orpheo πολύμηλος cognominatur ab
ouium copia,unde,& Homerus Mercurium ſcribit in hymno de Pane,oues pauiſſe in Arcadia;
& Virgilius ibidem optima eſſa pecuaria propter montes, atque ideò etiam optimos paſtores
D Thyrſum,& Corydonem Arcades fingit, Ecloga 7.

Fortè ſub arguta conſederat Ilice Daphnis
Compuleruntq; greges Corydon, & Thyrſus in vnum.
Thyrſus oues, Corydon diſtentas lacte capellas,
Ambo florentes ætatibus, Arcades ambo.

Argiuorum agri hoc eodem pecore olim abundabant, quemadmodum apud Homerum oſtẽdit
Diomedes genus ſuum exponens. Armenij etiam qui genus ſuum à Phrygibus deducunt, Iliad. ξ.
Herodoto teſte, πολυπρόβατοι ſunt. In Aſia rubram habent lanam. Aſiat vrbs Aethiopica, Lana Aſiatica.
oues habet,ut ſe uidiſſe teſtatur Leonius,cauda ad octuaginta pondo,ſed & centum quinquaginta
extitiſſe refert,tantæq; amplitudinis,ut huiuſmodi oues reliquum corpus ob ſolius caudæ
pondus loco mouere nequeant. Atticam lanam Athenæus tanquam pręcipuam commendat, Attica. Lib. 12.
& πεδικὰ, teſte Suida, Atticæ pars eſt apud Lyſiam, & alios Rhetores, ſic dicta, quoniam
habebat ouium paſcua, uidentur ſanè eædem oues pedicæ, uel pediacæ græcis dici, quæ hirtæ,
uel colonicæ latinis, uel paſcales, ut Cato,& Lucilius nominant, quaſi paſcuales, quòd paſſim
paſcantur. Bæticis ouibus ſuus ex pabulo color, potu & aere natura fit, non arte, ad quod reſpexit Bætica.
Iuuenalis de Catullo loquens timente naufragium, eiecturoque ueſtes: Satyr. 12.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

Quarum generoſi graminis ipſum
Infecit natura pecus, ſed & egregius fons
Viribus occultis, & Bæticus adiuuat aer.

Sunt autem ibi rubræ: Martialis de Corduba.

Albi quæ ſuperas oues Geleſi
Nullo murice, nec cruore mendax:
Sed tinctis gregibus colore viuo.

Lib. 9. epigr. 62. Et rurſus de Platano Cordubenſi.

In Tarteſſiacis domus eſt notiſſima terris,
Qua diues placidum Corduba Bætin amat:
Vellera natiuo pallent vbi flaua metallo,
Et linit Heſperium bractea viua pecus.

Belgica lana. Belgis tam copioſos & ouium & porcorum greges eſſe Strabo aſſerit, vt hinc & ſaporum, &
Lib. 4. ſalſamentorum abundantia, non ſolùm Romæ, ſed & pluribus Italiæ partibus ſuppeditet: lanam
autem aſperam quidem eſſe, cęterùm oblongis villis; vnde & hirſuta texant ſagula quę lanas
appellant. Geſnerus tamen oues quaſdam ex inferiori Germania mollem, & criſpam lanā gerere
ait, & ſuis Flemmingh nuncupari, ideſt, Flandricam. In Bæotia duo eſſe flumina opinatur
Varro, referente Solino, natura licèt ſepari, miraculo tamen non diſcrepante, quorum alterum
inquit, ſi ouillum pecus debibat, pullum fieri coloris, quem induerit (videtur locus corruptus:
Geſnerus legit, pullum fieri çolorem vellerum) alterius hauſtu quæcumque vellerum fuſca
ſunt, in candidum verti. De Budianorum regione ſuprà dictum, vbi de Abidenis. In Cæuola
prouincia arietes grandia gerunt cornua, ipſique ſunt equinæ proceritatis, vt ſcribit Petrus
par. 5. tract. 24. Hiſpalenſis, caudā nihilominus perexiguam habent, vt refert Frāciſcus Vaſquez apud Ramuſium.
Camandu regio ſic dicta ab vrbe nominis eiuſdem, arietes habet non minores aſinis, &
Arietes magnitudine aſinorum. caudam ferentes tam longam, & latam vt triginta librarum pondus habeant, ſuntq; pulcherrimi,
& pingues, atq; ad eſum optimi, vt tradit M. Paulus Venetus. Canuſinis ouibus lana fulua
eſt, teſte Plinio, ſiuè ruffa, vt Martialis habet, *Roma magis fuſcis, veſtitur Gallia ruffis.* Et Canuſinatum
Lib. 1. c. 22. Syrum dicit, pro Canuſina veſte ornato, vt, *Canuſinatus noſtri Syrus aſſere ſudet.* Lanas
Lib. 11. iſtiuſmodi erythras vocari inuenio. Cappadoces quantoperè hoc pecore abundant Strabo
Lana Canuſina. innuit; Perſis qninquaginta millia ouium quotannis pendere ſcribens. Apud Chalcidem Euboicam
quadam agri parte oues felle omninò carere ex Ariſtotele, & Plinio ſuprà dictum eſt;
Lib. 16. c. 32. In Chio inſula oues eſſe minutiſſimas inopia pabuli, ſed caſeum tamen ex ijs laudatiſſimum
fieri tradit apud Aelianū Aeſchylides in libro de agricultura; Cytiſum enim folia fici, & oleæ
decidua ijs obijcere, & variorum leguminum paleas, quibus illæ in pabulo acquieſcant, ſed &
ſpinas quaſdam ab ijs ſeri ait, è quibus quod emanarit, lac coagulari, & in optimum caſeum
conuerti, quem Cynthium nominant, eiuſque talentum vænire drachmis centum & nonaginta.
Addit & agnos huius Inſulæ egregios haberi, & maiore cæteris precio vendi: hęc Aelianus
Caſeus Cynthius. ſed pro Cynthius fortaſſis legendum acanthius, nam hodieque ſpinam albam nouimus, cuius
ſemine, nec non & ſucco lac coagulatur, nullam verò ſpinam quę lac caſeo aptum præbeat, & ſi
Lib. 6. c. 6. talem alicubi extare non negarim. In Cirno, ſiuè Corſica oues ſignaculis diſtinctæ, vt refert
Coraxorum lantium. Diodorus, etiam nullo cuſtode, patrono ſeruātur. In Clazomeniorum agris pecora, teſte Hermolao,
procreari aiunt, alijs locis leucophæa, aliis pulla, aliis coracino colore. Coraxorum lanitium
Lib. 3. omnium pulcherrimum eſſe Strabo profitetur, ideoque admiſſarios arietes talēto emi.
Crathim fluuium candorem facere in lanis, Theophraſtus tradidit, teſte Plinio. Cretenſes, vt
apud Bellonium legimus, arietum & caprarum tàm numeroſos greges habent, vt ex eorum caſeo
Lib. 1. c. 14. & lana magnam pecuniæ vim colligant. Idem aſſerit arietum ibidem genus eſſe, cuius magni
Cretenſes arietes. greges aliis haud minores vulgò conſpiciantur, pręſertim in monte Ida, quos paſtores Striphoceri
nominent, noſtris in hoc diſſimiles, quòd noſtri cornua inflexa, & contorta geſtant, hi
verò omninò erecta, vt vnicornu, in ambitu caniculata cocleæ in modum contorta. Cùm primùm
tantos eorum greges conſpiceret, ignarus veteres eius meminiſſe, in mentem (inquit) ſubijt
inquirere, ſi quid cum vnicornu commune haberet. Arietem noſtratem magnitudine non
ſuperat. Illius effigiem hic ſubiecimus, non quod eam ab aliquo authore deſumpſerimus: nemo
etenim de eo quidquam tradidit (præter eius nomen, quod in Plinio legimus) eiuſue iconem
præbuit: Hactenus Bellonius. Cynocephali alunt ouillum, & caprinum pecus, ex lac bibunt, teſte
Aeliano. Erythræa Inſula Straboni tantæ eſt fæcunditatis, vt pecudes pabuli copia fit neceſſe
exſcreatione ſanguinis purgari, additque inde fingi, quę de Gerionis armentis produntur,
& Euſtathius in Dionyſium Afrum Erythæam inſulam eſſe ait, vel eandem quæ Gades, vel
pro-

A

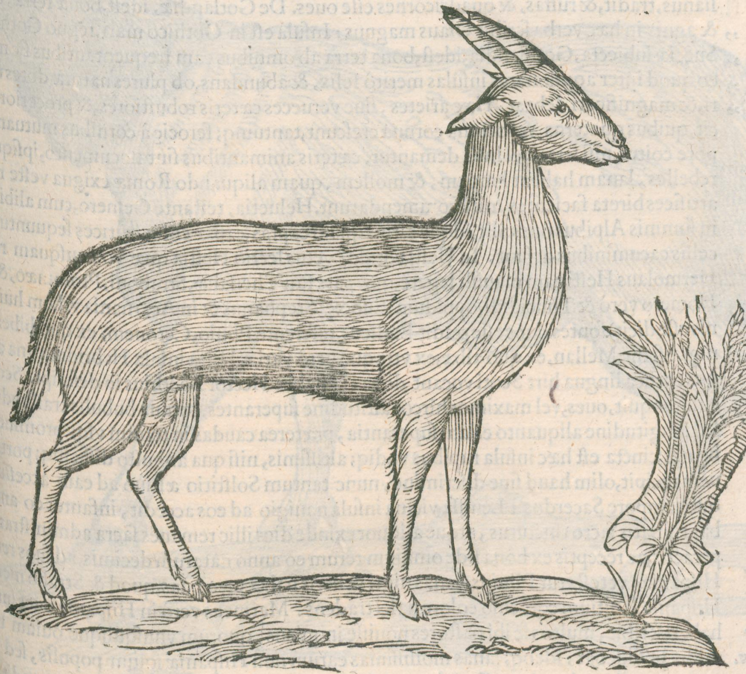

B

C

proximam freto vnius ſtadij diſcernente, eam pabuli vbertate ita gliſcere, vt ouium lac, ſerum
non habeat, & inſuper ad conficiendũ caſeũ multam aquam admiſcere oporteat propter pinguedinẽ,
quin & intra triginta dies ſuffocari illic pecus dici, niſi aliquid ſanguinis detrahatur.
In Erethriæorum agris pecora, teſte Hermolao, procreari aiunt, alijs locis leucophæa, alijs pulla,
alijs coracino colore. De Gadibus eadem quæ de Erythæa diximus, Strabo ſcribit: Pherecides
inquit, Gades Erytheam videtur appellaſſe, in qua Gerionem habitaſſe volunt extra columnas *Lib. 3.*
Herculis: alij verò adiectam huic vrbi inſulam, quam ſtadij interuallo Euripus interlabens
ſegregat. Lætitia pabuli ſumma: pecudum lac ſerum non efficit, caſeumq; multum immiſcentes
aquam conficiunt; tantum exuberat pingue; trigeſimo die animal ſuffocatur, niſi
D quicquam cruoris exhauriatur, herba quam paſcuntur oues ſicca quidem eſt, ſed incredibilem
gignit aruinam. Quibus ex rebus fabulam de Gerionis armentis confictam eſſe aiunt. Idem *Lib. 12.*
Strabo Gadiloneticam regionem eſſe ſcribit poſt Halyos oſtia vſque ad Armeniam, felicem
quidem, & totam campeſtrem, & omnium feracem, oues habere mollis pellis, & lanæ, id quod
in tota Cappadocia, atque Ponto rarum (inquit) eſt. De Galeſo fluuio dicetur, vbi de Tarento. *Gallicę oues.*
Gallicas oues ſuo tempore earumq; pręcipuas Altinates preciſiores habitas tradit Columella, *Lib. 24. cap.*
Mileſijs ſcilicet, Calabris, Apuliſq;. Scribit verò etiam Turnebus in Gallia Narbonenſi lapideos *11.*
campos thymo abundare, eoque infinita pecudum millia conueniſſe, meminit, inquit,
Plautus: *Vetulæ ſunt Thymianæ*; propter ſcilicet longinquitatem viæ macreſcentes, ideoq; malæ.
Thymianiæ in veteribus libris reperiſſe ſcribit Ioachimus vtriuſque linguæ hodie princeps,
quæ vox quid ſignificet, conſulendum Apollinis oraculum, inquit, ibidem Turnebus, niſi thymum
amantes explices, & hic etiam ait, ſe vidiſſe, quæ Thymiania defenderent, vt rei diuinæ
aptas, quales emebantur à parcioribus, viliores, & macriores, additque etiam ſe & minæ legẽdũ
eſſe exiſtimaſſe, ſed quin thymianæ tueamur, & defendamus, nihil eſſe videri cauſæ. Apud
Garamantas ouillum pecus carne, & lacte alitur, teſte Aeliano. In Gariata Scotiæ regione eſt

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

mons quidam Dounder, aureus ab incolis appellatus, inquit Hector Boethius in deſcriptione E
Scotiæ, quod oues in eo flauæ ſint, habentes dentes coloris aurei planè, carnes verò velut croco
Lib. 2. de ve tinctas, pauloq; plus quàm ea eſt, quam ferunt lanam. In Gortynide Oppianus, vt refert Aelianus,
nat. tradit, & ruffas, & quadricornes eſſe oues. De Gotlandiæ, ideſt, bonæ terræ, arietibus,
Lib. 17. ,, & agnis in hæc verba ſcribit Olaus magnus: Inſula eſt in Gothico mari, regno Gothorum, ſeu
c. 1. ,, Sueciæ ſubiecta, Gothlandia, ideſt, bona terra ab omnibus eam frequentantibus ſic nominata,
,, eo quod inter aquilonares inſulas meritò felix, & abundans, ob plures naturæ dotes computari,
,, & magnificari debeat. Hæc arietes, ſiue verueces cæteris robuſtiores, & proceriores producit,
quibus quaterna, vel octona cornua creſcunt, tantumq; ferociȩ à cornibus mutuant, vt tempore
coitus, niſi ſerra, vel lima demantur, cæteris animantibus ſint nocumento, ipſique paſtori
rebelles, lanam habent longam, & mollem, quam aliquando Romæ exigua veſte reſolutam
artifices bireta facientes, mirè commendarunt. Heluetia, teſtante Geſnero, cum alibi, tum etiã
in ſummis Alpibus oues alit, idque altius quàm capras, capræ enim frutices ſequuntur, qui excelſis
cacuminibus deſunt. In Heſtiæotide (vetus lectio Heſtiã quæ vox nuſquam reperitur, F
Hermolaus Heſtiæam mauult legere, quæ pars fuit Theſſaliæ, Straboni, Ptolomæo, & cæteris,
Homero verò & Thucididi, oppidum Eubœȩ: Stephanus & in Acarnania vrbem huius nominis
eſſe dicit) fontes duos eſſe tradit Eudicus, referente Plinio, Ceronem, ex quo bibentes oues
nigræ fiant: Mellan, ex quo albæ; ex vtroque verò variæ. Hirta inſula Hebridum vna ab ouibus
quas priſca lingua hirt Scoti vocant dicta, vt habet Hector Boethius in deſcript. Scotiæ, fert
enim, inquit, oues, vel maximos hircos altitudine ſuperantes, cornua bubulis craſſitudine æqua,
ſed longitudine aliquanto etiam ſuperantia, præterea caudas in terram vſq; prominentes habentes;
cincta eſt hæc inſula rupibus vndiq; altiſſimis, niſi qua anguſto difficiliq; portu vix nauem
recipit, olim haud ſine diſcrimine, nunc tantum Solſtitio æſtiuo ad eam acceſſus patet,
quo tempore Sacerdos à Leuiſſa vicina inſula nauigio ad eos accedit, infantes eo anno natos
baptiſmatis ſacro tincturus, atque aliquot exinde dies illic remanẽs ſacra adminiſtrat, quibus
peractis, ac receptis ex bona fide omnium rerum eo anno natarum decimis, ad ſuos reuertitur.
Hiſpaniæ Hiſpania, vt teſtatur Plinius, lanas nigri velleris habet pręcipuas, quod & Strabo meminit, in
oues. Hiſpania lanitium coracino colore naſci tradens. Marineus verò in Hiſpania oues innumeras
Lib. 1. de haberi ſcribit, multos ſe ibi paſtores nouiſſe inquiens, quorum vnuſquiſque ouium triginta G
reb. Hiſpan. millia poſſidebat, ideoq; lanas molliſſimas earum non Hiſpaniæ ſolùm populis, ſed externis
etiam gentibus abundantiſſimè ſuggeri: Et Damianus à Goes, eques Luſitanus tradit, hac etiã
In Hiſtor. tempeſtate in Hiſpania regulos multos, quos paſtores, inquit, Hiſpani vocant, tricena, & quadragena
Hiſpan. millia ouium poſſidere, & magnam boum, mulorumque multitudinem. Ex quo apparet,
aut fruſtra iactari à Strabone, in Hiſpania talẽtari precio arietes admiſſarios emi, & aſinos
quoque admiſſarios, & aſinas ad fęturam quadragenis ſeſtertijs: Strabonis verò verba ſunt peculiariter
,, de Bætica, nimirum iſthæc latinè expreſſa; multa autem veſtis antea inde veniebat,
,, nunc autem lanæ magis quàm à Coraxis, pulchritudine eximia, ſiquidem propter hoc arietes
,, talentari precio emuntur ad admiſſuram. In eadem regione agnos largius quàm alicubi nutrire,
aſſerit Iulius Alexandrinus. Icaria inſula nunc Nicaria appellata, non admodum montibus
prædita, atq; raris ſyluis, ſed frumentis, & optimis paſcuis pro ouibus abundat, è quibus ingentem
Lib. 2. obſer. caſeorum numerum colligi, teſtis eſt Bellonius. Ida mons μαλλωτὴς à græcis appellatur,
c. 8. ab ouium multitudine quaſi πολυπρόβατος, nam μαλλωτὴ apud eos ſignificat vellus, ſeu pellem
Lib. 5. lanatam. Ager ad Illyrium ſpectans, paſcendis ouibus perquam idoneus, vt tradit Strabo. H
Libr. mira- Ferunt apud Illyrios pecora (τὰ βοσκήματα, capras & oues intelligo) bis anno parere, & quidem
bil. plerumque geminos, inquit Ariſtoteles, multa verò etiam ternos, & quaternos, quandoq;
Oues Indi- etiam quinos & plures. Item lactis ſexqui congium in diem ab eis emulgeri. Indorum oues
cæ. alicubi caudas cubitum latas habere Cteſias tradit, teſte Aeliano, qui aliàs etiam ſcribit, oues
Lib. 3. c. 3. Indiæ & capras ad maximorum magnitudinem aſinorum accedere audiuiſſe ſe, quatuor fetus
Lib. 4. c. 32. cum plerumq; pariunt, tres verò cùm minimum: nunquam enim ibi, inquit, neque ouillum pecus,
neque caprinum tribus minus edit. Caudæ ouillæ longitudo ad pedes vſque pertinet, caprinæ
verò ad eam procedit longitudinem, vt terram ferè contingat, idcirco eas paſtores ouibus
matricibus abſcindunt, quod tum ſic facilius ineantur, tum ex earũ adipe oleum exprimatur.
Arietum quoq; diſſecant caudas, atq; adipem extrahunt, & iterum conſuunt. Eatenuſque
deinde ſectio coniunctiſſimè committitur, cicatricis, vt ne tenue quidem veſtigium appareat.
Hæc itaq; Aelianus, quorum præcipua ex eodem Cteſia deſcripta ſunt. Idem Aelianus montes
eſſe dici ait in intimis regionibus Indiæ, vbi quæ apud nos beſtiæ domeſticæ ſunt, feras eſſe
aiunt, vt oues, boues, & capras. Nos paulò antè cùm ageremus de Arabia Felici, arietis, ſeu
verue-

A

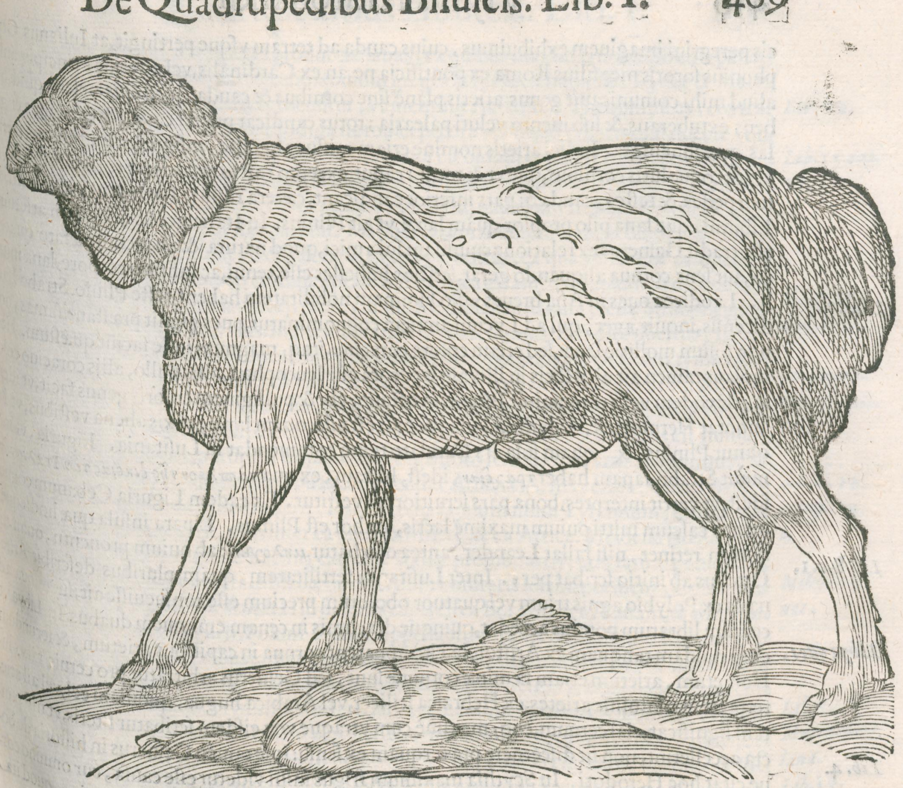

B

C

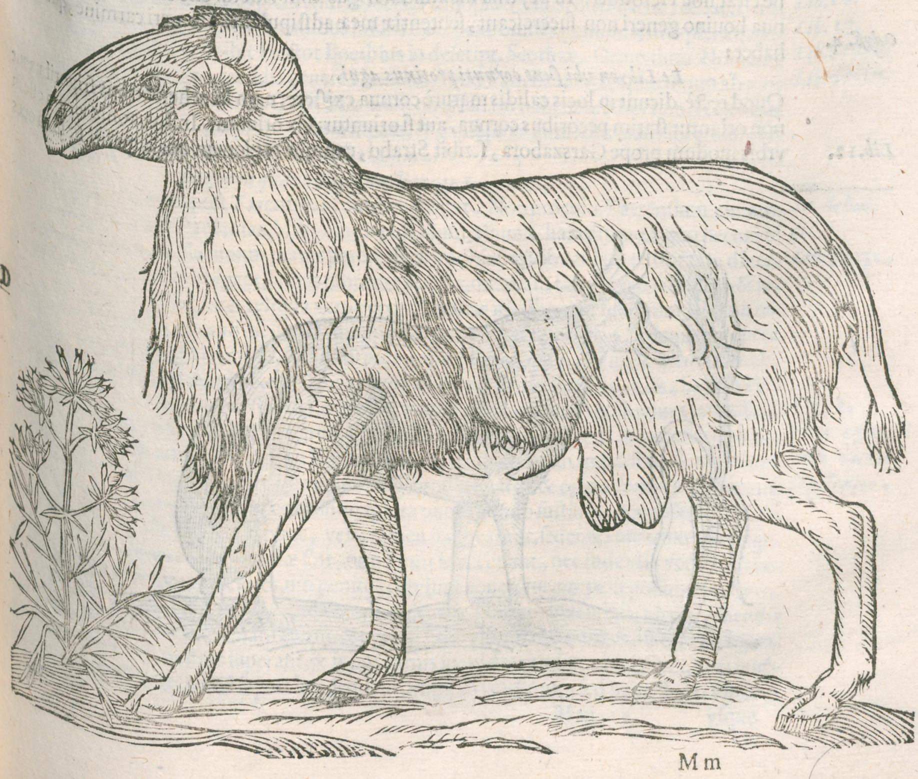

D

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

cis peregrini imaginem exhibuimus, cuius cauda ad terram vſque pertingit, at Iulianus Gryphonius E
ſororis meę filius Roma ex pontificia ne, an ex Cardinalis, vel alterius Principis aula,
aliud mihi comunicauit genus arietis planè ſine cornibus & cauda, loco eius neſcio quid habens
extuberans, & ſub mento veluti palearia; totus candicat præter caput, & extremas vngulas,
quæ ſunt nigra. Indici arietis nomine etiam miſſus alter iſte, inſigniter mutonatus, reflexis,
& conuolutis cornibus, quę vt & totum caput, excepto roſtro, coloris eſt cornei; roſtrum autem
pedes, & teſtes, caudæq; pars inferior candicant, cætera ruffus. Iſtriæ, ſeu potius Hiſtriæ,
Liburniæque lana pilo propior quàm lanæ, vt ait Plinius. In Italia genus quoddam arietum
eſſe tradit Geſnerus ex relatione cuiuſdam ſui amici, quod natura & ab ineunte ætate quaterna,
aut ſena cornua aliquando gerat, ſed hos imbelles eſſe, tenui, ac infirmo corpore, lana inutili.
Lib.12. Laodicea oues in Aſia breues villo ſummam nobilitatem habent, teſte Plinio. Strabo Laodicenſis,
inquit, ager, qui ad Lycum amnem cognominatur, oues gignit præſtantiſſimas, non
non ſolùm mollitie lanæ, ſed etiam colore coracino, itaq; magnum inde faciũt quæſtum. Hermolaus
tamen ait alijs locis in illis agris pecora eſſe leucophæa, alijs pullo, alijs coracino colore; F
de eodem vellere meminit Plinius in octauo, vbi & pulliginem coloris genus facit, vt idem
annotat Hermolaus. Liburniæ lana propior eſt pilo, quàm lanæ, pexis aliena veſtibus, vt loquitur
Plinius, & quam ſola ars ſcutulato textu commendat in Luſitania. Liguria, vt meminit
Strabo, lanam habet τραχεῖαν, ideſt, hirtam, ex qua τὸ ϖλέον τῆς οἰκείας τῶν Ἰταλιωτῶν,
ideſt, vt vertit interpres, bona pars ſeruitiorum veſtitur. Ex eadem Liguria Cebanum cognomento
caſeum mitti ouium maximè lactis, author eſt Plinius. Lipara inſula quæ hodieque
nomen retinet, niſi fallat Leander, antea dicebatur μηλογȣνὶς ab ouium prouentu, quamuis
Lib 8.c.1. Ortelius ab initio ſcribat per ε. Inter Luſitaniæ fertilitatem, quam pluribus deſcribit Athenæus
ex Polybio agnis trium vel quatuor obolorum precium eſſe conſueuiſſe ait, ſuem, quæ ad
centum librarum pondus accedat, quinque drachmis in cęnam emi, ouem duabus. In Libya vt
Libyæ oues. citat quidam tanquam ex Ariſtotele, citò apparent cornua in capitibus arietum, & ſecundum
Homerum, arietum etiam fæminæ cornutæ ſunt, ſed Geſnerus arbitratur pro ceruis falsò interpretem
trãſtuliſſe arietes, ex Hebraica ſcilicet, vel Arabica lingua, quoniam eel, vel ail arietem
ſignificat, aial ceruum, eoq; maximè cum vtraque vox eiſdem ſcribatur literis, vt niſi puncta G
acceſſerint, non ſit diſcernere præterquam ex ſenſu: Ipſe tamen Geſnerus in hiſtoria de boue
Lib. 4. citat hoc Herodoti. In Scythia maximum frigus mihi videtur eſſe cauſa, cur omnino cornua
bouino generi non ſuccreſcant, ſententiæ meæ adſtipulante Homeri carmine, quod ita
Odyſs. 4. habet:

Et Libyen vbi ſunt cornuti protinus agni.

Quod rectè, dicunt in locis calidis maturè cornua exiſtere, nam in vehemẽtibus frigoribus aut
non oriuntur ſtatim pecoribus cornua, aut ſi oriuntur; vix oriuntur. In Lycaonia vicum eſſe in
Lib.12. vrbis modum prope Garszabora, ſcribit Strabo, eamque regionem quamquam ſit ſicca oues

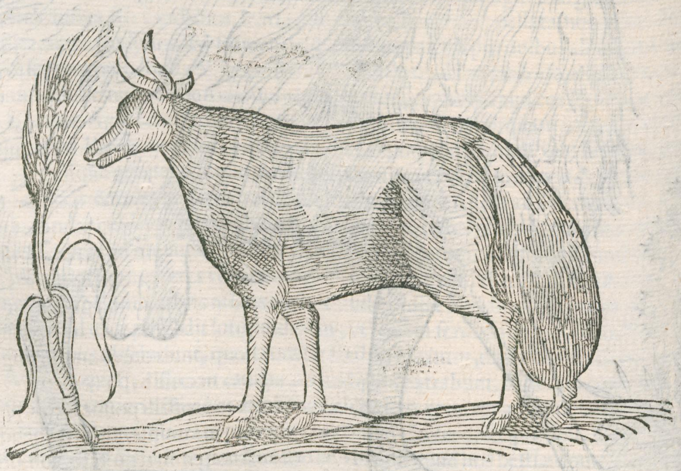

A tamen mirificè nutrire, ſed aſperas producere lanas, ex quibus maximas nonnulli comparent diuitias. Amyntam autem ſuprà trecentos ouium greges in his locis habuiſſe. Lydiæ & Macedonicæ oues ex piſcibus pingueſcere dicuntur, vt meminit Aelianus. Theophraſtus verò tradit, teſte Plinio, in Macedonia, qui candida ſibi naſci pecora velint, ad Aliacmonẽ ducere: qui nigra aut fuſca ad Axium. In Madagaſcar inſula, tanta eſt ouium copia, vt tres vel quatuor cochleari ſtanneo commutarint, reperiri etiã ibi oues caudis maximi ponderis, vt icon ipſa oſtendit, teſtantur Bataui in prima parte deſcriptionis itineris ſui naualis in Indiam Orientalem. In Magneſia oues, teſte Ariſtotele, bis pariunt. Maſſagetarum montani habent oues, non tamen multas, quas minimè occidunt, lactis, & lanæ gratia parcentes, ex qua veſtes ſibi campeſtres conficiunt, & quamuis regionem culturæ aptam habeant, eam tamen nõ colunt, ſed ex ouibus piſcibuſque, Scytharum, Nomadumq; more viuunt. Mediolanenſis lana, teſte Strabone, eiuſdẽ cũ Liguſtica bonitatis, atq; vſus. In Meſopotamia bis parere oues tradidit Albertus: In terris calidis, inquit, & humidis, bis oues concipiũt ſicut in Meſopotamia, & D. Hieronymus ſcribit, ouiũ Meſopotanicarũ, & Italicarũ vnã eſſe naturã, vt bis pariãt, vnde inquit in Virgilio: *Bis grauidæ pecudes, bis pomis vtilis arbos*. At verò Q. Curtius Meſopotamiæ agri, inquit, tã vberi, & pingui ſolo ſunt, vt à paſtu repelli dicantur, ne ſatietas perimat: Cauſa fertilitatis eſt humor, qui ex vtroq; amne manat, nimirum Euphrate, & Tigri, toto ferè ſolo per venas aquarum reſudante. Oues ex Mileto tanquam præcipuas commendat Athenæus, his verbis: Clitus Ariſtotelicus in ijs quæ ſcripſit de Mileto aſſerit, Polycratem ſamium illum Tyrannum, omnia quæ erant ob delitias, congregaſſe, atq; inter ea oues ex Mileto, & ex Attica. Meloeſſa (μηλόεσσα) Inſula eſt ex Syrenuſis è regione Lacinij extremi Italiæ promontorij, non tam à pomorum, quàm à pecoris abundantia dicta. Mileſiæ oues tertium bonitatis locum obtinent, Columellæ iudicio. Apud Moſcos, ſiue Moſcouitas in deſertis càpis circa Boriſthenen, Tanain, & Rha, ouis eſt ſylueſtris, quam ipſi Seigach, Poloni Solhac appellant, narrante Sigiſmundo Barone, magnitudine capreolæ, breuioribus tamen pedibus, cornibus in altum porrectis, & quibuſdam circulis notatis, (ex quibus Moſci manubria cultellorum tranſparentia faciunt) velociſſimi curſus, & altiſſimorum ſaltuum. In Mutinenſi agro lana, vt meminit Strabo, eſt mollis, & ea potiſſimum regio, quæ ad fluuium Scutanam pertinet, fert omnium longè optimam. Nabathæi, eodem Strabone teſte, oues habent albas. In Naxo inſula oues duplici eſſe felle Aelianus, & Plinius teſtantur. Apud Nomades præſertim in locis Aethiopiæ vicinis, oues carne, & lacte nutriunt, vt refert idem Strabo. In Orcadibus inſulis oues penè omnes geminos, imò pleræq; trigeminos partus edunt, vt ſcribit Hector Boethius in deſcript. Scothiæ. Ormenium Homerus πολύμηλον vocat, quia hoc pecudis genere abundat. Apud Pancheam oues plurimum ab alijs differunt mollitie, teſte Diodoro. Circa Patauium oues lanam habent mediocrem, vt ex Strabone ſcribit Bayphius, ex qua precioſiſſima tapeta, & gauſapinæ fiunt. Iuuenalis ibi etiam pelles agninas olim commendatas fuiſſe indicat, cum ait:

Lib. 12.

Lib. 15. cap. 25.

Lana Mediolanenſis.

Meſopotamiæ fertilitas.

„ *Lib. 12.*
„ *cap. 19.*
„

Mileſiæ oues.

Lib. 5.

Mutinensis lana.

Lib. 16.

Lib. 17.

Lib. 1. Iliad.

Lib. 9. c. 10.

Euganea quantumuis mollior agna.

Parmenſes lanas veteres poſt Tarentinas commendarunt. Non procul à Patrenſium ciuitate fluuium eſſe, memorat Pauſanias, Miligum, & poſt illum, alium Charadrum, ex quo pecora tẽpore veris bibentia, vt plurimum mares parere dicantur, eamq; ob cauſam paſtores in diuerſam à flumine partem ea abigant, bubus tantum exceptis, quoniam tauri eis ad ſacrificia, & labores, vaccis vtiliores ſint, inter reliqua verò pecora fæminæ maribus præferantur. In Perù regione, quod ſit calida, oues ad aſellorum magnitudinem creſcere, aſſerit Cardanus in opere de rerum varietate, longis cruribus, craſſo corpore, capite longo, collo, & effigie quaſi Cameli, carne optima, agnorum maximè, caſtratos aratum ducere & dorſo ferre ligna, & alia, non clamare, nec moleſtos eſſe, colore eſſe albo, nigro, & cinereo. Et Leuinus Apollonius Gandobruganus Middelburgenſis in opere de Peruuiæ regionis inuentione, & rebus in ea geſtis de hiſce ouibus diligenter in hæc verba ſcribit: Equorum egentiã quamquam imparibus, & ineptis ad bellum viribus, ouiũ copia ſupplet, quę equis magnitudine pares, & cętera forma pręter toroſi pectoris ſtrumam camelis perſimiles, quinquaginta onerũ pondo ſuſtinẽt, & virũ in terga ſublatum ad aliquot paſſuũ millia vehunt, veſci tamen ſi vrgeantur, ſedentes ore conuerſo ringẽtes fædo odore conſpurcant ſi onuſtæ ſint, tum humi ſe acclinant, nec inde vlla verberum vehemẽtia, ipſis aſinis contumaciores, niſi penitus clitellis exonerẽtur, propelli poſſunt, vtile profectò animantiũ genus non ad ſupplendã modò abſentiã equorum in ſarcinis, viriſq; vehendis commoditatem, ſed ad alimoniam etiam, & optimi lucri vſum: lanæ enim tenuitate, longitudineq; & copia facilè noſtras ſuperant, & ipſius carnis ſuaui gratitudine veruecium, atq; iuuẽcorum noſtratium delectabilẽ ſaporem adęquant, frumẽto veſcuntur, ſed pauciſſimi cibi ſunt,

In Achaicis.

Lib. 7. c. 31.

Lib. 1.

Oues equorum vicem ſupplentes.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

vſque adeo ferè exigui potus, vt illo triduo, quatriduove abſtineant: Barbari ſi quando vulgari epulo ſolemne feſtum celebrare decreuerint, ad ferinæ carnis apparatum mirificam venationem inſtituunt, quinque quatuorve hominum millia latum aliquot iugerorum ambitum complectuntur, gradatimque ad cantici ſtrepitum propinquantes in continentem pedetentim coronam ſubeant, ita deinde horribili clamore excitas luſtris feras, & pauido diſcurſu effugere conantes, ſed arcta corona circumcluſas magna multitudine rapiunt, cæduntque. In Phrygia ouium ferarum greges videri, ſuprà ex Varrone diximus. Circa Piſcenas prouinciæ Narbonenſis lana Iſtricæ, & Liburnicæ ſimilis teſte Plinio, ideſt pilo propior, quàm lanæ. Piſtorium ad Pratum in Hetruria agnorum pelles ſubminiſtrat nigras, atque optimas, quæ hodie maioris fiunt quàm olim Cuniculi Anglici, vt ſcribit Ioannes Laurẽtius de Anania in ſua Coſmographia. *Lib. 14. epigram. 157.* Polentia iuxta Alpes, oues habet cani velleris, vnde apud Martialem lanæ Polentinæ ſic de ſe loquuntur:

Non tantùm pullo lugentes vellere lanas,
Sed ſolet & calices hæc dare terra ſuos.
Lana quidem triſtis, ſed tonſis apta miniſtris,
Quales non primo de grege menſa vocat.

Lib. 12. In Ponto atque Cappadocia, vt memorat Strabo, perrarum eſt vt oues mollem pellem, & lanam habeant. Dicunt autem oues ibi ſine felle eſſe, Plinius id teſtatur his verbis: *abſynthium Ponticum appellatur à Ponto, vbi pecora pingueſcunt illo, & ob id ſine felle reperiuntur:* Apud Pſyllos Indos (nam ſunt etiam alij in Africa) oues, teſte Aeliano, agnos noſtros magnitudine non ſuperant. Idem de Pygmæorum ouibus memoria prodidit Cteſias. Pyrrhicas oues in Epyro prouenire, tradit Ariſtoteles, egregia magnitudine à Pyrrho rege ita cognominatas. *Oues Rheticæ.* Apud Rhetos, vt ex amici cuiuſdam literis ſe accepiſſe tradit Geſnerus, arietes prouectę ætatis, puta ſex, aut ſeptem annorum ad priora cornua producunt alia veluti adnata parua, bina vel terna, vel etiam plura, illa autem non ante quintum, aut ſextum annum adnaſci, primis interim proficientibus robore, & craſſitie: eoſdem robuſtos, ac feroces eſſe, & à paſtoribus aliquãdo ad pugnam hoſtiliter concurrentes inequitari. *Lib. 4. c. 3.* Sabæorum mare albo colore eſſe videtur, cui inſulæ Felices ſunt propinquæ, & in ijs pecora, teſte Diodoro, etiam omnino alba, cornua fæminis natura deſunt. Sardiniam Aelianus optimam pecorum parentem nuncupat. Sauromaticæ oues duro ſunt pilo, vt ait Ariſtoteles, contrà ac Scythæ, quibus pilus eſt mollis. Scamander amnis, vt idem Ariſtoteles ait, oues flauas reddere creditur, ideoque Xanthum nuncupatum pro Scamandro ab Homero. Scepſis Aſiæ regio appellatur, in qua lienes minimos eſſe pecori tradunt, & inde ad lienem inuenta remedia. Apud Scothos in parte quadam Anguſiæ regionis, cui nomen vallis eſke oues tam mollem, candidam, delicatamque & tam ſubtili villo lanam ferre aſſerit Hector Boethius in Scothiæ deſcriptione, vt vix ſimilis in tota reperiatur Albione. In Scythia oues, equos, & mulos ſæpe præ frigore mori Dionyſius Afer annotauit; Aelianus verò in regionibus perfrigidis, inquit, cùm niue, & hyeme vehementi, anni tempus infeſtum eſt, fellis expers eſt ouillum pecus; intra enim ouilia compulſum nouo pabulo nõ vtitur, deinde ineunte vere cùm ad paſtiones proficiſcitur, felle impletur, quod ipſum Scythicis ouibus vſu maximè euenire ſolere aiunt. Paulò ſuperius diximus in Scythia, Herodotum ſcribere agnos naſci excornes. Sunt & in Septentrione alicubi arietes mutili. Siciliam laudatas ſubminiſtrare oues diſcimus ex hoc Virgilij:

Mille meæ Siculis arant in montibus agnæ
Lac mihi non æſtate nouum, non frigore deſit.

Imitatus enim eſt poeta Theocritum, cuius verſus de pecoris præſtantia, atq; fructibus inſulæ huius pabulo vberrimæ ſunt hi:

Α᾽λλ᾽ ὠυτὸς τοιοῦτος ἐὼν, βοτὰ χίλια βόσκω,
Κ᾽ἠκ τούτων τὸ κράτιστον ἀμελγόμενον γάλα πίνω.
Τυρὸς δ᾽ οὐ λείπει μ᾽ οὔτ᾽ ἐν θέρει, οὔτ᾽ ἐν ὀπώρῃ
Ο᾽υ χειμῶνος ἄκρω. ταρσοὶ δ᾽ ὑπεραχθέες αἰεί. ideſt,
Verùm ego ille, qui talis ſum, oues mille paſco:
Et lac optimum, quod ex illis mulgetur, bibo:
Nec caſeus mihi deſit in æſtate, neque in autumno,
Neque ſumma etiam hyeme: fiſcellæ enim ſunt oneratæ ſemper.

Oues Syriacæ. Sybarim fluuium nigritiam bobus, ac pecoribus præſtare, Theophraſtus, teſte Plinio, ſcriptum reliquit. In Syria Ariſtoteles, ait oues eſſe cauda lata ad cubiti menſuram. Plinius paulò aliter: *Syriæ,* inquit, *cubitales ouium caudæ plurimumque in ea parte lanitij.* Varro verò & Creſcen-

A Creſcentienſis in caudis obſeruare iubent, vt ſint in Syria breuibus, in Italia prolixis. Tarentinam lanam prędicat Plinius, inquiens habere oues ſuæ puliginis, & circa id oues ſummam nobilitatem habere, & Varro ait; *oues pellitæ propter lanæ bonitatem, vt ſunt Tarentinę, & Altinates: pellibus integuntur, ne lana inquinetur, quo minus, vel infici rectè poſſit, vel lauari, ac parari.* Et Palladius, Tarentinas oues, ſiue græcas moris eſſe ſtabulo potius quàm campo nutrire, & pertuſis ſtabulis ſolum, in quo clauduntur, inſternere, vt ſic tuta cubilia propter iniuriam precioſi velleris, humor reddat elabens, tribuſque per annum totum diebus aprico die oues vngere oportere oleo, & vino, nec non & propter ſerpentes, qui plerumque ſub præſepibus latent, cedrum, vel galbanum vel mulieris capillos, aut ceruina cornua frequenter vri oportere: Scribit & Columella hoc pecus Tarētinum vel græcum, niſi cum Domini pręſentia eſt, vix expedire haberi, quod & curā & cibum maiorem deſiderat, nam cum ſit vniuerſum genus lanigerum, cæteris pecudibus mollius tum ex omnibus Tarentinum eſt molliſſimum, quod nullam Domini, aut magiſtri inertiam ſuſtinet, multoq; minus auaritiā, nec æſtus, nec frigoris patiens. Rarò foris, plerumq; domi alitur, & eſt auidiſſimum cibi, cui ſi detrahitur fraude villici, clades B ſequitur gregem. Singula capita per hyemem rectè paſcuntur ad præſepia tribus hordei, vel freſę cū ſuis valuulis fabæ, aut cicerculæ quatuor ſextarijs, ita vt & aridam frōdem præbeat, aut ſiccam vel viridem medicam, cytiſumve, tum etiam cordi fæni ſeptena pondo, aut leguminum paleas affatim. Minimus agnis vendundis in hac pecude, nec vllus lactis reditus haberi poteſt, nam qui & ſubmoueri debent, pauciſſimos poſt dies, quàm editi ſunt, immaturi ferè mactantur, orbæque nati ſuis matres alienæ ſoboli præbent vbera, quippe ſinguli agni binis nutricibus ſubmittuntur, nec quicquam ſubtrahi ſubmiſſis expedit, quo ſaturior lactis agnus celeriter confirmetur, & parta nutriti conſociata minus laboret in educatione fætus ſui, quam ob cauſam diligenti cura ſeruandum eſt, vt & ſuis quotidie matribus, & alienis non amantibus agni ſubrumentur. Plureș autem in eiuſmodi gregibus, quàm in hirtis maſculos enutrire oportet, nam priuſquam fæminas inire poſſint mares caſtrati cum bimatum expleuerint, enecantur, & pelles eorum propter pulchritudinem lanæ maiori precio, quàm alia vellera, mercantibus traduntur. Liberis autem campis & omni ſurculo, ruboque vacantibus ouem græcam paſcere meminerimus, ne & lana carpatur, & tegumen. Nec tamen ea minus ſedulam curam foris, quia non C quotidie procedit in paſcua, ſed maiorem domeſticam poſtulat; nam ſæpius detergenda, & refrigeranda eſt, ſæpius eius lana diducenda, vinoq; & oleo inſuccāda, nonnunquam à toto eſt eluenda, ſi diei permittit apricitas, idque ter anno fieri ſat eſt &c. Tarentina itidem paſcua celebrat Virgilius, inquiens:

Lana Tarētina.

Oues Tarētinæ quales, & vt alēdæ.

Sin armenta magis ſtudium, vituloſque tueri
Aut fætus ouium, aut vrentes culta capellas,
Saltus, & ſaturi petito longinqua Tarenti,
Et qualem infelix amiſit Mantua campum,
Paſcentem niueos herboſo flumine Cycnos,
Non liquidi gregibus fontes, non gramina deſunt
Et quantum longis carpent armenta diebus,
Exigua tantum gelidus ros nocte reponet.

2. Georgic.

Oues verò etiam Calphurnianus paſtor prædicat:

D *Mille ſub vberibus balantes paſcimus agnos,*
Totque Tarentinę præſtant mihi vellera matres.

Egl. 2.

Maximè verò iuxta Tarentum Galeſus fluuius mollitie lanæ propter paſturæ copiam, & dulcedinem commendatur, vnde illud Horatij:

Vnde ſi parcæ prohibent iniquæ
Dulce pellitis ouibus Galeſi
Flumen, & regnata petam laconi
Rura Phalantho.

Meminit, & Martialis, de Erotio puella loquens:

Puella ſenibus dulcior mihi cycnis
Agna Galeſi mollior Phalanini.

Quo loco alij legunt Phalantini, à Phalante conditore Tarenti. Idem Horatius Tarentum molle cùm dixit, ſi Macrobio credimus, erraſſe videri poteſt, qui etymologiam reſpiciens idem eſſe Terentum, & Tarentum crediderit, nam quæ dicuntur oues Tarentinæ, eas Terentinas debere dici credit, quod Terentum Sabinorum ſit molle: Sed Flaccus, inquit Turnebus potius ad populi fortaſſis mores, quàm vocis mutationem reſpexit. Faborinus

Tarentum molle cur dictum.

Lib. 2. Satyr. 4.

Lib. 1. c. 24.

Lib. 3. c. 18.

verò apud Macrobium. Tarentinas oues, inquit, & nuces dicunt, quæ ſunt Terentinæ à Tereno, quod eſt Sabinorum lingua molle, vnde Terentios quoque dictos putat Varro, hinc molle Tarentum dixit Horatius, & apud Varinum legimus, τέρενα græci vocant τὰ ἁπαλὰ, ideſt, tenera, & mollia. Circa Tarnaſari vrbem Indiæ tanta eſt pecudum copia, referente Vertomanno, *Lib.6.c.7.* vt duodeni verueces ſingulo aureo veneant, additque conſpici illic verueces alios cornua haud abſimilia damis habentes, noſtris longè maiores, ferocioreſque. In Tartariæ regione Camandu arietes ſunt non minores aſinis, vt tradit Paulus Venetus, *Lib. 1. cap. 22.* caudæ tam longæ & latę, vt triginta librarum pondus æquens, pulcherrimæ & cibi optimi. Tegea oppidum eſt Arcadiæ, quia pecoribus abundat, εὔμηλος dicta à Simonide poeta in Tegeatas, hoc eſt, eius vrbis incolas, *Lib.3.epigr.* qui contra vim Lacedæmoniorum patriam ſuam defenderunt, ſcribens hoc epigramma, quo eos εὐθυμάχους, quaſi fortes, ſiue rectà in faciem pugnantes vocat, ne ſi ipſi debellentur, totius Græciæ libertas pereat, deſtruaturque:

Εὐθυμάχων ἀνδρῶν μνησώμεθα, τῶν ὅδε τύμβος
Οἳ θάνον, εὔμηλον ῥυόμενοι Τεγέαν.
Αἰχμηταὶ πρὸ πόλιος. ἵνα σφίσι μὴ καθέληται
Ἑλλὰς ἀποφθιμένοις, κάρτος ἐλευθερίας.

Tibareni populi ſunt Trapezonti imminentes, Chalybibus vicini, ouium præſtantiſſimi cultores, vt dicit Priſcianus, ſeu Rhemnius in Dionyſiij Geographia, vbi ponitur hic verſus:

Hic pecorum eſt diues nimirum gens Tibarenum.

Euſtathius in Dionyſium iuxtà minorem Armeniam habitare ſcribit, & πολύῤῥηνες dici. In *Odyſſ.M.* Trinacria, ſicuti recenſuit Homerus, veteres fabulati ſunt Solem habuiſſe proprios ouium greges & boum armenta, quæ Horę, & Nymphæ paſcerent. Hæc non procul à Tænaro fuiſſe ſcribit idem Homerus. *Lib. 3.* Ex Turditania Hiſpaniæ frequens olim veſtitus veniebat, teſte Strabone, nũc verò Coraxorum, inquit, amplius lanitium omnium pulcherrimum, vnde admiſſarij arietes talento emuntur. telarum exuperans tenuitas, atq. copia, quas Saltiatæ conſtruunt. Apud *In mirabilibus.* Vmbricos pecora (τὰ βοσκήματα) ter anno parere dici tradit Ariſtoteles.

ELECTIO.

Lib. 3. de re ruſtic. VARRO cenſet, inquit Conradus Heresbachius, prius ætatis rationem habendam, oues comparaturo, vt neque vetulæ, neque meræ agnæ ſint, quod alteræ iam nondum, alteræ iam non poſſunt dare fructum, ſed ea melior ætas, quam exſequitur ſpes, quam ea quàm mors; bimæ igitur eligendæ; quæ trimatum exceſſerint, reijciẽdæ. Aetas in dentibus cognoſcitur, nam vetulis ambeſi. Deinde ouem quærendam amplo corpore, lana multa & molli, villis altis, ac denſis toto corpore, maximè circum ceruicem, & collum, ventrem quoque vt habeat lanoſum (quæ collo, & ventre nõ ſunt piloſæ, apicas vocatas fuiſſe antea dictum eſt, quas reijciebant) ceruice prolixa, ampli vteri, cruribus humilibus. Si non niſi lanatas, & intonſas comparaueris, melius coloris vnitas apparebit. Color albus cum ſit optimus, tum etiam vtiliſſimus, quod ex eo alij plurimi fiant colores, ipſe verò non ex alio, tametſi non deſit precium apud quoſdam fuſco, & pullo, atque etiam rutilo, quem vocãt ἐρυθρὸν, canam comã improbabis, quod ſit incerti coloris. Neſtor Iliados K, exploratori adituro Troianorũ caſtra promittit donandã à ſingulis optimatib. gręcis οἶν μέλαιναν θῆλυν ὑπόῤῥηνον, ouẽ nigrã, & grauidã, teſte Columella: Florẽtinus, interprete Andrea à Lacuna, optimas oues eſſe ait, quæ tenuem, fluidamq; poſſident lanam: quæ enim incriſpantur lanugine, eæ quidem natura languida haberi: græcè legitur, ἄριστα δὲ εἰσι πρόβατα, τὰ ἔχοντα ἐρία ἠπλωμένα. Τὰ δὲ παρουλότριχα σκληρὰ εἶναι τῇ φύσει διαβεβαιοῦνται. Quę Geſnerus ſic vertit: Maximè probantur oues, quibus rectæ, & extẽſæ ſunt lanæ, nam criſpas (lanas) facilius natura corrumpi affirmant. Si quis autem non lanas, ſed oues ipſas, quarum criſpæ ſunt lanæ, citius corrumpi aſſerat, huic, inquit, non aliter reſponderim, quàm expectare me ſentẽtiam opilionis, aut hominis, qui oues, aut poſſederit, aut curauerit. *Oues quæ frigoris patientiores.* Ariſtoteles aſſerit inter oues frigoris patientiores eſſe, quibus cauda amplior, quàm quibus porrectior, & glabras exutiores quàm veſtitiores, criſpas etiam algoris impatientes eſſe, & alibi ait, iudicant paſtores ouem validiorem, cùm hybernis temporibus pruinam, quam ſuſceperit, ſeruat: nam quibus virium minus, parum prę ſua imbecillitate conſtantes, diſcutiunt ſuo motu, quantum ſuſceperint. Quæ Albertus longè aliter ſiue vertit, ſiue peruertit, his verbis: Oues excutientes à caudis glaciem, ferociores ſunt, & melius, ac diutius durant, non excutientes autem, citò moriuntur. Eſt item macilentiæ, & obeſitatis

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

A tis ratio habenda, nam vt macilentas nemo probauerit, ita obeſæ nimium, difficulter pariunt, quædam etiam in ipſo partu moriuntur, antequam abſoluant. Cæterùm empturo oues, ſanitas earum perſpecta exactè eſſe debet, quæ de re ſic Petrus Creſcentienſis: Sanitas, & infirmitas ouium, inquit, certis ſignis cognoſcitur; nam ſi aperiantur earum oculi, & venæ ſint rubicundę, & ſubtiles, ſanæ ſunt: Sin albæ, vel rubicundæ, & craſſæ apparuerint, infirmæ. Item ſi manu apprehenſæ in ſchina prope anchas (in ſpina dorſi prope coxendices) comprimuntur, nec flectuntur, ſanæ, & validæ ſunt: Si verò flectuntur, infirmæ. Item ſi capite in pelle colli, & antè tractæ vix trahi poſſunt, ſunt ſanæ, & robuſtæ; Si facilè ſequuntur, infirmę. Item ſanę per viam animoſius incedunt, imbecilles moleſtiùs, & capite inclinato. De arietum electione ſic breuiter Varro: *Quos arietes ſubmittere volunt, potiſſimum eligunt ex matribus, quæ geminos parere ſolent.* Et rurſus; *imprimis videndum, vt boni ſeminis pecus habeas: Id ferè ex duabus rebus poteſt aduerti, ex forma, & ex progenie: Ex forma, ſi arietes ſint fronte lana veſtiti benè, intortis cornibus, pronis ad roſtrum; rauis oculis, lana opertis, auribus amplis, pectore, & ſcapulis, & clunibus latis, cauda lata & longa. Animaduertendum quoque lingua ne nigra, aut varia ſit, quòd ferè, qui talem* B *habent, nigros aut varios procreant agnos: Ex progenie autem animaduertitur, ſi agnos procreãt formoſos:* Quod ait Varro de lingua, idem teſtatur Plinius his verbis: *Arietum maximè ſpectantur ora, quia cuius coloris ſub lingua habuere venas, eius & lanitium eſt in fœtu, variumque ſi plures fuere, & mutatio aquarum potuſque variat.* Et ante Plinium Virgilius, cuius authoritatem citans Columella, inquit; *non ſolum ea ratio eſt probandi arietis, ſi vellere candido veſtitur, ſed etiã ſi palatum, atque lingua concolor lanæ eſt. Nam cum hæ corporis partes nigræ, aut maculoſæ ſunt, pulla vel etiam varia naſcitur proles, idque inter cætera eximia talibus numeris ſignificauit Virgilius:*

Arietis electio.

Illum autem (quamuis aries ſit candidus ipſe)
Nigra ſubeſt vdo tantum cui lingua palato
Reijce, ne maculis infuſcet vellera pullis
Naſcentum.

Vna eademq; ratio eſt in erythręis, ac nigris arietibus, quorum ſimiliter neutra pars debet eſſe diſcolor lanæ, multoque minus ipſa vniuerſitas tergoris maculis variet: Ideo niſi lanatas oues emi nõ C *oportet, quo melius vnitas coloris appareat, quæ niſi præcipua eſt in arietibus paternæ notę plerumque natis inhærent; Habitus autem maximè probatur, cùm eſt altus, atque procerus, ventre promiſſo, atque lanato, cauda longiſſima, denſique velleris, fronte lata, teſtibus amplis, intortis cornibus, non quia magis hic ſit vtilis (nam eſt melior mutilus aries) ſed quia minimè nocent; intorta potius quàm ſurrecta, & patula cornua; quibuſdam tamen regionibus, vbi cœli ſtatus vuidus, ventoſuſque eſt, capros, & arietes optauerimus, vel ampliſſimis cornibus, quod ea porrecta, altaque maximam partem capitis à tempeſtate defendant. Itaque ſi plerumque eſt atrocior hyems, hoc genus eligemus: Si clementior, mutilum probabimus marem, quoniam eſt illud incommodum in cornuto, quòd cum ſentiat ſe velut quodam naturæ loco, capitis armatum, frequenter in pugnam procurrit, & fit in fœminas quoque procacior. Nam riualem (quamuis ſolus admiſſuræ non ſufficit) violentiſſimè perſequitur. Nec ab alio tempeſtiuum patitur iniri gregem, niſi cum eſt fatigatus libidine: Mutilus autem cùm ſe tanquam exarmatum intelligat, nec ad rixam promptus eſt, & in venere mitior.* Hęc itaque Columella. Si verò agnos comparaueris, vitabis, qui ex ouibus primiparis nati ſunt, harum enim fętus minores eſſe, Plinius aſſerit, ſciendumque quo anni tempore nati D ſunt, nam verno tempore nati, maiores, robuſtiores, pinguioreſque eſſe, quàm autũno, ac hyeme, quidam citant ex Ariſtotele, & Auicenna. At verò Plinius ait, *coeũt oues à tertio Idus Maias ad 13. Calendas Auguſti. Gerunt partus diebus centum quinquaginta, poſtea concepti inualidi. Cordos vocabant antiqui poſt id tempus* (fortè ſimpliciter poſt tempus, legendum vt etiam Varro habet) *natos*. Multi hybernos agnos præferunt uernis, quoniam magis interſit ante ſolſtitium, quàm ante brumam firmos eſſe, ſolumque hoc animal utiliter bruma naſci.

Agnorum electio.

NATVRA, MORES, INGENIVM.

OVILLVM pecus inter cetera animantia omnia maximè indiget paſtore: quia nec uires habet, quibus ſe defendat, nec arma, quibus repugnet, nec uelocitatẽ, ut fugere poſſit, nec induſtriam, qua ſe abſcondat. Equidem Ariſtoteles ſcribẽs animalia differre timiditate, manſuetudineque & ferocia, placiditateque, addit genus ouile amens eſſe, & moribus ſtultiſſimis, quippe quod omnium quadrupedum

Oues cur paſtore egeãt.
Lib. 9. hiſt.

drupedum

Ouium ſtultitia & ſimplicitas.

drupedum ineptiſſimum ſit,repit, inquit, in deſerta ſine cauſa:hyeme obſtante ſæpe egreditur E
ſtabulo,occupatum à niue, niſi paſtor compulerit,abire non vult,ſed perit deſiſtens,niſi mares
à paſtore ducantur; ita enim reliquus grex conſequitur : Et vetus etiam prouerbium eſt, προβάτων
ὐδὲν ὄφελος ἐὰν ὁ ποιμὴν ἀπῇ, *ouium nulla vtilitas,ſi paſtor abſit*. Sed eſt præcipuè famoſa
eius ſtoliditas, atque ſimplicitas, qua aſino nequaquam inferior eſſe videtur, cùm & Aelianus
inquiat; Ouis,& aſinus ineptiſſimis ſunt moribus, & animis degeneribus; & Adamantius
inquit,in ouis ingenio ſe prodit τὸ εὔηθες, ideſt ſimplicitas,vel ſtultitia, hinc προβατώδης dicitur
homo ſtolidus, & fatuus, & quaſi ouis ingenium referens,queamdmodum & ἀμνοκῶν, qui

In Equitib.

refert agnum,ſiue agni mentem habens. Ariſtophanes:

Καὶ σκοπεῖς γε τῶν πολιτῶν ὅστις ἐστὶν ἀμνοκῶν, ideſt,
Et vides ciuem ſimplicem.

Vbi Scholiaſtes οἷον προβατώδης, τουτέστι μωρὸς, καὶ εὐήθης. Videtur autem, vt obiter hoc dicam,
ἀμνοκῶν dici pro ἀμνοκοῶν; ἀμνοκοῶν, quaſi ἀμνονοῶν; ſcribit enim Euſtathius, ἀμνοκῶν, ἀμνὸς
τὰ ἐς νοῦν παρὰ τὸ κοεῖν (ὅ ἐστι νοεῖν) ὡς ἀμνός; quod & Varinus ſcribit in βοῦς. Idem Ariſtophanes

In Veſpis.

taxans vecordiam populi Athenienſis, oues illos vocat, ἐκκλησιάζειν πρόβατα συγκαθήμενα, F

In Bacchidibus.

ideſt, *in concione ouillum ſedet pecus*. Similiter Nicobulus ſenex apud Plautum, filium ſuum &
Philoxeni agnos vocat,nõ tam,vt in allegoria perſeueret, nam à Bacchidibus meretricibus ſenes
illi etiam oues vocati fuerant,verùm etiam, vt iuuenes illos tanquã ſimplices facilè à ſcortis
decipi, ac in amore detineri oſtenderet; & perquam lepidè apud eundem Plautum Stratophylax
ſeruus aſtaphium ancillam Cluſinum pecus nuncupat; quemadmodum & nos vulgò
mulierculas inertes, & fatuas, pecoras, quaſi pecudes nuncupamus,& Scaliger Ariſtotelis calumniatores,

In Mercatore.

pecora. Aliàs hominem amentem,veruecem vocauit,& rurſus alicubi inquit; Ego

In Captiuis.

ex hac ſtatua Veruecia volo erogitare meo minore quid ſit factum filio. ideſt, ex ſeruo qui veluti
imago veruecis eſt, hoc eſt ſine ratione & prudentia non aliter ac veruex: Non inlepidè etiam
Diogenes Cynicus virum quendam indoctum,ſed ſplendidè veſtitum χρυσόμηλον appellauit;
Facetiſſimè item Cercidas poeta,vt quidam in lexico græcolatino citant, ἄνδρας κριομύξας dicebat

6. Meth. c. 3.

inſulſos, & vt ille loquitur, veruecum in patria natos, & Galenus κριομύξας appellat viros,
ni fallor,nullius iudicij,hoc eſt,vt dici ſolet,naris minimè emunctę, oues enim ſemper mucorem
habent in naribus. Similiter etiam diuinæ literæ pleriſq; locis homines diuinæ inſtitutionis G
expertes,indocileſq; nunc oues, nunc pecora nuncupant, de quibus ſcilicet olim dictum
eſt: *homines, & pecora ſaluabis Domine*. Antidamus in moralibus, vt Mart. Anton. Delrius citat,
quæritur hominem pecudum potius vitam viuere, & quaſi belluina ei mens foret, ſtupidũ
& vagum,huc illuc circa terram rapi,ſolo inhærere,nec aſſurgere,aut erigi in cælum: Eius verba
hęc ſunt. *Fabrè compactum animal,hominem,quis ferat ſic eſſe pecuatum? Quis auerruncaſſit*
tam aretinas hominum mentes? Sic vulgati libri Placiadis hoc fragmentum contribuunt, &
ipſe aretinas interpretatur teſteas,uel argillaceas. Veteres tamen libri habent,aricinas: forſan
ſcripſerat Antidamus arietinas,hoc eſt,ſtolidas,& fatuas, euincit uocula pecuatum,ſed uereor
ne cui petulco hædo in hanc coniecturam lubeat arietarier. Vlyſſes apud Plutarchum in Gryllo,
quærit,nunquid etiam oui,atque aſino ſit ratio tribuenda. Id quidem affirmat Gryllus, ſed
imbecillam eam eſſe,inquit, reſpectu aliorum animantium,ſtupiditatem nimirum,ac fatuitatem
quarundam beſtiarum acumine, & verſutia aliarum demonſtrari,uerbi gratia ſi conferas
cum uulpe,lupo, aut ape, aſinum, aut ouem,perinde inquit,eſt,ac ſi tecum cõponas Polyphemum,
aut cum auo Autolyco Glaucum illum Corinthium,de quo eſt apud Homerum. Sed & H

In 5. Tuſcul. quæſt.

Cicero, oſtendens in priuatione viſus nihil eſſe mali, Homerumq; qui & ipſe cæcus fuiſſe perhibetur,
ſuę ſententiæ minimè aduerſari,cum inducto eodem Polyphemo arietis fortunas laudare
videatur,quòd,quò vellet ingredi poſſet,& quę vellet,attingeret;rectè nimirum id à poeta
ſcriptum fuiſſe,cùm ipſe Cyclops,quem immanem ferumque finxerat, ipſo ariete ſapientior
non eſſet. Verba Ciceronis ſunt: *At verò Polyphemum Homerus cum immanem ferumque finxiſſet,*
cùm ariete etiam colloquentem facit,eiuſq; laudare fortunas, quod quò vellet ingredi poſſet,

Homines piloſos inertes eſſe & ſtupidos.

&,quæ vellet,attingeret: Recte hic quidem, nihilo enim erat,quàm aries ille prudentior. Ab hac
ſtolida huius pecoris natura perquam eruditè Syneſius Cyreneus in Caluiciei laude,homines
quo ſunt nudiores,hoc eſt, minus piloſi,eò ſapientiores, & quò hirſutiores ad pecuinam naturam
magis accedere, oſtendit; Animalia, inquit, bruta per totum corpus pilis magis intecta
ſunt. Homo autem quoniam particeps eſt euidentioris vitæ,nudus eſt plurimo congenito onere;
quo verò nõ ſuperbiret,ſi nihil communionis ad mortalia haberet, paucis locis pilos habet.
Quiſquis igitur neque paucos pilos habet,hic eſt ad alium hominem,quod homo ad beſtiam.
Quemadmodum autem homo animalium in terra ſapientiſſimum eſt, ſimulque nudiſſimum,

ſic in-

A ſic in confeſſo eſt, omnium pecorum ſtolidiſſimam eſſe ouem (*quàm ſtultiſſima animalia lanata, qua timuere ingredi, vnum cornu rapto ſequuntur:* Plinius) Hæc autem eſt, quæ non diſcretos, ſed in globum coactos pilos emittit. Quare efficitur hanc ipſam pilorum rem bellum habere aduerſus prudentiam: nulli enim ſimul conuenire volunt. Si verò oportet etiam quid conferre venatoribus, ſunt enim amici viri, & ars, quam tractant, illi canes ſapientiſſimi ſunt, quorum aures, & ventres nudi ſunt. Hirſuti verò ſtolidi ſunt, & temerarij, præſtatque ipſos à venatione abeſſe. Si verò etiam Plato ſapiens eius bigæ quam anima agitat, iniuſtum equum circa aures hirſutum, & ſurdum dicit. Quid etiam pulchri de pilis præſignat? Imò etiam non dicente Platone, neceſſe eſt ſurdum eſſe eum, qui hac parte hirſutus eſt, qua audimus. Sicut cęcum, qui ea parte hirſutus eſt, qua videmus. Viſus autem omnium animæ facultatum diuiniſſimus eſt, at verò etiam nudiſſimus, qui Dionyſij vidit myſteria, quicquid in tripudio eſt, hirſutum pilo eſt, partim proprio, partim alieno comoſum, nihil enim ita Bacchicum eſt, vt pellis ceruina, hos quidem omnes videas concuti, & ſe iactare, & indecoris ſaltationibus velut ebrietate correptos, eoq; delatos, vt à natura deerrent. Iam verò ipſius arietis non caſtrati medullam ita B humanæ naturę contrariam eſſe Ariſtoteles teſtatur, citante Baptiſta Porta, vt memoriæ functionem aboleat. Sunt modò oues ſemper manſuetę, & innocentes, & cùm cætera animalia in partu, vel à partu ſæuire ſoleant, hæ eodem Philoſopho teſte, non ſæuiunt, ſicuti poſtmodum inter problemata dicemus, & ex Varrone diximus ad hominum vitam aptiſſimas eſſe, & ad nutriendum ab ijs aſſumptas, non ſolùm propter utilitatem, uerùm etiam propter placiditatem, cùm ſint naturæ maximè quietæ, & ut Textor ait, omnium quadrupedum mitiſſimæ, maximè in infantia, hinc illud Plauti: *Dic igitur me tuum paſſerculum, gallinam, coturnicem, agnellum, hædillum.* Aelianus author eſt, oues omnium maximè animalium ad parendum faciles eſſe: etenim ad uerba paſtoribus obedire, & canibus obtemperare, & capras ſequi ſimul, & inter ſe amare: Habent nimirum oues præter paſtorem ſuum pro cuſtode etiam canem, unde eſt quod Homerus uigiles caſtrorum, canibus, & paſtoribus aſſimilet; ubi ad locum, inquit, excubiarum uentum eſt, reperiunt præfectos excubiarum, & ipſos excubitores nuſquam dormientes, nuſquam ſtratos, nuſquam curam remittentes, ſed vigilantes ſub armis omnes, ſedenteſq; ex aduerſo Troianorum, intenſis oculis in hoſtium caſtra, ſemper ſpeculantes, ſi quando illi ſe mo- C ueant: non aliter inſomnem, ac ſolicitam noctem agentes, quàm cuſtodes ouium canes, audito rapacis ferę ſono, quam ex montano ſaltu venientem ad rapinam pecoris, ipſi, ac paſtores magno cum fremitu ab ouili arcere laborant. Et rurſus de Sarpedone: Sarpedon clypeum ſiniſtra præferens, & duo iacula dextera quatiens, ire perrexit tanquam leo montium alumnus, qui diutina efferatus inedia, hortante fame ad rapinam in caulas ouium ſe, quamuis munitas intendit, ubi ſi cuſtodiam cum lanceis canibuſq; ad tutelam gregis offenderit, nihil tamen minus ſecurus periculi ſui inſilijt in oues, aut rapina potiturus, aut vulnus pro rapina accepturus, tali Sarpedon animo ad inuadendum murum euertendaque propugnacula rapiebatur. Additur autem canis, quaſi ſatelles corporiſque cuſtos, ac potiſſimum aduerſus lupos. Varro: *Canis ita cuſtos eſt pecoris, vt eius quod eo comite indiget ad ſe difendendum, in quo genere ſunt maximè oues, deinde capræ: has enim lupus captare ſolet, cui opponimus canes defenſores.* Hinc & Virgilius inquit:

Mãſuetudo.
Lib. 7. Phytognomon 2.
10. probl. 37.
In aſinaria.
Iliad. K.
Iliad. M.

D
Nec tibi cura canum, fuerit poſtrema, ſed vnà
Veloces Spartæ catulos, acremq; moloſſum
Paſce ſero pingui, nunquam cuſtodibus illis
Nocturnum ſtabulis furem, incurſuſque luporum
Haud impacatos à tergo horrebis Iberos.

Ideſt, abactores, latrones, prædones, quoniam Iberi quondam latrocinijs viuentes pecora abigebant. Pollux huiuſmodi canes ποιμνίτας vocat. Rectè autem canum additur cuſtodia, nam non ſolùm oues imbelles ſunt, inuicemq; tueri ac protegere ignorant, imò verò nequeunt, ſed etiam ſua natura meticuloſæ & timidæ, idque teſte Ariſtotele cum omnibus, quorum molliſſimus eſt pilus, commune habent. Quintus Calaber vel quolibet repentino, atque inopinato caſu perhorreſcere facta iſthac ſimilitudine indicat. Memnoni bonam exercitus Græci partem delenti, Græci terga vertunt, perinde ac ſaxo aliquo ab arduo monte præcipitato, quod cælitus indefeſſus Iupiter ſuſpirioſo fulmine in præceps egit, hoc nimirum per loca ſyluis obſita, & longas valles diuulſo, ſubtus reſonant, ſi quæ illo voluto per ſyluas paſcantur oues aut boues, aut quicquam aliud formidine implentur, & exiliunt, accipientes horridum ac triſtem illum ſonitum: ſic Græci horrendam Memnonis haſtam magno impetu fugiunt. Homericus verò Priamus comparaturus fortitudini Hectoris cæteros, filios ignauiamque, mollitiē, & timiditatemq;

Lib. 2. paralyp.
Timiditas.
Iliad. Ω.

3. carm. od. 18.
Agni cur audaces dicti.
7. Sympoſ. q. 8.

temque exprobraturus, eos agnorum, hædorumque publicos nuncupat raptores, ceu aptiores, magiſq; idoneos pugnare cum agnis, atq; hædis animalibus ſcilicet imbellibus, timidiſsimiſq; & quæ illatam ſibi iniuriam vindicare nequeunt, quàm cum Græcis. Sed quid eſt igitur, quod Horatius agnos audaces vocet? reſpondet Acron, non ſemper audaces dici agnos, ſed illa tantùm die, qua celebrantur Faunalia feſta, quaſi qui numinis interuentu nō timeant lupos, quod honori Fauni applicat, feſtiuitatis ſuæ tempore lupos agnis nocere non ſinentis. Pręter canem, & paſtorem itineris ducem habent etiam arietē, quem tamen paſtor primò inſtituit, atque docuit: Singulis ouilibus, inquit Ariſtoteles, ſinguli duces conſtituuntur, qui quoties ſuo nomine à paſtore vocantur, antecedunt, quod ab ineunte ætate facere aſſueſcūt. Imò vel ſolos ſibilos paſtoris intelligunt, quemadmodum tradit Plutarchus, diſputās, quænam potiſſimum acroamata cænæ ſint adhibenda, hanc adferens ſimilitudinem: „Tibiam ne ſi velimus quidem, à menſa arcere licet, nam libationes eam exigunt vnà cum corona, & vbi pæani accinens diuinum cultum abſoluit, ſuaui cantu deſinens per aures tranſit, iucunda eos perfundens voce, quæ tranquillitatem ad animum penetrantem efficit, vt ſi quid triſtitiæ, & curarum mero non ſit diſcuſſum, id venuſtate & manſuetudine cantilenæ circumuentum conquieſcat, ſiquidem modum tibia non excedat, neque nimios animo afferat motus, eumq; exagitet, atq; extra ſe rapiat multitudine ſonorum, atq; modulorum emollitum, & ad errandum procliuem redditum. Nam ſicut pecora orationem hominis non intelligunt, ſibilis autem, atque palpitationibus accuratis & fiſtulis, aut conchis excitantur, ac ſopiuntur à paſtoribus; Ita quod anima habet pecoris, gregiſque naturam reſipiens, rationiſq; non capax, neque eius dicto obtemperans, cantilenis, & rhythmis incantantes componere ſolent, ac pacare. Sed & Albertus ſcribit, cùm muſicis ſonis oblectantur, melius paſcere. Et Aelianus teſtatur Arabes dicere apud ſe ouium greges muſica plus ſanè quàm cibo pingueſcere. Sed vt ad ducem eorum reuertamur. Videres manè cùm exeunt è ſtabulis ad paſtum, militari, ac bellico veluti ordine incedere, præcipuè ſi à paſtore diſpoſiti fuerint, non aliter atq; milites diſponuntur à ſuo duce; Calaber de Troianis. „Cæterùm multi Troiani circumfuſi turmatim ſequebantur Penteſileam in propudioſam pugnam, vt oues arietem, qui paſtoris induſtria, omnibus impulſis præcurrit. In eodem ſenſu Statius:

Lib. 1.
Lib. 8.
Thebaid.

ſic fatus, & omnia ritè
Diſponit, qui bella gerant, qui mænia ſeruent,
Quas in fronte manus, medio quas robore ſiſtat.
Perſpicuas ſic luce fores, & virgea paſtor
Clauſtra leuat, dum terra recens iubet ordine primos
Ire duces, media ſtipantur plebe maritæ,
Ipſe leuat grauidas, & humum tactura parentum
Vbera, ſucciduaſque adportat matribus agnas.

Iliad. 3.
Vlyſſes arieti comparatus.

Talem arietem Vlyſſem fuiſſe ait Homerus:

Αὐτὸς δὲ κτίλος ὣς ἐπιπωλεῖται ϛίχας ἀνδρῶν.
Ἀρνειῷ μὶν ἐγώγε ἐΐσκω πηγεσιμάλλῳ,
Ὅς᾽ οἰῶν μέγα πῶϋ διέρχεται ἀργεννάων. ideſt;
Ipſe autem ſicut aries luſtrat ordines virorum
Arieti ipſum ego aſſimilo villoſo,
Qui ouium magnum gregem percurrit albarum.

Iliad. 13.
Aeneas.

Talis & Aeneas apud eundem:

Αἰνείας δ᾽ ἑτέρωθεν ἐκέκλετο οἷς ἑτάροισι,
Δηΐφοβόν τε, Πάριν τ᾽ ἐσορῶν, καὶ Ἀγήνορα δῖον,
Οἵ οἱ ἅμ᾽ ἡγεμόνες Τρώων ἔσαν. αὐτὰρ ἔπειτα
Λαοὶ ἕπονθ᾽ ὡσείτε μετὰ κτίλον ἔσπετο μῆλα
Πιόμεν᾽ ἐκ βοτάνης, γάνυται δ᾽ ἄρα τε φρένα ποιμήν.
Ὣς Αἰνείᾳ θυμὸς ἐνὶ ϛήθεσσι γεγήθει
Ὣς ἴδε λαῶν ἔθνος ἐπισπόμενον ἑοῖ αὐτῷ. ideſt,
Aeneas autem ex altera parte hortatus eſt ſuos ſocios,
Deiphobumque, Parimque aſpiciens, & Agenorem diuinum
Qui cum eo duces Troianorum erant: At deinde
Copiæ ſequebantur, vt poſt arietem ſequuntur pecudes
Bibituræ ex herba: lætatur autem mente paſtor;
Sic Aeneæ animus in pectoribus lætatus eſt
Vt vidit copiarum agmen ſequens ipſum.

Apud

A Apud eundem Homerum Vlyſſes ſocios, ne à Polyphemo agnoſcerentur, ouibus reconditos ſummo mane primò emittit, ipſe verò ſub ariete latens ſubſequitur, quod cum contra naturam eſſet arietis, præcedentium temporum, quibus ſolebat gregem antecedere, ſiue exeundo in paſcua, ſiue in ſtabula redeundo, miratus Cyclops hanc nouitatem eum alloquitur, cauſamq; huius inſolitæ ignauiæ diligenter inquirit. Eſt nihilominus quando ſine paſtore, duceq; veſperi ad ſtabula reuertuntur, cum ſcilicet paſtor tardius, quàm ſolet eas cogere intendit, id quod Theocritus eiuſdem Cyclopis exemplo oſtendit, cuius ſcilicet oues, cùm diutius quàm ſolebat remoraretur, Galateam ſuam expectans, ſua ſponte domum rediiſſe tradit:

Odyſſ. I.

Πολλάκι ταὶ ὄϊες ϖοτὶ ταὔλιον αὐταὶ ἀπῆνθον
Χλωρᾶς ἐκ βοτάνης. ideſt,
Sæpe oues ad ouile ſine duce ſua ſponte redibant
Ex viridi gramine.

Sic & Ouidius ait:

Lanigeræ pecudes nullo ducente ſecutæ.

B Iam verò quamuis exeundo, redeundoque ordinem præeunte ariete ſeruent, paſcentes tamen per paſcua ſine ordine vagantur, quod errare latini vocant, & metaphoricè etiam de hominibus prædicant, maximè de mulieribus. Virgilius de mulierculis Troianis capta Troia:

Tum pauidæ tectis matres ingentibus errant.

Et quamuis alias oues ſint animalia placidiſſima, aries tamen pugnaciſſimus eſt, nam ſimul ac ipſi cornua increſcere incipiunt, nullam non petulantiam, laſciuiamque & ferocitatem præ ſe ferre videtur, nec tantum in ſui generi ſimiles laceſſere, incurſitareque, verùm homines ipſos impetere nemo non quotidie cernit, atque inter alios, ipſos etiam dominos, quorum opera nutritur, ac nutritus eſt, cornibus laceſſit. Qua fortè de cauſa Marti cæleſtis aries dicatus legitur, & ſi Aſtrologis credimus, à Marte in humano corpore regere dicitur, in quo iracundiæ & bilis ſedem Philoſophi collocant: Vnde Adamantius immolatos apud Hebræos arietes apud nos iracundiam iugulari debere intelligi voluit, cùm ſcilicet hoc animal pugnaciſſimum perhibeatur, hinc Feciales illos apud Romanos bellũ hoſtibus indicturos, arietem prę ſe egiſſe exiſtimo, C (quamuis alij alias rationes adducant, vt ſuo loco dicetur) Id quod à Fonteo quoq; animaduerſum video, vt verò commodius & fortius aduerſarium cornibus impetat, retrocedit, ac reſiliens impetu renouato, in hoſtem fertur. Huc reſpiciẽtes Nicobulus, & Philoxenus ſenes apud Plautum Bacchidibus meretricibus minantur ſeſe, niſi filios ſuos reſtituant, in eas inſtar arietis, impetum facturos:

Arietis pugnacitas.

In Bacchid.

Qui niſi nobis producuntur, iamque emittuntur foras,
Arietes truces nos erimus, iam in vos incurſabimus.

A cuius ſimilitudine bellica illa machina, de qua ſuprà fuſiùs dictum, aries appellari meruit: Item verbum arieto, quod idem eſt quod percutio, & deijcio, quo ſenſu Plautus:

Quis proteruè meas ædes arietat?

In Truculento.

Item Curtius: *Macedo gladium cæperat ſtringere, quẽ occupatum complexu, pedibus repente ſubductis Dioxippus arietauit in terram.* Inuenio arietem naturali feritate, quando iraſcitur, aut etiam ſtupet, aut timet, dextro pede terram percutere, & hoc maximè libidinis tempore, quo ſcilicet creberrimè in pugnam procurrit, & fit in fæminas quoque procacior, nec non riualem violentiſſimè proſequitur. Ariſtoteles: Arietes, tauri, & hirci per libinem, inquit, efferãtur. Qui D enim ſuperiore tempore ſocij iugi concordia paſcerentur, coitus tempore diſſident, & alter alterum libidinis rabie inuadit. Ouidius:

Cum mare trux aries cornu decertat: at idem
Frontem dilectæ lędere parcit ouis.

4. *Faſtor.*

Quomodo autem hæc ſæuitia corrigatur docet Columella his verbis: *Capri, vel arietis petulci ſæuitiam, hac aſtutia repellunt, menſuræ pedalis tabubulam robuſtam configunt aculeis, & aduerſam fronti cornibus religant: Ea res ferum prohibet à rixa, cum ſtimulatum ſuo ictu ſe ſauciet.* Epicharmus autem Syracuſanus qui pecudum medicinas diligentiſſimè conſcripſit, affirmat, pugnacem arietem mitigari, terebra ſecundum auriculas foratis cornibus, qua curuantur inflexu. Quod poſtremum remedium præter Plinium, meminit etiam Albertus, & Florentinus. Ceſſat verò etiam pugnacitas caſtratione, ad quod alludit Apuleius, *Denique niſi vobis ſuadeo nolentibus, poſſum ſpacio modico interiecto, quo mercatum proximum obire ſtatui, petitis è domo ferramentis, huic curæ præparatis ad vos actutum redire, trucemque amatorem iſtum, atque inſuauem diſſitis femoribus emaſculare, & quouis veruece mitiorem efficere.* Hucque pertinet illud Luciani: καὶ σοὶ τοῦτον σωφρονέστερον προβατίου παρέξω τῇ τομῇ, ideſt, *hunc ego tibi modeſtio-*

Arietis ſæuitia vt corrigatur.

Lib. 7. de aſino aur.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

Lib. 10. cap. 18.
3. carm. 13. ode.
Amant fontes frigidos.

deſtiorem ouicula reddam ex ſectione. Vt modò reliqua proſequamur, ſuprà ex Macrobio dictum eſt, arietem per ſex menſes hybernales ſiniſtro incubare lateri, ab ęquinoctio verno ſuper dextrum latus, quo modo ſcilicet Sol ab eodem tempore dextrum hemiſphęrium, reliquo ambit ſiniſtrum, & quamuis idem etiam ſcribat Aelianus, id tamen falſum videtur noſtris lanijs, cum ab vtroque latere maculati arietes, & ex incubitu ſordidati nunquam nō ſint. Amat hoc etiam pecus fontes frigidos, Horatius de fonte Blanduſiano:

Tu frigus amabile
Feſſis vomere tauris
Prębes, & pecori vago.

Vt paſcant.
Lib. 1. c. 3. in Eſaiam.
Homil. 9.
Prouidētia.
Frigoris impatientes ſunt.
Iliad. ρ.

Radicitùs herbas carpunt, & arbores deſtruunt, & plurimis plantis morſus earū exitialis, vt ait Albertus: Sedulo verò etiam & ſtabiliter paſcere ſolēt, contrà ac caprę, quę crebrò loca permutant, teſte Ariſtotele. Idem Ariſtoteles ait, ouem inter omnia animalia diu lac prębere; habere enim lac per octo menſes: Et quamuis ingenio nihil vel parum ſaltem valeant, cum tamen in montibus & ſyluis paſcere ſoleant, ſi quæ fortè ſit eis fouea expoſita, ſi præcipitium appareat, obeunt, vt circumeunt, nec ſibimet mortem accerſunt, nam quaſi quadam pędagogia docentur, lege à natura tributa, oportere ſuam ſe tueri, & curare vitam, inquit D. Cyrillus. Sunt item natura prouidę de cibo, nam, vt ſcribit D. Baſilius in Hexamero Diuin. offic. Et oues antecedēte hyeme pabulum copioſius, auidiuſq; ventri ingerunt, proinde quaſi ſibi viaticum prouidētes pro indigentia cibi futura. Idem etiam ſcribit in oratione vigeſima de principatu, & potētia, vbi addit inſuper, inde oſtendi apud animantia rationis expertia quendam futurarum ſenſum ineſſe, noſq; pręterea ijs admoneri, ne in hac vita hęreamus, ſed in futura omnem curam, ſtudiumque ponamus. Quamuis modò ex omnibus animalibus ſint veſtitiſſimę, frigoris tamen ſunt impatientiſſimę, ait tamen Ariſtoteles, capras frigoris eſſe impatientiores, quàm oues, & inter ipſas oues illas minus id perhorreſcere, quibus cauda amplior, quam quibus porrectior, & glabras exutiores, quàm veſtitiores, criſpas tamen etiam algoris impatientes eſſe, meminit huius etiam rei Homerus loquens de Iride vel belli, vel tempeſtatis nuncia:

Δὴ γὰρ νόος ἐτράπετ' αὐτοῦ
Ἠΰτε πορφυρέην ἶριν θνητοῖσι τανύσσῃ
Ζεὺς ἐξ οὐρανόθεν, τέρας ἔμμεναι ἢ πολέμοιο
Ἢ καὶ χειμῶνος δυθαλπέος, ὅς ῥάτε ἔργων
Ἀνθρώπους ἀνέπαυσεν ἐπὶ χθονί, μῆλα δὲ κήδει. ideſt,
Namque mens mutata eſt eius,
Veluti purpuream Irim mortalibus cùm extenderit
Iupiter cælitus, ſignum, vt ſit, vel belli;
Vel etiam tempeſtatis frigidæ, quæ quidem ab operibus
Homines quieſcere facit in terra, pecoribus verò nocet.

Amor mutuus.
Centuria 9. aphor. 55.
Chiliad. 4.
Iliad. Δ.

Aiunt nec minus æſtiui vaporis patientes eſſe, amant ſe inuicem, & vnà, vt teſtatur Albertus, condolet alteri, nam ſi alteram viderit ſana imbecillem, ſoli pro ea ſe obijcit, & vmbram, ei obtendit: nec minus mirum etiam videri poteſt, quod ſcripſit Didymus referente Mizaldo, quod oues eum ſequi ſoleant, qui vellere ipſarum aures obturauerit. Equidem apparet quàm maximè ſe inuicem amare, author enim eſt Ioannes Tetzes, oues agreſtes cùm conſenuerint à proprijs liberis enutriri, & cantatiſſimus apud omnes eſt amor matris erga fętus: Homerus:

Τρῶες δ' ὥς' ὄϊες πολυπάμμονος ἀνδρὸς ἐν αὐλῇ
Μυρίαι ἑστήκασιν ἀμελγόμεναι γάλα λευκὸν
Ἀζηχὲς μεμακυῖαι, ἀκούσασαι ὄπα ἀρνῶν.
Troiani verò ſicut oues locupletis viri in aula
Innumeræ ſtant, dum mulgentur lac album,
Continuò balantes, audita voce agnorum.

Lib. 5.
Vt liberos agnoſcant.

Similiter Quintus Calaber eiuſdem poetę ſimia, die illa, qua Aiax Telamonius ſeipſum iugulauit, totis caſtris tantum gemitum exortum ſcribit, qualis exaudiri ſolet, cùm ouibus ſui ſubducuntur agni, quę frequentiſſimo balatu teſtantur maximam ſibi iniectam perturbationem, quòd ſtabula ſuis prolibus ſpoliata ſint. Noſcere autem ſuos agnos odore poſteriorum aſſerit Albertus. Non minor amor eſt agnorum erga parētes, nam, vt ait Aelianus, ſimul, vt in lucem ſunt ſuſcepti, circum matres ſtatim concurſant erratico ſaltu. *Agnus ſimpliciſſimus*, inquit D. Ambroſius, *cùm à matre quandoque aberrat, frequenter eam balatu abſentem excitat, multiſq; licet verſetur in millibus ouium, recognoſcit vocem parentis & feſtinat ad eam. Nam quamuis cibi, & potus deſiderio teneatur, tranſcurrit tamen aliena vbera, licet humore lactis grauida exundent,* A *dent, ſoliuſque materni lactis fontes requirit*. Et rurſus: *Quid agniculos ſimplicius, quos minuſculæ paruulorum comparamus infantiæ? Sæpe ex his in magno grege agniculus per ouilia tota vagatur, errat à matre, & cum eam reperire non poſſit, balatu frequenti abſentem citat, vt reſponſuræ vocem excitet, quo ab eius ſono errabunda replicet veſtigia, multis licet verſetur in millibus ouium, recognoſcit vocem parentis, feſtinat ad matrem, lactis quoque materni ſibi notos fontes requirit, quamuis cibi deſiderio teneatur, & potus: tranſcurrit tamen aliena vbera grauida, licet humore lactis exundent, ſolam matrem requirit, ſolius ſibi materni vberis pauperes ſuccos ſignificat abundare. Illa quoque inter multa agniculorum millia ſolum filium nouit, vnus quamuis plurimorum balatus, eadem ſpecies, ſed illa tamen fœtum ſuum diſcernit à cæteris, & ſolum filium tacito pietatis teſtimonio recognoſcit, paſtor errat in diſcretione ouium, agniculus in agnitione matris neſcit errare, paſtor fallitur ſpecie, ſed ouis pietate non fallitur. Vnus odor omnibus, ſed habet tamen natura odorem ſuum domeſticum, quem ſoboles chara, ſpeciali quadam videtur proprietate redolere*. Et Baſilius præcitatis locis ait: Agnus inter ſexcentas oues matris vocem internoſcit, atque ad eam properat, ipſoſque lactis fontes requirit: Ac ſanè macilentis conten- B tus eſſe ſolet maternis mammis, etiamſi aliarum mammas graues, plenaſque percurrerit. Mater quoq; inter innumerabiles ſuum agnoſcit, quamuis vna ſit vox omnium, idem color, odor ſimilis, quantum noſtro olfactu iudicare poſſumus. Inuenta matre lactat & cùm lactat caudam, teſte Alberto, velociſſimè agitat, lætitiam puto indicans eandem quam canis in aduentu heri ſui. Celebrat hanc eandem agni intelligentiam Lucretius, dum canit:

Lib. 2.

Pręterea teneri tremulis in vocibus hędi
Cornigeras norunt matres, agnique petulci
Balantum pecudes, ita quod Natura repoſcit
Ad ſua quiſq; ferè decurrunt vbera lactis.

Theocritus item in Epithalamio Helenæ, vbi ſic puellæ loquuntur:

Idyl. 18.

Ἄμμες δ' ἐς δρόμον ἦρι, καὶ ἐς λειμώνια φύλλα
Ἔρψεῦμες, στεφάνως δρεψεύμεναι, ἁδὺ πνέοντας
Πολλὰ τεῦ ὦ Ἑλένα μεμναμέναι, ὡς γαλαθηναὶ
C Ἄρνες γειναμένης ὄιος μαστὸν ποθέοισαι. ideſt,
Nos autem ad curſum in vere (v. manè) *& ad folia in pratis naſcentia*
Ibimus, vt colligamus ſerta ſuauiter redolentia,
Sępe de te cogitantes ò Helena: ſicut lactantes
Agnę, quæ matris ouiculę vbera deſiderant.

Vnde latini, vt ſcribit Iſidorus, agnum ab agnoſcendo dictum putant, eò quòd præ cæteris animalibus matrem ſuam noſcat. Qua in re homine felicior eſt, qui, vt ſcribit Aelianus, ſuos ſerò admodum parentes agnoſcere incipit. Sunt verò etiam humani generis amantes: Scribit enim Plutarchus arietem quendam Aegyptium, cithariſtriam Glauciam deperiſſe; in quo amore, teſte Aeliano, Ptolomæi Philadelphi riualis fuit. Id quod, & Plinius videtur indicaſſe his verbis, *Glaucen Ptolemęo regi cithara canentem eodem tempore ab anſere, & ariete amatam proditur*: Magis tamen homini familiares ſunt capræ, vt teſtatur Ariſtoteles his verbis: Cubant difficiliùs oues, quàm capræ, magis enim capræ quieſcunt, acceduntq; ad hominem familiarius, & quod ad cubandi modum attinet, oues capraſq; vniuerſas cubare ait, per cognationem. Idem ait oues craſſiorem reddere vrinam, quàm ſui ſexus, mares: Menſes verò & D ipſis, & capris tempore coeundi indicari, idemque poſt coitum etiam fieri ad tempus, mox deſiſtere, donec parturiant: tum denuò indicari; Itaque paſtores proximum eſſe partum intelligere: à partu autem purgationem ſequi abundè, primùm leuiter cruentam, poſtmodum valde. Dicique poſſit ſanguine lento præditum eſſe hoc pecus, in quo ſpiritus tardius extinguuntur, ſcribit enim Auerroes ſe vidiſſe arietem, qui amputato capite huc, atque illuc ambularet. Ariſtoteles tradit oues etiam ſomniare; idem Plinius quoque ſcribit.

Agnus vt homine felicior.
Lib. 4. c. 25.
Lib. 1. c. 6. & lib. 5. cap. 29. et 8. cap. 11.
Vt cubent.
Vrina.
7. phyſicor.

COITVS, PARTVS.

IPSÆ quidem oues, atque etiam capræ anniculæ, teſte Ariſtotele, coeunt, atque vterum ferunt, ſed capræ potius: & mares quoque in ijs ipſis generibus eodem illo tempore ineunt; ſed proles, inquit, differt, quatenus præſtantior ea eſt, quàm ſeneſcentes mares, & fæminæ procrearint. Vnde iſtiuſmodi precox

Coitus initium.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

coitus improbatur, ſed quo ætatis anno ad procreationem ſint admittendę, alij aliter tradunt.

Quo ætatis anno ad ſobolis propagationem aptæ.

Columella vult fæminam debere bimam ſubmitti, aitque vſque ad quinquennium fęturę neceſſariam eſſe, anno verò ſeptimo deficere, curandumq; eſſe, ne minori quadrima, ne verò ei quę exceſſit annos octo, proles ſubmittatur, neutram enim ętatem ad educandum eſſe idoneã: tum etiam, quod ex vetere materia naſcitur, plerumq; congeneratum parentis ſenium referre nam vel ſterile, vel imbecille eſſe. Idem ferè tradit Creſcentienſis: Florentinus verò & ipſe arietes, & oues fætas, hoc eſt, matrices ad prolem probari debere ait, cùm in tertio anno conſiſtunt, Ariſtoteles verò, parere vſque ad annum octauum, inquit, poſſunt, & ſi benè curentur vel in vndecimum pariendi facultas protrahitur, & quidem fieri poteſt, vt etiam per totam ferè vitam coeant, tam mares, quàm fęminę. Cùm autem dicit in vndecimum vſq; annum parere, idem eſt, quaſi dicat, ad mortem vſq;, unde & alibi inquit; coeunt & oues, & capræ quamdiu uiuunt. Cæterùm Albertus ouem ſcribit decem uel duodecim annis uiuere, parere verò annis octo; ait tamen etiam, in quibuſdam terris marinis, ubi ſicca, & ſalſa habent paſcua, uiuere per annos uiginti, & per totidem etiam annos parere.

5. hiſt. c. 14.

Coeundi tempus.

Marcus Varro ſcribit non pati oportere minores quàm trimas ſaliri, quòd, ut eius uerbis utar, neque natum ex his idoneum eſt, nec non ipſæ fiunt etiam deteriores; docetque deinceps, quomodo quæ minores ſunt trimis, à coitu impediantur, minores, inquiens, quàm trimæ deterrent à ſaliendo fiſcellis è iunco, aliaue qua re, quam alligant ad naturam, ſed commodiùs ſeruantur, ſi ſecretas paſcunt. Atqui Didymus, cùm dixiſſet commodiſſimam ad coitum in arietibus ætatem, à ſecundo vſque ad octauum eſſe; Similiter in ouibus contingere aſſerit. Columella, & Palladius ætatem arietis ad progenerandum optimam eſſe volunt trimam, nec tamen inhabilem eſſe vſque ad annos octo; habent autem arietes, & capri, ſicut & cætera propriam vocem tempore libidinis, qua vocant & alliciunt fæminas, ſi Iſaaco credimus in opere de diætis particularibus; Notandum verò etiam arieti naturale eſſe agnas faſtidire, ſenectam ouium conſectari, vt ait Plinius, addens & ipſum ſenecta meliorem eſſe, illiſque vtiliorem: Vnde apud Albertum, vbi legitur, naturale eſſe arieti, agnas & prouectiores diligere, legendum eſt, non agnas, ſed prouectiores, ſiquidem Plinio ſubſcribit Didymus; perſequuntur, inquit, oues ſeniores, vtpotè coeuntes citius, iuniores verò poſt illas, ſed & Ariſtoteles, primùm inquit vetuſtiores fæminas ineunt, nouellas enim minus perſequuntur. Quod ad tempus coeundi attinet, Varro ait, tempus eſſe coire ab arcturi occaſu vſque ad Aquilæ occaſum. Similiter Plinius: *Coitus omnibus*, inquit, *ad arcturi occaſum, quod eſt à tertio Idus Maias ab Aquilę occaſum, ideſt, decimum tertium Calend. Auguſti*. Varro rationem addit, quod, quæ poſtea concipiunt, fiunt vegrandes, atque imbecillæ. Verùm Columella inter authores ferè conſtare ait, primum eſſe admiſſuræ tempus vernum Parilibus, ſi ſit ouis matura, ſin verò fæta, circa Iulium menſem. Prius tamen haud dubio probabilius, inquit, vt meſſem vindemia, fructum deinde vineaticum, fætura pecoris excipiat, & totius autumni pabulo ſatiatus agnus ante mæſtitiam frigorum, atque hyemis ieiunium confirmetur. Nam melius eſt autumnalis verno, ſicut ait veriſſimè Celſus: quia magis ad rem pertinet, vt ante æſtiuum, quàm hybernum ſolſtitium conualeſcat, ſoluſque ex omnibus animalibus bruma commodè naſcitur, ac ſi res exigit, vt plurimi mares progenerandi ſint. Tantum ille. Cui videtur ſubſcribere Palladius, admittendos inquiens eſſe arietes, menſe Iulio, vt nati ante hyemem conualeſcant agni. Idem etiam monet, vt ſerotini fætus menſe aprili ſignentur, excellereque primam admiſſuram, vt agnos iam maturos hybernum tempus inueniat. Creſcentienſis itidem primam admiſſuram menſe Aprili fieri ait, aut etiam Iulio: Secundam verò poſt medium Octobris, vt pariant circa principium veris, naſcentibus herbis. Quamobrem & in autumno parere Varro voluit: *fit partus*, inquit, *exitu autumnali cùm aer eſt modicè temperatus, ac primitus oritur herba, imbribus primoribus euocata.*

Quamdiù ferant.

Ferunt autem, teſte Ariſtotele, quinque menſibus, quemadmodum & capræ, indeq; fieri ait, vt locis nonnullis, quibus cæli clementia, & pabuli abundantia eſt, bis pariant. Quinq; autem menſibus vterum ferre, etiam Plinius, & Varro, alijque tradunt.

Quot pariant.

Pariunt teſte eodem Philoſopho, maxima ex parte ſingulos, ſed aliquando, & binos, & ternos, & quaternos & alicubi, inquit, pariũt geminos, tum pabuli beneficio, tũ ſi pater, aut mater vim eam geminandi per naturam obtineant. Sunt & loca, vbi bis, terue quotannis pariant, vt ſupra oſtenſum eſt. Non implentur autem vnico coitu, ſed vt idem Ariſtoteles ait, terno, aut quaterno, quamuis Plinius intra quartum coitum impleri dicat, impletur tamen totus grex vno ab ariete, vt ſcribit Lucianus.

In dialogo de amore.

Partus qualis.

Eſt autem partus huius pecoris non aliter quàm in homine moleſtus, quod ſignificauit Columella his verbis: *Partus incipientis pecoris non ſecus quàm*

obſte-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

A *obſtetricum more cuſtodiri debet, neque enim aliter hoc animal quam muliebris ſexus enititur,*
ſæpiusque etiam quantam eſt omnis rationis ignarum, laborat in partu: quare veterinariæ me-
dicinæ prudens eſſe debet pecoris magiſter, vt ſi res exigat, vel integrum conceptum, cùm tranſ-
uerſus hæret, locis genitalibus extrahat, vel ferro diuiſum citrà matris perniciem partum edu-
cat, quod græci vocant ἐμβρύου ἄκος: Geſnerus fortè legendum exiſtimat ἐμβρυουλκόν. Pa-
riunt etiam nonnunquam monſtra, noſque aliquot inter prodigia depingemus, eaq; partim
ex ſui generis mare, partim ex alio pecore concipiunt. Albertus cinirum vocari ſcribit, qui
ex oue, & hirco naſcitur, & Geſnerus teſtatur apud Rhetos Heluetijs confæderatos alpibus
confines, audiuiſſe ſe, aliquando naſci capras poſteriore parte, anteriore oues vel arietes,
ſed viuere non poſſe, & paulò pòſt mori. Arietes enim cùm ſeneſcunt, validos, & libidi-
noſos fieri, & capras aliquando ſuperuenire: at Albertus Magnus præcitato loco Muſmo-
nem naſci ait, ex capra, & ariete; & nos ſuprà ex Columella retulimus, ex ouibus & arie-
tum ferorum coitu fætum conceptum paternum colorem retuliſſe, eumque ſimiliter duraſſe
per ſobolem, & nepotes deinceps: lanam verò in primo quidem fætu hirtam, ſed in nepoti-
B bus & deinceps mollem fuiſſe. Quod ſi verò quis prænoſſe cupit, cuius coloris futurus ſit
fætus in vtero hærens, is linguam fætæ inſpiciet: Nam, vt ſcribit Democritus, ouis aperto
ore ſi inueneris nigricantem linguam, nigrum emittet fætum, ſin albam, candidum: Sin di-
ſtinctam coloribus, partus ſimiliter variabit. Idem videntur teſtari Ariſtoteles, & Albertus,
in eo tamen euariantes, quod non ſimpliciter linguam, ſed linguæ venas inſpici iubeant, id-
que in ariete candidi, nigriue efficiuntur fætus, inquiunt, ſi ſub lingua arietis venæ nigræ,
aut candidæ habentur. Cuius enim coloris ſunt venæ, eiuſdem & vellus eſt, varium etiam
ſi plures venarum colores ſunt. Idem Ariſtoteles, vir vt vtar verbis Columellæ, callidiſſimus
rerum naturæ, præcipit admiſſuræ tempore obſeruare ſiccis diebus halitus Septentrionales,
vt contra ventum gregem paſcamus, & cum ſpectans admittatur pecus: At ſi fæminæ gene-
randæ ſunt, auſtrinos flatus captare, vt eadem ratione matrices ineantur. Idem ex Colu-
mella Palladius repetit, nec aliter Aelianus: Verba Ariſtotelis ſunt: Mares, aut fæminæ ge-
nerantur vi tum aquarum, tum admiſſariorum. Nam & aquę faciunt, vt fæminę, mareſue
concipiantur. Ad hęc Aquilonis flatu mares potius concipiuntur, auſtri fæminæ. Vis tan-
C ta eſt Aquilonis, vt, vel ea, quę non niſi fæminas pariant, immutet ad prolis maſculæ pro-
creationem. Spectare ad Aquilonem oportet, cùm coeunt fæminæ: quæ manè iniri ſolent,
marem: Si ſero diei admiſeris, non patiuntur. Et Plinius ait, *Aquilonis flatu concipi mares*
dicunt, auſtri fæminas. Idem etiam legere eſt apud Didymum, qui tamen ait, flatus Se-
ptentrionales, cum grex die exiſtente tranquilla, paſcitur, vt καταντικρὺ, ideſt, antè, eſſe ac-
cipiendos, ſin verò fæminam velimus, auſtrum ὄπισθεν, ideſt, retro. Quod verò de aqua ait
Ariſtoteles, exemplo probat Pauſanias: Non procul à Patrenſium, inquit, ciuitate, fluuius eſt
Milichus, & poſt illum alius nomine Charadrus: Ex hoc pecora veris tempore bibentia,
vt plurimum mares parere aiunt. Quam ob cauſam paſtores in diuerſam à flumine partem
eas abigunt, bubus tantùm exceptis, tauri enim eis ad ſacrificia, & labores, vaccis vtiliores
ſunt, inter reliqua verò pecora, fæminæ maribus præferuntur. Vt verò generentur vel mares
vel fæminæ aliud documentum habemus apud Plinium, *dextro arietis teſticulo præligato, in-*
quit, fæminas generant, læuo mares; Et rurſus, *arietis dextro teſticulo præligato oues tantùm*
gigni quidam ſcripſere. Albertus verò pro præligato, habet exciſo. Eſt & alia ars, vt fæ-
D tus generentur varij coloris, quam excogitauit Iacobus Abrahami nepos, vt legimus in Ge-
neſi, qui cum impetraſſet à ſocero ſuo Labano, vt pecora omnia varia, & maculoſa ouilli,
caprillique generis ſibi haberet, virgas populeas virides, ſed & amygdalinas, atque etiam ex
platanis, atque ex parte detractis corticibus, vt ligni candor partim appareret, partim ma-
nentis corticis viriditas, in canalibus vbi biberent oues, & arietes permiſti etiam coirent, vir-
gas illas dicolores ob oculos ouium coeuntium expoſuerat, quarum conſpectu, fætus quoque
varius inuentus eſt. Diuus Hieronymus hoc in loco geneſeos tam in hebræo textu, quàm in
translatione græca, & latina perobſcuram ſententiam eſſe indicans, ipſe ſatis boni commen-
tarij vicem, vt ſcribit Benedictus Pererius Valentinus, præſtare lectori poteſt; Ad hunc au-
tem modum ſcribit: *Multum apud ſeptuaginta interpretes confuſus eſt ſenſus, & vſq; in prçſentē*
diem, nullum potui inuenire noſtrorum, qui ad liquidum, quid in hoc loco diceretur, exponeret. Hęc
autem videtur eſſe ſententia: Vis, inquit, Iacob me tibi ſeruire etiam alios ſeptem annos? fac quod
poſtulo. Separa omnes diſcolores, & varios, tam oues, quàm capras, & trade in manus filiorum tuo-
rum, rurſumq; ex vtroq; grege, alba, et nigra pecora, ideſt, vnius coloris, da mihi. Siquid ex albis &

Monſtra.

Lib. 22.

Cinirus Alberti.

Muſmo.

Color fætus vt prçnoſcatur.

Vt mares, vel fæmina generentur.

In Achaicis.

Vt varij coloris fiant fætus.

Cap. 30.

Iacobi ſubtilitas.

Cōmentar. in Geneſ. cap. 30.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

nigris, quæ vnius coloris ſunt, varium natum fuerit, meum erit: Si quid verò vnius coloris, tuum. Rem non difficilem poſtulo, tecum facit natura pecorum, vt alba ex albis, & nigra naſcantur ex nigris: Mecum erit iuſtitia mea, dum Deus humilitatem meam reſpicit, & laborem. Optionem datam Laban libenter arripuit, & trium dierum iter, inter Iacob, & filios ſuos ſeparauit, ne quis ex vicinitate pecoris, naſceretur dolus; Iacob porro nouam ſtropham commentus eſt, & contra naturam albi & nigri pecoris, naturali arte pugnauit; tres enim virgas populeas, amygdalinas, & mali granati (quamquam Septuaginta Styracinas, & nucinas, & plataninas habeant) ex parte decorticatas, varium virgarum fecit colorem: Vt vbicumque in virga corticem reliquiſſet, antiquus permaneret viridis color: vbi verò tolleret corticem, color candidus panderetur. Obſeruabat ergo Iacob, quo tempore aſcendebantur pecora, & poſt calorem diei ad potandum auida pergebant, & eo tempore diſcolores virgas ponebat in canalibus, & admiſſis arietibus, & hircis in ipſa potandi auiditate, oues & capras faciebat aſcendi: vt ex duplici deſiderio, dum & auidè bibunt, & aſcenduntur à maribus, tales fætus conciperent, quales vmbras arietum, & hircorum deſuper aſcendentium, in aquarum ſpeculo contemplabantur: Ex virgis enim in canalibus poſitis, varius etiam erat imaginum color; poſtquam autem nati fuerant hædi, & agni, varij & diſcolores, ex albis & vnius coloris gregibus, ſeparabat illos Iacob, & procul eſſe faciebat à priſtino grege. Si qui autem naſcebantur vnius coloris, ideſt, albi, ſiue nigri, tradebat in manus filiorum Laban. Sic Hieronymus. Ergo pacti inter Iacob, & Laban, & item artis, & induſtrię, qua vſus dicitur Iacob, vt breuiter, & ſummatim dicatur, inquit idem Benedictus Pererius, hac eſt ſententia: Propoſuit Iacob Socero ſuo Laban conditionem hanc, vt mercedis loco acciperet è grege, quem paſturus erat, partus omnes verſicolores, & varios. Laban accepta libenter conditione ſeparauit à grege quicquid erat varium, & diuerſi coloris, tradens curæ filiorum ſuorum: vnicolorem autem gregem reliquit Iacob paſcendum. Hoc artificio vſus eſt Iacob, vt è grege vnicolore ſibi tradito, verſicoloria naſcerentur. Nam virgas partim detracto cortice, partim integras, ac proinde partim albas, partim virides, & ſubnigras, ouibus potatum venientibus in canalibus propoſuit, vt diuerſum virgarum colorem oculis haurientes, diuerſos itidem fœtus conciperent, & parerent. Quod etiam euenit, & præter opinionem Laban mirandum in modum ditatus eſt Iacob. Adfert idem Pererius alia quædam ad iſtius loci explicationem, quæ nos in eorum potiſſimùm gratiam, qui ſacræ lectione oblectantur, tum etiam, quia ad præſentem locum pertinere videntur, adducemus. Sanctus Hieronymus, (inquit) in traditionibus hebraicis in Geneſin, talem ex hebræo citat huius loci lectionem: *Tranſibo in vniuerſo pecore tuo hodie: ſepara inde omne pecus varium, & diſcolor: & omne pecus vnius coloris in agnis, & varium, & diſcolor in capris erit merces mea:* Sed procul dubio illud: *Omne pecus vnius coloris in agnis*, menda non caret, cùm pugnet cum ipſa ſententia, & ſit contra pactum, quod Iacob inire voluit cum Laban. Quare pro illo: *vnius coloris*, legi potiùs deberet, *varij coloris*. Pagninus ad hebraicæ lectionis ſententiam ſic eſt hunc locum interpretatus: *Tranſibo per omnes pecudes tuas hodie, remouendo inde omne pecus punctis paruis reſperſum, & aſperſum maculis latis, & reſperſum punctis in capris, erit merces mea.* Græca tranſlatio ſic ad verbum habet hoc loco: *Tranſeant omnes oues tuæ hodie, & ſepara inde omnem ouem, fuſcam in agnis: & omne ſubalbum & ſparſum in capris, erit mihi merces.* Miror cur ſolùm in tranſlatione græca mentio facta ſit caprarum verſicolorum, quaſi hæ tantùm & non item oues peruenerint ad mercedem Iacob, & ad pactum, quod fecit cum Laban, cùm hoc manifeſtè contrarium ſit, narrationi ſcripturæ tam iuxtà lectionem latinam, quàm iuxtà Hebraicam, & Chaldaicam. Cæterùm quo planior, & apertior ſit ſententia, per partes verba hæc pertractemus. *Separa cunctas oues*: Hic nomine ouium intelligere oportet, tam fæminas quàm mares, ideſt, etiam arietes, vt ex ſubſequenti narratione manifeſtum eſt. Nimirum eadem cauſa eſt, quin etiam maior, vt color paternus ſit in prole quàm maternus: Siquidem paternum ſemen principalius eſt in generatione prolis, & vis actiua, quæ format fætum, & fingit ad omnem figuram, & colorem in ſemen virile deriuatur potiùs, quàm in muliebre, quod vicem gerit materiæ magis, quàm agentis, & mobilis potiùs, quàm mouentis. Quatuor autem ponuntur hic nomina diuerſorum colorum gregis, videlicet eſſe uarias, & ſparſo uellere, & maculatas, & furuas, ſiue fuluas. Variæ oues dicuntur, quæ habebant quaſi uirgulas quaſdam albi coloris, uel nigri, ita ut totum fermè corpus circumdarent, & quaſi cingerent. Dicuntur ſparſo vellere, ideſt, pleno vellere, maculis paruis diuerſorum colorum, & hoc differt à vario, quod varium habet diuerſitatem colorum, vt diximus, in modum lineæ per tranſuerſum circumdantis: Sparſo autem vellere eſt, quod multifariam paruis quaſi macu-

Colorũ nomina.

Oues varię.

A maculis notatum eſt,quamquã apud Ieremiam variũ ponitur pro multigenis coloribus, quaſi
maculis varijs diſtinctum in illis verbis: *Si mutare poteſt Aethiops pellem ſuam, aut Pardus varietates*
ſuas: & vos poteritis bene facere cum didiceritis malè. Varietates enim pardi ſunt diuerſa *Cap.1.*
genera colorum, quaſi paruis maculis ſimilia. Furuum idem eſt ac nigrum, nam furuæ
hoſtiæ dicebantur Ethnicis Romanis,quæ erant nigri coloris,ſed quæ furuum ponitur pro eo,
quod eſt diſtinctum à perfectè albo, vel nigro, neceſſe eſt intelligere nomine furui,non perfectè
nigrum: Non enim tantùm voluit Iacob ſeparari à grege, & tradi in poteſtatem Laban pecora
varij coloris, ſed etiam quæ non erant tota perfectè vel alba, vel nigra. Alij codices habent
fuluum, & ſic legit Toſtatus. Fuluus autem color, vt eſt apud Gellium, videtur de ruffo *Lib.2.c.26.*
atque viridi mixtus, in alijs plus viridis, in alijs plus ruffi habere. Sic poeta verborum diligentiſſimus,
fuluam Aquilam dixit,& *Iaſpidem fuluum,& fuluos galeros,& aurum,& arenam,*
& leonem,& æs fulua. Septuaginta fuſcum dixerunt,quod eſt,ſubnigrum. In hebræo ſunt tres
voces, Nachod, Talu, & Hum. Nichud punctum, ſiue ſtigma, ſiue paruam maculam diuerſi *Nachod.*
coloris ſignificat: Vnde Nachod dicitur animal album, habens veluti paruas maculas nigri
B coloris: vel contrà animal nigrum, habens quaſi maculas & velut puncta quadam alba. Talu *Talu.*
dicitur animal maculoſum, ſed quod maculas habet latas,& tanquam fruſta quædam diuerſi
coloris. Hum poni ſolet pro fuluo,& rufo & fuſco, interdùm etiam pro nigro: deſcendit enim *Hum.*
ab Hom, quod calorem ſignificat, quia calor,& nigrum & rufum,& nigrum declinans ad rufum,
ſolet facere. Paulò aliter Oleaſter: *Dicunt* (inquit) *tam Hebræi quàm noſtri, Nachod ſignificare*
punctatum, & maculis paruis reſperſum: Talu verò, magnis maculis notatum. Sed ſi radices
iſtarum vocum ſpectes, deprehendes oppoſitum eſſe: Nachod enim ſignificat maculoſum, ſiue
paruis, ſiue magnis maculis: Talu verò punctatum, ſeu paruis punctis reſperſum. Et hoc probat
ipſe ex multis Scripturæ locis. *Poteſt etiam,* inquit, *Nachod, ſignificare cinctum, ſeu cingulo maculæ*
circundatum. Ergo ſenſus huius loci, tam ſecundum latinam, quàm Hebraicam lectionem,
hic eſt: *Separa à cuncto grege pecora varijs coloribus, vel tanquam punctis, & paruis maculis*
notata, vel tanquam latis maculis & fruſtis diſtincta ſiue circundata: & item ſubnigra &
ſubrufa: hæc omnia trade paſcendo tuis filijs & ſeruis; mihi autem ſolum relinque, quæ fuerint
C *tota perfectè, vel alba vel nigra. Ex his porrò quæ naſcentur ſimiliter alba, vel nigra, tua erunt:*
quæ verò diuerſi coloris, mihi erunt loco mercedis. Diodorus præceptor S. Chryſoſtomi, adnotauit,
(vt citatur in catena) in Meſopotamia candidas oues, & nigras capras, potiſſimùm exquiri,
& magni fieri conſueuiſſe: in Palæſtina verò verſicolores: quare quod contigit Iacob,
Deo operante factum eſt in emolumentum eius, qui mox rediturus erat in Palæſtinam. Verùm
dicet aliquis, cur hic ouium tantùm & caprarum fiat mentio, quaſi hæc tantùm paſceret
& cuſtodiret Iacob, non autem boues, equos & camelos nominet: cùm tamen hæc Iacob habuiſſe,
in extremis verbis huius capitis proditum ſit. Verùm Iacob non accepit paſcenda &
cuſtodienda à Laban, niſi ſupradicta animalia, oues, dico, & arietes, capras & hircos: cætera
verò animalia, quæ habuiſſe dicitur Iacob, non à Laban accepit: ſed ipſe ſibi comparauit. Nam
venditis animalibus, quæ ſibi ex pacto, mercedis loco, incredibili copia obuenerant, emit boues,
aſinos & camelos: quæ poſtmodum eius induſtria, ſed potiſſimùm Dei benignitate, mirandum
in modum propagata ſunt. Hæc itaque omnia Pererius. Cæterùm Toſtatus ideo hic ſolùm
oues & capras Iacob pauiſſe dici ait, quia album & nigrum, quæ conueniebant huic experimento,
inquit, pacti, non ita leuiter reperiuntur in bobus & vaccis, quemadmodum in ouibus
D & capris. Vt modò ad coitum, & partum reuertamur, fit vt aliquando coitus in ipſis accelerandus
ſit, atq; etiã additis remedijs procurãdus, vbi ſcilicet ad venerẽ ſegnis eſt, ac ignauus.
Ariſtoteles author eſt, oues quę aquã ſalſiuſculã bibunt, maturius coire, additq; nõ ſolùm antè *Aries vt ad coitum incitetur.*
coitum, ſed etiã à coitu, atq; etiã verno tempore ſaliendũ eſſe, hoc eſt, ſalẽ eis prębendũ. Et Aelianus
ſcribit, vt plus veneri indulgeãt animalia, paſtores ouiũ, caprarũ, & equarũ tempore coitus, *Lib.9.c.48.*
genitalia delibutis ſale & nitro manibus perfricare, vt ijs vehemẽtior coitus appetitus oriatur,
alios alijs mordicantibus pharmacis ea perungere, ut pipere, uel nitro, uel urticæ fructu;
alios myrrha, & nitro, quoniam ex ea fricatione fœminæ libido ſuſcitetur, & mares ſuſtineat.
Didymus ad initum validos arietes reddere, eſum cæparum & polyphori & herbæ polygoni;
Plinius verò cæpas pecori obijcit, vt vim coeundi pecori augeat, non minus quàm homini eruca.
Arietem autem, quo ſis vſurus ad fœturam, Varro & Didymus, bimeſtri tempore antè ſecerni,
& largius pabulo expleri præcipiunt. Alij etiam, vt ait Palladius, duobus antè menſibus
à coitu reuocant, vt facem libidinis augeat dilatio voluptatis. Quidam etiam coire ſine diſcretione
permittunt, vt hoc eis genere per annum totum fœtura non deſit. Idem Didymus teſtatur,
eſſe qui toto anno lac & agnos habere ſtudentes, coeundi tempus, in ſingulas anni partes

Conceptus impedimenta.

Agni cordi.

Lib.9.c.47.

Lib.7.c.3.

Lib. 2. c. 1. de re ruſtic.

digerunt multifariam. Varro vult,vt ante admiſſuram diebus triginta arietibus ac tauris detur plus cibi,vt vires habeant: Et alicubi ait, cùm redierint arietes nimirum admittendi,ad ſtabula è paſtu, hordeum ſi eſt datum,fiunt firmiores ad laborem ſuſtinendum: Satyrij genus erythraicon arietibus quoque & hircis ad venerem ſegnioribus in potu datur,teſte Plinio. Notandum etiam non omnes oues conceptioni æquè aptas eſſe, ſiquidem pinguedo, vt teſtatur Albertus,nimia impedit, quo minus concipiant. Fit etiam,vt aliquando poſt coeundi pręſcriptũ tempus coeant,& concipiant, ſed iſtiuſmodi fætus improbantur,& cordi ideſt,ſerotini nuncupantur, vt meminit Plinius his verbis: *Poſtea concepti inualidi,Cordos vocabant antiqui,poſt id tempus natos,* Vulgus,inde vocabulo deducto,Cordiſcos nominat, dicuntur etiam Gordiani, & Gordiſci,& opſigoni. Ita & cordum fænum dicitur illud, quod autumno ſecatur teſte Columella: *Aluntur,*inquit,*autumnali fæno quod cordum vocatur:* Sic item corda frumenta dicuntur,quæ ſerò matureſcunt,diciturque & de hominibus vltra tempus debitum in vtero geſtatis, vnde apud Suetonium Cordi Cremeti nomen legitur; quo nomine etiam dictus eſt ſcriptor hiſtoriarum, quem ſequi ſe ait Iulius Capitolinus in vita Gordianorum, & noſtro tẽpore medicus egregius Valerius Cordus. Eſt & Cordi cuiuſdam honorifica mentio, in quodam Epitaphio, quod eſt in columna D. Petronij, quæ verſus gymnaſium ad orientem ſita eſt extra Eccleſiam cum his verbis: P. MANILIO C. F. CORDO, ideſt, vltimo. Varro per aſpirationem ſcribit Chordus,& ἀπὸ τοῦ χορίου deriuat, quod ſignificat vltimum inuolucrum, quo fętus in vtero clauditur.

CIBVS. POTVS.

8.hiſt.c.10.

Salis eſus vt ouibus proſit.

OVES, & capræ,teſte Ariſtotele,ſunt ποηφάγα, ideſt, vt Gaza vertit, veſcuntur herba, vbi τῆς πόας, ideſt, herbæ nomen intelligit nullum non plantarum genus quod veſcum eſt, quamuis interim certum ſit herbis potius,quàm frondibus veſci,vnde etiam eſt,quod oues per ſumma montium cacumina, libentius quàm capræ verſentur, quæ frutices potiùs perſequuntur, qui in cacuminibus deſunt;vnde Homericus Cyclops multo cum ſtrepitu pecudes ad pingues montes vertit;frondem tamen etiam minimè aſpernantur, imo verò Cato agriculturæ callidiſſimus, *ouibus,* inquit, *frondem viridem vſque dum habebis præbeto. Vbi ſementim facturus eris,ibi oues delegato, & frondem vſque ad pabula matura dato.* Et Nonius Marcellus, ex primo Varronis de re ruſtica citat hæc: *Cogit aliquot corbulas vuarum,& frondem iucundiſſimam miniſtrat ouibus.* De genere pabuli,inquit Columella,vt & antè diximus, & nunc eorum,quæ omiſſa ſunt,meminerimus,iucundiſſimas herbas eſſe, quæ aratro proſciſſis aruis naſcantur, deinde quæ pratis vligine carentibus,paluſtres,ſylueſtreſq; minimè idoneas haberi: nec tamen vlla ſunt tam blanda pabula, aut etiam paſcua, quorum gratia non exoleſcat vſu continuo, niſi pecudum faſtidio paſtor occurrerit præbito ſale, quod velut ad pabuli condimentum per æſtatem canalibus ligneis impoſitum,cùm è paſtu redierint oues,lambunt atque eo ſapore cupidinem bibendi,paſcendique concipiunt: At contrà penuriæ hyemis occurritur obiectis intra tectum per præſepia cibis: Aluntur autem commodiſſimè repoſitis vlmeis,vel ex fraxino frondibus,vel autumnali fæno,quod Cordum vocatur: Nam id mollius,& ob hoc iucundius eſt,quàm maturum: Cytiſo quoque & ſatiua vicia pulcherrimè paſcuntur: Neceſſariæ tamen vbi cætera defecerunt,etiã ex leguminibus paleę: Nam per ſe hordeum,vel freſa cum ſuis valuulis faba,vel cicercula ſumptuoſior eſt, quàm vt ſuburbanis exiguo precio poſsit præberi: Sed ſi vtilitas permittit, haud dubiè ſunt optima. Tantum ille. Sic & Varro oues pellitas, (quæ propter lanæ bonitatem ſub tecto aluntur) quæcunque iubentur,veſci ſcribit,vt folia ficulnea,& palea,& vinacea inquit,& furfures obijciuntur modicè, ne parum aut nimium ſaturentur,vtrumq; enim ad corpus alendum inimicum,at maximè amicum Cytiſum,& Medica, nam & pingues facit citiſsimè, & gignit lac. Virgilius etiam, vt plurimum generent lactis,ſalſas herbas præbendas eſſe ait, lotum itidem,& cytiſum,dum ſic canit:

At cui lactis amor,cytiſum, lotoſq; frequentes
Ipſe manu,ſalſaſq; ferat præſepibus herbas,
Hinc & amant fluuios magis, & magis vbera tendunt
Et ſalis occultum referunt in lacte ſaporem.

Herbæ marinæ quæ.

Nam,quę in locis maritimis,aut ſalſuginoſis,compaſcunt pecudes,largiore lacte,& caſeo gratiore abundant, multoque fæcundiores euadunt, multoq; ſuauiores,ac teneriores carnes proferunt, A ferunt, quales oues ſuauiſsimas, atque præpingues in Oſtienſi agro, eique finitimo Portuenſi, decimo ab vrbe lapide, qui Tyberi fluuio interfluente, multis hinc inde paludibus atque etiam ſalinis ſunt circumfuſi, ſeſe reperiſſe, atque etiam guſtaſſe tradit Bernardinus Gomeſius, affirmatque ſe nuſquam vidiſſe aliàs pinguiores, ac neque guſtui gratiores comediſſe, eaſdemque copia ſalis, ac paſtu ſoli ſalſuginoſi tales fieri, tum multis rationibus, tum ex hac potiſsimum liquere iudicat, quòd cùm pecus omne potu, quàm maximè pingueſcat, ad continuam huius appetentiam pecudi excitandam, ac etiam fouendam, nihil ſit ęque aptum, ac ſal. Quę Plutarchi ſententię ex aſſe competunt; hic enim in quęſtionibus naturalibus quęrens, cur pecori paſtores ſalem proponunt? An, vt plerique putant, inquit, vt eo amplius alantur, & craſſeſcant? Nam & appetitum cibi acuit ſalis acrimonia, & meatus referando cibum facilius ad digeſtionem deducit. Itaque etiam graciles, & qui parum nutrirentur, Herophili diſcipulus Apollonius, dulcibus veſci, & alica nolebat, ſed ſalſamentis, & ſalſuginem habentibus pro cibo vti iubebat: quorum tenuitas tanquam in fricationis locum ſuccedens alimentum per meatus corpori apponeret. Aut valetudinis potius gratia, & vt abundantia incideretur nutrimēti, ad B lingendum ſalem oues aſſuefaciunt? ęgrotant enim pinguedine nimia contracta, eam verò ſales colliquant, & diffundunt; Idque adeo obſeruant, vt facilius poſsint eas cute exuere. Quę enim agglutinat, atque conſtringit cutim pinguedo, tenuis, infirmaque redditur ab acrimonia. Tenuatur etiam ſanguis ſalem lingentium: neque coeunt quæ intus ſunt, ſalibus admixtis. Quin, & hoc conſidera, num magis fęcundum inde fiat pecus, & ad coitum pronius. Nam & canes ſalſamento eſo celerius concipiunt: & naues, quibus ſal vehitur, plures alunt mures ob frequētem coitum. Sic ille. Et nos paulo antè ex Ariſtotele dicebamus, oues quę aquam ſalſiuſculam bibunt, maturius coire, ſępiuſque eas ſaliendum eſſe, quod gręci ἀλίζεσθαι dicunt. Idemq; Ariſtoteles oues à partu (πρὸς τοὺς τόκους: Albertus legit πρὸ τοῦ τόκου, vertit enim, ante partum, ſed vtroque tempore dari conuenit) ſale fruentes vbera magis diſtenta lacte demitti, author eſt. Et cum eodem authore oues potiſsimum pingueſcant ex potu, ęſtate ſalem dare die quinto paſtores ſolere ait, ſingulis centenis ſingulos modios; ſic enim pecus incolume, atque pinguius reddi; frequentem igitur ſalis uſum eo pertinere, quando & paleis copiam ſalis admiſcent, vt ſitibundæ plus aquæ hauriant, & autumno cucurbitam ſale contactam afferunt, quod lac, C inquit, etiam auget, & agitatę quoque meridie plus pomeridianis bibunt, fętis diſtenta vbera pendent, quibus ſalis abundè eſt. Palladius verò ſalis crebra conſperſio, inquit, vel paſcuis miſta, vel canalibus frequenter oblata debet pecoris leuare faſtidium; nam per hyemem, ſi penuria eſt, fænum vel palea, vel vitia, vel facilior victus, ſeruatis vlmi frondibus præbeatur, aut fraxini, facit item ſal ad vitæ diuturnitatem; ſcribit enim Albertus in quibuſdam terris marinis, in quibus ſicca, & ſalſa habent paſcua, viuere oues per viginti annos, atque etiam parere. Vitalis de Furno Cardinalis eſſe, ait, qui in autumno dant eis cucurbitas cum ſale paratas ad multiplicationem lactis, ipſaſque ſic vberius lac præbere. Hector Boethius in deſcriptione Scotiæ tradit in Scotia per loca inculta, & ſterilia ſponte naſci cytiſum cùm ouibus, capris, & omni pecudum generi vtiliſſimum, tum apibus imprimis gratiſſimam, florem ferre menſe Iulio purpurei coloris mellitiſſimum, vnde Picti olim potus genus conficere ſint ſoliti, non minus ſalubre quàm delectabile. Cæterùm qui eius faciendi artem celauerunt, ipſis, poſtea à Scotis, deletis, eius potus eundem finem qui & gentis, extitiſſe. Et Columella quoque cytiſum in agro eſſe quam plurimum referre ſcribit, idque bubus, & omni generi pecudum vtiliſſimum eſſe, quia ex D eo citò pingueſcat, & lactis plurimum tribuat ouibus. Africanus item, omnia pecora cytiſum depaſta, lac multum habitura, & ſimul embryum nutritura pollicetur. Plinius verò etiam cytiſum fruticem eſſe ait, ab Ariſtomacho Athenienſi miris prædicatum laudibus, pabulo ouium, ſunt verò etiam cytiſi folia ſatis tenera, & mollia, & ſuccum præbent ſuauem, maluæ inſtar, vt & agnis in cibo aptus & gratus eſſe poſſit, atque hinc fortè Heſychius, & Varinus ἀρνόφυλλον interpretantur cytiſum. Idem Plinius inſuper fabæ ſiliquas, cauleſque gratiſſimo pabulo pecori eſſe tradit, ex Ariſtotele fortaſſe, qui ouibus fabas largius datas copiam efficere lactis, aſſerit, interprete Gaza. Sed græcè ſic legitur: πολὺ γάλα ποιεῖ κυαμῶν πλῆθος ὀλίγον προσφερόμενον ὄϊ, ideſt lac copioſum reddit fabarum etiam parua copia in pabulo. Paſtores ſæpenumero ex Alpibus ad plana deſcendunt, ut luxuriantē ſegetem pecus depaſcat, more ſcilicet ab antiquis recepto, ut conſtat ex his Plinij uerbis: *Luxuria ſegetum caſtigatur dente pecoris in herba duntaxat, & depaſtæ quidem, vel ſępius nullam in ſpica iniuriam ſentiunt. Retonſarum verò etiam ſemel, omninò certum eſt, granum longius fieri, ſed inane, caſſumque non naſci. Babylone tamen bis ſecant, tertio depaſcunt, alioqui folia tantùm fierent*; hæc ille ex Theophraſto. Gaudent verò maximè herbis rore adhuc madentibus, potiſſimum quę creſcunt in collibus. Lucretius:

Lib. 1. de ſale.

Cytiſi vſus.

Lib. 18. cap. 17.

Lib. 8. hiſt. c. 7.

Lib. 2.

Nam

Nam ſæpe in colli tondentes pabula læta
Lanigeræ reptant pecudes, quo quamque vocantes
Inuitent herbæ, gemmantes rore recenti
Et ſatiati agni ludunt, blandèque coruſcant.

Aelianus tradit in India & maximè in Praſſiorum regione liquido melle pluere, idq; in herbas & paluſtrium arundinum comas decidens, mirificas paſtiones ouillo, & bubulo pecori præſtare: atq; ipſum quidem à paſtoribus eò, vbi plus dulcis roris de cælo delapſum eſt, agi, & ſic illis paſtionibus tanquam epulis iucundè accipi, paſtoreſq; viciſſim prolixo epulo compēſare; nam ex pecore ſuauiſſimum lac exprimere, neque ſicut græci, inquit, faciunt, mel miſcere, & temperare, habere neceſſe. Tantum Aelianus, indicans ouium lac apud græcos amarùm eſſe, vel ſaltem haud omninò dulce, cùm tamen eodem, Aeliano authote, Alexander Myndius dicat oues in Ponto amariſſimo abſynthio pingues fieri, idque etiam Plinius affirmat: Abſynthium Ponticum, inquit, appellatur à Ponto, vbi pecota pingueſcunt illo, & ob id ſine felle reperiuntur. Neuter autem lac inde amarum reddi tradit. De Laſerpitio idem Plinius hæc prodidit: *Laſerpitium & circumfodi ſolitum prodidere: Nec purgari pecora, ſed ægra ſanari, aut protinus mori, quod in paucis accidere Perſico Silphio prior opinio congruit.* Et rurſus: *Laſerpitio veſci ſolita pecora primoque purgari, mox pingueſcere carne mirabilem in modum iucunda.* Et rurſus alibi: *Laſer multis iam annis in Cyrenaica prouincia non inuenitur; quoniam publicani qui paſcua conducunt, maius ita lucrum ſentientes, depopulantur pecorum pabulo, ſi quando incidit pecus in ſpem naſcentis hoc deprehenditur ſigno, oue cum comederit, dormiente protinus, capra ſternutante.*
Lib.3.c.17. Coluthæa etiam mirum in modum ſaginat oues, teſte Theophraſto. Strabo verò etiam apud Iudæos
Lib.15. ouibus in pabulum dari ſcribit nucleos palmarum, aiuntq; iſtiuſmodi nucleos fabris ferrarijs
pro carbonibus in vſu eſſe apud Babylonios, moxque in aqua maceratos, bubus, & ouibus
Lib.9. in pabulo dari. Seminatur & aphace propter oues, teſte Athenæo. Herba lanaria ouibus ieiuna
Lib.17.cap. data, vt ait Plinius, lactis abundantiam facit, qui etiam ſcribit, lanatum pecus maximè
22. arcendum eſſe à vitibus, quia gemmas, inquit, aufert. Quare & Virgilius iubet, vt ſepes texantur,
2.Georg. vineæ nimirum tutandæ gratia, ne pecus præſertim lanatum, & ætate luxurians, nullique operi aſſuetum, irrumpere poſſit; Nam non ſolùm gemmante vite procul arcendæ ſunt pecudes, quoniam facillimè gemmas auferunt, verùm etiam plus vitibus damni datur ab iſtiuſmodi pecude, quam à frigore hyberno prægelido, aut æſtiuo calore præferuido. Neque enim vel pruinoſa hyemis frigora vel calidiſſimæ æſtatis feruores tantùm nocere poſſunt vitibus, quantum illis nocens pecudū venenati morſus, & impreſſa dente pecuino vulnera, verſus poetę ſunt:

Texendę ſepes etiam, & pecus omne tenendum eſt,
Pręcipuè dum frons tenera, imprudenſque laborum:
Cui ſuper indignas hyemes, ſolemque potentem,
Sylueſtres vri aſſiduè, capreęque ſequaces
Illudunt: paſcuntur oues, auidęque iuuencę.
Frigora nec tantùm cana concreta pruina
Aut grauis incumbens ſcopulis arentibus ęſtas
Quantum illi nocuere greges, duriq; venenum
Dentis, & admorſo ſignata in ſtirpe cicatrix,

Lib.4.Georgic. Et rurſus deſcripturus locum idoneum apibus, ad mellificandum oſtendit, quantopere floribus inſidientur, ex quibus apibus mel erat colligendum, canit:

Principio ſedes apibus, ſtatioque petenda
Quo neq; ſit ventis aditus (nam pabula venti
Ferre domum prohibent) neque oues, hędique petulci
Floribus inſultent, aut errans bucula campo
Decutiat rorem, & ſurgentes atterat herbas.

Lib.1.c.27. Similiter, & Palladius; ſedes, inquit, apibus collocanda eſt contrà brumalem meridiem, procul à tumultu, & cętu hominum ac pecudum, nec calido loco, nec frigido, nam vtraque re infeſtatur. Dioſcorides & Plinius adianta circum ouilia ſata vtiliſſima eſſe ſcribunt; Caput gallinaceum Belgis nuncupata herba, à ſeminis cum galli criſta ſimilitudine, multis uera polygala credita, nonnullis onobrychis dicta, Dienſibus Allobrogibus, qui eam diligēter ferunt, Sparſe vulgò uocata, pecori pabulum eſt gratiſsimum, indeque lacte abundare ſi uel uiridi, uel ſiccæ
Lib.4.c.59. paſcantur, certiſsimum eſt, vt ait Dalechampius, vel quicunque author eſt vniuerſalis ſtirpium
Polyphorus herba. hiſtorię. Nos autem paulò ſuperiùs ex Didymo diximus, arietes validos reddi ad coitum ſi eorum nutrimento cæpę miſceantur, nec non & Polyphoros, & polygonos herba, Polyſpori au-

tem

A tem herbæ alicubi in geoponicis in capite de piſcinis fit mentio his verbis: *Vbique autem plures*
habebis piſces, ſi polyſporum, polygono ſimilem herbã contuſam aquis piſces nutrientibus inieceris.
Andreas à Lacuna Polyſporum & polyphorum eandem putat eſſe herbam, quæ verò ſit, non
explicat. Quintilij in Geoponicis loquentes de tauris, polyſpermos etiam, inquit, & quæ poly- *Lib. 18. cap.*
gonos vocatur herba, animalia ipſa reddent multis modis fæcundiora. Quibus verbis ſpecie *4.*
differre indicant, & polygonos quidem altera mas eſt, quæ vulgo centumnodia vocatur, alte-
ra fæmina, caudæ equinæ ſimilis. Galenus marem nonnihil adſtringere ait, præcellere verò in
ea aqueam frigiditatem, ita vt in ſecundo gradu, vel principio tertij refrigeret. Ad eadem fa-
cere fæminam, ſed ignauiùs, qua forſitan ratione fæmina etiam in genere hoc dicitur. Polygo-
ni verò nomen vtraque habet à frequentibus geniculis, quamquam gonos etiam ſemen ſigni-
ficat, quo plurimum abundat mas. Cęterùm quomodo herba adeo refrigerans & adſtringens,
nonnihil mouere coitum poſſit, non video; contrarium enim ratio oſtendit. Videtur ſanè vul-
go ſuperſtitioſum, arrepto omine vocis, quaſi polygonos ab augenda genitura, fęturave dice-
retur, ſtolidam illam de eius facultate opinionem propagaſſe. Geſnerus polygonato potius,
B quod vulgo ſigillum Salomonis vocant, vim libidinem citandi tribuendam arbitratur, poly-
gonis verò ſiſtendi, & polycritum aut polycarpon (vt aliàs legitur) Hippocrates vocat, quod
Dioſcorides Cratęogonon, cui ad conciliandam in homine fæcunditatem, mares etiam gene-
randi, vim eſſe, alij etiam authores literis mandauerunt. Habet & Caſſianus Baſſus ſuum po-
lyſpermon, ſiue polyſporon, quod eſſe Anguilara arbitratur, bliti, ſeu potius atriplicis illud ge-
nus, quod atriplex ſylueſtris Fuchſio, Blitum ſylueſtre Camerario, Caſpari Bauhino blitum
polyſpermon nũcupatur à ſeminis copia, qua cauliculi eius onerantur, ſed nec hoc propter fri-
gidam eius naturam Didymus intelligere potuit. Quantum verò ipſę pecudes etiam thymi eſu *Lib. 21. cap.*
oblectentur, Plinius indicat his verbis: *Thymos quidem nunc etiam lapideos campos in prouincia* *10.*
Narbonenſi refertos ſcimus, hoc penè ſolo reditu è longinquis regionibus pecudum millibus conue-
nientibus, vt thymo veſcantur. Nos ſuprà ex Turnebo harum pecudum mentionem fieri dixi-
mus à Plauto, his verbis: *Vetulæ ſunt thymianæ:* improbari autem à Comico, quia propter lon- *In Bacchid.*
ginquitatem vię Romam vſque perlatę iam macrę euaſerant. Apud Brabantos Belgij populos
erica ingentes ouium greges ſaluberrimo pabulo nutrit, & à pulmonis, lienis, iecoriſq; obſtru-
C ctionibus pręſeruat. Quartum ſi carnes Galenus guſtaſſet, inter laudatiſſimas eas numeraſſet,
tum ob delicatiſſimum ſaporem, tum ob facilem coctionem, & probum nutrimentum, quod
omni humore ſuperfluo caret, non ob loci modò, & herbę ſiccitatem, ſed propter vires etiam
ericę. Theocritus pro ouium cibo etiam celebrat apiaſtrum, & hederam, quam tamen capram *Idyl. 6.*
potius proſequi veriſimile eſt:

Ταῖσι δ' ἐμαῖς ὀΐεσσι πάρεστι μὲν ἁ μελίτεια
φέρβεσθαι, πολλὸς δὲ καὶ ὡς ῥόδα, κισσὸς ἐπανθεῖ. idest,
Ouibus verò meis adeſt apiaſtrum
Ad paſcendum, & copioſa hædera effloret ſicut roſa.

Apparet etiam ſpinis veſci, vel ſaltem ſpinoſis herbis, nam de Eryngio ſcribunt veteres, vt ſuo
loco patebit, ſi ex ouium grege quępiam eam herbam ore ſumpſerit, illam primò, ac mox reli-
quum gregem tam diu à progrediendo ſubſiſtere, quo ad ex eius ore herbam paſtor detraxe-
rit. Eſt etiam glans pecori nocuus, ſaltem cùm vterum fert, ait enim Ariſtoteles, ſi oues graui-
dę glandem copioſius ederint, abortum facere, vt ſues etiam, ouibus tamen conſtantius hoc
D glandibus eſitatis contingere. Eſt vbi plantarum fructuumque inopia piſcibus aluntur. Arria- *Piſcibus vbi*
nus enim author eſt circa Calamos vicum Indię maritimum Nearchum referre ouium carnes *alantur.*
piſcem reſipere, vt auium marinarum; piſcibus enim ueſci, quòd regio gramen non ferat. Et
rurſus non multò pòſt, apud Ichthyophagos, inquit, prata non ſunt, neque gramen naſcitur,
quamobrem pecora eorum etiam piſcibus ſiccis veſcuntur. Et apud Philoſtratum legimus, *Lib. 3.*
Apollonium circa Indiam attigiſſe ferri, etiam Pedagem Oritarum regionem, ubi pecudes
ſint piſciuorę, ea comedentes, quę minimè naturę ſuę conueniunt. Paſtores enim piſcibus illas
alere conſueuiſſe; Indos enim Carmanos cognominatos mirè piſcoſum mare accolere: Et Pau-
lus Venetus teſtatur in prouincia Aden non ſolum oues, ſed boues etiam & camelos piſcibus
veſci, quorum ingens illic ſit copia, & libentius quidem ſiccis quàm recentibus, nam propter
immenſum calorem herbis, & frugibus carere. Aelianus verò etiam oues Lydiæ, & Macedo-
nicas ex piſcibus pingueſcere, dici tradit, & Ennius cùm dicit, *propter ſtagna ibi lanigerum ge-*
nus piſcibus veſcitur, paludem eſſe demonſtrat, inquit Feſtus, in qua naſcuntur piſces ſimiles
ranunculis, quos oues conſectantur. De plantis, quę in cibo ab ouibus ſumptę noxię ſunt, atq;
etiam ſalubres, dicam poſtea. Quod modò ad potum attinet, alij aliam laudant aquam, ſiqui- *Potus.*
dem

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

dem Albertus obeſiores oues plerumque fieri ſcribit, ſi aquam multam, & turbulentam biberint. Quæſt.2. Plutarchus verò in quæſtion. naturalibus pecus libenter, ſcribit, bibere aquam imbris, vbi ſtatim à vento immittitur, quia dulcis ſit, & mitis, ſed alia alia melior pro diuerſitate tēporis. Vitalis de Furno, inquit, in æſtate præſtare aquam ſeptentrionalem frigidam, in autumno verò aquam meridionalem tepidam: Ariſtoteles tamen aquam, ſcribit, ouibus commodiorem eſſe autumno aquiloniam, quàm auſtrinam. Atqui authore Varrone aquæ mutatio huic pecori nocet ſaltem eo tempore, quo fit admiſſura inquit: enim, quamdiu admiſſura ſit, eadem aqua vti oportet, quod commutatio, & lanam facit variam, & vterum corrumpit.

PASTORIS, SIVE CVRATORIS Officium.

Paſtor. Opilio. QVOMODO curandum ſit hoc pecus, edocturis nobis, non præter noſtrum inſtitutum fuerit à nomine eius, cui cura committitur, exordiri; is voce à paſcendo deducta, latinis paſtor dicitur, quo tamen nomine non ſolùm opilio (ſic priuatim vocatur, qui oues cuſtodit, aut curat, quaſi ouilio) ſed etiam bucolicus, qui boues, & æpolus, ideſt, caprarius, qui capras, vt Aelius Donatus ſcribit, curat, intelligitur. Græci plura vocabula habent; Νομεὺς, Varino, propriè eſt is, qui vel capras, vel boues, vel oues, vel equos, vel aliud animalis genus paſcit. Idem puto qui βόσκων, ſiue βοτὴρ, aut βώστηρ; ποιμὴν verò priuatim ouium paſtor, παρὰ τὸ ὄϊς, καὶ τὸ μῶ, τὸ ζητῶ, quaſi οἰμήν, aitque ποιμαίνειν propriè etiam dici de ouibus, quaſi oues paſcere. Aeſchylo tamen paſtor ποιμάνωρ eſt, & ipſe grex ποιμανόριον eodem Varino teſte, ποιμάντωρ poeticum eſt. Idem & μηλόνομεῖς exponit ποιμένες, & μηλόβαι & μηλοβάται, eidem ποιμένες, quæ tamen vocabula quemlibet indicare paſtorem τȣ̃ μήλȣ ſignificatio indicat; Tum etiam teſtatur Heſychius, qui μηλοβοτεῖ exponit, paſcit: Προβατεὺς Suidæ etiam opilio eſt, & οἰονόμος & μηλόβοτος pro eodē leguntur apud Etymologum: Eſt & ἀρνηοβοσκὸς idem qui προβατεὺς, ſiue προβατοβοσκὸς, quemadmodum & inter ſynonyma dictum eſt. Qualis modò iſtiuſmodi paſtor, ſiue opilio, cuſtos eſſe debeat tradidit Columella; *Qui ſequitur,* inquit, *gregem circumſpectus & vigilans* (id quod omnibus, & omnium quadrupedum cuſtodibus præcipitur) *magna clementia moderetur: idemque duci propior, quam domino, & in cogendis, recipiendiſque ouibus acclamatione, & baculo minetur, nec vnquam tela emittat in eas, neque ab his longius recedat, nec aut recubet, aut conſidat: nam niſi procedit, ſtare debet: quoniam grex quidem cuſtodis officium, ſublimem, celſiſſimamque oculorum veluti ſpeculam deſiderat, vt neque tardiores, & grauidas, dum cunctantur, neque agiles, & fetas, dum procurrunt, ſeparari à cęteris ſinat, ne fur, aut beſtia hallucinantem paſtorem decipiat.* Habet idem paſtor baculum incuruum ad comprehendendas oues, aut capras pedibus; pedum vocant, cuius etiam meminit Virgilius, dum ait:

Opilio qualis eſſe debeat.

Pedũ quid.
Egloga 5.

At tu ſume pedum, quod, me cum ſępe rogaret
Non tulit Antigenes, &c.

Numerus opilionum. Obſeruandum autem pro pecoris diuerſitate, etiam cuſtodum numerum variare; Non enim vnus opilio magnum numerum cuſtodire poteſt, qua de re agens Marcus Varro; *relinquitur,* inquit, *de numero, quem faciunt alij maiorem, alij minorem: nulli enim huius moduli naturales. Illud ferè omnes in Epiro facimus, vt minus habeamus in centenas, oues hirtas ſingulos homines, in pellitas binos. De numero paſtorum alij anguſtius, alij laxius conſtituere ſolent. Ego in octogenas hirtas oues ſingulos paſtores conſtitui, Atticus in cētenas. In gregibus ouium, ſed magnos quos milliarios faciunt quidam, facilius de ſumma hominum detrahere poſſunt, quàm de minoribus, vt ſunt Attici.* Tremelius. *Septingenarij enim mei, vt opinor, tu octingenarios habuiſti, nec tamen, vt nos, arietum decimam partem.* Idem Varro ait, non multum aliter tuendum eſſe pecus caprillum in paſtu, atque ouillum, hoc tamen habere ſua propria quædam. Idem etiam monet, vt primùm prouideamus, vt totum annum, rectè paſcantur intus, & foris. Palladius verò docet, quæ paſcua ſint eligenda: paſcua, inquit, ouillo generi vtilia ſunt, quæ vel in noualibus, vel in pratis ſiccioribus excitantur, paluſtria verò noxia ſunt, ſylueſtria damnoſa lanatis; & Columella ait: *ſequeris autem noualia non ſolùm herbida, ſed quę plerumque vidua ſunt ſpinis. Vtimurq; ſępius authoritate diuini carminis:*

Paſcuorum electio.

Si tibi lanitium curę eſt, primùm aſpera ſylua
Lappęque tribulique abſint, &c.

A *Quoniam ea res, vt idem ait, ſcabras oues reddit; cùm tonſis illotis adhæſit*
Sudor: & hirſuti ſecuerunt corpora vepres:

Tum etiam quotidie minuitur lana, quæ quanto prolixior in hoc pecore concreſcit, tanto magis obnoxia eſt rubis, quibus velut hamis inuncata à paſcentium tergis auellitur: Molle verò pecus etiam velamen, quo protegitur amittit, atque id non paruo ſumptu reparatur. Tantum Columella. Et rurſus: *Hoc pecus quamuis molliſſimum valetudinis tutiſſimæ eſt, minimèque peſtilentia laborat. Verum tamen eligendum eſt ad naturam loci: quod ſemper obſeruari, non ſolùm in hoc, ſed etiam in tota ruris diſciplina, Virgilius præcipit cùm ait:*

Nec verò terræ ferre omnes omnia poſſunt.

Pinguis, & campeſtris ſitus proceras oues tolerat, gracilis, & collinus quadratas: ſyluestris, & montoſus, exiguas: pratis, planiſque noualibus tectum pecus commodiſſimè paſcitur. Idque non ſolùm generibus, ſed etiam coloribus plurimum refert. Similiter rurſus Varro, ait: *Non eadem loca æſtiua, & hyberna, idonea omnibus ad paſcendum. Itaque greges ouium longè abiguntur ex Apulia in Samnium æſtiuatum, atque ad publicanum profitentur, ne ſi inſcriptum pecus pauerint, lege* B *cenſoria committant mulietos, & à campeſtri æſtate exiguntur in Gurgures altos montes;* Quanta porrò diligentia hoc pecus ſit paſcendum, declarat idem Virgilius latinorum poetarum princeps, qui itidem tempora paſcendi, & ad aquam ducendi non negligenda putauit, dum canit:

Paſcendi & ad aquā ducendi tempora.

At verò Zephyris cùm læta vocantibus æſtas,
In ſaltus vtrumque gregem, (ideſt oues & capras) *atque in paſcua mittes,*
Luciferi primo cum ſidere frigida rura
Carpamus, dum manè nouum, dum gramina canent,
Et ros in tenero pecori gratiſſimus herba.
Inde vbi quarta ſitim cæli collegerit hora,
Et cantu querulæ rumpent arbuſta cicadæ
Ad puteos, aut alta greges ad ſtagna iubeto
Currentem ilignis potare canalibus vndam.

Et alibi ait:

C
Iam medias operum partes euectus erat ſol
Cùm denſas paſtor pecudes cogebat in vmbras
Vt procul aſpexit luco reſidere virenti
Delia diua tuum.

Medio autem die, ad vallem, vt idem canit, mox ſubdens:

Aeſtibus at medijs vmbroſam exquirere vallem,
Sicubi magna Iouis antiquo robore quercus
Ingentes tendat ramos, aut ſicubi nigrum
Ilicibus crebris, ſacra nemus accubet vmbra.

Rurſus deinde mitigatæ vapore cogentur ad aquam, id quod per æſtatem etiam faciendum eſt, atque iterum ad paſcua perducendum:

Tum tenues dare rurſus aquas, & paſcere rurſus
Solis ad occaſum cùm frigidus aera veſper
Temperat, & ſaltus reficit iam roſcida luna.
Littoraque alcyonem reſonant & acanthida dumi.

D Quæ omnia ſic imitatus eſt Calphurnius:

Ecloga 5.

Nec tu longinquas procul à præſepibus herbas,
Nec nimis admotæ ſectabere pabula ſyluæ,
Dum peragit vernum Iouis inconſtantia tempus
(Veris enim dubitanda fides) modò fortè ſerena
Blandius arriſit, modò cum caligine nimbos
Intulit, & miſeras torrentibus abſtulit agnas.
At cum longa dies ſitientes afferet æſtus,
Nec fuerit variante Deo mutabile cælum
Iam ſyluis committe greges, iam longius herbas
Quære, ſed ante diem pecus exeat, humida dulces
Efficit aura cibos, quoties fugientibus Euris
Frigida nocturna tinguntur paſcua rore:
Et matutinæ lucent in gramine guttæ,
Vt ſimul argutæ nemus increpuere cicadæ,

Ad fontem compelle greges, nec protinus herbas
Vel campos permitte ſequi, ſine protegat illos
Interea veteres, quæ porrigit eſculus vmbras.
Verùm vbi decliui iam nona tepeſcere Sole
Incipiet, ſeræque videbitur hora merendę,
Rurſus paſce greges, & opacos deſere lucos,
Nec prius æſtiuo pecus includatur ouili,
Quàm leuibus nidis ſomnos captare volucris
Cogitet.

Quo loco Diomedes Guidalottus noſter Bononienſis per hanc volucrem intelligit vel Alcyonem, vel acanthidem, quia ſcilicet Calphurnius Virgilium eſſet imitatus; mihi verò potius inclinat animus, vt ſit quælibet auicula montium accola, tardiſſimè enim, & niſi poſt Solis occaſum ad dormiendum ſe recipiunt. Eiuſdem Virgilij ſententiam approbans Columella de temporibus, inquit, paſcendi, & ad aquas ducendi per æſtatem, non aliter ſentio, quàm vt Maro prodidit:

Luciferi primo cum ſidere, &c.

Deinde circa quartam diei horam, & cum æſtus viget, ad puteos, ſtagna, valles, aut aliam vmbram perducemus gregem. Rurſus deinde iam mitigato vapore compellantur ad aquam, etiã per æſtatem id faciendum, & iterum ad paſcua producendum ad occaſum Solis. Sed obſeruandum eſt ſidus æſtatis per emerſum caniculæ, vt ante meridiem grex in occidentem ſpectans agatur, & in eam partem progrediatur, poſt meridiem in orientem:

Sol quando pecori noxius.

Si quidem plurimum refert, vt paſcentium capita ſint auerſa Soli, qui plerumque animalibus nocet prædicto oriente ſidere. Sic item Palladius æſtiuis menſibus paſci pecus iubet ſub lucis initio, cùm graminis teneri ſuauitatem roris miſtura commendat. Quarta hora caleſcente, potus puri fluminis, aut putei præbeatur, aut fontis. Medios Solis calores valles, aut arbor vmbroſa declinet. Deinde vbi flexo iam die, ardor infringitur, & ſolum primo imbre veſpertini roris humeſcit, gregem reuocemus ad paſcua. Sed canicularibus, & æſtiuis diebus ita paſcẽdæ ſunt oues, vt capita gregis ſemper auertantur à Solis obiectu.

Lib. 18. cap. 23.

Clariſſimè etiam Plinius idem docet: *Cum meridiem adeſſe ſenties,* inquit, *paſtor, æſtate, contrahente ſe vmbra, pecudem à Sole in opaca cogito. Cùm æſtate paſces, in occidentem ſpecta ante meridiem, poſt meridiem in orientem. Aliter noxium, ſicut hyeme, & vere ſi in rorulentum duceres. Nec contra Septentrionem paueris. Clodunt ita, lippiuntue ab afflatu, & aluo cita pereunt.* Varro verò paſtiones temporibus diſtingui ſcribit in Apulia, vt æſtate prima luce exeant in paſtum, & tum herba roſcida meridianam, quæ eſt aridior, iucunditate ſuperet, Sole exorto propelli, vt redintegrantes rurſus ad paſtum alacriores fiant. Circiter meridianos æſtus, dum deferueſcunt, ſub vmbriferas rupes & arbores patulas ſubijci, quoad refrigerato aere veſpertino rurſus paſcant ad Solis occaſum, atq; ita agendum, vt auerſum ſit Soli caput, nam caput illi molle. Ab occaſu paruo interuallo interpoſito ad bibendum appellant, & rurſus paſcunt, quo ad contenebrauit; iterum enim tunc in herba iucunditas: Hæc ab Vergiliarum, ac Caniculæ exortu ad æquinoctium autumnale obſeruare. At verò Florentinus, æſtate quidem oues ſub dio nutriri, ſtabularique ait, cęterùm inualeſcente Sole in vmbram ſubducendas, alioqui nequaquam: ſiquidem maximè, inquit, lęduntur frigore.

Quando mulgendę.

Addit & alia pręcepta Petrus Creſcentienſis. Per totam ęſtatem aurora, inquit, ſurgente feſtinãter mulgeantur, ne ſolitum paſtum perdant, & cùm dies incaluerit, ſic ducantur, vt calor Solis, aut ventus vrens non poſſit eis nocere. Cęterùm veſperi tamdiu foris ſint, donec recuperent paſtum, quem perdiderunt in die. Cum redierint, ſemper curandum, ne ſint calidę, cùm in ouilia includuntur. Quod ſi magnus feruor fuerit, eant in proxima paſcua, ne ſi longius abierint, non poſſint recurrere ad vmbracula: Nec paſtores ſinant eas importunè aggregari, cùm cęlum feruet: quin ſemper moderatè diſpergant. Cum adducuntur calidę, non mulgeantur. Cùm aurora apparuerit, mox agniculi ducantur ex vmbraculis, vbi ſollicitè cuſtodiantur. Cum videant mane telas aranearum oneratas aqua, non permittant paſcere. Si feruor fuerit, & pluuia ceciderit, non ſinantur iacere, ſed ad altiora ducantur, vbi expoſitæ ſint vento, ſemperque moueantur. Cauendę autem ſunt ab herbis, quibus permixta eſt arena. Menſibus Aprili, Maio, Iunio, & Iulio non ſunt permittendę multum paſci, vt peritus quidam paſtor monet, ne nimium impinguentur: Sed menſe Septembri, Octobri, & Nouembri, poſt mediam tertiam ſunt tota die dimittendę in paſcuis, vt impinguentur, quantum poterunt. Huc vſque Creſcentienſis.

Lana ratio habenda.
Sicca ouibus amica.

Vt verò, & lanę habeatur ratio, pręcipit Albertus, oues licet in paſcuis uberibus lánam acquirant molliorem, ſecundum rationem paſcuorum, tamen quia animalia ſunt humidi temperamenti, *Sicca ouibus amica.*

A ti, meliorem inquit, & molliorem lanam faciunt ex paſcuis tenuibus & ſalſibus, quàm ex vberibus, & dulcibus, & melius conualeſcunt in tenuibus, & ſalſis paſcuis: Et rurſus; oues, inquit, locis aridis paſtæ conualeſcunt, & in locis paluſtribus morbidæ efficiuntur. Teſtatur & Cardanus ſterilia paſcua ſubtilitatem lanæ augere. Quibus in locis meſſes ſunt factæ, intereſt duplici de cauſa vtile, vt habet M. Varro, quod & caduca ſpica ſaturantur, & obtritis ſtramentis, & ſtercoratione faciunt in futurum annum ſegetes meliores: Attamen noſtris ruſticis non placet oues ſpicam legere, ſed vtile iudicant, ſi teneantur in ſtipulis. Reliquæ paſtiones hyberno, ac verno tempore hoc mutant, quod pruina iam exhalata propellunt in pabulum, & paſcunt diem totũ, ac meridiano tempore ſemel potum agere, ſatis exiſtimant: Cõradus Heresbachius ſcribit ſuis obſeruari, neque ante ex orentiem Solem, neque poſt occaſum paſci oues foris æſtate propter roris noxiam. Qui itaq; oues alere vult, hic neceſſe habet, vt agri conditionem metiatur, proq; illius amplitudine, & natura greges inſtituat. Nec ſatis eſt, ſi camporum ſpacia ſuppetant æſtiuis paſtionibus, verùm etiam hybernis pabulis ſufficiant oportet. Larga enim præbenda ſunt alimenta, præſtatque exiguum numerum benè alere, (id quod plus etiam emolumenti domi-
B no reddet) quàm maximum gregem pabuli inopia laborantem. Hyeme modo & vere matutinis temporibus intra ſeptnm contineri iubet Columella, dum dies aruis gelicidia (inquit) detrahat: Nam pruinoſa ijs diebus herba pecudi grauedinem creat, ventremque proluit: quare etiam frigidis, humidiſque temporibus anni ſemel tantùm ei poteſtatem aquæ fieri cupit. Eadem planè monet Palladius. Addit Virgilius cauendum eſſe, ne talis pruinoſa herba etiam eis ſubſternatur:

Incipiens ſtabulis edico in mollibus herbam
Carpere oues, dum mox frondoſa reducitur æſtas:
Et multa duram ſtipula, filicumque maniplis
Sternere ſubter humum, glacies ne frigida lædat
Molle pecus, ſcabiemque ferat, turpeſque podagras.

Idem dicere voluit Calphurnius:

C *Præcipue gelidum ſtipulis & fronde caduca*
Sterne ſolum, ne fortè rigor penetrabile corpus
Vrat, & interno vaſtet pecuaria morbo.

Stabula qualia eſſe oporteat.

Ad ſtabula verò quod attinet, ea Florentinus ſatis ampla, & lata eſſe iubet, curandumque vt calida, & ſicca permaneant: pauimentum, vt ſit decliuẽ, lapidibuſque ſtratũ, & complanatum, & denique ad partem eius accliuiorem præſepia, vt collocentur, & ſuper ea etiam perticæ infigantur, vt oues dum paſcuntur ſuperſilire prohibeantur. Sed & Columella, ait, humilia oportere fieri ſtabula, & in longitudinem potius, quam in latitudinem porrecta, vt ſimul hyeme calida ſint, nec anguſtiæ fœtus oblidant. Ea poni debere contra meridiem, quoniã id pecus, quãuis ex omnibus animalibus veſtitiſſimum, frigoris tamen impatientiſſimum eſt, nec minus ęſtiui vaporis. Itaque cohortem clauſam ſublimi macerie præponi veſtibulo debere, vt ſit in eam tutus exitus æſtiuandi, deturque opera, ne quis humor ſubſiſtat, vt ſemper quàm aridiſſimis filicibus, vel culmis ſtabula conſtrata ſint, quo puriùs, & molliùs incubent fœtæ, iubentq; vt ſint mundiſſima, ne qua earum valetudo, quæ præcipuè cuſtodienda eſt, infeſtetur vligine. Docet & Varro, qualia, & quo loco exſtrui debeant ſtabula, his verbis: *Stabula idoneo loco, vt ſint, ne*
D *ventoſa, quæ ſpectent magis ad orientem, quàm ad meridianum tempus, vbi ſtent, ſolum oportet eſſet eruderatum, & procliuum, vt euerri facilè poſſit, ac fieri purum; non enim ſolùm ea vligo lanã corrumpit ouium, ſed etiam vngulas, ac eas ſcabras fieri cogit. Cùmque aliquot dies ita ſteterint, ſubijcere oportet virgulta, & alia, quo mollius requieſcant, purioreſq; ſint: Libentius enim ita paſcuntur. Faciendum quoque ſepta ſecreta ab alijs, quo enitentes ſecludere poſſit: item quo corpore agro: Hæc magis ad villaticos greges animaduertanda. Contrà illæ, quæ in ſaltibus paſcuntur, & à tectis abſunt longe, portant ſecum crates, aut retia, quibus cohortes in ſolitudine faciant, cęteraq; vtenſilia. Longè enim, & latè in diuerſis locis paſci ſolent, vt multa millia abſint ſæpe hybernæ paſtiones ab æſtiuis. Ego verò ſcio, inquam, nam mihi greges in Apulia hybernabant, qui in Rheatinis montibus eſtiuabant, cùm inter hæc bina loca, vt iugum continet ſcirpiculos, ſic colles publicę diſtãtes paſtiones*: hæc ille. Similiter & noſtri opiliones, vt id obiter dicamus, qui in noſtris alpibus æſtiuauerint, hyberno tempore, maritima Senenſia petunt, ibique tota hyeme pecus ſuum paſcant: Et Virgilius de paſtoribus Libycis canit:

Quid tibi paſtores Libyę, quid paſcua verſa
Proſequar, & raris habitata mapalia tectis?
Sępe diem noctemque & totum ex ordine menſem

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

Paſcitur, itque pecus longè in deſerta ſine vllis
Hoſpitijs, tantum campi iacet: omnia ſecum
Armentarius Afer agit, tectumque laremque
Armaque, Amyclæumque canem, Creſſamque pharetram.

Idem in Bructeris, & alijs aliquot Germaniæ locis, non rarum eſſe Heresbachius teſtatur, vbi cum grege in agris pernoctantes paſtores, gregem cingunt, alligatis canibus excubitoribus: Ipſe opilio in carruca, aut ciſio biroto, cui tectum impoſitum, tanquam amaxobios, iuxta gregem quieſcit. Noſtri verò paſtores in alpibus paruum aliquod ædificant tugurium, in quo dormiunt, pecudem verò cingunt retibus. Stabula autem à frigore tuta eſſe debere etiam docuit Virgilius præcitato loco:

Et ſtabula à ventis hyberno apponere ſoli
Ad medium conuerſa diem, cùm frigidus olim
Iam cadit, extremoque irrorat Aquarius anno:
Ergo omni ſtudio glaciem, ventóſque niuales
Quo minus eſt illis curæ mortalis egeſtas,
Auertes: victumque feres, & virgea lætus
Pabula, nec tota claudes finilia bruma.

Columella priuatim agens de ouibus Tarentinis, (quę, vt regantur, ſuprà ex eo dictum eſt) ſtabula ſcribit frequenter eſſe euerrenda, & expurganda, humoremq; omnis vrinæ deuerrendum, commodiſſimè autem hunc ſiccari perforatis tabulis, quibus ouilia conſternuntur, vt grex ſupercubet, nec tantùm cæno, aut ſtercore, ſed exitioſis quoq; ſerpentibus, tecta liberari, ꝙ vt fiat:

Diſce & odoratam ſtabulis incendere cedrum,
Galbaneoque agitare graues nidore Chelydros,
Sæpe ſub immotis præſepibus, aut mala tactu
Vipera delituit, cælumque exterrita fugit
Aut tecto aſſuetur coluber.

Quare, vt idem monet:

Cape ſaxa manu, cape robora paſtor:
Tollentem & minas & ſibila colla tumentem
Deijce.

In mulſione quæ obſeruanda.

Quomodo fiat caſeus.

Vel ne iſtud cum periculo facere neceſſe ſit, muliebres capillos, aut ceruina ſæpius vri cornua iubet, quorum odor maximè non patitur ſtabulis prædictam peſtem conſiſtere. Docet modò Petrus Creſcentienſis aliquot præcepta, quæ in mulſione ſunt obſeruanda. *Vſque ad feſtum S. Michaelis,* inquit, *ne importuno tempore fætus emittant, ſed poſt cõiunctionem arietum, vt pingueſcant, cuſtodiantur, vt horis opportunis ducantur ad paſcua, & cuſtodiãtur per totam æſtatem. Feſtinanter mulgeantur, aurora ſurgente, vt tempeſtiuè educantur ad paſcua. Dum mulgentur, quotquot adſunt ſilentium præſtent, excepto magiſtro, qui tãtùm neceſſaria loquatur. Caſeum coagulamus ſyncero lacte, coagulis agni, vel hædi, ac pellicula, quæ ſolet pullorum ventribus adhærere, vel agreſtis cardui floribus, vel lacte ficulneo, cui ſerum debet omne deduci, & ponderibus premi: Vbi cæperit ſolidari, opaco loco ponatur, aut frigido: Et preſſus ſubinde adiectis pro acquiſita ſoliditate ponderibus, trito, & torrefacto ſale debet aſpergi: Iam durior vehementius premi poteſt. Poſt aliquos dies ſolidatæ iam formulæ ſtatuantur, ita per crates, ne inuicem ſe vnaquæque contingat: ſit autem loco clauſo, & à ventis remoto, vt teneritudinem, & pinguedinem ſeruet. Vitia caſei ſunt, ſi aut ſiccus, aut fiſtuloſus eſt, quod euenit, ſi aut parum prematur, aut nimium ſalis accipiat, aut calore Solis vratur. Recenti caſeo conficiendo aliqui virides nucleos pineos terunt, atque ſic lacte mixto congelant, aliqui cuminum tritum frequenter colatum, congelant. Qualecumque etiam ſapore velis efficere, poteris adiecto, quod elegeris condimento, vel pipere alioue pigmento, id præſtare:* hæc ille. Virgilius ait ex lacte, quod interdiù emulſere, veſperi in caſeum exprimere.

Quod ſurgente die mulſere, horiſque diurnis
Nocte premunt, quo iam tenebris, & Sole cadente
Sub lucem exportant calathis (adit oppida paſtor)
Aut parco ſale contingunt, hyemeque reponunt.

Sic legitur paſſim, ſed ſi pro exportant, legis exportans, non opus fuerit parentheſi; hancque genuinam & germanam eſſe lectionem exiſtimat Scaliger filius in annotationibus in Catullum. Idem poeta nobis ſignificauit, vix in fæcundis ouibus fieri poſſe, vt per totum diem mulgeantur, quanto minus bis in hora, nam qui id faciunt, furti arguit, dum inquit:

Hic alienus oues cuſtos bis mulget in hora.

A Quid verò ſequatur incommodi ex gemina emulſione in hora, ſtatim ipſe ſubijcit:

Et ſuccus pecori, & lac ſubducitur agnis:

Quoties, & quando mulgendæ.

Macerantur nimirum oues, macreſcuntque. Varro quoque vetat, dum nutriuntur agni, matres mulgeri, quia plus lanæ ferunt, & agnos plures: Et lex Iuſtiniani eſt: *Si fuerit deprehenſus opilio oues mulgere clam Domino ſuo, & vendere ſcilicet lac, verberatus priuetur mercede*, vt annotauit Seruius. Virgilio Varronique ſubſcribit Calphurnius, dum canit:

At ſi fortè vaces dum matutina relaxat
Frigora Sol, tumidis ſpument tibi mulctra papillis,
Implebit quod meſſe fluat, rurſusque premetur
Mane, quod occiduæ mulſura redegerit hora,
Parce tamen fœtis, neu ſint compendia tanti
Deſtruat vt niueos venalis caſeus agnos,
Nam tibi præcipuo fœtura colatur amore.

Virgilius explicatur.

Quidam vir doctus annotatione quadam in Calphurnium, referente Iacobo Pontano, aſſerit B lac emulſum manè, vel interdiu caſeum tantùm præſtare, nēpe qui areſcat, ſolideſcat, & durus perduret; lac verò emulſum veſperi non modò caſeum item durum, & ad ferēdam vetuſtatem idoneum præbere, ſed dare præterea nobis facultatem efficiendi lactea diuerſi generis edulia, quæ poſtridie manè diuendantur. Hoc præſentis pecuniæ emolumentum, dare non poſſe matutinum, quia dum coaguli tempus expectatur, æſtus, inquit, increbreſcit, ipſum areſcit, lucem craſtinam videre non quit. Ergo quod dicit poeta, *lac manè mulſum, nocte premit*, intelligendum eſſe, aptum fore ad integram preſſuram, vt inde caſeus aridus, & aſſeruandus euadat: lacteas enim illas delicias, quæ ſubitò venundentur, integrum, & ſolidum preſſum non ferre; lac autem veſpertinum ad vtrumque vſum valere: Nam vel ſummo manè in vimineis, aut iunceis vaſis in oppida portari coagulatum tantummodò, vel ſaliri, ſi iubet, perinde atq; matutinum, & preſſari, vt inde caſeus ſolidus, & diuturnus euadat. Tantum ille. Cuius quidem ratio vera eſt brumali tempore; nam alioqui in magnis ſæpe æſtibus lac veſperi emulſum manè acorem contraxit. Solent autem villici teneros agnos dū adhuc herbę ſunt expertes, lanio tradere, quoniam & paruo ſumptu, (vt vtar verbis Columellę) deuehuntur; ijs ſummotis, fructus lactis ex C matribus non minor percipitur. Summitti tamen etiam in vicinia vrbis quandoq; oportere aſſerit; nam vernaculum pecus longè peregrino vtilius eſſe. Nec verò cōmitti vult, vt totus grex effetus ſenectute dominum deſtituat: cum pręſertim boni paſtoris, vel cura prima ſit annis omnibus in demortuarum, vitioſarumq; ouium totidem, vel etiam plura capita ſubſtituere: Quoniam ſæpe frigorum, atque hyemis ſęuitia paſtorem decipit, & eas oues interimit, quas ille tēpore autumni ratus adhuc eſſe tolerabiles, non ſubmouerat: Quo magis etiam propter hos caſus, niſi validiſſima, quę nō comprehendatur hyeme, nouaq; progenie repleatur numerus. Idē pręcipit Palladius his verbis: *Curandum eſt, vt mortuarum, vel vitioſarum numerus, nouella ſobola reparetur. Autumno debiles quoque precio mutentur, ne eas imbecillas hybernum frigus abſumat.* Et ad numerum quod attinet, Florentinus tradit, numerum imparem eſſe debere, vt qui naturalem quādam vim ad gregis ſalutem, ac durabilitatem habere credatur. Sed hoc ſuperſtitioſum mihi videtur. Arbitratur itidem Columella non minorē quadrima, neq; quę exceſſit annos octo alendam, tum quod neutra ętas ad educandum idonea, tum etiam quia, quod D ex vetere materia generatur, plerumq; congeneratum parentis ſeniū refert, & vel ſterile eſt, vel imbecille. Quamobrem partus pecoris, ſi id laudabile eſt, diligēs debet adhiberi cuſtodia, vt in maternum, paternumq; locum ſubmitti poſſint: Nam iuxta Columellę præceptum, agnus cùm eſt editus, erigi debet, atq; vberibus admoueri, tū etiā eius diductū os preſſis humectari papillis, vt condiſcat maternum trahere alimentū: Sed prius quàm hoc fiat, exiguū emulgēdum eſt, quod paſtores coloſtrā vocant, ea niſi aliquatenus emittitur, nocet agno: qui biduo, cùm natus eſt, cum matre clauditur, vt & ea partum ſuū foueat, & ille matrē cognoſcere condiſcat (ſic Columella: alij agnos naturaliter matrem ſuā aiunt cognoſcere, vt ſuprà dictum eſt) mox deinde quandiù non laſciuit, obſcuro, & calido ſepto cuſtodiatur: poſtea luxuriantē virgea cum cōparibus area claudi oportebit, ne velut puerili nimia exultatione maceſcat, cauendumq; eſt, vt tenerior ſeparetur à validioribus, quia robuſtus angit imbecillū, ſatiſq; eſt manè, prius quā grex procedat in paſcua: deinde etiā crepuſculo redeuntibus ſaturis ouibus admiſcere agnos, qui cū firmi eſſe cęperint, paſcēdi ſunt nitra ſtabulū cytiſo, uel medica, tum etiā furfuribus, aut ſi permittit annona, farina hordei, uel erui: Deinde ubi conualuerint, circa meridiē pratis, aut nouallibus uillę cōtiguis matres admouendę ſunt, & à ſepto emittendi agni, ut condiſcat foris paſci. Similiter ferè & Varro ait: *In nutricatu cùm parere cœperint, inijciunt in ea ſtabula, quæ habent*

Numerum amiſſum eſſe reſtituendū.

Ouium alendarum numerus.

Agnus vt educandus.

E *ad eam rem ſecluſa, ibique nata recentia ad ignem propè ponunt: & quo ad conualuerint, biduum, aut triduum retinent, dum agnoſcant matrem agni, & pabulo ſe ſaturent. Deinde cùm matres cum grege in paſtum prodeunt, retinent agnos: Qui, cum reductæ ſunt ad veſperum, aluntur lacte, & rurſus diſcernuntur, ne noctu à matribus conculcentur. Hoc idem faciunt manè antequam matres in pabulum exeant, vt agni ſaturi fiant lacte. Circiter decem dies cùm præterierunt, palos affigunt, & ad eos alligant libro, aut qua alia re leui diſtãtes, ne tota die curſantes inter ſe teneri delibent aliquid membrorum. Si ad matris mammam nõ accedit, admouere oportet, & labra agni vngere butyro, aut adipe ſuillo, & olfacere labra lacte. Diebus poſt paucis obijcere viciam mollitã, aut herbam teneram antequàm exeant in paſtum, & cùm reuerterunt. Et ſic nutricantur quoad facti ſunt quadrimeſtres. Interea matres eorum, his temporibus non mulgent quidam, qui melius omninò perpetuo, quod lanæ plus ferunt, & agnos plures. Cùm depulſi ſunt agni à matribus, adhibenda diligentia eſt; ne deſiderio ſeneſcant. Itaque deliniendum in nutricatu pabuli bonitate, & à frigore, & æſtu ne quid laborent, curandum. Cum obliuione iã lactis non deſiderant matrem, tum denique compellendum in gregem ouium.* Hæc Varro, & ab eo mutuatus Creſcentienſis. Et Didymus F etiam ait partus ipſos, vbi lacte fuerint expleti, ſeparatim ſeruare oportet, conculcantur enim vnà relicti cum matribus. Ante duos menſes lac emulgendum non eſt: melius autem erit ſi nũquam, ſic quippe agni corpulentiores euadent. Cæterùm fætus ex primiparis ouibus nutrire operæprecium eſt, cùm ſint infirmiores, quàm vt durent diutius.

Sal quando, & qua re agnis dandũ.

Creſcentienſis præterea tradit, agnis editis ſingula ſeptimana per menſem ſal dari debere, & impoſterum decimo quinto ſemper die. Quando autem ſeparantur à matribus, mox tonderi propter pediculos, vel quia melius creſcunt, & vnaquaque hebdomada ſal eis obijci. Circa natiuitatem Domini iungi cũ matribus, vt de agnis, inquit Palladius ſcribit: Cùm ad mammam admouentur, ſubrumari dicuntur.

Subrumari quid.

Ferè autem ad quatuor menſes à mamma non diſiunguntur, vt teſtatur idem Varro. Quomodo autem Tarentini agni, quorum delicata, & precioſa lana eſt, ſint nutriendi ſuprà ex Columella docuimus, cùm de ouibus ageremus Tarentinis.

Agnorum ægrorum cura.

Succurrendum eſt quoque agnis, vt idem author docet, vel febricitantibus, vel ægritudine alia affectis: qui vbi morbo laborant admitti, inquit, ad matres non debent, ne in eas perniciem transferant. Itaque ſeparatim mulgeri iubet oues, & cæleſtem aquam pari menſura lacti miſceri, atque eam potionem febricitantibus dari: G Multos lacte caprino ijſdem mederi ait, idque per corniculum infundi faucibus. Democritus aſſerit agnos morbo non laboraturos, ſi hæderam in paſtu appones curriculo ſeptem dierum. Sed de affectibus agni, & ouis poſtmodum.

Tonſura ouium.

Altera modo vtilitas eſt ex tonſura ipſius lanæ, quæ apud priſcos dicebatur, vellus nimirum à vellendo, quia non tondebantur oues, ſed lana vellebatur, quod tamen poſtmodum tondere etiam dixerunt: Varro: *Tonſura vocatur cum oues, & capras detondent, & vellunt.* Palladius locis calidis tonderi oues iubet menſe Aprili, locis verò temperatis, menſe Maio tonſuram celebrandam eſſe ſcribit: Iunio verò menſe in frigida regione. Rauiſius Textor tempus tondendarum ouium, ait, eſſe in Iulio, Gallus ſcilicet in Gallia, quę tamen regio præcociorem tonſuram exigere videtur. Columella, atque etiam Palladius, vt ex pręcitatis conſtat, certum tempus anni per omnes regiones hoc in negotio ſeruari non poſſe aſſerunt, quoniam nec vbiq; tarde, nec celeriter ęſtas ingruit; & eſt, inquiunt, modus optimus conſiderare tempeſtates, quibus ouis non frigus, ſi lanam detraxeris, neq; ęſtum, ſi nondum detonderis, ſentiat.

Inunctio tõſa ouis.

Verùm eam, quandocunq; detonſa fuerit, vngi volunt tali medicamine: Succus excocti lupini, veteriſque vini fęx, & amurca pari menſura miſcentur, eoq; liquamine tõſa ouis imbuitur, atq; vbi per triduum delibuto tergore, medicamina perbiberit, quarto die, ſi eſt in vicinia maris, ad littus deducta merſatur: Si minùs eſt, celeſtis aqua ſub dio in hunc vſum duratura paulumque decoquitur, eaque grex perluitur. Hoc modo curatum pecus anno ſcabrum fieri non poſſe, Celſum affirmare, inquit idem Columella: nec dubium eſſe, quin etiam ob eam rem lana quoque mollior, & prolixior renaſcatur. *De tonſura ouium, inquit Marcus Varro, primùm animaduerto antequam incipiant facere, num ſcabiem, vel vlcera habeant, vt ſi opus eſt, antea curentur, quàm tondeantur. Tonſuræ tempus inter æquinoctium vernum, & ſolſtitium, cùm ſudare cęperint oues, à quo ſudore recens lana tonſa ſuccida eſt appellata. Tonſas recentes eodem die perungunt oleo, & vino, admiſta cera alba, & adipe ſuillo. Et ſi ea tecta eſſe ſolet, quam habeat pellem iniectam, tam intrinſecus eadem re perungunt, teguntque rurſus. Si qua in tonſura plagam accepit, eum locum oblinunt pice liquida. Oues hirtas tondent circiter hordeaceam meſſem, in alijs locis ante fęniſicia. Quidam has bis tondent in anno, vt in Hiſpania citeriore, ac ſemeſtres faciunt tonſuras: duplicem impendunt operam, quod ſic putant plus facere lanæ, quo nomine quidam bis ſecant prata. Diligentiores tegeticulis ſubiectis oues tondere ſolent, ne flocci intereant.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

A *Dies ad eam rem ſumuntur ſereni, & in ijs id faciunt ferè à quarta ad decimam horam, quoniam Sole calidiore tonſa, ex ſudore eius lana fit mollior, & ponderoſior, & colore meliore; Quam demptā, & conglobatam alij vellera, alij velumina appellant: Ex quorum vocabulo animaduerti licet, prius lanæ vulſuram, quàm tonſuram inuentam. Qui etiam nunc vellunt, antè triduo ieiunas habent, quod languidæ minus radices lanæ retinent. Omninò tonſores in Italia primum veniſſe ex Sicilia dicuntur poſt Romam conditam anno quadringenteſimo quinquageſimo quarto, vt ſcriptum in publico Ardeæ in literis exſtat, eoſque adduxiſſe Publium Ticinium Menam. Olim tonſores non fuiſſe adſignificant antiquorum ſtatuæ, quod plerèque habent capillum, & barbam magnam:* Huc vſque Varro. Plinius etiam non vbique oues tonderi ſcribit, ſed quibuſdam in locis vellendi morem durare. Variant itaque tonſuræ tempora, quia non vbique idem cæli ſtatus, neque pecoris, pabulique ratio eadem. Quibuſdam locis bis tondentur, inquit Heresbachius, nempe ad initium Maij, aut finiente Aprili, temperatis diebus, prima tonſura, & iterum circa Septembris initium, ſecunda vſurpatur. Noſtri bis tondent, primum circa feſtum S. Crucis, quod eſt tertio B Maij, & rurſus circa feſtum S. Crucis, quod eſt 14. Septembris. Quibus ſemel duntaxat tondere conſuetum, hi circa ſolſtitium æſtiuum vellere pecus liberant. Quo tempore & ij, qui gemina vtuntur tonſura, agnos quoque tondere conſueuerunt. Antè triduum quàm tondeantur, benè lauandæ, atque vbi exſiccatæ tondendæ. Tantum Heresbachius. Calphurnius præterea monet, vt coloris lanæ, & longitudinis, mollitieque, & duritiei habeatur ratio, ne ſcilicet alba nigræ, vel longa breui, vel mollis duræ miſceatur:

Ante tonſionem quid faciendum.

Cùm iam tempus erit, maternas demere lanas
Hircorumque iubas, & olentes cædere barbas,
Antè tamen ſecerne pecus, gregibuſque notatis
Conſimiles include comas, ne longa minutis,
Mollia ne duris coeant, ne candida fuſcis.

Iubet item obſeruari, ne inter tondendum à ferro vulnus inferatur:

Sed tibi cùm vacuas poſito velamine coſtas
C *Denudabit ouis, circumſpice, ne ſit acuta*
Forfice læſa cutis: tacitum ne puſtula virus
Texerit occulto ſub vulnere, quæ niſi ferro
Rumpitur, in miſerum fragili rubigine corpus
Corrodet ſanies, & putrida contrahet oſſa.

AFFECTVS CORPORIS,

Eorumque curatio.

OVILLVM pecus quamuis molliſſimum ſit, valetudinis tamen tutiſſimæ eſſe, minimèque peſtilentia laborare Columella profitetur, idque ex ſententia Celſi, quem prudentiſſimum hac parte vult haberi. Contra Ariſtoteles peritos tradere ſcribit, ouem, equum & hominem ijſdem ferè, totidemque morbis tentari. Et Nonius reiculas oues interpretatur, ætate aut morbo graues, citans illud D Varronis ex libro de liberis educandis. *Et vt in grege opilio oues minus idoneas remouere ſolet, quas reiculas appellat:* Cato eiuſmodi oues reijculas vocat. Petrus Creſcentienſis ouium ſanitatem, & infirmitatem certis ſignis cognoſci docuit: Nam ſi aperiantur earum oculi, & venæ ſint rubicundæ, & ſubtiles, ſanas eſſe ait: ſin albę, vel rubicundę, & craſſæ apparuerint, infirmas. Item ſi manu apprehenſæ in ſchina prope anchas (in ſpina dorſi prope coxendices) comprimūtur, nec flectuntur, ſanas & validas eſſe, ſi verò flectuntur, infirmas. Item ſi capite in pelle colli, & antè tractæ vix trahi poſſunt, eſſe ſanas, & robuſtas; ſi facilè ſequuntur, infirmas. Item ſanas per viam animoſiùs incedere, imbecilles moleſtiùs, & capite inclinato. Idem tradit, oues in febres incidere, eaſque & cognoſci, & curari poſſe, & quomodo curentur, ſe in tractatu boum edocuiſſe. Accidere autem febres ouibus teſtatur Virgilius, dum ait:

Oues reiculę quę.

Febris eiuſque cura.

3. Georgic.

Quin etiam ima dolor balantum lapſus ad oſſa
Cum furit, atque artus depaſcitur arida febris,
Profuit incenſos æſtus auertere, & inter
Ima ferire pedis ſalientem ſanguine venam.

Prudenter Virgilius, inquit Columella, ouibus febricitantibus conſulit de talo, vel inter duas

Febris ſigna.

vngulas ſanguinem emitti oportere, nos etiam ſub oculis, & de auribus ſanguinem detrahimus. Addit Virgilius ſigna febricitantis.

> *Quam procul aut molli ſuccedere ſæpius vmbræ*
> *Videris, aut ſummas carpentem ignauius herbas,*
> *Extremamque ſequi, aut medio procumbere campo*
> *Paſcentem, & ſeræ ſolam decedere nocti,*
> *Continuò ferro culpam compeſce, priuſquam*
> *Dira per incautum ſerpant contagia vulgus.*

Peſtis.

Quomodo autem agnis febricitantibus ſit medendum, præcedenti rubrica dictum eſt. Africanus monet in Geoponicis Græcis, vt quàm maximè in ipſo principio proſpiciamus, ne in morbum peſtilentem incidant oues. Vere igitur aduentante eleliſphacum montanum, praſiumq; herbas, inquit, contundes, & per dies quatuordecim in potu ijs temperabis: Idem & autumno diebus totidem faciendum. Quod ſi iam eas occupauerit morbus, iiſdem remedijs vti conueniet: Iuuat etiam ex cytiſo pabulum, arundiniſque duriſſimæ radices teneræ madefactæ, atque in affectam partem admotæ (vt Andreas à Lacuna, vertit, ſed melius Cornarius, arundinis duriſſimæ radices tenerrimæ. Græcè enim non τόπον, ſed ϖοτὸν legendum.) Oportet autem infectas in aliam regionem transferre, ne contagione ſua ſanas etiam vitient: quin & ipſæ dum alia aqua, ſpirituque alio fruuntur, roborantur, & conualeſcunt. Haud ſatis itaque accipio, cur dixerit Columella, hoc pecus quamuis molliſſimum, valetudinis tutiſſimæ eſſe, minimèque peſtilentia laborare, cum id ante ipſum non pauci fuerint atteſtati, ac in primis, quem ſæpe citat, Virgilius, his verſibus:

> *Balatu pecorum, & crebris mugitibus amnes*
> *Arenteſque ſonant ripæ, colleſque ſupini*
> *Iamque cateruatim dat ſtragem, atque aggerat ipſis*
> *In ſtabulis, turpi dilapſa cadauera tabo,*
> *Donec humo tegere, ac foueis abſcondere diſcunt:*
> *Nam neque erat corijs vſus, nec viſcera quiſquam*
> *Aut vndis abolere poteſt, aut vincere flamma.*
> *Nec tondere quidem morbo, illuuieque pereſa*
> *Vellera, nec telas poſſunt attingere putres.*
> *Verùm etiam inuiſos ſi quis tentarat amictus;*
> *Ardentes papulæ, atque immundus olentia ſudor*
> *Membra ſequebatur, nec longo deinde moranti*
> *Tempore contactos artus ſacer ignis edebat:*

Innuit poeta nullum locum ab hoc peſtifero malo immunem, omneſque fluuios, omneſque ripas, omnes colles pecudum morientium balatu, & taurorum (de quibus prius erat locutus) ſubita peſte cadentium horribili mugitu perſonaſſe. In ipſis ſtabulis tantam pecudum ſtragem editam, vt cadauera interemptorum illic cateruatim aggeſta iacerent; donec tandem foſſis latiſſimis, in altitudinem quindecim pedum eductis, humarentur, & terra contegerentur: Greges peſte conſumptos, humandos eſſe, quia corium, velluſque peſtiferum eſt, etſi enim corium detrahi poterat, non eſſe tamen vſus; nec potuiſſe ablui inteſtina, nec concremari, nec tonderi vellera, eroſa videlicet, vi peſtis, lana. Quod ſi quid etiam telæ inde factum eſſet, attingi ſine pernicie non potuiſſe. Papulas ardentes, & puſtulas in toto corpore repēte extitiſſe, & dolorem membrorum deterrimum, ſudoremque immundiſsimum cõtinuò inſecutum fuiſſe. Paulò poſt inſanabilem ſacrum ignem, quem puſulam vocāt paſtores, ſic hominem, & pecudem obruiſſe, vt illo omnes ægrotantis artus abſumerentur, neque medicamentorum, neque ferri remedia morbum vlla ex parte paſſum, ac penè ad omnem contactum excanduiſſe. De hoc igne ſacro, quem vulgo dicimus ignem Sancti Antonij, infra ex Columella. Seneca de peſte, quæ in Pompeis celebri Campaniæ vrbe oues inuaſit, in hæc verba tradit, *Aiunt ſexcentarum ouium gregem exanimatum in Pompeanæ regionis motu.* (Ab initio dixerat, eam vrbem Regulo, & Virginio Conſulibus deſidiſſe terræ motu, & quidem diebus hybernis.) *Nec eſt quare hoc ouibus illi putes timore accidiſſe. Diximus ſolere poſt magnas terrarum motus peſtilentiam fieri. Multa enim mortifera (tum aer, tum aquæ) in alto latent. Quæ cùm extra ſuperficiem terræ erumpunt ſuo halitu, & vapore, facilius pecora ſentiunt, in quæ peſtilentia incurrere ſolet, quo auidiora ſunt, & aperto cælo plurimum vtuntur, & aquis, quarum maxima in peſtilentia culpa eſt. Oues verò mollioris naturæ, quo propiora terris ferunt capita, corruptas eſſe non miror, cùm afflatum diri aeris circa ipſam humum exceperint. Nocuiſſet ille & hominibus, ſi maior exiſſet, ſed illum copia aeris*

Puſula.

Lib. 6. natural. 99. cap. 27.

Oues cur facile peſte tenentur.

ſyn-

A *ſynceri extinxit, antequam vt ab homine poſſet trahi, ſurgeret.* Hactenus Seneca. Ouidius ſimiliter deſcribens calamitatem magnæ illius peſtis, quam Iuno Aeginæ inſulæ immiſiſſe fingitur, inquit;

7. Metam.

Lanigeris gregibus balatus dantibus ægros
Sponte ſua, planìque cadunt, & corpora tabent.

Lib. 7. c. 28.

Vierus in opere de præſtigijs Dæmonum ſcribit anno Chriſti **M D. L I I.** in Lucenſium agro circa pagum Menapiam in fine Maij, peſtilentem morbum pecora inuaſiſſe, vt mortua repentè conciderent. Sanguinem eorum, ſi hominem nudum contingeret, anthraces generaſſe, qui nō aperti eſſent innoxij, aperti verò latiſsimè ſerperent: carnem eorundem pecorum recens mortuorum coctam, & comeſtam fuiſſe innoxiam: At ius carnis potanti lethale.

Cap. 251.

Vitalis de Furno: *Si vis*, inquit, *morbum peſtilentem remouere ab ouibus, accipe ventrem arietis, & coque cum vino, & aqua, & poſtmodum pone illud cum aqua, quam dabis ouibus ad bibendum, & ſanabuntur.* Eſt autem hoc remedium, vt videtur Rhaſis, & Alberti; aiunt enim: Aduerſus morbum ouibus lethalem, ventrem arietis cum vino coques, & aqua dilues, dabiſque ouibus in potum. Et ipſe B etiam Columella inquit, *ſi ægrotat vniuerſum pecus, vt & antè præcepimus, & nunc, (quod remur eſſe maximè ſalutare) iterum adſeueramus in hoc caſu, quod eſt remedium pręſentiſſimum: pabula mutemus & aquationes totius regionis, & alium quæramus ſtatum cæli, curemuſque ſi ex calore, & æſtu concepta, peſtis inuaſit, vt opaca rura: ſi inuaſit frigore, vt eligantur aprica, ſed modicè, ac ſine feſtinatione perſequi pecus oportebit, ne imbecillitas eius longis itineribus aggrauetur, nec tamen in totum pigrè, ac ſegniter agere. Nam quemadmodum feſſas morbo pecudes vehementer agitare, & extendere non conuenit, ita conducit mediocriter exercere, & quaſi torpentes excitare, nec pati veterno conſeneſcere, atque extingui. Cum deinde grex ad locum fuerit perductus in lacinias, Colonis diſtribuatur, nam particulatim facilius, quàm vniuerſim conualeſcit, ſiue quia ipſius morbi halitus minor eſt in exiguo numero, ſeu quia expeditius cura maior adhibetur paucioribus.*

A Sole læſæ, vt curandæ.

Fit quandoque, vt ab ardente Sole labefactentur, cadantque aſsiduè, nec edant: Quod ſi fiat, Anatolius agreſtis betæ, ideſt, lapathi ſuccum eis infundi iubet, cogendaſque eſſe, ait, ipſas etiam betas comedere.

Ad bilem.

Si verò æſtuantes biberint, & ſic refrigeratæ fuerint, quod tum aliàs, tum circa omentum præcipuè fieri lanij aſſerunt, auriculæ eis dimidia ferè parte abſcin- C duntur, & ſi ſanguis è vulnere manet, benè habere aiunt, ſin minus, mactandas eſſe.

Ad pituitā.

Columella aſſerit, bilem, æſtiuo tempore non minimam perniciem, potione depelli humanę veteris vrinę, eandemque etiam remedio eſſe pecori arcuato. Idem author eſt Cunilam bubulam, vel nepetæ ſylueſtris ſurculos lana inuolutos naribus inſeri, verſarique donec ſternuat ouis, ſi pituita moleſta eſt. Plinius verò veratrum nigrum, pecorum, iumentorumq; pituitas ſanare, ait, ſurculo per aurem traiecto, & poſtera die, eadem hora, exempto.

Morbus comitialis.

Quamuis modò Ariſtoteles problemate, cur homini ſoli peruertūtur oculi; ſolum hominem morbo comitiali affici ſcribat, alia tamen etiam animalia ſimiliter conuelli legimus.

Lib. 10. cap. 13.
Lib. 3. c. 23.
Lib. 6. c. 9.
Lib. de morbo ſacro.

Plinius coturnicem auem hoc morbo affici ſcribit; Abſyrtus equos; ex recentioribus Brodæus etiam accipitres, & graculos. Cælius idem ſcribit de canibus, & felibus, vidiſſeq; ſe arietem, qui hoc eodem morbo perierit, ſed & capra, teſte Hippocrate, & Plutarcho, epileptica eſt, atque ouis etiam, vt his verbis teſtatur Hippocrates: *In morbo comitiali cerebrum nimis humidum eſt. Cognouerit autem hoc ipſum quis maximè ex ouibus, & præſertim capris. Hæ enlm frequentiſſimè corripiuntur. Quod ſi caput ipſarum diſſecueris, reperies cerebrum humidum, & ſudore refertum, ac malè olens;* Sed & ipſe etiam Ari- D ſtoteles, ouem, equum, & hominem eiſdem ferè morbis tentari peritos tradere, dum ait, comitiali morbo etiam ouem obnoxiam eſſe, negare non poteſt.

Rabies.

Ruſius tradit militem quendam narrauiſſe ſibi, quòd viderit ouem, quæ in rabiem inciderat, cùm vacca quædam rabioſa cornu eam impetiſſet.

Aſthma.

Suſpirioſè laborantibus Columella auriculas ferro reſcindi præcipit, mutarique regiones, quod in omnibus, inquit, morbis, ac peſtibus fieri debere cenſemus.

Tuſſis.

Si tuſsiant, Anatolius amygdalas repurgatas, contuſaſque, & cum tribus vini cyathis diſtemperatas per nares infundi debere ait. Paſtores verò in Heluetia iuxta Tigurum, vt refert Geſnerus, ouibus ægris, in tuſsi præſertim pſeudochamædry medentur, indeque illam, herbam ouium appellāt, ſimilis eſt (inquit) chamædryi, ſed fatua, & inodora, floribus cæruleis ſpicatim per agnatos ramulos, digeſtis, in medij caulis cacumine nunquam ſe aperientibus: Alicubi etiam in Germania, vt refert Hieronymus Tragus, opiliones, aſari radicis pollinem ſali mixtum ouibus lingēdum præbent ad pulmonis præcipuè vitia, & tuſsim.

Dyſpnæa.

Si laborent dyſpnæa, ex præcepto Anatolij ferro illis aures τέμνειν, ideſt, amputare (forare vertit Andreas à Lacuna, Cornarius incidere, ego inquit Geſnerus, ſummas auricularum partes reſecandas intelligo) oportet, ipſaſque oues albo traducere, ſed fortè Lacuna Plinium ſecutus fuerit, qui de cōſiliginis radice ſic ſcribit; *Ra-*

dix

dix herbę conſiliginis ſuum quidem, & pecoris omnis remedium præſens eſt pulmonum vitio, vel E *traiecta tantùm in auricula, bibique debet ex aqua, haberique in ore aſſiduè ſub lingua.* Ita & Columella; *Ouem pulmonariam,* inquit, *ſimiliter vt ſuem curari conuenit, inſerta per auriculam, quam veterinarij conſiliginem vocant.* De ea iam diximus, cum maioris pecoris medicinam tradidimus, ſed is morbus æſtate plerumque concipitur, ſi defuit aqua, propter quod vaporibus omni quadrupedi largius bibendi poteſtas danda eſt. Celſo placet, ſi eſt in pulmonibus vitiū, acris aceti tantum dare, quantum ouis ſuſtinere poſſit, vel humanæ veteris vrinæ tepefactæ, triū heminarum inſtar, per ſiniſtram narem corniculo infundere, atque axungiæ ſextantem faucibus inſerere. Fiunt itaque potiſſimum pulmonariæ, vt eiuſdem authoris verbo vtar, niſi ſæpius lauentur, æſtate præſertim plurimùm ſicca exiſtente. Forſan eò reſpexit Virgilius etiam, quando inter reliqua opera, quæ feſtis exerceri diebus permittit, lotionem quoque & mundationem

1. Georgic. *Lotio.* ouium concedit his verſibus:

Quippe etiam feſtis quædam exercere diebus;
Fas, & iura ſinunt, riuos deducere nulla
Relligio vetuit, ſegeti prætendere ſepem;
Inſidias auibus moliri, incendere vepres;
Balantumque gregem fluuio verſare ſalubri:

Salubritatis enim ille, & commodorum ibi voluit curam habendam, minus illic ſuperſtitioſus ethnicus poeta, vt in re ſaltem vtili, quàm olim gens Iudæa in neceſſarijs caſibus. E contrario

Lienis affectus: in Anglia cùm æſtates pluuiæ ſunt, & cùm paſcuntur in locis vliginoſis, & cùm lingunt manè rorem, aiunt putreſcere, & contabeſcere ijs viſcera. Lien aliquando craſſis humoribus, vt ait Creſcentienſis, impletur, inflaturque, idque ſępius menſe Maio, & Aprili præ copia lenti, craſſique ſanguinis, vnde ſæpe ſubitò moriuntur, prodeſt eis, inquit, ſteccum vt vulgò vocant, (ſtylum ligneum intelligit) duorum digitorum poni inter nares, & operam dare, vt multum detrahatur ſanguinis. Quædam enim ſic liberantur, aliæ nihilominus moriuntur. Fit etiam vt renibus pingui vndique obductis intereant, teſte Ariſtotele, quod vbertate pabuli fieri, ait, vt in Sicilia, agro Leontino. Quocirca ſero diei agere oues ad paſcua paſtores loci illius ſolere, quo

Lib. 3. de part. c. 9. minus capiant pabuli. Idem alicubi, ouibus ſolis animalium renes totos obeſos habere, lethale eſſe aſſerit, ideoque fieri, vt quamquam pingues admodum ſint, tamen aliquid deſit, etſi non G

Sideratio ouium vnde. vtrique dextro quidem. Cauſam eſſe cur hoc ſolis, aut maximè ouibus accidat, quod ijs, quæ adipe pingueſcere ſolent, pingue humidum ſit: Itaque non æquè flatus intercluſos dolorem facere, idq; cauſam ſiderationis eſſe. Et rurſus: Copia, inquit, etiam ſeui genus ouium longè excedit; omnium enim animalium oues, celeri renum obeſitate opplentur. Itaque humore, flatuque intercluſo, celeriter præ ſideratione intereunt. Nam per venam aortam, & maiorem, ſtatim vitium ad cordis ſedem tranſuehitur. Meatus etiam alimenti ſicci, ouibus, & quibuſdam

Profluuium ventris. alijs beſtijs coaluiſſe legimus apud Ariſtotelem. Laborant item ventris profluuio, traditque Albertus, in ſua regione, vt venter eis ſiſtatur, ſalem præberi, & ſic excitata ſiti, vinum nigrum. Tormentilla vulgo dicta dyſenteriam, & alia ventris profluuia ſiſtit, quare opiliones, vt refert

Argema. Tragus, ea vtuntur ouibus curandis. Argema in ouibus tolli ſcripſit Theophraſtus folio papaueris cornuti; ſed Dioſcorides eo inuncto, argema, & nubeculas κτηνῶν, ideſt, pecudum & iumentorum, emendari ait; ſed & chamælæam quoquo modo collectam, teſte Plinio iumentorum, pecorumque oculis, ſalutarem eſſe aiunt. Ad tonſillas pix liquida illinitur, vt mox dicetur H intra remedia contra ſcabiem. Creſcentienſis naſci ſcribit ouibus ſub gula goſſum ex fluxu humorum à capite deſcendentium, & perforata ibi pelle humorem aqueum paulatim exſtillare,

Strumas curarique. Geſnerus aſſerit ſuis hoc vitium vocari kropff, ideſt, inquit, ſtrumas; contingere autem aliquando cum vitę periculo; Exoriri præcipuè in initio veris, & poſtea cùm iam gramine paſcuntur, inclinatis capitibus curari. Eſſe qui ſic affectarum pabulo, vel ſali potius medicamēta miſceāt, pręcipuè autem iuniperi baccas, & linguę ceruinę folia trita: nos autem goſſum vul-

Tumor ventris. go nuncupamus tumorem illum aqueum, qui euenit ad iugulum, & pręcipuè in mulierculis monticulis ex frigidę potu. Si ob paſtum inſalubriorem venter eis tumeat, ſanguinis detractione, inquit Anatolius, curabis illas, tondens ſcilicet eas venas, quę ſupra labrum, & quę ſub cauda, circa ſedem ſunt. Infundere etiam conuenit ſeſquiheminam humani lotij. Idem; aut ſimilis morbus eſſe videtur, quo; (vt à Gallo quodam non indocto, ſe accepiſſe refert Geſnerus) oues dicuntur venenum in paſtu cum herbis ſumpſiſſe, quod fieri aiunt, cùm aer craſſus, lentus, & noxius cum rore concretus in herbas decumbit, qualis etiam aliquando plantis, & arboribus exitialis eſt: Ouibus inde ſtatim inflatis, paſtores ſummas auriculas abſcindunt, vt ſanguis emanet, & baculis percutiunt latera. Alij aquę permiſcent inulam, & ori aperto infundunt, aut

ſi deſit

Mentigo.

Fracturæ crurum.

Abſceſſus.

Vulnera.

A ſi deſit aqua, vrinæ permiſcent, quam in vas aliquod, aut etiam calceum emiſerint; ſic oues ſtatim melius habere aiunt. Columellæ forſan iſtiuſmodi affectus eſt mentigo, quam paſtoribus oſtiginem vocari aſſerit, & lactentibus mortiferam eſſe; plerumque autem eam fieri, ſi per imprudentiam paſtoris emiſſi agni, vel etiam hædi roſcidas herbas depauerint, quod minimè committi, inquit, oportet: ſed cùm id factum eſt, velut ignis ſacer, os atque labra fædis vlceribus obſidet. Remedio eſſe hyſſopum, & ſal æquis ponderibus contrita: nam ea miſtura palatũ, atque linguam, totumque os perfricari, mox vlcera lauari aceto, & tunc pice liquida cum adipe ſuillo perlini. Quibuſdam placere æruginis tertiam portem, duabus veteris axungiæ portionibus commiſcere, tepefactoque vti medicamine; Nonnullos folia cupreſſi trita miſcere aquæ, atque ita vlcera, atque palatum perfricare. Fracta harum pecudum crura, non aliter, quàm hominum ſanari, ait Columella, inuoluta lanis oleo, atque vino inſuccatis, & mox circumdatis ferulis conligata. Si abſceſſus corporis ſuperficiem obſideat, aperiundus eſt, vulnerique torrefactus ſal, atque tenuiſſimus ex liquida pice imponendus ex præcepto Anatolij. Quę inter tondendum excitantur vulnera, pice liquida inungere conuenit: At vniuerſum corpus oleo, aut B vino, aut ſucco coctorum lupinorum amarorum, vt Didymus aſſerit, qui, tamen multò præſtantius fore, ait, ex vini amurcæque portionibus paribus, aut ex oleo, & vino albo, cera, & adipe miſtis inungere. Hoc ſiquidem efficere lanam innocuam, ſcabiei reſiſtere, vlceraque prohibere, ne fiant. Et Calphurnius, cùm dixiſſet cautè in tondendis ouibus vtendum eſſe forfice, ſubiungit:

tacitum ne puſtula virus
Texerit occulto ſub vulnere, quæ niſi ferro
Rumpitur, in miſerum fragili rubigine corpus
Corrodet ſanies, & putrida contrahet oſſa,
Prouidus (hoc moneo) viuentia ſulphura tecum
Et ſcyllæ caput, atque intacta bitumina porta,
Vlceribus laturus opem, nec brutia deſit
Dura tibi, liquido picis vngere terga memento
Si ſint raſa, linas.

Claui.

Mentigo.

Sacer ignis.

C Infeſtant præterea etiam oues claui, &, vt ait Columella, dupliciter, ſiue cùm ſubluuies, atque intertrigo in ipſo diſcrimine vngulę naſcitur, ſeu, cùm idem locus tuberculum habet, cuius media ferè parte canino ſimilis exſtat, inquit, pilus, eique ſubeſt vermiculus. Subluuies, & intertrigo pice per ſe liquida, vel alumine, & ſulphure atque aceto miſtis, ritè eruentur: vel tenero punico malo, prius quàm grana faciat, cùm alumine pinſito, ſuperfuſoque aceto, vel æris ęrugine infriata, vel combuſta galla, cum auſtero vino lęuigata, & ſuperpoſita tuberculũ, cui ſubeſt vermiculus, ferro quàm cautiſſimè circumſecari oportet, nedum amputatur, etiam quod infra eſt animal, vulneremus: Id enim cùm ſauciatur, venenatam ſaniem mittit, qua reſperſum vulnus ita inſanabile facit, vt totus pes amputandus ſit, & cùm tuberculnm diligenter circumcideris, candens ſeuum vulneri per ardentem tędam inſtillato. Hęc itaque omnia Columella. Philippus Beroaldus mentiginem in agnis & hędis id ferè malum eſſe conijcit, quod in hominibus mentagram appellant, aitque vtriuſque vocabuli etymon eſſe à mento, quoniam ab ea parte ferè oriebatur, fœdiſque vlceribus mentum, os labra, obſidebat. Equidem videtur, vt D mentigo, menti malum, ſic ouis oſtigo dictum. Idem Columella, eſſe etiam in hoc pecore inſanabilem, ait ſacrum ignem, puſulam vocatum paſtoribus. Ea niſi compeſcitur, intra primam pecudem, quę tali malo correpta eſt, vniuerſum gregem, contagione, inquit, proſternit: Sic quidem, quod nec medicamentorum, nec ferri remedia patitur, nam penè ad omnem tactum excandeſcit: ſola tamen ea fomenta non aſpernatur, lactis caprini, quod infuſum tantum valet, vt & blandiatur igneam ſęuitiam, differens magis occidionem gregis, quàm prohibens. Sed Aegyptię gentis author memorabilis Dolus Mendeſius, cuius commenta, quę appellãtur gręcę ὑπομνήματα ſub nomine Democriti falſò produntur, cenſet, propter hanc ſępius, ac diligenter ouium terga perſpicere, vt ſi fortè ſit in aliqua tale vitium deprehenſum, confeſtim ſcrobem defodiamus in limine ſtabuli, & viuam pecudem, quę fuerit puſuloſa, reſupinam obruamus, patiamurque totum gregem ſuper obrutam, meiere, quod, eo facto, morbus propulſetur. Nos antea ex Virgilio de hoc ſacro igne etiam aliquid diximus. Frequentius item oues eodem atteſtante Columella, quàm vllum aliud animal, infeſtantur ſcabie, quæ ferè naſcitur, vt noſter, inquit, memorat poeta:

Scabies.

cùm frigidus imber
Altius ad viuum perſedit, & horrida cano

Bruma gelu:

Cauſa ſcabiei.

Curatio.

Vel poſt tonſuram ſi remedium prædicti medicaminis non adhibeas, ſi æſtiuum ſudorē mari, vel flumine non abluas, ſi tonſum gregem patiaris ſylueſtribus rubis, aut ſpinis ſauciari; ſi ſtabulo vtaris, in quo muli, aut equi, aut aſini ſteterunt, præcipuè tamen exiguitas cibi maciem, macies autem ſcabiem facit. Hæc vbi cæpit irrepere, ſic intelligitur; vitioſum locum pecudes aut morſu ſcalpunt, aut cornu, vel vngula tundunt, aut arbori affricant, parietibuſve detergent: quod vbi aliquam facientem videris, comprehendere oportebit, & lanam diducere: Nam ſubeſt aſpera cutis, & velut quædam prurigo, cui primo quoque tempore occurrendum eſt, ne totam progeniem coinquinet, & quidem celeriter, cùm & alia pecora, tum præcipuè oues contagione vexentur. Sunt autem complura medicamina, quæ idcirco enumerabimus, non quia cunctis vti neceſſe ſit, ſed quoniam nonnullis regionibus quædam reperiri nequeunt, ex pluribus aliquod inuentum remedium ſit. Facit autem commodè primùm ea compoſitio, quam paulo antè demonſtrauimus, ſi ad fæcem, & amurcam, ſuccumque decocti lupini miſceas portione æqua detritum album helleborum: Poteſt etiam ſcabritiem tollere ſuccus viridis cicutæ, quæ verno tempore, cum iam caulem, nec adhuc ſemina facit, deciſa contunditur, atq; expreſſus humor eius fictili vaſi recōditur, duabus vrnis liquoris, admiſto ſalis torridi ſemodio: Quod vbi factum eſt, oblitum vas in ſterquilinio defoditur, ac toto anno fimi vapore cōcoctum, mox promitur, tepefactumque medicamentum linitur ſcabræ parti, quæ prius aſpera teſta, vel pumice defricta redulceratur. Eidem remedio eſt amurca duabus partibus decocta; item vetus hominis vrina, teſtis candentibus inuſta: Quidam tamen hanc ipſam ſubiectis ignibus quinta parte minuunt, admiſcentque pari menſura ſuccum viridis cicutæ. Deinde figularibus triti, & picis liquidæ, & fricti ſalis ſingulos ſextarios infundunt. Facit etiam ſulphuris triti, & picis liquidæ modus æqualis igne lento coactus. Sed Georgicum carmen affirmat, nullam eſſe præſtantiorem medicinam:

Quam ſi quis ferro potuit reſcindere ſummum
Vlceris os, alitur vitium, viuitque tegendo.

Itaque reſerandum eſt, & vlcera medicamentis curandum. Hæc itaque omnia ille, qui cùm citet Virgilium, nos etiam eiuſdem ex georgicis eadem de re verſus apponemus omnes:

Turpis oues tentat ſcabies, vbi frigidus imber
Altius ad viuum perſedit, & horrida cano
Bruma gelu, vel cum tonſis illotus adhæſit
Sudor, & hirſuti ſecuerunt corpora vepres.
Dulcibus idcirco fluuijs pecus omne magiſtri
Perfundunt, vdiſque aries in gurgite villis
Merſatur, miſſuſque ſecundo defluit amni.
Aut tonſum triſti contingunt corpus amurca,
Aut ſpumas miſcent argenti, viuaque ſulphura
Idæaſque pices, & pingues vnguine ceras
Scyllamque helleboroſque graues, nigrumque bitumen.
Non tamen vlla magis præſens fortuna laborum eſt,
Quam ſi quis ferro potuit reſcindere ſummum
Vlceris os: alitur vitium viuitque tegendo:
Dum medicas adhibere manus ad vulnera paſtor
Abnegat, & meliora Deos ſedet omnia poſcens.

Frigus autem ſcabiei cauſam eſſe iam antè etiam dixerat, cùm de ſtabulis ouium loqueretur.

glacies ne frigida lædat
Molle pecus ſcabiemque ferat, turpeſque podagras.

Diophanes teſtatur, oues nunquam ſcabie infeſtas iri, ſi ijs, quæ prædicta ſunt, quiſpiam tonſas inunxerit. Sin autem ob negligentiam, inquit, tuam, ſcabie fædentur, eas curabis hoc modo: Amurcæ ſine ſale, aquæ in qua amari lupini maduerint, fæciſque vini albi ſingulorum æquas portiones in vaſe aliquo miſcens, & calefaciens, ouem inde perungito, eamque in vnam, & alteram diem ſic relinquito. Tertia verò die aqua marina, aut muria calida lauanda eſt: ac poſt id, aqua potabili; Quidam cupreſſi ſphærulas aqua maceratas affundunt. Alij ex ſulphure, cypero, ceruſa, atque butyro miſtis, ſcabras oues inungunt. Sunt qui ex luto orto ab vrina, quam aſinus in via excreuit, illinant oues, nonnulli autem rectiùs facientes, non priùs admouent aliquod remediorum dictorum, quàm totonderint partem ſcabidam, eamque lotio antiquo perfuderint. In Arabia porrò vel ſola cedriæ inunctione ſcabiem diſcutiunt, vt in camelis, & ele-

A phantis quoque. Scabiem ouium compeſces, ſi lotio præluens ſulphure, atque oleo inunxeris.
Cap. 96.
Eadem ferè præcipit Cato: *Oues, inquit, ne ſcabræ fiant, amurcam puram, & aquam, vbi lupinus*
deferbuerit, & fæcem de vino bono, inter ſe pariter omnia ſumito, & benè commiſceto. Poſtea cum
detonderis oues, vngito totas, ſinito, triduum, aut biduum conſudent, deinde in mari lauent, & lanæ
plus, & meliorem habebunt, & vicini non erunt moleſti. Eodẽ modo in omnes quadrupedes vtitor,
ſi ſcabræ erunt. Maro inſuper ſciens, teſte Macrobio, lauari ouem, aut lanæ purgandæ, aut
I. Saturnal. cap. 16.
ſcabiei curandæ gratia pronunciauit, tunc ouem per ferias licere merſari, ſi hoc remedij cauſa
fieret:

Balantumque gregem fluuio merſare ſalubri.

Adijciendo enim ſalubri, oſtendit, inquit, auertendi morbi gratia tantummodo, non etiam ob
lucrum purgandæ lanæ gratia fieri conceſſum. De eiuſdem lotionis vtilitate in hæc verba Plinius
Lib. 31. c. 6.
Secundus diſſerit: *Pecorum ſcabiem ſanant, lanaſque emolliunt piſcinæ maris. Mediterranei*
marinam aquam imitabũtur, quam ſalſiſſimam, ſi quatuor ſextarijs aquæ, vnum ſalis addiderint:
Nam ſi quis amplius addere conetur, vinci aquam, ſalemque non liquari aiunt: Moderatiſſimam
B *fieri putant, ſi aquæ ſextarijs quatuor octonos ſalis cyathos miſceant. Sunt qui dicunt illam demum*
aquam ſalſam reſpondere marinæ, in qua ouum fluitet, nec ſubſidat. Quod cùm experirentur nõnulli,
Ouum vt aquæ innatet.
inuenere eiuſdem ponderis aquam, & ſalem eſſe oportere, vt ouum innataret. Sed idem
Plinius apud Marcellum, duos ſalis ſextarios in quatuor aquæ ſextarios, miſſos, temperatiſſimam
marini liquoris copiam facere, author eſt, aitque alicubi, lupinos cum chamæleonte herba
decoctos, aqua in potum colata, ſanare etiam ſcabiem quadrupedum omnium in amurca
decoctos, vel vtroque liquore poſtea mixto; & apud Dioſcoridem habemus, lupinos cum chamæleontis
nigri radicibus decoctos ouium ſcabies ſanare, & in eundem vſum, tepido illo decocto
ablui. Hieronymus Tragus ex hoc opinor loco, quadrupedum, & ouium ſcabiem ſanari
ſcribit lupinis cum radicibus Carlinæ vulgò dictę, decoctis in vino, quod à dolijs dum hauritur
deſtillans, vaſculis excipitur, vel etiam in aqua. Atqui Carlina albi potius, quàm nigri Chamæleontis
genus eſt. Idem Tragus, ouium, boum, equorum, hominumque ſcabiem, & impetigines
ſanari ſcribit aqua, quæ in cauis fagis reperitur, idque ſe in pecoribus, & hominibus fuiſſe
C expertum. Inuenio denique ad pecorum, & canum ſcabiem, picis liquidæ genus, nigrum videlicet,
& fætidum ex oxycedri lignis aſſulatim conciſis, toto Maſſilienſi agro paſtores elicere
præſtantiſſimum. Porrò lanij affirmant ſępe in ouium iecore reperiri hirudines, folliculis quibuſdam
Hirudines in ouium iecore reperiri.
incluſas, longitudine ſeſquidigiti, latitudine ad lõgitudinem ferè dimidia, prætenues:
Id vitium contrahi aquę paluſtris potu; in ventriculo verò nunquàm vllas reperiri, ſed & hauriunt
nõnunquam eaſdem, quod vbi contigerit, Anatolius acetum acre, & calidum, aut oleum
infundi iubet. Quod ſi vermes (σκώληκας) vnà cum herbis vorauerint, idem faciendum eſt,
quod de ventris tumore ex inſalubri paſtu dictum eſt. Teſtatur item Creſcentienſis, agnos aliquando
Phthiriaſis, ſeu pediculatio.
infeſtari pediculis. Et Diophanes, ſi pediculi, riciniue moleſtẽt ouem, radicem ſphendamni,
id eſt, aceris tundi iubet, & in aqua elixari. Vbi autem à capite vſque ad extremam ſpinę
Curatio.
partem, lanam totonderis (ἀναξανῃς, Cornarius reddit diuulſeris) tepidam ipſam aquam
infundi, donec penetret vniuerſum corpus. Nonnulli quoque in tali affectu cedria tantùm,
eodem teſte, vtuntur. Alijs etiam in vſu eſt radix mandragorę, ſed cauendum eſt, ne hęc guſtetur:
eſt enim periculoſa. Alij cyperi radices coquunt, eoque decocto oues abluunt. Atqui Plinius
D pediculos in ouibus gigni negat his verbis: *In ouibus, & in capris, ricini ſolùm gignuntur,*
pediculi, & pulices nulli. Et alibi inquit: *pilos habentium aſinum tantùm immunem pediculis credunt, & oues:*
Ego à paſtoribus alpigenis non ſemel intellexi ſe ouium pediculos albo detergere
Morſus reptilium.
helleboro. Si qua reptilium beſtiarum momorderit, percuſſeritve, Anatolius melanthium
ex vino illis offert, ac breuiter ea omnia facienda, adhibendaque eſſe ait, quęcunque in hiſtoria
horum, aliorumque animalium tradidit. Et nos pręcedenti rubrica primo, & ante omnia
diligenter curandum eſſe diximus ex Columella, & Virgilio, vt ſerpentibus tecta liberentur,
videlicet ne veneno illarum afflatę pecudes intra ſepta moriantur; hoc vt ne fiat, pręceperunt
cedrum, aut galbanum in ſtabulis incendere; Nam horum odor non patitur ſtabulis ſerpentiũ
peſtem conſiſtere; Sępe enim vt ibidem dictum eſt, viperę, & colubri tenebris aſſueti, & lucem
exoſi, in ſtabulis pecudum deliteſcunt, & cubilia ſub pręſepibus diu non motis, ſibi deligunt.
Vnde grauiſſima pecudibus exiſtunt mala, & ſępe ex ſerpentibus contrahũtur cęci morbi, quorum
cauſas ne medici quidem perſpicere queunt; Nam venenatę beſtię poſtquam ſemel latebras,
in quibus ſe ſuſtentare queant, repererunt, gregem impreſſo morſu lędere, eique lethale
virus ſolent aſpergere. Quare lapides, & ſudes prehendendę, vt illarum iactu & ictu noxij ſerpentes
è medio tollantur, neque prius à cęde, & internecione abſtinendum (vtcumque illi ſibi-

lis, & linguis exſertis iram comminentur) quàm caput enectum ſit, & cauda à reliquo corporis nexu auulſa, tardius iam moueri incipiat, aut etiam conuolui prorſus deſinat. Sed quia ſaxis, & ſudibus aduerſus ſequentes pugnando periculum magnum aditur, præſtiterit prius remedium à Virgilio recitatum de galbano, & cedro vſurpare, aut, vt Columella addit muliebres capillos, aut ceruina cornua vſta. Id quod & Calphurnius præcipit his verſibus, quos ſupra omiſſos, hic recitabimus:

> *Lurida conueniet ſuccendere galbana ſeptis,*
> *Et tua ceruino luſtrare mapalia fumo.*
> *Obfuit iſte malis odor anguibus, ipſe videbis*
> *Serpentum cecidiſſe minas, non ſtringere dentes*
> *Vlla poteſt vncos, ſed inani debilis ore*
> *Marcet, & obtuſo iacet exarmata veneno.*

3. Sympoſiacon. Celebrantur modò aliquot remedia, quæ peculiari quadam facultate partim pecudes iſtas ab affectibus præſeruant, partim etiam, ſi inciderint, curant. Plutarchus author eſt, Alyſſon ſi circa ſtabula plantetur, ouium & caprarum gregibus ſalubre eſſe, perhiberi. Paſtores, & opiliones, referente Trago, abſynthij flores aridos contritos, cum ſale, ouibus, & bobus præbent, quotidiana experientia edocti, omne genus interiores morbos abſynthio curari, dolores ſedari, & excrementa purgari. Plinius aſſerit ſuccum decoctæ radicis centaureæ mederi ouium morbis. Theophraſtus inquit hyphear ad ſaginanda pecora viſco vtilius. Vitia modo purgat primo, dein ea pinguefacit, quæ ſuffecere purgationi. Quibus ſit aliqua tabes intus, negant durare. Ea medendi ratio æſtatis quadragenis diebus. *Hyphear quid.* Quid autem hyphear ſit, alicubi docet his verbis: *2. de cauſis cap. 33.* Ilex fructus aliquando quaternos habet, binos proprios, glandem, & granum quoddam puniceum, & binos alienos, viſcum, atque hyphear, hoc à meridie, illud à Septentrione. Aliqui viſcum ſtelin & hyphear non aliter differre putant, niſi quod in diuerſis arboribus naſcūtur verò ſpecie differre aiunt, cùm & fructus edant diuerſos, & in eadem arbore aliquādo pars v *Stelis.* ſtelin, altera viſcum, vel hyphear proferat; Et paulò poſt: ſtelis vocabulum eſt Euboenſium, hyphear Arcadum, viſcum commune. Blondus tradit cani nonnunquam offerendum eſſe decoctum hederæ, coque exhibito ſaltem per ſeptem dies ſeruari canis incolumitatem, propter quod ouem quoque paſtus hederæ ſeruet. Habemus & à Dioſcoride, ouibus vtile eſſe adian tum circa ouilia earum ſeri, & Plinius tradit pecori vtiliſſimos eſſe dici adianti ramulos in c bo. Nos verò in hiſtoria de boue diximus aſplenum herbā pecorum lienem conſumere. Qui tilij affirmant nec capras, nec oues peſte infici, ſi ex ciconiæ ventriculo aqua intrito, ſingulis co chleare vnum infuderis. *Lib. 3. c. 55. in margine.* Merula denique ventriculum arietis ex vino, & aqua coctum pleru que ouium morbos exhibitum leuare indubitatè affirmat.

CASTRANDI RATIO.

COLVMELLA non aliam in agnis, caſtrandi rationem ſeruari ſcribit, quàm i maiore pecude; Quomodo autem vituli caſtrentur, copioſè dictum eſt propri loco. Varro duo obſeruat, vt non minores quinque menſium, neque antequa calores, aut frigora ſe exegerint, agni caſtrētur. *Quando castrandi.* Et Plinius niſi caſtrentur qui quemeſtres, præmaturum exiſtimari ſcribit, ex quo Platina; quos in numer veruecum, inquit, referre volunt, eoſdem non minores quinque menſium caſtrare oportet. At qui Conradus Hereſbachius ſcribit experientiam docere, quo citiùs, hoc meliùs ſuccedere ca ſtraturam. Nam in adultioribus, inquit, periculoſior eſt, ſicut & in alijs animalibus caſtratio Apud Rhætos referente Geſnero Italicè ſanari pro caſtrari dicuntur arietes, qui funibus radi ces teſticulorum in ijs abrumpunt, aut ligno impoſitas malleo contundunt: ſed prior modu præſtat: poſteriore verò modo caſtratorum teſticuli cùm mactantur, ceu ſugillati, & parui ab ciuntur. De ſimili caſtrandi modo etiam in vitulo diximus, ſimiliſque quædam olim homi nibus, vt eunuchi fierent, caſtratio adhibebatur: Indeque θλασίαι, & θλιβίαι dicebantur à con tuſis contritiſq; coleis.

ADMIRANDA. SYMPATHIA.

Antipathia.

OCCVLTA quædam inter oues, & capras colitur amicitia, & ſimul libenter paſcuntur, obediuntq; eodem ferè modo paſtoribus, & canibus, quos ita vtriuſq; pecoris cuſtodes eſſe diximus ex Aeliano, vt ijs aduerſus luporum rapinas vtãtur defenſoribus. Quod verò de veſpertilione traditur, ſi ter circumlatus domui viuus per feneſtram inuerſo capite infigatur, amuletum eſſe: priuatimque ouilibus circumlatum toties, & pedibus ſuſpenſum ſurſum in ſuperliminari, magicæ vanitatis videri arbitratur Plinius, qui alicubi ſcribit, arietis cornibus tuſis, atque defoſſis naſci aſparagũ ſylueſtrem, quod tamen falſum eſſe ſcribit Dioſcorides. Sed Cardanus, inquit; arietis cornu in B aſparagos verti, ſi ſepeliatur, ac putreſcat, tametſi non ſum expertus, multorum tamen teſtimonio concredam: putredo enim mater eſt multarum rerum. Et Albertus ait; Si cornua arietis ſepeliantur ad radicem fici arboris, fructus in ea citiùs matureſcere. Et Antonius Mizaldus, ficus, ne fructus amittat, arietis cornua circa radices obrui iubet. Sed quid hoc, quod Plinius ſcribit de Laſerpitio? Oues videlicet dormire protinus ſumpto pabulo cùm inciderint in locum vbi oriturum ſit Laſerpitium. Horrent verò omnes ſanguinarias feras; hinc comparationem hanc ſumpſit Quintus Calaber: Troiani ſupra modum timuerunt Achillem occiſum animo perpendentes ſuum hoſtem, non ſecus, atque oues horrore contremiſcunt cernẽtes ſanguinariam aliquam feram circa ſtabulum à iuuenibus proſtratam, nec propius ſe conferre audẽt, ſed horrent mortuam non ſecus, ac viuam: Aiunt verò eam eſſe cum lupo antipathiæ vim, vt plerumque agni recenter nati neque vllius animalis extra caulas effigiem intuiti, audito repẽtè luporum vlulatu exanimaſcant, ſubitarioque eo perculſi metu, mortui concidant. Scribit & Albertus arietem lupum fugere, etiamſi numquam viderit. Eſt enim natura inſitum, vt ait D. Ambroſius, omnibus animantibus, vt etiam quæ necdum ſibi nocere experta ſunt, quaſi noxia C reformident, vnde enim columbæ, inquit, in ipſo ſui ortu, non viſi terror accipitris? vnde lupi ouibus formidabiles? pullis milui? Quod ſi in ijs, quæ irrationalia ſunt animantia, quidam de aduerſo animantium genere naturalis eſt terror, vt etiam irrationabilia ſenſum fugiẽdæ mortis accipiant, quanto magis in primo homine rationis vtique pleniſſimo, naturalis quædam opinio debuit eſſe vitandę. Doctè item, ac perquam eleganter, hanc antipathiã expreſſit Achilles apud Homerum Hectori ſecum congreſſuro, & pacta dimicationis proponenti, his verbis reſpondens; Hector erras, noli quicquam mecum paciſci, ſicut enim nullum inter leones, hominesque ſanctum eſt iuſiurandum, & nunquam lupi & agni in ſententia conueniunt, ſed inuicem ſemper ſibi malè optant; Sic inter nos nullus neque amor erit, neque iuſiurandum, niſi prius alterius ſanguine alter funeſtum Martem expleat;

Oues & capræ amicæ.
Veſpertilio.
Lib. 19. c. 8.
Aſparagus.
Ficus.
Lib. 19. c. 3.
Lib. 3.
Lib. de paradiſo c. 5.
Iliad. ϖ.

Ε῎κτορ. μή μοι ἄλαστε συνημοσύνας ἀγόρευε,
Ω῾ς οὐκ ἐστι λέουσι καὶ ἀνδράσιν ὅρκια πιστὰ,
D Ουδὲ λύκοι τε καὶ ἄρνες ὁμόφρονα θυμὸν ἔχουσιν
Αλλὰ κακὰ φρονέουσι διαμπερὲς ἀλλήλοισιν.
Ω῾ς οὐκ ἐστ᾽ ἐμὲ, καὶ σὲ φιλήμεναι, οὔτέ τι νῶϊ
Ο῎ρκια ἔσσονται πρίν γ᾽ ἢ ἕτερόν γε πέσοντα
Αἵματος ἆσαι Α῎ρηα ταλαύρινον πολεμιστήν.

Quem locum, forſitan imitatus eſt Virgilius de Turno loquens occidente Lycum:

Aeneid. 9.

Noſtras ne euadere demens
Speraſti te poſſe manus? ſimul arripit ipſum
Pendentem, & magna muri cum parte reuellit,
Qualis vbi leporem, aut candenti corpore cygnum
Suſtulit alta petens pedibus Iouis armiger vncis,
Quæſitum aut matri multis balatibus agnum
Martius è ſtabulis rapuit lupus.

Alicubi etiam eundem Turnum lupo, Troianos ouibus ſtabulis incluſis comparans, quanta ſit luporum agnos inuadendi auiditas, indicat;

Ac veluti pleno lupus inſidiatus ouili
Cùm fremit ad caulas, ventos perpeſſus, & imbres

Nocte ſuper media: tuti ſub matribus agni
Balatum exercent: ille aſper, & improbus ira
Sæuit in abſentes, collecta fatigat edendi
Ex longo rabies, & ſiccæ ſanguine fauces.

4. Georgic. Et alibi idem inquit:

Ipſe (velut ſtabuli cuſtos in montibus olim
Veſper vbi è paſtu vitulos ad tecta reducit,
Auditiſque lupos acuunt balatibus agni)

Epodon. ode 2. Horatius pariter demonſtraturus, quantopere deteſtaretur amorem Canidiæ, inquit:

O ego non felix, quam tu fugis, vt pauet acres
Agna lupos, capræque leones.

Epod. od. 4. Sed & odium ſuum in Menam Libertum Pompei Magni, hinc etiam ſumpta ſimilitudine, indicat:

Lupis & agnis quanta ſortitò obtigit,
Tecum mihi diſcordia eſt.

Lib. 3. carmin. od. 18. Huc quoq; pertinet, quod agnos in feſtiuitate Fauni tam audaces eſſe ait, vt lupũ non timeant:

Ludit herboſo pecus omne campo
Cum tibi (Faune) *nonæ redeunt decembres*
Feſtus in pratis vacat otioſo
Cum boue pagus.
Inter audaces lupus errat agnos,
Spargit agreſtis tibi ſylua frondes,
Gaudet inuiſam pepuliſſe foſſor
Ter pede terram.

Apud Theocritum Cyclops ſic ſe Galatheam fugere dicit, vt ſolet ouis conſpicata lupum:

Φεύγεις δ' ὥσπερ ὄϊς πόλιον λύκον ἀθρήσασα, ideſt,
Fugiſque velut ouis canum lupum conſpicata.

1. de arte. Ita & Ouidius de raptu virginum Sabinarum loquens, inquit:

Vt fugiunt aquilas timidiſſima turba columbæ
Vtque fugit viſos agna nouella lupos:
Sic illæ timuere viros ſine lege ruentes, &c.

Et de Lucretia à Sexto Tarquinio compreſſa:

2. Faſtor. *Vtque thorum preſſit, ferrum Lucretia mecum eſt,*
Natus, ait regis, Tarquiniuſque vocor.
Illa nihil, neque enim voces vireſque loquendi,
Aut aliquid toto pectore mentis habet.
Sed tremuit quondam ſtabulis deprenſa relictis,
Parua ſub infeſto cùm iacet agna lupo.

5. Metam. Ipſa verò Arethuſa apud eundem de ſe, recitans nimirum perſecutionem Alphæi amnis:

Quid mihi tunc animi miſeræ fuit? anne quod agnæ
Si qua lupos audit circa ſtabula alta frementes?

6. Metam. Philomela verò etiam à Thereo vitiata;

Tremit velut agna tremens, quæ ſaucia cani
Ore excuſſa lupi, nondum ſibi tuta videtur.

Huc etiam reſpiciens Euphorion de Pauſania puero, qui interfecit Philippum Amynthæ filium, Macedoniæ regem, ait:

Ac velut agna lupos, viſos fugit vrſa leones,
Sic puer ignarus veneris, fugiebat amores.

Videtur hoc acceptum ex Phædro Platonis, vbi ſimiliter legitur:

Vt lupus ipſe agnos, puerum ſic ardet amator.

In Truculento. Lepidè autem M. Tullius de Antonio dicebat. *Cuſtos ouium præclarus.*
Ita & Plautus:

Fuit ædipol Mars meo periratus patri,
Nam oues illius haud longè abſunt à lupis.

In Pænulo. Quàm verò difficile ſit agnum lupo eripere, idem indicat alicubi:

Lupo agnum eripere, inquit, poſtulant, nugas agunt.

2. Faſtor. Quàm ſuauis igitur fuerit cantus Orionis, hoc modo ſignificat Ouidius:

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

A

Sæpe ſequens agnam lupus eſt à voce retentus
Sæpe auidum fugiens reſtitit agna lupum.

Prægnantibus magis fortaſſis, quàm alijs inſidiatur lupus; ſic enim paſtor quidem apud Theocritum: *E'ιδ.8.*

Φείδευ τῶν ἐρίφων, φείδευ λύκε τῶν τοκάδων μευ. ideſt,
Parce meis hædis, lupe, parce fœto meo pecori.

Vtitur & aſtu quodam in raptu lupus; quandoquidem raptam ouem, vt ſcribit Albertus, dum perſequentes audit, illæſam portat, ne balatu ei faciat curſus impedimentum. Inuadit & palantes potiùs, quàm ſi ſimul degant, quod indicat Homerus de Græcis loquens Troianos inſequẽtibus, hos agnis atque ouibus palantibus, illos lupis aſſimilans, vt voraces natura, inquit, lupi ouium, caprarumque greges paſtoris vecordia palantes in collibus nacti protinus inuadunt, ſed hædos agnoſque præcipuè, quos inter miſeras matres, quærunt, atque ſubter illas ſeſe occultantes, trepidoſque inueniunt, rapiunt, laniant: ſic Græci in Troianos ingruentes perterritos, lymphatos, ac fugæ magis memores, quàm virtutis, &c. *Iliad.π.*

B

Οὗτοι ἄρ' ἡγεμόνες Δαναῶν ἕλον ἄνδρα ἕκαστος
Ὡς δὲ λύκοι ἄρνεσσιν ἐπέγραον ἢ ἐρίφοισι
Σίνται, ὑπ' ἐκ μήλων αἱρεύμενοι, αἵτ' ἐν ὄρεσσι
Ποιμένος ἀφραδίῃσι διέτμαγεν. οἱ δὲ ἰδόντες
Αἶψα διαρπάζουσιν ἀνάλκιδα θυμὸν ἐχούσας.
Ὣς Δαναοὶ τρώεσσιν, &c.

Quem locum puto imitatus noſter Arioſtus, canit:

Deh doue ſenza me, dolce mia vita
Rimaſa ſei ſi giouene, e ſi bella?
Come poi, che la luce è dipartita
Riman trà boſchi la ſmarrita agnella:
Che dal paſtor ſperando eſſer vdita
Si va lagnando in queſta parte, e in quella

C

Tanto, che'l lupo l'ode da lontano
E'l miſero paſtor ne piange in vano.

Hinc Fabium Maximum, quod commilitones ſuos in caſtris ab onmibus Hannibalis inſidijs tutos contineret, optimo, & diligenti paſtori; illum verò lupo comparat Silius Italicus, dum canit:

Solers cunctandi Fabius, ceu nocte ſub atra
Munitis paſtor ſtabulis per ouilia clauſum
Impauidus ſomni ſeruat pecus: Effera ſæuit
Atque impaſta truces vlulatus turba luporum
Exercet, morſuque quatit reſtantia clauſtra.

Quod ſi enim ſtabula reperiant reſerata, maximo impetu ſæuitiaque in ea irruunt, maximamque ouium ſtragem edunt, ſicut hac comparatione meminit Quintus Calaber: Græci ad Helleſponti littora appellentes, nauibus egreſſi impetu ad Ilium ferebantur, nullo præpediente metu, perindè ac oues ſe è nemoroſis paſcuis ad ſtabula corripiunt ſub noctem autumnalem: Sic illi omni voce ſuppreſſa vi bem petebant proceribus ſuis opem ferre cupientes, vt lupi qui acerba fame exciti, in ſtabulum impetum faciunt, per montes, & ſyluas, paſtore quippe ducente, alias ad alias mactant intra ſeptum, & quacumque omnia ſanguine & cadaueribus miſcentur, magnaque patratur ſtrages &c. Præterea vbi caulas intrauerunt, vel aliàs inciderunt in greges ouium, non ſolum, vt dictum eſt, interficiunt, quot ſatis eſſent ad ventrem explendum, ſed totum gregem, ſi poſſunt, paſſim iugulant, vt teſtatur Albertus, imò verò niſi clamore paſtorum, cuſtodumve, aut aliter impediantur, omnes occidunt, antequam attingant aliquam ad comedendum, quod meminit author de natura rerum, atque ego etiam à paſtoribus intellexi. Gloſſa in D. Lucam ait, lupum ouibus inſidiantem circuire ouile, vt canis ſomnum, & paſtoris deſidiam, vel abſentiam exploret. Atqui Plutarchus in volumine de ſolertia animalium ſcribit, ouem ſtultam grauiore pedis ſonitu lupum vocare, excitaturque lupus, vt dictum eſt, agni balatibus, atque eo modo paſtori non ſemel fit prædæ, qui matres ab agnis ſeparans, horum balatibus lupos ad prædam excitans, in laqueos, eos deducit: Sic Regulus apud Silium Italicum ſimulans fugam comparatur paſtori, qui lupos eo modo, nimirum agni balatibus decipit: *Lib.13.* *Ouis lupum vt vocet.* *Lib.6.*

D

Vertit equum, ſimulatque fugam grauiore ruina

Et dat terga celer, ficta formidine ductor
Haud ſecus ac ſtabulis procurans ocia paſtor
In foueam parco tectam velamine frondis
Ducit nocte lupos poſitæ balatibus agnæ,
Arripuit, traxitque virum, fax mentis honeſtæ
Gloria, & incerti fallax fiducia Martis.

Odium poſt martem. Sed vt ad odij interni ſiue innatæ inimicitiæ magnitudinem reuertamur, ea in lupi, ouiſque mortuorum partibus, ac potiſſimum pelle, lana, & chordis non minor eſt, vt aiunt, quàm in ipſis animantibus viuis; & quod ad pellem attinet, Pythagoras author eſt, ſi pellis ouis lupinæ apponatur, defluituram lanam ouillæ. Similis planè antipathia eſt inter pennas aquilæ, & aliarum auium, præſertim anſeris, ſi Alberto credimus, qui tamen de pennis id expertus ſcribit, ſed vulgo de pilis lupi, & lana ouis id ferri, ſed verè non expertum. Alias tamen ipſe atq; etiam Rhaſis citans Ariſtotelem, odium inter lupum, & oues omnibus eorum membris inhærere inquiunt, ita quod chordæ, ſiue neruis de inteſtinis ouium cum chordis de inteſtinis lupi factis permixtæ, non ſonent. Verùm apud Ariſtotelem nihil tale reperio, ſed inter alios Pythagoras inquit, ſi intendatur chorda de inteſtinis lupi cum ouium chordis, rumpit eas, & aufert omne temperamentum ab eis, & apud Oppianum legimus, ſi ex lupina pelle feceris tympanum, id inter cætera pulſatum, ſolum reſonabit, ſilentibus cæteris vtcumque prius ſonoris, & mox addit:

Καὶ φθίμενοι γὰρ ὄϊς φθίμενον λύκον ἐρρίγασιν:

Vnde tympana illa, quibus adimitur ſonus, lupini tympani pulſu, ouilla præcipuè intelligimus. Cæterùm, quæ de chordis, & tympanis dicuntur, eruditorum optimi ſuperſtitioſa eſſe putant; quamquam enim lupina pellis cum durior ſolidiorque ſit ouillis, ſonum procul dubio in tympanis longè clariorem edet, vt ſonus reliquorum longè inferior minus animaduertatur, vt lux candelæ iuxta ignem magnum poſitæ (eadem & in chordis ratio fuerit) rumpi tamen, vel prorſus obtumeſcere quis credat? Cæterùm pellem ouillam lupinæ coniunctam, abſumi citius, non mirum eſt, vt neque anſeris pennas priùs quàm aquilæ, ſi coniunxeris; Siccriorum enim animalium partes etiam ſicciores, minuſque excrementitiæ ſunt, & eandem ob cauſam, diuturniores. Sunt autem ſylueſtria manſuetis ſicciora, tum exercitij, tum pabuli ratione: nam & exercentur amplius, & pabulo tum ſicciore, tum minùs copioſo fruuntur. Quòd verò anſeris pennas plures ab vna aquilina adiecta conſumptas, expertum ſe profitetur, nō propterea, quia citius natura anſerinæ pereunt, verè ac propriè ab aquilinis conſumi putant. Vtcumque eſt experiri poterunt curioſi. *Funiculus inteſtini.* Hoc interim maius adhuc admirandum eſt, quod de funiculo ex inteſtino lupi facto tradit idem Albertus, videlicet ſi illum ſub arena, vel terra ſepelieris, equos, & ouile pecus tranſire eò prohibebis etiamſi fuſte adigantur. *Lib. I. c. 38.* Non minus etiam mirum eſt, ſi verum, quod tradit Aelianus: Audiui etiam, inquit, factam ex lana detonſæ ouis, quam lupus laniauit, moleſtiam, & pruritum excitare in eius corpore, qui induerit. Cardanus, haud debere, ait, mirum videri, quandoquidem ob vehementem metum, tum etiam ob contrariam naturam malè afficitur; etſi mors enim, vltimum, inquit, ſit ſupplicium, magis tamen afficitur corpus in vno quàm alio genere: Sic metuit homo magis in mari fluctuans, quàm coram hoſtibus. Idem Cardanus, mirum eſſe ait, & tamen verum, fidibus lupi agninas malè obſtrepere, ſed & Alciatus ait:

Cætera muteſcunt, coriumque ſilebit ouillum,
Si confecta lupi tympana pelle ſonent.

Ait præterea Zoroaſtes in Geoponicis, occiſas à lupo, & adeſas carnes teneriores fieri, & proinde ſuauiores. *2. ſympoſiac. quæſt. 9.* Sed Plutarchus quærit, non ſolùm cur oues à lupo dilaniatæ carnem ſuauiorem, verùm lanam etiam tabidam, flaccidamq; & pediculoſam habeant: Caro, inquit, ouis *Caro à lupo occiſi.* à lupo adeſæ dulcior fieri videtur, quod lupus ſuo morſu carnem flaccidam, teneramq; ventriculo tabefaciat, & liquet: Atq; hanc ob cauſam facilius etiam putreſcere, quç à lupis tactæ fuerint. Quod verò ad pediculorum in lanis procreationem, conijciat aliquis non tam ab iiſpediculos generari, quàm elici, per inſitam ipſis quandam caliditatem, aut exaſperandæ diuellendæque cutis facultatem; ineſſe ὑγίνεσθαι, Geſnerus legit ἐγγίνεσθαι) autem vim lanis huiuſmodi, toto ſcilicet pecudis corpore à lupi morſu, ſpirituq; ad ſuperficiem vſque, & pilos alterato. Atqui varijs modis animalia, quæ iugulãtur (nimirum propter diuerſos iugulationis modos) affici, argumento ſunt venatores, & coqui: Horum enim aliquos ſcimus vnico ictu animalia proſtrauiſſe, ita vt icta ſtatim immota iacerent: Alios verò vix multis tandem ictibus confeciſſe. Et quod magis mireris, aliquos ex vulnere ferri talem in animante iugulata vim reliquiſſe

A liquiſſe, vt mox putreſceret, & neque vno die integra duraret: Alios verò non tardius illis interemiſſe, ſed nullam in carnibus iugulatorum huiuſmodi qualitatem relictam, & aliquamdiu eam permanſiſſe. Porrò quod vis quædam cùm iugulantur, aut moriuntur animalia, ad pelles etiam, piloſque & vngues pertingat, ne Homerum quidem latuit, qui de pellibus & loris ſcribens his verbis vtitur. ἱμὰς βοὸς ἶφι κταμένοιο, hoc eſt, *lorum bouis per vim occiſi:* Validior enim & tenacior eorum pellis eſt animalium, quæ non morbo, aut ſenectute, ſed iugulata obierint; Contrà quæ morſu animalium intereunt, illis vngues nigreſcunt, defluunt pili, & pelles marcidæ, flaccidæ fiunt. Huc vſque Plutarchus. Sed hæc etiam falſa putat Ioannes Baptiſta Porta, negans ſe ſat intelligere, quomodo ex ſpritu lupi caro tenereſcat: Nam & alia, inquit, animalia, quæ à ſuis inimicis occiſa ſunt, & contrariæ naturæ etiam carnes tenereſcunt, quæ non calidi ſunt ſpiritus. Conijcit itaque ſanguinis abſentiam carnes in animali teneras reddere, conijcit, inquam, his argumentis: Coturnices & phaſiani à falconibus, vel accipitribus occiſi, tenerrimi fiunt: ſed cor in ijs reperitur ſanguinoſum, & durum, cerui, & apri à canibus occiſi teneriores, à ſclopis verò duriores, & circa cor partes duriſſimæ, vt vix coqui poſ-
B ſint, mortis metus ſanguinem ad cor amandat, reliquæ partes exangues, vide etiam Pierium. Quod ſi modò quis ſua pecora à lupo tuta reddere volet, is ex præcepto Anatolij, ductori dicto ſquillam appendet. Atque hactenus de ouium cum lupo antipathia, cæterùm addam hoc Arnobij: *Nunquid in culpa Natura eſt, quod lanicijs extulit importuniſſimam belluam?* lupum intellige infeſtum ouibus. Leo quoque inter cætera pecora, cogente fame, oues appetit, ſicuti indicat Martialis, dum canit:

de Magiæ lib. 14. Cap. 1.

Vt à lupo ſint tutæ.

Lib. 1.

Leo.

Lib. 8. epigr. 55.

Auditur quantum Maſſyla per auia murmur,
Innumero quoties ſylua leone furit.
Pallidus attonitos ad plena mapalia paſtor
Cum reuocat tauros, & ſine mente pecus.

Ideſt, oues. Sed & Vlyſſes apud Homerum naufragus exire dicitur è ſylua leonis more, qui in monte nutritus, viribus fidens, minitans, ſpiranſque, ac oculis ardentibus ingreditur, in boues, aut oues inuaſurus, fame ſuadente in domum frequentem irruit, & in pecudes graſſatur:

Odyſſ. ζ.

C
Βῆ δ' ἴμεν ὥστε λέων ὀρεσίτροφος, ἀλκὶ πεποιθὼς
Ὅς τ' εἶσ' ὑόμενος καὶ ἀήμενος, ἐν δέ οἱ ὄσσε
Δαίεται. αὐτὰρ ὁ βουσὶν ἐπέρχεται, ἢ ὀΐεσσιν,
Ἠὲ μετ' ἀγροτέρας ἐλάφους. κέλεται δέ ἑ γαστὴρ
Μήλων πειρήσοντα καὶ ἐς πυκινὸν δόμον ἐλθεῖν.
Ὣς Ὀδυσεὺς κούρῃσιν ἐϋπλοκάμοισιν ἔμελλε, &c.

Sed & Aeneæ manibus Crithona, & Orſilochum interemptos eſſe ſcribit, vt duo leones in arduis nemoroſiſq; montibus ſub matre leæna educati confici ab his paſtoribus ſolent, quorum ſtabulantes tauros, oueſq; ipſi dirupuerunt:

Odyſſ. ε.

Οἵω τώγε λέοντε δύω ὄρεος κορυφῇσιν
Ἐτραφέτην ὑπὸ μητρὶ βαθείης τάρφεσιν ὕλης.
Τὼ μὲν ἄρ' ἁρπάζοντε βόας, καὶ ἴφια μῆλα
Σταθμοὺς ἀνθρώπων κεραΐζετο, ὄφρα καὶ αὐτὼ
D
Ἀνδρῶν ἐν παλάμῃσι κατέκταθεν ὀξέϊ χαλκῷ.
Τοίω τὼ χείρεσσιν ὑπ' Αἰνείαο δαμέντε. &c.

Ita & Apollo apud eundem in oratione ad Deos immortales, de inoxorabilis Achillis ſæuitia, ac crudelitate inquit, neque laudabile eſſe eius ingenium, neque lene conſilium, ſed ſæuitiam meditari more leonis, qui & vi & ſuperbia fretus, prædæ auidus gregem inuadit.

Iliad. ω.

Ἀλλ' ὀλοῷ Ἀχιλῆϊ θεοὶ βούλεσθ' ἐπαρήγειν,
Ὧ οὔτ' ἄρ φρένες εἰσὶν ἐναίσιμοι, οὔτε νόημα
Γναμπτὸν ἐνὶ στήθεσσι λέων δ' ὣς ἄγρια οἶδεν,
Ὅς τ' ἐπὶ ἄρ μεγάλῃ τε βίῃ καὶ ἀγήνορι θυμῷ
Εἴξας εἶσ' ἐπὶ μῆλα βροτῶν, ἵνα δαῖτα λάβῃσιν.
Ὣς Ἀχιλεὺς ἔλεον. &c.

De famelico leone ſemper intellige, nam & Virgilius ait:

Aeneid. 9.

Impaſtus, ceu plena leo per ouilia turbans
(Suadet enim veſana fames) manditque trahitque
Molle pecus, mutumque metu fremit ore cruento.

Sic & Silius Italicus clariſſimè.

Lib. 3.

Ceu ſtimulante fame cum victor ouilia tandem
Faucibus inuadit ſiccis leo, mandit hiantis
Ore fremens imbelle pecus: patuloque redundat
Gutture ructatus largè cruor: incubat atris
Semeſæ ſtragis cumulis: aut murmure anhelo
Infrendens laceros inter ſpatiatur aceruos,
Latè fuſa iacent, pecudes, cuſtoſque Moloſſus
Paſtorumque cohors, ſtabulique gregiſque magiſter.

Thebaid. 8. Aliàs leo viribus & ætate valens agnorum, imbelliumque aliorum pecorum prædam planè aſpernatur, & niſi in infantia ea captat, vti Craſſati Ducis exemplo luculẽter oſtendit Statius:

Talibus heu fidens vocat vltro in prælia Graios,
At primùm faciles Craßatus cuſpide turmas
Arma refert ſocijs, & in agmina fida, peracta
Cæde redit: ſic Hircana leo Caſpius vmbra
Nudus adhuc, nulloque iuba flauentis honore
Terribilis, magnique etiamnum ſanguinis inſons
Haud procul à ſtabulis captat cuſtode remoto
Segne pecus, teneraque famem conſumit in agna, &c.

Tygris. *Lib. 8.* Haud abſimilem inter tygridem ac ouillum pecus inimicitiam eſſe meminit idem Statius, de Tydeo loquens:

Inde velut primo tygris gauiſa cruore,
Per totum cupit ire pecus.

Meminit & Horatius de poetarum, pictorumq; licentia agens:

Pictoribus atque poetis
Quidlibet audendi ſemper fuit æqua poteſtas:
Scimus & hanc veniam petimusq; damuſque viciſſim:
Sed non vt placidis coeant immitia: non vt
Serpentes auibus geminentur, tygribus agni:

In Epod. od. 10. *Vrſus.* Idem poeta indicaturus felicitatem aruorum Oceani, beatitudinemq; ac fertilitatẽ, non ſolùm eam dimetitur à vini, frugum, fructuumque copia, verùm etiam quod nullos ferant vrſos, ac ſerpentes, qui pecori infeſti eſſe aſſolent:

Illic iniuſſæ veniunt ad mulctra capellæ
Refertque tenta grex amicus vbera:
Nec veſpertinus circumgemit vrſus ouile
Nec intumeſcit alta viperis humus.

Elephas. De elephanto ſcribit etiam Plutarchus in ſympoſiacis, quod viſo ariete, dum furit, quieſcat, furoremque & impetum remittat. Aelianus id ad arietis cornua refert, & alibi, inquit, Romanos, quoniam non cornua modò arietis, ſed & ſuilli pecoris grunitum oderunt, Pyrrhi Epirotarum Regis elephantos in fugam vertiſſe, homines dicunt, victoriamque amplam ex eo bello retuliſſe: quare Volaterranus, dum ſcribit, elephantos ex animalibus maximè exhorrere hircũ, ceraſtem, porcum, eiſdemque machinamentis elephantos Pyrrhi regis à Romanis primùm conuerſos, pro ariete cornuto perperam hircum ceraſten reddidiſſe videtur; vide etiam hiſtoriam de elephanto. *Coruus.* *Lib. 4. c. 15.* Inter aues coruus agnellos, & porcellos etiam proſequitur, ſicuti hac hiſtoria teſtatur Olaus Magnus: Lege cautum eſt in Islandia inſula, vt quicumque noxiam beſtiam occiderit, à fiſco, vel regio præfecto mercedem accipiat. Cùm itaque corui albi ibidem plus quàm in alijs regionibus, agnellos & porcellos rapiant, pueri in ijs configendis operam ſuam ponunt, ſolaque roſtra funibus alligata præſidibus pro ſigno mercedem petituri, demonſtrant, quam pari ſagittarum numero, vt beſtię fuerint interemptæ, compenſant. *Aquila.* Rapit, & aquila agnellos, idque cum maximo ſæpe impetu, quali Druſum hoſtes Vindelicos inuaſiſſe Horatius canit:

Qualem miniſtrum fulminis alitem
Cui rex Deorum regnum in aues vagas
Permiſit, expertus fidelem
Iupiter in Ganymede flauo
Olim iuuentus, & patrius vigor
Nido laborum propulit inſcium.
Vernique iam nimbis remotis

Inſo-

A *Inſolitos docuere niſus*
Venti pauentem: mox in ouilia
Dimiſit hoſtem viuidus impetus
Nunc in reluctantes dracones
Egit amor, dapis, atque pugnæ.

Hirundo, teſte Æliano, ex ouium tergis floccos lanarum euellit, indeque ſuis pullis nidum quàm molliſſimè ſubſternit. Draco item infeſtus eſt ouibus, ſicuti de dracone illo, ab Apolline interempto, tradit his verſibus Homerus:

Hymno in Apoll.
Draco.

Ἀγχοῦ δὲ κρήνη καλλίῤῥοος, ἔνθα δράκαιναν
Κτεῖνεν Ἄναξ Διὸς ὑὸς ἀπὸ κρατέροιο βιοῖο,
Ζατρεφέα μεγάλην, τέρας ἄγριον, ἣ κακὰ πολλὰ
Ἀνθρώπους ἔρδεσκεν ἐπὶ χθονί, πολλὰ μὲν αὐτοὺς,
Πολλὰ δὲ μῆλα τανύποδ᾽ ἐπεὶ πέλε πῆμα δαφοινὸν,
B Καί ποτε δεξαμένη χρυσοθρόνου ἔτρεφεν Ἥρης. &c. ideſt,
Propè autem fons pulchrifluens, vbi draconem
Necauit rex Iouis filius ex forti corda arcus,
Valde nutritum magnum monſtrum horrendum, qui mala multa
Hominibus faciebat ſuper terram, multa quidem illis,
Multa autem ouibus pandis pedibus, quoniam fuit nocumentum cruentum
Et olim cum ſuſcepiſſet auream ſedem habentis nutriebat Iunonis &c.

Et nos quoque antea ex præcepto Columellæ, ac Virgilij, aliorumque, propter ſerpentes, qui
plerumque ſub præſepibus latent,cedrum, vel galbanum, vel mulieris capillos frequenter vri
iuſſimus. Plinius oues etiã apibus inimicas eſſe ſcribit,difficile ſe,vt eius verbis vtar,à lanis ea-
rũ explicantibus. Erucæ verò(Ruellius non benè blattas vertit) quas praſocurides,quaſi porri-
cidas,græci vocant,vt Diophanes ſcriptum reliquit,hortis ſolent nocere. Ergo ventriculũ ouis
ſtatim occiſæ non elotum,ſed ſordibus ſuis plenum,ſpatio quo abundant,non altè,ſed ſuperfi-
cie tenus debebis operire. Poſt biduum reperies animalia ipſa congeſta ventrem hunc replere:
hoc cum iterum,vel tertiò feceris,genus omne,quod nocebit,extingues. Maiorem adhuc ha-
C bet admirationem,quod de lana ex cauda ouis euulſa,legimus apud Plinium: *Cauda ouis*, in-
quit,*quàm arctiſſimè prælegata,euulſa inde lana præ faſtidio,quæ non paſcebatur ouis, ſtatim ve-*
ſcitur: traduntque quod extra nodum ſit è cauda præmori. Stirpes item nonnullæ ouibus noxiæ
ſunt: Aconitum imprimis neque ipſæ neque vllum animal,teſte Theophraſto,tutò aſſumit,ne-
cat eaſdem Nerion,ideſt,rhododendron, vt Dioſcorides ait,cùm aliàs homini non ſit venenũ.
Plinius verò cùm folia eius homini contra ſerpentes addita ruta in vino pota, præſidio eſſe di-
xiſſet,ſubiungit;Pecus etiam,& capræ,ſi aquam biberint, in qua folia ea maduerint, mori di-
cuntur. Quæ ſit reuera euonymus,inter herbarios non ſatis conuenit; hæc quoque oues,& ca-
pras perdit, ſicuti etiam de Conyza tradunt. Sed & Sabina ijſdem pecudibus venenum eſt,ſi
Plinio credimus. Columella aſſerit eſſe etiam grauem perniciem herbæ ſanguinariæ, quam ſi
paſta eſt ouis,toto,inquit,ventre diſtenditur contrahiturque & ſpumam quandam tenuem te-
tri odoris exſpuit. Celeriter ſanguinem mitti oportet ſub cauda in ea parte, quæ proxima eſt,
clunibus,nec minus in labro ſuperiori vena ſoluenda eſt: Eaſdem venas ſolui iubet Anatolius,
ſi ob paſtum inſalubriorem venter eis tumeat, & veriſimile eſt, ipſum ex Columella tranſtuliſ-
D ſe,quæ verò ſanguinaria herba eſſet,non cognouiſſe,ac ideo quod de ea priuatim dictum erat,
communius protuliſſe. Geſnerus etiam profitetur,ſanguinariam herbam dici nullam ſe nouiſ-
ſe,præter polygonum græcorum,cui tamen vim venenatam nemo,inquit,attribuit:ſed ouibus
venenum eſſe poſſe,ait,non item alijs animalibus,aſtricta nimirum aluo intumeſcente,qua ſo-
la facultate alia etiam adſtringens herbula, binis & rotundis ferè numi inſtar folijs humi re-
ptans,pulegio non diſſimilis, locis opacis, vt circa ſepes, & alibi præſertim humidis, Fuchſius
numulariam vocat,ouibus exitio eſſe creditur. Itaque à Gallis per circumſcriptionem vocatur
herba oues necans; at homini innoxia, & perſæpe ſalutaris eſt;ſed fortè ſanguinaria herba fue-
rit inter gramina; nam calamogroſti, Lobelio dicta neque veterina,neque greges alij veſcun-
tur, niſi multum eſuriant, & magna melioris alimenti penuria laborent, non ſolùm quod in-
gratiſſimum ſit,& aridum,ſed etiam quod ſitim,maciem,& tabem inuehere credatur,linguam
& œſophagum vulneret,& conſtringat,ſanguinem in ventriculum eliciat,vnde tumor,inflam-
matio,& mors plerumque. Qualem naturam Babylonio gramini veteres adſcribunt, quare
etiam Petrus Pæna illud huius deſcriptioni quadrare exiſtimat. Naſcitur etiam inter frumen-
ta, teſte Plinio, herba alba panico ſimilis,occupans arua, pecori quoque mortifera, quæ fortè

Apes.
Erucæ.
Stirpes ouibus noxiæ.
Aconitum.
Nerion.
Lib.24.cap.11.
Euonymus.
Lib. 16.
Sabina.
Sanguinaria herba.
Polygonum.
Numularia.
Calamogroſtis.

vel cum ſuperiori eadem, vel panicum ſylueſtre fuerit. Apud Gallos referente eodem Geſne-
ro ex relatu cuiuſdam Galli, duua vocatur herba quædam in Normania præcipuè, ſimilis lapa-
tho, ſed anguſtioribus folijs, & ſemper erectis, neruo medio ferè rubente, cauſticis; naſcitur iux-
ta aquas. Hanc ſi comederint oues, innaſcuntur in iecore parua quædam animalia nigra, quæ
ſimiliter duuæ vocantur, & morbus itidem duua incurabilis. Itaque mox mactanda, & come-
denda ſunt animalia. Herba quoniam hyems erat, demonſtrari, inquit, mihi non potuit: Quæ-
Anagallis.
rent diligentiores, num aliqua hydrolapathi ſpecies ſit, an potius plantago aquatica, cui folia
Lib.25.cap. 13.
ſemper ſurriguntur, quamuis neutra cauſtica ſit, & forſan, qui mihi hac dictauit, hanc ei facul-
tatem eſſe, falſò credidit. Mirum verò, quod anagallidem fæminam pecora vitant, vt ait Pli-
Aſyla.
nius: At ſi decepta ſimilitudine (fęminæ ſcilicet ad marem anagallidem) deguſtauere, ſtatim
Ferus oculus.
eam, quæ aſyla vocatur, in remedio quærunt: Ea à noſtris ferus oculus nuncupatur. Anagallis
quidem herbula nitroſo, acri & inſuaui ſapore eſt, ferè quo betæ radix cruda, ſed cum eodem
tum fæmina, tum mas, ſapore & facultate ſit, cur illum guſtent, hanc auerſentur, ſummam ha-
Eruum.
bet admirationem. Cæterùm aſylæ herbæ hoc vno tantum in loco, niſi fallor, Plinius meminit,
nec vel ipſe alibi, vel aliorum quiſpiam. Inuenio denique eruum, de quo tamen tanquam gra-
to ipſis, & vtili, ſuprà meminimus, pecori & præcipuè bobus noxium eſſe, quod martio menſe
Glans.
ſeritur: negareque agricolas hunc menſem eruo conuenire. Adhęc diximus ex Ariſtotele oues
ſi grauidæ glandem copioſius ederint, abortum facere. Horrent verò etiam, quàm maximè to-
nitru: Nam vt tradit Plinius, & eum ſecutus Albertus, ijs ſolitarijs abortum ab eo inferri, ſed re-
Lib 4. ſympoſ q.2.
medium eſſe congregare eas, vt cætu iuuentur; Et apud Plutarchum legimus paſtores oborto
tonitru condocefacere pecus, in vnum vt concurrant, ſeque inuicem applicent: Nam quę palāt
Tonitru.
à reliquis auulſę oues, abortum, inquit, faciunt. Sed & ipſe Ariſtoteles hanc eandem antipa-
thiam celebrauit inquiens: Docent paſtores oues ſuas gregari, facto ſtrepitu: Nam ſi, cùm to-
nuerit, aliqua relinquatur, quę non concurrerit, abortum, ſi eſt grauida, facit, vnde fit, vt, ſi quē
Lib.18.c.3.
domi ſtrepitum moueris, omnes concurrant propter conſuetudinem. Mirum verò etiam quod
Stellæ ouib. noxiæ.
Tentyritę populi Nili, teſte Plinio, pecorum fętus abortu vitiant. Eſſe etiam aiunt in Thracia
binas ſtellas pecori ouillo maximè noxias, ſuper qua re in hęc verba ſcribit Petrus Bellonius:
Lib.3.obſer. cap.51.
Certo quodam anni tempore ouium greges in agris paſci, nec noctu ſub dio relinquere audent
Turcę, quoniam, vt ipſi aſſerunt, binę ſunt ſtellę, quas proprio nomine indigitare norunt, Iulio
& Auguſto, noctu apparentes, illis planè verticales, quarum ſplendorem ſi oues caput attollen-
tes conſpiciunt, ipſę intereunt: Sin eo tempore ſub tecto aſſeruentur noctu, nullam noxam pa-
tiuntur. Rem ita ſe habere experimento indubitato ſe didiciſſe affirmant. At hæc per vniuer-
ſum Turcę dominium non accidunt, verùm nonnullis duntaxat Thracię locis, eam ob cauſam,
nunquam niſi eo tempore ouium greges noctu ſub tectum agunt, ne hyeme quidem. Plerę que
alię prouincię harum obſeruationum imperitę, quęque maximo interdum damno afficiuntur
ex gregis interitu. Cauſam ignorantes veneficarum pręſtigijs ſe id damnum accipere exiſti-
mant: Quod Virgilius in ſuis Eclogis innuere videtur. Nos verò id primùm Conſtantinopoli
intelleximus ab his, qui certo quodam precio lanionibus oues prębere ſolent, quique ea de re
conquerebantur. Quod poſtea verum eſſe deprehendimus; Etenim cum viperario Turca ſecu-
dum Ponti littus iter faciens, ouium greges ſub tectis deliteſcere conſpexi, cauſamque ſciſcita-
tus, tametſi paſtores ignorarent, reſponderunt tamen, reliquo tempore ſub dio verſari ſolere:
Verùm ſi tum temporis noctu foris relinquerentur, eas morituras. Hęc itaque Bellonius inter-
prete Carolo Cluſio. In eadem Thracia flumen eſſe tradunt ad Chalcidicam, nomine Co-
Cochrynna fluuius.
chrynnam, qui ſi ab ouibus potetur, nigros faciat fętus: & Pauſanias tradit, paulò lõgius ab ip-
ſo Patrenſium oppido progreſſis eſſe amnem, charadrum nuncupatum, è quo quę verno tem-
In Achaicis.
pore, potarint pecudes, mares gignere creduntur, fętuum partem maximam, eaque de cauſa
Charadrus.
paſtores aliorſum greges agere, pręter bouillum tamen pecus. Id ab eo flumine non reijcere,
quod mares & ad vſum ſacrorum, & ęgrorum cultum magis idoneos eſſe arbitrãtur; cęteri pe-
Thapſia.
coris fęminas maiori multò æſtimatione dignari. Non minori quoq; admiratione dignum eſt,
Lib.9.hiſt. cap.22.
quod pecudes, vt refert Theophraſtus, in terra Attica Thapſię radicem non tangunt, peregri-
nę verò depaſcunt, & aut aluus ſoluitur, aut intereunt. Idem Theophraſtus ait; Quod autem
Lib.9.hiſt. cap.18.
plurimum conſuetudo valeat, multis ſanè rationibus conſtat: Nam & abſynthium pecora hu-
ius tractus, paſcere negant, Pontica autem nimirum paſcunt, vt pinguiora, ac pulchriora red-
Abſynthiũ.
dantur, ac vt quidem volunt, ſine felle. Quanta verò vis ſit conſuetudinis tam in bonam, quàm
malam partem, plurimis ſententijs veterum, ac etiam exemplis propè infinitis probari poſſet,
ſed non ſunt huius loci. Illud verò pręcipuam habet in hac pecude admirationem, quod de in-

teſti-

A teſtinis eius refertur ab Antigono Liberali in libro de mirabilibus, videlicet peculiare hoc eſſe, quod arietum non edunt ſonum, ſed fæmellarum tantùm ſunt vocalia.

V O X.

OVES, inquit Feſtus, dicimus balare, vtique à ſono ipſo vocis. Hinc *hoſtias balantes* eas dixit Cicero, *gregem balantum* Virgilius, qui & ipſam vocem balatum nuncupat:

Balare.
Lib. I. de diuinat.

Quæſitus matri multis balatibus agnus.

Græci βλήχην dicunt, & ipſum verbum balare βληχᾶσθαι. Vnde Dioſcorides,
vbi γλήχωνα, ideſt, pulegium, ſic dictum ſcribit, quoniam guſtatum à pecore cùm floret, βλήχην
in eis excitat, quibuſdam βλήχωνα aſſerit vocari. Pro βληχᾶσθαι apud Heſychium βληχήσασθαι
legitur, & apud eundem βληχήματα ſunt βοαὶ προβατώδεις; aliàs βλήχημα (Varinus habet
B βλήχημος) exponitur ab eodem μωρὸς, προβατώδης. Cæterùm βὴ, Suida teſte, eſt τὸ μιμητικὸν
τῆς τῶν προβάτων φωνῆς apud Atticos non autem βαὶ, vt apud Cratinum in Dionyſalexandro:
ὁ δ' ἠλίθεος ὥσπερ πρόβατον, βὴ βὴ λέγων βαδίζει. Bee autem vocem eſſe ouium, &
bela inde vocari oues, indeque eſſe verbum belare, præſtantiſſimus linguæ latinæ author Marcus
Varro ait, his verbis, *Bela oues nominauerunt antiqui latini, vnde belare.* Henricus Stephanus
à βη, putat eſſe verbum βήζει, quod Heſychius exponit φωνεῖ, vt idem ſit quod βὴ βὴ λέγει,
ſed & βηβὴν idem Heſychius dici teſtatur πρόβατον, forſan ab hoc βὴ βὴ, quod balando ſonat.
Quin & βήλγει, ac βηλήσσει, quod idem Heſychius exponit βληχᾶται, ab eadem profectum
eſſe origine exiſtimo, quemadmodum quoque ipſum βληχᾶσθαι, & balare apud latinos videntur
eadem vocis μιμήσει ficta eſſe. Vnde etiam colligi poſſe, idem Henricus aſſerit, quæ vera
fuerit τοῦ η pronunciatio, medium nimirum ſonum habens inter α clarum, & ε proximè accedentem
ad αι. Idem aſſerit Adolphus Mekerchus Brugenſis in commentario de veteri & recta
pronunciatione linguæ græcæ, his verbis: Illud quoque argumento eſt β nunc vitioſè per u efferri,
quod cum muta ſit, labijs comprimi debuit, & hoc etiam, quod ipſum β collocatur medium
C inter π & φ aſpiratum, u verò conſonans labijs vallo dentium diductis efflatur, debetq;
omninò inter aſpiratas numerari. Deinde τοῦ δίγαμμα ſonum, ac proinde literam, qua is ſonus
exprimitur, ſolos Aeoles vſurpaſſe, nemo eſt opinor, qui neſciat. Itaq; omnium optimè ſonum
τοῦ β. declarat βῆ ouium balatus, quas bee, ſiue be ſonare ſentimus, non vi, vt luce clarius teſtatur
in Homerum Euſtathius: Βὴ (inquit) μιμητικὸν τῆς τῶν προβάτων φωνῆς. Et alio loco βῆ βῆ φωνῆς
προβάτων σημαντικὸν, citatque Cratini verſum (nimirum illum quem ſuprà citauimus)
Addit & authoritatem Pierij Valeriani, de literis ſeptem loquentis. Fortè β, inquit per pictam
pecudem figurari poſſit, aut membrum, ſtatumque eius aliquem, qui ouem ſaperet, quod proprium
eſt illi literam eiuſmodi articulato proferre ſono. Atqui ita nonnulli η tertiæ apud Græcos
vocali ſonum, per e granem pronunciant, quod latini receperunt, Penelope, Anchiſes, Ariſtoteles,
naturæ quidem in oue ſonum imitati. Tantum Pierius. Neque verò reijcienda omnino
ſunt inarticulatarum vocum, quæ naturales animalium ſunt, exempla, quoniam eæ ſemper,
& vbique ſunt eædem, conſtantes, ſui ſimiles, nec μερόπων ἀνθρώπων more, ideſt, hominum,
quibus lingua eſt in omnem partem volubilis, in horas mutantur. Hucuſque Mekerchus. Sed
D & Romanos non vita, ſed beta pronunciaſſe, cãdidæ betæ etymologiæ exemplo pulchrè oſtendit
Columella, ſcriptor Romanus, dum canit:

Pulegium.
Bela.
Linguæ græcæ vera pronunciatio.
Lib. 47.

Nomine tum Graio ceu litera proxima primæ
Pangitur in cera docti mucrone magiſtri:
Sic & humo pingui ferratæ cuſpidis ictu
Deprimitur folio viridis pede candida beta.

Indicat betam dictam eſſe; quod β literæ, cùm ſemine turget, figuram referre videatur: Nam ſummitatem in cacumine reflexam habet. Μήκη, vel, vt alij ſcribunt, μηκὴ, etſi propriè ſit vox caprarum, vt ſuo loco dicemus, Homerus tamen μεμακυῖας, ſiue μηκώμενας dixit agnos:

Beta vnde dicta.
Μήκη.
Iliad. Δ.

Ἀζηχὲς μεμακυῖαι ἀκουσάμεναι ὄπα ἀρνῶν. ideſt,
Indeſinenter balantes poſtquam audiuerunt vocem agnorum.

Et alicubi etiam de ouibus dicebat:

Θήλειαι δ' ἐμέμηκον ἀνήμελκτοι περὶ σηκούς. ideſt,
Fœminæ autem balabant nondum mulctæ circa ſtabula.

Odyſſ. I.

Author Philomelæ ouis vocem ab arietis diſtinguit, hoc pentametro;

Bla-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

Blaterat hinc aries,& pia balat ouis.

Grundire.
Lib.15, Annal.

Grundire cùm ſit propriè ſuum, vt Laberius in ſue dicit, *Grundientẽ aſpexi ſcropham*,& Claudius; *Grundibat grauiter pecus ſuillum.* Hic tamen libro 16.*agni grundibant* dixit: Etiam hominum eſſe grunditum ex Cæcilio Diomedes deſignauit. *Cruento ita ore grundibat miſer.* Hinc Ioſephus Scaliger in ſuis in Varronem coniectaneis. Vbi Varro ait, *ita trude, neque in re, neque in iudicium Aeſopi,nec theatrales*; pro ita trude legendum putat, ita rudebat, & ſuſpicatur Varronem,rudebat,pro grundibat in Cæcilio legiſſe. Petrus Victorius ex hoc Plauti in prologo Pænuli, quo abſterret nutrices à theatro:

Lib.17. var. lect.c.1.

Nutrices pueros infantes minutulos
Domi procurent, neue inſpectatum afferant,
Ne & ipſæ ſitiant,& pueri fame pereant,
Neve eſurientes hic quaſi hædi obuagiant.

Vagire quid.

Vagire proprium eſſe contendit agnorum,conuenireque hanc vocem infantium ploratui.Ego vero vagitum tantùm de infantium ploratu inuenio, neque mihi hic Plautus vagitum hædis tribuere videtur,ſed illud dicere,infantes ſi in theatro diutius detineãtur, idem facturos, quod ſolent hædi, qui continuò balant abſentibus matribus.

ÆTAS.

Sect. 10. probl.62. Cur parum viuant.

ARISTOTELES quærens, cur vnus omnium animantium homo caneſcat, ſcribit oues breue tempus viuere, propterea quòd pilum gerunt non deciduum. Vitam autẽ earum ad denos annos eſſe, ſed magna ex parte ad pauciores, alicubi ſcriptum reliquit. Sed clariùs Creſcentienſis inquit: Oues in bono ſtatu manent vſque ad octo annos,& quędam vſque ad decem,ſi copioſè paſcantur, ſed quæ famem patiuntur,neceſſariò citò ſeneſcunt. Quantum autem pabulum ad vitæ productionem faciat,oſtendit etiam Albertus Magnus, quamuis ſine authore,inquiens, in quibuſdã terris marinis,in quibus ſicca,& ſalſa habent paſcua,viuere per viginti annos,& parere; Et ipſe etiam Ariſtoteles huc fortaſſe reſpiciens duces pecoris ad quindenos interdum annos vitam producere aſſerit,& clariſſimè alibi,ouium, & boum duces, inquit,plus temporis,quàm cæteri viuunt,vſu exercitij, & copia pabuli. Cæterùm & loci diuerſitas ad vitæ longitudinem facit: Nam,vt idem teſtatur,oues Aethiopicæ,vel ad duodecim, & tredecim annos vitam agunt.

Oues vbi diù viuant.

PRÆSAGIA.

Hyemis diuturnæ præſagium.

THEOPHRASTVS author eſt, oues vel etiam capras,cùm rurſus coeunt,longæ hyemis indicium præbere. Pertinere autem hoc ſignum,non ad diei vnius ſtatum, ſed ad totam hyemem, Federicus Bonauentura Vrbinas in ſuis ſcholijs aſſerit,ac ſimpliciter quidem ſumptum,falſum eſſe,vt videatur, inquit,aliquid in contextu deeſſe: oues enim ſi maturent venerem,vt idem author inter tempeſtatum ſigna dixit,maturam etiam hyemem oſtendunt: Et ſi remorẽtur,tardæ, ac lenis hyemis indicium afferunt. Quamobrem verba,vt ſunt in græco exemplari,nimirum, oues & capras cùm coeunt,longæ hyemis indicium dare,plurimum à veritate aberrabunt. Itaque ſuſpicor ego ſignum illud,hoc in loco explicari, quod ſic tetigit Aratus:

text.21.

Θήλειαι δὲ σύες. θήλεια δὲ μῆλα, καὶ αἶγες,
Ὀππότ' ἀναστραφῶσιν ὀχῆς, τὰ δέ γ' ἄῤῥενα πάντα
Δεξάμεναι πάλιν αὖτις ἀναβλήδην ὀχέωνται
Αὐτῷ καὶ σφήκεσσι μέγαν χειμῶνα λέγοιεν. ideſt,
Fæminæ item ſues, fęminæque oues & capræ
Cum redeunt ex paſtu, maribus omnibus
Admiſſis rurſus mutuo coeunt,
Ex hoc,& veſpis multam hyemem prædicere ſolent.

Ex his enim perſpicuum eſt aduerbium πάλιν deeſſe in contextu: & quod μακροῦ χειμῶνος dixit Theophraſtus, dixiſſe Aratum μέγαν χειμῶνα, vt conſenſio hæc non leue ſit argumentum, ambo hæc loca eandem ſententiam continere. Hoc igitur verba Theophraſti accipiens ego, ſic propterea illa interpretatus ſum; *Cùm oues vel capræ rurſus coeunt*, &c. Et cauſa profectò

in

A in promptu eſt: Oues enim, & capræ mirificè commouentur ab aeris alteratione, vnde cùm excitantur
ad coitum, ocyus quàm ſoleant, iam frigidam qualitatem dominari in aere oſtendūt,
licet nobis ignotam, & inſenſibilem; quæ calorem illarum introrſum pellens, ad coitum mouet
illas, ac robuſtiores reddit: Nam & hoc eſt, quod ſuboſcurè docet Ariſtoteles, quærens, cur animalium
alia ſæpe coeant, alia ſemel, idque totum propter pabulum, calorem, & laborem prouenire
docens; vnde & oues in Magneſia, & Africa bis parere ſcribit. Enim verò cùm neque
fortaſſe pabulum, multoque minus labor, quod ad hanc rem pertinet, poſſit accidentis huius
eſſe cauſa, relinquitur, vt calor internus ſit, qui oues ad coitum excitet: Eadem namque cauſa
eſt, quæ facit, vt coitum maturēt, & vt bis coeant: Cùm enim circa autumni finem ferè marem
ſoleant admittere, ſi maturant, id interdum faciunt, quia frigus iam ambientis aeris ſentiētes,
coaceruato calore interno, ad venerem excitantur, ex quo & hyemes, & frigora indicant: Frigida
enim aeris qualitas, & aquilonius ſtatus maximè ouibus ad coitum conducit, vt idem tradit
Ariſtoteles, quamobrem non ſolùm venti huius flatum paſtores obſeruant, ſed & pabula &
aquas ad aquilonem ſitas: Nec alia quidem de cauſa, vt reor, niſi quia aquilonia tempeſtas inſitum
B earum calorem reddit efficaciorem, vt propterea, & ſemen perfectius, & abundantius habeant.
Hinc citato loco notat Philoſophus, quæ oues aquam ſalſiuſculam bibunt, maturius
coire. Calidiores enim eas reddit aquæ ille potus, ex quo & coitū accelerant; habet enim aqua
ſalſa, neſcio quid caloris & ſiccitatis, vt ex problemate 39. ſect. 23 & ex problem. 29. ſect. 20.
elicimus. Quod enim ſalſius eſt, calidius eſt, vt ibidem docet Ariſtoteles. Meritò igitur oues ſi
coitum maturent, aut rurſus coeant, oſtendunt multò antea, quàm ſoleant, qualitates hyemem
conſtituentes, ideſt, frigoris ſemina in aere dominari, licet occultè, vt iure dixerit Theophraſtus,
ſignum hoc longæ; Aratus magnæ hyemis eſſe argumentum. Hæc omnia ille. Addit idem
Aratus: *Si contrà tardiores ſint ad coitum ſolito eædem oues, gaudio exultaturum virum pauperē,*
quod ei veſtibus indigenti ſatis temperatum anni tempus futurum præſagiant. Ait item, *ſi boues,*
& pecora (μῆλα ideſt, oues, vt Scholiaſtes exponit) *declinante iam autumno, terram* (Aelianus
addit, pedibus) *foderint, & capita verſus boream protenderint, magnam, & rigidam hyemem circa*
occaſum pleiadum expectandam eſſe, eoq; maiorem, quo pecudes illæ maius foderint, ſecuturam
enim multam niuem frugibus, & plantis noxiam. Tradit item agnos ad pabula feſtinantius per-
C gentes tempus frigidum (χειμῶνα, ideſt, hyemem) indicare. Sed hoc Theophraſtus paulò aliter,
ſi oues, vel boues, inquit, *autumno terram fodiant, corporaq; gregatim ad ſomnum componant,*
capita viciſſim conuerſa habentes, aſperam hyemem portendunt. Ac in Ponto quidem huius rei indicium
eſſe inquiunt, cùm poſt Arcturi exortum, ad Aquilonem ſpectantes auidè, ac feſtinanter
depaſcunt. Aratus tradit, arietes item, & agnos, cùm in via ſe inuicem cornibus petunt, colludendo,
vel ſaltantis ſimiles, pedibus exiliunt, agnos quidem ceu leuiores, quaternis, arietes
verò binis tantùm anterioribus: Item cùm veſperi à paſtoribus ad ſtabula vix reduci, & ab herbis
depaſcendis, lapidibus vix abigi poſſunt, tempeſtatis imminentis nuncios exiſtere. Siquidem
animalia ſunt admodum pituitoſa, excrementoſaque, cuius rei pulmonarij eorum catarrhi,
quos hæreditarios habent, ſatis ſuperque fidem faciunt: Auctum itaque pituitoſum cum
ſuccum, quia per vaporoſum aeris ſtatum caput cum partibus thoracis (vìa oculis non ita peruia)
grauat, ſaltu, corniculatione, attritu mutuo, & calorificis alijs cauſis, excoquere, tenuare, &
ad fluendum habilem reddere aggrediuntur: Quibus ſi videbitur addes, quòd cornua cum vnguibus
D exanguia, per aerem in pluuias ſe apparantem, frigidiora reddita de conſenſu, vicinia,
& cōtinuarum partium attactu, corpus vniuerſum perfrigerare poſſunt. Nam aliquod malum,
propter vicinum malum. Quod congregalia hæc animantia præſentiunt, quibus à natura datum
eſt modis, oportunè ſibi proſpicere, & ſe, ſuamque vitam tueri meditantur. Plinius pecora
exultantia, & indecora laſciuia ludentia hyemis ſignificationem habere, author eſt. Contrà
Aelianus, agnos, & hædos laſciuientes, & inter ſe ſaltantes, lætos aſſerit dies promittere. Et
Gaudentius Merula, neſcio an proprio experimento doctus, refert, oues & capras à maritis ſuis
initas, ſi denuò coitum petunt, fructus abundantiam denotare. Reperio denique oues ſenes,
quando tempore aliquo determinato ad coitum mouentur; paſtores id ſignum iudicare, bonitatis
in eis: Sin iuuenes ita mouentur, ferri ſignum eſſe peſtis illo anno in ouibus. Sed Albertus
ait ſic; Si minores natu prius coierint, peſtem anno illo futuram portendunt, ſi maiores natu
tardiùs ad coitum mouentur, idem præſagiunt.

Sect. 10. probl. 46.

6. Hiſtor. cap. 19.

Salſæ potus coitum excitat.

Lib. 7. c. 8.

Lib. 18. cap. 25.

Lib. 2.

Fructus abūdantia.

Peſtis.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

AVGVRIA. PRODIGIA.

Lib. 3. Saturn.

Aries inſoliti coloris quid portendat.

3. de natur. Deor.

IN libro Hetruſcorum,teſte Macrobio,traditur,ſi aries inſolito colore fuerit indutus,portendi imperatori rerum omnium felicitatem ; & Tarquinius in Epytona,oſtentarij Thuſci, inquit, purpureo,aureoue colore ouis arieſve ſi aſpergetur,principi ordinis, & generis ſumma cum felicitate largitatem auget,genus,progeniemque propagat in claritate,lætioremque efficit. Haud igitur mirum eſt,ſi Phryxus,& Helle ab aureo ariete ſeruati feruntur, & qui agnum aurea clarum coma poſſideret, Argis eum imperaturum , reſponſum fuerit: Auream enim agnam Atreo puero natam & Pauſanias,& Plato,meminerunt,quæ principium diſcordiarum illi,ac Thyeſti fuit,fratre ſcilicet inuidia fraternæ felicitatis exulcerato. Quò ſpectant illa à Cicerone recitata ex antiqua Tragædia Atreo:

Addo huc quod mihi portentum Cæleſtum pater,
Prodigium miſit, regni ſtabilimen mei,
Agnum inter pecudes aurea clarum coma,
Quondam Thyeſtem clepere auſum eſſe è regia
Qua in re adiutricem coniugem cepit ſibi.

In Thyeſte.

Spectant eodem hæc Senecæ:

Eſt Pelopis altis nobile in ſtabulis pecus
Arcanus aries, ductor opulenti gregis
Huius per omne corpus effuſo coma
Dependet auro; cuius è tergo, noui
Aurata reges ſceptra Tantalici gerunt:
Poſſeſſor huius regnat, hunc tantæ domus
Fortuna ſequitur: tuta ſepoſita ſacer
In parte carpit prata, quæ cludit lapis
Fatale ſacro paſcuum muro tegens.

In Bæotic.

Sceptrum fuiſſe haſtã.

Lib. 43.

Getæ augurium.

Coloris purpurei ſignificatio.

In vita Seueri.

In Aureliane.

Lib. 6. epigram. 3.

Quod autem Seneca ait,huius arietis aurea lana ſolitos Pelopidas ſceptrum ornare,de eodem Pauſanias ſcriptum reliquit,Deorum omnium maximè conſueuiſſe Cheronenſes illud ſceptrũ colere,quod Ioui fabricaſſe Vulcanum Homerus cecinit,à Ioue acceptum Mercurium dediſſe Pelopi , Pelopem Atreo reliquiſſe, Atreum Thyeſti , à Thyeſte per manus traditum tenuiſſe Agamemnonem,& hoc illos præcipuè ſceptrum veneratos,& haſtam nominaſſe. Plura deinde de huius ſceptri cultn, & ſacris ſubiungit. Vnde manifeſtum fit,hoc ſceptrum, haſtæ ſimile fuiſſe,nec mentitum Iuſtinum,cùm tradidit adhuc Romulo regnante,reges haſtas pro diademate habuiſſe,eaſque Græcos ſceptra nominaſſe. Quod intelligendum puto de haſtis breuioribus,qualia ſunt pila Romanorum , vel venabula Theſſalorum,ferro tamen minus lato,non de oblongis illis Macedonum ſariſſis, quibus hodie pedites vtuntur. Sed reuertor ad auguria. Felicia talia portendere purpureum illum pecoris colorem ex euentis comprobatum legimus, tunc præcipuè cum agnus natus eſſet,vellere in fronte iſtiuſmodi coloris. In villa Antonini cuiuſdam plebei viri , inquit Pierius Valerianus,eo die , atque hora,qua Geta, Antoninus inde nuncupatus Mediolani natus eſt. Verùm is,in cuius ędibus agnus editus fuerat,cum imperium Antonino ex hoc portendi audiſſet ab aruſpice , de ſe dictum putans , ne fatum propalaretur, agnum ſtatim occidit. Quod omen fuit,Getam, qui & Antoninus vocabatur,vt ſubſecutum eſt,ab Antonino fratre necandum eſſe, quod apud Aelium Spartianum, & alios habetur. Eadem oues Diadumeno naſcenti imperium portendere cùm in agris patris oues purpureæ duodecim natæ eſſent,quarum vna tantùm varia fuerat. Sed forſan eiuſmodi omina non ipſis animantibus, ſed colori purpureo adſcribenda fuerint, quandoquidem Aelius Lampridius, oui palumbini purpurei, Vopiſcus vituli,& roſarum;Tacitus vini, & vitis albę ſubitò purpuraſcentium;Iulius Capitolinus in Maximo Iuniore, vitis,& loricæ meminerũt; & huius quidem verba adſcribam , ſed emendata : *Poſita ab eo vitis intra annum ingentes vuas purpureas attulit: Item lorica patris eius non, vt ſolet, ferrugine, ſed tota purpureo colore infecta à plurimis viſa eſt. Cum Grammatico daretur quondam , parens ſua libros Homericos omnes purpureos dedit, literis aureis ſcriptos .* Referri tamen ad ipſam etiam pecudem , ſi purpureo aureove colore naſceretur,tum ex antè dictis , tum ex his etiam Martialis de Domitiani filio verſibus innoteſcit:

Naſcere Dardanio promiſſum nomine Iulo

Vera

A *Vera Deum ſoboles, naſcere magne puer:*
Cui pater æternas poſt ſecula tradat habenas,
Quique regas orbem cum ſeniore ſenex.
Ipſa tibi niueo trahet aurea pollice fila
Et totam Phryxi Iulia nebit ouem.

Hucque pertinere videtur hoc Virgilij:

Ipſe ſed in pratis aries iam ſuaue rubenti
Murice, iam croceo mutabit vellera ſucco.

Præterea Cælius Rhodiginus: Legimus, inquit, arietis caput monocerotis, ideſt cornu vnius, Pericli ex agris eſſe allatum, quod intuitus Lampon vates, robuſtum, & ſolidum in frontis meditullio ſitum, reſpondit, ex duabus, quæ in vrbe vigerent, factionibus, Thucididis, ac Periclis, fore vt altera obſcurata ad vnum Periclem, apud quem viſum foret portentum, recideret ciuitatis potentia. Erat & ouis prægnans felicitatis prodigium: Siquidem Neſtor apud Homerum, exploratori adituro Troianorum caſtra, promittit à ſingulis optimatibus Græcis B ſingula dona danda, nempe ouem nigram, & grauidam; Ibi Scholia, nigram inquiunt, quia nocte ibat; grauidam verò per ſymbolum boni ominis, vt fructuoſum ei iter foret. M. Antonius Baucius in epiſtola ad Petrum Toletum ex profeſſo medicum de oue lupum occidente iſtiuſmodi lætum recitat ſiue augurium ſiue oſtentum: Nonne hoc monſtrum eſt, inquit, horrendum, & nulla prorſus fide dignum? Cui ſpectaculo niſi ego ipſe interfuiſſem, mentiri quoſcumque referentes dicerem. Reducebat oues paſtas in caulam opilio, & fortè accidit, vt pecus quædam macilentiſſima, ac penè ſcabie confecta longo interuallo (paſtor inconſultòne, an data opera eam à reliquis ſegregaſſet, mihi incertum) reliquas ſequeretur, eam lupus prægrandis, & cui cilia iam caneſcebant, conſpicatus, velociſsimè inſequi cępit. Ego illac tranſiens, ouiculam miſeratus, quam maximè poteram clamore, & curſu, lupi vim ab innoxia arcere conabar. Sed antequam appropinquarem pecudi (Dij boni quale prodigium) ouis ipſa macie macilentior hoſtili & rabido animo lupum aggreſſa, eum ſtrangulauit. Quid ominis hæc portendant, ignoro. Tu velim opinionem tuam ad me reſcribas. Oedipum enim te mihi iam pridem conſtitui. C Reſpondet Petrus Toletus in hæc verba: Occiſus eſt lupus iam canus & ſenex ab oue neglecta & ſcabie infecta. Occidetur certè, occidetur lupus, & humani generis pro dolor iam diù in ouem Chriſti, & terra, & mari graſſans, nihil niſi ferociam, iram, & perſecutionem dans. Quare deprehendetur, pænaſque celeriter dabit miſer ille, quiſquis eſt, cuius ego nomini parco: Nam beſtia eſt multorum capitum, moreque ſoricis peribit, qui dum roſitat, ſeipſum prodit, etſi plagis ouis onerata ſit, victura tamen eſt illum, qui delictum haud multum feret, maleque illum mulctabit per Chriſtum, qui omnis vitę perfectiſſimum exemplar eſt. Cæterùm vt non infelix omen eſt, ſi ouis lupum occiderit, ita etiam, felix eſt ſi lupus ouem rapuerit, ſicuti clarum eſt ex oraculo Euryſtheni, & Procleæ dato, illic videlicet eis ducendas eſſe vxores, vbi efferatiſſimum animal ferens mitiſſimum eis occurriſſet, refertur id ab Aeliano his verbis: Animalium vim & naturam ne Dij quidem à ſua cognitione, ſcientiaque aſpernantur. Siquidem Euryſthenem, & Procleam (*Ariſtomachi filios, cui pater fuit Cleadas, Hyllus auus,* proauus Hercules) audio cùm in matrimonium fæminas ducere conſtitutum haberent, profectos ad Delphicum oraculum, Deum conſuluiſſe, quo cum Gręcorum Barbarorumque affinitate deuincti pulchrè, & prudenter nuptijs alligati viderentur: ijs Deum reſpondiſſe, quà veniſſent, D in Lacedæmoniam reuerterentur. Vbicunque porrò terrarum ſummè ferum animal ferens mitiſſimum eis occurreret, inde ducendas eſſe vxores. Sic enim feliciter ipſis, & proſperè proceſſurum eſſe. Cui oraculo obtemperantes, cùm in Cleonæorum regionem veniſſent, ipſis occurrit lupus, agnum quem ex aliquo grege diripuerat, portans: Ex eo illi coniecerunt Apollinem de ijs animalibus oraculo ſignificationem dediſſe: Proinde ipſos Theſandri (filij Cleonymi) probi viri filias vxores duxiſſe. Sic ille. Iaſoni quoque lætum obuenit augurium naufragio periclitanti, cùm aquila agnum cæpiſſet, vt refert Valerius Flaccus his verſibus:

Lib. 30. c. 1.

Aries vnicornis quid protenderit.

Ouis prægnans.

Iliad. K.

Ouis lupum occidens.

Ouis à lupo occiſa.

Lib. 12. cap. 31.

Aquila agnũ rapiens.

1. Argonau.

Talia cantanti læuum Iouis armiger æthra
Aduenit, & validis fixam erigit vnguibus agnam,
At procul è ſtabulis trepidi clamore ſequuntur
Paſtores, fremituſque canum, citus occupat auras
Raptor, & Agæi ſupereffugit alta profundi.
Accipit augurium Aeſonides, lætuſque ſuperbi
Tecta petit Peliæ.

Fuere item oues, quæ dira, atque infauſta portenderunt, ſicuti Clito, quem ſacrificia peragentem,

Auguria infelicia
In Alexandro.
In Bæotic.
Bos agnum pariens.
Lib. 3. hiſt. eccleſ. c. 8.
Lib. de bello Iud. c. 12.
Lib. 13. c. 14.
Ouis leonem pariens.
Lib. 1. var. hiſt. c. 29.
Lib. 16. c. 3.
Agnum fuiſſe locutum.
in volumine de prodig.
Lib. 13. c. 3.
Agni monſtrifici.
4. de gener. animal. 3.
Puer capite anſerino.

tem, vt refert Plutarchus, cum à rege vocaretur, & omiſſis ijs, regem adiret. Tres oues ex immolandis hoſtijs conſequebantur. Id enim prodigium conſpicatus Alexander, cùm accitis ariolis Ariſtandro, & Cleomanti Spartano aperuiſſet, diraque portendi audiſſet, ilicet pro Clito ſacrificium inſtaurari iuſſit. Subijcit autem hiſtoriam Cliti ab Alexandro occiſi, cum ſtatim poſt ſacrificium non perlitatum, vino largius hauſto, multa in Alexandrum, nimis licenter, dixiſſet. Pauſanias etiam, Cleombroti Lacedæmoniorum regi in Leuctris Bæotijs dirum prodigium eueniſſe ſcribit, quod tale eſt: Mos fuit regibus Spartanis ad bellum proficiſcentibus, ouium greges in extremo agmine habere, quo & ad ſacra, & antequam ſigna conferrent, ad litandum hoſtiæ in promptu eſſent. Earum pecudum duces itineris erant capræ, Catoeadas (κατοιάδας) nominant paſtores, tunc quidẽ gregẽ inuadentes lupi, ouibus ſanè nullã noxam intulerunt, ſolas ferè catæadas necarunt. Dicuntur etiã Lacedæmonij filiarum Scedaſi diras clade illa luiſſe. Idem Pauſanias inter prodigia, quæ Meſſenijs acciderunt, hoc etiam recenſet: Cùm Ariſtodemus Ioui Itoniatæ immolaturus hoſtias adduxiſſet, arietes ſponte incuſſis in aras cornibus, moribundi cecidere. Inter prodigia, quæ cladem Hieroſolymæ præceſſerunt, feſto azymorum die, quo populus cõuenerat, vacca cùm ad hoſtiam duceretur, agnum in medio fano peperit, vt teſtatur Euſebius, & Ioſephus. In Coo inſula rarum dictu, inquit Cælius, apud veterem authorem fidei integræ, & grauitatis non dilutæ, legimus monſtrifica, & ideo mira præcipuè, vt vix non ficta videatur, & de ingeniorum Greciæ afflatu producta ratione: De grege ouiarico Nicippi, ouem non ritu naturæ agnum, ſed leonem peperiſſe. Prodigiale id (vt erat) viſum multis, ſiquidem Nicippo tyrannidem portendit, quam mox is eſt cõſecutus, cum edito monſtro priuatum adhuc ageret. Ego hoc apud Aelianum tantùm reperio. Referente eodem Cælio memoriæ proditur ſub Bocchoro, qui Aegyptijs iura conſtituit, & ex eorum dynaſtis vnus fuit, agnum fuiſſe locutum, ijs autem temporibus, quibus apud Albam Romulus & Remus editi ſunt: Euſebius verò tradit, nec non & Fulgoſus, non ſimpliciter fuiſſe locutum agnum, ſed apertis verbis in Aegypto Bocchorum regem futurum optimum. Sed & Aelianus hoc rurſus aliter narrat, fidemque adimit, inquiens. Aegyptij ferunt (quod mihi quidem non perſuaſerint) quo tempore decãtatus ille Bocchoris regnauit, agnum pedibus octonis, & cauda gemina eſſe natum, ac eundem fuiſſe bicipitem, & quadricornem, & humano ſermone locutum, veniam merentur poetæ, vt Homerus, qui Xantho equo ſermonem attribuit, & imitatus eum hac in re Aleman, cùm id poſt tantum authorem (qui primus id fingere fuit auſus) Homerum fecerit, non eſt accuſandus. Aegyptijs verò talia iactantibus quis credat? Volui tamen hæc de agno, licet fabuloſa, non præterire. Ariſtoteles agens de cauſis, ob quas nati vel parentibus, vel alijs ſint aut ſimiles, aut diſſimiles, & ob quas item monſtra quandoque fiant, tradit puerum dici aliquando fuiſſe natum, capite arietis, aut bouis, vitulumque capite pueri, & ouem capite bouis. Quæ omnia, inquit, accidunt quidem cauſis ſupradictis: Sed nihil ex ijs, quæ nominant, eſt, quamuis ſimilitudo quædam generatur. Quod euenit etiam non in monſtrum peruerſis. Quamobrem ſæpenumero per conuitium nonnulli deformes aſſimilantur, aut capræ ignem efflanti, aut arieti petulco. Franciſcus Valeriola teſtatur ſe vidiſſe Aralatę anno M. D. LIIII. agnum vno capite, & ceruice, reliqua bicorporeum totum, quatuor vtrimque cruribus, duplici ventre. Anno centeſimo nonageſimo ſeptimo, ante natum Chriſtum, agnus natus fuit Fruſinone cum ſuillo capite, aliorumque animalium obſcęni fætus pluribus locis nunciati, quo nimirum tempore bellum Macedonicum cum Philippo ortum; Galli, Inſubres, Cenomani, & Boij, duce Amilcare Pæno irruptione in agros proximos fecerunt. Et anno centeſimo nonageſimo quinto, Sueſſæ agnus natus eſt cum duobus capitibus. Item alius Aſculi, anno inſequenti cum quinque pedibus. Flaminius feliciter contra Philippum Macedonię regem pugnauit, & Minutius Genuam exercitu abducto multa oppida in deditionem accepit. Agni illius icon hic ex Lycoſthene apponitur. Anno item centeſimo ſecundo, ante ſalutiferum partum, inter alia prodigia in Lucanis duo agni nati ſunt equinis pedibus, quorum alter capite erat quodammodo ſimię, eorum figura hic ex eodem Lycoſthene adijcitur. Eo anno in Macedonia Thraces ſubacti ſunt. Halberſtadij 18. Februarij anni M. D. LV. accidit, vt idem Lycoſthenes ex Iobo Vincelio ſcribit, vt agnus naſceretur prorſus rotundo capite, tribus oculis, trigemino ore, gemino naſo, auribus in tergo pendulis inſtar caninarum, ſed quod maximi prodigij loco habendum eſt, in tertio ore magnum oculum habuit, maiorem alijs, ibique linguam prolixam proſeruit, vt imago oſtẽdit, vixit vnum diem continuo clamore. Anno Domini M. D. LXXVII. in pago Blandio tribus à Meloduno milliarib. natus eſt agnus triceps. Medium caput reliquis craſſius erat, balante vno reliqua pariter balabãt capita. Id monſtrum

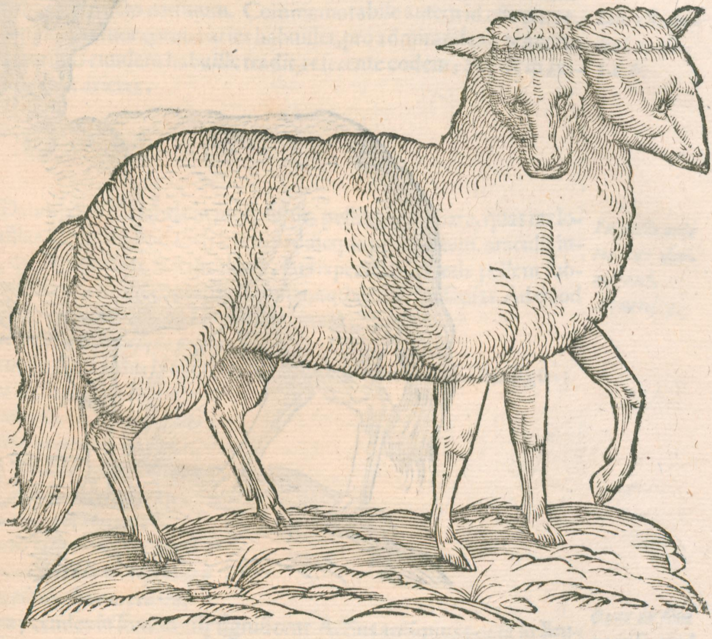

B

C

D

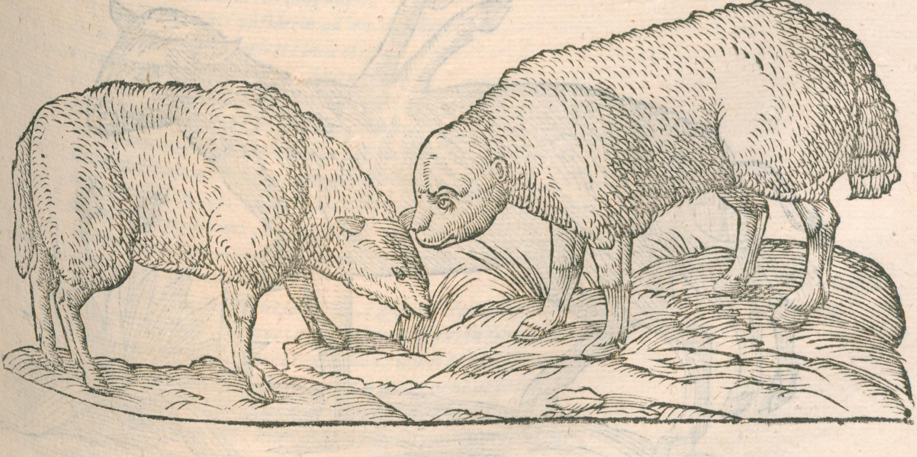

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

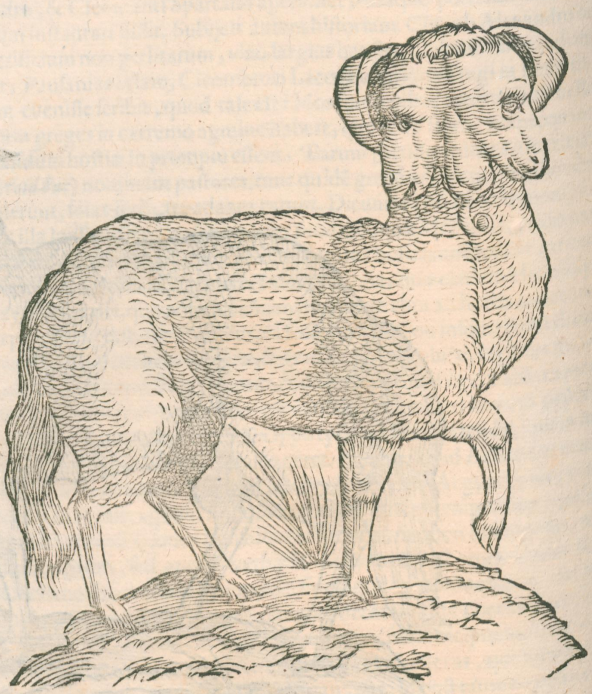

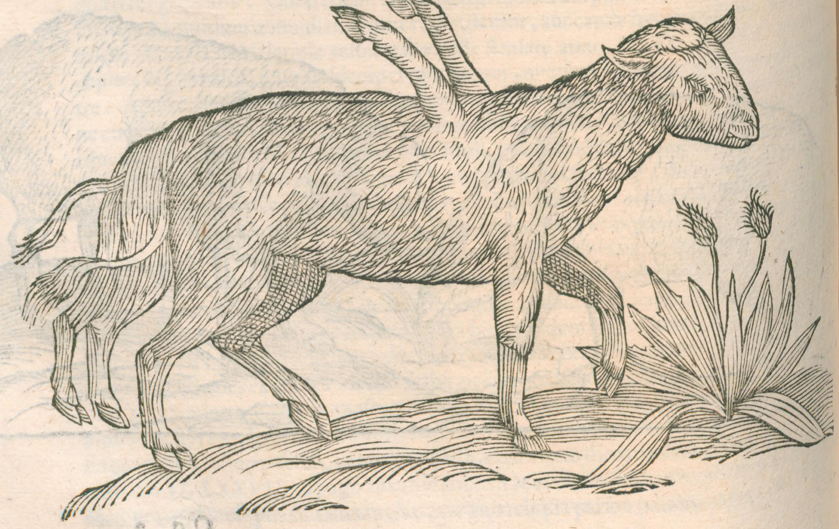

Aſibi viſum affirmauit Ioannes Bellangerius chirurgus Melodunenſis, ſculpendumq; curauit: Paræus poſtmodum publicauit. Alter, cuius figura hic etiam exprimitur, totus niger, dorſo duplici ſimul coniuncto, binis caudis, auribus tribus, pedibus octo, quorum tamen duo ex principio dorſi enaſcebantur, natus in agro patauino, & à D. Franciſco Riccio Patauino mihi publicandus donatus. Geſnerus aſſerit ſeſe intellexiſſe monſtrum fuiſſe in Aula regis Galliarum anno 1549. ex Italia miſſum, quod anteriore parte aſini, poſteriori ouis ſpeciem haberet. Hoc denique commemorabile ex Olao Magno recitat Simon Maiolus Epiſcopus Vulturarienſis videlicet veruecem compertum octo cornuum. Commemorabile autem id eſſe putat, quoniam Albertus Magnus, quod quatuor cornua aries habuiſſet, pro admiranda re tenuerit, qui tamen etiam alia duo in cruribus eundem habuiſſe tradit, referente eodem; Sed & in Italia quadricornes frequentiſſimi ſunt arietes.

Lib. 17. c. 1.

Lib. 18. animal. tract. 1. c. 6.

B

S O M N I A.

LEGIMVS Daunijs, & Calabris in more fuiſſe, pellibus incubare, quas melotas, ideſt, ouillas dicunt, in Podalirij ſepulchro, ſicque per quietem, oraculis inſtrui ſolere, qui Amphiarao ſacrificabant, ſacris peractis, arietis pellem ſubſtrauiſſe, atque ita dormijſſe captantes ſomnia, author eſt Pauſanias. Ad quod alluſiſſe volunt Virgilium ita de Latino canentem:

In pelle arietis cur dormirent.

Aeneid. 7.

Pellibus incubuit, ſtratis, ſomnoſque petiuit.

Meminit huius rei Lycophron in Caſſandra his verbis ex interpretatione Ioſephi Scaligeri:

Calchantis atqui buſta propter Itala
Fratrum duum mendacis alter ceſpitis,
Tumulum ſepultis excitabit oſſibus:
Buſtumque ouillo vellere incubantibus
C *Veram in quiete dictionem proferet:*
Salutiferque Daunijs vocabitur
Cùm fluminis gens lota Iuturnis aquis,
Gnatum inuocabunt opitulum Aeſculapij
Gregi benignum, ciuibuſque accedere.

Cæterùm videamus, quid hæ pecudes in ſomno viſę ſignificent. Actius antiquus poeta in Bruto, ponit in ſomnis ouilem fætum in Tarquinium citatum, tantoque impetu arietantem, vt regiam ſolo proſternat; Quod Brutum denotabat, quem Tarquinius hebetem æquè ac pecus eſſe putabat, nomine etiam ex re, quæ ſimulabatur, indito, cum tamen is pectus egregiè ſapientia munitum gereret. Verba Accij ſunt:

Oues in ſomno viſæ quid portendant.

Cùm iam quieti corpus nocturno impetu
Dedi, ſopore placans artus languidos,
Viſum eſt in ſomnis paſtorem ad me appellere,
Duos conſanguineos arietes inde eligi,
D *Pecus lanigerum eximia pulchritudine*
Præclarioremque alterum inuolare me:
Deinde eius germanum cornibus connitier
In me arietare, eoque ictu me ad caſum dari:
Exin proſtratum terra grauiter ſaucium
Reſupinum, in cælo contueri maximum
Ac mirificum facinus, dextrorſum
Radiatum Solis liquier curſu nouo.

Cicero ſomnium explicans, addit:

Lib. 1. de diuinat.

Rex, quæ in vita vſurpant homines, cogitant, curant, vident
Quæque agunt vigilantes, agitantque, ea ſi cui in ſomno accidunt,
Minus mirum eſt: ſed in re tanta, haud temerè viſa offerunt.
Proin vide ne, quem tu eſſe hebetem deputes ęquè ac pecus,
Is ſapientia munitum pectus egregium gerat,
Teque regno expellat. Nam id quod de Sole, oſtentum eſt tibi,
Populo commutationem rerum portendit fore.
Per propinqua hæc benè verruncent populo, nam quod ad dexteram

Cæpit curſum ab læua, ſignum præpotens, pulcherrimè
Auguratum eſt, rem Romanam publicam ſummam fore.

Lib. de ſomnijs.

Iacobi ſomnium de ouibus varijs explicatum.

Sermones perfecti.

Philo Iudæus ſomnium Iacobi de coitu, & generatione ouium variarum, quod legitur Geneſeos 31. his verbis: *Poſtquam enim conceptus ouium tempus aduenerat, leuaui oculos meos, & vidi in ſomnis aſcendentes mares, ſuper fœminas, varios & maculoſos, & diuerſorum colorum. Dixitque angelus Dei in ſomnis ad me, Iacob, & ego reſpondi, adſum; qui ait, leua oculos tuos, & vide vniuerſos maſculos ſuper fœminas aſcendentes, varios, maculoſos, atque reſperſos* &c. ſic myſticè explicat: Hircus caprarum gregis dux eſt; aries autem ouium. Hæc animalia duos ſermones perfectos ſignificant, quorum alter purificat animam, & facit peccatis vacuam; alter eam nutrit, & replet bonis operibus. Tales ſunt in nobis duces gregum ſermones. Greges autem, vt oues, capræque, quarum gerunt nomina, currentes, properanteſque ad iuſtitiam. Tunc igitur leuatis mentis oculis, quos priùs clauſerat, vidit ſimiles hircis, arietibuſque perfectos ſermones paratos ad minuendas iniquitates, & augenda officia. At quomodo? Dum ſuper oues, capraſq; videlicet iuuenes adhuc teneraſq; animas, pubentes, & vigente ætate ſaliunt, non propter brutam voluptatem, ſed propter inuiſibilem genituram ſapientium dogmatum. Fæcundum enim hoc eſt connubium, non amplexus concilians corporum, ſed benè natas animas iungens perfectis virtutibus, &c.

HIEROGLYPHICA, ICONES.

Simulachra.

Riualitas.

Laidis ſepulchrum.

In Corynthijs.

Thyeſtis.

Lib. 5. c. 13.

Aries aureus.

QVÆ ſit huius pecudis cùm lupo diſcordia, innataq; inimicitia, abundè eſt dictum. Inde Aegyptij diſcordiam & mores maximè diſſimiles, ſignificare cùm volebant, lupum & agnum aut ouem pingebant. Diximus etiam elephantis exoſum eſſe arietem, & Calcagninus, vtriuſque animantis imagine regem indicari tradit, qui moriones auerſatur. Ante alia autem tam ouis quàm agnus hieroglyphicum eſt innocentię; & qui hominem imbellem, purum, ſimplicem, ac egregiè manſuetum, eundemq; immaculatum, ac pectore candidiſſimo præditum hieroglyphicè ſignificare volunt, agnum ſimiliter pingere conſueuerunt: Id enim manſuetiſſimum eius ingenium expoſcere videtur. Nam & ipſo vocabulo ἄγνος, puritatem caſtitatemque ſignificat, vt ſuo loco dictum eſt. Sunt qui porrò riualitatem hieroglyphicè expreſſuri, duos pingunt arietes cornibus ſe inuicem laceſſentes: quandoquidem in eiuſmodi certationē amoris cauſa ferri eos prohibent: quippe qui offenſionem intelligant ſibi fieri, ſi quas amant oues, ab alijs ſaliri conſpexerint: quod hirci, vt vulgò fertur, plurimùm negligentes, ſuſque deque ferre ſolent. In huiuſmodi autem Venerei affectus hieroglyphicum, aries eſt multis veterum monumentis impoſitus. Nam qui ante Corynthi vrbem intra priores pedes Leænæ, quæ Laidis tumulo impoſita erat, viſebatur, libidinem nimirū eius meretricis indicabat. Meminit huius tumuli Pauſanias, cuius verba hæc ſunt: Ante vrbem (Corynthum) cupreſſorum nemus viret, quod Cranion vocant, in quo eſt Bellerophontis lucus, & Veneris Melanidis templum, ac Laidis monumentum, inſculpta Læena, quæ prioribus pedibus arietem complectitur: Alterum in Theſſalia eſt, quod Laidis exiſtimant. In Theſſaliam enim acceſſit Hippoſtratis amore capta, &c. In agro Argiuo, teſte eodem Pauſania Thyeſtis ſepulchro appoſitus ſpectatur lapideus aries. Thyeſtes autem, vt ſubiungit, inceſto cum fratris vxore commiſſo, agnam auream habuit. Fortè & hic aries laſciuiæ typus eſt: Nec aliam, credo, ob cauſam Dædalus, vt legitur apud Diodorum, Veneri Eryci aureum poſuit arietem, ea ingenij arte ſculptum, vt viuus exiſtimaretur. Verùm & in arce Palladis aries erat repoſitus æneus, idemque ſacratus, quem propter magnitudinem Plato Comicus ἀσελγόκερον cognominat, non tam ob laſciuiam, quem ob ingentem molem: Confertur enim cū equo Durateo: Veteres enim non ſolùm ἀσελγὲς dixiſſe tradit Heſychius, quod eſſet laſciuum & indomitum, verùm etiam quod eſſet prægrande; ſic Eupolis ἄνεμον ἀσελγῆ dixit. Sed præſtiterit, inquit idem Heſychius ἀσελγόκερον interpretari τὸ κρείττονα (fortè κυρίττοντα) καὶ οἱονεὶ ἐξυβρίζοντα τοῖς κέρασιν, ideſt petulcum & cornibus petentem. Cęterùm quantum ad arietis libidinem attinet, per eum ita in nequitiam concitatum, Pierius, hominem, qui vetularum concubitum affectaretur, nonnullos ait, notandum cenſuiſſe, quòd is primum vetuſtiores fæminas, vt ſuo loco dictum eſt, inire conſueuerit, quarum facta copia, nouellas minimè perſequatur. Iam verò Iulius Iacobinus in ſua de priſca Cæſiorum gente, appendice, bragmatis

A tis illis contortis cornibus (arietina eſſe iudicat) quibus in ipſius Cæſij Cordi monumento
myrtea, vt opinatur, ſerta diſtinguuntur, ſacra manibus peracta, aut ibi peragi ſolita oſtendi
autumat. Non rarò enim (inquit) in ſepulchrorum lapidibus, inferorumq; , vt ſuperiorum deo-
rum aris conſpicamur, vel inſtrumenta ipſis ſacrificiorum myſterijs apta, vel res ipſas, quibus
ſacrificantes operari conſueuerant, vel ipſas hoſtiarum reliquias, quibus manes ipſi placaban-
tur. Neque hoc loco piget referre, quod ſcriptum quoque de arietinis capitibus lego. Cùm ve-
terum mos eſſet in mortuorum conditorijs benè, vita functis ominari, eos dijs manibus com-
mendabant: Et columnas, quæ ſepulchris erigebantur, inſcriptionis loco arietinis capitibus,
hinc inde adſculptis exornabant, Corymborum intercapedine interpendentium, qui foliorũ,
& fructuum varietate laſciuirent: Factum id putant, quòd ſcilicet ſalutis Deum Hammonem
Aegyptij, vt Iouem Latini habuerunt, ac proin Saloninæ nummo arietis ſimulachrum inſcul-
ptum fuiſſe, non indocti homines putarunt: Verùm non huiuſmodi ſemiuſta atque excarnifi-
cata arietina caluaria comprehendi illorum opinione, qui iſthæc exiſtimant, ſed integra, ſed
viuorum arietum capitibus adſimilia intelligi crediderim: Vt in non paucis monumentis, &
B Romæ, & alibi obſeruo. Quin etiam ita mos ipſe arietinis capitibus (quibus fortè Hammonem
ſignificare volebant) ſepulchra exornandi inualuit, vt ſæpiſſimè humana capita, cornibus adhi-
bitis, in cippis ipſis, ariſque ſepulchralibus inſculpta ſpectantibus appareant. Atque ne longius
exempla petantur, ex Cæſij nepotis monumento, quod adpictum ad caput quartum libri ſecũ-
di apud Fonteium, quiſque poteſt facillimè conijcere: Vbi Hammonis reciprocicorni, vt La-
berij vtar verbis, vel vt apud Afros vocatur, κριοπρόσωπος, hoc eſt, arietino vultu, quem ſaluta-
rem deum antiquitas opinabatur, capitis ſimulachra duo conſpiciuntur. Id quoque videre eſt,
in multis alijs lapidibus, nummiſque, quos minimè adſcribo. Hæc Iacobinus. Atqui Mercurius
κριοφόρος apud Tanagræos, vt Pauſanias tradit, appellabatur, & vt Gyraldus addit, hoc nomi-
ne colebatur, cognominiſque ratio eſt iſta. Simulachrum eius erat arietem in humeris ferens,
quod Calamis antiquus artifex effecerat; tradũt enim, quod circa vrbis muros Mercurius arie-
tem geſtans, Tanagræos peſtilentia liberauit: eamq; geſtandi arietis conſuetudinem, poſtmo-
dum in eius celebritate ſeruatam eſſe: Nam formoſiſſimus iuuenis, vt idem Pauſanias author
eſt, circum vrbis mænia agnum humeris ferebat. Hammonem verò propter Iouem arietem
C cæleſtem nomen accepiſſe volunt, ideoque & in eius ſimulachro, arietis cornua fingi: Alij verò
etiam ideo ſic pingi arbitrantur, quod reſponſa illius incerta, & obſcuriſſima fuiſſe perhibean-
tur, plerique verò propterea quod Libero patri cum toto exercitu in illius regionis deſerto ſi-
tienti, & oranti, vt Iupiter opem ferret, Deus arietis ſpecie aquas oſtenderit. Idem Iacobinus,
arietes poſteriori parte in ſerpentes degenerantes, depictos eſſe tradit in ſepulchro Cæſiæ Da-
phnæ Dianę Iuuentianæ de priſca Cęſiorum gentę, eoſdemq; addita icone lectori ob oculos
ponit. Tradit idem Pauſanias Corinthi in via, quæ recta ad Legæum nauale deducit, æ-
neum Mercurium ſedentem ſpectari, cui aries aſtat, quoniam præter reliquos deos Mercurius
maximè videtur curare, & augere greges; ideoque & Homerum in Iliade ceciniſſe credit:

Arietis capita cur in ſepulchris.

Deus ſalutaris.

Mercurius Criophorus.

Iuppiter Hammō vnde dictus.

Υἱὸν φόρβαντος πολυμήλου, τὸν ῥα μάλιϛα
Ἑρμείας Τρώων ἐφίλει, καὶ κτῆσιν ὄπασσε. ideſt, vt vertit Romulus Amaſæus;
Hic tibi natus erat pecoris ditiſſime Phorba
Quem ſibi præ cunctis charum Celenia proles
Ditarat Teucris.

D Sed enim cum item Mercurio facundiæ Deo præſidi aries, inquit Pierius, apponatur, maxi-
mumque humanæ vitæ ſit præſidium oratio, vt Comici Grȩci dicterium eſt, minimè mirum
ſi Iſocratis rhetoris ſepulchro aries triginta cubitorum adſculptus fuit, in quo Siren cubito-
rum ſeptem inſideret: Nam ea quoque orationis ſuauitatem indicabat. Et ferunt aſtrolo-
gi Mercurium in ariete collocatum, orationis promptitudinem, & ex tempore dicendi facul-
tatem dare; hęc Pierius. Fuiſſe autem Iſocratis ſepulchro inſculptum talem arietem cum Sire-
ne, legere eſt apud Plutarchum in vitis decem rhetorum. Mandrabulus quidam cùm inueniſ-
ſet theſaurum, primùm auream ouem poſuit Iunoni Samię, proximo anno argenteam, tertio
æream, poſtremò nullam, vt ſcribit Ephorus, quę res tandem in prouerbium ceſſit, vt annotauit
Suidas, ἐπὶ μανδραβύλου χωρεῖ τὸ πρᾶγμα: ideſt, res Mãdrabuli ordine ſuccedit: hoc eſt, indies
in peius labitur. Vtitur prouerbio Lucianus, & Alciphron in epiſtola quadam. In Bacchi ſepul-
chro ex porphyrio marmore, aries villoſus ſculptus conſpicitur, vt refert Fabricius, vnà cum
pueris vuas colligentibus, ibidemque in ędibus Aſcanij Celſi, non procul à ſplendidiſſimo Cę-
ſarianorum palatio, obſeruaui eiuſdem Liberi patris caput cum toto pectore, quod arietina
pelle contegebatur, nec non in ędibus Franciſci Liſcę Panis & Fauni, ſtatuam ſine capite, cui

Mandrabuli ouis aurea.

Simulachra aliquot arietina Romæ.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

& ſine capite aries aſtat. Vidi item apud Iulium Porcium agricolę ſtatuam, qui ouem tondebat. Aliam item ſtatuam apud Carolum Fanenſem, humanam, arieti inſidentem, tergoq; eius veſtimenta ferentem, puto Phryxum eſſe, iram patris cum Hellę ſorore fugientem, cuius nimirum imago Athenis in arce, vt refert Pauſanias, cernebatur, qui immolans arietem, quo vectus erat, ſiue alteri cuidam deorum, ſiue, vt conijcimus, inquit, Laphyſtio apud Orchomenios dicto, femora pro more Græcorum exciſa vri ſpectat.

In Atticis.

Lego autem apud Plinium Naucidem, ſtatuarium Mercurio, & Diſcobolo arietem immolante cenſeri. In ea tabula itidem, in qua, Perimedes, & Ocnus apud Phocenſes depictus videbatur, etiam conſpiciebantur ſocij Vlyſsis Perimedes, & Eurylochus hoſtias offerentes, nigros ſcilicet arietes. Videntur item Romæ in templo Agnetis in candelabris antiquis arietum capita ſculpta, & ipſi etiam Virgini ſanctiſſimæ agnus appingi ſolet. Mediolani verò in eccleſia D. Ambroſij, referente Paulo Morigia in hiſtoria Mediolani, agnus in marmore ſculptus, magna cum veneratione oſtenditur.

Agni cerei cur fiant, & vnde.

Lib. 7. c. 79.

Fiunt item quotannis in paraſceue paſchali Romę, à ſummo Pontifice agni cerei, quos venerationis ergo ex collo ſuſpendimus: Quid autem denotēt, quomodo, & quare de cera fiant, in hæc verba docet Guilhelmus Durandus Mimatenſis Epiſcopus: In primis hac die Acolythi eccleſiæ Romanæ faciunt agnos de cera noua benedicta, vel de cerea Cerei paſchalis anni præcedentis, admiſto chriſmate, qui in Sabatho in albis in eccleſia per Dominum Papam populo diſtribuuntur. Agni iſti ſignificant agnum iſtum immaculatum, qui tollit peccata mūdi. Cera ſignificat eius humanitatem, ſicut B. Gregorius dicit; mel in cera, diuinitatē in humanitate. Apis quidē, quæ operatur ceram cum melle, nulla reſoluitur libidine: & Beata Virgo eum, qui eſt Deus, & homo, concepit ſine virili ſemine.

Miſericordiæ typus.

In cera admiſcetur oleum ſeu chriſma, quia Dominus noſter eſt plenus miſericordia, quæ per oleum deſignatur. In octaua diſtribuuntur, quia in octaua reſurrectionis dominus ſuis præmia diſtribuit. Rurſus agnus in agno cereo præfiguratus, & in paſcha immolatus ad memoriam reducitur: Cui B. Gregorius oleum infundi inſtituit, quando paſchalis agni myſteria reſerauit. Hi etiam cerei agni figurant agnos nouellos, de quibus cantat eccleſia in Sabatho in albis, & ideo quandoque in illo ſabatho fiunt, quod etiam vſus apoſtolicus docet, quoniam in dominica tunc ſequenti, domino Papa menſam intrante, & agnos cereos capellanis, & familiaribus ſuis diſtribuere volente, vnus acolythus ſolemniter portans, & præſentans ſibi agnos ipſos, dicit ter alta voce: *Domine D. D. Iſti ſunt agni nouelli, qui annunciauerunt alleluia, modò venerunt ad fontes,* &c. Hi agni à fulgure, & tempeſtate fideles, & credentes defendunt, propter virtutem conſecrationis, & benedictionis. Sanè ſecundum quarundam eccleſiarum conſuetudinem, cereus diſtribuitur in octauo paſchæ populo ad ſuffumigandas domos, quod in vltima reſurrectione Chriſtus fidelibus in præmio tribuetur. Ad quod expreſsiùs ſignificandum Romana Eccleſia agnos facit ſupraſcriptos. Hucuſque Durandus.

Clypeus ſextus principis iuuentutis.

Stephanus Vinandus Pichius in ſuo Hercule Prodicio, ſeu principis iuuentutis vita, ac peregrinatione, de ſexto principis iuuentutis clypeo, eiuſdemque ſignificatione his verbis diſſerit: Reſtat ſextus clypeus ouata item forma, non tamen ad argumentum pompæ iam deſcriptæ pertinens, ſed ſolummodò principi in vſum gladiatorij ludi, vel duelli pedeſtris ordinatus: cuius vmbo tegitur cordibus humanis ſummo ordine, & congruentia, ſepis in modum contextis: quorum ſingula eijciant flammulas aureas ſcintillantes; circumſcribantur hæc elogia:

Hic. Murus. Aheneus. Eſto.
Beniuolenza. Buoniſſima. Guardia.

Beneuolentiæ vis, & typus.

Non poteſt eſſe tutius ſcutum, non magis fida in terris cuſtodia, nec fortius propugnaculum ad principem defendendum, quàm amor, beneuolētia ciuium, prouincialiumq; ſuorum: quorum corda ſi demereri, ac obligare ſibi, ſuæque reipub. poterit, atque phalangis, ſiue teſtudinis militaris in modum connectere, & in pace vnita conſeruare, ſemet reperiet ſecuriſſimum, prouinciaſque ſuas feliciſſimas, ideoq; clypei limbum adornabimus pulchra corona variæ fecunditatis florum, ac fructuum extenſa, & ſuſpenſa ex cornibus aureis arietum. Per arietem enim antiqui intelligebant ipſam ſæpiſſimè benignitatem principis, cum appelletur dux gregis, & ſuos ipſe nunquam deſerat, ſed ducatum ſemper exeuntibus in paſcua à caulis, rurſuſque redeuntibus ad caulas præbeat.

NVMISMATA.

IN vetuſtiſſimis nummis, vt ſcribit Plutarchus in Publicola, bouis, aut pecudis, aut ſuis, ſignum inciſum apparet. Plinius autem Seruium regem ſcribit, ouium boumque effigie æs ſignauiſſe; primò, hoc autem ęs, quod pecore erat notatum antiquiſſimum fuiſſe Varro teſtatur; vnde etiam ſunt, qui inde pecuniam dictã eſſe arbitrantur. Iſtiuſmodi nummum depingit Fuluius Vrſinus de Ruſtia Familia agens, nummus ab vno latere caput oſtendit galeatum, & criſtatum, ab altero arietem cum literis L. RVSTI. fuit is ſub Auguſto Triumvir, cudendæque monetæ præſes. Fuere item alij nummi cum eiuſdem pecudis imagine, ſed cùm ſignificatione ſymbolica, ac in primis in Saloninæ nummo aries erat cum inſcriptione, HAMMONI CONS. AVG. Hammonem hunc, vulgus Iouem, Aegyptij Solem eſſe contendebant, cornuaque radios oſtentare, veteres etiam ſalutis Deum, vti Latini Iouem à iuuando dictum, interpretabantur, exque arietino capite eundem Deum, qui omnium ſaluti proſpiceret, hieroglyphicè intelligebant. Hecatæus Abderita Aegyptios ait, Hammonis voce vſos, cùm ſe inuicem, ſalute præpoſita, compellarẽt, allocutoriamque eſſe vocem, qua boni ominis cauſa Deum in primis ita venerarentur. Scriptores rerum, paruula quædam cornua in vtroque tempore eum habuiſſe ferunt. Qui verò penitiorem doctrinam perſcrutati ſunt, proprium id Iouis nomen apud Aegyptios fuiſſe tradũt. Alij dicunt arietinum caput ideo Hammonis eſſe ſignum, quod is Aegypti rex præclaris admodum rebus à ſe geſtis in galea vſus ſit arietini capitis inſigni. Aiunt & cùm Herculi illi vetuſtiſſimo ad eum viſendi ſtudio profecto, ſe olim oſtentaret, arietis capite, quem mactauerat, vertici ſuo impoſito, & pelle ea villoſa circumdatum alia pelle amictum Heroem admiſiſſe. Et Saporis regis geſtamen celebrat Ammianus, aureo capitis arietini figmento elaboratũ. Quod & inſigne militiæ, & quaſi ſodalitatis cuiuſdam ſuæ recentiſſima memoria (inquit Pierius Valerianus ex quo hęc omnia) Carolus fortiſſimus Burgundionum Dux, Caroli Quinti Imperatoris auus, adſciuit, aureum arietis caput, ſingulis pro geſtamine imponendo, & arietini capitis cognomento ſodalitatem vocando: eam Tottionis auri vulgò appellarunt (l'ordine del Toſone) quod ea locutio caput arietinum, lingua patria deſignaret. Sed, vt ad nummum reuertamur, alium reperire eſt, Gallieni Imperatoris, in quo aries expreſſus cernitur, inſcriptione addita, IOVI CONS. AVG. Sebaſtianus Eritius alium depingit nummum Antinoi magnum, Græcum, æreum, & ab excellenti quodam ſculptore factum, cum iſtiuſmodi literis ANTINOOC. HPΩC. id eſt, Antinous Heros. Oſtendit ab altera parte arietem pulcherrimè expreſſum, cum quibuſdam literis, quæ tamen propter temporis iniuriam eroſæ, legi nõ poſſunt. Hic, inquit, nummus à Græcis fuit excuſus honoris, ac memoriæ gratia, poſt mortem Antinoi, ac fortaſſe, vt Adriano Imperatori, cui ille erat in delitijs, abblandirentur, qui vbique terrarum ſtatuas ei erigebat. Cęterùm aries, vt idem Eritius iudicat, veneream indicat laſciuiam, quam hoc animante exprimi, nos quoque paulo ante, adductis aliquot monumentis antiquis, diximus. Conſtantinus Landus, eſſe ait elogium Lucconis, & Billienæ coniugum dextras inuicem iungentium, quibus adſtet, & catulus, & taurus, nec non & leones arietinis capitibus inſidentes: Elogij verba eſſe hæc: L. SVLPITIVS GN. F. SEVERVS. T. F. I. SIBI. ET GN. SVLPITIO LVCCONI PATRI BILLIENÆ SAL. F. SECVNDÆ MATRI. Iunctæ illæ manus, & catulus ſumma illos fide inuicem vixiſſe oſtendunt. Moderationem autem ſemper obſeruaſſe, argumento eſt taurus, qui ſemper pro temperantia apud Orum Apollinem in hieroglyphicis habetur, cùm id animal fæminã, poſtquam coitum concepit, auerſetur; leones autem arietinis capitibus inſidentes, mulieribus pudicitiæ cuſtodiam adhibendam indicant: Eſt enim aries leuitatis, ſtultitiæque ſignum, & ideo fæminis congruit; Leo verò cuſtodiæ typum gerit, quoniam id animal apertis oculis dormit.

Nummus Saloninæ.

Hammon cur cornutus pingeretur.

Saporis tegmen.

Ordo capitis arietini.

Gallieni Nummus.

Antinoi.

Leones arietinis capitibus.

EMBLEMATA.

EMBLEMA Alciati inſcriptum, TVMVLVS MERETRICIS. ex Pauſania, cuius verba ſuperius citauimus.

Quis tumulus? cuia vrna? Ephyrææ eſt Laidos, ah non
Erubuit tantum perdere parca decus.
Nulla fuit tum forma, illam iam carpſerat ætas,

Iam

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

Iam ſpeculum veneri cautà dicarat anus.
Quid ſculptus ſibi vult aries, quem parte leæna
Vnguibus apprehenſum poſteriore tenet?
Non aliter captos, quod & ipſa teneret amantes,
Vir gregis eſt aries, clune tenetur amans.

Aliud emblema Ioachimi Camerarij Norimbergenſis Reip. archiatri inſcriptum DVLCESCIT AMARVM.

Felle carent Ponti pecudes abſynthia paſtæ,
Ferre mala aſſuetus non malè ferre ſolet.

Conſuetudinis vis. Oſtendit pictura oues abſynthium depaſcentes, & quanta ſit conſuetudinis, tam in bonam, quàm malam partem, vis, & potentia: Hinc etiam colligi poteſt, quòd ſit cõſuetudo veluti ipſa natura. Aliud eiuſdem, in quo depingitur elephas promuſcide oues ſibi occurrentes ſeparans, ne conculcet, aut vllo alio modo lædat cum his verbis, MANSVETIS GRANDIA CEDVNT:

Præterit, haud elephas animalia paruula lædit;
Nempe quod hic clemens rex imitetur habet.

Lib. 15. geograph. *Manſuetudinis & clementiæ ſymbolum.* deſumptum eſt emblema, ſiue ſymbolum ex natura elephantorum, & ouium: ſiquidem Strabo de Indiæ loquens elephantis, hoc encomium illis tribuit, quod ſint natura mites, & manſueti, atque ad animal ratione præditum accedant propius. Sic & nos ex Ariſtotele elephantem diximus eſſe animal placidiſſimum, & mitiſſimum omnium ferarum. Addit Camerarius, dici tantam illius eſſe manſuetudinem erga debiliora animalia, vt gregatim occurrentia pecora (pingit autem oues, quas nos ſua natura animantia eſſe oſtendimus præ cæteris debilia) proboſcide paulatim remoueat, atque ſegreget, ne forſitan imprudens illa conculcet, atque proterat. Addunt præterea, inquit, phyſiologi, illum niſi laceſſitum non facilè iraſci, vel ſæuire; vnde *Sabaudiæ Ducis ſymbolum.* Sereniſſimus Dux Sabaudiæ Emanuel Philibertus, occaſionem ſymboli ſumens, addidit: INFESTVS INFESTIS. Sed prior nobis magis arridet ſententia, quamuis & hæc altera, interdum locum habere debeat. Idque vtrumque breuiter admodum Cicero exponit, hiſce verbis: *Offic. lib. 1.* *Nihil laudabilius, nihil magno, ac præclaro viro dignius, placabilitate, ac clementia.* Addit tamẽ & hoc quoque non minus prudenter. *Et tamen ita eſt probanda manſuetudo, vt adhibeatur Reipub. cauſa ſeueritas, ſine qua adminiſtrari ciuitas non poteſt.* Et Homerus eandem virtutem commendans ait: ἀκεςαὶ δὲ φρένες ἐσθλων; ideſt, *placabiles ſunt animi bonorum.* Ac noti ſunt verſus Ouidiani:

Quo quiſque eſt maior, magis eſt placabilis iræ
Et faciles motus mens generoſa capit.

Cuius generis multa præclara dicta leguntur apud Senecam in duobus libris de clementia ad Neronem. Et alibi adſcriptum reperitur: REGNI CLEMENTIA. deſumptum ex Claudiani hemiſtichio, *Mundi clementia cuſtos*. Emblema, ſiue ſymbolum ex eodem aliud, in quo ouis pingitur, regiam coronam cum ſceptro deijciens, cũ lemmate: NVNC NOSCITO VIRES:

Hoſtem quid ſpernis? quamuis abiectior ille.
Sæpe irritatus maxima damna dedit.

Ab imbellibus etiam timendum. Ouis pecus alioquin imbelle, quod tamen inſtar validi arietis, ſceptrum & coronam regiam deijcit, typus eſt illius, qui à potentiori non leui affectus iniuria, fert quidem ad tempus patiẽter, ſe contemni, interea tamen obſeruans occaſionem aliquam, vt ſe tandem quoque virum oſtendat, & aduerſarium ſuum proſternat. Nam, vt ait P. Syrus; *Furor fit læſa ſæpius patientia,* Eſt autem hoc deſumptum ex tragædia Accij antiqui poetæ Bruto, cuius verſus, & citauimus, & explicauimus ex Cicerone. Nullum itaque hoſtem, quantumuis infirmum, contemnendum eſſe, admonemur, cum ſecundum prouerbialem verſum:

Sæpe aquilam ad pœnas, vel ſcarabæus agit.

Et Pauſanias, rectè ait: *In Arcadic.* *At enim vilioribus, & abiectioribus plerumque rebus vim eam indidit Deus, vt ea ſuperarent, quæ maximæ eſſent inter homines exiſtimationis*: quo in loca plura huius rei exempla commemorat. Aliud, in quo ouis medio in prato decumbens pingitur cum lemmate; VNDIQVE IN ARMIS.

Commoda plurima ouis præbet, nocumentaque nulla:
Sic quoque fac cunctis, nemini obeſſe velis.

Nulli nocẽdum. Quæ ſit ouis vtilitas, morumque ſimplicitas, ſatis ſuperque ſuo loco dictum eſt. Quadrat optimè hoc ſymbolum in hominem pium, innocentem, qui, quamuis ſit deſtitutus aliorum auxilio, atque ſubſidio, nihilominus omnibus inſeruire, & gratum facere ſtudeat, quemque innocentia

A centia inter medios hoſtes ſæpe tutum, & incolumem ſeruet: Vnde Nazianzenus præclarè hoc quoque ſcripſit, ἀφυλακτὸν ἡ ἁπλότης, καὶ ἥκιστα κακίαν ὑφορᾶται τὸ κακίας ἐλεύθερον, ideſt, *expers cuſtodiæ eſt ſimplicitas, & minimè mali quidquam ſuſpicatur is, qui à malo eſt immunis.* Quali in ſua ſimplicitate, & innocentia acquieſcenti ſemper debet eſſe ante oculos ſententia verſuum horum:

Simplicitas expers cuſtodiæ.

Hic ſcopus vnus erit, cunctis prodeſſe, nocere
Nulli, & amare bonos, ac tolerare malos.

Itemque hoc alterum:

Iuuare cunctos, at nocere nemini
Eſt ſumma vitæ chriſtianæ regula.

Quemadmodum & Cicero: *Virum bonum eſſe* dicit *eum, qui proſit omnibus, noceat nemini, niſi laceſſitus iniuria.* Alibi additur ex Claudiano in epiſtola ad Adrianum MENS IGNARA NOCENDI. Pingit denique idem Camerarius, ouem, ſiue agnum, quem lupus mordicus B prehenſum tenet, cum verbis: FIT SVAVIOR.

Lib. 1. de offic.

Vir bonus qui.

Dum premitur iuſtus, fit gratior hoſtia olympo;
Sic quoque fit morſu ſuauior agna lupi.

Rationem, cur agni à lupo morſi caro ſuauior reddatur, ſupra retulimus. Conuenit ſymbolum hominibus pijs, & probis, qui in hoc mundo propter innocentiam vitæ, ac veritatis ſtudium varijs periculis, & tormentis ſunt ſubiecti, ac ſæpe ideo ab impijs extrema omnia patiuntur, tandemque Deo acceptam hoſtiam ſeſe offerunt, quo in numero omnes Sancti Martyres ſunt ponendi. Sic legimus apud Euſebium ex Irenæo, quod Sanctus Ignatius ante martyrium hæc verba protulerit: ὅτι σῖτος εἰμὶ θεοῦ, καὶ δι' ὀδόντων θηρίων ἀλήθομαι, ἵνα καθαρὸς ἄρτος εὑρεθῶ, ideſt, *Dei frumentum ſum, & beſtiarum dentibus molor, vt purus, & ſyncerus panis reperiar.* Et B. Polycarpi apud eundem, inter alias ipſius religioſiſſimas preces, hæc verba legũtur: προσδεχθείην ἐνώπιόν σου σήμερον ἐν θυσίᾳ πίονι, καὶ προσδεκτῇ, ideſt, *quæſo, vt hodie in conſpectu tuo pro hoſtia pingui, & accepta admittar.*

Martyrum ſymbolum.

Lib. 3. c. 36. hiſt. Eccleſ.

Lib. 4. c. 15.

C

EPIGRAMMATA.

EPIGRAMMA Martialis de leone, & ariete, qui adeo conuenerant, vt terroris aries, & feritatis leo obliti eodem veſcerentur cibo, magno vtrumque dignum merito ait poeta, vt hic pro leone Nemeo, inter aſtra ſit, ille pro ariete Phryxi.

Lib. 9. epig. 77.

Aries, et leo amici quid indicent.

Maſſili leo fama iugi pecoriſque maritus
Lanigeri, mirum qua poſuere fide.
Ipſe licet videas, cauea ſtabulantur in vna
Et pariter ſocias carpit vterque dapes.
Nec fœtu nemorum gaudent, nec mitibus herbis,
D *Concordem ſatiat, ſed rudis agna feram.*
Quid meruit Nemees, meruit quid portitor Helles,
Vt niteant celſi lucida ſigna poli?
Sidera ſi poſſent pecudeſque, feræque mereri,
Hic aries aſtris, hic leo dignus erat.

Aliud ex Aulo Gellio Porcij Licinij, apud quem loquitur amator, qui toto pectore ardebat:

Lib. 19. c. 9.
Lib. 12. var. lect. c. 11.

Cuſtodes ouium, teneræque propaginis agnum
Quæritis ignem, ite huc, quæritis? ignis homo eſt.
Si digito attigero, incendam ſyluam ſimul omnem
Omne pecus flamma eſt: Omnia, quæ video.

Ita ſeſe hos verſus correxiſſe tradit Petrus Victorius, in libris excuſis vulgò legi aſſerens, nullo idoneo ſenſu, aptoque ſententiæ poetæ:

Paſtores ouium videre propaginis agnum.

Nam poſtremum verbum, inquit, contrahi ſolitum, authoritate Plauti cognoſcimus, qui hoc modo dixit in Aulularia:

Tace nunc iam tu: atque agnum horum vter eſt pinguior

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

Licet, tu Congrio eum ſume.

Atqui in textus ipſius Gellij, Venetijs impreſſo anno 1544. ita legitur, vt ipſe corrigit, & eodem modo eoſdem verſus ex eodem Gellio recitat Fuluius Vrſinus de Licinia gente ſcribens. Aliud epigramma elegantiuſculum ἀδέσποτον ſuper oue lupi catulum nutriente, quo ſignificatur præſens tantùm beneficium ſpectari;

Τὸν λύκον ἐξ ἰδίων μαζῶν τρεφω οὐκ ἐθέλουσα·
  Ἀλλά με ἀναγκάζει ποιμένος ἀφροσύνη.
Αὐξηθεὶς δ' ὑπ' ἐμοῦ, κατ' ἐμοῦ πάλι θηρίον ἔσται
  Ἡ χάρις ἀλλάξαι τὴν φύσιν οὐ δύναται. idest, vt vertit Obſopæus:

Agna lupum proprijs nutrire coacta papillis
  Hoc me paſtoris nubila cura iubet.
Sæuiet ille meis rurſum in me ſanguine fortis,
  Ruſticitas nullo flectitur obſequio.

In Ocioſos. Rectè quidem hoc epigramma oui quærenti adſcribitur, licet etiam nulla eius in ipſo græco epigrammate fiat mentio. Aliud Ἀδήλου in ocioſam vitam cupientes:

Αἴθε πατήρ μ' ἐδίδαξε δασύτριχα μῆλα νομεύειν.
Ὥς κεν ὑπὸ πτελέῃσι καθήμενος, ἢ ὑπὸ πέτραις,
Συρίσσων καλάμοισιν ἐμὰς τέρπευκον ἀνίας.
Περίδες φεύγωμεν ἐϋκτιμένην πόλιν. ἄλλην
Πατρίδα μαστεύσωμεν. ἀπαγγελέω δ' ἄρα πᾶσιν,
Ὥς ὀλοοὶ κηφῆνες ἐδηλήσαντο μελίσσας.

Hoc ita ad verbum quaſi expreſſit Vincentius Obſopæus:

Paſcere oues vtinam didiciſsem patre magiſtro,
Sub petra, vt recubans, vmbroſis ſiue ſub vlmis,
Triſtia compactis ſolarer corda cicutis.
Vrbis periuræ fugiamus mœnia Muſæ:
Quæremus patriam, populis annuncio cunctis,
Florilegas quod apes, fuci læſere maligni.

Ex 1. lib. epigram. græc. Puer ab ariete præſeruatus. Aliud Philippi de quodam capro, qui puerum ab ariete eripuit parum errabundum, atque à matris gremio diſcedentem:

Βαιὸν ἀποπλανίην λιπομήτορα παῖδα κορύπτων
  Κριὸς ἑλιξόκερως, θεῖνε θρασυνόμενος.
Κάπρος δ' ἡράκλειος, ἀπορρήξας ἀπὸ δεσμῶν,
  Ἐς νήδην κριοῦ πᾶσαν ἔβαψε γένυν.
Ζωὴν νηπιάχῳ δ' ἐχαρίσατο. ἆρ' ἀπὸ Ἥρης
  Ἡρακλέης βρεφέων ᾤκτισεν ἡλικίην. idest,

Parum vagantem, relicta matre, puerum impetens
  Aries tortis cornibus inſignis, percuſſit audax.
Caper verò Herculeus diſrumpens vincula
  In ventrem arietis omnem tinxit genam.
Vitam infanti donauit. Anne à Iunone
  Herculis infantilis miſertus ætatis.

Deſperationis exemplar Ariſtides. Aliud Antipatri de Ariſtide, qui præter ouiculam, & buculam nihil habuit, quibus amiſſis, & ipſe laqueum induit:

Εἶχεν Ἀριστείδης ὁ Βοκέρριος, οὐκ ἀπὸ πολλῶν
  Πολλὰ, μίης δ' ὄϊος, καὶ βοὸς εὐπορίην.
Ἀλλὰ γὰρ οὐδ' ὁ πένης ἔφυγε φθόνον, ἤματι δ' αὐτῷ
  Θῆρες, ὄϊν, τὴν βοῦν δ' ὤλεσε δυστοκίη.
Μισήσας δ' ἀβληχὲς ἐπαύλιον ἅμματι πήρης
Ἐκ ταύτης βιοτὴν ἀχράδος ἐκρέμασεν.

Eiuſdem in eundem aliud eiuſdem argumenti:

Πλοῦτος Ἀριστείδῃ δάμαλις μία, καὶ τριχόμαλλος
  Ἦν ὄϊς. ἐκ τούτων λιμὸν ἔλαυνε θύρης.
Ἤμβροτε δ' ἀμφοτέρων. ἀμνὴν, λύκος ἔκτανεν. ὠδὶς,
  Τὴν δάμαλιν. πενίης δ' ὤλετο βουκόλιον.
Πηροδέτῳ δ' ὅγ' ἱμάντι κατ' αὐχένος ἅμμα λυγώσας
  Οἰκτρὸς ἀμυκήτῳ κάτθανε πὰρ κολύβῃ.

A Quæ duo epigrammata ſic reddere ad verbum quaſi, placuit:

Habuit Ariſtides Bocerrhius, non ex multis,
Multa, vnius quidem ouis, & buculæ facultatem.
Enimuero neque pauper effugit inuidiam: die namque eodem
Feræ ouem; buculam verò perdidit partus difficilis.
Exoſus verò carens balatu ſtabulum, vinculo peræ
Ex eodem, vitam, pyraſtro ſuſpenſus, finijt.

Aliud:

Diuitiæ Ariſtidi bucula vna, & velleribus referta
Erat ouis. Ex his famem abarcebat à ianua.
Aberrauit autem ab vtroque; ouem lupus occidit, difficultas partus
Buculam: Paupertatis verò perijt armentum.
Vinculo, quo pera ligata erat collum conſtringens
Miſer non mugiens expirauit apud ſtabulum.

B Aliud Leonidi continens teſtamentum paſtorale pulchrum, & elegans, quo oſtendit, quid ſibi vita defuncto à paſtoribus fieri velit:

Teſtamentum paſtorale.

Ποιμένες, οἱ ταύτην ὄρεος ῥάχιν οἰοπολεῖτε,
Αἶγας κεὐμάλλες ἐμβατέοντες ὄϊς.
Κλειταγόρῃ πρὸς γῆς ὀλίγην χάριν, ἀλλὰ προσηνῆ
Τίνοιτε, χθονίης εἵνεκα Φερσεφόνης.
Βληχήσαιντ' ὄϊές μοι. Ἐπ' ἀξέστοιο δὲ ποιμὴν
Πέτρης συρίζοι πρήεα βοσκομέναις.
Εἴαρι δὲ πρώτῳ λειμώνειον ἄνθος ἀμέρσας
Χωρίτης, στεφέτω Τύμβον ἐμὸν στεφάνῳ.
Καί τις ἀπ' εὐάρνοιο καταχραίνοιτο γάλακτος,
Οἰὸς ἀμολγαῖον μαστὸν ἀνασχόμενος.
C Κρηπῖδ' ὑγραίνων ἐπιτύμβιον. Εἰσὶ θανόντων,
Εἰσὶν ἀμοιβαῖαι κἀνφθιμένοις χάριτες.

Paſtores, qui hoc montis dorſum peruagamini
Capras, & hirſutas ineuntes oues.
Clitagoræ per terram (ſcilicet vos rogo) modicam gratiam, ſed gratam
Impendite, terrenæ gratia Proſerpinæ.
Vtinam balent oues mihi, in impolita autem paſtor
Petra moduletur leuiter paſcentibus.
Vere autem primo pratenſem florem decerpens
Colonus, coronet ſepulchrum meum corona.
Atque aliquis agnino coinquinetur lacte
Ouis emunctilem mamillam, ſuſtinens,
Fundamentum madefaciens ſepulchrale. Sunt mortuorum
Sunt remunerationes, & inter defunctos gratiæ.

D Aliud perelegans Myrini in Thyrſin paſtorem ſomno vinoque ſepultum, cuius gregem Amor paſtoris ſubiens munus, paſcere fingitur:

Amor paſcens oues.

Θύρσις ὁ Κωμίτης, ὁ τὰ νυμφικὰ μῆλα νομεύων,
Θύρσις ὁ συρίζων Πανὸς ἴσον δόνακι.
Ἔνδιος, οἰνοπότης, σκιερὰν ὑπὸ τὴν Πίτυν εὕδει.
Φρουρεῖ δ' αὐτὸς ἑλὼν ποίμνια βάκτρον ἔρως.
Ὦ νύμφαι, νύμφαι. διεγείρατε τὸν λυκοθαρσῆ
Βοσκὸν, μὴ θηρῶν κύρμα γένηθ' ὁ ἔρως.

Quod Vincentius Obſopæus ita latinis tranſtulit carminibus non infeliciter:

Thyrſis oues pingui paſcens in gramine, Thyrſis
Pana potens calamis æquiparare Deum,
Ebrius vmbroſa ſub pinu dormit: opimum
Ipſe gregem ſumpto munere ſeruat amor.
Thyrſidis ò nymphæ, nymphæ citò rumpite ſomnum,
Ne fiat rapidis præda, cupido, lupis.

Aliud occurrit epigramma, breuitatis ſinu, plurimum circumdans & elegantiæ, & artificij, in

In paruos, ſed garrulos.

Molyten, hominem puſillum, loquacem, & garrulitate gaudentem, & aſſiduè in hominum frequentia ſeſe iactantem:

> Τὶς δ' οὗτος κτίλος, ὧς ἐπιπωτεῖται σίχας ἀνδρῶν
> Μωλύτης, ἐπέων φίλος ἄσσιος, ὅλμος ἄτολμος. id eſt,
> *Quis verò hic aries ita luſtrat ordines virorum*
> *Molytes verboſus, Aſſius, mortarium timidum.*

In inhumaniter hoſpites excipientes.

Ammianus acutiſſimo quodam epigrammate ſuo Apellæ inſulſos taxat mores, qui ſuos conuiuas tantùm herbis hortenſibus, & inemptis dapibus excepit tanquam hortum immolaſſet, & non agnum, & vitulum.

> Ὡς κῆπον τεθυκὼς, δεῖπνον παρέθηκεν Ἀπέλλης,
> Οἰόμενος βόσκειν ἀντὶ φίλων πρόβατα.
> Ἦν ῥαφανίς. σέρις ἦν, τῆλυς. θρίδακες. πράσα. βολβοί.
> Ὠκυμον. ἡδύοσμον. πήγανον. ἀσπάραγος.
> Δείσας δ' ἐκ τούτου, μὴ καὶ χόρτον Παραθῆ μοι,
> Δειπνήσας θέρμους ἡμιβρεχεῖς, ἔφυγον. idest,
> *Tanquam hortum immolaſſet, cænam appoſuit Apella*
> *Exiſtimans paſcere ſe pro amicis, oues.*
> *Erat rhaphanus, intybus erat, fænugræcum, lactuca, porra, bulbi,*
> *Ocymum, mentha, ruta, aſparagus.*
> *Veritus verò præter hæc ne etiam gramen apponeret mihi,*
> *Cænatus lupinos ſemimadidos, aufugi.*

Reſtat aliud, quo Herculis inter deos relati, in victimis eligendis inclemens duraque quædam auaritia notatur:

> Ευχόλος ἑρμειας, ὦ ποιμένες ἐν δὲ γαλακτι
> Χαίρον, καὶ δρυΐνῳ σπενδόμενος μέλιτι.
> Ἀλλ' οὐκ Ἡρακλέης, ἕνα δὲ κτίλον, ἢ παχὺν ἄρνα
> Αἰτεῖ, καὶ παντος ἓν θύος ἐκλέγεται.
> Ἀλλὰ λύκους εἴργει. Τὶ δὲ τὸ πλέον, εἰ τὸ φυλαχθὲν
> Ὀλλυται, εἴτε λυκοις, εἴθ' ὑπὸ τοῦ φυλακος. ideſt.
> *Facilis eſt Mercurius, ò paſtores, qui lacte*
> *Gaudet, & quercino placatur melle.*
> *Sed non Hercules: integrum enim arietem, aut craſſum agnum*
> *Poſtulat, & omninò vnam victimam eligit.*
> *Sed lupos arcet. Quid inde, ſi ſeruatum*
> *Perit aut à lupis, aut ab ipſo cuſtode?*

APOPHTHEGMATA.

Lib.8. c.6. Dioclis.

DIOCLES, referente Athenæo, cùm agnum in opſonio liguriſſet, ac calidum piſcem
deuoraſſet, cælum ſibi dixit eſſe combuſtum, cui Theocritus Chius facetiſſimè re-
ſpondit, reliquum eſſe, inquiens, vt mare ebibas, tunc tria maxima abſumpſeris, ter-
ram, mare, & cælum. Ithacenſibus verò, vt ſcribit Plutarchus in volumine de his, qui ſerò à
numine puniuntur, expoſtulantibus, quòd milites Agathoclis Syracuſanorum tyranni, eo-
rum oues auferrent, reſpondit: At veſter rex cùm ad nos veniſſet, præterea excæcauit paſto-
rem. Cùm aliquando Cleomenes Spartiatarum rex Æginetas perdere conaretur, quod cre-
deret eos hoſtili in Athenienſes animo terram & aquam dediſſe, vt vna cum Perſa, aduerſus
Athenas militarent: inter alios Æginetas Crius (vt prodidit Herodorus) Polycriti filius ne-
gabat ſe paſſurum, vt aliquem Æginetarum abduceret; Nam id eum facere ſine communi con-
ſilio Spartiatarum, ſed ab Athenienſibus pecunia corruptum. Eum Cleomenes ab Ægina
diſcedēs, interrogauit, quod ei nomen eſſet? reſpondit ille, quod erat Crius, ideſt, aries: Cui
Cleomenes: Crie, inquit, iam nunc præferrato cornua, tanquam occurſurus magno malo. Tra-
dit Laertius Diogenem cùm apud Megarenſes oues intueretur pellibus tectas, illorum verò
filios nudos, dixiſſe; præſtat Megarenſium arietem eſſe, quàm filium. Cùm Græci nollent re-
ſcindere pacta, quæ cùm Antigono, & Cratero pepigerant, & amplecti libertatem, quam offe-
rebat Archidamus, veriti ne grauiores eſſent habituri Lacedæmonios, quàm Macedones; Ar-

Lib.6.

Lib.7.

In Apophthegm.

chidamus dixiſſe fertur, referente Plutarcho; ouis ſemper eandem edit vocem; cæterum homo
multas, ac varias emittit voces, donec, quod decreuit, confecerit. Nullum autem eſt animal,
cui tam varia vox ſit, quàm homo. Videri autem poſſit hoc apophthegma indignum Lacone,
niſi pòſt integritas eius gentis, Barbarorum commercio degeneraſſet: dicique poteſt aliquis
honeſtus vſus eſſe, veluti ſi quis admoneat, pro tempore, proque re nata variandum eſſe ſer-
monis habitum. Eſt enim vbi loquendum ſit ſeuerius, eſt vbi blandius, eſt vbi magnificentius,
eſt vbi ſubmiſſius, eſt vbi iucundius, eſt vbi durius. Id ſi fiat citra perfidiam, prudentia eſt.
Porrò ouilli mores dicitur hominum ſtupidorum, qui ſe neſciunt rebus, ac perſonis accom-
modare. Græcorum igitur conſtantiam Archidamus ſtultitiæ tribuit, qui propoſita liber-
tate, nollent mutare vocem. Scipio Iunior cùm adortus Numantinos in fugam vertiſſet,
ideoque ſeniores Numantini pulſos ſuos culparent, vtpotè quòd eos fugiſſent, quos toties in
fugam conuertiſſent; Ferunt quendam Numantinorum dixiſſe, oues quidem eaſdem eſſe, quę
antea, ſed alium habere paſtorem. Honeſtiſſimum longè, ac pientiſſimum dictum Tiberij
Imperatoris, qui neminem pecuniæ cauſa occidit, nullaque vi, aut violentia exegit, paſſum
apud Romanos ſcriptores legitur; Tonderi oues meas volo, non deglubi. In hæc enim ver-
ba reſcripſit Aemilio Recto, qui ad eum aliquando miſerat maiorem ſummam pecuniæ ex
Aegypto, cui præerat, quàm imperata fuerat.

Sermonis habitus quando variandi.

Tiberij dictum.

PROBLEMATA.

PROBLEMA Plutarchi, cur oues à lupo demorſæ, carnem gignant dulciſſimam,
lanam verò habeant pediculis obnoxiam, ſupra recitaui, vbi de antipathia ouis cum
lupo. Quærit Ariſtoteles cur ouibus, & capris lac plurimum demulgetur, quæ cor-
pore non maximo ſunt, homini autem & boui minus, ſcilicet ad corporis proportionem.
Vtrum, inquit, quòd his copia in corpus abſumitur, cæteris in excrementum ſe confert; oui-
bus autem, & capris, quantum excrementi acceſſerit, omne in lac tranſit. An quod plura
gignunt, quàm quæ magno ſunt corpore, itaque plus attrahunt excrementi, quoniam plura
alendum ſit. An his grauidis plus excrementi propter corporis imbecillitatem redundat, lac
autem excremento conſiſtere, certum eſt. Idem philoſophus quærit, cur homo inter ani-
mantes oculorum minimum pro ſua magnitudine, habet interuallum? an, ait, quod om-
nium maximè naturali ſolertia homo conſtat. Senſus autem contuendi partem verſus priora
natura poſuit; id enim conſpicere oportet, in quod nos ducit ratio mouendi. Quanto autem
oculorum plus diſcriminis ſit, tanto magis conſpectus vergent in latus, qui ſi ſecundum natu-
ram, ſedem debeant obtinere, quàm minimo eſſe interuallo, certè oportet: ſic enim partem
verſus priorem ingredi maximè poſſumus. Ad hæc, cætera animantia, cùm careant manibus,
deſpiciant prorſus in latera, neceſſe eſt, itaque plus eorum oculi diſtant inter ſeſe, & maximè
ouium, eò quod maximè prono capite ingrediuntur. Quærit item, cur ouibus expilatis
mollior pilus ſubnaſcitur, homini durior? Et ait, an quod ouium pili ſummæ cuti cohærent,
euellique ob eam rem ſine vllo labore poſſunt, cum initium alimenti integrum maneat, quod
carni iunctum eſt. Meatibus itaque patefactis, excrementa reſpirare melius poſſunt, vellus
enim proprio carnis veſcitur alimento. Caro autem molli, dulcique alitur pabulo. Ho-
minum contrà, quòd altius pili inhærent, per vim, ſummoque cum dolore euelluntur. Con-
ſtat id, quando quidem ſanguinem ſecum detrahunt. Corpore igitur ſaucio euenit, vt tan-
dem cicatrix obducatur. Vnde fit, vt vel finem pili amplius promendi faciant, qui euulſi fue-
rint, vel quamdiu præterea promere poſſint, duri extrudantur, eò quòd omne valens alimen-
tum carnis exhauſtum eſt, nec niſi materia inutili, & ſuperuacua pilus prouenit. Indicium
quod hominum omnium plagam inhabitantium meridianam, pili duriciem præ ſe ferunt,
quoniam calor exterior altius corpus ſubiens, alimentum concoctu facilè abſumat in vapo-
rem, contra eorum, qui ſub aquilonem incolunt, molles laſciuiq; effunduntur, quod his ſan-
guis, dulciſq; ſapor per ſummam potius fluitat formam, quamobrem his color quoq; hilarior
eſt. Præcedenti verò problemate, in quo quærit, cur ſues hybernum pilum amittere non ſo-
lent, cùm cæteræ quadrupedes ſoleant? Ait, an quod ſus omnium calidiſſimus eſt, partique
calenti eius pili achærent, quippè cum pingue tale eſſe neceſſe ſit. Cæteris itaque vel quia
humor refrigeſcit, pili defluunt, vel quia ſuus calor alimentum concoquere non poteſt.

Sect. 10. probl. 6.

Ouibus cur plurimum lactis.

Sect. 10. probl. 17.

Homo cur minimum oculorum habeat interuallum.

Ouiũ oculi cur longius à ſe diſtent.

Sect. 10. prob. 24.

Pili vbi duriores, & vbi molles.

Cur ſues hybernum pilum non amittant.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

Suibus verò non idem incidit, vel quia nihil humor interior effici poteſt, vel quia benè alimentum concoquitur: Nam etſi quando cauſa, cur defluant, ſit, tamen pinguedo vetare poteſt. Oues ac homines propter ſui pili, tum denſitatem, tum copiam, non ita affici pulſu frigoris poſſunt: Non enim altius refrigerationi ſubire licet, vt poſſit, vel humorem, vel gelare, vel calorem concoquendo ſeuocare. Ad hæc, quęrit, cur ouium pili eo duriores ſunt, quò prolixiores; hominum contrà molliores, quo prolixiores? An quòd ouium pili, inquit, qui, quale diximus, capiunt alimentum, vbi procul ſe ab ſuo deduxerunt initio, ieiuniùs veſcuntur, & alimentum, quod ineſt, vi caloris, facilè pro ſua inconcoctione, euaporatur. Itaque ſiccati duriores redduntur, molle namque humidum eſt. Hominum verò pili, minus alimenti, ſed plus ſuo initio hauriunt. Concoquitur autem plenius, quoniam minus eſt. Concoctum autem pilum efficit molliorem: Concocta etenim quæque molliora incoctis redduntur. Indicium, quod oues recentes vellera molliora gerunt, quàm vetulę: Copia namque excrementi pilum, & hominis, & ouis procreat.

EPITHETA.

A CORPORIS tegumento ouis Homero λάσιος dicitur, ideſt, hirſuta ſiue lanigera, vt vocat Virgilius, & καλλίτριχος, ideſt, pulchras lanas ferens. Βαθύτριχος, longam portans lanam. Ψαφαρότριχος tenuem habens lanam. Dicitur item in epigrammatibus δασύτριχος, denſam, ſeu ſpiſſam lanam tenens, τριχόμαλλος, villoſa, εὔμαλλος bene lanata. εἰρόποκος apud eundem Homerum, & Heſiodum, nec non etiam Nonnum, idem eſt, quod lanigera latinis. Cęterùm huius compoſiti vocabuli duas eſſe expoſitiones, tradit Henricus Stephanus, quoſdam enim putare, ei ineſſe duo eiuſdem ſignificationis nomina, εἶρος & πόκος, idq; ἐκ παραλλήλου: alios autem ex εἶρος, & πέκω eſſe dixiſſe. Quin etiam deductionem afferri poſſe, ad quam reſpexerunt, inquit, qui εἰρόποκος expoſuerunt, habens vellera innexa. Si enim hanc expoſitionem ſequamur, ex πόκος, & verbo εἴρω deductum dicemus illud vocabulum, conuenietque hic verbi ἔρω ſignificatio, cum illa quam habet, cùm εἶρος ab eo deducitur. Sed minimè dubium eſt, quin optima omnium deductio ſit ea, quę ex εἶρος, & verbo πέκειν deducit. Pro qua voce, actiua tamen, afferenda potius paſſiua fuerit, vt εἰροπόκος ſit ἡ πέκεται εἰς εἶρος, ſiue ἡ πεκομένη. Heſychius quoque paſſiuo verbo in hac expoſitione vtitur: Cum εἰροπόκοις exponit ἐρία κειρόμενα ἔχουσι. At verò Heſiodi Scholiaſtes Tzetzes εἰροπόκοι exponere maluit πόκους ἐρίων τρέφοντες. Εἰροπόκος eſt etiam ἐριουργὸς Heſychio: apud eum enim legitur εἰριπόκῳ, quod exponit εἰρουργῷ, pro quo εἰρουργῷ eum ſcripſiſſe ἐριουργῷ, aut illi nomini ſignificationem huius dare voluiſſe, perſuaſum habeo. Sed quid ſi aliquis hanc expoſitionem non datiuo εἰροπόκω, ſed datiuo εἰροπόνῳ Heſychio dediſſe ſuſpicetur, is certè facilè in ſuam ſententiam, vel potius ſuſpicionem me pertrahet. Hactenus Henricus Stephanus. At Varinus oues εἰροπόκους per excellentiam prę cæteris animalibus vocari aſſerit, quod lanę earum tonderi ſoleant, ἀπὸ τοῦ πέκεσθαι εἰς εἶρος, ἤγουν ἐρίον. A colore idem Homerus τὰ μῆλα, ideſt, oues, ἀργύφα dixit, ideſt, argenteas, propter videlicet lanę candorem, ſimiliterque ἀργεννα. Idem & μέλαιναν dixit τὴν ὄϊν, ideſt, nigram. Et apud Theocritum ouem pellam interpretantur nigram, vt ſcribit Cęlius, propterea, quod corporum ſuperficiem, vbi ſanguis affluxus, nigreſcit, pellama, vel pelidnoma vocant. Eſt etiam vbi ἄιολα μῆλα vocat Calaber, ideſt, oues varias. A moribus Plautus, oues vocat parperas, ideſt, ſtolidas ſiue ſtultas, & minas, ideſt, lacte minutas, vel, vt Varro interpretatur, ventre glabro. Verba Plauti ſunt: *Ego parperas minas oueis in crumena hac properè in vrbem detuli*. Apud Textorem dicitur ouis placida, blanda, manſueta, mitis, mollis, pauida, imbellis, & infirma, quo poſteriori epitheto vtitur Horatius, vbi commentator: *proprium*, inquit, *epithetum ouium, quæ neq; ſui curam gerere, neq; ſaluti ſuæ prouidere ſciunt, præcipuè cùm velleribus ſuis onuſtæ ſunt, & grauatæ: niſi voluerimus naturaliter dicere infirmas, .i. delicatas, quia natura oues ſunt infirmæ, & morbis obnoxiæ.* Oues mites, ac pingues, ctilas dici arbitratur interpres Nicādri, teſte Cęlio, qui inſuper ex etymologo, puto, per εὐφημισμὸν oues à Gręcis iphias dici, inueniri tradit, quę debiles ſint, καὶ οὐκ ἰσχυραί, ideſt, inualidę. Verùm idem etiam Etymologus annotat, ἴφια μῆλα dici τὰ εὐτραφῆ, vel ἰσχυροποιὰ τῶν ἐσθιόντων. Sed & Varinus, τὰ ἰσχυροποιὰ θρέμματα exponit, ἐπεὶ κρέας τὸ ἐξ αὐτῶν παρὰ τὸ κρατύνειν τὰ σώματα λέγεται: ἢ καὶ ἄλλως ἴφια, τὰ μὴ ἀσθενῆ ὑπὸ νόσου, hoc eſt,

Εἰρόποκος varÿs interpretatur modis.

A colore.

Lib. 28. c. 6.

Lib. 3.

A moribus.

In truculẽto.

Ἴφια μῆλα quæ.

A eſt, validæ pecudes, ſiue quod carnes earum in cibo validos, & robuſtos homines reddunt, ſiue ipſæ validæ ad ſui corporis modum, & obeſæ. Heſychio ἶφις, ſiue ἴφιος etiam eſt ταχὺς, celer; velox, affert, & ἶφιν pro καλὴν, affert item ἴφιον pro λιπαρὸν. Suidas verò exponit ἰσχυρῶς βαδίζοντα, id eſt, fortiter currentem. Cæterùm apud Homerum ἴφια μῆλα, oues reddunt benè habitas pingues, & lætas. Idem Homerus ταναύποδα μῆλα vocauit, ideſt quæ recto pede ſtant, ſeu protentis, diuaricatiſque pedibus incedunt: dixit & τανύποδα, hoc eſt, vt Spondanus, & alij interpretantur pandos habentes pedes, vel extentos, componitur enim ἐκ τοῦ τανύειν, id eſt, εἰς τὸ μῆκος ἐκτείνειν, quod eſt extendere, & πὺς, ideſt pes Υπῶρνος, etſi communiter ſignificet gregem, in quo ſunt agno, vel etiam ouem, quæ ſub ſe agnum habet, vſurpatur tamen etiam pro epitheto à Callimacho hoc loco: οὐδ' ἀνάδαλτοι.

ταναύποδα. Odyſſ. α.

Ὄϊες, ὡς ἄκυδοι, πᾶσαι δέ κεν εἶεν ὕπαρνοι.

Vbi etiam ἄκυδοι dicuntur, id eſt, ſteriles, & ἀγάλακτοι, id eſt, nihil præbentes lactis. A forma, vel totius, vel partis alicuius, epitheta ſunt εὔβοτος Apollinari id eſt, benè paſta, id eſt pinguis, & apud Feſtum legimus, ouem paſcalem dici, quæ paſſim paſcitur, a paſco, vel paſcuis B quaſi paſcualem. Ita dicatur & εὐτρεφὴς, id eſt, benè nutrita apud Homerum, qui & πίονα μῆλα vocat, & τανύποδα, hoc eſt, rectipeda apud Oppianum ὄϊας εὐκραίρους legimus, id eſt, cornutas, quomodo & latini cornigeras dicunt. A voce balans dicitur, quæ vox ponitur & abſolute apud Virgilium pro oue, vt videns quoque ſicuti ſupra in ſynonymis eſt dictum. Porrò arietis à natura moribuſque epitheta ſunt, petulcus, petulans, pugnax, bellator, trux, ἀθαμβὴς, id eſt, audax, ſiue nihil formidans, præceps, perſultans, celer, τέρην, id eſt, mollis, ſiue tener, πέπων, ignauus. A forma cornuum potiſſimum ἑλιζόκεριος, quaſi conuoluta habens cornua, quomodo fortè latini tortum dicunt. Laberius poeta arietes vocabat reciprocicornes, quod reciproca habeant cornua. Alij & cornigerum dicunt, & Plato concioris ἀσελγοκέρωτα, id eſt, magnis cornibus præditum. Nam ἀσελγὲς, vt ſcribit Alcidas & Varinus non ad intemperantiam ſolùm apud veteres refertur, ſed quoque ad magnitudinem dicitur & πηγεσίμαλλος apud Homerum: Grammatici interpretantur, εὐπαγῆ, εὐτραφῆ, hoc eſt corpulentum, & ſolido corpore; Alij vero nigro vellere veſtitum, alij altum. Vide de hoc vocabulo plura apud Varinum, & Heſychium. Laberius poeta præcitatus etiam lanicutem vocat, C hoc eſt cutem habentem lana coopertam, alij poetæ lanigerum dicunt. A colore Ariſtophanes λευκότριχα dixit, Sophocles ἀργίποδα, id eſt, albi pili, & alborum pedum Pontanus, Nepheleium à Nephele matre Phryxi, quem aries velleris aurei per mare Colchos detulit. Agni epitheta ſūt νεόθηλεὶς, hornus, ὑπομάριος, lactēs, γαλατινὸς, νεογηλος, πρωτόγονος, primogenitus, ἀπαλὸς, ἀμαλὶς, ἁπαλόκρως, imbecillꝰ, lactēs, lacteolus, ſubrumꝰ, mollis, incurioſus, mitis, molliculus, pauidus, blandus: Item laſciuus, alacer: dicitur & Καλλιπλόκαμος, ideſt mollis, & pulchræ lanæ. κεράσυς, corniger cornupeta, petulcus, lanicutis, laniger, λασιόδριξ, σαχίτης, hirſutus, ſtabularius: ἰσομάτωρ, æqualis matri balans, expers herbæ, εὔβοτος, corpulentus, pinguis. Plauto, agnus curio, eſt macilentus, tanquam ob curam maceratur, confectuſque: Vnde etiam à contrario Apuleius in floridis, agnum opimum, & pinguem dicere volens, appellabat incurioſum. Verba Plauti ſunt.

Arietis epitheta.

A forma cornuum.

A colore.

Agni epitheta.

In aulularia.

In floridis

Me. *Etiam agnum miſi.* Ev. *Quo quidem agno ſat ſcio.*
D *Magis curioſum eſſe eſt vllam beluam.*
Me. *Volo ex te ego ſcire, quis ſit agnus curio,*
Ev. *Qui oſſa, atque pellis totus eſt, ita cura macet.*
Quin exta inſpicere in ſole etiam viuo licet,
Ita is pellucet quaſi laterna Punita.

Agnæ epitheta ſunt muta niuea, nitida, nouella, pauens, tenera, pulla, id eſt, nigra, balans, ciconti, humilis, mollis, tenera, lanigera.

Agnæ epitheta.

SIMILITVDINES.

APVD Epictetum ſimilitudine iſthac oſtenditur nihil temere eſſe effutiendū: Si apud imperitos, inquit, de præcepto aliquo ſermo inciderit, maxima ex parte taceto; magni.n. periculi eſt, ſtatim euomere, quod nondū concoxeris. Quod ſi quis dixerit, te nihil ſcire, tuq; cōmotus non fueris, tū ſcito rē eſſe inchoatā. Nā & oues non fænū afferūt opilionibus, ac demonſtrant quantū comederint, ſed paſtu intra ſe cōcocto, extra ferūt lanā, & lac. Et tu igit̄ ne verba celeriter oſtēdas imperitis, ſed opera q̄ verborū concoctionē ſequūtur. Elegās pariter, & docta de leonis, & ouis antipathia, ſi-

Cap. 69. Nil temere dicendum.

Monaſticos nō debere eſſe ſuperbos.

militudo moralis, legitur apud S. Iſidorum Peluſiotam in epiſtola ad Seuerum, quæ talis eſt: Quemadmodum hoc natura minimè conceſſit, vt ouis cum leæna pabuletur: Sic nullo omninò modo fieri poteſt, vt faſtus idem cum monaſtica vita domicilium habeat. Nam ille belluinus eſt, frenique impatiens: Hæc autem bona omnia obſequenti animo excipit, reſque moleſtas, & acerbas toleranter admodum, ac fortiter admittit. Quamobrē ſi te ad huius ſtudium, atque exercitium accinxiſti, ab illo abcede, ne te per eum malo aliquo is mulctet, qui aduerſus dominum ceruicem erexit, atque id agit, & ſtudet, vt omnes ſuperbiæ ſuæ, & ruinæ imitatores habeat.

Clemēter cum Chriſtianis agendum.

D. Chryſoſtomus, volumine de ſacerdotio ſecundo, quàm clementer cum Chriſtianis ſit agendum, eleganter iſtiuſmodi ſimilitudinibus oſtendit: Exteri quidem iudices, cùm facinoroſos homines legis tranſgreſſores fuiſſe deprehenderint, magna præditos authoritate, ac poteſtate oſtendunt, eoſdemque vel inuitos ſuos ipſorum mores mutare cogunt. Chriſtiano verò non vim afferre, ſed ſuadere tantum oportet, atque hac ratione meliorem efficere, quæ emendandum ſuſceperit: Etenim qui oues perdiderit, vel lupis rapientibus, vel latronibus adorientibus, vel lue aliqua aut alio id genus caſu ſæuiente, fortaſſe veniam nonnullam à Domino gregis impetret, ſui & pænas ille exiget, damnum niſi pecunia conſtat. At verò oui homines ipſi rationalis Chriſti grex concrediti ſunt, hunc primùm ouibus perditis, non pecuniarum, ſed animæ propriæ iacturam oportet, tum verò, & certamen longè maius, ac multo moleſtius ſuſtinere. Quemadmodum verò ouium paſtor gregem habet è veſtigio ſubſequentem, quocumque præierit, & ſi quæ de recta via oues deflectant, ac feraci pabulo poſthabito, ſterilia, atque abrupta loca depaſcantur, ſatis habet altius aliquantulum inclamare, vt palantes, atq; diſperſas reducat, & in gregem cogat. Contrà ſi à vero chriſtianæ fidei tramite aberrauerit quis, hic paſtori magnum certè onus incumbit, magnum negotium, magna tolerantia.

Lupus ouilla pelle tectus.

Apud eundem Chryſoſtomum de oue, & lupo ſimilitudo legitur talis: Si quis lupum cooperiat pelle ouina, quomodo cognoſcet illum, niſi aut per vocem, aut per actum? Ouis inchinata deorſum balat, lupus in aera conuertit caput ſuum contra cælum, & ſic vlulat. Qui ergo ſecundum Deum vocem humilitatis, & confeſſionis emittit, ouis eſt; qui verò aduerſus veritatem turpiter blaſphemijs vlulat contra Deum, lupus eſt. Apud Ieremiam legitur: *Sicut paſtor viſitat gregem ſuum in die, quando fuerit in medio ouium ſuarum diſſipatarum: Sic viſitabo oues meas, & liberabo eas de omnibus locis, in quibus diſperſæ fuerant, in die nubis, & caliginis.* Gregorius Nazianzenus indicaturus magnum quid eſſe docere, verum diſcere, periculo carere, *cur te ipſum*, inquit, *facis paſtorem cùm ſis ouis? Cur caput eſſe contendis cùm pes exiſtas? Cur exercitum ducere quæris cùm inter milites adhuc cenſearis?*

Contraria inuicem non cohærere.

Gratulandum verò tunc eſſe, tradit Cyprianus, cùm lupi, aliæque noxiæ beſtiæ de Eccleſia ſeparantur, ne columbas, ne oues Chriſti ſæua, & venenata ſua contagione prędentur: Nam vt cohęrere, & coniungi non poteſt amaritudo cum dulcedine, caligo cum lumine, pluuia cum ſerenitate, pugna cum pace, cum fęcunditate ſterilitas, cum fontibus ſiccitas, cum tranquillitate tempeſtas, cum lupo ouis, cum accipitre columba; ſic nemo putet bonos poſſe de eccleſia diſcedere.

Cap. 30. Monaſticos non debere aſſociatos eſſe.

D. Baſilius in opere de conſtitutionibus monaſticis, docturus quod nequaquam permittēdum ſit, vt in conuentu virorum religioſorum, duorum, triumve fratrum ſeorſim ſodalitas conſpiret, ſtudioſè operam dandam eſſe tradit, ne vllus violata caritatis obſeruatione ſocietatem cum fratre aliquo iungat, qui improbè agere, & communis diſciplinæ iura velit peruertere, firmatamque iam vetuſtate diſciplinam labefactare in animo habeat, ac alios etiam de fratribus ſecum comites trahat; hunc primùm quidem ab eo, qui ſanus ſit, ſecretò admoneri tanquam parum ſanum, aſſerit: Sin arcano curari noluerit, adhibendos eſſe de fratribus etiam, qui cęteris intelligentia videantur pręſtare. Quod ſi ne ipſis quidem auſcultauerit, tum demum ad antiſtitem ipſum, animi ipſius morbum deferri oportere. Si verò ne antiſtitem quidem audire voluerit, perinde vt gentilem, & publicanum habendum eſſe, &, vt ouis peſtilentia contacta ab reliquo oculi ſegregandum, ne in reliquos quoque morbi contagionem transfundat &c.

Lib. 1. ſtromat.

Alia aliter ab alijs cōſiderari.

Præ cęteris perquam eleganter, ac doctè Clemens Alexandrinus, ſententias gręcorum in diuerſos ſenſus trahi, iſthac ſimilitudine indicat: Omnes quidem qui viſu vtimur, ea, quę cadunt in ipſum contemplamur, ſed alij aliorum gratia. Iam non ſimiliter ouem contemplatur coquus, & paſtor. Ille quidem an ſit pinguis, diligenter ſcrutatnr: hic verò lac ouis obſeruat, an ſit generoſum. Mulgeat quidem aliquis, ſi cibo egeat. Vellus tondeat, ſi ei tegumento opus ſit. Sic mihi etiam procedat fructus bonæ gręcorum doctrinę. Nullam enim exiſtimo ſcripturam adeo fortunatam pręcedere, cui nullus omnino contradicat, ſed illam exiſtimandum eſt, eſſe rationi conſentaneam, cui nemo iure contradicit &c.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

HISTORICA.

IOSEPH moribundus fratres ſuos adiurauit his verbis: *Scio quod Deus viſitauit populum ſuum, & vos hinc educet ad terram veſtram, ideo tunc aſportabitis hinc oſſa mea vobiſcum, vt non hic, ſed cum patribus meis ſim ſepultus in terra promiſſionis.* Quod cùm poſtmodum facere vellent filij Iſrael, quando exierũt de Aegypto, ſepulchrum Ioſeph propter inundationem Nili inuenire non potuiſſe dicuntur, ſed apparuiſſe tunc eis quandam ouem ferunt, quæ ductu angelico natauerit vſque ad locum ſepulchri, ad oſtendendum ijs locum, vt inde oſſa Ioſeph acciperent. Itaque Moyſen ea accipientem ſecum aſportaſſe, vt habetur in Exodo, hucque pertinere illud Pſalmiſtæ: *Qui regis Iſrael, intende, qui deducis velut ouem Ioſeph,* ſcilicet populum Iſrael per angelum præcedentem caſtra eorum, velut ouem Ioſeph, quæ ſimiliter ductu angelico ducta fuit
B ad ſepulchrũ Ioſeph. Cùm ex Traiani ſententia D. Clemens ab inuito licet vrbis præfecto ad locum exilij amandaretur, pluresque Chriſtianorum eadem pæna mulctatos, ijſdem ærumnis afflictatos, nactus eſſet, illud illis præſtitit ſolatij, inquit Baronius, vt diuina ope implorata, vberrimum aquæ fontem ad potum neceſſarium (nam illa inſuper moleſtia vrgebantur, vt humeris aquam ſex millibus paſſuum, procul poſitam, iugiter ferrent) è terra in loco diuinitus agni ſigno monſtrato, fecerit erumpere: quo miraculo edito Chriſti fidem loci accolis annunciante Clemente, mirificè Chriſtiana religio fuit propagata, adeo vt idololatria, quæ in ea regione antea vigebat, extincta propemodum fuerit. Sanctus Bonauentura ſcribit fuiſſe ouiculã S. Franciſco, quæ ſoleret ingredi eccleſiam, cùmque in ſacratiſſima Miſſa attollitur euchariſtia à præſentibus cunctis adoranda, pecus, dictu mirum, caput inclinabat, genua flectebat, aliaque ſigna exhibendi cultus præſtabat, vt cuncti id conſpicati obſtupeſcerent, & ad omnem reuerentiam maximè inflammarentur. Recitat ex S. Bonauentura hanc hiſtoriam Thomas Boſius. Caliſtus verò ſcribit Gennadio epiſcopatum gerente pictorem quẽdam cum Seruatorem habitu, & forma ouis (aliàs Iouis) pingere auſus eſſet, facinoris eius mercedem tuliſſe: Nam
C manus eius exaruiſſe, ſed eam, cum ille id crimen publicè cõfiteretur, à Gennadio reſtitutã fuiſſe.

Geneſ. 50.

Incognitus in pſalm.

Sepulchrum Iacob vt inuentum.

Pſalm. 79.

Aqua agni ſigno demõſtrata.

APOLOGI.

ARISTARCHI ſorores, neptes, & conſobrinæ ipſum accuſabant, quod ſolus ocioſus vnà comederet; Id cùm Ariſtarchus Socrati narraret, cur ait, non dicis eis canis reſponſionem (Dicitur namque cùm animantia eſſent vocalia, ouem domino ſuo dixiſſe; mirum facis, inquit, profecto, qui cùm nobis, à quibus lanam, agnos, caſeumque habes, nil des, niſi quod à terra capiamus, canem, qui nil tale tibi præbet, de quo tu comedis, pane participem facis: Canis verò cùm hæc audiſſet; non immeritò per Iouem dixit; ego namque ille ſum, qui & vos ipſas ſaluas facio, atque cuſtodio, vt nec homines vos furentur, nec lupi rapiant: quod ſi vos non cuſtodiam, nec ad paſcua vobis proficiſci licebit timentibus, ne pereatis. His ab eo dictis, oues quoque fertur cani
D conceſſiſſe. Et tu itaque dic illis, Socrates ait, quod tu cuſtos earum, vt canis, ac procurator es, per quem à nullo iniuriatæ ſecurè, ac ſuauiter operando viuunt. Alius de oue, & lupo, quo oſtenditur viros magnos exleges eſſe, quem refert Plutarchus in conuiuio his verbis: *Aeſopus talem narrauit fabulam: lupus cùm videret paſtores in tabernaculo ouem comedere, proprius accedens, quãtus, inquit, tumultus exortus eſſet, ſi hoc ego feciſſem? Tum Chilo, rectè ait, Aeſopus ſeſe vltus eſt, cui paulo antè cùm os obturauerimus, nunc videt à nobis Mneſcphilo præripi facultatem reſpondendi,* &c. Maximus Tyrius philoſophus Platonicus de Socratis loquens modo, quem inuenit aduerſus ægros adoleſcentium animos, hunc, iſtiuſmodi fingens fabulam Aeſopi Phrygis in morem indicare ſeſe ait; Paſtor, & coquus cùm iter vna facerent, agnum opimum conſpicati, longè ab ouili errãtem, relictumq; à ſocio grege, ad eũ ambo accedunt. Et quoniam ea tempeſtate brutę animantes, cum hominibus linguæ ſocietatem habebant, vt continent fabulę, agnus eos interrogat, qualis vterq; eſſet, qui ſibi manũ inijcere, atq; abducere ad ſe vellet: poſtquam verò de vtriuſque arte certior factus eſt, libens ſeipſum paſtori committit, coquum ſic allocutus. Tu quidem carnifex es, ouiliſque agnorum parricida, huic verò mores noſtri perquam bellè ſatisfaciunt. Confer, ſi placet amatores illos cum multitudine coquorum. Socra-

Puellas qui ab imminẽti iniuria tuetur, laudandum eſſe.

Lex vulgaribus præſcribitur.

Meliora, & ſalubriora eligenda eſſe.

Lupus cum agnis altus.

Simulator ĩſidians occultè.

Beneficia in incognitos non cõferenda.

tem verò vnum fac eſſe paſtorem : Adoleſcentulos Atticos dic eſſe inerrantia pecora, veræ vocis E conuenientiam habentia, aliter ac pro fabellæ figmento, &c. Paſtor apud Aeſopum nuper natum lupi catulum reperiens, ſuſtulit, vnaq; cum canibus nutriuit. At cùm adoleuiſſet, ſi quando lupus ouem rapuiſſet, cum canibus & ipſe perſequebatur. Cùm canes verò aliquando non poſſent aſſequi lupum, atque ideo reuerterentur, *ille ſequebatur, vt cum ipſum aſſecutus eſſet, vt lupus, particeps foret, venationis* inde redibat: Sin autẽ lupus extra nõ rapuiſſet ouem, ipſe clam occidens vnà cum canibus comedebat, donec paſtor, cùm coniectaſſet, & intellexiſſet rem, de arbore ipſum ſuſpendit, & occidit. Monet fabula, naturam prauam non nutrire bonos mores. Lupus à canibus morſus, & malè affectus abiectus iacebat; Sil cibi verò indigens, viſa oue, rogabat vt potum ex præterfluente flumine ſibi afferret : Si enim, inquit, tu mihi dederis potum, ego cibum mihi ipſi inueniam, *illa recognita ait*; Sed ſi ego potum do tibi, tu & cibo me vteris. Conuenit fabula in virum maleficum, qui per ſimulationem inſidiatur. Paſtor actis in quercetum quoddam ouibus, ſtrata ſub quercu veſte aſcendit, & fructum decutiebat, oues verò inter edendum glandes, neſciæ & veſtes vnà deuorarunt : At cùm paſtor deſcendiſſet, vt, F quod erat actum, vidit: O peſſima, ait, animalia, vos cæteris vellera, ac veſtes præbetis, à me verò, qui vos nutrio, veſtem ſurripitis. Fabula ſignificat, pleroſque homines ob dementiam eos, qui nihil ad ſe attinent, beneficia afficere, in domeſticos verò mala operari. Lupus ouis pelle indutus ouium ſe immiſcuit gregi, quotidieque aliquam ex eis occidebat. Quod cum paſtor animaduertiſset, illum in altiſſima arbore ſuſpendit: Interrogantibus autem cęteris paſtoribus cur ouem ſuſpendiſſet, aiebat: pellis quidem vt videtis eſt ouis, opera autem erant lupi. Hæc fabula indicat homines non ex habitu, ſed ex operibus iudicandos, quoniam multi ſub veſtimẽtis ouium ſupina faciunt opera. Aries quidam inter lanigeros, greges erat tanta cornuum & capitis firmitate, vt cæteros arietes ſtatim, facilèque ſuperaret. Quare quum nullum amplius arietem inueniret, qui occurſanti ſibi auderet obſiſtere, crebris elatus victorijs Taurum auſus ad certamen prouocare. Sed primo congreſſu quum in taurinam frontem arietaſſet, tam atroci ictu repercuſſus eſt, vt ferè moriens hæc diceret. Stultus ego quid ego? cur tam potentem aduerſarium auſus ſum laceſſere, cui me imparem creauit natura ? Fabula docet cum potentioribus non eſſe decertandum. Ouis conuiciabatur paſtori quòd nõ contentus lacte, quod in vſum ſuum, filiorumque ab ea mulgebat, inſuper illam vellere denudaret. Tunc paſtor iratus filium G eius trahebat ad mortem. Ecquid, inquit ouis, peius mihi facere potes? Vt te, inquit paſtor, occidam, & lupis, canibuſque proijciam deuorandam. Siluit ouis maiora adhuc mala formidãs. Hæc monet fabula non debere homines in Deum excãdeſcere, ſi diuitias, ſi filios ipſis permittat auferri, quam etiam maiora, & viuentibus, & mortuis poſſit infligere ſupplicia. Paſtor quidam cani oues ſuas dederat cuſtodiendas, optimis illum paſcens cibis. At ille ſæpe aliquam ouem occidebat. Quod cùm paſtor animaduertiſſet, canem capiens eum volebat occidere. Cui canis: quid me, inquit, perdere cupis, ſum vnus ex domeſticis tuis : interfice potius lupum, qui continuè tuo inſidiatur ouili. Immò, inquit paſtor, te quam lupum morte dignum magis puto: Ille enim palam meum hoſtem ſe profitetur. Tu verò ſub amicitiæ ſpecie quotidie meum imminuis gregem. Hæc innuit fabula longè magis, qui ſub amicitiæ ſpecie nos lædunt, quam qui apertè ſe noſtros inimicos profitentur.

PHYSIOGNOMONICA.

Oues & arietes qui referant.

ADAMANTIVS tradit eos, qui vocem emittunt ſimilem ouillæ, ingenio quoque oues referre. Videntur etiã arietem petulcum, & ictus minantem referre ij, quibus frons, & ſynciput plus iuſta protuberant.

LEGES.

Lib. 2. de re ruſt. c. 1.

Pecus vt emendum.

Lib. 2. de re ruſtic. c. 11.

QVEMADMODVM quamq; pecudem emi oporteret ciuili iure, Varro ſe dicturum profitetur : *Neque in omnibus,* inquit, *ſatis eſt ſtipulatio, aut ſolutio nummorum ad mutationem dominij. In emptione aliàs ſtipulandum ſtatim eſſe è valitudinario, aliàs è ſano pecore, aliàs è neutro.* Idem hęc eadem de ouium emptionibus tradit. *In emptionibus iure vtimur eo, quod lex præſcripſit : In ea enim alij plura, alij pauciora excipiunt. Quidam enim precio facto in ſingulas oues,* VT AGNI CHOR-

DI

A DI DVO PRO VNA OVE ANNVMERENTVR, ET SI CVI VETVSTATE DEN-
TES ABSVNT, ITEM BINÆ PRO SINGVLIS VT PROCEDANT. *De reliquo an-*
tiqua ferè formula vtuntur. Cùm emptor dixit. TANTI SVNT MI EMPTÆ? *Et ille*
reſpondit, SVNT? *Et expromiſit nummos: emptor ſtipulatur priſca formula ſic*, ILLASCE
OVES, QVA DE RE AGITVR, *SANAS RECTE ESSE, VTI PECVS OVILLVM*,
QVOD RECTE SANVM EST EXTRA LVSCAM, SVRDAM, MINAM, ID EST,
VENTRE GLABRO, NEQVE DE PECORE MORBOSO ESSE, HABEREQVE
RECTE LICERE. HÆC SIC RECTE FIERI SPONDES? *Fructum verò ouium*
hac lege venire oportuiſſe Cato tradit, IN SINGVLAS CASEI P. I. S. DIMIDIVM
ARIDVM, LACTE FERIIS QVOD MVLSERIT DIMIDIVM, ET PRÆTEREA
LACTIS VRNAM I. HISCE LEGIBVS AGNVS DIEM, ET NOCTEM QVI VI-
XERIT IN FRVCTVM, ET KAL. IVN. EMPTOR FRVCTV DECEDAT: SI
INTERCALATVM ERIT K. MAIIS AGNOS XXX. NE AMPLIVS PROMITTAT.
OVES QVAE NON PEPERERINT BINAE PRO SINGVLIS IN FRVCTV CE-
B DENT. DIE LANAM ET AGNOS VENDAT. MENSES X. AB COACTORE
RELEGET PORCOS SERARIOS. IN OVES DENAS SINGVLOS PASCAT,
CONDVCTOR II. MENSES PASTOREM PRAEBEAT. DONEC DOMINO
SATISFECERIT, AVT SOLVERIT, PIGNORI ESTO: Cur apud Heracleotas lex
ſcripta ſit, ne quis colligatas poſtmodum ouiculas exigeret Parthen. in opere de amatorijs
ex Phania Ereſſo iſtiuſmodi narrat hiſtoriam. In Italiæ vrbe Heraclea excellentem forma
puerum, Hipparinum nomine, celebri familia ortum, Antileon amabat, ſed nullo modo eum
ſibi poterat conciliare. Circa gymnaſia autem verſanti, vt plurimum puero ſe accommodans,
tanto eius deſiderio ſe teneri adfirmauit, vt eius gratia omnem laborem ſubire vellet, & quic-
quid iuberet, effectum dare. Puer ergo per ludibrium mandauit ei, vt ex munito quodam lo-
co, qui magna cuſtodia ab Archelao Heracleotarum Tyranno ſeruabatur, tintinnabula de-
turbaret, confiſus nunquam ipſum hoc perfecturum. Verùm Antileon ex inſidijs cuſtodem
tintinnabuli occidit, atque inde ad adoleſcentem reuerſus, in magna apud eum gratia fuit.
Interea cùm tyrannus puerum de ſtupro ſollicitaret, Antileon quidem propter periculum vi-
C tandum admonuit, ne contradiceret. Ipſe verò è domo exeuntem tyrannum occidit. Sed in
ouiculas colligatas obuiam ſibi factas, incidens captus fuit, & occiſus. Ciuitate autem in pri-
ſtinum ſtatum, & libertatem reſtituta, vtriuſque apud Heracleotas imagines æreæ ſunt ere-
ctæ, ac lex ſcripta eſt. *Ne quis colligatas in poſterum ouiculas exigeret*. Lex Numæ de Pari-
cidis. SI QVIS HOMINEM LIBERVM, DOLO SCIENS MORTI DVIT PAREI-
CIDA ESTO. SEI INPRVDENS SE DOLO MALO OCCISIT, PRO CAPI-
TE OCCISEI, ET NATEIS EIVS IN CONCIONE ARIETEM SVBICITO. *Su-*
bijci aries dicitur, inquit Feſtus, *quem quis agit, vt pro ſe cædatur, vt ait in eodem libro Anti-*
ſtius: quod fit vt ait Cincius libro de officio Iuriſconſulti exemplo Athenienſium, apud quos ex-
piandi gratia aries inigitur, qui ſcelus admiſit, pœnæ pendendæ loco. Idem Feſtus ex hac lege pro-
bat antiquitus paricidam dictum fuiſſe, non eum, qui parentem occidiſſet, ſed qui qualem-
cumque hominem, extatque apud eum huius legis fragmentum in voce *Parici quæſtores*,
quod tamen ab altera parte auxit Ioſephus Scaliger ex ccdis Seruianis, in quibus etiam ait
huius legis mentionem ita fieri: *Vt ſi quis imprudens hominem occidiſſet, pro capite occiſi, & na-*
D *tis eius in concione arietem offerret*, Alia eiuſdem Numæ lex de Pellice. PELLEX ARAM
IVNONIS NE TANGITO. SI TANGET, IVNONI, CRINIBVS DEMISSIS,
AGNVM FAEMINAM CAEDITO. Iacobus Ræuardus libro ſingulari de authoritate
prudentum ſcribit, ex toto iure Papiriano huius vnius legis reliquias extare in libris Iuriſcon-
ſultorum apud Paulum, vbi ſic ſcriptum ſit: Granius Flaccus in libro de iure Papiriano ſcri-
bit, pellicem nunc vulgo vocari, quæ cum eo, cui vxor ſit, corpus miſceat. Et hanc legem ſic in-
terpretatur, *Pellex aram Iunonis ne tangito* (vel quemadmodum Ræuardo placet, & veteres
loquebantur, tagito) id eſt Pellex nulla viro vxorem habenti, nubito; ſi nupſerit, crinibus de-
miſſis, quod triſtitiæ ſignum erat, Iunoni agnum fæminam cædito, ſiue mactato. Lex alia eiuſ-
dem Numæ de opimis ſpolijs, quam in Boue omiſſam, huc referemus. QVOD IVS AVSPI-
CIO CLASSE PROCINCTA OPEIMA SPOLIA CAPIVNTVR. IOVEI FERE-
TRIO BOVEM CAEDITO. QVEI CEPIT, ÆRIS DVCENTA DARIER OPOR-
TETO. SECVNDA SPOLIA IN MARTIS ARAM IN CAMPO, SOLITAVRI-
LIA VTRA VOLVERIT, CAEDITO. TERTIA SPOLIA IANO QVIRINO
AGNVM MAREM CAEDITO, CENTVM QVEI CEPERIT EX AERE DATO.

Lex de fructu ouium. De re ruſti. cap. 150.

Heracleotarum lex de ouibus colligatis.

Lex de Paricidio.

Paricida q antiquis.

Lex de pellice.

Pellex quæ.

Lex de ſpolijs opimis.

Lex

Lex non paſcendum in alieno agro.

Lib. 10. hiſt. Scotor.

Seruitus ruſtica paſcendi.

Paſcua quæ.

Pecora quæ.

Pecoris appulſus ad aquam.

Lib. 2. de re ruſt.

Lib 6. de formul.

Leges aliæ de pratis.

Lex alia in eum, qui pecora ſua in fęcundos vicinorum agros paſcendi gratia immittit, Exod. 22.& 23.Deuteron.22.cum Pomponij reſponſo in L.Quintius Mutius,& L.Quamuis §.ad L. Aquil.Seuerius ad huc lege illa ripuaria. Si quis peculium aliena in meſſe deprehenſum ad parricum minare non permiſerit,is ſolid.culpabilis iudicetur.Quin etiam Scotico edicto Kenneti regis antiquiſſimi, ſuam ſegetem edentem,aut grunno cultum ſubruentem agrum, licuit impunè occidere.Cætera item animalia,quæ quis in agro ſuo deprehendiſſet, fructum terræ depaſcentia,iure is includebat,donec pecorum dominus damnum reſarſiſſet. Cuius rei Hector Boethus teſtis eſt. Hoc amplius Sabaudis ius eſt, animal quodcumque in vitibus deprehenſum,interficere. Allobrogici ſanatus decreto 7.Calend.Septem. An.1559. ex lib.edictor. Duc. Sabaud. De ruſtica verò ſeruitute iuris paſcendi iſthæc collegit Petrus Gregorius Toloſanus: Citra ius ſeruitutis in aliena non licet paſcua pecus paſcendi cauſa immittere; prohibente lege duodecim tabularum,quæ eſt de paſtu pecoris; prohibet & lex Aquilia.Et ex Varrone habemus pecuarios, qui non poſſidebunt ſaltus,tamen pecus profitentes lege cenſoria in alienis æſtiuis, & hybernis pecus paſcere fuiſſe vetitos, niſi publicano ſoluerent: Eius verba ſunt. *Itaque greges ouium longè abiguntur ex Apulia in Samnium æſtiuatum, atque ad publicanum profitentur,ne ſi inſcriptum pecus pauerint,lege cenſoria committant.* Sunt & aliæ actiones proditę,inquit idem Gregorius,pro reſarciendo damno,ſi quis aliena depaſci fecerit,vt ſi alienos fructus in ſuum prædium decidentes, immiſſo pecore depaſcat in factam aget. Si dolo malo autem id ipſum faciet, ad exhibendum: vel ſi in alieno aliena iniuria matura depaſtus eſt,datur actio vtilis legis Aquiliæ,id eſt,non ex verbis,ſed ex ſententia legis Aquiliæ; hic propria tractatio paſcuorum: Paſcua namque dicuntur, vbi animalia paſci ſolent, ſicque ſaltus, ſyluæ,paſcua.Sunt & huiuſmodi prata vel campi paſcua,& dumeta, loca videlicet dumis, vel vepribus,& ſentibus obſita. Ait autem pecoris etiam appellatione contineri (ne quis hæc priuatim ad oues tantum pertinere exiſtimet) oues,boues,capras,equos,mulos, aſinos, ſues, itē elephantes, & camelos; proinde in hac ſeruitute, quemadmodum,& in ſeruitute appellandi pecoris ad aquam,omnia iſthæc animalia,quæ pecoris nomine venire diximus,contineri afferit.Pecoris autem ad aquam appulſus,ſimiliter inter ſeruitutes prædiales ruſticas ponitur,quę nihil aliud eſt,eodem authore,quàm ius appellendi,vel ducendi pecudes ad aquas vicini,& eſt ſeruitus realis quando, inquit, prædium vnde pecus appellitur, paſcuale eſt, & fructum ex pecudibus dominus accipit. Aliter & ius aliud perſonale eſſe poteſt cum perſona, cui conceditur extinguibile. Porrò hic conſiderat tantùm prædium,cui conceditur ſeruitus, quod paſtionibus deputatum eſt,qualia ſunt macra loca,prout innuere videtur M. Varro ad Nigrum Turranium ſcribens: *Tibi,*inquit,*Niger Turrani noſter liber,ſcilicet dicatur de re pecuaria,qui vehementer delectaris pecore propterea quod te empturientem in campos macros ad mercatum adducunt crebro pedes,quo facilius ſumptibus multa paſcentibus miniſtris &c.* Quemadmodum & eſt ruris genus,in quo nec pecora,nec aues haberi poſsint,ita & aliud eſt,in quo nihil aliud,quam armenta,& ouilia ſunt,ob locorum infrugiferam naturam, obque crebros montes, & ſyluas, & non aliter ex ſaltu fructus percipi poſſit, niſi per greges. Proſunt & agris ſterilibus pecoris ſtercorationes, & caules,ita vt videantur fundi eſſe, quia & agri fructus in pecore conſiſtere dicitur. Et Vlpianus inſtrumenta fundi exiſtimauit,quæ fructus quærendi,cogendi, & conſeruandi gratia parata ſunt,inter cætera,& boues domitos, & pecora ſtercorandi cauſa parata,& ſi fundus,ſaltus,paſtioneſque habeat greges pecorum,paſtores,ſaltuarios. Atque in hac ſeruitute conſideramus quoque modum impoſitum,vt ſi numerus certus eſt pecudũ adiectus, quæ appelli debeant, plures non liceat appellere: & ſi plures appellantur,liceat non quidem non vniuerſum gregem,ſed vltra numerum appoſitas repellere. Leges ad hanc ſeruitutem pertinentes ſic collegit Barnabas Briſſonius. Ius PECORIS AD AQVAM APPELLENDI L. 1.§.Trebatius,D.de aq.cottid.L.pecoris,& L.veluti,§.vlt. D.de ſeruitut.præd.ruſtic.ſiue PECORIS AD AQVAM APPVLSVS L. 1. & L.ergo D.eo.tit.§.inter inſtit.de ſeruit. præd. Item HAVSTVS AQVAE ex fonte priuato, L. item:ſic§. vlt. D. de ſeruitut. præd. ruſtic. quam AQVAE HAVRIENDAE SERVITVTEM vocat Paul. in l. ſeruitus. D. eo. eamq; ait,olim non niſi ex capite,vel fonte conſtitui potuiſſe; obtinuiſſe tamen, & vſu receptum, vt ex quocunque loco conſtitueretur.Sed & ſi hauſtus aquæ ſufficiens eſſet pluribus per eundem locum cedi poterat L. 11.§.vlt.D.eo.tit. HAVSTV autem relicto, iter quoque ad hauriendũ præſtari debebat, L.Gaurus. D.de ſeruitut.vrb.præd.Proinde ſiue ei ius hauriendi, & adeundi ceſſum eſſet,vtrumque habebat. Siue tantum HAVRIENDI, inerat ADITVS, ſiue tantum ADEVNDI AD FONTEM, inerat, & HAVSTVS. L, item ſic. §. vlt. D. de ſeruitut. præd.ruſtic.Recitat etiam leges de paſcuis, ſiue IVS PASCENDI, d. L. 1. & d.§. inter.ſiue

PECORIS

A PECORIS PASCENDI, L. pecoris. D. ſeruit.præd.ruſt. Erant & COMPASCVI iura, & AGRI COMPASCVI, ideſt, vt Feſtus explicat, communiter ad paſcendum vicinis relicti: Cuiuſmodi agrorum in Ciceronis Topicis fit mentio. Et ita Scæuola in L. teſtatrix §.1. D. ſi ſeruit.vind. plures ex municipibus, qui diuerſa prædia poſſidebant, ſaltum communem, VT IVS COMPASCENDI haberent, mercatos eſſe proponit. De pecoribus verò, quæ paſcenda locabantur, collegit has leges. Vlpian. in L. ſi quis domum, §. celſus D. locati. Si quis VITVLOS PASCENDOS, vel ſarciendum quid, poluendumve conduxit. Ea nonnunquam partiaria dabantur, Imp. Antonin. in L. ſi paſcenda C. de pact. Si PASCENDA PECORA PARTIARIA, ideſt, vt fœtus eorum portionibus, quibus placuit inter dominum, & paſtorem diuidantur, Apollinarem ſuſcepiſſe probabitur. Addo etiam, quæ de paſcuis ſcribit Renatus Choppinus: PRIVILEGIARIA quadam lege, inquit, vetitum eſt, non tantùm ne in alienis pratis armenta paſcant inuito domino, ſed ne proprietarij quidem in ſua prata pecus immittāt ilico poſt primam illorum herbam exectam, neque omninò ante diem D. Remigio feſtum. Conſtitutione Francica Henrici II. 18. calend. Quintiles, ſeu die 14. Iunij an. 1554. ſubinde B promulgata in foro præfecturæ Pariſienſis.

Lib. 2. de priuileg. ruſtic. cap. 3.

Ac tempus quidem illud de pratis non intrandis haud temerè legibus ſtatutum eſt, quia ijſdem alioqui damnum daretur eo tempore daretur grauiſſimum: Quod prudenter ſanè animaduertit Columella, & Plinius. Diuerſa paſcuorum conditio eſt, in quibus nimirum pecuaſcere tātùm quis ſoleat L. inſignis Cod. de paſcuis publ. ſed hoc vtrique generi paſcuorum, ac pratorum commune eſt, quod huiuſmodi loci rigui ſine impenſa fructum reddunt: Eamque primam fundorum rationem M. Pórcius eſſe dicebat, qui maximè reditum pratorum cæteris anteponebat. Callidi quoque rerum æſtimatores ideo prata, & areas magno æſtimabant, quia ei generi poſſeſſionum nemo nocere poſſet.

Lib. 2. de re ruſt. c. 17.

Lib. 18. hiſt. nat. cap. 28.

Paſcuorum diuerſitas.

De furtis pecoris, & abigeatu, Petrus Gregorius Toloſanus, ex diuerſis legibus Iuriſperitorumque placitis, ſcribit in hæc verba: Furtum animalium fit abigeatu, & ſine illo; Abigei illi propriè dicuntur, qui pecora ex paſcuis, vel armentis ſubtrahunt, & quodammodo deprædantur, & abigendi ſtudium, quaſi artem exercent, equos de armentis, vel oues gregibus abducentes. At is, qui ouē errantem, vel equum in ſolitudine exiſtentem abducit, non arte abigendi, ſed retinendi tamen, fur eſt, non abigeus. C Calliſtratus numerum ouium decem, porcorum quinque, aut quatuor, equum vnum, aut bouem abigeatum facere, ait, nō minorem ouium, & porcorum numerum, ſed furem. Idem reſpondit Claudianus, niſi ſæpius vnum, aut alterum pecus ſurripuerit quis.

Lex de furto pecoris & abigeatu.

Abigei qui.

Melius erit, ſi abigeos dicamus eos, quibus eſt cura alienis inſidiari animalibus, aut iumentis, & ea tranſponere alibi; Sic enim tradit Iuſtinianus. Hoc crimen publici iudicij non eſt, quia furtum magis, vt ait Marcellus; Ideo & ſine inſcriptione, & cum ea intētari poteſt. Si ferro tamen vtantur, qui abigunt, ſolent durius puniri. Augetur & pœna, ſi ab ſtabulis abigant, eſtque maior, quàm ſi à ſylua vel paſcuis, & ſi ſæpius abegerunt. Et eo loci, quo frequētius hoc crimen committitur ad exemplum ſeuerius coercetur, interdum gladio, & in opus publicum damnatione, & ſi honeſtiores perſonæ ſunt, vel ordinis amotione, vel relegatione. Et ſi gladio abigunt, feris aliquando obijciuntur. Receptatores verò abigeorum Adrianus in decennium extra Italiam relegari iuſſit. De abigeis duæ leges græcæ Iuſtiniani, vna, ἐάν τις κλέψῃ βοῦν, ἢ ὄνον, καὶ ἐλέγχθῃ, ἐν διπλῇ ποσότητι παρεχέτω, αὐτῶν μαστιγωθεὶς ἀλλὰ καὶ τὴν ἐργασίαν αὐτοῦ πᾶσαν. ideſt, *ſi quis bouem, aut aſinum furto abduxiße conuictus fuerit, flagris cæſus, in duplum reponito æſtimationem, ſimulque operæ deperditæ damnum præſtato.* D Alia, ἐάν τις κλέψαι θέλων βοῦν ἐξ ἀγέλης, ἀπελαθεῖσα δὲ ἀγέλη θηριόβρωτος γένηται, τυφλούσθω. ideſt, *Si quis, dum bouem ex armento abigere parat, hac occaſione armentum diſſipalarit, vt à feris dilaniaretur, luminibus priuator.* Lege Langobardorum, qui animal, quod itinerantem ſe ſequitur, acceperit, & vincierit palamque habuerit, reus non eſt furti, vel abigeatus, paratus domino reddere, ſi requirat. Nec ſi animal, quod ſequitur itinerantem, ſe à via auerterit, reus furti, vel amiſſionis eſt; Si tamen animal, quod ſequutum eſt eum, abſconſè tenuerit, vel vendiderit, debet componere pro octogili. Extat hac de re lex diuina; *Non videbis bouem fratris tui, aut ouem errantem, & præteribis, ſed reduces fratri tuo, etiam ſi non eſt propinquus frater tuus, nec noſti eum, & erunt apud te, quamdiu quærat ea frater tuus, & recipiat.* Animal quippe quod errat, quamdiu eſt ſpes illud inquirendi, in poſſeſſione ciuili, non naturali domini eſt.

Deuter. 22.

Proinde ſi quis animo interuertendi dominium, celauerit, vel habuerit, furtum committit: Sicut & qui rem iacentem lucri faciendi cauſa ſuſtulit, neque libellum propoſuit ſe inueniſſe, & redditurum ei, qui deſiderauerit; quæ rectè tractat Vlpianus. Iterum in Leuitico: *Qui rem perditam inuenerit, & inficiatus inſuper peierauerit, reddet, quæ per fraudem retinere voluit, integra: Inſuper & quintam partem domino, cui damnum intulerat.* Eo enim ipſo, quòd repoſcenti domino, res ſuas non reddiderit habens,

bens, ſurripere, & intercipere videtur: Quare & furti, & ad exhibendum tenetur, inquit, Pomponius, & ſi animo furandi antè noſtra non acceperit. Lege Gothorum proſpectum eſt rectè etiam aduerſus eos, qui ſe dicunt vagantia animalia reperiſſe, vt furti ſuſpicionem elidant, in hunc modum. Caballos, vel animantia errantia liceat occupare, ita, vt qui inuenerit, denunciet, aut Epiſcopo, aut Comiti, aut Iudici, aut Senioribus loci, aut etiam in conuentu publico vicinorum. Quòd ſi non denunciauerit, furis damnum habuerit. Et poſtea datur præmium ei, qui inuentum animal domino non interuerterit, & quantum expenderit, & ſi euerterit, inquit, reſtituere duplum domino cogitur; Iterumque cauetur, ne animal inuentum liceat tondere, vel vendere, vel characteres infligere; Hæc, & alia ille. Idem de bonis patrimonialibus principis à fiſco colligendis, & de paſcuis loquens, tot ſpecies patrimonij principis poſſe eſſe ait, quot & priuati, ideoque iure qui immiſit in paſcua animalia, vel ſyluam, vel ſaltum principis, ſi ius non habeat paſcendi, illa amittere & fiſco dari. Atque ſaltuum, vel paſcuorum procuratorem, id eſt qui curam gerit eorum, ſi conniueat, & precio venalem gratiam fecerit, grauiſſimo ſubdi ſupplicio. Saltus eſſe propriè paſcua loca inculta, crebris ſyluis repleta, vt innuit, inquit, Virgilius:

Lib.3.c.15.

Saltus qui.
lib.3.Georg.

Saltibus in vacuis paſcuntur plena ſecundum
Flumina.

li.4.de ling. lat.

Et Varro, *quos agros non colebant propter ſyluas aut id genus, vbi pecus paſci ſolet, & poſſidebant ab vſu ſuo ſaltus antiqui nominabant, Græci νόμας, Latini nemora.* Saltus atque paſcua, aut eſſe priuatorum, aut publica, ſeu vniuerſitatis alicuius generaliter non licere in paſcua alterius, ſiue ea ſint fiſcalia, ſiue priuata pecus paſcendi gratia immittere, nec militibus quidem: quia nec liceat fundos alienos, inuito domino ingredi, ſine iure ſeruitutis, maximè ſi prohibeat dominus. Porrò prohiberi videtur, inquit, ingreſſus duobus modis, vel expreſſa voce, vel ſigno. Quid vocalis expreſſa prohibitio ſit, palam eſt: Signo verò fit prohibitio, ſi in ingreſſu, vel limitibus, ſeu terminis fundi, ſeu prati crux, vel aliud ſimile, quod dicitur bannum, ponatur, vel figatur authoritate iudicis ordinarij, vel territorij, vel ciuitatis habentis imperium merum, ſeu aliam iuriſdictionem, cuius indictæ pœnæ aduerſus ſcientes, & violantes bannum, habent executionem. Secundò fit inhibitio ſi paſcua, prata, vel nemora, cingantur foſſa, aggere, vel maceria. Hoc ſingulare in paſcuis principis, vt animalia inibi inuenta aliena, fiſco adiudicentur pro noxa. In alijs aliorum nequaquam receptum; Nam tantum dominus animalium, quæ damnum dedere, tenetur illud reſarcire, nec domino fundi læſi ius retentionis animalium datur, ſed actio ad damni repetitionem. Quinimò ſi quis durius, aut aliter quàm ſuum animal à fundo ſuo alienum expellendo, & abigendo, lædat, vt ſi abortum equa abacta fecerit, pro dāno tenetur. Habet enim actionem paratam contra dominum animalis, vt de paſtu pecoris, cū in ſuo alienum pecus depaſcitur. Fuere tamen, qui defendunt poſſe à domino fundi detineri inuentum alienum animal, donec fuerit damnum datum reparatum, vel de eo cautum. Quod & obſeruatur ex conſuetudine diuerſorum pagorum, potiſſimùm iuxta Toloſam, & approbatum Neracij videtur authoritate, & Vlpiani. Suntque expenſæ, quæ in hac detentione fiunt, reſarciendæ quoque à domino animalis. Et pro damno dato, electio domini animalis eſt, vel damnum reparare, vel dare animal pro noxa. Receptum quoque eſt, vt teſtandi damni cauſa, quis poſſit hominem repertum in crimine, etiam retinere per viginti horas. Et ita probo poſſe retineri animal nocens, & recludi teſtationis cauſa, & vt damnum reſtituatur. Nec pugnat L. Quamuis ad L. Aquil. in P. quæ dicit non licere includere. Etenim hoc verum eſt, ſi dominus damnum offerat, vel non licebit ei concludere, vt ſuum pecus faciat, vel domino interuertat. Hoc enim ad paſcua principis ſolùm pertinet, non priuatorum. Item non licere puto diutius animal includere, ſine monitione domini, vt ſuum recipiat, ſi ſciatur, cuius ſit animal. Quod ſi quis ignoret, vtetur conſilio Vlpiani, vt proponat palam libellum, ſe inueniſſe tale animal in ſuo prędio, quod ſit reſtituturus domino damnum ſoluenti. Quo inuento, & de damno cauenti, id reſtituere debet, vt aliàs fuit iudicatum. Cautione quippe recepta probare debet damnum teſtibus, vel per relationem, ſeu cenſuram expertorum, qui damna iudicant. Sic tuto ad petitionem condemnationis damni accedit. Alioquin enim deficiente in probatione damni capiente aduerſarius rectè de occupatione illegitima, vt de furto, aduerſus eum conqueri poſſet. Inutile tamen hic non erit annotaſſe duos caſus, in quibus in ſuo depaſcentia animalia pro dāno non poteſt retinere, vel damnum repetere à domino eius: Primus in viatore, ſi neceſſitate compulſus equum in itinere, vel in vicinis pratis pauit, puta equo deficiente ob penuriam alimenti, vel ob morbum, & neceſſitas faciet licitum, quod alioquin prohibitum. Alius caſus notatur ab Alberico, vt dominus animalis non teneatur de damno ab eo dato, quando animal deperditum

Pecus vt prohibeatur ab alienis paſcuis.

Bannū quid

A deperditum fuiſſet, ſine domini culpa, & depopulatur aliena. Verùm ego non ſubſcribo, ſed arbitror teneri damnum reſarcire, liberari tamen à pæna, quæ vltra damnum domino, imponitur fiſco, vel domino rei læſæ addicenda: Neque enim æquum eſſet euaſiſſe ſaturum, vel nutritum animal, cum alterius iactura, & ita ditari alterius malo dominum. Excipitur tamen alius caſus à reparatione damni dati in prædijs alienis ab animalibus noſtris, ſi in illis ſeruitutem paſcendi pecoris habeamus, quæ ius tribuit impunè, & acquiritur interdum in rebus dominorum clientelarium ex cautione traditionis in emphyteoſin, nominatim facta vel alio titulo, ſeu præſcriptione longiſſimi temporis, quæ vicem legis obtineat, etiam ſine titulo. Cum titulo tamen decem annorum poſſeſſione vel quaſi inter præſentes, & viginti inter abſentes. Et contra dominum etiam directum, ſi modò ei tributum, ſeu cenſus eo nomine præſtetur, & ita iudicatum. Nam cenſus eius præſtatio arguit titulum, vt vſurarum præſtatio præcedentem obligationem. Quæ vera ſunt quatenus modus conceſſus paſcendi ſeruatur. Nam paſcendi modi duo, viridis, inquam, paſcui, & vacui. Viride paſcuum eſt, quod tempore fructuum conceditur: Vt in pratis tempore, quo herbæ virent, in fænumque creſcunt. B Et in ſyluis tempore, quo glans eſt, ita vacuum, quod exſciſſo fæno, & collectis glandibus tantùm permiſſum eſt. Paſcua viuentia, & virentia intelliguntur in nemoribus & ſaltibus à die feſti S. Michaelis, vſque ad diem S. Andreæ, quare hæc tempora inhibentur his, qui tantùm vacuum habent paſcuum. Ex conſuetudine Biturigum paſcua virentia inhibentur in pratis à die annunciationis Deiparæ, qui eſt 25. Martij vſque ad 29. Septembris. Quod, & alibi ſeruatur. Marcus Cato in hæc verba ita ſcribit: *Qua lege pabulum hybernum vendere oporteat, qua vendas, finis dicito. Pabulum fini accipito. Ex Kal. Septemb. prato ſicco decedat, vbi pyrus florere cæperit, prato irriguo: vbi ſuper, inferque vicinus permittet, tum decedito, vel diem certam vtrique facito. Cætero pabulo Kal. Mart. cedito.* Et iſtis legibus vti licet paſcuis etiam iure vicinitatis extra tempora prohibita, & dummodo prædia vicina non ſint circumdata, quæ ita excipi videntur, & dummodò, tempore aliquo porci non immittantur, quia iſti roſtro radices herbarum exarant, & eruunt. Neque enim hoc modo, vel alio licet, etiamſi conceſſa ſit paſcendi facultas abuti rebus, ſeu nemoribus, ſeu paſcuis: Alioquin abutentes priuantur iure, vt iudicatum fuit 3. Non. Iulij an. 1530. teſte Ioanne Lucio. Erant etiam Romæ paſcua publica, ex quibus etiam C vectigalia perueniebant ad ærarium publicum, vocabanturque agri illi ſcripturarij, in quibus vt pecora paſcerentur, certum æs erat: ita dicti quia publicanus ſcribendo conficit rationem, vt ait Sextus Pompeius. Et eorum, qui paſcua publica conducebant, ratio, ſcriptura dicebatur, vt ait Aſconius Pedianus. Eratque lex Thoria, quæ animaduertebat in eos, quorum pecus agros publicos depaſcerent. Ouidius Florales ludos olim curatos, & exhibitos tradit ex pecunia, quæ ex mulctatione eorum, qui paſcua depaſcerentur, colligebatur. Refertque primùm libera fuiſſe paſcua, poſtea in publicum redacta aliqua, & inde vectigalia exhibita, his verbis:

Paſcendi duo modi.

Cap. 149.

Paſcua publica.

Agri ſcripturarij.

Lib. 5. Faſt.

Ludi florales.

Dic Dea, reſpondi, ludorum quæ ſit origo,
Vix benè deſieram, rettulit illa mihi.
Cætera luxuriæ nondum inſtrumenta vigebant:
Aut pecus, aut latam diues habebat humum.
D *Hinc, hinc, eſt locuples, hinc ipſa pecunia dicta eſt,*
Sed iam de vetito quiſque parabat opes.
Venerat in morem populi, depaſcere ſaltus
Idque diu licuit, pænaque nulla fuit.
Vindice ſeruabat nullo ſua publica vulgus,
Iamque in priuato paſcere inertis erat.
Plebis ad ædiles perducta licentia, talis
Publicios, animus defuit antè viris.
Rem populus recipit, mulctam ſubiere nocentes
Vindicibus laudi publica cura fuit.
Multa data eſt ea parte mihi, magnoque fauore
Victores ludos inſtituere nouos.
Parte locant cliui, qui tunc erat ardua rupes,
Vtile nunc iter eſt, publiciumque vocant.

Scribit & Plinius: etiam nunc id, *ſuo tempore in tabulis cenſorijs paſcua dicuntur omnia, ex quibus populus reditus habet, quia hoc diù ſolum vectigal fuerat.* Paſcua vniuerſitatis cuiuſdam, vel pagi, vel ciuitatis, illis tantùm communia ſunt, qui eiuſdem ſunt municipij,

Lib. 18. c. 3.

Lex de furto ouium.

Lex de carne vendẽda.

Ouium lotio.

cipij, vel qui ius alio modo quæſierint: ſic enim fuiſſe communia in diuiſionem agrorum, paſcendi cauſa, tradunt Agennius, Flaccus, & Frontinus. Quæ tamen poſtea priuati ſibi aliquando vſurparunt, & inuaſerunt per potentiã data, & compaſcua à dominis directis, aliquando colonis agrorum, & clientibus ſenſualibus ſub cenſu certo annuo, certis legibus, & conditionibus, quæ placuerunt in traditione. Hæc itaque omnia Petrus Gregorius. Legem diuinam, ſi quis furatus fuerit bouem, aut ouem, & occiderit, vel vendiderit, quinque boues pro boue, & quatuor oues pro oue, reſtituet. Item aliam: Si inuentum fuerit apud eum, quod furatus eſt, viuens ſiue bos, ſiue aſinus, ſiue ouis, duplum reſtituet, explicauimus in hiſtoria bouis. Georgius Fabricius Chemnicenſis inter cætera antiquitatis monumenta de vendenda pecoris carne, hoc recitat ex authoritate Turci Aproniani V. C. Præf. Vrbis. Ratio docuit, vtilitate ſuadente, conſuetudine micandi ſubmota, ſub exagio potiùs pecora vendere, quàm digitis colludentibus tradere, vt appenſo pecore, capite, pedibus, & ſeuo lactente, & ſubgulari lanio cedentibus, reliqua caro cum interaneis proficiat venditori, ſub conſpectu publico, fide ponderis comprobata, vt quantum caro occiſi pecoris adpendat, & emptor norit, & venditor commodis omnibus, & præda damnata, quam tribunus, officium, cancellarius, & ſcriba de pecuarijs capere conſueuerant. Quæ forma interdicti, & diſpoſitionis ſub gladij periculo perpetuò cuſtodienda mandatur. Habemus inſuper apud Macrobium de ouium lotione: Feſtis diebus eas purgandæ lanæ gratia lauari non licere; licere autem ſi curatione ſcabies abluẽda ſit, ideoque Virgilium non ſimpliciter feſtis diebus, oues *fluuio merſare conceſſum* ſcripſiſſe, ſed *fluuio ſalubri*, qua de re etiam ſupra diximus, vbi de ouium ſalubritate tractauimus.

VSVS IN SACRIFICIIS Hebræorum.

Cap.12.

Agnus paſchalis qualis.

Paſcha non fuiſſe feſtũ.

Lib.4. de ſacro altaris myſterio capit.4.

Feſtũ Azymorum.

Exod. 12.

Cap.13.

DE ritu immolandi, & comedendi agnum paſchalem, legitur in Exodo in hæc verba: *Dixit quoque Dominus ad Moyſen, & Aaron in terra Aegypti: Menſis iſte vobis principium menſium, primus erit in menſibus anni, loquimini ad vniuerſum cætum filiorum Iſrael, & dicite eis, decima die menſis huius tollat vnuſquiſque agnum per familiam, & domos ſuas, ſin autem minor eſt numerus, vt ſufficere poſſit ad veſcendum agnum, aſſumet vicinum ſuum, qui coniunctus eſt domui ſuæ, iuxta numerum animarum, quæ ſufficere poſſunt ad eſum agni. Erit autem agnus abſque macula maſculus, anniculus: Iuxta quem ritum tolletis, & hædum. Et ſeruabitis eum vſque ad decimam quartam diem menſis huius, immolabitque illum vniuerſa multitudo filiorum Iſrael.* Vocaui hunc tantum, vſum in ſacrificijs, non autem in feſtis Hebræorum; ſiquidem phaſe, ſiue dies paſchæ non erat dies feſtus, vt dies azymorum, vt à veſpera vſque ad veſperam celebraretur, ſed eius tantùm finis, hoc eſt, veſper agno immolando dicatus erat, & paſcha vocabatur: Non fuiſſe autem feſtum, clariſſimè docet Innocentius tertius his verbis: *Dies autem feſtus paſchalis erat quinta decima luna ſecundum illud: & in quinta decima ſolemnitatem celebrabitis altiſſimo domino. Nam quarta decima non erat ſolemnis, niſi tantùm à veſpera. Ante diem feſtum hunc dominus Paſcha cum Apoſtolis celebrauit.* Quibus verbis, vt & in toto capite, ſatis indicat, de veſpera, quam dies paſſionis ſecuta eſt, loqui ſe. Hoc idem ſenſit Toſtatus quæſt. 11. in capitulo 9. Num. ſed latiùs & apertiùs in ſecunda parte Defenſorij cap. 8. Cuius etiam libenter verba ſubſcribam. *Nunc autem ſciendum eſt,* (inquit) *quod dies quartus decimus menſis, quamquàm eſſet paſcha, tamen non erat dies feſtus, quia non vacabatur à laboribus, ſed fiebant die illa opera ſeruilia, ſicut cæteris diebus: & nihil aliud erat, quod ſpecialiter pertineret ad iſtum diem, niſi quod immolabatur agnus ante Solis occaſum, & comedebatur. Feſtum autem Azymorum, quod incipiebat die ſequenti, & durabat ſeptem diebus, habebat duos dies ſolennes, in quibus ceſſabatur ab omni opera ſeruili. Ideo dies quartus decimus poterat vocari Paſcha propter agnũ Paſchalem, ſed non poterat propriè vocari feſtum. Dies autem quintus decimus poterat vocari dies Azymorum, & etiam dies feſtus propter celebrationem eius.* Idem præterea ſacræ ſcripturæ authoritate confirmatur. Innocentius & Toſtatus proferunt illud Ioannis: *Ante diem feſtum Paſchæ, & cæt.* Quo in loco veſpera decimi quarti diei, qua agnus cædebatur, intelligitur, cùm dicitur: *Ante diem feſtum Paſchæ*: Ipſa enim Paſcha vocabatur, non dies feſtus Paſchæ. Si item at primus dies Azymorum, quia feſtus erat, iure dictus eſt dies feſtus Paſchæ.

A ſcripturæ verba obſeruemus atque examinemus, inueniemus diem Azymorum ſolennem &
feſtum, & ſolennitatem vocari: diem verò decimum quartum ſolennem non dici, nec feſtum,
nec ſolennitatem, quoniam ſimpliciter non erat ſolennis, ſed ſecundum extremam partem:
Leuit. 23. Hæ ſunt ergo feriæ Domini ſanctæ, quas celebrare debetis temporibus ſuis. Menſe
primo quartadecima die menſis ad veſperam Phaſe domini eſt, & quintadecima die menſis
huius ſolennitas Azymorum Domini eſt. Eodem modo loquitur capitulo 9. & 28. Numer. &
Deut. 16. & alibi ſæpe. Quod enim in allato Exodi loco ſcriptum eſt: *Habebitis autem hunc
diem in monumentum & celebrabitis eum ſolennem Domino in generationibus cultu ſempiterno:*
aut de die Azymorum dictum eſt, aut certè de Paſcha cum illo coniuncto, quaſi vnus dies aut
vna ſolennitas ſit. Hoc ſequentia verba declarant: *Septem diebus Azyma comedetis: In die pri-
mo non erit fermentum:* Cùm enim Azyma ab ipſa veſpera Paſchæ incipiant, & continuò dies
ſequantur Azymorum, quaſi pro eadem ſolennitate numerantur. Apud LXX. hoc manife-
ſtius eſt, qui vertunt. *Et erit dies hac vobis in memoriale, & celebrabitis eam feſtum Domino in
generationes veſtras legitimum ſempiternum, celebrate eam ſeptem dies.* Hoc etiam videbimus
B in iiſdem locis nunquam Hebræis præcipi, vt in eo ab opere ſeruili ferientur, vt in primo, atque
vltimo die Azymorum & in alijs. Cui obſeruationi ſi alteram adiungas, quam tradidit Ioſe-
phus his verbis: *Nullum autem feſtum ducitur abſque holocautomate & laborum vacatione, ſed
in omnibus omnino hæc duo lex obſeruari iubet*, perſpicuum fiet diem hunc non fuiſſe feſtum.
Quod facilè intelligitur ex Marco: *Et primo die Azymorum, quando Paſcha immolabant, dicunt
ei Diſcipuli: Quo vis eamus, & paremus tibi, vt manduces Paſcha? Et mittit duos ex diſcipu-
lis ſuis, & dicit eis; Ite in ciuitatem, & occurret vobis homo lagenam aquæ baiulans, &c.* Si enim
dies feſtus eſſet, nec Apoſtoli parare poſſent, nec homo ille lagenam aquæ ferret in ciuitatem.
Obſeruandum denique in alijs diebus feſtis mentionem veſperæ non fieri, niſi in Paſcha, quo-
niam totus dies profeſtus erat, eius tantùm extremum ſacrum erat, quia tunc agnus immola-
tur, quare Paſcha non duas veſperas habebat, vt feſti dies, ſed eam quæ decimum quartum diē
claudebat. Quod autem ad ipſam vocem Paſcha attinet, eā ſi propriè accipiamus, neq; agnum
ſignificat, neq; immolationem agni, ſed tranſitum: quoniam autem in memoriam huius trāſi-
tus ſolennitas fiebat & agnus immolabatur, paulatim ipſe agnus qui immolabatur, Paſcha di-
C ctus eſt, vt à Luca: *Venit autem dies Azymorum, in qua neceſſe erat occidi Paſcha.* Et iterum: *Vbi
eſt diuerſorium, vbi Paſcha cum diſcipulis meis manducem?* Ipſa etiam ſolēnitas Paſcha dicitur,
vt apud eundem: *Appropinquabat autem dies feſtus Azymorum, qui dicitur Paſcha.* Nec tantùm
ipſe dies immolationis agni, ſed tota ſolennitas Azymorum illi adiuncta, vt in Actis: *Appoſuit
vt apprehenderet & Petrum: Erant autem dies Azymorum. Quem cū apprehendiſſet, miſit in car-
cerem tradens quaternionibus militum cuſtodiendum, volens poſt Paſcha producere eum populo,*
id eſt, poſt dies Azymorum. Quæ cùm ita ſint, nunc de ſacrificij ritu, modoq; edendi Paſchalē
agnum nobis agendum; in quo non pauca nobis obſeruanda veniunt, ac in primis ipſum tem-
pus, hocque menſis & diei; Ex Moſe dictum eſt, decima primi menſis die iuberi quemq; tolle-
re agnum, ſeruareque vſque ad quartam decimam diem menſis eiuſdem, immolareque ad ve-
ſperam. Conuenit itaq; ſcire, quis ſit primus ille menſis quidq; per veſperam intelligatur. Mē-
ſis primus apud Hebræos fuit duplex, quia & duplex erat annus, videlicet ſacer vnus, alter vul-
garis. Sacer initium habebat eo tēpore, quo ex Aegypto egreſſi ſunt, & quo in faſtis vtebantur.
D Vulgaris erat, quo vtebantur ad commertia, antequam egrederētur ex Aegypto, & poſtquam
egreſſi ſunt. Prior ipſis Niſan, Macedonibus Xanthicus dicebatur, vt teſtatur Ioſephus, inquiēs;
*Moſes autem Niſan, qui eſt Xanthicus, menſem primum in ſuis faſtis ordinauit, quod per hūc He-
bræos ex Aegypto eduxiſſet. Eundem etiam omnium, quæ ad rē diuinam pertinerent, exordium fe-
cit: alioqui quod ad nundinationes rerum venalium reliquamque anni attinet, nihil de priſtino ri-
tu innouauit, &c.* Sacri anni initij partem incidere plerumque in Martium noſtrum, partem in
Aprilem periti aiunt; alterius initium Septembrem multi eſſe credunt, Hieronymus verò af-
firmat apud omnes Orientales primum menſem eſſe Octobrem: at vtrumque verum eſt, nam
pars eius incidit in Septembrem & pars in Octobrem, cùm ſint menſes omnes lunares. Notan
dum enim, quod non idem erat menſium initium aut finis, apud Hebræos ac apud Romanos,
ſiue apud nos. Menſes namque Hebræorum cum luna incipiebant, & cum eadē terminabātur,
& dies primus lunæ idem erat & primus dies meuſis. Habebat itaque eorum annus duodecim
menſes lunares; & vnus menſis habebat triginta dies, alter vigintinouem, quoniam luna vi-
gintinouem diebus & duodecim horis conficit curſum ſuum, quæ horæ ne pereant, ſecundo
quoq; menſe computātur addito vno die, qui trigeſimus eſt. Ita eorū annus habebat niſi 354.
dies, deſuntq; ad rationē anni ſolaris vndecim dies; quare vt eum æqualē anno ſolari redderet,

Lib 3. Ant. cap. 10.

Cap. 14.

Paſcha qd.

Cap. 22.

Cap. 12.

Tempus immolandi agnum paſchalem.

Menſis qui apud Hebręos primus.

Lib. I. Antiq. cap. 4.

Cap. 3. in Ezech.

Annus Iudæorum.

nunc ſecundo, nunc tertio cuique anno ſepties intercalato intra decem & nouem annorum ſpatium anni lunares æquabantur ſolaribus. Super qua re inter alios conſulendus eſt Beda.

Lib. de tẽp. rat. cap. 43.

Ex quo intelligimus vni menſi Hebræorum non reſpondere apud nos menſem alterum integrum, ſed partem vnius menſis cum parte alterius, & perſpicuum erit ortus lunæ nouæ obſeruanti, verbi gratia, primo eorum menſi, qui dicitur Niſan, reſpondet pars Martij & pars Aprilis, atque ita in reliquis. Huius menſis initium eſt prima luna, quæ propinquior eſt æquinoctio verno, quod iuxta Toſtatum fit decimoquarto die menſis Martij, cùm Sol ingreditur primum gradum arietis, & ideo nunquam poteſt menſis Niſan celerius incipere, quàm primo die Martij, nec tardiùs, quàm vigeſimo octauo, aut vigeſimo nono, ſi æquinoctiũ ponamus in die decimo quarto Martij, vt ipſe ponit, quia noua luna non poteſt ab æquinoctio diſtare plus quàm quatuordecim diebus. Ex quo etiam ſequitur, quando primus menſis Hebræorum incipit ante æquinoctium, maiorem eius partem incidere in Martium: quando autem incipit poſt æquinoctium, maiorem eius partem continere Aprilem. De ſacro itaque iſto anno, ſiue de primo ſacri Hebræorum anni menſe ſcriptura loquitur, cuius dies erat decimus quartus, ſiue decima quarta luna agnus paſchalis ſacrificabatur, non tamen quolibet diei tempore, ſed duntaxat ad veſperam: pro quo in Hebræo eſt ben haharbaim, ideſt, inter duas veſperas, quod ſimiliter verterunt LXX. ἀναμέσον τῶν σπερινῶν, ideſt, inter veſperas, ſiue inter veſpertina.

Levit. 23.

Veſpera quid.

Et Lyranus verba Exodi interpretans ait: *Veſpera ſecundum Doctores Hebræos, prout hic accipitur, incipit à ſeptima decimæ quartæ (ideſt, ab hora prima à meridie) quia ex tunc Sol incipit tendere ad occaſum, & ab illa hora vſque ad principium noctis poteſt immolari Phaſe ſecundum eos*. Idem Toſtato & alijs placuit: cæterùm huic ſententiæ aduerſum videtur illud Deuteronomij;

Cap. 16.

Immolabiſque Phaſe veſpere ad Solis occaſum, quando egreſſus es de Aegypto. Egreſſus autem eſt nocte, ſicut eſt in principio eiuſdem capitis. *Quoniam in iſto menſe eduxit te Deus de Aegypto nocte*. Atqui in hoc loco non eſt in Hebræo, *inter veſperas*, ſed veſpere cùm Sol occidit. Et in verbis Exodi præcitatis ſcriptum eſt: *Et edent carnes nocte illa aſſas igne, &cæt.* Non ergo inter veſperas, ſed omninò veſpere, aut ad Solis occaſum immolabatur agnus. Vera autem eſt Hebræorum ſententia, agnuſque potuit immolari & comedi inter duas veſperas, vt dictum eſt; Non enim omnes eadem hora poterant. Poterant etiam veſpera ipſa immolari, vt docent verba quæ recitauimus ex Deuteronomio.

Cap. 5.

Et in Ioſue ſimiliter legimus: *Et fecerunt Phaſe decima quarta die menſis ad veſperam*, bahereb, ideſt, in veſpera. Sed hoc intelligitur, in occaſu Solis, hoc eſt, antequam Stella oriretur, quæ veſper ſiue heſperus dicitur (quod tempus iam nox cenſetur) quoniam ab ortu ſtellæ incipiebat dies decimus quintus, & lex præcipiebat, vt die decimo quarto agnus immolaretur. Poſtquam tamen die decimo quarto immolatus erat, comedi poterat nocte, quæ iam ad decimum quintum pertinebat. Iam verò definiendum eſt, vtra decimæ quartæ lunæ veſpera agnus eſſet immolandus, priori ne, qua dies decimus quartus incipere putatur, an poſteriori, quæ initio decimi quinti adiuncta erat. Quæ res nec facilè, nec paucis poteſt explicari, quamuis enim poſteriori immolari debere dixerimus, multa ad tuendam, & confirmandam veritatem dicenda ſunt, quæ prætermitti nec debent, nec poſſunt. Id ergo dicimus, quod diximus, neq; enim ab ea re nobis decedendum eſt, quæ vetuſtiſſimorum quorumque patrum, ac doctiſſimorum concors ſententia eſt: Poſteriori veſpera, quæ diei decimi quarti finis erat, agnum lege immolari debuiſſe. Sunt tamen eorum verba diligenter attendenda, non enim diſertè dicunt, vt nos, poſteriori veſpera, ſed id alijs verbis ſignificant, docentes huic veſperæ adiunctum initium eſſe quintæ decimæ lunæ, ſiue quinti decimi diei. Ita Hugo à Sancto Victore in annotationibus in Exodum interpretatus eſt; & Lyranus, & Toſtatus quæſt. 10. & 19. in idem caput, & in ſecunda parte defenſorij cap. 7. & 8. & in 2. paralipom. cap. 2. quæſt. 15. & 16. & in Deuteron. capitulo 16. quæſt. 1. & Caietanus. Atque vt Bedam, Anſelmum, Hieronymum, Ambroſium, alioſque omittam, ex quibus hoc idem facilè colligitur, Ioſephum grauem, ac domeſticum teſtem citabo. Sed quæram prius, ſi priori veſpera diei decimi quarti agnus immolabatur, cur lex dicat: *Nec remanebit ex eo quicquam vſque mane*, hoc mane vtrum decimi quarti, an decimi quinti erit diei? planè decimi quarti, non enim finitur dies ille vſq; ad veſperam ſequentem. Si igitur dicat Ioſephus, ſequens mane eſſe decimi quinti, non erit dubiũ eũ ſenſiſſe agnum immolandũ eſſe poſteriori veſpera, atq; ita omnes Iudæos facere. Verba Ioſephi ſunt:

Lib. 3. antiq. cap. 10.

Mẽſe autem Xanthico, qui noſtris niſan vocatur, & annũ exorditur luna quarta decima ſole arietẽ obtinente, quãdoquidẽ hoc mẽſe ab Aegyptiaca ſeruitute liberati ſumus, ſacrificiũ, quod tũc exeuntes feciſſe diximus, paſcha nominatũ, quotãnis inſtaurare lege iubemur, celebramuſq; id per ſodalitia, nihil è victimis in ſequentẽ diẽ relinquẽtes, quę eſt quintadecima, & azymorũ feſtiuitatis prima.

Quid

A Quid dici potuit apertius? Nec verò græca aliter ſunt interpretanda, quæ ita habent: Μηδενὸς
τῶν τεθυμένων εἰς τὴν ἐπιοῦσαν τηρουμένου. Πέμπτη δὲ καὶ δεκάτη διαδέχεται τὴν τοῦ πάσχα ἡ τῶν ἀζύμων
ἑορτή. hoc eſt, *Nihil eorum, quæ immolantur in poſterum diem ſeruato*; Quintus autem, &
decimus excipit diem paſchæ, qui azymorum ſolemnitas eſt. Eſt enim ſenſus: Decimus quintus
dies eſt, qui conſequitur diem paſchæ, ideſt, veſperam, qua immolatum eſt paſcha. Alioqui
cui dubium erat, decimam quartam diem excipi decima quinta? Sed cùm dixiſſet, *in poſterum
diem*, neque quis fortè putaret eſſe decimum quartum, vt in alijs ſolemnitatibus, decimum
quintum eſſe dixit. Quod ſi vim græci nominis inſpiciamus, εἰς τὴν ἐπιοῦσαν, nihil manifeſtius;
eſt enim, ſi de diebus ſermo ſit, proximè inſequens dies: fac igitur eos immolaſſe agnum
prima veſpera diei decimiquarti, ἐπιοῦσα erit mane diei decimiquinti; docet autem eſſe mane
decimi quinti, nam dies decimus quintus διαδέχεται, ideſt, excipit continuè diem paſchæ: Ea
ergo, quam vocauit ἐπιοῦσαν, ideſt, poſteram, eſt quæ excipit diem paſchæ; Nam dies poſterus,
ſiue ſuperueniens, eſt idem, qui & excipiens, ſed poſterus dicitur, cùm nondum venit, excipiens
autem cùm iam venit, nec poteſt diem præteritum excipere, niſi qui poſterus erat. Cæterùm
B quid attinet Ioſephi, aut aliorum teſtimonium adferre, cùm omnium gentium, atque etiam
ſcripturæ vſu veſper, aut veſpera finis eius diei, cuius veſpera dicitur, ſemper intelligatur, nunquam
principium. Cùm ergo dicit decima quarta die ad veſperam, finis decimi quarti diei
ſine dubio intelligitur. Si verò priori veſpera decimæ quartæ diei agnus immolabatur, non
poterat immolari inter duas veſperas, ſicut in hebræo legitur; Nam dies à veſpera incipit, &
tempus illud inter duas veſperas interiectum non eſt decimi quarti diei, qui nondum incepit,
ſed decimi tertij. Aut igitur decimo tertio die immolabitur contra legis præceptum, aut ſi die
decimo quarto immolandus eſt inter veſperas, neceſſe eſt, vt prope poſteriorem veſperam immoletur.
Dicet contrà quis, veſpera erat initium diei, ſicuti indicare videtur Moſes, dum
inquit; *Factumque eſt veſpere & mane dies vnus*. Si verò eruditis credendum eſt, res longè aliter
Geneſ. 1.
ſe habet: ſiquidem diem à mane vſque ad alterum mane numerabant, vt docet Beda in eo
Veſpera an initiū diei.
volumine, quod de temporum ratione conſcripſit, his verbis; Moſes proprium diem ita deſcripſit;
Et factum eſt (inquiens) veſpere, & factum eſt mane dies vnus. Quem Hebræi & Chaldæi
& Perſæ ſequentes iuxta primæ conditionis ordinem, diei curſum à mane ad mane deducunt,
C vmbrarum videlicet tempus luci ſupponentes; at contra Aegyptij ab occaſu ad occaſum; Romani
à medio noctis ad medium; Vmbri & Athenienſes à meridie ad meridiem dies ſuos cōputare
maluerunt, &c. Similiter exponit D. Baſilius, & Ambroſius; Fauet itidem nobis Hebræorum
Varia dierū initia.
conſuetudo, qui nimirum eodem die, atque eodem tempore agnum immolabant,
Illi autem ex Aegypto exituri poſteriori decimi quarti diei veſpera immolarunt, & decimo
quinto exierunt; vt ſcriptura teſtatur. Exierunt (inquam) eo mane, quod proximè immolationem
Homil. 2. in Hex.
agni conſecutum eſt. *Profecti de Rameſſe* (inquit ibidem ſcriptura) *in menſe primo in quintadecima
Lib. 1. Hex. cap. 10.
die menſis primi altera die à Phaſe filij Iſrael in manu excelſa*. Atque vbi nos habemus,
altera die à Phaſe. LXX. verterunt τῇ ἐπαύριον τοῦ πάσχα, ideſt, ea die, quæ paſchæ immolationem
Numer. 33.
ſequebatur. Sufficerent itaque quæ hucuſque diximus, de tempore menſis & diei,
quo paſcha ſiue agnus immolabatur, niſi prius Ioſephus, cuius vtpotè Iudæorum præſulis authoritas
hac in re magna eſt, declarandus occurreret. Hic enim manifeſtiſſimè nobis aduerſatur,
inquiens; *Illuceſcente verò quartadecima omnes ad exitum animati ſacrificabant, & ſanguine
2. Antiq. 3.
domos luſtrabant*. Initio ergo decimi quarti, ideſt, priori veſpera, non poſteriori, vt nos diximus,
D agnum immolarunt Hebręi. Obſeruandum itaq; non hanc Ioſephi ſententiam eſſe, ſed in
interpretem referendam culpam, qui vel imprudenter, vel vitiato codice vſus pro ἐνστάσης,
quod præteriti ſignificationem habet, ἐνιστάσης, quod præſentis temporis eſt, legit; quare vertendum
ipſi erat; *Poſtquam adfuit dies decimus quartus, omnes ſacrificabant*, tempore ſcilicet,
quod illis præſcriprum fuerat, ideſt, poſteriori veſpera, ſicuti ipſemet aliàs innuit Ioſephus,
3. Antiq. 10.
cùm ſequentem lucem à veſpera immolationis agni decimum quintum diem eſſe, nihilque ex
agno in eā relinqui licere dixit, ꝙ falſum eſſet, niſi poſteriori veſpera agnus mactaretur; eumq;
de prima agni immolatione ſcripſerit in hoc ipſo loco, quē nobis obiecimus; *Et peracta cæna reliquias
carniū exuſſerunt tanquā exituri*: quod perinde eſt, ac ſi diceret; Nō ſeruauerunt eas in
lucem ſequentem, antequam exituri erant, quis non videat eum palā dicere, poſteriori veſpera
mactatum eſſe Paſcha. Perſeueremus itaq; in noſtra ſentētia, & pro epilogo eorum, quę fortaſſis
prolixiùs quàm oportuit, diximus, Bedę viri grauiſſimi verba, quib. illi albus additur calculus,
recitemus; *Vna quippe dies Paſchæ, ideſt, tranſitus eſt quarta decima videlicet primi menſis,
Lib. de tēp. rat. c. 61.
in qua veſperaſcente agnus immolari iuſſus eſt, & mox ſequenti nocte tranſiuit eo minus Aegyptiorum
primogenita percutiens, & ſignatas agni ſanguine domos filiorum Iſrael liberans.*

Sequentes verò dies ſeptem, id eſt, à decimoquinto vſque ad vigeſimum primum menſis eiuſdem, E
Azymorum propriè vocantur. Quod modò agnum Dominus Deus decimo die tolli, ideſt, apparare
Cur decimo die tolli & decimũquartum ſeruari iubeatur. iuſſerit, vt decimoquarto immolaretur, illius tantùm temporis præceptum fuiſſe aiunt,
quo Iudæi exituri erant de Aegypto, non vt poſtea fieret, vt docet Toſtatus, quoniam cùm
ſæpe de agni immolatione verba fiant in lege, nuſquam hoc præcipitur, nuſquam hoc in
alia immolatione factum legimus in ſacris literis: Tunc autem fieri oportuit, quia cùm Hebræi
petituri eſſent vaſa aurea & argentea ab Aegyptijs, & paraturi, quæ erant ad tam longum
iter neceſſaria, & tanta cum feſtinatione exituri, non poſſent agnos habere, cùm facienda
erat immolatio, præſertim cùm iam multi eſſent quærendi, & quidem anniculi, & ſine macula.
Et cum dicit: *Tollat vnuſquiſque*, de dominis mediocrium familiarum loquitur, inquit
Lib. 5. de feſt. Heb. c. 3. Franciſcus Ribera, pauperioris enim ditioribus adiungebantur, ſicut ait: *Si autem minor
eſt numerus, vt ſufficere poſſit ad veſcendum agnum, aſſumet vicinum ſuum, qui coniunctus
eſt domui eius.* Vbi LXX. vt ait Auguſtinus: Si pauci ſunt in domo, ita vt non ſint idonei ad
ouem conſumendam, aſſumet ſecum vicinum proximum ſuum, hoc eſt, ipſa domus aſſumet
vicinum. Singularem pro plurali poſuit, non enim vnum, ſed quot ſufficiunt, intelligit. Siuerò
domus erat magna, cui agnus vnus ſufficere non poſſe videretur, non debebat tollere duos F
agnos, vt aſſerit Toſtatus, quoniam lex ait: *Tollat vnuſquiſque agnum pe familias, & domos
ſuas.* Atque ideo paruas familias maioribus adiungi voluit, idque lex præcepit: de maioribus
autem nihil dixit, quia idem de illis, atque de mediocribus intelligi voluit. Nec refert, (quod
obijci poterat) non poſſe agnum tot hominibus ſufficere, neque enim ad ſatietatem comedere
oportebat, ſed ſatis erat parum ex illo ſumere, cùm poſtea cænare ſolerent, vt factum videmus,
Iob 13. Si autem quis agnum habere non poterat, licebat pro eo hœdum accipere,
modo & maſculus eſſet, & ſine macula, atque anniculus: Propterea dixit: *Iuxta quem ritum accipietis
& hœdum*. Nec licebat vllum aliud animal immolari pro agno, vt ibidem docet Toſtatus.
Cap. 16. Quare quod in Deuteronomio ſcriptum eſt. *Immolabiſque phaſe domino tuo de ouibus
& de bobus:* non de phaſe propriè dicto intelligendum eſt; ſed de hoſtijs pacificis, quas in
diebus Azymorum quotidiè immolabant, vt eſt in capitulo 29. Numeror. Ita etiam Toſtatus,
In cap. 16. Deuter. & Lyranus ſentiunt. Etenim vt agnus, ita etiam cæteræ victimæ illius ſolemnitatis appellabantur
Phaſe. Ex quo locus perdifficilis intelligitur Ioan. 18. *Et ipſi non introierunt in prætorium,* G
vt non contaminarentur, ſed vt manducarent Paſcha, ideſt, victimas illas Azymorum,
quas niſi mundi, edere non poterant: nam agnum ſuperiore nocte manducauerant. Ceterùm
cum legis ſint verba: *Decima die menſis huius tollat vnuſquiſque agnum, & cæt. Iuxta
quem ritum tolletis & hœdum, & ſeruabitis vſque ad decimam quartam diem &c.* Nonnulli,
vt ait Toſtatus, duas immolationes eſſe arbitrati ſunt, vnam ex agno die decima, alteram hœdi
decimaquarta: quorum opinionem refutat, primò ſi agnus decima die immolaretur, fruſtra
id fieret, cùm is in veſpera decimæquartæ, hoc eſt eius diei qua Hebræis ex Aegypto erat
exeundum, edi præcipiuntur: ſecundò quia Dominus Deus agnum edendi decima die nullum
recitat ritum. Tertio quia vſus aliter etiam docet, quod patet ex 23. Leuit. vbi ponitur
catalogus feriarum, ideſt, omnium feſtorum: *Hæ ſunt feriæ Domini, quas celebrare debetis
menſe primo quartodecimo die menſis ad veſperum Phaſe Domini eſt, & quintodecimo menſis huius
ſolemnitas Azymorum.* Quarto quia immolatio iſta vocatur Phaſe, ideſt, tranſitus, nam ex
aſperſione iſtius hoſtiæ ad vtrumque poſtem & in ſuperliminari, quæ fiebat decimaquarta die
ad veſperam, angelus Hebræorum ædes ab Aegyptiacis diſtinguebat, ideoque ſi aliqua fiebat
victima die decima, ea neutiquam Phaſe nuncupari poterat. Quinto quia legiſlator ait; *Ita
tollentes animal per familias veſtras, & immolate Phaſe*. Sextò quia litera Hebraica id clariſſimè
docet, iubens vt id animal de arietibus aut capris tollatur. *Cùm verò dicitur & ſeruabitis
eum vſque ad decimamquartam diem:* hoc refertur æquè ad hœdum ac ad agnum; quia vtroq;
die decima tolli debebat & decimaquarta immolari, vt ex huius vel illius ſanguinis aſperſione
id quod dictum eſt, angelus intelligeret. Similiter cùm additur, *immolabit eum vniuerſa multitudo
filiorum Iſrael*, id quoq; refertur ad vtrumq;, ſed non intelligitur, quod vniuerſa multitudo
immolaret vnũ ſiue agnũ, ſiue hœdũ, ſed quod quilibet de multitudine, dũmodo domus
illa ſufficeret ad eum abſumendum, vt ſuprà dictum eſt. Lyranus ideo agnũ potius quã quodlibet
Cur agnus potius quam aliud animal. aliud animal in Phaſe ſacrificatũ fuiſſe arbitratur, quoniã Aegyptij Iouem colebant figura
arietis; ne ſcilicet Hebræi agnũ quid numinis poſſidere arbitrarentur, ideo occidere eum à Deo
iuſſos. Quam quoq; ſententiam Toſtatus refutat, cùm quod Iouem Hammonem non ſpecie
agni, ſed arietis colerent, quem tamen Deus ab hoc ſacrificio excluſit dum anniculum agnum
tolli iuſſerit, tùm quia ſi Deus ad iſtiuſmodi idolatriam reſpexiſſet, taurum, aut bouem, potius

quàm

A quàm quodlibet aliud enim animal occidi voluiſſet, propter Apim, qui apud illos Deorum pręcipuus bouis figura colebatur: agnum itaq; immolari voluiſſe aſſerit, quod Hebræorum ſacrificia, aliæque ceremoniæ duplicem habebant finem: vel enim reſpiciebant ad illum tantummodo populum, cui præſcribebantur, vel ad tempora venturi Meſſiæ. Priori modo fiebat ſacrificium in memoriam beneficiorum, ac eius potiſſimum, quod erat propter liberationem à ſeruitute Aegyptiorum, vt dicitur in textu: *Et cùm dixerint vobis filij veſtri, quæ eſt iſta religio? dicetis eis, victima tranſitus Domini eſt, quando tranſiuit ſuper domos filiorum Iſrael in Aegypto percutiens Aegyptios, & domos noſtros liberans.* Et in Deuteron. etiam dicitur, quod fieret ad recordationem exitus de Aegypto. Huius aūt finis gratia non magis conueniebat agnus quàm caper, quàm taurus: Altero modo magis agnus conueniebat, quia vt ait Eſaias; *Sicut ouis ad occiſionem ducetur, & tanquam agnus coram tondente ſe obmuteſcet, & non aperiet os ſuum.* Sic & Rupertus ad ea verba: *iuxta quem ritum* &c. Hoc per anticipationem, inquit, dictum eſt, necdum enim ipſum tollendi agnum dixerat ritum, & iam dicit, *iuxta quem ritum tolletis, & hædum*: & eſt ſenſus, ſiue hædum tollat quis ſiue agnum, pro cauſa benè erit, dummodo in B tollendo immolando, veſcendo ritum eundem obſeruet. Sed & Hugo de Sancto Victore: Qui non habebit agnum, inquit, ſaltem hædum immolet ſecundum ritum agni. Caietanus etiam ait iuxta Hebræum haberi ex agnis, & capris accipietis, hincque clarè patere, quod dictio ſuperius interpretata, agnus communis eſt tam agno, quàm hædo, ex eo, quòd iubetur accipi ex agnis, & capris, nam ex vtriſque ſimul impoſſibile fuiſſe ipſum ſumi, niſi medius ſumeretur ex ouibus, & medius ex capris, quod manifeſtè repugnat præcepto, quod acceptus ſeruetur viuus, vſque ad quartamdecimam diem. Author Catenæ hebraicè legi ait: *ex ouibus & capris tolletis* & poni *&* pro *aut*, idque frequentiſſimum eſſe apud hebræos, aliquoſque inde vertiſſe; quem ex ouibus, aut ex capris accipietis. Chaldaicam litteram eſſe, de agnis, & de filijs caprarum accipietis. Poſſe ergo paſcha occidi, aut ex agnis, aut ex capris. Porrò agnus debebat eſſe abſque macula, maſculus, & anniculus. Macula non vocatur hic varietas coloris, quam communiter maculam nominare ſolemus, ſed aliqua monſtruoſitas, aut defectus alicuius membri, aut deformitas, aut morbus, vt patet ex Leuiticor. cap. 33. vbi dicitur: *Omnis macula non erit in eo ſi cæcum fuerit, ſi fractum, ſi cicatricem habens, ſi papulas, aut ſcabiem, vel impetiginem, non offeretis* C *ea domino, bouem, & ouem cauda amputata voluntariè offerre potes, votum autem ex eis ſolui non poteſt: omne animal, quod vel attritis, vel attonſis, vel ſectis, ablatiſq; teſticulis eſt, non offeretis domino.* Fęminam etiam offerri, aut immolari in his nolebat, quia ea, quæ ad Dei cultum ſunt, de melioribus, de perfectioribuſque eſſe debent, Sexus autem perfectus eſt maſculinus, fœmininus autem valde deficit, quia, vt dicit philoſophus, fæmina eſt maſculus occaſionatus: Immolabantur tamen aliquando capra pro peccato, & oues pro hoſtijs pacificis, vt dicetur. Ratio tamen potiſſima, cur hic requiratur agnus maſculus, erat ad deſignandum; Chriſtum paſſurum pro nobis immolandum: Sed quæritur, inquit Toſtatus, cùm hic dicatur, agnus erat immolādus, quare adiungitur maſculus, quia dicendo agnus ſatis apparet quod maſculus eſſe debebat, quia agnus nunquam fæmella eſt. Reſpondet gloſſa ordinaria, & Andreas, qui eam maximè ſequitur, hoc adiunctum eſſe, quia in græco ponitur πρόβατον, quaſi vox ea poſſit extendi ad maſculum & fæminam; quorum ſententiam refutans Toſtatus: non ſolùm, inquit, in græco habetur agnus maſculus, ſed etiam in hebræo. Adde quod D. Hieronymus non ex græco, ſed ex hebræo biblia tranſtulit. Putat itaque Toſtatus, ſexum addi, quia iſtiuſmodi nomina aliquan- D do ponuntur ad deſignandam ſpeciem, & aliquando ad ſexum deſignandum, nam cùm dicimus aliquem habere oues, & vaccas, non ſolùm indicamus oues tantum poſſidere fæmellas, ſed etiam arietes, & agnos, nec vaccas tantùm, ſed boues etiam & tauros. Similiter agnus ſumi poteſt, non ſolùm pro ſpecie, ſed etiam pro ſexu; itaque nomen ſpeciei non diſtinguit ſexum, ſed indifferenter conuenit maſculo, & fęminæ. *Anniculus*, id eſt, vnius anni, non quod integrum annum haberet, ſed quod infra annum eſſet, vel ſaltem annum non excederet, quia agnus qui excedit annum iam aries eſt: poterat autem iſte agnus accipi, poſt octauam diem natiuitatis ſuæ, vſque ad ætatem anni vnius, ſic enim erat quantum ad oblationem: quia animalia immolabilia, non immolabantur vſque ad octo dies ſuæ natiuitatis, ſicuti patet ex Leuitic. cap. 22. *Bos ouis & capra cùm genita fuerint, ſeptem diebus erunt ſub vbere matris ſuæ, die autem octauo, & deinceps offerri poterunt domino.* Supereſt modò, vt dicamus, de ritu ſacrificandi, de quo ſic legislator: *& ſument de ſanguine eius, & ponent ſuper vtrumque poſtem, & in ſuperliminaribus domorum, in quibus comedent illum, & edent carnes nocte illa aſſas igni, & azymos panes cum lactucis agreſtibus. Non comedetis ex eo crudum quid, nec coctum aqua ſed aſſum tantùm igni, caput cum pedibus & inteſtinis eius vorabitis, nec remanebit quicquam ex*

Cap. 16.

Cap. 53.

Qualis debuerit eſſe agnus.

Eſſe ſine macula quomodo intelligēdum.

Maſculus cur, & quomodo.

Anniculus quomodo.

Sacrificandi ritus.

eo vſque mane. Si quid reſiduum fuerit, igni comburetis. Sic autem comedetis illum: Renes veſtros accingetis, & calceamenta habebitis in pedibus, tenentes baculos in manibus, & comedetis feſtinãter: Eſt enim phaſe, id eſt tranſitus domini. Iubet autem altiſſimus ſumi de ſanguine agni, & poni ſupra vtrumque poſtem, & in ſuperliminaribus domorum, in quibus comedebatur, id eſt, Hebræorum, quia vt ſubinde addit, pro ſigno ſit ibi Hebræos, non Aegyptios habitare: inquit itaque. *Et tranſibo per terram Aegypti nocte illa, percutiamq́ omne primogenitum in terra Aegypti, ab homine vſque ad pecus, & in cunctis Dijs Aegypti faciam iudicia ego Dominus. Erit autem ſanguis vobis in ſignum, in ædibus, in quibus eritis, & videbo ſanguinem, & tranſibo vos, nec erit in nobis plaga diſperdens, quando percuſſero terram Aegypti.* Monet Caietanus, non liniri debuiſſe ſanguine poſtes, & ſuperum limen aulæ, in qua comedebatur agnus, ſed poſtes, & ſuperum limen externæ portæ domus, in qua comedebatur agnus, quoniam aliàs non fuiſſet ſignum viſibile exterminatori tranſeunti per vicos ad occidendum primogenitos in domibus non ſignatis ſanguine agni, quod tamen fuiſſe ſcriptura docet. *Et edent carnes nocte illa aſſas igni, & azymos panes cum lactucis agreſtibus &c.* Carnes aſſæ comedebantur, quia citius ita parabantur ad cibum; quàm ſi elixarentur, & plus nutriebant: Vtrumque autem feſtinantibus, & iter facturis conueniebat. Panes azymi comedebantur tam decimo quarto die cùm agnus comedebatur, quàm ſeptem diebus ſequentibus, qui vocabantur azymorum, vnde intelligitur reuera fuiſſe octo dies azymorum, id quod etiam teſtatur Ioſephus ſeptem videlicet qui pertinent ad ſolemnitatem azymorum, quæ incipiebat decimo quinto die vſque ad diem vigeſimum primum, & diem paſchæ, qui erat, decimus quartus, non enim agnus comedi poterat niſi cum pane azymo, quare rectè etiam dies paſchæ dicitur primus dies azymorum Matth. 26. & Marc. 14. qui ait: *Et primò die azymorum, quando paſcha immolabant &c.* Et Luc. cap. 22. *Venit autem dies azymorum, in qua neceſſe erat occidi paſcha.* Quod verò apud nos eſt, *cùm lactucis agreſtibus,* in Hebræo eſt, al merorim, id eſt, *cum amaritudinibus*, vt recentiores interpretantur. Quamobrem volunt hoc eſſe de omnibus herbis amaris, & acribus, & aſpero ſucco madentibus intelligendum. Cui ſenſui fauet & Chaldaica, vt citat author catenæ, habens, *cum amaris herbis.* lxx. quoque non vertunt lactucas, quæ Græcè appellantur θρίδαξ ſiue ϑριδάκη, ſed quemadmodum habent Hebraica, ἐπὶ πικρίδων, hoc eſt, *cum amarulentis*, ſiue *ſub acerbis herbis.* Idem ſentit Lyranus: *In Hebræo* (inquit) *habetur, cum amaritudinibus. & per hoc intelliguntur herbæ amaræ indifferenter, nec plus fuit præceptum de lactucis, quam alijs herbis, vt dicunt Hebræi.* Quam opinionem improbat Ribera, quoniam ſi lex tantùm diceret, *cum amaritudinibus*, ſimiliter quiduis aliud amarum, etiam ſi herba non eſſet, accipi poterat: quod non videtur conſonum rationi. Nam non videtur æquum, vt cum cætera omnia minutiſſimè præſcribat, hac tantum in re ſuum Iudæis iudicium relinqueret, vt vel quiduis aliud, vel hanc, vel illam herbam adhiberent, ſed eundem ab omnibus ritum obſeruari oportuit. Et quamuis hoc nomine amaritudines etiam ſignificentur, vt Thren. 3. *Repleuit me amaritudinibus*: contendit commune hoc vocabulum vſu Hebræorum ad herbam quandam amaram accommodatum eſſe, id eſt, ad lactucam ſylueſtrem, & ita Moſem accepiſſe, ne quiuis pro arbitrio in re tanta hanc, vel illam acciperet. Confirmat autem etiam opinionem ſuam Ribera ex verſione lxx. qui, vt eſt dictum, reddiderunt ἐπὶ πικρίδων: quoniam πικρίδα Theodorus Gaza, vir linguæ Græcæ, id eſt, ſuæ peritiſſimus, lactucam agreſtem vertit in Ariſtotele. Eodem etiam modo lxx. verterunt Numer. 9. vbi nos etiam habemus: *Cum azymis & lactucis agreſtibus comedent illud.* Cæterùm videndum eſſet, num ea Theodori verſio ſit approbanda, nam etſi Plinius de lactucæ generibus agens dicat. *Peſſimum autem genus cum exprobratione amaritudinis appellauere picrida*, & Dioſcorides etiam ſcribat lactucam agreſtem eſſe πίκραν τῆ γεύσει: huic tamen πικρὶς cichorij ſiue intubi genus eſt, & Theophraſtus πιχρίδα inter κιχωρίωδη enumerat: vnde & Plinius ait: *Amara aphace, quæ & picris nominatur, & ipſa toto anno florens: nomen ei amaritudo impoſuit.* Quo loco Theodorus πικρίδα reddidit amaraginem, qui apud Ariſtotelem reddiderat lactucam agreſtem. Quare ni fallor, æquè ſylueſtre cichorium cum agno comedi poterat: id eſt vulgare noſtrum cichorium, vbique obuium floribus cæruleis, vulgo radicchio nuncupatum cum ſit lactuca agreſtis, Ruellio ea, quæ vulgò in officinis dicitur Endiuia, recentioribus quibuſdam endiuia ſylueſtris, & ſcariola vulgò. Leuinus Lemnius in eo opere, in quo herbarum, atque arborum, quæ in ſacris biblijs paſſim obuiæ occurrunt, & nomina & vſum non inuenuſtè explicat, eiuſdem quidem fermè eſt ſententiæ, ſed quia ideò vulgaris endiuiæ, quæ ipſi quoque eſt vera, at genuina lactucæ ſylueſtris vſum improbet, quia adulta nimiam acquirit amaritudinem, nec probo, nec probare debeo, cùm quia ſumma ibi amaritudo requiritur, tum quia adulta cum paſchali agno ſumi tempus anni, quod erat decima quarta Aprilis, non permittit, quia tunc omnes tenerrimæ ſunt herbæ.

Carnes aſſæ cur eſſe debuerint.

Panes azymi quando comederentur.

lib. 2. antiq. cap. 2.

Lactuca agreſtis.

9. Hiſt. 6.

Lib. 19. c. 8.

Picris quid.

Li. 2. c. 166.

lib. 7. Hiſt. cap. 11.

lib. 21. c. 7.

Amarago.

Lemnij de lactuca ſyl. ſententia.

A herbæ. Ad hæc lactuca illa cum agno condimenti vice, vt ipſe credit, non elixabatur; aſſus enim comedebatur, & elixum lex ipſa vetabat, vt ex ſuperioribus conſtat. Sed verba eius afferam. Cùm itaque eſſe dixiſſet, qui hoc loco lactucæ nomine, ſeridis ſpecies deſignari cre- „
dunt, & intyba, ideſt, cichoreum, & quæ corrupta voce ſcariola dicitur, mox ait: Cæterùm la- „
ctucam illam ſylueſtrem, quæ endiuiæ nomine inſignita eſt, in edendi agni paſchalis vſum ad- „
hibitam velut condimenti loco, non facilè mihi perſuadere poſſum, cùm ob inſignem, vren- „
temque amaritudinem, quæ linguam vellicat, non ſit eſculenta, niſi cùm primùm emergit, nec „
adhuc ſpinis in dorſo, parteque auerſa armata ſit: Vincit enim endiuia vulgaris, quæ germana „
eſt lactuca ſylueſtris amaritudine reliquas ſtirpes, quæ ſucco lacteo madeſcunt. Quocirca Me- „
dici nouellam, ac teneram in vſum medicamenti adhibent, non adultam, quæ aculeata eſt, ac „
ſpinulis horret, tum vetuſtate amareſcit. Intybi verò ſpecies cocto, elixoque agniculo condi- „
menti vice adhibitam prorſus crediderim, nempe cichoreum, & ſeriolam, ex quorum non ſo- „
lùm folijs, ſed radicibus etiam acetaria conficere Belgæ didicere. Deinde dicit lex. *Non co-* „
medetis ex eo crudum quid, nec coctum aqua, ſed aſſum tantum igni. Rationem reddit Toſtatus: B Quia cibus (inquit) crudus indigeſtibilis eſt: additque non hoc ideo dici, quaſi aliàs Hebræi crudum voluiſſent deuorare, ſed dici ex ſuperabbundantia, cùm omnia voluerit Deus explicare, tam illa, de quibus poſſet eſſe error, quàm illa, in quibus non poſſet errari.

Agnus cur coctus edi dicatur.

Lyranus verò aliam aſſignat rationem, videlicet illud fuiſſe vetitum in deteſtationem idolatriæ, quia aliqui idolatræ (inquit) in honorem deorum ſuorum, carnes aut crudas aut ſemicoctas comedebant. Sed fieri poteſt (inquit Toſtatus) quod id Lyranus à quopiam Hebræo intellexerit, nam alioqui, id diligenter apud veteres, nominatim apud Ouidium in Faſtis, reperire mihi non licuit. *Nec coctum aqua.* Duplici ratione, vt idem Toſtatus ait, primò, quia carnes expeditiùs aſſantur, quàm coquuntur: omnia autem iſta, quæ fiebant, quandam portendebant velocitatem exeuntium de Aegypto: Secundò quia carnes elixatæ reſoluuntur ex humiditate, aqua ſcilicet ſubintrante, & calore aperiente poroſitates, quo modo, propter teneritudinem, etſi faciliùs vẽtriculo obediant, minus tamen nutriunt, ideoque magnos labores exercituris minus conueniebant.

Carnes aſſæ cur præceptæ.

Cæterùm cum hiſce pugnare videtur, quod dictum eſt Deuteron. 16. *Immolabis phaſe veſpere ad Solis occaſum, quando egreſſus es de Aegypto, & coques, & comedes in loco, quem elege-* C *rit dominus Deus tuus.* Idem Toſtatus locum vtrumque concilians ait verbum hebraicum ſignificare aſſare, & coquere, nec poſſe ambiguitatem tolli, niſi ex adiuncto: ac propterea tam in noſtra translatione, quàm in hebræo, non dici, vt nihil coctum comedatur, ſed, vt nihil coctum aqua: Ambiguitas enim vocabuli, cauſa fuit, vt adderetur aqua, quaſi aliter rectè intelligi non poſſet, vtrum aſſum diceret, an coctum. Sententiam eius veram eſſe aſſerit Ribera, quia baſal ſignificat id facere, quo cibus aptus ſit, vt edatur, ſiue aſſatio ſit, ſiue decoctio, ſiue maturitas in fructibus. Confirmare hoc noſtram tranſlationem, 2. paralip. 25. *Et aſſauerunt phaſe ſuper ignẽ ſicut in lege ſcriptum eſt.* Similiter verterunt ſeptuaginta, cùm ſit in hebræo hoc ipſum verbum quod coquere, & aſſare ſignificat. Sequitur, *Caput cum pedibus eius, & inteſtinis vorabitis:* Quo loco, vt teſtatur Caietanus, ſuperfluit, *vorabitis*, non enim ideſt in hebræo, nec apud Septuaginta, ſed Hieronymus perſpicuitatis cauſa addidit: pendet igitur ex præcedentibus: *non comedetis ex eo crudum quid, nec coctum aqua, ſed aſſum tantùm igni, caput cum pedibus eius, & inteſtinis*, ideſt, ne pedes abſcindatis, aut caput, vt fieri ſolet, aut aliquam eorum partem proijciatis, aut aliter hæc ad eſcam paretis, ſed aſſa ſimiliter igni, comedite. Inteſtina autem edu- D cebantur, & abluta ipſi agno imponebantur, vt ſimul torrerentur, & cum reliquo corpore comederentur. Author catenæ ait hebraicè eſſe cherahaf, ideſt, cum cruribus eius, ſed idem eſſe. Monet etiam, inteſtina intelligi præter fel, & ilea fęces continentia, quę ſint abijcienda, ſignificare enim per partes totum, immundam ſcilicet extorum partem, & eſui aptam.

Quid per inteſtina intelligẽdum.

Toſtatus tradit ideò etiã inteſtina, & pedes addi, quia iſtiuſmodi victima ſolius erat domini Dei, ideoque nihil, cùm omnia eius eſſent ſacra perire debebat, vt patet ex cap. 9. numeror. vbi dicitur: *Si quis autem mundus eſt, & in itinere non fuit, & tamen non fecit phaſe, exterminabitur anima illa de populis ſuis, quia ſacrificium domino non obtulit tempore ſuo.* In alijs verò carnibus, quas Hebræi comedebant, non requirebatur, vt eſſent mundę, vt conſtat ex 12. Deuteron. diſtinguiturque in hoc eſus agni paſchalis ab alijs carnibus, quia ſicut ad carnes aliorum ſacrificiorum, ſic etiam in eſu agni paſchalis requirebatur munditia: habemus enim Leuitic. 7. *Qui fuerit mundus, veſcetur ex ea: anima polluta quæ ederit de carnibus hoſtiæ pacificorum, quæ oblata eſt domino, peribit de populis ſuis &c.* Sic requirebatur munditia in comedentibus phaſe, vt patet ex allato Numeror. loco, vbi inſuper immundi conqueſti ſunt, quare non comedebant phaſe ſicut alij, mandatque Deus, quod nullus immundus comedat phaſe, ſed id faciat in menſe ſecundo,

Immundi phaſe comedere non poterant.

quan-

quando iam mundus fuerit. Diſtinguitur præterea eſus agni (paſchalis) ab alijs carnibus;quia E cæteris carnibus veſci licebat in qualibet vrbe filiorum Iſrael,vt habetur Deuteron. 12. Comedere autem, & immolare phaſe non licebat in qualibet vrbe, ſed ſolùm in loco, vbi eſſet tabernaculum domini,& arca, vt dicitur 17.Deuter. *Non poteris immolare phaſe in qualibet vrbium tuarum,quas dominus Deus tuus daturus eſt tibi,ſed in loco,quem elegerit dominus Deus tuus, vt habitet nomen eius ibi immolabis phaſe*; Et in hoc etiam phaſe æquiparatur alijs ſacrificijs, quia & ipſa non poterant in omni loco offerri,ſed ſolùm in loco tabernaculi,vt patet Leuit.17. & Deuteron.12. Hoc autem inter victimas pacificorum, & agni paſchalis,etſi vtræque ad eoſdem populares pertinebant,intererat, quod de victima pacificorum etiam ſequenti die comedi licebat,de agno verò immolato, nequaquam, ſed veſpera tantùm diei decimi quinti ſubſequentis; & ratio eſt,quia agni immolatio erat ex præcepto; oblatio verò victimarum pacificarum,erat ex voluntate ſola, & votiua; In his itaque quæ ad neceſsitatem pertinent, vel quæ ſunt ex neceſsitate,ſtrictior regula ponitur,quàm in his,quæ ſolùm voluntaria ſunt. Immolatio autem agni paſchalis non ſolùm non erat ſpontanea,nec votiua, ſed ſub magna præcepti obligatione,vt ſi quis obſeruare negligeret,mereretur mortem,quia dicitur,quod *peribit de populo* F *ſuo*, vt habetur Numeror.cap.9. De reliquo verò continuò ait lex: *Nec remanebit ex eo quicquam vſque mane; ſi quid reſiduum fuerit, igni comburetis*. Poſteriori huic præcepto; *ſi quid reſiduum fuerit*, addendum eſſet ex hebræo, vt ait author catenæ, *had boker*, ideſt, *vſque mane*. Sed conſultò verborum repetitionem prudens vitauit interpres, cùm neceſſariò ſubaudiretur, fiebat autem hoc etiam in quibuſdam alijs ſacrificijs: Nam & Leuitic.7. habemus: *Cuius carnes eadem comedentur die,nec remanebit ex eo quicquam vſque mane*: Eſt autem ſenſus; oſſa, & neruos,& carnem illis inhærentem continuò igne conſumite, nec reſeruentur in diem ſequentem. Si verò, caſu aliquo, in diem ſequentem reſeruata fuerint, ſine mora comburantur. Rupertus idcirco, inquit, ſecundum literam debet intelligi, quia videlicet qui comedat hoc ſacrum mane, Hebræus nullus erit,media nocte cogentibus exire Aegyptijs. Fuere, teſte Toſtato, qui dicerent,oſſa agni immolati,quæ non comeduntur,quia non franguntur,comburi debere, ſed id falſum eſſe ait, quia in litera dicitur, *ſi quid reſidui fuerit*, ſi enim voluiſſet de oſſibus priuatim intelligi, non poſuiſſet ſub dubitationem, quia certum eſt, oſſa propter duritiem eſui eſſe inepta: Rationem itaque, cur nihil de ſacrificio aliquoepereſſe debebat, eſſe,quia carnes ſa- G crificiorum erant ſacræ: De ſacris autem cùm ne homini quidem non circumciſo dare licebat, tantùm abeſt vt concederentur canibus,aut alijs animantibus;igne vrebantur,quia & ſic Deus honorabatur, quia holocauſtum fiebat de illis carnibus. *Sic autem comedetis illum; renes veſtros accingetis, & calceamenta habebitis in pedibus, tenentes baculos in manibus, & comedetis feſtinantes, eſt enim phaſe, ideſt, tranſitus domini*: Hæc omnia feſtinationem indicant, quoniam tunc profecturi erant ex Aegypto, & in memoriam huius feſtinationis omnia eodẽ modo fiebant,renes accingunt, qui properare volunt,ne laxis, & demiſsis veſtibus impediantur: Calceamenta in pedibus habere iubentur, quoniam in cænis ſine calceamentis diſcumbebũt, ne thororum ſtragula polluerentur. Baculi etiam ſunt iter facientium. Vnde autem nonnulli dixerint illos ſtantes comedere agnum ſolitos eſſe,neſcio. Dixit id quidem (vt apparet) Philo in libello de ſacrificijs Abelis & Caini, in medio ferè; ſed ſi id verè ſenſit, ne ille errauit: nam neque ex Græco id colligi patet. In eo verò quod ait: *Eſt enim Phaſe domini*: cauſam primam huius feſtinationis indicat, quæ fuit imitatio velocitatis angeli percutientis Aegyptios, & tranſeuntis Hebræos. His autem ſolis,neutiquam alienigenis,niſi prius circumciderẽtur, edere pa- H ſchalem agnum licuiſſe, ipſe quoque legiſlator ait his verbis: *Hæc eſt religio Phaſe: Omnis alienigena nec comedet ex eo: Omnis aut ſeruus emptitius circumcidetur,& ſic comedet. Aduena,& mercenarius non comedent ex eo*. Mercenarium autem intelligit alienigenam, qui mercedis & lucri cauſa aſsiduè inter Hebræos verſabatur. Et paulo pòſt; *Quodſi quis peregrinorum in veſtram voluerit tranſire coloniam, & facere Phaſe domini, circumcidatur prius omne maſculinum eius, & tunc ritè celebrabit, eritque ſicut indigena terræ*. Accedo modò ad alia ſacrificia, in quibus vſus erat huius etiam pecoris. Dixi autẽ in hiſtoria præcedenti de boue, tria fuiſſe apud Hebræos ſacrificiorum genera,holocauſtum,hoſtiam pacificam, & ſacrificium pro peccato;In holocauſto ſecundum animalium genus fuiſſe ex pecoribus; ſic enim ait legiſlator; *Quodſi de pecoribus oblatio eſt, de ouibus, ſiue capris in holocauſtum: maſculum abſque macula offeret, immolabitque ad latus altaris,quod reſpicit ad aquilonem,coram domino. Sanguinem illius fundent ſuper altare filiarum per circuitum,diuidentque membra,caput,& omnia,quæ adhærent iecori,& imponent ſuper ligna,quibus ſubijciendus eſt ignis. Inteſtina verò, & pedes lauabunt aquis: Et oblata omnia adolebit Sacerdos ſuper altare in holocauſtum,& odorem ſuauiſſimum domino*. In

qui;

Quomodo differat agni paſchalis oblatio à victimis pacificis.

Cur de ſacrificijs nihil ſupereſſe debuerit.

Comedendi modus.

Quibus edere conceſsũ.

Sacrificiorũ genera.

Holocauſtũ.

A quibus ea tantùm aduotemus, quæ à priori holocauſto, in quo ſacrificabatur vitulus, differunt. In primis agnum, & hædum anniculos eſſe oportebat, cum vitulum grandiorem etiam mactare liceret, vt teſtatur Ioſephus. Legitur & in nonnullis codicibus, *agnum maſculum anniculum, & abſque macula offerret*, cùm in hebræo, & in translatione Septuaginta, & in Chaldaica paraphraſi hoc tantùm ſit, quod poſuimus, *maſculum abſque macula offeret*. Anniculus autem intelligitur, ſicut etiam ſuprà diximus, qui annum non exceſſerit, licet totum minimè expleuerit. Illud etiam peculiare huius holocauſti, immolari ad latus altaris aquilonare, non ſuper altare, ſed iuxta, cauum enim erat altare, nec eiuſmodi, vt ſuper illud animalia immolarentur. Cur autem ad latus aquilonare, dicetur in myſtica ſignificatione, ſunt enim permulta in his, quæ ſignificationis tantùm cauſa præcepta ſunt. Poterat, & hoſtia pacifica ex ouibus offerri, atque etiam ex capris, eodem prorſus ritu, quo cùm erat ex bobus, niſi quod cùm erat ex ouibus, & offerebatur agnus, cauda etiam tota incendebatur domino. Porrò ſacrificium pro peccato non ſemper eodem modo fieri ſolere, in boue etiam dictum eſt, ſed variari perſonis, & hoſtiarum genere, & cauſis offerendi; Perſonis, quia aut pro peccato pōtificis offerri, aut pro B peccato populi, aut principis, aut plebei hominis. Hoſtiarum genere, quia aut vitulū, aut hircum, aut capram, aut vaccam, aut agnam. Cauſis offerendi, quia aliter offerebant, qui per ignorantiam peccabant, aliter qui ſcientes, & volentes. De omnibus ſigillatim diximus, hic tamen priuatim dicturi, quæ peculiariter ad huius pecoris hiſtoriam pertinent. De peccato itaque plebei per ignorantiam dico ex 4 Leuit. Plebeius homo, qui more ſcripturæ vocatur de populo terræ, offerre iubetur capram, aut etiam ouem. Fit autem ſacrificium eodem ritu, quo cùm offertur hircus pro peccato principis. Princeps autem per ignorantiam peccans offerens domino hoſtiam hircum &c. ponere iubebatur manum ſuper caput eius, cùmque immolauerat eum, vbi mactari ſolet, holocauſtum coram domino, quia pro peccato erat, Sacerdos tingere iubebatur digitum in ſanguine hoſtiæ pro peccato, tangens cornua altaris holocauſti, & reliquum fundēs ad baſin eius. Adipem verò adolebat ſuprà, ſicut in victimis pacificorum fieri ſolet, rogabatque pro eo Sacerdos, & pro peccato eius, & dimittebatur ei. Plebeium autem hic vocant quemlibet de populo, qui princeps non ſit. Et quia minus digna perſona eſt, quàm principis, minorem etiam victimam offert, nec marem, ſed fæminam; huic enim fæmina conueuit, ſicut mas C magiſtratui, vt ait Philo in libello de victimis: Minus quippe virilitatis, vt ita dicam, ſapientiæque habet priuatus homo, quàm princeps. Si quis cæremonias ſacrorum per ignorantiam violarat, vt ſi oleo ſacræ vnctionis, aut thymiamate Deo dicato vteretur, aut ederet ſacros cibos, quos ſolis Sacerdotibus edere licebat, arietem offerre iubebatur, Leuit. 5. propter cultū Deo, rebuſque ſacris debitum. *Iam verò anima, ſi peccauerit per ignorantiam, feceritque vnum ex his, quæ domini lege prohibentur, & peccati rea intellexerit iniquitatem ſuam, offerre iubetur arietē immaculatum de gregibus ſacerdoti, iuxta menſuram æſtimationemque peccati, qui orabat pro illo quod neſciens fecerat, & dimittebatur illi, quia per errorem deliquit in domino. Item anima quæ peccauerit, & contempto Domino negauerit proximo ſuo depoſitum &c. & quodlibet aliud ex pluribus fecerit, in quibus ſolent peccare homines. Pro peccato ſuo offeret arietem immaculatum de grege, & dabit eum ſacerdoti iuxta menſuram, æſtimationemque delicti, qui rogabit pro eo coram domino, & dimittetur illi pro ſingulis, quæ faciendo peccauit. Arietem immaculatum de grege,* id eſt tenerum, & optimum, *iuxta menſuram æſtimationemque delicti* Ita hoc intelligendum eſt, vt pro maiori peccato melior, & precioſior aries offeratur, vilior & deterior pro minori, vt D iudicauerit Sacerdos: Sic interpretatur Ribera: Sed Toſtatus, mauult arietem hic exigi emptum duobus ſiclis, quoniam paulo ante dixit de eo, qui per errorem in cæremonias peccauerat: *Offeret pro delicto ſuo arietem immaculatum de gregibus, qui emi poteſt duobus ſiclis.* Quare cùm nunc ait: *Iuxta menſuram, æſtimationemq; delicti,* ipſe ita interpretatur: Tantus erit valor iſtius arietis, qui offertur, quanta æſtimatio, vel menſura poſita in ariete pro peccato, ideſt, duorum ſiclorum. At non animaduertit, inquit Ribera, vbi precium duorum ſiclorum conſtituitur, non addi; *iuxta menſuram æſtimationemque delicti,* quia iam certum precium definiebatur: vbi verò dicit: *Iuxta menſuram æſtimationemque delicti,* non conſtitui precium duorum ſiclorum, quoniam conſtitui non poterat, cum precium arietis immolandi, arbitrio Sacerdotis relinqueretur. Verba ergo ipſa Toſtati expoſitionem refutant, quomodo enim erit aries iuxta menſuram, æſtimationemque delicti, ſi eiuſdem precij ſit, qui pro peccatis omnibus offertur. Itaque haud obſcurè hic vmbram, & figuram confeſſionis noſtræ videmus, quandoquidem & de occultis peccatis hic agitur, vt apertè docuit Ioſephus, dicens; *Qui autem ſciēs peccauit, nemine conſcio, arietem offeret, lege ita iubente &c.* Et is qui peccaret, iubetur adire Sacerdotem, & peccatum illi detegere, vt pro eius arbitrio aries eligatur, & ipſe pro peccatore oret. Eſt verò explicatu di-

gniſſi-

3. antiq.

Agnus anniculus.

Hoſtia pacifica.

Peccatum plebis per ignorantiā.

Peccatum principis per ignorātiam, & eius holocauſtum.

Peccatum per ignorātiam.

De peccato ſine ignorātia cōmiſſo.

4. de ſacrificijs c. 6.

Cōfeſſionis ſacramentalis typus.

3. antiq. capit. 10.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

gniſſimum, cur in peccatis per ignorantiam admiſſis pontificis, & totius populi, principumque E meminerit, in ijs autem, quæ conſultò admittuntur, vnam omnibus legem ſtatuerit, & ſine vllo delectu de omnibus dixerit: *Anima quæ peccauerit, & contempto domino, &c.* Nec maiorem hoſtiã à pontifice, aut à toto populo, aut à principe offerri iubeat, quàm à plebeio homine, cùm ſecus in peccatis ex ignorantia ſtatuerit. Deinde cùm conſtet, grauiora eſſe peccata, quæ ſcientes facimus, quàm quæ per ignorantiam fiunt, cur in his vitulum offerri pręcepit maiorem hoſtiam, & meliorem, in illis verò arietem? Mihi quidem, inquit Ribera, videtur Moyſes in peccatis, quæ homines ſcientes admittunt, non meminiſſe pontificis, aut principis, aut populi totius, vt doceret hos quidem inſcientes peccare poſſe, vt homines; à ſcientibus verò longiſſimè abeſſe debere omne peccatum.

Victimæ diuerſitas pro magnitudine.

Maiores autem, ac precioſiores victimas offerre iubebantur, qui ſcientes peccant, quàm qui inſcientes, quoniam homo de populo terræ per ignorantiam peccans, capram offert, aut ouem; ſi prudens, & ſciens peccet, offert arietem; pontifexque aut princeps, aut totus populus, ſi ſciens peccet, quaſi quiſpiam de media plebe, iudicatur. Magnũ autem eſt totius populi peccatum, ideoque magna etiam hoſtia indiget, vitulo ſcilicet, eſtque eadem de peccato principis interpretatio, minor tamen in illo hoſtia offertur, quia minus eſt peccatum principis, quàm totius populi: Offertur autem pro maiori eius peccato aries, qui pre- F cioſior eſt capra, & oue. At qui ouem, aut arietem offerunt, tacitè admonentur, vt impoſterum innocentiæ ſtudeant, dentque operam, vt quibus aut iniuria aliqua, aut exemplo nocebant, omni ratione proſint. Sed de priori præcepto mox in myſticis.

Sacrificium iugi.

Porrò immolabantur etiã agni in ſacrificio iugi, quod quale ſit, & cur iuge dicatur, lex ipſa docet Numeri 28. *Hæc ſunt ſacrificia, quæ offerre debetis, agnos anniculos immaculatos duos, quotidie in holocauſtum ſempiternum. Vnum offeretis manè, & alterum ad veſperum in decimam partem æphi ſimilæ, quæ conſperſa ſit oleo puriſſimo, & habeat quartam partem hin. Holocauſtum iuge eſt, quod obtuliſtis in monte Sinai in odorem ſuauiſſimum incenſi domini, & libabitis vini quartam partem hin per agnos ſingulos in Sanctuario domini. Alterumque agnum offeretis ſimiliter ad veſperam iuxta omnem ritum ſacrificij matutini & libamentorum eius, oblationem odoris ſuauiſſimi domino.* De eodem eadem dixerat Exodi 29. Sed de hoc ſacrificio etiam in boue dictum eſt. Huius initium fuiſſe matutinum ſacrificium teſtatur litera, appellando, vt ait Caietanus, agnum ſacrificij veſpertini, agnũ ſecundum; & quia non expectandus erat occaſus Solis pro hora ſacrificij veſpertini, ideo dicitur inter veſperas, hoc eſt, inter occaſum Solis, & Solem propinquum occaſui: Nec verò men- G ſura ſimilæ, nec menſura vini, nec modus, quo res iſtæ adhibentur agno, qui cremebatur, innotuit, inquit, nobis (nos quid hin, & æpha ſit, in boue ex Ribera diximus) ſcimus duntaxat, quod agnus tam matutinus, quàm veſpertinus cremebatur, adhibitis ei tribus iſtis rebus ſimila, oleo, & vino, vt in his quatuor vniuerſis, fructus terræ Deo iugiter ſacrificarentur.

Conſecrationis Sacerdotũ ritus.

De Sacerdotum conſecratione, rituque oblationis pro illis habemus præceptum Dei in principio eiuſdem loci: *Sed & hoc facies, vt mihi in ſacerdotio conſecrentur. Tolle vitulum de armento, & arietes duos immaculatos, paneſque azymos, & cruſtulam abſque fermento, quæ conſperſa ſint oleo, lagana quoque azyma, oleo lita. De ſimila triticea cuncta facies, & poſita in caniſtro offeret. Vitulum autem & duos arietes, & Aaron & filios eius applicabis ad oſtium tabernaculi teſtimonij. Cumque laueris patrem cum filijs ſuis aqua, indues Aaron veſtimentis ſuis, id eſt, linea & tunica & ſuper humerali & rationali, quod conſtringes baltheo, & pones tiaram in capite eius, & laminam ſanctam ſuper tiaram, & oleum vnctionis fundes ſuper caput eius, atque hoc ritu conſecrabitur. Filios quoq; illius applicabis & indues tunicis lineis, cingeſque baltheo, Aaron ſcilicet & liberos eius: & impones eis mitras, eruntq; ſacerdotes mihi religione perpetua.* In Hebræo legitur Lekack par echad H ben bakar, *Accipe ſeu tolle vitulum vel iuuencum vnum filium bouis, ſiue vaccæ,* ſed hoc parui referre ait Author catenæ, eſſeq; Hebraiſmum pro nondum adulta: additque alios vertere, *Tolle iuuencum vnum ex bubus.* Lxx. λήψῃ μοσχάριον ἐκ βοῶν ἕν, *Accipies vitulum ex bobus vnum.* Chaldaica, *tolle vitulum de armento.* Hęc autem omnia idem dicere. *De ſimila triticea cuncta facies, & poſita in caniſtro offeres, vitulum autem & duos arietes, &c.* In Hebræo eſt, *Poneſque ea in caniſtrum vnum, & offeres ea in caniſtro vnà cum iuuenco, & duobus arietibus.* Alij, *Poneſque hæc in ſporta vna cum vitulo & duobus arietibus.* Septuaginta autem & Chaldaica videntur eodem modo legere, quo & Latinus interpres, videlicet, *poneſque ea in caniſtro vno, & offeres ea in caniſtro, & vitulum & duos arietes, &c.* Verùm & hoc per exiguum eſt, in idem enim tandem hæc omnia redeunt; Cuncta ſiquidem iſta deo offerenda erãt, etiam homines ipſi.

Pecorũ vſus cur in conſecratione Sacerdotis.

Quia autem omnis conſecratio, emundatio quædam habebatur, qua de prophano quiſpiam, ſacer & ſanctus reddebatur, ideo pecorum mactatio (inquit idem author) interueniebat, quod tunc nihil emundabatur, niſi in ſanguine, non humano, qui lege naturę & diuina effundi prohibitus erat,

ſed

A ſed animalium mundorum,& ſine defectu exiſtentium.Igitur pro conſecratione ſummi Sacerdotis
Aaron,offerri iubetur iuuencus,hoc eſt,vitulus iã adultus,fortis & elegans,ex multis electus,
cui adduntur arietes duo,& ipſi immaculati,nam nullũ animal maculoſum immolari debebat,
præcipuè in Sacerdotis ſummi conſecratione. Et quia etiam gentilium ritus erat,multi
generis panes dijs ſuis offerre,& in excelſis ſolenniter edere,ſed omnia cũ fermento,iubet Dominus
Moyſi omnibus ſacrificijs iſtis abeſſe omne fermentum, vt ſint azyma & oleo plus minuſuè
oblita.Sunt qui, teſte Toſtato,immolari in hac ſacerdotum cõſecratione vitulum velint,
in memoriam illius vituli, quem fabricauit Aaron, & adorauit populus,quod tamen ille refutat,
ideo hic immolari arbitratus, quia cùm ſit hoſtia maior,etiã pro maiori peccato, quale eſt
ſacerdotis, immolandus erat.Pro peccato autẽ hic offerri patet ex ſubſequentibus vbi dicitur:
Carnes verò vituli,& corium,& fimum combures foris extra caſtra,eo quòd pro peccato ſit. Offerebantur
verò duo arietes, vt ait Lyranus, vnus ad memoriam arietis,quem immolauit Abraham
pro filio ſuo Iſaac,quia ibi obediẽs valde fuit,cuius imitatores eſſe debent ſacerdotes; &
alterum,ad memoriam agni immolati in exitu de Aegypto. Sed & hæc ſententia nõ probatur
Toſtato,quia cùm ſit aliquid ad memoriam alicuius rei, id debeat fieri congruenter,atque ita
B deberet offerri vnus aries,& vnus agnus,vt ſcilicet agnus agno reſponderet. Dicendũ itaq; putat,
duos à Deo iuberi offerri arietes,quia ſolennitas conſecrationis ſacerdotũ, inquit,erat valdè
magna,ideò debebant in ea omnia ſacrificiorũ genera offerri: Genera autem ſacrificiorum
ſunt tria,ſcilicet holocauſtum,hoſtia pro peccato,& hoſtia pacifica: In quibus omnibus hic offertur,
vitulus enim pro peccato vt dictum eſt: vnus aries in holocauſtũ, vt patet ex his verbis:
*Ipſum autem arietem cõcides in fruſta,lotaq; inteſtina eius,& pedes pones ſuper conciſas carnes,
& caput illius,& offeres totum arietẽ incenſum ſuper altare.* Alter aries erat in hoſtiam pacificam,
vt patet,quia infra mandatur,vt coquerentur partes carnium eius,& comederent eas Aaron,
& filij eius in loco ſancto,& ſunt partes,quas accipiebant de hoſtijs pacificis, vt conſtat ex
8.Leuit. *Arietes immaculatos.* Hoc adiectiuum licet immediate coniungatur ſubſtantiuo, arietes,
nihilominus etiã ad vitulũ coniungendũ eſt,quia nec vituli,nec arietes maculati eſſe debebant;
nullũ namq; animal Deo offerri poterat,in quo vlla eſſet macula. Poſitis ſacrificijs,quæ
fiebãt ex rebus animatis,ſubiunguntur ſacrificia de reb.inanimatis,vt nimirum ſolẽnitas tantę
conſecrationis totaliter impleretur,& ex omni genere ſacrificiorũ offerretur. *Et cruſtulã abſq;*
C *fermento.*Cruſtula ſecundum Toſtatũ eſt quoddã genus panis tenuiſſimi,ita vt totũ cruſta eſſe
videatur:In hebręo dicitur ſimila,quod inquit idem eſt,nam illa cruſtula de ſimila fiebat.Erat
autem ſine fermento,quia fermentum malitiam conſcientiæ denotat,quæ à ſacerdotib. procul
abeſſe debebat,ſicut declarat Apoſtolus 1.Corint. 5.inquiẽs: *Non in fermẽto malitiæ, & nequitiæ,
ſed in azymis ſynceritatis,& veritatis.* Adde etiam,quod ſacerdotes idolorũ panẽ pollutũ,
& fermentatum offerebant.Sequitur Scriptura: *Poſtquam initiaueris manus eorũ,applicabis
& vitulũ corã tabernaculo teſtimonij. Imponentq; Aaron & filij eius manus ſuper caput illius,
& mactabis eũ in conſpectu domini iuxta oſtiũ tabernaculi teſtimonij. Sumptumq; de ſanguine vituli
pones ſuper cornua altaris digito tuo,reliquum autẽ ſanguinẽ fundes iuxta baſin eius. Sumes
& adipem totum,qui operit inteſtina,& reticulũ iecoris,ac duos renes, & adipẽ, qui ſuper eos eſt,
& offeres incenſum ſuper altare.Carnes verò vituli,& corium,& fimum combures foris extra caſtra,
eo quòd pro peccato ſit. Vnum quoq; arietem ſumes ſuper cuius caput ponẽt Aaron & filij eius
manus,quem cùm mactaueris,tolles de ſanguine eius et fundes circa altare,ipſum autem arietem
ſecabis in fruſta,lotaq; inteſtina eius,ac pedes,pones ſuper conciſas carnes,& ſuper caput illius,&
D offeres totum arietem incenſum ſuper altare. Oblatio eſt domino, odor ſuauiſſimus victimę domini.
Tolles quoque arietum alterum,ſuper cuius caput Aaron, & filij eius ponent manus. Quem
cùm immolaueris, ſumes de ſanguine ipſius, & pones ſuper extremum auriculæ dextrę Aaron,
& filiorum eius, & ſuper pollices manus eorum, ac pedes dextri, fundeſque ſanguinem ſuper
altare per circuitum. Cùmque tuleris de ſanguine, qui eſt ſuper altare, & de oleo vnctionis,
aſperges Aaron, & veſtes eius, filios, & veſtimenta eorum, conſecratiſque ipſis, & veſtibus, tolles
adipem de ariete, & caudam & aruinam, quę operit vitalia, ac reticulum iecoris, & duos renes
atq; adipem,qui ſuper eos eſt,armumq; dexterum,eo quod ſit aries conſecrationis,tortamq; panis
vnius,cruſtulam conſperſam oleo,laganum de caniſtro azymorum,quod poſitum eſt in conſpectu
domini,poneſque omnia ſuper manus Aaron,& filiorum eius,& ſanctificabis eos eleuans coram domino.
Suſcipieſque vniuerſa de manibus eorum,& incendes ſuper altare in holocauſtum odorem
ſuauiſſimum in conſpectu Domini,quia oblatio eius eſt ſumes quoq; pectuſculum de ariete,quo initiatus
eſt Aaron,ſanctificabiſq; illud eleuatum corã domino,& cedet in partem tuam. Sanctificabiſq;
& pectuſculum conſecratum,et armũ,quem de ariete ſeparaſti,quo initiatus eſt Aaron,& filij
eius,cedentq; in partem Aaron,& filiorũ eius iure perpetuo à filijs Iſrael. Quia primitiua ſunt,&*

Vitulus cur in conſecratione ſacerdotum immoletur.

Arietes duo cur.

Sacrificiorũ genera quot.

Immolationis in conſecratione exordium.

Cur hoſtijs manus impoſita à conſecrandis.

Extra caſtra quid.

initia de victimis eorũ pacificis, quæ offerunt domino. Veſtem autem ſanctam, qua vtatur Aaron, E *habebunt filij eius poſt eum, vt vngantur in ea, & conſecrentur manus eorũ. Septem diebus vtetur illa, qui pontifex pro eo fuerit cõſtitutus de filijs eius, & qui ingredietur tabernaculũ teſtimonij, vt miniſtret in Sanctuario. Arietem autem conſecrationis tolles, & coques carnes eius in loco ſancto, quibus veſcetur Aaron, & filij eius: Panes quoque qui ſunt in caniſtro in veſtibulo tabernaculi teſtimonij comedent, vt ſit placabile ſacrificium, & ſanctificentur offerentium manus. Alienigena nõ veſcetur ex eis, quia ſancti ſunt, quodſi remanſerit de carnibus conſecratis, ſiue de panibus vſque mane; combures reliquias igni: non comedentur, quia ſanctificata ſunt.* Cùm Moyſes miniſter Domini fratrem Aaron inprimis vngere, & conſecrare debebat, vt ipſe iam pontifex creatus, alios poſtea ſacerdotes ordinaret, prout dominus iuſſerat, ipſe prius ſacrificio confirmari habebat, iam omnibus præſentibus & paratis, proſequendo à Moyſe ritu, de quo hic fit ſermo. *Poſtquam initiaueris.* Hic exordium eſt ipſius immolationis, quæ diuiditur in quatuor partes, ſcilicet in ſacrificium pro peccato, oblationem in holocauſtum, nempe ibi: *Vnum quoque arietem:* Sacrificium pacificum, ibi: *alterum quoque*: & in replicationem ritus iſtius conſecrationis per dies ſeptem, ibi: *omnia quæ præcepi tibi. Applicabis & vitulum coram tabernaculo teſtimonij.* F Suprà dixerat, quod Aaron, & filij eius, & vitulus, atq; arietes duo applicarentur coram oſtio tabernaculi, antequam Aaron, & filij eius lauarentur & induerentur, hic autem mandat iterum applicari. Pro quo ſciendum, inquit Toſtatus, quòd vitulus, & arietes duo ducebantur ad immolandum, & immolatio, & concrematio ſacrificiorum fiebat in altari holocauſtorum, quod erat circa oſtium tabernaculi, vt patet infra in litera; Applicabantur igitur iſta animalia ad oſtium tabernaculi, quia applicabantur ad altare holocauſtorum, ſed facta illa conſecratione corum, vitulus qui primò immolandus erat, magis applicabatur ad altare, vt ibi immolaretur, & de ſecunda applicatione hic loquitur. *Imponentq; Aarõ, & filij eius manus ſuper caput illius,* ideſt, poſtquam applicaretur vitulus ad altare holocauſtorum, Aaron, & quilibet de filijs eius imponebant vtramq; manum ſuper caput eius, & ſic immolabatur. Cur verò id fieret, quæſtio eſt. Aliqui, teſte Toſtato, volunt impoſitionem iſtam manuum fuiſſe ad ſuſcipiẽdam poteſtatem, hoc eſt, quòd imponendo manus ſuper caput illius vituli immolãdi pro peccato, ſuſcipiebant poteſtatẽ immolandi hoſtias pro peccato. Quod ipſe redarguit, quoniã nõ ſolùm id fiebat in ſacerdotibus, ſed etiam in omnibus vulgaribus offerẽtibus holocauſta, vt patet ex 1. Leuit. vbi dicitur: *Si holocauſtum fuerit eius oblatio, de armento maſculum immaculatum offeret ad oſtiũ* G *tabernaculi, ponetq; manum ſuper caput hoſtię.* Idẽ legitur de hoſtia pacifica Leu. 3. Atqui clarũ eſt, homines vulgares per iſtiuſmodi impoſitionem manuum non accepiſſe poteſtatẽ immolãdi aliquod genus ſacrificij. Dicendum itaq; iudicat, iſtiuſmodi impoſitionẽ factã fuiſſe duplicem ob cauſam; primò quia cùm animal immolandum eſſet offerentis, imponendo manus illud quaſi de manibus emitteret, & ad vſum diuini cultus trãſferret, ne deinceps eſſet in ſua poteſtate. Secundò, quia hęc eadem manuum impoſitio erat quaſi quædam imprecatio maximè in hac immolatione, quę erat pro peccato. Offerebant n. ſacerdotes iſta animalia pro peccato ſuo, vt remitteretur. Imponendo ergo manus videbãtur iſta imprecari, videlicet, vt Deus trãſferret pænas debitas peccatis illorum in caput animalis immolãdi, & mors, quam ipſi pro peccato ſuo meruerant, inferretur capiti illius pecoris. Eo enim modo Deus placabatur & remittebatur peccatum offerentium; Idq; non ſolùm fiebat in ſacrificijs pro peccato, ſed etiã in holocauſtis, quæ licet directè offerrentur ad laudẽ Dei, tamen etiam proficiebant ad remiſſionem peccatorum, quod ſatis innuitur 1. Leuit. cùm dicitur: *Ponetq; manus ſuper caput hoſtię, & acceptabilis erit, atq; in expiationem proficiens eius,* H ideſt, per iſtam manus impoſitionem, iſta hoſtia erit ad remiſſionem peccatorum eius, qui offerebat, & hoc modo intelligebant hic ſacerdotes. *Sumptumq; de ſanguine vituli, pones ſuper cornua altaris:* Sẽſus eſt; Sacerdos, ſiue Moyſes, qui habebat hic locum ſacerdotis, ponet ſuper cornua altaris ſanguinem ſumptum de ſanguine vituli, ideſt, aliquam partem ipſius. Cornua altaris dicuntur extremitates eius, quo ſenſu & nos dicimus in noſtro altari, cornu dextrum, & ſiniſtrum, ideſt, extremitatem dextram, & ſiniſtram. *Combures foris extra caſtra.* Ipſe Moyſes curabat primò ligari vitulum, & occidebat eum, fundebatque ſanguinem vt dictum eſt: deinde aperto ventre, detrahebatur tota pinguedo cum vtroq; renunculo, mox etiam cadauer non decoriatum, & cum inteſtinis, cornibuſque, & cæteris partibus ducebatur extra caſtra in locum mundum, vbi comburebantur carnes ipſæ, fimum, & omnia alia. Additur autem, *foris extra caſtra*, quia modus iſte loquendi conueniebat illo tempore, quo totus Iſrael erat in deſerto, & vitulus ad comburendum extra caſtra. Deinceps huiuſmodi ſacrificia pro peccato in terra promiſſionis ducebantur extra ciuitatem. Ratio autem quare carnes iſtius vituli, & fimus, & omnia combu-

ri

A ri debebant extra caſtra, eſt, vt ait Lyranus, vt ſignetur, quòd peccata, & circumſtantiæ pecca-
torum debent longè eſſe à Sacerdotibus, qui pro peceatis ſuis, & totius populi orant. Per car-
nes vituli ipſum peccatum intelligi vult; per fimum, & pellem, &c. peccatorum circumſtantias;
Sed & hanc ſententiam redarguit Toſtatus, quia hoc nō ſolùm fit in ſacrificio oblato pro pec-
catis Sacerdotum, ſed etiam in eo, quod offertur pro peccato totius populi: Nam cùm totus
populus peccaret, immolabatur pro peccato eius vitulus, & carnes eius cum fimo, & pelle com-
burebantur extra caſtra, vt patet 7. Leuitic. Et ſi fortè dicas, non ſolùm debere peccatum, &
peccatorum circumſtantias non cadere in Sacerdotes, ſed etiam in populum, ideo in ſacrificio
vtrorumque pro peccato debere carnes vituli efferri extra caſtra, hoc etiam refellitur, quia non
efferebantur in quolibet ſacrificio pro peccato carnes extra caſtra, nam licet id fieret in ſacri-
ficio pro peccato Sacerdotis, & totius populi, tamen in ſacrificio pro peccato principis terræ,
vel alicuius perſonæ priuatæ, non efferebantur carnes extra caſtra, vt patet 4. & 5. Leuitic. ſed
efferebantur adipes earum, ſicut in ſacrificijs pacificis, & carnes comedebantur à Sacerdoti-
bus, vt habemus Leuit. 6. Cauſa ergo, cur carnes vituli immolati pro peccato Sacerdotū, quod
B magnū eſt, & per ſe, & per accidens, cū peccata principis, & perſonarum priuatarum non ſint
ita magna per ſe, aut per accidēs. *Eo quod pro peccato ſit*: Ecce hæc eſt illa cauſa, cur extra caſtra
carnes comburerentur; monet tamen Toſtatus non rectè cauſam iſtam reddi vniuerſaliter; ſci-
licet quòd ideo comburebātur carnes vituli extra caſtra, quia pro peccato eſt. Nam, ſic, inquit,
oporteret vt omnia ſacrificia pro peccato comburentur extra caſtra, quod falſum eſt, quia in
ſacrificio pro peccato principis, vel perſonarum priuatarum, id neutiquam fiebat. Dicendum
ergo, ait, ſic debere hoc intelligi, quia carnes ſunt vituli immolati pro peccato, ſic enim cauſa
reddetur vniuerſalis: Nam licet vniuerſaliter non ſit verum, quod carnes, quę immolantur pro
peccato, debeant extra caſtra comburi, tamen vniuerſaliter verum eſt, carnes omnium vitulo-
rum immolatorum pro peccato, debere extra caſtra comburi, nā vitulus ſolùm immolatur pro
Sacerdote, qui vnctus eſt, & pro peccato totius populi: Pro peccatis principis, aut priuatarum
perſonarum capræ. Redditur ergo illa cauſa in carnibus vituli pro peccato immolati, & non in
carnibus ſimpliciter pro peccato immolatis. Et eſt ſenſus: Iſtæ carnes vituli cum fimo, & corio
debent comburi extra caſtra, quia pro peccato eſt vitulus iſte immolatus, quaſi dicat, ſi iſte vi-
C tulus immolatus eſſet pro holocauſto, aut pacificis victimis, non cremárentur carnes eius extra
caſtra, ſed quia pro peccato ſunt, extra caſtra comburi debent. *Vnum quoque arietem*, ideſt, non
ſolùm immolabis vnum vitulum pro peccato ſecundum cæremonias ſuprà poſitas, ſed etiam
offeres vnum arietem, ſed non pro peccato, ſed in holocauſtum, quod, vt dictum eſt, fit potiſſi-
mum ad laudem, & gloriam Dei. *Super cuius caput ponent Aaron, & filij eius manum.* Sicut po-
nebant manus ſuper vitulum antequam offerretur; ſimiliter ponebant ſuper caput arietis. Si-
militerq; dicendum, quòd dum imponebant manus, quodāmodo indicarent, ſe trāſferre arie-
tem illum ad cultum Dei, ſicuti antea erat ad vſum humanum, vel ponebant manus ſuper ca-
put eius, imprecantes ei peccata ſua, vt Deus trāſferret pęnas debitas illis pro peccato in caput
arietis, & licet hoc magis conueniret in vitulo, qui nimirum nō erat pro peccato, quā in ariete,
qui immolabatur in holocauſtum: Conueniebat tamen etiam quodammodo in ariete quate-
nus holocauſtum proficit ad expiationem peccatorum, vt ſuprà dictum eſt. *Tolles de ſanguine
eius.* Idem ſupra de ſanguine vituli dixerat, & de omnibus alijs hoſtijs dicitur, ne ſcilicet, cùm
eiuſmodi pecora immolarentur, quicquam ſanguinis eorum deperiret; ſciendum tamen, quod
D iſte non eſt proprius modus loquēdi: nam tollere de ſanguine, eſt tollere aliquam partem ſan-
guinis, & non totum, debebat tamen Moyſes tollere totum ſanguinem huius arietis, & effun-
dere circa baſin altaris, nimirum circa eius circuitum. Quod autē totus ſanguis ibi funderetur,
inde innoteſcit, quod in ſacrificijs pro peccato, vt ſuprà de vitulo dictum eſt, tollebat Moyſes
modicum de ſanguine in digito ſuo, & tingebat cornua altaris, reliquū autem ſanguinem fun-
debat ad baſin altaris, ſiue per circuitū eiuſdem: Hic autem nihil accipitur de ſanguine ad tin-
gendū cornua altaris; totus igitur ſanguis fundendus erat, aliàs enim dicendū foret, quòd quę-
dam tantùm pars ſanguinis funderetur ibi, alia verò in alio quodā loco, quod nō quadrat ſcri-
pturę, quandoquidem hoſtiarum omnium ſanguis totus pertinebat ad altare, vt patet in cæte-
ris alijs ſacrificijs, diligenter Leuitici librū inſpicientibus: Cur autem in hoc de ariete ſacrificio
non tingerentur cornua altaris digito Sacerdotis tincto in eius ſanguine, ſicut fieri dictū eſt de
vitulo, nonnulli hanc attulerunt rationem, quòd ſanguis tingeret altaris cornua ad expiationē,
quę fit pro peccato; Quam ſententiam adſtruunt ex ſequenti capite, vbi dicitur: *Et deprecabi-
tur Aaron ſuper altare ſemel per annum in ſanguine quod oblatum eſt pro peccato, & placabit ſu-*

Tollere de ſanguine quid.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

per eo in generationibus veſtris. Iſta autem placatio, inquiunt, in ſanguine fiebat tingendo cornua altaris thymiamatum, vt dicitur Leuitici 16. Sacrificia autem arietum iſta non erant pro peccato, ſed in holocauſtum, & hoſtiæ pacificæ: Ergo non oportuiſſe, aiunt, tingi altare, ſed fundi ſanguinem circa baſin eius. Cæterùm iſtiuſmodi homines multipliciter errare Toſtatus aſſerit, primò quia eorum ſententia nititur ſuper hoc, quod in ſacrificijs holocauſtorum non tingeretur altare ſanguine, quod, inquit, falſum eſt, quemadmodum clarum eſt ex præcitatis, & eodem modo ſcribitur de victimis pacificis Leuitic. 3. Sin concedant illi in quolibet ſacrificio altare ſanguine tingi, aut in cornibus, aut in parietibus ſolùm; Id quoque nullum eſt, quia ſic cogentur concedere, in quolibet ſacrificio fieri expiationem, quod tamen ex eorum argumentis non colliges; neque etiam verum eſt, ſolummodo fieri expiationem in ſacrificio pro peccato, facto, quod ipſi volunt, quia in omni ſacrificio peccatorum fit expiatio, licet diuerſimodè; nam in ſacrificijs pro peccato fit expiatio directa, hoc eſt, iſte eſt finis, ad quem iſta ſacrificia fiunt, vt peccata remittantur; alia autem ſacrificia directè fiunt ad laudem, & honorem Dei, vt holocauſtum; & ad gratiarum actiones, vt hoſtiæ pacificæ, faciunt tamen iſta etiam aliquo modo ad expiationem. De holocauſto id docemur, Leuitic. 1. De hoſtia pacifica 7. vt quilibet per ſe videre poterit.

Cur primò vitulus, dein arietes offerrentur.

Rurſus quæret aliquis; Cur primò offerebatur ſacrificium vituli, quod erat pro peccato, quàm ſacrificium arietum, quorum alter erat in holocauſtum, alter in victimas pacificas? Reſpondet Toſtatus, hanc eſſe rationem, quia licet omnia ſacrificia ſint quodammodo ad expiationem peccatorum, quædam tamen ad eam pertineant directè, quædam indirectè, vt paulò antè dictum eſt. Vt itaque Deo accepta ſint poſteriora ſacrificia, neceſſe eſt, vt illud primùm præmittatur tanqnam diſpoſitio quædam ad alia, ſicut in ſacramentis noui teſtamenti fit, vt exempli cauſa, ſacramentum pœnitentiæ diſponit nos ad ſacramentum Euchariſtiæ, & ſic Leuitici decimi ſexti, in die propitiationis, quando Sacerdos magnus orabat pro peccatis totius populi, prius orabat pro peccatis proprijs, & vt ſacrificium, quod faciebat pro peccato populi, acceptabile eſſet, prius orabat, vt peccatum ſuum remitteretur, offerens pro illo hoſtias. Quod ſi verò contrà quis arguat, quoniam ſicut holocauſta facta in peccato, grata non ſunt, ita & ſacrificia facta in peccato pro peccato, non erunt accepta, quoniam orationes peccatorum non exaudit Dominus, vt eſt apud Ioannem capitulo nono. Non igitur maior erit ratio, cur ſacrificium pro peccato debeat fieri ante ſacrificium holocauſti. Reſpondet Toſtatus, quod quando fiunt ſacrificia pacifica; & pro peccato, & holocauſta pro aliquo, aut idem facit iſta pro ſeipſo, aut pro alio: Si pro alio faciat ſacrificium quodcumque, oportet ſit à peccato mundus, alioquin ſacrificium eius immundum eſt, & nihil proficit ei, pro quo fit, & non refert, vtrum ſacrificium ſit pro peccato, an pro pacificis, an pro holocauſtis, & ideo Sacerdos magnus, quando oraturus erat pro peccatis populi, & ſacrificium facturus pro ijs, vt ſacrificium ſuum, & preces acceptabiles eſſent, prius faciebat pro ſe ſacrificium, vt remitterentur peccata ſua, & ſic tandem remitterentur peccata aliorum orationibus ſuis. Si autem aliquis pro ſe ipſo oret, & faciat ſacrificia, differentia eſt, quia aut facit ſacrificia holocauſtorum, & pacificarum hoſtiarum, aut ſacrificia pro peccato. Si autem faciat holocauſta, & victimas pacificas, non totaliter emundatus ab inquinamentis ſuis, ſacrificia ſua irrita ſunt, & in peccato fiunt, nec quemquam finem optatum aſſequuntur. Si autem faciat pro ſeipſo ſacrificium pro peccato ſuo, etiamſi non ſit emundatus totaliter ab inquinamentis ſuis, ſacrificium illud conſequitur finem ſuum, ſcilicet quia remittuntur peccata. Confirmatur hoc per exempla: Nam ſi aliquis ſit in peccato, & oret, vt peccata alterius remittantur, non exaudit Deus talem orationem: Si tamen aliquis ſit in peccato, & oret, vt dimittatur ſibi, confeſtim remittetur. *Ipſum autem arietem*, ideſt, cadauer arietis, poſt immolationem, & decoriationem, ſecabis in fruſtra; hoc enim erat magis in holocauſto, quàm in ſacrificio pro peccato, quod ſuprà ponebatur: Nam ibi non decoriabatur vitulus, ſed carnes cum fimo, & pelle, omnibuſque alijs comburebantur extra caſtra, ita tamen, quod prius pinguedo interior, & duo renunculi tollerentur ad incendendum ſuper altare: In omnibus autem holocauſtis, & pacificis victimis tollebantur prius pelles à Sacerdote immolante: In pacificis autem pertinebat ad eum, qui dabat animal immolandum.

Cur ſecaretur in partes vitulus, & nō aries.

Secabis in fruſtra. quoniam non ponebatur totum cadauer holocauſti, vel pacifici ſacrificij ſimul, ſed fruſtatim, & hoc, quia melius coaptabantur partes diuiſæ, vt cremarentur, quàm ſi corpus animalis integrum poneretur. Vel fortè, vt hoc fieret per ſucceſſionem, ſcilicet, vt quædam partes primò comburerentur, de-

A inde aliæ. *Et offeres totum arietem in incenſum ſuper altare.* Ideſt, totum offeres ſuper altare,
& pones in incenſum, ideſt, ad hoc, vt incendatur, & in hoc, quod dicitur totum arietem,
differt hoc ſacrificium ab alijs, quoniam in ſacrificio pro peccato non offerebatur totum
animal in altari, vt incenderetur, ſed adeps, & renunculi, ſi erat vitulus, vt patet Leuit. 4. Si
autem erat aries, vel hircus, offerebatur adeps cum renunculis & cauda, Leuit. 7. In ſacrificio
pro pacificis, adeps, & renunculi, & duo renes, ideſt lumbi, Leuitic. 3. Non ergo offerebatur
in aliquo iſtorum totum animal, vt fit in hoc, quod rectè holocauſtum dictum eſt, quaſi
totum incenſum, quicquid ſcilicet in ipſo animali erat de carnibus eius. *Oblatio eſt domini.*
ſcilicet iſte aries ſic poſitus totus in altari, vt cremetur, eſt oblatio Domini, quia Domino offertur,
& licet omnes aliæ oblationes domini ſint, iſta tamen propriè vocatur oblatio, quia aliæ
fiunt ad alias cauſas principaliter, quæ reſpiciunt nos: Iſtud autem ſacrificium fiebat principaliter,
& directè propter Deum, nam ſacrificium pro peccato, vt ipſum nomen indicat, priuatum
erat pro peccato, licet alium quendam finem habeat. Pacificum potiſſimùm eſt ad
placandum nobis Deum, quod bonum quoddam noſtrum eſt. Sacrificium autem holocauſti,
B de quo hic dicimus, priuatim eſt ad laudem Dei, vnde magis propriè vocatur oblatio
Dei. *Tolles quoque arietem alterum.* Hic ponitur tertium, ſcilicet ſacrificij pacifici immolatio.
Fit autem iſta oblatio ad gratiarum actiones pro Deo nobis pacificato, vel vt eum nobis
pacificemus: quando enim aliquid petere volumus, vt à Deo illud impetremus, quod non
contingit, niſi ſit nobis placatus, hoſtiam pacificam, quaſi pro pace impetranda offerimus.
Aliquando hoſtia iſtiuſmodi pacifica eſt gratiarum actio, vt ſi beneficia aliqua acceperimus
de manu Domini, & pro illis gratias referre volumus, hoſtias pacificas mactamus, quaſi pro
Deo placato, vel pro pace impetrata gratias referentes. Aaron autem & filij eius, vtroque
modo victimas pacificas immolare tenebantur: primùm ad placandum ſibi Deum, nimirum
vt eis propitiaretur, felixque & fauſtum quo initiabantur, ſuccederet ſacerdotium, cùm alias
honores, vt dici ſolet, mutent mores, & multa ſæpe ſecum ferant infortunia; de quibus placato
Deo cùm non ſit metuendum, meritò in rerum honorumque immutationibus hoſtiæ pacificæ
immolabantur: ſecundùm ad referendum Deo gratias, quòd ex homine vulgari in ſummum
euaſiſſet Sacerdotem. *Super cuius caput Aaron & filij eius ponent manus ſuas.* Huius
C cæremoniæ ſuprà ratio eſt reddita, vbi dicebatur de poſitione manus ſuper arietem holocauſti,
& ſuper vitulum pro peccato; etſi contrà Lyranus ideo manus poni voluerit ſuper hoſtiam
pacificam, ideſt alterum arietem, vt acciperent poteſtatem offerendi eam: ſed & hoc improbauimus
ex eodem Toſtato. *Quem cùm immolaueris*, hoc eſt, vt idem interpretatur, cùm iugulaueris,
refutans eos qui hoc verbo totam ſacrificiorum celebrationem intelligi credebant.
Sumes de ſanguine eius. Iugulabatur enim aries iſte ad latus Aquilonare altaris, & crateris excipiebatur,
ne per pauimenta efflueret, omniaque inquinaret. *Et pones ſuper extremum auriculæ
dexteræ Aaron.* Iſtiuſmodi tinctiones, quæ fiebant in peculiari quadam corporis parte,
inditio erant, eam à Deo purificari, vt conſtat exemplo Iſaiæ, cuius labia, quæ cùm mitteretur
ad prædicandum, polluta eſſe conquerebatur, vnus de Seraphin accepto ex altari ignito
carbone expurgauit. Similiter igitur Sacerdotes iſti, qui aures pollutas habebant, manuſque,
& pedes, per iſtiuſmodi tinctionem ſanguinis purificabantur: vel ſignificat etiam, quod
Sacerdotes promptas habeant aures ad audiendum præcepta Dei, & ad obediendum ijſdem.
Tingebatur autem extremum auriculæ dextræ, quia id molle eſt, qualis & verus obediens, qui
D præceptis non reſiſtit, ſed aures molles, teneraſque reddit ad quodlibet præceptum: dextræ
autem, quia dextra ſignat bonum ſcilicet, quòd ſit homo obediens in bono, ad malum autem
nemo. *Et filiorum eius.* Eædem cæremoniæ fiebant etiam in filijs Aaron, nam & ita
Sacerdotes minores ſe obedientes exhibere debebant mandatis Dei. *Cùmq; tuleris ex ſanguine,
qui eſt ſuper altare.* Sanguis iſte arietis, vt dictum eſt, excipiebatur crateris, & pars eius ſpargebatur
per parietes altaris, pars in crateris relinquebatur, ad futurũ vſum ſacrificij. *Tolles adipem
de ariete, & caudam, & aruinam &c.* Quo loco Toſtato adeps eſt reticulũ iecoris, aitq; hic
diſtingui adipem, & aruinam, quia licet vtrumq; ſignificet pinguedinem, alia tamẽ pinguedo
eſt, quæ ſignatur per adipem, alia quæ per aruinam, aliquando tamen adipem accipi vniuerſaliter
pro omni pinguedine interiore, ſiue ſit adeps, ſiue aruina, vt patet Leuit. 3. vbi dicitur: *Omnis
adeps domini erit iure perpetuo*, hic tamen melius eſſe dicendum, quod adeps accipiatur
generaliter pro omni pinguedine arietis, cùm immediatè ponantur ſpecialiter omnes pinguedines,
niſi fortè dicatur, inquit, accipi hic adipem pro pinguedine, quæ eſt inter inteſtina: priorem
tamen ſententiam magis approbat, quia pro reticulo, vt quidam dicebant, accipi poſſe negat,
cùm immediatè ponatur de reticulo iecoris: Aruina autem dicitur eidem quædam pin-

Oblatio domini quæ.

Iſaiæ 6.
Purificatio Sacerdotũ.

Adipis & aruinæ diſtinctio.

guedo cooperiens omaſum,(ſic antea vocabat inteſtina) quæ apparet aperto ventre animalis, E & vocantur, inquit, vitalia inteſtina, ſiue omaſi, quia conſiſtit vita in omnibus inteſtinis. Author catenæ; Interpres, inquit, aruinam hic vertit, ne idem verbum tam citò replicaret, vt diceret, *tolles adipem de ariete, & caudam, & adipem, qui operit inteſtina*, ſicut Chaldaica, & omnes recentiores fecerunt: Eſt ergo ſenſus, ne quis dubitet, de quo adipe locutus fuerim, eum adipem intelligo, qui arietis inteſtina operit; *Et caudam*, pertinebat etiam cauda ad ſacrificium iſtud pacificum, quia pinguis eſt: Deus autem volebat in ſacrificijs ea, quæ pinguia ſunt, ſibi dari; licet Septuaginta hoc in loco nullam de cauda mentionem fecerint. *Et reticulum iecoris.* Ideſt pinguedo facta ad modum retis iecori ſuperextenſa. *Et duos renes*, ideſt, ipſi renunculi, non autem lumbi, qui pinguedine carent. *Et armum dextrum*, quo loco Septuaginta βραχίονα, ideſt, brachium dixerunt; Comburi armum peculiare eſt in hoc ſacrificio: nam aliàs armus cedebat in ius Sacerdotum: ſic Leuit. 8. vbi de hoſtia pacificorum dantur duæ partes Sacerdotibus, videlicet pectuſculum eleuationis dabatur Aaron, & filijs eius, ideſt, pertinebat ad Sacerdotem primarium, & cæteros minores, & armus dexter priuatim pertinebat ad ſolum illum Sacerdotem, qui offerebat ſanguinem, & adipem: ſic habemus Numeror. 18. in catalogo F iurium Sacerdotalium, hic autem crematur armus dexter, & ratio eſt, quia armus dexter pertinebat ad Sacerdotem, qui offerebat adipem, & ſanguinem:

Reticulum iecoris.

cæterùm quia tunc adhuc nullus erat Sacerdos; Aaron enim, & filij eius non erant adhuc Sacerdotes, ſed conſecrabantur, ideo nihil eis dari debebat; Moyſes autem etſi tanquam Sacerdos operaretur, nulla tamen iura Sacerdotij habebat, quæ tamen Toſtati ſententia ab alijs, vt ſubinde patebit, refellitur. *Eo quod ſit aries conſecrationis.* Hebraicè habetur, milluim, ideſt, *repletionum*, quod, vt ait Author catenæ, aliter non eſt intelligendum, quàm vt vertit interpres. Implere enim hoc capite pro conſecrare ſumitur, ſicut & paulò antè eſt poſitum, *& implebis manum eorum*; Aries ergò repletionum dicitur, ideſt, quo repletur, & cõſecratur Sacerdos, ſic & Septuaginta ſenſerunt, qui vt vox ſonabat, verterunt: ἐςὶ γὰρ τελείωσις αὐτή. *eſt enim conſecratio, ſiue conſummatio hæc.* Chaldaica legit; *quoniam aries oblationum eſt*. Subditur autem hic cauſa diuerſitatis in hoc ariete pacificorum, & in alijs, quia in alijs, vt dictum eſt, armus dabatur Sacerdoti, hic autem cremabatur. *Sumes quoque pectuſculum de ariete, quo initiatus eſt Aaron, ſanctificabiſque illud, & eleuabis coram domino, & cedet in partem tuam. Sanctificabiſq; & pectuſculum conſecratum, & armum,* G *quem de ariete ſeparaſti, quo initiatus eſt Aaron, & filij eius, cedentque in partem Aaron, & filiorum eius &c.* Vbi notandum, pectuſculum hoc ſecundi arietis ſecundum præſcriptas partes incendendum, nunc quidem Conſecratori Moyſi cedere, ſemper deinde ſummo Sacerdoti ceſſurum, & nulli filiorum, vel minori Sacerdoti ſub ſummo, & ex hoc loco validiſſimum ſumitur argumentum, inquit Author catenæ ad quæſtionem diſputatam, an Moyſes ſummus Sacerdos fuerit, nam præter id quod ipſe ſummum conſecrauit Sacerdotem, hic pectuſculum Dei iuſſu ſuſcipere mandatur, quod ſolius ſummi Sacerdotis erat portio, nam & ſubditur; *Sanctificabiſque & pectuſculum conſecratum & armum, quem de ariete ſeparaſti, &c.*

Aries repletionum.

Huc vſque quæ dicit, (inquit Hugo de ſancto Victore) ad præſentem pertinent conſecrationem Aaron & filiorum eius, quæ verò ſequuntur, ad futuram deinceps conſuetudinem: vt ſcilicet quia Sacerdotis in conſecratione ſua obtulerunt pectus & armum, hæc eadem accipiant à filijs Iſrael de pacificis eorum lege perpetua. Et nota quòd primus aries fuit oblatus in holocauſtum, ſecundus in pacifica; vnde domiuus habuit ſuam partem armum & adipem, & Moyſes qui obtulit, pectus, Aaron cuius erat oblatio, reliquas carnes, quas cepit, & comedit cum filijs ſuis in atrio ta- H bernaculi, ſicut deinceps facturi erant filij Iſrael.

Moysē fuiſſe ſummum Sacerdotē.

Pectuſculum conſecratum. Vocatur pectuſculum conſecratum, quod erat de ariete conſecrationis Aaron, & filiorum eius. *Et armum de ariete quem ſeparaſti.* Iſte armus arietis fuit ſeparatus, vt cremaretur coram domino, quia erat aries conſecrationis. *Quo initiatus eſt Aaron, & filij eius.* Quia omnes eandem conſecrationem acceperunt. Dicuntur autem conſecrati iſto ariete, quia ſanguine eius tam ipſi, quàm veſtes eorum auriculæ, & pollices manuum, atque pedum aſperſi ſunt. Quod ſi quis itaq; leuiter hæc omnia legat, apparebit ſenſum eſſe, quòd de iſto ariete pacificorum oblato in conſecratione Aaron, & filiorum eius, daretur eis pectuſculum arietis conſecratum, & armus, qui ſeparatus eſt de conſecrato illo ariete, quod tamen fieri non potuit, quia includit contradictionem; dictum enim fuerat, quod armus arietis illius cremaretur in altari, quia erat aries conſecrationis, neque poterat eis dari pectuſculum conſecratum eiuſdem arietis; quia iam mandatum fuit, vt daretur Moyſi in partem ſuam, quia operabatur in iſta oblatione ſacrificantium, & conſecrandorum Sacerdotum. Dicendum igitur exiſtimat Toſtatus id intelligendum de arietibus, alijſque hoſtijs pacificis, quæ in futurum erant offerendæ, ſiue eſſent boues, ſiue arietes, ſiue

quid

A quid aliud. Dici tamen, quod daretur pectuſculum conſecratum, & armus, qui ſeparatus eſt de ariete conſecrationis, ideſt, iſta duo, quæ in hoc ariete ſeparata ſunt, & non fuerunt data Aaron, & filijs eius, in alijs hoſtijs pacificis dari debuiſſe; patere autem putat, quòd de alijs intelligatur & non de iſto ariete, qui immolatus fuit in eorum conſecratione, quia dicatur in litera, *Cedent in partem Aaron, & filiorum eius iure perpetuo*: Hinc enim colligit ad futura extẽdi, & non ad illum arietem, qui iam fuerat immolatus, & partes eius diſtributæ. Item quia, inquit, dicitur in litera, *à filijs Iſrael*, ideſt, quod iſta iura debent accipere Aaron, & filij eius à filijs Iſrael, ideſt, à popularibus, quando ipſi offerunt. Ergo non debuiſſe iura iſta accipere de ſacrificijs, quæ fiebant pro ipſis. *Cedent in partem Aaron, & filiorum eius*. De quolibet ſacrificio habebant Sacerdotes aliquod ius peculiare præ cæteris, quæ habebant. De holocauſtis habebant ſolam pellem; de hoſtijs pro peccato, quæ erant de animalibus magnis, vtpote de bobus, nihil, quoniam hoſtia cuius ſanguis ferebatur intra Sancta Sanctorum, non comedebatur, ſed igne comburebatur, adeps ſcilicet, & renunculi coram domino, cæteræ autem carnes cum fimo extra caſtra. Si verò ſacrificia pro peccato eſſent de capris, vel arietibus, oblato B adipe renunculis, & cauda cætera cedebãt in ius Sacerdotum, ſed in ſacrificio pacifico, de quo hic agitur, pertinebant ad ius Sacerdotum, duo illa quæ diximus, armus ſcilicet dexter, & pectuſculum eleuationis, cedebantque hoc modo in ius Sacerdotum, quia armus dexter ſpecialiter cedebat in ſortem eius, qui obtuliſſet ſanguinem, & adipem. Pectuſculum de victima pacificorum pertinebat ad omnes ſimul tam ad Sacerdotem primariũ, quàm ad inferiores alios. *Arietem autem conſecrationis tolles, & coques carnes eius in loco ſancto, quibus veſcetur Aaron, & filij eius*. Quo loco Caietanus non dixit, inquit, elixabis carnes arietis in altari, ſed in loco ſancto, crediderim ego in altari tantummodo holocauſta, & ea, quæ per modum holocauſti cremabantur, ſacrificari, reliqua autem in loco quidem ſancto, & igni ex altari ſumpto, ſed non in altari ſacrificari, vt hæc inſinuat litera. Et verè ſic fuiſſe, reuerentia altari debita confirmat; nam ſi victimæ pacificorum in altari coctæ fuiſſent, cùm ab offerentibus coquerentur, licitum fuiſſet cuilibet offerenti miniſtrare in altari, quod abſurdum eſt. Notat Toſtatus, non omnes carnes iuberi hic coqui, quia iam pars earum conſumpta fuerat, ſed illæ tantùm, quæ ſupererant, nam de iſto ariete hoſtiæ pacificę totus adeps cum renunculis, & cauda, nec non & armus C dexter igne erant abſumpta, & pectuſculum etiam Moyſi in partem ſuam ceſſerat. *In loco ſancto*. Non poterant coqui iſtæ carnes extra atrium tabernaculi, quia ibi non erat locus ſanctus, & non ſolùm carnes iſtius arietis pacifici coquebantur in loco ſancto, ſed carnes etiam omnium pacificarum hoſtiarum, quas offerebant populares. Simili ferè ritu, cærimonijſque duo agni immaculati, & ouis annicula itidem abſque macula immolabantur in leproſi mundificatione, die ſcilicet octauo poſt priorem purificationem, in qua offerre iubebatur binos paſſeres viuos pro ſe, quorum alterum immolabat in vaſe fictili ſuper aquas viuentes; alium autem tinctum in præcedentis paſſeris ſanguine Sacerdos, cùm mundandum ſepties aſperſiſſet, dimittebat viuum (cæteras cærimonias lector per ſe videre poterit): Die verò octauo homo ille ſumere iubebatur duos agnos immaculatos, & ouem anniculam abſque macula, vt dictum eſt, & tres decimas ſimilæ in ſacrificium, quæ conſperſa ſit oleo, & ſeorſim olei ſextarium. Cùmque Sacerdos purificans hominem ſtatuiſſet eum, & hæc omnia coram domino in oſtio tabernaculi teſtimonij, iubebatur tollere agnum, & offerre eum pro delicto, oleique ſextarium, & oblatis ante dominum omnibus immolare agnum, vbi ſolet immolari hoſtia pro peccato, & holocauſtum, D ideſt, in loco ſancto; Sicut enim pro peccato, ita & pro delicto ad Sacerdotem pertinebat hoſtia: Aſſumens autem Sacerdos de ſanguine hoſtiæ, quæ immolabatur pro delicto, ponebat ſupremum auriculæ dextræ eius, qui mundabatur, & ſuper pollices manus dextræ, & pedis, & de olei ſextario mittebat in manum ſuam ſiniſtram, tingebatq; digitum dextrum in eo, aſpergebatque coram domino ſepties. Quod autem reliquum erat olei in læua manu, fundebat ſuper extremum auriculæ dextræ eius, qui mundabatur, & ſuper pollices manus dextræ, & pedis dextri, & ſuper ſanguinem, qui effuſus eſt pro delicto, & ſuper caput eius, rogabatq; pro eo coram domino, & faciebat ſacrificium pro peccato. Dein immolabat holocauſtũ, & ponebat illud in altare cum libamentis ſuis, & homo ritè mundabatur. Quod ſi pauper eſſet, & non poſſet manus eius inuenire, quę dicta ſunt, pro delicto aſſumere tenebatur agnum ad oblationem, vt rogaret pro eo Sacerdos, decimamque partem ſimilæ conſperſæ oleo in ſacrificium, & olei ſextarium, duoſque turtures, ſiue duos pullos columbæ, quorum vnus eſſet pro peccato, & alter in holocauſtum, offerretque ea die octauo purificationis ſuæ Sacerdoti ad oſtium tabernaculi teſtimonij coram domino: qui ſuſcipiens agnum pro delicto, & ſextarium olei leuabat ſimul immolatoque agno de ſanguine eius ponebat ſuper extremum auriculæ dextræ eius, qui mundabatur,

Cærimoniæ in purificatione leproſi.

Leuit. 14.

Officium Sacerdotis in purificando leproſo.

Si pauper eſſet leproſus, quanã offerret.

Cur animalia debuerint eſſe immaculata.

Cur in pauperis leproſi ad minus vnus agnus fuerit oblatus.

Purificatio omnium perſonarũ vniuerſalis, & eius ſitus. Leuit. 16.

dabatur, & ſuper pollices manus eius, ac pedis dextri, olei verò partem mittebat in manum, E ſuam ſiniſtram, in quo tingens digitum dextræ manus aſpergebat ſepties contra dominum, tangebatque extremum auriculæ dextræ illius, qui mundatur &c. Toſtatus ſacrificia iſthęc diuidi ait in duas partes, videlicet in ſacrificiũ diuitum, de quo loquitur primum, & in ſacrificiũ pauperum: Debuiſſe autem die octauo ire illum, qui leproſus fuerat, ad ſanctuariũ, & in oſtio tabernaculi omnia, quæ hic dicuntur, offerre. *Et ouem anniculam abſque macula:* Offerebatur etiam cum agnis illis duobus ouis annicula, propterea quod tria hic fieri debebant ſacrificiorum genera, ſcilicet pro peccato, pro delicto, & in holocauſtum. Addit autem animalia iſthæc debere eſſe immaculata, quia in omnibus ſacrificijs obſeruanda erat munditia. *Tollet agnum, & offeret eum pro delicto.* Hoc non refertur ad laicum, ſed ad ſacerdotem; nam laicus iam obtulerat omnia iſta ſimul, ipſe verò ſacerdos purificans hominem, tollebat vnum ex iſtis duobus agnis: Et offerebat coram domino omnia iſta, quod erat offerre, & tunc incipiebat immolare, ideſt iugulare oblata animalia, & prima oblatio erat ex iſto agno, qui offerebatur pro delicto. *Quod ſi pauper eſt, pro delicto aſſumet agnum ad oblationem.* In paupere diminuebatur quantitas oblationis ad purificationem, nam ſi diues eſſet, offerre cogebatur duos agnos anniculos, F & vnam ouem anniculam, pauper verò agnum vnum anniculum, & alterius agni & ouis loco duos offerebat turtures, vt ſuprà patet. Iſte autem agnus anniculus pauperis offerebatur pro delicto, quia turturum alter erat in holocauſtum, alter pro peccato. Sed quęret aliquis, cur, cùm Deus pauperis ſacrificium precio diminuerit, pro altero agno, ſicuti pro primo, & oue, turturem, vel pullum columbæ offerri ſibi non iuſſerit? Reſpondet Toſtatus, neceſſe fuiſſe, vt vnus agnus tantùm acciperetur, quoniam cum ad purificationem leproſi, auricula, & pollices, manus, & pedis ſanguine tingi deberent, id ſanguine turturis fieri non potuerit. Sed nos myſticam ſuo loco reddemus rationem. *Vt roget pro eo Sacerdos.* Ideſt, offeret iſtum agnum anniculum, vt Sacerdos oret pro illo, nõ eſt tamẽ ſenſus, inquit Toſtatus, quod daretur iſte agnus anniculus Sacerdoti, vt oraret pro eo, qui mundaretur, ſicut dicimus, quod dantur Sacerdotibus noſtris aliqua, vt orent pro defunctis, aut viuentibus, ſed eſt ſenſus, quòd offerebatur agnus iſte anniculus, vt Sacerdos oraret pro eo, qui mundatur, ideſt, vt faceret cæremonias purificationis in illo agno anniculo, & faciendo eas, rogabit pro eo, qui mundatur. *Immolatoque agno de ſanguine eius ponet ſuper extremum auriculæ dextræ &c.* Hic ponuntur cæremoniæ, quæ fiebant in eo, qui mundabatur à lepra, & licet ſolùm dicatur de pauperibus, ſunt tamen eædem, G quæ obſeruabantur in diuitibus. Habemus item ritum purificationis vniuerſalis omnium perſonarum, in quo deſcribendo ſacra pagina, primò adfert modum præparationis ad iſtiuſmodi purificationem; ſecũdò actum immolationis; tertiò cultum celebrationis; quarto, & poſtremò ritum expiationis. Verba eius ſunt: *Loquere ad Aaron fratrem tuum ne omni tempore ingrediatur Sanctuarium, quod eſt intra velum coram propitiatorio, quod tegitur arca, vt non moriatur, quia in nube apparebo ſuper oraculum, niſi hæc antè fecerit, vitulum pro peccato offeret, & arietem in holocauſtum. Tunica linea veſtietur, feminalibus lineis verenda velabit, accingetur zona linea, cidarim lineam imponet capiti. Hæc enim veſtimenta ſunt ſancta, quibus cunctis, cum lotus fuerit, induetur. Suſcipietque ab vniuerſa multitudine filiorum Iſrael duos hircos pro peccato, & vnum arietem in holocauſtum. Cùmq; obtulerit vitulum, & orauerit pro ſe, & pro domo ſua, duos hircos ſtare faciet coram domino in oſtio tabernaculi teſtimonij, mittens ſuper vtrumque ſortem, vnam domino, & alteram capro emiſſario. Cuius exierit ſors domino, offeret illum pro peccato. Cuius autem in caprum emiſſarium, ſtatuet eum viuum coram domino, vt fundat preces ſuper eo, & emittat eum in ſolitudinem.* H Sacerdos itaque in die propitiationis, eo tempore, quo cæteris diebus fiebat ſacrificium matutinum, veniebat in Sanctuarium, lotiſque manibus, & pedibus, adducenſque ſecum vitulum vnum, vnumque arietem, quos de pecunijs ſuis emerat, quia pro ſe, & tota domo ſua oblaturus erat, moxque induebatur quatuor veſtibus illis, quas diximus, offerebatque vitulum, & arietem coram domino ad oſtium tabernaculi, ibique manebat, donec aliqui ex nobilioribus totius populi offerrent duos hircos pro peccato, & vnum arietem nomine totius multitudiuis. Hoc vbi factum eſſet, Sacerdos acceptos illos hircos pro peccato à populo oblatos mittebat ſuper eos ſortem, vter ſcilicet eorum offerretur domino, aut eſſet emiſſarius. Mox completa ſorte relinquebatur hircus emiſſarius ad oſtium tabernaculi cum alijs holocauſtis, iugulabatque Sacerdos vitulum, quem obtulerat pro peccato ſuo, hircorumque alterum oblatorum pro peccato populi. Aſſumpto autem de ſanguine eorum in vaſe aliquo, ſiue craterula, introibat ſummus ille Sacerdos intra Sancta Sanctorum, aſpergebatque ſepties cõtra propitiatorium de ſanguine vituli, & hirci, quoniam ex his commixtio facta erat: Exiens autem veniebat ad exteriorem partem tabernaculi, quæ vocatur Sanctum, in quo erat altare thy-

thymiamatum,ibique faciebat expiationem tingendo cornua altaris,deinde exibat ad oſtium tabernaculi,mittebatque caprum emiſſarium in deſertum cum quodam homine, cùm tamen prius ei peccata confeſſus eſſet,imprecatuſque capiti eius omnia peccata Iſraelitarum. Deponebat veſtimenta, lauabatque carnem ſuam,& mox proprijs indutus veſtibus complebat holocauſtum ſuum,& populi,itaque finiebantur omnes cærimoniæ diei propitiationis. Iam verò, ſi quis cum muliere,quæ eſſet ancilla, etiam nobilis,& tamen precio non redempta,nec libertate donata, coiuiſſet, ambo quidem vapulabant, ſed non moriebantur, quia non eſſet libera,ſed pro delicto ſuo offerebat domino ad oſtium tabernaculi teſtimonij arietem:orabatq; pro eo Sacerdos,& pro peccato eius coram domino,& dimittebatur ei peccatum.In oblatione nouarum frugum præter agnos etiam immolabatur vitulus eo vt dicetur modo. *Cum meſſueritis ſegetem, feretis manipulos ſpicarum,primitias meſſis veſtræ ad Sacerdotem, qui leuabit faſciculum coram domino, vt acceptabile ſit pro vobis, altero die Sabati: & ſanctificabit illum; Atque in eodem die quo manipulus conſecratur, cædetur agnus anniculus immaculatus in holocauſtum domini, & libamenta offerentur cum eo, duæ decimæ ſimilæ conſperſæ in incenſum domini, odoremque ſuauiſſimum: Liba quoque,vini quarta pars hin,panem, & polentam, & pultes non comedetis ex ſegete vſque ad diem, qua offeretis ex ea Deo veſtro. Præceptum eſt ſempiternum in generationibus cunctiſque habitaculis veſtris.* Hæc de primitiarum oblatione, quas quia neceſſe eſt meſſis ſequi plenitudinem,hinc ad illam accedit inquiens: *Numerabitis ergo ab altero die Sabati, in quo obtuliſtis manipulum primitiarum, ſeptem hebdomadas plenas vſque ad alteram diem expletionis hebdomadæ ſeptimæ, ideſt, quinquaginta dies, & ſic offeretis ſacrificium nouum domino ex omnibus habitaculis veſtris, panes primitiarum duos de duabus decimis ſimilæ fermentatæ,quos coquetis in primitias domini, offeretiſque cum panibus ſeptem agnos immaculatos anniculos, & vitulum de armento vnum, & arietes duos, & erunt in holocauſtum cum libamentis ſuis in odorem ſuauiſſimum domino. Facietis & hircum pro peccato, duoſq; agnos anniculos hoſtias pacificorum, cumque eleuauerit eos Sacerdos cum panibus primitiarum coram domino, cedent in vſum eius, & vocabitis hunc diem celeberrimum, & ſanctiſſimum &c.* Inter decimas itidem,quæ erant domini Dei,etiam legimus de decimis bouis,& ouis,& capræ in hæc verba: *Omnium decimarum bouis, & ouis, & capræ, quæ ſub paſtoris virga tranſeunt, quicquid decimum venerit, ſanctificabitur domino. Non eligetur nec bonum, nec malum, nec altero commutabitur. Si quis mutauerit, & quod mutatum eſt, & pro quo mutatum eſt, ſanctificabitur domino, & non redimetur.* Dixit autem legiſlator de iſtis tribus animalibus ſolummodo, non quod de iſtis tantum ſoluerentur decimæ,ſed quia inter alia ſunt principalia pecora, cùm ex his tribus tantùm fiat immolatio:nam aliàs decimas etiam ſoluebant alia animalia munda, vt patet Deuter. 14. necnon etiam immunda ad cibum,puta iumenta,vt equi, muli,aſini;canes verò nequaquam, vt legimus Deuter. 24. *Quę ſub paſtoris virga tranſeunt.* Hic declaratur modus ſoluendi primitias de prædictis animantibus, nam cùm paſtor reduxiſſet ea in ſtabula, mox per vnicum oſtium exire ſingulatim virga ſinebat,itaque quod decimum exibat,ſiue pingue, ſiue macilentum,ſiue ſalubre,ſiue inſalubre,cedebat in decimam. *Non eligetur nec bonum, nec malum.* His verbis tollitur cauſa controuerſiæ,quæ oriri poterat inter Leuitam,& paſtorem: ſiquidem ille electurus videbatur pinguiora,ac meliora, hic ſoluturus macilenta, & peiora.

Leuit. 19.

Pæna adulteri, & ancillę.

Leuit. 23.

Decimæ ex animalibus.

Leuit. c. 27.

M Y S T I C A.

PRÆMITTAM myſticam paſchæ, prædictorumque aliorum ſacrificiorum ſignificationem,quia iam proximè de ijs actum eſt, ſubnexurus poſtea reliqua, vt deinceps de vſu huius pecoris in ethnicorum ſacrificijs, tranſigere liceat. Communis ferè Theologorum ſententia eſt, per hanc agni paſchalis immolationem Saluatorem noſtrum Ieſum Chriſtum intelligi, vti ex ſubiungendis eorum verbis clariſſimè conſtat: Immolatio agni, inquit Rupertus, quam eadem nocte ſubſecuta eſt mors primogenitorum Aegypti, & ortus eſt clamor magnus, quid ſignificet iam dudum nouit totus Iſrael Dei,quia paſſionem ſignificauit Chriſti filij Dei, per quam & originale peccatum,& omnia deleta ſunt peccata mundi. Itaque iam hinc narratio tanti operis Dei, proſequenda eſt in laudem,& gloriam eiuſdem agni Dei,Sancti,& immaculati,qui ſolus tulit peccata mundi,vna tantùm plaga crucis ſuæ ſpiritalem tangendo Pharaonem,vt ſalutem perficeret populi ſui,quam lex decem præceptorum decretis ad perfectum adducere non potuit. Phaſe ergo ſiue paſcha noſtrum immolatus eſt Chriſtus. Illic figura,hic autem veritas. Illic

Chriſtũ per agnum paſchalem intelligi.

vm-

vmbra, hic autem corpus eſt. At verò (inquis) per eandem fidem ſaluati ſunt illi, per quam ſaluamur, & nos. Acquieſcimus, quia per eandem fidem, ſed non per eandem fidei ſcientiam, nō per eandem fidei confeſſionem. Hodie palam exigitur, vt corde credas ad iuſtitiam, & ore cōfitearis ad ſalutem, quia verus eſt agnus Chriſtus filius Dei, qui nos morte ſua redemit de morte, qui nos ſanguine ſuo conſecrauit, & reſurrectione ſua in vitam reparauit. Et hoc præfiguratum fuiſſe in illa immolatione paſchalis agni, in illo tranſitu filiorum Iſrael, in illa ſubmerſione curruum, & exercitus Pharaonis, filijs Iſrael per rubrum mare tranſeuntibus, manifeſtū eſt. Nunquid iam illi habebant fidei ſcientiam? Et quidem Moyſes, & prophetæ alij plus alij minus ſecundum placitum Spiritus Sancti diuidentis ſingulis prout vult, ſacramenti habuere notitiam, ſed qualiter hoc à populo ſubtegere deberent, in vno Moyſe omnibus ſignificatum eſt; Vbi enim cognitionem cæleſtium ſecretorum accepit, facies eius ſecundum ſimilitudinem mentis refulſit, ſed ſplendorem eundem, non valentibus ſuſtinere filijs Iſrael, velamine operuit. Nunquid ſplendidam faciem tantùm operuit, & ſplendoris cauſam ſcilicet ſacramentorum Chriſti filij Dei cognitionem, publica cunctis prædicatione aperuit? non vtique, ſed ſicut faciem tantùm operuit ſub velamine, ſic ſecretum Spiritus abſcondit ſub tegmine literæ, ſed & prophetæ palam annunciare prohibiti ſunt. Vnde vni illorum dicitur, *liga teſtimonium, ſigna legem in diſcipulis meis*. Et alij dictum eſt: *Tu ergo ſigna viſionem, quia poſt dies multos erit.* Itē, *Vade Daniel, quia clauſi, ſignatique ſunt ſermones vſque ad tempus præfinitum*. Igitur fides quidem exigebatur, à populo Iſrael, ſcilicet vt crederent, quod Deus patrum ſuorum, Deus Abraam, Deus Iſaac & Deus Iacob, vnus & ſolus verus Deus eſſet, & quod in ſemine Abrahæ benedicendæ eſſent omnes gentes. Sed illud ab ijs exigi non poterat, quod non eis erat annunciatum, vt crederent ſcilicet, quod hoc modo, vel tali ordine benedictione illæ implendæ forent in Chriſto: Si enim cognouiſſent, inquit Apoſtolus, nunquam dominum gloriæ crucifixiſſent. Quid cognouiſſent? Sapientiam, inquit, quam loquimur inter perfectos. Sapientiam verò non huius ſeculi, neque principum huius ſeculi, qui deſtruuntur, ſed loquimur ſapientiam Dei in myſterio, quæ abſcondita eſt, quam prędeſtinauit Deus ante ſæcula in gloriam noſtram, quam nemo principum huius ſeculi nouit. Si enim cognouiſſent, nunquam dominum gloriæ crucifixiſſent. Itaque ad hanc immolationem agni paſchalis, & cætera quæcunque, vt ait idem apoſtolus, in figura contingebant illis, ſic accipimus, & ſic legimus, tanquam actuales prophetias, vel promiſſiones Chriſti venturi, clauſas ſub ſigillis, quę ſolis aperire poſſet idem agnus Dei, quod & fecit poſtquam reſurrexit à mortuis dicente Euangeliſta: *Quia tunc aperuit illis ſenſum, vt intelligerent ſcripturas*. Idcirco verò paſſionis eius myſterium in huiuſmodi figuris præfiguratum eſt, quia non caperet mundus, vt ſibi iam tunc dictis manifeſtis prænuntiaretur, nec huiuſmodi manifeſtatio Spiritus eo tempore ad vtilitatem daretur. Et in hac quidem figura agni (qualis res indita ſit) eo maximè clareſcit, quod Ioannes Chriſtum digito demonſtrans, *Ecce*, inquit, *agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi*. Cùm enim hæc dicit, profectò vt eſt lucerna ardens, & lucens, illam nobis illuſtrat veſperam, qua omnis multitudo filiorum Iſrael iſtum, de quo diximus agnum tali ritu immolauit, & cuncta, quæ illic acta ſunt in tenebris, hic in vero lumine manifeſta dicit. Cuncta ſplendida, cuncta diuinæ rationis ſunt plena. Primum ipſum, quo immolatur agnus, plenilunium, myſticè illa plenitudo temporis eſt, de qua dicit apoſtolus: *At vbi venit plenitudo temporis, miſit Deus filium ſuum, factum ex muliere, factum ſub lege, vt eos, qui ſub lege erant, redimeret, vt adoptionem filiorum reciperemus*. In plenitudine namque temporis, ideſt, quando multis iam impletus erat electorum numerus ad infernalem Aegyptum, redemptionem ſuam expectantiū, tunc venit filius Dei, tunc venit agnus Dei, tollere peccata mundi. Quid illud, quod non ante, ſed poſt vernum immolatur æquinoctium? Nempe ab æquinoctio verno ſuperare incipit dies noctem, nam ante illud tempus prolixiores tenebras, breuioremque habemus lucem. Ergo & in hoc myſterium eſt, quia videlicet ab immolatione agni incontaminati, & immaculati Chriſti, cepit lux iuſtitiæ peccatorum tenebras ſuperare. Nam antea longa, & profunda peccatorum nox, breuis autem, & nubiloſa legalis iuſtitiæ lux erat. Sed & ipſa menſis Niſan, ideſt, aprilis verna temperies, cùm tellus refloreſcit, totuſque poſt hyemem, quaſi poſt ſenium, rurſum iuueneſcit orbis. Nonne ſenſatum hominem docet, quatenus renouatus ſpiritu mentis ſuæ, fide viridis, ſpe lætus, & charitate floridus, paſchalis agni epulis interſit ſpiritualibus? Benè ergo verus iſte agnus immolationi ſuæ tempus ipſum, quod typico præſcripſerat agno, per omnia prouidit. Menſe primo decima die menſis, quo ſecundum legem agnus in domos Iudæorum tollebatur, intrauit in ſanctam ciuitatem Ieruſalem, turbis deducentibus, & quamdiù item ſecundum legem ſeruatus eſt, tamdiù & iſte circa ciuitatem eandem, & circa templum demoratus eſt, ideſt, vſque ad decimam quar-

tam

1. Corinth. 2.

Luc. 24.

Pleniluniū quid myſticè.

Galat. 4.

A tam diem menſis eiuſdem ſanctæ Scripturæ herbam ruminans, & ad vitæ æternæ paſcua interim ſuos auditores iugi balatu inuitans. Tandem quarta decima die ad veſperam, vbi illum paſchæ veteris agnum comedit cum diſcipulis ſuis, tunc ipſe noui ſacrificij agnus, continuò capiẽdus, & ducendus ad immolandum, iam in anguſtia paſſionis agonizãs prius proprijs manibus Deo patri ſemetipſum immolauit, accipiens panem, & vinum, & mira, atque ineffabili ſanctificationis potentia transferens hæc in corporis, & ſanguinis ſui ſacramentum. Nam quod deinde manibus peccatorum crucifixus, & mortuus eſt idem agnus, præteritorum, atque præſentium ſalus omnium continuò fuit, & ad illos, qui in inferiori Aegypto, ideſt, in infernalibus detinebantur tenebris, deſcendit, quiq; per quinq; retroactas mundi ætates ibidem fuerant collecti. Vnde & conſtat, rectè quinque diebus, à decima ſcilicet ad quartam decimam menſis agnum ſeruari, quia videlicet, ex quo in typum eiuſdem filij Dei, primus Abel agnum obtulit, quinque fluxerunt ætates mundi, quarum in fine immolandus erat hic verus agnus Dei. Continuò inquam manibus impiorum occiſus eſt filius Dei, deſtructum eſt regnum mortis, & ſoluta captiuitas populi Dei, non valentibus eos tenere Aegyptijs, quos ita cum principe eorum B Diabolo mortis prępoſito, virtus ſanguinis Chriſti obruit, quomodo illos Aegyptios homines, regemq; eorum Pharaonem cum curribus eius profundum maris inuoluit. Quod verò manibus ſuis, vt iam dictum fuit, corpus, & ſanguinem ſuum ſub ſpecie panis ipſe ſummus pontifex obtulit, & *hoc facite in meam commemorationem* dixit, eorum ſalus eſt, qui in iſta vita detinentur, quibus Aegyptus hic mundus eſt, quibus verò captiuitas ſub diabolo mũdi principe, ignoratio Dei eſt. Niſi enim hoc ſacramentum Corporis, & Sanguinis ſui, cum myſterio baptiſmi, in quo ſimilitudo eſt mortis eius, inſtituiſſet nobis omnibus, quicunque nondum eramus, ſiue omnibus, qui tunc erant gentes, & ad ſimulachra muta, prout tunc ducebantur, euntes, quãdo Chriſtus ſemel pro peccatis noſtris mortuus eſt, mors eius nihil profuiſſet. Solos enim illos in illa hora lauit à peccatis, quos ſiue mortuos, ſiue viuos, mors eius fideles inuenit Ritum ergò legitimum manducandi corpus, & bibendi ſanguinem Domini noſtri Ieſu Chriſti, de ritu ſpiritualiter metiamur illius typici agni in gloriam, & honorẽ huius veri agni Dei, qui tollit peccata mundi. Hactenus Rupertus, & rurſus ad ea verba: *Decima die menſis tollat vnuſquiſque agnum per familias, & domos ſuas, & ſeruabitis eum vſque ad quartam decimam diem, & immo*C*labit eum omnis multitudo filiorum Iſrael ad veſperam.* Hoc agit, inquit, ſolemni ritu omnis Iſrael, ideſt, Eccleſia Dei, cùm redeunte anni tempore, quo Chriſtus paſſus eſt, ante quinq; dies Sacroſanctæ eius paſſionis illum eius ingreſſum in ſanctam ciuitatem, atque occurſum puerorum cum ramis palmarum, religioſa exceptione vel deductione laudes canendo imitatur. Ea ſola diſtantia, vt qualecumque feriarum luna eueniat decima, quæ eſt ſecundum Hebræos decima dies menſis, ſiue luna quarta decima, quæ eſt quarta decima dies menſis, ſemper tamen in prima hebdomade, ideſt, dominica die, hunc proceſſionis occurſum, & in ſexta mortẽ, item in prima celebret reſurrectionem eiuſdem, vt qui morte, & qui reſurrectione eius ſemel ſacratus eſt dies, is mortis, & is reſurrectionis memoria per omnes annos ſacer perſeueret. Cæterùm ad immolationem, vel eſum agni, non vna veſpera, ſed totus annus ſanctæ Eccleſiæ acceptus eſt. Quocunque die, quacunque in domo Iſrael immolare, vel edere libet, ſcripturę huius myſterium obſeruandum eſt. D. Hieronymus ait; Qui igitur oblatus eſt Pilato, quia ipſe voluit, & non reſpondit, vt patibulum pro nobis damnatus aſcenderet, ipſe ſicut ouis ad occiſionem ductus eſt, & quaſi agnus coram tõdente obmutuit. Etenim paſcha noſtrum immolatus eſt Chri D ſtus, quem Ioannes Baptiſta monſtrabat dicens: *Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi.* Qui & in apocalypſi Ioannis Euangeliſtæ, agnus occiſus ſæpe memoratur. Qui de ſeipſo loquitur in Ieremia: *Ego autem ſicut agnus innocens, & ductus ad victimam neſciebam*, cùm enim neſciret peccatum, pro nobis peccatum factus eſt. Et ſicut agnus cùm ducitur ad victimam nõ repugnat, ſic ille paſſus eſt voluntate, vt deſtrueret eum, qui mortis habebat imperium, humilians ad mortem, & mortẽ crucis, hic agnus eſt, in cuius typo immolabatur agnus, cuius cruor linitus in poſtibus exterminatorem fugabat Aegypti, qui nõ ſolùm ſanguine ſuo nos redemit, ſed & lanis operuit, vt algentes infidelitate, ſua veſte calefaceret, & audiremus apoſtolum nobis loquentem: *Quotquot in Chriſto baptizati eſtis, Chriſtum induiſtis*; & in alio loco; *induimini Chriſto Ieſu.* Author interlinearis, ſingulariter hic agnum nominari ait, quia cùm vnuſquiſque tolleret, omnes tamen eum ſignificabant, qui ſingularis hoſtia futurus erat. Rabanus aſſerit, quod dicitur, *decima die menſis agnum quidem tolli, ſed non immolari vſque ad quartam decimam diem*, ſignificare, quod per legem quidem Chriſti paſſio præfigurabatur, tamen non niſi Euangelij coruſcante gratia completur. Denarius enim numerus, inquit, propter decalagum ad legem pertinet, & quaternarius propter quatuor Euangelia nouũ exprimit Teſtamentum.

In Eſaiam cap. 53.

1. Corinth. 5.

Cap. 11.

Chriſtus cur agno comparatus.

Galat. 3.

Rom. 13.

D. Tho-

D. Thomas verò etiam ſuper primam epiſtolam ad Corinthios ait: Inter cætera ſacramenta legalia celeberrimus erat agnus paſchalis, qui vt præcipitur Exodi 12. immolabatur ab vniuerſa multitudine populi Iſrael in memoriam illius beneficij, quo angelus percutiens primogenita Aegypti pertranſiuit domos Iudæorum, quorum fores liniti eſſent ſanguine, vnde nomen paſchæ ſumitur, ſecundum quod ibi dicitur, *eſt enim paſcha ideſt, tranſitus Domini:* Et vltimò virtute huius beneficij tranſiuit populus mare rubrum, vt dicitur exodi 14. Ille enim agnus figura fuit Chriſti innocentis, de quo dicitur Ioannis 1. Ecce agnus Dei. Sicut ergo ille agnus figuralis immolabatur à filijs Iſrael, vt populus Dei liberaretur ab angelo percutiente, & vt tranſirent mare rubrum, liberati de ſeruitute Aegypti: Ita Chriſtus eſt occiſus à filijs Iſrael per cuius ſanguinem populus Dei liberatur à Diaboli impugnatione, & ſeruitute peccati, per baptiſmum quaſi per mare rubrum. Ille autem agnus figuralis paſcha Iudæorum dicebatur, quia in ſignum tranſitus immolabatur, vnde dicitur Mathæi 26. *Vbi vis paremus tibi comedere paſcha?* id eſt agnum paſchalem. Sequitur lex: *Si autem minor numerus eſt vt ſufficiat ad veſcendum agnum, aſſumet vicinum ſuum &c.* Numerum hic myſticè ſic penè oportet intelligi, inquit Rupertus, quomodo & in pſalmo cùm propheta dicit: *Notum fac mihi finem meum Domine, & numerum dierum meorum, quis eſt vt ſciam, quid deſit mihi?* Numerus enim hominis, (vt ſecūdum præſentem cauſam loquamur) tunc ſufficiens eſt, quando is, qui agnum manducat, myſteria eius penetrare præualet. Sed ad hæc quis tam idoneus? Quis infantiam tantum ſupergreſſus eſt, tantamque dierum bonorum multitudinem collegit, vt ad capiendum totum cibum tam ſolidum nihil ſibi deſit? Ergo quoties hunc agnum immolamus rectè paucitatem confitentes in nobis, quia totum eius myſterium capere non poſſumus. Aſſumimus vicinum, qui coniunctus eſt domui noſtræ, ſcilicet apoſtolorum, & martyrum chorum, qui per eandem fidem propinqui ſunt familiæ Chriſtianæ. Denique ſine illorum inuitatione nunquam comedere præſumimus. Dicimus enim communicantes, & memoriam venerantes, inprimis glorioſæ ſemper Virginis Dei genitricis Mariæ, ſed & Beatorum apoſtolorum, & Martyrum tuorum. Quod idē eſt, ac ſi dicamus, in eadem fide nos immolare, & comedere agnum Dei, in qua Virgo concepit, & peperit, quam apoſtoli ſancti prędicauerunt, pro qua beati Martyres paſſi ſunt, ita vicinis aſſumptis, nos per Dei gratiam ad eſum agni ſufficimus. Quia videlicet etſi totum eius myſterium comprehendere non valemus, ſatis tamen eſt, quia nihil de illo, quod apoſtolicæ fidei ſit contrarium, ſentimus. Tātum Rupertus. Rabanus verò, quod vicinum, vt dictum eſt, eſurus iubetur aſſumere, typicè deſignare aſſerit, quod non ſolùm ex Iudæis, ſed etiam ex gentibus conuocandi erant ad fidem Chriſti, & ad veri agni immolationem, non enim ſolam ſuffeciſſe gentem Iudæam ad ſpirituale paſcha celebrandum, verùm etiam gentes, quæ vicinæ erant domui Iudæ, adhibendas eſſe, quatenus domus Dei conuiuantium numero impleretur, & agni carnes dignè comeſtæ, fidelibus in paſtum vitæ æternæ cōuerterentur. *Erit autem agnus abſq; macula maſculus, anniculus.* Macula peccatū eſt, vt idem Rupertus exponit. *At ille peccatum non fecit, nec inuentus eſt dolus in ore eius;* Erit ergo, inquit, abſque macula, ideſt, ſanctus, innocēs, impollutus, ſegregatus à peccatoribus, in quo nulla eſt iniquitas. Sed parum haberet gloriæ ſola innocentia, ſi non adeſſet fortitudo quoque ad agenda perfectæ iuſtitiæ opera. Erit ergo, & maſculus, maſculus enim, hoc eſt, fortis, quia nihil fæmineum, hoc eſt, molle, vel fluxum admittit: Vnde & in apocalypſi dicitur de muliere magna, quia peperit filium maſculum, qui recturus erat gentem in virga ferrea. Additur adhuc, quia erit anniculus. Anniculus, ideſt, perfectus, perfectionem enim ab illo conſequimur, quemadmodum & ipſe in propheta teſtatur: *Spiritus domini ſuper me, eo quod vnxerit me ad annuntiandum manſuetis miſit me, vt mederer contritis corde, & prædicarem captiuis indulgentiam, & clauſis apertionem, vt prædicarem annum placabilem domini, & diem vltionis Deo noſtro.* Annum, inquit, placabilem pro his, quos ad gloriam præparauit, & diem vltionis pro his, quos in iram deſtinauit: Annum quippe placabilem, ſiue acceptabilem, plenam acceptionem dicit; & apoſtolus prædicat his verbis: *Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies ſalutis &c.* Sed & Zeno Epiſcopus Veronēſis: Hic eſt agnus, inquit, fratres, de quo litare, paſcha eſt domini, apoſtolus quoque Paulus: *Paſcha,* inquit, *noſtrum immolatus eſt Chriſtus.* Cur autem dignatus fuerit immolari, Ioannes Baptiſta prædicauit antè his verbis: *Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi.* Hic itaque dictus eſt primitiuus, quia paternę antiquitatis ſolus eſt conſcius; hic maturus, quia poſt illum eſt nullus; hic ſempiternus, quia occiſus eſt, & inuentus eſt viuus; hic immaculatus à peccato, quia ſolus eſt mundus; hic ſalutaris quia per ipſum vincimus mortem; Hic maſculus, quia Dei eſt virtus, hic inquam agnus perfectus, quia in ipſo magnus ille Sacerdos pio myſterio ſua victima incluſus, hodie Deo reddidit hominem, quem litauit. Quod verò ab agnis & hædis ſimiliter aſſumi iubetur, non immerito,

E F G H

Cap. 1. lect. 2.

Pſalm. 38.

In eſu agni cur vicinus aſſumatur.

Eſaiæ 53.

Cap. 10.

Eſaię 61.

Annus placabilis.

Dies vltionis.

2. Serm. 10.

A merito,vt ſcribit D.Auguſtinus,in quæſt.ſuper Exodum,in incarnationis Chriſti myſterio accipitur,
quid enim opus erat,inquit,vel agnũ ab ouibus, vel hædum à capris accipiendũ moneri,
niſi ille figuraretur, cuius caro nõ ſolùm ex iuſtis,verùm etiã ex peccatoribus propagara eſt?
Sic & Gregorius Nazianzenus eligi,inquit,non ſolùm ex agnis,verùm etiã peioris ſpecie,& ex *Cur hædus*
ſiniſtra,quæ hædis tribuitur in Euangelio,quia non ſolũ pro iuſtis, ſed etiã peccatoribus ſacrificatur. *addatur.*
Rupertus tradit dici in lege,*iuxta quẽ ritum tolletis & hædũ*,quia is, qui ſua nõ habuit,
aliena peccata portauit,ſicut enim propter ſuã innocẽtiam in agno, ſic propter iniquitates omniũ
noſtrorũ,quas Deus poſuit in eo,rectè idẽ figurari in hędo.Siue ergo agnus, ſiue ſit hędus,
qui apud illã,& illũ immolatur,vnus ideq; eſt in myſterio Chriſtus,à ſuis,quia nulla ſunt, mũdus,
pro alienis peccatis offerẽdus. Vel malè extimatione hominũ,hędus,i.peccator;vera autẽ
veriſſimè ſimilitudine,innocẽtię agnus erit.Quod vtrumq; propheta conſiderãs;*Et nos*,inquit, *Eſaiæ 53.*
putauimus illũ quaſi leproſum,& percuſſum à Deo,& humiliatũ. Ipſe autẽ vulneratus eſt propter
delicta noſtra,attritus eſt propter ſcelera noſtra. Beda verò eodẽ ritu hædũ quoq; tolli voluit,tũ
quia in illo Chriſtus etiã ſignificabatur,qui cũ agnus eſſet innocẽs, tamẽ inter iniquos reputatus
B eſt,& quaſi peccator cũ peccatoribus crucifixus;hędũ.n. peccatorẽ ſignificare:Tũ etiã,quia
ipſe hoſtia pro peccato fuit;deniq; quia peccata noſtra ſuſcepit, vnde Iacob Chriſtũ ſignificãs
hędinis pellibus ſe contexit.*Et immolabit eũ vniuerſa multitudo filiorũ Iſrael ad veſperã.* Veſpera, *Geneſ. 27.*
inquit Rupertus,præſens ſæculi ætas nouiſſima, in qua nos ſumus, in quos,vt ait apoſtolus, *Veſpera quæ.*
fines ſęculorũ deuenerũt,rectè dicitur.Veſpere autẽ,vt ait Ribera,immolatur agnus,q̃a diu expectatus, *1.Corinth. 10.*
tãdẽ in cõſummatione ſęculorũ,quę Deus ſaluti hominũ pręfinierat,oblatus eſt,hinc,
inquit,videmus multos ſanatos à Domino eſſe veſpere,i.poſt Solis occaſũ,qua hora agnus immolabatur,
& qua dominus paſſus exſpirauerat Math.8.*Veſpere autẽ facto obtulerunt ei multos*
dæmonia habẽtes,& eÿciebat Spiritus verbo,& omnes malè habẽtes curauit. Marci 1. *Veſpere autem*
*facto,cùm occidiſſet ſol,afferebant ad eũ omnes malè habentes & dæmonia habẽtes.*Porrò vniuerſa
multitudo filiorũ Iſrael,ſecundũ Rupertũ,vniuerſitas credentiũ eſt, quæ quãtacunq; ſit,
inquit,per orbem terrarũ diffuſa,vnus eſt agnus,quẽ in tot locis immolat,vnus eſt panis,quem
frãgit,vnus eſt Chriſtus,cuius mãducat carnẽ,& ſanguinẽ bibit. Ribera verò totã multitudinẽ
filiorũ Iſrael eũ,ait,immolare,quia oẽs Iudæi corã Pilato petierũt,vt crucifigeretur.*Et ſument*
C *de ſanguine eius,et ponẽt ſuper vtrumq; poſtẽ &c.*Iſidorus ſanguine agni liniri Iſraelitarũ poſtes *Cur poſtes*
dicit,ne vaſtator angelus,audeat inferre perniciẽ, ſignari ſigno dominicæ paſſionis in frõtibus *ſanguine linantur.*
fideles populi ad tutelã ſalutis,vt hi ſoli ab interitu liberẽtur,q̃ cruore dominicæ paſſionis corde
& frõte ſignati ſunt,qui etiã opere loquũtur,*ſignatũ eſt ſuper nos lumẽ vultus tui domine.*Vel
aliter notandũ,vt ait Rupertus,quia prius oportet domũ ſignari ſanguine agni, & tũc demum
carnes eius in illa manducari. Hoc verè legitimũ,ac neceſſariũ eſt,nec aliter dignè fieri poteſt.
Etenim prius oportet quẽq; baptizari in mortẽ agni.i.Chriſti,prius inquã cõplãtatũ fieri ſimilitudini
mortis eius,vt ſit reſurrectionis,atq; ita cõſecrata domo, tũc demũ intus mẽſę viuificæ
participari.Sũt aũt notę ſanguinis tres,duę ſcilicet in vtroq; poſte,tertia in ſuperliminari,in nomine. *Sanguinis*
n.Patris, Filij,& Spiritus ſancti baptizemur,q̃ tria nomina,ſiue tres perſonę ſũt,ſed vnus *notæ.*
Deus.Cuiꝰ videlicet trini nominis cõfeſſio,dũ fide paſſionis Chriſti perornatur,vnius oſtij duo
poſtes cũ ſuperliminari,agni ſanguine titulãtur; ſed verò author Catenę,quẽadmodũ etiã ſanguis
ille,inquit,memoriale erat primi agni in poſtibus,ſicut literę legis in veſtib.Iudęorũ,fidei
quędã atteſtatio tã foris aſpicientibus,quàm intra incluſis cordibus;Sic ſemper nobis eſt paſſio
D Chriſti memorãda,& charitatis maximę beneficium,quo liberamur à captiuitate vitiorũ, ſiue
domũ ingrediamur,ſiue exeamus,pręcipuũ ſtudiũ noſtrũ ſit Dei erga nos beneficia ruminãdi,
maximè autẽ redemptionis per agnũ Dei,qui tollit peccata mundi. De fide tali in ipſum,nobis
minimè eſt erubeſcendũ,ideo ad ſuperliminare,& vtrumq; poſtẽ ſanguis agni ponẽdus eſt.
D.Chryſoſtomus ait,quòd ſine ſanguine ſalus eſſe nõ poterat,neq; ijs,q̃ per id tẽpus, neq; ijs,
qui in nouiſſimis tẽporibus extiterunt. Nã quemadmodũ regiæ ſtatuę,inquit,quãuis inanimatę *Statuæ regiæ.*
ſint,eos tñ,qui ad ſe confugiũt,ſeruare ſolent,nõ quia ſtatuę ſunt,ſed quia regẽ repræſentãt:
Similiter & agni sãguis homines ſaluos faciebat,nõ quia ſanguis erat,ſed q̃a ſanguinẽ Chriſti
referebat. Doctè ẽt D.Gregor.in homilijs:Sed quę eſt iſta ſolẽnitas,inquit,quę inferni clauſtra *Homil. 22.*
deſtruxit,& ianuas nobis regni cęleſtis aperuit?Inquiramus ſubtiliùs nomẽ eiꝰ.Requirat egregius
pręedicator.Videamus,q̃d de eius ęſtimatione denũtiet. Ait ſiquidẽ: *Etenim paſcha noſtrũ*
*immolatus eſt Chriſtus.*Si ergo paſcha Chriſtus,pẽſandũ nobis eſt,q̃d de paſcha lex loquitur,vt
indagemus ſubtiliùs,an de Xro dicta videãtur.Moyſes quippe ait:*Et ſumẽt de sãguine agni,&*
ponẽt ſup vtrũq; poſtẽ,& in ſuper liminaribus,&c.Quid ſit sãguis agni nõ iã audiẽdo,ſed bibẽdo
didicimus. Qui sãguis ſuper vtrumq; poſtẽ ponitur,qñ nõ ſolũ ore corporis,ſed etiã ore cordis

hauritur. In vtroq; etenim poſte ſanguis agni eſt poſitus, quando ſacramentũ paſſionis illius cũ E ore ad redemptionẽ ſumitur, ad imitationẽ quoq; intenta mẽte cogitatur, nã qui ſic redẽptoris ſui ſanguinẽ accipit, vt imitari paſſionẽ illius, necdum velit, in vno poſte ſanguinem poſuit, qui etiam in ſuperliminaribus domorũ ponendus eſt, quid enim ſpiritualiter domus, niſi mẽtes noſtras accipimus, in quib. per cogitationẽ inhabitamus, cuius domus ſuperliminare eſt ipſa intẽtio, quæ præeminet actioni. Qui ergo intentionẽ cogitationis ſuę ad imitationẽ dominicæ paſſionis dirigit, in ſuperliminari domus agni ſanguinẽ ponit. Vel certè domus noſtrę ipſa ſunt corpora, in quib., quouſq; viuimus, habitamus Et in ſuperliminari domus agni ſanguinẽ ponimus quia crucẽ paſſionis illius in frõte portamus. Idẽ Gregorius addit, de quo adhuc agno ſubditur. *Et edent carnes nocte illa aſſas igni, & azymos panes cũ lactucis agreſtibus.*

Nocte cur comedi dicatur.

In nocte quippe agnũ comedimus, quia in ſacramento modo dominicũ corpus accipimus, quãdo adhuc ad inuicẽ noſtras conſcientias nõ videmus. Quę tamen carnes agni aſſę ſunt, quia nimirũ diſſoluit ignis carnes, quas aqua coxerit; quas verò ignis ſine aqua excoquit, roborat; Carnes itaq; agni noſtri ignis excoxit, quia eũ ipſa vis paſſionis illius ad reſurrectionẽ valentiorẽ reddidit, atq; ad incorruptionem roborauit. Qui.n. ex morte conualuit, profectò carnes illius ab igne duruerũt. Vnde F etiam per pſalmiſtam dicit: *Exaruit velut teſta virtus mea.*

Pſalm. 21.

Quid namq; eſt teſta ante ignẽ niſi molle lutum, ſed ei ex igne agitur, vt ſolidetur, virtus ergo humanitatis eius velut teſta exaruit, quia ab igne paſſionis, ad virtutẽ incorruptionis creuit. Sed ſola redẽptoris noſtri percepta ſacramenta ad veram ſolemnitatẽ mentis non ſufficiũt, niſi eis quoq; bona opera iungãtur. Quid enim prodeſt corpus, & ſanguinẽ illius ore percipere, & ei peruerſis moribus cõtraire: vnde benè adhuc ad comedendũ ſubditur: *& azymos panes cũ lactucis agreſtibus*, panes quippe ſine fermento comedit, qui recta opera ſine corruptione vanę gloriæ exercet, qui mãdata miſericordię ſine admixtione peccati exhibet, ne peruersè diripiat, quod quaſi rectè diſpẽſat. Hoc quoq; peccati fermentũ bonæ ſuæ actioni miſcuerãt, quibus prophetę voce per increpationẽ dominus dicebat: *Venite ad bethel, & impiè agite.* Atq; poſt pauca: *Et ſacrificato de fermẽtato laudẽ.*

Panes ſine fermento.

Amos 4.

De fermẽtato namq; laudem immolat, qui Deo ſacrificiũ de rapina parat. Lactucę verò agreſtes valdè amaræ ſunt. Carnes ergo agni cum lactucis agreſtibus ſunt edendæ, vt cũ corpus redẽptoris accipimus, nos pro peccatis noſtris in fletibus affligamus, quatenus ipſa amaritudo pœnitentiæ abſtergat a mentis ſtomacho peruerſę humorẽ vitæ.

Lactucæ agreſtes.

Similiter Beda: Quod autẽ azymos panes cũ lactucis agreſtib. mãducare iubentur, ſignificare ait, quod vitã ab omni fermẽto malitię, re- G paratã ducẽtes amaritudinẽ cõpunctionis cordis ſemper habere debeamus, idq; ſignificare lactucam. Cùm.n. manducantur, ſic eſſe ſalſas, & amaras, vt producant comedẽtis lacrymas. Sic nimirum & cęleſtẽ panem accipientes, irrigare faciem nos debere &c. At verò Rupertus carnes agni edi in nocte aſſas igni, aſſeuerat, quia de Spiritu ſancto, qui æternus eſt ignis, virgo dominũ concepit, & ipſe per eundem Spiritũ ſanctũ, vt apoſtolus ait, obtulit ſemetipſum hoſtiã viuã Deo viuenti.

Epheſ. 5.

Eodẽ igne aſſari in altari, quoniã operatione Spiritus ſancti panis corpus, & vinũ fit ſanguis Chriſti: Signata ergo domo nos comedere, qa videlicet ꝑ baptiſmũ cõſecrato cuiq; & à macula veteris cibi, per quẽ perijt humanũ genus, emũdato, ſanguis & corpus Chriſti traditur, quo cibo nõ ſuperbè fieri velit ſicut Deus, ſed humiliter in gratiã filiorũ Dei adoptari mereatur. Quod verò de azymis panibus cũ lactucis agreſtib. dicitur, duo annotat, inquiẽs, alterũ horum.ſ. quod de azymis iubetur tã in re, quàm in myſterio obſeruamus, vt videlicet azymum panẽ ad conficiendũ Chriſti corpus habeamus, & myſticè vetus fermentũ à nobis, ſ. fermentum malitiæ, & nequitiæ ſecundũ apoſtoli præceptũ expurgemus. Alterum verò. i. quod de lactucis H agreſtib. præcipitur, tantùm ſpiritualiter attendimus, quia videlicet author huius ſacramẽti, nõ eas corporaliter adhibuit, ſed ſolũmodo panẽ, & vinũ benedicẽs dedit diſcipulis ſuis, vnde mirandũ quo græcorũ conſuetudo authore tradita inoleuerit, qui fermentatũ panẽ quærunt, & à ſacramento Chriſti azymũ reijciunt, cùm nulli dubium eſſe debeat, quod Dominus noſter nõ niſi de azymo illud primitus effecerit. Etenim neq; fermentatũ nocte illa ſecundum legis edictũ inueniri licebat in cunctis domibus Iſrael, neque ipſe apud ſe habẽdo fermentatũ, legitimã porrigere debebat occaſionẽ inimicis ſuis, cũ diceret lex: *Qui comederit fermentatũ, peribit anima eius de cætu Iſrael tã de aduenis, quã de indigenis terrę.* Sed de hoc aduerſum illos abũdeq; à Romana Sede diſputatũ eſt. Porrò azyma, & lactucas agreſtes, vt ſpiritualiter comedamus, ab ipſis, qui primi hoc egerũt, apoſtolis euidens exemplũ habemus: Etenim in eo vetus fermẽtũ expurgauerunt, & erãt noua cõſperſio epulãdo in azymis ſynceritatis, & veritatis, quia præſens paſſio Chriſti mũdabat illos ab omnib. peccatis, quib. corruptus homo primus, totã generis ſui maſſam fermentauit. Dixit.n. illis in illa cæna ſacroſancta, hic verus agnus Dei; *iam vos mundi eſtis propter ſermonem, quem locutus ſum vobis, niſi enim quia ſermonem meum audiſtis,*

Ioann. 13.

& cre-

A *& credidiſtis, nequaquam per hanc paſſionem meam mundaremini.* Quaſi præteritum dixit, *mūdi eſtis*, eo videlicet modo, quo poſtea ibidem ait ad patrem: *Et iam non ſum in mundo, cum nondum peractum, ſed agere cepiſſet, vt tranſiret ex hoc mundo.* Lactucas verò agreſtes, quæ valdè amaræ ſunt, ſimul comederunt, quia profectò propter illa, quæ dicebantur, iam in ſumma triſtitia erant, & per totum triduum amaritudini paſſionis eius ſatis moleſtè communicauerũt. Eorum ergo exemplo nos carnes agni cum lactucis agreſtibus comedimus cum corpus redemptoris accipientes, noſmet ipſos, vt dignum eſt, pro peccatis affligimus. Catenæ author itidem agni carnes igni aſſas, illos, ait comedere, qui charitatis diuinæ liberalitatem, qua in æternum ſeſe redemptos, piè quotidie memorantur, agnoſcunt, dedicant, & toto appretiantur affectu. Panem addere citò parabilem, ſanctiſſimum Euchariſtiæ ſacramentum repræſentantem viaticum pro inopinato, feſtinatoque receſſu, ſemper ad pietatis opera promptos ex fide, & ſine fermento malitiæ, ac nequitiæ, poſt hac viuere cupientes. Cum picridibus, ſiue amaritudinibus, hoc eſt, vehementi dolore ſuorum peccatorum, perpetuaque eorum deteſtatione, ſiue iugi meditatione, quia vita fidelium mixta ſit aduerſitatibus, & perſecutionibus, & cruce continua B exercenda. Gaudia ſiquidem huius vitæ, etiam honeſtiſſima, cum timore Dei moderanda eſſe exemplo omnium Sanctorum, & Chriſti. Subditur autem: *Nō comedetis ex eo crudum quid, nec coctum aqua, ſed aſſum tantùm igni.* Ad quæ verba D. Gregorius. Ecce, inquit, iam nos ipſa verba hiſtoriæ ab intellectu hiſtorico repellunt. Nunquid fratres chariſſimi, Iſraeliticus ille populus in Aegypto conſtitutus comedere agnum crudum conſueuerat, vt ei lex dicat, *non comedetis ex eo crudum quid?* vbi & additur, *nec coctum aqua.* Sed quid aqua niſi humanam ſcientiam deſignat, iuxta hoc quod per Salamonem ſub hæreticorum voce dicitur: *Aquæ furtiuæ dulciores ſunt?* Quid crudæ agni carnes, niſi inconſideratam ac ſine reuerentia cogitationis relictam illius bonitatem ſignificat? Omne enim quod ſubtiliter cogitamus, quaſi mēte coquimus. Sed agni caro, nec cruda edenda eſt, nec aqua cocta, quia redemptor noſter nec purus homo æſtimandus eſt, neque per humanam ſapientiam, qualiter Deus incarnari potuit, cogitandus: Omnis enim qui redemptorem noſtrum purum hominem credit, quid iſte aliud quàm crudas agni carnes comedit, quas videlicet coquere per diuinitatis eius intelligentiam noluit? Omnis verò, qui incarnationis eius myſteria, iuxta humanam ſapientiam diſcutere conatur, carnes agni C aqua vult coquere, ideſt, diſpenſationis eius myſterium, per diſſolutam vult ſcientiam penetrare. Quia ergo paſchalis gaudij ſolemnitatem celebrare deſiderat, agnum neque aqua coquat, nec crudum comedat, vt neque per humanam ſapientiam profunditatem illius incarnationis penetrare appetat, neq; in eum tanquam in purum hominem credat, ſed aſſas igni carnes comedat, vt diſpenſari omnia per Sancti Spiritus potentiam ſciat. Idem Gregorius alicubi: crudum Iudęos comedere tradit, aqua coctum hæreticos, quia illi eius diuinitatem negant, iſti per humanam ſapientiam, & diuinitatis, & humanitatis eius ſacramenta euacuant: Rupertus ait, quia ergo iſta non capit humana ſapientia, repellitur illa non tam ſapientia, quàm curioſitas dum repetendo dicit, *non comedetis ex eo crudum quid, ſed aſſum igni.* Subiungitur: *Caput cum pedibus eius, & inteſtinis vorabitis.* Quo loco Gregorius inquit, ſicut iam prædiximus fratres, Paulo atteſtante didicimus, quod caput Chriſti Deus eſt, quia redemptor eſt *α & ω*, Deus nimirum ante ſæcula, & homo in fine ſæculorum. Caput ergo agni vorare, eſt diuinitatem illius fide percipere. Pedes verò agni vorare, eſt veſtigia eius humanitatis amando, & imitando perquirere. D Quid verò ſunt inteſtina, niſi verborum illius occulta, & myſtica mandata? Quę tunc voramus, cùm verba vitę cum auiditate ſumimus. In quo deuorationis verbo quid aliud quàm pigritię noſtræ torpor reprehenditur, qui eius verba, ac myſteria, & per noſmet ipſos nō requirimus, & dicta ab alijs audimus inuiti? Rupertus; Caput cũ inteſtinis vorare omnes communiter poſſe aſſerit, ſingulatim verè quoſq; adimplere nō poſſe, in parua nãq; & magna domo eſſe & perfectos, quorum ſit ſolidus cibus, quale eſt oſſium caput: Eſſe & paruulos, quorũ infirmo dente vix inteſtina mollia terantur. Deniq; caput agni vorare eſſe alta diuinitatis Chriſti eloquia viriliter capere, verbi gratia quale eſt: *In principio erat verbum, & verbum erat apud Deũ.* Pedes vorare eſſe, nec illud ignorare, *quia verbum caro factum eſt.* Inteſtina verò cum pedibus vorare eſſe ſingulas infirmitatis eius actiones, ſiue paſſiones in vſum virtutis aſſumere, verbi gratia, quod eſurijt, quod fleuit, quod contriſtatus eſt, ad ſummum, quod tentatus eſt pro ſimilitudine abſq; peccato. In eo autem, quod dicitur: *nō remanebit ex eo quicquam vſq; mane,* Gregorius, & Beda, mane interpretantur diem reſurrectionis omniũ, ſiue diem iudicij. Sed cũ ſenſus verborũ ſit, vt iam oſtendimus, ſi quid reſeruatũ fuerit vſq; mane, qui cōburatur, neſcio inquit Ribera, quomodo in die iudicij, quod reſeruatum fuerit, igne comburendum ſit, propterea ita potius explicarem. Si comedere in nocte agnũ, eſt comedere, & accipere in obſcuritate

Ioann. 17.

Agni carnes aſſas qui edant.

Aqua quid ſignet.

Prouerb. 9.

In 1. Reg. cap. 2.

1. Corinth. 11.

Caput agni vorare quid & quid pedes.

Mane quid.

fidei, ille vſq; ad mane aliquid reſeruabit, qui paſſionis, & ſacræ Euchariſtiæ myſteria aperta E rationis naturalis luce cognoſcere, & comprehendere cogitat. At poſtquam id fruſtra tentauerit, viderítq; humanam intelligentiam tanto ſplendore perſtringi, id quod reſiduũ fuerat vſq; mane, ideſt, quod ratione naturali cognoſcere tentauerat, non contentus ijs, quæ per fidem didicerat, igne comburet. Author Catenę, totum etiam agnũ in ſolemnitate edi, ait, eſſe, nihil negligenter agere, diuinis pręceptis ad vnguem obſequi, ſacroſanctum myſterium, quod deſignatum huiuſmodi Dei cærimonijs cum reuerentia, & gratitudine in animum cogitando traijcere. Totum Chriſti fide complecti, corpus ſcilicet, & animam, humanitatem, & Deitatem cum doctrina verborum, & vitæ ac miraculorum ſignis, in profectum animi ſuſcipere per fidẽ, & ſpiritum incorporare. Sed quia difficile eſt, inquit Gregorius, vt omne ſacrum eloquium poſſit intelligi, & omne eius myſteriũ penetrari, rectè ſubiungitur: *Si quid autem remanſerit, igne cõburetis*; Quod ex agno remanet, igne comburimus, quando hoc, quod de myſterio incarnationis eius intelligere, & penetrare nũ poſſumus, poteſtati Spiritus ſancti humiliter reſeruamus, vt nõ ſuperbè quis audeat, vel contemnere, vel denuntiare, quod nõ intelligit, ſed hoc igni tradit, cũ S. Spiritui reſeruat. Similiter Author catenę: Igne ergo cõburenda, quę reliqua fuerint, ſignificat nihil calcandũ, vel contẽnendũ relinquere de myſterijs agni, vel Chriſti, nihil verborũ Dei F ſpernere, quod non intelligimus, ſed ſacrificare Deo ignorantiã noſtram. Atqui Ribera, quoniã ignem, quo carnes aſſandę erant, interpretatus erat ſummũ Dei amorem erga nos, igne ſcilicet aſſas comedere, qui conſiderat diuinam erga nos charitatẽ (*ſic.n. Deus dilexit mundũ, vt filium ſuũ vnigenitũ daret, vt omnis, qui credit in ipſũ nõ pereat, ſed habeat vitã ęternã*) creditq; Chriſtũ verũ Deum, & hominem, pro nobis paſſum eſſe, & ſeſe nobis in cibũ prę nimia charitate reliquiſſe: Sic & hic, inquit, dicere poterimus, quod reliquum fuerit, igni eſſe comburendũ, ideſt, conſumendum, vt nihil remaneat, conſiderando amorẽ eximiũ Dei plura, ac maiora in his myſterijs feciſſe, quàm nos, aut intelligentia cõſequi, aut etiã cogitatione fingere poſſumus. Quia verò, qualiter edendum ſit paſcha, cognouimus, nũc à qualibus edi debeat agnoſcamus: *Sic autem*, inquit, *comedetis illum, renes veſtros accingetis*: Quid in renibus, inquit Gregorius, niſi delectatio carnis, accipitur; vnde & pſalmiſta poſtulat dicens: *Vre renes meos*. Si enim voluptatem libidinis in renibus eſſe neſciret, eos vri, minimè petijſſet, vnde quia poteſtas diaboli in humanõ genere, maximè per luxuriam pręualuit, de illo, voce dominica, dicitur: *poteſtas eius, in lumbis eius*. Quia ergo paſcha comedit, habere renes accinctos debet, vt qui ſolemnitatem re- G ſurrectionis, atque incorruptionis agit; Corruptioni iam per vitia nulla ſubiaceat, voluptates edomet, carnem à luxuria reſtringat, neque enim cognouit, quæ ſit ſolemnitas incorruptionis, qui adhuc per incontinẽtiam corruptioni ſubiacet, hæc quibuſdam dura ſunt, ſed anguſta porta eſt, quæ ducit ad vitam, & habemus iam multa exempla continentium. Hæc Gregorius. Sed quia accingere renes, diximus, eſſe parantis ſeſe ad feſtinandum, ita etiam interpretari poſſumus ex ſententia Riberæ, eum qui paſcha celebrat, ideſt, qui dominicæ paſſionis memoriam agit, & qui corpore eius veſcitur, tantis beneficijs deuinctum terrena contemnere, & in cæleſtem patriam feſtinare debere, vt iam nihil illi placeat, niſi regnum, quod ſanguine illo paratũ eſt, & quod in ſacramento illo ſignificatur. Calceamenta habere debebant in pedibus, vt per lapides etiam, & ſpinas properare poſſent, quod nudis pedibus non fit, ideſt, vt ſignificarent, ad patriam cæleſtem per omnes difficultates fortiter eſſe properandum. Simile eſt, quod ait Apoſtolus, *Calceati pedes in pręparationem euangelij pacis*, ideſt, vt parati ſimus ire quocunque nos beatitudo in euangelio permiſſa, vocabit, placet etiam Riberæ expoſitio Gregorij, pedes eſſe opera, calceamenta, quibus pedes muniuntur, & quæ ex pellibus mortuorum animalium fiũt, H eſſe Sanctorum patrum exempla, quibus noſtri operis pedes munimus: Verba Gregorij ſunt: Qui ſunt etenim pedes noſtri niſi opera? quid verò calceamenta, niſi mortuorum animalium pelles? Calceamenta autem pedes muniunt. Quæ verò ſunt mortua animalia, ex quorum pellibus noſtri muniuntur pedes, niſi antiqui patres, qui nos ad æternam patriam præceſſerunt? Quorum dum exempla conſpicimus, noſtri operis pedes munimus. Calceamenta ergo in pedibus habere, eſt mortuorum vitam conſpicere, & noſtra veſtigia à peccati vulnere cuſtodire. Authori Catenæ, renes accingi etiam eſt libidini frena imponere, ne dominetur rationi, & ſenſibus, cum domino fuerit agenda ſolemnitas pro omni virili incumbere, & alacriter inſtare cum cultui diuino fuerit inſeruiendum; veris autem Iſraelitis ſolemnitas iugis, & ſabatum ex ſabato fide, ſpe, ac charitate ſine cęſſatione ſacrificare, ſemper proficiſci ex Ægypto tenebrarum, & perfidiæ ad patriam promiſſionis. Calceamenta in pedibus eidem eſt non habere hic locum manentem, ſed futurum inquirere, procedere ſemper ſine impedimento carnalium affectionum, quibus alioqui nimium deferre conſueuimus, & incunctanter in

via

Agnum ſolũ edere quid.

Igni comburi, agni reliquias, quid myſticè.

Ioann. 3.

A qualibus edi debeat.

Pſalm. 52.

Quid per renes intelligatur.

Iob. 40.

Cur calceamenta debuerint induere.

Quid per pedes.

Renes accingi quid.

A via domini ambulare. *Tenentes baculos in manibus*. Baculus iſte in manibus eidem eſt ſub-
ſidium laboris amplecti,fragilitate non remorari,occaſiones, retardationes poſt ponere. Gre-
gorius verò, quid lex,inquit, per baculum niſi paſtoralem cuſtodiam deſignat,additq; notan-
dum eſſe, quod prius præcipimur renes accingere,poſtmodum baculos tenere,quia illi debent
curam paſtoralem ſuſcipere, qui iam in ſuo corpore ſciunt fluxa luxuriæ domare, vt cùm alijs
fortia prædicant,ipſi deſiderijs mollibus eneruiter non ſuccumbant. Ribera ait:Baculus labo-
rem ſubleuat iter facientibus,& canes, & nocentia animalia abigit,ſignificat ergo baculus in
manibus, labores cæleſtis itineris eſſe fortiter ferendos, nec vnquam in eo deficiendum eſſe,
ſed feſtinandum,& obſtantes tentationes baculo crucis repelli, ac fugari debere. Benè etiam
ſubditur: *Et comedetis feſtinanter*. Cum feſtinatione comeditur agnus, vt idem habet Ribe-
ra,vt comedendo non tam voluptas,quàm vires ad iter faciendum quærantur,& nos in medi-
tatione paſſionis Chriſti, & in ſumptione ſacræ Euchariſtiæ non tam conſolationum ſpiritua-
lium delectationem appetamus, quàm vires ad labores in via Dei perferendos, & ad feſti-
nandum in patriam cæleſtem. D.Gregorius feſtinanter comedi dicit,quo mandata Dei,my-
B ſteria redemptoris, cæleſtis patriæ gaudia, cum feſtinatione cognoſcere admonemur, & præ-
cepta vitæ cum feſtinatione vitæ implere. Quia enim adhuc hodie,inquit,licet bene agere,ſci-
mus:vtrum cras liceat,ignoramus;feſtinãtes ergo paſcha comedamus, ideſt, ad ſolemnitatem
patriæ cæleſtis anhelemus. Nemo in huius vitæ itinere torpeat,ne in patria locum perdat,ne-
mo moras ad appetenda ſtudia innectat, ſed cepta perficiat, ne liceat minimè implere, quod
inchoat. Cæterùm Author catenæ,comedi cum feſtinatione paſcha aſſerit,quæ ex pauore,&
ſolicitudine proueniat,nihilque in via Dei negligenter,ſed ſtudioſè agendum, interim tamen
ſemper pauidum eſſe,ne præſumptione periclitemur,& ſecuritate remoremur. Porrò quod ip-
ſa ſolemnitas vocatur phaſe,ideſt,tranſitus,id nobis authore Hieronymo indicat,quod de pe-
ioribus ad meliora pergentes, tenebroſam Aegyptum derelinquamus. Sic & Rupertus: Tran-
ſitus,inquit, ille Hebræorum alium nobis tranſitum præfigurauit, de quo dicit Euangeliſta
ſanctus: *Ante diem feſtum paſchæ ſciens Ieſus, quia venit eius hora, vt tranſeat ex hoc mundo
ad patrem.* Ille enim ferè tranſitus domini,imò omnium noſtrum tranſitus eſt. Nam illo tran-
ſeunte ex hoc mundo,ad patrem, tranſiuimus & nos, eiuſdem patris gratia de vinculis ad ab-
C ſolutionem,de tenebris ad oculorum noſtrorum reuelationem. Tranſiuit ille de hoc quidem
mundo, quia & ipſe quodammodo dicitur Aegyptus,tranſiuit per Aegyptum inferiorem, id
eſt,infernum,qui ſecundum nomen Aegypti verè tam tenebroſa eſt,& locus horridus,& quoſ-
cunque ibi inuenit dignos filios Iſrael,ſignatos fide ſanguinis ſui,à iuſto Abel, qui primùm in
typum illius obtulit agnum,vſque ad latronem,quem ſanguine ſuo ſignauit in ipſa hora tran-
ſitus ſui,cunctos liberauit,percutiendo primogenitum Pharaonis, ideſt, peccatum primæ præ-
uaricationis,quod originale dicitur,quod perſuaſio diaboli generauit. Igitur poſtes certatim
ſignandi, & carnes agni feſtinanter edendæ ſunt, tranſit enim dominus vltra non reuerſurus.
Mortuus enim ſemel reſurrexit,& iam non moritur,mors illi vltra non dominatur,iſto tranſitu
eius contenti eſtote,& poſtes ſignate omnes filij Iſrael; alium enim tranſitum ſperare nõ licet.
Veniet quidem idem dominus,ſed per Aegyptum non tranſibit amplius,nõ vltra pro illis,qui
nunc è tenebris exire iuſſi ſunt,morietur. *Erit autem ſanguis vobis in ſignum in ædibus,in qui-
bus eritis*. Sicut ergo quotieſcunque Iudæi domum intrantes aſpiciebant ſanguinem agni in
poſtibus,meminiſſe debebant, cum gratiarum actione beneficij redemptoris patrum ſuorum
D de Aegypto,ſic Chriſtianis recordatio ſanguinis Chriſti effuſi pro peccatis noſtris, indelebili-
ter imprimenda eſt cordibus, vt ſemper recens ſit redemptionis noſtræ memoria. Theodore-
tus ait,omnia hæc noſtrorũ myſteriorũ eſſe ænigmata, vngimus namque & nos, inquit, ſan-
guine agni noſtri,non tantùm limen, ſed & duos poſtes, quantum ad id, quod oculis cernitur,
patet, linguam,ac labia purgantes,& ſanctificantes. Quantum verò ad id, quod mente tan-
tùm comprehenditur,attinet,pro duobus poſtibus, vim illam, quæ iraſcitur,& concupiſcit.
Illud quoque nobis admodum conuenit,quod non elixas carnes,ſed igni toſtas comedere præ-
cipit, neque enim literæ tantùm ſtudium noſtrum impendimus, ſed ſcriptoris ſenſa inueſti-
gamus, neque humanas cogitationes diuinis eloquijs offerimus, nam & Eſaias quoſdam re-
prehendit,quod vinum aqua miſcerent, ſed ſolo igne diuino vtimur, ſancti videlicet Spiritus
gratia. Quod autem ſcriptum eſt,vt nihil carnium in poſterum diem relinqueretur, ita intel-
ligendum eſt, quòd futura illa vita ſignis vllis non indiget, in illa enim res ipſas contem-
plabimur. Ouium verò oſſa ij conterunt, qui perperam diuina eloquia interpretantur, at-
que ad ſuam propriam imbecillitatem illa transferre conantur. Quod autem ait, non ex
quibus modò, ſed etiam hædis immolandum, diuinam rurſus bonitatem commendat. Ne-

Baculus in manibus q̄d.

Quid,comedere feſtinãter, ſignificet.

Ad Fabiolã.

Ioann. 13.

Quid per Aegyptum ſignificetur.

Cur ſanguine agni poſtes ſignarentur.

Quid duo poſtes notẽt.

Quid oues, & quid hædi immolati.

que enim pro iuſtis tantùm, verùm etiam pro peccatoribus ſalutarem ſuſtinuit paſſionem. E Hunc autem ſenſum nos ipſe docuit. Sanctorum enim cōgregationem agnis comparauit, peccatorum verò cœtum hædis. Nam & lex hædum pro peccato offerebat, atque etiam ex ijs, qui diuinorum myſteriorum participes ſunt, nonnulli vtpote perfecta virtute præditi, tanquam ouem ſumunt, alij verò, vt hædum per ſuorum peccatorum recognitionem, delictorum ſuorum maculas eluentes. Eadem ratione & Seruator noſter, non ex triticeis tantùm, ſed etiam hordeaceis panibus eos, qui ad ſe conuenerunt, ſatiauit; nobis quoq; idem dominus præcepit, ſuccinctos lumbos habere, & pedes calceatos, & lucernas accenſas, vt domeſticos ſuos, qui dominum ſuum præſtolantur. Sed Hebræi tāquam ab Aegyptijs liberati, atque in terram Chanaan introducti, habitum hunc, ac ſpeciem habuerunt; nos verò, vt hinc in aliam, atque diuerſam vitam tranſlati &c. Diſſerit etiam de tantis myſterijs Gregorius Nyſſenus in hæc verba: Quid ergo hac hiſtoriæ figura docemur? quòd oporteat primas cogitationes, & prima peccandi initia, & vias primas radicitus tollere. Nam qui principia deſtruxit, is totum nequaquam admiſit. Sic & Dominus ipſe magna voce per euangelium clamat, primogenita iubens Aegyptiorū interimere, cùm apertè imperet nos expaueſcere adulterij maculam, ac cædis ſcelus, cupidita- F te, ac ira penitus extinctis: nunquam enim aliquid horum oriri poteſt, niſi alterum ex ira, alterum ex cupiditate naſcatur. Qui primogenitum interimit, is partum quoque, qui ex primogenito naſcitur, ſimul interimit. Sicut in occidendo ſerpente, qui caput oppreſſit, atq; percuſſit, is totum, quod à capite trahitur, corpus mortificauit; quod minimè vnquam fieri poterit, niſi ſanguis in oſtijs infundatur, qui percuſſorem facilè repellit: Id ergo vtrumque in vnum complectamur; Sic enim rectiùs, ac exquiſitiùs exponitur. Primogenitorum nece, ac poſtium cum ſanguine cuſtodia diſcimus, & illinc primas vitiorum appetitiones tollendas, & hinc primum vitiorum aduerſus nos aditum, per verum agnum repellendum eſſe intelligamus, non enim ingreſſum percuſſorem eijcere, ſed ne omnino ſubingrediatur, cauere lex iubet. Cautio autem, & cuſtodia tuta eſt, vt agni ſanguine ſuperliminare, ſimul, & poſtes inungamus: Ita per ænigmata nos ea lex inſtruit, ſęculi quoque doctrina philoſophatur. Nam animam in rationale, concupiſcibile, ac iraſcibile philoſophi partiuntur, quorum duo poſtrema iraſcibile dico, & concupiſcibile, ſubeſſe aiunt, ac vtrimque rationale ſuſtinere: Rationale verò vtriſque innixum vtraq; continere, & ab vtriſque ſuſtineri, vt ad fortiter quidem agendum, per iram excitetur, ac roboretur; ad boni autem fruitionem, concupiſcentia efferatur. Quouſque igitur anima hoc or- G dine ſeipſam tutatur, rectis cogitationibus, quaſi quibuſdam clauis hunc iſtorum trium ordinē conſeruans alterum ab altero quoad virtutis cultum coadiuuatur: Ratio enim iraſcendi, & cupiendi vim ad bonum dirigit, & ab illis, vt diximus, corroboratur. Si verò is ordo cōuerſus fuerit, & quod ſupereſſe debet, ſubijciatur, ac cupiendi, ac iraſcendi vis rationem de loco ſuo deiectam conculcet, tunc percuſſor ingreditur, tunc nulla ſanguinis vis illi reſiſtit: Nihil enim fides in Chriſtum his prodeſt, qui peruerſione huius ordinis corrumpuntur. Primò enim ſuperliminare inungendum, deinde vtrumque poſtem tingendum ſanguine iubet; quomodo igitur poteris rationem primùm fide Chriſti communire; cùm eum ſupra quærere iubearis, ſi eam in loco ſuo non inuenies? nullo certè modo; nec te turbet, quod primogenitorum cædem Aegyptijs illatam, & ſanguinis effuſionem, atq, inunctionem à Iudæis factam in vnum contulimus; vnus enim atq; idem homo, & Aegyptius, & Iudæus varietate viuendi, & varia volūtate, ac electione intelligitur. Itaque ſi virtutem poſſidere velit, vitiorū radices enecet, neceſſe eſt, & aditum ſanguine, ideſt, Chriſti fide inungat, vt tuta virtus perficiatur, ad quem quidem ſpiritualem legis ſenſum, quæ ſequuntur, mirificè congruunt. Iubent enim nutrimentum aſſumendum eſſe, H ideſt, corpus, vnde ſanguis effuſus eſt, quo repellitur Aegyptiorū percuſſor, ſi auditus noſtros, ideſt, tres illas animæ vires illo ſignatas perſpexerit. Accedit quod edendi modum non remiſſum quendam tradit, vt in conuiuijs fieri ſolet, vbi conuiuæ ſedent manibus liberis, & pedibus non ad iter calceatis, & ad hæc effuſis induti veſtibus. Sed contra quaſi ad iter pedes iuſſit comedendo habere duris calceis calceatos, cingulo ſuſtineri, ac comprimi, veſtem, ne effundatur, ac in manibus baculum teneri, quo canes arceantur. In hac itaq; diſpoſitione feſtinanter agnū comedere iubentur, non operoſa coquorum arte præparatū, ſed igni, vt contingit, aſſum, quod verò comedere non poſſunt, id quoniam oſſeum eſt, igni tradere iubentur. Ex quibus omnibus manifeſtum eſt altiùs quoddam, hoc comedendi modo voluiſſe legiſlatorem nobis oſtendere. Quid enim ſi rectus, an ſedens? Si vt ad iter calceatus, an aliter? Si feſtinanter, an maturè? Si baculum manibus teneas, an non? Quid, inquam, ad virtutem colendam, aut fugiēda vitia, quod maximè latores legum reſpiciūt, hæc afferunt? Profectò nihil: Cur igitur iuſſit ita fieri? niſi ſpiritalem ſenſum ſequamur, nullam idoneam, ſufficientemque cauſam, poterimus vnquam inuenire.

Primogenitorū nece quid innuatur.

Sanguine inũgi quid.

A nire. Quare patet etiam à nomine (tranſitum enim comeſtionem illam appellauit) quid illis rerum inuolucris voluerit ſignificare,monet enim per hæc ænigmata,vt conſiderare,ac intelligere velimus, tranſitum quendam eſſe hanc vitam noſtram. Nam poſteaquam ingreſſi ſumus ad eam,neceſſitate quadam ad exitum ſemper compellimur,ad quem præparatos nos eſſe vult pedibus,& manibus,reliquoque ad iter apparatu. Ne igitur ſpinis in hoc arduo viuendi itinere pedes lædantur, non nudis pedibus, ſed durioribus calceis communiti itinerare debemus. Spinæ autem,quæ pedibus infixæ non ſolùm retinent,retardantque,verùm etiam enecāt,peccata ſunt,à quibus durities calceorum defendit,continentiſſima videlicet,tenuis,ac dura vita, quæ debilitat, atque frangit ſpinarum acumina, quibus à paruo, tenuique principio ad anteriora vſque peccata ſic ingrediuntur, vt penitus occidant. Ad hanc vitam faciendam talaris veſtis,& effuſa,ideſt,voluptuoſa, & vitioſa viuendi ratio, quæ latiſſimè patet, nimiumque effunditur,impedimento eſt. Quare cingulo quodam ſurſum trahēda eſt,& coarctanda, ne huc, atque illuc circumfluat. Cingulum verò eſt diligens,ac modeſta viuendi ratio,quæ nos monet ad neceſſitatem,non ad voluptatem rebus vti. Quod autem pro modeſtia cingulum capiatur, B etiam membra corporis,quæ cingulo connectuntur, teſtimonio ſunt. Baculus verò, quo & feras repellimus,& nonnunquam ſuſtentamur,ſpes eſt. Hac enim ſola inducimur, vt làbores ſimul,& dolores feramus,hac feſſos animos recreamus. Hac fit,vt ardentius plerumque in latrantes canes,alienas videlicet à veritate beſtias,inſurgamus; hac armati longè illas ab ouibus noſtris arcemus. Ex igne autem ſolùm cibus nobis propoſitus eſt,quoniam fides,quæ per cibū illum ſignificatur, ardentiſſima eſſe debet, nihil humidum, aut labile, ac fluens poſſidens,ſed firma,ac ſtabilis,ex qua comedemus,quantum nobis poſſibile. Oſſium autem,ac durum nobis, igni tradimus,quod,vt quale ſit,inſpiciatur. Illud teneamus duo eſſe præceptorum diuinorum genera. Nam alia huiuſmodi ſunt,vt poſſibile nobis ſit,ea plenè intelligere,probabilemque de ipſis reddere rationem. Hæc non ignauiter,nec quaſi coacti pertractare debemus,ſed,vt fameſcentes,comedunt,cum deſiderio ſcilicet,& libenter,vt ad bonam nobis hic cibus valetudinem animæ poſſit prodeſſe. Alia ſic latent, vt duriora ſint,quàm vt vel plenè intelligere,vel reddere rationem queamus,vt ſi quis quæreret,quænam ſit ſubſtantia Dei,quæ ſit neceſſitas eorū, quæ fiunt,aliaque quàm plurima,quæ curioſi multi quærunt,hæc omnia Spiritui ſancto relin- C quimus,qui Dei profunda inueſtigat,& ſcit,vt apoſtolus ait. Nam ignem pro ſpiritu capi plerumque in ſacris literis,nemo,lacte nutritus earum,negabit. Sic educet de Aegypto populum Moyſes,& quicunque eius veſtigia ſequitur; hoc modo ab Aegyptiaci peccati tyrannide liberat,qui ei parent. *Vocauit autem Moyſes omnes ſeniores filiorum Iſrael,& dixit ad eos,ite tollentes animal per familias veſtras,& immolate phaſe,faſciculumque hyſſopi tingite ſanguine,qui eſt in limine*,&c. Vbi author interlinearis,poſſumus igitur,inquit, quod de agno per familias accipiendo,& immolando,ac de ſanguine,qui in limine faſciculo hyſſopi ſuper vtrumque poſtem, & ſuperliminare intingendo dicitur, per omnes eccleſias, vel diuerſos gradus, fide (quæ comparatur grano ſinapis, quæque humili deuotione ſuſcepta, omnes animæ affectus purgat) paſſionem Chriſti ſuſcipiendam intelligere,cuius quidem ſanguis eſt nobis ianua vitæ, eoque uel intentionem mentis,uel frontem corporis eſſe liniendam. Similiter & Rupertus: Quid autem in ſpiritu, inquit, aliud hic de agni ſanguine mandatur, quàm de ueri agni,ideſt,Chriſti filij Dei ſanguine,qui non in abſcondito,uel intus repoſitus,ſed omni modo palam expoſitus eſt, ut quicunque domum ſuam ſignare velit, vt liberatur de manu percuſſoris diaboli, citò inue- D niat,citò,& velociter ſalus illi occurrat,dummodo ſic faciat? Tollat faſciculum hyſſopi, & intingat in ſanguine, ideſt, recitet ſymbolum, ſpem totam conſtituens in ſola ſalutifera Chriſti paſſione,& inde tres notulas faciat in vtroque poſte, & in ſuperliminari baptizatus ſcilicet in nomine Patris,& Filij,& Spiritus Sancti. Significat enim hyſſopus fidem,& humilitatem paſſionis Chriſti,per quam ſuperbiæ tumor deponitur,quo primus homo corruptus contra ſuum Creatorem intumuit,quod ſperans Pſalmiſta dicebat: *Aſperges me domine hyſſopo, & mundabor, lauabis me, & ſuper niuem dealbabor*. Igitur hyſſopus tinctus agni ſanguine, quo domus ſignatur,humilitas mentis eſt,cum paſſionis Chriſti fide,in quo quiſque credentium baptizatur. Authori catenæ,faſciculus iſte hyſſopi eſt humilitas,amaritudo,ſalubritas,coadunatio, & charitas,quæ omnia iungenda ſint ſolemnijs paſchalibus; Qui præterea ad hæc ſequentia verba, *Cùmque viderit ſanguinem in ſuperliminari &c. tranſcendet domus oſtium: &c.* Ad crucis figuram inſinuandam formari,inquit,mādat ſitum,& poſitionem ſanguinis eius,qui ſe oſtium dixit ouilis eccleſiaſtici,per quod intrant fideles,& exeunt,vt paſcha inueniant. Cuſtodi verbum iſtud legitimum tibi, & filijs tuis vſq; in æternum. Benè vtique & veraciter, nam Iudæi vmbram,& figuram; nos autem illius Dei veri, & ſolius veram recolimus,& celebramus, &

vſque

Quid per calceamēta intelligatur.

Quid per cingulum, & baculum.

Quid per ignem.

Quid faſciculus hyſſopi tinctus ſanguine.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

vſque in æternum celebrabimus agni immolationem, & vniuerſalem redemptionem omnium E filiorum Dei; *Cumq́; introieritis terram, quam Dominus Deus daturus eſt vobis, vt pollicitus eſt obſeruabitis cærimonias iſtas, & cùm dixerint vobis filij veſtri, quæ eſt iſta religio? Dicetis eis victima tranſitus domini eſt, quando tranſiuit ſuper domos filiorum Iſrael in Aegypto percutiens Aegyptios, & domos noſtras liberans.* O magnum, & admirabile Saramentum! Nonne tibi videtur Chriſtus Dominus ſub his verbis, cùm venit hora eius, vt tranſiret ex hoc mundo ad patrem, & paſcha vetus cum dilectis diſcipulis celebrabat, contineri, ſimilique ſermone ſtatim ſubinde nouum paſcha inſtituere? Sicut enim dixerat, hoc eſt ſacrificium phaſe domino, ſic dixit, ſacroſancta corporis, & ſanguinis inſtituens myſteria, *hoc eſt corpus meum, quod pro vobis tradetur*, &, *hic eſt calix noui teſtamenti in meo ſanguine, hoc facite, quotieſcunque biberitis in meam commemorationem:* Quaſi dicat, nunc vobis nouum inſtituo ſacramentum, non carnem agni, ſed meam oblaturus, non ſanguinem pecuinum, ſed proprium corporis mei effuſurus. *Dixitq́; Dominus ad Moyſen, & Aaron, hęc eſt religio phaſe, omnis alienigena non comedat ex eo:* Alienigenam, vt exponit Rabanus, dicit gentilem, qui necdum ſacro baptiſmate renatus eſt, cui nullo modo corporis dominicum, & ſanguis tribuendus eſt, quia ſicut extra eſt religione, ſic debet F eſſe, & communione: ſeruum verò empticium mandat circumcidi, vt liceat ei paſcha comedere. Quis eſt ſeruus empticius, niſi qui emptus eſt ſanguine Chriſti? qui primùm debet circumcidi, ſpirituali vtiquè circumciſione, non carnis, ſed cordis, & ſic agni immaculati corpus comedere: nam talibus dicit Petrus Apoſtolus: *Scientes quod non corruptibilibus, auro, & argento redempti eſtis, de vana veſtra conuerſatione paternæ traditionis, ſed pretioſo ſanguine, quaſi agni immaculati, & incontaminati Chriſti, præcogniti ſiquidem ante conſtitutionem mundi, manifeſtati autem nouiſſimis temporibus propter vos, qui per ipſum fideles eſtis in Deo, qui ſuſcitauit eum à mortuis, & dedit ei gloriam, vt fides veſtra, & ſpes eſſet in Deo, animas veſtras caſtificantes in obedientia charitatis, &c.* Aduena quoque, & mercenarius paſcha edere non poſſunt. Quis eſt aduena, niſi is, qui nuper venit ad fidem, & necdum firmus eſt in fide Catholica: Mercenarius autem ille eſt, qui pro terrenis tantum laborat, & nullum in futuro præmium requirit, Iſti ſanè non ſunt digni accipere corpus Chriſti, quia, aut eum non firmiter credunt, aut non veraciter amant, ac ideo indigni eius participatione ſunt. Rupertus, nullum admitti ait, niſi ſeruum empticium, quem eum tantùm interpretatur, qui ſuſceperit per baptiſmum emptionis; imò redem- G ptionis Chriſti ſacramentum, additque etiam ſi iam ſit catechumenus non veſcetur, ſed tanquam mercenarius à cætu veſcentium ſegregabitur, vt nec ſaltem conſiſtat in domo, dum hoc phaſe immolatur, dum à domeſticis fidei comeditur, ſed & in alterius ſectæ homines in quoſcunque hæreticos, vel ſchiſmaticos hoc phaſe diſtribuere nefarium eſt, etiamſi ſanguine agni ſignatos ſe habere dicant ſuarum frontium poſtes. Soli itaque Hebræi ex eo comedunt, quia hoc ſacramentum non datur niſi fidelibus, nec paſſio prodeſt, niſi credentibus. Si quis autem ex eo edere velit, prius circumcidatur oportet, id eſt, baptizetur. Et qui per peccatum à Deo alienus factus eſt, vt comedat, circumcidere debet cor ſuum, & auferre quicquid in eo eſt, immũdum. Aliter etiam hæc ad allegoriam conuertẽtes, dicere poſſumus, vernaculos eſſe innatas, atque inſitas nobis ſcientias; emptos verò argento diſciplinas quas audiendo, legendoque comparauimus. Vernaculos tamen, ac argento emptos circumcidere, & purgare debemus; alienigenam verò nulla ratione admittere iubet, vt pote qui alienum dogma recipiat, Præterea ſi in eccleſia verba Dei comedis, & poſtmodum, aut ad Iudæos, aut hæreticos accedis, iam non in domo vna paſcha domini, vti iuſſus es, agis: *In vna namque domo*, inquit lex, *comedetur, nec auferatis de carnibus eius foras:* In vna autem domo agni caro comedi iubetur, quia in vna Ec- H cleſia Catholica myſterium paſſionis eius ritè celebratur, nec efferri licet de carnibus eius foras, quia nec pagani, nec Iudæi, nec hæretici, nec illi omnino qui extra eccleſiam ſunt, ad hanc communionem admittuntur, quorum fides, doctrina, & conuerſatio aliena eſt à regula eccleſiaſticæ diſciplinæ. Sic & Rupertus in hoc etiam ſecundum ſpiritum, vnitatem ſanctæ eccleſiæ ſcribit commendari attentius, ſcilicet, vt manducaturi menſam dominicam ſimus domus vna, id eſt, idipſum dicamus omnes, & non ſint hæreſes in nobis, & ſchiſmata: Tunc enim non in vna domo comedi agnum, ſed foras carnes eius efferri, quando indiſcretè tribuitur ſcindentibus vnitatem fidei, cùm in ſciſſura menſium Deus non ſit. Ergo cum præſenti teſtimonio ſcripturæ licere confidenter dicere, quia non eſt verum ſacrificium, quod fit extra eccleſiæ vnitatem: At verò etiam author catenæ: in vna ergo domo comedendum eſſe ait paſcha, ſiue agnum, in vna azymorum congregatione vnanimi voto, ſimili fide, concordi charitate, etiamſi ſecundum loca, & tempora diuidantur. Non exportandas carnes agni paſchalis, nihil indigenis, & canibus illius myſterij proijciendum, ſed ardore fidei cum gratiarum actione ruminandum, & igne

Quid per alienigenã intelligatur.

Seruus empticius quis

Aduena, & mercenarius quis.

In vna domo comedi agnũ quid.

charitatis

A charitatis abſumendum, Deoque dicandum, à quo omne bonum. *Neque os illius confringetis.*
Hoc teſtimonio, vt ait Rupertus, Sanctus Euangeliſta ſic vſus eſt: *Ad Ieſum autem cùm veniſſent,*
vt viderunt eum iam mortuũ, non fregerunt eius crura. Et ſubinde: *facta ſunt enim hæc,*
vt ſcriptura impleretur, os nõ comminuetis ex eo. Ergo & iuxta proprias vocum ſignificationes,
prophetia manifeſta eſt, & nihilominus tamen quotidie nobis myſticè obſeruandum eſt, vt os
eius non comminuamus, ideſt, verbum per quod ſubſiſtit, cibi & potus huius ſacramentum,
non confringamus, ſed integrum, atque illibatum cuſtodiamus: Qui enim quidpiam de diuinitate
agni huius peruerſum ſentit, ipſe ſibi os illius confringit. Authori catenæ; os non confringere
ſignificat ſpẽ futuræ reſurrectionis in iſtis fidelibus, qui dignè phaſe domini celebrauerint.
Rabano verò: os agni non comminuere, eſt, in diſpenſatione incarnationis Chriſti, robur
diuinitatis per blaſphemiam non corrumpere, quia Deus, & homo, vnus, inquit, eſt Chriſtus,
comminuit ergo oſſa agni, qui Chriſtum dicit de Maria Virgine purum hominem natũ,
& non verum Chriſtum. D. Bernardus in ſermonibus de cute, carne, & oſſibus animæ: Oſſa iuſtorum
omnino integra, atque illæſa cuſtodiri, ait, à domino, vt nunquam frangatur propoſitum
B cordis eorum, nunquam ſalubris intentio conteratur, &c. *Quod ſi quis peregrinorum in veſtram*
voluerit tranſire Coloniam, & facere phaſe domini, circumcidetur prius omne maſculinum
eius, & tunc ritè celebrabit, eritque ſicut indigena terræ. Quod eſt apertè dicere, ſecundum Rabanum,
veris Iſraelitis, & populo eccleſiaſtico, verum paſcha celebrantibus; Si quis infidelis, &
externus à cultu Chriſtiano ad hanc communionem ſe ſociare voluerit, expoliet prius veterem
hominem cum actibus eius, & induat nouum, qui ſecundum Deum creatus eſt in iuſtitia, &
ſanctitate veritatis. Sicque dignè ſociabitur conuiuiis cæleſtibus, veſceturque ritè epulis ſpiritualibus.
Et Rupertus ait: Quiſquis adhuc peregrinus, & nondum domeſticus fidei eſt, ſiue ille
paganus, ſiue ſit hæreticus, aut certè falsò Iudæus, circumcidatur domino circumciſione cordis,
& aurium, quod eſt in Iſraelitarum tranſire coloniam, & tunc veſcetur carnibus agni quæ
non debent extra vnam Catholicam eccleſiam efferri. *Eadem lex erit indigenæ, & colono qui peregrinatur*
apud vos. Poſſumus etiam per indigenam, & colonum, quorum lex eadem ſit, & eũ
qui ex circumciſione, & eum qui ex præputio eſt, intelligere populum, quorũ alter, qui ex circumciſione
eſt, indigena rectè dicitur, alter qui ex præputio, colonus; hoſpes enim teſtamentorum,
C & alienus olim erat à conuerſatione Iſrael. Vtriuſque populi eadem lex eſt, vt tam hic,
quàm ille, omiſſis cunctis ſuperſtitionibus, vel iuſtitijs carnis ſolam Chriſti quærant gratiam.
Cùm igitur tanta ſit miſericordia Dei, vt etiam de Iudæorum populo multos per fidem iuſtificare
dignatus ſit, & nos ſub veteri quondam ignorantiæ profunda nocte pereũtes in patriarcharum
ſocietatem, & in ſortem electi generis adoptauerit; amplectamur purificatis mentibus,
atque corporibus hoc ſalutis noſtræ mirabile ſacramentum, & ab omni fermento malitiæ
veteris emundati paſcha domini cum digna obſeruatione celebremus, vt regente nos Spiritu
ſancto à charitate Chriſti nullis tentationibus ſeparemur, qui in ſanguine ſuo pacificãs omnia
in altitudinem paternæ gloriæ ſe recepit, & humilitatem ſibi ſeruientium non reliquit. Atque
hæc de ritu immolandi, edendique agnum paſchalem, venio modo ad holocauſtum, cuius ſecundum
genus dictum eſt, fuiſſe de pecoribus, ſiue de ouibus, aut capris. In cuius ſacrificij explicatione
illud intelligere oportet, vt aſſerit Iſychius, eum, qui ſubtiliter verba legis inueſtigat,
quia non ſolùm de bubus, ſed etiam de ouibus præcepit Iſraelitam offerre holocauſta. Ergo
non ſolùm, qui legis mandata operatur, hũc enim eſſe bouem, vtpote operatorem diximus,
D ſed & quilibet ſimplex & ſine malitia, cui comparatur ouis dicente Ieremia: *Ego quaſi agnus*
manſuetus, qui portatur ad victimam, & non cognoui; Ergo & ipſe ſemetipſum holocauſtum
Deo offerre poterit; Veruntamen cùm ouium memoriam feciſſet, ait enim: Si autem de ouibus
eſt oblatio, ſubintulit aliud animal, ideſt, capram, dicit enim ſic: *de ouibus, & de capris.*
Quanta autem inter capras, & oues differentia ſit; apertiſſimè nos dominus Ieſus docuit, dum
de conſummatione ſæculi narraret, qui dum oues à dextris cõſtituit, benedictionem iuſtorum
ijs ſubdidit; hædos autem à ſiniſtris, contra quos ſententiam illam terribilem peccatorum protulit.
Sicut ergo licet non ſolùm de ouibus, ſed & de capris offerri, & oblatio de pecoribus dicitur:
Sic & eum, qui ex peccatoribus eſt, poſſibile eſt ſimplicitati operam dare, & quaſi ouem
factum, conuerſationem ſuam in holocauſtum offerre Deo: Quia enim nihil impedit ad adipiſcendam
iuſtificationem peccatorem quempiam fuiſſe, quamuis hoc Iudæi non putarent. Audi
qualia per Ezechielis prophetiam dixit: Cùm enim in multis inuectus fuiſſet contra iniuſtum,
& dixiſſet, morte moriatur, ſanguis eius ſuper ipſum erit; hęc etiam ſubdidit; Quod ſi genuerit
filium, qui videns omnia peccata patris ſui, quæ fecit, non fecerit ſimile eis ſuper montes
non comederit, & oculos ſuos non leuauerit ad Idola domus Iſrael, & vxorem proximi non
vio-

Cur non frãgeretur os agni.
Ioann. 19.

Peregrinus quis.

Indigena, & colonus quis.

Holocauſtũ.
Lib. 1. in Leuit.

Math. 25.

Cap. 18.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

violauerit,& alia his ſimilia,in quibus finem hunc addidit, hic non morietur in iniquitate pa- E
tris ſui,ſed vita viuet. Et dicitis, quare non portabit filius iniquitatem patris? Sic Iudæi neceſ-
ſe eſſe filium, quaſi hæreditario iure, in patris ſuccedere peccato arbitrabantur. Sed quamob-
rem oues,& capras ad latus altaris, quod reſpicit ad aquilonem coram domino præcipit occi-
di,cùm non ita de bubus pręcepiſſet,ſed coram domino ſanxiſſet immolari? Videtur enim ver-
ba contrarietatem quandam habere,atque differentiam; quia cùm ſit ſacrificium holocauſto-
matis vtrumque,differentia his diſtribuit loca. Non eſt ergo ignorandum, quia quantum ad
ſuperficiem literæ,eundem in vtriſque locum legiſlator ſignificauit. Holocauſtomatum enim
altare ante tabernaculum conſtitutum ex latere erat ianuæ, vt non ſanctorum miniſtranti-
bus obſtrueretur introitus, ſicuti in Exodo de eodem dicitur; Et impoſuit velum ianuæ ta-

Cap.31.

bernaculi teſtimonij, & aram holocauſtomatum poſuit circa oſtium tabernaculi teſtimo-
nij. Quæcunque ergo ad ſacrificium offerebantur ex latere altaris ab aquilone ſtabant, &
ſic coram domino ſacrificium celebrabatur, ideſt, in conſpectu ſanctorum, faciem enim do-
mini appellat Sancta ſanctorum, quia in ipſis Dei habitabat gloria. Vnde nec frequenter in-
ipſa intrare ſacerdotem,niſi ſemel in anno iubebat. His ergo ita ſe habentibus,differentiam di-
ci verborum ſicut neceſſaria contemplationi erat,oportuit,quia enim altare diximus eſſe Chri- F
ſtum, ouium autem ſacrificium ſimplicitatem ſtudentium,nō abſolutè autem etiam iuſtitiam
operantium,non in directum intelligibilis altaris,ſed ex latere offertur. In directum enim eſt,
quia mandata perficit. Ex latere autem quia à malis abſtinet. Quare?quia ſicut in aulam,ver-
bi gratia, regiam melius eſt per oſtium quidem rectum ingredi;cùm autem hoc non eſt facile,
bonum ſit etiam per illud,quod ex latere eſt,introire: Sic melius quidem eſt Deo per manda-

Latus altaris aquilonē verſus quid notet.

torum offerri perfectionem,bonum eſt tamen, etſi per malorum ſe quis offerat abſtinentiam,
Deo quippe quomodolibet offerri bonum eſt. Ad latus autem altaris ad aquilonem neceſſa-
riò addidit; nebuloſa enim penè ſemper hæc pars eſt,obtinentur ſiquidem nebula,ideſt, igno-
rantia hi,qui ex toto ſe innocentiæ tradunt,propterea,& holocauſtum dicitur etiam ſine ope-
ratione Iuſtitiæ. Idem Iſychius in explicatione primi holocauſtomatis,de bubus, vel de oui-
bus offerre,inquit,præcepit ex vtroque animali,vel iumento,ſimilem deſignans hominem,qui
nihil acuminis,neque ad virtutem,neq; ad malitiam habet,ſed trahitur ab alio, tales ſunt bo-
ues,& oues,nimis enim ad manum ſunt conſueta animalia,& eos,qui ita trahunt facilè ſequē-
tia. Et propterea non omnium hæc munera,ſed Iudæorum ſolummodo eſſe poſſunt: Illi enim G

Pſalm.35.

etiamſi virtutis aliquid non operantur, ſufficit eis minimè inique operari,de quibus Dauid di-
cebat: *Homines, & iumenta ſaluos facies domine:* Primum ordinem hominibus cuſtodiens,
deinde cuſtodiens etiam reliquis ſalutem: Quod autem hominem iſtum,de quo ſermo eſt, le-
giſlator appellauit,ait enim: *Homo ex vobis;* non hoc admireris, poſſibile enim eſt eundem &
hominem appellari,& quæ iumentorum ſunt,agere. Demonſtrat hoc idem Dauid propheta
dicens: *Et homo cùm in honore eſſet comparatus eſt iumentis inſipientibus, & ſimilis factus*
eſt illis. Sed reuertor ad ſecundum holocauſtum, quod eſt de oue, vbi etiam Radulphus Fla-

Per capram & hædum in ſacris literis intelligitur peccator.

uiacenſis notandum monet,quod lex oui capram coniungit,quoniam ſcilicet capra,aut hędus
genus ſit animantis olidum & luxurioſum,ideoque in ſcriptura ſacra peccatorum imaginem
gerat,inde,inquit,eſt,quod agnus paſchalis iuxta Septuaginta de ouibus, & capris ſumi iube-
tur,quia Chriſtus,qui paſcha noſtrum eſt,ex iuſtis,& peccatoribus carnem aſſumpſit. Sed &
Daniel in quadam viſione Alexandrum Macedonum regem, hircum caprarum nominauit,
Græcorum ſcilicet luxuriam notans, à quibus ille originem duxit; ſed & in iudicio oues à dex- H
tris,hædi autem à ſiniſtris ſtatuendi ſunt. Cùm igitur capra peccati, aut peccatoris typum te-
neat,quid eſt, quod in holocauſtum Deo offerri iubetur? Nunquid acceptum fieri poteſt Deo
peccatum noſtrum?Sed ſciendum eſt,quod cuius non placet executio,placet mactatio. Offer-
tur ergo Deo capra,non viua,ſed mortua,quādo quem offendimus peccati perpetratione,pla-
camus abolitione. Idem verò computatur ouis,& capręholocauſtum,quia in eodem,vbi prio-
ris malitiæ vetuſtatem deponimus,innocentiæ nouitatem domino conſecramus. Quæri ergo
poteſt,cum bos,& ouis ſanctitatis ſpeciem gerant, cur in ſacrificio mactentur, cur non potius

1. Corinth. 25.

viua offerantur. Neque enim vt peccati,ita & Iuſtitiæ acceptabilis Deo eſt exterminatio. Ad
quod ipſe reſpondet,bouis,& ouis immolatione non ſancti laboris, ſeu innocentiæ exterminiū
deſignari,ſed quia nemo iuſtus naſcitur:Non enim prius,quod ſpirituale eſt,ſed quod anima-
le,deinde quod ſpirituale: Ad hoc etiam ea,quæ iuſtitiæ formam habent,immolata Deo, non
viua offeruntur,vt exinde aduertere liceat,nullum per ſanctitatem poſſe conſecrari, qui non
carnis concupiſcentiam mactauerit prius,quam cum carnis origine traxit. Vbicunque tamen
in hoſtijs, Chriſti typus agitur, per mortem victimæ, non vitij, ſed carnis mors in eo monſtra-
tur.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

A tur. Tantum Radulphus. Ribera verò hoc ſecundum holocauſtum ab ijs offerri ſolere ait, qui
vitulum non habebāt,qui offerebatur in primo,& quemadmodum hoc primum holocauſtum
eſſe Chriſti dixerat,ſeipſum in cruce patri offerentis,ita hoc ſecundum eſſe minus diuitū,ideſt,
martyrum, qui Chriſtum imitantes ſeipſos obtulerunt: Hoc holocauſtum verò,vt dictum eſt,
agni eſt,aut hædi,qui maſculus ſit,& immaculatus,agnus martyr eſt propter innocentiam,&
manſuetudinem,qua inimicis minimè reſiſtit, ſicut ait Ieremias; *Et ego quaſi agnus manſuetus,*
qui portatur ad victimam: & Eſaias. *Sicut ouis ad occiſionem ducetur,quaſi agnus coram tondente*
ſe obmuteſcet,& non aperiet os ſuum. Maſculus propter fortitudinem; immaculatus propter
ſanctitatem. Idem in hædo intelligitur,quia natura filius iræ erat,& ad vitia procliuis, vt
virtutes,quibus anima ornatur, & vitia, quibus caruerit, non naturæ bonitati,ſed gratiæ Dei
tribuat,natura enim non agnus erat,ſed hędus. Immolatur ad latus altaris,quod reſpicit aquilonem,
quod de vitulo dictum non eſt,quia pars aquilonaris frigidior eſt, & obſcurior,& martyres,
quamuis ſancti ſint,habent tamen ignorantiam, & peccata minima, quæ illa ſanguinis
effuſione deleantur. Chriſtus tamen neutrum habuit,& omnino pro alienis peccatis mortuus
B eſt. Altare,in quo ſe offerunt Deo martyres,ſancta eccleſia eſt;vt enim Deo placere non poteſt
hoſtia,quæ ad altare non offerretur, ita nullum ſacrificium extra eccleſiam illi gratum eſt. Et
quia veſtigia ſanguinis martyrum manēt in eccleſia,& ad Dei, ac martyrum ipſorum gloriam
atq; ad exhortationem noſtram,magna omnium fidelium exultatione celebrantur, rectè ſanguis
per circuitum altaris à filijs Aaron fundi iubetur,ſacerdotum enim opera tota,hos triumphos
eccleſia cognoſcit,& colit. Membra diuiduntur,quia libenter pro Deo ſe martyres à parentibus,
cognatis,amicis,& ab omni poſſeſſione,& voluptate ſeparant,& diuidunt,vt Deo offerant.
Quare non iniuria ea,quæ iecori adhærent,commemorata ſunt,quibus intimi affectus,
& quæ maximè cordi adhærebant,intelliguntur. Ignis,quo hoc holocauſtum crematur, idem
eſt,quo & nobilius illud holocauſtum Chriſti crematum eſt,ideſt,ardēs Dei amor; ligna, exēpla
paſſionum Chriſti, & aliorum martyrum memoriaque inſignium Dei beneficiorum, quibus
amor ille in horas in illis augetur,& latiùs ſeſe diffundit. Inteſtina reliquijs concoctorum
ciborum,pedes puluere ſordidantur. Ita inteſtinorum ſordes immoderatum affectum rerum
huius ſæculi, cordi adhærentem indicant, puluis autem affectus quaſi cutem animæ ſolùm tangentes,
C & qui facilè excuti poſſunt,ſignificant: Et quia ſi quid tunc eſt amoris rerum huius mūdi,
quod vel in corde inhæreat, vel animam quodammodo fœdet, pænitentiæ dolore diluunt
martyres ſancti. Benè inteſtina,& pedes,antequam crementur,aqua lauantur. Huc vſque Ribera,
ex quo etiam de ouis ſignificatione in hoſtia pacifica,in boue dictum eſt. Liceat hic deliramentum
Mahumetis addere,quod inter alia,quæ de extremo iudicio ſcripſit,abſurda,ferè
eſt abſurdiſſimum,arietes ſcilicet,qui die paſchæ,bairan à Turcis appellati mactantur,paradiſum
in extremo iudicio ingreſſuros aſſerens,eiuſque rei teſtem citans Zunam:eumq; arietem,
qui ab Abrahamo filij ſui Iſaac loco immolatus eſt,per quadraginta annos in paradiſo educatum,
nigrumq;,& ab angelo Gabriele delatum fuiſſe. Hinc fit,inquit Bellonius, vt Turcę multos
arietes iugulent,quos die paſchæ ſacrificent,tametſi vnicus ex præſcripto, & obligatione
ſufficiat. Nam liber Zunæ dicit omnes arietes à Turcis propter paſchæ ſacrificium iugulatos in
extremo iudicio pro ijs,qui ipſos iugulandos curarunt,oraturos. Offerebatur pręterea ouis pro
peccato plebei hominis per ignorātiam,ouis ſcilicet immaculata eodem ferè ritu, quo alię hoſtiæ
D immolabantur,cum pro peccato principis offerri iuberetur hircus. Poſt hirci autem ſeu capræ
oblationem,etiam ouem conuerſos offerre præceptum fuiſſe aſſerit Radulphus, quoniam
neceſſe ſit,vt ſi veram de malis noſtris pænitentiam agimus, vitæ de cætero innocentiam Deo
conſecremus,vnde pſalmiſta Domino,inquit,loquitur dicens: *Iudicium,& iuſtitiam in Iacob*
tu feciſti,iudicium ſcilicet,vt electi pro malis ſuis ſeipſos iudicent,iuſtitiam verò vt mala eadē
in reliquum emendent. Eſaias quoque per vitæ correctionem peccata aboleri oſtendit,dicēs:
Lauamini, mundi eſtote, auferte malum cogitationum veſtrarum ab oculis meis, quieſcite agere
peruersè,diſcite benè facere: Si fuerint peccata veſtra ſicut coccynum,quaſi nix dealbabuntur,& ſi
fuerint rubra quaſi vermiculus, velut lana alba erunt. Cùm verò in hac legislatione eadem,
quæ ſupra repetita ſint,hoc ſolùm notādum exiſtimat,quod ſicut hirci,& capræ, ſic etiam ouis
cornua altaris tangi,& baſis illius infundi præcipiuntur: hinc enim nos colligere,quia & ipſa
innocentia poſt peccati abrenunciationem,ſi non pro præſentibus, tamen pro præteritis luctū
habere debet,& afflictionem,per quam Deus,& miniſtri eius ad paſſionē flectantur; non enim
ſufficit peccata deſeruiſſe,niſi congrua ſatisfactione, quod iniquè perpetratum eſt aboleatur.
Iuxta igitur legis decretum ſanguine ouis,quæ pro peccato offertur, & cornua altaris tangenda
ſunt,& baſis illius infundenda, quia etiam vitæ innocentia, quæ pro redemptione veterum
deli-

Martyrum ſacrificium.

Inteſtinorū ſordes myſticè quid notent.

Hoſtia pro peccato plebei hominis, per ignorantiam.

Pſalm. 98.

E

delictorum Deo conſecratur, ſua afflictione, & diuinam indulgentiam, & humanam debet acquirere compaſſionem.

Capra à quibus offerretur.

Iſychius verò, capræ, quæ ab his, qui ſunt de populo, & qui non occupantur in meditatione legis, offerebatur, ouem quoq; coniungi aſſerit, quoniam in populo, & idiotis poſſibile eſt eſſe aliquos etiam ſimplices, quibus conueniat ouis ſacrificium, quod tam in holocauſtomatis, quàm ſacrificijs hoſtiæ pacificorum demonſtratur; apertè ergo legiſlatorē approbare cupientem, quia non ſolùm princeps, ideſt, ſcientia ſublimior, nec tantùm popularis, ſed, & ſi quis eſt in popularibus ſimplex, ſi fortè peccauerit, quod & hic ad redemptionem peccatorum, debeat pœnitentiam, ouis ſacrificium, introduxiſſe.

Popularium ſacrificium quod.

Ideo autem non arietem, ſed ouem, ideſt, fœminam, & non maſculum præcepiſſe offerri, quia popularibus fœminarum ſacrificium deputarit, eos hic, qui legem accipiunt, euidenter conteſtans, vt quicumq; principatum ſortitus eſt, & eſt alijs ſublimior ſciētia, non ſolùm exhibeat ſimplicitatem, cùm oporteat eum eriam prudentem eſſe ſicut ſerpentem, quemadmodum dominus ait. Qui verò non eſt talis, ideſt, qui non abundat ſcientia, & propterea in populo degit, hic, quamuis ſit ſimplex, ſi contingat, vt peccet, nec ipſi peccatum ignoſci, niſi per oblationem pœnitentiæ, peccatum diluerit.

F

Idem Iſychius ſequentis capitis legem; *anima quæ iurauerit, & protulerit labijs ſuis vt vel malè quid facere vellet, vel benè, & id ipſum iuramento, & ſermone firmauerit, oblitaque poſtea intellexerit delictum ſuum, agat pœnitentiam pro peccato, & offerat agnam de gregibus, ſiue capram, orabitque pro eo Sacerdos, & pro peccato eius.* Hic agnam de gregibus, ſiue capram offerri exiſtimat, quia de aliquo, qui de populo eſt, videlicet de vulgo, loquitur hoc loco, inter quos poſſibile eſt ſimplicem quampiam inueniri agnam de gregibus, vtpotè aptam ſimplici, quemadmodum, inquit, ſuperiùs diximus. Radulphus verò: *& offerat agnam de gregibus, ſiue capram,* exponens ait, tanquam diceret, quod prius vouerat, & nondum reddiderat, reddat, malè, & benè faciat, carnem affligens, & bonis operibus inſiſtens. Hæc namque eſt ouis, & capra, bonorum operum executio, & malorum pœnitentia. Nec contrarium videatur, quod ſiue ouis, ſiue capra offerri iubetur, cùm nos vtrumq; offerendum dixerimus. Siue enim aliquando copulatiuum eſt; & vtraque hic iniungitur. Quod verò agnam de gregibus ponit, hoc fortaſſe aduertendum eſt, quoniam infirmioribus, & his maximè, qui adeo negligētes ſunt, vt votorum ſuorum obliuionem admittant, ardua, & quæ paucorum ſit, non eſt intelligenda conuerſatio, ſed vulgaris, & quæ cuiuſlibet etiam inualidi vires non opprimat.

G

Aries Chriſtum notat.

In ſubſequenti verò lege, vbi *anima ſi præuaricans cærimonias per errorem, in his, quæ domino ſunt ſanctificata, peccauerit, offerre iubetur pro delicto ſuo arietem immaculatum de gregibus, qui emi poteſt duobus ſiclis iuxta pondus ſanctuarij*, per arietem Chriſtum intelligi ſcribit: huncq; pro delicto ſuo offerre debere, qui in ſanctificatis delinquit: ſed quærendum eſſe, cum ipſe idem ſuprà per vitulum expreſſus ſit, profecto tam ſuo quàm populi hoſtia factus, cur hic per arietem deſignetur. Manifeſtam patere rationem. Quicunque (inquit) fidei catholicæ veritatem temerare præſumunt, doctrinæ Chriſti contrarij exiſtunt. Non ergo iſti Chriſtum ducem ſed aduerſarium. De quibus Ioannes in epiſtola ſua: *Omnis* (inquit) *qui præcedit, & non permanet in doctrina Chriſti, Deum non habet.* Præcedunt enim qui Chriſto docenti non obedire, ſed doctrinam eius quaſi corrigere moliuntur. Si igitur tanti reatus propitiationem quærunt, Chriſtum ſibi ducem cōſtituant, & eius magiſterio humiliter ſe ſubdentes, errorem priſtinum corrigant. Sic fiet vt quem prius aduerſarium habebant, iam arietem factum, propitiatorem inueniant. Horum forma in decem illis leproſis apparuit, qui medelam illius ſuppliciter poſtulantes, ſteterunt à longè, & exclamauerunt, dicentes: *Ieſu præceptor miſerere noſtri.*

Lucæ 17.

H

Ecce cùm à Chriſto ſanari deſiderant, quaſi arietem ſibi conſtituentes, præceptorem vocant. Qui ergò in ſanctificatis delinquit, arietem pro ſe offerat, ideſt, quiſquis dogmatibus Eccleſiaſticis refragari auſus eſt, per Chriſti doctrinam ſe corrigat; vt ipſum iam habens doctorem fidei, per ipſum mereatur reconciliari. Sed quid eſt quod huic arieti duorum ſiclorum pretium ponitur? *Offeret arietem*, inquit, *qui emi poteſt duobus ſiclis iuxta pondus ſanctuarij.* Notum eſt omnibus, argenti metallum ſonorum eſſe. Siclus itaque qui argenteus eſt, veræ fidei confeſſionem inſinuat. *Quiſquis enim* (ait Ioannes) *confeſſus fuerit, quoniam Ieſus eſt filius Dei, Deus in eo manet.*

1. Ioan. 4.

Aries ergo iſte Sicli pretio emitur, quia Chriſtus per veræ fidei confeſſionem acquiritur. Sicli tamen in pretio duo ſunt, quia Chriſtus & corde credendus, & ore confitendus eſt. *Quia ſi confitearis in ore tuo Dominum Ieſum, & credideris in corde tuo, quòd Deus illum excitauit à mortuis, ſaluus eris.*

Roman. 10.

Confitere igitur in corde tuo, vt Deus vocem tuam audiat: confitere & ore, vt fides tua hominibus innoteſcat: & vtriuſque ſicli pretium perſoluiſti. Siclus tamen ille ſanctuarij pondus habere præcipitur, vt fidei tuę profeſſio, eecleſiaſticæ traditionis formam imitetur. Si enim Chriſtum nominans, aliud de illo ſentias, quàm Catholica tradit fides, ſiclum quidem habes, ſed quia pondus in illo ſanctuarij

non

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

A non inuenitur, aries ille tali commertio minimè tibi confertur. Iſychius quoque in eodem ferè ſenſu arietem hic Chriſti typum eſſe aſſerit: Bonum quidem (inquit) eſt, ab omni peccato abſtinere, maximè tamen ab eo, quod contra ſancta committitur, quia Deus per illud iniuriatur. Quantum autem hoc & quàm terribile ſit, præſens, quam legiſlator expoſuit, demonſtrat oblatio. Cernis quippe, quia dum tot præcepiſſet ſacrificia celebrari, nuſquam de arietis ſacrificio in principio libri huius domini ad Moyſen loquentis, niſi tantum in hoc loco mentionem fecit, volens neceſſitatem & vtilitatem ſacrificij huius oſtendere. Cernis etiam, quia non hircū neque capram aut ouem, aut par columbarum, ſed arietem præcepit offerri, ex oblatione docens, quale ſit hoc peccatum. In figura enim Saluatoris aries accipitur. Cognoſcis autem hoc modo, quando Deus Abraham ab vnigenito immolando cohibuit: quoniam & Iſaac viuere propter promiſſam ex eo ſucceſſionem & figuram ſacrificij Saluatoris impleri oportebat, propter hanc Iſaac in ſacrificium aſſumpto, vidit arietem in vepribus hærentem cornibus, vel ſicut Septuaginta in arbore Sabech patriarcha teneri. Arbor autem Sabech crux eſt, lignum remiſſionis, in quo aries ex cornibus figuram gerens confixi manibus in cruce Chriſti, tenebatur.

Arbor Sabech quæ.

B Non ſolum autem immaculatum eum eſſe præcepit, ſed & qui pretij ſit, ſiue emi poſſit duobus ſiclis, vel ſecundum Lxx. argenti quinquaginta ſiclis, ſiclo ſanctuarij. Nemo quippe ſibi conquirere domini ſacrificium, niſi per Spiritum ſanctum poteſt, ſi enim nemo poteſt dicere, dominus Ieſus Chriſtus, niſi in Spiritu ſancto, multo magis nec ſacrificium eius poteſt aſſequi ſine operatione Spiritus. Vnde non ſimpliciter dictum eſt, quinquaginta ſiclorum, oſtendit quippe hic numerus ſancti Spiritus aduentum ex eo, quod die pentecoſte, ideſt, quinquageſima ad apoſtolos venit. Sed & pondere ſanctuarij, ſiue ſecundum Septuaginta ſiclo ſancto, vt per hoc, quod dixit ſancto, oſtenderet ſancti Spiritus virtutem, & operationem. Siclo autem quare? quia ſiclus viginti obolorum eſt, hic autem vicenarius numerus non eſt peccatis obnoxius. Vnde hi, qui de Aegypto exierunt, cùm viginti annorum eſſent, peccati populi pænam non ſuſceperunt: Mundus quippe ab omni peccato eſt ſpiritalis homo. Non ſolùm autem arietem offerri, ſed & quintam addere præcepit. Si quis fortè ſancto vaſe, vel cibo, aut vnguento tali illicitè abuſus eſt, hoc appellauit commiſſum peccatum in Sancta; hic ergo ipſum reddet & inſuper quintam, ideſt, quintam eius partem tradet ſacerdoti. Hoc autem ſigni- C ficat, vt quoniam quinque ſenſus habemus, ſi per vnum ſenſum peccauerimus, veluti ſi oculum ad adulterium in tempore, & loco ſancto occupauerimus, aut linguam in detrahendo, vel aures ad malam locutionem, aut odoratum ad perceptionem odoramentorum meretriciorum, aut manum ad tactum prophanum, & iniuſtum: Primum quidem à peccato illo abſtineamus, & pœnitentiam per arietem pro eo offeramus, ideſt, Chriſtum rogemus, vt peccati in ſe commiſſi ipſe fiat ereptio, deinde quintam, ideſt vnum prædictorum ſenſuum, per quod peccatum commiſſum eſt, offeramus ſacerdoti Chriſto, videlicet, vt nequaquam vltra ad actionem prauam illum occupemus ſenſum, ſed conſecremus illum Deo. Sic enim pro peccato noſtro deprecabitur. Quomodo autem peccati aries per ſacerdotem offeratur in alia parte libri ſcriptum eſt, vbi ſacrificium pro peccato æquale eſſe ſacrificio, quod pro delicto fit, prędicauit. Hoc autem nunc adijciendum eſt, quia, delictum legiſlator duobus modis vti ſolens, & delictum appellare, nunc quidem peccatum, quod ad ſcientiam peruenit, & nequaquam iam ignotum eſt peccanti; nunc autem, quod in Deo ipſo commiſſum eſt veluti iureiurando, aut etiam in ſanctis; non ſine cauſa hoc appellat delictum, ſed vt tu cognoſcas simili- D ter in Deum extendi peccatum, quod in ſcientia, & quod in iureiurando, & quod in ſanctis committitur. Idem author in explicatione præcepti de peccato per ignorantiam, & ſi quis fecerit vnum ex his, quæ domini lege prohibētur, & peccati intellexerit iniquitatem ſuam, quo offerre iubetur arietem immaculatum de gregibus ſacerdoti mēſuram peccati, habere ait pręſentem locum quæſtionem non modicam conſideratione dignam, quia pro peccatis, pro quibus capram pridem offerri, aut ouem præcepit; Ait enim: *Quod ſi peccauerit de populo terræ per ignorantiā, vt faciat quicquam ex his, quæ domini lege prohibentur, atq; delinquat, & cognouerit peccatum ſuū, offeret capram immaculatam.* Nunc tanquam oblitus ea, quæ pręceperat: *Si anima (ait) peccauerit per ignorantiam, feceritq; vnum ex his, quæ domini lege prohibentur, & peccatum intellexerit iniquitatem ſuam, offeret arietem immaculatum de gregibus ſacerdoti.* Et multum videtur differre inter hoc ſacrificium, & illud, quod dudum præcepit, ſed neque oblitus eſt anteriora, nec contraria ijs præcepit. Quia enim nomine animæ, gentilem diximus ſignificari, hic autem forſitan ignorans mandata legis tranſgredi poterat. Propter quod dixit, *Et per ignorantiam*, rectè intelligibilis aries, Chriſtus videlicet, huius peccatum in ſacrificio pro eo oblatus diluit; ſed & illud oſtenditur, atq; in his euidenter demōſtrat, quia in vnoquoq; quidē

Quinquaginta ſicli quid notent.

Sicli preciū.

Vicenarij numeri vis.

Quintam dare ſacerdoti quid.

peccato, pro remittendo eo egemus pænitentia, cum non ſimus idonei per noſmetipſos ſine E
Chriſti ſacrificio conſequi veniam. Ergo ſi quis extra fidem Chriſti cōſtitutus eſt Iudæus for-
tè, aut paganus, licet ſe pænitere de peccatis ſuis per conuerſationem, & vitam demonſtret,
remiſſionem non merebitur, quia arietem offerre, ideſt, Chriſti ſacrificium non poteſt. Quam-
obrem generaliter de omnibus ſancire cupiens non dixit, ſi anima de populo, ſed ſimpliciter,
ſi anima peccauerit, & fecerit vnum ex his, quæ domini lege prohibentur. Ergo & indocto, &
de ſcientiam habente, nec non de omni peccato rectè hoc, quod dicitur, accipitur. Quia au-
tem arietem pro delicto iubet offerri, apertiſſimum eſt, quia delictum hic legislator, intelle-
ctum peccatum poſuit, propter quod dicens *per ignorantiam*, ſubdidit, *Et peccata rea intellexe-*

Variandæ hoſtiæ pro varietate perſonarum.

rit iniquitatem ſuam. Sic & Radulphus, varietatem hoſtiarum pro perſonarum varietate, hic
diſtinxiſſe aſſerit, & quia non ſolùm peccantium, ſed peccatorum diuerſitas conſideranda eſt,
vt iuxta menſuram culpæ, extendatur mēſura vindictæ, hoc eſſe, quod hic diſcernitur. Qui reus
eſt, inquit, iubetur, vt ad ſacerdotem accedat, & peccati ſui æſtimationem illi committēs, quod
ille iudicauerit, hoc iſte deuotus implere contendat. Offeret itaque ſacerdoti arietem imma-
culatum iuxta menſuram, æſtimationemq; peccati, ſi eum quaſi ducem, & præuium ſibi con- F
ſtituens, hanc poteſtatē illi conceſſerit, vt dignæ pęnitentiæ reatus ſui modum ipſe ęſtimauerit,
pondus ſibi imponat, vt immaculatę vitę viam oſtendat, ſi ſe deniq; promiſerit ſecuturum, quo
ſacerdotis documentum pręceſſerit. Iuge modò ſacrificium legis: In quo duo agni, vnus mane,

Iuge ſacrificium.

alter veſpere offerebatur, ſignificare iuge ſacrificium euangelij, quod omnibus diebus offertur
in Eccleſia, ex Ribera dictum eſt, itaq; agnum, qui quotidie offerebatur, Chriſtū ſine dubio ſi-
gnificaſſe in cruce patri offerendo. Manè ſignificare tempus legis, & prophetarū, & legis natu-
rę, veſperū finem tēporum eſſe, quo Chriſtus venit in mundum, & omne, quod vſq; ad cōſum-
mationem ſęculi ſupereſt. Vt ergo ſciremus qui ſalui facti ſunt, ac fient ab initio mundi vſq; ad
aduentū Chriſti, & ab eo vſq; ad finē ſęculi, per ſanguinem agni in cruce occiſi ſeruari, agnum
mane, ac veſpere immolatū fuiſſe. Similiter author Catenę iuge duorum agnorum ſacrificiū,

Chriſti typus.

qui mane, & veſperi domino offerebantur, Chriſtum dominū redemptorem noſtrū ſignificaſſe
agnū ęternum immaculatū, perpetuam, & vnicam propitiationē pro omniū peccatis à conſti-
tutione hominū vſq; ad finē mundi. D. Bernardus in ſermonib. de purificatione B. Marię duos

Serm. 2. & 3.

illos agnos, qui ſingulis diebus mane & veſpere domino offeruntur, duas nobis indicare ait do- G
mini Ieſu oblationes. Primā eſſe, quā hodierna die celebramus. Hodie nāq;, inquit, ſiſtitur crea-
tori terræ fructus ſublimis, hodie placabilis Deo, & placens Deo virgineis manibus offertur in
tēplo, portatur à parentibus, à ſenibus expectatur. Offerunt Ioſeph, & Maria ſacrificium laudis,
ſacrificium matutinum, Simeon & Anna ſuſcipiunt, ſed oblatio iſta fratres ſatis delicata vide-
tur, vbi tantum ſiſtitur domino, redimitur auibus, & ilico reportatur. Veniet quando non in
tēplo offeretur, nec inter brachia Simeonis, ſed extra ciuitatē inter brachia crucis, veniet quā-
do non redimetur alieno, ſed alios redimet ſanguine proprio, quia redemptionem eum miſit
Deus pater populo ſuo. Illud erit ſacrificium veſpertinum, iſtud eſt matutinum. Iſtud quidem
iucundius, ſed iſtud plenius. Iſtud enim tempore natiuitatis, illud iam in plenitudine ætatis.
De vtroq; enim potes accipere, quod propheta prædixit: *Oblatus eſt, quia ipſe voluit.* Nam &
modò oblatus eſt, non quia opus habuit, non quia ſub legis edicto fuit, ſed quia voluit: Et in
cruce nihilominus oblatus eſt, non quia meruit, non quia Iudæus præualuit, ſed quia ipſe vo-
luit. Voluntariè ſacrificabo tibi, quia voluntariè oblatus es pro mea ſalute, non pro tua ne-
ceſſitate. Cyprianus, Chriſtum, ait, oportuiſſe offerri circa veſperam diei, vt hora ipſa ſacri- H

Chriſtū circa veſperam debuiſſe offerri.

ficij oſtenderet occaſum, & veſperam mundi, ſicut in exodo ſcriptum eſt; *& occident illum om-*
ne vulgus Synagogæ filiorum Iſrael ad veſperam. Et iterum in pſalmis: *Eleuatio manuum mearū*
ſacrificium veſpertinum. Et author Catenæ: Quod ſi agnus veſpertinus, inquit, dominum mo-
rientem præfigurat, agnus matutinus meritò eundem nobis de morte reſurgentem adumbra-
bit, cui ſententiæ applicat hoc pſalmiſtæ dictum: *ad veſperam demorabitur fletus, & ad matu-*
tinum lætitia. Nec non hoc alterum: *In matutinis meditabor in te, quia fuiſti adiutor meus,*
indeque & pſalmos aliquot titulum habere pro cerua matutina, hoc eſt, pro domino reſur-
gente. Nam mortem, inquit, noſtram Saluator moriendo deſtruxit, & ad vitam reſurgen-
do reparauit. Quod autem cum agnis anniculis ſimul offerebatur panis ex ſimila conſperſa
oleo factus, & vinum iam tum ſacroſancta corporis, & ſanguinis eius myſteria ſub ſpecie pa-
nis, & vini iugiter in eccleſia immolanda, ſicut & nunc indeſinenter immolantur, præſignaſſe
ait, virtute Spiritus ſancti complenda, per quem & ipſe ſe obtulit immaculatum Deo. Vi-
de etiam de hoc eodem ſacrificio in hiſtoria de boue. Quod modò ad ſacerdotum conſecra-
tionem attinet, in qua vitulus de armento, & duo arietes immaculati offerebantur, & cętera.

Idem

A Idem author Catenæ, & interlinearis ſpiritualiter hanc conſecrationem manus Aaron, & filiorum eius id nobis præferre, teſtantur, quod ſacerdotes eccleſiæ omnia bona opera operari debent, nulla autem mala. Vitulo autem ſacrificando imponere Aaron, & filios eius manus ſuper caput, & poſtmodum in conſpectu tabernaculi mactari, quia vera hoſtia Chriſtus Dominus, qui peccata noſtra portauit, in cruce erat pro ſalute mundi offerendus, cuius ſanguine, & iuſti quatuor virtutibus nitentes, per quatuor cornua altaris, & inferiores in eccleſia, per baſin eius ſignificati, & demum omnes à reatu omnium peccatorum emundari debèbant, non, vt ſine omni prorſus peccato viuerent, ſed, vt non imputarentur eis peccata, & rei non haberentur apud iuſtitiam Dei, cui ſatisfactum eſſet per Chriſti mortem, & ſanguinem eius redimentem fideles, & electos, ſi illis applicata fuerit per fidem, & ſacramenta. Vel cornua altaris, & baſis ſanguine vituli liniri, quia Chriſtus, qui ſacerdos eccleſiæ Dei eſt, altare, & hoſtia pro noſtris criminibus peccatum fit, hoc eſt, ſacrificium pro peccato, vt nos à peccatis liberaret. Sed & cum adeps offertur incenſum domino, nil nobis indicare aliud, quàm Saluatoris noſtri paſſionem ex virtute gratiæ eius in fine ſæculorum B celebrandam, acceptiſſimam Deo futuram. Quod verò vituli carnes extra caſtra comburuntur, quia pro peccato ſunt, Dominum Ieſum Chriſtum extra Ieruſalem pro peccatis mundi in cruce offerendum. Sed & duos arietes, ſuper quorum capita Aaron, & filij manus imponunt, domino mactandos, ipſum eundem dominum Ieſum propter eminentiſſimam Dei, & proximi dilectionem, exprimere ducem, & paſtorem ouium, quem morti ſacerdotes, & pontifices Iudæorum tradiderunt. Nec ab re ſecundi arietis ſanguine aures dextras, pollices manuum, ac pedum Aaron, & filiorum eius tingi, quoniam immolatione Chriſti purgatus, & innouatus ſimplicium Iudaici populi auditus, opera correcta, & inceſſus dextri, & puri redditi. Aſperſionem autem ſanguinis eiuſdem ſuper Aaron, & filios, ſi non voce, ſigno ſaltem tibi clamare videri, quod ſcelerati illi Iudaici populi ſacerdotes in die paraſceues ſpurciſſimis labijs protulerunt; *Sanguis eius ſuper nos, & filios noſtros*. Theodoretus verò, ſacerdotes, inquit, non omnibus hoſtijs manus imponebant, ſed ijs, quæ pro ipſis immolabantur, maximèque pro peccato, cæteris verò ipſi illi, qui offerebant, manus ſuas ſupponebant: Id verò declarabat hoſtium locum offerentis tenere, ac ſupplere. Illud autem C ſciendum eſt, quod pro pontifice vitulus offerebatur, itemque pro omni populo. At verò pro principe hircus: pro vtroque verò capra; principi namque maſculus, ſubiectis verò fæmina congruit, propterea quod mulierem Adam ſubiectam eſſe Deus voluerit. Præterea vitulus, qui pro peccato offerebatur, extra caſtra comburebatur. Ob id Chriſtus quoque dominus noſter, vt ait Apoſtolus, extra portam paſſus eſt, veritatemque figuræ impoſuit. Altari quoque omentum imponebatur, offerebatur ſimiliter adeps ventriculi, duo renes, ipſiuſque iecoris fibræ. Quæ quidem omnia tantùm, quæ in nobis ſunt, affectionum ænigmata eſſe, exiſtimarim, adeps namque, qui ventriculum operit, gulæ, atque abdominis vitium indicat, renes verò voluptates illas, quæ ventrem maximè oblectant, fibræ autem iecoris iraſcibilem animæ vim declarant, hinc enim pars illa, quæ bilem ipſam continet, copulatur. Hæc autem omnia conſecrari iubet, ac quodammodo malas ipſorum efficacias mortuas eſſe ſignificare. Brachium quoque dextrum arietis pro conſummatione offerri præcipit, hoc eſt, virtutem, quæ ſeſe operibus exerit, dexteram, ac gratam Deo offerendam eſſe. Ita & author Catenæ, obſeruandum eſſe tradit, dominum potiſſimùm exigere pro ſuo ſacrificio anima-D lia illa, & membra illa, quæ concupiſcentijs ſubijciuntur. Nolle habere animal infirmum, aut quod teſticulis ſit priuatum, requirere renes, qui concupiſcentiæ prima ſunt officia: Velle habere hepar, quod roborat libidines, & adipes, qui effrenem faciunt concupiſcentiam. Hæc omnia dominum in ſuo velle habere ſacrificio, non quod illum delectent renes, aut adipes pecudum, ſed quòd hæc myſticè ſignificent, quòd homo debet mortificare membra ſua ſuper terram. Non vacat denique myſterio, quod per Moyſen cauda hoſtiæ in altari domino offerri præcipitur, vt videlicet omne bonum quod incipimus, etiam perſeuerantiæ fine compleamus. Repeti autem videtur eadem conſecratio Aaron, & filiorum eius in Leuit. his verbis: *Locutus eſt dominus ad Moyſen dicens, tolle Aaron cum filijs ſuis, veſtes eorum, & vnctionis oleum, vitulum pro peccato, & duos arietes.* Quo loco Radulphus iſtũ ait eſſe vitulum, cuius immolationem inter hoſtias, quæ pro peccato offeruntur, primam ſuprà poſuerat, Chriſtũ ſcilicet, dominum, qui pro generis humani reatu ſeipſum in ara crucis immolatum obtulit. Sed quoniam eius paſſio non ſolùm opere complenda, ſed etiam populo prędicanda fuerat, eligi miniſtros, quibus hoc officium iniungatur, vt morte illius audita, & credita à ſua mundus morte ſaluetur: Sicut enim Moyſes exaltauit ſerpentem, ita exaltari oportere filium hominis,

Adeps quid notet.

Quibus hoſtijs ſacerdotes imponerent manus.

Brachium dextrũ arietis quid notet.

Qualia animalia in ſacrificijs fuerint requiſita.

nis, vt omnis, qui credit in eum, non pereat, ſed habeat vitam æternam. Moyſen itaque vi- E
tulum hunc offerte, cùm diuina pagina Chriſtum pro nobis ſe ipſum obtuliſſe docet. Hac lo-
cutione in parabola Euangelica, redeunte illo adoleſcente filio, patrem ſeruis ſuis de hoc codē
vitulo præcepiſſe dicentem: *Adducite vitulum ſaginatum, & occidite:* occidite, dicit B. Augu-
ſtinus, ideſt, occiſum prædicate. Legem itaq; coram Aaron, filijſque eius vitulum pro peccato
mactare, cùm doctorum ſcientiam de Chriſti paſſione informat; ſed quia per eorum prædica-
tionem eadem paſſio populis intimanda erat, ideo ſubiungi: *Cumque ſuper caput eius poſuiſ-*
ſent Aaron, & filij eius manus ſuas, immolauit eum hauriens ſanguinem. Huius itaque vituli
Aaron, & filios eius manus ſuas capiti imponere, vt intelligant ſuæ illum fidei committi, qua-
tenus, qui pro mundi ſalute paſſus eſt, eorum labore, atq; inſtantia, mundo innoteſcat. Et quia
poſt documenta fidei, etiam conuerſationis fidelium paſtoribus cura habēda eſt, lex, eiuſdem
Radulphi iudicio, poſtquam vitulum pro peccato obtulit, quem Aaron, filijſque ipſius prædi-
candum commiſit, iterum arietem offert in holocauſtum, quia monet eos, vt ſi fidei ſunt docto
res, auditoribus ſuis in bonis operibus ſtudeant eſſe duces. Offert holocauſtum coram eis, non
hoſtiam pacificam, cùm eos hortatur, vt ſi magiſtri ſunt, non popularem, ſed perfectam arri- F
piant conuerſationem. Offert, inquam, quia offerre eos docet. Huic autem arieti Aaron, filij-
que ipſius ſuper caput manus imponunt, cum paſtores eccleſiæ, quòd ſacra lex ijs ſuggerit, ſe
obſeruare promittunt. Cùm verò Moyſes obtulerit & arietem ſecundum in conſecrationem
ſacerdotum. Nonne prioris oblatio ſanctificat offerentes? qui enim in ſua conuerſatione per-
Ieremiæ 17. fectum religionis fidelibus præbet exemplum, nonne ſanctus dicendus eſt? *Scriptum tamen*
eſt. Maledictus qui ſpem ſuam ponit in homine; omnis enim homo mendax, Deus ſolus verax eſt.
Et reuera in tantis tenebris humanæ ignorantiæ, quis homo, cui error non ſit timendus, niſi
ſolus ille qui Deus, & homo eſt? Quicunque ergo in populo Dei duces conſtituuntur, ne
errent, quia homines ſunt, & poſt ſe in perditionem etiam alios trahant, neceſſe eſt, vt eum,
qui errare non poteſt, ſibi ducem proponant, hoc eſt, ſi in grege fidelium arietes ipſi ſunt, ex-
pedit eis, vt Chriſtum, cuius ducatu conſecrentur, & ab errore liberentur, arietem ſibi conſti-
tuant. Inde B. Apoſtolus cùm diſcipulos ſuos ad ſuam imitationem prouocaſſet dicens: *Imi-*
1. Corint. 4. *tatores mei eſtote:* ne de eius errore timere deberent, cuius veſtigijs ipſe inhæreret, ſtatim
ſubdidit dicens: *Sicut & ego Chriſti.* Hinc ipſe Dominus ei, quem totius eccleſiæ ducem G
Ioann. 21. conſtituerat, poſt reſurrectionem ſuam præcepit, dicens: *Sequere me.* Moyſes itaque poſt
Aries alter vituli hoſtiam, poſt arietem primum, ſecundum quoque offert in conſecrationem ſacerdo-
cur oblatus. tum, quia Scriptura ſacra, quæ doctores inſtruit, quid de Chriſto populis prædicent, quæ
monet eos, vt ſuo exemplo ad religionem fideles excitent: eadem ne à iuſtitiæ exorbitent tra-
mite, eius, quem prædicant, Chriſti formam illis imitandam proponit. Huic quoque arie-
ti Aaron, filijque eius ſuper caput manus imponunt, cùm iuxta legis monita, eius regulam ſe
obſeruare promittunt. Iſychius itidem per arietem, quem in holocauſtum Sacerdos offert,
hoc abſolutè lege ſignificari aſſerit, vt quia conuerſatio perfecta, per holocauſtomatis obla-
tionem cognoſcitur, aries neceſſariò in ſacrificium offeratur; hic quippe ducatum præbere,
inquit ouibus exeuntibus in paſcua, & ad egreſſum, ingreſſumque à caulis, & in caulas ſolet;
ſicut & Chriſtus dux perfectæ conuerſationis eſt, à quo videlicet ſumpſit exordium, atque
ideo intrare per ſe, & exire, ouibus præcipiebat. Sed per ſecundi arietis. Oblationem in con-
ſecrationem ſacerdotum, aſſerit apertè eorum, quæ circa nos aguntur, myſteriorum exponi
traditionem, & paſcha myſticum, quod Chriſtus cum diſcipulis ſuis comedit, ſignificari, H
idque docere, quæ per partes in ſacrificio peragi præcipiuntur. *Obtulit ei arietem ſecundum*
in conſecrationem ſacerdotum. Septuaginta autem ponunt, obtulit Moyſes arietem ſecun-
dum explicationis. Rectè eorum, quod in nos celebratum eſt, myſterium, ſacrificium ex-
plicationis appellari ait, quoniam ipſum nos perfecit, cùm prius fuiſſemus infirmi, & ab
imperfecta lactis educatione produxit, ideſt, ab ea, quæ in lege eſt, de qua Paulus dicit:
omnis enim qui lactis eſt particeps, expers eſt ſermonis iuſtitiæ, paruulus enim eſt. Cur au-
tem aries, ſecundus hic aries nunc nominatur? quia videlicet prius figuratam ouem cum
Apoſtolis cænans Dominus, poſtea ſuum obtulit ſacrificium, & ſecundo, ſicut ouem ſe-
metipſum occidit, quod demonſtrant ſequentia. *Poſueruntque Aaron, & filij eius manus*
ſuas ſuper caput eius; Quem cùm immolaſſet Moyſes. Neceſſariò ſimul Aaron, & filij
eius manus ſuper caput eius imponunt, quia communem cænam feſtiuitatis paſchalis cum
ſuis Chriſtus diſcipulis celebrauit. Cùm enim quoſdam diſcipulorum ad præparationem
domus, in qua paſcha celebraturus erat, dirigeret ſic ait: *Dicite patri familias, quia magi-*
ſter dicit, vbi eſt diuerſorium, vbi paſcha cum diſcipulis meis manducem? Sed Moyſes hoc

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

A ſacrificium celebrat, quia magis ab alijs Chriſti figuram ipſe gerit: Tunc autem maximè ſacrificium ſuum Chriſtus celebrauit. Accedo ad ſacrificium, quod fiebat pro leproſo, *quoque die octauo immolabantur agni duo* &c. Deſignat hic ex ſententia Radulphi dies octauus, nouam vitam; octonarius quippe numerus reſurrectioni conſecratus eſt propter reſurrectionem dominicam, quæ octaua die cōpleta eſt. Eſt autē reſurrectio prima, de qua dicit apoſtolus: *Sicut Chriſtus reſurrexit per gloriā Patris, ita & nos in nouitate vitę ambulemus.* Octaua igitur dies intelligitur, poſtquam homo & mente, & corpore renouatur. In hac autem octaua die offerri iubentur agni duo immaculati, & ouis annicula abſq; macula: Si in agno innocentia, quid in duobus agnis niſi eiuſdem innocentiæ geminatio accipienda eſt, vt à læſione proximi non ſolas manus homo eontineat, ſed nec huiuſmodi deſideriū, vt vel ab alio lædatur proximus, admittat? Ouis verò annicula abſq; macula, munditia carnis eſt, cōſuetudine longa ad perfectionē perducta, & quæ aliorum criminū admixtione non ſit deprauata; Sunt.n.nonnulli caſtitate præditi, qui aut ſuperbia, aut auaritia, aut aliquo ſimili corrumpuntur. Hi licet ouem B offerant non tamen ouis ipſa, vt abſq; macula ſit, obſeruant, dum ex alio latere ſecū gerunt, vnde diſpliceant. Iubentur quoq; cum agnis, & oue tres ſimilæ decimæ offerri in ſacrificiū. Quid in tribus decimis ſimilæ niſi fides trinitatis accipitur? Simila namq; quia ſubtilis eſt, cogitationibus noſtris aſſimilatur, quę cùm ſpirituale ſint, corporalibus ſenſibus ſubtrahuntur. Huius autē ſimilæ trina & æqua menſura in ſacrificiū offertur, quia quicunq; de Patre, & Filio, & Spiritu ſancto paria ſenſerit, fidei ſuæ rectitudine ſanctificatur. Notandū enim, quod eadē præcipitur ſimila, vt conſperſa ſit oleo. Non humanis quippe traditionibus, ſed Spiritus ſancti dogmatibus, fidei nobis formanda eſt integritas. Additur quoq; olei ſextarius in oblatione iſtius, grecè verò ἔλεος, vt ait Papa Gregorius, miſericordia vocatur, & quaſi oliuæ liquor ante Dei omnipotentis oculos miſericordiæ fructus lucet. Homo igitur iſte, qui à lepra ſua purgatur, cum duplici innocentia voluntatis, & operis, ſi iam cōſeruat corporis caſtitatem, ſi fidei tenet rectitudinem, etiam miſericordię operibus iubetur inſiſtere, quia ſcriptum eſt: *Sicut aqua extinguit ignem, ita elemoſina extinguit peccatum.* Quia verò eadem miſericordia diſcretione moderanda eſt, oleum, quod offertur ſub ſextarij menſura redigitur. Sed quoniam remedia lepræ ſunt, quę tractamus, diligentiæ lectori iniungimus, vt ſingula ſingulis opponat, & qualiter ſibi inuicem C obuient, conſiderare non negligat. Nam contra lepram combuſturæ, ſeu etiā ruffę maculę agni geminatur oblatio, contra lepram vlceris annicula ouis offertur. Quod autem domino in oſtio tabernaculi cum oblatione ſua leproſus ſtatuitur, intelligendum eſſe ait idem Radulphus, quia diuinæ reſpectum gratiæ tabernaculi cæleſtis ingreſſum, in omnibus, quæ agimus cogitare debemus. De agnis verò quod vnus pro delicto offerri pręcipitur, primo ad memoriam reuocandum, quod peccatū à delicto diſtinguitur, peccatū ſcilicet cum ſit operi, delictum conſcientiæ deputatum; Secundò aduertendū eſſe de ijſdem agnis, quod licet in octauo die, cū iam homo totus exterius, interiuſq; renouatus eſt, ſimul offerantur, non tamē ſimul vtraq; innocētia munere diuino confertur: Primum eſt enim vt nec ſermone, nec actu proximis moleſtus exiſtas, dehinc illa animi manſuetudo, quæ non ſub contumelioſiorum conuitijs, nō ſub violentia raptoris, nec etiā ſub manu percuſſoris tranquillitatis ſuæ tenorē deſerens, impatiētię ſtimulis agitetur multo labore, longa cōſuetudine, magno etiā perfectionis amore cōquiritur. Diuerſis igitur tēporibus hæ duæ acquiruntur virtutes, & vna aliā præcedit tempore, ſed tamen nō D immerito cōiungitur in oblatione. Prima.n. perfici non poteſt, niſi ſequatur & ſecunda: quia non eſt corā Deo plena tranquillitas operis, quam decolorat in conſpectu ipſius perturbatio mētis. In octaua ergo quę ſeptimā ſequitur, vterq; agnus offertur, quia tunc iure diuinis obtutib. innocētia exterior præſentatur, cū adiuncta cordis manſuetudine ad legitimum modū perducitur. Ipſa tamen quaſi primus agnus dū adhuc ſola eſt pro delicto offertur: Delictū enim, vt prædiximus in cōſcientia perpetratur. Delinquit itaq;, qui licet proximū non lædat, ruinam tamē eius, aut optat, aut in eius ruina exultat. Sed cū perturbatione aliqua vel iniuria, ſibi à proximo illata in hunc affectū ad tempus inciderit, poſtquā ad ſe fuerit reuerſus, & agnouerit delictū ſuum nihil habet quod veniam petens, domino, prætendat, niſi quod malū pro malo non reddidit, quamuis per impatientiam, à dilectionis regula exorbitauerit. Innocentia ergo operis dum adhuc mente delinquimus, ad placandum interim præſumitur, quoniam ipſa impetrat, vt, & quod deeſt, quandoque perficiatur, & quod nondum ſine offenſa eſt, non ſit etiam ſine miſericordia. Offeret ergo, inquit, agnum pro delicto, oleiq; ſextarium &c. Iſychius verò etiam octauam iſtam diem eiuſdem cum prima virtutis eſſe aſſerit, & efficaciæ, quia omne tempus præſens in hebdomadibus conciditur: octaua primę virtutem gerit, vel omnino ipſam renouat: eſſe autem hanc ipſam diem in qua Saluator noſter reſurrexit, in qua in caſtra ingrediemur.

Sacrificium pro leproſo, eiuſq; partium myſtica explicatio.

Octonarij numeri myſtica vis.

Roman. 6.

Similæ myſtica ſignificatio.

Eccleſ. 3.

Peccati, & delicti diſtinctio.

Poſt dies enim ſeptem eum,qui mundatus eſt leproſus,die videlicet octaua in caſtris ingredi, E
inquit,præcepit,ſed qualia caſtra? vtique illa,quæ Iacob Patriarcha vidit, quando angelis ſibi
locum caſtra Dei appellauit. Ad hæc mundatum leproſum , vtpotè olim iuſtificatum, tempore
reſurrectionis venire, in cuius figuram diem octauam à legiſlatore accipi . Quæ autem in
octaua die agi præcepta ſunt, imaginem eius,quod ſecundũ nos eſt, myſterij gerere.Pręcepiſſe
ſiquidem duos agnos immaculatos anniculos ſumi,& ouem immaculatam vnam,eorumque
quidem vnum pro peccato,alium autem in holocauſtum immolari præcepiſſe. Omnia autem
hæc figuram gerere ſacrificij Saluatoris; ipſum enim præter noſtra peccata,& delicta, hoſtiam
in holocauſtum fuiſſe. Ex vtroque autem genere ſacrificium offerri præcepiſſe, vt oſtenderet
quia Chriſtus pro nobis occiſus,ſimul maſculum,fæminamq; ſaluabit. Nõ fruſtra autem agniculum
in vtroque præcepiſſe, ſed perfectum per hoc ſacrificium figurauiſſe,eiuſq; ſacrificij iſta
figuram gerere. Perfecta enim in prædictis animalibus eſſe annicula animalia , ita vt ad filios
generãdos ſint idonea,ſed quia eum,qui mundatur ſuper ſacrificium vnigeniti , etiam fide totius
Trinitatis ſignari oportet,tres decimas ſimilæ,ideſt,trinitatem Patris , & Filij, & Spiritus F
ſancti habentem in vnaquaq; perſona perfectionem. Perfectum quippe eſſe ternarium numerum,
Lucæ 13. propter quod & dominus dicebat: *Simile eſt regnum cælorum mulieri,quæ accipiens fermẽtum
abſcondit in farina tria ſata vſq; dum perfermentaretur totum.* Sumi autem hæc conſperſa
Trinitatis oleo in ſacrificium iubere,ſacrificium autẽ dicere vnigeniti,quod in oleo conſperſum eſt, quia
ſymbolum. ob compaſſionem noſtram geſtum eſt. Tres autem dici offerri ſimilę decimas,aut quia,etſi vnigeniti
paſſione,tamen totius trinitatis hoc, quod ex illo ſacrificio actum eſt, myſterium fuiſſe;
præcepiſſe item ſextarium olei ſumi,quia fide intelligitur,& agitur vnumquodque eorum,quę
Fides ad certam prędicta ſunt;iuſtè autem ſextarium nominari,quia quemadmodum ſextarius menſura eſt, vel
menſuram ſi cotylam ſecundum Septuaginta dicamus,eadem menſura vniuſcuiuſq; minus, & plus non
datur. capit. Quòd enim plus eſt,effunditur:minus autem propterea non ſuſcipit,quia hoc,quod minuitur,
nequaquam iam ſextarius,vel cotyla poterit appellari. Sic & fides ad mẽtis noſtrę mẽſuram
datur,quæ non capit amplius,aut minus,quàm vnicuique à Deo eſt diſpertita cognitio:
Quod ergo minus eſt,aut amplius ad infidelitatem tendit. Sextarium porrò olei , vel cotylam
dixiſſe,quia miſeratus,inquit , Deus humanum, genus cum illud ad explenda Legis opera infirmatum G
vidiſſet,iam nõ ex operibus ſaluari,ſed per gratiam hominem voluit ; gratia verò ex
miſericordia,ac compaſſione prębetur,& fide comprehenditur ſola,non ex operibus,vt Paulus
Ephes. 3. dicit,nam gratia iam non erit gratia . His ergo acceptis , ad oſtium tabernaculi teſtimonij ad
ingreſſum videlicet ſcientiæ Dei,qui mundatus eſt,adduci. Sacerdotem autem agnum vnum
pro delicto immolare. Atqui ſi de corporali paſſione eſſet hæc ſanctio, ſicut quibuſdam videtur,
quid erat neceſſe,inquit Iſychius,agnum pro peccato immolari ; Sed quia adumbrat propter
infirmitatem Iudæorum myſteria,atque ſpiritalem intellectum,abſcõdi in litera,ſic enim
dare quaſdam occaſiones contemplationis per literam , & verba quæ ſignificent intellectum
Spiritus: Vnde & nunc,cùm agnum vnum pro peccato præcepiſſet immolari, qualem non dicere,
quia ipſe eſt procul dubio tam pro delicto,quàm illius, cuius aures à lepra detinebantur.
Propter quid ergo ſic facit,niſi fortè vt auditum muniat,& cautum reddat ? Quia ipſe à dracone
ſeductus , peccatum vt ſeduxit . Per actiones autem manuum ſignificare ; per pedem verò
omnes noſtros motus,& vias comprehendere,& præuenire voluit; his enim cuſtoditis per ſanguinem
intelligibilis agni, & fidem,quæ in eum eſt,quæ nobis per miſericordiam , & compaſſionem
eius donata eſt,intelligibilis lepra nequaquam poterit hominem penetrare,quãquam
& oleum ſextarij,ſeu cotylæ,quam fidem eſſe dicimus, in manum mittere ſacerdotem vult, vt H
ſacerdotis fides , per quam & nos proficimus, in operibus oſtendatur. Nec enim aliter vim ſuã
exerit, niſi manu aſſumpta fuerit,ideſt,actione confirmata,& ſignata operibus. Mittit autem
Dextræ, & oleum in ſiniſtram manum,& intingit digitum dextrum in oleo,ſicut ait Paulus: Per arma iu-
ſiniſtrę manus ſtitiæ à dextris,& ſiniſtris conuerſatus per gloriam,& ignobilitatem, per infamiam, & bonam
myſterium. famam,& quæ his ſimilia ſunt.Radulphus ait,oleum quod in manum ſiniſtram mittitur,ſignificare,
quod opera miſericordiæ non niſi in præſenti vita, neceſſaria habebuntur , nam & Gregorius,
per ſiniſtram præſentem vitam intelligit, per dextram verò , perpetuam . In ſiniſtram
itaque manum ſacerdotis,oleum poni,quia hæc mortalitas noſtra,ſicut ſola nouit miſeriam,
ſic ſolam à nobis mutuam expectat miſericordiam ; Sed licet ſiniſtra manus oleũ habeat, dextrum
tamen,non ſiniſtrum digitum in eo tingi,quia miſericordia , quæ in præſenti indigentibus
exhibetur , in ſiniſtra quidem materiam, & tempus accipit operandi, ſed dextrum eſt omne,
quod laborat,quia non præſentem ſed futuram retributionem expectat . Cæterùm legiſlator
erga eos,qui legem accipiunt admirabili condeſcenſione vtitur;ecce enim veniam pauper-

tati

A tati dat,& moderata pauperi eſſe ſacrificia præcepit, ne fortè obſtupeſcat.dũ maiora ei, quàm
virtus eſt, præcipiuntur. *Quodſi pauper eſt*, inquit, *ſumet agnum pro delicto ad oblationem &c.*
Pauper,vt exponit Radulphus,cuius mens à domeſticis opibus inanis eſt, licet à fructu vini, &
frumenti multiplicetur: Diues verò contra: Diuitẽ ergo illum intelligi vult,qui ad duos agnos,
ideſt,ad vtriuſque innocentiæ mentis,& corporis oblationem ſufficiẽs eſt: Pauperem verò,qui
niſi vnum offerre non præualet,quia licet à proximi læſione manus contineat,diuerſis tamen
perturbationibus & ſeipſum lædit,& aliorum læſiones affectat. Ibi & illud ſatis apertè declarari,
quod ſupra dictum eſt, duos illos agnos non eiuſdem ordinis eſſe, vel meriti. Ad primum
ſiquidem, nec paupertatem ſufficientem eſſe,ad ſecundum verò niſi diuitem ſufficientem non
eſſe, vnde & diues ſecundum in holocauſtum obtulit: Pauperem autem, qui holocauſtum faceret,
non inuenit. Iſte itaque quia mente adhuc delinquit, pro delicto ſuo ſaltem vnum offert
agnum,ait roget pro eo ſacerdos. Nam ſi nec vnum habeat, vt ſcilicet nec actu,nec affectu innocentiam
cuſtodiat,quis orabit pro eo? quomodo propitiari illi poterit Deus? Offerri autem
à paupere etiam agnus iubetur ante omnia, quia oportebat vnumquemq; pænitentiam agentem,
B quæ per emundationem lepræ indicatur, ad benignitatem ante omnia migrare, & hanc
ſtudere,vt ait Iſychius, quia hæc etiam cuilibet facilis ad adipiſcendum eſt, quàm à malis abſtinuerit.
Porrò vitulum pro peccato, & arietem in holocauſtum offerre Aaron mandabatur,
antequam ingrederetur ſanctuarium. Allegoria eſt ad Chriſti myſteriũ referenda, in ipſo nãque,
quod hic dicitur, impletum eſt,ipſe enim priuſquam ſanctuarium intraret,ideſt, antequã
cælo corpus ſuum inueheret, vitulum obtulit pro peccato,quia ſeipſum obtulit immaculatum
Deo pro peccatis noſtris in odorem ſuauitatis.Ipſe eſt vitulus Libani,vitulus candidus Sanctitatis
ſuæ excellentia omnem humanam excedens altitudinem, qui cornibus crucis ſuæ poteſtates
aereas debellauit,de quo etiã in pſalmo; Cùm de cedris libani, ideſt, de principibus huius
mundi,qui nitore gloriæ temporalis ſuperbiunt,propheta loquitur. *Comminuet*,inquit,*eas
tanquam vitulum Libani*; cùm videlicet ad humilitatem Chriſti deponet eas. De hac autem
eius oblatione, aliàs etiam diximus, vbi Sacerdos,qui vnctus eſt, pro peccato ſuo vitulum immaculatum
iubetur offerre. Arietem autem Chriſtus obtulit in holocauſtum, quia dux optimus
gregis ſui,dum adhuc eſſet nobiſcum, perfectam ſequi volentibus ſanctitatis viam oſtendit.
C Septuaginta hoc loco habent,de vitulis ex bubus illis operatoribus iuſtitiæ ſecundum carnem
factus eſt, verbi gratia Abraham, Iſaac, Iacob,Dauid: Nam boues lex eos,qui iuſtitiam
operantur,nouit ſicut nobis Paulus tradidit,illud interpretatus mandatum: *Non alligabis os bouis
trituranti*; deinde ſubiecit, *nunquid de bubus cura eſt Deo?* An propter nos vtique dicit,
quia debet in ſpe,qui arat,arare,& qui triturat in ſpe fructus percipiendi;quia autem & vitulus
rectè propter ſacrificium,& virtutem appellatur,euangelica explanat parabola, in qua prodigo
filio pater reuertenti,primam ſtolam dans baptiſmatis,& annulum, ideſt, ſignaculum Spiritus,
vitulum ei ſacrificium vnigeniti immolauit, ipſe & aries in holocauſtum eſt. Hoc enim
ea,quæ de Iſaac eſt,hiſtoria explanauit,quando per arietem ſecundum Septuaginta in virgulto
Sabec,ideſt,in virgulto veniæ, per quod abſolutè crucem intelligimus, in qua noſtrorũ peccatorum
peracta eſt venia,ex cornibus conligatum videns Abraham immolauit eum, & ſacrificij
Chriſti compleuit imaginem,vnde & de eo dominus dicebat; *Abraham exultauit,vt videret
diem meum,& vidit,& gauiſus eſt*.Quia ergo aries ex genere ouium eſt, veruntamẽ eſt præcipuus,
D & gregis dux, rectè ſignificat Chriſtum,quia eſt ex maſſa noſtra, ſed præcipuus,& excellens
nos,& dux generis humani, atque rex eſt. In hoc, ideſt, in Chriſto vult nos ingredi in
ſancta,initium enim de Deo loquendi Chriſtus eſt,& eius paſſio,quæ ſi nõ apta fuiſſet, & tam
paganorum nos errore,quàm ab vmbra legis,& caligine liberaſſet,nos de patris diuinitate minimè
loqui potuiſſemus;*nemo enim ſcit patrẽ niſi filius,& cui voluerit filius reuelare*: Sed quia
is,qui de Deo locuturus eſt,& intueri Deum,in quantum poſſibile eſt hominibus,vult,neceſſe
eſt,vt omnibus virtutibus armetur,quæ quatuor ſunt generales, Iuſtitia, quæ per tunicam lineam;
Caſtitas,quæ per fęminalia; Fortitudo,quæ per zonam; Sapientia,quæ denique per cidarim
ſignificatur.Parato hoc ab Aaron ſacrificio quod ad Chriſtum ſolum reſpicere, dictum
eſt,ipſe ab vniuerſa multitudine filiorum Iſrael duos ſuſcipiebat hircos pro peccato,& vnum
arietem in holocauſtum. Suſcipit ergo Aaron ab vniuerſa multitudine filiorum Iſrael arietem
vnum in holocauſtum,cùm Chriſtus duces populi ſui,eoſque qui perfectionis deſiderio omnibus
quæ ſunt mundi renuntiauerunt, in hoc tempore tanquam aurum in fornace probatos, in
holocauſti hoſtiam accipit, & poſtmodum conſeſſu ſui honore ſublimans ad iudicandum ſecũ
aſſumit. De hoc ariete,ſiue de his arietibus,nam & vnus,& multi ſunt: vnus,ſi fidei vnitatem,
charitatiſque concordiam in illis attendas; multi,ſi perſonarum proprietatem reſpicias, de his

ergo

Pauper quis hic,et diues.

Sanctuariũ intrare qd.

Pſalm.28.

Ioann.8.

Præmium omnium diuinorum ſermonum eſt paſſio Chriſti.

ergo arietibus loquitur per Pſalmiſtam eccleſia dicens: *Holocauſta medullata offeram tibi cum incenſo, & arietibus.* Sic enim antiqua habet trãſlatio. Sed nec hircos prętermiſit, quos lex arieti copulauit; cùm protinus adiũxit: *Offeram tibi boues cum hircis.* Inde beatus Auguſtinus, cùm ſuper hac eccleſiæ oblatione diſſereret: Magni (inquit) arietes, magni boues. Quid illi qui fortè conſcij ſunt aliquorum peccatorum, qui fortè in ipſo itinere lapſi & ſauciati, per pœnitentiam ſanantur? Nunquid ipſi remanebunt? Ne ipſi timeant, addidit & hircos. Adiunctione ipſi lauantur hirci. Per ſe non poſſunt: adiuncti boues accipiuntur. Fecerunt eos ſibi amicos de mamnona iniquitatis, vt & ipſi recipiant illos in æterna tabernacula. Ergo iſti hirci non erunt à ſiniſtris, quia fecerunt ſibi amicos de mamnona iniquitatis. Qui erunt hirci à ſiniſtris? Quibus dicetur: Eſuriui & non dediſtis mihi manducare: non qui peccata ſua eleemoſynis redemerũt. Habes euidenter duo hircorum genera, ideſt, duos hircos, quos lex cum ariete dixerat offerendos. Poſt iudicum namq; ordinem, reliqua multitudo, quæ eorum ſpectat ſentẽtiam, diuerſam ſortem ſuſcipiet: vt pars quę peccatis ſuis renunciauit, & eleemoſynis redemit, dexterã teneat, regnum poſt iudicium perceptura: pars quæ in peccatis perſeuerauit, quæ pro eorum oblatione nunquam ſolicita fuit, in ſiniſtram tranſeat, cum diabolo, & angelis eius in exterminium abitura. Vtraque tamen Chriſto offertur illa, vt coronetur; iſta, vt damnetur. Illa regi ſuo præſentatur, vt laboris peracti mercedem ſuſcipiat: iſta iudici exhibetur, vt tormentis adiudicata, cõgruam ſibi vindictam ſuſtineat. Suſcipit ergò duos hircos pro peccato, cùm ab vno pro tranſgreſſionibus ſuis recipit ſatisfactionem, ab alio expetit damnationem. Hæc eſt Radulphi declaratio. Sed & Iſychius inquit: Quia ad ipſum Chriſtum ea de quibus locutus eſt legiſlator, in præſenti euidenter referuntur, manifeſtare ſpecies ſacrificiorum & effectus, ſed & hos, à quibus ſacrificia accipiuntur. A ſynagoga enim vel vniuerſa multitudine filiorum Iſrael accipi ſacrificia præcepiſſe: quia Chriſtus qui pro nobis immolatus eſt, ex filijs Iſrael ſecũdum carnem fuit: dein ſacrificiorum alia quidem pro peccatis, alia in holocauſtum iubere offerri, vt figuraret, ſicut oportebat, Chriſti ſacrificio virtutem, qui pro noſtris peccatis offertur; Quia autem ad holocauſtum & ad perfectionem videlicet, & ad profectum vitæ, atque virtutum vnigeniti ſacrificium factum eſt: ſic perfectionem & omnimodam noſtram ſalutem, filium per ſacrificium factum eſſe. Propriè autem in effectibus ſacrificiorum accepiſſe legiſlatorem ea quæ immolabantur: cùm enim dixiſſet hircos pro peccato offerri, quoniam hoc animal in peccatorum genus diuina ſcriptura accipere conſueuit, nullatenus immemores, quia quando ſacrificiorũ hæc pænitentiæ rationem ſignificabant, occaſionem ex legali hoc codice ſumentes (inquit) expoſuimus, hœdum qui Græce chymargus dicitur, rectè immolari ab eo, qui pœnitentiam agit, oſtendimus: vtpotè in tempeſtate & fluctu conſtituti, vſque dum pœnitentiæ eius ſuſcipiatur ſacrificium. Aries autem vtpotè ducatum gregi præbens, deputatus rectè in holocauſtũ, ideſt, in virtute, & perfectione vitæ accipitur, quorum eſt enim niſi præpoſitorum dicere perfecta? His ita ſe habentibus omnimodo dicis, cur ſi hircos pro peccato lex præcepit offerri, nũc etiam vitulum offerre præcepit? Vna autem ratione, breuique explanari poteſt, quia non vnius generis, ſed tam peccatorum, quàm iuſtorum eſt vnigeniti ſacrificium. Et propterea hirci pro genere quodammodo peccatorum offerri præcipiuntur, vitulus autem pro iuſtis, quia bos cùm ſit ad operandum aptum animal, in perſona iuſti ſecundum legem accipitur. Vnde & in vitulo ait, *orabit pro ſe, & pro domo ſua.* Notanda autem eſt diuerſitas hoſtiarum, primò enim decernitur, quas Aaron offerre debeat, vitulum ſcilicet, ac arietem; deinde ſubiungitur vt alias à plebe accipiat. A principali itaque hoſtia, quæ alias ſanctificat, quæ alijs meritum præſtat, à vitulo videlicet pontificis ordinem ſumit: ad illam redit, ac deinde aliorum diſpoſitionem ſubnectit, *cùm obtulerit*, inquit, *vitulum, & orauerit pro ſe, & pro domo ſua.* Res eſt non ignota fidelibus, Chriſtum cùm paſſioni appropinquaret, tam pro ſe quàm pro familia ſua preces patri obtuliſſe. Nam ſubleuatis oculis in cælum: *Pater*, inquit, *venit hora, clarifica filium, vt filius tuus clarificet te.* Hæc forma pietatis, hoc ſacramentum dominicæ dilectionis in Aaron exprimebatur cum oblato vitulo, ideſt, ad altare applicito, & ad mactandum parato, orabat pro ſe, & pro domo ſua, Chriſtus autem pro ſuis agens, à mundo eos diſcreuit dicens: *Ego pro eis rogo non pro mundo*: Sunt verò inter ſuos quàm plures ſpeciem habentes pietatis, ſed veritatem illius abnegantes, qui dicunt ei domine domine, ſed quæ dicit non faciũt, quos ipſe in fine negaturus eſt. Horum ergò lex quoque diuiſionem faciens, oblato vitulo pontificis, qui pro peccato videbatur offerri, docet alios eſſe, quibus hæc hoſtia veniam acquirat alios verò quibus ob duritiem ſuam, & cor impænitens nil remedij conferat. Poſt principalem namque illam victimam, duos hircos in oſtio tabernaculi ſtatuit: Omnes ſiquidem, qui in Eccleſia ſunt, ingreſſum regni celeſtis expectare videntur, ſed ille, qui in ſynagoga Deorum ſtat, etiam inter Deos dijudicat. In-

de

Hirci à ſiniſtris qui.

Hircus pro pænitentia.

Bos pro iuſto.

Ioann. 17.

Duo hirci in oſtio tabernaculi quid.

E

F

G

H

A de eſt, quòd duo hirci coram domino in tabernaculi introitu ſtare dicuntur. Mittitur ergò ſors ſuper vtrumque, vt ſorte diſcernente vnus domino reſeruetur, alter emiſſarius deputatus in exterminium eijciatur: Sortis autem interpoſitio, manifeſta eſt diuinæ gratiæ commendatio. Sicut enim vbi ſors diſcernit, hominis deliberatio ocioſa eſt, dum pars vtraque non ſibi ſpectat, ſed ſortis examen expectat: Sic in nobis omnibus, qui natura ſumus filij iræ, qui ſub iugo dæmoniacę naſcimur ſeruitutis, non expectatur quis velit exire, ſed quem ſuperna clementia velit liberare. *Non enim volentis, neque currentis, ſed miſerentis eſt Dei*, nec hoc dicentes humani arbitrij deſtruimus libertatem. Libertas namque eſt hominis ſi cælitus adiuuetur, alioquin nulla eſt, ſi gratia deſtituatur. Iubetur ergo ſors ſuper hircos mitti, ac deinde ſubiungitur, *Cuius ſors exierit domino, offeret illum pro peccato, cuius autem in caprum emiſſarium, ſtatuet eum viuum coram domino, vt fundat preces ſuper eum, & emittat illum in ſolitudinem.* Hic quoque notãdum monet Radulphus, quia hircus, qui domino cedit, moritur cùm pro peccato mactatur. Hircus autem qui viuus coram domino ſtatuitur, emittitur in ſolitudinem. Quicunque enim B in partem domini tranſierit, deliberat, neceſſe eſt, vt peccandi voluntas in illo occumbat, alioqui ſi peccato viuit, ſi concupiſcentias carnis ſuę mortificare contemnit, viuus iudici pręſentabitur, vt in ſolitudinem, quam merita illius exigunt, emittatur. Solitudo namque eſt terra tenebroſa, pro qua precatur iuſtus dicens, *ne vadam ad terram tenebroſam, in qua ſempiternus horror inhabitat;* In hanc quippe terram exterminij à facie Dei eiectus, à bonorum omnium conſortio ſegregatus, ſolus cum corpore ſuo diabolus exiliabitur. Sicut enim Chriſtus ſolus in cęlo, ſic diabolus in inferno. Ad hanc ergò ſolitudinem hircus iſte mittetur, cùm reprobis dicetur in fine, *ite reprobi in ignem æternum, qui paratus eſt diabolo, & angelis eius*. Quod autem dicitur, *ſtatuet eum viuum coram domino, vt fundat preces ſuper eum*, preces iſtę imprecationes intelligendę ſunt, ſicut ſequentia declarabunt: notandum verò, quòd necdum aut domini caper immolatur, aut emiſſarius eijcitur, ſed ſtantibus vtriſque in tabernaculi introitu ſorte ſuper eos miſſa, quid poſtea fieri debeat, inueſtigatur. Oblato itaque vitulo pontificis, ideſt, ad altare admoto, & de hircis vno dominicę victimę deputato, rectè ſubiungitur. *His ritè celebratis, offeret vitulum, & rogans pro ſe, & domo ſua immolabit eum.* Iſychius verò in eos inuehitur, qui emiſſarium hũc caprum interpretãtur diabolum, quoniã haud ſit credibile, quod Deus ip C ſe ſacrificium diabolo offerre pręcipiat, qui aliàs per ipſum Moyſen, & fratrem, & filium, & filiam, & ciuitatem integram, quę ad Idola conuertit, diſperdi pręcepit, & dicit, *non erunt tibi Dij alij abſque me.* Hic ergo qui hęc pręcepit, pro eo quod ſuam gloriam, ac ſacerdotium, & cultum æquaturi, & cum eo diuiſuri erant, hoc iubet, inquit, vt duobus hircis oblatis vnum pręciperet ſibi applicari, alium autem aduerſario ſuo, quem emiſſarium putant dici. Sed nõ cognouerunt, neque intellexerunt, in tenebris ambulant: Emiſſarium enim eum hircum, qui mittitur in deſertum, legiſlator appellauit. Nos autem ex his quę ad literę legalis traditionẽ pertinent, quemadmodum non eſſet veriſimile hoc pręcipere legiſlatorem demonſtremus, deinde intẽtionem ſanctionis ex ſpiritus cõſideratione exerceamus; duos ergo hircos ſtatuere coram domino in oſtio tabernaculi teſtimonij pręcepit, non autem eos oblaturos eſſe Deo, hoc eſt enim coram domino, ne ad oſtium Dei ea, quę diabolo mittebãtur, ſed & ſortem mittere, vnam domino, & vnam luſtrationis pręcepit. Si autem in alicuius maligni perſonam emiſſarium accepiſſet, nequaquam de eo, cum eo, qui deerat, ſors mitteretur, quia nec cum quolibet malo, quẽ D libet bonum ſortem habere, in diuinis ſcripturis inuenies. Sed quoties ſors mittebatur, ęquales cum ęqualibus mittebant ſortes, ſicut & tribus Iſrael diuidebant: Nam quando pro Iuda ad Apoſtolatum alium eligere neceſſe habebant, ſuper duos viros ęquales virtutibus, & doctrina, Mathiam videlicet, & Ioſeph iuſtum, ſortes miſſę ſunt, ita vt Petrus concionando diceret. *Tu Domine, qui corda noſti omnium, oſtende quem elegeris ex his duobus* &c. Non ſolùm autem antequam ſors mitteretur ſuper duos hircos, coram domino eos ſiſti pręcipit, ſed & illum, in quo ſors emiſſionis venit, poſtquam eadem ſors ſuper eum ceciderit, & manifeſtũ fuerit, ſtatui coram domino præcepit, & effundi ſuper eo preces. Quomodo ergo qui ante faciem Dei ſtatutus eſt, eique quodammodo conſecratus, ipſe rurſus diabolo mittitur? Vel quomodo propitiationem peccatorum, hoc quod iniquo tranſmittitur, ſacrificium peragit? Si enim eius intẽtio etiã iuſtos peccatores efficere, quomodo peccatoribus propitiationem poterit profligare? quomodo autem is ipſe peccator, de quo agit Dauid: *Conſtitue peccatorem aduerſus eum, & diabolus ſtet à dextris eius*, propitiationem poteſt conquirere peccatorum? Solius quippe hoc Dei eſt, ad quem idem Dauid dicebat: *Et propitiare peccato meo, copioſum eſt enim.* His ergo ita ſe habẽtibus, & vndique in congruo hoc oſtenſo intellectu, non ignoremus nos, quia de Chriſti ſacrificio procul dubio hęc legiſlator dixerit. Vnde ęſtimo, mali intellectus zizaniam diſſeminare

inimici

Sors cur ſuper hircos mittatur.

Solitudo quid.
Iob. 10.

Exod. 20.
Caper emiſſarius quis debeat intelligi contra alios.

Sortem tantum mitti quãdo æqualitas nullam reliquit diſcernẽdi notam.

Pſalm. 108.

inimici veritatis volunt, gloriæ myſterijs inuidentes, clarumque eius teſtimonium ex lege conſiderantes. Quia enim Deus, & homo erat, qui pro nobis incarnatus eſt Chriſtus Ieſus, impaſſibilem diuinitatem cuſtodiens, ſolam paſſionibus humanitatem præbuit. Effectus autem paſſionis eius, ideſt, nos propitiatio, non ſolum paſſæ carnis, ſed multo magis impaſſibilis diuinitatis fuit, quod teſtatur Paulus dicens: *Qui cùm eſſet ſplendor gloriæ, & figura ſubſtantiæ eius portanſque omnia verbo virtutis ſuæ.* Demonſtrans autem quòd hæc omnia de vnigeniti diuinitate dicantur, ſubdidit: *Purgationem peccatorum faciens, ſedet ad dexteram maieſtatis in excelſis, ipſi Deo verbo etiam ea, quæ propriè eius erant carnis, coniungens.* Si ergo hæc apta dicta ſunt, propterea duo hirci ſumuntur, & ſtatuuntur coram domino in oſtio tabernaculi teſtimonij, vt ad imaginem Chriſti hæc in eis agerentur: Ipſe eſt enim oſtium verum, quod ad oſtium tabernaculi teſtimonij, quod eſt in cælis, ducit. Et mittit Aaron ſuper vtrumque hircum ſorte, vnum quidem, vt virtute, & ſignificatione ſortium diuidi diſpenſationem diuinitatis Chriſti, & humanitatis intelligamus. Diuidi verò, tam huic, quam illi ſunt propria, vt hæc quidem patiatur, illa autem confortet patientem, & per paſſiones, quæ in ea operantur tam contrariæ nobis moderarentur paſſiones, quàm ſuam manifeſtaret impaſſibilitatem. Deinde ſortem vnam ait Domino, & aliam capro emiſſario, non alij niſi Chriſto, ſicut ſuperiùs diximus. Si inimico cuidam & maligno ſors, aut hircus daretur, non ſortiretur cum Deo, ſed nec ad oſtium tabernaculi teſtimonij deduceretur, nec preces ſuper eum funderentur; vel propitiatio in eo ageretur. Caper ergo emiſſarius, vtpote qui emiſſus eſt, & non immolatur, dicitur. Cuius autem rei gratia non immolatur, qui ad confirmatum deputatus eſt, ſicut Aquila ædidit? Quis autem ſit confirmatus, ſiue fortis, audi Iob dicentem: *Scio quia potens es, & nulla latet te cogitatio.* Ergo vna quidem ſors immolatæ carni Chriſti, quæ cùm vnita ſit Deo verbo, rectè dominus nominatur in confirmatum autem Deitas accipitur. *Sorti ſubijciet.* Sors iſta in hac accipitur, hæc enim omnia obtinens etiam propriam carnem paſſione rectè confirmauit. Propterea offeret Aaron caprum, in quo venerit ei ſors domino, & offeret eum pro peccato. Intelligibilis enim Aaron is, qui ſacerdotio noſtro præeſt, de quo Paulus dicit: *Sicut Aaron, ſic & Chriſtus ſemetipſum glorificauit, vt ſacerdos fieret.* Hic ſuam carnem offeret patri, & in ipſa offeret pro peccato, de quo Paulus Hebræis ſcripſit. *Hic vnam pro peccato offerens hoſtiam in perpetuum ſedet in dextra Dei. Caprum verò ſuper quem venerit emiſſionis ſors ſtatuat viuũ ante dominum, vt fundat preces ſuper eo,* quia enim ſortem emiſſarij diximus figuratè referri ad Chriſti diuinitatem, ſtatuet hanc viuam, impaſſibilem cuſtodiens, vt per eam deprecetur: nemo enim poteſt dimittere peccata, niſi ſolus Deus. Dimittit autem eum in ſolitudine, & ſicut aiunt Septuaginta, *portabit hircus ſuper ſe nomina eorum, in terram ſolitariam, ſiue inuiam.* Deſertam terram, & ſolitariam, ſiue inuiam nullatenus exiſtimemus nunc in quolibet malo oportere accipi, neque per hoc piorum aures hi, qui ad impietatem, legem trahunt, conturbent, deſertam enim à malo dicit, & ſolitariam ſiue inuiam, quæ ab intelligibilibus hoſtibus ambulari non poteſt, in qua Deus habitat, & apparet, quod manifeſtat Dauid dicens: *Deus Deus meus ad te de luce vigilo. Sitiuit in te anima mea, quàm multipliciter tibi caro mea. In deſerto, & inuio, & in aquoſo, ſic in Sancto apparui tibi, vt viderem virtutem tuam, & gloriam tuam.* Ergo deſertum & inuium, ſanctum eſt, & Sancti Sanctorum habitaculum, vbi in cælum tempore paſſionis diuinitas abijſſe dicitur, non de loco ad locum migrans, ſed cohibens propriam virtutem ex humanitate, vt daret ſpatium paſſioni, in loco digno ſibi, in ſinu patris videlicet manens. Atque nullus accedit, niſi ipſe & ſanctus Spiritus, & quia ipſe in patre eſt, & Spiritus ſanctus ſicut euangelicis didicimus literis, ergo abire, cohibere intellige: Sic enim Deus abire, qui vbique præſens, cum ſuam cohibet operationem, dicitur: Portat etiam iniquitates noſtras, quia ignis proprium eſt fænum conſumere, & diuinitatis, peccatum perimere: vnde & ignis conſumens Deus dicitur. Hæc itaque circa caprum emiſſarium ſententia eſt Iſychij. *Cùmque mactauerit hircum pro peccato populi inferet ſanguinem eius intra velum ſicut præceptum eſt de ſanguine vituli.* O ineſtimabilis gratia, ò gratia ſuperabundans! Vbi enim ſuperabundauit peccatum, ſuperabundauit & gratia: Quæ ſocietas luci ad tenebras? Quid peccatis cum iuſtitia? quid ſanguis hirci cum ſanguine vituli? Sed fidelis eſt ſermo, & omni acceptione dignus, quia Chriſtus Ieſus venit in hunc mundum peccatores ſaluos facere. Alioqui vnde ſanguini hircino tanta dignitas, vt ſanctuario inferatur, vt aſperſione illius ſanctuarium expietur? Sed quid miraris ò homo, ſi tu aſcendiſti, ſi in honorem aſſumptus es, qui contemptibilis iacebas cùm propter te cedrus illa Libani ſe depoſuerit, cùm propter te ſummus ad ima deſcenderit. Si verbum caro factum eſt, ſi Deus in terra natus eſt, & humiliauit ſe vſque ad mortem crucis, nunquid tanta res ſine cauſa fieri potuit? nunquid ſine fructu? Nequaquam, inquit Radulphus, ſed quotquot receperũt eum, data eſt eis

Hebraor. 1.

Hircorum duorum myſterium.

Caper emiſſarius quis.

Capri emiſſarij ſors ad Chriſti diuinitatem.

Terra ſolitaria qua.

Deũ aliquo abire, quomodo intelligẽdum.

Sanguinem hirci intra velum inferre quid.

A poteſtas, vt filij Dei efficiantur, & habemus iam fiduciam in introitu Sanctorum, in ſanguine Chriſti. O rex tantæ memor es gratiæ, tantæ, inquam, memor es gratiæ; memor es, quia reparatur reus homo Dei morte: ecce ſanguis hirci, qui pro peccato mactatur, infertur intra velum, & cum ſanguine vituli pariter offertur: Magna gratia, magna dignatio. Sanguis enim hirci, vt in hoſtijs pro peccatis tractatum eſt, cruciatum pænitentiæ deſignat, quo vnuſquiſque iniquitatis ſuæ memor coram Deo ſe macerat, vnde ſcriptum eſt: *quia iuſtus cùm viderit vindictam manus ſuas lauabat in ſanguine peccatoris.* Cùm ergo peccator reatus ſui conſcientia ſtimulatus pænitentię dolore torquetur, hircus iſte manat ſanguine, & ſpiritus contribulati victimam immolat, quā humilitatis amator Deus non ſpernat. Gaudiū eſt maius enim angelis Dei ſuper vno peccatore pænitentiā agente, quā ſuper nonaginta nouem iuſtis, qui non indigent pænitētia. Poſtquam ergo ſanguis vituli contra propitiatorium aſperſus eſt, poſtquam pater morte filij ſui peccatoribus eſt reconciliatus, iam ſanguinis noſtri oblatio apud eum inefficax eſſe non poteſt. Infertur intra velum, quia ingreditur in conſpectu Dei gemitus afflictorum. Aſpergitur è regione oraculi, & ſanctuarium expiatur, quia futuræ vitæ ſanctificatio præſenti contri- B tione acquiritur, non enim ſanguinis huius aſperſione ſanctuarium mundari dicitur, quia ſordes aliquæ ibi ſint, quæ per hunc ſanguinem expientur, ſed emundatio eius eſt perfecta per humilitatem præſentem acquiſita ſanctificatio. Iſychius verò etiam in explicatione eorundem verborum, Chriſtum aſſerit, quia de Iudęis ſecundum carnem, qui ſub iugo legis viuebant, ortus eſt, rectè vituli ſacrificium nominari, quia legali iugo, & pertinenti ad id operationi, & iuſtitiæ vitulus comparatur, iugum conſuetus trahere, atq; ita terram operari. Quia autem ſecundum quod incarnatus erat, de communi hominum maſſa factus eſt; propterea rurſus hircū appellari, aſperum ergo hoc animal pilorum indumētum gerere. Aſperum autem vtpotè peccato refertum, omne viuentiū genus, quia nihil eſt peccato aſperius; vnde hoc approbare apertè legiſlator cùm vellet, dixerit: *Cùmque mactauerit hircum pro peccato populi:* totum hic intelligens humanum genus, quod quondam non populus, nunc autem populus, ex quo primitias ex nobis Ieſus ſuſcepit. Ergo vt demonſtraret de Iudęis principaliter Chriſtum, propter Abraham, cognationem eſſe, ſed tamen omnis noſtræ naturę, quę in peccato eſt, primitias portare, propter quod Adam appellatus eſt, vitulum ſimul, & hircum, lex, inquit, ad figuram eius aſ- C ſumpſit. Cùm autem vnum ſit ſacrificium, ſiue vitulus, ſiue hircus nominetur, effectuſq; vnus in vtrumque ſit; peccatorum enim in eo profligatur abſolutio, neceſſariò communia ſunt ea, quę in hirco aguntur, & vitulo. Cernis enim, quia etiam hircum occidens, ante dominum videlicet patrem, & ſanguinem inferens in interiora velaminis, ideſt, ad patrem. Rurſus ergo hunc interius intelligibilis velaminis, viſibilis videlicet domini carnis intelligis, vtpotè inuiſibilem inferens ſanguinem eius, intra velum, ſicut pręceptum eſt. *Et ſumptum ſanguinem vituli, atq; hirci fundet ſuper cornua eius per gyrum, &c.* Cùm autem promiſiſſet nobis dominus ſe nobiſcum futurum omnibus diebus vſque ad conſummationem ſeculi, hic vt miſericordia eius in progenies, & progenies fieret, & paſſionis illius vtilitas ad poſteros vſque in finem tranſiret, ſanguis vituli ſuper cornua altaris funditur, quia doctoribus eccleſię crucis Chriſti prędicatio traditur. Hi namque inter cęteros quaſi cornua ſunt, quia ſanctitate vitę, & doctrinę meritò excellunt. Per hos ergo & nobis vtinam vituli huius ſanguis infundatur, vt ſimus terra illa, quę os ſuum aperuit, & ſanguinem iuſti de manu fratriſcidę ſuſcepit. Sed cum ſanguine vituli, etiam hirci ſanguis ſuper cornua altaris fundi iubetur. Doctores quippe cùm fidem prędicant, etiam D pęnitentiam gentibus annuntiant, iuxta quod ſcriptum eſt: *Oportebat Chriſtum pati & reſurgere à mortuis, & prædicari in nomine eius pænitentiam, & remiſſionem peccatorum per omnes gentes.* Suſcipiunt itaque ſanguinem hirci, cùm vel ſua, vel proximorum peccata attentiùs plangunt, & verbis ſalutaribus alios ad idem ſtudium accendunt. Funditur verò ſanguis iſte ſuper cornua altaris per gyrum, quia Dei gratia per orbem vniuerſum multi inuenti ſunt, qui hoc officium implere potuerunt. *Aſpergenſq;*, inquit, *digito ſepties expiet, & ſanctificet illud ab immunditia filiorum Iſrael.* Res eſt manifeſta, eccleſiam ab immunditijs ſuis tum fidei virtute, tum pęnitētię ſuę ſatisfactione mundari. Aſpergitur verò ſanguis ſepties propter ſeptiformem ſpiritum, per quem peccatorum remiſſio condonatur. Aſpergitur digito pontificis, vt intelligas Chriſti poteſtate veniam peccatoribus tribui. *Et poſita vtraque manu ſuper caput eius confitebiur omnes iniquitates filiorum Iſrael, & vniuerſa delicta, atque peccato eorum.* Quod pręcipitur his verbis Aaron manum ſuam ſuper caput hirci ponere; Radulphus, per manum Aaron animaduerſionem diuinam intelligendam eſſe aſtruit, hancq; eſſe manum ſub cuius pondere quidam peccator gemens dicebat: *Quoniam die ac nocte ſuper me grauata eſt manut tua.* Nahum quoque propheta contra Aſſur loquens; *non eſt*, inquit, *obſcura contritio tua; peſſima plaga tua.*

Pænitentiæ cruciatus.

Chriſtus cur vituli ſacrificium dicatur, & hircus.

Hirci aſperi pili quid.

Math. 28.

Doctores eccleſiæ cur cornua dicti.

Lucæ 14.

Sanguis cur ſepties aſpergatur.

Manus Aaron quid.

Pſalm. 31.

Om-

Omnes, qui auditionem tuam audierunt, compreſſerunt manum ſuper te: quoniam ſuper quem non transijt malitia tua ſemper? Tanquam diceret, omnibus infeſtus fuiſti, idcirco audientes de contritione tua gauiſi ſunt, compreſſeruntque manum ſuper te, quia perditioni tuæ conſenſerunt. Ponere ergo Aaron dicitur manum ſuam ſuper caput hirci, vt diuini diſtrictione iudicij conuertatur dolor eius in caput illius, & in verticem ipſius iniquitas eius deſcendat. Ponere verò manum vtramque, vt & præſentes, & futuras eius pænas inſinuet. Quā interpretationem Iſychius refutat; Probari enim, ait, quòd nulli iniquo, vel maligno, ſed ipſi Deo efficiuntur ea, quæ nunc in hoc hirco viuo ſanciuntur.

Per hircum viuum non intelligi iniquum.

Primum quidem, quia vtramque manum capiti hirci ſacerdos imponit; manuum autem impoſitio, in ſacrificio miniſtraret benedictionem, aut peccatorum remiſſionem, aut ſancti Spiritus aduentum, aut expiationes intelligibiles. Quomodo ergo, inquit, in hunc, in quo ſors inimici, & eius, qui contra Deum militat, ſicut aiunt hi, qui illius partis ſunt, hæc quæ dicta ſunt, ſacerdos acturus erat? Vel quomodo in ipſo filiorum Iſrael iniquitates, & iniuſtitias, & peccata redemit? Confiteri quippe inimicus peccata non finit, ſed imò ſuggerit, vt occultemus animæ vulnera, vt non inueniamus medicum, qui medicamētum poſſit imponere, ſalutemque præſtare.

2. Reg. 12.

Propterea mox, vt increpatus eſt Dauid à Nathan, *peccaui domino*, exclamauit: Et illicò propheta ſubdidit, *Et dominus tranſtulit peccatum tuum, veruntamen non morieris, quia blaſphemare feciſti inimicos domini.* Vnde & per hominem paratū, emitti legislator hircum in ſolitudinem dixit: præparatum autem, ideſt, accedentem, ſiue adeuntem. Et nec dignitatem huius dicit, vtrum Leuita, an ſacerdos, aut quiſpiam de populo eſſet, qui hoc ageret. Ergo cum omnibus Chriſtum præſentem eſſe ſignificat hircus: Quemadmodum enim per carnem in primo immolabatur, ſi nunc viuens propter diuinitatem dicitur. Sed quia vnus, & impaſſibilis, & paſſibilis eſt, neceſſariè & viuenti manus ſacerdos imponit, vt manus impoſitione oſtendatur, quia viuens verbum Dei impaſſibile, immortale hoc pro nobis carnem ſuſcipiens ſacrificium ſuſcepit. Rectè ergo in ipſo iniquitates, & iniuſtitias, & peccata ſacerdos pronunciabit.

Brachium Dei qui.

Hic eſt de quo Eſaias propheta dicebat: *Domine quis credidit auditui noſtro? & brachium domini cui reuelatum eſt?* Brachium domini filium appellans, patri conſubſtantiale, de quo & ea, quæ ſequuntur ſubdidit: *Languores noſtros ipſe tulit, & dolores noſtros ipſe portauit. Ipſe autem vulneratus eſt propter iniquitates noſtras, attritus eſt propter noſtra ſcelera. Diſciplina pacis noſtræ ſuper eum, & liuore eius ſanati ſumus.* Sic apertè peccata noſtra ſuper ſe, & iniuſtitias, & iniquitates portauit, & propterea ſecundum Septuaginta ait: *Imponet eas ſuper caput hædi viui.*

Spinę peccatorū typus.

Huius enim figura eſt, quod & ex ſpinis coronam imponi capiti ſuo permiſit, quia in ſpinis peccata ſolent accipi, propter quod & Adam ſpinas germinare terra præcipitur, ſiquidem & ipſe ex inobedientia peccata germinauit. Sed & Salomon ait: *Spinæ naſcuntur in manu temulenti*, peccatis plenas eſſe actiones eius, ſignificans. Sic ergo legis accipiens verba, non ignorabis intentionem eius, atque virtutem, ſed & inuenies paratum hominem, per cuius manum hircus viuens in eremum mittitur. Chriſtus enim ipſe, omne ſui ſacrificij factus eſt, & ſacerdos, & ſacrificium, & culter, & altare.

Eſaiæ 71.

Ipſe eſt & præparatus homo, paratus pro nobis ad paſſionem, ita vt ipſe per Eſaiam dicat: *Ego verò non contradicam, retrorſum non abij, corpus meum dedi percutientibus, & genas meas vellentibus. Faciem meam non auerti ab increpantibus, & conſpuentibus.*

Pſalm. 42.

Ad quem & Dauid dicit, incarnationis eius myſterium ſignificans, per quod noſtrum adeptus eſt regnum: *Dominus regnauit, decorem induit, induit dominus fortitudinem, & præcinxit ſe. Etenim firmauit orbem terræ, qui non commouebitur: parata ſedes tua ex tunc.* Chriſtus ergo intelligibilis Aaron, ſemetipſum etiam nunc per hædum immolās, ipſe per hominem paratum, ſiue in manu hominis parati, ideſt, per propriam virtutem, ipſe enim cùm ſit & homo, paratus oſtenſus eſt. Et emittit hircum viuentem in ſolitudinem, ſiue in terram inuiam, & deſertam viam ſuam, & immortalem, & impaſſibilem diuinitatē, ad inuia nobis loca, & ab omni malitia deſerta, ſecundum quod Ioannes ait:

Ioann. 13.

Videns Ieſus quia omnia dedit ei pater in manus, & quia à Deo exiuit, & ad Deum vadit. Vitulum autem, & hircū, qui pro peccato fuerant immolati, & quorum ſanguis illatus eſt, vt in ſanctuario expiatio compleretur, aſportabunt foras caſtra, & comburent igni tam pelles eorum quam carnes & fimum.

Vituli concrematio quid.

Sicut autem vituli huius immolatio Chriſti paſſionem ſignificat, ſic concrematio ſecundum eūdem Radulphum, reſurrectionem eiuſdem. In ignis enim ſplendore claritas reſurrectionis eius, inquit, aduertitur, velut abſorbens mortem victoria, de qua claritate ante paſſionem patrem rogans ait: *Pater venit hora clarifica filium tuum.* Vitulus ergo in caſtris occiditur, ſed extra caſtra comburitur, quia Chriſtus in Iudæa paſſus à gentibus creditur reſuſcitatus. In pelle verò, & carnibus corpus eius comprehenſum intelligamus.

Leuit. 4.

Nam ſuperius hoc aperitur, vbi ſic poſitum eſt: *pellem verò, & omnes carnes cum capite, & pedibus, & inteſtinis, & fimo, & reliquo corpore ef-*

A *feret extra caſtra*. Quod autem fimus concremandis membris annumeratur, fimus vituli,
crucis eſt igominia, contumeliæ, & improperia, quæ omnia in Chriſti gloriam conuerſa ſunt.
Sed quid eſt, quòd hircus pro peccato populi oblatus cum vitulo pontificis comburi præcipi-
tur? Nonne hac de cauſa Moyſes contra Aaron octauo die vnctionis illius iratus fuiſſe legi
tur, quod hircum, qui oblatus fuerat pro peccato, exuſtum reperit? Siquidem de hoſtijs pro
peccato, hoc ſupra ſtatutum eſt, vt comedantur: *Omnis*, inquit, *qui eſt de genere ſacerdotali, ve-
ſcetur carnibus eius, qui ſanctum ſanctorum eſt*. Hunc tamen hircum videtur excepiſſe cum
vitulo pontificis, ita ſubiungens; *Hoſtia enim, quæ cæditur pro peccato, cuius ſanguis infertur in
tabernaculum teſtimonij ad expiandum in ſanctuario non comedetur, ſed comburetur igni*. Ergo
hircus pro peccato populi, ſi alio tempore offeratur, comedi iubetur à ſacerdotibus, cùm ve-
rò in hac die expiationis cum vitulo pontificis immolatur, eadem lege qua & vitulus extra
caſtra comburitur. Vtrumque ſine cauſa non fit. In holocauſto itaque arietis Aaron, quod ſi-
mul cum holocauſto plebis oblatum eſt, ſanctus ille Sanctorum principibus populi ſui, qui &
ipſe ſanctitate cæteris præeminet, coniunctus eſt, nunc interim peccatoribus ſe conformans
B & peccatores in alia ſua hoſtia ſibi, ſicut primum in ariete reſurrectionis ſuæ gloriam expri-
mens, eandem ſpem pænitentibus tribuit, dum eorum hircum ſuo vitulo in combuſtione con-
iungit. Quod verò extra caſtra comburi præcipiuntur, præter illud, quod paulo antè nota-
uimus, quod Chriſtus ſcilicet extra Synagogam in gentibus glorificatus eſt, quia nunc &
hircus adiungitur; extra caſtra intelligendum eſt, extra eam, quam nunc in vſu habemus,
conſuetudinem. Chriſtus itaque caput omnium, & cum omnibus vnus tam arietem, quàm
hircum populi ſui ad immortalitatem præceſſit, in combuſtione tamen ſua vtroſque ſibi con-
ſociat, ſpe interim illos adiungens, poſtea verò rei ipſius conſortes efficiens. Dicamus modò de
myſterio coitus hominis cum ancilla nobili, quæ precio non eſt redempta, & cur ambo vapu-
lent, & non moriantur. Super qua re ſic Radulphus. Nunquid, inquit, perſonarum acceptor
eſt Deus, vt libertas, ſeruituſque ſęculi huius, diuerſum apud illum meritum ſortiatur, grauiuſ-
que ſub eius iudicio liberæ concubitus, ancillæ autem remiſſius vindicetur? Nequaquam: ſiue
ſeruus enim ſiue liber, pares apud illud meriti ſumus; in hoc ſolùm diſcernimur, ſi in timore
illius præceptorumque eius obedientia alter alterum præcedamus. In populo itaque illo cui
C omnia penè ſub figura præcipiebantur, vbi de ancilla decernitur, cum qua quiſpiam concu-
buerit, vt etiam ſi non nobilis fuerit, tamen precio non redempta, nec libertate donata, vapu-
lent pariter, & non moriantur, forma eius traditur ſacramenti nobis, ſi intellexerimus, abun-
dantius profutura; ancilla enim nobilis anima eſt humana, ingenuitatis ſuæ prærogatiuam
trahens ab ipſo Deo, ſicut & paulo antè tractatum eſt, quia ipſius genus ſumus, non quidem
de ſubſtantia eius nati, ſed ad eius imaginem, ſimilitudinem creati. Quia verò per pecca-
tum captiuata, & in ſeruitutem redacta eſt nobilis iſta, quid niſi ancilla eſt, donec Chriſti
ſanguine redimatur, baptizata in morte eius, & gratuita eius gratia, libertate donata? Cor-
rumpitur autem anima humana cùm maligna cuiuſdam perſuaſione trahitur ad peccatum.
Lex igitur pro ancillæ concubitu hominem plagis ſubdit, apertè docens quanto grauiori pę-
na plectendus ſit, qui animam Chriſti iam morte liberatam iterum peccare perſuaſerit, &
ſeruitutis priſtinæ iugum recipere, quàm ſi cum ancilla aliqua peccandi fædus ſuſcipiens,
non niſi, quod fædum eſt, fædare voluerit. Peccator autem pro delicto ſuo offerre iubeba-
tur domino ad oſtium tabernaculi teſtimonij arietem, vt pro eo oraret ſacerdos, & cætera; eſt
D enim arietem Deo offerre ex ſententia eiuſdem Radulphi humiliter præceptis eius ſe ſubde-
re, & itineris agendi ducem eum conſtituere. Hunc arietem illi obtulit, qui de cælo proſtra-
tus clamauit dicens: *Domine quid me vis facere?* Rectè igitur, qui ancillæ & ipſe ſeruus per
peccati contagionem adhæſit, pro delicti ſui ſatisfactione offerre iubetur arietem, vt qui du-
dum alienus à Deo extiterat, præcepta illius contemnens, nunc audiat eum quaſi magiſtrum;
& qui à ſeruitute illius alios abduxerat, nunc veſtigia eius ipſe ſequatur, hocque ad oſtium ta-
bernaculi teſtimonij, vt per hanc ſcilicet humilitatem, cæleſtis tabernaculi introitum merea-
tur. Quod denique pertinet ad manipulos primitiarum, quos poſt meſſem ſegetum ad ſacer-
dotem ferre Hebræi iubebantur, in eodem die, quo manipuli conſecrabantur, cędebatur agnus
anniculus immaculatus in holocauſtũ Domino, id quod ideò voluit Deus ex ſententia Iſychij,
vt in ea die, in qua celebramus, domini reſurrectionem, & manipuli intelligibilem oblationẽ,
non obliuiſceremur dominici ſacrificij, ex quo nobis, inquit, eſt oblatio manipuli (verum ma-
nipulum noſtrę meſſis Chriſtum eſſe iam oſtẽderat,) ſed cædere agnum immaculatũ anniculũ
in holocauſtũ domino. Intelligibilẽ agnũ, domini traditionẽ immolantes myſticè, & offerẽtes,
ipſius autẽ vt ſacrificiũ cędentes, memoriam fecit, neq; enim aliter, ſed per eius meditationem,

Crucis ignominię typus.

Hircus cur extra caſtra cõburatur.

Extra caſtra quid.

Coitus hominis cum ancilla myſterium.

Ancilla nobis anima humana.

Arietem offerre quid.

Primitiarũ manipuli cur offerrentur.

Agni immolatio ad Chriſti memoriam pertinet.

& virtutem à ſenſibilibus ad intelligibilia transferuntur ea, quæ in illo ſacrificio peraguntur. E
Radulpho verò hoc hac lege doceri videtur, cùm in eadem die, quia manipulus conſecra-
tur, cædi iubet agnum immaculatum, vt, cùm gloriam reſurrectionis Chriſti attendimus,
ſciamus ipſum, non alium à patre exaltatum, quem vſque ad mortem nouimus patri fuiſſe
ſubiectum. Iuſſit autem etiam legiſlator, vt poſt ſeptem ab hoc ſacrificio hebdomadas, ideſt,
quinquaginta dies nouum domino offerrent ſacrificium agnos ſeptem cum duobus primi-
tiarum panibus, immaculatos, anniculos, & vitulum de armento vnum, & arietes duos.
Offerre autem eos ſeptem agnos, anniculos, immaculatos, præcipit, inquit Iſychius, dona
ſignificans, quæ ſunt ſpiritus, de quibus Salomon in prouerbijs dicebat: *Sapientia ædificabit*
ſibi domum, erexit columnas ſeptem: Nec tacuit, quæ, vel cuius numeri eſſent dona, ſubintulit
Agni cur dona Spiritus ſancti. enim, *Spiritus ſapientiæ, & intellectus, ſpiritus conſilij, & fortitudinis, ſpiritus ſcientiæ & pieta-*
tis, & implebit eũ ſpiritus timoris domini. Agnos autem hæc appellat donaad, oſtenſionem, quia
Spiritus ſanctus vnũ eſt in Chriſto, de quo dictum eſt: *Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccata mun-*
di; vnde nemo poteſt dicere: Chriſtus Ieſus, niſi in Spiritu ſancto. Ergo non extra rationem
cum ſeptem agnis vitulum de armento præſenti contineri oblatione, aſſerit idem Iſychius,
ſed euidenter ſignificare illum ex armento Abraham, Iſaac, Iacob, & Dauid ſecundum car- F
nem factum, huicque duos arietes immaculatos coniunxiſſe, excellentia mandata, & virtu-
tes, quas ſequi aliàs, velut oues, oporteat: In his enim vtpotè viſibilem inimicum ventilanti-
bus, munimem & indemnitatem, inquit, habent; quæ ſunt autem hæc? *Si vis perfectus*
Chriſtũ ſequi quid. *eſſe, vade vende omnia, quæ habes, & da pauperibus, & veni ſequere me.* Maximum quippe
mandatum eſt, vendere, quæ habet, & dare pauperibus; Maximum autem, ſequi Chri-
Arietes mãdata dicti. ſtum, vt cum deſpectu quippiam poſſidendi etiam omnia agere ſecundum voluntatem Dei
ſtudeamus. Hoc eſt enim eum ſequi. Hæc ergo mandata, vtpotè propter immaculatum vi-
tam, & perfectam conſtituta, arietes appellantur, quia arietes omni grege excellentio-
res ſunt, horum ſacrificium, & libatio, ſcientia videlicet, & correctio, odor ſuauitatis eſt
Boues labores ſanctorum. domino. Aliter verò Radulphus, in bobus, paſtorum laborem ſanctorum, qui ſua ſolicitu-
dine ſanctam eccleſiam, dominicam videlicet excolunt agrum; in arietibus verò doctrinæ du-
catum intelligendum eſſe aſſerens, additque & tertium, quia qui paſtores & doctores ſunt,
tanquam boues, & arietes ſunt, ipſi & agni propter innocentiam reperiuntur habes, inquit,
paſtorum paſtorem, qui agnus Dei dictus eſt, qui & paſtores doctoreſque cæteros agnos vo- G
Lucæ 10. cat dicens; *Ecce ego mitto vos ſicut agnos inter lupos*: Sunt tamen agni multi in grege Chri-
ſti, quibus nec pondus regiminis, nec officium doctoris imponitur. Hi verò ſi holocauſtum
ſe Deo offerunt, iubetur vt anniculi ſint, ideſt, vnius anni, vt non pueriliter, aut ſine conſilio
arduum quis arripiat iter, niſi prius Sol ſancti deſiderij in corde illius compleat curſum ſuum,
& ad roboris ſui veniat plenitudinem, *deliberandum enim eſt diu*, vt ait Seneca, *quod ſemel*
ſtatuendum eſt, ne fortè mittens manum ſuam in aratrum, retro reſpiciat, & votum non
reddat, cùm melius vtique ſit non vouere, quàm pòſt votum non reddere. Septem autem
eſſe agniculos iſtos ait, quia ſeruant vnitatem Spiritus in vinculo pacis. Huius enim numeri
Numer. 28. 29. ſacramentum, in agnorum holocauſtis ſcripturam nobis commendare in Numerorum libro,
cùm penè vbicunque agni offeruntur, in ſolemnitatibus, ſeptem iubentur offerri, aut certè qua-
Agni ſeptẽ quid. tuordecim, duplicato ſeptenario propter duos populos, ex quibus eccleſia congregata eſt.
Reperiri quoque eundem numerum ad maiorem ſui commendationem, quaſi ex ſuperfluo,
poſtquam dictum eſt, agnos ſeptem immolandos eſſe in libaminibus, dicitur in vna decima H
per agnos ſingulos offeratur, & ſubditur, qui ſunt ſimul agni ſeptẽ, vel qui ſunt ſimul agni qua-
Vitulus cur vnus offeratur. tuordecim. Vitulum verò vnum offerri hic tradit, quia licet ad primum gregem aliæ oues
adductæ ſint, ex vtriſque tamen factus eſt vnus grex, & ex vno grege paſtor vnus. Omnes
enim in ſummo paſtore vnum eſſe, quicunque tradente ipſo curam ouium ſuſceperunt. Quod
dicitur; *Vitulum de armento*, teſte Beato Auguſtino, hebræam locutionem eſſe, ſicut cùm
dicitur, agnus de grege, hircus caprarum, agni ouium, & ſi qua ſimilia. Vitulo autem
Arietes duo cur vni vitulo copulẽtur. vno arietes duos iungi, vt ſaltem in arietibus populorum diuerſitas intimetur, quorum in
vno vitulo fidei, charitatiſque concordia commendatur. Sed ſi dixerit fortè aliquis, hac ra-
tione etiam duos vitulos, arietemque vnum aptè potuiſſe offerri, cùm & in vtroque populo
paſtores ſint conſtituti, & doctorum omnium Catholicorum vniformis prædicatio valeat re-
periri; Reſpondet ſe quoque hoc concedere, imò addere, non tantùm fieri potuiſſe, ſed etiam,
vt fieret, legem alibi præcepiſſe. In Numeris enim cùm de his tractatur ſolemnitatibus, veni-
Numer. 28. ri ad Pentecoſten, quæ nunc in manibus eſt, eius holocauſta decerni his verbis; *Dies primiti-*
uorum, quando offeretis nouas fruges domino, expletis hebdomadibus, venerabilis, & ſan-
cta

Acta erit. Omne opus ſeruile non facietis in ea: Offeretiſque holocauſtum in odorem ſuauiſſimum
domino vitulos de armento duos, arietem vnum, & agnos anniculos immaculatos ſeptem. Videat
itaque, inquit Radulphus, Iudæus qualiter literæ ſuæ ſciſſuras reſarciat? apertè namq; multis
ſeſe in locis impugnat, & ſibi contraria eſt, vt in præſenti apparet, cùm eiuſdem diei cærimonias
inſtituens, hic vitulum vnum cum duobus arietibus, illic quaſi oblitus, quod dixerat, vitulos
duos cum vno ariete holocauſtis aſſignat: Videat ergo, vt dixi Iudæus, quomodo hanc literæ
contrarietatem euadat, Chriſtianus enim intellectus liberum inuenit tranſitum, cùm animaduertit
legiſlatorem ob id ſcripturæ ſuperficiem frãgere, vt ad interiorem medullam, etiam
rebelles compellat intrare. Attende namque hæc duo decreta, neſcio vtrum literæ conſonantiam
valeas reperire. Tranſi ad myſterium, videbis iam nihil intereſſe, vtrum duo vituli cum
ariete vno, an vitulus vnus cum duobus arietibus in holocauſtis eſſe dicatur, cùm tam paſtores,
quàm doctores, & vnum ſint propter fidei, paciſq; cõcordiam, & duo intelligantur, ſi duorum
populorum, quibus prælati ſunt, reſpiciamus diſtantiam. Notãdum autem etiam monet,
quia ſicut die, qua manipulus oblatus eſt, cædi agnum præcepit lex, vt per agni doceremur immolationem,
B quoniam ille mortalis erat futurus, cuius ſecuturam immortalitatem manipulus
deſignabat; ſic in die plenæ meſſis cùm offeruntur panes primitiarum, immolatur & diuerſitas
hoſtiarum, quibus innuitur, inquit, quales in hac vita fuerint, quoſque gradus in religione habuerint
hi, quorum per panes conſummata, in reſurrectione iuſtitia deſignatur: Nam & hircus
pro peccato, & hoſtiæ pacificę protinus adiunguntur, vt omnis electorum multitudo,
cuiuſcumq; ordinis fuerit, in victimis iſtis comprehendatur. Sed prius de holocauſtis videndũ
eſt, quid ſit, quod cum libamentis ſuis offerri iubentur, libamenta enim hæc liber Numerorum
plenius exponit, in quo ſic legitur: *In ſacrificiorum eorum ſimilæ oleo conſperſa tres decimas per*
ſingulos vitulos, per arietes duas, per agnos decimam decimæ, qui ſimul ſunt agni ſeptem: & antè:
Libamenta autem vini, quæ per ſingulas fundenda ſunt victimas, iſta erunt: Media pars hin per
vitulos ſingulos, tertia per arietem, quarta per agnum. Quia verò & ipſius olei, quo ſimila
conſpergitur, requirenda eſt menſura, hoc totum alibi, in eodem tamen volumine, plenius inuenitur.
Offeret, inquit, *quicunque immolauerit victimam, ſacrificium ſimilæ. Decimam partem*
ephi conſperſam oleo, quod menſuram habebit partem hin: & vinum ad liba fundenda eiuſdem
C *menſuræ, dabit in holocauſtum, ſiue in victimam per agnos ſingulos. Et arietis erit ſacrificium*
ſimilæ duarum decimarum, quę conſperſa ſit oleo tertiæ partis hin, & vinum, & libamentum
tertiæ partis hin, eiuſdem menſuræ offeret in odorem ſuauitatis domino. Quando verò de
bobus feceris holocauſtum, aut hoſtiam, dabis per ſingulos boues ſimilæ tres decimas conſperſæ
oleo, quod habeat medium menſuræ hin, & vinum ad liba fundenda eiuſdem menſurę, in oblationem
ſuauiſſimi odoris domino. Omnia igitur in libamentis his per diuerſas victimas certis
gradibus augmentantur. Nam ſimilæ in vitulis tres decimæ reperiuntur, in arietibus duæ,
in agnis vna decima, vel decima decimæ. Sic etiam olei, vel vini media pars menſuræ hin,
per vitulos ſingulos, minus autem per arietes, ideſt, pars tertia, minus quoque per agnos,
ideſt, quarta pars, offertur. Quia igitur per ſimilam, quæ pura farina eſt, mentis puritatem
intelligimus, agnis ſingulis in ſacrificio decima ſimilæ coniungitur, cùm omnes, qui per veram
innocentiam domino placere deſiderant, mentis perficiunt ſanctitatem, dum eam nullius
criminis conſenſu contaminant. Quod decima decimæ in holocauſtis plerumq; poni iubetur,
munditia mundo renunciantium, à ſęcularium puritate diſcernitur. Qui enim in ſæculari conuerſatione
D Deo deſeruiunt, quaſi perfecti ſibi videntur, ſi criminalia quæq; non ſolùm ab actu,
ſed etiam à conſenſu ſuo repellant. Nonnunquam decima indeterminata dicitur, vt cuiuſmodi
ſit illa perfectio, non diſcernatur. In agnis tamen holocauſtorum decima decimę ſemper
intelligenda eſt, quia mos eſt ſcripturæ, vt quędam locis competentibus exponat, eademque
alijs in locis prætermittens ſubintelligenda relinquat. In arietibus verò ſimilæ decima geminatur.
Qui enim ſibi viuit, & quaſi agnus ſpiritualis ſua innocentia contentus eſt, ſufficit
ei ad propriam puritatem, ſi iniquitati nec affectum, nec cogitatum apponit. Cùm autem
docendi officium ſuſceperit, maiori periculo vrgetur, ne fortè qui virtute animi carnis
ſuæ preſſerat incentiuum, iam in multorum notitiam delatus, alienis laudibus ſe præbeat corrumpendum.
Tutius quippe auditur veritas, vt ait Auguſtinus, quàm prędicatur. Cùm
enim auditur, humilitas cuſtoditur, cùm autem prædicatur, vix non ſubrepit cuiuis hominum
quantulacumque iactantia, in qua vtique maculatur conſcientia. Duæ ergo decimæ
ſunt Doctori, ſi & viuendo nullam prauitatem affectet, & docẽdo ab inanis glorię contagione
conſcientiam mundam ſeruet: Qui verò non ſolùm doctoris officium, ſed & regiminis munus
ſuſcipiunt, tertiam & hanc quidem vehementiorem ſui lapſus occaſionem reperiunt. Suſcepta

Scripturę diuerſitas in eadem lege.

Holocauſta cur cum libamẽtis offerrentur.

Num. 15.

Simila mentis purę typus.

quippe cura regiminis cor per diuerſa diuerberat, & impar quiſq; inuenitur ad ſingula, dũ confuſa mente diuiditur ad multa. Fit mens in exteriorum diſpoſitione ſolicita, & ſui ſolummodo ignara, ſcit multa cogitare, ſe neſciens, ita fit vt à ſtudio ſuę inquiſitionis aliena, ne ipſa, quę patitur, damna cõſideret, & per quanta delinquat, ignoret. In bouis itaq; holocauſto duabus decimis tertia iungitur, cũ paſtores ſanctę eccleſię poſt conuerſationis ſuæ puritatem, poſt doctrinæ ſimplicitatẽ, etiam in diſpenſatione ſibi tradita, per cordis ſynceritatem Deo placere conãtur. Sicut autem per hoſtias ſupradictas ſimilæ menſura variè diſtribuitur, ſic & olei vinique per eaſdem hoſtias diſtributio variatur, media pars quippe hin per boues ſingulos, tertia per arietes, quarta per agnos offertur.

Oleum ſpiritus vnctio. Vinum lætitia.

Per oleum autem ſpiritus vnctio, per vinum lætitia deſignatur: ijs igitur, qui propter Deum amplius laborant, abundantior ſine dubio ſancti Spiritus conſolatio miniſtratur. Ex vberiore autem gratia, vberior & lætitia generatur; quia ergo, vt diximus, maius eſt pondus regiminis, quàm ſolius prædicationis, qui tamen ſuæ tantum innocentiæ cuſtodes ſunt, minori ſolicitudine vrgentur, quàm quibus cum ſuorum actuum cuſtodia, alienæ inſuper inſtructionis labor iniungitur, non immeritò maior olei, vinique menſura, bobus quàm arietibus, arietibus quàm agnis tribuitur, vt qui amplius laborat, etiam in præſenti plus mercedis accipiat, & ditior fiat muneribus, qui ad ſeruiendum promptior eſt inuẽtus. *Facietis, & hircum pro peccato, duoſq; agnos anniculos hoſtias pacificorum.*

Hircus pro peccato quos ſignet.

Hircus pro peccato, qui domino immolatur, eos deſignat ex ſententia eiuſdem Radulphi, qui vitia ſua mortificant, & per dignos pænitentiæ fructus veniam merentur. Pacificæ verò hoſtiæ mediocris conuerſationis typum tenent, eorum ſcilicet, qui nec in flagitiorum gurgitem lapſi ſunt, nec tamen ad perfectionis culmen tendunt. Cùm ergo holocauſtis hircus pro peccato & agni pacificorum adduntur, omnis electorum numerus, qui in cæleſti patria congregandus eſt, adimpletur. Omnes hæ victimæ nouo illi ſacrificio, panibus videlicet primitiarum, coniunguntur, quia iuſtis omnibus, & in mente virtutum perfectio, & in carne dabitur incorruptio. Offerent igitur ſacrificium nouum, offerent quod accipient. Innouati enim tam mente, quàm corpore, illius in ſempiternum vacabunt laudibus, cuius inæſtimabilibus fruentur muneribus. Inde eſt quod de agnis pacificorum ſtatim ſubiungitur: *Cùmq; eleuauerit eos ſacerdos, cum panibus primitiarum coram domino, cedent in vſum eius.* Si legem vniuerſam percurras, puto quod vix, aut nunquam amplius ſuper pacificis hoſtijs hoc decretum reperias. Superius namq; pluribus in locis hæc pacificorum lex fuerat conſtituta, vt mactatis victimis, earum ſanguis funderetur, adipes cremarentur, armus dexter cum pectuſculo in partem ſacerdotis ſequeſtraretur. Dicat igitur mihi Iudęus, cur in hoc loco conſtitutio illa ſoluatur: Cur quod generaliter decretum eſt, nõ vbiq; ſeruetur? Non enim agni iſti iubentur occidi, non eorum ſanguis effundi: non cremantur adipes, nec ſacerdoti portiones aliquę ſequeſtrantur: ſed integros coram domino leuare pręcipitur, integros ſuis vſibus applicare.

Agni cur integri corã domino leuentur.

Vt igitur nouitatis huius myſterium inueſtigemus, in die ſiquidẽ noui ſacrificij dignum eſt, vt veteris conſuetudinis frangatur lex: Sacerdos noſter Chriſtus eſt, & ſacerdos maximus inter fratres ſuos, ſicut iam ſuprà tractatum eſt. Hic hoſtias pacificas panibus primitiarũ apponit, cùm eos, qui in mundana conuerſatione fide illius, & dilectione ſanctificati ſunt, in æternitate futura, ad eandẽ, quæ perfectis tribuitur, vitæ nouitatem perducit. Quos etiam eleuare coram domino dicitur, quia fauẽte patre, de præſenti miſeria ad honores æternos ſuſtollit. Hi igitur tunc cedent in vſum eius, quia liberati occupatione terrena, laudibus eius in æternum vacabunt, de illius ſocietate lætãtes, & mutuam illi lætitiam de ſua ſalute præbentes, ſicut ſcriptũ eſt: *Gaudebit ſpõſus ſuper ſponſam, gaudebit ſuper te Deus tuus.*

Eſaiæ 62.

Quod verò agni iſti anniculi eſſe dicuntur, nec iſte pacificorum ritus eſt. Soli namq; holocauſtorũ agni anniculi eſſe ſolent, non pacificorum. Sed & de hoc illius vitæ perfectioni aptiſſimè cõgruit, de qua in pſalmo canitur, cùm loquente patre, ſermo de Chriſto habetur ſub perſona Dauid: *Et thronus, inquit, eius ſicut Sol in conſpectu meo, & ſicut Luna perfecta in æternum.*

Pſal. 88. Thronus Chriſti qui. Eſaiæ 65. Duplex innocentia.

Thronus quippe Chriſti omnes illi ſunt, in quorũ mentibus eius ſpiritus requieſcit: quia anima iuſti, ſedes ſapientiæ eſt. Omnes igitur in ciuitate illa anniculi erunt: quia iuxta Iſaiã, nõ erit ibi amplius infans dierũ, nec ſenex, qui nõ impleat dies ſuos, quãdo thronus Dauid ſicut Sol in cõſpectu Dei, & ſicut Luna perfecta in ęternũ. Nec hoc prętereundũ eſt, quod in hac die duo pro pacificis offerũtur agni. Duo namq; agni, ſicut in emũdatione leproſi pleniùs diſputatũ eſt, duplicẽ ſignãt innocentiã: quando nõ ſolùm actu, ſed & effectu proximorũ læſio declinatur: nec ſola facie, ſed & mẽte ſeruatur manſuetudo. Quã innocentiæ plenitudinẽ hic aſſequi nequaquã poſſunt, quicumq; tẽporalib. occupati, perfectionis faſtigiũ non apprehendũt: quia magnũ eſt eis, licet iracundiã penitus nõ excludant, ſi timore diuino ligati, iracundiam ſuſcitatam frenare ſufficiant. In ciuitate autem Ieruſalem, cuius ponit Deus omnes fines pacem, etiam pacifica ad duorum agno-

A agnorum menſuram pertingunt: quando poſt innocentiam operis, quam hic contra commotionum ſuarũ impetus non ſine ſolicitudine ſeruauerunt, interiora quoque iuſtorum iam pacificata, domino benedicunt. Quantũ modo Chriſtianorũ ſacrificia hiſce de quibus huc vſq; dictum eſt, præſtent, oſtendit D. Cyrillus his verbis contra Iulianũ, qui dixit, *nos negligere ſacrificia cruenta:* Opinatur fortè (inquit) à tali nos cultu remoueri, quia ignis non deſcendit de cælis, dicemus neceſſario, quod aberret à veritate. Non enim operã impendimus, vt boues immolemus, non quòd ignẽ non dimittat Deus, ſed quia ea quæ in typis & vmbris, poſtquã tranſierunt ad veritatem, præceptũ habemus, ſummo Deo ſpiritualẽ & irreprehenſibilem cultum cõſecrare. Spiritus enim, inquit, eſt Deus, & adorantes eũ in ſpiritu & veritate oportet adorare. Sciat etiã fuiſſe ſacramenti Chriſti prædictionem, quod deſcendebat ignis ſuper altare, dimittente illum ſcilicet omnium optimo artifice Deo, & per ſenſibiles & viſibiles res ſuper ſenſum, & intelligibilia, formante. Nam cùm excitatũ eſſet ſanctum tabernaculum in deſerto ab optimo Moyſe, ignem dedit Deus, inextinguibilemq; & perpetuum eſſe pręcepit: prohibuit autem magis, & diuina lege puniuit inferri ignem alienum. Nam ita perierunt filij Aaron. B Veruntamen vt dixi, vmbra parturiebant virtutem ſacramenti Chriſti. Nam in ſpecie ignis ſemper aliquo modo accepit Deum ſacra Scriptura. Viſum enim ſic eſſe, inquit, filijs Iſrael in monte Sina, vnde eximius, & non altri mixtus altarij ignis erat. Deus enim ſolus, & vnus, & ſecundum naturam ſuper omnia altari Deo connumerari non poteſt, alioquin quomodo ſacrum, & diuinum tabernaculum offenderet quis ſacrificijs adhibens externum ignem, niſi quodammodò cogitaret quis: quod ſi inferretur ignis alienus, lędatur veritas figurę, non obſeruans modũ, vt conueniat eam figurari. Quandoquidẽ eſt ſolus verus, & vnus Deus, connumeratur autẽ ei omninò nullus, qui tabernaculum verius, hoc eſt eccleſiã mentali illuſtrat lumine, accipit autẽ ab omnibus rationales hoſtias. Itaq; alius cum ipſo Deus intelligatur nullus, remoueatur à nobis tanquam alienus ignis. Alia enim natura deitatis præter eã nulla eſt. Idem autẽ eſſet ſermo, & de ſacrificijs per Heliam antea immolatis. Demiſit enim & tũc ignem vniuerſorum Deus, implente propheta olim figuram ſacramenti Chriſti. Igitur quod non deſcendit ignis, oues occidere non detrectamus: Sufficit enim nobis per ea, quæ tunc fiebant, quemadmodum in tabula veritatis pulchritudinem benè effigiatam mentalibus oculis conſiderare. Sacrificamus autem C nunc multo melius, quàm illi olim. Deſcendit.n. cælitus non ſenſibilis ignis, imaginẽ ineffabilis naturę complens, ſed ex patre per filiũ Spiritus ſanctus illuſtrãs eccleſiã. Adhibemus autẽ & ſacrificia, ſpiritualia ſcilicet, & mentalia. Nam illi, qui ex ſanguine Iſrael offerebant Deo boues, & oues, turtures, & colũbas, & ex fructibus, & ſimilã oleo ſparſam, & lagana, & thura: Nos autem tam craſſo myſterio relicto pręceptum habemus, vt tenue, ac ſpirituale, & ſubtile perficiamus. Offerimus enim in odorem ſuauitatis Deo, virtutes omnigenas, fidem, ſpem, charitatem, iuſtitiam, continentiam, obedientiam, facilitatem, perpetuas laudes, & alias virtutes: Iſtud enim ſacrificium minimè carnale ſimplicem, & ſecundum naturam incorporeum decet Deum, & mentalis fragrantiæ oblationes ſunt verè honeſtę vitæ modi, ita enim alicubi dicit ipſe: *Miſericordiam volo, & non ſacrificiũ agnitionem Dei magis quàm holocauſtomata.* Et optimus Samuel: *Ecce annon auſcultatio bona magis, quàm ſacrificium, & obedientia plus quàm oſſa arietum?* pſallit autem & diuinus Dauid: *Sacrificia Deo hoſtiam laudis.* Et iterum: *Circuiui, & immolaui in tabernaculo eius hoſtiã iubilationis.* Præcepit autẽ & Paulus dicens: *Exhibete corpora veſtra hoſtiã viuam, ſanctam, placentem Deo, rationale obſequium veſtrum.* Quod autẽ in vm- D bris ſecundũ legem eos qui ex ſanguine Iſrael abſq; prudentia immorari non permiſerit Deus, & ex ipſis ſciemus ſacris ſcripturis. Etenim præcepit quidem immolari agnũ, ad figurã Chriſti: veruntamen ſic comedetis illum dicit; *Sint lumbi veſtri pracincti, & calceamenta in pedibus veſtris, & baculi in manibus veſtris.* Vide igitur quomodo in peregrinorum humilitate comedere iuſſerit, vt res ipſæ ſignificent, ꝙ figurę non ſemper duraturę ſint, ſed quodãmodo ad veritatẽ currant. Igitur cùm perueniſſet figura ad veritatẽ: nos pro igni ſenſibili, ſpiritũ accipiẽtes rationabile implemus myſteriũ: Ita.n. dicitur Chriſtus baptizare nos in Spiritu ſãcto, & igne. Quod autẽ aries monſtratus eſt Abrahę, quẽ & ſacrificauit pro Iſaac; dicimus, quòd & ille fuerit figura Chriſti, qui per nos, & propter nos, mortẽ ſecundũ, carnẽ ſuſtinuit, vt nos morte, & corruptione liberaret. Iã ſi ſacrificaſſet Abrahã ignẽ alienũ, (vt dicit Iulianus) ſacrificijs immittẽs, & non omnino illũ, qui eſt ex igne, hoc omninò nihil ad nos. Nã cauẽtibus ſacrificare Deo, q̃ lege definita ſunt, & excuſationis prętextũ faciẽtibus, quod ceſſarint ipſa, quod nõ ſupernè, & ex cælo deſcẽdat ignis, attulit in argumentũ fortiſſimũ nos diuinas leges contẽnere, ſed alieno igne vſũ eſſe Abrahã. Quoniã autẽ melius nos, quàm illi ſeruiuimus, ſacrificantes Deo ſpiritualia, & pro igni ſenſibili ſpiritũ recipientes, ne redarguat, dicẽs, quare non adducamus ſacrificia altaribus.

Sacrificia Chriſtianorum.

Lib. 10. contra Iulianum.

Ioan. 4.

Deus ignis.

Chriſtianorum ſacrificia qualia.

Oſeæ 6.

1. Reg. 15.

Roman. 12.

Aries Abraham figura Chriſti.

Obluctatur enim diuinus Paulus tantùm, non clamans, ſed dicens: *Vetera tranſierunt, ecce* E
facta ſunt omnia noua. Tranſmutati enim ſumus ad nouitatem vitæ euangelicæ,& inducti ad
Saluator cur agnus dictus. perfectas diſciplinas,relicta legalis literę inſtitutione,& adoleſcentibus quidem adhuc conuenientis,
nobis autem non itẽ, qui in virum perfectum occurrimus,& peruenimus vſq; in finem
ætatis plenitudinis Chriſti. Cùm modo immolationes huius pecoris ad paſsionem Saluatoris
noſtri ferè referantur,non fuerit præter noſtrum inſtitutum conditiones agni hoc loco recenſere,
Paradox. 3. quomodo ipſi attribuantur. Qua in re Toſtati vtemur opera, qui in explicatione trium harum
metaphorarum diligenter eas eſt proſecutus, quarum prior erat. *Fuit quoddam vas clauſum,
& non clauſum: paruum & non paruum: luminoſum & non luminoſum; Vacuum & non vacuum.
Præterea vas mundum,& non mundum.* Secunda autem talis erat: *Fuit vnus leo,qui videbatur,
& non videbatur: qui audiebatur,& non audiebatur: qui tenebatur, & non tenebatur:
qui cognoſcebatur & erat incognitus*. Tertiæ autem earum tenor hic erat: *Fuit quidam agnus
tonſus,& non tonſus; agnus,qui clamabat,& non clamabat: agnus qui patiebatur,& non patiebatur:
agnus qui mortuus eſt,& non mortuus eſt.* Aduertendum itaque eſſe ſcribit, ſicut prima illa
metaphora de B.noſtra Virgine intelligebatur, ita ſequentes duas de Chriſto exponendas eſſe; F
&ſicuti in ſecunda Ieſus benedictus leo vocatur,ita hic agnum appellari,idq; ex conformitate
proprietatis ipſius animantis. Eſt autem agni conditio, vt ſit quàm maximè innocens,
Chriſtus cur agnus dictus. nulliq; noceat animali,nec quicquam pernicioſum alicui moliatur. Hoc autem in Chriſto,inquit,
pręcipuè fuit, quia ab omni inquinamenti labe immunis extitit, & maxima innocentia
polluit:ſic enim ait B.Petrus: *Chriſtus mortuus eſt relinquens exemplum, vt ſequamur veſtigia
Can. 1.c.2. eius.qui peccatum non fecit,nec inuentus eſt dolus in lingua eius.* Præterea agnus animal de mãſuetiſſimis
eſt, nulli nocens, & raro clamans, & cùm interdum tondetur, aut torquetur, voces
non emittit. Hoc etiam Chriſto aptiſſimè conuenit;fuit enim Chriſtus manſuetiſſimus ſuper
omnes homines,qui morantur in terra,in verbis,& opere;& licet interdum inferrentur ei iniurię,
non clamabat,& vt,ait Petrus, *Cùm malediceretur,non maledicebat,cùm pateretur,nõ comminabatur.*
Hanc Chriſti,& agni ſimilitudinem deſcribit Eſaias euangelico magis quàm prophetico
Ibid. Cap. 53. ſermone inquiens: *Tanquam ouis ad occiſionem ducetur, & tanquam agnus coram tondente
ſe obmutuit,nec aperuit os ſuum.* Verùm hac de re mox rurſus,proſequamur modo explicationem
ſuperioris metaphorę,& primum,cur Chriſtus dicatur agnus tonſus,& intonſus;qua
Agnus tonſus cur dictus Chriſtus. in re obſeruandum eſſe monet idem Toſtatus,quod tonſum eſſe in agno duo ſignificat. Primũ G
eſt,inquit,corporeo detegi velamento:Secundum,quandam in tõſione fieri paſsionem: Vtroque
modo eum tonſum appellare licebit; nam in paſsione ſua veſtimentis ſuis detectus eſt;ſicut
enim in cæteris moris erat, qui capite erant plectendi, vt quæſtionarij veſtes lucrarentur.
Sic in Chriſto factum eſt cùm decreto Pontij Pilati in crucem ſublato,milites veſtes eius diuiſere,
& ſuper eam, quæ inter cæteras precioſior erat, & à B. Virgine facta, miſerunt ſortem,vt
Pſalm. 21. habemus non ſolùm apud euangeliſtas, ſed & pſalmographos concinit: *Diuiſerunt ſibi veſtimenta
mea,& ſuper veſtem meam miſerunt ſortem*. Hoc itaque pacto redemptor noſter in paſsione
ſua detonſus eſt,cunctis ſcilicet veſtimentis ſuis ſpoliatus. Aliter verò etiam detonſus,dicitur,
idque magis propriè,cùm ſcilicet tunc agnus tonderi dicitur,cùm ei lana præciditur;Nã
licet Iudæi reuera forficibus,vt fit in agnis,capillos non præſciderint,eos tamen euellabãt,qua
de re Eſaias; *Dedi caput meum percutientibus,& genas meas vellentibus*. Porrò paſsio, quæ ex
detonſione ab agno percipitur, Chriſto etiam aptiſſimè congruit, cùm pleroſque dolores in
ſua paſsione tolerauerit,pręcipuè tamen dolor hic ad veſtium detectionem,& pilorum euulſionem
referendus eſt,cùm vel quilibet veſtibus ſpoliatus non mediocriter erubeſcat, dummodo H
non ſit perfrictæ frontis.Ex capillorum verò,pilorumque barbæ euulſione dolorem ſenſit,cùm
ad ſingulorum euulſum ſequatur continui ſolutio,atque ipſe etiam, vt ait Toſtatus, temperaturæ
Agnus non tonſus cur Chriſtus. fuerit tenerrimæ.Cur modò dicatur agnus non tonſus,id dupliciter fieri poſſe,inquit,primò
ſcilicet de Chriſto homine intelligi licere,quoniam vt ſecundum regulam iuris volenti nõ
fit fraus,ſic de iniuriarum perpeſsione dicendum, quod nullus volens iniuriam pati poſſit. De
pænarum quoque perpeſsione non diſpar definitio procedere iure debet, ſcilicet, vt, qui ſpontaneè
pænas ſubit, pænas perpeti meritò non dicatur, & quia Chriſtus vltrò nudationem paſſus
eſt, capillis itidem ſpoliatus ſimiliter, eum nec nudatum,nec denudatum,nec pilorũ euulſionem
paſſum,iure confiteri poterimus; hoc tamen magis adhuc propriè de Chriſto dicetur,
quatenus Deus eſt; Deus enim, quia veſtiri nequit, cùm ſit incorporeus, veſtibus quoque ſpoliari
non poterat.Similiter planè dici poterit,agnus verberatus,& non verberatus, ſiue vulneratus,
& non vulneratus, agnus clamans & non clamans; patiens, & non patiens; mortuus &
non mortuus.Chriſtus enim,vt homo multa in benedicto ſuo corpore vulnera tolerauit,cùm
aliàs

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

A aliàs Deitas eius offendi non potuerit,& ipſe ſponte,vt homo, vulnera ſit perpeſſus. Huc quodammodo referenda,quæ de agno D. Ioannes Euangeliſta ſcribit in apocalypſi,vbi ſcilicet ait vidiſſe ſe librum ſcriptum intus,& foris, in dextera Dei, quem nemo vel ex in terra vel in cælo viuentibus aperire potuit: Illum tamen agnus,qui occiſus eſt,aperuit,& eius ſeptem ſignacula diſſoluit, cuius rei gratia à quatuor animalibus, & à viginti ſenioribus, & à reliquis cælitibus, ampliſſimis verbis collaudatur. Verba Euangeliſtæ ſunt: *Et vidi in dextra ſedentis ſupra thronum librum ſcriptum intus,& foris,ſignatum ſigillis ſeptem. Et vidi angelum fortem,prædicãtem voce magna. Quis eſt dignus aperire librum, & ſoluere ſignacula eius, & nemo poterat,neque in cælo,neque in terra,neque ſubtus terram,aperire librum,neq; reſpicere illum. Et ego flebam multum,quoniam nemo dignus inuentus eſt aperire librum, nec videre eum Et vnus de ſenioribus dixit mihi ne fleueris,ecce vicit leo de tribu Iuda,radix Dauid aperire librum, & ſoluere ſeptem ſignacula eius. Et vidi,& ecce in medio throni,& quatuor animalium, & in medio ſeniorum Agnũ ſtantem tanquam occiſum,habentem cornua ſeptem,et oculos ſeptem,qui ſunt ſeptem ſpiritus Dei* B *miſſi in omnem terram. Et venit & accepit de dextera ſedentis in throno librum, & cùm aperuiſſet librum, quatuor animalia & viginti quatuor ſeniores ceciderunt coram Agno habentes ſinguli citharas,& phialas aureas plenas odoramentorum, quæ ſunt orationes ſanctorum,& cantabant canticum nouum dicentes: Dignus es Domine accipere librum,& aperire ſignacula eius, quoniam occiſus es,& redemiſti nos Deo in ſanguine tuo ex omni tribu,& lingua, & populo; & natione, & feciſti nos Deo noſtro regnum,& ſacerdotes,& regnabimus ſuper terram. Et vidi,& audiui vocẽ angelorum multorum in circuitu throni,& animalium,& ſeniorum,& erat numerus eorum millia millium dicentium voce magna; dignus eſt Agnus,qui occiſus eſt, accipere virtutem, & diuinitatem,& ſapientiam, & fortitudinem,& honorem,& gloriam,& benedictionem. Et omnẽ creaturam,quæ in cælo eſt,& ſuper terram,& ſub terra,& quæ ſunt in mari,& quæ in eo, omnes audiui dicentes: Sedenti in throno, & Agno benedictio, & honor,& gloria,& poteſtas in ſecula ſæculorum,& quatuor animalia dicebant, Amen,& viginti quatuor ſeniores ceciderunt in facies ſuas, & adorauerunt viuentem in ſæcula ſæculorum.* Dicitur enim hic Chriſtus primo leo, deinde agnus: leo ſcilicet propter fortitudinem,& propter vindictam, quã de inimicis ſumpturus eſt: Agnus quoniam immolatus eſt pro peccatis hominum in modum agni, qui vt ſuprà dictum, C quotidiè in figuram eius,mane & veſpere immolabatur, qui enim hic ſubaudiendum eſſe diabolum putant, vt ſit ſenſus,ecce leo de tribu Iuda vicit diabolum,id mihi, inquit Ribera in ſuo commentario,non ſatis probatur,neq; enim rectè dici videtur,vicit diabolum, aperire librum & ſoluere ſignacula eius. Nec videtur ſatis apta cauſa aperiendi librum,viciſſe diabolum,pręſertim ſi liber ſit ſacra Scriptura,vt ipſi volunt: quoniam etſi nõ viciſſet, poterat aperire,& vincere poterat,quamuis aperiret: nihil ergo ſubaudiendum arbitror. Sed leo de tribu Iuda dicitur,vt alludat Ioannes ad prophetiam Iacob; *Catulus leonis Iuda ad prædam fili mi aſcendiſti, & requieſcens accubuiſti, vt leo.* Quibus verbis,& Chriſti reſurrectio myſticè prædicatur,& poteſtas,qua dominaturus erat aduerſarijs ſuis iuxta illud: *In hoc enim Chriſtus mortuus eſt, & reſurrexit, vt & mortuorum, & viuorum dominetur.* Quoniam ergo ipſe dominus omnium à patre declaratus eſt,& vt leo ſæuiturus eſt in inimicos ſuos,meritò ipſe ſolus dignus eſt aperire librum,& ſoluere ſignacula eius,vt per eum nota fiant ſupplicia,quæ Deus impijs,& filio ſuo non obedientibus parauit. Agnus verò hic non dicitur occiſus,ſed tanquam occiſus,quoniam etſi verè occiſus eſt, citò tamen reſurrexit; Ita Arethas, Ambroſius, Haymo,& alij,itaque qui D tam citò ad vitam redijt,ita cenſeri potuit ab hominibus, quaſi mortuus non fuiſſet. Videtur etiam eidem Riberę dici,tanquam occiſus,quoniam cicatrices habebat patentes,quibus ſimilis occiſo habebatur. Andreas Epiſcopus Cæſarienſis: occiſum,inquit, ſignificat, eius poſt occiſionem vitam, in qua oſtendit paſſionis ſigna, vt verè occiſus poſt ſuam ex mortuis reſurrectionem,&c. Poſſumus etiam coniunctionem *tanquam* ita accipere, vt non ſimilitudinem indicet,ſed veritatem,vt, *Vidimus gloriam eius,gloriam quaſi vnigeniti à patre.* Vt ſit ſenſus vidimus agnum ſtantem in medio throni, & ſeniorum, & ab omnibus honoratum tanquam occiſum, ideſt tanquam eum, qui pro ſalute eorum verè occiſus eſt, & ideo maximè ab eis debuit honorari. Ita etiam: *Vidi agnum ſtantem*, ideſt, viuum non mortuum, vt aliquando videram, ſtantem,inquam,tanquam occiſum,ideſt,ſicut eſſe debebat is,qui pro Dei gloria,& pro ſalute hominum occiſus fuerat. Decebat Dei bonitatem,& gloriam,vt qui mortuus fuerat pro eo reſurgeret,& qui ceciderat,ſtaret. Rectè autem eum hic vocat agnum ſtantem, quoniam in homine agni mors,& immolatio indicatur, in eo,quòd ſtat, ſignificatur reſurrectio, & per mortem,& reſurrectionem ſuam poteſtatem in omnes homines accepit, vt omnes ſibi ſubijciat, vt paulò antè ex D.Paulo dicebamus. *Habentem cornua ſeptem, & oculos ſeptem*, interpretatio,

quam

Cap. 5.

Agnus librũ aperit.

Chriſtus cur leo & agnus dictus.

Geneſ. 49.

Roman. 14.

Chriſtus cur tanquam occiſus agnus dictus.

Corinth. 3.

quam ſubijcit, *qui ſunt ſeptem ſpiritus Dei miſſi in omnem terram*, ad vtrumque refert, vt rectè ait Haymo, ideſt, ad ſeptem cornua, & ſeptem oculos. Quare in nonnullis græcis codicibus, & apud Aretham legitur ἅ ἐισι, ideſt, quæ ſunt, vt vtrumque referat, non qui ſunt. Angeli autem ſeptem, quibus cura omnium hominum data eſt, atque ideo miſſi dicuntur in omnem terram, ſunt ſeptem agni cornua, quia per illos agnus ventilat, & vincit aduerſarios hominum dæmones, & pugnat cum illis, & ab iniurijs humanum genus defendit inimicorum: Ex hac enim ſimilitudine, cornua ſæpe in ſcriptura ponuntur, vnde Arethas: Cornua fortitudinem ſignificât, & gloriã, ſicut cùm de fortitudine dicitur: *Et omnia cornua peccatorũ confringã:* De gloria autẽ: *Et exaltabitur cornu iuſti* &c. Quod ſi quis obijciat, cornua agni non eſſe apta ad ventilãdum, aut ad pugnandum, quia tenera, & inualida ſunt: nos dicimus huius agni cornua, & dura, & validiſſima eſſe: ſed quia vix apparet, aut ſentitur hoc ſeptem angelorum miniſterium, cùm tamen illi potentiſſimi ſint, cornibus agni ſimiles dicuntur, quæ vix apparent aut videntur. Denique ſi quam agnus habet fortitudinem, eam habet in cornibus. Sunt autem oculi Chriſti ſicut in concilijs diaconi dici ſolent oculi Epiſcoporum, quia per illos Chriſtus prouidet hominibus, & inſpicit eos, vt tueatur. Meritò autem hoc de ſeptem cornibus, & de ſeptem oculis commemoratur, vt ſciant homines impij, & miniſtri diaboli Chriſto eſſe curę ſalutem ſuorum, & quamuis ad tempus illos affligi ſinat, aliquando puniturum eſſe eorum perſecutores, atque inimicos. Dicitur præterea multis alijs locis Apocalypſeos agni nomine, vt ſubinde in ſequenti capite, vbi dicitur: *Et vidi quòd aperuiſſet agnus vnum de ſeptem ſigillis*, &c. atque ita ſemper in apertione libri, & ſigillorum agnus nominatur, non tam, quod immolatus ſit pro nobis in morem agni, qui, vt ſæpe dictum eſt, quotidie immolabatur, ſed etiam quoniam propter hanc immolationem meruit Chriſtus exaltari, & omnibus dominari, & aduerſarios poteſtati ſuæ ſubijcere. Sic & hic ibidem, vbi dicitur; *abſcondite nos à facie ſedentis ſuper thronum, & ab ira Agni, quoniam venit dies magnus iræ ipſorum*. Per eum, qui ſuper thronum ſedet, Deus pater, per Agnum filius intelligitur. Sic mox rurſus vbi apoſtolus inquit: *Poſt hæc vidi turbam magnam, quam dinumerare nemo poterat, ex omnibus gentibus, & tribubus, & linguis, ſtantes ante thronum, & in conſpectu Agni amicti ſtolis albis, & palmæ in manibus eorum, & clamabant voce magna, dicentes: Salus Deo noſtro, qui ſedet ſuper thronum, & Agno.* Et paulò inferius: *Hi ſunt qui venerunt de tribulatione magna, & lauerunt ſtolas ſuas, & dealbauerunt eas in ſanguine Agni.* Quod ſcilicet D. Auguſtinus, alijq; de martyribus interpretantur, ſic enim ille: ſtolas quippe martyres in ſanguine Agni lauerunt, dum membra ſua, quæ oculis inſipientium viſa ſunt pænarum ſqualore fædari, ſic potius fuſo pro Chriſto ſanguine ab omnibus mundauere contagijs, inſuper & beata immortalitatis luce digna reddidere, quod eſt etiam lotas habuiſſe ſtolas in ſanguine Agni. Eadem eſt ſententia D. Gregorij. Verùm ſine dubio non de ſolis martyribus, ſed de reliquis etiam electis ſermo eſt, vt optimè inquit Ribera, docent Beda, Anſbertus, Haymo, Ambroſius: Et Tyconius ait; non enim, vt aliqui putant martyres ſoli ſunt, ſed omnis populus in eccleſia, quia non in ſanguine ſuo dixit lauiſſe ſtolas ſuas, ſed in ſanguine Agni, id eſt, in gratia Dei per Ieſum Chriſtum dominum noſtrum, ſicuti ſcriptũ eſt; *Et ſanguis filij eius mundauit nos.* Additur verò etiam ibidem; *Quoniã agnus, qui in medio throni eſt, reget illos* &c. Vbi quoq; agnus ipſe eſt Chriſtus; quomodo autẽ agnus dicatur in medio throni, ſupra oſtenſum eſt, vbi loquebamur de agno ſtante in medio ſeniorum, ſed poteſt etiam dici eſſe in medio throni ex ſententia Riberæ, quia ipſe in patre, & pater eſt in ipſo. Aliàs etiam loquens de angelorum pugna cum dracone antiquo, cùm dixiſſet, victum eſſe draconem ait; *Et audiui vocem magnam in cælo dicentem, nunc facta eſt ſalus & virtus, & regnum Dei noſtri, & poteſtas Chriſti eius, quia proiectus eſt accuſator fratrum noſtrorum, qui accuſabat illos ante conſpectum Dei noſtri die, ac nocte. Et ipſi vicerunt eum propter ſanguinem Agni, & propter verbum teſtimonij* &c. indicat angelos pugnantes cum conſiderarent agnum, ideſt, Chriſtum pro ſe ſanguinem fudiſſe, ac propterea meritò omnia pro eo eſſe perferenda, cùmque conſiderarent etiam ſe teſtimonium reddere debere de Chriſto, & tunc maximè cùm à multis ex ſuis deſerebatur, viriliter pugnaſſe, & diabolum viciſſe. Alter ſenſus eſt ſimul cum priore amplectendus; Vicerunt eum vtendo ſanguine Agni, ideſt, Chriſti, & vires ex eo capiendo, & reddendo teſtimonium de illo etiamſi hoſtes veriratis prohiberent. Rurſus, vbi ait vidiſſe ſe Agnum ſtantem in cælo, & centũ quadraginta quatuor millia virginum ſequentium eum ſemper, manifeſtè indicat, agni nomine Chriſtum intelligi, ait enim; *Et ecce Agnus ſtabat ſuper montem Sion, & cum eo centum quadraginta quatuor millia habentes nomen eius in fratribus ſuis.* Et mox vbi oſtendiſſet millia virgines eſſe, etiam ait: *hi ſequuntur Agnum quocunque ierit: Hi empti ſunt ex hominibus primitiæ Deo, & Agno.* Quo loco omnino obſeruari debet, cur illi tãtùm, qui cum mulieribus non ſunt

Cornua qd in ſacris.

Pſalm. 74.

Oculi Chriſti qui.

Cap. 7.

Agni ſãguis martyres.

Sermone 2. de Sanctis.

Homil. 17. in Ezech.

Homil. 6.

1. Ioann. 1.

Agnus in medio throni quid.

Cap. 14.

A ſunt coinquinati, agnum quocunque ierit, ſequi dicantur: Apparet enim id non ſine iniuria beatitudinis aliorum dici poſſe. Quò enim ibit Agnus? Quò eum omnes beati non ſequentur? Certe eccleſia canit. *O quàm glorioſum eſt regnum, in quo cum Chriſto gaudent omnes ſancti, amicti ſtolis albis, ſequuntur Agnum quocunque ierit.* Atqui proprium hoc eſſe virginum, & Ioannes ipſe videtur indicare, & eccleſia eodem modo intelligere, cùm in hymno Virginum canit.

Quocunque pergis virgines
Poſt te canentes curſitant,
Sequuntur atq; laudibus
Hymnoſq; dulces perſonant.

Sancti, vt agnum ſe qui dicãtur.

Idem ſentire videntur Auguſtinus, & omnes expoſitores. Cęteri igitur beati ſequũtur agnum, ſed non quocunque ierit, quia in gaudia virginitatis non ſequuntur: virgines autem in omnibus eum imitantur, & ideo quocunque ierit ſequuntur. Inter opera Sancti patris Hieronymi quidam libellus eſt, qui inſcribitur virginitatis laus, in quo hæc verba legimus: *De his & B. Ioannes Apoſtolus loquitur, quòd ſequuntur agnum, quocunque ierit. Quod ita intelligendum puto, nullum eis locum in cœleſti aula claudendum, & cuncta eis diuinarum habitationum habitacu-*
B *la reſeranda.* Verùm ſic res nondum ſatis explicari videtur Riberæ, quandoquidem facilè obijcere, inquit, poſſumus, ſi ita intelligatur, nec virgines ſequi agnum, quocunque ierit, nec aliud eſſe de illis, atq; de reliquis beatis iudicium. Nam ſi in gaudia virginum non ſequuntur agnũ coniugati, aut alij non virgines, nec virgines eum ſequuntur in gaudia martyrum, aut doctorum, aut prophetarum, aut apoſtolorum, atque hæ illis manſiones non reſerabuntur. Hæc obiectio ita poteſt ſolui, ſi de omnibus, inquit, virginibus verba intelligantur. Qui virginitatem amiſerunt, non poſſunt ſequi agnum, quocunque ierit, quoniam recuperari illa non poteſt. At virgines, & martyres eſſe poſſunt, & in cæteris alijs agnum imitari, vt meritò agnum in cœlo poſtea ſequi dicuntur, quocunque ierit. Hæc ſolutio obſcurè colligi poteſt ex Auguſtino in libro de ſancta Virginitate cap. 27. & duobus ſequentibus. Verùm aliud eſt ſequi poſſe, aliud reuera ſequi, omnes virgines hoc poſſent, dum in terra ſunt, ſed multi non ſequentur in cœlo agnum quocunque ierit, & tamen de illis iam in cælo poſitis loquitur Apoſtolus. Melior & ſolidior erit interpretatio, ſi dicamus virgines agnum ſequi quocunque ierit, quoniam in virginum multitudine omnia virtutum merita inueniantur, multi enim erunt martyres, alij docto-
C res, & epiſcopi &c. Quæ tamen omnia in ijs, qui virgines non ſunt, inueniri non poſſunt. Mihi tamen, qui oſtendi hæc non de omnibus virginibus hoc loco dici, ſed de ijs, qui extremo tẽpore florebunt, aliter videntur hæc exponenda, vt illorum virginum merita commendari intelligamus, qui ſanctitatis tantæ erunt, vt corporis, & animæ integritate reliquas omnes virtutes copulent, de quibus ſtatim ait. *Hi empti ſunt ex hominibus primitiæ Deo, & Agno, & in eorum ore non eſt inuentum mendacium, ſine macula enim ſunt* &c. Hos quoniam plurimum omnibus virtutibus præſtabunt, non eſt dubium hortatores, & magiſtros aliorum futuros eſſe miſerrimis illis temporibus, & exemplo præituros, & ante omnes alios à miniſtris Antichriſti torquendos, & occidendos, nullamq; ijs coronam defuturam, vt rectè dicantur ſequi agnum quocunque ierit. Cæterùm hæc verba omnibus ſanctis alia ratione tribuentur quatenus omnibus commune eſt, nunquam à Chriſti conſpectu diſcedere, ſed cum illo eſſe vbicunque ille ſit, atque ita vtrumque verum eſt, & modo quodam conuenit omnibus ſanctis, alio non niſi virginibus. Hęc itaque Ribera. Sed & iterum Agni appellatione inſignitur Saluator noſter, vbi idem Apoſto-
D lus ait. *Et cantantes canticum Moyſi ſerui Dei, & canticum Agni, dicentes. Magna & mirabilia ſunt opera tua Domine Deus omnipotens, &c.* Dicitur autem canticum Agni, quia illo Agnum, id eſt, Chriſtum laudant, opera eius magna, & mirabilia eſſe dicentes, hoc eſt, vt exponit Ribera, quòd tanta Antichriſti, & eius miniſtrorum tanquam crudelia facinora ſuſtinuerit, & tandem dignis eos ſupplicijs affecerit. De Chriſto itẽ intellige hęc verba de regibus Antichriſto adhærentibus. *Hi cum Agno pugnabunt, & Agnus vincet illos, quoniam Dominus Dominorũ eſt, & rex regum, & qui cum illo ſunt &c* Nec non & iſthæc. *Gaudeamus, & exultemus, & demus gloriam ei, quia venerunt nuptię Agni, & vxor eius præparauit ſe &c. Beati qui ad cęnam Agni vocati ſunt.* Et rurſus. *Veni, & oſtendam tibi ſponſam vxorem Agni*; Dicit autem nunc ſponſam Agni, id eſt Chriſti, ſcilicet ſanctam ciuitatem Hieruſalem, id eſt Eccleſiam, quia nunc ſponſa eſt, & poſtea cùm in die iudicij ducetur ad domum ſponſi, id eſt, cum Agno, ſcilicet Chriſto aſcendet in cœlum, vxor appellabitur. In Græco eſt, δείξω σοι τὴν νύμφην τȣ̃ Ἀρνίȣ τὴν γυναῖκα. Hoc eſt: *Oſtendam tibi ſponſam Agni, vxorem illam*, id eſt, eam quæ poſtea erit vxor. Beda hoc ſic declarat. *Quod nunc Deo deſponſata, nunc ad immortales eſt deducenda nuptias.* D. Chryſoſtomus in explicatione verborum D. Ioannis Baptiſtæ. *Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi.* Chriſtum ideo appellari agnum ſcribit, vt Eſaiæ prophetiam in memoriam Iudæis reducat,

ca. 15. Apoc.
Canticum Agni.

Cap. 17.

Cap. 21.

Cap. 16.

reducat & vmbram etiam à Moyſe repræſentatam, vt per figuram ad veritatem illos magis alliciat.

Chriſtus agnus lactẽs.
3. Regum 7.

Eſt etiam vbi Chriſtus ſecundum D. Gregorij explicationem, agnus lactens vocatur, videlicet, vbi dicitur: *Tulit autem Samuel agnum lactentem vnum, & obtulit illum holocauſtum integrum domino.* Quis verò, inquit Gregorius eſt agnus lactens, niſi ille quem præcurſor eius oſtendit dicens: *Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi.* Et lactens dicitur, quia in eius innocentia vera humanitas prædicatur. Sed vnus agnus offertur, quia præter ipſum, qui mundi tollat peccata, nequaquam reperitur. Quem profectò agnum integrum obtulit. Integritas quippe agni ad ſoliditatem pertinet Catholicæ profeſſionis. Velut enim agnus diuidit, quia canone fidei per gladium ſeparatur erroris. Agnus itaque dicitur pro innocentia, lactens pro aſſumptione naturæ, vnus pro ſingularitate potentiæ, integer pro fidei noſtrę firmiſſima ſoliditate.

Agnũ quando offerre dicamus.

Quod ſi quis hæc non ad ipſum, ſed ad eius imitatorem referre voluerit, poteſt. Agnum quippe offerimus cùm per bonum caſtitatis, & innocentiæ redemptori noſtro conformamur, cum doctrina innocentium patrum noſtrorum paſcimur, velut vbera ſugimus, quibus ad æternam vitam nutriamur. Vnum quoque agnum offerimus, ſi poſt initia religioſæ conuerſationis nulla polluimur inquinatione prauitatis. Vnum quippe agnum offert, qui à propoſito innocentiæ ad pollutæ vitæ maculas nequaquam defluit, à quibus redeat per iterationem bonæ operationis. Integrum quoque agnum offerre eſt ad æternam vitam non ſolùm carnis continentiam, ſed mentis integritatem præparare. Integrum quoq; agnum domino nequaquam offert, qui carnem Deo per continentiam conſecrat, ſed mentis ſuæ ſecreta ab immundarum cogitationum laſciuia non refrenat. Velut enim agni partem ſacrificio ſurripit, qui puritatem cordis, corporis continentiæ non coniungit &c.

Chriſtus cur agnus ſpecialiter dictus.

Specialiter autem inter cætera animalia, quæ in lege offerri conſueuerunt, Chriſtus agnus nominatus eſt, primò, quia inter omnes figuras veteris teſtamenti agnus paſchalis expreſſiùs figurabat Chriſtum innocentem, immolandum, quia paſchalis ille agnus erat ſine macula, & per eius immolationem filij Iſrael liberati ſunt à ſeruitute Aegyptiaca, vt ſuo loco dictum eſt, ſic & Chriſtus erat ſine peccato, & per eius paſſionem liberati ſumus à ſeruitute diabolica, &c. Secundò, quia licet alia fierent ſacrificia in templo certis temporibus, vnum tamen erat quotidianum, in quo iugiter vnus agnus mane offerebatur, nec hoc mutabatur vnquam, vnde cùm hoc figuraret perpetuitatem beatitudinis, fieretq; de agno; ſimiliter Chriſtus noſtra perpetua beatitudo eſt.

Agnus vnde dicatur.

Agnus etiam dicitur ab agnitione, ſiue ab agnoſcendo, quia agnouit patrem, factus eiuſq; ad mortem obediens, & agnouit matrem curam eius diſcipulo committens. Agnus præterea dicitur à pietate, qua tollit peccata mundi, non ſemel tantùm, ſed & quotidie; Vnde Theophilus; non dixit qui tollet, ſed qui tollit, quaſi ſemper hoc faciente ipſo. Non enim tunc ſolùm tulit, cùm paſſus eſt, ſed ex illo tempore vſque ad præſens, tollit, non ſemper crucifixus. Vnam enim pro peccatis obtulit oblationem, ſed ſemper purgans per illam. Hęc Theophilus. Atque hinc eſt, quod ad primam oblationem in Miſſa dicit ſacerdos, vt ait D. Chryſoſtomus: *Tanquam ouis ad mactationem ductus es Chriſte rex, & tanquam agnus coram eo, qui totondit ſe mutus, ſic non aperuit os ſuum. In humilitate illius iudicium eius ſublatum eſt; Generationem autem eius quis enarrabit? Sacrifica domine agnum, quoniam tollitur de terra vita illius: immolatur agnus Dei, qui tollit peccatum mundi.*

Agnus cur in miſſa ipſa dicatur.
Lib. 4. c. 52.

Dicitur & in Miſſa bis, agnus Dei miſerere nobis. Super qua re Gulielmus Durandus in opere ſuo de rationali diuinorum officiorum ſcribit in hæc verba; Quia Ieſus ſtatim vt ſalutauit apoſtolos, dedit eis poteſtatem remittendi peccata, idcirco, Chorus clamat ad eum, & poſtulat, agnus Dei qui tollis peccata mundi, miſerere nobis. Siquidem Ioannes videns Ieſum ambulantem dixit; *Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi.* Quare autem eum vocauerit agnum, determinat ſubdens, *qui tollit*, ideſt, qui venit vt tollat *peccata mundi*, quia pro peccatis tollendis, paſcha noſtrum immolatus eſt Chriſtus. Nempe in veteri teſtamento offerebatur agnus pro peccatis populi, & in nouo teſtamento Chriſtus ſeipſum obtulit Deo patri, vt humanum genus liberaret, & lauaret à peccatis in ſanguine ſuo. Merito igitur dum corpus, & ſanguis domini ſumitur, agnus Dei cantatur, vt omnes credamus, quia ipſius agni corpus, & ſanguis tunc ſumitur, qui peccata mundi moriendo tulit, & vitam æternam reſurgendo nobis donauit, & vt oremus ipſum nunquam deſiſtere miſerere nobis, qui in paſſione miſertus es noſtri. Agnus autem gracè latine purus, & caſtus dicitur, quod ſit hoſtia pura & immolationi apta, quia ipſe verus agnus, ſola pietate ſua ſe obtulit hoſtiam pro nobis, & nos redemit; dicitur etiam agnus ab innocentia, quia agnus nec hominibus, nec beſtijs nocet. In præmiſſis ergo verbis; *Agnus Dei qui tollis peccata mundi miſerere nobis*; eſt quędam deprecatio, vt videlicet innocentis agni miſericordia peccata irruentia, & ſubitanea auferantur. Tertio modo dicitur agnus ab agnoſcendo, quoniam in magno grege ſolo balatu matrem agnoſcit: Sic & Chriſtus in ara crucis do-

A donans nobis prius pacem, agnouit nos cura, vt iam dictum eſt, agnouit etiam patrem obedientia iuxta illud apoſtoli: *Factus eſt obediens vſque ad mortem*. Agnouit etiam matrem cura quam de ea habuit, vnde illud: *Ecce mater tua*. Ob hoc ergo in altaris immolatione ter dicitur, *agnus Dei*, quaſi agne, qui agnouiſti patrem, miſerere nobis, agne qui agnouiſti matrem, miſerere nobis; pie, qui redemiſti mundum, & qui obtuliſti te pro nobis, da nobis pacem, vel ideò ter dicitur, vt triforme corpus domini intelligatur, videlicet ambulans in terra, quieſcēs in ſepulchro, & reſidens in cælo. Poteſt etiam dici, quod Chriſtus ad tria venit, primò vt nos liberaret à miſeria culpæ; Secundò vt nos redimeret à malo pænæ. Tertiò, vt nobis daret de plenitudine gratiæ ſuæ. Hæc & alia ille, addens Sergium Papam primum conſtituiſſe, vt agnus Dei inter communionem ter à clero, & populo decantetur. At verò Ioannes Vallenſis in opere de regimine vitæ humanæ, quod dicatur bis, agnus Dei miſerere nobis, ſignificare ait, quòd petamus ab eo releuationem corporis, & animæ; & quod dicitur tertiò, dona nobis pacem, ſignificare, quod ab eodem petimus tranquillitatem æternitatis. Sed reuertor ad rationes, ob quas Saluator agnus meruerit nuncupari, quibus B adiungi poterit hoc D. Bernardi de ſpolijs agni loquentis: Iſte agnus, inquit, tam mitis, quàm magnus lacte ſuo nos potat, carne cibat, lana facit indumentum, præparat ornamentum. Lac agni eſt doctrina ſuauis, expreſſa de vberibus duorum teſtamentorum, quaſi duobus digitis, ideſt, ſtylo, & ingenio Sanctorum doctorum. Caro agni eſt mortis eius memoria ad altare in ſacramento quotidie replicata. Cuius ſimilitudini complantamur ſimul vt reſurrectioni coniūgamur. Lana qua fit indumētum, quo qui indutus eſt, abſconditur, ſignificat humilitatem, in qua latitamus, & à ſæculo recognoſci refugimus. Pelle mortificatio carnis intelligitur, quæ abſque graui dolore ab agno non accipitur; hanc in ſeipſo Chriſtus ieiunijs, vigilijs, & alijs carnis ſuæ afflictionibus ad vltimum per paſſionem crucis oſtendit. Hæc pellis in die reſurrectionis cum ſtigmate vulnerum oculis videntium offeretur. Eadem ferè ratione ouis dicitur Chriſtus, vtpotè qui velut ouis ad mactationem ductus eſt, ipſe tamen Chriſtianos, & qui reuera ipſum ſequuntur, oues nuncupat, ſe verò earum paſtorem, & ouile eccleſiam Chriſtianorum: Verba Chriſti ſunt apud Ioannem: *Amen dico vobis, qui non intrat per oſtium in ouile ouium, ſed aſcendit aliunde, ille fur eſt, & latro, qui autem intrat per oſtium paſtor eſt ouium.* C *Huic autem oſtiarius aperit, & oues vocem eius audiunt, & proprias oues vocat nominatim & educit eas, & cùm proprias oues emiſerit, ante eas vadit, & oues illum ſequuntur, quia ſciunt vocem eius. Alienum autē non ſequuntur, ſed fugiunt ab eo, quia non nouerunt vocem alienorum. Hoc prouerbium dixit eis Ieſus; illi autem nō cognouerunt, quid loqueretur eis. Dixit ergo eis iterum: Amen Amen dico vobis, quia ego ſum oſtium ouium, omnes quotquot venerunt, fures ſunt, & latrones, ſed non audierunt eos oues, ego ſum oſtiū, per me ſi quis introierit, ſaluabitur, & ingredietur, & egredietur, & paſcua inueniet. Fur non venit, niſi vt furetur, & mactet, & perdat, ego veni vt vitam habeant. Ego ſum paſtor bonus. Bonus paſtor animam dat pro ouibus ſuis, mercenarius autem, & qui non eſt paſtor, cuius non ſunt oues propriæ videt lupum venientem, & dimittit oues, & fugit, & lupus rapit, & diſpergit oues, mercenarius autem fugit, quia mercenarius eſt, & non pertinet ad eum de ouibus. Ego ſum paſtor bonus, & cognoſco meas, & cognoſcunt me meæ. Sicut me nouit pater, & ego agnoſco patrem, & animam meam pono pro ouibus meis. Et alias habeo, quæ non ſunt ex hoc ouili, & illas oportet me adducere, & vocem meam audient, & fiet vnum ouile, & vnus paſtor* &c. Secundum D. Chryſoſtomum ouile eſt Eccleſia, oues ſunt fideles, oſtium ſacra Scriptura, ſecundum illud: *Orantes ſimul* D *pro nobis, vt Deus aperiat nobis oſtium ſermonis ad loquendum myſterium Chriſti.* Sic igitur continuatur litera iſta præcedentibus ſecundum Chryſoſtomum: Chriſtus enim dixit Iudæos eſſe cæcos in intellectu Scripturarum, quod oſtendit ex hoc parobola, ex hoc quod aduētum Chriſti deberent conſiderare ex teſtimonio Scripturarum, quas habebant, quia Chriſtus intrauit per oſtium, ideſt per determinationem ſacræ Scripturæ, quæ tempus, locum, & modum veniēdi determinauit, & ideo alij aliter intrantes, ſunt fures, ſicut Mahumetus, & Antichriſtus. *Huic oſtiarius aperit*, ideſt, Moyſes cui data eſt primò ſacra Scriptura, propter hoc Saluator dixit: *Si crederetis Moyſi, crederetis forſan & mihi; & oues illum audiunt*, ideſt ſimplices, quales fuerunt apoſtoli ei credentes. Et proprias oues vocat nominatim: hoc patet de apoſtolis, quibus diſtincta nomina impoſuit, & educit eos è tenebris ignorantiæ, & culpæ. *Ante eas vadit* per exempla operum, ſecundum quod habetur infra; *exemplum dedi vobis, vt quemadmodum ego feci, ita & vos faciatis. Et oues illum ſequuntur*, per imitationem. *Quia ſciunt vocem eius*, ideſt, per fidem cognoſcunt, & approbant; *alienum autem non ſequuntur*, recipientes falſam doctrinam, *quia non nouerunt vocem alienorum.* Sed cōtra dictum Chryſoſtomi poteſt argui, quia Chriſtus exponendo hanc parabolam, dicit ſe eſſe oſtium, ergo ſacra Scriptura non eſt hic oſtium. Poteſt

Agnus quæ præſtet.

Ouis cur Chriſtus dictus.

Ouile eſt Eccleſia.

Oſtium cur ſacra Scriptura dicta.

dici ſuſtinendo dictum Chryſoſtomi, quod Chriſtus non vocat ſe ſolùm oſtium, ſed etiam paſtorem; propter hoc enim ſacra Scriptura dicitur oſtium, in quantum Chriſtus eſt paſtor ouiū, & reſpectu ſui ingreſſus in mundum. Quod autem Chriſtus dicit ſe eſſe oſtium, hoc non eſt reſpectu ſui ingreſſus in mundum, ſed in quantum alij habent ingreſſum in Deum. Secundum Auguſtinum, etiam oſtium eſt Chriſtus, & continuatur ſic litera præcedentibus, quia Iudæi dixerant, ſe videre ſine Chriſto, & per cōſequens poſſe ad veritatem peruenire ſine eo, propterea Saluator in hac parabola oſtendit hoc eſſe impoſſibile, dicens: *Qui non intrat in congregationem fidelium per oſtium, ideſt, per Chriſtum, fur eſt,* &c. Quod faciunt omnes infideles, & etiam mali fideles, ſtatum prælationis indebitè aſſequentes. Qui autem intrat per oſtiū, ideſt, per fidem Chriſti, & humilitatem, & alias virtutes eius, paſtor eſt ouium ſecundum veritatem; huic oſtiarius aperit, ideſt, Spiritus ſanctus reuelat veritatem, vt poſſit oues paſcere, & oues vocem eius audiunt, ideſt, doctrinam recipiunt &c. Iacobus etiam de Vitriaco, per ouile intelligit Catholicam eccleſiam, ſiue conſortium ſanctorum; per oues, fideles, qui ſunt in eccleſia; per oſtium Chriſtum; oſtiarium Spiritum ſanctum; per paſcua doctrinas, diuinam Scripturam, paſcua gratiæ, Euchariſtiam; paſcua gloriæ, vitam æternam; per paſtorem principalem, Chriſtū; paſtorem ſecundarium, bonum eccleſiæ prælatum; per furem, diabolum, hæreticum, ſimoniacum, & quemlibet malum prælatum. Præſentem eccleſiam dici, ait, ouile, ſicut ſcriptum eſt, *vt fiat vnum ouile, & vnus paſtor:* Ex conuerſis enim de Iudæis, & gentibus, facta eſt vna eccleſia; vnde & ſponſus in canticis ait: *Vna eſt columba mea, quia vno ſpiritu vegetata, vnius ſpiritus nexu in vnum coniuncta.* In hoc ouili, teſte Eſaia, accubabit lupus cum agno, ideſt, raptores, & tyranni ad Deum conuerſi cum mitibus, & manſuetis. Ab hoc ouili exierat, qui ait: *Erraui ſicut ouis, quæ perijt.* Qui enim ab hoc ouili exit, lupus infernalis continuò ipſum rapit; vnde Oſeæ ait: *Fur ingreſſus eſt ſpolians, latrunculus foris:* diabolus enim non poteſt aliquem ſpoliare, niſi foris, ideſt, niſi eum prius ab eccleſia traxerit. Oues ſunt fideles in eccleſia, benigni, manſueti, & ſuaues, vtiles domino ſuo, vellere, pelle, carne, fimo, fętu, lacte, & butyro. Vellere, ideſt, exteriore conuerſatione; pelle, ideſt, temporalium diſtributione; carne, ideſt proprij corporis immolatione, & mortificatione; fimo pænitentiæ; fætu bonorum operum; lacte pietatis, & innocentiæ; butyro, ideſt, charitatis pinguedine. De his ouibus in canticis dicitur: *dentes tui ſicut greges tonſarum, quæ aſcendunt de lauacro, omnes gemellis fætibus, & ſterilis non eſt in eis.* Dentes dicuntur in eccleſię corpore, qui peccata rodunt, ſcripturas atterunt, alios in corpus eccleſiæ traijciunt, in ordine diſponuntur, fortes, candidi, ſibi ipſis quodammodo inſenſibiles, ſed cæteris membris vtiles, ſine carne, ſine cute, ab omni ſuperfluitate alieni, ſibi inuicem coniuncti, ita quod nihil inter ſe poſſunt pati. Hi autem ſunt ſicut greges, quia in paſcuis vitæ æternæ pariter gradiuntur, & paſtorem bonum ſicut oues, ſequuntur. Tonſæ autem dicuntur oues iſtę per terrenæ ſuperfluitatis depoſitionem. Gemellis fætibus, propter vitam & doctrinam, vel propter Dei, & proximi dilectionem, vel propter duplex præmium; centuplum enim accipiunt in præſenti & vitam æternam in futuro. Aſcendere autem dicuntur, quia ſemper in melius proficiūt tendentes de virtute in virtutem. Tantum Vitriacus. Ioannes Ferus verò etiam in explicatione prędictorum D. Ioannis verborum, certum eſſe ait, quod per oues non alios Chriſtus hic intelligit, quàm pios, & bonos, ſic enim frequenter in Scriptura nominari, ſic Dauid: *Hi, qui oues ſunt quid fecerunt?* Idem: *Nos autem populus eius, & oues paſcuę eius.* Sic Zacharias: *Percutiam paſtorem, & diſpergentur oues.* Ideo autem nos oues nominare, primò vt admoneat nos proprię infirmitatis; oues enim inter omnia animalia plus indigent paſtore, quia nec vires habent, quibus ſe defendant, nec arma, quibus repugnent, nec velocitatem, vt fugere poſſint, tales, inquit, ſumus & nos ſecundum naturam &c. Deinde oues nos nominare, vt doceat, quibus moribus præditos nos eſſe oporteat, cùm ouis ſit animal ſimplex, manſuetum, neminem lædens, ſubiectum, non reclamans ad omne, quod ei fit: Denique & vtile lana, lacte, carne, inteſtinis, fimo. Tales debere eſſe Chriſtianos &c. Per ouile autem intelligere eccleſiam fidelium, neque id ab re: ouile enim debere eſſe firmum, & munitum ad defendēdum; calidum, ne frigus noceat; ſanctum ne inficiantur oues; molle ſtramento, vt accubare poſſint. Oportere & habere pabulum, ne fame pereant: latum etiam ſit, & adunatum, vt plures recipere poſſit, & ſimul conſeruare. Has conditiones quamlibet debere habere eccleſiam. Curet igitur, inquit, quilibet paſtor eccleſiaſticus, & ouile habeat firmum, ne rumpatur à lupis, & tyrānis, imò ſeipſum opponat murum, iuxta illud: *Bonus paſtor animam ſuam ponit pro ouibus ſuis.* Secundò curet, vt adſit calor charitatis. Hinc Dominus traditurus Petro curam ouium, requiſiuit tertiò num ſe diligeret. Tertiò curet, vt mundum ſit ſuum ouile, iuxta illud: *Sancti eſtote, quoniam ego ſanctus ſum,* ne cōtingat illud, quod in Machabæis legimus; *Templum luxuria, & comeſſationibus plenum erat, & ſcor-*

Oſtium Chriſtus.

Oues qui in eccleſia.

Dentes qui in eccleſia.

Oues tonſæ qui.

Oues pij ſūt & boni.

Ouile quale eſſe debeat.

A *& ſcortantium cum meretricibus* &c. Quartò curet,vt molle ſtramentum ſubſternat,hoc eſt, manſuetudinem oſtendat. Sic Chriſtus: *Diſcite,* inquit, *à me quia mitis ſum,& humilis corde.* Quintò,vt adſit corpus ſalutaris pabuli, verbi ſcilicet Dei. Curet poſtremò, vt adunẽtur oues in vnitatem fidei,& charitatis,ne diſſentiant. *Bonum enim,& iucundum eſt fratres habitare in vnum.* Hinc Paulus vbiq; monet,vt idem ſentiamus,& non ſint in nobis ſchiſmata. Quia autẽ Chriſtus eſt verbum Dei,ſcriptura ſacra oſtium in ouili dici poteſt,neq; id abs re,ducit n.nos ad Deum,& eius nobis cognitionem aperit,ipſa nos oues facit,ipſa cuſtodit, nec lupos irrumpere permittit,tanquam enim oſtium fortiſſimum hæreticos arcet,& in tuto nos cõſtituit, neque nos (modo velimus) vnquam aberrare ſinit. Præterea quia aliqui non vt priuatæ perſonę, ſed vt publici paſtores in eccleſiam veniunt,per oſtium ouilis etiam intelligi poteſt legitimus ingreſſus ad eccleſiaſtica officia,ſed de hoc infrà. Sed & ipſe ẽt Chriſtus oſtiũ eſt in ouili,qui itidem oſtiarius eſt: nam tametſi ante purificationem ſuam humilis ianua videbatur, tamen nunc non ſolùm oſtium,ſed & oſtiarius eſt,ex quo aſcendens in altum dedit dona hominibus. Exinde namq; oſtiarius quoq; eſſe probatur,quia ipſe dedit quoſdã quidem apoſtolos, alios aũt paſtores,& doctores &c. Nec abſurdum alicui videatur,quod Chriſtus,& oſtium,& oſtiarius dicatur; quemadmodum vnus idemq; dominus noſter Chriſtus via eſt,veritas,& vita: Sic B non ſolùm oſtium,ſed & oſtiarius,imò & paſtor,denique etiam ipſa ouium paſcua eſt. Eſt autem in oſtio,& oſtiario nonnulla profectuum noſtrorum diſtinctio. Nam dum per fidem Catholicam quiſque noſtrum accedit ad Chriſtum,Chriſtus ei oſtium eſt,quando aũt iã recepto gratiam aliquam idem gratiarum diſtributor largitur,iam oſtiarius eſt. Deinde per oſtiarium etiã Moyſen intelligere poſſumus,cui credita ſunt eloquia Dei; Vel ipſam legẽ, quæ quaſi viã aperit ad euangelij gratiam: accommodatius tamen per oſtiariũ Spiritus ſanctus intelligitur, qui vt verbum æternum prodeſſe poſſit,auditorũ corda per gratiam ſuam pręuenit,& emollit. Sic Paulo contigit,qui dicebat: *Oſtium mihi apertum eſt magnum,& euidens.* Tunc aũt Spiritus ſanctus oſtium magnum aperit,quando perpendens intentionem cordis eius, intelligentiam ſacri verbi,illi pandere dignatur &c. Sed vt ad ipſam accedimus parabolam,ait Saluator: *Quì non intrat per oſtium in ouile* &c. Quibus verbis probat Phariſæos nequaquam eſſe paſtores,vel ex hoc vno,quòd per oſtiũ non intrauerant,cùm Chriſtũ,qui ſolus oſtiũ eſt,reijcerent, nec ſcripturas rectè interpretarentur. Nec tantùm cõuincit eos Chriſtus,quòd nõ ſint paſtores,ſed inſuper probat fures eos eſſe,& latrones,quia dolis,fraudibuſq; animas capiebant, & cũ violen- C tia,& ambitione gregi dominabãtur. Docet inſuper Chriſtus hoc primo verbo parabolę,ſolos illos eſſe veras oues,hoc eſt,pios Chriſtianos,qui per Chriſtũ intrant, hoc eſt in eum credant. Qui aũt in Chriſtũ non credunt,oues nõ ſunt,ſed lupi,imò fures,& latrones, ſuo tp̃e eijciendi etiamſi in medio ouium verſentur. Potiſſimùm autem tangit Chriſtus hoc verbo eos,qui non legitimè intrant ad eccleſiaſtica officia, hoc eſt, aut vi,aut armis,aut ſimonia, qui ſcilicet nec Dei gloriam,nec animarum ſalutem quærunt, ſed vel cæca feruntur ambitione, ad aucupandos honores,aut rapida exæſtuantes cupiditate lucri,colligunt opes,ſectantes otium,& voluptatẽ,qui meritò fures dicuntur, & latrones cùm ob id,quod dictum eſt,tum quia ſinunt commiſſum ſibi gregem diſpergi, atque diſſipari, fame contabeſcere, atque in precipitia vitiorum prolabi. Sequitur: *qui autem intrat per oſtium, paſtor eſt ouium.* De Chriſto intelligendum eſt, qui per oſtium intrauit,quia vocatus,& miſſus à patre,quia vera docuit,& certa, præterea oſtiarius ei aperuit,nedum enim Moyſes,omniſque lex, & prophetę teſtimonium ei perhibuerunt; ſed & pater ipſe, Spirituſque ſanctus ipſi aperuerunt. *Oues etiam vocem eius audierunt*; accurrebant enim etiam publicani, & peccatores, vt eum audirent. Ad hæc D Chriſtus proprias oues vocat nominatim; nouit enim nomina prædeſtinatorum ad vitam iuxta illud: *Nouit dominus qui ſunt eius:* Item. *Ego noui, quos elegerim.* Idem Chriſtus oues ſuas educit è tenebris ignorantiæ ad lumen veritatis, & de via iniquitatis ad rectitudinem iuſtitiæ. *Vadit ante eas*,quia rectè viuendi exempla, quaſi veſtigia pedum oculis eorum obijciens,quid faciendum,& quid fugiendum ſit,docet demum, *& oues illum ſequuntur* fide, & amoris deſiderio clamantes. *Oſtende nobis faciem tuam, ſonet vox tua in auribus noſtris:* & ſequuntur etiam ipſius humilitatem, manſuetudinẽ, patientiam &c. imitando. Poſſumus deinde hæc verba ẽt de alijs paſtoribus intelligere. Quamuis.n. Chriſtus verus,& vnicus ille paſtor ſit,qui noſtri curam gerit &c. tñ ẽt alijs nomen illud communicat. Sicut.n. ſibi ſubiectos, gratiæ,& donorũ,ita quoq; , & nominum ſuorũ reddit participes. Sic cũ ipſe ſit lux vera,tñ ẽt diſcipulis ſuis lucis nũcupationẽ tradit,cùm dicit. *Vos eſtis lux mundi.* Paſtores aũt eos nominat, vt p̃ hoc admoneãtur officij ſui. Ad paſtorẽ aũt plura requirũtur. Primò induſtria,vt ſciat oues paſcere, & in oĩbus prouidere,hoc eſt, errãtes reducere,infirmos ſanare,ſanas conſeruare &c.

Oſtium in ouili Chriſtus.

Chriſtus oſtiarius.

Oues veræ quæ.

Fures,& latrones qui ĩ eccleſia.

Paſtoris nomen quibus Chriſtus cõmunicat.

Cyrilli verba.

Paſtoris boni officium.

E

Secundò audacia,vt non ſtatim fugiat,ſed contra lupum ſe opponat. Tertiò ſolicitudo,vt non dormiat,aut ocietur. Quartò fidelitas,vt domino vero reſtituat,ac ſeruum ſe,non dominum agnoſcat. Tripliciter autem Chriſtus deſcribit bonum paſtorem,ab ingreſſu,ab officio,ab exẽplo: Primò verus & bonus paſtor eſt,qui legitimè ingreditur,qui ſcilicet vocatur, qui non ſe, ſed ouium ſalutem quærit,qui vera docet &c.

Paſtoris octo officium conſtituũt.

Nonnulli octo eſſe dicunt (vt & hoc inſeramus huic loco) in quibus officium boni paſtoris diſponitur. Ad hoc enim,vt ſit bonus paſtor,humilis,& fidelis debet,inquiunt,panem habere in pera,canem in fune,baculum cum virga,cornu cum fiſtula. Panis eſt verbum Dei,pera memoria verbi,canis zelus paſtoris,quem debet habere pro domo domini,& deijcere lupos,pijs latratibus ſanctæ prædicationis, & orationis indefeſſæ. Funis quo canis tenetur eſt moderamen zelantis, & diſcretio, qua zelus paſtoris ſpiritu pietatis eſt ſcientiæ temperatur,ne fortè, vt ait apoſtolus,zelum Dei habeat,ſed non ſecundũ ſcientiam. Baculus eſt piè exhortationis conſolatio,qua ſuſtentet puſillanimes, & conſoletur, ne in tempore tribulationis deficiant. Virga eſt poteſtatis authoritas,qua corripiat inquietos, ne de impunitate audaciam ſumant;

F

Cornu cuius ſono terribili ad bellicum conflictum milites animantur,eſt terribilis gehennæ comminatio,qua Chriſti milites contra vitiorum mollitiem,ſpiritu fortitudinis accingunt. Fiſtula,quæ dulcius canit,æternæ beatitudinis ſuauitatem deſignat,quam ſubditorum auribus fidelis paſtor dulciter,ac frequenter inculcat &c. Sequitur. *Huic Oſtiarius aperit.*

Oſtiarius Spiritus ſãctus

Oſtiarius ſpiritus ſanctus eſt. Is igitur legitimè intranti aperit,quia diuinas ei veritates reuelat, modũq; regiminis manifeſtat, & de omnibus neceſſarijs inſtruit, iuxta illud: *Cùm venerit ille ſpiritus,docebit vos omnem veritatem.*

Ioan. 16.

Secundò, vero paſtori Spiritus ſanctus aperit,quia eum admittit, imò introducit in ſanctuarium ſapientiæ ſempiternæ, vt diſcat,& ſciat,quomodo oporteat eum conuerſari in domo Dei. Tertiò Spiritus ſanctus ei aperit,quia auditorum corda per ſuam gratiam præuenit. Hac triplici apertione indiget omnis paſtor,& tanto amplius quanto pluribus præeſt; *Et oues vocem eius audiunt.* Subditi enim conſcij bonitatis paſtoris ſui,monita eius,& verba prædicationis libenter ſuſcipiunt,atq; opere complent. Et hoc planè dignum eſt,ſicq; ipſis ouibus expedit: Chriſti ſiquidem oues non eſſent, ſi apoſtolos Chriſti non audirent,nam talibus ipſe dicit. *Qui vos ſpernit,me ſpernit &c.*

Luc. 10.

Et proprius oues vocat nominatim. Hic deſcribit paſtorem ab officio.

G

Oues Chriſti propriæ.

Oues Chriſti propriè ſunt; tum quia eos creauit,tum etiam quia redemit proprio ſanguine: Eas tamen fidelis paſtor etiã ſuas facit,vel dilectionis affectu,vel quia paſtorũ principi proprio labore illas,quæ non erant, acquiſiuit.

Oues nominatim vocare quid.

Vocat aurem eas nominatim,quia ſingulos ſubditorum determinatè cognoſcit,ad meliora hortatur,omnium mores penſando,quid ſingulis expediat, perpendendo,cunctis familiariter condeſcendendo,vnicuiq; ſecundum propriam indigentiam prouidendo, quemadmodum Salomon docet. *Diligenter agnoſce vultum decoris tui.*

Prouer,27.

Sicut.n.medicus corporum diſpoſitiones,cõplexiones,ac morborũ varietates penſat,vt congruentia medicamẽta apponere poſſit,ſic agere debet paſtor ſpiritualis. Secũdò vocat eas nominatim,ſẽper.n.paſtor bonus clamat ad oues,hinc in lege ſacerdotibus præcipitur,vt cornibus arietinis clangant.

Leuit.25.

Tertiò vocat eas nominatim,quia adeo familiarem eis ſe oſtendit,vt ſecurè accedere audeant. Quartò vocat eas nominatim,quia obliteratis nominibus priſtinis, eo nomine eas appellat, qđ magnus paſtor ſuper eas ſcripſit,de quo in propheta Eſaia. *Vocabo ſeruos meos nomine alio,in quo qui benedictus eſt,benedicetur ſuper terram.*

Eſaia 65.

Bonus .n. paſtor, non improperat ouibus priora vitia, quẽadmodum Phariſæi fecerunt dicentes cæco: *In peccatis natus eſt totus.*

Ioann. 9.

H

Niſi fortè pro vtili commemoratione gratiæ Dei,ſicuti Paulus fecit: *Hæc*,inquit, *fuiſtis,ſed abluti eſtis,& ſanctificati.*

2.Corint.6.

Educere oues quid.

Additur. *Et educit eas.* Eo ipſo,quod oues ſumus,educti ſumus è tenebris errorum, & vitiorum antiquorum: Eripuit enim Deus nos de præſenti ſæculo nequam,& tranſtulit in regnũ filij dilectionis ſuæ. Nihilominus tamen eſt adhuc, & plerunque euenit vnde pleroſque noſtrum,qui iam ſumus oues Chriſti,oporteat educi,imò & clamore grãdi euocari,ſicut per Lazarum quoque ſignificatum eſt,quem iam fętentem, & quatriduanum legimus magno domini Ieſu clamare fuiſſe reſuſcitatum. Sordidantur enim oues etiam poſtquam tonſæ, & ſalubri fluuio lotæ fuerint,& ipſis ſuorum vitiorum morbis delectatæ, in praua concluduntur conſuetudine,aut etiam hæretico (quod grauius eſt) ſordidantur errore. Hic igitur laborandum eſt paſtori,vt oues eas educat,ad quod interdũ vti debet vocib. aſperis,aliquando blãdis. Secũdò educit eas ex otio ad ambulandum in via mandatorum Dei. *Et cùm proprias oues emiſerit, ante eas vadit.* Hic deſcribit paſtorem ab exemplo: expedit enim ei, vt cùm emiſerit oues per verbum exhortationis, vadat ante illas per exemplum boni operis, ne quando dicat illi Deus peccanti: *Quare tu enarras iuſtitias meas* &c. *tu verò odiſti diſciplinam &c.*

Pſal.94.

Hinc & Paulus: *Caſtigo corpus meum* &c. *ne fortè alijs prædicans ipſe reprobus inueniar.*

Matth. 23.

Sequitur.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

A Sequitur. *Et oues illum ſequuntur*, &c. Hoc enim illis expedit. Si enim de hypocritis, & ſimulatis paſtoribus: omnia, quæ dicunt, facite, &c. Quanto magis ſequi oportet eos, qui dicunt & faciunt? Sequuntur autem illum, quia ſciunt vocem eius, quia veram & ſanam eſſe cognoſcunt doctrinam eius. *Alienum autem non ſequuntur*: quia cùm exploratum habent aliquem malis artibus, dolo, fraude, largitione adeptum eſſe paſtoris dignitatem, & idcirco à Deo alienum, huius vitam, & mores non ſequuntur, neque tam gratam habent eius ad bonum exhortationem, neque tam obtemperanter illi quicquam iubenti, morem gerunt, quoniam violenta illa in ouile irruptio multum ipſi detrahit reuerentiæ, facitque vt minus ad illum afficiantur oues, minoriſq; illum æſtimēt. Tripliciter igitur alienum intelligere poſſumus. Alienus enim à Deo, vel ouibus eſt, qui non per oſtium intrat; alienus voce, hæreticus ſcilicet, qui malè docet; alienus vita, qui impiè viuit. *Et ego ſum oſtium*. Nunc quod clauſum fuerat, aperit, & quod velatis prius verbis dixerat, apertè reſerat: Bis autem ſe nominat oſtium, vt oſtenderet, ſe vnum, eundemque eſſe, qui antiquos paſtores, Moyſen ſcilicet, & prophetas dedit, in ouile Iudæorum, & nunc electione ſua nouos emittat apoſtolos in ouile gentium. Vbi interim hoc obſeruandum, quod non vni ouili duo oſtia, ſed quod mirabilius eſt, vnum oſtium duobus ouilibus attribuit, vt neceſſariò conſequatur, quod infra dicturus eſt: *Fiet vnum ouile & vnus paſtor*. Vel B ideo ſe bis nominat oſtium, non tautologia quadam, ſed neceſſaria duplicis oſtij explicatione. Eſt enim Chriſtus oſtium, quo bonus paſtor ad oues eccleſiæ intrat: Eſt & oſtium, quo quiſque iuſtus ad cæleſtem patrem intrat. Vel ideo bis oſtium dicitur, quia & ad præſentem gratiam, & ad futuram gloriam per eum ſolum peruenitur. Itaque principiò Chriſtus oſtium eſt ad oues eccleſiæ, propterea quòd nemo rectè in eccleſia doceat, niſi Chriſti doctrinam catholicam doceat, euangeliumque annunciet. Per illud enim credentium cor illuminatur, & per gratiam viuificatur, accipitque conſolationem. Sequitur: *Omnes, quotquot venerunt, fures ſunt*, &cæt. Vniuerſalem præfert ſententiam hoc verbum domini, non tamen vniuerſaliter de omnibus intelligendum eſt, qui ante Chriſtum fuerunt. Alioqui & Moyſes, & prophetæ fures fuiſſent. Obſerua igitur, quòd non de tempore, ſed de doctrina hoc loco ſermo eſt. Nam ante Chriſtum venire, non eſt tempore Chriſtum antecedere, ſed aliam quàm Chriſti doctrinam docere. Fuerunt quidem Moyſes & prophetæ ante Chriſtum, ſed è ſpiritu Chriſti eccleſiam domini docuerunt; Chriſtumque annunciarunt, quamuis adhuc ſub vmbris latentem. Intelligitur igitur verbum hoc de his, qui non vocati à Deo, nec electi ab eccleſia, C venerunt, ſeipſas intrudentes, vel ab alijs intruſi, de quibus propheta: *Non mittebam eos, & ipſi currebant*. Hi enim fures ſunt & latrones, nam plerumque neglectis ouibus ſeipſos tantùm curant. Secundò intelligitur verbum hoc de his, qui aliam viam docent ad ſalutem, quàm per imitationem Chriſti. Tertiò de his, qui tunc in ouili tyrannidem exercebant: nemo enim illorum intrauerat per oſtium, quia non venerant prædicando, & ſeruando verbum Dei, ſed negando, & blaſphemando filium Dei. Ideò in præſenti dicit; *fures ſunt*, non, *fures fuerunt*, vt ſciamus eum ſpecialiter hic Phariſæos tangere voluiſſe, & ob eandem cauſam ſpecialiter etiam dixit, *venerunt*, cùm de prophetis dicat ſcriptura, quod non ſimpliciter venerint, ſed quòd in nomine domini venerint. Poteſt præterea verbum hoc intelligi de his, qui ſeſe vel pro Chriſto, vel pro prophetis venditarunt, & venditant, qualis olim fuit Theodas, & Simon Magi, & Iudas Galilæus, prophetæ Anabaptiſtarum, alijque hæretici omnes meritò fures, & latrones à domino dicti; fures, quia ſuæ gloriæ auidi ſunt; latrones, quia animas perdunt. Sequitur. *Sed non audierunt eos oues*. Sic cæcus ille, de quo ſupra dictum eſt, fures illos blaſphemiam in Chriſtum ſuadentes, audire noluit, potius eligens ab D eis eijci, quàm illis conſentire. Obſerua, quòd oues non audiunt huiuſmodi fures, ergo, qui eos audiunt, non oues, ſed hirci ſunt fætidi. Quod ſi ouium aliquæ deceptæ ad tempus eos audiunt, tamen deprehenſa eorum nequitia, reſiliunt. Notandum deinceps, quod Chriſtus ſe bonum eſſe paſtorem, inquit, vt paucitatem indicaret eorum, qui veri paſtores ſunt. Quis autem ſit bonus paſtor, ſubiungit: *Bonus paſtor animā ſuam dat pro ouibus*: animā dat, hoc eſt, vitā corporalem exponit periculo pro ſalute ouiũ: vel animam dat, hoc eſt, tanto affectu eas diligit, vt nedum ſua, ſed & ſeipſum, imo ſi fieri poſſet, cor, & animam eis impartiretur. Sic Chriſtus verè animam dedit pro ouibus: mortuus eſt enim efficaciter pro iuſtis, atq; eò melior paſtor eſt quod pro impijs adhuc, & peccatoribus mortuus eſt. Poterat autẽ Chriſtus huius ſuæ bonitatis formā altius ſumere, quia cùm eſſet in forma Dei propter nos populũ ſuum, & oues paſcuę ſuę ſemetipſum exinaniuit, formā ſerui accepit, & cùm haberet paſcuę ſuę oues nonaginta nouem, id eſt, omnem beatorum angelorum multitudinẽ, relictis illis venit vnā, quę errauerat, quęrere. Sic, inquam, poterat formam ſuæ bonitatis exponere, ſed hoc exemplum nulli imitabile eſt. Be-

Bonos nō niſi à bonis debere exhortari.

Oſtium vnū, ouilia duo.

Chriſtus quale oſtiū.

Fures qui Chriſto.

Ierem. 23.

Ioann. 9.

Paſtor bonus qui.

E

nè ergo hoc ſolùm proponit, quod eſt imitabile: *Bonus*, inquit, *paſtor animam dat pro ouibus ſuis:* Hoc enim paſtoribus ſpiritum charitatis habentibus imitabile eſt, imò imitari dulce eſt. Secundò ideo non alio medio, quàm morte ſua probat ſe verum paſtorem, quia non eſt maior dilectio, quàm cùm quis animam ſuam ponit pro amicis ſuis. Tertiò mortis ſuæ meminit, vt oſtendat neminem in eccleſia paſtoris nomine dignum eſſe, niſi paratus ſit, nedum ſua, ſed & ſeipſum expendere pro ſalute ouium. *Mercenarius autem.* Hactenus & bonos, & malos paſtores deſcripſit, nunc aliud quoddam genus hominum proponit, qui non omninò mali ſunt, nec fures, aut latrones, nam & per oſtium intrant, & benè docent, non ſunt tamen omninò boni, quia magis ſeipſos, ſuaque quærunt, & amant, quàm oues, earumque ſalutem. Vbi enim mercedis eſt tantùm ratio, ibi charitas nulla eſt, & ſi quod præſtatur officium, non præſtatur ex animo veri paſtoris. Hos optimè Chriſtus, nomine mercenarios dicit.

Mercenarij qui in eccleſia.

Mercenarius enim eſt, qui ventrem ſuum curat, & ſuum tantùm compendium ſpectat, alioqui nihil ageret. Iuſtum quidem eſt, lac, & lanam percipere eum, qui gregem ouium paſcit, ſed nihil aliud quærere, nedum impium, ſed & ſtultum eſt.

F

Fidelibus enim paſtoribus nedum quæ ad temporalem victum, & veſtitum pertinent, conceduntur, ſed & æterna præmia promittuntur, vt patet in parabola de ſeruis.

Math. 25.

Stultus igitur eſt, qui cùm temporalia, & æterna habere poſſet, ipſe ſolis temporalibus contentus eſt. *Et qui non eſt paſtor.* Declaratio eſt eius, quod dixerat. Paſtoris enim nomine indignus eſt, quia magis ſeipſum, quàm oues diligit. Habes ergo aliquot genera hominum in eccleſia verſantium. Fur eſt, qui non ritè ingreditur; latro, qui mala doctrina, vel vita occidit; Mercenarius, qui ventrem ſuum curat: paſtor verus, qui ouium ſalutem indefeſsè quærit, & idolum paſtoris, qui nomen tantùm habet, & præterea nihil. *Cuius non ſunt oues propriæ:* quia ſcilicet non in eius pectore mater eos parturiuit. Non poſſidet animum eius ſpiritus paſtoris boni, & ideo non mirum, quod non & ipſe brachio ſuo agnos colligat, & in ſinu ſuo portet eos. *Videt lupum venientem*, videt, inquit, inſtare periculum, ſcit, quid faciat mala doctrina, ſcit pleroſque damnaliter peccare, hæc omnia mercenarius ſcit, & tamen tacet. Emphaſin autem habet, quod dicit, *videt lupum venientem*, quaſi diceret, adhuc longè poſito lupo ipſe ſibi cauit, nondum mali aliquid perpeſſus eſt, & ſtatim fugit. *Et dimittit oues, & fugit.* Non fugiunt oues à mercenario; non enim habent cauſam legitimam, cur non audiant vocem, vel cur eius communionem deuitent, cur illi lac ſuum, & lanam denegent, ſed ipſe fugit.

G

Obſeruo, quòd non arguitur mercenarius, quod furatus ſit, mactauerit, & perdiderit, ſed tantum, quod videt periculum, & fugit, hoc eſt, verbum exhortationis ſubtrahit, ne ſi lupo reſiſtat, temporale commodum, quod amat, amittat. Fugit, cùm hæreticis non obſiſtit, ex timore, ne quid incommodi patiatur. Fugit item cùm vitia ſubditorum nõ corripit, ſed tacet, conniuet, diſſimulat, ne quem offendant, amant enim plerumq; oues ſuam perniciem. Præterea fugit, cùm quod ſtulti gregis libidini adlubeſcit, hoc docet, hoc inculcat, vt gloriam venetur & commodum. *Et lupus rapit, & diſpergit oues.*

Lupus eſt diabolus.

Pulchrè diaboli natura hic deſcribitur, lupus ſiquidem eſt diabolus, quantumcunque ſe amicum ſimulet, lupus, inquam, omnibus Dei operibus infeſtus, maximè tamen homini, morte enim, & exitium noſtrum non minus optat, quàm lupus ouium. Rapit autem diabolus, dum gregem per falſas doctrinas, per peccata, per offendicula, & per mortem dilacerat; rapit cùm à Deo abducit in ſuum regnum. Quos autem rapere non poteſt diſpergit; Ita & errabundas facit, vt neſciant, vbi conſiſtere debeant; quorum omnium malorum cauſa eſt mercenarij fuga. Quare quamuis ipſe eas non occidat, quia tamen fuga ſua oues lupo prodit, ſanguis perditarum ouium requiretur de manu eius.

H

Mercenarius autem fugit, quia mercenarius eſt. Fugit interdum etiam verus paſtor, ſed non dimittit oues, nec ceſſat ab officio; Mercenarius autem ita fugit, vt omninò ouium curam ex animo eijciat, & omninò ab officio ceſſet. *Et cognoſco oues meas;*

Oues in ouili qui.

Hoc verbo primùm eos terret, qui ouium veſtimenta prætendunt, & in ouili ſedent, cùm interim ſint lupi ſuo tempore eijciendi, non enim omnes oues ſunt, qui in ouili degunt. Hæc igitur meritò omnes pſeudochriſtianos terrere debent, quandoquidem hi inter oues non agnoſcentur in iudicio vltimo; contrà hoc verbo pij valdè conſolantur; ſiquidem nihil magis hominem pium exhilarat, quàm cùm accedit, & videt Deum ſui curam gerere, eſtque in his verbis obſeruandum, quòd non tantùm dicit, diligo oues meas, ſed cognoſco, quod magnificentius eſt, hoc enim verbum cum ſignificatione dilectionis ſimul indicat affectum compaſſionis, quaſi diceret, nõ ſolùm diligo oues meas corde, ſed video, & obſeruo vbi ſint, quid ipſis deſit, quidue patiantur, *& agnoſcũt me meæ.* Hoc verbo primùm impios illos repercutit, qui dixerant, *hunc neſcimus vnde ſit.* Vult autem dicere Chriſtus, quid enim quod vos me non agnoſcitis, meæ tamen oues me agnoſcant, imò in eo, quod me non agnoſcitis, nec ego vos agnoſco inter meas oues. *Et alias oues habeo, quæ non ſunt ex hoc ouili,* quas

dice-

A diceret, ſe non tantùm ad oues domus Iſrael miſſum, aut promiſſiones ad ſolos Iudæos pertinere,
ſed etiam ad gentiles. Singula autem verba ſuam habent emphaſin, primò quanquam
nondum vocati eſſent gentiles, tamen eos iam ſe habere dixit, vt oſtendat prædeſtinatos ab
æterno; deinde oues nominat, qui adhuc in peccatis erant, nec paſtorem agnoſcebant, vt diſcamus
nullum certo reprobatum dicere, propter pręſentem ſtatũ, cùm neſciamus quis futurus ſit.
Tertiò, *non*, inquit, *ſunt ex hoc ouili*, hoc eſt, Iudæorũ populo, qui olim ſolus Dei populus erat,
hoc igitur verbo conuerſis ex gentibus ſpes datur. Nunc enim non eſt Iudæorũ Deus tantùm,
ſed & gentium. Quartò, *oportet me*, inquit, *illas adducere*; quanquam enim per apoſtolos vocati
ſunt gentiles, tamen Chriſti potentia factũ eſt, quod crediderunt. Adducendas autem dicit,
vt oſtendat, non ſatis eſſe, quod oues ſimus, niſi etiam in vnitate eccleſię permaneamus. *Et fiet*
vnũ ouile, & vnus paſtor. Hinc nonnulli colligere voluerunt poſt nouiſſimam iudicij diẽ omnes
tam bonos, quàm malos, ſimul in vnũ æternæ vitę locum congregandos eſſe, ſed falsò colligũt;
non enim dixit Chriſtus omnes homines in vnũ ſtabulum congregandos, ſed fiet vnum ouile.
Ad ouile autem, vt ſuprà dictum eſt, nec canes, nec hirci, nec porci admittuntur, ſed ſolæ oues.
B Patet igitur, quod locus hic non de malis, ſed tantũ de bonis eſt, qui oues dicuntur, hucq; pertinet,
quod Chriſtus dicit, in iudicio oues ab hædis ſeparandas, & aliud iudicium ouium, aliud
hædorũ futurum; Tantum abeſt, vt in vnum ouile omnes congregentur; quomodo igitur poſſet
eſſe vnum ouile bonorum, & malorum? Igitur aliæ illæ oues gentes incircumciſæ ſunt, quæ nõ
ſunt ex ouili Iudæorum, non. n. habebant teſtamenta, non erant de progenie patriarcharum,
alieni erãt à Chriſto &c. Nihil igitur vult aliud Chriſtus hoc verbo, quàm quòd paries ille inimicitiarum,
qui hactenus Iudæos à gentibus ſegregauerat, demoliendus eſſet, omniumq; electorum,
ſiuè è Iudæis, ſiue è gentibus futura eſſet vna eccleſia. *Sed vos non creditis, quia nõ eſtis*
ex ouibus. Veriſſimè autem ſic Iudæis dixit, huiuſmodi enim ouium ſimplicitas docilis eſt, at illi
animos habebant ambitione turgidos, odio fermentatos, liuore corruptos, auaritia, varijſq;
mũdi cupiditatibus infectos, ac planè diuerſos ab ouium ſimplici natura. *Oues meæ vocem meã*
audiunt. Non fruſtra repetit ouium, & paſtoris conditiones. Chriſtum enim paſtorem eſſe, &
nos oues, egregia conſolatio eſt in aduerſis, vt ſuprà dictum eſt. Vocem autem paſtoris Chriſti
oues audiunt non tantùm aure corporis, ſed etiam fide, & amore. *Et ſequuntur me*, fide ſcilicet,
C ſpe, & charitate, itemq; deſiderio, moribuſq; abnegatione ſui ipſius, & geſtatione crucis, denique
& contemptu omnium terrenorũ. Hæc eſt vera Chriſti ſequela, hæc via ad cælum, per quã
qui Chriſtum non ſequitur, nõ eſt eius ouis. Congruè ergo etiam Incognitus in pſalmos explicans
illud pſalmiſtæ: *Et elegit Dauid ſeruum ſuum & ſuſtulit eum de gregibus ouium, de poſt fętantes*
accepit eum, myſticè ait ſignificari, quòd Chriſtus à Iudæis ad gẽtes tranſlatus eſt, quod
ſic, inquit, gloſſa deducit: Dauid ad literam ex paſtorali officio pecudum ad regimen hominũ
tranſlatus eſt. Chriſtus verò ex hominibus ad homines, ideſt, à Iudæis, ad gentes: Iudæi enim
primò erant oues fœtantes, dum præcepta legis ſeruabant. Qui modo præter Chriſtum Saluatorem
noſtrum boni paſtores dicendi ſunt, docet D. Auguſtinus in explicatione eorundẽ Euãgeliſtę,
atq; apoſtoli verborum. Quid, inquit, Petrus? Nonne bonus paſtor? nonne & ipſe animam
pro ouibus poſuit? Quid Paulus? Quid cęteri apoſtoli? quid eorum tempora conſequentes
beati Epiſcopi martyres? Quid etiam iſte S. Cyprianus? Nonne omnes paſtores boni? non
mercenarij, de quibus dicitur, *amẽ dico vobis perceperunt mercedem ſuã*. Omnes ergo iſti paſtores
boni, non ſolùm, quia ſanguinem fuderunt, ſed quia pro ouibus fuderunt, non enim fuderunt
D elatione, ſed charitate. Nam & apud hæreticos, qui propter iniquitates, & errores ſuos aliquid
moleſtiarum perpeſſi fuerint, nomine martyrij ſe iactant, vt hoc pallio dealbati facilius
furentur, quia lupi ſunt. Si autem vultis ſcire, in quo numero habendi ſunt, paſtorem bonũ Paulum
apoſtolũ audite: *Quoniam non omnes, qui corpora ſua etiã ignibus tradunt, æſtimandi ſunt*
ſanguinem fudiſſe pro ouibus, ſed potiùs contra oues, &c. Sed adhuc iſtos non tetigit, qui falſi
martyrij nomine in paſſionibus gloriantur. Audite, vt eos tangat, imò vt transfodiat: *Si diſtribuero,*
inquit, omnia mea pauperibus, & tradidero corpus meum, ita vt ardeam, charitatem autem
non habeam, nihil prodeſt. Ecce venitur ad paſſionem; ecce venitur ad ſanguinis effuſionem,
venitur & ad corporum incenſionem, & tamen nihil prodeſt, quia charitas deeſt, adde
charitatem, proſunt omnia, detrahe charitatem, nihil proſunt cætera. Quomodo autem habet
vel exiguam charitatem, qui etiam conuictus, non amat vnitatem? Hanc dominus vnitatẽ
commendans paſtoribus bonis, non commendans bonos paſtores, noluit multos appellare paſtores.
Neq; enim, vt dixi iam, nõ erat paſtor bonus Petrus, Paulus, apoſtoli cæteri, poſteriores
Sancti epiſcopi, beatuſque Cyprianus. Omnes hi paſtores boni, & tamen ille paſtoribus bonis
nõ commendauit paſtores bonos, ſed paſtorem bonum. *Ego ſum*, inquit, *paſtor bonus*. Quid di-

Ouiũ ſecundum genus.

Paſtores boni qui pręter Chriſtũ.

1. Corinth. 13.

B. Petrus an bonus paſtor.

Chriſtus paſtorum paſtor.

Oues alterius ouilis.

Paſtoris boni conditio-

1. Reg. 7.

Chriſtus Dauid.

Diabolus leo & vrſus.

cis domine bone paſtor? Tu enim bonus paſtor, qui bonus agnus: Idem paſtor, & paſcua: Idem agnus, & leo. Audiamus, & adiuua, vt intelligamus, *Ego ſum*, inquis, *bonus paſtor*, quid Petrus? Aut non paſtor, aut malus? Videamus, ſi non paſtor. Tu ei dixiſti domine, *amas me*, & reſpondit, *amo*, & tu ei, *paſce oues meas*. Tu domine interrogatione tua firmamento oris tui amatorem feciſti paſtorem. Paſtor eſt ergo, cui paſcendas oues credidiſti. Videamus ergo vtrũ non bonus. Ipſa id interrogatione, & reſponſione eius inuenimus. Quæſiſti, vtrum amet te, reſpondit, amo. Vidiſti cor, quia verum reſpondit; non eſt ergo bonus, qui amat tantum bonum? Ergo & paſtor, & bonus paſtor, nihil quidem ad poteſtatem, ac bonitatem paſtoris paſtorum, ſed etiam ipſe & paſtor & bonus, & cæteri tales paſtores boni. Quid eſt ergo, quod paſtoribus bonis commendas vnum paſtorem, niſi quia in vno paſtore doces vnitatem; & exponit apertius ipſe dominus per miniſterium noſtrum ex ipſo euangelio commemorans charitatem veſtram & dicens: audite quid commendaui, ego ſum paſtor bonus, dixi, quia omnes cæteri, paſtores boni membra mea ſunt. Vnum caput, vnus ſpiritus, vnum corpus; Ergo ipſe eſt paſtorum paſtor, & paſtores multi ſunt, vnius paſtoris, & oues cum paſtoribus ſunt ſub paſtore. Quid ſunt hæc niſi, quod dicit apoſtolis, ſicut enim corpus vnum eſt, & membra habet multa, omnia autem membra corporis cùm ſint multa, vnum eſt corpus, ſic & Chriſtus; ergo ſi ſic & Chriſtus, merito Chriſtus in ſe habens omnes bonos paſtores, vnum commendat, dicens: *Ego ſum paſtor bonus*, Ego ſum, vnus ſum, mecum in vnitate omnes vnum ſunt, qui extra me paſcit, contra me paſcit, ergo audite ipſam vnitatem vehementius commendatam; *Habeo*, inquit, *alias oues, quæ non ſunt de hoc ouili*. Loquebatur enim primo ouili de genere carnis Iſrael. Erant autem alij de genere fidei ipſius Iſrael, & extra adhuc erant in gentibus. Erant prædeſtinati, nondum congregati. Hos nouerat, quos prædeſtinauerat, nouerat, qui redimere ſanguine ſuo fuſo venerat, videbat eos nondum videntes eum, nouerat eos, nondum credentes in eum, *habeo*, inquit, *alias oues, quæ non ſunt de hoc ouili*, quæ non ſunt de genere carnis Iſrael, ſed tamen non erunt extra hoc ouile, quia oportet me adducere eas, vt ſit vnus grex, & vnus paſtor. Meritò huic paſtori paſtorum, amata eius, ſpõſa eius, pulchra eius, ſed ab ipſo pulchra facta, prius peccatis fæda, poſt indulgentiam, & gratiam formoſa, loquitur amans, & ardens in eum, & dicit ei, vbi paſcis? Hæc & alia Auguſtinus. Iudocus Clichtoueus parte prima tripartitarum quę peculiariter eſt de tempore, dominica ſecunda poſt paſcha, ſermone ſecundo ait Euangeliſtam exprimere conditiones boni paſtoris, & præſertim tres in præſenti euangelio, eaſdem integrè, & plenè obſeruaſſe: Primamque eſſe, quod bonus paſtor animam ſuam dat pro ouibus ſuis, & pro earum defenſione propriam vitam exponit periculo mortis, quod certè ipſe Dauid, cùm paſceret gregem patris ſui, feciſſe legitur: nã cùm veniret leo, ſimiliter, & vrſus, & tolleret arietem de grege, perſecutus eſt eos, & apprehendit mentum eorum, & dilacerauit eos, ſicut hædũ caprarum, in qua hiſtoria per Dauid, inquit, intelligitur Chriſtus, qui totum genus humanũ, vt gregem ſui patris æterni cuſtodiuit, per leonem verò, & vrſum intelligitur diabolus, qui non vnum arietem, ſed totam humanam propaginem ſuſtulerat, & induxerat in captiuitatem, & mortem ęternam. Chriſtus verò ſua patientia, humilitate, & obedientia debellauit hunc ferocem leonem, & vrſum ſæuientem, & eruit oues ſuas de faucibus eius, mortem Crucis perferendo, vt gregem ſuum viuificaret, & libertati reſtitueret. Et ergo rectè ait de ſeipſo in hoc euangelio, vt oſtendat ſe hanc primam boni paſtoris cõditionem habere, *Et animam meam pono pro ouibus meis*. Secundam boni paſtoris cõditionem eſſe idem ſcribit, quod cognoſcat oues ſuas, & ſciat eas diſtinguere, ac internoſcere ab ouibus alienis. Quod vt faciliùs, inquit, faciat, & commodiùs, aliquod facit ſignum viſibile in ouibus ſuis, aut in fronte, aut in latere, per quod ſtatim cognoſcit oues ſuas, & diſtinguit ab alijs, ne per errorẽ alias pro ſuis capiat, aut alij ſuas ſibi vſurpent. Sic & Chriſtus cognoſcit oues ſuas, ideſt approbat, & gratas habet, & illis ſignum impreſſit ſpirituale, ſcilicet characterem baptiſmi cum ſignaculo charitatis poſito in animabus ſuarum ouium. Per quod ſignum oues Chriſti diſtinguuntur ab alijs, quæ non ſunt de numero gregis ſui, & quas in euangelio Math. profitetur ſe neſcire. Hanc autem ſecundam conditionem Chriſtus in præſenti euangelio demonſtrat ſe habere, cùm ait, *& cognoſco oues meas*. Tertiam boni paſtoris conditionem eſſe, quod ſuas oues diſperſas & aberrantes debet cum magna ſedulitate colligere, & reducere in caulam, ne fiant in prædam feris, ac lupis. Quod certè & Chriſtus plenè, inquit, eſt executus: Nam gentiles aberrantes per cultum idolorum, voce, ac miniſterio ſuorum apoſtolorum reduxit in ſuum ouile, ſcilicet ſanctam eccleſiam, & ex eis, atq; Iudæis compoſuit vnum ouile integrum, ſcilicet vnam eccleſiam catholicam. Et idipſum verbis atteſtatur in præſenti euangelio: *Et alias oues habeo, quæ non ſunt ex hoc ouili* (ſcilicet gentes, quæ non ſunt de ſynagoga Iudæorum) *& illas oportet me adducere, & vocem meam audient*,

(per

A (per prædicationem apoſtolorum) *& fiet vnum ouile,& vnus paſtor:* Chriſtus,qui præſidet illi
ouili eccleſiæ ſcilicet ſuæ ex Iudæis,& gentibus collectæ. Ait item præſentem ſermonē in duas
partes diuidi,primam oſtendere,quomodo ad imitationem Chriſti habēs in eccleſia directio-
nem aliorum,debeat eſſe bonus paſtor,& non mercenarius. Secundam verò,quomodo fideles
ſubditi præpoſitis eccleſiaſticis debeant oſſe oues paſcuæ domini,& ex ouili Chriſti. Ad primā
huius diuiſionis expediendam partem,vt rector animarum, & fidelis populi in eccleſia ſit ve-
rus,& bonus paſtor, oportere,quòd ad imitationem Chriſti tres boni paſtoris conditiones ha-
beat,quos iam declarauimus,Chriſtum in ſe egregiè habuiſſe. Primò ſiquidē id requiri, quòd
ponat animam ſuam pro ouibus ſuis in hunc modū; Quod ſi veniat tyrannus perſequens oues,
vt abducat eas à fide;& violenter opprimens,vt eas inducat ad mala perpetranda, debere ipsū
paſtorem reſiſtere improbis conatibus illius perſecutoris, & vitā ſuam exponere periculo mor-
tis pro ſalute ouium ſuarum,ſi illud expedire,& prodeſſe,cognoſcatur. Similiter ſi veniat hære-
ticus,tanquam lupus vorax ad gregem fidelium,vt eos ſubuertat prauis ſuis dogmatibus, &
abducat in errorem peſtiferis ſuis perſuaſionibus, debere ipſum paſtorem toto conamine reſi-
B ſtere talibus hæreticorum moliminibus, &,vt docet Ezechiel, ſe murum opponere pro domo *Cap.13.*
Iſrael,ideſt,pro eccleſia,atque ſtare ex aduerſo inſuperabili animi conſtantia,vt non ſolum bo-
na ſua temporalia,ſed & ſeipſum exponat vitæ diſcrimini,ac diſpendio,vt ſaluet gregem ſuum
ab huiuſmodi luporum rapacium inuaſione,ac morſibus. Secundò oportere eum paſtorem ec-
cleſiaſticum cognoſcere oues ſuas non quidem ſolùm cognitione ſenſibili,quæ eſt ex facie,ſed
cognitione intellectuali,quæ eſt per notitiam conditionis vitæ,& qualitatis ouium ſuarum, vt
diligenter attendat earum mores,& genus viuendi,& vbi opus eſt, adhibere remedium placi-
dæ admonitionis,aut ſeueræ increpationis ad aliquam ſuarum ouium,non diſſimulet, nō oſci-
tanter negligat, aut negligenter prætereat hoc pium medicationis opus, ſed vigilanter, & in-
cunctanter adhibeat. Quod & Salomon in prouerbijs admonet dicens; *Diligenter agnoſce vul-* *Prouerb.*
tum pecoris tui,tuoſque greges cōſidera. Siquidem paſtor ouium mutarum, & irrationalium di- *27.*
ligenter ſtudet ſuum cognoſcere gregem,& ſi quam ouium ſuarum viderit morbidam,& ęgro-
tam, confeſtim illi adhibet manum medicatricem, & apponit cataplaſmata ad illi ſanitatem
reſtituendam. Quid ergo facere,inquit,debet paſtor ouium rationalium,pro quibus Chriſtus
C mortuus eſt? Nonne diligenter agnoſcere vultum interiorem,& animum,atque mores ſuarum
ouium? Et ſi quam inuenerit laborantem graui morbo,ſcilicet peccato mortifero,continuò illi
adhibere conuenientem medicinam,ſcilicet ſalutarem doctrinam,admonitionem lenem, aut
duram reprehenſionem,ſecundum qualitatem,& genus mali, quo ouis illa lāguida premitur.
Tertiò neceſſarium eſſe aſſerit, quod paſtor dominicus oues ſuas diſperſas colligat, & reducat
ad ouile ſuum,vnde aberrarūt. Diſpergi autem oues paſcuæ domini per diuerſa vitia in deuia,
& vias obliquas. Aliquas per ſuperbiam ad honores,& principatus huius mūdi; Alias per aua-
ritiam ad opes, & poſſeſſiones terrenas, alias verò per luxuriam ad ſpurcitias voluptatum car-
nis, & ita de alijs peccatorum generibus, per quæ relinquunt homines viam rectam domini
quæ ducit ad vitam,& ambulant per vias obliquas,quæ ducant ad perditionem. Itaque paſto-
rem eccleſiæ, ſi quas ouium ſibi commiſſarum viderit diſperſas à ſuo grege, & aberrantes ab
ouili dominico per grauia peccata, quæ ſeparant hominem à Chriſto ſummo paſtore, debere
ſedulam adhibere curam,vt huiuſmodi oues quærat, & reuocet atque reducat in viam rectam
per ſtudium,& diligentiam crebræ ſolicitationis ad bonū, ac admonitionis manſuetæ, ac dul-
D cis. Et certè ea in re debere imitari exemplum illius paſtoris euangelici in parabola apud Lu-
cam deſcripti: *Qui cùm haberet centum oues & vna ex eis perijſſet,dimiſit nonaginta nouem oues* *Luc.15.*
in deſerto,& iuit ad perquirendam ouem perditam,quam cùm inueniſſet,ſuſtulit eam in humeros
ſuos,& reportauit ad ouile ſuum,conuocanſq; amicos ſuos, & vicinos ait,illis. Cōgratulamini mi-
hi,quia inueni ouem meam,quam perdideram. Sic ſane debere paſtores domini deperditas oues
ſuas quærere,& cùm inuentæ fuerint,& reductæ ad ſuum gregem,de earum recuperata ſalute
gaudere. Quod ſi quis has tres boni paſtoris conditiones non ſeruauerit, eum non paſtorem,
ſed mercenarium eſſe, de quo dicit B. Gregorius in homilia euangelij eiuſdem: Mercenarius
eſt,qui locum quidem paſtoris tenet,ſed lucra animarum non quærit,terrenis cōmodis inhiat, *Mercenarius qui.*
honore prælationis gaudet,temporalibus lucris paſcitur, impenſa ſibi ab hominibus reueren-
tia lætatur. Hæc Gregorius. Et huiuſmodi mercenarius ſi videt lupum venientem,ſcilicet ty-
rannum perſequentem,aut hæreticum ſubuertentem,aut diabolum dilaniantem oues ſibi cō-
miſſas,fugit non præſtando auxilium ouibus ſuis contra huiuſmodi tentationes, & inſultus lu-
porum,quoniam duntaxat lanam quærit ſuarum ouium,& temporale lucrum, quare non de
tali mercenario,ſed de vero paſtore Chriſto dictum eſt in themate aſſumptò in principio, *Ego*
ſum

Fideles cur oues dicti.

Math. 10.

Paſtoribus quibus obediendum.

Parſimoniæ laus.

Eccleſ. 37.

Ouium Chriſti ſigna.

ſum paſtor bonus &c. Pro ſecunda parte huius ſermonis abſoluenda, id animaduertendum eſſe, E ait idem Iodocus, quod fideles in ſacra Scriptura vocãtur oues, in multis locis propter aliquas proprietates naturales, quæ ſunt in ouibus, & quæ ſpiritualiter nobis debent conuenire: Eſt enim imprimis ouis animal ſimplex, nihil doli, aut fraudis meditans; ſic & nos oportet, inquit, in ſimplicitate cordis ambulare, & omnem fraudulentam duplicitatem reijcere, ſicut nos admonet Chriſtus in euangelio Math. dicens: *Eſtote prudentes ſicut ſerpentes, & ſimplices ſicut columbæ:* Vnde & B. Iob, inter cætera virtutum præconia laudatur, quòd erat vir ſimplex, & rectus, ac timens Deum, ac recedens à malo. Secundò ouis hanc habet proprietatem, quòd naturaliter fugit lupum tanquam capitalem vitæ ſuæ hoſtem: Sic & nos diabolum (qui inſidiatur animabus noſtris, vt eas rapiat, & deuoret) ſummopere fugere debemus, prauis illius ſuggeſtionibus non acquieſcendo, & opera eius (ſcilicet peccata) ſtudioſè deuitando. Tertiò ouis eſt animal vtile & fœcundum; nam ſubminiſtrat lac vſui humano, & lanam ad componendas veſtes. Hinc dicit B. Auguſtinus argutè: Quod ouis implet præceptum euangelicum, quia de duabus ſuis tunicis dat vnam non habenti. Inſuper & ouis agnellos parit, & multiplicat fœtus ſuos etiam ad hominum commoditatem: Sic & nos pio animi affectu debere indigentibus li- F benter alimenta ſubminiſtrare, & indumenta, quibus ſuæ ſuccurrant neceſſitati. Debere, & fœcunditatem bonorum operum nobis comparare, quæ tanquam ſpirituales fętus edamus, & proferamus in lucem, ne inuenti ſteriles in cõſpectu Dei incurramus æternam maledictionem. Quartò ouis eſt animal obediens, & facile dirigibile ab homine. Quidquid enim iubetur agere, mox exequitur, ſi ſtabulo ſit exeundum, protinus exit, ſi redeundum ad ſtabulum, continuò reuertitur quocunque ducitur, promptè vadit, nec vnquam recalcitrat ſuo ductori, vt faciunt equi, & alia animalia ferocia, atque rebellia: Sic & nos ſi oues paſcuæ domini eſſe volumus, obedientiam imprimis præſtare debemus Deo, deinde prępoſitis noſtris eccleſiaſticis, nec non regibus, principibus & magiſtratibus, hi enim omnes ſunt paſtores noſtri ex officio ſibi cõmiſſo, dirigentes nos in viam ſalutis æternæ. Debemus itaque alacriter, & prompto animo ſequi eorum ductum, nec vnquam eorum iuſſis obmurmurare. Quintò ouis eſt animal parcum in victu, & ſobrium, paruis enim paſcuis eſt contentum, & expenſis modicis educatur: quod ex ſolo ſuæ naturæ habet inſtinctu, & naturali conditione: Quid igitur facere debet homo, qui eſt ratione præditus? Certè hanc laudabilem ouis proprietatem, parſimoniam ſcilicet, & ſobrietatẽ G obnixè amplecti, & capeſcere: Nam ex ea, & humani corporis, & animæ pendet ſalus, ſiquidẽ, teſte B. Hieronymo, cibus, & potus moderatus & animæ, & corpori humano eſt vtilis: vnde & Eccleſiaſticus ait: *Noli auidus eſſe in omni epulatione, & non te effundas ſuper omnem eſcam; in multis enim eſcis erit infirmitas.* Et rurſus: *Propter crapulam multi obierunt, qui autem abſtinens eſt, adijcit vitæ.* Sextò ouis animal eſt pacificum, manſuetum, & quietum, cùm enim tondetur, cùm mulgetur, cùm ad occiſionem ducitur, obmuteſcit, & non emittit vocem, neque reſiſtit contrectantibus. Sic ſanè ſi de ouili domini eſſe volumus, nos pacificos eſſe oportet: *Beati enim pacifici, quoniam filij Dei vocabuntur.* Nos etiam manſuetos eſſe congruit, quoniam *exaltabit Dominus manſuetos in ſalutem, & eſt ſuſcipiẽs manſuetos dominus*, vt ait propheta in pſalmis. Denique nos quietos eſſe oportet more ouium, non iracundos, aut turbidos, debet namque omnis homo, vt ait B. Iacobus, eſſe tardus ad iram, nam ira viri iuſtitiam Dei, inquit, non operatur. Cæterùm in hoc præſenti euangelio tria poni ſigna aſſerit idem Iodocus, per quæ internoſcuntur oues Chriſti ab alienis, primum ſignum eſſe, quod oues Chriſti eum cognoſcunt, vt ſuum paſtorem: *Cognoſco*, inquit, *oues meas, & cognoſcunt me meæ.* Cognoſcere autem non H ſolùm per fidem, ſed etiam per bonæ operationis ſtudium, idque ſic declarare B. Gregorium in homilia huius euangelij: Videte, inquit, ſi oues Chriſti eſtis; videte ſi eum cognoſcitis, videte ſi lumen veritatis ſcitis: Scitis autem, dico, non per fidem, ſed per amorem; ſcitis dico nõ ex crudelitate, ſed ex operatione. Nam idem ipſe, qui hæc loquitur Ioannes euãgeliſta alibi teſtatur dicens; *qui ſe dicit noſce Deum, & mandata eius non cuſtodit, mendax eſt, & veritas in eo non eſt.* Hæc Gregorius. Et B. Paulus ad Titum de improbis loquens ait; *Confitentur ſe noſce Deum, factis autem negant.* Secundum ſignum ouium Chriſti eſſe, quod ſequuntur ſuum paſtorem per imitationem virtutum eius exercitium, & diligentiam. Paſtor, inquit Chriſtus, ante oues ſuas vadit per bonæ vitæ exemplum, & oues illum ſequuntur imitando eius veſtigia; vnde B. Ioannes in ſua prima epiſtola Canon. dicit; *Qui dicit ſe in Chriſto manere, debet, ſicut ille ambulauit, & ipſe ambulare.* Qui ergo Chriſtum ſequitur in manſuetudine, patientia, & obedientia, ac cæteris virtutibus, is pertinet ad oues Chriſti. Tertium verò ſignum, quo noſcuntur oues Chriſti, eſſe quod audiunt vocem ſui paſtoris. *Oues*, inquit Chriſtus, *meæ vocem meam audiunt*, non quidem ſolùm auditu auris corporis, ſed etiam auditu interiori, & mentis, atq; executione

A ne operis; beati enim ſunt,vt ait æterna veritas,qui audiunt verbum Dei, & cuſtodiunt illud, accommodando ad opus,quæ Chriſtus voce ſua fieri præcepit. Studeamus igitur ſolicitè eſſe de numero ouium huius paſtoris optimi, vt tandem ab eo perducamur ad vberrima æternę vitæ paſcua in regno cælorum. Id quod fieri non poterit niſi toto ex corde ſummum illum paſtorem diligamus, qui nimirum D. Petro apoſtolo oues ſuas, ſiue agnos commiſſurus, primò ipſum ter interrogat,nunquid ab eo amaretur,non vt diſceret, inquit Ambroſius, ſed vt doceret, quem amoris ſui velut vicarium relinquebat; non enim vult dominus ſuos agnos,vel oues committere,niſi illi,qui eum diligit,quos ipſe tãtum dilexit,vt pro eis mori dignaretur,& ideo prius eccleſiæ paſtorem interrogat,an ſe diligat,& ſic poſtea ad paſcendum ſuos agnos,& oues ei committit: Sicut enim fuit timoris indicium negare paſtorem,ſic eſt amoris officium paſcere dominicum gregem. Vnde Chryſoſtomus; Si diligis me,inquit,præſiſte fratribus,& feruentem amorem,quem per omnia demonſtraſti,nunc oſtende,& animam, quam dixiſti, poſiturũ te eſſe pro me,hanc pro ouibus da meis,oſtendens quanti appretiatur præſiſtentia propriarum ouium,& quoniam hoc eſt maximè eius,qui in ipſum eſt,amoris ſignum: Vnde & Gregorius: Si ergo ſignum dilectionis eſt cura paſtoris, quicunque virtutibus pollẽs gregem Dei negligit paſcere,ſummum paſtorem conuincitur non amare. Vnde & Auguſtinus; Quid eſt aliud; B *diligis me,paſce oues meas*; quàm ſi diceret; Si me diligis,non te paſcere cogita,ſed oues meas,& ſicut meas paſce, non ſicut tuas, gloriam meam in eis quære,non tuam, damnum meum,non tuum,lucra mea,non tua. Vnde Bernardus; Non ocioſè toties repetitum eſt,*Petre amas me*, in commiſſione ouium. Et ego quidem id ſignificatum proinde puto, ac ſi illi dixiſſet Ieſus; niſi teſtimonium tibi perhibente conſcientia, quod me ames, & valde perfectèque ames, hoc eſt, plus quàm tuos,plus quàm etiam te, vt trinæ repetitionis numerus (ter enim interrogauerat, nunquid eum amaret) impleatur; nequaquam ſuſcipias curam hanc,nec te intromittas de ouibus meis, pro quibus vtique ſanguis meus effuſus eſt. Terribilis ſermo,& qui poſſit etiam impauida quorumuis tyrannorum corda concutere &c. Vide quomodo dominus Chriſtus committendo Petro paſtorale officium ipſum ter examinat de dilectione,quia paſtores eccleſię debent eum,ac etiam proximũ præ cæteris hominibus diligere, non ergo debet eligi quis in prælatum,niſi habitis certis ſignis & argumentis de dilectione eius erga Deum,& proximum,vnde Bernardus;annon incongruè de dilectione requiritur,qui paſcendo gregi præponitur. Ille enim præeſſe debet alijs,qui vino charitatis inebriatus exæſtuat,immemor ſui,quę,vt nõ quærat,quæ ſua,ſed magis,quæ Ieſu Chriſti. Attende etiam quod Dominus paſtorale officium iniungit,trina examinatione præmiſſa, & ideo, qui ad hoc officium aſſumitur, prius examinari debet diligenter. Primò autem,& ſecũdò agnos imperfectos quodam lacte,& tertiò oues perfectiores ſolido cibo alendos Petro commiſit, quia non ſolùm paſtorem, ſed & paſtorum paſtorem eum conſtituit;Sunt enim in eccleſia tria genera,ſeu tres gradus fideliũ,qui ſicut agni, & oues in eccleſia ſunt paſcendi,ſcilicet incipientes & proficientes, qui quaſi adhuc imperfecti agnorum,& perfecti, qui nomine ouium poſſunt intelligi,& bis dictum eſt,paſce agnos meos, ſed ſemel,paſce oues meas,quia infirmi,& adhuc tenelli in fide ampliori paſtorali cura, & ſolicitudine indigent,quàm fortiores,& grandiuſculi,qui ſe regere valent,nec tanta cura egent. Paſcit igitur Petrus agnos,paſcit & oues,paſcit filios,paſcit & matres,quia regit & ſubditos,& prælatos.Omnium igitur paſtor eſt,quia præter agnos,& oues in eccleſia nihil eſt,nihil,inquã, quod ſuis paſtoribus commiſerit. Conſidera hic ſolitam domini charitatem,& benignitatem. Apertè enim vides; quomodo diligenter, & affectuoſè imprimit,reiterat, & recommendat Petro animas noſtras,ter enim interrogans eum de amore,ter ſubiunxit paſce. Non dicit ei D tõde,mulge,macta,& manduca, ſed dicit tribus vicibus paſce, ſcilicet pane doctrinæ, & ſanctæ prædicationis verbo,vitæ,& honeſtæ conuerſationis exemplo,& temporalis vitæ ſubſidio. Ter ergo dictum eſt paſce,ad ſignificandum,quod habens curam animarum debet ſubditos paſcere paſtu triplici,ſcilicet verbi dei,& boni exempli,& prout poteſt temporalis ſubſidij. Thomas Bozius Eugubinus congregationis Oratorij presbyter ſcribit antea pares fuiſſe apoſtolos cum Petro,vbi verò Petro dictum: *Paſce oues meas*,apoſtolorum paſtorem,& omnium Chriſti ouium,nec amplius parem,ſed maiorem conſtitutum fuiſſe, & ab vno ipſo aliorum apoſtolorum poteſtatem manaſſe, additque Chriſtum dixiſſe,paſce, non, paſcas, aut aliquid ſimile, quod reſpiciat futurum tempus,quoniam eo tempore nullæ aliæ Chriſti oues erant,niſi apoſtoli, ac nonnulli præterea diſcipuli, in quibus præcipui Septuaginta duo, quamuis vbi hæc Chriſtus dixit,non adfuerint,niſi apoſtoli; In primis igitur apoſtolorum curam, & gubernationem Petro commiſſam. Ita hic obſeruare Euthymium & Bernardum lib. 2. de conſideratione ad Eugenium,Chryſoſtomumque,cuius hoc in loco inter alia,hæc ſunt verba; Quòd ſi quis percun-

ctaretur,

Deum eſſe amandum.

Homil. 87. in Ioan.

Lib. 5. epiſtol. 5.

Tract. vlt. in Ioann.

Serm. 76. in cantic.

Serm. 23. in

In prælatũ aſſumendus qui.

Qui agni nomine, & qui ouium, intelligantur.

Lib. 18. de Petri Cathedra.

Petrus quãdo apoſtolorum princeps factus.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

Græci agni erant.

ctaretur, à quo Iacobùs ſedem Hieroſolymitanam acceperit, reſponderem hunc ab hoc orbis totius magiſtro præpoſitum: Et os erat apoſtolorum, & princeps, præterea & Paulus eum præter alios viſurus aſcendit. Sed & origines Petro ſummam rerum de paſcẽdis ouibus traditam: Cyprianus ſuper eum vnum ædificatam eccleſiam, mandatamq; vt paſceret oues: Arnobius quam ſolus habuit Chriſtus, poteſtatem tributam: Chryſoſtomus eccleſiæ principatum, gubernationemque per vniuerſum mundum à Chriſto ei commiſſam: alij Græci profecturam totius orbis ei conceſſam, profitentur. Et quod ad apoſtolos ipſos attinet, obſeruandum Bozius eſſe ait, ter dictum paſce βόσκε τὰ ἀρνία, ποίμαινε τὰ πρόβατα, βόσκε τὰ πρόβατα. Nomine verò agnorum, qui primo loco paſci iubentur, Græcos intelligi perfectiores, ouium imperfectiores, vt ſciamus & apoſtolos & apoſtolis minores Petro commiſſos: ter interrogatum eſſe multis de cauſis. Hanc afferre Gregorium Tauroniniæ epiſcopum, quod ſpectant ad Petri gubernationem cuncti ſiue afferant fructum trigeſimum, ſiue ſexageſimum, ſiue centeſimum, & cùm ſit in latino ſemper, *paſce* in græco eſt βόσκε ποίμαινε: primò durius imperium, ſecundo mitius ſignificari, teſtari Græcos; Item obſeruandum nulli à Chriſto gubernationis munus cõmiſſum, niſi hoc loco. Audi, inquit, Ambroſium dicentem: per hanc itaque legem, quia iuſſit dominus Petro paſcere oues ſuas, & qua dedit ei poteſtatem paſcendi, iubet item vnicuiq; paſtori paſcere oues ſuas pro portione gregis cuique commiſſa, & attributa, & dat ei poteſtatem ſpiritualem paſcendi, nec enim alia lex eſt in euangelio, per quam poteſtas ſpiritualis gubernandi, & regendi animas, detur, niſi hæc. Huc vſq; Ambroſius, ex cuius verbis liquere ait Bozius apoſtolis nullam vnquam datam poteſtatem, niſi retinendi, ac ſoluendi peccata, prædicadi euangelium, & baptizandi: At condendi leges, inſtituendi epiſcopos, & alia id genus ſpectantia ad poteſtatem gubernandi, nullibi ius datum, hoc ſoli Petro commiſſum tanquã principi apoſtolorum, ab eo in alios eſſe deriuatum. Præterea dictum eſſe oues, & agnos, vt oſtendat plenam Petri poteſtatem. Nullum namq; animal, inquit, eſt in poteſtate gubernantis ita poſitum ſicut agnus, & ouis, ideo Dauidem dixiſſe; *qui regis Iſrael intende, qui deducis velut ouem Ioſeph, & deduxiſti ſicut oues populum tuum in manu Moyſi, & Aaron*. Sic & ab antiquis reges ſuos vocari ſolere ποιμένας, vt eſt apud Homerum. Neque verò ouem vſquam tutò, aut benè eſſe, niſi è præſcripto paſtoris. Huc ſpectare illud eiuſdem Dauidis: *Erraui ſicut ouis, quæ perijt, quære ſeruum tuum, quia mandata tua non ſum oblitus*. Paſtorem oues ducere ad paſcua, quæ velit, & quando, & quà libet, & quanto libet tempore ibi continere, reducere, includere in caulas, tondere, curare, morbidas à cęteris ſeiungere & ſimilia his agere, de quibus latè Ezechiel, & Nazianzenus. Poſtremò adducit authoritatem Leonis Imperatoris cognomento Sapientis, qui ſoli Petro oues paſcendi poteſtatem datam fuiſſe à Chriſto aſſerit his verbis; Poſt reſurrectionem ter Petrum percunctatus an ab eo diligeretur, ouium ſuarum principem paſtorem conſtituit, deditque ei paſcendi poteſtatem, petens ab eo paſcendi curam, tanquam vicem redamandi. Idcirco enim aiebat, amas me? paſce agnos meos. Petrus verò cùm intelligeret principatum illum magnum eſſe, & magnis indigentem viribus, videretque Ioannem ſequentem, illum dico, quem vehementer Chriſtus amabat, *hic*, inquit, *quid*? quod perinde erat, quaſi diceret, me ne præfici vis caput diſcipulis, hunc verò à te dilectum, qui voluit ſedere ad dexteram, & matrem præmiſit, quæ peteret vt vnus ſederet ad dexteram, hic, inquam, quid facere his iubes? Ne igitur erroris occaſionem aliqui arriperent, quod omnibus diſcipulis communiter dixiſſet, *quæcunq; ſolueritis*, & quæ ſequuntur, reſpõdet dominus quaſi increpans Petrũ, ſic *eum volo mane re, donec rurſus veniam, quid ad te?, tu me ſequere*, ideſt, ſequere me hoc baculo paſtorali, & ſicut ego cùm eram vobiſcum, ſeruabam vos, vt pater veſter, & caput, ac magiſter vigilans pro vobis, ſic tu mei loco eſto, & ſequere me, principatu iſto, & poteſtate fratres tuos confirmans. Te enim volo eſſe loco meo &c. Nunc de populi erga prælatos dicamus offitio; de hoc itaque Iodocus Damhauderius in parænesibus ſuis chriſtianis, ſiue locis communibus ad religionem, & pietatem Chriſtianam pertinentibus, loquens, in hæc ferè verba tradit, quomodo ſcilicet ſeſe communis populus regere debeat erga ſpirituales prælatos, exẽplo ouis præbentis paſtori neceſſaria, id nos doceri inquiens. Agricolæ, inquit, operarij, opifices, & huius generis omnes vulgares, cùm non porrigunt ſacerdotibus neceſſaria, efficiunt, vt pro bonis habeant malos paſtores. Si enim ſuo paſtori non lac, non lanam ad vitæ ſubſidia referunt, vel paſtor relicto grege ad aliam vitæ conditionem dilabitur, vel penuria conficitur, & curam gregis abijcere compellitur. Etenim Scriptura ſacra tam veteris, quàm noui teſtamenti, ſimplicem populum ouibus comparare conſueuit, oueſq; appellare, nec ſine cauſa, nam quemadmodum inter omnia animantia ouis magis eget cura paſtoris, qui eam ad paſcua ducat, reducat, regat, ſanet, à quo & tota pendet; Sic & populus maximè eget cura prælatorum ſpiritualium, à qui-

Sacerdotib. eſſe neceſſaria preſtanda.

bus

A bus paſcatur, ducatur, regatur, ſine quibus reuera facilè periret ſalus populi. Ex natura igitur,
& proprietate ouis facilè colligi poteſt, quod populus debeat ſuis prælatis ſpiritualibus, quos
Scriptura ſolet vocare paſtores ouium, non rationis expertium, ſed ratione vtentium. Ouium
itaque eſt, non præire, ſed ſuum ſequi paſtorem, non iubere, aut præcipere, ſed ſuo parere &
obedire paſtori, illum audire, vocem illius agnoſcere, lac, & lanam illi ſuppeditare; ab illo pa-
ſcua accipere, & quo paſtor ducit, ad paſcua ire, alienum nequaquam ſequi, quia non nouit
ouis, vt ait Chriſtus, vocem alienorum; non murmurare contra paſtorem, ſed patienter ferre, vt
tonderatur, vt ducatur, vt regatur. Ad eundem ſanè modum ſe regere debet populus erga ſuos
prælatos, & paſtores ſpirituales; nam populi eſt, non præire, ſed ſequi ſuos pręlatos, & paſtores,
quibus primò omnem debent honorem, ac reuerentiam haud ſecus, atque ſuis parentibus, illis
aſſurgendo, cedendo, caput aperiendo, cum omni reuerentia, & manſuetudine alloquendo.
Secundò pro prælatis ſpiritualibus oues, ac ſubditi orare debent, quemadmodum eccleſia pro
Petro orabat, cùm eſſet detentus in carcere, ſicut ſcribitur in actibus apoſtolorum, hincque eſt,
quod Paulus à ſuis ſubditis toties pro ſe preces requirit. Tertiò in his, quæ fidem, & mores con-
cernunt, omninò, ac ſimpliciter ſuis prælatis obedire debent, propterea Paulus, *Obedite*, ait,
B *præpoſitis veſtris, & ſubiacete illis, ipſi enim peruigilant quaſi rationem reddituri pro animabus
veſtris, vt cum gaudio hoc faciant, & non gementes*. Quartò de prælatis ſuis bonam habere de-
bent exiſtimationem tanquam de legatis, ac miniſtris Chriſti, neque de illis quicquam ſiniſtrè
iudicare, quemadmodum de ſe, ac ſuis commilitonibus B. Paulus admonet dicens: *Sic nos exi-
ſtimet homo, vt miniſtros Chriſti, & diſpenſatores myſteriorum*, &c. Quintò non debent de illis
murmurare, dicebat enim idem apoſtolus; neque murmuraueritis, ſicut quidam eorum mur-
murauerunt, & à ſerpentibus perierunt. Sextò illis decimas iuraque omnia ex præcepto diui-
no ſoluere debent, & illis omnibus modis prouidere, vt habeant, vnde honeſtè viuant: Sic Abra-
ham Patriarcha, vt ſcribit idem Paulus, decimas de præcipuis dedit Melchiſedech ſacerdoti
Dei altiſſimi: Et aliàs idem ait: *Spiritualia vobis ſeminauimus, magnum eſt ſi carnalia veſtra
metamus*. Et paucis interiectis: Neſcitis, quoniam qui in ſacrario operantur, quæ de ſacrario
ſunt, edunt? & qui altari inſeruiunt de altario participant? Hæc, & plura ille. Quod verò oues
egeant paſtoribus, iiſdemque cordatis, indicat etiam pſalmographus his verbis; *Deduxiſti ſicut
oues populum tuum in manu Moyſi, & Aaron*, fitque creberrima ouium in ſcripturis mentio, quo
C minimè vulgarem in Deo erga ſuos eſſe cuſtodiam contemplemur, qui quidem cùm vniuerſa-
lis ſit paſtor, vult tamen ſempiterno rerum ordine, ac ſerie, vt ſic dicam, primogenia, ac æterna,
quemadmodum cæteras quoque res, ita homines in terris ſuos habere duces, & tutores, dedu-
xit quidem dominus, vt hic canit vates, tāquam oues, ſolerti ſcilicet cura, ex Aegypto Hebręo-
rum populum, verùm non abſque ducibus, & paſtoribus. Alioqui quò vulgus rude, atq; imbe-
cille, vel millies diuino ab oraculo admonitum, ſuum direxiſſet iter per mare?, per ſolitudinē?
per terram hoſtilem? Strenuiſſimus igitur illi datus fuit dux cum fratre Moyſes, quem cùm ex
aquis aſſumptum interpretentur, Aaron autem fortitudinis montem, animarum ductores bel-
liſſimè adumbraſſe non ignoramus. Aquas dicunt nonnunquam in ſcripturis vitæ huius affli-
ctiones, aduerſamque fortunam, atque interdum cupiditatum profluuium prętendere. Da mi-
hi igitur animarum ducem nondum ab aquis aſſumptum, hoc eſt, adhuc aduerſis molliter re-
luctantem, in perſecutionumque fluctibus fugacem, & fæminarum more eiulantem, aut in cu-
piditatum, libidinumq; volutabro ſeſe volutantem, idcirco in fide euiratum, emoriar ſi quam
videris vnquam ex ouibus ſub tali paſtore diutius in domini paſcuis ritèque educari. Qui eiuſ-
D modi ſunt, aut Aegypti deſiderio contabeſcent miſeri, aut contempto Deo, atque eius religio-
ne vitulum ſibi pro Deo ex aureis vxorum inauribus delicatiſſimi (ſi Deo placet) paſtores con-
flabunt. Nihil enim in illis reperies, quod elumbe non ſit, effæminatum, putidum. Moyſe ita-
que ductore opus eſt, atque Aarone, viris ſcilicet in fide, doctrinaque ſpiritus robuſtis, fir-
matiſque in his, quæ ſolida ſunt, & perfecta. Non quidem in mundo ſaginario tanquam
in amne fluitantes, aut turpiſſimis parentes affectibus, ſui vult eſſe gregis paſtores Deus.
Quare ſi nonnullos inuenias iſtiuſmodi, de quibuſque Dominus ſic in Ieremia quęritur; *Paſto-
res multi demoliti ſunt vineam meam, conculcauerunt partem meam*, parendum illis quidem eſt
cum delectu, ſimulque dolendum, quod adeo in immenſum noſtra creuerint ſcelera, vt meritò
in nos illud dictum eſſe intelligamus; *Effæminati dominabuntur eis*. Qui verò ſint illi, qui Moy-
ſen, aut Deum potius in terris referāt, hos breuiter deſignat Spiritus in vate illo; *Dabo*, inquit,
vobis paſtores iuxta cor meũ, & paſcent vos ſciētia, & doctrina: Eſt & alia parabola ipſius Salua-
toris apud D. Lucam de paſtore ex centũ, quas habebat, ouibus vnam perdēte. *Quis ex vobis*,
inquit Saluator, *homo qui habet centum oues, & ſi perdiderit vnam ex illis, nunquid demittet no-*

uaginta

Pſalm. 77.
Oues egere paſtore quid.

Aqua quid myſticè.

naginta nouem in deſerto, & vadit ad illam, quæ perierat, donec inueniat eam? Et cùm inuenerit eam, imponit in humeros ſuos gaudens, & veniens domum conuocat amicos, & vicinos dicens illis: Congratulamini mihi, quia inueni ouem, quæ perierat. Dico vobis, quòd ita gaudium erit in cælo ſuper vno peccatore pænitentiam agente, quàm ſuper nonaginta nouem iuſtis, qui non indigent pænitentia. Quam parabolam cùm paulo aliter, vt cuipiam videri poſſit, recenſeat D. Matthæus his verbis: *Venit enim filius hominis ſaluare quod perierat: Quid vobis videtur? Si fuerint alicui centum oues, & errauerit vna ex eis, nonne relinquit nonaginta nouem in montibus, & vadit quærere eam, quæ errauit? Et ſi contigerit, vt inueniat eam, amen dico vobis, quia gaudet ſuper eam magis, quàm ſuper nonaginta nouem, quæ non errauerunt* &c. Quæretur enim, vt inquit Toſtatus, an ſit eadem cum illa quam poſuimus ex Luca: Quidam id affirmant, quia vtrobique ſermo eſt de centum ouibus, nec non de vna aberrante, & nonaginta nouem conſeruatis: Alij cõtrà negant, propterea quòd aliqua ponuntur, quæ non ponuntur ibi, & è contrario; quia hic dicitur, ſic, *non eſt voluntas ante patrem* &c. quod ibi non ponitur; Ibi verò dicitur, *quod ſi inuenerit eam, imponit humeris ſuis*, quod hic non refertur, additurque ibi, quod conuocat amicos dicens: *Congratulamini mihi, quia inueni ouem*, nec non, quod *gaudium eſt ſuper vno peccatore in cælo*, &c. quæ hic tacentur: At verò hic dicitur, quod reliquit nonaginta nouem in montibus, cùm ibi dicatur, reliquit eas in deſerto. Reſpondet Toſtatus, quod aut quæritur, an ſit eadem parabola, vel an ſit eadem narratio hic, & ibi. Certum autem eſſe eãdem eſſe parabolam, quia idem factum narratur, ſcilicet de centum ouibus, & de vna aberrante, & reperta, & de gaudio ſuper ea. Narrationem verò non eſſe eandem, Chriſtum enim iſtam parabolam ſæpe dixiſſe, ſicut etiam quædam alia ſæpe dicebat prædicando in diuerſis locis, & coram varijs auditoribus: Itaque factum in poſteriori, nam cùm Chriſtus hanc diceret parabolam de centum ouibus, id fecit coram ſolis diſcipulis, coram quibus ſtatuerat paruulum, vt colligitur ex tota litera præcedenti, & maximè ex eiuſdem fine, vbi concluditur poſt parabolam centum ouium ſic. Non eſt voluntas ante patrem veſtrum, vt pereat vnus de puſillis iſtis, atque ita adhuc puſillus erat coram Chriſto, quem ſuprà in medio ſtatuerat. Illud verò, quod dicitur in Luca, dicebatur publicanis, & phariſæis, vt patet ibidem videlicet: *Erant autem appropinquantes ei publicani, & peccatores, vt audirent illum, & murmurabant ſcribæ, & phariſæi*, hic peccatores recipit, & manducat cum illis, & ait ad illos parabolam iſtam: *Quis ex vobis homo habet centum oues*, &c. patet item non eandem fuiſſe narrationem, quandoquidem eadem parabola ad diuerſos fines inducitur, hic ſcilicet ad oſtendendum, quòd non debeamus ſcandalizare, aut cõtemnere paruulos, per quod pereunt, quia venit filius hominis ad ſaluandum, quod perierat, & ideò non vult quod aliquis paruulorum pereat, ſed apud Lucam eadem oſtenditur, quòd benè agebat Chriſtus communicando cum publicanis, & peccatoribus in cibo, & potu, & alloquijs, vt ſic eos conuerteret ad pænitentiam, quia maius gaudium eſt de pænitentia peccatorum, quàm de iuſtis, qui non indigent pænitentia, ſicut gaudet inueniens ouem plus de ea, quæ perijt, quàm de nonaginta nouem, quæ non errauerant, atque ideo neceſſe eſt diuerſis temporibus dictum eſſe hoc & illud, & ita eſt eadem parabola repetita varijs temporibus, & locis, & coram diuerſis perſonis. Matthæus itaque nihil tacuit, & Lucas nihil omiſit: Cur verò pluribus verbis vſus fuerit Chriſtus apud hunc coram phariſæis, & ſcribis, quàm coram diſcipulis apud illum, hanc apparet eſſe rationem, quia volebat efficaciùs perſuadere: contra enim illos, qui difficulter, & non ſua ſponte loquentes audiunt, efficacioribus argumentis opus eſt. Vt igitur Chriſtus oſtenderet, quantoperè gratum ſit Deo reducere peccatores ad ſe per pænitentiam, ſummam diligentiam oſtendit, & magnitudinem gaudij illius, qui ouem errantem inuenit, ſcilicet quia præ gaudio imponit eam humeris ſuis, atq; inſuper gaudium ſuum ſolus non ſuſtinens, vocat amicos, & vicinos ſuos, & dicit eis: *Congratulamini mihi*, ideſt, gaudete mecum propter ouem inuentam. Non fuit autem neceſſe, vt tanta perſuaſione vteretur Chriſtus erga apoſtolos, qui vel ſimpliciſſimo eius verbo poſtquam id intellexerant, fidem adhibebant. Quæritur prætereà, quare dicatur, ſi errauerit vna, & non ponantur plures; reſponſio eſt ex eiuſdem Toſtati ſententia, aliquas rationes ſumi ex cortice ipſius parabolæ, alias verò ex conditione ſignificationis. Prima, inquit, eſt ad oſtendendum amorem paſtoris. Nam ſi eſſent centum oues, & errarent viginti, iam magno damno rerum ſuarum moueretur paſtor, vt illas quæreret, cùm de centum autem vna perit, quaſi nullum damnũ eſt, vt propter illud tantos labores paſtor ſubire debeat, quærendo ouem illam per deſerta. Atque ita potius agit ex amore, vt nõ pereat quicquam. Secundò vt ſit caſus veriſimilior; nam de centum poſſunt quidem violenter auferri viginti, aut plures, errare tamen non poſſunt, quia illa ouis errat, quæ non vidente paſtore à grege recedit, quod de viginti ouibus gregis centum ouium fieri non poteſt, quia facilè videret illas paſtor à

cæ-

Cap. 18.

An eadem parabola.

Quare dicatur vnam erraſſe.

A cæteris ſegregari, & ita non errarent; poſuit ergò vnam errantem, vt rem veriſimilem tangeret. Tertiò, quia, vt dicitur apud Lucam, ad oſtendendum amorem paſtoris, imponitur ouis perdita hùmeris, & ad gregem reducitur, quod in vna oue fieri poteſt, in multis nequaquam, & ita non conſonaret fini ad quem Chriſtus adducit parabolam. Quartò, quia deſignatur magnum gaudium de inuenta oue. Si tamen oberraſſent triginta oues de centum, non foret mirum ſi eis inuentis valdè gauderet, quia tertiam quaſi partem ſui gregis perdiderat. Cæterùm ita non gauderet ex amore rei inuentæ, ſed propter lucrum, vel propter euitationem damni, quod incurrerat: Cùm autem inuenta vnica oue tanta eſt eius lætitia, vt plus de illa, quàm de omnibus, quæ non errauerant, gaudeat ex amore inuentæ ouis, vt non periret, agere videtur, & non ex cupiditate rei.

Cētum oues quid ſignificent.

Quintò, & pertinet ad radicem ſignificationis, fuit hoc ad ſignificandum valorem hominum: Nam per centum oues tota poſſeſſio Dei intelligitur, per errantem ouem, homo perditus per peccatum, accipitur, qui eſt quaſi centeſima pars poſſeſſionis Dei, quæ ſententia eſt Ambroſij in Lucam. Diues paſtor, cuius omnes nos centeſima portio ſumus, vt per hoc non ſuperbiamus, quaſi nos ſimus totum bonum, quod Deus B poſſidet. Sextò, vt aliqui volunt, ad deſignandum cauſam perditionis: Nam ideo res perit, quia imperfecta efficitur, & ob hoc tam in parabola de decem drachmis, quàm in parabola de centum ouibus, vna deficit, quia ablata vnitate ab vtroque iſtorum numerorum, tollitur perfectio eorum. Sic dicit Rabanus. Nota verò, quòd vnum deeſt ad nouem, vt decem ſint, & ad nonaginta nouem, vt ſit centum: Variari ergo per breuitatem, & magnitudinem numeri poſſunt, quibus vnum deeſt, vt perficiantur: ipſum verò vnum ſine varietate in ſe manens; cùm acceſſerit, cæteros perficit. Si autem tollerētur plures vnitates, poſſet accidere, quòd numerus maneret perfectus, vt ablatis decem, & nouem de centum, ſupereſſent octoginta & vnus, qui etiam perfectus numerus eſt, cum ſit quadratus ex nouem conſurgens: Ablata autem vnitate nullus numerus hic maneret perfectus. Etiam, quia vnitas eſt minimū, per quod tollitur perfectio. Septimò fit ad oſtendendum principalem cauſam, ſcilicet quod Chriſtus venerit ad nos redimendum ex ſolo amore, & non propter aliquam ſuam vtilitatem: nam ſi fuiſſemus maior pars poſſeſſionis ſuæ, videbatur veriſimile, quod vellet venire ad nos ſaluādum: eramus autem centeſima portio gregis ſui, ideo quaſi nullum damnum rerum ſuarum erat, quod nos perire C mus. Quòd verò venerit ad nos ſaluandum, ex amore fecit, & ſic valdè ei tenemur, quia propter nos egit.

Cur una oue inuenta gaudeat paſtor.

Sed quæri poterit, quomodo inuēta oue gaudeat paſtor de illa plus quam de nonaginta nouem, quę non errauerunt, cùm ſcilicet plus gaudere deberet de non perditis. Dicendum ſecundum eundem Toſtatum, non gaudere plus de illa, ideſt, magis placere poſſidere illā, quàm nonaginta nouem, quæ non errauerant, quia ſic oporteret ſtatuere, quòd iſta ſola ouis ſibi haberetur pretioſior, & vtilior, quàm nonaginta nouem, quæ non aberrauerant, quod, inquit, falſum eſt, cùm ſit portio centeſima gregis, ſed eſt ſenſus: habet paſtor gaudium quoddam nooum de oue iſta inuenta, quod non habet de nonaginta nouem, hæ enim ſemper manſerunt in rebus ſuis cum non aberrauerint, ideoque quia de nouo non acquirit eas nullam habet cauſam gaudendi de eis nouiter; illam autem ouem, quæ aberrauit cùm putaret paſtor eſſe perditam, & iam deeſſe rebus ſuis; nunc verò ea inuenta, quaſi de nouo eam acquiſiuiſſet ſpecialiter ſuper ea gaudet, & non de nonaginta nouem,

Parabola de filio perdito.

ſimiliter ac apud eundem Lucam legimus in parabola filij prodigi: Nam cùm hoc redeunte pater magnum celebraret feſtum, idque reprehenderet filius ſenior, quia ſemper ſeruiens patri, nun D quam ab eo accepiſſet, quo cum amicis ſuis gauderet, reſpondet pater, fili tu ſemper mecum es, & omnia mea, tua ſunt, epulari autem, & gaudere oportebat, quia frater tuus mortuus erat, & reuixit, perierat, & inuentus eſt; quaſi dicat: ego magis diligo te quàm illum, quia omnia mea bona tua ſunt, & non illius, & tamen non habeo aliquam cauſam ſpecialiter, & nouiter gaudendi tecum, quia tu ſemper manes mecum, & nunquam te perdidi, ſed de fratre tuo oportuit me nunc nouiter gaudere, & epulari, quia mortuus erat, & reuixit, perierat, & inuentus eſt, ideſt, habebam eum tanquam mortuum, & non credebam me amplius viſurum, & nunc inueni eum: Ita de ouibus, quæ non errauerunt, nulla erat cauſa noua gaudendi, quia ſemper manſerant in bonis paſtoris, ouis autem perdita putabatur deeſſe bonis illius: cùm igitur inuenta fuerit, gaudebitur de ea, ac ſi nouiter accreſceret bonis eius.

Quid ſit vnicam ouē relictis alijs quærere.

Sed quæretur rurſus, quomodo dixit, quòd paſtor reliquit nonaginta nouem oues in montibus, vel in deſerto, vt vadat quærere eam, quæ errauerat; videtur enim hoc ad imprudentiam pertinere, tot oues exponere periculo, vt vnica errans quæratur. Quiſpiā dixerit, hoc non eſſe inconueniens, quia illam vnicā plus quàm cęteras diligit, cùm videlicet dicatur, quòd

De oue perdita myſtica explicatio.

Hominis nomē varium.

Centū oues quid in hac parabola.

Quare totū genus humanum per vnam ouem notetur.

Pſalm. 94.

Chriſtus, vt dicatur angelos reliquiſſe.

ſi eam inuenerit, gaudet ſuper eam plus, quàm ſuper nonaginta nouem, quæ non errauerunt: Sed quod minus diligitur exponitur periculo pro eo, quod magis amatur. Quam ſententiam refutat Toſtatus; quia, inquit, paſtor plus amat nonaginta nouem, quàm vnam, nec hoc quod illi dicunt, litera aſſerit: adhæc ſi concedatur plus amare illam vnicam, quàm cæteras omnes, tamen non exponeret periculo nonaginta nouem pro vna, quia, qui quærit ouem errantem, incertus nunquid eam ſit inuenturus, & dimittendo alias, vt errantem quærat, periculum eſt, vt cæteras perdat; Itaque, etiamſi vnicam illam magis amet, cæteras tamen pro ea non exponeret. Quare dicendum putat, paſtorem quæſiturum ouem errantem non deſerere cæteras ſine cuſtode, quia id dementia eſſet, nam & ipſæ errare poſſent omnes, aut à feris dilaniari, ſed dimittere interea eas ſub alio cuſtode. Vt modò deueniamus ad ſenſum myſticum huius parabolæ, Chriſtus, vt arbitratur idem Toſtatus, loquitur de redemptione generis humani perditi, quia in principio dicitur: *Venit filius hominis ſaluare quod perierat:* Sed quod perierat, inquit, non erat niſi genus humanum, nam licet quædam pars angelorum perierit, non venit tamen Chriſtus, vt eam ſaluaret, neque ſaluauit, neque intelliguntur iſti angeli nomine ouis perditæ, quia ouis perdita reducta eſt ad gregem, & tamen angeli præuaricatores non reducti fuerunt ad ordines, & ſtatum aliorum angelorum. Cùm ergo dicitur, quòd homo quidā habebat oues centum, per hominem intelligitur ibi Deus, ideſt, tota trinitas, quia nomen iſtud homo valde eſt commune, & transfertur ad multa in ſcriptura. Nam interdum Dæmon vocatur homo; *Inimicus homo ſeminauit Zizania:* Hoc enim loco exponitur homo diabolus. Etiam Deus pater vocatur homo, vbi nimirum Chriſtus ait, *In ore duorum hominum eſt verum teſtimonium;* nam ad hoc aſſerendum, ait ſe non eſſe ſolum, ſed etiam patrem. Tota ergò Trinitas eſt homo iſte, quia Trinitas beata eſt vnus poſſeſſor, & dominus omnium rerum. Centum oues poſſunt intelligi omnia creata, quia omnia illa Deus fecit, & omnia eius ſunt. Aptiùs tamen centum iſtæ oues accipientur pro omnibus creaturis rationalibus, quia iſtę ſunt, quæ perire poſſunt per actum proprium. Sic dicit Gregorius ſuper hoc eodem verbo: *Si fuerint alicui centum oues.* Hoc ad Chriſtum creatorem hominum pertinet: quia enim centenarius numerus perfectus eſt; ipſe centum oues habuit, cùm angelorum ſubſtantiam & hominum creauit. Eadem eſt ſententia Cyrilli. De his centum ouibus vna errauit, ideſt, genus humanum, quia vno homine peccante totum genus perijt, & ita errauit ab vnitate gregis dominici, qui gloriam poſſidebat, aut poſſidere debebat. Eſt autē vna ouis, quia licet multi homines ſunt, velut multæ oues (nos autem populus eius, & oues paſcuæ eius) tamen quia vno homine errante omnes perierunt, ſumus ſicut vnitas ad centum, ſic dicit Ambroſius: Diues paſtor, cuius nos omnes centeſima portio ſumus. De hoc etiam Hilarius. Ouis autem vna homo vnus intelligendus eſt, & ſub homine vno vniuerſitas ſentienda eſt: In vnius enim Adæ errore omne hominum genus aberrauit. Et Gregorius ait: Vna ouis perijt, quando peccando homo paſcualia vitæ dereliquit: Dicitur autem paſtor reliquiſſe nonaginta nouem, ideſt, omnes angelos bonos, vt veniret ad quærendum ouem, quæ perierat, ideſt, hominem, non autem reliquit verè, cùm ipſe vbique ſit, ideo neceſſe eſt angelos, & quæcunque ſunt, ei præſentia fore, ſed reliquit eſſe per nouitatem, quam fecit, ſecundum quam cæpit eſſe ſimilis nobis, & diſſimilis angelis: nam ad hoc quod Deus paſtor quæreret hominem perditum induit humanam carnem, & viſibilis factus eſt, in quo nobis ſimilis factus eſt, & angelis diſſimilis, & ita illos reliquit; Sicuti etiam de Chriſto dicitur, quòd exiuit à patre, & venit in mundum, ideſt, aſſumpſit carnem, per quam aſſumptionem patri eſt diſſimilis & cætera. Dicitur autem, quòd reliquit oues illas in montibus, ideſt, in locis excelſis, quia angeli boni in cælo manent, quos Chriſtus reliquiſſe dicitúr, vt veniret ad quærendum hominem perditum. Hæc eſt ſententia Gregorij. D. Auguſtinus explicans hanc pſalmiſtæ ſententiam: *Omnia ſubieciſti pedibus tuis oues, & boues vniuerſas, inſuper & pecora campi,* etiam tradit, non ſolùm homines beatos, ſed etiam angelicas creaturas ouium nomine ſignificari; videtur, inquit, relictis cæleſtibus virtutibus, & poteſtatibus, & omnibus exercitibus angelorum, relictis etiam hominibus tantùm ei pecora ſubieciſſe. Niſi oues, & boues intelligamus animas ſanctas, & innocentiæ fructum dantes, vel etiam operātes, vt terra fructificet, ideſt, vt terreni homines ad ſpiritalem vbertatē regenerentur. Has ergo animas ſanctas non hominum tantùm, ſed etiam omniū angelorū oportet accipere, ſi volumus hinc intelligere omnia eſſe ſubiecta Domino N. Ieſu Chriſto. Nulla. n. creatura ſubiecta nō erit, cui primates, vt ita dicā, ſpiritus ſubijciuntur. Sed vnde probabimus oues poſſe accipi etiā ſublimiter beatos nō homines, ſed angelicę naturę ſpiritus? An ex eo, q̄ dominus dicit, ſe nonaginta nouē oues reliquiſſe in mōtibus, ideſt in ſublimioribus locis, & deſcen-

diſſe

A diſſe propter vnam? Si enim vnam ouem lapſam humanam animam accipiamus in Adam:
Reſtat, vt nonaginta nouem relictæ in montibus non humani, ſed angelici Spiritus intelligan-
tur. Nam de boue facilis eſt expeditio huius ſententiæ, quoniam ipſi homines non ob aliud
boues dicti ſunt, niſi quod euangelizando verbum Dei angelos imitarentur, vbi dictum eſt:
boui trituranti os non infrenabis: quanto igitur facilius angelos nuncios veritatis boues acci-
pimus, quam quando euangeliſtæ participatione nominis eorum, boues vocati ſunt? Subie-
ciſti ergo, inquit, oues & boues vniuerſas, ideſt omnem ſanctam ſpiritalem creaturam, in qua
etiam ſanctos homines accipimus, qui ſunt in eccleſia, & cætera. Dicit euangeliſta Matthęus
eas relictas in montibus, vt ſignificet in excelſis, quia nimirum oues, quæ non perierant in ſu-
blimibus ſtabant. Sed in Luca dicitur, quod reliquit eas in deſerto, quia deſertum & mons
idem ſunt: Et tamen quantum ad rationem ſignificationis, angeli qui erant nonaginta no-
uem, dicuntur manere in deſerto, ideſt, in cælo, deſertum enim cælum eſt, quia homo illud
deſeruit, cùm peccauit, vel deſertum ſignificat locum, in quo multa deſiderantur bona, &
B quia tam angelica, quàm humana natura condita erat, vt cælum poſſideret, cùm homo cæ-
lum perdiderit, cæpit cælum deficere habitatoribus ſuis, & quodammodo eſſe deſertum; &
ſic quoque ſentit Gregorius. Vadit autem quærere eam, quæ errauit, ideſt, in aſſumpta car-
ne prædicauit, & paſſus eſt, & cætera opera fecit, quæ ad noſtram redemptionem pertinent,
per quæ homo perditus quærebatur, & redemptus eſt. Atqui quæretur, quomodo verum
eſt, quod magis gaudet quærens ſuper oue inuenta, quàm ſuper non errantibus. Innuitur
per hoc magis gaudere Deum ſuper vno peccatore pænitentiam agente, quàm ſuper nonagin-
ta nouem iuſtis. Nam magis videtur eſſe gaudendum de vno iuſto, quàm de vno peccatore,
quanto magis de nonaginta nouem iuſtis. Sunt qui aſſerunt intelligi hoc de iuſtis pręſum-
ptuoſis, hoc eſt, qui ſeipſos iuſtos arbitrantur, & venditant, quia non faciunt peccata commu-
nia, quę alij committunt, attamen committunt alia peccata ſpiritualia, quæ grauiora ſunt, vt
ſuperbiam, præſumptionem, hypocriſin, & de talibus, inquiunt, manifeſtum eſt, quòd Deus
magis gaudet in vno peccatore agente pęnitentiam, quàm in mille, vel decem millibus talium
iuſtorum, quia illi non ſunt verè iuſti: nec gaudet Deus in illis, ſed potius deteſtatur eos. Sic,
apud eundem Lucam, Chriſtus loquitur contra Phariſæum, qui ſe iuſtificabat dicens, quòd
C non erat ſicut cęteri homines, & ait, quod publicanus qui ſe confeſſus fuit peccatorem, iuſti-
ficatus potius fuit, quàm phariſęus: Similiter hic Chriſtus loquitur contra Phariſęos, & Scri-
bas qui arguebant eum, quòd manducaret cum publicanis, & Chriſtus defendit ſe, quia hoc
faciebat, vt eorum tanquam perditarum ouium ſalutem quęreret, oſtenderetque melius eſſe
manducare cum illis peccatoribus pęnitentibus, quàm cum Phariſęis, & Scribis, qui ſe iuſtos
iactabant. Iſtiuſmodi autem iuſti, ex ſententia Auguſtini, vocantur oues relictę in deſerto,
quia imperfecti ſunt, cùm eis deſit vnitas; ait enim per eas intelligi ſuperbos, tanquam ſolitu-
dinem gerentes in animo, dum ſolos ſe videri volunt. Cùm autem quilibet à vera vnitate di-
uellitur, ſuperbè diuellitur, ſuę quippe poteſtatis eſſe cupiens, non ſequitur vnum, quod eſt
Deus: vnitati autem omnes deputat per pęnitentiam reconciliatos, quę humilitate obtinetur:
Et Beda ait, per nonaginta nouem oues, quas in montibus dereliquit, ſuperbos ſignificat, qui-
bus ad perfectionem vnitas deeſt. Cùm ergo inuenerit peccatorem, magis gaudere facit de
eo, quàm de iuſtis falſis. Sed repugnat Toſtatus, quia apud Lucam dicitur, quòd maius
D gaudium eſt in cælo ſuper vno peccatore pænitentiam agente, quàm ſuper nonaginta nouem,
iuſtis qui non indigent pænitentia: tales autem iuſti, quales erant Phariſæi, pænitentia indige-
bant, cùmque ijs non eſſet locus in vita æterna, dicendum ipſi videtur, intelligi de veris iu-
ſtis, qui pænitentia non indigent, qui ſcilicet non committunt, de quibus pænitendum ſit.
Cæterùm tunc quidam, inquit, dicunt intelligi de veris iuſtis, qui tamen non proficiunt vlte-
rius, ſed ſolummodò perſeuerant in ſtatu ſuarum virtutum, quas ſemel induerunt, nihilque
committunt illicitum, qui verò iam commiſerunt, & compuncti pænitent, interdum enitun-
tur ad perfectionem, & tales, inquiunt, neceſſe eſt, vt Deus magis diligat, quàm iuſtos, qui li-
cet illicita non committant, non proficiunt tamen in gradu meritorum: quia ſcilicet illum
Deus magis diligit, qui in maiori charitate eſt. Sic ait Gregorius. Conſiderandum verò
etiam, quare Deus maius gaudium eſſe fateatur de conuerſis peccatoribus, quàm de iſtiuſ-
modi iuſtis, qui in eodem ſemper gradu perſeuerant, quia ſcilicet ſtantes pigri remanent
ad exercenda bona præcipua ſecuri ſcilicet, quòd nulla commiſerint grauiora mala, cùm
contra nonnunquam hi, qui ſe illicitè quædam egiſſe meminerunt, ex ipſo dolore ſuo compun-
cti inardeſcunt in amorem Dei, & quia ſe erraſſe à Deo conſiderant, damna pręcedentia, lucris
ſubſequentibus recompenſant, vt & dux in bello eum magis militem diligit, qui poſt fugam

Homines cur boues dicti.

Cælum cur deſertũ dicatur.

Cur quis magis dicatur gaudere propter vnam ouem inuentam, quam ſuper eas ſi non errarēt.

Cap. 18.

Lib. de quæſtion. euangelicis.

Iuſtorum duo genera.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

conuerſus;hoſtem fortiter premit, quàm eum,qui nunquam terga vertit. Sunt etiam,qui aſſe- E
runt gaudium iſtud non eſſe ipſius Dei, ſed bonorum : Sed dicitur eſſe maius gaudium,ideſt,
præſtatur maior gaudij materia in conuerſione peccatorum, quàm in iuſtis manentibus, &
ita dicit Beda: ouem dominus inuenit,quando hominem reſtaurauit,& ſuper eam inuentam,
maius gaudium eſt in cælis, quàm ſuper nonaginta nouem iuſtis, quia maior materia laudis
eſt in reſtauratione hominum,quàm in creatione angelorum, mirabiliter enim angelos crea-
uit,ſed mirabiliùs homines reſtaurauit. Dicendum itidem,& meliùs, maius eſſe gaudium ſu-
per pænitentia peccatoris vnius,quàm ſuper nonaginta nouem iuſtis; Imò quàm ſuper nona-
ginta millibus,quandoquidem gaudium indicat paſſionem de nouo venientem, qua anima
exhilaratur: circa peccatores autem,qui conuertuntur noua eſt ratio gaudendi,quia ante hoc
perierant, nunc verò per pænitentiam cæperunt eſſe de grege Dei, & ita tanquam de re
nouiter habita gaudium eſt. De iuſtis verò contrà: Cùm non ſuperueniat in eis aliqua no-
uitas, ſed vti nunc iuſti ſunt, ita antè iuſti erant: hunc eſſe verborum ſenſum patet ex ipſius
parabolæ cortice,nam qui quærit ouem errantem, & dimittit nonaginta nouem in deſerto. F
Super his nullum accreſcit gaudium, quia non accreſcunt de nouo domino ſuo: ouis autem
errans de nouo acquiritur domino, quia cum iam erraſſet, iam cenſebatur perdita. Similiter
de peccatore conuerſo Chriſtus gaudet, quia conuertitur ad Deum de nouo; Super iuſtis
autem,qui non receſſerant ab eo, ideoque conuerti de nouo ad Deum non poterant, non eſt
gaudium vllum nouum. Hactenus ex Toſtato: Audiamus alios: Per hominem habentem
centum oues intelligitur, vt luculenter exponit Beatus Gregorius in homilia præſentis euan-
gelij, ipſe Deus omnium rerum conditor, & creator,qui Sanctorum angelorum,& hominum
ſubſtantiam, vt eorum paſtor, poſſedit, quoniam enim centenarius numerus eſt perfectus,
atque quadratus, rectè per centum oues vniuerſitas bonorum angelorum, & humani ge-
neris hic accipitur,quæ à Deo conditore, & gubernatore, vt à bono paſtore in vberibus cæli
paſcuis primùm fouetur. Vna autem ex illis centum ouibus fuit perdita, quando ad ſugge-
ſtionem ſerpentis antiqui totum genus humanum in primis ſuis parentibus æternæ vitæ pa-
ſcua amiſit, & in miſeriam,atque captiuitatem Sathanæ per peccatum decidit,tunc dimiſſæ
ſunt nonaginta nouem oues in deſerto, quoniam tota Sanctorum angelorum multitudo di- G
miſſa eſt ſua integritate in cælo perſiſtens ſtabilis in ſuo gradu, nec errabunda. *Ipſum autem*
cælum rectè hic deſertum dicitur, quia & angelus apoſtata cum ſua maligna cohorte ipſum
prius deſeruerat, & homo cùm præuaricans mandatum Dei peccauit, etiam cælum deſer-
uit. Ille verò pius paſtor, & dominus iuit ad ouem, quæ perierat, vt inueniret eam quan-
do filius Dei deſcendit de cælo in terras per humanę naturæ aſſumptionem, vt hominem per-
ditum repararet, atque errabundum ad caulam ſupernę felicitatis reduceret. Vt enim ip-
ſe viſceribus miſericordiæ totus affluens dicit de ſeipſo apud eundem euangeliſtam: *Venit
filius hominis quærere, & ſaluum facere, quod perierat.* Et humana natura ſui lapſus, & er-
roris conſcia meritò ad ipſum clamat ex intimo cordis affectu: *Erraui ſicut ouis, quæ perijt,
quære ſeruum tuum domine.* Inuentam autem illam ouem iam diutiùs antè quęſitam impo-
nit in humeros ſuos gaudens ille dominus, quando peccata noſtra pertulit in corpore ſuo ſu-
per lignum, vt ſcribit Beatus Petrus, & dominus poſuit iniquitatem omnium noſtrum, vt di-
cit Eſaias, quoniam verè languores noſtros ipſe tulit, & iniquitates noſtras ipſe portauit.
Nempe ſubiens ipſe crucis patibulum, & in eo mortem perferens pro nobis, perditam illam H
ouem inuenit,& inuentam ex affluentia ſuę benignitatis in humeros ſuos ſuſtulit lętabundus.
Deinde domum venit reportans ouem perditam, quando poſt glorioſam reſurrectionẽ ſuam,
cęlos conſcendens dominus noſter,humanam naturam prius perditam,ſed iam inuentam per-
ſoluto redemptionis pretio,reuexit per aſcenſionem in ouile cęleſtis patrię. Conuocauit tunc
amicos, & vicinos ad congratulandum ſibi de inuenta oue, priùs perdita ipſe pius paſtor,
quoniam cæleſtes ſpiritus ſibi amicos in ſanctę voluntatis conformitate, & vicinos in ętern ę
glorię ſocietate incitauit ad commune gaudium habendum ſuper recuperata ſalute totius
generis humani priùs perditi. Nempe de huiuſmodi reductione ouis perditę in cęlum lęta-
buntur angeli,quoniam ſuam ruinam conſpexerunt per hoc redemptionis humanę myſterium
reſarciri, ac inſtaurari. Itaque hæc parabola nobis inſinuat, tùm quanto amoris affectu, Dei
filius peregit opus reparationis humani generis poſt lapſum, vt ex illo deſignet, ſe cùm ver-
ſaretur in terris, etiam ad hominum peccatorum procurandam ſalutem, ardenter aſpirare.
At verò Didacus Stella in enarrationibus ſuis in euangelium ſecundum Lucam, diligentius
adhuc eandem parabolam explicans, veriſſimamque ſe explicationem adferre aſſerens, in-
quit; Si paſtor tanto amore proſequitur oues ſuas, quas non creauit, quod illi plus curæ eſt
de

Ouem quando Deus dicatur inueniſſe.

Parabolæ de oue perdita expoſitio ex alijs.

Cælum cur deſertum dictum.

Luc. 10.

Pſalm. 118.

1. epiſt. 3.

Eſaiæ 53.

A de vna perdita, & errabunda, quàm nonaginta nouem incolumibus, maiorique afficitur
gaudio propter vnam ouem nouiter inuentam, quàm propter totum gregem. Quid mur-
muratis ſi ego qui natura bonus ſum, ſolicitus ſum, ne pereant oues amiſſæ? Nunquid paſtor
iugulat, aut occidit ouem perditam? Certè non, imo laſſatam humeris ſuis imponit. Hoc au-
tem malum eſſe dicere non poteſtis, & quòd malè faciat paſtor, ergo multo minus de me pote-
ſtis murmurare, eò quòd oues perditas quæro, & recipio peccatores, & manduco, & gaudeo
in eorum conuerſatione, cùm multo præſtantiores ſint animæ rationales quàm oues. Si ergò
pro inuentione ouis perditæ gaudendum eſt, pro peccatore multo magis pænitentiam agente
gaudendum erit; Et ſi de paſtore ouem trahente, & gaudente non murmuratis, multo minus
debetis murmurare contra me, qui peccatores recipio & cum illis conuerſor, & gaudeo. Hoc
voluit Chriſtus hac ſimilitudine inſinuare. Qua propter mirari ſatis non poſſum, quare adeò
delirauerint aliqui per nonaginta nouẽ oues in literali ſenſu angelos intelligerent, & per ouem
perditam, humanam naturam. Phariſæi murmurabant, non quod relictis angelis cum homini-
B bus Chriſtus eſſet, ſed quod illos, qui iuſti eſſe videbantur, ſecundum vulgi opinionem, relin-
quebat, & cum publicanis, & peccatoribus agebat. Ideoq; comparatio hominum ad homines,
non angelorũ ad homines, eſſe debet, ſed quoniã Chriſtus dixit nonaginta nouẽ, & hoc nume-
ro vtitur, ſumpſerunt hinc occaſionem, vt tantũ abſurdũ dicerẽt: Conſiderantes angelorũ cho-
ros eſſe nouem. Quod autẽ Chriſtus dicat, centum oues nihil amplius habet myſterij, quàm ſi
dixiſſet quinquaginta, ducentas, aut mille. Voluit paſtor ille oſtendere, quantum ouem illam
diligeret, ſiquidẽ omnes alias deſerebat, vt illam perditam quæreret; quod autem ſint centum,
aut ducentæ, parum ad rem facit. Dixit autẽ centum potius, quàm aliũ numerũ, quia grex cen-
tum ouium communior eſt, quia plures ſunt, qui centũ oues habeant; viginti, aut triginta gre-
gem non faciunt, mille autem pauci habent, quare centum potius quàm alium numerũ poſuit.
Igitur in hac parabola Chriſtus eſt paſtor, quia in ea ſe paſtori comparat. Centũ oues homines
ſunt, ouis amiſſa publicanos, & peccatores repræſentat: nonaginta nouẽ Scribas, & Phariſęos,
non quod eſſent iuſti, ſed quod iuſti à populo ęſtimabantur, & etiã ipſi ſeipſos iuſtos putabant.
Si ergo paſtor tantum ponit operę pro vna oue perdita, mirum non eſt, ſi ego vos deſerã, vt hos
peccatores quęrã, & recipiam, cum illiſq; gaudeã. Chriſtus itaq; in hac parabola comparat ſe
C paſtori. Officiũ paſtoris eſt, laborare vt ouem perditã quærat. Duo boni paſtores fuerunt in ve-
teri teſtamento Iacob, & Dauid. Iacob dixit: *Die noctuque gelu vrgebar, & ſomnus fugiebat ab*
oculis meis, &c. Dauid etiam dixit Sauli: *Paſcebat ſeruus tuus patris ſui gregem, & veniebat leo*
& vrſus, &c. *Nam & leonem & vrſum interfeci ego ſeruus tuus.* Verùm neuter horum duorum
paſtorum tantùm enixus eſt, vt oues ſuas defenderet, quantum Chriſtus, qui vt eas protegeret,
ac tueretur, vitam ſuam poſuit. Aduerte etiam quanta diligentia ouem perditam quærat: exẽ-
plum ſit tibi Iudas, quem perditum dominus, vt ad gregem reduceret, genibus flexis ei ſuppli-
care nõ dubitauit, illiuſq; pedes lauit, & oſculatus eſt, & poſtea dedit illi buccellam intinctam
in agno manu ſua, denique corpus, & ſanguinem ſuum, illum vt alliceret ad ſe, amicum vocãs,
tribuit. Tribus etiam diebus dum ab illis abfuit, videlicet ad inferos deſcendit, illos omnes pa-
tri commendauit dicens: *Sancte pater ſerua illos:* & in cruce dixit: *dimitte illis:* O bonum pa-
ſtorem dominum noſtrum! quoties tu, qui eius ouis es, intra pectus tuum ſibilum vocationum,
inſpirationumque eius ſentis, & non aduertis, neque auſcultas. Sicut bonus paſtor oues ſuas
cohibet, ne meſſes depaſcant, ſic dominus noſter te prohibet ab omni malo, animum tuum à
D peccatis auertens, eorumque deſiderio. Sæpenumerò fundam rotat paſtor, vt eius ſtridore
oues terreat: Sic Chriſtus te terret vicini tui obitu. Aliquando etiam paſtor baculum in oues
intorquet, vt eas ad veram viam, aut herbarum locum abundantiorem reducat; Sic Chriſtus
tibi vel vxorem, vel liberos, vel bona temporalia eripit, aut morbum, tribulationemque in-
fligit, vt ad veram ſalutis viam conuertaris. Omnes boni paſtoris mores, quos in Chriſto in-
uenies à propheta Ezechiele deſcribuntur dicente: *Ego requiram oues meas, & viſitabo eas,*
&c. Sed dum nos ouibus comparat, miſeriam noſtram, fragilitatem, maximamq; quam Chri-
ſti habeamus indigentiam, nobis ſignificat. Ouis per ſe ſolam viuere non poteſt, indiget enim
paſtoris cura, & induſtria, vt videlicet eam hyemis tempore in loca deducat aprica, & ęſtate ab
ęſtu ſolis eã auertat, paſcua, prataq; optima eligens, & à luporũ inſidijs eã omnibus modis de-
fendens, & cuſtodiens. Sic homo non poteſt ſine ſuo paſtore Chriſto ſcilicet viuere, tãta eſt.n.
eius fragilitas, & miſeria, quibus ſemper eſt circumſeptus, vt à ſolo Deo remedium habere poſ-
ſit. Præterea ouis animal eſt vtile, cuius omnia homini proſunt, lanam enim ad veſtimenta cõ-
ficienda, carnemq; in cibum, corium in calceamenta reddit, ipſa deniq; tota ex vſu eſt. Eodem
modo & tu, ſi huius gregis Chriſti ouis eſſe vis, cõmodare proximis tuis, & Reipublicę debes.

Angelos per nonaginta nouem oues nõ intelligi.

Paſtoris officium.

Geneſ. 31.

1. *Reg.* 18.

Ezech. 34.

Ouis fragilitatem noſtram indicat.

Ouis errãtis infelicitas.

Pſal. 118.

Eſaiæ 40.

Sic Paulus Corinthijs dixit: *Ego autem impendar, & ſuperimpendar pro animabus veſtris*: Non debes eſſe contentus hoc tantummodo, quod proſit tibi, ſed eniti debes alijs vtilitatem ferre. Deinde ouis vngues, vt leo, non habet, vt ſe tueatur; aut dentes, more canum, vt mordeat, nec item habet tauri cornua, vt feriat, vel robuſta vrſorum brachia, vt interficiat, verùm animal eſt manſuetum, pacatum, ſimplex, & ſyncerum. Sic & tu dentes habere non debes ad proximi tui famam rodendam, & defraudandam; neve vngues, vt fratri tuo, incommodum irroges, ſed ſynceritatem, pacem, & ſimplicitatem amare, ſed bonum pro malo reddens. Rurſus ouis cùm errat omni animali miſerior, & infelicior eſt: Canis enim cæteraque animalia in domum herilem redire norunt, dentibuſque, vnguibus, aut pedibus, quæ quaſi arma habent à natura, ſe à periculis tuentur: Verùm ouis errans delectum non habet, vt ad gregem redeat, nec arma, quibus ſe defendat: quare inquiſitione paſtoris indiget. Eodem modo homine in peccatum incidente nihil eſt miſerabilius aut infelicius: nam neque poteſt, neq; nouit redire, niſi à Deo quęratur, & in gratiæ ſtatum reducatur. Itaque peccatum labyrinthi imaginem præfert, in quod qui ſemel immerſus eſt, exitum non inuenit, imò quò magis quærit, magis errat: Eodem modo & peccator in peccatum lapſus ſe erigere non poteſt, niſi ſpeciali auxilio Deus illum quęrat, & à peccati labyrintho ad oſtium, vſque pænitentiæ extrahat. Cùm autem arbitrium liberum ſine gratia, quam peccando amiſerat, nimis fragile, imbecillumque maneat, ſe ab omnibus tētationibus defendere non poteſt. Quare varijs animæ periculis tamquã lupis, deſertorumque feris, vt ouis perdita, obnoxium eſt nullis ad defenſionem armis relictis. Non dico hominem coactè peccare, nec omnia opera in peccato facta, peccata eſſe, ſed facilè vinci ob defectũ gratię, virium, liberique arbitrij infirmitatem: Ideo Dauid perditionem peccatoris ouis errori cōparauit dicens: *Erraui ſicut ouis, quę perÿt, quære ſeruum tuum, quia mandata tua non ſum oblitus*: adeo à via vera declinaui, vt niſi tu domine me quæras, nullo modo redire poſſim, ſũ enim ouis errans, igitur domine inueſtiga ſeruum tuum. Non autem ait hic dominus in hac parabola, quod ouis paſtorem quæſiuit, ſed quod paſtor iuit quæſitum ouem. Eſaias etiam ait perditionem peccatoris, & errores exaggerans, omnes nos quaſi oues errauimus: Nihil enim eſt errante oue errantius, aut miſerabilius; Expende autem Chriſti domini noſtri bonitatem, aut clementiam, poſt tot peccata, & ſcelera ipſe quærit, ipſe vocat, & propria perſona venit clamãs per montes, & colles, & valles, multis lachrymis, laboribus, doloribus, ieiunijs, afflictionibus, quæ ſunt veſtigia & ſigna peccati. Paſtor ouem per veſtigia quęrit; relinquit enim ouis in arena impreſſa veſtigia, vel in luto per hyemem. Per ea igitur veſtigia, & ſigna eam quærit paſtor, & non ceſſat donec eam inueniat. Per peccatum errauimus, infirmitates autem, miſeriæ, mors, laboreſque huius vitæ, veſtigia ſunt peccati. Hæc omnia à peccato ortum habuerunt, ſunt enim peccati affectus. Chriſtus autem hominum optimus paſtor per hæc ſigna, & veſtigia nos quæſiuit, & ideo venit defatigatus labore, frigore, & inedia, ſiti, morte, multiſq; alijs doloribus affectus, eoque modo nos inueſtigauit, ſuſpirans, clamans, & moriens. Quis paſtor vnquam tanto amore ouem errantem quæſiuit, quanto Chriſtus animam tuam quærit? Quod multum amatur, multo dolore quæritur. Hinc vide peccator quantum te Deus diligat, qui tot cruciatibus te quæſiuit, ſiquidem nulla conſolatio, nulla lætitia in corde eius intrauit, donec animam tuam inuenit, & in veram caulam cum alijs ouibus reduxit. Obſerua etiam quòd ille, qui bonorum noſtrorum non indiget Deus dicit ſe amiſiſſe ſicut paſtor ouem, cum potius Deum homo amiſerit, & damnum ſit hominis, & non Dei; Ille enim propriè amiſiſſe dicitur, cuius eſt damnum. Sed tanta eſt Dei bonitas, vt damnum noſtrum ſuum reputet damnum. Vide etiam Chriſti ſedulitatem in quærendo, quod non deſinit quærere, donec inuenerit, quò reſpexit Eſaias, dum ait: *In brachio ſuo congregabit agnos, & in ſinu ſuo leuabit. fætas ipſe portabit.* In noſtram autem eruditionem diſcamus, quomodo & nos viciſſim erga hunc bonum paſtorem gerere debeamus; diligamus ipſum ſicut ipſe prior dilexit nos, & vitam ſuam dedit pro nobis, diſcamus illi etiam alijs in rebus fidere, quemadmodum illum tam fidum, & benignum experti ſumus in ſumma neceſſitate; diſcamus, quomodo ex nobis ipſis nihil ſimus, aut poſſimus; Nam vt ouis ſeipſam nec à lupis, nec ab alijs periculis tueri poteſt, ſed opus habet paſtore, ita indubie nos miſeri, & egeni ſumus ſine Deo. Quare apud noſtrum fidum paſtorem maneamus, eumq; fideliter ſequamur. Diſcamus etiam ex hoc Chriſti exemplo, vt etiam nos alios homines à peccatis abſtrahamus, & ad ſalutem perducamus, nec non etiam diſcamus ex hac ſimilitudine, vt miſerijs peccatorum compatiamur, præſertim ijs, qui à peccatis reſipiſcunt. Diſcamus itidem oues eſſe, vt Chriſtum mereamur habere paſtorem, Chriſtus namque non eſt paſtor porcorum, bubalorum, leonum, aut ſimilium ferarum, ſed paſtor eſt ouium; Vide & tu, vt non ſis lupus per voracitatem, leo per rapacitatem, porcus per immunditiam, canis per mordacitatem, A tem, ſed eſto ouis per manſuetudinem, ſimplicitatem, ac obedientiam. Si ouis fueris, habebis Chriſtum paſtorem, qui paſtor bonus eſt, & paſcit oues pane cæleſti, & ſpirituali cibo; denique diſcant ex hoc loco epiſcopi, prælati, paſtores, & qui curam habent animarum, parochi, & concionatores, quid officium eorum requirat, & legant Ezechielem, & Ioannem. Si paſtor pro vna oue errante tantum operæ ponit, vt montes, rupes, & valles percurrat, quantū tu facere debes, qui curam animarum geris, pro anima ad imaginem & ſimilitudinem Dei, creata, Chriſtique ſanguine redempta. Vtinam prælati eccleſiæ oculos ad Chriſtum Ieſum optimum paſtorem conuertant, & inſpiciant, quanto maioris ſint pretij animæ, quàm omnia mundi bona. Videant igitur quales eſſe debeant, vt multa pericula & labōres pro Chriſto, & animarū ſalute ſubeant. Deus enim è manibus eorum requiret ſanguinem ouium, quæ per negligentiam eorum perierint. *Et cùm inuenerit eam imponit in humeros ſuos gaudens, & veniens domum, conuocat amicos, & vicinos dicens illis.* Hoc communiter ſolet, inquit idem Didacus Stella, exponi, quia in cruce Chriſtus peccata noſtra tulit, & iniquitates noſtras ipſe portauit, quod verū eſſe fatemur de noſtris & totius mundi delictis, quia Chriſti morte, & dolore eius ſanati ſumus, ſed in propoſito, vt Chriſtus reſpondeat aduerſarijs, hęc expoſitio non quadrat, ſtandum enim eſt in propoſito, B de quo loquitur: nam Chriſtus tunc temporis pro iſtis publicanis, & peccatoribus, de quibus eſt ſermo, nondum ſanguinem fuderat, nec in humeris portauerat peccata eorum, ſed vt inſinuaret laborem ex amore procedentem, & quæ prædicans tolerabat; vt peccatores reciperet, & ad ſe alliceret. Dicit quòd ſicut paſtor labore, & ſudore ducit ouem perditam, ſic ipſe docens villas, & caſtella prædicans regnum Dei eos conuertebat, & trahebat. Et hic mihi videtur germanus huius literæ ſenſus. In humeris etiam portat, cum eorum mores, & moleſtias patienter tolerat. In hunc ſenſum locutus eſt Paulus dicens: *Alter alterius onera portate.* hoc facimus patienter ferentes proximorum noſtrorum defectus, & culpas, eorum fragilitatem tolerantes, vt his publicanis, & peccatoribus Chriſtus faciebat. Audiant hæc pontifices noſtri, audiant ſacerdotes, & videant, quid hic paſtor euangelicus faciat. *Super humeros ponit gaudēs, & amicos, & vicinos congregat:* contra ac multi, de quibus apud prophetam Ezech. dominus ait, quod in latus, & humerum impuliſtis, & cornibus veſtris petebatis oues infirmas, donec diſpergeretis eas foras, ſeruabo pecudes meas. Expende quæſo, ille ſuper humeros portat, illi humero eas impellunt; ille congregat, iſti diſpergunt. Præcipiebat dominus vt ſacerdos veteris legis C nomina filiorum Iſrael ſuper humeros portaret, nouæ verò legis, & noſter paſtor reipſa ouē ſuper humeros portat, vt ſcias vmbram præceſſiſſe veritatem. Qui autem ſint iſti amici, & vicini, quos verus paſtor Chriſtus vocat, & qui congratulātur, facilè ex literæ contextu conijci poteſt, eſſe angelos, nam ſubdit Chriſtus, quòd gaudium fit in cælo coram angelis Dei ſuper vno peccatore pænitentiam agente: Congratulantur enim angeli cum Deo de noſtra conuerſione, & gaudent in noſtro bono profectu. Eos ergo alloquitur Chriſtus dicens: *Congratulamini mihi, quia inueni ouem, quę perierat:* quibus itidem verbis innuit, quantum conuerſione peccatoris gaudeat, maximum enim quodque gaudium occultari non poteſt, quin cum amicis communicetur. Expende etiā, quòd non dixit, congratulamini oui, ſed, congratulamini mihi; quia ouis non meritis ſuis, ſed meritis, & diligentia paſtoris inuenta eſt, quare gaudium illius eſſe debet, qui eam inuenit, & pro ea inuenienda laborauit, &c. Huc vſque Stella. Dicamus igitur & nos cum D. Ambroſio declarante illud Dauidicum: *Erraui ſicut ouis, quæ perierat, quære* (ζήτησον, alij habent viuifica, qui videntur legiſſe ζῆσον) *ſeruum tuum, quoniam mandata tua nō ſum oblitus:* Dic & tu iniquitates tuas vt iuſtificeris. Quod lapſum fateris in eo tibi cum omnibus commune conſortium, quia nemo ſine peccato; negare hoc, ſacrilegium eſt, ſolus enim D Deus ſine peccato eſt, confiteri hoc Deo, impunitatis remedium eſt. Erraui, inquit, ſed qui errauit in via, poteſt redire in viam, reuocari poteſt in viam. Et pulchrè addidit, *ſicut ouis, quæ perierat.* Non enim perit, qui agnoſcit errorem, *quære*, inquit, *ſeruum tuum, quoniam mandata tua non ſum oblitus.* Veni ergo Domine Ieſu, quære ſeruum tuum, quære laſſam ouem tuam, veni paſtor quære ſicut oues Ioſeph. Errauit ouis tua, dum tu moraris in montibus. Dimitte nonaginta nouem oues tuas, & veni vnam quærere, quæ errauit; Veni ſine canibus, veni ſine malis operarijs, veni ſine mercenario, qui per ianuam introire non nouerit, veni ſine adiutore, ſiue nuncio iam dudum te expecto venturum, ſcio enim venturum, quoniam mandata tua non ſum oblitus, veni non cum virga, ſed cum charitate ſpirituque manſuetudinis. Noli dubitare relinquere in montibus nonaginta nouem oues tuas, quia in montibus conſtitutas lupi rapaces incurſare non poſſunt. Ad me veni, quem luporum grauium vexat incurſus. Ad me veni, quem eiectum è paradiſo ſerpentis diu vlceris venena pertentant, quia erraui à gregibus illis tuis ſuperioribus. Nam & me idem collocaueras, ſic ab ouilibus

Ezech. 44.
Ioann. 20.
Galat. 6.
Ezech. 34.
Pſalm. 119.

tuis

tuis lupus nocturnus auertit. Quęre me, quia ego te requiro. Quęre me, inueni me, ſuſcipe me, porta me. Potes inuenire, quem tu requiris, dignare ſuſcipere, quem inueneris, impone humeris, quem ſuſceperis; veni ergo domine, quia etſi errauí, tamen mandata tua non ſum oblitus, ſpem medicinæ reſeruo, veni domine, erraticam ſolus es, reuocare qui poſſis, & quos reliqueris, non mœſtificabis, & ipſi enim peccatoris reditu gratulabuntur. Veni, vt facias ſalutem in terris, in cęlo gaudium. Veni ergo, & quære ouem tuam iam non per ſeruulos, non per mercenarios, ſed per temetipſum. Idem D. Ambroſius cùm ab euangeliſta Luca tres recenſeantur parabolæ ouis videlicet, quæ perierat, & inuenta eſt: drachmæ mulieris, quæ perierat, & inuenta eſt; filij, qui mortuus erat, & reuixit; per patrem Deum, per paſtorem Chriſtum, per mulierem eccleſiam intelligi aſſerit. Chriſtus, inquit, te ſuo corpore vehit, qui tua in ſe peccata ſuſcepit, quærit eccleſia, recipit pater. Quaſi paſtor reuehit, quaſi mater inquirit, quaſi pater veſtit. Prima miſericordia, ſecunda ſuffragatio, tertia reconciliatio, ſingula ſingulis quadrant; redemptor ſubuenit, eccleſia ſuffragatur, author reconciliatur. Eadem diuini operis miſericordia, ſed diuerſo pro meritis noſtris gratia: Ouis à paſtore laſſa reuocatur, drachma, quæ perierat, inuenitur, ad patrem filius ſuis veſtigijs redit, & pleno condemnati erroris regreditur pœnitentia. Vnde bene ſcriptum eſt. *Homines, & iumenta ſaluos facias domine:* Quæ ſunt iſta iumenta? Dixit Propheta: *Semen Iſrael in ſemen hominum, & Iuda in ſemen animalium* Itaque Iſrael quaſi homo ſaluatur, quaſi ouis Iuda colligitur, malo ergo filius eſſe, quàm ouis. Ouis enim à paſtore reperitur, à patre filius honoratur. Gaudeamus igitur quoniam ouis illa, quæ perierat in Adamo, leuatur in Chriſto. Humeri Chriſti crucis brachia ſunt. Illic peccata mea depoſui, in illa nobilis patibuli ceruice requieui. Ouis illa genera eſt vna, non ſpecie. Omnes enim vnum corpus ſumus, ſed multa membra, & ideo ſcriptum eſt. *Vos autem corpus eſtis Chriſti, & membra ex membris eius*. Venit igitur filius hominis ſaluum facere, quod perierat, omnes ſcilicet. Quia ſicut in Adam omnes moriũtur, ita & in Chriſto omnes viuificabuntur. Diues igitur paſtor, cuius nos omnes centeſima portio ſumus. Habet angelorum, habet archangelorum, dominationum, poteſtatum, thronorum, aliorumq; innumerabiles greges, quos in montibus dereliquit. Qui quoniam ſunt, rationabiles, non immerito hominum redemptione lætantur. Quanquam hoc quoque proficiat ad incentiua probitatis, ſi onus quiſque conuerſionem ſuam gratam fore credat cœtibus angelorum, quorum, aut affectare patrocinium, aut vereri debet offenſam. Et tu igitur eſto angelus lætitiæ, gaudeant de reditu tuo. Non otioſum etiam, quòd mulier illa, drachma lætatur inuenta: Non mediocris hæc drachma eſt, in qua principis eſt figura. Et ideo imago regis ſenſus eccleſiæ eſt. Oues ſumus, oremus, vt ſuper aquam refectionis nos collocare dignetur. Oues, inquam, ſumus, petamus paſcua: Drachmæ ſumus, habeamus pretium: Filij ſumus, feſtinemus ad patrem &c. Iſidorus Peluſiata in epiſtola ad Herminum comitem ſcribit, amiculum illud, quod ſacerdos humeris geſtat, atque ex lana, non ex lino contextum eſt, ouis illius, quam dominus aberrantem quæſiuit, inuentamque humeris ſuis ſuſtulit, pellem deſignare. Epiſcopum enim, qui Chriſti typum gerit, ipſius munere fungi, atque ipſo etiam habitu illud omnibus oſtendere ſe boni illius, ac magni pàſtoris imitatorem eſſe, qui gregis infirmitates ſibi ferendas propoſuit. Porrò fit, vt nonnulli recedentes ab eccleſiæ gremio poſtmodum admoniti redire recuſent, quos non aliter, atque oues ſponte errantes, puniendos eſſe, &, vt reſipiant, cogendos ſcribit D. Auguſtinus in epiſtola de modo coercendi hæreticos ad Bonifacium comitem: Mirum eſt inquit, quomodo ille, qui pœna corporis ad euangelium coactus intrauit, ſolus illis omnibus, qui ſolo verbo vocati ſunt, in euangelio laborauit, & quem maior timor compulit ad charitatem, eius perfecta charitas foras dimiſit timorem. Cur ergo nõ cogeret eccleſia perditos filios, vt redirent, ſi perditi filij coegerunt alios, vt perimat? Quamuis etiam illos, quos non coegerunt, ſed tantummodo ſeduxerunt, ſi per terribiles, ſed ſalubres leges in eius gremio reuocentur, blandius pia mater amplectitur, & de illis multo amplius, quam de ijs, quos nunquam perdiderat, gratulatur. An non pertinet ad diligentiam paſtoralem etiam illas oues, quæ non violenter ereptæ, ſed blandè, leniterq; ſeductæ à grege aberrauerint, & ab alienis ceperint poſſideri, inuentas ad ouile dominicum, ſi reſiſtere voluerint, flagellorum terroribus, vel etiam doloribus reuocare, præſertim quoniam ſi apud fugitiuos, & prædones ſeruos fæcunditate multiplicentur, plus habet iuris, quod in eis dominicus character agnoſcitur, qui in eis, quos ſuſcepimus, nec tamen rebaptizamus, minimè violatur. Sic enim error corrigendus eſt ouis, vt non in ea corrumpatur ſignaculum redemptoris: neque enim, ſi quiſquàm, regio charactere aſſignato, deſertore ſignetur, & accipiat indulgentiam, atque ille redeat ad militiam, ille autem eſſe in militia, in qua nondum erat, incipiat, in aliquo eorum character ille reſcinditur, an non potius in ambobus agno-

Pſalm. 35.
Ierem. 31.

Amiculum ſacerdotis ex lana quid notet.

Oues ſponte errantes.

A agnoſcitur,& honore debito, quoniam regius eſt,approbatur? Quia ergo non poſſunt malum eſſe oſtendere, quo coguntur, nec ad bonum ſe cogi oportere, contendunt,ſed à Chriſto coactum oſtendimus Paulum. Imitatur itaq; eccleſia in iſtis cogendis dominum ſuum,qui prius, vt neminem cogeret,expectauit,vt de fide regum, atque gentium prædicatio prophetica compleretur. Etiam hinc non abſurdè intelligitur illa apoſtolica ſententia,vbi B.Paulus dicit:*Parati vlciſci omnem inobedientiam cùm completa fuerit prior obedientia veſtra*; vnde & ipſe dominus ad magnam cænam prius adduci iubet conuiuas,poſtea cogi. Porrò ouis itidem pro Chriſtiano populo hoc eiuſdem euangeliſtæ Lucæ loco accipitur:*Ecce ego mitto vos ſicut agnos inter lupos*. Lupus verò pro hæretico,videlicet ex ſententia D.Ambroſij in hæc verba ſcribentis:contraria,inquit,ſunt iſta ſibi animalia, vt alia ab alijs deuorentur. Sed bonus paſtor lupos gregi ſuo non timere nouit,ideoque iſti diſcipuli,(de quibus Scriptura loquitur)non in prædam,ſed in gratiam diriguntur. Solicitudo enim boni paſtoris efficit, vt lupi in agnos audere nihil poſſint. Mittit ergo agnos inter lupos,vt compleretur illud; *tunc lupi,& agni ſimul paſcentur*. Et quoniam proximè de vulpe nobis non ingratus tractatus euaſit, ſi iudicium veſtrum fidele in B figura minuſculi animantis expertus ſum, præſumo, quòd profunda myſteria, quæ luporum ſpecie velantur, ſtudiorum veſtrorum poſſim aperire ſuffragio. In ſpecie vulpium hæreticos ſignificari ſuperius expreſſimus,qui promittunt nomine, quòd Chriſtum ſequantur, ſed ſtudio fraudis abiurant;hos non ſuſcipit dominus,ſed à ſuo nido arcet,& prohibet. Lupi quid ſignificare videantur debemus aduertere. Beſtiæ nempe ſunt, quæ inſidiantur ouilibus, circa paſtorales verſantur caulas,habitacula domorum intrare non audent, ſomnum canum,abſentiam, aut deſidiam paſtoris explorant, ouium guttur inuadunt, vt citò ſtrangulent,feri,rapaces, ijdemq; natura corporis rigidiores,vt ſe facilè non poſſint inflectere, impetu quodam ſuo feruntur,& ideo ſæpe lædũtur. Tum præterea ſi quem priores hominem viderint,vocem ei quadam naturæ vi feruntur eripere: Si autem homo prius eos viderit, exagitari memorantur. Et ideo mihi cauendum eſt, ne ſi in hodierno tractatu ſpiritualium myſteriorum gratia non potuerit refulgere,lupi me prius vidiſſe credantur,& ſolemne vocis extorſiſſe ſuffragium: Nonne lupis iſtis hæretici comparandi ſunt, qui inſidiantur ouibus Chriſti, fremunt circa caulas nocturno magis tempore, quàm diurno? Semper enim perfidis nox eſt,qui lucẽ Chriſti obſcænæ nebulis C interpretationis obducere,& quantum in ipſis eſt fuſcare conantur. Verſantur ergo circa caulas,ſtabula tamen Chriſti intrare non audent. Et ideo non ſanantur, quia in ſtabulum ſuum non vult eos Chriſtus inducere, in quo curatus eſt ille, qui de Hieruſalem deſcendens incidit in latrones: quem vulneribus alligatis, infuſo oleo,& vino, imponens in iumentum ſuum Samaritanus ille duxit in ſtabulum,& ſanandum ſtabulario dereliquit. Non accipiunt ergo medicinam,qui medicum non requirunt. Si enim requirerent,non derogarent. Explorant paſtoris abſentiam,& ideo paſtores eccleſiarum,vel necare,vel in exilium agere contendunt: quia præſentibus paſtoribus oues Chriſti incurſare non poſſunt. Spoliare ergo gregem domini,& diripere conantur, qui corporea quadam mentis intentione duri, ac rigidi nequaquam ſolent à ſuo errore deflectere. Et ideo apoſtolus ait: Hæreticum hominem poſt vnam correptionem deuita,ſciens quia ſubuerſus eſt,qui eiuſmodi eſt. Hos ſcripturæ verus interpres illudit, vt inanes ſuos in vanum effundant impetus,& nocere non poſſint. Qui ſi quem verſuta diſputationis ſuæ circumſcriptione præuenerint,faciunt obmuteſcere. Mutus eſt enim,qui verbum Dei non eadem qua eſt gloria confitetur. Caue ergo ne tibi vocem tollat hæreticus,ſi prior eum non ip- D ſe deprehẽderis:Serpit enim,dum latet eius perfidia. Si autem cõmenta impietatis eius agnoueris,iacturam piæ vocis timere non poteris. Caue igitur verſutæ diſputationis venena; animã petunt,guttur inuadunt,vitalibus vulnus affigunt. Graues ſunt morſus hæreticorum, qui ipſis grauiores,& rapaciores beſtijs,nullum auaritiæ finem,impietatiſque nouerunt. Nec vos moueat, quod formam prætendere videntur humanam, quoniam etſi foris homo cernitur, intus beſtia fremit. Et ideo eos lupos eſſe non dubium eſt,iuxta domini Ieſu ſententiam,qui ait: *Attendite vobis à falſis prophetis,qui veniũt ad vos in veſtitu ouium, intus autem ſunt lupi rapaces; ex fructibus eorum cognoſcetis eos*.Si quis ergo ſpecie mouetur,fructum interroget. Audis aliquem ſacerdotem dici, rapinas eius non agnoſcis,veſtitum ouis habet, facta prædonis. Foris ouis,intus lupus eſt: qui modum non habet rapinarum,qui tanquam in nocte Scythico membra duratus gelu, cruentus ora, circumuolat quærens quem deuoret: Nonne vobis videtur lupus, qui humanæ necis inſaturabili crudelitate fidelium morte populorum rabiem ſuam explere deſiderat? Vlulat iſte,non tractat,qui negat vocis authorem,& ſacrilego ſermone beſtiale murmur obſtrepit, qui non confitetur dominum Ieſum æternæ præſulem vitæ. Audiuimus eius vlulatus,cùm in orbem gladius mitteretur. Dentes aſperos,ora tumida præferebat,& pu-

2. Corinth. 10.

Ouis pro Chriſtiano populo.

Cap. 10.

Vulpes hæretici.

Lupi.

Tit. 3.

2. Tim. 2.

Matth. 7.

1. Petr. 5.

tabat quod vocem omnibus abſtuliſſet, quam ſolus amiſerat. Et ideo, vt hos lupos effugere poſsimus, docet dominus quid ſequamur dicens: *Nolite portare ſacculum* &c. In eodem etiam ferè ſenſu oues, & lupos accipit hoc loco D. Chryſoſtomus, ſed ſancti, & boni cur, ſicuti oues eſſe dicantur, mali verò non ſicuti lupi, ſed ſimpliciter lupi, etiam explicat, rationemq; prius affert, cur Ieſus Chriſtus diſcipulos ſuos tanquam oues inter lupos mittat: omne malum, inquit, quod naſcitur ex inſperato, nimis eſt graue; quod autem expectatur antequam accidat, poſtquam acciderit, leuius inuenitur:

Malum ex inſperato minus graue.

Ideo præſcius dominus futurarum perſecutionum, præmonet apoſtolos dicens: *Ecce ego mitto vos, ſicut oues in medio luporum*, vt cum periculum illud euenerit, non quaſi nouum perhorreſcant, ſed tanquam cognitum fortiores excipiant. Ecce ego, qui menſurata ſpacia conſtitui diei, & noctis; ecce ego, qui turbidum mare, quaſi feram cauea, ſic in ſua littora clauſi, & quaſi indiſſolubili catena præcepto ligaui. Ideo dixit, ecce ego mitto vos, vt dum mittentis poteſtas conſideratur, periculi magnitudo non timeatur. *Sicut oues.* Nō humanæ naturæ beneficium tollo, ſed ouilis patientiæ opus iniungo. Non indignentur ſerui vocabulum ouis accipere, cum ſciant dominum ſuum, nomen agni portaſſe: *Ecce agnus Dei, ecce, qui tollit peccata mundi.* Et quomodo, inquit, proficiemus oues contra lupos? Ouium manſuetudo nō poteſt reſiſtere luporum crudelitati: Luporum crudelitas miteſcere neſcit, niſi gratia Chriſti faceret, quod ipſa natura fieri negat. Non veſtra virtus, aut ſolertia æſtimatur, aut laudatur in vobis, ſed nominis mei poteſtas intelligatur, vt glorificetur per vos, quia fortior eſt gloria Dei, quàm rerum natura. *Sicut oues.* Cùm cæperint vos lupi vellicare, nolite reſiſtere, aut vociferari ſcientes, quia niſi vos ſpoliati fueritis, alij non veſtientur, ideſt, niſi vos mortui fueritis, alij non viuent. Nec timeatis hanc vellicationem præſentem. Cùm enim ætas reſurrectionis aduenerit, alia ſuper vos lana immortalitatis naſcetur. Quamdiu autem, propter inſtigationem diaboli, gentes permanſerint lupi, dorſum illis præſtate ad vellicandum: Cùm autem per patientiam veſtram lupi illi facti fuerint agni, præbete illis tanquam oues lac doctrinæ. Manifeſtum quidem eſt, quia oues appellat propter manſuetudinē: non timentes autem Deum, lupos propter crudelitatem. Sed hoc videamus, quare iſtos quidē dixit, quaſi oues, illos autem non quaſi lupos, ſed lupos. Si enim iſtos propter ſolam cauſam manſuetudinis oues dixiſſet, quoniam natura quidem homines erant, manſuetudine autem oues, vtique illos quaſi lupos dixiſſet, quoniam & illi, etſi crudelitate quaſi lupi erant, tamen natura ſimiliter homines erant. Puto ergo iſta ratione iſtos quaſi oues dictos, illos autem non quaſi lupos, ſed ad plenum lupos, quoniam homo Dei, quamuis fuerit bonus, tamen ſemper habet aliquid in ſe mali ſecundum carnem quaſi homo, & ouis quidem dicitur propter quod bonus; quaſi ouis autem, qua non ad plenum bonus. Qui autem Deum non cognoſcit, nihil in ſe boni poteſt habere propterea lupus dicitur, non quaſi lupus, quia nihil boni habet in ſe, quia in ſe non cognoſcit Deum.

Deum non cognoſcens lupus eſt.

Cauſa eſt iſta, quia omnes homines ſecundum carnis naturam mali ſumus, & ſicut dicit apoſtolus, natura ſumus filij iræ, ſed per timorem Dei efficimur boni. Quamuis autem per timorem Dei efficimur boni, tamen ſemper aliquid naturalis mali remanet in natura hominum. Ergo ſi natura carnalis compellit fieri malum, timor Dei retinet eum apertè à malo. Hominem non cognoſcentem Deum, aut cognoſcentem quidem, ſed non timentem, natura compellit facere malum, & timor Dei non retinet à malo, & ideo non poteſt eſſe in illis aliquid boni, niſi fortè propter homines, quando ipſum non eſt bonum, ſed malum, quod eſt propter Deum. Quicquid autem non eſt ex fide, peccatum eſt. Ideo ſancti quidē quaſi oues, mali autem non quaſi lupi, ſed ad plenum vocantur lupi. Nec moueat te, quòd etiam Chriſtus quaſi ouis eſt dictus, non ouis, cum ſit totus bonus. Ibi enim perſona Chriſti non comparata eſt ad perſonam ouis: Sed occiſio Chriſti, ſicut occiſio ouis. Denique ita ſubiungit: Sic non aperuit os ſuum in humilitate: nam nec ouis cùm ducitur ad occiſionem, aliquam vocem emittit, hic autem perſona apoſtolorum comparata eſt ad ouium mores, nō miſſio eorum ad miſſionem ouium, ideſt, apoſtoli ipſi dicti ſunt ſicut oues, nō miſſio eorum ſicut miſſio ouiū: non enim mittuntur aliquando oues ad lupos, nec comparat aliquis poſſibile impoſſibiliter, vnde alibi dictus eſt agnus, non quaſi agnus.

Homil. 19. Cap. 7.

Veſtimenta ouilia.

Idem D. Chryſoſtomus in declaratione horum Saluatoris verborum apud D. Matthæum: *Attendite à falſis prophetis, qui veniunt ad vos in veſtimentis ouium, intrinſecus autem ſunt lupi rapaces, à fructibus eorum cognoſcetis eos* &c. Quæ ſunt, inquit, veſtimenta ouilia? Species videlicet ſimulatæ religionis. Eleemoſyna ſimulata veſtimentum ouile eſt, non opus ouile, ieiunium ſimulatum veſtimentum ouile eſt, non opus ouile, oratio ſimulata, veſtimentum ouile eſt, & non opus ouile, & cæteræ ſpecies pietatis, quibus ſe veſtiunt lupi rapaces, nulla autem res ſic exterminat bonum, quemadmodum ſimulatum bonum, nam manifeſtum malum, quaſi malum fugitur, & cauetur, malum autem ſub ſpe-

A ſpecie boni celatum,dum non cognoſcitur,nec cauetur,ſed quaſi bonum ſuſcipitur,& ideo cõiunctum
bono exterminat bonum. Sic ſerui diaboli tunc peſſimè chriſtianitatem corrumpunt,quando
ſe ſimulant Chriſtianos, de quibus admonet diſcipulos ſuos Chriſtus: Magis autem nos
omnes per illos dicens: attẽdite à falſis prophetis, quia magna virtus eſt hominum cognoſcere
malum,& firma tutela ſalutis,eſt,ſcire, quem fugias. Quamuis verò oues propriè Chriſtiani
dicuntur,& veſtimentum ouile, eſt ſpecies Chriſtianitatis; Sic per falſos hos prophetas
hæreticos Chriſtianos intelligi ibidem oſtendit Chryſoſtomus,qui nimirum hæretici à foris in
ſchemate Chriſtiani,inquit,videntur, ab intus autem confeſſionis efficacitate gentiles, & iſti
multo periculoſiores ſunt,quàm hæretici Iudaici,quia illi quidem reiecti ab apoſtolis,& notati
extra conuentum Chriſtianorum erratici vagabantur; hæretici & quoſdam furtim corrumpebant
incautos. Iſti autem quaſi fundati Chriſtiani, & eccleſias ſuas habentes, atque regentes,
palam cum libertate ſubuertunt;Et ne adhuc dicat hæreticus, quia de veris doctoribus loquitur,
qui Chriſtiani quidem ſunt, tamen peccatores ſunt: omnis enim Chriſtianus,qui peccatum
B facit,falſus dicitur Chriſtianus,qui inquam,non pænitet de peccato. Attamen de iſtis
peccatoribus Chriſtianis,ſed de hæreticis doctoribus loquitur,quia non tantùm dixit, *qui veniunt
ad vos in veſtimentis ouium*, ſed addidit, *ab intus autem ſunt lupi rapaces:* Chriſtiani
enim doctores etſi fuerint peccatores ſerui quidem carnis dicuntur,quia vincuntur à carne,tamen
propoſitum non habent perdere Chriſtianos,& ideo non dicuntur lupi rapaces. Vides ergo,
quia manifeſtè de hæreticis doctoribus dicat,qui eo propoſito ſchemata Chriſtianorum ſuſceperunt,
prouidente diabolo, vt Chriſtianos iniquo ſeductionis morſu dilaniẽt. De qualibus
lupis ad Epheſios dicebat apoſtolus: *Scio,quia poſt diſceſſum meum introibũt lupi graues in vos,* *Actor.* 20.
non parcentes gregi, & ex vobis ipſis exibunt peruerſa loquentes, vt abducant diſcipulos poſt ſe.
Ecce doctores hæretici dicuntur à Chriſto deuoratores,quare ſi ab eis eruditus es,raptus es,nõ
eruditus,non paſtus;Si baptizatus es ab eis,deuoratus es,non ſaluatus,nam luporum eſt deuorare,
non ſaluare. Quid ergo eſt? ex fructibus eorum cognoſcetis eos, fructus enim hominis eſt
confeſſio fidei eius,& opera conuerſationis ipſius; Si ergo videris hominem Chriſtianum ſtatim
conſidera,ſi confeſſio eius conueniat cum ſcripturis, verus eſt Chriſtianus;ſi autem non eſt
quemadmodum Chriſtus mandauit,falſus eſt: Sic enim & Ioannes, cùm de hæreticis ſcripſiſſet
C epiſtolam,non dixit; ſi quis venerit ad vos non habens nomen Chriſti, nec aue ei dixeritis:
Sed,ſi quis non attulerit iſtam doctrinam. Indicium Chriſtianitatis non ad nomen Chriſti retulit,
ſed ad confeſſionem,quia non nomen ſolum Chriſti Chriſtianum facit,ſed etiam veritas
Chriſti,quia in nomine Chriſti multi ambulant, in veritate autem eius pauci. Deinde vide.
Nunquid ouis lupum perſequitur aliquando? Non,ſed lupus ouem. Sic Iudæi Chriſtum, non
Chriſtus Iudæos,hæretici Chriſtianos,non Chriſtiani hæreticos. Ergo ex fructibus eorum cognoſcetis
eos. Si quis lupum cooperiat pelle ouina, quomodo cognoſcas illum, niſi aut per vocem,
aut per actum? Ouis inclinata deorſum balat, lupus in aera conuertit caput ſuum contra cælum,
& ſic vlulat. Qui ergo ſecundum Deum vocem humilitatis,& confeſſionis emittit,ouis
eſt: Qui verò aduerſus veritatem turpiter blaſphemijs vlulat contra Deum,lupus eſt,ſicut dicit
propheta de illis: *Iniquitatem in excelſo locuti ſunt, poſuerunt in cælum os ſuum.* Ouis herbas *Pſalm.* 72.
mãducat,lupus carnibus delectatur. Quem videris ergo de pratis ſcripturarum herbas floridas
Iuſtitiæ colligẽtem, ouis eſt;quem videris autem in ſanguine perſecutionis gaudentem, lupus
eſt. Aliqui verò hanc Chriſti ſententiam intelligunt de omnibus hypocritis, qui foris oſtendunt,
D quod reuera non ſunt. Sed de hypocritis hic quidem agere,cõcedit Toſtatus, ſed de omnibus
intelligi hypocritis, negat, quia hypocrita, inquit,vt hypocrita,ſibi ſoli tantùm nocet;
hic verò illi intelliguntur,qui nocent alijs,quales, inquit, ſunt falſi prædicatores cùm nullum
maius nocumentum eſſe queat,quàm veræ fidei corruptio,& ſimulata veritas. Intrinſecus autem
ſunt lupi rapaces, ideſt, intrinſecus habent deſiderium deſtruendi, & peruertendi veram
fidem. Iſtiuſmodi hypocritæ,qui mentem lupinam habent ſub ouina pelle, intelligũtur etiam
per oues illas, quas Saluator noſter Hieroſolymam veniens ad celebrandum paſcha apud Ioannem,
templo eiecit,quia ſicut oues exterius frequenter apparent pulchræ, & albæ, ſæpe tamen
interius ſunt morbidæ, & ſcabioſæ ſub lana. Dicuntur modò etiam lupi ſub ouilla pelle,
eidem Chryſoſtomo in homil. de recipiendo Seueriano, adulatores, & maligni: Non eſt,inquit,
amicus tutus,non frater firmus, ſublatum eſt charitatis bonum,ciuile bellum habet omnes,
ac ne id quidem apertum,ſed obumbratum. Innumerabiles vbique perſonæ,ſimulatæque
facies. Multa ouium vellera,innumeri vbique lupi ſub his occultati,vt inter hoſtes iam aliquis
tutius vixerit,quàm inter hos,qui videntur amici;qui heri adulabantur,qui blandiebãtur,qui
manus exoſculabantur, hodie repentè comperti ſunt eſſe lupi, abiectiſque perſonis, facti ſunt

omni-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

omnibus accuſatoribus acerbiores &c. D. Hieronymus de omnibus quidem intelligi poſſe E ait Euangeliſtæ ſupra citata verba, qui aliud habitu, ac ſermone promittunt, aliud opere demonſtrant, ſed ſpecialiter de hæreticis intelligi debere, qui videntur, inquit, continentia, caſtitate, ieiunio, quaſi quadam pietatis ſe veſte circumdare, intrinſecus autem habentes animum venenatum, ſimpliciorum fratrum corda decipiunt. Et fructibus ergo animæ, quibus innocentiam ad ruinam trahunt, lupis rapacibus comparari. Ouis item pro innocentibus fidelibus, vt lupus pro hæreticis à Prudentio accipitur de Ario, & Fotino loquente:

latet & lupus ore cruento
Lacteolam mentitus ouem ſub vellere molli
Cruda per agninos exercens funera rictus
HAc ſeſe occultant Fotinus & AZius arte
Iunanes feritate lupi.

Et in fine ſui Periſtephani ouile etiam accipit pro grege Chriſtianorum, & fidelium & lupum F pro ſeductore.

Sic tibi de pleno lupus excludatur ouili
Agna nec vlla tuum capta gregem minuat
Sic me gramineo remanentem denique campo
Sedulus ægrotam paſtor ouem referas.
Sic cum lacteolis caulas compleueris agnis
Raptus & ipſe ſacroſis comes Hippolyto.

Manſueti, & immanti qui.

Apud Eſaiam, vbi dicitur: *Et compaſcet lupus cum agno, & pardus accubabit hædo, & vitulus, & taurus, & leo ſimul paſcentur & puer paruulus aget eos, & bos, & vrſus compaſcent, & catuli eorum ſimul erunt, & leo & bos ſimul veſcentur paleis.* D. Cyrillus, per agnum, & hædum aliaque innocua, & mitia animantia manſuetos, placidos, mites, & ſanctos: per leonem verò pardum, lupum, & vrſum, homines naturæ contrariæ intelligit. Cùm enim prius humanũ genus in duas gentes diuiſiſſet, in Iudæos ſcilicet, & gentes eos, qui Idola colunt, ait: Iudæi legis pædagogia velut manſuefacti, & iuſtitiæ conformatione cicurati vitam coluerunt hominibus dignam: Illi verò alij, ideſt, qui ſimulachris inanimis ſeruierunt, rectricem legem non habentes, mente ſæua G præditi extiterunt, & agreſtes, & rapaces auaritiæ addicti, impetuoſi, & proni ad voluptates, eaſq; turpiſſimas, & ad omnia fædiſſima pręcipites, quorum alius lupo aſſimilis erat, alius pardis vicinus, & conformis propterea quod mentem pluribus, & varijs perturbationibus, & affectibus notatam quaſi & commaculatam haberet; alius verò animo impotens, & effrenis rapacitate, facilè perſequẽs, in vita leonibus aſſimilis extitit. Verũ hi adeo efferatis & morib. & motibus innutriti, Chriſto eos ad manſuetiſſimã, & ſanctã vitã transformante, crudelitate ſua relicta, & reiecta vitam hominibus conuenientem nimirum, quæ cum manſuetudine coniuncta eſſet, excoluerunt; crediderunt enim Chriſto dicenti: *Tollite iugum meum ſuper vos, & diſcite, quia mitis ſum, & humilis corde, & inuenietis requiem animabus veſtris.* Itaque vnà cum fide lucrifecerunt, & veteris immanitatis abolitionem, & vt boni eſſent, & mites, & vt vnà cum ſanctis verſarentur. Nuncupati ſunt enim conciues ſanctorum, & domeſtici Dei. Hoc nobis arbitror propheticum ſermonem hiſce verbis variè ſubnotare: *Compaſcet enim*, inquit, *lupus cum agno, & pardus accubabit hædo*, ideſt, contigua erunt, & coniuncta per Chriſtum ſæua cum manſuetis, & quæ nullo modo ſacra erant, cum ſacris. Nam Iſrael quatenus lege inſtitutus eſt, & H probitatem morum cognitam perſpectamque haberet, placidus erat, & mitis ſimul & ſanctus, & quaſi oui, & capræ conſimilis: Ambo ſiquidem ſacra ſunt & munda animalia, & pręterea ab ipſa natura ad manſuetudinem efficta. Lupus autem, pardus, & leo immania ſunt naturaliter, nec inter ſe congregabilia: At in Chriſto hoc quoque perfectum eſt. Conſociati ſunt enim inter ſe mutuo Iudæi, & Græci, communem veluti capientes cibum, euangelicam ſcilicet, & apoſtolicam prędicationem, & vni paſtori omnium principi ſubditi, qui paſcere nouit, ſicut dicit propheta, in paſcuis bonis, & in loco prępingui. Sed & vitulus, inquit, & leo, & taurus ſimul paſcentur. Videtur autem vitulum appellare nouitium, & recentem credentiũ populum, in Chriſto ſcilicet puerascentem; taurum autem fortaſſis Iſraelem, velut veteranum; Cùm enim tener ſit vitulus, taurus prior eſt, & maturior tempore. Vel per vitulum deſignat eum, qui cognitione, & virtute eminet. Quale eſt, quod dicitur, puſillos cum magnis, & ſeniores cum iunioribus benedicere iuxta vocem pſallentis. Nouit verò & ſapientiſſimus Ioannes mentis, & animi ętatem talem. Scribit igitur & patribus, & paruulis, & præterea adoleſcentibus comparans, vt arbitror, menſuram cuiuſque mentis, & notitię, & diuinę cognitionis corporum ętatibus. Paſcentur itaque, inquit, ſimul, & in vno loco, & vitulus, & taurus, & leo. Tum cõmodè vitulo, & tauro

A ro leonem adiungit, vt rurſus ænigmaticè & obſcurè ſubintelligas fide iuſtificatos, & ſce-
ptro Chriſti omnium noſtrum Seruatoris ſubiectos, non ex ſolis eſſe mundis, & ſanctis, nem-
pe ex placidis, & mitibus, ideſt, ex lege manſuefactis, ſed etiam ex agreſtibus, videlicet ex
gentibus, conglutinante, & ad concordiam animorum componente eos omnium noſtrum
Seruatore Chriſto, & bonum inde etiam in filios filiorum, ideſt, ex ipſis natos, tranſmit-
tente. Nam huc etiam propagatur à nobis pax Chriſti, & conſenſionis animorum, & fi-
dei bonum. Iſtuc enim puto oſtendit cùm adijcit: *Simul catuli eorum erunt, & leo, & bos ſi-*
mul veſcentur paleis, inquit, Obſerua, quod dicit non mite in alimentum feris vſitatum, ſed
in mitis nutritionem ferum demigrare. Carniuora quippe planè ſunt vrſus, & leo, bos au-
tem, & vitulus, ouis, & hædus non ita, ſed herbas carpunt huiuſmodi animantia. Atqui à
conſuetis, ac ſolitis, inquit, ſylueſtria recedent, & potius ad cibaria manſuetorum tranſi-
bunt, & illa veſcentur palea. Typus autem doctrinæ poſſit eſſe hæc paſtio. Eſt igitur in-
telligendum, ante fidem in Chriſtum improbos habuiſſe præceptores, pecuinam illis tra-
B dentes doctrinam, & porrò ſuadentes perditiſſima, & corruptiſſima conſectari. At vbi ad
agnitionem Dei, qui verè Deus eſt, vocati ſunt, tum ſimul à priſtino errore, & doctrinis, in
quibus enutriti, & educati ſunt deſciuerunt, floridum, & delitijs affluentem paſtum euange-
licarum inſtitutionum ſimul cum Iſraelitis ſectantes. Iacobus de Vitriaco verò in concione
natiuitatis Domini explicaturus, *& puer nobis natus eſt*, &c. Hic eſt, inquit, ille puer, de
quo dixit Eſaias; *Vitulus, & leo, & ouis ſimul morabuntur, & puer paruulus minabit eos*, ideſt,
qui ſe per contritionem Deo immolat, & is, qui alios cruciat, & is, qui in innocentiæ ſim-
plicitate perdurat, intra caulas ſanctæ eccleſiæ conuenient ſub ducatu pueri, ideſt, Chriſti,
qui minabit eos. Et iterum: *Habitabit lupus cum agno, & pardus cum hædo accubabit*. Quia,
qui prius fuerat raptor, quieſcet in pace cum manſueto, & pardus, ideſt, peccatorum ſuorum
maculis varius, cum eo, qui ſe deſpicit, & peccatorem fatetur, humiliabitur. Rurſus D. Hie-
ronymus pauperes, & humiles per agnos, & hædos; per leones, & pardos diuites, & potentes
intelligit, nec non & qui eccleſiam perſequuntur, refutans primò Iudæorum noſtrorumque
Iudaizantium ſententiam, qui iuxta literam hæc quoque futura, inquit, contendunt, vt in
claritate Chriſti, quem putant in fine mundi eſſe venturum, omnes beſtię redigantur in mã-
C ſuetudinem, & priſtina feritate depoſita lupus, & agnus paſcantur ſimul, & cętera cũ cæteris,
quæ nunc videmus ſibi eſſe contraria. Vt verò myſticum hæc habere ſenſum oſtenderet, in-
terrogemus, inquit, eos, quid dignum ſit domini maieſtate, vt lupus, & agnus paſcãtur ſimul,
& pardus cum hædo accubet, & leo paleas comedat, &c. Niſi forte iuxta poetarum fabulas
aureum nobis Saturni ſeculum reſtituent; in quo lupi, & agni paſcentur ſimul, & mulſo vino
plena current flumina, & de folijs arborum ſtillabũt mella dulciſſima, lacteiſq; fontibus om-
nia complebuntur. Quod ſi reſponderint pro beatitudine temporum hæc futura, vt abſq; cu-
iuſquam noxa homines bonis omnibus perfruantur, audiant à nobis, nihil eſſe bonũ niſi vir-
tutem & nihil malum niſi vitium, dicente pſalmiſta: *Quis eſt homo, qui vult vitam, & diligit*
dies videre bonos: Compeſce linguam tuam à malo, & labia tua ne loquantur dolum, declina à
malo, & fac bonum. Diuitiæ autem, & ſanitas corporis, & rerum omnium abundantia, & his
cõtraria, paupertas, infirmitas, & inopia etiam apud philoſophos ſeculi, nec inter bona repu-
tantur, nec inter mala, ſed appellantur indifferentia. Vnde & ſtoici, qui noſtro dogmati in
pleriſq; concordant, nihil appellant bonum, niſi ſolam honeſtatem, atq; virtutem; nihil ma-
D lum niſi turpitudinem. Cæterùm iuxta viuificantem ſpiritum facilis intelligentia eſt. Lupus
enim Paulus, qui primò perſequebatur, & lacerabat eccleſiam, de quo dictum eſt, *Beniamin*
lupus rapax, habitauit cum agno, vel Anania, à quo baptizatus eſt, vel Petro apoſtolo, cui di-
ctum eſt: *paſce agnos meos*. Et pardus, qui prius nõ mutabat varietates ſuas, lotus in fonte do-
mini, accubauit cum hædo, non qui à ſiniſtris eſt, ſed qui immolatur in paſcha domini, & hoc
notandum, quod non agnus & hædus habitent, & cùm accubent cum lupo, & pardo, ſed lu-
pus, & pardus, agni & hædi imitentur innocentiam. Leo quoque prius ferociſſimus, & ouis,
& vitulus pariter morabuntur, quod quotidiè cernimus in eccleſia, diuites, & paupe-
res, potentes, & humiles, reges, atque priuatos pariter commorari, & à pueris paruulis, quos
apoſtolos intelligimus, & apoſtolicos viros imperito ſermone, ſed non ſcientia, regi in eccle-
ſia. Qui cum inter ſe diſciplina domini fuerint fœderati, ita vt eorum quoq; familiæ con-
iungantur, tunc complebitur: Simul requieſcent catuli eorum, leo quoque non carnes co-
medet, ſed paleas, quo ſcilicet veſcatur cibo ſimplici. Et hic obſeruandum, quòd non
bos carnes, ſed leo paleas comedat: Paleas in ſcriptura ſacra verba, ſimplicia puto in-
telligi, triticum autem, & interiorem medullam, ſenſum, qui inuenitur in litera, & frequen-

Chriſtus puer paruulus dictus.

Pauperes & humiles.

Diuites, & potentes.

Pſalm. 33.

Geneſ. 49.

Palea & triticum quid denotent.

ter euenit, vt homines ſeculi myſtica neſcientes ſimplici ſcripturarum lectione paſcantur. E
Idem Hieronymus in comment. horum eiuſdem prophetæ verborum; *tunc lupi & agni pa-*
Eſai. 75. *ſcentur ſimul, leo autem quaſi bos comedet paleas, & ſerpens terram quaſi panem,* tunc lupus,
& agnus, inquit, paſcebantur ſimul perſecutor Paulus, & Ananias diſcipulus. Ille lupus, de
Geneſ. 49. quo ſcriptum eſt: *Beniamin lupus rapax mane comedet prædam, & ad veſperam dabit eſcam,*
ſiue, vt in hebraico dicitur, *diuidet ſpolia*. Cuius doctrina cibus fuit credentium, & qui to-
to orbe de ſuperatis aduerſarijs triumphauit. Agni autem credendi ſunt omnes, qui in ve-
ſtibus candidis ſequuntur agnum quocunque vadit; quos dominus Petro tradidit ad paſcen-
dum dicens: *paſce agnos meos*. Leo quoque vt bos comedet paleas, quando viri diſertiſſimi,
Leo comedens paleas. & quondam apud ſęculum potentes, ſcripturarum ſe tradunt ruſticitati, vt nequaquam ſe-
culari paſcantur eloquentia, quæ inſtar mellis ſtillat de labijs meretricis, ſed vilitatem, &
paleas ſequantur hiſtoriæ: donec multo labore, atque induſtria mereantur ad frumentum
ſenſuum peruenire. Et conſiderandum, quod non bos vertatur in rabiem, ſed leo mutetur in
manſuetudinem, & ſerpens etiam, qui obſeruabat hominis calcaneum, & cuius ab ho-
mine obſeruabatur caput, nequaquam aliorum nutrietur interitu, ſed terram ſiue pulue-
rem quaſi panem comedet. Aut certè ſic intelligendum, quòd diabolus, qui prius homi-
Serpens terram comedens quid ſignificet. num mortibus paſcebatur, eos tantùm comedat, qui puluis, ac terra ſunt. Per quæ om-
nia demonſtratur malorum in bonum commutatio: qui innoxij erunt, antiqua feritate de-
poſita, non foris, ſed in monte ſancto domini, hoc eſt, in eccleſia, & in confeſſione eius
montis, à quo vulneratus eſt princeps Tyri, & qui exciſus de monte ſine manibus creuit in
montem magnum, & impleuit orbem. Interrogemus in hoc loco Iudæos, & omnes,
qui ſub nomine chriſtiano adhuc paleas comedunt ſcripturarum, quæ ventilabro domini à
tritico ſeparatæ vento tradentur, & flammis, quæ beatitudo ſit æſtimanda, vt in mille
annorum regno in Sion monte ciuitate Chriſti præſentis Ieruſalem, & in templo auguſtiſ-
ſimo lupi, & agni, leones, & boues, ſerpentes, & homines ſimul comedant, pariterque
commorentur, & hi tantùm innoxij ſint, qui in monte ſancto domini habitauerint? *Ex quo*
intelligimus omnes, qui extra montem fuerint, occidendos. Nudabitur ergo lupis, leo-
nibus, pardis, vrſis, atque ſerpentibus, & cæteris beſtijs vniuerſus orbis, & immenſi ſaltus, G
& Aegyptiæ vaſtitas ſolitudinis, quæ venenatorum animantium fertilis eſt, & pro ſumma
felicitate ciuitas ſancta, non ſolùm hominum, ſed & beſtiarum, & ſerpentium erit habita-
culum, vt iuxta ſuperiorem prophetiam, habitet lupus cum agno, & pardus cum hædo, vi-
Eſai. c. 11. tulus, & leo, & oues cum vrſis ſimul morentur, & puer paruulus regat eos & cæt. Cauſa-
que ſit tantæ felicitatis, quia repleta eſt omnis terra ſapientia domini. Cùm modò aries
gregis ſui dux ſit, etiam myſticè, moraliterque pro quouis accipitur, qui alijs præeſt, do-
minaturque, ſiue temporaliter, ſiue ſpiritualiter. Apud Danielem, vbi dicitur: *Ecce aries*
vnus ſtabat ante paludem habens cornua excelſa, & vnum cornu excelſius altero, atque ſuc-
Perſarũ regnum cur arieti comparatum. *creſcens*, arietem inquit Benedictus Pererius, ſignificaſſe regnum Medorum, & Perſarum,
ipſe angelus infra declarat. Cur autem regnum Perſicum arieti comparatum fuerit, non
eſt, inquit, in promptu explicare. Solus interpretum Theodoretus eam reddidit ratio-
nem, quod ſicut aries ſua lana grauatur, & tam propter carnes, quam propter lanam ne-
ci datur, ita regnum Perſarum nimia opum abundantia, & imperij magnitudine quaſi gra-
uatum, preſſumque tandem corruerit. Poſſit etiam illud addi, quod ſcribit Rupertus: Quæ- H
Lib. 8. de victor. verbi Dei 30. ſitu, inquit, dignum eſt, cur in viſione priori regnum Perſarum per ſimilitudinem vrſi, in
hac autem viſione, per ſimilitudinem arietis ſignatum fuerit. Ad quod congruè reſponderi
poteſt, quia cauſæ diuerſæ, imò contrariæ regni illius fuere erga Dei populum. Cauſas
illas tam longè diuerſas dicere non dubitauerim, quàm diuerſæ ſunt naturæ horum anima-
lium, vrſi, & arietis, quorum alterum rapto, & cruore viuit, alterum innocuum, neque
ſanguinem ſitit, neque rapto viuit. Promptum eſt hoc diſcerni, ſi reſpicias regnum illud
ſecundum Aman, quàm crudele fuerit: Secundum reges, quàm clementer illi populo ſe im-
penderit; Aman quippe moribus veraciter vrſus, truci furore, immani rabie, Iudæo-
rum genus vniuerſum ore aperto hians deuorare voluit. Reges autem maximè Aſſue-
rus more arietis, lanis ſuis, ideſt, opibus multis, quibus regnum illud abundauit, eun-
dem populum fouit, & ditauit, nullumque dentem malignitatis inflixit, ſicut aries dente ne-
Arietis duo cornua quid ſignificent. minem petit: imò vitam gentis illius lætificauit gratia reginę Eſther, & Mardochæi. Sic Ru-
pertus. Quid autem ſignificent duo cornua arietis, vnum excelſius altero, ſunt interpretatio-
nes: prima eſt D. Hieronymi, qui ait ſignificari duos reges, huius imperij, & monarchiæ Me-
dorum, & Perſarum conditores, Darium Medum, & Cyrum. Hic autem quia potentior illo

A fuit, multoque latius imperium amplificauit, propterea celſiori cornu ſignificatur. Quam
interpretationem probat quoque Rupertus, & pluribus verbis hunc in modum pertractat:
Libro citato
Si quæras, inquit, cur hircus vnum tantummodo cornu habere viſus eſt, aries autem duo
cap. 31.
cornua, facilis patet reſponſio, corpora quidem horum animalium ſingula regna ſignare,
cornua verò eorundem regnorum reges ſignificare. Conſtat autem ſolum Alexandrum,
& ante, & poſt victos Perſas, regnum Græcorum nullo imperij ſocio, & conſorte tenuiſſe.
Regnum autem Perſarum, & Medorum, duo reges victis Babylonijs ad tantam magnitudi-
nem, & potentiam extulerunt, Cyrus, & Darius Medus auunculus eius, & Aſtyagis filius,
quem Græci Cyaxarem appellant. Cyrus autem licet ætate iunior Dario, victorijs tamen,
& potentia & opibus maior eſt effectus, ideoque vnum cornu arietis dicitur altero fuiſſe
ſublimius. Altera interpretatio eſt Theodoreti, qui duo cornua arietis ſignificare ait, duas
familias regum Perſidis, penes quas fuit hoc imperium à Cyro vſque ad Alexandrum Ma-
gnum. Prior familia fuit Cyri, qui hoc imperium fundauit, quæ mox in filio eius Cam-
byſe extincta eſt. Poſterior familia fuit Darij Hyſtaſpis, in cuius ſucceſſoribus, vſque
B ad Alexandrum Perſicum imperium permanſit, qui quidem fuere potentiſſimi, atque o-
pulentiſſimi, atque ob eam cauſam familia hæc præſtantior fuit priori. Libet hic ponere
verba Theodoreti: Perſicum regnum, inquit, arieti ſimile inducitur, tanquam diuitijs ſuis
laborans, multarumque facultatum obtinens abundantiam. Duo cornua in ariete con-
templatur, quia primus regno potitus eſt Cyrus, quod vſque ad filium ſuum tantummodo
Cambyſem tranſmiſit. Hoc deinde excepit Darius Hyſtaſpis, cuius poſteri regno Per-
ſico, vſque ad Alexandrum Magnum potiti ſunt. Duo itaque genera regum per duo cor-
nua ſignificantur, & ambo quidem videntur excelſa, ſed excelſius tamen priore poſterius,
amplius enim Dario, & Xerſe ſceptra tenentibus, regnum hoc fuit, quàm ſuperioribus.
Etenim Cyrus Pontum, Euxinum, & Aſiam ſubegit: his Darius adiecit Scythas, No-
madas, cum alijs multis gentibus: Xerſes eius filius Europæ quoque regni ſui iugum
imponere conatus eſt. Nam quàm latè patens fuerit hoc imperium ſub Aſſuero mari-
to Heſther ex primo eius libro, & decimo capite liquidò cognoſcitur. Hactenus ex
Theodoreto. Tertia interpretatio noſtra eſt, inquit, Pererius, quæ ſententiæ verborum
C Danielis magis videtur inhærere, magiſque cum ijs, quæ angelus infrà, viſionem hanc in-
terpretatus, dixit, congruere. Arbitramur nos duo illa cornua arietis ſignificaſſe duo
huius imperij, prima, propria, & præcipua regna Medorum videlicet, & Perſarum: quo-
rum duorum duntaxat appellatione tam ipſum imperium, quàm reges, licet plurimis alijs
regnis dominarentur, nominabantur. Nam & ipſi ſe, & alij eos non niſi reges Perſarum,
& Medorum appellabant. Hoc indicauit angelus, cùm viſionem bicornis arietis expo-
Hircus cum
nens, *aries*, inquit, *eſt rex Medorum, & Perſarum*. Et ſic intelligitur hircus cum ariete
ariete con-
congreſſus, fregiſſe eius cornua, quoniam Alexander cum vltimo rege Dario præliatus
greſſus.
eum vicit, & imperium Medorum, & Perſarum ad Græcos tranſtulit: neque enim vide-
tur commodè intelligi poſſe Alexandrum deſtruxiſſe duo cornua, ideſt, Darium Medum
& Cyrum, vt Diuus Hieronymus intellexit, quippe qui plus ducentis annis ante ipſum
Alexandrum deceſſerant: Neque duas illas familias Cyri, & Darij Hyſtaſpis, in qui-
bus imperium hoc reſederat, quemadmodum interpretatus eſt Theodoretus, ſiquidem
vltimus rex Perſarum Darius, qui victus ab Alexandro perdidit imperium, ex neutra
D familia fuit: non enim quia regio eſſet genere, ſed cauſa virtutis, & fortitudinis, cuius
præclara ediderat exempla, Perſarum ſuffragio ad regnum aſſumptus eſt, vt in extremo
libro decimo tradit Iuſtinus. Licet Diodorus ſcribat hunc Darium fuiſſe filium Arſani,
Lib. 17.
qui regi Ocho frater fuerat. Eum tamen Darium Strabo regiæ ſtirpis fuiſſe, negat.
Lib. 16.
Hactenus Pererius. F. Hector Pintus verò Hieronymianus Sacræ Theologiæ Doctor,
& in Academia Conimbricenſi Sanctæ Scripturæ profeſſor, per hunc arietem ſignifica-
ri ait vltimum Darium, & per hircum, qui eum vicit, Alexandrum Magnum, qui de eo
victoriam reportauit; vel per arietem intelligi regnum Perſarum, ac Medorum, & per
hircum, regnum Macedonum, ſed in idem id recurrere. Habuiſſe arietem duo cornua
propter duos populos Perſas, & Medos, ac quia Perſarum populus erat nobilior, & præ-
ſtantior populo Medorum, ideo per cornu ſuccreſcens ſignificari. Sequitur: *Vidi arie-*
tem cornibus ventilantem contra occidentem, Aquilonem, & meridiem. Significatur his
verbis, ex ſententia Pererij, quas partes orbis Perſæ bello appetierint, & deuicerint, vi-
delicet auſtralem, in qua eſt Aegyptus, Aethiopia, & Libya: Aquilonarem, vbi ſunt Ponti-
cæ gentes, & occidentalem, hoc eſt, inſulas maris mediterranei, quod Perſis eſt occidenta-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

le, vnde pro illo, *Contra occidentem*, græcè eſt, contra mare, maris namque mediterranei fermè inſulas omnes, vel voluntaria deditione, vel bellica potentia Perſæ obtinuerunt; E Cæterùm Pintus hæc eadem verba: *Vidi arietem cornibus ventilantem contra occidentem*, & cætera, ſimiliter quidem interpretatus, addit: Vel vidi ipſorum regem Darium ad has tres mundi partes ſe extendentem. Aries autem propriè, inquit, Darius eſt. Quod ſi verò quis quærat, cur rex Perſarum hoc loco cum ariete comparetur, reſpondendum eſſe exiſtimat, eam ob cauſam id effectum eſſe, quia aries vires habet in capite, per quod principium intelligitur, non autem in parte poſteriori, per quam finis indicatur. Darius enim fuit fortis in principio, ſed poſtea languit, & vires amiſit. Huc accedit, quod aries non pugnat, niſi prouocatus, & iniuria laceſſitus, rex enim Darius non ſumpſit arma niſi læſus, & irritatus: Vnde olim qui volebant oſtendere ſe violatos, & coactos bellum gerere ſoliti erant arietem per fecialem ad hoſtes præmittere: Furor namque fit ſæpenumero læſa patientia. Aries eſt natura manſuetus, ſed ſi laceſſitur, ira concitatus fortiter pugnat; F Intelligi autem potiſſimum Darium, quem Alexander vicit per arietem ſequentia manifeſtè indicant: *Ecce hircus caprarum veniebat ab occidente ſuper faciem totius terræ non tangens terram, habens cornu inſigne inter oculos ſuos, & cucurrit ad arietem in impetu fortitudinis ſuæ, & percuſſit eum, & comminuit duo cornua eius*; Comparatur enim hirco Alexander, quia ſicut hircus ardentior, velocior, & potentior eſt ariete, ita Alexander Dario; vel vt habet Pererius, Perſarum regibus. Vocatur hircus caprarum, ideſt, princeps, & dux Græcorum, quia vt aries ouium, ſic hircus caprarum princeps, & dux eſt. Nec malè capris comparantur Græci propter mobilitatem animi, & ſagacitatem, atque acumen ingenij: Etenim docet Plinius capras ſagacioris eſſe ingenij, acutioris viſus, & ad motum agiliores, quàm oues, nec dubium eſt, quin hiſce rebus Perſis Græci præſtiterint. Sic & Pintus declarans illud: *hircus habebat cornu inſigne inter oculos ſuos*, hoc eſſe ait, quòd regnum Græcorum habuit quendam principem admirandum nempe Alexandrum, qui fuit, inquit, inter oculos, ideſt, inter philoſophos nutritus, fuit enim diſcipulus Ariſtotelis, & cum magnis viris in philoſophia verſatus. Accipitur autem oculus pro perſpicacia, & iudicio, vt in Deuteronomio; *Munera excæcant oculos ſapientum*. Dicitur hircus veniſſe ab occidente, Alexander enim Macedonia, quæ Perſis eſt occidentalis, profectus eſt G in Aſiam ad debellandos Perſas. Pro principe verò, præfectoue eccleſiæ accipitur aries, vbi dicitur, *tria ſunt, quæ benè gradiuntur, & quartum, quod feliciter incedit, leo fortiſſimus beſtiarum, qui ad nullius pauebit occurſum, gallus ſuccinctus lumbos, & aries, nec eſt rex, qui reſiſtat ei*: Sic enim hæc verba interpretatur Diuus Gregorius. Ipſe quippe, inquit, hoc loco ponitur, de quo ſcriptum eſt, vicit leo de tribu Iuda, quia in illo hoc, quod infirmius eſt Dei, fortius eſt hominibus, qui ad nullius pauet occurſum, dicit enim: *Venit princeps mundi huius, & in me non habet quicquam*. Gallus ſuccinctus lumbos, id eſt, prædicatores ſancti, inter huius noctis tenebras verum mane nunciantes, qui ſuccincti lumbis ſunt, qui à membris ſuis luxuriæ fluxa reſtringunt. In lumbis quippe luxuria eſt. *Et aries, nec eſt rex, qui reſiſtat ei*. Quem alium hoc loco arietem accipimus, niſi primum intra Eccleſiam ordinem ſacerdotum, de quibus ſcriptum eſt: *Afferte domino filios arietum*, qui per exempla ſua gradientem populum quaſi ſubſequentem ouium gregem trahunt. Quibus ſpiritaliter, rectèque viuentibus nullus rex ſufficit omnino reſiſtere, quia quilibet perſecutor obuiet, intentionem eorum non valet præpedire. Sciunt enim ad Deum, quem deſiderant, & anxiè currere, & moriendo peruenire. Ponitur ergo primus leo, ſecundus gallus, tertius aries. Apparuit enim Chriſtus, deinde ſancti prædicatores apoſtoli, & tunc demum ſpiritales patres eccleſiarum præpoſiti, videlicet duces gregum, quia ductores ſequentium populorum, & cætera. Eodem ſenſu accipiunt hoc Pſalmiſtæ: *Induti ſunt arietes ouium, & valles abundabunt frumento*, quo tamen loco Folengius clariorem præ ſe ferre ſenſum ea verba Hebræis autumat, quibus, inquit, nulla eſt de ariete mentio, ſed ita habent: *Veſtient planities pecora, & valles operientur frumento, iubilabunt, ac canent*. Quanquam arietes dictio nequaquam, inquit, ſuo vacat myſterio; Nam in Scripturis arietes pro principibus, magiſtratibuſque, & doctoribus ſumi ſolent, qui populorum duces ſunt, quemadmodum illi ouium: induuntur enim, nempe exultatione, ac lætitia Spiritus (modò veri arietes ſint) hoc eſt, mirandum in modum exhilarantur, & ſi ſuos viderint ſubditos in opimis Dei paſcuis ali, & ſaginari, triumphant. O iucundiſſimam amænitatem, ſed pauciſſimis notam, etiam his, qui cum arietes eſſe deberent in grege domini, veruecces ſunt pigri, & rei nullius

Perſarum rex cur aries dictus.

Alexander Magnus cur hirco caprarum comparatus.

Cap. 16.

Aries principem eccleſiæ notat.

Lib. 30. in Iob 38.

Gallus ſuccinctus lumbos.

Pſalm. 28.

A lius commodo vtiles, præterquam macello, ac lanienæ. Cæterùm Diuus Hieronymus ex
plicans verba iſta Ieremiæ: *Vlulate* (ſiue iubilate) *paſtores, & clamate, & aſpergite vos ci-*
nere optimates gregis (ſiue plangite arietes ouium) *quia completi ſunt dies veſtri vt interfi-*
ciamini, & diſſipationes veſtræ & cadetis quaſi vaſa pretioſa (ſiue quaſi arietes electi) *& peri-*
bit fuga à paſtoribus, & ſaluatio ab optimatibus (ſiue arietibus) *gregis. Vox clamoris paſto-*
rum, & vlulatus optimatum gregis (ſiue iubilum arietum) *quia vaſtauit dominus paſcua eo-*
rum, ait per arietes ſignificari principes indoctos; inter paſtores, inquit, & arietes iſta diuer- *Aries princeps indoctus.*
ſitas eſt, quòd paſtores in eccleſia putentur, qui præſunt gregi cum ſapientia, & eruditione,
atque doctrina: arietes verò, qui principes quidem videntur in populo, ſed nihil habent in
ſe doctrinæ, atque ſapientiæ, & per nimiam ſimplicitatem propemodum ſtultitiæ vicini ſunt.
Arietibus tamen etiam aliquando apoſtoli ſignificantur, vt ait Diuus Auguſtinus, his ver-
bis: Omnibus neceſſaria eſt oratio dominica, quam etiam ipſis arietibus gregis, ideſt, apoſto- *In Epiſt. ad Hilar.*
lis ſuis dominus dedit, vt vnuſquiſque Deo dicat: dimitte nobis debita noſtra, & cæt. Et rur-
B ſus in explicatione præcitatorum pſalmiſtæ verborum: *Induti ſunt arietes ouium*, ſcilicet exul- *Arietes apoſtolos ſignificant.*
tatione, quia enim exultatione colles, inquit, accingentur, hac induuntur arietes ouium. Ip-
ſi arietes, qui colles, colles enim eminentiore gratia: arietes, quia duces gregum: arietes er-
go apoſtoli induti ſunt exultatione, gaudent de fructibus ſuis non ſine cauſa laborauerunt,
non ſine cauſa prædicauerunt, induti ſunt arietes ouium, & conualles abundabunt frumen-
to. Et mox rurſus vbi idem Pſalmiſta ait: *Holocauſta medullata offeram tibi cum incenſo, &*
arietibus, arietes eſſe, ait, duces eccleſiæ, totum corpus Chriſti loquitur, inquit, hoc eſt, quod
offert Deo incenſum. Quid oratio cum incenſo, & arietibus? Maximi enim arietes erant *Duces eccleſiæ.*
pro gregibus. Similiter vbi Dauid dicit: *Afferte domino filios arietum*, afferte, inquit domi-
no voſmet ipſos, quos per euangelium duces gregum apoſtoli genuerunt. Et in hoc eodem *Pſalm. 28.*
loco Incognitus ille, qui eruditiùs, quàm latiniùs in pſalmos ſcripſit, notandum eſſe mo-
net, apoſtolos, & primitiuos illos eccleſiæ fundatores, qui nimirum nos per euangelium ge-
nuerunt, arietes nuncupari, quia veluti arietes duces erant gregum, ac cuſtodes diligenti
cuſtodia, & veluti arietes duobus cornibus, ideſt, vtriuſque teſtamenti authoritatibus præ-
ualuerunt in defenſione ſui gregis contra hæreticos, & infideles. Ad iſtos arietes ſcilicet
C apoſtolos veniunt omnes, qui de infidelitate conuertuntur ad fidem, in cuius rei figura dici-
tur in Exodo, quod filij Iſrael exeuntes de Aegypto venerunt in Helim, vbi erant duodecim
fontes, & ſeptuaginta palmæ. Elim enim interpretatur arietes: hi ſunt apoſtoli fidelium gre-
gum duces: ibi ſunt duodecim fontes, quia duodecim ſunt principales apoſtoli præelecti à *Exod. 15.*
Domino, à quibus emanat aqua viua ſalutaris ſapientiæ. Hi ſecum habent ſeptuaginta
palmas, ideſt ſeptuaginta duos diſcipulos cum eis ad prædicandum à Chriſto miſſos, qui
palmam victoriæ Chriſti toti mundo nunciauerunt. Dicit ergo: afferte domino filios arie-
tum, ideſt, voſmet ipſos, qui eſtis filij apoſtolorum: Si autem quæras quomodo meipſum
debeo offerre Deo, audi Paulum dicentem: *Obſecro vos per miſericordiam Dei, vt exhibea-*
tis corpora veſtra hoſtiam viuentem, Deo placentem, rationabile obſequium veſtrum, hæcque *Roman. 12.*
eſt victima ad quam immolandum hortatur nos Pſalmiſta: *Afferte Domino filij Dei*. Et
quid? ſubdit, *afferte domino filios arietum*, ideſt, vos ipſos filios apoſtolorum, quod eſt,
vos ipſos immaculatos ſeruate. Similiter hoc hemiſtichium exponit Gilbertus Genebrar-
D dus Theologus Pariſienſis, diuinarum, Hebraicarumque literarum profeſſor regius, nam *Vocis Elim*
afferte filios arietum, exponit agnos ad ſacrificia, victimas ex agnis, additque duplicem *explicatio.*
vocis Elim ſignificationem repræſentaſſe duplici interpretatione, ne quis putet, inquit, hoc
hemiſtichium eſſe obelo transfigendum. Elim, Dij, & arietes: filij autem deorum (ſic
enim hebraicè) pij, quos Deus Pater, Filius, & Spiritus ſanctus adoptionis gratia dignati
ſunt, Chaldæus angelicos choros exponit, tribuite domino laudes chori angelorum, qui fi-
lij Dei dicuntur apud Iob, per adoptionem videlicet, & creationem. Nam ſolus Chriſtus
filius Dei eſt per generationem, & propagationem naturalem. Alij proceres, principes. *Iob. 2. 38.*
Sic ille. Et Auguſtinus Steuchus Epiſcopus Kiſamus Sedis apoſtolicæ Bibliothecarius,
ait; longè locum iſtum diſſentire ab origine, nam quod dicitur: *Afferte domino filios arie-*
tum, vt græcè eſt υἱοὺς κριῶν, totum, inquit, redundat, ſtatimque præcipitur, afferte do-
mino gloriam, & honorem, ad hunc modum; afferte domino filij deorum bene Elim
ambiguam eſſe, & poſſe legi cum iod poſt aleph, quod deſignabit arietes, aut ſine iod,
denotabitque Deos, neque deſunt pro alterutro ſignificatu exempla, & hebraica ſubnota-
tio, quæ dicitur Maſſoreth, oſtendit vtramque lectionem, vtramque igitur græci interpretes

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

poſuerunt, ὑοὶ θεῶ, ὑιὲς κριῶν. Sed quoniam alterum per accuſatiuum, alterum per caſum nominandi efferunt, nō efficitur ſenſus verus, vt inuitentur filij Dei ad offerendos filios arietum. Alterum ſecludere neceſſe eſt. Verior igitur lectio, pluribuſque probatior eſt, vt Elim nunc ſint Dij, idque omnes ad vnum Hebræi cum Chaldæo comprobant, nam Chaldæus pro filijs Dei ſubſtituit Kitte malakaia, acies angelorum, ordines angelicos. Auen Eſdra filios Dei, ſtellas interpretatur, vt illud apud Iob; *Cùm me laudarent ſtellæ matutinæ, & iubilarent omnes filij Dei.* Filios Deorum Rabbi Salamon filios principum in terra, vt in Geneſi, videntes filij filias hominum. Siquidem Elim non Deus tantùm, ſed fortes robuſtoſque etiam ſignificat. Inuitat igitur angelos, inuitat principes, viroſque conſpicuos, imperatores, reges, dictatores, generatim omnes, quibus parent populi, vt offerant Deo gloriam, decus, & honorem. Græci quoque filios Dei, quibus diuina prædicatio permiſſa eſt, interpretantur, nimirum apoſtolos, velut etiā Nicolaus, ſacerdotes, ſacrificos. Sed ſi arietes excluſeris, mentemque altiſſimè tuleris, inuitantur angeli in omnibus rebus creatis, primum gradum obtinentes, in admirationem, prædicationemque diuinæ potentiæ. Folengius verò cùm dixiſſet per filios Dei, non rectè angelos, ſed principes fortes intelligi debere, ſubdit, quod ſi tamen dictio arietes interſerēda eſt, vt D. Hieronymus approbaſſe viſus eſt, filij arietes potiùs, quàm filios arietum, legendum arbitror. Ex qua quidem inuitatione filij prouocantur principum, qui arietes à prophetis non ſemel nuncupari ſolent, vt in primis illud Ieremiæ, omiſſis cæteris, in medium proferam, quo quæritur principes Iuda factos, vt arietes, non inuenientes paſcua, qui abierunt abſque fortitudine ante faciem ſubſequentis: ait igitur vates: ò vos reges, ò principes, ò vos, qui in rebus publicis, aut in Eccleſia Dei dignitate, aut potentia ſublimes eſtis, Deo, non vobis veſtram potentiam, veſtrā dignitatem, veſtros honores adſcribite. At verò Pintus præcitato loco, principes quidem etiam intelligi per filios arietum more Hebrææ linguæ, aſſerit, ſed ſenſum eſſe: Vos ò filij Dei, ò apoſtoli afferte ad dominum principes, ac magnates gentium, conuertite illos ad fidem concionibus veſtris. Huncque videri germanum eſſe loci huius ſenſum, quia paulò poſt ſequitur: *Vox domini ſuper aquas: Deus maieſtatis intonuit, dominus ſuper aquas multas.* Vox domini eſt (inquit) euangelij annuntiatio, aquæ multæ ſunt gentes, & populi, & linguæ, vt ait Ioannes in apocalypſi: Appellari ergo Darium arietem, quod princeps eſſet, & non niſi laceſſitus cum Alexādro pugnaret, & quòd ab eo fuerit victus, oſtendens in principio fortitudinem, & in fine imbecillitatem. Auguſtino, huicque quam attulimus nouiſſimæ interpretationi, fauet D. Baſilius in homilia huic pſalmo deſtinata, nam cùm dixiſſet Deum omnipotentem eximia quædam dona quæſiturum, & hac gratia eximios eligere, qui offerant, ne enim cogitationes noſtras deijciat in humum, neve nos arietes faciat, nimirum quadrupedes rationis expertes, ac balatilia animalia inquirere, quaſi ſperemus iſtorum animalium victimatione Deum placatum iri dicere: *afferte domino filij Dei*, neque enim opus iam filio, vt filiū offeramus, ſed ſi magnum quid eſt filius, & magnum quid, & dignum filij charitate, & paternæ dignitate, illud quod affertur, vbi addecere eſſe. Subiungit, filios itaque dicit, arietum afferte, vt ipſi, qui à vobis offeruntur, ſi filij ſunt arietum, in filios Dei mutentur, aries enim animal imperium retinens, ac princeps viam præit ouibus ad edulem, ac paſcuam pabulationem, ad aquarum peramænam refocillationem, ad ſtabulum inſuper, & caulas. Tales enim quidam ouilis Chriſti præſides ſunt, præſtantes gregi dominico ſe conferenti ad carpenda ſpiritualis doctrinæ florulenta, & odoratiſſima pabula, qui ſibi creditas oues rigent ſuppeditante illis aquam viuam Spiritu ſancto, & eas adoleſcere faciant, atque ad proferendos ex ſe fructus enutriant, qui viam præmonſtrent ad requiem perennem contendentibus, eaſdemq; ab inſidiantium impoſturis præmuniant, ac tueātur. Horum igitur filios à Dei filijs adduci vult domino ſermo hic. Quod ſi arietes hi ſunt, qui reliquo gregi præmuniunt rectitudinis viam, vtique horum filij erunt, qui propenſiore bonorū operum ſtudio, & exercitatione fuerint per præſulum doctrinam formati, & inſtructi ad vitam ſecundum virtutem inſtituendam, quo ſenſu Theodoretus hæc eadem pſalmiſtæ verba accipit: Vos, inquit, quibus diuina prædicatio commiſſa eſt, & qui filij Dei vocati eſtis, cum omni alacritate diuinam prędicationem ad omnes mundi partes transferte, atque eos, qui ſine ratione nutriti ſunt, rationis compotes reddite, & hos primos Deo offerte, deinde per hos cultum, & hymnos adhibete, in diuinis ædibus beneficij authorē decantantes. Cur verò aries potiùs, quàm agnus eccleſiæ primates ſignificet, Bernardinus Gomeſius in commentarijs ſuis de ſale, rationem quodammodo afferens, ſcribit in hęc verba; Per arietem de grege immaculatum, qui quo magis ab ortu ſuo diſtat, & trimus eſt, eò fit & ad eſcam ſalubrior, & ad grauidandas oues valentior, & ad victimam ſale conſpergendam aptior. Quis veriùs, quàm ſplendidiſſimus doctorum eccleſiæ, atque ſanctorum Chriſti confeſſorum cætus denotatur? vtpote qui de grege medio-

Filij Dei qui.

Apocal. 17.

Darius aries cur dictus.

Lib. 4.

Aries cur primates eccleſiæ potiùs quam agnus ſignet.

A mediocri ſcilicet viatorum, ſiue perigrinorum gradu aſſumpti, quo longiùs à prima ætate di-
ſceſſerunt,atque ad mediam vſque,ſeu prouectam peruenerunt,eo magis virtutibus proficien-
tes,ſeſe Chriſto teneriores,atque ad oppetendam pro eo mortem paratiores effecerunt. Quin
etiam & vt bicornes, valdeque fortes,& tanquam prælucentes quædam mundi faces, ſapien-
tiſſimique terræ ſales vtroque cornu aduerſa mundi petierunt: Altero ſcilicet, coruſcanti exē-
plo vitæ, quo cunctos ad imitandam Chriſti vitam inuitarunt: Altero verò probatiſſima do-
ctrina ſua, qua permultos à tenebricoſis mundi erroribus ad rectiſſimum diuinæ legis iter inſe-
quendum reuocarunt: Atque in hunc modum commiſſas ſibi oues cæleſti gratiæ ſale conſper-
ſas,atque etiam diuinis, æterniſque donis fæcundatas reliquerunt. Quamobrem eodem ipſo
ignito probationis ſale aſſiduis vtique laboribus, continuiſque vigilijs, & maceratione carnis
Chriſtum imitantes, ab omni corruptionis labe ſeſe eripuerunt, vt tanquam immaculati de
grege aſſumpti proxima Deo eſca fierent. At verò nos ſupra ſuo loco arietes, verueceſuè in
Arabia ex Ludouico Barthema,tradidimus,reperiri cauda admodum procera,ſed cornibus ca-
B rentes,quod myſterio non vacat, vt ait Theologus apud Simonem Maiolum Epiſcopum Vul-
turarienſem,videturque ipſius iudicio ſignificare prælatos eos cornibus carere, ne quempiam
corripiant criminoſum, caudas autem profuſiſſimas habere, quãdoquidem ſucceſſionem filijs,
nepotibusve locupletiſſima parata hæreditate præparant; cornua enim,inquit,& arieti,& pręe-
lato in ornamentum, ac munimen ſunt, vt ouibus ſuis aduerſantes (etiam ſi res ferat) percu-
tiant; de cauda autem,ac ſucceſſore ſibi in hæreditate minimum ſtudium gerant, verè paſtorũ
eſt officium:Hæc ille. Vocantur etiam doctores eccleſiæ oues fœtę,ſic enim D.Hieronymus in-
terpretatur hanc Eſaiæ ſententiam: *Sicut paſtor paſcet populum ſuum, & in brachio ſuo congre-
gabit agnos,& in ſinu ſuo portabit, & prægnantes conſolabitur.* Cùm enim dixiſſet non dici hic
tauros,& arietes,& hircos, & grandes oues, quibus per Ezechielem comminatur, quod lacte
veſcantur,& cooperiantur lanis,& infirmum conterant gregem, ſed agnos adhuc tenellos, &
rudis in Chriſto infantiæ,qui nuper in baptiſmo ſunt renati, de quibus ipſe dominus loqueba-
tur ad Petrum: *Paſce agnos meos.* Vnde & in eodem Ezechiele ſcriptum eſt: *ſuſcitabo ſuper eos
paſtorem vnum,& paſcet eos, ſeruum meum Dauid, & erit paſtor eorum*, &c. dixiſſetque in hoc
cõſiderandum eſſe,quòd poſt multa tempora Dauid guloſis paſtoribus reprobatis, dominum
C noſtrum, qui eſt de ſtirpe Dauid, ſuſcitaturum ſe eſſe, qui congreget agnos, & foueat in ſi-
nu ſuo,& fætus ouium, ſiue fætas oues ipſe portet in humero ſuo, ſicut in euangelio legimus,
quod ouem erroneam,& à grege ſolito remanentem ſuis ad caulas humeris reportarit; ſubiun-
git:poſſumus oues fætas apoſtolos,& apoſtolicos viros omneſque eccleſiæ doctores dicere,qui
ſalutem parturiunt plurimorum,& dicunt cum apoſtolo: *Filioli mei, quos iterum parturio,do-
nec Chriſtus formetur in vobis.* Eſt verò etiam, vbi ouis ſignificet fructum ipſorum doctorum,
nimirum vbi dicitur: *Omne quod aperit vuluam aſinæ,mutabis oue*, in hoc enim ſenſu accipitur à
D.Ambroſio,nam cùm dixiſſet aſinę partum,hoc eſt,immundum (inter immunda enim aſina
numeratur) iubet mutari oue,quę eſt munda,& apta ſacrificio: Cęterùm ſi quis,inquit, ſenſum
ſpiritalis intelligentiæ altius perſequatur,conſiderabit,quod aſina laborioſum ſit animal, ouis
fructuoſum. Fructu ergo dicit mutandum laborem,vt finis operis fructus ſit. Vel certè hoc mo-
do omnem laborem tuum,omnem induſtriam puro & ſimplici commẽdabis affectu: Si autem
non mutabis,inquit, redimes. Iubetur ergo ſecundum literam, vt animal aliud mundum pro
D immundo offeratur,aut pretium,ne inter decimas fructuum,vel minus aliquid, vel immundũ
videatur offerri. Intellectus autem profundior liberandam animam tuam docet, vt deſiſtat ab
ijs,quæ fructum non habent. Qui enim redimit ſe,liberat,& quodam exuit debito. Relinquen-
da ſunt opera,quæ verum fructum bonoſq; proceſſus habere non poſſunt, qualia ſunt iſta mũ-
dana,quorum vſus non poteſt eſſe diuturnus. In quibus ipſe nudus & veri vacuus effectus eſt,
& quamuis ſummo quæſitus fuerit labore, animam nihil iuuat, ea enim quæ ſeruitutem ani-
mæ inferunt,inutilia ſunt omnia,etſi nõ deſit effectus. Huc vſq; Ambroſius. Quemadmodum
itaque ouis propter ſimplicem naturam in bonam vbique partem accipitur, ita contrà propter
laneum indumentum in malam partem accipi poteſt,ſiquidem adulteros, vt Aelianus tradit,
in Gortyna Cretæ vrbe deprehenſos lana coronabant,mollitiæ probro, atque ita ad magiſtra-
tus per ciuitatem,perducere moris erat. Saturnus verò non propterea laneo vinculo alligaba-
tur,ut apud Macrobium legitur,ſed propter motus tarditatem, quomodo laneos pedes vulgo
Dijs attribuunt omnibus, vt aſſerit Cælius Calcagninus, quòd ſcilicet pedetentim,& abſque
ſtrepitu ad vlciſcendas malorum iniurias procedant, quo nimirum exemplo pictor quidam
Deo laneos calceos induxit.

Arietes cauda procera excornes quid ſignẽt. Colloq. 7.

Doctores eccleſiæ oues fatæ.

Eſai. 40.

Ezech. 34.

Galat. 4.

Ouis pro fructu doctorũ.

Lib. 2. de Abel, & Cain, cap. 2.

Adulteri lana coronati.

Saturnus laneo vinculo alligatus.

Deorum pedes lanei.

VSVS

VSVS IN SACRIFICIIS GENTIVM.

Victimæ frequentiores.

Animalia quæ immolata.

F

VICTIMÆ, inquit Gyraldus, antiquis frequentes fuere, ouis, ſus, bos, capra, gallina & anſer, quas cùm immolabant, niſi puræ integræque eſſent, (tales immaculatas in ſacris literis vocari, diximus) & lectę ad rem diuinam minus proficere putabant, dicebantur autem lectæ authore Seruio, cum nec caudam aculeatam, nec linguam nigram, nec aurem fiſſam haberent. Fuit quidem priſcis opinio, vt ex hædis potius, & agnis hoſtiæ fierent, quàm ex cæteris, quia hæ mites, & cicures eſſent. Ideo etiam ouilli pecoris hoſtiam maximam non ab amplitudine (verba ſunt Feſti) corporis, ſed quia animi eſſe placidioris viderent, pontifices dixerunt. Sunt qui ſcribant (vt Suidas in voce θύσον) ſex tantum iſta enumerata animalium genera in ſacrificijs veteres adhibuiſſe, quorum ſententiam nec approbamus, nec refellimus: Nam apud authores plura inuenimus, ſed varijs in locis, & ritibus. Hæc ille. Quemadmodum verò oues lectæ dicebantur, quæ ad ſacrificandum erant exceptæ, ita tales porci dicebantur eximij, quemadmodum & boues, quos tamen etiam, & frequentiùs, egregios dicebant; præcidanea autem agna dicebatur, quæ ante alias cædebatur; porca verò præcidanea, quam immolare antè erant ſoliti, quàm nouam frugem inciderent; lectarum iſtiuſmodi ouium mentio eſt apud Virgilium:

Mactant lectas de more bidentes.

Hoſtiæ bidētes quæ.

G

Oues ambiguæ.

Ares.

Aruigus.

H

Miloſphaga.

Solitaurilia.

Hecatombe.

Trittys.

Trittya.

Lib. 10.

Criobolium.

Tauroboliū.

id eſt, oues, quamuis bidentes hoſtiæ quæ fuerint, variè diſputetur, nos ex Feſto diximus, quòd ambidens, ſiue bidens ouis appellatur, quæ ſuperioribus, & inferioribus eſt dentibus, & hoc probari à Ioſepho Scaligero, in Varrone, vbi ait: bidentes hoſtiæ erant, quæ cornigeræ, & duos dentes haberēt eminulos, quo ſenſu Heſychius κεραΐδες τῶν προβάτων τὰ θήλεα τὰ ἔνδον ὀδόντας ἔχοντα: aliter vt puto, ſi carerent illis, ἀτελεῖς erant, & ad ſacrificia ineptæ: Nam ſi bidens dicta eſt, quaſi biens, cur bidentis, non bidennis, aut biennis dicitur? Atqui magis aperit etymum, quod & ambidentes apud veteres vocarentur; Sed id requirebatur in hoſtia, vt duos dētes haberet cæteris longiores, quemadmodum & in tauro τελείῳ, vt diuerſa corna haberet, & patentia. Quæ verò ſint oues ambiguæ his verbis tradit idem Gyraldus. Ambiguę oues in ſacris quę dicerentur, Bebius Macer, qui faſtos dierum ſcripſit, oſtēdit, Ait enim, Iunoni eas, quę geminas parerent, oues ſacrificari cum duobus agnis altrinſecus alligatis: & has ambiguas vocatas quaſi ex vtraque parte agnos habentes: quam ſententiam eſt ſecutus Plac. Fulgentius ad Chalcidium. Varro tamen abigenam bouem dictam ait, quam circum alię hoſtię conſtituerentur. Tantum Gyraldus. Suntq; eidem Varroni ambengę vel ambingę, vel ambiengę oues, quas circum ſimiliter aliæ hoſtiæ conſtituebantur. Aries item olim ares, & aruigus dicebatur, vt idem Varro ait, cuius ſunt verba: *Aries, qui eam dicebant ares:* (Geſnerus legendum fortè eſſe putat, quia adducebatur aris, & Iſidorus, arietem dictum ſcribit ab aris, quòd hoc pecus à gentilibus primum mactatum, & in aris immolatum ſit: vide etiam ſuprà ex Scaligero) veteres noſtri aruiga, hinc aruigus. Hæc ſunt quorum in ſacrificijs exta in veru coquuntur, quas & Accius ſcribit, & in pontificijs libris videmus in hoſtijs, eam dicant aruigem, quæ cornua habeat. Quo loco Scaliger interpungendum eſſe monet verbum, videmus: quod cùm in editione Romana, inquit, factum non ſit, tantum ſibi permiſerunt, vt alterum verbum deleuerint, quod viderent hæc duo commata aliter aptè hærere non poſſe: Cæterùm ita ſenſus perfectus eſt, vt nihil præterea ad ſententiam deſiderari videatur; putarim tamen ita meliùs legi poſſe, & in pontificalibus libris bidentes; nam hic quoque error nocuerat, de quo ſæpe admonuimus, cùm ſcriptum eſſet *videntes:* certe bidentes hoſtiæ erant, quæ & cornigeræ eſſent, & duos dentes eminulos haberent. Iſtiuſmodi ſacrificia, quæ à iugulandis ouibus μηλοσφαγίαι, & μηλοσφαγεῖν poetis eſt immolare pecora: Solitaurilia verò hoſtiarum trium diuerſi generis immolationem ſignificant, tauri, arietis, verris, quòd omnes eæ, vt ait Feſtus, ſolidi, integrique ſint corporis, vt in boue dictum eſt. At perfectum ſacrificium ſue, tauro, hirco, & ariete conſtabat, hoc ἑκατόμβην, & τριττὺν vocabāt. alij τριττύαν ſacrificiū interpretantur, ex oue capra, boue, vel ex hirco, ariete, & tauro. Vide etiā hac de re in boue. Cæterū hecatōbe, vt inquit Iulius Capitolinus, tale erat ſacrificium. Centum aræ vno in loco ceſpitiæ extruuntur, & ad eas centum ſues, centum oues mactantur, & apud Heliodorum legimus. *Perſina boum, equorum, ouiumque greges, & aliorum omne genus animalium in locum quendam ſaltuoſum, vel nemoroſum è regione præmiſit, partim, vt de vnoquoque genere hecatombe ad ſacrificium fieret, partim, vt inde epulę populo exhiberentur.* Criobolium, & tauroboliū ſæpe in antiquitatis monumentis legimus. Tur-

A nebus hiſce nominibus ſignificari exiſtimat taurorum, & arietum ſacrificia, quòd cùm immolantur deijciantur claua, vel ſecuri. Philoſtratus author eſt, imperitos barbaros laudare, mactare hædos, aut agnos, quoniam iſtiuſmodi animalia amentia ſunt, nec multum ab inſenſatis diſtantia: gallos autem gallinaceos, ſues, ac tauros ſuis arcanis non admittere, quoniam animo abundant. Cur verò oues mactari cęperint, docet Ouidius.

Lib. 27. aduerſ. c. 21.
Lib. 8. c. 3. de vita Apollonij.
Lib. 1. Faſt.
Ouis cur immolata.

Pauit ouis pratum, verbenaſque improba carpſit,
Quas pia Dijs ruris ferre ſolebat anus.

Verbena enim maiores rem diuinam faciebant, quæ tum inde hierobotane dicta fuit, tũ quod legati, vel feciales facturi fędera, vel indicturi bellum, vel euntes clarigatum, ideſt res clarè repetitum, ea coronarentur, vnde & ſagmen à ſanciendo dicta fuit. Ex Luciano in volumine de ſacrificijs diſcimus, Ouem integram, hoc eſt cum lanata pelle ſacrificari ſolitam: Atqui ſacrificus, inquit ille, ſanguine fœdatus, non aliter quàm Cyclops ille pecudem incidit, inteſtina educit, cor euellit, cruorem aræ circumfundit, & quid tandem non obiens, peragenſque, quod ad pietatem, ſacrorumque ritum pertineat? poſt omnia demum incenſo igni capram ipſam pariter cum pelle deportatam imponit: ipſam item cùm lanis ouem &c. Quemadmodum autem peculiariter ex boue comburebantur ipſa crura, ſimiliter factum in hoc pecude, ſicuti videre licet ex hiſce Homeri locis:

Odyſſ. 17.

Νύμφαι κρηναῖαι, κοῦραι Διὸς, εἴποτ' Ὀδυσσεὺς
Υ̓́μμ' ἐπὶ μηρί' ἔκηε καλύψας πίονι δημῷ
Ἀρνῶν ἠδ' ἐρίφων, τόδε μοι κρηήνατ' ἐέλδωρ, ideſt,
Nymphæ fontium filiæ Iouis, ſi vnquam Vlyſſes
Vobis crura combuſſit cooperiens pingui nidore
Agnorum, & hædorum. hoc mihi perficite deſiderium.

Odyſſ. 19.

Θεὸς δέ οἱ αὐτὸς ἔδωκεν
Ἑρμείας. Τῷ γὰρ κεχαρισμένα μηρία καῖεν
Ἀρνῶν, ἠδ' ἐρίφων. ideſt,
Deus autem ei ipſe dedit
C *Mercurius, huic enim grata crura comburebat*
Agnorum, & hædorum.

Romæ hoc pecus ad ſacrificia alebatur in Aequimelio, hoc eſt, area Melij, vt colligitur ex hoc Ciceronis: *In Aequimelium miſimus, qui afferat agnum, quem immolemus.* Quando autem oues ipſæ luſtrabantur, paſtor, vt ſcribit Alexander ab Alexãdro, ſummo diluculo aqua illas inſpergebat, & ſulphure, herbaque ſabina, & lauro igne ſuccenſis circa ouilia fumigabat, cumque ſacro carmine, milio, & libo, cum lacte, & ſapa, Pali ſacra faciebat: quo ſuffitu pecora expiari, & morbos depelli, ac diras tabes exterminari putabant. Scripſit id Alexander, vt apparet, ex Gyraldo, vterque autem ex Ouidio, cuius hi ſunt verſus, quibus nõ ſolùm luſtrationis ritus deſcribitur, verùm etiam ipſius origo traditur:

2. de diuinat.
Lib. 5. c. 27.
Luſtratio ouium.
4. Faſtor.

Paſtor oues ſaturas ad prima crepuſcula luſtret,
Vnda prius ſpargat, virgaque verrat humum
Frondibus, & fixis decorentur ouilia ramis,
D *Et tegat ornatas longa corona fores.*
Cærulei fiant puro de ſulphure fumi
Tectaque fumanti ſulphure balet ouis.
Vre maris rores, tædamque, herbaſque ſabinas,
Et crepet in medijs laurus aduſta focis.
Libaque de milio milij fiſcella ſequatur,
Ruſtica præcipuè eſt hoc Dea læta cibo.
Adde dapes mulctramque ſuas, dapibuſque refectus
Syluicolam tepido lacte precare Palen.
Conſule dic pariter pecori, pecoriſque magiſtris,
Effugiat ſtabulis noxa repulſa meis.
Siue ſacra paui, ſediue ſub arbore ſacra,
Pabulaque in buſtis inſcia carpſit ouis.
Seu nemus intrauit vetitum, noſtriſque fugatæ
Sunt oculis Nymphæ, ſemicaperque Deus.
Si mea falx lucum ramo ſpoliauit opacum,
Vnde data eſt ægræ fiſcina, frondis oui.

Da veniam culpæ, necdum degrandinat, obſit
Agreſti Fauno ſuppoſuiſſe pecus.
Pelle procul morbos, valeant homineſque gregesq́;
Et valeant vigiles, prouida turba, canes.
Neve minus multas redigam quàm mane fuerunt
Neve gemam referens vellera rapta lupo.
Abſit iniqua fames, herbæ frondeſque superſint
Quæque lauent artus, quæque bibantur aquæ.
Vbera plena premam, referat mihi caſeus æra,
Dentque viam liquido vimina rara ſero.
Sitque ſalax aries, conceptaque ſemina coniunx
Reddat, & in ſtabulis multa ſit agna meis.
Lanaque proueniat nullas læſura puellas
Mollis, & ad teneras quaslibet apta manus.
Quę precor eueniant, & vos faciatis ad annum
Paſtorum dominæ grandia liba Pali.

His Dea placanda eſt &c.

Expoſitus mos eſt, moris mihi reſtat origo:
Turba facit dubium, cæptaque noſtra tenet.
Omnia purgat edax ignis, vitiumque metallis
Excoquit, idcirco cum duce purgat oues.
An quia (cunctarum contraria ſemina rerum)
Sunt duo diſcordes ignis, & vnda dei?
Iunxerunt elementa patres, aptumque putarunt
Ignibus, & ſparſa tangere corpus aqua.
An, quod in his vitæ cauſa eſt, hęc perdidit exul,
His noua fit coniunx, hęc duo magna putant.

Qui itidem Fauno rem diuinam faciebant, veris initio luſtrabant ouilia, quo ſpectat hoc Calphurnij:

Tu ceſpite viuo
Pone focum, Geniumque loci, Faunumque, Laremque
Salſo farre voca, tepidos tunc hoſtia cultros
Imbuat, atque etiam dum viuit ouilia luſtra.

Verba Gyraldi ſunt: Paſtores ouilia, oues & pecudes purgabant fumo ex ſulphure, roſmarinumque, ac herbam ſabinam, & laurum cremabant; Et alibi rurſus: Si oues, inquit, luſtrarentur, alia à ſupradictis ratio fuit. Nam paſtor ſummo diluculo aqua oues inſpergebat, & ſulphure herbaque ſabina, & lauro igne ſuccenſis, circumcirca ouilia ſuffibat, cumque ſacro carmine, milio, & libo, cum lacte, & ſapa Pali Deę ſacra faciebat. Hoc ſuffimento pecora piari, & morbos depelli, & tabem putabant. Idem ait etiam apud Romanos agna coronata meſſem, agrum fundum, terram, gregem, vel pecus ter circumluſtrari ſolere proſequente agreſtium turba cum fiſtula, ſolemnique ſaltu, & clamoribus, Deum, Deamque cui ſacra fiebant, inuocante, vt morbos, calamitates, & omnem intemperiem prohiberent, fructum agrorum, paſtores, pecoraque ſeruarent. Inter cætera autem etiã agna luſtrabant tubas, quod tubiluſtrium dicebatur, vt annotauit Turnebus in cõm. in Varronẽ. Qui fortè ignotus ille Deus eſt, cuius occaſione D. Paulus Chriſtũ prædicare cæpit. Pauſanias certè in Atticis ararum incertis Dijs extructarum meminit. Quomodo autem Epimenides Athenienſium vrbem peſte laborantem, luſtrauerit, liberaueritque, legimus apud Diogenem Laertium in eius vita, vbi ſcribit in hæc verba: Athenienſes cùm aliquando peſte laborarent, reſponſo à Pythia accepto vrbem expiari oportere, Niciam Nicerati filium naui miſerunt, qui Epimenidem ex Creta aduocaret. Profectus autem ille Olympiade 27. luſtrauit vrbem, peſtemque compeſcuit, hoc modo: Sumpſit oues nigro, & candido vellere, duxitque in Arium pagum, atque inde duò vellent, abire permiſit, his, qui illas ſequebantur, mandans, vbicumque illę accubuiſſent, ſingulas mactarent peculiari cuipiam Deo, atque in hunc modum quieuit lues: Ex eo iam hodieque per Athenienſium pagos aras ſine nomine inueniri certum eſt, in eius quæ tunc facta eſt expiationis memoriam: Sacrificabant itidem agnos ad expianda ſomnia meticuloſa; Sic Ennius apud Ciceronem inquit:

Tubiluſtriũ.

Epimenides Athenas luſtrans, peſtẽ depellit.

Somnia meticuloſa.

1. de diuinat.

Rex ipſe Priamus ſomnio mentis metu
Perculſus, curis ſumptis ſuſpirantibus
Ex ſacrificabat hoſtijs balantibus.

Me-

A Meminit, & Martialis de Naſidiano, quem ait à ſe olim captaſſe munera blanditijs, & cùm eas poeta aſpernaretur, excogitaſſe nouum aucupij genus fingendo ſe vidiſſe ſomnia plena terroris, & ad ea placanda poſtulaſſe modò thus, modò agnum, modò porcum; Salsè itaque reſpondet poeta:

Lib. 7. epig. 53.

Semper manè mihi de me mera ſomnia narras,
Quæ moueant animum, ſolicitentque meum:
Iam prior ad fecem, ſed & hæc vindemia venit,
Exorat noctes dum mihi ſaga tuas.
Conſumpſi ſalſaſque molas, & thuris aceruos:
Decreuere greges, dum cadit agna frequens.
Non porcus, non cortis aues, non oua ſuperſunt,
Aut vigila, aut dormi, Naſidiane, tibi.

Immolabatur præterea ouis in ouatione eo ſcilicet triumphi genere, quod ab huiuſmodi ſacrificandi genere nomen inuenit, vt teſtatur Robertus Valturius his verbis: Illud quoq; nec prætermittendum, triumphi genus non ab ouatione, hoc eſt, clamore Bacchico, ſicuti multi putauere, ouationem appellari, tametſi ouantes illam, canenteſque tranſmittant, vt Plutarchus inquit, at cum milites in magno triumpho, & plena victoria bouem, in hoc ouem immolare conſueuerunt, vnde huic triumphi generi nomen extat, vt qui de pugna venientes cum multitudine obuiam ad numina minora ibant, & ibi fugatis hoſtibus oues Dijs immolabant, ouantes dicebantur, ſic & ouatio propriè minor triumphus, & qui ouatione meretur, & vno equo vtitur, & à plebeis, vel equitibus Romanis deducitur ad Capitolium, & de ouibus ſacrificat, vnde &, vt dictum eſt, ouatio: qui autem triumphat, equis albis vtitur quatuor, & Senatu præeũte in Capitolium de tauris in eo ſacrificat: In quo nec hoc ſilentio obuoluendum, quod ad minores triumphos, & ouationes attinet, ſuper quo diſenſiſſe veteres authores inuenio. Partim enim ſcripſerunt, qui ouaret introire ſolitum equo deuectum, & Sabinus Maſſarius, pedibus ingredi ouantes, dicit, non ſequentibus eos militibus, ſed vniuerſo Senatu. In diebus item natalitijs mactari ſolere diſcimus ex hoc Horatij de Mecænatis natali loquentis.

Lib. 12. c. 2.

B

Ouatio vnde dicta et quomodo fieret.

In diebus natalitijs mactari agnum.

C

Ridet argento domus, ara caſtis
Vincta verbenis, auet immolato
Spargier agno.

Alicubi etiam idem poeta pro eiuſdem Herois ſalute agnam fouet, vtpote pauper, cùm ipſe Mecænas ædem fouiſſet, ſi ſuperuiueret, & à morbo euaderet:

reddere victimas
Aedemque votiuam memento
Nos humilem feriemus agnum.

quia ſcilicet Dij immortales non quantitatem, aut magnitudinem victimæ, ſed offerentis promptitudinem, voluntatemque aſpiciunt, quod tetigit Ouidius dum canit:

4. de ponto. Eleg. 8.

Parua quidem fateor pro magnis munera reddi,
Cùm pro conceſſa verba ſalute damus.
Sed qui quàm potuit dat maxima, gratus abundè eſt,
Et finem pietas contigit illa ſuum.
D
Nec quæ de parua pauper Dijs libat acerra
Thura minus, grandi quàm data lance, valent.
Agnaque tam lactens, quàm gramine paſta Phaliſco
Victima Tapeios inficit icta focos.

Apparet etiam in perſoluendis iuſtis, oues mactari ſolere, ſiquidem Achilles apud Homerum Patroclo parentaturus, multas ei ante erectam pyram iugulat, verba poetæ ſunt, quibus corpus cremandi modus exprimitur:

In iuſtis. Iliad. Ψ.

Πολλὰ δὲ ἴφια μῆλα καὶ εἰλίποδας ἕλικας βοῦς
Πρόσθε πυρῆς ἔδερόν τε καὶ ἄμφεπον. ἐκ δ᾽ ἄρα πάντων
Δημὸν ἑλὼν ἐκάλυψε νέκυν μεγάθυμος Ἀχιλλεὺς
Ἐς πόδας ἐκ κεφαλῆς. ideſt,
Multas autem pingues oues, & errabundas camuras boues
Ante pyram excoriarunt, & diſpoſuerunt: exque omnibus
Adipem accipiens, obtexit cadauer magnanimus Achilles
Ad pedes à capite, &c.

Varinus, & Etymologus ſcribunt, pecora, quæ defunctis ſacrificantur, ἔντομα dici, quod ceruix

Entoma quę pecora.

corum

corum incidatur, quæ verò Dijs cæleſtibus mactantur, illorum ceruix ſurſum torquetur (ἀνακλᾶται;) vel ἔντομα eſſe oues caſtratas, eiuſmodi enim pecudes, oues ſcilicet, & alias mortuis ſacrificabant, vtpote ſteriles ſterilibus: Dijs verò non caſtratas, ſed integras, & teſtibus prædi- tas. Et Gyraldus peritos ſacrorum ait obſeruare, & cum his Grammaticos, quod ſterilibus pecudibus, & iuuencis Diti ſacra fieri ſunt ſolita. Idem ait Plutoni de nigra pecude rem diuinam fieri ſolere, conſtat autem id ex Tibulli hoc: A

Pecus nigrũ quibus immolatum.

Interea nigras pecudes promittite Diti.

Nigrum autem pecus Plutoni immolabatur, vt aſſerit Seruius, vt aliæ quædam victimæ alijs Dijs vel per ſimilitudinem, vel per contrarietatem. Et Varinus ait in dictione στεῖρα, vacca ſterilis immolatur propriè inferis propter ſterilitatem, ſic & ouis non ſolùm nigra, ſed nigerrima propter tenebras infernales, ſed & apud Homerum, vbi Neſtor exploratori adituro Troianorum caſtra promittit à ſingulis optimatibus Grecis ſingula dona danda, nempe ouem nigram, & grauidam, ὄϊν μέλαιναν θῆλυν ὑπόῤῥηνον; Scholia, nigram inquiunt, quia nocte ibat, grauidam verò per ſymbolum boni ominis, vt fructuoſum ei iter foret, nec non etiam apud eundem poetam in his verſibus: B

Iliad. K.

Iliad. Y.

Οἴσετε δ' ἄρν' ἕτερον λευκόν, ἑτέρην δὲ μέλαιναν,
Γῇ τε καὶ ἠελίῳ. Διὶ δ' ἡμεῖς οἴσομεν ἄλλον. ideſt,
Afferte autem agnos alterum album, alteram autem nigram,
Terraque & Soli: Ioui autem nos afferemus alium.

Angelus Politianus in libro Miſcellaneorum agens de origine, & ritibus ludorum ſecularium citat hoſce Sibyllinos verſus, quos ſcribit apud Zoſimum vetuſtiſſimis quidem codicibus citra vlla faſtigia inueniri, quales nimirum hic ſubijcimus:

Lib. 3. c. 12.

Odyſſ. K.

Αλλοπωταν, μηκιςος ικηι χρονος ανθρωποισι
Ζωης εις ετεων εκατον δεκα κυκλον οδευων
Μεμνησθαι ρωμαιε και ει μαλα λισεαι αυτη
Μεμνησθαι ταδε παντα, θεοισι μεν αθανατοισι
Ρεζειν εν πεδιω παρα θυμβριδος απλετον υδωρ C
Οππη ςεινοτατον. νυξ ηνικα γαιαν επελθηι.
Ηελιυ κρυψαντος εον φαος. ενθα σε ρεζειν.
Ιερα παντογονοις μοιραις αρνας τε και αιγας
Κυανεας, επι ταις δειτειθυιας αρεσασθαι

Ideſt, vt Politianus reddidit:

Aſt vbi iam humanæ longiſſima tempora vitæ
Orbis agens annos referet centumque decemque
Sis Romanæ memor (licet alta obliuia tentent)
Sis memor, vt quà ſe nimium Tiberina coarctat
Ripa, feras Dijs in campo ſolennia ſacra,
Cùm nox atra premit terras, tectuſque latet Sol,
Agnæ, caprigenumque pecus genitalibus Parcis,
Hoſtia furua vtræque cadant, tum numina placa
Læta puerperijs (quod fas fuat) Ilithyias.

Scholia itidem annotant Soli tanquam mari, & ſplendido Deo agnum conueniſſe immolari album: terræ verò agnam fæminam, & nigram. Apud eundem etiam poetam Erebo ouis ſacrificatur nigra, vt annotat Alexander ab Alexandro; locus Homeri videtur iſte, quo totus litandi mortuis ritus deſcribitur: D

ὥς σε κελευω,
Βόθρον ὀρύξαι ὅσον τε πυγέσιον ἔνθα, καὶ ἔνθα,
Α'μφ' αὐτῷ δὲ χοὴν χεῖσθαι πᾶσι νεκύεσσι,
Πρῶτα μελικρήτῳ, μετέπειτα δὲ ἡδέϊ οἴνῳ,
Τὸ τρίτον αὖθ' ὕδατι. ἐπὶ δ' ἄλφιτα λευκὰ παλύνειν
Πολλὰ δὲ γουνᾶσθαι νεκύων ἀμενηνὰ κάρηνα,
Ἐλθὼν εἰς Ἰθάκην, στεῖραν βοῦν ἥτις ἀρίστη,
Ῥέξειν ἐν μεγάροισι, πυρήν τ' ἐμπλησέμεν ἐσθλῶν.
Τειρεσίῃ δ' ἀπάνευθεν ὄϊν ἱερευσέμεν οἴῳ,
Παμμέλαν' ὅς μήλοισι μεταπρέπει ἡμετέροισιν
Αὐτὰρ ἐπὴν εὐχῇσι λίσῃ κλυτὰ ἔθνεα νεκρῶν,
Ἔνθ' ὄϊν ἀρνειὸν ῥέζειν θῆλύν τε μέλαιναν

Ei

Εἰς ἔρεβος στρέψας, αὐτὸς δ' ἀπονόσφι τραπέσθαι
Ἱέμενος ποταμοῖο ῥοάων· ἔνθα δὲ πολλαὶ
Ψυχαὶ ἐλεύσονται νεκύων κατατεθνειώτων
Δὴ τότ' ἔπειθ' ἑτάροισιν ἐποτρύναι καὶ ἀνῶξαι
Μῆλα τὰ δὴ κατέκειτ' ἐσφαγμένα νηλέϊ χαλκῷ
Δείραντας κατακῆαι ἐπεύξασθαι δὲ θεοῖσιν
Ἰφθίμῳ τ' Ἀΐδῃ καὶ ἐπαινῇ Περσεφονείῃ. ideſt,

Vt te iubeo
Foſſam fode cubitalem quoquo verſum.
Super illam libamen funde omnibus mortuis:
Primùm mulſo, deinde autem ſuaui vino.
Tertium rurſus aqua, inſuper autem farinam albam miſce.
Multa verò precare mortuorum imbecilla capita
B *Vbi veneris in Ithacam ſterilem, vaccam, quæ optima ſit*
Sacrificaturum domi tuæ, pyramque erecturum ex rebus optimis.
Tireſiæ verò ſeparatim arietem ſacrificaturum ſoli
Prorſus nigrum, qui inter oues excellit veſtras:
Cęterùm poſtquam precib. oraueris inclyta examina mortuorum
Hic ouem marem ſacrifica, fæmellamque nigram
Ad Erebum verſus, ipſe autem ſeorſim auerſus ſis.
Iens ad fluuij fluenta: ibi verò multæ
Animæ accedent mortuorum defunctorum
Tunc continuò ſocijs impera, & iube
Oues, quæ quidem iacent mactatæ ſæuo ferro
Excoriatas comburere, vota verò facere Dijs
Generoſo Plutoni, & inclytę Proſerpinæ.

Quem ritum ſubinde ſub perſona eiuſdem Vlyſſis ſequentis libri ferè in exordio repetit, tran-
ſijtque ritus ille ad Romanos, ſed in abuſum veneficarum, hæ enim apud Horatium nigram
C mactant agnam Proſerpinæ, & in ſcrobe Dijs inferis ſacra faciunt ab animis mortuorum re-
ſponſa expetentes: ſic enim de Canidia, & Sagana veneficis canit:

Scalpere terram
Vnguibus, & pullam diuellere mordicus agnam
Cœperunt: cruor in foſſam confuſus, vt inde
Manes elicerent animas reſponſa daturas.

Aeneas apud Virgilium prohibetur ſedes inferas adire, priusquam Miſenum antea ſubmerſum ſepeliſſet, & Dijs inferis de nigris pecudibus ſacra feciſſet: *Lib. 6. Aen.*

Dum conſulta petis, noſtroque in limine pendes,
Sedibus hunc refer antè ſuis, & conde ſepulchro,
Duc nigras pecudes, ea prima piacula ſunto,
Sic demum lucos Stygios, regna inuia Diuis
Aſpicies &c.

D Et aliàs idem poeta ait de eodem Aenea:

Ipſe atri velleris agnam
Aeneas matri Eumenidum, magnęque ſorori
Enſe ferit, ſterilemque tibi Proſerpina vaccam.

Lucretius verò etiam de ijs agens hominibus, qui, vt ait Ariſtoteles, loquuntur quidem verba honeſtiſſima, & ſpecioſiſſima, volunt autem ea, quæ expedire videntur: exempli cauſa, honeſtè mori potiùs, quàm iucundè viuere dicunt oportere, &c. ſed contraria volunt: *Lib. 3. 1. Elenchor.*

Et quocunque tamen miſeri venere, parentant
Et nigras mactant pecudes, & manibus diuis
Inferias mittunt, multoque in rebus acerbis
Acrius aduertunt animos ad relligionem.

Inuenio etiam ouem nigram immolari ſolitam ad ſedandos Typhones ventos: Et in carmine deuotionis vrbium, & exercituum legimus, *ouibus atris tribus*. E contrario modò Soli, ſiue Apollini, vtpote Deo ſplendido agnos albos immolari ſolitos ſuprà ex Homeri Scholijs diximus: Equidem Pandarus apud Homerum Apollini agnorum vouet Hecatomben ita perſuaſus à Minerua, vt Menelao pugnaret: *Pecus album quibus ſacrificatum.*

Ἔυχετο δ᾽ Ἀπόλλωνι λυκηγενεῖ κλυτοτόξῳ
Αρνῶν πρωτογόνων ῥέξειν κλειτὴν ἑκατόμβην.
Οἴκαδε νοστήσας ἱερῆς εἰς ἄστυ Ζελείης. idest,
Supplicabat autem Apollini in Lycia nato, inclyto iaculatori
Agnorum primogenitorum ſe ſacrificaturum claram hecatomben.
Vbi domum reuerſus eſſet ſacræ in vrbem Zeliæ.

Quantoperè autem Apollo agnorum primogenitorum ſacrificijs delectatus ſit, indicat idem poeta de certamine ſagittariorum loquens Teucri ſcilicet, & Merionis. Ille enim, quia:

Iliad. Ψ.

οὐδ᾽ ἠπείλησεν ἄνακτι
Ἀρνῶν πρωτογόνων ῥέξειν κλειτὴν ἑκατόμβην:
Ὄρνιθος μὲν ἄμαρτε (μέγηρε γὰρ οἱ τόγ᾽ Ἀπόλλων) idest,
Neque vouit regi
Agnorum primogenitorum ſacrificaturum inclytum ſacrificium
Ab aue quidem aberrauit (inuidit enim ei hoc Apollo.)

Meriones verò:

Αὐτίκα δ᾽ ἠπείλησεν ἑκηβόλῳ Ἀπόλλωνι
Ἀρνῶν πρωτογόνων ῥέξειν κλειτὴν ἑκατόμβην
Ὕψι δ᾽ ὑπαὶ νεφέων εἶδε τρήρωνα πέλειαν,
Τήν ῥ᾽ ὅγε δινέυουσαν ὑπὸ πτέρυγος βάλε μέσσην. idest,
Statim autem vouit procul iaculanti Apollini
Agnorum primogenitorum ſacrificaturum hecatomben inclytam:
Altè autem ſub nubibus vidit timidam columbam:
Hanc hic huc illuc ſe vertentem ſub ala percuſſit mediam.

Apollinis Diradiotæ oraculum.

In Archiuorum arce ſacratum, vt ferunt Apollinis fuit templum cognomine Diradiotæ: locus enim vbi exædificatum fuerat Diras appellabatur. Eius autem Dei reſponſa, & oraculorum modus, qui ad Pauſaniæ vſque tempora peruenit, huiuſmodi fuiſſe dicitur. Mulier vates erat, quæ per omnem ætatem viri expers, & neſcia fuiſſet. Hæc noctu menſibus ſingulis agnũ Deo immolabat, cuius ſanguine deguſtato Deo plena ſtatim fiebat, futuraque hoc modo clariſſimè præcinere dicebatur. Immolarunt, teſte Gyraldo, eidem Deo aliqui etiam arietem. Theocritus certè in viatorib. apud Dores feſtum fuiſſe innuit, quod carnea nuncupabant à Carno vate, qui ea ſacra primus inſtituit, & à quo Apollo Carneus dictus eſt, & in eo feſto arietem Apollini fuiſſe immolatum: Sic enim Lacon apud illum:

Καὶ γὰρ ἔμ᾽ ὡ᾽ πόλλων φιλέει μέγα, καὶ καλὸν αὐτῷ
Κριὸν ἐγὼ βόσκω. τὰ δὲ κάρνεα καὶ δὴ ἐφέρπει. idest,
Etenim me Apollo valde amat; & pulchrum ipſi
Arietem ego paſco: nam carnea feſta iam imminent.

Agni Cereri immolati.

Cereri poſt exactam hyemem in veris ſcilicet exordio agnos, tunc pinguiſſimos propter pabuli præſtantiam, atque copiam, immolabant in Ambaruali ſacrificio, vt teſtatur Virgilius:

1. Georg.

Inprimis venerare Deos, atque annua magnæ
Sacra refer Cereri, lætis operatus in herbis
Extremæ ſub caſum hyemis, iam vere ſereno:
Tunc agni pingues, & tunc molliſſima vina,
Tunc ſomni dulces, denſæque in montibus vmbræ,
Cuncta tibi Cererem pubes agreſtis adoret,
Cui tu lacte fauos, & miti dilue Baccho.
Terque nouas circum felix eat hoſtia fruges.
Omnis quam chorus & ſocij comitentur ouantes
Et Cererem clamore vocent in tecta, neque antè
Falcem maturis quiſquam ſupponat ariſtis,
Quàm Cereri torta redimitus tempora quercu,
Det motus incompoſitos, & carmina dicat &c.

Lib. 3. Eleg. 1.

Huc pertinet illud etiam Tibulli:

Agna cadet vobis, quam circum ruſtica pubes
Clamet Io meſſes, & bona vina date.

Rubigini ouis & canis immolati.

Sed & Rubigo Deo, vel Rubigini Deæ, ad arcendam ex frugibus rubiginem veteres, menſe etiam Aprili, extis canis, & ouis immolabant, vt ſcribit Ouidius in faſtis:

Sex vbi quæ reſtent luces aprilis habebit,

In

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

A

In medio curſu tempora veris erunt.
Et fruſtra pecudem quæres Athamantidos Helles,
Signaque dant imbres exoriturque canis.
Hac mihi Momento Romam cùm luce redirem,
Obſtitit in media candida turba via.
Flamen in antiqua lucum Rubiginis ibat,
Exta canis flammis, exta daturus ouis.
Protinus acceſſi, ne ritus neſcius eſſem,
Edidit hæc flamen verba Quirine tuus.
Aſpera Rubigo parcas Cerealibus herbis,
Et tremat in ſumma læue cacumen humo.
Tu ſata ſideribus cæli nutrita ſecundis
Creſcere, dum fiant falcibus apta, ſinas.
B
Vis tua non leuis eſt, quæ tu frumenta notaſti,
Mæſtus in amiſſis illa colonus habet.
Nec venti tantum Cereri nocuere, nec imbres,
Nec ſic marmoreo pallet aduſta gelu.
Quantum, ſi culmos Titan incalfacit vdos,
Tunc locus eſt iræ Diua timenda tuæ.
Parce precor, ſcabraſque manus à meſſibus aufer
Neve noce cultis, poſſe nocere ſat eſt.

Immolabantur canes ruffæ, authore Feſto, non longè à porta quadam, quæ inde Catularia appellata fuit ad placandum Caniculæ ſidus frugibus inimicum. In agro Saunio circa tumulum, quem Drien nominant, monſtrabatur, teſte Strabone, Baſilica Chalcantis in ſummo vertice, cui petentes oracula nigricantem immolabant arietem, & ſtrata in pelle dormiebant. Athenienſes verò, vt refert Plutarchus in Theſeo, pridie ſacrorum Theſeorum arietem Conidæ immolabant multo hanc ei memoriam, honoremque iuſtius tribuentes (eo enim præceptore vſus erat Theſeus) quam Silanioni, ac Parrhaſio, quorum hic effigiem Theſei pinxit, ille C finxit: Sicyonij autem oues prægnantes Dijs beneuolis, & fortunatis, quas ipſi Eumenidas, Athenienſes σεμνὰς vocabant, quaſi dicas caſtas, & incorruptas, facilitandæ rei domeſticę cauſa immolare conſueuere, ſed & Dijs depellentibus furorem, & potiſſimum amatorium, ſacrificabant agnam, ſic enim Dauus apud Perſium Chæreſtrato iuueni Chryſidis amore furenti perſuadet, dum, inquit:

Porta catularia.
Lib. 6.
Oues prægnātes quibus immolatæ.
Satyra 5.

Euge puer ſapias, Dijs depellentibus, agnam
Percute.

Pauſanias tradit in Phocicis Hyampoli maximè venerari Dianam, & ex omni pecudum numero, quas ei Deæ ſelegerint victimas, neque vllo morbo tentari, & cæteris pinguiores inter paſcendum reddi, autumare. Fortè ab huius Deæ ſacrificijs ceruaria ouis dicta eſt, quæ pro cerua immolabatur; hæc enim ei præ cæteris ſacra eſt. Fluuijs arietes immolabant, vt teſtantur Scholia Homeri, apud quem hoc carmen legitur:

Ouis ceruaria.
Iliad. Ψ.

D
Πεντήκοντα δ᾽ ἔνορχα παρ᾽ αὐτόθι μῆλ᾽ ἱερεύσειν
Ἐς πηγάς. ideſt,
Quinquaginta autem maſculas illic oues ſacrificaturum
Ad fontes.

Immolabatur & Fauno agna, vel hædus, vnde Horatius:

Nunc & in vmbroſis Fauno decet immolare lucis
Seu poſcat agna, ſiue malit hędo.

4. carm. ode 4.

Et Numa rex apud Ouidium in Faſtis, cum annus nullum redderet fructum, ouem mactat Fauno, & alteram ſomno, à quo ſcilicet didicerat placandam eſſe tellurem. Arabes Heroibus, tauro, capro, & ariete litabant, vt ſcribit Alexander ab Alexandro. Pheſtus cùm in Sicyoniam veniſſet, & animaduertiſſet Herculi tanquam Heroi parentari, indignè verò ferēs diuinos illi honores non haberi, inſtituit, vt inquit Pauſanias in Corinthiacis, quod adhuc à Sicyonijs obſeruatur, vt iugulati agni pernas adurerent, carnium verò parte vna non aliter, quàm victimarum ſoliti eſſent, veſcerentur, altera Herculi tanquam Heroi parentarent. Idem Pauſanias ſcribit Eliacorum primo, ad eam ſcrobem, ad quam Hercules Pelopi ſacrum faciebat, ætate ſua annuos magiſtratus nigro ariete feciſſe (erat autem ea ſcrobs intra Altim Pelopium dicta) ac de ea quidem victima vati nullum portionem tributum, collum

Fauno ouis quando immolata.
Lib. 3. Faſt.
Lib. 3. c. 12.
Herculi vbi aries niger ſacrificatus.

Lib.6. Aene.1.

Lib.1. Hercules cur Melon dictus.

tantùm more maiorum, lignatori datum. Sic enim vnum appellari, de Iouis famulatu, cui negotium mandatum erat, vt certo pretio ligna ad ſacrorum vſum, vel publicis ciuitatibus, vel priuatim cuiuis homini ſuppeditaret, eſſe autem non ex alia arbore ea ligna, quàm de alba populo. Sabellicus ſcribit Herculi Thebano ob res eximiè geſtas defuncto Menetium Actoris filium tauro, capro, & ariete primum annua in Opunte ſacra inſtituiſſe, mox Athenienſes inter Deos retuliſſe ſecutumque cæteræ Gręciæ, aliarumque gentium conſenſum: Inuenio etiã Herculi tanquã diuitiarũ, & prouentus Deo ouem ramis quatuor impoſitam pro boue, qui ſe ſacris ſurripuerat, litatam fuiſſe, vnde ipſe Melon, & Melius ſit appellatus, quod latinè diceretur Ouilius. Cæterùm Iulius Pollux, circa Bæotiam, inquit, μῆλα ſacrificant, μῆλα dico, non pecora voce poetica, ſed mala, & poma arborum, hanc ob cauſam. Feſtum huius Dei, & ſacrificandi tempus inſtabat: hoſtia erat aries; hanc qui adducebant, inuiti morabantur propter Aſopum fluuium ſubitò auctũ. Interim pueri ludentes ritus ſacrificij peregerant. Malo enim egregio feſtucas quatuor pro pedibus infixerunt, & binas ſupernè cornuum loco, ita ſe μῆλον, ideſt, ouem poeticè, immolare dictitantes. Hoc ſacrificio oblectatum aiunt Herculẽ, eundemq; ſacrificandi ritum etiam nunc durare: Hercules ipſe apud Thebanos, ſiue Bæotos μήλων nominatur nomen ab hoſtiæ modo adeptus. Hæc Pollux. Iano quoq; Agonalia quidam attribuerunt, quo die ei aries mactabatur, vt Gyraldus ſcribit, nimirum ex faſtis Ouidij, qui ſic canit:

Quatuor adde dies ductis ex ordine nonis,
Ianus agonali luce piandus erit.
Nominis eſſe poteſt ſuccinctus cauſa miniſter,
Hoſtia cælitibus quo feriente cadit.
Qui calido ſtrictos tincturus ſanguine cultros,
Semper agat ne rogat, nec niſi iuſſus agit.
Pars quia non veniant pecudes: Sed agatur ab actu
Nomen agonalem credit habere diem.
Pars putat hoc feſtum priſcis agonalia dictum,
Vna ſit vt proprio litera dempta loco.
Aut quia præuiſos in aqua timet hoſtia cultros,
A pecoris lux eſt ipſa notata metu.
Fas etiam, fieri ſolitis ætate priorum
Nomina de ludis græca tuliſſe diem.
Et prius antiquus dicebat agonia ſermo,
Veraque iudicio eſt vltima cauſa meo.
Vtque ea nunc certa eſt, ita rex placare ſacrorum
Numina lanigeræ coniuge debet ouis.

Agonalia vnde dicta.

Lib.3. c.27. Subingere arietem qd.

Lib.12. cap. 40. Samij cur ouem immolent Iunoni.

Varro verò priori opinioni de agonalium etymologiæ ſubſcribens: *dies*, inquit, *agonales, per quos rex in regia arietẽ immolat, dicti ab agon', eo quòd interrogatur à principe ciuitatis, & princeps gregis immolatur*; de hoc quoque immolandæ hoſtiæ ritu, & verbo hoc agon', quo ſacerdos miniſter vtebatur, fit etiam mentio apud Senecam. Antiſtius, teſte Feſto, ſubingere arietem eſſe ait dare arietem, qui pro ſe agatur, cædaturue. Alexander ab Alexandro fuiſſe, ait, regis ſacrorum munus quinto Idus Ianuarias Iano arietem immolare, dieſque faſtos prædicare, & nefaſtos, ſacra procurare, & quæ ſacrificio vſui eſſent. Samij ouem venerantur, eandemque Iunoni ſacrificabat Mandrobulus Samius, vt Ariſtoteles, teſte Aeliano, tradit, propterea, quod aurum Samijs furto ſublatum, ouis inueniſſet. Numæ lex erat aduerſus pellices iſthæc: *Pellex aram Iunenis ne tangito; Si tangat, Iunoni crinibus dimiſſis, agnam fœminam cædito.* Eligebatur autem hoc pecus album. Iuuenalis:

Niueam reginæ ducimus agnam.

Ioui cur aries non immoletur.

Ioui ariete immolare non licet, vt ſcribit Atteius Capito in primo de iure ſacrificiorum: ſor-
„ tè apud Aegyptios, de quibus ſic legimus apud Herodotum: Qui Iouis Thebani templum in-
„ colunt, aut Thebanę prouincię ſunt, ij omnes ab ouibus ſe abſtinentes capras immolant, non
„ enim eoſdem Deos vniuerſim colũt Aegyptij pręter Iſidẽ, & Oſyrin, quẽ Bacchum eſſe aiunt,
„ hos peræquè vniuerſi colunt; qui verò Mendetis templũ obtinẽt, ſiue Mendeſię prouincię ſunt,
„ hi capris abſtinentes immolant oues. Itaq; Thebani, & quicumq; propter illos, ouibus parcũt,
„ aiunt ideo ſibi conditam hanc legem, quod Iupiter cùm ab Hercule cernere eum volente, cer-
„ ni nollet, tandem exoratus hoc commentus ſit, vt amputato arietis capite, pelleq; villoſa, quã
„ illi detraxerat, induta ſibi ita ſe Herculi oſtenderit, & ob id Aegyptios inſtituiſſe Iouis ſimula-
„ chrũ facere arietina facie, & ab Aegyptijs Ammonios accepiſſe, qui ſunt Aegyptiorum, atque Aethio-

A Aethiopum coloni, & linguam inter vtroſque vſurpantes. Ob hanc rem arietes non mactantur Thebanis, ſed eis ſacroſancti ſunt, certo tantùm die in feſto Iouis vnum demum arietem obtruncant, cuius pellem detractam hunc in modum Iouis ſimulachrum inducunt, ad illudque deinde aliud ducunt Herculis ſimulachrum. Hoc acto cuncti, qui circa templum ſunt, arietem verberant, deinde ſacra eundem vrna ſepeliunt. Apud Latinos verò hoc pecus in Iouis ſacrificio frequens erat; nam Calendis Februarijs Ioui tonanti bidens victima fiebat; Idibus verò Ianuarij veruex. Gyraldus ſe legiſſe etiam ait, qui flaminis vxorem ſcribat omnibus nundinis Ioui arietem mactaſſe; quin, vt annotat Feſtus, Idulis ouis dicebatur, quæ omnibus idibus Ioui mactabatur; Et Macrobius ait: Sunt, qui exiſtiment, Idus ab oue Iduli dictas, quam hoc nomine vocant, inquit, Thuſci, & omnibus idibus ouis immolatur à flamine. Erat autem albi coloris, vt conſtat ex hoc Ouidij:

Aries vbi Ioui ſacrificatus.

Ouis idulis.

Idibus alba Ioui grandior agna cadet.

Lego & apud Iuuenalem:

Satyr. 8.

B *Interea dum lanatas, toruumque iuuencum*
More Numæ cędit Iouis ante altaria.

Ait & Varro: *In Latio aliquot locis vindemiæ primùm à ſacerdotibus publicè fiebant, vt Romæ etiam nunc; nam flamen Dialis auſpicatur vindemiam, & iuſſit vinum legere, agna Ioui facit, inter cuius exta cęſa, & porrecta flamen prorſus vinum legit.* Quod verò Idibus Ianuarij, vt dictum eſt, flamen Dialis in æde Iouis Capitolini mactaret veruecem, manifeſtum eſt Ouidij teſtimonio:

Lib. 5. de ling. lat.

Lib. 1. Faſt.

Idibus in magni caſtus Iouis ęde Sacerdos
Semimaris flammis viſcera libat ouis.

Quo tamen loco ſunt, qui ouem ſemimarem accipiant lætam, & pinguem. Delectabatur item Iupiter huius pecudis, nec non caprarum, & boum immolatione apud barbaros, ſcribit enim Plinius cædendi cinnamomum veniam impetrari à Ioue extis arietum, & caprarum & boum quadraginta quatuor. Mactabatur itidem agnus Dijs laribus, indicat enim hoc Dæmones ſenex apud Plautum his verbis:

Ouis ſemimas.

C *Aliquando oſculando melius eſt vxor Panſam fieri*
Atque adornare, vt rem diuinam faciam cùm intro aduenero
Laribus familiaribus, cùm auxerunt noſtram familiam
Sunt domi agni, & porci, ſacres.

Vlyſſes Neptuno ariete, apro, & tauro litauit, vt citat Gyraldus, locus Homeri talis eſt:

Καὶ τότε μ' ἐν γαίῃ πήξαντ' ἐκέλευεν ἐρετμὸν
Ἕρξανθ' ἱερὰ καλὰ Ποσειδάωνι ἄνακτι,
Ἀρνειὸν, ταῦρόν τε, συῶν τ' ἐπιβήτορα κάπρον,
Οἴκαδ' ἀποσείχειν, ἔρδειν θ' ἱερὰς ἑκατόμβας. ideſt,
Et tunc me in terra defixo iuſſit remo
Et ſacris litatis ritè Neptuno regi,
Agnum, taurumque, porcaſque aſcendentem aprum,
Domum autem abire, & facere ſacras hecatombas.

Immolabatur autem aries Neptuno, vt ait Varinus in Ἀρνειὸς, ad collaudandam maris placiditatem, ſed græcè legitur: Διὰ τὸ πρᾶον τῆς θαλάσσης, ὅτι πορφύρει γαλήνιον. Athenienſes Palladem placabant olim tauris, & agnis teſtante Homero his verſibus:

Aries cur Neptuno immolatus.

Οἳ δ' ἄρ' Ἀθήνας εἶχον ἐϋκτίμενον πτολίεθρον
Δῆμον Ἐρεχθῆος μεγαλήτορος, ὅν ποτ' Ἀθήνη
Θρέψε Διὸς θυγάτηρ, τέκε δὲ Ζείδωρος ἄρουρα
Κὰδ δ' ἐν Ἀθήνῃσ' εἷσεν ἑῷ ἐνὶ πίονι νηῷ.
Ἐνθάδε μιν ταύροισι καὶ ἀρνειοῖς ἱλάονται
Κοῦροι Ἀθηναίων περιτελλομένων ἐνιαυτῶν. ideſt,
Qui autem Athenas habitabant benè ędificatam vrbem
Populum Erechtei magnanimi, quem aliquando Minerua
Nutriuit Iouis filia, peperit autem alma Tellus,
Athenis autem collocauit in ſuo pingui templo.
Illic enim ipſam tauris, & agnis placant,
Filij Athenienſium circumuoluentibus annis.

Fuiſſe autem Palladi gratum huiuſmodi ſacrificium indicat apud eundem Penelope Telemachum filium ſuum abeuntem commendans:

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

Κλῦθί μοι αἰγιόχοιο Διὸς τέκος ἀτρυτώνη
Εἴποτέ τοι πολύμητις ἐνὶ μεγάροισιν Ὀδυσσεὺς
Ἢ βοὸς, ἢ οἴος κατὰ πίονα μηρί᾽ ἔκηε
Τῶν νῦν μοι μνῆσαι, καί μοι φίλον υἷα σάωσον, ideſt.
Audi me à capra nutriti Iouis filia indomita,
Si vnquam tibi verſutus in ædibus Vlyſſes
Aut bouis, aut ouis pingues coxas adoleuit,
Horum nunc memor ſis, & mihi charum filium ſerua.

Lib. 9. c. 4. Athenæus verò, Palladi agnam in ſacrificio mactari ſuo tempore ſolere, negat, cùm dicat tamen Iuuenalis:

Niueam reginæ ducimus agnam
Par vellus dabitur pugnanti Gorgona Mauro.

Paci etiam Ariſtophanes victimam facit ex oue (οἴ) quo loco cùm Trygæus admoneret hanc vocem eſſe Ionicam Chorus ſubijcit, melius ita quadrare. ἴν᾽ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ὥς χρὴ πολεμεῖν λέγη τις, οἱ καθήμενοι ὑπὸ τοῦ δέους λέγωσ᾽ Ἰωνικῶς οἴ. Vbi Scholiaſtes; eſt enim οἴ vox lugentium, & indignantium. *Syriæ deę vt ſacrificatũ.* Quomodo verò Syrię Deæ à peregrinis ſacrificaretur, audi Lucianum in volumine illi Deæ conſecrato ex interpretatione Iacobi Micylli: Vir quiſpiam quando primùm in ſacram ciuitatem abit, caput quidem ille & ſupercilia tondere ſolet, poſtea autem mactata oue cætera quidem in fruſta concidit, & conuiuatur: vellus autem humi ſternens, ſuper hoc in genua procumbit: pedes autem, & caput animantis, ſuo ipſius capiti imponit, & ſimul precando poſtulat, vt præſens ſacrificium acceptum ſit, maiuſque in poſterum pollicetur. His ita peractis, caput ſuum corona induit, itidemq; aliorum omnium, qui eandem cum ipſo viam proficiſcuntur, atque ita attollens ſe ex terra ſua proficiſcitur &c. Tempeſtati immolatur caper, & agna, Horatius: *Epod. od. 10.*

Optima quod ſi præda curuo littore
Porrecta mergos iuuerit
Libidinoſus immolabitur caper,
Et agna tempeſtatibus.

Tempeſtas dea. Nam Romanis Tempeſtas Dea credita eſt, cui agnam immolabant: Poeta autem deuouens Mæuium poetam, in quem ſcribit, horrendis tempeſtatibus animalia oblaturum ſe pollicetur pro eius interitu: Notandum autem caprum, qui aliàs tempeſtatibus non immolari ſolet, hic ab eo foueri pro libine potiùs, & petulantia illius, quàm ratione ſacrificij: agnum autem vt ſignificet Mæuium hominem timidum fuiſſe, & omninò effæminatum. Et quamuis poeta agnũ hic ſimpliciter nominet, ac ſi quilibet indifferenter accipi poſſet, nigrum tamen Tempeſtati percuti ſolere non obſcurè innuit Virgilius, *nigram hyemi pecudem* immolari inquiens, & clariſſimè Ariſtophanes in βατράχοις. *Agnus niger tempeſtati immolatus: albus terræ.*

Ἄρν᾽ ἄρνα μέλαιναν παῖδες ἐξενέγκατε
Τυφὼς γὰρ ἐκβαίνειν παρασκευάζεται.

Contrà Terræ, vtpote quæ omnia ſubminiſtrat, vnde Pandora nuncupatur, album ait ſacrificari arietem, quem inde λευκοτριχάριον vocat in auibus;

Πρῶτον πανδώρα θῦσαι λευκοτριχάριον. ideſt,
Primùm Terræ ſacrificare candidis pilis præditum.

Apud Thuſſas in Aegypto vbi venus cornuta colebatur, vacca illi, vt notat Gyraldus, immolabatur, & in Nitriotica præfectura ouis: Et apud Romanos Veneri agnos immolabant. Nam apud Plautum leno quæritur non eſſe ſibi factam propitiam hanc Deam, cum tamen ſex ei agnos immolaſſet. Propitiam autem non eſſe ex eo conijcit, quod eo die nullum quæſtum feciſſet. *In Pænulo.*

Dij illum infelicitent omnes, qui poſt hunc diem
Leno vllam Veneri vnquam immolarit hoſtiam,
Quive vllum thuris granum ſacrificauerit.
Nam ego hodie infelix Dijs meis iratiſſimis,
Sex agnos immolaui, nec potui tamen
Propitiam Venerem facere, vti eſſet mihi,
Quoniam litare nequeo, abij illinc illico
Iratus. Vetui exta proſicarier
Neque ea ſpicere volui, quoniam illa non bona
Haruſpex dixit. Deam eſſe indignam credidi

Eo pacto auaræ Veneri pulchrè adij manum.
Quando id, quod ſat erat, ſatis habere noluit,
Ego pauſam feci. Sic ago, ſic me decet.
Ego faxo poſthac Dij, Deæque cæteri
Contentiores mage erant, atque auidi minus
Cùm ſcibunt, Veneri, vt adierit leno manum,
Condigne haruſpex, non homo trioboli
Omnibus in extis aiebat portendi mihi
Malum, damnumque & Deos eſſe iratos mihi.

Marcus Paulus Venetus de Tartarorum Magis, eorundemque aſtibus agens, quomodo idolis ſuis ſacrificent, ſcribit in hæc verba; Quando feſta ſuorum idolorum celebrant, dantur illis à Rege arietes, quos cum lignis aloes, & thure, ceu odoriferum ſacrificium Dijs offerunt, coctaſque arietis carnes cum cantu, & maxima lætitia, idolis deuorandas exhibent, ius verò carnium ante idola effundunt, aſſerentes ſic Deorum ſuorum promereri clementiam, qui terris fertilitatem largiantur. Idem etiam antea ſcripſerat Sachionem Tartariæ ciuitatem Mahumeti cultores habere, item idololatras, multaque monaſteria diuerſis idolis conſecrata, in quibus multa offeruntur, inquit, ſacrificia, & dæmonibus magna à populo reuerentia, & quando homini filius aliquis naſcitur, ſtatim eum idolo alicui, atq; in honorem eius anno illo in domo ſua nutrit arietem, quem anno à natiuitate filij reuoluto proximo illius idoli feſto, vnà cum filio offert, cum multis cæremonijs, & magna reuerentia. Poſtea coquit carnes arietis, & idolo denuò offert, dimittitque ante idolum tamdiu ſuſpenſas, donec completæ fuerint nefandæ orationes, quas ante ipſum iuxta ſuam conſuetudinem murmurare ſolent, & inprimis rogat idolum cum magna inſtantia, vt filium ſibi commendatum conſeruet. Officio finito immolatas carnes ad locum alium defert, & conſanguineos illius omnes pariter congregatos, carnes illas cum magna religione comedit, oſſa verò decenter in vaſculo quodam conſeruat. Vt verò ad Romanos reuertamur, Auguſtus etiam viuus adhuc templa emeruit, vt oſtendit Horatius inquiens:

Lib. 1. c. 66.
Tartarorũ Magi vt idolis ſacrificent.
Cap. 45.

Præſenti tibi maturos largimur honores,
Iurandaſque tuum per nomen ponimus aras.

Epiſt. 1. lib. 2.

Quamuis ex Suetonio, & Dione demonſtret Lipſius in commento, Auguſtum viuum adhuc in prouincijs, non in Italia, aut Romæ coli voluiſſe; Sed & Prudentius ridet, quod non ſolùm Dijs ſacrificarent Romani, ſed poſtmodum etiam hominibus diuinos exhiberent honores, dum canit:

Romani vt dij culti.
Lib. 1. cõtra Symmachũ.

Hunc morem veterum docili iam ætate ſecuta
Poſteritas menſæ, atque adytis, & flamine, & aris
Auguſtum coluit, vitulo placauit, & agno.

Hucque ſpectat hoc Virgilianum:

O Melibæe, Deus nobis hæc ocia fecit,
Namque erit ille mihi ſemper Deus, illius aram
Sæpe tener noſtris ab ouilibus imbuet agnus.

Ecloga 1.

COGNOMINATA DENOMINATA.

MERCVRIVS cur à Tanagræis κριοφόρος, hoc eſt, arietem ferens, cognominatus, hocque nomine cultus ſit, rationem hanc aſſignat Pauſanias, quòd videlicet peſtilentiam auerterit circumlato in ambitum murorum ariete, vnde poſtmodum factum, quod is qui cæteris puberibus forma præſtare iudicatus eſſet, feſto eius Dei die, agnum humeris portans muros circumambularet. Κριὸν itidem virum Aeginetam ſtrenuum, & luctatorem celeberrimum fuiſſe aiunt, à quo eiectus ſit inſula Lacedæmoniorum rex Cleomenes, qui vt perterrefaceret, ſcitum illud protulerit: *nunc præpila tibi aries cornua*: græcè legitur: ἤδη νῦν κατὰ χαλκοῦ, ὦ κριὲ τὰ κέρατα, ὡς μεγάλῳ κακῷ συνοισόμενος. Sed Hermolaus, qui præpila vertit, καταχάλκου, cùm ad verbum ita potius ſit cõuertendum: Nunc aduerſus es cornua, ò aries, magno hominem malo intricandum ſignificãs: Vt cornibus æs, aut ferrum (ſubaudi impetere) eodem ferè ſenſu dicatur, quo illud, contra ſtimulum calcitrare: Tale enim eſt à priuato regem expelli. Cæterùm arietis nomen valido, & robuſto athletæ pulchrè conuenit: Luctatorũ enim eſt obarietare inter ſe. Idem fortè eſt Crius Aegineta Polycriti filius, cuius in ſexto meminit Herodotus. Fabius Maximus, vt ſcribit Plutarchus

Mercurius cur κριοφόρος dictus.
Crius vir ſtrenuus.

tarchus in eius vita,& vterque Plinius, Iunior in opere de viris illuſtribus cap.43.Senior libro E naturalis hiſtoriæ 33.cap.7. propter placidum ingenium, morumque conſtantiam, puer adhuc ouiculæ cognomen accepit: Nam quieta in eo natura,atque taciturna,& in puerilibus voluptatibus cautio; ad hæc in percipiendis diſciplinis tarditas,& difficultas, facilitas verò apud familiares,& obedientia ſuſpicionem exteris ſtoliditatis alicuius,& ignauiæ de eo præbebant, paucique indolem in eo grauem, atque immobilem, leoninamque magnanimitatem perſpiciebant. *Brutus pecus dictus.* Similiter & Brutum Tarquinius,quem hebetem eſſe putabat,pecus nominauit. Celius annotat ex Dione hiſtorico, Marcum Silanum à Caligula dici ſolitum χρυσοῦν πρόβατον, cuius mox verba citabimus;teſtatur idem Cornelius Tacitus annalium ab exceſſu Diui Augu- *Lib.13.cap. 14.* ſti lib.13.in exordio. *Prima*, inquit, *nouo principatu mors Iunij Silani proconſulis Aſiæ, ignaro* *Silanus ouis aurea. dictus.* *Nerone per dolum Agrippinæ paratur,non quia ingenij violentia exitum irritauerit,ſegnis,& dominationibus alijs faſtiditus,adeo vt Caius Cæſar pecudem auream eum appellare ſolitus ſit, verùm Agrippina fratri eius Lucio Silano necem molita vltorem metuebat, crebra vulgi fama anteponendum eſſe vix dum pueritiam egreſſo Neroni, & imperium per ſcelus adepto,* F *virum ætate compoſita inſontem,nobilem,& quod tunc ſpectaretur,è Cæſarum poſteris, quippe & Silanus Diui Auguſti abnepos erat.* Sic Tacitus; Cui hoc Scholium appendit doctiſſimus Lipſius: Vereor, vt ſcriptori noſtro conſtet ratio;non enim in hunc M. Silanum expetit Cai dictum, ſed in illum alterum,qui eius ſocer. Dio clarè. Ὁ δὲ δὴ πενθερὸς αὐτοῦ Μαρκὸς Σιλανὸς, ἐπειδὴ βαρὺς αὐτῷ ὑπό τε τῆς ἀρετῆς, καὶ ὑπὸ τῆς συγγενείας ἦν, ἑαυτὸν κατεχρήσατο. Ὁ δὲ Γαῖος τάτε ἄλλα ἰσχυρῶς προεπηλάκιζε (καίτοι οὕτω καλῶς περὶ αὐτοῦ φρονῶν, ὥστε καὶ χρυσοῦν αὐτὸν πρόβατον ὀνομάζειν) καὶ ὅπως μηκέτι πρῶτος ἐπιψηφίζηται, &c. Cui vt adſentiar ætas Silani me inducit: natus enim eſt, vt Plinius ait, extremo Auguſti anno, à quo ad hunc diem anni quadraginta duntaxat ſunt. Non ergo in ea ætate hic adoleſcens formidini, aut contemptui alijs dominationibus eſſe potuit,cuius adhuc οὐδεὶς λόγος. Sed vt in homine Tacitus,ſic in dicto aberrat Græcus; putat enim laudis,honoriſque fuiſſe,quod reuera probri fuit, & ſalsè iactum in hominem diuitē, **Ὀιόλυκος.** ſed ignauum,hebetem,ouiculam meram. Ὀιόλυκος nomen proprium,ab adagiorum authore prouerbijs adnumeratum. Herodotus, inquit, libro quarto refert: Cum Theras quidam longinquam adornaret nauigationem, ac filius ipſius adoleſcens, negaret ſe futurum eius na- G uigationis comitem: τοιγαροῦν ἔφη αὐτὸν καταλείψειν οἶν ἐν λύκοισι, ideſt, *Itaque relinquam eum,* inquit,*ouem inter lupos:* Ex eo dicto nomen inditum eſt adoleſcenti ὀιόλυκος, voce compoſita ex oue & lupo. Dici poteſt in hominem deſertum,ac deſtitutum hoc nomine. Quod ſi quis negabit hoc eſſe prouerbium, referatur pro appendice ad illud: *Ouem lupo commiſiſti*, nam probabile eſt hoc prouerbium ab hac hiſtoria. Hæc ille. Valla interpres Oilycum legit, ſed codices impreſſi grecè Ὀιόλυκον habent,vt adagiorum author monet. In epiſtolis Theophylacti, Ἄρνων ruſtici nomen eſt ita dicti à cura agnorum. Ab oue pauca apud Latinos reperio denominata, apud Græcos verò non pauca: **Ouiaria.** Ouiaria apud Varronem eſt ouium multitudo, vt pecuaria pecoris: Hinc Ouiaricus poſſeſſiuum apud Columellam, *quoniam de Ouiarico pecore ſatis dictum eſt*,&c. In frequentiore verò vſu eſt,ouillus, & ouinus:reperitur & ouilis apud Varronem his verbis: *Vt ſuillo pecori à Fauonio ad æquinoctium vernum putant aptum* (admittēdo) *ſic ouili ab Arcturi occaſu vſque ad Aquilæ occaſum*. Et alibi grex ouilis apud eundem legitur, vt & ſemen caprile. Vtitur eadem voce Feſtus. *Molleſtræ.* Molleſtras dicebant pelles ouillas, quibus galeas extergebant. **Ouile.** Quid verò ſit ouile,& quale eſſe debeat,ſuo loco dictum eſt. Erat verò etiam ouile locus Romæ in Campo Martio, ſic dictus, quòd ibi greges ouium à Tarquinijs haberen- H tur; fuit enim eorum ager. Sic enim potiùs illud Iuuenalis: **Satyr.6.**

Vt ſpargar in ædem
Iſidis,antiquo quæ proxima ſurgit ouili.

Exponēdum,quam vt intelligas de ſeptis,ideſt,tabulatis, in quibus claudebatur populus tempore comitiorum,ait enim antiquo ouili,hoc eſt,illi loco,qui in campo Martio antea & priſcis temporibus appellatus eſt ouile,vbi ſcilicet greges, & ouilia habuere Tarquinij,quibus poſtea expulſis campus populo datus eſt,& Marti conſecratus. De eodem intellexit Lucanus: *Lib.1.*

& miſeræ maculauit ouilia Romæ.

ideſt,campum Martium. Lege Liuium in prima decade. Strabo quoque mentionem facit in quinto his verbis: *Sylla alios, qui arma proiecerant, ad millia tria,vt alij, quatuor in campo ad ouilia coactos, immiſſis militibus triduo iugulauit.* *Palatium.* Varro agens de ſeptem Romanæ vrbis montibus,cur quartus eorum Palatium vocaretur, hunc in modum ſcribit: *Quartæ regionis Palatium, quod Palantes* (aliàs Palantei) *cum Euandro venerunt,aut quod Palatini,qui & Aborigines ex agro Reatino,qui appellatur Palatium,ibi conſederunt. Sed hoc alij à Palatia vxore Latini*

puta-

A *putarunt. Eundem hunc locum à pecore dictum putant quidam. Itaque Næuius Palantium appellat*. Hactenus ille, Ioſephus Scaliger hoc appendit ſcholiolum: Nihil deeſſe videtur: quia cùm dicit à pecore dictum, forſan intelligit à pecoris balatu, vt Næuius. Videndum tamen, num ita ſcripſerit Varro. Eundem hunc locum Pecuſcum à pecore dictum putant quidam. Feſtus, Pecuſcum Palatij dicta eſt ea regio vrbis, quam Romulus obuerſam poſuit ea parte, in qua plurimum erat agri Romani ad mare verſus, & qua molliſſimè adibatur vrbs Equidem nil certi ſtatuo: tamen non abs re eſſe putaui, indicare de ea re ſuſpicionem meam. Ab ὄϊς eſt οἰσπάτη videlicet ὁ τῶν προβάτων ῥύπος, vt Didymus apud Heſychium exponit, ideſt, ſordes ouium. Ipſe autem Heſychius generalius explicat ῥύπος. Suidæ Οἰσπάτη eſt, ὁ ῥύπος τῶν ἐρίων, ſordes lanarum, ſed & οἰσπώτη, etſi etiam vertatur ὄπλη προβάτου in Lexico veteri, vt teſtatur Henricus Stephanus, deriueturque ab ὄϊς, & πατέω, verſo α in ω; ſignificat ouium ſordes, vel fimum ouillum, vt ibidẽ exponitur prolato Ariſtophanis loco, qui legitur in Lyſiſtrata. Dion. lib. 46. in concione Caleni exprobrantis Ciceroni, quod fullonis eſſet filius, & ſuccidas lanas ſordibus repurgaſſet, retrimentaque collegiſſet, καὶ γυμνὸς ἐν γυναιξί· αὐξηθεὶς, καὶ οἰσπώτας, καὶ ὑσπελέθους, καὶ σπατίλας συλλέγων, ſordes lanarum ſuccidarum, & ſuccerdas, vel etiam fimum ouillum, ſtercora ouilla. Vbi tamen vulgata editio οἰσπότη habet, quod & apud Etymologiſten legitur, ſed eſt, aut οἰσπώτη, aut οἰσπάτη ſcribendum. Οἴσυπος, ſiue οἰσύπη exponitur etiam ſordes ouium, vel fimus ouillus vt οἴπτωτον (ſic enim Pollux περὶ ἀποδευμάτων loquens vocari ſcribit τῶν προβάτων τὴν κόπρον) Erotianus in Lexico Hippocratico οἰσύπη κυρίως λέγεται τὸ διαχώρημα τοῦ προβάτου, ab ὄϊς; Hippocrates καταχρηστικῶς dixit οἰσύπη αἰγὸς, pro τὸ τῆς αἰγὸς διαχώρημα, vt idem Erotianus annotauit, pro quo Galenus habet οἴσπη. Heſychio tamen οἴσυπος eſt ὁ τῆς αἰγὸς ῥύπος. Is, qui de Dialectis ſcripſit annotat, vt idem Henricus teſtatur, Ionica lingua οἰσύπη, dici non ſolùm τὸ διαχώρημα τοῦ προβάτου, ſed etiam τὸ τῶν ῥυπαρῶν προβάτων ἔριον, quemadmodum & in Lexico Herodotæo οἰσύπη exponitur ῥυπαρὰ προβάτων ἔρια, ex quo Herodoto eadẽ ſignificatione Suidas citat οἴσπη. Erit igitur, inquit Henricus, οἰσύπη lana ſordida, vel lana ſuccida. Sed frequentius οἰσύπη dicuntur ſordes, ſeu fimus ouillę lanæ adhærens, præcipuè circa nates, ſeu ſordes, quæ ouillæ lanæ ex fimo adhærent. Suidæ ὁ ῥύπος τῶν ἐρίων, vel etiam pinguedo, quæ ex ijs ſordibus exprimitur. Sordes verò lanis inhærentes dici οἴσυπον, præter Dioſcoridem Plinius etiam teſtatur. Οἴσυπος, inquit Dioſcorides, λέγεται τὸ ἐκ τῶν οἰσυπηρῶν ἐρίων λίπος. Plinius verò ait: *Quin ipſæ ſordes pecudum, ſudorque feminum, & alarum adhærentes lanis (æſypum vocant) innumeros propè vſus habent.* Scribitur & οἴσυπον in eadem ſignificatione, vt conſtat ex hoc Ouidij:

Pecuſcum.
Οἰσπάτη.
Oeſypus.
Lib. 5. c. 14.
Lib. 2. c. 84.
Lib. 29. c. 2.

Oeſypa quid redolent quamuis mittantur Athenis?
Demptus ab immundæ vellere ſuccus ouis.

Sic & Plinius: *Probatiſſimum Oeſypum fit plurimis modis* &c. Græci tamen frequentius maſculino vtuntur, Latini neutro. Ianus in comm. ſuis in 2. Gal. de comp. medicam. ſecundum locos, multis veterum Græcorum, Latinorumque locis recitatis hyſſopum pro œſypo paſſim legi oſtendit, qui error ita inualuit, inquit Geſnerus, vt iam aliquot ſeculis recentiores, & indocti hodieque pro œſypo hyſſopum humidam ſcribant diſtinguendi gratia ab herba hyſſopo, qui Geſnerus in hoc Celſi loco; *Enneapharmacum emplaſtrum conſtat nouem rebus, & inter cætera hyſſopo;* pro hyſſopo reſtituit æſypo. Et apud Galenum, ſiue in libro de ſuccedaneis ipſi adſcripto pro œſypo medulla vitulina ſubſtituitur, quamquam deprauati codices ſic habent: ὑσσώπου μυελὸν μόσχου ἢ στιχάδα, œſypo, & hyſſopo herba confuſis, pro hac enim ſtichadem herbã rectè ſubſtitueris, pro œſypo verò medullam vituli. Et apud eundem Galenum lib. 11. de ſimplic. med. fac. τὰ δὲ πεπλυμένα ἔρια, καὶ μηκέτι ἔχοντα τὸν ὕσσωπον, reſtitue οἴσυπον. Apud eundem lib. 13. meth. τὸ Ἀττικὸν ὕσσωπον itidem mendoſè pro οἴσυπον: Nam & Plinius lib. 29. cap. 2. meminit œſypi quod ex Atticarum ouium lanis colligitur, & Ouidius præcit. loco, apud quem etiam lib. 29. cap. 6. pro, vt omnia hyſſopo illinantur, Hermolaus reſtituit œſypo, & hyſſopum cum myrrha calidum penicillo illitum idem reponit œſypum ex veteri codice. Quidam verò, vt ſcribit Hermolaus, hoc à Galeno hyſſopum dici putant errore vulgi, & quidem à Græcis, inquit, orto qui non œſypum quandoque, ſed hyſſopum ſcribunt, vt ſiue prudentes, ſiue imprudentes, non œſypum ſimpliciter, ſed hyſſopum hygron, (vt Aegineta aliquoties) & hyſſopum pharmacum ſæpiſſimè cognominent, quaſi ab hyſſopo herba diſtinguere voluerint; vt Paulus in compoſitione, quam à ruta πηγανηρὰν appellant, vtilem Pleuriticis. Tantum Hermolaus apud quem tamen hyſſopus ſemper per ſ ſimplex ſcribitur. Apud Aetium contra οἴσυπος per Σ duplex ſcribitur, quod doctis improbatur. Οἴσυπος, inquit, Gorræus propriè dicitur ouium ſordes earum lanis adhæreſcens, deinde verò pro ipſa etiam lana adhuc ſordida &

Hyſſopus humida.
Lib. 5. c. 19.
Corall. 284.

illota

illota dici cœpit. Sordes autem ea ex ſudore feminum & alarum colligitur, adhæretque lanis, quæ propterea, quod œſypum habent, οἰσυπηραὶ, ῥυπαραὶ, & ab Hippocrate πινόεσσαι, & πινώδεις appellantur, eſt enim πῖνος idem, quod ῥύπος, latini ſordidas, & ſuccidas vocant, quod tales ſint, quales vbi primùm ſuccisæ, detonſæque ſunt. Erotianus in Lexico Hippocratis οἰσυπηρὰ ἔρια exponit τὰ μετέχοντα τῆς οἰσύπης, ἢ τοῦ οἰσύπου. Apud Ariſtophanem in Acharnenſibus cùm quidam vulneratus eſſet, poſtulantur ὀθόνια κηρωτὴ, ἔρι' οἰσυπηρά. Apud Suidam vbi ſcribit ἠσυπηρὸς & exponitur ὁ ῥυπώδης ſcribendum οἰσυπηρὸς, & pro ὑσόιπη οἴσυπη, nam & ipſe etiam aliàs habet, & Varinus οἰσυπηρὸς, ῥυπαρὸς. Ἔρια οἰσυπηρὰ, ῥύπου πεπληρωμένα, ῥυπάσματα ἀπὸ τῆς κόπρου. οἰσύπη δὲ ἐςὶ τὸ διαχώρημα τῶν προβάτων. Apud Heſychium, vbi οἰσύπειον exponit ἔριον ῥυπαρὸν προβάτων, additque τὸ αὐτὸ οἰσύπειρον καὶ οἰσυπειρὸς, Geſnerus penultimam potiùs, inquit, per η ſcripſerim, & acuerim, vt Dioſcorides, & alij faciunt. Eſt & οἰσυπὶς idem, quod οἴσυπος, ſiue οἰσύπη, hoc eſt, lana ſuccida, ſeu ſordes ouium; Nam Galenus in Lexico Hippocratis οἰσυπίδας exponit προβάτου ῥύπον, ἤγουν ἔριον ῥυπαρόν. Apud eundem ibidem ſic legitur οἰσυπίδες προβάτου ῥύποι συνεςραμμένοι, δηλοῖ δὲ καὶ ἐρίου ῥυπαροῦ μαλίον, quæ poſtrema vox mendoſa eſt, ac ſcribendũ fortaſſe μαλλίον forma diminuta à μάλλος. Cæterùm pro οἰσύπη vel οἰσπάτη legitur etiam οἴσπη, quod Ionicum eſſe videtur, inquit Henricus Stephanus, nam οἴσπη, pro ῥυπαρὸν προβάτων ἔριον Suidas affert ex Herodoto, quo ſenſu paulo ante ex Lexico Herodotæo attuli οἰσύπη. Itidem Gal. in Lexico Hippocratis οἴσπη αἰγὸς, eſt, ὁ παρὰ ταῖς θριξὶ τῆς αἰγὸς ἐγγινόμενος ἐν τῇ ἕδρᾳ ῥύπος, καὶ μάλιςα ταῖς κατὰ τὴν ἕδραν συνιςάμενος ῥύπος, pro quo Erotianus habet οἰσύπη αἰγὸς. Itidem apud Heſychium οἶσπαι ſunt προβάτων ῥύπος. Ὀιοχίτων Heſychio eſt προβατοχίτων, hoc eſt, tunicam habens ouinam, ſeu ex lana ouina, vel etiam μονοχίτων, aut δίχα ἱματίου. Eſt & ὄια pellis ouilla de qua voce ſuprà ſat ſuperque actum. Item & μηλωτὴ, quæ tamen vox generaliter de qualibet etiam pelle intelligitur, vt tradit Heſychius, Euſtathius, alijque. Dicuntur & φυξίμηλα ἀπὸ τοῦ μήλου, hoc eſt, ab oue, Plutarcho in quæſtionibus græcis arbores, quæ ob altitudinem, effugerunt periculum, ne pecudibus, edantur. Ὀιάτειον κρέας, caro eſt ouilla, vt & κρέας μηλεῖον, nec non & προβάτειον. οἰοπόλα ὄρη montes ſunt ouium paſcuis apta, ſiue in quibus oues verſantur: vel montes ſolitarij, & deſerti ab οἶος quod eſt ſolus, & πολεῖν vt inquit Varinus: Et apud Apollonium οἰοπόλοι ſunt Nymphæ, vbi nimirum Orpheus; O Nymphæ, inquit, ſiue cæleſtes, ſiue terreſtres (καταχθόνιαι) ſiue οἰοπόλαι, Scholiaſtes interpretatur Nymphas, quæ ouium curam gerunt, quæ & ἐπιμηλίδες dicantur: eſt & μηλόβοσις apud Heſiodum in Theogonia, Nympha, Oceani & Tethyos filia, ſic dicta ab ouibus paſcendis. Deriuata τοῦ προβάτου apud Pollucem leguntur, προβατεῖς, προβατευταὶ, προβατεία, προβατευτικὴ, προβατοκάπηλος. Apud Varinum προβατεία oxytonum legitur, & exponitur προβάτων νομὴ, καὶ κτῆσις, hoc eſt, ipſa cura vel paſtio, vel poſſeſſio ouium, quanquam & νομὴ etiam poſſeſſionem ſignificat; Προβατοπώλου nomine traducitur in comœdijs Lyſicles quidem προβατοκάπηλος, vt ſcribit Heſychius, qui Aſpaſiam, inquit, meretricem duxit. Eſt autem προβατοπώλης idem quod προβατοκάπηλος, ideſt, ouium venditor, qui ſcilicet vendendis ouibus negotiatur. Eſt & probaticus adiectiuum, vnde probatica dicta piſcina, vbi oues lauari ſolebant, antequam à ſacerdotibus litarẽtur, vt exponit Generus. Apud D. Ioãnem cap. 5. προβατικὴ κολυμβήθρα, vt Cyrillius, Chryſoſtomus, & Theophylactus legunt, exponitur pecuaria piſcina, ideſt, ex qua potare, & in qua merſari pecudes ſolebant; Hebraicè Betheſda (corruptè Bethſaida) ideſt, domus effuſionis, vt exponit Chriſtianus Adrichomius Delphus, quod aquæ fluuiales in eam confluebant, addens ſitam fuiſſe inter portam Vallis, & templum, fuiſſeque amplam, & præcipuam totius vrbis piſcinam, quæque quinque porticus haberet à rege Salomone conſtructam pro miniſterio templi, atq; hinc à Ioſepho ſtagnum Salomonis nominari. In eadem Nathinæos lauiſſe hoſtias quas tradebant ſacerdotibus in templo offerendas. Huius aquam certis temporibus ab angelo domini moueri ſolitam, & qui poſt eius motum primus deſcendebat in eam, à quacunque detinebatur infirmitate, ſanitati reſtitutum legimus, ideoque in porticibus eius iacuiſſe multitudinem magnã languentium, cæcorum, claudorum, aridorum, expectantium aquæ motum. Ex quibus, inquit, Chriſtus ſanauit hominem, qui triginta octo annos languerat. Tempore Hieronymi oſtendebantur gemini lacus, quorum vnus hybernis pluuijs ſolebat impleri, alter mirum in modum rubens, quaſi cruentis aquis antiqui in ſe operis ſigna teſtabatur. Eſt & probatica, eodem Chriſtiano annotante, forum pecuarium, vbi oues, boues, aliæque pecudes, vendebantur, quæ ſacrificandæ erant. Deriuata verò τοῦ κριοῦ ſunt κριόμυξος ideſt, arietis inſtar mucoſus, qua voce diximus ſuprà ex Galeno, qui cerebrum habent admodum mucoſum, hoc eſt, hebetes, & inertes. Κριοπρόσωπος autem, qui arietina facie eſt, ſeu arietem ſua facie repræſentat. Κριόφαγοι arie-

Oeſypis.

Oeſpe.

Phyximela.

Ὀιοπόλα ὄρη.

Lib 4. Arg. Oeopolę Nymphæ.

Piſcina probatica.

In Theatro terrę ſãctę.

Stagnum Salomonis.

Probatica forum.

A arietum vorator, θεός τις ᾧ κριοὶ θύονται, Deus quidam gentilitius,cui arietes ſacrificabantur.
Κριοειδὴς, qui arietis formam habet. Κριομαχία pugna arietum, ſic vocatur Satyra quædam
Varronis apud Gellium. Κριοκοπτίω ariete pulſo, ariete quatiendo ſubuerto, ſubruo, ſiue arie- *Arietare.*
to, quod latinorum verbum non tam de ariete machina bellica, quàm de ipſo etiam animali
vſurpatur,cùm ſcilicet capite,& cornu,vel ſeſe mutuo,vel etiam hominem impetit. Dixit &
per tranſlationem Curtius, arietare pro præcipitare; *Macedo gladium cæperat ſtringere, quem* *Lib. 9.*
occupatum pedibus repente ſubduxit, Dioxippus arietauit in terram. Sic & Silius Italicus: *Lib.4.*

Arietat in primos, obijcitque immania membra.

Accipitur & pro pulſare ad oſtium. Plautus:

Quis illic eſt qui tam proteruè noſtras ædes arietat?

ideſt,tam vehementer pulſat. Virgilius:

Arietat in portas,& duros obijce poſtes. *Lib.13.Aen.*

Vbi Seruius: In clauſas portas more arietis ruebat, ideſt, bellici machinamenti. Reperitur &
B neutrum apud Senecam pro labaſcere. *Quæ caſus incitat, ſæpe turbari & citò arietare.* Et rur-
ſus: *Nihil praui,nihil ſubiti ſupereſt,nihil in quo arietet,aut labet:* Et apud eundem rurſus arie-
tare inter ſe dicuntur,quæ concutiuntur mutuo ictu: *Magno Imperatori*, inquit, *antequam acies*
inter ſe arietarent,cor exiluit. Sic dentes etiam inter ſe arietatos dicit. Sic & Plinius loquẽs de
motibus: *Innoxium,& cum concurrentia tecta contrario ictu arietant, quoniam alter motus al-*
teri renititur. Κριοδόχη,ſeu κριοδόκη arietaria machina eſt,ipſum arietem machinam ſuſtinens,
apud Athenæum in lib.de machinamentis, cuius hęc ſunt verba: ἴσα δὲ καὶ κριοδόχην ἐπ' αὐτὴν, *Criodoche.*
ἐφ' ἧς καὶ κύλινδρον ἐπετίθει, δι' οὗ προωθούμενος ὁ κριὸς δι' ἀντισπάστων ἐνήργει τὴν χρείαν ἐβύρσου
δὲ καὶ ταύτην ὁμοίως τοῖς πύργοις. Vnde & Vitruuius: *Conſtituebatur autem*, inquit, *in ea, arie-*
taria machina, in qua collocabatur torus, perfectus in torno, in quo inſuper conſtitutus aries, tru-
dentum ductionibus,& reductionibus efficiebat magnos operis effectus: tegebatur autem is corijs
crudis, quemadmodum turris. Criotheos apud Dioſcoridem legitur inter nomenclaturas feru- *Criotheos.*
læ cuiuſdam in Libya ad Damonis Iouis templum naſcentis, quæ Agaſyllis vocatur,& eius
thymiama Ammoniacum; Colebatur autem illic Ammon Deus ἐν τοῖς ἀμμοῖς, ideſt, loco are-
C noſo arietino capite inſignis, vnde & criotheos planta à Deo ariete. Inter lapides determina-
tæ figuræ reperiuntur quidam, arietum cornibus adeò ſimiles, vt ipſamet cornua in lapides cõ-
uerſa viderentur, niſi minores eſſent. Plinius quidem mea ſententia non rectè inter gemmas
recenſet, meliùs Solinus lapidem vocauit, vterque tamen in eo conuenit, quòd cornua vocent *Ammonis cornu lapis qui dictus.*
Ammonis, aiuntque ita tortuoſos eſſe, & inflexos, vt effigiem reddant cornu arietini, fulgore
auri: prædiuina ſomnia repręſentari, dici, ſubiectos capiti cubantium. Ammonis autem cornua
dici conijcio ab ariete illo, qui beneficio Iouis Baccho ſiti laboranti fontem demonſtrauit. Re-
periri item in Germania, teſtatur Georgius Agricola. Græci κριὸν ἐρέβινθον, ideſt, arietem ci- *Cicer arietinum.*
cer nominant. Nominis rationem Plinius,& Columella tradunt, dum aiunt: Ciceris genus eſt
arietino capiti ſimile, vnde ita appellatur album, nigrumque. Αιλόκριος Heſychio eſt radix ſic
dicta, nec non & Varino. Geſnerus vocem putat eſſe corruptam pro αἰλούριος, quæ vox Etymo-
logo etiam radicem quandam ſignificat, quam idem Geſnerus, conijcit eſſe radicem Valeria-
næ, propterea quòd hac radice ſummoperè delectentur cati. Κριουμέτωπον vocari ita promon-
torium quoddam Dionyſius Afer ſcribit à ſpecie, qua arietis caput refert. Euſtathius addit è *Criumetopon.*
D longinquo conſpectum eiuſmodi apparere, & eandem ob cauſam promontorium alterum ad
pontum Euxinum ſic nominari: huius mentio apud Plinium his verbis: *Criumetopon promon-*
torium eſt in Taurica, aduerſum Carambico Aſiæ promontorio, per medium Euxinum procurrens
CLXX.M. paſſuum interuallo, quæ maximè ratio Scythici arcus formam efficit. Et rurſus alibi,
Grues pontum tranſuolare ſcribit, inter duo promontoria Criumetopon,& Carambin. Eſt &
Cretæ ad accidentem promontorium Cyrenas verſus eodem nomine eidem Plinio: Nec non
etiam Euſtathio, qui de his promontorijs plura ſcribit, quæ, data opera, negligo. Thyeſtis ſe-
pulchrum legimus κριοὺς vocatum, ideſt, arietes in agro Argiuo, prope quod viſebatur regio *Thyeſtis ſepulchrũ cur aries dictũ.*
Myſia, non aliam ſcilicet ob cauſam, quàm quòd teſtante Pauſania in Corinthiacis Thyeſtis
ſepulchro lapideus ibi aries appoſitus ſpectaretur. Meminit verò Strabo alterius etiam promõ-
torij arenoſi cuiuſdam, atque humilis, poſt Bolbiticum oſtium Nili, quod Agni cornu appella-
tur. Eſt itidem Arne fontis nomen in Arcadia, de quo ſic Pauſanias: Campus, quem Argum
vocant in Arcadia, decem ſtadiorum eſt, & paulò poſt eum alius, in quo fons Arne ſpectatur,
cui hoc nomen contigit, vt Arcades ferunt, quoniam Rhea illic Neptunum expoſuerit inter *Arne fons qui.*
gregem agnorum,& fontem inde dictum, quòd agni circa eum paſcerẽtur: Saturnus verò per- *In Arcadie.*
ſuaſus, pullum equi tanquam à Rhea editum deuoraret. Inuenio etiam apud Varinum Leon-

tarnen

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

Leontarne. Arneutes piſcis. Hippurus. Iliad. Π. Iliad. M.

B

tamen vicum circa Heliconem fuiſſe, aut fontem ita dictum, quòd, immolante illic Adraſto, leo agnum rapuerit. Ab ἀρνὸς deriuari videtur ἀρνευτὴς piſcis quidam, quamuis Euſtathius ex Athenęo ſic dictum ſcribat, quod frequenter exiliat caprarum modo, ſiquidem Varinus, ἀρνευτὴρ, eſt, inquit, qui capite præmiſſo in mare ſe mergit, ab agnis, qui dum primoribus ſaltant pedibus caput terræ admouent: quamobrem Hippurum quoque piſcem, quòd continuò exiliat ἀρνευτὴν aliqui vocabant, vt Athenæus ſcribit. Et Scholiaſtes Homeri, ἀρνευτῆρι exponens κυβιστῆρι metaphoram ait ſumptam ab agnis, qui inter currendum caput concutiunt, ſiue vt Varinus, & Suidas habent, qui in caput ferè proni ſaltare ſolent, tanquam aerem cornibus impetentes. Sed idem Scholiaſtes alibi ἀρνευτῆρι exponens κυβιστῇ δύτῃ, vel ſecundum aliquos Delphino: Solent autem, inquit, ἄρνες, ideſt, agni per tranquillitatem in caput ferri. Ἀρνῳδοὶ vocabantur rhapſodi, quod agnum ſui cantus acciperent præmium. Ἀρνοφαγεῖν eſt Athenis religioſiſſimum, & ſummum iudicium haberi, in quo ſenatus, & populus vnà coibant, quo tempore à triginta tyrannis penè in extremum diſcrimen adacti ſunt; Et apud Varinum μάρναμαι eſt pugno à μὴ, & ἀρνῷ, ideſt, concilio, nam ad conciliationes priſci adhibebant agnorum ſacrificia.

Plantago. Cythiſus. Probatęa. Iobeleus annus vnde dictus. Cap. 6.

Inter nomenclaturas plantaginis legitur etiam προβάτιον, item ἄρνιον, & ἀρνόγλωσσον, quaſi agninam linguam dicas. Plinius verò tanquam eiuſmodi nomenclaturæ minori plantagini cōueniant; *Plantago minor*, inquit, *folijs eſt linguæ pecorum ſimillimis*, ſed Heſychius, & Varinus ἀρνόφυλλον exponunt Cythiſum, non quidem ob ſimilitudinem, ſed quia gratum agnis pabulum eſt, folia enim ſatis tenera ſunt, & mollia, & ſuauem præbent ſuccum maluę inſtar, vt agnis in cibis aptus, & gratus videatur. Legitur & probatæa inter ſynonyma ocymaſtri apud eundem Dioſcoridem. Carolus Sigonius in tertio de republica Hebręorum ſcribit quinquageſimum annum dictum eſſe apud Hebræos Iobeleum, quòd eum Leuitæ per tubas arietinas Iobelin Hebræis dictas, conuocato populo, indicerent, indeque eſſe illud Ioſuæ: *Septimo die ſacerdotes tollent ſeptem buccinas, quarum vſus eſt in Iobeleo.* Sunt qui ideo inter alias tubas, arietinas electas fuiſſe arbitrantur, quia aries illis indicaret regnum, ac ſacerdotium, aries enim dux eſt, & cuſtos gregis. Principes igitur ſacerdotum ſeptem ex lege tubis ſuis arietinis priſtini ſtatus reductionem velut maximi gaudij nuntium populo publicabant.

C

STRATAGEMA, FOEDERIS, Sanciendi ritus, & belli indicendi.

Lib. 7. c. 18. de re militari. Ἀρνοχίν.

ROBERTVS Valturius: Ioſephus, inquit, velleribus ouium nuncios tegēs multo tempore vigiles Romanorum fefellit ſpecie canum decerptos. Ἀρνορχὶν (ita enim reponendum pro ἀρνορίν) Heſychio ὁ μετὰ τοῦ ἀρνὸς αἰρουμένου γινομένος ὅρκος, iuramentum, quod fit in altum ſublato agno, niſi fortè ſcripſit ἀναιρουμένου, ideſt, cæſo: nam cæſo agno fœdus cum iuramento, tam apud Græcos, quàm apud Carthaginenſes, & Romanos feriebatur, vt ex ſubſequētibus veterum monumentis elucebit. De Græcis exemplum extat apud Homerum Agamemnonis, & Priami de Paride, &

Iliad. δ.

D

„ Menelao dimicaturis. Præcones in vrbem venerunt, & quæ ad feriendum fœdus iuſſi erant fere,
„ iam ſumpſerant, duos agnos, ac vinum, quod caprino vtre portabant. Quoniam Ideus auream
„ pateram, aureoſque calices geſtans Priamum adijt, defertque mandata his verbis: Surge
„ rex & veni feſtinus in campum, vbi principes Troianorum, atque Græcorum iuſſo me venire
„ accitum te expectant, vt inter eos, ſed non ſine te fœdera facta feriantur; Pepigerunt enim, vt
„ Alexander, ac Menelaus in medio vtriuſque exercitus decernant ferro, vtri eorum, qui vicerit,
„ Helena vxor cum omni gaza addicatur. Cæteri autem percuſſo fœdere pacificati nos Troiani
„ incolamus, illi in Græciam reuertantur. His auditis ſenex perturbatus ſanè animo iuſſit comites
„ ſibi iungere currum, quo veheretur, vbi expectabatur. Eo confeſtim iuncto, & regaliter ſtrato
„ conſcendit, habenaſque cepit, cui Antenor in currum & ipſe conſcendens, ſe comitem præſtitit:
„ amboque porta Scæa egreſſi in campum, vbi vterque exercitus erat, perueniunt. Ibi à vehiculo
„ deſcendentes in medium ſuorum, atque hoſtium iuncti procedunt. Tunc Agamemnon,
„ atque Vlyſſes conſpectis ſenibus, ipſi quoque prodeunt, ſimulque præcones pro more ornati,
„ illatis, quæ ad fœdus feriendum pertinent, adſunt. Primum vinum pateræ, poſtea aquam ſingulorum
„ regum manibus infundunt. Hic Agamemnon educto cultro, qui ad vaginam, vt mos
„ erat, inſertus erat, è vertice vtriuſque agni pilos deſecuit, quibus per præcones inter maximos
„ quoſque Græcorum, Troianorumque diſtributis ipſe ſupinas in cælum manus tollens, in hunc mo-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

A modum exaudientibus cunctis, precationum, ac fœderis verba cõcepit: Iupiter pater, qui huic „
loco ob montem Idæum præſides, cuius principatus præ cæteris plus dignationis, ac iuris habet: „
Et tu Sol qui vniuerſa & vides, & audis, voſque flumina & tu Terra, ac vos Inferi, qui poſt „
mortem fædifragos homines ſupplicio afficitis, teſtes inuoco horum fœderum, oroque vt ipſa „
velitis eſſe ſancta: Si Alexander Menelaum in hodierno certamine vita priuauerit, ipſius ſit cũcta „
cum Gaza Helena vxor, noſque ad Penates noſtros cum claſſe redeamus: Sin Menelaus „
Alexandrum, reddant Troiani Helenam, &c. Quod præmium ſi donare nobis occiſo Alexandro „
Priamus, eiuſque filij noluerint, iterum & eoſdem Deos teſtor, nec in vltionem rupti fęderis „
perſtiturum, nec ante finem belli facturum, quam aut à nobis, aut ab illis fuerit debellatum. „
His dictis agnum, agnamque iugulauit, atque ita ſanguinantes, exanimeſque, humi depoſuit. „
Alij mixtum pateræ vinum delibantes, effuderunt, ac numinibus vota fecerunt. Eorum erat, „
qui in cælum intuens ita precaretur: Iupiter Deorum rex, omniumque potentiſſime, reliquiq; „
Cælites, velitis vt per vtros ſteterit, quo minus hæc fœdera ſint rata, ſicut uinum in terram defluit, „
B ſic ſuorum liberorum, ſic eorum uxores conficiantur: Ita ille orabat. Poſt hæc Priamus „
aduerſus cætum, audite me, inquit, Troiani, & Achiui. Enimuero non ſuſtinent oculi dulciſſimum „
filium, cum Menelao inſpectare depugnantem. Ideoq; ne interſim, hinc in vrbem redeo: „
ipſe quidem Iupiter, alijque Dij cognitum habent uter ſit neci deſtinatus. Atq; his dictis, impoſitoque „
uehiculo agnis aſcendit, habenaſque cepit Antenor in uehiculum & ipſe conſcendens. „
Iuxta locum, quo futurum erat certamen, extruebantur aræ, ut innoteſcit ex hoc Virgilij, Turni, & Aeneæ certamen, fœdus Rutulorum, & Troianorum deſcribentis:

Lib. 12.

Campum ad certamen magnæ ſub męnibus vrbis
Dimenſi, Rutulique viri, Teucrique parabant:
In medioque focos, & Dijs communibus aras
Gramineas alij, fontemque, ignemque ferebant
Velati lino, & verbena tempora vincti.

Apud hunc tamen poetam non tantùm hac pecude, ſed & ſue dimicaturus Aeneas in ſanciendo fœdere utitur:

Hinc pater Aeneas Romanæ ſtirpis origo.
Sidereo flagrans clypeo, & cęleſtibus armis.
Et iuxta Aſcanius magnæ ſpes altera Romæ,
Procedunt caſtris, puraq; in veſte ſacerdos.
Setigeræ fœtum ſuis, intonſamque bidentem
Attulit, admouitque pecus flagrantibus aris.
Illi ad ſurgentem conuerſi lumina ſolem
Dant fruges manibus ſalſas, & tempora ferro
Summa notant pecudum, pateriſq; altaria libant.
Tum pius Aeneas ſtricto ſic enſe precatur,
Eſto nunc Sol teſtis, & hæc mihi terra precanti &c.
Sic prior Aeneas, ſequitur ſic deinde Latinus,
Suſpiciens cælum, tenditque ad ſydera dextram.
D *Hæc eadem Aenea mare, terram, ſydera iuro &c.*
Tango aras, medioſque ignes, & numina teſtor &c.
Talibus inter ſe firmabant fœdera dictis,
Conſpectu in medio procerum, tum ritè ſacratas
In flammam iugulant pecudes, & viſcera viuis
Eripiunt, cumulantque oneratis lancibus aras.

Differt ab hoc ritu nõnihil ritus Carthaginenſium: Authores. n. habemus Polybium, Liuium, & alios, de Hannibalis iuramento, quod agnum læua manu, dextra ſilicem lapidem retinens, Iouem, cęteroſq; precatus Deos ita ſe mactarent, quemadmodum ipſe agnum mactaſſet, & fecundum precationem caput pecudis ſaxo illiſerit. Inuenio & apud Suidam alium fœderis ritum, de Græcis, & Barbaris: Græci, inquit, qui cum Cyro aduerſus Perſas aſcenderunt, fœdus percuſſerunt, mactato tauro, lupo, apro, & ariete: in clypeum intingentes, Græci enſem, Barbari haſtam: Iureiurando addito, neutri at alteros ſe deſerturos, ſed belli fore ſocios. Barbari uerò inſuper iurarunt, ſe ſine fraude ducturos eſſe. Quod modò ſpectat ad ritum indicendi bellum, huius etiã paſſim apud authores mẽtio, eiuſq; typus conſpicuus in Traiani columna, ut oſtendit Alphõſus Ciaconus his uerbis: Inter ſigna aquilę, & cõcordię, arietis ſimulachrũ pręcedens à ſignifero geſtatur, rariſſimè in exercitu Romano geſtari ſolitũ. Indicturi enim Romani

Carthaginenſium ritus in ſanciendo fędere.

Belli indicendi ritus.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

cuipiam bellum, arietem per Fecialem præmittebant, quem in hoſtium fines immitteret, vel E honeſtam ita cauſam ſuam oſtenſuri, quod non niſi prouocati, & laceſſiti, bellum gerere coge- rentur, & vltionis procurationem non à ſe, vtpote qui ex manſueto & innocuo eſſent genere procreati, proficiſci, ſed ab hoſtium improbitate, atque iniuſtitia indicare, teſtatumque facere vellent: Vel quod alij malunt, vt hoſtilem agrum ſuæ iam prædæ expoſitum indicarent, quod & Pierius teſtatur. Vtraque autem ratione Traianus & quod prouocatus bellum gerebat, & ira percitus hoſtilem agrum Romanis militibus in prædam expoſuerat, appoſitiſſimè, fecit arietis ſignum in acie præferri, eo hieroglyphico ſuum aduerſus hoſtes animum teſtatus.

Lib. 10. Hieroglyp.

VSVS IN EQVITATIONE.

Lib. 8. variar. lect. cap. 9.

Pueri cur arietes equitarent.

Odyſſ. N.

PETRVS Victorius declarat inſtitutum veterum, qui pueros in dorſum arietis imponebant, vt illic ſine periculo rudimenta equeſtris artis perdiſcerēt. Nobiles, inquit, ac fortunati pueri priſcis tēporibus impoſiti arietibus primùm equitare diſcebant, vt artem neceſſariam ſibi, quæ tamen periculi multum rudibus afferret, ſi in equis tractaretur, illo pacto attingerent, ac deguſtarent. Id autem veteres Grammatici putarunt etiam ſignificare potuiſſe Homerum, cùm ἐπιβώτορι μήλων ce- cinit in Odyſſea, nam aliæ quoque declarationes eius nominis afferuntur. Locus autem eſt cùm Vlyſſi depoſito in Ithacam ab Phœacibus, apparuit Minerua, quæ ipſum regeret, vt erat illi ſemper præſto in maximis periculis, ac malis: ſpeciem enim corporis veſtitumque eius deſcri- bens poeta, pueroque tenero ſimilem faciens, quales regum filij, opulentorumque hominum eſſe conſueuerunt, id protulit, ſed plenam ſententiam hic ponam:

σχεδόθεν δέ οἱ ἦλθεν Ἀθήνη
Ἀνδρὶ δέμας εἰκυῖα νέῳ ἐπιβώτορι μήλων
Παναπάλῳ οἷόν τε ἀνάκτων παῖδες ἔασιν. idest,
propè autem eum venit Minerua
Viro corpore ſimilis iuueni paſtori ouium
Permolli, qualeſque regum filÿ ſunt.

Euſtathius autem id non vidit, nam paſtorem ouium accipit, docens Heroum ætate ſolitos eſ- ſe regios liberos greges paſcere. Apud Heſychium autem id legitur, qui cùm & ipſe oſtēdiſſet, paſtorem, magiſtrumque pecoris poſſe illo verbo intelligi, hoc quoque addidit dicens. ἢ ἐφιπ- πασῆρι. οἱ γὰρ τῶν βασιλέων υἱοὶ πρῶτον ἐπὶ τῶν κριῶν ἱππεύειν ἐμάνθανον.

VSVS IN CIBIS.

Lib. 1. epiſt. 15.

Agnina caro, vilisne an commendata.

Lib. 6. aduerſ. c. 25.

In captiuis.

In Aulularia.

FVERITNE commendata apud veteres agnina caro, non ſatis clarè ex ijs di- ſcas; Horatius vilem fuiſſe indicat dum inquit:

tabulas cænabat omaſi,
Vilis & agninæ.

Horum enim verborum vi innixus Adrianus Turnebus, ſcribit, agninam vete- ribus fuiſſe deſpicatui, & viliſſimam, vtque ſententiam ſuam aſtruat, tradit Plautinum paraſi- tum indignè ferre, atque ſtomachari à lanijs vendi agninam pro arietina:

Tum lanÿ autem (inquit) *qui conſignant liberis orbas oues*
Qui locant cædundos agnos, & duplam agninam danunt.

atque arguere eorum dolum, qui pro vna arietina offa duplam venderent clam ſuppoſitam, pro ea fallaciter agninam, aut potiùs quòd apertè agninam venderent, & rurſus pro arietina agninam ſupponerent. Apud Philonem quoque in Presbeutico agninas carnes, ut inſuaues illudi à Caligula: Sic autem ſcribi: Καὶ φαμένυ τινὸς ὡς πολλόι γε καὶ τὰ προχειρότατα ἀρνία προσφέρονται, γελάσας εὖ γε εἶπεν. ἔςι γὰρ οὐχ ἡδέα. Aliàs quidem idem Plautus agnina- ram quidem fuiſſe Romæ tradit, inquiens:

Euc. *Volui animum tandem confirmata hodie meum*
Vt benè haberem mea me filiæ in nuptÿs.
Venio ad macellum, rogito piſces, indicant
Caros, agninam caram, caram bubulam
Vitulinam, cetum, porcinam, cara omnia.

Sed

A Sed & Horatius in Epodis agens de laudibus vitæ ruſticæ, quaſi in delitijs quodammodo fuiſſet, inquit:

Vel agna feſtis cæſa Terminalibus
Vel hædus ereptus lupo:
Has inter epulas iuuat paſtas oues
Videre properantes domum.

Ode 2.

Oſtendit enim hic poeta frugalitatem ruſticorum, qui non alijs diebus pecora mactant niſi feſtis, aut etiam niſi lupi faucibus erepta fuerint, reliquis autem diebus fructus terræ cibum illis miniſtrant. Sed & Priamus apud Homerũ filijs ſuis exprobrat, tanquam nimium guloſis, quòd in cibo agnos, & hædos illicitè, & præter morẽ gentis (τὰ μὴ νενομισμένα) conſumãt, cũ inquit:

Ἀρνῶν, ἠδ' ἐρίφων ἐπιδήμιοι ἁρπακτῆρες.

Et Philochorus, referente Athenæo, tradit Athenis quondam interdictum fuiſſe, ne quis intõſum agnum in cibo ſumeret, quod tamen ideo factum aſſerit, quòd ouium penuria futura metueretur; aitque alicubi ex Androtione antiquam legem fuiſſe, vt τῆς ἐπιγονῆς ἕνεκα τῶν ἑκατὸν B θρεμμάτων, ne mactaretur ouis, quæ nondum tonſa eſſet, vel nondum peperiſſet. Edebant ſanè, inquit, animalia veteres iam adulta, proci verò porcellos etiam lactantes. Nunc quoque Mineruæ ſacerdotem, nec agnam mactare, nec caſeum guſtare aiunt. Videntur autem priuatim in delitijs fuiſſe apud priſcos exta agnina; Plautus:

Lib. 1.
Lib. 9.

Ca. *Pſeudole arceſſe hoſtias*
Victimas, lanios, vt ego huic ſacruficem ſummo Ioui,
Nam hic mihi nunc eſt multo potior Iupiter, quàm Iupiter
Ba. *Nolo victimas. agninis me extis placari volo.*

In Pſeudolo.
Exta agnina.

Et apud Athenæum ab vno dipnoſophiſtarum inter alias gulę cupedias agninum caput reponitur. Quod verò attinet ad ſalubritatem huiuſce carnis: modicè calida eſt, ſed humidam habet ſuperfluitatem, atque ideo ab ea læduntur, inquit, Symeon Sethi, qui humidioris ſunt temperaturæ, qui verò ſiccioris, iuuantur: quanto autẽ iunior agnus fuerit, tanto difficilius eius caro concoquitur, magiſq; humida eſt; quanto verò maior, tanto melius cõcoquitur, & eò minus eſt humida. Sic & in cęteris animalibus cõtingit, quo iuniora ſunt, eò humidior quã maiorum, C eſt eorum caro. Sic & author de natura rerum, agninam robuſtis, & ſanis hominibus in cibo vtilem eſſe ait, infirmis inutilem, quia etſi à ventriculo facilè deſcendat, viſcoſo tamen, quem gignit, humore partibus nimis tenaciter inhæret. Sed & Galenus ipſe propter inſitam humiditatem non vno in loco damnat; ſiquidem in opere de cibis boni, & mali ſucci: Ex pedeſtribus, inquit, animantibus ſuilla caro probatiſſimus cibus, deinde hædina, mox vitulina: Agnina verò humida tum lentorem, mucoremq; in ſe habere cenſetur, & quo partui vicinior, eò humidior. Idem in 3. de alim. facult. agnis ſcribit carnem eſſe humidiſſimam, ac pituitoſam, ouium verò excrementoſiorem, ac ſucci deterioris. Et in libro de attenuante victus ratione, agnorum eſum propter inſignem humiditatem fugiendum eſſe monet. Petrus Creſcentienſis non omninò improbandam eſſe agnorum carnem aſſerit cùm à lacte remoti fuerint. Commendantur autem maximè anniculi, dicunturque tunc mediocrem habere temperiem ab Iſaaco in diætis particularibus inter lactentium humiditatem, & iuuenum ſiccitatem; quamobrem præferuntur, inquit, quod faciliores ſint concoctu, & ſanguinem gignant meliorem. Adde & paſcendi lo- D cum ſi fuerit in montibus altis, hinc illud Baptiſtæ Fieræ Mantuani:

Lib. 7. c. 40.
Carnis qualitas.
Quibus vtilis et quibus non.

Anniculum laudem vel ſi ſine teſtibus agnum
Mollior eſt hædo: quum calet olla vores.
Hunc amo ſi ſcabri per paſcua montis anhelat
Quid ſi auri niteat vellere conſpicuus?

Addit Iſaac vtilẽ eſſe iuuenibus calidi & ſicci temperamẽti, & ijs, qui calidas ſiccaſq; regiones habitant. Cornelius Celſus addidit & anni tẽpus, nã, teſte Columella, agnũ meliorẽ eſſe autũnalẽ verno veriſſimè ſcripſit. Idẽ caput etiã ſingulari quadam vtilitate probari ſcripſit. Et apud Athenęũ inter delicatiores conuiuij cuiuſdam cibos numerantur etiã κράνια ἀρνῶν. i. agnorum capita. Coquitur hęc caro vel aſſa, vel lixa. Varios, ac diuerſos apparatus recitat Apicius. Copadia agnina, ſiue hædina pipere, liquamine, coques cũ phaſeolis paratarijs (aliàs faratarijs) ſuffundes liquamẽ, piper, laſer, cuminum tritũ, buccellas panis, oleum modicè. Aliter agninam, ſiue hædinam excaldatam: mittes in cacabũ Copadia, cepã, coriandrũ minutim ſuccides. Teres piper, liguſticũ, cuminũ, liquamẽ, oleum, vinũ coques, exinanies in patina, amylo obligas. Aliter agninam, ſiue hædinam excaldatam: agnina cruda, trituram in mortario accipere debet. Caprina autem cum coquitur, accipit trituram. In agnum, ſiue hædum aſſum hædi cocturam,

Lib. 7. c. 3.
Apparatus.
Lib. 8. c. 6.

vbi eum ex liquamine, & oleo coxeris inciſum, infundes in pipere,laſere, liquamine,oleo mo- E
dicè:& in craticula aſſabis,eodẽ iure continges:piper aſperges,& inferes.Aliter agnus ſiue hę-
dus aſſus:piperis ſemunciam,aſareos ſcrupulos ſex,zinziberis modicũ,petroſelini ſcrup.ſex,la-
ſeris modicũ,liquaminis optimi heminã,olei acetabulũ.Agnus ſiue hædus ſyringatus: exoſſa-
Agnus ſyringatus.
tus diligẽter à gula,ſic vt vter fiat,& inteſtina eius integra exinaniãtur,ita vt in caput inteſtina
inſufflentur, & per nouiſſimã partẽ ſtercus exinanitur,aqua lauantur diligenter,& ſic implẽtur
liquamine,& ab humeris conſuitur, & mittitur in clibanũ:cũ coctum fuerit perfunditur ius bul-
liens lacte.Piper tritum,liquamen,carenum,defrutum modicè;ſic & oleum etiã bullienti mit-
tis amylum:vel cete mittitur in retiaculo,vel in ſportella,& diligenter cõſtringitur, & bolliẽti
zyma cũ modico ſale ſubmittitur,cùm benè illi tres vndas bullierit, leuatur, & denuò bullit cũ
humore ſupraſcripto bullienti conditura perfunditur. Aliter agnus,ſiue hędus ſyringatus;La-
ctis ſextarium vnũ,mellis vncias quatuor,piperis vnciam vnam,ſalis modicũ, laſeris modicũ,
dactylos tritos octo,ius in ipſius olei acetabulũ,liquaminis acetabulum,mellis acetabulũ,vini F
boni heminam,amylũ modicè.Agnus ſiue hædus crudus:oleo,pipere fricabis,& aſperges foris
Agnus Terpianus.
ſalem purum,multo cũ coriandri ſemine in furnũ mittis,aſſatũ inferes. Agnus,ſiue hędus Ter-
pianus:antequã coquatur,ornatus conſuitur. Piper,rutam,ſatureiam, cepam,thymum modi-
cum,& liquamine colliues. Hędum macerabis in furno,in patella,quæ oleum habeat,cùm per-
coxerit,perfundes in patella impenſam:teres ſatureiã,rutam,cepã,dactylos: liquamẽ,vinum,
carenum,oleũ,cùm benè duxerit impẽſam,in diſco pones,piper aſperges,& inferes. Agnus,ſi-
ue hædus paſticus:mittes in furnum,teres piper,rutam,cepam,ſatureiam,damaſcena enuclea-
Agnus paſticus.
ta,laſeris modicũ,vinum,liquamen,& oleum:vinum feruens colluitur in diſco. Hæc omnia il-
le. Balthaſar,qui artẽ magiricã germanicè condidit,ex pulmonibus agninis, farcimina,vel iſi-
cia parat,teſte Geſnero,hunc ferè in modũ. Pulmonibus iam craſſiuſculè conciſis,omẽtum ad-
dit,& minutius concidit,oua admiſcet,& modicum cremæ lactis,& ſanguinis agnini modicũ,
& pro condimento, aromata,& vuas paſſas : Hanc miſcelam inteſtinis agni,aut ventriculo in-
farcit,aut inteſtinis de vitulo,vel tenuioribus de boue,nec admodum replet,elixat,&c.Turcæ
referente Bellonio,cùm arieti,aut capræ cutẽ detrahunt,ſanguinẽ plenè exſtillare ſinunt,quo- G
Lib.3.obſer. 46.
Turcarum in mactando pecore mos.
niam ab omni ſanguine abſtinent , apertaq; deinde aluo tenue inteſtinum, quà interiori aluo
adhæret,abſcindunt, deinde ad alteram illius extremitatem craſſo inteſtino cohærẽtem inne-
ctunt,poſtea minora inteſtina eximunt,& pinguedine liberãt,& ex vnco ſuſpendunt,in eũ quẽ
dicemus vſum. Carnes libratim,vel ad pondus vẽdunt, vt & alia omnia,& ita præſcindere no-
runt,vt ſingula fruſta,aliquid oſſiũ cõtineant. Quicunq; autẽ eorum veruecem aut bouem ve-
nalem habet,lanioni non venundat,ſed ipſemet ad officinã ducit, iſticq; à lanio iugulari & ap-
parari curat,perſolutoq; illi præmio,ipſe carnes vẽdit,& earũ pretiũ recipit. Hęc tamẽ conſue-
tudo non perpetua obſeruatur.Nã & lanij armenta emunt in pagis & publicis foris,quorũ de-
inde carnes ſigillatim in ſuis officinis venundant. Idem Bellonius cùm Cairo montẽ Sinai pe-
teret,aſſerit ſeſe obſeruaſſe arietum carnes in minima fruſta cõcidi,& obiectis oſſibus, cepis &
pinguedine ad totius aquei humoris conſumptionem elixari,poſtmodumq; ad futurum vſum
in vaſculis cõſeruari ad multos dies,cibumq; ſibi viſum nõ ingratũ.Eſt autem arietina caro va-
Arietinæ qualitas.
lidior,& minus humida,quàm ouilla,& concoctu difficilior, iuniores minùs humidi, minùſq;
viſcoſi ſunt,& caro eorũ agninæ,ac ouillæ pręfertur:nam ſi benè concoquantur,laudabilem,&
Caſtratorũ.
copioſum ſanguinem generant,maximè caſtratorum,eſt enim calida,& humida temperatè,& H
In lib.de podagra.
eandem ob cauſam boni ſaporis. Improbatur in ſenecta:nam cùm ætas ipſa prouectior corpo-
ris habitum refrigeret,multò magis refrigeratur in caſtratis. Donatus Antonius Ferrus verue-
cinam carnẽ omni ætati,regioni,& tẽpori ſi ſit iuuenis,bimula,mediocriter pinguis, & in opti-
mo aere ſicco,optimiſq; herbis educata,conuenire ait,taleſq; eſſe aſſerit verueces,qui in ſubli-
mi Triuicano mõte nutriũtur,quoniã ibi odorifera paſcua atq; herbis pręclaris redolẽtibus ſint
referta:Secus autẽ eſſe,qui humidis aluntur in locis,& propterea in Cãpania nullo ferè precio
haberi,cùm ob paſcuorũ humiditatẽ,nec ſaporem bonũ,nec odorẽ adſciſcant.Quod ad appa-
Lib.6.c.4.
Apparatus.
ratũ ſpectat,Platina;Totũ(inquit)de veruece non iniuria elixabis,licet ex ſpatula, & coxis bo-
na fiat aſſatura. Si voles duas patinas eius pulmenti,quod vulgò gelatinam vocamus,quadra-
ginta pedes veruecios(inquit idem)excoriatos,exoſſatoſq; in aqua recẽti per tres,aut quatuor
horas ſinito : lotos in cacabum , vbi aceti acerrimi albi metreta vna,vini albi altera,aquæ duæ
inſint,impones,tantum ſalis addendo,quantũ ſatis eſt.Facito deinde efferueat lento igne.De-
ſpumare etiã diligẽter memẽto,vbi ſemicocti fuerint,piperis rotundi, piperis oblõgi,cinnami,
ſpicę nardi quantũ ſatis erit,infringito potiùs,quàm conteras.In cacabumq; indito,vt vnà tam
diu efferueant , donec ad tertias deuenerint.Pedes tum eximito, iuſq; iterum efferuere ſinito.

De-

A Decem ouorum albamenta tudicula tamdiu agitato,donec verſa in ſpumã videantur,ebullire
tantiſper hæc ſimul debent,quoad ſemel,aut bis cochleari inuolueris. Exẽpta ex cacabo ſtatim
ſacco lineo bis,aut ter colato. Tale ius in patinas,vbi pulli,aut hædi,aut capi benè cocti,& frunia
ſtatim diuiſi,nec humecti,caro ſit,indito:inq; frigido,& humido loco tãdiu ſinito, quoad omnia
gelu concreta fuerint. Ex hac patina nil comedat Voconius meus,ne bilẽ, qua exagitatur,
cum ſuo magno malo augeat. Hęc ille. Paſtilli,vt vocãt,ex carne veruecina,hoc modo fiunt, vt *Paſtilli.*
ait Balthaſar Stendelius: Caro minutim conciſa,& modicè feruefacta in aqua, ſale, zinzibere.
vuis paſſis,aut cepis,& pauco butyro conditur,& intecta duas aut ampliùs horas coquitur. In
conuiuio apud Antiphonẽ in Cyclope,inter cętera apponitur χριὸς τομίας,vt Athenęus recitat.
Scribit Bellonius ſeſe ad extremũ pontem,qui ſupra Neſſum fluuiũ eſt Thracię,incidiſſe in paſtores, *Lib. I. obſer.*
qui integros verueces aſſabãt,abſciſſo capite, quos iter iſtac facientibus venderent, ſaligneis *cap. 60.*
perticis infixos,exẽptis tamen prius inteſtinis,& cõſuto ventre. Nemo facilè (inquit) credat
eiuſmodi carnis maſſam cõmodè poſſe aſſando coqui,qui ipſe nõ vidiſſet. Turcis autem id *Bos integer*
B nouum non eſt:nã cùm in Aſia minore,ſiue Natolia puer aliquis circumciditur,cuius parentes *vt à Turcis*
re mediocriter lauta ſunt,integrũ bouem,immiſſo in eius aluum integro veruece, qui gallinã, *aſſetur.*
cui ouum inſertũ ſit,etiam in aluo contineat,craſſa ſude infigere ſolent, & luculento, magnoq;
igne aſſare,ſic vt omnia ad ouum vſq; percoqui queant. Omnia iſta ſic aſſa à pueri ſanguine iũctis
in epulo abſumuntur. Illi,quos diximus paſtores,veruecem in fruſta concidere ſolent, &
iter facientibus diuendunt. Sub ſalicibus ad extremum pontem ſubſtitimus,vt noſtra iumenta
paululũ conquieſcerent,& ex his carnibus comparauimus,quas longè ſapidiores iudicauimus,
quàm ſi fruſtatim conciſæ,aſſatæ fuiſſent. Tantum Bellonius. Veteres quidem etiam aliquando,
ſed in magnificis conuiuijs,referente Athenęo lib. 4. tũ alia animalia integra aſſabant,tum *Teſtes arietis.*
boues,ceruos,agnos. Et apud eundem Eubulus in fabula quadam inter cęteros delicatiores cibos
nominat κριοῦ ὄρχεις,ideſt,arietis teſticulos, Heluetijq;,teſte Geſnero,in quatuor partes diſciſſis
ſingulis teſtibus binas earum in ſingula è ligno verucula inſigunt, & in craticula torrent,
& ſunt,qui omento etiam inuoluant,per ſe,vel cum ſaluia,vt fit in iecinoribus ouium,aut arietum.
Pulmo arietis ſale conditi maximè vetuſti difficulter (teſte Aetio) & grauiter à ventriculo *Pulmo.*
exſuperatur. Arnoldus in libro de doſibus theriacal. tradit medullam arietis non caſtrati inter *Lib. 9. c. 30.*
C venena numerari, humanæque naturæ adeo eſſe contrariam, vt memoriæ functionem aboleat: *Medulla.*
reſiſtere ei carnes phaſiani. Contrà non ſolùm non venenoſam eſſe medullam,ſed inſuper
ſapore grato,& nobilioribus dignam indicat Homerus, Aſtyanacta Hectoris filiolum ſolitum,
ſcribens,in patris,dum eſſet in viuis,gremio, medulla duntaxat, & pingui ouium adipe veſci: *Iliad. X.*

Δακρυόεις δέ τ' ἄνεισι παῖς ἐς μητέρα χήρην *Caro ouilla.*
Ἀστυάναξ, ὃς πρὶν μὲν ἑοῦ ἐπὶ γούνασι πατρὸς
Μυελὸν οἶον ἔδεσκε, καὶ οἰῶν πίονα δημόν. ideſt,
Lacrymabundus autem redit filius ad matrem viduam
Aſtyanax,qui antè quidem ſui ſuper genua patris
Medullam ſolam comedebat,& ouium pinguem adipem.

Ouium modò caro ſapore eſt ingrato,nimiumq; humida, & ruſticis tantùm,ſed & his,qui eſui
eius aſſueuerunt,vel ſaltem qui continuis laboribus exercentur,conueniens. Galenus quod excrementis
multis,maloque abundet ſucco, ſenibus eam interdicit. Conueniunt autem verno
magis,quàm alio tempore, minimè æſtate, vnde non vno in loco magiſtratus, poſt D. Iacobi
D diem, ideſt viceſimum quintum Iulij,mactari prohibet: quamuis enim pinguiores aliquando
poſt id tempus fiant, inſalubriores tamen habentur earum carnes, & minus placent palato,tenacioreſque
ſunt,præſertim ſi locis paluſtribus magis, quàm altioribus fuerint altæ, hincq; eſt
quod Aegyptij ſacerdotes,cùm ab excrementorum natura abhorrerent, ita vt non legumina
modò (teſte Plutarcho) pleraque auerſarentur, ſed & ouillas, ac ſuillas carnes, quę (inquit) multum
ſuperuacui gignunt; nihilominus apud Homerum proci Penelopes oues edunt, & ſacrificant,
& Achilles apud eundem Priamo ouem albam apponit, & Neſtor rex Telemacho Vlyſſis
filio. Ipſe autem Telemachus lamentatur,quod proci oues ſuas,ac boues abſumant,ſed &
Alcinous rex accepturus conuiuio Vlyſſem duodecim oues mactat: ſic & Dido Aeneæ ſocijs
oues,& agnos ad naues mittit;

Nec minus interea ſocijs ad littora mittit
Viginti tauros,magnorum horrentia centum
Terga ſuum,pingues centum cum matribus agnos;
Muneralætitiamque Dei.

Suprà ex Lemnio dictum eſt, idemq; refert Mizaldus, Si quis pedes ouillos, aut arietinos ex *Pedes.*

incuria,aut ignorantia ederit,nõ exempto vermiculo,qui biſulcis eorum vngulis adhęret,confeſtim E
Apparatus. nauſea, aut ſtomachi dolore affici,omnique momento ad ructus, ac vomitus proritari,
Lib.8.c.4. coctioni enim officere, & ventriculo negotium exhibere. Ius in oui fero ferueas; (ex Apicio)
piper, liguſticum, cuminum, mentham ſiccam,thymum, ſilphium: ſuffundes vinum,adijcies
damaſcena macerata: mel, vinum, liquamen,acetum, paſſum ad colorem,oleum:agitabis faſciculo
origani,& menthæ ſiccæ: Et rurſus ius frigidum in oui fero:piper,liguſticum, thymũ,
Armus. cuminum frictum,nucleos toſtos, mel,acetum,& oleum: piper aſpergis. Aiunt braſſicæ folia,
vel cymas ſi coquantur cum ouilla carne pingui,ius optimum reddi. Armum ouillum elixum,
& refrigeratum aliqui,vt ſcribit Geſnerus,hoc iure perfundunt, petroſelinum minutatim inciſum
contundunt in pila, & aceto affuſo per horam relinquunt, exprimunt per linteum, zinzibere,
& pipere condiunt: Sic perfuſum armum frigidum apponunt. Ex ouis pulmone minutal
fit, non item aliarum pecudum apud Tigurinos Heluetios eodem referente, vt ex eiuſdem iecore
Iecur. tomi quadrati,qui omento circumuoluti additis & herbis odoratis aliquando, verubus ligneis
transfixi in craticula aſſantur. Sunt qui in ſartagine frigunt: Nam apud Athenæum legimus
Lib.3. ταγηνιςὰ ἥπατα, ἐπίπλῳ ϖεριειλημμένα. Idem Alexidis verſum citat: ὕειον ἡπάτιον ἐγκεχλαμένον.
Iecur ouis integrum aliqui diligenter cum medulla panis contundunt, & per
linteum,vel cilicium tranſmittunt, deinde aromatibus ad ſaporem,coloremque commendandum
inſperſis modicè ferueſaciunt, & turdos in iure carnium elixos, ac modicè butyro frixos
Lactis variæ ſpecies earũque temperatura. imponunt. Inteſtina ouium ibidem in aqua elixa à vulgo comeduntur,vt agnorum apud nos.
Veterum alij lac ouillum, alij caprillum, alij bubulum præferunt: Lac omnium rerum (inquit
Varro) quas cibi cauſa capimus, liquentium maximè alibile, & id ouillum, inde caprinum; ſed
Plinius: *Stomacho* (inquit) *accommodatiſſimum caprinum, quoniam fronde magis, quàm herba*
veſcuntur, bubulum medicatius, ouillum dulcius, & magis alit, ſtomacho minus vtile, quoniam eſt
pinguius; Sed & Dioſcorides, ait, lac ouium dulce eſſe craſſum (ϖαχὺ, quædam exemplaria nõ
rectè habent τραχὺ) & præpingue eſt, non vſque adeo quàm caprinum ſtomacho vtile. Idem
lac bubulum, aſininum, & equinum magis aluum emollire ſcribit, quàm ouillum, quod hoc
craſſius ſit. Atqui Galenus bubulum lac pinguiſſimum eſſe ait, ouillum verò ac caprinum habere
quidem & ipſa pinguedinis quippiam, ſed multo minus; aſininum verò huius ſucci minimè
particeps eſſe. Et Creſcentienſi lac ouillum nutrimentum ſatis eſt ſalubre, eòque melius, G
quò recentius fuerit, & eò plus nutriens, quò ſpiſſius, aitque etiam lac, & caſeum ex vaccis non
tam conuenire eſui humano, quàm ex ouibus. Miratur Galenus, cur Dioſcorides ſcripſerit ex
Butyrum. caprino, & ouillo lacte confici butyrum, cùm butyrum à boue nominetur, & ex eius lacte copioſiſſimum
fiat. Caprino tamen etiam fieri ſolere, teſtis eſt Plinius, citante Hermolao. Atqui
idem Plinius: *Butyrum fit plurimum* (inquit) *è bubulo lacte & inde nomen, pinguiſſimum ex ouibus*.
Caſeus. Idem ait de caſeo: *Caſeus numeroſior eſt Apennino. Cebanum hic è Liguria mittit, ouium*
maximè lactis. Varro ait: *Caſei bubuli maximi cibi ſunt, & qui difficilè tranſeant ſumpti: Secundò*
Caſeus Siculus. *ouilli, minimi cibi, & qui facillimè deÿciantur caprini.* Siculus caſeus fit ouillo, & caprino
lacte permixto, quemadmodum fit etiam in hiſce noſtris Alpibus circumuicinis. Rhaſis ait,
ouillum caſeum eò meliorem eſſe, quò fuerit recentior, tanto contrà peiorem, quò vetuſtior, &
durior, improbari etiam nimis ſalſum, & qui vel nimium viſcoſus, & vel aridus, vel friabilis eſt.
Caſeus vt cõſeruetur. Laudatur à Creſcentienſi inter vtrumque medius. Conſeruandi modum docet Columella
his verbis: *Caſei aridi ouilli proximi anni fruſta ampla facito, & in picato vaſe imponito, tum optimi*
generis muſto adimpleto, ita vt ſuperueniat, & ius ſit aliquanto copioſius, quàm caſeus. Nam
caſeus combibit, & fit vitioſus, niſi muſtum ſemper ſupernatet. Vas autem cùm impleueris ſtatim
gypſabis, deinde poſt dies viginti licebit aperiri, & vti qua voles adhibita conditura. Eſt autem
etiam per ſe iniucundus.

VSVS IN MEDICINA.

Ad morſus venenatos. Lib.5.c.7. AD morſus venenatos optimè auxiliatur (inquit Aetius) ſi ſtatim poſt cucurbitas
plagæ imponantur animalia parua diſcerpta, & adhuc calentia, velut ſunt gallinę,
agni, porcelli. Venenum enim exſugunt, & dolores leniunt. Idem ferè ſcribit
Cornelius Celſus, dicens curationem communem aduerſus omnes morſus
ſerpentium; *ſi neque qui exſurgat*, inquit, *neque cucurbitula eſt, ſorbere oportet*
ius anſerinum, vel ouillum, vel vitulinum, & vomere: Viuum autem gallinaceum per medium diuidere,
& protinus calidum ſuper vulnus imponere, ſic vt pars interior corpori iungatur: Facit id
etiam hædus agnuſque diſciſſus, & calida eius caro ſtatim ſuper vulnus impoſita. Marcellus Em-

A piricus aduerſus caniciem mirum hoc recitat remedium: *Experieris verum remedium* (inquit) *ſi agnum candidiſſimi capitis decoxeris, atque inde caput eius, quem canum eſſe nolis, vngi præceperis.* Quòd ſi verò caput arietis coquas cum pulegio, chamæmelo, paſſulis, ſcolopendrio Brudus Luſitanus agens de victus ratione in quartana, effici (inquit) ius, & ſorbitionem ſatis conuenientem ad ſiccum affectum. Idem febricitantibus ex pituita ſalſa, parari iubet, in qua ſit duarum ſorbitionum facultas, nempe hepaticæ, & petroſelini abſque aceto. Caput arietis poſt decentem eius præparationem cum hordeo, violis, petroſelino, hepatica, pulegio, thymo, paſſulis, prunis, radicibus cichorij, & petroſelini, inquit, coquito, fac, vt crebrò febricitans decoctũ ſorbeat. Ius caulis ex carne arietum priuatim (teſte Plinio) aduerſus cantharidas valet. Auicenna verò carnem arietis aduſtam ſcribit vtiliter illini morphęæ, & impetigini: Cõferre etiam morſibus ſerpentum, & ſcorpionum, & cum vino, canis rabioſi. Cinerem eiuſdem mederi oculi albugini. Idem Plinius cinerem feminum arietum ad cacœthe vlcera commendat, cum lacte muliebri diligenter primùm elutis linteolis, & cerebrum vtiliſſimum, ait, eſſe ad dentitionem. B Geſnerus in manu ſcripto quodam codice Germanico tale medicamentum ad mentis alienationem, & deſipientiam vitio cerebri obortam reperiſſe ſeſe ſcribit: Caput arietis nondum experti venerem, vno ictu amputatum, cornibus tantum demptis integrum cum pelle, & lana in aqua benè elixabis, tum aperto cerebrum eximes, & addes aromata: cinnamomi, zinziberis, nucis moſchatæ, macis, caryophyllorum ana vnciam ſemis; horum pollinem cerebro admiſcebis in patella ad prunam non magnam diligenter agitando, ne aduratur, quod facilè fieret: Curabis autem ne nimium deſiccetur, ſed ita coquatur, ne ſiccius fiat vitulino cerebro ad cibum parato. Sat coctum fuerit, vbi benè commiſcueris ad prunam: ſic conditum ſeruabis, & per triduum ægro quotidie dabis, ita vt horis pòſt duabus cibo, potuque abſtineat. Sumi poteſt cum pane, vel in ouo, vel ex iure, vtcumque modò deuoretur ab ægro. Danda interim opera ne loco lucido æger ſit, & vt ad quatuordecim dies eodem victu vtatur, quo vti ſolent, quibus detractus eſt ſanguis, & vino caput tentante abſtineant. Sunt qui breui tempore iuuentur; Aliqui demum ſeptem aut octo ſeptimanis medicamento aſſumpto. Conſultum autem fuerit medicamentum à tribus menſibus repeti. Rhaſis, & Albertus teſtantur oculos aquam patientes inunctos ouis cerebro iuuari. Plinius ad dentitionem cerebrum pecoris vtiliſſimum eſſe ait. Idem C & Galenus aſſerit, ſed mel iubet adijci, itaque vehementer profuturum dentientibus pueris. Sed & idem Plinius ad dentitionem magnificè iuuare ouis cerebrum, ait, gingiuis illitum. Albertus ventrem arietis cum vino coqui iubet, & aqua admixta ouibus in potu dari contra peſtilentem morbum ouium, ſed hoc oportuit inter ouium remedia recenſiſſe. Decoctum pedum agnorum in veſicæ doloribus prodeſt, vt ſcribit Plinius, vt Marcellus, ſtrangurioſis. Idem Plinius, teſticulos arietinos inueteratos, tritoſque dimidio denarij pondere in aqua, vel lactis aſinini hemina, comitialibus morbis vtiles tradi ait, ſed interdici vini potum, quinis diebus antè, & poſtea, & Sextus Empiricus inquit, arietis teſticuli oboli tres potati cum aqua, caducis medentur. Habemus & apud eundem Plinium, vt lanugo tardior ſit pubeſcentium, mangones illinere ſanguinem è teſticulis agnorum, qui caſtrentur, huncque euulſis pilis illitum etiam contra virus proficere. Magna vis & pulmonibus arietum, vt idem ait, excreſcentes carnes in vlceribus ad æqualitatem efficaciſſimè reducunt, & Marcellus ait, pulmo arietis calidus appoſitus carnes excreſcentes in vulneribus exæquat, & reprimit. Pecudum pulmo præcipuè ex ariete, apud eundem Plinium, & aſſus præſumptus arcet ebrietatem, vt alicubi etiam ſcribit. Liuentia D etiam, & ſuggillata in tenues ſecti membranas iſtiuſmodi pulmones calidi impoſiti emendãt. Sextus verò ait: Liuores, & ſuggillationes pulmo arietis conciſus minutatim, & impoſitus, ſtatim ſanat, & nigras cicatrices ad candorem perducit, & à calciamentis læſos pedes ſanat: Ex Plinio, qui ſic habet. *Liuentia, & ſuggillata pulmones arietum, pecudumque in tenues conſecti membranas calidi impoſiti emendant.* Ait item: *attritus calciamentorum ſanat agninus pulmo, & arietis.* Idem & Galenus, & Dioſcorides ſcribunt, & Marcellus: *Pernionibus,* inquit, *& ruptis pedibus pulmo arietis impoſitus, omni aſperitate læuigata, moleſtiam tollit.* Et rurſus, *agninus pulmo, vel arietinus vritur, & cinis eius cum oleo imponitur, vel ipſe crudus admotus, pernionum vlceribus vtiliter alligatur.* Atteſtatur etiam arietini pulmonis, dum in craticula aſſatur, ſuccum exceptum, myrmecias, quæ in veretro naſci ſolent, vnctione ſua purgare, & diſcutere, & hoc etiam ex Plinio ſcribente; *Verendorum formicationibus, verruciſque medetur arietini pulmonis inaſſati ſanies.* Liquor verò ille arietis, qui à pulmone decocto deſtillat, authore Aeſculapio, tertianas, & renum morbum in eis natum ſanat. Phreneticis idem pulmo prodeſſe videtur, vt annotat Plinius, calidus circa caput alligatus: Et Serenus inter remedia ad phreneſin hoc etiam recitat:

Ad canitiẽ.
Lib. 3. c. 16.
Ius ad ſiccos affectus.
Cap. 13.
Lib. 29. c. 5.
Lib. 30. cap. 13
Decoctum pedum.
Teſticuli.
Pulmonum vires.

Con-

Conuenit hic calidis pecudum pulmonibus aptè
Tempora languentis medica redimire corona.

Sed & lethargicis pulmonem pecudis calidum circa caput adalligari vtile putant, vt citat Pli-
nius, & podagras lenit,& vt addit Marcellus,calidus,& recens,qui præterea *pulmo pecudis,in-*
quit,ideſt, *ouis, dyſentericos recreat decoctus cum lini ſemine,ita vt & caro mãducetur & aqua*
illa potetur. Santes Ardoinus ex Kiranide teſtatur pulmonem agni ſiccum, & tritum in potu
datum eos ſanare,quibus datum eſt venenum. Si vteros purgare voles (inquit Hippocrates)
Lib. de nat. primùm quidem hordeum oleo imbutum in prunis ſuffire oportet: poſtridie verò carnem ouil-
mulier. lam coquere cum hordei decocto ſub dio per noctem expoſito. Sit autem decoctum hordei
congij menſura,& valde ipſas coquito. Vbi ferè coctæ fuerint,leuiter tepidas edat,& iuſculum
ſorbeat. Poſtridie autem thus, & pulegium tritum melle ſubactum, & lana exceptum ad tri-
Iecoris vis duum ſubdito. Iecur ouium nyctalopes ſanare tradit Plinius, ſed efficacius quidem eſſe fuluæ
medica. ouis, additque decocto eius oculos ablui ſuaderi. Marcellus verò iecur ouillum interpretatur
ouis candidæ, idque diſcoctum cum aqua madefactum,contritumque,& oculis ſuperpoſitum
nyctalopas purgare aſſerit. Aliàs etiam Plinius,ouium iecur,oculis cruore ſuffuſis, eximiè pro-
deſſe,memorat. Si patiens inflata fuerit, Hippocrates hepar ouillum, aut caprinum calido ci-
nere obrutum, edendum dare iubet meracius,ad dies quatuor,& vinum bibere vetus. Lien
Lienis facul pecudis,ideſt,ouis toſtus,& in vino tritus,potuſque ilio reſiſtit, teſte Plinio, qui & alibi ſcribit,
tas. tormina ſanare ſimiliter toſtum, atque è vino potum. Et alibi etiam ſuperſtitioſum hoc reci-
tat medicamentum: *Pecudis lien recens magicis præceptis ſuper dolentem lienem extenditur, di-*
cente eo,qui medeatur, lieni ſe remedium facere: Poſt hęc iubent eum in pariete dormitorij eius,
tectoue includi,& obſignari annulo,terque nouies carmen dici. Legitur & hoc apud Marcellum,
ſed de liene agni: *Si quis (*inquit*) agnum recens natum confeſtim manibus diuellat, lienemque*
eius,vbi extraxerit,calidum ſuper lienem dolentis imponat, ac faſcia liget,& dicat aſſiduè reme-
dio lienis facio: poſtero die ſublatum,de corpore eius parieti cubiculi, in quo lienoſus dormire ſoli-
tus eſt,luto prius illito, vt inhærere poſſit,imponat,atque ipſum lutum ſeptem ſignaculis ſignet ad
ſingula dicens: Lieni remedium facio: hoc tale remedium ſi ter fecerit, in omne tempus lienoſum,
quamuis infirmum, & periclitantem ſanabit. Idem Marcellus, cinerem ex oſſibus agnorum vl-
ceribus,quę non trahunt cicatricem,rectè adhiberi ſcribit. Plinius paulò aliter: Magna (inquit)
vis & in cinere pecudum fimi ad carcinomata addito nitro, aut cinere ex oſſibus feminũ agni-
norum,præcipuè in his vlceribus,quæ cicatricem non trahunt. Veſicam ouillam, aut caprinam
Veſicæ vſus vſtã Galenus bibendam præbere iubet his,qui ſe in ſomno permingunt, idemque remedium
medicus. ceu ſingulare quiddam repetũt Mizaldus, & Altomarus, aiuntq; vtile eſſe ijs, qui inuiti reddũt
vrinam. In muliebribus malis membranæ à partu ouium proficiunt, teſte Plinio, vt in capra re-
Sanguinis feremus. Sanguinis hædini recentis antequam coaguletur vnciam cum aceto mixtam, & tri-
hædini, & duo potam vomitui ſanguinis conferre,& ſimiliter ſanguinem agni, author eſt Auicenna. Sed
agnini effi- Galenus lib. 10. ſimpl. de hædino tãtùm ſanguine hoc remedium à Xenocrate ſcriptum, refert.
cacia. Ibidemque agninum, inquit, ſanguinem aliqui Epilepſiam curare prodiderunt, quod mihi ex-
periri non placuit. Quod ſi quis periculum facere voluerit, ſat ſcio reprehenſum iri ab eo, qui
talia ſcripſerunt. Omnia enim remedia, quæ in potu Epilepticos iuuant, vim incidendi habẽt,
quæ agnino ſanguini nulla ineſt. Attamen Auicenna ſanguinem agni cum vino Epilepſiam
Fellis. ſanare aſſerit. Vt mulier concipiat, Aetius dorcadis, hædi, leporiſque coagulum, & fel cũ agni-
no ſanguine, medullaque ceruina, nardino & roſaceo oleo commiſcet, & poſt purgationem,
vteri ſcilicet, ſubdit. Quidam, teſte eodem Galeno, ſuum domeſticarum bile, ſiue felle vtuntur
ad vlcera aurium, medicamento vtique non reprobo, ſed pro affectus magnitudine alia etiam
atque alia alterius animalis bilis poteſt congruere, nam vbi vlcus diuturnum fuerit, multamq;
ſaniem puſque contineat, etiam ſicciorem bilem adhibebis, puta ouium, quæ paulò eſt acrior
ſuilla. Tantum Galenus. Certè Plinius, fel pecudis cum melle aures purgare, tradit, & Mar-
cellus inquit: *Fel ouillum mulſo mixtum ſi clyſterio addideris, & inde auriculas irrigaueris, ex-*
purgatis vlceribus, certiſſimam ſanitatem conſequeris, additque: *Idem fel cum lacte mulieris in-*
ſtillatum, etiam ruptas interius auriculas certiſſimè ſanat. Teſtatur inſuper Hali, fel arietis au-
rium dolori mederi, qui eſt ex frigiditate. Cum lacte mulierum ruptis, & conuulſis, ſed ouium
Lib. 30.c.8. prodeſſe dicunt, teſte Plinio, qui idem cum melle, ſed præcipuè agninum ad comitiales mor-
bos laudari ait. Idem aſſerit & Sammonicus. Tolluntur eodem felle ouillo porrigines cum
creta Cimolia illita capiti, donec inareſcat: Marcellus mirum hoc ſcribit eſſe remediũ, ſed pro
porrigines habet prurigines. Rhaſis, & ex eo Albertus, cancrum, ſiue carnis corroſionem, ſi ouis
felle inungatur, maniſeſtè iuuari, profitetur. Fel arietis cum ſeuo ſuo lenit podagras, vt Marcellus.

A cellus, & Plinius ſcribunt. Quidam verò obſcurus citans Dioſcoridem, tradit fel veruecinum lanis adhibitum, & in vmbilico poſitum, ventrem ſoluere infantium. ontra venena omnia lac ouium calidum valet, teſte Plinio, præterquam ijs, qui bupreſtin, aut aconitum biberint. *Lactis vires.* Idem ſcribit Alicam peculiariter longo morbo ad habitudinem redactis ſubuenire ternis eius cyathis in ſextarium aquæ ſenſim decoctis, donec omnis aqua conſumatur: poſtea ſextario lactis ouilli, aut caprini addito per continuos dies, mox adiecto melle. Talis ſorbitionis genere emẽdari ſyntexes. Contra quartanas quidam referente eodem deuorari iubent hirundinum fimi drachmam vnam in lactis caprini, vel ouilli, vel paſſi cyathis tribus ante acceſſiones. Tonſillas item, & fauces lactis ouilli gargarizationem adiuuare. Legitur hoc poſtremum remedium etiã apud Marcellum: lac caprinum, vel bubulum, vel ouillum recens mulſum, dum calet, vel etiam calefactum gargarizatum, tonſillarum dolores, & tumores citò ſanat. Medicamenta quædam etiam ad phthiſin ex lacte bubulo propinantur. Ouilli lactis ſextario ſi quis adijciat (inquit idẽ Marcellus) cnici purgati denarios quatuor, & diſcoctum ita ebibat, molliet ventrem. Aron (au- B thore Plinio) interaneis exulceratis ex lacte ouillo bibendum datur: ad tuſſim in cinere coctum ex oleo: alij coxere in lacte, vt decoctum biberetur. Dioſcorides alui exulceratos fluores, & teneſmos ouillo, bubuloue, aut caprino lacte ſiſti ignitis calculis decocto tradit. Et Marcellus ait: Lac ouile, quod candentibus glareæ lapidibus in ipſum lac demerſis excoquatur, dyſenterico potui cum ipſis lapidibus datũ efficaciter prodeſt. Et rurſus: Si torminoſi, vel cæliaci (inquit) propter frequentes deſurrectiones viribus deficientur, dandum erit illis lac ouillum, aut caprinum tepidum per ſe, vel etiam decoctum cum butyro. Plinius verò ait, infundi quoque lac contra roſiones à medicamentis factas, & ſi vrat dyſenteria, decoctum cum marinis lapillis, aut cum ptiſana hordeacea: Item ad roſiones inteſtinorum bubulum, aut ouillum vtilius. Alibi etiam ait: Satyrij duo genera &c. prioris radix in lacte ouis colonicæ data, neruos intendit; eadem ex aqua remittit. Serum verò lactis ouilli, (ex ſententia Creſcentienſis) ventrẽ mouet, & bilem expurgat. *Seri.* De butyro hæc reperio: Reduuias, & quæ in digitis naſcuntur pterygia tollunt (inquit Plinius) canini capitis cinis, aut vulua decocta in oleo ſuperillito butyro ouillo cum melle. *Butyri.* Et vlula auis cocta in oleo, cui liquato miſcetur butyrum ouillum, & mel ad vlcera ſananda valet. Habet & caſeus ouillus vſum medicum, vetus enim (vt teſtatur Plinius) dyſen- C tericos recreat: Et Marcellus ait: Caſeus ouillus vetuſtus in cibo ſumptus, vel raſus, & cum vino potus, cœliaco medetur: *Caſei.* Hippocrates de morbis muliebribus in capite, quod continet medicamenta, quæ ſecundas educunt, & menſes detrahunt &c. ouiculæ, aut capręcornu tuſum, & hordeum toſtum, & freſum, oleo ſubigi, ac ſuffiri iubet. *Cornu.* Marcellus verò cornu arietis vri vult, cinemque eius cum oleo conteri, atque inde deraſum caput frequenter vngi ad criſpandum capillum. Vngulæ arietis cinis cum melle muris aranei morſum ſanat (teſte Plinio) Valerianus imponendum exprimit. *Vngulæ.* *Coaguli.* Coagulum agninum Plinius aduerſus omnia mala medicamenta valere ſcribit: & contra omnia venena pollere. Item contra paſtinacam, & omnium marinorum ictus, vel morſus ſumi drachmæ pondere ex vino. Muris item aranei morſus ſanari eodem in vino poto, & Dioſcorides hædi, agni, hinnuli &c. coagula ſimiles naturas ſortiri, ait, cõtra aconiti potum in vino, & concretum lac in aceto conuenienter aſſumi aſſerit, Auicennaque venenoſos omnes morſus ſanare. Habet & alias facultates; infantibus enim, qui lacte concreto vexantur, præſidio eſt (teſte Plinio) ex aqua potum: aut ſi vitium coagulato lacte acciderit, diſcu- D titur coagulo ex aceto dato. Siſtit itidem ſanguinem è naribus omne quidem coagulum ex aqua, ſed maximè agninum ſubditum, vel infuſum etiam ſi alia non proſint. Et Marcellus aſſerit ex aqua ſubactum, & infuſum naribus fluentibus mirè prodeſſe. De ſeuo ouium notandũ eſt, aliquando ſimpliciter, (de quo priore loco agemus,) aliquando ex renibus, vel omento priuatim nominari. *Seui.* Quidam innominatus eo ad ignem liquato linteum intingi, & parti aduſtæ imponi iubet, atque ita curari aſſerit. Marcellus verò Malandriæ, & frigore partibus aduſtis prodeſſe ſcribit cuiuslibet pecudis ſeuum cum alumine tritum, vel excoctum, & ceroti modo impoſitum. Pernionibus quoque imponitur, (teſte Plinio) cum alumine. Et apud Sextum habemus ſepo arietis ſcabiem vngi admixta ſandaracha, & ſubinde radi, hocque & ad perniones facere, ſed cum alumine mixtum. Vetus cum cinere è mulierum capillis furunculis mederi dicitur (teſte Plinio). Cicatrices ad colorem reducit, vt dictum eſt, pecudum pulmo, præcipuè ex ariete, ſed ſeuum ex nitro, vt idem tradit. Paniculas aperit cum ſale toſto appoſitum, vt Marcellus teſtatur. Rurſus Plinius: Cantharidas illitas dicit prodeſſe licheni cum ſucco taminiæ vuæ, vel ſeuo ouis, vel capræ: tollit (eodem authore) vnguium ſcabritiem, & articulis luxatis præſentaneum eſt remedium cum cinere è capillo mulierum. Dyſentericos recreat decoctum in vino auſtero, & ilio medetur, & tuſſi veteri. Et Marcellus ait ſeuum ouillum decoctum in vino auſtero, & calidum potui cœliaco datum manifeſto remedio eſſe, aitque ſimiliter decoctum tuſſi mederi, & Abſyrtus Hippiatrus in tuſſi equorum eodem vtitur. Galenus ad varia oculorum vitia caprinum, ouillumue adipem calida aqua madentem imponi iubet. Dioſcorides verò adipem hircinum, vt qui validiſſimè diſcutiat, podagricis auxiliari teſtatur cum fimo capræ, & croco impoſitum: Huic proportione reſpondere ouillum; Et obſcurus quidam eundem citans adipem veruecinum ſuillo ſimilem vim habere ait, hyſtericaſque aut ani cauſas vtiliter curare, & ambuſtis auxiliari. Curatur hoc modo ex ſententia Dioſcoridis, quemadmodũ & ſeuum hircinum, & ceruinum. Elotum & tunicis exemptis pilæ emolliẽdum tradito, ac manibus fricato affuſa paulatim aqua, donec ne amplius quidem cruentum virus excernatur, aut pingue aliquod innatet, ſed nitida ſpectetur: Deinde in ollam fictilẽ conijcito, & adiecta aqua, vt ſuperemineat, leui pruna liquefacito, & moueto, atq; in aquam colato, cùmq; refrixerit, iterum in loto fictili eliquato, & quæ antè diximus facito: Tertiò ſine aqua liquefactum, in perfuſam liquore pilam colato, refrigeratumque recondito. De altero verò ſeuo hęc reperio. Scribit Geſnerus pinguitudinem exteriorem (inter carnem, & cutim) inter poſteriora crura priuatim ad morbos quoſdam requiri, ſeſe intellexiſſe: ſeuum verò pecudis à renibus euulſum admixto pumicis cinere, & ſale. Marcellus rectiſſimè dolentibus & tumentibus veretris imponi refert. Et Plinius ait: ſeuum ex omento pecudis, præcipuè à renibus admixto cinere pumicis, & ſale cæteris verendorum vitijs (de formicationibus, & verrucis prius dixerat) mederi, & vterque teſtatur ſeuum ex omento pecudum illitum, ſanguinem nariũ ſiſtere. Medulla ouilla quinto loco poſt ceruinam, vitulinam, taurinam, & caprinam laudatur à Dioſcoride. Medullam agni ad ignem liquefactam Albertus cum oleo nucum, & ſaccharo albo deſtillatam ſuper ſabathum (zambac purum, Rhaſis) & ſic epotam diſſoluere ait calculum veſicæ, & conferre mingenti ſanguinem, & ad dolores virgæ, veſicæ, renum. Idem Albertus vrinam ouis rubræ, aut nigræ perutilem eſſe ait hydropi, ſed præcipuè, ſi cum melle fuerit mixta, atqui Rhaſis hoc tradit de ſtercore ouillo. Chiron Centaurus verò apud Vegetium Hippiatrum iumento, quod profluuio attico (vox corrupta) ceperit labore, ita vt viridis ei, aut pallidus per nares humor erumpat, ex lotio humano, aut arietino duas cotylas cum vino, & cyatho olei roſacei putat eſſe miſcendas, & per nares, quæ humorem funeſtum egerunt, dirigendas, eamque curationem, & pulmoni ſanitatem, & naribus ſiccitatem præſtare confirmat: Plinius ſordes aurium, & mammarum pecudis denarij pondere cum myrrhæ momento, & vini cyathis duobus morbo regio reſiſtere ſcribit. Stercoris verò, ſiue fimi vſus, eſt plurimus. Medicus quidam medicamentorum peritus in Myſia Helleſpõti (teſte Galeno) ouium vtebatur ſtercore ad acrochordonas, & myrmecias, & thymos, & furunculos duros, quos clauos nominant, aceto videlicet diluens, quin & vlcerum ambuſta ad cicatricem illo ducebat, nempe ſtercus hoc ceroto roſaceo commiſcens. Sed & caprino ſtercore ambuſtos ſimiliter curabat parum eius cerato eidem longè copioſiori admiſcens. Sed & apud Dioſcoridem habemus fimum ouillum ex aceto illitum ſanare epinyctidas, clauos, penſiles verrucas, thymos, & ambuſta igni, roſaceo cerato exceptum. Eademq; ferè Rhaſis & Albertus tradunt: Fimum, inquiunt, ouillum cum aceto illitum verrucas tollit, & variolas, quæ nominantur aſſatæ; & cum cerato roſaceo, ambuſta. Alias etiam, inquit idem Rhaſis, ſtercus iſtud cum melle impoſitum mederi verrucis leuibus, & carnem excreſcentem abolere, item formicam. Et Marcellus ait; Fimus ouillus recens, manibus ſubactus, & emplaſtri more appoſitus detergere verrucas. Plinius autem cum cera commixtum mederi ambuſtis, & clauos pedum impoſitum ſanare; item verrucas omnium generum; incipientibuſq; carbunculis occurrere. Galenus ex oleo tritum inſtar cataplaſmatis imponi iubet ad vulnera recentia gladio, aut ligno illata. Sed Serenus cùm proximè de luxatis ſcripſiſſet, inquit:

Seuum vt curetur.

Medullæ facultas.

Vrinæ.

Lib. 1. c. 17.

Stercoris.

Cap. 43.

Aut ſi concluſum ſeruauit tibia vulnus,
Stercus ouis placidæ iunges, adipeſque vetuſtos,
Pandere, quæ poterunt vlcus, patuloque mederi.

Eumelus Hippiatrus ſi detorta ſit iumenti ceruix, fimum ouillum cum vino vetere, & oleo miſceri iubet, eoque calido ſæpe perfricari ceruicem. Plinius contra omnium phalangiorum morſus remedio eſſe, ait, pecudum fimi cinerem illitum ex aceto. Et alibi dicit, aduerſus ſerpentiũ ictus efficax haberi fimum pecudis recens in vino decoctum, illitumque. Si equus vngulam pertuderit, Vegetius, ouinum ſtercus cum aceto miſcet, & imponit, quanquam alij caprinum efficacius credant. Magna vis & in cinere pecudum fimi, inquit Plinius, ad carcinomata addito nitro, aut cinere ex oſſibus feminum agninorum, præcipuè in his vlceribus, quæ cicatricem non trahunt; Fimo quoque ipſo ouium ſub teſta calefacto & ſubacto, tumor vulnerum ſedatur, fiſtulæ purgãtur, ſananturque, item epinyctides. Alopecias replet eiuſdem fimi cinis cum oleo cyprino,

Fimi cineris vis.

Vellerũ vis.

cyprino, & melle. Sed & Paulus Aegineta teſtatur expleri alopecias non caprino tantùm,ſed etiam ouillo fimo, Græcos quoſdam ſcripſiſſe. Abſceſſui oborto in radice auris prodeſt emplaſtrum ex ſtercore ouis cum pinguedine anſeris,aut gallinæ,vt tradit Rhaſis, apud quem etiam legimus ſtercus ouis potum pondere drachmæ cum decocto caprifolij valere contra icterum. Ad dolorem colicum remedium phyſicum ex Marcello: Stercus ouis montanę menſe Septembri deficiente luna pridie incluſæ,manè excipies,& ſole durabis,atque in puluerem rediges,& habebis in vaſe vitreo,ſiue ſtanneo,cùm vſus exegerit cochleare plenum colico ex aqua calida, ſi febricitauerit,ſin ſyncerus erit,cum vino,per triduum dabis. Si ſplen exterius inungatur ſtercore ouillo vſto (Albertus addit,ex aceto) imminui excrementum eius,Rhaſis author eſt. Ad calculum idem Marcellus tale recitat remedium; Ibiſci libram vnam, ſtercoris ouilli recentis pugillos duos, axungiæ veteris pugillos duos; hæc omnia contrita pariter miſcebis, & in lana ſuccida renibus appones emplaſtri modo; ſtatim proderit: Podagras lenit fimum illud, quod liquidum reddũt (teſte Plinio) qui & in muliebribus malis membranas à partu ouium proficere ſcribit, & fimum quoque pecudis eoſdem vſus habere. Tradit item, fimo agnorum, priuſquam herbam guſtauerint,in vmbra arefacto,mitigari dolores faucium, & vuæ, idemq; teſtatur Marcellus. Iam verò pura vellera,aut per ſe impoſita cæcis doloribus,aut accepto ſulphure mederi,teſtatur Plinius,tantumque pollere,vt medicamentis quoque ſuperponantur. Sextus peculiariter lanam arietis nigram intinctam in aqua,deinde in oleo,& ſuppoſitam locis dolorem tollere aſſerit,& ſuffumigatam,ante prolapſam vuluam reprimere. Pugnacis arietis è medio cornuum lanas ſuffitas Nicolaus Myreſpus imponi iubet loco dolenti in hemicrania,doloremque ſedari promittit. Alij cinerem huius lanæ ex aceto imponunt,ſic enim Marcellus: Lanam arietis de fronte velles, & combures in operculo ollæ nouo, & in mortario confricabis, atque ex aceto fronti illines ad capitis dolorem. Serenus in morbo regio inquit:

Vellera cum vino ſuffiri ſulphure prodeſt.

Cineris lanarũ vſus.

Teſtatur verò etiam Plinius lanam per ſe conchylio infectam magnoperè auribus prodeſſe. Quoſdam aceto,& nitro madefacere,& alibi ſcribit: Ibiſci radicem ante ſolis ortum erutam inuolui lana à quibuſdam,coloris,quem natiuum vocant,præterea ouis, quæ fœminam peperit, ſtrumiſq; vel ſuppuratis alligari. Inquit & alibi,arietis vellera lota frigida ex oleo madefacta in muliebribus malis inflammationes vuluæ ſedare,& ſi procidant, ſuffitu reprimere. Ad hæc Lais,& Salpe canum rabioſorum morſus,teſtante eodem,leniri aiunt, & tertianas,quartanaſque febres menſtruo in arietis lana arietis nigri argenteo brachiali incluſo. Et alibi,inquit idẽ Plinius: partus adiuuari putant,ſi in arietis lana alligatum cucumeris ſylueſtris,ſemen inſcientis lumbis fuerit,ita vt protinus ab exitu(ſcilicet fœtus) rapiatur extra domum. Cinis crematarum lanarum,ex ſententia Dioſcoridis, cruſtas obducit,excreſcentias in carne cohibet,& vlcera ad cicatricem perducit.(eadem ferè Plinius de œſypo ſcribit, vt modò patebit) Mundæ autem,& carptæ in fictili crudo cæterorum more vruntur. Nec ſecus fimbriati marinarum purpurarum flocculi,cremari ſolent. Aliqui cum ſordibus lanas carpunt,& melle irrigant,eodemque modo vrunt. Alij in fictili oris patuli verucula inter ſe diſtantia componũt, & concerptas, carminataſque lanas oleo ita ſuffuſas,vt ne ſtillare quidem poſſint, aſſulis tædæ ſubiectis, & eiſdem,laniſque permutatim interſtratis,leuiter ſuccendunt,& vſtas tollũt: quod ſi è tęda pix, pinguitudouè vlla profluxit,collecta reconditur. Lauatur ad oculorum medicamẽta: cinerem in labellis, aqua addita manibus confricant,& conſidere patiuntur, idque ſæpius mutantes aquam, donec linguam adſtringat,nec mordeat. Tantum Dioſcorides. Galenus lanæ vſtæ vim tribuit acrem pariter, & calidam vnà cum partium tenuitate, itaque molles nimiumque humidas vlcerum carnes celerrimè eliquare teſtatur. Indi & in medicamenta deſiccatoria: vri ea tanquam alia plurima iubet ollam implendo nouam,quam tegat operculum multis foraminibus perfuſum. Cinis lanæ ſuccidæ illinitur (inquit Plinius) attritis,vulneratis, ambuſtis, & in oculorum medicamenta additur; item in fiſtulas,aureſque ſuppuratas. Adhæc detonſam eam, alij verò euulſam deciſis ſummis partibus, ſiccant, carpuntque & in fictili crudo componunt, ac melle perfundunt vtrumque. Alij haſtulis tædæ ſubiectis & ſubinde interſtratis,oleo aſperſam accendunt,cineremque in labellis aqua addita,confricant manibus, & conſidere patiuntur,idque ſæpius mutantes aquam,donec linguam adſtringat leniter,nec mordeat, tunc cinerem reponunt. Vis eius ſeptica eſt, efficaciſſimèq; genas purgat. Hactenus Plinius,ſed pro vi ſeptica,reponendum videtur vis ſmectica. Vulneribus quibuſcunque Serenus inquit:

Succida cum tepido nectetur lana lyæo,
Ambuſtæve cinis complebit vulneris ora.

Idem ambuſtis igni:

Aut

Aut tu ſuccoſæ cinerem perducito lanæ.

Marcellus lanam ouiculæ de inter femora velli, & comburi iubet, & in aceto intingi, & ſuper tempora caput dolentis ligari: Et aliàs arietis quàm pinguiſſimi lanam plenam ſuis ſordibus combuſtam, & in puluerem redactam prodeſſe aſſerit plurimum, ſi eo cinere ex aqua locum inguinum perfricaueris. Ad ſpirandi difficultatem Galenus ouium pilos, qui circa anum ſunt, vſtos, attritos in dulci vino propinat. Plinius ſcribit: vellerum cinerem genitalium vlceribus mederi, nec non & paſſionibus pecudum. Quæ verò lana ſuccida vocetur, oſtendit Varro his verbis: *Tondentur oues quo tempore inter ęquinoctium vernum, & ſolſtitium ſudare cæperint, à quo ſudore recens lana tonſa ſuccida eſt appellata* Græci ῥυπαρὰν dicunt. Ionia ſinypẽ, alij œſypiram, hoc eſt, ſordidam, & cum œſypo ſuo nominant teſte Hermolao. Hippocrates teſte Cornario lanas ſuccidas etiam ἔρια ϖινόεντα vocat, & ἔρια ϖινώδη, nam & ϖῖνος vox, inquit, œſypi, ac ſordium ſignificationem habet. Plinius laudatiſſimam eſſe ait ex collo, natione verò Galaticam, Tarentinam, Atticam, Mileſiam, aitq; omnibus lanis ſuccidis vſum eſſe medicatum. Idem de ouis collo attonſam laudat in epiſtola ad Marcellum Empiricum. Succidæ lanæ, inquit Dioſcorides, molles, & de collo feminibuſque laudatiſſimæ habentur. Subueniunt inter initia vulneribus percuſſis, deſquamatis, liuidis, oſſibus fractis, aceto, oleo, aut vino imbutæ: ſiquidem facilè ſuccos combibunt, quibus immerguntur, & ob pecudum ſordem (ſic enim œſypum vocant) emolliunt. Capitis, ſtomachi, aliorumque partium doloribus cum aceto, & roſaceo efficaciter imponuntur. Sic etiam Plinius. *Succidam*, inquit, *imponunt, & deſquamatis, percuſſis, liuidis, contuſis, colliſis, contritis, deiectis, capitis, & alijs doloribus, ſtomachi inflammationibus ex aceto, & roſaceo*: ait item præter cultum & tutelam contra frigora ſuccidæ plurima præſtant remedia ex oleo, vinoque aut aceto prout quæque mulceri, morderique opus ſit, & adſtringi, laxarique luxatis membris, dolentibuſvè neruis impoſitæ, & crebrò ſuffuſæ. Quidam etiam ſalem admiſcent luxatis. Alij cum lana rutam tritam, adipemque imponunt. Item contuſis, tumentibuſque. Ait etiam Galenus lanam ſuccidam aptè ſuſcipere irrigationes, ſiue embrochas, quæ adhibentur contuſis, & quomodocunque percuſſis, vt quæ vtilitatem ex illis proficiſcentem promoueat, idque propter œſypum: lotam verò, nec amplius œſypum habentem, materiam tantùm eſſe idoneam excipiendis liquoribus, quæ irrigãtur. Canis rabioſi morſibus inculcata lana ſuccida poſt diem ſeptimum ſoluitur, teſte Plinio, reduuiaſque ſanat ex aqua frigida, ex oleo calido humidis appoſita medetur, vt ait Marcellus. Quin & vlceribus vetuſtis imponi cum melle: vulnera ex vino, vel aceto, vel aqua frigida, & oleo ſanare idẽ Plinius tradit, at Dioſcorides vulneribus inter initia ſubuenire. Apud Serenum vbi ait oſſibus fractis:

Conueniet cerebrum blandi canis addere fractis,
Lintea deinde ſuperque inductas nectere lanas

intellige lanas ſuccidas, quas fractis oſſibus auxiliari, Dioſcorides quoque docet. Refert Herodotus Pœnos paſtorales in filijs quadrimis venas verticis lana ſuccida inurere, nõnullos venas temporum, ne vnquam ſcilicet pituita defluens è capite officiat: Eaque de re ſe eſſe dicere, optima valetudine. Quod ſi pueris inurendis ſpaſmus contingat, vrina hirci aſpera eos liberari. Si talum, aut vngulam bouis vomer læſerit, picem duram, & axungiam cum ſulphure & lana ſuccida inuolutam cãdente ferro ſuper vulnus inuri iubet Columella. Prodeſt eadem phreneticis ſuffitu, vt ait Plinius, & Serenus ad phreneſin calidi pecudis pulmones, inquit, circumponantur, illotis etiam ſuffire memento: Oculus cruore ſuffuſus eximiè prodeſt, authore Plinio, columbæ præſertim maſculæ ſanguis ex vena ſub ala, ſed ſuperimponi oportet ſplenium è melle decoctum, lanamque ſuccidam ex oleo, vel vino: ait etiam lanas habere cum ouis ſocietatem, ſimul fronti impoſitas contra epiphoras, ſed non opus eſſe eas in hoc vſu, vt radiculę ſint curatæ, neque aliud, quàm candidum ex ouo infundi ad pollinem thuris. Plinius ſanguinem in naribus ſiſti ait lana ſuccida cum oleo roſaceo, & alio modo auribus ſæpius obturatis indita. Et Marcellus: *Lana ſuccida*, inquit, *conijcitur in aures cum oleo roſaceo, & auriculæ de lana ſuccida obturantur, & ita ſanguis profluens continetur*. Et aliàs ait: *Lana ſuccida ex oue femina decerpta, atque interta madefactaque roſa liquida, ſanguinis abundantiam reprimit*. Et Plinius lanam ſuccidam ex ariete ſanguinem ſiſtere, ſi articulos extremitatum præligaueris, vt inde colligamus, ſiue ex mare, ſiue ex fæmina fuerit, vtrique eandem adſtringendi vim ineſſe: nam & Serenus ad ſanguinem è naribus ſiſtendum, inquit:

Lana madens oleo, ſed nondum lauta, roſato,
Hæc datur in nares, vel claudit denſius aures.

Teſte Plinio halitus oris gratiores reddere creditur: Confricatis dentibus, atque gingiuis admixto melle. Sed Marcellus, melle illita dentes perfrictos, miro modo candorem maximum con-

Lana ſuccidæ vis & vſus.

Lib. 4.

A conſequi tradit. Rurſus verò Galenus lanam ſuccidam linteolo illigatam torreri iubet, adiecta deinde tertia ſalis portione, teri omnia ſimul, & perfricari hoc puluere dentes, atque ita à dolore præſeruari. Eadem nitro, ſulphure, oleo, aceto, pice liquida feruentibus tincta, (vt ait Plinius) & quàm calidiſſima impoſita bis die, lumborum dolores ſanat; Cæteris verò verẽdorum vitijs (de formicationibus, & verrucis prius dixerat,) medetur ex aqua frigida per ſe impoſita, ſubditaq; mortuos partus euocat, ſiſtitque etiam profluuia mulierum: hinc & Serenus ait:

Succida lana malos remoratur ſubdita curſus,
Mortua quin etiam producit corpora partu.

Oeſypi vires.

Iam verò ſordes lanis inhærentes œſypum dici, ſupra oſtendimus, & ex Galeno diximus cõcoquendi vim habere ſimilem butyro, & ſimul parum digerẽtis facultatis. Idẽ tradit Aetius, & Dioſcorides ait, œſypum excalfacere, explere vlcera, & emollire, pręſertim ſedis, ac vuluæ cum meliloto, & butyro, ſed Plinius: *medetur*, inquit, *& vuluæ inflammationibus, & ſedis rhagadijs, & condylomatis cũ meliloto, & butyro*. Diximus item ſuperiùs in multorum codicibus B tum græcis, tum latinis perperam pro œſypo poni hyſſopum, quemadmodum & in hoc Plinij loco, *hyſſopum ad vlcera manantia prodeſt*, legẽdum eſt œſypum, de cuius viribus ipſe multa: vulneribus, inquit, medetur cum hordei cinere, & ærugine æquis partibus: ad carcinomata quoq;, ac ſerpentia valet. Erodit & vlcerum margines, carneſq; excreſcentes ad æqualitatem redigit: explet quoq;, & ad cicatricem perducit (eadem ferè Dioſcorides de cinere lanæ crematæ ſimpliciter tradit) Igni ſacro medetur cum pompholige, & roſaceo. Somnos allicit cum myrrhæ momento in vini cyathis duobus dilutum (quo modo comitialibus etiam medetur, vt modò recitabo) vel cum adipe anſerino, & vino myrthite. Maculas in facie, cum melle Corſico, quod aſperrimum habetur, extenuat, item ſcobem cutis in facie cum roſaceo impoſitum vellere. Quidam & butyrum addunt. Si verò vligines ſint, fel caninum prius acu compunctas. Sed aliter legit Marcellus, cuius hæc ſunt verba: *Oeſypum cum melle Corſicano tritum, & appoſitum abolet de facie omnes maculas; quidam & butyrum addunt: Si verò & vituli fimus, & fel caninum miſceatur, medicamentum vtilius erit, ita vt pariter temperata omnia decoquantur.* Idem Marcellus œſypum ex oleo tritum, & inſtillatum C capiti, pityriaſi mederi aſſerit. Tradunt & comitialibus morbis vtile eſſe, referente Plinio, cum myrrhæ momento, & vini cyathis duobus dilutum (ſed hoc modo etiam ſomnos allicit, vt paulo antè ex eodem dictum eſt) magnitudine nucis auellanæ à balneo potum: Scribit etiam oculis vtiliſſimum eſſe contra inflammationes, genarumque callum. Atqui etiam Dioſcorides contra eroſos oculorum angulos, ſcabioſoſque & genas, quæ occalluerunt, & ciliorum defluuia efficax eſſe, tradit: torreri autem in teſta noua (nempe ad medicamenta oculorum iam dicta. Interpretes ineptè transferunt: donec redactum in cinerem, pinguedinem amittat.) Ex eo etiam fuligo colligitur, quæ in oculorum medicamenta commodè addi ſolet. Sed & idem Plinius: Quidam, inquit, œſypum in teſta torrent, vtilius tale exiſtimantes eroſis, & duris genis, angulis ſcabioſis, & lacrymantibus. Dioſcorides ſimpliciter attribuit, quæ fuligini eius Aetius ex Dioſcoride ſe mutuari profeſſus. Aetij verba hæc ſunt: *Oeſypus crematus vtiliſſimam fuliginem reddit, ad angelos oculorum eroſos, ſcabioſoſque, & ad palpebrarum callos, earumdemque depilationem.* Crematur interdum etiam in noua teſta, donec exuſtus pinguedinem omnem amiſerit. Ponatur teſta D ſuper carbonibus, deinde, quod vſtum eſt, colligatur, ſeruatumq; ad vſum teratur. Mihi quidem tum œſypum ipſum vſtum, tum fuliginem eius eandem habere facultatem, ad oculorum præcipuè medicamenta Dioſcorides, & Aetius ſentire videntur. Dioſcorides cum œſypi vires primùm ſimpliciter ſcripſiſſet: mox addit à nouo initio; Facit præterea ad angulos in oculis eroſos, &c. non iam ſimpliciter ſcilicet, ſed eo modo, quem ſubijcit: Vritur autem (inquit, nimirum ad prædictos vſus) in teſta noua &c. Sed hoc interpretes non animaduerterunt. Dicitur verò etiam, teſte Plinio, palpebras gignere, cum myrrha calidum penicillo illitum, & Marcellus ſcribit, glabris palpebris pilos induci, ſi œſypo, quod ſub armis ouium naſcitur adiecta myrrha, pariterque in mortario trita, ſpicillo calido loca pilis nuda perduxeris. Alicubi etiam Plinius ait, non oculorum modò vlcera, ſed oris etiam, & genitalium ſanare cum anſerino adipe. Apud Aetium miſcetur cerato imponendo aduerſus phthiſin, item epithematis ad pleuritidem, reiectionis maximè tempore. Sextus ſordes arietis, quas inter femora habet cum ariſtolochia, & myrrha æquis partibus potari præcipit, eſſeque ad regium morbum remedium optimum. Euocat menſes, & partus, teſte

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

Dioſcoride, & cum anſerino adipe ſanat vlcera genitalium; ſedis item vitijs efficaciſſimum E
Sordes inter femora.
eſſe legimus apud Plinium, ſed quoſdam adijcere pompholygem, & roſaceum.
Carbunculo in verendis, cæteriſque ibi vulneribus occurrere è melle cum plumbi ſquamis,
podagras lenire cum lacte mulieris, & ceruſſa. Sed apud Marcellum pro ceruſſa,
legitur cera. Hydropicis ex vino addita modicè myrrha potui dari nucis magnitudine,
aliquos etiam addere anſerinum adipem, & oleum myrtheum. Sordes ab vberibus eundem
effectum habere, caudarum itidem ſordes concretas in pilulas, & ſiccatas per ſe, tuſaſque
in farinam, & illitas dentibus mirè prodeſſe, etiam labantibus, gingiuiſque, ſi carcinoma
ſerpat. Atticum œſypum præferri ex Ouidio ſuprà dictum fuit, ſed & Plinius
œſypo in Atticis ouibus genito palmam tribuit, & Galenus eundem cęteris præfert.
Oeſypus vt paretur.
Parandi modum tradit Dioſcorides his verbis: Succidæ molles radicula non curatę calida aqua
lauantur, & quibuſcunque ſordibus expreſſis, & in labellum oris ampli coniectis aqua
infunditur, magnoque impetu ligula, vti reſpumet, agitatur: aut lignea rude validiuſculè
conturbatur, quò largius ſordida ſpuma colligi poſſit, deinde marina reſpergitur & conſidente F
pingui, quod ſupernatabat, collectoque in altero fictili vaſe, denuo aqua in labellum
fuſa agitatur: ſpuma iterum mari perfunditur, & demum eximitur: hoc tantiſper fieri ſolet,
dum conſumpta pinguedine nihil prorſus ſpumę extet: collectum œſypum manibus emollitur,
& ſi qua inſedit ſpurcitia, confeſtim demitur, excluſaque ſenſim omni aqua,
recentique affuſa, manibus miſceatur, donec admotum linguę œſypum adſtringat leniter,
nec mordeat: atque pingue, candidumque ſpectetur, tum in fictili vaſe conditur. Verùm
omnia feruido ſole fiant. Nonnulli excolatum pingue, frigida aqua eluunt, & manibus
non ſecus atque ceratum mulieres confricant: ita enim candidius redditur. Alij elotis
lanis, & ſordibus, quibuſcunque exemptis, ac lento igni in æneo vaſe ex aqua decoctis,
pingue, quod ſupernatat, collectum, aqua, vt diximus, lauant: colatumque in fictilem patellam,
quę calidam aquam contineat, linteo operiunt, atque ſoli mandant, donec candidum
fiat, & ſatis craſſum. Alij bidui ſpatio aquam effundunt, nouamque adijciunt. Melius
eſt læue, radicula non curatum quod ſuccidarum vires oleat, & ſi manu in concha fricetur
cum aqua frigida, albeſcat, nihil in ſe duri, aut concreti habens: Veluti quod cerato, G
aut adipe adulteratur. Tantum Dioſcorides interprete Ruellio; Cæterùm ab initio
ſtatim, vbi legitur, lanę ſuccidę molles radicula non curatę, gręcè eſt ἐστρυθισμέναι, ideſt,
ſtruthio, aut radicula adhibita curatæ, lotæque abſque negatione, quam Marcellus, &
Ruellius de ſuo adijciunt. Atqui Dioſcorides non videtur negationem addidiſſe, (præſertim
cùm in nullis codicibus illa reperiatur, Marcello etiam teſte) ſed eo modo, quo fieri
à quibuſdam ſolebat œſypum, deſcripſiſſe: Quamobrem poſtea monet meliorem eſſe
ἀστρούθιστον, hoc eſt, lana non curata ſtruthio, ſed ſimpliciter lota cum aqua calida (ne ſcilicet
nimia caliditas, aut acrimonia à ſtruthio ei accedat, cùm concoquendi tantùm, quod
moderato calore fit, vim habere debeat, ad quoſdam tamen affectus ſtruthij vim ei conducere
non negarim): Sed adiungam quoque Aetij verba, quoniam Dioſcoridis verba ſe recitare
profeſſus, non parum ab eo variat: Sordidas lanas ſub axillis ouium repertas, denſas,
ac molles (ἔρια κονδὰ καὶ οὖλα, καὶ μαλακά: vocem ἐστρουθισμένα non habet) calida lauato,
ſorditiem omnem exprimendo, quarum loturam in vas ampli orificij coniectam feruenti aqua
ſuperinfuſa agitato, aquam poculo excipiens, aut alio inſtrumento, & ab ſublimi præcipitans, H
donec ſpumeſcat, tum marina aqua ſi affuerit, ſi non affuerit, frigida inſpergito, finitoq;
vt conſiſtat: Vbi refrixerit, quod fluitabit, tudicula eximito, atq; in aliud vas conijcito, inde
modica aqua frigida iniecta, manibus verſato, mox aqua illa effuſa, nouam feruentem infundito,
idemque omnino repetito, quod iam docuimus, donec candidus, pinguiſque œſypus
reddatur, nihil amplius impuri continens, tum in fictili conditum per aliquot dies inſolato,
& ſeruato. Sunt autem omnia hæc ſub calido ſole facienda: ita enim efficacior, candidiorque,
neque durus, aſpervè redditur, veluti qui cerato, aut fermento adulteratur. Hucuſque
Aetius. Græcè quidem ſcribitur adulterari œſypum, κηρωτῇ ἢ ζύμῃ, cùm Dioſcorides
habeat κηρωτῇ ἢ στέατι, ideſt, cerato, (non cera, vt Marcellus vertit) aut adipe.
Aetius fortè σταιτὶ legerat, quod ζυμὴν expoſuit: Sed adipe, vel ſeuo potius, quàm fermento,
aut farina ſubacta œſypum adulterari, omnibus credo veriſimile eſt.
Vt colligatur.
Oeſypus, inquit, author de Simplicibus ad Paternianum hac ratione colligitur: Lanas ſuccidas ſordidiſſimas,
& iam mox detonſas mittimus in vaſe, quod habeat calidam aquam, & aquam
ſuccendimus, vt aliquantum ferueat, deinde refrigeramus, & quod ſupernatat in medium pin-

A pinguaminis, abradimus manu, & in vaſe ſtannea abſtergimus, & ſic ipſum vas aqua pluuiali implemus, & opertum tenui linteo in ſole ponimus, & rurſus delimpidamus, & tūc œſypum reponimus. Vires enim habet cum aliqua acrimonia mollientes, & relaxantes, ſed adulteratur ex pinguedine, & ceroto molli. Sed ſtatim deprehenditur, eo quod ſyncerus œſypus reſeruat ſuccidum lanæ, (ſuccidæ lanæ odorem ſeruare dicit Dioſcorides) & ſi manibus fricetur ſimilis ceruſæ efficitur. Hæc itaque ille. Plinius etiam non vnum parandi modum recitat his verbis: Quin ipſæ ſordes pecudum, ſudorque feminum, & alarum adhærentes lanis (œſypum vocant) innumeros prope vſus habent. In Atticis ouibus genito palma. Fit pluribus modis. Sed probatiſſimum lana ab his partibus recenti concerpta, aut quibuſcunque ſordibus ſuccidis primùm collectis, at lento igni in æneo vaſe ſubferuefactis, & refrigeratis, pinguique quod ſupernatet, collecto in fictili vaſe iterumque decocta, priori materia, quæ pinguitudo vtraque frigida aqua lauatur, & in linteo ſiccatur, ac ſole torretur, donec candida fiat, ac tranſlucida. Tum in ſtannea pyxide conditur. Probatio autem, vt ſordium virus oleat, & manu fricante ex aqua B non liquetur, ſed albeſcat, vt ceruſa, oculis vtiliſſimum contra inflammationes, genarumque callum. Quidam in teſta torrent, donec pinguitudinem amittat, vtilius tale exiſtimantes eroſis, & duris genis, angulis ſcabioſis, & lacrymantibus, vt inter remedia dictum eſt. Ex eodem œſypo pharmacum compoſitum fit, quod Græci Medici aliquando ὄισυπον φάρμακον, aliquando ὀισύπου κηρωτὴν, aliquando ὄισυπον κηρωτοειδῆ, aliquando ὀισυπον ὑγρὸν vocant: atque hæ appellationes omnes à forma medicamenti, quod ad cerati liquidi modum paratur, ſunt deductæ. Componendi autem modum docet Paulus, ſed tum in hoc Pauli loco, tum in alijs pleriſque omnibus itidem, ὕσσωπος pro ὄισυπος falsò legitur. Sunt autem promiſcui vſus œſypi per ſe, & pharmacum ex eo conſtans, veluti Galenus his verbis tradit: Ex œſypo cerotum notum omnibus pharmacum eſt, quo plurimi ad inflammationes in hypochondrijs vtuntur. Hoc etiam pro œſypo vti licebit, ſi abſit ille, & eundem finem conſequeris. Quin & hodie in aliquibus pharmacopolijs hyſſopus humida habetur pyxidibus inſcripta, vt ait Cornarius, & humidam, ad differentiam hyſſopi herbæ aridæ dictam volunt, qui fortè de re ipſa nihil ſciunt, cùm non hyſſopus humida ea res, hoc eſt, lanarum ſordes ſit appellanda, ſed œſypus liquidus. Alibi etiam inquit Aetius: œſypi præparationem in ſecundo C libro optimam deſcripſimus, ſed vbi hoc haberi non poterit, accipe quod pigmentarij hoc modo conficiunt; Meliloti vncias quatuor, cardamomi, hyſſopi herbæ ſingulorum vncias duas, ſuccidæ lanæ ex ouium axillis vncias 4. & cætera. Eadem præparatio legitur apud Aeginetam in 7. nonnihil ab Aetij varians. Inter cerata Nicolai Myrepſi, quod numero tertium eſt, œſypum recipit, & facit ad dolentes articulos, & ad podagras, & omnem phlegmonem, doloremque mediarum corporis partium, id eſt, hypochondriorum, ac duritiem. Author libri de dynamidijs Galeno adſcripti, œſypum appellat ius lanæ, ideſt, ſuccum lanæ. Verba eius ſunt hæc: Oeſypi cerotum ſic facito. Ceram, axungiam ſine ſale, colophoniam, ius lanæ, vetus oleum an. libram vnam, iuris fænigræci vnc. 6. adipis anſerini, & pullini an. vnc. 1. Coque oleum cum iure lanæ, & fænigræci diligentiſſimè, donec ad menſuram olei perueniat: Iterum pone ad focum, additis ſupraſcriptis ſpeciebus. Ius verò de lana ſic facito: Lanam ſuccidam in aquam multam pone, vt molliatur, diebus ſex, ſeptima verò die coque, & ipſam pinguidinem deſuper collige ſupraſcripto penſo, & exinde confice cerotum. Tātum ille. Emplaſtrum de pelle arietis ad hernias, ſiue enterocelas à recentioribus quibuſdam D medicis commendatur, & deſcribitur præſertim ab Arnoldo de Villanoua, & in aliquot pharmacopolarum officinis paratum reperitur. Eius deſcriptio, & conficiendi modus traditur in noſtro antidotario. Recipit lithargyrij auri, lapidis hæmatitis, ſanguinis draconis, boli armeni, maſticis, ammoniaci, mumiæ, galbani, thuris, coſti, lumbricorum terreſtrium, an. drach. s. picis naualis, colophoniæ, ceræ albæ an. drach. i. conſolidæ maioris, minoris, mediæ an. drach. iij. roſarum, myrrhæ, aloes an. drach. i. s. pilæ marinæ vſtæ, gallarum, balauſtiorum, ariſtolochiæ rotundæ an. drach. vj. viſci quercini, terebinthinæ an drach. ij. ſanguinis hominis ruffi vnc. viij. Conficitur hoc modo: Decoque pellem arietinam in fruſta ſectam, donec tota diſſoluatur, fiatque gluten, omni penè euaneſcente aqua, cuius accipe lib. i. panno colatam, & viſcum quercinum prunis diſſolutum in ſtannea ſartagine, & aſſiduè ſpatula mouendo, deinde ceram, picem, & colophoniam, & reliqua ordine continuo. Gummi vino diſſoluantur, poſtremò ſanguis terebintina, & pulueres minutiſſimè triti, ac lumbrici vino loti, atque ſeorſim alio vino cocti, piſtillo caldiuſculo commoueantur, & alijs commiſceantur. Loco ſanguinis humani accipiatur ſanguis ſuillus ex præcepto Galeni, & Dioſcoridis. Prodeſt peritonæo relaxato, & inteſtinorum hernijs, & omenti, & relaxato item vmbilico.

Cerotum ex œſypo.

Lib. 7.

Lib. 14. meth.

Ius lanæ.

Emplaſt. de pelle arietis.

E

9.probl.1.

Cutis pedũ & roſtrorũ.

Plinius aſſerit inhiberi venerem pugnatoris galli teſticulis, anſerino adipe illitis, adalligatiſq; pelle arietina, tradi; & alibi inquit: gallinacei dexterum teſtem arietina pelle adalligatum partus continere. Cur verò pelles recenter detractæ maximèque arietum, verberum vulneribus, & vibicibus admotæ, & oua ſuper confracta prohibent vlcera ne conſiſtant, inquirens Ariſtoteles: An, inquit, ratione vtraq; humor colligi, intumereq; prohibetur; pars enim colliſa humorem trahit, intumeſcitque propter feruorem. Oua ſua lentitia glutinant, atque ita intumeſcere non ſinunt, vt etiam in ambuſtis glutine agitur. Conglutinare poſſunt pelles quoque ob ſuam lentitiam hærentes nimirum, ſimulque ſuo calore concoquunt, inflammationemque ſedant, neque enim eas detrahere ſolemus, niſi diebus aliquot poſt &c. Sed & Plinius ſcribit: verberum vulnera, atque vibices pellibus ouium recentibus impoſitis ſanari, & Galenus pellem ouillam recens detractam, hoc eſt adhuc calentem circumpoſitam ijs, qui quocunque modo fuerint verberati, omnium, ait, luculentiſſimè adiuuari, adeo vt die, ac nocte vna illos curet, concoquit enim, inquit, & digerit, quæ ſub cute ſanguinem habent, vibices ſcilicet, liuores, & ſuggillata. Syluius denique, neſcio quo authore, cutim pedum, & roſtrorum bouis, & ouis lento igne diu coqui tradit, donec veluti coagulum remittat, idque exemptum, ſiccatumque in aere perflatili ad hernias commendari.

VSVS IN EXTERNIS.

Pellium & lanæ vſus.

Rheno.

Pellium vilitas.

Lib. 6

Lib.7.c.8.

Lib.26.cap. 23.

Diphtheria.

FRVCTVVM ex hoc pecore ſpecies eſſe duas ex Varrone diximus, vnam videlicet tonſuram, alteram de lacte, & caſeo. Tonſura lanam ad veſtitum miniſtrat, vſus tamen etiam eſt ad eundem totius pellis ſua lana onuſtæ: ſpoliatæ verò ea etiam multiplex. Ex pilis ouium, inquit Creſcentienſis, fiunt indumenta neceſſaria, & iucunda hominibus, qui quanto ſunt ſubtiliores, tàtò meliores, maioriſque pretij: Addit tamen etiam pelles & lanas agnorum eſſe optimas, atq; ad operimentum humani corporis aptiores, quàm matrum, & noſtri etiam pellifices, ſiue pellarij agninas, ouillis adulterare ſtudent, apparetq; quò partui ſint viciniores agni, eò electiorem pellem ſubminiſtrare. Quidam Grammatici Rhenonem exponunt veſtem pelliceam, dictamque ſic arbitrantur, quod calidos teneat renes, ſiue quia ῥινὸς pellis dicitur, ſiue quod Rhenani populi ea peculiariter vtantur, nam Cæſar libro 6. de bello Gallico ſcribit Germanos vti paruis rhenonum tegumentis. Cæterùm hos Grammaticos græcè neſciuiſſe apparet, omninò enim rhenones ab ouibus dicti ſunt, quas Græci ῥῆνας appellant, vnde Hippocratis ῥήνικας, ἀρνακίδας, ideſt, agninas pelles interpretantur. Sed apud eundem Hippocratem, vbi pleroſque ex Liby incolis pecorum pellibus pro veſtibus vti ſcribit interprete Cornario, græcè legitur κτηνέων, id eſt, iumẽtorum, vt ſolum corium intelligere videatur, nec ſatis clarè intelligas apud ſcriptores cùm de veſtitu ex pellibus iſtis loquuntur, depilatane coria, an pilis veſtita intelligant, vtrarũque enim vſus eſt. Iacobus de Vitriaco in hiſtoria Orientis c.12. tradit Bedeuuinos, qui ex Arabum gente originem duxerunt, in tentorijs de pellibus animalium habitantes, ouinis etiam pellibus, & caprinis plerumque veſtiri: Et ex Laertio habemus Zenonem Citticum in libris de vſu ſcribere Cratem Thebanum pellem ouis inſuiſſe pallio ſuo, vt eſſet deformior, traditque Ranulfus in palychronico Vulſtanum Vigornienſem Epiſcopum in Anglia veſtitu vſum viliſſimo ex ouinis pellibus, cauſamque, cur vteretur, attuliſſe, quod non lynces Dei, ſed agnus Dei in templis cantaretur. Fuere item olim iſtiuſmodi pelles contemptæ, vileſque ac ruſticæ: narrat enim Marcus Varro in libro de re pecuaria, ſenes ſolitos vocari in tragædijs à pelle ouium, ſiue caprarum, quibus induerentur, διφθερίας, & itidem in comędijs, qui ruſtico opere morarentur, vt apud Terentium in Heautontimorumeno ſenem, quamuis è comici verbis non eliciatur ita Menedemum fuiſſe vocatum, neq; etiam alio vllo indicio appareat ſenem eum qui in agro colendo toto animo, & corpore volutabatur, illo gręco nomine appellatũ fuiſſe: prætereà cùm legerim græcas fabulas Tragicorum, inquit Petrus Victorius, memini me in hoc nomen incidiſſe. Eſt igitur accuratè videndum, quo ſenſu hoc dixerit doctiſſimus omnium latinorum, ut autem ipſe, quod mihi in mentem uenit, aperiam, arbitror Menedemum διφθερίαν tunc uocatum, quia mos eſſet, actorem eum in ſcenam uenire pelle indutum, qui ueſtitus illi ſtudio conueniebat; cunctæ enim perſonæ, quæ partes eſſent fabulæ, ut memoriæ prodidit Pollux in Onomaſtico, ſuum, ac proprium ueſtitum habebant, & colore ueſtis, formaque ut reliquo etiam ornatu, ſtatim ut illæ uiſæ forent à ſpectatoribus, intelligi poterant eſſe illas, aut adoleſcentem amori deditum, aut militem, aut paraſitum, aut meretricem, aut lenam, aut ma-

A matronam, aut aliam demum quamlibet perſonam. Eodem igitur pacto ruſtici homines, & coloni veſtitum eum gerebant, qui illi rei, & arti congrueret. Seruabatur autem hoc diligẽter, addiuuabat enim non mediocriter exitum fabulæ, efficiebatque vt ſpectatores omnia melius perciperent, neq; in perſonis diſtinguendis cõfunderentur: Nam agricolarum fuiſſe illum veſtitum declarat etiam, quod Strepſiades agreſtis homo apud Ariſtophanem Philippidem filium vellet exemplo ſuo διφθέρᾳ indutum eſſe, non ξυστίδα quam Auus ipſius maternus Megacles nobilis, & equeſtris vir geſtare ſolitus erat. Pollux autem ipſe tradit ornatum fuiſſe agricolarum, manticam, pedum, & pelliceam hanc veſtem, & non ruſticorum hominum ſolum, ſed etiam pauperum omnium & miſerorum, vt Philoctetæ, & Telephi, quæ Tragicę perſonæ erant, poſtquam ſpoliati regno, & fortunis ſuis amplioribus forent. Hæc Victorius. Eſt verò διφθέρα ſecundum Ammonium propriè caprarum, vt melote ouium pellis, ſuntque qui diphtheram velint pellem fuiſſe eius capræ, quæ Iouem lactarit, ſed hac de re poſtea. Nunc verò paſtores pellibus iſtis induuntur; Fulciuntur tamen etiam pro ditioribus veſtes partim ouillis, B partim agninis etiam pellibus, ſed nigris potiſſimùm, albæ enim vetularum ſunt. Cereris quoque cognomentum eſt μαλλοφόρος in Megaride, vt annotat Cælius, cui id impoſitum ideo eſſe videtur ab ijs, qui primi mortalium oues connutrire cæperunt, ſed fortè ita dicta fuerit, quod agriculturæ præſidem ruſticus etiam habitus deceret. Tradit Geſnerus agninas pelles, quas pellifices apud ſuos ad veſtes parant, magna ex parte deſumptas eſſe ex ouibus, quæ vel in partu, vel proximis poſt diebus moriuntur: intra enim paucos dies lanas eis molliores fieri, & ineptas pellificibus. Pelles autem, quæ ex fœtu ſumuntur cum oues grauidæ mactantur, vulgo excoriatitias ibi dici. Adferri etiam ad eos ex longinquis regionibus: pulcherrimas quidem, criſpas, prælo compreſſas, & maioris pretij ex Italiæ parte vltra Romam, Apulia præſertim. Elegantes, & nigras ex Prouincia, ſeu Narbonenſi Gallia, & Hiſpania (vbi & monopolia haberi, audiſſe ſe ait, ita, vt certi quidam loci ſuum habeant mercatorem, cui ſoli pelles omnes vendi oporteat) ferè mitti iam ad vſum paratas: eſſe autem pinguiſculas. Candidas verò apud ſuos parari, & ex ſuis regionibus haberi. Cauendum præcipuè monent, ne pelles ouiũ ſint, quæ peſte occiderint, quoniam panni ex huiuſmodi pellibus non phthiriaſin modò, ſed & C ſacrum ignem gignant, hucque ſpectare illud Virgilij:

Pelles quæ vitandæ.
Georg. 3.

Verùm etiam inuiſos ſi quis tentarat amictus,
Ardentes papulæ, atque immundus olentia ſudor
Membra ſequebatur, nec longo deinde moranti
Tempore contractos artus ſacer ignis edebat.

Mirum verò, quod ſcribit Aelianus; Qui ouillam lanam pexerit, atque ex ea veſtem confecerit, ſcabiem dici procreaturum ei, qui ea veſtietur. Fiebant itidem cingula ex ouilla lana, talique noua nupta præcingebatur, quod ſcilicet vir in lecto ſoluebat, vnde Phillis Ouidiana:

Cingulum ſponſæ.

Caſtaque fallaci Zona recincta manu.

Peſcia verò in ſaliari carmine Aelius Stilo dici ait capicia ex pellibus agninis, quia Græci vocent pelles πέσκη. Habuere etiam hinc priſci nocturna corporis tegumenta non vulgares homines, vt indicat Homerus de Telemacho loquens Vlyſſis filio;

Peſcia.
Odyſſ. α.

Ἔνθ' ὅγε παννύχιος, κεκαλυμμένος οἰὸς ἀώτῳ,
D Βούλευε φρεσὶν ᾗσιν ὁδὸν τὴν πέφραδ' Ἀθήνη. ideſt,
Hic ille pernox tectus Icuis florida lana
Examinabat mentibus ſuis viam, quam ſignificauerat Pallas.

Quæ modò pilis detractis parantur pelles à cerdonibus ad calceos, ocreas, thoraces, chirothecas, & eiuſmodi paranda adhibentur. Turcæ, vt ſcribit Bellonius in obſeruationibus, arietibus & capris etiam cutem detrahunt, eamque integram ſeruant ad vtrẽ liquori aliquo imponendo idoneam. Molleſtræ verò, teſte Feſto, erant pelles ouillæ, quibus tergebantur galeæ; videntur autem latini vocẽ græcam deprauatã, quæ μηλωτὴ erat, ſuam, inquit Turnebus, & Molleſtram vocitaſſe. Obueſtiuntur etiã ſedes arietinis pellibus, olimq; apud Romanos noua nũpta in pelle lanata cõſidere iubebatur, vt ſignificaretur ad pręſtandã ſe lanificij operã marito veniſſe, traditq; Pierius Valerianus ad ſua vſq; tẽpora pleriſq; Italiæ locis poſtero quàm noua nupta mariti ingreſſa eſt domum, die, illi è geniali thalamo manè prodeunti, obuiã propinquos fieri ſolere, colum, fuſum, & lanã, acum, & forficem, rutabulum, peniculum, quodq; cuiq; in promptu fuerit inſtrumẽtum, omneq; vas domeſticum offerẽtes, quo ea muliebris haud ignara officij, ſe non ad delitias, & voluptates, ſed ad faciendam lanam, & alia, quæ frugi ſint, curanda, veniſſe reminiſcatur. Fuit itidem earundem pellium vſus loco chartæ, vnde hodieque quibuſdam

Lib. 3. c. 46.
Molleſtra.
Lib. 3. c. 11.
Charta.

Italiæ locis vulgò charta pecorina, nobis caurezza, quia ſimiliter ex caprina fit. Alicubi etiam bergamina, quaſi Pergamena à Pergamo Aſiæ vrbe, vbi eius inuentio fuiſſe creditur: Varro enim ſcribit per æmulationem circa bibliothecas Ptolomæi, & Eumenis regum ibi inuentas fuiſſe. Verùm ego, inquit Polydorus Vergilius, affirmarem multo antequam tradit Varro, eſſe repertas, in ijſque primùm ſcriptitatum, quando ſacros Hebræorum libros (Hebræi enim primò rerum geſtarum monimenta condiderunt) è membrana fuiſſe teſtatur Ioſephus: nam cùm in duodecimo antiquitatum tradit, quemadmodum Eleazer princeps ſacerdotum per ſeptuaginta duos interpretes, ſacros libros ad Ptolomæum Philadelphum miſerit, vt in græcum ſermonem verterentur, ſic inquit: Cum verò oſtenderent tenuitatem membranæ, vel incomprehenſibilem eorum compaginem, rex miratus eſt. Vtcunque eſt, inuentio eſt antiquiſſima: hinc vetus prouerbium in eos, qui nugas narrant, aut de rebus nimium priſcis, & iam pridem obſoletis, ἀρχαιότερα διφθέρας λαλεῖς, ideſt, *antiquiora diphthera loqueris*. Aiunt enim diphtheram fuiſſe pellem eius capræ, quæ Iouem lactarit, in qua creditum eſt, inquit author adagiorum, antiquitus illum omnia ſcribere, quæ fierent: Hinc & Heſychius diphtheram exponit pellem, corium, & γραμματεῖον, vnde diphtheralœphus apud Cyprios γραμματοδιδάσκαλος eidem, & Varino, quod literas membranis inſcribendo illinat, dum pueros docet. Etymologus ſimiliter etiam exponit, & addit inſuper βιβλίον, & diphtheram dictam conijcit, quaſi δυοφέραν, τὴν ἐν τοῖς δύο μέρεσι φέρουσαν γράμματα, hoc eſt, membranam ab vtraque parte expolitam, & inſcriptam. Sed & Herodotus ſcribit Iones βίβλους dicere διφθέρας, quod aliquando ob penuria papyri pellibus vterentur tum caprinis, tum ouillis; Vel, vt Cælius citat, Herodotus ſcribit hircinas pelles, & ouillas biblos etiam dictos veteribus, quod papyri vicem quandoque impleuerint. Aliqui verò etiam exponunt διφθέραν libri operculum, nam & libri noſtro tempore eiuſmodi pellibus operiuntur. Non deſunt etiam, qui prodant arietem Phryxi fuiſſe librum ex arietinis chartis, qui auri & argenti conficiendi rationem (arte Chymiſtica, vt & Varinus ſcribit in δέρας) contineret. Teſtatur Geſnerus ſeſe libros vidiſſe etiam excuſos in membranis: Sed & craſſiores pugillaribus pigmento quodã illitæ candido, aut luteo ſeruiunt. Literæ ſtyli ænei, aut argentei mucrone obtuſo inſcribũtur, ſpongia, linteoue humido infrictę delentur. Iã verò Diophanes ventre vtitur ad necanda animalcula noxia, vt enim blattæ necentur, hæc affert experimenta, referente Ioanne Baptiſta Porta, ventriculum ouillum ſtercore plenum, illotumque defodito in ſuperficie, inuenies enim illum praſocuridibus refertum. Si iterum idem feceris, omnes congregabis, & ſic apprehenſas perdes, eſt enim ſtercoris amans animalculum, ſemperque in horto degens, hoc modo facilè capitur. Palladius: *Praſacuridas græci vocant animalia, quæ ſolent hortis nocere, ergo ventriculum veruecis ſtatim occiſi plenum ſordibus ſuis ſpatio, quo abundant, leuiter debebis operire: poſt biduum reperies ibi animalia congeſta. Hoc cùm bis, aut tertiò feceris, genus omne quod nocebit, extingues.* Quamuis modò crumenæ ex qualibet pellis ouillæ parte fiant, peculiariter tamen ex teſticulis arietinis olim factitatas non obſcurè innuit Cicero ad Herenniũ, inquiens: *Medico* (digito) *teſticulos arietinos tenentem*; Politianus enim in Miſcellaneis, receptacula nummum intelligit, quæ Feſtus (hunc locum citans) ſcortes nominauit, ſed enim, Pædianus, inquit, ſportas, ſportulas, ſportellas nummum ait eſſe receptacula. Vt nihil ſit dubium, quin è digito eo, qui ſit minimo proximus, ſuſpenſas velit habere ſcorteas, hoc eſt, è teſtibus arietinis pelliceas crumenas. Feſto certè ſcortes (aliqui legũt ſcortum) ſunt pelles teſtium arietinorum, ab eiſdem pellibus dicti. Et ſuffiſcus eidem folliculus eſt teſtiũ arietinorum, quo, inquit, vtebantur pro marſupio, à fiſci ſimilitudine dictus. Apud priſcos ex ouium inteſtinis fiebant fides, vt meminit Homerus antiquiſſimus his verſibus:

Lib. 2. de rerum inuentione c. 8.

Antiquiora diphthera loqui.

Lib. 27. cap. 14.

Ventris vſus.

Lib. 10. vill. cap. 8.

ex Teſtibus crumena.

Cap. 62.

Scortes.

Suffiſcus.

Odyſſ. Φ.

Fides ex inteſtinis.

Ὡς ὅτ᾽ ἀνὴρ φόρμιγγος ἐπιστάμενος, καὶ ἀοιδῆς
Ῥηϊδίως ἐτάνυσσε νέῳ ἐπὶ κόλλοπι χορδὴν
Ἅψας ἀμφοτέρωθεν ἐϋστρεφὲς ἔντερον οἰός. ideſt.
Sicut autem quando vir citharæ peritus, & cantus
Facilè extendit nouo in ſinu chordam
Tangens vtrimque benè retortum inteſtinum ouis.

Illud verò mirum, vt Antigonus Liberalis annotauit, ouium inteſtinis hoc eſſe peculiare, quod arietum non edunt ſonum, ſed fæmellarum tantùm ſunt vocalia, hucque ſpectare, ait, illud poetæ:

Septem fæmineos neruos intendit ouillos.

Scribit autem Bellonius; Turcas minore arietum (ouium fortaſſis) & caprarum inteſtina vbi exemerint, & pinguedine liberarint, ex vnco ſuſpendere, & ſub veſperam alios alijs corbem dorſuariam geſtantibus vendere, & hos rurſus ijs, qui neruos, & fides conficiunt; arcuum verò

In opere de mirabil.

Lib 3. obſeruat. cap. 46. & 47.

Fides Turcarum.

neruos

A neruos à primo conficere noſſe, eorumque frequentiſſimum eſſe vſum; atque omnium etiam neruos ex inteſtinis eſſe conflatos; addit omnis generis fides conficere, eaſque admodum exiles,imò etiam neten tam acùtum quàm noſtrates reddere ſonum,ſed non adeo clarum,quoniã ex tribus neruis contortæ ſint:poſſe tamen aliarum penuria teſtudini Venetæ inſeruire. Huiuſmodi netes varij generis, variorumq; colorum reperiri,rubri,Veneti,viridis,flaui,& albi,nullumq; eſſe inſtitorem,qui eas,& reliquas fides venales non habeat, etiam per vniuerſum Turcicum dominium,atq; frequentiores,quàm in Europa,cuius rei hanc dicit eſſe rationem,quòd quatuor teſtudinum canarum, & lyrarum genera habeant, quarum alterutras plerique pulſare norint ſuo more,etiam ruſtici. De coagulo ait Palladius: *Menſe maio caſeum coagulabimus ſyncero lacte,coagulis agni,vel hœdi.* Varro tradit lactis duobus congijs addi coagulum magnitudine oleæ,vt coeat. Additq; melius eſſe leporinum & hœdinum,quàm agninum. Noſtri indifferenter colligunt,& vtrumque ſimul permixtum,hædinum,inquam,& agninum venditãt. Vbi ceperit coagulari caſeus,ſolidariq; opaco loco vt ponatur,iubet Creſcentienſis, & aut **B** frigido,& preſſus ſubinde adiectis pro acquiſita ſoliditate ponderibus,trito & torrefacto ſale debet aſpergi: Et iam durior vehementius premi poteſt. Poſt aliquos dies ſolidatæ iam formulæ,ſtatuantur ita per crates,ne inuicem ſe vnaquæque contingat. Sit autem loco clauſo, & à vento remoto,vt teneritudinem, & pinguedinem ſeruet. Vitia caſei eiuſdem iudicio ſunt, ſi aut ſiccus,aut fiſtuloſus eſt, quod euenit,ſi aut parum prematur,aut nimium ſalis accipiat,aut calore Solis vratur. Recenti caſeo conficiendo aliquos etiam,ait, virides nucleos pineos terere,atque ſic lacte mixto congelare, aliquos cyminum tritum frequenter colatum congelare, qualecunque etiam velis ſapore efficere poſſe, adiecto, quod elegeris condimento,vel pipere,vel alio pigmento id præſtari. Ruſius Mulomedicus lactis vſum docet, quomodo pili equorum nigri mutentur in albos: In lacte pecorum,inquit,bulliẽte linteum madefactum loco impone,idque toties donec,cum fricatione modica digitorum pili cadant: deinde aliud linteum purum madefactum in lacte recenti duces per locum depilatum, vbi pilos nigros pro albis renaſci volueris,hoc facies per tres dies,vel pluries,donec pili incipiant creſcere, diebus ſingulis ter vt minimum. Notum eſt ex ſeuo biſulcorum fieri candelas, commendantur præcipuè ex hoc pecore. Antonius Mizaldus candelam ex ſyncero arietis ſeuo ſcrinijs tenui linteolo inſer- **C** tam, veſtiariam ſupellectilẽ à tineis inoffenſam cuſtodire tradit. Eſt vbi vrina ouiũ nitri fictitij materia eſt. Oſſa manubrijs cultellorum ſunt idonea. Stercus agris vtile eſſe ſcribit,Plinius,& boum fimo præfert,& alibi ait; Cato, *vbi ſementem facturus es,ibi ouem delectato*, hoc eſt, attrahito,ſeu allicito. Ait itẽ hoc fimo ad aſparagos vti Catonẽ nominatim iubere,quoniã aliud herbaſceret,hoc eſt,herbas crearet: Et alibi rurſus: *Iuſtum eſt ſingulas vehes fimi denario ire in ſingulas pecudes minores,in maiores denas: niſi contingat hoc,malè ſubſtrauiſſe pecori colonum appareat.* Sunt qui optimè ſtercorari putent ſub dio incluſa pecorum manſione. Cato verò etiam caprinum,& ouillum ſtercus ſedulò conſeruari iubet. Sed & Plinius rurſus alibi fimum ex columbarijs præferri ait,proximum deinde caprarum eſſe;ab hoc ouium; deinde boum; nouiſſimum iumentorum: Ex Varrone forſan, qui ex Caſſio tradit poſt columbinum ſtercus eſſe hominis,tertio caprinum,& ouillum,& aſininum &c. At Theophraſtus,acerrimus,inquit,hominis fimus eſt,& optimus, ſecundum aliquos, deinde ſuum,caprarum,ouium,boum,poſtremò aſinorum,quo loco obſeruandum eſt Theodorum Gazam Plinio fortaſſis nimis addictum pro ὄνων vertiſſe,iumẽtorum: obſeruandum etiam verba videri tranſpoſita: nam idem author **D** grauiſſimus alicubi ait,ouillum quibuſdam caprino præferri,omnibus verò aſininum. Sic & Palladius: *Stercus*, inquit, *aſinorum primum eſt maximè hortis,deinde ouillum,& caprinum, & iumentorum.* Sic itidem & Columella ad cultum hortorum optimum eſſe,ait,ſtercus aſini, qui minimum herbarum creat,proximum vel armenti,vel ouium, ſi ſit anno maceratum.

Coaguli vſus.

Caſei vitia.

Lactis vſus.

Seui.

Vrinæ.

Lib. 17. c. 9.

Stercoris.

MYTHOLOGICA.

AVREI arietis hiſtoria non vno modo enarratur; in eo tamen apud omnes conuenit,à Phryxo in Colchos translatum. Fuiſſe hunc,aiunt,Athamantis,& Nepheles filium. Cùm enim Athamas Thebis imperaret,ex Nephele vxore,Phrixum,& Hellen,vt aiunt,ſuſcepit,deinde hac dimiſſa Ino ſecundam vxorem cepit, quæ ingenti priuigni amore capta, non aſſentiente Phrixo, omnem amorem in acerrimum odium conuertit,& vt ipſum occidendum traderet,torruit omnia frumẽti, cæterorumque leguminum ſemina,ne naſcerentur: Ita vt cum ſterilitas,& penuria frugum eſ-

Aurei velleris hiſtoria.

Phrixus quis.

ſet,

ſet,ciuitaſque tota partim fame,partim morbo interiret, Athamas verò ea de re Delphos mitteret E ſatellitem, Ino,vt falſum reſponſum referret,precibus,& muneribus ab eo impetrauit,videlicet ſi Athamanti diceret à Deo conſulto reſponſum eſſe, peſtilentię finem fore,ſi Phrixum immolaret. Quo reſponſo accepto ingenti neceſſitate,vt putabat,compulſus Athamas,Phrixũ

Lib. 6. Mythol. c.9.

dicitur,vt ait Apollodorus Grammaticus citante Natali Comite,ad aram mactaturus ſtatuiſſe: At Nephele Phrixum,& Hellen eius ſororem rapuit,aureamque ouem à Mercurio captam illis dedit,qua per aera vecti fuere. Alij verò,vt Hyginus,aiunt Phrixum vltro, ac libentẽ pollicitum fuiſſe ciuitatem ſe ærumna liberaturum. Itaque cùm ad aram cum infulis eſſet adductus,& pater Iouem comprecari vellet,ſatellitem miſericordia adoleſcentis, Inus Athamanti conſilium patefeciſſe,regemq; cognito facinore Ino, & filium eius Melicerten Phrixo dediſſe necãdos,ſed hos cùm ad ſuppliciũ ille traheret,à Libero patre obiecta caligine liberatos fuiſſe. Ad Phrixũ verò,& Hellen inſania à Libero obiecta cũ in ſylua errarent,Nephelen matrem dici veniſſe,& arietẽ inauratũ adduxiſſe Neptuni, & Theophanes filium, eumq; natos ſuos aſcẽdere iuſſiſſe,& Colchos ad regem Aetam(alij Oetam vocant) Solis filium tranſire,ibique arietem F

Chryſomallus.

Marti immolare. Hunc arietem Theophanes χρυσόμαλλον dictum fuiſſe, mox ſuo loco dicetur. Cùm verò ad id freti perueniſſent,quod inter Sigæum & Cherſoneſum eſt, contigiſſe fertur, vt Helle in proximum mare decideret, quod ab ea poſtea dictum fuit Helleſpontus, vel

Helleſpõtus vnde dictus.

Athamantidis,vt ait Aeſchylus in Perſis,& Ouidius in epiſtola Leandri his verſibus:

Fluctibus immodicis Athamantidos ęquora canent,
Vixque manet portu tuta carina ſuo.
Hoc mare cùm primùm de Virgine nomina merſa
Quæ tenet,eſt nactum,tale fuiſſe puto.
Eſt ſatis amiſſa locus hic infamis ab Helle
Vtque mihi parcat,nomine crimen habet:
Inuideo Phrixo, quem per freta triſtia tutum
Aurea lanigero vellere vexit ouis.

Lib. 2.

Propertius non per aera,ſed per ipſius maris vndas vectos fuiſſe innuens, inquit: G

Qualem purpureis agitatam fluctibus Hellen,
Aurea quam molli tergore vexit ouis.

Phrixus Helle ſorore amiſſa doluit,vt Seneca oſtendit,dum ait in Troade:

Queſtus eſt Hellen cecidiſſe Phrixus
Cum gregis ductor radiante villo
Aureo,fratrem ſimul & ſororem
Suſtulit tergo,medioque iactum
Fecit in ponto.

Dicitur autem ob diuturnum iter, ac laborem in promontorio Brixaba conquieuiſſe, & cùm barbari illo viſo armati aduenirent,aiunt arietem inclinatum vſum humana voce, illum excitauiſſe, quare aufugiens in Colchos portauerit arietem,ibique Ioui Phryxio cognomine fugæ fauenti immolarit, pellemque ilici in luco Martis, in eius honorem affixerit. Alij matris pręceptis arietem ibi immolauiſſe aiunt,ſed pellem eius inauratam in templo Martis poſuiſſe, quam poſtmodum ſeruante dracone Iaſon Aeſonis, & Alcimedes filius abſtulerit. Phrixum autem ab Aeta libenter receptum,filiamque Calliopen datam vxorem,quæ cùm liberos ex eo procrearet, veritum Aetam ne ſe regno eijcerent, quod ei reſponſum fuerat ex prodigijs, ab H aduena Aeoli filio mortem caueret:itaque Phrixum interfeciſſe. Diodorus verò Aeëtæ reſpõ-

Lib. 5. c. 4.

ſum datum eſſe ait, illum tũc mortem obiturum,cum externi nauigio delati aureum vellus ſuſtuliſſent, hacque ex cauſa, tum vetò innata crudelitate oſtentauiſſe ſe hoſpites ſacrificare, vt

Vellcris cuſtodiam.

diuulgata tanti ſceleris fama externi omnes eum acceſſum abhorrerent. Templum quoq; circumdediſſe muro,cuſtodeſque plures appoſuiſſe ex Taurica accitos,de quibus, inquit, à Græcis mirandæ fabulæ finguntur: Decantatum enim eſt, tauros ignem ſpirantes circa templum eſſe:à dracone inſuper cuſtodiri vellus: Alij verò dicũt ad Dipſacum Phyllidis fluuij, & Nymphæ cuiuſdam indigenæ filium Phrixum in hoſpitium acceſſiſſe,atque ibi arietem Ioui cognomento Laphiſtio immolaſſe, unde manſerit poſtea diu illa conſuetudo, ut unus ex oriundis ab ipſo Phrixo quotannis prædicto Ioui ſacrificaret,ut ſcriptum eſt à Suida lib. 2. rerum Theſſalicarum. Sed Pauſanias apud Laphiſtium montẽ, & ſacrã Ioui Laphiſtio aram, Dei ſignum

In Bœotic.

eſſe ſcribit è lapide,in quo Athamas Phrixum, & Hellen immolaturus,ſubmiſſum à Ioue pueris aurei uelleris arietem,acceperit quo illi vecti aufugerint. Alij rurſus dixerunt,non quidẽ ad arã,vt mactaretur, adductũ fuiſſe Phrixũ, ſed illi ad eligendam in ſacrificia pulcherrimam vi-

ctimam

A ſtimam miſſo arietem Iouis conſilio locutum fuiſſe, atque patefeciſſe omnes nouercę inſidias, inter quos fuit Didymus, quare ille cum ſorore è patria terra tergori arietis inſidens, vt aries illis ſignificauerat, aufugerit, ac Dijs poſtea apud fluuium Phaſim illum arietem, ut mater ſibi ſignificarat, immolauerit. Alij dicunt tunc locutum fuiſſe arietem, cùm Helle delapſa eſt, atq; hortatum eſſe Phrixum, ut forti, & intrepido eſſet animo, quod illum eſſet in terram Colchicā aſportaturus. Alij dixerunt Nephelen Deam fuiſſe. Sunt etiam qui Phrixum cùm in eam Colchidis partem ueniſſet, quæ ab eius nomine Phrygia dicta eſt, dicunt arietem non Marti, aut Ioui, ſed Mercurio immolauiſſe, ideoque cum eius pellem in luco Ioui conſecrato ramis quercus appendiſſet, eam poſtmodum à Mercurio auream factam fuiſſe, quod tetigiſſe etiam apparet Apollonium, quamuis tamen dicat Ioui Phyxio, ideſt fugæ fauenti, dicatam fuiſſe:

Phrygia vnde dicta.

Lib. 2. Argon.

Ἀτρεκέως δοκέω πȣ ἀκȣ́σετε καὶ Πάρος αὐτοὶ
Φρῖξον, ὅτις Πτολίετρον ἀνήλυθεν ἀήταο
Κριὸν ἐπεμβεβαὼς, τὸν ῥα χρυσεῖον ἔθηκεν
B Ἑρμείας, κῶας δὲ καὶ εἴσατι νῦνκεν ἴδηοθε
Πεπτάμενον λασίοισιν ἐπὶ δρυὸς ἀκρεμόνεσσι,
Τὸν μὲν ἔπειτ᾽ ἔρρεξεν ἑῆς ὑποθη μοσήνῃσι
Φυξίῳ ἐκ πάντων κρονίδῃ διΐ. quæ ſic alius reddidit.

Vt puto, iam pridem veſtras peruenit ad aures
Phrixus, vt Aectæ regnumque & mœnia adiuit.
Hunc aries vexit, quem mox Cyllenius aureum
Fecit nunc etiam ſuſpenſa eſt aurea quercu
Pellicula, interdum crepitat quæ leniter auris.
Iupiter ipſe fugæ fauit, quo Phyxius illum
Mactatum cepit ſtructis fumantibus aris.

Quamuis eam pellem iam tunc auream fuiſſe cùm mare traijcerent, ut in Colchidem aufugerent his carminibus ſignificauit M. Manilius:

4 aſtronom.

teſtis tibi laniger ipſe
C *Cùm vitreum findens aurato vellere pontum*
Orbatumque ſua Phrixum per fata ſorore
Phaſidos ad ripas, & Colchica regna reuexit.

Deinde uerò Nephelæ pænas daturus Athamas ob filios, ad Iouis aram iugulandus adducitur, at ab Hercule ſeruatus fuit, quæ res poſtea argumento fuit Sophocli Tragœdiæ Athamantis. Fabulati ſunt etiam poſtea ad perpetuam huiuſce rei memoriam impetratum fuiſſe à Ioue, precāte Nephele, ut arietis ſignum inter ſydera collocaretur, idq; etiam effectum fuiſſe. Quam opinionem etiam ſecutus eſt Ouidius, dum canit; integram penè fabulam complectens.

Athamas comœdia.

Aries cur inter ſydera.

Faſtor. 1.

Nunc potes ad ſolem ſublato dicere vultu,
Hic here Phrixææ vellera preſſit ouis.
Seminibus toſtis ſceleratæ fraude nouercæ
Suſtulerat nullas, vt ſolet, herba, comas.
Mittitur ad Tripodas certa qui ſorte reportet,
D *Quam ſterili terræ Delphicus edat opem.*
Hic quoque corruptus cum ſemine nunciat Helles
Et iuuenis Phrixi funera ſorte peti.
Vſque recuſantem ciues, & tempus, & Ino
Compulerant regem iuſſa nefanda pati.
Et Soror, & Phrixus velati tempora vittis,
Stant ſimul ante aras iunctaque fata gemunt.
Aſpicit hos, vt fortè pependerat æthere mater
Et ferit attonita pectora nuda manu.
Inde draconigenam nimbis comitantibus vrbem
Deſilit, & natos eripit inde ſuos.
Vtque fugam capiant, aries nitidiſſimus auro
Traditur, ille vehit per freta longa duos.
Dicitur infirma cornu tenuiſſe ſiniſtra,
Fœmina cùm de ſe nomina fecit aquæ.
Pene ſimul perijt dum vult ſuccurrere lapſæ,
Frater, & extentas porrigit illa manus.

Flebat vt amiſſa gemina conſorte pericli
Cæruleo iunctam neſcius eſſe Deo.
Littoribus tactis aries fit ſidus, & huius
Peruenit in Colchas aurea lana domos.

Atqui Hermippus, vt ait Hyginus, dicit, quo tempore Liber Africam oppugnauerit, deueniſſe cum exercitu in eum locum, qui propter multitudinem pulueris Ammodes eſt appellatus. Itaquę cùm in maximum periculum deueniſſet, quod iter neceſſariò facere videbatur, acceſſit eò, vt aquæ maxima penuria eſſet, quo facto exercitus ad maximam defectionem deuenire cogebatur, qui quid agerent dum cogitant, aries quidam fortuito ad milites eorum errans peruenit, quos cùm vidiſſet, fuga ſibi præſidium parauit. Milites autem qui eum fuerant conſpicati, etſi puluere, & æſtu preſſi, vix progrediebantur, tamẽ vt prædam ex flamma petentes, arietem ſequi cęperunt vſque ad eum locum, qui Iouis Ammonis, poſtea templo conſtituto eſt appellatus. Quò cùm perueniſſent, arietem, qui conſecuti fuerant, nuſquam inuenire potuerũt. Sed quod magis hic fuerat optandum, aquæ magnam copiam eo in loco nacti ſunt, corporibuſque recuperatis, Libero ſtatim nunciauerunt, qui gauiſus ad eos fines exercitum deduxit, & Iouis Ammonis templum cum arietinis cornibus ſimulachro facto, conſtituit, arietem inter ſydera figurauit, ita vt cùm ſol in eius foret ſigno, omnia naſcentia recrearentur, quæ veris tempore ſunt, hac re maximè, quod illius fuga Liber recreauit exercitum. Præterea duodecim ſignorũ principem eſſe voluit, quod ille optimus exercitui fuerit ductor. Hoc Ammonis templum pauperrimum fuiſſe oſtendit Angelus Politianus in explicatione huius Martialis verſus: à nemine, quantum viderit, cogniti:

Iouis Ammonis templum.

Diſſimuletque Deum cornibus ara frequens:

Falli enim Domitium, quod hic Ammonis templum in Libya accipit. Nam cùm hic magnificentiſſima orbis terrarum ædificia memorentur, quæque inter miracula referrentur, vt ex eorum comparatione amphitheatri præconium creſcat, ridiculum profectò (inquit) fuerit de templo hic Ammonis audire, pauperrimo ſcilicet, vt Lucanus ait his verſibus: G

Iouis Ammonis pauper templũ.

Ventum erat ad templum Libycis quod gentibus vnum
Inculti Garamantes habent, ſtat corniger illic
Iuppiter, vt memorant, ſed non aut fulmina vibrans,
Aut ſimilis noſtro, ſed tortis cornibus Ammon.
Nec illic Libycæ poſuerunt ditia gentes
Templa, nec Eois ſplendent donaria gemmis,
Quamuis Aethiopum populis, Arabumquę beatis
Gentibus, atque Indis vnus ſit Iuppiter Ammon.
Pauper adhuc Deus eſt, nullis violata per æuum
Diuitijs delubra tenens, morumque priorum
Numen Romano templum defendit ab auro.

Neque autem aut ex Plinij, aut ex Maronis dictis colliges templum Ammonis apud Naſamonas inſigne, vel ædificijs, vel opibus fuiſſe, ſi verba ipſa diligenter vtriuſque penſitabis. Et quidem mentior, niſi ara potius Apollinis in Delo accipienda, quod ceratinon bomon dicunt, inter ſeptem orbis ſpectacula, ſicuti Plutarchus ait, celebrata, quæ tantùm ex dextris cornibus ſine glutino vllo, aut vinculo coagmentata, compactaque ſit. Hoc autem Plutarchus in eo ſcribit opuſculo, quo tractat vtra prudentiora ſint aquigena, an terrigena animalia. Deque ara eadem ſic Ouidius in epiſtola Cydippes ad Acontium meminit hoc verſiculo:

Ara Apollinis ex cornibus.

Miror & innumeris ſtructam de cornibus aram.

Plutarchus etiam in Theſeo de ara in Delo ſcribit, non quidem ex dextris, ſed ex ſiniſtris tantùm cornibus compacta, quem κεράτωνα βωμὸν appellat, niſi mendum ſit exemplarium. Laertius quoque Diogenes ceratinæ aræ, ideſt, è cornibus factæ mentionem nonnullam facit in Pythagoræ vita. Quin & Callimachus poeta in Apollinis hymno, quadrimum adhuc Apollinem ſcribit ex cornibus Cynthiadum caprearum, quas ſoror Diana in venatu occiderat, aram compegiſſe, fundamentaque item, & parietem è ſolis ſtruxiſſe cornibus. Ipſius autem ſunt hæc verba:

Τετραέτης τὰ πρῶτα θεμείλια φοῖβος ἔπηξε
Καλῇ ἐν ὀρτυγίῃ, περιηγέος ἔνδοθι λίμνης,
Ἄρτεμις ἀγρώσσουσα χαρήατα συνεχὲς αἰγῶν
Κυνθιάδων φορέεσκεν, ὅδ᾽ ἔπλεκε βωμὸν Ἀπόλλων
Δείματο μὲν κεράεσσιν ἐδέθλια, πῆξε δὲ βωμὸν

Ἐν

Ε'κ κεράων, κεραὺς δὲ πέριξ ὑπεβάλλετο τοίχους. ideſt,
Quadrimus prima fundamenta Phœbus iecit,
Pulchra in Ortygia orbiculari in lacu.
Diana venata cornua aſſiduè caprarum
Cynthiadum tulit, ipſe verò connexuit aram Apollo,
Extruxit quidem cornibus fundamenta, compegit autem aram
Ex cornibus, corneos verò circumduxit parietes.

Sed vt ad Phrixi hiſtoriam reuertamur. Quidam, vt ait Diodorus præcitato loco, nauigaſſe eum ferunt in naui, cuius prora fuerit ſignum arietis: quod Helle moleſtè ferens cùm in ſponda nauis incumberet, in mare decidit. Alij tradunt Gambrum Scytharum regem in Colchos, quo tempore Phrixus cùm pædagogo captus fuerit, aduectum, cùm adoleſcentem dilexiſſet, dono illum ab Aeeta accepiſſe, eumque vt legitimum ab ſe filium educatum, regni hæredem relictum. Pædagogum (is Aries vocabatur) ſacrificatum Dijs, eiuſq; pellem è cadauere euulſam de more templo fuiſſe affixam. Deinde reſponſo tradito, ſe tunc moriturum cùm aduentantes hoſpites Arietis pellem ſuſtuliſſent; regem, aiunt, adhibitis templo cuſtodibus eam, quo diligentius ſeruaretur, deauraſſe. Alij cenſuernnt, inter quos fuit Pherecrates, Arietem fuiſſe Phrixi alumnum, qui cùm Inus inſidias præſenſiſſet, hortatus ſit Phrixum, vt ſe fuga ſeruaret: qui cùm fugiſſet in Colchidem, locus ſit datus fabulæ, quod per Arietem ſeruatus ſit in Colchidem, atque ita ſcripſit Dionyſius in Argonauticis. Hæc itaq; ferè ſunt, quæ de Phrixo apud antiquos reperiuntur. Vt verò fabuloſa hæc hiſtoria ad veritatem reducatur, ſcire conuenit apud antiquos ferè moris fuiſſe, vt domeſtica animalia non ſolùm nummis ſuis imprimerent, ſed in omnibus etiam propè rebus alijs pingerent, aut illorum nominibus, pro pictis imaginibus appellarent, vt à vero non abhorreat, Phrixum, & Hellen in nauigio, quod pictum aureum arietem in puppi haberet, vectos fuiſſe: niſi eorum ſequamur opinionem, qui κριὸν ideſt, Arietem Phrixi pædagogum fuiſſe dixerunt, eiuſque conſilio aufugiſſe, huncque ideo fuiſſe dictum aureum, quia conſilia ſapientum putanda ſunt aurea: vnde & alij dixerunt illam pellem fuiſſe ab Aeeta inauratam, & cuſtodijs ſeptam, cùm accepiſſet ex oraculo ſibi tunc eſſe pereundum cùm aduena illam abſtuliſſet: nam & hoc certè ſignificabat, vbi defuiſſet prudentia, & conſilium, & idcirco ob diligentiam & ferociam inhumanitatemque cuſtodiarum dictus eſt draco inſomnis, & boues ignem ex ore ſpirantes, & terrigenæ homines vellus aureum cuſtodire. Nõ enim leniter recedendũ eſt à ſapienter decretis. Lucianus in dialogo de aſtrologia ſcribit Phrixum rerum aſtronomicarum ſcientia delectatum, dictum fuiſſe à fabularum artificibus in cælum ab ariete ſublatum. Ego verò, inquit Natalis Comes, hoc nihil aliud ſignificare crediderim, quàm illum qui rebus præſentibus optimè, ac ſapienter vti nouerit, proximè ad Deorum immortalium naturam accedere: At ſi imprudenter, parumque honeſtè, & ſuperbè abutatur, facilè ex altiſſimo dignitatis gradu delabi, quod etiam Hellen paſſam fuiſſe fabulatum eſt. Nulla eſt enim tam firma, neque tam conſtans hominum cõditio, quin ob ſuam temeritatem, & imprudentiam ſi ita Deo placuerit, citiſſimè poſſit delabi. Atqui quod ita ſit, patet, vel ex ipſis nominibus, Athamas enim non admirandum eſſe ſignificat, cùm ſit θαυμάζεσθαι mirari, actionemque illam α adimat: Nephele verò nebula, ex quia certè naſcitur rerum humanarum contemptio. Quis ſanè locus meritò concedi poteſt admirationi cùm tota hominum vita, huc illuc fluctuet, & quocunque ventorum impetus appulerit, eò facilè corruat? Nam omnes opes, & amicitiæ, & imperia tamdiu ſtabilia ſunt, quamdiu ſecundæ fortunæ aura aſpirauerit: Siue igitur illa etiam ſit rerum cuiuſque ad felicitatem præſentem propenſio, ſiue Dei conſilium ob inſcitiam mortalium ita vocata, ſiue aliud quidpiam, omninò illa opus eſt viro prudenti. Hac aura aſpirante, ſeruata animi moderatione in felici ſucceſſu Phrixus deuitatis nouercæ inſidijs in Colchorum regionem peruenit, vbi non ſine auxilio Deorum firmius imperium, & tranquilliora omnia inuenit. Alij ex eiuſmodi fabula alia documenta eliciunt, vtpote cum ab Athamante Nephelen vxorem legimus repudiatam, & Ino ductam, moneri nos, aiunt, nõ temerè ad ſecundas nuptias, vt conuolemus, ne prioribus liberis ſimus iniurij, & nocumento, vnde ſi non hinc, illæ lacrymæ? vnde in Phrixum, & Hellen proprios liberos odium? Solent nouercarum delinimentis patres capti erga prioris matrimonij liberos paternum affectum exuere, ſic vt illos nonnunquam odio proſequantur. Ino ſanè priuignis ſuis Athamantem infenſum reddidit. Illi ariete duce fugam arripiunt: Helle metu perculſa decidit in mare: Phrixus impauidè fretum ſuperat, & Colchorum regis filiam vxorem ducit: aries inter aſtra ſtatuitur. Docemur miſerias conſtanter ferre, neque ab ijs perferendis vlla mollitie animi, aut metu deterreri; ſi enim illis obrui nos patimur, nunquam ex ijs emergemus, ijs ſuperatis melior ſors

Arietis inſigne.

Aries Phrixi quis.

Fabulę Phrixi declaratio.

Conſilia ſapientũ aurea.

Qui ad Deum proximè accedat.

Athamas.
Nephele.

Secundæ nuptiæ cur vitandæ.

nos

nos manet: Monemus amicitiam colere, & amicos in calamitatibus nõ deſerere, quia qui quos in proſpera fortuna coluerunt, eoſdem in miſerijs conſtitutos amant, illorum memoriam nulla vnquam temporis diuturnitas valet extinguere. Sunt itidem, qui aurei huius velleris pellẽ interpretentur fuiſſe librum quendam veterum more in pelle conſcriptum (hoc ſupra etiam tetigimus) in quo auri conficiẽdi ſcientia traderetur: cuiuſmodi libros cùm Diocletianus ſumma diligentia perquiſiuiſſet apud Aegyptios (qui huius peritiſſimi cenſebantur) omnes flamma conſumpſiſſe fertur, ne diuitijs ita comparatis, Aegyptij Romanis bellum inferre auderent, atque ex illo tempore hanc artem publico Cæſaris edicto ſemper habitam fuiſſe flagitioſam, ſed dum alios pleroſque authores voluo, occurrit id, quod plurimi de aureo vellere referunt, ex Suida potiſſimum, explicantque, vt iam admonui, de arte, quam χυμείαν græci appellunt: alij verò malunt hoc intelligi, magnam auri vim, quæ apud Colchos eſſet à principibus quibuſdam viris congeſtam. At verò Colchica regio propter vicinitatem Caucaſi montis auro abundabat, vel teſte Strabone, qui ſcribit multos fontes ex Caucaſo manare ſcaturientes arena aurea tam tenui, vt oculorum aciem effugiat, eamque colligi ab incolis, pellibus quibuſdam lanoſis in aquam iniectis, vnde ſuſpicari poſſumus locum eſſe fabulæ datum; pelles enim ſubſidente in ijs arena, ſpeciem aurei velleris præ ſe ferunt. Strabonis verba hæc ſunt: Apud Iberes torrentes dicuntur aurum deferre, quod barbari perforatis tabulis, ac lanoſis pellibus excipiunt, vnde aurati velleris fabula conficta eſt. Et fortaſſe Iberes eodem nomine vocantur, quo occidentales ab auro, quod apud vtroſque inuenitur. Sunt denique, qui hac Phrixi fabula locupletes illos intelligi volunt, qui cùm ſint hebeti, & obtuſo prorſus ingenio; ducuntur, trahunturque pro vxorum arbitrio, vt eorum negotia è famulorum ductu, regulaque pendeant, nec ſecus ac infantes anniculi è nutricis amplexu illi quicquid loquantur, quidque ſtatuant, non habent, quod illos animus, & rationis copia deficiat. Quo ſenſu Chryſalus ſeruus apud Plautum:

Chymici libri cur vſti.

Colchorum opes.

Lib. 10.

Iberes qui.

In Bacchid.

> *Adibo*, inquit, *hunc quem quidem ego hic hodie faciam arietem*
> *Phrixi, itaque tondebo auro, vſque ad viuam cutem.*

Et ad eundem ſenſum Alciati emblema eſt inſcriptum: Diues indoctus:

Diues indoctus.

> *Tranat aquas reſidens pretioſo in vellere Phrixus,*
> *Et flauam impauidus per mare ſcandit ouem.*
> *Ecquid id eſt? vir ſenſu hebeti, ſed diuite gaza*
> *Coniugis, aut ſerui quem regit arbitrium.*

Dicendum modò de Iaſone Aeſonis filio, qui Peliæ Theſſaliæ regis, cùm Iaſonis indolem formidaret, eumque perditum vellet, conſilio, atq; incitatione in Colchos, ad aureum vellus auferendum, expeditionem ſuſcepit, quod ita contigiſſe aſſerunt. Cùm Peliæ, vt ait Apollonius in Argonautis, ab oraculis reſponſum eſſet, vt ſibi caueret ab illo, quem altero pede nudo conſpexiſſet, itaque ſacra Neptuno inſtituens vniuerſos ſuos ad ſacrificia conuocauit, quo etiam Iaſon cùm veniret in traijciendo Anauro fluuio, alterum calceum in limo amiſit, qui ita viſus à Pelia interrogatur, quid faceres ſi tibi reſponſum eſſet, te à quopiam interfectum iri? Cui reſpondit Iaſon de Iunonis conſilio, illum inquit, ad aureum vellus recuperãdum mitterem. Pelias igitur iuxta Iaſonis reſponſum per ipſum, aureum vellus iubet ad ſe adferri. Tum Iaſon nauim diuino Palladis conſilio fabricatam, malumque loquacem habẽtem è Dodonæa quercu conſcendit, & cum quadraginta & nouem lectiſſimis viris in Colchidem nauigauit. Cùmq; tandem mille paſſus pericula ſuperatiſq; omnibus difficultatibus ad Colchos perueniſſet, perbenignè à Phrixi filijs fuit exceptus, atque cum illis ad Aeetam contendit. Alij dicunt primò benignè, ac comiter acceptum fuiſſe ab Aeeta: alij non ſatis læto vultu. Deinde cùm aureum vellus nomine Peliæ, cuius id antea fuiſſe dicebat, & per dolum ſurreptum repeteret, viſus eſt Aeeta æquo animo petitionem tuliſſe, vt quidam dixerunt. Alij dicunt iratum Aeetam reſpõdiſſe Iaſoni, ſe quod peteret tum demum conceſſurum cùm tauros ignem è naribus efflantes, & æripedes domuiſſet, draconis cuſtodis eius velleris dentes adamantino aratro viſus ſeminaſſet, naſcenteſque homines armatos ex illis dentibus cecidiſſet. At Medea Aeetæ filia Iaſonis deſiderio capta, vnguentum illi dedit quo incolumis ab igne taurorum ſeruaretur, iuſſitq; ſeruare, ne aduerſo vento araret, ne vis flammarum in ipſum ferretur, neque inciperet ſulcum de more arantium ab eodem fine, ſed tolleret aratrum. Quidam enim dicunt primum Aeetam boues igniuomos iunxiſſe, & arauiſſe, ac poſt diſiunctos imperaſſe Iaſoni iungere, & arare. Alij quod Medea noctu dracone per quædam pharmaca ſopito aureum vellus ad Iaſonem detulit, vnàque fratre Abſyrto arrepto è Colchis cum Argonautis (ſic ſocij Iaſonis vocantur) nauigauit. Quidam dicunt Iaſonem Medeæ conſilio, atque opera omnia illa pericula ſuperaſſe, at non

Iaſonis fabula.

acce-

A accepiſſe vellus aureum à Medea; Alij longè diuerſam cauſam cur Iaſon ad aureum vellus miſſus ſit, retulerunt, inter quos eſt Hecatæus, dicunt enim quòd cùm Iaſon ex antro Chironis exiuiſſet, à quo erat educatus, & à patre coniunctiſq; affinitate cognitus fuiſſet, in conuiuium ſolemne fuit acceptus. Deinde cum magno tumultu ad Peliam regnum maiorum ſuorum repetens contendit: Pelias ſe redditurum pollicetur, ſi prius in Colchidem abeat, Phrixique animam ter, vt legitimum erat, aduocet, ſe enim nocturnis terreri viſionibus, inquiens, ob Phrixũ: nam ſi eò acceſſeris, inquit, & iſtud feceris ac vellus aureum attuleris, ego iam ſenior tibi iuueni regni onus concedam. Quare Iaſon bis legibus acceptis eò contendit, vt diximus. Hæcque illa ſunt, quæ vt ſummatim dicam de Iaſone antiqui memoriæ prodiderunt. Pericula, & labores qui capturo vellus aureum proponebantur, ita breuiter recenſuit Medea apud Euripidem:

Pericula auferẽtis vellus aureum.

Ἔσωσασ᾽ ὡς ἴσασιν ἑλλήνων ὅσοι
Ταυτὸν συνείσβησαν ἀργῷον σκάφος,
B Πεμφθέντα ταύρων πυρπνόων επιστάτην
Ζεύγλῃσι, σπερῶντα θανάσιμον γύην,
Δράκοντά θ᾽ ὃς πάγχρυσον ἀμφέπων δέρας,
Σπείραις ἔσωζε πολυπλόκοις ἄϋπνος ὤν,
Κτείνασ᾽, ἀνέσχον σοὶ φάος σωτήριον. ideſt,
Seruatus es per me, velut ſciunt ratem
Quicunque conſcendere tecum Argoam: vbi
Tauris iubebaris iugum ſpirantibus
Ignem impoſuiſſe: ſeminare & horridi
Dentes draconis, vellus illud aureum
Seruantis, inſomniſque: qui circumdat id
Spiris: Ego occidi, tibi lucem dedi
Illam ſalubrem.

C Quam rem tamen breuius etiam ita complexus eſt Virgilius:

Georgic. 2.

Hæc loca non tauri ſpirantes naribus ignem
Inuertere, ſatis immanis dentibus hydri
Nec galeis denſiſque virum ſeges horruit haſtis.

At verò quod ad myſticum, inquam, huius hiſtoriæ ſenſum pertinet, dictus eſt Iaſon filius Aeſonis, & a Cẽtaurorũ iuſtiſſimo Chirone educatus, artẽq; medẽdi ab illo edoctus. Atqui Aeſon è ſtirpe Neptuni editus quid aliud eſt niſi prudentia è varijs negotijs, ac difficultatibus, quę tãquam materiæ prudentiæ ſubijciuntur? Nã ex illis, & ex conſilio exoritur, ac fit prudentia. Didicit medendi artem à Chirone, vnde nomen obtinuit, nã ἴασις ars eſt medendi. Cæterùm quis rogo remedium aliquando morbi datum fuiſſe à Iaſone vlli laboranti accepit? non enim Chirurgus fuit Iaſon, neq; vir iuſtiſſimus, & ſapientiſſimus Chiron: putandus eſt potius corporis quàm animi curã, quæ viro bono conueniat Iaſonẽ docuiſſe. Quod ſi animi curam illã docuit, quid eſt per Deos immortales, quod magis viro bono conueniat, quàm prudẽtia? Cenſeamus itaq; Iaſonem in vtraq: fortuna, qua animi moderatione vbi conueniat, à Chirone didiciſſe, quod antidotũ ſit aduerſus voluptates impuras, qua animi temperãtia, ira placãda ſit; qua arte ſuperanda auaritia, proſternenda libido, ambitio ex animo eijcienda, cùm illa ſit omniũ monſtrorũ turpiſſima, vitiorumq; maxima. His itaq; præceptis inſtructus Iaſon dictus eſt formidoloſa, & mirabilia monſtra prudẽter, Dijs adiuuantibus, aut certè Deorũ miniſtris conſulentib., incolumis præterijſſe, & in Colchidẽ profectus, tauros igniuomos, & ęripedes domuiſſe, quę nihil aliud, quã animi pertinacia, & ira putãda ſunt. Qui.n. nõ ratione, animiq; cõſtãtia ducitur, is aut leuis eſt ingenij, aut pro conſtantia pertinaciã ſequitur, & inanẽ arrogantiã. Hos animorum affictus rationi, medicinæq; animi ſubijcere quid aliud eſt, quã tauros illos igniuomos vincere, & in natos homines cũ armis è draconis dentib. furorẽ à ſe depellere? aut quid aliud eſt, ſpacioſum draconẽ Medeæ auxilio conſopire, quàm inuidiã ſapienter conſilio mentis frenare? Eſt.n. ipſa Medea μῆδος, ideſt, conſiliũ. Hic eius ope aureũ vellus in patriã reportauit, Dijſque dicauit, vel vt alijs placuit, Peliæ obtulit: Cùm maximè fugienda ſit auaritia, & iuſtitia complectenda: maximè verò omnium colenda eſt Deorum immortalium religio, quod principium eſt virtutum, & omnis felicitatis: Poſtea colendi ſunt reges, & nationum principes, quibus non ſine Dei voluntate conceſſa eſt in homines poteſtas, ſi modò ſint viri boni, & iuſti. Atque vt ſummatim dicam, nauigationem Iaſonis nulla alia de cauſa celebrarunt antiqui, niſi quia ſignificare voluerunt uitam vndiq; multis difficultatibus vexari, neceſſeque eſſe vi-

Fabula Iaſonis declaratio.

Prudentia probis conuenit.

Medea vnde dicta.

viro bono medicinam cõſilij animo adhibere,vt intrepidos ad omnes motus, & ad omnes fortunæ viciſſitudines perſiſtat. De ariete aurei etiam velleris Atrei regis ſic traditum à veteribus reperio. Pelops Tantali Phrygiæ regis,& Taygetæ filius ex Hippodamia Atreum & Thyeſtem ſuſtulit,Pelopponneſi prius,deinde Mycenarum reges. Ijs alternis vicibus regnum adminiſtrantibus, Thyeſtes cùm ſciret regni curam penes eum fatali diſpoſitione manſuram, qui arietem aurei velleris haberet, (quem Atreus regiam ingreſſus plurimum cuſtodiebat) corrumpens Europam,ſeu potius Aeropem Atrei vxorem imperiũ ad ſe transferre poſſe iudicauit, vnde ſtuprata fratris coniuge,& abducto ariete ab Atreo regno pulſus eſt. Alij dicunt ſponte abiuiſſe in exilium, quod pęnas fratri dare metueret: Atreum verò quod ſic euaſiſſe doloret Thyeſten,quod vi nequibat,dolo conatum; nam paulò pòſt ſimulata reconciliationis gratia per nepotes ſuos eum ab exilio reuocauiſſe,oblata regni parte, conuiuantique liberos non ſolùm appoſuiſſe epulandos,ſed etiam ſanguinem eorum vino permixtum propinauiſſe,ſicque filiorum ſuorum factum eſſe ſepulchrum;denique capita & manus epulanti obtuliſſe, & quid comediſſet,bibiſſetq; enarraſſe. Cuius impij facinoris cum Thyeſtes à Dijs vltionem exquireret, reſpondiſſe ferunt Apollinem poſſe eum alio ſcelere eius ſceleris vindicem nanciſci, ſi cum Pelopeia filia concumberet,quod cùm feciſſet,natum aiunt eſſe Aegyſthum, qui Atreum occidit, & Agamemnonem eius filium ex bello Troiano redeuntem interemit. Alij verò aiunt conueniſſe inter vtrumq; fratrem,vt ille imperium acciperet,qui aliquod portentum ciuibus oſtendiſſet, & cùm inter pecora Atrei natus eſſet aureus agnus, (quem Simonides purpureum fuiſſe dicit, vt ait Tzetza) Atreum cùm eum oſtenſurus eſſet vrbis iudicibus, vouiſſetq; ſe, quod optimum eſſet in ſuo pecore, Dianæ immolaturum, eo viſo, in capſulis abſcondiſſe, quaſi verè eſſet portentum. Varinus verò ait, neglecto voto cùm in arcam aureum illum agnum incluſiſſet, eaque de re gloriatur publicè, vulgo dici fratrem eius Thyeſten id inuidiſſe, & ſimulato in Aeropen Atrei vxorem amore, agnum aureum ab ea accepiſſe, & poſtea contradixiſſe Atreo, vt qui immeritò de agno aureo gloriaretur: oportere autem inquiebat coram populo qui agnum aureum poſſideret, regnum etiam obtinere. Quod cùm Atreus quoque concederet, Iupiter Mercurium ad ipſum mittit, συνθέραι λέγων περὶ τῆς βασιλείας, καὶ δηλοῦν τὰ περὶ τῆς ἀνατολῆς, διότι μέλλει ποιεῖσθαι τὴν ἐναντίαν ὁδὸν ὁ ἥλιος. συνθεμένου δὲ περὶ τούτων ὁ ἥλιος τὴν δύσιν εἰς ἀνατολὰς ἐποιήσατο. ὅθεν ἐκμαρτυρήσαντος τοῦ δαιμονίου τὴν θυέστου πλεονεξίαν, τὴν βασιλείαν Ἀτρεὺς παρέλαβε, καὶ τὸν θυέστην ἐφυγάδευσεν. Poſui autem poſteriora græcè, quoniam locus non omninò integer videtur, & aliter ab alijs hæc hiſtoria narratur. Idem Varinus in χρύσειον δέρας, fertur, inquit, & χρυσόμαλλον ἀρνίον ex ſexto Athenæi ait, agnum aurei velleris Atrei ἀργυρίδα fuiſſe, ideſt phialam argenteam in cuius fundo agni effigies inaurata fuerit: Raram autem, & exquiſitam poſſeſſionem olim non auri tantùm, ſed etiam argenti fuiſſe. Athenæus autem huius ſententiæ authorem citat Herodorum Heracleotam. Apud Ciceronem cuiuſdam poetæ hi verſus leguntur, quibus Atreus ſic loquens inducitur:

Atrei & Thieſtis fabula.

Addo huc quod mihi portento cæleſtum pater
Prodigium miſit, regni ſtabilimen mei:
Agnum inter pecudes aurea clarum coma,
Quondam Thyſtem clepere auſum eſſe è regia
Qua in re adiutricem coniugem cepit ſibi

Pan Lunam amans.

Pan Mercurij filius,vt inquit Probus,cùm lunam concupiſſet, & haberet optimum pecus, poſcente ea partem pro concubitu,dicitur pollicitus,& duas partes feciſſe grégum, quarum alteram candidiorem, ſed lanæ craſſioris,lunam deceptam candidiore deterius pecus abduxiſſe, vt poeta ſignificat, cuius hæc ſunt verba:

Munere ſic niueo lanæ (ſi credere dignum eſt)
Pan Deus Arcadię captam te Luna fefellit
In nemora alta vocans, nec tu aſpernata vocantem.

Lib. 5. Saturn.

Macrobius ſcribit hanc fabulam ſumptam eſſe ex Nicandro, cuius τὰ γεωργικὰ deſiderantur, è quibus tamen multa tranſtuliſſe Virgilium teſtatur etiam Quintilianus. Seruius verò etiam immutatam à poeta eſſe fabulam; non enim à Pane, ſed Endymione adamatam fuiſſe Lunam, & cùm ab ea ſperneretur, pauiſſe pecora candidiſſima, ſicque eam in ſuas allexiſſe amplexus.

Criſamis Cous.

Criſamis, vt habet Heſychius, ſeu Criſſamis, vt Suidas, Cous quidam fuit plurima poſſidens pecora, & cùm anguilla quædam quotannis ſuperueniens præſtantiſſimam ouem ei eriperet, obſeruatam tandem occidit; & cùm illa in ſomnio apparens Criſamidem, vt ab eo ſepeliretur, moneret, re neglecta cum tota familia perijt.

METAMORPHOSES.

Iuppiter in arietem.
5. Metamorph.

CVM Gigantes Dijs bellum inferrent, aiunt Deos territos, alios alias animaliũ formas induiſſe, atque vſque in Aegyptum fugere fuiſſe coactos, vt meminit Ouidius his verſibus:

Tunc ſine ſorte prior, quæ ſe certare profeſſa eſt
Bella canit ſuperum, falſoque in honore Gigantes
Ponit, & extenuat magnorum facta Deorum:
Emiſſumque ima de ſede Typhoea terra
Cęlitibus feciſſe metum, cunctoſque dediſſe
Terga fegæ, donec feſſos Aegyptia tellus
B *Ceperit, & ſeptem diſcretus in Oſtia Nilus.*
Huc quoque terrigenam veniſſe Typhoea narrat,
Et ſe mentitis ſuperos cœlaſſe figuris:
Duxque gregis dixit fit Iupiter; vnde recuruis
Nunc quoque formatus Libys eſt cum cornibus Ammon &c.

Iuppiter Ammon vnde dictus.

De Ioue Ammone, qui in Libya ſub arietis figura colitur, diximus, ſed fortè fabula hinc etiam orta fuerit, quod Iupiter Ammon, vt ſcribit Herodotus cùm nollet ab Hercule cerni, tandem exoratus ab eo, id ſit commentus, vt amputato arietis capite, pelleque villoſa, quam illi detraxerat, induta ſeſe ita Herculi oſtenderet, atque inde factum, vt Aegyptij Iouis ſimulachrum arietina facie confingerent, & ab Aegyptijs Ammonios aiunt accepiſſe; vnde quibuſdam κριοπρόσωπος eſt dictus. Ab alijs Ammon traditur, quod in bellis vſus ſit galea, cuius inſigne, caput fuerit arietis, vnde orta ſit fabula. Sũt qui velint ipſum cornua in vtroq; tẽpore paruula habuiſſe, ac propterea Dionyſium ipſius Ammonis filium eodem fuiſſe aſpectu. Cognominatus eſt eadem ratione. κερατοφόρος, ideſt, corniger, vt Pheſtus poeta græcus inquiens:

C Ζὰς λιβύης ἄμμων κερατηφόρε κλυθὶ μάντι. ideſt,
O Libyæ vates exaudi corniger Ammon.

6. Metam.
Neptunus in arietem.

Sed & Statius & Lucanus cornigerum vocarunt. Fuerunt item qui Ammonem arietem Phrixi, & Helles putarunt, vt Pherecydes prodidit. Euſtathius in Dionyſium de ſitu orbis conſimilia Herodoto ſcribit. Seruius Grammaticus ideo arietino capite fingi ait, quod eius inuoluta eſſent reſponſa. Quin ea nutu & renutu, alijſque ſignis dabantur, quod & Strabo, & Euſtathius prodidere. De verueceo Ioue, qui in draconem mutatus, grauidam fecit Proſerpinam, Arnobij, & Euſebij verba recitaui in Tauro. Apud eundem Ouidium Neptunus in arietem mutatus Biſalpida, ſiue, vt alij ſcribunt, Biſaltida virginem decepit. Cæterùm Hyginus Theophanen Biſaltidis filiam formoſiſſimam virginem cùm plures proci peterẽt à patre, refert Neptunum ſublatam tranſtuliſſe in Inſulam Crumiſſam, & cùm proci ſciſſent eam ibi morari, cõparata naue eò contendiſſe; Neptunum verò vt eos deciperet, Theophanen in ouem commutauiſſe formoſiſſimam, ſeipſum in arietem, ciues Crumiſſenſes in pecora, cùmque eò proci veniſſent neque vllum hominem inuenirent, pecora mactaſſe, atque ita victu conſumere cępiſſe. Hoc autẽ vt vidit Neptunus, in pecora mutatos conſumi, procos in lupos cõuertiſſe. Ipſum au- D tem, vt erat aries cùm Theophane concubuiſſe, exq; hoc congreſſu natum eſſe arietem Chryſomallũ, qui Colchos Phrixum vexit. Dicitur deniq; ab Ouidio aries tranſmutatus in agnum à Medea vt filiabus Peliæ faciliùs perſuaderet, pro ſenectute iuuentutem illi ſe reſtituram:

Aries in agnum.

Quo ſit fiducia maior
Muneris huius, ait, qui veſtras maximus æuo eſt
Dux gregis inter oues, agnus medicamine fiet.
Protinus innumeris effætus laniger annis
Attrahitur flexo circum caua tempora cornu,
Cuius vt Aemonio marcentia guttura cultro
Fodit & exiguo maculauit ſanguine ferrum,
Membra ſimul pecudis, validoſque venefica ſuccos
Mergit in ære cauo, minuunt ea corporis artus,
Cornuaque exurunt, nec non cum cornibus annos,
Et tener auditur medio balatus aheno.
Nec mora balatum mirantibus exſilit agnus,

Laſciuitque fuga, lactentiaque vbera quærit.

Mahumetes quando in arietem vertetur.

Lubet modò hiſce futilibus tranſmutationibus longè futiliorem à Mahumete traditam pro epilogo adijcere: aiunt autem Turcici Concionatores in extremo iudicio Mahumeten in arietem tranſmutandum iri, & quod longè eſt abſurdius, & ridiculoſius Turcas omnes in pulices, quos ab inferis in paradiſum tranſportans iſtic, inquiunt excutiet, vt pulices cadentes aliorum Turcarum denuò recipiant formam.

PROVERBIA.

Ouis cultrũ.

Ὄϊς τὴν μάχαιραν, vel, vt alij, ἄιξ μάχαιραν, ideſt, Ouis, vel capra cultrum, ſubaudiendum reperit (ſed in omnibus Cræcorum lexicis legitur ἄιξ ἑαυτῇ τὴν μάχαιραν,) Aptè dicitur prouerbium in eos, qui ipſi reperiunt, quo pereant. Ortum eſſe aiunt adagium ab huiuſmodi quodam euentu: olim cùm Corinthi F Iunoni Acrææ, cuius ædem à Medea ſtructam aiunt, rem diuinam facere pararent, atque hi, qui ad præbendam hoſtiam erant conducti, defoſſo ſub terra cultro, oblitos ſeſe aſſimularent, pecus, ſiue capra, ſiue ouis exſcalpens eum eruit, prodiditque, atque ita mactata eſt.

Ouium mores.

Προβάτων ἦθος, ideſt, ouium mores, in ſtupidos, ac ſtolidos iaci ſolitum: Vtitur hoc prouerbio Ariſtophanes in Pluto: ἀλλὰ προβατίου βίον λέγεις, ideſt, *ouiculę mihi vitam prædicas*, & in Veſpis taxans vecordiam populi Athenienſis, oues illos vocat: ἐκκλησιάζειν πρόβατα συγκαθήμενα, ideſt, *in concione pecus ouillum conſidet:* deſumptum eſt adagium à ſimplici, ſtolido, & inerti ouis ingenio, de quo ſuo loco dictum eſt.

Aries cornibus laſciuiens.

Author adagiorum hoc itidem adagium κριὸς ἀσελγόκερως, ideſt, *aries cornibus laſciuiens*, conuenire ait in ſtolidos, qui præter meritum ad dignitatem euecti ſunt; quamuis Diogenianus oſtendat cõuenire in magnos, ac laſciuos, pruriunt enim cornua arietibus bene paſtis, quod idem accidit bubus. Originem prouerbij indicauit Heſychius, in arce Palladis arietem fuiſſe, inquiens, ingentem æreum repoſitum, quem Plato Comicus dixerit ἀσελγόκερων.

Agni qui.

Dicuntur itidem apud eundem Ariſtophanem in Pace, mites, ſimplices, ſtolidi, molles; ἀμνοὶ τοὺς τρόπους, ideſt, ingenio, & moribus agni. G Accipi tamen etiam poteſt hoc vltimum adagium in bonam partem; nam & in ſacro Euangelio; *Ecce agnus Dei*, metaphora prouerbialis eſt, vt ait Polydorus Vergilius, de longè innocentiſſimo homine, qui ſuo ſimplici, inquit, animo non abſimilis agno animali, pro natura, & ætate minimè aſtuto; ita Chriſtus à Ioanne Baptiſta vocitatur agnus Dei, quòd homo ſine peccato pro peccatis noſtris immolandus eſſet, ſicut agnus paſchalis.

Ioann. c. I.

3. Argon.

Agna ſe leoni.

Hoc verò Valerij Flacci:

Aſpera nunc pauidos contra ruit agna leones.

rectè dicetur, cùm imbecillus ſeſe opponit robuſto, aut indoctus docto &c.

Tanquam ouis meridias.

Apud Platonem in Phædro Socrates de ſupino ocio, animique veterno prouerbialiter extulit; Ὥσπερ προβάτιον μεσημβριάζον, hoc eſt, *tanquam ouis meridians*. Verba eius ita habent: Κηλουμένους ὑφ' αὑτῶν δι' ἀργίαν τῆς διανοίας δικαίως ἂν καταγελῷεν, ἡγούμενοι ἀνδράποδα ἄττα σφίσιν ἐλθόντα ἐς τὸ καταγώγιον ὥσπερ προβάτια μεσημβριάζοντα περὶ τὴν κρήνην εὕδειν, ideſt, *Si viderint nos animi veterno torpentes, meritò derideant, arbitrati mancipia quæpiam in ſuum delata garguſtium, tanquam oues meridiantes ad fonticulum indormire*. Solent oues circa medium diem accedẽte ſole ad fontium aquas deſides iacere, aut in vmbra, vt ſuo dictum fuit loco.

Canibus agnos obÿcere.

Προβάλλειν τοῖς κύσιν ἄρνας, ideſt, *canibus agnos obÿcere*. Dicebatur, qui imbellem, & litium imperitum calumniatoribus, & exercitatis exponeret, quod id animal omnium maximè ſit imbelle. Refertur, vt ait author adagiorum, à Diogeniano, & vt ipſe conijcit, hemiſtichium eſt heroicum ex oraculo quopiam decerptum. Meminit eiuſdem etiam Suidas in προβάλλοντες.

Agninis lactibus alligare canem.

Agninis verò lactibus alligare canem, rectè dicetur, cui dum credit homini malæ fidei, & rem perdit, & fruſtra obligatum habet eum, cui non eſt ſoluendo, nam, qui canem alligat inteſtinis agninis, is non modò canem amittit, verùm & prædam vltrò dederit fugitiuo. Deſumptum eſt ex Plauti pſeudolo, vbi Ballioni lenoni verba affingit hæc: *Quia pol qua opera credam tibi, vna opera alligem fugitiuum canem agninis lactibus*. Sunt autem lactes inteſtina molliora.

Aries nutricationis mercedem perſoluit.

Κριὸς τροφεῖα ἀπέτισεν, ideſt, *aries nutricationis mercedem perſoluit*. Citatur ex Menandro. Quadrat, vbi quis pro benefactis maleficium reponit. Allegoria ſumpta eſt ab eo, quod aries cornibus impetat, aut vas, in quo pabulum apponitur, ipſoſq; quorum opera nutritus eſt, aut etiam nutritur, cornibus inceſſit.

Arietis miniſterium.

Effertur & ad hunc modum prouerbium. Κριοῦ διακονία, ideſt, *arietis miniſterium*, pro officio collato in ingratum, qui beneficium iniuria penſet.

Sed

A Sed vt alibi etiam ait author adagiorum κριȣ̃ διακονία, Suidas, & Zenodotus ſic referunt, quaſi dici ſolitum de officio in ingratos collato, ſiquidem aries cornibus ferit paſcentem. Heſychius verò ita idem prouerbium refert, quaſi congruat in eos, qui ſpe cuiusvis præmioli inſeruiunt indignis. Cùm pueros inuitamus ad miniſterium, pollicemur aliquid, puto talos, aut nuces. Itidem in apologo quopiam, opinor, dixit aries, inunge (κατέλειψε. forte καταλειψον legendum, nam addita ſtellula in editione Aldina, Heſychij locum deprauatum indicat) dabo tibi talos. Hæc adagiorum author. Ὥς λύκος ἄρνα φιλεῖ, *vt lupus ouem amat*. In eum qui ſui commodi gratia ſimulat amorem. Nam is vulgò dicitur amor, cùm reuera ſit odium. Iuuenis enim cùm puellam venatur, vt illi pudicitiam eripiat, vt pro honeſta fama turpi rumore traducat, vt parentibus, amicis, & bonis omnibus inuiſam reddat, denique vt quod eſt omnium cariſſimum, bonam mentem eripiat, quæſo quid deterius hoſtis faciat hoſti? Socrates citat carmen in Phædro veluti populari vſu iactatum:

Vt lupus ouem amat.

Ὥς λύκοι ἄρνα φιλȣ̃σ᾽ ὡς Παῖδα φιλȣ̃σιν ἐρασάι. idest,
Vt lupi oues, ita amat puerum veſanus amator.

B Cùm verò ἀδύνατον aliquid, ſeu præpoſterum ſignificamus, prouerbialiter cum Virgilio in pharmaceutria dicemus:

Lupus oues fugiens.

Nunc & oues vltrò fugiat lupus.

vel etiam: *prius lupus ouem ducat vxorem*. Vbi verò quid cuiquam crediderimus, qui id in proprium conuertit vſum, *ouem lupo commiſſam* eſſe dicere ſolemus. Vide ſupra vbi de antipathia. Quibus adde illud Ouidij:

Dixerit è multis aliquis quid virus in angues
Abijcis, & rapidis tradis ouile lupis.

Vbi verò quis fruſtra conatur, prædam recipere, cui ſemel manus iniecit rapax aliquis, *lupo agnum eripere*, poſtulare eum dicimus: Sic enim leno quiſpiam in Pænulo Plautina.

Lupo agnum eripere poſtulant, nugas agunt.

Improbum enim videtur ſperare futurum, vt lupus agnum ſemel abreptum dimittat. Vbique præterea locorum in homines impudenter furaces, hodieque extat vulgò iactatum adagium: *Lupus etiam oues numeratas deuorat*: Eſtque fortè etiam antiquum adagium: huc enim C ſpectare videtur prouerbiale iſtud Virgilianum in Bucolicis:

Lupo agnũ eripere.

Lupus oues etiam numeratas deuorat.

Hic tantùm Boreæ curamus frigora, quantum
Aut numerum lupus, aut torrentia flumina ripas.

Eſaias propheta de pace & concordia Chriſtiani populi futura dicebat: *Habitat lupus cum agno*. Sed hæc eadem hyperbole non ſine adagij nomine citanda, vti licebit, inquit Polydorus Vergilius, ſi quando innuerimus quoſdam malè copulatos, vt alter innocentiſſimus, alter improbiſſimus ſit. Ἄρνα προβάλλει, idest, *agnum emittit*, vel *obijcit*. Dicitur in rixæ, pugnæque cupidum. Adagiorum author ſignificanter ἄρνα reddidit arietem, quia adagium inde ortum eſt, quòd bellum ſuſcepturi, fecialem mittebant qui arietem adductum in hoſtium fines emitteret: Hoc videlicet pacto ſignificans ciuitatem & agros illorum hoſtibus compaſcuos fore, vt antea etiam dictum eſt. Suidas tamen ſcribit legem fuiſſe Athenis, ne prius iniretur prælium. ϖρὶν ἢ τὴν ἄρνα ϖροσμένων τις λάβῃ τῶν ϖολεμίων. Idem ſcribit & Varinus in ἄρνα. Προβάτων (ſi addas γὰρ erit ſenarius) ȣ̉δὲν ὄφελος ἐὰν ὁ ϖοιμὴν ἀπῇ, *ouium nulla vtilitas, ſi paſtor abſit*. Admonet adagium ἀναρχίαν rem eſſe omnium pernicioſiſſimam. Nihil faciunt D rectè miniſtri, niſi adſit herus. Inutiles diſcipuli, quoties abeſt præceptor. Inutilis populus, niſi principis authoritate gubernetur. Sumptum eſt adagium ab animantis ſtultitia, cùm ſit ſibi ipſi inutile, niſi paſtoris cura ſuccurrat. Contrà illud Homeri. αὐτὰρ μῆλα κακοὶ φθείρȣσι νομῆες, idest, *at corrumpit oues paſtor malus*. Dicetur rectè, ac congruè, quoties indiligens pædagogus corrumpit puerum, vel malus præceptor vitiat diſcipulum, vel etiam rex improbus ſuum populum. Ἀρνίον σοι λελάληκεν, *agnus tibi locutus eſt*. Videtur in eos conuenire, qui ea reſciſcunt, quæ ab eis reſciſci poſſe nemo ſperaſſet, aut qui futura præſegiunt. In Aegypto enim (Apoſtolius non rectè habet Aegina) aiunt agnum humana voce vſum, in cuius capite viſus fuerit regalis ſerpens (Βασίλειος Δράκων) allatus cubitorum quatuor, & ab hoc agno res futuras cuidam reuelatas. Hiſtoriam ſcribit Suidas in ἀρνίον, ſed vſum prouerbij non explicat: *Caluo cum ariete non arietandum*: Simile adagium videtur illi, *non irritandi ſunt crabrones*. Vtitur eo Gregorius Theologus in epiſtola quadam ad Euſtochium Sophiſtam, quem laceſſiuerat. Καὶ ȣ̉δὲ ὑπὸ τῆς ϖαροιμίας τῆς ἰδιωτικῆς ἐπειδεύθην φαλακρὸς ὢν κατὰ κριȣ̃ μὴ νυσάζειν ἀντιπρόσωπος, μηδὲ τὴν σφηκίαν κατ᾽ ἐμαυτȣ̃, γλῶσσαν ϖρὸς τὸ κακῶς λέγειν ἑτοιμοτέραν, idest. Ac non ſaltem à prouerbio plebeio didicerim, cùm ſim caluus non

Cap. 11.
Lupus cum agno habitat.

Agnum emittit.

Ouium nulla vtilitas, ſi paſtor abſit.

Odyſſ. ρ.
Paſtor malus oues corrumpit.

Agnus tibi locutus eſt.

Caluo cum ariete non arietandũ.

obuerſa fronte obnuere arieti, neque veſparum nidum in me prouocare, nimirum linguam ad E maledicendum, quàm ad benè dicendum promptiorem. *Boni paſtoris eſt tondere pecus, non deglubere.* Tractum à ruſticis, qui deglubere vocant ſiliquam, aut folliculum excutere, & granum ſua mundare tunica: Similiter deglubere, eſt pellem detrahere, vt author eſt Feſtus, vnde & Catullus in obſcænum ſenſum detorſit, vt dicat virum à muliere deglubi, & Apuleiana Fotis ait ſe viuos homines ſolere deglubere. Tondent igitur, qui ita ſpoliant, vt ſortem relinquãt, vnde res poſſit creſcere: deglubunt, qui nihil reliqui faciunt. Nam lana detonſa renaſcitur, cute detracta nihil eſt, quod deinde poſſis auferre. Adagium Tiberius Cæſar authore Suetonio, aut reperit, aut certè vſurpauit: nam is admonitus ab amicis, vt prouincialibus augeret vectigalia, reſcripſit, Boni eſſe paſtoris tondere pecus, non deglubere: Per hanc prouerbialem ſententiam ſignificare volens prouinciales à præfectis non eſſe vſque ad viuum ſpoliandas, quo factum eſt, vt hoc lepidum Tiberij dictum prouerbij loco in malos magiſtratus promulgatum ſit. Simile eſt illud Salomonis: *Qui nimis emungit, elicit ſanguinem*, hodieque vulgò celebratum durat, vt inquit author adagiorum in eodem ſenſu & illud: *Quid? num & pellem vis?* quaſi conueniat lana contentum eſſe. Alexander Macedonum rex cognomento Magnus eandem ſententiam diuerſa extulit metaphora: Cùm enim quidam admoneret, longè plus vectigaliũ à ciuitatibus auferri poſſe, reſpondit ad hunc modum καὶ κήπωρον μισῶ τὸν ἐκ ῥιζῶν ἐκτέμνοντα τὰ λάχανα, ideſt, *& olitorem odi qui herbas radicibus exſcindat*. Verùm longè aliter, quàm vel Tiberius, vel Alexander, factitabat Flauius Veſpaſianus, qui procuratorem rapaciſſimum quemque ad ampliora munera ex induſtria promouebat, quo locupletiores mox condemnaret, quibus videlicet vulgo pro ſpongia dicebatur vti, quod quaſi & ſiccos perfunderet, & madidos exprimeret, vt author eſt idem Suetonius. *Non ſum miſſus niſi ad oues perditas domus Iſrael.* Sunt qui prouinciam aliquam obtinentes, frequenter in ore vt vetus iam adagium habeant, inquit Polydorus Vergilius, illud Chriſti reſpõſum apud Matthæum mulieri Cananææ datum, *non ſum miſſus, niſi ad oues perditas domus Iſrael*, cùm velint indicare ſibi limitatum eſſe officium, ac ſuum non eſſe negotium extra prouinciam quicquam curare. Ita Seruator docuit veniſſe ſe in mundum, vt Iudæos in primis de noua religione euangelica erudiret, & deinde alios, id quod fecit, quando ad Samaritanos ſe contulit, quando diſcipulos iuſſit ire in mundum vniuerſum, & prædicare euangelium omni cteaturæ. Monemur autem eo manifeſtè pri- G mùm debere nos patriæ, ac parentibus, deinde amicis, ac poſtremò cunctis. Deducta eſt metaphora à paſtore, qui amiſſas oues anxiè quęritat, & inuentas ad gregem, vt in tutum, confeſtim deducit. *Cognoſco oues meas, & cognoſcunt me meæ*; Cùm quiſpiam voluerit non inſcienter innuere, ſe intus, & in cute ſuorum mores noſcere, item ſuos ab illis non ignorari, appoſitè hac euangelica parabola, quæ apud Ioannem extat, vtetur. *Attendite à falſis prophetis, qui veniũt ad vos in veſtimentis ouium, intrinſecus autem ſunt lupi rapaces*, vt legitur apud Matthęum; aut ſuccinctius: *In veſtimentis ouium ſunt lupi rapaces*: Commodè dicetur de ijs, qui aliud veſtitu, & verbo promittunt, aliud repræſentant. Effertur vel aliter: *In pelle ouina latet lupus.* Porrò eiuſmodi fraudulenti homines ita ſolent ouinæ ſimplicitatis perſonam induere, vt cùm pro bonis habeantur, credentes facilius decipiant. Sed in hęreticos, quos Theologi noſtri vocant, ſpeciatim torquetur, qui idcirco abſtinent, vt ſe incautè ſequentibus, venenum ſeuum ſenſim aſpergant. *Percutiam paſtorem, & diſpergentur oues gregis*: Apud Zachariam prophetam oraculum fuit de futura diſcipulorum Ieſu fuga; verùm poſtea eſt in adagium verſum, quo nota- H tur in periculis demum apparere, qui ſint veri amici: quoniam non aliter caſus vnius, qui caput ſit domus, vel reipublicæ, reliquos deterret, quàm cùm percutitur paſtor, omnis grex pauore affectus diſſipari ſolet. Prouerbiali etiam figura dicitur quiſpiam *oues ſegregare ab hædis*, qui domum, ciuitatem, prouinciam, vacuum ſceleratis hominibus facit, purgatque. Ad illud alluditur, quod ouis ſit animal ſimplex, & vtile; hædus verò petulcum, ac libidinoſum, quod apud Iudæos ob id pro peccato ſemper offerebatur, vnde & huic rectè peccator, illi innocens comparatur. Metaphora ſumpta à paſtore, qua Chriſtus vtitur apud Matthæum: *Cùm venerit filius hominis congregabuntur ante eum omnes gentes, & ſeparabit eos, alteros ab alteris, ſicut paſtor ſegregat oues ab hædis.*

Boni paſtoris tondere pecus, non deglubere.

Veſpaſiani pulchrũ factum.

Non ſum miſſus niſi ad oues perditas.

Cap. 15.

Cognoſco oues meas & me meæ.

Cap. 10.

Lupi rapaces in veſtimentis ouium.

Cap. 7.

Cap. 13.

Percutiam paſtorem & diſpergentur oues gregis.

Oues ſegregare ab hędis.

Cap. 25.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

DE CAPRA. ET HIRCO.

CAP. IX.

ORDINIS RATIO.

RECTA ratione oues ſequentur capræ, non tam quòd ferè ſimul paſcuntur, ſed quia etiam eaſdem quodammodo nobis vtilitates ſuppeditant, lac ſcilicet, & lanam (ita nunc vocare liceat) vt teſtatur Varro his verbis: *Vtilitas ex pecore duplex, vnà eſt tonſura, quod oues, & capras detondent, aut vellunt: Altera, quæ latiùs patet, eſt de lacte, & caſeo, quam ſcriptores græci ſeparatim tyropœiam appellauerunt, ac ſcripſerunt ea de re permulta.* Similiter Virgilius canit:

Ordinis ratio.

Vtilitas ex pecore quotuplex.

Lib. 3. Georgic.

Hæ quoque non cura nobis leuiore tuendæ,
Nec minor vſus erit, quamuis Mileſia magno
Vellera mutentur, tyrios incocta rubores,
Denſior hinc ſoboles; hinc largi copia lactis.
Quo magis exhauſto ſpumauerit vbere mulctra
Læta magis preſſis manabunt vbera (flumina, vt habet Aldus) *mammis*
Nec minus interea barbas, incanaque menta
Cinyphij tondent hirci, ſetaſque comantes
Vſum in caſtrorum, & miſeris velamina nautis.

Sed de his tegumentis poſtea ſuo loco, vbi oſtendemus alia etiam veſtium genera hinc haberi. Aliàs item idem poeta poſt boum, & equorum curam, inquit:

Ibid.

Superat pars altera curæ
Lanigeros agitare greges, hirtaſque capellas
Hinc labor, hinc laudes, fortes ſperate coloni.

Quamuis autem pinguiſſimum lac ſit bubulum, ideoq; & butyro, & caſeo fertilius; Caprinus tamen caſeus Velabrenſis dictus, quòd fumo apud Romanos in Velabro condiretur, præ cæteris celebrabatur, vt notum eſt ex hoc Martialis:

Caprinus caſeus vbi optimus.

Non quemcunque focum, nec fumum caſeus omnem,
Sed Velabrenſem, qui bibit, ipſe ſapit.

Legimus & apud Plinium: *Et caprarum gregibus ſua laus eſt, Agrigenti maximè eam augente gratiam fumo, qualis in ipſa vrbe conficitur, cunctis præferendus. Nam Galliarum ſapor, medicamenti vim obtinet.* Dat itidem capra hędos, qui & bonitate, & ſalubritate carnis nulli penè cedit quadrupedi, hacque in parte, vt oui præferenda, ita è contrario agris multo eſt nocentior, quandoquidem vrit omnia, quæ morſu contingit, vnde lege locationis fundi excipi ſolet, ne colonus capra natum in fundo paſceret, ideoque aſtrologi ita capras receperunt in cælum, vt extra limbum duodecim ſignorum, ceu noxium dentibus animal, excluſerint.

ÆQVIVOCA, SYNONYMA,

Etymologia.

CAPRAM dictam volunt, quaſi carpam, vnde ſcriptum ſit. Omnicarpæ capræ. Equidem Nonius capras à carpendis virgultis dictas eſſe ſcribit, ſicuti & Varro, & alicubi etiam Cicero. Cæterùm Feſtus capras ait à principio appellatas eſſe crepas, quòd cruribus crepent. Vtramque etymologiam ſuis lucubrationibus inſeruit Iſidorus inquiens, vel quòd carpant aſpera, vel à crepitu crurium, vnde eas crepas appellatas, quę ſunt agreſtes capræ. Cùm verò & domeſticæ ſint, & ſylueſtres, vtraſque caprigenum genus vocare licebit, tum ex Plauto dicente: *Caprigenum hominum non placet mihi, neque pantherinum genus:* & ex alijs, Pacuuio: *Quamuis caprigeno pecori grandior greſſio eſt;* Cornificio apud Macrobium:

Capra vnde dicta.

In Epidico.

Caprigenumque pecus nullo cuſtode, per herbas.

Theo-

Aetas diſtincta.

3. de hiſtor. anim. & de gener. 4.

ἄιξ vox vnde ducta, & æquiuoca eius ſignificatio.

Lib. 8. hiſt. cap. 3.

Theodorus Gaza tamen caprarium genus dicere maluit. Contingit hic etiam, quod in boue, E & oue, vt & pro ſexu, atque ætate nomen variet: Teſte enim Polluce, Homerus ouium, caprarumque ætas diſcernens προγόνους, μεσάτας, & ἕρσας nominauit. Sed hac de re ſuo quoque loco. Capra communiter græcis ἀίξ, quæ vox apud eruditos omnes cum accentu acuto ſcribi reperitur, idque approbat Etymologus, ſolus Varinus multis in locis circumflectit. Apud poetas inuenitur etiam dici de maribus. Varinus: Καὶ ἔστιν αὐτοῖς ὄνομα κοινὸν τὸ αἶξ, ὡς ἔλαφος, ἄνθρωπος, ἵππος. Reperio ſimilitur apud Herodotum in Euterpe: σέβονται, inquit, δὲ πάντας τοὺς αἶγας οἱ Μενδήσιοι. Sic & apud Ariſtotelem duobus in locis: αἶγες αἰγὶ φυσῶντι τὸ πῦρ. Euſtathius autem vult attico more in maſculino genere vſurpari. Notandum interea αἶγες dici tam ἐρίφους, id eſt, recens natas capras, quàm χιμάρους, quæ ſunt anniculæ, vel mediæ ætatis, & adultas τράγους, licet τράγοι mares duntaxat appellentur: Super qua re conſulendus eſt Scholiaſtes Theocriti. Fieri autem ἄιξ à verbo ἀίσσω, vt ſit primum ἄιξ, deinde per Synæreſin αἴξ. ἀίσσειν interpretantur ruere, ingruere, cum impetu ferri; itẽ erumpere, proſilire. Euſtathius vult apud Homerum eſſe feſtinare, & ῥωδίως ἀπιέναι; vtitur tamen & in alijs ſignificationibus, vt ait Henricus Stephanus. Cicero in hoc Homeri loco τοὶ δὲ σκίαι ἀίσσουσι interpretatur vagari, quod maximè placet, cùm per montes vagari caprarum naturæ præcipuè conueniat; ſicuti cum impetu feruntur, quæ ſylueſtres ſunt. Habet præterea ἄιξ alia ſignificata, eſtque in primis Ariſtoteli, auis quædam in aquis verſans eas tamen non intrãs, quam Theodorus Gaza capellam vocat, ita dicta à voce, quam ſimilem caprinæ edit, de qua conſule noſtræ ornithologiæ tomum tertium. Eſt & ἄιξ fluuius quidam iuxta Seſtum, apud Herodotum libro 9. iuxta finem: ὑπὲρ αἰγὸς παταμοῦ. Appellantur etiam doricè ἄιγες magni fluctus, vt tradunt Suidas, & Varinus, atque hinc fortè Aegæum pelagus dictum eſt, de quo mox ſuo loco. Sed & ἄιξ, ſeu capra oppidum in Marſis in acutis petris poſitum, vt ſcribit Niger in commento Geographiæ. Eſt & ſignum cæleſte ἄιξ, ſiue capra dictum, Latini etiam hœdum vocant (differunt tamen) tempeſtatem ſignificans: vt indicat Horatius inquiens:

Deſiderantem quod ſatis eſt, neque
Tumultuoſum ſollicitat mare, G
Nec ſæui Arcturi cadentis
Impetus, aut orientis hœdi.

Ode 7.

Et rurſus: *ille nothis actus ad Oricum*
Poſt inſana capræ ſydera, frigidas
Noctes non ſine multis
Inſomnis lachrymis agit.

1. Georgic.

Idem tradit Vergilius:
Præterea tam ſunt Arcturi ſydera nobis,
Hœdorumque dies ſeruandi, & lucidus anguis
Quàm quibus in patriam, ventoſa per æquora vectis
Pontus, & Oſtriferi fauces tentantur Abydi.

Lib. 9. Aen.

Et rurſus: *tum ſcuta, cauęque*
Dant ſonitum afflictu galeæ: pugna aſpera ſurgit, H
Quantus ab Occaſu veniens pluuialibus hœdis
Verberat imber humum, &c.

1. de art. amand.

Et Ouidius:
Differ opus, tunc triſtis hyems, tunc pleiades inſtant,
Tunc & in æquorea mergitur hœdus aqua.

Lib. 1. de triſtib. Eleg. 11.

Quare & nimboſos hœdos vocat:
Sæpe ego nimboſis dubius iactabar ab hœdis.

Dicuntur hœdi iſti à poetis Oleneum pecus, & capram oleneam vocat idem poeta:
Naſcitur Oleneæ ſignum pluuiale capellæ.

Lib. 5.

Capra & hœdi cæleſtia ſigna quando, & vbi oriantur.

Et Strabo ſcribit αἴγας duas fuiſſe, vnam in Eubœa, alteram in Achaia, quo in loco Iupiter à capra lacte nutritus dicitur, & prope etiam Olenen, vnde Oleneam capellam dixere poetæ, vel ab Oleno Vulcani filio, cuius meminit Hyginus. Sic & Manilius canit:
ſurgentibus aſtris
Vltima lanigeri cùm pars excluditur orbi,
Quæ totum oſtendit terris, atque eruit vndis
Ex gelido ſtellata polo, quà dextera pars eſt,
Oleneæ ſeruans prægreſſos tollitur hœdos,

A *Officio magni mater Iouis, illa tonanti*
Fundamenta dedit, pecuſque impleuit hiantis
Lacte ſuo, dedit & dignas ad fulmina vires.

De hac fabula, poſtmodum pluribus agemus. Seruius ait aurigę ſignum eſſe non longè à Septentrione, qui in manu ſiniſtra ferat hędos, in humeris caprã, Iouis altricem; oriri autem cum ſcorpio menſe Octobri, quod & Varro tradit, inquiens: Sunt duo hędi, & capra, non longè à tauro. Columella ait oriri hędos quinto calendas octobris Fauonio flante, nonnunquam Auſtro cum pluuia. Idem etiam alibi ſcribit, oriri eoſdem pridie nonas octobris veſpere; in ortu autem & occaſu tempeſtatem, pluuiamque facere. De hiſce ijſdem ſtellis Antonius Dulciatus in volumine de feſtis mobilibus hæc prodidit: In Erichthonij ſigno capra eſt, quam ille in humero portat, quæ & Iouem nutriuit. Item hędi eius filij, quos auriga in brachio portat. Habet ſtellã in capite vnam, in ſingulis humeris ſingulas: Sed ea eſt clarior, quæ eſt in ſiniſtro humero, & appellatur capra: In ſingulis genibus ſingulas, in dextera manu vnam, in ſiniſtra duas, B & ſuper ipſo brachio ſtellas duas, quæ appellantur hœdi, ſuntque omnes ſimul decem. Eſt præterea capra calidæ euaporationis genus, quam latini ferè omnes ſequuti Albertum inde dictũ tradunt à ſimilitudine quam habet cum capra ſylueſtri quoad motum, quia capra ſylueſtris cùm mouetur, primò ſaltat, & deinde quieſcit, moxque iterum ſaltat, ac in iſtiuſmodi motu ſemper verſatur: euaporationem autem motus eius figuram oſtendere, quia ſeparatis cum conſtet partibus, quæ debeant in igneam conuerti ſubſtantiam, vbi prior accenditur, ſaltare videatur, mox altera, & ſic per ſucceſſionem: Quorum tamen opinio à nonnullis improbatur. Improbatur & Auerois ſententia, qui capræ nomenclaturam huic impreſſioni inditam tradidit, propter ſimilitudinem quam habet cum capra, non quoad motum, ſed quo ad villos & fibras illas quas videtur perſimiles habere lanę ſeu potius villis caprarũ. Sic enim ab oue potius quàm à capra denominari debuerat. Buccaferrius noſter priuatim ab arunco, ideſt pilis illis, qui ſub mẽto ceu barba propendent, dictam arbitratur, quòd in hac impreſſione ignitæ quædam fibræ longæ ſimiliter eſſe videantur. Capram quoque hodie vocant machinam, teſte Gulielmo Philandro his verbis à Vitruuio delineatam, agente de ædium ſacrarum publicarumque operum machinationibus tractorijs. Tigna tria ad onerum magnitudinem ratione expediuntur, & à C capite fibula coniuncta & in imo diuaricata erigũtur funibus in capitibus collocatis & ijs item circa diſpoſitis erecta retinetur. Alligatur in ſummo trochlea, quam etiam nõnulli rechamum vocant. In trochleam induntur orbiculi duo per axiculos duos verſationes habentes, per cuius orbiculum ſummum traijcitur ductarius funis: Deinde demittitur, & traducitur circa orbiculi imum trochleæ inferioris, & ita deſcendit ad inferiorem, & in foramine eius caput funis religatur. Altera pars funis refertur inter imas machinæ partes &c. Videndum nunquid ab hac machina nomen ducat tormenti illud genus, quo rei ſuſpenſi ex trochlea per brachia poſt tergus reuincta, natibus acuto aſſeri impinguntur. Sed ſynonyma proſequamur. Græcis nunc vulgò γίδα dicitur. Ἀιγίδιον diminutiuum eſt apud Aelianum in epiſtolis. Heſychius, & Varinus ἀσίγγας interpretantur αἶγας, ἢ (aliàs ἤγουν) ἀσρίγγας. βαιῶμφαι αἱ αἶγες ἐν ἱερατικοῖς iuxta expoſitionem Heſychij. Βήκη eidem chimera eſt, forſan ὀνοματοπεποιημένως, & κατὰ μίμησιν τῆς φωνῆς, quam ἐν τῷ μηκᾶσθαι edit. βῆκα quoque παρὰ τὸ βὴ βὴ λέγειν, dicta ſunt τὰ πρόβατα, ideſt, oues, vt ex eodem Heſychio diximus, cui tamen βῆκα eſt etiam ἀναδενδράς. Γύρκες eidem ſunt capræ feræ, vt & Varino, & ὑσριχίδες, ideſt, flagella ex ſetis ſuillis. Sed & apud D Heſychium Γόρκες, τῶν δορκάδων ζώων, ἔνιοι δὲ, ἡλικίαν ἐλάφου: ſecundum eundem κάπρα eſt Tyrrhenis αἴξ, ideſt, capra. Aliàs capra græcis porca eſt, vt caper, ſiue κάπρος ὗς ἄγριος, ideſt, aper, ſiue porcus ſylueſter. Apud dictum Heſychium κάρα αἶξ ἢ μέρος, πολλυρρήνιος ὑπὸ Γορτυνίων, ἄλλοι δὲ ἡ συκῆ. Ἴωνες τὰ πρόβατα, καὶ τὴν κεφαλὴν, ideſt, capra domeſtica, apud Gortynios ſignificat pecore diuitem, alijs verò ficus eſt: Iones oues, eo vocant nomine, & caput. Vox iſta Geſnero facta videtur ab Hebræorum Car, quo hircum appellant, hinc & κάραννος hœdus nimirũ dicitur, & καρανὼ τὴν αἶγα κρῆτες, ideſt, Cretenſes capram vocant καρανὼ, teſte Heſych. Κεράδας capras & oues fœmellas, quæ cornua, vt plurimùm habent, vocari Euſtathius annotat. Κηλάδες Heſychio, & Varino, αἶγες ſunt αἱ ἐν τῷ μετώπῳ σημεῖον ἔχουσαι τυλοειδὲς, ideſt, capræ in fronte ſignum habentes inſtar calli. Μήκλας Heſychius vertit αἶγας. Μῆλα verò græcis antiquis, Homero præſertim omnia pecora ſignificant, nam odyſſ. 17. procos mactantes facit μῆλα, qui non oues ſolùm mactabant, ſed omnes genus quadrupedum, ſues præpingues, capras, boues armentarios, & alia. Et alibi apud eundem legimus μῆλ᾽ ὄϊεσι, καὶ αἶγας ἰάνεσκον. Sed de hac voce plura diximus in oue, quod pro ea frequentiùs accipiatur. Μαίρα propriè capram ſignificat λευκομέλαιναν, ideſt, ex albo nigricantem, vt annotauit Cælius, qui & hoc no-

Capra meteorum.

Lib. 1. Meteor.

Lib. 10. c. 2.

Capra machina.

Capra tormentum.

Capra quid Græcis.

mine

mine Orionis canem fuiſſe tradit. Μηκάδες exponunt capras, quoniã μηκᾶν eſt more caprarum balare, vt mox ſuo loco dicetur. Μναὰς capra eſt, quæ mulgetur. Heſychius enim μναάδας dici tradit τὰς ἀμελγομένας αἶγας; Apud Varinum ὀρυβάδες exponuntur αἱ αἶγες, fortè ſcribendum ὀροβάδες, nam hoc epitheto celebrantur feræ, per montes quæ vagantur, quamuis Heſychius, prius ſpecialius ὀροβάδων exponit νεβρῶν, ideſt, hinnulorum. Legitur tamen etiam apud eundẽ ὀρυβάδες, & transfertur αἱ αἶγες, vbi requirente ordine literario, ὀροιβάδες reponi debet, teſte Henrico Stephano. Ὕννη apud eundem Heſychium αἴξ, ὑννὰς verò ab eodem exponitur αἴξ ἀγρία, capra agreſtis, ſeu fera. Aliàs ὑννὴ ipſi eſt τὸ τοῦ ἀρότρου σιδήριον τὸ τέμνον τὴν γῆν, ideſt, aratri ferrum, quo terra proſcinditur, quod aliàs ὕνις, ſiue ὕννις appellatur, teſte Polluce; Quid verò ſit ὕννος copioſè in equi hiſtoria eſt declaratum. Χίμαιρα ſecundum Etymologum, & Varinum capella eſt hyeme nata, χειμὼν enim græcis hyems eſt, vel quæ vnam ſaltem ætatis hyemẽ habeat. Heſychius χίμαιραν capram feram exponit; Χιμάρους verò hœdos hyeme natos. Alijs χίμαρος ſimpliciter hircus eſt, quamuis ætate minor quàm τράγος, quo propriè nomine adultos, & perfectos ætate mares intelligunt. Χίμαροι etiam ſunt torrentes, ſeu riui, qui hyeme, & imbribus aucti, vel niuibus eo tempore collectis poſtmodum liquefactis, fluunt. Sed in hac ſignificatione cum duplici r Geſnerus rectè meo iudicio ſcribendum monet, vt videlicet appareat nomen eſſe compoſitum παρὰ τὸ χειμῶνος ῥεῖν. Profertur autem, inquit, χεῖμα quoque pro χειμὼν, & plerique cùm torrentem ſignificat per ει ſcribunt. Poetæ producunt (quamquam video grammaticos in Lexicis græcis alia quoque ab hyeme deducta vocabula per ι notare, vt χιμάσιν, χιμᾶν, χιμάδιον, quæ ego per ει vſurpare malim) cùm caprarium genus per ι, poetę corripiunt, proinde in Lexicis Heſychij & Varini χίμαρος rectè per ι ſcribitur, quamquam non ſuo ordine inter vocabula, quæ ει diphtongum in prima ſyllaba habent. Pro omni itaque caprario genere, omni ætate, & vtroque ſexu χίμαρον grammatici interpretantur, cùm mediam ætatem propriè ſolùm ſignificet; rectè tamen de vtroque ſexu vſurpari puto, vt etiam πρόγονοι quamuis hæc vox ab Homeri Scholiaſte fœmininis vocabulis exponitur προγενέστεραι, παλαιότεραι, & ἢ μεταγενέστεραι τῇ ἡλικίᾳ; & rectè quidem, cùm Homerus etiam eodem genere protulerit, & mares foris relictos meminerit:

E

Lib. 2.
Χίμαιρα.
Χίμαρος.

G

στείνοντο δὲ σηκοὶ
Ἀρνῶν, ἠδ᾽ ἐρίφων, διακεκριμέναι δὲ ἕκασται
Ἔρχατο. Χωρὶς μὲν πρόγονοι, χωρὶς δὲ μέτασσαι,
Χωρὶς δ᾽ αὖθ᾽ ἕρσαι.

Etymologus χίμαρον hircũ exponit, & deriuat παρὰ τὸ κίω, τὸ πορεύομαι, ideſt, eo, vado. Rurſus χίμαρος Varino capra eſt annicula, à tribus, aut quatuor menſibus vſque ad partum, aitque deinde αἶγα dici, aut χίμαιραν. Eſt & χίμαιρα, ſiue chimæra monſtrum quoddam, quod igniuomum fuiſſe fingunt, & à Bellerophonte confectũ, Lucretio teſte, à quo talis ei affingitur forma.

Chimæra.
Lib. 2.
Lib. 5.
Odyſſ. ζ.

Prima leo, poſtrema draco, media ipſa chimæra.

ex Homero:

Πρόσθε λέων, ὄπιθεν δὲ δράκων, μέσση δὲ χίμαιρα,

ideſt, capra. Grammatici exponunt Lyciæ montem eſſe, qui dies, noctesq; flammas eructarit: in cuius cacumine habitarent leones, in medio verò propter paſcua, capræ, in radicibus ſerpentes, ex Solino dicente: *Chimæra mons in Lycia nocturnis æſtibus fumidum exhalat, vnde fabula triformis monſtri in vulgum data eſt, quod chimærã animal putauerint.* Et quoniam Bellerophõ Glauci filius, eum montem habitabilem fecit, chimæram occidiſſe traditur. Plinius de ſemper ardentibus locis loquens cùm dixiſſet de Aethna; *flagrat*, inquit, *in Phaſelide mons chimæra, & quidem immortali noctibus, ac diebus flamma, ignem eius accendi aqua, extingui verò terra, aut fœno Gnidius Cteſias tradit.* Cæterùm monſtrum hoc poetarum Typhonis, & Gedrię filiam fuiſſe fingunt. Heſiodus ex hydra natam affirmat. Meminit autem Seruius enarrans illud Virgilij: *Flammiſque armata chimæra.* Heſychius hanc chimæram triformem fuiſſe ſcribit, ita, vt in medio caprina forma cõſtaret, caput verò poſterius draconis, anterius leonis cum ore igniuomo haberet, ſed magis probantur qui imam ſolùm corporis partem ſerpentis ſpecie in ea fuiſſe fingunt. Qui plura volet, adeat Varinum, authorem adagiorum, & Palæphatum in Bellerophonte. Ψίναθον Varinus, & Heſychius exponunt αἶγα ἀγρίαν. Apud Hebræos ez, capra, promiſcui generis eſt iuxta quoſdam, vt etiam marem in hoc genere contineat, & hœdum: Verùm cùm hircum dicunt, ſolent vocare hircum caprarum, alioqui ez fœminino tantùm genere vſurpatur, nec dubium quin græci ſuum αἴξ hinc hauſerint. Chaldaicè capra eſt eza, Arabicè ſchaah, perſicè buz. Numetorum 15. hircus caprarum ize dicitur, Arabicè, maez, Perſicè buſan. Sarraceni capram vocant anſe, Germani geiſz, Belgæ geit, Angli à gote, Illyri koza, Gal-

Aen. 6.
Ez.
Eza.

A Galli cheure, vel chieure, Itali nomen latinum ſeruant, vt & Hiſpani, ſed illi pleriſque in locis p in u; hi verò p in b mutant. Mas, ſiue caprarum dux, vt loquitur Pollux, latinis hircus, ſecundum quoſdam ab hirſuto dictus, teſte Perotto, Sabinis fircus, græcè τράγος vocatur à voracitate, nam τρώγειν, & τραγεῖν, edere ſignificat, quæ voces, vt ait Varinus huius etymi author, durius quid, & aſperius ſonant, quàm φαγεῖν, vt τράγος etiam quàm φάγος. Ariſtophanes in auibus, auium genera cognominat κοτινοτράγα, κριθοτράγα, & σπερμολόγα, quod oleaſtri baccis, hordeo, & varijs ſeminibus veſcantur. Alij verò τράγον deducunt παρὰ τὸ τραχὺ δέρμα ἔχειν, à pellis aſperitate: Alij ab aſperitate vocis: Alij ἀπὸ τοῦ τρέχειν, ideſt, currendo, vt tradunt idem Varinus, Etymologus, & Suidas. Quia verò hoc genus animantis ſua natura potiſſimùm vbi in venerem prurit, & toto coitus tempore, peſſimè olet inde odor omnis olidus, & quàm maximè fœtens græcis γράσος aliàs propriè dictus, & κινάβρα, τράγος, latinis ſimiliter hircus, caper, & capra nuncupatur; qui rem veneream agunt, inquit Cælius, aut qui in ætate ſunt, quæ ſufficiat veneri, malè olent, καὶ τοῦ καλουμένου τράγου ὄζουσιν, ideſt, virus hirci reddunt: hinc verbum τραγίζειν, ideſt, hircum olere. B Antiqui noſtri, vt Cenſorinus ait, hirquitillare dixerunt, & quibus corpus ita olere incipiat, hirquitallos. Ariſtophanes verò in Acharnenſibus τραγάσαιον vocauit malè olentem, & alia fabula τραγομαχάλους eoſdem dicit. Eleganter Plautus de ſene libidinoſo: *Cùm ſis iam ętatis plenus, anima fœtida, ſenex hircoſus, tu oſculere mulierem?* hoc eſt, hirci modo libidinoſus, & olidus: & rurſus in Muſtelaria: *Te Iupiter, Dijq; omnes perdant, oboluiſti allium: germana illuuies, ruſticus, hircus, hara ſuis.* ad hominem transtulit immundum & libidinoſum. Sic & Perſius Centuriones hircoſos vocat, vt exponit etiam Budæus, ruſticos, olidos, & omnis nitoris expertes. Et Martialis ſalsè de importunis baſiatoribus dicebat:

Hircus.
Fircus.
Τράγος.
Hirquitillare.
In mercatore.
Satyr. 5.
Lib. 12. epigr. 59.

Te vicinia tota, te piloſus
Hircoſo premit oſculo colonus.

Apud eundem Plautum in fine Caſinæ, vbi dicitur: *Verùm qui non manibus clarè quantum potierit, plauſerit, ei pro ſcorto ſupponetur hircus vnctus nautea:* Interpretes, aiunt hircum quidem ſua natura eſſe fætidiſſimum, ſed fætorem augeri, ſi vnctus ſit nautea, ideſt, aqua, inquiunt, tætida ex ſentina maris; mihi verò magis probaretur, vt nautea hic intelligatur ipſa libido, quia C tempore libidinis hæc beſtia quàm maximè olida eſt. Nec diſplicet correctio Turnebi reſtituentis ex ſcedis quibuſdam vetuſtiſſimis locum eiuſdem Comici in pſeudolo hunc: *Sed iſtic ſeruus ex Caryſto hic qui aduenit, quid ſapit?* Ch. *Vſque à cunabulis.* Pro ſcilicet, *vſque à cunabulis* legens hircum ab alis: ludit enim Comicus in verbo *ſapit* more ſuo, quod interdum ad ſapientiam refertur, interdum ad odorem, vt apud Plinium, cùm dicuntur iucundiora vnguenta eſſe, quæ terram ſapiunt, quàm quæ crocum. Apud Horatium:

Lib. 20. cap. 10.
Serm. 1. Satyr. 2.
In Epod. od. 12.

Paſtillos Ruffillus olet, Gorgonius hircum.

Idem in libidinoſam Canidiam ſic ſcribit:

Munera cur mihi, quidue tabellas
Mittis nec firmo iuueni, nec naris obeſę?
Namque ſagacius vnus odoror,
Polypus, an grauis hirſutis cubet hircus in alis,
D *Quàm canis acer, vbi lateat ſus:*
Quis ſudor vietis, & quàm malus vndique membris
Creſcit odor, cùm pene ſoluto
Indomitam properat rabiem ſedare &c.

Idem alibi inquit:

Lib. 1. epiſt. 5.

Sed nimis arcta premunt olidæ conuiuia capræ.

quo loco quidam per olidas capras, ſcorta intelligi volunt, quod mihi non videtur, tum quod hæc epanorthoſis ſubſeruiat ingenio Torquati gaudentis non immodico ſumptu, ſed amicis fidis, taciturnis, & paribus, tum quòd ſermone benigno cum eo velit proferre noctem, quod inter ſcorta quàm poſſit fieri, commodè ſcilicet, nemo non intelligit. Catullus in Rufum:

Ludit te quędam mala fabula, qua tibi fertur
Valle ſub alarum trux habitare caper.

Idem ad Virronem:

Si cui Virro homini ſacer alarum obſtitit hircus.

Apud Vlpianum in L *qui clauum.* Trebatius ait, *non eſſe morboſum os alicui olere veluti hircoſum, Strabonem: hoc enim ex ingluuie oris accidere:* Budæus in doctiſſimis ſuis annotationibus in Pandectas hunc locum haud dubiè deprauatum eſſe exiſtimat, vel mutilatum potius, quid

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

E

enim Straboni, inquit, cum hircoſo? aut quid ingluuies ad oculos diſtortos attinet? Hircus fœtor eſt alarum, quem Plinius alarum graueolentiam appellat, & aliquãdo virus alarum à Græcis itidem τράγος dicitur: vnde τραγίζοντες pueri ab Ariſtotele dici putantur ab alarum odore, qui hircientes cùm pubeſcentes venerem agnoſcere incipiunt, & vocem in ſonum aſperiorem inæquabilioremque mutare; neque enim, inquit, acuta præterea vox eſt, neque grauis, neque tota æquabilis, ſed ſimilis fidibus incontentis, & aſperis, ὁμόια φαινομένη ταῖς παρανενευρισμέναις, καὶ τραχείαις χορδαῖς, ὃ τραγίζειν καλοῦσι. Alex. tamen probl. lib. 1. τραγῶντας eos vocat; metaph. (vt ipſe inquit) ab hircorum voce ducta propter arteriæ aſperitatem. Tantum Budæus. Cæterùm Ioſephus Scaliger apud Vlpianum ἀναμφισβήτως legit pro ſtrabonem, raponem, & pro hircoſum, lurcoſum, aitque ingluuiem à Trebatio vocari τὴν ἀδηφαγίαν, ex qua, inquit, oris graueolentia conflatur, vt in leone notat Ariſtoteles: Ait tamen hircoſum etiam defendi poſſe, & eſſe hircoſum, cui os ex fœda, & deteſtabili libidine olet. Eiuſmodi enim, inquit, vocabantur hirci. Catullus,

Hirci qui dicti.

Et putare cæteros hircos.

Et in dicto Attellanæ *hircus vetulus naturam capreis ligurit*: Quo fœditas oris hirſuto, & olido ſeni Tiberio exprobrata eſt. F Item dicebantur ſpurci, & ſpurco ore græcè ἀσελγεῖς; & illi, qui hoc patiebantur dicebantur λέπειν, latinè glubere. Catullus: *Glubit magnanimos Remi nepotes.* Budæus aliter interpretatur, ſed pace tanti viri dixerim, perperã. Hęc latius à nobis dicta ſunto, vt totũ Vlpiani locum illuſtraremus, quia maximus vir non ſatis dignè ſe explicare potuit. Eſt verò tragus non ſolùm fœtor ille ſub alis, ſed etiam pilus ille, in quo odor habet ſuam ſedem, vtunturque etiam Latini poetæ eadem voce. Martialis in pædiconem maſturbantem:

Lib. 11.

inguina ſaltem
Parce fututrici ſollicitare manu:
Læuibus in pueris plus hæc quàm mentula, peccat,
Et faciunt digiti præcipitantque virum.
Inde tragus, celereſque pili, mirandaque matri
Barba, nec in clara balnea luce placent.

Satyri cur tragi dicti.

Lib. 8. à princip.

Tragus piſcis.

7. hiſt. 30.

Τράγους porrò, ideſt, hircos aliqui Satyros vocarunt, vt Heſychius, & Varinus annotarunt, eò quod hircorum aures habeant, sed quid ſi inde tragos dictos eſſe iudicemus, quòd ſimiliter ac G hoc genus animantium libidine ſint famoſi, ſimiliter etiam biſulci. Athenæo etiam eſt piſcis nomen agenti de exocœto, ſiue de Adoni, hunc enim ὁμοιότατον eſſe ait τῷ καλουμένῳ τράγῳ ἰχθυδίῳ, hoc eſt, piſculo, quem hircum vocant. Dalechampius in margine exponit mœnam, quam ſcilicet Ariſtoteles hircum vocari ſcribit his verbis interprete Gaza: Alec, ſiue męna vtero grauis melior eſt, forma rotundior fæmina, porrectior mare, & latior. Euenit vt cùm fœtu impleri fæmina incipit, maris color in nigrorem pluriſque varietatis mutetur, & caro deterrima cibo efficiatur, vocantur à nonnullis per id tempus hirci. Cæterùm an Clearchus Solenſis apud Athenæum eundem cum mæna piſcem intellexerit, quæri, inquit Caſaubonus, poteſt: placet enim doctis viris τράγον hic eſſe gobionem nigrum, non Ariſtoteleum τράγον, ſed cùm ἰχθύδιον hircum Clearchus appellet, mœnam potiùs quàm Gobionem, niſi fallor, deſignat; eſt enim mæna reuera piſciculus gobione minor. Accedit quòd Clearchus Ariſtotelis fuit diſcipulus inter primos, & γνησιώτατος: à quo didicerat, & res, & proprias rerum appellationes. Tantũ Caſaubonus. Sed cùm deſcribatur ſimilis exocœto, niſi quòd partẽ ſub gula nigricantẽ habeat, vnde τραγοπώγωνα vocent, Hermolaus alium à mæna eſſe arbitratur. Eſt verò etiam H τράγος conchæ genus, vt docet Feſtus mali ſaporis, vnde cauſa nominis intelligitur. Eſt item intra aures neruus nomine τράγος, referente Cælio, è regione cuius eſt, quem vocant ἀντίτραγον. Sed Henricus Stephanus citans teſtimonium Pollucis τράγον vocari ait in cauitate auris eam partem, quę ſub extremitate temporum ſuperaſſurgit in interiorem neruum, eique oppoſitam partem vocari ἀντίτραγον. Rufum Epheſium verò τράγον collocare παρὰ τὸ πέρας τοῦ κροτάφου. Idem Cælius ait τράγον vocari græcis in vitibus cauſationem, vbi flatu graſſante decutiuntur germina, hirculum, inquit, queas latinè nuncupare; Alij ſic vocant, ſiue importuno vento germina à vitibus abſcindantur, ſiue cultorum imperitia oblædantur, vt Hermolaus in corollario in 5. Dioſcoridis, vbi tanquam diuerſa vitis vitia hircum, & hirceſcere videtur accipere, cùm vnum ſit: Et cùm infęcundæ fiunt vites, hirceſcere dici ait, cùm hoc non ſimpliciter, ſed adiecta cauſa nimiæ vbertatis proferendum ſit. Articulationem, inquit Carolus Stephanus, eleganti vocabulo vocauit Gaza, quòd vitis in ipſo articulo potiſſimùm lædatur. Inde verò hirceſcere, ſiue hircire dicuntur vites ab antiquis ſcriptoribus cùm infæcundæ propter articulationes oblæſas redduntur: quoniam hircus animal, vt inquit Ariſtoteles, pinguedine ſterileſcit.

Lib. 2.

Anticragus.

Tragus qd in vitibus.

Cap. 1.

Articulatio.

A leſcit. Hæc Carolus Stephanus. Theophraſti ſuper hac re verba ſunt: Ἐξ ὑπερβολῆς δὲ, καὶ τὸ τραγᾷν τῆς ἀμπέλου, καὶ ὅσοις ἄλλοις ἀκαρπεῖν συμβαίνει διὰ τὴν εὐβλαστίαν. hoc eſt, vt Gaza transfert: Articulatio quoque vitis nimietati prorſus tribuitur, & quæcunque fructificare nequeant propter luxuriam germinis, eodem proculdubio pertinent. Adſcribit ibidem ſtatim huius vitij remedia, & mox capit. 13. eiuſdem cauſas, vbi Gaza ſic vertit: Vitis autem articulatio venit, aut flatu ablatis germinibus, aut imperitia culturæ conciſis, aut tertio in ſupinum exciſis. Sic enim humor largiùs collectus, vehementer ad germinandum excurrit, ita vt nihil queat fructificare. Cæterùm ſuſpicetur ſanè aliquis, inquit Geſnerus, in duobus his locis, non articulatio, ſed hirculatio ab interprete primùm eſſe ſcriptum, cùm hoc vocabulum græco reſpondeat, & eiuſdem operis libro 1. in fine capitis 21. hirculatæ vites ab eo reddantur, vbi græcè ἀμπέλους τραγώσας legimus. Erineon, ideſt, caprificum, (quamuis id neget Cælius ſui generis haberi inquiens, à Dorica ciuitate ſic nuncupatam, ex Lycophronis interprete) vt ex Pauſaniæ theſauris, etiam Cælius annotauit, percipi licet græcorum nonnulli olynthum dicunt, tragum autem Meſſenij: id quod ſymbolicè ſignificauit Apollo Ariſtomeni, & Theoclo vati de ſalute conſultantibus, reſpondens:

Lib. 5. de cauſ. plant. cap. 12.

Vites hirculatæ.

Ἔςτε τράγος Πίνησι. Νέδης ἑλικόῤῥοον ὕδωρ
οὐκ ἔτι Μεσσήνην ῥύομαι. χεδόθεν γὰρ ὄλεθρος. ideſt,
Ipſe, Nedes dum hircus bibat alta fluenta, nec vltra,
Meßenen ſeruo: propè enim inſtant triſtia fata.

Erat autem Neda fluuius, inquit Cælius, cuius viſuntur fontes in Lycæo monte. Tragus verò non hircus intelligebatur, ſed Erineos arbor in aquam Nedæ prona, ac folijs humorem quodammodo hauriens, vnde à Theoclo coniectatum ingruere Meſſenijs fatale malum. Huius Meſſeniorum hiſtoriæ meminit etiam Suidas in τράγος. Sed vt clariùs oraculum intelligatur, non erit præter noſtrum inſtitutum Pauſaniæ verba recitare: Meſſenijs Ira vrbe eiectis nouas ſedes quærere coactis, quæ de ſalutis ratione poſt cladem ad Foſſam acceptam ſciſcitantibus Ariſtomeni, & Theoclo Delphicus Apollo reſponſa dederat, ipſo rei euentu comprobata ſunt. His autem verſibus reſpondit fatidica virgo (verſus iam citauimus) ac tum illi quidem capti ambiguis verbis prouidendum ſibi putarunt, ne hirci de Neda potarent. Aliud verò longè innuerat Deus, quod fuit huiuſmodi: Τὸ δένδρον τὸν ἐρινεὸν, εἰσὶν Ἑλλήνων οἳ καλοῦσιν ὄλυνθον, Μεσσήνιοι δὲ αὐτοὶ τράγον. τότε οὖν πρὸς τῇ Νέδᾳ πεφυκὼς ἐρινεὸς, οὐκ ἐς εὐθὺ ηὔξετο. Ἀλλὰ ἐς τὸ ῥεῦμα ἐπέστρεφε, καὶ τοῦ ὕδατος ἄκροις τοῖς φύλλοις ἐπέψαυε. ideſt, vt vertit Guilielmus Xylander, Caprifici ſtirpem è græcis pleriſque olynthon, Meſſenij ipſi caprum nominant. Eo quidem tempore caprificus fortè in ripa Nedæ enata cùm non in ſublime ſe creſcens erexiſſet, ſed in amnem prona inclinaſſet, extremis iam frondibus aquam contingebat. Id Theoclus vates conſpicatus argutè coniecit illam caprifici plantam hircum eſſe, qui de Neda, ſicuti Pythia prædixerat, biberet, ac iam fatale Meſſenijs exitium imminere. Eſt item τράγος tritici, ſiue frumenti genus, quod ob varias huius vocabuli æquiuocationes σιτώδη, ideſt, frumentaceum cognominant, de quo ſic Dioſcorides: Τράγος τὸ σχῆμα μὲν παραπλησίως τῷ χόνδρῳ ἔοικεν. Ἀτροφώτερος δὲ παρὰ πολὺ ζείας, διὰ τὸ πολὺ ἔχειν τὸ ἀχυρῶδες. Ideſt, vt vertit Ruellius: Tragos quandam halicæ frugis figuram gerit: multò minus, quàm Zea nutrit, quòd multum aceris habeat. Similiter vertit Cornarius, Marcellus verò pro chondro reddidit far. Andreas Matthiolus noſtra ætate in Italia prouenire negat, & quoniam Plinius ex Oriente peregrinum nobis inuectum fuiſſe ſcribit, mirum quidem non eſſe, ſi tam longo temporis tractu relicto Italico cultu in proprium redierit ſolum. Interpretatur tamen Arabicè ſult, germanicè hammel coin, gallicè duble turguet. Galenus de trago frumento à Dioſcoride dicta repetit; addit verò ex ſplendida, & nobili ſiligine, ſeu olyra, vt decet excorticata, tragon confici, cuius pleriſque ſit vſus. Primùm in aqua coqui, mox effuſa priore aqua, mulſum, ſapam, vel paſſum infundi, demum pineæ nuces aqua præmaceratas, donec intumeſcant, ſuperinijci. Rembertus Dodonæus etiam tragon rem factitiam eſſe tradit in epiſtola de trago, & à chondro tantùm differre, quantum olyra à Zea diſcrepat: Nam veluti chondrus ex Zea, ita tragum ex olyra confici, cuius euidentiſſimum teſtimonium Galenus, inquit, exhibet; Recitat autem ea Galeni verba, quæ iam citauimus, additque Geoponica Conſtantino Cæſari olim dicata, idem atteſtari, cùm in eiſdem tragi præparandi ratio hunc in modum habeatur: Τὸν Ἀλεξάνδρινον λεγόμενον σῖτον βρεκτέον, καὶ πτιστέον καὶ ξηραντέον ἐν ἡλίῳ θερμῷ. εἶτα αὖθις τὰ αὐτὰ ποιητέον, ἄχρις οὗ οἱ ὑμένες τοῦ σίτου,

Tragus vbi dicatur ficus.

Triticum tragus dictum.

Lib. 2. cap. 115.

Lib. 17. cap. 10.

Lib. 1. de alim. fac.

Tragus artificialis.

Lib. 3. de agricult.

,, καὶ τὸ ἰνῶδες ἀποπέσῃ, οὕτω τε ξηραντέον, καὶ ἀποθετέον τὸν τράγον, ἐκ τῆς εὐγενοῦς ὀλύρας, ideſt, E
,, vt vertit idẽ Dodonæus: Frumentum Alexandrinum dictum maceratur, decorticaturq;, & in
,, ſole calido ſiccatur: deinde idem rurſum fit, donec & pelliculæ, & quicquid fibroſum eſt in
,, frumento, delabatur, atque ſic ſiccandus, & reponendus tragus ex generoſa olyra eſt. Ne-
Lib. 18. c. 7. gat verò etiam Dodonæus vllum eſſe naturale frumenti genus, quod propriè tragus dici-
tur, quamuis Plinius id indicare videatur, maioris faciens authoritatem præcitatam Gale-
ni, eoque magis, cùm & ipſe Plinius, ex tritici ſemine eodem, quo ptiſana modo, tragum,
in Aegypto, & Campania fieri ſcribit. Cæterùm quod hic à Plinio tragus dicatur ex tritici
ſemine fieri, aut à Conſtantino ex frumento Alexandrino, nihil pugnare putat cum his, quæ
diximus, quoniam olyra, quæ Dioſcoride teſte, Zeæ quædam ſpecies eſt, à latinis arinca
nuncupata, ex tritici quoque generibus eſt: Triticum enim, inquit, ſubinde generaliter, vt
apud Iuriſconſultos, ſumitur pro quouis cereali ſemine, quod in panes cogitur. Eadem ve-
rò & frumentum Alexandrinum non impropriè nuncupatur: In Aegypto enim, cuius ca-
put, & metropolis Alexandria eſt, olyræ facilis, & fertilis, vt Plinius inquit, prouentus
eſt, & zea eo loci, nec non far, eodem authore, citiſſimè in eam conuertuntur. Rem igi-
tur fictitiam tragum eſſe exiſtimat, chondro ſubſtantiæ ratione propinquum, quandam
eius ſimilitudinem, & figuram gerentem, vt Dioſcorides ait. Atque hæc eſt ſententia Do-
Lib. 1. de donæi. Hieronymus Tragus, tragum frumentaceum Dioſcoridis, interpretatur farris ge-
alim. fac. nus, quod Columella verriculum album appellarit: Ipſe germanicum ei fingit, Teutſchen
Lib. 2. c. 23. reiſz, ideſt, oryza germanica, quod oryzæ inſtar grana eius cum lacte coquantur: Hordeo,
inquit, perſimile eſt, quoad omnia, vegetius tamen, & candidius, vere ſeritur. Ego
iſthæc in frumentorum hiſtoria diligentius ventilato, hoc tantùm nunc afferens in præſen-
tiarum, videri mihi genus hoc frumenti, tragos appellari græcis, vel παρὰ τὴν τραχύτη-
τα (vnde & ipſum animal τράγον deducunt grammatici quidam) quod aſperius ſit, &
multum furfuroſi recrementi habeat, plus nempe quàm zea, vt Galenus, & Dioſcori-
des ſcribunt, niſi quis ad ariſtarum aſperitatem referre malit: vel παρὰ τὸ τραγεῖν, hoc
eſt, ab edendo, cùm non ſolùm grana per ſe ad panificium molantur, & integrè, aut modi-
cè fracta cum iure aliquo decoquantur, ſed inſuper ſui generis cibarium ex eis fiat, vt ex G
Tragus ma- Galeno iam retuli. Longè ab hoc Trago cereali differt τράγος naſcens maximè in mariti-
ritimus. mis, aliquibus σκορπίον, alijs τράγανος, teſte Dioſcoride, nuncupatus, herba ſcilicet pal-
Lib. 4. c. 51. mum alta, aut amplior, fruticoſa, humilis, oblonga, ſine folijs, puſillis, circa ramos aci-
Scorpius. nis, rufis, multis, magnitudine tritici acuto cacumine, guſtu multum adſtringente, cuius
racemorum acini decem ex vino poti cœliacis, & fæminis fluxione vuluæ laborantibus au-
xiliantur. Plinius bis eius meminit: primò lib. 13. capitulo 21. *tragum & Aſia fert,* (vbi
tamen vulgati codices tragium habent) *ſiue ſcorpionem, veprem ſine folijs, racemis ruben-*
tibus ad medicinæ vſum; Secundò lib. 27. cap. 13. *Eſt & alia herba tragos, quam aliqui*
ſcorpium vocant, ſemipedem alta, fruticoſa, ſine folijs, puſillis racemis rubentibus, grano
tritici, acuto cacumine, & ipſa in maritimis naſcens. Eruditi hunc quoque tragum non
ab hirci aut odore, aut aliqua alia ſimilitudine, ſed ἀπὸ τοῦ τρώγειν, ideſt, comedendo dici
rentur, ideoque etiam τράγανον quaſi τρώγανον vocari Dioſcoridi, quomodo & τραγήμα-
τα bellaria dicuntur latinis. Pro hac herba eruditiores herbarij eam exhibent, quam alij,
Vua mari- quia vuæ ferè modo racemos fert, vuam marinam nuncupant. Cluſius verò, polygonum H
na. quartum maius Plinij eſſe arbitratur; alij Bellonium ſecuti ad androſacen, alij ad Cro-
ton Nicandri, alij denique ad Plinij ephedran referunt, vt annotauit Caſpar Bauhinus
in ſuo Matthiolo, qui (Matthiolus) equiſeti quarti nomine exprimere voluiſſe videtur;
herba eſt maritima in arenoſis tumulis, & littoribus proueniens, fluctus maris allidi, &
obrui ſolitis, radice craſſa, lignoſa, longa, cortice fuſco veſtita, folijs nullis, ramulis
quàm plurimis, palma altioribus, geniſtæ modo læuibus, & gracilibus, inſtar equiſe-
ti geniculatis, cacumine pungentibus, adnatis multis, vertice quoque ſubulæ inſtar tra-
ctantium manus perfodientibus, flore minutulo, candido, in oblongum ſertum coaceruato,
ſemine grano tritici magnitudine pari, anguloſo, principio rufo, poſtea nigreſcente, in ſin-
Kali ſpino- gulis loculis herbaceis gemino, pediculo ad ramulorum alas ſubnixis, guſtu aſtringente.
ſum. Matthiolus verò pro iſtiuſmodi trago eam expreſſit maritimam ſimiliter herbam, quam
Tragus ſiue alij kali ſpinoſum vocant, Guilandinus drypin Theophraſti eſſe iudicauit, ille verò vt
hirculus ad tragum Dioſcoridis referret, omnibus ſuis folijs planè ſpoliauit. Iam verò τράγος
nardi ge- paruum etiam herbæ genus eſt, quod, vt ait Plinius, cum gallico nardo ſemper naſcitur
nus. (hirculum vocat) à grauitate odoris, & ſimilitudine, qua maximè adulteratur, ſic dictum.

A Diſtat quòd ſine cauliculo eſt, & quòd minoribus folijs, quòdque radicis, neque amaræ, neque odoratæ. Dioſcorides verò diſcerni docet, quòd candidius ſit, & folijs minus oblongis. Idem de Sampharitica nardo ſcribit, καυλὸν, ἔσθ᾽ ὅτε μέσον ἔχουσα, ὑπερτραγίζοντα τῇ ὀσμῇ, ideſt, caulem aliquando medium ex ſe mittens, odore ſupra modum hircino. Huius hirculi iconem ſtirpium exoticarum peritiſſimo Carolo Cluſio debemus, qui hunc nactus inter ſpicæ celticæ faſciculos poſteritati ſcitè patefecit in ſuis è Garcia Luſitano Medico verſionibus. Plantula eſt, inquit hic, nardo Celticæ ſimilis, candidior tamen, & veluti ex viridi cinerea, ſine cauliculo, minoribus, breuioribuſq; folijs, villoſa admodum ſecundum radicem, & nigricans, nulla odoris iucunditate. Folia præmanſa nullum aromaticum ſaporem reddunt, ſed lenta, & viſcida ſunt, cum nardi Celticæ folia, & calida ſint, cum aliqua tamen adſtrictione, & odore, ſaporeque iucunda. Eſt denique τράγος in herbarum genere apud Ariſtotelem ſpongia quædam durior, aſperiorque, nimirum παρὰ τὴν τραχύτητα, hoc eſt, ab aſperitate deflexa voce, vt ait Hermolaus: Verba philoſophi ſunt: Ἔστι δὲ τῶν σπόγγων τρία B γένη. οἱ μὲν, μανοὶ, οἱ δὲ, πυκνοί. τρίτος δ᾽, ὃν καλοῦσιν Ἀχίλλειον, λεπτότατος, καὶ πυκνότατος, τῶν δὲ πυκνῶν οἱ σκληροὶ σφόδρα, καὶ τραχεῖς τράγοι καλοῦνται. Plinius breuiter ſic tranſtulit: *Spongiarum tria genera accipimus: ſpiſſum, ac prædurum, & aſperum*, τράγος *id vocatur: minus ſpiſſum, & mollius, manon; tenue, denſumque ex quo penicilli, Achilleon*. Meminit & aliàs, inquiens; *E maribus duriores alias quas appellant tragos, tenuiſſimis fiſtulis, atque denſiſſimis*: quo loco tranſtuliſſe videtur Dioſcoridem, qui ſpongias in mares, & fœminas diſtinguens ait; τῶν δὲ σπόγγων τοὺς μὲν ἄῤῥενας ἐκάλεσαν τινές λεπτοτρήτους, καὶ πυκνοὺς ὄντας. ὧν τοὺς σκληροτέρους τράγους ὠνόμασαν τοὺς δὲ, θήλεις οἱ ἐναντίως τοῖς προειρημένοις διάκεινται, ideſt, è ſpongijs alias mares appellauere, tenui fiſtula, ſpiſſas; quarum duriores tragos nominarunt. Fœminas autem quæ contrarias dotes habent. Poſtremò τράγοι nominantur naues, quarum tutela hirci capite inſignita eſt, vt κριὸι, quæ ariete, vt Pollux annotat, qui ταῦρον quo Europa vecta fuiſſe narratur, ſimiliter exiſtimat fuiſſe nauem, quæ tauri inſigne gereret, vt Centaurus quoque Virgiliana. Idem cenſent Cælius, & Bayffius. Plures τοῦ τράγου ſignificationes non reperio. Αἰγίσκος Heſychio, & Varino exponitur capra caſtrata, vel caper fortè, quem ἴξαλον aliqui, inquiunt, vocant, de quo vocabulo poſtea ſuo loco. C Eidem Varino ἄρθεος hircus eſt. Γεγιώτας vterque interpretatur mullos, vel hircum. Κάπρος etſi propriè ſit ὗς ἄγριος, ideſt, ſus ſylueſtris, nec non etiam piſcis, eſt tamen vbi caprum, ſiue hircum ſignificat, ſicut in hoc Strabonis loco paulo ante finem libri 4. Φησὶ δὲ Πολύβιος, καὶ ἰδιόμορφόν τι ζῶον γεννάσθαι ἐν τοῖς Ἄλπισιν ἐλαφοειδὲς τὸ σχῆμα, πλὴν αὐχένος, καὶ τριχώματον, ταῦτα δὲ ἐοικέναι κάπρῳ. Ὑπὸ δὲ τῷ γενείῳ πυρῆνα ἴσχειν ὅσον σπιθαμιαῖον ἀκρόκομον, hoc eſt, habent Alpes, vt Polybius tradidit, peculiaris formæ belluam ſpecie ſimilem ceruo; ceruice, & villis exceptis, quibus caprum refert, geritque ſub mento aruncum dodrantalem. Apparet itaque manifeſtò Strabonem vel Polybium κάπρον pro τράγον poſuiſſe. Et apud Athenæum vbi ex Archeſtrato κάπρος celebratur ex Ambracia, doctiſſimus Mercurialis non piſcem, vt cæteri eruditiores, intelligi arbitratur, ſed hœdum, ea perſuaſione (vtor ipſius verbis) potiſſimùm adductus, quod ſi pro capro piſcem intelligamus, ſequetur veteres nulla Romam aliunde aduecta quadrupedia in pretio habuiſſe: Quando à Gellio nullius alterius, ſed auium, piſcium, & pomorum tantummodo mentio fit, quod tamen ex eo falſum probatur, quoniam Varro ſcribit multos Romæ capras ex Melia inſula habuiſſe, quod ibi maD ximos, & pulcherrimos hœdos fieri exiſtimaretur: à Clemente quoque Alexandrino, & à Polluce hœdi Medici omnibus alijs præferuntur. Cæterùm cùm totus liber ſeptimus, in quo locus iſte Archeſtrati continetur, opſonijs, ſiue piſcibus ſit dedicatus, authorque manifeſtè ex Ariſtotele caprum piſcem leuem, acus modo eſſe dicat, ego ab aliorum ſententia non recedam, qui κάπρον hic aprum reddiderunt. Verſus Archeſtrati ſunt:

Lib. 5. hiſt. cap. 16.

Tragus ſpõgiæ genus.

Lib. 9. c. 45.

Lib. 31. cap. 21.

Lib. 5. cap. 138.

Tragus nauis.

Lib. 7.

Lib. 1. var. lect. c. 25.

Mercurialis error.

2. de re ruſt.

Lib. 2. pædag. c. 1.

Aper ſiue caper piſcis.

Αὐτὰρ ἐς Ἀμβρακίαν ἐλθὼν εὐδαίμονα χώραν,
Τὸν κάπρον γ᾽ ἂν ἐσίδῃς ὠνοῦ, καὶ μὴ κατάλειπε,
Κἂν ἰσόχρυσος ἔῃ. μή σοι νέμεσις καταπνεύσῃ
Δεινὴ ἀπ᾽ ἀθανάτων. τὸ γάρ ἐστιν νέκταρος ἄνθος.
Τούτου δ᾽ οὐ θέμις ἐστὶ φαγεῖν θνητοῖσιν ἅπασιν,
Οὐδ᾽ ἐσιδεῖν ὄσσοισιν, ὅσοι μὴ πλεκτὸν ὕφασμα
Σχοίνου ἐλειοτρόφου κοίλου χείρεσσιν ἔχοντες
Εἰώθασι δονεῖν ψήφους αἴθωνι λογισμῷ.
Ἄρθρων μηλείων ἐπὶ γῆν δωρήματα βάλλων.

Ideſt. *Ambraciæ beatam in regionem ſi te conferas,*
Aprumque videas, eum mercare, ac inemptum ne relinque,
Vel ſi auri tantum res pendendum ſit, afflatu ne te Nemeſis deturbet
Irata, & infeſta Dea: is enim flos nectaris eſt:
Nec cuiuis mortalium fas eo veſci,
Atque adeo ne oculis quidem intueri, præſertim ijs qui plicatum textum
Iunci paludis alumni, manibus cauis tenentes,
Maris calculos commouere non ſolent, famelica vitæ ratione
Cuilli ſtercoris excrementa terræ inijcientes.

Negat poeta hunc aprum piſcem ob ſummam præſtantiam ipſius & precium par ab alijs poſſe emi, quàm ab eo genere hominum, quos luculentis verſibus deſcribit. Quinam igitur illi homines ſunt? Dalechampius piſcatores putauit intelligi. At Iſaacus Caſaubonus in ſuis animaduerſionibus trapezitam, & multinumum menſarium: nimis enim abſurdum eſſe ait, aut dicere, aut exiſtimare, optimos, & precij maximi piſces non ab alijs quam à piſcatoribus eſitari. Quis neſcit genus id hominum non ſibi, ſed beatoribus maria ſcrutari? Sed virum doctum (Dalechampium) deceperunt illa verba πλέκτον ὕφασμα σχοίνου ἐλειοτρόφου: quibus naſſam putauit deſcribi, cùm poeta vas intelligat è iunco, aut ſparto texi ſolitum ad maioris pecuniæ ſummas capiendas. Latini fiſcos vocant κυρίως. Aſcanius, *Sportæ, ſportulæ, ſportellę, nummum ſunt receptacula: Et ſacci, ſacculi, ſaccelli, & crumenæ, & vellereæ, & ſcorteæ, & manticæ, & marſupia: ita fiſci, fiſcinæ, fiſcellæ, ſpartia ſunt vtenſilia ad maioris ſummæ pecunias capiendas.* In veteribus gloſſis fiſcus vertitur κύρτος ἁλιευτικὸς: quia & naſſa & fiſcus, in quo pecunia continebatur viminea opera erant. In tertio horum verſuum κοῖλον ſcribendum, non κοίλου, iungendum enim cum ὕφασμα. Fiſci capacitatem hoc verbo deſignat, ait εἰώθασι δονεῖν ψήφους αἴθωνι λογισμῷ, ideſt, qui ſolent tractare calculos ardente animo; elegantiſſimum eſt δονεῖν ψήφους, agitare ſic calculos, vt tinniant: par elegantia in illis αἴθον λογισμὸς ad declarandum vehemens ſtudium, & ardens argentarij rationes putantis, aut pecuniam ſolicitè ſpectantis metu fraudis. In fine huius verſus ponenda στιγμὴ τελεία: nam quæ ſequuntur, ἄρθρων μηλείων ἐπὶ γῆν δωρήματα βάλλων, non pendent ex ſuperioribus, ſed ex ſe ſunt apta. Ait poeta eam eſſe piſcis huius præſtantiam, vt quando eius copia eſt, carnes ouinas, agninas, & veruecinas (quamquam harum Græcis rarior vſus) aſpernari oporteat. Lego autem βάλλειν pro βάλλε proijce: aut δεῖ βάλλειν oportet humum deijcere. Non aliter legit breuiator. Ἄρθρα μήλεια, quæſo quid ſunt aliud, quàm artus pecudum, quæ μῆλα græcis dicuntur? Ait autem δωρήματα ἄρθρων μηλείων, vt hoc ſignificet, vel dono datas carnes cedere debere apro piſci impenſa maxima comparato. Hæc itaq; omnia Caſaubonus. Sed redeo ad Strabonem & Polybium, qui cùm κάπρον vſurpant pro Latinorum capro, latina potius quàm Græca voce vſi fuerint. Ita autem potiſſimum vocant marem in hoc genere, vbi caſtratus eſt: tunc enim propriè, teſte M. Varrone, caper appellatur.

Caper.
Lib. 3. epig. 24.

Perquam facetè, falſeq; id oſtendit Martialis in hoc lepidiſſimo epigrammate de aruſpice Hetruſco hircum Baccho immolaturo, qui cùm ruſtico iuſſiſſet, vt hircum caſtraret, ad fœtorem exuendum, hic verò videns aruſpicis herniam, eam ſecat:

Vite nocens roſa ſtabat moriturus ad aras
Hircus, Bacche tuis victima grata ſacris.
Quem Thuſcus mactare Deo cùm vellet aruſpex,
Dixerat agreſti fortè, rudique viro:
Vt citò teſticulos peracuta falce ſecaret,
Teter vt immundæ carnis abiret odor.
Ipſe ſuper virides aras luctantia pronus
Dum reſecat cultro colla, premitque manu:
Ingens iratis apparuit hernia ſacris:
Occupat hanc ferro ruſticus, atque ſecat,
Hoc ratus antiquos ſacrorum poſcere ritus
Talibus & fibris numina priſca coli.
Sic modò qui Thuſcus fueras, nunc Gallus aruſpex,
Dum iugulas hircum, factus es ipſe caper.

Lib. 2. Georgic.

Grammatici caprum à Marone hoc verſu:

Non aliam ob culpam Baccho caper omnibus aris

Cæditur.

Pro hirco poſitum volunt audacia poetica: ſunt enim verborum licentia liberiores poetæ: quod quaſi declarare, & illuſtrare videtur Turnebus in hæc verba: Poetæ licenter multa nouant, quæ quæ oratio diſerta recuſaret, & ſermo quotidianus, vt putida, aut non latina aſpernaretur, libenter vſurpant. Paulò itaque inferius propriè loqui poetam; *Lib. 30.*

Et ductus cornu ſtabit ſacer hircus ad aram.

Equidem A. Gellius his fauere videtur conferens Theocriti hunc locum cum verſione eiuſdem poetæ: *Lib. 9. c. 9.*

Τίτυρ' ἐμὶν τὸ καλὸν πεφιλαμένε βόσκε τὰς αἶγας,
Καὶ ποτὲ τὰν κράνειν ἄγε Τίτυρε, καὶ τὸν ἐνόρχαν
Τὸν λιβυκὸν κνάκωνα φυλάσσεο μή τυ κορύψῃ.

Vertit Virgilius,

Tityre dum redeo, breuis eſt via, paſce capellas, B
Et potum paſtas age Tityre, & inter agendum
Occurſare capro (cornu ferit ille) caueto:

Caprum transferens pro ἐνόρχαν, qui aliàs aries eſt coleatus, ſiue non euiratus, quod Gellio non placet propter Varronis citatam authoritatem. Atqui Scaliger pater, quod aiunt, inquit, pro hirco malè poſitum caprum à doctiſſimo poeta, ſanè ipſi ſeſe non doctiſſimos oſtendunt. *Lib. 5. poet. cap. 3.* Quippe capra vetus vox eſt: ſic mas caper antequam caſtrandi vſus inuentus eſſet: hircus verò peregrina & Oſca, ſicut & hirpus pro lupo. Cretenſes Heſychius ἴτλας vocare ait patres, vel hircos ſylueſtres: apud Varinum hæc vox aſpiratur. Ab iiſdem ἴρεον exponitur aries; hircus. γράσος à gloſſario hircus exponitur, & γρασων hircoſus. Κόλος Varino hircus eſt mutilus cornibus, & Heſychius ſimiliter interpretatur κολὸν oxytonum, magnum hircum ſine cornibus, eſtque eidem cornuum ἔκφυσις, quæ ad perfectionem non peruenit, aliàs κόλουρος dicta. κόλος aliàs latinis mutilus eſt, mancus, curtus, truncatus, vt κόλος τράγος apud Theocritum, hircus cornibus mutilus: *Εἰδ. η'.*

C Ὦ τράγε, τᾶν λευκᾶν αἰγᾶν ἄνερ, ὦ βάθος ὕλας
Μυρίον, ὦ σιμαὶ δεῦτ' ἐφ' ὕδωρ ἔριφοι.
Ἐν τήνῳ γὰρ τῆνος. ἴθ' ὦ κόλε, καὶ λέγε Μίλω, &c. ideſt,
O hirce marite albarum caprarum, ò altitudo ſyluæ
Immenſa, ò ſimi hædi huc ad vndam venite:
In eo enim loco ille eſt. abi tu cornibus mutilate, dic Miloni.

Sic κόλος βοῦς apud Euſtathium eſt ὁ κεκολουσμένος τὰ κέρατα, & eadem ſignificatione ex Herodoto affert Budæus κόλον γένος τῶν βοῶν, ſcilicet κολοβὸν, ideſt, mutilum. Ab Ionibus verò κόλοι dicuntur etiam arietes, qui mutilis ſunt cornibus, οἱ κολοβοκέρατοι κριοὶ. Κῶλος apud Athenæum ex Callixeno in pompa Ptolomæi Philadelphi, genus eſt quadrupedis his verbis: *Lib. 5. c. 7.* συνωρίδες τράγων ἑξήκοντα, κώλων δεκαδύο. Natalis Comes vertit, bigæ hircorum ſexaginta, aproprum duodecim. Dalechampius verò leonum, ſed neuter benè: Eſt enim, vt Henricus Stephanus quoque exponit, animal magnitudine inter ceruum, & arietem, album, curſu illis velocius: Scribitur autem non ſolùm, vt hic, per ω, verùm etiam per o, vt apud Strabonem in 7. ἐστὶ δὲ τῶν τετραπόδων, inquit, ὁ καλούμενος κόλος μεταξὺ ἐλάφου καὶ κριοῦ τὸ μέγεθος, λευκός. D Κόρσακις apud Cratinum Comicum eſt hiccus. Didymus, vt tradunt Heſychius, & Varinus, deriuat à Corſe, quod Corſæ locus ſit Ciliciæ. Robertus Stephanus ſic τράγον forſan dici arbitratur, quoniam tonderi hirci ſolent, & inde fieri cilicia. Certè κόρση aliàs idem eſt quod θρὶξ, ideſt, crinis, vt Etymologiſtes in hoc Aeſchyli loco exponit: λευκὰς δὲ κόρσας τῆσδ' ἐπαντέλλειν νόσῳ, ideſt, candidos crines, ideſt, canos. Et apud Pollucem: Καὶ κόρσας τινὲς ἐκάλεσαν τὰς τρίχας διὰ τὸ κείρεσθαι. Μένδης, Mendes, teſte Herodoto, Aegyptiorum lingua hircus, ſeu caper dicitur, & càpripes Deus Pan, quorum vtrumque ſanctè colebant Panopoli, hinc Varinus, Μένδην, inquit, vocant Pana Aegyptij ὡς τραγοπρόσωπον, vt cui hircina facies ſit, eò quòd hircus etiam ipſorum dialecto ſic appelletur. Tityrus, vt ait Probus, Libyca lingua hircus appellatur. *Tityrus quid ſignificet.* Seruius verò aſſerit Laconum lingua Tityrum dici arietem maiorem, qui gregem anteire conſueuerit, ſed Scaliger, cùm ſatyros capripedes dixiſſet, & Tityros olim dictos, addit Tityrum priſcis Aeolenſibus capellam ſignificauiſſe: aliàs Tityrus ſecundum Heſychium eſt κάλαμος, ideſt, fiſtula, & ὄρνις, ideſt, auis, vnde Tityro paſtori nomen inditum fuiſſe Petrus Victorius tradit, quod ille in cantu vteretur: *Lib. 1. poet. cap. 2.* Athenæus enim, inquit, in 4. de fiſtulis copioſè diſputans ait: Ὁ δὲ καλάμινος αὐλὸς Τιτύρινος καλεῖται παρὰ τῆς ἐν Ἰταλίᾳ Δωριεῦσιν. Cuius rei authorem ille habet Arthemidorum Ariſtophaneum in 2. περὶ Δωρίδος. Id autem fortaſſe Virgilius ſignificare voluit, cùm Melibœum alterum paſtorem fecit ipſi dicen- E tem:

Sylueſtrem tenui muſam meditaris auena.

Nam καλάμη græcis culmus eſt, vt doctiſſimus poeta rationem eius nominis ita aperire voluerit. Præcipuè autem, vt hoc verum credam, ducor, inquit, quod græcus ſcriptor in Italia hoc nomen frequentatum tradit à Græcis, qui Dorici generis hanc terram incolebant. Vnde veriſimilius eſt Theocritum, qui ante noſtrum poetam id nomen vſurpauit, ita paſtorem appellaſſe: illo enim ſermone vtitur. In eodem præterea libro Athenæus ante ſuperiorem locum narrat Ameriam Macedonem ἐν ταῖς γλώσσαις affirmare, Tityrinum dici muſicum inſtrumẽtum, quod μόναυλον alio nomine vocaretur. Hæc ille. Illi autem quibus allegorias ſectari cura fuit, per Tityrum ipſum Virgilium accipiunt, quod tamen vbique non eſt ſeruandum, ſed vbi ratio exigit, vt dixit Honoratus. Sic Ouidius:

1. amor.

Tityrus, & ſegetes, Aeneiaq; arma legentur,
Roma triumphati dum caput orbis erit.

Eſt verò etiam, vt præcedenti loco tradit Victorius, beſtiola ſic appellata, cuius meminit author libelli, quo deſcribuntur naturæ hominum, ac mores: Theophraſto autem nunc ille falsò attribuitur. Quo enim capite deſcribit blandum hominem, & qui omni in re alijs placere ſtudeat, inquit: Α᾿μέλει δὲ καὶ πίθηκον θρέψαι, καὶ τίτυρον κτήσασθαι, καὶ σικελικὰς περιστεράς. Hebræis atud hircus eſt, & propriè maior, nam minor ſeir dicitur, à quo fœmininũ fit ſeirah izim. Seir alioquin non ſubſtantiuè tantùm pro hirco ſumitur, aliàs piloſo, & ſatyro, aliàs dæmonio exponitur. ſed adiectiuè propriè hirſutum ſignificat. Leuitici 16. vbi pro capro accipitur, Chal- *Atud.* dæus interpres habet Zephirah, Arabs atud, Perſa Buzgalaie. Saer etiam pro hirco ponitur, *Saer.* ſed adiuncto ferè caprarum nomine, hoc modo sheir iſſim. Scribitur etiam per zade prima litera zeir, quam vocem Danielis 8. Hieronymus hircum caprarum interpretatur, Theodotion τράγον αἶγα, Chaldæus pro ſeir fermè transfert zeir. Author Lexici trilinguis zaphir quo- *Zaphir.* que hircum exponit, vt zephirah capram, Taish Abraham Ezza Geneſ. 30. pecus intelligit maculoſum, & varium. Septuaginta τράγυς, Hieronymus hircos: Aliqui arietes, alij totum genus ouium interpretantur: Chaldæus reddit teiashaia, Arabs Teus, Perſeus Aſtarha. Azazel Leuit. 16. Dauid kimhi exponit nomen montis, quod eum capræ frequentent: Quidã G addunt montem eſſe vicinum Sinai. Septuaginta ἀποπομπαῖον, emiſſarium, & ἀποπομπὴν, emiſſionem interpretantur, & τράγον διεσταλμένον εἰς ἄφεσιν. Componi aiunt vocem ab ez, ideſt, capra, & azal, ideſt, iuit, vt ſit caper expiatorius, qui abit, & aufert mala. Hieronymus caprum emiſſarium interpretatur, Aquila ad confirmatum deputatus: Chaldaica, & Perſica tranſlatio *Car.* vocem relinquunt, Arabica vertit mons azaz. Car Dauid Kimhi agnum exponit, item arietẽ, & hircum. Carim verò pſalmo 37. Hieronymus monocerotes reddit, Septuaginta ὑψωθῆναι. Abraham quidam agnos; & alius quidam valles, Syluaticus hanup hircum exponit, Miar verò capram; Hiſpanicè hircus cabron vocatur, Italicè capron, ſed frequentiùs becco, quam poſteriorem vocem Geſnerus mutuatos putat Italos à Germanum bock. Cæterùm antiquiſſimã *Lib. 10. cap. de cap.* eſſe hanc dictionem (vtor verbis Pierij) in græcorum habetur commentarijs: apud hiſtoricos enim legere eſt Pſammetichum Aegypti regem Phrygiorum antiquitatem, de qua magna inter Phrygas, & Aegyptios contentio fuerat, in Aegyptiacis pueris humano omni conſortio inhibito educatis, eo argumento deprehendiſſe, quòd ex ſuapte natura bec pronunciarent, quæ vox propriè caprarum, & hircorum eſt, eoque vocabulo Phryges panem appellarent. Roſtrum H verò auium pleriſque nunc Italiæ locis, olim verò tota Gallia beccum nuncupabatur, & beccare paſſim pro mordere, decerpereque dicitur, quaſi verò fuerint primitus homines à capris enutriti, naturaque vocem enuntiare docuerit, quæ ad alimoniam magis neceſſaria videretur, quaque ratione balantes oues, & latrantes canes appellamus, eadem illi beccos hircos appellauere. Hæc ille ex Herodoto: Sed Suidas negat mirum videri debere ſi caprarum vocem imitati ſunt, qui fuerant à capra enutriti, id quod Herodotus aſſerit. Aliquando ijdem Germani diſtinguendi cauſa à maribus hircum vocant geiſzbozk, ſicut in caprarum ſylueſtrium genere reich bcc: eodem modo Angli gote buche, ideſt, caprarum hircum dicunt, Galli ſimpliciter buc, Belgæ bock, Illyri Kozel. Quod modò ex capra, & hirco naſcitur, latini hœdum vocant, quod nomen do- *Hœdi ſynonyma, & etymon.* ctiores plerique cum œ diphthongo ſcribunt præpoſita aſpiratione, pauciſſimi cum eadem diphthongo ſed abſque ſpiritu: Multi aſpirant quidem, ſed diphthongum œ ſubijciunt. Quidam grammatici deriuant ἀπὸ τῶν αἰδοίων, ſed hac ratione ſcribendum eſſet ædus, quod tamen nuſquam reperitur: alij rurſus hœdum dictum volunt quaſi fœdum lingua Sabina, in qua f litera in

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

A in aſpirationem vertitur. Iſidorus denique hœdum ab edendo dici aſſerit, quoniam teneri pinguiſſimi ſunt, & gratiſſimi ſaporis. Hœdulus, & hœdillus diminutiua etiam leguntur, priori voce vtitur Iuuenalis:

De Tyburtino veniet pinguiſſimus agro Hædulus.

Satyr. 11.

Altero Plautus: *Dic igitur me tuum paſſerculum, gallinam, coturnicem, agnellum, hœdillum.* Martialis eleganter hœdum vocat fœtum querulæ rudem capellæ. Iſtiuſmodi tenellus hœdus græcis eſt ἀπαλίας, vt Diogenes Laertius tradit, apud quem Pythagoras dicitur in ſacrificijs vſus eſſe ἀλέκτορσι μόνον, καὶ ἐρίφοις γαλαθηνοῖς τοῖς λεγομένοις ἀπαλίαις ἥκιστα δὲ ἄρνασι. Sed ibi quidam codices, vt annotat Henricus Stephanus ante γαλαθηνοῖς habent interiectam particulam καὶ, quæ ſcriptura, inquit, ſi vera eſt, intelligi poteſt de porcis delicis, ſeu nefrendibus, quos ἀπαλοσάρκους eſſe notum eſt, & ἀπάλιον θῦμα Heſychio eſt δελφάκιον, ideſt, porcellus, ſeu porcus delicus, vt Varro appellat, ea enim victima delicatiſſima & tenerrima eſt. Ἔριφος Heſychio, & Etymologo, atque etiam Varino, eſt ὁ μικρὸς αἶξ, ἢ ἡ μικρὰ αἶξ, ὁ ἐν τῷ ἔαρι B φαιόμενος, ἤγουν ὁ πρώϊμος, χίμαρος δὲ ὁ ἐν τῷ χειμῶνι, ideſt, hircus paruus, aut capra parua, quæ in vere naſcitur, aut præmatura, Chimarus vero, qui in hyeme. Aliàs idem Varinus ἔριφον græcè hœdum dici ait, vſque ad tres, vel quatuor menſes, deinde χίμαρον τὴν, donec pariat, & mulgeatur. A partu iam χίμαραν, & αἶγα nuncupari; De mare verò ἔριφον, & cùm adultus eſt, τράγον dici. Eiſdem ἐριφέας eſt χίμαρος, χίμαρος autem, vt dictum, Heſychio capra hyberna, vel hircus, vel hœdus. Varino verò χίμαροι ſunt inter hœdos, & hircos media ætate. Annotarunt præterea ſecundum Lacones ἐριφιήματα eſſe ἐρίφους. Quæ verò etiam conſtellatio ſint hœdi, ſiue ἔριφοι apud Aſtronomos, ſuprà oſtenſum eſt. Διακαλαμάσαρκες apud Rhodios dicti ſunt hœdi in quadam lege οἱ τὴν καλάμην τῶν σπερμάτων ἐπιβεβοσκημένοι, ideſt, qui frugum culmos depaſcerent. Eſt & κάραννος ipſis hœdus, aliàs etiam κεκρύφαλος, aut κρήδεμνος, ideſt, velum, ſiue vitta. Hędum Hebræi gedi dicunt, quam tamen vocem D.Kimhi putat tam agnum, quàm hędum ſignificare, & ideo differẽtiæ cauſa caprarum nomẽ adijci, hoc modo, gedi haiſſim. Rabbi Abraham ſolis capris hoc nomen attribuit, vt ſolet etiam Arabica lingua: plurale maſculinum eſt gedaijm, fœmininum gedioth. Gen. cap. 38. Chaldaica tranſlatio habet gadeia, Arabica gedi, Perſica bus kahale buſan: Septuaginta ἔριφον: Hieronymus hędũ, hodieq; C apud vulgus græcum ἐρίφι nominatur, nobis Italis cauretto, vel capretto, vel caurezzo, quaſi capreolum dicas, quo nomine barbari quidam etiam in latina lingua pro hœdo abutuntur. Rhœti qui Italicè loquuntur vlzol dicunt, Hiſpani cabrito, Galli cheureau, Germani gitze, vel vt alij ſcribunt, gitzlein. Angli kydd, Poloni koziel.

In Aſinaria.

Lib. 7. epig. 30.

Ἔριφος quid.

Διακαλαμάσαρκες hędi cur dicantur.

GENVS. FORMA. DESCRIPTIO.

EX ruminantibus capras eſſe non vno in loco ſcriptum reliquit Ariſtoteles, addens inſuper cornigeras eſſe, & biſulcas. Diligẽti deſcriptione non egent, tum quia animalia ſunt vulgo notiſſima, tum quia colorem mutant, vt teſtatur idẽ Ariſtoteles, & interdum etiam variè generantur, ſicuti apud eundem legimus. Itaque malè audit Suidas hoc in prouerbio αἰγῶν ὀνόματα, ideſt, caprarum nomina, id exponens οἷον ἄχρηστα πράγματα, ideſt, tanquam de rebus inutilibus, capræ enim in- D ter ſe, inquit, ſimiles ſunt, cùm nomina ijs tantùm rebus diſcernendi gratia imponantur, quæ aliquid diuerſum habent. Mihi Suidæ interpretatio neutiquam diſplicet, ſiquidem caprarum genus, etſi colore variet, ſpecie tamen, formaque inuicem ſunt ſimillimæ. Ad hanc coloris varietatem lepidè quidem, ſed etiam ſalsè alluſit facetiſſimus Comicus, vbi ſcilicet Theſprio ſeruus cum diceret ſe variè valere, hoc eſt, nunc benè, nunc malè: Epidicus alius ſeruus, id in alium ſenſum torquens: *Qui variè*, inquit, *valent, caprigenum hominum non placet mihi, neque pantherinum genus.* Pilus differt ſexu; craſſus enim hircis, capris tenuior, eſtque hoc genus animãtis apprimè hirſutum, vnde capellam inter uirorum cognomina à capillorum hirſutie dici Cælius annotauit, & Feſtus hircipilos denſorum pilorum homines intelligit, alij uerò etiam hircipilum ſimpliciter pro hirſuto uſurpant. Etſi uerò ex Ariſtotele dixerimus cornigeras eſſe capras, Plinius tamen omnibus cornua eſſe negat, multiſque lactis maiorem ubertatem eſſe profitetur; uerùm in his, quibus ea ſunt, indicia annorum eſſe per incremẽta nodorum. Sunt autem cornua capris, hirciſque longa, & acuta, vt tradit Albertus. Varinus in κέρατα tradit in Delo inſula conſecratum dici hirci cornu bicubitale cum dodrante, ponderis librarum 26. Oculos hircis eſſe ad nares conuerſos, tradit Cælius, eorum authoritate, qui apud Virgilium vbi ait:

10. probl. 7.

In Epidico.

Lib. 24. c. 5.

tran-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

transuerſa tuentibus hirquis, legunt hircis, proindeque apud Ariſtotelem τὰ τραγικὰ πρόσωπα, non laruas interpretatur, quod fecit Theodorus, ſed tragicas facies, ad hanc hircorum naturam referentes, quoniam tragœdorum perſonæ nihil minus, quàm oculos ad nares valeant inflectere. Sed cùm hircus animal ſit libidinoſum, libido verò oculos contrudat in angulorum angustias, huc Virgilium reſpexiſſe volunt, vt Seruius, qui hirquos, angulos interpretatur, ex Suetonio in vitijs corporalibus, propterea quòd libidinis, quæ, vt diximus, in hirco præferuida eſt, illic promantur ſigna. Alia ſententia eſt Apuleij grammatici, hirquos dici opinantis, quòd illic hæreant oculi. Aiunt nonnulli capras habere aliquando oculos colore diſsimiles. Plinius ait, in tenebris eos ſplendere, lucemque iaculari. Et apud Ariſtotelem legitur, hominum quibuſdam caprinos oculos eſſe. Virgilius, alijq; poetæ capellas ſimas cognominant. Simus autẽ, vt Seruius docet, vocatur, qui preſſis eſt naribus, vel qui curuum habet naſum. Dentes capræ superiores nō ſunt præter primores geminos, vt Plinius ait, & pauciores alij, quàm hircis, quod prodidit etiam Ariſtoteles. Dependet omnium mento villus, quem aruncum vocant, teste eodem, Ariſtoteles χρύγκον, Cælius cryngum vertit, vbi, vt notat Henricus Stephanus, perperam χρύγκος legitur pro ἤριγγος. Inuenio & ſpirillum vocari; Virgilius etiam barbam:

Libidinis ſigna vbi ſe oſtendant maximè.

Simus qui.

Nec minus interea barbas incanaque menta
Gnyphy tondent hirci &c.

Sic Martialis etiam barbatum vocat hircum, Antiochum ineptiſſimum cachinnans tonſorem:

Vnus de cunctis animalibus hircus habet cor,
Barbatus viuit, ne ferat Antiochum.

Similiter legimus in epigrammate græco:

Εἰ τὸ τρέφειν πώγωνα μέγαν σοφίαν περιποιεῖ
Ὁ τράγος εὔπωγων εὔσολός ἐστι πλάτων. idest,
Si prælonga facit ſapientem barba, quid obſtat
Barbatus poſſit quin caper eſſe Plato.

Apparet autem iſtiuſmodi hirquinam barbam raram eſſe, vel non admodum denſam, ſic enim interpretantur hoc Plauti:

In pſeudolo.

Heus tu, qui cum hirquina adſtas barba
Reſponde quod rogo.

Noneolas vocari, tradit Feſtus, papillas quæ ex faucibus caprarum dependent; Varro mamillas nuncupat, lacinias Plinius, verruculas alij. Bimas capræ in feminibus mammas habent, teste Plinio, nec alibi ſicut & oues, cuius rei cauſam eſſe Ariſtoteles tradit, quod ſurſum verſus capiant ſui corporis incrementa, itaque ubi confluuium, & copia excrementi ſanguinis, qui locis ſanè infra eſt, & circa effluentis materiæ oſtia, ibi mammæ à natura poſitæ ſunt, qua enim parte motus agitur alimenti, inde etiam capi alimentum poteſt. Pedes habent macilentos, hinc in epigrammate Αὐτομέδοντος quidam uocatus ad aſperam cænam, in qua hircinus pes, qui ſcilicet non multum haberet deliciarum, aut pinguedinis, & cannabinæ braſſicæ aſparagus fuerant appoſiti dicit ſe obſeruaturum hoſpitem ne denuo uocetur:

4. de part. cap. 10.

Ἐχθὲς δειπνήσας τράγεον πόδα, καὶ δεκαταῖον
Καννάβινης κράμβης μήλινον ἀσπάραγον.
Εἰπεῖν, τὸν καλέσαντα φυλάσσομαι. ἐστι γὰρ ὀξύς.
Καὶ φόβος ἔχ ὁ τυχὼν, μή με πάλιν καλέσῃ.

Capras aurib. ſpirare.

Lib. 1. de hiſtor. c. 11.

Auditus hieroglyphicū.

Alcmæon, teſte Ariſtotele, credidit capras ſpirare per aures. Idem tradit Plinius, apud quem tamen non Alcmæon, ſed Archelaus legitur, ut apud Varronem quoque. Hoc idem, inquit Varro, paſtores curioſiores aliquot dicunt. Et Aelianus paſtores teſtari refert, capras auribus, & naribus reſpirare. Aegyptij denique ſapientes hominem auditu præpollentem ſignificare ſi uellent, capram pingere ſoliti ſunt, quod per aures perinde atque per nares ſpiritum & emittere, & uiciſſim recipere crederent. Philes ſignum addidit, quoniam naſo obſtructo nihil offendantur; Hucque facit, quod Oppianus de αἰγάγροις, ideſt, capris ſylueſtribus ſcribit, meatum quendam à medio inter cornua loco ad pulmones peruenire, cui cera infuſa ſuffocentur. Inter neotericos Bartholomæus Euſtachius anatomicus diligentiſſimus in uolumine de auditus organis ſcribens, huic ueterum ſententiæ calculum album adijcit, & in homine ſimile quodammodo organum reperiri profitetur his uerbis: Ergo à cauerua oſſis lapidei, in quam meatus auditorius, conchion appellatus finitur, uia in narium cauitatem perforata eſt: ab illa enim meatus alter oritur rotundo canaliculo ſimilis, & inſtar tenuioris calami amplus, qui obliquè ad anterius, interiuſque baſis capitis latus procedens in medio quatuor foraminum, totū iſtud os penetrat, atque perfodit, nam poſteriori eius ſede arteria ſoporaria caluariam ingreditur:

Ante-

A Anteriori quartum neruorum cerebri iugum extra ipſam emergit: Externum latus arteriæ in duram cerebri membranam diſtributæ aditum patefacit: internum denique fiſſura quædam circumſcribit, quæ à cuneum referentis, ac lapidei oſſis extremis partibus obliquè antè, & infra ductis fit. Cæterùm hunc meatum de quo nunc ſermo eſt, arbitratur fortaſſe quiſpiam eo loco deſinere: res autem non ita ſe habet, ſed alterius generis ſubſtantia auctũ inter duos faucium, ſeu gulæ muſculos, à paucis hucuſque benè cognitos ſecundum paulo antè memoratæ fiſſuræ ductum, vlteriùs procedit, & iuxta radicem internæ partis ἀπόφυσις oſſis alis veſpertilionum ſimilis in alteram narium cauitatem terminatur, & in craſſam palati tunicam prope radicem gargareonis inſeritur. Subſtantia ſanè eius, qua extrema fiſſuræ oſſi temporum, & cuneo ſimili communis tangit, cartilaginea eſt, ac admodum craſſa, huic verò oppoſitæ partis ſubſtantia exacta cartilago non eſt, ſed membranoſum neſcio quid habet, & tenuior euadit. At huius meatus interna extremitas narium cauitatis medium reſpiciens, robuſta eſt cartilago, quæ plurimum extuberat, muccoſaque narium tunica obducitur, ac fini eiuſdem meatus, quaſi ianitor præfecta eſſe videtur. Figura teres non eſt, ſed aliquantum depreſſa duos efficit B angulos: latitudo cauitatis calamum, quo ſcribimus, ferè adæquat, ſed in fine duplo latior eſt, quàm in principio, quæ ſimiliter muccoſa, ſed tenui induitur tunica. Hoc callidiſſimum naturæ artificium à me inuentum contemni, vt opinor, non debet: Siquidem tum philoſophis, tum medicis non parum vtilitatis afferre poteſt. Nam antiquiores philoſophi, in quorum numero, vt Ariſtoteles refert, fuit Alcmæon, capras non modò ore, ac naribus, verùm etiam auribus ſpirare, fortè ob eam cauſam arbitrati ſunt, quòd meatum, quem deſcripſi, non ignorarent, atque adeo ſæpius experti fuiſſent, ſpiritum, vbi ipſum quis cohibet, ad aurium cauitatẽ vi quadam impulſum recurrere, & inſtar fluctus auditus organa percutere. Hæc omnia Euſtachius. E contrario Ariſtoteles præcitato loco opinionem hanc maximè reprobat, humanamque diligentiam id nulla adhuc diſſectione deprehendiſſe, aut ſenſu aliquo euidentiore conijcere potuiſſe, firmiter aſſeuerat. Iecur extractum diù moueri aiunt, vt tradit B. Theodoretus in quæſtion. in lib. 1. Regum, inquiẽs propterea id ſuppoſitum fuiſſe à Michol filia Saulis vxoris Dauidis lecto quem concinnauerat in figuram ægrotantis, vt ſcilicet eius, qui moueretur figuram efficeret veriſimilem. Fel capris non eſſe Plinius aſſerit; quo fortè loco rectiùs legemus C capreę, nam apud Ariſtotelem id legitur ϖερὶ προκῶν: Conijcere enim licet Plinium ϖρόκας reddidiſſe capreas, nam & alicubi caprarum ſanguinem non ſpiſſari aſſerit, quod ſimiliter Ariſtoteles tribuit ταῖς προξὶ, vbi etiam caprearum legerim. Theodorus hoc vel non animaduertit, vel non probauit, ϖρόκα enim, vt ſuo loco patebit, damam transfert; niſi autem legamus caprearum Plinius contrarius erit & ſibi ipſi, cùm contra caliginem oculorum lib. 22. ex aliorum ſententia caprarum fel commendet, quod & Auicenna facit, ac etiam Ariſtoteli, qui ouium, & caprarum maximam partem fel habere profitetur, & quibuſdam quidem terris adeo largè, vt exuperantia prodigij loco habeatur, vt in Naxo: Alijs tamen quibuſdam locis omnino carere, vt apud Chalcidem Euboicam parte quadam agri. Ventres habent plures cùm officium oris, vt idem Ariſtoteles ait, non ſatis in molendo cibo adhibetur propter inopiam dentiũ, eſt enim ex ruminantibus, quæ cur pluribus egeant ventribus ſuo loco abundè oſtẽſum eſt. Lien, vt alijs etiam biſulcis cornigeris, rotundus eſt. Aſpera arteria hircorum, talis eſt, qualis in homine ob nimium humorem, & qui immodicè oleo vtuntur, aſpera, & rauca efficitur, vt etiam in pubeſcentibus adoleſcentibus, qui inde trageſcere, ſiue hircire dicuntur, vt docet Alexander D Aphrodiſeus.

Iecur.

Fel.

Ventres.

Lien.

Lib. 1. 123.

ELECTIO.

Quomodo caprarum electio inſtituenda.

QVI caprinum gregem (inquit Coſſinius apud Varronem) conſtituere vult in eligendo animaduertat oportet: primùm ætatem, vt eam paret, quæ iam ferre poſſit fructum, & de ijs eam potius, quæ diutius: nouella enim quàm vetus melior: de forma vidẽdum vt ſint firmę, magnæ, corpus lene vt habeant, pilo crebro, niſi ſi glabræ ſunt, duo enim genera earum: ſub roſtro duas vt mammillas penſiles habeant, quod hæ fæcundiores ſint; vbere ſint grandiore, vt lac multum habeant, & pingue proportione. Aliàs etiam ait Varro capram amplam potius, quàm paruam eligi. Columella præcipuè probari aſſerit, quæ hirco ſimillima ſit, & ſi vberis eſt maximi, & lactis abundantiſſimi. Ariſtoteles hoc etiam obſeruat, vt ætas parentum prouecta potiùs ſit, quàm nouella: Oues inquit, & capræ anniculæ coeunt, atque vterum ferunt, ſed capræ potiùs: Mares quoq;

in

Hircus qualis eſſe debeat.

Hædi maximi vbi.

in ijs ipſis generibus eodem illo tempore ineunt, ſed proles differt, quatenus præſtantior ea eſt, quam ſeneſcentes mares & fæminæ procrearint. Caper verò, ſiue hircus eligendus eſt, corporis ampliſſimi, moliori pilo, & potiſſimùm albo, capite paruo, auribuſve flexis, & grauibus, quàm maximè ſimus; ſic Plinius. Palladius pilum probat nitidum, ſpiſſum, & longū. Columella nigrum, denſum, & longiſſimum, aures verò flaccidas & prægrauantes. Florentinus item cui ſub maxillis duæ videntur pendere verruculæ, breui, plenaque ceruice, αὐχένα καὶ τράχηλον βαρὺν, καὶ παχὺν ἔχων, βρόγχον δὲ μακρότερον. Cornarius pro βαρὺν legit βραχὺν, Varronem, vt apparet, ſecutus, qui hircum ceruice, & collo breui probat. Andreas à Lacuna βαρὺν mauult, & grauem interpretatur, μακρότερον verò poni pro μακρὸν. Bronchus inquit, id eſt, aſpera arteria fieri non poteſt, vt longa ſit, collo breui exiſtente cùm videlicet eius prolixior pars, quæ pectus ipſum egreditur, ſemper adhæreat collo, & longitudinem eius neceſſariò adæquet. Gurgulionem eruditi ferè græcam vocem γαργαρεῶνα, id eſt, vuam reddunt, quod (inquit Geſnerus) hic non conuenit, ſed fortè hoc loco intelligemus ſupremam partem arteriæ ex cartileginibus aliquot conditam, & prominentem, quam græci larynga propriè vocant. Poteſt ſanè bronchus appellari ἀπὸ τοῦ προέχειν. Probatur præterea hircus armis quàm villoſiſſimis, ex ſententia Plinij, cruribus item craſſis, vt vult Columella. Florentinus vult ſit item ἔνπλευρος, fortè εὔπλευρος, id eſt, lateribus ſeu coſtis firmis, nec non coxis amplis. Varro denique de capris, quæ bis pariunt, natos mares ad admiſſuras præferri ait, & eſſe etiam, qui dant operam, vt ex inſula Medica (Melo potiùs, vt Pollux habet) capras habeant, quod ibi maximi, & pulcherrimi exiſtimantur fieri hœdi. Icones capræ, & hirci, quæ ſequuntur, ad præcedentem paginam lector beneuolus referre.

LOCVS.

Capræ Achaica.

Capræ tonſiles.

Fertiles vbi ſint.

Exerc. 199. nu. 4.

Hirci quadricornes.

Sect. 10. probl. 15.

Caprini pecoris abundantia.

QVIBVS locis, aut regionibus vel abundent, vel quibus etiam commendentur, hac rubrica aperietur: dicemuſque non de domeſticis tantummodò, ſed de ſylueſtribus etiam, cùm quas intelligant authores incertum ſæpe ſit, vel ſaltem perquam ambiguum. Capras Achaicas apud veteres magni factas fuiſſe ex eo innoteſcere poteſt, quod Athenæus referente Hermolao, caſeum Achaicum Siculo prætulerit ex oppido Tromilia, vnde Tromilicus dicebatur, & à Simonide Stromilius. In Africæ quadam parte capræ tonſiles ſunt, vt tradit Textor; ex quarum villis nautæ velum conficiunt. Sylueſtres autem capras in Africa nullas eſſe, teſtatur Ariſtoteles, Plinius capreas reddere viſus eſt, nam ceruos & capreas ibidem eſſe negat. Ægyptiæ capræ fœtus quinos parere feruntur, quod fæcundiſſimas Nili aquas bibunt. Quam quidem paſtores etiam lactis inopibus pecudibus, & infæcundis dare, inquit Ælianus, ſolent. Scribit verò etiam Plutarchus in libro Vtra animalium &c. Ægyptios affirmare capras ſuas, quoties cum ſole eodem planè loco Sirius oritur, in ortum omnes conuerſas, eò reſpicere, atque hoc ſideris eius reuolutionum argumentum certiſſimū eſſe. De Agrigentinis capris hæc prodidit Plinius: de caſeo agens: *Et caprarum gregibus ſua laus eſt, Agrigenti maximè eam augente gratiam fumo, qualis in ipſa vrbe conficitur cunctis præferendus.* In Anatolia, quæ eſt Phrygia, ſiue Aſia minor, hirci ſunt quadricornes, vt refert Scaliger, pilo admodum prolixo æquante candorem niuis. Quē vellunt ad textrinam, non autem tondent, propterea quod attonſione pilum aiunt craſſeſcere. Hunc morem veteribus fuiſſe, Varro ait, vnde & vellus dictum putat. Ariſtoteles eiuſdem ſententiæ author eſt: προβάτοις λεπτοτίραι αἱ τρίχες τεπλμέναι ἀναφύουσι; ex molliore villo precioſos conficiunt pannos, Zarzacan vocant, è craſſiore Maiacar; è mediocri id quod zambellot, alij camelot, Turcæ Hac, ſicut hircum ipſum Halc. Hæc ita, inquit, ſcribimus, quia veruecem cum quatuor cornibus abs te viſum pro re mira ſcribis. In Aquilonaribus terris hircorum, & caprarum longè maiorem eſſe abundantiam, quàm in reliquis Europæ locis, tradit Olaus Magnus, ob montana paſcua, & paſtorum caprariorum diligentiſſimam curam. Hircos itaque ibidem eſſe magno corpore, craſſis cruribus, breui, & plena ceruice, auribus flexis, & depreſſis, paruo capite, longo, ſpiſſo, ac nitido collo, cornibus altis, & latis, animoſos, bellicoſos, & robuſtos, ita vt lupis mediocribus, canum tamen auxilio congredi non formident. Ferè omnes colore albos eſſe, ita & capras, hyeme paſci pinearum arborum corticibus, atque muſco, ac populeis virgis. Pelles eorum maximis nauigijs quęſtus, & lucri cauſa, decadumq; numero exportari ad Germanicas oras, vbi rurſus amplius diſpergantur in orbem; ſimiliter & caſeos propter efficaciam nutrimenti, ac medicinæ ſcilicet ſtupidæ, ac ingroſſatæ carnis, vel tur.

A

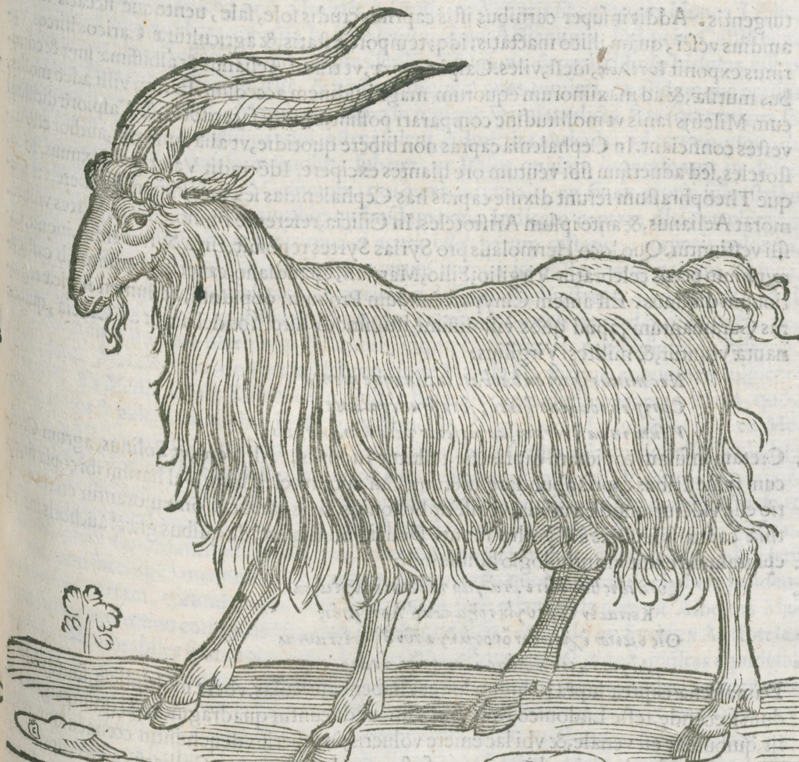

B

C

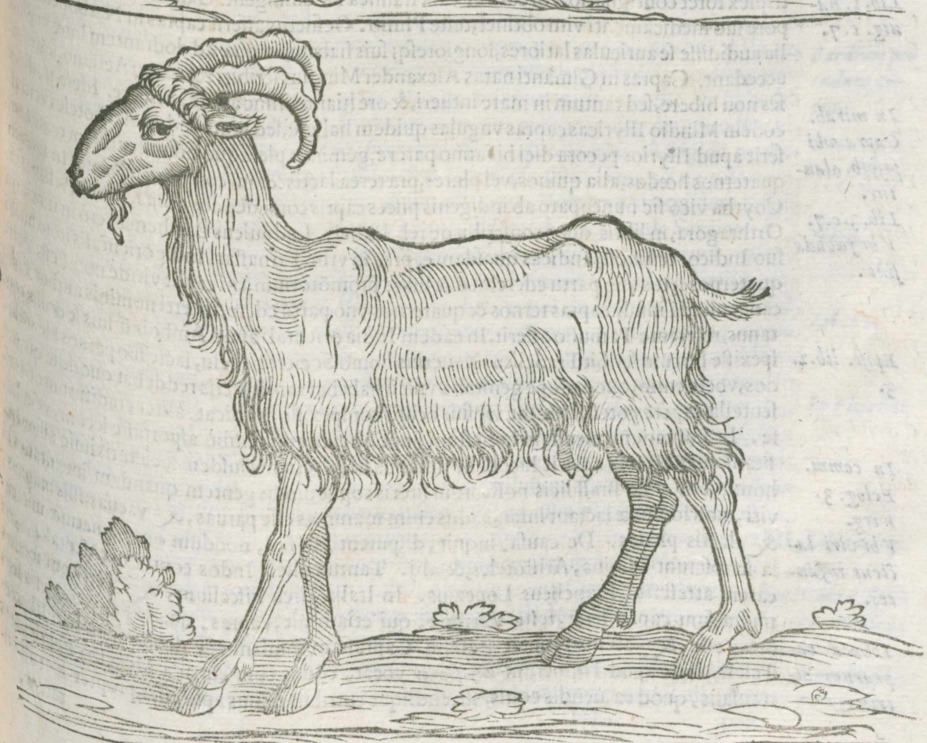

D

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

Capræ albiſſimæ, & maximæ.
In mirab.
Lib. 3. c. 31.
Cinyps qd, & vbi.
Lib. 14. c. 6.

turgentis. Addit inſuper carnibus iſtis caprinis crudis ſole, ſale, uentoque ſiccatis incolas E auidius veſci, quàm illicò mactatis; idq; tempore æſtatis, & agriculturæ. Caricos hircos Varinus exponit εὐτελεῖς, ideſt, viles. Caſpiæ capræ, vt tradit Aelianus & albiſſimæ ſunt & cornibus mutilæ, & ad maximorum equorum magnitudinem accedunt. Earum villi adeo molles, cum Mileſijs lanis vt mollitudine comparari poſſint, ex ijſq; ſacerdotes, & Caſpiorũ ditiſſimi veſtes conficiant. In Cephalenia capras non bibere quotidie, vt alia animalia, author eſt Ariſtoteles, ſed aduerſum ſibi ventum ore hiantes excipere. Idẽ tradit Valerius Maximus. Ideoque Theophraſtum ferunt dixiſſe capras has Cephalenidas ſex menſibus non bibere, vti memorat Aelianus, & ante ipſum Ariſtoteles. In Cilicia, referente Plinio, circaq; Syrtes villo tóſili veſtiuntur. Quo loco Hermolaus pro Syrias Syrtes repoſuit, circa Syrtes enim, inquit, Cinyphium pecus celebratur Virgilio, Silio, Martiali, Claudiano, cæteris, vt quinto lib. caſtigationum diximus. Eſt autem Cinyps ſecundum Probum, oppidum, & flumen Africæ regionis Garamanrum, apud quos villoſiſſimi iſtiuſmodi hirci tondebantur ad Cilicia, quibus F nautæ vtuntur, & milites: Virgilius:

Nec minus interea barbas, incanaque menta
Cinyphij tondent hirci, ſetaſque comantes
Vſum in caſtrorum, ac miſeris velamina nautis.

Lib. 14. c. 6.
Creta cur capris abũdet.
Lib. 1. c. 13.
Lib. 6. ſect. 15.

Cretam inſulam copioſam capris eſſe, teſtatur Iſidorus. Alij verò, vt Solinus, agrum Creticum ſylueſtribus capris abundare aſſerunt. Cur autem vel illarum, vel harum ibi copia ſit, ratio eſſe videtur, quòd ea inſula, vt aſſerit Bellonius, lupis careat. Cõmemorantur etiam Cynthiæ capræ ſylueſtres à Cyntho monte Deli ſic nominatæ, de quibus græci authoris incerti epigramma extat in anthologio huiuſmodi:

Κυνθίδες θαρσεῖτε. τὰ γὰρ τοῦ Κρητὸς ἐχέυμα
Κεῖται ἐν Ὀρτυγίῃ τόξα παρ' Ἀρτέμιδι.
Οἷς ὑμέων ἐχένωσεν ὄρος μέγα νῦν δὲ πέπαυται
Αἶγες ἐπεὶ σπονδὰς ἡ θεὸς εἰργάσατο.

Damaſcenæ capreæ quales.
Lib. 1. nauig. c. 7.
In mirab.
Capræ vbi piſcib. alantur.
Lib. 3. c. 7.
Vbi fœcũdæ ſint.
Epiſt. lib. 2. 3.
In comm. Eclog. 3. Virg.
Vbi viri lactent infantes.
Ithaca caprarum altrix.

Damaſcenæ capreæ ſupra palmum longas habent auriculas, vbera multiplicia, ſuntq; admodum fœcundę, teſte Ludouico Romano. Circumducuntur quadraginta, vel quinquaginta ab ijs, quibus lac eſt venale, & vbi lac emere volueris, in ſuperius deuehuntur cœnaculum, etiãſi G triplex foret contignatio, vbi corã in vaſa ſtannea lac emulgent. Galliarũ caſeus caprinus ſapore ſuo medicamenti vim obtinet, teſte Plinio. Geſnerus aſſerit capras in Narbonenſi Gallia audiuiſſe ſe auriculas latiores, longioreſq; ſuis habere, vt quæ ad dodrantem longitudinis accedant. Capras in Gimanti natas Alexander Mindius ſcribit, recitante Aeliano, ſex menſes non bibere, ſed tantum in mare intueri, & ore hiante illinc auras accipere. Idem tradit ex eodem Mindio Illyricas capras vngulas quidem habere, ſed non bifidas. Ariſtoteles verò aſſerit apud Illyrios pecora dici bis anno parere, geminos pleraque, nõnullos etiam ternos, aut quaternos hœdos, alia quinos, vel plures, præterea lactis ſeſqui congium reddere. In India in Coytha vico ſic nuncupato ab indigenis piſces capris comedendos obijci, refert Aelianus ex Orthragora, in libris, quos conſcribit de reb. Indicis. Ludouicus Barthema verò in itinerario ſuo Indico, teſtis eſt, Indicas quaſdam capras in vrbe Tarnaſſari Indię orientalis miro modo quaternos fętus vno partu edere; Sed & iuxta promõtorium, cui caput viride nomẽ eſt, Africanę cuiuſdã inſulę capras ternos & quaternos vno partu edere, incerti nominis author Luſitanus, referente Tamuſio aſſerit. In eadem India orientali apud Amboinũ ſuis ſe oculis conſpexiſſe hircum ſcribit Franciſcus Xauerius homo Societatis Ieſu, lacte ſuo paruos alentẽ hœdos, vbere enim, quod prope genitalia vnicũ habebat tantũ lactis reddebat quotidie quantũ ſcutellã capere poteſt. Hoc ille vir ſuis oculis conſpexiſſe prædicat, aliter crediturum nõ fuiſſe. Et Luſitanum quendam honeſtum hunc hircum eo conſilio aſportaſſe ſecum, vt in Luſitaniam mitteret, adijcit Iacobus Pontanus homo etiam eiuſdem ſocietatis huic affine in hominibus. Ex Braſſilicis noſtrorum literis cognouimus gentem quandam inuentam vbi viri, non fœminæ lactant infantes: his enim mammas eſſe paruas, & vacuas; illis magnas, & lactis plenas. De cauſa, inquit, diſputent phyſici, nondum omnia naturæ miracula ſcripſerunt Plinius, Ariſtoteles, & alij. Tantum ille. Indos contrà occidentales capris carere atteſtatur Franciſcus Lopezius. In Italia circa Fiſcelium, & Tetricam montes multæ ſunt capræ feræ, teſte Varrone, qui etiam ait, capras, quas alimus à capris feris ortas eſſe, & ab his propter Italiam Capraſiam inſulam eſſe denominatam. Ithacam Telemachus apud Homerum αἰγίβοτον vocat, equos cum curru à Menelao ſibi donatos recuſans, quòd ea alendis equis, ducendiſque curribus minus apta eſſet, propter loci aſperitatem.

A tatem, quæ equorum paſcua non admittit, alendis verò capris ſit perquam idonea Libycorum capra ex pectore vbera appenſa habere legitur apud Aelianum. In Lycia Calliſthenes Olynthius, vt idem Aelianus refert, capras ſcribit denſiſſimo & prolixiſſimo hirſutas eſſe pilo, vt muliebres crines eſſe videãtur, & paſſim tanquam oues tonderi, ex eiſdemque nauium fabros rudentes contexere. Mambrina capra in regione Damiata dicta, fert equitantem, ſellam, frenum, & cætera quibus equi inſtrui ſolent, admittit: auriculas ad terram vſque demiſſas habet, cornua deorſum reuoluta ſub ore, vt Italus quidam innominatus in deſcriptione terræ ſanctæ refert apud Geſnerum: qui quærendum ait, an ſit ex capris ſylueſtribus illius regionis: additque recentioribus quibuſdam hanc Indicam capram dici (vt pleraque peregrina Indica) tradereque eos cornua ei acuta eſſe, parum diſtantia: corporis colorem eundem qui rupicapris (capras intelligit, quarum cornua in poſteriorem partem adunca ſunt,) teſtes vt equi: cæterò noſtratibus capris non diſſimiles, ſylueſtres tamen eſſe, & in altis montibus reperiri, viſu acutiſſimo, & ob eam cauſam à Græcis dorcades nominari. Sed B illi in dorcadum nomine plurimum falluntur, inquit Geſnerus, vt patebit infrà in hiſtoria dorcadum. Mambre mons eſt iuxta Hebron; inde Mambrina factum cognomen ſuſpicor: Hæc ille. Ex Media inſula Romæ olim multas habuiſſe capras ſcribit Marcus Varro, quòd ibi maximos & pulcherrimos hœdos fieri exiſtimetur: Quo loco Mercurialis; non ex Media, ſed ex Melica inſula legendum, inquit, cenſuiſſem, niſi Columella author eſſet, vulgares mutata litera Medicos Melicos dixiſſe: quod non aduertens Geſnerus, Varronis locum corruptum eſſe indicat. Capras in Mymante natas ſex menſes non bibere, ſed duntaxat in mare intueri hiantes auraſque illinc excipere tradit Alex. Myndius referente Aeliano. In Nubia regione, quam nunc Mauritaniam vocant, inter auriculas caprorum & caprarum palmi ferè (dodrantem intellige) menſuram intercedere, & caprorum quoſdam caudas habere pendentes vſque ad terram, eorundemque auriculas terram ferè etiam attingere ait Albertus Magnus: ſed locus omnino corruptus eſt, cùm ita legendum ſit, vt modò in Syria ex Ariſtotele dicemus. Memorabiles ſunt capreæ quas Pharos inſula Aegæi maris gignit, multas equidem, & aliarum maximas, viſuque ſpectabiles, nam ceruis quidem ſunt colore ſimiles, maiores autem magnitudine: Eſt autem eis cornu longum ad duodecim palmos, non vt ceruorum, C ornatum ramis, & adnatis propaginibus, ſed totum rectum, & quod vnum ſolum habet porrectum ſtipitem, vt ſcribit Metaph. in vita S. Theoctiſtæ Lesbiæ, apud Surium tomo 6. Nouembri. In Rhœtia Heluetica præſtantes caſeoli caprini fiunt præcipuè ijs in locis, qui circa thermas Fabarianas montani ſunt, partim ex caprino mero, partim admixto bubulo lacte, vt aſſerit Geſnerus. Sardiniam pecudum optimam eſſe Nymphodorus ſcribit, capraſque procreare, quarum pellibus pro veſtibus indigenæ vtantur, tamque mirifica vi eſſe, vt hyberno tempore calefaciant, æſtiuo refrigerent, ſimulque in ijs ipſis pellibus cubiti magnitudine pilos innaſci, atque ei, qui eis indutus fuerit, ſi commodum videatur, cùm eſt frigida tempeſtas, pilos ad corpus conuertit, vt ab ijs caleſcat; cùm autem eſt æſtas, inuertit ne calore vexetur. Hæ an eædem quæ Muſmones ſint, non auſim affirmare, Volaterranus quidem è villis muſmonum fomenta confici ſcribit, Strabonem citans, ſed Strabo loquens de Sardinia, & Corſica aſſerit in his inſulis naſci arietes, qui pro lana pilum caprinum producunt, eoſque muſmones nocitari, exque eorum ſeſe pellibus thoracis modo incolas munire: Similiter ferè Plinius, niſi quod pro Sardinia ponat Hiſpaniam: Eſt, inquit, in Hiſpania, ſed maximè D Corſica, non maximè abſimile pecori (ideſt, ouibus) genus muſmonum villo caprino, quam pecoris velleri propius, quorum è genere, & ouibus natos priſci vmbros vocauerunt, Albertus verò in voce Ibrida muſmonem ex capra & ariete natum dicit cinirum ex oue, & hirco. In eadem Sardinia, vt teſtatur Pauſanias, hirci ſylueſtres eadem ſunt magnitudine, qua hirci aliarum regionum. Formam verò habent, qualis in Plaſtice Aeginæa repræſentatur arietis ſylueſtris: niſi quod circa pectus hirſutior eſt, quàm arte illa repræſentari ſolet, cornua ei non protẽduntur à capite à ſe inuicem diſſita, ſed ſtatim iuxta aures reuoluũtur. Celeritate quidẽ belluas omnes ſuperat. Clitus Ariſtotelicus in ijs, quæ ſcripſit de Mileto, aſſerit Polycratẽ tyrannũ Samium omnia, quę erãt alibi ob delitias, cõgregaſſe canes ex Epiro, ex Scyro capras, oues ex Mileto, ſues ex Sicilia, ſicuti legimus apud Athenęũ. Alij caprã Scyriam ferã eſſe aiũt, & mulctrũ, quod lacte impleuerat, ipſam rurſus euertere: Eſt autem Scyros vna Cycladum. In regno Senegę Nigritarum boues ſolùm, & buculæ viſuntur inter animalia domeſtica, nam capras, & pecora ibi non videri aſſerit Aloyſius Cadamuſtus ob ardorem torrentis ſideris. Siculum caſeum Iulius Pollux meminit, & Ariſtoteles ex ouillo, & caprino mixtum lacte, quod hodieque fit vbi vtriuſque copia habetur. Hunc Athenæus præferri putat omnibus, vtique

Lib. 16. cap. 31.

Vbi equitãtur capræ

Lib. 2. de re ruſt.

Lib. 1. var. lect. 25.

Lib. 5 c. 17

Sardinię pecudum copia.

Lib. 5.

Lib. 22.

In Phocicis

Lib. 12. cap. 19.

Capræ delicatæ vnde petitæ.

Cap. 29 ſuæ nauig.

poſt Achaicum, de quo ſuprà. In Syria, teſte Ariſtotele capræ ſunt auriculis, menſura do- E drantali, & palmari, ac nonnullæ demiſsis ita, vt ſpectent ad terram. Reperio verò apud Aelianum capras Syrias, quantum alias vllas lac habere dici; quo tamen loco capras Scyrias legerim, quæ plurimum lactis habere dicuntur, vt dictum eſt. Iuxta vrbem Tarnaſarum, vt ſcribit Ludouicus Romanus, reperiuntur nonnullæ capreæ magnitudine noſtras excedentes, noſtriſque longè pulchriores, tantæ fæcunditatis, vt vno partu quaternos fœtus ferant. Tiburtinos hœdos apud Romanos proceres magni æſtimatos fuiſſe his verſibus oſtendit Iuuenalis:

6. Nauig. cap. 7.

Vbi maximè fæcundæ.

Satyr. 11.

Hædi vbi delicati.

De Tyburtino veniet pinguiſſimus agro
Hædulus, & toto grege mollior, inſcius herbæ,
Necdum auſus virgas humilis mordere ſalicti,
Qui plus lactis habet, quàm ſanguinis &c.

NATVRA. MORES.
Ingenium. Libido.

CAPRÆ natura, teſte Ariſtotele, mobiles ſunt, & celeres, quamobrem à paſtoribus ducem eis præfici negat. Aelianus tamen hircum caprarum gregem barbæ fiducia antecedere ſcribit. Nocet huic pecudi æſtus, ſed magis frigus, vt memorat Columella, & præcipuè fœtæ, quæ gelicidio hyemis conceptum fecit. Amat, hoc caprinum pecus dumeta potiùs, inquit Columella, quàm campeſtrem ſitum, aſperiſque etiam locis, ac ſylueſtribus optimè paſcitur, & Varro cùm dixiſſet, nec mulos aliter hoc pecus in paſtu tuendum eſſe, atque ouillum, addit habere tamen ſua quædam propria, quod potius ſylueſtribus ſaltubus delectantur quàm pratis, & aliàs inquit in montoſis potiùs locis, & fruticibus, quàm herbidis campis paſci. Eleganter Virgilius: G

Eclog. 1.

Ite meæ, quondam felix pecus, ite capellæ,
Non ego vos poſt hac viridi proiectus in antro
Dumoſa pendere procul de rupe videbo.

Et imitatus eum Ouidius:

1. de ponto. eleg. 9.

Ipſe ego pendentes (liceat modò) rupe capellas;
Ipſe velim baculo paſcere nixus oues.

Ita autem inhærent rupibus paſcentes, vt infrà eas intuentibus videantur pendere. Diuus Hieronymus: capra, inquit, ſemper ad excelſa feſtinans eſt animal, & nihil periculi ſuſtinens in præcipitijs, & ibi inuenit viam, vbi cæteris animantibus interitus eſt, vnde & græco ſermone caprarum, & hircorum grex, ſublimium conuerſatio dicitur, hoc eſt, αἰπόλιον, quaſi αἰπόπολιον, ſiquidem αἶπος excelſum, πόλιον conuerſationem ſignificat. Tantum Hieronymus. Sed & αἰπόλιον quaſi αἰγοπόλιον dici mox ſuo loco patebit: Quia verò capræ altiſſima loca petunt, & maximè ſaxoſa, hinc ipſæ petræ αἰγίλιπες græcis nuncupantur. Cùm paſcuntur ab imis partibus ſemper prominentium ſcopulorum alta depoſcunt, hinc idem Ouidius: H

In Ezech. cap. 43.

Capræ excelſa amant.

1. de remed. amor.

Aſpice labentes iucundo murmure riuos,
Aſpice tondentes fertile gramen oues.
Ecce petunt rupes præruptaque ſaxa capellæ,
Vt referant hædis vbera plena ſuis.

Similiter facere capricornum, tradit Macrobius, ab inferis nimirum partibus ad ſuperas ſolem reducendo. Inter cæteros verò montes vmbroſos præferre videntur, ſicuti oſtendere videtur his verbis Horatius:

1. Saturn.

Lib. 1. carm. od. 17.

Velox amænum ſæpe Lucretilem
Mutat Lycæo Faunus, & igneam
Defendit æſtatem capellis
Vſque meis pluuioſque ventos.

Eſt autem Lucretilis mons in Sabinis inter eos montes, quos Farfarus fluuius alluit, in cuius valle amæniſſima, multiſque arboribus opaciſſima villam habuit Horatius. Lycæus verò eſt mons in Arcadia Pani ſacer. Nonnunquam verò montium cauernas ingrediuntur, quibus dirumpentibus aliquando intereunt; vnde Q. Calaber Aeneæ robur indicaturus, facta ſimilitudine ſcribit, ſaxum vtriſque ſublatum manibus tanta cum vi immiſiſſe in Græcos, vt omnes

Lucretilis mons vbi.

Lycæus vbi.

Lib. 11.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

A omnes, quos ſub ſcutis deprehendit, exitio dederit, non aliter ac in montibus capras ſub eminentiam in montis ſe recipientes, præcipitium obruit. Loca interim culta non auerſantur, quin in ijs virgulta carpunt. Hinc Virgilius in Diris:

Et pater hædorum felix, ſemperque beate
Siue petis monteis præruptos ſaxa pererrans:
Siue tibi ſyluis noua pabula faſtidire
Siue libet campis: tecum tua læta capella eſt.

Apuleius: *Proximè ripam vago paſſu laſciuiunt comam fluuij tondentes capellæ.* Sed ſatis præ cætera pecude quàm maximè noxia eſt, vnde vrentes culta capellas, poeta vocabat, & apud Varronem, Coſſidius inquit, capellarum dentes inimici ſationis, aitque idem Varro in lege locationis fundi excipi ſolere, ne colonus capra natum in fundo paſcat. Ariſtoteles tradit in paſcendo loca crebrò permutare, ſummaque tantùm contingere. Quod verò ad ingenium attinet, etſi ouibus, amicitia coniunctæ ſint, & Ariſtoteles etiam ſcribat: quorum vox acuta eſt, & clamoſa, μάγρυς, ideſt, ſtupidos eſſe propter ſimilem caprarum vocem, hæ tamen, B teſte Aeliano, indignum putant ſe in extremo ouilli pecoris agmine incedere, ideoque gregem antegredi. Solertiam verò in primis earum Mutianus, teſte Plinio, viſam ſibi prodidit in ponte prætenui duabus (Plinij verba ſunt) obuijs è diuerſo: Cùm circumactum anguſtiæ non caperent, nec reciprocationem longitudo in exilitatem cæca, torrente rapido minaciter ſubterfluente, alteram decubuiſſe, atque ita alteram proculcatæ ſupergreſſam. Tradit verò etiam Bellonius, varias geſticulationes multa animalia imitari, magna facilitate edocere Cairinos, atque inter reliqua capras ipſas ephippium geſtare, ſubſultareque, & calcibus ferire equorum inſtar, hiſque ita deinceps ſimias ſeſſores imponi. Vidi ego, quæ ad muſicæ ſonum choreas duceret, per orbem ligneum, cingulumue tranſiliret, ac deniq; per funem ambularet, ac mox rurſus ſe exiguum ſuper orbem circumuertens per eundem funem regrederetur non ſine ſpectantium ſumma admiratione. Diſcunt currui iungi: Lego enim apud Athenæum, in pompa Ptolomæi Philadelphi hircorum bigas ſexaginta fuiſſe. Eſt item ſibi ipſi capra medica, caliginem enim oculorum probè, teſte Aeliano curare nouit; cùm enim conturbatum, inquit, oculum, & non probè ad videndum affectum ſentit, eum ad rubi ſpinam & admouet, & reſeran- C dum permittit: Hæc vbi pupugit, pituita ſtatim euocatur, & nulla pupillæ læſione facta videndi vſum recuperat. Hinc etiam homines hoc curationis genus didiciſſe exiſtimantur. Sic ille: Idem tradit Plinius, additque caprum rubi ſpina vti: *Oculos* (inquit) *ſuffuſos capra, iunci puncto ſanguine exonerat: caper rubi*: Vbi verò purgatione etiam egent, helleboro veſcuntur, ſimiliterque eius vſum homines docuere: author huius rei eſt Plinius his verbis. Melampodis fama diuinationis artibus nota eſt. Ab hoc appellatur vnum hellebori genus Melampodium. Aliqui paſtorem eodem nomine inueniſſe tradunt, capras purgari paſto illo animaduertentem, datoque lacte earum Prætidas ſanaſſe furentes. Idem Plinius eas negari ait lippire quoniam quaſdam herbas edant, & ob id fimum earum cera circumdatum noua luna deuorare iuberi, & quoniam noctu æquè quoque cernant, ſanguine hircino ſanari luſcioſos putari. Inuenio hircum cornua decidentia obruere terra, ne inueniantur. Capra verò mortem ſibi imminere pulchrè nouit, dummodo verum eſt, quod ſcribit Aelianus, videlicet poſteaquam proxima eſt, vt iuguletur, non amplius cibum attingere. Ventos impetuoſos, ac frigidos perhorreſcunt, etſi aliàs altiſſima montium iuga incolant, hinc Græcos impetuoſum D Telephi filium irruentem formidantes capris iſtiuſmodi aſſimilat Q. Calaber his verbis: At hi metu perculſi intra munimenta ſe tenebant, vt caprę in montium iugis metuentes impetuoſum ventum, qui terras frigore perflans magnam vim niuis, ac horridam grandinem effundit: Hæ igitur quamuis ad paſcua properantes haud rectà ad ipſum ventorum impetum per colles caput exſerunt, ſed dum vis procellarum deſæuijt, cunctantur ſub tegmine, ac conuallibus conglomerατæque ſub opacis ramis paſcuntur turmatim, dum pernicioſi ventorum turbines conſopiantur. Albertus cùm paſcuntur in die dici, ait, reſpicere ea, quæ è regione ſunt oppoſita: In ſero autem reſpicere ea, qua iuxtà ſunt poſita. Apparet autem hoc tranſtuliſſe à Plinio, ſed malè intellexiſſe eius verba; capras enim, ait, in occaſum decliui ſole, in paſcuis negari cõtueri inter ſeſe, ſed auerſas iacere, reliquis autem horis aduerſas, & inter cognitiores. (lego cognatiores:) nam & Ariſtoteles ait: cubant oues, capræque uniuerſæ per cognationem. Hircos verò aiunt ſex menſes hybernos ſupra ſiniſtrum latus iacere cùm dormiunt, ab æquinoctio hyberno totidem menſibus ſupra dextrum. Cùm primùm ſol cõuerſus deſtiterit, capras non aduerſis præterea inter ſe oculis, ſed auerſis cubare accepimus. Teſtatur item cubare

Caprarum ſuperbia, & ſolertia.

Lib. 2. obſer. cap. 52.

Capræ non lippiunt.

Capræ mortis ſuæ præſcia.

Lib. 7.

difficilius oues, quàm capras, magis enim capras quieſcere, accedereque ad hominem familiarius, ſed eſſe frigoris impatientiores. Antigonus in congerie mirabilium narrationum caprarios teſtatur perhiberi dicere, quando ſol primùm ſe conuertit, capras verſis oculis cubare. Sub meridiem non aliter, atque de ouibus dictum eſt, aquatum ducuntur, huc ſpectat illud Virgilij in Culice:

Et iam compellente vagæ paſtore capellæ
Ima ſuſurrantis repetebant ad vada lymphæ
Quæ ſubter viridem reſidebant cærula muſcum.

Capra vna arunco apprehenſa totum gregem ſtupidum reddit.

De eryngio fabuloſa & de arunco.

Plinius item author eſt, arunco ſiquis apprehenſam ex grege vnam trahat, cæteras ſtupentes ſpectare. Cæterùm cùm eis idem accidere dicant, vt infra dicetur, ſi qua earum eryngium momorderit, Geſnerus conſiderandum eſſe monet, an qui eryngio hoc attribuere, eryngi (ſic græci aruncum vocant) nominis vicinitate decepti ſint, curioſi inquit experiantur, ego quod ad eryngium, rationis nihil video, eryngo autem apprehenſa vna, cæteras ſtupere minus mirum eſt. Eiuſdem ſententiæ eſt Pierius in hieroglyphico conſternationis multitudinis: Sunt, inquit, qui multitudinem vniuſcuiuſque caſu conſternatam, obſtupefactamque indicare volentes capram villo à mento dependente comprehenſam depingant. Accidit enim, vt ſi earum vnam ex grege arunco eo apprehenderis, cæteræ ſtent veluti ſtupidæ, ſuos in illam vnam oculos conijcientes. Sunt verò, qui loco hoc modò eryngium, modò moly, vel origanum etiam quærant, quem caulem ſi ouis, capellaue paſcendo euulſerit, & in ſublimi conſpicuum erexerit, grex reliquus abiecta pabuli cura attonitus reddatur, neque prius pabuli memor fiat, quam caulis illa à paſtoribus ab ore pecudis abſtracta abijciatur. Cuius fabulæ authores etiam citant Ariſtotelem, & Plutarchum. Nos hieroglyphicum de apprehenſa capræ barba, quam Opilius Aurelius ſpirillum vocari dicit, aruncum Plinius, ex naturali hiſtoria deſumpſimus. Inuenio & apud Antigonum in opere præcitato: Caprarum vna ſi arripiat extremitatem orytij, quod eſt inſtar pili, reliquas ſtare veluti dementatas, & in illam intueri. Ego hanc vocem non reperio. Afferunt & Magi ſua commenta, primum omnium rabiem hircorum, ſi mulceatur barba, mitigari: eadem præciſa non abire eos, teſte Plinio, in alienum gregem. Florentinus verò in geoponicis græcis hircum pollicetur non fugiturum ſi barba eius detondeatur. Eſt autem hircus natura animoſus, pugnax, & robuſtus, & ſecundum Albertum vires ei præcipuè in fronte, & cornibus, quæ longa habet, & acuta, apta videlicet, vt inſpicientibus timorem incutiant: hinc puto Pyrrho, & Philippo regibus hircina cornua fuere pro criſtis. Sed & ipſi hirci, ſiue capri de ſuis criſtis gloriantur, contrà eos, pilis inhorreſcentes pertimeſcunt venatores, vt teſtatur Clemens Alexandrinus; Nouere itidem ea pro armis ſibi data, nam ſæpe ijs ipſos paſtores inuadunt, hinc illud Virgilij:

Hircina cornua pro criſtis qui habuerint.

Lib. 3. c. 3.

Eclog. 9.

Tityre & inter agendum
Occurſare capro, cornu ferit ille caueto.

Εἰδυλ΄. 8.

Theocritus verò hoc tribuit arieti, dum canit:

Τίτυρ' ἐμὶν τὸ καλὸν πεφιλαμένε, βόσκε τὰς αἶγας,
Καὶ ποτὶ τὰν κράναν ἄγε Τίτυρε, καὶ τὸν ἐνόρχαν
Τὸν λιβυκὸν κνάκωνα φυλάσσεο, μή τυ κορύψῃ. idest,
Tityre, cuius amor felix mihi, paſce capellas,
Illaſque ad fontem duc Tityre: & à coleato
Cnacone à Libyco, ne tu feriare, caueto.

Dum verò etiam incedunt ceu inuicem rixantes cornibus cedunt, laſciuiuntque maximè in adoleſcentia, vt teſtatur idem Virgilius:

Georg. 2.

pingueſque in gramine læto
Inter ſe aduerſis luctantur cornibus hædi.

Habemus & hoc apud Horatium ad fontem Blanduſiæ.

Cras donaberis hædo.
Cui frons turgida cornibus
Primis, & venerem, & prælia deſtinat.
Fruſtra: nam gelidos inficiet tibi
Rubro ſanguine riuos
Laſciui ſoboles gregis.

Et rurſus eodem libro. Ode 15.

Illam

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

Illam cogit amor nothi
Laſciui ſimilem ludere capreæ.

Seneca in Hercule furente:

Errat curſu leuis incerto
Molli petulans hædus in herba.

Petulantes, & petulci etiam appellantur, inquit Feſtus, qui proteruo impetu, & crebro petunt lædendi alterius gratia. D. Chryſoſtomus inuidere inuicem tradit, eòque ſpectare Salamonis hoc in inuidos *ſicut capra, ſic aſpexit ruinam proximi ſui*; eſſe item iactantes, & gloriantes, & hoc indicari ab eodem rege ſapientiſſimo his verbis: *Tria ſunt, quæ ſecuriter ambulant, leo inter iumenta, gallus inter gallinas, & hircus præcedens capras.* Multum verò etiam trahi concupiſcentia gulæ, propter gulam namque ſuam per ſaxa, & præcipitia ambulare, & ſuper præcipitia ſe ſuſpendere. Famoſa in primis hircorum libido eſt. Authore enim Aeliano, ſeptimo poſt die, quàm in lucem editi ſunt, coire incipiunt, & quamuis ſterile ſemen emittunt, omnium tamen maturiſſimè quadrupedum ingrediuntur coire. B Fuit hæc etiam Aegyptiorum ſacerdotum ſententia, quandoquidem, teſte Oro Apolline, in hieroglyphicis penem fæcundum ſignificantes, pingebant hircum, quo eum poſt ſeptimum, quo ortus, diem coire cernerent; Et quamuis inualidum, & ſterile ſemen emitteret, coire tamen citius cæteris animalibus. Ad hæc efferantur, vt ait Ariſtoteles, per libidinem, qui enim ſuperiore tempore ſocijugi concordia paſcerentur, coitus, inquit, tempore diſſident, & alter alterum libidinis rabie inuadit.

Libidinis hieroglyphicum.

Aelianus iſtiuſmodi pugnam cum tauris, & arietibus communem hircis eſſe teſtatur. Nec verò cum capra tantùm coit, ſed cum alijs etiam animantibus. Vmbros enim vocari diximus, qui ex hirco generantur, coeunte cum oue, ſiue, vt vocat Albertus, cinyrum. At verò in Sebenitica præfectura in agro Hermopolitano, & Mendeſio, vbi Pan colebatur, ſub effigie hircina, aiunt, hircos cum mulieribus ad coitum ſe commiſcuiſſe.

Vbi mulieres hircis miſceãtur.

Cuius in primis libidinis Pindarus meminit, cùm inquit:

Μένδητα ϖαρὰ κρημνὸν θαλάσσης ἔσχατον Νείλου κέρας αἰγίβατοι, ὅθι τράγοι γυναιξὶ μίσγονται. idest, *Vltimumque Nili cornu caprarum paſcuntur greges, & laſciui mulieribus admiſcentur hirci.* C Falſum tamen eſſe id tradit Grillus apud Plutarchum, Vlyſſi, quòd Circes concubitum ſpreuiſſet, iactanti reſpondens in hæc verba: Atqui in hac profectò re nihil antecellis animantibus brutis; nam & hæc voluptates, & amores captant à ſui generis animalibus. Itaque admiratione dignum non eſt, ſi quemadmodum Mendeſius in Aegypto caper incluſus cum multis, ac formoſis mulieribus coitu abhorret, & capras deſiderat, ita tu venere conſueta vtens, homo cùm ſis, concumbere cum Dea noluiſti. Idem tamen Plutarchus in volumine de præceptis coniugalibus, quæ ſit hircorum libido indicans: non credunt, inquit, mulieres Paſiphaen cùm regis eſſet vxor, bouem adamaſſe, cùm tamen videant quaſdam quæ auſteros, & temperantes non ferunt, intemperantibus, & libidinoſis veluti canibus quibuſdam, aut hircis libentius conſueſcere. Ad eandem libidinem reſpexere, qui Mercurium ipſum in hircum mutatum adamatum fuiſſe tradunt à Penelope, & ex eo concubitu Pana enatum, hircipedem, ſiue pedibus hircinis; Aiunt enim Penelopen ijs potiſſimùm corporis ſui copiam feciſſe, qui in hac venerea palæſtra præ cæteris haberentur ſtrenui, quoniam talis Vlyſſes ſuus fuiſſet.

Mercurius in hircomutatus à qua adamatus.

Huc referendum vetus adagium Θμουϊτῶν τράγος, idest Thmuitarum tragus, de mulieroſo homine vſurpatum, in quem adhinniunt D quodammodo ſcorta, ad vnius nutum parata, à Diuo Clemente in protreptico, vbi loquitur de Apolline nobili inſeſſore, qui multas habebat amicas ἐνεμπέμπλατο γοῦν, γυναικῶν οὐχ ἧττον, ἢ αἰγῶν ὁ Θμουϊτῶν, idest, mulierculis ad ſatietatem ſe expleuit non paucioribus, quàm capris Thmuitarum hircus.

Libidinis hieroglyphica.

Neque aliam etiam ob cauſam à priſcis in ludis ſolemnibus primo loco ducebatur amphora vini, & clematis: (fabæ genus exponunt) poſt aliquis hircum trahebat, deinde nucum ſportulam portabat alius, poſtremo loco phallus ferebatur: Ea erat effigies obſcæni membri virilis; qua de re conſulendus Plutarchus in commentario ϖερὶ τῆς φιλοπλουτίας, & in libro de Iſide & Oſiride. Eandem etiam ob cauſam ſatyra Varronis caprinum prælium inſcribebatur, vt Adrianus Turnebus docet in aduerſarijs, in quo de voluptate, vt coniectura eſt, diſſerebat, qua enim alia de re hirci, & capri contenderent? præſertim cùm hoc pecus laſciuum ſit, & petulans, & voluptatem auidiſſimè ſectetur.

Lib. 24. cap. 46.

Græci denique poetæ caprum ab Hercule domitum eadem de cauſa finxerunt, quod is, cùm procaci laſciuia, homines ipſos antecelleret, domitus à virtute impoſitum petulantiæ modum, extinctoſque libidinis æſtus, ſuppreſſoſque procacitatis impetus demonſtraret. Nam eius nequitiæ vir fuit, vt triginta vna nocte mulieres aliquando fera-

Herculis libido.

tur inijſſe, &, vt apud Athenæum, idem ſeptem diebus, quinquaginta filiabus Theſtij virginitatem imminuit. E

Hirci Zelotypia.

Eſt præterea zelotypus hircus, ſicuti notum eſt ex hac hiſtoria: In vrbe Sybari caprarium peradoleſcentem tradũt nomine Crathim, cùm cupiditate libidinis flagraret, incæſtum in capram ſcelus exercuiſſe: quod quidem ipſum, vt hircus gregis dux perſpexit, riualitate laborare, atque interea ſuum occultare animum cæpiſſe, quoad aliquando tandem eum ſomnum capere deprehendiſſet: Tum enim omnibus reuocatis viribus, facto in eum impetu, cerebrum diminuiſſe. Cùm verò huiuſmodi factum ad indigenas permanaſſet, non modo tumulum ei magnificum excitatum fuiſſe, ſed ex eo etiam fluuium Crathin nominatum. (Straboni verò Crathis fluuius iuxta Aegas Achaicas è duobus fluminibus incrementa ſuſcipit, ſic à miſcendis aquis appellatus, à quo & Italicus vocatus ſit) Infantem autem ex eius cũ capra conſuetudine ſuſceptum, caprina habentem crura, & humanam faciem in Deos repoſitum, Deorumque honore affectum fuiſſe, & Syluanum Deum (Cælius, qui eandem hiſtoriã

Li. 25. c. 32.

deſcribit, Hylæum numen Napæumque vocat) eſſe, in ſermonem hominum veniſſe. Ex qua hiſtoria in belluis etiam obſtrectationem, & riualitatem ineſſe, hirci huius exemplo nos doceri, exiſtimant. F Cùm itaque & zelotypus ſit, tamque famoſa ſit eiuſdem libido, ac virilitas, Cælius igitur conſiderandum eſſe monet, an verum ſit, quod recentiores quidam non indocti dum cauſam eruere conantur, cur illi, quorum vxores corpus inuulgant, hircorum appellatione diffamentur paſſim, inde fieri conijciunt, quòd animalium ſoli, vt putant, hirci ſui generis fæmellas, ipſis intuentibus, iniri facilè ferant. Pierius Valerianus hoc inuentum adeo noui eſſe negat, vt nullam ſapiat antiquitatem (quòd hodie ſcilicet vulgò caprum eum appellamus, qui coniugem habeat adulteram) erat enim & hoc, inquit, & apud veteres hieroglyphicum, atque illud inſuper adagium ferebatur in ſpurios, ſi de patre quiſpiam quæritaret, vt τῆς πατίρος ὡς αἲξ reſponderent: Matres quippe, vti capra itidem, vtpote quæ de patre incertum ferret, propterea quòd capellis nullum ducem paſtores conſtituunt, vt ait Ariſtotelis, veluti ſuos ouibus arietes, ſuos bubus tauros, & ita pleriſque alijs. Caprarum ſiquidem natura inſtabilis, lubrica, atque mobilis admodum eſt, quare hœdus in caprilibus à matre tantùm dignoſci poteſt. Meritò itaque vir, de cuius liberis vxor poſſit tantùm internoſcere, hircus appellabitur, & hieroglyphicῶs per hircum figurabatur. Nam & Catullus in hanc ſententiam putare cæteros hircos dixit. Quod verò ſunt non illiterati viri, qui dicterium inde ſumptum putant, G quòd hirci ſuas fæmellas iniri facilè patiantur, etiamſi coram ſpectauerint, vt quem notat Iuuenalis cùm dixit:

Doctus & ad calices vigilanti ſtertere naſo.

Aliter traditum ab Aeliano legimus, qui ſentire hircos riualitatis affectum teſtatur exemplo Crathis, &c. Hæc itaque Pierius addens ruſticum, & imperitum id genus hominum hac plurima nequitia famoſum inueniri, indeque iocum eſſe apud Theocritum iſtiuſmodi:

Ὠ᾽πόλος ὄκκ᾽ ἐσορῆ τὰς μηκάδας οἷα βατεῦνται,
Τάκεται ὀφθαλμὼς, ὅτι οὐ τράγος αὐτὸς ἔγεντο   Id eſt,
Aepolus inſcendi videat ſi quando capellas
Liquitur obtutu, quòd non caper ipſe creatus.

Quod verò ad citatum à Pierio adagium attinet, mihi id potiſſimùm dici videtur de liberis ex innuptis procreatis, quorum ſcilicet pater omninò incertus eſt, & fortè illi tantùm veriſſimè hirci dicentur, qui, etſi libidine quidem ſummopere pruriant, propter ingraueſcentem tamen ætatem, deſiderium cùm explere ſuum nequeant, à robuſtioribus ſuperati ab his capras ſuas etiam in conſpectu iniri patiuntur. Cui ſententiæ fauere apparet Columellam his verbis: „ Hircus menſium ſeptem ſatis habilis eſt ad procreandum, quoniam immodicus libidinis dum ad- „ huc vberibus alitur, matrem ſtupro ſuperuenit, & ideo celeriter, & ante ſex annos conſene- „ ſcit, quod immatura veneris cupidine primis pueritiæ temporibus exhauſtus eſt. Itaque quin- „ quennis parum idoneus habetur fæminis implendis. Quo ferè ſenſu Stalinus Senex apud facetiſſimum Comicum hircus vocatur edentulus, pruriens ſcilicet, aliàs in coitu impotens. Et Demipho itidem ſenex æſtuans libidine cum ei dixiſſet Lyſimachus: *Profectò ego illum hircum caſtrari volo, ruri qui nobis exhibet negotium*: Reſpondet: *nec omen illud, nec auſpicium mihi placet, quaſi hircum metuo ne vxor me caſtret mea, atqui illius hæc nunc ſimiæ partes ferat.* Somniauerat autem capram, quam ſimiæ commiſerat, abductam. Aliàs idem etiam Lyſimachus eundem Demiphonem ſimiliter laſciuientem ſenem vocat hircoſum: *Iam plenus, inquit, ætatis, animaque fœtida ſenex hircoſus tu oſculere mulierem, vtine adueniens vomitum excutias mulieri.* Ioan. Bapt. Modius in opere ſuo quod ſcripſit de pondere ſeu moleſtia vxoris, vulgare illud dicterium, inde profectum iudicat, quod illi nõnulli ex vxorum ſuarum pulchritudine

In Caſina.

In Mercatore.

A tudine dum eas alijs ſponte concedunt, diteſcant, domique ſuæ cornu Amaltheæ capræ, ſiue cornucopiæ poſſideant. Hircus autem in libidine magis olet, quod nouiſſimum etiam tetigit Martialis loquens de Thaide malè olente: *Lib. 6. epigr. 93.*

Tam malè Thais olet, quàm non fullonis auari
Teſta vetus media, ſed modò fracta via.
Non ab amore recens hircus, non ora leonis, &c.

Nec aliam ob cauſam Plinius fœdiſſimum animalium, Ouidius marem capræ immundũ vocat:

Læta ſalitur ouis, tauro quoque læta iuuenca eſt
Suſtinet immundum ſima capella marem.

Iam verò è contrario apud Indos Cariai, & Cueua regiones incolentes hirci, capræue nomen perquam honeſtum eſt; ita enim vocari, Petrus Martyr, alijque in Indiam nauigatores, tradunt, eos qui aduerſas in facies cicatrices oſtendere poſſunt, quales ceu fortes, & in bello qui ſe ſtrenuè geſſerint, admodum magni faciunt.

B

CIBVS. POTVS.

TERRAM capris paſcendis aptam, (Græci αἰγίβοτον vocant, & αἰγίνομον & αἰγίβοσκον) propriè de montana dici Varinus tradit, & nos ſuprà etiam oſtendimus. Apud Varronem omnicarpæ dicuntur, quem locum annotans Scaliger: Quiſquis, inquit, fuit ille poeta qui hoc dixerit, ſenſerat capras ποικιλοφάγους eſſe; Idem quoque Eupolis Comicus ſentiebat, cùm ita capras loquentes introduxerat, in fabula, quæ inſcribitur Aeges de cibi ſui copia in hac ſe verba iactantes:

Βοσκόμεθα ὕλης ἀπὸ παντοδαπῆς, ἐλάτης,
Πρίνου, κομάρου τε πτόρθους ἀπαλοὺς ἀποτρώγουσαι.
Καὶ πρὸς τούτοισιν ἔτ' ἄλλ', οἷον κύτισόν τε, ἠδὲ
Φάσκον εὐώδη, καὶ σμίλακα τὴν πολύφυλλον.
C Κότινον, σχῖνον, μελίαν, συκῆν, δρῦν, κιττὸν μυρίκην
Πρόμαλον, ῥάμνον, φλῶμον, ἀνθερικὸν, κισθὸν,
Φηγὸν, θύμα, θύμβραν.

Ideſt, vt apud Plutarchum interpres vertit: *Sympoſ. 4. q. 1.*

Omnigena nos materies paſcit abietis
Teneros, & ilicis, arbutique ſurculos
Decerpimus. Tum præter hæc cytiſus, boni
Phaſcuſque odoris & ſimilax folio vbere.
Oleaſter, & lentiſcus, atque fraxinus
Quercus, hedera, erica, rhammus, pallidum
Verbaſcum & aſphodilus, ciſthuſque, & eſculus,
Thyma, thymbra.

Omiſit autem interpres hic συκῆν, ideſt, cucurbitam, & cum pro μυρίκην alij legant ἐρίκην, ipſe reddidit, de vtroque arbuſto. Sed & Virgilius nihil non morſu petere capras teſtatur dum canit: *In culice.*

D

Protulit è ſtabulis ad pabula læta capellas
Paſtor, & excelſi montis iuga ſumma petiuit.
Lurida qua patulos velabant gramina colles,
Iam ſyluis dumiſque vagæ, iam vallibus abdunt
Corpora: iamque omni celeres è parte vagantes
Scrupea deſerta perrepunt ad caua rupis.
Tondentur tenero viridantia gramina morſu.
Pendula proiectis carpuntur & arbuta ramis,
Denſaque virgultis auidè labruſca petuntur.
Hæc ſuſpenſa rapit carpente cacumina morſu,
Vel ſalicis lentæ, vel quæ noua naſcitur alnus.
Hæc teneras fruticum ſentes rimatur: at illa
Imminet in riui preſtantis imaginis vndam.

Inſidiantur vere potiſſimùm frondibus. Ouidius:

Sine frondibus arbor

Nuda riget, lambunt arentia ſaxa capellæ.

Columella arbuſculis, frutetiſque maximè gaudere aſſerit, eaque eſſe arbutum, alaternum, E
cytiſumque agreſtem, nec minus iligneos, querneoſque frutices, qui in altitudinem non proſiliunt; Ait verò etiam alicubi Columella glandem cùm citra ſatietatem data eſt, abortum facere. Virgilius de arbuto, & ſalice:

Eclog. 3. *Dulce ſatis humor depulſis arbutus hœdis,*
Lenta ſalix fœto pecori mihi ſolus Amyntus.

Eclog. 1. Depulſis, ideſt, ſeiunctis à mamma. De ſalice idem rurſus:

Non me paſcente capellæ
Florentem cytiſum, & ſalices carpetis amaras.

Amaras hic vocat ſalices, non quia capris, nam his dulces ſunt, ſed quia hominibus. Salicibus autem gaudere Nemeſianus etiam indicat, dum canit:

Eclog. 1. *Incipe dum ſalices hœdi, dum gramina vaccæ*
Detondent.

Lib. 5. c. 12. De cytiſo diſſerit pauca Columella, id genus arbuſti, ſeu fruticis in agro eſſe quàm plurimum maximè referre inquiens, quod & capris, & omni generi pecudum vtiliſſimus ſit. Quantopere autem cytiſi eſu afficiatur caprinum pecus, idem poeta docet, ſimiliter inquiens peti ab eo hunc fruticem, vt peti ſolet à lupo ouis:

Torua leæna lupum, ſequitur lupus ipſe capellam,
Florentem cytiſum ſequitur laſciua capella.

Eſtque capris cytiſi eſus perquam idoneus, ſiquidem Africanus de lacte in omni pecore augendo ſic ſcribit: Omnia pecora reddent lac copioſum, ſimulque fœtum enutrient, ſi cytiſum
3. de anim. ederint. Sed & Ariſtoteles tradidit cytiſum pecori copiam lactis conciliare, veruntamen florentem noxium eſſe, & inflammare pecus aſſerit, vnde fit, vt ſuſpicentur eruditi epithetum florentem non temerè à poeta adiectum, ſed quod forſan capræ priuatæ naturæ proprietate flore cytiſi non offendantur, aut quod in Italia flos ille pecudibus minus officiat. Vtcunque eſt
Εἰδυλ. 10. Theocritus, ex quo id Virgilius tranſtuliſſe videtur, ſimpliciter cytiſum nominat: G

Ἁ αἶξ τὸν κύτισον, ὁ λύκος τὰν αἶγα διώκει,
Ἁ γέρανος τὤροτρον. ἐγὼ δ' ἐπὶ τὶν μεμάνημαι. ideſt,
Sima capella ſuum cytiſum, lupus ipſe capellam
Inſequitur ſemper: ſic & grus ſemper aratrum;
Te contra totus meus eſt furor.

Dicebat itidem de arbuto:

Georg. 3. *Poſt hinc digreſſus iubeo frondentia capris*
Arbuta ſufficere.

Θάλλους, alij ſimpliciter thallos, alij oleæ ramos, palmites, & frondes reddunt: His capras veſci ſcribit Sophocles in paſtoribus:

Ἑωθινὸς γὰρ πρὶν τιν' ἀυλητῶν ὁρᾶν
Θαλλὸν χιμάιρα προσφέρων νεὸς πόδα,
Εἶδον στρατὸν στείχοντα παρ' ἁλίαν ἄκραν. ideſt, H
Matutino, priuſquam tibicinem viderem aliquem,
Cùm recentes capræ pedibus aggerarem θάλλους, *termites*
Exercitum conſpexit prope maris extremam oram gradientem.

Depopulantur quidem arborum frondes vniuerſim quarumcunque, ſed oleæ potiſſimùm, vnde inuiſa Mineruæ animantia eſſe ſuo poſtmodum dicetur loco. Sed & Comatas paſtor apud
Εἰδυλ. 5. Theocritum capras ab oleaſtro abigit, ait enim:

Σίττ' ἀπὸ τᾶς κοτίνω ταὶ μηκάδες. ὧδε νέμεσθε
Ὡς τὸ κάταντες τοῦτο γεώλοφον, ἇτε μυρῖκαι. ideſt,
Diſcedite ab oleaſtro capellæ: hic paſcimini,
Iuxta hunc ex aduerſo tumulum, vbi ſunt myricæ.

Lib. 6. Et Lucretius canit:

Barbigeras oleaſter eò iuuat vſque capellas,
Deſluat ambroſia quaſi, vero & nectare tinctus,
At nihil eſt homini fronde hac quod amarius extet.

Quia verò vitis molles, teneroſque palmites, imò & ramorum, arboriſque cortices cupidiſſimè deuorat, Libero patri antiquitus immolabatur. Aelianus author eſt eiuſmodi animalia ficuum, & farinarum auidiſſima eſſe, ideoque in Armenia hoc aſtu interimi: piſces, inquit quidam ni-

A nigri, venenati, in Armenia reperiuntur, horum farina ficus conſpergunt, quas in ea loca, quæ maximè abundant feris diſſeminant. Beſtiæ primùm, vt ea attigerunt, ſtatim moriuntur, vt apri, capræ, cerui, &c. Aiunt & fraxinum capris gratum eſſe, hancque potiſſimùm ob cauſam ferendum. Serapion in lib. de ſimpl. citat. Galenum vt habet Albertus, & alij quidam barbari, ſcribentem ſe vidiſſe capras lingentes, paſcentes potiùs, tamaricis frondes, quæ poſtmodum ſine ſplene inuentæ ſint; ſed locum iſtum neque apud Galenum, neq; apud Serapionem inuenias, & quãnis Conſtantinus inquiat: Si capræ ex vaſis tamaricis biberint, aut ederint, non habebunt ſplenem, authores tamen melioris notæ de ſuibus hoc ſcribunt, minui ſcilicet eorum lienes alueis ex tamarice factis. Nonnulli, vt Syluaticus ederam dici contendunt, quòd libenter à capris edatur, vt barba hircina, etiam & roſa canina ab hircis appetuntur, & apud Græcos periclimenon frutex eſt, qui nunc caprifolium vulgò dicitur, & apud Dioſcoridem etiam ægina, non aliam ſcilicet ob cauſam, quàm quòd à capris præcipuè appetatur. Inſidiantur verò etiam Ladano, ſiue ledo, ſuper qua re audiamus Plinium: Arabia, inquit, B ladano gloriatur, fortè, caſuque hoc, & iniuria fieri odoris, plures tradidere. Capras maleficium aliàs frondibus animal, odoratarum verò fruticum expetentius, tanquam intelligant precia, carpere germinum caules prædulci liquore turgentes, deſtillantemque ab his ſuccum improbo barbarum villo abſtergere. Hunc glomerari puluere, incoqui ſole. Et ideo in ladano caprarum pilos eſſe. Sed hoc non alibi fieri, quàm in Nabathæis, qui ſunt ex Arabia contermini Syriæ. Recentiores ex authoribus ſtrobon hoc vocant, traduntque ſyluas Arabum, paſtu caprarum infringi, atque ita ſuccum villis inhæreſcere, verum autem ladanum Cypriæ inſulæ eſſe. Similiter & hoc ibi fieri tradunt & eſſe œſypum hircorũ barbis, genibuſque villoſis inhærens, ſed ederæ flore deroſo, paſtibus matutinis, cum eſt rorulenta Cypros, deinde nebula ſole diſcuſſa puluerem madentibus villis adhæreſcere, atque ita ladanum depecti. Hæc ille. Et rurſus: Lada appellatur herba ex qua ladanum fit in Cypro, barbis caprarum adhæreſcens: De eadem ladani circa mentum hircorum generatione his verſibus agit Rufus Epheſius:

Ladanum vt caprarũ barbis hæreſcens colligatur.

Inuenias in Eremborum quoque ladanon orbe
C *Caprarum circa mentum, gratiſſimus illis*
Succus is è Ciſthi folio decerptus amico.
Imbuti hoc villi menti laterumque madeſcunt,
Non tamen ad morbos hoc præſtat, laudem ab odore
Egregio quo ſpirat habet, quod plurima mixta
Pharmaca & Erembi diuinis viribus aucta,
Orta ſolo, & campo longè lateq́; patenti.

Quærunt itidum thymum non aliter atque arbutum, vt Horatius ait:

1 Carm. Ode. 17.

Impunè tutum per nemus arbutos
Quærunt latentes & thyma deuiæ
Olentis vxores mariti.

De hibiſco ſic Virgilius:

O tantum libeat mecum tibi ſordida rura
Atque humiles habitare caſas, & figere ceruos
Hædorumque gregem viridi compellere hibiſco.

Quo loco Iulius Pomponius Sabinus hibiſcum exponit genus iunci, aut viminis, additque D Plinium videri ſcribere aliud genus, nam ait: hibiſcum à paſtinaca gracilitate diſtat damnatum in cibis, ſed medicinæ vtile eſt. Theophraſtus de hibiſco herba ſic ait: Hibiſcum eſt herba folio maluæ, maiore tamen, piloſioreque caule, fructu maluæ. Vſus eius ad rupta & tuſſes è vino dulci, & ad vlcera in oleo. Sed veriſimilius eſt, vt de vimine, inquit, intelligamus: Floribus præterea etiam nocent, vnde Virgilius:

Georg. 4.

Principio ſedes apibus, ſtatioque petenda,
Quo neque ſit ventis aditus, (nam pabula venti
Ferre domum prohibent) neque oues, hædique petulci
Floribus inſultent.

Ariſtoteles aſſerit fabas largiùs datas αἰγὶ καὶ χιμαίρᾳ (id eſt, vt Gaza vertit, capris, & capellis) copiam efficere lactis. Legimus & in geoponicis græcis herbam pentadactylum dictam (eruditi quinque folium interpretantur) priuſquam bibant quinque dierum ſpacio, illis vorandam dari, vt plurimum lactis habeant: Et in eundem vſum ventribus earum diptamnum alligari. Græcè legitur ἐὰν δίκταμον περὶ τὰς αὐτῶν γαστέρας περιάψῃς. Paulò poſt tamen de lacte augendo in omni pecore ex Africano ſic ſcribitur: Omnia pecora reddent lac copioſum,

3. Hiſto. 21.

ſimulq;

ſimulque fætum enutrient, ſi cytiſum ederint, ἐυ γάλα ἐν ταῖς γαςέραις ἀυτῶν περιάψῃς, id eſt, ſi aut ventri ipſum lac applicueris, vt Andreas à Lacuna vertit: Nam Cornarius hic etiam pro γάλα reddit dictamnum. Dioſcorides aſſerit: Quibus in locis pecora ſcammoniam, veratrum, clematidem, aut mercurialem paſcuntur, lac omnem ventrem & ſtomachum ſubuertere, quale in Iuſtinis, inquit, montibus eſſe à nobis proditum eſt: Siquidem capræ quibus candidum veratrum pabulo fuerit, primo filiorum partu euomũt, & eorum lac hauſtum nauſeam creat, & ſtomachum in vomitiones effundit. Alibi etiam in veratri mentione idem de capris

Lib. 4. ſcribit. Atqui Lucretius ait:

Præterea nobis veratrum eſt acre venenum,
At capris adipes, & coturnicibus auget.

Lib. 5. Dicebat etiam idem poeta de cicuta:

Quippe videre licet pingueſcere ſæpe cicuta
Barbigeras pecudes, homini quæ eſt acre venenum.

Galenus, alijque id ſcribunt de ſturno, cauſamque in 3. de ſimpl. idem Galenus attulit, quod aues huiuſmodi anguſtos corporis meatus habentes; haud ſinunt cicutæ ſuccum ad cor penetrare, ſed eum in ventriculo tam diu retinent, quoad natiuo calore ſuperatus in nutrimentum conuertatur: Cùm hominibus ſecus eueniat, quibus nimirum ob venarum amplitudinem cicuta in cor celerrimè perducta natiuum calorem extinguit. Si modò & capræ ex eius eſu pingueſcant, vt ex Lucretio dictum eſt, cauſam hanc aſſignandam eſſe, Hieronymus Mercurialis exiſtimat, quòd capræ quas mirum in modum ſiccas eſſe, & perpetuo febrire Varro, atque Plinius tradiderunt, cicutis feruorem, ac ſqualorem temperent, quo poſtmodum temperato nutrimentum melius conficitur, & in pinguedinem concreſcit. Hoc enim pacto lactucam quoque ſanguinem augere putant Medici, quando ſcilicet bilioſo corpori exhibita, ſua frigiditate efficit, vt iecinoris calor remiſſus ſanguinem, & non bilem faciat.

VOX.

Lib. 5. c. 13. VOCABVLA, quæ ad caprarum vocem pertinent Iulius Pollux his verbis deſcribit: αἰγῶν δὲ μηκασμὸς, μηκᾶσθαι, μηκώμεναι Ὅμηρος δὲ καὶ μηκάδας αἶγας εἴρηκε. Δοκεῖ δὲ ἴδιον ἐπὶ αἰγῶν εἶναι μᾶλλον ὁ φριμαγμὸς, φριμάττεσθαι, φριματτόμενος. ὡς Ηρόδοτος ἔσφαλται ἐπὶ τῶν βρεφῶν τῶν φρυγίων λόγῳ βληχᾶσθαι τὰς αἶγας οἰόμενος. Vertit Rodolphus Gualtherus: Caprarum mutitus, mutire, mutientes. Homerus & capras micadas appellauit. Videtur autem caprarum proprius eſſe fremitus, fremere, fremens. Sicut & Herodotus fallitur de hædis Phrygiorum loquens, cùm capras balare putat. Secutus videtur Rodolphus authorem Philomelæ, qui tamen mutire hircos facit inquiens:

At mutire capris hirce petulce ſoles.

Alioqui mutire eſt timidè, & imperfectè loqui, & quaſi mu facere, facereque, vt apud Terentium: *Itaque hercle nihil iam mutire audeo*, id eſt, verbum efferre. Iam verò quia μῆκα Heſychio ſunt κέρατα, id eſt, cornua μηκάδας αἶγας ſecundum quoſdam ab Homero vocatas eſſe ait τὰς κερατώδεις, id eſt, cornutas, ſed horum opinio, inquit Henricus Stephanus, parum probabilis, reuera enim αἱ αἶγες vocantur μηκάδες à verbo μηκᾶσθαι ſignificante capris proprium vocem reddere, nam proprinm capris eſt μηκάσθαι, vt βληκᾶσθαι ouium. Sunt qui interpretantur balare, cùm tamen id ouibus peculiariter conueniat, vt mugire bobus, dicente tamen Plinio de pulegio: *guſtatum à pecore, capriſque, balatum concitat.* Homerus præteritum medium ouibus etiam tribuit.

In Andria.

Μηκάδες αἶγες quæ.

Li. 20 c. 14.

Iliad. δ.

Ἀζηχὲς μεμακυῖαι ἀκουσάμεναι ὄπα ἀρνῶν, id eſt.
Indeſinenter balantes poſtquam audiuerunt vocem agnorum.

Nam & Scholiaſtes id præteritum reddit per præſens μηκώμεναι. Vtitur & Nicander uerbo μηκάζειν inde deriuato, & eadem retinente ſignificationem, uerùm tribuit id homini, qui

In alexiph. v. 214. toxicum biberit.

Ἀυτὰρ ὁ μηκάζει μανίης ὑπὸ μυρία φλύζων.

Vbi Scholiaſtes exponit μηκᾶται ὡς πρόβατον, balat, ut ouis. Poeta paulò poſt pro eo dicit generalius βοάα, clamat, uociferatur. Superiore uerò adiectiuo μηκάδες utitur non Homerus ſolùm cùm alibi, tùm Odyſſea 1. βόσκει δέ τε μηκάδας αἶγας, ſed Theocritus etiam, & Comicus quidam apud Athenæum li. 10. caprinũ lac gryphicè uocans μηκάδων αἰγῶν ἀπορρὰν θρόμβων.

Porrò

A Porrò à μηκάομαι, ſiue μηκάζω, eſt verbale μηκασμὸς ſignificans bulatum, quo vtitur Plutarchus in problematibus Roman. de ijs, qui comitiali morbo corripiuntur, μηκασμῷ παραπλησίαν φωνὴν ἀφιᾶσι. Dicitur & μηκὴ pro μηκασμὸς: affertur hæc vox à Scholiaſte Homeri. μυκᾶσθαι verò per υ dicitur de bobus, ſic φριμάσσειν, de hirco, φρυμάττεσθαι de equo dicitur, vel potius φρυάττεσθαι. Varinus ἐυὰ hircinæ vocis imitationem eſſe aſſerit. Ouidius hœdorum vocem vagitum eſſe ait ſimilem infantium:

Metam. 15.

Aut qui vagitus ſimiles puerilibus hædum
Edentem iugulare poteſt.

CIBVS ET POTVS. ITERVM.

B Paucula iſthæc annectes lector ſuperioribus.

VVlgatiſſimum verò pabulum gramem eſt, hinc Calphurnius:

Quas errare vides inter dumeta capellas,
Canaque laſciuo concidere gramina morſu,
Canthe puer quos ecce greges à monte remotos
Cernis in aprico decerpere gramina campo,
Hos tibi do ſenior iuueni pater.

Et Ouidius in deſcriptione diluuij:

Metam. 1.

Et modò quà graciles gramen carpſere capellæ,
Nunc ibi deformes ponunt ſua corpora phocæ.

Salſis gaudent capræ.

Inuenio autem gramen apud Græcos ægicon cognominari. Cęterùm inter alias graminis ſpecies vna eſt aculeatis folijs, quod vulgus, teſte Ruellio, capriolam vocat, propterea quod præ cæteris grato ſit capris pabulo. Poſtremò hoc caprillum genus, cùm & aſperis, & ſylueſtribus locis optimè, vt dictum eſt, paſcatur, rubos non auerſatur, nec ali js vepribus, vt ait Columella, offenditur. In præcedente de oue hiſtoria dictum eſt, quantopere ſalſedinis amantes ſint oues. Eadem planè natura caprarum eſt, imò verò hac parte oues ſuperare videntur, id quod tortoribus etiam eſt notiſſimum, habemuſque apud Bonfinium, Draculam Tranſalpinæ Vngariæ præfectum ſæpenumero captiuis Turcis pedes excoriaſſe, contuſoque ſale perfricuiſſe, mox lingentes ſalſis plantis capras adhibuiſſe, quæ linguæ aſperitatę cruciatum angerent. Ad potum modò quod attinet improbari aquas ſtagnantes, mortuaſque, & quæ iam diutius in vaſis retinentur, indicat Virgilius dum ait:

Lib 10.c.3.
Quis potus eis conueniat.

Iubeo frondentia capris
Arbuta ſufficere, & fluuios præbere recentes.

Columella vult, vt per æſtatem bis ad aquam ducantur, & Albertus affirmat, cùm moueantur poſt meridiem plus aquæ potaturas. Prodigioſum, vel ſaltem admirabile eſt, quod in Zacintho fieri notauit Antigonus, nempe quo tempore ſpirāt Eteſiæ, capros hiantes ſtare verſus Boream, eoque contentos, aquam non requirere, neque bibere.

D SYMPATHIA. ANTIPATHIA.

OVES, & capræ inſita, ac naturali amicitia inuicem coniunctæ ſunt, ambæq; innato etiam odio cum lupo, leone, pardo, tigri, ſimilibuſque fortaſſe etiam alijs, quæ ex rapto viuunt, diſſident. De lupo qui à grege aberrantes oues, aut hœdos inuadit ſic meminit Homerus:

Capræ & oues amicę.

Iliad. π.
Antipathia cum lupo.

Ὡς δὲ λύκοι ἄρνεσσιν ἐπέγραον, ἢ ἐρίφοισι
Σίνται, ὑπ' ἐκ μήλων αἱρεύμενοι, αἵτ' ἐν ὄρεσσι
Ποιμένος ἀφραδύῃσι διέτμαγεν. οἱ δὲ ἰδόντες
Αἶψα διαρπάζουσιν ἀνάλκιδα θυμὸν ἐχούσας
Ὣς Δαναοὶ Τρώεσσιν ἐπέγραον, &c. Ideſt.

Sicut autem lupi agnos inuadunt, vel hædos
Noxij, ex ouibus ſurripientes, quæ in montibus
Paſtoris ſtultitia ſeiunctæ ſunt: hi autem conſpicati

Statim diripiunt, impotentem animum habentes.
Sic Danai Troianos inuadebant, &c.

1.*Carm.*17. Horatius verò inter laudes agri Sabini, & montis Lucretilis hoc etiam præcipuè commendat:

Nec virides metuunt colubros,
Nec Martiales hœdilia lupos.

Quo loco commentator quidem exponit hædilia, hœdulorum ſepta: Iacobus Cruquius verò hærere ait hic omnes enarratores: Aldum inter primos, cuius commentum omittit, vtpote relatu nimis prolixum: Deinde Glareanum in ſuis annotationibus: Lambinum verò etſi nuſquam repertam, probare hanc lectionem admonitum, vt ſcribit, ab Aurato, qui ſagaci profectò iudicio (vt qui vir eſt in omni ſcriptorum genere verſatiſſimus) ſuſpicatus eſt legendum eſſe hœduli, vt ſit hypocoriſticon ab hœdulus: Lambinum tamen malle hœduliæ, eò quòd in omnibus ita ſcriptum offenderit, & ego quoque, inquit idem Cruquius, in meis præterquam in duobus Bland: in quibus lituræ indicio ſunt manifeſto prius ſcriptum fuiſſe hœduliæ, & priorem pediculum literæ u mutatum in d ab eo, qui hœdilia quidem ab hœdo, non etiã hœduliæ ab hœdulo deriuari poſſe didicerat, aut audierat. Quæ temeritas barbari ſeculi in immutandis cùm literis ſcriptorum codicum, tum ſyllabis peruertendis quantum detrimenti intulerit literis & diſciplinis liberalioribus, quàm ab aliquo vel reſtitui, vel corrigi poſſit. Non enim dubito quin fuerit hæc antiqua, & genuina lectio, eaque vox hœdulia per primam flexionem tam fuerit olim vſitata, quam hœdilia per tertiam. Hęduliæ itaque id eſt, hœdulorum ſepta non metuunt colubros, (& lupos) per metonymiam pro dœdulis. Tantum Cruquius.

*Li.*4. *carm. Ode* 4.

1. *Carm. Od.*33. Idem poeta de ijs qui inter ſe diſſident inſanabili odio, ait:

Sed prius Apulis
Iungentur capræ lupis
Quàm turpi Pholoe peccet adultero.

Idem vero etiam de indoli Druſi, & inſtitutione ſub Auguſto loquens, vt fortitudinem eius & contrà hoſtium timiditatem ſignificanter exprimeret deſumpta à capræ natura ſimilitudine, quæ naturaliter leonem expaueſcit, talem oſtendit hoſtes videre Druſum, qualem poſita in fertilibus paſcuis capra leonem primæ iuuentutis videns, exhorreſcit:

Qualem ve lætis caprea paſcuis
Intenta, fuluæ matris ab vbere
Iam lacte depulſum leonem
Dente nouo peritura vidit:
Videre Rhæti bella ſub Alpibus
Druſum gerentem, & Vindelici: &c.

Iliad. γ. Poeta hic, vt videtur imitatus eſt Homerum, qui magnanimitatem, infractumque ac imperterritum Menelai animum deſcribens ſic canit:

Ὥστε λέων ἐχάρη μεγάλῳ ἐπὶ σώματι κύρσας
Εὑρὼν ἢ ἔλαφον κεραὸν, ἢ ἄγριον αἶγα
Πεινάων. (μάλα γάρ τε κατεσθίει εἴπερ ἂν αὐτὸν
Σεύωνται ταχέες τε κύνες, θαλεροί τ' αἰζηοί)
Ὣς ἐχάρη Μενέλαος. id eſt:

Sicut leo gauiſus eſt, qui in magnum corpus inciderit,
Inueniens vel ceruam cornutam, vel ſylueſtrem capram,
Fameſcens. (valde etenim deuorat, etiamſi ipſum
Agitent veloces canes, florenteſque iuuenes,)
Sic gauiſus eſt Menelaus.

Tigris ſympathia cum hœdo.

Lib. de ſolert. anim.

*Lib.*1.*paralip.*

Pardalis caprarum hoſtis.

Mirum verò, quod de tigri effera videlicet, crudelique bellua referunt, teſte Plutarcho, ſi ei hœdus porrigatur, abſtinere cibo per biduum; tertio die eſurientem aliud poſcere, & ni mox detur, caueam conuellere, in qua incluſa tenetur, interim hœdo, vt conuictori, & iam contubernali facto parcere. Quantopere verò in hoc pecus graſſetur pardalis, Penteſileæ Græcos inuadentis exemplo docet Calaber: At Pentheſilea ingentem ſtragem in populo edebat, & maximo concutiebantur metu Græci, nec vllum gemebundis interitus patebat effugium, ſed trucidabantur, non ſecus ac balantes capræ horridis pardalis maxillis conficiuntur, nec vllo pugnæ tenebantur nunc deſiderio, imò potiùs fugæ, & alius aliò ferebatur, hi quidem abiectis humi armis ab humeris, alij verò cum armis, & excuſſis aurigis equi in fugam effuſi erant irruentes quidem gaudio, at pereuntes magna afficiebantur calamitate, nec ullis uiribus occurri potuit oppreſſis. Simili planè ſimilitudine utitur Arioſtus noſter, Angelicæ

A [illegible] fugam, & in ea timiditatem delineans, canit autem:

Qual pargoletta damma, ò capriola,
Che tra le frondi del natio boſchetto,
A la madre veduto habbia la gola
Stringer dal pardo, e aprirle il fianco ò il petto,
Di ſelua in ſelua dal crudel s'inuola,
E di paura trema, e di ſoſpetto;
Ad ogni ſterpo, che paſſando tocca,
Eſſer ſi crede à l'empia fera in bocca.

E contrario rurſus elephanti ex animalibus maximè dicuntur exhorreſcere hircum, ceraſtem, (arietem intelligi diximus) porcum, hiſceq; machinamentis Romanos Pyrrhi regis elephantos primùm vertentes victoria eſſe potitos. Canib. verò cum capris benè conuenit, vt & cum ouibus, vnde & Pollux canes ipſos αἰπόλους nominauit, quaſi caprarum cuſtodes: Et gaudere B etiam canes eſu caprini lactis certum eſt, quamuis, teſte Oppiano, illi, quorum in venationibus vſus eſt, ex eo degenerent; inquit enim interprete Bodino:

Elephas hircum odit.

Lib. de Venat.

Non ouiumve, canumve, hirſutarumve caprarum
Quippe graues tandem fierent, fugerentque labores.

Ex auibus rapacib. nocturnis quædã græcis αἰγοθήλης nuncupatur, παρὰ τὸ ἐξ αἰγός τε θηλάζειν, id eſt, quòd capram ſugat, vel mulgeat, vnde & Latini caprimulgum nuncuparunt, cum hac volucri non benè conuenire ratio ſuadet, dũmodo verũ eſt, quod ſcribunt veteres: Etenim Plinius *fures nocturnos, caprimulgos* vocat, *quia vt idem*, inquit, *intrant paſtorum ſtabula, caprarumq́; vberib. aduolant propter ſuctum lactis, qua iniuria vber emoritur, capriſq́; cęcitas, quas ita mulſere, oboritur.* Quin imo non ſolùm exiccari capras areſcentibus vberibus, ſed & ipſas extingui, quorundam opinio eſt. Hæc quæ ſit auis in ornithologia noſtra oſtenſum eſt. Inter piſces verò Sargus vocatus irrationali quodam amore capras proſequitur, vt refert Aelianus, ſi earum in littore paſcentium vmbra in mari viſa fuerit, adnatat libenter, lætuſq; exilit, & attingere eas miro quodãmodo geſtit, cùm tamen non admodũ à natura ad ſaliendũ ſit habi- C lis. Fuſius, & clarius Oppianus hunc eundẽ amorẽ deſcripſit ſic, interprete Laurentio Lippio:

Caprimulgus auis vbera caprarum ſugit.

Sargi piſcis amor in capras.

Li 11. c. 19
αλιευτικ. 4

Inuadit Sargos caprarum mira cupido
Qui madidi ſimas cupiunt tractare capellas:
Montanis gregibus, quamuis ſint agmina ponti,
Gaudent, & fœdæ rapiuntur amore capellæ.
Proh pudor, an ſperant concordes edere fœtus
Incultos montis colles, pelagique meatus?
Paſtores claudunt cùm ſera crepuſcula lucem,
Tempore quo flauas Phœbus deſiccat ariſtas,
Ducunt loturas ad littora ſicca capellas.
Poſtquam balatus, aut voces littore Sargi
Paſtorum audierint, ſaliunt ex æquore toto
D *Sint licet ignaui, properant examine multo,*
Humida cornigeras gens circumfuſa capellas,
Læta ſalit, lambitque gregem, & blanditur ouanti:
Paſtores talem longè admirantur amorem,
Qui primùm stupidi cernunt miracula facti,
At lætè accipiunt piſces, ſpectantque capellæ:
Gaudent dilectas ponti ſpectare choreas.
Exultant ſargi contrà, non eſt modus vllus
Lætitiæ, teneri non tantùm matribus hœdi
Applaudunt ſtabulis clauſi, paſtuque regreſſas
Accipiunt geſtu læti, ſaltuque petulci.
Omnia cum circum reboant loca vocibus illis,
Paſtores dulces fundunt de pectore riſus.
Ac veluti mater natum, coniuxque maritum
Ire peregrinas longè triſtantur in vrbes
Mœſtitiamque alto triſtes ſub corde recondunt,
Et celſas ſcandunt ſpeculas, & lumine luſtrant
Aequoreas vndas, & fletibus ora relaxant,

Non greſſum reuocant, & lumina in ęquora figunt:
Sic mæſti ſargi lacrymis triſtantur obortis,
Cùm paſtor capras abigit de littore lotas.
Sarge miſer ſubito ni fallor, dira cupido
Afferet exitium, paſtor tibi cauſa doloris,
In fraudem & mortem, piſcator vertet amores:
Piſcoſas, gemino quæ ſurgunt vertice, cautes
Non longè à terra diſtantes æquore paruo
Coniectat clari fulgentes lumine ſolis,
His habitant ſargi ſcopulis, hæc ſaxa frequentant,
Non ſolis gaudent radijs, & luce nitenti;
Aſt olidæ prædo tectus ſub tegmine capræ
Temporibus ſummis duo cornua longa coaptat,
Et paſtorales meditatur pectore fraudes.
Viſcere caprino ſimulat nidore farinam
Commiſtam tumidas ponti demittit in vndas.
Gratus odor, paſtor gratus, ſimulata capella,
Iſtos decipiunt, nec fraudes mente doloſas
Cernunt, ſed læti gaudent, lambuntque capellæ
Hoſtem conſimilem, ſed mox non mitia corda
Inueniunt miſeri ſargi ſub pelle caprina.
Tunc citò peſtiferum ſocium ſub tegmine noſcunt
Cornea cum niueo tendens haſtilia lino
Infigit carnes hamo, quas vngula capræ
Innatas retinet, carpunt obiecta repente
Pabula, piſcator retrò ſua brachia curuans G
Attollit ſargum, ſi quis præſenſerit artem,
Villoſas alij capras, odioque ſequuntur
Paſtorem, ſimulachra, cibos & paſcua tota
Si ſint abſtruſæ fraudes, tollentque laborem,
Arte velox omnes capræ ſub imagine fallit.

Capræ à ſcorpijs vbi non lædantur.

Idem Aelianus de feris in Aegypto capris, quas ſcorpij non lædunt, hæc prodidit: In Copto Aegyptia vrbe & magna conficiendorum aliorum ſacrorum religione Iſin Aegyptij colunt, & verò eodem cultu hanc ipſam venerantur, quo aut coniuges, aut liberi, à lugentibus afficiuntur. Vbi Iſis hanc religionem poſſidet, ibi acerrimi ad peſtiferum vulnus inferendum ſcorpij maximi verſantur, qui vt percuſſerunt, ſtatim interficiunt: Ad quorum vitationem omne cautionis genus Aegyptij adhibent, ſexcentaque machinamenta moliuntur, veruntamen lugentes ad Iſidis fanum capræ ferę ex omnib. tegumentis nudę inter ſcorpios humi iacentes ab horum acerbitate integræ, incolumeſq; permanent; Ex quo fit, vt Coptitę eius caprini generis fęminas ad diuinitatem, & religionem conſecrent, & religioſiſſimè colant, eaſdem Iſidi in amore, & delicijs eſſe exiſtiment. Contrà autem mares immolant. Hoc itidem admiratione nõ caret, ſi verum eſt, quod ſcribit Albertus; fel capræ in vaſe aliquo in terra repoſitum capras ad ſe allicere dici, ac ſi illæ non parum inde iuuentur. Nouerunt, teſte Aeliano, ſaliuam humanã pernicioſam eſſe, (vt quæ marinas etiã ſcolopendras interficiat) itaq; vitant. Hauſto melle capræ valde debilitantur, & mori periclitantur, vt aſſerit Albertus, qui prçterea capras ait multis herbis venenatis, & ſerpentib. vti, & proficere ex eis, ſed Plinius de capreis, non capris ſcribit, quod venenis pingueſcant. Non deſunt verò etiam plantæ, quæ hoc genus pecudi peculiariter noxiæ ſunt, vt Euonymus, teſte Theophraſto his verbis: Euonymus arbor dicta naſcitur tum alibi, tum in Lesbo inſula monte Orcynio, cui nomen Ordyno: magnitudine mali punicæ, atq; folio eiuſdẽ, maiori quàm vincaperuinca, (chamædaphne) & molli, vt punica. Germinare menſe Septembri (Poſideone) incipit, floret in vere, flos albæ violæ ſimilis colore, infeſtus odore velut cruorem inferens (ὄζει δὲ δεινὸν, ὥσπερ φόνου.) Fructus cum putamine ſiliquæ ſeſamæ proximus, intus ſolidus, præterquam quod in verſus diuiditur quaternos. Hic pecus (oues) enecat guſtatus, quin etiam folium idem facit, & potiſſimum capras niſi purgentur, interimit, purgantur autem anocho. Hæc Theophraſtus in fine lib. 3. de hiſtor. plant. nec alibi.

Fel capræ vt capras alliciat.

Antipathia cum ſaliua humana, melle, & euonymo.

Euonymus quænam ſit.

Li.13. c.22.

Tranſtulit hæc Plinius cætera ferè ſimiliter, ſed pro chamædaphne laurum reddidit. Ad cuius loci declarationem duo occurrunt, quæ ſcilicet ſit euonymus, & quid anochus. Geſnerus

euonymum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

A euonymum eam arbuſculam eſſe cum multis alijs ſuſpicatur, quæ vulgò apud barbaros, item
Gallos, & Italos fuſaria, vel fuſanus appellatur ab vſu fuſorum propter materiæ ſoliditatem.
Ruellius verò hoc arbuſtum neque ab ouibus, neque à capra attingi aſſerit, ſed nunquid re-
uera euonymus ſit non audet affirmare. Dalechampius verò non euonymum, ſed eiuſdem
Theophraſti tetragoniam eſſe arbitratur, ſiue vt Theodorus vertit, quadratoriam. Euony-
mum verò eam eſſe putat, quæ alijs chamænerion dicitur, ſiue rhododendron, ſiue nerion
alpinum, quòd flore, folijs, fructu ſiliquato, quamuis ſiliquis diuerſis, nerium vtcumque refe-
rat, Geſnero balſamum alpinum, & roſa alpina. Naſcitur in ſaxoſis, & aſperis montibus, pu-
nica non altior, ſæpius breuior, & fruticoſa ramis, virgultiſque multis, folio carnoſo, oblongo,
punicæ, vel lauredæ albæ ſimilis ni minor eſſet, tactu molli, ſupernè viridi, infernè rufo, flore
in ramorum faſtigio copioſo leucoio ſimili purpureo, aſpectu pulcherrimo, graueolente tan-
quam virus cruoris effuſi, & corrupti naribus afflante. Hanc capras, & oues refugere opilio-
nes, inquit, aſſerunt, imò verò ipſe Dalechampius cùm attentius contemplaretur caprarũ gre-
B ges vicina fruteta depaſcẽtes, nullam ſe vidiſſe aſſerit, quæ hanc attingeret, atq; adeo cùm de-
cerptum obijceret, auerſari, ſe deprehendiſſe. Huic de euonymo opinioni qui refragabitur,
primùm, inquit, obijciet euonymum Theophraſti folij eſſe maioris, quam chamædaphne cum
hæc noſtra folio ſit minori: Deinde florem illius ſimilem eſſe colore τῷ λευκῷ ἴῳ, id eſt, albæ
violæ: at huius flos purpureus eſt. Poſtremò eiuſdem florem non tam abominandi eſſe odoris.
Quibus reſpondere facile eſſe putat, quandoquidem quo loco folium maius, chamædaphnes
folio eſſe dicitur, mendum ſubeſſe aſteriſcus indicat, & Gaza non chemædaphnen, ſed clema-
tidem legiſſe videtur, qui vincam peruincam veterit: Florem verò non λευκῷ ἴῳ ſimilem eſſe
lego, ſed λευκοΐῳ præſertim puniceo, multa enim ſunt genera τοῦ λευκοΐου præter album, & lu-
teum, figura, & colore diſtantia. Ad hæc floris tam grauem, & deteſtandum odorem poteſt
ſignificare non vox φόνος, nam præter eum, quem diximus, ſignificat etiam odorem atracty-
lidis, quam φόνον à quibuſdam appellatam fuiſſe, author eſt ipſe Theophraſtus, quo loco pro
ἔχει δὲ τὴν ὀσμὴν δεινὴν, καὶ φονώδη, vel δυσώδη, legunt alij ῥητινώδη, quem odorem atractylidi
conuenire, optime ſciunt, qui plantam nouerũt. His adde huius noſtræ euonymi fructus qua-
tuor folliculis conſtare (Theophraſtus τὰ κελύφη vocat) oblongis, ex quibus coniunctis vnica
C videtur componi ſiliqua, ſeſamo verò à Matthiolo picto ſimilis, grano intus ſolido. Hæc itaq;
Dalechampius, cuius ſententiæ huc vſque acquieſcam, donec rem diligentius excuſſero. Su-
per anocho diuerſas etiam reperio doctiſſimorum virorum ſententias. Geſnerus helleborum
nigrum putat eo nomine ſignificari, motus puto authoritate Plinij, qui agens de hoc hellebo-
ro tradit à quibuſdam vocari melampodium, quod Melampus vires eius inuenerit, cùm obſer-
uaſſet capras illo paſto expurgari. Cæterùm etſi Plinio libenter conceſſerim purgari helleboro
capras, etſi Theophraſtus id de ouibus (προβάτοις) obſeruatum eſſe ſcribat, non propterea
meo iudicio aſſerendum omninò fuerit anochum cum helleboro nigro idem eſſe: non enim
mihi perſuadere poſſum clariſſimum illum authorem ſynonymis, vbi minimè neceſſe eſt, vti.
Equidem Rembertus Dodonæus anochon Theophraſto plantæ genus eſſe negat, ſignificare
autem inediam, quare ἀνοχῇ iudicio etiam Dalechampij legi poteſt, id eſt, inedia, & cibi ab-
ſtinentia, ſed Dodonæus ἄνοχον videtur interpretari vomitionem, & per ſuperna purgatio-
nem, vt vox ſit ἀπὸ τοῦ ἄνω: ſcribit enim eſu foliorum capras interire niſi ſupernè, & infernè
purgentur. Plinius quidem in eodem ſenſu anochum accepit, ſed de inferiore purgatione pe-
D culiariter, nulla tamen ouium, aut caprarum mentione facta: Lethale, inquiens, animantibus,
necnon & folio eadem vis: ſuccurrit aliquando præceps alui inanitio, vt ſit ſenſus apud Theo-
phraſtum, ouibus, & capris euonymi eſus lethalis eſt, niſi purgentur; purgantur autem inſigni
aliqua euacuatione. Indicari autem hac eadem voce inanitionem ventris, etiã annotauit Hen-
ricus Stephanus in theſauro linguæ græcæ, inquiens, ἀνόχον in vulgatis lexicis verti diarrhæã,
& alui profluuium. Cæterùm cùm rariſſimus, huius vocabuli vſus ſit, & fortaſſis à nullo alio
vſurpetur, mendi ſuſpectum eſſe credit, eoque magis cùm plurima apud eundem hunc autho-
rem mendoſè legantur, præſenſque de euonxmo locus ſi animum aduertamus, ſit corruptus,
vel enim pluralis τὰς αἶγας mutandus eſt, vel τύχωσι pro τύχῃ, & καταίρονται pro καταιρεῖ-
ται reponi debet, ſiquidem tranſitus à pluriali ad ſingularem, & uiciſſim a ſingulari ad plura-
lem hoc modo non fit. Iam uerò legimus apud eundem Plinium rhododendrou in iumentis,
capriſque & ouibus uenetum eſſe: Idem homini contra ſerpentium uenena remedium. Et ali-
bi aſſerit, pecus, & capras ſi aquã biberint, in qua folia rhododendri maduerint, mori dici, ſed
& ſabina, eodem teſtante, capris & ouibus venenũ eſt. Eſt & author M. Varro oleam ſi lãben-
do capra lingua contigerit, depaueritque primo germinatu eam ſterileſcere, ſed hac dẽ re

Lib. 6. hiſt. pl. cap. 4.

Anochum quid.

Lib. 25 c. 5.

poſtea ubi deMineruæ ſacrificio, ubi & de uite: de qua tamen hic præteriri non debet, ex hoc peſtilente in vites animali inuentum eſſe, maximam capere vtilitatem, eiuſq; beneficio augeri vindemiam: Siquidem apud Africanum legas, cornua caprarum numero tria circum arborẽ, cui vitis maritata ſit, in terram affigi, acumine deorſum immiſſo, ore cornuum ſupra terrã paululum extante, vt pluuia velut in vas influere poſſit, id factum vberrimæ fertilitatis in vitibus auxilium eſſe. Nihilo ſecius vt idem Africanus author, nõ morſus tantùm vitem lædit, verùm pulmo etiam eius contra vini vim arma capit, ſi aſſetur, & ebrioſo cuipiam in cibo detur, efficit enim vt vapor ille, qui temulantiã inducit, retundatur, inaniterq; difflertur, & euaneſcat. Quin etiam hircinus adeps, quo falx putatoria obuncta fuerit, ne pediculi in vite generentur prohibet, ab eodem proditum Africano, Conyzam etiam capris lethalem eſſe priſci illi Ægyptiaci ſapientes exiſtimarunt. Hominem enim capras, & oues perdentem ſignificaturi animalia ipſa pingebant, teſte Oro Apolline, conyzam depaſcentia: hæc enim, inquit, conyzam edentia moriuntur ſiti enecta. Chryſippus ocymum dicebat inſaniam facere, & lethargos & iecoris vitia, ideoque capras id aſpernari, hominibuſque fugiendum quoque eſſe cenſebat, referente Plinio, qui tamen ſecutam ætatem id acriter defendere aſſerit, nam id eſſe capras. Idem tamen in geoponicis quoq; græcis legimus. Idẽ de laſere ſcribit. Laſer multis iam annis in Cyrenaica prouincia non inuenitur, quoniam publicani, qui paſcua conducunt maius ita lucrum ſentientes depopulantur pecorum pabulo. Si quando incidit pecus in ſpem naſcentis, hoc deprehenditur ſigno, oue, cùm comederit, dormiente protinus, capra ſternutante. Alyſſon etiam ſi iuxta caulas plantetur, caprarum gregi, & pecori conducere creditur, vt refert Plutarchus. Plinius de venenato melle loquens, de ægolethro herba iſthæc prodidit. Heracleæ in Ponto quibuſdam annis pernitioſiſſima exiſtunt, ab ijſdem apibus facta. Nec dixere authores, è quibus floribus ea fierent. Nos trademus quæ comperimns. Herba eſt ab initio, & iumentorum quidem, ſed præcipuè capranum appellata αἰγόλεθρον. Huius flores concipiunt noxium virus, aquoſo vere mareſcentes. Ita fit, vt non omnibus annis ſentiatur hoc malum. Quæ autem ſit hæc herba Plinij non reperio. Geſnerus tamen in hiſtoria de boue apud ſuos prouenire ſcribit noxiam quandam herbam, qua non ipſa ſolùm boues abſtineant, ſed & gramine circumcirca naſcente, licet eodem equi veſcantur. quàm ægolethron eſſe conijcit. Ruſtici quidem, inquit, apud nos malũ florem, alij malũ henricũ appellant, vt atriplicis quoddã ſylueſtre genus bonũ henricum. Caulis ei pallidus, pedalis, ſolidus, & ſubſtãtia quadam humida, molliq; infarctus. Flores hirſuti, purpuraſcentes, inſpicam congeſti, vt in teſticulo canis ferè, ſemina rotunda inſtar milij, guſtu ſubaſtringit, radice albiſſima, nodis quibuſdam exaſperata, & veluti ſquamata, longiſſima, ad quinque vel ſex cubitos deſcendente, quãuis rarò integra effodiatur. Recens planè frigida, humidaq; tactu percipitur. Vites vicinas corrumpit, & frigore ſuo lædit, quamobrem diligenter à vinitoribus effoſſa in aquam reijcitur, ne in terra denuò comprehendere poſſit. Plurimum circa eam graminis abundat, Folijs caret. Vis enaſcenti tanta, vt vel per pauimẽtum, ſi quod obſiſtat, eluctetur. Vere tantùm prodit, flos ſolis impatiens, craſſus, aquoſus, intra triduum vi ſolis marceſcit. Natalis ei vineæ collinæ, & prata ſyluis proxima. Autumno, vt audio rurſus erumpit. Mel Heracleoticum vt ſcribit Ruellius, ex herba fieri candida commemorant, quæ αἰγόλεθρος vocetur. Similiter etiam Hermolaus Barbarus legit tanquam ex Plinio. Quamquam illius noſtræ ſuperficies ex albo palleat, radix albiſſima ſit: ex Plinio tamẽ de colore eius nihil cognoui, ſed alia Plinij herba alba videtur, panico ſimilis, occupans arua, pecori quoque mortifera. Forſan & hæc aconito Theophraſti, quod frumento ſimile facit, cõgener fuerit. Hæc itaq; omnia Geſnerus. Dalechampius uerò hæc quæ Plinius de ægolethro, Theophraſtum de euonymo ſcribere tradit: Dioſcoridem uerò de rhododendro, ſed apud neutrum illorum illud legas. Aliter uerò de ægolethro ſcribit Antigonus in congerie mirabil. narrat, nimirum hoc modo: In Lycia naſcitur quædã herba, caprarum pernicies, αἰγόλεθρον græci uocant, eam nulla Lycia capra guſtat. Quod ſi peregrina incidat, & ob ignorationem edat, interit corrupto omaſo. Idem Plinius pulegium à pecore, capriſque guſtatum, balatum concitare aſſerit, indeq; græcos quoſdam literas mutantes blechon uocauiſſe. Si eryngij caulem ex grege ouis, capellave morſu defectum ore ſuſtulerit, totus ſtatim ſubſiſtit grex, relictoque paſcẽdi ſtudio nouo ueluti ſpectaculo attonitus non prius admirari rem deſinit, quam accedens paſtor caulem illum abſtulerit, abiectoq; longius inutile gregis ſui otium ea relatione caſtigauerit. Authores eius rei Ariſtoteles primum, qui in nouo grege, & ſi gregis dux id fecerit, euenire dixit: Poſt eum Plutarchus, pluresque alij. Aliter uerò Cardanns: Capras alij, inquit, dicunt inuento eryngio congregari, nec diſcedere, donec una illud edendo abſumpſerit. Sed ſuper hac re quid cum alijs ſentiamus, paulò antè indicauimus.

Vitis vt capræ morſu ſterileſcat, & eiuſdem cornibus fæcundetur.

Pulmo capræ aſſatus ebrietatem arcet.

Vitis vt à pediculis ſeruetur.

Conyza capris lethalis

3. Sympoſ. qu. 1.

Li. 21. c. 13

Aegolethrũ quæ herba.

Lib. 3. c. 21.

Li. 18. c. 17.

Pulegij cum capræ ſimpathia, vt & eryngij.

7. de variet. cap. 33.

COITVS. PARTVS. EDVCATIO.

DE libidine, & potiſſimùm hirci ſupra abundè eſt dictum, ſed ſunt & capræ admodum venereæ, nam & ipſæ, teſte Plinio, coire incipiunt ſeptimo menſe, & adhuc lactentes. Tradit etiam animam capris quàm ouibus eſſe ardentiorem calidioreſque concubitus. Set & Varro ait. De Seminio dico eadē, quæ Atticus in ouibus: hoc aliter, ouium ſemen tardius eſſe, quo hæ ſint placidiores, contra caprile mobilius eſſe: De quarum velocitate in Originum libro Cato ſcribit hæc: In Soracti Fiſcelio capræ feræ ſunt, quæ ſaliūt è ſaxo pedes plus ſexagenos. Oues enim quas paſcimus ortæ ſunt ab ouibus feris, ſic capræ quas alimus à capris feris ſunt ortæ. Ariſtoteles verò capras cum ouibus coniungit, & vtraſque anniculas coire ſcribit, atque vterum ferre, ſed capras B potius: mares quoque in ijs ipſis generibus eodem illo tempore inire, ſed prolem differre, præſtātiorem enim eſſe eam, quam ſeneſcentes mares, & fæminæ procrearint. Florentinus item capram oui ſimillimam eſſe, ait, multis nominibus, iniri quippe in ijſdem temporibus: quinque menſibus ingraueſcere fætu, perinde vt oues: geminos etiam parere, vt plurimum. Quinque autem menſibus vterum ferre, etiam Varro teſtatur, & Ariſtoteles his verbis: Oues, & capræ terno, aut quaterno coitu implentur, & ſi à coitu imber acceſſit, abortum infert; pariunt maxima ex parte ſingulos, ſed aliquando & binos, & ternos, & quaternos, ferunt quinque menſibus tum oues; tum capræ, vnde fit, vt locis nonnullis, quibus cæli clementia, & pabuli copia eſt, bis pariant. Dixit philoſophus, terno, aut quaterno coitu impleri, quia, vt inquit Plinius, primus in die coitus non implet, ſequens efficacior, ac deinde concipiunt. Pariant, hoc eodem Plinio authore, octo annis. Atqui Ariſtoteles tota vita coire aſſerit, & gemellos parere tum pabuli beneficio, tum ſi pater, aut mater vim eam geminandi à natura obtineat. Inutilis itaque coitus eſt lactentium, vnde & idem Plinius de conceptu earum loquens, parere, ait, aliquando anniculas, ſemper bimas, in trimatu verò inutiles: aliàs tamen inquit: capræ pariunt C & quaternos, ſed raro admodum, ferunt quinque menſibus, vt oues. Pinguedine ſterileſcunt. Trimæ minus vtiliter generant, & in ſenecta, nec vltra quadriennium. Vnde etiam Columella, & Palladius matres, hoc eſt, matrices vltra octo annos ſeruari vetant, quod aſſiduo partu fatigatæ ſteriles exiſtant. Commodiſſimum autem tempus eſt, vt hæc animalia coeant, quod hybernum ſolſtitium præcedit, cuius rei rationem reddidit Plinius inquiens: Concipiunt Nouembri menſe, vt Martio pariant turgeſcentibus virgultis. Quot modò capris hircus ſufficere poſſit, alijs aliter placet, ſicuti ex his Varronis verbis cōſtat: de maribus, inquit, & fęminis idem ferè diſcrimen, vt alij ad denas capras ſingulos parent hircos, vt ego: Alij ēt ad quindecim, vt Menas: nonnulli etiam, vt Murius, ad viginti. Nolunt Columella, & Palladius anniculis, vel bimis capellis, (nam vtraque ætas, vt oſtenſum eſt, partum edit) hœdum ſubmitti. Neque enim educare, niſi trimam debere, ſed anniculæ confeſtim depellendam ſobolem, bimæ tamdiu admittendam, dum poſſit eſſe vendibilis. Vbi autem editi ſunt hœdi eodē modo, quo agni educantur, inquit idem Columella, niſi quod magis hœdorum laſciuia compeſcenda, & arctius cohibenda eſt. Tum ſuper lactis abundantiam ſamera, vel cytiſus, aut hedera præbenda, D vel etiam cacumina lentiſci (& arbutiunt addit Palladius) aliæque tenues frondes obijciendæ ſunt: Sed ex geminis ſingula capita, quæ videntur eſſe robuſtiora in ſupplementum gregis reſeruantur, cætera mercantibus traduntur. Quòd ſi verò mater, vel erepta, vel alio caſu perdita fuerit, nouit hœdus ſeipſum lacte ſaturare, quod etiam meminit Galenus his verbis: Natura corporis partes fingens, vel perficiens fecit, ut ipſæ citra doctrinam proprias actiones aggrederentur, cuius rei exactiſſimum aliquando fecimus periculum, hœdum alendo, ſed ita alendo vt matrem quæ ipſum in vtero geſtauerat, nunquam vidiſſet. Cùm enim prægnantes capras diſſecarem, hœdum à matre abſolutum ita abſtuli, vt ipſum haudquaquam videret; atque in domum quandam vbi multæ pelues erant, depoſui: quarum aliæ vini, alię olei, aliæ mellis, aliæ lactis, aut alterius cuiuſpiam humoris erant plenæ, aderantque fructus non pauci, tum cereales, tum ab arboribus decerpti. Hunc itaq; hœdum conſpeximus, in primis quidem pedibus incedentem perinde acſi audiuiſſet crura inceſſus gratia ſibi fuiſſe conceſſa, deinde excuſſit, quam à matre contraxerat humiditatem, poſtea pede latus ſcalpere, ac deinde ſingula vaſa olfacere vidimus: Percepto itaque ſingulorum odore, lac tandem abſorbuit. Quibus viſis omnes exclamauimus Hippocratem verè dixiſſe animalium naturas eſſe à nemine

Caprarum libido.

Mira velocitas.

Quot menſibus ferãt.

Quot annis ſint fertiles.

Quod coitus magis idoneum tẽpus.

Hircus quot capras inire poſſit.

Quibus alimentis lactis copia obtineatur.

6. de loc. aff. cap. 6.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

doctas, &c. Tantum Galenus. Sed in educatione tum hœdi, tum totius pecoris, ſcire impri- E mis intereſt, qualis debeat eſſe gregis ipſius paſtor, quē Latini caprarium, Græci αἰπόλον, vel quaſi αἰγοπόλον, quod circa capras verſetur, vel quod αἰπὰ, id eſt, ardua, & alta loca, vel ἐν αἴπει, id eſt, in altitudine obambulat, vocant; vel etiam αἰγονόμον: docet Columella his verbis: Magiſter autem pecoris acer, durus, ſtrenuus, laboris patientiſſimus, alacer atque audax eſſe debet, & qui per rupes, per ſolitudines, per vepres, facile vadat, & non vt alterius generis paſtores, ſequatur, ſed plerumque vt antecedat gregem. Quare eum eſſe maximè ſtrenuum opus eſt. Capellæ dum dumeta paſcunt, capris cedunt, ſubinde quæ cedit, compeſci debet, ne procurret, ſed placidè, & lentè pabulentur, vt & largi ſit vberis, & non ſtrigoſiſſimi corporis. Sic ille. Geoponica græca ideo caprarios leues, & veloces eſſe volunt, vt caprarum celeritatem aſſequantur. Αὐλὴ, ſiue σηκὸς vocatur vbi vel capræ, vel oues ſtabulantur, latini caprile dicunt, hoc ſecundum eundem Columellam, vel naturali ſaxo, vel manu conſtratum eligi debet quoniam huic pecori nihil ſubſternitur. Diligenſq; paſtor quotidiè ſtabulum conuerrit, nec paritur ſtercus, aut humorem conſiſtere, lutumue fieri, quia cuncta hæc capris ſunt inimica. F Similiter ferè & Varro ait, ſtabulari pecus melius ad hybernos exortus ſi ſpectat, quod eſt alſioſum cùm dixiſſet: Id vt pleraque, inquit, lapide, aut teſta ſubſterni oportet caprile, quo minus ſit vliginoſum, ac lutulentum: Ait item: cum foris eſt pernoctandum, item in eandem partem cæli, quæ ſpectent, ſepta oportere ſubſterni virgultis, ne oblinantur. Virgilius verò de ſtabulorum ſitu prodidit:

Qualis debeat eſſe paſtor.

Stabulum quale eligendum.

Et ſtabula à ventis hyberno opponere ſoli
Ad medium conuerſa diem cum frigidus olim
Iam cadit, extremoque irrorat Aquarius anno.

Negat Columella numerum generis huius maiorem quàm centum capitum ſub vno clauſo expedire haberi, cùm lanigeræ mille pariter commodè ſtabulentur. Varro verò numerum minorē in caprino genere eſſe oportere inquit, quàm in ouillo, quòd capræ laſciuæ ſunt, & quæ diſpergunt ſe; contrà quòd oues ſe congregant, & condenſant in locum vnum: Itaque in agro Gallico greges plures potius facere, quàm magnos, quod in magnis citò exiſtunt peſtilentiæ, G quæ ad perniciem eos perducunt. Satis magnum gregē putare eſſe circiter quinquagenas, quibus aſſentiri putare credidit, quod vſu venit Gaberio equiti Romano. Is enim cùm in ſuburbano haberet agrum, iugerum mille & à caprario quodam, qui adduxit capellas ad vrbē denarios ſibi in dies ſingulos dari audiſſet, coegit mille caprarum gregem, ſperans ſe capturum de prædio in dies ſingulos denarios mille. Tantum enim fefellit, vt omnes breui amiſerit morbo: Contra in Salentinis, & in Caſinati ad centenas paſcunt. Paſcuntur eodem modo, quo oues, & ſimiliter paſtæ ad potum ducuntur, Virgilius:

Quot capræ vni ſtabulo includi poſſint, & vna paſci.

Tityre dum redeo (breuis eſt via) paſce capellas
Et potum paſtas age.

quo modo & Varro locutus eſt: Meridiano tempore ſemel potum agere, ſatis habeat; & paulo antè: Ab occaſu paruo interuallo interpoſito ad bibendum appellant. Quo verò tempore reducendæ ſint à paſtu domùm, idem poeta oſtendit, inquiens:

2. de re ruſt. 2.

Eclog. 10.

Ite domum ſaturæ, venit heſperus, ite capellæ.

Columella verò, & Varro reduci domum greges præcipiunt, poſtquam contenebrauit. Si in agro enitatur capra fœtum humeris, paſtor efferre debet, etſi aliter videatur indicare poeta H dum ait:

Eclog. 1.

en ipſe capellas
Protinus æger ago hanc etiam vix Tityre duco
Hinc inter denſas corylos, modò namque gemellos
Spem gregis, ah ſilice nuda, connixa reliquit.

Ducere autem potius à partu laſſam, & infirmam, quàm portare paſtorem ait, quia ipſemet quoq; portari ſuis potius, quàm alienis pedibus ambulare debebat, ſiquidem eius corpori male erat. Efferri autem humeris recenter editos fœtus ſolere manifeſtè Tibullus teſtatur:

Eleg. 1. li. 1.

Non agnumue ſinu pudeat, fœtumque capellæ
Deſertum, oblita matre, referre domum.

Eclog. 5.

Clariſſimè Calphurnius:

Te quoque non pudeat cum ſerus ouilia viſes
Si qua iacebit ouis, partu reſoluta recenti,
Hanc humeris portare tuis, natoſque tepenti
Ferre ſinu tremulos, & nondum ſtare paratos.

A Aelianus teſtatur paſtores, curatoreſque ouium, caprarum, & equarum, quo plus prolis ſibi naſcatur, genitalia tempore coitus delibutis multo ſale, & nitro manibus perfricare, indeq; ijs vehementiorem coitus appetitionem exoriri: alios eadem pipere, alios nitro perungere, alios vrticæ fructu: Eſſe etiam qui myrrha, & nitro eadem inungant; exque ea ſanè fricatione fæminas, & libidinoſiores euadere, & mares ſuſtinere: Sed & Ariſtoteles ſcribit, caprarum, quæ coitum non patiuntur, vbera à paſtoribus montis Oetæ vrtica perfricari vehementer, vt dolorem infligant, itaque primùm cruentum humorem elici, mox purulentum, poſtremò lac nō minus, quàm ex eis, quæ venerem patiantur. Et ne quis id miretur, accedit teſtimonium Alberti, qui vidiſſe ſe hoc ſcribit in mulieribus tum viduis, tum virginibus, quæ, idem in ſuis expertæ mamillis, lac abundè emiſerint.

Quomodo coitus auidiſſimæ reddi poſſint.

B

AFFECTVS CORPORIS,

Eorumque cura.

OVIBVS robuſtiores quidem eſſe capras, tradit Ariſtoteles, ſed oues meliùs valere. Plutarchus in lib. de defectu oraculorum memoriæ prodidit Græcos ſacrificaturos tauros appoſita farina, ſues ciceribus, ſi non guſtarent, non eſſe ſanos, iudicaſſe: Sic capram arguiſſe affuſa frigida, ſi non moueretur, vt non benè ſcriptum ſit à Cælio, capras frigida aqua exploratas, ſi eam guſtare abnuiſſent. Archelaus equidem capras profitebatur, teſte Plinio, nùnquam carere febri, ideoque fortaſſis, inquit, quòd anima his quàm ouibus ardentior, calidioreſque concubitus. Et aliàs etiam ſcribit Plinius, propterea non præſtari ſolere de earum ſanitate in venditionibus, ſatis enim fuiſſe quod venditor diceret, aio illas benè eſſe, & benè bibere. Legimus & hoc apud Varronem: De emptione aliter atque de ouibus dico, quòd capras ſanas ſanus nemo promittit, nūquam enim ſine febri ſunt. Itaque ſtipulantur paucis exceptis verbis, ac Manilius ſcriptum reliquit, ſic: Illas capras hodie rectè eſſe, & bibere poſſe, habereque rectè licere, hęc ſpondes ne? C Et rurſus: *Quid dicam de earum ſanitate? Quia nunquam ſunt ſanæ* &c. Florētinus verò etiam admodum celebris, qui inter multa, quæ reliquit literarum monimenta, etiam de re ruſtica nō incurioſè conſcripſit, ita capras ſemper febricitare ait, vt ſi quando deficiat febris, intereant. Eſt præterea obnoxia peſti, qua de re ſic legimus apud Columellam: Alia genera pecorū cùm peſtilentia vexantur, prius languoribus, & morbo maceſcunt: ſolæ capellæ, quamuis optimæ, atque hilares, ſubitò concidunt, veluti aliqua ruina gregatim proſternantur. Id maximè accidere ſolet vbertate pabuli. Tentantur & epilepſia, quamobrē veteres ſacerdotes, vt tradit Plutarchus, vehementer ijs, vt morbidis abſtinuerunt, quoniam guſtantibus, aut tangentibus modò aliquid morbi eius affricari ſibi perſuaderent. Diſputat itaque aduerſus Ariſtotelem Mercurialis in hæc verba: Ariſtoteles, inquit, quærens cur homines ſoli, vel maximè inter animalia oculis peruertantur, inter alias cauſas hanc affert, quòd ſoli in animalium genere fiunt epileptici, epilepſia verò oculorum peruerſionem inducit. Hanc ſententiam omninò falſam eſſe, duo faciunt, vnum eſt, quod ipſemet Ariſtoteles in libris de animalibus nonnulla recenſet, quę eiſdem morbis, quibus homines, tentari ſcribit, vt oues: Alterum quod in libro de ſacro D morbo, qui vt Hippocratis à Galeno in primo prognoſtic. textu 4. & libro an ſanguis in arterijs cōtineatur, nec non à Cælio Aureliano lib. 1. paſſionum chronicarum cap. 4 citatur, ſcriptum eſt, oues & maximè capras epileptico morbo non parùm obnoxias eſſe: Quod certè de ouibus valdè veriſimile videtur, nempe quæ caput in terram ferè detinentes, halitus prauos, ac humiditatem craſſam facilè in caput trahant, & ſubinde morbum ſacrum incurrant. At capræ, quæ alto capite vt plurimum paſcuntur, ſiccæque ſunt ac perpetuò febrire traduntur, quo modo ouibus magis epilepſia, quæ à larga pituita gignitur, exponantur, non admodum intelligo, eo pręſertim quod Clemens Alexandrinus tradit 7. Stromatum, hircinas carnes epilepticis auxiliari fuiſſe creditum, niſi dicamus, vt Plutarchus in Rom. problem. capras cæteris animalibus comitiali morbo magis tentari, ob meatuum anguſtiam, quam arguit vocis tenuitas, atque etiam eodem morbo facilè capi eos, qui caprinis carnibus veſcuntur. Itaque ſententia Ariſtotelis ſic moderari debet, vt in ſect. 10. probl. 43. & ſect. 31. probl. 26. vbi ait, quod homo vel ſolus, vel maximè oculis peruertitur, dicamus quoniā vel ſolus, vel maximè in infantia epilepticus fit. Hęc itaq; Mercurialis. Plutarchus autem morbi cauſam anguſtiam metuum eſſe ſcripſit, per quos ſpiritus fertur, ob quam is ſępe intercipitur, proque argumento vſurpari vocis tenuitatem, nam

Capręſemper febricitant, & peſti maximè ſūt obnoxiæ, & epilepſiæ.

&

Pediculos nō habent.
Hydrope laborant.

& homines morbo eodem correptos exilem vocem emittere balatui ſimilem. Et Cælius Au- E relianus ſcribit non ſolùm caprinas carnes epilepticis prohiberi, ſed prohiberi præterea ſuper pellem caprinam dormire, ſiue iacere ægrotantem, ſiquidem paſſionis facere motum; Et mox rurſus ait, caprina pellis odoris tetri cauſa, noxia capiti iudicatur, non ſpeciali, atque priuata ratione. At verò Hippocrates ideo epileptica eſſe hæc animalia, oues ſcilicet, & præſertim capras cognoſci tradidit, quòd ſi caput earum diſſecueris cerebrum reperiatur humidum, ſudore refertum, & malè olens. Laurentius Ioubertus in apologia pro paradox. 7. decad. 2. oſtendens formatricem circa excrementa aliquando operari, tradit tam capras, quàm oues ex narium muco procreatos habere vermes in cribriformi oſſe, idque vulgò eſſe cognitum. Legimus denique apud Ariſtotelem oues, & capras rediuos quidem habere, ſed pediculis vacare. Et Plinius non ſolùm hoc repetit, ſed præterea nullos illis pulices eſſe addidit. Cæterùm nunquid oues pediculis careant, ſuo loco eſt examinatum. Laborant denique etiam hydrope, teſte Columella, qui cùm de peſte dixiſſet, quæ totos greges infeſtat, ſubdit: Cùm verò ſingulæ domi laborabunt, eadem remedia, quæ ouibus adhibebimus; Et rurſus: Sed ne nunc ſingula perſequar, ſicut in ouillo pecore dictum eſt, caprino medebimur. Peſtem autem accidere maximè F ſolere dixerat vbertate pabuli. Quamobrem ſtatim cùm vnam, vel alteram peſtis perculit, omnibus ſanguinem eſſe detrahendum. Nec toto die paſcendas, ſed medijs quatuor horis intra ſepta claudendas: Sin alius languor infeſtat, pabulo medicari arundinis, & albæ ſpinæ radicibus, quas cùm ferreis pilis diligenter contuderimus admiſceri aquam pluuialem, ſolamq; potandam pecori præberi. Quod ſi ea res ægritudinem non depellit, vendenda eſſe pecora, vel ſi neque id contingere poteſt, ferro necanda, ſaliendaque. Mox interpoſito ſpacio conuenire aliū gregem reparare: Nec tamen antequam peſtilens tempus anni, ſiue id fuit hyemis, vertatur æſtate; ſiue autumni, vere mutetur. Quintilij aſſerunt, nec capras, nec oues peſte infici, ſi ex ciconiæ ventriculo aqua intrito ſingulis cochleare vnum infuderis. Alyſſon ſi circa ſtabula plantetur gregibus caprarum, atque ouium, ſalubrem eſſe perhiberi, Plutarchus author eſt. Si diſtēdantur aqua cutis ſub armo pellis leniter inciſa pernicioſum tranſmittat humorem, vt aſſerit Columella, tum factum vulnus pice liquida curatur. Cùm effœtæ loca genitalia tumebunt, aut ſecundæ non reſponderint, defruti ſextarius, vel cùm id defuerit, boni vini tantundem faucibus infundi idem iubet, & naturalia cerato liquido repleri. Si partus fuerit difficilis Diosco- G rides ſeſelis Maſſilienſis ſemen tum his, tum cæteris quadrupedibus bibendum præbet.

Peſtis curatio.
Lib. 3. Sympoſ.
Hydropis curatio.

PRÆSAGIA. AVGVRIA.

Portenta.

Tempeſtatis prognoſis.

CAPRÆ tam arborum quàm fruticum, & ſubfruticum ramuſculos, ſtoloneſve, inquit Anton. Mizaldus, ſolito auidius carptim derodentes, ac nullo valente verbo, aut verbere ad vineta, vel alio (licet non impunè) proficiſcentes, pluuiarum, aut tempeſtatis præſagia, intelligentibus certo ob oculos ponunt, futura H enim aëris commotionem naturali inſtinctu prenoſcentes, ne fame periclitentur, ventrem vt dies aliquot ſufficere poſſit, ſaburrare quo iure, quaque iniuria, ſedulò ſtudent. Eaſdem maribus omnibus admiſſis catulientes, & venerem ne quicquam promiſcuè confundentes, hyemalis tempeſtatis præſagium eſſe in oue dictum eſt. Author etiam eſt Aelianus, hœdos, & agnos laſciuientes & inter ſe ſaltantes lætos, ideſt, ſerenos dies promittere. Oraculū Tripodis Delphici, vt ſcribit Diodorus in libro, vt refert Pius Bonon. quem perpaucorum manos terunt, ſic inuentum prædicant. Voragine quadam in immenſum dehiſcente co loci vbi nunc ſacrarium eſt, quod adytum vocant, & capris circa ea gramen depaſcētibus cùm Delphi nondum incolerentur, capram voragini appropinquantem cum in eam proſpexiſſet, exultare, ac deferri miro quodam modo, vocemque priori diſſimilem emittere. Hac inaudita re admiratum paſtorem voragini viſendi gratia propius acceſſiſſe, cùmque inſpexiſſet pari modo exagitari cœpiſſe. Capram nempe uelut lymphatico quodam furore concitari, ac moueri, & illam pariter, quæ futura eſſent, prædixiſſe: Fama inter finitimos uulgante, quæ loco illi appropinquantes paterentur plures aduenisse, reique incredulitate propius delatos experiri uoluiſſe, omneſque id expertos ſimili furore eſſe concitos, ob hæcque ſacrarium admiratos, & telluris oraculum eſſe dignoſcentes per multum temporis uaticinandi cauſa ad illud acceſſiſſe: appropinquantes ad inuicem ediſiſſe oracula. Poſterius uerò multis ex furore concidentibus intra

Serenitatis indicia.
Tripodis Delphici initium unde.

hiatum

A hiatum illum nec vſque apparentibus viſum eſt his, qui locum accolebant: quo periculum auerteretur, mulierem diuinis inſtitutam præeſſe loco, & ex eius ore oracula eſſe proferenda. Eam verò inſtituiſſe machinam, per quam in ſpecum tutus eſſet aditus, & furore concita volentibus futura poſſet edicere. Machinam autem ex tribus conſtare gradibus, & ob id tripodem eſſe appellatam. Ferè etenim totius machinæ fabricam haud diſſimilem eſſe his, quibus nunc vtimur æreis tripodibus. Hæc ille. Capras verò etiam à Macedoniæ, & Epiri regibus in honore habitas Iuſtinus prodit, eo quod Caranus primus Macedoniæ regum, à quo cæteri vſque ad Alexandrum Epiri regem, genus ducebant, gregem caprarum veluti ducem oraculo ſibi deſtinatum ſecutus, Edyſſam regni ſui ſedem occupauerat, quam mutato nomine Aegeam ob beneficij memoriam nominauerit &c. De Lacedæmoniorum clade, tale ſiue augurium, ſiue prodigium narrat Pauſanias: Mos fuit regibus Spartanis ad bellum proficiſcentibus ouium greges in extremo agmine habere, quo & ad ſacra, & antequam ſigna conferrent ad litandum hoſtiæ in promptu eſſent. Earum pecudum duces itineris erant capræ, quas Catœadas nominant paſtores. B Tunc quidem gregem inuadentes lupi ouibus nullam ſanè noxam intulerunt, ſolas verò catœadas necarunt. Dicuntur etiam Lacedæmonij filiarum Scedaſi diras clade illa luiſſe &c. Pariunt & capræ ſimiliter ac oues, & reliqua fœcundiora, & multipara animalia partus interdum monſtroſos, teſte Ariſtotele, eiuſq; rei rationem reddit in problem. vt mox patebit, aſſeritque etiam nonnulla duplici naſci genitali, altero maris, altero fœminæ, idque in genere quidem hominum, ſed maximè caprarum; gigni enim in his, quas vocant, inquit, hircinas (τραγαίνας) propterea quòd ſimul habent genitale, & maris, & fœminæ: lam & cornu gerens in crure conſpecta eſt capra, eodem teſtante. Vſum etiam aliquando eſſe hircum bipedem, ſolos ſcilicet habentem anteriores pedes, memorat Albertus Magnus, moreque ſtruthionis obambulantem, quique corpus regens non id traheret, nec terræ permitteret hærere. In Germania anno 1555. à circulatore quodam lucri gratia capra circumducta eſt, vt refert Lycoſthenes, tria habens cornua, quorum duo ſuo quidem loco erant, tertium verò ex

Capræ à regibus honoratæ.

In Bœotic.

4 de gen. animal. 4.

Hircus bipes.

Capra tria habens cornua.

C

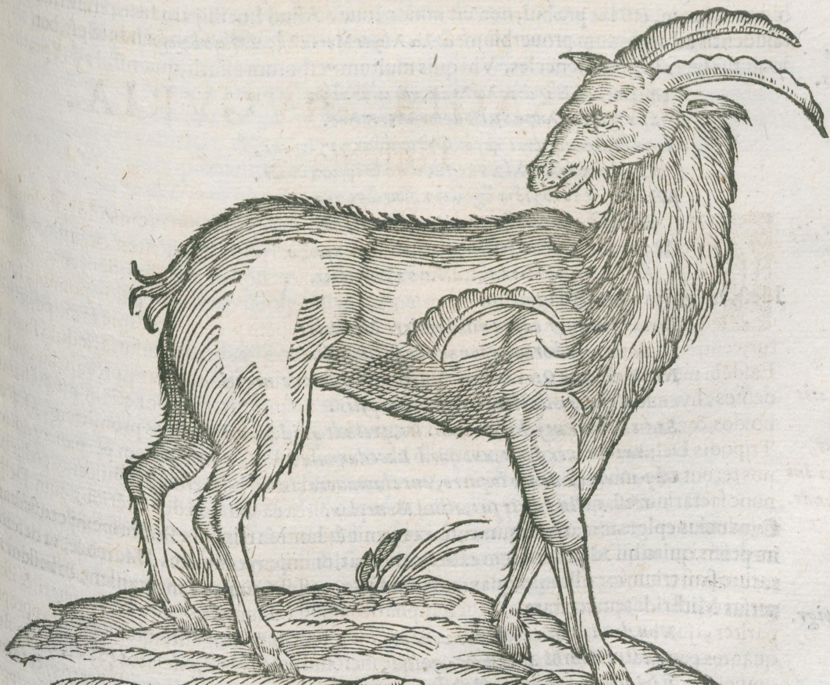

D

ſalatere, vel ventre potiùs eminebat. In Mendeſia Aegypti, hoc memoria ſua prodigium contigiſſe ſcribit Herodotus: Hircus cum muliere coit propalam, quod in oſtentationem, inquit, hominum peruenit. Hac de re etiam Pindari verſus Strabo citat, & nos ſuprà eoſdem citauimus. In Lemno inſula ex mammis capri, quas ille geminas iuxta genitale gerit, tantum lactis emulgebatur, vt coloſtra inde conficerent, quod idem etiam proli maſculæ capri illius eueniſſe, inquit Ariſtoteles, accepimus. Sed hæc oſtentis annumeranda potiùs ducunt: Nam & in Lemno illi pecoris domino conſulenti Deus amplius incrementum peculij fore reſpondit. Pridie quàm Campaniam ingrederetur Sylla duo eximiæ magnitudinis hirci iuxta Ephæum montem conſerere cōſpecti ſunt, vt refert Plutarchus, omnia quæ inter pugnandum mortalibus euenire ſolent, nunc inferentes, nunc tolerantes. Fuiſſe autem viſionem tradit, quæ paulatim à terra eleuata, quaquauerſus per aerem diſpergebatur, obſcuris idolis perquam ſimilis, poſtmodum euanuit.

Lib. 2.
Lib. 17.
Caper mulgenti lac copioſum præbens.
Duorum hircorum pugna, portentoſa.

EPIGRAMMATA.

CRINAGORI epigramma de capra, quæ Cæſari lac præbuit in hoc imitata capram Amaltheam Iouis alumnam:

Αἶγα με τὴν εὔθηλον ὅσων ἐκένωσεν ἀμολγεὺς
Οὔθατα, ϖασάων πουλυγαλακτοτάτην,
Γευσάμενος, μελινδὲς ἔπειτ᾽ ἐφράσατο ϖῖαρ
Καῖρασ. κὲν νυσὶ σύμπλοον ἠγάγετο.
Ἤξω δ᾽ αὐτίκα ϖου καὶ ἐς ἀςέρας. ᾧ γὰρ ἐπέσχον
Μαζὸν ἐμὸν, μείων οὐδ᾽ ὅσον αἰγιόχου.

Senſus epigrammatis ita ſonat: Poſtquam Cęſar me capram εὔθηλον, ideſt, pulchris vberibus, vt exponit Brodæus, ſeu multimammeam, ſeu benè mammatam, vt Obſopæus, & lactis abundantiſſimam omnium quæ mulgentur, deguſtauit, & lactis mellitam pinguedinem intellexit, etiam nauigationis comitem me adhibuit, proinde & me ſpero actutum inter aſtra locum habituram, nam, cui lac præbui, non eſt minor Ioue. Aliud Lucillij argutum etiam, ac elegans alludentis ad antiquum prouerbium: ἄλλα λέγει Μενεκλῆς, ἄλλα τὸ χοιρίδιον. ideſt, non eadem loquitur ſuccula quæ Menecles. Vbi quis multum verborum effutit, quæ nihil ad rē pertineāt:

In aliena loquentes.

Κοιρίδιον, καὶ βοῦν ἀπολώλεκα, καὶ μίαν αἶγα
Ὧν χάριν εἴληφας μισθάριον Μενεκλῆς.
Οὔτε δέ μοι κοινόντι ϖρὸς Ὀθρυάδαν γεγένηται,
Οὔτ᾽ ἀπάγω κλέπτας τοὺς ἀπὸ Θερμοπυλῶν.
Ἀλλὰ ϖρὸς εὐτυχίδην ἔχομεν κρίσιν ὥςε τι ϖοιεῖ
Ἐνθάδε μοι Χέρξης, καὶ Λακεδαιμόνιοι.
Πλὴν κἀμοῦ μνήσθητι νόμου χάριν, ἢ μέγα κράξω
Ἄλλα λέγε Μενεκλῆς, ἄλλα τὸ Χοιρίδιον.

Ideſt, vt vertit author Adagiorum:

Succula, bos, & capra mihi periere Menecles
Ac merces horum nomine penſa tibi eſt.
Nec mihi cum Otryade quidquam eſtve fuitve negoti
Nec fures vllos huc cito Thermopylis.
Sed contra Eutychidem nobis lis, proinde quid hic mi
Aut Xerxes facit, aut quid Lacedæmonij?
Ob pactum & de me loquere, aut clamauero clarè
Multo aliud dicit ſus, aliud Menecles.

Cum cuius epigrammatis argumento conuenit & hoc Martialis in Poſthumum cauſidicum ineptum, qui nihil ad propoſitam cauſam dicebat, & nuper conductus à Martiale, vt defenderet cauſam trium capellarum, quas amiſerat furto, cœpit Cannenſem pugnam, & bellum aduerſus Mithridatem recitare.

Lib. 6. epigr. 19.

Non de vi, neque cæde, nec veneno
Sed lis eſt mihi de tribus capellis,
Vicini queror has abeſſe furto
Hoc iudex ſibi poſtulat probari:
Tu Cannas, Mithridaticumq; bellum,

Et periuria Punici furoris
Et Syllas, Marioſque, Mutioſque
Magna voce ſonas, manuque tota
Iam dic Poſthume de tribus capellis.

In quo Martialis epigrammate hoc ipſum, *tota manu*, prouerbij ſpeciem gerit ſolent enim rethores in contentione manu rotata geſticulari. Vtrumque igitur in eum rectè dicetur, qui ἐξαγώνια, καὶ ἀπροσδώνυσα, hoc eſt extra cauſam quæ ſunt, & ad rem nihil attinent, dicit: *Aliud ſus, aliud loquitur Menecles; & dic de tribus capellis.* Exſtat apud eũdem poetam lepidiſſimum epigramma, quo narrat hiſtoriam ſacerdotis, qui cum hircum Baccho mactaret agreſtem, & rudem quendam hominem ſibi inſeruientem, teſticulos acuta falce ſecare iuſſit, teter vt immundæ carnis abiret odor. Interim occupati circa hircum, inclinatique ſacerdotis ſcrotum apparens, ruſticus, malè rem intelligens ſubitò reſecuit, antiquos ſacrorum ritus id poſtulare exiſtimans. Epigramma hoc recitauimus ſuprà inter ſynonyma, vbi caprum de exſecto dici aſſerebamus. B Aliud Anytes mulieris poeticæ in pueros hircos inequitantes:

Ἠνία δή τοι παῖδες ἐνὶ τράγε φοινικόεντα
Θέντες, καὶ λασίῳ φιμὰ περὶ στόματι,
Ἵππια παιδεύουσι θεοῦ περὶ ναὸν ἄεθλα,
Ὄφρ' αὐτοὺς φορέῃς ἤπια τερπομένους.

Ordo epigrammatis eſt: Hirce pueri tibi imponant rubras habenas, & frena circa os hirſutum, docent te iuxta templum equina certamina, vt eos feras iucundè delectatos: vbi pro ἤπια Brodæus monet ſcribendum ἵππια. Aliud Philippi de quodam capro, qui puerum ab ariete eripuit, recitatum eſt ſupra in oue. Extat & Lucillij epigramma feſtiuum in laſciuos, & obſcęnos, & priuatim in pædiconem Cratippum, cuius deteſtandum flagitium omnibus vult annunciare, & oſtendere:

Τὸν φιλόπαιδα κράτιππον ἀκούσατε θαῦμα γὰρ (videtur aliquid deſiderari)
Καινὸν ἀπαγγέλλω. πλὴν μεγάλαι νεμέσεις.
Τὸν φιλόπαιδα κράτιππον ἀνεύρομεν ἄλλο γένος τί;
C Τῶν ἑτεροζήλων. ἤλπισα τοῦτ' ἂν ἐγὼ,
Ἤλπισα τοῦτο κράτιππε; μανήσομαι, εἰ λύκος εἶναι
Πᾶσι λέγων ἐφάνης ἐξαπίνης ἔριφος.

Ἤλπισα τοῦτ' ἂν ἐγὼ, interrogatiuè pronuntiandum: ſperaſſem, aut timuiſſem ego de te hoc vnquam? ſperaſſem ne hoc Cratippe? inſaniam, inſaniſſem citiùs quàm de te hoc ſperaſſem, qui dum ab omnibus lupus es dictus, ita ſubitò hœdus apparueris: ideſt, tam perditus ſimulator continentiæ, & caſtitatis. Aliud ignoti authoris de puella, quæ non ſolùm ipſa grauiter, & malè olebat, ſed omnes quoque cæteros, quotquot attigerat, hircum ſpirare fecit:

Οὐ μόνον αὐτὴ πνεῖ Δημοστρατὶς, ἀλλὰ δι' αὐτῆς
Τοὺς ὀσμησαμένους πνεῖν πεποίηκε τράγου.

Aliud incerti authoris, quo ſignificatur occaſionem non elabi ſinendam eſſe: *Lib. 1.*

Τῆς ὥρας ἀπόλαυε. παρακμάζει ταχὺ πάντα
Ἓν θέρος ἐξ ἐρίφου τρηχὺν ἔθηκε τράγον.

Obſopœus vertit ſic:

D *Vtere temporibus, flacceſcunt cuncta repentè*
Hircus erit ſubitò, qui prius hædus erat

Marci Varronis epigramma obſcuriſſimum Homeri imagini ab eo appoſitũ, quod apud Gellium deprauatè legitur Hieronymus Magius à mendo ſic purgat, & genuina explicatione illuſtrat. *Lib. 3. Miſcell. cap. 1.* Multis, inquit, obductum tenebris, longèque difficillimum illud eſt epigramma quod M. Varro libro de imaginibus primo Homeri imagini appoſuit. Hoc Gellius lib. 3. noct. Attic. 11. dum ſuper Homeri patria diſſenſum eſſe demonſtrat, retulit. Sic enim ille habet: De patria quoque Homeri multo maximè diſſenſum eſt: Alij Colophonium, alij Smyrnæum: ſunt qui Athenienſem, ſunt qui Aegyptium dicãt fuiſſe. Ariſtoteles tradit ex inſula Io natum. M. Varro libro de imaginibus primo Homeri imagini hoc epigramma appoſuit:

Capella Homeri candida, hoc tumulum indicat,
Quòd ariete mortuo faciunt ſacra.

Hæc Gellius. Diu multumque inſudaui, meque ipſum torſi quærendo, quonam parto ad Homeri patriam indicandam, Varronis diſtichum faceret: non enim temerè à Gellio, vbi de ea agitur, adſcriptum videbatur, demum in magna Cimmeriarum tenebrarum obſcuritate ſuſpicari cœpi, ita dictum eſſe, mortuo ariete fieri Homeri manibus ſacrum, vt vaga Homeri natura,

Homero mortuus affertur aries.

Lib. 5. (beside: Exſtat apud eũdem poetam lepidiſſimum epigramma)

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

Aries animal vagum.

tura,& patriæ ipſius obſcuritas, & incertitudo indicaretur,quòd hoc animal rei plurimum cõgruere videretur. Siquidem aries,ſeu ſtellæ in Zodiaco arietem conſtituentes,atque efformantes,vt Mathematicorum, Aſtrologorumque ſententia eſt,& Galeotus Martius in libro de doctrina promiſcua cap. 35. ſcriptum reliquit, inter cætera, quæ efficere creduntur, reddunt hominem vagum,mobilem,& nunquam diutius aliquo in loco permanentem , prout fert arietis natura . Eſt enim vagum animal,& errans. Quà natura cùm præditus ſit optima ratione poetæ finxiſſe videntur Phrixum , & Hellen in exilium eiectos, vt vagarentur , à Nephele eorum matre fuiſſe arieti impoſitos. Ad hæc arietis ſignum obſcurum eſſe traditur , ex qua ratione Aratus inquit,Cicerone interprete :

Quis comes eſt aries obſcuro lumine labens.

Mercurius planeta cuius ſit figuræ.

Lib. 1. contra hereſ. tom. 3.

Homeri patria incerta.

Lib. 14.

Eamque ob rem vt Higinus refert , dicitur Mercurius Deltodum ſidus: Deltæ literæ, trianguliue forma præditũ ſupra arietis caput poſuiſſe,vt huius ſplẽdore,quo loco eſſet aries non admodum conſpicuus, ſignificaretur . Vagum autem , & peregrinum fuiſſe Homerum ex vitæ eius lectione ſatis eſt manifeſtum . Hac autem de cauſa enatam eſſe Homeri patriæ incertitudinem teſtatur Epiphanius Epiſcopus Conſtantiæ , his verbis ex interprete de Homeri varijs patrijs locutus: Verùm,inquit,quòd in multis fuerat vrbibus,& patrijs, ideo multos ad diuerſam narrationem impulit . Tanta autem fuit rei obſcuritas , vt Appion Grammaticus manes euocauerit ad percontandum Homerum,qua patria,quibuſque parentibus genitus eſſet. Non ſolùm autem & erroris , & obſcuritatis ratione ſacro quod Homero fiebat (pro Deo enim eſt habitus, & templa ei dicata ſunt à quibuſdam, vt apud Strabonem legitur) quadrare aries videbatur, ſed etiam principis loci , quem inter ſigna reliqua obtinet cæleſtis aries, vel terreſtris in grege. Quamobrem Columella in lib. de hortis,de ariete :

Signorum & pecorum princeps caput efferet vndis .

Principatus hieroglyphicum apud Romanos.

Princeps ſiquidem poetarum ſemper eſt habitus Homerus, quæ res ariete fortaſſe à Varrone non de patria loquente, ſignificari, dici poteſt , quod ſi affirmet quis : Varronis diſtichon poſt græcos verſiculos nouiſſimo loco apud Gellium adſcribendum videtur. Principatus autẽ apud Romanos ariete ſignificabatur Varrone eodem atteſtante,qui lib. 5. de lingua latina loquitur in hæc verba: *Dies agonales , per quos rex in regia arietem immolat , dicti ab Agon', eo quod interrogatur à principe ciuitatis , & princeps gregis immolatur* . Ex qua fortaſſe ratione Virgilius in bucolicis ſibi placens,ſe cùm Arij vim euaſit,ſub ariete ſignificauit,inquiens:

aries ſua vellera ſiccat.

Quod verò ſpectat ad capellam, candidam appellari exiſtimabam , quia marmorea fingatur, & tumulo inſculptam; tanquam rei occultæ indicem. Quod autem pro indice capra acciperetur,fidem facit Ouidius,dum animalia,quæ in Iunonis feſto in pompam ducerentur, enumerans de capra ſic canit:

Duxq; gregis cornu per tempora dura recuruo
Inuiſa eſt dominæ ſola capella Deæ .
Illius indicio ſyluis inuenta ſub altis
Dicitur inceptam continuiſſe fugam.
Nunc quoque per pueros iaculis inceſſitur index
Et pretium authoris vulneris ipſa datur.

Delphici oraculi locum capra oſtendit.

Lib. 7.

Lib. 4. c. 18.

Lib. 1. c. 25.

Lib. 12. c. 9.

Lib. 4. c. 6.

Vt etiam Diodorus ſcriptum reliquit, capra Delphici oraculi locum, cui Tripus mox fuit impoſitus,inuenit. Caranus etiam, ſiue, vt Euſebius habet, Cranaus iuſſus oraculi reſponſo, ducibus capris imperium quærere, gregem caprarum imbrem fugiẽtium magna Græcorum manu ſecutus vrbem Ediſſam,vt Iuſtinus teſtatur,occupauit,quam Aegæam ἀπὸ τῶν αἰγῶν, ideſt, capris , appellauit . Aliquando in eam ſum adductus ſententiam , vt capra Homeri patriam optimè monſtrari cenſerem . Homerum enim Syrum à quibuſdam creditum fuiſſe refert Athenæus,& Syrias capras excellentes , ac in pretio habitas apud eundem legimus. Syrium autem fuiſſe illud eſſe argumento, Meleagrum Gadaræum idem author ſcripſiſſe refert, quòd pro patriæ ſuæ conſuetudine omnes antiquos à piſcibus abſtinere fecerit,cùm eorum vis ingẽs eſſet circa Helleſpontum. Syrios ob patrias leges à piſcibus abſtinuiſſe idem teſtatur, cui Porphyrius philoſophus in libro de abſtinendo ab animantibus adſtipulatur. Quod ſpectat ad relatum Meleagri argumentum illud obiter eſt obſeruandum,aliam,longèque plauſibiliorem à nonnullis afferri rationem . Dio enim Chryſoſtomus oratione 2. quę de regno inſcribitur, ait hoc eſſe ab Homero factum fortitudinis cauſa,quæ ex bubularum carnium eſu, quibus veſcentes heroas inducit , conciliari ſoleat, quam rem & à Platone adnotatam commemorat. L. Chriſtophorus Boethicus Antonij Nebriſſenſis non indoctus auditor, idem Varronis epigramma

Agramma longa commentatione, quæ cum eiuſdem Nebriſſenſis libris excuſa legitur, quamque Franciſcus Luiſinus vir eruditiſſimus lib. 2. παρέργων cap. 17. magni facit, explicare, apertumq; reddere conatur. Ea eſt huiuſmodi à me quibus oportuit locis, partim contracta, partim verò aucta, & roborata, vt ex collatione deprehendes. Vt Firmicus in Matheſ. & Cleonides in ſignorum momentis, authores ſunt, aries inter ſigna cæcus eſt, tametſi ſignorum omnium ſit directiſſimus dux, vnde Aratus:

Quis comes eſt aries obſcuro lumine labens?

Et Auienus in phœnomene de ariete loquens: ſemper, inquit, proprijs caret ignibus. Germanicus etiam in fragmentis: *clarave non illi eſt facies* &c. Cui arieti ſimillimus fuit Homerus, & ipſe cæcus, vt Plutarchus, Martianus, & prius Halicarnaſſeus literarum monimentis prodiderunt. Vnde nomen illi adſtructum fuit. Nam Cumani, & Iones etiam, vt Plutarchus vult, τοὺς τύφλους (inquit Halicarn.) ὁμήρους λέγουσιν. CAPELLA. Cleonides, & Firmicus locant capellam in trigeſimo arietis gradu, mortalibus influentem mentis concuſſionem, animiq; vertiginem. Quo fit, vt quos horoſcopo inuadit, rerum ij facilè ſatagant, & machinando ſolicitentur, vexenturque. Id quod Homero vſu venit, nam propoſito ſibi à piſcatoribus, vel piſcatorum miniſtris ænigmate, quod in hæc verba fuit:

Homerus cæcus & ſui nominis ratio.

Capella ſydus vbi locetur.

Homeri mors.

Ἅσσ' ἕλομεν λιπόμεθα, ἃδ' οὐχ' ἕλομεν φερόμεθα.

cogitando exanimatus eſt, etſi Halicarnaſſeus de Homeri morte aliter ſentit, ſic enim inquit: ἐκ δὲ τῆς ἀσθενείας ταύτης συνέβη τὸν ὅμηρον τελευτῆσαι ἐν Ἴῳ, οὐ παρὰ τὸ μὴ γνῶναι τὸ παρὰ τῶν παίδων ῥηθὲν ὡς οἴονταί τινες, ἀλλὰ τῇ μαλακίᾳ. Metaſthene præterea authore, & Pædiano ſuum quemq; Deum ſacrificium oblectabat, vel conſentaneum, vel infeſtum. Hinc Baccho caprum, & Dianæ canem immolabant antiqui. Faciunt igitur Homero ſacra apud tumulum ſiue re congrua & ſimili, vt ariete cæco, ſiue re infeſta, vt capella, cuius vertigine, vt pleriſque placet, perijt Homerus. Conſtrue ergo, hoc indicat tumulum Homeri, quod faciunt ſacra capella candida, ariete mortuo, ideſt, mactato. Eſt autem dialecton figura, & oratio coniunctione deſtituta. Sed quorſum hi verſus, & quo modo ad rerum ſeriem ſpectant, quæ de Homeri ſolo natali aliquid, vt afferatur, requirit? Beroſus lib. 8. antiq. vni cadaueri, vno holocauſto antiquos ſacrificaſſe teſtatur. Modò verò rei dubiæ, hoc eſt, Homero, cuius ſtirps dubia eſt, vel natale ſolum ignoratur, Varro dicit fieri ſacrificium re dubia, ideſt, capella, & ariete, & ſic particula *quòd* pro quia accipitur, vt ſenſus ſit, hoc indicat tumulum eſſe Homeri, cuius eſt ſtirps dubia, quia faciunt ei ſacra ſacrificio ancipiti. Atque hæc quidem ex Chriſtophoro illo Bæthico. Cùm de huius epigrammatis interpretatione pridem diſſererem cum eruditiſſimo viro Quinctino Acanthio, cępit ille contendere corruptum eſſe poſteriorem verſiculum, ac pro ariete legendum eſſe Ietæ. Satis enim conſtare in Io inſula obijſſe Homerum, Ienſeſq; illi tumulum conſtruxiſſe. Qua ille emendatione maximè loco illuxit, meque in ſuam facilè ſentētiam pertraxit, ſed corruptum eſſe verſiculum illud me paululum ſuſpicari faciebat, quod verbum *faciunt* ſibi aliquos, qui ſacra facerent, depoſcere videretur, efficerent. In Io autem obijſſe Homerum, & ſepultum eſſe Halicarnaſſei, Strabonis, Plutarchi, & Suidæ teſtimonio cognoſcitur, quin Suidas ipſe epigramma etiam, quod tumulo inſcriptum fuit, appoſuit: Sic enim inquit: Ἐπιγέγραπται δὲ ἐν Ἴῳ τάφῳ αὐτοῦ τόδε τὸ ἐλεγεῖον, ὃ ὑπὸ τῶν Ἰητῶν ἐποιήθη χρόνῳ.

Vbi mortuus Homerus.

Ἐνθάδε τὴν ἱερὰν κεφαλὴν κατὰ γαῖα καλύπτει,
Ἀνδρῶν ἡρώων κοσμήτορα θεῖον Ὅμηρον.

Ideſt, inſcriptum eſt autem eius ſepulchro huiuſmodi elegium, quod poſtea ab Ienſibus factū eſt:

Hic terra ſacrum caput abſcondit,
Homerum diuinum laudatorem virorum heroum.

Si ratio carminis conſtet, poſſemus ſic legere in Varronis inſcriptione, *Aræ Ietæ*: vt decliuior fuerit librarijs lapſus ad errorem extrita priore diphthongo æ, & poſteriore in ε mutata. Aras autem prope ſepulchra, & in ipſis aliquando ſepulchris conſtrui conſueuiſſe, in quibus ſacra fierent, res non eſt inuentu apud authores difficilis, & nos cùm antiquis inſcriptionibus, tum veterum teſtimonijs ſatis probauimus, in libris noſtris de ſepulchris, & de ſepeliendi ritu. Hac recepta vera lectione ad Homeri tumulum capella alba fieri ſacrum ab Ietis, vel Ienſibus, quantum coniectura aſſequor, dixit Varro, tanquam poetæ Apollini, Muſiſque gratiſſimo: Etenim Apollini capris albis auratis ſacrum fieri græco ritu conſueuiſſe, demonſtrat Liuius lib. 5. dec. 3. quanquam etiam capræ Ioui immolabantur, vt Ariſtoteles lib. 5. Ethicor. & Herodotus in Euterpe teſtantur. Aut fortaſſe capra, ſacra fieri dicit Varro, tanquam animanti manibus Homeri pergrata cùm Syrius eſſet, & Syrios præcellentes capræ, quibus abundabant, nobiles reddidiſſent, licet & ortus ratione Ienſes ſibi Homerum vendicent atteſtantibus Ariſtotele, & Antipatro in epigrammate,

Capræ albæ auratæ Apollini offerebantur.

quod legitur in 4. lib. epigramm. græcor. Quæ res pridem à Chriſtophoro Rufo iuuene ſupra ętatis captum græcarum, latinarumque literarum, & honeſtarum diſciplinarum cognitione abſolutiſſima prædito in antexegematis ſuis fuit adnotata, vt erret Iacobus Crucius Bononienſis, qui in annotationibus ſuis in gręco epigrammate apud Gellium non Ἴος, vt vetuſta habent exemplaria, & Gaza in ſua verſione; ſed Χῖος legendum eſſe contendit, quanquam Lucianus in Demoſthenis encomio, & alij, Chium quoque dictum fuiſſe Homerum retulerunt. Videtur verò Varronis hoc epigramma à Gellio loco huic adſcriptum, ad aſtruẽdum Ariſtotelis teſtimonium, qui ex inſula Io Homerum natum tradidit, vt Ienſes Homero tanquam vati, & ciui ſuo parentaſſe, & iuſta feciſſe Varronis teſtimonio demonſtret. Hæc itaque omnia Magius. E

SIMVLACHRA. PICTVRÆ.

In Corinth. Aenea capella culta à quibus.

IN foro Phliaſiorum, vt ſcribit Pauſanias, capra ex ære magna ſui parte inaurata conſpiciebatur: cui ob eam cauſam honos ab incolis eſt habitus, quod ſidus, quam cæleſtis capram vocant, ortu ſuo vitibus perniciem afferre conſueuit. Ne igitur cæleſtis capra vinetis noceat, forenſem illam ex ęre cùm alijs afficiebant honoribus, tum verò auro eam exornabant. Extabat eiuſdem Pauſaniæ temporibus in Cretę mõtibus vrbs Elyros, quæ æneam capellam Apollini donum miſit. Lac præbere videtur infantibus Philacidi, & Philandro, quos filios fuiſſe Elyrij dicunt Apollinis, & Nymphæ Acacallidis. Idem etiam tradit apud Elios duplicem coli Venerem, cæleſtem ſcilicet, & popularem: Eſt, inquit, ad poſticum eius porticus, quæ de manubijs Corcyreorum erecta fuit, Veneris ædes. Area templo ſacrata ſub diuò non longè abeſt. Quæ ibi colitur, cæleſtem Venerem vocant. Eius ex ebore, & auro ſignum eſt, Phidiæ opus: altero quidem pede teſtudinem premit. Area ipſa maceria eſt circumſepta; intra maceriam crepido, ſuper qua Veneris, quam popularem nominant, ſignum ex ære capro inſidet ex eadem fabricato materia, Scopæ opus. Quæ vel teſtudinis, vel capri ratio ſit, quibus hæc perſcrutari cura eſt, quærendum relinquo. Tantum Pauſanias. Depingebatur etiam caper, ſiue hircus in ipſis poculis, ac potiſſimùm argenteis, hinc illud Iuuenalis: F G

Argentum vetus, & ſtantem extra pocula caprum.

ideſt, in exteriori parte vbi exaurari ſolet. Quo loco Ioann. Britann. caprum poculis affingi exiſtimat, quod ſit animal Baccho infenſum, ſed fortè, quia bacchantes inſtar capri laſciuiunt. Similiter tamen ac Britannicus explicat Domitius apud Martialem, vbi poeta Rufi phialam delineans, inquit:

Stat caper Aeolio Thebani vellere Phryxi
Cultus, ab hoc mallet vecta fuiſſe ſoror.
Hunc nec Cinyphius tonſor violauerit, & tu
Ipſe tua paſci vite Lyæe velis.
Terga premit pecoris geminis Amor aureus alis,
Palladius tenero lotus ab ore ſonat.
Sic Methymnæo gauiſus Arione delphin,
Languida non tacitum per freta vexit onus, H
Imbuat egregium digno mihi nectare munus,
Non grege de domini, ſed tua Ceſte manus,
Ceſte decus menſæ, miſce Setina videtur
Ipſe puer nobis, ipſe ſitire caper.

Erat quædam Aegiræ, teſte Pauſania, ædicula, in qua Fortunę ſignum conſpicatum ſeſe eſſe profitetur Amaltheæ cornu, (de quo mox ſuo loco) præ ſe gerens, cui aſſiſtit velucer cupido. Significat hęc nimirum Amoris cum Fortuna coniunctio plus ferè in amore homines ope fortunę, quàm pulchritudine proficere: Mercurium Deum ſermonis, qui varijs nominibus vocabatur, ſic depictum ſeſe repériſſe tradit Paulus Gryſaldus Peruſinus in idolorum nominibus, filo corporis iuuenili, facie imberbi cum alis ſuper aures, nudus totus præterquàm quòd dorſo palliolum habere videbatur, dextera marſupium continebat, quod ſupra caput hirci iacebat: ſiniſtra verò caduceum pręferebat, & ad pedes illius gallus & hircus ſuberant.

HIEROGLYPHICA.

HOMINEM auditu præpollentem Aegyptij, inquit Pierius, hieroglyphicè ſignificare ſi vellent, capram ponere ſoliti ſunt, quam per aures perinde, ac nares ſpiritum & emittere, & viciſſim recipere prodidere. Eadem capra cùm peſtilenti morſu præcipuè noceat, ingenij meretricij conuenienti admodum hieroglyphico ſymbolum, inquit idem, habetur, ab ore quippe cuius damna tot mortalibus inferuntur: nam veluti germina præcipuè capra perueſtigat, quæ depaſcitur auidiſſimè: ita meretrix cupida eſt in primis adoleſcentioris ætatis, vtpote quæ ob imperitiam magis idonea ſit, vt facillimè decipiatur. Meritò verò etiam viri libidinoſi probra, & impudica facinora notare ſi vellent B ijdem Aegyptij hircum potiùs, quàm taurum pro hieroglyphico pingere inſtituerunt: taurus enim licet inguine præcipuè ſit validus, & in venerea perpetranda promptiſſimus non tamen inſcendit quoad anniculus fiat, neque quidem iuuenca recentior, quàm annicula venerem patitur niſi oſtento: hircus verò ſeptima, poſtquam natus eſt, die, vt apud Aelianum, alij ſeptima dixerunt hebdomada, rem veneream aggreditur.

Auditus boni hieroglyphica indicatio.

Ingenij meretricij hieroglyphicū.

Libidinoſi viri hieroglyphicum.

EMBLEMATA.

EMBLEMA Alciati in deſciſcentes deſumptum ex antiquo adagio: Capra Scyria, de quo ſuo loco:

Quod ſine egregios turpi maculaueris orſus,
In noxamque tuum verteris officium.
Feciſti quod capra, ſui mulctralia lactis
Cùm ferit, & propias calce profundit opes.

C Alterum eiuſdem in eum, qui ſibi ipſi damnum apparat.

Capra lupum non ſponte, meo nunc vbere lacto,
Quod malè paſtoris prouida cura iubet.
Creuerit ille ſimul, mea me poſt vbera paſcet,
Improbitas nullo flectitur obſequio.

Habet hoc idem Emblema Ioachinus Camerarius cum lemmate: *Nullo flectitur obſequio.*

Præda lupo fit capra, ſuo quem lacte cibarat,
Sic cedunt homini quæ benèfacta malo.

Citat autem Alciatum: Cæterùm & hunc emblema ſuum deſumpſiſſe ait ex græco epigrammate, ἐς εὐχαρίστους, καὶ ἀχαρίστους, quod tale eſt.

Τὸν λύκον ἐξ ἰδίων μάζων τρέφω οὐκ ἐθέλουσα,
Ἀλλά μ' ἀναγκάζει ποιμένος ἀφροσύνη.
Αὐξηθεὶς δ' ὑπ' ἐμοῦ, κατ' ἐμοῦ πάλι θηρίον ἔσαι,
Ἡ χάρις ἀλλάξαι τὴν φύσιν οὐ δύναται.

D Addit item Camerarius apologum ſimilem quoquè extare apud Theocritum in hodœporis, & prouerbium apud authorem adagiorum Chiliad. II. centur. I. prouerb. 86. *Ale luporum catulos.* Conuenire autem in homines ingratos, qui nullis officijs, aut meritis à ſua peruerſitate flecti poſſunt, imo loco gratitudinis benefactores ſi poſſunt in extremam perniciem perducunt: Quo peſſimo τῆς ἀχαριστίας vitio nullum deteſtabilius reperiri poteſt, adeo vt ſcribat Salamon in prouerbijs, à domo eius, qui malum rependit pro bono, nunquam receſſurum malum. Capacius Neapolitanus in Italico ſuo libro aliam ſententiam illi adiungit; *Mortem dabit ipſa voluptas.* Quod hemeſtichium legitur apud Claudianum in epigrammate de Sirenibus. Nec multum differt explicatio à priore, quod nimirum viri humani, & benefici ſæpe alijs ingratis cum voluptate inſeruiant, non ſine maximo tamen illorum incommodo, & aliquando extremo exitio. Intelligi etiam poteſt de quibuſuis alijs detrimentoſis voluptatibus, quæ tandem ſuos ſectatores euertere, ac præcipitare in mortem ſoleant. Aliud emblema Alciati in amatores meretricum, ex aſtutia piſcatoris caprinam pellem induti, & ita ſargos piſces allicientis, quod ij hoc pecus mirificè ament, vt ſuprà ex Oppiano dictum eſt:

Villoſæ indutus piſcator tegmina capræ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

E

Addidit vt capiti cornua bina ſuo,
Fallit amatorem ſtans ſummo in littore ſargum
In laqueos ſimiles quem gregis ardor agit.
Capra refert ſcortum, ſimilis fit ſargus amanti,
Qui miſer obſcœno captus amore perit.

Libidinis ſymbolum.

Aliud eiuſdem cum lemmate, luxuria, in quo Faunus capripes, & cornutus pictus eſt:

Eruca capripes redimitus tempora Faunus
Immodicæ Veneris ſymbola certa refert.
Eſt eruca ſalax, indexque libidinis hircus,
Et Satyri Nymphas ſemper amare ſolent.

Videtur deſumptum ex Pauſania, cuius verba ſunt: Euphemus Car. narrabat ſe, cùm in Italiam nauigaret, vi ventorum ad mare extimum excuſſum, inſulaſque ibi multas eſſe, quas vocabant Satyrias: incolas ineſſe rubicundos, & caudas in imo dorſo habere equinis non multo minores: hos ad nauigium accurriſſe, nullamque vocem edidiſſe, ſed mulieribus naui aduectis F manus inieciſſe, nautas verò timore correptos barbaram mulierem in inſulam tandem proieciſſe, eam ſatyros non ſolùm, qua parte conſuetudo permittat, verùm etiam toto corpore libidinosè violaſſe. Hæc ille. Quos verò Satyros Græci vocabant, Latini Faunos nnncupant: hi ſunt apud Melam Aegipanes, ita ſcribentem Aegipanum, quæ celebratur forma eſt. Aliud eiuſdem perpulchrum, ſiue emblema, ſiue epigramma eruditione, atque varietate refertum cum lemmate: *Vis naturæ*, ſiquidem in eo rerum natura depingitur in figura Panos, quem colebat antiquitas, quaſi naturæ Deum, quod & ipſum indicat nomen; Πᾶν etenim omne ſignificat:

Etymon Panos.

Pana colunt gentes, (naturam hoc dicere rarum eſt)
Semicaprumque hominem, ſemiuirumque Deum.
Eſt vir pube tenus, quod nobis inſita virtus
Corde oriens celſa verticis arce ſedet. G
Hinc caper eſt, quia nos natura in ſecla propagat
Concubitu, vt volucres, ſquamea, bruta, feras.
Quod commune alijs animantibus, eſt caper index
Luxuriæ, Venerisſignaque aperta gerit.
Cordi alij ſophian, alij tribuere cerebro,
Inferiora modus, nec ratio vlla tenet.

Panos imago, & imaginis ratio.

Phornutus, ſiue Cornutus in lib. de nat. Deorum emblemati aliquid lucis videtur afferre capite de Pane: Talem inquiens, & Pana eſſe non dubito, ſiquidem & ipſe cum hoc vniuerſo idem eſt. Inferior huius Dei pars hiſpida eſt, & hircum refert, ad deſignandam aſperitatem terræ; ſuperior autem pars ſimilis eſt homini propterea quod æther teneat totius mundi principatum. Hoc autem rationabilem deſignat partem. Laſciuum, & libidinoſum eum fingunt propter multas ſeminum cauſas, & commiſtiones, quæ ex ipſis fiunt. In locis deſertis eum morari tradunt, vt eius vnitatem oſtendant; mundus enim eſt vnus, & vnigenitus; nymphas perſequitur, ſiquidem gaudet exhalationibus, quæ ex humido prodeunt, ſine quibus impoſſibile eſt, vt mundus appareat. Indutus dicitur eſſe nebride, aut pelle pardi, tum propter pulchram rerum omnium varietatem, tum etiam propter colores, qui in mundo cernuntur: σύρτὸν eum appellāt, ſiue quod H à ventis omnibus perflatur ἀπὸ τοῦ συρίττειν, ideſt, à flando, ſiue quod ad ſaltandi ritum minus ſit aptus, & more ruſticorum, qui politiorem muſam non deguſtauerunt, ſubſultet, ἀπὸ τοῦ σκιρτᾶν, ideſt, à ſaltando. Quòd autem plerumque in montibus, & ſpeluncis verſatur, factum eſt, vt è pino arbore coronam ſortiretur, hæc enim arbor montani quidpiam, & magnificum habet. Fingitur cornutus, & bifidos habere pedes. Fuerit fortaſſe & Priapus, cuius vi omnia in lucem prorumpunt. Hæc, & alia plura Phurnutus. Silius Italicus verò ſic Panem deſcribit:

Lib. 3.

Pan Ioue miſſus erat, ſeruari tecta volente
Troia pendenti ſimilis Pan ſemper, & vno
Vixilla inſcribens terræ veſtigia cornu,
Dextera laſciuit cæſa Tegeatide capra,
Verbera læta mouens feſta per compita cauda,
Cingit acuta comas, & opaca tempora pinus
Ac parua erumpunt rubicunda cornua fronte.
Stant aures, ſummoque cadit barba hiſpida mento
Paſtorale Deo baculum, pelliſque ſiniſtrum

Velat

Velat grata latus teneræ de corpore damæ.

Sed quæcunque hactenus de Pane dicta ſunt, explanatius ſcripſit Seruius in bucolica Virgilij. Pan, inquit, Deus eſt ruſticus in naturæ ſimilitudinem formatus, vnde dicitur πᾶν ideſt, omne: habet etiam cornua ad ſimilitudinem radiorum ſolis, & lunæ cornuum: rubet eius facies ad ætheris imitationem. In pectore nebridem habet ſtellatam, vt ſtellas imitetur. Pars inferior hiſpida propter arbores, & feras; Caprinos habet pedes, vt oſtendat terræ ſoliditatem. Fiſtulam habet ſeptem calamorum, propter harmoniam ex ſeptem ſonis. Pedum habet propter annum, quem in ſe recurrere fingunt poetæ. Cum Amore Deo luctatum eſſe, & ab eo victum, qui vincit omnia. Aliud emblema Camerarij, in quo capra oſtenditur cum ſagittis tergori infixis dictamnum depaſcens, ſub palmæ vmbra, cum lemmate; *Vulnus, ſalus, & vmbra.*

Eÿcit è capræ dictamnus vulnere telum:
Sic fugat ex animo ſpeſque, ſaluſque metum.

Hieronymus Ruſcellus hoc ſymbolum tribuit Ferdinando Caraffæ Comiti Neapolitano, & quamuis dicat eſſe ſatis difficilem, & intricatam eius interpretationem, coniectura tamen ducitur, propter amorem quendam honeſtum, qui non fuerit expers alicuius riualis, hoc ab eo fuiſſe excogitatum. Vt ſcilicet à ſagitta capræ inflictum, declaret animum ipſius rei deſideratæ ſtimulis vehementer affectum: Salus verò referenda ſit ad dictamnum, cuius auxilio ſperat ſe ſanitatem recepturum. Vmbra autem ſub arbore palmæ indicet ſpe victoriæ, cui eſt dedicata, tandem ſuperatis omnibus difficultatibus, ſe omnia mala eſſe ſuperaturum. Poteſt, inquit Camerarius, ſimiliter transferri ad aliquem, qui magnis conflictatus calamitatibus ſe tandem inſperato aliquo auxilio ſuperiorem, & voti compotem fore confidit. Aliud eiuſdem ex Ioanne Baptiſta Pittono, in quo capra magno conatu ſeſe erigens lauri ſurculos teneriores depaſcens exprimitur, ac inde tanquam ex nutrimento conuenientiſſimo corpori & alimentum, & incrementum præbens, robuſtiorque inde exiſtens, cum lemmate: *Erigor, vt erigar.*

Ardua ſecteris ſcanſurus culmen honorum,
Vt lauri capræ ſumma petunt folia.

Symbolum haberi Iulij Capræ patritij Mediolanenſis author aſſerit, eoque demonſtrare voluiſſe, ſe magno artis poeticæ (laurus enim Apollini erat dicata, & inde poetæ coronabantur) & omnium liberalium artium ſtudio teneri, ceu quarum auxilio ſperaret ſe famam, ac celebritatem nominis perpetuam eſſe conſecuturum, cùm ſecundum Horatium quoque:

Dignum laude virum muſa vetet mori,
Cœlo Muſa beet.

SYMBOLA.

HIERONYMVS Capra Mediolanenſis Iuriſconſultus excellens, referente Camerario in ſymbolis de animalib. ex Bartholomæo Tægio, capram ſalicum, & aliorum amariorum virgultorum ſummitates carpentem, neglectis humi naſcentibus herbis etiam ſuauioribus cum dicto: *Mihi dulce*, pro ſymbolo vſurpauit, oſtendens ſibi nullos labores, nec moleſtias eſſe graues, vel ingratos, imò videri illi gratiſſimos, & ſuauiſſimos ob virtutis, & aliarum rerum laudabilium cognitionem, & acquiſitionem, quod Phocylides poeta quoque teſtatur hiſce verſibus:

Οὐδὲν ἄνευ καμάτου πέλει ἀνδρασιν ἐυπετες ἔργον,
Οὐδ' αὐτοῖς μακάρεσσι. Πόνος δ' ἀρετὴν μέγ' ὀφέλλει. ideſt,
Nullum ſine labore eſt hominibus facile opus,
Nec ipſis Dÿs: labor autem virtutem valde adiuuat.

NVMISMATA.

FVLVIVS Vrſinus æreum pingit numiſma, quod ab vna parte Dianæ pileatæ more Romanorum, vt Gabriel Simeon Florentinus, qui idem numiſma depingit, iudicat, quod in Cnei Plancij ædilitate excuſum ſit, cùm ab alio latere monimenta ædilitatis in eo ſint expreſſa, capra ſcilicet, arcus, & pharetra: Aediles enim, vt ſcribit Cicero in 3. de legibus curatores erant ludorum ſolemnium,

Aedilitatis inſignia.

nium, in quibus præter alia, venationes etiam exhibebãtur. Pingit item aliud numiſma, quod ab vna parte galeatum, criſtatumq; caput oſtendit, ab altera verò currum hircos trahentes cũ literis C. Reni, Roma additque alios, non hircos, ſed renos eſſe opinari, affirmareque ex veteris ſcriptóris authoritate animal id eſſe hirco perquam ſimile, à quo fortaſſe Renius, inquit, nomen familiæ ſuæ deductum fuiſſe indicare voluerit, multa enim nomina, vt inquit Varro, ab vtroq; pecore habemus, vt Portios, Ouilios, Caprilios, Equitios, à porcis, ouibus, capris, equis. Inter Pomponiæ gentis numiſmata ab eodem Fuluio depicta, primum L. Pomponij ab vno latere caput oſtendit cum literis L. POMPON. MOLO: ab altero quendam capram ad altare, cui adſtat ſacerdos cum lituo, adducentem: cum literis NVM. POMPIL. Cuius rei ratio eſſe videtur ipſi, quod cùm Numa rex, vt ſcribit Liuius, ſacra, cæremonias, omnemque Deorũ cultum populum Romanum docuerit, pontifices, augures, flamines, ſalios, veſtales, alioſq; ſacerdotes primus inſtituerit, non ab re L. Pomponius capram à Iunonis αἰγοφάγυ, cui immolabatur, ſtantem, & augurem dextra manu lituum tenentem, ſignauit. Pingit & Goltzius Acherõtinorum numum æreum, qui ab vna parte Dearum aliquam exprimit, eis forſan tutelarem, cũ verbo ΑΧΕΡΩΝΤΑΝ, ab altera capram humi procumbentẽ, quę vt Iunoni Soſpitę ſacra apud Romanos erat, ita & Mineruę, quia oliuam lambendo ſterilem facit, immolabatur.

Lib. 2. de re ruſt. cap. 1.

APOPHTHEGMATA.

Lib. 13.

Lib. 1. cap. 8.

THAIS meretrix cum iret ad amatorem, qui hircum olebat, interrogata quò tenderet: Ad Aegæum Pandionis, inquit, cum illo congreſſura. Aegæum vocans ἀπὸ τῆς αἰγὸς, quod inſtar capræ, aut hirci fœteret. Refertur apophthegma ab Athenæo, & ex eo à Leopardo. Ariſtippus ira aduerſus Aeſchinem aliquando oborta cùm eum conueniret, itane, inquit, prorſum ego tibi infelix, & inſanabilis videor, vt me caſtigatione indignum putes? Tum Aeſchines nihil ait miri eſt, ſi in alijs rebus omnibus me ingenioſior, etiam hic prior ſenſiſti, quid facto opus eſſet:

Non tantùm enim mulier caprum horrentem iuba,
Tenera puellas ſed quoque pruriens manu
Quouis palæſtra faciliùs proſtrauerit.

HISTORICA.

Lib. 6.

Beſtiæ auſcultant diuina.

Capella nutrix puelli cuiuſdam.

ADELBERTVS ſecundus Pragenſis Epiſcopus ad Prutenos veniens cùm populum penitus rudem, & indocilem eſſe videret, nouos ſibi in grege armentoium, & pecudum auditores, teſte Dubrauio, acquiſiuit, atq; res tum dicta mira contigit, vt ſtarent arrectis auribus, caprę, equi, boues, ſues, aſini, & quaſi benè per Adelbertum dicta ſentirent, intelligerentque nutu illa capitum approbarent. Pruteni brutis illis magis bruti ad ſummam per hæc crudelitatem efferati ſanctum virum ſeptem ſpiculis confoderunt, caput mortui amputarunt. Cùm in agrum Picenum Romanorum exercitus Ioanne duce veniſſet, ingens, vt par erat, eius regionis homines inuaſerat terror. Fæminæ itaque cùm derepente fugam partim capeſſerent, comprehenſę, partim indecorè, ac turpiter agerentur eodem ipſo in loco, vbi Vrbiſalia oppidum aliàs fuerat, mulier quędã edito partu, eoque pannis, vt licuit, inuoluto, & in terram relicto nuſquam deinde comparuit, aliquo vtcumque caſu ſublata. Infantem itaque ea in ſolitudine deſtitutum vbi vagientem capella quędam aduertit commiſerata, nam & ipſa recens fœtum ediderat, & ſimul accedẽs vbera illi mox præbuit exſugenda, diligentique cura ſeruabat, ne canis, aut alia quęuis ipſum hunc bellua deuaſtaret. In ea itaque rerum perturbatione cum plurimum temporis tereretur, Picentes certiores iam facti, Imperatoris exercitum, Gothorum in malum iam iam aduentare, nec quicquam Romani nominis homines ab his moleſtię perpeſſuros, reduces omnes confeſtim domum reuertuntur, cùmq; in Vrbiſaliam permixtæ cum viris & fęminæ perueniſſent, puerum adhuc ſuperſtitem conſpicatæ, cùm coniectura capere id factum nequirent, pro ingenti miraculo ducere, & identidem demirari, quòd viueret, cęperunt vnde & certatim de ſe quæque mammillam porrigere, blandirique voluit: puero autem humanum lac reſpuenti in tutelam capella mox adfuit, & crebriore balatu fremens hunc circuibat, ita vt grauiter ferre

fæmi-

A fæminis his videretur, quod ipſæ puero appropinquaſſent, & illi perinde intuliſſent moleſtiã, eundemque non aliter ducere, ac de ſe genitum, & ſimul fouere. Quò factum, vt nec puero mulieres de cætero negotij quicquam exhiberent, & capella non minus intrepide hunc aleret, quamque diligenter ſeruaret, vnde & Aegiſthum populares dixere. Me verò, inquit Procopius, huius hiſtoriæ author, cùm eò fortè contingeret, iter vt facerem, loci tum incolæ, vt rem miram, & planè abſurdam oſtenderent, ad puerum duxere, illucque de induſtria, infeſtare, moleſtoſque ſe exhibere, vocem vt ederet gemebundus: Tum verò capella ad lapidis iactum quæ aberat, feſtina, ac balans accurrit, & deſuper adſtitit, vt nemo illi moleſtior eſſet. Celebratur à Græcis etiam Aegiſthus Thyeſtis filius ex Pelopeia eiuſdem filia, quem infantem mater tegendi ſceleris cauſa perdendum feris expoſuerit in ſyluis, ſed à paſtore inuentus, cuius beneficio quoque nutritus ſit, & inde Αἴγισθος dictus, quod nutritus ſit à capris. Pauſanias item in Corinthiacis de Æſculapio loquens prodidit Phlegyam Coronydis patrem Peloponeſſum ingreſſum filiam prægnantem ex Apolline, quod tamen ille non ſenſerat, ſecum adduxiſſe, illam in Epidauriorum finibus puerum enixam in monte expoſuiſſe, ibique capram B dici lac infanti præbuiſſe, quam canis à grege quẽ cuſtodiebat, diſcedens obſeruaret, hos gregi deeſſe paſtor cùm cognouiſſet, vniuerſum paſcuum peragrans, puerum tandem, & capram, & canem inuenit. Iouem itidem à capra nutritum fuiſſe aſſerit Aratus in phœnomenis, inquiens:

Lib. 2. de bello Goth.

Aeſculapius à capra nutritus vt & Iupiter, aliique.

Αἴξ ἱερὴ, τὴν μένϑε λόγος διὶ μαζὸν ἐπισχεῖν. Id eſt,
Sacra Iouis capra eſt, quod præbuit vbera paruo,

Quod affirmauit etiam Lucianus in ſacrificijs. Illa cùm apud Olenum Bœotiæ ciuitatem, vbi poſt Aegarum euerſionem, conditũ fuit Aegium, nutrita fuiſſet, Olenia dicta fuit, vt ait idem Aratus in eo carmine:

Ὠλενίην δέ μιν αἶγα διὸς καλέους, ὑποφῆται. Id eſt,
Oleniam Iouis altricem dixere capellam,

Quam rem ita expreſſit Ouidius inquiens:

Oleniæ ſurgit ſidus pluuiale capellæ
Quæ fuit in cunis officioſa Iouis.

2. Faſtor.

¶ Inuenio itidem apud Pollucem circa Alcathi vicum in Cypro Meſtori Cyprio infantem natum eſſe, cui pro dentibus os continuum fuit, & neſcio propter quam ſuſpicionem expoſitus à capra nutritus eſt, & primũ Aeginomas dictus, poſtea Euryptolemus, & Cyprijs imperauit.

Lib. 2.

APOLOGI.

VVLPES & caper ſitibundi in puteum deſcenderunt, in quo cùm perbibiſſent circumſpicienti reditum capro vulpes ait: bono animo eſto caper, excogitaui namque quo pacto vterque reduces ſimus, ſiquidem tu eriges te rectum prioribus pedibus ad parietem admotis, cornuaque adducto ad pectus mento reclinabis, vt ego per terga cornuaque tua tranſiliens, & extra puteum euadens te iſthinc poſtea educam. Cuius conſilio fidem habenti capro, atque vt illa iubebat obtemperanti, ipſa è puteo proſilijt, ac deinde præ gaudio in margine putei geſtiebat, extabatque nihil de hirco, curam habens. Cæterùm cùm ab hirco, vt fit, fœdifraga incuſaretur, reſpondit: Enim verò hirce ſi tantum tibi ſenſus in mente, quantum eſt ſetarum in mento, non prius in puteum deſcendiſſes, quàm de reditu exploratum habuiſſes. Fabula hæc innuit virum prudentem debere finem explorare, antequam ad peragenda perueniat. De hirco, & vite Gabriæ Græci hęc extat fabella:

Vulpis, & capri fabula.

De hirco, & vite.

Τράγῳ προσεῖπεν ἄμπελος, βλάπτεις σύ με
Κείρων τὰ φύλλα, μὴ γὰρ οὐκ ἔστι χλόη;
Ὅσον γὰρ ἂν βλάψειας, εὑρήσω τάχα
Πρὸς θυσίαν σὺν εἰς θεοὺς οἶνον βλῦσαι.
Ἐπιμύθιον, ὅτι πολλάκις θέλων τὶς ἀδικεῖν τινα, ὠφελεῖ αὐτόν.

Latinè ſic legi poteſt:

Hircum vitis allocuta eſt, offendis tu me
Tondendo folia, num nam non eſt herba?
Quamuis enim nocueris, inueniam ſtatim
Ad mactationem tui erga Deos, vinum vt ſcaturiat.

Affabulatio

Affabulatio, quod plerumque volens quis aliquem iniuria afficere, iuuet eum. Hœdus derelictus à grege perſequente lupo conuerſus ad eum dixit: ò lupe quoniam credo me tuum cibũ futurum, ne inincundè moriar, cane tibia vt ſaltem. Lupo autem canente tibia, atque hœdo ſaltante, canes cùm audiuiſſent lupum perſecuti ſunt. Hic conuerſus hœdo, inquit, merito hæc mihi fiunt, oportebat enim coquus cùm ſim, tibicinẽ non agere. Fabula ſignificat, qui ea, quibus natura apti ſunt, negligunt, quæ verò aliorum ſunt exercere conantur, in infortunia incidere. Ruſticus quidam graui lite implicitus ad quendam Iuriſconſultum acceſſerat, vt eo patrono ſeſe explicaret. At ille alijs negotijs impeditus, renuntiari iubet ſe non poſſe nunc illi vacare, quare abiret aliàs rediturus. Ruſticus qui huic, vt veteri, fidoque amico plurimum fidebat, pluries rediens nunquam admiſſus eſt, tandem hædum adhuc lactentem, & pinguem ſecum deferens ante ædes iuriſperiti ſtabat, & hœdum vellicans eum balare cogebat. Ianitor qui ex præcepto hæri dona portantes ſtatim admittere ſolebat, audita hœdi voce ianuam illicò aperiens hominem introire iubet. Tunc ruſticus ad hœdum conuerſus, gratias, inquit, ago tibi hœdule mi, qui tam faciles mihi has effeciſti fores. Fabula indicat nullas res tam duras, difficileſq; eſſe, quas munera non aperiant. Perozæ Perſarũ regi eunti contra Euthalitas Hunnos cùm ab his fugam ſimulantibus in locum quendam ſe cum exercitu præcipitaſſet, quẽ prærupti indique cingebãt montes, frequentibus obducti arboribus, intra quos longè procedenti via quædam erat in medio lata, exitum verò nuſquam habens, ſed infra ipſum montiũ ambitum terminabat: Euſebius legatus à Leone Imperatore miſſus, rogatus ab exercitu, vt Perozam periculo imminenti eriperet, regique perſuaderet, vt rationem malorum, quæ euenire poſſent, habendo, ſecuritati potiùs conſulere vellet, quàm temerè audẽdo in re non neceſſaria periclitari, ac demum ſi qua ſit ad ſalutem via cogitare, cùm in conſpectum Perozę venit præſens quidem periculum non ſubito manifeſtauit, ſed à fabula incipiens ait: Leonem in hircum olim incidiſſe, quem cùm timentem in locum quendam altiorem, vt rapturus in eſcam, perſequeretur, incidit in foueam latam, anguſtam, vndique viam habentem, vnde exitus non erat: hoc itaque ira paſtoris commenta eſt, vt leonem per inſidias venaretur. Hæc Peroza audiens, timere cepit, ne Perſæ maligna ſimulatione in perſequentes vterentur, nec vlterius proceſſit, ac ipſum præſtolando rem in conſultatione poſuit. Hunni autem ex latebris ſeſe manifeſtantes apertè exitum ne illi redire poſſent, cuſtodiebant. Author eſt Procopius.

De hædo, & lupo.

De hædo, & ruſtico.

De leone, & hirco.

Lib. 1. de bello Perſic.

E F G

FABVLOSA.

De cornu Amalthea.

DE cornu Amaltheæ peruetuſta fabula variè narratur apud authores. Quidam ad hunc modum narrant. Rhea Iouem enixa metu patris infantem in Creta inſula occuluit, nutriendum à duabus Nymphis Adraſtia, & Ida Meliſſi filiabus: Hæ nutricauerunt illum capræ cuiuſdam lacte, cuius nomen fuerit Amalthea. Eam capram Iupiter adultus inter ſidera retulit, vocaturque à Græcis αἲξ οὐρανία, id eſt, capra cæleſtis. Huius alterum cornu Nymphis nutricibus dedit, videlicet officij præmium, hanc adijciens facultatem, vt quicquid optaſſent, id eis ex eo cornu largiter ſubpullularet. Ouidius paulo diuerſius fabulam narrat, caprã cornu alterũ ad arborem fregiſſe ſcribens, quod Amalthea Nympha herbis cinctam, & pomis repletum ad Iouis ora tulerit, Iupiter poſtea regno potitus, inter ſydera retulerit. H

Nais Amalthea Cretæa nobilis Ida
Dicitur in ſyluis occuluiſſe Iouem.
Hæc fuit hædorum mater formoſa duorum
Inter Dictæos conſpicienda greges,
Cornibus aerijs, atque in ſua terga recuruis
Vbere quod nutrix poſſet habere Iouis.
Lac dabat illa Deo, ſed fregit in arbore cornu
Truncaque dimidia parte decoris erat.
Suſtulit hoc Nympha, cinxitq́ decentibus herbis
Et plenum pomis ad Iouis ora tulit.
Ille vbi res cæli tenuit, ſolioque paterno
Sedit, & inuicto nil Ioue maius erat,
Sidera nutricem, nutricis fertile cornu
Fecit, quod dominæ nunc quoq́ nomen habet.

Alij

A Alij non capram, ſed Hemonij Aetolorum regis filiam Amaltheam , quę cornu non capræ, ſed tauri habuerit, fuiſſe ſenſerunt, quod vim illam habuerit , vt ſcripſit Pherecydes, qua de re abundè dictum in tauri hiſtoria. Scholia rurſus in Iliados lib. 15 fabulam hoc modo referunt: Cùm Saturnus filios omnes natos ſtatim deuoraret, Rhea Iouem enixa lapidem faſcijs inuolutum Saturno vorandum tradidit, infantem verò in Creta Themidi, & Amaltheæ, quæ capra erat, commiſit. Hanc Titanes quoties inſpiciebant, terrebantur. Alebat illa ſuis adhibitum vberibus Iouem. Is adultus patrem expulit regno. Et cum impugnarent eum Titanes, conſilio Themidis capræ illius pellem pro tegmine induit, vt cui perpetuò terrendi natura ineſſet, atque ita vicit Titanes, & hanc ob cauſam αἰγίοχος dictus eſt. Quòd modò ad myſticam fabulæ attinet interpretationem, Socrates, referente Stobæo in ſermone de agricultura, Amaltheæ cornu hoc pacto interpretabatur. Amaltheam aiebat ſignificare hominem, qui minimè malthon, id eſt, mollis & rudis eſſet, ſed gnauus, & operarius ; per cornu verò bouis, quod animal eſt laborioſiſſimum, virum operarium innui. Botros autem & ſimilia in cornu eſſe, quoniam omnia, quorum B egemus, in agricultura inſunt, quamobrem geſtantes ipſum bonus genius, bonaque fortuna introducuntur. Apud eundem in ſermone de laude diuitiarum Philemon poeta Amaltheæ cornu non tale eſſe ſcribit, quale pictores depingunt, bubulum ſcilicet, ſed ipſam pecuniam, quæ omnia donet φίλους, βοηθοὺς, μάρτυρας, συνοικίας iuxta illud Horatij:

Saturnus lapidem pro filio deuorauit.

Amaltheæ cornu myſtica expoſitio.

Scilicet vxorem cum dote , fidemque & amicos
Et genus & formam regina pecunia donat.

Poſtremò in ſermone de felicitate Hippodamus Thurius ἐυνομίαν, id eſt, bonam legum conſtitutionem in Republica Amaltheæ cornu interpretatur. Ioannes Goropius Becanus multis de hoc Amaltheæ cornu agit, quæ hic in medium proferre non grauabor. Flumina, inquit, ex altiſſimis montium verticibus perpetuo gelu, & niue horrentibus ad valles, & cãpos velut, Amaras ad hortorum irrigationem profundi, & ijs agrorum fæcunditatem deberi priſci fabularum textores cõſpicati finxerunt cornu Amaltheæ Nymphæ caprę cornu fuiſſe. Qualis autem fuerit ea capra, cuius lacte Iupiter mortales nutrit, ex capricornu ſigno intelliges. In eo enim prior corporis pars caprillam habens figuram, capricornum deſignat animal ſummis, & algidiſſimis montium verticibus perpetuò gaudens. Nullum igitur ſymbolum aptiùs ad frigidiſſima illa cacumina C perenni glacie, & niue tecta denotanda inuenias, quàm ſi illud animal depinxeris, quod ab illis nunquam diſcedit. Adde nunc longiſſima cornua, & ea ferè recta in cœlum altiſſimè ſublata, altiſſimè, inquam, tum ob natiuam longitudinem ſuam, tum ob locorum, in quibus degunt, ſublimitatem. His enim vt altiſſimis omnium , altiſſimum ſancti ſpiritus cornu non malè deſignaris. Et quia deinde eodem cornu ſummi montium vertices denotantur, & ex ijs primi ſint , & altiſſimi fluminum maximorum ortus, ſi non conſpicui , & ſaltem occulti , quibus profuſa Spiritus ſancti largitas ſignificatur. Quid quæſo aptius vel dici poſſit, vel cogitari, quàm ſi cornu quo Amalthea maxima munerum diuinorum flumina ex alto in terras effundit , dicatur ægocerotis eſſe. Nam de hac teſſera ſimul ipſius diuini cornu ſublimitas ſimul profuſa eius copia intelligetur, dum videlicet nos ducet ad ſummas illas rigentis Cryſtalli rupes, è quibus copioſiſſimæ aquæ magno & præcipiti impetu ad terras irrigandas effunduntur. Porrò dum paulatim nos fabula trahit, tandem eo adſcendimus, vt ipſos altiſſimos mõtium vertices nihil aliud quàm terræ cornua eſſe cernamus. Cùm igitur ex his flumina, & riui, ex iſtis rurſus læta camporum fertilitas, & largiſſima frugum omnium copia promanet, quis vetabit quo minus dicamus omnium fructuum D vbertatem ex cornibus effundi, & illis quidem cornibus, quæ cornibus ægocerotis rectiſſimè denotẽtur? Nunc igitur ſi rectè ſupputes omnium rerum ordinem , & quæ dixi ad diuinam maieſtatem trãsferas, annon mox vel inuito in mentem veniet, hæc omnia eius dona eſſe, qui ferebatur ſuper aquas, dum mundus crearetur, & idcirco cornutam hanc montium altitudinem ipſius cornu eſſe, quo terras fœcundat, vel ſaltem effuſionis , qua dona ſua largitur, habere ſignificationem ? Cæterum non deſunt, qui copiæ cornu ab Acheloi capite refractum dicant, idq; tandem ab Acheloo fuiſſe redemptum, dato cornu Amaltheæ. Mira ſanè eſt , & perobſcura hæc permutatio, nec liquet vnde Achelous Amaltheæ cornu acceperit, aut quid habeat omninò commune fluuius inter Acarnaniam & Aetoliam in mare ſeſe fundẽs cũ Cretęa Iouis nutrice. Hactenus Goropius. Videtur itidem beatus ille Iobus ad commonſtrandum ea bona , quæ poſt ſeptem illos annos, quibus miſerè diuexatus afflictuſque fuit ei conceſſa diuinitus fuerunt, nomina filias dediſſe. Nã eiuſmodi ſanè appellationes eis indidit, quæ rebus ipſis accuratè conuenirent. Ac primæ quidem cognomentum Diei dedit, quaſi iam ex profunda quadam nocte rerum aduerſarum quibus vndique fuiſſet circundatus, dies illi clariſſima illuxiſſet. Alteram Caſſiam vocauit, quaſi iam deinceps in fragrantia quadam & fruitione , bonorum degeret. Tertiam appellauit Cornu Amaltheæ,

Lib. 13. hieroglyph.

Lib. 5. mythol. ca. 13.

theæ, quaſi poſthac futurum eſſetu, bonis omnibus afflueret. Quidam ex Aegyptijs, vt refert E Natalis Comes, de cornu Amaltheæ tradunt in hunc modum. Aiunt enim Ammonem regē partis Libyæ, qui Cœli filiam ac Saturni ſororem duxerat, cùm viſeret regionem ad mōtes Ceraunios, reperiſſe virginem forma egregia Amaltheam nomine, cum qua congreſſus filium genuit, qui cùm poſtea forma & robore eſſet inſignis, Dionyſus fuit vocatus: Amaltheam conſtituit reginam propinqui loci: cuius loci figura cum eſſet cornu bouis ſimilis, dictum eſt cornu Hiſperidum: ob fertilitatem verò regionis, quę multiplices domeſticorum fructuum arbores produceret, regio vocata eſt cornu Amaltheæ. Sunt denique qui perhibent caprariū quendam paſtorem habuiſſe capram, cui Amaltheæ nomen eſſet. Ea cùm terram cornu fodiendo aperuiſſet, hero ſuo theſaurum oſtendit.

METAMORPHOSES.

Iupiter in hircum mutatus.

IVPITER in hircum mutatus Penelopem vitiauit, vt meminit Iuſtinus Martyr F in oratione ad gentiles. Ferunt verò etiam Mercurium in hircum mutatum ab eadem Penelope adamatum fuiſſe, eique Pana peperiſſe, qui inde hircipes fuerit, id eſt hircinis pedibus. Ferunt, inquam, eam, cùm apud patrem Icarium adhuc in patria Lacedæmone viueret, & in montem Taygetium ad inſpicienda patris pecora egreſſa eſſet, conſpectam à Mercurio, & adamatam & appetitam fuiſſe. Cumque ea alio modo potiri non poſſet, in hircum ſe ipſum transformaſſe, atque ita ſub ſpecie hirci cum ea ludentem & admiſſum, ex ea genuiſſe Pana, capite cornuto, barba & pedibus hircinis. Hinc Κλωποϖάτωρ ipſe Pan à Theocrito in Syringe nuncupatur, id eſt, ex patre fure natus. Mercurium enim furem, & furum præſidem poetæ faciunt. De ipſo verò Pane Higinus hanc recitat fabulam:

Panis natiuitas.

Aegyptij ſacerdotes, & nonnulli poetæ dicunt, cùm plures Dij in Aegyptum veniſſent; repente veniſse Typhona acerrimum gigantem, & maximum Deorum inimicum, quo timore permotos Deos, in aliam, alios figurā ſe conuertiſse, Mercurium factum eſse Ibin, Apollinem auē, quæ Threiicia auis eſt, id eſt, grus, Dianam cato aſſimilatam, quibus de cauſis Aegyptios ea genera violari non ſinere demonſtrant, quòd Deorum imagines dicuntur. Pana autem in flumen ſe de- G ieciſse & poſteriorem partem effigiem piſcis, alteram verò hirci feciſſe, & ita à Typhone profugiſſe, cuius cogitatum Iouem admiratum, effigiem eius inter ſidera fixiſſe. Metricè ſic exponitur:

Deorum variæ metamorphoſes.

Olim Niliferis partibus, Deorum
Sancta cohors aderat cum gigas nefandus
Typhon inſidias omnibus parauit.
Huic inimicitiæ, maior & ſimultas
Cum Dijs, & ſummo perſtitit tonante.
Pan Deus Arcadiæ cum videret omnes
Per formas varias in fugam coaſtos
Fit caper, & piſcis perfidumque luſit.
Ingenium cuius Iupiter ſtupendum
Admirans, aſtris fulgidis decorat.

Alij Apollinem in accipitrem, Martem in ſquamatum piſcem, Dianam in ſilurum, Herculem in H hinnulum, Vulcanum in bouem, Latonam in murem araneum, Bacchum in caprum immutatum tradunt.

MYSTICA.

Capra quid myſticè ſignificet.

CAPRA propter fœtorem ſignificat apud Theologos ſimilitudinem carnis peccati, in qua Chriſtus apparuit, quamobrem eiuſdem caro dicitur cilicium, quia pœnam peccati pertulit, licet peccatum non admiſerit; Caro enim eius mortalis fuit, & in pœna tantùm, quia ſine peccato eſt ſimilis noſtrę carni, iuxta illud Apoſtoli: *miſit Deus filium ſuum in ſimilitudinem carnis, peccati, vt de peccato damnaret peccatum in carne*, id eſt, vt per mortem eius deſtrueret noſtram mortem. Dicitur enim mors & Chriſti & noſtra peccatum, quia eſt effectus, & pœna illius peccati, quod Adam perpetrauit. Dicitur autem Chriſtus cilicium, quia hoc de pilis caprarum, & hœdorum fit, & per capram,

Chriſtus dicitur cilicium.

A pram,& hœdum propter fœtorem ſignificatur peccatum. Sententia hæc eſt Bedæ in comment.in
pſalmum 34. Idem Beda Chriſti reſurrectionem per Dauid pelle caprina coopertum ſignificari
aſſerit lib.3.expoſit.allegor.in Samuelem,explicans hoc ſacræ ſcripturæ: *Tulit autem Michol ſtatuam,*
& poſuit eam ſuper lectum, & pellem piloſam caprarum poſuit ad caput eius, & operuit eam
veſtimentis & quæ ſequuntur. De pelle piloſa,pelle caprarum,inquit,patet hiſtoria, quia puluillus
erat de caprarum pelle conſutus, qui intonſis pilis caput inuoluti in lectulo hominis mentiretur.
Statua autem eſt imitatio veri, & viuentis, mortua pellis caprarum, mortui animantis exuuiæ.
Tulit igitur Michol ſtatuam, & poſuit ſuper lectum Dauid per feneſtram dimiſſi, & occultè
ſaluati. Didicit Eccleſia Iudæos æſtimare dominum,qui in ſepulchro poſitus ſit, non Chriſtum
eſſe vitam, & veritatem,ſed quaſi ſimulationem veritatis & vitæ, dicentem, ſe Chriſtum regem
eſſe. Quem tamen ipſa veraci reſurrectionis,eo enim more loquendi dicitur Eccleſia facere, quæ
ab impijs facienda,vel facta teſtatur, quo in Leuitico ſcriptum eſt: *Ecce contaminabit eam ſacerdos:*
non quia ipſe lepram mundis afferre potuerit,ſed eam quæ immundis inerat oſtendere. Poſuit
& pellem caprarum piloſam ad caput ſtatuæ Michol. Comperit in exordio ſui Eccleſia,etiam
B illorum perfidiam,qui Dominum Saluatorem non ſolùm Chriſtum negant, ſed & peccatis grauatum,
neque à mortuis reſuſcitatum autumant. Capram enim ſæpe peccatoris,ſicut & iuſti typũ
ouem tenere,certum eſt. Pili quoque,qui fragiles, & externi corpori ſuperfluunt, opera mortua,
ac præ ſuæ denſitate frequentiæ cunctis iam iamq; manifeſta ſignificant. Et pellem piloſam caprarum
ad caput ſtatuæ pro Dauid in lecto ſubſtitutæ collocant, qui carnem Saluatoris capitalibus
peccatis quaſi hiſpidam aſſeuerantes, & impuram dilato reſurrectionis tempore dicunt hactenus
lectulum ſepulchri,in quem mortua deſcendit,tenere. Quam tamen ſtatuam Michol veſtimentis
operit cum huiuſmodi perfidiam Eccleſia,poſtquam cognouerit, reprobat: poſtquam
fidelibus ſuis oſtendit, confeſtim præcipuis operibus, quæ nemo alius facere potuit, damnatam
per omnia demonſtrat & victam. Hæc ille. Et rurſus ad hæc ſubſequentia verba: *Rurſum Saul*
miſit nuncios, vt videret Dauid, dicens: Adferte eum ad me in lecto,vt occidatur,cumque veniſſent
inuentum eſt ſimulachrum ſuper lectum,& pellis caprarum ſuper caput eius. Prædicante,inquit,ab
aduentu S.Spiritus Eccleſia Chriſtum, miſerunt principes Iudæorum qui diligentiùs viderent,
quid crederetur de Ieſu, Chriſtus eſſet,an propheta,reſurrexiſſet, an adhuc in ſepulchro quieſceret,
C dicentes: pronunciate nobis præſentibus,quia non reſurrexit à mortuis,ſed adhuc in terræ lecto
iacens diem vniuerſalis reſurrectionis expectat,vt ſic fides,quæ in eo eſt, extirpetur radicitus,
& eliminetur è mundo &c. Aſſimilatur capræ etiam Eccleſia Dei,vti oſtendit D. Ambroſius in
enarratione in pſalmum 118. in hæc verba: *Denique ſalim interpretati ſunt ipſum aſcendentem.*
Ille enim verè aſcendit,qui propria peccata deponit. Hoc igitur verbo purificatoriæ ſanctificationis
vſus exprimitur; vnde etiam benè in canticis ad Eccleſiam Chriſtus dicit: *Dentes tui ſicut grex*
tonſarum, quæ aſcenderunt à lauacro, quæ omnes geminos creant, & infœcunda non eſt in eis. Quod
ſpecie de capris dicitur, myſticè autem de Eccleſiæ grege. Nec vilia tibi videantur iſta animalia.
Audi quæ de his S. loquatur Spiritus: *Capillamentum tuum, vt grex caprarum, quæ reuelatæ ſunt*
à monte Galaad. Dentes tui, vt grex tonſarum, quæ aſcenderunt de lauacro. Vides quòd in altis
grex iſte paſcitur, audax in monte. Itaque vbi alijs præcipitia, ibi capris nullum periculum: vbi
alijs periculum, ibi gregis huius alimentum, ibi cibus dulcior, ibi fructus electior. Spectantur à paſtoribus
ſuis dumoſa de rupe pendentes, vbi luporum incurſus eſſe non poſſunt, vbi fœcundæ arbores
fructum integrum ſubminiſtrant. Cernere licet vberi lacte diſtentas, ſuper teneram ſobolem
D materna pietate ſolicitas. Ideo elegit eas Spiritus Sanctus, quibus cœtum venerabilis Eccleſię cõpararet.
Et vt myſticè audias: Capillamentum verbi eſt altitudo, & eminentia quædam iuſtarum
animarum, quoniam ſenſus ſapientis in capite eius. In altitudine enim cogitationis humanę certum
eſt eſſe ſapientiam. Et quemadmodum tondentur capræ, vt ſuperflua deponant, ita etiam
tonſarum animarum gregem, hoc eſt, multarum animarum virtutes habet S. Eccleſia, in quo grege
nihil poſſis inſenſibile reperire, nihil ſuperfluum, quoniam fides ſapientes fecit, ſpiritalis autem
gratia ab omni ſuperfluorum labe mundauit. Meritò igitur reuelatæ ſunt animæ iuſtorum, &
reuelatæ à monte Galaad, hoc eſt à transmigratione teſtimonij, eo quòd â Synagoga ad Eccleſiã
teſtimonium cœleſte migrauit. In hoc itaque monte naſcitur thymiama, reſina, & cæteri odores,
quos negociatores illi Iſmaelitæ, vt habes in primo libro teſtamenti veteris, deferebant. Hos odores
habet Eccleſia, quos mercatores ex gentibus congregati fide, & deuotione vexerunt. Itaque
ſicut capræ bonis refertæ cibis, & ſolis calore vernantes, lauantur in flumine, & exultantes mundę
ſurgunt de flumine, ita animæ iuſtorum aſcendunt ab ſpiritali lauacro. Iſtæ ſunt verè quæ geminos
creant, in quibus non eſt infœcunditas aliqua virtutum, ſterilitas vlla meritorum. Benè geminos
creant, quia congeminant ſenſus ſuos. Hæc itnque & alia Ambroſius. Et rurſus in libro de

Peccatoris typus capra.

Eccleſia capræ aſſimilatur.

ini.

initiandis agens de myſterio veſtimentorum candidorum, quibus induuntur infantes, & quomodo Eccleſia hæc habens veſtimenta dicat in canticis: *nigra ſum, & decora.*

Cap. 7.

Chriſtus, inquit, videns Eccleſiam ſuam in veſtimentis candidis, pro qua ipſe ſordida veſtimenta ſuſceperat, vel animam regenerationis lauacro mundam, atque ablutam dicit: *Dentes tui ſicut grex tonſarum, quæ aſcenderunt de lauacro* &c. Non mediocris iſta laudatio primùm apta comparatione tonſarum.

Eccleſia quomodo capræ comparetur.

Capras enim & in altis paſci ſine periculo, nouimus, & in præruptis ſecuras cibum ſumere. Deinde cùm tondentur, deonerari ſuperfluis. Harum gregi comparatur Eccleſia multas in ſe habens animarum virtutes, quæ per lauacra ſuperflua peccata deponant, quæ myſticam fidem, & moralem gratiam deferant Chriſto, quæ crucem Domini Ieſu loquantur &c. Iam verò manſuetam, ac lenem, atque opem nobis ad amictum, & integumentum afferentem ouem à dextris Dei collocandam eſſe, diuinum oraculum ait, inquit Iſidorus Peluſiota ex interpretatione Iacobi Billij Prunæi: aſperum contrà, ac voraciſſimum, agreſtemque hœdum ad ſiniſtram abijciendū. Quibus verbis eædem vitæ ſignificantur, quæ congruentem vtraque ſibi ſtatum nanciſcuntur, ac proinde alterum odio habeamus, ac deteſtemur, alteri mordicus hæreamus. F

Matth. 25.

Verba Euangelij ſunt: *Tunc ſegregabit eos ab inuicem, ſicut ſegregat paſtor oues ab hædis.* Quem locum D. Chryſoſtomus ſic declarat: oues ſunt homines iuſti propter manſuetudinem, quia ipſi neminem lædūt; propter patientiam, quia cùm ab alijs læſi fuerint, ſuſtinent. Et ſicut oues quādo ligantur, aut tacent, aut in ſimplicitate balant. Sic & Sancti cùm læduntur, aut tacent, aut certè in benignitate probati preces tranſmittunt ad Deum. Et ſicut ouis ad mortem ducitur, & non clamat, vita eius tollitur, & manſuetudo eius non immutatur: ſic & ſancti maledicuntur, & illi non contradicunt; dolorem ſentiunt, & clamorem non emittunt.

Hœdi quomodo peccatoris ſint typus.

Hœdos autem peccatores dicit, quia in capris hæc naturaliter inſunt vitia, libido præ cæteris animalibus, ſuperbia, rixa, ſemper enim ſe percutientes incedunt, & modò humero pulſante interdum cornu percutiunt. Item inuidi ſibi alterutro inuident, ſicut ſignificat Salamon de inuidis dicens: *Sicut capra, ſic aſpicit ruinam proximi ſui.* Item iactantes ſunt, & glorianteſ, ſicut idem ſignificat Salamon dicens: *Tria ſunt, quæ ſecuriter ambulant, leo inter iumenta, gallus inter gallinas, & hircus præcedens capras.*

Capræ guloſæ.

Item capræ trahūtur multum concupiſcentia gulæ: propter gulam namque ſuam per ſaxa, & præcipitia ambulant, & ſuper præcipitia ſe ſuſpendunt. Item clamoribus ſuper omnia garrulæ. In omnibus his vitijs peccatores abundant, & ideo hędis ſunt aſſimilati. G Adhuc quæro, quare non eorum ſimiles introduxit ætates dicens: Ita ſeparabit eos, ſicut oues ab hircis: aut ita, ſicut agnos ab hœdis? Videte verò quomodo volens oſtendere ſanctos perfectos in omnibus ponendos ad dexteram, & impios omninò infructuoſos ad ſiniſtram: Ideo ſanctos oues, impios autem hœdos vocauit. Quomodo agni, etſi natura manſueti ſunt, tamen non ſunt omnino fructiferi propter ætatem: fructum enim adhuc non habent lactis & lanæ. Item capræ, etſi malignæ ſunt ex natura, tamen ex aliqua parte fructiferæ ſunt per ætatem; lactis enim abundantiores exhibent fructus. Hœdi autem & mali ſunt ex natura, & ominò infructuoſi ſunt ex ætate.

Lib. 2. quæſtion. Euāg.

Hœdum autem pro peccatore accipi paſſim, & alij Theologi, & SS Patres aſſerunt, ac in primis Auguſtinus hœdū illum ſic accipit, quem frater filij perditi nunquam ſe accepiſſe ait, vt cum amicis ſuis epularetur. Similiter Beda explicans hoc Genes. *loquitur ad filium ſuum iuniorem, vade ad gregem, & affer mihi duos hœdos*, hœdum accepit his verbis præfigurans carneum Saluatoris aduentum, in quo illos vel maximè liberaret, qui peccatis tenebantur obnoxij, ſiquidem in vniuerſis ſcripturis hœdi pro peccatoribus accipiuntur. H Sic & D. Ambroſius in comm. in cap. 6. apocalypſ. explicans illud exod. *Præcepit Dominus filijs Iſrael, non coques hœdum in lacte matris ſuæ:* per hœdum, inquit, vnuſquiſque peccator deſignatur. Mater hæc noſtra primi parentes fuerunt, ex quibus omnes procreati ſumus: Lac verò matris, vitia ſunt, quæ de originali peccato proceſſerunt: niſi enim originale peccatum fuiſſet, vitium nullum eſſet.

Quomodo intelligendum, hœdū coqui in lacte matris ſuæ.

De hoc matris lacte pſalmiſta loquitur dicens: *Ecce enim in iniquitatibus conceptus ſum, & in delictis peperit me mater mea.* Hœdus igitur in lacte matris coquitur, dum quilibet peccator vitiorum igne vſq; ad diem mortis ſuæ exuritur. Præcepit ergo dominus, ne coquatur hœdus in lacte matris ſuæ, ideſt, vt peccator nō ſinat vſque in diem mortis ſuæ ſe in peccatis permanere, ſed ante diem mortis ſuæ ad bona opera agenda reuocetur, ne pareat. D. Bernardus oſtendens quòd hœdos is paſcat, qui exterioribus ſenſibus eſt intentus, in explicat. illius cantici: *paſce hœdos tuos iuxta tabernacula paſtorum:* hœdos, inquit, qui peccatum ſignificant, rectè aures, oculoſque appellauerim, quoniam ſicut mors per peccatum in orbem, ſic per has feneſtras intrat ad mentem.

Hœdi immūdas deſignāt cogitationes.

In his paſcendis ſe occupat charioſus, dum ſcire non curat, qualem ſe relinquat intus. Homo ſi te vigilanter attendas, mirum eſt, ſi ad aliud vnquam intendas. D. Gregorius verò in explicatione eiuſdem ſententiæ, per hœdos, inquit, immundæ cogitationes deſignantur; per tabernacula paſtorum, conuenticula hæreticorum (aliàs malorum) exprimuntur. Qui ergo pugnare neſcit, A ſcit, iuxta tabernacula paſtorum hœdos paſcit, quia quiſquis obſiſtentibus tentationum gladijs viriliter non reſiſtit immundas cogitationes, quaſi hœdos laſciuos in corde nutrit, & efficitur ei etiam ſimilis, qui à fide recedit. Accipitur verò etiam hœdus in bonam partem, vt oſtendit in primis D. Ambroſius per duos illos hædos, quos Diuus Chryſoſtomus in hoc eodem pſalmiſtæ loco hircos interpretatur eos, qui ex gentibus pro nomine Chriſti ſunt paſſi. Aliàs pro libidine accipitur ſicuti abundè in oue oſtenſum eſt, vbi de vſu in ſacrificijs Hebræorum, & inter alios etiam docet Diuus Hieronymus explicans illud Amos: *Et ecce vir ſtabat ſuper murum adamantinum, & in manu eius adamas*, & cætera. Cùm enim dixiſſet, quos murus adamantinus, & ipſe adamas denotet, addit à nullo ſuperari poſſe, ſolo tamen mortiferæ libidinis calore diſſolui: hæc enim ſanguinis hircorum, & ipſius hirci dici eſſe naturã, vt ſit ad libidinem calidiſſimus, & quod edomare nequeat, ſolum illius diſſoluere cruorem. Quomodo verò etiam hirco deſignetur princeps ſuperbus, peculiariter verò Alexander Magnus, abundè etiam in oue eſt demonſtratum ex Hectore Pinto.

B

PROBLEMATA.

HÆDORVM à lupi faucibus ereptorum caro cur cæteris iucunditate ſaporis præcellere crederetur, diximus in oue ex Plutarcho. Quærit verò etiam Antonius Ludouicus Medicus Olyſſiponenſis; Cur in ferocientibus capris os ſpumeſcit? An quia propter furorem accenſo calore multus aer ingrediatur, qui refrigeret, quo permixto humori, calido agitante, ſoluto, ſpumarum ortus vindicatur.

Lib. 1. probl. ſect. 3. probl. 30.

Ferocientib. capris cur ſpumeſcat os.

EPITHETA.

C CAPRÆ epitheta ſunt, amans ſaxa, Ouidio, ὀρεσσινόμος Heſiodo, Cyniphia, diſtenta lacte, dumiuaga, felix pecus, frondipeta, cornupeta, cornipes Catullo, dictæa Virgilio, gracilis, hirſuta, hirta, intonſa, laſciua, olida, pauida, petulca, rorans lacte, querula, ſequax, ſima, Tegeatis, timida, trux Claudiano. *Eripiunt trucibus cortynia capris cornua.* Villoſa, vrens culta, omne enim quod memordetint, vrunt, inquit Seruius. Hirci epithetum eſt leuis apud Horatium in epod. Plura numerantur à Rauiſio textore ſine authorum nominibus, quæ licet à recentioribus tantùm pleraque vſurpata putem, adſcribam tamen. Annoſus, auidus, barbiger, celer, cinyps, corniger, dux pecoris, grauis, hirſutus, horricomus, imbellis, immundus, olens, olidus, piger, procax, ſaliens, ſetiger, vagus, vilis. Capri etiam ſeorſim epitheta hæc reperio. Vir gregis, Virg. albus, Horat. bicornis, Ouid. Libidinoſus Horat. ſetiger Silio, & præterea apud Textorem, bifrons, hirſutus, barbiger, toruus, corniger, laſciuus, acer, olidus, fœdus, immundus, τράγος ὑληβάτας, Antiphan. τράγοι αἰγιβάται Pindaro. Epitheta hœdi ſunt, petulcus, laſciuus, laſciuum pecus, Mart. Apud Rauiſ. leguntur etiam iſta, tenellulus, petulans, vagans, corniger, mollis, lactens, pinguis. D

COGNOMINATA.
Denominata.

FREQVENS apud Græcos Homerum, Orpheum, Pindarum, & Nicandrum, cognomẽ Iouis αἰγίοχος, vel αἰγιοῦχος, quòd à capra, ut ſuprà diximus, enutritus fingatur: de quo ita etiam Lactantius: Cretici, inquit, Iouis quid aliud, quàm quomodo aut ſit ſubtractus patri, aut nutritus oſtendunt? Capella enim Amaltheæ Nymphæ, quæ vberibus ſuis aluit infantem, de qua Germanicus Cæſar in Arataeo carmine ſic ait:

Lib. 1.

Illa putatur
Nutrix eſſe Iouis ſi verè Iupiter infans
Vbera Cretæa mulſit fidiſſima capræ,
Sidere quæ claro gratum teſtatur alumnum.

Amalthea capræ corio Iupiter cõtra Titanas ſcuti vice vſus.

Iupiter cur αἰγίοχος dictus.

Aegis quid ſit, & quomodo fiat.

Panis epitheta à capra deducta.

Lib. 13. cap. 19.

Lib. 2. c. 2. de re ruſt.

Lib. 8.

Tiberius Caprineus dictus et hircus vetulus.

Huius capellæ corio vſum eſſe pro ſcuto Iouem contra Titanas dimicantem Muſæus author eſt, E vnde à poetis αἰγίοχος nominatur. Hactenus ex Lactantio. Higinius verò: Euhemerus, inquit, Aegan quandam fuiſſe Panos vxorem, eam à Ioue compreſſam peperiſſe, quem viri ſui Panos diceret filium. Igitur puerum Aegipana, Iouem verò Aegiochum dictum &c. Scribunt Græci Grammatici, quod poſt Iouis natiuitatem ipſe ſit in Creta à capra inuentus, quæ illi τὴν ἐχὴν, id eſt, nutrimentum exhibuit poſtquam occultatus fuiſſet, ne eum Saturnus pater vouaret, cuius capræ cornu ſit Amaltheæ datum. Vel Iupiter Aegiochus appellatus eſt, quòd ægida haberet, hoc eſt, capellæ pellem, quæ illum ablactaſſet. Effingebatur verò ægis eius ex materia precioſa ad caprinæ pellis ſimilitudinem. Sunt qui à Vulcano in Iouis gratiam, factam dicant. Alij, inter quos Harpocration, ægidas eſſe volunt nexus, & plicaturas è coronis, & rectia coronis implicata, atque hinc ſunt, qui nomen Aegiochi deductum eſſe opinentur. Sed magis veriſimile videtur, vt ſcribit Varinus, Iouem Aegiochum nuncupatum à ventorum, & turbinum conuerſionibus, quas ipſe Iupiter commoueat græcè ægidas, & catægidas appellatas, vt ex ijs patet, qui meteora ſcribunt, & interpretantur. Phornutus ἀπὸ τοῦ ἀΐσσειν αἰγίοχον dictum putat, quòd ſci- F licet impetu feratur. Hæc de Aegiocho Ioue omnia ex Gyraldo. Similiter Cælius phyſica allegoria, inquit, Iouis & Palladis ægida interpretamur, quando eo nomine procellas, affectioneſque in ſublimi contingentes intelligimus, quæ catægides nuncupantur, & ægides, ſed & æges. Siquidem Iupiter ſit aer, vbi id genus formidoloſa concipi ſolent: Ad quem Pallada etiam referunt eruditiores. Seruius ægidem ait eſſe munimentum pectoris æreum à Vulcano fabricatum habens in medio Gorgonis caput & cæt. Hoc ſi in pectore hominis fuerit, ſicut in antiquis Imperatorum ſtatuis cernimus, lorica vocatur; Si verò in pectore numinis, nam & ſcutum Iouis, & Palladis ab Homero ita appellatur, ægis dicitur. Iuno autem peculiariter apud Spartanos αἰγοφάγος vocabatur, quòd apud eos capræ illi immolarentur. Pan verò capripes à poetis cognominatus eſt, à græcis αἰγομελὴς, & αἰγίπαν. Dicitur & Semicaper Deus ab Ouid. in Faſt. & Metamorph. vt eſt in illo: *Sunt oculis Nymphæ, Semicaperue Deus.* Heſychius ait & κεροβάτην dictum fuiſſe, ſiue quod cornua habebat, quaſi κερατιβάτην, vel quòd baſin haberet corneam, ideſt, pedes. Scholia in Ariſtophanis ranis κεροβάτην exponunt, qui per montium cornua incedit, vel à cornu, ideſt, vngulis hircinis: nam inde αἰγιβόταν quoque, & τραγοβάμονα di- G ci. Didymus ſimiliter exponit, vt nos iam cum Gyraldo ex Heſychio, quoniam, inquit, interiores partes hirci habet, ita vt pedum cauſa κεροβάτης vocetur: Sed de Panis forma ſuprà dictum eſt. Nico meretricula capra vocata fuit, teſte Athenæo, quòd mercatorem Thallum fortunis omnibus exhauſiſſet, & thallis, ideſt, oleæ ramis, termitibus, fronde capræ libenter veſcantur. Suidas illam Nanion appellat, ſed fallitur, ſicuti & Cælius eum ſecutus: nam mox poſt Niconis mẽtionem de Nanio agit Athenæus. Hanc Niconem cùm Python quidam amator olim deſeruiſſet, & ad Euerdin obeſam animum tranſtuliſſet, poſtea verò rurſus illam accerſeret, vt fit, dixiſſe ferunt puero, qui accibat: nunc Python expletus ſuilla carne ad capram denuò reuerti poteſt? Vetus comœdia notat Polyagrum quendam vxorem habuiſſe, quam ob immenſum quæſtum cæleſtem capram vocaret, vt teſtatur Plutarchus in comm. de audiendis poetis, his verbis: εὐδαίμων Πολύαγρος οὐράνιον αἶγα πλουτοφόρον τρέφων, ideſt, Fortunatus Polyager (multorum agrorum poſſeſſor) cæleſtem capram opes adferentem alens. Caprarios, & Caprilios Varro à capris dictos fuiſſe aſſerit. Interpres tamen Plutarchi in Publicola Caprarios vertit eos qui à capris cognomina ſumpſerunt, & legimus Caium Cæcilium Metellum Caprarium Conſulem fuiſſe cum C. Papirio Carbone. Cur verò à capris cognomentum inditum ſit Columella tetigiſſe mihi vi- H detur, his verbis: Caper flaccidis, & prægrauantibus auribus, exiguo capite habetur optimus, hinc familiæ Romanæ cognomen deductum eſt, quod priùs in ea gente aures haberet deorſum pendentes. Tiberius Imperator Caprineus quandoque cognominatus eſt, vt teſtatur Suetonius de luxuria, & libidine eius loquens: In ſyluis quoque, ac nemoribus, inquit, paſſim venereos locos commentus eſt, proſtanteſque per antra, & cauas rupes ex vtriuſque ſexus pube Paniſcorum, & Nympharum habitu, palamque iam & vulgato nomine inſulæ abutentes Caprineum dictitabant. Quo loco Beroaldus iocoſo, inquit, nomine Caprineus vocabatur Tiberius tanquam vocabulo deducto ab inſula Caprearum, quo ſeceſſu oblectabatur: cùm tamen poſſit referri ad olentem naturam caprarum, quas obſcœnitate imitabatur. Dictus itidem eſt & hircus vetulus, quod innuit idem Suetonius his verbis: Fæminarum quoque & quidem illuſtrium capitibus quantopere ſolitus ſit illudere, euidentiſſimè apparuit Malloniæ cuiuſdam exitu: quam perductam, nec quicquam ampliùs pati conſtantiſſimè recuſantem, delatoribus obiecit, ac ne ream quidẽ interpellare deſijt: Ecquid pæniteret, donec ea, iudicio relicto, domũ ſe arripuit, ferroq; trãſegit, obſcænitate oris hirſuto, atq; olido ſeni clarè exprobrata. Vnde nota in Atellanico exordio pro-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

A proximis ludis aſſenſu maximo excepta, percrebuit, hircum vetulum Capreis naturam ligurire. Quæ verba de hirco animali cùm dicerentur in fabula illa Atellana, qui naturam caprarum liguribat, feſtiuiter, & tempeſtiuiter in Tiberium translata ſunt, atque deflexa tanquam & ipſe foret ille hircus vetulus, qui naturam liguriret capreis, hoc eſt, lingeret tanquam cunnilingus fæmineos cunnos. Cur verò Caius Caligula Tiberij ſucceſſor iiſdem Romanis capra diceretur, longè alia eſt ratio, quia videlicet valdè erat hirſutus, quod innuit idem Suetonius inquiens: *Quare tranſeunte eo proſpicere ex ſuperiore parte, aut omninò quacunque de cauſa capram nominare criminoſum, & exitiabile habebatur*. Quem quoque locum commentans idem Beroaldus; id conuitium, inquit, Caius ad ſuam contumeliam trahebat, cùm eſſet ipſe hirſutus inſtar capræ. Seneca dixit ceruicem Caligulæ fuiſſe obſeſſam non pilis, ſed ſetis, vt ἐμφατικοτέρως ſignaret hominis verſutiam: Sic & Damianus Marcellinus Iulianum Imperatorem cùm & ipſe eſſet hirſutus, appellatum fuiſſe tradit à carptoribus capellam, tanquam & ipſe ſetoſo corpore repræſentaret hirſutias ſetarum caprinarum. Cælius verò Iulianum Cæſarem ſic à Conſtantij Imperatoris aulicis per ludibrium vocatum fuiſſe ſcribit. B Martialis etiam ſalsè, ac feſtiuiter Aedilum quendam cynędum, cùm veheretur lectica, & ſeruos ſuos capros vocaret, ipſe verò ex nimio pruritu factus eſſet ficoſus, caprificum vocat:

Geſtari iunctis niſi deſinis Aedile capris,
Qui modò ficus eras, iam caprificus eris.

C. Caligula capra dictus.

Iulianus capella dictus.

Lib. 25. cap. 17.

Lib. 4. epig. 52.

Salſè item Phryne meretrix cænans cùm hircoſo amatore ſublatam phorinen porrexit, & hanc, inquit, κατατράγε, ludens in voce τράγε, quæ *arrode* ſignificat, & *hirce*, author eſt Athenæus: Eſt autem phorine olfactorius faſciculus florum, & herbarum ſuauiter olentium. Denominata modò ἀπὸ τῆς αἰγὸς, & à latinorum capra, varia tum rerum naturalium, tum artificialium reperimus. Cur in primis Aegira vrbs hinc denominata fuerit in hæc verba docet Pauſanias. Cùm Sicyonij comparato exercitu agrum inuaſuri eſſent, intelligerentque Hypereſienſes nullo ſe pacto pares illis numero, & viribus futuros, capras omnes, quæ intra fines erant, in vnum coegerunt, adligataſque ad cornua faces intempeſta nocte accendere. Hoſtes ignes eos eſſe ab auxiliaribus Aegiratarum ſuſpicati, retrò agmen egere. A capris itaque mutato veteri nomine vrbs Aegira eſt appellata. Polyægas Plinio inſula eſt à caprarum ſimiliter multitudine dicta. C Capraria, Ptolomæo inſula inter Italiam, & Corſicam. Hanc Græci Aegilon vocant, Plinio authore, cuius hæc verba: *Capraria inſula in mari Thuſco, ſeu Liguſtico capris abundans, quam græci Aegilon dicunt*. Meminere huius etiam Pomponius, & Rutilius. Capraria hodie adhuc dici autumo. Alia eſt Aegilla, vel Aegyla apud eundem Plinium: Etſi Sipōtinus Aegimurum falsò ob nominis ſimilitudinem caprariam eſſe tradidit, vt apud Plinium annotauit Hermolaus: nam Aegimurus, ſiue Aegimorus inſula eſt Libyæ, vel vt alij ante Siciliam, & Africam, vt videre eſt apud Stephanum, & Strabonem, Pliniumque. Caſtrum CAPRARIA, habet in Gallia, Greg. Turonenſis Hiſtor. 3. & Aimoinus 2. Plinio vna ex Fortunatis inſulis, quam Niger putat CASPERIAM, κασπειρία Ptolemæi eſſe, & eandem Forte ventura interpretatur. Circa Baleares eſt quoque Capraria inſula, eidem Plinio. Hæc hodie Cabrera. Sunt & Pullariæ, Plinio, inſula iuxta Iſtrorum agrum. Blondus Caprariam etiam dictam ſcribit, in eaque Iuſtinopolim conditam à Iuſtino Imperatore, tradit, ſed Ortelius hoc negare antiquam inſcriptionem dicit. Cęterùm idem Ortelius in Iuſtinopolis, Vrbs, inquit, eſt Iſtrię maritima, quam Blondus ſcribit à Iuſtino Imperatore conditam, & ab eo nominatam: In peninſula, quam Plinius Caprariam, & Pullariam vocat. Villanouanus in ſuo Ptolemæo, & Vergerius in Munſteri coſmographico opere putant hanc vrbem Aegidam à Plinio appellari. Horum vltimorum ſententiam confirmat antiqua inſcriptio huius loci, quam Volaterranus profert lib. 4. geographiæ, in qua Aegædis inſula vocatur. Hodie Cabo d'Iſtria nominatur. Marcus Varro à capris feris propter Italiam Capraſiam inſulam nominatam eſſe tradit, à quibus ortæ ſint capræ, quas alimus; quo tamen loco cùm Geſnero pro Capraſia legerim Capraria: Nam aliàs Capraſia Plinio Padi fluminis oſtium eſt, quod nunc vulgò, teſte Nigro, Magna Vacca nuncupatur. Αἰγίναψ inſula quædam Peloponneſi, vt ait Heſychius, Stephanus verò in voce Aegilia, Αἰγιάλειαν inſulam inter Cretam, & Peloponneſum facit. Αἴγυσα Libyæ inſula, quam Afri Catrinam vocant, teſte Stephano, Geſnerus probat vt ſcribatur per σ duplex, quia & Aeguſſæ Plinius meminit. Capriæ, vel Capræ inſula vltra Surrentum Campaniæ vrbem circiter octo millia paſſuum, nobilis coturnicum multitudine, quæ ex Italia volantes illic autumni principio capiuntur. Stephanus Caprienen vocat, ibique natum Blæſum Capriatam Poetam ſcribit. Nobilis fuit inſula, teſte Plinio, Tiberij principis arce. Eſt & Caprea lacus in Pamphilia ingens, aquis marinis repletus, à quibuſdam Palus Caularitis dicitur ab influente amne, vt Niger ſcribit in

Phorine quid.

Lib. 13.

Aegira cur ſic dicta.

In Achaic.

Coturnicũ copia vbi & quando, & vnde.

Niger cōm. 1. de Aſia.

Aegæũ mare cur ſic dictum.

Αἰγίλιψ locus quis.

Aegilops quid.

commentario de Aſia. Aegeum vel Aegæum mare Græci αἰγεῖον vel αἰγαῖον πέλαγος dicunt, E
vel αἰγεια θάλασσα, vel αἰγαῖος πόντος: Scribunt autem plerique penultimam per αι, pauciſſimi
per ει. Sed cur ſic dictum ſit alij aliter referunt. Varro quidem inquit: *A capris nominauerunt*
Aegæum pelagus. Quomodo autem à capris nomen inditum, Plinius explicat, inquiens: *Ae-*
gæo mari nomen dedit ſcopulus inter Tenedum & Chium veriùs quàm inſula, Aex nomine, à
ſpecie capræ, quæ à Græcis ita appellatur, repentè in medio mari exiliens. Solinus hoc ſaxum
Antandrum nominat, quod procul viſentibus capræ ſimile credi ait. Feſtus ſic dictum ait, quòd
crebræ in eo ſint inſulæ, quæ procul aſpicientibus caprarum imaginem referant. Alij ac inter eos
in primis Artemidorus magnos fluctus caprarum vocabulo αἶγας vocari ex Homero docent, qui
λάβρος ἐπαιγίζων dixit, ideſt fortis caprizans vel vndoſus: Αἴγις καὶ καταιγὶς ventus eſt, turbo vel
procella & αἰγίζω non ſolùm eſt capras paſco, verùm etiam vehementius flo ſignificat. Ait
& idem Artemidorus mare omnium tempeſtuoſiſſimum ideo vocari ægæum, quod fluctibus &
nauigandi periculo ſit terribile; cuius etiam Dionyſius poeta meminit circa, Sporades inſulas ſcri-
bens Aegæum pelagus ſuis fluctibus reſonare, nec vllum eſſe alium maris meatum, cuius vndæ
altiùs, & vehementiùs agitentur, quod & Suidas, & Varinus teſtantur, & Statio *ſpumiger* F
Aegon vocatur. Euſtathius eſſe ait, qui hoc mare dictum volunt ab Aegæone, cuius in Iliade
meminit Homerus, vel ab Aegis loco Bœotiæ, in quo poeta Neptuni equos quieſcentes facit.
Alij rurſum dictum malunt ab Aegeo Theſei patre, qui in illud mare ſe præcipitarit ab arce in
Aegis inſula: ſic enim Etymologus ſentire videtur. Stephanus verò Caryſton Eubœæ inſulæ
ciuitatem vocari etiam olim Aegæan dixit, ab Aegone loci domino, & ab hoc etiam mare Ae-
gæum. Sunt etiam qui Aegeam Amazonum reginam in eo perijſſe referant. Theophraſtus in
fine libri 9. hiſtor. plant. Aegas Eubææ vrbem Septentrionem verſus memorat, fuereque aliæ
plures Aegæ, de quibus conſule Stephanum, & inter cæteras Aegæ Macedoniæ, quibus à ca-
pris nomen fuiſſe Geſnerus non dubitat, cùm Μηλοβότειρα quoque cognominarentur, & inſula
iuxta Eubœam cum templo Neptuni, vt annotat Strabo, qui ab Euboicis Aegis mari Aegæo
nomen inditum, veriſimilius putat. Achaicæ verò Aegæ hoc tempore, inquit, deſertæ inco-
lis ſunt, vrbem habent Aegæenſes. Aegion ſatis incolarum habet, quo in loco Iouem à ca-
pra lactatum ſcribunt. Hoc autem mare Aegeum inter Helleſpontum eſt & Tenedum vul- G
go hodie Archipelago dictum. Porrò Aegæus ſinus eſt & fluuius circa Corcyram, teſte Va-
rino; Campus verò Aegæus circa Phocidem eſt, quem Aegas fluuius alluit, vt Euſtathius tra-
dit in Dionyſium. Eſt & Aegos Cherſoneſi Thraciæ fluuius (vbi etiam Stephanus Aegas op-
pidum eſſe meminit.) apud Strabonem, vt quidam ſcribunt. Geſnerus genitiuum putat eſ-
ſe ab αἶξ, & addendum ποταμὸς, ideſt, fluuius. Aegates promontorium Aeolidis Artemi-
doro αἶξ dicitur in nominatiuo. Αἰγιαλὸς eſt littus maris arenoſum propriè, & calculoſum,
Grammatici etymon adferunt ἀπὸ τοῦ δίκην αἰγὸς ἅλλεσθαι, quod capræ inſtar ſaliat, ab inſul-
tu fluctuum ſcilicet. Eodem nomine dicebatur maritimus quidam tractus, ſiue latus Pelopon-
neſi à Sicyone ad Elidem vſque, fuereque & alij huius nominis loci, ac præter cæteros vnus in
Paphlagonia, vt Varinus ſcribit. Αἰγίλιψ locus exponitur altus, arduus, aſper, ſic dictus, vt
ait Suidas, ὥστε ὑπὸ τοῦ ὕψους, καὶ τὰς αἶγας λείπεσθαι αὐτῆς ἐπιβαίνειν, ideſt, quòd à capris relin-
quatur, quòd præ altitudine conſcendere non poſſint; non ſatis aptè tamen dicitur latinè petra
relinqui à capris, inquit H. Stephanus, hac in ſignificatione, pro, eius faſtigium eas non poſſe
aſſequi, & attingere. Græci autem dicunt, inquit, nos ἀπολείπεσθαι cum genitiuo de eo, quod
nequimus aſſequi. Poſſet verò & ſimpliciter aſſequi, relinqui, vt ſit petra, quæ à capris relin- H
quitur, ideſt, à qua capræ recedunt, cùm eam vident ſe non poſſe conſcendere. Alij, teſte Va-
rino Αἰγίλιπα πέτραν exponunt eam, quæ nihil producat, vt quam capra depaſta reliquerit,
corrumpit enim, & omnia infœcunda reddit morſu ſuo. Alij τὴν τὰς αἶγας λιπαίνουσαν, ideſt,
capras ſaginantem: poſſunt enim etiam in ſaxoſis, & aſperis locis capræ commodè paſci. Aegi-
lops auenæ quoddam genus eſt, inquit Gorræus, quod ſpecialiter latini feſtucam appellant.
Spica illi ante meſſem decidit, ita, vt ſpicilegij tempore ſpica ipſa inanis, & orba grano, va-
neſcenſque culmus quaſi feſtuca reperiatur, vnde illi a latinis feſtucæ nomen inditum veriſi-
mile eſt. Eamque ob id Virgilius ſterilem auenam appellaſſe videtur hoc verſu:

Infelix lolium, & ſteriles dominantur auenæ.

Lib. 5. de cauſ. Plant.

Sic autem fortaſſis dicta eſt Græcis, quod illita cum farina herba τῷ Αἰγίλωπι oculorum vitio medeatur. Hæc ille. Cuius ſententiam Henrico Stephano comprobare videtur hic Theophraſti locus de peſtibus frugum ante Virgilium hæc ſcribentis. Καὶ ὅσα δὴ συγγεννᾶται καθ' ἕκαστον σπέρμα, οἷον αἶρα, καὶ αἰγίλωψ ἐν πυροῖς, καὶ κριθαῖς, ideſt. Et quæcunque naſcuntur vnà cum vnoquoque ſemine, vt lolium, & Αἰγίλωψ in tritico, & hordeo. Dici au-

tem

A tem αἰγίλωπα, quòd ſui nominis morbum ſanet, etiam Dioſcorides teſtatur eſt. Attamen cùm Plinius auenam græcam (ſic ægilopa etiam vocare Geſnerus aſſerit) cui non cadit ſemen, & non niſi poſt annum ex ſemine ſuo gignitur, vere piloſum dicat habere folium lolij inſtar, non tamen, vt illud, pingue, immitem aſpectu &c. Hinc etiam fortè ægilops dici meruerit, quemadmodum & oculi vitium inde dictum videri poteſt; nam Iouis, aut Palladis ægida poetæ horrificam, terrificam, & iratam cognominauerunt; eandemque ob cauſam arbor ægilops fortaſſe nomen habet, cùm glans illi ſubtriſtis, horrida, echinato calice, cibo inepta &cæt. Aegilops autem, ſonat caprinum oculum à vitio oculi, quod capris ferè proprium, & perpetuum eſt. Gorræus ait apoſtema eſſe inter maiorem oculi angulum, & nares ruptum atque exulceratum (antequam enim diſruptum exulceretur ἀγχίλωψ, inquit, vocatur authore Paulo) quod aliquando neglectum paruam fiſtulam aperit, per quam pituita aſſiduò deſtillat. Eſt præterea Theophraſto αἰγίλωψ herba, quæ hordeum enecat. Plinius hanc quoque feſtucam vocauit, quòd cum ſuperiore eadem ſit, vel ſaltem eandem eſſe crediderit: Enecat, inquit, hordeum feſtuca, quæ B vocatur ægilops. Sed & Galenus ſcribit feſtucam, quæ græcè dicatur αἰγίλωψ, in hordeo frequentiorem erumpere, præcipuè cùm imbecillius ſemen diutius humo conditum infelici exortu natum adoleuerit. Eſt denique ægilops Heſychio, & Varino πόα τις ἐμφερὴς σταχύι. Idem Varinus Aegithallum herbæ genus eſſe ait. Suidas verò, atque alij auem de qua mox, & ſaltationis genus fecerunt. Salix à Thurijs, vt Heſychius annotat αἰγίλιψ vocabatur, & αἰγίπυγος eidem herbæ genus, ſed fortè αἰγίπυρος ſcribendum, vt Varinus habet, plantam eſſe ſpinoſam ſcribens, vel herbæ genus folio lato, lenticulæ ſimili, colore glauco, vlceribus inflammatis vtilem. Vidẽdum, inquit Geſnerus, an ſit anchuſæ, vel tribuli potius aliquod genus: fieri enim poteſt, vt imperiti Grammatici diuerſas herbas confuderint. Meminit αἰγιπύρου Theocriti, & Ariſtophanis Scholiaſtes, cuius hæc ſunt verba: Dionyſij ſacerdotem, ut Eupolis inquit, ægipyron exiſtimate, hoc eſt, pyrrhon, rubicundum, eo quòd herbæ huius flos, Demetrio teſte, valde rubeat: τὸ γὰρ ἄνθος ἔχειν φησὶ Δημήτριος ἱκανῶς ἐρυθρόν. Aegoceron inter nomenclaturas Dioſcoridi aſcriptas, & apud Syluaticum fœnugræcum eſt: Syluaticus etiam trifolij ſpeciem interpretatur. Idem eſt ægoceras, ut habet Plinius, & Galenus in gloſſis Hippocratis, quibus teſtantibus etiam alio nomine buceras uocatur, quod ſiliqua corniculis ſit ſimilis. Apud Heſychium non rectè ſcribi- C tur αἰγίκεραν, & τηλῆς pro τῆλις. Αἰγόνυχος, uel αἰγώνυχον Heſychio etiam herbæ eſt genus, Plinius, & ſynonyma Dioſcoridi attributa λιθόσπερμον interpretantur, cauſa nominis in ſeminis duritie, quam rectiùs tamen ad lapidem quàm ad ungulam, inquit Geſnerus, referas, cùm fragilis ſit, non, ut in aſparagi ſemine, cornu uel ungulæ inſtar lenta, & contuſilis. Αἴγιλλος Suidæ herbæ genus, apud Varinum per λ ſimplex ſcribitur, & fortè αἴγιλις ſcribendum: ægilides enim optimæ, iſchades ſunt, ut ſcribit Philemon in Atticis nominibus, referente Athenæo. Αἰγιλὶς uerò Etymologo λύγος eſt, ideſt, uitex. Aegynos inter nomenclaturas Dioſcoridis cicuta eſt. Tithymallon noſtri, inquit Plinius, herbam lactariam uocant, alij lactucam caprinam &c. Et alibi: lactucæ, inquit, ſponte naſcentis primum eſt genus eius, quam caprinam uocant, qua piſces in mare deiecta protinus necantur, qui ſunt in proximo. Hoc Dioſcorides ultimo inter Tithymallos uerbaſci folijs attribuit. Rutam caprariam uocant recentiores eam, quam communiter herbarij Galegam uocant. Cur autem capraria cognomen ſibi adſciuerit, explicatum non reperio. Ab effectu, & uiribus potiùs, quàm ab odore (nullus enim huic odor rutę) rutæ nomen inditum eſt; ſiquidem contra uenena eſt efficaciſſima. Mænardus non rectè ſuſpicatur, D inquit Geſnerus, polemonium eſſe, rectiùs Fracaſtorius onobrychin putauit, Cæſalpinus Hetruſcis uulgò capraginem dici ſcribit. Eſt itidem obſcura ratio cur ficus ſylueſtris, quam Gręci ἐρινεὸν uocant, caprificus dicatur. Caprifolium, & Matriſſylua herbarijs uocatur, frutex in ſyluis potiſſimùm proueniens, unde tum ob hoc, tum quòd uicinas plantas uinciat uulgò nobis uinciboſco nuncupatur, Hermolaus περικλίμενον Græcorum eſſe arbitratur, cui ſcilicet ægine nomenclatura etiam à capris facta, apud Dioſcoridem tribuitur, Germanis geitz, blatt, ideſt, caprifolium, quod ſcilicet caprę eius eſu delectentur. Capræ lien malua ſecundum magos inter nomenclaturas Dioſcoridis legitur. Liguſtrum, quod multi phillyream Dioſcoridis arbitrantur, Germanorum quidam geitz holtz, hoc eſt, lignum caprinum, teſte Geſnero uocant. Eſt & alia herba ſyluatica flore candido, muſcoſo, odorato, oblongo, & barbæ quandam referente ſpeciem, quam recentiores quidam in ſuis plantarum hiſtorijs germanico nomine geiſzbarth appellant ab hircina diuerſam, Galli etiam barbe de chieure ſimiliter dicunt, nonnulli ad differentiam tragopogi, ægopogon uocant, adduntque pratenſe, vt ab ulmaria diſtinguant, quam ęgopogon ſyluarum nuncupant aliàs communiter regina prati dicitur Gramen aculeatum aliqui è uulgo capriolam uocant, quòd capris grato ſit pabulo, ut teſtatur Ruellius.

Lib. 8. hiſt. cap. 8.

Lib. 18. cap. 19.

Aegithallus quid.

In ranis.

Aegoceron quid.

Ruta capraria quæ.

Lib. 15. epiſtol. vlt.

Author hiſtoriæ omnium plantarum duo graminis mannæ genera depingens, alterum eorū priuatim capriolam, & ſanguinellam nominari aſſerit, & quibuſdam iſchæmon Plinij credi: gignitur, inquit, ſponte in pleriſque Italiæ, Germaniæ, Bohemiæ locis incultis. Goritienſes tamen, & Carinthij ſerunt, iuba eius, vt milij, effuſa, minùs tamen denſa, nigricans, in ſpicas diſſecta, longas, & tenues ſemen ferentes, ab vna tantùm parte; milio minus, oblongum, quod in pilis à glumarum, & vtriculorum inuolucro purgatum, candidum eſt oryzæ modo, eo Bohemi cum iure pinguis carnis veſcuntur, & ſic paratum ſuaue, & gratum edulium eſſe prædicant. Gramen etiam apud Græcos ægicon cognominari conſtat. Geſnerus reprehendit illorum opinionem, qui loti, ſiue trifolij pratenſis genus maius, durius, & acutioribus folijs cytiſum eſſe putant, eò quod loto ſimile folijs, & capris gratum ſit, vnde, inquit, noſtri geitzklee, ideſt, caprinum trifolium vocant. Heſychius, & Varinus αἰγιονόμης animalia eſſe dicunt ſic dicta, ſed, quæ ſint, non explicant. Apud eundē Varinū, & Etymologum αἰγίλουρος ſcribitur pro αἴλουρος. Græci ægothelan παρὰ τὸ ἐξ αἰγὸς τεθηλακέναι, deducūt quòd capram ſugat, vnde ſimiliter apud latinos caprimulgi nomen obtinuit à mulgēdi capris, vt ex Plinio diximus, auis eſt, teſte Ariſtotele, mōtana, magnitudine paulo maior, quàm merula, minor, quàm cuculus. Alia eſt quæ ægithalus Ariſtoteli dicitur, quam Theodorus parum reddidit, nam ægithalus non à capra nomen habet, ſed ab impetu fortaſſis, quo in volatu vtitur; nam & ægida flatum impetuoſum eſſe ſuprà dictum eſt. Alia rurſus eſt ægithus dicta, auis minima, quam Gaza alicubi ſalum vertit, hanc Bellonius linariam eſſe credidit, hoc eſt, noſtrum fanellum. Αἰγώλιος, interprete eodem Gaza, Ariſtoteli vlula eſt. Apud Macedones aquila, vt Etymologus & Varinus ſcribunt, αἰγίποψ dicebatur, fortaſſis quod capræ eſu in primis delectetur, mirum enim eſt, quantopere carni caprinæ inhiet, vt notum eſt ex hoc Iuuenalis:

Aegothela auis quæ, & qualis.

Aegithus auis.

Aquila αἰγίποψ dicta, quibus, & cur.

Satyr. 14.

Sed leporem, & capram famulæ Iouis, & generoſæ
In ſaltu venantur aues tum præda cubili
Ponitur, inde autem cùm ſe matura leuabit
Progenies, ſtimulante, fame feſtinat ad illam,
Quam primò rupto prædam guſtauerit ouo.

Innuit poeta ea in poſterum pullos eſca affici, quam à matre poſitam, oblatamq; ſimul atque oui putamine effracto excluſi ſunt, primò delibarunt. Quidam Grammaticorum ægypion vulturem interpretantur, atque ita dictam eſſe opinantur ἀπὸ τοῦ ἀΐσσω, ideſt, irruo, & cum impetu inuado. Aegocephalus auis Ariſtoteli liene omninò carens, à Gaza capriceps redditur. Inuenio & apud Albertum auem, quæ caput caprino ſimile habet, latinè vocari apud vulgus caprum hirundinis. In Scothia anſeris quædam ſpecies capricalca vocatur, vel capricalce, & eſt denique apud Germanos, teſte Geſnero, quædam auis à voce himmelgeiſz dicta, ideſt, capra aerea. Αἰγόφθαλμος gemmę nomen eſt apud Plinium, caprino oculo ſimilis. Lemniam terram σφραγῖδα αἰγὸς, hoc eſt, ſigillum caprę appellabant, quòd imagine caprę ſignaretur, teſte Dioſcoride, qui tamen etiam ait antequam in paſtillos cogeretur, caprinum ei ſanguinem permiſceri ſolere. Capruncuium Feſtus interpretatur vas fictile. Αἰγανέα apud Homerum iaculi leuioris ſpecies eſt, vt Euſtathius ſcribit ἀπὸ τοῦ ἄγαν ἵεσθαι, quòd longius mittatur, vel quod ancile ex pelle conficeretur caprina. Etymologus, & Suidas etiam ἀκόντιον τι μικρὸν eſſe dicunt, hoc eſt, iaculum, ſiue ſpiculum paruum, ſic dictū διὰ τὰς αἶγας· ἐπ' αὐτὰς γὰρ μάλιστα ἵενται, ἢ διὰ τὸ εὐθετεῖν αὐτὰς εἰς αἰγῶν ἄγραν, eo quod vſus earum maximè ſit in venatione caprarum, nimirum ſylueſtrium. Suidas explicat iaculum holoſideron, ideſt, ex ferro ſolidum. Αἶγαι Varino eſt genus calceamentorum, apud Heſychium non rectè αἶγαν ſcribitur. Αἰγιάδες Etymologus interpretatur, membranas quaſdam in oculis & albicantes in eis cicatrices, quę vox apud Heſychium, & Varinum αἰγιαλίδες, quinque ſyllabis ſcribitur. De ęgide nonnulla ſuperius dicta ſunt, Pollux caprinam pellem exponit, Suidas pellem eſſe ait, quam Libyes geſtant, hoc eſt, Libyſſę mulieres, vt habet Heſychius. Suidas ſic appellari ſcribit thoracem à Laconibus. Cęlius dicit ęgida dici ab Aelio Dionyſio, & Pauſania, tete ex coronis contextum; quem verò vſum habeat genus hoc, non explicant apertiùs: probabile tamen fit, inquit, laneas ab eis coronas intelligi. Idem & alibi ait Afras mulieres dici ſuper veſtes geſtare nudas pelles caprarum fimbriatas, ac rubrica litas, vnde apud Gręcos defluxerit ęgidis appellatio. Theophraſtus author eſt, quod ęgidem appellant pinum fęminam gignere, idq; eſſe cor eius; & mox eodem capite, inquit, habet & pinus ęgidem, ita abies album dictum luſion, veluti ęgidi reſpondens, niſi quòd hoc album, ægis gratius colorata eſt. Apud Plinium vbi ſcriptum eſt, larix fæminam habet, quam Græci vocāt ægida, mellei coloris, lege, fæmina. Varino αἰγὶς ἡ ἐν ταῖς πεύκαις ἑλότης eſt, ideſt, criſpitudo, quo modo latini etiam caperare frontem dicūt pro rugis contrahere, & aſperitatem vultus oſtendere: Nam, teſte Varrone, verbum hoc à criſpis caprorum frontibus tractum eſt, etſi Feſtus velit à cornuum caprinorum ſimilitudine dici, hinc certè caperatum

Aegypion cur vultur dictus.

Aegocephalus.

Lib. 37. cap. 11.

Terra Lemnia σφραγὶς αἰγὸς dicta.

Lib 5. cap. 113.

Aegis quid.

Lib. 3. c. 10.

Lib. 16. cap. 39.

Caperare frontem quid, & vnde.

A idem eſt, quod rugoſum. Vſus eſt eo in paſſiua ſignificatione Plautus in Epidico inquiens: *Quid illuc eſt, quod illi caperat frons ſeueritudine?* Cur verò nos vulgò hominem capricioſum dicamus longè alia eſt ratio, nimirum à natura ipſius capræ, quam diximus perquam mobilem eſſe & inquietam. A libidine τοῦ τράγου, ideſt, hirci, græci τραγίζειν habent, quod Heſychius & Varinus exponunt τὸ τραγᾷν τῇ φωνῇ τοὺς ἀκμάζοντας τῶν παιδίων: Nam, vt ſcribit Ariſtoteles, mas vt plurimum ſemen habere incipit annis quatuordecim exactis, & per id tempus vox in aſperiorem, & inæquabiliorem mutari incipit, neque ampliùs acuta exiſtit, neque grauis, neque omninò æquabilis, qualis in incontentis, & aſperis fidibus apparet, quod, inquit, vocant τραγίζειν; Id autem ijs magis contingit, qui rem veneream exercere conantur. In id enim incumbentibus vox etiam invirilem permutatur: ijs verò, qui abſtinent, contrà euenit. Et rurſus in opere de generatione animalium: Ea, inquit, ætate, qua ſemen excernere poſſunt, immutatis ſemen deferentibus meatibus ea pars quoque ſimul immutatur, eaque immutata, vox præcipuè quidem in maribus commutatur, quod quibuſdam τραγίζειν dicitur, cùm vox inæqualis efficitur. Quibus in locis Theodorus τραγίζειν vertit hircire: vertit tamen etiam aliquando caprire, vt annotauit Anutius Fœſius. B Alexander pubeſcentes pueros τραγίζειν ſcribit ob vocis aſperitatem raucam, ab hircis ita vocem efferentibus producta verbi ratione. Siquidem naturam tunc corpora diſſociantem, multam, repẽtinamque ætatis efficere rationem, augeſcentibus fæminarum vberibus, marium verò thorace, humeris, teſtibus. Cùm autem teſtes intumeſcunt, & vox immutatur, affectio ea τράγος dicitur, quamuis Hippocrati τράγος de teſtium tumore magis, quàm de vocis mutatione in venerem appetentibus, & iam ſemen apparantibus, dici videtur τράγος ὁκότερος ἂν φανῇ ἔξω: videndum enim monet, vter teſtis intumeſcat, & extra promineat; quod etiam Gal. his verbis innuere videtur ex interprete: Eadem quoque ratione vbi teſtis dexter plenior quidem fuerit, & prior in eo, quod τραγᾷν Gręcis, Latinis hircire dicitur, intumuerit, mares facit, gracilior verò, & poſterior intumeſcens, fæminas. Vbi τραγᾷν, inquit Anutius, de teſtium illa intumeſcentia dici videtur, cùm primùm ad coitum feruntur animantes, quod tamen non illic animaduertit interpres. Idem quoque Galenus ait: Teſticulus dexter cùm altero imbecillior redditus fuerit, prior in eo affectu, qui Græcis τράγος dicitur, ſiniſter eminet, indeque conijcere licet hoc animal fæminam procreaturum. Non ſecus ac ſi is ſecundum naturam permanſerit, dexterque prior in eo affectu, C qui τράγος dicitur, attollatur, animal illud quantum in ſe eſt mares generaturum: etſi ſanè ibi Galenus ἐν τῷ τραγᾷν vtramque affectionem, nimirum vocis mutationem, & teſtium tumorem coniungere videtur locum Hippocratis lib. 6. Epidem. Eodem certè pertinent, quæ ab Hippocrate dicta ſunt, videndum vter teſtis promineat (qui affectus τράγος dicitur) ſi dexter, mas; ſi verò ſiniſter, fæmina portenditur: cùm enim primùm partes genitales intumeſcunt, voxque quodammodo in aſperiorem, & grauiorem mutatur, (id enim eſt τραγᾷν) tunc obſeruare iubet Hippocrates, vtra partium ſit robuſtior. Quæ enim prius intumeſcunt, & incremento abundant, eæ vtique robuſtiores exiſtunt. Atque inde contingere arbitror, vt Alexander Aphrodiſienſis hanc vocis immutationem non ſimpliciter τραγᾷν, aut τραγίζειν dixerit, ſed βράγχει τραγᾷν, vt eam raucam vocis immutationem indicaret. Sunt, qui τράγον, & τραγίζειν apud Hippocratem dici velint de iuuenibus venerem expertis, eamq; hircina libidine appetentibus, tuncque hircum olentibus, quos hircoſos, & hirquitallos antiqui, vt ſuprà oſtendimus, dicebãt, vt τραγίζειν hirquitallire; ſic enim Feſto hirquitalli dicũtur pueri primùm ad virilitatem accedentes, ſic ab hircorum libidine dicti. Sunt qui τραγᾷν, ſiue τραγίζειν hirciſſare etiam vertunt, & hircum referre nimirum laſciuia, ſiue D libidine, accipiturque etiam pro hircum olere, ſiue hircoſum eſſe: vnde ὑπερτραγίζω, ideſt, ſupra modum hircum oleo. Dioſcorides de Sampharitico nardo: ὑπερτραγίζοντα τῇ ὀσμῇ, hoc eſt, hircorum virus ſupra modum redolentem. Apud Theophraſtum vites τραγᾷν dicuntur, quæ fructu carentes fronde luxuriant, & pauperiem fœtuum compenſant vbertate foliorum: ſic enim hoc vitium Palladius notat in Nouembri. Exiſtimatur autem eſſe metaphora ab hircorum natura, qui cùm veneri dediti ſunt, macriores ſunt, & ſemine magis abundant: Vbi verò obeſiores facti ſunt, fiunt ad gignendum quoque tardiores, minuſque fœcundi. Sicut nimirum ſoli vbertas vitibus eſt infœcunditatis cauſa, efficitque vt ſine fructu luxurient, & minus ſe profundant, quod Ariſtoteles quoque indicat, nam cùm dixiſſet nonnullos nihil omninò ſeminis emittere, idque non præ imbecillitate, ſed quia abſumitur in corpus, vbi per habitum corporis bonum carnulenti, & pinguiores euaſerint: ὅμιον δὲ, inquit, καὶ τὸ περὶ τὰς τραγώσας ἀμπέλους πάθος, αἳ διὰ τὴν τροφὴν ἐξυβρίζουσιν. ἐπεὶ καὶ οἱ τράγοι, πίονες ὄντες, ἧττον ἔχουσιν. διὸ καὶ προλεπτύνουσιν αὐτοὺς, καὶ τὰς ἀμπέλους τραγᾷν (ἀπὸ τοῦ πάθους τῶν τράγων) καλοῦσι. Quæ Gaza ſic vertit: Similis & vitibus affectio incidit, quæ nimia alimenti copia luxuriant, & hircire tantiſper dicuntur: Nam & hirci pingueſcentes minus ſeminis habent, quamobrem ſolent antè eos extenuare. Et vites hircire (ab ea ipſa hirco-

Τραγίζειν quid.

Lib. 7. hiſt. anim. cap. 1.

Lib. 5. c. 7.

Lib. 7. Epidem. aphor. 25. ſect. 4.

Lib. 2. de ſem.

14. de vſu part.

Τραγᾷν quid.

Hirquitalli qui.

Τραγᾷν in vite qd.

Vitib. quid ſterilitatis cauſa.

Lib. 1. de gener. anim. cap. 18.

hircorum affectione) dixerunt: Et rurſus alibi ait: οἱ δὲ τράγοι, πίονες ὄντες, ἧττον γόνιμοί εἰσιν. ἀφ' E
Lib. 5. gen. anim. c. 14. ὧν καὶ τὰς ἀμπέλους, ὅταν μὴ φέρωσι, τραγᾶν καλοῦσιν. ideſt, eodem interpret. Hirci pingues minùs
fœcundi ſunt, quorum argumento vites, quoties per nimiam alimenti copiam luxuriantes (quæ
poſtrema verba græcus textus non habet) fructum non ferunt, hirceſcere ruſtici dicunt. Theophraſtus
Lib. 1. c. 5. de cauſ. ἃς τραγώσας ἀμπέλους fructum non ferre ait, vbi tamen vulgatæ editiones mendosè τρυγώσας
legunt: vbi τραγώσας ἀμπέλους. Idem alicubi ἐξ ὑπερβολῆς δὲ, inquit, καὶ τὸ τραγᾶν τῆς ἀμπέλου,
Gaza vertit vites quæ hirculãtur. καὶ ὅσοις ἄλλοις ἀκαρπεῖν συμβαίνει διὰ τὴν εὐβλαστίαν; quod Gaza Plinium ſecutus ſic vertit.
Articulatio quoque vitis nimietati prorſus tribuitur, & quęcunque fructificare nequeant, propter
luxuriem germinis eodem proculdubio pertinent. Idem rurſus alibi: Ἡ δ' ἄμπελος τραγᾷ τοῦτο
Lib. 5. c. 10. de cauſ. δὲ μάλιστα αὐτῆς ἐστὶ πρὸς τὸ ἀστροβολεῖσθαι. ἢ ὅταν ὑπὸ πνευμάτων βλαστοκοπηθῇ, ἢ ὅταν τῇ ἀργασίᾳ
συμπάθῃ ἢ τρίτον ὕπτια τμηθῇ. Vertit ille: Vitis hirculatur quod eius præter ſyderationem potiſſimum
4. hiſtor. plant. c. 16. eſt, aut cùm germina à flatibus fuerint abſciſa, aut cùm imperitia culturæ fuerint læſæ,
aut tertium cùm in ſupinum fuerint, exciſa. Quæ cùm Theophraſtus eiſdem verbis repetat aliàs
5. de cauſ. c. 13. niſi quod pro συμπάθῃ, ibi legitur συντμηθῇ, pro τραγᾶν autem τρυγᾶν deprauatè ſcilicet, Gaza F
tamen vertit ſic: vitis autem articulatio venit, aut flatu ablatis germinibus, aut imperitia culturæ
Lib. 17. cap. 24. conciſis, aut tertiò in ſupinum exciſis: quia ſcilicet Plinio hoc vitis vitium articulationem vocari
videret. Τραγάκανθα, quaſi hirci ſpina, quo modo Gaza apud Theophraſtum latinè tranſtulit,
Τραγάκανθα. herba eſt ſpinoſa, ſiue, vt inquit Dioſcorides, quæ ſpinas albas robuſtas, rectas inter folia occultat.
Aiunt ſpinarum earum barbulas nomen plantæ dediſſe: Cæterùm Marcellus Vergilius in vetuſtiſſimo
Dioſcoride latino Longobardis literis ſcripto repertum à ſe ſcribit tragacantham compoſito
nomine à Græcis nominatam, quoniam ſpinoſa, & tragio, quæ Cretæ peculiaris ſtirps eſt,
congener, & ſimilis ſit. Officinæ ſimiliter tragacantham nuncupant, quo tamen nomine potiſſimùm
gummi ex ea manans & ipſæ, & veteres intelligunt, licet ipſæ corruptè gummi dragaganthi
dicant. In Gallo prouincia, potiſſimùm circa Maſſiliam rameboüc, ideſt, ſurculus hircinus
Τράγιον quid. nuncupatur, teſte Dalechampio. Τράγιον herba eſt, teſte Dioſcoride, in ſola Creta naſcens folijs
& virgis lentiſco ſimile, ſed minoribus omnibus. Ferunt, inquit, ſagittis vulneratas ſylueſtres
capras hoc ſibi frutice mederi, paſtiſq; eo decidere cuſpides; ſed mox apud eundem alterum tragium
deſcribitur, quod & tragoceros dicatur, quod cum priore nihil, quàm nomen, commune videtur G
habere, cuius tamen alia videtur ratio: ſic enim dictum ait, quòd folia eius hirci odorem
per autumnum ſpirent. Deſcribit autem hoc folijs ſcolopendrijs, & radice ſylueſtris raphani tenui,
& candida, quam crudam, vel coctam à dyſentericis ſi edatur, prodeſſe aſſerit. Hoc nouiſſimum
tragium nonnulli eſſe putant, teſte Dalechampio, & Bauhino, quæ vulgò lunaria minor, &
lunaria botrytis, ſiue racemoſa nuncupatur: Conſtare enim ait Dalechampius folia eius grauiter
olere inclinante æſtate, guſtu ſicca eſt, & admodum adſtringens: ipſe interim in appendice longè
aliam exhibet, & ſic delineat: circa riuulos, & aquoſa loca nonnunquã & in montoſis frequens
naſcitur tragium alterum Dioſcoridis radice longa, tenui, candida, ex qua prodeunt lignoſi tanquam
ſurculi graciles digito non longiores è quibus conſurgũt folia multa, ſimul longa, quę rurſum
multis foliolis à latere vtrimque diſpoſitis cinguntur, ſaxifragiæ rubræ trichomanis modo,
paulo longioribus cuiuſmodi in aſpleno apparent, quæ lanuginoſa præſertim minora, quæ inter
alia oriuntur. Flores huius plantæ iam primùm tunc temporis incipiebant apparere, ita vt nondum
potuerit illos exactè cognoſcere. Flos violaceus, & fuſcus oui figura ſtipatus ſui & peculiaris
pediculi faſtigio euehitur. Incolæ hanc plantam ſecudes appellant, quo nomine & Arabibus fuit H
cognita, præſertim Auicennæ, qui cap. 679. facultatem illi adſtringentem attribuit, & dyſentericis
vtilem eſſe tradit. Hæc ille. Plinius alicubi tragium primum folijs, virgis, & ſemine iunipero ſimile
facit, vbi etiam tragonin vocat, cùm tamen alibi inquiat: tragium fruticem ſola Creta inſula
gignit, terebintho ſimilem & ſemine, quod contra ſagittarum ictus efficaciſſimum tradunt. Heſychius,
& Varinus τραγεῖον vocant penultima circumflexa, & nihil quàm herbæ genus eſſe docuerunt
Guilandinus, & Dodonæus in hiſtor. plant. gallica hoc tragium iudicarunt eam, quæ vulgò
fraxinella à ſimilitudine foliorum cum fraxino, vulgò dictamnus albus ab officinis nuncupatur.
Quorum ſententiæ libenter ſubſcriberem, ſi certò conſtaret, tragium hoc ad hircino odore nomen
accepiſſe. Celebratur & tragonia à Plinio his verbis: Tragonia herba qualis ſit, nõ traditur: Credo
& falſum eſſe promiſſum Democriti (portentoſum enim eſt) ad alligatam triduo abſumere
Triticum hircinum quid. lienes. Geſnerus hanc Plinij tragoniam, alterum Dioſcoridis tragium eſſe credit. De trago frumento,
ſiue tritico ſuprà inter æquiuoca diximus. Aliud frumentum Saracenicum vocatur, quoniam
ex Africa primùm delatum ſit, quod Germani inferiores bockvveit, ſiue buckvveit, ideſt,
hirci, aut fagitriticũ appellant, unde græcè τραγόπυρον, & φηγώπυρον dixeris, latinè hircotriticũ,
& fagotriticum: Peritiores eryſimum uolunt eſſe Theophraſti, Plinij uerò, Latinorumque irionem,

A nem, cerealem nimirum, nam aliàs eryſimum olus eſt, tragus verò ocymum, vel ocynum antiquorum eſſe putauit, quod ſeri conſueuit pabulis pecorum, quia eo ita nutriantur, vt breui tempore hoc paſtu mirum in modum ſaginentur, vt hinc fortè, dummodo benè ſentit Tragus, ab hirco nomen inuenerit. Eſt & tragopopon, ideſt, hirci barba Theophraſto, & Dioſcoridi breui caule, folijs croci, radice longa, dulci, magno ſuper caulem calyce, è cuius ſummo ſemen nigrum depẽdet, ſeu potius, vt ait Theophraſtus, ſuper caulem calyx amplus, de cuius ſummo vertice barba prolixa, incana dependet, vnde nomen accepit, notiſſima nobis duo eius genera, vnum flore luteo, alterum purpureo, quod rarius. Apud Plinium, vbi habet: *reliqua vulgarium in cibo apud eos herbarum nomina chondrylla, hypochoeris, caucalis, antriſcum, ſcandix, quæ ab alijs tragopogon vocatur*; locus mancus eſt, legendum enim ſcandix, & quæ ab alijs tragopogon vocatur. Galenus ἀποτραγοπώγωνα ladanum exponit, quod ab hircorum barba, vt dictum eſt, colligatur, & Arabici ſcriptores multi, quod dignum eſt notatu; Ledum fruticem, ex quo ladanum colligitur, barbã hircinam vocant: ſic Syluaticus: barba hircina, inquit, & roſa canina ab hircis appetuntur. Idem Alcheratip herbam hircinam interpretatur, & alibi lac de Serſi, herbam hircinam, vel B hypociſthidem, & Chriſomum linguam hircinam, centumneruiam. In veteri expoſitione uocabulorum Auicennæ alauim exponitur genus calaminthæ, & aliud quod calamintham hirci uocant. Eſt & inter orchides, ideſt, teſticulos tragorchis dicta, ideſt, teſticulus hirci ab odore, quo hircum floreſcens refert: Sed & flores in longa ueluti ſpira, & retorta deſinentes hirſutiem tragi æmulantur. Tragoriganum, quaſi hircinum origanum dicas, ſic dictum, ut conijcit Dalechampius, quòd pabulo gratum ſit hircis, ut onitis aſinis, improbatq; eos, qui ab hircino fœtore ſic dici uolunt. Geſnerus uerò arbitratur nomen hoc ab hircis ei impoſitum, quòd in cibo libidinem ſtimulet. Tragonaton legitur apud Dioſcoridem de lychnide ſylueſtri, ubi tragoceros etiam anemone, & aloe cognominantur. Item tragium alterum, quod Romani inde facto nomine cornulacam appellaſſe uidentur, quamuis in hiſtoria eius nulla cornuum ſimilitudo, ſed odor tantùm hircino ſimilis exprimitur. Andreas Matthiolus à quibuſdam ſaxifragiam hircinam uocari ſcribit, herbam pimpinellæ ſimilem propter odorem radicis, Germani, teſte Geſnero, hanc pimpinellam uocant, nos etiam pimpinellã Romanam, quidam pimpinellam hircinã. Quærendũ nunquid ſit natrix Plinij, herba uidelicet, cuius radix euulſa uirus hirci redolet, ut ipſe teſtatur. Ariſtophanes κοτινοτράγα, C κριθοτράγα, quod oleaſtri baccis, & hordeo ueſcantur vocat aues, nimirũ ἀπὸ τοῦ τραγεῖν, quod eſt edere. Τραγοπανάδα autem quam plures affirmant, maiorem aquila, cornua in temporibus incuruata habentem, ferruginei coloris, tantùm capite phœnicis Plinius fabuloſam putat. Scio tamen noſtra tempeſtate auem aquilina ferè magnitudine in aere uiſam, quæ cornu in naſo gerat, quæ fortè rhinoceros auis fuerit, cuius iconem ſuo loco exhibui, nec aliam intellexerit forte Solinus Aethiopicam quandam auem capite arietinis cornibus armato tragopam dici aſſerens, ſed & Pomponius Mela eiuſmodi aues, quæ cornibus inſigniuntur tragopamenos appellauit: Eſt item quæ Plinio trago uocatur, & ex Hylę authoritate à cauda de ouo exire ſcribitur. Robertus Conſtantinus loxiam eſſe conijcit, quam Germani à roſtri obliquitate krutzuogel, quaſi cruciatam uocant, & à uoracitate ita dici. Iam uerò ab hirci ſimilitudine, & cerui nomen tragelaphi factum eſt, de quo ſuo loco. Bezoar, ſiue bezar, & magis corruptè bazar, ut Indi appellant, propriè pazar, vocatur, à pazan. i. hirco, cum Arabibus tũ Perſis, & Coraſonæ incolis, ut ſcribit Garzias ab horto; ſed de hoc etiam ſuo loco. Ἀντίτραγος quæ auris pars ſit, ſuprà dictum eſt in ſynonymis.

Tragopogon herba qua.

Lib. 21. cap. 15.

Tragoriganum cur ſic dictum.

In auibus.

Lib. 10. cap. 49.

Tragœdia, unde ſit dicta diuerſimodè traditur: Martinus Antonius Delrius in prolegomenis in D Senecæ tragædias diuerſorum ſuper hac re ſententias collegit. Tragœdia, inquit, prius τρυγωδία appellata, vel quod in Attica vindemialibus inuenta ſit κατὰ τὸν τῆς τρύγης καιρὸν, inquit Athenæus, olim namq; τρὺξ vinum recens dicebatur, & vindemia τρυγητὸς, & apud Atticos Liberi patris cantoribus, Liberalibus, pro corollario vinum dabatur, cuius rei Diomedes lib. 3. Lucilium laudat authorem. Primi verò illi Tragici nihil præter Dithyrambos canebant, vnde mihi videtur Ariſtophanes falſè Euripidis tragœdiam τρυγωδίαν nominaſſe, quaſi parum ſobrij authoris fabulam. Tragædiam tamen alij dici volunt quaſi τραχεῖαν ὠδὰν ab aſpero, & graui ſono, qualis eſt elephantorum barritus, qui non ſonant λεπτὸν, ſed (vt Plutarchus in Pyrrho) φοβερὰν καὶ τραχεῖαν vocem edunt, vt ſuſpicer apud Lucianum in Zeuxide mendoſè illis ſtridorem tribui, & pro τετρυγότων dicendum τραχυτήτων. Non deſunt, qui ab hirco nomen ducunt, qui τράγος Græcis: vel quod ille Bacchi hoſtia Virgilio, Ouidio, cæteriſque, & tragœdia in initio ſolas Bacchi laudes cõtinebat; Vel potiùs à pręmio tragœdorum, quod hircum fuiſſe cenſent Seruius in Eclogas, & Donatus in Terentium, & Horatius ad Piſones.

Carmine qui tragico vilem certauit ob hircum.

Aut ſanè vter muſto plenus ſi Diomedi, & Thomæ Mag. credimus, qui priſcæ vocis τρυγωδίας analo-

Tragœdia unde ſit dicta.

Lib. 2.

In Acharnenſ.

analogiam reddunt. Significat etiam τρὺξ vini fecem, & quia olim peruncti fecibus ora tragœdi E recitabant, putabant nonnulli nominis cauſam inde profluxiſſe. Præterea Ariſtophanes hos actores τρυγοδαίμονας vocat, quia inquit Scholiaſtes τὴν τρύγα χριόμενοι, ἵνα μὴ γνώριμοι γένωνται, οὕτω τὰ αὐτῶν ἦδον ποιήματα κατὰ τὰς ὁδοὺς ἁμάξαις ἐπικαθήμενοι, ideſt, quia ſe fecibus oblinunt, vt non dignoſcantur, cùm poemata ſua in vijs recitant plauſtris ſuperſtantes. Quod expreſſit Horatius:

In nubib.

Ignotum tragicæ genus inueniſſe Camænæ
Dicitur, & plauſtris vexiſſe poemata Theſpis,
Quæ canerent, agerentque peruncti fecibus ora.

Addit & alias nominis notationes Etymologiſtes, quæ minus placent: dictam, quod chori tragici tetragoni formam obtinerent: quod choris ad voluptatem ſpectantium Satyri adhibebantur, qui τράγοι dicti, vel illudendi, & conuiciandi cauſa, vel propter hirſutum, & ſetoſum corpus, vel hircinum in morem ad res venereas propenſionem; quod denique perſonarum, quæ chorum agebant, capilli caprorum inſtar erigerentur. Tantum Delrius. Inuenio etiam qui tragœdiam ab hirco deflectunt non hircum animal, ſed vtrem hirci muſto refertum præmium fuiſſe contendentes, eoque F alluſiſſe volunt Virgilium, dum inquit:

Mollibus in pratis vnctos ſaliere per vtres.

Nimirum exhauſtos vino vtres poſtea inflaſſe, atque per eos ſaltitaſſe Athenis in feſtis Bacchi, quæ ἀσκωλία dicebantur, vnde ἀσκωλιάζω eſt per vtres altero pede ſalto. Cohircinationem concinnè Apuleius dixit extremam laſciuiam; *Quæ tamen omnia in paucis annis ita hic degulator ſtudioſè in ventrem condidit, & omnimodis cohircinationibus dilapidauit.* De eriphia herba ab eripho, ideſt, hœdo dicta ſic Plinius: Eriphiam multi prodidere. Scarabæum hæc in auena habet ſurſum deorſum decurrentem cum ſono hœdi, vnde & nomen accepit. Hac ad vocem nihil præſtantius eſſe tradunt. Videntur ſanè magi hoc ex ea ad vocem remedium commenti, quod vocalis, aut ſonorus potiùs in ea ſcarabæus, ſi credere libet, diſcurrat. Ruellius verò tanquam ex eodem Plinio: Eriphia, inquit, ſeptem lanuginoſis ramulis apij modo foliatur, purpureo flore, & eo quidem perenni, ſemine fabaceo, totidem radiculis, quot ramis; Et mox: Vidimus, inquit, in editiſſimis montibus inter ſaxa herbam apij folijs, ramoſam, leui lanugine pubeſcentem, purpureo flore adhuc exitu autumni, & per hyemis initium emicante, ſemine fabaceo, ramulis pluribus G foliatis, rubentibus, radice craſſa, longa, ſed non animaduerti, ſi tot radiculis fibrata eſſet, quod eſt, ramulis brachiata, eam tamen crediderim ranunculi genus eſſe, quod flore purpureo à Dioſcoride notatur. Ego apud Plinium non alia de eriphia quàm quæ citaui, verba reperio.

In Apolog.

Eriphia herba.

PHYSIOGNOMONICA.

Stupiditatis ſigna phyſiognomonica.

Lib. 5. de gener. anim.

QVORVM vox acuta eſt, & clamoſa μάργοι, ideſt, ſtupidi ſunt, inquit Ariſtoteles, propter ſimilem caprarum vocem; item quorum oculi ſunt ὀινωποὶ, & ἀναφέρεται ἐπὶ τὰς αἶγας, referuntur ad capras, vt vertit Gaza. Quid ſi pro ὀινωποὶ, inquit Geſnerus, legas αἰγωποὶ, nam ægopos oculos, inquit Cælius, ſubglaucos aliqui intelligunt, & caprinos, & Ariſtoteles ipſe aliàs: oculi, inquit, quorundam animalium ruſſi toto genere ſunt, aut cæſij, nonnullorum caprini, vt caprarij generis, ſic enim Gaza reddit H hæc verba græca: Τῶν δὲ χαροπὸν ὅλον τὸ γένος, ἢ γλαυκὸν, ἔνια δὲ αἰγωπὰ, καθάπερ τὸ τῶν αἰγῶν αὐτοῦ πλῆθος. Nec moueor quod latinus interpres barbarus legit ὀινωποὶ, tranſtulit enim, quibus vino colore ſimiles ſunt. Apud Adamantium nihil reperio, quod huc faciat. Scio ὀινωπὸν in cenſu colorum eſſe, nam & ὄινοπα πόντον, & ὄινοπας βόας poetæ dicunt, Grammatici nigrum exponunt, & bubus oculos nigros eſſe Ariſtoteles loco iam citato ſcribit. Vinea vrina (vt Actuarij interpres reddit, nec dubito quin græcè ὀινωπὸν legatur) hepatis colore exiſtit, aut vini, paulo quàm rubrum eſt nigrioris, quale vel exiguum plurimæ aquæ mixtum adhuc rubicundo colore ſpectatur. Vineo paſſeus intenſior eſt, maximè ſimilis paſſo, quod ex vua nigra confit: Huiuſmodi etiam cerasi fructus color eſt; Sed de nigris oculis Ariſtoteles proximè dixerat, & nigricantes colores nō conueniunt capræ, cum ad lucem noctu ad fundendam minimè idonei ſint. Hactenus Geſnerus. Quod ſi verò pro ὀινωποὶ legamus αἰγωποὶ, manifeſtiſſima apparebit contradictio in philoſopho, qui aliàs clariſſimis verbis agens de varietate oculorum in quibuſdam animalibus habet ſic: Ὀφθαλμοῦ τὸ μὲν λευκὸν, ὅμοιον, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, πᾶσι. τὸ δὲ καλούμενον μέλαν, διαφέρει. τοῖς γὰρ ἐστὶ μέλαν, τοῖς δὲ σφόδρα γλαυκὸν, τοῖς δὲ χαροπὸν, ἐνίοις δὲ αἰγωπὸν. Τοῦτο ἤθους βελτίστου σημεῖον, καὶ πρὸς ὀξύτητα ὄψεως κράτιστον, hoc eſt, interprete Theodoro, candidum oculi magna ex parte ſimile

A le eſt in omnibus, at quod nigrum dicitur, variat, alijs enim atrum, alijs admodum cæſium, alijs fuluum, alijs caprinum, quod morum optimorum indicium eſt, & ad cernendi claritatem primatum obtinet: niſi dicamus eos caprinos mores referre, hoc eſt, ſtolidis ſimiles eſſe, qui integros oculos caprinis ſimiles habent: contrà verò, qui nigrum oculi peculiariter caprino ſimile habent, optimè cernere, & bonorum eſſe morum. Idem Ariſtoteles, qui hirſuta crura habent libidinoſos eſſe ſcribit inſtar hircorum; & apud Adamantium legimus τράγῳ ἐπιφαίνεται τὸ μάργον, ideſt, hirco indicatur ſtultitia.

Libidinis phyſiognomonicon.

PROVERBIA.

AΙΞ Μάχαιραν, ſeu potius, ut in omniũ Græcorum lexicis habetur, αἲξ ἑαυτῇ τὴν μάχαιραν, B ideſt, capra gladium, ſubaudi reperit. Conuenit in eos, qui ipſi reperiunt, quo pereant. Ortum autem eſſe adagium aiunt ab eiuſmodi quodam euentu. Olim cùm Corinthij Iunoni Acrææ, cuius ędem à Medea ſtructam aiunt, rem diuinam facere pararent, atque hi, qui ad præbendam hoſtiam erant conducti, defoſſo ſub terram cultro oblitos ſeſe aſſimilarent, capra pedibus exſcalpens, prodidit, itaq; mactata eſt. Quidam adagium ſic efferunt, αἲξ δοῦσα τὴν μάχαιραν, ideſt, capra cultrum præbens: Quidam hoc pacto οἶς τὴν μάχαιραν. Similiter cùm quis ſibi ipſe author eſt mali, dici ſolet ἡ αἲξ καθ᾽ ἑαυτῆς τὰ κέρατα, ideſt, capra contra ſe cornua. Deſumptum adagium eſt ex apologo quodam, vbi capra quæpiam dicitur, cùm eſſet iaculo vulnerata, circumſpectans vndenam id mali ſibi eueniſſet, armum contemplans caprinis cornibus compactum dixiſſe, κατ᾽ ἐμαυτῆς ἔφυσα τὰ κέρατα, ideſt, in meam ipſius perniciem produxi cornua, ſed & hoc: αἲξ εἰς τὴν ἑορτήν, ideſt, capra ad feſtum, dici poteſt, vbi quis commodè in ſuam perniciem offert ſeſe: Nam in feſtis, maximè Bacchi capram immolabant, aut vbi quis in tempore ad negotium aliquod accederet. *In agro ſurculario capras.* Deflecti poteſt ad eos, qui noxiarum rerum admixtu corrumpunt teneram ætatem. Deſumptum ex Varrone, qui hoc dictum veluti legẽ agricolarum affert: Colonus in agro ſurculario ne capras compaſcat. Αἰγῶν ὀνόματα. Prouerbium affertur de re friuola, & inutili: nam cùm ſimiles inter ſe capræ ſint, ſtultè operam collocat, qui illis nomina, quibus dignoſcantur, imponit, quippe cùm iſta creari ſoleant in differentibus ſpecie diſcriminis gratia, quod in caprarum genere nullum eſt, aut exiguum admodum. Eum ergo qui ſimilium rerum colluuiem congerit, caprarum nomina recenſere dictitabimus. Refertur in Suidæ collectaneis. Sed quod capræ non differant, falſum eſt; color enim non omnibus idem & alia quædam diuerſa habent. *De lana caprina*, ex Horatio:

Capra cultrum.

Capra contra ſe cornua.

Capra ad feſtum.

In agro ſurculario capras.

Caprarum nomina recenſere.

Alter rixatur de lana ſæpe caprina,
Propugnat nugis armatus.

de re inutili, & minimi momenti. οὐ δύναμαι τὴν αἶγα φέρειν, ἐπιτίθετέ μοι βοῦν. ideſt, capram portare non poſſum, imponite mihi bouem. Vbi quis quod leuius eſt recuſat, & quod multo ſit intolerabilius, imponi ſibi poſtulat Veluti ſiquis impatiẽtia paupertatis vſuris inuoluat ſeſe, quod onus vix diuitibus ſit tolerabile. Αἲξ οὔπω τέτοκεν, ἔριφος δὲ ἐπὶ δώματα παίζει, ideſt, capra nondum peperit, hœdus autem ludit in tectis. In illos, qui poſtrema perfectaque aggrediuntur, præteritis ijs, quæ præceſſiſſe oportuit, aut qui gloriantur iam aſſecutos ſeſe, cuius ne fundamenta quidem ſint iacta: aut qui rem agunt præpoſterè. Prius enim eſt peperiſſe, quàm vt hœdus ludat in tectis; D refertur à Zenodoto. τῆς μητέρος ὡς αἲξ καλεῖται, ideſt, matris vt capra dicitur. In ſpurios dici videtur, quorum pater incertus eſt, eaque gratia à matre denominantur: ductum ab hœdis, qui in caprilibus à matre dignoſcuntur, nam à patribus haudquaquam poſſis. Manet etiam hodie vulgi iocus apud Germanos, quo dicunt ſapientem eſſe filium, qui patrem ſuum norit. Hoc ab Homero manaſſe videtur, apud quem Telemachus rogatus, num Vlyſſis eſſet filius, reſpondet ad hunc modum:

Μήτηρ μέν τ᾽ ἐμέ φησι τοῦ ἔμμεναι, αὐτὰρ ἔγωγε
Οὐκ οἶδ᾽, οὐ γάρ τοί τις ἑὸν γόνον αὐτὸς ἀνέγνω. ideſt,
Eſſe quidem illius mater me ait, aſt ego ſane
Neſcio, nemo ſuum patrem vnquam nouerit ipſe.

Κἂν αἲξ δάκῃ ἄνδρα πονηρόν, ideſt, vel capram mordeat nocentem: capra minimè alioqui mordax eſt, ſed improbis omnia ſunt infeſta: reperitur in collectaneis Diogeniani: Simile eſt cum eo, *virũ improbum vel mus mordeat*, & vtroque ſignificatur, quacunque ratione vindictam non deeſſe malis, ſed eo aliquo pacto meritas dare pœnas. Competunt in eos, qui de re quantumuis friuola rixam mouent, ſeque læſos quæruntur, & offenſos ſimulant, ne quid dent. Αἲξ σκυρία, capra Scy-

ria.

Dic de trib. capellis.

Immunes capræ ab aratris.

Copia cornu.

Lib. 14. c. 6.

ria. Zenodotus huius prouerbij Chryſippum citat tum authorem, tum interpretem. Conuenit in E eos, qui beneficium maleficio corrumpunt, aut qui virtutes adiunctis vitijs contaminant, atque obſcurant, quive rectè inſtituta non rectè finiuut, veluti capra Scyria, quæ cùm fera ſit, mulctrũ, quod lacte impleuerat, ipſa rurſus euertit, atque hoc modo beneficium, quod dederat, eadem perdidit. Alij putant dici in eos, vnde plurimum emolumenti capitur, propterea quod eius regionis capræ maximam lactis vim reddere dicantur, vt ſuprà nos iudicauimus. *Dic de tribus capellis*: In eum videtur ſeu prouerbio torqueri poſſe, qui multa extra cauſam, quæ ſunt, & ad rem nihil attinent, dicit. Deſumptum ex hiſtoria, quam Martialis lepidiſſimo epigrammate refert, quod nos modò ſuo loco recitauimus. Ἐλεύθεραι αἶγες ἀρότρων, ideſt, immunes capræ ab aratris. Hemiſtichium heroici carminis prouerbiale dictum olim ab ijs, qui ſe ab onere quopiam, aut moleſtia liberatos glorientur. Veluti ſi quis paraſitus iactet facilitatem ſuam, quòd ad Reip. munia non vocetur, cùm ad nullam honeſtam functionem ſit appoſitus: author eſt Zenodotus. Αἶγα τὴν οὐρανίαν ἐπιτέλλουσαν ἐθεάσαντο, ideſt, capram cæleſtem exorientem aſpexerunt. Hoc dici ſolitum in eos, quibus omnia feliciter, exq; animi ſententia ſuccederent, propterea quòd antiquitus opinione vulgi comprobatum eſt, qui capram illam Iouis altricem, & ob id in ſiderum relatam numerũ F conſpexiſſent, quicquid votis conciperent, eius cõpotes futuros. Similiter cùm affatim omnia ſuppeteſſe ſignificamus, Ἀμαλθείας κέρας i. copiæ cornu dicimus, translatũ & hoc ex peruetuſta fabula, quæ variè apud authores narratur, vt ſupra indicatum eſt in fabuloſis. Iſtiuſmodi titulum Phocion quidam peripateticus libro ſuo indidit, vt teſtatur Aulus Gellius. Plinius item oſtendit Græcos aliquot hanc inſcriptionem nimis arrogantem ſuis commentarijs impoſuiſſe tanquam nihil in eis non contineretur, & quiduis inde peti, atque accipi poſſit. Lucianus de mercede ſeruientibus: Καὶ ἕξεις τῆς Ἀμαλθείας κέρας, καὶ ἀμέλξεις ὀρνίθων γαλα, ideſt, & habebis copiæ cornu, & lac gallinaceum emulgebis. Philoſtratus Dionem Sophiſtam appellat ἀμαλθείας κέρας, velut omni genere virtutum expolitum. Plautinus quidam ſeruus epiſtolam quandam copię cornu vocat, quod plurimum ex ea commodorum capi poſſet. Aulus Gellius: Et ſimul dat mihi librum volumine, doctrinis omnigenis, vt ipſe dicebat, præſcatentem. Accipio cupidus, & lubens tanquam ſi copiæ cornu nactus eſſem. Apud Athenæum Philoxenus ſecundam menſam varijs G cupedijs inſtructam copiæ cornu vocat: citatur à Suida carmen huiuſmodi.

Ἔνθ᾽ ἵνα μοι βίος ἐστὶν ἀμαλθείας κέρας αἰγός. ideſt,

Capra vbi Amalthea præbet mihi pabula cornu.

Capra cæleſtis.

Odyſſ. 9.

Effertur adagium hoc quoque pacto αἲξ οὐρανία, vel οὐράνιος, ideſt, capra cæleſtis. Comœdia vetus notat Polyagrum quendam (vide inter cognominata) vxorem ad quæſtum proſtituentem, quam cæleſtem capram vocat, ob immenſum quæſtum, vt teſtatur Plutarchus in comm. de audiendis poetis. Εὐδαίμων Πολύαγρος οὐράνιον αἶγα πλουτοφόρον τρέφων, ideſt, fortunatus Polyager (ideſt, multorum agrorum poſſeſſor) cæleſtem capram opes adferẽtem alens. Idem alibi aduerſus Stoicos ὁ δὲ τὴν στοϊκὴν λαβὼν ἀμαλθείαν, ideſt, at qui Stoicam acceperit amaltheam: irridens paradoxa Stoicorum, qui ſuo ſapienti tribuunt vniuerſa, diuitias, libertatem, ſanitatem, regnum. Hæc itaque ex authore adagiorum. Heſychius verò, & Varinus, capram cæleſtem interpretantur candidæ fabæ genera, qua calculos, & ſuffragia ferebant. Conſimiliter Suidas, & inſuper, Cratinus inquit, eos, qui munera accipiunt, ab ijs nutriri ait, vt Iupiter ab amalthea capra nutritus eſt. Alij res illas, ex quibus magna lucri, & pecuniæ augendæ occaſio ſit, ita nominant. Aliàs verò, rurſus inquit, capra cæleſtis de illo, qui, quæ cupit, conſequitur omnia: ferunt enim Iouis capram inter ſidera locatam, qui primus orientem aſpexerit per omnia voti compotem futurum. Citatur ab H Euſtathio parœmia heroici verſus lege aſtricta eiuſmodi:

Αἰγὸς ἐπὶ πρητῦνος ἐρυθροῦ πήρη ἀρίστη. ideſt,

Anniculæ capræ ruffæ pera optima fertur.

Capræ anniculæ pera.

Capra cinnamomum.

Lib. 3. de vita Apollonij.

Videtur autem conficta ad commendationem puellaris ętatis; ſunt enim πρητῦνες anniculi agni, & vt exponit Heſychius. Vſus eius accommodabitur, ſi quando eundem iuuenem præclaræ ſpei, & modeſtum laudabimus, qui poſtea ſenij vitio moroſior redditus, intolerabilis eua ſit. ἡ αἲξ τὸ κινάμωμον, ideſt, capra cinnamomum, videlicet ſequitur, aut amat. Euſtathius dici teſtatur in eos, qui rem quampiam impensè amant, & feruidè depereunt. Cinnamomum ſurculus eſt Arabicus miræ fragrantiæ viti non diſſimilis, qui naribus admotus odoris gratia, voluptatis plena lachrymas etiam inuitis elicit, vt ex Porphyrio annotat ille in Dionyſij Afri commentarijs, adamaturque vehementer ab indigenis capris. Philoſtratus originem adagij docet, cùm namque oſtendat capram documentum præbere bonitatis cinnamomi, ita ſubiungit: Si quis capræ porrigat cinnamomi ſurculum, ea catuli inſtar admurmurat, abeuntemque ſequitur, naribus quantum poteſt admotis, atque adeo repulſa non aliter quàm ſi pabulum denegatum foret, quiritatur. αἰπόλος ἐν χαύματι, A καύμαν, ideſt, caprarius in æſtu. De intempeſtiua libidine, vt & illud, *Lydus in meridie*. Nam his oris, caprarij dum ſeductis gregibus in vmbra latitant, laſciuire ſoliti ſcribuntur. Zenodotus vtrumque refert adagium, & item Suidas. Poterit ad quamuis voluptatem accommodari, non in tempore adhibitam. *Bubulcus antea, nunc caprarius*; ex Idylio primo Theocriti:

Βώτας μὲν ἔλεγεν, νῦν δ' αἰπόλῳ ἀνδρὶ ἔοικας. ideſt,

Caprigeni gregis es ductor, paulò antè bubulcus.

Caprarius in æſtu.

Bubulcus antè, nunc caprarius.

De ijs, qui in peius degenerant, ab equis quod dicitur ad aſinos, vel qui perſonam ſuſtinere nequeunt, aut tueri, quam præ ſe ferunt, vel qui placidos mores in aſperos cõmutant, humani prius & mites, nunc crudeles, & efferati. Natum videtur à boum, & caprarum ingenio, quod proceſſu temporis bubulci, caprarijque in conſuetudinem rapiunt, animantiumque iſtorum mores imitantur. Boues vt ſunt placidi, & manſueto ingenio, ita & eorum magiſtri: Contra caprarij ſalacitate & intractabili feritate capras æmulari creduntur contagione in naturam abeunte. Αἰγὶς ἔρχεται, ideſt, Aegis venit. Suidas indicat prouerbio dici ſolitum de ijs, qui petulanter, & impudenter agerent, refertque ex Pherecrate, οἴμοι κακοδαίμων αἰγὶς ἔρχεται. Aegis autem Græcis B varia ſignificat, pelliceum tegmen, quod geſtant Afri; præterea maris intumeſcentis vndas, & procellas ventorum, idque lingua Dorica, vnde ἐπαιγίζειν reperitur pro vehementer flare. Alij malunt eſſe, quid è coronis contextum; aut rete ex corona menthæ contextum: ſic aiũt vſurpatũ apud Herodotum, & apud Lycurgum. Nec deſunt, qui putent ſignificare Sacerdotem, quæ Athenis ſolita ſit ferre ſacram Aegidem, eaque ingredi ad eos, qui nuper duxiſſent vxores. Apparet in huiuſmodi ſacris multum fuiſſe licentiæ. Καρικὸς τράγος, ideſt, Caricus hircus. Diogenianus indicat dictitatum de vilibus & contemptis. Heſychius indicat vſurpatum à Sophocle. Fieri poteſt, vt prouerbium eò reſpiciat, quod Cares pro hirco ſolent immolare canẽ, vt indicatum eſt in prouerbio Caricum ſacrificium. Ὁ Θμυΐτων τράγος, ideſt, Thmuitarum hircus, de mulieroſo homine, in quem adhinniunt quodammodo ſcorta, ad vnius nutum parata: D. Clemens in Protreptico loquens de Apolline nobili inſeſſore, qui amicas multas habuerit, ἐνεπίμπλατο γοῦν, inquit, γυναικῶν οὐχ ἧττον ἢ αἰγῶν ὁ Θμυΐτων τράγος, ideſt, mulierculis ad ſatietatem ſe expleuit, non paucioribus, quàm capris Thmuitarum hircus. Eſt autem Thmuis oppidum Aegypti, Stephano teſte. Nemini verò dubium eſt, ſingula Aegypti oppida peculiaria olim habuiſſe numina, C animalia quibus diuinos faciebant honores, Tentyritæ accipitrem, Combitæ crocodilum, lupum Lycopolitani, canem Bubaſtij, ouem Saitæ, capram & hircum Mendeſij, hircum Thmuitæ colebãt, cui vt veriſimile eſt, capras votiuas victimas & donaria ſacra offerebant affatim: Itaque ganeonem inſignẽ aut notæ famę mœchum pluribus abundare fœminis dicemus, quàm olim capris Thmuitarum hircus. Γραῦς καπρῶσα, ideſt Anus hirciſſans, de anu adhuc intempeſtiua libidine pruriente, & vt ait Plautus, catulliente. Ariſtophanes in Pluto: Ἀλλ' ἠπίστατο γραὸς καπρώσης τἀφόδια κατεσθίειν, ideſt, verùm nouerat anus capriſſantis vorare viatica: de iuuene, cui anus libidinoſa omnia ſubpeditabat. Author adagiorum parœmiam ab hircorum libidine odoreque deſumptum arbitratus, eo quo poſui, modo vertit: ſed impoſuit ei vocum ſimilitudo, vt κάπρον Græcorum, quibus ea vox aprum & ſuem marem ſignificat, pro latinorum capro, ideſt, hirco, vt aliàs etiam monuimus, transferret. Καπρᾶν ſcropharum eſt, cùm libidine turgent, & mares requirunt, vt in ipſarum hiſtoria clarè conſtabit. Quamobrem anus ſubans, nõ hirciſſans reddendum ab eo fuerat. Γραῦς ἀναθυᾷ. Idem reddit: Anus hircum redolet, aitque dici de vetula libidinante, propterea quod alarum & reliquarum partium odor excitatur ad libidinem D incenſis: cæterùm mirari ſubit, cur nullum huius prouerbij authorem citet, neque à quo Grȩcorum id decerpſerit, indicet; quod ideo deſidero, (inquit Geſnerus) quoniam ἀναθυᾷ uox deprauata mihi uidetur. Ego nihil hircinum in ea uideo, ſed ἀναθύει legendum aſſero, ut ſenſus ſit, Anus iuueniliter ludit, aut ſaltat: in quem ſenſum & hæc proferuutur, Γραῦς βακχεύει, Γραῦς χορεύει; Anus bacchatur, Anus ſaltat. Suidas ἀναθύειν exponit rem diu intermiſſam repetere, & Pherecratis uerſum adducit.

Aegis venit.

Caricus hircus.

Thmuis oppidum.

Aegyptijs quanta varietas Deorum pro locorum varietate.

Anus hirciſſans.

Πάλιν αὖθις ἀναθύουσιν αἱ γεραίτεραι,

ideſt, Anus denuò iuueniles repetunt mores. Varinus addit (ex Heſychio) ἀναθύειν τὸ ἀνασκιρτᾶν, καὶ αὖθις ἐξ ἀρχῆς ἀνανεάζειν: & rurſus paulò pòſt; Αναθύειν, ἀναιρεῖν παραβαίνειν: quæ quidẽ interpretationes omnes, præterquàm τὸ ἀναιρεῖν, ideſt, occidere, ad prouerbij ſenſum congruunt. Αναθυήσασα etiam apud Heſychium ἀνασκιρτήσασα exponitur. Adagiorum author mihi deceptus uidetur, tanquam ἀναθυᾶν, pro ἀναθυμιᾶν acceperit, quod uerbum tamen ad hircinum, & fœtidum odorem referri non poteſt, ſed ad ſuauem & gratum, qualis aromatum eſt: Adde quod tranſitiuum ſemper eſt, vt ſuffire latinis. Hæc itaque Geſnerus. Τὸν τράγον ἀμέλγειν, ideſt, hir-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

cum mulgere. De re palam abſurda, & in audentes, tentanteſque irrita, & nunquam ſucceſſura. E Vtitur eo Virgilius, dum canit:

Hircũ mulgere.

Eclog. 3.

Qui Bauium non odit, amat tua carmina Mæui,
Atque idem iungat vulpes, & mulgeat hircos.

Lucianus in Demonacte in vita eius narrat, quòd cùm deſpiceret quoſdam philoſophos, vtroſque pariter indoctos inter ſe diſceptantes, & alterum quidem ridiculas quæſtiones proponentem, alterum item aliena, neque quicquam ad rem facientia reſpondentem; Quid inquit, amici? an non horum alter hircum mulgere videtur, alter cribrum ſupponere? Refertur à Diogeniano his verbis: Πότερον ὁ τὸν τράγον ἀμέλγων, ἢ ὁ τὸν κόσκινον ὑποτιθεὶς, ἀφρονέστερος; Vtrum ſtultior, qui hircũ mulget, an qui cribrum ſupponit, cùm vterq; abſurdè facit? Γραῦς ἔριφος, ideſt, anus hœdus. Apollodorus apud Zenodotum ait anum quandam fuiſſe, quæ dicta ſit Eripha (Eriphia potius) quod in virginitate conſenuiſſet, perinde quaſi eadem & anus eſſet per ætatem, & puella, quòd adhuc innupta. Sunt qui tradant locuſtam agreſtem à nonnullis Μάντιν appellatam in Sicilia γραῦν ἔριφον appellari. Aiunt autem quodcunque animal aſpexiſſet, illi mali quidpiam accidere. F Proinde in mulierem veneficam, & faſcinatricem quadrare videtur, quod genus apud Horatium Canidia. Similiter Heſychius, & Varinus prouerbium recenſent, ſed Suidas habet γραῦς σέριφος. Et rurſus ἐν τῶ σέριφος repetit prouerbium. Prouerbialiter etiam à Virgilio dictum:

Eclog. 1.

Sic canibus catulos ſimules, ſic matris hœdos
Noram.

Cap. 16.

Cuius authoritate Columella: nihil, inquit, dubium quin ipſa natura ſobolem matri ſimilem eſſe voluerit, & in hanc ſententiam Ezechiel propheta ait: *Sic enim mater, ſic & filia eius.* Quo loco gloſſa adducit vulgarem hunc verſum:

Inſequitur leniter filia matris iter.

Coquere hędum in lacte matris quis dicatur.

Coquere hœdum in lacte matris, ille prouerbio dicetur, inquit Polydorus Virgilius, qui crudelitatẽ crudelitati addiderit, vt puta ſi filium ante ora parentum morte mactarit, vt ſæpe fecere tyranni. Quare Moyſes, vt Deuteron. 14. eſt, id etiam in mutis animalibus fieri prohibuit: Nam inhumanum videtur ab vberibus capræ hœdum ad cædem rapere, & mox in lacte eiuſdem coquere. G Modus eſt magis loquendi, quàm quòd vſus ita coquendi carnes apud veteres fuerit.

VSVS IN SACRIFICIIS
Gentium.

Victimæ vel per ſimilitudinem, vel per contrarietatẽ fiũt.

Lib 1..c.2. de re ruſt.

Baccho hirci immolantur.

VICTIMÆ, inquit Seruius, numinibus aut per ſimilitudinem, aut per contrarietatem immolantur: per ſimilitudinem, vt nigrum pecus Plutoni; per cõtrarietatem, vt porca, quę obeſt frugibus, Cereri; & caper, qui obeſt vitibus, Libero: Sed & Varro hoc etiam teſtatus eſt his verbis: *Quædam pecudes culturæ ſunt inimicæ, ac veneno, vt iſtæ, quas dixiſti, capræ, eæ enim omnia nouella ſata carpedo corrumpunt, nõ minimum vites, atq; oleas*; Itaq; propterea inſtitutum diuerſa de cauſa, vt ex caprino genere ad alius Dei aram hoſtia adduceretur, ad alius nõ ſacrificaretur: Cùm ab eodẽ odio alter videre nollet, alter etiam videre pereuntem vellet. Sic factum vt Libero patri repertori vitis hirci immolarentur, H proinde vt capite darent pęnas: contrà vt Mineruæ caprini generis nihil immolaretur, propter oleam, quòd eam, quam læſerit, fieri dicunt ſterilem, eius enim ſaliuam eſſe fructui venenum. Tetigit eandem cauſam Maro præcepta tradens ad vineas tutandas:

2. Georg.

Frigora nec tantùm cana concreta pruina,
Aut grauis incumbens ſcopulis arentibus æſtas
Quantum illi nocuere greges, durique venenum
Dentis, & admorſa ſignata in ſtirpe cicatrix.
Non aliam ob culpam Baccho caper omnibus aris
Cæditur, & veteres ineunt proſcenia ludi
Præmiaque ingentes pagos & compita circum
Theſeidæ poſuere, atque inter pocula læti
Mollibus in pratis vnctos ſaliere per vtres.
Nec non Auſonij Troia gens miſſa, coloni
Verſibus incomptis ludunt, riſuque ſoluto:

Oraque

A *Oraque corticibus ſumunt horrenda cauatis,*
Et te Bacche vocant per carmina læta, tibique
Oſcilla ex alta ſuſpendunt mollia pinu.
Hinc omnis largo pubeſcit vinea fœtu;
Complentur valleſque caua, ſaltuſque profundi,
Et quocunque Deus circum caput egit honeſtum.
Ergo ritè ſuum Baccho dicemus honorem
Carminibus patrijs, lanceſque & liba feremus.
Et ductus cornu ſtabit ſacer hircus ad aram,
Pinguiaque in verubus torrebimus exta colurnis.

Similiter Ouidius inquit: *Faſtor. I.*

Prima Ceres auidè gauiſa eſt ſanguine porcæ
Vlta ſuas merita cæde nocentis opes.
B *Nam ſata vere nouo teneris lactentia ſuccis*
Eruta ſetigeræ comperit ore ſuis.
Sus dederat pœnas exemplo territus huius
Palmite debueras abſtinuiſſe caper.
Quem ſpectans aliquis dentes in vite prementem
Talia non tacito dicta dolore refert.
Rode caper vitem, tamen hinc cùm ſtabis ad aram
In tua quod ſpargi cornua poſſit, erit.
Verba fides ſequitur, noxa tibi deditus hoſtis
Spargitur effuſo cornua Bacche mero.
Culpa ſui nocuit, nocuit quoque culpa capellæ.
Quid bos, quid placidæ commeruiſtis oues?

Et aliàs:

Vite caper morſa Bacchi mactatus ad aras
Dicitur vltoris, &c.

C Simile eſt hoc Εὐνȣ̃ν εἰς ἀνταπόδοσιν, hoc eſt, in retributionem:

Κἢν με φάγῃς ἐπὶ ῥίζαν, ὅμως ἔτι καρποφορήσω,
Ο῞σσον ἐπισπεῖσαί σοι τράγε θυομένῳ.

Thomas Venatorius apud Obſopæum hos verſus ſic tranſtulit.

Me rodes licet hirce, tamen cùm victima ad aras
Percutiendus eris, vina ego ſufficiam.

Idem argumentum in hoc Leonidis Tarentini epigrammate fuſiùs tractatur:

Ι῎ξαλος εὐπώγων αἰγὸς πόσις ἔν ποτ᾽ ἀλωῇ,
Οἴνης τοὺς ἁπαλοὺς πάντας ἔδαψε κλάδους.
Τῷ δ᾽ ἔπος ἐκ γαίης τόσον ἄπυε, κεῖρε κάκιστε
Γναθμοῖς ἡμέτερον κλῆμα τὸ καρποφόρον.
Ρ῾ίζα γὰρ ἔμπεδος οὖσα, πάλι γλυκὺ νέκταρ ἀνύσει
Ο῞σσον ἐπισπεῖσαί σοι τράγε θυομένῳ.

D Senſus eſt: Saltator barbatus capræ maritus aliquando in vinea vitis molles, ſiue teneros omnes deuorauit ramos. Huic verbum ex terra tantum inſonuit: Conſume peſſime maxillis noſtrum palmitem fructiferum. Radix enim firma exiſtens iterum dulce nectar emittet, quantum ad libationem tibi hirce ſacrificando opus eſt. Sic intellige etiam hoc Martialis:

Laſciuum pecus, & viridi non vtile Baccho
Dat pœnas, nocuit iam tener ille Deo.

Idem etiam alias, & eandem cauſam ſimul, & ſacrificandi modum ſic expreſſit: *Lib. 4. Epig. 24.*

Vite nocens roſa ſtabat moriturus ad aras
Hircus Bacche tuis victima grata ſacris.
Quem Thuſcus mactare Deo cum vellet aruſpex
Dixerat agreſti fortè, rudique viro.
Vt citò teſticulos peracuta falce ſecaret,
Teter vt immundę carnis abiret odor.
Ipſe ſuper virides aras, luctantia pronus,
Dum reſecat cultro colla, premitque manu,
Ingens iratis apparuit hernia ſacris

Occupat hanc ferro ruſticus, atque ſecat.
Hoc ratus antiquos ſacrorum poſcere ritus
Talibus & fibris numina priſca coli.
Sic modò qui Thuſcus fueras, nunc Gallus aruſpex,
Dum iugulas hircum, factus es ipſe caper.

Lib. 5 c. 4.

In opere de cupid. diuitiar.

Bacchantiũ olim qui ritus.

Quoniam enim caper vitem arrodens eam veluti veneficio vitiat, excogitarunt in Bacchi gratiã illud, quod poeta indicat, in vtres ludibrium, vt ſcilicet eos flatu tumefactos per humum diſponerent, ſuperque eos ſaltationibus laſciuirent, vnde lubricitate pellis ſuopte pingui delibutæ pedes identidem fallerentur, præcipiteſq; ſaltatores, ſine vllo tamẽ incommodo, cõciderent, effuſumq; omnium riſum excitarent. Cęlius hãc ſaltationẽ Bacchi feſtis dicatam aſcoliaſmũ dici ſcribit, ipſa verò feſta aſcolia, quòd videlicet theatri medio vtres quos dicunt ἀσκοὺς, inflatos, obunctoſque vno tantùm inſilirent pede, vt delabentes riſum excitarent. Hoc agere apud Græcos dicitur ἀσκωλιάζειν. Hinc vetus tragœdia, & cæteri ludi theatrales, ac ſcenici ſuã originẽ apud Athenienſes acceperunt: nam & ei, qui circa pagos, & compita ludo tragico victoriam obtinuerat, & ei qui F per inflatos, inũctoſq; vtres in medio theatro vno pede quàm optimè ſaltarat, præmij loco hircus dabatur. Morem hũc, & ritum Athenienſium Latini imitati inculto, & ruſtico genere carminum olim Bacchum colebant, & laruati riſum mouebant. Nã excauatis arborũ corticibus ora velabãt, Bacchumq; inuocabãt, & agreſti cantione laudes illius celebrabant. Peractis demum ſacris oſcilla, & laruas corticeas de arboribus in honorem Bacchi ſuſpendebant. Plutarchus quoq;, accepta, inquit, à maioribus Bacchanalium feſtiuitas antiquitus plebeo more, & hilari agebatur: amphora vini, & palmitis ſarmentum, tum aliquis caprũ trahebat, ſequebatur alius calathum ficis plenũ geſtans: Vltimo loco phallus, nunc ea negliguntur, & obſoleta ſunt, dum interim geſtantur aurea pocula, veſtes precioſæ, bigæ agitantur, perſonatiq; incedunt, ſic quæ neceſſaria & vtilia habent diuitiæ, ea ſuperuacaneis, & inutilibus obruuntur. Torrebantur verò exta hirci verubus colurnis, quoniam corylos etiam vitibus vicinitate ſua nocere, experimento compertum eſt, quamuis Feſtus colurna haſtilia ex corno arbore facta potiùs, quàm ex corylo velit. Sed & Phornutus ait: Τὸν δὲ τράγον Διονύσῳ θύουσι, διὰ τὸ λυμαντικὸν δοκεῖν τῶν ἀμπέλων, καὶ τῶν συκῶν εἶναι τὸ ζῶον τοῦτο, καθὸ καὶ ἐκδέροντες αὐτὸν, εἰς τὸν ἀσκὸν ἐνάλλονται κατὰ τὰς Ἀττικὰς κώμας οἱ γεωργῶν νεανίσκοι. Τάχα G δ᾽ ἂν χαίροι τοιούτῳ θύματι ὁ Διόνυσος, διὰ τὸ ἑαυτὸν εἶναι τὸν τράγον. Ideſt; Ad hæc illi caprum Libero mactant, quod vitibus, ac ficis infeſtũ ſit id genus animantis: Quam ob cauſam hunc deglubẽtes in vtrem inſiliunt per pagos Atticos iuniores agricolæ, & gaudet fortaſsè id genus ſacrificio Bacchus, quòd ipſe hircus ſit. Aliam verò cauſam cur Baccho capra ſacraretur, fuiſſe ærea illa capra magna ſui parte inaurata, quæ in foro Phliaſiorum erat, indicabat: huic enim ideo honos à Phliaſijs habitus fuit, quod ſidus, quam capram vocant, ortu ſuo vitibus perniciem adferre cõſueuit. Ne itaq; cęleſtis capra vinetis noceat, forenſem illam ex ære cum alijs afficiebant honoribus; tum verò auro eam exornabant, teſte Pauſania. Idem verò de Archiuis loquens naufragium paſſis ad Caphareũ, tradit eos, qui è naufragio terram prenſare potuerunt, frigore prope, & fame cõſumpti cùm eſſent, precatos dici, ut quis Deũ ſe in tãtis rerũ difficultatib. ſaluos vellet. Cùm itaq; proceſſiſsẽt, ſpecũ Liberi patris animaduertiſſe, & Dei in eo ſignũ. In cũ verò ſpecũ multę ſe capræ ſylueſtres frigus fugientes gregatim immiſerant, quib. mactatis, carnibus famẽ, pellibus frigus repulerũt; Deinde cũ hyems remiſiſſet, reparatis nauib. in patriã reuectos, ſignũ, quod tunc è ſpecu aſportarunt, ſua etiã ætate religioſè coluiſſe. Tradit deniq; apud Potnias Liberi patris ædes fuiſſe cognomento Aegoboli, ideſt, capram iaculantis. ita.n. aliquando accidiſſe, vt, dum ſacrificarent H per temulentiã, eò vecordiæ proceſſerint, vt ipſum Liberi patris ſacerdotem occiderint, quod piaculum cùm atrox peſtilentia conſecuta eſſet, ex Delphici Apollinis reſponſo puerum Libero iam pubeſcentem mactandum accepiſſe. Sed non multis poſt annis Deum ipſum capellam pro puero ſuppoſuiſſe, tradi. Aliam rurſus cauſam adducit Hyginus de Arctophylace loquẽs: Icario, inquit, Erigones patri propter iuſtitiam, & pietatem exiſtimatur Liber pater, vinum, & vitem, & vuam tradidiſſe, ut oſtẽderet hominibus, quo modo ſereretur, & quid ex eo naſceretur, & cùm eſſet natum id, quomodo uti oporteret. Qui cùm ſeuiſſet uitem, & diligentiſſimè adminiſtrãdo floridam falce feciſſet, dicitur hircus in uineam ſe conieciſſe, & quæ ibi tenerrima folia uideret, decerpſiſſe. Quo facto Icarium animo irato tuliſſe, eumque interfeciſſe, & ex pelle eius utrem feciſſe, ac uento plenum præligaſſe, & in medium proieciſſe, ſuoſq; ſodales circa eum ſaltare cogiſſe. Cæterùm Prudentius contra Symmachum in carmine de Hercule, ideo immolatum fuiſſe caprum Baccho aſſerit, quòd debellatis Indis, & laſciuiret, & uino ſe nimis prolueret:

Baccho cur capra offerretur.

In Corinthiac.

Lib. 1.

Thebanus iuuenis (inquit) *ſuperatis fit Deus Indis,*
Succeſſu dum victor ouans laſciuit, & aurum

A *Captiuæ gentis reuehit, ſpolijſque ſuperbus*
Diffluit in luxum cum ſemiuiro comitatu,
Atque auidus vini multo ſe proluit hauſtu
Gemmantis pateræ ſpumis, multoque Falerno
Perfundens bijugum rorantia terga ferarum.
His nunc pro meritis Baccho caper omnibus aris
Cæditur, & virides diſcindunt ore chelydros,
Qui Bromium placare volunt, quod & ebria iam tunc
Ante oculos regis ſatyrorum inſania fecit,
Et feciße reor ſtimulis furialibus ipſas
Mænadas inſlammante mero in ſcelus omne rotatas.

Sed & ob eandem hanc cauſam Bacchus in capram immutatus fingitur: Vinum ſiquidem homines potatos, & olidos, vt capros, & petulcos, & laſciuos reddit, eiuſdemque vapores ad cerebrum aſcendentes, & rationem obnubilant, vnde homines calore aucto animoſiores fiunt, & ad B celſiora, & ſublimiora quæque hircino more contendunt. Cur modò caprini generis nihil Mineruæ immolaretur, rationem reddidi ex Varrone, nimirum propter oleam, quod eam, quam lęſerit, fieri dicunt ſterilem, ideoque videre illud nollet. Idem teſtatur Plinius his verbis: *capræ oliuam lambendo quoq; ſterilem faciunt, eaque ex cauſa Mineruæ non immolantur.* Athenæus ait: capras in arcem aſcendere Athenis non licet, neque omninò ſacrificari Mineruæ, quod oleæ ramos vorent, & lædant. Cælius verò: obſeruatum eſt, inquit, capras Athenis in arcem non iungi, præterquam ſemel ad neceſſarium ſacrificium, ne olea ibi nata primùm, poſſit tangi, quando ita proditum eſt eius animantis ſaliuam fructui venenum eſſe, quo nomine nec Deæ immolatur. Aegyptij etiam Lunæ, & Libero tantùm ſuem, reliquis Dijs boues mares, vituloſque & anſeres immolabant, capram tamen, aut hircum nullo modo. Tetigit autem id Iuuenalis, inquiens:

Cur caprini nihil conſecretur Mineruæ.

Lib. 4.

Aegyptij capras non immolant.

Lanatis animalibus abſtinet omnis
Menſa, nefas illuc fœtum iugulare capellæ.

Satyr. 15.

Tangitur hoc etiam à Moyſe in exodo reſpondente Pharaoni dicenti ſibi: *Ite, & ſacrificate Deo veſtro in terra hac: Non poteſt ita fieri, abominationes Aegyptiorum immolabimus Deo noſtro?* quaſi C minus licuiſſet ea ſacrificare animantia, quæ apud Aegyptios ſacroſancta habebantur, quam ob cauſam etiam ſubdit Moyſes: *Quòd ſi mactauerimus ea, quæ colunt Aegyptij, lapidibus nos obruent.*

Cap. 8.

Non omnes tamen Aegyptij à capris, & hircis abſtinebant, quemadmodum de Thmuitis in prouerbijs diximus, & conſtat ex Herodoto, qui ſic ſcribit: Cæterùm qui Iouis Thebani templum incolunt, aut Thebanæ prouinciæ ſunt, ij omnes ab ouibus abſtinentes capras immolant. Non enim eoſdem Deos ſimiliter colunt vniuerſi Aegyptij præter Iſidem, & Oſirim, quem Bacchum eſſe aiunt, hos peræquè vniuerſi colunt: Qui verò Mendetis templum obtinent, ſiue Mẽdeſiæ prouinciæ ſunt, hi capris abſtinentes immolant oues &c. Et mox rurſus: porrò capras, & hircos ea de cauſa ij, quos diximus Aegyptiorum non mactant, quod Pana inter octo Deos Mendeſij numerant, quos octo aiunt priores duodecim Dijs extitiſſe. Panos autem ſimulachrum, & pictores pingunt, & ſtatuarij ſcalpunt, quemadmodum Græci, caprina facie, hirciniſque cruribus: haud quaquam exiſtimantes eum eſſe talem, ſed ſimilem cæteris Dijs. Qua tamen eum cauſa talem pingant, non eſt mihi relatu iucundum. Verùm hi omnes cùm capras, tum verò maximè capros venerantur: & inter Mendeſios caprarij præcipuè honore afficiuntur, & ex his vnus maximè, qui cũ D deceſſit, ingens toti Mendeſię prouinciæ luctus proponitur. Vocatur autem & hircus, & Pan Aegyptiacè Mendes. Inuenio verò etiam apud Plutarchum Aegyptios ſuas vniuerſè capras, quando Sirius, ſiue cauicula cum Sole oritur, certo conuerſos ad ortum intueri, dicere, eſſeque hoc firmiſſimum documentum annuæ circuitionis, maximèque cum aſtronomicis conſentiens tabulis.

Lib. 2.

Capræ, capri, & caprarij vbi in honore ſint.

In volum. de ſolert. animal.

Depingebatur ergo etiam in eorum fanis, ſicuti nos docet Lucianus, dum inquit. Apud Aegyptios ipſum quidem delubrum forinſecus pulcherrimum eſt, ſimul, atque maximum ſumptuoſis lapidib. extructum, atque compoſitum. Cæterùm ſi intus Deum requiſieris, aut ſimiam inuenies, aut ciconiam, aut hircum, aut felem. Tantum ille: iſtiuſmodi delubris pulchras comparans mulieres, quæ intrinſecus turpes ſunt. Diodorus Siculus aſſerit, ita hircum deificaſſe Aegyptios, ſicut Græci Priapum, propter ſcilicet eam corporis partem, à qua ſit omnium ortus. Cur modò Coptitæ Aegyptij hircum Iſidi, minimè verò capras ſacrificent, docet in hæc verba Aelianus: In Copto, inquit, Aegyptia vrbe, & magna conficiendorum aliorum ſacrorum religione Iſim Aegyptij colunt, & vero eodẽ cultu hanc ipſam venerantur, quo aut coniuges, aut liberi à lugentibus afficiuntur: Vbi Iſis hãc religionẽ poſſidet, ibi acerrimi ad peſtiferũ vulnus inferendũ ſcorpij maximi verſãtur, qui, vt percuſſerũt, ſtatim interficiũt. Ad quorũ vitationẽ omne cautionis genus Aegyp-

In Imaginib.

In Aegyptiorũ delubris quæ ſimulachra inueniuntur.

Lib. 2. c. 4.

Capræ Coptitis ad diuinitatem cur referantur.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

tij adhibent, ſexcentaque machinamenta moliuntur, veruntamen lugentes ad Iſidis fanum capræ E inferæ ex omnibus tegumentis nudæ inter ſcorpios humi iacentes ab horum acerbitate integræ incolumeſque permanent, ex quo fit, vt Copitæ eius caprini generis fœminas ad diuinitatem, & religionem conſecrẽt, & religioſiſſimè colant, eaſdemque Iſidi in amore, & delitijs eſſe existimẽt: contrà autem mares immolant. Erat & templum huius Deæ Buſyri, vbi Pan etiam colebatur, & hircus, &, vt Pindarus ait, hirci in hoc loco cum mulieribus coeunt. Pana autem τραγοπρόσωπον femina fingunt ijdem Aegyptij, quod ipſe ſcilicet Pan, qui ſol eſt, vt multis probat Macrobius, feminamundi propellere, & diffundere credebatur, vimque genitalem illi curæ eſſe dicebant, atque eam ob cauſam hoc animal natura libidinoſiſſimum ipſi ſacrum Pani eſt. Immolabant itidem Pani caprinum genus paſtores; ſic hoc adeſpoto epigrammate quidam precatur Pana, vt fiſtula canat, quo capellæ grandiora vbera ad domum Clymeni reportent, cui etiam hircum immolãdum pollicetur. O Pan, inquit, paſcentibus gregibus ſacram vocem reſona, curuum ſupra aureas fiſtulas ſeu calamos labium mittens. Vt illi quidem, ſcilicet greges, albi grauata dona lactis vberibus in Clymeni abundanter ferant domum. Tibi verò pulchrè aſſiſtens aris maritus caprarum rubeum F ex hirſuto pectore ſanguinem eructet.

Pan Macrobio ſol.

Pani de caprino genere ſacrificari.

Ὦ Πάν. φερβομέναις ἱερὰν φάτιν ἄπυε ποίμναις,
Κυρτὸν ὑπὲρ χυσέων χεῖλος ἱεὶς δονάκων.
Ὄφρ᾽ αἱ μὲν, λευκοῖο βεβριθότα δῶρα γάλακτος
Οὔθασιν ἐς Κλυμένου πυκνὰ φέρωσι δόμον,
Σοὶ δὲ καλῶς βωμοῖσι παριστάμενος πόσις αἰγῶν,
Φοίνιον ἐκ λασίου στήθεος αἷμ᾽ ἐρύγῃ.

Sic alius apud Theocritum in exordio eidyllij primi inquiens:

Ἁδύ τι τὸ ψιθύρισμα, καὶ ἁ πίτυς αἰπόλε τήνα
Ἁ ποτὶ ταῖς παγαῖσι, μελίσσεται. ἁδὺ δὲ καὶ τὺ
Συρίσδες. Μετὰ Πᾶνα τὸ δεύτερον ἆθλον ἀποισῇ.
Αἴκα τῆνος ἕλῃ κεραὸν τράγον αἶγα τὺ λαψῇ.
Αἴκα δ᾽ αἶγα λάβῃ τῆνος γέρας, ἐς τὲ καταρρεῖ
Ἁ χίμαρος. Χιμάρω δὲ καλὸν κρῆς, ἔς τε κ᾽ ἀμέλξῃς. ideſt, G
Dulcis hic ſuſurrus eſt, & pinus iſta, ò paſtor caprarie,
Quæ eſt iuxta fontes, dulciter reſonat: ſuauiter verò & tu
Fiſtula canis. ſecundum Pana proximum præmium feres.
Si ille acceperit cornutum hircum, tu capram capies.
Si verò capram acceperit ille pro præmio, ad te permanabit
Capella annicula. Capellæ caro bona eſt, donec mulſeris.

Fauni victima quæ.

Lib. 1. carm. ode 4.

Fauno Deo Latino, atque etiam ſemideo, teſte Halicarnaſſæo, præter agnam, & hœdum, etiam capra immolabatur à Romanis, fortaſſe ob id, quòd eum etiam Pana vocitarent. Horat.

Nunc & in vmbroſis Fauno decet immolare lucis,
Seu poſcat agna, ſeu malit hœdo.

Idem aliàs ſupplicat Fauno, dum ſuos agros amore Nympharum pererrat, vt ſibi, ſuique ſit innoxius, id enim ſe prõmereri prædicat, nonis decembrib. in eius honorem ſacris ſolemnibus celebratis, vino libando, hœdo immolando, litandoque adeo, vt totus pagus ſine cura pecoris, arationiſque ſtratis humi frondibus, nihil quàm totum diem ludando, comeſſando, ſaltandoque feſtum H peragat:

Faune Nympharum fugientum amator,
Per meos fines, & aprica rura
Lenis incedas, abeaſq; paruis
Aequus alumnis.
Si tener pleno cadit hędus anno
Larga nec deſunt veneris ſodali
Vina cratera, vetus ara multo
Fumat odore:
Ludit herboſo pecus omne campo
Cum tibi nonæ redeunt decembres
Feſtus in pratis vacat ocioſo
Cum boue pagus.
Inter audaces lupus errat agnos,
Spargit agreſteis tibi ſylua frondeis,

A *Gaudet inuiſam pepuliſſe foſſor*
Ter pede terram.

Immolabatur autem potiſſimùm in piacularibus ſacris, vt notum eſt ex hoc Ouidij: Faſtor. 2.

Cornipedi Fauno cæſa de more capella,
Venit ad exiguas turba vocata dapes.

Vtrum verò etiam Syluano, quem, vt ait Horatius, lacte piabant. In hoc lacte, quod offerrebatur, an hœdus, aut agnus coqueretur non conſtat inquit Toſtatus ex libris poeticis, ſed ſatis eſt veriſimile, maximè cùm Rabbi Moyſes teſtatur ſe vidiſſe ita fieri ſacrificia. Sed & Nymphis ſacrificabatur: Comatas apud Theocritum: quæſt. 37 in c. 23. Exodi. In Viator.

Τὸ Κροκύλος μοι ἔδωκε, τὸ ποικίλον, ἀνίκ' ἔθυσε
Ταῖς Νύμφαις τὰν αἶγα. Τὺ δ' ὦ κακὲ καὶ τότ' ἐτάκευ
Βασκαίνων, καὶ νῦν με τὰ λοίσθια γυμνὸν ἔθηκας. ideſt, Nymphis capra cæditur.
Quam Crocylus mihi dedit, diſcolorem, tunc cùm ſacrificaret
B *Nymphis capram: Tu verò improbe & tunc contabeſcebas*
Inuidens, & nunc poſtremò nudum me feciſti.

Mox verò Comatas ait ſe magis à Muſis amari quàm cantorem Daphnidem, ideoque ſe binas ijs mactaſſe capras. In ludis item Apollinaribus Apollini boue aurata, & duabus capris auratis, Latonæque boue aurata ſacra græco ritu facere Romani ſolent, vt in boue dictum eſt. Achilles apud Homerum ob immiſſam ab Apolline Græcis peſtilentiam, conſulendum cenſet augurem quempiam, aut aruſpicem, aut ſomniorum interpretem, qui denuntiet tum cauſas irarum, quas tantopere Phœbus in eos exercebat, ſeu qua indignè ferat vota ſibi non perſoluta, ſiue ſacrificia non ritè facta, ſeu quid aliud, tum qua expiatione agnorum, caprarumque ſacrificijs ipſum placare poſſint, vt quam iniecerat peſtilentiam tolleret: Eid. 1. Apollini quæ mactentur in ludis Apollinaribus. Iliad. 1.

Ἀλλ' ἄγε δή τινα μάντιν ἐρείομεν, ἢ ἱερῆα,
Ἢ καὶ ὀνειροπόλον, (καὶ γάρ τ' ὄναρ ἐκ Διός ἐστιν)
Ὅς κ' εἴποι ὅτι τόσσον ἐχώσατο φοῖβος Ἀπόλλων.
Εἴτ' ἄρ' ὅγ' εὐχωλῆς ἐπιμέμφεται, εἴθ' ἑκατόμβης.
C Αἴκέν πως ἀρνῶν κνίσσης αἰγῶν τε τελείων
Βούλεται ἀντιάσας, ἡμῖν ἀπὸ λοιγὸν ἀμῦναι.
Et rurſum: Ἔρδον δ' Ἀπόλλωνι τελήεσσας ἑκατόμβας
Ταύρων, ἠδ' αἰγῶν. Ideſt,
Faciebant autem Apollini perfectas hecatombas
Taurorum, & caprarum &c.

Theocritus hoc epigrammate Apollini hircos etiam immolatos oſtendit:

Τὰ ῥόδα τὰ δροσόεντα, καὶ ἡ κατάπυκνος ἐκείνα
Ἕρπυλλος κεῖται ταῖς Ἑλικωνίασι.
Ταὶ δὲ μελάμφυλλοι δάφναι τὶν Πύθιε Παιὰν,
Δελφὶς ἐπεὶ πέτρα τοῦτό τοι ἀγλάϊσε.
Βωμὸν δ' αἱμάξει κεραὸς τράγος οὗτος ὁ μαλὸς,
Τερμίνθου τρώγων ἔσχατον ἀκρέμονα. ideſt,
D *Roſæ illæ roſcidæ & denſum illud*
Serpyllum dicatum eſt Heliconiadibus Muſis.
At nigris folijs lauri tibi, ò Pythie Apollo,
Delphica enim petra his te ornauit.
Aram autem cruentabit cornutus hircus ille villoſus
Terebinthi comedens vltimum ramum.

Capras autem Apollini immolabant, vt ait Varinus ex Euſtathio propter pecudis huius naturã impetuoſam, & in altum ſaltando efferri gaudentem & quòd caprina cornua ad arcus faciendos idonea ſint. Apollo autem toxotes eſt, ideſt arcubus & ſagittis oblectatur. Apud eoſdem Romanos capra etiam Veioui immolabatur, quem eundem cum Apolline eſſe dicunt, vt tradit his verbis A. Gellius: Simulachrum Dei Veiouis, quod eſt in æde Romę inter arcem, & Capitolium, ſagittas tenet, quæ ſunt videlicet paratæ ad nocendum, quapropter eum Deum plerique Apollinẽ eſſe dixerunt, immolaturque illi ritu Romano capra, eiuſque animalis figmentum iuxta ſimulachrum ſtat. Ipſi tamen etiam Ioui capras immolari ſolitas docemur ab Appollonio: Hic enim in libro de fabuloſis locorum rebus tradi ait cùm Halicarnaſſæi ſacrificium quoddam Ioui cognomento Aſcræo peragitur, gregem caprarum ad fanum adductum conſiſtere, votiſque abſolutis vnam earum nemine ducente progreſſam ad aram accedere, quam ſacerdos arreptam litet, noſq; Capra immolabatur Veioui, & Ioui. In hiſt. mirabil.

ſupra

In mirabil.

Iupiter capriuorus dictus.

Iuno αἰγοφάγος quib. dicta.

ſupra ex Herodoto Aegyptios, qui Iouis Thebani templum incolunt, aut Thebani ritu ſunt, eos E omnes ab ouibus abſtinentes capras immolare. Legimus & apud Plinium cinnamomum in Aethiopia cæſuros quadraginta quatuor boum, caprarumque, & arietum extis impetrare veniã metendi. In Pedaſia Cariæ, vt tradit Ariſtoteles, ſacrificium Ioui peragitur, in quo capra deducta ex Pedaſis per ſtadia ſeptuaginta, magna ſpectante turba, procedit, nec perturbatur in via, nec inde auertitur, funiculo vincta ſacerdotem præcedens. Etymologus, & Varinus Iouem apud Nicandrũ in theriacis αἰγοφάγον, hoc eſt, capriuorum cognominari tradunt: Mihi tamen, inquit Gyraldus, non ſuccurrit apud Nicandrum id nomen legiſſe. In Laconicis Pauſaniæ Iuno nominatur αἰγοφάγος, apud Lacedæmonios tantùm, id adepta cognomentum, quando & Deæ capras immolant. Sacellum ab Hercule primùm erectum ferunt, qui & princeps capras immolarit, quoniã pugnanti aduerſus Hippocoontem, & Liberos, nullum ſe à Iunone impedimentum ingeſſiſſet, ſicut ferè aſſueuerat: Ad rem diuinam verò potiſſimùm adhibitas capras, quòd aliarum victimarum haud ſuppeteret facultas. Verùm quod de capra ſcribit author hic (inquit Cælius) vehementer animaduertenda poetę Ouidij ſententia ex quadam elegia, vbi animalium, quæ ducerentur, pompam de- F ſcribit in Iunonis feſto:

Duxque gregis cornu per tempora dura recuruo
Inuiſa eſt dominæ ſola capella Deæ.
Illius indicio ſyluis inuenta ſub altis
Dicitur inceptam detinuiſſe fugam,
Nunc quoque per pueros iaculis inceſſitur index,
Et pretium authori vulneris ipſa datur.

Caput caprinum Iunoni Soſpitæ offerebatur.

Iunonis amiculum quid.

De natura Deor. 1.

Soſpita vnde dicta.

Pellibus caprinis quando mulierũ palmæ verberarentur, & cur.

Lib. 2.

Lanuuij etiam Iunonem Soſpitam, vel vt eſt apud Feſtum Siſpitem colebant capite caprina pelle tecto, qualis eius imago ſignata eſt in quodam Romano denario, cum his literis. I. S. M. R. ideſt, Iuno, Soſpita, Magna, Regina. Pellem autem caprinam Iunonis amiculum vocabant. Cicero: *Tam hercle, quàm tibi illam Soſpitam noſtram, quam tu nunquam ne in ſomnis quidem vides, niſi cum pelle caprina, cum haſta, cum ſcutulo, cum calceolis repandis.* Dicta eſt autem Soſpita à σώζω, quod ſeruo ſignificat. Hæc in primis Lanuuij colebatur magno cultu, vt docet Liuius, qui & Romanos eandem coluiſſe tradit, inquiens: *Lanuuinis ciuitas data, ſacraque ſua red-* G *dita cum eo, vt ades lucuſque Soſpitæ Iunonis communis Lanuuinis municipibus cum populo Romano eſſet.* Sed & mulieres Romanæ in Lupercalibus, quæ diem februatum etiam vocabant eodem Iunonis amiculo februabantur, hoc eſt, ſe purgabant, moſque erat in hoc feſto, vt Luperci diſcurrentes pellibus obuias quaſque fæminas verberarent, exiſtimantes talibus verberibus fæcundas fieri, vnde creperi ſunt dicti, authore Feſto, à crepitu pellicularum, quem faciebant verberantes, de quorum Lupercorum initio ſic inter cæteros Valerius, vbi de inſtitutis antiquis ſcribit. Lupercalium mos, à Romulo & Remo inchoatus eſt, tunc cum lætitia exultantibus, quod eis auus Numitor Albanorum eo loco, vbi educati erant, vrbem condere permiſerat ſub monte Palatino hortatu Fauſtuli educatoris ſui, quem Euander Argæis conſecrauerat facto ſacrificio, cæſiſque capris epularum hilaritate, ac vino largiore prouecti diuiſa paſtorali turba, cuncti pellibus immolatarum beſtiarum iocantes geſtierunt. Quòd verò ab ijs fæminarum palmæ verberarentur clariſſimè nos docet Silius Italicus loquens de Pane Deo:

Dextera laſciuit cæſa Tegeatide capra (ideſt Arcadica, Tegea enim erat vrbs Arca- H diæ vbi Pan colebatur)

Verbera læta mouens feſta per compita cauda.

Satyr. 2.

Hucque ſpectat illud Iuuenalis:

Nec prodeſt agili palmas præbere Luperco.

Faſtor. 2.

Sicque intelligendus Ouidius:

Nupta quid expectas? non tu pollentibus herbis
Nec prece, nec magico carmine mater eris?
Excipe fæcundæ patienter verbera dextræ,
Iam ſocer optatum nomen habebit aui.

Sed mox originem huius rei adfert his verſibus:

Monte ſub Eſquilio multis inciduus annis
Iunonis magnæ nomine lucus erat.
Huc vbi venerunt pariter, nuptæque virique
Suppliciter poſito procubuere genu.
Cùm ſubitò motæ tremuere cacumina ſyluæ,
Eſt Dea per lucos mira locuta ſuos.

Italis

Italides matres, inquit, ſacer hircus inito:
Obſtupuit dubio territa turba ſono.
Augur erat, nomen longis intercidit annis
Nuper ab Hetruſca venerat exul humo.
Ille caprum mactat: iuſſæ ſua terga puellæ
Pellibus exſectis percutienda dabant.
Luna reſumebat decimo noua cornua motu,
Virque pater ſubitò, nuptaque mater erat.

Meminit & Plutarchus in Romulo: In Lupercalibus, inquit, Romæ capras iugulant, & inciſis in corrigias caprarum pellibus diſcurrunt, & ſi qui obſtent, ſcuticis cædunt. Colebatur porrò etiam à Romanis Iuno Caprotina: Cæterùm hæc non à capris, ſed à caprifico nomen tulit, vt diſcitur præcipuè ex hoc Varronis: *Nonæ caprotinæ dicuntur, quòd eo die in Latio Iunoni Caprotinæ mulieres ſacrificant, & ſub caprifico faciunt, & de caprifico adhibent virgam.* Pauſanias verò apud Meſſenios Lucinæ etiam delubrum fuiſſe ait cum marmoreo ſigno, cui proxima eſſet Curetum ædes, in qua cuiuſuis generis animalia immolabant: facto enim, inquit, à bobus, & capris ſacri initio ad aues deſcendebant, quas in flammas porriciebant. At verò Lacedæmonij Dianæ cognomento Corythaliæ ſacrum in agris facientes non niſi caprarum carnes in opſonium adhibebunt, neque aliud animal præter id in huiuſmodi ſacris immolari fas erat. Embarus quidam, vel Barus, vt ſcribit Varinus in σόφισμα, authorem citans Pauſaniam, cùm Diana Munychia, vt regio à peſte liberaretur, filiam alicuius immolandam requireret, ea conditione ſe immolaturum ſuam promiſit, vt ſacerdotium familiæ eius perpetuò maneret. Filia in adyto occultata capram eius veſtimentis indutam mactauit, quæ res in prouerbium abijt, vt in hominem prudentem, & aſtutum, *Embaruses*, dicamus. Peſtis verò cauſam fuiſſe dicit vrſam, quæ in templo Dianæ illic erat, ab Atheniensibus occiſam. Apud Suidam fame non peſte (quæ apud Græcos vna tantùm litera differunt) regionem laboraſſe ſcribitur. Adagiorum author prouerbium, *Embarus ſum*, de homine inſano, & deliro interpretatur, Suidam ſecutus, qui Embarum filiam ſuam verè, non capram ei ſubſtitutam, immolaſſe refert. Et ipſe etiam Varinus aliàs habet ſic; Ε'μβαρὸς εἰμι, ἠλίθιος, μωρὸς: ἢ νουνεχὴς, φρόνιμος Μένανδρος φάσματι. Author verò etiam Agathius eſt, referente Cælio, Gothicibello libro ſecundo, ingruente Perſarum bello in Marathonijs campis vouiſſe Athenienſes, totidem ſe hircos Dianæ immolaturos, quot peremiſſent hoſtes: quod cùm implere in primis cuperent, non quiſſe tamen, etiam capris adiectis, uel ſuccedaneis. Apud Xenophontem tamen legas Athenienſes, quo tempore Perſæ cum ingentibus copijs Athenas deleturi in eorum fines inuaſerant, Dianæ uotum feciſſe, tot illi ſe capras immolaturos, quot hoſtes occidiſſent. Huic fortaſſis Deæ ideo capras ſacrificauerint, quoniam hoc genere animalium delectabatur. Dictys Cretenſis verò, & Homerus peſtem accidiſſe, exercitui Græcorum tradunt, quia Agamemnon rex exercitus ab omnibus declaratus, longiùs paulò ab exercitu progreſſus in luco Dianæ capram paſcentem imprudens religionis, quæ in eo loco erat, iaculo transfixit: nec potuiſſe leniri priuſquam ſacrilegij pœnæ darentur, & author eius ſceleris filiam natu maximam, vicariam victimam immolaſſet. Aeſculapio verò capram, quæ nunquam, vt dictum eſt, ſine febri eſt, quia Deus eſt ſalutis, immolari per contrarietatem aſſerit; non tamen vbiuis capra immolabatur illi, quod docet Pauſanias his verbis: Quin & Aeſculapius, qui colitur Balanagris apud Cyrenæos medici cognomento ex Epidauro ſumptus eſt. Ad Cyrenaici quidem ſimilitudinem factum eſt id Aeſculapij templum, quod Lebenæ, quæ eſt Cretenſium vrbs, exſtat. Diſſimilis in eo ſacri ritus, quòd Cyrenaici capras mactant, cùm ab Epidaurijs traditum hoc omninò non fuerit. Dixerat autem Aeſculapium à capra educatum in hæc verba; Phlegyas cùm Peloponneſum intraſſet, filia, quæ patrem ſequebatur, cùm ſe adhuc uterum ex Apolline ferre patrem celaſſet, in Epidauriorum finibus puerum enixa, illum in monte exponit, cui hac ipſa etiam ætate Titthion nomen, ideſt, ac ſi mamillā dicas, cùm antea Myrtion appellaretur, mutati nominis cauſa, quod expoſito infanti lac præbuit capra, quæ cum cæteris in eo ſaltu paſcebat, dum interea eum canis cuſtodiret. Ibi Areſthanas (fuit enim hoc caprario nomen) cùm à reliquo grege in pecore recenſendo capellam unam, cumque ea canem aberraſſe animaduertiſſet, totum eum ſaltum ſtudioſè quæritans peragrauit: inuentum uerò puerum cùm tollere cuperet, ac iam propius accederet, effulſiſſe aiunt cęleſtem ab illo ignem, quo deterritum prodigio paſtorem, cùm diuinum quiddam id eſſe, uti erat, ſuſpicaretur, ſtatim retroceſſiſſe, mox fama per terras, ac maria omnia uulgauit ſanari ab illo quouis morbo laborantes, mortuos etiam excitari. Hæc ille. Atque ideo fortaſſis Epidauri capræ Aeſculapio non immolantur. Extitit aliquando in Melita urbe à Melitæo Iouis filio condita in Phtia tyrannus uiolentus, atq; contumelioſius, ut recitat Antoninus Liberalis in congerie transformationum, cuius adeo nomē

Dianæ Corythaliæ qui capram offerrent.

Lib. 23. cap. 26.

In Corinthiac.

Aeſculapio cur capra offerretur à Cyrenaicis, & ab Epidaurijs non, quomodo etiam à capra educatus ſit.

incolæ

Caſtitatis memorabilis hiſtoria.

Aſpalidi virgini hœdus à quibus, & quomodo offerretur.

Venus Epitragia dicta.

Lib. 3.

Lib. 7.

Marti hircum oblatũ.

Tempeſtati Deæ hirco fiebant ſacra.

incolæ non edunt: peregrini Tartarum appellabant. Is ſi qua eius loci uirgo ob formæ pulchritudinem celebraretur, vi eam ante nuptias abductam vitiabat. Atque eo tempore miniſtros iuſſerat adducere ſibi Aſpalidem Argæi non ignobilis viri filiam, quæ rei fama diuulgata ante aduentum eorum, quibus abducendi ſui negotium erat datum, ſeipſam ſuſpendit. Facto adhuc latente frater puellæ Aſtygites iurat priuſquam ſororis corpus deponeret, ſe in tyrannum vindicaturũ. Illico veſtem Aſpalidis induit, gladioque ad ſiniſtrum latus abdito, quòd adoleſcens etiamnum eſſet nemine ſexum è vultu agnoſcente, in domum tyranni peruenit, eumque nudum, incuſtoditumque interficit. Melitenſes Aſtygitem corona decorant, pæanaſque accinendo deducunt. Cadauer tyranni in flumen demergunt, quod ab eo vſque tempore, hodieque Tartarum vocant. Corpus autem Aſpalidis ad honeſtam ſepulturam ſummo ſtudio requirentes nuſpiam inuenire potuerunt, quòd id Deus de medio ſuſtuliſſet. Loco autem corporis ſtatua iuxta Dianæ ſtans apparuit, idque ſimulachrum incolæ Aſpalidem vocant, Ameiletam, & Hecaergam: & quotãnis virgines hœdum intactum in eius honorem, præcipitem dabant, quod & Aſpalis virgo ſeipſam ſuſpendiſſet. Vnde modò Venus Epitragia dicta fuerit, docet Plutarchus in Theſeo: Fertur, inquit, Theſeo oraculum Delphicum præcepiſſe, Venerem itineris ducem faceret, comitemque aduocaret: præterea cùm capram ad mare immolaret, eam fortuito in caprum tranſijſſe, inde Veneri Epitragiæ, nam τράγος caper ipſorum lingua eſt, nomen datum. Luſitani verò etiam hirco maximè veſcuntur, eumque & Marti immolant, ſicut & captiuos, & equos, vt tradit Strabo. Sed alijs etiam in locis fortaſſis hircus Marti immolatus fuerit; nam & apud Apuleium lego: Quin igitur, inquit, ſupplicatum Marti comiti pergimus, & puellam ſimul vendituri, & ſocios indagaturi: ſed, vt video nullum vſpiam pecus ſacrificatui, ac ne vinum quidem potatui affatim, vel ſufficiens habemus. Decem itaque mihi legite comites, quis contentus proximum caſtellum petam, inde vobis epulas, & alias res comparaturus, ſic eo profecto cæteri copioſum inſtruunt ignem, arã ceſpite virenti Marti Deo faciunt, nec multo pòſt adueniunt illi vinarios vtres ferentes, & gregatim pecua comminantes, vnum prælectum, grandem hircum, annoſum, & horricomem Marti ſecutori, comitique victimant, & illicò prandium fabricatur opiparè. Tempeſtas inſuper Romanis etiam Dea eſt credita, in cuius ſacris hircus etiam immolabatur, & agnus, quod indicat Horatius, dum canit:

In Epod. od. 10.

Optima quòd ſi præda curuo littore
Porrecta mergos iuuerit.
Lidinoſus immolabitur caper
Et agna Tempeſtatibus.

Lib. 3. carm. od. 13.

Idem poeta Blanduſiæ fonti etiam hœdum fouens, inquit:

O fons Blanduſiæ ſplendidior vitro
Dulci digne metro, non ſine floribus,
Cras donaberis hædo:
Cui frons turgida cornibus
Primis, & venerem, & prælia deſtinat.
Fruſtra; nam gelidos inficiet tibi
Rubro ſanguine riuos
Laſciui ſoboles gregis.

In Eliac.

Boruſſi denique in omnibus ſuis ſacrificijs hirco vſi ſunt ob fæcundam huius animalis naturam. Notandum verò, quòd Græci tauros, an puri eſſent, farina explorarent, caprum ciceribus, capram aqua frigida: Item quod vetus aruſpicium ex hœdis, vitulis, & agnis eſſet, poſtea verò additæ ſint à Cyprijs ſues, vt author eſt Pauſanias.

VSVS IN SACRIFICIIS HEBRÆORVM.

DE hoc vſu ſatis ſuperque cùm in boue, tum in oue dictum eſt.

VSVS IN CIBIS.

4. de vict. rat. tex. 100.

Capring carnis qualitates, & vſus in cibis.

HIPPOCRATES cùm dixiſſet bubulas carnes melancholica proritare pathemata, harumque naturam inſuperabilem eſſe, nec à quouis ventriculo concoqui poſſe, de caprinarum carnium qualitate loquitur in hæc verba: Caprinæ carnes, quę in bubulis mala ſunt, omnia habent, & cruditatem. (ἀπεψίαν) ſuntque flatulentiores, ructuſque magis generant, & choleram pariunt. Verùm quæ odoratiſſimæ ſoli-

A ſolidæ,& ſuauiſſimæ ſunt,hæ optimæ ſunt tum perelixæ,tum perfrigidæ(Geſnerus percoctæ) Quę
verò ſuauitate omni carent,malè olent,& duræ ſunt,hæ deterrimæ,& quæ recentes: Optimæ au-
tem æſtate, autumno verò peſſimæ. Quo loco Galenus cur caprinæ carnes,inquit, bubulis vitio-
ſiores ſint,cauſam hoc in loco dixit,nempe cùm coctu difficiles bubularum more exiſtant, flatuo-
ſiores etiam ſunt, & ſæpius mouent ructus, qui malam habeant qualitatem. Cùm igitur bubu-
lis& acriores,& calidiores ſint,ſi incoctæ maneant, choleram pariunt. Qua efficitur ratione, vt
frigidas eas magis,quàm calidas eſitare oporteat. Optimas eſſe ait caprinas carnes inter ſe qui-
dem, non cum cæteris comparatas. Oportebat igitur quantum ad anni tempus attinet,vitioſiſſi-
mas ob temperaturam eſſe. Contingit autem capris tempore æſtiuo meliorem eſſe alimoniam,
quo modo praua ſunt,quę herbas vorant animalia,vbi viridem herbam non habeant. Capris au-
tem maximè idoneam præbent alimoniam germina arborum, cauleſque quos à fine veris æſtas
largiter habet. Quòd autem alimonia ad carnis bonitatem plurimum poſſit,potes ex vulpib. cer-
tior fieri,quæ autumno probatiſſimam ob vuas habet carnem: Sic paſſer,& ficedula maximè lau-
dabilem carnem obtinent. Autumno igitur capræ nutrimento idoneo deſtitutæ tum deterri-
B mam, tum perquam tenuem, habent carnem. Hyeme autem meliorem ſanguinis conſequuntur
habitum,naturalem intemperiem à temperatura temporis contractam corrigentes. Alias Gale-
nus etiam in opere de alimen. facult. ait;vt vituli carnes habent ad conficiendum perfectis bobus
præſtantiores, ſic hœdi capris: capra namque temperamento minus quam bos eſt ſicca,ſi tamen
homini,& ſui comparetur,multum ſuperat;& proximè pòſt; Caprinæ præter ſuccũ vitioſum acri-
moniam etiam habent. Et rurſus; Aeſtate prima,ac media præſtantiores ſunt capræ,cùm ſcilicet
fruticum germina,quibus veſci ſolent,abundant. Athenæus verò caprinam carnem olidam qui-
dem eſſe dicit,ſed ſi conficiatur plurimum alere,plurimumq; corpori robur addere,Clitomachũ-
que Carthaginenſem nouæ academiæ ſectatorem ſolitum ferri dicere,quendam Athletam The-
banum omnes ſuæ ętatis viros ſuperare,quod caprinis carnibus veſcerentur,tenacibus illis,& cõ-
coctu difficillimis,quarum eſu olidus è corpore ſudor manaret. Militarem autem cibum eſſe,
etiam Homerus docere videtur, ſiquidem Achilles legatis ab Agamemnone ſibi miſſis,& dona
afferentibus gratificaturus,ſplendidèque excepturus,cratera apponi iubet capaciorem, mixtoq;
meraciore vino ſingulis propinari, ipſe verò ingentem cacabum ſuper ignem appendit,inque il-
C lum tergum ouis, itemque pinguis caprę (capras autem pingueſcere, vt pinguedine ſterileſcant,
ex Plinio dictum eſt)cum lumbis tenellę,atque altilis ſuculę immergit,& in fruſta dilaniat,aliam
quoque partem aptè minutatam verubus infigit,magnum interea ignem Patroclo excitãte ſup-
ponens,ac poſtquam exuſtis lignis reſedit flamma,prunas ſternit,ac deſuper carnem transfixam
verubus infigit,ſubindeque tollens ſale conſpergit,tandemque teſtam partitur. Eiuſmodi etiam
carnes Vlyſſi apud eundem Eumæus paſtor apponit; Quo loco Ioan. Spondanus monet capras
quoque olim in delicijs ciborum extitiſſe. De lacte modò caprino ſic tradit Galenus in lib. de
boni,& mali ſucci cibis;Caprini lactis uſus frequens apud nos eſt,apud alios bubuli. Caprinum
inter cætera lactis genera moderatè ſe habet cùm non admodum pingue, craſſumque ſit, ob idq;
medium eſſe cenſetur, quod in corporibus noſtris præſtat &c. Sed cùm inter cætera animantium
genera capellæ mediocritatem adeptæ ſint, inter ſe tamen inuicem collatæ,alio,quàm diximus,
modo differre uidentur,neque enim harum parua diſcrimina ſunt ab ętate,a paſtionibus,ab anni
tempore,ab eo ipſo ſpacio,quo à partu edito diſtant, quæ abundè tertio de facult. alim. libro di-
ximus. Nunc uerò id tantùm referre ſit ſatis,caprinum lac ſine melle ſumptum periculoſum eſſe;
D plerunq; enim qui purum illud hauſerunt,coactum eſt in uentriculo in ſpeciem caſei, quod qui-
dem cùm accidit mirum eſt, quàm aggrauet hominem,ac ſtrangulet. Eam ob cauſam lac ubi ſu-
munt quidam,ne in uentriculo coaguletur, mellis, aquæ, & ſalis non nihil admiſcent. Et rurſus
alibi; Lac caprinum, inquit,ſtomacho accommodatiſſimum eſt,quoniam capræ fronde magis,
quàm herba ueſcuntur. Et Varro ait; Lac omnium rerum,quas cibi cauſa capimus,liquentium
maximè alibile eſt,& id ouillum,inde caprinum; ſed Aeginetæ lac muliere temperatiſſimum eſt,
mox caprillum,hinc aſininum,ouillumque,poſtremò uaccillum. Idem Galenus teſtatur maximè
ſcilicet alere quodcunq; humanum,mox caprinum,unde fortaſſis fabulæ Iouem ita nutritum di-
xere;Nam & Heſiodus lac caprinum earum,quę primum lactare deſinunt,commendat,teſte Stu-
ckio, quod putetur plus, & ſalubrius nutrire, quàm alia lactis genera. Et Ludouicus Romanus
ſcribit mulieres cultorum Poliar,& Hiraua regionum tranſacto tertio menſe filios ablactare, de-
incepſque lacte caprino alere,& ubi referſerint pueros lacte illotos,fœdoſque admodum in ſabu-
lum reponere,ubi interdiù ferarum modo uolutentur. Si caprę,aut alterius animalis ſcammoniũ,
aut tithymalum depaſti lac cibi loco quis ſumpſerit,omnino aluus illi fluet,teſte Galeno,cũ aliàs
ſua natura prę cæteris adſtringat cauſa alimenti, quod cùm ex ijs, quę dicta ſunt, conſtat, tum

Caprinæ carnes quãdo bonæ, & prauę.

Lib. 3. de aliment. facul. c. 1.

Hædinæ caprinis præſtantiores.

Lib. 9 c. 24.

Iliad. 1.

Odyſs. 14.

Lac caprinũ temperatũ.

Cap. 6.

Lac caprinũ abſq; melle ſubinde lethale.

Lactis ordo iuxta bonitatem.

2. περὶ ἔργων.

Lib 1. antiq. conuin.

Lib. 5. nauigat. c. 20.

etiam

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

etiam manifeſtò tradit Dioſcorides, rationem reddens, cur ſtomacho ſit accommodatiſſimum: E Aluum, inquit, minùs tentat caprinum lac, quoniam pecus hoc adſtringentibus pabulis quercu, lentiſco, & oleagineis frondibus, & terebintho maxima ex parte veſcitur: inde ſtomacho accommodatiſſimum reddi ſolet. Lactis naturam ſequitur etiam ipſe caſeus, caſei ſiquidem maximi cibi ſunt bubuli, & qui difficillimè tranſeant ſumpti, ſecundò ouilli minimi cibi, & qui difficillimè tranſeant caprini. Caro modò hircorum, teſte Galeno, tum ad coquendum, tum ad ſuccum bonũ generandum deterrima eſt, hanc ſequitur arietum, pòſt taurorum caro, & in his omnibus carnes caſtratorum ſunt præſtantiores, vetulorum peſſimæ. Idem in libro de attenuante victu hircos, & boues tradit carnem quidem habere minimè humidam, pituitoſam, ac lentam, nocere tamen admodum ob duritiem, & in alterando difficultatem. Albertus aſſerit, cùm coiuerũt, improbam habere carnem, minimè pinguem, & ſiccam. Ariſtoteles verò libidinis tempore vitiari, & fœtere ſcribit. Auicenna abſolutè malam eſſe, vnde Baptiſta Fiera, cùm hœdum in cibo commendaſſet, ſubdit:

Lib. 3. de alim. fac.

Hircina caro improba.

Cùm malè olet, ſiccat, ſit iam caper improbus, abſit F
Et cadat ante focos victima Bacche tuos.

Et Platina capellæ, atque hirci fœtidi carnem ne deguſtari quidem patitur. Plinius author eſt, hircorum carnes tradi virus non reſipere, ſi panem hordaceum eo die, quo interficiantur, ederint, laſerue dilutum biberint, ſcribitq; Albertus, quibus curæ eſt, vt ſuauior fiat caro, hircum adhuc tenerum caſtrare, ſic enim frigida, & humida qualitate temperamentum eius emendari, nihilominus apud Antiphanem poetam, referente Athenæo, τράγος ὑλιβάτας in conuiuio apponitur. Teſticuli itidem, authore Aegineta, concoctioni reſiſtunt, & vitioſos creant humores. Platina iecora, & hircorum, & caprarum fugi præcipit, ne in epilepſiam incurras. Geſnerus verò ſuis farciminis genus vocari ait klobvvurſt, hocque modò parari: hircinum iecur recens minutatim inciſum pariter cum ſex ouis, & medulla panis albi, aromatibus, & croco conditur, inuolutumque omento torretur, & menſæ apponendum in paropſide ſaccharo rudiore conſpergitur. Idem Geſnerus in opere de aquatilibus agens de ſalſamentis, hilas infumatas & ſumen apud Plautum legi ait, aliquoſq; quoſque hillam per l duplex ſcribere, & Acronem ſalſum inteſtinum hirci interpretari, præcipuè ſaputare eſſe inteſtinum porcinum fartum alijs inteſtinis. Iam verò inter eximias, & ſalubres epulas hœdina perpetuò annumerata eſt, quemadmodum & ſacræ, & prophanæ literæ atteſtantur: G In ſacris enim legimus Gedeonem angelo, quem prius inuitarat, magnificũ cùm adornaturas eſſet conuiuium, inter alia hœdum caprarum coxiſſe, & ex modio farinæ panes azymos confeciſſe, hæcque cocta, & parata illi apposuiſſe. Rebecca filio ſuo Iacob afferre ſibi iubet duos hœdos optimos, & facit ex eis eſcas marito ſuo, quibus, inquit, libenter veſcitur; iubet autem eos afferre, vt benediceret filio antequam moreretur. Filius itidem ſenior patrem ſuum criminatur, inquiens: *Nunquam mihi dediſti hœdum, vt cum amicis meis epularer.* Sic Aſcræus poeta hœdorũ primogenitorum carnem maximè commendat tanquam εὔχυμον, & εὔπεπτον, docens ſub ſirio quis ſit victus inſtituendus:

In Cyclope.

Iecora hircorum, & caprarum mala.

Lib. 4.

Hœdina laudabilis.

Gen. 27.

Luc. 15.

Ἐν ἔργοις.

ἀλλὰ τότ᾽ ἤδη
Εἴη πετραίη τε σκιὴ, καὶ βύβλινος οἶνος,
Μάζα τ᾽ ἀμολγαίη, γάλα τ᾽ αἰγῶν σβεννυμενάων.
Καὶ βοὸς ὑλοφάγοιο κρέας μήπω τετοκύης, H
Πρωτογόνων τ᾽ ἐρίφων. ἐπὶ δ᾽ αἴθοπα πινέμεν οἶνον. ideſt,

Sed tunc iam
Sit petroſaque vmbra, & Byblinum vinum,
Libumque lacteum, lacque caprarum non amplius lactantium;
Et bouis arboriuoræ caro, nondum enixæ,
Tenerorumque hœdorum, præterea nigrum bibito vinum.

Guloſi autem omnium maximè quærebant hœdum, qui lupi faucibus eſſet ereptus, vt notum eſt ex hoc Horatiano:

Hœdi erepti lupo caro quam ſit grata guloſis.

Vel agna feſtis cæſa Terminalibus
Vel hœdus ereptus lupo.

In epod.

Et Martialis idem affirmat ſic canens:

Lib. 10.

Paruus onyx vna ponetur cænula menſa,
Hœdus inhumani raptus ab ore lupi.

Hinc hœdum ab edendo dictum putat Iſidorus, addens teneros pinguiſſimos eſſe, & grati ſaporis. Simeon Sethi iſtiuſmodi carnes facilè concoqui ait, & temperatas eſſe (interpres vertit, & modicè nutriunt) ſanguinemq; tenuem, & humidum gignere, calidas, & ſiccas habitudines, ac temperaturas

A peraturas iuuare, eſſe verò meliores, meliorisque ſucci, qui nec nimis tenelli ſunt, nec nimis natu maiores. Nam qui ſex menſes excedunt, non hœdos, ſed αἶγας vocari. Theocritus verò capellę carnem bonam eſſe, inquit, quouſque non mulgetur:

Hædorum ætas ad quot ſe extendat menſes.

> Αἴκα τῆνος ἕλῃ κεραὸν τράγον, αἶγα τὺ λαψῇ.
> Αἴκα δ' αἶγα λάβῃ τῆνος γέρας, ἐς τὲ καταρρεῖ
> Ἁ χίμαρος. Χιμάρῳ δὲ καλὸν κρῆς, ἔστε κ' ἀμέλξῃς. ideſt,
> *Si ille acceperit cornutum hircum, tu capram capies:*
> *Si verò capram acceperit ille, pro præmio, ad te permanebit*
> *Capella annicula. Capellæ caro bona eſt, donec mulſeris.*

Nos verò etiam in boue hœdorum carnem, vt primùm in lucem editi ſunt, in cibo non illaudabilem eſſe ex Galeno docuimus, qui itidem in libro de boni, & mali ſucci cibis ex pedeſtribus animantibus ſuillam carnem probatiſſimum cibum aſſerit, deinde hœdinam, mox vitulinam. Et in libro de attenuante victu hircina, & caprina refutatis, nec non arietina, ouilla, & agnina, ſolis hœdis innoxiè vti iubet; vnde dicebat Platina hœdinam carnem, qua nulla inter do-B meſtica animalia potior habetur, edito, parum enim recrementi in ſe habet, facillimè concoquitur, benè alit, ſanguinem bonum generat, calido, & frigido temperatum, hic cibus conuenit lautè viuentibus. Et paulò antè: Ex capris, inquit, hœdi lactentes eſui ſunt optimi. Et alibi: hœdi vtrumlibet (aſſi vel elixi) cocti ſuaues, & ſalubres ſunt: Coxæ tamen aſſæ meliores habentur. Sic & Baptiſta Fiera ait:

Hœdinæ temperamentũ.

> *Hædulus ad domini ſaltet, ſed frigidus aras*
> *Vix calet, ille ægris vda alimenta feret.*

Cæterùm ſunt, vt Ioannes Bruyerinus Campegius, qui iſtiuſmodi opinionem de hœdina carne improbant: inquit enim hic illam animum ſuum in ſummam admirationem adducere, grauibus etenim viris, inquit, proditum eſt, capras nunquam febre carere, ideoque in emptione nemo eas ſanas promittit. Qui igitur fiet, vt fœtus à parente morbida temperamentum vitiatum non contrahat? Aiunt tunc maximè ſapere, cùm herbarum ſunt expertes, bimeſtres, atque etiam trimeſtres, ſi mater lacte abundet, adultiores enim, & ab vbere depulſos, gratiam amittere præcipuam. Iulius Alexandrinus medicus Cæſareus ſcribit Arabes carnes hœdinas frigidas consti-C tuere, aduerſus quos in hæc verba inuehitur. Hœdinas carnes, qui frigidæ naturæ facerent inuenti ſunt inter Arabes, ſicuti & ſuillas. Minus mirum de his, & tamen falſum. Cùm enim temperamento conſtare proximo nobis, ſimillimoque oſtenſæ ſint, minus lapſi meritò videri poſſunt, qui frigidas haſce ſtatuere, quàm qui hœdinas, quo quidem minor eſt ab æquali temperamento, quàm calido in frigidum receſſus. Calidum habendum eſſe, ſiccumque hircum animal, nemo opinor ambigit. Si nihil aliud, teter ille odor, vnde hircoſi dicti, indicio ſatis ſit, quem non aliud facilè, quàm calidum tam latè iacere temperamentum queat. Sed & arroſarum capro vitium interitus, quem ideo Baccho veteres ſacrificauerint, & emiſſus ore ſpiritus vrens propè, & tactus animantis ipſe, qui tangentibus ſæpe febriculæ cuiuſdam ſignificationem exhibere videatur (ex quo creditum multis capras non minùs ipſas, quas tamen ſexus frigidiores facit, perpetuò febrire) cuncta, inquam, hæc calidam animantis huiuſce naturam manifeſtò ſatis demonſtrent. Quod ſi calidam: ſic in vniuerſum: Sanè non exiſtimabimus hœdos (mares an fæminas non refert cum de animantis ſpecie vniuerſaliter pronunciatur) à caliditate? Nam ſi eadem de animantibus omnibus valere debet de valore ratio, ac poſt multas, variaſque de hoc diſputationes D eò tandem deuentum eſt, vt medicorum rectè ſentientium conſenſu, eodem eſſe, quo iuuenes, adultoſque calore præditos pueros, recenſque natos exiſtimaremus: Eodem neceſſariò calore præditos eſſe hœdos, quo adultos iam hircos fatendum: horum licet (humidior primò materia, quæ connatum nobis inſitumque continet molliter hunc ipſum nobis, & ſuauem tangentibus referat, quæ deinde in ſequentibus magis ſemper magiſque ætatibus exareſcens, paulò actius manum feriat, eodem tamen ſemper caloris, vtrobique gradu in materia tantùm diuerſa, ſeſe nobis offerente: vt calidum ſæpe vaporariorum noſtrorum aerem diuersè, purum, mediocriter, ſummè ſentimus, nihil tamen tunc aliud (ſi nihil accedat aliud) ſenſuri, aut pronuntiaturi, quam caloris remiſſiones haſce, & intenſiones. Iam verò fumidus præterea ſi fiat aer idem, caloris temperamentis ijſdem, (vt fieri ſæpe contingit) erumpente de fornace aliquo pacto fumo, nec maiore tamen calore infeſtum quidem ſentiemus, mordacemque, tum oculos quoque feriet, & eliciet lacrymas ſæpe, deque hoc quæremur tantùm: maiorem ſe ſentire calorem, aut vt propriè magis loquamur, qualitate ſua intentum magis, aut plus ob id incaleſcere, nemo, vt arbitror, dicet: quia non ſuccenſo maiore igne, & fumido tantùm facto aere, nemo calidiorem ſenſu vllo percipiet, eo quidem caſu, rerumq; harum exemplo.

Lib. 13. cap. 17. de re cibaria.

Lib. 11. ſalubr. c. 7.

Hœdum calidum eſſe.

Quòd ſi hæc ſe ita habent, ſicuti profectò habent, calidæ natura animantis calidus nobis dicẽdus E fœtus, partus calidus, tenellus, iuuenculus, adoleſcens adultus, neque minùs temperatæ temperatus, & frigidæ frigidus, qui tamen calor adhuc animantis quidam intelligitur. Atque hæc eſt caloris in animalibus ratio, mediocris tum ſupra, infraq; mediocritatem poſiti, perpetuò autem ad conſiſtentis vſque ætatis exactum tempus, eiuſdem diuerſa quamuis in materia, primum ſua, ſibique cognata, inſita, prorſus natiua, ſed & naturali: tum paulatim ſemper, ſenſimque ſuam ſibi materiam hanc depaſcente, conficienteque calore, aliena, atque adſcititia: Ipſo quoque iam alieno, atque adſcititio hac ex parte calore facto, ſiccitate tantùm. Nam caliditas eadem donec inclinante ætate, ac continuò exareſcente corpore, pabuli iam defectu, minutatim quoque calor natiuus ille abiens pereat, & frigida membra relinquat, ſiccitatis ratione, quæ ab origine, aut potiùs à conceptione, ſtatim ipſa ingruat. Vt primùm enim concipi ceptus fętus, ſic ſiccitas inchoat, caloris vi ita neceſſariò operati introducta. Redeundum ad rem. Malè ſenſiſſe Arabes authores, qui de his ſcripſere, quod hœdinas carnes frigidioris naturæ ſtatuerint, dictant hæc omnia, fuſius hic à nobis, atque extra rem, ſed ex re tamen, vt meliùs perciperentur, recitata: malè item F quòd ſuillas: (temperatæ enim ſunt) benè quod humidiores haſce, ſicciores illas, & ætatem commendarint ad vnum omnes, temperamenti in hœdis boni, quæ tenellorum adhuc eſt, necdum ab vbere depulſorum, quos lacteos voces. Quippe naturalem ſiccitatem, quæ in adultis reperitur, teneritudo ætatis emendat, & ad temperamentum quoddam ducit. ſimul lactentes, minimè quidem ætatis ratione, verùm alimenti potiùs beneficio (frigidum enim lac, vt in temperamẽto animantis ſuo) de natiua caliditate aliquid remittent, & humectiores, tenerioreſque fient. Nec ſanè alius hodie, quàm lactentium vſus, quos ſi diutius protrahere lactando velis, vt bimeſtre aliquando tempus, nullo prorſus herbarum paſtu expleant (quod fieri vidi, & guſtaſſe volui) experiere carnem multo quidem, quàm eiuſdem ætatis herbas depaſtorum meliorem: Cæterùm dureſcentem iam, quæque viroſi omninò, neſcio quid, reſipiat, vſque adeo, quanquam alimento affici corpora didicerimus, vincere tamen naturam videmus ipſam, vt olidam tandem graueolentiam ſuam illam induant præſertim cùm non longè iam aberunt, vt caprire incipiant. Hæc itaque omnia Alexandrinus. Putant nullam aliam carnem magis idoneam à valetudine ſe recolligentibus, quin etiam otio deditis, & non laborantibus ſalubriter editur, at inſalubriter ijs, qui G grauiores operas exercent, facilè enim eius alimentum diſſipatur, atque euaneſcit. Manduntur hœdi elixi pariter, atque toſti vere toto ex ſucco malorum arantiorum, aut oxalidis, ſimiliumque. Circumferebantur, teſte Athenæo, frequenter in conuiuio varijs parati modis, quorum erant quidam πολὺ (πολλοῦ perperam legitur in vulgari textu) τοῦ ὀποῦ ἔχοντες, quæ voluptatem nobis non vulgarem, inquit, præbebant. Quo loco Natalis ὄπον reddidit ſimpliciter ſuccum, cùm tamen, quo conditus erat, modus ea voce exprimatur; quare Geſnerus ὄπον, vel laſer intelligi putat, quo conditi fuerint, vel potius lacteum, inquit, in ventriculis eorum concretum ſuccum, quo ad coagulandos caſeos vtuntur. Priorem ſententiam, vtpote huic loco magis conſentaneam amplexus eſt Ioſephus Caſaubonus in ſuis animaduerſionibus: Laſer, inquit, intelligo, & cyrenaicum ſuccum, quem Græci κατ' ἐξοχὴν dicunt ὄπον. Docti viri cùm hunc locum interpretarentur obliti erant eius diſcriminis, quod ſtatuit Theophraſtus, & omnis medicorum ſchola inter χυλοὺς, vel χυμοὺς & ὄπους. Quoties autem dictum eſt in hoc libro de Laſerpitij in condimentis vſu? Hœdi, agnique diuerſos apparatus recitaui ex Apicio in agno. Hœdus in allio ex Platina, integrum hœdum, inquit, aut quartam partem teſſellis laridi, & ſpinacis mundi, allijs circumquaque impactis veru ad ignem voluito, humectatoque frequenter cum ramuſculis H lauri, aut roſmarini, ex hoc, quod nunc ſcribam, condimento: Cum agreſta, cumque iuſculo pingui duo vitella oui agitata, duas ſpicas allij benè tonſas, modicum croci, parum piperis miſceto, in patellamq; indito. Inde, vt dixi, quod coquitur, aſpergitur: Coctũ in patinam ponito partemque conditurae infundito, ac petroſelinum minutatim conciſum inſpergito. Hoc obſoniũ benè coctum citò comedi debet, ne refrigeſcat: Oculos hebetat, venerem demortuam excitat. Ex eodem Platina quomodo paretur artocreas ex hœdina carne dixi inter vitulinæ carnis apparatus, eſt enim eadem ratio. Sanguis hœdi in cibum formatus, teſte Plinio, ſanguiculus vocatur, & cœliacis, dyſentericiſque quibuſdam commendatur. Aliqui etiam ſanguiculum hœdi, vel ſuis ſanguinem exponunt in cibum formatũ, talis nimirum erat μέλας ζωμὸς Lacedęmoniorum, ſed fortè generis etiã nomen pro ſanguine eſt cuiuſuis animalis in cibũ parati, nam & Pollux αἱματίαν, ideſt, ſanguiculũ exponit obſonij genus, vel farciminis ex ſanguine, & αἱμάτιον lexicon vulgare interpretatur garum quoddã e thynni inteſtinis cũ branchijs, ſanie, ac cruore confectum quaſi ſanguiculũ. Iecinora hœdina, vel agnina ſic coques (vèrba ſunt Apicij) aquã mulsã facies, & oua, partẽ lactis admiſces eis, vt inciſa iocinora ſorbeant, coques, & œnogaro pipere aſperſo inferes. Aliter in pulmonibus

Sanguis hœdi pro cibo paratus ſanguiculus dicitur.

Μέλας ζωμὸς *Lacedæmoniorum quid.*

A bus ex eodem: Ex lacte lauas pulmones, & colas quod capere poſſunt & infringis oua duo cruda, ſalis grana pauca, mellis ligulam, & ſimul commiſces, & imples pulmones: elixas, & concidis: teres piper, ſuffundis liquamen, paſſum, merum, pulmones confringis, & hoc œnogaro perfundis. Aetius verò agens de ratione victus colicorum pulmonem hœdinum videri aſſerit bis aſſatum, atque in cibo acceptum, ſuperabundans alimentum ſubtrahere. Qui verò eum, inquit, lacte replent, deindeque coquunt, aut aſſant, voluptatis gratia, non vtilitatis reſpectu id faciunt: multoque magis, qui eum fruſtatim conciſum in ſartagine torrent. Ventrem cum inteſtinis Heluetij in hœdis, & vitulis priuatim, teſte Geſnero, nominant das kroſz, quæ quidem elixa, & aromatibus condita initio menſæ apponunt. Lactes, ieiunumque hœdi inteſtinum inter alios laudatos cibos recenſentur ab Athenæo in fine ſeptimi ex Eubulo in Laconibus.

Lib.9.c.30.

VSVS IN MEDICINA.

B MILLIA remediorum, inquit Plinius, ex capra demonſtrantur, ſicut apparebit, quod quidem miror, cum febri negetur carere. Amplior potentia feris eiuſdem generi, quod numeroſiſſimum eſſe diximus: alia verò & hircis. Democritus etiamnum effectus eius auget, qui ſingularis natus ſit. Idem alibi de anſere locutus ſubdit: multa præterea remedia ſunt ex anſere, quod miror æquè quàm in capris, namque anſer, coruuſque ab æſtate in autumnum morbo conflictari dicuntur. Comitialibus, vt idem Plinius tradit dantur carnes caprinæ in rogo hominis toſtę, vt volunt, inquit, Magi: Idem etiam legere eſt apud Sextum. Baptiſta Porta id tanquam ex Plinio de hirci carne dicit, facultatemque inde notam eſſe, quod continuo eſu comitialem morbum inducat. De hircorum verò carnibus Plinius ſcribit in aqua decoctas panos & apoſtemata in quacunque corporis parte diſcutere. Vbi verò idem Plinius ſcribit: Luſcioſos, quos Græci nyctalopas dicunt, quidam inaſſati caprini iecoris ſanie inungunt, aut felle capræ, carneſque eas veſci, & dum coquantur oculos vaporari præcipiunt: id quoque referre arbitrantur, ſi rutili coloris fuerint: Geſnerus non ſimpliciter capræ carnem luſcioſis edendam intelligi monet, ſed iecoris carnem, etſi ea minus propriè ſic appelletur. Aſſerit & idem Plinius caprino iure cantharides expugnari tradi. Sanguis caprinus, vel hircinus, vt tradit Galenus, alijque & Dioſcorides contra toxicum bibitur, hic verò cum vino bibendum monet, authorque eſt Plinius Druſum tribunum plebis caprinum ſanguinem bibiſſe dici, cùm pallore, & inuidia veneni ſibi dati inſimulare Q. Cepionem inimicum vellet. Idem tradit decoctum cum medulla contra toxica venena ſumi, ſed hœdinum contra reliqua. Aliqui hunc eundem, aut hircinum ſanguinem terræ Lemniæ miſceri ſolitum ſcribunt, ac inter cæteros Dioſcorides, ſed Galenus, id ſuo tempore factum negat. Commēdatur & ad antidota hędinus à Dioſcoride. Auicenna pro toxico Armenæ ſagittæ nocumentum vertit; Iſaac verò in diætis non rectè citat Dioſcoridem, tanquam is ſcribat ſanguinem hirci calidum perunctum araneas, id eſt, ſagittas Armenas & mala vulnera curare. Marcellus caprino maculas contactas ablui ſcribit. Sextus potum humores remediare, per humores ventris fortè fluores intelligens, quanquam Plinius ſanguinem caprinum, vel medullam, vel iecur aluum ſoluere ſcribit, maior enim Galeni, & Dioſcoridis authoritas eſſe debet, quorum hic verba adijcio: Sanguis hirci, vel caprę, inquit Dioſcorides, inteſtinorum tormina, & alui fluores ſiſtit, in quem vſum frixus in ſartagine ſtatim ſumitur. D Galenus ait: Sanguinem caprarum hydropicis quidam cum melle exhibent; aliqui ad dyſenteriam eodem toſto, & ad ventris fluxum ſunt vſi: videturque mihi quiſpiam craſſam eius eſſentiā, & terream cùm caliditate exiccatorium eſſe ſuſpicatus ad hunc vſum perductus. Hæc illi. Idē Plinius caprinum ſanguinem cum medulla hydropicis auxiliari aſſerit, ſed efficaciorem putari hircorum, vtiq; ſi lentiſco paſcantur. Sed & alibi, inquit; Sanguis caprinus decoctus cum medulla dyſenterijs ſubuenit. Et rurſus, vbi de remedijs cœliacorum, & dyſentericorum agit, tradit ſi ſint tormina, ſatis eſſe remedij in leporis coagulo poto è vino tepido vel ſemel, arbitrari aliquos: pauciores & ſanguine caprino cum farina hordeacea, & reſina ventrem illinere: Et rurſus, ſanguis hircinus in carbone decoctus aluum ſiſtit, & Marcellus. Exceptus & coagulatus, ac ſuper carbones aſſatus in cibo datus, mirabiliter profluuium ventris emendat. Si polentæ ſurfuribus adiecta reſina hunc ſanguinē miſcueris, atq; emplaſtri modo ano, ventriq; appoſueris, pōdus omne, & libidinē deiectionis efficaciter reprimes, vt teſtatur idē Marcellus, cuius etiā verbis vſus ſum. Sextus non capræ, ſed capri ſanguinem cū reſina, & polline (polēta potius) mixtum, & ventri ſuppoſitum torminoſos ſanare ſcribit: ſed an capræ, an capri ſit ſanguis parū refert, inquit Geſnerus, vt patet ex Galeni verbis paulò antè poſitis. Idē Marcellus aſſerit cū polenta impoſitum omne ani vitium

Remedium epilepticū.

Lib.3.c.2.

Luſcioſis remedium.

2. de antidotis.

Toxici antidotus.

Ex hirci & caprino ſanguine varia remedia.

Adeps hircinus.

Lib. 11. cap. 12.

Hircinus ſanguis quo modo ad calculum frangẽdum præparetur.

Lib. 2.

Lib. 8. c. 7.

Cap. 26.

perſanare, ſed & Plinius, cùm proximè de inflationibus ſedis dixiſſet; cæteris vitijs, inquit, E medetur ſanguis caprinus cum polenta. Hircinus de quo peculiariter ferè ſequentia intelliguntur abſceſſus calidos citò, teſte Auicenna, muturat, & applicatur poſt cõgelationem. Nos Galeni ſententiam de ſanguinis caprini, hircinive ad abſceſſus concoquendas curioſo vſu, ſuprà vbi de taurino recitauimus. Admiſcetur etiam apud Aetium in cerato quodam podagrico. Marcellus omnẽ lepram eodem illito emendari promittit. Idem alibi iubet pilos oculis moleſtos, vbi diligentiſſimè vulſeris, loca eorum ſanguine hircino recenti illini. Plinius nyctalopas à Græcis dictos, latinè luſcioſos hoc ſanguine ſanari, eſſe ait qui putent. Auicenna & paſſim eum ſequentes alij hoc ſanguine poto lapidem renum frangi teſtantur. Albertus idem aſſerit, ſi hircus diureticis nutriatur, & ſanguis eius cum petroſelino, & vino ſumatur aridus, trituſque. Et Aetius ſanguis hircinus, inquit, tum ad nephriticos, tum ad calculoſos præſens eſt remedium: Nã & lapides iam antè natos ſoluit, & ita per lotium excerni facit, vt etiam alij deinde non gignantur: Dolorem inſuper ſedat: Colligitur autem hoc modo. cùm vua matureſcere cœperit, ollam nouam accipito, & infuſa in ipſam aqua, donec terreum depoſuerit, olla coquito: & accepto è grege hirco ætate matura, plus F minus quatuor annorum, eius mactati ſanguinem medium olla excipito, ita vt eum, qui primò effluxit, itemque poſtremum penitus relinquas: medium autem inſpiſſari ſinito, & in olla ſitum per acutam arundinem in multa fruſta diſſecato: indeque reticulo denſo, aut linteolo raro, aut cribro arctiore contectum ſub dio exponito, vt inſoletur, & roſcidus fiat, cauendo ne imbre commadeſcat. Porrò vbi exiccatus fuerit diligenter tritum in pyxide aſſeruato, & remittente malo cochlearium plenum cum paſſo Cretico exhibeto. Cognominatur autem pharmacum hoc diuina manus. Huius & nos, inquit Philagrius, in breui tempore non aſpernandum periculum fecimus. Aliquando autem odoris commendandi gratia parum phylli, aut amomi, aut ſimilium admiſcemus. Ego, inquit, hoc pharmacum cum Troglodyte paſſerculo permixtum cuidam penitus nihil lotij eijcienti poſt magnos dolores exhibui, & permagnum lapidem attritum ab eo expuli. Huc vſque Aetius. Cæterùm hircinum ſanguinem manum Dei appellari, teſtis eſt etiam Alexander, & Auicenna 18. 3. cap. 19. vt Chriſtophorus Oroſſius, teſtante Geſnero obſeruauit. Alexander Trallianus aduerſus calculum in veſica caprinum ſanguinem (τὸ αἴγειον αἷμα) commendat calidum foris illinendum, melius autem fuerit, inquit, ſi hircum ſupra ve- G ſicam poſueris. Optimum verò ſi in calido aere balnei inungas, & ita ſuperilliges; quod quidem non ſemel tantum, ſed ſæpius, & per interualla faciendum eſt. Torinus in paraphraſi ſua innuere videtur ſanguinem ſupra veſicæ regionem effundi debere (nimirum ex ipſo hirco iugulato, aut ex vaſe adhuc calidum) atque ita illini. Ad lapides de veſica eijciendos remedium ſingulare apud Marcellum Virgilium deſcribitur etiam his verbis: Hircum ſegregatum, vel clauſum ſeptem diebus lauro paſces, & poſtmodum à puero impubi occidi facies, & ſanguinem eius excipies munditer, ex eo dabis laboranti in cyatho vini, ſcrupulos tres: At verò, vt eius rei experimentum capias, lapillos fluuiales in veſicam mittes, in qua ſanguis exceptus fuerit, nam in veſica excipi debet, & ſignatam repone: Intra dies ſeptem ſolutos penitus inuenies. Hæc ille. Et rurſus, eodem capite; calculoſis, inquit, expertus affirmat incredibiliter ſuccurri remedio tali, ſi hircum, meliùs ſi agreſtem, melius ſi anniculum, & ſi menſe auguſto claudas loco ſicco per triduum, vt ei ſolas lauros edendas ſubminiſtres, & aquæ nihil accipiat, ad poſtremum tertio die, ideſt, aut Solis, aut Iouis, occidas. Melius autem erit ſi caſtus, puruſque fuerit, & qui occidit, & qui accipiet remedium. Exſecto igitur gutture eius ſanguis excipitur, vtilius ſi ab inueſtibus pue- H ris excipiatur, comburitur in vaſe fictili, vſque ad cinerem. Vas autem in quo torrebitur coopertum, & inlitum gypſo in furnum mittetur: Quod cùm vapori exemeris in puluerem conteres: nec non & polypum marinum identidem, vt dixi exuſtum, in puluerem rediges. Confectio autem vniuerſi medicaminis hæc eſt: Sanguinis huius hirci vncias tres, thymi vnciam vnam, pulegij vnciam vnam, polypi exuſti cineris vncias tres, piperis albi vnciam vnam, apij, ſeminis oluſatri vnciam vnam. Hæc omnia ſeparatim tunſa, & ad leuiſſimum puluerem redacta commiſces, & dabis infirmo, melius ſi die Solis, aut Iouis, cochlearis menſuram in meri potione, aut cuiuſcumque dulcis poculi. Prouidere autem debes, vt digeſto, ac ieiuno potio detur: & rurſum, vt eadem potione benè digeſta cibos accipiat: Et eo melius erit ſi hanc potionem cum condito poſt balineum in ſabanis adhuc conſtitutus acceperit. Et ſubinde rurſus ſuper omnia efficax aliud, inquit, ex eo facies medicamentum ſic: Sanguis hircinus ea obſeruatione, qua ſuprà, excipitur in patella ferrea cãdente, vt aduri poſſit, & ſtringi continuò ipſe ſanguis, ita vt poſtea in puluerem redigatur: Vel certè continuis aliquot diebus ad Solem ipſum ſanguinẽ pones, ita vt rore iam decuſſo poſt horam ſecundam ponas, & ante nonã colligas: Poſteaquam ita fuerit ſiccatus ſanguis, vt nullũ humorẽ habeat, colliges eiuſdẽ cruſtulas, & teres, atq; ex eo leuiſſimũ puluerẽ redi-

A rediges: deinde accipies herbam tribulum, cuius herbæ ipſum tribulum, hoc eſt, ſemen ſpinoſum proijcies; Ipſam autem herbam lectam de locis maritimis ſiccabis, tundes, & in puluerẽ rediges: Confectio autem medicaminis totius hæc eſt: Herbæ tribuli vncias duas, piperis vncias duas, petroſelini Macedonici vncias duas, folij ſertulam, ideſt, coronam, ſiuẽ ſphœram vnam, hæc omnia ſeparatim tunſa, & ad leuiſſimum puluerem reducta cum ſanguine hircino miſcebis, & dabis infirmo die Solis, aut Iouis cochlearum menſuram in meri potione, aut cuiuſcunque dulcis liquoris. Prouidere autem debes, vt digeſto, ieiunoque potio detur; quam cùm acceperit, qui calculum patitur, mox lapides ſolutos omnes per vrinam emittet. Hactenus Marcellus, ſubijciens etiam adamantem hoc ſanguine perfuſum ſolui, id quod & alijs perſuaſum fuit, ſic enim Simocatus: ſanguis hircinus adamantem emollit; Item Leoninus, eſt enim inter cæteros horum ſanguis calidiſſimus; Adamas autem cùm frigidus, ſiccuſq; ſit, ab eo, quod ſibi maximè contrarium eſt, pręcipuè vincitur. Idem ſentit inter recentiores Georgius Agricola, & Albertus inquiens: Caprinus (hircinus potiùs) ſanguis bulliens de nouo calidus extractus emollit adamantem: Sed & Hermolaus adamantis, inquit, natura inuictiſſima, & duarum rerum violentiſſimarum contemptrix ignis, & B ferri: non alia rumpitur vi, quàm hircino ſanguine macerata recenti, & calido, etiamſi hoc gemmarij noſtri falſum, & ridiculum exiſtimant, ex Plinio vt apparet, cuius hæc verba: hircorum ſanguini tanta vis eſt, vt ferramentorum ſubtilitas non aliter induretur, ſcabritia tollatur vehementius quàm lima. Quo loco idem Hermolaus pro lima legit ſcobina fabri. Scaliger verò etiam adamantem, in exercitationibus aduerſus Cardanum hirci ſanguine rumpi, inquit, Plinius tum prodit, tum vellicat. Mallem ſua proderet experimenta. Recentiores, qui deteſtantur occultas proprietates, eaſq; inſcitiæ aſylum contumelioſis verbis vocant, & alijs locis, & in hac hiſtoria, quas deſtruunt, conſtruunt. Aiunt enim hircinum ſanguinem in adamantem penetrare propter analogiam, quæ eſt in principio communi. At verò quid eſt aliud principij cõmunis analogia, quàm proprietas occulta? Nã quare ſubit hircinus, & alius ſanguis tenuior reſtitat excluſus? Et ſanè ab vno principio deducere adamantem, atque illum ſanguinem, eſt, hircum facere adamantem. Frãgere tamẽ in renibus, atq; in veſica lapidem tam verum eſt, quàm meridie lucere, quàm plurimos enim eius vi comminuimus. Sed & leporino fit hoc idem, vnde igitur illa efficacia? Non tibi nunc diſſoluam debitum; ſed bona fide interea p ignori tibi relinquam ingenui candidique animi ver- C bum hoc, neſcio. Hactenus Scaliger, quibus indicat inde vim huius ſanguinis ad calculum excogitatam, quòd adamantem lapidem terere crederetur. Sic & Laurentius Ioubertus: Sanguis hircinus, inquit, ad calculi humani curationem veniſſe metaphoricè, quia eo ſolo adamantem incidi poſſe creditur. Si in ſanguine hoc eodem, & ſucco ſenecionis vitrum efferbuerit, aut maceratum fuerit, reddetur tam molle, quàm eſt cera, vel argilla, ſit vt quiduis ex eo fingi poſſit: priori verò naturæ reſtituetur ſi in frigidam demergatur. Hæc eſſe Geberi, & poſt eum Alberti, nec non ingenioſi cuiuſdam Vitrarij Biturici, qui paulò antè quàm in fata concederet, hocque eximium ſecretum Antonio Mizaldo, vt ipſe memorat in memorabilibus centuria 8. aph. 18. vltro donare voluit. Vt modò ad inſtitutum de calculi fractione, & ſanguinis præparatione reuertamur, docet hæc etiam Fuchſius Marcellum ſecutus: hirci, inquit, mediocris ætatis, & quadrimi domi vino albo, & herbis calculum frangentibus nimirum fœniculo, apio, pimpinella, & œnanthe nutriti Iulio, & Auguſto menſe iugulati medius effluens, ex arterijs maximè ſanguis excipitur: nam primus tenuior, poſtremus craſſior putatur, vaſeque vitreo exceptus concreſcere ſinitur, atque aqueũ quod in eo eſt effunditur, reliquum linteo raro intectum Sole exiccatur. Iacobus Syluius in me- D thodo de componendis medicamentis ab initio capitis de animalibus, & eorum partibus ex Auicenna, & cæteris practicis, idem quidem etiam docet, ſed quaſi fide indignum reijcit, his verbis: Sanguini hircino, quamdiu ab animali calet coquendi abſceſſus vim tãtùm tribuit Galenus, qualem caprino, taurino, & cæteris calidis humidis modicè. Quod ſi adamantem frangit, ſed calidus tantùm ab animali, ſic lapidem calidus tantùm epotus fregerit, quod & ſanguinem vulpinum ex vena ſecta potum præſtare audio. Ne autem coaguletur, Xenocratis exemplo miſcere poſſis acetum feruefactum, aut coagulum. Hirci quoque, capræ, capri, cerui, leporis ſanguinem ſartagine frixum dyſenterias, & Cœliacorum profluuium ſiſtere tantum docuit Dioſcorides, non addit calculum frangere, quæ vis tenuibus conuenit cùm dictorum animalium ſanguis ſubſtantia craſſa, & terrea, & cum calore ſiccatoria dyſenterias ſanet. Cæterùm Garzias Lopius Luſitanus aduerſus Syluium ſic ſcribit, ſanguinem hircinum vtilem eſſe renum calculo non ſolùm recentiores, ſed veteres etiam ſcriptum reliquerunt, inter quod Aetius eſt, & Paulus Aegineta, Alexander Trallianus & Auicenna, qui omnes medium hirci iugulati ſanguinem colligũt, & calculoſis cum alijs ad hanc rem commodis miſtum in vaſe vitreo ſeruare iubent, nec ob aliud quidem quam quòd melior ſit primo & vltimo, quod nemo inficiabitur profectò, ſi hirci temperaturã animaduertat,

Adamas inuictæ alioquin fortitudinis hircino reſoluitur ſanguine.

Exercitat. 344.8.

Lib. 1. de comp. med. cap. 24.

Cap. 2. cõm. de varia rei medicæ lect.

cuius non eſt parua controuerſia apud Ariſtotelem,& Iſaacum, cum ille hircos natura humidos, E & calidos eſſe dicat,ideoque ad venerem procliuiores; hic frigidos,& ſiccos eſſe tradit. Ab Ariſtotele videtur diſſentire Galenus, vbi hircorum carnem ad coquendum, & ad bonum generandum ſuccum deterrimam eſſe ait, nec ob aliud quidem, quàm quòd frigidæ,& ſiccæ temperaturæ ſit: alimentum enim, quod eiuſmodi eſt,nequam,& prauum generat ſuccum, ſicut caro hircina,quæ licet frigidę,& ſiccę naturæ eſt,generat tamen ſanguinem, vt author eſt Aetius,cum acrimonia quadam, qua veluti aculeis quibuſdam excitantur hirci, eoque veneris auidiores ſunt, & ob id fortaſſis capras, nec vnquam febre carere ex Archelai ſentẽtia Plinius author eſt, quòd pręter naturam frigidam,& ſiccam,quam habent,prędite etiam ſint illa ſanguinis acrimonia,quam febrem in capris non ineptè quis vocare poteſt. Quid enim dic quæſo magis febris eſt, quam coeundi libido,qua magis quàm febre, viſcera inardeſcunt? Cæterum licet caro hircina ſiccæ,& frigidæ temperaturæ à nobis definiatur, non tamen hircos eiuſdem omninò temperamenti eſſe dicimus dum viui ſunt, ſed ipſos caliditatem quandam habere à natura, à qua ſortiti ſunt, abundè ſatis amaræ bilis, quo fit, vt capris, quæ etiam illa abundant, alimenta, quæ amara ſunt, dulcia F ſint. Quibus ita habitis non eſt audiendus Iacobus Syluius qui in ſuis ſcholijs in libro Hippocratis de natura humana errorem dicit eſſe practicantium, medium ſanguinem hirci iugulati colligentium ad calculum, quod perſuadet ex Hippocratis ſententia, quod dicat; *in his, quæ iugulantur, ſanguis fluit primò calidiſſimus, & ruberrimus, deinde pituitoſior, & bilioſior:* Quod diffiteri non audemus, quamuis ingenio noſtro ſatisfeciſſe me crederem, ſi palam dicerem, quod ſuſpicor. Dicam tamen Hippocratis ſententiam in hominis iugulati ſanguine veriſſimam eſſe, quam ad hircorum ſanguinem contorquet Syluius. Hippocrates enim de natura hominis agit, ad quam omnia quæ diſſerit referenda ſunt, non tamen ad naturam aliorum animalium, ad bouem ſcilicet, aut ad hircum, cuius iugulati ſanguis medius melior eſſe debet eò quòd totus coabundat bilioſus, acer,& acutus eſt,& qui priùs exierit ſubtilior & calidior eſſe debet, medius non ita ſubtilis, aut calidus, vltimus iam aliquid habeat pituitæ,& ob id non probatur; fit itaq; vt medius melior ſit cæteris. Verùm ſi vim illam, quam ſanguis hircinus ad calculum habet, ad actionem propriæ ſubſtantiæ cum Tralliano referre velis, parum intereſt primus, aut medius, aut vltimus colligatur, niſi dicas experimento (quæ fides eſt vtilitatis medicamentorum) compertum eſſe mediũ G iugulati hirci ſanguinem calculoſis vtilem eſſe. Hactenus Garzias. Hœdinum ſanguinem recentem ad cyathos ternos cum aceto acri pari modo ſi feruens potetur, ſanguinis excreationes reſicere author eſt Plinius. Parandi modum docet quodammodo Galenus in opere de ſimpl. fac. eãdemque vim ei aſcribere videtur his verbis: Porrò quod de hœdorum ſanguine prodidit Xenocrates, ratus id ob aceti miſtionem poſſe aliquid efficere, perſuaſi cuidam in agro degenti, qui rei ruſticæ quidẽ ſtudioſus, ſed primis diſciplinis eruditus erat, ut experiri uellet. Is retulit ſe in duobus ſanguinem expuentibus uſum nonnullam vtilitatem expertum. Cæterùm illorum neuter ex ijs, quæ mihi narrabat, neque ex arteria, neque ex laringe, aut ex pulmone expuiſſe viſus eſt. Xenocrates igitur in primo libro de percipienda ab animantibus utilitate, ubi de hœdis differit, ſcribit in hæc uerba: ad hœmoptoicos, hoc eſt, ſanguinem ſpuentes, admodum utilis eſt hœdorum ſanguis. Oportet autem nondum (Marcellus Virgilius perperam pro nondum habet nuper) concreto plus minus menſura ſemicotylę tantundem admiſcere aceti acris, idque ferueſactum trifariam partiri,& in ſingulos dies ſingulas partes exſorbendas dare. Itaque licebit tibi fortè fortuna in agro deprehenſo ubi reliquorum fuerit inopia, hoc uti, cùm citra periculum id experiri poſſis. H Quare apud Auicennam ubi habet ſanguinis hœdini recentis antequam congeletur uncia cum aceto mixta,& triduo pota uomitui ſanguinis confert, itemque agni; interpres fortè uomitui reddidit pro excreationi, uel ſputo. Adſtringentem autem illi facultatem ineſſe ex eo etiam clariſſimum eſt, quod, ut ſupra docuimus ex Plinio, ſanguine hœdi in cibum formato, ad cœliacos,& dyſentericos affectus quidam utuntur. Notandum denique in omnibus pharmacopolijs, ut annotauit Matthiolus loco ſanguinis draconis uendi rem fictitiam ex reſina (& bolo armeno, ut addit Syluius) ſanguine hirci, ſorbis aridis, & alijs permixtis. Eiuſdem naturæ, nimirum adſtringentis, eſt adeps huius pecudis, ſed hœdorum, teſte Galeno, minus tum calidus, tum ſiccus eſt, quàm caprarum, ſed & caprarum minus quàm hircorum,& rurſus hircorum, minus quàm leonũ. Hieronymus Mercurialis circa pinguedines contradictionem pulcherrimam, ut ipſe ait,& quam nemo, quod ipſe quidem ſciat, uidit, his uerbis explicat; Galenus 4. de ſimpl. cap. 6. ſcribit pinguedinem hirci eſſe maximè acrem, atque igneam; 2. uerò de ſimpl. cap. 12. dicit eſſe aliquas res, quæ morſus euacuando curant, quemadmodum ſunt res ſalſæ; alias uerò eſſe, quæ mordicationes curant non euacuando, ſed attemperando, & inter has, quæ curant mordicationes attemperando adnumerat oleum dulciſſimum, ſuccum ptiſanæ,& adipem hircinum, ita quòd uidetur ſibi clariſſimè

10. probl. 26

3. de alim. fac. c. 2.

De hœdino ſanguine.

10. de ſimpl. fac. c. 4.

Lib. de morb. cutan. c. 9.

A ſimè contradicere Galenus,quia,hic ponit adipem hircinum curare mordicationes attemperan-
do: 4. verò de ſimpl.habere hanc pinguedinem maximam acrimoniam & igneam.Pro tollenda
hac contradictione duo mihi dicenda occurrunt,primum eſt,pinguedinem hirci,aut recentem eſ-

Conciliatio locorum Galeni.

ſe,aut vetuſtam.Pinguedo vetuſta eſt maximè acris & ignea,& de hac locutus eſt Galenus 4.de
ſimpl Recens autem pinguedo tametſi ſit acris,non eſt tamen ita,vt vetuſta, & hoc dictum eſt à
Galeno 11.de ſimpl.cap.de pinguedine,& 3.de compoſ.med.per genera cap.5.Pinguedo igitur
recens hac ratione conuenit in morſibus,quia licet ſit aliquantiſper acris, habet tamen maiorem
vim emplaſticam, quàm acrimoniam,& propterea hanc commendauit 2.de ſimpl. Sed hæc re-
ſponſio, vt quod ſentio,fatear,mihi non ſatisfacit, quia Galenus loco citato videtur velle, quòd
etiam pinguedo hirci,dum recens eſt ſit valde acris ea propter putaui literam Galeni 2.de ſimpl.
eſſe corruptam, & loco τράγου legendum eſſe αἰγὸς, adducor autem ad hoc conijciendum, quia
Gal.11.de ſimpl.loco citato,inquit,quod in dyſenterijs maximè prodeſt adeps capræ, qui quidẽ
eſt minus acris,quàm hirci,concreſcit enim circa parietes inteſtinorum. Vnde permanentia illa
ſua non modò placat morſus,ſed etiam prohibet mordicationem ampliorem. Hactenus Mercu-
B rialis.Rhaſi ſeuum capræ adſtringentius eſt ſeuo boum;ſed quomodo hæc adſtringendi vis intel-
ligi debeat,docet in hæc verba Galenus: Boues,inquit, & capræ,& quæcunque id genus cornige-

Ex ſeuo caprino, hircino,& hædino ad varios affectus remedia.

ra ob ſiccitatem adipem plurimum generant. Sed ſiue ſeuum (interpres habet adipem) ſiue pin-
guedinem totum oleoſæ & pinguis ſubſtantiæ genus in animalibus appelles:non tamen licet ci-
tra mendacium adipem caprinum humidiorem eſſe dicere,quàm ſuum &c. Cæterùm caprinum
adipem ijs,qui mordicationes patiuntur,aut in recto inteſtino,aut in colo potius,quàm ſuillum
inijcimus,non quod acrimonias plus obtundat,ſed quòd ob craſſitiem citiùs concreſcat,cùm ſuil-
lus inſtar olei diffluat &c. Et paulo pòſt cùm nonnullos adſtringentia pro acribus dicere repre-
hendiſſet,ſubdit,ſed illi in vocabulis potiùs quàm rebus ipſis hallucinari videntur & maximè illi,
quibus lingua græca inſueta eſt, qualis eſt Dioſcorides Anazarbenſis &cæt. Hic enim cùm ait
magis eſſe adſtrictorium, adipem caprinum ſuillo, ſiquidem acriorem ſignificare velit per ma-
gis adſtrictorium, accipimus ſermonem ceu verum, at ſi illud talem habentem qualitatem,
qualem rhus,rheum, hypociſthis, balauſtium, haud verum eſſe ſermonem dicemus. Huc vſque
Galenus. Dioſcoridi autem hircinus validiſſimè diſcutit, & Auicennæ magis reſoluit quàm cæ-
C teri cum melãthio,ſulphure,& iride,lentigines,& maculas tollit,Plinio teſte, & labrorum etiam
fiſſuris efficax cum adipe anſerino,ac medulla ceruina,reſinaque & calce. Ceruix boum ſi media
intumuit,comperimus, Columella inquit,aureum eſſe medicamentum ex pice liquida,& bubula
medulla,& hircino ſeuo, & vetere oleo æquis ponderibus compoſitum, atque incoctum. Idem
Columella omnem ferè dolorem corporis,ſi ſine vulnere eſt, recentem meliùs fomentis diſcuti,
veterem vri ait,& ſupra vſtum butyrum,vel caprinum inſtillari adipem. Et alibi, ſuppuratio in
bubus,inquit,ferro reſcinditur,expreſſus deinde ſinus ipſe,qui eam continebat,calida bubula vri-
na eluitur, vel ſi collui ea pars non poteſt,lamina candenti ſeuum caprinum, aut bubulum inſtil-
lato. Cum calce ſtrumas diſcutit,teſte Plinio & Marcello dicente: adeps caprina cum calce ſub-
acta, & appoſita ſtatim diſſoluit, & ſanat per ſe perniones, admixta ſandaracha vngues ſcabros
emendat,vt ait Plinius,vel vt Sextus vnguibus leproſis ſuperpoſitum ſine tormento ſanat. Can-
tharides licheni illitas cum ſucco taminiæ vuæ, & ſeuo ouis,vel capræ prodeſſe, abſque dubio Pli-
nius ait,vlceraque quę ſerpunt cohibere ſeuum hoc cum cera,item addita pice,& ſulphure percu-
rare;manantia item verendorum vlcera cum melle, rubique ſucco. Bupreſtim item cum hircino
D ſeuo lichenas illitam ex facie tollere ſeptica vi (in textu perperam legitur ſmectica) pedes locu-
ſtarum cum ſeuo hircino tritos lepras ſanare, eaſdemque frictas cum hoc eodem ſeuo vnguium
ſcabritiem tollere. In furunculis ſeuum bubulum cum ſale illini, aut ſi dolor eſt intinctum oleo li-
queſactum ſine ſale, ſimilique modo caprinum. Aeſculapius adipem caprinum cum roſis mixtũ
puſtulas,quæ nocte graueſcunt,tollere credit, hocque etiam auribus inſtillatum ſurdos ſanare.

Contra cantharidũ venena.

Idem ait inſtillatum auribus ſurdos ſanare.

Per ſe adeps caprinus datur, teſte Dioſcoride, vtiliter his,qui cantharidum venena hauſerunt,cũ
cera verò contra ictus ſerpentium,vt Plinius ait,imponitur; Atqui Aeſculapius omni morſui,&
læſioni ſubuenire ſcribit. Magi,vt citat Plinius,commendant ſeuum caprarum comitialibus cum
felle taurino pari pondere decoctum, & in folliculo fellis reconditum, ita ne terram attingat bi-
bendum ſub limine ex aqua. Idem ait Zeæ farinam ex vino rubro ad ſcorpionum ictus tepidam
illini tuſſi cum caprino ſeuo, aut butyro. Sed Dioſcorides ius decocti caprini adipis phthiſicis in
ſorbitionibus prodeſſe aſſerit, ipſe verò Plinius capræ ſeuo in pulte ex alica, & phthiſin,& tuſſim
ſanari ait, vel recenti cum mulſo liquefacto, ita vt vncia in cyathum addatur, rutæque ramo per-
miſceatur non paucos tradere. Marcellus verò phtiſanam cum adipe caprino coctam torminoſis
in declinatione conuenire vult,& apud Dioſcoridem habemus caprinum adipem decoctum cum
polen-

polenta, rhoe, & caſeo, dyſentericis dari, & cum ptiſanæ ſucco infundi. Rhaſes vbi remedia ex E
capra deſcribit, leonis etiam ſeui (niſi interpres errauit, quod omninò ſuſpicandum eſt) mentionẽ
immiſcet cum de leone tractaſſet ab initio libri illius de ſexaginta animalibus, nec vllum tale ex
eius ſeuo remedium memoraſſet. Sepum leonis, inquit, omnibus præfertur, ob hoc cùm clyſter ex
eo paratur cum aqua hordei toſti, aut cum aqua farinæ toſtæ, & ſumach coctum, & liquefactum
cum cera exulceratis inteſtinis ſummopere conducit. Plinius etiam ſeuum caprinum in ſorbitio-
ne aliqua inteſtinorum vitijs magnopere prodeſſe aſſerit, ita vti protinus hauriatur frigida aqua:
(Sextus idem remedium hydropicis commendat, referente Geſnero, cui hoc non probatur) Seuo
itidem hirci aduerſus dyſenteriam vtuntur, teſte eodem Plinio, in pane, qui cinere coctus ſit: Ca-
præ, à renibus maximè, vt per ſe hauriatur, protinuſque modicè frigidam ſorberi iubent. Canarij,
vt refert Cadamuſtus cap. 8. ſæuo hircino condito herbarum quarundam ſucco carnem inungũt,
vt cutis facta inde denſior, algorẽ ferat faciliùs: Nudi enim ferè incedunt. Aliqui & in aqua deco-
ctum ſeuum admixta polenta, & cymino, & anetho, acetoq; vtũtur: quod poſtremum remedium
legitur etiam apud Marcellum: adipem caprinum, inquit, de renibus ſublatum miſce cum polen- F
tæ furfuribus, atque adijce illi cyminum, & anethum & acetum æquis portionibus, atque ex aqua
decoque, & colatum ſorbitionis more dyſenterico dato ſumendum, mirè, celeriterque ſubuenies.
Idem Marcellus ſeui hircini vncias duas, olei viridis ſextarium dimidium, hęc ſimul in duplici va-
ſe remiſſa, & calefacta dyſenterico inijci iubet. Podagris, vt Plinius ait, medetur taurinum ſeuum,
alij verò hircinum præferunt cum fimo capræ, & croco, ſinapive cum caulibus hederæ tritis, &
perdicio, vel flore cucumeris ſylueſtris: alij ſeuum hircinum magnificãt cum helxines parte æqua,
ſinapis tertia. Idem alibi helxinem imponi podagris, ait cum caprino ſeuo, ceraque Cypria: &
alibi, podagris, inquit, cum ſeuo hircino vehementer proſunt minoris ſambuci cauliculi illiti: &
rurſus heliotropij radix cum folijs, & hircino ſeuo podagris illinitur. Sed & Dioſcorides, & Rha-
ſis hircinum adipem, cum fimo capræ, & croco impoſitum podagricis auxiliari aiunt, vt diſſoluat,
ſiue, vt habet Albertus, leniat dolorem. Sic falx hircino adipe illita teneros pampinos à canthari-
dibus & à pruina præſeruat, vt refert Gaudentius Merula lib. 3. cap. 62. Geſnerus ſuos tradit ex
adipe de omento hędi ſumpto, & ſtillatitio roſarum liquore macerato in libras tribus vel quatuor
caphuræ drachmis admixtis vnguentum parare ad fiſſuras labiorum, & narium vtile, & mulieri- G
bus tum aliàs, tum ne facies à ſole aduratur expetitum, Galli, & Itali, inquit, pomatum vocant,
quoniam odoris commendandi gratia poma adijciunt hoc ferè modo: Mala quinque decortica-
ta, & in partes diuiſa, & caryophyllis infarcta in roſarum liquore moſchato macerantur quatri-
duo: Deinde addunt adipis hœdini recentis libram & ſimul feruefaciunt in balneo mariæ (vt vo-
cant) donec omnia albeſcant, mox cum prædicto roſarum liquore abluunt, vt totum fiat album,
& in vaſe vitreo reponunt. Sunt qui odoris gratia, algaliæ vel moſchi, vel vtriuſque parum admi-
ſcent. Apud nos quidam tragacanthæ, ceruſſæ, & lactis caprini nonnihil admiſcent. Eiſdem vi-
ribus præditum, aut etiam efficacius videtur, quod vulgò vnguentum album caphuratum vocant,
oleo roſarum, cera alba, ceruſſa, albis ouorum mixtis cum modica caphura. Poſſet & calx viua,
præſertim lota admiſceri, vt in illo Sexti, ad labiorum fiſſuram. Sepum capræ, (tribuit autem ca-
preæ eadem ferè omnia, quæ alij capræ,) & adipem anſerinum, & medullam cerui, & cepe cum re-
ſina ſimul & calce viua, fac vt malagma: mirè ſanat labiorum fiſſuras. Medulla caprina quarto lo-
co, poſt ceruinam, vitulinam & taurinam laudatur à Dioſcoride, omnium poſtrema eſt ouilla.
Plinius laudatiſſimam facit ceruinam, mox vitulinam, deinde hircinam & caprinam, vt ſuprà vbi H
de vitulina fuſiùs dictum. Dictum modò etiam ex eodem ſanguinem caprinum decoctum cum
medulla contra toxica venena ſumi, idemque remedium dyſentericis, & hydropicis prodeſſe: Et
alibi cùm ex caprino remedia quædam docuiſſet, ſubdit: nec abdicant fimũ ex melle illitum epi-
phoris, contraque dolores medullam, item pulmonem leporis, vt dubitet aliquis leporinam ne an
caprinam medullam accipiat: Ego, inquit Geſnerus, de caprina intelligo, quod & mihi videtur.
Idem Plinius ſanguinem caprinum, vel medullam, vel iecur aluum ſoluere tradit, cùm potiùs cõ-
trà ſiſtere aluum dixeris, nam ſiccandi modicè, & emplaſticam ferè facultatem omnes medullæ
habent, quamobrem ad dyſentericos etiam caprinæ medullæ vſum ipſe quoque commendat in-
quiens: Sanguis caprinus decoctus cum medulla dyſentericis ſubuenit: & rurſus; Sanguis caprinus
cum medulla hydropicis auxiliatur, efficaciorem putant hircorum vtique ſi lentiſco paſcantur.
Nos verò etiam ſanguinem caprinum aluum ſiſtere oſtendimus idem nunc de iecore confirmatu-
ri ex eodem Plinio, cuius hæc ſunt verba: Iecur aſſum capræ cœliacis ſubuenit, magiſque quàm
hirci, cum vino auſtero decoctum, potumque, vel ex oleo myrtheo vmbilico impoſitum: quidam
verò decoquunt à tribus ſextarijs aquæ ad heminam addita ruta: & rurſus: aluum ſiſtit iecur hir-
cinum decoctum in vini hemina: & rurſus; Sanguinem ſiſtit caprini cornu cinis, vel fimi, ex aceto
(ſcili-

Medullis quæ facultas ſit.

Iecoris caprini ad varios affectus mira virtus.

A (ſcilicet illitus) hircini verò iecoris diſſecti ſanies efficacior: Et cinis vtriuſque ex vino potus, vel naribus ex aceto illitus: hircini quoque vtris vinarij duntaxat cinis cum pari pondere reſinæ ſiſtit ſanguinem, & vulnus glutinat. Sed & Marcellus ait: Vini veteris feces & iocinoris caprini fruſtū ſufficiens in ollam rudem mitte, & facito vt belliat, atque inde ieiuno cœliaco ſufficienter da bibere. Eſt uerò iecur caprinum quàm maximè celebre ad nyctalopas. Galenus: Caprinum iecur aſſum ſi edatur tum ad nyctalopas accommodari aiunt, tum eos, qui comitiali morbo ſunt obnoxij arguere, conuulſionemque illis accerſere. Dioſcorides uerò tradi aſſerit hircini iecinoris cibo comitiales deprehendi, ſed vtriuſq; eadem vis, vt ex Galeno dictum. Et rurſus: ex Dioſcoride: Caprini iecoris inaſſati decidua ſanie inūgi luſcioſos (nyctalopas) prodeſt, & dum coquitur apertos oculos halitu eius vaporari: prodeſt in cibo toſtum ad eadem. Plinius: Capras tradunt noctu non minus cernere, quàm interdiu; ideo ſi caprinum iecur veſcantur, reſtituit veſpertinam aciem his, quos nyctalopas vocant; & alibi: Et quoniam noctu æque quoq; cernant, ſanguine hircino ſanari luſcioſos putant, nyctalopas Græcis dictos: Capræ verò iecinore in uino auſtero decocto: quidam inaſſati iecoris ſanie inungunt, aut felle capræ, carneſque eas (ipſum ſcilicet iecoris uiſcus) ueſci, & dum coquantur oculos uaporari ijs præcipiunt; Id quoque referre arbitrantur, ſi rutili coloris fuerint. Volunt & oculos ſuffiri iecinore in olla decocto, quidam inaſſato. Celſus libro 6. poſt multorum in oculis morborum curationes, de oculorum imbecillitate curāda, ſic prodit; Præter hæc imbecillitas oculorum eſt, ex qua quidam interdiu ſatis, noctu nihil cernūt, quod in fæminam benè reſpondentibus menſtruis non cadit. Sed ſic laborantes inungi oportet ſanguine iocinoris maximè hircini, ſin minus caprini, vbi adaſſum coquitur excepto. Atque edi quoque ipſum iecur debet. Rhaſis denique ait, dum hepar capræ cum aqua, & ſale coquitur comprimat ſe oculis apertis ſuper uaporem huius aquæ, cui uiſus deficit noctu, multum iuuat. Sextus Empiricus hæc remedia ad nyctalopas capreæ iecori adſcribit, cuius uerba ſuo loco citabimus. B Hippocrates in lib. de nat. muliebrib. Si pariens inflata fuerit, hepar ouillum, aut caprinum calido cinere obrutum edendum præcipit meracius ad dies quatuor, & uinum bibi uetus. Plinius cùm dixiſſet papilionem, qui lucernarum luminibus aduolat, inter mala medicamenta numerari, huic contrarium eſſe dicit iecur caprinum. Sed & hirci iecur alexiterium eſt: nam Ponzettus Cardinalis id maturè ſumptum ab ijs, quos canis in rabie momordit, auxiliari aſſerit, ex eodem, ut uidetur Plinio, cuius hæc ſunt uerba; Ad canis rabidi morſum laudant hirci iecur, quo impoſito ne tentari quidem aquæ metu affirmant. Calidum illitum lepras tollit teſte eodem; Nota uerò hirci iecur eadem dici caprino efficere, ut Galenus ſcribit. Ex felle multa etiam reperio remedia, & potiſſimum apud Plinium, tum caprino, tum hircino; Caprinum ueneficijs ex muſtela ruſtica factis contrarium eſſe; cum aluminis cinere ſcabiem hominis inquam abolere, elephantiaſin tollere, (ſed Dioſcorides hircinum fel ad elephantiaſis tumores commendat) magis felle capræ ſacrificatæ duntaxat illito oculis, uel ſub puluillo poſito ſomnum allici dicere. Ad porriginem prodeſſe cornu ceruini, cinerem è uino, utque non tœdia animalium capillis increſcant; Item fel caprinum cum creta cimolia, & aceto, ſic ut paululum capilli inareſcant; Ad eandem prodeſſe fel hircinum cum urina tauri; ſi uerò uetus ſit etiam furfures adiecto ſulphure emendare. Hoc idem lentigines tollere admixto caſeo, & uiuo ſulphure, ſpongiæque cinere, ut mellis ſit craſſitudo; Aliquos inueterato felle uti maluiſſe mixtis calidis furfuribus pondere oboli unius, quatuorq; mellis, prius defricatis maculis. Legimus & apud eundem fel caprinum ſtrumas diſcutere, ſed fortè caprinum legendum, nam Marcellus habet ſic: Fel caprinum ad incipientes ſtrumas optimè facere experimenta docuere, nam penitus creſcere non ſinentur, ſi eo aſſiduè tangantur; ait item Plinius fel caprinum pluribus modis aſſumi ad oculorum remedia; cum melle contra caligines; cum ueratri cādidi tertia parte contra glaucomata: cum uino contra cicatrices & albugines, & caligines, & pterygia, & argema: Ad palpebras uerò euulſo prius pilo cum ſucco oleris, ita ut inunctio inareſcat; Contra ruptas tuniculas cum lacte mulieris; Ad omnia autem inueterata fel efficacius putare (eadem omnia Sextus de capreæ felle ſcribit paucis uerbis uariantibus, ut infrà apparebit) Caligini autem prodeſſe hoc fel etiam legimus apud Serenum, qui ſic canit;

Hirci iecur ad canis rabidi morſus.

Fellis caprini facultates, & hircini.

Hyblæi mellis ſucci cum felle caprino
Subueniunt oculis dira caligine preſſis.

Ad nyctalopas, ideſt, luſcioſos Dioſcor. fel capræ ſylueſtris priuatim inunctum prodeſſe ait; Idem uerò etiam præſtare hircinum, & Galenus in facilè parabilibus ad ulcera oculorum, & albugines fel hirci confricari iubet in oculo; aliaſq; eodem in opere euulſis radicitus pilis, qui palpebris innati oculum infeſtant hyenæ, aut hirci fel ſtatim inungi, ut nunquam renaſcātur, aſſerit. Et Rhaſis quoque & Albertus collyrium ex felle caprarum ſylueſtrium, uel domeſticarum telam oculorum ſanare profitentur, idemque Albertus fel caprinum ait palpebris, uel ſupercilijs impoſitum

Ad oculorū mala.

pilos

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

pilos abolere: acerrimum enim eſſe, & forſan in ali js quoque locis pſilothron. Galenus teſtatur E nonnullos domeſticarum ſuum bile, ſiue felle ad vlcera aurium vti medicamento, vt ipſe profitetur, vtiq; non reprobato, quare eodem ipſe, vbi compoſitorũ nihil adfuerit, vti præcipit: hæc autem eſſe innumera, ſed & pro affectus magnitudine aliam etiam, atque aliam alterius animalis bilem poſſe congruere. Nam vbi vlcus diuturnum fuerit, multamq; ſaniem, puſque contineat, etiam ſicciorem bilem præferri iubet, puta ouium, quæ paulo, inquit, & acrior ſuilla, hac etiam magis caprarum, cui adſimilis quodammodo eſt vrſorum, & boum taurina valentior &c.

Ad aurium vitia remedia.

Ad aures, quæ grauiter dolent, & vetera vulnera intrinſecus habẽt, Marcellus huiuſmodi habet remedium: Mellis optimi vnam partem, aceti acerrimi duas partes confuſas decoques feruoribus tribus, & longiùs ea ab igne remouebis, donec commotus feruor conquieſcat, tum nitrum addes, eo vſque donec ex vapore cognoſcas nitrum reſediſſe, & iterum leui igne recoques, ne efferueat, tunc addes fel hircinum vel aprugnum, vel verrinum, aut porcinum, dummodo non de ſcrofa, & commouebis & iterum concoques, ac tepefacies, & deinde, quantum ſatis eſt, auribus infunde. Idem author medicamentum habet, quod recipit mellis, & fellis caprini ana ſcrupulum vnum, iubet conteri, F & in ſtrigili calefieri, & infundi, & lana occludi aurem, profiteturque nihil hoc medicamine potentius eſſe, neque certius, etiamſi intrinſecus cancerauerint, inquit, aures. Recitat & Plinius medicamenta ad aurium vitia: Aurium, inquit, vitia ſanantur tritis porri folijs cum felle caprino, vel pari menſura mulſi; Et rurſus, aurium vitijs medetur fel caprinum cum roſaceo tepido, aut porri ſucco: Aut ſi ſint rupta ibi aliqua, è lacte mulieris. Inuenio itidem apud innominatum: Quorum auditus hebes eſt, ex felle caprino, formicarum ouis, melle, & chelidonio mixtum medicamẽ auribus inſtillari.

Ad anginã.

Prodeſt & anginæ cum melle, teſte Plinio, nec non Marcello, dum ait: caprinum fel, vel taurinum melle permixtum, & extrinſecus faucibus appoſitum, vel pro vnguine inductũ, anginas efficaciter ſanat. Idem ad ceruicum tumores ſedandos ouorum vitellos coctos, cum adipe anſerino illini tradit felle caprino æquis ponderibus permixto, atq; inde ceruices fricari. Cum ciclamini s ſucco, & aluminis modico hoc idem fel, teſte Plinio, aluum ſoluit; addit tamẽ, aliquos & nitrum & aquam adijcere maluiſſe. Ad lumbricos egerẽdos lanam, felle caprino madefactam vmbilico apponi iubet Marcellus, teſtaturque ani vitia, & condylomata eo peruncta ſanari certiſſimo conſtare. Sed & Plinius ſi benè memini per ſe id condylomatis ſedis mederi teſtatur. Cum melle veretri doloribus, vlceribuſque illitum prodeſt, callumque vuluarum emollit inſperſum, & G à purgatione conceptus facit. Probatumq; remedium eſt felle caprino non manu, ſed pinna pedes perunctos confeſtim dolore releuari, vt apud eundem Marcellum legimus. Inuenio denique apud Didymum non fore in lecto cimices ſi fel hirci, aut tauri aceto acri diluatur, indeque lectus, aut parietes illinantur.

Lienis capræ, hircive in medicina vſus.

Lien capræ, hirciue aſſus cœliacis ſubuenit, vt Plinius ait. Marcellus verò hircinus, inquit, ſplen calidus, ideſt, ſtatim vt de pecude ſublatus fuerit, ſuper lienem hominis impoſitus, & alligatus mirè dolorem intra paucos dies auferet, ſi poſtea ad fumum ſuſpendantur, vt illic areſcat. Capitis caprini cum ſuis pilis decocti ſuccum laudant, inquit Plinius, ad rupta inteſtina, & Sextus id cum pilis decoctum, & contritum inciſa inteſtina ſolidare ait, ſed Marcellus cũ pilis ſuis contuſum, atque diſcoctum, ciboque ſumptum rupta interius inteſtina dici tradit glutinare. Ipſum verò cerebrum Magi per annulũ traiectum aureum priuſquam lac detur infantibus, teſte Plinio, inſtillant contra comitiales, cæteroſque infantium morbos. At Aeſculapius capræ cerebrum cum melle carbunculos in ventre ſanare vult: Sextus verò aquam, quæ è capræ palato effunditur, & quicquid comedit ſi miſceatur cum melle, & ſale, & ex eo caput, & corpus ſerò fricetur, H pediculos extinguere promittit, aitque idem remedium eſſe ad ventris dolorem: Sed & ventrem ſtrictum ſoluere & ſi plus biberit purgare. Si libuerit generare marem duos teſticulos capri aſſos deuorari iubet Rhaſis, & coire eodem die, ſic fæminam (niſi quid impedimenti in ipſa fuerit, vt addit Albertus) marem concepturam: quod ſi verò vnum duntaxat teſtem comederit, puerum teſte vno naſciturum. Legimus verò apud Sextum, genuinum capræ ſtercori commixtum, & factum quaſi malagma, femorum, ſi eo illinantur, mirè ſanare dolorem. Quo loco Humelbergius per genuinum, aut teſticulos, aut naturam, aut tale quid intelligendum putat, ſicuti de patella cerui etiam dixit. Idem Sextus capræ ſecundam ex vino potam mulierum ſecũdas eijcere author eſt, ſed Plinius paulò aliter: Membrana caprarum, in qua partus editus inueterata, inquit, potuque ſumpta in vino ſecundas pellit. Corij caprini cinis ex oleo illitus perniones mirè abolet, vt ait Marcellus, vt verò Plinius, eiuſdem cinis ex oleo iniurias è calceatu ſanat. Aliàs & Marcellus inquit: Pelliculæ caprinæ ramenta cum pumice trita, acetoque permixta exanthematis proſunt. Itẽ ſi fæminæ ſanguis ex naribus nimiè defluat, mamillæ eius vinciantur corrigio caprino: Idem corium cum ſuo pilo decoctum aluum ſiſtit, teſte Plinio, qui & alibi ait hircini vtris vinarij dũtaxat cinis cum pari pondere reſinæ ſanguinem ſiſtit, & vulnus glutinat: & rurſus alibi: vtuntur & pelle

A hœdorum recente ad plagas. Pili caprini vſti fluxus omnes ſanant, vt Aeſculapius docet, vel vt Sextus vſti, & aceto permixti ſanguinem de naribus fluentem reprimunt; vel, vt Marcellus, combuſti adiecta pice, & aceto inſerti naribus ſanguinem citò ſiſtunt. Sextus eodem modo in naribus appoſitos lethargicos excitare aſſerit, idem & Plinius teſtatur, atque inſuper eorum cinerem calculos expellere. Marcellus verò etiam combuſtos, tritoſque, & in potione datos ſtranguurioſos potenter emendare profitetur, & Plinius rurſus accenſis ijſdem fugari ſerpentes dici ait, cineremque eorum potum, vel illitum contra ictus valere: Sextus denique ex pilis capri ſi is ſuffumigetur, qui in inguine dolet, ſanari: hœdorum verò pilis ſuffiri vuluas vtile putari legimus in Plinio: Cinis fęminum eorundem inteſtina rupta mirè ſarcire traditur, referente eodem, & ſanguinem ſiſtit; è lacte verò mulieris proficit ad cacoethe. Cornu caprinum dextrum in Athanaſiam magnam ſic appellatam compoſitionem apud Ioannem Meſuen venit: Item in antidotorum deſcriptionibus filij Serapionis, & Auicennę. Apud Meſuen codices quidam variam lectionem habent, aliàs de cornibus cerui: hanc reprehendunt monachi, qui in Meſuen ſcripſerunt, quoniam apud alios authores non habeatur. Ioannem Manardum quoque vituperant, qui ſcripſerit B ſuperſtitioſè dextrum potiùs, quàm ſiniſtrum cornu ſumi. Ipſi enim dextrum præferendum putant, ſiue occulta nobis ratione illud præcellat, ſiue quòd pugnãdo magis exerceatur, & alia multa multo riſu excipienda nugantur: Verùm interim ex cerui etiam cornibus, alios dextrum, alios ſiniſtrum præferre, vt ſuo loco dicemus. Serpentes accenſo cornu vel pilis, vt dictum eſt, fugari dicunt, teſte Plinio cineremque eorum potum, vel illitum contra ictus valere, quare Sextus, dum ait, puluerem de cornu capræ, & eius lac cum origano, & cum vini cyathis tribus à ſerpente morſus bibat, venenum excutiet, confundere videtur in vnum remedium, quod Plinius triplex fecit, de cornu, de lacte, & de caſeo capræ: de cornu Plinij verba iam retuli, de reliquis quoque mox ſubiungam; videntur prętereа corrupta quædam in Sexto. Cinis eiuſdem cornu ex myrtheo oleo perunctis ſudores inhibet, vt idem Plinius teſtatur, illitus verò ex aceto ſanguinem ſiſtit, hircini autem iecinoris diſſecti ſanies efficacior eſt: & cinis vtriuſque ex vino potus, vel naribus ex aceto illitus. Eiuſdem caprini cornu farina, vel cinis magiſque hircini addito nitro, & thamaricis ſemine, & butyro, oleoque prius capite raſo mirè continent icta fluentem capillum. Sextus etiam ait cornu capri combuſtum, & mixta farina impoſitum furfures ſcabiemque in capite emendare. C Idem ad ſacrum ignem cornu caprinum, inquit, in flamma vſtulato, & cruſtas, quæ exſurgunt in vas nouum, donec conſumatur, deinde conteres cum aceto ſcyllitico, & illines ſacrum ignem, mirificè ſanabitur. Ait item caprinum cornu capiti infirmi, qui non dormit ſuppoſitum, vigilias in ſomnum conuertere. Ad hircos, vel alas fœtentes remedium ex Marcello: Hirci maturioris cornu raſum, vel exuſtum cum felle hirci miſcetur, & pondere æquo myrrha adijcitur, atque inde aſcellæ, demptis prius pilis, aſſiduè perfricantur. Comitialem morbum deprchendit caprini cornu, vel ceruini vſti nidor, teſte Plinio, & Sextus ait: ſi caducus verè caducus eſt caprinum cornu aduſtum naribus ſi ſumpſerit (ideſt, ſi ante eius nares teneatur) mox cadet. Alibi etiam Plinius Lethargicos eundem nidorem, vel etiam pilorum excitare aſſerit. Galenus cornuum cerui & capræ vſtorum vſum maximum eſſe ait, & ſe quoque ſæpe periculum feciſſe tum ad candorem dentiũ, tum ad contrahendas mollitie fluidas gingiuas. Sed & Auicenna ait, cornu capræ ad albedinem vſtum dentes egregiè abſtergere, & gingiuas corroborare, earumque turgentium dolorem reprimere. Idem & apud Rhaſin, & Albertum legitur remedium, qui dentes eo confricandos ſcribunt. Suffiri eo vuluam vtiliſſimum ait putari Plinius: Hippocrates verò in lib. de morbis muliebr. D inter medicamenta muliebria diuerſa, & ita confuſa, vt de multis ad cuius facultatis titulum referri debeant dubitatur, habet: Ouiculæ, aut capræ cornu tuſum, & hordeũ toſtum, ac freſum oleo ſubigito, ac ſuffito: & rurſus; caprę cornu, & gallam, & adipem ſuillum, ac cedriam ſuffito. Vngulas capræ ad ſerpentes prohibendos Palladius vri iubet: ſi cinis earundem ex aceto illinatur, alopecias ſanat, vt Dioſcorides, & Rhaſis teſtantur. Albertus autem acetum vehemens requirit, & malignã quoque alopeciam ita curari ſcribit. Ex quo vſu hunc cinerem facultatis eſſe extenuatoriæ conijcit Galenus. Aeſculapius vngulas vſtas ex pice liquida miſceri, & illini iubet ad eaſdem, & Plinius ait, vngularum cinis cum pice fluentem capillum continet. Talorum verò capræ recentiũ cinis dentifricio, inquit hic idem, placet, & omnium ferè villaticorum quadrupedum, ne ſæpius eadem dicantur. Pili vſti, & aceto permixti ſanguinem de naribus fluentem reprimunt authore Sexto, & lethargicos excitant. Marcellus paulò aliter: pili combuſti, inquit, adiecta pice, & aceto inſerti naribus citò ſanguinem ſiſtunt: atqui Aeſculapius pilos iſtos vſtos omnes fluxus ſedare teſtatur. Fugari eiſdem vſtis ſerpentes ſuprà in cornu diximus ex Plinio, qui & calculos eorundem cinere expelli tradit; combuſti, tritique, & in potione dati ſtranguurioſos potenter emendant, teſte Marcello. Sextus denique profitetur, ſi ex pilis capræ fumigetur is, qui in inguine dolet, ſanatum iri.

Hæmorrhagiæ remedia.

Cornu caprini vſus in medicina.

Ad defluuiũ capillorum.

Contra peruigilium.

Ad lethargicos excitandos.

Vngularum capræ medici vſus.

Pilorum vſus.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

E

De lactis caprini remedia.

iri. De lactis modò caprini natura ſuprà nonnulla diximus; hic de remedijs dicturi, quæ ex ipſo parantur. Id quàm vtile ſit delicatis corporibus, quæ nauſeabunda remedia abhorrent, ex hiſce Plinij verbis facilè licet conijcere: Scio Damocratem medicum in valetudine Conſidiæ M. Seruilij conſularis filiæ omnem curationem auſteram recuſantis diu efficaciter vſum lacte caprarum, quas lentiſco paſcebat.

Contra venena.

Vis ei in primis ineſt alexiteria, vt ex eodem Plinio diſcimus: Cancri fluuiatiles, inquit, triti, potiq; ex aqua recentes, ſeu cinere adſeruato contra venena omnia proſunt, priuatim contra ſcorpionum ictus cum lacte aſinino, vel ſi non ſit, caprino &c.

Contra cantharides:

Et rurſus: caprinum lac contra cantharidas remedio eſt, & contra ephemerum, potum cum taminia vua. Et rurſus: lactis caprini hauſtus cum vua taminia contra ictus ſerpentium valet. Columella porrò tradit multos agnis febricitantibus lacte caprino mederi, quod per corniculum infunditur faucibus.

Aduerſus quartanas:

Sextus verò ait: capræ lac, quod primùm mulgetur leuiores facere acceſſiones in quartanis ſiue eſum, ſiue ex dulci bibitum: Magorum verò quidam, vt habet Plinius, fimi hirundinum drachmam vnam è lactis caprini, vel ouilli, vel paſſi cyathis tribus aduerſus quartanas ante acceſſiones dant.

F

Sacer ignis morbus ouium inſanabilis penè ad omnem contactum excandeſcit, ſola tamen ea fomenta (verba ſunt Columellæ) non aſpernatur lactis caprini, quod infuſum tantum valet, vt blandiatur igneam ſæuitiam differens magis occidionem gregis, quàm prohibens. Potum autem pruriginem, & morſus ſanare habemus apud Aeſculapium, Plinius eodem lendes interimi ex alijs refert, & Marcellus incoctum, ſed non adulteratum, aut vitiatum recte alopecijs infricatum, mirum ait eſſe remedium: Plinius perunctas eodem gingiuas faciles dentitiones facere: & alibi efficax haberi ait caprino lacte collui dentes, & Sextus dentes mobiles ſæpius caprino lacte colluendos eſſe, ſed & aliàs hic ſcribit caprino lacte recenti ſicut mulſum fuerit os aſſiduè collutum, laborantes ex ictu dentes confirmare, & rurſus lacte bubulo, aut caprino tonſillas & arterias vlceratas leuari, gargarizatur, inquit, calidum vt eſt expreſſum, aut calefactum.

Purgatoriũ gratum, & vtile ex lacte caprino.

Potum cum ſale, & melle aluum ſoluit, vt Plinius aſſerit, & Marcellus purgatorium efficax, quod nec ſtomachum vexat, nec caput grauat, & bilem deducit, recitat eiuſmodi: Lactis caprini ſextarium, ſalis ammoniaci vncias duas, mellis optimi vnciam vnam in vnum omnia diu contrita, & permixta ieiuno potui dantur, ſed poſt potionem diu inambulare debet, vt ipſa potio melius motu corporis proſit:

G

Hippocrates verò etiam in lib. de morbis mulierum, mulieri grauidæ pituitoſæ, & caput dolenti, & aliàs atque aliàs febrienti dare iubet pharmacum, quod pituitam ducit, & lac caprinũ coctum cum melle miſcere.

Lac ſchiſtũ parandi modus:

Medici, inquit Plinius, ſpeciem vnam addidere lactis generibus, quod ſchiſtum vocatur, id fit hoc modo: fictili nouo feruet, caprinum maximè, ramiſque ficulneis recentibus miſcetur, additis totidem cyathis mulſi (Dioſcorides habet aceti mulſi) quot ſint heminæ lactis, cùm feruet, ne circumfundatur, præſtat cyathus argenteus cum frigida aqua demiſſus ita ne quid fundatur. Ablatum deinde igni refrigeratione diuiditur, & diſcedit ſerũ à lacte. Quidam & ipſum ſerum iam multo potentiſſimum decoquunt ad tertias partes, & ſub dio refrigerant: bibitur autem efficaciſſimè heminis per interualla ſingulis, diebus quinis (ſingulis vſque ad quinas habet Dioſcorides) meliùs à potu geſtari.

Quib. proſit datum.

Datur comitialibus, melancholicis, paraliticis, in lepris, elephantiaſi articularibus morbis; inteſtinorum vitijs magnopere prodeſt lactis caprini potus decoctus cum malua exiguo ſale addito; & ſi coagulum addatur maioribus emolumentis fiet. Marcellus lac caprinum ex coagulo temperari iubet, & dum tepet, antequam penitus conſtringatur, dyſenterico bibẽdum dari, citumque eſſe remedium: ait item lactis caprini ſtatim mulſi grandi potioni addi de coagulo hœdino fruſtum quantum auellana grandis eſt, hocque digitis medicinali, & pollice ſublatum, vel miſſum, & ijſdem digitis contemperari, & dari laboranti dyſenterico, dùm adhuc calet lac, antequam coagulo ſtringatur, per triduum:

H

Hanc potionem ieiuno dari contra orientem bibendam. Idem etiam lac feruens adiecto polentæ quantum ſatis ſit, cùm fuerit quaſi tenuis pulticula, dyſenterico bibendum dari, ſed & Plinius aſſerit, iſtiuſmodi lac ad dimidias partes decoctum dyſentericis, & cœliacis præberi. Si torminoſi, vel cœliaci propter frequentes deſurrectiones viribus deficientur, dandum erit ex præcepto Marcelli eis ius gallinæ pinguis excocte cum butyro, vel lac caprinum, aut ouillum tepidum per ſe, aut etiã decoctum cum butyro. Iniectio ad dyſenteriam ex eodem: Amyli vncias tres in lactis caprini cocti pro modo quantum viſum fuerit adijcies, & ita iniectionem facies: Poſt clyſteris vſum, ſi quidem ſtercorum multitudo in cęco inteſtino ſit, ſin minus, poſt fomenta pectini, inguinibuſque admota: Aetius in cura teneſmi exhiberi præcipit lac caprinum recens, mulctum heminæ menſura, nequaquam minus, verùm non aceruatim, ſed ſigillatim partitum: ſequenti deinde die lac ipſum ad dimidium vult decoqui, ablato eo quod in decoctione concretum ſuperſtat, atque ita exhiberi. Ex eodem Aetio, alijſque ſupra in boue docui, quo pacto lac cum calculis fluuiatilibus ignitis, ſiue bubulum, ſiue caprinum in bilioſis alui fluxionibus, & cœliacorum parare conueniat. Sa-

A nantur & lacte caprino lienes, teſte Plinio, poſt bidui inediam, tertia die hœdera paſtis capris,
per triduum poto ſine alio cibo. Vtiliſſimum etiam lienoſis remedium hoc eſt apud Marcellum:
Capræ lactares abſtinentur à cibo per triduum, tertia die hœdera tantummodo ſaturantur,
& mulgentur antequam bibant: Si ex eo lacte ſextarios tres per triduum calidos ſtatim
quomodo mulſi fuerint, ieiunus lienoſus acceperit, ita vt nullos alios cibos illo triduo manducet,
potenter ſanabitur. Idem & aliàs habet ſic: Qui quotidie ieiunus ſerum caprinum, ſed earum
capellarum, quæ hedera veſcuntur, biberit, ſplene conſumpto erit. Et rurſus: Lac caprinum ſemicoctum
ſi capræ tantummodo hedera paſcantur, infantibus lienoſis datur. Sextus pollicetur ſi è
lacte caprino adiecto coagulo, vt ſolet caſeus fieri, potus detur hydropicis, elapſuros ipſos: ad colicam
ex lacte caprino calido in bubula veſica ventri admoto remedium ſuprà habes in boue, ſed
illud hic addam aliquos non in veſicam lac infundere, ſed ſpongiam eo grauidam imponere, &
inſuper vas ligneum quo lac minus defluat. Aeſculapio teſte potum per ſe lumbricos necat. Marcellus
renum dolore liberari credit, qui paſſi Cretici cyathos tres, lactis caprini itidē, ſeminis cucumeris
grana triginta tria optimè trita ſimul vna potione biberit. Anatolius equis ſanguinem
B per vrinam excernentibus lactis caprini cotylam cum amyli ea menſura, quæ tribus ouis par eſſet,
& olei vncijs tribus omnia mixta per cornu infundi iubet. Pelagonius verò lac caprinum,
amylum, & oua tria, & ſuccum perdicij herbæ commiſcet. Ad venerem incitantia quædam medicamenta
medici ex Marcello, ex caprino lacte propinant: Certè Plinius ait herbæ quam orchin
vocant, radicem alteram, quæ mollior, & inferior eſt in lacte caprino viri in Theſſalia bibunt
ad ſtimulandos coitus, duriorem verò ad inhibendos. Quibus ſemen fluit, & non potentibus,
& aquoſum eſt, unde fit, vt fæmina non concipiat, lac caprinum cum melle potum Sextus
remedium eſſe vult valde optimum, vt concipiat. Ad lac procreandum quidam dixerunt,
inquit Auicenna, quòd comedere propria vbera caprarum, & ouium cum lacte, quod in eis continetur,
valde eſt vtile ad hoc propter illud, quod eis exiſtit ex ſimilitudine, aut propter proprietatem,
quæ eſt in eis. Caſeus caprinus recens, authore Plinio, ijs, qui viſcum biberint,
remedio eſt: quo loco ixian, vel ixinem, quæ chamæleon niger eſt cum ixo, ideſt, viſco confudit.
Idem cùm de canis rabidi morſu dixiſſet: ad reliquos, inquit, beſtiarum morſus caprinum
caſeum ſiccum cum origano imponunt, & bibi iubent: Et rurſus alibi, caſeum caprinum
C cum origano impoſitum, contra ictus ſerpentium valere tradunt. Siccus ex aceto, & melle purgat
vlcera ex eodem. Contra quartanam datur caſeus caprinus recens cum melle diligenter ſero
expreſſo. Aeſculapius teſtatur, caſeum hunc impoſitum omnes punctiones, & dolores reprimere.
Mollis, ideſt, recens cum melle ſubactus impoſituſque, & panno deſuper tectus, aut linteo
ſuggillationes, liuoreſque celeriter abſterget ſi Marcello credimus: Siccus cum porro igni ſacro
illinitur ſi Plinio, qui & aliàs ait: ſiccus ex melle & aceto in balaneis oleo remoto papulis illinitur.
Ad feruorem, vel punctionem oculorum, capitis, & pedum dolorem ex Sexto: Caſeus caprinus
recens oculis ſuperpoſitus mirè ſubuenit, item ſimili modo capiti dolenti ſuperpone; ſic & pedum
dolorem medicare. Et Marcellus ait, recens coagulatus ſuper oculos poſitus dolores citò lenit:
Et Plinius: Caſeo caprino molli, inquit, impoſito ex aqua calida epiphoræ ſedantur, ſi tumor ſit,
ex melle, vtrumque verò ſero calido fouendum. Ad veretri dolorem, Marcellus caprinum
caſeum, & mel pari pondere in pultario fictili coqui iubet, & bis ad diem imponi: ſed antè
vino vereri locum, qui curandus eſt, elui. Plinius autem tritum & impoſitum carbunculis
genitalium mederi aſſerit. Si mulier cibos auerſans, vtero doleat, & febris ipſam ac rigor corripiat,
Hippocrates in volumine de morbis muliebribus, pepli albi quintam dimidiæ chœnicis
partem & ſeminis vrticæ tantundem, & caſei caprini raſi dimidiam chœnicem, ſimul cum vino
vetere mollit, deinde cocta dat ſorbenda: Et paulò pòſt: Si ex partu alui profluuio corripiatur,
bibat vuam paſſam (inquit) nigram, & punici dulcis malicorium & internum nucleum,
& coagulum hœdi; hæc vino nigro diluta & caſeo caprino, ac polenta triticea inſperſis,
bibenda dato. Et alibi in eodem libro; ſi quid in vteris computruerit, item ſi ſanguis & pus
exeant, caſeum caprinum vel deraſum aſſatumque, vel ſimpliciter, cum æquali parte polentæ
miſcet, & in vino ieiuno propinat. Nicoon (vt Nicandri Scholia citant, & Hermolaus in
Plinium) in libro de difficultatibus, optimum coagulum ait hinnuli, ſecundum leporum, tertium
hędi. Marcellus Virgilius non rectè agni pro hędi in huius authoris teſtimonio poſuit. Nam &
Plinius hędi non agni inter laudata coagula recenſet, inquiens: Coagulum hinnuli, leporis, hœdi
laudatum, præcipuum tamen daſypodis: quamuis alioqui nihil vel parum ſaltem referre exiſtimem,
vtro hœdine an agni vteris: certè Dioſcorides lepotino coagulo pares habere vires ait,
coagulum hœdi, agni, hinnuli, aliorum, contra aconiti potum in vino & concretum lac
in aceto, conuenientem aſſumi. Haly autem cùm coagulum hœdi contra potum cicutæ

Pro lienoſis.

Caſei caprini varij effectus.

Pro vtero.

Lib. 11. cap. 41.

Coaguli differentię & ex ijs ad diuerſa vitia medelę.

prodeſſe tradit, eique qui fungos comedit, pro cicutæ legerim aconiti: & apud Plinium, vbi E
priuatim id commendat contra viſcum, & chamæleonem album, & ſanguinem taurinum, con-
Plinius emē- tra quem & leporis coagulum ex aceto bibatur; pro viſcum, ἰξὸν ſcilicet, legi debet chamæleo-
dat. nem nigrum, ſiue ixian. Idem Plinius contra paſtinacam, & omnium marinorum morſus coa-
gulum leporis, vel hœdi, vel agni drachmæ pondere ex vino ſumi aſſerit. Item in profluuio ſan-
guinis hœdi coagulum bibi vtile putari; item tertia parte ex aceto potum ſanguinis excrea-
tiones reficere, authore Marcello, magnitudine fabæ in vino myrtheo remiſſum, & ieiuno
cœliaco datum efficaciter prodeſt; id quod & Plinius alicubi ſcribit; & Hippocrates coagu-
lum hœdi aduerſus alui profluuium laudat, vt iam dixi in remedijs ex caſeo caprino. Et Ga-
Vrinę capri- lenus 2. parabil. 73. maceratum aceto acerrimo aduerſus muliebre profluuium ieiunæ propi-
næ efficacia. nat. Vrina caprarum cum aceto ſcyllitico hauſta contra ictus ſerpentium valet, teſte Plinio,
panos item, & apoſtemata in quacunque parte diſcutit, dolorem ceruicum inflexibilem opi-
ſthotonon vocant, leuat auribus infuſa: quod poſtremum remedium etiam Marcellus habet, &
aliàs opiſthonicis, & tetanicis lotium caprinum, cum aqua mixtum efficaciter prodeſſe aſſerit ſi F
Lib. 4. ieiunis potui detur. Pœni paſtorales in filijs quadrimis, vt refert Herodotus, venas verticis
lana ſuccida inurunt, nonnulli venas temporum, ne ſcilicicet vnquam pituita defluens ex ca-
pite, officiat, eaque de re ſe aiunt eſſe optima valetudine. Quod ſi pueris inurendis ſpaſmus con-
tingat, vrina hirci aſpera eos liberant. Auenzoar, vt citat Mercurialis in lib. de peſte, ait vrinæ hir-
ci odorem vtilem eſſe peſti. Pota hac hirci urina amoris faſtidium fieri admixto propter faſtidiū
nardo Oſtanes dicit apud Pliniū, Dioſcorides urinā caprę aurium dolorib. inſtillatam mederi tra-
dit. Plinius verò ſi grauitas ſit audiendi, fel bubulum cum urina capræ, uel hirci mederi teſtatur;
uel ſi pus ſit in quocunque autem uſu putari hæc efficaciora in cornu caprino per dies uiginti in-
fumata. Sed & Marcellus aduerſus grauitatem audiendi fel bubulum cum urina hirci auriculæ,
quæ moleſtiam ſurdiginis patitur, inſtillari iubet, ſtatimque ſubueniri aſſerit. Aliàs etiam mo-
net ſub eo omento, quo egeritur, tepidam auri obtunſæ infundi; & aliàs rurſus inſtillatum hoc
lotium dolorem ſedare, quod magis ſuppuratis auribus adfirmetur, ob quam cauſam præſen-
tis auxilij plures exceptum, & cornu caprino inditum in fumo ſuſpenſum diligenter ad neceſ-
ſarias medelas reſeruent; ſed hoc ex Plinio etiam dictum eſt, apud quem etiam eſt legere, urinam G
capræ calefactam, inſtillatam auribus, fimumque eiuſdem cum axungia illitum ad parotides
prodeſſe; Hydropicus ſorbere iubetur à Sexto lotium capræ, quod mirificè, inquit, ſanat. Item
hircinum lotium ſi heminam biberit, & ſpicæ nardi, & ebulum cum aruerit, melius eſt lotium ſi
idem paſti fuerint. Sed Dioſcorides urinam capræ ad aquam, quæ cutem ſubijt, cum nardi ſpi-
ca quotidie binis cyathis cum aqua bibi ſcribit, urinamque per aluum extrahi; unde apud Pli-
nium, ubi ſcribitur, hydropicis auxiliatur urina ueſicæ apri paulatim data in potus, efficaciùs quę
inaruerit cum ueſica ſua: pro apri lego capri, uel capræ, Marcellus etiam ad urinæ difficultatem,
& calculum lotium caprinum, ideſt, caprarum quæ in montibus paſcuntur tepidum potari opor-
V ſus capri- tere tradit admixto uino, & aqua ob faſtidium. Sextus ait, ſi mulier id bibat menſtrua prouo-
ni fimi varij care, atqui Plinius profluuium, quamuis immenſum, urina, inquit, capræ pota ſiſti obſtetrices pro-
in medicina. mittunt, & ſi fimum oblinatur. Omnium cieberrimus uſus eſt caprini fimi, Græci σπυράθους
10. ſimpl. propriè nominant (verba ſunt Galeni) degerentis, & acris facultatis adeo, vt induratis ſcirrho-
cap. 22. rum in modum tumoribus congruat, non tantùm lienis, ſed etiam aliarum partium. Vſtum
tenuioris eſſentiæ quidem, verùm haud manifeſtè redditur acrius: quamobrem ſanè ad alope- H
cias competit, & omnia adeo, quæ extergentia medicamenta deſiderant, vt lepras, pſoras, liche-
nas, & id genus alia. Miſcetur & digerentibus cataplaſmatis, qualia ſunt, quæ accommodan-
tur ad parotidas, & bubones diuturniores. Eſt enim vis eius tum vſti, tum non vſti abſterſo-
ria, & digerens, nec eam paruam habet digerendi potentiam. Verùm pro paſtu vario nonnihil
habuerit differentiæ; non tamen tantum quantum ſtercus humanum. Medicus quiſpiam ex ijs,
qui in agris & vicis medicinam exercent, vtebatur hoc fimo ex aceto ad viperarum morſus, &
multò ſanè etiam magis aliarum beſtiarum, ac profectò complures ex ijs ſeruauit. Et hic ipſe
quoque medicus ad auriginem potandas ipſas ſpyrathos ex vino præbuit, & ad profluuium
muliebre cum thure appoſuit. Quæ omnia ſanè optimus medicus ignorare non debet, cæte-
rùm potiora eligere, potiſſimum ad vrbanos & honoratos viros. Hæc omnia Galenus. Pli-
nius inquietos infantes fimo iſto adalligato panno cohiberi tradit, maximè puellas. In ace-
to decoctum imponitur, teſte Dioſcoride, ſerpentium morſibus cum vino ſtudioſè impoſitum
viperarum morſibus auxiliatur, & Plinius tradit in aceto decoctum & illitum in ictus ſer-
pentium valere dici, & recentis cinerem in vino: Atque in totum difficiliùs ſe recolligentes
à ſerpentium ictu in caprilibus optimè conualeſcere: qui verò efficacius volunt mederi, oc-

A ciſæ capræ aluum diſſectam cum fimo intus reperto ſtatim illigare, ait & aliàs percuſſis à
ſcorpione fimum efficacius cum aceto decoctum auxiliari; laudari, & ad canis rabidi mor-
ſum ex vino illitum, aut melle. Marcellus verò fimum hircorum cum melle decoctum,
adpoſitumque paniculis ſanitatem præſtare aſſerit; & apud innominatum reperimus, cum
aceto mixtum puſtulis nigris ſalubriter ſuperilligari. Sextus affirmat caprinum ſtercus im-
poſitum non pati conſurgere tumorem. Cum melle præterea mixtum ſanare luxos, & tu-
mores diſcutere, & non pati iterum conſurgere, vbi luxos videtur intelligere luxatos: nam &
Plinius luxatis fimum caprinum cum melle illini tradit. Ex aceto decoctum ſtrumas diſcu-
tit, vt idem Plinius habet: In vino item, vel aceto decoctum illinitur in his, quæ rumpere opus
eſt. Rurſus, ex aceto ſubferuefactum, & illitum, ſanat vlcera, quæ ſerpunt: Manantia veren-
dorum vlcera ſanat, cum melle rubique ſucco, vel ſi ſerpunt fimum etiam prodeſſe dicunt cum
vino, aut cum aceto, prodeſſe item ad lepras, pſoras, & lichænas & id genus alia, vt paulò antè ex
Galeno dictum eſt. Dioſcorides in aceto decoctum imponi ait, vlceribus quæ ſerpunt, igni ſa-
B cro, parotidibus. Sextus cum melle mixtum, & appoſitum ſanare canceroſos: Similiter etiam
paratum, & ſuperpoſitum carbunculos, qui in ventre naſcuntur, diſcutere. Marcellus fimo ca-
prino in aceto ferueſacto & ſubacto ſi imponatur omnia crurum, & tibiarum ulcera purgari &
perſanari ait, butyro bubulo cum oleo cyprino, aut laurino poſtmodum addito. Spinæ, ac
ſimilia corpori extrahuntur excrementis capræ ex uino, ut Plinius habet, ſed apud Sextum, ca-
pri non capræ legitur his uerbis: Stercus capri ex uino conſperſum impoſitumque, quod inhæ-
rebit extrahet, & ſanabit. Apud Plinium, ubi ſcribitur ulcera cætera (uidelicet præterquam
in tibijs, cruribuſque) explentur, aut purgantur fimo aprino, aut hircino, legendum, ut ſu-
ſpicor, caprino. Medicus quidam medicamentorum peritus in Myſia Helleſponti, referente
Galeno, ulcerum ambuſta ad cicatricem ducebat ouium ſtercus roſaceo commiſcens; ſed &
per ſtercus caprinum combuſtum ſimiliter curabat parum eius multis numeris maiori cerati ro-
ſacei moli admiſcens. Græcum exemplar habet, καὶ μέν τοι διὰ τῶν αἰγῶν κεκαυμένους ὁμόιως
ἐθεράπευε, deeſt nomen excrementi: interpres legit, inquit Geſnerus, διὰ τῆς τῶν αἰγῶν κε-
καυμένης κόπρου ὁμόιως ἐθεράπευε, μιγνὺς καὶ ταύτης non ταῦτα: ſi τῆς particulam addas, κό-
πρου, uox omitti poteſt, ut in proximè præcedentibus poſita. Sed conſiderandum eſſe monet
C Geſnerus, an rectè legatur κεκαυμένους, ut nihil hic mutandum ſit præter τῆς articulum adden-
dum: Senſus erit, quin etiam caprillo fimo homines ambuſtos ſimiliter curabat, & cætera.
Nam Plinius quoque caprarum fimum (ſimpliciter, non uſtum) ambuſta ſine cicatrice ſanare
dici ſcribit. Aggregator etiam ex Auicenna citat capræ ſtercus cum aceto, uel cerato roſaceo
ambuſtis auxiliari. Deinde cum ouillo ſtercore non uſto uſus ſit ille medicus, de quo Galenus
ſcribit, quod minus acrimoniæ, quàm caprinum habet, caprinum in eundem uſum uſſiſſe non 2. parabil. 3.
eſt ueriſimile. Quamquam ſi uſti quoque huius fimi (cùm acrimoniæ ex igne nihil aſſumat, ut 1. parabil.
ex Galeno ſuprà dictum eſt) modicum copioſo cerato aliquis miſceat, idoneum ambuſtis medi- 41.
camentum reddet. Scio & alia quædam, ut pilos, teſtas purpurarum, & coria in hunc uſum
uſurpari ſolita, proinde rem in medio relinquo, ut quiſque pro arbitrio legat, & ſentiat. Alicubi ue-
rò Galenus hircinum ſtercus ad morbum comitialem proficere ſcribit, ſi ex eo quindecim glo-
buli ad ſummum exhibeantur. Et aliàs ad caluas, piliſque carentes palpebras ſummopere con-
ducere ait, ſi muſcerda, & ſtercore hircino æquali menſura mixtis, toſtiſque ex melle illinantur
D facere hoc etiam ad utiligines. Marcellus hircinum fimum tritum cum aceto ſcyllino miſcet,
frontique & temporibus illinit, hocque ad dolorem hemicranei ſedandum etiam in perpetuum
prodeſſe putat. Neruorum doloribus caprinum decoctum in aceto cum melle utiliſſimum, te-
ſte Plinio, putant, uel putreſcente neruo: & Marcellus teſtatur melle mixtum, impoſitum ſup-
puratos neruos expurgare, & ad ſanitatem, uſque perducere: Sexto uerò authore, cum acerri-
mo aceto mixtum morbum articularem ſanat in dulci potum, ut Aggregator citat; ſimiliterque
mirè parotides ſanat, item articuli cum eodem peruncti ſanantur: cum aceto mixtum, & ſuperli-
nitum neruorum contractionem curat. Habemus & apud Plinium cum melle in aceto decoctum
articulorum attritis prodeſſe, Marcelluſq; ſcribit cum aceto tritum, & ſubactum uſq; ad craſſitu-
dinem mellis impoſitum articulorum contractiones relaxare, & tremulis prodeſſe; Medetur alo-
pecijs exuſtum, & cum aceto, aut oxymelite illitum, ut tradit Dioſcorides, & meminit etiam Ga-
lenus, ut ſuprà retuli, & Plinius inquiens, caprino fimo cum melle alopecias expleri tradunt. Pau-
lus Aegineta, ubi de alopecia ſcribit, tum caprino, tum ouillo ad eam excremento utitur. Con-
tra capitis dolorem Marcellus ſeptem pilulas ſtercoris caprini ex aceto teri, & fronti illi iubet.
Apud hunc eundem, ubi habet; ſtercus caprinum fimo conſperſum tritumq; & impoſitum oculis,
atq; obligatũ, omnem dolorem, tumoremq; detergit, pro fimo forte reponendum vino. Ceruicis

dolor inflexibilis, quē opiſthotonon Græci vocant, leuatur, eodem atteſtante Marcello, & Plinio, bulbo trito cum fimo caprino ceruici illito. Nec abdicant illud ex melle illitum epiphoris oculorum, vt refert Plinius: contra parotides in aceto decoctum imponi & Dioſcorides tradit, & nos ex Galeno diximus, idemq; Sextus atteſtatur. Quidam innominatus baccas caprinas aridas terit, & ex vino generoſo bibendas dat, quem tuſſis male habet, additq; pituita reiecta ſtatim ſanari.

Ad regium morbum.

Dioſcorides verò fimum caprarum præſertim in montibus degentium potum in vino, regium morbũ emendare profitetur, ſcribitque Galenus medicum quendam in agris eo ſimiliter vſum. Illinunt & ventrem cœliacis eodem cum melle decocto, vt Plinius habet; vt verò Sextus, caprinum ſtercus pro fomento impoſitum colicis prodeſſe dicunt.

Ad colicam.

Sexto conſentit Marcellus, dum ait: Stercus caprinum recens in aqua remiſſum, colatumq; cum mulſi cotylis tribus, & piperis contriti granis ſexaginta in tres potiones diuiſum per triduum datur, ita vt prius corpus eius colici, cui potio dãda eſt, acopo perungatur, vt perfrictiones omnes coacto ſudore diſcedant, miro remedio ſanabitur. Ad induratos lienis tumores medici non pauci caprinum ſtercus etiam, Galeno teſte, applicant, & ad aquam inter cutem, & ad ſplenicos variè eo vtimur. Marcellus teſtatur aridum tritum adiecto melle potui datum ex aqua calida mirè educere tineas: Expellit & calculos in mulſo, ſed tunc efficacius Plinius eſſe vult ſylueſtrium caprarum.

Inuſtio iſchiadicorũ Dioſcoridi quomodo fiat, & vbi.

Dioſcorides tradit vtilem iſchiadicos vſtionem hunc in modum accipere: In eo interſtitio, vbi pollex brachiali committitur, caua veluti lacuna ſubſidet, in qua lana oleo imbuta ſubſternitur, deinde ſigillatim feruentes ſtercoris caprini pilulæ imponuntur, dum vapor per brachium ad coxam ſentiatur peruenire, & coxendicis dolorem mitigare: Aduſtionem id genus Arabicam appellari. Ego, inquit Geſnerus, cauam illam lacunam in ipſo brachiali, interno eius latere nempe ſub pollice reperio, quæ tamen non ſemper apparet: manum verò ita tenenti, vt digitus minimus infimo loco ſit, pollex ſupremo, idemque ſurſum, & retrò tendatur, omninò conſpicua fit inter duos neruos figura prorſus idonea, quæ baccam recipiat caprinam. Hæc admonere, inquit, volui, quoniam interpretes non ſatis conueniunt, & Dioſcoridis textus Græcus, vel mutilus eſt, vel certè obſcurus his verbis, ἐπὶ τὸ μεταξὺ μέρος τȣ̃ ἀντίχειρος, συνεγγίζων δὲ τῷ καρπῷ, κοῖλον &c. nam vbicunque μεταξὺ, ideſt, medium, vel interſtitium fuerit, duo extrema nominari debent. Conſpicitur ſanè lacuna iſta apertè, vel ſciſſura, quæ inter pollicem, & reliquam manum (vel indicem; ſic enim fortè appellare licet vnumquemque digitum, vt ſimul pars omnis in metacarpio ei ſubiecta attribuatur;) interiacet ad carpum vſque recta deſcendenti. Plinius fortè hac apud Græcos locutione non intellecta ſimpliciter cauam manum reddidit, vbi idem remedium deſcribit his verbis: Afferunt & Magi ſua commenta. Primum omnium, rabiem hircorum, ſi mulceatur barba, mitigari, eadem præciſa eos non abire in alienum gregem. Huic admiſcent, (ſenſus videtur, huic commento alterum commiſcent, neque enim fimum barbæ miſceri, aptè intellexeris) fimum caprinum, & ſubdito linteolo vncto caua manu quantum poſſit feruens ſuſtineri iubent, ita, vt ſi læua pars doleat, hæc medicina in dextera manu fiat, aut è contrario. Fimum quoque ad eum vſum acus æreæ punctis tolli iubent. Modus curationis eſt, donec vapor ad lumbos ſentiatur peruenire. Poſtea verò manum porro tuſo illinunt, item lumbos ipſo fimo cum melle, ſuadentque in eodem dolore, & teſtes leporis deuorari. Hæc Plinius.

Alia, & melior vſtio in iſchiadicis.

Simile remedium idem author alibi docet, in quo plus rationis, vt Marcello Virgilio etiam videtur, minus ſuperſtitionis eſt: Iſchiadicos vri, inquit, ſub pollicibus pedum (Aggregator legit ſub poplite) fimo caprarum feruente vtiliſſimè tradunt. Arabica illa apud Dioſcoridem vſtio noſtra ætate, inquit Marcellus Virgilius, quòd audierimus, in nullo vſu eſt. Plutarchus quidem in commentario, cur ſerò ſceleratià numine puniantur in vſu eam fuiſſe vſtionem ijs verbis teſtatur: Καὶ γελοῖος ὁ φάσκων ἄδικον εἶναι τοὺς ἰσχίων πονȣ́ντων καίειν τὸν ἀντίχειρα, quod eſt, ridiculus præterea eſt dicens iniuſtum eſſe medicum, qui in coxendicis dolore pollicem vrat. Coxendicis dolor per femora, genua, tibiaſque ad infimos talos pertinet, quod in ſuperiore hominis parte non fit: quamobrem plus rationis eſſe videtur, cur pedum pars potius vratur, quàm manuum. Præterea qui aptiorem coxendicum vſtionem docuerunt Hippocrates, Paulus Aegineta, alijque Græcorum medici, aliter in eo malo hominem voluerunt vri. Hæc ſolùm habui de hac vſtione dicenda, nec plura apud authores reperio: vt neque cur Arabica diceretur, conijcio tamen à gente nomen inuentum, quoniam Arabes ſic coxendices vrerent. Non diſſimilis vſtionibus his eſt ea, qua in gente noſtra circa quadrageſimum à partu diem infantes candente ferramento ab alijs in imo occipitio, ab alijs in interſcalpio, ab alijs ſub poſteriore humero paſſim vruntur: vulgo creditur ſine ea uſtione non poſſe feliciter primæ illius ætatis pericula infantes euadere. Hæc ferè Marcellus. Mihi quidem, inquit Geſnerus, hæc infantium uſtio nulla ex parte cum Arabica conferenda videtur cùm præſeruandi gratia, & ferro fiat, illa curandi, & ſine ferro & cætera. His iam

per-

A perſcriptis Aetium adiui, qui lib. 12. cap. 3. ex Archigene, & Antyllo multa ſuper hac re adfert digna memoratu, & Dioſcoridis etiam verba repetit: Veteres, inquit Archigenes, etiam vſtione in iſchiadicis vſi ſunt, alij aliter &c. quidam ad propinquæ cruri affecto manus locum inter magnum digitum, & indicem medium circa infernum magni digiti, ſiue pollicis articulum, caprinũ ſtercus feruens per forcipem imponunt, ſtercora permutant, donec ſenſus vſtionis ad locum affectum perferatur. Dioſcorides hanc rem ita tradit: caprinum, inquit, ſtercus feruefacito, & extẽſo magno manus digito cauum locum circa inferni eiuſdem articuli finem nota &c. vt ſuperius recitaui. Antyllus autem: nos etiam, inquit, huiuſmodi vrendi modo vtimur, ſtercus caprinum ſiccum feruefacimus, eoq; ventrem magni digiti affecti pedis perurimus paulò infra vnguem, vſque ad os ipſum vſtione penetrante. Hæc ipſa vſtio extremas coxendicum affectiones, & quæ multis alijs præſidijs cedunt, diſſoluit. Cæterùm poſt vſtionem porri folia cum ſale trita imponito &c. Iam verò etiam fimum capræ cum farina hordei, & aceto impoſitum maximè in duris, & ruſticorum corporibus, remedium eſt iſchiadicis, vt legitur apud Serapionem, qui Galenum citat, & Dioſcorides ait fimum hunc eundem cum axungia (σὺν ὀξυγγίῳ, ideſt, cum adipe, vel B axungia: Hermolaus ὀξυκράτῳ legit, ideſt, poſca, vt ait Marcellus Virgilius) impoſitum his, qui podagra tentantur, auxilio eſſe. Hic item, vt alicubi citatum reperi, cum fimo capræ, & croco impoſitum adipem hircinum podagricis auxiliari tradit. Rhaſis hoc idem remedium repetit, vt & Albertus, ſed qui crocum omittit: Plinius verò aliter: podagris, inquit, medetur taurinum ſeuum &c. alij hircinum præferunt cum fimo capræ, & croco ſinapive cum caulibus hederæ tritis, ac perdicio, vel flore cucumeris ſylueſtris: magnificant alij fimi caprini cinerem cum axungia. Ruſus hoc ſtercus cum aromate aliquo (cum ſpica nardi, vt vetus habet translatio) hauſtum menſes cit, & partus euocat, authore Dioſcoride: tritum verò cum farina, & impoſitum lanis cum thure fæminarum profluuia ſiſtit, cæteroſque ſanguinis impetus ex aceto cohibet. Apud Hippocratem lib. de nat. mulieb. inter diuerſa vterorum remedia menſibus præcipuè, & ſecundis pellendis duo legimus hæc remedia, ſtercoris caprini pilulas, & leporis pilos pinguedine phocę ſubacta ſuffito: Aliud, ſtercus caprinum, & pulmonem phocæ, ac cedri ramenta ſuffito. Medicus quidam, referente Galeno, in agris ſtercus caprinum ad profluuium muliebre ſiſtẽdum cum thure apponebat: Et Plinius tradit, profluuium quamuis immenſum vrina capræ pota ſiſti obſtetrices promittere, C & ſi fimum illinatur. Hiſce omnibus remedijs adijcere lubet, quod ipſemet hircus peſtilentiæ tẽpore domi alatur, magnum enim præſidium putant contra auram peſtiferam, quia ædium vaſtitas viroſo vapore, quem hircus exſpirat repleta, repellat aditu auram venenatam, quæ eadem ratio in ſuffitu odorato locum habet, plebs tamen aliam rationem ſubijcit, quod ſcilicet malus vapor, malo alio vapore tanquam cuneus cuneo fugetur, quæ res mihi in mentem reuocat, inquit Ambroſius Paræus, id quod eſt ab Alexandro Benedicto proditum, extitiſſe Scytham medicum, qui peſtem ab aeris infectione manantem ceſſare fecit, interfici iuſſis omnibus vrbis canibus, felibus, ſimilibuſque alijs animalibus: Horum enim cadaueribus per vicos abiectis noui putridi vaporis tanquam recentis aduenæ vi vetus hoſpes peſtiferis aeris ſedibus deiectus eſt; ſic peſtilentia quieuit.

De eadem coxendicorum inuſtione diuerſorum ſentẽtia.

Podagræ remedia.

Ad varios mulierum affectus.

Ad peſtem fugandam.

Lib. de peſte cap. 6.

D VSVS VARII.

TONDENTVR capræ, inquit Varro, quòd magnis villis ſunt, in magna parte Phrygiæ: vnde cilicia, & cætera eius generis fieri ſolent. Sed quòd primùm ea tonſura in Cilicia ſit inſtituta, nomen id Cilicas adieciſſe dicunt. Habemus & apud Plinium in Cilicia capras tonderi, vt alibi oues. Fuiſſe autem huiuſmodi veſtium genus tenuioris fortunæ hominum tum ex ijs, quæ recenſebimus, tum ex moderna cilicij ſignificatione (cilicium enim dicimus aſperrimum illud tegumentum, quo tergora ſua nuda homines mortificationis carnis dediti veſtiunt) intelligi facilè poteſt. Virgilius id in primis docet, dum canit:

Nec minus interea barbas, incanaque menta
Cinyphij tondent hirci, ſetaſque comantes
Vſum in caſtrorum, & miſeris velamina nautis.

Hoc enim loco Seruius, & Probus Grammatici cilicia deſignari ſcribunt: Sunt autem Cinyphes gens Libyæ à Cinypho flumine dicti. Silius Italicus cùm agit de populis, qui Hannibali aduerſus Romanos auxilio fuerunt, Macas ad Cinyphen habitantes nominat, & ita quidem,

Capræ vbi tondeãtur.

Georg. 3.

Cinyphes qui.

Lib. 3.

vt verſus eius, ad loci huius illuſtrationem, nonnihil adferant: E

Tum primùm caſtris Phœnicum tendere ritu
Cinyphij didicere Macæ ſqualentia barba
Ora viris, humeroſque tegunt velamina capri
Setigeri.

Satyra 5.

Huc refer hoc etiam Iuuenalis:

Qui tegitur parma, & galea, metuenſq; flagelli
Diſcit ab hirſuta iaculum torquere capella.

Iuuenalis ſententiæ varia expoſitio.

Quo loco Ioannes Britannicus hunc locum: de tyrone, inquit, varijs exponi à commentatoribus, non ignoro, vt alij dicant ab hirſuta capella, ideſt, ab amento caprino, quod haſtæ vibrandæ alligatur; alij à ſago Cilicio, quod ex pilis hircinis texebatur, cuius vſus eſſet & in nauib., & in caſtris; alij à pharetra, quæ pelle caprina ſolet integi, ex qua iacula promũtur; alij à capella hirſuta, ideſt, poſt tentorium ex caprarum pellibus confectum, quod non placet, quaſi tentoria non alijs pellibus quàm caprinis, & non bubulis potiùs integerentur. Ego verò expono ab hirſuta capella, ideſt, F ab hirſuto centurione, quem ideo capellam appellat, quod centuriones, vt homines robuſti toto ferè corpore hirſuti ſint, fructificantibuſque pilis ſub alis odorem hircinum oleant, quod ex ſudore, nimioque labore prouenire ſolet, tales ad militiam idonei putabantur, vnde & Perſius:

Hinc aliquis de gente hircoſa centurionum.

Iuuenalis:

Sed caput intactum buxo, nareſque piloſas
Adnotet, & grandes miretur Lælius alas.

Hocque maximè placet, vt referas illud *diſcit* ad magiſtrum ipſum; nam centuriones nouos milites erudiebant, neque enim conuenit militem diſcere ab amento, quaſi amentum dictata tradat, vt duplici ratione capellam appellet cẽturionem, & quod odorem hircinum oleat, & hirſutus ſit, vt capella, nec mirum capellam hirſutam capi pro centurione, cùm alibi in vltima ſatyra bardiacum cucullum, calceum militarem, & ſuras grandes ponat pro milite, & centurione, cùm ait:

Bardiacus iudex datur hæc punire volenti
Calceus, & grandes magna ad ſubſellia ſuræ.

Hæc Britannicus. Alexander ab Alex. hiſce verſibus à Iuuenale ſignificari credit Cydones popu- G los Cretenſes mediterraneos, quos ſcilicet Homerus fortiſſimos vocat, quorumque arcus caprinis pellibus ornari, plerique, inquit, literis adnotarunt: notat enim illa veteris diſciplinæ rudimẽta, quibus miles tyro in emittendis iaculis apud centurionem ſuum inſtrui ſolebat. Cæterùm ego potiùs pro cilicio acceperim, quo centurio ipſe excubias agens induitur, nec Seruium etiam probo, qui exponens præcitatos Maronis verſus, in vſum, inquit, caſtrorum poeta dixit, quia de cilicijs expoliuntur loricæ, & teguntur tabulata turrium, ne iactis facibus ignis poſſit adhærere, poetam enim de veſtibus loqui, inde conſtare videtur, quod & nautis inde velamina fieri ſcribat: Ad hæc & ipſe in Moreto rurſus ait:

Geminos tunc veſte lacertos
Liberat, & cinctus villoſo tergore capræ
Peruerrit cauda ſilices, gremiumque molarum.

Vbi nunc in excuſis codicibus pro tergore legitur tegmine, ſed vetus ſcriptura, vt annotauit Ioſephus Scaliger, habet tergore, quod putat verius eſſe, natumq; errorem ex illorum ignorantia, qui inter tergum, & tergus non diſtinguebant. Sic & Domitius Calderinus explicans hoc Martialis H in Baſſam malè olentem:

Quod preſſa piger hircus in capella
Laſſi bardiaci quod euocati.

Bardiaci nomine quid intelligendum.

nobis aſſentit; euocati, inquit, erant iuuenes ex equeſtri ordine delecti, qui manente vſu annulorum conſtituti ſunt ad cuſtodiam cubiculi Imperatorij loco militum: hi cùm excubias pręſtabant Bardiaca veſte vtebantur lanificio groſſiore propè ſimili bardo cucullo: Hæ veſtes malè olebant, quoniam in his cubabant, & inter ſordida miniſteria vtebantur, nam quòd Bardiacus puer ſit, nec mihi videtur conuenire, nec vnquam legi. Bardiacus non puer eſt, vt ego ſentio, ſed ſagum ex villis caprorum textum, quo milites in caſtris vtebantur. Tantum ille. Iunius eò loci legit; *Laſſi Bardiacus quod euocatus*; & bardiacum eſſe dicit hirſutam & pinguem lacernam, olidumve cucullum barbari militis. Deſiderius verò Heraldus in ſuis animaduerſionibus in Martialem legit; *Laſſi bardaicus quod* &c. & bardaicum accipit etiam pro barbaro cucullo, citatque hoc Iulij Capitolini in Pertinace; Veſtis in ſubtegmine ſerico aureis filis inſignior per tunicas, penulaſque, lacernas, & chirodotas Dalmatarum &c. & cuculli bardaici. Alij verò aliter legunt, quos vide. Huc

etiam

A etiam refer illud Laberij de paupertate: Nihil refert mollẽ de lanitia Attica, an pecore ex hircorum veſtem geras. Alios tamen in bello ciliciorum vſum fuiſſe certiſſimum eſt, nam teſtudines ſimiliaque inſtrumenta alia eis operta fuiſſe conſtat. Cur autem excubias agentibus ex vſu eſſent iſtiuſmodi cilicia, rationem reddit quodammodo ipſemet Britannicus præcitato loco, in nautis, inquiens contra ſæuitiam cæli vti, quoniam à pluuia non penetrantur, vel à bellicis tormentis: prioremque ob cauſam paſtorum quoque fuerit indumentum: hos enim eiſdem indutos fuiſſe Theocriti caprarius indicat, de quo ſcilicet ſic canit:

Ciliciorum vſus, & pellium.

Ὤνομα μὲν Λυκίδαν, ἦς δ' αἰπόλος. οὐδέ κε τίσμιν
Ἠγνοίησεν ἰδὼν, ἐπεὶ αἰπόλῳ ἔξοχ' ἐῴκει.
Ἐκ γὰρ μὲν λασίοιο δασύτριχος εἶχε τράγοιο
Κνακὸν δέρμ' ὤμοισι, νέας ταμίσοιο ποτόσδον.
Ἀμφὶ δέ οἱ στήθεσσι γέρων ἐσφίγγετο πέπλος
B Ζωστῆρι πλοκερῷ. idest,

Nomen erat Lycidas, paſtor verò caprarius erat, neque alius ipſum
Ignoraſſet aſpiciens, nam caprario admodum ſimilis erat.
Ex hirſuto enim, & villoſo exuuio hirci habebat
Fuluam pellem humeris indutam, recens coagulum adhuc redolentem.
Circa pectus verò vetuſtum pallium illi adſtrictum erat
Cingulo textili.

Plutarchus item in quæſt. de rebus Græcorum, Locros, ſiue Locrenſes Ozolas aliquibus cognominatos putari tradit, quòd, paſtores cùm eſſent, homines fœtidi fuerint, vtpote κώδια καὶ τραγέας, ideſt, ouium, & hircorum pelles geſtarent, & plerumque inter caprarum greges verſarentur: τραγέη enim, vel τραγείη pellis eſt hircina, quæ apud Varinum etiam κεκρανὶς appellatur, vt & apud Heſychium ſcribitur: vnde τραγηφόροι Varino ſunt, αἱ κόραι Διονύσῳ ὀργιάζουσαι τραγῆν περίπτοτο. Ideſt, puellæ Bacchi orgia celebrantes hircinis pellibus circumamictæ. Et Pollux cùm enumeraſſet tragicum apparatum ſubiungit ἡ δὲ σατυρικὴ ἐσθὴς, νεβρὶς, αἰγῆ, ἣν καὶ ἰζάνην ἐκάλουν, καὶ τραγῆν, καὶ πκ καὶ παρδαλῆν ὑφασμένην, ideſt, veſtis ſatyrica eſt, nebris caprina, quam & izanem vocant, & pellis hircina, nonnunquam & pardalea adiuncta. Geſnerus pro ἰζάνη legit ἰξάλη, Henricus Stephanus tamen in ſuo theſauro ἰζάνη, legit, ſed poſtmodum in ἴξαλος ἰξάλην apud Hippocratem à Galeno ait τελείου αἰγὸς δέρμα apud Hippocratem, inquam, de fracturis, vbi dicit ἰξάλην δ' αἰγὸς χρὴ ὑποτετάσθαι, ideſt, pellis verò caprina ſubſternenda eſt. Euſtathius verò ex Rhetorico lexico tradit, vt παρδαλῆ & λεοντῆ, ita etiam ἰξαλῆν dici τὴν αἰγείαν περισπωμένως, ideſt, cum accentu circumflexo in fine. Apud Heſychium etiam ἰθαλὴ legitur. Dicitur & αἰγέα, teſte Suida, & αἰγὶς, vt Pollux ait. Suidas verò diſtinguit his verbis; τραγῆν ἐνημμένος μέλαιναν, ἀντὶ τοῦ αἰγίδα. Ammonius διφθέραν caprarum eſſe dicit, vt Μηλώτη ouium: in qua ſignificatione vocem hanc etiam agnouit Varinus his verbis, διφθέρα ποιμενικὸν περιβόλαιον. Ἀττικοὶ δὲ λέγουσιν, ἣν νῦν ἰσάλην καλοῦμεν. ἔστι δὲ ἐκ δέρματος. Sed de hac voce etiam quædam diximus in oue.

Locrenſes rei paſtoritiæ dediti.

Tragicis etiam in vſu eſt caprina pellis.

Ἰξάλη quid.

Διφθέρα quid.

Porrò Sardos, Getuloſque caprarum pellibus amiciri conſueuiſſe author eſt Varro, legimuſque & Lycios thoracibus, ocreiſque armatos, arcubuſque ex cornu factis, & arundineis ſagittis ſine pennis, atque iaculis gerere ſuſpenſas ex humeris caprarum pelles, & in capitibus pilea pennis coronata, hodieque, referente Geſnero, pelliones pelles caprarum cùm villis ſuis parant, & expoliunt, quibus veſtitur vulgus præſertim mulierum in Sueuia præcipuè aduerſus iniuriam frigorũ, quamobrem & infantibus inde fiunt tunicæ. Pelles à mercatoribus rudes petuntur ex montanis Sabaudiæ locis circa Geneuam. Aptæ ſunt pellionum operis ex teneris tantum hœdis, & capellis, quales verno tempore mactantur ætate duorum plus minus menſium. Vſurpantur etiam ex illis, quæ ſtatim à partu moriuntur, vt ouium quoque. Eſtque Heſiodi antiquiſſimum præceptum, vt propter imminens frigus pellibus hœdinis nos muniamus:

Qui vſi ſint caprarum pellibus. Lib. 7.

Hædinæ pellis vtilitas.

Πρωτογόνων δ' ἐρίφων, ὁπόταν κρύος ὥριον ἔλθῃ,
Δέρματα συῤῥάπτειν νεύρῳ βοὸς, ὄφρ' ἐπὶ νώτῳ
Ὑετοῦ ἀμφιβάλῃ ἀλέην. idest,

Primogenitorum verò hædorum, cùm frigus tempeſtiuum venerit,
Pelles conſuito neruo bouis, vt ſuper humerum
Pluuiæ arceas teporem, &c.

In veteri teſtamento Kebir vocem hebraicam exponunt capilliceum ex pilis caprinis inſtar capitis criniti factum: Ionathan tamen vertit noda, ideſt, vtrem ex pelle ſcilicet caprina factum. Beduini Arabes, ac Saraceni hæretici hircinis pellibus amiciebantur, teſte Volaterrano; & Andreas Bellunenſis lanam merhazi exponit lanam capræ ſubtiliſſimam, ex qua fiunt Zambelotti, & alia

Kebir quid. Lib. 1. reg.

velle-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

vellera ſubtiliſſima; ſed vetus expoſitio in Auicennam Mathahaze dicit eſſe pannum ex pilis capræ, & aliàs eidem Bellunenſi Meſha pannus eſt contextus ex pilis aſinorum, & caprarum, & interdum ex ſolis caprinis, additque ex hoc rudis panni genere, qui deſerta habitant Arabes tentoria, & ſaccos ſibi conficere: In Cypro verò, vt Aeneas Syluius ſcribit è pilis caprarum, Zambelottum vulgò dictum conficitur, & Ioſephus Barbarus teſtatur in Armenia minore propè Betelin, & Iſſan fluuios ſic vulgò nuncupatos magnam eſſe caprarum copiam, eaſque quotannis tonderi, & ex lana facere Zambelottum, hoc eſt, veſtes vndulatas. Aſſerit verò etiam Bellonius ſelectiores Turcarum pannos vndulatos ex pilis caprarum contexi Ancyræ Cappadociæ metropoli, ſed & tapetes ex caprarum pilis conſtare; qui verò apud Memphin venduntur, minus eſſe elegantes, etenim ex lineo panno verſicolores factos eſſe. In Iuriſconſultorum libris, vbi de auro, & argento legato tractatur, in L. argumento ſunt, odorum legebatur, Bayſius, teſte Geſnero, œdorum legendum eſſe aſſerit, quod ex œdorum (ſic ſcribit ſine aſpiratione) pellibus fiebant calceamenta, vt ex antiquis, inquit, marmoribus Romæ coniecimus. Idem his Martialis poetæ ad Phœbum verſibus comprobat: E F

Zambelottũ quid, & vbi fiat.

Lib. 3. obſer. cap. 13.

Pellium hœdinarũ vſus in calceamẽtis.

Oedina tibi pelle contegenti
Nudæ tempora verticemq; caluæ,
Feſtiuè tibi Phœbe dixit ille
Qui dixit caput eſſe calceamentum.

Feſtiuè autem dixit, propterea quòd Romani temporibus illis in calceamentis vterentur pellibus œdinis. Hæc Bayſius. Turnebus verò cùm dixiſſet alios ibi legere odonum, alios ondonum, alios etiam œdorum, cur non mihi, inquit, quamuis iuris ciuilis imperito, poſt iſta commenta, venia ſit, quid mihi videatur, iſta de re, ſcribendi? Ego vdones lego, & puto calceamenta ex hircinis pilis texta. De Vdonibus Martialis ſcripſit:

Lib. 1. c. 13.

Vdones quid.

Lib. 14. epig. 140.

Non hos lana dedit, ſed olentis barba mariti,
  Cinyphio poterat planta latere ſinu.

Putaui aliquando vnam abeſſe literam propter antegreſſum elementum t verbi, eſt, cui in libris manu ſcriptis ita ſimile eſt c, vt plerumque internoſci non poſſit, & legendum cenſui cudonum, vel codonum, nam vtroque modo ſcriptum reperio. Sunt autem cudones è pellibus operimenta capitis, quæ & pedibus indui credebam, quod commentum mihi vehementer diſplicet, nam apud Silium cudo ſignificat galeam pelliceam, vt quæ κυνέη ab Homero dicitur, & κτιδέη: verba ſunt Silij: G

Caput his cudone ferino
Stat cautum.

In quo, qui codone legunt, deducunt à κωδίον. Heſychius, & Varinus ſcandalia ex caprino corio στροχαδέσαι dici dicunt, κυνέην verò αἰγέην galeam, vel pileum ex pilis caprinis. Apud Homerum in hoc loco:

Ἔσσατο δ᾽ ἐκτόσθεν ῥινὸν πολίοιο λύκοιο
Κρατὶ δ᾽ ἐπὶ κτιδέην κυνέην.

Andreas Diuus Iuſtinopolitanus reddidit *galeam hircinam*, Spondanus verò muſtelinam, κτιδέην legens pro ἰκτιδέην. κυνέη verò propriè pellis eſt canina, & larga ſignificatione ponitur pro galea ex quacunque materia facta. Fuit præterea pellium caprarum, hœdorumque vſus pro ſtragulis: Cicero pro Mur. ſtrauit pelliculis hœdinis lectulos punicanos. Homerus: H

Odyſſ. 14.

Pellium caprinarum, & hœdinarũ pro ſtragulis vſus.

Τίθει δ᾽ ἄρα οἱ πυρὸς ἐγγὺς
Εὐνήν, ἐν δ᾽ οἰῶν τε, καὶ αἰγῶν δέρματ᾽ ἔβαλλεν
Ἔνθ᾽ Ὀδυσεὺς κατέλεκτ᾽. ideſt,
Poſuit autem ei ignem propè
Lectum, inque caprarum, & ouium pelles iniecit
Vbi Vlyſſes dormiebat.

Ibid.

Et paulò poſt:

Ἂν δὲ νάκην ἕλετ᾽ αἰγὸς ἐϋτρεφέος μεγάλοιο. ideſt,
Ac pellem accepit capræ benè nutritæ magnæ.

Et à principio eiuſdem libri:

Ἐστόρεσεν δ᾽ ἐπὶ δέρμα ἰονθάδος ἀγρίου αἰγός. ideſt,
Strauit autem in pellem villoſæ ſylueſtris capræ.

Εἰδυλ. ε.

Apud Theocritum etiam Laconi dicenti:

Ἦ μὰν ἀρνακίδας τε καὶ εἴρια τᾶδε πατησεῖς,
Αἴκ᾽ ἐνθῇς, ὕπνῳ μαλακώτερα. ταὶ δὲ τραγεῖαι

ταὶ

Ταὶ παρὰ τὶν ὄσδοντι κακώτερον ἢ τύ περ ὄσδεις. ideſt,
Atqui pelles agninas, & lanam hic calcabis
Si veneris, ſomno molliorem: pelles verò caprinæ,
Quæ apud te ſunt, peius olent quàm tu oles.

Reſpondet Comatas:

Αἰ δέ κε καὶ τὺ μόλης, ἁπαλὰν πτέριν ὧδε πατησεῖς,
Καὶ γλάχων᾽ ἀνθεῦσαν. ὑπεσσεῖται δὲ χιμαιρᾶν
Δέρματα, τῶν παρὰ τὶν μαλακώτερα τετράκις ἀρνῶν. ideſt,
Si autem tu veneris, teneram filicem hic calcabis,
Et pulegium, quod floret: ſubſternentur verò caprarum
Pelles molliores quadruplo, quàm quæ apud te ſunt agninæ.

Legimus itidem in ſacris literis: Tulit autem Michol ſtatuam Dauidis, & poſuit eam ſuper lectum, & pellem piloſam caprarum poſuit ad caput eius, & operuit eam veſtimentis. Vbi Beda de pelle piloſa caprarum, patet, inquit, hiſtoria, quia puluillus erat de caprarum pelle conſutus, qui intonſis pilis caput inuoluti in lectulo hominis mentiretur: ſtatua autem eſt imitatio veri, & viuentis; Mortua pellis caprarum, mortui animant s exuuiæ. Apparet autem poſtmodum ſtragulas iſtas viliores fuiſſe: nam Valerius Maximus tradit, Catonem hœdinis pellibus vſum pro ſtragulis, tãquam inquit, nihil mutaſſet è priſca frugalitate. Apud priſcos verò tam frequens pellium vſus erat, vt ἀπὸ τῶν δερμάτων, latini dermire primùm, mox dormire dixerint, teſte Scaligero in coniectaneis ſuis ſupra Varronem. Suprà vbi de etymologia tragœdiæ loquebamur, ex caprinis, hircinisve corijs vtres fieri ſolitos in aſcolijs Bacchi feſtis, ſuper quos inflatos, obunctoſque vno tantùm ſaltabant pede, vt delabentes riſum excitarent, ſcripſimus. Erat eorundem vſus, vt & hodie, ni fallor, ad includendum vinum, oleumque: De vino ſic meminit Homerus:

3. regum 6.

Dormire verbi origo.

Pelliũ vſus in conficiendis vtribus, lagenis, ratibus, follibus.

Ἐν δ᾽ οἶνον ἔχευεν
Ἀσκῷ ἐν αἰγείῳ, κούρη δ᾽ ἐπιβήσετ᾽ ἀπήνης. ideſt,
Vinum verò infudit
Vtrem in caprinum, puella verò conſcendit currum.

Odyſſ. 6.

Loquitur poeta de Nauſicaa Alcinoi filia, quæ magno cum apparatu ad flumina, veſtes lauandi gratia, dimittitur. Iſtiuſmodi vtres Heſychius, & Varinus vocant χόρια, exponunt enim τὰ τῶν ἀρνῶν καὶ ἐρίφων ἀγγεῖα, nam χορία aliàs ſecundas ſignificat, vel membranas quibus fœtus in vtero inuoluitur. Vento verò tantùm inflati natantibus etiam vtiles ſunt, ſuper qua re de S. Malcho nuptias fugiente admirandam hiſtoriam recenſet D. Hieronymus in eius vita, quòd ſcilicet à Saracenis captus, cum Chriſtianam ſeruam ſibi matrimonio iungere cogeretur, ex duorũ, quos habebat, hircorum pellibus vtres ſibi, & vxori confecerit, fluuiumque vnà tranarint. Ita & rates ex iiſdem factas fuiſſe meminit Xenophon de Cænis fluuio loquens. ἐξ ἧς, ait, οἱ βάρβαροι διῆγον ἐπὶ σχεδίας διφθερῶν, ἄρτους, τυρὸν, οἶνον, ideſt, Ex qua barbari coriaceis ratibus panem, caſeum, vinum in caſtra conuehebant. Ad vtres alludit Ouidius, loquens de area ſecundum Træzenam vrbem in tumulum redacta, eruptione ſpiritus, quæ terræ increuerat:

Metam. 15.

Eſt propè Pitheiam tumulus Træzena ſine vllis
Arduus arboribus, quondam planiſſima campi
Area, nunc tumulus: nam (res horrenda relatu)
Vis fera ventorum cæcis incluſa cauernis
Expirare aliquo cupiens, luctataque fruſtra
Liberiore frui cælo; cum carcere rima
Nulla foret toto, nec peruia flatibus eſſet,
Extentam tumefecit humum, ceu ſpiritus oris
Tendere veſicam ſolet, aut direpta bicornis
Terga capri.

Similiter vſus eorundem erat pro follibus; quod meminit Horatius de Criſpino loquens:

Lib. I. ſerm. ſatyr. 4.

At tu concluſas hircinis follibus auras
Vſque laborantes dum ferrum molliat ignis
Vt mauis imitare.

Hortatur autem Criſpinum, vt ſuo more inflata, & turgida ſcribat: hircinis autem follibus comparat pectus Criſpini, & auras follibus concluſas turgidis ſuis & inſulſis cogitationibus: Et, vt hircini folles multum aeris emittunt, donec ignis emolliat ferrum, ſic vult Criſpinum non ceſſare, ſed multa verba fundere, donec auditorem contundat, & nimia tandem ſatietate conficiat: Cruquius ait eſſe poetæ conceſſionem per apoſtrophen, qua Criſpino liberum permittit, vt ſuo

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

Lib. 5.

Pellis caprinæ, ouillæq; vſus pro charta.

Lib. 2. c. 30.

In Pænulo.

Ex corio caprino ſcuticæ factæ olim.

Dialogo 2. de poetis.

Lyra vnde primò facta.

Pyrrhus hircina cornua impoſuit capiti loco criſtæ.

Lib. 7.

Troglodytæ quomodo cadauera efferrent.

Caprilli ſtercoris vſus in agricultura.

more verſus leues, ventoque ſimiles componat, ſed putidos, & mordaces, quorum ſententia putido, prauoq; pectore deprompta non magis grata ſit auribus, niſi ſui ſimilibus, quàm ſit flatus follibus hircinis emiſſus cum ingenti fætore: videtur enim, inquit, ad hircinam maleolentiam alludere. Porrò diphtheram, ſiue caprinam membranam, ouillamque papyri, chartæque loco fuiſſe in ouis hiſtoria diximus, potiſſimùm authoritate Herodoti, cuius hæc ſunt verba: Phœnices iſti, qui cum Cadmo aduenerunt, quorum Gephyręi fuerunt, dum hanc regionem incolunt, cùm alias multas doctrinas in Græciam introduxere, tum verò literas, quæ apud Græcos, vt mihi videtur, antea non fuerant, & primæ quidem illæ extiterunt, quibus omnes Phœnices vtuntur, progreſſu verò temporis vnà cum ſono mutauerunt, & modulum priſtinum, & cum ea tempeſtate in pleriſque circa locis eorum accolæ Iones eſſent, qui literas à Phœnicibus diſcendo acceperant, eas illi cum ſuis pauculis collocantes in vſu habuerunt, & in vtendo confeſſi ſunt, vt ratio ferebat, vocari Phœnices, quod eſſent à Phœnicibus in Græciam illatæ: priſcaque conſuetudine biblos Iones appellant pelles, quòd aliquando penuria biblorum, hoc eſt, ſcirporum pellibus caprinis, ouilliſque vtebantur, adhuc quoque ad meam vſque memoriam multis barbarorum talibus in pellibus ſcribunt. Hæc Herodotus. Scribit tamen Alexander ab Alex. chartas hœdinas fuiſſe Pergami Troadis primùm inuentas, quod ibi Attalus, & Eumenes imperantes nobilem illam omnium ſermone celebratam bibliothecam conquiſitis vndique exemplaribus hœdinis chartis conſtruxiſſe dicantur. Harum chartarum noſtro etiam tempore apud notarios deſcribendis teſtamentis maximus vſus eſt, & charta pergamena vulgò vocantur. Habebant itidem veteres ex hoc corio ſcuticas, quod meminit Plautinus ſeruus Miluio: nam cùm Syncerastus ſeruus alius diceret: *ſine pennis volare haud facile eſt, meæ alæ pinnas non habent*; reſpondet Miluio: *nolito ædipol deuelliſſe, iam duobus menſibus volucres tibi erunt hircinæ.* hoc eſt, iam intra duos menſes tibi pennæ renaſcentur ad volandum aptæ ex corio hircino, ſignificans eum loris ex corio hircino factis vapulaturum. Poſtremo ſi ex alijs corijs, tum potiſſimum ex hoc fit gluten: nam totaliter diſſolui dicitur. Ex cornibus capræ duobus, vt ſcribit Gyraldus, quæ izali fuerat, & iugo, aridaq; teſtudine lyra primùm à Mercurio compacta fuit, qui eam poſt Apollinem, & Muſas Amphioni Thebano dedit, qua mox ille Thebas Bœotias condidit. Pyrrhus Epyrotarum rex hircina cornua capiti criſtę loco imponebat, & ex his agnitum Oplacus Italus alæ Ferentanæ præfectus infeſta lance petiuit, vt Plutarchus refert in eius vita. Aethiopes verò, teſte Herodoto, haſtas ferunt capræ cornu præfixas in modum ſpiculi acuminato. Troglodytas verò ſcribit Alexander ab Alex. ex Diodoro Siculo, & Strabone paliuri virgis mortui ceruicem cum pedibus alligantes efferre, deinde cadaueri lapides aggerentes, cornu capræ ridentes apponere, hoc pro exequiali pompa, proque funere exiſtimantes. Stercus caprillum, & ouillum ſedulò conſeruari iubet Cato, quaſi agriculturæ perquam commodum: nos iam aliquoties tertium ei bonitatis locum aſſignari à Theophraſto ſcripſimus. Baptiſta Porta ex Anatolio, vt malus dulciorem creet fructum; eſſe ait, qui caprinum fimum vrinæ adijciant, & veteris vini fecem radicibus inijciant. Plinius verò etiam refert, adeoque nihil omiſiſſe curam, vt carmine quoque comprehenſum repererit, in fabis caprini fimi ſingulis excauatis ſi porri, erucæ, lactucæ, apij, intubi, naſturtij ſemina incluſa ſerantur, mirè prouenire; vbi fabas vocat, quas alij baccas, alij globulos, & pilulas dicunt, Græci σπυράθες, Nicander in theriacis πυράθες, niſi vitiũ librariorum eſt; Etſi ſint, vt Galenus etiam, qui non caprinum tantùm, ſed & ouillum ea voce ſignificent: σφυράδες eadem ſignificatione Atticum eſt: Ariſtophanes homines quoſdam, omnino viles, & ſordidos σφυράδων ἀποκνίσματα vocat, quaſi minima ſtercoris fruſta. Erat & lactis vſus in agricultura; nam Palladius referente eodem Porta, ſi ternos eius ſextarios per triduum florenti perſico ingeſſeris, poma maiora producere ſcribit. Ipſa verò capra olim, vt nunc quoque, per vrbem duci ſolet plenis vberibus, vt recens lac cupiẽti emere mulgeretur, quò ſpectat illud Catulli:

Meis capella delicata paſcuis
In vrbem adulta lacte portat vbera.

Capręvbi lac dent abſque coitu.

Seui vſus pro candelis.

Modus capiendi melanuros, & alios piſces.

Fortè mos ille inde inualuit, quòd capra præ cæteris alijs lacte abundet, adeo vt etiam id ſubminiſtrare poſſe videatur, etiamſi nõ cocat; nam paſtores montis Oetæ, quod memoriæ prodidit Ariſtoteles, caprarum, quæ coitum non patiuntur, vbera vrtica perfricant vehementer, vt dolorẽ infligant, itaq; primùm cruentũ humorem eliciunt, mox purulentũ, poſtremò lac non minus quã ex ijs, quę venerem patiantur: ſcio interim Albertum teſtari ſe hoc vidiſſe in mulieribus, tũ viduis, tum virginibus, quæ idem in ſuis expertæ mamillis lac abundè emiſerint. Ex ſeuo deniq; & potiſſimum hircino candelæ fiunt præſtantiſſimæ, vt quod præ cæteris ſit ſolidius, nec facilè liquatum diffluat, indeq; inuentum à recentioribus eſt cereas eo adulterare. Tarentinus ad capiendos Melanuros hepar iubet accipi caprinum, eoq; hamos ineſcari, ſi verò aliam quandam prædam in mari reperimus, itemque ad multos alios piſces vngula caprina, aut aſinina vti præcipit.

D E

DE CAPRIS SYLVESTRIBVS, Et primum in genere. Caput X.

MAXIMA, inquit Scaliger, priſcorum negligentia. Dum rerum naturas profitentur, elenchis nominum tantùm coaceruatis nobis plus inquirendum, quam ſi nihil prodidiſſent, reliquerunt. Inter quos princeps Plinius, dum ſtudet nihil intactum relinquere, importuna feſtinatione præceps, pro epulis apponit titulos conuiuis. Vel de caprarum pecore quæ perſtringit, non tam rerum deſiderium, quam confuſi iudicij faſtidium reliquit. Plinij verba ſunt: *Capræ* (ſylueſtres) *in plurimas ſimilitudines transfigurantur. Sunt capræ, rupicapræ, ibices: Sunt & oryges, damæ, pygargi, ſtrepſicerotes, multaque alia haud diſſimilia. Sed illa Alpes, hæc tranſmarini ſitus mittunt.* Reperire præterea eſt apud B Græcos, Αἰγόκερως, δόρξ, δόρκος, δορκὰς, δορκαλὶς, δορκάδιον, πρὸξ, πτὼξ, βύβαλος, ἴξαλος, νεβρὸς, κεμὰς, κόλος, τραγέλαφος. Quæ omnia nomina quantum fieri poterit, & materiæ ipſius difficultas patietur, clarè, dilucidèque enodabimus, à generis nomine exorſi, quod Græcis αἶξ ἄγριος, Latinis capra ſylueſtris eſſe videtur. Dixi, *videtur*, nam ſi eſt, dum Græci quid αἶξι ταῖς ἀγρίοις, & Latini capris feris, ſiue ſylueſtribus tribuunt, id omnibus erit commune. Equidem Ariſtoteles αἶγας τὰς ἀγρίας, ſagittas transfixas dictamnum herbam quærere dici tradidit, & ſic ſpicula ex corpore eijci; quod Theophraſtus eius diſcipulus, & Dioſcorides ſimpliciter capris tribuunt, & ex Latinis Cicero, & Virgilius ſimiliter de capris feris id referunt. Nec propterea cogimur fateri id de omnibus feris capris prædicari, quas enumerauimus, ſed illas tantùm intelligere vidētur, quæ Cretam, & Idam potiſſimùm montem incolunt, ſicque intelligi debet Solinus, dum ait: *Ager Creticus ſylueſtrium caprarum copioſus eſt.* Sed hinc rurſus ſumma enaſcitur difficultas; nam ſi quæ Ariſtoteli αἶξ ἄγριος vocatur, Virgilio ſit capra fera, manifeſtiſſima inter vtrumque contradictio eſt, philoſophus enim αἶγα τὴν ἀγρίαν in Africa eſſe negat, poeta verò de venatione Aeneæ, & Didonis ſcribens, quæ in Africa facta eſt, ibi feras capras manifeſtò haberi oſtendit, C dum canit:

Exerc. 207.
Priſcorum, maximè Plinÿ neglig ētia.
Lib. 8. c. 53.
Lib. 9. hiſt. cap. 6.
Capræ ſagittas vt excludant.
Vbi ſylueſtrium caprarum copia.
8. hiſt. c. 28.

Ecce feræ ſaxi deiectæ vertice capræ
Decurrere iugis, alia de parte patentes
Tranſmittunt curſu campos, atque agmina cerui
Pulnerulenta fuga glomerant, monteſque relinquunt.

Quare rurſus apparet capram feram apud Latinos, & αἶγα ἄγριον apud Græcos peculiarem conſtituere ſpeciem, aliamq; intellexiſſe poetam ab Ariſtotele, nullam enim capram feram in Africa eſſe falſum puto, cùm & bubalus, vt patebit ſuo loco, ibi reperiatur. Equidem Seruius in hoc poetæ loco capras feras interpretatur capreas, & benè aptat, inquit, deſcriptionem ad ſpecies, vt ceruis campos, capreis ſaxa permittat: caprea tamen intelligi nequit, ſiquidem Plinius proximum citatum philoſophi locum vertens, capreas in Africa eſſe negat. Mihi videtur, vt cùm capra fera, ſiue αἶξ ἄγριος pro ſpecie ſumitur, illa intelligi debeat, quæ domeſticæ eſt ſimilior; quam opinionem non obſcurè aſtruere apparet Varronem, dum inquit: *Capræ quas alimus à capris feris ſunt ortæ, à queis propter Italiam Capraſia inſula eſt nominata,* noſtras enim capras ex peculiari ſylue- D ſtrium ſpecie ortas eſſe ratio ſuadere videtur, illa ſcilicet, cui proximior, vt dicebam, cum domeſtica eſt ſimilitudo. Ipſum autem Varronem capræ feræ nomine priuatim vti, ex his eius verbis etiam conuincitur: *In Italia circa Fiſcelium, & Tetricam montes multæ ſunt capræ feræ, etenim Italia caprarum ferarum genera multa non alit.* Rurſus cum αἶξ ἄγριος, αἴγαγρος Varino, & Heſychio idem eſt, quod & nomen ipſum indicat, & ſic in lexicis etiam exponitur, nimirum capra ſylueſtris, vel caprea; Oppiano tamen αἴγαγρος (ſic enim in manuſcripto codice reperiſſe ſe Geſnerus ſcribit, ſicque legendum eſſe monet Bodinus, nunc αἴγαστρος legitur, quam vocem & Suidas habet, item αἰγάστρην, & exponit genus animalis) peculiaris ſpecies eſt, quod & Geſnerus aduertit, illa ſcilicet, quæ Tridentinis, & circumuicinis populis vulgò camozza vocatur. Αἰγόκερως Latinis eſt capricornus; Cæterùm neutram vocem apud probatos authores pro animali poſitam reperias, ſed ſemper pro ſidere, barbari tantùm, teſte Scaligero, capram ſylueſtrem capricornum dicunt, & ſoli Suidæ genus eſt animalis. Dorcadis nomine Plinium, alioſque veteres ita vti, tradit Geſnerus, tanquam nullum apud Latinos ei vocabulum reſponderet, ſentitque capream, capreolum, & dorcadem, tria nomina vnum duntaxat animal denotare: Et plerique recentiorum etiam doctiſſimi, vt Gaza, Hermolaus, cæterique pro dorcade ſemper vertunt capream. Leonicenus

Capræ feræ quæ Virgilio.
Aegagus Oppiani.
Capricornus.
Caprea, capreolus, dorcas vnum animal.

Lib.8.c.11.
Capræ non lippiunt.

inſuper Plinium reprehendit, quòd tanquam diuerſa animalia capream, & dorcadem diuerſis in E locis memoret. Mihi vtraque vox generis etiam nomine vſurpari poſſe videtur, & docet hoc præ cæteris ipſe Plinius his verbis: capras negant lippire, quoniam eæ quaſdam herbas edant, item dorcades, ideſt, vt interpretor, capræ ſylueſtres, ſimiliterq; dorcadis nomen vſurpauit Martialis, dum canit:

Tam diſpar aquilæ columba non eſt,
Nec dorcas rigido fugax leoni.

Dorcadis etymologia.
In cant. homil. 3.
Dorcas quid Etymologo.
Capite de coagulis.
Cornarij error.
Cordi ſentẽtia.

Alludit enim ad vetus prouerbium, μὴ πρὸς λέοντα δορκὰς, ideſt, *ne caprea contra leonem*, ideſt, ne longè inferior cum potentiore decertes: Nam iſtiuſmodi timiditas, viriumq; imbecillitas omni caprino generi tam fero, quàm domeſtico conuenit, quare etiam dormiunt oculis apertis, vt tradit Varinus in λέων, vnde Cælius etiam tranſcripſit. &, vt aquila non vnum columbæ genus, ſic nec vnum capræ genus leo proſequitur. Accedit vocis etymologia: Origenes enim, teſte Cælio, δορκάδα παρὰ τὸ ὀξέως δέρκειν dici opinatur: Verba Origenis, ſi modò eius ſunt, quę illi adſcribuntur, hæc reperio: Δορκὰς quantum ad græca vocabula nomen à videndo, atque clarius per- F ſpiciendo ſortita eſt, habet in natura ſua, vt non ſolùm videat, ipſa & perſpiciat acerrimè, ſed & alijs viſum præbeat. Aſſerunt namque hi, quibus medicinæ peritia eſt, ineſſe huic animali intra viſcera humorem quendam, qui caliginem depellat oculorum, & obtuſiores quoque viſus exacuat. D. Hieronymus traducit etiam capream, & ſecundum eorum phyſiologiam, qui de natura omnium animalium diſputant, ex inſita ſibi vi nomen accepiſſe ait, ab eo ſcilicet, quod acutius vident, ideſt, παρὰ τὸ ὀξέως δέρκειν. Iſidorus denique dorcades ἀπὸ τοῦ δέρκεσθαι dictas putat. Etymologus verò δορκὰς deriuat à δόρξ, quod dicit ὄνομα ζώου, δορκὰς autem ipſi eſt, τὸ τοῦ ἐλάφου γέννημα, ὀξυδερκὲς γὰρ τὸ ζῶον, καὶ εὐόμματον; Sic & apud Varinum legitur, hoc eſt, dorcas eſt genus cerui, acuti viſus animal, & oculos habens optimos; ſed vt de viſu benè, ita malè cerui genus exponunt: non enim ex ceruis dorcas eſt, niſi τοῦ ἐλάφου, ideſt, cerui nomen latiùs accipiamus pro omni ſcilicet montiuago, & cornuto animante, vel potiùs ſtrictiſſimè pro peculiari capræ ſylueſtris ſpecie, quæ cornua, cerui modo, habet ramoſa. Neque etiam dorx à dorcade differt, etſi aliam habeat nominis rationem, nimirum à ſaltu, vnde δορκαδίζων σφυγμὸς, ideſt, pulſus caprizãs apud Galenum celebratur à ſimilitudine, quam cum iſtiuſmodi capris habet, quippe quæ hoc modo videntur ſalire, quaſi genuinum quendam motum facientes, quod vbi ſeſe aliquantulum extule- G rint, & ſpeciem alicuius deſiti motus præbuerint, alterum motus nec opinatum impetum capiunt priore longè citatiorẽ veluti in ſeipſas inſilientes. Hermolaus eos verò etiam reprehẽdit, quib. dorcas ceruinus pullus eſt, dorx verò animal diuerſũ, cũ dorcas, inquit, Ariſtoteli nõ ceruũ, ſed capreã ſignificet. Sed nunquid reuera Ariſtoteli ſit caprea ſic ſcilicet propriè dicta, proprio rurſus loco examinabimus. Gaza apud Alex. Aphrodyſ. 1, probl. damã vertit. Pro δόρξ legitur etiã ζόρξ, interpres Strabonis damã vertit, Nicandri capream; Damas etiã traducunt Gillius, & Bodinus ἴορκες apud Oppianum, qui ita δόρκους carminis ratione vocat, Heſychius ἴορκες habet, non ἴορκοι, dicitque eſſe ex genere τῶν δορκάδων, & Bodinus ἀπὸ τῶν δορκάδων parum differre arbitratur, quia ſatis, inquit, conſtat ceruorum genere contineri, addit etiam alijs eſſe ἡλικίαν ἐλάφου. Atqui Dioſcorides δόρκον à dorcade manifeſtè diſtinguit: Similes, inquit, leporino vires habent coagulum, ἐρίφου, καὶ ἀρνὸς, καὶ νεβροῦ, καὶ δορκάδος, καὶ πλατυκέρωτος, καὶ δόρκου, καὶ ἐλάφου, καὶ μόσχου, καὶ βουβάλου, ideſt, vt vertit Cornarius: hœdi, agni, hinnuli, dorcadis, platycerotis, dorci, cerui, vituli, & bubali: Ait autem Cornarius reliqua quidẽ animalia, quorum hic Dioſcorides meminit ſatis nota eſſe, dorcum autem quod animal dicat, & an δόρκου vox rectè legatur, non ſatis conſtare, neque enim apud H ſcriptorem ſe reperiſſe, arbitratur tamen rupicapram ita appellare, quæ cornua in dorſum adunca habet, ſicut dorcadem damam, quæ eadem in aduerſum habet; ſed quam erronea ſit hæc ſententia, ex infrà dicendis palam fiet. Cordus verò cùm ſimiliter ſeruatis græcis vocibus traduxiſſet, legentes, inquit, facilè inducuntur vt credant, omnia, quæ Dioſcorides enumerat animalia, ſuum peculiare genus habere, ſed hæc opinio admodum abſurda eſt, non enim vllum eſt animal νεβρὸς, hoc eſt hinnulus, neque dorcas aliter à dorco quàm ſexu differt: Itaque per hinnulum, dorcadem, platycerota, dorcum, & ceruum, quamquam quinque ſint nomina, tria tamen animalium genera tantùm intelligenda ſunt: νεβροῦ enim, ideſt, hinnuli generalis eſt appellatio, & ad dorcadem, platycerota, dorcum, & ceruum refertur: Sunt enim νεβροὶ Græcis, & Latinis hinnuli pulli animaliũ omnium, quibus ramoſa cornua ſunt, quales ſunt cerui, & platycerotes, damæ, & capreæ, adde etiam alces, quare coagulum intelligendum eſt hinnuli, dorcadis & capreæ, fæmellæ: Idcirco coniunctio καὶ, quæ ſequitur vocabulum νεβροῦ ſuperfluam eſſe in contextu verborum non immeritò putatur: Præterierunt hæc ſilentio in ſuis commentarijs Barbarus, & Marcellus (Ruellius dicere debuit) Hæc Cordus. Hermolaus, & Ruellius in eodem Dioſcoridis loco con-

A iunctionem καὶ, non poſt vocabulum νεβροῦ, vt dicit Cordus, ſed poſt δορκάδος non legunt, ſed τῆς articulū, vt videtur eius loco. Vertunt enim: hœdi, agni, hinnuli, capreæ laticornis, & dorci, cerui, vituli, bubalique. Habet præterea Ruellius *apri*, ſed in græco contextu nihil eſt, quod ei reſpondeat. Marcellus verò coniunctionem expreſſit, & duo diuerſa fecit animalia, quod illi vnum, nimirum ſic: hœdi, agni, hinnuli, dorcadis, capreæ quam à latitudine cornuum platycerota dicunt, dorci, cerui, vituli, & bubali. Quam verſionem improbat etiam Geſnerus, & in eodem Marcello præterea reprehendit Fran. Maſſarius, quòd platycerota dixerit capream. Non enim caprea eſt, inquit, quæ platyceros græcè dicitur, ſed diuerſum omninò genus, ex Plinio, vbi de cornibus loquitur tradente: *Aliorum finxit in palmas, digitoſque emiſit ex eis, vnde platycerotas vocant, dedit ramoſa capreis, ſed parua*, & cæt. Ex quibus manifeſtò apparet animalia hæc prorſus eſſe diuerſa. Hæc Maſſarius, nimio traducendi Marcelli ſtudio ductus; nam cùm platycerota verterit capream, quæ à latitudine cornuum ſic Græcis vocatur, capreæ vocabulum ſumit, prout ſumi paulò pòſt oſtendam vniuerſaliter pro omni capra ſylueſtri. Sed redeo ad citatum Dioſcoridis locum, in quo Geſnerus etiam νεβρὸν hinnulum vertit, & vix aliter intelligi poſſe putat, quàm B vt ad ſequentia omnia referatur, vitulo tantùm excepto: nam & apud Latinos, inquit, hinnuli nomen ad huiuſmodi animalium fœtus commune eſt, & apud Græcos ſimiliter vſurpari reperio, & ſi hoc cui non placet, doceat nos quid hinnuli coagulum à ceruino differat. Hucuſque Geſnerus. Mihi certè Marcellus rectè etiam ſeruaſſe coniunctionē καὶ videtur, ab eo tamen vti à cæteris omnibus interpretibus, recedo, qui νεβρὸν hinnulum interpretantur; exiſtimo enim peculiarem quandam capræ ſpeciem hoc nomine indicari à Dioſcoride, nam præterquam, quòd Varinus, & Etymologus ſcribūt πρόκα animal ſimile eſſe ceruo, quod alio nomine νεβρὸς dicatur, & Marius Grapaldus νεβρὸν damam reddidit: Solinus clariſſimè νεβρὸν damam eſſe oſtendit his verbis, de Nebrode Siciliæ monte loquens: *Nebrodi damarum copia nomen dedit, quem damæ & hinnuli gregatim peruagantur, inde Nebrodes dictus*. Sed & Nicander in theriacis, etſi id interpretes non aduerterint νεβρὸν pro ſpecie ſingulari vſurpat & ipſe de coagulis loquens animantium eorundem, de quibus loquitur Dioſcorides: verba poetæ ſunt:

Platyceros.

Νεβρὸς *quid Dioſc.*

Cap. 11. polyhiſtor.

Ἐν δὲ τίθει τάμισον σκίνακος νεαροῖο λαγωοῦ,
C Ἢ προκὸς, ἢ νεβροῖο πάροιθ' ἀπολύματα κόψας
Ἢ ἐλάφου νηδὺν, τὴν δὴ καλέουσιν ἐχῖνον.

Quæ ſic vertenda erant interpretibus: Impone item petulantis, ætateque florentis leporis, vel damæ platycerotis, vel damæ cui cornua anterius adunca ſunt, antea tamen purgatis ſtercoribus, vel cerui aluum, quem iam echinum appellant. Non placet etiam Cordi diſtinctio, dum dorcadem à dorco ſexu tantummodo differre exiſtimat, ſpecie enim differunt: Dorcadem ſiquidem cum doctiſſimo Scaligero, capreolum, dorcum verò capream propriè ſic dictam indico. Inuenitur præterea δόρκων, vt in hoc loco Cantic. Canticor. ὁμοιώθητι σὺ ἀδελφιδέ μου τῷ δόρκωνι, ἢ νεβρῷ ἐλάφων, quam autem ex capris intelligant Septuaginta, ipſimet paulò antè declarauerant, vbi habent ſic; ὅμοιός ἐστιν ὁ ἀδελφιδός μου τῇ δορκάδι, ἢ νεβρῷ ἐλάφων, quaſi δόρκων, & δορκὰς, idem ſignificent, ſicque in vtroque loco Hebraici textus verſio habet: Suidæ vero δόρκων ὄνομα eſt τόπου, καὶ ὁ ἔλαφος, ideſt, nomen loci, & ceruus; alicubi verò manifeſtò à ceruo diſtinguens: habet ſic, δίχηλα ζῶα, βοῦς, ἔλαφος, δόρκων, οἷς συμβέβηκεν ἐν τοῖς ὀπισθίοις ποσὶν ἀστραγάλους ἔχειν, ideſt, biſulca animalia, ſunt bos, ceruus, dorcon, quibus contingit in po- D ſterioribus pedibus talos habere. Vbi δόρκων ipſi fortè eſt omnis capra ſylueſtris, non enim quæ δόρκων priuatim vocatur, talus contigit peculiariter. Apparet autem vocem hanc parum eſſe vſitatam, author enim eſt Myrtilus apud Athæneum δορκάδες ſolùm, non etiam δόρκωνες dici. Oppianus denique in deſcriptione camelopardalis huic caudam tribuit, vt δορκαλίδων breuem, Gillius ceruorum tranſtulit, cum tamen Oppianus δορκαλίδας manifeſtè à ceruis diſtinguat alicubi dicens: Canes venatici, vt celeriores fiant, cerui aut δορκαλίδων vberibus alendi ſunt, vbi ille ſeu ſui oblitus damarum reddidit, ego capreolorum malim, capreolorum nomine generaliter vſurpato pro hinnulo cuiuſuis ſylueſtris capræ. Πρόκες verò Varino ſunt νεογνὰ ἔκγονα ἐλάφων, ἢ δορκάδων εἶδος, ideſt, teneri hinnuli ceruorum, aut genus ſylueſtrium caprarum: Heſychio ſimpliciter cerui. Idem πρόκας celeres interpretatur, vel ceruos, & à Suida πρὸξ interpretatur ἐλάφου γέννημα, ideſt, hinnulus ſeu ſoboles cerui, itidemque ab Euſtathio, qui tamen alibi dicit ſpeciem eſſe ἐλάφου, aut δορκάδος apud Homerum; Et hoc loco apud eundem πρὸξ à capris ſylueſtribus diſtingui videtur, vnde & ceruum, & ceruos pro πρόκας reddunt interpretes:

Cap. 2. Dorcon.

Prox.

Odyſſ. ρ.

Ἀγίνεσκον νέοι ἄνδρες
Αἶγας ἐπ' ἀγροτέρας, ἠδὲ πρόκας, ἠδὲ λαγωούς. ideſt,
Duxerunt iuuenes viri

Capras in ſylueſtres,& ceruos,& lepores.
Equidem Dionyſius ἐν ταῖς κτίσεσιν τας ἐλάφους vocat ϖρόκας, & hinc Προκόννησον, ideſt, Procō-
neſum nominari aſſerit,quòd in ea πλήθυσιν ἔλαφοι,ideſt, abundent cerui,vnde etiam eadem
inſula vocata eſt ἐλαφόννησος. E contrario: Ariſtoteles duobus in locis diſertiſſimè ἔλαφον,ideſt,
ceruum à ϖρὸξ diſtinguit: primus locus legitur 2.hiſtor.cap.15. vbi loquitur de felle: Fel,inquit,
alijs annectitur iecori,alijs minimè,ex genere enim quadrupedum,quę animal generant, ἔλαφος
οὐκ ἔχει,οὐδὲ ϖρὸξ. Alter eſt 3.hiſtor.cap.19. vbi agit de ſanguine: Sanguis,inquit, vbi effluxerit
concreſſit omnium præterquam ἐλάφου, καὶ ϖροκὸς, & quæ ſimilem naturam obtinent. Plinius
vtrumque ſcribit de ceruo,& caprea,quanquam corrupti codices capram habent. Gaza tamen
hoc vel non animaduertit,vel non probauit:nam ϖρόκα apud Ariſtotelem vertit damam,vulga-
rem non Plinij intelligens,vt Geſnerus etiam arbitratur,necnon Bellonius, omneſque docti,teſte
Scaligero, atque Hermolao ϖρόκα damam putant: Et ego etiam damam ſignificare facillimè
mihi perſuadeo, cùm quod præ cæteris famoſa eſt damarum timiditas, timidorumque ſanguis
nō concreſcat,tum quod timidis etiam animalibus natura, teſte philoſopho,pedum velocitatem
pro armis dedit: celeritas autem eadem etiam voce indicari videtur, nam præterquam quod, vt F
paulò antè dicebamus, πρόκας celere interpretatur Heſychius, πρόκα etiam Hippocrates, teſte
Galeno in gloſſis Hippocr. dixit ἐξαίφνης, ideſt,ſubitò, repentè, qua etiam ſignificatione vſus eſt
Herodotus, vt coniicio ex eius lexico, in quo exponitur εὐθὺς, & ſic etiam exponit Heſychius,
Πθώξ. quaſi nimirum à ſubita celeritate,vel vt Grammatici dicunt ἀπὸ τοῦ ϖροΐξεσθαι. Πτὼξ à quibuſdā
& lepus, & dorcas exponitur, ceruus item, & νεβρὸς, quæ omnia animalia ſunt timidiſſima, &
ϖτὼξ, idem eſt quod πταξ, ideſt,timidus ſiue pauidus,quo ſenſu πτῶκα λαγωὸν Homerus, Hora-
tius pauidum leporem, dixit,eſtque vbi idem Homerus ſubſtantiuè poſuerit pro λαγωὸς,quod
& apud Oppianum legas, qui vt maiorem leporis timiditatem exprimeret addit epithetum dei-
μαλέος, ideſt, pauidus. Similiter etiam Tiberius Illus cemada dixit,quam Polienus dorcada,
Cemas. quare & ab Heſychio κεμὰς exponitur, vel hinnulus, vel ceruus, vel dorcas: non ſunt autem ce-
mades ex caprearum genere vt putarunt, inquit Scaliger, quidam vocum vmbratiles ſectatores,
ſed ſunt in ceruis, ſicut in bubus iunix, & iuuencus, ſeu bucula, ſeu vitulus, nihilominus Aeliano
non quidem ex dorcadibus eſt, ſpecie tamen à ceruo differt, de Libyco dorcadum, & cemadum
Dormas Libyca. genere hæc tradenti: Dorcades quamquam velocitate ſunt mirabili,tamen ſunt inferiores in cur- G
rendo equis Libycis: earum aluus nigris vittis diſtinguitur, reliqui corporis color rubet,& pedes
Cemas Libyca. " quidem eis longi ſunt,cornibus caput ornatur, oculi nigri, longiſſimæ aures habentur. Κεμὰς à
" poetis nuncupata turbinis inſtar celerrimè fertur, flauis pilis ſpectatut, cauda tum eſt albiſſima,
" tum exalbenti,eius oculi cyaneo colore tincti videntur,aures peraltis pilis refertæ,neq; modò in
" terra pedum celeritatem oſtendit,ſed etiam cum in fluuij confluentē inciderit,vngulis pedum re-
" migans, fluctus perrumpit, & vero in lacubus natare gaudet,vnde ſibi paſtum comparat,virides
" iuncos, & cyperum depaſcitur. Hæc Aelianus. Ex capris verò ſylueſtribus fortè etiam fuerit κό-
" λος Scythicæ gentis,& Sarmaticæ,de quo ſic Strabo: Ἐςὶ δὲ τῶν τετραπόδων ὁ καλούμενος κόλος
Colus. μεταξὺ ἐλάφου, καὶ κριοῦ τὸ μέγεθος, λευκὸς ὀξύτερος τούτων τῷ δρόμῳ, ϖίνων τοῖς ῥόθωσιν εἰς τὴν κεφα-
Lib.7. λὴν. εἶτ' ἐντεῦθεν εἰς ἡμέρας ταμιεύων πλείους,ὥς' ἐν τῇ ἀνύδρῳ νέμεσθαι ῥαδίως. ideſt, Inter quadru-
pedia bellua eſt, quam colon appellant,magnitudine inter ceruum, & arietem, albicante corpore
" eximiæ ſuper hos leuitatis ad curſum: naribus potans trahit ad caput, hinc poſtmodum complu-
" res ad dies ſeruans adeo,vt per carentes aquis agros facilè pabulum carpat. Sic Strabo. Reliqua
" etiam vocabula græca præmiſſa peculiarem ſtatuunt ſpeciem;quare de ijs ſuo quoquo loco. Ca- H
Caprea. preæ verò vox apud Latinos non ſemper priuatam denotat ſpeciem,ſed pro omni capra fera ſumi
videtur: Legimus enim apud Varronem capreas,apros,& lepores in vnum leporarium coniungi:
Nunc vt habeant,inquit,*multos apros,ac multas capras* (legendum capreas,quod & Geſnerus ad-
uertit) *cum plura iugera macerijs concludunt.* & rurſus: *In leporario non lepores ſolùm includuntur*
ſylua,vt olim in ingero agelli,aut duobus,ſed etiam cerui,aut capræ (lege capreæ) *in ingeribus mul-
tis.* Et rurſus: *apros in leporario pingues ſolere fieri ſcis Acci. Nam quem fundum in Tuſculano emit
hic Varro à M. Piſone vidiſti ad buccinam inflatam certo tempore apros,& capreas conuenire ad pa-
bulum cùm è ſuperiore loco è palæſtra effunderetur apris glans,capreis vicia,aut quid aliud.* Rationi
enim conſonum eſſe videtur Romanos illos proceres non vnam tantùm ſylueſtrium caprarū ſpe-
ciē,ſed plures ſuis leporarijs incluſiſſe,quin id apertè,teſtatur Columella his verbis, vbi de viua-
rijs faciēdis ſcribit: *Feræ pecudes vt capreoli,damæq;,nec minus orygū, ceruorumq; genera,& apro-
rū modò lautitijs & voluptatib. dominorum ſeruiunt,modo quæſtui,& reditibus.* Plinius etiam locū
illum Ariſtotelis transferens in quo capras ſylueſtres in Africa nullas eſſe ſcribit,capreas voce ge-
nerica latinè tranſtulit,neſcius fortè,quod genus philoſophus priuatim intelligeret. Accedūt epi-
thera capreę à poetis atttibuta communia ſcilicet omnibus;paſcuis intenta,edulis,laſciua,imbellis,

A lis,fugax. Sed & Sextus vires,quas Plinius maiore pro parte ſimpliciter,& domeſticis tribuit,capreis,ideſt,ſylueſtrib. capris tribuit, quod ſcilicet ſylueſtria efficaciora in pleriſq; domeſticis habeātur,id quod nos etiam ex Plinio diximus. Similiter rupicapra,etſi Plinio reuera in ſylueſtrib. capris ſpecies eſt, ratio tamen nominis poſtulat, vt generis etiam vicem ſubeat,quandoquidem per ſummos verſari montes ſiue rupes, à quibus nomen impoſitum,non illi tantùm cui cornua in dorſum adunca,conuenit:accipi autem generis nomine poſſe, ipſe quoque doctiſſimus Scaliger atteſtatur.

Rupicapra.

LOCVS. NATVRA. MORES.

ISIDORVS, qui ſuo tempore doctiſſimus habitus eſt, nec vllus creditur eo eruditior ab eius ætate ad noſtri ſęculi vſque tempus, quo bonæ literæ renaſci cępere, B ſcriptis aliquid mandaſſe, ineptè quidem tria ſylueſtrium caprarum genera pro vno accipiens, pulchrè tamen omnium naturam his verbis tetigit: capras,inquit, nonnulli à crepitu crurum dictas volunt, vnde eas crepas vocitant,quæ ſunt caprę agreſtes,quas Græci pro eo,quod acutiſſimè videant,ἀπὸ τῦ δέρκεσθαι dorcas appellauere. Morantur enim in excelſis montibus, & quamuis de longinquo,vident tamen omnes, qui veniunt. Eædem autem & capreæ,eædem ibices,quaſi auices, eo quod inſtar auium ardua, & excelſa teneant,& in ſublimibus inhabitent,ita vt de ſublimi vix humanis obtutibus pateant,vnde & meridiana pars ibides aues vocat, qui Nili fluentis inhabitant. Hęc igitur animalia in petris altiſſimis commorantur: Et ſi quando ferarum, vel hominum aduerſitatem perſenſerint, de altiſſimis ſaxorum cacuminibus ſeſe præcipitantes,in ſuis ſe cornibus illæſas ſuſcipiunt. Hæc ille. Similiter author libri de natura rerum capram ſylueſtrem,capreolam (ſic enim vocat) & rupicapram vnum animal facit, quod in ſuum genus ſæuiat, in alias autem beſtias timidum, & manſuetum fit. Cum à canibus vrgetur, in montes altiſſimos confugere, plurimam inter mares diſcordiam eſſe propter fæminas tempore libidinis. Nos itidem maximam his animantibus ineſ- C ſe timiditatem ſuprà monuimus, & modò rurſus inter prouerbia indicabitur.

PROVERBIA.

KAT' αἶγας ἀγρίας: Sermo eſt abominantis & malum deprecantis, inque ſylueſtres capras auertentis. Vſus eſt adagione Athenæus: Myrtilus, inquit, aſſeuerabat velut ad capras ſylueſtres nos relegans quærentes, Hegeſandrum Delphum in commentarijs ſuis eius dictionis meminiſſe. Ad capras ſylueſtres poſuit, inquit, author adagiorum, pro eò, quod difficillimum eſſet inuentu, aut quod nuſquam eſt. Citauerat enim ex authore teſtimonium,quod mox Plutarchus negat apud illum extare. Ad hoc prouerbium opinatur alluſiſſe Apuleium in aſino,vbi fingit Pſygen mitti ad arietes agreſtes à Venere. Suidas verò & Varinus ſcribunt hoc prouerbium vſitatum fuiſſe ἐπὶ κατάρας, κατ' αἶγας ἀγρίας τρέπειν τὰ κακά, hoc eſt,poſt execrationem aliquam,vt mala verterentur in capras ſylueſtres. Nimirum ſi quis mali quippiam dici, vel nominari audiuiſſet, ſiue contra ſe, ſiue ſimpliciter,mox deprecandi gratia ſubijciebat κατ' αἶγας ἀγρίας. Heſychius denique vt obſeruauit Geſnerus hoc circa morbos obſcruatum ait,comitialem præcipuè. Horatius de re incredibili dixit:

Sed prius Apulis iungentur caprę lupis.

quanta ſcilicet capris ſiue ſylueſtribus, ſiue villaticis ſit diſſenſio cum lupis indicans. Ad prouerbium, *ne caprea contra leonem*, quod ſuprà recitauimus adde hoc Virgilij:

Impaſtus ſtabula alta leo ceu ſæpe peragrans
(Suadet enim veſana fames) ſi fortè ſagacem
Conſpexit capream, aut ſurgentem in cornua ceruum
Gaudet hians immane comaſque arrexit, & hæret
Viſceribus ſuperaccumbens, lauat improba teter
Ora cruor.

Ad capras ſylueſtres.
Lib. 2.
1.carm.
Lib.10.Aen.

VSVS IN CIBIS.

VNO propè ſcribentium conſenſu, ſyluestribus omnibus poſtponuntur capræ domeſticæ ſaporis, alimentique bonitate, conſtitutionis tenuitate, concoctionis facilitate, excrementorum paucitate: ex temperamento primum, quod à natura ſortitum eſt tale, tum irrequieto ſemper motu, & ſaltibus multis, quos frequenter molitur. Itaque haud mirum exercendi ſe aſsiduitate ea ſyluaticum illum, qui ſylueſtribus inhæret, amitti ſaporem, & enumeratas iam dotes acquiri: Siccitatis tamen ſemper natiuę aliquid adijcitur non multum quidem, ſed ad damnandum ſatis: Inuentum Arabum, demendæ ſiccitati oleo eas incoxiſſe: tunc & reſolutis partibus adiumento futuras carnes eas eſſe cenſent. Incoxiſſe autem oleo, vt inde humeſcant, haud ſcio quàm cum ratione id fiat, Diocles quidem Archidamus, & cum Archidamo Galenus (nã in hoc ſubſcribit, aduerſatur in alijs) quod in oleo F coquitur, ſiccum euadere, & conſtitutionis glutino amiſſo ſolutile cenſet, ψάθυρον nimirum, & χαῦρον: In aqua minimè, niſi ſi cocturæ modum aliquem quæramus, qui humectum conſeruet, fortè duplicis vaſis vſu, vt prioris cui cum carne oleum inſit, innatatione capacioris lebetis in aqua elixatio peragatur. Nam ex oleo frixiſſe in ſartagine, aut taliter, id verò cui dubium, quin ariditatis potiùs, ac duritiæ aliquid addat, & humorem, ſicciore ignis vi abſumptum auferat?

VSVS IN MEDICINA.

Cornis ſiccitas.

Iecoris vſus.

MARCELLVS Empiricus capreas in cibo ſumptas torminoſis prodeſſe tradit; vbi pro torminoſis dyſentericos intelligi rectè monet Geſnerus, ſiccat enim & retinet ventrem caro caprearum, vt Simeon Sethi prodidit. Idem etiam Marcellus capræ ſylueſtris iecur carnibus inaſſatam, & per ſe ſumptum cœliacos tradit remediare: idemque arefactum, & tritum, & cum vino potui datum certiſſimè auxiliari. Quod ſi verò alicui oculi doleant Sextus iecur capreæ contritum ex vino bibere iubet cum G aqua calida in feruore, pollicet urque ſanitatem. Idem remedium ad eos, qui ab hora decima nõ vident, ideſt, nyctalopas, ſeu luſcioſos huiuſmodi præſcribit: Iecur capreæ in aqua calida ſalſa coquatur, & eius vaporem oculi excipiant, & ex eadem aqua oculos foueant: Sed & iecur edant, & ex liquefacto inungantur. Quidam iecur eius aſſant in craticula, & fluentem ſaporem colligunt, & ex eo inunguntur. Quidam coctum, vel aſſum iecur capreæ cum pane edunt, & idem bibunt. Author inſuper eſt idem Sextus, capreæ iecur combuſtum, & aſperſum ſanguinem ſiſtere, maximè ſi contritum ex aceto naribus indatur. Inuenias itidem apud hunc, ſplenem capreæ potatum mirè ſanare torminoſos. Sanguis ſylueſtrium caprarum cum palma marina, Plinio teſte, pilos detrahit. Marcellus Virgilius hunc eundem ſanguinem abſceſſus maturare tradit, quam tamen vim nos ex Galeno, alijſque, niſi memoria nos fallat, caprino ſanguini ſimpliciter adſcripſimus. Collyrium ex ſeuo caprarum ſylueſtrium confert patientibus telam oculorum, vt refert Rhaſis, nec non & pulmoni vlcerato. Auicennæ hirci ſylueſtris fel, theriaca eſt morſibus venenoſis. Dioſcorides verò fel capræ ſylueſtris, & Sextus capreę ad varios oculorum affectus cõmendant, habetq; præterea Dioſcorides; capræ ſylueſtris fel priuatim prodeſt contra ſuffuſiones incipientes, oculo- H rum caligines, argema (albugines, vt vertit Marcellus) & genarum, ſiue palpebrarum ſcabricias. Et rurſus: Sylueſtrium caprarum felle peculiariter peruncti luſcioſi ſanantur, idem prodeſt & hircinum, hirci ſylueſtris nimirum. Galenus ait: capræ ſylueſtris fel ſcripſerunt quidam luſcioſis (νυκτάλωψι) prodeſſe. Nos ſuprà ex Plinio ad luſcioſos, & varios oculorũ affectus caprę fel ſimpliciter laudari diximus. Albertus collyrium ex felle caprarum ſylueſtrium, vel domeſticarum contra telã oculi valere aſſerit. Cùm melle Attico mixtum capreæ fel inungi iubet Sextus, affirmatq; caliginem potenter diſcutere, claritatẽq; præſtare. Eiuſdem fellis drachma vna, & modicum vini cũ melle, vt poſſit teri, ſi inũgatur, oculorum caliginẽ ſanari, idemq; facere & ad cicatricem, & argemata, & nephelion, & glaucomata, & pterygia ſi ex eo inungantur; iubet item ex eodem felle inungi palpebras cum oleris ſucco, vt pili extracti non renaſcantur; facere & ad ruptiones ex ictu tunicularum cum lacte mulieris tepido, hoc autem fel quanto vetuſtius fuerit, tantò melius fore. Plinius etiam fel dorcados per ſe ad claritatem oculorum laudari ait, Hippocratiſque vti putant authoritate adijcitur, quod in argentea id pyxide ſeruari iubent. Diximus autem ex Origene dorcadi dici intra viſcera quendam humorem ineſſe, qui caliginem depellat oculorum,

Splenis.

Sanguinis.

Fellis.

A lorum, & obtuſiores quoque viſus exacuat, quem non alium quàm bilis humorem intelligo. Ad maculas de facie tollendas ex Sexto: Capreæ fellis drachmam vnam, farinæ lupini, & mellis drachmas quatuor commiſces in vnum, & exinde faciem linies, limpidam faciem efficit. Ad lentigines in facie ex eodem, fel capreæ ſeruatum illitum lentigines de facie purgat, & omnes maculas extenuat. Item cum melle, & nitro commixto, & ſpongia combuſta, & ſulphure viuo ad mellis craſſitudinem redactum, & in faciem illitum emendat: Ait denique fel capreæ, cum aqua mixtum illitum in faciem à ſole vſtam ſanare. Ad tinnitum & ſonum auricularum rurſus ex eodem fel capreæ cum roſaceo, aut ſucco porri tere, & tepefactum auribus inſtillato. Ad faucium dolorem fel capreæ cum melle Attico miſce, & fauces tange, mirè ſanat. Ad omnia vitia, quæ in faucibus naſcũtur capreæ fel cum melle Attico adiecta myrrha, croco, & pipere æquis põderibus coques in vino, donec contrahatur, & ex eo fauces quotidie tange, donec ſanæ fiãt. Cum roſaceo, aut ſucco porri dentium dolorem ſanat. Ad ventrem ſoluendum ex eodem fel capreæ ſuppoſitum ano cum ſucco cyclamini herbæ, & alumine aliquantulum, aut anetho (nitro puto, B vt ſupra ex Plinio in capra recitauimus) combuſtum indito, caue ne hæmorrhoides habeat. Ad veretri exulcerationem ex eodem, fel capreæ mixtum cum melle, aut ſucco rubi appoſitum mirè ſanat. Calculos expellit fimum caprarum in mulſo, efficacius ſylueſtrium, verba ſunt Plinij. Remedia quæ Dioſcorides tribuit fimo αἰγῶν ὀρείνων, ideſt, caprarum in montibus agentium, ſuprà aſcripſi villaticis, ſed ad ſylueſtres forſan ea pertinebant, quomodo etiam vetus Dioſcoridis habet translatio. Apud Galenum hoc legitur ad arquatos remedium; capreæ (dorcados) fimum aridum tritum, cribratum cochleari mẽſura & ex vini odorati cyathis quatuor ieiuno, & loto exhibe: febricitantibus autem eæ aqua eandem potionem. Apud Plinium vbi legitur capras negant lippire, quoniam ex quodam herbas edant; item dorcades. Et ob id fimum earum cera circumdatum noua luna deuorare iubent: quęrendum eſt, an caprarum tantùm, an dorcadum etiam ſtercus intelligat.

Fimi.

2.parab.39.

C

DE CAPRARVM SYLVESTRIVM Speciebus, & primum de Dorco, ſiue Rupicapra. Cap. XI.

ORDINIS RATIO. SYNONYMA.

DE Rupicapra, quam eandem eſſe arbitror cum memorato à Dioſcoride Dorco, dico à Dioſc. nam Oppiano dorcos eſt, quæ dorcas alijs, vt ex deſcriptione manifeſtabitur, inter haſce caprarum ſylueſtrium ſpecies primo dicam loco, tum quia rupicapra vocabulum, præ cæteris frequentiſſimum eſt apud recentiores, tũ quod hoc genus maiorem cum domeſticis ſimilitudinem gerat, quæ, vt ex Varrone ſuprà dictum eſt, à capris feris ortæ ſunt. Varro capream dixiſſe videtur, inquit enim: *Caprea dicta eſt, quod quandam capræ ſimilitudinem habeat*: capream etiam vocauit Martialis, cuius ſubinde diſtichon recitabimus, atque hinc fortaſſis eſt, quòd eandem capreæ etiam nomine doctiſſimus Scaliger deſcripſerit. Oppianus generica voce αἴγαστρον, ſeu potiùs αἴγαγρον vocauit, Italis vel Rhętis ſaltem, qui Italicè loquuntur camuzza, vel camozza vocatur, Hiſpanis capra montes, Anglis vvilde goote, ideſt, ſylueſtris capra, Germanis geimbs, vel gambs, Polonis dzyka koza, ideſt, fera capra, Bohemis melius korytanſky kozlyk, quaſi Carnicus, ſeu (vt nunc loquuntur) Carinthiacus hirculus, quod illa pars Alpium, vt vicinior Bohemis, ita notior eſt: Franci, teſte Scaligero, faones dicunt. Eruditi linguæ hebraicæ zebi, dum capream exponunt, non aliam puto intelligunt quàm hanc, eius fœmininum eſt zebiata, legitur hæc vox Deuteron. 14. inter animalia cibo permiſſa, vbi Chaldaica translatio habet thabia (pro qua voce Actor. 9. legitur ταβιθὰ, quod ſonat dorcas) Arabica thabiu, Perſica ahu, Septuaginta δορκὰς, Hieronymus caprea. Quare in tanta veterum, & eruditorum conſenſu dubitari non debet, quin Zebi ſit caprea, vel dorcas, vt minimè probari debeant, qui damam, aut hinnulum exponunt.

Caprea Varroni quæ.
Αἴγαγρος *Oppiani.*

GENVS. FORMA. DESCRIPTIO.

Hiſtoria denique tota.

Cornua.

RVPRICAPRAM ex capris ſylueſtribus eſſe manifeſtò indicauit Plinius inquiẽs: *Capræ ſylueſtres in plurimas ſimilitudines transformantur; ſunt capreæ, rupicapræ, ibices* &c. De dorcade etiam extra omnem eſt controuerſiam, ſi quæ ſupra recitauimus, in memoriam reuocantur. Plinius vnica tantùm nota pulcherrimè deſcribit, cornibus ſcilicet in dorſum aduncis, qua nota à dama potiſſimùm diſtinguitur, in qua contrarium ſitum habent, vt dicetur. De rupicapra igitur hæc Alberti verba accipias: Capræ genus ſylueſtre non magnum, curua ad modum vnci habet cornua, quibus ſe retinet cùm per deuexa montiũ cadit. Et rurſus: Animalia quędam infirma habent cornua, quæ parũ aut nihil eis ad pugnam conferunt, qualia ſunt in capris montanis, quam gemeze Germani vocant; habent enim cornua parua, & inualida, quæ non tam ad pugnam, quam ad retinendum ſe ceu vnco, dum rupes ſcandunt, & cadunt interdum, à natura eis conceſſa videntur. Et rurſus: animalium cornutorum, quæ apud nos apparent, minimum eſt caper montanus: qui rubros habet oculos, & cornu recuruum, acutiſſimum viſum, & gregatim paſcitur, lingua noſtra gemeze dictus, cornua ei nigricant, nouem, aut decem digitos longa, multis nodoſis circulis exaſperata, minoribus paulatim, in vnco nullis: is leuis & acutus eſt hami inſtar. Parallela ferè, ideſt, ęquis vndique interuallis ſurgunt, ſolida, ab initio tantum pollicis circiter menſura caua, & teretia magis, quàm domeſticis. Mares à fæminis in hoc genere nihil differunt, non cornibus, non colore, non reliquo corpore. Magnitudo, quæ capræ villaticę paulo tantùm altior, & corporis forma feris altis ſimilior, color eis inter fuſcum, & ruffum eſt, qui tamen æſtate magis ad ruffum, hyeme ad fuſcum vergit. Memini (inquit Geſnerus, ex quo hæc) partim albam, partim nigram diſtinctis coloribus videre, certum eſt eis colorem per anni tempora mutari. Totæ albæ interdum, ſed rariſſimè conſpiciuntur. Rupes montium colunt, vt dixi, non ſummas tamen, vt ibex, neque tam altè, & longè ſaliunt, deſcendunt aliquando ad inferiora Alpium iuga, conueniunt ſæpe circa petras quaſdam arenoſas, & arenam inde lingunt, vt villatica pecora ſalem, quo linguæ inertem pituitam defricent, & excitent appetitum. Qui Alpes incolunt Heluetij, hos locos ſua lingua fultzen tanquam ſalarios, vel halopegia appellant: circa hos occultant ſe venatores cum bombardis, & pro more accedentes capras ex improuiſo feriunt. Cùm in venatione vrgentur, altiùs ſemper aſcendunt, donec nullus ad eas canibus pateat acceſſus: Deinde cum venatores per ſaxa manibus, pedibuſque reptando ſequi vident, de ſaxo in ſaxum tranſiliunt, ac montium cacumina petunt, donec nulla ſcandendi reliqua ſit facultas: illic ſe cornibus retinent, & quaſi ſuſpendunt: atque ibidem vel bombardis feriuntur, vel in præceps impelluntur à venatoribus: aut relictæ interdum quod inde ſe abſoluere nequeant, illic pereunt tandem, vel præcipites ruunt, quod circa ibices etiam euenit. Mox à D. Iacobi die, qui 8. calend. Auguſti notatur, frigidiores montium cliuos petunt, vt paulatim aſſueſcãt frigori. Audio captas aliquando cicurari: pilus denſus eis eſt, quam ob rem pelles earum quæ hyeme captæ ſunt, à pellionibus parantur eo modo, quo lupinæ, hæ pilis extrorſum verſis geſtantur etiam pluuio tempore. Fiunt ex eiſdem chirothecæ pro equitantibus; cornua in ædibus lautiorum parietibus affiguntur, ſingula vnco deorſum verſo, vel bina erecta, vt in capite ſuo erant, pelli, & parti caluæ adhuc hærentia, vel quod elegantius eſt, ligneo capiti ad huius animantis effigiem ſculpto inſerta. Hæc omnia Geſnerus. De eiſdem Scaliger, ſed breuiter in hæc verba: Capreæ (ſic vocari ab ipſo diximus) longè ibice minores, æſtate pilo fuluo, hyeme cinereo: Sunt ipſis quoque ſaltus incredibiles. Mira earum comparata nobis prudentia, vbi errabundæ quærunt nouas ſedes, aut paſcua, perſpecta proxima rupe, proiecto pede ſæpe periclitantur eius fidem, nempe mobilis ne ſit, an fortaſſe lubrica. Illud feſtiuum. In aula patrui Bonifacij vidimus cicures aſſilire ad aulæa pendentia, in quibus ſimiles eſſent intextæ feræ. Aiunt cornuũ mucronibus id quod capras quoque facere videmus, tergum ſcabere. Ex ea ſcalpuritione, quæ pernicies euenerit eis operæ pretium eſt cognoſcere. Creditum eſt tanta illas illo in pruritu perfundi voluptate, vt extremum cornus faſtigium in corium eouſque adigatur, vnde retrahi nequeat. Quocirca ex altiſſimis ruere locis, atque afflictari, aut à venatoribus fortè deprehenſas, proculue obſeruatas ca- ut interire fame. Quare in hoc Martialis diſticho:

Prudentia.

Pendentem ſumma capream de rupe videbis,
Caſuram ſperes, decipit illa canes.

B

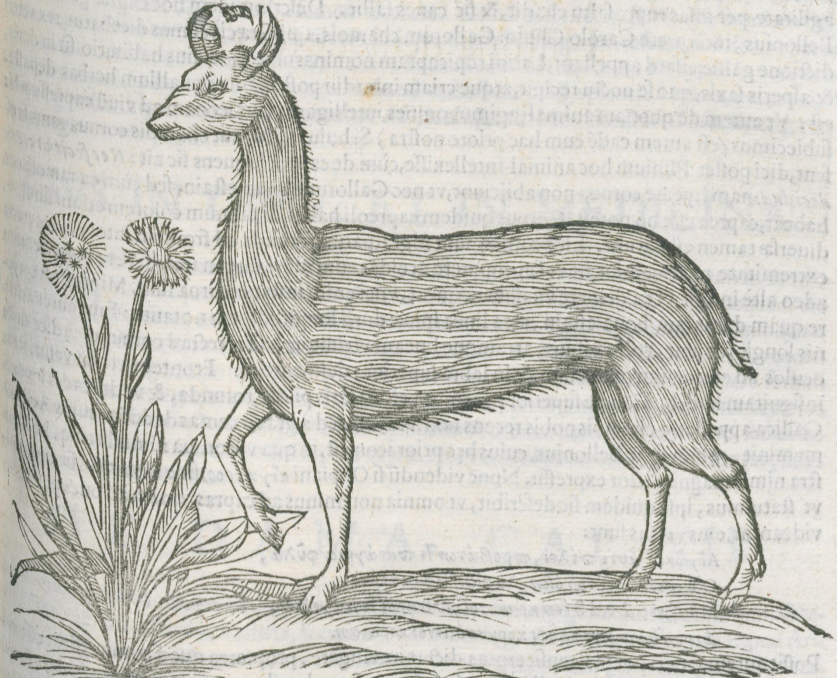

C

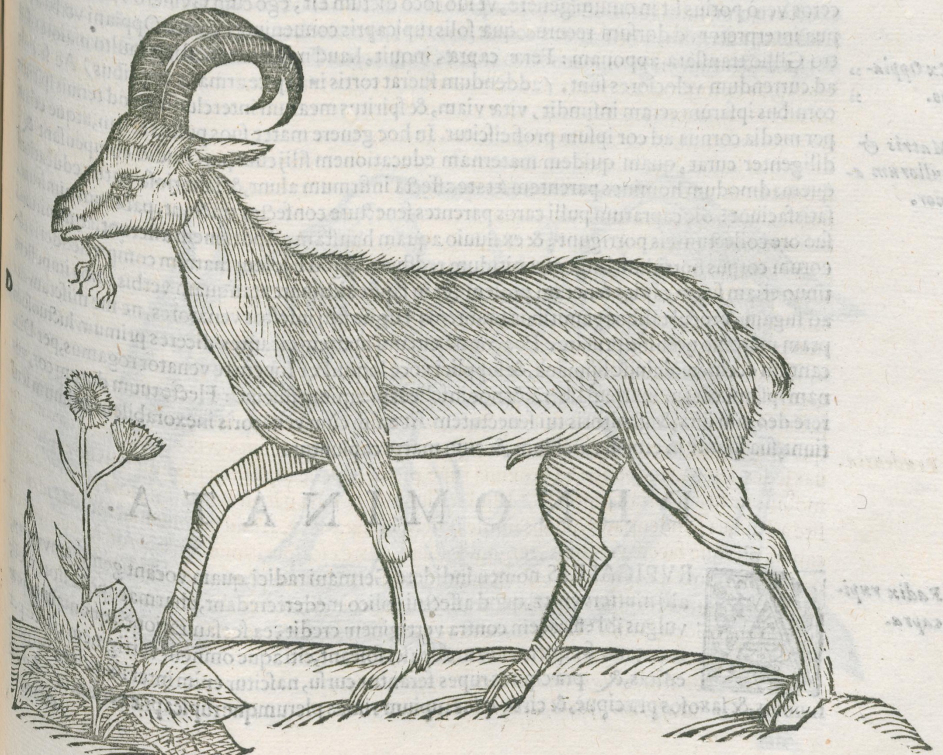

D

Pendentem interpretor non quòd de rupe è cornibus pēdeat, etſi cornua ad id apta habere videatur, ſed quòd, dum canes ſub rupibus collocati, ceu caſuram expectant, vt excipiant, ipſa ſumma agilitate per alias rupes ſaltu euadit, & ſic canes fallit. Deſcribit idem hoc capræ genus Petrus Bellonius, interprete Carolo Cluſio: Gallorum chamois, qui Græcis cemas dicebatur, rex veteri dictione gallica iſard appellant, Latini rupicapram nominarunt, quod eius habitatio ſit in duris, & aſperis ſaxis, quo ſe noctu recipit, atque etiam interdiu poſtquam conuallium herbas depaſtus eſt. Vt autem de quonam animali agimus omnes intelligant, eius iconem ad viuū expreſſam hic ſubiecimus (eſt autem eadē cum hac priore noſtra) Si huius iſard, aut chamois cornua ramoſa eſſent, dici poſſet Plinium hoc animal intellexiſſe, cùm de caprea loquens ſic ait: *Nec fecit vt ceruis decidua:* nam hyeme cornua non abijciunt, vt nec Gallorum bouc-eſtain, ſed cùm ea ramoſa non habeat, caprea eſſe nō poteſt. Corpus quidem capreoli habet, & pilorum colorem etiam ſimilem, diuerſæ tamen eſt naturæ. Eius cornua ſunt nigra, parua, rotunda ad frontem inter oculos erecta extremitate recurua, hinc fit vt ſæpenumero accidat eum mori, dum nates ſcabere volens cornua adeo altè infigit, vt ea demere viciſſim nequeat, vnci enim inſtar incurua ſunt. Minore eſt corpore quàm dama, aut bouc-eſtain, atra linea ſpinæ dorſi longitudinem notante: Eius aures arietinis longiores ſunt, color giluus, atramque lineam vtrimque habet recta à cornuum radice ſupra oculos ad extremum os ductam, & in labra ſuperiora deſinentem. Frontem etiam veluti ſtella inſignitam habet. Caudæ ſuperior pars nigra eſt, & ſatis piloſa, rotunda, & vt dorcadis longa. Gallica appellatio chamois nobis recens non videtur, ſed à græco cemas deducta, cuius Aelianus meminit. Huc vſque Bellonius, cuius hęc prior icon eſt, in qua vt cornua nimis breuia, ita in noſtra nimis magna pictor expreſſit. Nunc videndū ſi Oppiani αἴγαγρος, ſiue αἴγαςρος, ſit rupicapra vt ſtatuimus, ipſe quidem ſic deſcribit, vt omnia non minus ad capras, quàm ad oues pertinere videantur, eius verſus ſunt:

Deſcriptio ex Bellonio. Lib. 1. obſeru. c. 54.

Αἰγῶν δ' αὖτε πέλει, προβάτων τε πανάγρια φῦλα,
Οὐ πολλὸν τούτων ὀΐων, λασίων τε χιμάρρων
Μείζονες, ἀλλὰ θέειν κραιπνοὶ, σθεναροί τε μάχεσθαι,
Στρεπτοῖσιν κεφαλῆφι κορυσσόμενοι κεράεσσι.

Poſſit autem videri poeta ſtrepſicerotas dictas intelligere, propterea quod cornua dicat eſſe ςρεπτὰ, cum ſint & ςρεπτὰ funiculi intorti, ſed cùm poſtmodum has capras vocat αἰγάγρους, ſtrepſiceros verò potius ſit in ouium genere, vt ſuo loco dictum eſt, ego cum Geſnero ςρεπτὰ, hic cornua interpretor ad dorſum recurua, quæ ſolis rupicapris conueniunt. Quare Oppiani verba à Petro Gillio tranſlata apponam: Feræ, capræ, inquit, haud noſtris domeſticis multo maiores, ſed ad currendum velociores ſunt. (addendum fuerat tortis in capite armatæ cornibus) Ac ſi quis cornibus ipſarum ceram infundit, vitæ viam, & ſpiritus meatum intercludit, quod tenuis ſpiritus per media cornua ad cor ipſum proficiſcitur. In hoc genere mater ſuos pullos etiam, atque etiam diligenter curat, quam quidem maternam educationem filij cum pari ſtudio compenſant, & quemadmodum homines parentem ætate affecta infirmum alunt, & laborioſæ patris educationi ſatisfaciunt: Sic caprarum pulli caros parentes ſenectute confectos tractant, pabulum nimirum ſuo ore collectum eis porrigunt, & ex fluuio aquam hauſtam ad potionem afferunt, ac nimirum eorum corpus horridum lingentes nitidum reddunt; Quod ſi ſolam matrem comprehenderis continuo etiam ſuam capies teneram prolem, eam ſanè exiſtimares tanquam verbis filios impellere ad fugam, procul talibus gemitibus orantem; Fugite filij infeſtos venatores, ne me miſeram captam materno nomine priuate. Eos contrà circum matrem errantes diceres primum luctuoſum cantum occinere, deinde humana, & ſupplici voce loqui: Per Iouem te venator rogamus, per Dianam ipſam, caram matrem libera, & nos infelices præmium ſuſcipe: Flecte tuum durum cor, verere deorum iura, & genitoris tui ſenectutem. At enim cùm venatoris inexorabilem animum ſentiunt, ſua ſponte in vincula incidunt, & cum matre capiuntur.

Ex Oppiano.

Matris & pullorum amor.

DENOMINATA.

Radix rupicapræ.

ARVPICAPRIS nomen indidere Germani radici, quam vocant gemſzemvvortz, alij muttervvurtz, quod affectui colico mederi credant, pharmacopolæ doronicū, vulgus ibi efficacem contra vertiginem credit, ea forſan ratione, quoniam capræ montanæ frequenter eam depaſci ſoleant, citraque omnem vertiginem citato per editas, & præcipites rupes ferantur curſu, naſcitur enim inter montium vertices niuoſos, & ſaxoſos præcipuè, & circa ipſas rupium rimas plerumque rupicapræ verſantur. Addit

etiam

A etiam Camerarius, & ex eo Schenckius venatores ea radice vti intra corpus contra vertiginem, atque ob id in comitatu Tyrolenſi nominare ab hoc affectu ſchuuindelvvurtz, copioſè itidem eandem ingurgitare, & diu ita famem tolerare. Geſnerus ſcribit radicem eſſe omnium dulciſſimam ad faſtidium ferè, totam radicem ſcolopendræ inſecti figuram referre, ſed de hac herba proprio loco. Addit denique Camerarius circa nouembrem, vbi capiuntur hæ capræ in ventriculo earum reperiri pilam, ſiue globum ex eiuſmodi radicibus, & alijs plantis Alpinis, quam vulgò vocant gemſzenkigel, quales, inquit, multas vidi, & aliquot habeo: odoratas eſſe, ſimiliterq; contra vertiginem vſurpari.

Lib. I. obſer. 96.

Pilæ in rupicapræ ventre.

VSVS IN CIBO. ET IN MEDICINA.

B CARO huius, capreoli comparata, durior omnino, inquit Iulius Alexandrinus, ſicceſcenſque magis, vnde melancholici ſæpe ſanguinis multum, & concoquẽdi difficultas, nec non ſyluatici, vt ita dicam, odoris, ſaporiſque cuiuſdam, quo ſyluestrium fermè omnium caro laborat, tædium. Geſnerus tradit audiuiſſe ſe venatores quoſdam ex recenti vulnere ſcaturientem huius animalis ſanguinem ſorbere tanquam inſigne vertiginis remedium. Legimus verò nunc apud Plinium rupicapræ ſeui cyatho, & lactis pari menſura deploratum phthiſicum conualuiſſe certum authorem affirmare; ſed eo loco aliàs legebatur non rupicapræ, ſed lupi, & capræ. Nos verò uillaticæ etiam capræ ſeuum phthiſin ſanare ſuprà indicauimus.

Lib. 11. cap. 10.

Caro qualis.

Sanguinis vſus.

Seui.

DE DAMA. CAP. XII.

C DAMA duplex eſt, una ueterum, de qua hìc, altera uulgaris, ſiue recentiorum, Græcis πλατύκερως dicta, & quam Gazam intelligere diximus, cùm πρόκα apud Ariſtotelem damam uertit. Plinius caprarum ſyluestrium generibus, quæ transmarini ſitus mittunt, damas quoque enumerat, nec inuenio qui in ciſmarinis locis eius mentionem faciunt. Recta autem rupicapræ ſubnectetur, cum huic, ut dictum eſt, cornua, teſte eodem Plinio, in dorſum ſint adunca, damis è contrario in aduerſum; nec fortè aliter inuicem differant. Hanc puto Dioſcoridi & Nicandro de coagulo agentibus νεβρὸν appel-

D

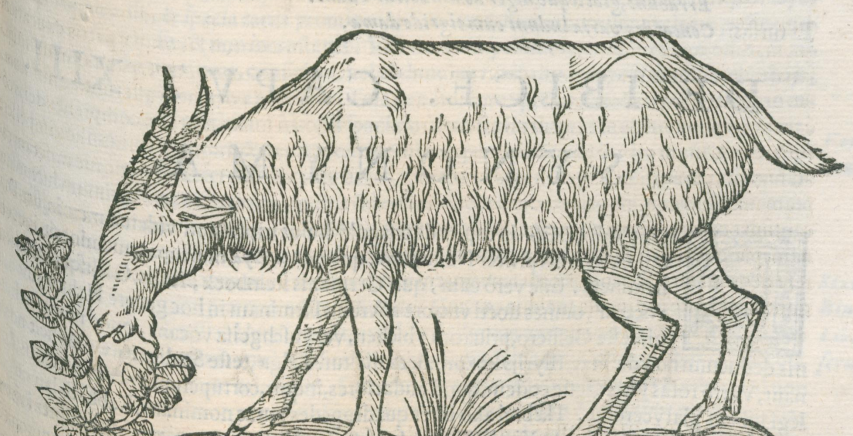

lari, Grapaldus quidem νεβρὸν etiam damam reddidit, ſed hanc ne, uel recentiorum intelligat, E quærẽdum. Geſnerus ex Ioanne Caio hanc iconem pro dama Plinij depingit, quod in aduerſum adunca habeat cornua, & tamen ex caprarum etiam ſit genere, id quod pilus indicat, & aruncus, & totius corporis figura. Animal ait eſſe capræ magnitudine & colore dorcadis, ſiue capreoli. Ouidius in halieuticis enumerans eas cum lepore, & ceruo, colorem earum expreſſit, *fuluo tergore damas* deſcribens. Famoſa in primis earum eſt timiditas, potiſſimùm apud poetas, Virgilius:

timidi damæ ceruique fugaces
Nunc interque canes, & circum tecta vagantur.

Et rurſus: *Cum canibus timidæ venient ad pocula damæ.*

Horatius:

Et ſuperiecto pauidæ natarunt, æquore damæ.

Martialis:

Dente timetur aper, defendunt cornua ceruum
Impelles damæ quid niſi præda ſumus?

Lib. I. Idem tamen etiam Martialis Romanos indicat has ita inſtituiſſe, vt inuicem ſtrenuè admodum F dimicarent arietando:

Frontibus aduerſis molles concurrere damas
Vidimus, & fati ſorte iacere pari.
Spectauere canes prædam, ſtupuitque ſuperbus
Venator cultro nil ſupereſſe ſuo.
Vnde leues animi tanto caluere furore?
Sic pugnant tauri, ſic cecidere viri.

Lib. 4. Et rurſus: *Aſpicis imbelles tentent quàm fortia damæ*
Prælia, tam timidis quanta ſit ira feris?
In mortem paruis concurrere frontibus audent,
Vis Cæſar damis parcere? mitte canes.

Lib.8.c.56. Plinius tradit damas manſueſcere raró, cùm feræ dici iure non poſſint: ſic ex eo citant Vincentius Bell. & Volaterranus, alijque, quin & Platina videtur hanc lectionem ſecutus, damam raró manſuefieri poſſe, ſcripſiſſe; ſed noſtri codices melius habent ſic: *hi manſueſcunt raró cum feri dici iure non poſſint*, proximè autem de leporibus locutus erat. De vſu ſitus cornuum apud veteres nihil reperio, ſed ex recentioribus doctiſſimus Scaliger tradit, hiſce adminiculis tanquam vnco apprehendere prominentes rupes, neque aliter inacceſſas montium verrucas ſuperare. Prouerbialiter à Claudiano prolatum eſt: G

Cornuum vſus.

Antè dabunt hyemes Nilum, per flumina damæ
Errabunt, glacieque niger dominabitur Indus.

Et rurſus: *Concordes varia ludunt cum tigride damæ.*

DE IBICE. CAPVT XIII.

SYNONYMA.

DIOSCORIDES in capite de coagulo huius capræ non videtur meminiſſe, & qui ex Græcis præter Homerum, qui ἴξαλον αἶγα nuncupat, meminerit, inuenio neminem. Eſſe verò eam, quæ Germanis ſteinbock, Italis, Galliſque ſteinbock vocatur, omnes docti vno ore aſſerunt: Fæminam in hoc genere Heluetij montani, teſte Geſnero, priuatim ybſchen, vel ybſchgeiſz vocant, quod nomen à Latinis deductum non dubitat, Illyrijs kozoroziecz dicitur. Belgæ, teſte Scaligero, vvildgheit nominant, Varro rotas vocat, teſte eodem, quod audaciores, inquit, corruperunt auctis elementis, dum legi iubent platycerotas. Hæbrei ako inter quadrupedes puras nominant, Rabbi Salamon germanica voce vertit ſteinbock; Kimhi hircum ſylueſtrem, Hieronymus 1.reg. 24. ſimiliter ibicem; Septuaginta tamen priori loco τραγέλαφον interpretantur. Huius cornua plerumque pro capricorni cornibus oſtenduntur, imò nonnulli capricornum ibicem vertunt: Albertus caprum montanum appellat: H

DE

DESCRIPTIO. MORES. NATVRA.

PLINIVS totam huius capræ hiſtoriam ſic breuiſſimè eſt complexus: *Ex caprarum ſylueſtrium genere ſunt etiam ibices in Alpibus pernicitatis mirandæ, quanquã onerato capite vaſtis cornibus, gladiorumq; vaginis, in hæc ſe librant, vt tormento aliquo rotati in petras, potiſſimum è monte aliquo in alium tranſilire quærentes, atq; receſſu pernicius quo libuerit extulant.* Hæc ille: Et Albertus Magnus nullum ait animal curſu, & agilitate tantum pollere, & ſimul tam ingentia cornua habere, quàm caper montanus, quem latinè ibicem, inquit, vocant: Huius enim cornua à capite vſq; ad clunes protendi: dum cadit ex alto totum corpus inter cornua protegere à colliſione, & ictus lapidum magnorum excipere cornibus. Idem etiam in catalogo quadrupedum alphabetico ibicem ait eſſe animal de genere capri, colore fuluum, in Alpibus Germaniæ abundans, magno etiam hirco maius: ſummas rupes aſcendere, & cùm altiùs ſcendere nequit, conuerſum aliquando venatorem deijcere niti: ſed peritum venatorem cruribus diuaricatis dorſo eius inſilire, & cornua manibus apprehendere, & ſic aliquando de rupe depoſitum euadere. Sed fortè veriùs Scaliger: deprehenſas, inquit, ibices aperto, atque libero loco, capacique curſus in venatorem irruere, eumque deijcere de rupe: Quare operam dant, vt obiectu ſcopulorum tecti de improuiſo appareant. Tum ibi cùm impetendi non ſit locus, animum deſpondent, & facilè cedunt. Idem Scaliger author eſt, niſi habitet loca frigida occæcari. Vetulorum cornu pependiſſe pondo duo deuiginti. In quibuſdam numeratos eſſe nodos quatuor, & uiginti, totidem, inquit, annorum coniectura. Poſtremò cum incredibili corporis libratione, atq; iaculatione ſuperent altiſſimas rupes, interualla uel ſolo aſpectu formidabilia ſecuro tranſmittere ſaltu. Ioannes Stumpfius in chronicis Heluetiæ non pauca etiam memoratu digna ſuper huius animantis natura ſcripſit, quæ à Geſnero latinè reddita neutiquam mihi etiam prætereunda duxi: Ibices, inquit, in ſummis apud Heluetios montibus abundant, incolunt enim uertices Alpium, ubi glacies nunquam ſoluitur, natura enim frigus requirit hoc animal, cæcum aliter futurum. Egregium eſt, & corpulentum, ſpecie ferè ceruina, minus tamen, cruribus quidem gracilibus, & capite paruo ceruum exprimit. Pulchros, & ſplendidos oculos habet. Color pellis fuſcus eſt, ungulæ biſulcæ & acutæ, ut in rupicapris. Magni ponderis cornua ei reclinantur ad dorſum, aſpera, & nodoſa, eoque magis quo grandior ætas proceſſerit. Augentur enim quotannis, donec iam uetulis tandem nodi circiter uiginti increuerint. Bina cornua ultimi incrementi, ad pondus ſexdecim, aut octodecim librarum accedunt; libram dico pondus ſexdecim unciarum. Ibex ſaliendo rupicapram longè ſuperat: hoc tantum ualet, ut niſi qui uiderit, uix credat. Nulla montium rupes tam edita, aut præceps eſt, quam non ſaltibus aliquot ſuperet, ſi modò aſpera ſit, & ſpacia tanta promineant, quanta ſalientis ungulas excipere poſſint, parietem ſcandit ſi aſper ſit, & non incruſtatus. Venatores impellunt eam ad rupes excelſas, & læues, illic cùm euadere nequeat, conficitur, uel ab homine funibus per rupem demiſſo, uel ab ijs, qui ſcandendo per rupium latera accedunt. Fera uenatorem expectat, & ſolicitè obſeruat, an inter ipſum, & rupem, uel minimum interſit ſpacium: nam ſi uiſu duntaxat intueri, ut ita loquar, poſſit: impetu facto ſe transfert, & uenatorem impulſum præcipitat: Sin ille ita preſsè, fixèq; rupi hæreat adeundo, ut nulla interualli ſpes appareat, fera loco manet, in quo uel capitur, uel conficitur. Iucunda quidem hæc uenatio, ſed multis laboribus & periculis coniuncta, quamobrem bombardis ſæpius feriuntur. Valeſij, qui circum Sedunum habitant, ibicem in prima ætate captam omninò cicurari, & cum uillaticis capris ad paſcua ire, & redire aiunt: progreſſu tamen ætatis ferum ingenium non prorſus exuere. Fæmina in hoc genere mare ſuo minor eſt, minuſque fuſca: maior capra uillatica, rupicapræ non adeo diſſimilis. Cornua ei parua, & ea quoque rupicapræ, aut uulgaris capræ ferè ſimilia. Hucuſque Stumpfius. Bellonius quoque addita hac icone Cretẽſes ſi hœdos ibicis caperint in montibus oberrantes, eos cum domeſticis, uel cicuribus capris educare ſcribit, ut depoſita feritate miteſcant. Cicurem capram magnitudine non excedere, ſed non minus carnis obtinere quàm ceruos, ſimilibuſque pilis fulueſcentibus & breuibus præditas eſſe, non caprinis. Mares prolixam nigricantem barbam geſtare, quod nulli, inquit, alteri animali ceruinis pilis prædito accidit, præterquam ut arbitramur hippelapho: Senectute caneſcere, & ſecundum dorſi longitudinem nigram lineam excurrentem habere: Admiratione autem non carere, tantulum animal adeo grauia cornua gerere, quæ aliquando, inquit, manibus tractauimus quaternos cubitos longa: tot autem tranſuerſos radios habere quot annis animal natum eſt. Ait item Bellonius duo eius genera inueniri, idq; ex earum cornibus Cypro, & Creta delatis ſe didiciſſe,

Saltus.

Cornua, eorumque vſus.

Pugna cum venatore.

Locus.

Venatio iucunda.

Sexus diſtinctio.

Lib. 1. obſeru. c. 13.

Barba.

Cornua.

Duo ibicis genera.

ca-

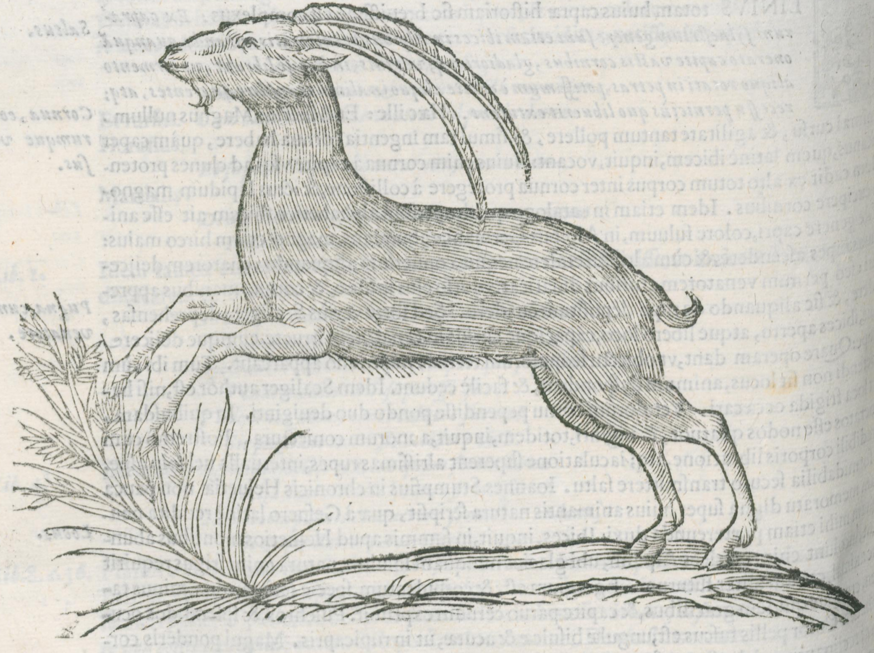

eademque D. Ioanni de Choul montium Lugdunenſis agri præfecto, cum ex peregrinis illis regionibus reuerteretur, donauiſſe. Interfuit præterea illarum venationi, ruſticoſque quoſdam, ait, in ſummis Cretæ montium iugis inueniri adeo iaculandi peritos, vt viginti quinque paſſuum interuallo eas ferire queant: Capras verò à ſe educatas, & à paruulis cicuratas loco quodam in monte alligare, qua mares tranſire ſolent: Sagittarium verò inter vepres ſeorſim latitare aduerſo vento, cùm non ignoret ibicem aliàs centum paſſuum interuallo odoratu percepturum. Marem, vbi fæminam inuenit, conſiſtere, tum à ruſtico ſagitta peti. Si leue acceperit vulnus, aut alioqui ſagittę ferrum vulneri inhæſerit; illico ſibi mederi nouiſse: nam ad dictamnum confugere herbam Cretæ ſcopulis inhærentem, qua depaſta breui curetur. Miræ agilitatis eſſe hoc animal, eiuſdem cum caprea (ſic rupicapram vocat) naturæ, vtramque enim in aſperis ſcopulis, & aditu difficilibus & diſtantem, degere, ibicem verò ex ſcopulo in alium deſilire ſolere, ſex etiam paſſuum interuallo diſtantem, quod qui non viderit, difficile admodum, inquit, credat. Quod attinet ad dictamnum, Albertus etiam Creticas capras, quæ paſtu dictamni infixas corporibus earum ſagittas excernunt, capros montanos ſiue ibices interpretatur: Non placet tamen hoc viris doctis. Homerus itaque τῆς ἰξάλου αἰγὸς cornua vocans ἑκκαιδεκάδωρα, hoc eſt, vt Scholiaſtes exponit, quæ extenduntur ad ſexdecim palæſtras, ideſt, palmos, mihi per hoc ſylueſtris genus capræ propter inuſitatam cornuum magnitudinem, non aliam quàm ibicem intellexit, ſed verſus adſcribam:

Capiendi ratio.

Αὐτίκ᾽ ἐσύλα τόξον ἐΰξοον (ἰξάλου αἰγὸς
Ἀγρίου, ὅν ῥά ποτ᾽ αὐτὸς ὑπὸ στέρνοιο τυχήσας,
Πέτρης ἐκβαίνοντα δεδεγμένος ἐν προδοκῇσι,
Βεβλήκει πρὸς στῆθος. ὁ δ᾽ ὕπτιος ἔμπεσε πέτρῃ.
Τοῦ κέρα ἐκ κεφαλῆς ἑκκαιδεκάδωρα πεφύκει.
Καὶ τὰ μὲν ἀσκήσας κεραοξόος ἤραρε τέκτων,
Πᾶν δ᾽ εὖ λειήνας, χρυσέην ἐπέθηκε κορώνην) ideſt,

Statim eduxit arcum perpolitum (ſaltatricis capræ

Agreſtis,quam quondam ipſe ſub pectore aſſecutus
Erupe exeuntem excipiens in inſidijs
Percuſſerat in pectus, hæc autem ſupina cecidit in petram.
Cuius cornua ex capite ſexdecim palmarum nata erant.
Et illa quidem elaborans arcuarius aptauit faber:
Totum autem cum leuigaſſet,auream impoſuit cuſpidem.)

Cornua hec- cædecadora.

Erant qui hic ἑκκαιδεκάδωρα interpretarentur ſexdecim annorum,ſed hanc interpretationem reprehendit Scholiaſtes,inq; hac eadem ſententia ſtat Euſtathius, inquiens ſexdecim palmorum, ſiue dodrantum quinque & palmi vnius, quoſdam ita intelligere vt per ſe vtrumque dimidiæ tantùm menſuræ fuerit,nempe duorum dodrantum cum dimidio,ſed hæc magnitudo,inquit,nihil rarum, aut mirum haberet. Atqui vel ſingula quatuor dodrantum viſa ſunt, & alia maiora ad ſeptimum vſque dodrantem. In Delo certè inſula conſecratum aiunt cornu aduectum ex locis circa mare rubrum arietis bicubitale & octo digitorum, librarum viginti ſex pondere: Et alterum hirci bicubitale cum dodrante,ponderis eiuſdem. Hæc Euſtathius. Geſnerus ibicum etiam generis eſſe arbitratur feras illas capras in ſummis Libyæ montibus ab Aeliano in hęc verba deſcriptas: Capræ feræ ad ſummos Libycorum montium vertices commorantur, ad boum magnitudinem accedunt,ipſarum armi,& crura luxurioſis pilis fluunt, tibijs paruis,frontibus rotundis,oculis raris, & concauis, non valde proiectis ſunt: Cornibus poſt primum exortum vtriſque ab alteris longè diuerſis, & aberrantibus, & incuruis,non enim ſimiliter ac aliarum caprarum recta exiſtunt,ſed eatenus retorquentur,vt ad armos pertingant. Ex capris longè maxima ad ſaliendum habilitate ſunt: nam ex cacumine in aliud longè diſtans cacumen tranſiliunt, & tametſi ſæpe earum quæpiam,dum ex vno vertice in alterum ſaltare contendit,ob nimiam interuallorum diſtantiam per prærupta ſaxa præceps agitur, nihil tamen læditur, ſic eſt aduerſus ſaxorum duritiem membrorum reſiſtente firmitate, vt nec cornua frangat, nec caput diminuat. In ſummis montibus plurimas ſolertia quadam captandi caprarij generis, nimirum vel iaculis, vel retibus vel laqueis à doctrina artis venaticæ inſtructi comprehendunt. Iam in patentium camporum æquoribus quilibet vel tardus pedibus eas, quòd ibidem non valeant, ad fugiendum capere queat. Earum pellis, & cornua aliquot commoditates habent, nam in frigidis tempeſtatibus ad frigorum vim,atque hyemem excipiendam paſtoribus, & fabris materiarijs pelles mirificè proſunt. Cornua ad hauriendum de præterfluentium riuorum confluentibus,aut è fontibus potionem, ad depellendam ſitim non minori vſui habentur, quàm vel calices ipſi:tanta enim capacitate ſunt, vt in bibendo reſpirare ſit neceſſe. Ab homine expoliendi benè perito cornu politum tres menſuras capere poteſt.

Capræ feræ Libycæ.

Pellis vſus. Cornuum.

VSVS IN MEDICINA.

Coagulum. Sanguis.

IBICIS coagulum, vt tradit Serapio, citans Dioſcoridem, eaſdem leporino vires habet,ſed Dioſcorides in capite de coagulo ibicis mentionem non facit,& ſi benè aduertimus, locus is apud Serapionem omninò mutilus eſt. Aliqui verò, teſte Geſnero ſanguinem ibicis commendant aduerſus calculum veſicæ hoc modo: Vini apiati (hoc eſt, in quo adhuc muſto aridum,vel ſemina eius impoſita ſint) partes circiter ſex, ſanguinis partem vnam, ſimul ferueſaciunt, mox in vaſe reſeruant,& ter die potũ inde præbent: mane, & tunc quidem in balnei ſolio ſedenti; in meridie, veſperi:hoc triduo fieri iubent, futurum enim vt calculus in arenam comminutus cum vrina excernatur, ſin minus exſecandum eſſe,tanquam extremo remedio fruſtrà tentato. Sed & hirci villatici ſanguis ad eundem vſum præparatur,vt ſuprà oſtendimus. Incredibile item,& vnicum remedium iſchiadicis,& arthriticis,hoc eſt,quo & ipſe Auſonius medicus ſanatus eſt, & multos ita iacẽtes, vt mouere ſe ſine cruciatu nequirẽt,intra quinq; dies ſtare,ambulare autẽ intra ſeptẽ dies fecit: ex Marcello Empirico,cõponitur,inquit ſic: Fimũ ibicum luna decima ſeptima colliges, quanquã & alia luna vetere collectum (ſi res vrgebit) ſimili efficacia proſit, dummodo medicamentum ſeptima decima luna componatur. Ex eo ergo fimo quantum vnius manus pugno pleno potueris comprehẽdere,dummodo impar ſit numerus pilularum,in mortarium mittes,atq; adijcies piperis grana vigintiquinque diligentiſſimè trita: tunc addis mellis optimi heminam, & vini veterrimi optimi ſextarios duos, & contritis prius pilulis vniuerſa miſcebis,& repones in vaſculo vitreo,vt cùm fuerit opus, paratum habeas medicamentum ad ſubueniendum. Sed vt maior ſit medicaminis efficacia, luna ſeptima decima id facere debebis, & cùm daturus fueris remedium, à die Iouis incipe, & per

Cap. 25. Fimum.

Cap. 34.

dies ſeptem continuos dato, ita vt qui remediandus eſt, ſtans in ſcabello contra orientem bibat. E Quæ potio ſi ita, vt ſcriptum eſt, data, & obſeruata fuerit, etiamſi omnibus articulis, & coxa infirmus contractuſque fuerit, & immobilis, ac deſperatus iacuerit, neceſſe eſt, vt ſeptima die ambulet. Hæc Marcellus. Et rurſus: Inuictam potionem ad iſchiadicos, & arthriticos facientem in titulo ſuperiore de iſchiadicis pleniſſimè ſcripſimus: ſed quoniam tam diuinus eius effectus eſt, iterandum putaui, ne quis arthriticis remedia requirens huius ignoratione fallatur. Fimus ergo ibicis in ſylua, vel monte colligitur: quibus poſterioribus verbis demonſtrare videtur, quòd ibicis nomine, quamuis ſylueſtrem capram intelligat, ibex enim in ſyluis non degit, ſed in montium præcipitijs.

FABVLOSA.

Capricornus quale ſignum.

CVM capricorni nomine ibex potiſſimum à multis intelligatur propter cornuum F vaſtitatem, capricornus verò ſignum ſit cæleſte, de hoc breuiter aliquid dicemus. Decimam itaque partem Zodiaci nominari inquiunt, eſſe enim cæleſte ſignum brumale, in quo Sol exiſtens ad nos aſcendere incipiat, ſicut & caprarum eſt natura, vt arborum ſummitatem petant, ſtirpiumque cacumina aſcendant, ita interim depingũt, vt anteriori parte tantùm capram referat, poſteriori verò in piſcem degeneret, propterea quod Pan cùm in Aegypto vnà cum reliquis Dijs Typhona acerrimum Deorum hoſtem fugiens in caprum ſeſe tranſmutarit, & nihilominus ſe in aquam deiecerit: Iupiter verò eius ingeniũ admiratus intra aſtra eſſe voluerit, vnde eſt quod quidam Grammatici capricornum animal marinum eſſe tradunt. Alij verò volunt poſteriorem eius partem in piſcem vergere, quia nimirum in fine illius menſis magna conſueuit eſſe aquarum abundantia: Hinc humidus vocatur Lucano, dum ait:

Humidus ægoceros nec plus leo tollitur vrna.

In Cronijs. Capricornus cur in piſcem deſinat.

diciturq; ſimiliter, gélidus, vdus, horrendus, aquoſus, rigens, imbrifer, frigidus, vrnifer in epithetis Textoris. Alij verò ideo inferiorem partem in piſcem formari volunt, quod Pan maritimis G conchylijs hoſtes ſit iaculatus pro lapidum iactatione. Quibus figmentis refutatis Ioãnes Goropius Becanus veram, ac genuinam nobis adfert iſtiuſmodi capricorni ſiue ægocerotis figuræ rationẽ, quã licet obſcurè M. Manilium illo libri quarti loco, quo docet, quæ quibus ſignis regiones ſint ſubiectæ, arbitratur propius attigiſſe, quàm quiſpiam fecerit cæterorũ, qui in lucem de aſtris quicquam ediderunt, poetæ verſus hi ſunt illo, quo vixit elegantiſſimo ſæculo digni:

Tu capricorne regis quicquid ſub Sole cadente
Expoſitum, gelidemque Helicen quo tangit ab illo
Hiſpanas gentes, ſeu quod fert Gallia diues,
Teque feris dignam tantum Germania matrem
Aſſerit, ambiguum ſidus terræque, mariſque,
Aeſtibus aſſiduis terram, pontumque tenentem.

Capricorni natura.

Ex his, inquit, & ſigni natura, & picturæ monſtruoſa forma lucis nonnihil accepit, ſed obſcurioris. Quare vt ea maior euadat, enitendum: Capricorni ea eſt natura, & vitę ratio, vt à frigidiſſimis H ſummorum montium iugis, & perpetua niue candentibus nunquam longiùs quàm vt paſcat, diſcedat, & adeo caloris eſt impatiens, vt ſi extra hęc gelidiſſima cacumina degere cogatur, ferè cæcus euadat. In Alpibus non ferè niſi ad perennem glaciem inuenitur; Summum ergo mediæ aeris regionis frigus, quod in frigidorum genere principatum tenet, quo melius ſymbolo ſit notandum, quàm eius animalis imagine, quod ſummo ſummi frigoris amore tenetur, & ducitur. Signum igitur tropen hybernam principio ſui metiens doctiſſimè, conuenientiſſimèq; naturę capricorni habet effigiem, & quia parte poſteriore humidum eſt, & in aquarium deſinit, caudam piſcis eſt ſortitum. Hæc Goropius, qui hanc capricorni figuram pulcherrimè ad arcam, ſiue nauē Noachi applicat, hæc.n. in media aeris regione verſabatur, & parte ſuperiori non aliter quàm ægocerotes ſolēt altiſſima mentiũ cacumina petebat, inferiore verò quæ aquis immergebatur, referebat piſcē.

Numiſma cum capricorno.

Hoc cæleſtis capricorni ſignum in nũmis quibuſdã argenteis hieroglyphicè cuſum aſpicias. Indicat id, vt ex Trãquillo diſcitur, Auguſti geneſin. Nã cùm Theogones Mathematicus, ad quē in ſeceſſu Apolloniæ vnà cum Agrippa comite acceſſerat, genituram eius inſpexiſſet, exilijſſetque, & adoraſſet eum, tantam mox fiduciam fati Auguſtus habuit, vt ſchema ſuum vulgauerit, numumque illum argenteum nota ſideris capricorni, quo natus eſt, percuſſerit. In hoc numo capricorni ſignum in piſcem deſinens, ſphæram intra priores pedes poſitum euoluere videtur.

Carm. 2.

A Hoc ipſum Horatius quoq; voluiſſe intelligitur, cū capricornum Heſperiæ tyrannū appellat, quē tamen locum nemo ex interpretibus aſſecutus eſt. Eodem capricorni ſidere nati feruntur Carolus Quintus, Carolus Borbonius, Coſinus Medices, & Selymus Turcarum imperator. Simili ratione in Maximiliani Imperatoris numo depictus capricornus fortunam, & perpetuam illius felicitatem nobis tacitè loquitur, & antiquorum illorum principum proſperitatem cum noſtri herois feliciſſimo ſęculo componit.

DE BVBALO, SIVE BVBALIDE.

Caput XIIII.

B ARBITRABAR aliàs bubalū ſpecie differre à bubalide, deceptus nimirum partim verbis Dioſcoridis, partim etiam Plinij; ille. n. agens de coagulo aliquot quadrupedum, cùm nominaſſet νεβρὸν, δορκάδα, πλατυκέρωτα, & δόρκον, antequam nominet bubalum, interponit ἔλαφον, & μόσχον, ideſt, ceruum, & vitulum. Plinius verò etiam cùm dixiſſet, vros ab imperito vulgò bubalos vocari, ſubdit, bubalum tantùm gignere Africam, vituli potiùs, ceruive ſimilitudine: Ex qua duplici ſimilitudine conijciebam, bubalum, & bubalidem inuicem confundi, nam ſimilitudo ad vitulum, pertinere mihi videbatur ad bubalum, &, vt nomen indicare videbatur, ad bouis aliquod genus, ſimilitudo verò cerui ad bubalidem, maximè cùm bubalidem cernerem ab Oppiano ſubinde à ceruo inter capras ſylueſtres deſcribi. Cęterùm poſt publicatā eam opinionem, cùm diligentiùs hanc rem trutinarē, priorē ſentētiā immutare fui coactus; non. n. aliter bubalus à bubalide differt quā ſexu. Deſcriptio itaq; illius bubalidis, quam ex Scaligero, inter boues ſylueſtres capite de bubalo veterum poſui p. 363. anne cū hac, quā nunc deſcribo ex Oppiano, conueniat, docti iudicent, mihi propter corporis vires patientiamq; laboris ex boū potiùs genere videtur: Quamobrē caput illud nō de bubalo veterū, C ſed de bubalo Scaligeri, Bellonijq; inſcriptum velim. Oppianus autē bubalum ſic deſcribit:

Bubalum à bubalide nō differre niſi ſexus.

Bubalus Scaligeri & Bellonij. Lib. 2. de venat.

Βούβαλος αὖτε πέλει μείζων δέμας εὐρυκέρωτος
Μείων εὐρυκέρωτος, ἀτὰρ δόρκου μέγ' ἀρείων.
Ὄμμασιν αἰγλήεις, ἐρατὸς χρόα, φαιδρὸς ἰδέσθαι.
Καὶ κεράων, ὀρθοὶ μὲν ἀπὸ κρατὸς πεφύασιν
Ἀκρέμονες προτενεῖς. ὕψου δ' αὖθις παλίνωτον.

Ideſt, bubalus corpore minor eſt eurycerote (intelligit damam vulgarē, vt modò patebit. Gyllius quo iure ceruū tranſtulerit ipſe viderit) dorco autē longè præſtantior, (Gyllius ineptiſſimè vertit, dama longè inferior) ſplendidis eſt oculis, ſuaui colore, pulcher aſpectu; cornuum recti longiq; rami à capite extorti mucrones retro ad tergum excelſos retorquent. Habebat ſuperiori anno Illuſtriſſimus & Reuerendiſs. Cardinalis Aloyſius Caponius Legatus noſter Apoſtolicus pulcherrimū ſylueſtris hirci genus, quod niſi ſit bubalus iā deſcriptus, non habeo, quod meliùs reſpondeat: erat. n. toto corpore ceruino, excepto capite, quod caprinū erat, & cornib. armatum pro corporis portione (nō enim villaticā caprā magnitudine excedebat) maximis, & admodū ponderoſis, vt in ibice ferè, ſed erectioribus craſſioribus, & magis recuruis; color eidē ceruinus, piluſq; ſimillimus, & perquā ſuauis, totumq; animal aſpectu erat pulcherrimū, teſtes habebat rotundos ad inſtar ibicis. D Geſnerus in appendice muſmonis nomine pingit, propterea quod in Sardinia vulgò muſlo vocatur. Suſpicor verò etiam bubalum eſſe illud capri ſylueſtris genus, quod Bellonius nobis pro tragelapho deſcripſit, ſiquidem cum barba careat, ſiue arunco, qui tragelapho debetur, tragelaphus reuera eſſe non poterit. Simili, inquit, pilo præditus eſt quo Gallorū bouc eſtain (ideſt ibex) ſed nullam habet barbam, eius etiam cornua non ſunt decidua, ſimiliaq; ſunt capræ cornibus, quę interdum contorquentur, vt in ariete. Os, anteriorem frontis partem, & aures, arietinis pares habet; præterea etiam ſcrotum quod amplum, & propendens eſt. Quatuor crura illis etiam ſimilia, alba: coxæ ſub caudæ albæ ſunt, cauda nigra. Colli ſuperior, & inferior pars, atq; pectus adeo longis pilis obſita ſunt, vt barbatus videatur; Villi autem in ſcapulis, & pectore oblongi nigri: vtrimque in lateribus maculam cinerei coloris habet, nares nigras, os album, vt & totam inferiorem alui partem. Hæc Bellonius addita hac figura. Habes denique in capite de bubalo perperam inſcripto veterum ſub bubali Africani nomine mihi miſſum animal, quod ex capris potius quàm bobus eſſe ibi etiam iudicabam.

Bubali deſcriptio.

Muſlo.

Lib. 1. obſer. cap. 54.

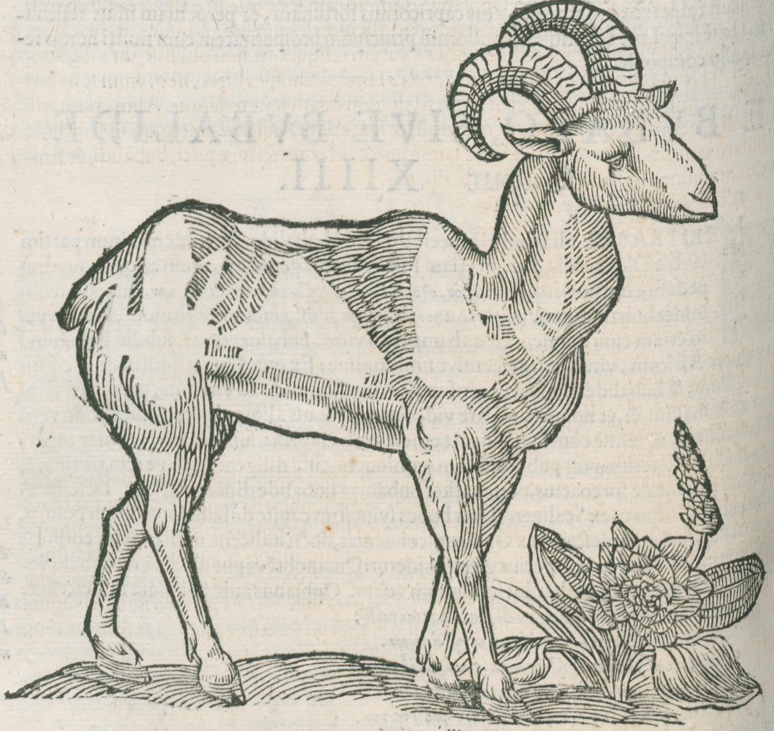

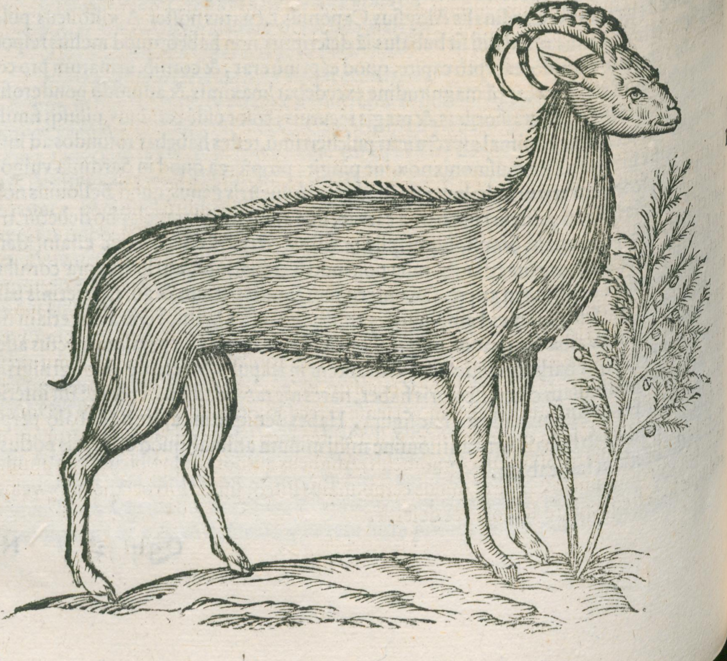

NATVRA. MORES.

BVBALVS, inquit idem Oppianus, domeſticam ſedẽ mirificè amplectitur, namſi ipſum vinculis aſtrictum venatores in alienum locum longinquum abduxerint, ac ibidẽ in paſtionibus liberum, & ſolutum reliquerint, non obliuiſcitur ad cõſueta loca redire, neq; diu patitur apud externos vt hoſpes erret, neq; enim ſolis hominibus amica patria eſt, ſed eius deſiderio etiam feræ tenentur. Alibi etiam, idẽ poeta bubalidi eandem tribuit ſtultitiam, quam alij & ipſe etiam ſtruthiocamelo, quod ſcilicet in metu, occultato tantùm capite, totam ſe ſatis latere putet; id enim ſciænæ piſci, bubalidi, & ſtruthiocamelo commune eſſe dicit, ſed verſus adſcribam:

Patrię amor.

Lib. 4. de piſcat.

Occultato capite latere ſe putat.

Ὡ᾽ς δέ ἴς ὠμηστῆρος ἐπεσσυμένοιο λέοντος
Βυβαλὶς ἐν λόχμῃσι κάτω τρέψασα κάρηνον,
B Μαψιδίην φυλακὴν ποτιβάλλεται, οὐδ᾽ ὁράασθαι
Ἔλπεται, εἰσόκε δὴ μιν ἐπαΐξας ὀλοὸς θὴρ
Δαρδάψῃ.

Hoc eſt interprete Lippio:

Non aliter ſylua in denſa caput occulit ater
Bubalus, immanem cernens à fronte leonem,
Quadrupedi inſipido demens cuſtodia curæ:
Nam capite occulto ſperat non poſſe videri,
A diro donec lanietur dente leonis.

Hinc autem eſt, quod damalis, ideſt, iuuenca ab Aeſchylo, teſte Ariſtophane Grammatico vocetur λεοντοχόρτη βύβαλις, quaſi prædæ leonum expoſita, ſiue pabulum leonum. Timidum autem animal eſſe bubalin, docet etiam philoſophus, non vno in loco, ſcribit enim bubulis, capreiſq; interdum cornua inutilia eſſe, nam etſi contra nonnulla, inquit, reſiſtunt, & cornibus ſe defendunt, tamen feroces, pugnaceſque belluas fugiunt. Et rurſus: Bubalorum, & ceruorum ſanguini fibræ nullæ inſunt: quare ſanguis eorum non ſimiliter, vt aliorum concreſcit. Et rurſus: Bubali ſanguis C aliquantulo amplius ſpiſſatur, quàm leporis, & cerui, quippe qui proximè ouillo, aut paulò minus conſiſtat.

3. de partib. cap. 2.

DE PYGARGO. CAP. XV.

PYGARGON Plinius in præcitatis verbis ex ſylueſtribus capris eſſe aſſerit, ſed illis, quas tranſmarini ſitus mittunt; Et Deuter. 14. Septuaginta diſchon vocem hebraicam reddunt πύγαργος, & Hieronymus Pygargus, & interpretatio Perſica buz kohi quibus vocibus capra indicatur. Iuuenalis pygargum inter gulæ cupedias celebrat:

Diſchon.

Satyr. 11.

Diſcipulus Tripheri doctoris, apud quem
D *Sumine cum magno lepus, atque aper, & pygargus,*
Et Scythicæ volucres, & phœnicopterus ingens
Cæditur.

In veteribus huius poetæ commentarijs ante paucos annos ex bibliotheca Petri Pithoei I.C. editis, dicitur eſſe fera ſpecie cerui, quæ retriores partes albas habet, additurque inde nomen ei inditum eſſe, quia græcè nates πυγὴ dicuntur, atque hinc fortaſſis eſt, quòd Theodorus Gaza apud Ariſtotelem, cui πύγαργος aquilæ genus eſt, albicillam vertit, eoque maximè cum ex ſententia Heſychij, & Varini πύγαργος dicatur παρὰ τὸ ἔχειν τὴν πυγὴν ἀργὴν, καὶ λευκήν. Cæterùm cum tam peculiari nota nullum, quod equidem noui, caprarum genus hoc noſtro ſæculo detur: forſan πύγαργος dici potuerit, quod poſteriorem corporis partem ἀργὸν, ideſt, deſidem præ cæteris huius generis habeat, quæ nimirum etymologia prædictæ aquilæ etiam tribuitur, nimirum per antiphraſin, quòd hanc partẽ minimè habeat ocioſam, id quod dupliciter poteſt intelligi, vel quòd eam valde habeat inſtructam ad curſum, vel ſenſu verecundiore, quòd in venerem quàm maximè ſit procliuis & ſalax. Gloſſa ordinaria in præcit. Deuter. loco pygargum interpretatur animal hircoceruo ſimile; Et Bartholomæus cognomento Anglicus author etiam obſcurus ait animal eſſe barbatum, & cornutum inſtar hirci, minus ceruo, maius hirco, ſimile hircoceruo mirę velocitatis, additque loca frequentare ſyluoſa, & deſerta.

Deſcriptio Pygargus.

Pygargus vnde dictus.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

DE CAPREA PLINII, SIVE Capreolo. Caput XIV.

RVPICAPRAS caprearum nomine celebrari ſuprà oſtenſum eſt; Plinius diſtinguit: *Capræ*, inquit, *ſylueſtres in plurimas ſimilitudines transfigurantur, ſunt capreæ, ſunt rupicapræ*, &c. intelligens caprearum nomine, quæ nobis latina tamen voce capreoli, ſiue caurioli, & in fæminino genere capreole, vel cauriole, & Gallis cheureul, quaſi capreoli dicuntur, Germani rch vel rech, marē priuatim recbock, fæminam recgeiſz vocant, Angli roo, Illyrij ſnra, vel ſarna, Hiſpani zorlito, & cabronzillo mõtes.

Bikerah. Non eſt bikerah apud Hieremiam cap. 2. etſi Hieronymus capream interpretetur, memoriæ, vt apparet lapſu, quod in Aquilæ, Symmachi, & Theod. translatione dorcas legerit pro δρομὰς, vel δρομεὺς, ideſt, camelus dromas: Dorcas autem Ariſtoteli capreolus eſt, vt modò patebit, quam vocem Martialis etiam latinè vſurpat: Oppianus δόρκον vocat, quamuis Dioſcorides dorcum à dorcade diſtinguat. Cretenſibus ſarcadia, teſte Bellonio, dicitur nomine, vt ipſe etiam arbitratur à dorcade detorto. Qui Arabicè ſcripſerunt medici, vel eorum interpretes dorcadem, & capreolum, gazel vocant, vel gazelum, vel gazellam: Sic & à Syluatico dorcas exponitur capreolus. *Gazel.*

F

FORMA. DESCRIPTIO.

3. de partib. cap. 2. DORCAS, ſiue, vt vertit Gaza, caprea, minima, teſte Ariſtotele, eſt inter cornigera, quæ explorata habemus, in ceruino quoque genere numeranda, vt qui cornua habeat omnibus annis decidua. *Cornua.* Qualia autem hæc cornua ſint, oſtendit Plinius *Lib. 11. cap. 37.* his verbis: *Dedit ramoſa capreis, ſed parua, nec fecit decidua*; ſed legendum pro *nec, &c.* Stumpfius ſic breuiter deſcribit in chronicis Heluetiæ: Capreæ multæ capiuntur in regionibus Heluetiorum Alpinis, colore ceruis non diſſimiles, ſed mole corporis longè inferiores, qua vix capras æquant, ex quarum etiam genere ſylueſtres exiſtimantur: Mas cornua in capite gerit ſenis plerumque ramis diſtincta. Viſu, teſte Alberto, dicitur eſſe acuto, voce verò exili, dentes non mutat. Fuit aliquando mihi miſſum capreoli icon à Sereniſſimo Bauariæ Duce, in qua decem, & ſeptem numerantur cornua, partim ramoſa, partim etiam non ramoſa, quare monſtruoſa fuiſſe ſuſpicor. Iconem inter monſtra recenſebo. Cæterùm Virgilius capreolum *Eclog. 2.* depingens maculis diſtinctum oſtendit, vbi Corydon Alexidi puero duos capreolos promittit *Capreoli maculæ.* his verſibus:

G

Præterea duo nec tuta mihi valle reperti
Capreoli, ſparſis etiam nunc pellibus albo
Bina die ſiccant ouis vbera, quos tibi ſeruo.

Seruius ſparſos albo exponit, qui habent adhuc maculas à prima ætate venientes. Acceſſu enim temporis, inquit, mutant colorem, & eorum maculæ gratię minoris eſſe incipiunt; Eſſe tamen maculoſos capreolos docet Oppianus his verſibus: *Lib. 2. de venat.*

H

Τὺς δ' ἄρα κικλήσκȣσιν ἐνὶ ξυλόχοισιν ἰόρκȣς.
Κἀκείνȣς ἐλάφοιο δέρμας. ῥινὸν δ' ἐπὶ νώτῳ.
Στικτὸν ἅπαντα φέρȣσι, ϖανάιολον, διά τε θηρῶν
Παρδαλέων, σφραγίδεσσιν ἐπὶ χροῒ μαρμαίρȣσι.

Hoc eſt, Hos igitur appellant in montibus ſyluoſis iorces: (pro dorcos ratione carminis) „ habent corpus ceruinum, & pellem vndique maculoſam non aliter quam pantheræ. „ Nec aliam ob cauſam, quam quod totum animal aſpectu elegans eſt, & maculis ſuis mirum in modum placet, „ delicatioribus Romanorum puellis in delitijs fuerit; ſic enim Martialis:

Delicium paruo donabis dorcada nato:
Iactatis ſolet hanc mittere turba togis.

NATVRA. MORES.

FAEMIMAE in hoc genere, ſi ſuus maritus capiatur alium quærit, eumque ſecum, vt tradit Ioan. Stumpſius in chronicis Heluetiæ, ad priſtinæ habitationis ſuę locum adducit. Fæmina verò capta maritus alio diſcedit, & aliam ſequitur coniugem, id quod ipſi ſæpe numero fraudi eſt: Callidi enim venatores fæminas rarò capere ſolent, & fortuitò captas interdum dimittunt, quod vna aliquando fæmina complures capiendos adducat mares. Ouidius dum imbelles vocat capreas, dupliciter earum naturam tetigiſſe videri poteſt, inſitam nimirum puſillanimitatem, & quòd, etſi arma ipſi dederit natura ad corporis ſui tutelam perquam idonea, ijs tamē vel vti neſcit, vel non audet; tradit enim Ariſtoteles bubalis, & capreis interdum cornua inutilia eſſe: nam etſi contra nonnulla, inquit, reſiſtunt & cornibus ſe defendunt, tamen feroces pugnaceſque belluas fugiunt. Loca amant Alpeſtria quidem, ſed longè humiliora quàm vel ibex, vel rupicapra, illa ſcilicet, quæ & Bacchus, vnde eſt quod diuinus poeta oues, auidaſque iuuencas, capreaſq; ſequaces à vitibus arceri iubet, quod eas plurimum paſcendo mordendoque lædant. Teſte Oppiano, inter perdices, & dorcos, ideſt, dorcades ſiue capreas mirus naturæ conſenſus eſt, ita vt manſueti inuicem ſint, & in propinquo maneant, & in eiſdem locis paſcantur. Quamobrem venatores, inquit, capto dorco propoſito perdices alliciunt vel contrà. Teſtatur etiam idem circa finem libri quarti: venatores monere, ne poſt longum, & prolixum curſum dorco vel modicè reſpirare, & quieſcere permittant: præcipuè enim eis grauem, & moleſtam eſſe in medio curſu vrinam: quam ſi reſpirando excreuerint, longè velociores poſtea ferri. Flantem ventum petere currendo Beliſarius ait, vt refrigerari ſpiritus curſu laborantes vento poſſint.

Mas cur facilè capiatur.

Cur imbelles dictæ.

Loca quæ ament.

2. Georg.

Amant perdices.

Lib. 4. de venat.

CAPIENDI RATIO.

VENATOR, inquit Albertus, vocem capreoli ſibilo folij imitatur, & allectum quaſi ad ſui generis animal proſiliens interficit, aut capit. Blondus, capreæ, inquit, leuiſſimo ceruo ſimiles ſunt, eademque arte qua cerui decipiuntur; Comprehenduntur enim canibus, implicantur & retibus, at rariùs quàm cerui: quoniã Alpes, & montium culmina incolunt. Quamobrem inſidiæ in montibus, & collibus ponendæ ſunt. In ſyluis citiùs capiuntur. Cauendum eſt ne venantes ab eis videantur, quia procul etiam agnoſcunt venatorem, & mox fuga elapſæ occultantur cum vim canum, & inſidias venantium propè ſentiunt, ex rupibus quandoque præcipitantur, quare & rupes ſunt obſidendæ. Circa Romam nocturnis inſidijs ad lumen lunæ, bombardis aliquando traijciuntur, vt cerui etiã, & vrſi, aprique. Quomodo autem perdicibus capiantur, paulo antè ex Oppiano dictum eſt. Venatores etiam, teſte Beliſario, canes ad venti flatum collocant, propterea quòd vt ſuprà dictum eſt, capreoli flantem ventum currendo petere ſolent: quin attrahi ita à vento & capreas, & ceruos ſolere aſſerit, ut nolentibus quandoque uenatoribus fugam arripere adnitantur. Plinius uerò ſcribit ceruos latratu canum audito, aura ſemper ſecunda fugere, ut ueſtigia cum ipſis habeant.

VSVS IN CIBIS.

CAPREOLIS, atque apris parem alimenti bonitatem, & copiam tradit Iulius Alexandrinus, in aprugna tamen alimenti permanſionem eſſe maiorem, ſed difficiliorem concoctionem, non quæ temperati hominis uentriculum uincat, ſed capreolorum carnis reſpectu, concoqui facilioris, alimenti tamen citius fugientis: iuſtiuſque eſſe ad nos aprugnæ temperamentum: capreolorum paulo in ſiccum inclinare, ut ideo non prorſus nulla generandi atrabiliarij humoris culpa damnetur.

Lib. 11. cap. 10.

Carnis bonitas.

E

DE CAPRA STREPSICEROTE.

Caput XVII.

Lib.8.c.51.
Lib.11.cap. 37.
Addax.
Cornua.

PLINIVS inter ſylueſtres capras, quas tranſmarini ſitus mittunt, ſtrepſicerotes etiam enumerat, & alibi: *cornua*, inquit, *erecta rugarumq; ambitu contorta, & in leue faſtigium exacuata vt lyras* (ideſt, ſulcos vt Dalechampius exponit) *diceres ſtrepſiceroti, quem addacem Africa appellat*. Ioan. Caius apud Geſnerum in appendice appoſita hac capitis, ſeu potius cranei icone, tam graphicè, his verbis ſtrepſicerotis cornua à Plinio depingi aſſerit, vt lõgiore verborum ambitu opus non ſit; Ergo hoc tantùm addit ea eſſe intus caua, ſed longa pedes Romanos duos, palmos tres, ſi recto ductu metiaris, ſi flexo pro natura cornuum pedes tres integros. Craſſa ſunt, inquit, vbi capiti committuntur, digitos Romanos tres cum ſemiſſe. Deſcribuntur in ambitu palmis Romanis duobus, & dimidio eo ipſo in loco. In ſummo leuore quodam nigreſcunt, cùm in imo magis fuſca, & rugoſa ſint. Iam inde à primo ortu ſenſim gracileſcunt, & tandem in acutum exeunt. Pendent vna cum facie ſicca per longitudinem dimidiata, libras ſeptem, vncias tres, & ſemiſſem. Facies, quæ adhuc ſupereſt iuncta cornibus, & frontis ceruicisque pilis, loquuntur ſtrepſicerota animal eſſe magnitudine ferè ceruina, & pilo ruffo ad inſtar ceruini. Sed an nare, & figura corporis ceruina ſit, ex facie nihil certi habeo dicere, cùm nares diuturni temporis vſu detritæ ſint & facies eadem de cauſa hinc inde glabra ſit. Conijceres tamen ex eo, quod ſupereſt, eum proprius accedere ad ceruum, aut platycerotem. Hinc pictor ceruinas adiunxit nares ſtrepſicerotis faciei. Aures tamen habes ſtrepſicerotis exiguas ſcilicet, & breuiores quàm pro faciei magnitudine. Quod inter radices cornuum vides pars colli eſt. Hactenus ille. Habes in ouium hiſtoria ſtrepſicerotis ouis Cretenſis imaginem ex Bellonio.

F

G

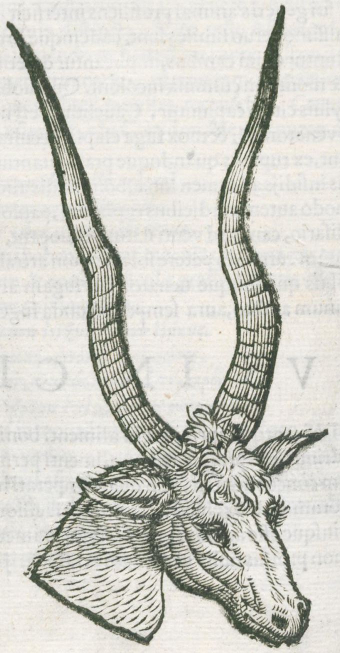

H

DE DAMA VVLGARI.

Caput XVIII.

RECENTIORES vulgarem Germanicam nomenclaturam dam ſequentes, hoc ſyluestris, vt videtur capræ genus, damam uocant, & voce diminutiua damulam, vt & Germani damlein: vocaturque eiſdem damhirtz, Italis daino, alicubi danio, Gallis dain, vel daim, Hiſpanis gamo, vel corza, quod nomen à dorcade factũ videtur: Anglis à falouue, Polonis lanij, Arabibus algazel, vt Albertus exponit, Græcis hodie non ἀγρίμι, vt Geſnerus credit, ſed platagoni, vt Bellonius obſeruauit, addens per agrimi intelligere ibicem. Idẽ Geſnerus cornua ſic breuiter deſcribit: ἀμυντῆρας habent vt ceruina, deinde alterum ramũ, nec plures: reliqua pars lata eſt, & in digitos circiter decem diuiſa, prorſus eodem modo, quo cornu alces ſuo loco depictum dedimus; totum cornu longum eſt duos dodrantes cum palmo: huius media pars ſuperior lata eſt, vt dixi: inferior rotunda vt in ceruo, latitudo ad quinque digitos. Bellonius verò ſic ipſum nobis depingit animal: Corpore quidem ceruum refert, & capreolo maior eſt, ſed colore differt. Dama minus caput habet ceruo, cornua illi etiam omni anno decidua vt ceruo, quæ antrorſum protenſa habet præter aliorum conſuetudinem: giluam habet dorſi ſpinam, atramque lineam ſecundum dorſi longitudinem excurrentem, cauda longa eſt ad poplites vſque dependens, vti vitulo. Sæpe accidit, vt eius latera candidis maculis aſperſa ſint, quæ vetuſtate pereunt: accidit etiam ſæpenumero, ut fæminæ omnino albæ ſint, ſic vt capræ exiſtimari poſſent, niſi pilum admodum breuem haberent. Oſtenduntur eius cornua ingentis magnitudinis, varijs locis, qualia ſunt ea, quæ in gradibus, & aſcenſu Ambroſianæ arcis conſpiciuntur. Hactenus Bellonius. Vulgaris damæ figura hæc eſt. Qui modò hanc vulgarem

Dama vulgaris vnde dicta.

Cornua.

Lib. 1. obſer. cap. 54.

Deſcriptio totius.

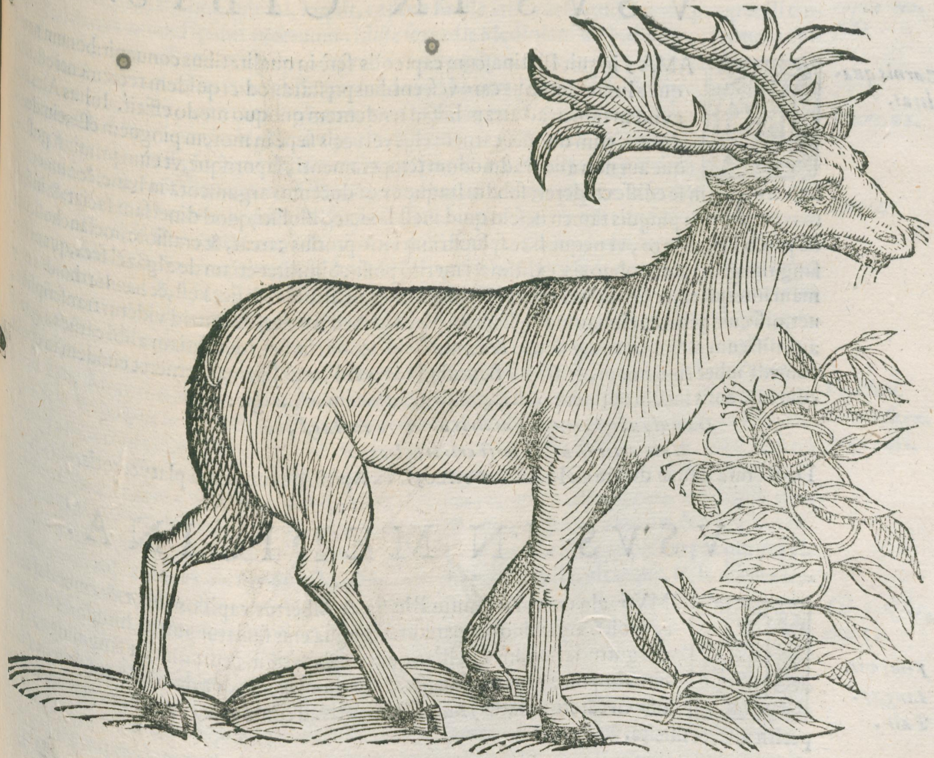

noſtram damam veterum platycerota eſſe arbitrantur, nullum mihi certius argumentum habere E
An ſit platyceros. videntur, quàm quòd hodieq; Græcis platagoni vocatur: nam etſi Dioſcorides πλατυκέρωτα inter dorcadem, & dorcum tanquam earum ſpeciem recenſeat, incertum tamen eſt, nunquid reuera ea fuerit eius ſententia, nec quid certi ex Plinio etiam colligas, dum enim inquit: *Animalium quorundam cornua in palmas finxit natura, digitoſque emiſit ex ijs, vnde platycerotas vocant*, platycerotarum nomine quodlibet animal, cuius cornua palmata, & in digitos efficta ſunt, intelligere potuit, vnde nonnulli viri docti platycerota interpretantur ein ellend, quod nomen alci conue-
Euryceros Oppiani quæ. nire ſuo loco dicemus. Incertumq; mihi omninò videtur, num euryceros ab Oppiano his verſibus nominatus ſit ipſa dama, vt communiter ab omnibus creditur:

Πάντ᾽ ἔλαφοι τελέθουσι, φύσις κεράων δ᾽ ἐφ᾽ ὕπερθεν
Οἵη οὔνομα θηρσὶ κατηγορέυει φορέουσι.

Hoc eſt interprete Bodino.

Ceruis omnino ſimiles, nam cornua lata (alludit ad nomen) F
Succreſcunt illis ceruorum cornibus æqua
Nomine diſsimiles, natura prorſus eadem.

Nam præter hanc noſtram vulgarem damam, & quam nominauimus alcen, etiam eſt, qui ceruus palmatus nuncupatur, cuius mentio apud Iulium Capitolinum in Gordiano primo his verbis:
Ceruus palmatus. *Gordiani ſylua memorabilis picta in domo roſtrata Cn. Pompeij picturas animalium diuerſas continet, inter quas ſunt cerui palmati ducenti mixtis Britannis*. Suſpicorque cornua illa ingentis magnitudinis, quæ in gradibus, & aſcenſu Ambroſianæ arcis conſpiciuntur, non vulgaris damæ, vt Bellonius exiſtimat, fuiſſe, ſed vel alcis, vel alterius: quamobrem Ioan. Caius in epiſtola ad Geſnerum caput hoc in Anglia depictum, illius cerui eſſe iudicat, quem ex Capitolino palmatum vocauimus: Cornua eius aut æquant, aut ſuperant & longitudine, & craſſitudine ceruina, & latitudine excedunt damæ cornua, vt conſonum ſit corpus animalis cerui potius quàm damæ ſimile eſſe, & fortaſſis ceruus iſte ἐυρύκερως Oppiani fuerit: ceruo enim eum ſubiungit.

VSVS IN CIBIS.

G

Carnis qualitas. DAMA, inquit Platina, cum capreolis ferè in qualitatibus conuenit: bonum namque alimentum eius caro veſcentibus prẹſtat: modici quidem recrementi eſt, ſanguinem tamen ad atram bilem tendentem quoquo modo efficit. Iulius Alexandrinus, cùm dixiſſet carnem eius veruecis ſæpe in morem pinguem eſſe, eiuſdemque aut non alieni admodum temperamenti, ſaporiſque, vt cùm primùm guſtaſſet, veruecinam ſe ediſſe crederet, ſubdit: Itaque ex ea ducemus argumenta in hanc, & numerabimus facultates: pinguis tamen neſcio quid ineſt laxi, ac diſſoluti, quod diuerſam faciat, & inſipida paulo magis caro, vt neque hæc ſylueſtrium vitio prorſus careat; & craſſiore, melancholicoq; ſanguini generando obnoxia exiſtimari meritò poſſit. Similiter etiam de algazel fera, quam damam interpretatur, Albertus refert: Caro eius, inquit, frigida, & ſicca eſt, & hæmorrhoides mouet, niſi cum pipere, cinnamomo, & ſinapi paretur. Sed Rhaſes, ex quo id videtur tranſcripſiſſe, ait, niſi cum melle, pipere, galanga & cinnamomo conficiatur. Idem etiam alibi carnes algazel H
comedi iubet cum ſinapi, & allijs. Baptiſta Fiera verò, quòd damas cerneret eundem in epulis cum capreolis locum obtinere, poſt capreoli mentionem ſubiungit:

Damula aduſta magis ſi matris ab vbere rapta eſt,
Huic prior in noſtro fortè erit orbe locus.

De coctura damæ dicam ex Platina in ceruo, & ex Apicio de conditura platycerotis.

VSVS IN MEDICINA.

FIMVS algazel, vt teſtantur Rhaſis, & Albertus, capillos auget, & emendat eos ſi cum oleo myrthino præparetur. Si lingua eius ſuffiatur guttur, hirudines deciduntur:
Fimi vis. vbi gutturis nomine intellige quamlibet partem, cui adhæret ſanguiſuga. Tali
Linguæ. cinis impoſitus in fiſtulam iuuat. Scribunt & alia quædam de fimo, & felle (quo
Tali. tamen carere putatur) huius animantis ad coitum, & conceptum pertinentia ſuperſtitioſa, & illicita.

DE CAPRA MOSCHI. CAP. XIX.

DE hac animante veteres Græci, Latinique nihil quod hucuſque legerim, quicquã prodiderunt; debemus verò eam Arabicæ linguæ medicis; Sed & recentiores Gręci vt Aetius, & Paulus Aegineta quamuis meminerint, ex Arabum tamen libris quicquid habent, tranſcripſerunt. Siue autem hanc feram dorcadem, capreamve, aut gazellam Indicam, peregrinam, vel orientalem appelles, aut dorcadem moſchi, vel ſimpliciter animal moſchi, parum, inquit Geſnerus, intereſt. Mihi capram moſchi appellare libuit; Iſidorus, & Albertus, neſcio qua ratione, muſquelibet appellauere; Suſpicor tamen ſic appellaſſe à moſcho, quem muſcum vulgus vocare ſolet. Nominatur à D. Hieronymo ad Demetriadem, peregrini muris pellicula inter odoramenta, quibus delicatiores diffluunt; Quod verò animal muris peregrini nomine intelligat, doctis conijciendum reliquit. Cælius eſſe ait qui muſcum (moſchum) qui & nunc in delicatiorem vſum venit, ab eo ſignificari arbitrantur. Hermolaus verò animal potius illud intelligit, ex quo zibethum accipitur. At Geſnerus per muris peregrini pelliculam, folliculum animalis moſchi, in quo ſcilicet colligitur hoc odoramentum, intelligi putat: nam in eo adhuc piloſo, inquit, moſchus includi, afferrique ſolet, vt fortè muris genus eſſe putarit nominis vicinitate deceptus. Sed datur & hoc noſtro tempore, etſi perquam rarum, exigui muſculi genus, quod totum gratiſſimum moſchi odorem ſpirat: hunc muſculum ante aliquot annos mihi communicabat Ludouicus Gozadinus patritius Bononienſis: Quare cùm facile fuerit iſtiuſmodi pelliculas ferre, Hieronymus has potius quàm alias mihi intelligere videtur. Volaterranus murem muſcum vocat (& ex Aethiopia, & Arabia venire tradit) fortè quod videret murem ab Hieronymo ſimul cum muſco, qui ipſi nihil aliud quàm bryon eſt, & à Græcis inter odorata ponitur, recenſeri. In deſcriptione modò peregrinæ iſtius capræ variant ſcriptores, etſi non deſint, qui ex autopſia delineent. Conueniunt tamen, quòd ex caprarum, ſiue gazellarum genere eſſe ſtatuant, animal ſcilicet biſulcum, & bicorne, vno excepto Simeone Sethi, qui vnicum tantùm cornu ei tribuit. Eſt hoc animal, inquit, capreæ ſimile vnico armatum cornu, prægrandi corpore. Cardanus animal ipſum mortuum vidiſſe ſe tradit Mediolani magnitudine, forma, ac pilo, niſi quod coloris eſſet magis glauci, capreolo ſimile, pilum tamen etiam addit craſſiorem eſſe pilo capreoli, ſupraque binos, & totidem infrà dentes habere, hocque ſolo differre, & odòre à capreolo, nam pili, inquit, varietas à regione ortum habere poſſet. Arbitratur tamen Scaliger Cardanum moſchi hiſtoriam non legiſſe, aitque in regno Pegu gazellæ ſimile animal album eſſe, cuius ex inferiore mandibula æquè dentes vtrimque ſinguli erumpunt. Quæ deſcriptio cum Serapione conuenit, & Auicenna, quorum ille: *Capreæ peregrinæ*, inquit, *figura, colore, cornibus ab alijs nõ diſſident, ſed dentibus tantũ caninis diſcrepant, quos binos, & verreo more exſertos palmi longitudine gerunt*: hic verò ait: *duos dentes albos habent intrò reflexos tanquam duo cornua.* Apud Paulũ Venetum, vbi ait: Animal, ex quo moſchus colligitur, catti magnitudinem habet: pro catti lege capreoli: catti enim magnitudine animal biſulcum hucuſque ignotum eſt, & cætera deſcriptio reſpondet: nam pilus, inquit, eſt groſſus vt ceruis, pedibus quoque vngulatis, dentes ei quatuor, bini ſuprà, & totidem infrà longitudine trium digitorum; reperitur circa prouinciam Cathai, & regnum Cerguth, quod magno Cham Tartarorum regi ſubijcitur. Idem Paulus Venetus in regione Tebeth inueniri inquit multa animantia, quæ moſchum producunt, quæ gadderi vocantur; & Serapio ſcripſit in Tebeth multas eſſe ciuitates, ſed moſchum omnem, qui circa ea loca colligitur, auehi à ciuitate, quæ priuatim à totius regionis nomine Tebeth nominatur. Cæterùm nõ vnicum huius gazellæ genus eſt: nam Braſauolus exſertorum illorum dentium nullam facit mentionem, & tamen ἀυτόπτης ſic breuiter deſcribit: Dorcas peregrina colore ceruo ſimilis eſt, dorcade aut capreolo paulo maior, & nonnunquam æqualis, figura quoque ſimilis, & vnguibus itidem multifidis. (bifidis dicere debuit) Aſſerit inſuper principes, & alios quoſdam prædiuites viros hoc genus capreolos ex peregrino orbe aduectos in delicijs habere, alereque, in Italia præſertim. Vidiſſe itidem Venetijs mercatores, qui Alphonſo Duci Ferrariæ gazellam vendere cupiebant, moſchum in ventriculo habentem. Idem in Aegypto, & pluribus Africæ locis hoc animantis genus reperiri ſcribit. Sed quæ in Aegypto ſunt gazellæ dentibus illis exſertis etiam carere videntur, vel ſaltem Bellonius, aliàs diligentiſſimus in deſcribendis eis non meminit, niſi dicamus, aliud capræ genus, quod ego ſuſpicor, deſcribere. In arce Cayri, inquit, aderant etiam cicures gazellæ è ſyluestribus locis eò deductæ, quæ omninò capreæ ſimiles ſunt, ſiue capreolo, & corpore, & colore rupicapras referentes, anterioribus pedibus breuioribus, poſterioribus longioribus leporis

Nomina.

Capra moſchi.

Muſquelibet.

Mus peregrinus D. Hieronymo quid.

Mus muſcus.

Deſcriptio capræ moſchi.

Exerc. 21.

Dentes.

Gadderi.

Diuerſa genera dari.

Lib. 2. obſer. cap. 51.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

poris modo, nigram lineam ſupra oculos ductam habent, vt rupicapra, vocem ferè caprinã edunt, ſed barba carent. Pilus rutilus eſt, ad pallidum tendens, læuis, & ſplendens, pectus, & nates albeſcunt, vt in dama, cauda ſubtus candicat, atque ſuperiore parte fuſca eſt, ad poplitum vſque ſuffragines propendens, vt in dama. Gazella multo leuiore curſu montes conſcendit, quàm in valles deſcendit, atque in plano ſatis veloci impetu fertur. Aures arrigit vt ceruus, graciliaque crura habet, & biſulcos pedes: collum oblongum, & gracile vti rupicapra, maris cornua maiora ſunt, quàm fæminarum, quæ omninò recta eſſent, niſi circa ſummum nonnihil incuruarentur, longioraque quàm rupicapræ, & lunæ creſcentis in modum inflexum. Cicurari debent, nam alioqui loca campeſtria ſterilia, & ſicca inhabitant. Hæc ille. Sed cùm caudam, inquiat, habere ad proplites vſque porrectam aliam quàm moſchi capram nobis deſcribere videtur. Braſauolus hanc effigiem tanquam veri animantis è quo moſchus habetur, Geſnero Ferraria miſit. Mihi iam ante multos annos gazella tam mas, quàm fæmella cum ſuo pullo, cuius hic exprimitur effigies, in hac vrbe viſa, corporis figura, & capite vulgarem dorcadem, ſed cornibus vulgarem potiùs capram exprimebat, colore verò ceruum; quòd autem cornua videatur habere adunca, id incuria picturis factum, & propter ligni breuitatem, alioqui recta ſunt.

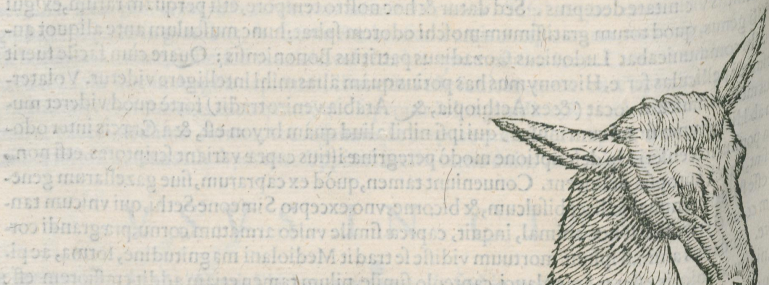

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

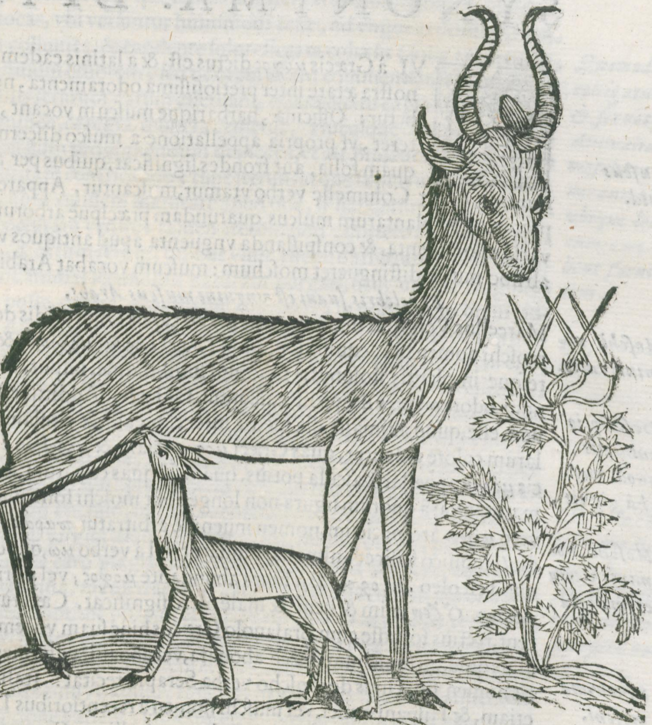

NATVRA. MORES. CIBVS.

Capiendi ratio.

A

ALEXANDER Benedictus rarò gazellas viuas capi tradit propter inſignem velocitatem, verùm alias ſimiles gazellas etiam dictas, viuas capi, ſed quæ moſchum nullum adferunt. Et Braſauolus, valde agiles eſſe, inquit, & velociſſimè currere. Idem Alexander manſueſcere ait exemptis dentibus longioribus: morſu in perſequentes ſæuire, laqueo aut ſagittis eas barbaros venari. In prouincia Tebeth venantur eaſdem canibus, vt Paulus Venetus teſtatur. Ruellius apud Serapionem, venatores hanc feram, inquit, caſſibus, aut laqueis captant, aut ſagittis, vel miſſilibus vomicæ folliculum decutiunt. Sic ille, ſed ineptè, neque enim folliculos miſſilibus amputari ſentit Serapio, ſed feræ quouis modo iam captæ, folliculum quamuis immaturum ab eis abſcindi. Aiunt odoratis paſci, ac potiſſimum nardo, vnde etiam moſcho, ideſt, ſanguinis circa vmbilicum collectioni odor concilietur.

Cur viua nō capiantur.

Vt capiantur.

Cibus.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

E

DE MOSCO. CAP. XX.

SYNONYMA. ETYMOLOGIA.

Muſcus quid.

QVI à Græcis μόσχος dictus eſt, & à latinis eadem dictione indicandus foret, is eſt, noſtra ætate inter pretioſiſſima odoramenta, nec mediocris in medicina vſus habetur: Officinæ, barbarique muſcum vocant, cùm alioqui moſchum dici oporteret, vt propria appellatione à muſco diſcerneretur, qui virentes magis villos quam folia, aut frondes ſignificat, quibus per æſtatem in torrentibus lapides veſtiuntur, &, vt Columellę verbo vtamur, muſcantur. Apparet autem ideo muſcum vocaſſe propterea, quòd plantarum muſcus, quarundam præcipuè arborum cedri ſcilicet, aut populi albæ ad varia odoramenta, & conſpiſſanda vnguenta apud antiquos vſus eſſet. Doctiſſimus Alciatus, vt F ab hoc muſco diſtingueret moſchum: muſcum vocabat Arabicum hoc pentametro;

Et celebris ſuaui eſt vnguine muſcus Arabs,

Moſchi nominis ratio.

Deſcriptio animalis, quod moſchũ gignit.

Moſchi nominis varia etymologia.

Synonyma moſchi.

Marcellus Vergilius in commento ſuo ad caput Dioſcoridis de muſco, hoc credit odoramentum moſchi nomen ſibi acquiſiuiſſe, quod Græci μόσχους, μοσχίδια, & μοσχεύματα dicunt nouos, teneriores que in plantis ſtolones: Quorum ſimilitudine, inquit, in animalibus, quæ moſchum ferunt noui odoramento illo pleni naſcuntur folliculi. Additque potuiſſe etiam eam nominis rationem eſſe, quòd animalia illa media inter capream, & vitulam natura, & magnitudine, fuluo vitularum colore videntur, quas Græci μόσχους etiam, & μοσχάρια appellant. Rurſus ab eiſdem Græcis μόσχια appellari vaſcula potiùs, quàm ſiliquas cæparum, ſemen in ſummo caule ſeruantia, & maturantia; à quorum figura non longè abſit moſchi folliculus ille, in quo naſcitur. Etymologus verò μόσχον aromaticum, nomen inueniſſe arbitratur παρὰ τὸ ἐκ μέσου χεῖσθαι, hoc eſt, quòd è medio (vmbilico ſcilicet animalis) fundatur: vel à verbo μῶ, quòd ab omnibus requiratur: vel ab ὄζω, quod eſt oleo, fit ὄσχος, & μ litera abundante μόσχος; vel à priuatione fœtoris κατὰ στέρησιν τῆς δυσωδίας. Ὄζειν enim & benè, & malè olere ſignificat. Cæterùm cùm Arabes moſchum miſch vo- G cent, rectiùs fortaſſe cum Braſauolo Græcos hinc ſuam vocem deflexiſſe dicemus. Syluaticus, & alius quidam moſchum græcè abonaſa, vel aboaniſa dici ineptiſſimè ſcripſerunt, cùm hoc authoris nomen ſit, cuius de moſcho verba Serapio recitat. Itali muſchio dicunt, atque ita Galli ferè etiam, & Hiſpani muſci, vel muſchi nomen à recentioribus Latinis vſurpatum retinuerunt. Angli muske dicunt, Illyri pizmo, Belgæ moſcelliaet, Germani biſem, quæ vox origine hebraica eſſe videtur: nam Reg. 3. cap. 10. boſem exponitur aroma, ſuauis odor, & in dictionario trilingui pro aromate etiam ſcribitur boſem, & beſam.

ORTVS. QVID SIT.

De moſchi origine variæ ſentẽtiæ.

DE ortu ipſius moſchi non omnes eodem modo referunt. Symeon Sethi moſchum omnem fundi aſſerit ab vmbilico peregrinæ dorcadis, quam nos capram moſchi H nominauimus. Huius enim, cùm ruit in venerem quaſi furijs ſtimulata, intumeſcere vmbilicum, confluente in eum craſſarum partium ſanguine: Quo tempore animal ipſum, inquit, pabulo, & potu abſtinet, humique volutatur, qua verſatione vmbilicum feculento ſanguine turgentem exprimit, qui certo quodam tempore coagulatur, bonumque odorem obtinet. Aluchaſem eiuſmodi folliculum, quo moſchus continetur, eſſe ait vmbilicum animalis, ſiue circa vmbilicum veſicam plenam ſanguinis, quæ aliquamdiu ſeruata in moſchum trãſeat. Cardanus hanc veſicam infra vmbilicum eſſe ſcribit. Paulus Venetus iuxta vmbilicum inter cutem, & carnem. Iſidorus in inguine abſceſſum. Alexander Benedictus ipſi animanti quendam veluti abſceſſum innaſci tradit folliculi modo, cum pilis ceruinis ſimilibus pendentẽ, putri veluti ſanguine, vectigali ceu onere exonerãte ſe natura. Scaliger verò, etiam ſub eius ventre fieri collectionem ſanguinis in tumorem, aſſerit, quod Græci apoſtema vocent, vterque, vt apparet, Serapionẽ ſecutus, cuius hæc verba, interprete, & paraphraſte Ruellio: In ſylueſtribus, inquit, capreis, quæ in montibus oberrant, & liberè vagantur, concepta ſanies antequam vomica rumpatur, ſuaptè natura ad maturationem ſpectat, ad quam cùm ventum fuerit, fera titillantis humo-

A humoris lancinatu laceſſita cotibus, & ſaxis (arboribus Iſidorus) ſeſe longo inſolatu candentibus infricat magno oblectamento, donec facto vomicæ emiſſario tota ſaniei vis à ventriculo (folliculum intelligit) ſupra lapides effundatur; non aliter quàm abſceſſus pure cocto fractus diſſilit, ita vtriculus maturo humore per naturam exaniat (emittit ſaniem) vlcuſque poſtmodum ducit cicatricem, rurſumque ruens ſanguinis impetus eò ſe recipit, impletque vmbilicum, dum abſcedens in conſimilem vomicam extuberet. (quotannis hoc fieri Ruellius ſcribit, ſed ſine authore) Cæterùm indigenæ, qui loca, vbi verſantur huiuſmodi feræ, ad vnguem norunt, ſaxa facilè deprehendunt, quibus fuſa colluuies, & candente ſole reſiccata cohæſit (ſolis enim calor, ac repercuſſus non modò denſat effuſum cruorem, ſed odorem etiam commendat) Hunc igitur moſchum incolæ metunt, & vtriculis ferarum earum aſſeruant, quas venatu captauerant. Ille moſchus multi vænit, ac inter magnifica, & regia munera cenſetur. Hucuſque Serapio. Si folliculus ab animali dematur, ad moſchum progignendum deinceps, vt ait Braſauolus, aptum non eſt. At ſi ſponte ſua exeat in maturitate confricando, tunc iterum atque ſæpius moſchum facit. Idem ait, eiuſmodi animalia moſchum quidem maturare apud nos, ſi habuerint, quando B conuehuntur: illam enim ſaniem ad cocturam venire: tamen iterum non emittere pus, aut ineptè emittere, quod ratione cæli, aeris, & earum rerum, quibus viuit, euenire arbitratur, viderique ſanè excrementitio iſto humore hoc animal ſecundum naturam purgari, ſicut mulier ſanguinis menſtrui fluxu, neque diu viuere poſſe, niſi ita expurgetur, propterea in noſtro cælo breui, inquit, expirat. Iſidorus verò, & Albertus duplicem agnoſcunt moſchum; inquiunt enim omnem carnem huius animalis, & excrementum dici moſchum, ſed multo præſtantiorem eſſe, qui ab apoſtemate fluit; ſed caro, vt ait Cardanus, ſeu potius totum animal propter veſicam, qua moſchum infra vmbilicum continet, odoratum eſt, & quantum mittat iucundi odoris, vix, inquit, dicere queam; tametſi, id quod vidit, iam pridem mortuum eſſet; Sed & folliculo illo per multos annos arcis indito, omnes, quæ intus veſtes ſeruantur, miro odore fragrare teſtatur. Hæcque ſunt quæ de moſchi ortu apud probatos authores reperio, quibus tamen reclamare auſus eſt Amatus Luſitanus, referente Leonardo Fuchſio, in India contendens eſſe animal quoddam leporis magnitudine, quod viuum adhuc virgis cæſum necetur. Eo, inquit, occiſo, pelleque detracta, & interaneis exemptis, vniuerſa caro plagis, ac verberibus, quoad liueſcat, C contunditur, pinſiturque. Hæc vbi optimè eſt piſta, manu tractatur, vt ſi quæ duriuſcula in illa oſſa fuerint, reijciantur. Carnem hac ratione optimè piſtam, & contuſam, manu in globos redigunt, & parte pellis eiuſdem animalis excoriatæ obuoluunt, ac muniunt, vt in pilæ formam euadat, & moſchus folliculo incluſus dicitur. Vtra iam ſententia verior ſit dijudicent, inquit, qui moſchum colligi conſpexerunt. Mihi certè tum Arabum, tum recentiorum de hoc animali, ſententia, quòd plurimum in eius deſcriptione varient, ſuſpectâ eſt. Neque audiendos eſſe puto, quòd moſchum tuberculi, vel vmbilici eius animantis inflammati ſaniem eſſe tradunt; id enim haud dubiè falſum eſt. Sed ſunt moſcho animali tumores, quales in caſtore eſſe ſuprà diximus, & quales in omnibus leporibus ſunt, propter quos vulgus teſtes eſſe exiſtimans, lepores omnes ſimul mares, & fæminas eſſe credit: à quibus odoratum illud pus emanare arbitror: Atque tumores eſſe rotundos, teſticuliſque ſimiles, membrana ſeu pelle circumdatos norunt, qui adulterant: Nam in teſticuli formam effingunt, & pelle animantis obuoluunt, ac teſticulum moſchi appellant. Hic itaque eſt moſchus Luſitani non legitimus, ſed admodum ab ipſo deſcripto adulteratus, ab D eo quem Arabes, & recentiores Græci aliquot depingunt, diuerſus, vt parum rectè ab eo mendacij inſimulentur. Sic Fuchſius.

Quomodo colligatur, & ſeruetur.

Animalia moſchum generantia nõ vbique locorum eam habent facultatem.

Moſchus duplex.

Lib. 1. de cõpoſit. medic. cap. 16.

Amati Luſitani de moſchi ortu noua opinio.

E L E C T I O.

MOSCHVS, inquit Platearius, omninò niger non probatur: præfertur illi ſubni- ”
ger. Alius eſt ſubruffus, omninò accedens ad colorem ſpicæ nardi, qui maximè ”
laudatur. Huiuſmodi quidam haberi aiunt ex capreis, quæ ſpicam nardi depaſcũ- ”
tur; quare eligẽdus eſt ſubruffus, qui quidẽ vix adulterari poteſt: & ſaporis amari, ”
qui guſtatus odore ſuo ſtatim cerebrum feriat: qui neq; ſtatim ſoluitur, nec admo- ”
dum reſiſtit, & qui nõ omninò clarus (ideſt, ſplẽdidus) ſit intrinſecus. Grana latiuſcula, & per totũ ”
æqualia. Scribit Braſauolus odoratiſſimum ſe moſchum Venetijs vidiſſe ſubnigrum: quem mercator quidam, inquit, habebat, ex prouincia Cathai ſe attuliſſe aſſerens, iter non ineptum ſibi fingens per mare Euxinum, Colchidem, Iberiam, & Albaniam vſque ad ingreſſum Scythiæ:

eſt enim regio Cathai Scythiæ extra Imaum pars. Nec mirum videatur, quoniam eo in loco regio eſt à Ptolomæo vndecima Aſiæ tabula Randamarcoſtra nuncupata, in qua nardus abundat, & quam Sotus fluuius alluit.

Moſchus vnde ad nos veniat.

Incolæ regionem vbi optimus moſchus naſcitur, Ergimul vocitant, particularem verò vrbem, Singui. Serapio tradit in Thebet multas eſſe ciuitates, ſed moſchum omnem, qui circa ea loca colligitur, auehi à ciuitate, quæ priuatim totius regionis nomine Thebet nominatur. Et in eadem regione multa moſchi animalia reperiri ſuprà ex Paulo Veneto diximus. Idem Serapio eſſe profitetur, qui Tumbaſcinum anteponant, odoriſque præſtantiam caprearum pabulo ferant acceptam, quæ nardo inibi veſcantur copioſa, cæteriſque odoratiſſimis herbis.

Moſchus Tũbaſcinus.

In Senitarum verò quidem agro capreas herbas odoratas paſci, ſed odoribus impares. Aliam quoque metendi rationem cauſari Tumbaſcinos; hanc ſaniem vomicæ folliculo non eruere, & blandiente cæli ſerenitate merum legere: Senicos verò vomicæ ventriculum exprimere, & excluſa ſanie, adulterina permiſcere nubilo parumque arridente cælo, & vaſis vitreis recondere, obturareq; , deinde mittere in regiones Saracenorum, & in Hamen, (Amanum exponit Alexander Benedictus) & Perſida, & Haharac aliaſque regiones Babyloniæ, acſi Tumbaſcinus eſſet. Teſtatur idem Serapio venatores in regionibus Beteth (lego Thebet) & Sceni, plerumque capreis, quas vel ſagittis peremerint, vel aliter interceperint, folliculum adhuc immaturum abſcindere: moſchum autem iſtiuſmodi præcocem tetro, & inſuaui odore diſplicere: Verùm tantiſper libero aere ſuſpendere, dum abacto prorſus fętore maturuerit: eum hac concoctione perfecta miram ſibi conciliare ſuauitatem, quemadmodum ſcilicet in arborum fructibus fieri conſueuit, qui præcoces decerpti, tandem exuta acerbitate, & dulces, & ſuaueolentes euadunt. Pręferri tamen debere moſchum illum aſſerit, qui in folliculo ſuo matureſcit, antequam reſcindatur ab animali.

Moſchus immaturus fętet.

Et Braſauolus affirmat folliculum moſchi, antequam maturuerit, graueolere, ſeſeq; Venetijs odorari voluiſſe adhærentem adhuc animali, eum omninò grauem odorem habuiſſe, quia nondum ad maturitatem peruenerat. Addit inſuper, quod ſi accidat ab animali auferri, antequam abſceſſus concoctus ſit, concoqui quidem, ſed ineptius olere. Quod verò ad regionem, Auicenna moſchum præferri ait Antebium, vel Aſciltion, (Bellunenſis legit Scinium à Sceni regione fortaſſis) deinde moſchum Iurgium, poſtremò Indum marinum. Elluchaſem in Tacuinis folliculos continentes moſchum Cubit eſſe ſcribit ſubtili ex veſicula & moſcho: Gergeri eſſe folliculos his contrarios, qui moſchus minùs ſubtilis ſit, minuſque aromaticus: ſed moſchum Charum medio inter prædictos loco eſſe, quocum ſcobs, inquit, argenti, & plumbi miſcetur, vt augeatur pondus. Moſchum denique Salmindi deteriorem adhuc eſſe, qui folliculo exemptus in vaſe vitreo ſeruatur. Idem Elluchaſim etiam teſtatur, cùm hęc animalia procul à mari verſus deſertum paſcuntur ſpica moſchum ipſorũ fore ſuauiorem; cùm verò prope mare ſunt, paſci myrrha; & Auicenna etiam eum moſchum præferri vult, cuius animal depaſcitur vtrumque behen & ſpicam, & almaru. Simeoni Sethi melior moſchus fit in vrbe quadam, quæ multo magis orientalis eſt, quàm Choraſe, quæ dicta eſt Tupata (Ruellius prima ſyllaba omiſſa Pat tranſtulit; ea videtur eſſe, quam Tumbaſci ex Serapione nominauimus.)

Color qui probetur.

Colore quidem hic moſchus ſubflauidus ei laudatur, huicque bonitate, inquit, cædit, qui ab India defertur colore in nigriciem vergente; hoc etiam imbecillior, ſeu deterior eſt qui ex Sinis (ex Senitarum agro, vertit Ruellius: Serapio hanc regionem Seni vocat) habetur. Et Auicenna, quod ad colorem, & odorem pomalis (pomi odore fortaſſis) inquit citrinus laudatur, Sed eiuſmodi citrinus moſchus nuſquam comparet. Muſcus, inquit Syluius, ferrugineus ferè eſt noſter, non quem Auicenna probat, citrinus Alexandrinum vocans, eſt odore in opum Cyrenaicum inclinante, ſed valentiore præter aliam ſummam in eo fragrantiam, glebulis exiguis cõſtat. Alexander Benedictus ſyncerum moſchum nigrum eſſe tradit, conglobatum meliorem, ſolitudinis odorem habere, aut anguium quorundam ſtato tempore, aut cuiuſdam auis fimi, quo adulteratur. Negat Braſauolus moſchum perfectum copioſè ad nos adferri, ſed folliculos ſolùm vi ab animali abreptos, ex regionibus orientem, & occidentem verſus ad nos comportari, perfectiorem eſſe ex orienţe allatum ijs præcipuè locis vbi nardus, & odoratæ herbæ naſcuntur.

An legitimus ſit probatio.

An modo moſchus legitimus, & non adulteratus ſit, quidam hoc modo probant, vt ſcribit Simeon Sethi, interprete Gyraldo: Ponderatum in peluim, aut malluuium madens humenſque deponunt, tum poſt aliquantulum iterum ponderant: Si ſuperat, tum non adulteratum putant, ſi verò non, ſuppoſititium illegitimumque iudicant. Græcè ſic legitur, ἐν καθυγρασμένῃ λεκάνῃ μετὰ τὸ σταθμῆσαι πθέασιν αὐτὸν, εἶτα πάλιν σταθμῶσι, καὶ εἰ μὲν τῷ σταθμῷ ὑπερέξει (lego ὑπεράξει) ἀνόθευτον αὐτὸν ἡγοῦνται: εἰ δὲ μὴ, νενοθευμένον. Ruellius vertit: in peluim humore perfuſam poſt exanimatum trutina pondus immittunt, poſtea iterum æqua lance ponderant: Quod ſi protinus ad ſtateram reductum ſuperferatur, ſynceri experimentum putant: ſin repens cedat, & pondere degrauetur ſpurij indicium exiſtimant. Hanc opinionem Syluius quoq; ſequitur.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

A tur. Geſnerus quoad verba attinet Gyraldi potius interpretationi accedit, quoniam ὑπεράγειν ſignificare videtur pondere ſuperare; ſed quod ad rem ipſam, vter ſcilicet verius tranſtulerit, iudicium cohibet, experimentumque diuitibus relinquit. Quidam mercatores empturi moſchum naribus obturatis, & reſpiratione cohibita ad medium iactum lapidis currunt, vt annotauit Platearius, & inde attrahentes aerem ore, ſi moſchi odorem ſentiunt, emunt, probantque. Aliud ſynceri, & illegitimi ſignum docet Scaliger, totam moſchi hiſtoriam breuiter his verbis complectẽs: Capta fera eam partem cum corio ſimul abſcindunt, quæ inter ſecandum guttę ſanguinis effluũt, caduntque, eæ pro moſcho optimo, atque excellentiſſimo, aut excipiuntur, aut colliguntur. Huius minimæ portiunculæ beneficio ad cæteri cruoris condimentum vtuntur. Vbi ſecuerunt, hirudines admouent tot, tamque diu, quoad earum ſuctu cruor vniuerſus, cum ipſa vita detrahatur. Eum ſanguinem exſiccatum, atque in puluerem redactum prioris illius perpauxilla quantitate, viribus verò efficaciſſimis perficiunt. Quippe centeſimam ſatis eſſe produnt. Tum illud in folliculos hoſce, qui ad nos importantur, inditum ſeruant. Adulterationes, aut ſynceritatem ita vel deprehendũt, B vel probant. Syncerum naribus admotum illico ſanguinem elicere. Sunt etiam, qui hoc modo bonitatem experiantur: imponunt prunis ardentibus, ſi liquefiat in olei modum, tenuiſque veluti pellicula aranei figura relinquatur, pro ſynceritatis ſigno habent: Sin infletur, tumeatque ac veluti calcis maſſæ ſimilis reddatur, ſpurij & adulterati notam eſſe.

Exerc. 21.

ADVLTERATIO.

Vt adulteretur.

ADVLTERATVR moſchus, vt ait Platearius, & præcipuè niger, & niger ad ſubruffum colorem accedens, admixto pauco ſanguine hircino modicè aſſo; vel pane aſſo, ita vt tres, vel quatuor partes ex iſtis contritis ad vnam moſchi admiſceãtur: & vix dignoſcitur. Sed panis aſſus nimium friabilem reddit moſchum. Sanguis verò hircinus cùm frangitur, lucidus eſt, & clarus interius. Quandoque venditur, cum ipſis pelliculis, & adulteratur ſimiliter, vt iam dictum eſt. Inciſis enim pelliculis Saraceni verum moſchum auferunt, & infarctas adulterato rurſus ita conglutinant, vt non deprehẽdatur. C Sed moſchus adulteratus cum pelle duplus eſt pondere, ſi ſyncero conferas. Tantum Platearius. Et Monachi in Meſuen: facillimè, inquiunt, adulteratur, unde ſæpe ſtercus murium, & alia diuerſa pro muſco venduntur. Folliculis quidem integris non ſtatim adhibenda fides, quoniam non deſunt impoſtores, qui eos effingunt ſimillimos, & varijs rebus impletos vero muſco imponunt, donec eius odorem recipiant, atque ſic mulierculis, & viris imperitis vendunt. Alexander Benedictus verò iecore hœdino arefacto, & auis cuiuſdam fimo vitiari ſcribit. Fit præterea moſchus factitius à quibuſdam, nec vno modo: Geſnerus quomodo fiat ex manuſcripto cuiuſdam empirici libello tranſcripſit: Nucis moſcatæ, cinnamomi, caryophyllorum, ſpicæ nardi ſingulorum pugillus vnus; trita omnia diligentiſſimè, atq; cribro excreta, cum ſanguine colũbæ recenti ſubiguntur, & ad Solem ſiccantur: mox trita aqua roſacea moſcata irrigantur ſepties, ita vt ſemper irrigata denuò ſicces, ac teras. Tandem tertiam, vel quartam partem veri moſchi contriti admiſcent, & rurſus aquam roſaceam moſcatam inſpergunt, & in aliquot partes diuiſam maſſam, pilis minutis albis capreoli, vel hœdi ſub cauda inuoluunt, & in vaſe vitreo reponunt. Aliter: Benzoinum, cera candida noui examinis, caries fraxini arboris, & moſchus miſcentur: eſt autem ambra factiD tia moſchum, vel zibettum redolens. Aliter: Styracem, ladanum, & ſcobem ligni aloes miſcent: Debet autem ad vtramque compoſitionem moſchus, vel zibettum addi, atque omnia cum aqua roſacea commiſceri: ſed facilè fraus deprehenditur: nam natiua non ita celeriter, vt factitia aquis molleſcit, & ab eadem odore, coloreque differt. Idem Geſnerus tradit audiuiſſe ſe à quibuſdam augeri moſchum radice angelica, quæ moſchi odorem pręſentare perſentitur, tum aliàs, tum pauca eius quantitate medicamentis compoſitis adiecta. Cæterùm ſunt & aliæ, quæ quod moſchi odorem ſpirent, ab eo etiam denominari meruere, vt modò patebit in denominatis, ex quibus fortaſſe aliquid etiam elici poſſit, quo vel moſchus vitietur, vel odor augeatur.

Murium ſtercus.

Moſchus factitius.

CONSERVATIO.

Odoris recuperatio.

Vt ſeruandus.

EX ſententia Platearij moſchus ſeruari poteſt in vaſe vitreo, denſo, ac diligenter oblito cera, vel potiùs in vaſe plumbeo, (quod & Alexander Benedictus ſcribit) vt humida, & frigida huius metalli qualitate meliùs ſeruetur. Monet autem, ne quid aromaticum addatur, cauendum eſſe, quod ſic ſuum odorem omitteret. Quem ſi amiſerit, inquit, in olla (ſiue vaſe vitreo aperto, vt Syluius habet) ore aperto ſuſpendatur in cloaca, & recuperabit eum. Iſidorus verò etiam tradit odoris amiſſi vim in fætoribus, & latrinis recuperare, contra nimirum fætorem eluctari, ac ſi luctando quaſi reuiuiſcere. Syluius aſſerit odore in humido craſſo perennante viuaciſſimum eſſe moſchum.

F

EMBLEMA.

HAEC moſchi capra imago eſt, inquit Camerarius, principis, qui ſubditorum ſuorum opibus, & ſumptibus ſuſtentatur, atque ideo maiora illis, vice verſa, ſi fieri poſſit, reddere cupit, vt ſcilicet eius opera contra aliorum iniurias ſemper poſſint vitam tranquillam, & felicem agere. Emblema Camerarij eſt cum verbis: LIBERALITAS COMPENSATA.

Munera quæ dominis fuerint data, tempore fiunt
Vberiora, velut moſchus odore placens.

G

DENOMINATA.

Acus moſcata.
Lib. 10. c. 2.
Muſcilium.
Polium montanum.
Tanacetum montanum.
Anthillis.
Maiorana moſcata.
Alfengemiſch.
Moſcatella.
Ageratum ceruleum.
Dipcadi.
Moſcari.
Palma Chriſti odorata.

ESSE dixi ex plantis, quæ moſchum olent, ideoq; ab eo denominari meruere, qualis in primis eſt geranij illud genus, quod acus moſcatæ nomenclaturam ſibi vendicauit, nec non etiam iua moſcata, quæ Geſneri etiam iudicio apud Aetium dorcadias appellatur, & muſcium, ſiquidem vna eius pars vnà cum coſti dimidio cochleari menſura in potu datur aduerſus iecoris obſtructionem, ad quam chamæpitys, ſiue iua moſcata perquam vtilis exiſtit etſi Hermolaus aliter ſentire uideatur: inuenio, inquit, muſcilium dici quandam herbam ab odore muſci, vt conijcio, quoniam & dorcida vocant eam, naribus vitioſis, & fętentibus accommodatam, vt Aetius exiſtimat, niſi quis pro diptamno accipiat, quod & dorcidium appellant. Sed & iua moſcata etiam appellatur polij montani quoddam genus ſimiliter odoratum: Quin & tanacetum montanum à Rhętis populis ſic appellari Dalechampius ſiue vniuerſalis hiſtoriæ plantarum author atteſtatur; nec non anthillidis quædam ſpecies iuæ moſcatæ nomine in Moſpelienſi agro inſignitur referente eodem, etſi odor eius non admodum ſit gratus. Deſcribunt item recentiores maioranæ, ſiue ſampſuchi quoddam genus prę cæteris minus, maioranæ moſcatæ nomine, ſiue, vt Galli loquũtur, mariolaine muſquee. Obſeruaui itidem in Alpibus Apennini baſilici, ſiue ocymi quoddã genus moſchi odore ſuauiſſimo, quod inde moſcatum dici poterit, nec aliud fuerit, cuius Monachi in Meſuen his verbis meminere, Alfengemiſch eſt ocymum caryophyllatum, vel muſcatum, ut aliqui putãt, nam miſch arabicè moſchus eſt. Atqui ocymum caryophyllatum à præcedenti differt. Moſcatellam uocat Cordus, quòd folia eius moſchum redoleant, quam alij thalietrum minimum, Cluſius ranunculum præcocem thalietri folio; Lobelius ranunculum minimum Septentrionalium herbido muſcoſo flore; Bauhinus ranunculo ſimilem moſcatellinam dictam; nonnulli denique dentariam minimam. Inter cætera agerati genera Dalechampius unum deſcripſit agerati purpurei nomine, quod à Germanis moſcatella cærulea appelletur à conſimili moſchi odore. Bizantio ante aliquot annos delatum fuit bulbi quoddam genus hyacintho congener, dipcadi illic nuncupatum, quaſi florem dicas prætorium, aut principe dignum, quòdque ob odoris ſuauitatem moſcari, aut moſchus græcus, (moſchio græco) bulbuſque moſchum redolens appellatur. In Tridentino agro ſatyrij genus digitatum, ſiue palmæ Chriſti, ut uocant, copioſè pro-

H

A prouenit ſuauiſſimo moſchi odore ſpirans, vulgus palmam Chriſti odoratam nuncupat, ſed & moſcata dici poterit. Cùm id primò olfacerem, nihil vnquam ſuauius mihi odoratus videbar, & ea quidem gratia quæ caput minimè repleret. Inter varia violarum genera etiam eſt, quam muſcatellam appellant, & violam matronalem, quòd à matronis propter odoris ſui ſuauitatem præ cæteris colatur. Haud ab re etiam lilium ſuum conuallium Galli grand muquet, quaſi muſquet vocitant, herbulam ſcilicet ſummoperè ab omnibus odoratiſſimorum ſuorum florum cauſa expetitam. Gallium Dioſcoridis Ruellius eiſdem petit muquet, quaſi moſchettum minus dicas appellari tradit à ſimilitudine odoris ſui cum moſcho. Inter herbarum fructus melonum eſt genus, quod moſcatellum ſiue maſcharellum ab odoris ſui præſtantia dici meruit. Sed & Baptiſta Porta Neapolitanus melonis Saracenici ſex enumerans ſpecies, quintam moſchum redolere atteſtatur. Poteſtq; odor iſte aliuſque iſtiuſmodi fructibus artificioſè induci: ſi quis enim moſchum eos olere cupiat, ſemina vbi in terram proiecta ſunt, & germinare primò incipiunt, aqua roſacea, in qua moſchi nonnihil ſit reſolutum, irrigabit, atque humectabit. Galli moſque, & moſcadelle roſe nuncupant, Italique roſas moſcettas ab odore, ſylueſtris quoddam roſæ genus, Damaſco B Syriæ, vt creditur, delatum, colore albo, & ventri mouendo cæteris efficacius: Bellunenſis ab Auicēna nefrin, vel neſrin, vel neſerin vocari arbitratur: neſrin, inquit, eſt roſa odoris acuti, quæ vulgo in Hiſpania & Barbaria roſa muſcata dicitur. Cæterùm cùm neſrin Auicennæ calidus ſit, & ſiccus ordine tertio, ex roſarum genere eſſe minimè poterit. Quòd ſi moſchus Plinio fuiſſet cognitus ſuſpicari liceret hoc genus roſæ ipſi moſcheuton nominari, à moſchi odore: Quamuis verius ſit ita dici, quòd ſurculos, ac ſtolones multos edat per terram diſperſos, qui *μόσχοι* dicuntur; vel quod ex taleolis, quæ ſimiliter eodem nomine à Græcis appellantur, feliciter propagetur. Dalechampius in appendice hiſtorię plantarum, inter peregrinas, & exoticas plantas arborem quandam cyprum Græcorum appellat, & liguſtrum Latinorum & alkannam, ſiue Hennem Arabum, naſci ait in Aegypto, ac potiſſimùm Memphis, Mauros, Turcaſque propter florum ſuorum odoris, qui moſcho ſimilis eſt, ſuauitatem, ſumma cura, ac diligentia in vaſis colere. Eſt & aliud arboris genus, quod triſtis cognominatur, propterea, quòd inter omnium arborum flores, qui odorati ſunt, ne vnus quidem reperiatur huiuſce arboris floribus ſimilis; odore eſt moſchi, qui primo in hortum, in quo colitur, ingreſſu ſubinde percipitur, ſed vbi quis flores tetigerit quàm ociſſimè euaneſcit, C atque omninò diſperditur. Inter pyra præcocia quædam nobis moſcatella vulgò vocantur, quia ſuauiſſimum moſchi odorem ſpirant, vnum perquam exiguum laurinis baccis paulò maius, alterum maius; vtrumque palato gratiſſimum. Sunt qui Plinio myrapia vocari exiſtiment quaſi vnguentaria; Erant enim vnguenta veteribus moſchi loco. Neapoli verò vulgò pere moſcarelle vocantur, quæ minora ſunt, maiora verò moſcarellona, hæc Germani moſcateller birn appellare videntur, vel ſaltem ex hoc genere fuerint; exigua enim eſſe aiunt, turbinata longitudine vnciam paulò excedentia, colore viridi, atque rubro, ſapore iucundiſſimo, atque aromatico. Si pruni ſurculi in moſcho intingantur, & deinde inſerantur fructus inde imbui eo odore, doctiſſimus Coſtæus tradit, tradente Ioachimo Camerario. In quibuſdam Italiæ locis à conſimili cum moſcho odore moſcatula dicuntur quædam ceraſa colore, qui ex nigro rubro, ac viridi miſtus videtur, vnde ſemper immatura apparent, vel maturitati propinqua, duracina etiam nuncupantur. Celeberrima etiam illa vitis eſt inter arbores, quæ nobiliſſimum illud, & odore, & ſapore, Bacchi donum, vinum inquam, nobis ſubminiſtrat, quod moſcatellum vulgò nuncupamus, ſunt qui vinum Tobiæ appellant, omnium, quæ Cyprus profert, referente Stephano Monacho, qui ea de Inſula D ſcripſit, optimum, ac delicatiſſimum; Vua cortice conſtat duro, calloſo, perquam carnoſa eſt, & odore ſuauiſſimo, ſucco dulciſſimo, nectareo, aurei coloris: Sunt qui non moſcatellas, ſed muſcarellas dici velint quaſi muſcarias, quòd à muſcis ſummopere impetantur, atque infeſtentur, ideoque etiam Plinio apianas vocari credunt ab apibus, quæ & ipſæ hiſce maximopere delectantur: ſed apianas lana operit, teſte Plinio, noſtræ nudæ ſunt. Pontanus dum amicos ſuos in feſtiuitatem D. Martini inuitaret, inter cætera quæ eis propinabat vina, moſcatellum tanquam præſtantiſſimum celebrat, dum ait:

Viola moſcatella.

Lilium conuallium.

Melo moſcatellinns.

Roſa moſcatula.

Nefrin.

Neſrin.

Roſa moſcheutos.

Cyprus Gręcorum.

Liguſtrum.

Arbor triſtis.

Pyra moſcatella.

Myrapia.

Pruna.

Ceraſa moſcatula.

Vinum moſcatellum.

Vua muſcaria & apiana.

Moſcatum mihi mittat hæc & illa.

Si vina, inquit Manardus, ſuauem, & iucundum non habeant odorem, arte odor infundēdus eſt, vt ſi moſchum olere cupias rem quandam quæ talem ei odorem inducere poſſit, imponito, qualis eſt angelica odorata, atque id genus res aliæ: Plinius quoque author eſt vina arte reddi odoratiſſima, odoreque admiranda; Et Paxamus denique ſarmenta in aqua, in qua moſchus maceratus ſit, maceranda præcipit, antequam plantentur, affirmatque vuas producere eiuſdem odoris. Inter peregrinos arborum fructus celeberrimus cùm apud medicos, tum apud coquos eſt, quem nucem myriſticam, & moſcatam ab odore vocant, quem ſcilicet in proprio ſolo dum recens eſt, egregiè refert.

Lib. 1. epiſt. 1.

Nux moſcata.

Chryſobalanus.
Lignum aromaticum.
Balſamum Tolutanum.
Moſcardinus.
Eledone.
Auis muſcardo.
Serpens Aeſculapij.
Cuffo ſerpens.
Mus muſcardinus.
Muris excrementum.
Lepus moſchia dictus.

refert. Qui Galeno χρυσοβάλανον, quaſi glandem auream nuncupari conijciunt, illis potiùs aſſenſerim, quàm qui antiquis incognitam fuiſſe clamitant. Teſtatur Monardes in India reperiri arborem, cuius ligni cortex odore, ſaporeque nucem moſcatam cinnamomumque ſuauitate, piper autem acrimonia ſuperet, ideoque lignum aromaticum iure optimo appellari, vſum eſſe ad roborandum potiſſimùm cor, & ventriculum. In Tolu prouincia intra Carthaginem & Nomen Dei plantam reperiri aſſerunt, quæ liquorem producat ſuauiſſimum odore moſchi, Balſamum Tolutanum nuncupatum: magni fieri ob innumeras, quæ in eo ſint facultates. Planta exiguo pino ſimilis eſt, valde ramoſa, folijs ſiliquæ perpetuò virentibus. Incolæ liquorem colligentes corticem arboris tenerrimum auferunt cultro, cochlearibuſque quæ ex nigra cera ibi familiari conficiunt, excipiunt, & in vaſa recondunt, color ei ruber ad aureum vergens, ſubſtantia inter denſum, & liquidum media, glutinoſus, & cuique rei facilè adhæreſcens, ſapore eſt dulci, gratoque, quiq; non vt alia balſamorum genera nauſeam moueat, odor ei ſuauiſſimus, tantuſque, vt ſi in ſecretiori aliquo loco abſcondatur, ſeipſum prodat. Si quis volam manus eo illinat, is non aliter quàm ſi iaſmino Cataloniæ, quod moſchum ſimiliter redolet, oblitus foret, delicatiſſimo odore fragrabit. Peculiaris eius aduerſus articulorum, iuncturarumque vulnera celebratur facultas; non enim ea tantùm curare, ſed etiam, ne motu priuentur, præſtare traditur. Inter animantia malachia, ſiue mollia nuncupata recentiores Græcis quoddam μοσχιτὴν à moſchi odore appellari tradunt, ſed & Itali muſcardinum, & muſcarolum vocitant. Et viuum hoc animal, & mortuum moſchi odorem refert, ideoque inter veſtes à nonnullis retineri ſolet. Venerem, quibus ea conſopita eſt, ciet, non aliter atque ipſe moſchus, & in vteri ſuffocationibus præſentaneo eſt remedio cùm per ſe in fomentis, tum in peſſis inditus. Veteres ἐλεδωνὴν, βολιταίναν, & ὀζαίναν & ὄσμυλον ab odore nuncupant. In montibus plumbitij Vmbriæ auis quædam vulgò muſcardo nuncupata capitur. Cæterùm nunquid ita à moſcho dicta fuerit, huc vſque non intellexi, ſuprà nihilominus annotaui moſchum natiuum auis cuiuſdam excremento adulterari. Eſt in ſerpentum genere biſſa angela vulgò nuncupatus ſerpens, ſerpens Aeſculapij creditus, qui non ſolùm moſchum redolet, verùm etiã loca, in quibus latuit, eodem odore imbuit. Reperitur & in Cypro Cuffo patria voce dictus ſerpens, venenoſus, amplo capite, exoſſe corpore: agnum, capramve integram deuorans, & mox mēbra ſua arboribus affricans, deuorata excutiens oſſa: moriturum moſchi odore fragrare referunt. Non deſunt, qui aſpidem ſurdum vocent, quod altero menſe ſurdus, altero ſit cæcus. In Xanagarra prouincia à viuentibus adhuc crocodilis tam ſuauis relinquitur odor, vt moſchum ſuauitate ſua ſuperet. Regnum præterea Chinæ animalia generat magnitudine canum, quæ moſchum producunt. Incolas aiunt ea occidere, atque ſepelire, ut ſic putrefactorum carnem ſanguinemque in puluerem redigant, aiuntque & alia in India generari animalia moſchi planè odore, quibuſque hic adulteretur. Reperitur & in Italia muris quoddam genus moſcardino uulgò nuncupatum, & ab auellanis nucibus mus auellanarum, ſiue ut Albertus loquitur, Corilinus. Caudam habet hirtam, longiuſculam gliris ferè more. Bina eius obſeruari genera, maius unum, & minus alterum; maius murium noſtrorum domeſticorum, quos rattos uocamus, magnitudinis eſt, ideoque ſorex etiam quibuſdam nuncupatum; minus magnitudine minoris muris, idque duplex, unum odore moſchi, alterum ἄοσμον, ſeu inodorum. De utroque in murium hiſtoria. Sed & communium murium excrementum moſchum nonnunquam olere Ruellius, alijque profitentur, eoque moſchum adulterari. Eſt denique in leporum genere, qui moſchia appellatur, cuius ueſtigia tanto ſpirant odore, ut canes, dum ea ueſtigia perſequuntur, in furorem agantur. Vt interim multa præteream muſtelarum genera Iltiſſum, martes, furones, roſſolas atque alia, quorum excrementis moſchus adulteratur. Fætent ea primùm, pòſt olent ſuauiſſimè.

VSVS MEDICVS. VSVS ALII.

Nocumenta.

Moſci dignitas.
Temperamentum.

MOSCHVS, inquit Cardanus, omnem rem ad hanc uſque diem cognitam magnitudine, & ſuauitate uincit, & exuperat. Et Conſtantinus principalem ei inter aromata dignationem attribuit. De temperamento haud omnes ſimiliter ſtatuunt: Auicenna calidum ait, & ſiccum, ſed ſicciorem ait, quam calidiorem ſecundum quoſdam, & ſubtilium partium. Meſarugie calfacere, & ſiccare ſcribit in ſecundo gradu: Auerroes calfacere, & ſiccare in fine ſecundi gradus. Alchalahamen calidum ait in ſecundo, ſiccum in tertio. Symeon Sethi, Conſtantinus, & Meſaha in tertio calfacere, & ſiccare in-

quiunt,

A quiunt, & tenuium eſſe partium. Ex recentioribus Braſauolus calefacere ait, idque inſigniter, & intro ſumptum, & ſi applicetur quoque: Nec non manifeſtè exſiccare: Siccare quidem eum etiam colligi: odor enim in ſicco, inquit, fundatur, teſte Ariſtotele: Sed nos multas partes humidas ab eo non remouemus, & humiditas eius valde craſſa eſt. Sic Braſauolus. Apparet autem variare authores in aſſignatione temperamenti, propterea, quòd diuerſimodè corrumpitur, atq; vitiatur. Hieronymus Mercurialis agens de natura, & differentia odoris, oſtendenſque ex eo inconſtans haberi iudicium, quia ſæpe contingit, vt in re praua odor ſit bonus, adducit in exemplum ipſum moſchum: Moſchus, inquit, vt noſtis, eſt odoratiſſimus omnium corporum, veruntamen exiſtimo ego venenum eſſe, ſi vt medicamentum intus capiatur, adductus hac ratione, quoniam moſchus, quando nondum eſt adulteratus, ſed ſyncerus, ſi naribus apponatur, ſtatim prolicit ſanguinem; quare ſi moſchus adhiberetur in corpore eo modo, quo dantur alia medicamenta, ſum ego huius ſententiæ, quod traheret ſanguinem; Neque enim abſurdum eſt, vt aliàs docui ex Galeno, reperiri medicamenta, quæ ſua facultate ſanguinem trahunt: quanquam moſchum non facultate familiari & propria ſanguinem prolicere exiſtimo, ſed vi quadam inſigni, qua pollet in B aperiendo vaſa, vel ob tenuitatem, & acrimoniam ſubſtantię. Tantum Mercurialis, cui certè oſtẽdendum erat odoris vehementiam tenuitatemque, cùm intra corpus ſumptus eſt moſchus, minimè frangi: vehementię enim odoris, tenuitatique eximiæ vis eliciendi ſanguinem è naribus attribuitur à cæteris. Exigua portio maximæ eſt efficaciæ, quamobrem parcè admodum medicamentis adijci ſolet. Non conteritur, ſed diſſoluitur in aqua roſarum. Doſin eius aliqui quatuor, aut quinque ad ſummum grana faciunt. Conſtantinus per hyemem ſenibus potiſſimùm conuenire ſcribit. Vis ei ſecundum Platearium ſoluendi, & conſumendi. Odore ſuo aromatico vires, & ſpiritus omnes corporis corroborat, idque vt ait Symeon Sethi momento propter partium eius tenuitatem, quæ tametſi illico penetret, durat tamen, inquit, diutius, nec tam citò diſſoluitur, quàm alij odores. Teſte eodem imbecillas particulas confirmat, plerique etiam ſpiritus inſtaurare aſſerunt, & ob id compoſitionibus multis analepticis miſceri: Equidẽ Aetius medicamento purganti ex hermodactylis moſchum addit, reſtaurandi nimirum cauſa particulas vi pharmacorum debilitatas. Sed & illis qui lipothymian, hoc eſt, animi deliquium patiuntur, quique vires reſolutas habent, idem Symeon vtilem eſſe profitetur. Et Auerroes contra quamuis ſyncopen eſſe re-
C medio ait. Platearius inquit, contra ſyncopen, & totius corporis debilitatem, ſiue ea ſit vel vitio capitis, vel hepatis; & contra ſtomachi dolorem ex frigiditate moſchum ſimpliciter ex vino præberi quinque ad ſummum granorum pondere. Cæterùm non ſolùm potus cor, & reliqua viſcera roborat, verùm etiam extrà adhibitus, vt Aben Meſuai docet. Auicenna, & Auerrhoes cordis robur, & lætitiam promouere aſſerunt, inſigni ad hoc ipſum facultate. Cæterùm Symeon facere quidem, ait, ad cardiacos; ipſum enim cor confirmare, & corroborare, ſed pallore corpus inficere. Addit Auicenna tremorem etiam cordis ſanare, cerebrum item temperatum roborare. Iuuat & caput frigidum, ſed lædit calidum: calefacit cerebrum, & deſiccat, idemque corroborat cùm fiunt ſternutationes cum eo vt Atabari, & Meſarugie ſcribunt; Et vt Conſtantinus ait, ſternutationes de eodem paralyſi ſunt remedio. Apud Auicennam legimus caputpurgium ex moſcho, cum croco, & pauca camphora remedium eſſe ſodæ frigidæ, id eſt, capitis dolori, moſchumque etiam per ſe propter vim reſoluendi, confirmandique. Meſarugie verò hoc non ſimpliciter de ſoda, ſed de veteri tradit, quam nimia comitetur humiditas. Medetur item corporis ſtupefactioni, & ſurditati. Melancholiam abigit, timoremque melancholicum pellit, & animoſos facit, vt Conſtantinus
D ait. Idem necnon etiam Auicenna miſcent collyrijs, & aridis medicamentis ocularibus; abſtergere enim aiunt albuginem ſubtilem, & noxium humorem deſiccare, & roborare oculos. Authore Rhaſi opitulatur nauſeæ, & appetitum reſtituit. Craſſos præterea inteſtinorum flatus reſoluit, teſte Auerrhoe, & contra ſuffocationem ex utero ſubuenit. Vt menſes educantur, & conceptus frigida cauſa impeditus promoueatur, Platearius moſchum cum tryphera magna ſupponi aſſerit: peſſum etiam factum ex ſtyrace calamita, ambra, & moſcho non parum ualere. Idem etiam præſtare ſuppoſitam lauam Xylinam oleo muſcelino madentem, in quo reſolutus fuerit moſchus. Eſſe in eodem moſcho humiditatem quandam uulgò fertur, qua coitum excitet, ideoque coli illini, mirificèque mulieres in uenerem proritare, quam ob cauſam nonnulli diaſatyrio nuncupato medicamento moſchum adijciunt. Auicenna agens de napello, & eius cura moſchum ſcribit eſſe theriacam omnium uenenorum, & propriè napelli; Et rurſus in libro de uiribus cordis tractat. 2. cap. 3. moſchus, inquit, eſt nubiliorum theriaca contra napellum, & genera eius, & cornu ſpicæ & reprimitur caliditas eius cum caphura, & ſiccitas cum oleis humidis, ſicut cum oleo uiolaceo, & roſaceo. Cornu ſpicæ Santes Ardoynus prout ex authorum mentibus potuit intelligere, fructus eſt, ſeu additamentum quoddam naſcens in quadam ſpecie ſpicæ horribilis odoris. Tempore pe-

De temperamenta cur diuerſimode ſentiatur.

Lib. 1. c. 15. de compoſit. med.

Doſis.

Lib. 12. cap. 46.

4. can. fen. 6. c. de napello.

Lib. 3. de venen. cap. 2.

Cornu ſpicæ quid.

ſtilentiæ

ſtilentiæ pleriq; recentiores medici, quorum de peſte ſcripta extant, pilas præſcribere ſolent odo- E re moſchi imbutas, quę cùm diuerſimodè ex diuerſis alijs rebus odoratis componantur, pro cuiuſlibet arbitrio, lectorem ad eorum ſcripta remittam.

Lib. 16. cap. 133.

Suffumigiū regium.

Aetius ſuffumigio moſchato ſcrupulos quatuor moſchi admiſcet, ſequentibuſque aliquot alijs ſuffumigijs, & regijs, & in Eccleſia receptis, vt Nicolaus Myrepſus quoque in capite de ſuffimentis. Sed ex Aetio vnum adſcribam è capite ſequenti. Suffumigij regij confectio; ſtyracis calamitæ libram vnam, ligni aloes vncias ſex, ambræ vnciam vnam, moſchi ſcrupulos quatuor, miſce. Alij ligni aloes vncias quatuor cæteris admiſcent, adduntque ſucci roſarum quod ſufficit. Huic ſimile eſt ſuffimentum Nicolai Myrepſi numero tertium, quod ad ſyncopen, & imbecillitatem cordis inſcribitur: Et aliptæ moſchitæ compoſitio hodieque in vſu: item galliæ moſchatæ apud Meſuen inter trochiſcos: vbi & galliæ alephanginæ, & ſebelliæ, & magnæ ſiue regali moſchum admiſcet. Harum compoſitiones aliquot etiam Serapio præſcribit, & Auicenna. Aquis odoriferis, quæ in chymiſtarum fornacibus, aut balneo Mariæ, vt vocant, parari ſolent, vt aquæ roſaceæ ſimplici pro ditioribus nonnihil moſchi, ſimilliumque quidam adijciunt &c. Iſtiuſmodi aliquot egregios liquores deſcribit Andreas Fur- F nerius libri gallicè editi de humanæ naturæ decoratione parte ſecunda, quæ eſt de ornatu muliebri, & ſmegmatis, ſiue ſaponis moſchati compoſitionem docet, & oleorum quorundam moſchatorum.

Lib. 11. Magiæ natur. cap. 7.

Smegma moſcatum.

Sed & Baptiſta Porta iſtiuſmodi ſmegmatis compoſitionem docet in hæc verba: Adeps hircinus purgetur hoc modo. Bulliat lixiuium in aheno ſuper ignem cum corticibus citreorum, in eo adeps elixetur per horam, excola per linteum in frigidam, & purgabitur. Lixiuium fiat ex cinere cerri duab. partibus, calcis una, aluminis catini dimidia, miſce, & ligneum catinum reple, infra ſint duo foramina, paleis operta, adhibe aquam, vt tribus digitis ſuperemineat, & per inferiora excoletur foramina, exceptam aquam denuò adde, & idem opus repetas, ſic ter, quater donec ſalſilaginem recipiat aqua: has omnes ſeparatim adſeruato, & primæ ſecundam, & tertiam tantiſper adde, donec in ea recens ouum ſupernatet: nam ſi ſubſidet, & peſſum ibit, lenta erit, tunc de prima adde, ſi ſupernatat, & extremam ſuperficiem aquæ æquabit, adde de ſecunda, & tertia, donec deſcendat, vt vix ſuprema eius ſuperficies appareat. Vicenę huius aquæ libræ ferueant aheno, addes adipis duas, mox excolabis in conchas lati fundi, & æſtiuo ſoli expone, quotidiè ſæpiſſimè remiſcendo. Vbi indurerit ex ea paſtillos effinge, & ſeruato, odores ita addendo. Smegma- G tis libras binas in labellum, inde roſacea aqua remiſcendo lignea rude, vt tenereſcat, vbi quieſcendo indurerit, nouam aquam affunde, & ſoli appone, idque denis diebus facies, mox cape moſchi ſemidrachmam, zibetti minus, cinnamomi tantundem optimè contuſi, & remiſceto, & ſi roſę puluerem addideris, iucundius halat. Poſt nares conſule, ſi ſegniùs halat, odores adde, ſi acutiùs, ſaponem. Docet idem Porta quo vaſe commodiùs artificioque, & opere è moſcho, ambra, & zibetto pretioſiſſimum oleum extrahatur: nam adeo ſunt tenuiſſimæ ſubſtantiæ vt vix tantillum caloris ſuſtinere poſſint, quin totam molem fœdiſſimo, teterrimoque combuſtionis nidore inficiant. Monachi in Meſuen moſchum, galliam, & ſimilia decoqui non debere monent cum alijs medicamentis, ſed cum exigua parte decocti miſceri, & ſic reliquis affundi. Aliqui moſchum in lana xylina ponunt in aliquo vaſe, & colo infuſam decoctionem paulatim ſic per lanam tranſmittunt, vt ijdem tradunt, ſed neque conteri debere aiunt, verùm in liquore roſaceo, alioue ſolutum cæteris medicamentis miſceri, vel alia quadam artificioſa ratione.

Lib. 16. cap. 116.

Vnguenta moſcata.

Aetius præterea vnguenta quædam, & olea moſchata, id eſt, moſchum odoramentum recipiētia deſcribit, & orbiculos rotundos odoratos, qui & alia quædam odorata, & moſchum accipiunt, parare docet, ac eoſdem acu perfora- H tos traiecto funiculo collo necti ſcribit. Iſtiuſmodi orbiculi (vulgus perfumos vocat) hodieque apud nos inter mulierum ornamenta haud poſtremum locum obtinent, apparetque inde inuentos eſſe, quoniam moſchi odor vt præcitauimus, ad venerem quàm maximè inuitat, quare in maximo quoque luxu eſt vſus, circa veſtes eiuſdem odore imbuendas eorum, qui vel amant, vel aliter molles, & delicatuli ſunt, vel ſuas oſtentare opes volunt, vel vt aerem inſalubrem, aut fœtidum caueant, vel ſuos denique animæ aut aliunde graues halitus emendent. Placet ex eodem in tragematis oris commendatio. Muſcardinas vulgò vocant pharmacopolæ ſaccharum aqua roſacea moſchata irrigatū, & in minutorū ſeminū formam criſpa ſuperficie redactum. Fiunt autem præcipuè ad oris, & halitus cōmendationem. Ipſe autem etiam moſchus ad virus axillarum, hircum vocari diximus, illinitur, & diligenter fricatur. Sunt tamen, vt matronæ Venetæ quibus ille odor diſplicet, imò verò quibuſdam mulieribus moſchi odor vteri pręfocationem affert, additque Braſauolus, quibuſdam ita ingratum eſſe, vt inde capitis dolorem, aut etiam morbum attonitum incurrant.

Lib. 16. cap. 13. & 14.

Olaus Magnus author eſt, Suecos cætera erga peregrinos valdè humanos eſſe, odiſſe tamen hoſpites, qui graues odores, vt moſchum, zibettum, & ſimiles ſecum in veſtibus, aut ſarcinis deferunt, quia fœminæ, inquit, abortiunt eo odore hauſto, & ob tales odores peregrinos incolis

ſuſpe-

A ſuſpecti fiunt ne ſint proditores regni, vnde non rarò vnguentis, & odoribus delibutos viatores præcipuè Ruſſos, Moſchos, atque Danos à ruſticis Suecis tanquam virus olentes, fuſtibus cædi contingit, quia diſplicet ille odor.

DE CAPRA SIVE HIRCO Bezaartico. Cap. XXI.

ETSI Andreas Bellunenſis, (vt citat Nicolaus Monardes) in libro, quem de lapidibus inſcripſit ex Tipthaſi Arabe profiteatur, lapidem bezaar nuncupatum metallicum eſſe, eademque ratione ex ſuis erui venis, qua reliqui ſolent lapides, adamantes, rubini, ſmaragdi achates, eiuſdemque ſententiæ, referente eodem, ſit Serapio cùm de hoc lapide verba faciens ait; *Vena huius lapidis reperitur in Syria,* B *India, & orientalibus regionibus* (latinus mei Serapionis textus ex interpretatione Nicolai Mutoui medici Mediolanenſis, nulla facta venæ mentione, ſimpliciter habet, *inuenitur maximè in Syria, India, & oriente)* erroneam tamen eam eſſe opinionem, animalia quædam Indorum venatorum diligentia capta, è quibus extrahi hoc lapidis genus dicitur, manifeſtò experimento euincere tradunt, de quorum tamen forma non ſatis clarè, nec eodem modo omnes referunt. Arabes, vt idem Monardes annotauit, in ceruis eum naſci crediderũt, ſed ſecus ſe rem habere aſſerit; etenim teſtimonio eorum, qui ex illa regione, vbi bezaarticum animal reperitur, rediere animal conſpexere, conſtare cerui eſſe magnitudine, eiuſdemque quodammodo forma, binis duntaxat cornibus præditum, latis & in extremo mucronatis, atq; in dorſum valde recuruis: pilis breuibus cineracei coloris, cui tamen immixta ſit ruffedo, in iiſdem tamen montibus aliorum etiam co rum reperiri. Indos vel telis vel retibus, vel decipulis illa uenari, & mactare; ea autem adeo ferocia eſſe, vt interdum Indos ipſos etiam occidant, agilia præterea, & ad ſaltum prona eſſe: in antris uiuere, gregatim ire, uocem gemebundam edere, ipſos uerò Indos diligentes in eorum eſſe uenatione ob ingens lucrum, quo Luſitani mercatores illic negotiantes, lapides redimunt. Dum hæc ſcriberet, C animal quoddam iuiſſe uiſum, in quo omnes enumeratæ notæ elucerent. Id ex remotis regionibus per Africam generoſo archidiacono Nebienſi delatum, inquit, fuerat magnitudine cerui, ceruino item capite, & ore, agile inſtar cerui, pilis, coloreque eiuſdem, ſed corporis forma capram referens: nam magno hirco ſimile erat, hirciniſque pedibus, cornibus item binis in dorſum reflexis in extremo contortis, ut hircina uiderentur, cætera ceruum referebat. Illud autem ualde, inquit, admirandum fuit, quòd ex turri ſe præcipitans, in cornua caderet ſine ulla corporis læſione, aut noxa, perinde ſubſaltans, atq; reſiliens, ut pila ſolet uento repleta. Veſcitur herbis, leguminibus, pane, omnibuſque, qui præbentur, cibis. Animal eſt robuſtum, ferreaque catena uincitur, omnes alios funes erodendo perfringens. Idem Monardes in libello, quem priuatim de hoc lapide, & ſcorzonera herba euulgauit, cùm accepiſſe ſe ab illis dixiſſet, qui ex orientali India redierant, Sinarumque regionem ſuperarant, in India ſupra Gangem certis montibus Sinarum regioni uicinis, animalia ceruis ualde ſimilia reperiri, tum magnitudine, tum agilitate, aliiſque notis, exceptis quibuſdam, quibus cum capris magis conueniant, ut cornibus, quæ ueluti capræ in dorſum reflexa habent, & corporis forma, unde nomen illis inditum ſit caprarum montanarum, ſubdit, D commodius ceruocapras uocari poſſe, propter partes, quas cum utriſque communes obtinent. Quæ res me aliquãdo mouit, ut hoc animal Græcis τραγέλαφον uocari exiſtimarim, ſed cùm rem diligentius examinarem, differre inuicem facilè animaduerti. Garzias ab horto hoc bezaarticum animal hirci etiam genus eſſe teſtatur, & Perſica lingua paſan appellari, ruffi, aut alterius eſſe coloris (aitque ruffum, & prægrande Goæ ſe uidiſſe) mediocri altitudine. Acoſta denique animalia inquit eſſe hirco ferè ſimilia, arietis prægrandis magnitudine, colore ruffo, agilia, acutiſſimi auditus, & à Perſis paſan nuncupari. Cluſius in notis ſuis ad Garziam cornu huius, ut putat, animantis integrum expreſſit, cæterum hoc rotundum, non latum, quale Monardes ei tribuit, eſt, nigri coloris, incuruum, inferna, & craſſiore parte, qua capiti adhæſerat, cauum (qua nota, quotannis non decidere, coniecturam faciebat) foris inæquale, multis tuberculis obſitum inſtar ferè cornu ceruini, ſuperna parte leuius, & in obtuſum mucronem deſinens. (Et talia planè etiam cornua habet animal hoc loco expreſſum, & mihi pro genuina bezaartica capra miſſum, quòd & alius eruditus credidit, qui & iſtiuſmodi appinctum cornu capræ bezoarticæ affirmabat.) Naſcitur hoc animal non ſolùm in Perſia Coraſone, Indiaque orientali & nonnullis Malacæ locis, & in inſula, quæ à uaccis nomen ſumpſit, haud procul à promontorio Comorim, uerùm etiam in India occi-

Beʒuar an foſſilis.

Beʒuar ex quibus animantibus extrahatur.

Cernicaprę.

occidentali, referente Petro de Oſma in epiſtola ad Monardem, ut citat Acoſta: & Fragoſus in ſua rapſodia refert Aluarum Mendez D. Iacobi Commendatorem ſibi affirmaſse, proprijs ſeſe manibus in Arabia ex capris quibuſdam hunc lapidem extraxiſse, atque hęc paucula ſunt, quę de hoc animali obſeruaui, nunc de lapide dicamus.

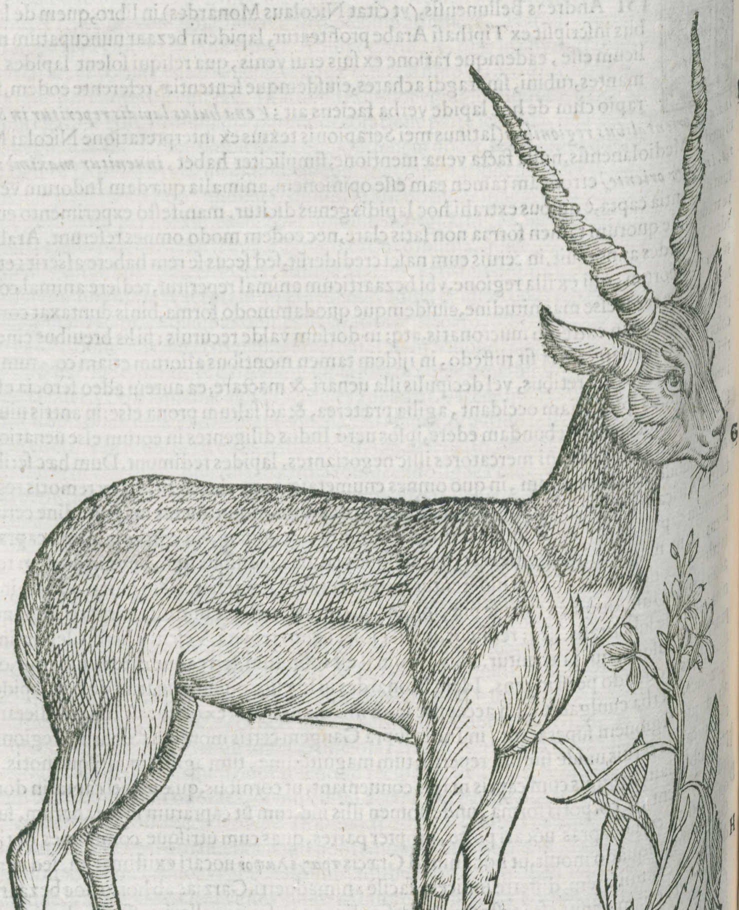

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

B

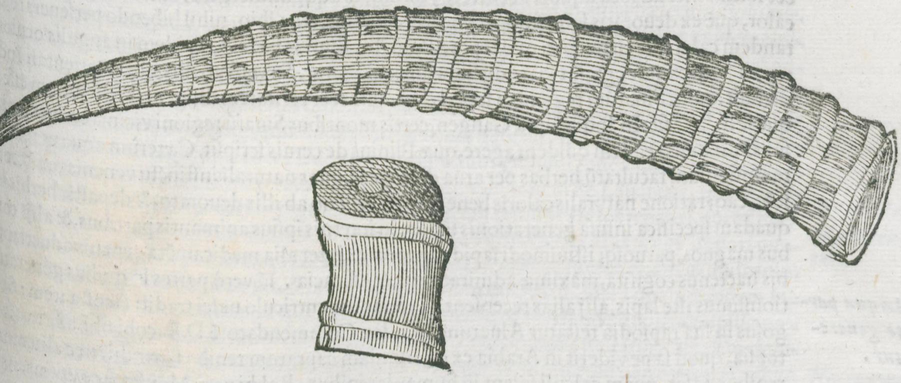

C

DE LAPIDE BEZOAR.

Caput XXII.

SYNONYMA. ETYMOLOGIA.

D DE hoc lapide, ſicut & de ipſo animali nulla quod equidem nouerim apud Latinos & Græcos mentio extat. Arabibus eum debemus, & quibuſdam neotericis, vnde horum tantummodo authoritate vtemur. Arabes itaque hager bezahar, Perſæ, atque Indi bazar, officinæ lapidem bezaar nuncupant. Cæterùm ſunt, qui pazar rectius vocandum eſſe volunt, propterea quod animal ipſum, ex quo habetur, Arabibus, Perſis, & Coroſinæ incolis pazan vocetur: ſuntque qui ab eximia aduerſus venena facultate nomen ipſum deriuantes belzoar, nō bezaar, vel pazar pronunciandum eſſe volunt, quaſi lapidem dicas venenis dominantem, cum ſit bel apud Hebræos dominus, zaar verò venenum. Vtcunque eſt cætera medicamenta alexiteria, ſiue venenis reſiſtentiã hinc bezaartica vulgò nuncupantur, belzaartica fortaſſe rectius nuncupanda. Quamobrem cùm iſtiuſmodi remedia Græcis vocentur, vel alexiteria, vel alexipharmaca, lapis quoque iſte nõ abs re, λίθος ἀλεξιφάρμακος nuncupabitur, latinè lapis liberans à venenis, ſeu lapis theriacalis.

Pazar.

Belzoar.

Lapis theriacalis.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

ORTVS.

Lib. 18 c. 9.

DE ortu huius lapidis nõ omnes vno eodemq; modo referunt. Andream enim Bellunenſem, haud rectè metallicum eſſe voluiſſe ſuprà indicatum eſt, reueraque ex hirci quodam genere ceruo non abſimili haberi. Cæterùm de generationis in hoc animante modo, quaq; in corporis parte generetur, alij aliter ſentiunt. Monardes teſtatur Arabum eſſe ſentẽtiam ceruos (quòd ſcribit Plinius) ſpeluncas, in quibus obuerſantur ſerpentes, inquirere, halituq; elicere, atq; deuorare, vel vt ab ægritudine ſeſe liberẽt, vel vt reiuueneſcant, ijs autem deuoratis bezaarticum lapidem hac ratione generari, ſaturos ſcilicet feſtinanter ad loca aquoſa accurrere, totoſq; ſe aquę immergere, vt eius frigiditate ingẽs ille calor, quẽ ex deuoratis ſerpentibus concepere, temperetur, ibiq; nihil bibendo perſeuerare, donec tandem calor ipſe euanuerit: quo tẽpore, dum illic diutius hærent, lapidem in angulis oculorũ generari, qui exinde egreſſis in medicum vſum colligatur. Se verò ab illis, qui ex orientali India redierant, quiq; Sinarum regionem ſuperarant, huius rei veritatem diligenter ſciſcitatum eſſe, eamque ſe habere ſic: In India ſupra Gangen, certis montibus Sinarũ regioni vicinis ceruicapras (quas ſuprà diximus) eadem quidem agere, quæ Plinius de ceruis ſcripſit. Cæterùm aqua egreſſas, multas inſignium facultatũ herbas per arua depaſcere, quas naturali inſtinctu venenis reſiſtere agnoſcũt, eaq; ratione naturalis caloris beneficio ex veneno ab illis deuorato, & depaſtis herbis virtute quadam ſpecifica infuſa generationis tẽpore in internis ipſius animantis partibus, & alijs cauitatibus magnos, paruoſq; iſtiuſmodi lapides generare, inter alia medicamẽta venenis aduerſantia nobis hactenus cognita, maximæ admirationis, & efficaciæ. Iã verò partes in quibus generatur pretioſiſſimus iſte lapis, alij alias recenſent. Garzias in ventriculo naſci tradit: Acoſta item: Sed Fragoſus in ſua rapſodia teſtatur Aluarum Mendez Commendatorẽ D. Iacobi ſibi affirmaſſe ex autopſia, quod ſæpe viderit in Arabia ex quarundam caprarum renibus extrahi, nec aliter in earum renibus naſci, quàm calculi ſolent in humanis renibus. Rabbi verò Moyſes Aegyptius, natione tamen Hiſpanus medicus peritiſſimus in opere, quod de venenis conſcripſit aſſerit, referente Monarde, hunc lapidem in fellis veſica procreari, quod rationi valde conſonum ipſe putat, quandoquidem in multorum aliorum animãtium felle lapides generari videmus. Ipſe verò interim Monardes etiam teſtatur ex interioribus inteſtinis, alijſque cauis corporis partibus educi; primum verò horum lapidum obſeruatorem ſibi ſignificaſſe, obſeruaſſe ſe gigni eos in receptaculo quodam faſciæ modo confecto, & villoſa carne conſtante duorum palmorum longitudine, & trium ferè vnciarum latitudine ipſi ventriculo parti interiore adhærente, alios alijs maiores, & quodam ordine diſpoſitos vti nodos veſtem anteriore parte claudentes.

In qua parte generetur.

Tractatu 1. cap. 4.

FORMA. ADVLTERATIO.

BeZuaris prærogatiua.

Genuinum rariſſimè haberi.

Adulterati vt à genuinis diſtinguantur.

OBSERVANDVM non omnes lapides, qui paſſim pro bezaarticis oſtenduntur, ſynceros eſſe, ac genuinos: imò verò pauciſſimos ad nos genuinos adferri, vel inde affirmari poterit, quòd tãta apud indigenas eorum eſt æſtimatio, vt vulgò dicere ſoleant: Licet Deus omnia in hominũ vtilitatẽ procrearit, hos tamẽ in principum duntaxat, & nobili ſtemmate genitorũ vſum generauerit. Teſtatur Acoſta ſe vnũ aliquando lapidem habuiſſe, qui in Luſitaniã delatus ſexaginta quatuor Luſitanicis (ij Vngaricis æqnipollent) venerit, cùm tamen aliquanto pluris in India emptus fuiſſet. Sed & Garzias teſtatur omnes nunc ad eius regionis, in qua generantur, regẽ deferri, nec ſine maxima difficultate, & ſumptibus obtineri. Ad hæc Monardes tam multos adulterinos inueniri affirmat, vt de centum vix denos legitimos ſit inuenire: Et Cluſius denique in notis ad Garziam ſcribit aliquando venales haberi Vlyſſipone alia, atque alia forma, eoſque licet magno æſtiment mercatores, ea tamen conditione vendere nolle, vt periculum vti legitimi ſit, faciat emptor. Neq; nouum eſt, aut noſtrę ætatis inuentum huius generis lapides adulterare, nam & Serapio author eſt ſuis tẽporibus deprehẽſos fuiſſe adulterinos: eius verba ſunt: *Iſtorum lapidum nullam facultatem aduerſus venena obtinent, vt legitimi*. Vtiliſſimum itaque Chriſtianæ Reipublicæ fuerit ſigna docere, quibus genuini ab adulterinis dignoſcantur. Mauritani, teſte Garzia, hoſce empturi vel vendituri lapides ſpiritu inſlant: Si aer permeet, adulterini indicium eſſe aiunt: Cluſius verò in ſuis ſcholijs periculũ ſynceritatis hoc modo fieri tradit: Ducitur cum aqua filum per toxicum (herba baleſtra vocant) deinde per canis, aut alterius animalculi pedem tranſmittitur acus, atque filum relinquitur in vulnere.

Canis

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

A Canis illico ea ſymptomata incipit habere, quæ comitari ſolent eos, qui toxicum biberunt. Cùm
planè concidit canis, atq; deſperatus videtur, tũ puluerem ab eo lapide abraſum, & aqua dilutum
cani in os inijciunt. Si auxilium ſenſerit canis, legitimi probatio eſt; Sin minus, adulterinum cenſent.
Poteſt verò etiam adulterium cognoſci in fracto lapide, id quod fuſiùs docet Monardes his
verbis: Omnes legitimi ex laminis, ſeu corticibus inuicẽ amplectentibus, miroq; artificio compoſitis
perinde, ac cæparum bulbi conſtant, ſuntq; iſtæ laminæ adeo læues, & ſplendentes, vt ſingulę
magna ex parte expolitæ videantur, imò ſublata exteriori lamina, quæ ſubeſt multo ſplendidior
conſpiciatur, ex qua nota legitimus eſſe deprehenditur. Cuius notæ periculũ facere volens, in eo
inquit, quem poſſideo, illi externam laminam ademi, & proximè ſubſequentem ſplendidiorẽ eſſe
animaduerti: Sunt verò iſtæ laminæ, vel craſſiores, vel tenuiores ſecundum lapidum magnitudinem.
Tener eſt lapis iſte, & alabaſtri inſtar radi poteſt, atq; ſi diutius in aqua hæſerit, diſſoluitur.
Internè neq; cor habet, neq; corpus, ſupra quod cõpoſitus ſit, ſed concauus, & plenus puluere eiuſdem
cum lapide ſubſtantiæ, maioriſq; etiam quàm ille efficaciæ. Itaq; primaria, & præcipuè nota
eſt lapidem eſſe legitimum, ſi eum puluerem contineat, quia adulterini eo carent. Duabus itaque
B dictis notis legitimus ab adulterini dinoſcitur, ſi videlicet læuibus, atq; expolitis laminis cõſtet,
pulueremq; internè contineat, quia adulterini neutrum habent. Nam quendam confringi vidi
ad obſeruandum an legitimus eſſet, ſed in centro repertum granum, aut ſemen quoddam, ſupra
quod Indus impoſtor lapidem formarat. Addit deniq; Guidonem de Lauaretis, qui vniuerſum
orbem circumiuit, & in Sinarum regione verſatus eſt, ſibi retuliſſe Indos reperiri, qui ex maſſa
quadam ipſis tantùm cognita adulterinos conficerent; Verùm binas illas notas imitari nunquam
potuiſſe laminas, & puluerem. Huc vſque Monardes. Inuenire tamen etiam in multorum
eſt meditullio aliquid herbæ ſiccæ ſimile, aut velut paleolam quandam, ſupra quam lapidem in
ventriculo efformari Garzias, tum ex ipſa autopſia ſe didiciſſe, & à viris fide dignis accepiſſe, omneſque
qui in Perſia generantur ſimili modo ſupra paleolam efformari atteſtatur, & talem denique
Carolus Cluſius depingit. Obſeruandum itidem magnam eſſe horum natiuorum lapidum
diuerſitatem, alij enim alijs ſolidiores ſunt, alij pluribus, alij paucioribus tunicis veſtiti. Alij vſque
ad centrum continui; In quorundam meditullio, vt dictum eſt ceu puluis quidam, in alijs
C quid vel paleæ, vel ſiccæ herbæ ſimile continetur. Forma alijs rotunda, vti auellanæ, alijs oblongior
inſtar oſſiculorum dactylorum, alijs non abſimilis ouo columbarum. Vnum ſe habuiſſe
tradit Monardes, qui hœdi renem perfectè referebat, alij triangulares ſunt, alij vna parte ſeſſiles,
altera gibbi ad inſtar caſtanearum. Omnes autem vtraque parte obtuſi, nulli mucronati, vt
idem Monardes teſtatur. Plurimi ex viridi nigricant, nonnullis color obſcurior eſt, alij dilutiùs
virent, aliqui etiam flaueſcunt, alij ſpadicei ſunt, fulueſcunt alij: plerique etiam colore ſunt
(inquit idem Monardes) felini, hoc eſt, vt ipſe exponit, venis illis præditi, quibus diſtincti feles
algaliam (Ciuettam interpretatur Cluſius, ideſt, zibettum) excernentes faturi ſcilicet cineracei.
Rhaſis ſcribit lapidem bezaar, quem ipſe vidit, vergiſſe ad citrinitatem, & albedinem vini ſplendore.
Alij alijs rurſus leuiores ſunt, licet eiuſdem magnitudinis; ſunt qui dimidiam tantùm
drachmam, ſunt qui drachmas aliquot, imò duodecim, quindecimve pendant, quales ſe vidiſſe
profitetur Acoſta, eſseque qui adhuc maiores reperiri teſtentur. Ternos eiuſmodi lapides ſe
habere tradit Cluſius in ſcholijs ad Monarden, oui ferè paſserini magnitudine, qui dimidiam
circiter drachmam pendebant. Franciſcum verò Drake alios adſeruaſse, qui binas, aut plures
drachmas penderent. Cùm verò Londino Antuerpiam redijſset, longè maiores à clariſſimo viro
D Benedicto Ariomontano amicis miſsos videre ſibi contigiſse. Accepiſse enim Abrahamum
Ortelium, qui quinque propemodum drachmas pendebat: Plantinum uerò binos, alterum renis
ueruecini forma, & propemodum magnitudine, non eum quidem integrum, ſed extrema parte
confractum, & laminarum ſitum oſtendentem, atque in meditullio veluti feſtucæ fragmentum
continentem, qui unciæ unius cum ſemiſse, cum integer erat, pondere, inquit, fuiſse potuit:
Alterum compreſsa (qua parte uentriculo hæſit) forma, ſenſim deinde in tuber aſsurgente
è multis etiam laminis, ſeu tunicis cùm craſſioribus, tum tenuioribus contextum, duas uncias
cum drachmis duabus, & ſemiſse pendentem. Poſtremò Dominum Ludouicum Pereſium
unum habuiſse columellæ duas uncias longæ forma, uncialis cum ſemiſse, aut maioris ponderis,
eoque maiorem priùs accepiſse oui gallinacei, inquit, ut referebant magnitudine. Cùm
autem genuini omnes in ſummo habeantur pretio, alij tamen alijs pretioſiores, atq; efficaciores
habentur. Occidentalibus orientales longè præferuntur, & ex his magni, qui rariores ſunt, ab
earum regionum illuſtribus uiris expetuntur: quò enim ſunt maiores, eò maioris eſse facultatis
ſibi perſuadent, ut teſtatur Garzias, addens uenatores ibi adeò eſse peritos, atque exercitatos,
ut quænam animalia maiores lapides continent, ſolo poſſint iudicare intuitu, uulgòq; ferri

Quomodo adulterentur.

Natiuorum diuerſitas.

Pretioſiores qui.

ea animalia in quorum ventriculis maiores lapides latent, minus mobilia, agiliaque eſſe, ſed lenta, ſubtriſtiaque apparere. Idem author eſt Mauritanos ita dexteros eſſe, vt facilè qua in regione nati ſint ſinguli lapides, diſcernere, & dijudicare poſſint. Cæterum etiam notandum exiſtit in ſelectiſſimis hiſce lapidibus, vt ex animalibus eximantur, quæ in locis montanis degunt: nam qui ex ijs habentur, quæ degunt in planis, planè inefficaces ſunt, & nullius in medicina vſus, propterea quod, vt inquit Monardes, non nutriuntur ſalutiferis illis herbis, è quarum ſucco ruminatione concreto generantur.

VSVS IN MEDICINA.

Venena, & morſus, & ictus venenoſos curat.

MIRVM lectori eſſe non debet, ſi in tanto lapis hic habeatur pretio, cùm ſint præſtantiſſimæ eius facultates, & in medicina vſus. Commendatur autem præ cæteris tam ab Arabibus, quàm à neotericis Latinis aduerſus omne genus veneni, F omniumque virulentorum animantium morſus, atque ictus: nam vt Serapio tradit radicem, & malignam veneni cuiuſcunq; qualitatis quantitatem corporibus impreſſam extinguit, prorſuſque tollit. Propinat autem in pollinem redactum addens tamen, ijſdem pollere viribus ſiue ſorbeatur, ſiue ore retineatur: ſumptum enim ſudorem prouocare, & venenum ad exteriores corporis partes expellere: addit inſuper ſi quis nudæ corporis particulæ applicatum geſtet, nec à veneno, nec à pernicioſa alia re offendi, quoniam propria, inquit, facultate quouis modo corpori applicatus veneni vim arcet, & eo infectos ſanat, id non modò in illis præſtare, qui venenum hauſerunt, ſed quibus etiam vel in ſtapede, veſte, epiſtola, aut quauis alia re, poſitum fuerit. Puluerem eiuſdem morſibus, & ictibus pernicioſorum animantium inſperſum valde efficacem eſſe: nam veneni malignitatem tollere: adeoque commẽdari, vt etiamſi vulnera ab eiuſmodi feris inflicta putreſcere, & corrumpi incipiant, ea nihilominus ſanet: ipſis etiam feris iniectum torpidas reddere, & vires eis adimere, ſique parti, qua nocere ſolent, imponatur, eorum etiamſi vulnera infligant, non eſſe pernicioſa: id in ſcorpionibus experiẽtia eſſe probatum, enim ictus parte, qua pungunt, illo puluere conſperſa, innoxios reddi. Viperas item ſimileſque G alias peſtilentes feras, ſi inijciantur aliquot huius lapidis grana, cum aliquo liquore, illico interire. Auicenna quamuis de hoc lapide nihil peculiariter ſcripſerit, cap. 4. ſecundi Canonis de medicamentis agẽs quę propria facultate venenis reſiſtũt, theriacã, & lapidẽ bezaar in exemplum producit, deinde vtrumque inter ea recenſet, quæ ſanitatem conſeruant, & ſpirituum efficaciam, vt venenum à ſe propellere poſſint, Et Rhaſis in ſuo Continente teſtatur ſe admirabiles facultates in hoc lapide obſeruaſſe aduerſus omnis generis venena, quas in alijs alexipharmacis non repererit ſiue ſimplicibus, ſiue compoſitis. Idem in libris ad Almanſorem in uenenis, quæ cor offendunt, & tota ſubſtantia noxia ſunt, inanem ait eſſe curam, niſi lapis bezaar ſumatur; hunc enim reſiſtere, & addit ſe obſeruaſſe napelli ueneno, quod omnium, inquit, maximè pernicioſum eſt, reſiſtere. Auenzoar quoque medicus Mauritanus, in ſuo Theyſer ſcribit quendam iam deploratum ob ualde noxium uenenum deuoratum ſeſe liberaſſe propinatis tribus granis huius lapidis ex aqua cucurbitæ. Petrus de Abano Conciliator nuncupatus tractatu de uenenis cap. 81. aſſerit ab omni lethali morbo ſecurum eſſe, quiſquis hũc lapidem geſtauerit, inſuper Eduardum Anglię regem lapide iſto liberatum fuiſſe à uenenoſo, lethalique uulnere, quod Sultanus acinace, ſiue gladio Perſico, toxico illito illi inflixerat in acie apud Acaronem ciuitatem tranſmarina aduerſus Mahumetanos expeditione: nam cùm iam morti eſſet uicinus propinatum illi fuiſſe lapidem bezaar à Te- H mplariorum ſummo præfecto.

Animantia venenata occidit.

Exempla facultatis contra venena.

Teſtatur etiam Monardes, cùm ad quendam Licentiatum, qui imprudens aliquid uenenoſum ſumpſerat, ideoque grauiſſima pateretur ſymptomata, ut breui moriturus uideretur, tribus tantum huius lapidis granis propinatis tam breui temporis ſpacio, quo ſymbolum Apoſtolorum uix ter poſſet recitari, tantum profeciſſe, ut manifeſtè iam ſymptomata mitigarentur, adeò ut non ſolùm ſub noctem meliùs ſe haberet, uerùm etiam mortis periculum euaderet, poſtridiè verò planè ſanus eſſet. Eodem Licẽtiato ad uenationem cum nobili uiro profecto, cùm unus ex famulis aquã ex lacuna ſtagnãte ualde corrupta, & uenenoſis animalibus plena bibiſſet, indeque ita afflictaretur, ut loco ſe mouere nequiret, intumeſcẽte aluo, & reliquo corpore, magniſq; anguſtijs premeretur, & animi deliquijs, ut trãſuerſim equo impoſitus in proximũ pagũ uehendus eſſet, ex puluere lapidis bezaar ita conualuit, ut poſtridie cum hero ſuo proficiſci poſſet. Narrat deniq; puellã quandã cũ uenenoſum quidpiã ediſſet, & ex eo in grauiſſima incidiſſet ſymptomata, qualia inducere ſolent uenena, & nulla prodeſſent remedia, ſolius lapidis huius uſu ſubinde cõualuiſſe. Iã verò quiſpiã arbitretur hãc facultatẽ lapidis aduerſus venena In-

dis

A dis fuiſſe incognitã, propterea quòd Garzias ſcribit eos exẽplo noſtrorũ medicorũ hoc lapide aduerſus deleteriæ facultatis medicamẽta vti,quod tamen mihi à vero alienum eſſe videtur, nam & Amatus Luſitanus ſcribit centur. 3. cura 73.& 74.regẽ Cochin inter reliqua pretioſa dona maximi muneris loco lapidem bezaar nuce auellana paulo maiorem regi Luſitaniæ miſiſſe,poſteaque plures inde allatos conſpectis maximis curis,quas Indi cum eo lapide agebant. Sed & ipſe Garzias incolas Ormutz,& Coraſonæ tradit non ſolum aduerſus peſtiferarum ferarum ictus vſurpare, ſed etiam aduerſus omnes melancholicos morbos; ſe itaque eo quoque vti in inueteratis melancholicis morbis,veluti, inquit, in mala ſcabie,lepra,pruriginibus,impetiginibuſque: qua item ratione quartanis conuenire poſſe arbitratur. Monardes verò etiam non ſolum miros ait effectus præbere in melancholicis humoribus, ſiue vniuerſum corpus,ſiue peculiarem eius duntaxat partem,vt caput occupent,verùm etiam in elephantiaſi,ſcabie,prurigine,eryſipelate,& reliquis cutis vitijs præſens adferre remedium, & ad ea ſananda peculiarem facultatem habere: ſeque quartana laborantibus dediſſe, & licet febrem, inquit,non tollat,eius tamen aufert ſymptomata,animi mærores,anxietates,& cordis affectus,quæ in iſtis febribus vulgaria ſunt. Teſtaturque Carolum B Quintum Imperatorem in hunc effectum ſæpe cepiſſe, alioſque plurimos,qui ſine manifeſta cauſa triſtes ſunt, & anxij: triſtitiam enim adimere, & alacres reddere,qui eo vtuntur: multos etiam ſe anxios, & animi deliquio afflictos,melancholicoſque vidiſſe, qui ſumptis huius lapidis tribus granis ex aqua bugloſſi, ſine difficultate liberati ſint. Quanta verò eius in ſyncope ſit efficacia nobilis cuiuſdam puellæ exemplo demonſtrat,quæ cùm multo tempore animi deliquijs afflicta fuiſſet, &, licet magni nominis medici medicamenta illi præſcripſiſſent,tales ſyncopes interdum pateretur,vt decem, aut duodecim horas durarent,eaſque ſingulis penè diebus, & iam adeo debilis eſſet,vt multo tempore lectulo non ſurrexiſſet,tandem ex lapidis huius vſu integrè conualuit,nec amplius in ſyncopen incidit. Propinari autem debere ait in ipſo paroxyſmo, aut paulò antè manè ieiuno ventriculo ex aqua roſacea,ſi adſit febris,ſi abſit ex aqua florum mali aureæ, in puluerẽ tritum ad pondus quatuor granorum ſingulis vicibus: ſeſe denique obſeruaſſe in mulieribus præſentius afferre remedium quàm in viris. In peſtilentibus febribus ſæpius,inquit idem Monardes, exhibui,& ſanè earum virus extinxit,cuius rei primariam in ſimilibus morbis curam medicus habere debet: nam licet putrefactio prohibeatur,niſi extinguatur virus,inutilis erit cura, nam iſtud C eſt, quod hominem iugulat. Amatus Luſitanus quoque præcitato loco ad epidemicas febres ſanandas lapidis bezaar tria grana ex aqua ad eum morbum accommoda proprinari ſcribit: veneni enim malignitatem in ſimilibus febribus inde extingui, ideoque remedium eſſe præſtantiſſimum. Rurſus Monardes refert nobilem quendam cùm omnes fæmuli maligna febre correpti eſſent,lapidem bezaar in aquæ pleno cantharo maceraſſe,ægroſque ex ea bibere iuſſiſſe, moxque à morte eſſe liberatos. Hanc ob cauſam multos in aqua quam bibere debent aſſiduè,hũc lapidem tenere,dum ægri ſunt,ad tollendã febris malignitatẽ,& cor corroborandum,nec deeſſe qui peſtis tempore lapidis fragmentũ in ore geſtent, vel cùm à veneno aut venenoſa materia ſibi metuunt: nulla verò in re magis manifeſtam eius apparere efficaciam,quàm in peſte,idque expertum eſſe in Germania. Nam cùm ibi peſtis valde graſſaretur, quotquot lapidem bezaar ſumpſerant plurimum inde vtilitatis accepiſſe: cùmque in Xenodochio quodam duobus peſte correptis propinatus eſſet lapis, alijs minimè, qui ſumpſerunt, liberatos fuiſſe,alios omnes extinctos. Sed & inſignis eſſe efficaciæ in febre in qua ſtigmata rubra culicum morſus inſtar per cutem ſparſa apparẽt. Idem teſtatur Garzias,inquiens ſe ægris exanthematibus hiſce laborãtibus per ſingulos dies pul- D uerem lapidis bezaar ex aqua roſacea propinare ad vnum, aut alterum granum, magno ſucceſſu. In vertigine præterea & obſtructionibus apprimè vtilem eſſe hunc lapidem hac ratione deprehẽſum eſſe refert idem Monardes: Monacha quædam animi deliquia,& obſtructiones patiebatur, ſumpto lapide ad curandam ſyncopen ſimul ab obſtructionibus libera euaſit, menſeſque qui diu obſtructi fuerant,copioſè fluxerunt. Datur, eodem teſte, & infantibus epilepticis cum lacte ſi adhuc lactent; ſin minùs,ſine lacte: in natu maioribus ſimiliter laborantibus cum magna etiam vtilitate exhibetur per ſe,aut alijs rebus ad eum morbum commodis permiſtis. Aduerſus lumbricos,& ventris tineas felici ſucceſſu propinatur,vixque,inquit,credibile eſt quantum proſit; datur autem vel ſolus,vel cum iſtiuſmodi puluere. Accipe herbæ lumbricorum drachmas duas,ſeminis ſantonici drachmam vnam,cornu cerui vſti,ſeminis portulacæ,& Carlinę,& lapidis bezaar dimidiam drachmam,reducantur omnia in tenuiſſimum puluerem,& probè miſceantur: miras facultates obtinet iſte puluis, experimentoque probatum eſt, multis profuiſſe; datur manè ieiuno ventriculo ea quantitate,quæ medico commoda videtur pro ætate eius,qui ſumere debet: Duabus horis pòſt aluus clyſtere confecto ex ſaccharo, & lacte eluitur. Teſtatur præterea Andreas Lacuna ait lapide bezaar lapidem è renibus eijci, & à pollinem ex vino propinatum calculum in

Melancholicos affectus curat.

Syncopen curat.

Febres peſtilentes.

Vertiginem curat.

Epilepſiam.

Lumbricos.

Calculum minuit.

veſica comminuere; poſtremò Monardes moris eſſe tradit in occidentali India, vt bis quotannis E corpus purgent præſertim nobiliores, atque purgato iam corpore quotidie ieiuno ventriculo quatuor huius lapidis grana ex ſtillatitio roſarum liquore, aut alia ad eam rem accommoda aqua aſſumant. Hoc potu iuuentam ſibi conſeruari perſuadere, membraque omnia roborari, atq; à morbis præſeruari. Idem affirmat Garzias, ſed in ſingulas doſes ab incolis Ormuz, & Coroſonæ decẽ grana accipi ait, ſolereque interdum nonnullos ad triginta vſque grana ſumere, nimis ſanè magna, inquit, quantitate, nam etſi nullas noxias facultates in ſe contineat hic lapis tutiorem tamen eius exiguam quantitatem putat, aitque parua etiam quantitate exhiberi ſolere in Ormuz, nec ſine periculo liberaliùs ſumi. Addit Acoſta, eſse qui hoc puluere vtuntur ſingulis quindecim diebus, exiſtimantes eo medicamento partes corporis vitales, generationiſque membra roborari.

F

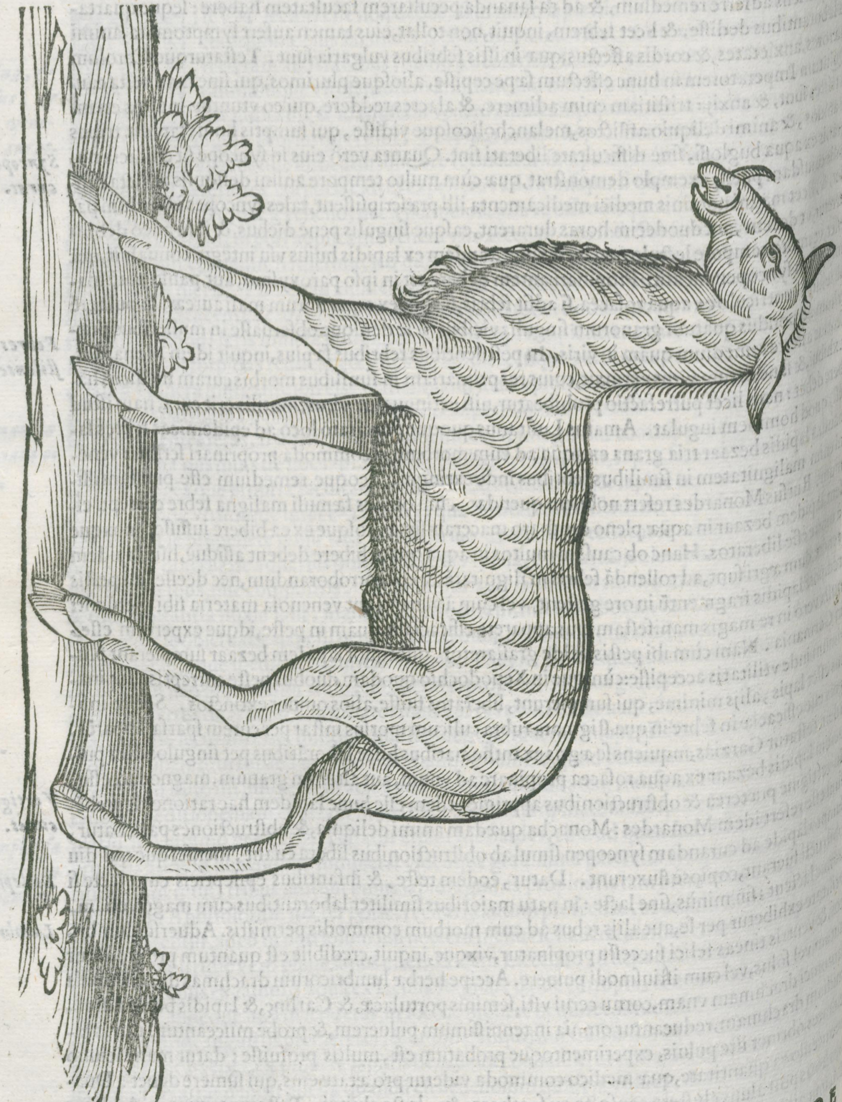

G

H

DE

DE SVHAK SCYTHARVM.
Caput XXIII.

IN Scythia latiſſimis campis animal quoddam reperiri ſcribit Ioachimus Camerarius Norimbergenſis reipublicæ archiater in ſymbolis, ſiue emblematibus, quæ quadrupedib. deſumũtur, paucis, vt opinatur, adhuc cognitũ Suhak (forte Snhak) ab incolis dictum, ſylueſtri capræ ſimile, quod, vt à fide dignis viris accepit (qui etiam verã eius iconem illi communicarunt) quotannis ad fines Podoliæ vſq; aduentare ſolet, miræ pernicitatis, nec minoris ferocitatis, cornibus præditum ſtriatis albicantibus, pelludis, acutis & validis, qualia apud quendã amicũ ſuũ ibi oſtendantur. Pingit tamen ſine cor-
B nibus, vt hic quoq; icone ab ipſo mutuata. Hoc ſe quaſi ductorẽ prębet capreolorũ gregib., ipſiſq; præire ſolet acerrimo viſu ſimul & auditu prędítũ, quare longè lateq; circumſpiciens, & omnia obſeruãs facilè hominũ perſequentiũ inſidias è longinquo deprehẽdit, & comitib. ſibilo acuto ſignũ dat fugæ, ut in loca tutiora ſe recipiant. Qui typus profectò eſt pulcherrimus principis, vt idẽ Camerarius ait, ſoliciti, ac ſolertis, rectoriſq; uigilantis, quẽ Homerus ideo ποιμένα λαῶν.i. paſtorem populorũ uocat, & Chryſanthas apud Xenophontẽ ait, quòd nullũ ſit diſcrimẽ inter bonũ principem, & patrem bonũ. Quidam attribuũt huius ſymboli inſcriptionem Adriano Imperatori Rom. qui etiam in frequenti ſenatu, ut Dion memorat, publicè hæc uerba protulit: *Ita imperium adminiſtrabo, vt ſciam non mearum rerum, ſed ſubditorum curą me affici debere.* Sic legum quaſi colophon; Clauſula hæc additur: SALVS POPVLI SVPREMA LEX ESTO. Ipſe uerò Camerarius animali ipſo ita depicto, ut capreolis præcurrat, ad eoſque reſpiciat, pulcherrimum confecit ſymbolum, ſeu emblema, cum lemmate: NON MIHI, SED POPVLO.

Principis vigilantis typus.

Lib. 8. pæd. Cyri.

Rex bonus eſt paſtor populi, tutorque, paterque,
Nec ſua, ſed populi commoda ſola cupit.

C

DE ORYGE. CAP. XXIIII.

TRIA animantium genera orygis nomine apud Græcos celebrari reperio, aquatile unum, terreſtria duo. Aquatilis mentio eſt apud Strabonem de Turditaniæ copia agentem: Oſtrea, inquit, & conchylia, omnia & multitudine, & amplitudine omni ex parte exterius mare ſuperat, pręcipuè cùm fluxus, ac refluxus hic augeantur, qui cauſa, ut par eſt, magnitudinis ac multitudinis propter enudationes (διὰ τὴν γυμνασίαν) exiſtunt. Eundem ſe habet in modum circa cetaria genera oryges, phalænas, & phyſiteras, quibus reflantibus nebuloſæ cuiuſdam columnæ uiſio longè cernentibus offertur &c. Hermolaus in caſtigationibus in Plinium, quibuſdam hic apud Strabonem oryges uocari marinas orcas ait. Dixi terreſtrium orygum duo eſſe genera, id quod facili modo ex Plinio, & Oppiano comprobari poteſt: Ille enim orygem ex caprarum genere eſſe ſcribit, quæ, ut oſtenſum eſt, ſua natura timidæ ſunt, cùm Oppianus ſuo & ſæuitiam, & audaciam eam tribuat, ut ferociſſimis
D belluis ſeſe opponat pugnando: adhæc Plinij, & Ariſtotelis oryx unicornis eſt: Oppianus uerò bina ſuo tribuere uidetur, quamobrem primùm de oryge unicorni dicam, mox orygem Oppiani ſubnexurus. Hic hebraicè theo dici uidetur, ſeu potiùs tho, ut in Deuteron. cap. 14. ubi inter cibos puros numeratur, & Eſaię cap. 51. quamuis Dauid kimhi bouem ferum interpretetur, forte quòd videret Chaldaicam translationem pro tho habere turebalah voce, vt apparet, à tor vel tora, quæ taurum Hebræis ſignificat, detorta. Septuaginta interpretes apud Eſaiam videntur legiſſe thored, vertunt enim betam ſemicoctam. Sed ne diutius quis in quærenda ratione, cauſaque græcæ declarationis laboret, is primò conſideret tho in Deuteronomio, cum alijs animalibus puris enumerari, deinde audiat Hieronymum, qui in 4. & 10. Commentariorum ſuper Eſaiam, vbi hunc locum explicat, ita ſcribit: *Pro beta ſemicocta reliqui interpretes orygem captum, & illaqueatum tranſtulerunt, qui hebraicè appellatur tho, quod genus beſtiæ naſcentis in eremo inter munda animalia in Deuteronomio ponitur. Pro quo Septuaginta Syra lingua opinati ſunt thored, quæ dicitur beta.* Tantum Hieronymus. Ita legendum eſſe ſcribit I. Druſius in quæſtionibus ſuis, ac reſponſionibus non thoreth, vt habent, inquit, libri editi, etiam manuſcriptus, quo vtor. Ex hac nota emaculandus Nicolaus apud quem oryx animal immundum, ſiue ille ita ſcripſerit, ſiue, quod ve-

Lib.3. geograph.

Oryx aquaticus.

Oryx Oppiani.

Theo.

Lib.2.q.30.

rius

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

rius puto, vt eſt corruptrix librorum typographia, operæ malè excuderint.

Orynx.
Oryx vnde dictus.

Apud Græcos potiſſimùm Grammaticos etiam ὄρυγξ ſcribitur, ſed melius ὄρυξ dici videtur, nam in obliquis quoque γ ſimplex apud Orum, Plutarchum, & Oppianum, videturque dici ὄρυξ παρὰ τοῦ ὀρύττειν, ſiue ὀρύσσειν, quod eſt fodere; aiunt enim vt poſtmodum apparebit, ad ortum accedente luna prioribus pedibus terram effodere, & aliàs ὄρυξ, ſiue ὄρυγξ Heſychio, & Varino genus eſt ſcaphij (quo nomine genus inſtrumenti foſſorij battillo ſimilis, ἀπὸ τοῦ σκάπτειν dicti, intelligitur) & Vitruuius teſtudines, quæ ad fodiendum comparantur ὄρυγες græcè dici teſtatur.

Lib. 10. cap. 21.

Vbi Philander ſcholiaſtes: ſuffoſſuri, inquit, turres, aut mænia vrbis vtebantur teſtudine fronte triquetra, vt miſſa tela dum in angulo conſiſtere non poſſunt, per latera laberentur, & reijcerentur: In ea machinatione comparati erant ad fodiendum homines, vnde nomen accepit; Nam ὀρύσσω fodio ſignificat.

Forma.
Lib. 11. cap. 46.

Quod attinet ad formam ipſius animantis, Plinius cùm dixiſſet cornigera ferè eſſe biſulca, ſolida vngula & bicorne nullum, ſubdit: *vnicorne aſinum tantùm eſſe Indicum, vnicorne, & biſulcum orygem*, ex Ariſtotele, cuius hæc ſunt:

Lib. 2. hiſt. cap. 1.
3. de part. cap. 2.

Quæ cornua gerunt, biſulca magna ex parte per naturam ſunt, vt bos, ceruus, capra: quod autem ſolipes, & bicorne ſit, nullum eſt, quod nos adhuc norimus: At ſolipes, idemque vnicorne eſt, quamquam rarum, vt aſinus Indicus, ille enim & vnicornis, & ſolipes eſt; vnicornis verò, idemque biſulcus oryx eſt. Idem Ariſtoteles (quod neutiquam ſilentio prætereundum eſt) nos aliàs, quid cum de ſolipede, tum de biſido vnicorni ſtatuere debeamus, commonefecit, inquiens:

Vnicorne animal cur ſolipes potius quàm biſulcum.

Solipes potiùs quā biſulcum eſſe vnicorne rectè videri poteſt. Vngula enim tam ſolida, quàm biſulca, eandem naturam habet quàm cornu itaq; ijſdem ſimul & vngulam findi, & cornu congruum eſt, ſiſſio etiam vngulæ, & cornu ex defectu naturæ euenit. Itaque cùm exuperantiam vngulæ ſolipedum natura dediſſet, rectè dempſit supernè, fecitque vnicorne. Tradit item Geſnerus ſe intellexiſſe in Tranſyluania capram ſylueſtrem vnicornem reperiri, ſed aliud præterea certi nihil ſe habere. Plinius quidem caprarum ſylueſtrium generis orygem facit, his verbis: *Caprarum ſylueſtrium generis ſunt & oryges, ſoli quibuſdam dicti contrario pilo veſtiri, & ad caput verſo.*

Taurus Aethiopicus.
Lib. 10. cap. 73.

Sed quod ad pilum attinet, legimus itidem tauro Aethiopico (alij quàm rhinoceroti) pilum in contrarium verti. Alibi idem Plinius aliam peculiarem orygi notam, ſed internam aſcribit: *Orygem*, inquit, *perpetuo ſitientem Africa generat ex natura loci, potu carentem mirabili modo ad remedia: Namque Getuli latrones eo durant auxilio, repertis in eorum corpore ſaluberrimis liquoris hauſtu veſicis.* Vbi meliores codices legunt ſic: *Orygem perpetuò ſitientia Africæ generant, & natura loci potu carentem, & mirabili modo ad remedia ſitientium*, &c.

Alberti error.

Albertus, & alij quidam obſcuri authores, non intellecto Plinio liquorem illum adipſum ridiculè in veſica eius ineſſe putant, cùm Plinius multitudinis numero veſicis dixerit. Idem Albertus orygem capreæ ſimilem eſſe, inquit, magnitudine hirci, barbatum ſub mento, in eremo verſari, & facilè decipi laqueo; in eremo autem verſari D. Hieronymus etiam dixit. Ego quid certi de forma orygis nihil habeo: In omnium ferè muſæis cornua oſtenduntur atra, in extremo admodum mucronata arcuata pro ætate animantis longitudine variantia, & numero nodorum, & craſſitie; duorum enim quæ ego in meo ſeruo muſæo, alterum longitudine eſt quatuor dodrantum, & nodos, ſiue extuberantias habet viginti ſex, quo capiti annectitur ea craſſitudine, vt facilè ouum gallinaceum capiat: alterum ad tres dodrantes vix accedens, multoque exilius, viginti nodos oſtendit: vtrumque concauum quo vſque nodoſæ extuberantiæ ſe extendunt, cætera plenum. Maioris hic icon exprimitur, additurque alterius ab Antonio Gigante haud ignobili poeta mihi communicati, eiuſdem quidem longitudinis, & ſplendoris, ſed ſine nodis. Cæterùm orygiſne ſint cornua, quod magis credo, an aſini Indici, vt nonnulli aſſerunt, necdum compertum habeo. Ioannes Aemilianus in hiſtoria de ruminantibus ſcribit Herodotum dixiſſe orygem eſſe animal capræ ſimile, vnicorne & biſulcum.

Syntag. 4.
Lib. 4.

Verùm Herodoti verba ſunt hæc: *Apud paſtorales Afros præter alias feras naſcuntur oryes* (legendum oryges) τῶν κατὰ (Geſnerus legit τῶν καὶ τὰ) κέρεα τοῖσι φοίνιξιν οἱ πήχεες ποιοῦνται, μέγεθος δὲ τὸ θηρίον τοῦτο κατὰ βοῦν ἐστι. Hoc eſt interprete codē Geſnero: *ex quorū cornib. cubiti fiūt inſtrumētis muſicis, quę phœnices vocant; eſt autē hoc animal ea magnitudine, qua bos.* Quæ interpretatio Vallæ interpretationi præferēda eſt, qui ridiculo certè ſenſu trāſtulit: *Quib. vlnales palmę pro cornibus ſūt*, acſi ex orygum capite aliquid ad inſtar phœnicis, ſiue palmæ vlnæ longitudine enaſceretur.

Vallę error.

Nec placet Henrici Stephani marginalis annotatio iſthæc: *ad quarum cornua Phœnices cubitos menſuras faciunt*, ideſt, inquit, *Phœnices ſuas menſuras dictas cubitos illarum cornibus magnitudine faciunt pares*: Phœnices enim muſicis inſtrumentis annumerat Pollux lib. 4. cap. 19. his verbis:

Phœnix muſicum inſtrumentum.

Φοῖνιξ, σπάδιξ & λυροφοίνικιον, inſtrumenta ſunt muſica κρουόμενα, hoc eſt quorum fides digitis pulſantur vt cithara, chelys, & πῆχυς, vt Grammatici interpretantur, brachium eſt citharæ, ſic dicta eius pars à cubiti ſimilitudine. Quæ figura deſcriptis à me cornibus non malè quadrat, &

Lib. 16.

vt magis in mea ſententia perſeuerem, etiam facit Strabo ſcribens Aethiopes, qui Silli appellātur

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

A

B

C

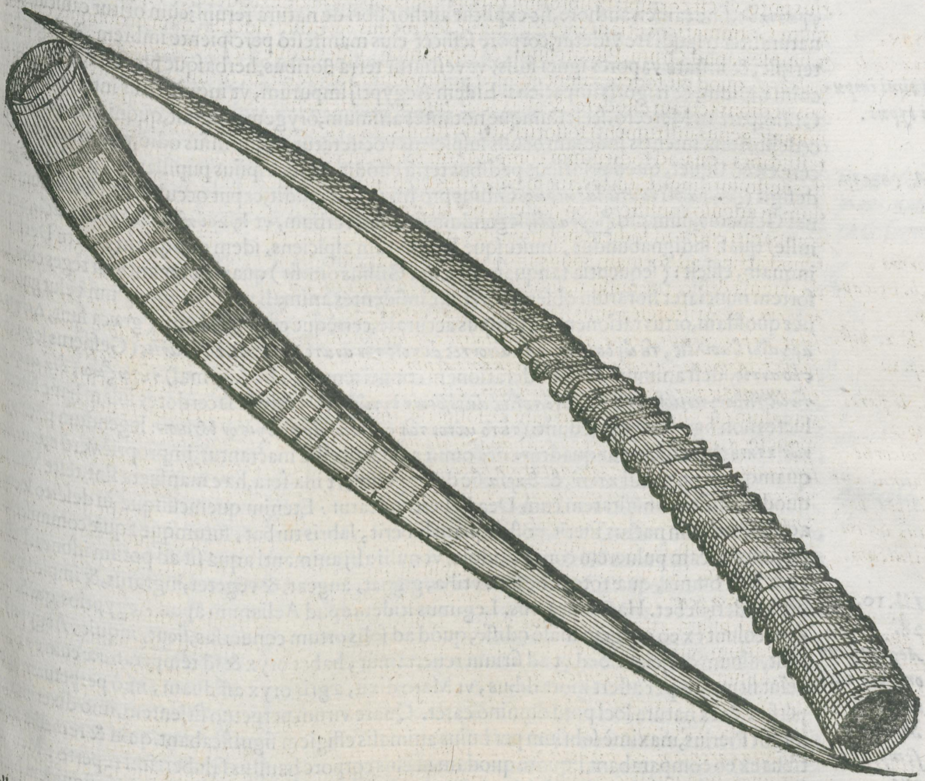

bellum gerere cum Struthophagis orygum cornibus pro armis vtentes: ſunt enim huiuſmodi cornua duriſſima, egregiè mucronata, & perquam longa, quæque cùm ſint admodum caua ligneis pilis optimè præfigi poſſint. Sed & Lampridius de comment. Cæſ. ſic ait; *Virium ad conficiendas feras tantarum fuit, vt elephantum conto transfigeret, & orygis cornu vaſto tranſmitteret*. Aegyptij per hoc animal pictum aut ſculptum, mathematicum hominem, inquit Pierius, hieroglyphicè intelligebant: ſiquidem cùm ſothen aſtrum illud ſuum, quod nos caniculam appellamus, magno cultu proſequerentur, deque die quo præcipuè oriretur ſoliciti admodum eſſent, animaduerterunt orygem ſyderis eius ortum ſentire, atque etiam clamore edito ſignificare, quaſi vel ortum nunciet, vel ſaluere iubeat. Sed enim eo tempore, quo aſtrum illud oritur, aiunt capras omnes quotquot Aegyptus habet, conuerſas ad ortum proſpectare, peractamque ita reuolutionem cum D fide fieri exploratam: conſentireque in id mathematicorum ſupputationes. Quin etiam vt nonnulli alij tradunt oryx ſtat contrà: contueturque ſtellam, ac veluti numen adeſſe ſentiat, procumbit adorabundus: quare primas illi partes in huiuſmodi ſignificato tribuere, cùm ſympathia tam inſignis cum eo ſydere animal moueret, & ea viderent ab eo deprehenſa, quæ longa mortalium ſtudia non niſi multarum ætatum ſucceſſu, & obſeruationibus per manus traditis conſequi potuere, cæli motu præſertim aſſiduè variante, quadamque veluti trepidatione vacillante. Huc vſque Pierius ex Plinio vt apparet, vbi ſic ait: *Orygem appellat Aegyptus feram, quam in exortu caniculæ contra ſtare, & contueri tradit, ac velut adorare cùm ſternuerit.* Atqui Afri vt tradit Plutarchus in libro nimirum, vtra animalium &c. Aegyptios ob hoc rident, fabularique eos aſſerunt, quod orygem quo die, horaque canicula oritur, vocem edere nugētur, ipſorum quippe capras quoties cum ſole eodem planè loco ſtella hæc oritur, in ortum omnes conuerſas eo reſpicere, atque hoc ſyderis eius reuolutionum argumentum certiſſimum eſſe, cumq; decretis aſtronomicis prorſus congruere. Eadem apud Aelianum, licet paulò aliter, leguntur, quare etiam adſcribam: *Aegyptij*, inquit, *dicunt orygem caniculæ exortum cognoſcere: Libyci confidenter, & fortiter aſſerunt ſuum caprinum pecus ſimiliter eiuſdem ſtellæ exortum preſcire, itemque pluuias preſentire*. Albertus orygem ſcribit

Mathematici typus.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

Animi impuri typus.

Lib. 10. cap. 28.

Aegyptij cur orygem oderint.

Sitientis ſemper typus.

Lib. 13.

bit exoriente cane mirabiliter exultare, quaſi tunc conualeſcat; quam Alberti ſententiam ϖεριφραστικῶς, ſine tamen authore, ſic explicat author libri de natura rerum; cùm oritur canicula, oryx naturaliter tripudiare videtur, corpore ſcilicet eius manifeſtò percipiente imbrem, & frigus præterijſſe, & inſtare vapores ignei ſolis, vt veſtiatur terra floribus, herbaſque proferat, & fructus: eſt enim niuium, & frigoris impatiens. Eidem Aegyptij impurum, vt inquit Orus interprete partim Gillio, partim Mercero, ſceleſtumque notantes animum, orygem pingunt, quoniam ad ortum accedente luna intentis inde iam oculis ſuſpiciens vociferatur, idque illius odio, non amore eum facere ex eo liquet, quod prioribus pedibus terrã effodit, & ſuas ipſius pupillas humi velut pingens defigit (ζωγραφεῖ ἑαυτοῦ τὰς κόρας: Gillius pro his verbis reddit, caput occultat; ſed videndum monet Geſnerus, num pro ζωγραφεῖ, legendum ſit aliud verbum, vt ἐγκρύπτει, aut ἐπισκιάζει, aut ſimile) quaſi indignabundus, inuituſque Deæ ortum aſpiciens, idem quoque in exortu Dei ſolis, inquam, efficit: (ſequentia tanquam obſcura Gillius omiſit) quapropter antiqui reges cùm ſibi ſortem nunciaret horarum obſeruator, huic inſidentes animali per medium ipſum velut gnomones quoſdam, ortus rationem, ac tempus accuratè, certèque cognoſcebant. (græca ſunt, Διόπερ οἱ ἀρχαῖοι βασιλεῖς, τοῦ ὡροσκόπου σημαίνοντος αὐτοῖς τὴν ἀνατολὴν, ἐπικαθίσαντες (Geſnerus legit ἐπιστήσαντες, ideſt animum, & conſiderationem conuertentes ad hoc animal) τούτῳ ζώῳ, διὰ μέσου αὐτοῦ ὡς τίνων γνωμόνων τὴν τῆς ἀνατολῆς ἀκρίβειαν ἐγνώρισον) vnde & ſacerdotes ſolam hanc inter volucres non ſignatam comedunt: (τοῦτο μόνον τῶν ϖτηνῶν ἀσφράγιστον ἐσθίουσιν: legendum potiùs κτηνῶν: κτηνὴ enim dicuntur quadrupedes omnes, quæ ad cibũ mactantur, impropriè verò etiam aliæ, quamquam nonnulli κτηνὴ, & θηρία ſic diſtinguunt, vt illa fera, hæc manſueta ſint, teſte Varino,) quod quandam ſimultatem cum Dea habere videatur: Etenim quemcunque in deſerto locum aquis ſcatentem nactus fuerit, poſteaquam biberit, labris turbat, lutumque aquæ commiſcet, ac pedibus in eam puluerem conijcit, idque vt nulli alij animanti aqua ſit ad potum idonea. Et ſanè cùm Dea omnia, quæ toto orbe ſunt vtilia, gignat, augeat, & vegetet, ingratus, & impius in eam oryx videri debet. Hactenus Orus. Legimus itidem apud Aelianum apud Aegyptios, qui Serapi ſedem colunt ex eo orygem malè odiſſe, quòd ad ſolis ortum conuerſus, ſicut, inquit, Aegyptij ferunt, aluum deijciat. Sed vt ad ſirium reuertamur, habet oryx & id temperaturæ cum eo, quòd velut ſitim ſemper affert mortalibus, vt Maro dixit, ægris oryx aſſiduam, imò perpetuam ſitim perfert, & ex natura loci potu omninò caret. Quare virum perpetuo ſitientem, imò dixerim, ego, inquit Pierius, maximè ſobrium per huius animalis effigiem ſignificabant. quin & remedia ſitientibus ex eo comparabant liquore quodam in eius corpore hauſtus ſaluberrimi reperto. Meminere orygis etiam Columella, & Martialis, cæterum num eiuſdem, haud ſatis ſcio: ſiquidem hic ſæuum eum nuncupat, & in certamine cum canibus, niſi numero haud exiguo ſuperari poſſe innuens, inquit:

Matutinarum non vltima pręda ferarum
Sæuus oryx conſtat qui mihi morte canum.

Lib. 9. c. 1.

Domitij error.

Columella verò cum cæteris, quæ ad cultrum aluntur in leporarijs orygem enumerans mitis potius quam ſæuæ naturæ animal intelligere videtur: *Ferę pecudes*, inquit, *vt capreoli, damęque nec minus orygum, ceruorumque genera, & aprorum modò lautitijs, & voluptatibus dominorum ſeruiunt, modò quæſtui, & reditibus*; & aliquanto pòſt: *Nec verò patiendus eſt oryx, aut aper aliuſuè quis ferus vltra quadrimatum ſeneſcere; nam vſque ad hoc tempus cupiunt incrementa, poſtea maceſcunt ſenectute, quare dum viridis ætas pulchritudinem corporis conſeruat, ęre mutandi ſunt.* Domitius in præcitato Martialis loco orygem ridiculè pro hiſtrice exponit, nec cætera etiam in poeta aſſecutus eſt, ſiquidem feras matutinas interpretatur, quæ manè capiuntur, cùm ſpectacula intelligat poeta matutina; ſolebant enim manè, vt Seneca ſcribit, ſpectacula ferarum exhiberi: *Manè*, inquit, *leonibus, & vrſis homines, meridie ſpectatoribus ſuis obijciuntur, interfectores interfectis iubebant obijci, & victorem in aliam retinebant cędem.* Et alibi: *nam multa exempla in ludo beſtiario, quam in ducibus belli ciuilis oſtendam, cùm adueheretur nuper inter cuſtodias, quidã ad matutinũ ſpectaculũ.*

DE ORYGE OPPIANI. CAP. XXV.

Lib. 2. de venat.

Oryx Oppiani vt ab oryge aliorum differat.

ORYGEM ab Oppiano memoratum, deſcriptumque à Plinij, Ariſtoteliſque oryge diuerſum mihi videri ſuprà præmonui, quod Plinius caprarum ſylueſtrium generis orygem faciat: Oppianus verò tum magnitudine, tum animo valere eum innuat, minimè enim timidum eum delineat, vt reliqua caprarum ferarum genera ſunt, ſed fortiſſimis etiam feris ſe opponentem. Cornua etiam Oppianus quot ſint

orygi,

A orygi, etſi non expreſſerit, videtur tamen ſentire non vnum, ſed duo ei cornua eſſe, quoniam ſemel, atque iterum orygem in ſingulari numero nominans de cornibus eius in multitudinis numero loquitur, vt πήξας τε παρὰ χθονὶ πικρὰ βέλεμνα, quamuis ibidem orygis κερόεντα μέτωπα dicit, cùm μέτωπον vnum eſſe, nemine dubitante, conſtet, per licentiam poeticam. In cornibus verò, quoniam dubitari poteſt, ſi vnicū habere ſenſiſſet, omninò id exprimere oportebat, quod cùm non faciat, cornua nec plura, nec pauciora, quàm in cornutis animalibus, quæ omnes nouerunt, ei tribuiſſe videri poteſt. Oryx, inquit, interprete Gillio, in ſyluis verſatur feris infeſtiſſimus: colore eſt lacteo, excepto ore nigro (ſolis in facie nigricantibus genis, παρειαῖς, metaphreno, ſiue dorſo poſt caput gemino, ideſt amplo, craſſo & præpingui) Cornibus excelſis (in ſublime rigentibus) nigris acutiſſimis ea duritie, & ſoliditate, vt æs etiam, ferrum, & ſaxum ſuperent. Græcè ſic habet:

Orygis Oppiani natura & forma.

Ὀξεῖαι κεράων δὲ μετήοροι ἀντέλλουσιν
Αἰχμαὶ, πευκεδαναὶ, μελανόχροον εἶδος ἔχουσαι
B Καὶ χαλκοῦ θηκτοῖο, σιδήρου τε κρυεροῖο,
Πέτρου τ' ὀκρυόεντος ἀφειότεραι πεφύκασιν,
Ἰοφόροι, κενεοῖς δὲ φύσιν κεράεσσι λέγουσι.

Quæ poſtrema verba ſunt obſcura, & haud ſcio an aliquid deſit, videtur enim dicere voluiſſe poeta, inquit Geſnerus, cætera quadrupedum cornua caua, & inania, orygis plena & ſolida eſſe, vt cerui etiam, & rhinocerotis, quæ ſimiliter eandem ob cauſam æquè duriſſima, validiſſimaq; ſunt: Cæterùm animo oryx immani, & crudeli eſt, neque enim canis latratum timet, neque apri efferueſcentem feritatem, neque tauri mugitum refugit, neque pantherarum triſtem vocem, neque ipſius leonis vehementem rugitum horret, neq; item hominum robore mouetur, ac ſæpe robuſtum venatorem occidit. Cùm autem vel aprum, vel leonē, vel vrſum videt, ſtatim inclinatis cornibus in terram caput confirmat, ac inuadentis impetum manet, atque interficit. Inclinato enim capite obliquè quodammodo, & cornu protenſo ſic illo in ſe ruentem feram excipit, vt peritus aliquis venator diuaricatis cruribus, leonem venabulo. Facilè autem in ferarum pectora, cornua orygis (ineptè hæc Gillius) illabuntur, unde illis ſtatim cruentæ ſuum ſanguinem manantem lambunt, (interdum inter ſe pugnant: hæc in græco codice excuſo nō leguntur, quare Gillius, aut malè uertit, aut uerba quædam legit in noſtris exemplaribus deſiderata, ſed benè omnia quadrare uidentur, etiamſi non ad orygum inter ſe pugnam, ſed orygis, & alterius feræ, ut leonis, aut urſi referas) neque ubi ſemel pugna incepta eſt, datur fugere. Alterum neceſſe eſt uincere, aut mortuum iacere; ſic Gillius, cùm græcè nihil tale habeatur, ſed ita ſolùm, ut hic ſubijcitur: Perimunt autem ſe inuicem mutuis cædibus: Sic ſtrata cadauera amborum ſæpe agreſtes homines, paſtores, aut aratores magna cum admiratione reperiunt. Hactenus Oppianus: qui & alibi rhinocerotem non multum oryge maiorem eſſe ſcribit, cùm alij rhinocerotem elephanto ferè parem eſſe dicant. Et alibi à lyncibus oryges infeſtari ſcribit, nimirum maioribus, quod non pugnat cum ijs, quæ paulò antè recitauimus, nempe leones pantheras, aliaſque feras eum non refugere, quamuis enim nō fugiat, mutua tamen, ut dictum eſt cæde pereunt. Ambroſius Paræus Chirurgus regius ex Coſmographia Theueti in mari rubro, ſecundum Arabiam nauigantibus apparere ſcribit inſulam Cademotham Arabibus dictam, in cuius ea regione, quam Plata flumen alluit, ſit fera barbaris incolis pyrraſſouppi dicta mulo magnitudine par, capite non abſimili, urſinis uelut pilis ueſtita, ſed haud adeo obſcuris, uerùm ad flauum inclinantibus, biſulcis ut ceruus pedibus, duo procera D capite, ſed minimè arborea geſtet cornua, unicornium cornibus illis famatiſſimis affinia. Indigenas enim beſtiæ, aut piſcis uenenati dente demorſos, aqua epota, in qua ſex, uel ſeptem dies eiuſmodi cornua demerſa, aut infuſa fuerint, ſtatim leuari, & conualeſcere. Deſcripti animantis iconem hanc exhibet. Quærendum nunquid ad Oppiani orygem referri hoc animal poſſit. Cęterùm & in India quadricornes oryges reperiri Aelianus teſtatum reliquit, ſi rectè tranſtulit Gilius; ſic enim legimus: tygres domitas, cicures pantheras, & oryges quadricornes ad ſuum regem Indi adferunt, ſed forſitan in India tantùm eiuſmodi ſunt, fierique poteſt, ut numero, magnitudineq; ſecundum regiones cornua differant.

Audacia.

C

Tom. 1. lib. 5. cap. 5.

Pyrraſſouppi.

Oryges quadricornes.

DE

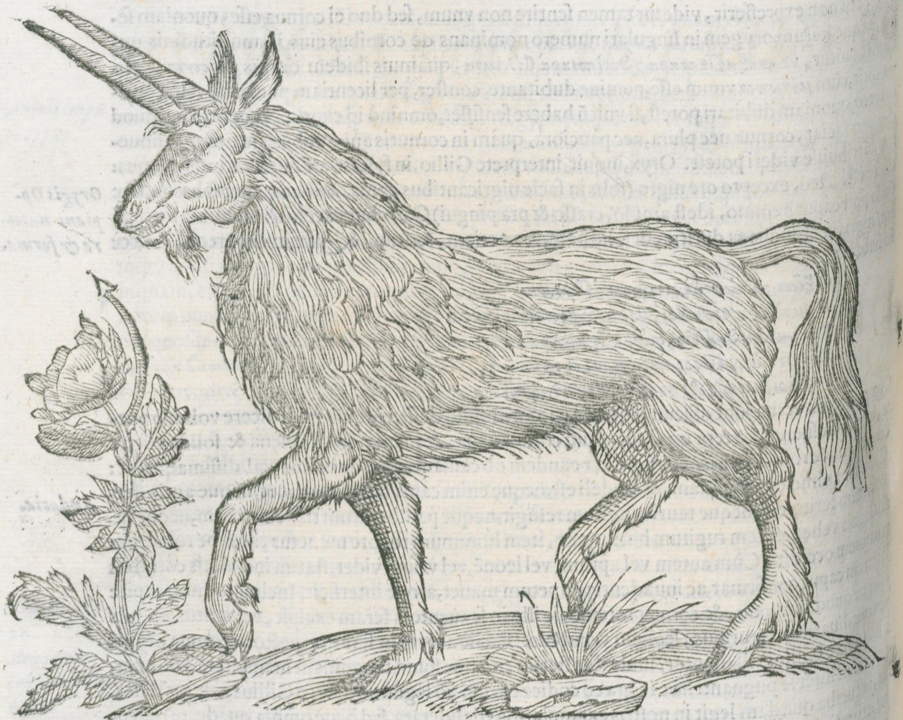

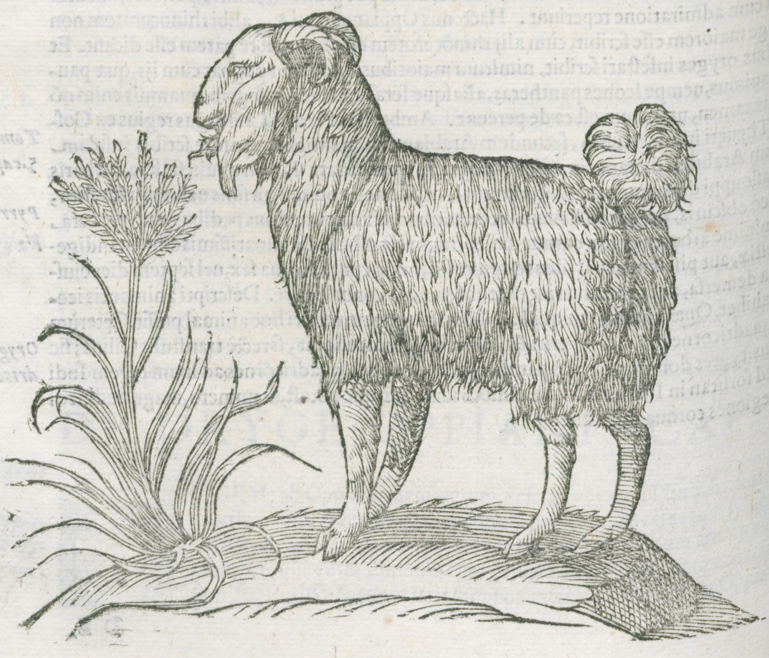

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

DE CAPRA AVRIBVS DEMISSIS.
Caput XXVI.

ARISTOTELES in Syria capras eſſe ſcribit auribus menſura palmari, & dodrantali, ac nonnullas demiſſis ita, vt ſpectent ad terram: ex quo poſtremo genere fortè fuerit, cuius hic exprimitur imago, Indicæ tamen capræ nomine mihi miſſa, & mambrinæ Syriacæ, lana ſeu pilis, facieque, & cornibus ouem potiùs, quàm capram referre videtur, color albus eſt.

Lib. 8. hiſt. cap. 28.

DE CERVO. CAP. XXVII.
ORDINIS RATIO.

CAPRIS feris recta ratione annectetur ceruus, perniciſſimis quippe animantibus animal perniciſſimum, & cui ſimiliter in velocitate pedum ſalutẽ natura collocauit: vnde eſt, quòd vtrorumq; venatio, ac potiſſimũ cerui, etſi apprimè ardua, multiſq; obnoxia difficultatibus, præ cæteris commendetur. Equidẽ Plato (referente Plutarcho) in legib. prohibuit, aut potius voto hoc petijt, ne marinam venationem adoleſcentes vnquam amarent: nulla.n. roboris, inquit, exercitatio, nulla ſapientiæ meditatio, neq; quicquã ad vires, celeritatemvè conducens, agilitatemq;, ineſt in certaminibus, quę aduerſus labraces, congros, aut ſcaros ſuſcipiuntur. At in terreſtri venatione ferocia animalia congredientiũ exercẽt audaciã, & fortitudinẽ: verſuta, inſidiantium calliditatem, velocia robur, & laborum tolerantiam apud inſequentes. Atq; hæc bona venationi accepta ferũtur: piſcatio nulla re eſt vtilis: Neq; ſanè Deorum quiſquam dignum ſe congricidæ putauit, cùm lycoctonos voluerit dici Apollo; aut mullicida; cùm ſit elaphebolos Diana: ille à lupis, hæc à ceruis occidẽdis. Quid uerò miri hoc? cùm etiam homini aprũ duntaxat, ceruũ, capram, leporem capere honeſtius ſit, quàm emere: Thynnum, carabum, amiam obſonari, quàm capere, magis decorum: Omnino enim piſcatio propterea turpis, nullo ſtudio digna, illiberalis credita eſt, quòd nihil habet ingenioſum, nullas machinas, nullam uerſutiam uſurpet. Tantum Plutarchus.

Lib. de ſolert. anim.

Venatio cerui cur commendata.

Apollo lycoctonos: Diana elaphebolos.

Piſcationis cõtemptus.

Xenophon uerò in eo libro, quẽ cynegeticon inſcripſit, tradit ueteres heroas apud Chironem ab ineunte ętate iſtiuſmodi uenationibus operam dare conſueuiſſe, multaq; inde honeſta didiciſſe, eorũ cenſens exemplo uenationis diſciplinam nobilibus, & heroici generis iuuenibus haud quaquã negligendã, quibus id per corporis robur, & ætatẽ liceret: Siquidẽ hoc exercitio reb. gerendis ſtrenuos euadere, doceriq; ſimul καλῶς νοεῖν, καὶ λέγειν, καὶ πράττειν, ut eiuſdẽ Xenophontis, & uerbis, & ſententia utar. Fuiſſe autẽ hunc morem antiquiſſimũ, quòd regij adoleſcentuli in uenatione ferarũ ſeſe, exercent, etiam nos docet Plinius in panegyrico his uerbis: *Olim hęc experientia iuuẽtutis, hęc voluptas erat, his artibus futuri duces imbuebantur, certare cum fugacibus feris curſu; cũ audacibus robore, cum callidis aſtu, nec mediocre pacis decus habebatur ſubmota campis irruptio ferarum, & quadam obſidione liberatus agreſtium labor.*

Venatio à quibus coleretur.

Xenophon, qui hoc ſtudio dediti ſunt, magnam ex eo utilitatem capere ſcribit: nam corporibus bonam ualetudinem comparare, hinc uidere, audireq; magis, ſeneſcere minùs. Hanc ad bellum pręcipuè inſtituere; primò quidem ſi uias iniquas ſub armis ambulant, minùs laſſari: nam labores ſuſtinere, quibus feras capere cõſueuerunt: deinde poſſe humi iacentes quieſcere, ad imperatoris edictum præſtò eſſe: In adeundis hoſtibus inuadere ſimul, & imperata facere, cùm feras ipſi hoc modo uenentur. Nec uerò in fronte locatos deſerere, acies, quia paratiſſimi ſunt: at in hoſtium fuga ubique illos propter locorum peritiã rectè, ac tutò perſequi: Quod ſi exercitus ſuus infeliciter pugnauerit, in ſyluoſis, abruptis, iniquiſq; alijs locis, ſeipſos cũ cæteris non turpiter ſaluare poſſe: Nã conſuetudinẽ uenandi nõnihil eos peritiores reddere: Et hos plerumq; magna cõmilitonũ turba fugiẽte uictores hoſtes propter difficultatẽ errantes, ſuo ipſos robore, & audacia repugnãdo terga dare coegiſſe, cũ fortuna ferè corporis, & animi fortitudinẽ comitetur. Quod cùm maiores, inquit, noſtri cognoſcerent, hinc rem aduerſus hoſtes benè geri, ſtudium hoc iuuenum inſtituerunt. Teſtatur idem etiam Xenophon Cyrum peritiſſimum illum bellicæ artis imperatorem, cùm adhuc puer eſſet, ad uenationem egreſſum ceruam, &

Venationis commoda.

Lib. 8. de pæd. Cyri.

Lib. 1. de re mil. c. 7.

aprum, fruſtra prohibentibus præceptoribus, confeciſſe, eundemq; mox ducem exercitus factum E bellicæ exercitationis gratia milites ſuos ad venationem eduxiſſe, hanc exercitationem rerum bellicarum eſſe omninò, quòd crederet, optimam, equeſtris autem veriſſimã. Sed & Flauius Vegetius docens cuius artis tyrones, vel eligendi ſint, vel reſpuendi, cùm dixiſſet omnes, qui aliquid tractaſſe viderentur ad gynæcia pertinens, longè à caſtris pellendos eſſe, ceruorum, aprorumvè venatores conuenire militiæ ſocietati author eſt, indicans mulieroſos omninò ex acie remouendos eſſe. Hinc illud Ouidij de remed. amoris:

Lib. 1.

Cùm ſemel hęc animum cœpit mulcere voluptas,
Debilibus pennis irritus exit amor.
Vel tu venandi ſtudium cole, ſæpe receſſit
Turpiter à Phœbi victa ſorore Venus.
Nunc leporem pronum catulo ſectare ſagaci,
Nunc in frondoſis retia tende iugis.
Aut pauidos terre varia formidine ceruos, F
Aut cadat aduerſa cuſpide foſſus aper.

Dianã cur venatricem finxerint.

Dianam autem, quæ Phœbi ſoror eſt, ideo potiſſimùm poetæ fingunt perpetuo venandi ſtudio duci, ut doceant magnoperè his cauendam eſſe deſidiam, quibus curæ eſt uirginitas: Nam, ut inquit Seneca; *amor iuuentæ gignitur luxu, ocio nutritur inter læta fortunæ bona*. Eleganter autem Lucianus dialogo Veneris, & Cupidinis nullum amori, & obſcænæ libidini locum eſſe apud eos oſtendit, qui nunquam opere uacant, ſed aliquo ſemper negotio, & labore diſtringuntur, idque eiuſdem Dianæ oſtendit exemplo, quippe quæ perpetuò per montes uagetur, ceruorum, hinnulorumque uenationi intenta. Atque hinc eſt, quòd inter alias animi laſſi recreationes ceu honeſtiſſima commendetur ipſa uenatio; Sic Hieronymus Vida;

Lib. 1. de art. poet.

Nec ludos puero abnuimus, ſubducere mentem
Interdum ſtudijs liceat: defeſſus amœna
Rura petat, ſæpe & mores obſeruet agreſtum,
Et venator agat de vertice Tyburtino
Veloces capreas, aut tendat retia ceruis.

4. Faſt. 5.

Sed vt pueri facilè ceruis retia tendere poſſunt, ita inſequi iſtiuſmodi feras adoleſcentulorum G erat, qui iam ex ephebis excedunt, ut oſtendit Ouidius Hyantis adoleſcentuli exemplo:

Dum noua lanugo pauidos formidine ceruos
Terret, & eſt illi prędę benigna lepus.
At poſtquam virtus annis adoleuit, in apros
Audet, & hirſutas cominus ire feras.

Romani vt venationi dediti.

Non quod uirilis ætas ceruorum, aprorumque, & caprarum uenationem omitteret, quin tantopere Romanos illos proceres horum animantium uenatione delectatos fuiſſe conſtat, ut, ne deeſſent quouis anni tempore, proprijs includerent leporarijs, eiſdemq; ampliſſimis; Q Hortenſium enim in agro Laurentino ſcribit Varro ſyluam habuiſſe, ut dicebat, ſupra quinquaginta iugerum maceria ſeptam, quod non leporarium, ſed teritrophium appellabant. Ibi fuiſse locum excelſum, ubi triclinio poſito, inquit, cænabamus, apud quod Orphea uocari iuſſit, qui cùm eò ueniſset cum ſtolo, & cithara, & canere eſset iuſsus, buccinam inſlauit, ubi tanta circumfluxerit mox ceruorum, & aprorum, & cæterarum quadrupedum multitudo, ut non minus formoſum mihi uiſum ſit ſpectaculum, quàm in Circo maximo Aedilium ſine Africanis beſtijs, cum fiunt uenationes. Ad delectationem, quod attinet, eam ſic expreſſit Horatius; H

Lib. 1. carm. od. 1.

Venationis delectatio.

Manet ſub Ioue frigido
Venator teneræ coniugis immemor,
Seu viſa eſt catulis cerua fidelibus,
Seu rupit teretes Marſus aper plagas.

Lib. 1. epiſt.

Hinc enim diſcimus, quanta ſit aſsuetudo uitæ cum delectatione, quæ incommoda commodis, dura mollibus antefert; quid enim mollius, & commodius quàm cum tenera, placidaque uxore domi cubare? Contrà quid durius, & incommodum magis, quàm de nocte ſub cœlo excubare, feraſq; non ſine magno ualetudinis, uitæq; diſcrimine captare? Tanta tamen fuit ſemper ceruorum potiſſimum uenationis æſtimatio, ut etiam nonnulli, qui reuera non eſsent uenatores, uenatores tamen uideri uellent, ideoque ceruos, aproſque cum plagis & uenabulis per medium forum iuberent tranſire, ut cepiſse aliquid uiderentur; docet hoc idem Horatius ſub perſona Gargilij, his uerbis:

venemur vt olim
Gargilius, qui manè plagas, venabula, ceruos

Diſſertum tranſire ferum, populumque iubebat,
Vnus vt è multis populo ſpectante referret
Emptum mulus aprum.

SYNONYMA. ETYMOLOGIA.

CERVVS animal notiſſimum dictum eſt, quod τὰ κέρατα, ideſt, cornua gerat, teſte Feſto, ex Varrone nimirum, qui, *cerui*, inquit, *quod magna cornua gerant, mutato g in c, vt in multis, quaſi geruli.* Quo loco Scaliger, cur non, inquit, κεραοὶ potiùs? Sunt verò etiam ceruinorum cornuum ſimilitudine iuxta Varronem, & Seruium furcæ, quibus ruſtici caſas ſuas ſtabiliunt cerui vocati, vnde Virgilius:

Atque humiles habitare caſas, & figere ceruos.

Ceruus vnde dictus.
Lib. 4. de ling. Lat.
Furcæ quæ cerui dictæ.
Eclog. 2.

Vbi nimirum Seruius, aut furcas, inquit, dici, quę figuntur ad caſæ ſuſtentationem, quæ dictę ſunt B cerui ad ceruinorum cornuum ſimilitudinem: Stipites autem erant cornicula eminentia habentes, quibus etiam ad vineas, pluteaſque utebantur in bello in caſtrorum nimirum munitionibus, ut patet ex his Iulij Cæſaris uerbis: *Aggerem, & vallum duodecim pedum exſtruxit, huicque loricam, pinnaſque adiecit grandibus ceruis, eminentibuſque ad commiſſuras pluteorum, atque aggeris, qui aſcenſum hoſtium tardarent.* Ceruos hoſce nobis pictos propoſuit Ioannes Iucundus Veronenſis, ut teſtatur Mart. Antonius Delrius in Oedipo Senecæ, qui & apud Tibullum horum mentionem factam exiſtimat, & legi debere:

Nam te non alius belli tenet aptius artes,
Quà deceat tutam caſtris præducere foſſam,
Qualiter aduerſos hoſti defigere ceruos,
Quemve locum ducto melius ſit claudere vallo.

Lib. 7. de bell. Gall.
Actu 3.
Lib. 4. ad Meſſallam.

Citat in hoc eodem ſenſu Ioſephus Scaliger in ſuis in Varronem coniectaneis, vbi hic ait, *cerui à ſimilitudine cornuum cerui*, hunc ex Silio Italico verſum:

Ceruorum ambuſtis imitantes cornua ramis.

Lib. 4.
Lib. 10.

C Additque in vallo caſtrenſi per ſpatia poni ſolere ceruos, hincque interſtitium illud inter ceruos dictum eſſe interuallum. Cæterùm Iacobus Pontanus ex German. præcitatum illuſtrans Virgilij locum ἐλαφηβολίαν uno verbo, inquit, Græci dicunt, nec mihi furcas innuere videtur, tum quod Græcis ἐλάφους βάλλειν familiare eſt, tum quòd Georgicorum 1. dixit:

Auritoſque ſequi lepores, & figere damas.

Elaphibolia.

Etiamſi non dubium ceruos furculas dici, quibus ſuſtentantur retia, & plagarum laxitas maculoſa intenditur, quæ σάλικες Græcis, & σχαλίδες dicuntur, vnde & σχαλιδῶσαι. Græci ἔλαφον animal hoc dicunt: quam vocē Atticè in fęminino genere de mare etiam dici mox ſuo loco oſtendetur, vbi de cornibus. Varinus ἔλαφον, vel à celeritate, & leuitate nomen habere exiſtimat, quoniā ἐλαφρὸς leuis eſt, vel ſic vocari, quaſi ἔλοφον διὰ τὸ ἕλκειν, καὶ ἀναιρεῖν διὰ τῶν μυκτήρων τοὺς ὄφεις. ἢ ἀπὸ τοῦ ἐλαύνειν τοὺς ὄφεις, ἢ ἀπὸ τοῦ ἕλος, nimirum quod circa lacus & aquas libenter verſetur. Eaſdem etymologias Etymologus quoq; recenſet, & aliàs in dictione ἄνθος, ἔλαφον dictum ait, παρὰ τὸ ἐλαύνειν τοὺς ὄφεις, ὅπερ ποιεῖ τοῦτο τὸ κέρας θυμιώμενον, hoc eſt à fugandis ſerpētibus, quia nimirum cornu eius ſuffitum eos fuget, vel quòd ipſe ceruus cornu ad ſaxum attrito nidorem exci-D tet, quo ſerpentes è cauernis pellit. Plutarchus priorem etymologiam approbans ait, ἐλάφοις Gręcè nomen eſſe non à celeritate, inquit, quod putant quidam, ſed ſerpentis tractione ſorbitioneque ductum. Contrà qui ἐλαφροὺς, quaſi ἐλάφους dictos putant, huc etiam Virgilium alluſiſſe profitentur, dum ait: *Antè leues ergo paſcentur in æthere cerui.*

Ἔλαφος vnde dictus.
Lib. de ſoler. anim.

Eſt verò ἔλαφος, placentæ nomē ab Elaphebolijs ſacris dictum, in quibus fieri ſolebat ex ſeſamo, & farinæ flore, vt recitat Cælius ex Athenæo lib. 14. qui ea ſacra Mineruæ fuiſſe tradit. Hermolaus à menſe (elaphobolion enim September eſt) in quo fiebat dictam ait. Erant autem elaphebolia ſacra eodem in menſe, vt nihil interſit. Obſcuriùs, ineptiùſque Ioannes Ruellius hanc placētam ceruorum venationibus dicatam ſcribit; ἐλαφίνης verò Heſychio & Varino eſt νεβρὸς, ideſt, hinnulus. Eſt & cerua canis nomē apud Varronem, nec non apud Ouidiū, eſtq; & inſula eiuſdem nominis apud Macrobios, quā Dionyſius, vocat aquoſā, Grȩcè τίμπεα. Bemmyes populos prope Ceruā etiā ponit, vt citat Stephanus Aquęus lib. 5. in Pli. c. 8. Ab ἔλαφος detortū eſt λάφοι, vt nūc apud Cretēſes vocatur, apud quos, citāte Varino, ceruus etiam olim ἀέραχος vocabatur. Βέριξ ab eodem, nec non Heſychio, ceruus interpretatur: Βέρκιος verò Laconicè ſecundū eoſdē ceruus eſt. Idemque Varinus βρέδον interpretatur ἔλαφον, ἢ κεφαλὴν ἐλάφου, βρένδον verò ſimpliciter ceruum.

Elaphebolia ſacra.

Δόρκων Suidæ nomen loci eſt, vt ceruus, de qua voce ſuprà in capris ſylueſtribus dictum eſt, vbi
etiam de voce ἴορκες, qua ex Heſychio & Varino diximus indicari etiam ἡλικίαν ἐλάφου, ideſt,
ætatem ipſius cerui. Ἐλλὸς idē, teſte Varrone, quod νεβρὸς, ideſt, hinnulus: Vnde apud Homerum
Ἔλλος. ἐλλοφόνος dicta Diana à cæde ceruorum, vtpote venationis Dea. Eſt & ἐλλὸς, leuis, celer tanquam
epithetum cerui. Varino & Etymologo ἐλλόποδες & ἐλλοὶ dicuntur paſſeres, & hinnuli, ἀπὸ τοῦ
ἄλλεσθαι, ideſt, ſaliendo. Apud Heſychium ἐλλοπίδες legitur cum ι in penultima, his verbis: ἐλλοπίδας
dictio apud Cratinum, facta παρὰ τοὺς ἔλλους (Geſnerus melius cum ſpiritu tenui, & acuto in
vltima ſcribi aſſerit) & communiter dictos hinnulos vel paſſeres, vel pullos ſerpentis ſignificat,
ἀπὸ τοῦ ἄλλεσθαι. Sed videri poſſit etiam ἐλλόπους, quaſi ἀελλόπους, inquit Geſnerus, dici, ideſt ταχύπους,
quod hinnulo maximè conueniret. Idem Heſychius, vt & Scholiaſtes quoque apud Homerum,
Odyſſ.T. vbi habet: Κύων ἔχε ποικίλον ἐλλὸν, Ἀσπαίροντα λάων; ἐλλὸν exponit νεογνὸν ἔλαφον, ideſt,
Κνῆκις. ceruum iuuenem. Κνῆκις apud eundem ceruus eſt, nec non etiam δέρρις λεπτὴ, ideſt, pellis tenuis,
Λαδας. & νεφέλιον λεπτὸν, ideſt, tenuis nubecula, in quo ſignificatu legitur & apud Suidam. Eſt & λαδας
apud Heſych. & Varronem, ἔλαφος νεβρίας, ideſt, ceruus iuuencus, vel qui nōdum adultus eſt
& ναιθροὶ, νεβροὶ, οἱ νέοι ἔλαφοι, in eadem ſcilicet ſignificatione. Quamuis autē νεβρὸς ſit, teſte Polluce, F
Νεβρὸς. ἔγγονον ἐλάφου, ideſt, cerui fætus, à Polyæno tamen in epigrammate, dorcadis fętus, νεβρὸς appellatur;
propriè autem νεβρὸς eſt hinnulus, qui iam ad pabula exit. Geſnerus apud Nicandrum in
theriacis νεβροθόκους interpretatur ceruos. Heſychius ὀροβάδων interpretatur νεβρῶν, ὀρυβάδες verò
Lib.7.c.15. τὰς αἶγας. Cælius ceruos primigenios proces dici aſſerit apud Philetam, grandiores iam dici
Κέμας. cemades, perfecta demum ætate ceruos. Equidem κεμὰς exponitur hinnulus paruus, & in ſpelunca
Iliad. K. adhuc iacens. Apud Homerum, vbi ait: ἢ κεμάδ' ἠὲ λαγωὸν, ἐπείγετον; κεμάδα interpretes hinnulum
reddunt. Similiter & apud Athen. lib. 5. ex Herodico Babyl. τῆς ξουθῆς δειλότεροι κεμάδος,
vertunt ſic: Flauis ceruorum hinnulis pauidiores. Sunt qui dictam putent quaſi κοιμάδα, vtpotè
Exerc.207. κοιμωμένην ἔτι ἐν τῷ σπηλαίῳ, nec audentem ſe committere ſyluis. Scaligero cemas ita eſt in ceruis,
ſicut in bubus iunix & iuuencus, ſiue bucula, ſeu vitulus: Franci, inquit, faones vocant. Apud
Heſychium & Varinum κεμφὰς, quoque reperias pro ceruo, & κεμπὸς, κοῦφος, ἐλαφρὸς ἄνθρωπος,
& apud Heſychium κεμμὰς per duplex μ, idem quod κεμὰς, nimirum hinnulus cerui, quæ licentia G
eſt poetica. Sic Tiberius Illus in epigrammate:

Κεμμάδος ἀρτιτόκου μαζοῖς βρίθουσι γάλακτος.

Κελμὰς, verò eiſdem eſt νεῦρον ἐλάφου, vbi fortaſſis rectius νεβρὸς legeris, non rarò enim ευ pro β
ſcriptum librariorum incuria reperitur. Sed ad Philetæ locum, quod attinet, Cælius Varini Philetam
citantis verba peruertit: nam Varinus expreſsè habet: τὰς ἐλάφους τὰς πρῶτον τικτούσας, id
eſt, ceruas ipſas, cùm primùm pariunt, procas appellari, & licet etiam ipſi hinnuli recens nati ſic
vocari poſſint, fálſum tamen eſt Philetam ita vocare. Plura de voce prox in caprea diximus. A
procas per metatheſin facta videtur vox porcas, Heſychius ceruas exponit, vel celeres, & πτῶκες,
eidem & Varino ſunt timidi lepores, dorcades, cerui, hinnuli, vt etiam in capra dictum. Eſt & eiſdem
πέχαρις, ἔλαφος, ἀμερίας, Geſnerus vltimam vocem ſeparat ab ἔλαφος, Heſychius verò con-
Πίχαρις. iungit; quid ſit ἀμερίας apud Lexicographos non licuit inuenire. Sunt & στεργοὶ eiſdem cerui, &
ταχίνης ijſdem lepus eſt, & ceruus: ſunt.n. hæc duo animalia, Ταχύδρομα; ταχὺς autem, ſiue ταχυνὸς
pernix, celer, velox. Apud eoſdem, vbi φύρακες exponunt ἐλαφροὶ, legendum potiùs videtur ἔλαφοι.
Aial. Aial hebraicā vocem Deuter. 14. vbi Arabica tranſlatio ſimiliter habet aial, Chaldaica verò
aiela, Perſica verò geuazen, Septuaginta interpretātur, ἔλαφον, & Hieronymus ſimiliter ceruum,
Sed in inſcriptione Pſal. 22. vbi communiter pro Al aieleth ſahar, vertitur *ad ceruam aurora*, vel
ad ceruam matutinam, ſunt qui exponant, teſte Pagnino, ad ſtellam matutinam, aut ad fortitudinem,
ad robur ſeu vim aſcenſus auroræ, ſed prius eſt rectum inquit R. Dauid, vt aſſumpta prima
huius dictionis ſignificatione per ceruam auroræ allegoricè intelligamus eccleſiam Iſraeliticam,
quemadmodum etiam ceruis comparatur in Canticis. Qui ſtellam matutinam interpretantur, ij
teſte Iano Druſio, id faciunt ex monumentis τῶν διδασκάλων, in quibus Lucifer, qui Græcis eſt
Lib. 10. obſer.c.3. φωσφόρος, aieltha nuncupatur. Alij rurſus, vt idem recitat Druſius, putāt inſtrumentum muſicum
præcitatis verbis dici; alij genus carminis. Qui ad robur auroræ explanāt, ij arbitrantur hunc hymnum
ſcriptum fuiſſe manè, cùm aurora ex oriens iubar ſuum longè, latèque diffudiſſet. Quæ an
vera ſint, neſcio, inquit, mihi quidem non videntur: Credo autem Dauidem melius in latinum
conuerti: *Super cerua auroræ*: Quod ſic accipio, acſi diceret, ſuper cerua pulchra; auroram enim
Hebræi ponunt pro pulchro. Porrò, *cerua pulchra*, vox eſt planè amatoria: ſolent enim, quia amant,
blandè compellando amicas ſuas ceruas vocare: vnde illud; *cerua amorum, caprea gratiæ*,
in libro de prouerbijs: *Et cerua agri*, in Cantico canticor. Quod poſtremum interpretantur dici
de Eccleſia, ſed hoc in loco aliter interpretandum, ita poſtulante ſententia, & argumento pſalmi.

Ego

A Ego ſanè indubitanter credo, Dauidem, cùm hunc pſalmum componeret, in mente habuiſſe, quę ei ſpiritus patefecerat ϖερὶ τοῦ σωτῆρος ἡμῶν. Apud Varinum vbi ſcribitur Διάλ τὴν ἔλαφον, Chaldæi, ſcribendum videtur *aial*. Hinnulum ijdem Hebræi *ofer* dicunt, quo nomine quidam, teſte Pagnino, dictum putant à leuitate, & celeritate, qua ceu vento agitatus, currendo puluerem commoueat. Vetus expoſitio in Auicennam, *aufeac*, interpretatur coagulum ceruinum, & genitum bubali, Syluaticus verò pro coagulo ceruino habet *aufeac alanerb*, apud quem ſequentia etiam barbara nomina reperiuntur: *anfeagidi*, coagulum ceruinum: *auteros*, ceruus: *belagin*, ceruus: *menoſſia*, medulla ceruina. Ceruum nos *ceruo* dicimus, fæminam, *cerua*; Sic & Hiſpani marem *cierno*, fæminam *cierua* dicunt; Galli marem *cerf*, fæminam verò *biche*: Germani ſuperiores ceruum hirtz, vel hirſ, uel hirſch: ceruam hinde, uel hindin, ut & Belgæ, & Angli, quibus ceruus herte, uel hert dicitur, quaſi durus, quoniam diutiſſimè in uita durat, quo modo eiſdem hert cor eſt, cuius nimirum motioni perpetuæ, uitæ duratio debetur. Poloni marem ielijenij, fæminam lanij, quo nomine tamen damam quoque interpretantur; Angli hinnulos fauune dicunt, & nos ſuprà ex Scaligero cemadas Francis faones dici, diximus, aliàs hynde kalfe dicũt, ſicut & Germani hindkalf, B quaſi ceruæ uitulum.

GENVS. FORMA. DESCRIPTIO.

CERVVS, inquit Ariſtoteles, animal eſt biſulcum, & forcipem pro ungula habet, ut capra: pilus ei mollis, teſte eodem, in phyſiognomonicis, de timidiſſimis loquente animalibus, ouibus ſcilicet, lepore, & ceruo. Idem alicubi ait etiam: lataci pilus durus, ſpecie inter pilum uituli marini, & cerui. Quo loco malè intellecto Cæſar Odonus durum pilum ceruo tribuit. Cauos intus eſſe ceruorum pilos tradit Adrianus Iunius in ſua Batauia, ideoque commodè natare putari, ſuſtentari uidelicet in aqua non ſecus, quàm ueſica uento inflata urinator ſolet. Ad colorem quod attinet, Pollux ἐπίξανθον eſſe ait, καλάσικτον λευκοῖς γράμμασι. Πλείω δὲ αἱ θήλειαι τὰ ςίγματα ἔχουσι, ideſt, ſubflauum, albis punctis diſtinctum; C pluribus quidem in fæminis, præcipuè hinnulis: uel, ut Varinus citat, pluribus quidem in fæminis, maximè uerò eiuſdem ſexus hinnulis. Similiter & Oppianus ceruum uocat σικτὸν, & αἰολόνωτον; vnde apud Euripidem βαλίαν ἔλαφον etiam exponunt καλάσικτον. Cæterùm, cùm color hic in equo, quàm maximè laudetur, vt Balij Achillis equi docet exemplo Homerus, quem ſpadicei fuiſſe coloris, docti volunt, & nunc quoque vulgò baius, quaſi balius nominatur, ego de hoc colore potiùs intellexerim apud Euripidem: nam & σπαθῖναι cerui cognominantur à colore τῆς σπάθης, ideſt, φοινικοῦν: Eſt enim ſpadiceus, ſecũdum Thyleſium, idem qui phœniceus: quamuis non deſunt, qui σπαθίνας cognominari volunt, quod cornua ſpathis ſimilia, ideſt, mucronata habeant. In quo nouiſſimo ſenſu accepiſſe apparet Euſtathium hæc ex quodam Lexicographo recitantem: Τὰ δὲ τέλεια οὐκ ἀλλό τι ἢ ἔλαφοι, εἰ μὴ ἄρα οἱ ἀχαιῖναι, καὶ οἱ σπαθῖναι λεγόμενοι, ἡλικίᾳ τινὶ διαφέρουσιν, ἢ εἴδει, καὶ κεράτων ἰδιότητι, καὶ μεγέθει. Idem Euſtathius βαλιὸς, cùm appellatiuum eſt, ſcribit ὀξύνεσθαι, ſignificareque ταχὺς, vel σικτὸς: Cùm eſt proprium equi apud Homerum ϖαροξυτόνως efferri; ueruntamen paroxytonωs rurſum ſcriptum reperitur appellatiuum, vt in 6. epigrammatum βαλίαις ἐλάφοις, itidemque apud Plutarchum, βαλίαις ἐλάφοις ἐγχριπτόμενος, & alibi βαλίοι ἄνεμοι, ubi ſignificat ταχεῖς, & rapidi, ut utroque modo interpretari liceat. D Fiunt aliquando cerui, & candido colore; *qualem fuiſſe*, inquit Plinius, *traditur Q. Sertorij ceruã quam eſſe fatidicam Hiſpaniæ gentibus perſuaſerat*. Tradit & Pauſanias albos ſe Romæ ceruos uidiſſe, & admiratum fuiſſe: Ex qua uerò regione, uel continente aducti eſſent, non ueniſſe ei in mentem interrogare. Sed & Ariſtoteles teſtatur album aliquando ceruum inuentum eſſe. Quem Ariſtotelis locum Ruellius ſic reddidit: Animantes cunctæ, quæ ſiue imbecillitatis cauſa, ſiue cæco naturæ uitio, præcoci, paucoque uictu ſuſtinentur, candidæ proueniunt: Sic lepus inuenitur cãdidus, item ceruus, & urſus, & in auibus hirundo, coturnix, perdix, præſertim cùm quandam à primis ſtatim uitæ rudimentis imbecillitatem retulerint. Cornua ei alioqui admodum degeneri animanti, & ſpectanda magnitudine, ramorumq; pulchritudine natura ei conceſſit, vt omnibus feris facilè antecellat, ut ait Oppianus; Virgilius dum arborea uocat, & magnitudinem, & ramos etiam expreſſit:

Ductoreſque ipſos primùm capita alta ferenteis
Cornibus arboreis ſternit.

Hinc & εὐκέραον uocat Oppianus, & Homerus, ἀμφ' ἔλαφον κεραὸν dixit, & rectè in maſculino genere, inquiunt Varinus, Heſychius, & Etymologus, quoniam mas tantùm cornutus eſt, idem exponit

2. hiſt. c. 1.

Ceruus quale animal.

8. hiſt. c. 5.

Pilus qualis.

Color proprius.

Spadiceus color quis.

Candidi coloris cerui.

In Arcad.

Cornua quæ quodque ſolimari.

1. Aen.

Iliad. γ.

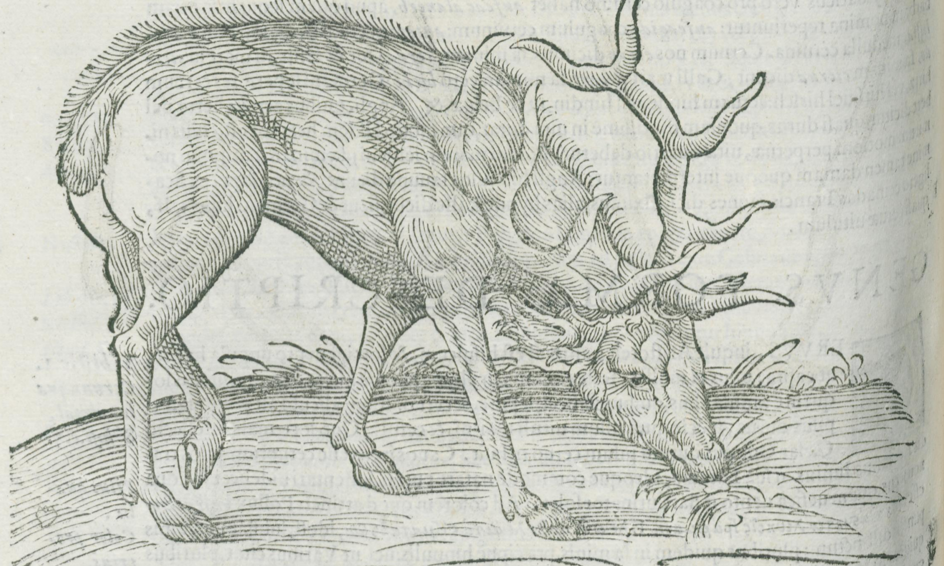

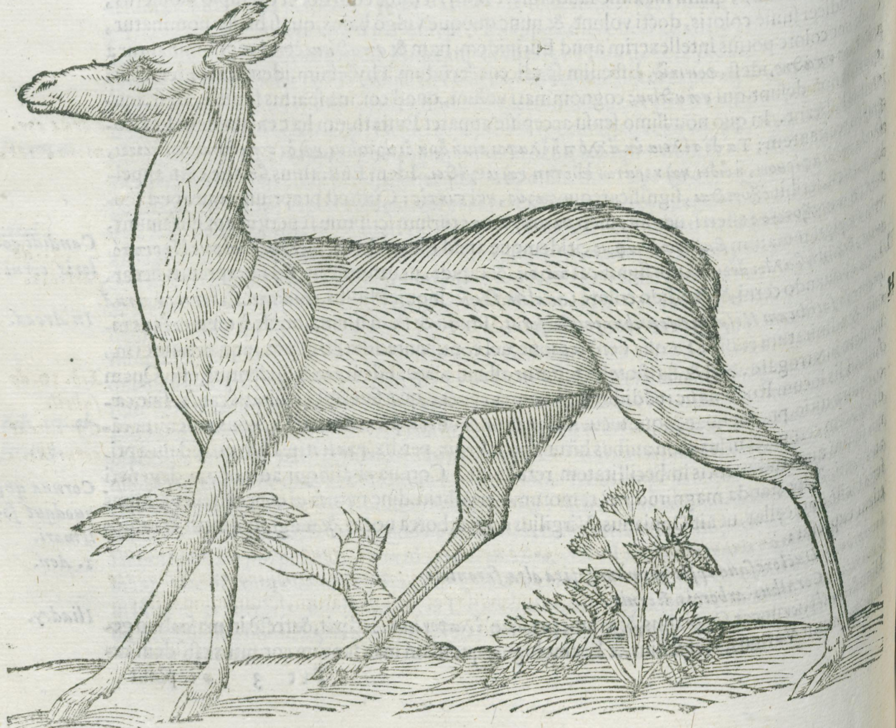

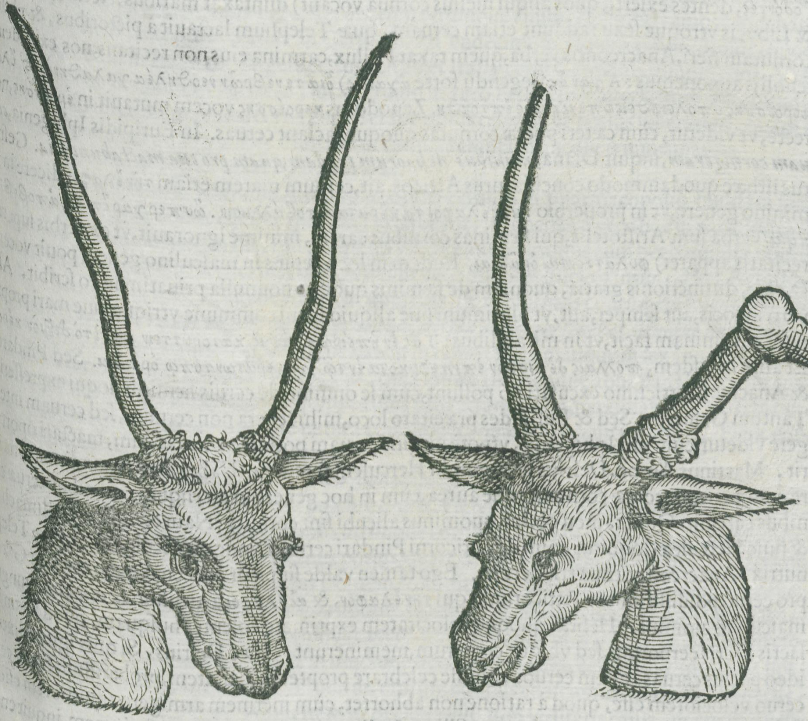

ponit εὔκερων, ἢ μεγάλα κέρατα ἔχοντα. Similiter κεράστην ceruum, alij cornutum ſimpliciter, alij magnis cornibus præditum. Idem Varinus ait κεραὸν ἔλαφον apud Homerum, ceruum adultum interpretari, ſed κεραὸς poeticum eſſe, κερασφόρος commune. Cæterùm an ſolus mas, & non etiam cerua cornua habeat, vt ex Varino diximus, videndum. Ipſe quidem rurſus Varinus ex Polluce ait: ἐλάφων ἄκερως μὲν ἡ θήλεια. ὁ δὲ ἄῤῥην κεροφόρος, ἢ κερασφόρος, ἢ κεράστης, ἢ εὔκερως, ἢ πλατύκερως, ἢ ὑπέρκερως, ἢ χρυσόκερως, ὁ ὑπὸ ἡρακλέους ἁλοὺς. Addit Pollux Anacreontem, & Sophoclem, qui κεροέσσαν ἔλαφον vocarunt, hoc eſt, ceruam cornutam. Polluci ſubſcribit Plinius his verbis: *Biſulcis bina cornua natura tribuit: nulli illorum ſupernè primores dentes. Qui putant eos in cornu abſumi facile coarguuntur ceruarum natura, quæ neque dentes habent, vt neque mares, nec* Dramen *cornua*. Sed & Ariſtoteles ceruam cornua habere negat, & alibi, cauſam afferens cur ceruæ cornibus careant, cùm dentes ſimiliter habeant atque mares; eadem, inquit, vtriuſque ſexus natura, & cornigera eſt, ſed fœminis adempta ſunt cornua, quoniam ne maribus quidem vtilia ſint, ſed virium meliorum beneficio mares minùs offenduntur. His accedit Cardanus, inquiens: *Commune autem videtur animalibus plura, quàm duo cornua habentibus, vt fœmina cornibus careat, quamobrem creditum eſt à Plinio dentium materiam in cornua non tranſire, cùm femellæ etiam dentibus ſuperioris mandibulæ anterioribus carentes, cornua non habeant: Ratio eſt duplex à fine ſcilicet, & efficiente cauſa deducta; cùm enim matres fętus in aluo gerunt leuitate, & agilitate opus habent, vnde cornua prægrandia, & ramoſa illis eſſent impedimento. Eſt etiam genus illorum animalium timidum, vt fœminæ ſint timidiſſimæ, quamobrem illis cornua nulli eſſent vſui. Deeſt etiam calor, qui materiam cornuum gignere poſſit, & genitam extrudere ſimul, atque extendere: ob id veluti hominibus barba ita ceruis cornua, vt ad ſolum ornatum facta videantur, & neutrum adſit fœmineo ſexui illorum*. Hæc Cardanus. Ariſtoteles loquens de peccatis poetarum, ſcribit minus eſſe corum, qui inſcij ſcribunt in ceruorum genere fœminam cornu habere, quàm ſi mala imitatione, vſu id ſcriberent. Galenus item ceruos, ait, longa habere cornua, vt in his quoque fœminę à maribus ſepa-

Cerua cornibus caret.

Lib. 3. de part. c. 2.

Lib. 10. de ſubtil.

Cur careat cornibus.

Od. 3. olymp. Ceruę cornua tribuũt poetæ.

9. hiſt. c. 5.

ſeparentur. Contrà ſcholia in Pindarum fæminis ceruis ab omnibus poetis cornua adſcribi tradunt, & fieri poſſe, vt id quandoque acciderit, cùm & elephantis Indicis, inquiunt, adſint cornua (ὀδόντες, dentes exſerti, quos aliqui meliùs cornua vocant) duntaxat maribus, Aethiopicis verò, & Libycis vtroque ſexu: addunt etiam ceruam, quæ Telephum lactauit à pictoribus, & plaſtis cornutam fieri, Anacreontis verba, quem taxat Pollux, carmina eius non recitans, nos ex eiſdem ſcholijs apponemus: Α῎γαν ὥς (legendũ fortè ἀγανῶς) οἷα τε νεβρῶν νεοθηλέα γαλαθηνὸν ὅς ὕλαις κεροέσσης ὑπολειφθεὶς ὑπὸ μητρὸς ἐπτοήθη. Zenodotus κεροέσσης vocem mutauit in ἐροέσσης, non rectè, vt videtur, cùm cæteri poetæ cornutas quoque faciant ceruas. In Euripidis Iphigenia, *ceruam cornigeram*, inquit Diana, *manibus Achæorum tradam, quam pro tua mactabunt filia.* Geſnerus iſthæc quodammodo conciliaturus Atticos, ait, ceruum marem etiam τὴν ἔλαφον dicere in fœminino genere, vt in prouerbio: ἁι ἔλαφοι τὰ κέρατα ἀποβάλλουσιν. ὥσπερ γὰρ ὅπλα ἀποβεβληκῦαι (verba ſunt Ariſtotelis, qui fæminas cornibus carere, minimè ignorauit, vt ex verbis ſuperiùs recitatis apparet) φυλάττονται ὁρᾶσθαι. Eodem in loco ſæpius in maſculino genere ponit vocem ἔλαφος, diſtinctionis gratia, quoniam de fæminis quoque nonnulla priuatim in eo ſcribit. Alijs F verò in locis, aut ſemper, aut, vt plurimum ſiue aliquid ſexui commune vtrique, ſiue mari propriũ referat, fæminam facit, vt in mirabilibus: Τὰς ἐν ἠπείρῳ ἐλάφους κατορύττειν φασὶ τὸ δεξιὸν κέρας. Et alibi in eiſdem, πολλαῖς δὲ κισσὸν ἐπιπεφυκότα ἐν τῷ τῶν κεράτων τόπῳ ὁρᾶσθαι. Sed Pindarus, & Anacreon Atticiſmo excuſari nõ poſſunt, cùm ſe omninò de ceruis fæminis loqui expreſſerint. Tantum Geſnerus. Sed & Euripides præcitato loco, mihi reuera non ceruum, ſed ceruam intelligere videtur, cùm pro Iphigenia, vtpotè virgine ceruam potius, quàm ceruum, mactari oportuerit. Martinus Anton. Delrius in comm. in Herculem furentem: Habes, inquit, geminum vna in ” re commentum, ceruæ cornua, eaque aurea, cùm in hoc genere in pleriſque regionibus ceruæ ” cornibus careant. Quid tamen obſtat, quominus alicubi ſint cornutæ? Nam & multis Callimachus, ” & huic Herculeæ (loquitur enim de auricorni Pindari cerua) Diodorus Siculus, & ei, quæ Telephi ” nutrix, Anacreon cornua tribuerunt. Ego tamen valde ſuſpicor, per enallagen ceruam Græcos ” pro ceruo poſuiſſe, more Atticorum, qui τὴν ἔλαφον, & αἱ ἔλαφοι articulum fæmineum, iungunt ” maſculino nomini. Hebræi quoque velocitatem exprimere volentes nuſquam, quod ſciam in ” ſacris literis ceruorum, ſed vbique ceruarum, meminerunt. Hæc Delrius. Si quis igitur dixerit, G ideo potius ceruas, quàm ceruos voluiſſe celebrare propter velocitatem, probandum fuerit ceruã ceruo velociorem eſſe, quod à ratione non abhorret, cùm inermem armigero timidiorem eſſe, ea ſuadeat. Inuenio inter poetas latinos: Silium Italicum ceruam cornigerã facientem, inquit enim:

Cerua ceruo velocior. Lib. 3.

& altos
Aeripedis ramos ſuperantia cornua ceruæ,

Ceruæ viſæ cornutæ.

Lib. 3. poet. 9. hiſt. c. 5.

Quando cornua incipiãt naſci, et quis ramorum ordo.

Lib. 11. cap. 37.

Ariſtotelis error circa cornu ceruini ramificationem.

Syntagm. 5. de rum. hiſt.

Sed & Franciſcus Petrarcha Hetruſcæ poetices princeps, in rythmo quodam, Lauram ſuam ceruę comparans duobus eam cornibus auratis ſibi apparuiſſe facit; verùm & ipſe à viris doctis propterea ſugillatur. Animaduertit hoc celebris in libris ſuis de arte poetica Mutius Hiſtrienſis, referente Conſtantino Lando in C. Poſthumi Diana, qui excuſari Petrarcham poſſe exiſtimat, tanquam poetam, qui metaphoricωs locutus ſit, per cornua intextas comas Lauræ intelligens: *ſic enim ad ornatum*, inquit, *comarum, quo vtuntur matronæ Gallicæ, alluſit*. Certè eiuſmodi excuſationem rectiùs, veriuſq; admittentur, quàm ſi reuera cornutas dicere voluiſſe ceruas, nobis perſuadeamus: non me latet interim ceruas aliquando viſas cornigeras. Tradit enim Gunterus in Ligurino ſuo, H ſeu in libro de rebus geſtis Friderici Imperatoris primi, Cæſarem Maximilianum, verum id eſſe, alicubi deprehendiſſe, idque in ſyluam ſuam iuſſiſſe annotari, quod opus ipſe planè ſuum experientiarum non vulgarium, ſub nomine olim ſuo in publicum edendum, vidimus, inquit, inchoatum. Teſtatur etiam Scaliger in Gallia noſtris temporibus ceruam viſam eſſe, & captam cum cornibus, cuius etiam nunc ſeruetur caput. Cæterùm monſtra meo iudicio dicenda erunt. De ramis modò cornuum, & eorum propagatione ſic diſſerebat Ariſtoteles: Anniculis nondum cornua naſcuntur, niſi quoad indicij gratia, ſit initium quoddam protuberans, quod breue, hirtumq; eſt. Bimis primùm cornua oriuntur ſimplicia, & recta ad ſubularum (καθάπερ πατταλους, vnde Plinius alijs ſimplicia tribuit, vt in eodem genere ſubulonibus ex argumento dictis) ſimilitudinem, quamobrem παττάλιας idest, ſubulones, per id temporis eos vocant: Trimis bifida exeunt, quadrimis trifida, atque deinceps ad hunc modum procedit numerus, vſque ad annum ſextum. Ex quibus quidem verbis Ariſtoteles Geometrarum more hoc inferebat corollarium; ab hoc ſimilia ſemper prodeunt, ita ne ſit dignoſcere ætatem ramorum numero. Cæterùm philoſophus circa ceruini cornu ramorum numerum erraſſe, inquit Ioãnes Aemilianus, videtur, quippe, qui ſtatuerit (vt facilè ex ipſius verbis colligi licet) quinque ramos ſummum cornu cerui edere, neq; in fundendis propaginibus hunc numerum ſuperare, cùm tamen conſtet in multò plures ramos illud diſtri-

A diſtribui. Etenim & ſenſus, & experientia acerrimè reluctantur. Hoc non ignorant venatores, qui illis inſidiantur, hoc minimè philologos latet, qui plerumque loca Muſis dicata ceruorum capitibus, atque aliorum animantium quaſi naturæ trophæis exornant. Affirmatur Guillielmum Bauariæ Ducem, bina cerui cornua habuiſſe, quorum vtrumque vnum, & viginti ramos fundebat. Teſtatur Albertus, ceruorum cornua in Germania ad vndecimum vſque ramum diuidi; quod quandoque etiam in Italia contingere certum eſt, licet Italiæ cerui Germanis minores ſint. Vidi namque in penu Sereniſſimi Ferrariæ Ducis ceruum in agro Ferrarienſi interfectum magnitudine equo paulo inferiorem, cuius cornua adeo erant ramis referta, vt potius ſuperarent, quàm à Germanis ſuperarentur, ac proinde Maro cerui cornua ramoſa in bucolicis nuncupauit:

Cornu vnius, & viginti ramorum.

Eclog. 7.

Et ramoſa Mycon viuacis cornua cerui.

Tradit etiam Geſnerus ſe audiuiſſe Antuerpiæ cornua ceruina in pharmacopolio quodam ſpectari, quorum ſingula ramos circiter quindecim habeant. Quocirca à vero hac in parte videtur Ariſtotelem plurimum declinaſſe, niſi (vt ipſum vindicemus) dicamus eum per cornuum ramos maiores, & principaliores intellexiſſe, quippe qui in alios minores diſpergantur. Hæc Aemilianus. B Ego Ariſtotelis verba ſic intellexerim, ut numerus ille in plurimis contingere ſoleat: nam & Solinus ait: *Pro ætate ramos augent: id incrementum per ſex annos perſeuerat, denique numeroſiora non poſſunt fieri cornua, poſſunt craſſiora.* Cur autem in ramos ſurgant uſque in ſex annos, illud in cauſa eſſe retur Baſſianus Landus Placentinus, quia animal ſit maximè abundans ſucco, qui cornibus conuenit: is eſt atra, inquit, bilis, quippe cuius caro atram bilem, maximam ſibi partem uindicet, quartanam enim febrem ſuapte natura commouet, quæ rarò occupat corpus. Hanc cornuum ramificationem ſic extollit Oppianus:

Ariſtoteles excuſatur.

Lib. 1. hiſt. hum.

Lib. 2. de venat.

Ὀξύκομον κεράων πολυδαίδαλον ἄιολον ἔρνος.

Idem mox cornua ἐυχίδεα uocat, ideſt, pulchrè diuiſa. Heſychius ipſos ramos peculiari uoce λέκρες uocat. Sunt qui ipſum ceruum ramoſis utrimque cornibus ἀμφίδωρον uocant, quaſi uerò δῶρα ſint cornuum rami, cùm ſit δῶρον palmus potius, quare & δῶρα munera dicebantur, quia manu darentur. Albertus infimos ramos uerſus frontem rectè ait procedere, nec erigi, his enim pugnare ceruum, (quamobrem Græci ἀμυντῆρας uocant, Gaza uertit adminicula) reliquis uentilare. Differunt etiam ceruorum cornua à cornibus cæterorum animantium, ſi Plinio, & Ariſtoteli credimus, C quod, cùm omnibus ſint caua & in mucrone demum concreta, ceruis tantùm ſolida ſint; & cùm cæterorum oſſibus adhæreant, ceruorum tantùm cutibus enaſcuntur, ſed talia etiam eſſe rangiferorum cornua ſuſpicor. Aiunt item ea decidua eſſe tum vtilitatis cauſa, vt onere leuentur, tum ex neceſſitate præ pondere. Cæterùm hic rurſus Ariſtoteli refragari ipſam experientiam, tradit Aemilianus: Etenim & capreoli, inquit, cornua gerunt ſolida, & decidua, licet multò minora, quàm cerui, quorum interior pars minus denſa, quàm extima: rectiùs autem indicauit, inquit, Albertus vbi hæc prodidit: *Adhuc autem multorum animalium cornua ſunt vacua apud caput, & ſuperiùs ſolida præterquam in ceruo, & habentibus cum ceruo forſan naturam ſimilem, ſicut caprea, & hircoceruus & huiuſmodi, quæ in vtroque termino ſunt dura, & ſunt multæ ramificationis.* Adhuc autem nullum animal mutat cornua præter ceruum, & ceruina animalia, ſed de mutatione poſtea. Fiunt autem cornua ceruina adeo ſolida, & dura, vt ſoliditate, duritieque ſua ad lapidum naturam accedant, qualia in ædibus Reuerendiſſimi Cardinalis Gaddi obſeruaui: quod etiam cecinit Orpheus in libello de lapidibus:

Cornua ceruorum vt ab aliorum animalium cornibus differant.

Lib. 3. de animal. tract. 2. cap. 1.

Ceruinorum cornuum ſoliditas lapidea.

D

Φύει γε μὲν ἐ ποτὶ κόρσην
Πέτρη, ἀλλ᾽ ἔμπης πέλεται κρατερῇ τέ γε πέτρη
Οὐδέ κεν ἂν γνοίης κέρας ἀτρεκὲς, ἢ λίθος ἐστὶ,
Πρίν κέ μὴν ἀμφαφόων εὕροις νημερτέα λᾶαν.

Senſus eſt: In exortu nõ eſſe quidem lapidem, nihilominus verè ſolidum eſſe lapidem: Licet equidem non agnoſcas cornunè verum ſit, an lapis, ſi interim contrectes, lapidem eſſe fateberis. Tradit idem Albertus cornu animalium ceruo ſimilium interius rarum, & meatibus paruis peruium eſſe inſtar ſubſtantiæ, quæ aliorũ cornibus infigitur, additque ceruinum quidem cùm aruerit perquam leue reddi, præſertim ſi ſub dio fuerit, ita vt nunc humeat, nunc ſicceat; Inueteratum enim hoc modo, tam leue reddi, vt euanidum, & inane videatur, quod ipſe deprehendit in cornibus, quæ per ſyluas à ceruis abiecta reperit. Ceruis igitur, & ſimilium animalium cornua, terreæ eſſe naturæ, calore valido coacta, & ad oſſis ſubſtantiam accedere. Cætera verò his collata humida eſſe, & molliri apta, cartilaginis naturæ vicina, & flexibilia calore: quamobrem non calore, ſed frigore concreta videri, vt intelligitur, inquit, ex ijs, quæ in meteorologia docentur. Teſtatur verò etiam Geſnerus obſeruaſſe ſe, in conſummati cerui cornibus mucrones, ſiue ramulos ſupremos, qui bini alioqui, aut terni ſubinde ſpectantur, ſeptenos, & in eodem loco ſtipitis latitudinem ſex digi-

Cornua cerui qui leuia fiant.

E digitorum, inferius autem fuiſſe alios binos ramos, & adminicula: Obſeruauit item inter craneū cerui, & cornua oſſicula, ſiue tubera gemina oſſea protuberantia, læuia, duos circiter digitos longa, eò breuiora, quò ceruus natu maior eſt: Horum ſingulis ſingula, ait, adnaſci cornua per ſymphyſin quandam, & quaſi articulationem. Addit denique ſubulonis cerui cornua ſe vidiſſe dodrantis circiter longitudine: furcarij verò vulgò dicti, (eins gablers) qui trimus eſt, duorum & amplius dodrantum. Addidi hic ego ſubulonis cornua, & recta, ac etiam aliud caſu fractum, ſed obducto callo reſtitutum: quæ ex Germania mihi miſſa in muſæo aſſeruo; ſunt autem & læuia, atque albicantia, minimèque rugoſa. Cùm verò cornua tum ob ſoliditatem, tum ob proceritatem, grauia ſint ceruis, vt dictum eſt, natura, vt tradit Ariſtoteles, celeritate, atque agilitate corporis impedimentum illud compenſauit. Quibus cornua, inquit, præ nimio exceſſu ſuperuacua ſunt, ijs alterum auxilium natura adhibuit, vt ceruis velocitatem, grādis enim illa, & multifida cornuum magnitudo potiùs obeſt, quàm prodeſt. Quæ tamen verba non ita accipienda exiſtimat Aemilianus, vt eam tantùm velocitatis in hoc animali cauſam eſſe voluerit philophus. Dici enim poteſt, F inquit, ideo etiam curſus celeritatem conceſſiſſe naturam, quia quandoque inermes, & cornibus mutilati ob armorum carentiam, cùm pugnare, & congredi non poſſint, fuga ſaltem, celeriq; pernicitate tum venatorum, tum immanium beſtiarum moleſtias euitarent. Iam verò quotannis cur decidua ſint ex Ariſtotele eodem dictum eſt; amittunt autem ea vere, menſe nimirum aprili, teſtante eodem, & ſolis ipſis id contingere ait, his verbis: Soli ceruo cornua omnibus annis decidua initio à bimatu: cęteris perpetua, niſi per vim aliquam amittant. Ita & Plinius: *Cornua*, inquit, *mares habent, ſolique animalium omnibus annis ſtato veris tempore amittunt.* Sed & Theophraſtus teſtatur cornua quotannis amittere. Idque cur eis ſolis contingat, multis rationibus explicari poteſt: primùm ex materia, qua conſtant; quoniam ſicca, & terrea ſunt, vt ceruus ipſe totus, nempe hirco ſimilis temperamento, calido ſiccoque: Cadunt autem faciliùs, vt in ſtirpium quoque folijs, quę ita ſunt arida, vt nullum habeant lentorem, aut tenacem ſuccum, qualis cæterorum cornibus ineſt, cuius gratia flecti, mollirique poſſunt: Deinde ex loco, quoniam, vt diximus, non ex cranio naſcuntur, vt reliquis, ſed cuti tantùm adhærent: Tertiò ab efficientibus cauſis; nam & calore æſtatis ſicca, durioraque fiunt, & hyeme ſubſecuta à frigore ſimiliter afficiuntur: nam, vt G quodque ſolidius eſt, ita magis refrigeratur; refrigeratis autem nimium, pori clauduntur, & calor natiuus emoritur, vt neq; alimentum attrahi poſſit, & viæ, quà trahi debebat, præcluſæ ſint: quod in cæteris, cùm omnium caua ſint, & vapores excipiant, non æquè contingit. Sic igitur affecta cornua cadunt tantùm, ſiue offendentibus ipſis, aut impellentibus vltrò, aut inter ramos, & vimina quandoque implicatis, ſiue etiam ſponte, ipſo nimirum pondere, depreſſa: non prius autem hoc contingit, quàm verno tempore noua ſubnaſcuntur cornicula, & tuberculis ſuis vetera protrudūt: quo tempore etiam ſerpentes, & alia quędam animalia aridum, induratumq; deponunt exuuium cuti noua naſcenti. Sed eadem de re Aelianum audiamus, interprete Gyllio: Cauſam, inquit, ceruis cur cornua renaſcuntur, Democritus eam dicit, ventrem ijs calidiſſimum eſſe, & eorum venas per vniuerſum corpus pertinētes eſſe rariſſimas, & os, quod cerebrum amplectitur, membranę inſtar tenuiſſimum, & perrarum eſſe, indeque ad ſummum capitis verticem craſſiſſimas, atque optimas venas oriri: Itaq; cibum, & huius nutrimentum minimè concoctum, à natiuo calore in totum corpus, eiuſque partes diſtrahi. Idemque ait, eis pinguedinem extrinſecus circumfundi ſimul & cibi vim per venas in caput retorqueri, & reflecti, ex eo cornua permulto humore irrigata enaſci. H Continenter enim vicinis ad cadendum ſuccreſcentia, & influentia ſubmouent, atque expellunt priora, ac ſanè exortus humor extra corpus dureſcit ab aere eum ipſum conſolidante, & in corneā duritatem confirmante. Humor autem qui etiam nunc intra cutem ſubeſt mollis, & tener, partim ab exteriore refrigeratione dureſcit, partim ab interiore tepore tenér manet. Quocirca recēs cornu enaſcens ad depellendum antiquum infirmius eſt: At dureſcens priora extrudere poteſt, quorum pleraque interno robore extrahuntur: nonnulla arborum ramis circumplicata, & feram ad curſum incitatam vi impedientia abrumpuntur: Eo pacto vetera excidunt, recentia ad erumpendum parata naturæ munere proferuntur. Hactenus Aelianus. Democrito ſubſcribit quodammodo Baſſianus Landus Placentinus; cùm enim dixiſſet cornua caduca ſingulo vere, & decidua ob eam fortaſſis rationem, quod ea ab cute eorum tantùm emergunt, parum fixa, cùm cornua cæterorum animalium oſſe ſuſtententur, aut quòd cùm extra prominentia ſint, & nuſquam in profundo abſtruſa, ſoli ceruo contingit, vt collabantur: Atqui fortè, inquit, aues ſcire, cur vere ſolis ceruis cornua decidant. Equidem propterea id eſſe opinor, quia nec æſtate conuenit, ſi cælo æſtuante humores exhalant, & imminuuntur: nec autumno, ſi ſiccus ſit, nec hyeme; nam qui fieri poteſt, ſi humorem lentum, & glutinoſum exuberrantem reddat? Ver autem huic commodiſſimum inuenimus, quia humor non apprimè tenax eliqueſcit. Scribit præterea Ariſtoteles, cùm recipiunt

Ceruis agilitas ad quid data.

3. *de partib. cap.* 2.

Cur & quando ceruis decidant.

Quomodo ceruis cornua renaſcantur.

Lib. 1. *de hiſter. hum.*

cornua,

A cornua, ea primùm quaſi cute veſtita, & hirtiuſcula emittere; & Plinius, *erumpunt*, inquit, (ceruis cornua, poſtquam abiecerunt) *renaſcentibus tuberibus primò aridæ cutis ſimilia: eadem teneris increſcunt ferulis, arundineas in paniculas molli plumata lanugine*. Qui Ariſtoteli, Plinioque atq; alijs refragantur de cornuum caſu annuo, rei falſitatem inde arguunt, quòd tantæ molis incremẽtum, cum tam inſigni duritie nimis velox foret, aut ſaltem ramorum numerus maiore interuallo, quàm vnius anni, indigeat, vt augeatur: Nam & ipſe Ariſtoteles annorum numerũ à ramorum numero, vt ſuprà oſtenſum eſt, rimatur. Cornua autem, quæ in ſyluis, alibique inueniuntur non à ceruis depoſita, ſed à uenatoribus proiecta aſſerunt: Budæus tamẽ Ariſtoteli ſubſcribit, vernationemque reſtibili ſobole velut materiam recidiuam paucis menſibus in integrum reſtituere edoctus à venatoribus peritis, quibus puto etiam credendum eſt. Tradit porrò Ariſtoteles reperiri quandoque ceruos hederam cornibus innatam, & germinantem geſtantes: Verba philoſophi ſunt hæc: Captus iam ceruus eſt hederam ſuis enatam cornibus gerens viridem, quæ cornu adhuc tenello fortè inſerta, quaſi ligno viridi coaluerit. Idem affirmauit lib. de admirãdis auditionibus, B & Plinius in mollioribus ceruorum cornibus hederam coaleſcere, dum ex arborum attritu illa experiuntur, tradit, rationem quodammodo reddens ipſius accretionis, quam & Iulius Scaliger attingit apud Theophraſtum dicentem, hederam in multis creari, & quod mirabilius (παραδοξότερον) viſam eſſe in cornibus cerui etiam aliquando. *Commouit*, inquit Scaliger, *virum accuratum cerui cornibus hærens hedera. Quid enim eò ſeminium detulit? Nihil tamen attulit cauſæ, ſed elapſus nos ſub cultro reliquit*. Sanè videtur in eruptione cornuum affricatum hederæ ceruum abrupiſſe nonnihil cùm radicula, quæ aliquam in partem molliorem ſeſe induerit. Cæterùm fuerit etiam hederæ, cum ceruino cornu quædam ſympathia, dummodo verum eſt, quod ſcribit Gaudentius Merula citans Ariſtotelem, hederam naſci, vbi ceruinum cornu fuerit defoſſum. Poſtremò Oppianus ceruis caſtratis cornua defluere ſcribit, dum canit:

Lib. 9. hiſt. cap. 5.

Ceruorum cornibus hedera innata.

Lib. 2. de cauſ. c. 23.

Hedera cum cornu ceruino ſympathia.

4. memorab. cap. 24.

Κεύθουσι λαγόνεσσι δ᾽ ὑπ᾽ αὐτὴν ἔνδοθι νηδὺν
Ἀμφιδύμους ὁλκοὺς, τοὺς εἴ κέ τις ἀμήσειεν
Αὐτίκα θῆλον ἔθηκε, πρόπαν δ᾽ ἀπέρευσε καρήνων
Ὀξύκομον κεράων πολυδαίδαλον, ἄιολον ἔρνος.

C Vertit Bodinus:

At gemini latitant intus ſub ventre canales
Non procul à lumbis, quos qui præciderit, inde
Fæmineum reddet ceruum, atque è vertice ſummo
Prolabetur acuticomans ramale ſuperbum.

Vertit autem ὁλκοὺς, canales, cùm poeta teſtes potius intelligat, licet in ea ſignificatione in Grammaticorum lexicis nuſquam annotatum reperias. Sed ad veritatem quod attinet credendum potius videtur Ariſtoteli, Plinio, & Solino, qui contrarium ſcribunt: Cerui, inquit Ariſtoteles, ſi, cùm per ætatem nondum cornua gerunt, caſtrentur, non edunt cornua, ſed ſi cornigeri exciduntur, nõ decidunt cornua, & magnitudine eadem ſeruantur. Et rurſus alibi: Ceruis tantummodò cornua omnibus annis decidua, niſi caſtrentur. Sic & Plinius, & Solinus: non decidunt, inquiunt, caſtratis cornua, nec naſcuntur. Quod modò ad cæteras corporis tum internas, tum externas partes attinet, facies, vt tradit Ariſtoteles, ceruis carnoſa eſt, naſus ſimus, collum oblongum, & exile. Oppianus collum ὑψικάρηνον. i. excelſum nuncupat. Idem & nares quaternas tribuit, totidemq; meatus:

Τετράδυμοι ῥῖνες, πίσυρες πνοιῇσι δίαυλοι.

Caſtratio quomodo ceruis cornua demat, vel contrà.

In phyſiogn.

Facies qua.

Naſus.

Collum.

D Muſculos item temporales, & exiles & debiles habent, vt tradit Galenus. Aures Plinius alijs animalium maiores, alijs minores eſſe tradit, ceruis verò tantùm ſciſſas, ac velut diuiſas, ſed præcipitanter; nam Ariſtoteles id peculiariter de ijs ſcribit, qui circa Arginuſſam in Elapho monte verſantur, idque idem Plinius adſtruit. Dentes habet quatuor vtrimque tum ſupra, tum infra, vt annotat Albertus, quibus molit cibum, & inſuper alios duos magnos, qui mari, quàm fœminæ maiores ſunt, vergunt autem omnes deorſum, ita vt repandi videantur. Id capite, inquit idem Albertus, & Plinius, ineſſe ceruis vermiculi ſub linguæ inanitate, & circa articulum, quà caput iungitur, numero viginti produntur. Sed Ariſtoteles, vermes, inquit, cerui continent omnes ſuo in capite viuos, qui naſci ſolent ſub lingua in concauo circiter vertebram, qua ceruici innectitur caput, magnitudine haud minores ijs vermibus, quos maximos carnes putres ediderint. Gigni vniuerſi, atque contigui ſolent, numero adeo circiter viginti. Apparret itaque gigni, ita, & cohærere, vt vermes in lumbrico lato, quos cucurbitinos appellant recentiores. Geſnerus teſtatur ſe ab oculato teſte, fide digno, audiuiſſe, qui ſe vidiſſe affirmabat, diſſecto cerui capite recenti non viginti tantùm, ſed plurimos omninò vermes, eoſque non cohærentes, ſed diſcretos: Eſſeque, qui dicant, non omnibus innaſci. Cæterùm liceat hic, inquit Cardanus, tanti philoſophi pudorem ingenuum vi-

Muſculi tẽporales.

11. de vſu part. c. 2.

Aures ceruis quales, & vbi ſciſſę.

Dentiũ numerus & ſitus.

Vermiculi vbi naſcantur.

Lib. 7. de variet. rerum cap. 33.

dere, qui quæ nouit, ſenſu retulit, ab obſcurioris cauſæ aſſignatione abſtinuit; Cauſa igitur huius eſt cornuum magnitudo; quod enim ſuperfluum eſt in radicibus, exeditur ab his, non ob cornua iam facta, ſed cerebri temperiem: multum enim humidum terreum abundare in eo neceſſe eſt. Quod ſi vel cornua minora eſſent, vel caput maius, aut incrementum tardius, hæc neceſſaria adeo non fuerant. Tantum ille. Verùm ſi ſub lingua circiter vertebram naſcuntur, cornua verò cuti tantùm inſerantur, vt oſtenſum eſt, non video, quomodo radices eorum à vermibus exedi poſſint. Quare alius locus vermibus fuerit tribuendus. Equidem Geſnerus teſtatur ſe audiuiſſe circa menſis tempus, cute omnibus obducta, vermiculos quoſdam ſubnaſci, qui cornus ſuperficiem inæqualiter exedunt, & exaſperant, eoque tempore ceruum vermiculos ſentientem, & prurientem arboribus cornua affricare, quod noſtrates, inquit, dicunt, firnen. Dicunt itidem, teſte Alberto, in capite cerui annoſi intra os oculi veſpas, & formicas generari, & aliquando progredi. Paulo aliter author libri de naturis rerum: Venatores, inquit, aſſerunt, quòd in ceruo natu grandi, oſſe capitis ſub oculo terebrato, veſpæ concretæ, & formatæ interius ex humore ſuperfluo, vel, vt alij autumant, ex medulla prodeant euolantes, & tunc negant eum poſſe diutius viuere, niſi eſu ſerpētium renouetur: aliquando etiam eodem modo veſpas dicunt prodire concretas è naribus cerui. Apparet autem, vel Albertum erraſse, qui pro *formatæ* legerit *formicæ*, vel alterum, qui contrà. Hoc tamen ad lectionem loquor; nam quod ad rem ipſam, neque veſpas, neque formicas in animantis viuo corpore naſci crediderim, veriſimileque eſt ex malè intellectis Ariſtotelis ſuper vermibus verbis, errorem ortum eſse.

Sanguis.

Sanguis, teſte Ariſtotele, nullas continet fibras, & nunquam propterea ſpiſsatur. Idem in 4. meteororum, ceruinum ſanguinem non coire, ſcribit, quoniam aquæ naturam magis ſapit, ac frigidiſſimus eſt, & propterea fibris carere, quæ opera terræ ſunt, ſolidéque conſiſtunt. Tradit & Plutarchus in quæſt. natural. cerui ſanguinem tenuē eſse, & aquoſum, ideoq; timore conſternatum animal. E contrario Bald. Ang. Abbat. lib. 6. diſquiſ. cap. 6. fibris plenum coagulatumque obſeruaſse ſe ſcribit, & certa aliorum comprobatione conſtare.

Oculi.

Cor.

Oculi magni ſunt; cor item proportione magnum, quod omnibus timidis, aut propter metum maleficis, commune eſse Plinius tradit. Cùm ſuprà de lapide bezaar agerem admonebam obiter, eſse etiam, qui lachrymam cerui dicerent, ſeu potius lapidem in cantho oculorum cerui concretum, qua de re Ioannes Agricola in hæc verba tradit: Belzahart eſt antidotum contra venena epotum efficaciſſimum, & prorſus diuinum. Siquidem probatiſſimus medicus Auenzoar libro primo teſtatur ſe hoc vno medicatum eſse quendam, qui pernicioſiſſimum uenenum ſumpſerat, &c.

Origo belzahart, magnitudo, & ſubſtantia.

Cæterùm huius medicamenti origo eiuſmodi eſt: Ceruus poſtquam cum ſerpentibus congreſsus eas deuorauit, ſiti correptus, præſertim in regionibus orientem verſus, vbi prægrādes reperiri conſtat: (ego iſtiuſmodi prægrandes lapides non in canthis oculorum cerui, ſed in capræ bezoarticæ ventre reperiri autumo) mox ſtagnum, aut flumen aliquod quærit, in quod ſe immergat; inde tamen natura ita docente, velut Tantalus in medijs ſitiens fluctibus, non bibit, nam ſtatim concideret mortuus ſi quid aquæ deguſtaret. Erumpunt autem lacrymæ ex oculis, quę paulatim craſſeſcunt, coguntur, & coagulantur, & in caſtaneæ magnitudinem excreſcunt. Quas, poſtquam ex aquis euaſit ceruus, deciduas homines obſeruant, ac colligunt. Hoc eſt illud belzahart tantæ apud eos, qui poſsident, æſtimationis, vt cuiuis veneno vel medium vnguem oſtendant. De eodem Ferdinandi Ponzetti Cardinalis, verba hæc ſunt; Experientia cognitus eſt ad omnia venenorum genera pollens lapis, quem vocant kemne, ſeu bezar colore citri ſplendens, odore vini; natus ex lacrymis ceruorum. Infirmi enim ætate flumen quoddam ingrediuntur in oriente, & ſtant in eo immerſi vſque ad caput, donec emittant lacrymas, quæ frigiditate aeris, & aquæ coagulatæ vertuntur in lapidem, magnitudine auellanæ, qui exeuntibus à flumine decidit. Hæc ille. Et Andreas Bellunenſis bezaar propriè, ait, eſſe lapidem, qui dicatur lacryma cerui, generata in ceruis, quia comedunt uiperas maximè in Perſia. Idem aſſerit, erui etiam hunc lapidem è terra, & fodinis, ut tradit, inquit, Tiphaſi Arabs in libello de gemmis, qui ex Arabico in latinum ſermonem tranſlatus eſt. De hoc eodem ex ceruorum lapide bezaar, ita ſcribit Theomneſtus grauis ueterinariorum medicinæ author; Ceruos, uermes inteſtinorum inuolucris implicitos, ſerpentium eſu enecare, quos ex cauernis narium ſpiritu eliciunt, & ne illorum uirus ipſis obſit, ad fontes aquarum accelerant, quibus ad labra uſq; ſe immergunt, tunc oculis lacrymæ lentæ deſtillant, quę uiſcedine ſua coagulatæ, in angulis oculorum in lacrymas nucis iuglandis pendere, coaleſcunt. Deinde cùm ſe ueneno exoneratos ſenſerint, aquam egreſsi in latebras diuertunt; &, ut lapis ille uiſus obſtaculum decidat, caput arboribus affricant, quem inuentum, ut bezaar contra quoduis venenum, antidotum efficaciſsimum, uenatores Siciliæ, & orientis magni vēdunt.

Exerc. 112.

Scaliger etiam in exercitat. aduerſus Cardanum de eadem re differit quidem, ſed lapidem eſſe negat. Cerui lacrymam rem fortaſſe tibi minus notam in noſtris Muſarum theſauris habemus cariſsimam. Ante centeſimum

annum

A annum in ceruo nulla eſt. Poſt eam ætatem accreſcit ad oculi cāthum, ipſis oſſibus, atq; in os pro-
tuberās concreſcit, ea duritie, qua cornu ſuperet. Qua parte prominet, rotũda eſt, inſigni nitore co-
loris fului non ſine veſtigijs atriorũ venularũ. Tanta lęuitate, vt penè tactũ effugiat; Ita.n. ſeſe ſub-
trahit, vt ſeipſam propemodũ mouere videatur. Cùm hæc in circulis aliquando recitarē, vnus ex
ijs, qui è legatorum comitatu rerum Aſiaticarũ cognitionē profitebatur, negabat ad ceruũ quic-
quam attinere, ſed eſſe verè lapidē. Ego illi poſtridie oſtendi, qua parte ex oſſe fuiſſet auulſa. Hāc
Solimanus olim dono dederat Samblācardo Trierarcho. At ea ego poſtea eius filij Bernardi Or-
ueſani munificentiā expertus ſũ. Scribonius Largus oculi ſordes vocat: Rus, inquit, vbi ſeceſſeris, *Cap. 42.*
habere in incinctu oportet peucedanũ, vel cerui, cũ captus eſt, in oculi angulo, qui eſt nares verſus
quæ inueniũtur ſordes viroſi odoris: has Siciliæ venatores diligēter colligunt, & habent in cincto
propter antè dictam cauſam. Iſtiuſmodi lacrymā mihi aliquando oſtendebat R. Marcus Medices
ordinis prędicatorũ Veronenſis vir apprimè eruditus. De oſſe cordis ceruini, ꝙ in multis ad cordis *Os cordis cerui vtrum detur, & vbi, & quando, & qua figura.*
affectus antidotis recipitur, maxima eſt inter doctos diſceptatio nunquid reuera detur. Andreas
Veſalius anatomicus excellētiſs. negligendā eſſe illorũ omninò vult oſcitantiā, ꝗ in cordis affecti-
B bus magno ſupercilio (vtor eius verbis) os cordis cerui, neſcio quib. gēmis, & auro mixtũ propināt,
cũ interim ceruo nō aliud os, quā vitulo, aut cani, aut ſui inſit, cartilagineę nimirũ magnę arterię,
& venæ arterialis radices. Et oſſiculũ illud ꝙ è ceruorũ cordib. exemptũ pharmacopolarũ officinæ
hactenus emētitæ ſunt, aliud nihil eſſe cēſet, quàm grādius agni hyoidis oſſis oſſiculũ, quod conti-
nuũ eſt, & λ ſimilimũ: niſi quod dexterũ crus etiam tranſuerſim ſiniſtrũ decuſſatim ſecat, & alte-
rum crus altero breuius ſit; quod etiā ouina lingua, quoties menſæ apponetur, luce clariùs edoce-
bit. Veſalio ſubſcribit quodāmodo Syluius his verbis: Os à corde cerui humanũ cor totius ſubſtā-
tiæ ſimilitudine roborare Actuarius cũ Arabibus conſentit; (Sextus etiā, oſſicula inueniri in corde
cerui, aut in vulua eius, teſtatur) ſed ab aliorũ animalium maiorum corde potiùs fuerint, quæ tam
multa proferunt pharmacopolæ, quàm à corde cerui. An verò cartilaginoſa hęc ſubſtantia magis
præſtare id queat, quàm cordis, aut arteriarum corpus, ipſi viderint. Sed & Anton. Braſauola Ve-
netijs bubulum, aut vaccinũ quoddam os vendi, quod verè os eſt, etiam ingenti pretio, ait, pro oſ-
ſe de corde cerui. Se verò duo corda cerui aperuiſſe, vnum ſtatim à cerui morte, in quo neruus qui-
C dam, aut cartilago neruea apparuit non admodum dura, in crucis modum: alterum interfecti an-
te ſex dies, cuius neruea cartilago multo durior erat, & tenſa tali ferè figura, quali Venetijs os de
corde cerui venditur, bubulum, inquit, illud, aut vaccinum. Illius autem nerui vim apud veteres
non memorari, minuſque in roborando corde valere, ait. Hiſce viris doctiſſimis fauere apparet
Ariſtotelem, qui teſtatur cor ſine oſſe eſſe omnium, quæ ipſe nouit, præterquam equi, & boum ge-
neris cuiuſdam. E contrario ſunt Arabes, eoſque ſecuti Græci recentiores Actuarius, & Nicolaus,
qui non ſemel os de corde cerui deſcribunt, & ex antiquis Plinius: *Inueniuntur*, inquit, *& oſſicula* *Lib. 20. cap. 19.*
in corde (ceruarum) *& in vulua perquam vtilia grauidis, parturientibuſque*. Et in tertio euporiſton
174. attributo Galeno legimus, os cordis cerui tritum potui da mulieri ſterili, & videbis gloriam
Dei. Platearius non ſimpliciter in corde inueniri, ſed peculiarem in eo locũ aſſignat; In corde cer-
ui, inquit, reperitur quoddam os parte ſiniſtra, vbi quędam concauitas eſt, in quam ſplen reſpirat,
& excrementa emittit, quæ illic ob ſiccitatem ſuam in oſſeam vertuntur ſubſtantiam: Eſt autem
hoc os de ſanguine cordis, ſubruffum, & melancholicum expellendi fumũ, vim habet: datur etiam
contra cardiacā (ſic vocat pulſum, ſeu tremorē cordis) ſyncopen, & hæmorrhoides. Alij non os, ſed
cartilagineam oſſeam eodem loco reperiri, & eſſe aiunt. Apud Andernacum Matheti quærenti,
D in qua parte os cordis inueniri poſſit, reſpondet pręceptor: Siniſtro detecto ſinu, maximèq; arterię
tota baſi aperta, radices illius, & membranarũ ſequere, ac facilè reperies: nā arteriæ aortæ, venæq;
arterioſæ, & membranarũ earundem radix ex oſſea illa cartilagine cordis procedit. Geſnerus ve-
rò rei veritatē inueſtigaturus affirmaſſe ſibi ſcribit quēdam rei venatoriæ peritum os in corde cer-
ui quidē reperiri, ſed non alio tēpore, quàm eo, ꝙ inter duos D. Virginis dies feſtos intercedit, hoc
eſt, à medio circitur Auguſti ad Idus vſq; Septēbris. Alij rurſus ſenectuti ceruorũ os hoc adſcribũt,
atq; inter alios Thomas Iordanus in peſtis phęnomenis tract. 3. his verbis: Statuũt aliqui cartila-
ginem, bronchia pulmonum alij, viſcoſum quid nonnulli, ſunt qui mordicas negant aliquid vn-
quam in cordis finibus repertum oſſi ſimile, vel ex eo, quòd nullius eſſet vtilitatis illuc. Vbi omnis
generis feris abũdamus, ſanè hanc litem decidere poſſumus. Reperiuntur oſſa omnibus propè cer-
uis, annoſioribus tamē maiora, minora iunioribus, crucis interdũ forma decuſſatim mutuo inter-
ſecta. Quid mirum, ſi boũ quoq; exſectos plures duodecim Marſallus Bohemię illuſtris aſſeruat, &
quotidie plures inquirit? Etiā lapides ex ceruino corde exēptos vidi oui propè colũbini magnitu-
dine, laminis conflatos, & quod iucundum fuit aſpectu, poſtquam comminutus fuit, repertũ eſt oſ-
ſiculũ in meditullio, ſimile cæteris oſſibus corde prognatis, circa ꝙ putamina hæc ſeſe aggregando
amplificauerant, & in hanc molem atq; duritiem calore cordis extorrente lapillum produxerant.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

Lib. 3. de re med. c. 19.
Cauda qualis ceruo.
Crura.
Lib. 3. de vſu part. c. 1.
Ventres.
Genitale.
Inteſtinum.
Fel.
Qui cerui fel in cauda habeant.
Caudæ extremitas in ceruis cur venenoſa, & eius antidotus.
Vbera.
15. de vſu part. c. 4.
Dorſum.

Eum longè prætulerim cuiuis bezaar, cùm non capræ ventriculo, ſed animalis alexicaci corde repertus, maiorem affinitatem nobiſcum habere veriſimile ſit, niſi in paſtum cauſam referas, quòd capræ illæ pabulo pollentiore veſcantur, quàm cerui apud nos. Similiter Ioannes Rinodæus Medicus regius Pariſienſis: Maximè, inquit, celebratur oſſiculum, quod ad baſin cordis ceruorum annoſorum habet adhæſum, quod à figura crucis, quam non malè refert, venatores crucem cerui appellant, plurimumque ad cordis affectus valere, non ſolùm ipſi experientia ducti docuerunt, ſed & Medici præter experimentum, ratione docti confirmarunt. In ceruis iunioribus non os, ſed cartilago tantum eſt. Cauda, teſte Ariſtotele, ipſi perexigua eſt vituli marini modo; Crura etiam perquam ſunt gracilia, teſte Oppiano, omnia ſcilicet, nã & Galenus, ceruis, canibus, equis, & alijs ſimilibus anteriora κῶλα, ideſt, crura, poſterioribus ſimilia facta eſſe tradit, idq; ipſis conferre ad velocitatem. Plures habet ventres, vt capra, teſte Ariſtotele, qui & alicubi, ruminare eum planum eſſe teſtatur, & ait item genitale habere neruoſum more cameli. Inteſtinum verò tam tenue, imbecilleque, vt etiamſi leuiter percuſſeris, poſſit rumpi cute adhuc integra: Ait item felle vacare, ſed inteſtinum eius adeo amarum eſſe, vt ne à canibus quidem attingatur, niſi ceruus præpinguis ſit: Et alibi, inquit, ideo ceruum longæuum eſſe, quia felle caret; & Plinius: *Cerui*, inquit, *fel nõ habent, quod hominum paucis non eſt, quorum valetudo firmior, & vita longior*. Idem hic eſſe etiam ait, qui ceruo fel nõ in iecore eſſe, ſed in cauda, aut inteſtinis putẽt, ideo tantã habere amaritudinem, vt à canibus non attingantur. Cæterùm Ariſtoteles non quoslibet ceruos, ſed Achainos cognomine fel continere in cauda, credi ſcribit: eſſeque, quod ibi contineri aiunt, colore quidem ſimile felli, ſed non ita, vt fel humidum, ſed lieni ſimile parte interiore. Mirũ igitur de Achainis ceruis nullam apud Plinium, & alios latinos mẽtionem extare, cùm Ariſtoteles diſertè diſtinguat. Hoc etiã nunc ſubit, extremam cerui caudam fortaſſis illam ob cauſam venenatam eſſe, quod fel in ea contineatur. Fellis enim in multis animalium venenoſam eſſe naturam traditur. Equidem Matthiolus venenum illud viridis, aut flaui coloris eſſe ſcribit, qui color felli optimè conuenit, planèq; ſæuiſſimum, & quod in cibo, potuve ſumptum intolerabilem corporis anguſtiam, ſyncopen, & alia ſymptomata afferat, quæ napellus excitare ſolet, auxilium eſſe, ſi poſt vomitum ex butyri potu dimidius triti ſmaragdi ſcrupulus cum vino bibatur, piſtacia, & auellanæ edantur, poſtea verò corpus vniuerſum perfricetur cum oleo ex ſemine citri, & theriacæ drachmæ duæ propinentur. Sumpſit hęc Matthiolus ex Petro Aponenſi, qui & ipſe ex Auicenna, & Rhaſi ferè tranſtulit. Ferdinãdus Ponzettus ſcribit, humorem aduſtum in caudam cerui tranſmitti, ne inficiatur reliquum corpus, additq; veneni huius antidotum eſſe oculum cerui, vel eiuſdem, vel alterius. Iam verò cerua ceruo minor eſt, animal aliàs aſpectu egregium, mutilum cornibus, viſu acuto, miræ velocitatis, quaterna, teſte Ariſtotele, habet vbera, vt vacca. Cur verò mammas binas inter femora habeat, ex eodẽ ſuprà in hiſtor. de vacca, expoſui. Galenus verò de fętus tunicis agens, ac de venis & arterijs, quæ ex vtero in ipſum inſerũtur, aſſerit, quòd in omnibus animalib., quæ ſuaptè natura ad ſaliendum ſunt procliuia, vt ceruis, & capris vaſorum productiones matricibus ſint connexę, nõ per tenues modò membranas, ſed cum eis etiam per carnes viſcoſas, velut pinguedinem quandã, ſpecimen eſſe mirabilis prouidentiæ. Dorſum deniq; cùm pingue eſſe dicit Oppianus, de vtroq; puto ſexu locutus eſt.

LOCVS.

In Achaicis.
Lib. 10. cap. 15.
Lib. 9. c. 5.
Achęa vbi.
Σπαθήνης quid.
Lib. 10. geograph.

IN Achaia, quo ab Aegira Phelloen via ducit, caſtellũ minimè clari nominis, ea, qua locus maximè ſaxoſus eſt, parte, multæ paſſim ſunt quercus, multæ itẽ feræ, cerui in primis & apri, vt Pauſanias teſtatur. Achainis ceruis fel credi cõtineri in cauda ex Ariſtotele annotauimus, apud quem græcè legitur Ἀχαῖναι vox tetraſyllaba, & oxytona. Cæterùm vbi apud eundem græcè habetur: ἤδη δὲ εἴληπται Ἀχαΐτης ἔλαφος &c. Gaza omiſſa voce Ἀχαΐτης triſyllaba paroxytona, vertit: captus iã ceruus eſt hederam ſuis cornib. enatã viridẽ gerẽs, quæ cornu adhuc tenello fortè inſerta, quaſi ligno viridi coaluerit. Quo loco pro Ἀχαΐτης, legendũ cenſet Geſnerus Ἀχαΐνης, ſiue Ἀχαΐνη, vt habet Varinus. Eſt autem Achæa, ſecundum eundem Varinum, ciuitas Cretę, vbi Achæineæ, inquit, dictæ ceruæ naſcuntur, quæ etiã σπαθηναῖαι vocantur. Apparet tamẽ σπαθηναίας ab Achainis differre, cùm certam cerui ætatem ea vox denotet, & à figura cornuum deriuata ſit, & ipſi Varino, necnon Heſychio σπαθήνης, genus, aut certa ætas cerui eſt. Strabo Achæos Cretæ populos facere videtur his verbis. *Cydoniatę ſuperioribus annis vicatim habitabant poſtea Lacones, & Achæi conuenientes habitauerunt*, & cætera. Indeque manifeſtum eſt locum aliquem apud Cydoniatas Achaiam ab incolis dictum eſſe, cùm in reliqua Creta cerui eſſe negẽtur, vt mox dicetur. Idem Ariſtoteles in mirabilib. ceruos in Achaia cùm cornua abiecerũt, ſe abſcõdere dicit, & multis in cornuũ loco hede-

Aram innatam apparere, vt Gaza loco iam citato Ἀχαΐνης vocem omittere non debuiſſe videatur. Africa nullos habet ceruos, teſte Ariſtotele, Herodoto, & Plinio, qui & alibi inquit; *Ceruas Africa propemodum ſola non gignit*. Verba Herodoti ſunt: *Hę ſunt illic ferę, & item cæteræ, quę alibi, prę ter ceruum & aprum*: *Ceruus enim, & aper in Libya nullus eſt*. Cur autem ibi non ſint, rationem hanc reddit Lambertus Horatius Montfortius in explanatione libri 1. Lucani, vbi inquit:

Africa ceruos non habet & ratio.
In Melpomene.

Sicut ſquallentibus aruis
Aeſtifera Libyes viſo leo comminus hoſte,
Subſedit dubius, &c.

Disertè *ęſtiferam* dixit, quod meridiei ſubiecta ſit Libya, at etiam propter æſtum æſtate propè nullas habeat aquas. In confeſſo eſt vndique ſabuloſa eſſe, maioremque eius partem intra tropicos ſolis contineri, qua vel ſola cauſa ſqualleat, tot locis, & deſerta eſt, quæque ſola orbis partium minùs fert commercia hominum: adeo ſi cupias alicubi ſedem figere, nulla vſquam ſe offert occaſio. Cuius rei præcipua cauſa eſt aquarum, vt modò retuli, inopia: ſolum ſabulo ceu cinere flaccidum, arenarum montes, qui cum ventis diſijciuntur, non aliter, quàm in mari procellæ fluctuāt. B Poſtrema iugens venenatorum animantium prouentus effici t, vt vbi ægrè colitur, agricolatores niſi ocreati colere, & arare terram nequeant, quo vno præſidio ſerpentum morſus eludunt. Atq; hæc præcipua cauſa eſt, cur non gignat ceruos, quod hoc animal ſerpentes peſſimè oderit. Mirum igitur Aſcanium apud Virgilium in Africa venari ceruos, ſed & Aeneas etiam

Libyæ delineatio.
4. Aen.
1. Aen.

Nauim in conſpectu nullam, tres littore ceruos
Proſpicit errantes: hos tota armenta ſequuntur
A tergo, & longum per valles paſcitur agmen.

Suggillant igitur critici Virgilium, quòd fingat ceruos in Africa inuentos, & ſtratos, cùm Geographorum ferè omnium, & Plinij in primis authoritate, Africa ceruis careat, vt diximus. Quibus ita ex Ariſtotelis ſententia reſpondet Naſcimbenus, quædam peccata ex ignoratione fieri, quædam verò accidētaria eſſe. Hoc ſi peccatum eſt, non ignorationis artis eſſe, ſed per accidens, quod facilè, inquit, condonàri ſolet: nam poetæ veriſimilia ſequuntur: nec damnandi, ſi falſa ſequātur, modò fuerint veriſimilia. Quis autem hiſtoricorum, inquit, vnquam dixit eum in Africam delatum fuiſſe? & reuera non fuit: Fuiſſe tamen probabile eſt. Quamobrem nec Pindarus ab Ariſtotele C damnatur, licet ceruæ cornua tribuerit, quæ omninò caret cornibus; nam hoc leuius peccatū eſt, quàm ſi rem aliquam malè deſcripſerit; Id enim ex ignoratione artis naſceretur. Et ceruam habere cornua etſi verum non eſt, tamen habere poſſe, probabile eſt. Tantum Naſcimbenus. Sed ſic controuerſia non tollitur: Nam Alexander Traianus referente Baldo Ang. Abbat. ſcribit in Africa ceruos reperiri. Et Ioannes Aemilianus ait Africam ceruorū, aprorumque feraciſſimam eſſe apud omnes haberi in confeſſo. Veruntamen, vt philoſophi partes tueamur, dicendum putat, eiuſmodi animalia poſteriori æuo in Africam fuiſſe tranſlata, quòd facilimè, inquit, phaſianorum exemplo perſuaderi poteſt: Etenim Phaſiani à Phaſi prægrandi Colchorum fluuio, vbi copiosè redundant, in Græciam fuerunt tranſlatæ, & mox in Italiam ex Græcia tranſuectæ, tandemque, paucis ab hinc annis, Hippolyti Eſtenſis ampliſſimi Cardinalis iuſſu in Tranſalpinam Galliam tranſportatæ fuerunt, vbi in nemore, aucupio maximè opportuno, libertate donatæ ſumma fœcunditate ſuam propagarunt prolem. Hoc idem & plantarum exemplo clarum eſt: quandoquidem perſica in regione Perſiæ lethalia mala adeo edebat, vt comedentes necarent: In Aegyptum verò traducta, omne Perſis venenum reliquit, atque Aegyptijs hac migratione, innocua D extitit. Huiuſce rei, inter cæteros, fidem facit Galenus lib. 2. de ſemine cap. 1. Perſica mala inde in Italiam delata in maximis delitijs habebantur, ita, vt Romæ, olim, dum ipſa totius orbis imperium moderaretur, ſingula eius mala tricenis denarijs venderentur. Quibus profectò exemplis facilè coniectari licet, vel ceruos ex Europa, Aſiaue in Africam fuiſſe tranſlatos, vel ipſoſmet illuc tranando migraſſe: Siquidem eos porrecto ordine, & præcedentium clunibus capita imponentes, maria gregatim tranſcēdere fertur &c. Verùm enim verò, ſi quiſpiam fortaſſe adeò pertinax fuerit, vt ijs non acquieſcat reſponſionibus, nec tamen iſte Ariſtotelē iure obiurgare poterit. Etenim in deſcribendo animalium hiſtoria philoſophus aliorum verbis, relationibuſque fidē adhibuiſſe plerumq; coactus fuerit, tū ob maximam regionis diſtantiā, quas ipſum peragrare oportuiſſet, tum ob breue, anguſtumq; humanæ vitæ curriculū, vix enim nati morimur. Hactenus Aemilianus, cui facilè ſubſcripſerim, ſed quod de perſicis malis tradit, vulgi opinionem ſecutus, perſeam cum perſicis malis ineptè confundit: nam perſica mala vbiq; terrarū innocua ſunt, perſeam verò aliqui, teſte Dioſcoride, prodiderunt in Perſide exitioſā eſſe, tranſlatamq; in Aegyptū, mutata natura, in cibos receptam. Americæ incolæ, vt ſcribit Andreas Theuetus, cùm ceruos venati ſunt, crura, coxaſque poſteriores amputant, ſuperſtitioſè admodum ſibi perſuadentes, ſi inte-

Virgilij defenſio.
6. diſquiſ. cap. 6.
Syntag. 5.
Africa nūc abundat ceruis, quibus olim carebat.
Phaſiani vnde dictę, & vbi abundent.
Perſicorum olim Romæ pretium.
Aemiliani error circa perſica mala.

Vbi cerui, ob copiam, exercitus ſpecie, belli duces terruerint.
Lib. 2. de bello Neapolit.

gros ad ſtabula perferrent, impares ſe ſuis hoſtibus fore. In Apulia Italię regione, & maximè propè Canuſium tanta ceruorum copia eſt, vt exercitus ſpecie exercitatiſſimos belli duces deceperit: Cùm enim ſub auroram aliquantulū ſpatij Canuſium verſus profectùs aliquando eſſet Ferdinandus rex Neapolitanorum cum vniuerſis copijs, renūciatum fuiſſe, tradit Pontanus, ab exploratoribus, ac leuis armaturæ equitibus, qui agmen præcedebant, hoſtem inſtructum, paratumque ſtare in acie, quo ex improuiſo agmen adoriatur ſub ſarcinis impeditum. Hoc nuncio accepto, regem magno ſilentio agmen retrò vertere iuſſiſſe, maximèq; repentinum, atque inexpectatum Barolum petiſſe, ac ſecundùm foſſas partim in hortis, partim ſacris in ædibus, quæ ſunt extra vrbis mœnia, exercitum collocaſſe. Tantus aduentantis hoſtis terror cùm duces, militeſque pariter inuaſiſſet, tandem compertum, fuiſſe agmen ceruorum compaſcentium, quorum ea in regione, belli præſertim tempore, maxima, inquit, eſt copia. Hos ſub matutinum tempus paſtui deditos, ſparſim cùm errarent, vbi exploratores ſenſere equites, in vnum coactos dubia cum luce ſpeciem præbuiſſe hoſtilis agminis. Eodem mox rurſus teſtante fama tenet, Iacobum Caldoram ſolertiſſimum ætatis ſuæ imperatorem ducentem per Apuliam peditum, atque equitum non exiguas copias, eadem ſpecie deceptum, itaque conclamatum fuiſſe ad arma, & inſtructo cum exercitu ſtetiſſe eum in acie hoſtem expectantem, nec niſi poſt aliquot horas cognitum, errantem in paſtu maximè ingentem ceruorum gregem eſſe. Relicta ciuitate Carocaram à monte Alchai aquilonē verſus venitur ad campeſtria Bargu, quæ in longitudine quadraginta habent diteas, incolæ eorū vocantur Meditæ, parentque magno Cam, Tartarorum habentes mores, ſunt homines feri, ſyluestreſq;, & veſcuntur carnibus ferarum, quę venatione capiunt, maximè ceruorum, quorum magnam, inquit Paulus Venetus, habent copiam, & adeo cicures faciunt, vt illis atquè equis, vel aſinis inſideant. In Batauia, referente Adriano Iunio, ceruorum, damarumque toto illo collium arenariorum tractu cum interiectis conuallibus, qui Egmondam vſque ab Hagenſi nemore in longū porrigitur, magna frequentia eſt, quorum examina ſæpenumero certam perniciem ſatis adferūt, eā depaſcendo, abſumendoq;, aut cubilibus ſuis obterēdo, ſi fortè repagula perfregerint, aut ex incuria aperta inuenerint. Nam furcillis erectis excludūtur, quibus trāſuerſa tigna triplici, aut quadruplici ordine alta ad felicium agrorum margines poſita, perpetuam ſepimenti cratem per milliaria aliquot continuare agricolarū vulgus tenetur. Ioannes Lerius Burgundus refert apud Braſilienſes ceruorum quoddam genus eſſe, quod illi Seouaſſous nominant, à noſtratibus differens, quod multo ſint humiliores, quodque minora geſtent cornua, tum etiam quod ęquè pilos demittant, atque noſtrates capræ. De Britannicis ceruis, quorum vna cum palmatis Capitolinus meminit his verbis: *Gordiani ſylua memorabilis picta in domo roſtrata Cn. Pompeii picturas animalium diuerſas continet, inter quas ſunt cerui palmati 200 mixtis Britannis*; nihil certi habeo, inquit Geſnerus, audiui tamen, & albos, & nigros ceruos noſtro tempore in Britannia reperiri. Albos quidem etiā ſibi Romæ viſos Pauſanias ſcribit, ſed ex qua regione, vel continente, vel inſulari aduecti eſſent, non veniſſe ei in mentē interrogare. In orbe nouo in regione Chicorariarum ceruos, tradit Petrus Hiſpalēſis, adeo cicures eſſe, vt eorū greges habeātur, perinde ac apud nos caprarū: educi ad paſcua, & reduci: Ex lacte eorum, quo etiam caſeum conficiant, cenſum nō paruū haberi. Et Petrus Martyr ait in Chiribigenſi regione ingentē eſſe ceruorū numerum, incolaſq; venatores eas inſequi. Creticus ager ceruo eget, vt ſcribit Solinus, ex Plinio videlicet, qui *mirabili*, inquit, *in Creta ceruos præterquam in Cydoniatarum regione non eſſe*. At Virgilius aliter ſentire videtur, cùm inquit:

Ceruorū copia in Bargu, vbi etiā equorum inſtar ſunt.
Lib. 1. c. 61.
In Batauia.
In hiſt. nauig. in Braſiliam.
Braſilia.
Britannia.
Cerui albi.
Chicorariorum regio ceruis abundans, vbi & caſeus fit ex lacte eorum.
Part. 5. c. 2.
Chiribigenſium.
Decade 8. c. 7.
Creta.
4. Aen.
Lib. 4. Stromat.
Cyprus.
Dikilopporū regio.

Qualis coniecta cerua ſagitta,
Quam procul incautam nemora inter Creſſia fixit
Paſtor agens telis.

Et Clemens Alexandr. inquiens, mulieres non minùs, quàm maſculos, & domum cuſtodire, venari, & greges paſcere, citat hunc poetæ cuiuſdam verſum:

Acriter & cerua veſtigia Creſſa ſecuta eſt.

Veriſimileque eſt ceruos non paucos ibi reperiri, cùm teſte Bellonio, tota inſula beſtijs noxijs careat. In Cyprum ideo tranſnant, inquit Aelianus, quòd paſtionū, quæ illic ampliſſimæ eſſe dicuntur, deſiderio tenentur, & profectò adeo feracem Cyprij ſe regionem incolere teſtantur, de agrorum vt bonitate Aegyptijs nō cōcedant. In Dikilopporū, qui veri Loppi ſunt, regione Sigiſmundus Baro ex relatu Gregorij Iſtomæ Moſcorū principis interpretis, viri induſtrij, ceruorū greges, vt apud nos boū, eſſe tradit, qui Nortvvegorū lingua rhen vocātur, noſtratibuſq; ceruis aliquanto maiores ſunt, quibus, inquit, Loppi vice iumentorū vtuntur hoc modo. Vehiculo in ſcaphę piſcatoriæ formam facto ceruos iungunt, in quo homo, ne ceruorum citato curſu excidat, pedibus alligatur, lorum, quo ceruorum curſum moderatur, ſiniſtra, dextera verò mann baculum tenet, quo

vehi-

A vehiculi, ſi fortè in aliquam partem plus æquo vergeret, caſum ſuſtineat, atque eo vehendi genere vigin timiliaria ſe vna die confeciſſe, ceruumque tandem dimiſiſſe, quem ad dominum ſuum, ſtabulaque conſueta ſponte redijſſe dicebat. Dora ciuitas eſt Aſſyriæ deſerta marginibus amnis (Euphratis) impoſita: In quo loco greges ceruorum, inquit Ammianus Marcellus lib. 24. plures inuenti ſunt, quorum alij confixi miſſilibus, alij ponderibus eliſi remorum, ad ſatietatem omnes pauerunt: pars maxima aſſueta natatu veloci alueo penetrato incohibili curſu euaſit ad ſolitudines notas. Monte Aſiæ Elapho nomine apud Arginuſſam, quo loco Alcibiades mortem obijt, ceruæ omnes, teſte Ariſtotele, ſciſſa aure ſunt, qua nota vel alibi, ſi loca mutarint, cognoſcuntur, & quidem fœtus, iampridem à primo ortu in vtero, idem contrahit ſignum. In Florida noui orbis inſula tria ſunt ceruorum genera (ex Laurentio Anania) domeſticum vnum, ex quo omnes habent vtilitates, quas nos ex vaccis: Sylueſtria altera, ſed magnitudine differentia, cùm alterum tauros adæquet, alterum admodum ſit paruum. In Gallia ſyluæ, ſaltuſque ceruis abundant, ſed præcipuè, vt Ioannes Bruyerinus teſtatur, illa Fonbluandi, in qua ceruorum greges maximos ſpectari ait. In multis etiam Germaniæ locis cicures ceruos publicè in foſſis circa mœnia ali, refert B Geſnerus, vt cùm libuerit magiſtratui, habeant, quod venentur. In Heluetia verò, minus hodie, quàm olim, abundare, quòd ſyluæ propter frequentiam incolarum indies minuantur, & venari eos, minus interdictum propter democratiam, quàm apud alias gentes, quæ principibus parent. Idem ſcribit in Hercynia ſylua ceruos colore nigricātes, à quibuſdam dici reperiri, & cauſam adijcere parum idoneam, quoniam ea olim conflagrauerit. *In Helleſponto in alienos fines* (verba ſunt Plinij) *non commeant cerui, & circa Arginuſſam Elatum* (aliàs Elatium, quod probat Hermolaus in codicibus manu ſcriptis repertum, non Elaphum. Ariſtoteles idem Elateonta vocari tradit, ex abietum, vt arbitror, frequentia: græci quidem codices excuſi habent ἐλαφώεντα, Gaza Elaphum reddit) *montem non excedunt, auribus etiam in monte ſciſſis.* Idem Plinius, aliàs, vt ſuprà citauimus, omnibus ceruis eſſe ſciſſas, & veluti diuiſas ſcribit. Aelianus verò etiam vtrumque (ideſt, loci, in quo ſunt, fines non excedere, & auribus eſſe ſciſſis) ceruis Helleſpontiacis tribuit. Ariſtoteles ijs, qui circa Arginuſſam ſunt, poſteriùs tantùm: verba eius paulo antè recitauimus. Ait verò Aelianus, ceruus præſentibus paſcuis omni anni tempore, contentus, alia non deſiderat. Nam in Helleſponto collis eſt, vbi cerui, quorum altera diffiſſa eſt auris, ſic paſcuntur, illius extra fines, vt C nunquam progrediantur. At verò M. Aurelius Imperator in epiſtola ad Lambertum Helleſponti præfectum, quæ recenſetur in vita eius, tradit, cerui cùm plerumque ſylueſtres ſint, admirādum eſſe, eos cicures in Helleſponto naſci. In orbe nouo ceruorum genus compertum eſt, ſicut refert Ioſeph Ieſuita ex Braſilia anno 1560. prorſus abſque cornibus, colore albo, perhibeturque uitare ſyluas, oblectari verò apertis campis. Paracam Indiæ vrbem Apollonius, & comites prætergreſſi, cùm non multum adhuc proceſſiſſent, fiſtulę ſonitum audire viſi ſunt, quaſi paſtoris gregem colligentis, ac ſubinde paſtorem viderunt, qui albarum ceruarum gregem paſcebat, vt memorat Philoſtratus, mulgentq; illas Indi, quod earum lac maximum eſſe nutrimentum, optimumq; putant. In Sardinia Ophiū dicitur animal ceruo, dente & pilo ſimile, vt annotat Hermolaus in Dioſcoridem. Apud Scotos, authore Ioanne Leſlæo Epiſcopo Roſſenſi, grādes cerui in altioribus vbique montibus adeo ſunt frequentes, vt ſolemni plerumque venatione, principe potiſſimùm præſente, nunc quingenti, nūc octingenti, aliquando mille vna ſtrage concidant, tum etenim clamore hominum, & paruulorum canū latratu vndiq; ad decem aliquando, aut viginti millia paſſuum, & amplius intra alicuius vallis anguſtias, vbi principes viri ſuas ſedes ſtatuunt, coguntur; ibi emiſſis D canibus tortis ſagittis, venabulis, & omni armorum genere inſtructis, non ſine magno, & hominū, & canum periculo, ſæuitur in ceruos: Nam habent hoc ſibi cerui à natura inditum, vt ſi ipſorū dux in medios hoſtes, & pericula præſentiſſima irruat, omnes facto agmine, niſi morte prohibeantur, intrepidè ſequantur. Sed illud memorabile eſt, quod & ipſi præſentes vidimus, ex his ceruis eſſe nonnunquā, qui adipē decem pollices latam habeant, cuiuſmodi in Argathelia potiſsimùm reperiuntur. Hæc ille, qui & ante in Megetlandia ceruos dixerat reperiri vaſtæ magnitudinis, eoſdemque numeroſiſsimos. Idē in Hebridibus Scotiæ inſulis altiſsimum ait eſſe montem, cui capra dat nomen, & in eo maximam ceruorum eſſe copiam. Virgilius in Georgicis de Scythiæ pecoribus ſcribens, quæ non in ſtabulis, ſed campis niuoſis hyemem tranſigant, de ceruis etiam ſic canit:

Confertoque agmine cerui
Torpent mole noua, & ſummis vix cornibus exſtant.
Hos non immiſſis canibus, non caſſibus vllis
Puniciævè agitant pauidos formidine pennæ:
Sed fruſtra oppoſitum trudentes pectore montem
Comminus obtruncant ferro, grauiterque rudentes

6. hiſt. c. 29.

Florida inſula.

Lib. 13. cap. 23.

Gallia.

Germania.

Hercynia ſylua.

Vbi cerui ſint auribus ſciſſis, & natiui ſoli amantes.

Arginuſſa.

Helleſpōtus.

Lib. 3. capp. 8. 49.

Vbi cicures naſcantur.

Braſiliæ cerui alibi, & excornes.

Vbi mulgeantur ceruę.

Lib. 3. c. 3. de vita Apollon.

Sardinia.

In deſcript. Scotiæ.

Scotia, & adiacentes ei inſulæ Hebrides, & Megetlandia, & Argathelia.

Scythia.

Cadunt, & magno læti clamore reportant.

Curtius verò etiam ſcribit haud vlla maiora indicia opulentiæ apud illos fuiſſe, quàm magnis nemoribus, ſaltibuſque nobilium ferarum greges clauſi, adque hoc ſpacioſas eligi ſyluas crebris perennium aquarum fontibus amænis. Licet autem in Septentrionalibus terris plus, quàm in alia orbis regione, videntur aſperrima frigora prædominari, tamen innumerabiles ibidem etiã ignoti generis animalium multitudinem reperiri, teſtatur Olaus Magnus, inter quæ ad eſum humanum, & onagri, (alcen intelligit) & cerui, damulę, atque capreoli nobiliorem ſortiti ſunt æſtimationem, & vt ſunt ob id eorum venatio ſolis nobilibus, atque eorum officialibus, & priuilegiatis regnicolis, ne auihoſpitum receptores, & eccleſiarum præſides, antiqua lege, reperitur admiſſa: Atq; etiam, ne auiditate venatorum (quorum maximus ibi eſt numerus) ſolitudines euacuentur, in ſobolis propagationem. Cornibus tamen in nemoribus tanquam pignore futuræ prædæ relictis, vtuntur occupatores, licet non facilius ſit ea inuenire, quàm ceruas proſpicere parturientes.

Septentrionales regiones.
Lib. 18. c. 3.

Taygetus mons Laconiæ, Spartæ imminens, facit qualibet ſui parte venatoribus luculentam caprearum, aprorũ, ceruorum, & vrſorum copiam, teſte Pauſania. Alphonſus Toſtatus ad ea diuinæ paginæ verba: *Erat autem cibus Salemonis per dies ſingulos decem boues pingues, & viginti boues paſcuales, & centum arietes, excepta venatione ceruorum:* Cùm dixiſſet ceruos iſtos, qui veniebant de venatione, non fuiſſe de ordinarijs cibis regis, ſubdit; & tamen quaſi communiter veniebant, quia terra illa, ideſt, terra promiſſionis, eſt multorum ceruorum. In Venetis duo luci, teſte Strabone, monſtrantur, alter Iunoni Argiuæ, alter Aetoliæ Dianæ dicatus. In hiſce feras ita manſueſcere tradũt, vt cerui lupis aggregentur, aduentantiumque hominum manibus ſe demulceri patiantur. Quod ſi quas canes inſectentur, vbi hæc confugerint, ab inſectatione ceſſare. Xapitam noui orbis regionem, refert Petrus Martyr, ceruorum habere armenta, vt nos boum, domi parere, domi nutriri, ſolutos per nemora paſtum quærendo, luce durante vagari, ad veſperam pullos domi relictos reuiſere, & intra cortes claudi ſe, ac natis ſuis depaſtis mulgeri ſinere, incolaſque nullum aliud lac, nec ex alio lacte caſeum habère.

Taygetus mons.
In Lacon.
Terra promiſſionis.
Lib. 5.
Vbi cerui lupis conuerſentur, vt amicis.
Decad. 7. cap. 2.
In Xapita mulgentur lacq; & caſeum præbent.

NATVRA. MORES.

Ingenium. Docilitas.

CERVI, inquit Pollux, gaudent ταῖς ὀργάσι. Eſt autem, teſte Varino, ὀργὰς, vel ὀργὰς γῆ ἡ ἀργὴ, καὶ ἀνέργαστος, διὰ τὸ ἐν αὐτῇ τὰ φυτὰ πρὸς αὔξησιν ὀργᾶν: λοχμῶδες καὶ ὀρεινὸν χωρίον: ἡ εὔγειος, καὶ σύμφυτος, καὶ λιπαρὰ καὶ ἀκμαία γῆ: Hoc eſt, ὀργὰς locus eſt incultus, ſyluoſus, aut nemoroſus, vbi ſolum bonum, & pingue eſt. Apud eundem tamē ὀργάδες etiam pro cultis locis exponitur. Item ὀράδες loci ſyluoſi. Quid vero de his poſtremis ſit, tamen conſtat, inquit Ioan. Spondanus, in hoc Homeri loco malè verti vulgò, κνημοὺς, iuga: Sunt enim radices montium potiùs κνημοὶ, non autem cacumina. Verſus poetæ talis eſt:

Ὀργὰς qd.
In quibus locis eligant viuere.
Κνημοὶ qd.

Κνημοὺς ἐξερέησι, καὶ ἄγκεα ποιήεντα.

Saltus, aut colles interpretari poſſimus, inquit Henricus Stephanus, interpretaturq; partem montis, quæ à pede ipſius aſcendit: Nam ſicut monti vertex & pes, ſic etiam κνημὸς tribuitur, vt ſcilicet κνημὸς ſit, quod inter pedem, & verticem, medium eſt: vnde fortè etiam alij exponunt τόπους δασεῖς, ideſt, loca denſa, vt Euſtathius annotat; ſolent enim humiliora in montibus loca ipſis iugis & cacuminibus eſſe denſiora, & crebrioribus arbuſtis, arboribuſq; condenſa, qualia nimirum loca, Virgilius quoque quadam αὐξήσει montes vocat, inquiens:

4. Aeneid.

Ecce feræ ſaxi deiectæ vertice capræ
Decurrere iugis, alia de parte patentes
Tranſmittunt curſu campos, atque agmina cerui
Puluerulenta fuga glomerant, monteſque relinquunt.

Habent tamen ad montes excelſos, cùm petuntur, refugium, vt legimus in pſalmis; quo in loco Chaldaica translatio ibices legit. Vocat & Euripides ceruam ὀρειδρόμον, ideſt, montiuagam. Nō aſcendunt autem montes excelſos, vt qui corpulenti, ad planiciem magis, quàm montes idonei ſunt: Quamobrem ſyluas, & valles, & fluminibus vicina loca frequentius habitant. Venaturi itaque eos inquirere ſolent circa ſyluas, ſæpe enim triti apparent ex ſylua vna in alteram veſtigijs eorum calles: plerumque enim eiſdem vijs anguſtis ire, & redire ſolent, vt facilè tritæ appareant, vt obſeruaſſe ſe in foſſis ciuitatum, teſtatur Geſnerus, vt rectè ſyluicultricem ceruam dixerit Ca-

Pſal. 103.
In Iphig. in Aula.
Syluas amant.

tullus

A tullus epitheto è græco ὑλινόμος. Gaudent item verſari iuxta vineas, nec non locis apricis, vbi & mares, & fæminæ libidinis tempore conueniunt. Alijs verò temporibus mas alia, quàm fæmina, loca habitat. Ille, cùm paſcua relinquit, ad ſyluam rectà, & celeriter ſe recipit, quam tamen, vbi attigerit, non ingreditur: Neque enim conferti arboribus loci commodè eum reciperent propter patula, ramoſaque cornua. Proinde ad alterum ſyluę latus ſalit, & in ſubſyluana arbuſta progreſſus, manet. Idem frequenter calles anguſtos ſequitur. Fæmina verò cum à paſcuis diſcedit, rectà in ſyluam pergit, & denſiora ſequitur loca, ab vno ad alterum progrediens, donec in condenſo aliquo tandem remaneat. Miro autem natalis ſoli deſiderio tenentur, non Helleſpontiaci ſolùm, vt Aelianus prodidit, ſed cerui omnes pulſi loco, vbi educati ſunt, & meliora quandoque paſcua nacti, ſemper tamen ad priſtina redire aſſolent, vt Geſnerus ſe intellexiſſe refert. Vnus, teſte Alberto, cum pluribus ambulat fæminis ſui generis, raròq; plures mares ſimul incedunt, niſi ita ętate minores fuerint, quorum multi, inquit, quandoque vetulum comitantur, eique obediunt, & coitu, in eius præſentia, abſtinent. Quod puto libidinis tempore verum fuerit, nam aliàs, ni fallor, B gregarij ſunt, vt & Virgilius indicat, dum canit:

Vineas, & loca aprica.

Natalis ſoli ſunt tenaces.

Mas vnus plurimas comitatur ceruas.

Minores, vt obedient ſenioribus.

Nanim in conſpectu nullam, tres littore ceruos
Proſpicit errantes, hos tota armenta ſequuntur
A tergo, & longum per valles paſcitur agmen.

4. Aen.

Tradit verò Budæus ceruum iam eminentem, & egregium ſæpe comitatum incedere vno minore ceruo, qui nondum tutelæ ſuæ factus ſit, quem venatores armigerum, inquit, vocant: Ipſe etiam optionem decumani, & comitem, paraſitum, atque emiſſarium vocari poſſe, credit. Paſcuntur, vt capræ, & oues, tota penè die: & ſub meridiem vbi ſol maximè feruet, ſimiliter atque illæ in vmbra deliteſcunt. Ouidius de ceruo Cypariſſi:

Lib. poſter. de philolog.

Armiger ceruus quis.

Quantũ paſcantur.

Aeſtus erat, mediuſque dies, ſoliſque vapore
Concaua littorei feruebant brachia cancri:
Feſſus in herboſa poſuit ſua corpora terra
Ceruus, & arborea frigus ducebat ab vmbra.

Metam. 10.

Quo tempore ſitire maximè indicauit Homerus. ſic enim apud illum Vlyſſes loquitur:

C Καὶ τότε τίς με θεῶν ὀλοφύρατο μοῦνον ἐόντα,
Ὅς ῥά μοι ὑψίκερων ἔλαφον μέγαν εἰς ὁδὸν αὐτὴν
Ἧκεν. ὁ μὲν ποταμόν δέ κατήϊεν ἐκ νόμου ὕλης
Πιόμενος, δὴ γὰρ μιν ἔχεν μένος ἠελίοιο.

Senſus eſt: verùm redeundo iam naui propinquus erat, cum aliquis Deus me ſolum exiſtentem eſt miſeratus, qui ingentem ceruum in viam impulit: qui Solis anxius ardoribus è ſylua deſcendens, ac ſitiens fluuium petebat. Ariſtoteles in phyſiognomonicis ceruum ſcribit eſſe animal timidiſſimum, vti leporem quoque & oues, quæ omnia, inquit, pilum habent molliſſimum: Et alibi, ceruæ, inquit, interprete Theodoro, (meliùs cerui, vt vtrumque ſexum comprehẽdamus, quod Attici etiam in fæminino, vt diximus, faciunt) timidæ ſunt: nam ſanguis eorum fibras non continet, ideoque non ſpiſſatur: Eſt certè famoſa ceruorum apud omnes timiditas, eademque naturalis, & paterno ſemini inſita, vt docet Lucretius, dum canit:

Timiditas.

Lib. 3. de rerum nat.

Denique cur acris violentia triſte leonum
Seminium ſequitur? dolu vulpibus, & fuga ceruis
A patribus datur, & patrius pauor incitat artus.

D Teſtatur Oppianus fruſtra hiſce animalibus tanta naſci cornua, cùm eis in pugna non ſolùm contra feras, aut canes, ſed ne contra lepores quidem vti auſint: Hinc ἐλάφειος ἀνὴρ, ideſt, ceruinus vir olim dicebatur, formidoloſus, & fugæ magis fidens, quàm viribus. Hincque Chabrias Athenienſis philoſophus, & imperator inclytus, dicere ſolebat: Terribiliorem eſſe exercitum ceruorum, duce leone, quàm leonum, duce ceruo. Rectè etiam Antiſthenes, referente Plutarcho, dicebat hoſtibus nos omnia bona optare debere, excepta fortitudine. Ea enim ſic fieri non poſſidentium, ſed vincentium, atque hanc ob cauſam credi naturam ceruo ignauiſſimo animali cornua mirandæ magnitudinis, atque aſperitatis ad ſui defenſionem dediſſe, docentem nihil vires, & arma prodeſſe ijs, qui ſubſiſtere non audent. Sed & Homerus, eodem teſtante, timidos fugacibus ceruis aſſimilat, & paſtore carentibus ouibus, & leporibus agitatis. Equidem Achilles apud illum, vt vir fortis, Agamemnoni velut imbelli, & ignauo conuitium facit hunc in modum:

Ceruin⁹ vir quis dicendus.

Orat. 2. de fortit. Alex.

Ceruinorũ cornuũ ethica explicatio.

Timidorum typus.

In vita Hom.

Οἰνοβαρὲς, κυνὸς ὄμματ' ἔχων, κραδίην δ' ἐλάφοιο.

Iliad. α.

Obijcit illi temulentiam, impudentiam in occupandis aliorum prẹmijs, & cor ceruinum, quod ad congreſſum timidus eſſet, & ipſe etiam Agamemnon milites ſuos timiditatis arguens, ait;

Τίφθ' ὕτως ἔστητε τεθηπότες ἠΰτε νεβροί. ideſt,

Iliad. δ.

Cur nam ſic ſtatis ſtupidi ſicut hinnuli?

Et Cleonymum taxat Ariſtophanes timidiſſimum hominem, quem Nebulæ per figuram cerui referebant. Eleganter etiam Claudianus de quodam effuſiſſimo curſu fugiente dicebat:

ceruoque fugacior ibat
Sudanti tremebundus equo.

In vita Flaminij. Et Alcæus poeta apud Plutarchum in Philippum Macedoniæ regem ſic canit:

Τὸ δὲ θρασὺ κεῖνο φιλίππου,
Πνεῦμα θοᾶν ἐλάφων ὤχετ᾽ ἐλαφρότερον.

Ideſt, interprete Xilandro:

Trux ſpiritus ille Philippi
Vel ceruos abijt prætereunte fuga.

Lib. 3. car. od. 5. Hinc item Horatius militem, qui ſe perfidiæ hoſtium ſemel commiſerit, conſtantiam pugnandi habere non poſſe, ceruæ plagis ereptæ aſſimilat, quæ ſcilicet inſitam conſuetudinem fugiendi vitare nequeat, inquiens:

Si pugnat extricata denſis
Cerua plagis: erit ille fortis,
Qui perfidis ſe credidit hoſtibus,
Et Marte Pœnos proteret altero
Qui lora reſtrictis lacertis
Senſit iners, timuitque mortem.

Argumentum eſt ὑποθετικὸν, perinde ac ſi diceret: vt cerua quæ laqueis ruptis, ſaluti, vitæque fuga conſulit, nunquam poſtea venatorem expectabit: Ita miles ſemel liberatus, nunquam ad ea pericula regredi, in animum inducet, vnde ſemel euaſit, ſed ignauus, & turpis, domi potius manebit. Huc pariter referri ait Caietanus illud Geneſis: *Neptalim ceruus emiſſus:* Non occurrit, inquit, magis apta, & quadrans metaphoræ huic res geſta, quàm hiſtoria Barac de tribu Neptalim *Cap. 49.* ſcripta Iudicum 5. Aſsimilatur enim miſſæ ceruæ Neptalim in Barac, eo quod cùm mitteretur dux prælij, noluit ſine Debbora proficiſci timidus, vt cerua. Porrò ceruos pro fugitiuis, & ſeruis apud antiquos vocari conſueuiſſe, propter timiditatem potiùs, & puſillanimitatem exiſtimem, quàm à celeritate, vt arbitratur Sextus Pompeius, cuius verba ſubiecimus, etſi in iſtis peruulgatis codicibus neutiquam comperias; *Seruorum dies*, inquit, *feſtus æſtimatur Idus Auguſti, quòd eo die Seruius Tullius natus, idem ædem Dianæ in Auentino dicauerit, cuius tutelæ ſunt cerui, à quorum celeritate fugitiuos vocant ceruos.* Eodem ſenſu ceruum Martialis, & eleganter, & antiquorum more, pro fugitiuo accepit, dum canit:

Lib. 19. de verb. ſignif.

Fugitiuorũ typus ceru⁹.

Suppoſitam fama eſt quondam pro virgine ceruam,
At nunc pro ceruo mentula ſuppoſita eſt.

Ita enim veteres adhuc codices retinere, hancque propriam, & genuinam lectionem eſſe, Petrus *Lib. 19. c. 8.* Crinitus aſſerit: nam ſi pro ceruo legamus puero, vt in vulgaribus codicibus legitur, qui, inquit, lepor in carmine? quæ feſtiuitas in poeta vrbaniſsimo fuerit, ſi, vt quidam legunt, pro virgine ceruam fuiſſe ſuppoſitam, nunc pro puero ſupponatur mentula? Siquidem & ſuprà dixerat:

Huic comes hærebat domini fugitiuus Achilles,
Inſignis forma, nequitiaque puer.

Idem Crinitus ceruum apud Comicos in eodem ſenſu accipi arbitratur, ex Aelij Donati ſententia, qui apud Terentium, vbi inquit: *quadrupedem conſtringito*, quadrupedem, exponit, ligaturæ genus in cruribus, aut item, quadrupedem ait poni pro ſeruo, & fugitiuo, hucque pertinere illud Virgilianum:

Saucius at quadrupes nota intra tecta refugit.

Sed & Græci ceruos pro fugitiuis accepiſſe videntur; ſiquidem Plutarchus in græcanicis ſcribit *quæſt. 38.* Canthariona ob hanc cauſam: ἔλαφον, ideſt, ceruum vocatum fuiſſe, quicunque ingreſſus eſſet Lycæum, ob hanc cauſam: Cantharion Arcas cùm ad Elienſes Arcadum hoſtes profugiſſet, & per Lycæum cum præda tranſijſſet, bello finito in Spartam fugit: Spartani uerò, oraculo ceruum eſſe reddendum iubente, Arcadibus eum reddiderunt. Cæterùm etſi ſic referat Plutarchus, tanquam Cantharion ceruus ſit appellatus, eo quod prius etiam Lycæum ingreſsi ſic appellarentur, rationis tamen plus habere videtur, ſi Canthariomem ſic primùm nominatum putemus, idque meritò, qui bis fugerit, transfuga primùm ad hoſtes, deinde in Spartam: à Cantharione uerò omnes Lycæum poſtea ingreſſos. Vtcunq; eſt, ab hac innata timiditate ἀναλκιν Oppianus uocauit ceruam, alij φυζακινόν: Et quod ad cauſam eius attinet, legimus in lib. de anat. uiuorum Galeno adſcripto, exceſſum ipſius cordis (cor proportione magnum ceruis eſſe, ſuprà oſtenſum eſt, taleq; eſſe & alijs timidis animantibus)

fecun-

A ſecundum diminutionem, & ſuperfluitatem frequenter in diuerſis particularibus reperiri, ipſiuſque quantitatem ſuperfluam in compoſitione (aliàs comparatione) corporis eius, nõ eſſe cauſam audaciæ, vt quidam autumant, neque quantitatem paruam, timoris, & pauiditatis: plura enim animalia nimiam habere quantitatem cordis in comparatione ſui corporis, eſſe tamen timida plurimum, vt lepores, & ceruos. Cauſam eius rei eſſe, quoniam in eis calor paruus eſt, & extra fertur pars plurima ad membra viuificanda, & ſenſificanda, & mouenda, ideoque non calfacere ipſum integrum, ſed relinqui integrum, & vacuum, vnde eſt pauiditas: E contrà eſſe parui cordis quædam, eademque audacia, quoniam in eorum corde eſt caliditas plurima, & coarctatur propter loci anguſtiam, & cum vehementia ebullit. Et ſic puto Lucretius timiditatis etiam cauſam facit frigidam corporis temperaturam, dum canit:

Cur ceruus cum corde magno timidus ſit.

Eſt etiam calor ille animo, quem ſumit in ira
Quum ferueſcit, & ex oculis micat acribus ardor:
Eſt & frigida multa comes formidinis aura,
B *Quæ ciet horrorem in membris, & concitat artus.*
Eſt etiam quoque pacatus ſtatus aeris ille
Pectore tranquillo qui fit, vultuque ſereno.
Sed calidi plus eſt ollis, quibus acria corda,
Iracundaque mens facilè efferueſcit in ira,
Quo genere in primis vis eſt violenta leonum:
Pectora qui fremitu rumpunt plerumque gementes;
Nec capere irarum fluctus in pectore poſſunt.
At ventoſa magis ceruorum frigida mens eſt;
Et gelidas citius per viſcera concitat auras:
Quæ tremulum faciunt membris exſiſtere motum.
At natura boum placido magis aere viuit:
Nec nimis irai fax vnquam ſubdita percit
C *Fumida ſuffundens cæcæ caliginis vmbras;*
Nec gelidi torpet telis perfixa pauoris
Inter vtroſque ſita eſt ceruos, ſæuoſque leones.

Ceruos autem eſſe frigidos lacryma dulcis, de qua ſuo loco, argumento eſt, quæ ſalſuginoſa eſt apris, qui magna pollent caliditate. Sed enim quod de animalis frigiditate philoſophi diſſerunt, lõgè aliter apud Euthymiũ inueniſſe ſe refert Pierius Valerianus, vt in ſubiecto habetur hieroglyphico: vehementiſſimi enim deſiderij ſignum eſſe ceruũ ad aquæ fontem adſpectãtem, diuinæ, inquit, indicant literæ, dum ita canunt: *Quemadmodum ſitibunda cerua inhiat ad aquarum riuos, ita anhelat anima mea ad te Deus.* Cerua enim ſuapte natura ita calida eſt, aiunt ſacri interpretes, vt frigidiſſimis reptilium carnibus releuetur, ideoque eas auidius appetit, quibus abſumptis naturali illo calore κατὰ τ̃ ἀντιπάθειαν, magis, ac magis concitato, ſtudioſiſſimè gelida fontium flumina perquirat. Cæterùm Ariſtoteles Lucretio conſentit his verbis: Quas autem fibras vocant, non omnis continet ſanguis, vt ceruarum ſanguis &c. Quamobrem id ſanguinis genus nunquam ſpiſſatur, ſanguis enim, qui dilutior eſt, frigidior eſt, itaque dureſcere non poteſt. Quoniam ergo ceruos natura timidiſſimos fecerat, eadem hoc incommodum duplici compenſauit commodo, ingenio ſcilicet, & velocitate cum corporis agilitate coniuncta. Ceruus, inquit Ariſtoteles, timidus eſt, D & ingenioſus: Dicam primò de velocitate, de qua ſic Galenus, cauſam reddens cur animantium alia audacia, alia robuſta; alia timida ſint, & imbellia: omnibus, inquit, aptum eſt corpus animæ moribus, & facultatibus: equo quidem fortibus vngulis, & iuba ornatum, inſtructumque eſt, etenim velox, ſuperbum, & generoſum eſt animal: Leoni autem vtpote animoſo, & feroci, dentibus, & vnguibus validum: ita autem & tauro, & apro, illi enim cornua, huic autem exerti dentes (quos Græci χαυλιόδοντας nominant) arma ſunt innata: ceruo, autem, & lepori (timida enim ſunt animalia) velox quidem eſt corpus, ſed nudum omnino, & inerme: timidis enim (opinor) velocitas quidem, arma verò ferocibus conueniebant. Neque igitur timidum aliquod armauit natura: Neque ferox, & ſtrenuum quodpiam deſtituit. Tantum Galenus, nulla facta cornuum ceruinorum mentione, quaſi ea nihil planè ceruo prodeſſe exiſtimaſſet. Quo ſenſu dicebat Ariſtoteles: Ceruis quoniam cornua præ nimio exceſſu ſuperuacua ſunt, alterum illis natura auxilium adhibuit, nempe velocitatem, grandis enim illa, & multifida cornuum magnitudo potius obeſt, quàm prodeſt. Hanc velocicatem, quam pro armis eis conceſſit natura, fugam vocat Lucretius, inquiens:

Lib. 7.
Cerui frigidinè, an calidi ſint.

2. de part. cap. 4.

Lib. 1. hiſt. cap. 1.

Lib. 17. de vſu par. c. 1.
Ceruorũ velocitas.

ſæuaque ſæcla

Tuta-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

Tutata eſt virtus, vulpes dolus, & fuga ceruos.

Hæc in latis campis, & pratis tanta eſt, vt fruſtra eos inſectentur canes velocitate longè inferiores, hinc ὠκύπους, ἀελλόπους, alipes, alatuſque, agilis item, & celer à poetis nuncupatur. Quam pedum agilitatem priſci in Achille fuiſſe tradunt, fingentes, quòd in infantia ſub Chirone fuerit ceruorum medullis enutritus. Vnde & ceruæ lacte canes nutriri iubet Oppianus, vt celeriores euadant. Legimus autem de Achille apud Catullum:

Naſcetur nobis expers terroris Achilles,
Qui perſæpe vago victor certamine curſus
Flammea præuertet celeris veſtigia ceruæ.

Achillis celeritas, & eius cauſa

Eundemque ceruos abſque canibus, & retium inſidijs aſſecutum Pindarus Nemeis canit:

Κτέινοντ᾽ ἐλάφους ἄνευ κυνῶν, δολίωνθ᾽ ἑρκέων
Ποσσὶ γὰρ κράτεσκε. ideſt,
Interficientem ceruos ſine canibus, doloſiſque ſeptis
Pedibus enim excellebat,

Sic & Statius de Parthenopæi Arcadis pernicitate ait:

Onerat celeberrima natum
Mater, & ipſe procul fama iam notus inermes
Narratur ceruas pedes inter aperta Lycęi
Tollere, & emiſſum curſu deprendere telum.

Lib. 2.
Sagittandi peritia in Mopſo.

Ob tantam igitur, tamque admirandam celeritatem Achilles non ſemel ab Homero ποδάρκης, & πόδας ὠκὺς dicitur. Idem præſtare Choramnæos ſiue Chorannios ſylueſtres Perſidis populos, in relationibus nauigationum in Indiam, reperio. Silius verò Italicus Mopſi peritiam ſagittandi exaltaturus cum ait & volantes per aęra volucres, & retia fugientem ceruum, in ipſo etiam curſu vulnera inferre nouiſſe:

Ille vagam cęlo dimiſit ſæpe volucrem,
Ille procul campo linquentem retia ceruum
Vulnere ſiſtebat, rueretque inopina ſub ictu
Antè fera incauto, quàm ſibila poneret arcus.

Lib. 6. Thebaid.
Quando cerui velocitatem exerceant.

Cùm enim vel venator, vel fera aliqua hoſtilis inſequitur, tunc velociores exercet curſus, id quod Statius eleganter oſtendit curſu in olympicis certantium pernicitatem indicaturus, inquit autem:

Volucres ijſdem modò tardius aruis
Iſſe videntur equi: credas è plebe Cydonum
Parthorumque fuga totidem exiluiſſe ſagittas:
Non aliter celeres Hyrcana per auia cerui,
Cùm procul impaſti fremitum accepere leonis,
Siue putant, rapit attonitos fuga cæca, metuſque
Congregat, & longum dant cornua miſta fragorem.

Lib. 3. hiſt.
In Pœnulo.
Grallatores qui.

Quam ceruorum pernicitatem, volaticum curſum dixiſſe videtur Saluſtius, cuius ſcilicet hæc verba citat Nonius: *Aut ille, ceruum qui volaticè currentem, ſparo ſecutus, aut tragula traijcit.* Hucque refer illud Plautinum: *At ſi ad prandium in ędem vos dixiſſem ducere, vinceretis ceruum curſu, & grallatorem gradu.* Sunt autem, vt id obiter dicam, grallatores, teſte Feſto, pantomimi, qui vt in ſaltatione imitarentur Aegipanas adiectis perticis furculas habentibus, atque in his ſuperſtantes ob ſimilitudinem crurum eius generis, gradiebantur, vtique propter difficultatem conſiſtendi. Quid autem velocius ipſis curis? Has autem ceruis comparat Horatius:

2. carm. od. 16.
Curarum velocitas.

Scandit æratas vitioſa naues
Cura: nec turmas equitum relinquit
Ocyor ceruis, & agente nimbos
Ocyor Euro.

Quàm faciant ſaltus incredibiles.
6. hiſt. 29.
Inter currendũ quieſcũt, & cur.

Porrò non tam curſu, quàm ſaltu etiam valent. Tradit Geſnerus intellexiſſe ſe, locum quendam Francofurto non procul diſtare, itinere forſan ſeſquihoræ à ceruino ſaltu nomen habere, in quo lapides duo erecti viſantur interſtitio pedum hominis mediocris quaſi ſexaginta, tanto enim ſpatio ſalijſſe illic ceruum, idque etiam ſupra plauſtrum oneratum, cùm venatores inſtarent. Cùm autem fugiunt, requiem inter currendum aliquam, vt Ariſtoteles ait, faciunt, conſiſtenteſque manent, dum, qui inſequitur, appropinquet, tum fugam iterum arripiunt. Quod meminiſſe etiam apparet Homerum, apud quem militibus ſuis ignauiã exprobrat Agamemnon, inquiens:

Ἀργεῖοι ἰόμωροι, ἐλεγχέες, οὔνυ σέβεσθε;
Τίφθ᾽ οὕτως ἔστητε τεθηπότες ἠΰτε νεβροί;

A

Αἵτ' ἐπεί οὖν ἔκαμον πολέος πεδίοιο θέουσαι,
Ἑστᾶσ', οὐδ' ἄρα τίς σφι μετὰ φρεσὶ γίνεται ἀλκή.

Senſus verborum eſt: O Argiui nominis dedecus, indignique militia, non pudet vos pugnæ ſubducere? Quaſi iam defeſſi armis hucuſque deportandis, nec vltrà procedere audentes, in modum hinnulorum timidiſſimi animalis, qui curſu defatigati in medio campo ſubſiſtunt, nec in occurſum tendunt, ſed in ſe occurrere permittunt. Ariſtoteles præcitato loco cur ſubſiſtant rationem reddit, quia interiora laborant, inteſtinum enim tam tenue, imbecilleque habere ait, vt, etiamſi leuiter percuſſeris, poſſit rumpi cute adhuc integra. Inuenio etiam apud authorem obſcuri nominis, in fuga ſi aquam bibens intrauerit, refocillari, & ad curſum reparari. Budæus ait, morem ceruorum eſſe, cùm profligatos ſe ſentiunt, & agitatu enectos, aut, vt venatores dicunt, durè, & atrociter actos ſyluarum opaca relinquere, atque in campeſtria ſe conijcere, (cuius rei ſuprà rationem aſſignauimus) interdum ad vicos, villaſq; propius accedere, idque ferè non antè facere, quàm animum deſponderint, omni ſpe depoſita ſolemnium perfugiorum. Eo tamen pacto ſæpe euenire, vt canibus ſe ſubducant: in campeſtri enim planitie, lociſque proſciſſis, & in veruactis, & verò in noualibus, tractuſque veſtigiorum, inquit, non æquè odoratus eſt, atque in vepribus, atque in ſyluarum cæduis, quia ſoleata tantùm veſtigia relinquuntur, exiliterque odorata, nullo nec crurum contactu, nec corporum; In recens autem inaratis eo amplius negotium faceſsit canibus odor ſoli ſubacti. Tantum ille. Alij aiunt, agitatum ceruum ideo magis fugere ad vias hominum publicas, quàm ad latibula, ne ſua occulta prodantur. Cordatos porrò ceruos, & catos eſse, & de ſalute ſua quodam cum intellectu mirè teneri, ait idem Budæus, ob incredibilem eius animantis ſolertiam, qua à natura munita eſt, præter volucrem celeritatem, & corniculare propugnaculum. (non enim omnes cerui ſemper fugiunt, ſed quidam teſte Alberto audaciores ſunt, & homines tranſeuntes per ſyluas, etiam inuadunt) Solere ceruos aiunt, ſimul vt ſenſerunt rem ſibi eſse cum aſseclis infeſtis, ſimul & ſagacibus, primùm alios alioſque fugæ lapſos, & gyros agglomerare: Deinde ſi porrò vrgeantur, ſtabula ceruarum popularium, ceruorum diuerſoria petere, ibique inter turbam promiſcuam, quaſi intra nebulam erroris canini ſeſe condere, interdum gregarios aliquot inde abigere, atq; ad aliquantum ſpatij permixtim veſtigia facere ad negotium canibus exhibendum. Cùm autem aliquantiſper hac ratione contechnati ſunt, ab illorum comitatu repentè ſe ſubducentes, per tramitem deuium longiuſculè abſcedunt, deinde interſiſtunt, vt interim canes veſtigia ceruulorum, aut ceruarum excipientes, diuerſi ab eis auferantur. Cùmque hæc ſtropharum commenta canum experientiſſimorum odorandi vis vicerit, circumſpicientia vtique venatorum adiuta, ad alia ſe denuò vertunt ſubſidia ſalutis; cuiuſmodi ſunt, per ſua quadrantenus recurrere veſtigia: deinde ſpiras fugæ intorquere multipliciter, & variè, & quàm fieri poteſt, perplexiſſimè, tum raptim longius procurrere: quæ omnia comminiſcuntur aduerſus canum ſagacitatem. Itaque interim dum canes intenti ſunt deducendis elapſibus, & extricandis, qui ab ipſis ceruis glomerati ſunt, ſpatia magna illa permetiuntur, cùm interea buccinarum hortamenta curſitantium canum acuant auiditatem. Solent autem cerui plerumque ferri ſecundo vento, tres, vt perhibent, ob cauſas: principio cùm aduerſo vento feruntur ventus naribus, & ore erumpens, fauces eorum vehementer arefacit, animęque ductum inhibet: Deinde ſecundo uento cedentes cùm canum uocem facilè excipiunt, ex eaque colligunt propinqui, an remoti ſint: Tum uerò olfactum ſui ſequaci turbæ adimunt. (hæc eſt etiam Plinij, & Solini ſententia, quorum ille: *fugiunt*, inquit, *latratu canum audito, aura ſemper ſecunda, vt veſtigia cum ipſis abeant*: hic verò *acceptis*, inquit, *canum latratibus ſecundo vento vias dirigunt, vt odor cum ipſis recedat*. Idem teſtatur Beliſarius experimento ſæpe comprobatum eſse aſſerens, ceruos, capreaſque, cùm quaſi flantem uentum petere currendo ſoleant, ut refrigerari ſpiritus curſu laborantes uento poſſint, ad uenti flatum canes collocandos eſſe. Atttahi enim à vento cerui ſolent capreæque, vt nolentibus quandoque venatoribus fugam arripere adnitantur. Vnde Alberto contrarium ſcribenti, agitatos nimirum ceruos contra ventum currere, vt ventos ab eis auferat voces canum, credendum puto non fuerit.) Mira autem eſt canum pertinacia, dirum autem fatum cerui cùm ad extremum laſſitudinis adductus operiri cogitur atrocem illam, clamoſamque canum coronam vndique ſe rictu petentem minaciſſimo, atque infeſtiſſimo, qua tandem circumuentus, poſt omnia ſalutis præſidia deplorata, repentè ſæpè aſſiliens primum quemque venantium, in quem incurrit, cornu petere ſolet, niſi ferro protinus excipiatur. Inter exempla huius animalis, vltima perfugia, exquiſitaque experientis, hæc commemoratu digna idem Budeus ſe comperiſſe aſſerit, viſum eſſe ceruum in armentum bubulum irrumpere, in bouemque inſilientem primoribus cruribus, armiſque complexum ad longiuſculum ſpatium uelut equo uehentem, poſtremis tantum ungulis terram ſtringere, ut odorem ſui canibus, quoad fieri poſſet, exilem, incertumque relinqueret. Ludouico Gallorum rege uena-

Syluis relictis, cur & quando campeſtria, & villas accedant.

Lib. poſter. de philolog. Ceruorum ſolertia in eludẽdis canibus.

Cur ſecundo vẽto currant.

Mira cuiuſdã cerui aſtutia.

toriæ

toriæ turbæ decurio, qui venator maximus appellatur, ad duodecimum ab vrbe (Pariſiorum) lapidem, inquit idem Budæus, venabatur viro præſidi id ſpectaculum gratificans, qui me comitem amicitiæ cauſa ſecum eò duxerat. Ibi cùm mentio huiuſmodi mirificentiarum ceruinarum incidiſſet, recordor eum hoc inter alia affirmaſſe: Me, inquit, pridem venante ceruum quẽdam ab ętate, & experientia vafrum; euenit feruente venatu, & longè iam progreſſo fugitiuus ille, vt non cõpareret: Et tamen canes nec vltra procedere vellent, nec in ſua veſtigia redire: Ibi omnes ſtupere, circumſpicere, inter ſe aſpicere, lapidem, quod dicitur, omnẽ venatores, & magiſtri mouere. Res erat miraculi plena, & Apollonianæ præſtigiæ ſimilis, quaſi ſublimis fera alipes abijſſet, aut terra diſcedente, rurſumque coeunte non compareret, aut oculos noſtros, canumque perſtrinxiſſet. Tamen omnia (vt fit in tali caſu) à nobis perluſtrando deprehẽſus eſt planus ille cornipes in furto ſui manifeſto, atq; memorabili. Alba ibidem erat ſpina enata in loco denſo, atque opaco, quę ad magnitudinem arboream excreuerat. In eam ceruus, dolis ſolennibus conſumptis, ſaltu ſe coniecerat. Stabat autem ille ſublimis, ramis fruticis ipſo ſaltu diuaricatis, ſic interceptus, vt inde deſilire non poſſet, ſiue forſan erat exanimatus; ibi enim quaſi compeditus, imbelliſque confectus eſt: dignus certè ob rei miraculum, qui fato truci eximeretur. Hæc itaque omnia ille.

Re deſperata in proximum flumẽ, aut mare ſe præcipitant.

Teſtatur præterea Xenophon ceruum omnis alius conſilij inopem in mare etiam, & aquas inſiliẽtem potius perire, quàm laniari ſe ſinat. Sed & venatores, dum nimis in aquam ſe præcipitantes perſequuntur in vitæ diſcrimen pertrahunt, quod iſtiuſmodi narratione aſtruit Pauſanias loquens de Sarone:

In Corinth.

Hunc, inquit, aiunt ad mare Saronidi Dianæ templum ædificaſſe, loco paluſtri, ac vadoſo ob eam cauſam Phœbeam paludem dictam: narrantque ipſum cùm venandi ſtudio plurimum delectaretur, ceruum vſque ad mare perſecutum, atque inde cùm fugientem acriùs vrgeret, ſed in eam alluuiẽ demiſiſſe: nantem verò longius iam à littore feram cùm prædæ cupiditate captus, non dimitteret in pelagus prouectum: Vbi & labore confectum, & maris æſtu iam propè ſubmerſum, diem ſuum obijſſe.

Quomodo ſibi medeantur.

Tradit Aelianus cauere etiam, dici, ceruos, ne quando in vulnera, quæ acceperint recentia, ſolis radius incumbens, priuſquam obducantur, carnem putrefaciat. Induſtriam autem ceruis eſſe in re medica, omnes memorant, Solinuſque tradit herbam, quam cinarum vocant, contra noxia edere gramina, & Plinius, eadem venenatis pabulis reſiſtere. Morſi à phalangio, vel à quouis generis eiuſdem, cancros, teſte Ariſtotele, edũt.

9. hiſt. c. 5.

Quod & Aelianus tradit, nec verè Gyllius ex Aeliani varijs, phalangium ceruis non minus, quàm hominibus pernicioſum dicit, & ab eo læſos celeriter perire, niſi ſylueſtrem hederam comedant, qua quidem adeſa phalangij acerbitas nihil eis quicquam noceat: Aelianus enim ceruos à phalangijs ictos edere cancros memorat; idque etiam teſtatur Plinius his verbis: *Percuſſi à phalangio, quod eſt aranei genus, aut aliquo ſimili, cancros edendo ſibi medentur*. Albertus verò etiam ait, fugere venenata, & ſi iacula veneno infecta, in loca eis conſueta, emittantur, recedere. Docuerunt itidem extrahẽdis ſagittis vtilem eſſe dictamnum, ſi eidem Plinio fides habenda ſcribenti:

Lib. 8. c. 27.

Dictamnum herbam extrahendis ſagittis cerui monſtrauere percuſſi eo telo, paſtuque eius herbæ eiecto. Dioſcorides tamen de dictamno diſſerẽs, iſtud aſcripſit capris, & antè eum M. Tullius in 2. de natura Deor. vbi hæc exarauit: *Capras auditum eſt in Creta feras cùm eſſent confixæ venenatis ſagittis herbam quærere, quæ dictamus vocaretur, quam cùm guſtaſſent, ſagittas excidere dicunt è corpore*. Sed & Ariſtoteles capris id adſcribit; Item & Theophraſtus. Geſnerus, corruptè ceruos pro capris apud Pliniũ legi, cùm inde arbitratur, quòd is ceruis Cretam carere, vt diximus, ſcripſerit, tum quòd alio loco à Plinio addatur, *mirèque capris expetitur, dictamnum enim*, inquit aliàs, *oſtendere, vt indicauimus, ceruæ vulneratæ paſtæ, ſtatim decidentibus telis. Non eſt alibi quàm in Creta*. Et paulò pòſt: *In Creta autem non ſpatiosè naſcitur, mirèque capris expetitur*; quod ex Theophraſto tranſtulit, vbi ille αἶγας, ideſt, capras ſagittis vulneratas, hac herba in cibo ſibi mederi ſcribit:

Dido amore ſaucia, furenſque, vt ceruam vulneratam referat.

Sed & Virgilius Didonis amorem amplificans per comparationem, à cerua telo paſtoris vulnerata, quæ vti dolore confecta huc, illucque diſcurrens, ſtare loco neſcit; ita Didonem amore ſauciam hic illic uagari, has illaſque ineptias, nulla dignitatis ſuæ habita ratione, facere ait; & ſanè huic negotio quàm aptiſſima comparatio eſſe uidetur: Nam Dido telo cupidinis ſaucia ceruæ ſagitta paſtoris vulneratæ; ſylua ciuitati; mobilitas curſuſque ceruæ Didonis motibus; ineptijs, concurſationibuſque comparatur: Et, ut cerua uulnerata uulneris ſui remedia, ita & Dido amoris ſui ignorat:

Vritur infelix Dido, totaque vagatur
Vrbe furens: qualis coniecta cerua ſagitta,
Quam procul incautam nemora inter Creſſia fixit
Paſtor agens telis, liquitque volatile ferrum
Neſcius. Illa fuga ſyluas, ſaltuſque peragrat
Dictæos, hæret lateri lethalis arundo.

A Cæterũ & ceruis etiam hoc rectè tribuetur:nam & Arabũ ſectatores,idem ſenſiſſe videntur: Illi
enim dictamnũ, pulegiũ ceruinũ appellant. D. Ambroſius,ceruos,ſcribit,vbi ægri ſunt,ramuſcu-
los oleæ comedere,ſed hoc remediũ ad elephantos,non elaphos.i.ceruos à veterib.referri videas.
Ceruorũ rurſus induſtriã,vel inde deprehẽdimus,quod,vt tradit Aelianus,in Amano,Libano, &
Carmelo Syriæ montib.cerui naſcũtur,qui cùm in Cyprũ tranſmittere volunt,gregatim ad litto-
ra perueniũt,ibiq,tãdiù ſecundos ventos pręſtolãtur,dũ per pacatiſſimã quietẽ bellè ſibi flare ſen-
ſerint,tũ fidẽti animo ſeſe traijcere mare ingreſſi,& ordine natã, & ferè in antecedẽtiũ tergo ſub-
ſequentes capita reponunt,ac nimirum dux idcirco retrocedit,quia non habet,vbi nitatur,& poſt
omnes clunibus proximi antegrediẽtis nitẽs,ex labore quieti ſeſe dat,ſimul & extremũ agmẽ du-
cit.In Cyprũ ideo tranſnãt,ꝙ paſtionũ,quę illic ampliſſimę eſſe dicũtur,deſiderio tenẽtur. Et pro-
fectò adeo feracẽ Cyprij ſe incolere regionẽ teſtantur,de agrorũ bonitate,vt Aegyptijs non cõce-
dant.Eodẽ modo Epirotici cerui in Corcyrã,quę cõtra Epirũ eſt,mare tranſeunt. Hæc ille. Eo au-
tẽ hęc res fit notabilior,quòd huiuſmodi grex,dũ traijcit mare,in odore terrę natat,vt Plinius an-
notauit:*Maria*,inquit,*tranãt gregatim nantes porrecto ordine,& capita imponẽtes præcedentiũ clu-*
B *nibus,vicibusq; ad terga redeuntes: Hoc maximè notatur à Cilicia Cyprũ traijcientibus, nec vident*
terras,ſed in odore earũ natant. Idẽ teſtatur Solinus:*Si maria*, inquit,*tranant,non aſpectu petũt lit-*
tora,ſed olfactu,infirmos ponunt in vltimo,& laſſorum capita clunib.per vices ſuſtinent. Sed & ean-
dẽ transfretationẽ Oppianus,& ex eo Gyllius clariſſimè memorauit in hęc verba:More claſſis na-
uiũ mare tranſnant,vnus ante cæteros natat,dux ad tranſmittendũ:hũc aliter capite innitẽs tergo
inſequitur,& ſimiliter cęteri deinceps ſubſequuntur. Cùm autẽ primus pręnatẽdo defatigatur,ad
extremum agmen recurrit,& caput in alterum inclinans paulum à labore recreatur. Secundus re-
cens defatigato ſuccedens anteit,atq; alij omnes in aliorum vicem ſuccedentes duces efficiuntur:
Pedibus tanquam remis vtuntur,cornua excelſa tanquam vela ventis permittunt. Recitat item
Strabo, agens de Curio Cypri vrbe, poetæ cuiuſdam elegiam, in qua ceruæ ſic de ſe loquuntur:

Lib. 3. Exameron. c. 8. & 6. exameron. c. 4.
Lib. 5. c. 56.
Ceruorũ ingenium in traijciendis maribus.
Cypri fertilitas.
Lib. 8. c. 32.
Lib. 14.

Ἱεραὶ τῷ φοίβῳ πολλὸν διὰ κῦμα θέουσαι,
Ἤλθομεν αἱ ταχειναὶ τόξα γύγειν ἔλαφοι. idest,
C *Nos ceruæ Phœbo ſacræ, dum tela per vndas*
Effugimus curſu venimus huc celeri.

Dicunt.n.inquit Strabo, ceruas ex Corycio iugo delapſas è Cilicio littore in Curiada actam tra-
nare,& addit poeta: Μυρίον ἀνδράσι θαῦμα νοεῖν πάρα πως ἀνόδευτον,
Χεῦμα δι' ἐρίνων ἐδράμομεν ζεφύρων. idest,
Res dictu mira eſt, quonam nos inuia pacto
Maria per aerios tranſiimus Zephyros.

Iam & in eo ſolers, ſagaxq; ceruus eſt,quòd cùm pinguerit (quod valdè tẽpore fructuum fit)nuſ-
quam apparet,teſte Ariſtotele,ſed lõgè ſecedit,vt qui pondere ſuæ corpulentiæ capi ſe poſſe faci-
lius,ſentiat:vel,vt ait Plutarchus,vt quod fugiendo conſequi nõ poſſunt,latendo impetrent. Pin-
gueſcunt autẽ æſtate ſupra modũ,quamobrẽ nec currere,inquit idẽ Ariſtoteles,poſſunt,ſed ſecũ-
do,aut tertio curſu capiũtur ab ijs,qui pedib inſectantur:hyeme extenuantur,debilitanturq;,ve-
re autẽ vigent maximè ad curſũ. Ad hæc cũ amiſerint cornua(ꝙ quotannis mẽſe Aprili fieri dictũ
eſt)occultant, teſte Ariſt.interdiu, idq; opacis faciunt locis,vt muſcarũ vacent tędio,paſcunturq;
D per id tẽpus noctu,donec recipiant cornua,quę vbi concreuerint, ſoli exponunt,vt excoquãtur, &
ſicceſcant,vbi iã nihil attritu arborũ,cùm ea ſcalpũt,indolent,tunc ea relinquũt loca cõfiſi habere
iam,quo repugnare poſſint,cùm res exigit. Plinius ad arbores ſubinde cornua experiri,&, vbi pla-
cuerit robur,in aperto prodire. Addunt item Oppianus,Aelianus,& Simocatus latere amiſſis cor-
nibus,vel tanquã inermes ſe eſſe, & imbecilles ſibi conſcios,vel pudore,quod arma,decuſq; ſuum
amiſerint:Superbire.n.cornibus ſuis,idem Oppianus aſſerit,nimirum vbi ætate vigent:nam alio-
qui,vel ipſo Lucretio teſte,vbi annis aggrauãtur,gaudent ſe cornib.ſpoliari. Sed verſus adſcribã:

Pinguiores facti latent.
Superbiunt in cornibus, ijsq; amiſſis latent.
Lib. 3.

Quod ſi immortalis noſtra foret mens
Non iam ſe moriens diſſolui conquereretur,
Sed magis ire foras, veſtemque relinquere, vt anguis
Gauderet,prælonga ſenex,aut cornua ceruus.

Fama eſt ceruum cornua ſua, dum ea deponit, defodere,quod eorũ vtilitatem homini inuideat.
Cæterùm hanc rem alij aliter tradunt:Oppianus enim id de vtroque cornu tradit, ſic canens:

Vt cornua defodiant.

Ἢ γὰρ εὐσχιδέων κεράων ὥρῃσι πεσόντων
Βόθρον μὲν κατὰ γαῖαν ὀρυξόμενοι κατέθαψαν
Ὄφρα κε μήτις ἕλησιν ἐπ' ἄυλακος ἀντιβολέσας
Κεύθονται δ' αὐτοὶ πυμάτοις, λασίῃσι τε θάμνοις,

Αἰδόμενοι ϑήρεσσι καρήατα τοῖα φανῆναι
Γυμνὰ, τάτοι προπάροιϑε μέτωπον ἀείροντο. idest,
Aſt vbi pulchrifidis ſublimia cornua ramis
Vertice labuntur, præſertim ſidere verno,
Effodit extemplo foueas, & humata recondit,
Nequis humi nactus capiat ſic fortè relicta:
Tum profugus degens extremis abditur oris,
Denſaque luſtra pudore graui ſuffuſus oberrat,
Turpe ratus coram nuda ceruice videri,
Quam tanto faſtu ſublimem attolleret antè.

Cæteri verò authores alterum tantùm cornu defodere ceruum aſſerunt, veruntamen alij ſini-
ſtrum, alij dexterum: de dextero Plinius: *cornua*, inquit, *cerui ſoli ſtato veris tẽpore amittunt; ideo*
ſub ipſa die, quàm maximè inuia petunt. Latent amiſſis, velut inermes, ſed & hi bono ſuo inuiden-
tes. Dextrum cornu negant inueniri ceu medicamento aliquo præditum. Idque mirabilius fatendum
eſt, cùm & in viuarijs mutent omnibus annis: defodique ab ijs putant. Sic ille, &c. alibi rurſus: F
Ceruus dextrum cornu terra obruit, contra rubetarum venena neceſſarium. Plinio ſubſcribit Æ-
lianus. Ceruus, inquit, non inſcius dexterum ſuum cornu vſui magno hominibus eſſe, hoc ipſum
inuidia flagrans, ne tanto bono homines fruantur, in terram occultat. Ariſtoteles verò è contra-
rio cùm dixiſſet ceruum cornua locis difficillimis amittere, & quà inueniri nequeant: vnde illud
prouerbium ſit ortum: *Quà cerui amittunt cornua*: ſubdit, cornu ſiniſtrum compertum eſſe à ni-
mine adhuc, fertur: Occulit id enim tanquam quodam medicamento præditum. Geſnerus etſi an
abiecta cornua occultent, & dexterumne magis, vt Plinius ſcripſit, an ſiniſtrum, vt Ariſtoteles, ni-
hil certi ſe habere profiteatur, conciliari tamen iſtorum forſan poſſe diſſidium arbitratur, dexte-
ri, & ſiniſtri acceptione varia. Nam, vt Ariſtoteles, inquit, docet lib. 2. de cælo cap. 2. dexterum tri-
bus modis vſurpatur; vel propriè, vt in animalibus, vnde principium motus fit ſecundum locum:
vel ad ſimilitudinem illius, vt in ſtatuis: vel impropriè, quòd rectà è regione dextero lateri noſtro
opponitur dexterũ, quod læuo læuum: Sic vates mundi, vel cæli dextera, & ſiniſtra accipiunt: Hac
ratione dexterum cornu ceruum ad nos quidem ſiniſtrum dici poterit. Sed cùm ex mera aliorum
narratione vterque ſcribat, parum referre exiſtimo ſiniſtrumnè, an dexterum cornu occulere di- G
camus. Albertus, cùm & ipſe ex aliorum relatu addidiſſet, cornua etiam eijcere in aquas, ne dex-
terum inueniatur, tanquam vſum aliquem illius intelligant, ſubiungit: ſibi tamen compertũ eſſe,
hoc non in vniuerſum eſſe verum, inueniſſe enim aliquando in ſylua frondibus obrutũ cornu ſini-
ſtrum. Sed & ipſe Ariſtoteles; aiunt, inquit, ceruos in Epiro cornu dexterum (non ſiniſtrum) humo
In mirabil. obruere, idque vtile eſſe ad multa. Ecce quod hic de dextero, antea dixerat de ſiniſtro, prout ſcili-
cet narrari audierat. Quamobrem, ſi verũ eſt, quòd defodiat, defodere vtrumq; arbitratus fuerim.
Certè Plutarchus loquens de Procle Epidauri Tyranno, qui Timarchũ Athenis venientem cum
Lib. de Pythia orac. pecunia, quando hoſpitio comiter accepiſſet, interfecit, cadauerq; eius ſtorea inuolutum in mare
abiecit: poſtea verò rebus ſuis conturbatis cùm Cleotinũ fratrem arcanè conſulturum de exilio, &
migratione, miſſiſſet; Deus reſpondit, fugam ſe eò, & migrationẽ Procli cõcedere, quò is ſtoream
deponi iuſſiſſet, aut quò ceruus cornu abijcit: Intellexiſſe itaq;, ait, Tyrannum ſibi à Deo impera-
ri, vt vel in mare demergeret ſeipſum, vel defoderet: Nam cerui cornu delapſum in terram, defo-
diendo tollunt è medio. Idem Plutarchus cur ceruus cornua ſua defodiat, inter ea miracula re-
Vermes quibus remedijs expellunt. cenſet, quorum cauſa reddi nõ poteſt. Ad veritatem modò, quod attinet, Geſnerus abijcere ea aſ- H
ſerit aliàs pariter, aliàs vnum poſt alterum horis aliquot, duodecim interdum, aut pluribus inter-
poſitis. Abiecta in viuarijs quidem negligi ab eis, nec humo obrui, nec aliter curari, obſeruatum
eſſe. Quin etiam in ſyluis ſæpenumero in aperto non occultata, defoſſavè reperiri, vt quod hac de
Cap. 42. re, veteres, inquit, tradiderunt, omninò fortaſſe fabuloſum ſit. Vtcunque eſt, apud Orum, vbi ſcri-
Vt venentur ſerpentes. bit, ceruum ſuos dentes infodere, fortaſſis pro ἔλαφος legendum ἔλεφας. Vt igitur ad induſtriã cer-
uorũ reuertamur: Cùm in eorũ ventre vermes innaſcuntur, & ruminantib. eis ad fauces aſcendũt,
inhærentque, loco non manent, ſed circumcurrunt: Inuenerunt autẽ remedium, nam ſerpentibus
deuoratis curantur, vt legimus in hippiatricis Græcis. Adhæc cùm ſe infirmos ſenſere, ſpiritu na-
riũ, teſte Iſidoro, ſerpẽtes è cauernis extrahũt, ac ſuperata veneni ꝑnicie illorũ pabulo reparantur.
Vincẽtius Belluacẽſis à ceruis edi ſerpentes ſcribit, vt caligini medeãtur oculorũ; & alius quidam
author obſcurus, quẽ phyſiologũ vocãt; ceruũ, ait, ſicubi ſerpentẽ eſſe cognouerit, aquam ore hau-
ſtam in cauum effundere, mox ſpiritu ſuo ſerpentes extractos pedibus conculcantem interimere.
Ceruorum autem duo eſſe genera, vnum quod extracti ſpiritu ſerpentis collum vtrimque calcans,
ita enectum vocat, quo deinde veneno intumeſcens, aquas petit, &c. euenit: Interim verò, dum
tumet,

A tumet, pilos mutat, & cornua abijcit. Alterum genus inuentum ſerpentem occidere, & à victoria, ſtatim ad montana paſcua ſe recipere. Baldus Angelus Abbatius apud Zoaram medicum Arabum præſtantiſſimum inueniri, ait, ceruos cùm abundè ſerpentibus ſunt ſaturati, ne veneni virus noceat, damnumque, aut noxam aliquam ſentiant, ad flumina ingentia, natura docente, ſe conferre, & ore ſummè tenus corpora demergere, nec tamen bibere quicquam, ſummoperè quippe læderet, ſed tam diù inſtare, quoad vi frigoris cogente hauſtum venenum per oculos deſudando illacryment: Sed de his lacrymis etiam ſuprà diximus. Scribit & Simeon Sethi, noſſe, quod ſi aquam ante ſerpentium coctionem hauſerint, intereant, propterea ſitim tolerare, eaque incendi. Legimus, & in gloſſa ordinaria in declaratione pſalmi 41. cuius initium eſt: *Quemadmodum deſiderat ceruus fontes aquarum, ſic te anima mea Deus*, ceruum ſenio grauem excreſcentibus pilis, & cornibus, ſerpentem naribus haurire, mox hauſto æſtuare veneno, vnde fontem ad bibendum ardentiſſimè deſideret, quo poto pilos, & cornua deponat. Oppianus quidem etiam agens de antipathia polypi, & murenæ, annoſum, & benè cornutum ceruum ſerpentes per ſyluas inueſtigare ſcribit, ſed quod eorum eſu cornua deponat, non addit: Sic enim B Laurentio Lippio Collenſe interprete canit:

Lib. 6. diſquiſ. c. 6.

Poſt deuoratos ſerpētes, quid agant.

Lib. 2. de piſcib.

Et veluti annoſus ceruus, cui cornua fronte
Sunt ramoſa, petit denſa veſtigia ſylua
Serpentis, nactuſque locum, tum naribus illum
Attrahit è luſtro, figitque in corpore dentes,
Implicitus genibus: ſerpens fera pectora nexu
Deuincit, collumque tenet, ſemeſa vorantur
Partim membrorum, partim lacerantur acutis
Dentibus, & diri cerui laniantur in ore.

Albertus quidem Plinium ſcribit de ceruo narrare, quod cùm ſentit ſe grauari ſenectute, ſpiritu per nares è cauernis ſerpentes extrahit, ipſe verò, verum eſſe non putat, neque id apud Plinium inuenias, nec fortè apud alium Authorem idoneum. Etymologus, & Varinus tradunt ceruos eſu viperarum φυσικῶς καθαίρεσθαι, ideſt, naturaliter purgari, nec pluribus explicant, per quos C meatus, & quomodo expurgentur. Geſnerus non de fæminarum duntaxat menſibus purgationis vocabulum hic accipit, vt aliàs ſæpe vſurpatur: Neque de alui ſubductione, ſed corporis totius per cutis poros latenter expurgati, quadam renouatione, qualem & elephantiacis quibuſdam eodem remedio vſis, contigiſſe legimus. Fit autem etiam, vt, dum pugnant cum ſerpentibus, ab ijs vulnerentur, quare tunc cancrorum eſu, quos ad flumina quærunt, ſibi medentur, vt ex Oppiano mox in rubrica de antipathia recitabimus. Iam verò etſi naturaliter ſyluas, deſertaque loca quærant, capti tamen non ſolùm cicurantur, verùm etiam vocati ad hominem accedunt, maximè cibi, & præſertim panis ſpe allecti, ideoque à delicatioribus in delitijs habentur, vt inſinuat Ouidius Cypariſſi pueri exemplo, præcipuè ſi alios pulchritudine præminebant:

Ex eſu ſerpētium purgari.

Vulnerati à ſerpentibus quo ſibi medeantur.

Vt cicurati alantur.

10. Metam.

Namque ſacer Nymphis Carthæa tenentibus arua
Ingens ceruus erat, latèque patentibus altas
Ipſe ſuo capiti præbebat cornibus vmbras:
Cornua fulgebant auro, demiſſaque in armos
Pendebant tereti gemmata monilia collo:
D *Bulla ſuper frontem paruis argentea loris*
Vincta mouebatur parilique ætate nitebant
Auribus è geminis circum caua tempora baccæ.
Ipſe metu vacuus naturalique pauore
Depoſito celebrare domos, mulcendaque colla
Quamlibet ignotis manibus præbere ſolebat.
Sed tamen ante alios Cæę pulcherrime genti
Gratus erat Cypariſſe tibi, tu pabula cerunm
Ad noua, tu liquidi ducebas fontis ad vndas,
Tu modò texebas varios per cornua flores,
Nunc eques in tergo reſidens, huc lætus & illuc
Mollia purpureis frenabas ora capiſtris.

Quod autem hic Cypariſſus puer Nympharum ceruo, hoc Tyrrhidæ pueri ceruo ſoror Syluia præſtitit, de quo Virgilius:

7. Aen.

Ceruus erat forma præſtanti, & cornibus ingens
Tyrrhidæ pueri, quem matris ab vbere raptum

Nutribant Tyrrhuſque pater, cui regia parent E
Armenta, & latè cuſtodia credita campi.
Aſſuetum imperijs ſoror omni Syluia cura
Mollibus intexens ornabat cornua ſertis,
Pectebatque ferum, puroque in fonte lauabat.
Ille manum patiens, menſæque aſſuetus herili
Errabat ſyluis, rurſuſque ad limina nota
Ipſe domum ſera quamuis ſe nocte ferebat.

Frena & iuga ferunt.

Apud Calphurnium Aſtilus paſtor ceruum quoque deponit, qui frena ſcit, & iuga ferre.

En aſpicis illum (inquit)
Candida qui medius cubat inter lilia, ceruum,
Quamuis diligat hunc mea Petale, accipe victor:
Scit frenos, ſcit ferre iugum: ſequiturque vocantem F
Credulus, & menſæ non improba porrigit ora.
Aſpicis, vt fruticet latè caput? vtque ſub ipſis
Cornibus, & tereti lucent redimicula collo?
Aſpicis, vt niueo frons irretita capiſtro
Lucet, & à dorſo, quæ totam circuit aluum
Alternat vitreas lateralis cingula bullas?
Cornua ſubtiles, ramoſaque tempora molles
Implicuere roſæ, rutiloque monilia torque
Extrema ceruice notant.

In Scythia equorũ munus obeunt.

Lib. 5. c. 5.

Lib. 1. epig. 105.

Sed ne quis nugari poetas exiſtimet, dum frenari ceruos inquiunt, is Aelianum etiam legat, apud quem inueniet, in Scythia nationem quandam eſſe ferorum hominum, quæ ex feritate ceruos in eam manſuetudinem traduxit, vt in cicuribus illis, tanquam equis, inſideat; & ne quis Scythicos illos ceruos, rangiferos eſſe arbitretur, habemus apud Solinum, in Scythia plurimos ceruos eſſe: Ad hæc in Ocdor regione Aſiæ ad oceanum ſeptentrionalem ſimiliter ceruos cicures equitari legimus. Præterea legimus Heliogabalum perditiſſimum Romanorum Imperatorem iunctis quaternis ceruis in publicum proceſſiſſe. Sed & ſeptem ceruorum bigas in pompa Ptolomæi Phila- G delphi fuiſſe, authorem habemus Athenæum, taleſque & in Romanorum ſpectaculis fuiſſe indicat Epigrammatarius, inquiens:

Mordent aurea quod lupata cerui,
Quod frenis Libyci domantur vrſi &c.

Mithridates quos ſui corporis cuſtodes inter dormiẽdum, eſſe voluerit.

Ceruum eſſe vigilantem, & vnde.

Sertorij cerua.

Ceruus Philadelphi græcam addidicit linguam.

Lib. 11. cap. 25.

Tomo 6.

Cerua in Eccleſia offerẽs hinnulũ ſuum.

Lib. 6. de ſolert. anim.

Magis mirum quod de Mithridatis Ponti regis ceruo recitat Aelianus in hæc verba: Mithridates Ponticus cùm ſomnum caperet, ſui corporis cuſtodiam non modò ſatellitibus committebat, ſed & tauro, & equo, & ceruo, quos manſuefactos habebat. Ij enim ad cuſtodiam eius dormientis aduigilantes, ſiquis accederet, quod ex ipſa reſpiratione ſtatim percipiebant, ille mugitu, alter hinnitu, ceruus ſua propria voce, eum è ſomno excitabant. Hæc Aelianus. Rectè autem videtur vigilem adhibuiſſe ceruum, cùm is parum dormiat, vt oſtendit Scaliger, addita etiã ratione non meatuum anguſtorum, vt nonnulli arbitrantur, ſed quod nubes illa vaporum, qui ſurſum rapiuntur, in cerebro non reſidet, ſed vlterior fit ad exeundnm, vnde cornua confirmentur. Habuit itẽ Sertorius inſignis ille Romanus, Hiſpanorum dux contra Romanos, ceruam cicurem, quam in expeditionibus ſuis ſemper habebat comitem, fingens Dianæ eſſe numen, à quo res gerendas auſpicaretur. Vt verò ex tam varijs rebus cõſtat, ceruos dociles, & induſtrios eſſe, ſic potiſſimùm illud quod H de Ptolomæi ſecundi, ſiue Philadelphi ceruo narratur, innoteſcit. hunc enim cerui hinnulum munere accepiſſe refert Aelianus, quẽ cùm aleret, ſic ad Græcum ſermonem aſſuefeciſſe, vt loquentes intelligeret, cùm tamen ante hunc ipſum creditum eſſet, ſolam Indorũ linguam ceruos percipere. Tradit verò etiam Lippomannus in vita Metaphraſtis ceruam in rebus quoque diuinis mirum in modum edoctam probè munus ſuum implere inuentam eſſe, miraculo magis, quàm docilitate; Nam ceruam Athenogenis euangelicæ lectionis tempore in diuinis officijs hinnulum ſuum eccleſiæ offerre conſueuiſſe tradit; Non deeſſe autem & ceruo ſuum ingenium, ex ijs quæ dicentur, manifeſtum erit; Ariſtoteles enim tradit, parere eas iuxta vias maximè ſolere metu belluarũ. Idem Plutarchus ſcribit, ſed imperitus interpres pro ceruis elephantos poſuit. Idem & Plinius; In *pariendo,* inquit, *ſemitas minus cauent, humanis veſtigijs tritas, quàm quæ ſecreta, & feris opportunæ.* Hinc apud Oppianum vbi habet; cerua cùm parit:

Τρίβον ἀνθρώπων ἀλεείνει.
Οὕνεκεν ἀτραπιτοὶ μερόπων θήρεσσι βέβηλοι.

A Hoc eſt: Semitas hominum vitat: nam humana veſtigia belluæ auerſantur. Legendum videtur τρίβον ἀνδρῶν οὐκ ἀλεείνει, ideſt, ſemitas virorum non vitat. Nam & rem ita ſe habere, præter præcitatos authores, Aelianus etiam teſtatur, idemq; ſenſiſſe poetam ex proximo verſu, quo cauſam eius facti reddit, apparet. Secundum vias, inquit Aelianus, interprete Gillio, cerua parere ſolet, quod quidem ſapienter facere videtur, vel quod hinnulis ſuis inſidias à feris timeat fieri, vel quia celeritatis fiducia homines egregiè contemnat. Non enim, tametſi infirmior, dubitat eos effugere poſſe: Poſtea autem quando ſe opimo corporis habitu affectam ſentit, non amplius iuxta vias partum edit, quod iam ſe minùs accommodatam ad currendum intelligit: At enim vel in ſaltibus, vel conuallibus parit. Sic ille. Vbi tamen Aelianus erraſſe videtur; neque enim de cerua apud alios legas, quòd, vbi iam corpulentior eſt facta, iuxta vias parere deſinat &c. ſed de ceruo mare hoc ferri, quòd cùm pinguiorem ſe ſenſerit, ideoque tardiorem, loca remota, & ſolitaria petat ex Ariſtotele, Plutarcho, alijſque recitauimus. Cæterùm nunquid reuera iuxta ſemitas pariat, non ſolùm quis dubitet, ſed refragetur etiam, cùm apud diuinum Iobum ceruarum partum legamus B adeo occultum eſſe, vt nequeat ab homine ſciri, ſed verba adſcribam: *Nunquid parturientem ceruam obſeruaſti? Nunquid numeraſti menſes conceptus eius, & noſti tempus partus eius?* Vide quàm malè conueniunt philoſophi cum theologo iſto antiquo: Torſit me certè locus iſte, quare refugiẽdum mihi fuit ad textum Hebraicum, in quo *iahale* legitur, quam vocem alij docti, vt annotat etiam Auguſtinus Steuchus, ibicem vertunt, & à verbo *alah* deducunt, quod eſt aſcendit, quòd ſit ſcilicet animal perniciſſimum: Quæ res occaſionem D. Hieronymo dederit, vt ceruam verteret, quæ & ipſa perniciſſima eſt. Repetit eundem pariendi locum, nimirũ iuxta vias, Ariſtoteles, quaſi rem pro certo habuiſſe videatur, additque & aliam ceruæ ſolertiam in partu: Ferarum quadrupedum, inquit, cerua maximè prudentia pręſtare videtur, tum quia circa ſemitas pariat, quo videlicet belluæ propter homines, minus accedunt: Tum etiam, quia cùm peperit, inuolucrum primũ exedit, mox ſeſelin herbam petit, quam cùm ederit, redit ad prolem. Quẽ philoſophi locum præcipitanter admodum reddidiſſe Plinium, apparet in hæc verba: *A partu duas habent herbas, quæ aros, & ſeſelis appellantur*; niſi deprauatum habuiſſe codicem arbitremur, nã pro χωρίον, quod eſt inuolucrum fœtus, vel vertit, vel legit ἄρον: quod animaduertit quoq; Dalechãpius, & Geſnerus. C Teſtatur verò idem Plinius eaſdem ceruas ante partum purgari ſeſeli, faciliori vtentes ita vtero; vt falli etiam credendum ſit Aelianum in varijs, dum ait: Phyſici referunt ceruum purgationis indignum apia comedere: non enim ſelinum, ideſt, apium, ſed ſeſeli, & non, τὸν ἔλαφον, ſed τὴν ἔλαφον, dicere debuerat: nam & Cicero, referente Gillio, dicit ceruas paulò antè partum perpurgare ſe quadam herbula, quæ ſeſelis dicitur: Et ipſe rurſus alicubi Plinius: *Silis, vel ſeſelis folia quoque vtilia ſunt, vt quæ partus adiuuẽt, etiam quadrupedum: hoc maximè paſcunt ceruę parituræ.* Haud verè itaque Albertus ſcripſit, per eſum ſileris (ſiler montanum ſeſeli videtur Maſſilienſe, quod inter tres ſeſeleos ſpecies eſt vſitatiſſimum) vterum præparare ceruas, vt faciliùs cõcipiant, eò quòd propter duritiem virgæ non accipiunt ſemen niſi fugiendo: non enim ad conceptum, ſed partum faciliorem ceruas hoc pabulo vti, cæteri authores aſſerunt. Addit modò etiam Ariſtoteles ceruæ ſolertiam exaltaturus, quòd hinnulum ſuum ducens in ſtabula, aſſuefacit, quò refugere debeat. Saxum hoc eſſe, ait, abruptum vno adito, quo loco eam, ſiquis inuadit, expectare, repugnareque, eſſe qui affirmant. Repetit autem hoc aliàs Ariſtoteles; addit inſuper Plinius, partus ſuos exercere curſu, & fugam meditari docere, ad prærupta ducere, ſaltumque monſtrare. Solinus verò etiam: *ceruas non qualibet partus ſuos*, ait, *educare, teneros ſtudioſè occulere, & abſconditos inter* D *profunda fruticum, vel herbarum, pedum verbere caſtigare ad latendum: cùm maturuerit ad fugam robur, exercitio docere curſus, & aſſuefacere ſalire per abrupta*. Quidam ex recentioribus ſcribit fœtum à ceruo occuli, ne à mare deprehendatur: quod cùm neque veterum authoritate, neque vlla certa obſeruatione confirmet, fidem, puto, non meretur: Nam & ex recentioribus Albertus hinnulos tenellos adhuc cerua, inquit, abſcondit; poſtea ad curſum maturos exercet, & fruteta tranſire docet, ne dum per loca fruticibus, arbuſtiſque referta currunt, cornibus hæreant, & capiantur. Cerua autem in educando fœtu ſola intenta eſt, mas nullam eius curam ſuſcipit, eſtque ceruæ erga fœtum non mediocris στοργὴ, quin accedentes etiam, teſte Xenophonte, ad eum non ſemel impugnat. Quem amorem atteſtans Ieremias, grandis ſterilitatis indicium facit, cùm ceruæ in agro parientes, fœtus ſuos relinquunt, vt explicat D. Hieronymus. Eundem expreſſit Hieronymus Vida in B. Virgine Maria, cùm filium ſuum, Saluatorem noſtrum intellexiſſet iam ad mortem raptum, ſine vllo mortis timore per medios eum ſatellites inquirente:

Cerua post partum aſtutia.

Cerua hinnulũ docet fugere, & ſaltare.

Cerua ſola fętus curam gerit, & quantam.

Cap. 14.

iamque illa per vrbem
Atque huc, atque illuc errat, triſtemque requirit
Indefeſſa locum, nunc hic, nunc hæſitat illic

Veſtigans oculis, atque auribus, omnia captans,
Sicubi concurſum, voces aut hauriat vllas.
Ac veluti paſtu rediens vbi veſpere cerua
Montibus ex altis ad nota cubilia fœtus
Iam dudum teneri memor, omnem ſanguine circum
Sparſam cernit humum, catulos nec conſpicit vſquam:
Continuò luſtrans oculis, nemus omne peragrat
Cum gemitu, tum ſi qua lupi, ſi qua illa leonis
Rapteris ſigna in triuijs conſpexerit, illac
Inſequitur tota obſeruans veſtigia ſylua
Perque viam paſsim linquit pede ſigna biſulco.

Muſica quãtopere delectentur.

Inter alia, quæ à naturalibus hiſtoricis de ceruis narrantur, eos ſummopere ſymphonia mulceri, ac oblectari referunt, Plinius ſcilicet, Solinus, & Ariſtoteles, quorum ille: *mulcentur*, inquit, *fiſtula paſtorali, & cantu*; addit Solinus ita paſtorum muſica oblectari, vt interim negligant paſcua. F Ariſtoteles verò tãta hinc affici, ait, voluptate, vt immemores ſui, nullo prorſus negotio capiãtur, quod ſcilicet propter animi abalienationem adeſſe tunc minimè ſuſpicantur, è veſtigio transfodiantur, atque ita fiant adblandientium præda, lætum aliquod conuiuium ſuo ludibrio exhilaraturi: ſed teſtimonium philoſophi adſcribam; Cerui, inquit, ſibilo, & cantu venantium capiuntur; mulcentur enim, alliciunturque ea voluptate; itaque alter venantium cantat palam, aut ſibilat, alter clam ferit à tergo, vbi ſocius iam tempus eſſe ſignificarit: Vnde eſt, quòd muſicam in conuiuijs reijci præcipit Clemens Alexandrinus: *Fiſtula*, inquit, *tribuatur paſtoribus: tibia autem ſuperſtitioſis hominibus, qui ad cultum idolorum contendunt; reuera enim hęc inſtrumenta ſunt à ſobrio conuiuio amandanda, quæ magis beſtijs, quàm hominibus conueniunt, & ijs hominibus, qui à ratione ſunt alieniores. Ceruas enim fiſtulis demulceri accepimus, & in laqueos, inter venandum, cantu duci à venatoribus*, &c. Addit nihilominus Ariſtoteles; ſi ceruus erectas auriculas teneat, acerrimè ſentire, nec latere inſidias poſſe; ſin demiſſas, facile interimi; vt inde colligere liceat cùm ſibilo, aut cantu capitur, demiſſas aures tenere. Idem legere eſt apud Plinium, & Solinum. Quas de auditu authoritates citat author adagiorum in prouerbio, *auribus arrectis*: Quanquam enim & aliæ animantes (nam ſoli homini immobiles ſunt) ſi quid eminus audierint, auriculas ſurrigant: G ceruo tamen, ijs arrectis, peculiaris, & acerrima auditu percipiendi vis eſt. Odore ſimiliter valere, inde conijcere licet, quòd, vt dictum fuit, dum maria tranant, non uident terras, ſed in odore eadem natant. Arbitror item ualere uiſu, idque habere cum capreis commune, nec aliunde μεγαλωπὲς uocauerit Oppianus.

Lib. 2. pedag. c. 4.

Quantũ polleant auditu, & odoratu, viſuque.

LIBIDO. COITVS. PARTVS.

Cerui libidinoſi.

VEHEMENTI amoris libidine cerui, teſte Oppiano, flagrant, ut tanquam gallinacei toto die ad uenerem non ceſſent incumbere. Budæus hac flagrantiſſima libidine ad menſem, ait, agitari, tuncque rabie pruriginis efferatos, & canes & homines atrociter inuadere: Deinde paulatim deſæuientes alterum paulò minus menſem abſumere: Atqui alij, non homines, & canes inuadere tunc, tradunt, ſed ſibi inuicem pugnare. Albertus: Cerui, inquit, tempore libidinis efferantur, & certant pro fæminis, ſeque H mutuis interdum uulneribus, uel mortis periculo conficiunt; Nec aliunde eſt, quod ceruorum genus ἀρίζηλον Oppianus dixit. Meminit eiuſdem ceruorum pugnæ etiam Virgilius loquens de libidine animalium:

Quid quę imbelles dant pręlia cerui.

Item Seneca in Hippol.

Si coniugio timuere ſuo
Poſcunt timidi pręlia cerui,
Et mugitu dant concepti
Signa furoris.

Hinc & Herminia apud Torquatum Taſſum furiis æſtuans amoris ex imbelli puella arma induitura, ait:

Si potrò ſi, che mi farà poſſente
A tolerar il peſo Amor tiranno,
Da cui ſpronati ancor s'arman ſouente

D'ar

A *D'ardire i cerui imbelli, e guerra fanno.*

Victori, vt domino, victum obedire, & ſequi eum tanquam herum, teſtatur Albertus. Et Ariſtoteles ait: cùm mares impleuerint fæminas ſeparari per ſeipſos, & propter libidinis graueolentiam, quemque ſolitarium ſcrobes fodere, fœtere more hircorum: facies quoq; eorum nigreſcere aſpergine, vt hircorum: degere ita, quo vſque imber accedat, tum paſcua repetere. Hæc ideo ceruo accidere, quia ſalax ſit ſua natura animal, atque etiam, quia pingui abundat. Coire incipit, teſte eodẽ Ariſtotele, menſe Auguſto, & Septembri ab Arcturo, implenturque paucis diebus, & ab eodem multæ. Idem de coeundi modo hæc retulit: Inter ea, quæ animal generant, augenturque magnitudine inſigni, nec ceruæ mares ſuos patiuntur, niſi rarò, nec vaccæ tauros propter rigorem genitalis, nimiamque tentiginem, ſed clunibus ſubſidentibus ſemen recipiunt genitale: Sic in ceruis manſuetis fieri viſum eſt. Et rurſus: Cerua plurimum ſubſidens coit, vt dictum iam eſt; marem enim ſuſtinere non poteſt ob eius contentiſſimum impetum. Veruntamen aliquando etiam ſuſtinent modo ouium, & ſocias declinant, cùm turgente iam venere, coitum appetunt. Tradit & Oppianus, ceruos non ſimiliter, atque aliæ feræ ſolent, coire, neque enim ſtantes, neque B cubantes, ſed magna celeritate currentes inire fæminas, & tamen properantes fugere vxores pedibus amplectuntur, non earum tamen curſum retardare poſſe: ſed inexorabiles illas ad conſiſtẽdum maritos ferre, & fugere perſeuerare: Eos autem duobus pedibus quantum poſſunt, curſimq; ſequentes coitum abſoluere. Addit item Ariſtoteles, marem non in eadem immorari, ſed mutare, breuique interpoſito tempore aliam, atq; aliam ſupergredi, quod poſtremum ſic repetijt Plinius: *Cerui in coitu viciſſim ad alias tranſeunt, & ad priores redeunt.* Eodem Plinio teſte, mares iam ſoluti deſiderio libidinis, auidè petunt pabula. Licet autem fæminæ conſerantur, non concipiunt tamen, ſi Solino credimus, ante Arcturi ſidus. Plinius verò etiam teſtatur ceruas cicures non concipere, niſi ab infantia fuerint educatæ, inquit enim: *Quæ ex feris mitigentur, non concipere, vt anſeres: apros verò tardè, & ceruos, nec niſi ab infantia educatos.* Ferunt vterum, teſte Ariſtotele, octo menſes, pariunt autem magna ex parte vnum, ſed nonnullas etiam geminos peperiſſe, addit perſpectum eſſe. Idem legimus & apud Plinium, vt verè ſcripſerit Xenophon, hinnulos vere naſci. Incrementum hinnulorum celere, vt idem Ariſtoteles meminit. Cerua dum lactat, ſeſe dimittit, C vel procumbit, vt Pollux ait, quod inficiatur Geſnerus, ſeſe obſeruaſſe ſcribens, hinnulos vel ſtantes, vel in genua demiſſos à matribus etiam ſtantibus lactari. Negat Ariſtoteles cæteris temporibus ceruæ vllam euenire purgationem, ſed cùm parit pituitoſo quodam humore purgari.

Lib. 10. cap. 63.

Quãdiu ferãt vterum.

Quando pariant.

Quomodo lactent.

SYMPATHIA. ANTIPATHIA.

HOMINEM naturaliter amare videntur; vrgente enim vi canum, vltrò ad eum, teſte Plinio, confugiunt: quin inſidiantem ſibi non videntur perhorreſcere, quod ex hiſce eiuſdem Plinij verbis colligo: *Animal eſt ſimplex, & omnium rerum miraculo ſtupens, in tantũ, vt bucula, aut equo accedente propriùs, hominẽ iuxta venantẽ non cernat, aut ſi cernat, arcum ipſum, ſagittaſq; miretur.* Meminit Ouid. hoc diſticho:

Nec ſe vicino dubitat committere tecto,
Qua fugit infeſtos territa cerua canes.

Amantes ſunt hominis.

2. de ponto eleg. 2.

Attagenum in eos amor.

Ex auibus amicas habet attagenes, qui tam mirificè eos amant, vt non ſolùm cùm vnà paſcuntur, D diſcedere ab ipſis nolint, verùm etiam dorſo ipſorum inſidentes, pilos vellicent, cuius amicitiæ teſtis eſt Oppianus, cùm canit:

Θάμβος ὅτ' ἂν κερόεσσαν ἀχαιΐνέην πτερόεντες
Ἀτταγέες νώτοισιν ἐπὶ σικτοῖσι θορόντες,

Ideſt, vt Bodinus transfert:

An non prodigium Atagenes eſt terga ſalire
Cornigeri cerui.

E contrà inimicas habet aquilas, ſaltem primum, & ſecũdum genus, quod meminit idem Plinius: *Primo & ſecundo,* inquit, *generi aquilarum non minorum tantum quadrupedum rapina, ſed & cum ceruis prælia. Multum puluerem volutatu collectum, inſidens cornibus aquila excutit in oculos, pennis ora verberans, donec præcipitet in rupes.* In capiendo autem hinnulos, nullo aquila aſtu vtitur, cuius rei monumentũ reliquit Homerus, in quodam prodigio, quo Iupiter indicat ſe preces Agamemnonis exaudiuiſſe per aquilam Hectorem ſignificans, per hinnulum ceruæ, Græcos fugiẽtes:

Αὐτίκα δ' αἰετὸν ἧκε τελειότατον πετεηνῶν,
Νεβρὸν ἔχοντ' ὀνύχεσσι, τέκος ἐλάφοιο ταχείης. ideſt,

Mox

Mox autem aquilam miſit perfectiſſimam volucrum,
Hinnulum tenentem vnguibus, ſobolem ceruæ velocis.

Vultures cerui ſi inimici ſunt.

Oderunt aquilas & vultures. Sed & vultures inuicem pro ceruina carne decertāt, quibus pugnantibus Cygnus, & Hercules inuicem decernentes armis aſſimilantur ab Heſiodo, dum canit:

Οἱ δ' ὥστ' αἰγυπιοὶ γαμψώνυχες ἀγκυλοχεῖλαι,
Πέτρῃ ἐφ' ὑψηλῇ μεγάλα κλάζοντε μαχέσθην
Αἰγὸς ὀρεσσινόμου, ἢ ἀγροτέρης ἐλάφοιο
Πίονος, ἥντ' ἐδάμασσε βαλὼν αἰζήϊος ἀνὴρ
Ἰῷ ἀπαὶ νευρῆς, αὐτὸς δ' ἀπαλήσεται ἄλλῃ
Χώρου ἄϊδρις ἐών. οἱ δ' ὀξαλέως ἐνόησαν,
Ἐσσυμένως δέ οἱ ἀμφὶ μάχην δριμεῖαν ἔθεντο.
Ὣς οἱ κεκληγόντες ἐπ' ἀλλήλοισιν ὄρουσαν. idest,
Atque vt vultures incuruis vnguibus repandi roſtrē
Rupe in excelſa, magno clangore dimicant,
Capræ montiuagæ gratia, aut feræ ceruæ
Pinguis, quam interfecit iaculando iuuenis vir,
Sagitta è neruo emiſſa: ipſe autem vagatur alio loco
Loci ignarus exiſtens, at illi celeriter animaduerterunt,
Certatimque pro ea pugnam acerbam inſtituerunt:
Sic & hi duo cum clamore contra ſe mutuo irruerunt.

Ceruus ſerpentibus, vt inimicus.

Mutuo item inter ſe odio, vt Oppianus docet, interprete Gillio, omne ſerpentium, ceruorumque genus flagrat inexpiabili. Serpentem ceruus longè latèque inquirens tandem in illius veſtigia longis flexionibus apparentia, iucundè peruenit, naribuſque ad cauernam admotis, ad pugnam pugnare nolentem ipſum attrahit. Serpens extracta in altum tollit collum, & crepitu dentiū horribilis eſt, & acerba ſibila anhelat: Contrà ceruus ridenti ſimilis è veſtigio inaniter pugnantem, & cerui collum, & crura circumplicantem, in ſexcenta fruſta lacerat. In Libycis ſinibus, magna vis ſerpentum, ceruum, cùm ſolus humi ſtratus iacet, vndique inuadit, & in eius pellem dentes configit, neque cerui vlla pars eſt, quæ non ſerpentibus circumfuſa ſit: Aliæ caput mordicus premunt, aliæ collum & pectus, ventremque diſtrahunt, aliæ item vtrimque circum latera verſantes inſtāt, nonnullæ crura, aliæ dorſum depaſcuntur, aliæ ex inguinibus pendent hoſtiliter infixæ. Hic omnibus doloribus refertus, primùm fugere tentat, & rugit, & quoquouerſum ſe verſat, ſed magna turba circumſeſſus, non poteſt elabi, ſed tamen ore dilaniat infinitam, & bellicoſam gentem, & incornibus inſequitur: Illæ verò nihil remittunt, ſed etiam ceruinis dentibus demorſæ audacter incumbunt. Is alias dentibus diſſecat, alias pedibus perdit, ac ſerpentum per terram permultus ſanguis diffluit, earumque membra ſemicomeſta ad terram abiectā palpitant, aliæ laceratæ in latera magno dentium robore inhæreſcunt, & ſola capita à reliquo corpore abſciſſa, cerui pellem adhuc pertinaciter retinent. Cùm autem ceruus ſe ita affectum ſentit, diuino quodam naturæ munere fluuium inquirit, vnde cancellos corripiens, medicinam ſibi facit, confeſtimque ferarum reliquiæ ex eius pelle excidunt, cicatrices autem obducuntur. Huc vſque Gillius, ex Oppiano. Cæterùm alij authores repugnare ceruis ſerpentes minimè tradunt, licet veriſimile illud videatur: Nam præterquam quòd Plinius, & ante eum Dioſcorides, famam eſſe tradant elaphoboſci pabulo ceruos reſiſtere ſerpentibus, hoc eſt, ſerpentum morſibus, apud Orum in hieroglyphicis etiam legimus ceruum, quoties viperam viderit, fugere, licet id falſum alij dicant. *Ceruis,* inquit Plinius, *Exi-*

Cum ſerpētibus acerrime pugnant.

cum ſerpente pugna: inueſtigant cauernas, nariumque ſpiritu extrahunt renitentes. Et rurſus: *Nec verò ipſi tio ſerpentibus eſſe ceruos, nemo ignorat, et ſi quæ ſunt extractas cauernis mandentes: Nec vero inſpirantesque tantum aduerſantur, ſed membratim quoque fugantur nidore cornus ceruini ſi vratur: pelles cerui ſubſtratæ ſecuros præſtant ab eo metu ſomnos,* &c. Eandem cerui cum ſerpente diſcordiam, hiſce verſibus oſtendit Lucretius:

Lib. 6. de rer. nat.

Naribus alipedes vt cerui ſæpe putantur
Ducere de latebris ſerpentia ſæcla ferarum.

Lib. 6.

Meminit eius & Lucanus inquiens:

Defuit et cerui paſti ſerpente medulla.

Lib. 5. de cauſ. plant.

Quomodo è cauernis hoſtē trahant.

Theophraſtus item ceruis ſcribit ſerpētes in pabulo eſſe, alijs verò veneno. Quomodo modò è latebris ſerpētes extrahat ceruus, Aelianus docere videtur his verbis: Mirifico quodam naturæ munere ceruus ſerpentem fundibus vincit, neque enim ipſum, tametſi hoſtis in latebram abditus, effugere poteſt: Etenim ille naribus ſuis in ſerpentis cauernam incumbens, vehemētiſſimè inſpirat, & ſpiritu ſuo, quaſi amatorio quodam alliciens, extrahit, inuitumque profert, ac nimirum procumben-

A cumbentem mandræ ingreditur, quod hyeme facere maximè ſolet. Videtur enim ſanè Aelianus vim, qua ceruus ſerpentem è latibulo extrahit, philtro comparaſſe, ac ſi ita à ſpiritu cerui traheretur, vt à magnete ferrum, à ſuccino paleæ. Quod ſi autem eo tanquam philtro ſerpens allicitur, non antipathia, ſed ſympathia quædam inter cerui, & ſerpentis naturam fuerit. Atqui ipſe tamen Aelianus, hoſtem cerui appellat ſerpentem, vt & alij authores, ſicut ex ſuprà dictis manifeſtũ eſt. Quod ſi tamen aliquis ſpiritum ſaltem cerui gratum inquiat eſſe ſerpentibus, ſiue caloris ratione, quo vt valde egent propter naturæ ſuæ frigiditatem, ita vehementer deſiderant: ſiue alia quadam ignota, vnde hoc etiam eueniat, quod Plinius tradit, vt è ſummo cerui gutture (ex quo ſcilicet ſpiritus meat) vſtis oſſibus ſerpentes congregari dicantur: reſpondet Geſnerus, cùm plurimæ, inquiens, cerui partes ſerpentibus aduerſentur, ita, vt vel auertant earum morſus, vt authores referunt, vel morſis iam læſiſque veneno, ſingulari remedio ſint, non veriſimile eſſe, quod Plinius de gutture vſto ſcribit, præſertim, cùm id neque authoritate alia vlla, neque experimento conſtet. Quamobrem non ſpiritum cerui, quatenus à ceruo proficiſcitur, ſed cõiunctum illi calorem, quatenus calor eſt, ſerpentes ſequi cõceſſerim, præſertim cùm id Aelianus ſcribat, hyeme potiſſimùm B fieri, quo tempore etiam reliquæ animantes, ſomno id temporis, & frigido veterno obnoxiæ, ſi incaluerint, moueri, & interdum progredi ſolent. Calfieri autem latibulum ſerpentis, ſpiritu tãtum immiſſo, poteſt, eò ſcilicet modo, quo frigidas hyeme manus fouemus. Hinc fortaſſis Aelianus dixit, ceruum naribus admotis, vehementiſſimè in ſerpentis cauernam inſpirare. Simpliciter quidẽ inſpiratio eſt, cùm aer externus ab animante attrahitur, expiratio verò cùm internus emittitur. Aelianus ſentire videtur ceruum expirantem, ideſt, emittentem halitum ſuum, illum inſpirare, hoc eſt, immittere in latibulum. Ego, inquit Geſnerus, modò ſerpentem trahi contrario exiſtimo, ceruo nimirum non emittente halitum, eoq; implente latibulum, ſed potius aerem latibuli quantum poteſt exhauriente, vt reſpirationis ſuctu eo euacuato ſerpens ſequatur, non aliter, quàm vinum, aut alius liquor, canali immiſſo, & aere extracto: Quo quidem modo etiam cucurbitulæ ſanguinem hauriunt. Et ſic propriè ſerpentem trahere, licet inuitum, & renitentem, vt ipſe Aelianus, & alij ſcribunt: Superiore enim modo non inuitus, ſed ſponte progrederetur ſerpens, gratum ſibi calorem ſecutus, vt verno ſolet, cùm ſolis calorẽ percepit. Rurſus opponi, inquit, poteſt, quod C Plinius inquit, cerui animam ſerpentes vrere: (Plinii verba ſunt: *elephantorum anima ſerpentes extrahit: ceruorum item vrit)* Atqui extracto, hauſtoque aere, vri non poſſunt, halitu autem ſuo immiſſo, & in latibulum, continuo ductu, inſpirato, poſſunt. Reſpondet non tanti apud ipſum Plinii verba eſſe, quanta rei ipſius ratio, certis argumentis conſiderata. Adſtipulari opinioni ſuæ, ſiue Oribaſius, ſiue alius author, cuius commentarios in Hipp. aphoriſmos Ioan. Guinterius Andernacus primus noſtro ſæculo in lucem dedit, is in lib. 1. aphoriſmum 29. ſcribens, ad quæſtionem, qua ratione ſemen viri genitale ad fundum vſque vteri veniat: ſciendum, inquit, ſic matricem illud exugere, quemadmodum ceruus ad orificium cuniculi, appoſitis naribus, inde extrahit ſerpẽtem. Qui geoponica græca collegit, Xenophontem teſtem adducit, quod ceruus ſpiritu ſuo (ſic ipſe Geſnerus vertit) ſerpentem, ceu vertigine affectam, ad ſeſe adducat, & rapiat attrahendo: Vbi græcè ſic legitur: ἔλαφος ἀνεμωμένη, καὶ ἐφελκομένη τῷ πνεύματι σκοτοῖ τὸν ὄφιν, καὶ καθέλκει πρὸς ἑαυτ. Cornarium, qui hæc rectè conuerterat, Andreas à Lacuna temerè reprę hẽdit, & ita reddenda fuiſſe ait: Exhauſtus ceruus, & vulneribus exaſperatus, ſuo ſpiritu ſerpentem obtenebrat, ad ſeſeque trahit: Et in caſtigationibus ſeorſim ſubiectis, ἀνιμάεσθαι, inquit, exinaniri, exhauririque; eſt, ἐφελκῦσθαι verò, exulcerari, nec non exaſperari vulneribus: Quæ quidem interpretationes tam riD diculę hoc in loco ſunt, vt refutare pigeat. Ε᾽φελκῦσθαι quidem rectè exponit, ſed nihil ad hunc locum, vbi ἐφελκομένη per ε in ſecunda ſyllaba, & ο in tertia legitur, hoc eſt, attrahens, non ἐφηλκωμένη per η, & ω, vt ipſe ſomniat. Fefellit eum, vtputo, quod ſequitur, verbum καθέλκει, quaſi idem repeteretur. Cæterùm ἀνιμᾷν, vel ἀνιμᾶσθαι, exhaurire quidem ſignificat, non ita tamen, vt animal viribus exhauritur, & deſtituitur, vel ſanguinis, ſudoriſque fluxu, aut labore debilitatur, ſed propriè aquam, vel alium humorem alicunde, vt ex puteo, exhaurire, καὶ ἄνω ἕλκειν ἱμάντι, ideſt, loro extrahere, vel attrahere ſurſum: Vſurpatur verò etiam de iis, quæ ſine fune, quouis modo ſurſum trahuntur: quod etſi multis teſtimonijs clariſſimum facere poſſem, nolo hac in re eſſe prolixior; Cui vacat, & libat, & adeat Varini dictionarium. Hæc itaque omnia Geſnerus. Cauſam verò cur ſerpentes deuorent cerui, ſuprà tactam hic omittimus. Caue autem ne in ſerpentem incideris cum ex latebris cerui anhelitu extracta effugerit, tum enim propter iracundiam vehementius ei venenum eſt, vt Nicander his aſſerit verſibus:

Lib.19.c.5.

ἀνιμᾷν quid propriè ſignificet.

Serpenti potentius venenum poſtquam à caverna extractus.

In Theriaca.

> Ἢ ὁπότε σκαρθμοὺς ἐλάφων ὀχεῇσιν ἀλύξας
> Ἀνδρὸς ἐνισκήψῃ, χολόων θυμοφθόρον ἰόν,
> Ἔξοχα γὰρ δολιχοῖσι κινωπισαῖς κοτέουσι

Νεβρο.

Νεβροτόκοι, καὶ ζόρκες, ἀνιχνέυουσι δὲ πάντα
Τροχιαλάθ' αἱμασιάς τε, καὶ εἰλυοὺς ἐρέοντες
Σμερδαλέῃ μυκτῆρος ἐπισπέρχοντες ἀϋτμῇ.

Ideſt, vt Petrus Iacobus Steue medicus Valentinus latino reddidit carmine:

Nec quando inſultus ceruorum feruidus ira
Deuitat ſerpens, vaſto ac ſe condit hiatu
Telluris, tetrum iaculans ex ore venenum.
Haud vulgaris enim eſt, quam ſeruant anguibus ira
Cornibus inſignes cerui, damæque fugaces,
Per luſtra horriſonos efflantes naribus orſus.

Canes naturali quodã odio ceruos perſequuntur.

Naturaliter præterea canes perhorreſcit ceruus, & canes ipſi, quamuis ad eorum venatum minimè inſtituti, ipſos perſequuntur. Affert Nonius ex ſatyra Varronis, cuius titulus erat, *pranſum paratum*, verſus hoſce: F

Contra coactus ceruus latratu canum
Fertur biſulcis vngulis necem videns.

Lib. 6. ſaturn.

Citat & hoſce Macrobius ex Vario:

Ceu canis vmbroſam luſtrans Cortynia vallem,
Si veteris poterat ceruæ compendere luſtra,
Sæuit in abſentem, & circum veſtigia luſtrans
Aethera per nitidum tenues ſectatur odores:
Non amnes illam medij, non ardua tardant,
Perdita nec feræ meminit decedere nocti.

Lib. 4.

Tanta autem inſita eſt voluntas, voluptaſque canibus capiendi ceruos, vt etiam per ſomnia ijs inſidientur, quod teſtatum reliquit Lucretius, his verſibus:

Venantumque canes in molli ſæpe quiete
Iactant crura tamen ſubitò, voceſque repentè
Mittunt, & crebras reddueunt naribus auras, G
Vt veſtigia ſi teneant inuenta ferarum
Expergifactique ſequuntur inania ſępe
Ceruorum ſimulacra fugæ quaſi dedita cernant,
Donec diſcuſſis redeant erroribus ad ſe.

Lib. 3. Georgic.

Virgilius loquens de immani peſtilentiæ vi, animalia dicit naturæ ſuæ robur obliuiſci, ac inter alia ceruos tunc nihil ſibi de canibus timere:

timidi damæ, ceruique fugaces
Nunc interque canes, & circum tecta vagantur.

Ouidius pariter hoc canum diſſidium, in canibus Actæonis ita expreſſit, vt nec transformato in ceruum domino ſuo, quod adhuc verbis profitebatur, parcerent:

Vndique, inquit, *circumſtant, merſiſque in corpore roſtris*
Dilacerant falſi dominum ſub imagine cerui.

Idem alibi hac vtitur ſimilitudine:

5. triſt. eleg. 10.

Vtque canum timidæ nactum veſtigia ceruæ
Latrantem fruſtra copula dura tenet. H
Vtque fores nondum reſerati carceris acer
Nunc pede, nunc ipſa fronte laceſſit equus.
Sic mea lege data vincta, atque incluſa Thalia,
Per titulum vetiti nominis ire cupit.

Metam. 13.

Ceruus inſtãtibus canibus velociſſimè currit.

Ceruum verò etiam cùm inſequentes habet canes velociori, quàm aliàs, curſu ferri Polyphemus apud eundem Galateæ exemplo indicat:

Non tantum ceruo claris latratibus acto
Verùm etiam ventis volucrique fugacior aura.

Simili planè ſenſu Silius Italicus dicebat:

Lib. 7.

Ceu pernix cùm denſa vagis latratibus implet
Venator dumeta Lacon, aut exigit Vmber
Nare ſagax è valle feras: perterrita latè
Agmina præcipitant volucros formidine cerui.

Lib. 2. Chriſtiad.

Appoſitè etiam Hieronymus Vida Iudæos Saluatorem noſtrum Ieſum Chriſtum rapientes, & in eum ſæuientes, canibus aſſimilat, qui ceruum cicurem inuadunt, cùm tantùm ſit canum in

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

A in ceruum odium, ac diſſidium, vt ne cicuri quidem per vrbem, vaganti parcant:

Veluti aſpexit ſi fortè magiſtri
Aſſuetum imperij ceruum media vrbe Moloſſus
Syluеſtrem ratus inſequitur, vix voce coercet
Venator rapido inſtantem ceruicibus ore.

Idem author, cerui, dum à canibus laceſſitur, pauiditatem eleganter expreſſit in Suſanna Virgine lapidibus obruenda, dum canit:

Lib. 1. Chriſtiad.

Stabat conſpectu in medio tremebunda puella
Iam ſuffuſa oculos mortis nigrore propinquæ,
Et poſitis terram genibus ſubmiſſa petebat:
Non minus exanimata metu, quàm in retia cerua
Acta canum latratu, & longo exercita curſu,
Cùm iam conſumptæ vires, cum ſe vndique cinctam
Hoſte videt, mortemque inſtantem certa moratur.

B Timiditas autem cerui, cùm à tergo habet canes, eò ſæpe progreditur, vt etiamſi quàm maximè ſitibundus, & iam fonti propinquus, ne tentato quidem fonte, fuga ſibi conſulat, ſicuti eleganter hiſce verſibus expreſſit Torquatus Taſſus:

Si come cerua, ch'aſſettata il paſſo
Moua à cercar d'acque lucenti, e viue;
Oue vn bel fonte diſtillar da vn ſaſſo,
O vede vn fiume tra frondoſe riue,
Se incontra i cani all'hor, che'l corpo laſſo
Riſtorar crede à l'onde, à l'ombre eſtiue,
Volge indietro fuggendo, e la paura
La ſtanchezza obliar face, e l'arſura.

Meminit denique huius diſſidij etiam Petrarcha:

C *Ch'io ſenti trarmi dalla propria image.*
Et in vn ceruo ſolitario vago
Di ſelua in ſelua ratto mi transformo,
Et ancor da miei cani fugo il ſtormo.

Iam verò alias feras penè omnes, quæ ex raptu viuunt, inimicas ſibi habent cerui; Calaber id oſtendit de lucta loquens Aiacis, & Diomedis in honorem Achillis: commiſſi ſunt, inquit, ferarum in morem, quæ in montibus ob ceruum in prælia ruunt, pabuli inopia laborantes, & pari robore præſtantes: neutra ne tantum quidem de impetu remittit, cùm vtraque ſit intrepida: ſic iſti æquis viribus in prælium deſcendunt. Homerus ex his aliquot nominat, Troianos ceruis aſſimilans, Græcos iſtiuſmodi feris:

Rapaces feras omnes pro hoſtibus habet ceruus.

Lib. 4. Iliad. N.

Cerui timidorũ typus.

Ὢ πόποι, ἦ μέγα θαῦμα τόδ᾽ ὀφθαλμοῖσιν ὁρῶμαι,
Δεινὸν, ὅ οὔποτ᾽ ἔγωγε τελευτήσεσθαι ἔφασκον,
Τρῶας ἐφ᾽ ἡμετέρας ἰέναι νέας, οἳ τοπάρος περ
Φυζακινῇς ἐλάφοισιν ἐοίκεσαν, αἵτε καθ᾽ ὕλην
D Θώων, πορδαλίων τε, λύκων τ᾽ ἤια πέλονται,
Αὔτως ἠλάσκουσαι, ἀναλκίδες, οὐδ᾽ ἐπὶ χάρμη.
Ὣς Τρῶες τοπρίν γε μένος, καὶ χεῖρας Ἀχαιῶν
Μίμνειν οὐκ ἐθέλεσκον ἐναντίον οὐδ᾽ ἠβαιόν.
Νῦν δ᾽ ἕκαθεν πόλιος κοίλης ἐπὶ νηυσὶ μάχονται.

Senſus verſuum iſtorum eſt: O facinus! quid nouitatis? quid ego prodigij video? quod me vnquam ſuſpicatus ſum fuiſſe viſurum, Troianos in caſtra veniſſe, qui antehac, neque conſerere nobiſcum manus, neque expectare nos vel momento temporis audebant: non ſecus ac imbelles, fugaceſque cerui, non reſiſtunt alijs feris, vt lupis, pardalis, lupis ceruarijs (alij lycopantheris vertunt) ſed in ſyluis huc illucque diſcurſantes harum ferarum pabulum fiunt. Nunc verò longè ab vrbe ad ipſas naues præliantur. De lupo, vt ceruo inhiet Aeſaci Heſperien virginem inſequentis exemplo, ſic indicauit Ouidius, inquiens:

11. Metam.

Viſa fuit Nymphe veluti perterrita fuluum
Cerua lupum, longèque lacu deprenſa relicta
Accipitrem fluuialis anas: quem Troius heros
Inſequitur, celeremque metu celer vrget amore.

Statius item ſummam indicaturus hoſtium puſillanimitatem fugientium, eos ceruæ aſſimilat, E
quæ inſequentem fugit lupum:

Lib. 2. Thebaid.

qualis cùm cerua cruentis
Circumuenta lupis nullum cui pectore molli
Robur, & in volucri tenuis fiducia curſu
Præcipitat ſuſpenſa fugam, iam iamque teneri
Credit, & eluſos audit concurrere morſus.

Θῶες item, ideſt, lupi ceruarij, plures ſimul ceruum inuadunt, laniantque: nam vulneratum (ſagitta ſcilicet) effugientem perſequuntur, Oppianus:

Ο῾ δ᾽ ἀμασσων ὀδύνῃσι,
Βεβρυχὼς ὀλοῇσι περίπλεος ὠτειλῇσιν,
Α῎λλοτ᾽ ἐπ᾽ ἀλλοίων ὀρέων διαπάλλεται ἄκρας,
Οἱ δέ μιν οὐ λείπουσιν, &c.

Senſus eſt: Fugit ille cruentus aliàs ad alia montium iuga, non deſerunt tamen eum thoes, ſed ſubinde infeſtant, & per interualla tandem conſumunt. Aparet autem Oppianum imitatum fuiſſe F præcitatum Homeri locum. Apud Homerum Myrmidones lupis comparantur, qui ceruum deuorant, hiſce verſibus:

Iliad. π.

Οἱ δὲ λύκοι ὥς
Ω᾽μοφάγοι, τοῖσίν τε περὶ φρεσὶν ἄσπετος ἀλκὴ,
Οἵτ᾽ ἔλαφον κεραὸν μέγαν οὔρεσι δηώσαντες
Δάπτουσιν. ideſt,

Hi verò, lupi tanquam
Crudiuori, quibuſque circamentes immenſum robur,
Qui ceruum cornutum magnum in montibus cæſum
Vorant.

Similiter perfectæ formæ inter ſe conferuntur apud Horatium Paris ceruo, Diomedes lupo: G

Lib. 1. carm. od. 14.

Antipathia cum lupo.

Ecce furit te reperire atrox
Tydides melior patre
Quem tu, ceruus vti vallis in altera
Viſum parte lupum graminis immemor,
Sublimi fugies mollis anhelitu,
Non hoc pollicitus tuæ.

Idem poeta de Hannibale, qui iam deſperabat ſe Romanos vincere poſſe, ſe ſuoſque ceruos illos, quia author nominis illorum à lupa nutritus dicitur, lupos vocat:

4. carm. ode 4.

Dixitque tandem perfidus Hannibal
Cerui luporum præda rapacium
Sectantur vltrò, quos opimus
Fallere, & effugere eſt triumphus.

Strabo ceruos cum lupis aggregari fabulari nonnullos aſſerit in lucis Venetorum, ita illic manſueſcere feras profitentes. Sed quomodo lupi ceruos inuadant ex nuperis Petrus Angelius Bargæus tradit in hæc verba: H

Lib. 5.

Lib. 5. Syriados.

Præcipites primam in pugnam, cædemque ſequuntur,
Inque aduerſa ruunt Graiorum terga: rapaces
Non ſecus atque lupi, quos alta excedere ſylua
Dira fames, luciſque vagæ mora tarda coegit
Si quando longo paſcentes agmine ceruos
Ire vident, primùm taciti veſtigia ponunt,
Mox propius ſaltu ſimul exiluere, feruntur
Vnà omnes: adiens hic illum euiſcerat atris
Dentibus: ille alium traiectum vulnere fauces
Occupat & rabido diſcerpit viſcera morſu.

Eſt etiam vbi Homerus Vlyſſem vulneratum ceruo, Traianos eum Græcis eripere conantes lyncibus, mox Aiacem ſuperuenientem leoni comparat:

Ἀμφὶ δ᾽ ἄρ᾽ αὐτὸν
Τρῶες ἕποντ᾽, ὡσεί τε δαφοινοὶ θῶες ὄρεσφιν
Ἀμφ᾽ ἔλαφον κεραὸν βεβλημένον, ὅντ᾽ ἔβαλ᾽ ἀνὴρ
Ἰῷ ἀπὸ νευρῆς. τὸν μέν τ᾽ ἤλυξε πόδεσσι

φεύγων

A Φεύγων, ἐφρ᾽ αἷμα λιαρὸν καὶ γούνατ᾽ ὀρώρῃ.
Αὐτὰρ ἐπειδὴ τόν γε δαμάσσεται ὠκὺς ὀϊςὸς,
Ὠμοφάγοι μιν θῶες ἐν οὔρεσι δαρδάπτουσιν,
Ἐν νέμεϊ σκιερῷ. Ἐπί τε λῖν ἤγαγε δαίμων
Σίντην. θῶες μέν τε διέτρεσαν, αὐτὰρ ὃ δάπτει.
Ὥς ῥα τότ᾽ ἀμφ᾽ Ὀδυσῆα δαΐφρονα ποικιλομήτην
Τρῶες ἕπον πολλοί τε καὶ ἄλκιμοι. αὐτὰρ ὅγ᾽ ἥρως
Αἴσσων ᾧ ἔγχει ἀμύνετο νηλεὲς ἦμαρ
Αἴας δ᾽ ἐγγύθεν ἦλθε, φέρων σάκος ἠύτε πύργον
Στῆ δὲ παρέξ, &c.

Inquit poeta: Offendūt Vlyſſem tū plurimorū, tum præſtantiſſimorū hoſtium ferro uallatū, & veluti quēdam inter crudos lynces ceruū, quē ſagitta confixū, ſed fuga ab oculis ſagittātis elapſum, ferę illę montoſo, ſylueſtriq; loco circūſiſtunt iā virib. ex curſu defectū, iā ſanguine frigeſcēte, dolorib. ex vulnere confectū laniant, deuorantq;. At ſi immanē illuc leonē fortuna demū adduxerit, B diffugiūt, relicta feræ fortiori ad deuorandū præda: Sic poſtquā Aiax Vlyſſi proximus aſtitit præferens illū turris inſtar clypeū, Troiani alij alio diffugerūt. Aſſimilatur itidē ab eodē Agamemnō leoni, Troiani verò fugientes, occiſoſq; ab eo nō audētes eripere, ceruę, q̄ leoni fętus ſuos relinquit deuorādos:

Iliad. λ.

Ὡς δὲ λέων ἐλάφοιο ταχείης νήπια τέκνα
Ῥηϊδίως ξυνέαξε, λαβὼν κρατεροῖσιν ὀδοῦσιν,
Ἐλθὼν εἰς εὐνὴν, ἁπαλόν τε σφ᾽ ἦτορ ἀπηύρα.
Ἡ δ᾽ εἴπερ τε τύχῃσι μάλα σχεδὸν, οὐ δύναταί σφιν
Χραισμεῖν. αὐτὴν γάρ μιν ὑπὸ τρόμος αἰνὸς ἱκάνει.
Καρπαλίμως δ᾽ ἤϊξε διὰ δρυμὰ πυκνὰ, καὶ ὕλην
Σπεύδουσ᾽ ἱδρώουσα κραταιοῦ θηρὸς ὑφ᾽ ὁρμῆς.
Ὣς ἄρα τοῖς οὔτις δύνατο χραισμῆσαι ὄλεθρον
Τρώων, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ ὑπ᾽ Ἀργείοισι φέβοντο.

Quaſi diceret: Interfectos cùm inſpexiſſent cæteri Troiani non aliter ab Agamemnonis manibus ſubleuare aut potuiſſent, aut auſi eſſent, quàm cerua teneros fœtus, ſi fortè vel interfuit, vel interuenit, cùm eos in ipſo cubili nactos immanis leo ſtatim acri dente confringit, atque exanimat. Atque vt miſera illa hoc ipſo, quod tam filijs vicina eſt, timidior pro ſua, quàm audacior pro illorum ſalute, in confragoſas ſyluas, ſaltuſq; ſe proripit, tremebunda, anxia, ſudorib. manans: ſic Troiani ſibi timentes ſe auerterunt. Menelaus etiam ſumma affectus lætitia, quod ſingulari certamine cum Paride eſſet congreſſurus leoni aſſimilatur, qui famelicus ceruum deuorandum inuenit:

Ὥστε λέων ἐχάρη μεγάλῳ ἐπὶ σώματι κύρσας,
Εὑρὼν ἢ ἔλαφον κεραὸν, ἢ ἄγριον αἶγα,
Πεινάων (μάλα γάρ τε κατεσθίει, εἴπερ ἂν αὐτὸν
Σεύωνται ταχέες τε κύνες, θαλεροί τ᾽ αἰζηοί)
Ὣς ἐχάρη Μενέλαος Ἀλέξανδρον θεοειδέα
Ὀφθαλμοῖσιν ἰδὼν, φάτο γὰρ τίσασθαι ἀλείτην. ideſt,
D *Sicut leo gauiſus eſt, qui in magnum corpus inciderit,*
Inueniens vel ceruum cornutum, vel ſylueſtrem capram,
Fameſcens (valdè etenim deuorat, etiamſi ipſum
Agitent veloces canes, florenteſque iuuenes)
Sic gauiſus eſt Menelaus Alexandrum diuinum
Oculis conſpicatus: ſperabat enim vlturum ſe eum, qui peccarat.

Idem rurſus Menelaus in procos Penolepes ſtomachans exclamat: O ignauos homines, qui in thoro viri fortiſſimi cubare volunt, veluti cerua in ſyluæ receſſu in leonis cubili catulos nuper natos locans, ipſa per ſaltus diſcurrit altas paſcendo valles: At ille cubile repetens matri, ac natis fatum affert: Sic Vlyſſes illis perniciem tulerit:

Odyſſ. ρ.

Ὢ πόποι, ἦ μάλα δὴ κρατερόφρονος ἀνδρὸς ἐν εὐνῇ
Ἤθελον εὐνηθῆναι ἀνάλκιδες αὐτοὶ ἐόντες.
Ὡς δ᾽ ὁπότ᾽ ἐν ξυλόχῳ ἔλαφος κρατεροῖο λέοντος
Νεβροὺς κοιμήσασα νεηγενέας γαλαθηνοὺς,
Κνημοὺς ἐξερέῃσι, καὶ ἄγκεα ποιήεντα
Βοσκομένη ὁ δέ τ᾽ ὦκα ἑὴν εἰσήλυθεν εὐνὴν,
Ἀμφοτέροισι δὲ τοῖσιν ἀεικέα πότμον ἐφῆκεν.
Ὣς Ὀδυσεὺς κείνοισιν ἀεικέα πότμον ἐφήσει.

Eſt etiam ubi Hectoris & robur, & Græcos diſſipandi præcipuum deſiderium indicaturus, leoni E illum, Græcos canibus ceruos uenantibus comparat. Quemadmodum, inquit, agreſtibus uiris, *Iliad. O.* agreſtibuſque canibus aliquando contingit, ut dum cornigerum ceruum, aut feram capram indagant, nec adipiſcuntur, quippe defendentem ſe aut inacceſſa petra, aut horrido ſaltu, ſi eis indagantibus, ac clamantibus interueniat ipſa uia uilloſus leo, ſtatim, quantumlibet animoſi auertuntur in fugam: Sic &c. Verſus græci hi ſunt;

Οἱ δ' ὥς ἢ ἔλαφον κεραὸν, ἢ ἄγριον αἶγα
Ἐσσεύοντο κύνες τε, καὶ ἀνέρες ἀγροιῶται.
Τὸν μέν τ' ἠλίβατος πέτρη, καὶ δάσκιος ὕλη
Εἰρύσατ' οὐδ' ἄρα τέ σφι κιχήμεναι αἴσιμον ἦεν.
Τῶν δέ θ' ὑπαὶ ἰαχῆς ἐφάνη λῖς ἠϋγένειος
Εἰς ὁδὸν, αἶψα δὲ πάντας ἀπέτραπε καὶ μεμαῶτας
Ὣς Δαναοὶ, &c.

Iliad. Π. Et rurſus eũdem Hectorem, nec non & Patroclum, dum alteri alter eripere Cebrionem conatur, F leoni comparat, inquiens:

Ἕκτωρ δ' αὖθ' ἑτέρωθεν ἀφ' ἵππων ἆλτο χαμᾶζε.
Τὼ περὶ Κεβριόναο λέονθ' ὣς δηρινθήτην
Ὥ τ' ὄρεος κορυφῇσι περὶ κταμένης ἐλάφοιο,
Ἄμφω πεινάοντε, μέγα φρονέοντε μάχεσθον
Ὣς περὶ Κεβριόναο δύω μήστωρες ἀϋτῆς.
Πάτροκλός τε μενοιτιάδης, καὶ φαίδιμος ἕκτωρ.

Senſus eſt: Hector è curru deſilijt Diomedi occurſurus, ut quales duo leones, tum natura, atque ætate magnanimi, tum præſente fame ſæuiores, circa interempti cerui corpus in montibus præliãtur: Tales duo hi præſtãtiſſimi belli principes, circa Cebrionẽ cõcurrentes, mutuum exitiũ inferre nitebãtur. Quẽ Homeri locum de ſingulari Cygni & Herculis certamine, ſic imitatus eſt Aſcræus:

Ὡς δὲ λέοντε δύω ἀμφὶ κταμένης ἐλάφοιο
Ἀλλήλοις κοτέοντε, ἐπὶ σφέας ὁρμήσωσι,
Δεινὴ δέ σφ' ἰαχὴ, ἄραβός θ' ἅμα γίνετ' ὀδόντων.
Ὣς οἱ κεκληγόντες ἐπ' ἀλλήλοισιν ὄρουσαν. ideſt,

Vt autem leones duo, pro occiſa cerua
Sibi mutuò ſuccenſcentes in ſeipſos impetum faciunt,
Sæuuſque inter ipſos rugitus, ſtrepituſq; exoritur dentium:
Sic & hi duo cum clamore contra ſe mutuò irruerunt. G

Odyſſ. Z. Comparat Homerus itidem leoni famelico ceruum, uel aliud quoduis animal quærenti, & famem ſedare anhelanti Vlyſſem naufragum, & ex longo itinere fame languentem:

Βῆ δ' ἴμεν ὥς τε λέων ὀρεσίτροφος, ἀλκὶ πεποιθὼς,
Ὅς τ' εἶσ' ὑόμενος, καὶ ἀήμενος, ἐν δέ οἱ ὄσσε
Δαίεται. αὐτὰρ ὁ βουσὶν ἐπέρχεται, ἢ ὄιεσσιν,
Ἠὲ μετ' ἀγροτέρας ἐλάφους. κέλεται δὲ ἑ γαστὴρ
Μήλων πειρήσοντα καὶ ἐς πυκινὸν δόμον ἐλθεῖν
Ὣς Ὀδυσεὺς κούρῃσιν ἐϋπλοκάμοισιν ἔμελλε
Μίξεσθαι, γυμνός περ ἐών. χρειὼ γὰρ ἵκανε.

Senſus eſt: Statimque exijt leonis more, qui in monte nutritus fidens, minitans, ſpiranſq;, ac oculis ardentibus ingreditur in boues, aut oues, aut ceruas agreſtes inuaſurus, fame ſuadente in do- H mum frequentem irruit, & in pecudes graſſatur. Hunc eundem leonis, famelici hoſtilem in ceruum impetum in Mezentio duce ſic expreſſit Virgilius:

10. Aen.

Impaſtus ſtabula alta leo ceu ſæpe peragrans
(Suadet enim veſanu fames) ſi fortè fugacem
Conſpexit capream, aut ſurgentem in cornua ceruum:
Gaudet hians immane, comaſque arrexit, & hæret
Viſceribus ſuperaccumbens, lauat improba teter
Ora cruor.
Sic ruit in medios alacer Mezentius hoſtes.

7. Thebaid.

Leoni quam grata cerui caro.

Docet & Statius Capanei ſtrenui ducis ſimilitudine, quantopere cerui eſu delectetur leo, necnon etiam, quàm hoſtili animo eum inuadat:

Iactanti talia fruſtra
Turbidus aerea Capaneus occurrit in haſta,

Qualis

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

A *Qualis vbi primam leo manè cubilibus altis*
Erexit rabiem, & ſæuo ſpeculatur ab antro,
Aut ceruum, aut nondum bellantem fronte iuuencum:
It fremitu gaudens, licet arma, gregeſque laceſſant
Venantum: prædam videt, & ſua vulnera neſcit:
Sic tunc congreſſu Capaneus, &c.

Ouidius uerò Arionis harmoniæ dulcedinem indicaturus, ei animalia, etſi naturaliter inuicem diſſidentia, ita aures præbuiſſe ait, ut naturæ quaſi propriæ oblita, unà tanquã amica auſcultarẽt:

2. Faſtor.
Arionis ars, vt feras demulſerit.

Sæpe ſequens agnam lupus eſt à voce retentus
Sæpe auidum fugiens, reſtitit agna, lupum.
Sæpe canes leporeſque vmbra iacuere ſub vna,
Et ſtetit in ſaxo proxima cerua leæ.

Et aliàs rurſus:
Sic agna lupum, ſic cerua leonem
Sic aquilam penna fugiunt trepidante columbæ.

1. Metam.

B Scribit porrò Ariſtoteles ceruos ab urſis inuadi, quod idem meminit Ouidius, dum canit:

8. hiſt. 5.
3. triſt. eleg. 10.

Vtque fugax auidis ceruus deprenſus ab vrſis,
Cinctaque montanis, vt pauet agna lupis.
Sic ego belligeris à gentibus vndique ſeptus,
Terreor hoſte meum penè premente latus.

Idem & ſæuitiam tigridis in ceruum oſtendit in Progne Ityn Therei filium dilaniante:

Metam. 6.
Tigridẽ inimiciſſimã ſibi habet belluam.

Nec mora traxit Ityn veluti Gangetica cerua
Lactentem fœtum per ſyluas tigris opacas.

Silius uerò pauorem, quem, uiſa tigride, concipit ceruus, ſic expreſſit;

Lib. 5.

Tum verò aſpiciens pauitantem, & condere ſemet
Nitentem ſocijs iuuenem: ceu tigride cerua
Hircana cum preſſa tremit, vel territa pennis
Colligit accipitrem cernens, in nube columba.

C Hinc eſt quod & Horatius inter alia ἀδύνατα recenſet & hoc:
Iuuat vt tigres ſubſidere ceruis.

Fugit & arietem ceruus, ut apud ueterem Ori interpretem legimus, ſed in textu græco ἐλεφας eſt, non ἔλαφος. Horrent denique cerui, teſte Alberto, gannitum uulpium. Dantur modò etiam plantæ, quibuſcum non benè conuenit ceruo. Κάκτος, inquit Varinus, genus eſt ſpinæ, qua hinnulus ictus inutilia habebit oſſa ad tibias. At uerò Antigonus in congerie mirabilium narrationũ, uulgatum eſſe ſcribit, ſpinæ genus in Sicilia, quod uocatur cactus, quam ſi ceruus calcet, & ſaucietur, oſſa eius nullum ſonum edere poſſe, unde etiam Philetas, inquit, de ea hæc expoſuit:

Ceruꝰ arietem fugit, et vulpium gãnitum.
Antipathia cum cacto.

Atque euitato cacti mihi vulnere acutæ
Argutum carmen mortua cerua canat.

Eſt & aſphalathus ſpinæ genus, quo ceruum tactum emori ſcribit Pierius. Poſtremò rubras pennas è funiculo pendentes, mirum eſt, quantum formident cerui; qua de re ſic legimus apud Cælium; D *Ceruos*, inquit, *rubræ pennæ aſpectu terreri nonne & Auſonius comprobat illis verſibus?*

Cum Aſpalatho ſpina.
Rubras pennas fugit.

An cum fratre vagos dumeta per auia ceruos
Circumdas maculis, & multa indagine pinnæ?

Id & Seneca uidetur ſignificare libro de clementia 1. *Si feras*, inquit, *linea, & pinna concluſas contineas, iubeaſque telis inceſſi, tentabunt fugam per ipſa, quæ fugerant, proculcabuntq; formidinem.* Sed & in georgicis commeminit Virgilius, ubi de ceruis ait;

Pennis vt terreantur cerui.
Lib. 3.

Puniceæve agitant pauidos formidine pennæ.

Et Ouidius;

Metam. 15.

Nec formidatis ceruos includite pennis.

Quin & Lucanus:

Sic dum pauidos formidine ceruos
Claudat odoratæ metuentes aera pennæ.

Quòd autem odoratas ait pennas, ad id referri poteſt, quod uſtulari ab pleriſque ſolent, ſicut Inſubribus eſt mos. Hoc ipſum & Hieronymus innuit in Luciferiani, & Orthodoxi dialogo; *Et pauidorum more ceruorum, dum vanos pennarum euitatis volatus, fortiſſimis retibus implicamini.* Hactenus Cælius. Meminit & Oppianus ubi Pelamydum capturam deſcribit, quas funibus in mare demiſſis, motiſque piſcatores terrent, & ſic adigunt in retia: ſimiliter, inquit, uenatores in ſyluis, aut in montibus:

Lib. 4. de piſcib.
Pelamydes vt capiãtur.

Εἶλον ἀναλκείην ἔλαφον εὐαγρεῖ τέχνῃ.
Μηρίνθῳ στέψαντες ἅπαν δρυὸς, ἀμφὶ δὲ κύφων
Ὀρνίθων δήσαντο θοὰ πτερὰ, &c.

Meminit & Xenophon: maximè, inquit, timent cerui funem aliquem, ex quo pennæ ſuſpenſæ ſunt, *In geopon.* imaginantes nimirum ipſam pennæ agitationem: ſed addit Xenophon, nec non & Democritus, timorem eum ponere, vbi homines ipſis adſtantes vident. Venatores hodieque formidinem vo- *Linea formido, quæ dicta.* cant quandam lineam, varios variarum plumarum nexu colores habentem, nec aliam ob cauſam puniceam pennam dixit Virgilius, & ob eandem varietatem Oppianus δεῖμα vocauit πολύχροον, & δειμαλέην μήρινθον.

ÆTAS.

Cerui longæuitas. CELEBRATVR paſſim, & præcipuè apud poetas, ceruornm longæuitas. Heſiodus (verba ſunt Plinij) cornici nouem noſtras tribuit ætates; quadruplum eius ceruis: id triplicatum coruis. Heſiodi verſus (quos in operibus, quæ extant, nuſquam reperio) hi ſunt:

Ἐννέα τοι ζώει γενεὰς λακέρυζα κορώνη
Ἀνδρῶν ἡβώντων, ἔλαφος δέ τε τετρακόρωνος
Τρεῖς δ᾽ ἐλάφους ὁ κόραξ γηράσκεται, αὐτὰρ ὁ φοῖνιξ
Ἐννέα τοὺς κόρακας, δέκα δ᾽ ἡμεῖς τοὺς φοίνικας
Νύμφαι ἐΰπλόκομοι κοῦραι διὸς αἰγιόχοιο.

Quos verſus interpretatus videtur, quiſquis tandem ille fuerit, hoc carmine, quod extat inter reliquas Virgilij appendices, quod tale eſt:

Ter binos, decieſque nouem ſuperexit in annos,
Iuſta ſeneſcentum quos implet vita virorum.
Hos nouies ſuperat viuendo garrula cornix. C
At quater egreditur cornicis ſecula ceruus.
Alipedem ceruum ter vincit coruus, at illum
Multiplicat nouies phœnix reparabilis ales.
Quam vos perpetuo decies præuertitis æuo
Nymphæ Hamadryades, quarum longiſſima vita eſt.

Quia autem cornicis ætatem hic quater ſuperare dicitur, Oppianus ſimiliter de ætate cerui loquens, eum vocat τετρακόρωνον, hiſce duobus verſibus:

Ζώει δ᾽ αὖτ᾽ ἔλαφος δηρὸν χρόνον ἀτρεκέως δὲ
Ἀνθρώπων γενεή τις ἐφήμισε τετρακόρωνον.

Hoc eſt, vt vertit interpres:

Sic longam voluit diuturno tempore vitam
Quatuor vt ſuperet cornicis ſecula ceruus,
Quod verè perhibent doctorum ſcripta virorum.

6. hiſt. c. 29. Qua ratione ceruus annos viueret 3600. coruus verò 10800. quæ fabuloſa eſſe iudicabis, ſi mundi ætatem tecum reputes: vnde fortè eſt, quod Ariſtoteles de ætate ceruorum loquens, hanc longæuitatem non approbauerit. Vita eſſe, inquit, perquam longa hoc animal fertur, ſed nihil certi ex ijs, quæ narrantur, videmus: nec geſtatio, aut incrementum hinnuli ita euenit, quaſi vita eſſet ei prælonga. Idem alibi aſſerit, hominem plus temporis, quàm quoduis animal, viuere, excepto ele- *de generat. anim. 4. cap. 10.* phante. Atqui Pauſanias ceruum elephanto viuaciorem eſſe, addito experimento, tradit, ſed teſtimonium eius adſcribam: Arcades, inquit, aiunt Arceſilaum quendam in Lycoſura habitantem vidiſſe ceruam ſacram dominæ appellatæ (τὴν ἱερὰν τῆς καλουμένης δεσποίνης ἔλαφον) ſenio gra- *In Arcadic.* uatam, cui torques circum collum fuerit hoc verſu inſcripta:

Νεβρὸς ἐὼν ἑάλων ὅτ᾽ ἐς Ἴλιον ἦν Ἀγαπήνωρ. Hoc eſt:
Hinnulus excipior ſoluente Agapenore Troiam.

Quo quidem teſtimonio confirmari poteſt ceruum elephanto etiam longè viuacius eſſe animal. Tantum Pauſanias. Elephantos verò tum ducentos, tum trecentos annos viuere, tum ex alijs, tum ex ipſo etiam Ariſtotele, ſuo loco, diximus. Aliud viuacitatis teſtimonium legitur apud Plinium his verbis: *Vita ceruis in confeſſo longa, poſt centum annos aliquibus captis cum torquibus aureis, quos Alexander Magnus addiderat, adopertis iam cute in magna obeſitate.* Clarius Solinus: *Ad dignoſcendam,* inquit, *viuacitatem Alexander Magnus torques plurimis ceruis innexuit, qui poſt*

annum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

A *annum centeſimum capti, necdum ſenij indicium præferebant.* Sed & apud Ariſtotelem in mirabilibus legimus, apud Peucetinos (Peucetios potius legerim, Peucetia autem Italiæ regio eſt, alijs nominibus Calabria, Iapygia & Meſſapia dicta) aiunt eſſe Dianæ templum, vbi dedicata Deæ viſatur torques ænea, cum inſcriptione: *Diomedes Dianæ*; fertur enim ille torquem cerui collo addidiſſe, circa quam aucta ſit caro, & ceruus poſtea captus ab Agathocle rege Siciliæ in templo Iouis conſecratus: Inter Diomedem autem, & Agathoclem longa annorum ſęcula interceſſere. Idem etiam Cæſarem feciſſe putarunt: nam circa ſchiſma Clementis contra Vrbanum Sextum annis iam ab hinc exactis ſupra ducentos, cùm Carolus Gallorum rex Syluanectum ſe contuliſſet canum latratibus in fugam excitatus ceruus torquem collo gerens inuentus eſt, quem ferro appeti, rex vetuit, tandem retibus captus eſt: erat in torque latinis literis ſcriptum: *Hoc me Cæſar donauit*, interpretantibus id nonnullis, de Caio Iulio Cæſare intelligi non poſſe, alij responderunt, quòd vltra annos mille cerui eius ætas fuiſſet protenſa, quod longiſſimè abeſſet à veriſimili. Alij igitur id Imperatori adſcribendum fuit. Ex eo itaque tempore Carolus ceruum allatum, auream collo coronam geſtantem, pro inſigni habuit, & regijs inſignibus, quæ lilijs aureis tri- B bus conſtant, hinc atque hinc cerui duo adijci conſueuerunt, vt Guagninus annotat. Cæſaris autem Auguſti ceruam innumeris propemodum luſtris à pacatiſſimo ipſius imperio deprehenſam fuiſſe, annalium monumentis mandatum fuiſſe, Aemilianus tradit, quæ à venatoribus nunquam iugulari potuerit, torque ſcilicet prohibente temporis diuturnitare cute obducto, vbi hæc verba erant exarata: *Noli me tangere, quia Cæſaris ſum.* De qua eadem cerua Petrarcha commemorans, ſic cecinit:

Neſſun mi tocchi, al bel collo d'intorno
Scritto hauea di diamanti, e di topatij,
Libera farmi al mio Ceſare parue.

Sunt itaque qui ita ab Ariſtotele ſcriptum arbitrantur, quia ea, quæ citauimus tempora, non attigit: nam & Theophraſtus eius diſcipulus, & ſucceſſor vix tandem extremo ſenio confectus, ętatem ceruorum, quibus Alexander torques innexerat, didiciſſe poterat aliqua ex parte, qui moriens idcirco naturam accuſaſſe dicitur, vt eſt apud M. Tullium, quod ceruis, & cornicibus vitam C diuturnam, quorum nihil intereſſet, hominibus, quorum maxime interfuiſſet, tam exiguam dediſſet. Iniquus profectò in naturam fuiſſe videretur, niſi longiſſimam vitam ceruos degere, perſpectum habuiſſet, cùm ipſe annos quinque & octuaginta vixerit, vt Laertius, ex Suidas prodiderunt. Sed & ipſe Ariſtoteles ceruum non ſolùm longæuum eſſe teſtatur, verùm etiam longæuitatis cauſam affert, quia felle caret; eſſe autem quædam longæua felle carentia meminit etiam Cælius, cerui ac delphini adducto teſtimonio: *Qui verò ſedimen*, inquit, *fel eſt, & exuperans inutiliſque materia, inde veterum nonnulli vita longioris, ac* (vt Græcis dici aſſueuit) *polychroniæ ex fellis vacuitate dimanare id, ſunt ſuſpicati, argumento ex ceruorum vita deducto. Sed & delphinus, qui & fellis expers eſt, longæuus eſt.* Columella verò etiam ceruum in viuarijs compluribus annis ſuſtinari poſſe ait, *nam diù iuuenis*, inquit, *poſſidetur, quod æui longioris vitam ſortitus eſt.* Non immeritò igitur viuacis epitheto à poetis celebratur, & ceruina ſenectus, de ætate non vulgari dicitur, quæ apud Iuuenalem filio patris mortem optanti exoſa eſt.

Lib. 9.

Cur longæuus.

4. de part. cap. 2.

Lib. 4. c. 17.

Satyr. 14.

Iam torquet iuuenem (inquit) *longa & ceruina ſenectus.*

D Sacerdotes Aegyptij volentes indicare hanc cerui viuacitatem cornua eius, quàm maximè ramoſa faciebant, ſiquidem vnoquoque anno horum cornibus ramus adijcitur. Cæterùm Ariſtoteles ſenium ex ramorum multitudine, in quos ſparguntur cornua, nequaquam agnoſcendum eſſe docet, quin imò dentium caritate, atque adminiculorum inopia coniectandam illorum ætatem eſſe ſuadet. Quandoquidem ſi ſingulis annis ramus propagaretur, cùm maximè longæui ſint cerui, ijs profectò, quos vltra centum annos vixiſſe, perhibent hiſtorici, proceris pinis, & quercubus multo grandiora cornua erupiſſent. Inquit, itaque Ariſtoteles ceruos ſenes, cùm cornuum indicia deſierunt, cognoſcimus maximè indicio duplici illo: Dentes enim, aut nullos, aut paucos habent, atque adminiculis carent: vocantur adminicula rami, qui imis cornibus prominent ante frontem, quibus in pugna vtuntur iuniores, ſenes autem carent. Hinc dicebat etiam Ouidius:

Vnde eius ætas colligenda.

9. hiſt. 5.

3. de arte amand.

Anguibus exuitur tenui cum pelle vetuſtas,
Nec faciunt ceruos cornua iacta ſenes.

E

V O X.

Vox quæ, & qualis pro ætate, & ſexu.

5. hiſt. c. 24.

AVTHOR Philomelæ ceruos, ait, & onagros glocitare, catulis verò glaucitare tribuit, & glocire, glocidareque, apud Columellam, & Feſtum, proprium eſt gallinarum, cum ouis incubaturæ ſunt. Cæterùm Virgilius de ceruis dicebat in georgicis: *grauiterque rudentes cædunt*. Mutat autem vocem ceruus pro ſexu, vt ait Ariſtoteles, dum inquit: Vox maribus in hoc genere cùm tempus coeundi eſt, fæminis autem cùm metuerint: breuis vox fæminæ eſt, maris productior. Idem in phyſiognomonicis ceruum & leporem, vtpotè timida animalia, acutam vocem edere tradit. Seneca verò, dum in Hippolyto mugitu Veneris furores indicari ait, vel impropriè locutus eſt, vel indicat, niſi quo tempore ſoboli procreandæ dat operam, mugire, nam aliàs ceruorum eſt bardire, & rugire, Grȩci, vt apud Gloſſarium legimus, κράζειν dicunt. F

CAPIENDI RATIO. VENATVS.

Qui cerui venatione impetantur.

Lib. 2. de philologia.

Magnitudo cerui, quib. ſignis à venatorib. colligatur.

Mediocrem ceruũ, quib. verbis denotent venatores.

Ceruus grãdis quis.

Indagandi mos.

Canes veſtigatores quales.

Venandi modus Franciſci Gallorũ regis.

CERVORVM venationem ἐλαφυβολίαν Græci vocant, ipſum verò venatorem ἐλαφηβόλον, quamuis hæc vox aliquando idem ſit apud ipſos, quod κυνηγὸς, eſtq; eadem vox in fæminino genere Dianæ epithetum. Quamuis autem cuilibet ceruo venator inſidias parat, moris tamen eſt egregijs venatoribus, teſte Budæo, non gregarium ceruum, non quemlibet etiam ſoliuagum venari. Quin ſolenne eſt, inquit, ipſis non minorem ad curſum eligere, quàm qui iuſtȩ proceritatis eſſe videatur. Id autem nõ aſpectu modò cerui, ſed plerumque ceruinis veſtigijs, excrementorumque ſtercuſculis indicatur: Quæ inuenta venatores diligenter colligere ſolent, atque intra cornu venaticum condere. Sunt & magnitudinis indicia: affrictus ad arborum ſtipites, qui conſpicui ſæpe ſunt intra fines ſtabulationis eius: Tum cubilis inuenti amplitudo, & ſubſtramenti laxitas, vbi interquieuerit. Hæc enim & alia renunciari in concilio venatico à veſtigatoribus ſolent: quos reges habent, velut mancipes G inſtrumenti venatorij, atque miniſterij, eorumque arbitratu, concilio ſaltuenſi dimiſſo, venatum committere ſolent: quod ſermone peculiari dicitur, ceruum aut feram cuiuſuis generis canibus permittere: & copulas canum, quaſi iuga ſoluere. Cùm verò cerui adhuc ſunt ætate gregaria, aut licet ſoliuagi ſint, indigni tamen venatu iudicantur, quaſi nondum annos ætatis impleuerint curricularis: reijculi à venatoribus appellantur. Mediocrem ceruum cùm venatores ſignificare volunt, aiunt ceruum eſſe uenabilem, venabuli magnitudine, venatui iam adultum, ſed veluti tyronem, & nouitium. His enim verbis vtuntur indagatores, cùm indagationem antelucanam, & matutinam renuntiant, in conuentu ſaltuenſi ſignificantes ceruum quaſi ſubdecumanum. Dixerat autem ceruum grandem eum vocari demum, qui decem corniculis, quod minimum ſit, inſignitus eſt: eundemque eximium vocat, & decumanum, non quaſi denarium, ſed quaſi eminẽtem, & egregium. Diuerſæ prouinciæ mandari indagatoribus ſolent, ita, vt quiſque ſuam obeat, in alienam pedem non inferat indagandi gratia, nevè in ea quid obturbet, neu pro poteſtate faciat. Indagator veſtigijs cerui inſtat, aut ſoleatis, ſi locus vliginoſus eſt, vel pluuiæ anteceſſerunt: aut odoratis arente ſolo: atq; ſequente moloſſo veſtigatore vtitur, atque eò vſque perſequitur, quoad decumanum recubuiſſe in proximo, certis ſignis, explorauerit. Verùm ne ille fortaſſis, aut acceſſu H indagantis propinquiore, aut moloſſi fremitu, aut panico (vt fit interdum) territus inde exceſſerit: tametſi enim eiuſmodi canes inſigniter auriti, genere ſint Harprocratici, tamen cùm propius acceſſere, neſcio quid præ feruore obloqui, atque gannire plerumque ſolent, maliſque increpitare. Ne igitur ceruus huiuſmodi caſu, aut culpa è cubili matutino proſilierit, indeque longiùs abierit, ſolemnis eſt cautionis indagine latiore cubilis locum circumſcribere: Moloſſum numella regentem, & compeſcentem, nec inde diſcedere, donec exploratum habeat, feram intra ſpacium à ſe circinatum iacere. Gyro ceruum claudere vocant, & ibidem ſiſtere. Rex (Gallorum) Franciſcus huius nominis primus hanc propèmodum formulam venatici proceſſus inſtituerat. Cùm poſt renunciationem circuitorum de concilij ſententia decumanum vnum, aut alterum ad eius diei ſpectaculum delegiſſet (nam interdum pomeridianam etiam venationem matutinæ addere ſolebat, cùm ſuccenturiatas canum copias haberet) geminumque inſtrumentum conuentus ſoluebatur: ad vadimonij locum ibatur. Moloſſus rurſus è loro numellæ cubilis indicium faciebat. Feram inde impetu facto excitabat, quod uulgò lancinare dicitur. Tunc decuriæ canum leuis excurſus

A ſoluebantur: buccinis ſignum venatus commiſſi dabatur, & tanquam bellicum canebatur ad canes exhilarandos, & acuendos. Subſidiariæ canum decuriæ ad locos deſtinatos dimittebantur, quæ feſſis ſuccederent, ſi res ita ferret: Et aliæ rurſus, ad pomeridianum miſſum aſſeruabantur integræ. Decumanus ipſe ceruus canibus excurſoribus, equis celeribus, buccinarum clangore, uenatorum clamore, concentu allatrantium canum vrgebatur. Quod ſi caſu aliquo eueniebat, ut ante uenatus auſpicatum indagator, non liquere, renuntiaret, certamen in poſterum diem reijciebatur, aut ceruus comperendinabatur. Nam, ut diutius ſpectaculo eximeretur, & certamini, rariſſimè contingebat. Sin cæli intemperie, aut antiquioris curę auocamentis eueniebat: uelut reus ampliatus, primo quoque die uenatico ad curſum repetebatur impetu atroci, & peruicaci. Illud uerò præcipua admiratione dignum eſt, quòd is eximius ceruus, quem uenationi deſtinatum, canibus peritis magiſtri ſemel exagitandum dederunt, ita in prædam illis obiectus eſt, ut interdictum ſibi eſſe omnibus alijs, intelligant. In multiplicia autem ſæpe ueſtigia medijs in ſaltibus, ut incurrant neceſſe eſt, præſertim in quibus feri greges ſacroſancti ſunt legum regiarum ſanctionibus, quas aquarias, ſaltuariaſque dicimus. In auſpicando uenatu nonnunquam noxia admittitur, & B ab ipſis ſtatim quaſi carceribus perperam curſus inſtituitur, ſi impoſtura fiat canibus, quę quomodo fiat per ueteratorem ceruum, ſuprà ubi de aſtu, dictum eſt ex eodem Budæo. Mira autem eſt certè agriophagæ illius turbæ, inquit hic idem, pertinacia: dirum autem fatum cornigeræ animātis cùm ad extremum laſſitudinis adducta, operiri cogitur atrocem illam, clamoſamque coronam undique ſe rictu petentem minaciſſimo, atque infeſtiſsimo, qua tandem circumuenta poſt omnia ſalutis præſidia deplorata, repentè ſæpe aſsiliens, primum quemque uenantium, in quem incurrit, cornu petere ſolet, niſi ferro protinus excipiatur. Quod ubi factum eſt, aut ſi aliàs fera afflicta, & ſtrata eſt, tum demum receptui canitur ab eo, qui primus in eam confectam occurrerit. Tum ſimonum chorus ille, ſilonumque inclamatur, & uenatores coeunt, quoquo uerſus palantes: quæ tanquam ouatio eſt ob rem benè, & feliciter geſtam, quam deinde ipſam excipit uiſceratio extemporalis, quæ ſic debetur ipſis canibus uenaticis, ut libamentum capturæ accipitribus in aucupio uolucrum. Viſceratorem autem peritum eſſe oportet, qui lauienam ferinam uenatoria cum palæſtra exequatur, qui ſcitè feram deglubere nouerit, membratimq; incidere, & proſecare C inciſam. Tergore autem detracto caput abſcindendum eſt, moloſſoque therelencho porrigendum, & permittendum, quem & indagatorem appellamus. Has enim ei primitias peculiares placita maiorum largiuntur ob indicium feræ; nimirum, ut in capite ferino lacerando, & obrodendo fructum nauatæ operæ ipſe percipiat ante omnes alios, in poſterumque irritetur is, cuius auſpicijs, ductuque rem alij executi ſunt: Cùm interim uiſcerator gratulabunda uoce fruenti parte ſua animali blandiatur, & tanquam mactum uirtute, induſtriaque therelenchica ipſum eſſe iubeat. Deinde uenatoriæ plebi, infimoque miniſterio uenationis, ſuæ ſunt partes uiſcerationis, ijſdem ſcitis attributæ. Epulum caninum omnibus in unum euocatis uenatoribus, & cunctis claſsibus canum, decurijſque coeuntibus, fieri hoc modo ſolenne eſt: Venatores intra tergus ferinum panis fragmenta ſanguine feræ madentia miſcent cum omaſo in minutas particula conciſo. Nonnunquam præterea, ſi canes ſtrigoſi ſint, & macie exhauſti, aut ſi ſtrenuam inſignitè operam eo die nauauerint, liberalitatis eſt uenatoriæ opiparis eos impenſius epulis accipere, ceruicem extis addentes, & nonnihil (ut ita loquar) è uiuo reſecare. Hæc cùm rectè, atque ordine facta concinnatæque epulæ D fuerint exerti manu uenatoris: tum denique luculentos illos Deæ uenatricis epulones ad epulum ſui generis admittunt cum ouantium uociferatu. Nam antea, & interim dum epulæ illæ parabiles expediuntur, coronæ geſtientis, ac canoræ rapacitas, culinæ circumfuſæ, nidoremque captantis à miniſtris arcetur, fuſtes in manu geſtantibus. Priore epulo peracto, fit & alterum eodem momento, ſed non eodem loco; Ex interaneis perpurgatis, & dilutis (ſunt enim hæc quoque Dianæ ſacra, eiuſq; ſatellitio) non conciſis fruſtillatim, aut proſectis, ſed integris, ita ut cùm aliquamdiù illa uiſcerator ſublimia tenuerit, & oſtentarit ad irritandam edacis agminis uoracitatem, tum ea demum repente in medium porriciat. Inter cæſa uerò, & porrecta cuncta uenatorum cohors cum auxilijs, & calonibus ſublatis buccinis canere capturam, quam uocant debet, eo, quo ſuprà dictũ eſt, modo cùm ceruus in poteſtatem uenit agminis uenatorij. Iam uerò buccinaturæ modos, uenatores alios atque alios habent pro ſignificationum uarietate; quandoquidem indagatores non alio uocis commercio utuntur, interim dum in quæſtione cerui ſunt; qui abſque eo foret, aut inter ſeipſi cùm noxæ incurrerent, aut longius interdum euagarentur inquirẽdo, cùm receptu opus eſſet; Nam ſi onus fortè (ut fit) fortuna primore inquiſitione ceruam decumanum indagine opportuna uadatus fuerit, confeſtim ſignũ receptus cæteris buccina ſua dabit, ut illi ad conuentum extemplo ſe recipiant. Eſt interdum uenandi ratio, inquit idem, ita conſtituta, aut caſu comparata, præſenti ut conſilio opus ſit, ut ſi diffuſus dies heſternus fuerit, & ſiſti tum ceruus certo loco

Aquariæ, ſaltuariæq; leges quæ.

Cerui, deſperata ſalute, temeritas.

Viſceratoris officium.

Therelẽch canis portio ex præda.

Reliquorum canum merces quæ.

Buccinaturæ varietas neceſſaria.

non poſſit: Aut ſi ceruus, qui ad quæſtionem deſtinatus eſt, ſtabulum certum nullum habeat: Si E
meticuloſus, & panico conſternabilis, qui inter quieſcere interdiù, cubileque mutare itentidem
gaudeat: nam & ij, qui recenti venatu exagitati fuerunt, ad omnem ſtrepitum conſternabiles, ſtatarij
ferè non ſunt. Sunt & qui cubili excitati illicò in pedes ita ſe conijciant, vt non per finitima
ſtationis ſuæ loca curſitare, & commeare, remeareque ſoleant, (quod plerique cerui faciunt) ſed
rectis itineribus porrò ſemper excurrant. In hac igitur ſpecie, is, qui canibus regendis præfectus
eſt, ſimulac id comperit, ſignum canoræ buccinæ dare ſolet, vt ij, qui in ſubſidijs locati ſunt, & reliqui
omnes venatores, atque auxiliarij, caloneſque venatici, ſui miniſterij protinus vaſa colligãt,
cùm ceruus caſtra mouerit. In ſuperioribus autem ſpeciebus ſignum copulis ſoluendis canitur in
ſemita veſtigiali, ſimul vt inuenta fera eſt. Et rurſus: Non dicam quod viridi veſte ad venatum
cerui, fuſca, &, villoſa ad apri vtendum eſt, maiorum inſtituto, quòd certo quodam modo amictũ
eſſe oportet, quod enſe ſuccinctum, & cultro ad improuiſa munitum; quod ternos, aut minimum
binos equos vno die, eoſque pegaſidas, oris morigeri, ac ductilis habere ad deſultoriam viciſſitudinem
è feſſo in recentem aſſiliendi. Non venatoris inſignia, non geſtamina, non inſtrumentum F
enarrabo: non genera canum, non formas, non naturam, non educationem, non inſtitutionem,
non probationem generoſorum, non degenerum notas dicam, non blateronum, atque petulantium
caſtigationem attingam. Omittam etiam, quòd vt pueris ingenuis pædagogi, ſic canibus
generoſis ſynagogi ſui attributi ſunt. Cùm poſt coitionem illam ſylueſtrem de cerui nece coactã,
& ſolutam ad locum indaginis ventum eſt à cohorte venatoria, princeps ille venator, qui ductor
eſſe canum, moderatorque iuſſus eſt, & penes quem faſces, vt ita dicam, eius diei eſſe contigit:
priuſquam paria canum reſoluuntur, ſtatuere ſolet, quo loco grandiores canes, veloceſque locandi
ſint, quos licebit ceruarios vocemus, quamuis eos in ordinem leporariorum lingua vernacula
redegerit, quomodo & ſuarios, luparioſque: qui etiam ceruipetæ, apripetæ, & lupipetæ dici poſſunt.
Sic autem ferunt placita huius iuris prudentum, vſuſque comprobauit, vt pernices illi canes,
atque emiſſarij ſtationatim collocentur in locis abditis, latera procurſus ceruini cingentibus,
quem procurſum ad apertum locum ſyluæ, & veluti glabrentem, vel in ſyluam glandiferam, proceram,
& illuſtrem pertinere oportet, vt natura, habituſque locorum tulerit, quàm maximè veriſimile
eſt, ceruum tãdem tranſiturum: quia ea via forſan fert ad amnem, aut ad aliud perfugium,
aut ſtabulum ceruo notum, & amænum, iuſtum eſſe aiunt ternas quidem ſtationes diſponere, ſed G
geminas: ſenos verò in ſingulis ceruarios, hoc eſt, vtrimque ternos, medius vt ceruus tranſcurrens
vtrimque ab ipſis vrgeatur, ſenis autem ceruipetis (qui terni, vt dixi ſibi aduerſo collocati ſunt) latrunculi
bini è numero miniſterij aſſignantur, quos titularios appellare ſolent, qui numellis eos
cohibeant, quoad ceruus prȩterierit: tuncque demum à latrunculis canes emiſſi, illicet emicantes,
& improuiſi ceruum tanquam ex inſidijs territum adoriuntur. Interdum etiam bini ternorum
vicem ſupplent, ſi fauces procurſus longiores ſunt, pluresque latrunculorum ſtatiunculas poſcere
videantur. Procurſum autem conſtitutum eſſe oportet loco delecto, & quam fieri poteſt apertiſſimo:
quippe in quo ſyluaticum ſpectaculum editur, vel principibus fæminis, vel proceribus, quorum
gratia interdum vnius diei venatus comparatus eſt, quique per ſyluam euagari grauantur,
aut ceruum è veſtigio perſequi. Perniciſſimorum porrò canum latebra primo loco ſtatuenda, &
deinceps perniciorum ad vltimam procedendo, quæ ipſa eſſe debet validiſſimorum, atque atrociſſimorum.
Id quod ideo conſtitutum eſt, vt primi, qui ſunt velociſſimi, præcipiti curſu alipedem
ipſum exerceant, tum deinde ſecundi primis ſuccedentes, & accedentes, & tertij rurſus ſecundis,
quatuor ſint ſtatiunculæ, fractum iam, & exanimatum ad vltimos vrgeant: Si quidem ad triarios,
vt dicitur, res ipſa redierit, & manus ſupradictus ceruus eluctatus ſit. Hæc porrò manus non H
à tergo, vt aliæ, quæ velocitate valent, ſed aduerſæ feræ objicienda: quia robore, & ferocia præualens
ſiſtere eam poteſt, & morſu retinere, cæteriſque lacerandam ocioſè præbere. Cæterùm non
cuiuslibet miniſtri latruncularium munus eſt: Namque niſi canes emiſſarii tempeſtiuè emancipentur,
& appoſitè, extemplo inſidias fera ſuſpectans, ac tergiuerſans retro recurret: Aut tranſuerſo
impetu aliquà erumpet ex anguſtiis illis, ſicubi rimam nacta fuerit, aut clauſtra curriculi perrumpet.
Quod ſi ſemel fecerit, nulla vi poſtea ſubigi poterit, in eandem vt curriculi naſcam, vel
caput ſolum inſerat. Id ne qua ratione eueniat, alariis aſtitibus latera procurſus frequentari ſolent,
quorum munus eſt, ſimul vt fera carceres curriculi egreſſa eſt, eam vociferatu, & equitatu
vtrimque abſterrere, quo ipſa intra ſepta curriculi compulſa ad vltimum tandem ſinum, fatalemque
irrumpat: cùm egreſſus nullus ei pateat propter aſſeclas illos quadrupedes vociferatores infeſtiſſimos.
Eſt prȩterea ſupradicti venatoris primarum partium actoris, ſubſidia canum veſtigatorum,
qui excurſores vocantur, opportunis ſtationibus deponere, miniſtriſque committere. Ad
hoc autem ſunt decuriæ canum integrȩ comparatȩ, quas relictas appellant, vt decuriis iam feſſis

ſucce-

Venatorum veſtitus, vt variandus pro ferarum variatione.

Canes, vt diſponendi.

Canum, pro vario officio, varia nomina.

Latrũcularij munus, quibus demandãdum.

Canis excurſores qui.

A ſuccedant, aut temerè exſpatiatis: ceruumque qui ſui furtum fecerit, ſi per ſubſidiorum loca veſtigia duxerit, recenti venatu profligant, atque exaniment. Secundæ igitur tertiæque manus excurſores ea de cauſa diſponuntur, vt ſi res ad ſubſidiarios, aut triarios deuenerit, ab ipſis venatus denuò inſtauretur. Verùm hoc maximoperè cauendum, ne ſubſidiarij ipſi canes auerſa veſtigia protinus pro aduerſis ineant, quod tanquam in portu eſt impingere, auerſaque, vt aiunt, aue certamẽ auſpicari. Cùm verò architectus ille, & inſpector, arbitratorque venationis ſupradicta rectè, atq; ordine diſpoſuerit, quaſique omnes eius certaminis acies inſtruxerit, ad eum ipſe locum reuertitur, vnde copulæ reſoluendæ ſunt, ceruuſque agmini latrabili ad excurſum obijciendus, & exponendus ad prædam: Sic autem rem temperant, vt ab ipſo commiſſu venatus hortamenta primum remiſſiora faciant, quia canes ſuoptè ipſi impetu ab initio ardentius feruntur. Leniter ergo venator cogere agmen flaccorum gentis debet, ſinereque eos certa veſtigia legere. Simulac verò ceruus longiùs ſeſe in pedes dederit, gyroſque quoſdam circumſcripſerit, ſolet primùm per veſtigia ſua regredi, vt derelictæ ſtabulationis memor, æſtiuorumque ſuorum amænitatem requirẽs blandam, atque iucundam: quam tamen poſtquam perſentiſcere cœpit, ſe retinere ſine præſentaria, B certaque nece non poſſe, tum denique ſalutem illi, quaſi vltimam dicit, identidem reſtitans, & mæſtus ſolum vertit. Eſt etiam cùm præceleri fuga ingens ſyluæ ſpatium præcipiens, ex inarbitratu ſuo alias, atque alias in alijs ſtrophas comminiſcitur. Poſcit autem ipſius venatoris officiũ, vt ipſe agmini illi clangenti, atque excurſorio aſſeclam ſeſe è veſtigio præbeat, quo ad fieri poteſt, &, vt dicere ſolent, vt actus canini tractum inoffenſo tenore perequitet. Actum autem appello verbo quaſi venatorio, & ſaltuẽſi ſemitam, per quam canes ipſi veſtigatores agere ceruum dicuntur. Sin ſalebrarum, montiumque occurſu homo inhibeatur, quo minus id faciat, debet quàm citiſſimè poteſt, aut circuitu, aut flexu compendioſo canibus occurrere, idque aduerſo vento: tum actum ab eo interciſum illico repetere; qui niſi ſub oculis identidem agmen ſuum habuerit, mendoſam ſuorum excurſionem emendare non quibit. At vbi conticuiſſe canes ſenſerit, aut incertas voces, ambiguaſvè edere, metuere iam à cerui dolo malo incipit, aut ab hallucinatione canum veſtigia eius legentium: ne aut ſemita exceſſerit actuaria, aut venatum uerterint, & ceruum ipſum decumanum temere pro quolibet ceruo dereliquerint. Quod, ut comperire poſſit, receptui canere C moris eſt, & retrorſus retrorſus, iterum atque iterum ingeminare canoro uociferatu. Fecerint porrò verſuram cerui canes, nec ne fecerint, hac ratione quiſpiam maximè compererit. Alicubi inſiſtat, vnde canes arbitretur, & obſeruet commeantes: Nam ſi dolus fugitiui in cauſa eſt illius repentini conticinij, omnis canum caterua eodem ſtupore affici videbitur: Sin verſura temerè à canibus arrepta eſt (quod venatores dicunt, colligere, quaſi agglomerare permutationis actũ) Claſſis excurſoriæ ductores, & coryphæi caninæ ſymphoniæ, qui ad huiuſmodi ſpecies vſu occalluerunt, actum verſuræ cum tyronibus nequaquam exequentur. Huiuſmodi enim excurſores vix vnquam nuncium remittunt prædæ ſibi ab initio deſponſæ, atque deſtinatæ. Errore igitur intellecto, actuarius venator eos retrò inhibitos reducet, vnde repetere priſtinum actum certius legitimumque poterunt cum clangore ſymphoniaco: aut ſi error dolo ferino admiſſus eſt, unde eos in gradum, ut ita dicam, reponere legitimæ excurſionis, ex adulterina, aut ſubdititia, poterit. Ecce autem rurſus aliud atque aliud incommodum, quod ſæpenumero negotium illis exhibet, & quaſi uitium auſpicantibus affert: Canes ſic errore, aut fraude lapſi in integrumque ſubinde reſtituti in D errorem nonnunquam denuò æquè grauem impingunt, auerſis ungulis uenatum illum ineuntes repetitum: totaque adeo ſylua, quaſi toto cœlo, quod aiunt, aberrantes excurrunt: nonnunquam huc, illucq; tranſuerſim rapiuntur ferarum gregariarum ſequentes ueſtigia, aut ceruorum etiam quorumuis aggregatorum, quibus ſyluarum ſemitæ, tramiteſque referti ſunt. In qua ſpecie non modò uenatore circumſpecto, ſed perſpicaci opus eſt, qui fugacis feræ ueſtigia ungulata colligat cernuus ex ephippio, uel equum poſt ſe trahens: alioquin inter artis magiſtros præuaricari per inertiam dicitur. Et quidem ut in cane uulturina ſagacitas, ſic acies aquilina in uenatore neceſſaria. Iam uerò unius, eiuſdemque cornigeri ueſtigia ſoleata, odorata, cubiliaria, ſedentaria, & curricularia, non eadem, non paria, non ſimilia ubiq; ſunt, ex quo alia rurſus exiſtit, nec modica difficultas, & erratio. Interdum enim euenit, ut electus ceruus nactus uiam quandam ſqualidam, & puluerulentam, tum diù, tum longè per eam ueſtigia faciat, in quo canum ſagacitas cum experientia fallitur. Nam præterquam quòd canes tum exiſtimant ceruum uiam ab hominibus tritam uitaſſe, in denſaque & auia penitus ſe condidiſſe, ob idque uia trita decedunt; exilis etiam odor, & fugax in locis illis hæret glabris, & ſqualore, puluereque obſitis: cùm alioqui ſolis ardor in uniuerſum omnem ſtatim humorem, in quo ueſtigij odor hæret, haurire, & abſumere ſoleat. Contrà in locis herbidis, & in uepreculis odoratiora, ideo ſunt ueſtigia, quod non ſolo tantùm pedum, ſed & cruribus, & corporis affrictu ueſtigiaria ſemita odorata remanet. In locis etiam opacis odor minùs

In emittendis canibus cautio.

Venatoris requiritur perſpicacia.

Cauſæ ob quas canes cerui veſtigia amittãt.

nùs fugere ſolet. Iam paſtores loca in ſyluis caluentia, & retorridis herbulis, ſcabriſque virgultis obſita, ob id ſæpe incendunt, vt ex ſolo concalefacto herbida ſeges exoriatur, quæ armentis perutilis eſt. Ita cùm per buſta, vt ſic dixerim, illa recentibus adhuc fauillis, ceruus viam fecerit, canes odore fuliginis offenſi, ac crebrò ſternutantes veſtigationem deſerunt: qui ſi etiam ipſi ibidem pertolerarint, tamen odorari veſtigia nequeunt, hebetante vtique ſenſum, & præualente odore fuliginoſo. Hoc vbi venator actuarius animaduertit, lacunam illam, vt ita loquar, veſtigiorum, circumactu vitare debet, deinde interciſam veſtigij ſemitam ſarcire, & actum repetere: duntaxat niſi ceruus in ſua retrorſus veſtigia ceſſerit. In ſumma autem addubitatione Harpacratidem illum Labeonem è numella venator ipſe conſulit, quem therelenchum ſuprà, ab indicio feræ, diximus: qui quaſi quidam antiſtes Dianæ, non voce, ſed caudæ verberatu, atque murmure, & gannitu dare reſponſa ſolet: Non flexiloqua, non ambigua, omnique veſtigiali argumento, indicioque certiora. Solet etiam in huiuſmodi caſu ductor ipſe agminis, & moderator aptus, cùm fera per detrectationem, ac dolum abeſt, & buccinæ canore, & inclamatu palabundos canes, ſocioſque ludicri, & miniſtros iubilatu euocare, & ſeleuſma requiſitorium edere, quod requeſtam canere vocant. Ideſt fermè, perinde ac ſi iuriſconſultorum verbo dicerem, ceruum requirendum adnotare, vt relatum, ac reum doli mali, buccinæque præconio peruulgare furtum ſui feciſſe. Tum autem operæ eſſe putant pretium caninum comitatum ſqualore, feruore, laſſitudine confectum, ob idque imperia, hortamentaque detrectantem quæſito fonte recreare, ibique pane, & quaſi curandis corporibus reficere, tum cornuum clangore alacritati reſtituere: plauſu, & blandimentis ad venatum ab integro ineundum exſuſcitare. Interim etiam actum à capite denuò arceſſere, quaſique ad carceres reuocari excurſo penè ſpatio. Cur verò cerui, cùm profligatos ſe ſentiunt ſyluarum opaca relinquant, atque in campeſtria ſe conijciant, antè explicatum eſt, quod vbi contingit, tunc venatoris eſt officium, nec inertis, nec præuaricatoris oculis veſtigia in mollibus locis legere, tum canum languorem, impetumque ſeneſcentem hortatu, claſſicoque ſylueſtri erigere, & renouare: Venatoris verò etiam ipſius & canum calliditas, & ſolertia, &, vt loquuntur venatores, ſapientia in verſuris extricandis, & in emendanda canum hallucinatione, maximè vendibilis, vt ſi in vlla venationis parte. Verſuræ duplicem modum eſſe aiunt, vnum ſi ceruus ſelectus, & curriculo pręſentis diei deſtinatus, aut ſatellitem ſuum, aut vegrandem alium ceruum, ſimonibus illis pediſſequis ſuis obiecerit, quaſi pro ſe piacularem hoſtiam: tumque intorta vertigine impoſtoria protinus ſe ſubduxerit. In qua ſpecie venator peritus, & veterator non temerè fallitur, ſi modò canes prætereuntes obſeruauerit, aut eorum tantùm clangorem exaudierit, quippe omnium cerui aſſectatorum voces notas habere debet, eorum præcipuè, qui claſſis ductores appellantur, & naris emunctioris eſſe noſcuntur. Sermone ſyluatico fauces, & actum cuiuſque canis noſſe venatorem dicunt. Alter modus eſt, ſi decumanus, qui primum quemque ceruum in venatum, aut paraſitum ſuum in diſcrimen, quaſique in reatum tranſcripſit, ſocium fugæ ſeſe tranſcripto illi adiunxit: quod idcirco interdum facit, vt maiori ſtupore, & perplexiore venatu homines, caneſque afficiat, atque implicet. Id quod vbi accidit, dicere ſolent venatores, legitimum actum vnà ferri cum verſura. Huius modi impoſturæ duas indices notas minimè, vt perhibent, fallaces, à technologis venationis proditas eſſe comperi: Si compertæ fidei auriti excurſores, nec vaniloquentiæ quoquo modo ſuſpecti, repentè ita inſiſtant, vt nec progredi videantur, nec regredi, ſed quaſi ſtare in veſtigio. Aut ſi porrò ita agant, vt inerter ſe id facere, ac ſine ſpe præ ſe ferant, ob idque vocem baubantium non edant: nimirum quos veluti deprehenſos pigeat, & pudeat incaſſum porrò progredi, quaſi per caliginem. Is caſus etiam præſentis conſilij hominem poſcit, qui ſtratagematibus venaticis aliquando documenta luculenta ſolertiæ ſuæ dederit: qui in eodem, vt dicitur, veſtigio conſilio expedire ſtratagematica alia atque alia poſſit. Poſtremò ceruus diù exercitus, & iam fatiſcens, omnibus commentis fugę, ac pręſidij conſumptis ſolet, vt antè dictum eſt, aut flumen, aut ſtagnum perquirere, in idque ſe ſaltu conijcere. Quod interdum refrigerandi cauſa facit, ſæpius tamen Nympharum ædem, quaſi aſylum vltimæ ſpei, & deploratæ petens: Ob idque inde plerumque non niſi captus eijci poteſt: Ibi autem modò aduerſa vnda, modò ſecũda fertur. Quò cùm uenator feſtinus, & curriculo venit, inprimis animaduertere ſolitus eſt, quo loco ceruus in flumen inſilijt, locumq; animaduerſum deſtricta fronde, aut humi ſtrata notare, aut ex arbore ſuſpenſa: reliqua uix memoratu digna, quę in utraque ripa facienda ſunt, quibus modis innatans corniger urgendus ſit, & lancinandus: quomodo fugitiuus enatator perſequendus, ſi ulteriorem ripam ſuperauerit, aut ſi per citeriorem retroceſſerit. Hactenus de uenatione cerui ex philologia Budęi. Nunc ex Xenophontis de uenatione libro, quę ad ceruorum, & hinnulorum uenationem pertinent, Omnibono Leoniceno interprete, recitabo. Aduerſus hinnulos, & ceruos, inquit, canes Indicas eſſe oportet (Atqui Indicus ille Alexandro Magno donatus, ceruum, aprum, & urſum tanquam indignas ſe

Canum error vt emendandus.

Verſurę duplex modus.

Hinnulos teneros capiēdi ratio.

feras

A feras contempſit, in ſolum verò leonem inſurrexit, vt in canis hiſtoria dicemus ex Aeliano) ſunt enim validæ, magnæ, veloces, nec puſillanimes: & cum tales ſint, laborem facilè tolerant. Tenellos igitur hinnulos verno tempore venabitur: tunc enim naſcuntur. Primum igitur lucos (ὀργάδας) ingreſſus venator contempletur, in quibus cerui plurimum conuerſantur. Et ad locum vbi fuerint, cum canibus, & iaculis ante lucem veniens, canes procul à ſylua releget, ne ſi ceruam viderint, latratus emittant. Ipſe verò de ſpecula proſpiciet, & ceruas ſimul cum luce, hinnulos ad locum deducere videbit, in quo ſuum quæque fotura eſt. (μέλλῃ ἐυνάσκειν, legit Geſnerus ἐυνάσειν, ideſt, ad quietem depoſitura) Cæterùm vbi recubuerint (κατακλίνασαι, poſſet etiam actiuè exponi, inquit idem, vbi hinnulos cubare fecerit, vt idem κατακλίνειν, quod ἐυνάσειν eſſet: ſed Pollux: cerua, inquit, ſeſe demittens, vel recumbens, ἑαυτὴν καταβαλοῦσα, lactat hinnulum: Atqui Geſnerus ſcribit, ſe obſeruaſſe hinnulos vel ſtantes, vel in genua demiſſos à matribus etiam ſtantibus lactari:) & lac præbuerint, & ne ab vllo videantur circumſpexerint, ſuum quæque in oppoſita ſtatione ſeruabit (ἀπελθοῦσα εἰς τὸ ἀντιπέρας, ideſt, longiùs ab eo, ſed rectà è regione recedens: Pollux non ceruam, ſed ceruum genitorem longiùs recedere, & cuſtodire ſcribit, & accedentes impu- B gnare: quod non feciſſet puto, ſi κατακλίνασαι apud Xenophontem actiuè accepiſſet: nunc cùm in neutra ſignificatione ponat, & ceruam cubantem faciat, non ſimul etiam in oppoſitum locum eam recedere dicere potuit, ſed patri hos tribuit, quod minus placet: Ariſtoteles enim, mares à fæminis extra tempus libidinis ſeparari tradit, & notum eſt, quòd mares in quadrupedum genere nullam ſobolis curam ſuſcipiant.) Hæc vbi viderit venator, canes ſoluat: ipſe verò ſumptis iaculis ad primum hinnulum procedat, locorum memor vbi iacentem (ἐυναθέντα) vidit. πολὺ γὰρ ἀλλιοῦνται, fortè ἀλλιοῦνται τῇ ὄψει ἐγγὺς προσιόντι, ἢ οἱ (fortè οἷοι) πόῤῥωθεν ἔδοξαν εἶναι, ideſt, longè enim alia apparet locorum facies, cùm quis propiùs acceſſerit, quàm qualis ex longinquo prius videbatur. Cùm autem viderit iam hinnulum, accedat propriùs. Ille immotus iacebit, velut terrę affixus, & ſe opprimi (ἀνελέσθαι) ſinet valde rugiens: niſi cùm fuerit imbre perfuſus, (ἐφυσμένος, quidam ἐψυγμένος, ideſt, refrigeratus, legit, ſed prior lectio probatur) tunc enim haud quaquam manebit, ſiquidem humor in ipſo (ideſt, humiditas pluuialis in cute eius) rigebit frigore (nam cutis humida facilè friget, præſertim matutino tempore) quod eum fugere cogit. Capietur autem à canibus cum labore inſequentibus. Captum cuſtodi retium tradat: rugiet ille; Cerua partim vi- C dens, partim audiens, tenentem inuadet, vt ipſum eripiat, tunc igitur canes hortetur, & iaculis vtatur. Hunc vbi obtinuerit, ad alios tendat, in quos ſimili venatione vtetur. Et iuniores quidem hinnuli hoc modo capientur: Iam verò grandiuſculi difficilius: nam cum matribus, alijſque ceruis paſcuntur, quibus in medijs, cùm agitantur, fugiunt, ſæpe inter primos, rarò inter poſtremos, & pro illis pugnantes ceruæ canes proterunt. Itaque non facilè capi poſſunt, niſi quis inuadens ſubitò diſſipet, vt ex ipſis quiſpiam vnus deſtituatur: quod vbi coactis eis acciderit, hinnulum ſecuti canes primo curſu ſuperant: nam trepidum illum facit abſentia ceruarum, & hinnulorum in ea ætate celeritas incomparabilis eſt. (quaſi dicat hinnuli iam grãdiuſculi tum natura celerrimi ſunt, tum auget celeritatem metus, quo ſoli relicti afficiuntur.) Secundò tamen, tertiovè ſtatim capientur. Corpora enim illorum cùm adhuc tenera ſint, labori ſufficere non poſſunt: Quin etiam tendiculæ (podoſtrabæ) ceruis ponuntur in montibus circa prata, ſecus fluenta, prope ſaltus (νάπας) in biuijs (ἐν ταῖς διόδοις, ſignificat autem δίοδος etiam ſimpliciter viam, vel ſemitam) in aruis quocunque adierint. Tendiculas autem oportet ex ſmilace plicari, & delibrari (ideſt, cortice ſpo- D liari) ne putreſcant, Harum corona, ſiue flexus (Omnibonus ſpira vertit) perpulchrè rotundus ſit, & incertos habeat clauos ferreos, ac ligneos alternatim, quibus πλόκαμος, (ideſt, laqueus intra coronam: Pollux ſic habet, καὶ πλόκαμος ἐν μέσῳ πλέγματι πέπλεκται: fortè autem idem fuerit πλόκαμος, & βρόχος, etſi Pollux πλόκαμον, neſcio quam plicationem in ipſius plegmatis, ideſt, coronæ parte media, dicere videtur, vt non intra ipſam, ſed in ipſa, & pars ipſius ſit: & forſan ne ipſe quidem Xenophontis ſententiam aſſecutus eſt, nam cùm verba eius tranſcribat, hoc in loco aliter habet, quàm in Xenophonte legatur:) implicetur. Debent autem ferrei claui robuſtiores eſſe, vt ſi lignei ceſſerint, hi pedem premant. Cæterùm laqueus funiculi coronæ ſuperponendus, & funis ipſe è ſparto contextus ſit, nam ſparti materia putredini minimè obnoxia eſt. Laqueus ipſe, funiculuſque validi ſint: lignum à fune pendeat querneum, aut iligneum longitudine trium dodrantum, craſſitudine palæſtæ, ideſt, palmi (Omnibonus vertit vlnæ) cum cortice. Porrò tendiculæ ponendæ ſunt aperta ſcrobe, quinque palmos profunda: ea ſupernè rotunda ſit, & coronis tendicularum æqualis: Interius verò fundum verſus, magis magiſque in anguſtiam colligatur. Similiter funiculo, & ligno ſcrobs aperienda eſt, quanta vtriſque conueniet. Hæc vbi fecerit, ſummam tendiculæ ſcrobem ſubſternat: (ſic transfert Omnibonus, locus videtur obſcurus, græcè ſic legitur, ἐπὶ τὸ βάθος τῆς ποδοστράβης ἐπιθεῖναι κατωτέρω ἰσόπεδον) Circa coronam autem laqueum funis,

Lib. 5. c. 12.

Grandiores hinnuli, & cerui quomodo, et quibus inſtrumentis venandi.

Modus figẽdi podoſtrabas, ſeu tendiculas.

nis, funemque ipſum, & lignum deponat, in ſuum vtrumque locum: poſtea coronæ imponat atractylidis caules tranſuerſos (Omnibonus vertit, virgulas enodes) qui non promineant foras. E His folia minuta injciat, quæ tunc anni tempus habebit. Poſtremò ſcrobem terra implebit, ea primùm, quæ ex ſuperficie cùm fodere inciperet, ablata eſt, deinde terra firma procul inde ſumpta, vt ceruæ quàm maximè occultus ſit locus. Quod ſupererit terræ, aſportetur longè à tendicula. Quia ſi recenter motæ terræ odorem cerua ſenſerit, ſentit autem ſubitò, auertetur. Porrò ceruas montanas venator cum canibus in aurora potiſſimùm, quamquam & reliquo die, obſeruabit: Campeſtres verò diluculo tantùm. Nam in montibus non noctu ſolùm capiuntur, ſed etiam interdiù propter ſolitudinem: in agris autem nocte tantùm, nam in die homines metuunt. Poſtquã igitur tendiculam abſtractam (ἀνεστραμμένην, Omnibonus reſupinatam transfert, quid ſi ἀνεσπασμένην, inquit Geſnerus, ideſt, retractam, legas?) inuenerit, ſolutis canibus tranſcurrat, ligni tractum, quocumque ferat, obſeruans. Erit enim plerumque non incertus, quippe motis lapidibus, & limite in agris ducto, via manifeſta erit; quod ſi per aſpera loca feratur, raptus de ligno cortex, lapidibus hærebit, & ſic facilior erit perſecutio. Iam ſi pede vinctus fuerit anteriore, cito capietur: nam lignum inter currendum, corpus totum, & ora ferit: Sin poſteriore, lignum, quod trahitur, vniuerſum corpus impediet. F Plerumque etiam inter ſtipites, & arbuſta diuaricata retento hæret ligno, & niſi funiculum abruperit, illic deprehenditur. Quod ſi mas fuerit, ſiue ita captus, ſiue labore victus, non eſt cominus adeundum, nam cornibus ferit, & pedibus: eminus igitur iaculis vtendum. Hactenus Xenophon. His libet etiam Pollucis eadem de re, venatione dico per podoſtraben, ſeu pedicam, verba adijcere ex verſione potiſſimùm Geſneri: Podagria dicta (ποδάγρεια, aliàs ποδάγρα, quàm ſcriptionem præfert Geſnerus, quia & apud Varinum exponitur genus laquei) ponitur ceruis, & apris interdum: poteſt autem etiã podoſtrabe vocari. Circulus eſt ex ligno ſmilacis. (Cælius, & Rodolphus Gualtherus Tigurinus Pollucis interpres, vertunt hederaceo: eſt enim ſmilax hederæ genus: ſed arbor quoque taxus latinis dicta, Græcis vocatur ſmilax, & eſt ſmilax denique etiam inter glandiferas) Is circulus ſtephane, ideſt, corona dicitur, & ferreis, ligneiſque clauis alternatim infixis intercipitur. In medio huius πλόκαμος, ideſt, laqueus nectitur, vt animal pede calcans, & in ſcrobem illabens, podoſtrabe euerſa, laqueo (ἑτέρῳ βρόχῳ, ideſt, alteri laqueo, quod non placet) arte ad hoc ipſum facto, detineatur. Deponitur autem podoſtrabe in ſcrobem. Cæterùm laqueo circa coronã, funis quidam annectitur, quem Græci σειρὰν, vel σειράδα (apud Xenophontem legitur σειρίδα) vel ἀρπεδόνην vocant, is è ſparto (Rodolphus Gualtherus ineptè vertit, ex ſcirpo) contextus, & ſolidus eſt. G Ab hoc lignum pendet in alia ſcrobe vicina obrutum, vt cùm fera in foueam pede illapſam, podoſtraben ad ſe conuerterit, funem cum ligno ſecum trahere cogatur, & ita impediatur ad curſum, maximè ſi prioribus pedibus detineatur. Poterit autem venator inſequi, ſi veſtigia, & tractum ligni obſeruet, quę in terra molli faciliùs notantur: Sin aſpera, & ſalebroſa fuerit, ligni ramenta paſſim ex tractu, attrituque relicta, viam ſequendi oſtendent. Eſt quando lignum ipſum denſis retentum fruticibus, aut arbuſtis, vel inæqualiter prominentibus ſaxis, feram ſiſtit. Scrobem allata ſolida terra, aut herbis, folijſvè tegere oportet; recentem verò terram nuper è ſcrobe effoſſam procul auferre, ne recẽs commotam terram fera (τὸ θήριον φερόμενον, ideſt, fera aduenieus) odorata (ὀσφραινόμενον, ſic ex Xenophonte legit Geſnerus) reformidet. Hactenus Pollux. Contexebantur iſtiuſmodi pedicæ neruis potiſſimùm ceruinis, quod meminit Gratius his verſibus:

Lib. 5. c. 4.

Podagria & podoſtrabe ſynonymicῶs poni poſſe.

In Octauia.

Nam fuit & laqueis aliquis curracibus vſus. H
Ceruino iuſſere magis contexere neruo.
Fraus reget (fortè teget) *inſidias habitu mentita ferino.*
Quid qui dentatas iligno robore clauſit
Venator pedicas, cum diſſimulantibus armis.
Sæpe habet imprudens alieni lucra laboris?

De laqueo, quo etiam capiuntur, ſic meminit Seneca:

Fluctibus tectos graues
Extrahere piſces rete, vel calamo leui
Decipere volucres crate: ceruos aut leues
Tenere laqueo, premere ſubiectos iugo, &c.

Vbi tamen laquei nomine eruditi intelligi volunt, omne id, quo feræ illaqueantur, quare & caſſes, retiaque. Cerui, inquit Blondus, tenſis retibus comprehenduntur: moloſſis etiam canibus, ac Teucris (Turcicis puto) immiſſis dilacerantur. Quamuis autem & ſubterraneis foueis, & reticulis, & alijs venationum inſtrumentis capiantur, præcipuè tamen, teſte Beliſario, intercipiuntur canibus. Xenophon etiam, cùm dixiſſet ſine tendiculis itidem capi, cùm ſcilicet agitantur æſtate,

valde

A valde eos defatigari, inquit, vt ſtantes iaculis confodiantur. Quo venandi ritu vtitur etiam Aſcanius apud Virgilium:

Lib. 7. Aen.

Quo littore pulcher
Inſidijs, curſuque feras agitabat Iulus.
Hic ſubitam canibus rabiem Cocytia virgo
Obijcit, & noto nares contingit odore,
Vt ceruum ardentes agerent, &c.
Hunc procul errantem rapidæ venantis Iuli
Commouere canes, fluuio cùm forte ſecundo
Deflueret, ripaque æſtus viridante lauaret.
Ipſe etiam eximiæ laudis ſuccenſus amore,
Aſcanius curuo direxit ſpicula cornu, &c.

Verùm enim verò canum clamore, & latratu pelluntur in retia, vt docet idem Virgilius, dũ canit: *Georg. 3.*

B
Et canibus leporem, canibus venabere damas
Sæpe volutabris pulſos ſyluestribus apros
Latratu turbubis agens, monteſque per altos
Ingentem clamore premes ad retia ceruum.

Quem venationis modum ſub perſona Memnonis delineat etiam Q. Calaber: Memnon, inquit, ſtomachatus ob interfectum amicum deuaſtabat magnam Græcorum cateruam, vt quando per montes venator inſultans veloces ceruos premit ad retia, & illis iam turmatim pernicioſo lino coactis, & extremo capturæ dolo circumuentis iuuenum conſilio, canes crebro latratu omnia miſcent: Tum hic telis exultans lacrymabilem hinnulis velociſſimis cædem infert. Iam verò quantopere pennas perhorreſcant puniceas ſuprà indicatum fuit, & in Turno etiam expreſſit Virgilius, quem attonito quodam pauore perculſum, ceruo æquiparat, *puniceæ ſepto formidine pennæ*. Hinc etiam excogitatum iſtiuſmodi pennis ceruos venari. Id quod inter cæteros meminit Lucanus Octauium Libonem Illyrici maris cuſtodem, venatoribus iſtiuſmodi comparans, hoſtium verò naues ceruis: *Lib. 4.*

C
Noluit Illyricæ cuſtos Octauius vndæ
Confeſtim tentare ratem, celeriſque ruinæ
Continuit, curſu creſcat dum præda ſecundo,
Et temerè ingreſſos repetendum inuitat ad æquor
Pace maris. Sic dum pauidos formidine ceruos
Claudat odoratæ metuentes aera pennæ:
Aut dum diſpoſitis attollat retia varis
Venator leuis ora tenet clamoſa Moloſſi,
Spartanos, Cretaſque ligat, nec creditur vlli
Sylua cani, niſi qui preſſo veſtigia roſtro
Colligit, & præda neſcit latrare reperta
Contentus tremulo monſtraſſe cubilia loro.

Libet autem hoc loco ex Pierio hiſtoriam enarrare, quæ, & Virgilio, & Lucano plurimum afferet claritatis. Narrabat, inquit, mihi Io. Antonius Pollio Geloum Princeps, Pontificij contubernij mihi ſocius, ſtare adhuc in Sicilia hanc venationis antiquæ rationem, quæ ſic fieri ſoleat. D Nobiles, vbi renunciatum fuerit ceruorum greges vſquam oberrare, alter alterum inuitantes properè conueniunt, afferuntque ſecum ſcorpionem, aut arcum ſinguli, & faſciculum virgarum, quæ omnes ferrea cuſpide præpilatæ ſint, quarum caput alterum in ſummo perforatum eſt, funiculo perpetuò per virgas ſingulas eo tranſmiſſo. Longitudo earum ad pedes quatuor, vel circa. Cùm ad locum peruenere, vbi ceruos congregatos norunt, latè diffuſi equites, pediteſque modum agri, quanto ſatis eſt ambitu circũſiſtunt, ſtationemq; vnuſquiſq; ſuam per interualla certa ſuſcipiunt. Hic faſcem quiſq; ſuũ explicat, primaq; virga ad ſinitimi vltimam alligatę, reliquas per decempedæ circiter interuallũ ſingulas terræ affigit: Idem alter, idem alij faciunt, donec ceruos vndecunq; concluſere. Virgis ita diſpoſitis pennarum punicearum, quas in hunc vſum magno numero fucatas habent, faſciculos licio ſuſpenſos ad traductum per virgas funiculum hic, & illic alligant, qui aura vel leuiſſima impulſi, varia iactatione motentur. Stationarij mox in proxima ſeſe quiſque abdunt virgulta, ſagittiſque intentis expectant taciti. Liciorum hoc ſeptum ingreditur eques tantùm vnus cum odoriſequis canibus, ijſque non admodum magnis. Hunc venationis magiſtrũ vocãt. Is vbi gregem nactus eſt, ſenſim accedit, latratuq; catulorum tantùm fretus, agmen incipit agitare: illi conferti omnes vnà fugam capeſſunt: at cùm ad licia, pennaſque illas penſiles peruenere,

In Sicilia, vt ceruos venentur nobiles.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

nere,ſubitò pauefacti vlterius progredi non audent, ſed illarum motum,& fulgorem declinantes E
ad læuum non procul flectunt, & rutilantes faſciculos illos proſpectantes tanquam muro incluſi
circumaguntur: ſubſequitur magiſter,nomine quemque vocans ex ſtationarijs,prout vnicuique
fit proximus, atque huic primum, vel ſecundum,illi tertium, aut quintum, aut ſeptimum ex libidine
ſua telo excipiendum deſtinat,futurum ſagittario dedecori,& ignominiæ,niſi oblatum à magiſtro
ſauciarit, vel ſi alium, quempiam quàm nuncupatum appetierit. Magiſter ita agmen tamdiù
circumagit quaſi per pomœria progreſſus,donec ita præda omnis per omnium vices concidat
exanimata. Hæ ſunt itaq; pennę illæ quarum formidine attoniti,ſtupidivè facti cerui,abalienato
prorſus animo conſternantur. Hæc ille. De pinnatis autẽ,ideſt,retibus,quibus pennæ imponũtur

Lib. 9. hiſt. cap. 5.

Cantu quomodo capiãtur.

leges Gratiũ poetam. Sunt & aliæ etiam capiendi rationes,atq; imprimis fiſtula paſtorali,vt vertit
Plinius,vel ſibilo,vt Gaza: Cerui,inquit Ariſtoteles,capiuntur συριττόντων, & cantu venantiũ,
mulcẽtur enim(κατακλίνονται,Gaza legit κατακηλοῦνται)alliciunturq; ea voluptate,itaq; alter venantium
cantat palam,aut ſibilat,alter clam ferit à tergo,vbi ſocius tempus iam eſſe ſignificarit:
Sed ſi ceruus erectas auriculas teneat,acerrimè ſentit,nec latere inſidiæ poſſunt,ſin demiſſas,facilè F
interimitur. Albertus hunc venationis modum fieri ait, cùm aliquis folio ſub lingua poſito ſibilat,
imitando vocem hinnuli,ad quẽ ſonum prodeat ceruus,præcipuè verò capreolus,&c. Aelianus
„ itidem Tyrrhenorum ſermone peruagatum eſſe ait,apros,& ceruos apud eos cum retibus, &
„ canibus, vt venandi ſanè vſus ferre ſolet, tum multo maximè muſicæ adiumento capi, quod quidem
„ ipſum quemadmodum fiat,iam porrò,inquit,dicam: Circumiectis retibus,& cæteris inſtrumentis
„ accommodatis ad faciendas beſtijs inſidias collocatis, homo ad tibiam canendi benè peritus,
„ quoad eius fieri poteſt,omnẽ cantus contentionẽ remittit, & relaxat,& quidlibet ad canendum
„ ſuaue, præclarè vſurpat, & ſenſim, pedetentimq; progrediens in montiũ vertices,& conualles,
„ atq;, vt breui explicẽ,in omnia luſtra ferarũ,& cubilia tibię cantu influit. Ac nimirũ primò in
„ eorum aures influentis ſoni inſolentia, ipſos exterret: deinde cùm impotenti voluptate aures tenentur,
„ tũ nullo negotio cõprehenduntur,cantuſq; ſuauitate permulſi,& deliniti,in eorũ,quę procreauerint,
„ & domeſticarum ſedium obliuionẽ veniunt: etiam ſi feræ beſtiæ non à locis, vbi verſari
„ aſſueuerunt,aberrare ſolent. Sic igitur terrenę beſtiæ paulatim tanquã ſuadæ illecebra ducũtur,
„ & quaſi cantu præſtrictæ,in laqueos ſeſe inſerunt,quib.illaqueatæ comprehenduntur. Hactenus G
Aelianus. Circa Romanos agros,inq; ſyluis ſuburbanis inſidiatores,teſte Blondo,noctu ad lumẽ

Capiuntur iaculis.

Laqueis.

Exuuio.

lunę iaculis, vel machina ferrea, igni crepitãte,transfigunt,capreas,ceruos,vrſos,& apros. Regem
verò Mogũ referunt ceruis altilibus,agreſtes capere, laqueis cornib.illorũ alligatis, quibus ſylueſtres
innectant. Vtuntur & Indi induſtria ad capiẽdos ceruos nunquã à nobis antè conſpecta: maximorũ,
quos capere potuerunt,ceruorũ pelles,ita corpori applicare norunt,caput ſuo capiti accommodantes,
vt per oculorum foramina tanquã per laruã conſpicere poſſint: ita compti,quàm proximè
poſſunt,ad ceruos,nihil metuentes,accedunt,prius tempore obſeruato,quo cerui ad flumẽ bibendi
cauſa eunt: eos,arcũ & ſagittã manu tenentes facilè figere poſſunt,cùm frequentes admodũ
in ea ſint regione, (Florida) arboris tamen cortice ſiniſtrũ brachiũ muniunt,ne ab arcus neruo lædantur
à natura ita edocti. Pelles verò ceruis detractas non chalybe,ſed conchis adeo accuratè parare
norunt,vt mirũ ſit,nec quenquã in vniuerſa Europa inueniri exiſtimo,qui tãta arte eas parare
queat. Non eadẽ etiã Batauis venatorib. ceruorũ capiendorũ ratio,quę Gallis, & Britannis in vſu

In Batauia.

eſt,qui plerumq; plagarum indagine,aut carbaſeo ſepto includunt circũdatos: Batauí verò, referente
Adriano Iunio, numellarijs canibus paſſim per inſidias diſpoſitis exceptos inuadunt, aut in H

In mirabil.

Toxicis.

agmen Dianium aliundè vrgens reijciunt, vbi conficiãtur. Ariſtoteles apud Celtas pharmacum
dici eſſe ait, (ideſt,herbam venenoſam,vel confectum ex eius ſucco venenum,nam & aconitum
pardalianches in Armenia naſcentem, herbam venenoſam,ſimpliciter pharmacũ appellat) quod
Xenicũ ab ipſis appellatur,mira corrumpendi celeritate,quãobrem venatores cùm ceruũ,aut aliã
feram tinctis eo ſagittis percuſſerint,mox accurrere,& carnẽ circa vulnus exſcindere,ne venenum
ſubeat,eo enim infectũ corpus,inquit,putreſceret,& in cibo venenoſum eſſet. Plinius herbã ipſam
limeũ vocat: *Limeum,* inquit, *herba appellatur à Gallis,qua ſagittas in venatu tingunt medicamẽto,*
quod venenũ ceruarium vocant, &c. Niſi fortè apud Plinium Xenicũ legendum fuerit,nam cur limeum

Ceruos in vnum cogẽdi ſuperſtitioſa ratio.

Centur. 2. aphor. 99.

dicatur, ratio nulla ſe offert: Xenicum verò tanquam arſenicum ab eadem veneni vi dictum,
aliquis coniecerit. Hoc an ſit aconitum primum Dioſcoridis, vt exiſtimat Geſnerus, ſuo
loco ventilabo. Cùm volueris ceruos alicuius nemoris in vnum congregare locum, fac è cupro,
inquit Antonius Mizaldus(ex manu ſcripto Ptolomæi commentariolo de imaginibus) aſcendente
prima facie leonis,imaginem cerui,quaſi coeuntis cum cerua,& dum illam facis,& formas,dic,
ligo & conſtringo omnes ceruos, qui ſunt in iſto nemore,per hãc imaginẽ, vt, vbi ſepulta fuerit,ad
eam omnes conueniant,& non recedãt, deinde ſepelias in medio nemoris,& miraberis effectum.

Tem.

A Tempus venationi aptiſſimum Virgilius hyemem feciſſe videtur, dum canit:

Tunc gruibus pedicas, & retia ponere ceruis,
Auritoſque ſequi lepores, tum figere damas,
Stuppea torquentem Balearis verbera fundæ,
Cùm vix alta iacet, glaciem cùm flumina trudunt.

Lib. 1. Georg.
Venationi tempus accõmodum.

PRÆSAGIA. AVGVRIA.

Somnia.

HYEMIS tardioris ſignum eſſe, conijci volunt, ſi cerui tardius libidinari incipiant: quo autem anni tempore id fiat, ſuprà oſtenſum eſt. Cùm cerua à lupo fugata inter duas acies euaſiſſet illæſa, inſignem victoriam Romanis dedit, & è diuerſo, B cerua à lupo fugata & occiſa, ab eo exercitu, ad quem fugeret, illi exitium portendit. Vtriuſque huius augurij authorem citat Tiraquellus, in annotationibus ſuis ad dies geniales Alexandri, Liuium. Fuit verò Sertorio felici augurio cerua ſua cãdida, quod his verbis recitat Appianus: Ad Sucronem demum ſigna collata ſunt, vbi cùm ſereno cęlo, quod mirum eſt, crebra fulgura micarent cum tonitru, nihil territi, vt veterani, magnam cædem vtrimque edidere, donec Metellus Perpenna in fugam uerſo, caſtra eius diripuit. In altero uerò cornu Sertorius Pompeium haſta in femore periculosè ſanciatum profligauit, euentu totius pugnæ ancipiti. Erat Sertorio candida cerua mãſueta, & uagari ſolita, quæ cùm nuſquam compareret, imperator ominoſum hoc ratus ceſſabat ab armis æger animi, hoſtibus irridentibus. Vt uerò animaduertit accurrentem è nemoribus, ipſe quoque proſilijt, & uelut augurio lætus, (cæpit hoſtem uelitatione laceſſere, nec multò pòſt magno prælio certatum eſt ad Seguntium à meridie noctem vſque: vbi ex æquo pugnans vicit Pompeium cæſis hoſtium VI M, deſideratis ſuorum, tribus M. Thyatera (Θυάτειρα) vrbs eſt Lydiæ, quæ etiam Myſorum vltima vocabatur: Myſi enim vrbem condituri, oraculum acceperunt illic, vt conderent, ἕ ἂν ὁραθείη ἔλαφος τετοξευμένη, καὶ τροχάσουσα, C id eſt, vbi ceruus ſagitta ſaucius currere videretur. Inuento igitur ceruo, & vrbe condita, thyatera nominauerunt, διὰ τὸ θέειν, καὶ τροχάζειν τὴν ἔλαφον. Fuluio item Conſuli Capuam oppugnaturo tale contigit augurium, canente Silio:

Hyemis tardioris ſignũ.
Cerua quomodo & victoriæ & exitij fuerit omen.
Lib. 1. de bello ciuili.
Sertorij candida cerua.
Lib. 13.

Cerua fuit raro terris ſpectata colore,
Quæ candore niuem, candore anteiret olores,
Hanc agreſte Capys donum, cùm mœnia ſulco
Signaret, grato paruæ mollitus amore
Nutrierat, ſenſuſque hominis donarat alendo.
Inde exuta feram, dociliſque accedere menſis:
Atque vltro blanda, attactu gaudebat herili:
Aurato matres aſſuetæ pectine mitem
D *Comere, & humenti fluuio renouare colorem.*
Numen erat iam cerua loci, famulamque Dianæ
Credebant, ac thura Deum de more dabantur.
Hæc aui, vitæque tenax, felixque ſenectam
Mille indefeſſos viridem duxiſſe per annos,
Sæclorum numero, Troianis condita tecta
Aequabat, ſed iam longo mors venerat æuo:
Nam ſubitò incurſu ſæuorum agitata luporum,
Qui noctis tenebris vrbem (miſerabile bello
Prodigium) intrarant, primos ad luminis ortus
Extulerat ſeſe portis, pauidaque petebat
Conſternata fuga poſitos ad mœnia campi.
Exceptam læto iuuenum certamine ductor
Mactat Diua tibi (ſibi enim hæc gratiſſima ſacra)
Fuluius atque adſis orat Latonia cœptis
Inde alacer fidenſque Dea, circumdata clauſis
Arma mouet &c.

Scribit etiam Procopius Gothos cùm ceruum in venatione perſequerentur, Tanaim fluuium

In Arcadic.

traieciſſe, & cùm ab hac parte agros vidiſſent fertiliſſimos, mox ſuos ad eos inuadendos inuitaſſe. Cùm Stymphaliæ Dianæ ſolenne ſacrum indiligentius omni ex parte factum eſſet, ac in primis patrij ritus pretermiſſi, lacus repentè ſuper eam cauernam, quam ſubter Stymphalus amnis meat, oritur. Obſepto igitur oſtio, aqua refluens, latè omnem campum haud minùs ſtadiorum CCCC perpetuo ſtagno occupauit, vt memorat Pauſanias. Fortè ita, inquit, accidit, vt venator fugiẽtem ceruam perſequens, cùm illa ſe in eius paludis cœnum abieciſſet, animi impetu concitatus per aquam natans eam vrgere non priùs deſierit, quàm idem hiatus, & feram, & venatorem abſumpſerit, mox & ſtagnantem aquam, amni via patefacta, conſecutam, & totam paludem vno die ſiccatam tradunt. Ex eo tempore ſacrum Dianæ apparatiùs, & magnificentius factum. Hęc Pauſanias. Gaguinus verò tradit, Clodoueo primo Francorum regi ſacris Chriſtianis initiato contra Alaricum Gothum pugnare volenti, ceruum, vadum inundati fluminis monſtrauiſſe; & cùm rex cùm toto exercitu ſequeretur, flumine tranſuecto, Gothum fuderit, & infidelem ſuperauerit. Nicocreon Cyprius, vt apud Aelianum legimus, ceruum habuit quadricornem, quem Pythio conſecrauit. Sed & Apollonius vltra Catadupa Nili procedens reperit, referente Philoſtrato, belluas quaſdam ex boue, ceruoque compoſitas. Et Geſnerus quoq; ex amico quodam ſe accepiſſe narrat, viſum in aula regis Galliæ Franciſci equum poſteriore parte ceruum; quod & Bellonius aſſerit, addens plurimis ideò viſum fuiſſe, vt hippelaphus vocaretur, quod tamen ipſe improbat, cùm ſit hippelaphus animal ſui generis, addit item hunc eũdem prodigioſum equum dici à ceruo, qui in ſylua equam inijſſet, fuiſſe procreatum. Iam verò coniectores tradunt, eum, qui per nocturnam quietem imaginatus fuerit videre ſe ceruum, quempiam inſtantem tergo, longèque ſequentem, futurum, vt qui tale ſomnium viderit, ea ſit formidaturus, ex quibus nulla offenſio ſit ſubſecutura, ac perinde fruſtrà timeat. Hecuba verò apud Euripidem ex ſomnio quod noctu videbat, ceruam videlicet à lupo è gremio ſuo diripi, ceruam interpretatur filiam, lupum verò Achillem, qui eam diriperet:

Equus poſteriore parte ceruus vbi viſus.

Lib. 1. obſer. cap. 53.

Ceruus in ſomnio viſus quid velit.

Actu 1.

Εἶδον γὰρ βαλιὰν ἔλαφον
Λύκου αἵμονι χαλᾷ σφαζομέναν,
Ἀπ' ἐμῶν γονάτων σπαθεῖσαν ἀνάγκᾳ
Οἰκτρῶς, καὶ τόδε δεῖμά μοι
Ἤλυθ' ὑπὲρ ἄκρας τύμβου κορυφᾶς,
Φάντασμ' Ἀχιλλῆος.
Ἤτει δὲ γέρας, τῶν πολυμόχθων
Τινὰ τρωϊάδων.
Ἀπ' ἐμᾶς οὖν ἀπ' ἐμᾶς τόδε παιδὸς
Πέμψατε, δαίμονες, ἱκετεύω. idest,
Vidi ſiquidem maculoſam ceruam
Vi è gremio meo direptam,
Quam lupus laniat ore cruento;
Viſu miſerum. Obiectum eſt, & illud
Terriculamentum: veniens in ſummum
Monumenti tumulum umbra Achillis.
Petebat autem ſibi præmium, aliquam
E miſeris Troadibus,
A noſtra igitur procul hoc filia,
Dÿ quæſo, depellite.

STRATAGEMA.

Lib. 15. c. 22.

Sertorÿ militaris aſtutia.

SERTORIVS vir acer, egregiuſq; dux, & vtendi, regendiq; exercitus peritus fuit, inquit A. Gellius, is in temporibus difficilimis mentiebatur ad milites, ſi mendacium prodeſſet, & literas compoſitas pro veris legebat, & ſomnium ſimulabat, & falſas religiones conferebat: Si quid eæ res eum apud militum animos adiuuabant. Illud adeo Sertorij nobile eſt: Cerua alba eximiæ pulchritudinis, & inſtinctã uaciſſimę celeritatis à Luſitano quodam ei dono data eſt, hanc ſibi oblatam diuinitus, & inſtinctã Dianæ numine, colloqui ſecum, monereq; & docere, quę vtilia factu eſſent, perſuadere omnib. inſtituit, ac ſi quid durius videbatur, quod imperandũ militib. foret, à cerua ſeſe monitum tum ſeſe prædicabat. Id cùm dixerat, vniuerſi, tanquam ſi Deo, libentes parebant. Ea cerua quodã die cum incur-

A incurſio hoſtium eſſet nunciata, in fugam ſe proripuit, atq; in palude proxima delituit, & poſtea „
requiſita, periſſe credita eſt, neque multis diebus poſt inuentam eſſe ceruam Sertorio nuntiatur. „
Tum qui nuntiauerat, iuſſit tacere, ac ne cui palam diceret, interminatus eſt: præcepitque, vt eam „
poſtero die repente in eum locum, in quo ipſe cum amicis eſſet, immitteret: admiſſis deinde ami- „
cis poſtridie viſum ſibi eſſe ait in quiete ceruam, quæ perierat, ad ſe reuerti: & vt prius conſueue- „
rat, quod opus eſſet facto prædicare. Tum Sertorio, quod imperauerat, ſignificante, cerua emiſſa „
in cubiculum Sertorij introrupit. Clamor factus, & orta admiratio eſt, eaque hominum barbaro- „
rum credulitas Sertorio in magnis rebus, magno vſu fuit. Memoriæ proditum eſt ex ijs nationi- „
bus, quæ cum Sertorio faciebant, cùm multis prælijs ſuperatus eſſet, neminem vuquam ab eo de- „
ſciuiſſe, quamquam id genus hominum eſſet mobiliſſimum. Hæc A. Gellius. „

PROBLEMA.

In quæſt. natur.

Cerui lacryma cur ſalſa ſit, & apri dulcis.

B PLVTARCHVS quęrens, quid cauſæ eſt, quòd lacryma ſylueſtrium ſuum dulcis eſt, cerui ſalſa, & vitioſa? Videtur, inquit, in cauſa eſſe horum animalium calor, & frigus. Nam frigidus eſt ceruus, aper admodũ calidus, & igneus. Itaq; ille fugit, hic ſe defendit aduerſus inſectantes: Cùm quidem maximè excandeſcentia ei lacrymas exprimit: multo enim accidente ad oculos calore, ſicut dixit Homerus:

Igne oculos ardens, ſetiſque horrentibus aſper.

Odyſſ. τ.

id quod eliquatur, dulce redditur. Quidam in ſententiam Empedoclis concedunt, qui à ſanguine conturbato lacrymã excerni putauit, quo modo ſerum à lacte agitato. Cùm itaq; aprorũ ſanguis ob calorem aſper ſit, & niger: tenuis, & aquoſus ceruorum: conſentaneũ eſt tale eſſe, quod ita concitatum alterum, timore conſternatum alterũ animalium excernit. Plutarchi ſententiam ſequitur Bernard. Gomeſius: Ceruus, inquiens, cùm in fugã vertitur à venatoribus, lacrymã ſalſam exprimit, in cauſa eſt illius ex leuitate corporis, & ſiccitate cerebri orta timiditas, qua occurrente, ſpiritus præ dolore compreſſi humorem excutiunt, qui tranſiens per ſiccum quaſi per cineres lixiuium, ſicuti dulcis rurſus, quæ apris etiam, vrgentibus venatoribus, lacryma emittitur, quoniam calida, C humidaque quia & animoſę naturę aper eſt, nec in fuga collocat ſui pręſidiũ, vti ceruus, quin imò pręira ruit pręceps in inuadentes. Quo tempore fundit lacrymam plurimo feruore raptim ſeſe ad oculos promeantem, prorſuſque inde humor calore temperato dulceſcit. hęc ille.

In addition. ad lib. de ſale.

EPIGRAMMATA.

EPIGRAMMA Ἀπολλωνίδου in ceruos glacie conſtrictos, atq; ita captos à ruſticis:

Δειματόεις ἐλάφων κεραὸς λόχος, εὖγε κρυώδεις
  Πλῆσαν ὀρῶν κορυφὰς χιόνεαι νεφάδες,
Δείλαιαι ποταμοῖσιν ἐφώρμισαν ἐλπίσι χρησταῖς,
  Χλιῆναι νοτεροῖς ἄσθμασιν ὠκὺ γόνυ.
D Τὰς δὲ, περιρράξας ἐχθρὸς ῥόος ἀθρόον ἄφνω,
  Χειμερίῃ στυγερῇ δῆσε πάγοιο πέδῃ.
Πληθὺς δ' ἀγροτέρων ἀλίνου θοινήσατο θήρης,
  Ἣ φύγεν ἀρπεδόνην πολλάκι, καὶ στάλικας. idest,

Timida ceruorum cornigera turba, cùm gelidæ
  Impleuerant montium vertices niuales niues:
Miſeri flumina acceſſerunt ſpebus bonis
  Tepefacere humentibus anhelitibus celer genu.
Hos autem circumſepiens inimicus fluxus confertim ſubitò,
  Hyberna odioſa ligauit glaciei compede.
Multitudo autem agreſtium non retibus capta epulata eſt ex præda,
  Quæ effugerat laqueum ſæpe, & perticas bifurcatas.

Aliud Tiberij Illi, quo ceruæ recèns enixæ vbera viperæ morſu infecta lethifero, & hinnulum matris ex vberibus, ſugendo extraxiſſe venena, & ſaluaſſe, aſſerit:

Κεμμάδος ἀρτιτόκου μαζοῖς βρίθουσι γάλακτος
  Ἣ φονίην δακετὸν ἰὸν ἐνῆκεν ἔχις.
Φαρμαχθὲν δ' ἰῷ μητρὸς γάλα νεβρὸς ἀμέλξας,
  Χείλεσι τὸν κείνης ἐξέπιεν θάνατον. idest,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

E

Cerua nuper enixa vberibus turgentibus lacte
Lethifera morſu venenum inflixit vipera.
Infectum autem veneno matris lac hinnulus exugens,
Labris hanc illius ebibit mortem.

Aliud Leonidæ, vel Mneſalci tetraſtichum in ceruum venabulo occiſum:

Τὰν ἔλαφον Κλεόλαος ὑπὸ κναμοῖσι λόχησας
Ἔκτανε Μαιάνδρου παρ τριέλικτον ὕδωρ
Θηκτῷ σαυρωτῆρι. τὰ δ᾽ ὀκτάῤῥιζα μετώπων
Φράγμαθ᾽ ὑπὲρ κραναὰν ἄλλος ἔπαξε πίτυν.

Ideſt: Cleolaus dum ceruo in ſaltibus inſidiatur, eumq; occidit iuxta ſinuoſam Mæandri aquam admirabili venabulo, alter cornua in octo ramos ſecta ſterili infigit pinu. Aliud Antipatri hexaſtichum in alium ſimiliter ceruum occiſum:

Τὰν ἔλαφον λάδωνα, καὶ ἀμφ᾽ ἐρύμανθιον ὕδωρ, F
Νῶτα τε θηρονόμου φερβομέναν φολόης,
Παῖς ὁ θεαρίδεω λασιώνιος εἷλε λυκόρμας,
Πλήξας ῥομβωτῷ δούρατος οὐριάχῳ.
Δέρμα δὲ καὶ δικέραιον ἀπὸ στόρθυγγα μετώπων
Σπασάμενος, κούρᾳ θῆκε παρ᾽ ἀγρότιδι.

Ideſt: Ceruum Ladona iuxta, & Erymanthum, & per dorſa feras nutrientis paſcentem Pholoes puer Thearidæ Laſionius ſuſtulit Lycormas feriens oblonga haſtæ cuſpide. Cutem, & vtrumque cornu auellens poſuit puellæ ſyluestri, ideſt, Dianæ.

EMBLEMATA. SYMBOLA.

ALCIATI Emblema in receptatores ſicariorum:

Latronum, furumque manus tibi Scæua per vrbem G
It comes, & diris cincta cohors gladijs.
Atque ita te mentis generoſum prodige cenſes,
Quod tua complures allicit olla malos.
En nouus Actæon, qui poſtquam cornua ſumpſit
In prædam canibus ſe dedit ipſe ſuis.

Temporis typus.

Carolus ſextus Frãcorum rex venationis ſuæ in ſylua Senliana de ceruo ſingulari, cui adaptatum fuerat collare æneum deauratum, nec non inſcriptio in hæc verba; HOC CAESAR ME DONAVIT. Memorabilem ita prædam in poſteritatis cognitionem diffundere cupiens, cerui alati ideo ſignum nobile ſibi vendicauit, vt memorat Claudius Paradinus, hoc ſymbolum inter heroica recenſens. Eſt verò etiam alatus ceruus tergo ferens Saturnum, qui dextra manu falcem, & cornu, ne decidat, corripit, ſiniſtra ſerpentem detinet, ſymbolum temporis prætereuntis quàm perniciſſimè. Pingitur à Ioanne Fayrabend typographo Francofurtenſi ad Mœnum, & typis eius præfigitur cum his verbis:

Res age prudenter fugit, & ſecat omnia tempus
Auolat aeripes, falx demetit, & cauet anguis.

Ad res difficiles, & arduas ſuperandas ſumma induſtria, labore, ac diligentia opus eſt, idque aquilæ ceruino capiti inſidentis pictura ſignificat idem Paradinus cum verbis: H

Ardua deturbat, vis animoſa quatit.

Aquila, vt ceruos capiat.

Diximus autem aquilam, dum ceruum adoritur in eius cornua ſe conijcere, conquaſſare, puluereque (quem plumis ſuis antè ad hanc rem congerit) ita huius oculos opplere, vt tandem de rupe aliqua, vel montis altiſſimi iugo ſeſe præcipitem det. Symbolum aliud Achillis Bocchij, in quo Pallas dextra librum ferens, ſiniſtro brachio ægidem, ſiniſtraque manu haſtam ad curſum ceruo incitato à duobus canibus, quorum alter καματηρὸς, alter θαυμαστὸς nuncupatur, inſidens delineatur cum verbis: AMOR LABOREM FERT, EVM ADMIRATIO.

Pallada miraris ceruo inſediſſe fugaci
Quem ſequitur duplex, aſſequiturque canis.
Thaumaſtus petit hinc, acris Camaterus & illinc
Admirator hic eſt, improbus ille labor.
Diſcendi mirum parit admiratio amorem,
Quid non improbitas dura laboris agit?

A

EPITHETA.

EPITHETA cerui, & ceruæ, conueniunt enim omnia vtrique ſexui, præter cornigerum. A pedum velocitate χαλκόπους, latinis æripes, quod tamen epithetum nonnulli grammatici ex Græcorum fabulis deſumi dixere, qui eam ceruam vocāt χαλκόποδα, quia talem reuera fuiſſe eam ceruam, fingunt poetæ: perperam igitur nonnullos etiam veteres interpretatos eſſe æripedem, ἀερσίποδα, aut ἀερίποδα, quorum ſententiam refellit Scaliger Iunior in lectionibus ſuis Auſonianis, quoniam hoc perpetuum ceruis epithetum Auſonius attribuat, vt hic nullus ad fabulas Græcorum perfugio ſit locus. Omnes ceruos poetę, inquit, χαλκόποδας dicunt, neque tantum ceruos, ſed omnia quibus celeritas attribuitur. Quare Heſychius rectè χαλκόποδας interpretatur ἰσχυρόποδας, & poeta tragicus Χαλκόποδα ἐριννὺν vocauit, quod interpres exponit στερεὰν, καὶ ἀκοπίαστον ἐν τῷ ἐπιέναι κατὰ τῶν
B φονέων. Eadem ratione dicitur etiam, alatus, celeripes, celer, velox, velocipes, volucer, volucripes, agilis; Taſſo, ſnello; A timore, formidans, fugax, fugitiuus, pauens, pauidus, territus, timidus, trepidus, errans, vagans, leuis. Ab ætate, viuax, vetus. A loco, quem habitant, ſyluicultrix cerua dicitur à Catullo: Cretæa, ideſt, Cretenſis Senecæ in Hippolyto. A cornibus, corniger, ſurgens in cornua Virgilio:

Epitheta à pedum celeritate.

Lib. 1. c. 16.

A timore.

Ab ætate.

A loco, & cornibus.

NVMISMATA.

HVBERTVS Goltzius duo pingit Ὑελητῶν, ſiue Hyeletarum numiſmata, quæ aduerſo latere caput oſtendunt Palladis; auerſo autem leonem mordicus cerui tergus dilaniantem. Vtrumque Palladis caput galeatum eſt, atque criſtatum, ſed alteri galeę inſidet Pegaſus, alteri Sphynx, vtrique circumſcribitur ΥΕΛΗΤΩΝ. Cur autem ceruum ita in numis depingerent, non meminit. Pingit item quatuor
C τῶν Καυλωνιατᾶν numo cum Iouis imberbis, & fulgur vibrantis imagine ab vno latere, ab altero cum imagine cerui, literis in prioribus duobus auerſo ordine poſitis ΚΑΥΛΩΝΙΑΤΑΝ. In ſecundo ſupra cerui dorſum crater, ſiue aliud vaſis patuli, & capacioris genus cōſpicitur. In tertio verò, & quarto appictus eſt ramus, cuiuſdam plantæ, quam Goltzius addita quodammodo etiam ratione dictamnum eſſe arbitratur, ſed verba adſcribam: Cauloniatarum, inquit, quęcumque in manus noſtras incidere numiſmata, aduerſa parte Iouis imberbis effigiem exprimunt, auerſæ partes ceruum cum diptamno herba referunt. Cretenſes ijs potiſſimum ſignis in numiſmatis vſos, proditum memoriæ inuenio: ob Iouis in Creta educationem, vnde veriſimile videri poſſet, Cretenſes primùm Cauloniam incoluiſſe; appictus tamen ramus cum diptamno Cretenſi nullam habet ſimilitudinem, cum vulgari autem diptamno, quod quibuſdam veterum Τράγιον eſſe creditur, nō exiguam. Hoc tamen diptamni genus fuiſſe non dixerim, ſed fortè laurus eſt. Inter Aeliæ, ſiue Alliæ familiæ numiſmata ęrea vnum eſt, quod aduerſa parte Allij Balæ caput oſtendit cum literis BALA C, auerſa Dianam currui inſidentem, cui cerui, quos impellit, iuncti ſunt cum tritici
D ariſtati ſpica, Dianæ, inquam, ἐλαφηβόλου, & ἀμφιπύρου, vt eſt apud Sophoclem in Trachinijs. Appictum autem forſan fuerit triticum, quod Allius rei frumentariæ præeſſet: nam & in Axſij Naſonis numo ſimiliter à Fuluio depicto, Axſius frumenti mutili ſpicas geſtat in caſſide, vel pileo, & ab altera numi parte idem ipſe, non Diana, vt Fuluius putat, indutus enim eſt femoralibus, bigæ inſidet, cuius ceruos canes hinc inde ad curſum propellunt. Exhibet idem inter numos Durmiæ familiæ, numum æreum aduerſo latere qui leonem habet ceruum dilacerantem, cū inſcriptione: M. DVRMIVS III. VIR. ab altero viri imberbis caput, cum inſcriptione: AVGVSTVS CÆSAR. Percuſſus eſt iſte numus, vt Fuluius iudicat, in honorem ludorum ſecularium, quos exhibuit Auguſtus in honorem Dianæ. Addit Sebaſtianus Eritius fieri poſſe, vt percuſſus fuerit iſte numus tempore, quo circa Actium promontorium M. Antonium ſuperauit Auguſtus, cùm leo fortitudinis, ferociæque ſymbolum ſit, ceruus timiditatis, & fugæ. Conſtantinus Landus, vidiſſe ſe, ait, argenteum numiſma antiquum, & pulcherrimum Cn. Plancij Aedilis currilis, quaſi nuper cuſum apud M. Antonium Pectium Ioannis Vamptæ Pectij Senatoris Mediolanenſis nepotem, in cuius numi primo latere erant hæ literæ: GN. PLANCVS ÆD. CVR. S. C. In poſteriori verò latere erat ceruus cornibus eminens, ac inibi, & ſagitta, quodam vinculo ad iaciēdum apto. Myſterium numi non explicat, aliàs tamen ſe explicaturum promittit, ſed ſat eſſe pro nunc putat,

anno-

Hyeletarū.

Cauloniatarum.

Aeliæ familiæ.

Axſij.

M. Durmij.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

annotaſſe, quòd Aedilium munus fuerit, circa venationes occupari. Oſtendit nobis eundem nu- E
mum Vrſinus, eandemque addit explicationem. Aediles enim, vt ſcribit Cicero, curatores erant
ludorum ſolemnium, in quibus præter alia, venationes, & gladiatorum munera exhibebantur:
Cæterùm animal in numo expreſſum non ceruus eſt, ſed capra. Pingit Sebaſtianus Eritius numũ
Valeriani Valeriani Salonini, exiguum, æreum, græcis literis exaratum iſtiuſmodi: ΛΙΚ. CΑΛΩΝ. ΟΥΑ-
Salonini. ΛΕΡΙΑΝΟC. hoc eſt. Licinius Salonius Valerianus; Altera verò numi parte haud inuenuſta fi-
gura eſt Dianæ proſtrati in terra cerui ſingulis manibus ſingula tenentis cornua, cum inſcriptio-
ne pariter græca: Γ. ΝΕΩΚΟΡΩΝ. ΕΦΕCΙΩΝ. Ex qua inſcriptione colligit, percuſſum hunc
numum in honorem Valeriani Salonini ab Epheſijs, apud quos celeberrimum erat illud Epheſiæ
Commodi. Dianæ templum. Pingit item Commodi græcum alium numum, in cuius interiore parte diuini-
tas exprimitur Dianæ binos à ſiniſtro, & totidem à dextero latere habentis canes venaticos, quos
ipſe imperitè ceruos iudicat. Videas tamen paſſim (Pierij Valeriani verba ſunt) Dianæ ſimulachro
ceruum vt plurimùm in venatum obijci, qualem præcipuè ſpeciem in Hadriani numo cernere eſt,
Hadriani. cum inſcriptione: ΑΡΤΕΜΙΣ ΕΦΕΣΙΑ. In alijs quoq; eiuſdem Hadriani Dianæ itidem Ephe- F
ſiæ ſimulacrum geminis duorum ceruorum inter ſe auerſorum clunibus inſidere conſpicias, atque
Gallieni. aliter in alijs. Et cerua eſt in multis Gallieni numis cum inſcriptione: DIANAE. CONS. AVG.
Ea enim ambitione fuit, ingenio vir alioquin impuriſſimo, vt Deos omnes ad ſui cuſtodiam, &
conſeruationem occupatos eſſe iactaret. Hinc feras ferè omnes, quotquot numinibus dicauit an-
tiquitas, numis ſuis eadem inſcriptione cudendas curauit, quorum vis magna, paucis antè annis,
Maximiani. in agro Bellunenſi reperta eſt: Extat & Maximiniani numus aureus, qui ab vna parte Herculem
oſtendit nudum cerui cornua apprehendentem, quo ſcilicet typo vnus ex duodecim laboribus
exprimitur. Inſcriptio eſt VIRTVS AVGG. Conuenit autem Maximiniano Herculis figura,
propterea, quod ſe Herculeum cognominaret.

ICONES.

In Arcad. INTER Damaphontis opera, Ceres ipſa, teſte Pauſania, facem dextera præfert,
læuam Heræ admouet: Hera ſceptrum, & vas, quæ ciſta dicitur, genibus ſuſtinet;
aſſiſtit ſolio quàm latè vtrumque patet latus Diana ceruina pelle velata, penden-
te ex humeris pharetra; altera manu lampadem, dracones duos altera geſtat.
Adiacet canis de venaticorum genere. In templo verò Delphici Apollinis, vt
In Phocic. idem ſcribit, erat Actæon Ariſtæi filius, ac mater eius cerui hinnuleum manibus tenentes, acer-
Lib. 6. uinæ inſidentes pelli. Adiacet venaticus canis. Ad vitam hęc omnia, & actionem pertinent. Quin-
Lib. 6. tus Calaber Eurypilum omnes Herculis labores in ſcuto depictos habuiſſe ſcribit: Ergo & cer-
Eurypili ſcu uam pedibus velocem affabrè factam, quæ miſeris modis incolarum arua deuaſtare videbatur, &
tum Hercu- hanc quidem aureo cornu præſtans heros arripere cernitur, vnde pernicioſi ignis fulgor abſiſte-
lis labores ret. Circundabant autem triſtes hinnulæ; hę quidem telis deiectæ in puluere expirare, alię autem
depictos re- fugę memores per aerem rapi conſpiciebantur: At his iracundia accenſus Hercules aliud ad aliud
ferebat. telum immittere admodum properanti ſimilis.

SIMVLACHRA.

H

Lib. 37. c. 2. PLINIVS author eſt, inter alia in tertio Pompeij triumpho tranſlata, montem
Mõs aureus fuiſſe aureum tranſlatum cum ceruis, & leonibus, & pomis omnis generis, cir-
in triumpho cumdata vite aurea. Romę in palatio Farneſiorum inter alias ſtatuas etiam
inductus. leonis obſeruaui, qualem in numis exprimi dixi, tergo ſcilicet proſtrati cerui in-
ſidentem, & mordicus dilaniantem, conſpiciebanturque ibidem duo cerui com-
paſcentes. In baptiſterio Conſtantinianæ baſilicę Hilarius I. inter alia orna-
menta etiam ceruos poſuit argenteos tres octoginta librarum, aquam fundentes, vt teſtatur Pla-
Ceruorum tina, & ante eum Sixtus III. in baſilica B. Mariæ Virginis, quę ab antiquis Liberij cognominaba-
argenteæ tur, iuxta macellum Liuiæ, ceruum dederat argenteum fundentem aquam in fontem baptiſte-
ſtatuæ. rij. Sed & ante hunc Innocentius I. in baſilica Geruaſij, & Protaſij ad ornatum baptiſterij ceruum
obtulit quinque & viginti librarum fundentem aquam.

HIE

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

A

HIEROGLYPHICA.

CERVVS apud Agyptios hominis dolo ab adulatoribus circumuenti hieroglyphico typo exprimebatur; Inſitum enim ei natura, vt paſtorali fiſtula, vel quouis alio ſuaui modulantium concentu demulceatur, tantaque indè afficiatur voluptate, vt immemor ſui, nullo prorſus negotio capiatur, quo modo capiuntur etiam, ſeſeque capiendos offerunt, qui adulatorum lenocinijs aures præbent. Eidem Aegyptij quempiam percito ingenio, temerèque ac nulla ratione ſeſe mouentem (vt plerumque furores ſunt qui Panici vocantur, quippe cùm nulla vrgente cauſa quis in fugam ſe proripiat, negotiumve, quod præ manibus erat, ſtatim abijciat, inceptumque deſerat) per ceruum, & viperam adpictam intelligebant: pugna enim huic cum ſerpente, cuius etiam cauernas inueſtigat, vt ſuprà dictum eſt. B Si quid verò ad vetera ſignificata addere concedatur, inquit Pierius, cum vipera ſit profligatiſſimis tota vita ſceleribus inquinatiſſima, alia mariti, alia matris parricidio polluta, venenumque eius atrociſſimum, quod omnem, vt aiunt, exuperat medicinam, aptè mihi feciſſe videbitur, ſi quis vel regem, vel magiſtratum, vel iudicem, quempiam, in ſcelera vindicem ſeſe acerrimum exhibentem, per ceruum & è cauernis extractam viperam, quam mordicus apprehenderit, figurarit. Eodem etiam hieroglyphico virum, inquit idem, intelligemus, qui morum impuritatem corrigat, ſcelera eluat, prauitatem emendet, & quod ait Lucretius:

Adulatorū mecænates quo typo exprimantur.

Temerariæ præcipitātiæ typus.

Syncerivindicis vitiorum, & morum.

Veridicis hominum perpurget pectora dictis,
Et finem ſtatuat cupedinis, atque timoris
Exponatque bonum ſummum, quò tendimus omnes
Quale ſit, atque viam commonſtret tramite paruo,
Qua poſſimus ad id recto contendere curſu,
Quidve mali immineat rebus mortalibus paſſim.

Hoc enim eſt maleficum ſerpentem, qui clam in inſidijs excubat, è latebris extrahere, extractum interficere, interfectum denique deuorare. Fugitiuum procul dubio hieroglyphico notare qui C vellent, currentem ceruum deſcribebant, cui fugacitas ſcilicet natura inſita eſt, vt ſuprà dictum. Quamuis autem curſum perniciſſimum Aegyptij ex cerui currentis ſpecie intelligi monuiſſent, quia tamen is requiem inter currendum aliquam facit, conſiſtenſque manet, dum, qui ſequitur, appropinquet, tum fugam iterum arripit, factum eſt, vt hominem aliquam laboribus ſuis requiē interponentem ſignificare ſi vellent, currentem quidem ceruum pingerent, ſed retrò ſpectantem cùm in ſolius tantum fugacitatis ſignificato caput ſurrectum ſtatuerēt, vt cornua per dorſum demiſſa reſiderent. Verùm hoc & alia de cauſa, & alio etiā poteſt modo pingi Quippe ſi tres, duoſvè ceruos natantes feceris, capitibus alterius clunibus impoſitis, atque eorum primum auertentem ſe, quaſi ad poſtremum ſe locum recepturum, quo quidem officio mutuo ſe adiuuant. Si cui tamē quod prius poſitum eſt hieroglyphicum, magis placuerit, res in medio poſita eſt. Stuporem præter hæc, formidinemque per ceruum, & puniceas pennas prætentas, ſignificari, omnibus innotuit, qua de re etiam ſuprà dictum eſt. Vehementiſſimi porrò deſiderij ſignum eſſe ceruum ad aquæ fontem adſpectantem, diuinæ indicant literæ, dum ita cannnt; *Quemadmodum ſitibunda cerua* D *inhiat ad aquarum riuos, ita anhelat anima mea ad te Deus*. Surrectas verò auriculas cerui, auditus acris ſignificatum eſſe oſtendit illud, quod ὠσὶν ἐσῶσι prouerbium fertur, quod *arrectis auribus* Maro, & *arrigere aures*, Terentius interpretatur. Contrà verò pro ſurditate eaſdem demiſſas pingere moris eſt, quia tunc cerui acutiſſimè audiunt, cùm ſurrectas aures protendere: cùm verò eas demiſere, vix proximum excipiunt ſonum: Nam cùm auditus, vt placet Empedocli, fiat illiſu ſpiritus in clauiculatam aurium partem introrſus adnexam, quam tintinabuli vicem præbere dicit, vtpotè celſo loco ſitam, pulſuique obuiam, accidit, vt negato per huiuſmodi aurium depreſſionem ingreſſu ſurditas obueniat neceſſario. Alia quædam medici comminiſcuntur, ſed quæ nihil ad rem noſtram attinent: hoc ſiquidem ſignificatum ex geſtu deſumitur auris, quæ cum ſurrigitur, patefit: cùm verò dimittitur, auditum obturat. Nam & Ariſtoteles ceruos, ait, cùm aures demiſerint, facilè capi, quod inſidias non ſenſerint, cùm verò eas intenderint, facilè inſidiarum admoneri. Si qui verò mulieroſum hominem, & multarum concubitum appetentem notare vellēt, ceruum exporrecto genitali pingebant. Is ſiquidem cùm turgente iam venere coitum appetit, non in vna tantùm immoratur, ſed mutat, breuique interpoſito tempore aliam, atque aliam ſupergreditur: Illud rurſus ſpectandæ probitatis exemplum eſt, quod volentes hominem propter propriam petulantiam, qua lapſus fuerit, pudore affectum ingenuo ſignificare, ceruum in ſcrobe

deli-

Fugæ hieroglyphicum.

Mutui auxilij.

Stuporis.

Maximi deſiderij.

Auditus acris.

Surditatis.

Auditus, vt fiat Empedocli.

Mulieroſi.

Hominis ob peccatũ, vel amiſſam gloriam latentis typus.

Armati puſillanimitas quo referatur hieroglyphico.

Viuacitas.

deliteſcentem oſtentabant: Is enim cùm fœminam implerit, ſeparatur per ſe ipſe, & propter libidinis graueolentiam ſolitarius ſcrobes fodit. Alia itidem de cauſa latitare ceruum cùm obſeruaſſent antiqui, hominem, qui vel candidatus turpem eſſet repulſam paſſus, vel partam dignitatem amiſſiſſet, Vatiniana aliqua affectus ignominia, & propterea tãto perfuſum pudore, vt in frequentiora loca prodire non audeat, oſtendere ſi vellent, ceruum marem ſine cornibus inter virgulta, fruticesvè abditum pingere ſoliti ſunt. Cornibus enim amiſſis tamdiù præ pudore latent, quoad altera renaſci cœperint. Alij dicunt, non præ pudore fieri hoc à ceruo, ſed natura duce, quòd ſe latebrarum præſidio tutari velit, qui ſe armis priuatum cernat. Excogitarunt etiam iuniores, inquit idem Pierius, quædam argumenta, quæ paſſim referre, vt depoſcere locus videbatur, haudquaquam puduit, cuiuſmodi hoc eſt, quo apparatum bellicum fruſtratorium, & inanem eſſe, niſi præſens, ardenſque adſit animus, per ceruum magnis inſurgentem cornibus ſignificari poſuerunt. Naturam enim inquiunt ceruo animali admodum degeneri, cornua magnitudinis adeo ſpectatæ, ac aſperitatis horrificæ contribuiſſe, quò argumentum eſſet, eos, qui audacia, & fiducia ipſi præditi non eſſent, fruſtra illum armorum apparatum, & inſtrumenta bellica comparare. Viuacitatem etiam ex picto ceruo ſignificari, quod Aegyptiorum commentum eſt, magis exploratum arbitror, quàm vlla ſit opus commentatione perquirere: datum enim illi à natura eſt, vt quàm diutiſſimè viuat. Verùm cùm id ſacerdotes oſtendere volebant, haud rectè cornua ramoſa faciebant, vt antè monuimus. Quoniam verò ceruus ad lunæ ſimilitudinem cornua nunc amittit, nunc reparat, (nam & ſideri cornua & decidere, & ſuccreſcere videntur) hieroglyphicum nonnulli ponunt cornua cerui, ſi quempiam ab ignobilitate modò ad honores euectum, modò ab honoribus ad ignobilitatem redactum aſſiduo fortunæ rotatu, varioque euentu, ſignificare voluerint: ſolis enim animalium cornua decidua, reciduaque annis omnibus. Ariſtoteles Achaicis ceruis id ait accidere, eoſque ut prædictum præ pudore tamdiù latitare, & loca acceſſu difficilia petere, donec alia renaſcantur. Hinc denique aliud naſcitur hieroglyphicum, ut ſacroſancta dignitas ex unoquoque cornu ſignificetur, ut quod antiquiſſima ueterum indicat diſciplina: Honoris enim, ut dicebamus, & potentiæ ſignum, tam apud gentiles, quàm apud Chriſtianę pietatis cultores, quique eos præceſſerunt, Hebræos, habita cornua.

Potentiæ, honoriſque typus.

APOPHTHEGMATA.

Chabriæ dictum in belli duces.

Lingua bellatores. Lib. 4.

PASSIM apud ſcriptores egregium illud, ſiue dictum, ſiue apophthegma Chabrię Athenienſium ducis, quod & Philippus uſurpare ſolitus eſt, recitatur, formidabiliorem eſſe ceruorum exercitum leone duce, quàm leonum duce ceruo. Tantum is animorum uigori, quo dux ipſe polleret, tribuerat, idque multis ſtratagematum exemplis apud rerum ſcriptores paſſim uerum eſſe comperitur. In quam ſententiam Demades Philippo, qui contra Atheniẽſes ſuperior euaſerat, adulaturus: Noſſes, inquit, ò rex ciuitatis robur, ſi Athenienſium Philippus, Macedonum uerò Chares exercitui præfuiſſet; Chares enim dux fuerat Athenienſium. Huc etiam referendum, quod Tertullianus noſſe ait ſe Chriſtiani gregis paſtores aliquos in pace leones, in prælio ceruos, quod quidem uis ad martyrij cruciatus impauidus, & paratiſſimus, ad ineptias tollendas feruentiſſimus, neque animos puſillos, neque ignauiam quorundam ferre poterat. Mulſumanes Turcorum imperator, referente Chalcocondila ſamno, & conuiuijs deditus quodam tempore cùm phialam manibus teneret, & ceruus in caſtra penetraſſet, in ijſque oberraret: Tumultuantibus militibus propter cerui in caſtra aduentum, interrogauit, *num phialam cornibus geſtat? quod ſi eſt, hac redimam.*

APOLOGI.

Aliud loquitur, aliud ſentit.

AESOPVS de ceruo, & leone iſtiuſmodi narrat fabulam: Ceruum perſequitur leo: Leo uero quantum uiribus præſtaret, tantundem uelocitate ſuperatur. Quamobrem accedens ad nemus, paſtorem interrogat, num latitantem uiderit ceruum? Paſtor uidiſſe ſe negat, ac nihilominus inter loquendum, protenſa manu latibulũ oſtendit: Leo itaque ceruum inuadit. At uulpes (ea enim ſemper apud Aeſopum callida inducitur) paſtorem his uerbis alloquitur: Vt tu pauidus ſimul, atque improbus es, pauidus quidem aduerſus leones, improbus aduerſus ceruos. Phrygio eiuſmodi ænigmate, ſi uiuat, utetur Epicurus aduer-

ſus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

A ſus eum, qui voluptatem accuſat, cùm tamen mentem perinde ac paſtor manum ad voluptatem intendat. Hinnulum cum ceruo ſic locutum aliquando ferunt: Mi pater cùm multo ſis maior canibus,& pedum his celerltate præſtes, præterea cùm ſint tibi ardua cornua,quibus à te vim facilè propulſare poſſis, qui fit, vt canes, tantoperè metuas? Ibi ceruus ridens, mi nate, vera, inquit, memoras,mihi tamen neſcio quo pacto,ſemper accidit,vt,audita canum voce,in fugam ſtatim conuertar. Apologus indicat timidos,& fugacis ingenij qui ſunt,nullis armis protegi poſſe. Alij fabulam referunt ſic: Percontabatur venatorem aſinus, cur ceruus tam grandibus præditus cornibus, viſo tamen hoſte quàm primùm à pedibus conſilium peteret, vt ſalutem fuga quæreret. At ille,vt intelligas, inquit,nihil arma prodeſſe,ſi animus deſit. Apologus alter de cerua altero oculo obcæcata. Cerua altero obcæcata oculo in littore paſcebatur, ſanum oculum ad terram propter venatores habens, alterum verò ad mare,vnde nihil ſuſpicabatur. Præternauigantes autem quidam, & hoc coniectantes ipſam ſagittarunt. Hæc autem ſeipſam lugebat, quod vnde timuerat,nihil paſſa foret,quod non putabat allaturum malum,ab eo proditam. Fabula ſignificat ſępe, B quæ nobis noxia videntur, vtilia fieri,quæ verò vtilia,noxia. Alter de cerua & leone. Cerua venatores fugiens in ſpeluncam ingreſſa eſt, in leonem autem ibi cùm incidiſſet, ab eo comprehenſa eſt, moriens autem dicebat: Heu mihi quòd homines fugiens, in ferarum immitiſſimum incidi. Fabula ſignificat, multos homines dum parua fugiunt pericula, in magna incurrere. Alter de cerua & vite: Cerua venatores fugiens, ſub vite delituit. Cùm præterijſſent autem parumper illi, cerua iam prorſus ſe latere arbitrata, vitis folia paſci incepit. Illis autem agitatis, venatores conuerſi, quod erat verum, arbitrati animal aliquod ſub folijs occultari, ſagittis confecerunt ceruam. Hæc autem moriens, talia dicebat: Iuſta paſſa ſum, non enim offendere oportebat, quæ me ſeruarat. Fabula ſignificat, qui iniuria benefactores afficiunt, à Deo puniri. Apologus alter de ceruo & equo, qua indicatur libertatem natura nobis inſitam, perire ſeruitute, quam totis viribus conſectamur, vt effugiamus pauperiem, ideſt, frugalem uitam, quam falsò nobis habemus hoſtem. Recenſet apologum Horatius his uerſibus:

Lib. I. epiſt. 10.

Ceruus equum pugna melior communibus herbis
Pellebat: donec minor in certamine longo
C *Implorauit opes hominis, frenumque recepit.*
Sed poſtquam victor violens diſceſſit ab hoſte,
Non equitem dorſo non frenum depulit ore:
Sic qui pauperiem veritus, potiore metallis
Libertate caret, dominum vehet improbus, atque
Seruiet æternum, &c.

Alter'. Ceruos, ceruaſque ab initio rerum natura pariter cornipetas creauerat, ſed cùm fæminæ inſolentia uterentur, ſeque maribus ſtuderent præferre, indignata natura, cornua execuit, & ,ut imposterum excornes naſcerentur, perpetuò damnauit.

F A B V L O S A.

Ex Herculis duodecim laboribus, ceruus æripes curſu ſuperatus.

D INTER duodecim certamina, laboreſque, quos Euryſteus Herculi impoſuit, etiã recenſetur, qnod ceruum æripedem, perniciſſimum in Arcadia cum cornibus aureis uiuum in conſpectum illius adduxerit. Alij non ceruum, ſed ceruam fuiſſe inquiunt, ut ſuprà, vbi an fęmina cornua habeat, dictum eſt. Sunt qui fabulam referant hoc modo: Cùm cerua quædam pedes æreos haberet, atque cornua aurea apud Oenonem Dianæ ſacra, neque quiſquam mortalium poſſet illam curſu compræhendere, habitaretque in Mænalo monte, iubetur Hercules Mycenas eam adducere. Sed cùm neque occidere eam Hercules, ut Dianæ ſacram, neque uulnerare uellet, annum totum currendo eſt inſecutus, ſed illa denique teſſa, in montem Arthemiſium confugit, & ad Ladonem amnem iam iam tranatura capta eſt, & Mycænas ſuper humero deportata. Alij aiunt Taygetam Atlantis filiam ceruam ab Hercule captam Dianæ conſecrauiſſe, ferturque quod, cùm Hercules eam Euryſteo traderet, collo eius inſcriptum fuerit, Ταὐγέτῃ ἱερὰν ἀνέθηκεν. Scholia in Pindarum, Herculem, dum hanc perſequeretur, ad Hyperboreos uſque perueniſſe tradunt. Grapaldus autem, conſtare ait ex Callimacho in hymno Dianæ, è quinque ceruis ſecus Parrhaſij montis radices inuentis, quarum de cornibus ſplendebat aurum, quatuor ipſam ſine canibus cepiſſe, curruque adiunxiſſe: Fugientem aliam Iunonis uoluntate, Herculi ut certamen fieret, rupem excepiſſe Ceraunium. Fuiſse aiunt hunc quartum Herculis laborem, unde Auſonius, uel quiſquis ille fuit, uerſum Q. Smyrnæi hunc:

Diana quales quotque ceruos ſuo iũxerit currui.

Χρυσόκερων δ᾽ ἔλαφον μετὰ ταῦτ᾽ ἤγρευσε τέταρτον.

Ita reddidit:

Aeripedis quarto tulit aurea cornua cerui.

Huncque ceruum intellexit Toxilus ſeruus Plautinus in Perſa, dum inquit:

Qui amans egens ingreſſus eſt princeps in amoris vias,
Superauit ærumnis is ſuis ærumnas Herculis:
Nam cum leone, & cum excetra, cum ceruo, cum apro Aetolico,
Cum auibus Stymphalicis, cum Antæo deluctari mauelim,
Quàm cum amore.

In Hercule furente.

Martinus Antonius Delrius ad hunc Senecæ locum:

Mænali pernix fera
Multo decorum præferens auro caput
Deprenſa curſu eſt.

Fabulæ, qua Hercules ceruam auricornem fingitur cepiſſe, moralis expoſitio.

Poetas ait, dum hanc fabulam ſunt commenti, voluiſſe innuere viro, qui ſuperbiam ſubiugarit, iracundiam repreſſerit, reliquos prauos animi motus ſuſtulerit ad vnum omnes, hoc eſt, leonem, aprum, & hydram reſecatis cunctis capitibus ad immortalem gloriam comparandam, quam indicant aurea cornua, in primis neceſſarium eſſe, æripedem ceruam conſequi, eamq; non antè dimittere, quàm, quod petit, fuerit aſſecutus, videlicet eo vſq; animum ſuum in humilitate, patientia, cæteris virtutibus ſubigere, donec hac aſſiduitate benè viuendi habitus comparetur, qui eum nunquam ſinat ab æquo, bonoq; deflectere. Quod qui fecerit, debita claris hominibus gloria nè poſt mortem quidem carebit, ſed nomen ipſius omni auri ſplẽdore clarius in omni memoria eluceſcet. Tantum Delrius.

Iphigenia fabula.

De Iphigenia Agamemnonis, & Clytemneſtrę filia ita etiam fabulantur poetæ: Cùm Agamemnon in Aulide ceruum Dianæ ignarus occidiſſet, Dea irata ventorum flatus amouit, vt nauigare non poſſent. Quapropter cùm oraculum conſulerent reſponſum eſt, Agamemnonio ſanguine Deam eſſe placandam. Miſſus igitur Vlyſſes Iphigeniam filiam aſtu à matre Clytemneſtra ſub prætextu facti cum Achille matrimonij, adduxit; cùmq; iam immolari parabatur, Dea miſerta ipſam ſuſtulit, ceruamque pro illa ſuppoſuit, virginem autem in Tauricam regionem tranſtulit. Alij ipſam eo profugiſſe aiunt ad Tauricæ Dianæ templum, ibique in omnes Græcos hoſtilem animum exercuiſſe, illoſque eidem ſupplicij genere addixiſſe, cui ipſa, antequam fugeret, addicta fuerat: Sacrificij huius ſic meminit Ouidius:

12. Metam.

neque enim neſcitvè tacetvè
Sanguine virgineo placandam virginis iram
Eſſe Deæ, poſtquam pietatem publica cauſa
Rexque patrem vicit, caſtumque datura cruorem
Flentibus ante aram ſtetit Iphigenia miniſtris.
Victa Dea eſt, nubemque oculis obiecit, & inter
Officium, turbamque ſacri, vocemque precantum,
Suppoſita fertur mutaſſe Mycænida cerua.

Actæonis fabula.

Chiliad. 6. hiſt. 61. lib. 2.

In Bęoticis.

3. Metam.

Sed de hoc ſacrificio poſt copioſius Actæon, vt ſcripſit Tzetzes, cùm mirum in modum venatione delectaretur, vtpote à Chirone educatus, vt ait Apollodorus, fertur ſupra ſaxa defeſſus dormire ſolitus, quod fuit non procul à Megaris Plateam contendentibus, indeque, teſte Pauſania, Actæonis ſaxum nuncupatum, qui præterea ſcribit Actæonem in fonte illi ſaxo proximo lauantem ſe Dianam vidiſſe, quod illa cùm moleſtè ferret, rabiem canibus Actæonis immiſit, vt illum laniarent. Fabulam multis verbis complexus eſt Ouidius, ſed mutationem eius in ceruum ſic venuſtiſſimè expreſſit:

nec plura minata
Dat ſparſo capiti viuacis cornua cerui,
Dat ſpacium collo, ſummaſque cacuminat aures,
Cum pedibuſque manus, cum longis brachia mutat
Cruribus, & velat maculoſo vellere corpus
Additus & pauor eſt, &c.

Fabulæ moralis ſenſus.

In hoc autem à Pauſania diſcrepat Ouidius, quòd non ſuper ſaxo dormire ſolitum ſcribit. Hyginus verò non ſolùm Dianam ab Actæone lauantem ſe viſam eſſe ait, ſed etiam Actæonem ipſam voluiſſe violare; vnde etiam alij aliter fabulam interpretantur, atque explicant. Anaximenes qui de picturis antiquis diſſeruit ait, referente Fulgentio, Actæonem venationem dilexiſſe, cui cùm ad maturam perueniſſet ætatem, conſideratis venationum periculis, ideſt, quaſi nudam artis ſuæ rationem videns, timidus factus eſt. Et paulò pòſt: Sed cum venandi periculum fugeret, affectum tamen

A tamen non depoſuit, quos inaniter paſcendo penè omnem ſubſtantiam perdidit, ob hanc rem à ſnis canibus deuoratus eſt. Hæc ille. Vnde eſt quòd canum nomine multi adulatores intelligant, citaturque à Stobæo ex Varino ni fallor, ὥσπερ ὁ Ἀκταίων ὑπὸ τῶν τροφομένων ἀπ' αὐτοῦ κυνῶν ἀπέθανεν, οὕτως οἱ κόλακες τοὺς τρέφοντας καταλύουσιν, ideſt, quemadmodum Actæon à canibus, quos alebat diſcerptus eſt, ita paraſiti, & aſſentatores eos, à quibus aluntur, miſerè perdunt. Nonnulli autem ſeſe putant nobiliores, & inſigniores, ſi quoſuis ſicarios, nulliuſque frugis homines, & ganeones inertes domi, & menſæ ſuſcipiant, haud ſano mentis oculo præuidentes, ſe vnà cum patrimonij comminuti damno, nominis, & plerumque vitæ iacturam facere. Tutiſſimos enim ſe fore credunt, vtpotè, tanto, tamque generoſo ſatellitio ſtipati, & tamen non aduertunt, quanti conſtet, quamque noxia ſit ea familiaritas. Anulus in picta poeſi ſic:

Adulatorũ patronis quę damna immineant.

Cornibus in ceruum mutatum Actæona ſumptis
Membratim proprij diripuere canes.
Næ miſer eſt dominus paraſitos quiſquis edaces,
B *Paſcit, adulantum præda parata canum.*
Se quibus irridendum ſuggerit, & comedendum,
Ceruus, & ex domino corniger efficitur.

Qui mythologica tractarunt, hoc de Actæone figmentum ad venatores referunt, qui ſuas opes miſerè dilapidant in venandi luxu inutili admodum, & ſumptuoſo: Etenim à canibus, quos aluere tandẽ vltione diuina quaſi mẽbratim dilaniantur. Nã tametſi nihil aliud ſceleris admitterent niſi in eo, quod erogent in victum canum, quod commodius poſſet egenis, & pauperie preſſis conferri: Ea tamen culpa ſatis habet grauitatis ad prouocandum iuſtam Dei præpotentis iram, qui tot bona nobis non eſt elargitus, vt ijs tam malè vtamur. Eoque grauiùs illi peccant, quòd rebus neceſſarijs animum non applicent, vt agriculturæ, vt reipublicæ, vt alijs honeſtis actionibus, ſed omnem temporis vſuram collocent in venatu, quo fit vt in vrgentem, minùſque ſibi notam penuriam præcipites ruant. Itaque dici non abs re poteſt, eos non à canibus modò, ſed auibus, & equis quoque abſumptos, & dilaceratos: In quo ſenſu Euripides:

Merces eorũ qui canes, equos, et aues magnis ſumptibus alũt.

In Bacchis.

Ὁρᾷς τὸν Ἀκταίωνος ἄθλιον μόρον,
C Ὃν ὠμόσιτον σκύλακες ἃς ἐθρέψατο,
Διεσπάσαντο κρείσσον' ἐν κυνηγίαις. ideſt,
Nam cernis Actæonis improbam necem?
Canes voraces, ille quas nutriuerat
Nam dilaniauere optimum venatibus.

Palæphatus ait poetas hoc figmento nihil aliud docuiſſe, quàm homines cauere maximè debere, ne quid agant, quod Dijs inuiſum ſit, aut ingratum, aut quod eos in iram prouocet. Ad hoc omnes olim labori fuiſse intentiſsimos, & manibus victum quæſiuiſse, non ſeruis, aut exteris ſua negotia, ſed ſibi tantùm commiſiſse, ideoque qui laborioſi eſsent, opibus, & facultatibus præ cæteris abundaſse: Contra qui ſeſe otio dedebant, voluptates conſectabantur, venationi, & aliæ dabant operam in extremam rerum penuriam decidiſse, & opibus exhauſtos eſſe, quemadmodum & ipſi Actæoni contigit. Sed id ſpeciatim in prodigos adoleſcentes non abre licet conuertere, qui promi magis, quàm condi, vt Phryges ſerò ſapiunt, & tum fortè, ſed fruſtra reſipiſcunt, cùm nihil amplius eſt in loculis. Sibi quidem mirè placent cum ſecundis D fortunæ ventis opes ſuppetunt, quibus impudentes, & inanes ganeones (qui nullum aliud ſibi penſum relictum habent, quàm vt lautas culinas aſsectentur, alienaque quadra viuant) paſcant, & enutriant. At exhauſtis patrimonijs ab ijs relinquuntur, longumque valere iubentur, à quibus in conditionem tam miſeram, tamque abiectam coacti ſunt. Non piget huc traducere, quæ Dion Chryſoſtomus de ſeruis appoſitè ſcribit, ſe non putare, damna à malis canibus plures accepiſse, quàm à malis hominibus. Etenim à canibus pernicioſis vnum Actæonem aiunt, inquit, perditum, & his quidem cùm in rabiem acti eſsent: A pernicioſis verò hominibus dici non poſse, quot perierint, & plebei, & reges, quot etiam ciuitates: Hi quidem à ſeruis, illi autem à militibus, & ſatellitibus: Conſtantinus Manaſses eleganter etiam Michaelem Imperatorem cum Actæone à canibus diſcerpto comparat, ſiquidem inconſulto illi principi, quod ab aſsentatoribus obſeſsus eſset, miſerè omninò ceſsit. Cæterùm iſtiuſmodi interpretatio, qua Actæonis facultates à paraſitis, tanquã canibus, diſsipari dictum eſt, Natali Comiti, perridicula videtur, non enim ad venationem, inquit, hortari poſteros, vel retrahere conſilium fuit antiquis, ſed minus rectos mores emendare. Per hanc igitur fabulam nos ad beneficia in uiros bonos conferenda adhortatos eſse exiſtimat, ac retraxiſse à benè morendo de ingratis, & immemoribus acceptorum hominibus, idque uideri etiam ſignificaſse Theocritum in eo uerſu:

Laboris vtilitas.

Prodigalitatis exitus.

Paraſitarũ mores.

Orat. 10.

Lib. 6. Mythol. c. 24.

In quos conferenda beneficia.

Curioſitas vitanda.

Fabularum poeticarum ſcopus.

Τρέφε κύνας ὥστε φάγοντι, ideſt, nutri canes, vt te edant. Omnium enim beneficiorum optimum eſſe illud, quod apud virum bonum, memorem, & gratum collocatur, quod verò in maleficum, & ingratum collatum eſt, omninò malè collatum eſſe, quippe cùm improbi homines ne parem gratiam referre cogantur, ſæpius pro acceptis beneficijs ſimultatis cauſas aucupentur, ſeque vel quauis leuiſſima de cauſa iratos fingent, vt ſic deletum appareat quicquid in eos collatum ſit. Vt prudentiores igitur eſſemus in conferendis beneficijs, ne honori, facultatibus, vitæque noſtræ inſidiatores noſtris ſumptibus aleremus, rationem conferendorum beneficiorum nos antiquos docuiſſe credit, quippe cùm beneficium viro bono facere, ſit propè accipere, atque hęc nonnulla pars eſt iuſtitiæ, vt traditum eſt in officijs. Admoneri præterea per hanc fabulam, ne ſimus nimis curioſi in rebus nihil ad nos pertinentibus, quoniam multis pernicioſum fuit res arcanas aliorum cognouiſſe, aut principum, ciuitatum, ſummorumque virorum, aut Deorum præcipuè, quorum vel aliqua minima ſuſpicio, arcanorum conſcium, facilè poteſt opprimere: Atque vt ſummatim dicam, eas, inquit, fabulas, quas inſalſi, & imperiti plerique aniles nugas tantùm eſſe crediderunt, ad poſteros tradiderunt antiqui, vt per illas nos à temeritate, crudelitate, arrogantia, libidine, illegitimiſque facinoribus retraherent, & ad humanitatem, prudentiam, beneficentiam, integritatem, temperantiamque adhortarentur. Quam poſteriorem interpretationem, ne ſcilicet ſimus nimis curioſi, Ouidius ipſemet mihi videtur ſecutus, dum exilij ſui cauſas recenſet, inquiens:

Cur aliquid vidi? cur noxia lumina feci?
Cur imprudenti cognita cauſa mihi?
Inſcius Actæon vidit ſine veſte Dianam
Præda fuit canibus non minus ille ſuis.

Stultitiæ typus.

Fingitur verò in ceruum conuerſus Actæon non abs re, nam ſic aptè ſignificatur ſtultitia. Diximus enim ex Plinio ceruum animal eſſe ſimplex, & omnium rerum miraculo ſtupens. Significatur denique per eandem fabulam, omnem Dijs immortalibus honorem deberi, ideoque non leue ſupplicium ſubijſſe Actæonem, quod nudam Dianam intueri, &, vt Hyginus addit, ad amplexus inuitare auſus eſſet. Sunt denique, qui Actæonem non in ceruum verſum, neque cerui pelle tectũ fuiſſe arbitrantur, ſed opinionem canibus immiſſam, vt feram putarent, quod attigiſſe volunt Ouidium hoc diſticho:

Teſtis, & Actæon quondam fera creditus illis
Ipſe dedit letho cum quibus antè feras.

In Bæotic.

Steſichorus denique Himeræus Actæonem, referẽte Pauſania, à Diana cerui pelle circumdatum ſcripſit, incitatis ad eum lacerandum canibus, ne Semelen vxorem duceret. Ego verò, inquit Pauſanias, canes Actæonis facilè adducor, vt credam rabie percitos, cùm in quem ſæuirent furentes non ſentirent, in quemuis obuium fuiſſe impetum facturos. Quam ſententiam amplectitur Natalis, quid enim prohibet, inquit, cum ſol leonem ſignum ingreſſus fuerit, lunæ vi aucta in eodem ſigno, rabiem canibus eſſe natam per dies caniculæ præſertim? Aut canibus rabie exagitatis, quæ vis, quæ ratio, quæ cognitio poteſt reſiſtere, quo minus vel in dominum ſæuiant?

HISTORICA.

B. Aegidius à cerua nutritus.

Lib.4.c.2.

Telephus à cerua nutritus.

Lib. 5.

In Achaic.

Lib.44.

Mellis uſũ quis prim⁹ inuenerit.

MIRVM videri debet, inquit Symon Maiolus in diebus canicularibus, ceruam, quæ errare conſueuit per nemora, & campos, vt viuat, alere hominem. Aegidius enim Athenienſis cum in Gallia ad B. Cæſarium Arelatum contendiſſet, ſeceſſitque, poſtea in eremum, vbi diutius herbarum radicibus victitabat, cerua ſtatis ad eum horis veniens, vbera porrigens lacte eum pauit, quam inſequentibus quodam die canibus regijs, cùm in antrum Aegidij confugiſſet Galliæ regem impulit ab eo ſummis precibus petere, vt in loco ſpeluncæ monaſterium extruit pateretur, quod effectum eſt. Hæc calend. Septembris ab vniuerſa Eccleſia commemorantur. Meminit etiam Marulus hiſtoricus: Aegidius Abbas, inquit, ad Rhodani oſtia latebram ſibi eligens, triennio nulli cognitus, cerua lac præbente nutritus eſt, poſtea inuentus, & inde deductus, præeſſe monachis cæpit. Nutriuit etiam cerua Telephum, teſte Aeliano, Auges (aliàs Agaues) & Herculis filium. Meminit & Diodorus. Telephus, inquit, Herculis filius ex Augea Alcæi regis Arcadiæ filia aui iuſſu expoſitus in ſyluis, & à cerua nutritus, donoque datus Teutrati Myſię regi pro filio educatus eſt. Pauſanias locum addit Tegeatæ, inquit, tradunt Augen clam patre Telephum enixam in Parthenium montem, eum abijciendum curaſſe, ibique puero expoſito ceruam lac præbuiſſe. Idem tradit Iuſtinus hiſtoricus de Habide Tarteſsiorum rege: Tarteſsiorum, inquit, rex vetuſtiſſimus

Gar-

A Gargoris mellis colligendi vſum primus inuenit. Huic cùm ex filiæ ſtupro nepos proueniſſet, ,,
pudore flagitij varijs generibus mortis extingui paruulum voluit, ſed per omnes caſus fortuna ,,
quadam ſeruatus ad poſtremum ad regnum tot periculorum admiratione peruenit. Primùm ,,
omnium cùm eum exponi iuſſiſſet, & poſt dies ad corpus expoſiti requirendum miſiſſet, inuentus ,,
eſt vario ferarum lacte nutritus; deinde relatum domum tramite anguſto per quem armenta cõmeare ,,
conſueuerant, proijci iubet, crudelis prorſus, qui proculcari nepotem, quàm ſimplici morte ,,
interfici maluit. Ibi cùm inuiolatus eſſet, nec alimentis egeret, canibus primò ieiunis, & multorum ,,
dierum abſtinentia cruciatis, mox etiam ſuibus obijci iubet. Itaque cùm non ſolùm non ,,
necaretur, verùm etiam quarũdam vberibus aleretur, ad vltimum in Oceanum abijci iuſſit. Tum ,,
planè manifeſto quodam numine inter furentes æſtus, ac reciprocãtes vndas velut naue, non fluctu ,,
cũ veheretur, leni ſalo in littore exponitur, nec multò poſt cerua adfuit, quæ vbera paruulo afferret. ,,
Inde denique conuerſatione nutricis eximia puero pernicitas fuit, interque ceruorum ,,
greges diù montes, ſaltuſque haud inferior velocitate peragrauit. At poſtremum laqueo captus ,,
regi datus dono eſt &c. Miles quidam Iulianus nobilis cùm quadam die venationi inſiſteret, &
B quendam ceruum repertum inſequeretur, hic verſus eum ſe vertiſſe dicitur, ac dixiſſe: Tu me inſequeris,
qui patris, ac matris occiſor eris. Quod ille audiens vehementer extimuit, ne fortè ſibi
contingeret, quod à ceruo audierat. Relictis ergo omnibus, clam diſceſſit, & ad regionem valde
remotam peruenit, ibique cuidam principi adhæſit, à quo, cùm ſtrenuè cùm domi, tum foris ſe
gereret, vxorem accepit, & caſtrum pro dote. Interea verò parentes eius, ob amiſſum filium dolentes,
vbicumque locorum ſumma cum diligentia perquirebant, & cùm tandem ad caſtrum, cui
præerat Iulianus, perueniſſent, vxor eius, cum mariti ſui parentes eſſe intellexiſſet, liberaliter, &
cum lætitia primum exceptos, vt feſſa laſſaque corpora reficerent, proprium eis lectum conceſſit.
Et cùm illa ſequenti die ſummo mane ad eccleſiam iuiſſet, ecce aduenit Iulianus, & in thalamum
quaſi excitaturus vxorem cùm intraſſet, & duos ibi dormientes adinueniſſet, ſuſpicatus vxorem
eſſe cum adultero, euaginato gladio vtroſque interemit; Exiens autem domum, factus vxori ab
eccleſia reduci obuiam, attonitus interrogauit, quinam eſſent illi, qui in lecto ſuo dormirent? Reſpondit
illa, parentes veſtri ſunt, qui vos diutiſſimè quæſiuerunt; quod audiens ille penè exanimis
effectus amariſſimè cœpit flere, & dicere: Heu miſer quid faciam, quia dulciſsimos meos parentes
C occidi? Et ecce impletum eſt verbum cerui, quod dum vitare volui, miſerrimus adimpleui. De
Baſilio Imperatore, vt à ceruo occiſus eſt, hæc ferè referunt hiſtorici, Zonaras, Cedrenus, & alij.
Imperator progreſſus in venationem ceruo occurrit, qui irã erectis cornibus præ ſe ferebat, toruè
regem inſpiciens, cui gladium magnum attollens in collum vibrabat. Sed rex cerui cornibus implicitus
zona, qua cingebatur altero eius cornu ramo adhæſit, vnde in altum eiectus in cornibus
feræ rex tũ vitam finiuiſſet, niſi quidam enſe ſtricto zonam abripuiſſet. Quare in terram delapſus
ſaluatus eſt. Cui ingratus rex mox caput pro ſalutaribus donis ademit, quod nudum enſem in ſe
ſtrinxiſſet, non in feram, falsò illud in innocentem ſimulans, qui pro ſalute regis male mulctatus
fuit. Sed mox diuina vltio adfuit, lethaliter enim ſauciatus à ceruo, qui cornibus violento inſultu
in imum ventrem adactis equo eum excuſsit, paulò pòſt eo vulnere mortuus eſt. Euſtachius ſeu
Placidas, quomodo in cerui cornibus viſa Chriſti imagine, eius fidem ſuſceperit, his verbis recenſet
Metaphraſtes: Quando ei à bello in hoſtes gerendo dabatur requies, oblectatur, inquit, venatione,
quæ eſt belli meditatio. Porrò autem cùm ei aliquando egreſſo ad venandum renunciaſſet
D explorator, ceruos in armentum non procul paſci, Placidas quidem, (vt mos eſt) diſponebat eos,
qui ſecum venabantur, & ordinabat venationem. Interim autem dum occupati eſſent, qui eũ eo
erant, in dumis apparens quidam ceruus ingentis magnitudinis, & curſu alios anteuertens, illius
ad ſe conuertit oculos, & tanquã inſignis quidam hoſtis, prouocabat illũ, vt ſecũ confligeret, atq;
eorum quidem, qui cum eo venabãtur, alios ſicut ordinauerat, ita armentum ceruorum perſequi
ſiuit, ipſe autem cum paucis laxatis frenis vehemẽter illum magnum perſequebatur, deinde alijs
iam defeſsis, ſolus ipſe poſt eum currebat, cum nec equus eius eſſet defeſſus, neq; retardatus eſſet
eius impetus, donec ceruus cũ eũ vidiſſet ſolum relictum ab alijs, in verticem montis, & præruptã
petrã, quod quidem cerui naturam ſuperat, inſiliẽs & pedes repreſsit à curſu, & venatorem à perſecutione:
Hoc autem erat non venatorem eſſe prædæ propinquum, ſed ipſum cerni captum ab
eo, quem perſequebatur. Nam cùm Placidas conſideraret, quanã via poſſet petram conſcendere,
& à tanta præda non excidere, capitur ipſe potius à diuina, & magna ſapientia: Nam ſupra caput
cerui, qui apparuit, & ex vero eius cornu ſalutaris crucis erat ſignata figura, colore admodum
ſplendido, & luminoſo, in ipſa autem ille, qui carne fuit pro nobis paſſus, tanquam in tabula
formatus erat in aere: Ex illo autem ſpectaculo vox quædam audiebatur dicens: Placida, quid
me perſequeris? & quæ ſequuntur, nam & Chriſti fidem ſuſcepit Euſtachij nomine ſumpto,

Iuliani hiſtoria, vt parentes proprios occiderit.

Baſilius Imperator à ceruo occiſus.

Eiuſdẽ crudelis ingratitudo.

20. ſeptem. Placidæ ad fidem Chriſtianam cõuerſio.

& egregius poſtea martyr effectus, vt vel ſic gaudere licuerit ei aliquando fuiſſe venatorem, quando ex venatione, & ſalutis, & gloriæ occaſio aliquando per Dei gratiam ei fuerit oblata. Hęc ille, quæ & Nicephorus affirmat, anno 849. cùm fames admodum grauis Germaniam maximè circa Renum attereret, apud Thuringos quidam à Graberfeld oriundus, dum ſyluas cum infante petit, & filium interficere, atque comedere meditatur, ſubito duos lupos, referente Auentino, alijſque atteſtantibus ceruam laniantes conſpicit: manus à filio abſtinet, à fera lupos abigit, cadauere feræ veſcitur. Clodoueus Francorum rex poſt orationem ad ſuos de violato ab Alarico Gothorum rege paterno oratore ſuo, exercitum aduerſus Gothum ducturus, priuſquam in aciem prodiret ad Diui Martini ſepulchrum donaria mittit tanquam de futura victoria oraculum expectaret. Venientes qui miſſi erant, dum ad fores templi accedunt, audiunt pſallentes ſacerdotes Dauidis hymnum: *Protexiſti me Domine virtute ad bellum*; quod ominis loco ſuſcipientes oblatis muneribus, ad regem perniciter pergunt. Oraculo accepto rex erectior factus ad hoſtem feſtinat. Dum procedit agmen Vienna amnis obſtitit, qui crebris imbribus intumuerat, ita vt vado tranſiri non poſſet. Impeditum dolens exercitum Clodoueus, Deus, inquit, optime in tribulationibus adiutor, attende quod in hoſtes tuos proficiſcor, faue religioni tuæ, quam tueor, & ne differ de heretico Gotho ſumere vltionem, & qui nos præpedit, da fluuium vadabilem: Hoc precantem Clodoueum non eſt aſpernatus Deus. Ad primam enim inſequentis diei lucem ceruus è ſylua nemine inclamante in conſpectum ſe prorupit, qui magnis militum vocibus inde excitus, fluuium enatans, quaſi itineris explorator, vadum monſtrauit. Hunc ſecuti milites in vlteriorem fluenti ripam, qua ceruus traiecerat, euadunt. Vltra progreſſus exercitus ad Diui Hilarij Pictauienſis ædem conſiſtit. Vbi intempeſta nocte quieſcente Clodoueo ignis in tentorium decidere viſus eſt, quod prodigium plerique bonam in partem interpretabantur, cum non procul abeſſet hoſtis, milites in aciem rex eduxit, moxque atrox vtrimque prælium committitur. Rex inter præliantes Alaricum conſpicatus, eum inuadit, & ſolus ſoli congrediens, ſolo deiectum Gothum necat.

Lib. 4. annal.

Ceruus vada mõſtrat.

MYSTICA.

CERVO Saluatorem noſtrum, & Dauidem regem prophetamque aſſimilari appoſitè docet in hæc verba Diuus Ambroſius præfaturus in Pſalmum 41. Multi quidem, inquit, deplorauerunt infirmitatem fragilitatis humanæ: Excellentius tamen cæteris S. Iob, & S. Dauid: Ille ſuperior directus, vehemens, & acer, & quaſi grauibus exaſperatus doloribus maiore cothurno: Hic blandus, placidus, & manſuetus, mitiore affectu: vt verè quem ſibi imitandum propoſuit, cerui imitaretur affectum. Nec te moueat ſi tantum prophetam feræ ſimilitudine videar prædicare, cùm legeris ad apoſtolos dictum: *Eſtote aſtuti ſicut ſerpentes, & ſimplices ſicut columbæ*. Sed tamen quamuis iſtiuſmodi ſimilitudines pijs aſtruantur exemplis, ſitque innocẽs, & mitis natura ceruorum, illum ceruum ad imitationem prophetæ propoſitum hoc loco arbitror, de quo Salomon paternæ mentis aſſertor in prouerbijs dixit: *Ceruus amicitiæ, & pullus gratiarum confabuletur tibi*. Verus enim Dei filius in ſemetipſo naturam, quam animantibus ipſe donauit, expreſſit, qui in hunc mundum tanquam ceruus aduenit: Et cum his ſe mira ſimplicitate iungebat, à quibus ei parabantur inſidiæ. Fertur enim huiuſmodi ceruorum eſſe ſimplicitas, vt cùm ſe exagitari viderint, his ſeſe equitibus adiungant, qui miniſterio fraudis appoſiti, fugæ ſpecie, ac ſimulatione ſocietatis inductos, ad retia vſque deducant. Ita ergo Dominus tanquam ignarus periculi, atque improuidus, Iudęis ſibi dolum ſtruentibus admiſcebatur, & ſocietatem Iudæ proditoris ſibi adſciuit, cuius ſimulatione funeſta vſque ad crucis laqueos, & paſſionis retia peruenit. Vnde conuerſus ad eum dixit: *Iuda oculo filium hominis tradis?* Et hoc quidem modo venit ad ſynagogæ retia volenſque ſe induit, ſed nõ implicitus eſt, nec inſtrictus, qui omnes reſoluit. Deniq; eminebat ſuper retia, & quia eum ſui non receperant, vocabat eccleſiam, & ſuam ei gratiam conferebat, ſicut ipſa ſancta Eccleſia in canticis proteſtatur dicens: *Adiuraui vos filiæ Ieruſalem in virtutibus, & fortitudinibus agri, ne ſuſcitaueritis, & ne excitaueritis charitatem vſque quò voluerit*. Petit ergo in odore agri, quem olebat Sanctus Iacob, ideſt, illa fide, illa deuotione excitari ſponſam ſuam à filiabus Ieruſalem, vt feſtinet ad ſponſam, & excitari eius in ſe charitatem, aut etiam ipſum excitari, quia charitas ſponſus eſt; Deus enim charitas eſt, ſicut dixit Ioannes. *Sed ille non eſt paſſus ſe ab eis excitari, quia ſponte properabat egreſſus de thalamo exultauit, vt gigas ad currendam viam.* Vidit eum ſponſa, & vocem venientis audiuit, ſubitòque conuerſa ait: *Ecce hic aduenit ſaliens in*

Ceruo aſſimilat Chriſtus.

Prouerb. 5.

ucæ 22.

antic. 2.

A *in montes, tranſiliens ſuper colles.* Maiores enim ſalit, minores tranſilit, ne piæ feſtinationis impedimenta patiatur. *Similis eſt*, inquit, *meus capreę, hinnuloque ceruorum ſuper montes Bethel.* Bonus ceruus, cuius mous eſt domus Dei, in quam tanta celeritate currebat, vt ſponſæ vota, & deſideria præueniret. Denique quem de longinquo venientem viderat, repente ſibi adeſſe cognouit, vnde & ait: *Ecce hic ſtat poſt parietem noſtrum proſpiciens per feneſtras, eminens per retia.* Hæc Ambroſius, & mox rurſus explicaturus pſalmi exordium, quod eſt: *Sicut deſiderat ceruus ad fontes aquarum, ita deſiderat anima mea ad te Deus.* Cerui ſimilitudinem, inquit, ſuſcipit etiam Chriſtus, quia ueniens in terras ſerpentem illum diabolum ſine vlla ſui offenſione protriuit, cui calcaneum ſuum obtulit, ſed eius venena non ſenſit. Vnde dictum eſt ei, *ſuper aſpidem, & baſiliſcum ambulabis.* Simus ergo & nos cerui, vt ſuper ſerpentes ambulare poſſimus. Erimus cerui, ſi vocem Chriſti ſequamur, quæ nos & præparat ceruos, & facit morſus ſerpentium non timere: Ac ſi qui fortè fuerint vulnerati, aufert eorum dolorem, ſoluendo delictum. De his ceruis dicit dominus ad Iob: *Obſeruaſti partus ceruarum, numeraſti autem menſes earum plenos partus? dolores autem earum ſoluiſti, enutriſti filios earum, vt non timeant?* Audi quomodo non timeant filij ceruarum B talium. Doceat te Iſaias, dicens: *Et puer paruulus mittet manum in cauernam aſpidum, & non illi nocebunt.* Et vt agnoſcas, quod eccleſiæ filios ſignificare videtur, addidit: *partus autem earum emittes, dirumpent filij earum, & multiplicabuntur in generatione: exibunt, & non reuertentur retrò. Nemo enim mittens manum ad aratrum, & aſpiciens retrò, habilis eſt regno Dei.* Meritò ergo ceruus factus eſt dominus, vt tales ſibi ceruos domini vox præpararet, de quibus ait: *In nomine meo dæmonia eijcient, linguis loquentur nouis, ſerpentes tollent, & ſi mortiferum quid biberint, non eis nocebit.* Tollebant enim ſerpentes cùm ſpiritu oris ſui ſancti apoſtoli de latebris corporum eruerent nequitias ſpiritales, nec venena mortifera ſentiebant. Denique cùm exiliens de ſarmentis Paulum vipera momordiſſet, videntes barbari pendentem viperam de manu eius, putabant repentè moriturum, at ille ſtabat intrepidus, nec vulnere mouebatur, nec veneno infundebatur. Vnde videntes eum non tanquam hominis cõditione genitum, ſed tanquam Dei gratia editum, ſupra hominem eſſe arbitrabantur. Vide ceruum viperam de latebris eruentem, ſpiritu diuino, qui erat in naribus eius, ſicut dixit dominus ad Iob. Conuerſus, inquit, Paulus in ſpiritu, & reſpiciens cum dolore ait ad Pychonem: *Præcipio tibi in nomine domini noſtri Ieſu Chriſti, continuò* C *exire ab ea: Et exiuit eadem hora.* Vide ceruum venientem ad baptiſmum, qui ſacri fontis ablutus irriguo omnia perſecutionis venena reiecit. Vide ceruum dominum Ieſum quando venit ad Ioannem Baptiſtam, & dicente ſibi Ioanne, *Ego debeo à te baptizari, & tu uenis ad me.* Reſpondit, *ſine modò*, & hoc dicto in aquas ſalutem ſitiens publicam tota auiditate deſcendit. D. Chryſoſtomus ceruos deuorantes ſerpentes eſſe ait omnes diſcipulos Chriſti, quippe qui aduerſus ſpirituales ſerpentes vim habeant, iuxta id, quod à Chriſto dictum eſt: *Ecce dedi vobis poteſtatem calcandi ſuper ſerpentes, & ſcorpiones, & ſuper omnem virtutem inimici.* Ceruos autem, quia animalia munda ſunt iuxta legem, neceſſariò animas iuſtorum eſſe, qui quidem legẽ ſeruarunt. Similiter Theodoretus explicans illud pſalmiſtæ: *Vox domini pręparantis ceruos, & releuabit condenſa.* Natura ceruis, inquit, inſitum eſt, reptilia animalia deſpicere. Hanc autem poteſtatem & ſacris apoſtolis dominus dedit: *Dedi enim vobis*, ait, *poteſtatem conculcare ſupra ſerpentes, & ſcorpios, & ſupra omnem potentiam inimici.* Hoc ſermone corroborati, inſidiatores orbis dęmones exegerunt, atq; idolorum imbecillitatem patefecerunt, & hoc vaticinantis ſermo prædixit. *Vox domini pręparantis* D *ceruos, & releuabit nemora.* Nam hoc eſt inauditum, vt per ceruos, multitudinem omnis generis ferarum cornu feriret, & vanam philoſophorum ſcientiam per illiteratos, & idiotas homines redargueret, atque diaboli tyrannidem per piſcatores euerteret. Porrò nemus appellauit idolorum lucos, vt penitus ſteriles: Huiuſmodi enim ſunt nemora, quæ optimè agricolæ excidere ſolent, & aperta terra, quæ ſub ipſis eſt, fructuoſas arbores conſerere, atque eſculenta ſemina iacere. Hoc fecerunt orbis agricolæ, quando quidem cùm idolorum lucos altis radicibus innixos extirpaſſent, pro illis tenues eccleſias fundarunt. Et rurſus, dum explicat hanc cantici canticorum ſententiam, *Ecce hic venit, ſaliens ſuper montes, tranſiliens colles. Similis eſt nepos meus capreę, & hinnulo ceruorum in montibus Bethel.* Operæ precium eſt, quærere, cur eum capreæ, hinnuloque ceruorum ſimilem dicat: & quinam ſint montes Bethel, quid ſalire, quid tranſilire ſignificet, quid colles, & montes, in quibus hæc geruntur. Capream ex videndi acumine dorcadis nomine vocatam, ferũt. Cernit enim quàm acutiſſimè. Aiunt & ceruos ferarum ſerpentium naturali quodam odio teneri, adeo, vt angues, & viperas, & alias huiuſmodi beſtias non aliter, atque herbas deuorent, cùm ex eo cibo nullo afficiantut incommodo. Proinde cùm dominus Chriſtus, quatenus homo, ſit illa radix, quæ egreſſa eſt, de radice Ieſſe, ſuper quem requieuit ſpiritus Dei, ſpiritus ſapientiæ, & intellectus: ſpiritus conſilij, & fortitudinis: ſpititus ſcientiæ, & pietatis; & repleuit eum ſpiritus timo-

Ceruis aſſimilantur Chriſti fideles, & maximè apoſtoli.

Iob. 39.

Iſaiæ 11.

Actor. 28.

Iob. 27.

Actor. 17.

Homil. in pſalm. 103.

Ceruus mũdum animal iuxta legẽ.

Pſal. 28.

Luc. 10.

Per nemora quid intelligat ſacra pagina.

Chriſtus capreę quomodo comparetur.

ris Dei: cum ſponſa propter eximiam oculorum aciem, ac perſpicacem intuẽdi vim, & futurorum E
Chriſtus hinnulo ceruorũ cõparatus. prouidentiam capreæ ſimilem aſſerit. Ceruorum autem hinnulo ipſum comparat, vt qui capita
draconum confregerit ſuper aquam: & qui capita draconis colliſerit, & tanquam gladius ſinuoſum anguem, & egredientem draconem, qui erat in mari, ſuſtulerit: poteſtatemque dederit diſcipulis ſuis calcandi ſuper ſerpentes, & ſcorpiones, & ſuper omnem virtutem inimici: quique peccatum non fecerit, ſed ſuſtulerit peccata mundi, eaque tanquam ſerpentes profligarit: At hinnulo
cerui illum aſſimilat, quia nõ ſolùm homo, ſed & filius hominis dicitur: nec leo tantùm, ſed etiam
catulus leonis. *Accubans enim*, inquit, *dormiuit, vt leo, & quaſi catulus leonis*. Nec verò alienum
Num. 24. eſt, à ſponſa illud ſignificari, quòd cùm paruula adhuc eſſet corporis ætatula, diaboli potentiam
veluti ſerpentes quoſdam deuorauit, cùm magos, qui diaboli vates erant, confeſtim, vt natus eſt,
ad adorationem protraxit. Porrò inter animalia, quæ munda ſunt, caprea, & ceruus numerantur
Fidei typus caprea. in lege. Iam caprea prior, quàm ceruus nominata eſt, quia figuram obtinet fidei, propter excellentem in proſpiciendo vim oculorum. Credere enim oportet primùm accedentem ad Deum, quòd
ipſe eſt, & accedentibus ad ſe remunerator ſit. At ceruos quidem nominat diuina ſcriptura: Et F
nunc quidem inquit in 17. pſalmo B. Dauid: *Deus, qui præcinxit me virtute, & poſuit immaculatam viam meam. Qui perfecit pedes meos tanquam ceruorum*. Immaculata, inquit, facta eſt via
mea, poſteaquam perfecti ſunt pedes mei, tanquam ceruorum. Potui namque calcare ſuper ſerpentes, & ſcorpiones, & ſuper omnem virtutem inimici: Nunc autem in pſalmo 28. *Vox*, inquit,
domini concutientis ceruos, & reuelabit condenſa. Ceruos hic vocat beatos apoſtolos, quorum pedes ſpecioſi euangelizantium bona, vtpotè conculcantes ſerpentes, qui hominibus inſidias ſtruũt,
& mortem afferunt. Per quos apoſtolos reuelata ſunt condenſa ſyluarum infructuoſa: per quos in
templo Dei omnis dicit gloriam. His haud diſſimilia pronunciat beatus Abacuc propheta, *Dominus Deus*, inquiens, *fortitudo mea, & ponet pedes meos quaſi ceruorum, & ſuper excelſa deducet
me, vt vincam in cantico eius*. Sed tempus eſt, vt ad propoſitum reuertamur. *Ecce hic venit ſaliens
ſuper montes, tranſiliens ſuper colles. Similis eſt nepos meus caprea, aut hinnulo ceruorum in montibus Bethel*. Docet hic ſponſa internecionem idolis illatam à ſponſo ſuo. Montes enim, & colles
vocat lucos, & delubra dæmonum in montibus olim ſita, & ædificata, ſuper quæ, verborum ſapiẽtia, & miraculorum virtute ſaliens, atque tranſiliens penitus euertit, atque deſtruxit. Quem qui- G
dem ſenſum Symmachus magis perſpicuum reddit, interpretans ad hunc modum: Aſcendens cõtra montes, proſiliens aduerſus colles. Huc vſque Theodoretus, ante quem ſuper iiſdem verbis, ſimili ſenſu commentatus eſt diſertiſſimus Origenes: Hæc duo, inquit, animalia (caprea & ceruus)
in ſcripturis frequentius nominantur: & quo amplius admireris, ſæpius iuncta ponuntur, *Et hæc
ſunt*, ait, *quę manducabis*, pòſt paululum inferens capream, & ceruum. In præſenti quoque libro
pariter nominantur ceruus, & caprea. Quodammodo enim cognata ſibi ſunt, & vicina iſta animalia. Caprea, ideſt, dorcas, acutiſſimè videt. Ceruus interfector ſerpentum eſt. Quis putas eſt dignus
è nobis, qui iuxta dignitatem loci, atque myſterij, plenam poſſit explicare rationem? Oremus dominum, vt nobis largiatur ſenſum ad aperiendas ſcripturas, & poſſimus dicere, quomodo aperuit
nobis Ieſus ſcripturas. Quid igitur? dicimus quia dorcas, hoc eſt, caprea ſecundum eorum phyſiologiam, qui de naturis omnium animalium diſputant, ex inſita ſibi vi nomen acceperit. Ab eo
enim, quòd acutiùs videat, ideſt, ϖαρὰ τὸ ὀξέως δέρκειν, dorcas appellata eſt. Ceruus verò ſerpentum inimicus, ac debellator eſt, ita vt ſpiritu narium eos extrahat de cauernis, & ſuperata pernicie veneni eorum pabulo delectetur. Forſitan Saluator meus caprea ſit iuxta θεωρίαν, ceruus iuxta
opera. Quænam iſta ſunt opera? Interficit ipſe ſerpentes, contrarias fortitudines iugulat: Ideo di- H
cam ei. Tu contriuiſti capita draconum ſuper aquas, tu contriuiſti caput draconis. Similis eſt fratruelis meus capreæ, vel hinnulo ceruorum ſuper montes domus Dei. Bethel quippe interpreta-
Bethel quid ſignificet. tur domus Dei. Non omnes montes domus Dei ſunt, ſed qui montes eccleſiæ ſunt. Inueniuntur
quippe & alij montes erecti, & conſurgentes aduerſus ſcientiam Dei, montes Aegyptiorum, &
Allophylorum. Vis ſcire quia ſimilis eſt fratuelis meus capreæ, aut hinnulo ceruorum ſuper montes Bethel? Eſto mons Eccleſiaſticus, mons domus Dei, & veniet ad te ſponſus ſimilis capreæ, vel
hinnulo ceruorum ſuper montes Bethel. Ita etiam D. Cyrillus in explicatione verborum iſtorum
Iſaiæ: *Et ſeruauit terra filios eius cum ſecuritate, illic cerui occurrerunt & viderunt facies inter
ſe. Numero tranſierunt, & vna ex eis non perijt, altera alteram non quęrebat, quia dominus pręcepit
ipſis, & ſpiritus eius congregauit ipſas. Et ipſe immittet eis ſortes, & manus eius diuiſit ipſis, vt paſcerentur*. Memorat, inquit, eos, qui ex Iudæis ſeruati fuerunt, nimirum per fidem. Ab his autem
filijs, qui ſeruati ſunt cerui quodammodo nati ſunt diuini diſcipuli, comparantur & meritiſſimè
ceruis: Eſt enim animal ſerpenticida, & aquarum fontes ſæpe, & libenter frequentat. Tales ſunt
omnes ij, qui in ſortem diuinæ religionis aſſumpti ſunt ad euertendum intelligibilem draconem

instru-

A inſtructi, & idonei, gloriam eius ſubuertendo, & nequitiæ illius venenum infirmum, inefficaxque reddendo. D. Auguſtinus itidem exponens illud pſalmiſtæ: *Quemadmodum deſiderat ceruus ad fontes aquarum*. Curre ad fontem, inquit, deſidera fontem, ſed noli vtcumque, noli vt qualecumque animal currere, vt ceruus curre, non ſit tarditas in currendo, impiger curre, impiger deſidera fontem. Inuenimus enim inſigne velocitatis in ceruo. Ceruus ſerpentes necat, & poſt ſerpentium interemptionem maiore ſiti inardeſcit, peremptis ſerpentibus acrius ad fontes currit. Serpentes vitia tua ſunt, conſume ſerpentes iniquitatis, tunc amplius deſiderabis fontem veritatis. Sed & alio ſenſu acceptus ceruus apoſtolos, alioſque doctores Chriſti ſignificat: nam D. Gregorius in primis id oſtendit in hæc verba: Ceruarum, inquit, moris eſt inuentos ſerpentes extinguere, eorumq; membra morſibus dilaniare. Fertur autem, quia ſi quando flumina tranſeunt capitum ſuorũ onera dorſis præcedentium ſuperponunt, ſibique inuicem ſuccedentes laborem ponderis omninò nõ ſentiunt. Magiſtri igitur, atque doctores ceruæ vocati ſunt ſicut per Ieremiam de doctoribus genitos filios incautè deſerentibus dicitur: *Cerua in agro peperit, & dereliquit*. Ipſi more ceruarum, interemptis vitijs quaſi extinctis ſerpentibus bibunt, & de ipſa extinctione vitiorum ad fontem vitę B acrius inardeſcunt, vnde pſalmiſta ait: *Sicut ceruus deſiderat ad fontes aquarum, ita deſiderat anima mea ad te Deus*. Ipſi etiam dum labentia huius temporalitatis momenta quaſi quædam flumina tranſeunt, compatientes charitate, onera ſua ſibi inuicem ſuperponunt, quia cauta obſeruatione cuſtodiunt id, quod ſcriptum eſt: *Inuicem onera veſtra portate, & ſic adimplebitis legẽ Chriſti*. Quia verò poſt aduentum domini ſpiritales magiſtri per mundum ſparſi ſunt, qui auditorum animas in conuerſatione prædicando genuiſſent, & hoc idem tempus incarnationis Domini, ante prophetarum voces cognitum non fuit, benè B. Iob de tempore partus ibicum, ceruarumque diſcutitur, eique dicitur: *Nunquid noſti partus ibicum in petris, vel parturientes ceruas obſeruaſti?* Ac ſi dicatur ei idcirco te egiſſe aliquid ſublimiter credis, quia illud tempus necdum præuides, quo ſpirituales magiſtri in mundum miſſi per doctrinam antiquorum patrum filios generant, ſuiſque laboribus animarum mihi lucra comportant: Nam ſi illorum fructum, quaſi ibicum, ceruarumque partus aſpiceres, valde humiliter de tua virtute ſentires. Poſſunt verò ceruarum ſignificatione doctores, appellatione autem ibicũ, qui animalia ſunt minima, auditores intelligi. In petris verò ibices pariunt, quia ad exercenda ſancta opera, exempla patrum præcedentium fœcun- C dantur. Et cùm fortaſſe præcepta ſublimia audiunt, & infirmitatis propriæ conſcij, ea ſe implere poſſe diffidunt, maiorum vitam conſpiciunt, atque in eorum conſiderata fortitudine bonorũ operum fœtus ponunt. Hinc eſt quòd auditores ſuos quaſi ibices in petris parere Paulus admonebat cum enumeratis maiorum virtutibus diceret, *habentes tantam impoſitam nubem teſtium, deponentes omne pondus, & circumſtans nos peccatum per patientiam curramus ad propoſitum nobis certamen*. Et rurſum, *quorum intuentes exitum cõuerſationis; imitamini fidem*, ſed cùm diuina pręcepta corde percipimus, non ſtatim quaſi iam ſolidè cogitata parturimus. Vnde & B. Iob non de partu ibicum, ſed de tempore partus inquiritur. Quod videlicet tempus, dum in nobiſmet ipſis vix cõprehendimus, multò magis in aliena mente neſcimus. Vel, inquit, *parturientes ceruas obſeruaſti?* Hoc eſt, illos labores patrum, qui ſpirituales filios generant cauta conſideratione penſaſti? Nihil verò obſtat, quod verba Deus de doctoribus faciens, non ceruorum, ſed ceruarum eos ſpecie deſignat, quia nimirum illi verè doctores ſunt, qui cùm per rigorem diſciplinæ patres ſunt, per pietatis viſcera eſſe matres nouerunt. Et D. Hieronymus exponens illud prophetæ: *Et pones pedes* D *meos quaſi ceruorum*: vt calcem, inquit, ſuper aſpidem, & baſiliſcum, & quaſi puer paruulus mittam manum in foramen, & extraham ſerpentem, ludamque de colubro, ſimilis enim eſt fratruelis meus capreæ, aut hinnulo ceruorum. Et quia ipſe eſt ceruus, mihi quoque donauit, vt ceruus eſſem ſublimis cornibus, findens vngulas, cibos ruminans, & ad odorem meum ſerpentes fugans, de quo dicitur; *qui perfecit pedes meos quaſi ceruorum*; Et rurſus: *Vox domini perficientis ceruos*. Ponet ergo pedes meos inter cæteros ceruos ſuos, & ad cæleſtia perducet me, vt inter angelos canam gloriam domino, & ſuper terram pacem hominibus bonæ voluntatis annuntiem. Hæc Hieronymus, quæ de Saluatore noſtro dicuntur. Exponens verò ſecundum Septuaginta illud Eſaiæ: *Ibi obuiauerunt ſibi cerui, & viderunt facies ſuas*, &c. transfert ad apoſtolos, & ſanctos doctores: Allegoricè, inquit, interpretabimur, vt doceamus ceruos, ideſt, apoſtolos, & ſanctos quoſque doctores, de quibus ſcriptum eſt: *Sicut deſiderat ceruus ad fontes aquarum, &c.* Et alibi: *Vox domini perficientis ceruos*: & rurſum: *Ceruus amicitiæ, & pullus gratiarum loquantur mihi*. Beda pariter per ceruos in hoc pſalmiſtæ: *Vox domini intonabit pręparantis ceruos*; interpretatur apoſtolos exuperatores, & repulſores venenatæ doctrinæ, & perſuaſionis illorum, qui in terrenis veram beatitudinem poſſe haberi putabant, & alios docebant, in quo ſunt, inquit, ceruis comparabiles. Ceruorum enim eſt natura, ſingulis annis, vt cornua deponant, & innouentur, venenatum ſerpentem

ſine

Ceruarum proprietates vt apoſtolis applicẽtur.

Ierem. 14.

Gal. 6.

Lib. 2. in Abacuc. c. 3.

Pſalm. 17.

Pſalm. 28.

Eſaię 34.

Ceruorum natura apoſtolis, & pijs fidelibus acc̃omodatur.

ſine aliqua læſione tranſglutientes, & per hos ceruos, ideſt, per hos apoſtolos, reuelabit dominus E
condenſa, quod eſt dictum ad ſimilitudinem. Solent enim cerui inter condenſa nemorum ingredientes
ramos ſuis cornibus ſeparare, & campum vbi paſcantur, ſibi & alijs animalibus aperire,
ſicut ſancti apoſtoli opacitates, & occulta myſteria ſcripturarum, in quibus & ipſi paſcerentur, &
alios paſcerent, aperuerunt, & his condenſis per apoſtolos & eorum ſucceſſores reuelans omnes,
In comm.
ideſt, aliqui de ſingulis gentibus dicent gloriam &c. Et rurſus alibi, cùm dixiſſet domum herodij
pſalm. 103.
eſſe Chriſtum, & eſſe paſſeribus ducem: Excelſi, inquit, etiam montes, ideſt, apoſtoli ſunt duces
ceruis. Cerui dicuntur illi, qui iam habent agiles pedes, ideſt, affectiones ad tranſiliendum.
Hæc etiam vepribus & ſentibus plena, & ad conſcendendum ardua, ideſt, cæleſtia, & his talibus
montes excelſi, ideſt, apoſtolici ſunt duces doctrina ſua, & exemplo. Gilbertus abbas de Hoilandia
in Anglia ordinis Ciſtertienſis, qui ſermones ſuper cantica cãticorum ab eo loco, quo B. Bernardus
Serm. 14.
morte præuentus finierat, inſecutus eſt, explicans hunc cantici locum: *Adiuro vos per capreas,
ceruoſque camporum,* ſimili ferè ſenſu hæc ſcripta reliquit: Noua planè adiuratio, inquit, nec
plus habens admirationis in ſpecie, quàm in virtute myſterij. Quærens quid in ſe ſacramenti inuolutum
contineant hæc animalia, quandam liberæ mentis alacritatem, & agilitatem ſpiritus F
curſim ſe & ſaltatim, vt ſic dicam, ad ſuperiora ferentis intelligo adumbrari in illis. Annon & tibi
velut capreæ, & cerui videntur, qui licet in corpore commorantes, corporis tamen euaſerunt incommoda,
& ſpirituali leuitate pondera carnis penè non ſentiunt, & terrenæ molis materiam neſciunt
mentis beneficio? Hi ſunt qui ſpiritu ambulantes vltra non ſentiunt deſideria carnis, aut ſi
ſentiunt, languida certè, ac quaſi palpitantia ad extremum ducentia halitum. *Vos* (inquit apoſtolus,
his qui huiuſmodi ſunt) *non eſtis in carne, ſed in ſpiritu*. Denique etſi cognouimus Chriſtum
ſecundum carnem, iam non nouimus. Iam totius ſpiritualis factus eſt, iam ſe ad ſolitudines cæleſtes
contulit, iam conſcendit ad ſuperiora. Ideò dicit eccleſia: *Similis eſt dilectus meus capræ hinnuloque
ceruorum ſuper montes Bethel.* Ad hos te montes inuitat, qui dicit: *Si conſurrexiſtis cum
Chriſto,* &c. quaſi capream te ſpiritualem fieri vult Paulus, qui ad illos te cæleſtes montes prouocat,
qui ſingularis illius hinnuli te veſtit imaginem. *Sicut*, inquit, *portauimus imaginem terreni,
portemus & imaginem eius, qui de cælo eſt*. Bonus ceruus & ipſe Paulus, qui ait: *noſtra conuerſatio
in cælis eſt*. Bonus planè ceruus, quem ſpiritus domini vegetat, & agit. Spiritus enim domini ſubtilis, G
& mobilis. Boni cerui, quos vox domini præparat, quibus reuelat condenſa myſteriorum,
condenſa, in quibus benedictus ille latitat hinnulus. Bona certè caprea, quæ ad omnia, quæ vel ſibi
propoſita ſunt, vel impoſita, impigra, & indefeſſa deuotione ſpiritus dicere poteſt: paratũ cor
meum Deus, paratum cor meum. Quæ ea, quæ retrò ſunt, obliuiſcens, ad anteriora extenditur.
Audiuiſti communia, audi ſingularia, vt aliquid diſtinctionis inter hæc aſſignemus animalia, nec
confuſa, & indifferens ſit de vtriſque diſputatio. In ceruis antiquitatem attendi viuendi, & videndi
acumen in capreis. Cerui quadam arte naturali à ſenio ſe tueri perhibentur, & vergentem in
defectum vitam rediuiua nouitate ab interitu reuocare. Chriſtus ſingulariter non tam ceruus,
quàm hinnulus dicitur, qui nititur ęterna nouitate, nec habet aliquid vetuſtatis admixtum, quod
ſubinde renouatione indigeat. Ille ſingulariter caprea videndi priuilegio. Denique *nemo nouit
Capreæ qui dici poſſint.
patrem, niſi filius, & cui ipſe voluerit reuelare*. Omnia autem nuda, & aperta ſunt oculis eius. Ergo
& hi quoque quaſi capreæ quædam ſpirituales intelliguntur, qui reuelatos habẽt mentis oculos
in agnatione Dei, qui ſpirituales effecti dijudicant omnia, & perſcrutantur, qui reuelata facie
Cerui qui.
gloriam domini contemplantur. Cerui verò ſunt in eo, quod in eandem imaginem transformantur H
à claritate in claritatem tanquam à Domini ſpiritu, qui veterem deponentes hominem nouũ
induunt eum, qui creatus eſt iuſtitia, & ſanctitate veritatis, qui ſeneſcentem deuotionem, & quodam
languentem tædio in nouum denuò feruorem reducunt, & perſeuerantiæ faſtidia neſciunt
reparatione frequenti. *Qui*, inquit Eſaias, *confidunt in domino, mutabunt fortitudinem*, non quidẽ
vt veterem perdant, ſed vt nouam adijciant. Mutabunt fortitudinem inſtauratis frequenter incrementis.
Mutabunt, inquit, fortitudinem, current, & non laborabunt; ambulabunt, & non deficient.
Mutatio hæc profectuum videtur innouatio iugis ſine defectu, ſine fatigatione. Bona quidem
fortitudo, quæ currens, licet cum labore, tamen ad defectum declinare non nouit. Melior
planè quæ nec laboris ſentit moleſtias, ſed oppoſitarum difficultatum tranſilit ſcandala, & velut
in campeſtri planitie explicitis greſſibus vtens, iuxta quod ſcribitur: *Curſor leuis explicat vias
ſuas*. Hoc eſt, quod in præſenti, ceruos camporum dicit, quod illis quælibet aſpera, & ardua, quælibet
plana ſunt, & peruia, & inoffenſis expoſita curſibus, quaſi planioris æquora campi. Vox domini,
vox intimæ inſpirationis, mentis auribus ſuauiter illapſa. Illa eſt vtique quæ ceruos huiuſmodi
præparat, quæ reuelat condenſa. Nam ſi qua condenſa ſunt, & crebris ſcandolorum, quaſi
ſpinarum aculeis obſita, illis condenſa non ſunt, quorum dominus perficit pedes, quaſi ceruorũ,
qui

A qui nullo iniuriarum obice tardari poſſunt. Huc vſque ille. Aptè etiam inſcribitur ab Hebræis
pſalmus 21. Pro cerua matutina: nimirum quia dominus, qui illic extrema omnia paſſus fuiſſe
memoratur, miſerabilis prçda fuit impijs Iudæis illum crudeli venatione in caſſes ſuos agentibus.
Obſeruatur autem eiuſdem allegoriæ tenor, pſal. 41. dum oſtenditur, pios eo Dei deſiderio teneri,
quo miſera cerua longa venatione laſſata, fontes aquarum ſitit. *Quemadmodum cerua deſiderat*
ad fontes aquarum, ita deſiderat anima mea ad te Deus. Proinde in diuino præſidio ſitum eſſe,
vt hoſtium noſtræ ſalutis inſidias, & conatum omnem fallamus, non aliter atque cerui venatorũ
ſpem eludentes, in pſalmo decimo ſeptimo deſcribuntur, dum propheta ait, de domino: *Qui perfecit*
pedes meos tanquam ceruorum. Ad quem modum in Abacuc quoque capite tertio legitur:
Sic in pſalmo vigeſimo octauo inter cæteras virtutes verbi Dei, & illa prædicatur: *Vox domini præparantis*
ceruos. Quanquam in ea re quidam aliam ceruorum naturam contemplantur, quæ verè
conuenit Euangelij diuini præconibus, quando peruerſam doctrinam, perinde atque illi ſerpentes
ex latibulis, narium odore, extrahunt, atque interficiunt. Eſt vbi in ſacris literis cerua charitatis
ſymbolum eſt, vt in hoc loco prouerbiorum Salomonis: *Cerua chariſſima, & gratiſſimus hinnulus,*
B *vbera eius inebrient te omni tempore, in amore illius delectare iugiter*: Innuere enim vult
Salomon, vt ait Ioan. Arboreus in ſuo comment. coniugem viro ſuo debere eſſe chariſſimam, &
pro viribus adniti, vt fœdus coniugij tueatur, quæ non minus ſcorta perſequatur, quàm cerua ſerpentes
ſit & natus ex ea filius, caſtitatis amator gratiſſimus, & quemadmodum hinnulus ceruæ
pullus ſuæ matri acquieſcit, ſic & vxor ſui viri imperio pareat, eumque moderato, & temperato
amore delectet, nec ad alterius thorum diuertat maritus, ſed pudico ſuæ coniugis congreſſu ſatietur,
& hoc eſt, quod dicit: vbera eius inebriẽt te omni tempore, non quod vxorio operi ſemper inſiſtendum
eſſe, doceat, ſed moneat, ne vel prima viuente aliam ducas, vel fœdæ meritrici copuleris.
Nam viuente vxore alligatus es legi, quod ſi cum altera congrediaris, in deteſtandum adulterij
vitium prorues. Quidam dicunt, hanc ceruam chariſſimam, & gratiſſimam eſſe ſanctam Eccleſiam,
quæ ſerpentinam ſolet odio habere, & conterere doctrinam. Gratiſſimus hinnulus, populus
eſt eius virtutum varietate delectabilis, & eadem caſtæ fidei ſemper æmulatione ſuccenſus; cuius
vberibus inebriamur, cùm vtriuſque teſtamentis ſcripturis contra hæreticorũ fraudes inſtruimur,
cuius pace, & amore iugiter delectari magna eſt exercendarum occaſio virtutum. Beatus verò
C etiam Auguſtinus eandem hanc Salomonis ſententiam ediſſerit, enarrans quod dicit Paulus ad
Galatas: *Inuicem onera veſtra portate*. Sicut, inquit, de ceruis nonnulli talium cognitionum ſtudioſi
ſcripſerunt, cùm fretum ad inſulam tranſeunt paſcuarum gratia, ſic ſe ordinant, vt onera capitum
ſuorum, quæ geſtant in cornibus, ſuper inuicem portent, ita vt poſterior ſuper anteriorem
ceruice proiecta caput collocet. Et quia neceſſe eſt, vnum eſſe, qui cæteros præcedens non ante
ſe habeat, cui caput inclinet, vicibus id agere dicuntur, vt laſſatus ſui capitis onere, ille qui præcedit,
poſt omnes redeat, & ei ſuccedat, cuius ferebat caput, cùm ipſe præiret: Ita inuicem onera ſua
portantes, fretum tranſeunt, donec veniant ad terræ ſtabilitatem. Iſtam fortaſſe ceruorum naturam
intenderat Salomon, cùm ait: *Ceruus amicitiæ, & pullus gratiarum tuarum colloquantur tecum*;
nihil enim ſic probat amicum, quemadmodum oneris amici portatio. Aſſimilatur præterea
ceruo homo, qui peccatorum ſuorum pænitet apud eundem D. Auguſtinum citantem hunc pſalmiſtæ
locum: *Quemadmodum deſiderat ceruus ad fontes aquarum, ita deſiderat anima mea ad te*
Deus: Ceruo, inquit, homo aſſimilatur: eſt enim primo animal innoxium, deinde velociſſimum,
D tertiò deſiderio inardeſcente ſiticuloſum, ſerpẽtes naribus trahit, quos vt vorauerit veneno çſtuãte
permotus ad fontem aquarum, quanta poteſt velocitate, feſtinat. Amat enim aqua dulci, puriſſimaque
ſatiari. Huius decora comparatio noſtrum deſiderium ardenter inſtigat, vt quando venena
antiqui ſerpentis haurimus, & eius facibus æſtuamus, ad fontem diuinæ miſericordiæ illicò
feſtinemus, quatenus quod peccati aduerſitate contrahitur, dulciſſimi hauſtus puritate vincatur.
Nec vacat, quod, ad fontes aquarum dixit, non ad aquas. Fons enim aquarum Chriſtus eſt Dominus,
vnde omnia fluunt, quæcunque reficiunt. Fluenta enim plerumque ſiccari poſſunt, fons
autem aquarum ſemper irriguus eſt, vnde meritò dictum eſt, ad liquorem ſacræ originis feſtinandum,
vbi deſiderium noſtrum nunquam poſſit habere ieiunium. Deſideremus velut ceruus fontem
excepto illo fonte, quem propter remiſſionem peccatorum deſiderant baptizandi &c. Epiphanius
quoque de ceruo hæc protulit: Ceruus ſimilis eſt ſylueſtri capreæ. Illius cornua tribus ramis
diſtinguuntur, vt & triplex eſt eius vitæ reparatio: Viuit enim annos quinquaginta, nemorumque
ſyluas, & montium valles, vt velociſſimus curſor contento gradu perluſtrat, ſerpentiumque
cauernas odore indagat, & ſicubi ſerpens deliteſcit, è veſtigio ſubodoratur, ſtatimque nares
ad limen cauernæ admouet, halitumque trahit: prodiens igitur ſerpens in fauces cerui, ſeſe ingerit,
ille obuium deuorat: Qua de cauſa appellationem ſortitus eſt, videlicet quod eximo ſerpentes

Cerua charitatis ſymbolum.
Cap. 5.

Eccleſiæ typus cerua.

Lib. 83. quæſtion. 71.

Cerui ut maria tranet, & eius myſtica analyſis.

Ceruo peccator comparatur.

Chriſtus fonti aſſimilatur.

In phyſiol. cap. 5.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

Ceruus vt vitam ſuam reparet.

Serpens peccatum.

Lib. de pallio.

Ceruꝰ Chriſtus.

Ceruus affectiones carnales denotat.

Fõtes aquarum qui.

ad ſe attrahat. Poſtquam autem ſerpentem ex cauerna cepit, illicò ad aquarum fontes decurrit: E Quod ſi trium horarum ſpatio aqua ſe explere non poteſt, moritur: ſin autem aquæ potus obtingat ad annos denuò quinquaginta vitam protrahit, vnde propheta Dauid, *ſicut deſiderat ceruus ad fontes aquarum, ſic deſiderat anima mea ad te Deus*: Tu igitur ſpiritualis homo tres habes reſtaurationes, baptiſmum ſcilicet incorruptionis, filialis adoptionis gratiam, atque pænitentiam. Si quando ſerpẽtem, ideſt, peccatum intra cordis receſſus deprehenderis, ad fontes aquarum, hoc eſt, ad ſcripturarum ſcaturigines ſtatim cõfuge: ſanctam videlicet gratiam (quemadmodum prophetæ interpretantur) hauri; nam ſi pænitentiam egeris, ab ea iterum deleto penitus peccato, reparaberis. Hæc Epiphanius, ex quibus, quæ enarrauit de ceruo D. Aſcanius Martinengus Brixianus Canonicus regularis in ſuæ gloſſæ magnæ parte altera, duplicem, inquit, poſſumus contexere contemplationem, allegoricam nempe, ac moralem. Allegorica hæc eſſe poteſt, ceruorum morem eſſe, nemora, ſyluas, montes, valleſque dum perluſtrant, ſerpentium cauernas odore indagare, halituque ipſos trahere, attractos deuorare, velociterque ad fontes percurrere, adeo, vt ſi triũ horarum ſpatio ad fluenta non perueniant, mox moriantur: ſin autem aquas hauriant, ad quinquaginta annos vitam protrahant. Tertullianus id ipſum atteſtatur, cùm ait: *Taceo ceruum, quod* F *& ipſe ætatis ſuæ arbiter, ſerpentis paſtus veneno langueſcit in iuuentute*. Gloſſa in pſalmi locum, *ſicut deſiderat ceruus ad fontẽ aquarum*: Ceruus, ait, ſenio grauis, excreſcentibus pilis, & cornibus, ſerpentem naribus haurit, mox hauſto æſtuat veneno, vnde fontem ad bibendum ardentiſſimè deſiderat, quo poto pilos, & cornua deponit. Cæterùm allegoricè id contemplemur. Ceruus Chriſtus eſt, quin imò cerua illa matutina in ſcripturis celebrata. Perluſtrauit hic triginta annis mundum, ſerpentis, ideſt, mortis cauernas indagans, & è veſtigio in monte Caluariæ eam ſubodoratus afflatu, nempe ſpiritu eam attraxit cùm inclinato capite emiſit ſpiritum, & proinde deuorauit cùm mortem oppetijt. Sed trium dierum ſpatio ad fontem diuinitatis peruolauit, aquamq; gloriæ hauriens non ad annos quinquaginta vitam traxit, ſed ad immortalitatem, & perennitatem. Ceruus eſt etiam appetitus noſter per ſyluas, nemora, montes, & valles diſcurrens, peccatique voluptates inquirens. Nam benè ſerpens peccati typus eſt, quoniam ipſius ſuggeſtu peccatum ingreſſum eſt in mũdum, afflatu, ingluuie videlicet voluptatis ipſum attraxit. Fontes porrò aquarum ipſa ſunt ſacramenta præcipuè baptiſmus & pænitentia, in quibus hauriuntur gratiæ aquæ. Ad hos cæleſtis aquæ fontes ſi iuuentute, virilitate, vel ſenectute proficiſcetur ceruus noſter, ipſiſ- G que explebitur, vitam iterum viuet ſpiritualem: Sin autem ſerpentis veneno ſeu delicti culpa infectus, tres horas, vitæ nimirum præſentis curricula patietur elabi, in mortem corruet ſempiternã.

PROVERBIA.

Ceruinus vir.

Cor cerui habere.

Nebridem geſtare.

Canes ceruꝰ trahit.

Eclog. I.

OΠΟΥ αἱ ἔλαφοι τὰ κέρατα ἀποβάλλουσιν. Vbi cerui cornua abijciũt. Hoc adagio ſignificabant, inquit author Adagiorum, quempiã in negotio difficili verſari. Siquidẽ cerui cornua depoſituri, ſecedũt in loca aſpera, & inacceſſa (qua de re ſuprà dixi cùm ex alijs, tũ Ariſtotele, qui etiã huius prouerbij meminit) Cõueniet in eos, qui à communi hominũ conuictu ſeducunt ſeſe, item in locum vehementer abditum, abſtruſumque. Poſtremò quòd innuemus nuſquam inueniri, illic eſſe dicemus, vbi cerui cornua abijciunt, vt quemadmodum ad Græcas Calendas de tempore Suidas, & ab eo mutuatus Apoſtolius hoc prouerbium exponunt, ἐπὶ τῶν ἐρημώδεις τὰς διατριβὰς ποιουμένων. Ε᾽λάφειος ἀνὴρ, ideſt, H *ceruinus vir*. Olim dicebatur formidoloſus & fugæ fidens magis, quàm viribus: Ceruus enim animal curſu perniciſſimum, & in venatu pedibus ſibi quærit ſalutem. Hunc etiam ceruum aliquis prouerbialiter dixerit, & cor cerui habere, & nebridem geſtare. Inter adagia quibus ἀδύνατον, ſiue præpoſterum quid ſignificamus, adnumerandum & illud, quod eſt apud Theocritum in Thyrſide, τοὺς κύνας ὁ ἔλαφος ἕλκει, ideſt, *canes ceruus trahit*: præpoſterum eſt enim, vt ceruus venetur canes: Carmen Theocriti ſic habet:

Δαφνὶς ἐπεὶ θνάσκει, καὶ τὼς κύνας ὁ ἔλαφος ἕλκει. ideſt,
Poſtquam Daphnis obit, ceruus trahat ipſe moloſſos.

Simile qnodammodo eſt Ouidij hoc:

Non docet infeſtos currere cerua canes.

Et ad ἀδύνατα etiam referendum hoc Virgilij:

Ante leues ergo paſcentur in æthere cerui,
Et freta deſtituent nudos in littore piſces.

Prouerbialis itidem allegoria eſt, ὁ νεβρὸς τὸν λέοντα, ideſt, *hinnulus leonem*, ſubaudiendum, vici-

ce.

A cepit, aut prouocat, aut id genus aliquid pro ratione ſententiæ, quoties præpoſtero rerum ordine, qui viribus multo eſt interior, prouocat potentiorem. Lucianus de captatore teſtamenti, qui iuuenis à ſene, captator à captato captus eſt. Τοῦτο ἐκεῖνο τὸ τῆς παροιμίας, ὁ νεβρὸς τὸν λέοντα, hoc eſt, illud, quod prouerbio dicunt: *hinnulus leonem*. Huc reſpexit quiſquis fuit, qui ſcripſit Megaram Herculis:

Ἤ ρα τι ἄλγεα πάσχει ἀπείριτα φαίδιμος υἱὸς
Ἀνδρὸς ὑπ' οὐτιδανοῖο, λέων ὥσει ὑπὸ νεβροῦ. ideſt,
An quoniam immenſis affligitur inclyta proles
A viro inerte, leonem vt ſi hinnulus vrgeat acrem.

Leo ſenex vigente potior hinnulo.

Non incominnè trahetur ad id quoque, quod fit, vt longe inferior laceſſat potentiorem, aut multis partibus indoctior certet cum eruditiſſimo. Γῆρας λέοντος κρεῖσσον ἀκμαίων νεβρῶν, ideſt, *Leo ſenex vigente potior hinnulo.* Citatur apud Stobæum ex Hippothoonte poeta. Senectus viri fortis, ac ſtrenui præſtantior eſt iuuenta quorundam ignanorum, & imbecillium iuuenum. Venuſtius fiet, ſi longulè transferatur: Veluti ſi quis ingenium docti ſenis, & exercitati, præferat ingenio
B parum eruditi iuuenis. Dicetur non ineptè in ſenectutem crudam, viridemque, animique viribus adhuc pollentem, in quam competet illud Euripidis in Ione:

Τὸ τοῦ ποδὸς μὲν βραδὺ, τὸ δὲ νοῦ ταχύ. ideſt,
Tardus quidem pes, animus eſt velox tamen.

Eodem pertinet illud eiuſdem in Andromacha:

Πολλῶν νεῶν γὰρ κἂν γέρων εὔψυχος ᾖ
Χρείσσων. ideſt,
Gnauus ſenex, & iuuenibus compluribus
Præſtat.

Apud Ariſtophanem ſimile in ſenſum legitur ſic:

Ἐγὼ τοὐμὸν νομίζω γῆρας εἶναι κρεῖττον, ἢ πολλῶν
Κικίννους νεανιῶν. ideſt,
Meam ſenectam præferendam exiſtimo
Complurium comis adoleſcentium.

Ceruus ad ſagittā properat.

C *Ceruus ad ſagittam properat:* Rectè conueniet, inquit Polydorus Vergilius, impio fugienti, qui dum fuga ſalutem quærit, vrgente fato, in ſupplicium aliquando incidit. Sed & vnicuique congruet, qui imprudens it ſe perditum, aut dolo ducitur in interitum. Tractum à more venandi: ſolent enim venatores abdere ſagittarios in ferarum ſaltus, atque mox ceruos, ac damas canibus, & clamore agitare, qui in diuerſum fugientes, & plerumque in ipſos ſagittarios rectà properantes, ab eis configuntur. In hanc quoque ſententiam Salamon alibi ait: *Auis feſtinat ad laqueum, & neſcit de periculo animæ ſuæ agi.* Verùm metaphora in eum ſpeciatim eſt, qui pergit peccare, animam perditurus.

DENOMIMATA. COGNOMINATA.

Ἐλαφηβόλος.

D ἘΛΑΦΗΒΟΛΟΣ quamuis exponatur venator, & propriè qui ceruos iaculis, & ſagittis figit, vt annotat Euſtathius in hoc Homeri loco:

Ὥσπερ λὶς ἠϋγένειος
Ὧ ῥά θ' ὑπὸ σκύμνοις ἐλαφηβόλος ἁρπάσῃ ἀνήρ.

Lib. 8. geog.

Eadem tamen vox in fæminino genere Dianæ ſiue epitheton, ſiue cognomen eſt, quaſi in ceruorum venatione, ac nece intenta, dicebaturque etiam elaphebolia, quo nimirum cognomine culta eſt à Phocenſibus, qui cùm à Theſſalis obſeſſi in ſumma deſperatione victoriam obtinuiſſent, anniuerſarium elapheboliæ Dianæ inſtituerunt, vt Pauſanias pluribus recitat. Meminit item elaphiæ Dianæ Strabo, & elaphiæam Dianam à ceruorum venatione appellatam ab Eleis exiſtimat Pauſanias, traditum tamen ab ipſis etiam eſſe ait, nutricem fuiſſe Dianæ Elaphiũ indigenam mulierem, à qua Deæ fuerit nomen inditum. Et Suidas ellophonon etiam dictam ſcribit à ceruorum ſcilicet etiam venatione, qui ἔλλοι, quoque nominantur. Elaphis, apud Oppianum in Ixeuticis nomen eſt auis, quaſi dicas ceruariam, quod pennas pelli ceruinæ ſimiles habeat colore nimirum, & maculis. Geſnerus in epitome auium ultimò edita hanc Oppiani elaphin ardeam ſtellarem, aut cognatam ei eſſe conijcit, cùm alioqui prius, vel eādem, vel cognatam ſaltem eſſe cum glottide, ſeu lingulaca Ariſtotelis, quam gallinulis facit congenerem. Elaphin autem ita dictam conijcit, quod pennas varias, & maculoſas habeat inſtar hinnulorum: nam & lupus ceruarius,

rius, qui & hodie apud Italos, & Gallos nomen retinet ab ijſdem maculis ſic dictus videtur, & in piſcibus in muſtelorum, hoc eſt, galeorum genere, nebrias. Oppianus quidem elaphi pinnas in dorſo ceruinæ pelli colore ſimiles tribuit, & linguam longiſſimam, qua in aquam protenſa ſenſim ad fauces deceptum aliquem piſcem, qui ad conſpectam adnatarit linguam, attrahat: (ad cuius nimirum imitationem piſcatores ad longam arundinem ex pilis equinis lineam ſuſpendunt,) quod ardeolarum ſanè naturam ſapit, ſi tamen hanc ardeam elaphin eſſe dicamus, neceſſe erit ea illi vim tribuere in lingua, quam alijs ardeis tribuimus in pedibus, nempe piſces alliciendi. Nebrophonos, ideſt, ceruorum catulos enecans, celebratur inter canes Actæonis ab Ouidio. Ouis verò ceruaria dicebatur, teſte Feſto, quæ pro cerua immolabatur. Alcem Albertus equiceruum appellat. Eſt tamen equiceruus, ſiue hippelaphus ab alce diuerſus, ſed idemnè hippelaphus ſit cũ tragelapho, hoc eſt, hircoceruo, proprio loco examinabo. Georgius Agricola germanica voce, Geſnero, licet Germano, ignota, brandhirtz interpretatur. Ceruum volantem Galli vulgo appellant, & nos etiam inter ſcarabæos maximum, & ramoſis cornibus, quibus ceruum refert, inſignem. Cardanus non inuenuſto vocabulo ſcarabelaphon nuncupat, Nigidius lucanum, Scaliger taurum, nonnulli ſcarabæum bicornem. Eſt in multis Italiæ locis, vt in Apulia, montibus Anconitanis, & iuxta Iuſtinopolim ceruona vulgò dictus, quod ceruum colore æmuletur; ſequi ſolet armenta boum, vnde boazzaro vocatur, & tetta vacce, quòd lac è vaccarum vberibus exugat, innoxius eſt, facilè cicuratur, & Romæ à mulieribus in delitijs habetur: Iſidorus itaque boan vocat his verbis: ,, Boas anguis Italiæ immenſa mole, perſequitur greges armentorum, & bubalos, & plurimo lacte ,, riguis ſe vberibus innectit, & ſugens interimit, atque inde à boum populatione boas nomen accepit. Sic Iſidorus, in eo deceptus, quòd ſugendo interimere armenta exiſtimet. Vocamus itidem vulgò ſpinam ceruinam fruticem quendam ſpinoſum, cuius granis diuerſo tempore decerptis ad diuerſos colores vtuntur: rotunda verò ſunt, myrti ſimilia, initio foris viridia, matura verò foris nigra, intus viridia, ob id colore eo pingentibus idonea: ijs enim aqua diſſolutis, in qua liquatum alumen ſit, color viridis fit, pictoribus noſtris, aqua verde nuncupatus: ijſdem non maturis in eadem aqua diſſolutis, color luteus; ſucco eius vis ineſt purgatoria, ex quo ſyrupus fit ſolutiuus, qui quamuis ventriculo non ſit adeo commodus, cùm aqua tamen cinnamomi dilutus, in affectibus podagricis, vtiliter poteſt exhiberi. Auguſtę Vindelicorum, teſte Camerario, nominant ſyrupum familiarem. Quidam rhamni generibus adnumerant, & rhamnum ſolutiuum nuncupant, quos Matthiolus reprehendit; rhamnum tamen à Romanis ſpinam cerualem dici, inter nomenclaturas apud Dioſcoridem legitur: Vocant præterea in Italia nonnulli ſmylacem aſperam, rubum ceruinum, ego neutrius cognomenti rationem reperio. Syluestris ſeu montanæ ſambuci quoddam genus in opacis, vliginoſiſque ſyluis proueniens Hieronymus Tragus ſambucum ceruinum nuncupat, quod à ceruis magnopere expetatur: illud enim ſe experientia didiciſſe affirmat, ceruum hanc ſambucum auidiſſimè per ſyluas ſectari, vbi namque locorum duas huiuſmodi ſtirpes prouenire ſenſerit, eò accurrit: quod mirum eſt ſambucus hæc ac vulgaris eoſdem ſitus occupant. His ceruus mirificè delectatur, folia vtriuſque non baccas depaſcens, ex quo intelligi poteſt, haſce baccas frigidioris eſſe temperaturæ. Iam verò quod maiore dignum eſt admiratione, obſeruarunt ceruum ſolum folijs his veſci, non ceruam, niſi prægnans fuerit, ceruumque in vtero geſtarit: tunc enim & folia hæc appetit, & illa deguſtat, aliàs nunquam. Superiores Germani vveiſzhirtz vvurtz appellant, quaſi albam ceruinam radicem, quam Geſnerus, & Fuchſius ſeſeli Aethiopicum veterum eſſe arbitrantur, Matthiolus, & Camerarius ſeſeli Aethiopicum vulgare, Cluſius in Pannonicis ſeſeli Aethiopicum ſecundum, Lobelius libanotidem Theophraſti maiorem, Bauhinus libanotidem latifoliam maiorem, Tabernomontanus Libanotidem albam Theophraſti ſecundam: radicem habet percraſſam, longam, & amaram, reſinoſamque. Alia minor eſt, radice foris nigra, ſubdulci, etiam reſinoſa, ſvvartzhirtz vvurtz, ideſt, ceruina radix nigra, nuncupata. Fuchſius ſeſeli Peloponneſiacũ facit, ꝙ facilius, inquit Geſnerus, crederẽ, ſi locis humidis naſceretur, ego ſemper in ſiccis reperi. Matthiolo eſt daucus ſecundus ſelenoides, & Bauhino daucus montanus apij folio maior, Geſnero libanotis nigra, & Dodonæo libanotis alterum genus, & Cornario libanotis fecunda fertilis. Cluſio verò ſeſeli ſecundum montanum, vulgò etiam ſaxifragiæ Venetorum nomine oſtenditur. Elaphoboſcum, quaſi dicas cerui pabulum, ſed cerui ocellum vertunt recentiores, ſic dictum videtur, quod hanc plantam ceruæ nobis monſtrarint, id quod tradit Plinius his verbis: *Simplicius* (quam canes herbam qua ſibi ſerpenter medentur) *cerueę monſtrauere elaphoboſcum, de qua diximus.* Dixerat autem, vtile eſſe contra ſerpẽtium, omniumque aculeatorum ictus. *Quippe fama eſt*, inquit, *hoc pabulo ceruos reſiſtere ſerpentibus.* Ita & Dioſcorides elaphoboſci, inquit, ſemen contra ſerpentium ictus datur in vino: fama eſt, hoc pabulo ceruos ſerpentum morſibus reſiſtere: hinc nimirum etiam ophioctonon, & ophigenium appellari meruit: Inuenio & elaphicum appel-

Elaphis.

Νεβοφρό-
νος.

Ouis ceruaria.

Hippelaphus.

Ceruus volans.

Scarabelaphus.

Ceruona ſerpens.

Spina ceruina.

Rubus ceruinus.

Lib. 3. c. 24.

Sambucus ceruina.

Radix ceruina alba.

Radix ceruina nigra.

Elaphoboſcum.

Lib. 25. c. 8.

Lib. 22. cap. 22.

Ophioctonõ.

A appellari. Apud Heſychium & Varinum ἐλαφοβοσκὸς maſculinum, & oxytonum nomen ſcri-
bitur: Alij elaphoboſcum genere neutro proferunt. De hoc veterum elaphoboſco quid ſit ſta-
tuendum in tot recentiorum opinionibus, ſuo loco indicabo, hoc tantùm hic additurus, Cornariũ
arbitrari eam eſſe herbã, quam Germanis albam cerui radicem diximus vocari, quoniam hęc ap-
pellatio græcam aliquo modo referat. Eſt & elaphoſcorodi herbæ deſcriptio apud Dioſcoridem,
ideſt, ceruini allij, quod & ophioſcorodon, ideſt, anguinum vocat. Geſnerus genuinam Dioſcori-
dis deſcriptionem eſſe negat, & in duobus, quæ habeo, græcis exemplaribus ea vox non legitur:
Potuit tamẽ fortaſſis hoc allij genus ita vocari, quòd non aliter atque ceruus ſerpentes interimat,
vt inde etiam ophioſcorodon dictũ ſit. Eſt & pulegij genus ſylueſtre ſatiuo ſimile, niſi tenuius eſ-
ſet, & acutiorib. folijs prodiret, Monſpelienſibus ceruinũ cognominatũ, vbi vbiq; obuiũ eſt, vligi-
noſis potiſſimùm, & ſtagnãtibus locis. Vtuntur eo Monſpelięſes medici, ꝙ viribus ſit, vt putãt, quã
domeſticũ efficacioribus, & probatioribus. Cęterùm vnde ceruinũ cognominetur, obſcurũ eſt, nec
ipſi tradunt, ſed fortè inde ortũ eſt, quòd quidã dictamno, qui pulegiũ etiã ſylueſtre nuncupatur,
deuorato ceruo vulneratos ſagittas excutere tradunt. Herbariorum vulgus cornu cerui nuncupat.
B Gallorũ imitatione, quibus corne de cerf, id genus oleris, quod nobis vulgò, herba ſtella dicitur.
Dioſcoridi verò, alijſq; Græcis κορωνόπους, quaſi cornicis pedem dicas, folia profert longa, angu-
ſta, hirſuta, & in ſingulis lateribus terna, quaternavè foliola, ita vt integra ramoſis cerui cornibus
ſimilia ſint. Eiſdem Gallis langue de cerf, & Germanis hirtzunge, quaſi lingua ceruina vocatur,
vt in officinis etiam, quæ Græcis φυλλῖτις, quaſi folioſa vocata, vt quæ caulis, floris, ſeminiſque ex-
pers nihil niſi folia, aut folioſus ceſpes appareat: Officinæ itidem ſcolopendriam dicunt, ſed perpe-
ram. Geſnerus verò etiam filicem fœminam à Romanis linguam ceruinam vocari ſcribit, à ſuis ve-
rò hodie hemionitin Dioſcoridis, cuius ſcilicet folia cum lingua ceruina ſimilitudinem obtinent.
Elaphine inter nomenclaturas hellebori nigri apud Dioſcoridem legitur, & elaphion exponitur
ocymaſtrum, Heſychius tamen, & Varinus interpretantur κόνιον, ideſt, cicutam. Trifolium cerui-
num ſuis etiam vocari ſcribit Geſnerus herbam bicubitalem, aut procerioris locis naſcentẽ aquo-
ſis odoratam, folijs ternis, oblongis, crenatis, vmbella purpurea, &c. quam pleriq; inquit pharma-
copolæ vulgò hactenus eupatorium vocarunt, Ruellius, eumq; ſecuti alij hydropiper, Cordus ve-
rò cratæogonon, Cæſalpinus Britannicam Dioſcoridis eſſe exiſtimãt, nonnulli, teſte Iunio in no-
C mẽclatore, πολύκαρπον, aut πολύκριτον Hippocratis. De fungo ceruino cùm apud nos, & ſub hoc
noſtro cælo planè ſit incognitus, ſed peculiariter in Bohemia naſcatur, lubet integram ex P. An-
dreæ Matthioli epiſtola ad Iulium Moderatũ pharmacopęum Ariminenſem ſcripta huic loco in-
ſerere hiſtoriam, & vires. Fungum itaq; hunc tuberum vulgarium modo ſub terra naſci affirmant
venatores, vbi ceruino ſemine in coitu inficitur ſolum. Id quod plerumq; fieri ſolet exẽpto è vulua
genitali adhuc ſeminis aliquid continente, maris impetũ fugiente fęmina. Hunc fortaſſe inuenire
nemo poſſet, ni cerui ipſi locũ quodã ſtatuto anni tempore oſtẽderent. Scalpiunt.n. naturali quo-
dam inſtinctu ducti, anterioribus pedibus locum, vbi globoſus fungus ſub terra deliteſcit, quod ol-
factu eos percipere affirmant. Spirat enim fungus graui odore præſertim recenter effoſſus. Qui
ſecreta hæc norunt venatores, & ruſtici, qui ſyluas frequentant, loca diligenter obſeruant, cerui-
nis pedibus diducta, effoſſaque ſcrobe, fungos eximunt, & pharmacopœis vendunt, qui diſſectos
in particulas, & filo traiectos ſiccant poſtea in vmbra, ſeruantque in medicum vſum. His eadẽ fe-
rè facies ineſt, quam in cæteris ſpectamus tuberibus, globoſa tamen in omnibus, & inæqualis. Ex-
D tima cuticula ſubnigricat, carnoſa verò, & ipſa fungoſa ſubſtantia albicat. Sunt etiam, qui genus
aliquod reperiri dicant, erectæ virilis mentulæ forma, adeo vt in altera parte detecta glans, in al-
tera globuli quidam teſticulos referentes conſpiciantur. (talis eſt fungus ille, quem phallum Ho-
landicum vocant, de quo ſuo loco, ſed hic non ſub terra, ſed ſupra terram naſcitur, more aliorum
fungorum) Hic fungus in ciborum vſum hactenus non venit, nec eo veſcũtur Bohemi, ſed eo ijs in
medicamentis vtuntur, quæ venerem mouent: ſiquidem ad hoc plurimum eum valere putant, &
præſertim, qui humani genitalis faciem refert. In quem vſum, ſicci puluerem ex vino dulci propi-
nant drachmæ, vel ſeſquidrachmæ pondere. Lactis vbertatem hunc etiam afferre aiunt ex pty-
ſana, vel muliebri lacte potum, ſed valentiùs id agere, ſi longi piperis aliquid addatur. Suffitu
fæminarum occluſos locos reſecare tradunt, & vuluæ ſtrangulatus auertare. Non deſunt ſu-
perſtitioſæ mulierculæ, quæ ijs abutuntur in amatorijs poculis, quibuſdam prius admurmuratis
incantationibus. Affirmant præterea valere ceruinum fungum ad epota venena ex mero hauſtũ,
quin etiam ad venenoſorum omnium morſum non modò potum, ſed etiam illitum. Excalfacere
hunc ex odoris graueolentia quiſpiam facilè iudicabit. Optarem, vt tam rarum medicamentum
Italiæ hactenus ignotum ſeri, uel tranſplantari poſſet, & inter cætera rara ſimpiicia, quæ tuo tam
celebri viridario diligenti admodũ cultura alis, hic etiã uiueret fungus &c. Hæc itaq; Matthiolus.

Elaphoſcorodon.

Pulegiũ ceruinum.

Cornu ceruolus.

Lingua ceruina.

Elaphine.
Elaphion.
Trifolium ceruinum.

Fungus ceruinus.

Eius vires.

Cui tamen non omninò adſtipulatur Thomas Iordanus in ſuo tractatu de peſtilentia, quare tum ob hoc, tum etiam quia antidotum ex eo præſcribit, eius etiam hic verba repetam. Fungum inquit, quem boletum ceruinum vocant, è ſemine eius animalis genitali ortum, à capellis ſcalpendo effoſſa terra deprehenſum magnis exornant elogijs. Sanè reperti ſunt ijs locis, vbi ab hominum memoria nullus viſus eſt ceruus. Ad Trenzinium nobile Vngariæ oppidum circum Carpathi iuga frequentiſſimus montuoſis locis, ſyluis opacis, vbi licet ceruos reperias, non tamen eorum tanta copia, quæ plauſtris fungorum ſatisfaceret, ſiquidem vera cenſenda, quæ de eius generatione ſcribuntur. Inter tubera ſatius fuiſſet collocare, etſi refragari poſſit viroſus odor, qui neq; in tuberibus adeo ſuauis, potiſſimum cùm ambo veneri extimulandæ opitulari dicantur. Ex eo quibuſdam antidotus parantur. Terunt lamellas ſiue bracteas auri plures marmore pluuia aqua priùs madefactas, ceu roris modo aſperſas. Deinde extrahunt ſpiritum vini cum zuccharo candi per tartarum calcinatum. Aurum tritum quintę huius eſſentię vini permiſcetur, & alembico committitur. Eo qui tranſcendit liquore imbutus fungus ceruinus digitis exprimitur, (alij trituratum mergunt, & torculari exprimunt) rurſus maceratur, denuò exprimitur toties, donec vis vniuerſa è fungo extracta appareat. Eam expreſſionem drachmæ pondere in aqua cardui peſtilentia correptis exhibent. Fecem, ſiue reſidentiam non quidem fungi, ſed tartari quinque granorum pondere aluum mitiſſimè ſoluere dicunt. Hactenus Iordanus. Ceruiſca pirum à Cloatio inter reliqua pirorum genera nominatur apud Macrobium. Feſtus ceruarium venenum vocat, & eo ſagittas perungi ſolitas teſtatur. Martinus Delrius in comm. in Herculem furentem Senecæ interpretatur ſagittariam herbam Hiſpanis nuncupatam yerua baleſtrera, qui ceruis transfigendis ea vtuntur: ſicque intelligendum exiſtimat, quod Iulius Scaliger libro 1. commentar. Ariſtotelis de plantis, ſcribit toxico Alpinos, Pyrenæoſque latrones tela inungere. Elaphuſſam à Græcis appellari ſcribit Stephanus, teſte Ortelio, inſulam in mari Adriatico, quæ Brettanis (βρήττανις) & Brettotia (βρεττοτία) dicitur. Hæc eſt, quæ vt Hermolaus cenſet, Brattea à Plinio & Antonino dicitur contra Surium ſita, bobus, & capris laudata. Sic ille: Et ceruis fortè etiam, vt inde nominata ſit. Elaphuſa verò eidem Plinio inſula eſt haud procul à Corcyra, & Elaphites inſula maris Adriatici duodecim millibus paſſuum à Melita, inſula ſcilicet finitima Chio, vt idem ait. Eſt & Elaphoneſus Stephano vna Sporadum inſularum vna cum vrbe eiuſdem nominis; dicitur Eunebris, Plinio teſte, item Stephano, necnon etiam Proconneſus, & in Etymologo Adelphoneſus. Βρεντήσιον vrbs ad mare Adriaticum ſic dicta, quoniã ἔχει λιμένας κέρασιν ἐλάφου παραπλησίους, i. quòd habeat portus cornu cerui ſimile, nam βρένδον Meſſapij, vt dictũ eſt, vocant τὸν ἔλαφον, & βρέντιον ijdẽ τὴν κεφαλὴν τῆς ἐλάφου, teſte Etymologo, qui tamen prius dixerat denominatam eſſe à Brento Herculis filio, mutuatus eã à Stephano: Sed prius etymum eo confirmari videtur, quod idem Stephanus τὴν βρεντίαν νῆσον (quæ & ipſa ſita eſt in Adriatico mari) à Græcis vocari ſcribat ἐλαφοῦσαν, cuius incolas à Polybio βρεττιανοὺς nominari ait, ab alijs βρεττίους, vt à Strabone quoq;, Latini Βρεντήσιον appellant Brunduſium, βρεντίαν, vel βρεττίαν Brutiam. Brunduſij portus, inquit Strabo, ſua excellentia præſtat, multi enim ore vno includuntur, qui nulla fluctuum agitatione turbãtur, cum interni ſinus excipiant, vt forma ipſa cerui cornibus ſimillima ſit, vnde & nomen inditum, locus enim cum vrbe ceruino capiti maximè eſt comparandus, nam lingua Meſſapiorum Brunduſium cerui caput nominatur. Paulò aliter Iſidorus Brunduſium, inquit, dictum eſt græcè quod bronda caput cerui dicatur: Sic eſt enim vt & cornua videantur, & caput, & lingua in poſitione ipſius ciuitatis. Ceruaria locus ad templum Veneris Galliæ Aquitanicæ finis inter Pyrenæi promontoria in ſinu ſalſo ad mediterraneum mare, vt meminit Mela. Nebriſſa fertiliſſima Bæticę regionis Hiſpaniæ vrbs à pelle ceruini pulli dicta, quæ Græcis νεβρὶς dicitur, Plinius eam Veneream cognominat, hodie Nebrixa vocatur.

Antidotus ex boleto ceruino.

Ceruiſca.

Lib. 3. c. 19.

Ceruarium venenum.

Elaphuſſa.

Elaphuſa.

Elaphoneſus.

Eunebris.

Βρεντήσιον.

Lib. 6.

Lib. 15. c. 1.

Ceruaria.

Lib. 2.

Nebriſſa.

VSVS IN SACRIS.

ERANT cerui olim in Dianæ tutela, Deæ ſcilicet venationis præſidi, Horatius:

Deliæ tutela Deæ fugaces
Lyncas, & ceruos cohibentis arcu
Lesbium ſeruate pedem.

Quare & iugum currus eius ſubijſſe poetæ fingunt. Ouidius:

Tardos luna boues, annoſos Delia ceruos.

Claudianus:

Dixit & extemplo frondoſa fertur ab Alpe

Lib. 4. carm. od. 6.

Cerui Dianæ ſacri.

A

Trans pelagus cerui currum ſubiere iugales,
Quos decus eſſe Deæ primi ſub lumine cæli
Roſcida iucundis concepit luna cauernis.

Sed & capita ceruorũ, aprorumq; eidẽ Deę ſuſpendebantur, venatoria.ſ.munera, vnde Corydon Virgilianus:

Eclog. 7.

Setoſi caput hoc capri tibi Delia paruus,
Et ramoſa Mycon viuacis cornua cerui,
Si proprium hoc fuerit læui de marmore tota
Puniceo ſtabis ſuras euincta cothurno.

Vbi quod infra ſtatuam poſiturum vouet cruribus cothurnatis, ne in eo quidem à venatorum habitu diſcedit. Sic enim Venus ſchemate venatorio Aeneæ filio in media ſylua ſe offerens, & Carthaginenſem virginem ſimulans ait:

Lib. 1. Aen.

Virginibus Tyrijs mos eſt geſtare pharetram
Purpureoque altè ſuras vincire cothurno.

B

Erant autem Romæ multa Dianæ fana: & cùm reliquis ceruorum cornua affigi mos eſſet; ei, quod in Auentino erat, boum cornua affigebantur, cuius rei cauſam tradidimus ex Plutarcho ſuo loco. Gaudere autem Dianam ceruis, & capris meminit ſic etiam Homerus:

Gaudet ceruis Diana.
Odyſſ. 6.

Οἵη δ᾽ Ἄρτεμις εἶσι κατ᾽ ὄρεος ἰοχέαιρα,
Ἢ κατὰ τηΰγετον περιμήκετον, ἢ ἐρύμανθον
Τερπομένη κάπροισι, καὶ ὠκείῃς ἐλάφοισι. ideſt,
Qualis autem Diana incedit per montes ſagittis gaudens
Aut per Taygetum arduum, aut Erymanthum
Seſe oblectans capris, & velocibus ceruis.

Hinc & ἐλαφοβόλον, & Elaphiæam, & elaphonon dictam ſuprà diximus. Erant itidem elaphobolia feſta, quę celebrabãtur menſe Februario ab Atheniẽſibus, qui inde elaphobolion dictus eſt. Sacrificabantur autẽ in ipſis cerui ipſi Deæ, quod Iphigeniæ exẽplo corroboratur. Qua de re ſic Pauſanias. Ad Euripi, qua parte is Eubœam à Bœotiorum finibus diuidit, ad Mycaleſſiæ Ceres dexterã paulo longiùs progreſſis eſt aulis. Nuncupatã credunt ab Ogygi filia. Eſt ibi Dianæ ædes, & duo in ea è candido marmore ſigna: faces altera præfert, iaculãti eſt altera ſimilis: ad eius templi

C

arã, cũ ex Calchãtis vaticinio eſsẽt Græci Iphigeniã immolaturi, pro puella ceruã mactandã ſubmiſiſſe Dianã perhibẽt. Hiſtoriã ſiue fabulã de Iphigenia ſuprà etiã tetigimus, neq; nũc repetijſſe nocuerit. Agamemnon vniuerſi exercitus declaratus imperator cũ animi gratia venatũ exijſſet, in luco vicino ceruũ quendã inſignẽ, & notis certis diſtinctũ, Dianæq; ſacrũ interemit: Ob quod facinus irata Dea copias omnes tẽpeſtate detinet, vt neq; domũ redeundi, neq; quò deſtinauerant, proficiſcẽdi facultas eſſet. Itaq; conſulto numine irã Deæ placari poſſe vates negauerũt, niſi Agamemnõ loco cerui, interfecti filiã ſuã Iphigeniã victimam immolaret. Super qua hiſtoria conſulendus Sophocles, & Euripides. Fiebat autem hæc immolatio in Taurica, vt meminit Ouidius his verſibus:

Diana epitheta.
Elaphobolia feſta.
,, *In Bœot.*
,,
,,
,,
4. de triſtib. eleg. 4.

Nec procul à nobis locus eſt vbi Taurica dira
Cæde pharetratæ ſpargitur ira Deæ.
Nec prius (vt memorant) non inuidioſa nefandis
Nec cupienda bonis regna Thoantis erant.

D

Hic pro ſuppoſita virgo Pelopeia cerua,
Sacra Deæ coluit qualiacunque ſuæ.

Meminit eiuſdem ſacrificij etiam in faſtis:

Faſtor. 1.

Quod ſemel eſt triplici pro virgine, cæſa Dianæ,
Nunc quoque pro nulla virgine cerua datur.

Dianæ Laphrię verò apud Patrenſes, teſte Pauſania, magno in ara igne excitato apros, ceruos, & alia animalia viua inijciũt, & ſacrata virgo in poſtremo agmine põpę curru ceruis iũcto inuehitur. Cùm Taygetã Atlantis filiã Iupiter deperiret, in ceruã à Diana permutatã eſſe aiunt, ſicq; Iouis conatũ effugiſſe, moxq; eius etiã beneficio humanã ſuam priorẽ formã recepiſſe. Eã deę gratiã referre cupientẽ, ceruam cornua auro exornata gerentẽ, vt Pindarus habet, cõſecrauiſſe, hac ſentẽtia cornib. inſcripta: Ταϋγέτη τάυτλω ἀφιεροῖ Ἀρτέμιδι, ideſt, Taygeta hanc Dianæ dicat. Strabo verò etiam author eſt, poſt Colophonen eſſe Coraciũ montẽ, & inſulã Dianæ ſacram, in quam ceruas parituras tranare crediderunt. Sed vt ad Elaphebolia reuertamur, Plutarchus in volumine de virtutibus mulierum, Phocenſes, tradit, omnium feſtiuitatum ſuarum maximam Elaphebolia Mineruæ in hunc vſque diem peragere atq; celebrare, vocemq; eſſe à feriendis ceruis deductam. Cæterùm mirari ſubit, cùr non etiam Apollini fuerit ſacer ceruus, cum multas habeat proprietates ſoli conuenientes, ideoq; ſolſtitij æſtiui ſymbolum etiam fuerit, ſicut oſtendit Stephanus Viman

In Achaic.
Iouis amor in Taygetã eluſus.
Taygeta in ceruam mutata.
Lib. 14.

Solſtitij æſtiui typus.

Dorcades ut ſolem referant.

Ceruus ut ſoli comparari poſſit.

Telephi etymon.

Vbi ceruus ſoli conſecretur.

Hinnulus Baccho ſacer, & eius rei variæ rationes.

dus Pighius in ſua mythologia in anni partes ex ſymbolis antiqui cuiuſdã toreumatis argentei, q extat apud Reuerendiſſimum Epiſcopum Atrebatẽſem: Ceruus, inquit, alto iugo apud Panis laruam inſidens ſolſtitij æſtiui imaginem nobis præbet, quando ſol cancri tropicum occupans toto die quieſcere videtur, viæ reliquũ ſibi decliue reſpiciens. Habet enim hoc ex natura ceruus, vt in ipſa perniciſſima fuga ſtationem faciat, & requiem interponat, donec qui ſequitur, appropinquet, tum fugã rurſus arripit. Eſſe autẽ nondum ætatis perfectæ curta, & non valde ramoſa cornua indicant, vt iuniori laruæ Panicæ aptius accommodaretur, quod cur ita factum fuerit, ſuperius inquit declarauimus. Cemadem igitur potius appellabimus, quæ proxima adultis ſpecies eſt. Nominat & dorcades τὰ τῆς ἐλάφου γεννήματα ob acutiem viſus, ὀξυδερκὲς γὰρ τὸ ζῶον ἐστὶ, καὶ εὐόμματον, inquit Varinus. Quapropter nõ ineptè ſoli, quẽ mundi oculũ, & luminis fontẽ nominant philoſophi, poteſt attribui. Nocte enim videre, & apertis oculis dormire dorcades, authores aſſerunt: Deniq; nõ ſolùm perſpicere acerrimè, ſed etiam humorem quendam habere intra viſcera, qui caliginem depellit oculorũ, tradunt, vt apud Originẽ legimus in vna ex homilijs, quę extant in cant. canticorũ. Porrò ſolis æſtiuo calori rectè ceruũ comparaſſe veteres ex varijs, quas habet huic ſideri conueniẽtes proprietates, animalis naturam indaganti facilè patebit. Viuaciſſimũ imprimis eſt, ob idq; ſoli vitæ principia excitanti ſacrũ, vt ceruus Apollini, qui ſol eſt exoriens. Mutat annuatim ſemel cornua, & ijs amiſſis ſemet abſcondit, quoad altera renaſci cœperint, velut ſol hyeme à nobis refugere videtur radiorum vigore deſtitutus. (ſimiliter Lunæ ſiue Dianæ ſacer fuerit, nam & hęc ſingulis menſibus cornua amittit, amiſſis latet, renaſcentibus rurſus prodit) Seriatim tranant maria, ac flumina porrecto ordine, & capita cornibus ponderoſa præcedentium imponunt clunibus, & primus defatigatus poſtremum ſe in locũ recipit, requiem capiti quærens, atq; ita in orbẽ redeuntes ſolis reuolutionẽ ſeriatim dies connectentis imitari videntur. Deniq; quod Panicę libidini, vel ſolis vigori viuifico conuenit: cùm coitum appetit ceruus, calore exaſperatur, & fit ferocior, neq; vna tantùm contentus eſt, ſed mutat ſæpius, & diſcurrens aliam, atq; aliã ſubitò ſupergreditur, ſubigitq; non ſtando, ſed currendo, atq; implet vnus multas breui tẽpore. Veluti ſol in continuo motu paſſim, & vbiq; generationẽ propagat diuerſiſſimiſq; plagis rerũ natura ſatisfacit. Huc vſq; Pighius, qui & antè dixerat, hinnulũ ſiue ceruam ſemper naſcentium, tum anno exurgente rerũ nobis eſſe notam: Ceruam autẽ huic loco non malè conuenire ob Telephi fabulã, quẽ à cerua nutritum fingunt poetæ, ſolẽ orientem nobis deſcribentes, Τήλεφος enim quaſi τηλεφῶς procul radians lumen eſt, licet, inquit, qui rationem nominis ad hiſtoriam ipſam referunt, vt διὰ τὸ θηλάσαι αὐτὸν ἔλαφον, Telephus ſit nominatus. Auges fertur filius, αὐγὴ ſplendorẽ ſignificat, & auroram: Cerua, quę eũ lactauit, principiũ motus vult eſſe, & temporis. Ἔλαφος enim quaſi ἐλαφρὸς agilis, leuis & velox. Suſpicandum itaq; eſt hanc ob cauſam Floridæ incolas ſoli ceruũ quotannis conſecrare, cuius cõſecrationis ſolemnes ritus leguntur in eo volumine, quo Gallorũ, Duce Renato Laudoniero, nauigatio in Americam deſcribitur, in hæc verba: Regis Outina ſubditi ſingulis annis paulò ante ipſo-

,, rum ver, nempe ſub Februarij finẽ, maximi quem capere potuerunt, cerui pellem cornua retinen-
,, tem ſumunt, eã omni ſelectiſſimarum, quæ apud ipſos naſcuntur, ſtirpiũ genere impletam denuò
,, conſuunt, cornibus, gutturi, & reliquo corpori ſelectiores fructus in corollas, vel longas tænias ne-
,, xos appendunt. Ea ſic exornata ad fiſtularum & cantionum harmoniam in amplisſimam, & ele-
,, gantiſſimam planitiẽ defertur, & altiſsimæ iſtic arbori imponitur, capite & pectore eius ad orien-
,, tem ſolem obuerſis, ſubinde precibus ad ſolem repetitis, vt in eorũ ditione ſimilia, quæ illi oblata
,, ſunt bona renaſci faciat. Rex cum ſuo mago proximus eſt arbori, & verba præit, vulgo, quod lon-
,, giùs abeſt, reſpondente. Deinde rex, & reliqui ſalutato ſole abeunt, pelle iſtic relicta in ſequentem
,, annum.

Singulis annis repetuntur eiuſmodi cerimoniæ. Fuit denique ceruus, ſiue hinnulus, ideſt, νεβρὸς Baccho ſacer quod vel inde colligas, quod in eius orgijs pellibus ceruinis, quas nebrides vocant, vterentur. Attribuitur autem hoc genus pellis Baccho, eo quod homines ebrij varij, & inconſtantes ſunt, ſicut etiam pelles iſtæ vel propter diuerſum in vuis colorẽ, vel deniq; quod ebrietas infirmos, & timidos reddat, quemadmodum & νεβρὸς, ſiue ceruus animal imbelle, & ad fugam natum eſt, vt Euſtathius conijcit in comm. Dionyſij Afri, qui Camaritas populos ex Indico bello redeuntem Bacchum excepiſſe tradit, σώματα καὶ νεβρίδας ἐπὶ στήθεσσι βαλόντες. Et apud eundem Bacchus nuper natus νεβρίδα καὶ ὠμαδίῳ ἐτάνυσσεν, ἤγουν ἐξεκρέμασεν, ἐνήψατο. Meminit & Varinus in παρδαλέη; Φορεῖν δὲ καὶ νεβρίδα, inquit, ῥηθείη ἂν Διονυσιακῶς, ὁ δειλὸς, καὶ μέθυσος, ἤδη καὶ ποικίλος, καὶ παλίμβολος. Ἐπεὶ καὶ στικτὸν ἡ νεβρίς. Apud Phornutum, vbi & ipſe meminit his verbis: Τὰς δὲ παρδάλεις ὑποζευγνύασι τῷ Διονύσῳ, καὶ παρακολουθούσας καὶ αἱ ἐσθῆτι ἤτοι διὰ τὸ ποικίλον τῆς χροίας, ὡς τὸ (fortè ὡς καὶ) νεβρίδα αὐτὸς περιῆπται, καὶ αἱ Βάκχαι: verba hæc διὰ τὸ ποικίλον τῆς χροίας, ideſt, propter varietatem coloris, fortè accipi poſſunt, inquit idem Geſnerus, quod ebrij colorem mutent, & alij aliter colorati fiant.

Aut

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

A Aut dicendum eſt deeſſe vocem σταφυλῶν, ideſt, vuarum; ſic enim Euſtathius habet in comm. in Dionyſium Afrum: Διὰ τὸ τῶν σταφυλῶν πολύχροον. Et alibi: αἱ δὲ διονυσιακαὶ νεβρίδες, τὴν τῶν σταφυλῶν ἐν χρόᾳ αἰνίττονται πολυείδειαν. πολύχροοι γὰρ καὶ αἱ νεβρίδες, καὶ ποικίλαι τοῖς στίγμασιν. Hinc νεβρίζειν, ideſt, hinnuli, vel cerui pellem geſtare Etymologo, quo verbo vtitur Demoſthenes pro Cteſiphonte tanquam is, qui ſacris initiabat, nebridem indutus fuerit, & initiandos eiſdẽ pelibus cinxerit, ἐπὶ τῷ νεβροὺς διασπᾶν κατά τινα ἄρρητον λόγον, vt Suidas, & Varinus citant. Ouidius deſcribens ritus, & habitus bacchantium in Prognes fabula etiam meminit, dum canit:

Νεβρίζειν quid.

Metam. 6.

Bacchantiũ ritus.

Tempus erat quo ſacra ſolent trieterica Bacchi
Sithoniæ celebrare nurus, nox conſcia ſacris
Nocte ſonat Rhodope tinnitibus æris acuti,
Nocte ſua eſt egreſſa domo regina, Deique
Ritibus inſtruitur, furialiaque accipit arma,
Vite caput tegitur, lateri ceruina ſiniſtro
Vellera dependent, humero leuis incubat haſta, &c.

B Eſt & nebrites gemma Libero patri ſacra à nebridum pellium ſimilitudine, teſte Plinio, cuius itẽ gemmæ meminit Orpheus in libro de lapidibus, etſi νευρίτης pro νεβρίτης perperam ſcribatur:

Lib. 37.

Nebrites gẽma Baccho ſacra.

Ἔνθεν ἐγὼν ἐδάην καὶ Βακχίδα (Βάκχικα) νεβρίταο
Δῶρα λίθου βρομίῳ κεχαρισμένα, &c.

Citat & Suidas ex epigrammate quodam pentametrum, quod ad hos Bacchicos ritus refertur.

Κισσωτὴν στέρνοις νεβρίδ' ἐναπτομένην.

VSVS IN CIBIS.

INTER epulas, inquit Iulius Alexandrinus, quæſitus honos & ceruinæ carni. Præſtat hinnuli, quanquam & vetuſtioribus laus, neque tamen vetulis; ætatis longitudo in cauſa, vt vel in trimatu commendari poſſint. Diutiſſimæ enim cùm viuãt, C prima illis in bimatu adhuc ætas & veluti infantia, quo tempore nondum temperamenti ſui ſiccitatem iuſtam accepiſſe videri poſſunt, minuſque ideo, tenerioris, humidioriſque ætatis adminiculo, ſucci mali, & acceptiores palato ſint, minuſque ventriculo aduerſentur. Tum conſiſtendi ætas longiſſima, eadem, & deterior creſcente ſemper ſiccitate, & duritia carnis: vnde concoquendi difficultas, crudi, ac craſſi, & improbi ſucci, melancholicique ſanguinis prouentus, paratuſque interdum in quartanam incurſus: Atque hæc met ipſa reliquis quidem ætatibus mala inſunt, at minora tamen ſemper. Bubulam hæc refert, vt veruecina damarum. Ioannes Bruyerinus etiam ceruinam Gallicæ nobilitati imprimis familiarem eſſe ait, quippe quæ frequenter ad ſimilitudinem bellicæ diſciplinæ in venando ſe exercet, addit tamen partem præſertim quandam gulæ delitijs ſeruire, quam Gallis ſimmerium appellant. Ex hinnulis verò epulas generoſas principibus, & potentioribus fieri, carneſque non admodum inſalubres, ſaporeque mirè ſuaui ſentiri. Tradit itidem Iſidorus carnes habere teneras, & faciles concoctu propter motus frequentiam: Et ſi caſtrentur antequam cornua creſcant, carnem meliorem fieri, magiſque temperatam in calore, & ſiccitate. Atqui Galenus cùm dixiſſet carnem leporum ſanguinem quidem D gignere craſſiorem, ſed melioris ſucci, quàm bubula, & ouilla, ſubiungit ceruinam non minus ijs ſuccum vitioſum generare, & concoctu difficilem: Et in libro de curatione affectuum renũ, carnem ceruinam vitari iubet, quippe quæ dura ſit, difficilis concoctu, & melancholica: Et rurſus in libro de attenuante victus ratione: equorum inquit, & aſinorum eſum hominibus aſininis relinquo: proximi aſinis ſunt cerui, eoque ab eorum eſu eſt abſtinendum. Galenum ſequitur Aegineta, duram & difficilem præberc alimoniam, inquiens, & Symeon Sethi, ceruorum carnes, inquit, mali ſucci ſunt, & difficilis cõcoctionis, & bilem atram gignunt. Oportet autem cauere ab ijs, qui æſtate capiuntur, quod videlicet eo tempore viperis, ac ſerpentibus cerui veſcantur, vnde ſiticuloſi fiunt. Hoc ſuaptè natura norunt, quòd ſi aquam ante illorum concoctionem hauſerint, intereant, propterea ſitim tolerant, atq; incenduntur. Ceruorũ igitur carnes eo anni tempore ſumptæ venenoſæ ſunt, & valdè noxiæ: Et idcirco cauendum ne eis æſtate veſcamur. Per hyemem verò tutius ſumuntur, meliuſque cõcoquuntur propter interiorem caliditatem. Nam ſi non probè concoquantur, craſſum humorem gignunt, iecurque & lienem obſtruunt. Quin etiam fertur, ſi crebrius, & ſine modo ſumantur, corpus tremulum, & quod non conſiſtat, facere. Tantum ille. Cæterùm quòd ceruorum carnes æſtiuo tempore venenoſas eſſe inquit, hoc fortaſſis in caliocotibus regionibus eueniat: nam aliàs eo tempore, ac potiſſimùm auguſto tanquam pinguiſſimi prę-

Lib. 11. ſalubr. c. 11.

Caro ceruina, prout ætas variarit, in cibis probatur, vel improbatur.

Lib. 13. cap. 23.

Lib. 3. de al. facult.

Cap. 6.

Cap. 8.

Quando venenoſa ſit.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

feruntur:Quin & Platina ſcribit,æſtate ſuauiores eſſe, ſuntque qui hyeme etiam ſerpentibus,quas E
ex cauis extrahunt, veſci eos narrent:non probo autem,quod idem Platina parum alere hanc car-
nem ſcribit,nam ſi bubulæ ferè ſimilis eſt, vt ipſe fatetur, multum potiùs alere dixeris, quod &
Celſus teſtatur. Ariſtoteles tempore libidinis vitiari eam, & fœtere ait perinde quaſi hircorum.
Iſaacus duram quidem eſſe concoctu, & melancholicam aſſerit,ſed differre ſecundum tempera-
Tempore libidinis fœtet.
menta, & ætates animalium : lactentes reliquis præferendos : ſi teneri adhuc caſtrentur,meliores
eſſe,& in calore, ſiccitateque remiſſiores. Iulius Alexandrinus excindi de ventre nondum natos,
& potentiſſimis principibus maximis in delitijs eſſe, ait, quod maximè miratur cùm mucoris ad-
huc pleni ſint,& haud dubiè crudioris ſucci certa materia. Caro adultorum ſecundum Rhaſin ca-
lida eſt,& lenis,& ſecundum Auicennam prouocat vrinam. Idem Auicenna aſſerit quartanas hu-
ius carnis eſu induci. Atqui Plinius quaſdam ſe principes fæminas ſcire teſtatur,omnibus diebus
Ceruinæ eſũ à febribus præſeruaſſe.
matutinis carnem eam deguſtare ſolitas, & longo æuo caruiſſe febribus, quod ita demum exiſti-
mant ratum,ſi vulnere vno interierit. Atque hinc forte eſt,quod Blondus dixerit,ſeruare eam ho-
minem à calidis affectibus. Inuenio fuiſſe nonnullos,qui vitam ſibi longiſſimam polliciti ſunt ex F
ceruinæ carnis eſu ob tantum videlicet æui, quod animal degit, quos ex eorum numero fuiſſe ar-
bitror, illiuſque conditionis, qui immortalitatem captare auſi perpetuare ſe æuum ſuum poſſe
crediderunt,vt nunquam inter homines eſſe deſinerent,vtrique longè ſua opinione falſi; nam, vt
hi fruſtra id ſperarunt, ſic & illi, qui de ceruina ſibi blandiuntur, ignorare videri nobis dicemus
alimenti naturam,cuius in vno viuacitas tranſire in alium,tot antea immutationibus aliud factũ,
nequeat:neque ſpiritus eos procreare,quos in ceruo,temperamenti diuerſitati,quod rei totius τὸ
τί ἦναι vocauit Ariſtoteles,vitales queat. Quippe nobis id ipſum hoc aliud eſt τὸ ἦναι,temperamẽ-
tum aliud, totiuſque ſubſtantiæ natura alia, vt alij quoque glutiuo merito inhæreat calor inſitus
noſter. Et iuuari quidem alimentorum vſu ad viuacitatem poſſumus,quod ad hanc rationem at-
tinet, ſi benè concoctibilibus,benèque alibilibus nutriemur,conuenientibus nobis,perdurãtibus,
nulla non ex parte laudatis:ſed ſic vt intra deſtinatas nobis vitæ noſtræ metas cõſiſtamus. Etenim
nunquam quiſquam toto licet, quo vitam traducturus ſuam ſit, tempore ceruinis carnibus veſce-
retur tantum modò,hominis tamen exuet temperamentum, vt ceruorum induat: Quamuis ali-
quando permagnam in eo fieri mutationem fateri neceſſum ſit, ſed ad manifeſtiores qualitates
illas primum quatuor tum verò ex parte inſecutas haſce alias quoque aliquas. Vt,quos perpetuò G
enutritos venenis ferunt,veriſimile eſt,venenoſam ſimul non parum induiſſe naturam: Cæterùm
intra naturæ,temperamentique humani conditionem adhuc, quam non omni prorſus ex parte,
neque in vniuerſum ſemper ſic venenis repugnare didicimus, quin illorum aliquando naturam
ſubeat,vt in quibus ſponte ſua,ex inſigni aliqua humorum malitia, veneni vim generari compe-
tum eſt. Quod ad apparatum huius carnis attinet Platina anteriorem cerui partem in iuſculo la-
Ceruinæ præparatio varia.
ridario coqui iubet,lumbos verò aſſari: Ex coxis puſtillos,aut pulpamenta fieri,eandemque eſſe
& capreoli,ſimiliumque cocturam. Idem in opere de honeſta voluptate; Ex ceruo,inquit,vel ca-
Paſtillus.
preolo paſtillum ſic facies: In fruſta haud magna carnem concides: vna bullitione cum aqua,&
Lib.9.c.8.
aceto,ſaleque remollitam,ex cacabo eximes,ſineſque in quadra,donec ius exinaniet:piper dein-
de, & cinnamomum contritum ſimul cum larido tunſo in modum placentæ ſubiges, carnemque
additis quibuſdam per longum laridi teſſellis,hoc quaſi foliato inuolues, indeſque circumquaq;
caryophylli genera : farinam deinde benè excretam ſubiges: ex ſubacta cruſtam groſſiorem vni-
cuique fruſto circumuolues,in furnoque lento igne optimè coques. Apponi hæc ſtatim conuiuis,
vel ſeruari in menſem,aut ſaltem dies quindecim poſſunt. Parum omninò alit,tardè concoquitur, H
ſtomachum laxat,ſpleneticis,& hepaticis nocet,pectus exaſperat. Plutarchus 3.ſympoſ.quæſt.10.
cùm aprum aut ceruum confectum è longinquo aduehunt venatores, æreum ei clauum tanquam
putredinis amuletum infigere tradit. Apicius varium cerui,ideſt,ceruinæ carnis apparatum do-
Lib.8.c.2.
cet his verbis: *Ius in ceruum*: Teres piper,liguſticum,careum,origanum, apij ſemen, laſeris radi-
Ius in ceruum.
cem,fæniculi ſemen: fricabis: ſuffundes liquamen,vinum,paſſum, oleum modicè : cùm ferbuerit
amylo obligas, ceruum coctum intro foras, tanges & inferes. In Platycerote ſimiliter, & in omne
genus venationis,eadem conditura vteris. Aliter : Ceruum elixabis,& ſubaſſabis: teres piper,li-
guſticum,careum,apij ſemen, ſuffundes mel, acetum,liquamen,oleum calefactum: amylo obli-
Ius in ceruo.
gas,& carnem perfundes. *Ius in ceruo*: Piper,liguſticum,cepullam,origanum,nucleos,caryotas;
Ceruinæ cõditura.
mel,liquamen,ſinape,acetum,oleum. *Ceruinæ conditura*: Piper,cuminum, condimentum, pe-
troſelinum,cæpam,rutam,mentham:mel,liquamen,paſſum,carænum, & oleum modicè: amylo
Iura feruẽtia in ceruo.
obligas,cùm iam bullijt. *Iura feruentia in ceruo*: Piper,liguſticum,petroſelinum,cuminum,nu-
cleos toſtos,aut amygdala : ſuffundes mel, acetum, vinum, oleum modicè, liquamen,& agitabis
embamma. In ceruinam aſſam: Piper,nardoſtachyon,folium,apij ſemen,cæpam aridam,rutam viri-

A viridem: mel, acetum, liquamen: adiectas caryotam, vuam paſſam, & oleum. Aliter in ceruum aſſum iura feruentia: Piper, liguſticum, petroſelinum, damaſcena macerata: vinum, mel, acetum, liquamen, oleum modicè: Agitabis porro, & ſatureia, Hucuſque Apicius. Scribit Geſnerus apud ſuos ex ſanguine cerui ius fieri nigrum, quod vulgò piperatum vocant, à colore vt putat, licet abſque pipere plerumque paretur. Qui de arte coquinaria germanicè ſcripſerunt, præcipuè Balthaſar quidam Dilingenſis, ex ceruina, eodem Geſnero teſte, paſtillos parare docent, nec non pulmonis, & hepatis apparatum, & condimenta. Hepar verò cerui omninò prauum eſſe, & malè temperatum Vincentius Bellunenſis ſcribit tanquam ex Ariſtotele, apud quem tamen id me legiſſe non memini. Apparet verò peculiarem medullæ in cibis vſum fuiſſe, vt ſcilicet eius eſu ceruinam velocitatem edentes acquirerent: Hac enim Achillem à Chirone nutritum fuiſſe referunt, nequaquam verò lacte, indeque nominis etymologiam deducunt Etymologus, & Varinus, nimirum διὰ τὸ μὴ θίγειν χείλεσι θηλῆς, ὅ ἐστι τροφῆς, hoc eſt, quòd labris papillam non attigerit, vbi tamen apud vtrumque legẽdum videtur, διὰ τὸ μὴ θίγειν χείλεσι, θηλῆς ἢ χιλοῦ ὅ ἐστι τροφῆς, hoc eſt, Achillem dictum eſſe, vel quod pupillam non attigerit, vel chylum, ideſt, alimentum, vt commune vo-
B cabulum χιλὸς, ad lactis alimentum infantibus proprium hic contrahatur. Citant autem hoc Euphorionis:

Hepar cerui prauum.
Achilles à quo enutritus, & quib. cibis, eiuſq; nominis etymon.

Ἐς φθίλω χιλοῖο καὶ ἤιε πάμπαν ἄπαστος
Τοὔνεκα Μυρμηδόνες μιν Ἀχιλλέα φημίξαντο.

Huc referendum illud Tertulliani: Naturam concuſſit Lariſſæus heros in virginem mutando, ille ferarum medullis educatus, vnde & nominis conſilium, quandoquidem labijs vacuerat ab vberũ guſtu: Ille apud rupicem, & ſyluicolam, & monſtrorum eruditorem ſcrupea ſchola eruditus. Hinc natum Achilli miram celeritatem tradunt, vt ab Homero dicatur ποδάρκης, καὶ πόδας ὠκὺς: & à Pindaro ſine reti, & canibus ceruos aſſecutus, κτείνων τ᾽ ἐλάφους ἄνευ κυνῶν δολίων θ᾽ ἑρκέων. Sed quod de Achillis nutrimento, & nomine poſitum, eſt Gregorius Nazianzenus cõfirmat Achillem dictum, quòd ſine cibo fuerit educatus: α priuatiua eſt, & χιλὸς, cibus, ſiue pabulum. Sunt tamen qui Achillem (Ἀχιλέα) ſic dictum eſſe velint, quod alterum labrum combuſtum haberet, indeque eſſe hoc Agameſtoris.

Lib. de pallio.
Achillis celeritas.
In Nemeis.

C

Ἀχιλῆα
Πηλεὺς κικλήσκε χείλεος εἵνεκα μιν. ideſt,
De labro Peleus nominat ipſum Achilem.

Poſtremò cornua quod mireris iam recenter enata, gulæ portentoſa ingenia in ganeam vertere nouerunt, regumque eum cibum haberi, Bruyerinus refert, elixari, & poſtea in fruſtula frigi tradens. Quis hoc primùm excogitauit? inquit Iulius Alexandrinus præcitato loco: Quorumnam inuentum hoc? Quæ tanta gulæ libido? Aut quod potiùs tantum, tam ſalubrium, tam ſapidarum rerum aliarum copiam auerſantis ſtomachi faſtidium? vt iſta expeteret, in quibus nec ſalubritas vlla, glutinoſis, aut terreſtribus: & ſapor (guſtaſſe namque libuit) qualis fungorum ferè in exciſo fœtu: in cornibus, tuberum, ſed ſolutili magis, minuſque concreta materia. Mirari hæc liberet, niſi in tanto iam luxu, & portentoſæ, flagitioſæque ganeę licentia, nihil iam factum eſſet nobis reliqui, quod miraremur. Blondus verò ex teneris iſtiuſmodi ceruorum cornibus cibaria parari exiſtimauit, propterea quod poſſident maximas, & precioſiſſimas dotes in aconitum, aconiti nomi-
D ne, vt apparet, abuſus, & pro quauis venenata herba, vt multi alij per imperitiam ſolent, accepta.

Cornua recenter enata vt in cibũ delicatorum veniant.

VSVS IN MEDICINA.

PLVRIMA debet medicina ceruo, cùm totus ferè ad antidotos expetatur, & vt ab exterioribus exordiamur, pilo eius vuluas ſuffiri prodeſt, teſte Plinio; Et Sextus contra aborſum ex pilis ceruinis ſuffitum fieri iubet, exque eo mulierem ſanari profitetur. In ſecundo euporiſticon Galenus vel quiſquis ille author eſt, tradit ſi pellis cerui, & pedes dextri infigantur portæ, prohibere ingreſſum cuiuslibet animalis venenoſi: ſed & apud Plinium legimus in pelle ceruina amuleta multa adalliganda à Magis præcipi, quæ ſingula, ne vanus, & loquaculus videar, prætereo. Legimus & apud eundem ramenta pellis ceruinæ deſecta pumice, & ex aceto trita illini igni ſacro. Petrus Aponenſis morſum à ſerpente vlmo mox ligari iubet locum cum corio cerui, deinde imponi theriacam iubet, & eandem bibi. Ad inuoluntarium vrinæ exitum in ſtratis remedium ex tertio euporiſticon Galeni; Alterci ſuccum, aut ſemen in aſinino lacte maceratum corio cerui includito, & dextero femori apponito, miraberis inquit. Aduerſus comitiales morbos aliud ſimiliter ſuperſtitioſum remedium

Pili.
Cap. 143.
Pellis.
Cap. 257.
Nerui.

exco-

excogitarunt Magi: Draconis ſcilicet caudam in pelle dorcadis alligatam ceruinis neruis: Nec E minus etiam nugax eſt hoc quod idem recenſet Plinius, ceruinis neruis dentes draconum illigati pedibus caprearum mites præſtare dominos, poteſtateſque exorabiles. Frequentiſſimus verò & varius vſus eſt apud Medicos ceruini cornus. Symeon Sethi frigidum & ſiccum eſſe tradit, quod mireris alioqui cùm, ſi huiuſmodi ſit, obſtructionibus medeatur, quod idem Symeon profitetur. Adhæc obſtructo etiam ſpleni conferre ipſum & morbo regio volunt, qui ferè obſtructo iecinore fit. An quia, inquit Geſnerus, vt cinis, & vſta omnia niſi lauentur empyreuma quoddam, & relicta ſui ignis tenues aliquot, calidaſque partes ſibi retinet: Ablutum verò ijſdē priuatur, nec aliud, quàm ſiccum, & emplaſticum eſt? Vſus habet & crudum, & vſtum vt in ſequentibus apparebit, vtendi modum docet Dioſcorides his verbis: Cerui cornu contuſum (ſic vertit Ruellius: græcè legitur κοπτὸν, id eſt, in fruſta vel aſſulas ſectum, vt Marcellus habet) crudo fictili luto circumlito, & in furnum indito: vritur donec albeſcat. Alij id vrunt ſuper prunas & perflāt folle, donec albeſcat. Plinius, & Solinus dexterum præferunt, Ariſtoteles ſiniſtrum, vt ſuprà indicauimus, circa quam controuerſiam Aemilianus in opere de rumin. ſcribit in hæc verba: Quod nam verò cerui cornu magis ſalutare ſit, dexterum, ſiniſtrumne, haud prorſus compertum videtur, cùm in hoc ſibi ipſi F non conſtet Ariſtoteles, ſiquidem lib. 9. hiſtor. cap. 5. dotes omnes ſiniſtro cornu, & lib. de admirand. audition. hiſtoria 72. dextero tribuit: Hæ diſcordantes philoſophi authoritates hoc forſitan pacto conciliari poſſunt, ſi eum ibi de maris cornu, hic de fæminæ cornu locutum dixerimus, cuius hæc ſunt verba; Ceruas quæ in Epiro oriuntur, dexterum cornu defodere ceu multa præditum vtilitate aiunt. Plinius priorem Ariſtotelis authoritatem caſtigaſſe viſus eſt ſic: *Dexterum cornu negant inueniri ceu medicamento aliquo præditum.* Quam ſanè ſententiam ab Ariſtotele (vt ſæpius ſolet, præſertim vbi de animalibus diſſerit) excerpſit, quippe qui in nono hiſtoriæ cap. 5. monumenti, conſignauerat cornu ſiniſtrum compertum à nemine adhuc fertur, occulit enim hoc tanquam quodam medicamento præditum. Tantum Aemilianus, cuius conciliatio profectò nulla eſſe videtur, cùm ceruas cornutas eſſe neget Ariſtoteles, nullaque eſt authoritas Ariſtotelis quam adducit de cerua in Epiro, nā Atticè ἡ ἔλαφος, vt oſtēdimus, tā marē, quàm fęminam denotat. Mucrones etiam efficaciores videntur, vtpotè ſolidiores. Quæ abiecta in ſyluis reperiantur, ferè euanida, & nimis leuia ſunt, medicamentis inutilia. Vſto hoc cornu ſerpentes fugari, ſuprà etiam annotauimus, & in tertio euporiſticon cap. 149 Galenus iſtiuſmodi recitat remedium: Cornu ceruinum vſtum, & ex aceto tritum illinito ad ſerpentium morſus. Aut calami radices, & cicer, & baccas cupreſſi, & cornu cerui, combuſta omnia, tritaque in vnum miſceto, & ex aceto, ac porrò propinato. Videtur autem priuatim vim habere aduerſus rubetam: nam Plinius, *ceruus*, inquit, *dexterum cornu terra obruit contra rubetarum venena neceſſarium.* Cur autem hoc ceruinum cornu tantopere aduerſus venena valeat, tres rationes adducit Cardanus in opere de venenis, vbi de cura veneni putrefacientis agit, in hæc verba, adducto primùm hoc remedio: In hoc genere eſt aqua, & aer terra minor, quæ è cornu ceruino deſtillantur. Namque cornua cerui tyrocneſti comminuta, maximè iuuenum deſtillantur balneo Mariæ, & vt cinnamomum, exitque aqua minor, quæ venenum potu auocat; reliquum deſtillatur in oleum per duplicem ollam ſub terra conditā, quo loca arteriarum inunguntur. Eſt autem ceruus tota ſui natura contrarius omni venenorum generi: Cauſam autem demonſtrabo, & primùm quòd ſicciſſimum ſit omnium ſanguineorum animal, idque tribus certis rationibus conſtat. Prima, quod omnium animalium maxima pro corporis magnitudine cornua gerat. Quod ſi de vngifero opponas, (alcen videtur intelligere) ille nō eſt animal commune toti orbi, vt cerui, ſed neque illius maiora ſunt cornua, licet plura, & minus ramoſa, & forſan quod ex eorum genere eſt. Sed etiam ceruus ſolida habet, & quæ ſingulis annis, ſi Ariſtoteli credimus, mutet. Certè ſæpe mutare oſtendunt cornua paſſim inuenta. Nam multi credunt, non poſſe tantam molem ſingulo anno excreſcere. Indiciò tamen eſt pro philoſopho omnis magnitudinis cornua in magnis etiam ceruis inueniri: Sed, vt dixi, creditum eſt ramis à mutatione annos numerari, vt cùm abſoluta fuerint, tunc decidant. Secunda cauſa eſt, quod felle careant, vt idem author eſt, vnde amariſſimum illi inteſtinum, ait. Et Achainis (genus id eſt ceruorū non à regione dictum) in cauda, quare hi venenum in cauda ferre dicti ſunt. Atque hi ſoli, ſed non fel, verùm virus quoddam, & venenum, vt quidam dicunt lethaliſſimum. Tertia quòd plurimum ſe exerceat, atque hæc procul à dubitatione. Quòd ſi addamus etiam prodita ab alijs, ceruos edere ſerpentes cauernis ſpiritu eorum extractos, nil ſuperaddi poteſt: nam quòd oderint ſerpentes, quod è cauernis extrahant, dixit etiam alibi. At quòd edāt, etiam Scribonius author eſt. Et quòd illis eſitatis ad aquas confugiant, ab eodem dictum eſt. Minus ſanè mirum videri poterit, verba Ariſtotelis conſideranti. Cerui, inquit, à phalangio icti, vel conſimili animali, cancros edunt. Ergo ſi ita eſt, primum qui edat carnem ceruorum aſſiduè, nil mirum ſit, ſi perpetuò febre cariturus ſit,

Lib. 29. c. 4.

Cornu ceruini temperamentum, & eius vſus.

Vtendi modus.

Ariſtotelis contradictio circa cornu ceruinum.

Lib. 8. c. 32.

Lib. 3 c. 7.

Cur aduerſus venena tantopere cō mendetur.

Eſſe omniū ſanguineorū ſicciſſimum ceruum.

A ſit, quod etiam Plinius in poſteriore loco teſtatur; ſed &ſi ſiccitate tanta ſunt, diutius viuunt, quãquam de hoc Ariſtoteles addubitauerit. Quod ſi ſicciſsimi ſunt, & ſanguinei, ſerpentes autem, & inſecta ſiccitate ſua venenum fundunt, cùm participent in qualitate, diſsideant in materia nobiſcum, contrà conſtabit antipathia primi generis. Quare omnium venenorum ex animalibus ceruus erit alexipharmacum. Et nõ ſolùm dormire ſub eorum pelle, aut cornua exurere, nos tutos ab eiuſmodi animalibus præſtabit, quod omnes authores fatentur: Sed etiamſi quis carnibus eorum veſcatur, tanquam Pſyllus, aut Marſus euadet, nec ſubijcietur periculo putrefacientium venenorum. Et ſi bibat perpetuò ex vaſe facto è ceruino cornu. Demum, vt dixi, aqua & oleo illitos quibuslibet venenis ex animalibus, tum etiam putrefacientibus, ſeu metallica ſint, ſeu plantæ, egregium erunt alexipharmacum. Hæc Cardanus. Eſt præterea hæc ceruini cornus facultas aduerſus venena barbariſsimis etiam Floridæ inſulę hominibus haud ignota: nam labia infantium ſuorum perforant, ceruini cornu particulam foramini imponentes, itaque à veneno illæſos fore ſibi perſuadent. Sextus author eſt vim habere omnes humores ſiccandi, indeque natum eſſe, quod eo in collyrijs ocularibus vtantur medici. Collyrium ex eodem cornu Ioannis Guinterij Andernaci: B Cornu cerui vſti, & eloti, thuris, plumbi vſti, & eloti ſingulorum drachmæ quatuor, ſquamæ æris lotæ drachmæ duæ, opij drachma, gummi drachmæ quatuor, ex aqua pluuiali conficiatur collyrium. Vlcera, inquit, & puſtulas oculorum ſanat, cicatrices exterit. Aliud. Plumbi vſti, & eloti, cornu cerui vſti, & eloti ſingulorum drachmæ ſexdecim, thuris, acaciæ, ſpodij, ſingulorum drachmæ octo, amyli drachmæ quatuor, opij, ſquamæ æris, ſingulorum drachmæ duæ, croci drachmæ octo, myrrhæ drachmæ quatuor, tragacanthi drachma, gummi, ſeminis alterci ſingulorum drachmæ octo: Ex cremore ſeminis alterci fiat collyrium. Eiſdem quibus ſuperius præditum exiſtit. Idem Andernacus oleum è cornibus ceruinis ſic componit: Cornua in menſe Auguſto collecta lima in ſcobes rediguntur, coquunturque ex aqua, quod ſatis eſt, deinde per balneum aqua detrahitur, poſtea illi eximuntur, laterumque fruſtulis adiectis ampullæ incuruatę induntur, & ex arena oleũ clariſsimum euocatur, quod ſingulari artificio corrigitur. Hæc ille, ſed vſum ſubticens. Sunt qui ceruinum cornu cum oleo roſaceo fronti contritum mederi affirmant capitis dolori ex incerta cauſa. Orpheus in libro de lapidibus: ſi oleum cerui cum oleo tritum capiti illinatur caluo etiam pilos producere promittit, verſus eius hi ſunt:

Ceruini cornus vſus apud Floridæ incolas.

Vſus in collyrijs.

Oleũ ex cornu.

Ad defluuiũ capillorum.

C
Αἰεί τοι θέσει λασίην ἐπὶ κράατι λάχνην,
Εἰ καὶ ψεδνοκάρηνος ἔοις, εἰ γάρ μιν ἐλαίῳ
Τριβόμενον τρίβοις κροτάφους πάνθ' ἤματα σεῖο,
Αἱ δὲ νέαι περὶ βρέγμα τεὸν τρίχες ἀνθήσουσι.

Marcellus etiam ad fluentes capillos ſcobem de cornu ceruino permiſceri iubet cum ſemine myrti nigrę, adiecto butyro, oleoque, & capiti raſo denſiſsimè oblini, etiam ex infirmitate fluentes capillos ſic efficaciter contineri aſſerens, & Plinius, ſi decocto cornus partes foueantur, pilorum eruptionem prohiberi ait his verbis: *Equiſpuma illita per dies quadraginta, priuſquam primùm naſcãtur pili, reſtringuuntur, item cornus ceruini decocto, melius ſi recentia ſint cornua.* Idem ad porriginem cinerem eiuſdem è viuo prodeſſe ait, vtque non tædia animalium capillis increſcant. Galenus 3. euporiſton 278. ramenta huius cornu acerrimo aceto incoquit, vſque dum tertia pars remaneat: Ex eo impetigines illinit. Similiter Sextus combuſtum cum aceto tritum mirificè ſanare prodit. Vlcera cætera (præterquam in tibijs cruribuſque) cornus ceruini cinere vel medulla cerui D explentur, authore Plinio, & purgantur: Idemque cinis ex aqua puſtulis illinitur. Idem ait maculas in facie aboleri taurino ſeuo, vitulinovè felle cum ſemine cunilæ, ac cinere è cornu ceruino, ſi canicula exoriente comburatur. Ad lentigines de facie tollendas Marcellus lenticulam cum ſcobe tenui de cornu ceruino, & ſeuum ceruinum pariter diuidi iubet, coqui, & teri, atque inde faciẽ, vel ante horam balnei, vel etiam in balneo frequenter illini, ita vt quaſi pro pane molli vtaris, efficaciſsimum medicamen experieris, inquit, ſi lenticulę maior pars ſit, cornus & ſeui æqualis mẽſura. Sextus etiam combuſto hoc cornu in ſole faciem illinit, & deterſa ſubinde renouat, hocque in ortu ſolis faciendum monet, mirèque ita tolli lentigines de facie. Hic & author eſt combuſtum ad drachmas tres adiecta ſpuma argenti duarum drachmarum, & ceroto macerato mixtum, intertrigines dolentes mirè ſanare. Teſtatur Marcellus ceruini cornus ſcrobes limatas, & ex vino potui datas pedunculos in capite, lendeſque naſci non ſinere. Ad capitis dolorem Sextus cornu cerui in cinerem redactum, deinde drachmam cum vini cyatho, & aquæ cyathis duobus dat bibere. Sed & cinis fronti illitus ex aceto, vel roſaceo capitis dolores ſedare tradunt Plinius, Marcellus, & Galenus. Eodem autem Plinio teſte, ceruini cornu nidor comitialem morbum deprehendit. Idem alibi inquit cornibus ſiue dexteris, ſiue ſiniſtris accenſis odore comitiales morbi deprehenduntur. Et Solinus ait. Vſtrina hæc nidore vitiũ aperit, ac detegit, ſi cui ineſt morbus comitialis:

Ad porriginem.

Ad impetigines.

Ad vlcera.

Lentigines.

Pediculos.

Comitialem morbum manifeſtat nidor cornu.

Blondus adultis cornibus, & in ramos diffuſis eam facultatem attribuit. Sunt qui aridum hoc me- E
dicamentum comitialibus commendent, quod miſcetur ex viſci quercini vncia vna, mucronum
de cornibus cerui drachmis duabus, & cordis lupini drachma vna, quibus addunt ſcobem tritam
de occipitio cranei humani. Qui poſt ægritudines aliquas, vt lethargum, aut peſtilentiam in
obliuionem inciderunt, eos maximè iuuat, vt ait Aetius, hiera Ruffi: & poſt purgationem hieræ
Ad ſcrophulas. ſcobem dentis elephantis circiter drachmam vnam è mulſa potam non parum iuuare creditur, &
cornu ceruinum ſimiliter. Aduerſus ſcrophulas gutturis quidam ceruinum cornu tritum cū ſpon-
Ad vlcera oculorum. gijs, in quibus lapides reperiuntur, æquali menſura ex vino aut aqua quotidie manè à ieiunis bibi
iubent: Sic aboleri ſi adhuc increſcant, ſin iam conſtiterint, non augeri. Vlceribus oculorum, &
defluxionibus vſtum, & cadmiæ modo elotum, ſalutare eſſe docet Dioſcorides. Galenus, & Sex-
tus nonnullos tradunt idem vſtum, elotumq; miſcuiſſe collyrijs deſiccātibus oculorum defluxio-
nes; eſſe enim omnium talium vim exiccatoriam. Sed & Plinio teſtante ceruini cornus cinere, ſca-
Ad polypū. britias oculorum inungunt, mucrones autem efficaciores putant. Ad polypum ex primo euporiſt.
Pro dētium albedine. Galeni 26. cornu cerui vſtum, & ſandaracham naribus inflato. Puluis ad conſeruandam albedinē
dentium; Recipe cornuum cerui vſtorum in olla noua ad cinerem redactorum vnciam vnā ſemis, F
maſtices Chiæ vnciam ſemis, ſalis ammoniaci drachmas ſex, miſce. Vſtum præterea, elotumque
Gomphij dētis qui. infrictum, dentes, vt Dioſcorides teſtatur, expurgat, crudumque in aceto ferueſactum ſi eo gingi-
uæ colluantur, maxillarū à dentitione dolorem adimit: gręcè legitur παρηγορεῖ γομφιάσεις. Gom-
phij dentes molares ſunt, vt γομφίασις illorum duntaxat dentitionem ſignificet, etſi Marcello in
annotationibus id nō placeat, omnium ſimpliciter dentium emiſſionem, hoc remedio faciliorem
fieri exiſtimanti, quoniam alij authores in remedijs ex cornu cerui γομφιάσεως non meminerint,
& dentes tantùm mobiles confirmari, & gingiuas flaccidas compeſcere ſcripſerint. Addit inſuper
nouam eſſe hanc vocem, & neſcire ſe an iterum in tota Dioſcoridis opere reperiatur: Adhæc in
Græcorum lexicis Γομφιασμὸν exponi ait αἱμωδιασμὸν ὀδόντων, ideſt, ſtuporem dentium. Ruellius
cuius interpretationem retuli, nulla gomphiorum, ideſt, molarium mentione facta, ſimpliciter ma-
xillarium à dentitione dolorem hac collutione adimi ſcribit. Et quanquam γομφίασιν, ita mola-
rium emiſſionem ſonare videtur, vt ὀδοντίασις ſimpliciter, tamen ipſa remedij facultas eiuſmodi
eſt, inquit Geſnerus, vt neque molarium, neque aliorum dentium productioni conueniat, vt quæ G
gingiuas adſtringere, indurareque poſſit, quamobrem vſus eius eſt, cùm dentes confirmare mobi-
les, & gingiuas laxas conſtringere libuerit: cùm illæ molliri, lenirique opus habeant. Sed neque
ad dentium ſtuporem hoc aut ſimile remedium ab alio authore poſitum reperio, quamquam re-
media aduerſus hunc affectum pleriq; putant non certa qualitate vlla, ſed ex tota ſubſtantia age-
re. Quamobrē γομφίασιν, vel γομφιασμὸν, vt Heſychius exponit, accipio συνθλασμὸν, aut συντριμ-
μὸν ὀδόντων, hoc eſt, dentium confractionem, vel contritionem, quæ ſcilicet, vel ictu, vel caſu fit.
Hoc non animaduertiſſe Marcellum Vergilium valde miror, cùm è medio horum verborum di-
ctionem αἱμωδιασμὸν citauerit: ſic enim habet Heſychius Γομφιασμὸν, συνθλασμὸν, ἢ συντριμμὸν,
ἢ μωδιασμὸν (coruptè pro αἱμωδιασμὸν) ὀδόντων. Debet autem ὀδόντων ad ſingula præcedentium
referri. Apud Varinum & Suidam dentes anteriores non rectè gomphij vocantur, melius Gaza
apud Ariſtotelem, maxillares, ideſt, molares interpretatur. Videntur autem illi gomphij dicti, ꝙ
pluribus quaſi gomphis, ideſt, cuneis, & clauis radicibus nempe ſuis in præſepia ſua (ſic enim Græ-
ci dentium loculamenta vocant) infigantur. Vetus Dioſcoridis interpres apud Serapionem pro
gomphiaſi ſimpliciter dentium dolori exponit. Quod ad medicamenti naturam, id mihi vtile vi-
detur, tum ad dentes ſimpliciter dolentes, tum etiam mobiles, & laxos, ſiue ſimpliciter, ſiue exter- H
nam ob cauſam violentam, vt ictum, & caſum: Ad dentitionem verò, ſiue aliorum, ſiue molarium
dentium non tantùm inutile, ſed etiam noxium: monent enim Medici non adſtringendam eſſe
gingiuam, ne calloſior reddita naſcituros dentes impediat. Quod cùm ita ſe habeat Hermolaum,
Marcellum, & Ruellium Dioſcoridis interpretes pariter omnes erraſſe fatebimur. Huc vſque Geſ-
Ad dentes confirmandos eorumq; dolorem ſedandum. nerus. Plinius certè dentes mobiles confirmari ſcribit ceruini cornus cinere, doloreſque illorum
mitigare, ſiue infricentur, ſiue colluantur: additq; quoſdam efficaciorem arbitrari ad omnes eoſ-
dem vſus crudi cornus farinam, fierique dentifricia vtroque modo. Galenus 2. euporiſton 12. ſcri-
bit eundem cinerem dentes dealbare, & dolores tollere, cùm prius libro ſcilicet primo cap. 58. cer-
ui cornu iuſſiſſet in oxygaro decoqui, ſæpeque eo os ablui: Sed & in opere de ſimplicium medica-
mentorum facultatibus, cornibus cerui, & capræ vſtis, inquit, maximè vtuntur, vt & nos ſæpe vſi
ſumus, tum ad candorem dentium, tum ad contrahendas mollitie fluidas gingiuas: Cæterùm cer-
uinum maximè commendatur ab ijs, qui talia ſcribunt. Et rurſus in opere ad Piſonem cornu cerui
ramentum (ῥίνημα, ideſt ſcobem lima factam) aduſtum & cum vino tritum, deinde circumlitum,
vacillantes dentes confirmare aſſerit: Quod & apud Aeginetam legere eſt. Lego & apud Sextum,

cornu

A cornu cerui combuſtum dentes,qui mouentur confirmare,ſi eo pro dentifricio quis vtatur. Marcellus cornu id combuſtum,tritumque cum aceto dentibus appoſitum prodeſſe ait,& Albertus,& Rhaſis decoctum cum aceto,ſi eo colluatur os,ſedare dicunt dolorem dentium,& conſolidare gingiuas. Aiuntque ex puluere eius dentifricium fieri expurgandis dentibus. Sunt qui etiam modum miſcendi præſcribant huiuſmodi,vt aceti ſint vnciæ tres,cornu cerui vſti drachmæ duæ,inde collui os iubent. Marcellus verò etiam ramenta eiuſdem vel ſcobem lima factam cum vino vetere ad tertias coqui iubet,& inde aſſiduè os elui: mirè profuturum roborandis dentibus hoc remedium profitetur. Ad dentes mobiles,& dolentes,& gingiuarum tumorem remedium aliud ex eodem: Accipit cornus ceruini combuſti vncias duas,folij ſcrupulum vnum,ſalis ammoniaci tantundem,piperis grana nouem,iris Illyricæ ſcrupulos nouem:ex his puluerem tenuiſſimum facies,& eo dentes quotidie perfricabis: Si mobiles erunt,& dolebunt,facilè cadent,& ſi ſine dolore validi ſunt,confirmabantur,& candidiores,& odoratiores erunt: Melius autem proficient,ſi in iuncturis,aut radicibus,aut cauaturis eorum de hoc dentifricio aliquid reſederit. Meminit denique huius facultatis Serenus poeta,dum canit:

B

Quod verò aſſumpſit nomen de dente fricando
Ceruino ex cornu cinis eſt.

Eiuſdem cornus exuſti cinis in potione datur,authore eodem Marcello empyicis,& hæmoptoicis medetur. Symeon Sethi verò pulmonem vſu eius lędi ſcribit. Apud Dioſcoridem,vbi ait cornus ceruini cinerem elotum excreantibus ſanguinem prodeſſe; Marcellus Vergilius interpres addit,cum tragacanthæ lacryma duorum cochlearium menſura:quod in græco textu non hoc in loco,ſed mox in remedio ad dolorem veſicæ ſubijcitur: nihil tamen periculi fuerit ſi ad vtrumque affectum tragacantha adijciatur. Galenus vſtum,& lotum dyſenteriam,& ſanguinis excreationē, præterea cœliacos affectus ſanare,& aurigini vtile eſſe vulgò dici ait,præcipi autem ad iſta omnia duo cochlearia exhiberi,& apud Plinium habemus ſanguinem expuentes eodem cinere ſanari. Idem etiam teſtatur ſtomachi rheumatiſmos eodem refici,& regio morbo prodeſſe dici. Marcellus item ad vomitum nimium reprimendum,ſulphuris uiui puſillum,& ramenti de cornu cerui tantundem in ouo ſorbili tritum,& permixtum bibi vtiliter tradit,& Sextus ad morbum regiū, cineris cornu cerui drachmam cum vini cyatho vno,& aquæ duobus propinari iubet,addens C mirandū eſſe bonum eius effectum,& Rhaſis contra hunc eundem morbum circiter trium aureorum pondere bibi præcipit. Sed at præterea lienem,teſte Plinio,in aceto cinis eiuſdem. Sextus combuſtum ex oxymelle potui exhibet,ſplenemq; ſiccare,& dolorem tollere teſtatur. Sed & Galenus in libro de theriaca ad Piſonem cùm ſcripſiſſet ſcobem(ῥίνημα)cornus ceruini vſtam,& illitam dentes labantes firmare;addit,idem efficere talum bouis,aiunt. Educit autem & lumbricum rotundum cum melle potus,& cum oxymelli lienem minuit,& vitiliginem albam illitus: denique mediocriter venereus eſt. Quæ omnia non ad cerui cornu,ſed ad talum bouis ab eo referri apparet, quoniam in textu græco καταχριόμενος,& ἀφροδισιαστικὸς maſculino genere ponūtur. Sed cùm alij authores eaſdem vires de cornu ceruino etiam prædicent,aut talum bubulum,& cornu ceruinum iiſdem viribus pollere dicendum monet Geſnerus,aut καταχριόμενον,& ἀφροδισιαστικὸν genere neutro legendū,vt ad cornu cerui tantùm referantur. Cæterùm cùm inter remedia ex boue,Rhaſin,etiam,& Halyn Arabicos ſcriptores,tali bubuli vim aduerſus lumbricos,vſtilaginem albam, & ſplenem turgentem ex aceto mulſo,valere,denique venerem excitare citatum ſit,præſtiterit, D inquit,nihil in Galeni lectione mutaſſe,ſed eaſdem vtrique in pleriſque facultates eſſe putare,etſi vim veneris ciendæ ceruino cornu attribui,nuſquam hactenus legerim. Sic ille. Epotus modò idē cinis lotus duorum cochlearium pondere dyſentericis,& cœliacis prodeſt,vt ait Dioſcorides,& Galenus,vt citauimus. Et Plinius annotauit eiſdem affectibus cinerem huius cornus tribus digitis captum in potione aquæ vtilem eſſe. Rhaſis verò tradit vſtum,& potum ad pondus trium aureorum,& ſemis fluxum ſanguinis reſtringere,qui ſit ſine putredine,valereque contra vlcera inteſtinorum,& fluxum ventris antiquum. Ad dyſentericos remedium Galeni primò euporiſton 112. cochlearum integrarum vſtarum vncia vna,cornu cerui vſti vnciæ duę,vniantur ſucco plantaginis:fabæ magnitudine datur febre carentibus cum vino,cum aqua verò febricitātibus. Aliud ex eodem 2. euporiſton 46. cornu ceruinum mollius vſtum cum gallæ pari portione in potum dato ad ventris profluuium. Aliud inſcriptum ad ventris ſolutionē Sexti; Cineris cornu cerui drachma ex vini cyatho,& aquæ duobus epota fluxum omnem cohibet,& dolorem ſedat. Aliter Marcellus: ceruini cornus,inquit,de radicibus ipſis,quæ capiti hærent,ſcobes lima tenuiſſimus factus, & ad drachmę menſuram cum uini auſteri cyatho datus,ſiſtit nimios uentris fluores,ſi vel triduo iugiter bibatur. Ad coli dolorem,inquit idem Marcellus,faciunt quidem mirificè,quæ ſuperiùs poſita ſunt,ſed cætera medicamenta in alijs uitijs dolorem leuant in præſentia,hoc uerò quod dicturus

Ad empyema,& hæmoptoiſin.

Dyſenteriā.

Auriginem.

Vomitu nimium.

Splenicam.

Ad dyſentericos.

Ventris profluuium.

Ad colicam ex cornibus teneris.

cturus

ecturus ſum ſupra hominis ſpem, conditionemque eſt. Ideo primo tempore ne fidem quidem habet, poſtea à nullo ſatis dignè laudari poteſt: nam & in præſentia dolorem tollit, & in futurum remediat, ne eum vnquam repetat. Raro enim quis iterum, vel ad ſummum tertiò hoc accepto medicamento vexatas eſt; quamobrem ſi quando repetierit iterum dolor, danda erunt per triduum, & tunc potiones eodem modo, quo prima data fuit. Interdum verò & tertio in dolore eodem genere potiones dabuntur, quod raro quidem accidet, vt poſt primam potionem dolor redeat; ſed ſi admonente cauſa, iterum, atque iterum data fuerit, in futurum quoque ita remediabit, vt ne ſuſpicio quidem vlla huic vitio relinquatur: Si quando tamen repetierit hoc malum, frigus ex multitudine cibi præcedit, grauitatemque quandam, & torporem eius loci, ideſt, coli, ſed ſiue vllo dolore ſentiendum infert, planè vt tum intelligant, quanto malo caruerint, qui illa moleſtia liberãtur. Hoc medicamento primùm muliercula quædam ex Africa veniens multos Romæ remediauit: poſtea nos per magnam curam compoſitione eius accepta, ideſt, pretio dato ei, quod deſiderauerat, qui venditabat, aliquot non humiles, neque ignotos ſanauimus, quorum nomina ſuperuacuum eſt referre.

Remedij deſcriptio.

Conſtat autem remedium ex his rebus: Cerui cornua ſumuntur, dum tenera ſunt, & quaſi in tabulas, vel partes breues, & tenues diuiſa in olla fictili componuntur, & operculo ſuperpoſito, & argilla vndiq; circumdata, fornace, aut furno vruntur, donec in cinerem candidiſſimum redigantur, atque ita trita in vaſe vitreo mundo reponuntur. Cum dolorem coli habebit aliquis antè diem abſtinebitur, quàm poturus eſt, medicamento ab omni cibo, atque ita poſtera die digeſtus, atque ieiunus accipiet ex hoc puluere cornuum exuſtorum cochlearia tria cumulata, ſatis ampla, quibus miſceri debent piperis albi grana nouem trita, & myrrhæ exiguum, quod odorem tantummodò præſtare poſſit. Hæc in vnum commixta in mortario diligenter agitantur, & teruntur: Deinde cochlea vera Africana, ideſt, inde allata ſumitur quàm maculoſiſſima, & viua ſi fieri poteſt, in alio mortario cum ſua teſta contunditur, atque ita teritur, donec nullum veſtigium aut aſpritudo appareat teſtularum: Poſtea vini falerni non ſaccati cyathus adijcitur, & nihilominus rurſus teritur, magis enim tunc apparebunt aſpritudines, ſi quę reſederint, quibus leuatis (fortè pro læuigatis) iterum adijciuntur duo cyathi eiuſdem vini, atque ita cum priore compoſitione benè admiſcentur, poſtea transfunduntur, quæ ſunt in mortario in calycem nouum, qui calyx ſuper aliud vas ponitur ad carbones, & aſſiduè mouetur cochleario liquor, ne quid ſubſidat, aut peruratur. Vbi benè incaluerit, adijciuntur in eũdem calycem de his, quæ ſuprà ſcripta ſunt, cochlearia tria, & rurſus permouetur vniuerſa permixtio. Cùm autem calore ſufficienti temperata erit potio, dabitur epotanda verſus orientem: ſtatim dolor ſine dubitatione ceſſabit: Sed vt penitus aboleatur, dari potionem ſimiliter oportebit per inſequens biduum, ſed quibus hoc remedium dabitur, cibum in prandio tantummodò, aut de tempore in cæna exiguum capient, quò facilè conficiant, ne crudi eam ſumant: poſtea verò in conſuetudinem victus ſui remittentur. Oportebit autẽ remediatos non intemperanter in futurum vinum bibere: tametſi enim à coli dolore tuti fuerint, metuere nihilominus debent, ne alia parte corporis æquè afficiantur ob intemperãtiam, ob quam vtique colo antè fuerant vexati. Hactenus Marcellus. Lubuit autem hoc remedium recenſere, etſi prolixè nimis expoſitum, propter promiſſi magnitudinem, eoque magis, quia eiuſdem breuis mentio eſt apud Plinium his verbis: *Cornus ceruini teneri cinis, cochleis Africanis cum teſta ſua tuſis mixtus in vini potione colo magnopere prodeſt.*

Lib.9.c.31.

Aetius etiam inter colicorum pharmaca hoc medicamentum deſcribit ex Aſclepiade his verbis: cerui cornu recens enati adhuc piloſi, tenerrimiq; ac vſti, cochlearia maioris modi tria, piperis albi grana nouem, myrrhæ exiguum ad commendandũ odorem. Contere omnia eiſque cochlearum terreſtrium magnarum vnà cum teſtis ſuis, quantum viſum fuerit adijce, omniaque ſimul trita, & vino falerno mari mixto trium cyathorum menſura, permixta, & ad mites prunas in vaſe fictili calefacta, ac ſedulò ne quid in fundo reſideat, agitata, præbe bibenda, ita vt nihil reliqui maneat: atque id maximè tempore acceſſionis, & ieiuno adhuc ægro fiat. Deinde verò cibum, qui facilè conficitur, præbe; Atque hoc ex ordine ad dies tres exhibe. His verò qui cochleas ſumere non poſſunt, reliqua præbe ſicca cum vino. Scribonius Largus idem etiam remedium, nulla tamen cochlearum facta mentione, recenſet inquiens: Si iuuenum ceruorum tenerrima cornua, dum adhuc lanuginoſa cuticula cooperiuntur, in taleolas ſcindãtur, & fictili nouo diligenter operculato torrefacienda clibano committantur, factus ex ijs puluis addito pipere, & myrrha coli cruciatibus cum vino generoſo mirificè confert.

Ad lumbricos.

Idem Scribonius aduerſus lumbricos hoc pacto idem cornu exhibet: Cornu cerui, inquit, limatum lima lignaria quãtum quatuor, vel quinque cochlearia ex aquæ myxorum coctorum cyathis tribus pridie maceratum, deinde tritum, & datum, aqua exigua adiecta.

3. euporiſt. 188.

Galenus verò ad lumbricos ventris, cornu cerui ramenta ex vino vetere potui dare iubet à balneo. Aliqui cornu cerui, & ebur mixta propinant, vt exigãtur lumbrici, ſed per ſe idem etiam efficere videtur; nam Plinius: *tinearum*, inquit, *genera pel-*

A *pellit ceruini cornus cinis potus*; & Marcellus ait, ceruini cornus combuſti cinis tritus ex aqua potus, tineas potenter expellit, & Sextus combuſtum datum in vino, vel aqua calida lumbricos necat, & eijcit. Aliàs tamen idem Marcellus limatum lignaria lima ſcobem quantum quatuor, vel quinque cochlearia ſint, ex aqua, in qua decoctus fuerit ipſe ſcobes, potum ad cyathos tres, teſtatur mirificè facere aduerſum lumbricos. Rhaſis eumque ſecutus Albertus potum cum modico melle expellere vermes inquiunt. Sunt, qui admiſcent cretam, ſemen ſanctum, vitellum aſſum, & cum melle placentam, ſiue paſtillum conficiunt, vnde modicum exhibent tam pueris, quàm adultis. Ad ſtrangurias præterea in vſu eſſe, author eſt Symeon Sethi. Galenus verò etiam ad aquoſum ramicem acetum potui dari iubet, & cerui cornu vſtum ad cataplaſmatis modum imponi. Nonnulli remedijs, quæ ad ſanguinis mictum dantur cornu ceruinum admiſcent, referente Geſnero, Rhaſis tradit vſtum, potumque trium aureorum & ſemis pondere, contra veſicæ dolorem prodeſſe, additque eodem modo potum humiditates ex vteris manantes cohibere, ſi mulier profluuio laborans, vſtum & molliſſimè tritum cum vino bibat, ſanatam iri Sextus pollicetur. Galenus verò ad muliebre profluuium cornu cerui vſtum per ſe in potu exhiberi iubet: hinc B apud Plinium vbi ait: *mulierum purgationes adiuuat cornus ceruini cinis potus, item vuluas laborantes illitu quoque*: adiuuare purgationes mulierum, menſes promouere, & ciere, interpretari debemus, vt affirmat Geſnerus, ſed ego potius abundantes menſes, vel pituitoſas fluxiones ſiſtere iudico. Mulier ſi ſuffocatur à vulua, Sextus ex ceruino cornu puluerem per triduum cum vino exhibet, ſed ſi febricitat in aqua calida, mirabilemque remedij effectum pollicetur. Ineſt & ſanguinem ſiſtendi poteſtas: Nam præterquam quod Plinius ſcribit aluum ſiſtere, Dioſcorides inaſſatum ſartagine ſiſtere dyſenterias, & cœliacorum profluuia teſtatur. Si cornu ceruinum appenderis bobus, vel equis, nullo prementur morbo, vt Mizaldus ex Abſyrto refert: Et Orpheus in libello de lapidibus, citante eodem Mizaldo, cornu ceruinum à ſponſo geſtari præcipit; Sic enim perpetuam ei cum ſponſa concordiam futuram pollicetur. Legimus verò etiam apud Rhaſim, & Albertum ceruinum ſanguinem frixum oleo ſi fiat ex eo clyſter, ſanare inteſtinorum vlcera, & fluxum antiquum remouere. Periti tamen medici in clyſteribus non vtuntur, ſed bibi, vel illini ad fluxiones ſiſtendas perhibent. Galenus mixtum cum aceto, & inunctum pſilothrum eſſe aſſerit. In vino potus contra toxica, teſte Dioſcoride, efficax eſt. Eodem authore laudatiſſima etiam C eſt ceruina medulla. Aetius in pharmaco quodam contra podagram tantundem adipis ceruini ſubſtituit: Solinus ait vnguenta ex iſtiuſmodi medullis confecta languentium hominum calores ſedare: Albertus immunem conſeruare à febribus, quam tamen facultatem cerninæ carni in cibo ſumptæ Plinius attribuit, vt ſuperius retuli. Aeſculapio teſte, ſedat dolores, & Galenus ad Piſonem pharmacum eſſe ſcribit paregoricataton ideſt, mitigando, & leniendo dolores præſtantiſſimum. Serpentes inunctam fugare ſuprà diximus. Eſſe teſtatur Geſnerus, qui ceruinam medullam peculiare faciant remedium perfuſis aqua, aliovè liquore feruido. Emollit eadem dura carcinomata foris impoſita, vt ſcribit Symeon Sethi: Idem de adipe eiuſdem tradit. Gyraldus verò in ſua translatione diſcutiendi vim etiam ijſdem tribuit, quod in grȩco codice impreſſo non legitur. Plinius cùm de tibiarum crurumque vlceribus dixiſſet, *cætera*, inquit, *cornus ceruini cinere, vel medulla cerui explentur, & purgantur*. Idem ait cotyledonem cum medulla ceruina calefactam impoſitam fiſtulis mederi: Et alibi, inquit, *Cotyledon etiam purulentis auribus infunditur, & cum medulla ceruina calefacta*. Idem rurſus ad labiorum fiſſuras hirci ſeuum efficax eſſe aſſerit cũ adipe anſerino, ac medulla ceruina, reſinaque & calce. Idem remedium apud Sextum paucis tantũmodò immutatis legimus hoc modo: Sepum capreæ, & adipem anſerinum, & medullam cerui, & D cæpæ cum reſina ſimul & calce viua, fac vt malagma, mirè ſanat labiorum fiſſuras. Et Plinius rurſus: *Seuum vituli cum medulla cerui, & albæ ſpinæ folijs vnà tritis vlcera oris, & rimas*, inquit, *emendat*. Eandem medullam in aqua calida potui datam ad inteſtinorum dolorem etſi tormina fuerint, mirè prodeſſe Sextus tradit. Et Celſus inter alia ad dyſenteriã medicamenta, ſi vetuſtior morbus eſt ex inferiorib. partibus infundere iubet medullam ceruinam, vt quæ dolorem leuet, & mitiora vlcera efficiat. Hippocrates in opere de natura mulieb. inter ſubdititia medicamenta, quȩ vterum emolliunt, medullam cerui, & adipẽ liquefieri iubet, & in lana apponi: Et in lib. de morb. muliebribus, medicamentum ſubdititium purgatorium his verbis deſcribit. Medullam anſeris, aut cerui magnitudine fabæ affuſo vnguento roſaceo, & lacte muliebri terito, velut pharmacum teri ſolet, & cum hoc os vteri illinito. Galenus itidem ex vitulina, & ceruina medulla peſſos componi ſcribit, qui vteros emolliant, & extrinſecus medicamẽta vteris imponi, quæ ex medulla prȩparantur, vim habentia emolliendi: Accipi autem non ſolùm veram medullam ex oſſibus. Ioãnes Agricola menſibus euocãdis peſſum ex medulla ceruina cõmendat: huius medullæ, inquit, drachmas duas, aut tres mulierculæ ratione habita, inuolue ſindone munda, & ſi licet de filo appende.

Ad ſtrangurias.

3. euporiſt. 159.

Ad aquoſum ramicem.

Ad profluuium muliebre.

2. euporiſt. 73.

Ad præfocationem.

2. euporict. 85.

Ceruinæ medullæ vſus varij.

11. ſimp. c. 5.

Centur. 6. aphor. 96.

Seui ceruini variæ dotes.

Cerebri vſꝰ.

Pulmonis.

2. euporiſt. 27.

Genitalis vis.

Curandum eſt tamen, vt reliqua ſatis reſpondeant, corporis videlicet præparatio, & habitus conſtitutio, victus, & ætas, nec ita multùm poſt ſequetur menſium eruptio. Hoc nouum experimẽtum vocat, cuius admirandæ facultatis, inquit, non reddidit nos certiores ſcriptorum quiſpiã. Repetit hoc ſecretũ in ſuis memorabilib. Antonius Mizaldus; Si medullę ceruinę, inquit, drachmę duę, vel tres pro corporis & ætatis modulo includantur in linteolo mũdo, & raro, poſtea pudẽdo muliebri inſerantur filo extra pendente, vt retrahi poſſint, menſium ſuppreſſionem emendabunt, ac ſolitos effluuij riuulos aperient, modò tunc ſe offerat opportunũ, ac ſtatũ purgationis tẽpus, & præparatũ fuerit corpus, imperataq; victus ratio idonea. Res multis experimentis confirmata. Magnus itidẽ ſeui ceruini vſus eſt: quod quomodo odoramentis imbui debet, aliàs ex Dioſcoride dictum eſt, & quomodo etiam ſimpliciter ſit curandum, alibi etiam ex eodem oſtendimus. Perunctos eo ſerpentes fugere ex eodem Dioſcoride, & Plinio etiam eſt oſtenſum. Aetius in pharmaco quodã contra podagram pro ceruina medulla tantundẽ adipis ceruini inijci poſſe monuit. Medicamentorũ autẽ mollientium nullo eſt inferior, teſte Galeno in opere de comp. medic. ſecundum genera. Rhaſis ait calefacere, & lenire, & ex Symeone Sethi paulo antè dicebamus hoc eodẽ pingui, nec non medulla, dura emolliri carcinomata. Nigrandis capillis infectio optima, ex hirundinum ſtercore paratur, vt in earum hiſtoria recitauimus: Oportet autẽ, inquit Marcellus, ſeuo ceruino priùs faciem perungere, ne quid ex medicamẽto deſtillans eã cõmaculet. Vſum autem huius ſeui ad lentigines faciei memorauimus etiam inter remedia ex cornu. Idem Marcellus picẽ præcoquam, ſiue quam viſcoſam vocant, & rubricã Scythicam, quã alij piſſaſphalton, inquit, vocant, cum ſeui ceruini remiſſi cyatho vno, & lactis bubuli, vel ouilli pari menſura, ſi quis iam periclitanti phthiſico in potu, vel in cibo quotidie dederit, mirè ei ſubuenire aſſerit. Et Abſyrtus quoq; ad tuſſim equorũ ex frigida cauſa, remedia præſcribens, poſt purgationẽ, & ſuffitum, in vino dulci liquari iubet adipẽ ceruinum, aut ouillum cum cera, & lingua apprehenſa infundere. Cùm verò equi ſanguinẽ per vrinã reddunt, Anatolius lomentum purgatum coctum, & adipem ceruinum vino pauco miſceri, & triduo per os infundi iubet. Idem ſeuũ combuſtũ ſimul cum oſtrea teſta commixtum, & factum quaſi malagma, Sextus ſi pernionibus imponatur, mirè ſanarę pollicetur. Hippocrates in libro de morbis mulieb. vteris exulceratis ceruinum adipem recentem, ac viridem ſubdit: & alibi in eodem libro, mulieri vt vterus purgetur, allium & nitrum rubrum, & ficum paribus portionibus melle admixto ſubdit, & vbi amouerit cerui adipẽ apponit, in vino liquefactum. Cerebrũ Albertus & Rhaſis prodeſſe atteſtantur cõtra dolorẽ coxarum, & laterum, & in reſtituenda fractura, quam etiam, inquiunt, mitigat. Albertus inſuper addit valere contra pulſum cordis, quod improbat Geſnerus, qui etiam cerebrum pro medulla ipſos accipere admonet. Pulmo huius animãtis clauos, & rimas, callique vitia ſanat, teſte Plinio, ſimiliter vt fimum ſuis recens illitum, ac tertia die ſolutum: Marcellus verò pulmonem ceruinum impoſitum, & ſæpe renouatum ex calceamento læſos pedes ſine dolore perſanare aſſerit, leporinum tamen pulmonem impoſitum multo efficacius curare. Ceterùm apud Plinium quidem ſtatim à ceruini pulmonis mentione remedium ad calceamentorũ attritus ſubijcitur, vnde forſan deceptum eſſe Marcellum Geſnerus conijcit. Quod autẽ ceruino pulmoni apud Plinium nihil cùm attritibus calceamẽtorum ſit, inde, inquit, conſtat, quia Plinius hoc obſeruat, vt morbos, & affectiones priùs, remedia poſteriùs nominet, ijs quidem in locis, vbi remedia ſecundum affectionum genera partitur, nec qua poſſit oriri confuſio. Hæc de Pliniana lectione: nam quod ad naturam remedij, hoc eſt ipſum cerui pulmonem, an ad alterum affectũ magis conueniat, an æquè ad vtrumque, experturis iudicandum relinquit, quãquam inter tam multa, & obuia remedia horum vitiorum neminem cerui pulmone opus habere putat. Idem Plinius eundem pulmonem cum gula ſua arefactum in fumo, dein tuſum cum melle quotidiano ecligmate tuſſim teſtatur ſanare: efficaciorem eſſe ad id ſubulonem ceruorum generis. Et alibi: *Sunt*, inquit, *qui cerui pulmonẽ phthiſico profuiſſe ſcripſerint, maximè ſubulonis, ſiccatum in fumo, tritumque in vino*. Repetit & hoc remedium Marcellus his verbis: Cerui pulmones cum ſuis gurgulionibus, virgulis tenſos in fumo, donec areſcant, ſuſpende, & ex his aliquid contuſum, tritumq; diligenter adiecto melle, ecligmatis modo phthiſico dato, quẽ ſanari citiſſimè voles. Sed & Galen. ad phthiſin non perfectam ſanandam, hoc recitat remediũ, pulmo cerui calamo extractus, & arefactus cõteratur: & cochlearia eius tria ex mellis cyathis tribus exhibeantur, deinde paucis diebus interpoſitis iterum propinetur. Teſtatur denique Marcellus cinerem pulmonis cerui in olla fictili exuſti, multis ad ſuſpiriũ, & dyſpnœam profuiſſe. Genitale cerui tritum, & in vino potũ à vipera demorſis auxiliũ habemus apud Dioſcoridem; quẽ locum annotans Marcellus Virgilius, certius, inquit, remedium, quàm Dioſcorides, Paulus Aegineta docuit: ſiccari enim priùs, tum teri, ſicque cum vino bibi genitale id cerui iuſſit, additq; miſceri remedijs, quæ ad viperarum morſus componuntur. Equidem etiam Symeon Sethi, deſiccatum, & lima in ſcobem redactum cum vino potum morſibus

A bus viperæ ſuccurrere aſſerit. Similiter etiam Sextus, naturæ cerui ſiccatæ, inquit, & corraſæ ſi drachmam vnam in ſorbitione oui potaueris omnis morſus ſerpentis apud te innocuus fiet, & idem potus, viperarum morſus efficaciſſimè curat. Si quis idem genitale vſtum, & tritum cum vino illinat teſtibus, & pudendo animalis admiſſarij, vehementiùs ipſum, teſte Xenophonte, reddet ad coitum. Idem alibi in eodem opere geoponicorum græcorum ex Quintilijs refertur his verbis: Quòd ſi tauri ad coitus torpeſcant, genitale ceruinum vrens, & conterens, & læuigans vino, pudendum tauri, atq; teſticulos vngito, confeſtimque vel ad inſaniam vſque pruriet in venerem: Quod quidem haud in tauris duntaxat, ſed etiam in animalibus cæteris, in ipſoque hominum genere ſimiliter poſſit vſu venire. Soluit autem pruritum illum exorbitantem oleum inunctum. In græcis quidem pro genitali primo loco κέρκον legitur, ſecundo οὐρὰν, quæ licet caudam quidem propriè ſignificent, hic tamen pro genitali, ſiue pudendo maris accipiũtur, vt Græci etiam Grammatici exponunt in lexicis. Sic quoque Horatius caudam pro virga virilis membri, vt Acron interpretatur, accepit, vbi ſcribit:

In geopon. græc. 19. 5.

1. Serm.

B *quin etiam illud*
Accidit, vt quidam teſtes, caudamque ſalacem
Demeteret ferro.

Eadem vis ad libidinem excitandam teſtibus: nam Sextus, ceruini teſticuli, inquit, ſicci aliquam partem potato, concubitum excitat, & fit cum voluptate veneris. Valet præterea genitale aridum contra difficultatem mingendi, aut colicam, vt Rhaſis, & Albertus tradunt, monentes inſuper bibi aquam ſolummodò in qua ablutum fuerit. Magi, vt author eſt Plinius, partus contineri promittunt, ſi mulieri candida à pectore hyænæ caro, & pili ſeptem, & genitale cerui illigentur dorcadis pelli, & collo ſuſpendantur. Idem teſtes cerui inueteratos, vel genitale maris, ſalutariter dari in vino, item ventres, qui centipelliones vocantur, aduerſus ſerpentium morſus. Creditur & medica vis ineſſe inuolucro fœtus, ſed ceruæ id ſtatim à partu deuorant, teſte Ariſtotele, nec fieri poteſt, vt id accipias. Oſſium ceruinorum, aut bubulorum ex ſuris recentium, &, vt probè conteri queant, vſtorum drachmæ quinquaginta, adijciũtur ab Aetio in antidoto Philagrij aduerſus podagram, monet tamen, ſine oſſibus eandem antidotum parari: Oſſium, inquit, ſubſtantia facultatem habet conſumendi, & reſiccandi, adeo vt è etiam ſola, & aſſiduè, & opportunè exhibita
C inueteratum articularem morbum curet. Vt verò ne quid ex humoribus reſiccetur, ac lapideſcat, incurabileque aut ægrè medicabile reddatur, tempore præſeruationis eam minimè miſcebimus, ſed poſtea ſi ita videbitur: conſumit enim, & reſiccat humores in ipſis articulorum iuncturis relictos. Recipiuntur hæc eadem oſſa vſta apud eundem in antidotum Iuliani ad calculum, & comitiales. Ad ventris profluuium Galenus ceruorum oſſa contuſa ventri illini iubet. Sextus verò patellam ceruinam, hoc eſt genuinum, ſi tecum habeas, negat ſurgere inguina, & quæ antè ſurrexerunt, eadem tacta redire. De oſſe cordis cerui, nec non de bezoartico lapide, ſuprà abundè dictum eſt. De ipſo verò corde legimus apud Galenum in euporiſtis iſtiuſmodi remedium. Cor cum pelle, & cornu cerui combure, & ex oleo vulnus inunge. Tradũt, teſte Plinio, ceruas cùm ſenſerint ſe grauidas lapillum deuorare, quẽ in excrementis repertũ, aut in vulua (nã & ibi inquit inuenitur) cuſtodire partus adalligatum. Inueniuntur & oſſicula in corde, & in vulua perquam vtilia grauidis, parturientibuſque. Meminit eiuſdem lapidis, eorundemque oſſiculorum etiam Sextus his verbis: Lapis qui in vulua, aut in ventriculo cerui inuenitur phylacterium eſt prægnanti, & perficit, vt partum perferat, eoque ratio colligit velociſſimum eſſe illud animal, nec tamen aborſum facere. Simili ratione oſsicula inueniuntur in corde cerui, aut in vulua eius, quæ idem præ-
D ſtant. Idem, vt mulier non concipiat, eadem oſſa in brachio ſuſpenſa efficere atteſtatur. Habet coagulum etiam ſuum in medicina vſum. Id in hinnulo laudatiſſimum eſſe teſtatur Ariſtoteles. Dioſcorides verò leporinũ præferẽs huic tamẽ coagula hædi, agni, hinnuli, dorcadis, platycerotis, dorci & cerui pares vires habere ſcribit, & Plinius coagulum hinnuli, leporis, hędi laudatũ quidem eſſe ait, præcipuũ tamen eſſe daſypodis. Idẽ ait contra ſerpentium morſus præcipuũ remediũ eſſe ex coagulo hinnuli in vtero occiſi, quod aliàs etiã repetit, & Solinus eius ſimia, ſed vniuerſaliter vim ad venenũ quodlibet transferẽs: Aduerſus venena mirificũ eſt, inquit, hinnuli coagulum occiſi in matris vtero. Legas & apud eundẽ Plinium coagulũ cerui ex aceto potum ab ictu ſerpentium iuuare, & ſi omninò tractatum ſit, eo die non ferire ſerpentem. Damacrates apud Galenum vtiliter bibendum dari, author eſt, morſo à cane rabido. Haly præterea etiam contra cicutæ, & fungorum eſum. Iam verò Marcellus in potione ſolutum vtiliter ait bibi ab empyicis, vel hæmoptoicis; & Plinius ex aceto ſanguinem ſiſtere profitetur. Et Galenus etiam leporis, aut hinnuli coagulum ex vino potum, nec non immiſſum, cum oryzæ cremore cœliacos, & dyſentericos iuuare aſſerit. Prodeſt præterea, authore Plinio, decoctum cum lente, betaq; atque ita in cibo ſumptum inteſti-

9. hiſt. 5.

Oſſium facultas.

Lib. 12. cap. 47.

Euporiſt. 2. cap. 42.

Lib. 2. cap. 184.

Cordis.

Lapilli in quibus cerui partibus inueniantur, eorumq; efficacia.

Coagulum ad quæ mala proficiat.

Lib. 2. de antidot.

1. euporiſt. 113.

Fimus.
Vrina.
Venenũ in cauda cerui quale, quæ ſymptomata inducat, & eius curatio.

norum magnopere vitijs. Dioſcorides deniq; teſtatur hinnuli coagulum priuatim triduo à purgationibus admotũ, ſpem partus intercipere. Fimi ceruini maximè ſubulonis cinis cochlearium triũ in mulſi hemina hydropicis auxiliatur, vt Ariſtoteles tradit: vrina verò ſplenis dolorẽ ſanat, teſte Haly, ventriculoq; & inteſtinis inflatis prodeſt, auribus item inſtillata medetur earum vlceribus. Extrema pars caudæ cerui venenum continet, vt inter cæteros ſcribit Auicenna, quod potum vehementem ait inducere anguſtiam, ſyncopen, & mortem; curandi verò rationem eſſe, vomitu excitato cum butyro, oleo ſeſamino, & anetho: poſt vomitum exhibere oportere medicamentum ex auellanis, & piſtacijs cum lycio miſtis. Ferdinandus Ponzettus ſcribit, humorem aduſtum in caudam cerui tranſmitti, ne inficiatur reliquum corpus: ſumptum in cibo hoc venenum, triſtitiam, & mœrorem inducere, & reliqua, vt ſuprà: addit tamen antidotum eſſe oculum cerui, vel eiuſdem, vel alterius. Matthiolus venenum iſtud viridis, aut flaui coloris eſſe ſcribit (vnde veriſimile eſt nõ aliam quàm fellis eam eſſe ſubſtantiam: Ceruis quidem Achainis cognomine fel contineri in cauda creditur: Eſt autem illud colore quidem ſimile felli, non æquè tamen, vt fel, humidum, ſed lieni ſimile parte interiore vt Ariſtoteles teſtatum reliquit) venenum planè ſæuiſſimum: quod in cibo, potuve ſumptum intolerabilem corporis anguſtiam, ſyncopẽ, & alia ſymptomata afferat, quę napellus excitare ſolet: auxilium eſſe ſi poſt vomitum, ex butyri potu dimidius triti ſmaragdi ſcrupulus cum vino bibatur, piſtacia & auellanæ edantur: Poſtea verò corpus vniuerſum perfricetur cũ oleo ex ſemine citri, & theriacæ drachmæ duæ propinentur. Eadẽ etiã ſcribit Petrus Aponẽſis.

VSVS ALII.

Pellium ceruinarum vſus.

EX corio ceruino, inquit Blondus, fiunt tegumenta hominum, & rerum multarum operimenta: Teſtatur verò etiam Geſnerus has ceruinas pelles à ſuis parari, vel cũ pilis, illas præſertim quæ elegantiores, & maculoſæ ſunt, vt puluinis ſedilium inducantur: vel pilis demptis ad caligas, femoralia, chirothecas &c. Hoc eodem corio Minerua deformatura Vlyſſem ne cognoſceretur à ſuis, cum induit, vnde vile olim fuiſſe indumentum conieceris: Verba poetæ ſunt:

Odyſſ. v.

Ἀμφὶ δέ μιν μέγα δέρμα ταχείης ἕσσ᾽ ἐλάφοιο
Ψιλόν. δῶκε δέ οἱ σκῆπτρον καὶ ἀεικέα πήρην. ideſt,
Circum autem ipſum magnam pellem velocis induit cerui
Nudam: dedit autem ei virgam, & deformem baculum.

Orat. I.
3. de arte aman.

Sed & Plutarchus in volumine de fortitudine Alexandri, ſcribit, eos qui feras venantur, pellibus ſe ceruorum amicire. Ex medulla cerui medicamen faciei fieri ſolere diſcimus ex hoc Ouidij:

Nec coram miſtas ceruæ ſumpſiſſe medullas,
Nec coram dentes perfricuiſſe probem.

Sed & cornibus ad fucandã faciam vti ſolere mulierculas meminit in libro de medicamine faciei:

Et quæ prima cadent viuaci cornua ceruo
Contere: in hac ſolida ſexta face aſſis eat.

12. Metam.
Cornuum vſus pro armis.

Idem præterea docete videtur in bello cornuum fuiſſe vſum, dum canit:

Non impunè feres teli modò copia detur,
Dixerat Exadius, telique habet inſtar in alta
Quæ fuerant pinu votiui cornua cerui:
Figitur hinc duplici Gryneus ſua lumina ramo,
Eruiturque oculos, quorum pars cornibus hæret,
Pars fluit in barbam concretaque ſanguine pendet.

Oſſium vſus in tibijs.
Lib. 5. c. 7. de vita Apoll.
Lib. 2. Americ.
Lib. 9. c. 7.

Inuénio cerui, aut leporis pedes, ſi circa fulcra lecti alligentur iuxta dorſum, quo te reclines, non ſinere naſci cimices. Ex oſſibus ceruinis olim fiebant tibiæ admodum canoræ, quod meminit inter alios Philoſtratus de Canio tibicine loquens, taleſque eſſe tibias Canadum Indiæ populorum teſtatur Theuctus. Hiſce tibijs cum cacto ſpina maximum eſſe diſſidium ſupra, vbi de antipathia annotauimus. Earundem tibiarum vſus etiam apud Thebanos erat, quod tradit Pollux nulla facta oſſium mentione his verbis: Θήριος αὐλὸς: Θηβαῖοι μὲν αὐλὸν ἐκ νεβρῶν κώλων εἰργάσαντο: χαλκήλατος δὲ ἦν ἔξωθεν ὄψιν: ideſt, ferina tibia quam Thebani ex hinnuli membris compegerunt, ſed huius exterior pars ære inducta erat. Cælius græcam vocem ſeruans tibiam theriam vocat.

A

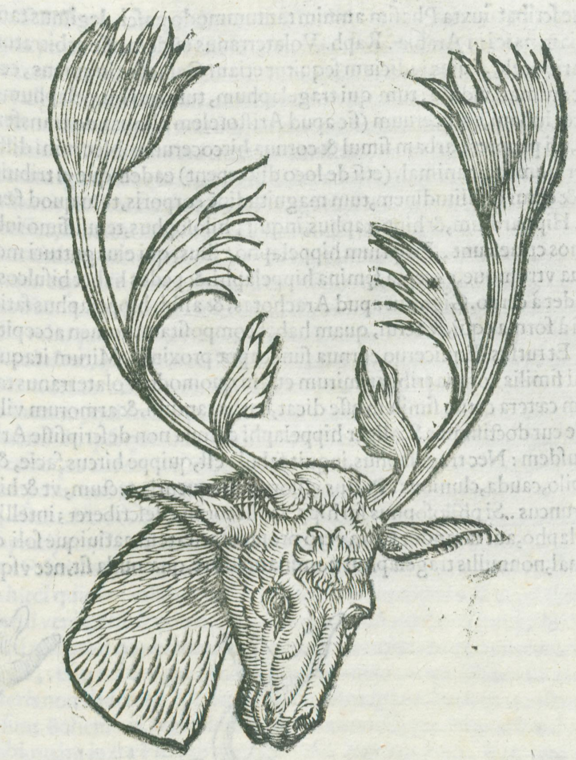

B

C

DE CERVO PALMATO. Caput XXVIII.

D. DIXIMVS ex Iulio Capitolino Gordiani ſyluam memorabilem pictam in domo roſtrata Cn. Pompeij inter alias picturas ceruos continuiſſe 200. palmatos: Hoſq; Geſnero primùm viſos eoſdem cum dorcadibus platycerotis. Cęterùm cùm poſtmodum Ioannes Caius medicus Britannus hæc illi cornua, quorum iconem hic exprimimus ex Britannia miſiſſet, mutata ſententia doctiſſimo illi medico, qui ceruum palmatum reuera eſſe iudicabat, quod & mihi videtur, aſſenſit: Nam cùm cornua hęc, aut ęquent, aut etiam ſuperent, & longitudine, & craſſitudine ceruinum, conſonum eſt corpus animalis cerui potius, quàm platycerotis ſimile eſſe.

In Gord. I.

DE TRAGELAPHO. CAP. XXIX.

ΤΡΑΓΕ΄ΛΑΦΟΣ, quaſi hirci ceruum dicas, inde nomen accepiſſe videtur, quod animal ſit hirco, & ceruo ſimile, ſeu cerui & hirci figuram mixtam habens: Equidem Plinius cùm de ceruis tractaſſet, caput inſequens ſic orditur: *Eadem eſt ſpecie, barba tantùm, & armorum villo diſtans, quem tragelaphum vocant non alibi, quàm iuxta Phaſim amnem naſcens*. Eadem legas apud Solinum in fine capitis 22. ſed

Etymum.
Lib. 8. c. 32.
Forma.
Locus.
Lib. 3.

quamuis vterque ſcribat iuxta Phaſim amnim tantummodo naſci, legimus tamen apud Diodorum
Lib. 3. Siculum etiam naſci in Arabia. Raph. Volaterranus eũdem eſſe arbitratur cum hippelapho
Hippelaphꝰ. memorato ab Ariſtotele, cuius iudicium ſequitur etiam Geſnerus inquiens, cerui ſimilitudinem
vtroſque in hoc animali vidiſſe, tum qui tragelaphum, tum qui hippelaphum nominaruut, ſed
Equicerꝰ. hi, inquit, propter iubam, equiceruum (ſic apud Ariſtotelem aliquando transfert Theodorus) dicere
Hircocerꝰ. maluerunt, illi propter barbam ſimul & cornua hircoceruum. Nec mihi differre videtur, vterque
enim peregrinum facit animal, (etſi de loco diſcrepent) eademque ei tribuit, barbam nempe,
armos villoſos, & cerui ſimilitudinem, tum magnitudinẽ corporis, tum quod fæmina in eo genere
Forma. cornibus caret. Hippardium, & hippetaphus, inquit philoſophus, tenuiſſimo iubæ ordine à capite
ad ſummos armos crineſcunt. Proprium hippelapho villus, qui eius gutturi modo barbæ dependet.
Gerit cornua vtrumque, excepta fęmina hippelaphi: & pedes habet biſulcos. Magnitudo hippelaphi
nõ diſſidet à ceruo. Gignitur apud Arachotas; & alibi; hippelaphus ſatis iubę ſummis cõtinet
armis, qui à forma equi, & cerui, quam habet compoſitam, nomen accepit, quaſi equiceruus radici
meruiſſet. Et rurſus: Equiceruo cornua ſunt capræ proxima. Mirum itaque cur Albertus ramoſa,
& ceruini ſimilia cornua tribuat; mirum etiam quomodo Volaterranus tanquam ex Aeliano
tragelaphum cætera ceruo ſimilem eſſe dicat, barba tantùm, & armorum villo hirco propiorẽ.
Exerc. 207. Mirum denique cur doctiſſimus Scaliger hippelaphi cornua non deſcripſiſſe Ariſtotelem dicat, in
deſcriptione eiuſdem: Nec tragelaphus, inquit fabula eſt, quippe hircus facie, & cornibus, ceruus
magnitudine, pilo, cauda, clunibus. Pectus villorum frequentia tectum, vt & hinc hircus ſit quaſi
in eos abierit aruncus. *Si* philoſophus ſui hippelaphi cornua deſcriberet; intelligeremus an idem
eſſet cum tragelapho, aut tarando. Cùm verò propter raritatem natiuique ſoli diſtantiam vix cognitum
ſit animal, nonnullis tragelaphus nominatur de re, quæ nulla ſit, nec vſquam in rerum na-

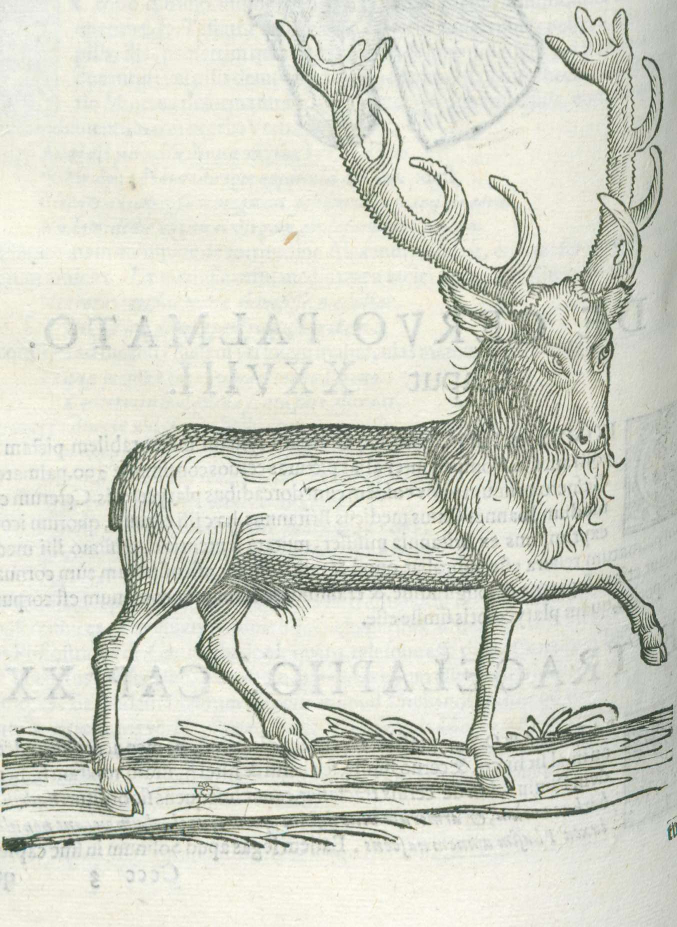

A tura reperiatur, vt Stephanus citat, & Etymologus. Figuram hanc ad viuum expreſſam vir doctiſſimus, & egregius poeta Georgius Fabritius Geſnero tranſmiſit ex Miſena Germanię vnà cum literis, quibus hæc continentur: De ceruorum generibus, quæ ex venatoribus didici, quamuis infirma authoritate vulgi ſcilicet nituntur, tamen vt tuæ voluntati videar ſatisfeciſſe, adſcribã. Tria igitur dicunt eſſe ceruorum genera, non ſingulari quidem naturæ diſcrimine, ſed aliquo tamen nominis, formæ, virium. Primum illud notum omnibus, quod diligenter Ariſtoteles & Plinius deſcripſerunt. Alterum ignotius, quod gręco nomine tragelaphus dicitur priore maius, (vnde forſan hippelaphon dixerit Ariſtoteles videlicet à magnitudine, vt inter herbas hippoſelinum) pinguius, tum pilo denſius, & colore nigrius: vnde Germanis à ſemiuſti ligni colore brandhirtz nominatur. Hoc in Torantinis, & Konigſteinianis Miſenæ ſaltibus, Bohemiæ vicinis capitur. Vulgus venatorum ait nomen reperiſſe à locis, in quibus carbones fiunt, quod ea frequentet, & herbis ibidem renaſcentibus libenter paſcatur. Hoc verum ſit, an ex errore, ac opinione propter nomen fabella nata, in medio relinquo: Certè vulpes etiam villi denſioris, & nigricantis à colore eodẽ modo brandfuchſe nominãtur, quos in arcis illis carbonarijs verſari non eſt vero ſimile. Tertium genus, B quod reliquorum ceruorum more non amittit cornua: hoc caſtratis accidere ait Plinius, ſed & vitio accidere affirmant, qui feras apud nos conſectantur. Ceruo enim fuga, ſitique feſſo, & flumini ſe committenti, in ipſoque anhelitu auidius bibenti, pinguedinem, qua abundat reſolui, & diffundi aiunt, ex eoque aut mori eum, aut ſuperſtes ſi ſit, cornua ei nunquam decidere, idque fieri eo maximè tempore, quo ardentiſſimè fæminam appetit. Hoc genus cerui proprio nomine ein kummerer appellant. Hæc G. Fabritius, qui ſimul etiã præſtantiſſimi, & eruditiſſimi viri Georgij Agricolæ Kempnitij conſulis literas ad me miſit, quibus ille ſuam de tragelapho ſententiam, quam meo nomine Fabritius petiuerat, hiſcè verbis exponit: Tragelaphus ex hirco, & ceruo nomen inuenit; nam hirci quidem inſtar videtur eſſe barbatus, quod ei villi nigri ſint in gutture, & in armis longi: Cerui verò gerit ſpeciem, eo tamen multo eſt craſſior, & robuſtior: Ceruinus etiã ipſi color inſidet, ſed nonnihil nigreſcens, vnde nomen Germanicum traxit, veruntamen ſuprema dorſi pars cinerea eſt, ventris ſubnigra, non vt cerui candida, atque illius villi circa genitalia nigerrimi ſunt: Cæteris non differunt. Vterque eſt in noſtris ſyluis, quanquam plures tragelaphi in his, quæ finitimæ ſunt Bohemicis, quàm in alijs reperiuntur. Quare Plinius haud rectè ſcripſit tra- C gelaphum non alibi, quàm iuxta Phaſim amnem naſci. Hæc Agricola. Ego, inquit Geſnerus, huius animantis cornua, quæ ciuis quidam noſtræ ciuitatis tanquam valde rara aſſeruat, diligenter inſpexi, cùm de ceruo ſcriberem, vbi deſcriptionem eorum appoſui his verbis: Obſeruaui etiam in conſummati cerui (nam quod genus cerui hoc eſſet adhuc ignorabam) cornibus mucrones, ſiue ramulos ſupremos, qui bini alioqui plerumque, aut terni ſpectantur, ſeptenos. Et eodem in loco ſtipitis latitudinem ſex digitorum: Inferius autem erant, & alij bini rami & adminicula. Inquirẽt ſtudioſi an hoc ceruorum genus à ſpecie cornuum, quæ in ſuprema ſui parte tanquam palmæ in digitos findũtur palmatum latinè dici rectè poſſit: Nam ceruos palmatos Capitolinus memorat. In Anglia ceruos nigricantes reperiri audio, qui an ijdem ſint cum illo, cuius effigiem poſuimus non ſum adhuc certus. Hæc itaque omnia ex paralipomenis Geſneri. Athenæus tragelaphos pocula quædam dicta Alexidis, & Eubuli teſtimonijs comprobat, qui ſimpliciter inter pocula hoc nomen poſuerunt. Tertiò Menandri, apud quem τραγέλαφοι λαβρώνιοι leguntur: Quartò Antiphanis, qui diuitem quendam præter alia poſſidere ſcribit, phialas, triremes, tragelaphos, carche- D ſia, ampla nimirum, & pretioſa pocula. Forſan inde ſortita fuerint id nomen, quòd tragelaphi figuram, vel repræſentarent aliquo modo, vel inſculptam ferrent. Apud Bartholomæum Anglicũ aliud ab hoc animali ſimile tamen pygargus vocatur ex gloſſa in deuteron. 14. pygargus, inquit, animal eſt cornutum, & barbatum hirci inſtar, minus ceruo, maius hirco, ſimile hircoceruo, ſed longè minus.

Ceruorum tria genera.

Lib. II. cap. 18.

Pygargus.

DE TARANDO. CAP. XXX.

HESYCHIVS & Varinus tarandum interpretantur animal ſimile ceruo, ex cuius pellibus apud Scythas Χιτώνες, ideſt, thoraces fiunt. Stephanus item in Γελωνὸν, & Euſtathius in Dionyſium Afrum, ſcribunt apud Budinos Sarmatiæ populos tarandum naſci animal admirabile, magnitudine bouis, facie ceruum repræſentans: difficile captu propter mutationem pilorum, quos pro loci colore immutat, vt Chamæleon etiam, & Polypus. Barbari quidam authores pro tarando corruptè parandrum, & pyradum, teſte Geſnero, ſcribunt, aliqui etiam tanquam diminutiua voce tarandulum, quod, in-

Parandrus.

Pyradus.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

inquit, ridiculum eſt, cùm animal boui ſimile fateantur. Quidam adhuc abſurdius faciunt cùm tarandum à tarandulo diſtinguunt. Apud Heſychium, & Varinum ξάνδαρος exponitur animal ſimile boui iuxta Atlanticum mare. Sed & vox omnino videtur corrupta à tarando; nec obſtat inquit Geſnerus, quod tarandi nomen apud eoſdem ſuo loco legatur, nam & alia huiuſmodi errata in ipſorum lexicis deprehendimus. Dicat aliquis Xarandum à tarando diuerſum eſſe, quoniam ad Atlanticum mare naſcatur, quod de tarando à nemine memoriæ proditum ſit. Reſpondeo tarandum in Scythia naſci, quæ Aſiæ, & Europæ partim maritimas ad Oceanum regiones complectatur:

Atlanticum mare.

Atlanticum mare autem dici, non ſolùm occiduum illud, & Africani partem Oceani, ſed vniuerſum etiam Oceanum apud veteres, vt apparet ex his verbis Ariſtotelis in philoſophiæ ad Alexandrum compendio: Πέλαγος δὲ τὸ μὲν ἔξω τ' οἰκυμένης Ἀτλαντικὸν καλεῖται, καὶ ὁ Ὠκεανὸς περιῤῥέων ἡμᾶς. Hoc eſt, vt Guilhelmus Budæus tranſtulit: Porrò autem pelagus, quod extra orbem nobis habitatum fuſum eſt, & Atlanticum dicitur, & Oceanus à quo ipſi circumluimur.

Deſcriptio.

Plinius hoc animal pulcherrimè delineauit his verbis: *Tarando magnitudo, quæ boui, caput maius ceruino, nec abſimile, cornua ramoſa, vngula bifida, villus magnitudine vrſorum. Sed cùm libuit ſui coloris eſſe aſini ſimilis eſt. Tergori tanta duritia, vt thoraces ex eo faciant. Colorem omnium arborem, fruticum, florum, locorumque reddit metuens, in quibus latet, ideoque raro capitur. Mirum eſſet habitum corpore,* (ideſt, cute) *tam multiplicem dari, mirabilius & villo*. Et paulò antè: *Mutat colores,* inquit, *Scytharum tarandus, nec aliud ex ijs, quæ pilo veſtiuntur, niſi in Indis lycaon, cui iubata traditur ceruix*. Habere magnam admirationem in hoc animali coloris immutationem ſic oſtendit Aelianus: Ruborem, pallorem, liuorem, homini, & beſtijs cutem mollem habentibus, & minimè villoſis, accidere, nihil mirum: tarando verò animali, cui eſt tergus impenetrabile, & villus vrſorũ magnitudine, admirabile videri debet: ſeipſum enim cum villis ſuis hic vertit, milleque colorum ſpecies cum ſummo videntium ſtupore reddit. Scythicum animal eſt, dorſo, & magnitudine tauro ſimile, eius corium ne ſpiculo quidem penetrari poteſt.

Cap. 33. polyhiſt.

Cæterùm Solinus cùm lycaonem dixiſſet Aethiopia mitti ſubdit, *mittit, & tarandum*, cuius erroris occaſionem præter oſcitantiam, & negligentiam ipſius nullam video, cùm Plinius dilucidè Scytharum, ideſt Scythicum tarãdum appellet: Lycaonem verò non in Aethiopia, vt ipſe Solinus, ſed in Indis naſci ibidem ſcribit. *Hunc tarandum,* addit Solinus, *affirmant habitum metu vertere, & cùm deliteſcat, fieri ſimilem cuicumq; re proximauerit, ſiue illa ſaxo alba ſit, ſeu fruteto virens, ſiue quam aliam præferat qualitatem. Faciunt hoc idem in mari polypi, in terra chamæleontes. Sed & polypus, & chamæleon glabra ſunt, & pronius eſt cutis læuitate ſpeculi modo proximantia æmulari: In hoc nouum eſt, ac ſingulare, hirſutiã pili colorum vices facere*.

Quomodo colorē mutet.

Meminere eiuſdem colorum mutationis Ariſtoteles in opere de admir. auſcult. & Theophraſtus in fragmento de ijs, quæ colorem mutant, vt citat Iacobus Dalechampius in comment. ad nouiſſima Plinij verba. Cauſam huius mutationis tradũt eſſe, quod pili eius, vel cutis potius ſpeculi naturæ ſit aſſimilis: vnde ſpecies circumſtantium rerum per aerem diffuſæ, & ad huius generis animalia terminata reddunt eis talem colorem, qualis earum rerum fuerit, quibus proximant.

Tarandus qui ſit.

Quis ſit modò reuera iſte tarandus, non facilè licet iudicare. Ioannes Agricola Ammonius, tarandulum (ſic loquitur) interpretatur germanicè elend. Quam ſententiam improbat Geſnerus, docẽs Germanorum elend alcem eſſe; Georgius verò Agricola vir & doctrina, & iudicio ſummus, tarandum interpretatur reen, (quo nomine, vt in ſequenti capite apparebit, Septentrionales rangiferum intelligunt) rangiferum cum tarãdo eundem eſſe exiſtimans. Quam quoque opinionem Geſnerus in cap. de tarando, modeſtè ſic refutare conatur: quanquam pleraque, inquit, tarando, & rangifero noſtro eadem ſint, libet tamen ab eo (Georg. Agricola) diſſentire, non certè doctiſſimum virum reprehendendi animo, ſed vt hominibus ſtudioſis diligentiùs inquirendi occaſionem præbeam.

Turo Polonorum.

Tarandum igitur eſſe exiſtimo feram illam, quam Poloni tur, vel thuronem appellant. Inuenitur in vna tantùm parte regni Polonici in ducatu Mazouiæ, inter Oſzczke, & Garuolijn: maior boue manſueto, minor vro, ore diſſimilis vtrique, præacutis in fine cornibus, perniciſſimo curſu, & valde robuſta. Deſcriptionem hanc nobis communicauit nobilitate, doctrina, & omni virtutum genere vir ornatiſſimus Florianus Suſliga Rolſz à Varſhauia Polonus. Hęc fera ſi iubata eſſet, quod nondum certò ſcio, biſonti deſcriberem: nam recentiores quidam thuronem Polonorum, Zubronis, ideſt vri ſpeciem faciunt. Cæterùm vt tarandum credam, plura concurrunt, primum magnitudo, & ſpecies bouis, ſed caput & os abſimile, deinde quod boũ ſylueſtrium rariſſima eſt, & in Sarmatia capitur vicina Gelonis, apud quos tarandum reperiri legimus: Accedit etiam nominis affinitas, nam in barbarorum quorundam recentiorum libris, daran huius bouis nomen legitur, quamuis alij duran, vel durau ſcribant, & bona ſon interpretẽtur. Vnum eſt, quod obijci poteſt, cornua thuroni non eſſe ramoſa, qualia Plinius ſuo tribuit tarando. Reſpondeo, videri mihi veteres tarandum, vel cum alce, vel cum rangifero fortè confudiſſe: Nam

&

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

A &alce, & rangifer ramoſa prætendunt cornua. Deſcribunt autem alcen quoque veterum alij aliter: quod in adeo perigrinis animalibus mirum non eſt: cùm ea ferè ſoleamus, vt ex diuerſis auditu accepimus, deſcribere. Hæc ſi cui non ſatisfaciunt, vel tarandum pro rangifero accipiat, vt Georgius Agricola, & ante ipſum Elicta Anglus, quibus cum de hac re ego non contenderim, aut ſi quid melius inuenerit, in commune proferat. Hoc addam pro corollario ex Plinij deſcriptione tarandum animal inter ceruum, bouemque medium videri poſſe: cerui enim cornua, & metum habet, cætera ferè bouis. Thuronem ſanè taurum non meticuloſum, ſed taurorum omnium, præſertim ſylueſtrium inſtar, animoſum eſſe crediderim. Iam quod Pliinus ſcribit caput ei maius cer-

B

C

D

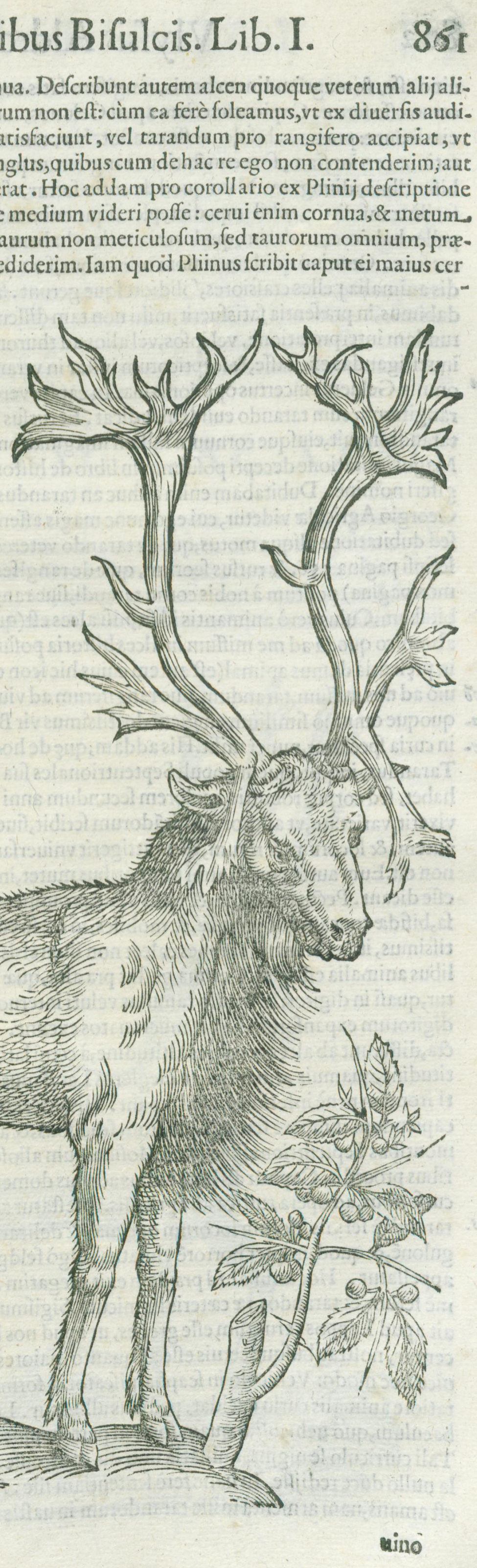

uino

uino eſſe, & magnitudinem bouis, rangifero ſatis conuenit, quoniam in vniuerſum multo maior ceruo eſſe fertur. Capiuntur etiam apud Gelonos, aut vicinos populos: Quidam etiam aſininum ei tribuunt: præterea biſulcos eſſe conſtat. Hæc tam multa cùm cõueniant ſi de coloris etiam mutatione certior fiam, ſine cunctatione rangiferum pro tarando accipiam, & Polonicum thuronem biſontibus adiungam. Nam quod de corio fertur, vſum eius eſſe ad thoraces, vt quod ferrum non facilè tranſmittat, nihil impediet, pleraſque enim magnas feras in regionibus frigidis huiuſmodi pelles habere crediderim, quales etiam alces habent, quæ ad hunc vſum in Germania communiores ſunt. Omninò quidem maiora minoribus, fera domeſticis, & in frigidis regionum quàm calidis animalia pelles craſsiores, ſolidioreſque gerunt. Sed rangiferi hiſtoriam integram in R, litera dabimus, in præſentia ſatisfuerit, mihi non tam diſſentiẽdo, quàm dubitando de eruditorum quorundam interpretatione, vel ipſos, vel alios ad thuronis ſimul, & rangiferi hiſtorias maiore ſtudio inueſtigandas excitaſſe, & ſcepticorum inſtar in vtramque partem rationes attuliſſe.

Geſneri alia opinio.

Hæc itaque omnia Geſnerus incertus opinionis ſuæ. In capite verò de rangifero Georgio Agricolæ ſubſcribẽs rangiferum cum tarando eundem iudicat. Et rurſus in appendice quadrupedum viuiparorum: tarandi, inquit, eiuſque cornuum falſam imaginationem, tabulæ regionum Septẽtrionalium Olai Magni imitatione decepti poſuimus in libro de hiſtoria quadrupedum viuiparorum pag. 950. rangiferi nomine. Dubitabam enim adhuc an tarandus idem rangifero eſſet, quod doctiſsimo viro Georgio Agricolæ videtur, cui ego nunc magis aſſentior, etſi tunc quoque non omninò negaui, ſed dubitatione aliqua motus, quę de tarando veteres ſcripſere, in boum ſylueſtrium hiſtoria conſcripſi pagina 156. & rurſus ſeorſim, quæ de rangifero recentiores pag. 950. quo loco (ſequente mox pagina) poſitum à nobis cornu tarandi, ſiue rangiferi non eſſe, nunc certò ſcio, tum enim dubitabam; Cuius verò animantis id ſit, niſi alces eſt (quãquam differt ab eo cornu alces, quod aliàs ab amico quodã ad me miſſum in alces hiſtoria poſui) ignorare me ingenuè fateor.

Tarandi icõ vera ſecundum Geſnerum.

Id verò quod in pręſentia damus animal (eſt autem cuius hic icon exprimitur) à clariſsimo viro Valentino Grauio ad nos miſſum, tarandum, ſiue rangiferum ad viuum expreſſum eſſe non dubito. Nam cornuũ quoque omninò ſimilium effigiem doctiſsimus vir Benedictus Martinus Bernenſis qualia Bernę in curia ſpectãtur, nuper miſit. His addam, quę de hoc animãte Georgius Fabricius ad me ſcripſit. Tarandus, inquit, quem populi Septentrionales ſua lingua rehenſchier nominant, formam cerui habet, ſed corpus robuſtius: colorem ſecundum anni tempus mutat, etiam pro locorum, in quibus vixerit, varietate, vt author admirãdorum ſcribit, ſiue Ariſtoteles ille ſit, ſeu Trophilus. Arborum autem, & locorum, & rerum, quas attigerit vniuerſarum colorem imitari, nobis adhuc compertũ non eſt. Eum autem quod anni temporibus mutet, inde colligitur, quod alij colore aſini, alij cerui eſſe dicant. Pectus toroſum, & villis albis, prominentibuſque denſum, atque rigidum, crura piloſa, bifidæ concauęque vngulæ, & mobiles, in curſu enim eas explicat. Ipſe ad celeritatem expeditiſsimus, ita vt & ſummas niues calcet non impreſsis altè veſtigijs, & pernicitate inſidiẽtia in vallibus animalia effugiat. Cornua geſtat præalta, quæ ſtatim à fronte ramis duobus latis mucronãtur, quaſi in digitos: In medio ramulus veluti internodium interiectus, inde rurſus in ramos latos, digitorum expanſorum ſpecie mucronatos exeunt. Cornua ſunt alba, venuliſque longis diſtincta, differunt ab alces cornibus altitudine, à cerui latitudine, ab vtriſque colore, & ramorum multitudine, quamuis aliter ſcribat Zieglerus Landauus. Currendo ea in tergum demittit: nam ſtanti frontem penè inferiores rami tegunt. His inferioribus concreta frigoribus flumina ad potum capiendum rumpere fertur. Syluarum fructibus, & arborum muſco veſcitur. Latibula ſtruit in montibus Septentrionalibus, & in Moſibergum alioſque montes NortVvegiæ intentioribus frigoribus procedit. Capitur ab hominibus ad vſus domeſticos: nam ad conficienda itinera domatur à curſoribus, ad opera ruſtica ab agricolis. Infeſtatur ad prædam è multis animantibus.

Caro qualis.

Caro enim tarandi è ferinis illorum locorum optima, & delicatiſſima. In primis autem infeſtos habet lupũ, gulonẽ, & quod propter horrorẽ vlulatus vulgò feldgeſchrei ab Olao propter feritatẽ grimbklavv appellatur. Hoc animal ad prædam exit gregatim lupo minus, maius uulpe, pilis nigris, maximè ferum, & tarando præ cæteris inimicum. Sigiſmundus Liber, qui de rebus Moſcoiticis ſcripſit, ait apud Lappos ceruorum eſſe greges, ut apud nos boum, qui NortVvegiorum lingua reen uocentur, noſtratibuſque ceruis eſſe aliquanto maiores: ijs Lappos uti equorum, iumentorumque uice hoc modo: Vehiculo in ſcaphæ piſcatoriæ formam facto ceruos iungunt, in quo homo, ne citatiore animalis curſu excidat, pedibus alligatur. Lorum quo id gubernat, ſiniſtra tenet, dextra baculum, quo uehiculi, ſi quam fortè in partem plus æquo uergat, caſum, euerſionemque ſuſtinet. Tali curriculo ſe uiginti milliaria uno die confeciſſe ait, ceruumque dimiſſum ad conſueta ſtabula nullo duce redijſſe. In hanc ferè ſententiam ille.

Mores.

Animal hoc natura congregabile, & ſocietatis eſt amans, uam armenta mille tarandorum in uaſtis illis ſyluis ſimul conſpici ferunt. Quod fieri

posse

A poſſe, etiã vox pſalmi 50. teſtatur, in quo Aſaphi ore loquitur Deus: *Omnes beſtiæ terræ meæ ſunt, & armenta montium, in quibus numero millenario congregantur*. Fæmellæ in hoc genere ramis carent, & lactis abundantia gentem colunt. Tarandos in Nortvvegia reperiri mercatores aſſerunt, in Suecia ſuperiore Olaus Magnus (ego tarandi nomen apud Olaum non inuenio, ſed rangiferi tantùm, vt modò patebit:) In Lapponia Sigiſmundus Liber: (ſed nec hic tarandi meminit) In Polonia interdum Agricola Ammonius. Superioribus annis bini cum frenis, ſellis, & phaleris Auguſtam Vindelicorum dicuntur adducti. Hæc diuerſis temporibus, ex Alenpeciorum Fribergenſium (qui illis in locis negotiantur) relatione, & ex adductis authoribus ſcripſit ad me vir humanitate, & integritate præſtans Valentinus Grauius, qui quoniam reipublicæ negotijs atque principis occupatus eſt, per me tibi ſignificari voluit, idem etiam picturam ad te mittit. Huc vſque Geſnerus. Cæterùm hiſce relationibus nimis confidens, rangiferum tarando eundem credit. Ego cur inuicem diſtinguam, & Olai Magni iconi credam, impellunt me & Cæſar in commentarijs ſuis, & Albertus Magnus in deſcriptione rangiferi, quam ſubinde referam.

B DE RANGIFERO. CAP. XXXI.

TARANDVM nonnulli, vt in præcedenti capite dictum eſt, quod rangifero eundem crederent, reen vocant, cum ſit hoc nomen rangifero, proprium: pro qua voce inuenias etiam reiner, reinger, renſchieron: hinc latini recentiores alij rangiferum, alij raingum nominant: quanquam Albertus rangiferum vocari ſcribit quaſi ramiferũ. Deſcribit autẽ ipſum animal his verbis:

C

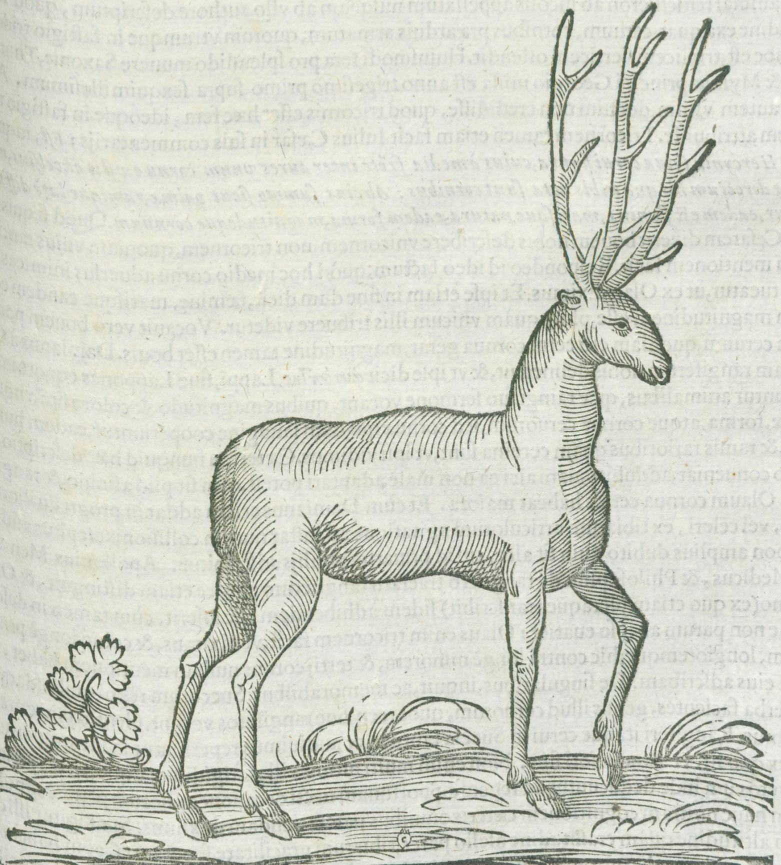

D

Rangifer, inquit, in Septentrione verſus polum Arcticum generatur, & in regionibus Nortvvegię, *Deſcriptio.* ac Sueciæ, & alijs, quæ ſunt minoris latitudinis, ſpeciem cerui repræſentat, ſed maior eſt corpore, bicolore inſignis, & ad fugam celerrimus. Tres ordines cornuum gerit in capite, ita vt in ſingulis bina ſint cornua, & caput eius virgultis (aliàs virgulis) compoſitũ videatur. Ex his duo cæteris maiora ſunt, in loco cornuum cerui, quæ ad perfectam magnitudinem augentur, adeo vt quinq; cubitorum menſuram aliquando attingant, & ramis conſpiciantur viginti quinque. (Idem de ramorum numero huius feræ, Robertus Stephanus ſcribit in obſeruationibus ſuis venaticis circa finem dictionarij gallicolatini.) Duo etiam in medio capitis, vt damarum habentur, mutilis & breuibus ramis mucronata. Deniq; alia in fronte antrorſum verſa, oſſibus ſimiliora, quibus in pugna potiſſimùm vtitur. Tantum Albertus. Cæterùm in deſcriptione cornuum rangiferi, & tarandi cornua inuicem implicare videtur, cùm non ſit veriſimile vnum animal tot, & tantæ altitudinis, totque ramis prædita ferre poſſe: Olaus enim Magnus Archiepiſcopus Vpſalenſis vir propter eru- *Lib.17.c.8.* ditionem, vitęque genus, & regionis vicinitatem fide dignus, tricorne tantum animal rangiferum facit, & his verbis delineauit, addita etiam hac animantis effigie: In partibus, inquit, Septentrionis vtriuſque Bothniæ (ſic enim extremi aquilonis terræ, quaſi à fundo vaſis vocantur) & magnæ Lapponiæ beſtia tricornis eſt de genere ceruorum, ſed longè procerior, longior, ac velocior, rangifer duplici ratione dicta, vna quod in capite ferat alta cornua velut quercinarum arborum ramos: alia, quòd inſtrumenta cornibus pectorique quibus hyemalia plauſtra tradit, impoſita, ranga & loga patrio ſermone vocantur. Quorum cornuum duo cæteris maiora, eo loco, quo ceruus habet: ſed ramoſiora, ac extenſiora ad ramos quindecim alta. Aliud verò in medio capitis, ramuſculis circumſtantibus cęteris breuioribus, ſitum eſt, caput vndiq; contra inimicas beſtias pręcipuè lupos armatũ reddens, imò admirationis decus inter cætera monſtra præſentans. De hoc rangifero fortè accipienda fuerit hæc Ioan. Agricolæ Ammonij relatio: Eſt in Poloniæ vaſtiſſimis ſaltibus celebre animal renſchieron ab incolis appellatum nuſquam ab vllo authore deſcriptum, quod magnitudine exæquat ceruum, cornibus præarduis armatum, quorum vtrumque in faſtigio tridentem, hoc eſt, triplicem verticem oſtendit. Huiuſmodi fera pro ſplendido munere Saxonię, Thuringiæ, & Myſniæ principi Georgio miſſa eſt anno trigeſimo primo ſupra ſexquimilleſimum. Apparet autem virum doctum non credidiſſe, quod tricornis eſſet hæc fera, ideoque in faſtigio tridentem attribuiſſe. Tricornem tamen etiam facit Iulius Cæſar in ſuis commentarijs: *Eſt, inquit,* *Lib.6.de bello Gall.* *bos in Hercynia ſylua cerui figura, cuius à media frõte inter aures vnum cornu exiſtit excelſius, magiſque directum his quæ nobis nota ſunt cornibus: Ab eius ſummo ſicut palmæ, ramique latè diffunduntur, eadem eſt fœminæ, mariſque natura, eadem forma, magnitudoque cornuum.* Quod ſi quis tamen Cęſarem dixerit bouem nobis deſcribere vnicornem, non tricornem, quoniam vnius tantùm cornu mentionem facit. Reſpondeo id ideo factum, quòd hoc medio cornu aduerſus inimicas feras ſe tueatur, ut ex Olao diximus. Et ipſe etiam in fine dum dicit, fæminę, mariſque eandem cornuum magnitudinem eſſe, plura quàm vnicum illis tribuere videtur. Vocauit verò bouem potiùs quàm ceruum, quoniam etſi cerui cornua gerat, magnitudine tamen eſſet bouis. Damianus à Goes etiam rangiferum nobis delineauit, & vt ipſe dicit αὐτόπτης, Lappi, ſiue Lappones equorum loco vtuntur animalibus, quæ raingi ſuo ſermone vocant, quibus magnitudo, & color aſini, vngulæ bifidæ, forma, atque cornua ceruorum, ſed cornua quadam lanugine cooperiuntur, eadem humiliora, & ramis rarioribus quam ceruina ſunt, vt ipſi vidimus. Cæterùm nunquid hæc deſcriptio rangifero conueniat, addubito; nam alci ea non malè adaptari poteſt, cum ſit pilo aſinino, & rangifer iuxta Olaum cornua ceruis habeat maiora. Et cùm Damianus etiam addat in progreſſu illorum lento, vel celeri, ex tibiarum articulorum agitatione ad inſtar nucum colliſionis crepitus audiri, iam non amplius dubito quin ſit alce, cui id priuatim ab alijs adſcribitur. Apollonius Menabenus Medicus, & Philoſophus de rangifero tractatu rangiferum ab alce etiam diſtinguit, & Olao Magno (ex quo etiam pleraque tranſcribit) fidem adhibendam eſſe aſſerit, cùm tamen in deſcriptione non parum ab ipſo euariet: Olaus enim tricornem facit, vt diximus, & ceruo longè proceriorem, longioremque; hic contrà longè minorem, & tertij cornus nullam mentionem habet, ſed verba eius adſcribam. De ſingularibus, inquit, ac memorabilbus Suecorum regni quibuſdam rebus verba facientes, genus illud ceruorum, quos reen, ſiue rangiferos vocant, ſilentio præterire nõ poſſumus. Rangiferi itaque cerui in Suecia tantum, vt audiuimus reperiuntur in intima parte regni, ex quo fit, vt paucis noti ſint. Non enim multi intimas illas frigidiſſimaſque partes petunt. Nos verò cùm inde deducuntur ad regem, opportunam nacti occaſionem, horum planè cognoſcẽdorum hanc noſtram cognitionem cæteris omnibus patefaciendam duximus. Sunt igitur illi cerui tam altitudine quàm craſſitudine aſello pares, tibiarum gracilitate ſuperant: Caput habent inſtar vituli, collum iubatum velut equus, vt Olai Magni verbis vtar, cornua frõdoſa, lęuia, gracilia,

A oblonga ad tergum porrecta: Cætera habita ratione,& ſeruata magnitudinis proportione ceruos
communes imitantur. Iulius Cæſar Scaliger itẽ, quæ cùm alij, tum Olaus Magnus rangifero tribuunt, *Exerc. 206.*
alci adſcribit,additq; alcem Suecis renger dici,à quibuſdam Gothis rangifer. Vehiculo,ꝙ *n. 2.*
inquit,birotũ eſt, & ſannus dicitur à Sarmatis,iunctũ inoffenſo tenore ſuper glacie quatuor & viginti
horarum ſpacio trecenta Germanica milliaria tranſmittere curſu ſcribunt,tantæ vires,tanta
pernicitas, tanti ſpiritus, tanta pertinacia: Quod quidem & alci ab alijs tribui video, etſi interim
de milliaribus in rangiferi hiſtoria multa diminuant: quare & ipſe Scaliger,cùm id quod ſcripſerat,
parum veriſimile videtur, ſubiungit,hoc nos neutiquam affirmamus,virum enim nobilem carere
decet & crimine mendacij,& criminis ſuſpicione. Quo minus autem alcem cũ rangifero eandem
arbiter, facit Olaus Magnus ſeparatis de vtroque agens locis. Cibus huius beſtiæ (rangiferi *Cibus.*
ſcilicet)eſt muſcus montanus (verba ſunt Olai,ex quo ferè reliqua quæ ſequuntur)candidus,præſertim
in hyeme,niuibus in ſuperficie ſoli coopertus:quas niues,licet dẽſas,naturę inſtinctu(quaſi
ſylueſter equus)perforat,cibũ quæſiturus. In æſtate verò folijs,ac frondibus arborum,ſtando eundoq;
melius,quàm ſe inclinãdo floribus,ac herbis, propter cornua nimis antrorſum incuruata veſcitur:
B idq; laterali,& obliqua capitis inclinatione. Iubatũ habet collũ veluti equus, vngulas biſulcas,
& ferè rotũdas,à natura tributas,eo ꝙ eius tranſitus,aut curſus etiã admiſſo ſeſſore,fit ſuper altas
niues in vallibus,cãpis,aut montib. condenſatas. Manſuefacta hęc animalia veluti armentarij
greges, maximã præſtãt dominis ſuis vtilitatẽ, videlicet,in lacte,pelle,neruis,oſſib.,vngulis,pilis,
ac carnibus ad victũ delicatiorẽ. Quidã terrarũ incolæ poſſident. 10. 15. 30. 70. 100. 300. vel 500.
qui paſtorũ cura ad paſcua ducuntur,& reducũtur,ſtabuliſq; ob agmina montanorũ luporũ cæteris *Patriæ amor.*
ferociorum graſſantia claudũtur. Educti in terras alienas prȩſertim vltramarinas ob cęli, ſoliq;
mutationẽ, aut inſolitã eſcã (niſi paſtore conſueto cibẽtur)non diù ſuperſunt,quemadmodũ olim
Illuſtriſs. Principem Sueciæ Stenonem Sturæ iuniorẽ,duci Holſatię Friderico ſex huiuſmodi animalia
miſiſſe,notatũ eſt,duoſq;,maſculũ, & fæminã Lapponicę gentis coniuges eiſdẽ animalibus
adiunxiſſe cuſtodes: quib.è ſua natiua terra tranſlatis,atq: alienę directioni ſubiectis,quia optata
quies,viuendiq; ratio ſubtracta erat,nec ipſi,nec beſtiæ ſingulari cura deſtitutę diutiùs in vita mãſere.
Similiter & à rege Sueciæ Goſtauo circa annũ Dñi 1533. poſtquã aliquot illuſtrib. viris terræ
Pruſſiæ cùm ad ſpectaculũ, tũ ad generis propagationẽ decem ſimiles vtriuſq; ſexus rangiferi
C emiſſi eſſent,ſylueſtri libertate donati ſunt; At nihil inde cõpertum erat,an ipſa mutatio loci profuerit
ſtirpis propagationi. Videndũ eſt duo eſſe genera rangiferorum(verba ſunt Olai)ſylueſtriũ *Rãgiferorũ*
videlicet,& domeſticorũ,qui vſib. humanis ſubdita manſuetudine fideliter inſeruiũt,vbi feræ naturæ *duo genera*
reliqui in ſolitudine relicti augmẽto generis ſe ſociant,vt interim venatione premantur. Qui
domeſtici ſunt,curulibus plauſtris aptãtur,optimè grauiſſima plauſtra,per rura,cãpoſq; deducũt,
res ſcilicet pretioſarũ pellium,pannorum,piſceſq; diuerſæ ſpeciei continentia;eo quod pro maiori
parte Lappones Ichthyophagi ſunt,inexhauſta fertiliũ aquarũ piſcatura viuentes: Iter itaq; eorũ
eſt in vallibus planis, Nortvvegiã(ad quam frequentius proficiſcũtur)reſpiciens,tanquã in rerum
commutatione locũ viciniorẽ,ac populum fidelioris amicitiæ ſeruãdæ commodiorẽ. Qui verò his
curribus præfecti ſunt,vulgari gentis nomine Quenar appellantur,ſingulis diebus ſi ita benèplacitum
eſt, aut exegit neceſſitas,centũ & quinquaginta millia paſſuũ,ideſt,triginta milliaria Gothica,
ſiue Germanica conficientes, curſuſq; eorũ animalium nõ minoris grauitatis,quàm equorum
reputantur. Hyemaliũ vehiculorũ vſu mirã cõmoditatẽ aſſequuntur prædicti Lappones,maximè
quod lubricitate huiuſmodi vehiculorum cum niue conformi longa peragunt itinera ad loca rerum
commutationibus deputata,prout ſuperiùs de forma eorũ extitit declaratũ: Et edicto ne externis
D hominibus ob maximã celeritatẽ accommodentur. Hic verò oſtenditur,quod ea velocitas
cauſatur ex pellib. tenerrimorũ rãgiferorũ, vehiculis his hyemalibus ſubductis,hac præcipuè arte,
vt anterior pars pellis antrorſum conſuatur ſub rheda: quo fit vt pili foras euerſi,nedũ lubricitatẽ
generent progrediendi, ſed & reſiſtendi firmitatem, ne retrò labatur auriga: alioquin in collibus
altis nunquã haberetur,aut perficeretur optatũ iter. Imò eo cõpendio viatores arcubus, ſagittiſq;
extenſis ſylueſtres rangiferos uenatu acquirere ſolent. Lac deputatur ad vſum domeſtici nutrimẽti *Lac.*
(hoc quoq; non rectè alci tribuit Scaliger)ac ſerum illius ad potum conuenientem. Pellis pro tegumento *Pellis.*
humano tam corporis quàm lectorũ,imò equeſtrium ſellis,culeis,& follibus artificũ diuerſorũ
aptatur,valdè enim tenax, & fortis eſt,& durãs: Nerui loco lini ibidem ob frigora nõ creſcentis
ad indumentorum vſum inſtar fili præparati deputantur. Oſſa,atq; cornua arcuũ,& baliſtarũ
artificibus auidè ea pro rerum commutatione quærentib. applicantur. Similiter & vngulæ
ſpaſmaticis proſunt. Pili pro farciendis,mollificandiſq; ſellis equeſtribus, atque puluinaribus pro
hoſpitibus honorandis,& hyeme reprimenda. Carnes eius animalis optimæ,& ſalubres ſunt, ſale *Carnes.*
ventoque ſiccatæ, durabiles ad plures annos: licet interim mos genti ſit ex venatione veteribus

adiungere recentiores. Hæc itaque omnia Olaus, qui præterea, referente Geſnero, Tengillum Scricfinnorum in Scandinauia regem ſcribit equitatum habere rangiferis inſidentem, & vincere tamen Helſinglandiæ regem Argrimum, cuius equites equis vtuntur. Ait denique neruis rangiferorum vti ad arcus, & alicubi vbi clauis carent, ad nauium tabulas compingendas.

DE ALCE. CAP. XXXII.

Alcida quid. DIFFERT alce, & alcida. Alce enim fera eſt naturalis, alcida verò fabuloſa, de qua
Lib. 4. „ Diodorus Siculus de fabuloſis antiquorum geſtis ſcribit in hęc verba: Mineruam
„ ferunt Alcidam peremiſſe feram ſtupendam ex terra natam, & antea vt quæ natura
„ plurimum ignis ex ore euomeret, inſuperabilem pugna. Ea primùm in Phrygia
„ apparuit, regionem quandam comburens, quæ huc vſque exuſta Phrygia dicta
„ eſt. Deinde ad montem Taurum deſcendens, ſyluas continuas vſque ad Indos incendio vaſtauit.
„ Poſtmodum per mare in Phœniciam reuerſa ſyluas Libani incendit, perque Aegyptum in
„ Libyã profecta ad loca peruenit occidua. Poſtremò ſyluis circa Cerãnia deſtructis, omniq; incẽſa
„ regione cùm homines partim flãma abſumpti eſsẽt, partim timore patriã linquẽtes ad remotiora
„ diffugerẽt loca, Mineruã ferunt eã ferã necaſſe, pellem pectori circũdediſſe. At vero alcidæ morte
2. decad. 5. terra cõmota Deorũ hoſtis, gigãtes peperit. Hęc ille. Mineruã Alcidam cognominatã fuiſſe teſtatur
Alce quæ ſit. Liuius ab hac, vt puto Alcida. Quę modò ſit alce, quã diximus ferã eſſe naturalem, & minimè
fabulam, vix adhuc conſtat, quod de ea, vtpotè fera peregrina & noſtro orbi incognita, veterũ alij
aliter ſcripſerint. Inter Gręcos ſolus Pauſanias (qui Antonini tẽpore claruit) in Eliacis differens de
„ elephanti vulgò creditis dentibus, quòd cornua ſint, nõ dentes, haud omnibus. n. eodem loco cornua
„ naſci, argumento ſunt, inquit, Aethiopici tauri, & alcæ feræ Celticæ, ex quibus mares cornua
„ in ſupercilijs habent, fæmina caret. Eiuſdẽ in Bœoticis verba hæc ſunt: Alce nominata fera ſpecie
„ inter ceruũ, & camelũ eſt, naſcitur apud Celtas, explorari, inueſtigariq; ab hominib. animaliũ ſola
„ non poteſt, ſed obiter aliquando, dum alias venantur feras, hæc etiam incidit. Sagaciſſimã eſſe
„ aiunt, & hominis odore per longinquum interuallũ percepto, in foueas, & profundiſſimos ſpecus
„ ſeſe abdere. Venatores montẽ, vel campum ad mille ſtadia circumdant, & contracto ſubinde ambitu,
„ niſi intra illũ fera deliteſcat, non alia ratione eã capere poſſunt. Hęc Pauſanias, qui vt pleriq;
Lib. 6. de bello Gal. veteres Germaniã totã, & Septentrionales finitimas regiones vno Celticæ nomine cõprehendit.
De alce etiam ſic Cæſar in cõmentarijs: *Sunt*, inquit, *item in Hercynia ſylua, quæ appellãtur alces,*
harum eſt conſimilis capris figura, & varietas pelliũ, ſed magnitudine paulo antecedunt, mutilæque
ſunt cornibus, & crura ſine nodis articuliſq; habent, neq; quietis cauſa procũbunt: neq; ſi quo afflictæ
caſu cõciderunt, erigere ſeſe, aut ſubleuare poſſunt. His ſunt arbores pro cubilib. ad eas ſe applicant,
atq; ita paulũ modo reclinatę quietẽ capiũt, quarũ ex veſtigijs cũ eſt animaduerſũ ex venatorib. quò
ſe recipere conſueuerint, omnes eo loco, aut à radicib. ſubruunt, aut abſcindũt arbores tãtùm, vt ſumma
ſpecies earũ ſtantium relinquatur: Huc cùm ſe cõſuetudine reclinauerint, infirmas arbores põdere
affligunt, atq; vnà ipſæ concidunt. Tantum Cæſar. Sub Gordiano Romæ fuerunt alces decẽ, Iulio
Lib. 8. c. 15. Capitolino teſte, qui totidẽ quoq; fuiſſe ſcribit in Gordiani ſylua memorabili picta in domo
Machlis. roſtrata Cn. Pompeij. De alce etiam Plinius: *Septentrio fert alcen, ni proceritas aurium, & ceruicis*
diſtinguat, iumento ſimilem. Item notam in Scandinauia inſula, nec vnquam viſam in hoc orbe,
multis tamen narratam machlin haud diſſimilem illi, ſed nullo ſuffraginum flexu: ideoque non cubantem,
ſed accliuem arbori in ſomno, eaque inciſa ad inſidias capitur, aliàs velocitatis memoratæ.
Labrum ei ſuperius prægrande, ob id retrograditur in paſcendo, ne priora tendens inuoluatur. Hęc
Cap. 32. & 33. Plinius, qui vt apparet alcen à machli diſertiſſimè diſtinguit. Solinus item eius ſimia ſcribit ſic:
Sunt & alces mulis comparandę, adeo propenſo labro ſuperiore, vt niſi recedentes in poſteriora veſtigia
paſci non queant: Et mox: *Scandinauia inſula è regione Germania mittit animal quale alces, ſed*
cui ſuffragines, vt elephantis flecti nequeunt, propterea non cubat cum dormiendum eſt. Tamen ſomnolentum
arbor ſuſtinet, quæ prope caſura ſecatur, vt fera, cum aſſuetis fulcimentis innititur, faciat
ruinam. Ita capitur: Alioqui difficile eſt eam manu capi. Nam in illo rigore poplitum incomprehenſibili
fuga pollet. Hęc itaq; ſunt, quæ de alce apud veteres reperio: ad quã tamen Rẽbertus Dodonęus
Lib. 4. in epiſt. de alce, hæc Strabonis verba, quę ex Polybio adducit, pertinere aſſerit: *Habent*, inquit, *Alpes*
equos agreſtes, & boues, vtq; memorię prodidit Polybius peculiaris formæ belluã gignunt, habitu
quidẽ ad cerui ſtaturã, collo dũtaxat excepto, & villis, in quib. capro perquã ſimilis eſt, geritq; ſub mẽto
carnis globũ ad palmę magnitudinẽ capilloſum, craſſitudinẽ pro equini pulli cauda habentẽ. Idem
Dodonæi error. Dodonæus Pliniũ, quæ de alce, & machle ſcribit ex Solini polyhiſtore tranſcripſiſſe, non rectè putat,
cũ ſit Solino Plinius antiquior, vel ſalten coętaneus, quod & Io. Camertes, qui vitam Solini con-

A conſcripſit, fatetur, eũdem accuſans ingratitudinis, quòd Plinij, ex quo omnia ſua ferè hauſit, nuſ-
quam meminerit. Arbitratur præterea Dodonæus ordinem dictionis in nonnullis apud Plinium
permutatum eſſe: nam quod Solinus de labro alcis propendẽte habet, id Plinium ferè ſibi machli
appellatæ non rectè adſcripſiſſe, vt in marginibus nonnullorum Plinij exemplarium rectè, inquit,
& diligenter annotatum. Solini autem exemplaribus maiorem habendam videri ait fidem, non
modò quòd author diligentior habeatur, ſed & quod hæc ipſa minùs vitiata ad poſteritatem per-
uenerint, quàm Pliniana varijs ſæpe locis corrupta & mutila. Similiter in margine Plinij, quem
nouiſſimè annotationibus illuſtrauit Dalechampius, annotatum reperio. Cæterùm cùm tam di-
uerſimodè alce à veteribus delineetur, alij aliam feram pro alce oſtendunt. Hieronymus Carda-
nus ſolam alcem à C. Iulio Cæſare deſcriptam agnoſcit, alcem verò alijs creditam vulgarem ſe-
cutus nomenclaturam animal Magnum (vulgò gran beſtia) nuncupat, alcem nullo modo vocan- *Magnũ animal.*
dum cenſet, quoniam vt patebit in multis à Cæſaris alce differt. Iulius Cæſar Scaliger licet duas
dicat eſſe alces, hoc tamen animal alcem non appellat, ſed cum quibuſdam alijs biſontem nuncu-
pat, & ſub hoc nomine à Plinio deſcribi putat. Olaus Magnus hanc feram alcem vbique vocat, &
B onagrum, quod nouiſſimum nomen Eraſmus Stella in libro de origine Boruſſorum, refutãs quo-
dammodò ait: Ibidem ſunt alcæ, non tamen ex aſinorum agreſtium genere, nam illi tantùm in
Africa, & Aſia reperiuntur. Alce autem quaſi medium genus inter equos, & ceruos cornua quotã-
nis amittit, & propter timiditatem gregarium eſt. Reprehendit id nomen etiam Cardanus. Cæ- *11. Simplic.*
terùm ita fortaſſis etiam vocauerint Galenus, Aetius, Alexander Trallianus, Auicenna, & Sera- *Lib. 1.*
pio. Nam hi combuſtos aſinorum vngues comitiali morbo mederi ſcribunt. Per aſinos enim ona- *Lib. 2. tr. 2.*
gros fortaſſe intellexerint, & ſub onagri nomine Magnum hoc animal, & ipſius vnguis efficaciam
cognouerint. Quod ſi verò ſylueſtris aſini vngulæ contra epilepſiam, hanc vim aſſignarunt, dubi-
tare poſſumus, num ipſis hoc animal cognitum fuerit, quod tamen à vero non abhorret. Qui mo- *Magnũ animal an alce.*
dò hoc animal alcem dicunt, neque ipſi omninò concordes ſunt, inquit Apollonius Menabenus
tractatu proprio de Magno animali. Nam quidam in animalium hiſtoria egregiè verſati poſtquã
huius animalis multa collegerunt nomina, alcem dicunt eſſe, cùm tamen alteram Cæſaris alcen
agnoſcant. Horum ſententiam ſequi videntur Prutheni Medici non vulgares, quibus notiſſimum
eſt hoc animal: quando pro huius vngula alcis vngulam ſcribunt in ſuis ſchedulis. His tamen ſicu-
C ti non omninò derogo, ita non multum tribuo. Antonius Mizaldus inter recentiores ſcriptores
non mediocriter eruditus, cùm abſolutè vngulam alcis ſcribat, incertam nobis ſuam relinquit ſen
tentiam. At Leuinus Lemnius in lib. de occultis naturæ miraculis, de ſola Cæſaris alce meminit,
& ipſius vngulam præſentanea vi pollere dicit aduerſus comitialem morbum: Alcis, inquit, vires
excutiamus, quod caprarum eſſe generis, ſed maiore corporis mole Caius Cæſar in comm. teſta-
tur. Matthæus Michauanus in deſcriptione Sarmatiarum apud Moſchos biſontes eſſe ait, & al-
ces, quarum crura ſint abſq; articulis prælonga. Moſchis appellari Lozzos, & Germanis hellend.
Plerique tamen abſque aſpiratione ellend, vel etiam elend vocant Magnum hoc vocatum ani-
mal, quod tamen articulis in cruribus non caret. Aliqui etiam elch, Illyricè los dicitur, ſimiliterq;
Polonicè, & apud alios puuod, vt ex indigena quodam accepiſſe ſe tradit Geſnerus. Illyri etiam
ceruum Gelen vocant, fierique poteſt, inquit Geſnerus, vt inde nomen huius animantis ad Ger-
manos translatum ſit propter ſimilitudinem eius cum genere ceruino. Aliàs, eodem etiam Geſne- *Elẽd cur dicatur.*
ro teſte, Germanicum hoc nomen elend miſeriam ſignificat, & verè, inquit, miſerum eſt animal, ſi
credendum eſt; quod ſæpe audiuimus, quotidianum ei morbum comitialem ingruere, à quo non
priùs leuetur, quàm dexteri (ſi benè memini) poſterioris pedis vngulam auriculæ ſiniſtræ immiſe- *Cap. 2.*
D rit. Capta vel modico vulnere læſa expirat ſtatim præ timiditate nimirum. Eandem huius vocis
etymologiam habet Apollonius Menabenus: Hoc animal, inquit, qui Germanico idiomate lo-
quuntur elend appellare conſueuerunt: quæ dictio ſi latinè vertetur, miſeriam ſignificat, & huic
quidem ſcitè admodum inditum eſt hoc nomen: miſerrimum enim eſt animal multis de cauſis;
primò quia ſæpenumero comitiali morbo corripitur, quo non liberatur, niſi appoſita prius fuerit
auri altera poſterior vngula. Miſeriæ etiam huius animalis cauſas referunt, quia timidum eſt val-
dè, & homines procul olfaciens fugit, & quolibet vel paruo vulnere moritur, quinimò ſi tantùm
ſuum ſanguinem videt, illicò exanime concidit. Cùm inſuper iam propè captum tenetur, non re-
luctatur, ſed fugam tantùm molitur: tamen canes vnguibus repellit, & conculcat. Sed quia Ger-
manis elch quoque vocari diximus, ſcire conuenit duo in Germania hoc nomine venire animan- *Elch.*
tia, Magnum ſcilicet hoc animal, & aliud apud Heluetios, vt oſtendit Iulius Scaliger his verbis:
Elch dicunt vocari aſinum ſylueſtrem, nihil tamen habet aſini. Suizeri ſic appellant animal cerui ,,
facie, collo, cornibus, vngula. Cui præterea ſunt in armis iubæ, coxendices hirtiſſimæ, villi rariores ,, *Biſon.*
ad palearia. Idcirco hunc eſſe puto quem Plinius biſontem vocat &c. Tantum Scaliger. Sed vt ad ,,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

Magnum animal, ſiue putatam alcem reuertamur, Sigiſmundus Liber Baro ſcribit Polonos velle onagrum, hoc eſt aſinum agreſtem eſſe, ſed reſpōdente forma: Sectas enim vngulas, inquit, habet, quanquam & quæ ſolidas haberent, repertæ ſint, ſed id perrarum eſt, animal eſt altius ceruo, auribus, & naribus prominulis, cornibus à ceruo nonnihil diuerſis, colore item magis ad albedinem tendente. Curſus eſt velociſſimi, non quo cætera animalia modo, ſed gradarij inſtar. Deſcribit & Cardanus his verbis: At contraria aeris qualitate penitus (dixerat monocerotem naſci inter ſolitudines Aethiopiæ) ſub boreali polo animal naſcitur ceruo ſimile, cruribus anterioribus longioribus, carneam habens promuſcidem, breuem tamen: timidū eſt & imbecille ſuprà quàm credi poſſit, & ex quocumque minimo vulnere moritur: eſt enim cordis frigidiſſimi, ac cerebri non ſolum frigidi, ſed pituita redundantis. Habet autem cornua peculiari quadam forma prædita, & nulli fermè animali ſimilia: Nam craſſa ab imo, vbi aſcendunt, latiora palmo ſunt. Abundat apud Dacos, finitimaſque regiones, vulgarique nomine vocant magnum animal. Cæterùm ab alce plurimum differt; alces enim, vt Cæſar eam deſcripſit, capro ſimilis eſt, & maculoſa pelle, & crura ſine iunctura habet. Huius verò iuncturas videmus, & pellem ceruo ſimilem. Aduerſus hanc Cardani ſententiam Iulij Scaligeri exercitationem refutare conatus eſt Menabenus, qui præterea extrinſecarum partium hanc poſuit deſcriptionem: Habet hoc animal craſſitiem, altitudinem, & proceritatem mediocris & pinguis equi, vt ego vidi. Humeri depreſſiores, & humiliores ſunt, partibus poſterioribus; Capite aliquantulum pronum incedit, à ſummo capite vſque ad humeros, & maximè in ceruice eſt huic magna pilorum prolixitas, & ſylua, ita vt collū, & barbam hirci repræſentet, vnde iubatos biſontes non immeritò vocat Plinius. (nos pro biſonte iubato aliud animal dedimus) In alijs corporis partibus pilorum longitudine non differt ab equo, ſed denſitate ſuperatur, craſſitie verò ſuperat. Color plerumque vergit ad cinericeam albedinem, pro viciſſitudine tamen anni temporum pili varias habent in colore mutationes. Caput eſt oblongum, & gracile, ſi conferatur cū toto corpore: Labra magna, prominentia, & craſſa, & maximè ſuperius, quod accommodato ſatis vocabulo promuſcidem vocauit Cardanus, propter ipſius magnitudinem, & eminentiam, & hac de cauſa retrogreditur in paſcendo, inquit Plinius, ne in priora tendens inuoluatur. Os longum, dentes non admodum magni, nec longi, aures longæ, latæq;. Fæmineus ſexus cornibus caret, at maſculinum genus multifida, & vt ita dicam ramoſa cornua producit, ſed non tam longa, & frondoſa, vt cerui vulgaris, cæterùm lata, vel vt dicit Scaliger, latiuſcula ſunt craſſitie duorum ferè digitorum tranſuerſorum, ſi unius cornu figuram ſpectas, triangularem ferè formam deprehendes, & magnæ auis alam extenſam dices: ſi pōdus, duodecim fermè librarum maiorum erit. Cornua mutat hoc animal ſtatutis quibuſdam temporibus, ut cerui ſolent. Vnum aliquamdiu fuit apud me huius auimalis cornu, quod, ut matura poma ſolent, ſponte deciderat. Id ſtirpe manifeſtè dignoſcitur: duo alia parua habeo duorum, aut trium ab ortu fortè menſium, quę me præſente ex craneo animalis paulò antè mortui abſciſſa ſunt, & hæc molli quadam lanugine ſanguine etiam imbuta erant, unde cùm ipſum animal vnde pullularant ad metam ſuæ magnitudinis perueniſſet, & tam parua haberent cornua, ſtatui ſine controuerſia poteſt, ab hoc animalis genere, ut dictum eſt, etiam cornua mutari, ut de ceruis ſcriptum reliquit Ariſtoteles. Eſt preterea obeſo, & grādi uētre ferè ut uaccæ ſunt. Cauda mirū in modū breuis, ungulę bifidæ, ut bobus. Hęc quidem uera cùm ſint non eſt, quod aliquis de ipſis dubitet, nos enim quæ uidimus, referimus. Huius animalis imaginem apud quoſdam uidere eſt, ſed an referant ad uiuum, uideant etiā alij. Nos aliquando cùm maius dabitur ocium, ad uiuum ut referatur, dabimus operam. Hæc itaque Menabenus, quæ modo Dodonæus omnia ad alcem refert. Recitatis enim ijs omnibus, quæ alci à ueteribus tribuuntur, ſcribit in hæc uerba: De alce quæ hactenus ex ueteribus in medium attuli mus ita Magno animali Sueco conueniunt, ut in nullo repugnent, & ſic quidem, ut ueterum uerā alcem eſſe negandum non uideatur. Menabenus cornua adeſſe mari ſcribit, fæminæ uerò nulla, quod & de alce Pauſanias. Labrum illi tam magnum eſſe affirmat, ut in paſcendo impedimento ſit futurum, niſi animal retrogrediatur, Solinus & Plinius ſimile de alce referunt. Pili magno animali Sueco maxima prolixitate propendent. Strabo alcen animal eſſe habitu ad cerui ſtaturam, collo duntaxat, & uillo exceptis, in quibus capro perquam ſimilis. Addit uerò Strabo alcem ſub mento gerere carnis globum ad palmæ magnitudinem capilloſum: Hoc quidem Menabenus nō refert, ſed Geſnerus in animalium quadrupedum hiſtoria alcis imaginem cum globoſo quodam ſub mento dependente exhibet. Iam & alcem hoc Magnum animal elend dictum Sueciæ, & Septentrionalium illarum regionum medici alcem latinè nominant. Olaus Magnus in gentium ſeptentrionalium hiſtoria alcem quoque appellat. Atque hæc quidem omnia hactenus Magnum illud animal Suecum, elend dictum, alcem ueram, & legitimam eſſe, comprobant. Sed repugnat Hieronymus Cardanus: alce etenim fera quam Iulius Cæſar deſcripſit, differens eſt ab hoc animali

Deſcriptio Magni animalis.

Lib. 10. de ſubtil.

Promuſſis quid Cardano.

Magnum animal alcē eſſe.

A mali Sueco, vt ex ipſius deſcriptione manifeſtò apparet: rectè quidem idcirco Cardanus ſentit: nã alce Cæſaris non eſt Magnum illud animal, quod elend dicitur, ſed omninò alia fera, & illa quidem quam abſque nomine Solinus ex Scandinauia inſula mitti ait, cuique ſuffrugines flecti nequeunt, quæ Plinio Machlis dicta eſt, vt ex ipſius Cæſaris verbis, ſi cum Plinij, & Solini conferantur, apparet. Ex Cæſaris enim verbis luce clarius eſt non alcem, ſed Machlin oſtendi, & Cæſarem non rectè alcis nomen huic tribuiſſe, vt & Scaliger teſtatur. Proinde & Cardanus Magnum illud animal Suecum Cæſaris alcem eſſe, rectè negauit, ſed tamen machlin eſſe non rectè idcirco conſequitur. Magno animali ſuffragines flectuntur, abſque flexu machlis has habet. Neque aduerſatur nobis, quod labrum ſuperius pręgrande machli Plinius tribuat, veluti Magno eſt animali, nam ſuperiùs oſtendimus hæc verba tranſpoſita eſſe, & ad alcem referenda veluti Solinus habet. Magnum igitur animal Suecum elend dictum non Iulij Cæſaris alce, nec Plinij Machlis eſt, ſed alio.

Alce Cæſaris à Magno animali differt.

B

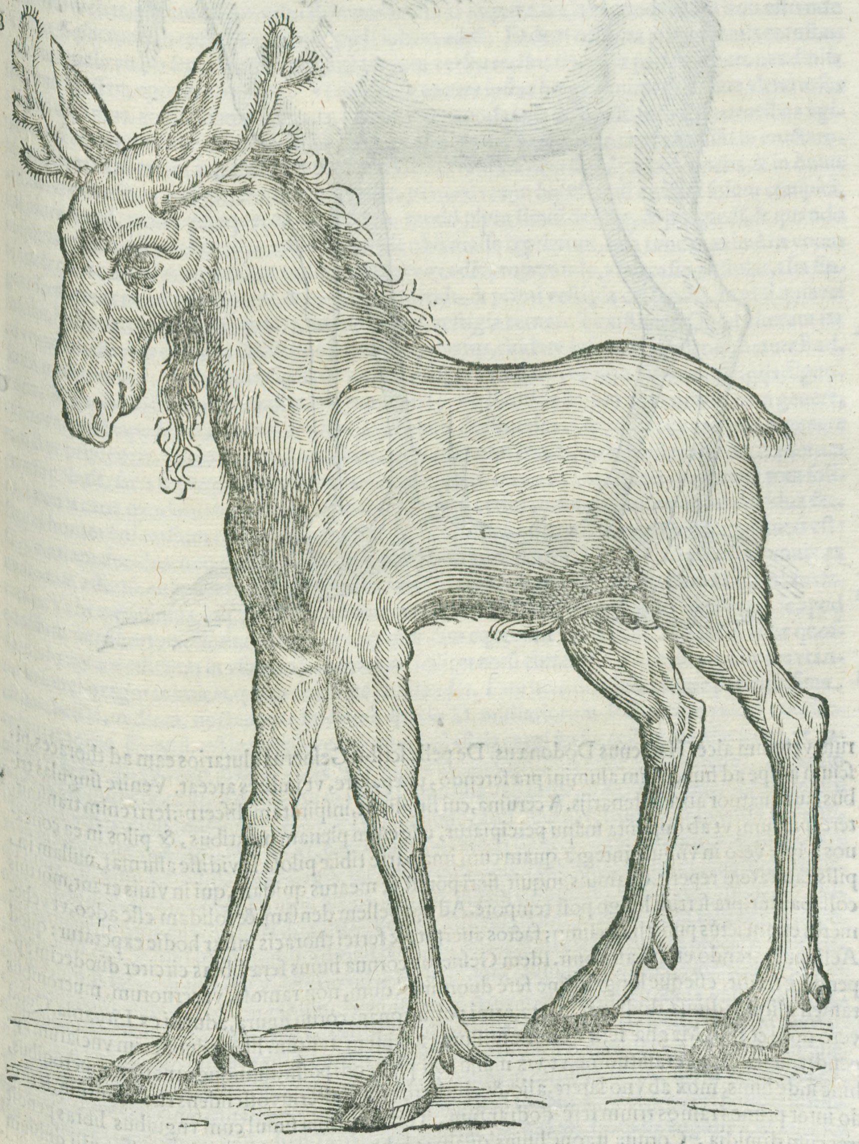

C

D

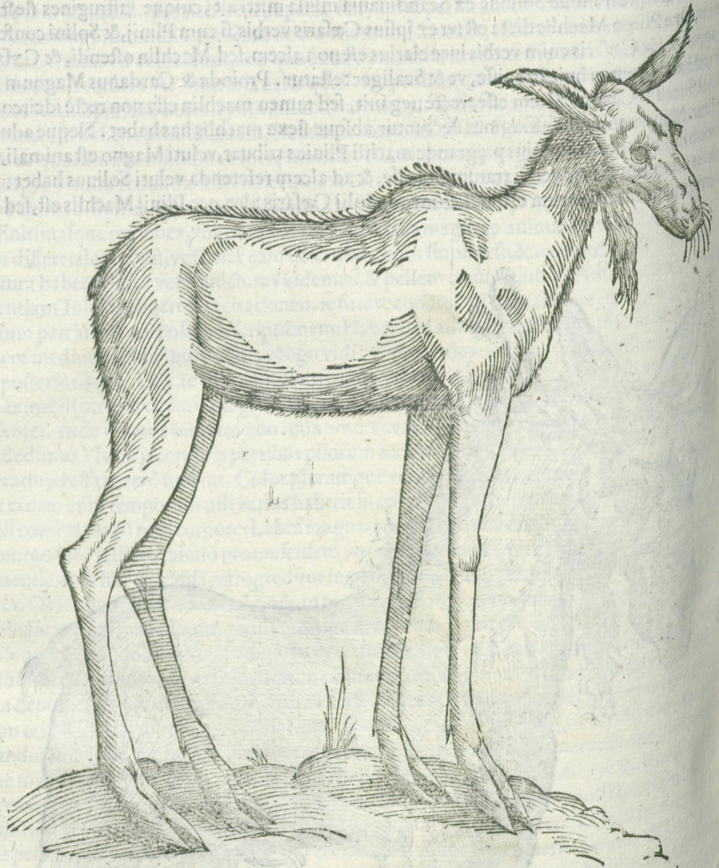

F

G

Pellis. rum veterum alce. Hactenus Dodonæus. De pelle ſcribit Geſnerus alutarios eam ad thoraces, piſcium adipe ad hunc vſum alumini præferendo, præparare, vt imbres arceat. Venire ſingulas tribus, aut quatuor aureis denarijs. A ceruina, cui ſimilis ſit, inſpiratam diſcerni: ferri enim tranſmittere ſpiritum, vt ab oppoſita manu percipiatur, eſſe enim plenam meatibus, & pilos in ea concauos. Ipſe verò in vngula integra, quam cum ima parte tibiæ piloſa ſe vidiſſe affirmat, nullam in pilis cauitatem reperit: quamuis, inquit, fieri poteſt vt meatus quidam, qui in viuis erant, mortuis collabantur, præſertim longo poſt tempore. Ad hęc pellem denſam, & ſolidam eſſe adeo, vt vehemẽtes etiam ictùs punctim, cęſimq; factos auertat, & ferrei thoracis inſtar hodie expetatur: quod Aelianus tarando etiam attribuit. H

Cornua. Idem Geſnerus cornua huius feræ libras circiter duodecim appendere tradit, eſſeque longitudine ferè duorum pedum, non ramoſa, vt ceruorum, mucronibus tamen aliquot diuiſa, dodrantem lata, armi potiùs, quàm cornu figura, aduehi ex Lituania. Quod verò mihi cornus Magnæ feræ nomine miſſum eſt ſeptem tantùm libras duodecim vnciarum appendit, iuxta caput craſſitudine, vt vix manu con prehendi poſſit, quinque ornatum mucronibus, hinc inde binis, mox ab vno latere, alio, & ab altero etiam alterius oſtendens rudimentum, latitudo inter primos ramos trium ferè dodrantum.

Tibia. Tota ferè tibia ſimul cum vnguibus libras pendit tres cum dimidia. Cornua itaque huius, quam exhibeo, feræ, quam genuinam eſſe nulli dubium

eſſe

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

A eſſe debet, cùm ad viuum animal factam mihi communicauerit Sereniſſimus Ferdinandus Magnus
Hetruriæ Dux, imperfecta adhuc fuiſſe credendum videtur, mutare enim diximus. Addidi
fæminæ etiam iconem acceptam Cracouia. Deſcribit hoc animal etiam Eraſmus Stella, & quia
breuiter, eius quoque verba clarioris doctrinæ gratia nefas ſit præterire. Boruſſia, inquit, gignit &
alces, quos falsò ſylueſtres aſinos quidam autumant, cùm hos Aſia tãtum, & Africa procreet: Specie
media inter ceruinam, & iumenti niſi quantum aurium proceritas ipſaque ceruix diſtinguit:
Magnitudine inter camelum, & ceruum. Maribus in ſupercilijs cornua naſcuntur, quæ quotannis
amittunt, latiora quàm ceruinis, ramoſa tamen, & per totum concreta, & ſolida. Vngula bifida *Natura.*
coloreque ceruum imitatur. Venatorem è longinquo ſentit, animal certè ſimplex, & quod plus latebris,
quàm fugæ fidat. Si vi canum vrgetur, magis in canes ſe calce, quàm cornibus tuetur. In locis
paluſtribus ſeſe plurimum condit, illic & partus edit ſuos. Formidinis eius argumentum eſſe
aiunt, quod rarenter ſolitarium in armento multùm appareat. Hallucinati ſunt, qui hanc feram
nullo ſuffraginum flexu dixerunt. Poſtremò alces figuram Seb. Munſterus ad Geſnerum miſit ad
viuum, vt aiebat, pictam, quam nihil differre Geſnerus inquit à ſua, niſi quod iubata non eſt: vnde
B iudicat Geſnerus non rectè huic quadrupedi iubam addi. Eadem cornuta erat geminis cornibus
(talibus quale vnum ſeparatim ipſe dedit) tergum verſus reclinatis, ita vt pars in mucrones diuiſa
frontem ſpectet, oppoſita tergum. Vt modò de natura ipſius Magni animantis, ſiue alcis rurſus
aliquid dicamus, tradit idem Geſnerus, à peregrino quodam ſe accepiſſe eam à venatoribus agitatam
ad aquas confugere, atque in ijs ſtantem aquam ore hauſtam in canes feruidam eructare.
Menabenus verò etiam à quibuſdam probatis viris ei ſumma neceſſitudine coniunctis, & in huius
animalis venatione verſatis, tradit ſe accepiſſe, perrarò vnum huiuſmodi animal ſolum conſpici,
ſed plura ſimul, modò quinque, modò ſeptem, modò plura ſimul degere, & progredi, & quando
in ſyluis terra niuibus obtegitur, mihi, inquit, ſe obſeruaſſe retulerunt, ipſa tunc maximè in vnum
ſe conferre, ac ſimul progredi hoc ordine: vnum præcedit properando, vt occaſio poſtulat, alia ſingula
ſequuntur eundem tenorem, & modum ſeruando, & primi veſtigia calcando, ita vt ſi quis rei
inſcius, ipſa prætergreſſa inſequatur, vnius tantum veſtigia cernere ſe exiſtimet. Quod alterum ita *Aſtus.*
ad vnguem alterius veſtigijs inſiſtendo, alterum ſequatur, cuidam ipſorum prudentię naturali adſcribunt
venatores. Aiunt enim ipſa per primi veſtigia incedere, ne numerus ex veſtigijs dignoſcatur.
C His animalibus huiuſmodi ineſſe prudentiam veriſimile eſt, cùm ſint ex ceruorum genere,
cui inter quadrupedes maximam prudentiam tribuit Ariſtoteles. Quod ſint ex ceruorum genere
tum hæc prudentia, tum alia non pauca his communia cum ceruis, quæ Ariſtoteles vni ceruorum
generi tribuit, ſatis ſuperque demonſtrant: inquit, enim ceruo ex cornigeris vni cornua tota ſolida,
cæteris caua quadantenus: & paulo pòſt: ſoli etiam ceruo cornua omnibus annis decidua &c.
Quòd horum animalium cornua tota ſolida ſint, ſicuti ceruorũ, apud me dubium, inquit, non eſt:
Quòd etiam decidua, non ambigo, cùm ipſorum plurima viderim: Quòd verò omnibus annis, ex
multorum aſſertione probare poſſum. Sed ex Olai Magni hiſtoria huc ad verbum aliqua transferamus: *Lib. 11.*
Vehemẽtiſſimus, inquit Olaus, eſt eius curſus in trahendis vehiculis, in niuoſa glacie apud *Curſus.*
quoſdam: nam horum celeritas longè ſuperat omnium equorum velocitatẽ. Sed apud alios quoſdam
ob regium edictum in vſu non habentur, ne ſcilicet eorũ currendi celeritate proditores vtantur
in ſecretis regni inimicis, quam ocyſſimè reuelandis. Famis, ac ſitis, laboriſque patientiſſima *Patientia.*
eſt hæc beſtia, vt diem, noctemque immenſa ſpacia D. milliariorum Italicorum valeat conficere *Lib. 18.*
priuata cibo. Et rurſus: Alces pulli venatorum induſtria capti ita ſucceſſiuè manſueſcunt, vt naturali
vrgente ſiti epotent maxima cereuiſiæ vaſa à diſcumbentibus eiſdem propinata. Et pàulo
D poſt: Alces inſtar ceruorum gregatim in vaſta ſolitudine vagantur, inſidijſque extenſorum telorũ
induſtria venatorum ſæpiſſimè capiuntur, vel maximè canũ inſultu retruduntur in antra rupium,
vt inde rarò viuæ euadant, imò quieſcentes humi, vel erecti ſtantes onagri (ſic alces etiam vocare
diximus) maximi à minima quandoque muſtela guttur inſiliente mordentur, vt ſanguine decurrente
illicò deficiant mortui. Et mox rurſus: Sed nec ſufficit commodo, atque vtili animali homines
ſuſtinere venatores telis aſperis, ſagittiſque latis millenis inſidijs ſeſe in vaſta ſolitudine impetentes,
imò & beſtiolas contemptibiles muſtelas ſcilicet præmiſſas reſpectu tam proceræ altitudinis
ſuæ, niſi & ferociſſimos lupos, montanos præſertim, ſufferat inſidiatores, eo videlicet modo, vt
cũm aſperrimæ hyemes ſint, denſæque niues, ipſi lupi fame preſſi eremi latebras vaſto agmine *Pugna cum lupis.*
circumeuntes expoſtulent prædam. Lacubuſque congelatis onagros ineſſe ſpeculantur, in quos irruentes,
& vngulis, & cornibus vel interimuntur, vel effugantur. Tanta enim vis eſt in ictu vngulę,
vt illicò tactum lupum interimat, aut fodiat: quod ſæpius in canibus robuſtiſſimis venatores experiuntur,
imò elabente cane oppoſita arbor eliditur, quaſi fungus adeſſet. Onagri naturæ inſtinctu
norunt apta certamini loca, ſcilicet in lubrica glacie, in qua mucronatis vngulis ſunt ſolidiores,

res,

Card.

Medicus vſus.

3. de par. an.

Cornua quãdo epilepſiæ vtilia.

Radices quãdo colligendis.

Neruorum vis.

res, vbi lupi quaſi in vaginis vngulas retinent viribus vacuatas, atque ita in conflictu manentes non procul abſunt venatores, qui fatigatam partem prælio excedentem ad interitum vſque ſubſequi ſolent, alieno periculo prædas opulentiores conquiſituri: fit enim atrox certamen, vt pauci onagrorum, at multi luporum lacerati linquantur, quos ob pellium valorem venatores acceptãt, atque interim onagri, ſeu alces in tota recedunt. Lupi procul dubio ſuper congelatum niuium cacumen tanquam leuius inſultantes exciperent victoriam, vbi alces graui pondere niuibus immerſæ lupis fierent eſca. Ita prouidens natura vnicuique animanti idoneum campum pro ſui defenſione diſtribuiſſe videtur. Hactenus Olaus. Cæterùm autumno, hyeme, & verè iſta animalia paruis bombardis nec tempore, teſte Menabeno, interfici ſolent à venatoribus, ruſticis potiſſimùm, & ad regem omnia deferri. Hoc fieri aſſerit in Suecia. Carnibus iſtorum vbique veſci illius regionis incolas, & recentibus, & ſale conditis. Ipſe autem cùm eiuſmodi carnes recentes comederet, craſſi, & melancholici ſucci eſſe iudicauit: Quid de ſalſis cenſendum ſit, iudicium alijs ferendum committit. Secundum eundem Menabenum tria præbet vſui medico cornua, neruos, & vngues. Exorditur autem à cornibus, hoc priùs admonens antea nullam facultatem medicam præter aſtrictiuam cornibus huius animalis attributam eſſem, neque hoc tempore in Suecia tribui, ſed nõ multò antè Prutenos Principes, & epiſcopos medicorũ fortaſſis induſtria, & auxilio ſuffultos raſurã ſiue ramenta huius cornu plurimum poſſe in epileptico morbo cognouiſſe, idque mirum non eſſe cùm vt infrà dicetur eadem virtute procul dubio eiuſdem etiam vngues, inquit, polleant. Ariſtoteles eandem tribuit uaturam vngulæ quam cornu ceruino. Verùm hoc additur, vt iſta cornua, inquit, hac prædita ſint facultate, oportet vt ab animali ablata ſint inter feſtum aſſumptionis B. Mariæ Virginis, & Natiuiuitatis eiuſdem. Alij fortaſſe ſuperſtitioſi aiunt (omnia hæc ex Menabeno) in feſto B. Aegidij abbatis, quod calend. Septemb. celebratur, cornua cum vnguibus præcidenda eſſe, vt hac imbuta ſint virtute. Nam ſi alio die ab animali erunt ablata, inutilia erunt. Hac in re vt ſententiam meam proferam, vanum & ridiculum eſſe dico aliquid pro certo affirmare, quod nullis rationibus comprobari poteſt. Hoc quod aiunt, quibus rationibus probabunt? Si ad occultam, ſiue diuinam aliquam cauſam confugient, hanc ego potiùs fugam, quàm probationem appellabo: Poſtea experientię telo ipſos iugulabo. Nam cornua & vngues ab animali aliquot diebus antè, vel poſt calendas Septemb. præciſa eadem ad ſanandam epilepſiam facultate inſignita erãt, vt experiẽtia rerum magiſtra docuit. Quod autem ipſæ animalis partes extremæ hac tantùm imbutæ ſint proprietate, ſi abſcindatur inter feſtum Aſſumptionis, & Natiuitatis eiuſdem B. Mariæ magis conſonum videtur; quandoquidem eo dierum interſtitio animalia ipſa calida, & vegeta, & ſucculenta quodam agitata furore in venerem ruunt, ex qua occaſione ſuccus velut quædam materia turgens per vniuerſum corpus diffunditur, quo cornibus, & vnguibus ſolidis, ac duris partibus imbutis ea vis, ac facultas producitur in ipſis: Qua ceſſante ipſa animalis ex coitu ſucculentia agitatione, & in venerem propenſione deſinit, nec mirum cùm doctiſſimus Matthiolus, & alij radices pro re medica facienda ſeruandas veris potiſſimùm tempore colligendas eſſe ſentiant, hac potiſſimùm ratione ducti, quòd tunc ſucculentæ ſunt, ac, vt ita dicam, vtero gerentes: Quia necdũ ipſarum humor in flores, folia, ramos, aut fructus abierit: vbi autem hæc veluti à pariete in lucem producta ſunt, ipſæ feræ euanidæ, ac virtutis expertes euadunt. Hæc ita de cornuum facultate à nobis declarata corroborant principes, qui vt huiuſmodi cornua cũ hac inſigni facultate habeãt, quo dixi tempore hoc animal potiſſimum venari ſolent, quia cornua ipſa tunc temporis decerpta hanc contra epilepſiam vim obtinere non dubitant. Calculo albo hoc comprobauit primarius vnus noſtræ ætatis princeps in reconditis & abditis naturæ rebus indagandis ſagaciſſimus, cuius nomen in re tam parua ſupprimo, quanquam ipſum humilimè coluerim, obſeruarim, & fortunatiſſimum voluerim. Is igitur inter alia, quæ obſeruauit ſecreta, hoc habuit: raſuram cornu ceruini ablati ab animali inter feſtum Aſſumptionis B. Mariæ, & Natiuitatis eiuſdem lumbricorum interficiendorum præſentanea vi pollere, ſi ſtomacho ieiuno exhibeatur cum vino, aut aqua graminis, aut alio idoneo liquore. Idem inſuper obſeruauit, limaturam cornu ceruini eodem tempore ablati habere eandem facultatem contra venenum, quam habet limatura cornu monocerotis. Vnde vt hoc alexipharmacum haberet in promptu eo potiſſimum tempore ceruos venari ſolebat. Si igitur hæ facultates inſint ceruinis cornibus illo tempore ablatis ſine controuerſia quoque admitti debet ad epilepſiam curandam facultatem ineſſe cornibus Magni animalis eodem tempore demptis, & potiſſimùm cùm id vſus ipſe doceat, & hoc animal inter ceruorum genera numeretur. Atque hæc de cornibus. De neruorum verò huius animalis facultate, neque aput Pruthenos, neq; apud alios ſcriptores penitus quicquam audiui, aut legi: In Suecia tamen quoſdam noui, qui cùm ſæpiſſimè corriperentur ea conuulſionis ſpecie, ſiue ſpaſmo, qui Italicè ranfo dici ſolet, cingulo facto ex huius animalis neruo circumdabant, & ligabant membra illa nuda, quæ con-

uel-

A uellebantur. Vnde cum neruum hunc eo modo noctes, atque dies geſtarent, maximum ſe inde leuamen
ſentire prædicabant, quia alius per longa interualla ea paſſione carebat, alius omninò liber
euadebat. Inter cæteras modo huius animalis partes vnguibus plurimum tribuunt & Sueci, &
Prutheni, & alij ſcriptores non pauci. Vngues enim epilepſiam ita auferunt, vt incantamento ſimile
quid facere videantur, nec mirum, cùm hoc animal eo morbo laborare ſæpius, & remedium
ſecum portare certum ſit. Verum hoc admiratione dignius eſt hunc vnguem non tantùm therapeuticum
eſſe, ſed etiam prophylacticum, non enim ſolùm factam iam epilepſiam curat, ſed futuram
etiam prohibet, quod ego vix crederem, niſi ipſa me docuiſſet experientia: non enim veriſimile
videbatur huius vnguis facultate à morbo præſeruari quicquam aliud poſſe cum animal, cuius
vnguis eſt, ſeipſum non poſſit. Non omittendum eſt hoc eodem vngue hyſtericam paſſionem
remoueri, remotamq; arceri. Eodem appoſito membris cor reſpicientibus egregiè ſuccurritur mul
tis affectibus cordis. Sed hoc remedium quomodo & quando applicandum ſit, & exhibendum, vt
curet, & præſeruet dicemus paulò pòſt. Nunc quoque in quæſtionem trahi poteſt prius explicandum
eſt, nimirum an omnes huius animalis vngues eandem habeant facultatem. Cùm itaq; va-
B riæ ſint opiniones de his vnguibus an omnes hanc facultatem, & proprietatem obtineant, quid
ab alijs ipſe audiuerim, & quid ipſe ſentiam in medium proferre operæpretium eſſe duxi. Non deſunt
qui ſiniſtro vngui poſteriori plus tribuunt, quàm alijs, quia vt aiunt animal hunc auri apponendo
morbum propellit. Ego uerò dextero potiùs, quàm ſiniſtro poſteriori primas tribuendas
eſſe cenſerem. Si enim utriuſque uſum reſpicimus, dexter faciliùs quàm ſiniſter auri apponitur;
aut utrumque ſine diſcrimine eadem pollere facultate pronuntiarem, cùm uterque auri admoueri,
& applicari ſine difficultate iuxta appetitum animalis, & loci, & ſitus opportunitatem poſsit.
Anteriores ungues hac uirtute a cæteris omnibus uno ore priuantur, uerùm ego non poſſum adduci
ut credam eos omnino hac uirtute ſpoliatos eſſe. Nam ſi uſus & experientia docuit, cornibus
eandem eſſe facultatem, quam pedes habent poſteriores, quanto ueriſimilius eſt pedes alijs pedibus
eiuſdem animalis ſimilem habere facultatem? non eſt tantum diſcriminis ponendum inter
pedes anteriores, & poſteriores eiuſdem animalis, quantum ponitur inter radices pæoniæ maris;
& fæminæ, quarum prior recens collo appenſa puerum epilepticum illicò ſanitati reſtituit, vt Galenus,
& alij docuerunt, & ego nonnullis experimentis in Succia vidi, vbi iſtius pæoniæ magna
C eſt copia, & colligitur ad hunc vſum decreſcente Luna; altera nempe fæmina hoc præſtare nõ ſolet,
vt multis multorum experimentis compertum eſt. Pedes enim anteriores, & poſteriores in
eodem ſunt corpore, ſpecie non differunt, at pæoniæ duæ diuerſæ ſunt ſpecies, & ſeiunctæ. At dicet
aliquis hoc animal non dicitur apponere auri anteriores pedes, vt liberetur à morbo, & propterea
id facit, quia poſteriores pedes illã poſſident facultatem, & non anteriores. Huic ego obijcerem
quædam experimenta, quibus comprobatum eſt pedes anteriores ſuppetias minimè ficulneas
epilepticis attuliſſe. Præterea reſponderem ipſum argumentum neceſſitatem non inducere.
Poteſt enim eſſe vt pedes anteriores eandem illam obtineant facultatem, quàm poſteriores, &
tamen auri non ita commodè admoueãtur, ſicuti poſteriores: Videre eſt enim omnes quaſi quadrupedes
quando corpus volunt ſcalpere, aut moleſtiam aliquam mollire, poſteriorum pedum
ſeruitio vti ſæpiſſimè, anteriorum ferè nunquam. Hiſce experimentis & rationibus ego adductus
pedes huius animalis anteriores inutiles eſſe ad hanc rem, ſtatuere non poſſum. Non deſunt multæ
exiſtimationis viri, ſed à muſis alieni, qui ſic anterioribus vnguibus facultatem hanc egregiam
tribuant, vt his ſolis & præcipuè ſiniſtro omnia impectiant: poſterioribus verò nihil aut parum.
Hanc ſuam ſententiam hac potiſſimum ratione cõfirmant: hoc animal cùm eo corripitur morbo,
D in terram ſupinum concidit, quemadmodum homines quoque ſolent. Ita dum iacet animal vngues
anteriores ex flexura genu ad regionem cordis ſe demittunt frequẽti motu: Ex quorum appoſitione,
& tactu cor refocillatur, ac reſumit vires, & propulſo morbo in priſtinum ſtatum reſtituitur
animal. Hoc ipſis tam veriſimile videtur, quàm quod veriſimilimum. Quod verò hoc idem
animal epilepſia oppreſſum eam propellat poſteriorem vnguem auri apponẽdo, vt antea dictum
eſt, vt credant adduci non poſſunt, cùm tamen argumentis cõtradicere nequeant. Doctus autem
aliquis hoc modo pro illis refellere poſſet, cùm epilepſiam definiant Medici conuulſionem eſſe
totius corporis cum principum operationum læſione, quis tam mentis inops eſt, vt credat durante
morbo animali facultatem, aut pedes ſuum officium præſtare? Hoc fieri non poſſe quotidiana
hominum experientia demonſtrat. Si igitur animal neque voluntatis officio, neque membrorum
ſeruitio, tunc temporis vti poteſt, quomodo vnguem poſteriorem applicabit? quo autem modo
anterior ad cordis regionem ſuaptè natura concidat quilibet ipſe oculis cernere poteſt in brutis
animalibus recenter claua proſtratis, ac ſupinè iacentibus, quibus anteriores vngues cordi adiacent.
Hoc argumentum quamuis multum roboris habere videatur, parum tamen me mouet.

Vnguiũ facultas.

An omnes vngues in epilepſia vtiles.

Pæonia mas fæmina præſtat.

Epilepſia quid.

Plu-

Lib.6. Eth.

Vngues quã do animali auferendi. Lib.18.

Vnguem maris fæmina præſtare.

An omni tẽpore ablatus vnguis ſit bonus.

Pluris enim meo iudicio facienda eſt in hac re multorum aſſertio, & experientia artis effectrix, quàm eiuſmodi argumenta. Rationi ſiquidem, inquit Ariſtoteles, fides adhibenda eſt, ſi quæ demonſtrantur, conueniunt cum ijs, quæ ſenſu percipiuntur. Ego in Suecia, vbi magna eſt copia horum animalium, & hiſtoriam hanc didici, ne verbum quidem audiui de anteriorum vnguium appoſitione ad cor, neque de morbi ex ea leuamine. De propulſione morbi per appoſitionem vnguium poſteriorum ad aures vno ore omnes aſſerunt, & venatores & ſenes ipſi, quorum opinionibus ſine demonſtratione non minus inhærendum eſſe cenſet Ariſtoteles, quàm demonſtrationib. ipſis. Sed an hoc abſurdum, illud verò probabile ſit, pluribus non diſputo. Accipiat quam quiſque vult opinionem, modo non ſit dubium de virtute vnguium, parui enim ſcire refert, quo modo ſuũ morbum propulſet animal. Attamen ne priorem, & vniuerſaliorem opinionem oppugnatam omninò deſtituam, hoc vnum addo. Quæ egregiam hãc vnguibus facultatem indidit natura, eadem huic animali elargiri particulatim potuit, vt ingruente morbo, quemlibet ex vnguibus auri porrigere, & extendere valeat. Cum igitur hoc animal', vt dictum eſt, poſteriorum pedum ſeruitio, & vſu morbum pellat, ſi quis à me exactius quæreret, quid de ſingulis pedibus ſiue vngulis ſentiam, plus ne vni quàm alteri tribuam, ita ſatisfacerem, primas tribuendas eſſe dextero, ſecundas ſiniſtro poſterioribus: duos anteriores in poſtremis conſtituendos eſſe: Ita tamẽ vt non omninò illius facultatis expertes cenſeantur. Iam verò qui horum vnguium facultates ſe noſſe arbitrantur, & in vſum deduxerunt, conſtanter affirmant, hos præcidendos eſſe ab animali adhuc viuente, & quo ſuprà dictum eſt tempore, alioquin ad rem inutiles eſſe. Olaus Magnus alias quoque conditione in his vnguibus, vt contra epilepſiam ſint efficaces, requirit. Inquit enim: vngula exterior dexteri lateris poſterioris pedis onagri maſculi, qui non genuit, abſciſſa à viuo pede ſecuri, vel alio inſtrumento auulſa poſt medium menſis Auguſti, ſpaſmum aut morbum caducum patienti adhibita continuo ſanat. Arduæ ſanè, ac difficillimæ conditiones, quæ ſi omnes eſſent neceſſariæ, non pauciores pro ea vngula aſſequenda difficultates, & labores eſſent ſuperandi, quam pertulit Iaſon pro rapiendo vellere aureo, & facilius fortaſſe eſſet plures phœnices, aut coruos inuenire albos, quàm huiuſmodi vngulas efficaces, ſed harum non parua eſt copia, quare his, quę ſuperſtitionem, & vanitatem ſapiunt poſthabitis conditionibus de probabilioribus dicamus. Has itaque vngulas à maſculis tantum animalibus abſcindendas eſſe affirmare non audeo, cùm de ea re ne verbũ quidem audiuerim, aut legerim. Verùm neque pertinacius negare poſſum. Cùm enim corporis bona conſtitutione, robore & alijs tum animi, tum corporis bonis maſculinus ſexus longè ſuperet fęmineum, quem philoſophi imperfectum, diminutum, & mancum vocitare conſueuerunt, non mirũ, imò veriſimile eſt, maſculinum hoc animal vngulæ præſtantia ſuperare fæmineum. Detur itaque hoc Olao, quod eo potiſſimum tempore ſint abſcindendæ facile aſſentior cùm propter ea, quę antea dixi, tum quia ea temporis intercapedine eo morbo grauiùs & ſæpius afficitur animal, quàm alijs temporibus. Veriſimile enim eſt naturam ſagacem, & prouidam, quæ neque in aliquo deficit, neque quicquam fruſtra facit, auxilium indidiſſe pro temporis neceſſitate, atque animalis indigentia. Sed hic duæ poſſunt inſurgere difficultates ſatis graues, quarum prima eſt: veriſimile videtur magis ipſas animalis partes ea vi propulſandæ epilepſiæ vigere quolibet anni tempore. Nam cùm quolibet tempore ſine diſcrimine animal ipſum eo infeſtetur morbo, & appoſitione pedis, aut ad cor, aut ad aurem ſemper refociletur, argumento eſt ipſam vim ſemper illis ineſſe, alioquin non ſemper, ſed eo tantùm tempore, quo virtus ineſt, pedis appoſitio prodeſſet. Sed ſuppoſitum iam eſt animal ipſum quolibet tẽpore eo corripi morbo, & vngue ſemper ſanari. Quocunque igitur tempore anni abſcindetur vnguis, virtus ei inerit, niſi experientiæ repugnaret multum roboris haberet hoc argumentum. Sed ipſa iam docuit virtutem hanc vnguibus certo tãtum tempore abſciſſis inhærere; at poſthabita pauliſper experientia detur animal quolibet anni tẽpore eo inuadi morbo, & pedis appoſitione ſemper ſanari, non tamen neceſſariò ſequitur, quod obijcitur. Dicimus enim vnguem ablatum alio, ac dictum eſt tempore, non tantum roboris, & facultatis obtinere, quantum ſi conſtituto iam tempore ablatus eſſet, & hoc non propter ſucci inopiam, ſed propter aliarum occaſionum defectum. Nihilominus ipſa exigua, & quantumuis debilis facultas ſufficit ſemper pro ſanando corpore cui ineſt, non autem ſufficiet pro altero, cui non ineſt, curando. Separatus verò vnguis quo dictum eſt tempore, cùm multo maiorem vegetioremque vim obtineat, alteri quoq; opem ferre poteſt: quod prouidentiæ ipſius naturæ aſſignare quoque abſurdum non erit, vt antea dictum eſt. Altera difficultas eſt huiuſmodi: non videtur rationi cõſentaneum has animalis partes ea pellendæ epilepſiæ facultate pollere magis, quando animal ipſum eo grauiùs infeſtatur morbo, quàm quando ſanum degit, aut leuiùs afficitur. Veriſimile enim eſt largiorem, & ſalubriorem eſſe animalis ſuccum cùm valet, quàm quãdo infirmatur, aut languet. Quod medicorum authoritate comprobatur, qui quando ad rem medicam aliqua ex

A animalibus conferunt ex boni habitus animalibus,& ſanis deſumenda præcipiunt. Hoc argumentum ſanè validum eſt, ſed non ex omni parte verum;& neceſſarium: Quandoquidem ex animalibus putrida quædam ad rem medicam adhibentur opportunè. Præterea in multis ipſi experientiæ aduerſatur,quod ſi cui mirum videtur, ſedato animo quæ ſequuntur,audiat: Si iecur canis rabidi aſſum edatur, remedium eſſe ijs, qui ab ipſo fuerint morſi,proditum eſt, vt Galenus inquit. Rhaſis quoque inquit: ſumere ſanguinem canis rabioſi contra morſum eiuſdem eſt certa res,& experta. Nonne tamen veriſimilius eſſet iecur & ſanguinẽ canis ſani ſanare, & rabientis morſum magis lædere? Lapis ab homine extractus, & contritus, & in potu exhibitus calculum in renibus frangere,& comminuere dicitur ab vniuerſa penè medicorum ſchola. Rationi tamen magis conſentaneum videtur ex ſubſtantia lapidis appoſita lapidi additionem potius, quàm diminutionẽ, aut comminutionem fieri, hoc tamen non fit. Oleum ſcorpionum præſentiſſimum remedium eſt ijs,qui à ſcorpione morſi ſunt. Hæc Galenus ait in libro ad Piſonem de theriaca(ſit ipſius aut alterius hic liber non diſputo in præſentia)& quæ ſequuntur: Vulneri à crocodilo illato adipem ipſius admotum ſummopere profuiſſe animaduertimus,itemque aranei muris morſus, qui etiam B interficiunt ipſo mure araneo contrito, & impoſito ſine dolore perſanari. Simili modo à viperis icti periculum effugiũt,ſi trita ipſorum corpora vulneri impoſita fuerint. Sed ad rem redeamus, quod viuente adhuc animali vngues ſint præſcindendi, ridiculum mihi videtur, nam qui hoc aſſerunt timere videntur,ne mortuo animali ſimul pereant vngues,& illa facultas euaneſcat. At ſi viuente animali præciſi ſint,putant fortaſſis vngues adhuc viuere,& ipſis cõſeruare illam virtutem. Quod quàm abſurdum ſit, & puerile,aliorum ſit iudicium. Mihi quidem videntur vngues nihil inter ſe differre,& eodem modo exanimes remanere,tam ſi ex viuente adhuc animali,quàm ſi ex mortuo exſcindantur. Si hoc animal paulatim,& ſenſim,ac tardè aut interitu naturali animam efflaret, ego in iſtorum facilius ſententiam deſcenderem, quia in longo temporis curriculo aliquid de facultate vnguium cum toto corpore conſumi,& euaneſcere poſſet; Sed cùm ex minimo vulnere,& ex timore illicò concidat,& pereat,neſcio cur de pinguedine,& natura aliarum partium nihil penè deperdatur, & ſoli vngues ſuam illam facultatem eo temporis momento penitus exuant. Hic mihi negotium faciet rerum nouarum ſtudioſus aliquis, quædam objiciendo, quæ ad fabuloſam magiam potiùs,quàm ad phyſicam ſpeculationem pertinebunt,cuiuſmodi ſunt hæc: C Caudæ lupi creditur ineſſe amatorium virus exiguo in villo, eumq; cum capitur abijci, nec idem pollere, niſi viuenti direptum. Chelidonius lapis hirundinum ventribus diſſectis erutus curat melancholiam,& geſtantem amabilem facit; ſed niſi extractus ſit viuente adhuc animali,euaneſcit eius virtus,extractus verò ex viuente virtutem retinet. Eiſdem,& alijs præditi virtutibus dicuntur geranites, draconites, alectorius, & borax lapides, modò quilibet ipſorum ex viuente animali fuerit extractus. Vnde à ſimili ducto argumẽto,ex iſtius Magni animalis vnguibus hi tantùm retinebũt poteſtatem, qui à viuente ſunt deciſi. Hæc quidem ſi ita ſe habere conſtaret,probationem aliquã contra nos facerent. Sed cùm incerta ſint, & minimè digna,quæ ſine probatione admittantur à philoſophis,hoc vnum dicemus,ignotum per ignotius probari. Demus tamen hæc de cauda lupi, & lapidibus adducta aliquam veritatem habere, non ideo ſententia noſtra corruit. Nam & nos afferre poſſumus exempla quarundam rerum,quæ ex vita carentibus animalibus dempta operãtur,& agunt eadem ferè,quæ ipſa animalia vitam adhuc habentia efficiebant: Ferunt enim lupina pelle tympanum conſtructum maximè ouibus eſſe terrori non aliter ac lupus ipſe,& quod maius eſt eo tympano concuſſo ea dicuntur tympana diſſolui, quæ ex agnino corio ſunt confecta. Tympanum ex vrſi, vel lupi corio confectum & longè pulſatum equos in fugam abigit. Leonis D pellis cæterorum animalium pelles abſumit non aliter ac leo ipſe animalia. Si hæc ita ſunt,(dicemus nos etiam)cur Magni animalis vngues à cadauere ablatos omni illa virtute ſpoliatos eſſe credamus? Sed his omiſſis, ſententiam noſtram efficacioribus argumentis roboremus. Facultas igitur illa vnguium,quę epilepſiam aufert,aut eſt quid materiale ſiue corporeum,aut quid ſpirituale, ſiue aereum. Si materiale eſt, illud remanebit in vnguibus,quouis modo præciſis: ſin ſpirituale,eodem modo prodibit ex vngue tam viui,quàm mortui animalis,quare in neutro remanebit, ſed in aliquo remanebit, ergo illud materiale eſt, & ſi huiuſmodi, ergo in vtrouis modo præciſo permanebit virtus. Hoc idem exemplis comprobari poteſt, nam de calculo hominis,vt alterius calculum conterat,& de lapillis cancrorum nemo dicit eos tantùm ex viuis eſſe extrahendos. Qui fibri teſticulos commendant,non ex uiuo euiſcerandos aſſerunt. De pretioſiſſimo lapide bezoar uocato noſtra tempeſtate tantopere celebrato qui diligentius,fideliuſque ſcribunt,non ex uiuente animali eruendum eſſe docent,ut mirificis ſuis floreat dotibus. Quinimò confecto animali lapidem è burſula,ſiue uentriculo extrahi ſolitum tradunt. Huius generis alia multa adducere poſſem,ſed prolixitatis euitandæ gratia adductis contentus ero. Non poſſum igitur nõ mirari,quod

Mirãda quædã remedia.

Antipathia quorundam mortuorum cum viuis.

ea

Vnguis quomodo applicandus, & exhibendus.

ea tam fabuloſa protulerint quidam; ſomniauerunt fortaſſis rem ita ſe habere, & ſua ſomnia, ſiue E commenta hominibus obtrudere voluerunt, vt vngues iſtos in ſublimi, & inacceſſibili quodam ſolio collocarent, quo principes, ac magnates tantùm peruenire poſſent. Si enim ita res eſſet, ſicuti ipſi autumant, maxima vnguium huiuſmodi vbiq; eſſet penuria, quia difficillimum eſſet eo modo habere. Aſtutia igitur, & calliditate aliquorum arbitror illud in vulgus emanaſſe. Dum enim magnam prædicant difficultatem in vnguibus iſtis aſſequendis ipſi ſoli, quibus eſt copia aſſequendi, aliquid ſingulare, & exquiſitum habere videntur, & quando ad principes huiuſmodi vngues dono mittunt, illa expoſita difficultate munus ſuum ornant, commentis ac veluti fuco decorant, quo illud maius videatur, & gratius euadat. His non contradicendi ſtudio, ſed veritatis illuſtrandæ gratia habitis, finem huic diſputationi facio. Reliquum nũc eſt, vt quomodo applicandus, aut exhibendus ſit hic vnguis, vt malè affectis eam, quam pollicemur opem præſtet, oſtendamus. Si quis igitur epilepſia correpto partem huius vnguis ſiniſtræ manus digito, quem annularem dicunt, & rectitudinem habere ad cor, medicorum ſchola aſſerit, intrepidè applicauerit, æger ab hoc morbo tanquam ex ſomno excitatus, in pedes ſe eriget illicò, ac liber euadet. Si etiam annulus ex eodem vngue confectus patientis eundem digitum veſtiuerit, efficacius idem præſtabit, quia non pars, F ſed totus digitus annulum attingit. Si inſuper pars huius vnguis ſiniſtræ palmæ imponatur, manuſque in pugnum complicetur, morbum confeſtim depellet. Si eiuſdem quoque portiuncula in aurem ſiniſtram miſſa, & aliquamdiu veluti ſcalpendo mota fuerit, idem ipſum non ſine miraculi ſuſpicione feliciter præſtabit. Non tantum autem dictis membris hunc unguem applicandum cenſeo, ſed cordis etiam regioni apponendum ſuadeo. Quamuis enim in hoc morbo cerebrũ primariò afficiatur ut inſtrumentale, tamen etiam cor per ſympathiam affici certum eſt. Cui ſi ſuccurratur eodem ungue, eximiè operam ſuam præſtat ad expellendam craſſam illam materiã, quæ cerebri meatus occupans hunc morbum facit. Huius vnguis raſuram ipſe dedi, & ab alijs cum felici ſucceſſu datam ſcio epilepticis pueris cum aqua liliorum conuallium, aut ſpicæ, quam lauendulam uocant. Hic locus mihi in memoriam reuocat, non uulgaria quędam contra eundem morbum remedia, quæ communis utilitatis cauſa huc afferam. Inter omnia primas tenet hic puluis: Recipe caluariæ humanæ ſiccatæ, & uſtæ unciam unam, raſuræ ungulæ alcis iuſto tempore cæſæ, cornu ceruini uſti ana drachmas duas, uiſci quercini, granorum pæoniæ, rad. pæoniæ maris mun- G datæ, rad. tormentillę, rad. & ſem. diptami albi ana drachmam unam & ſemis, ſem. antherę, atriplicis ana ſcrupulos duos, coralli utriuſque præparati, eboris recenter raſi, margaritarum præpapatorum ana drachmam unam, fol. auri num. xxx. ſpinarum piſcium unciam ſemis, ſacchari albiſſimi uncias duas, miſce, & terantur omnia ſubtiliſſimè in lapide porphyrij, & fiat puluis, qui uocetur epilepticus: detur ex eo ad ſummum drachma una cum iulep. viol. aut cum aqua liliorum cōuallium, aut florum tiliæ, aut ceraſorum. Ego aliquando cum felici ſucceſſu exhibui puero epileptico puluerem ex æquali portione raſuræ iſtius vngulæ, rad. pæoniæ maris, & ſuccini candidiſſimi cum aliqua ex iam dictis aquis. Experientia etiam compertum eſt hunc vnguem ſuffocatis mulieribus præſentiſſimè ſubuenire. Nam quotieſcunque parum raſuræ huius addita eadem portione Zedoariæ cum aliquo conuenienti liquore datum eſt ſuffocatę mulieri, felicem ſucceſſum cum magna laude inuenerunt medici, quapropter Prutheni medici non contemnendi compoſitis medicamentis nõ ſolùm ad epilepſiam, ſed etiam ad hyſterica dicta ſymptomata hunc vnguem addiderunt. Nec inſidias irem quo minus in vtroque affectu idem etiam præſtari poſſit, ſi pars huius vnguis alligaretur alicui membro ſuperiori, vbi manifeſtè arteriæ pulſus ſentitur, nec habenda eſt ratio dexteræ, aut ſiniſtræ partis hominis in applicatione, ſed rectitudo tantùm inſpicienda eſt, H quam habet ad cor pars illa, cui applicatur. Hæc de therapeutica huius ungulæ facultate ſufficiãt, nunc ad prophylacticam tranſeamus. Vt igitur aliquis tutus ſit ab eo morbo aliquid de ipſo ungue ſecum portare debet. Quot autem modis ad hunc finem quis portare debeat, etiam dicẽdum eſt: Qui ex hoc ungue annulum gerit circa digitum, qui minimo proximus eſt ſiniſtræ manus, liber creditur ab hoc morbo. Hunc modum approbant Pæoniæ artis non uulgares artifices. Si quis etiam fruſtulum ungulæ annulo inſeruerit, ac ipſum ita geſtauerit, ut unguis ſemper digitum illũ tangat, idem aſſequetur. Nonnulli etiã particulã huius unguis collo appenſam ita ut cõtinuo cordis regioni ſit cõtigua, gerere ſolent, neq; id ſine felici euentu, unde Prutheni multi unguis partẽ cordis figuram habentem tanquam monile aliquod collo pendens geſtare ſolent. Contra matricis quoque ſuffocationem hunc unguem præſentaneum eſſe remedium, & ab alijs audiuiſſe, & periculo facto me cognouiſſe fateor. Nam accerſitus, ut medicam manum adhiberem cuidã mulieri ſuffocationi oppreſſę, data huius unguis raſura cum radice zedoariæ alijſque auxilijs ex arte adhibitis optatum finem cum honore ſum conſecutus. Cùm præterea intelligerem eandem ſæpe numero eo ipſo morbo tentari, ut partem huius unguis collo appenſam iugiter portaret iniunxi,

quod

A quod cùm ſedulo feciſſet, quamdiù ego interfui tribus nempe menſibus ſemper moleſtia caruit. Sed ſi quis cùm applicat, & exhibet hunc vnguem ſpe, & ſine fruſtratur aliquando, quæſo ne aut mendacij notam mihi inurat, aut vngui omninò detrahat, verùm rationem in cõſilium adhibeat, & meminerit morbum ipſum quando diutino tempore inueterauit, & altas radices egit, difficillimè euelli, licet opportunè per ſe adhibeantur remedia, aliquando etiam vnguis ipſe eſt virtutis expers, aut quia antiquitas, quę omnia conſumit, illam perdidit, aut quia idoneo tempore vnguis non eſt abſciſſus. Non erraret etiam ſi quis fruſtratæ ſpei cauſam conferret in immoderatam, & ęrumnoſam ęgri victus rationem Si quis modò à me quæreret, qua facultate partes huius animalis, quas recenſui agant in corpora noſtra, an qualitatibus primis, vel ſecundis, vel à tota ſubſtantia, quam proprietatem occultam, ſeu formam ſpecificam appellant, facilè reſpõderem: ipſas agere à tota ſubſtantia, quod enim non agant à primis qualitatibus, paucis probatur; cùm enim hę partes temperamento frigidæ ſint, ac ſiccæ, ab his effectus ſimilis effluere non poteſt: non quia frigidæ, alioquin contra medicos canones frigidus morbus curaretur à ſimili; non quia ſiccæ quandoquidem ipſarum tanta quantitas non exhibetur, quæ morbi cauſam exiccare valeat. A ſecundis B quoque ipſarum qualitatibus nempe duritie, aut mollitie hunc fugari morbum non tutum eſt aſſerere; non quidem à duritie, quam obtinent alioquin oſſa eiuſdem animalis duriora contra eundem morbum efficaciora eſſent, quod compertum non eſt: præterea ab his qualitatibus per ſe nulla prouenit actio. Sumpto igitur argumento à ſufficienti partium enumeratione, ſtatuendum eſt ex modo compoſitionis, & commixtionis talis ſucci cum tali materia congenitam eſſe ipſis animalis membris qualitatem hanc, ſiue formam ſpecificam, à qua ſola propellitur hic ſacer morbus, non aliter ac lupinum hepar hominis hepati indurato eximiè medetur à tota ſubſtantia, non ſecundum vnam, aut alteram qualitatem, &c. Vt autem antea dictis adhibeatur fides ſciant omnes me hæc omnia, quæ ſcripſi à probatiſſimis medicis, & ab alijs non vulgaris famæ, & doctrinæ viris priùs accepta partim multis experimentis cum felici ſucceſſu comprobaſſe, partim comprobata ab alijs audiuiſſe. Hæc itaque omnia Apollonius Menabenus. Scribit verò etiam Geſnerus non rarò profuiſſe annulum ex hoc vngue amuletum geſtare epilepſiæ, ſæpius tamen id fruſtratentatum, alioſque cauſam in morbi diſcrimen reijcere, ſe verò, animi perſuaſionem ſuperſtitioſis C rebus magis minuſve, aut nullo modo confiſam effectus rerum maximè variare credere; Vtcumq; eſt tam altas hæc perſuaſio radices in animis hominum egit, vt multos diuerſis temporibus vngues in plurimas laminas deſſectos amicis petentibus coactus fuerim communicare. De hac fera elogans, & peracutum Andreæ Alciati epigramma eſt, & à nobis minimè ſilentio premendum cum lemmate, NVMQVAM PROCRASTINANDVM.

Vnguis qua vi agat.

Emblema.

Alciatæ gentis inſignia ſuſtinet alce,
Vnguibus & μηδὲν fert ἀναβαλλόμενος.
Conſtat Alexandrum ſic reſpondiſſe roganti
Qui tot obiuiſſet tempore geſta breui?
Nunquam, inquit, differre volens, quod, & indicat alce
Fortior hæc, dubites, acyor annè ſiet.

Familiæ ſuæ gentilitium ſtemma hoc emblemate proponit, & explicat Alciatus: Alciatos enim ab alce fera nuncupatos, à fortitudine nimirum & diligentia commendabiles tacitè indicat, ſumpto argumento: ab alces feræ natura, quæ vt ex præcedentibus conſtat equi robore, cerui ſceleritate H commendatur; quod quidem appoſitè illuſtrat eleganti Alexandri apophthegmate, qui quęrenti qua tandem via tanta ſibi adeo celeriter comparaſſet, reſpondit (quod vnguibus alces inſertum in emblemata legitur) μηδὲν ἀναβαλλόμενος, nihil differendo, aut recraſtinando. Siquidem optima, & accommoda eſt belli feſtinatio, quo fit, vt, qui imperant quo rerum difficultates, quæ nonnihi remorando vltrò ſeſe offerunt, arcere facilius poſſint, eò pede citiſſimo neceſſe ſit properare, eam enim ob rem Alexander ab omnibus fermè laudatur, quod ſua præcipiti in rebus agendis cura, & induſtria principum omnium celeritatem multis quaſi ſtadijs anteuerterit. Narrant enim pedites ſic inſtituiſſe, vt ſua celeritate equorum curſum adæquarent, ipſe ne quidem ſibi parceret, noctes vt plurimum inſomnes traduceret, ſeq; crepitaculo excitaret ſi quando ſomno corripi ſe ſentiret, quo maximè vigilandum eſſe intelligeret. Emblema aliud Camerarij inſcriptum, ET INFIMA PROSVNT.

Alciati vnde dicti.

Alexander à celeritate laudatus.

Vilior haud pars eſt alci, nec dignior vngue,
Ergo etiam paruis, gratia magna data eſt.

Quæ ſit in vnguibus vtilitas abunde indicatum eſt, diſcere autem inde debemus ſępe etiam humilia, & abiecta, atque contempta non exiguam in ſe vtilitatem continere, quare Plinius rectè dicit: Nihil tam paruum eſt, quod non gloriam parere poſſit.

Lib. 15. cap. 14.

DE RHINOCEROTE.

Cap. XXXIII.

Ordo & nexus cum ſuperioribus.

SEPTEM animalia *Monocerota*, ſiue vnum tantùm cornu habentia viri eruditi
obſeruarunt, præ alijs Iacobus Dalechampius animaduerſionibus Plinianis lib.
11.cap.37. His adnumerant *Rhinocerotem* plerique. Ipſe Plinius loco laudato;
Sunt, inquit, cornua *alijs* animantibus quadrupedibus *Singula, & hæc medio capi-
te, aut in naribus*. Quod tamen quàm rerum ſit, nos in ſequentibus diſcutiemus.
Malè Albertus Magnus Rhinocerotem & monocerotem idem animalis genus lib.22. de anima-
lib. iudicat, & cum alij ſequuti, nec minùs imperitè quidam negant vllum eſſe vllibi in rerum natu
ra Rhinocerotem; quando & belluam multi deſcripſerint veteres, recentioreſque, & in theatro ali-
quoties populus Romanus ſpectauerit. Nec vllum animal eſſe reor, cuius natura, & deſcriptio ma
gis ſit in lubrico, incertoque. Conſulendi ſunt Bellonius, Geſnerus, Ioachimus Camerarius, Ange-
lus Politianus cap.56. Miſcellaneorum & alij, qui non ſunt mihi ad manum. Etymon illi à cornu,
quod ex naſo pullulat, quod infrà quale ſit, videbitur: Et licet ſecundum nonnullos duo habeat

Error inſignis nonnullorum.

cornua, vnum in naſo, alterum paulò ſuprà in frōte, aut vt non nemo exiſtimat, in humero dextro,
tamen quia prius eſt longius, fortius, vtilius, ab eo ſumpſit appellationem; Sed hæc infrà fuſius.

SYNONYMA.

Piſcis.

HOC nomine veniunt, piſcis, auis, quadrupes fera; *rhinoceros piſcis*, plerumque in
mari rubro capitur, & vix aliud tributi genus ab incolis illius fractus, Abyſſinorū
regi pēditur, vt ex Aluaro Bermudeſio ex alijs auctoribus Samuel Purchaſius lib.
7. peregrinationis Africanæ exequitur cap.4. Martinus Frobiſſerus ſuſcepta in A-
mericam peregrinatione ſub annum ſalutis reparatæ 1576. cum Oceanum Septē-
trionalem menſe Iulio glacie conſtrictum, & tranſitu perdifficilem inueniſſet, ibi cōſiſtere coactus
multos piſces frigore, vt putatur, enectos reperit, & in his *rhinocerotem* ingentē inter ingentes gla-
ciei montes fluctuantem, *rotundum inſtar hiſtricis, duodecim pedes longum, cornu duabus vlnis ex-
tenſo, minus duobus digitis, è naſo extuberante, quod rectiſſimum ijs viſum eſt, qui viderunt, eodem-
que modo, ac pæne forma pari cum ijs, quæ Venetijs, ac Diui Dionyſij ſpectantur, pars ſumma reſecta,
aut fracta erat, cui araneæ impoſitæ ſtatim expirarunt, id Angliæ Reges Vindſoræ inter pretioſiſſima
aſſeruandum collocarunt*. Verba ſunt Caſparis Enſij Luſitani lib. 2. hiſtor. Indiæ Occident. cap.26.

Cornua Rhinocerotis reperta.

Relatum eſt à rerum Britannicarum Scriptoribus ſub annum 1588. inuentum huiuſmodi cornu in
littore Sudouolgio ab imperita muliercula, diuenditumque exiguo pretio, poſtea vſui magno fuiſ
ſe, vt in litteris retulit Robertus Salmonius de actis ſui æui. Sed & piſcis iſte eodem nomine varia
deſcriptione apud modernos audit Geographos; nam quæ in terra viridi in nouo orbe cornua ſūt,
longè figura diſſident ab illis, quæ in mari rubro frequenter viſuntur, vt Ludouicus Vrreta Fran-
ciſcanus exquirit lib.1. hiſtor. Aethiop. pag.247. Nuper ante annos decem Thomas Button, & Ro-
bertus Baffin in Inſula Fœminea in Atlantica deprehenderunt totam incolarum opulentiam con-
ſiſtere in iſtiuſmodi cornibus, quibus maxima virtus aduerſus quælibet venena, vt fuſiùs habetur
peregrination. Americæ lib.8. cap.3. Obſeruaui etiam in inſula Ramea, & toto maris adiacentis
tractu inuſitatum noſtro hoc orbe piſcem memorari, quem *bouem marinum* nominant, cuius ma-

Bos marinus.

gnitudo bouem quemlibet æquat, aut ſuperat, corio duplo craſſiore, duo dentes elephantinos refe-
runt, etſi paulò breuiores, cornu è naribus excreſcente, cuius incredibilis aduerſus quælibet toxica
vis eſt, ſi vera ſunt, quæ tradidit Iacobus Chartier in Noua Francia.

Auis.

Rhinoceros auis volatu admodum pernici, & incitato fertur, *corporis magnitudine aquilam ſupe-
rare, roſtro incuruo, quatuor pedes longo, inter oculos cornu extante, quod nigra linea continuo produ-
cta diſterminatur. Eſt auis crudelis, & immanſueta, ſequiturque exercitus, & cadaueribus depaſci-
tur. Viſa eſt vna à Luſitanis enauigato mari rubro, cùm Solimanus Eunuchus claſſem circumduce-
ret, eadem virtus huius cornu, ac quadrupedis*, vt narrauit Ludouicus de Vrreta lib.1. hiſt. Aethiop.
pag.344. Recolo ſub annum 1595. *in Guianu viſam auem, & Gualthero Ralæo in portu Morequito*

Tuba ex cornu.

oblatam à rege Armadillam, ita indigenæ vocant, *cuius pennæ ita diſpoſitæ, vt loricæ ſquammas refe-
rant*, excreſcente longo cornu, quo illi vtuntur pro tubis. Petrus Martyr Decad.3. lib.6. *Roſtrum
cius*

A *eius porcino non eſſe longius, & ſub terra, vt talpam viuere, interdum etiam altum volare, carnē eſui*
non inſuauem, cornu præcipuum antidotum haberi prodidit Monardus author verax cap. 37.

Rhinoceros quadrupes fera nobis hoc opere eſt deſcribenda, quam ſolam veteres, nec omnes quidem illi cognouerunt, *auem* eo nomine, & *piſcem* penitus ignorarunt. Nos ſuccintè de fera acturi à naturali deſcriptione exordium ducemus.

GENERATIO, ET COITVS.

GENERATIO eius qualis ſit C. Plinius expreſſit lib. 10. cap. 63. *Coitus aduerſus*
Elephāti, Camelis, Tigribus, Lyncibus, Rhinoceroti, Leoni, Daſypodi, Cuniculis, qui-
bus auerſa genitalia. Eodem ferè tenore C. Iul. Solinus cap. 40. polyhiſtor. *Auerſi*
coeunt nec hi tantùm, Leones, ſed & Lynces, & Cameli, & Rhinocerotes, & Elephan-
ti, & Tigrides. Siue ille Plinium tranſcripſit, ſiue illum Plinius fontem, à quo hauriret,
B habuit, alter certè ab altero diſſidet, nam Daſypodi, & Cuniculi ab iſto omittuntur, ab eo e-
numerantur, & minùs incurioſus vtroque eſt Ariſtoteles lib. 5. de hiſtor. animal. cap. 2. οὐ μὲν ὁμοίως
γε πάντα πλησιάζουσι ἀλλὰ τὰ μὲν ὀπισθουρητικὰ συνίοντα πυγηδὸν, οἷον λέοντες, καὶ δασύποδες, καὶ
λύγκες. *Verum non omnia ſimili modo coniunguntur, ſed quæ retrò vrinam emittunt, auerſa coeunt,*
vt leones, lepores, lynces. Ita vertit Theodorus Gaza imperitiſſimè: nam Δασύποδες non ſunt lepo-
res, ſed diuerſum longè animal, quod Latinum nomen non habet. C. Plinius lib. 8. cap. 55. *Lepus*
omnium prædæ naſcens, ſolus præter Daſypodem, ſuperfętat. Sed & ipſe Philoſophus lib. 1. hiſtor. a-
nimal. cap. 1. ad finem, ἔλαφος, λαγὼς, δασύπους. *Ceruus, Lepus, Daſypus.* Ibi æquali inconſideran-
tia idem vertit, *Cerui, lepores, cuniculi*, cùm vertere debuiſſet, *Ceruus, Lepus, Daſypus.* Idemque
error in tranſlatione eiuſdem de opere lib. 3. cap. 12. & lib. 8. cap. 28. Sed & apertiſſimè hæc ani-
malia diſtingui probant apud Athenæum lib. 9. verſus cultiſſimi Archeſtrati, Callicratis Comici,
Alcæi, Ariſtophanis, Xenophontis, & aliorum. Verùm ad generationem redeo Rhinocerotis, de
qua nihil Ariſtoteles, Aelianus, Phile, nec Agatharcidas, nec quiſquam Græcorum, quod ſciam,
C vt appareat nuſquam perfectam huius animalis cognitionem haberi. Nam nec quot cōcipiat, aut
pariat, quamdiu viuat, aut qua cura fœtum educet? apud vllum deprehendi.

Coitus auerſus.

Diſſidēt Latini a Gręcis.

Gazæ error.

NATVRA, DESCRIPTIO,
ſexus, locus.

FERAM iſtam Ariſtoteles notam non habuit, ieiunè, præter morem ſuum deli-
neauit C. Plinius lib. ſeptimo cap. vigeſimo. *Rhinoceros vnius in nare cornu, alter*
hic genitus hoſtis elephanto, cornu ad ſaxa limato pręparat ſe pugnę, in dimicatio-
ne aluum maximè petens, quam ſcit eſſe molliorem, longitudo ei par, crura multò bre-
uiora, color buxeus. Remiſsè, ac parcè ille, quod parua admodum eo adhuc ſæculo
iſtius quadrupedis Romanos attigiſſet notitia, nec qcquā Iuba Mauritaniæ Rex,
D cuius authoritati plurimum Plinius defert, ſuper eo prodidiſſet, vberius Agatharcides polyhiſtor.
excerptis Hiſtoricis apud Photium Patriarcham Bibliothecæ Codice 250. Cuius antiqui Scripto-
ris verba ex lib. primo de mari rubro cap. trigeſimoſexto, appoſui ex verſione Laurentii Rhodo-
manni, nam Græcus Codex non eſt ad manum. *Rhinoceros vaſtitate quidem non minor, ſed altitu-*
dine inferior eſt Elephanto, buxique refert colorem, pellis etiam contactu tenuior, is repandum in na-
ribus fert cornu, ad ferri vim, & rigorem proximè accedens, quo cętero quidem tempore, ad quamcun-
que approximet cautem, limato, pręcordia verberat impetens, ſed in dimicatione cum elephanto (cum
hoc enim de paſcuis continuas habet conflictationes, ac capitales luctas) *ventrem ſubit, & perru-*
pto carnium ambitu exanguem facit, plurimique Elephantum ita exanimati cernuntur; at ſi aluum
contingendi copia non datur, contra ipſe à proboſcide, & dentibus ictus, varijs modis amittit vires, &
deficit, quia robore, & vi ab illo permultum differt. Concordes illi ſanè, ſed non parum ab illorum
ſententia diſſident, qui res Americæ exequuti ſunt: Nicolaus de Comitibus Venetus in itinerario
ſuo ad Indos. In Mangi prouincia *Rhinoceros ſuillo capite, bouina cauda, in fronte cornu geſtat non*
breuius bipedali longitudine, Elephantino eſt colore, cum quo illi perpetuum bellum. Cornu huiuſmo-
di in pretio eſt apud omnes, quod venenatis rebus remedio eſſe cenſeatur. Hæc tam ſunt aliena à de-
ſcriptione veterum, vt aliud illud animal eſſe, ac Monocerotem verius, quàm Rhinocerotem ſu-
ſpicari iure liceat; ita cenſuit Simon Maiolus vir litteratiſſimus Dier. Cunicular. colloq. ſeptimo.

Neoterici diſſident à priſcis.

Quale cornu, & quotuplex?

Nec minor eſt diſſenſus de cornu, nam laudati hactenus vnum ei tantùm cornu adſignant, Pauſanias, grauis, & fidelis Scriptor, duo, *alterum inſigni magnitudine de naribus extans, alterum quod ſupernè erumpit, exiguum quidem, ſed validiſſimum.* Adducit ſanè me locus ille, vt de ſuccincta relatione C. Plinij iterum querar, & exiſtimem quibuſdam Rhinocerotibus duo eſſe cornua, ſed non omnibus; nam nec veriſimile Agatharchidem cum Plinio, & alijs infrà citandis, hoc tam ſupinè neglexiſſe, nec locus M. Martialis Coqui explicari poteſt, niſi duo cornua admittamur, ita enim libro ſpectaculorum epigr. 22.

Namque grauem gemino cornu ſic extulit Vrſum.

Pulchrè deſcribit Oppianus Cilix lib. 2. Cyneget. V. 552, ſed inaudita ab alijs ratione, quod ſciam, Sexum in eo animante ſequiorem non eſſe, nec in ſpecie fœminam eſſe, quæ pariat, concipiatve: verba eius ſunt,

Ρ᾽ινόκερως δ᾽ ἔρυγος μὲν ὕ῎φυ δέμας αἰθυκτῆρος
οὐ πολλὸν μείζον, ὀλίγον δ᾽ ὑπὲρ ἄκρια ῥινὸς
Ἀντέλλει κέρας, αἰνὸν, αἰκαχμένον, ἄγριον ἄορ
κείννῳ κεν χαλκόν τε διατρήσειεν ὀρούσας
οὐτήσας, βριαρήν τε διατμήξειε χαραδρὴν
κεῖνος, καὶ σθεναρῷ περ ἐφορμηθεὶς ἐλέφαντι
Πολλάκις ἐν κονιήσι νίκην τοιοῦτον ἔθηκεν
Ἠρέμα δὲ ξανθοῖς ἐπὶ καλλικόμοισι μετώποις,
καὶ νώτῳ ῥαθάμιγγες ἐπήτριμα πορφύρουσι.
Πάντες δ᾽ ἄῤῥενες εἰσὶ, καὶ οὔποτε θῆλις ὁρᾶται,
καὶ πόθεν οὐκ ἐδάην, φράζω δ᾽ οὐχ᾽ ὡς δεδάηκα
εἴτ᾽ οὖν ἐκ πέτρης ὀλοὸν τόδε φῦλον ἐπῆλθεν,
εἴτ᾽ αὐτόχθονες εἰσὶν, ἐπαντέλλουσι δὲ γαίης,
εἴτε πρὸς ἀλλήλων, τέρας ἄγριον, ἐκφύονται.
Νόσφι πόθων, καὶ νόσφι γάμων, καὶ νόσφι τόκοιο.

Ea ſic Latinè ſonant, nam vulgata verſio haud quaquam conſona Græcis

Rhinoceros autem Oryge, aſino Indico, *eſt corpore impetuoſo*
Non multo maior, paruum vero ſupra ſummitatem naſi
Surgit cornu, graue, acutum, indomitum telum:
Illo ferrumque penetrarit impetu facto
Vulnerans, ſolidumque diſſecuerit ſaxum.
Sæpe in pulueribus mortuum ipſum proſtrauit,
Senſim verò in ruffa, & pulchricoma fronte,
Et in dorſo maculæ confertim purpuraſcunt.
Omnes verò mares ſunt, nec vnquam fœmina conſpicitur,
Et vnde naſcantur non noui, loquor non tanquam ſciam,
An ex petra pernitioſum hoc genus prodierit;
An ex terra geniti ſint, exiſtantque è tellure,
An ex ſeſe mutuo, portentum horrendum, procreentur,
Sine amoribus, & ſine nuptijs, & ſine puerperio.

Perierunt multi veteres auctores

Multa ille ab alijs prætermiſſa nos in iſto quadrupede docet, vt reor ſanè, quod viſum ſemel animal ad ſui explicandam naturam multos vtriuſque linguæ auctores excitarit, ita ſuadet Claudius Aelianus lib. 17. de animalib. cap. 44. Ρινοκέρωτος εἶδος γράφει τις ἕωλον ἐστὶν, ἴσασι γὰρ καὶ ἑλλήνων πόλλοι, καὶ Ρ᾽ωμαίων τεθεάμενοι, τὰ δ᾽ ἴδια αὐτοῦ κατὰ τὸν βίον εἰπεῖν, οὐ χεῖρον ἐστὶν. In primis verbis latet mendum, ideo reſcribendum εἶδος γράφειν μὲν, & ſic ſenſus conſtat. Petrus Gillius vertit: *Rhinocerotis figuram deſcribere, nimis frigidum eſſet, cùm Græcorum permulti, & Romanorum qui illum viderint, eius formam planè ſciant, at enim vim, & naturam eius actionum exponere alienum non eſt.* Sed vereor ne illi perierint, nec ad nos peruenerint. Et certè multum Oppianus ab alijs differt, nam aſino Indico, ſeu orygi tantùm magnitudine parem vult, cùm alij æqualem Elephanto extollunt: Quæ illi eſt ruffa frons, & dorſum maculis purpureis diſtinctum, aliis eſt color buxeus: Omnes mares eſſe fidem omninò ſuperat, tam vaſtum animal ſine ſemine, aut coitu poſſe prodire: Et tamen id probat exemplis idem Aelianus.

Ἤδη καὶ διεροῖσιν ἐν ὑγροπόροιο θαλάσσης
Βένθεσιν, αὐτόῤῥεκτα φύει, καὶ ἀμήτορα φῦλα
Ὄστρεον ἠπεδαναίτ᾽ ἀφύαι, κόχλων τε γένεθλα
Ὀστρακάτε, στρόμβοιτε, τὰ, τε ψαμάθοισι φύονται.

Ita verſa concipiuntur.

Iam etiam in humidis vndoſi maris
Gurgitibus, à ſeipſis facta naſcuntur ſine matre ſæcula,
Oſtreum, imbelleſque apuæ, cochlearumque genera
Teſtaceaq́, conchyliaq́, & quæ in arenis naſcuntur.

Commentum hoc ab ignoratione naturæ, vt puto, profluxit, non aliter quàm *hyænam alternis* [*annis marem, alternis fœminam fieri, & ſine coitu parere vulgus credit*. Plin. lib. 8. cap. 30. & lib. 28. cap. 8. & tamen illud negante Ariſtotele lib. 3. de generat. animal. cap. 6.] aſſerere non dubitarunt plerique veterum, & in his Aelianus diſertus, & Phile lib. de proprietate animal. cap. 43.

Error ab gnorantia.

Ἄῤῥην μὲν ἦν ὕαινα τὸν χθὲς ποῦ χρόνον,
θῆλος δὲ τὸν νύν.

Hyæna quæ mas pridie videnda erat
Nunc fœmina eſt.

Auget ſuſpicionem ignorantiæ antiquorum, & firmat ſententiam meam vel illud præcipuè, quod pauci explicant qua regione potiſſimùm Rhinoceros proueniat, aut ubi gentiū uiuat? Paulus Diaconus Epitomaſtes, Feſti Pompeij lib. 16. *Rhinocerotem quidam eſſe aiunt bouem Aegyptium* falsò planè, nec unquam in Aegypto uiſus ille, niſi fortuito caſu illatus, ut ex Strabone infra patebit; Alij *Aethyopicum quadrupedem* contendūt ex loco Pauſaniæ in Bœoticis, ſiue *Taurum* uocari, quod erroneum, nam ibi loci ait ille in Aethyopia taurum eſſe, qui ob ſimilitudinem cornu ab ignaris appelletur *Rhinoceros*. Relinquitur ergo certum & in Africæ deſertis, ubi *Elephanti* ſint, ibi & Rhinocerotes eſſe, & in India, quod nouo orbe detecto patrum noſtrorum memoria rerum eſſe eſt deprehenſum. Anton. Fernand. Soc. Ieſu. epiſt. datis anno 1610. in Abaſſia regno reperiri ait. Peregrin. lib. 7. cap. 6. Et in Aſiæ multis locis hodie uiſitur, maximè in regno Bengala. Vide infrà in ſpeciebus uarijs.

De loco non conuenit.

CORNV, ET PVGNA cum Elephanto.

NONNIHIL ſuprà de cornu obiter attigimus, hic fuſius idem pertractandum; Nonnulli ergo unum ei tantùm cornu adſignant, præter naturalium rerum auctores Septimius Florens Tertullianus lib. 3. contra Praxeam. *Non vtique deſtinabatur Rhinoceros vnicornis, nec Minotaurus bicornis.* Non omnes iſtum ſequūtur, ſed & Martialis duobus illum cornibus deprœliari, loco ſuprà laudato, aſſeruit, quod Angelus Politianus *geminum illud cornu ad Vrſum* retulerit, ut ſit *Datiuus*, ut ipſe loquitur, ferri non poteſt; Vrſus enim cornua non habet: ad ipſum Rhinocerotem geminū cornu ſpectare docent uerba Pauſaniæ loco proximè ſupra laudato. ὅτι σφίσιν ἐπ᾽ ἄκρα τῇ ῥινὶ ἐν ἑκάστῳ κέρας, καὶ ἄλλο ὑπὲρ αὐτὸ οὐ μέγα, ἐπὶ δὲ τῆς κεφαλῆς οὐδ᾽ ἀρχὴν κέρατα ἐστὶν. *Quoniam illis in ſumma nare ſingulis vnicum cornu, tum aliud ſuprà non magnum, verùm in capite, ne initio quidem cornua.* Vtrūq; hoc cornu in capite, ſecūdū Martialem, & Pauſaniam; at quidam *in humero dextro cornu illud ſecundum, & breuius eſſe* contendūt Indicar. rerū relat. lib. 3. c. 7. Domitiū Calderinū teprehendit Angelus Politianus, defendit uiriliter Iacob. Mazzonius lib. 1. defenſ. Dant. c. 35. Vtcumq; ſit, cornu, quod è nare ſurgit, & nomen tribuit, & à uirtute præcipua extollitur, quod ut Monocerotis cornu uenena propulſet, auctores ſupracitati, Phile lib. de propriet. anim. c. 36. Io. Tzetzes hiſtor. Chiliad. 5. c. 7.

Pugna Grāmaticorum.

Τὸ κέρας τούτου κόπτουσιν, ἀντιπαθὲς φαρμάκοις
Τὸν θῆρα δὲ φιλόκερων ἐῶσιν ἀποτρέχειν.

Paulus Laciſius Veronenſis uertit benè.

Cornu huius incidunt, venenis contraria vi præditum
Feram autem ſpoliatam cornu ſinunt aufugere.

Sunt porrò alij, qui fabulas meras putāt, quicquid de cornibus Monocerotis, aut Rhinocerotis dicitur, nec quippiam uirium ijs ineſſe ad uenena depellenda, aut indicāda, omniaq; ea, quæ Principes pleriq; inter pretioſiſſima aſſeruant, fictitia eſſe, ut quòd habent Rex Britanniæ ad Vindſorę, rex Galliç ad Diui Dionyſij, Veneti ad Diui Marci, quodq; Clemens VII. Pontifex Regi Franciſco donauit, quodq; in direptione ædium Petri Medicæi Florentiæ à Gallis occupatū memorant Paradinus, & Paulus Iouius lib. 18. hiſtor. talem enim uirtutem illis ineſſe nec ueteres ulli prodiderunt, & negant noſtro æuo docti: aut ſi quid mirabilium in ueneno detegendo ab illis fieri compertum ſit, id non naturæ ipſorū adſcribendū cenſent, ſed antidotis quibuſdam, ex quibus cornua iſta

Vis venena pellendi an inſit?

Negant antiqui, & docti quiq;.

temperentur, & manu fiant, quod in Iudæi cuiuſdam artificio manifeſtum volunt, qui tale cornu Reip. Venetæ vendidit. Sed vt de virtute illa venenum extinguendi, depellendique incertum, ita illud exploratiſſimum cornu Rhinocerotem vti cùm pugnam cum Elephanto init. C. Plinij locus corruptus eſt lib. 18. cap. 1. *cùm arbore exacuant, limentque cornua Elephanti, & ſaxo Rhinocerotes & vtroque apri dentium ſicas*. Legendum eſt plano, apertoque ſenſu. *limentque cornua Elephanti, & ſaxo Rhinocerotes, & vri, & apri.* Eodem enim pugnæ genere vti *Rhinocerotem*, & vrum, dicetur infra. Denique omnem hunc inter feras iſtas inimicitiæ naturalis, & pugnandi ritum expreſſit Cl. Aelianus lib. 17. cap. 44. Latini interpretis verba ſufficient: *In ſumma nare, cornu gerit, cuius mucro acutus exiſtit, ex eoque nomen traxit, neque ipſum illud in robore concedit ferro, quod quidem ipſum, cùm eſt contra Elephantum pugnaturus, ſaxis exacuit, & limat. Cætera non ei paria cum Elephanto, nam hic & proceriſſimus eſt, & fortiſſimus. Cornu igitur cuſpidato Elephanti crura ſubiens, aluum diſcerpit, & lacerat, iſque effuſo ſanguine decumbit; pugna eorum eſt de paſtionibus, pro iiſque tuendis multi mori dicuntur. At ſi aluum non præoccuparit Rhinoceros, ſed inter hunc conatum ab Elephanto præueniatur, illius proboſcide apprehenſus, attrahitur, & retinetur, & dentibus ceu ſecuribus conſcinditur, ac tametſi eius pellis ea exiſtat firmitate, vt ægrè iaculo penetrari queat, tamen tam violentus eſt Elephanti impetus, vt eam traijciat.* Hinc ille fortè à pellis duritia nomen videri poſſet mutuatus, nam Græci vt ῥῖνα *naſum*, ita ῥινὸν *pellem* appellant; pugnat tamē cum Plinio Aelianus: nam iſte duriſſimū huic, & vix iaculo penetrabile corium attribuit, ille multo tenuiorem Elephantinæ pellem ac delicatiorem adſignat. Sed parum intereſt, dummodo vtriuſque belluæ natura, pugnamque ineundi ratio conſtet, & percipiatur.

Etymon nouum.

QVANDO PRIMVM in Europa viſus.

Pugna Hiſtoricorum.

EXOTICVM eſt, peregrinumque animal, nec æuo Ariſtotelis Græcis, nec Romanis quidem ante annum Vrbis conditæ *666.* cognitum, ſed per quos Italiæ mōſtratum, aut cuius opera productum, inter antiquarios nō conuenit, quam controuerſiam tangit Cælius Rhodiginus lib. *16.* Antiquar. lection. cap. 15. Dio Cocceianus lib. 51. vult Auguſtum Octauianum, deuicta Cleopatra, cùm anno 12. triumphum de ea duceret, qui fuit Vrbis annus 725. Rhinocerotem omnium primum in triumphali pompa traduxiſſe, & publica ludorum ſolemnitate confeciſſe, θηρία κὶ βοτὰ ἄλλα τε παμπληθῆ, κὶ ῥινόκερως, ἵππος τε ποτάμιος, πρῶτον τότε ἐν τῇ Ῥώμῃ ὀφθέντα ἐσφάγη. Καὶ ὁ μὲν ἵππος ὁποῖός ἐστι, πολλοῖς τε εἴρηται, κὶ πολὺ πλείοσιν ἑώραται, ὁ δὲ δὴ ῥινόκερως τὰ μὲν ἄλλα ἐλέφαντι πῃ προσέοικε, κέρας δέ τι κατ' αὐτὴν τὴν ῥῖνα προσέχει, nalim προέχει κὶ διὰ τοῦτο οὕτω κέκληται. Vertit Franciſcus Sylburgius: *Multæ feræ, ac animantia* in triumpho Actiaco traducta, aut prælata, *& inter hæc Rhinoceros, & equus fluuiatilis:* Hippopotamum Latini Græca voce appellant, *tunc primum, & viſi Romæ, & occiſi ſunt. Equus ille quale ſit animal, multi tradiderunt, multo plures viderunt. Rhinoceros autem cætera Elephanto ſimilis eſt, cornu autem ex ipſo naſo prominens habet, & hinc nomen ſuum inuenit.* De vtroque animali falſum; nam Hippopotamus ludis Aedilitijs M. Scauri primùm populo Romano oſtenſus, Plinio auctore lib. 8. cap. 26. & Rhinocerotem primus Cn. Pompeius magnus ludis editis exhibuit, multis antequam naſceretur Octauianus annis. Idem Plinius lib. 8. cap. 20. qui cùm Romanus eſſet, & claſſis Romanæ præfectus, & ducentis annis, vt minus, ſæculo illi vicinior fuit, erraſſe Græculum in re peregrina facilè apparet. Adde, contra Dionem pro Plinio ſtare C. Iulium Solinum Polyhiſtor. cap. 43. *Ante ludos Cn. Pompeij Romana ſpectacula Rhinocerotem neſciebant*. Hanc ſententiam vt veriorem ſequuti viri graues. Anton. Coccius Sabellicus in paraphraſi ad Suetonij locum laudatum. Patrum etiam noſtrorum memoria Emanueli Luſitaniæ Regi oſtenſum, donoque datum Rhinocerotem recentiores Hiſtorici adnotarunt, & in his Laurentius Surius commentar. Rer. ſui tempor. ad annum 1513, & alij. Et qui hodie Americam nauigando explorarunt, frequenter feram ipſam vident, frequentius abiecta cornua, neglectim iacentia reperiunt.

Error Dionis.

A

VSVS IN SPECTACVLIS Romanis, & cruentus conflictus.

VSVS eius Romæ, niſi explendæ populi libidini, nullus; nam in eo, præter atrocem, cruentamque dimicandi naturam, nihil memoratu dignum, aut vitæ neceſſarium, deprehenderunt, itaque vt quæcumque alia animantia viſu rara, aut corporis mole horrenda, ita *Rhinoceros*, & in pompa Triumphali prelatus, & gladiatorijs ludis in arena theatri, aut Circo producebatur. Hoſtes ei componebant, & cum illo committebant, vt verbo proprio vtar, vel hoſtem ſuum naturalem, ſcilicet Elephantem, qui plerumq; ab illo ſuperabatur, vt ex ſuperioribus conſtat, & experientia nuper comprobatũ, cùm anno 1515. Emanuele Portuggalliæ rege ſpectaculum edente Vlyſipponę Elephantem poſt longum certamen B proſtrauit, vel hoſtes ei in ſpectaculo nulli, ita intelligendus eſt C. Suetonius in Auguſto cap. 43. *Solebat etiam citra ſpectaculorum dies, ſi quando quid inuſitatum, dignumve cognitu aduectum eſſet, id extra ordinem quolibet loco publicare, vt Rhinocerotem apud ſepta, Tigrim in ſcena, anguem quinquaginta cubitorum pro comitio.* Innocua hęc erant ſpectacula, nec effuſo ſanguine populus oblectabatur, ſed ſola oculorum voluptate erat contentus. At in cruento arenæ certamine aliquoties à Domitiano productus, ac cum Tauro commiſſus. Martialis coquus libello Amphiteat epigr. 9.

Elephãtem ſuperat.

Præſtitit exhibitus nuper tibi, Cæſar, arena,
Quæ non promiſit prælia Rhinoceros.
O quam terribiles exarſit pronus in iras?
Quantus erat cornu, cui pila Taurus erat?

Nullum animal ferocius eo, nec quod valentius in arena depugnaret. Culpant autem Martialem nonnulli ex Criticorum grege, quod belluæ iram tribuerit, ſed nec malè id ille, nec ſine exemplo fecit. Martian. Capella lib. 4. pag. 361 L. Seneca lib. 1. de Ira cap. 3. dixi ad Claudianum conſulatu Olybrij, & Probini in principio. Eodem opuſculo Martial. epigr. 22.

Ira bellue.

C

Sollicitant pauidi dum Rhinocerota magiſtri,
Seque diu magnæ colligit ira feræ:
Deſperabantur promiſſi prælia Martis:
Sed tamen is redijt, qui fuit ante furor.
Namque grauem gemino cornu ſic extulit Vrſum,
Iactat vt impoſitas Taurus in aſtra pilas.

Penultimum verſiculum liquet eſſe vitio librarij deprauatum, neque enim tam vaſto, & forti, cornutoque animali, ac eſt *Rhinoceros*, credibile videtur *Vrſum* oppoſitum, qui nec corporis mole, nec robore, nec armis ei vllatenus conferendus foret, quare refingendum

— *grauem gemino cornu dum ſuſtulit Vrum.*

Domitius Calderinus, & Angelus Politianus retinuerunt malè *Vrſum*, quum *Vri* natura vis, proprietas, illi loco potiùs conueniant: Plinius lib. 18. cap. 1. ſuprà à me correctus, & lib. 11. cap. 37 tam lata Vri cornua deſcribit, vt raró alijs poculis barbari ad Septentrionem vergentes vtantur, Seruius ad lib. 2. Georg. Eadem alij. L. Seneca Hippolyto Act. 1. Sc. 1.

Vrus hoſtis.

D

Tibi dant variæ pectora Tigres,
Tibi villoſi trrga Biſontes,
Latiſque feri cornibus Vri.

Hucuſque de indomito eius robore, pugnacitate, naturaque, attexui, pergo porrò.

CORNV QVALE.

INGENS auctorum diſſidium cogit hic ampliorem de cornu eius diſquiſitionẽ inſtituere, omnia enim ſunt in incerto. 1. Sunt qui duo, vt dixi, cornua ei affingãt, vt præter laudatos ſuprà, *Nummus Domitiani* repræſentatus à Pierio lib. 2. Hieroglyph. ad finem. Eucherius vetuſtiſſimus auctor. *Terribilis fera Rhinoceros, cui gemina in naribus cornua.* Et euicit pæne eruditorum conſenſus, vt duo cornua eam habuiſſe conſtet. 2. quo in loco hæc cornua, quave figura? Valde eſt ambiguum, in eodem Domitiani nummo cornua æqualiter, parique magnitudine è naſo excreſcunt, niſi fortè, quod credibi-

Nũmus Domitiani.

lius

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

lius eſt, formā illa Elephantis eſt, non Rhinocerotis, vt ſchema oſtendit, à Pierio ibidem loci E productum.

Alijs placet duo quidem eſſe cornua, ſed inæquali magnitudine, & illi in diuerſas ſententias abeuntes, Domitius Calderinus, & Theodorus Marcilius cornu maius in nare collocāt, minus in humero, Nonnulli demum maius cornu in naſo, minus in fronte, aliquo ſupra ſpatio, conſtituunt.

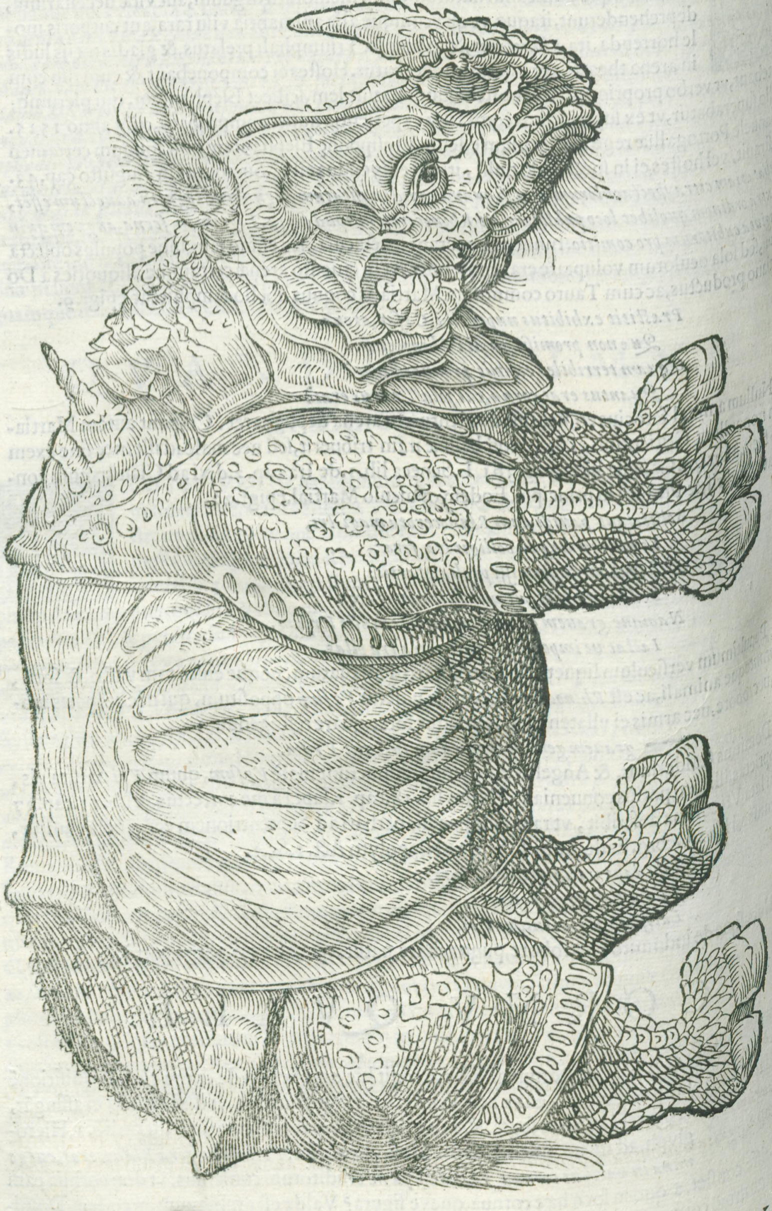

F

G

H

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

A Eſt & quorundam Doctorum opinio, & in his ſunt Ioannes Bodinus, & Conradus Riterhuſius comment. in lib. 2. Oppiani, qui cenſent maius cornu ſuprà, minus verò infrà eſſe, ſed nos arbitrio Lectoris, quid ſequendum ſit, relinquimus.

3. Nec minus difficultas eſt de forma ipſius cornu. Suprà obiter attigi *rectum* fuiſſe *inſtar tubæ, linea nigra tranſcurrente:* Alijs rectum quidem eſſe iudicatur, ſed ſine linea. ſunt viri clari, qui cornu illud incuruum, forma litui credunt fuiſſe. Præeat Artemidorus Geographus apud Strabonem lib. 16, cuius verba Latina ſunt, nam Græca non ſunt ad manum. *Rhinocerotes longitudine parum ab Elephantis exceduntur, quos Alexandriæ vidiſſe affirmat colore buxeo, Elephanti ſimilis, magnitudine Tauri, forma Apro proxima, præſertim quoad rictum, præter naſum, qui cornu quoddam eſt recuruum, omni oſſe durius, eo pro armis vtuntur, quemadmodum aper dentibus, habet enim duo cingula tanquam Draconum volumina dorſo vſque ad vterum circumeuntia, alterum iubam verſum, alterū ad lumbum. Hæc dicimus de eo, quia nobis viſus eſt.* Diodorus Siculus eadem ſcribit lib. 4 Biblioth. cuius verba, interprete Laurentio Rhodomanno, hæc ſunt: *Eſt animal, quod ab re Rhinocerotem vocant, par viribus Elephanti, magnitudine inferior, pelle duriſſima, colore buxi, in ſummitate naſi* B *cornu gerit, ſimum forma, durumque inſtar ferri, hoc pabuli cauſa cum Elephante certat: acuit enim ad ſaxa cornu, deinde cum Elephante congreſſus, ventrem grauiter ictum cornu, tanquam gladio proſcindit, hoc pacto pugnans, belluam exanguem reddit: Si vero Elephas illius ictum præoccuparit, proboſcide captum, cùm ſuperior ſit viribus, dentibus laniat.* Et cornu ille, & pugnam egregiè deſcribit.

Cornu forma.

Præſtantia.

Agatharchidas vetuſtiſſimus auctor. σιμὸν δὲ ἐπ' ἄκρων φορεῖ τῶν μυκτήρων κέρας, σιδήρῳ τὴν βίαν παραπλήσιον. *Repandum in naribus fert cornu, ad ferri vim & rigorem proximè accedens.* Ea etiam Latinorum ſententia eſt. C. Iulius Solinus polyhiſtor. cap. 63. *In naribus cornu vnicum, & repandum, quod ſubinde attritum cautibus in mucronem excitat, eoque aduerſus Elephantos præliatur, par ipſis propè longitudine, breuior cruribus, naturali telo aluum petens, quā ſolam intelligit ictibus ſuis peruiam.* Ita ergo, antea malè *ſolum* legebatur. Euincunt ergo tot illuſtrium, & antiquorū Scriptorum teſtimonia, vt exiſtimem non rectum, neque linea diſtinctum, ſed planè leniter inflexum, ac recuruum fuiſſe, ita tamen vt curuatura illa modica nulla ratione pugnam cum hoſte impediret, haud longè figura abſimili ab aprorum dentibus, vt arbitror, quando *Vrum* facilè eo C tollere potuiſſet.

CORNV VSVS IN BALNEIS.

MAxima in thermis, ſi vlla in re, Romanorum ſuperbia, nam & ingens in ijs apparatus, & ſumptus immodici, & quotidianus luxus. Q. Symmach. lib. 8. epiſt. 23. M. Plaut. Trucul. Act. 2, Sc. 3. Ad has Capſarij, ſeu quadrantariæ mulieres guttos habebant, in quibus oleum reſeruabant vulgaribus loturis idoneum. Vetus Scholiaſtes Iuuenalis ad Satyr. 3. V. 262, *Guttus ab eo, quòd guttam mittit, quem habent Capſarij*, Ipſe Satyricus ibi loci:

Iam lauat, & bucca foculum excitat, & ſonat vnctis
Strigilibus, pleno componit lintea gutto.

Vt gutto tenuioris fortunæ homines contenti, lautioribus cornu Rhinocerotis pro gutto erat.
D Vetus Scholiaſtes Iuuenalis ad Satyr. 7. V. 130. *Magno Rhinocerote, ideſt, magno gutto, quod ſicut Rhinoceros ſit ingentis naſi.* Ipſe poeta

——— *Matho deficit, exitus hic eſt*
Tongilli, magno cum Rhinocerote lauari.

Gutti balnei.

Ex cornu iſto guttus erat grādi pretio. M. Martial. lib. 14. epigr. 53. cuius lemma eſt *Rhinoceros*.

Nuper in Auſonia Domini ſpectatus arena
Hic erit ille tibi, cui pila Taurus erat.

Præcedentis epigrammatis lemma fuit, *guttus corneus*. Vt appareat ipſa Rhinocerotis, & bouis cornua, nulla facta mutatione, guttos facta. Ipſe Epigrammatarius;

Geſtabat modò fronte me iuuencus,
Verum Rhinocerota me putabas,

Erant paupere Republica gutti etiam fictiles, & lignei, vſibus domeſticis, & ſacris peragendis apti. M. Varro lib. 4. de lingua Latina. Aliqui hunc eum *Lecytho*, & *ampulla* confundunt malè. Tabula ſacrorum apud Bartholomæum Marlianum de Topogr. Vrb. Rom. C. Plin. lib. 16. cap. 38. *Curius iurauit ex præda nil attigiſſe, præter guttū faginum, quo ſacrificaret.* A. Gell. lib. 17. Noct. Atticar. cap. 8. *guttum, hominum oretenus imprudens, ac ſi ineſſet oleum, affert.* Et paulo poſt. *Aſpicit*

puer

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

E

Balnearia ex argento.

puer guttum atrocibus oculis,& concuſſum vehementiùs,iterum in ollam vertit. Sunt tamẽ qui per Rhinocerotem apud Iuuenalem intelligi contendunt labrum,in quo ſe lauarent,manifeſtè falsò: nam nec vllum cornu tam vaſtum,& ingens,vt homines capere poſſit: Deinde labra omnia ex metallis. L. Seneca epiſt. 86. *Sordidus*, inquit, *quiſpiam ſibi nunc videtur,niſi aquam argentea epiſtomia fuderunt*. Sic optimè Iuſtus Lipſius legit, licet Iacobus Cuiacius *Epitonia* malit. Æuo ergo diuite labra caldaria epiſtomia ex auro,argentoque quæ olim ex ære. Vlpian. I.C.L. XXV. ff. de auro & arg. leg, Claudian lib. 1. in Eutrop.

—— in argento lympham portabat alumna.

Phædrus lib. 4. fab. 63. *Limationem argenteam, Eunuchos glabros*. Vtrumque ritum ſignanter attigit Papinius Statius Neapolitanus lib. 1. Sylu. 5.

Nil ibi plebeium, nuſquam Temeſæa videbis
Aera, ſed argento felix propellitur vnda,
Argentoque cadit, labriſque tumentibus inſtat
Delitias mirata ſuas.

F

Ridiculus error Mercurialis.

Sed & diuerſum quippiam de *Rhinocerote* iſto apud Satyricum ſentit Hieronymus Mercurialis,eſſe ſcilicet probè naſatum, aut inſigniter peculiatum, qui impudicitiam profeſſus cum diuitibus ad ſpurcos vſus lauaretur;quod erroneum omnino,& à mente poetæ alieniſſimum; nam licet in eodem ſolio pudicus cum impuro aqua perfunderetur, quod tamen æuo Iuuenalis fortè lege Cenſoria iam ſublatum,tamen verſus Martialis de homine non poſſunt intelligi,ſed de gutto tãtum,quo oleum balneatores reſeruabant,eruditè obſeruat Matthæus Raderus. Quod autem cornu iſtud vim quandam veneni expultricem habere nonnulli tradiderint, & veteres ignorarunt, & ego fabulam puto,neque enim ſagacem id Romanorum,& Græcorum curam fugiſſet,non me latet tamen maximas Abyſſini regni diuitias haberi,animalium pelles, Elephãtum dentes, Rhinoceroton cornua. Ioan. Boter. Relat. Afric. pag. 144.

PAROEMIAE.

G

Bronchi.

PLVRIMÆ ab iſto quadrupede loquendi prouerbiales formulæ, ſeu parœmiæ defluxerunt. 1. Ore deformis,ſeu dente *Bronchus* translatè vocari ſolebat *Rhinoceros*,quod ſcilicet dentes eminerẽt,vt videri poſſent cornua Rhinocerotis. Adrian. Turneb. lib. 17. aduerſarior. cap. 24. Lucilius Satyricus.

Bronchus Bouillanus dente aduerſo eminulo, hic eſt
Rhinoceros.

Eamque idem ille deformitatem pulchrè deſcribit, per oppoſitionem ornatus, aut pulchritudinis. Verſus eius ſunt.

Non cenſes καλλιπλόκαμον, καλλίσφυρον *illum*
Non licitum eſſe vterum, atque etiam inguina tangere mammis?
Compernem, aut varam fuiſſe Amphytruonis ἀκοίτην
Alcmenam, atque alias: Ledam ipſam denique nolo, H
Dicere, tute vide, atque diſyllabon elige quod vis,
ἐυριν, ἐυπατέρεια, *aliquam rem inſignem habuiſſe*
Verrucam, nęuum dictum, dentem eminulum vnum.

Lucilij affectatio Græci ſermonis.

Hanc nimiam Gręcanicarum vocum affectationem in Lucilio ridiculam ridet,& exagitat non vno loco Horatius. Vide lib. 1. Satyr. 10.

At magnum fecit, quod verbis Græca Latinis
Miſcuit.

Libido.

2. Per *Rhinocerotem* prouerbialiter notatum vult Hieronymus Mercurialis hominem indomitæ libidinis,& immensè peculiatum,vt ſunt plerumque naſuti. Æl. Lamprid. in Heliogabalo,& ex illo Cæl. Rhodigin. lib. 27. cap. 27. Auctor obſcæni carminis in priapis

Grandia Dulychij vaſa tuliſſe viri.

Ex quo appareret non *naſatos*, ſed *vaſatos* legi debere. Ipſe viderit,modeſtia me,& Chriſtianus pudor,vltrà progredi,in re tali,non patiuntur; nec locus Iuuenalis,ab eo laudatus,quippiam conducit,alium enim ipſius ſenſum ſuprà oſtendimus.

Deriſores.

3. Deriſores per parœmiam *Rhinocerotes* eſſe,aut Rhinocerotis naſum habere dicuntur. Martialis lib. 1. epigr. 4.

Maiores

A *Maiores nuſquam ronchi, iuueneſque, ſeneſque,*
Et pueri naſum Rhinocerotis habent.

Sidon. Apollinar. carm. 3.

Nec nos ronchiſono Rhinocerote notet.

Et carm. 9.

Rugato Cato tetricus libello
Narem Rhinoceroticam minetur.

Et ſanè nulla humani corporis pars erat, quæ non alicui affectui eſſet dicata, ſic *caput Diuinitati, frontem Genio, renes libidini, oculos Amori, genas Pudori, ſupercilia faſtui, pectus conſilio, genua Miſericordię, aures imas Memorię, crines luctui, dextrã Maieſtati, ſiniſtram furacitati, naſum irriſioni*, dicauit Antiquitas. Et cætera quidem per ſe nota ſunt, aut parerga nobis. De naſo paulo accuratius diſſeram. C. Plin lib. 11. cap. 37. *altior homini tantum, quem noui mores ſubdolæ irriſioni dicauere, naſus.* Hinc Græcis μυκτηρίζειν *naſo agitato* aliquem *ſubſannare*, ſiue quod ait Plautus, *frigidam ſubdolè ſuffundere.* Ioan. Brod. lib. 4. Miſcellaneor. cap. 32. Sic paſſim intelligendi auctores. Artemidor. Daldian. lib. 1. Oneirocrit. cap. 29. Helenus Acron, & Porphyrion ad Horatij Satyr. 6. lib. 1. B

Partes humani corporis Dys dicatæ.

Vt plerique ſolent, naſo ſuſpenſis adunco
Ignotos.

Pſeudo-Cornutus ad Satyr. 1. A. Perſij V. 61. & ad illud Satyr. 3.

Ingeminat tremulos naſo criſpante cachinnos.

Quintilianus ex Ariſtotele. *Naſus ſignificat ingenium, contemptum, riſum, faſtidium.* M. Martialis lib. 13. epigrammi. 2.

Naſutus ſis vſque licet, ſis denique naſus
Quantum noluerit ferre rogatus Atlas,
Vt poſſis ipſum iam deridere Latinum,
Non potes in nugas dicere plura meas.

4. *Rhinoceros* adagio quadrat in iracundùm, eſt enim *naſus*, vt prædicta omittam, *bilis ſedes*,
C Plaut. Amphitruone. Sc. Dij.

Bilis.

A. Perſius Sat. 5. V. 91.

——*ira cadat naſo, rugoſaque ſanna.*

Cùm ergo nullum animal tam ingentem naſum habeat, meritò in deriſores, & iracundos prouerbialiter detorquebitur, de poſteriori etiam Martialis ſuprà

O quàm terribiles exarſit pronus in iras.

Vnum tantùm addo, & ſermonem finio.

HIEROGLYPHICA.

HABET etiam in arcana Aegyptiorum Theologia myſticas quaſdam ſignificationes *Rhinoceros*, quas ex vnico Pierio Valeriano, quia non eſt ad manum Horus Apollo, deducam. Is ergo lib. 2. Hieroglyph. ad finem nonnullas ponit.

1. *Iracundiam ex tarditate ferociorem factam*, qui deſcribere velit, huius quadrupedis emblema exhibeat, qui diu in arena, verbere, ſtimulis, flammis etiam irritatus, nulla ferociæ ſigna exhibuit, dum concepto, licet lento, furore, egregio ſpectaculo fuit, vnde Martialis ſuprà.

Iracundia.

Deſperabantur promiſſi prælia Martis,
Sed tamen is redÿt, qui fuit antè, furor.

2. *Rex quilibet potens inferioris artibus petitus per Rhinocerotem cum Elephante pugnantem exprimetur:* nam etſi Elephanto longè viribus ſit inferior; tamen & naturalis ei naſcitur hoſtis, & acuminato cornu doloſè aluum petit molliorem, quam ſi adacto cornu perfodere poſſit, certa victoria potitur, vt ex Agatharchida, Plinio, Aeliano, Strabone, Diodoro Siculo, & alijs ſuprà laudatis abundè liquet, nec repeto.

Rex potens.

3. *Robur, & fortitudo per Rhinocerotem* denotatur. Eucherius ex ſacro Iobi libro: *Nunquid volet Rhinoceros ſeruire tibi?* Et apud Balaam hęc verba extant. *Cuius fortitudo, quaſi Rhinocerontis.* Sed & in Pſalmo 21. Chaldæi, & Arabes rectè expoſuerunt, *Salua me à feroce fortiſſimo, ſicut Leone, à Rege potente, cuius potentia ſit ſicut Naricornis.* Quod fugit omnes quos viderim hactenus, qui verſibus Latinis donarunt Regium Pſalmiſten.

Robur.

4. Stul-

In Iob. cap. 39.
Ibid.

4. Stultitiam & arrogantiam hoc animal notat. D.Gregorio teſte. *in nare fatuitas, in cornu elatio.* 5. *Buxeus in eo color, abſtinentiæ pallor eſt.* ait idem ſanctiſſimus Scriptor.

SPECIES VARIAE.

Africanus. *Bēgalenſis.*

DIuerſas eſſe *Rhinocerotis* ſpecies, etſi nec Græci, nec Latini prodiderunt, recentiorū tamen diligens obſeruatio perſuaſit, nam in Africa *Rhinocerotem* quendam viuere deprehenderunt *magnitudine aſini ſylueſtris, cornu bicubitali, pedibus ceruinis, auribus equinis, cauda bouina*. Peregrinat. African. lib. 6. cap. 12. In regno quodam Aſiæ *Bengala* dicto ingens eſt *Rhinoceroton* copia, quos *Abadas* patria lingua vocant videndi ſunt Ioan. Boterus, Antonius Maginus, Artus Hiſtor Indiæ Orient. pag. 282. Linſchot. cap. 16. in illius regionis deſcriptione. Huius quadrupedis *cornu, quod ex naſo pullulat, dentes etiam, caro, ſanguis, pedum vngulę, & quicquid eſt in toto corpore, præcipuam aduerſus venena* F *quælibet virtutem habere creduntur. Cutis ſupernè corrugata, vt laminas, & bracteas referat*, ſiue ra eſt deſcriptio eius apud Linſchotum cap. 49. Hunc viri docti exiſtimant eſſe *Monocerotem*, ſiue vnicornu, quod noſtra ætate, præter hunc, nemo alium vidit, excepto Ludouico Vertamanno, ſeu Barthama, qui lib. 1. cap. 19. ait ſe duos *Monocerotes* vidiſſe, quorum alter habebat *cornu bicubitale, ipſe magnitudine pulli equini, alter paulo minor, dono miſſus Sultano Meccæ*. Cuius auctoritate

Error Geſneri. *Coriati.* *Scaligeri.* *Diuerſitas ex Cornib⁹.*

Conradus Geſnerus lib. de quadrupedib. cenſuit varias eſſe ſpecies *Monocerotis*, quàm verè ipſe viderit, nam illa ipſa animalia in *Magorri* aula pridem viſa, viris eruditiſſimis *Rhinocerotes* ſunt habita, cornua enim ea non è fronte, ſed è naribus naſcuntur, & extuberant; quare & Thomas Coriatus, qui non ita pridem eorum picturam exhibuit, manifeſti erroris conuincitur, qui cornuijs in frontibus dedit, quæ conſtat in naribus locunda. In pari errore verſatur Iulius Cæſar Scaliger exercitat. in Cardan. 205. Neque tantum iſtæ duæ ſpecies recentiorum cura innotuerunt, ſed & pleræque aliæ, quas reperies apud Samuelem Purchaſium in peregrinationibus ſuis non vno loco, ad quem te, lector, remitto. Denique nec veteres vnam tantùm eius animantis ſpeciem cognouiſſe videri poſſunt, quando alij vnum cornu, alij duo, nonnulli vtrumque in nare, quidam vnum G in nare, alterum in humero ponunt; ſed & illi, qui vtrumque in nare cornu collocant, diffident ab inuicem, dum hi minus ſupra maius, iſti contrario ſitu collocant. Hæc omnia eo tendunt, vt diuerſas eius ſpecies tum viſas argumento ſit probabili.

QVO TIES ROMAE VISVS.

Quater Romę viſus.

HOC corollarij vice fuerit, nunquam Romę viſum, niſi ad ſpectaculorum pompam, *Rhinocerotem*, nec id quidem ſæpe. 1. ſtante Republica Cn. Pompeius dedit, & in arena confectoribus exhibuit. Plinius, & Solinus. 2. ab Auguſto Principe extra ludorum ordinem in ſeptis oſtenſus. Dio Cocceianus, & C. Suetonius, quanquam ille in manifeſto errore. 3. à Domitiano, aut vt quibuſdam probabillus habetur à Tito Romam allatus, & populo monſtratus, Nummus Domitiani, & Martialis, 4. Gallieni fuit munificentia, nam inter alias feras ludis illius Imperatoris interfectas enumeratur etiam *Rhinoceros*. H Trebellio Pollione in vita Gallieni auctore, nec pluries memini.

VENATIO.

Differentia Monocerotis & Rhinocerotis.

DIFFICILEM eſſe eius venationem, ac longè difficiliorem capturam pleriq; exiſtimarunt. D.Gregorius Magnus expoſit. Morali in Iob. cap. 39. *Rhinoceros indomitæ eſt naturæ, nec captus, quia nimium impatiens, in vita retineri poteſt, ſed illico moritur*; putauit vir ſanctiſſimus eundem eſſe *Rhinocerotem*, ac *Monocerotē*, quod & multis alijs eo ſæculo impoſuit, in his ſunt Albertus Magnus, vt dixi, & Vincentius Bellouacenſis lib. 18. cap. 104. ſed euicit experientia, & ſequentium aſſiduitas, vt planè, plenèque hæc diſtincta eſſe animalia liqueret, nam Monocerotem non poſſe viuum capi, conſtans eſt opinio, cùm venatores cornu tantùm requirant. Ioan. Tzetz chil. 5. c 7.

Δραμόντες πάντες οἱ λοιποὶ τῶν θηρευτῶν, ὡς ἔφην,
Τὸ κεράς τȣτȣ κόπτȣσιν, ἀντιπαθὲς φαρμάκοις

Τὸν

A

Τὸν θῆρα δὲ φιλόκερων ἐῶσιν ἀποτρέχειν.

Vertit Paulus Laſicius.

Currentes alÿ omnes venatores, quos dixi,
Cornu huius inſidunt, venenis contraria vi præditum,
Feram autem ſpoliatam cornu ſinunt aufugere.

At de *Rhinocerote* omnia ſecus ſe habent, nam & captus ſæpe, & Romæ in arena ſpectatus, vt dixi. Sed aperta illa eſt diſtinctio, quam ad feram ex idoneis auctoribus: nam inter venandum *Rhinoceros* capientibus eſt pæne immobilis, & ſe robore ſuo, non etiam curſu tuetur, ac vindicat; contro *Monoceros* incitatiſſimo fertur curſu, ac perſequentibus pernicitate pedum ſe eripit. De prioris captura Oppianus Cylix lib. 4. Cyneget. in principio ſtatim

οὐκ ἔλαφος κεράεσσι θρασὺς, κεράεσσι δὲ ταῦρος,
οὐ γενύεσσιν ὄρυξ κρατερὸς, γενύεσσι λέοντες,
οὐ ϖοσὶ, Ῥινόκερος ϖίσυνος, πόδες ὅπλα λαγωῶν.

B Verbatim ſic verto.

Non ceruus cornibus audax, cornibus verò Taurus,
Non genis oryx validus, ſed genis leones,
Nec pedibus Rhinoceros fretus eſt, pedes arma leporum.

De poſteriori Phile propriet. Animal. cap. 36.

—— ἀλλ' ἀνάρθρους τοὺς πόδας
Ἀσπάζεται δὲ τοὺς ἀπανθρώπους τόπους.
Idoneoſque curſibus licet rudes
Geſtat pedes, amatque ſolitudinem.

DE CAMELO.

Cap. XXXIV.

C

CAMELI ſequitur conſideratio, de quo quadrupede, non quid dicatur, ſed quo delectu, ſtudioſe videndum, nam illum Græci, Latini, barbariq; Scriptores ita certatim extulerunt, vt licet vtrique populo ſit animal exoticum, nullum tamen celebrius, vtiliuſque cenſent, nec felicius expreſſerint, non, vt puto, quia experiundo naturam ipſius exploraſſent, rarus quippe Romanis, nullus Græcis erat vſus, ſed quia Naturam in Vniuerſum executi, agmen ducat C. Iulius Solinus polyhiſt. *Bactri Camelos fortiſſimos mittunt, licet & Arabia plurimos gignat, verum hoc differunt, quod Arabici bina in dorſo tubera habent, ſingula Bactriani: hi nunquam pedes atterunt, ſunt enim illis reciprocis quibuſdam palmunculis veſtigia carnulenta, vnde & contraria eſt labes ambulantibus nullo fauente præſidio ad viſum inſiſtendi, habentur in duplex miniſterium, ſunt alÿ oneri ferendo accommodati, alÿ perniciores,* aut vt in quibuſdam codicibus melius habetur, *alÿ ad pernicitatem leues; ſed nec illi vltra iuſtum pondera recipiunt, nec iſti amplius, quam ſolita ſpatia volunt egredi. Genituræ cupidine,* in meliori codice, *præter genituram, inexhauſta libidine efferantur adeo, vt ſæuiant cum Venerem requirunt. Oderunt equinum genus. ſitim in quatriduum etiam,* ſic rectius, *tolerant, verum cum bibendi occaſio data eſt, tantum implentur, quantum & ſatiet deſideria præterita, & in futurum diu proſit. Lutulentas aquas captant, puras refugiunt, denique niſi cænoſior fuerit liquor, ipſi aſſidua proculcatione limum excitant vt turbetur. Durant in annos centum,* ſupplet Codex bonus, *domi, aut amplius, niſi forte trāſlati in peregrina, inſolentia mutati aeris morbos trahant, ad bella fœminæ* in M.S. additur *maxime præparantur, inuentumque eſt, vt deſiderium eis coitionis quadam caſtratione exſecaretur, putant enim validiores,* in Codice M.S. bonæ notæ erat, *velociores, ſi à coitibus arceantur.* Locum ideo integrum adſcripſi, vel quia parum ſanus erat, & medica manu egebat, vel quia ex parte mutilus & imperfectus videretur, nec ſatis *Cameli* naturam exprimeret, denique quod aut interpretatione non leui pleraque indigeant, quippe alÿs contraria ſcriptoribus, quod ſigillatim perpendendum hic erit.

Cur tā multa de Camelo prodita. Cap. 62.

Varia in Solino lectio.

D

Solinus correctus.

ETYMON, ET SYNONIMA.

Iſidorus notatus.

Euen’ Amatoriorũ ſcriptor.

VARIÆ etymologiæ pro naturæ diuerſitate. 1. *Camor* eſt *curuum*, vt ſit nomen *a dorſi curuitate* impoſitum ita Iſidor.lib.12. Orig.cap.1. ſed longe nimium ea ratio eſt petita. 2.*nomen dedit cauſa*, vt ibidem loci teſtatum reliquit Iſidorus ſcriptum, *ſiue quod quando onerantur, vt breuiores, & humiles fiant, procumbant, quia Græci* χαμαὶ *humile & breue dicunt*. 3.aliam originationem nonnulli alij expreſſerunt. Euenus Parius antiquiſſimus Scriptor in Amoribus apud Artemidorum Daldianum lib. 1.Oneirocrit.cap.5. ἐπεὶ καὶ τὸ ζῶον τὸ καλούμενον κάμηλον, μέζους κάμπτει τοὺς μηροὺς ἐπιτεινόμενον τοῖν σκελοῖν, τὸ ὕψος ἑτοίμως κεκλήμενος. Κάμηλος οἱονεὶ κάμμηρος, cum Iano Cornario ſic verti. *Quandoquidem animal appellatum Camelus media femora curuat, vtpote iuxta crurum altitudinem conciſum ac decurtatum, vnde etymon & originatio eius Græcis*, Κάμηλος *quaſi* κάμμηρος, *hoc eſt curuans femora*. Eodem plane ſenſu Horus Apollo in Hieroglyphicis quia τὸν μηρὸν κάμπτει *femur flectat* nomen habet, Cæl.Rhodigin.lib.7.cap.18. M.Varro lib.4 de ling.Lat. *Camelus ſuo nomine Syriaco in Latium venit*. quam originem alijs potiorem, ac multis nominibus præferendam cenſet V.Cl.Nicolaus Rigaltius, Not.ad Artemidor.iure quidem: quis enim in re Romana omniſcio Varroni anteferendus? aſtipulatur Strabo Amaſian.lib.17.qui Aſſyriam eſſe vocem vult, vnde *Gangamela vicus*, quaſi *domus Cameli*. Geographi Neoterici, & in his Dominicus Niger. Varia ſignificat. 1. *Camela* aut *Camelus* κάμυλος Vrbs eſt *Gaulanitidis* in Syria, quia formam *Cameli* referat Egeſippo auctore lib.3 belli ſacri cap.7. Eſt *ad lacum Semichonitidem contra Taricheas*. lib.4. cap.1. Hanc corrupta voce populari *Gamelam* aut etiam *Gamalam* vocatam tradunt, vt obſeruat Philippus Beroaldus in Annotationibus Suetonianis. Fl. Ioſephus meminit lib. 3.Belli Iudaici, & lib.13. Antiquitat. qui in eius ſitu diſſidet à Plinio lib.5.cap.13. niſi forte duę ſint eodem nomine vrbes, quod facile vt credam, inducor, nam vnam memorabili clade afflixit Titus, vt ne vllus excidio, præter duas mulieres ſuperfuerit, Egeſippus & Ioſephus accedente Suetonio in Tito cap.4. alteram nõ à Romanis exciſam, ſed terræmotu abſorptam prodit Plinius lib.2.cap. 91. memorat præterea eam, vt *validam vrbem, & ea ætate præpollentem*, Stephanus Byzantinus περὶ πόλεων alij etiam de illa eadem. 2. τὸ ξενοδοχεῖον κάμηλον καλούμενον. *Hoſpitium Camelus denominatum*. Artemidor.lib.1.cap.5. puto quia appenſum *Cameli* ſignum, aut aliquid ſimile. 3. per *Camelum* funis nauticus ſignificatur, ſed *craſſus, quo nautæ illigandis anchoris vtuntur*. Antiquitat. Roman.lib.10.cap.20. Ammian.Marcellin. apud Cælium Rhodigin. loco laudato, *per anchoralia quadrupedo gradu, repentes in ſcaphas ſeſe iniectabant*. de hoc fune Euangelicum illud intelligi volunt, de quo infra, licet Græca conſuetudo κάμιλον *Camilum* receperit, Suida & Ariſtophanis Scholiaſte auctoribus, alijſque pleriſque: ſed & *Gamilum* vocant, vt notat Spiegelius in Lexico Iuris. 4. quadrupes *Camelus* eſt, de quo hic ſum acturus.

Plinius et Ioſephus diſſident.

Funis Nauticus.

GENERATIO, PARTVS, & Genitale.

Coitus auerſus.

Græci latius contrarij.

GENITVRAM & coitum deſcribit C.Plinius lib.decimo cap.ſexageſimotertio. *coitus auerſus Elephantis, Camelis, Tigribus, Lyncibus, Rhinoceroti, Leoni, Daſypodi, Cuniculis, quibus auerſa genitalia. Cameli etiam ſolitudines aut ſecreta certa petunt*, ſic legendum, male prius, *neque interuenire datur ſine pernicie, coitus tota die, & in his tantum*, recta iſta lectio, male vulgati Codices, *quibus ſolida vngula*. Eadem apud C.Iul.Solinum cap.quadrageſimo, ſed Latinorum ea tantum ſententia, ſiquidem Græci contra cenſent Ariſtot.lib.quinto Hiſtor.Animal cap.ſecundo in pudibundo receſſu conuenit, in modo coeundi omnino diſcrepat. ſic enim ille. αἱ δὲ κάμηλοι ὀχεύονται, τῆς θηλείας καθημένης περιβεβηκὼς δὲ ὁ ἄρρην, ὀχεύει οὐκ ἀντίπυγος, ἀλλὰ καθάπερ καὶ τὰ ἄλλα τετράποδα, καὶ οὐ διημερεύει τὸ μὲν ὀχεῦον, τὸ δὲ ὀχευόμενον ἀπὸ χωροῦσι δὲ εἰς ἐρημίαν ὅταν ποιῶνται τὴν ὀχείαν, καὶ οὐκ ἐστὶ πλησιάσαι, ἀλλ᾽ ἢ τῷ βόσκοντι. *Cameli ſedente fœmina coeunt, nec auerſi, ſed complectente mare, vt cæteræ quadrupedes agunt, & coitum toto die exercent, petunt receſſuum ſolitudines, cum libet coire, nec aliquis eo poteſt tuto accedere, præterquam paſtor armenti*. idem denuo ille confirmat eodem libro

A bro cap.decimoquarto in fine.qui.addit ὀπισθουρητικὸν. *Vrinam retro reddit.* quod C.Plinium forte feſellit. Vter fidem meretur? mihi ſane diſſidium notaſſe ſuffecerit, alius ſit qui inter tanti momenti Scriptores litem componat. Illud ſane memorabile in brutis, eos nunquam cum matre coire, quod etſi Latini omiſerunt, erit tamen ex Græcis ſupplendum. id diſerte tradunt Auicenna lib. nono de Animalibus. Cl.Ælian.lib.tertio de Animalibus cap quadrageſimoſeptimo. Ο᾽υκ ἂν γοῦν ποτε τῇ τεκούσῃ ὁμιλῆσαι κάμηλος, ὁ γάρ τοι νομεὺς τῆς ἀγέλης κατακαλύψας τὴν θήλην, ὡς οἷόν τε ἦν, καὶ ἀποκρύψας πάντα πλὴν τῶν ἄρθρων, τὸν παῖδα ἐπάγει τῇ μίτρι, καὶ ἐκεῖνος λάθριος ὑπὸ ὁρμῆς τῆς πρὸς μῖξιν, ἔδρασε τὸ ἔργον, καὶ συνῆκε, καὶ τὸν μὲν αἴτιον τῆς ὁμιλίας, ὁι τῆς ἐκθέσμου δάκνων καὶ πατῶν, καὶ τοῖς γόνασι παίων ἀπέκτεινεν ἀλγεινότατα, ἑαυτὸν δὲ κατεκλήμνισεν. Latine ita ſonant. *Etenim Camelus cum matre nunquam concumbit, cuius rei exemplo eſt paſtor quiſpiam, Is cum fœminam, quoad eius fieri poterat exceptis genitalibus, obtexiſſet, deindeque filium matri ſic opertæ admiſiſſet, hic ex latebris, appetitione coitus falſus matrem imprudens ſuperuenit ſuam, quod vbi intellexiſſet, Camelarium ſcelerati coitus admiſſarium & mordicus premens, & ad terram abiectum genibus affligens, cum ſummis doloribus interfecit, atque ſeipſum præcipitem agens, voluntariam mortem ſi-*

Reuerentia in matrem.

B *bi conſciuit.* Quæ ille ex Ariſtotele hauſit, licet verbis differat, ita enim ille lib. nono Hiſtor. Animal. cap. quadrageſimoſeptimo. ὁι δὲ κάμηλοι οὐκ ἀναβαίνουσιν ἐπὶ τὰς μυτέρας, ἀλλὰ κἂν βιάζηταί τις, οὐ θέλουσιν, ἤδη γάρ ποτε ἐπειδὴ οὐκ ἦν ὀχεῖον, ὁ ἐπιμελητὴς περικαλύψας τὴν μητέρα, ἐφῆκε τὸν πῶλον, ὑς δὲ ὀχέυσαντος, ἀπέπεσε τότε μὲν ἀπετέλεσε τὴν συνουσίαν, μικρὸν δ᾽ ὕστερον δακὼν τῶν καμηλίτην ἀπέκτεινε. *Cameli matres nunquam ſuperueniunt ſuas, ſed etiamſi quis cogat, ipſi non patiuntur. Iam cum aliquando admiſſarius non haberetur, curator pullum matri opertæ admiſit, qui dum coiret, delapſo operimento agnouit matrem, & quamuis coitum abſoluerit, memor tamen commiſſi ſceleris, paulo poſt Camelarium illum defixo morſu interemit.* Hanc naturæ in Camelo reuerentiam ſunt etiam qui equis tribuere velint, ſed fruſtra illi, nam etſi Plinius dicat lib.octauo, cap. quadrageſimoſecundo. *equum detracto oculorum operimento, & cognito cum matre coitu, petijſſe prærupta, atque exanimatum.* contrarium tamen loco proxime laudato Ariſtoteles aſſerit, & lib.ſexto, vt Cælius Rhodiginus obſeruat lib.ſeptimo cap. decimooctauo adſtipulante P. Ouidio lib.decimo Metamorphoſeos.

Equus nõ abſtinet a matre.

Plinius notatus.

C

——— *coeunt animalia multo*
Cætera delicto, nec habetur turpe iuuencæ
Ferre patrem tergo, fit Equo ſua filia coniux.

Ita coeunt Cameli.de partu ſubiungo paucula. Suidas Monachus in voce Σκυζᾶν. Ex antiquo quopiam Scriptore. *Camelus decem menſes geſtat in vtero, vndecimo parit, & anno intermiſſo rurſus prurit.* paruo diſcrimine eadem alij. C Plin.lib.decimo cap.ſexageſimotertio. *Cameli duodecim menſibus ferunt, a trimatu pariunt vere, iterumque poſt annum implentur a partu.* Ariſtotel.lib.ſexto Hiſtor.Animal.cap.vigeſimoſexto. ἡ δὲ κάμηλος κύει μὲν δέκα μῆνας, τίκτει δ᾽ αἰεὶ ἓν μόνον, μονοτόκον γάρ ἐστι, ἐκκρίνουσι δὲ ἐκ τὸν κάμηλον ἐνιαύσιον τὸ ἔκγονον. ζῇ δὲ χρόνον πολὺ πλείω ἢ πεντήκοντα ἔτη, τίκτει δὲ τοῦ ἔαρος. *Camelus fert vterum menſes decem, parit ſemper vnum tantummodo, vnipara namque eſt, ſeparant prolem a parente anniculam, viuit diu, plus quam quinquaginta annos, parit in vere.* Hæc de generatione ſatis.

Conceptio, vteri geſtatio, partus.

Genitale quale ſit Herodoti auctoritate docemur ex Aeliano lib.decimo cap.tertio. *Veretrum inter poſteriora crura caudam verſus ſpectare.* Vberius Ariſtoteles lib.quinto cap.ſecundo ad finem D Hiſtor. Animal. τὸ δὲ αἰδοῖον ἔχει ὁ κάμηλος νευρῶδες οὕτως, ὥστε καὶ νευρὰν ἐκ τούτου ποιεῖσθαι τοῖς τόξοις. *Genitale Cameli neruo ita conſtat, vt vel ex eo confici poſſit, quo arcus fidiſſime intendatur.* C. Plinius tranſcripſiſſe videtur.cuius hæc ſunt. *Genitalia maribus quibus eſſent retro ſatis diximus, oſſea ſunt Lupis, Vulpibus, Muſtelis, Viuerris, vnde etiam calculo humano remedia præcipua, Vrſo quoque ſimul atque expirauerit, corneſcere aiunt, Camelino arcus intendere, Orientis populis fidiſſimum.* prætermiſſum hoc Antiquarijs noſtris, Certe enim olim vt genitali Cameli arcus tendebant, haſtas amentabant, machinas bellicas promouebant, ita crine equino, & ſetis porcinis in eandem rem vtebantur. alij præoccuparunt. Stat.Papin.lib.7.Thebaid.

Lib. 11. c. 49.

Arcuũ chordæ.

——— *neruoq; obuerſus equino*
Intendit telum.

Sext.Propert.lib.4.Eleg.1.

Verbera pellitus ſetoſa mouebat arator.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

DESCRIPTIO, ET an fera an pecus?

DESCRIPSERE auctores varij: Iulius Solinus ſupra, & alij Latini inferius aduocandi, cultiſſime & operoſiſſime Ariſtoteles. αἱ δὲ κάμηλοι ἴδιον ἔχουσι παρὰ τὰ ἄλλα τετράποδα, τὸν καλούμενον ὕβον, ἐπὶ τῷ νώτῳ. διαφέρουσι δ' αἱ Βακτριαι τῶν Ἀραβίων, αἱ μὲν γὰρ δύο ἔχουσιν ὕβους, αἱ δ' ἕνα μόνον, ἄλλον δ' ἔχουσιν ὕβον τοιοῦτον οἷον ἄνω, ἐν τοῖς κάτω, ἐφ' οὗ, ὅταν κατακλιθῇ εἰς γόνατα, ἐστήρικται τὸ ἄλλο σῶμα. θηλὰς δ' ἔχει τέτταρας ἡ κάμηλος ὥσπερ βοῦς, καὶ κέρκον ὁμοίαν ὄνῳ, καὶ τὸ αἰδοῖον ὄπισθεν, καὶ γόνυ δ' ἔχει ἐν ἑκάστῳ σκέλει ἕν, καὶ καμπὰς οὐ πλείους, ὥσπερ λέγουσί τινες, ἀλλὰ φαίνεται διὰ τὴν ὑπόστασιν τῆς κοιλίας, καὶ ἀστράγαλον δὲ ὅμοιον μὲν βοῒ, ἰσχίον δὲ μικρὸν ὡς κατὰ τὸ μέγεθος. ἐστὶ δὲ διχηλὸν, καὶ οὐκ ἀμφόδουν, F τὸ δὲ διχηλὸν δ' ὧδε. ἐκ μὲν γὰρ τοὔπισθεν μικρὸν ἔσχισται, μέχρι τῆς δευτέρας καμπῆς τῶν δακτύλων, τὸ δ' ἔμπροσθεν ἔσχισται μικρὰ ὅσον ἄχρι τῆς πρώτης καμπῆς τῶν δακτύλων ἐπ' ἄκρων τέτταρα, καὶ ἐστί τι διὰ μέσου τῶν σχισμάτων ὥσπερ τοῖς χησίν. ὁ δὲ πούς ἐστι κάτωθεν σαρκώδης, ὥσπερ καὶ οἱ τῶν ἄρκτων. Latine ita ſonant. *Camelus proprium inter cæteras quadrupedes habet in dorſo, quod Tuber appellatur, ſed ita vt Bactriani ab Arabicis differant, alteris enim bina, ſingulis alijs ſingula Tubera habentur, ſunt etiam ſingula omnibus parte ima, qualia in dorſo, tubera, quibus incumbat reliquum corpus & firmetur, quoties in genua inclinantur, papillas quatuor modo vaccæ habet camelus fœmina, caudam aſino ſimilem, genitale retro, genua ſingula in ſingulis cruribus ſunt, & flexus artuum, non vt quidam perhibent, plures, ſed propter alui interuallum plures eſſe videntur, habet enim talum ſimilem bubulo, clunes proportione magnitudinis paruos. biſulcum id animal eſt, nec vtrinque dentatum, ſed biſulcum ſic eſt, vt pes parte ſuperiore ſciſſus paululum ſit ad flexum digiti ſecundum, parte autem priore ſumma quadripartito ſindatur diſcrimine paruo quanto primotenus digiti inflexu, & quiddam inter fiſſuras perinde vt in anſerum pedibus adiectum contexat, pedes veſtigio carnoſus, vt Vrſarum.* quæ ſi vera ſunt tertium quoddam genus quadrupedum Camelus haberi debuit, nec enim ſolidipes, cum ſint G ſciſſuræ, nec biſulcus, cum digiti Anſerino more cohæreant. porro ibidem loci paulo poſt Ariſtoteles pergit de mammis & papillis, ἔχει δὲ καὶ ἡ κάμηλος μαστοὺς δύο καὶ θηλὰς τέτταρας, ὥσπερ ὁ βοῦς, ἐν τῇ γαστρί. *Camelus quoque in ventre mammas duas cum papillis quatuor habet vt bos.* Nec Aeliani paucula prætermitto. qui Ἡρόδοτος λέγει τὰς καμήλους ἐν τοῖς ὀπισθίοις σκέλεσιν ἔχειν τέτταρας μηρούς, καὶ αἰντοι καὶ γόνατα τοσαῦτα: τὰ δὲ ἄρθρα διὰ τῶν σκελῶν, κατόπιν εἰς τὴν οὐρὰν τετράφθαι αὐτῆς. *Herodotus ſcribit Camelum in poſterioribus gerere quatuor femora, & totidem genua, & veretrum inter poſteriora crura verſus caudam ſpectare.* Sed & porro de alijs partibus eſt inquirendum Vincentius Bellouacenſis auctor diligens & pro æuo illo etiam eruditus. *Camelus*, inquit, *eſt animal deforme, gibboſum, habens collum longum, crura perplexa, lentum inceſſum, victu immundum.* eadem alij omnes, & præcipue recentiores, & in his verbatim Vincentium exſcripſit Albertus Magnus. alias quoque proprietates ſparſas ex eodem Vincentio habes. *Camelus*, inquit, *iratus ſtridet horribiliter.* Alibi etiam *fœminæ quattuor mammillas habent.* quæ vero in hac deſcriptione de ſingulis ſigillatim partibus eſſent pertractanda, vt de felle, dentibus, carne, ſanguine, lacte, vrina, fimo, & alijs H inferius hoc ipſo tractatu fuſius exequar, vbi de Medicina.

Lib.2.hiſtor. cap.1.
Tubera in dorſo.
Tubera in ventre.
Papillæ.
Cauda.
Genitale.
Genua.
Flexuræ.
Talus.
Clunes.
Pes biſulcus
Dentes.
Pes.
Mammæ et papillæ.
Lib.10.c.3.
Femora.
Genua.
Veretrum.
Lib.19.c.23.
Forma.
Collum.
Crura.
Inceſſus.
Lib.22.de animal.
Ibidem.
Ira.

Anceps eſt inter Iuriſconſultos quæſtio. ſitve Camelus inter feras an vero inter Iumenta, & domeſtica, ſeu cicurata animalia numerandus? Sunt qui inter iumenta Camelos locent. Caius I.C. *Elephantes autem & Cameli quaſi mixti ſunt, nam & iumentorum operam præſtant, & natura eorum fera eſt, & ideo primo capite contineri eas oportet* ſubſcribit Plinius. *Camelos inter armenta paſcit oriens.* Huc etiam inclinat verſio vulgata ſacræ Scripturæ ex recognitione D. Hieronymi, in qua multis locis *Cameli inter Gregis capita* recẽſentur, grex autẽ etſi oues, capras, ſues proprie cõtineat, tamẽ eo etiam nomine maiora animalia cõprehẽdẽtur, ſic Cic. dixit *Equarũ greges*, ſed & *Armentorũ greges* apud eundẽ inſuper Põponius I.C. diſerte repoſuit in grege *Bouẽ*, nec ab hac ſignificatione Grãmatici veteres *Camelos* excludunt, quum greges interpretetur Feſti Epitomaſtes Paulus ἀγέλας quæ *agi poſſit*. loca euidẽtiora ex veteri teſtamẽto, & ex interpretũ ſeptuaginta verſione, quibus Cameli inter Cicurata animalia reponũtur, indicabo. ἐγένοντο αὐτῷ πρόβατα καὶ μόσχοι καὶ ὄνοι, παῖδες καὶ παιδίσκαι, ἡμίονοι καὶ κάμηλοι. *fuerũt ei oues, & boues, & aſini, & ſerui, & famulæ, & aſinæ, & cameli.* ruſus. καὶ ἔν τε τοῖς ἵπποις, καὶ ἐν τοῖς ὑποζυγίοις, καὶ ταῖς καμήλοις, καὶ βουσὶ, καὶ προβάτοις θάνατος μέγας

Lib.19.c.25.
Cameli inter iumenta.
L.2.ff.ad leg. Aquil.
Lib.8.c.18.
Grex quid.
3.Verr.
3.Philip.
L.22.ff leg.1
Non.cap.3.
109.
Lib.7.
Geneſ c.12.

A μέγας σφόδρα. *Et ſuper equos, & aſinos, & Camelos, & boues, & oues peſtis grauis valde.* Sit verſio vulgata. Et neſcio an ὑποζύγνοι vnquam pro aſinis ſumi poſſent, cum ſignificent *iumenta iugo eidem ſubiecta*, deinde θάνατος *mors* eſt, raro *peſtis* apud probatos auctores, hoc tamen omne Cenſuræ Sanctæ Eccleſiæ ſubmiſſum. Et alio item loco? ἀπὸ μόσχου ἕως προβάτου, ἀπὸ καμύλον ἕως ὄνου. *a boue ad ouem, a Camelo ad aſinum.* Nec alio ſenſu alibi? ᾐχμαλύτευσαν καμήλους πεντακιχιλίους, προβάτων διακόσιας πεντήκοντα χιλίαδας, ὄνους διχιλίους. *Cæperunt Camelorum quinquaginta millia, & ouium ducenta quinquaginta millia, aſinorum duo millia.* Ex his & alijs pleriſque ſacrarum litterarum locis apparet clare, & euincitur in Syria ſaltem Iudæos Camelos recenſuiſſe inter animalia domeſtica; nec pro feris eos habuiſſe, quum aſinis & ouibus & iumentis permixti alterentur, & ſemper in parte facultatum haberentur.

1. Reg. c. 15.
1. Paralip. cap. 5.
1. Eſar. 1. c. 2
Tobiæ. c. 2.
Iob. c. 1.
Zachar. c. 14

Contra tamen nonnullis viſum, qui Camelos Feris annumerarunt. Vlpian. Iur. Conſult. *Mancipi res ſunt prædia in Italico ſolo, tam ruſtica, qualis eſt fundus, quam vrbana, qualis domus: item iura ruſticorum prædiorum, velut via, iter, actus, & Aquæductus, item ſerui & quadrupedes, quæ dorſo collove domantur, velut boues, muli, equi, aſini, cæteræ res nec mancipi ſunt, Elephanti & Cameli quam-* B *uis collo dorſove domantur, nec mancipi ſunt, quoniam Beſtiarum numero ſunt.* Sed hanc controuerſiam facile tollemus, ſi Caium dicamus loqui de Camelis in locis ſuis naturalibus, in quibus ſunt inter iumenta numerandi, Vlpianum vero de Romanis, aut certe Italis, qui Camelos non habebãt, niſi aliunde aduectos, & ad ſpectacula, non etiam onera dorſo ferenda, quo ſenſu, vt Elephantes inter feras videntur reponendi.

Cameli ſunt feri.
Tit. 20.

LOCVS.

REGIONES variæ habent aluntque Camelos. 1. *Bactri fortiſſimos mittunt* ait Iulius Solinus Polyhiſtor. conſentit Plinius. Camelorum *duo genera Bactriani & Arabici.* Sunt ergo in Aſia, in qua olim, ſi fides Trogo Pompeio apud M. Iunianum G Iuſtinum *Bactriana regio mille Vrbium regnum* memorabatur, & hodie pars eſt Tartariæ Aſiaticæ. maxime ſane tota ea regione illorum vſus. Claud. Aelianus de Animal. οἱ κάσπιοι θηρῶσιν αὐτοὺς, καὶ διαπάσαντες ἅλσι, καὶ ταρίχους ἐργασάμενότο, καὶ ἀποφήναντες αὐτοὺς, ἐπισάξαντες καμήλοις κομίζουσιν εἰς Ἐκβάτανα. *Eos captos* Oxyrinchos piſces ab acumine roſtri ſic dictos *Caſpij diſtrahunt, & ſale conditos atque deſiccatos Camelis dorſuarijs Ecbatana vehunt.* 2. In Arabia Camelorum magna frequentia, vſuſque creberrimus, qui, quomodo a prioribus diſtinguantur, infra expedietur. 3. Fl. Renat. Vegetius de re militari. *Camelos aliquantæ nationes apud veteres in acie produxerunt, vt Vrciliani in Africa* 4. Vbicumque ſunt Leones, ibidem etiam ſunt *Cameli*, licet inter vtrumque animal naturalis quæpiam ſit Antipathia, vt infra fuſius dicam. Aelian. eleganter expreſſit ἴσασι δὲ καὶ Ἄραβες ταῦτα, καὶ ὅσοι λέοντον καὶ καμήλων μητέρα ἅμα καὶ τροφὸν γῆν ἔχουσι. *Arabes ſciunt hæc, & quicumque Leonum ſimul & Camelorum regionem parentem atque nutricem habitant.* 5. In nouo orbe ſeu Atlantico ali etiam & haberi Camelos, qui terram illam luſtrarunt, & deſcripſerunt, monimentis ſuis prodiderunt, vt extat in peregrinatione illa famoſa. 6. Sola Europa tam vtili caret quadrupede, licet non longe ab ea proueniat, Certe enim in Ionia ad vrbem Clazomeniam, Anaxagoras ille Philoſophiæ ſtudio celebratiſſimos, *agros ſuos gregibus,* D *& Camelis depaſcendos reliquit*, vt ex Suida vertit Hieronymus Volſius. Hæc obiter de loco naturali Camelorum, ad alia nunc pergo.

Cap. 62.
In Bactris.
Lib. 8. c. 18.
Lib. 41.
Lib. 17. c. 32.
In Arabia.
In Africa.
Lib. 3. c. 23.
Vbicumque Leones.
Lib. 17. c. 36.
In America
Lib. 9. c. 13.
Non in Europa, licet prope eam.
In Anaxagora.

QVANDO PRIMVM ROMAE? & vſus in ſpectaculis.

PEREGRINVM hic animal, vt dixi, nec in Europa natum, nec niſi ſero Romæ ſpectatus, ſcilicet Africa interiore & Aſia deuictis, fuit enim moris regionibus quibuſuis debellatis, præclara quæque inde exportare, ac Romæ Triumphali in pompa exhibere, ſic inter alia ex gentibus illis & *Cameli* in Italiam tranſlati. quando, & qua id factum ratione, Plutarchi auctoritate docemur. ita enim ille. Σαλουσίου δὲ θαυμάζω, τότε πρῶτον ὦφθαι Ῥωμαίοις καμήλους λέγοντος, εἰ μήτε πρότερον τοὺς μετὰ Σκιπίωνος νικύσαντας Ἀντίοχον ᾤετο, μήτε τοὺς ἔναγχος πρὸς Ὀρχομενῷ καὶ περὶ χειρώνειαν Ἀρχελάῳ μεμαχημένους ἐγνωκέναι κάμηλον. *Saluſtium vero demiror, qui tum primum autumat viſos Romanis*

In Lucullo. pag. 493.

Saluſtius reprehenſus.

Vſus Romæ in Theatro. In Circo.

lib. 5. in Athen. cap. 8.

Nerone c. 11

Pag. 10.

Camelos, quod neque olim illos, qui duce Scipione Antiochum deuicerunt, neque hos, qui ad Orchomenon & Chęronęam decertarunt cum Archelao, noſſe putauerit Camelum. Reprehendit ergo Plutarchus C. Saluſtium Hiſtoricum, quod exiſtimauerit, ſuperato ad Rhyndacum amnem, per Lucullum, Mithridate, viſos primum Romæ Camelos, cum diu antea, bello ſcilicet Aſiatico, & Achaico videri potuerint, ſed opus illud Saluſtij perijt, nec alij vlli Scriptores Latini aut Græci, quando in Italiam illati fuerint illi, meminerunt: quod mirari impẽſius ſubit, cum vſum illius in Amphitheatralibus & Circenſibus ſpectaculis præcipuum agnouerint Barbari & Romani, & in Amphitheatro quidem aut ſimpliciter ſpectabantur, vti ſupra de Rhinocerote eſt explicatum, aut alijs beſtijs committebantur, in Circo vero quadrigis iuncti inferebantur, vt ſe docturum promittit Iſaacus Caſaubonus, nec fidem liberauit. Vnicus eſt, quod ſciam, inter Hiſtoricos Romanos ſuper ea re locus. is eſt Suetonij. *Circenſibus loca Equiti ſecreta à cęteris tribuit, commiſitque etiam Camelorum quadrigas.* Alibi ſane inſigni pompa ſpectatum docemur exemplo Ptolomæi Aegyptiorum Regis, de quo hiſtoriam lepidam repetam ex Luciano in Prometheo. Πτολομαῖος οὖν ὁ λάγου δύο καινὰ εἰς Αἴγυπτον ἄγων, κάμηλόν τε Βακτριανὴν παμμέλαιναν, καὶ δίχρωμον ἄνθρωπον, ὡς τὸ μὲν ἡμίτομον αὐτοῦ, ἀκριβῶς μέλαν εἶναι, τὸ δ᾽ ἕτερον ἐς ὑπερβολὴν λευκὸν, ἐπίσης δὲ μεμερισμένον ἐς τὸ θέατρον συναγαγὼν τοὺς Αἰγυπτίους, ἐπεδείκνυτο αὐτοῖς ἄλλα τε πολλὰ θεάματα, καὶ τὰ τελευταῖον καὶ ταῦτα, τὴν κάμηλον, καὶ τὸν ὑμίλευκον ἄνθρωπον, καὶ ᾤετο ἐκπλήξειν τῷ θεάματι. ὁ δὲ, πρὸς μὲν τὴν κάμηλον, ἐφοβήθησαν, καὶ ὀλίγου δεῖν ἔφυγον ἀναθορόντες, καίτοι χρυσῷ πᾶσα ἐκεκόσμητο, καὶ ἁλουργίδι ἐπέστρωτο, καὶ ὁ χαλινὸς ἦν λιθοκόλλητος Δαρείου τινὸς, ἢ Καμβύσου, ἢ Κύρου αὐτοῦ κειμήλιον. Vertit eleganter Iacobus Mycillus. *Ptolomęus igitur Lagi filius, cum aliquando duas res nouas in Aegyptum adduxiſſet, Camelum videlicet Bactrianam, totam nigram, & hominem bicolorem, cuius altera pars plane nigra, altera autem excellenter candida erat, per totum corpus ęqualiter diſtincta atque diuiſa, congregatis in Theatrum Aegyptijs, exhibuit illis cum alia multa ſpectacula, tum inter poſtrema, hęc quoque, Camelum videlicet, & ſemialbum hominem, putauitque ſe magnam admirationem iſto ſpectaculo concitaturum eſſe: at illi ad Cameli aſpectum perterriti ſunt, & parum abfuit, quin exilientes profugiſsẽt, quamquam tota ea auro exornata, ac purpura inſtrata erat, frenum autem etiam gemmis compactum habebat, ex Darij alicuius, aut Cambyſis aut etiam ipſius Cyri theſauris depromptum.* Hominem autem vt monſtrum ſunt abominati, qui apud Regem ideo viluit, ἡ μὲν κάμηλος ἀπέθανεν ἀμελουμένη. *Camelus deſerta & neglecta mortua eſt.* qui locus ex Cteſia depromptus duo potiſſimum docet, alterum raro in Aegypto viſos Camelos, alterum ab Aegyptijs morem hauſiſſe Romanos inuſitata quæq; populo oſtentandi, & ludis Theatralibus exhibendi; quod ab alijs non eſt obſeruatum.

Romani Aegyptios imitati.

VSVS IN BELLO.

In voce Semiramis.

Ibidem pag. 485.

VARIVS non vnus eorum erat in bello vſus, vt ex Antiquiſſimi cuiuſdam Scriptoris auctoritate docet Suidas, cuius textus Græcus cum non ſit ad manum, Latina verſio Hieronymi Vuolfij ſufficiet. *Semiramis ait Dercetęo, abi, adorna in tertium annum expeditionem, auſpicatus ab Helleſponto & Libya vſque ad Bactra, peditum myriadas 300. equitum 100. falcatorum curruum myriadas 10. virorum è Camelis pugnantium totidem, aliorum Camelorum ad quoſuis varios vſus myriadas 70. coria boum cruda, ad myriadias 30. naues longę Bactris ędificentur 3000. roſtris ęneis, quę compleantur viris itidem a Syria, Phęnicia, Cypro, Cilicia, & ora maritima vſque ad Helleſpontum.* Eadem illa Regina poſtquam Meſopotamicam expeditionem adornaſſet, & innumerabili exercitu hoſtem terruiſſet, aduerſus Indos aliam ſuſcepit, quam in ſequentibus verbis. Idem Scriptor delineat. *Indos aggreſſura ſimulachra Elephantorum lignea eburnea* in Græco codice eſt εἴδωλα ἐλεφάντινα ξύλινα. *20 000. circiter compegit, quę Cameli geſtarent, intrinſecus impleta virgultis & puluere, quo facilius ferri poſſent, exteriora vero corijs contexit, & ſingulis Camelis binos Aethiopes ſagittarios & iaculatores impoſuit: Indumq́ flumen, qui eſt amplius 100. ſtadiorum latitudine, traijcit, ponteq́ iungit, quà anguſtiſſimus eſſe videbatur.* Ex eo loco multiplex Camelorum in exercitu vſus & officium videtur inſinuari, nam aut viros præliaturos dorſo ferunt, aut quadrigas ducunt, aut annonam geſtant, aut munimenta impedimentaque ſubuertant. ita ambigue Ariſtoteles διὸ καὶ τὰς εἰς πόλεμον ἰούσας ὑποδύουσι καρβατίναις, ὅταν ἀλγήσωσιν. *qua de cauſa eas quę ex longinquitate itineris per exercitū ſatiſcunt, calceant Carbatinis.* ſiue illæ impedimenta circumuectant, ſiue ſagittarios vehunt: Certe tamen etſi ſarcinas interdum circumferrent, tamen frequentior vſus erat ipſos pugnaturos geſtare. quod pluſculi auctores teſtantur. Fl. Renat. Veget. de re militari. *Camelos aliquantę nationes apud*

Multiplex in exercitu vſus.

Lib. 2. hiſto. cap. 1.

Milites vehunt.

Lib. 3. c. 23.

A *apud veteres in acie produxerunt, vt Vrcilani in Africa, Mahetes hodie quoque producunt, ſed hoc genus animalis, arenis & tolerandæ ſiti aptum, confuſas etiam in puluere vento vias abſque errore dirigere memoratur, Cæterum propter nouitatem ſi ab inſolitis videatur, inefficax bello eſt.* accedit C. Plinius. *atque etiam equitantur in prælijs.* ſic recta conſtat lectio. late exequitur Herodotus. Cyrum immiſſis in exercitum Crœſi Camelis, turbatiſque repetiuo malo equis victoria inſigni fuiſſe potitum, tu adi ad locum. locus eſt etiam celebris Ioan. Tzetzis in Hiſtoriar. Chyliad. eandem enim expeditionem Semiramidis Indicam deſcribit, quam nos ſupra ex Suida attulimus: Verba eius apponam.

Lib.8.c.18.

Lib.1. Chiliad.13. cap.452.

καὶ ταυροβάτην τῶν Ἰνδῶν πώποτε στεφηφόρον
δολοις βοϊδελέφαντας ποήσασα, ἐκτρέπει.
ἐπεὶ δ' ἐκεῖνος ἔγνωκε μαθὸν ἐξ αὐτομόλου,
ὅτι μελάνων μὲν βοῶν δέρματα συῤῥαφέντα
εἰς μίμημα ἐγένετο εἰδώλων ἐλεφάντων
Ἄνοθεν εἰς κάμηλον δὲ εἰσὶν ἐντεθειμένα
B Ἀντιστροφῇ συνίμιξαν βοῇ τε ἀκοντίου
τὴν χεῖρα Σεμιράμιδος τρώσας βολῇ καιρίᾳ
παλίντροπον ἐποίησε τὴν συῤῥαγὴν τῆς μάχης
Σώζεται δ' ἡ Σεμίραμις τῷ τάχει τῆς καμήλου,

Latinè ita ſonant;

Et Taurobatem Indorum olim Regem
Dolis Bouelephantes cum feciſſet, in fugam vertit,
Poſtquam autem ille cognouit, diſcens ex transfuga,
Quod nigrorum boum coria conſuta
Ad imitationem fuerunt ſimulachrorum Elephantorum
Superne autem in Camelum ſunt impoſita,
Conuerſo commixti ſunt iactu iaculi.
C *Manu Semiramidis vulnerata ictu certo*
Reconuerſum fecit conflictum belli.
Seruatur autem Semiramis celeritate Cameli.

Stratagema autem hoc Camelis Elephantorum ſimulachra imponendi, adſcribitur Perſeo Philippi filio, a Polyæno: ſed vetuſtius Semiramidis tempus, vt Suidæ & Tzetzis probabilior ſententia videri iure poſſit, ſed ad *Camelos* redeo. qui in exercitu Antiochi Regis contra Scipionem, vt ex Plutarcho ſupra innuimus, & clare deſcribit T. Liuius. *Inde auxiliares mixti omnium gētium duo millia & ſeptingenti, & tria millia cataphractorum Equitum, & mille alij Equites, regia ala leuioribus tegumentis ſuis equorumq́, aliud haud diſſimili habitu, Syri pleriq́ erant Phrygibus & Lydis immiſti, ante hunc Equitatum falcatæ quadrigæ, & Cameli, quos appellant Dromadas, his inſidebant Arabes ſagittarij, gladios habentes tenues, longos quaterna cubita, vt ex tanta altitudine contingere hoſtem poſſent.* Locum Appiani Alexandrini conformem huic obſeruat eruditiſſimus Carolus Sigonius Scholijs in Liuium. idipſum de Crœſi exercitu infra dicetur, vbi de Antipathia. & notauit Abrahamus Ortelius in Theſauro Geographico. plura etiam infra, vbi de Caſtratione ex Claudio Aeliano. & in ſacris litteris expetibilem liquet ad bellicos vſus Camelorum fuiſſe operã, H ita enim Græcus textus ſeptuaginta. καθότι προσέταξεν αὐτῷ ὁ κύριος αὐτοῦ εἰς μυριάδας δεκαδύο, καὶ ἱππεῖς τοξότας μυρίους δισχιλίους, καὶ διέταξεν αὐτοὺς ὃν τρόπον πολέμου πλῆθος συντάσσεται, καὶ ἔλαβε καμήλους, καὶ ὄνους εἰς τὴν ἀπαρτίαν αὐτῶν, πλῆθος πολὺ σφόδρα, καὶ πρόβατα, καὶ βόας, καὶ αἶγας εἰς παρασκευὴν αὐτῶν. Verſio vulgata in nonnullis differt. *Et præcepit dominus ipſius, & numerauit centum viginti millia pugnatorum, & equitum ſagittariorum duodecim millia. omnemq́ expeditionem ſuam fecit præire in multitudine innumerabilium Camelorum, cum his quæ exercitui ſufficerent copioſe, boum quoq́ armenta, gregeſq́ ouium.* omiſit vulgata interpretatio & *aſinos*, & *capras*, & in numero non parum variauit. ſed hæc lis exigua eſt, & in ſolis verbis diſcrepantia. quantum hucuſque probatum in acie ad pugnandum duplex Camelorum vſus ducibus cognitus, vel vt inequitarentur a ſagittarijs, vt copioſe probatum, vel vt quadrigas ducerent, quod VVilhelmo Godeleuæo eſt obſeruatum. quas deſcribit T. Lucretius Carus de rer. natur.

Lib.4. Stratagemat. in fine.

4. Decad. li. 7. cap. 40.

Ibidem.

Verbo Vrcilani.

Lib.4.c.55.

Iudith.c.2.

Quadrigis apti.

In Annota. Liuian. li.5.

Et biiugo prius eſt, quam bis coniungere binos
Et quam falciferos inuentum adſcendere currus.

Sed operoſius Q. Curtius, Arrianus Nicomedienſis, apud Barnabam Briſſonium Xenoph. in Cyropæd. laudante Dionyſio Lambino. Vegetius de re militari. & Modeſtus eleganti illo opuſculo. & Aelianus, & Aeneas vetuſtiſſimus Scriptor, publici nuper iuris factus cum Polybio, & Leo

Lib.6.

Lib.3.c.24.

De vocabulis militaribus.
in Tacticis. lib. 3.

Imperator, & plerique veterum. ipſe idem Lucretius. cuius verba apponam.

Falciferos memorant currus abſcindere membra
Sæpe ita de ſubito, permixta cæde calentes,
Vt tremere in terra videatur ab artubus, id, quod
Decidit abſciſſum, cum mens tamen, atq; hominis vis
Mobilitate mali non qui ſentire dolorem:
Et ſimul in pugnæ ſtudio quod dedita mens eſt
Corpore cum reliquo pugnam cædeſq; petiſſit
Nec tenet, amiſſam læuam cum tegmine ſæpe
Inter equos abſtraxe rotas, falceiſque rapaces:
Nec cecidiſſe alius dextram, cum ſcandit, & inſtat,
Inde alius conatur adempto ſurgere crure
Cum digitos agitat propter moribundus humi pes, F
Et caput abſciſſum calido viuenteque trunco,
Seruat humi vultum vitalem, oculoſq; patenteis.

Falcatos iſtos currus non modo Cameli ducebant, ſed & Elephantes, & Muli, & Equi, ſed iſti frequentius, quorum vſus ſolemnis fuit Britannijs noſtris. Silius Italicus.

Lib. 17.

Cærulus haud aliter cum dimicat incola Thules
Agmina falcifero circumuenit arcta Couino.

Lib. 12. epig. 24.
In vita Agricolæ.
Lib. 3. cap. 6.
Carm. 23.

Porro quadrigam hanc falcatam, Britannis & Scotis *Couinum* dictam celebrat Martialis: & *conuinarium Equitem* memorat Cornelius Tacitus. Eum non Britannis tribuit, ſed Gallis Pomponius Mela de ſitu orbis. *bigis & curribus gallice armati, Couinos vocant.* pulchre in ludicro certamine Sidonius Apollinaris.

Iamque & pectora prona de Couino
Extenſi rapiuntur.

Lib. 1. V. 426

M. Lucanus, non Britannis aut Gallis, ſed Belgis vſum eius tribuit.

Qua docilis rector monſtrati Belga Couini.

Sarcinas vehunt & pecunias.
Lib. 3.
Lib. 7.
Lib. 2. cap. 3.

Hæc de vſu Camelorum ad bellicas res, & pugnam ipſam ineundam, obiter nunc de neceſſaria eorundem in ferendis ſarcinis opera aliquid delibandum eſt. Darium Perſarum Regem in Alexandrum monentem operoſo apparatu deſcribit Q. Curtius Rufus. poſt Pellices regias *ſexcenti muli & trecenti Cameli gazas regias vehebant adiuncta ſagittariorũ manu.* Datamis Stratagema refertur a Polyæno, cuius verba Græca non ſunt ad manum, Latina vero interprete Iuſto Vulteio hæc ſunt: *Cumq; vnius diei itinere abeſſent, iuſſit eos in iſto loco ſubſiſtere, & quietem capere, aſſumptis autem ſecum Camelis & Mulis, cum perueniſſet ad templum vernaculis opibus ornatum, accepit talenta argenti triginta, hæc Camelis & Mulis impoſita deuexit ad exercitum, pauciſq; impletis vaſis alia multa ad ſimilitudinem impletorum comparauit.* narratur & *Archelaus* L. Syllam oppoſitis *Camelis ita terruiſſe, vt diu congredi non auderet, mox & difficilem admodum habuerit victoriam,* licet paulo aliter rem illam narret Iulius Frontinus in Stratagematis. Siue ergo opus ſit magna celeritate in exercitu ad res præclare agendas, ſiue robore indomito, ad onera dorſo vehenda, ſeu denique tolerabilis rerum neceſſariarum, annonæ ſcilicet & aquæ copia requiratur, nullum animal rei bellicæ aptius Camelo natura produxit. G H

VSVS IN ITINERIBVS.

Cap. 62.
Lib. 8. c. 18.
Regum Perſarum mos.
Tom. 1. Summar. Rer. Orient.
Cent. 1.
Reb. Afric. par. 8.
Vita Malchi Monachi.

NON minor animalis huius dignatio ad itinera conficienda. Ariſtoteles ſupra laudatus. Iul. Solin. Polyhiſtor. *nec iſti amplius quam ſolita ſpatia volunt egredi.* eadem C. Plinius. *nec vltra aſſueta procedunt ſpatia.* ſpatium autem illud eſt centum millia paſſuum vno die. Nec temere in Arabiæ deſertis alia animantia ad vſus itinerum deligere ſolent. D. Hieron. in Epiſtolis. *poſt diem tertium dubio proſpectu procul aſpicimus duos Camelis inſidentes venire concitos.* Enucleate Aelius Lampridius in vita Heliogabali. *Imperator vero ſexcenta vehicula dicitur duxiſſe, aſſerens decem millibus Camelorum Perſarum regem iter facere, & Neronem quingentis canucis iter iniſſe.* id etiam obiter adnotauit Ramuſius. ideo propter incredibilem illorum velocitatem tam breui tempore, & tam paucis diebus, tres Magos illos Reges ad Chriſtum adorandum perueniſſe exiſtimauit Gulielmus Eiſengrinius. fidem illo meretur ampliorem, quod *ſexto aut ſeptimo die vnum Camelum nongenta milliaria indefeſſe confeciſſe* tradat author haud futilis Ioannes Leonius. ſed hæc paulo infra. elegans eſt

locus

A Iocus Iubæ Mauritaniæ Regis de vngendis Camelis ne muſcæ in itinere eos infeſtare, aut affligere poſſint. teſte Plinio. *Iuba in his voluminibus quæ ſcripſit ad Caium Cæſarem Auguſti filium de Arabia, tradit vitulos ternas heminas capere. Cetos ſexcentorum pedum longitudinis, & trecentorum ſexaginta latitudinis in flumen Arabiæ intraſſe, pinguiſq́; eius negotiatores, & omnium piſcium adipe Camelos perungi in eo ſitu, vt Aſilos ab his fugent odore.* Sunt autem aſyli, ſeu Tabani, muſcæ morſu venenato, a quibus grauiſſime infeſtantur toto eo tractu animãtia. dicam inferius, Vbi de *Antipathia*. Et in ſacris litteris non vno loco iter conficientes vtuntur opera Camelorum. vt in Tobia. *aſſumens quatuor ex ſeruis Raguelis, & duos Camelos in Rages ciuitatem Medorum perrexit*. Et in Iſaia. καὶ εἶδον ἀναβάτας ἱππεῖς δύο, καὶ ἀναβάτην ὄνȣ, καὶ ἀναβάτην καμήλου. ita Septuaginta. Verſio vulgata. *Et vidit currum duorum equitum, & aſcenſorem aſini, & aſcenſorem Cameli*. Definite Iſidorus Hiſpalenſis in Originibus. *centum & amplius milliaria vno die conficere ſolet*. Hæc olim de ijs vetuſtis auctoribus prodita; at Modernorum ſcriptorum diligentia longe pleniora nobis ſubminiſtrauit, aſſerunt enim non contemnendæ fidei viri, *tranſeuntes per Arabiam, ſpirante Borea, vix vltra decimũ* B *paſſum ſe videre poſſe, atq́; ideo arena violenter mota, Camelis inſidentes aſſeribus includi vndiq́; ſolere, foraminibus quibuſdam pertennibus ad reſpiracula & aerem captandum relictis, Ducibus præeuntibus, acumq́; nauticam, vt in vaſto mari, præferentibus, quod ſi quem vel ſiti, vel nimia bibendi ſatietate, vel a comitatu deſertum contingat mori, quod frequentiſſime euenire ſolet, ex Cameli pariter & hominis cadauera, Mummia, vt vocant, perfectiſſime generatur.* ita viſum Iulio Cæſari Scaligero in Cardanum, & alijs. quorum verba, ſi tanti putabis eſſe, tu ipſe conſulere potes. Scio non omnibus eã placere opinionem, & probabilius duco *Mummiam* ex corporibus, citreo ſucco, ſale, melle, balſamoq́; conditis optimam haberi, id enim meliores auctores affirmant. quorum illuſtriora loca adſcriberem, niſi tu conſulere leui opera poſſes. C. Plinius. Xenophon hiſtor. Græc. M. Cicero Thuſculan. quæſtion. Diogen. Laertius apud Petrum Victorium in Var. lection. Georg. Alexandrinus vir doctus pridem obſeruauit ex Columella Moderato rei ruſticæ ſcriptore. idem etiam notare libet ex Aeliani varia hiſtoria. & vt noſtra tempora attingamus etiam hodie eo ritu condire cadauera paſſim in Africa & Aſia Turcos ſcribit Philippus Lonicerus hiſtor. Turcica. ita Poetas cenſeo intelli-
C gendos. Sil. Italic.

> *Claudit odorato poſt funus ſtantia buſto*
> *Corpora,* Aegyptus ſcilicet.

Corippus Africanus. de Laud. Iuſtini.

> *Thura habæa crepant, fragrantia mella locatis*
> *Infundunt pateris, & odoro balſama ſucco,*
> *Centum aliæ ſpecies, vnguentaq́; mira feruntur*
> *Tempus in æternum ſacrum ſeruantia corpus.*

Papin. Stat. in Siluis.

> *Duc & ad Aemathios Manes, vbi belliger vrbis*
> *Conditor, Hyblæo perfuſus nectare durat.*

M. Varro in *Crono* περὶ τρυφῆς apud Nonium.

> *Quare Heraclides Ponticus plus ſapit*
> *Qui præcepit vt comburerent, quam Democritus*
> D *Qui vt melle ſeruarent, quem ſi vulgus*
> *Secutus eſſet, peream ſi centum denarijs*
> *Calicem mulſi emere poſſimus.*

Lib. 32. cap. I. fi.
Cap. 9.
Cap. 21.
Lib. 12. c. I.
Hodierna in Camelis per Arabiam itinera.
Mummia vnde?
Exercit. 104
Lit. Chytræi
Ioſep. Scalig. Epiſt. ad Caſaubon.
Condita cadauera.
Lib. 22. c. 24.
Lib. 5. pagin. 564.
Lib. 1. ad fi.
Lib. 19. c. I.
Lib. 6. c. 32.
Lib. 12. c. vlt.
Tom. 1. par. 2 cap. 19.
Lib. 15. Punicor.
Li. 3. Num. 1.
Lib. 3. Silu. 2.
Cap. 1. num. 261.

Hæc obiter, nunc ad Camelos redeo. ſine quibus nullum iter *Meccam*, aut *Memphim* hodie ſuſcipitur, vt Hakluytus indicat, & Ludouicus Vertomannus. *Amarilla Haggs qui dux eſt Comitatus, poſtquam octodecim crumenas a principe accepit, in quarum vnaquæq́; ſunt ſexcenti trigintaduo aurei nummi, conducit Chauſios quatuor, qui ſunt illi a latere, quadringentos pedites, ducentos Equites, Spachios vocant, Dromedarijs vectos, totidem Ianizarios Camelis inſidentes, octo Duces, qui iter ducant*. Sunt etiam in eodem comitatu Cameli vacui ad ægrotantes ex itinere deuehendos, quos Medici continuo ſequuntur, & eorum etiam numerus magnus eſt. Atque illi, vt equi, tum ephippijs, tum frenis conſcenduntur, at qui in *Bili dulgerid* ſiue Numidia equitantur, alio longe ſunt ritu, *nam neq́; ephippijs inſternuntur, ſed nudo dorſo ſeſſorem admittunt, nulla ſunt calcaria, ſed pro ijs oblongiore virga vtuntur, pro freno eſt ſtrigmentum coriaceum, quod perforato naſo inditum ac tranſuerſim actũ, longius habænis ad manum protenditur*; Vt deſcribit diligenter Mormannius. ita quoq; veteres eundem populum deſcripſerunt Claudian.

> *Hi virga moderantur equos.*

Cultius idem Poeta alibi.

Tom. 2.
Lib. 1. c. 14.
Carauana vt ſe habeat.
Peregrinat. Aſiat. lib. 3. cap. 6.
In Theatro.
Lib. 1. Laud. Stilic.
De bello Gildon.

Exarmatus

E

Exarmatus erit, cum miſſile torſerit hoſtis,
Dextra tenet iaculum, prætentat pallia læua,
Cætera nudus equos, ſonipes ignarus habenæ
Virga regit.

Lib.4.Cyneget.V.50. Inter Græcos idem teſtatur Oppianus.

—— ἢ λιβύεσσιν, ὅσοι μὴ κάρτει χειρῶν,
Ἄλχονται ψελίοισι βιαζομένοιο χαλινοῦ.
πείθονται δὲ λύγοισιν.
aut Numidis, qui non robore manuum,
Cohibentur lupatis violenti fræni,
Sed obtemperent virgis.

In Milit. Ita ſe habere in Equis Numidicis ex varijs veterum ſcriptorum locis docuit Iuſtus Lipſius, at
Rom. ita quoque Camelos conſcendi docet Samuel Purchaſius Relationibus ſuis: cõſulatur P. Bellonius,
Lib.6.cap.13 qui omnia de Natura Cameli arcana exacte proſequitur, ſed non eſt ad manum. F
Lib.2.cap.49

VSVS IN ONERIBVS FERENDIS.

Cap.62. NON minor vtilitas in *Camelis* ad onera ferenda. C. Iul. Solinus Polyhiſtore. *haben-*
tur in duplex miniſterium, ſunt alij oneri ferendo accommodati, ſed nec vltra iuſtum
Lib.8.cap.18 *pondera recipiunt.* paria plane apud C. Plinium. *ſed ſua cuiq; menſura, ſicuti vires,*
nec plus inſtituto onere recipit. Diodorus Siculus in Bibliotheca. de Gabino Mon-
Lib.4. te & Debis populis hæc habet in Latina verſione, nã Græca non ſunt penes me. *Ca-*
melos ad omnem vitæ vſum paratos habent, nam in his bellant, in his varia ferunt onera, horum lac po-
Lib.3. *tant, ſuper his diuerſa perambulant loca.* Idem rurſus ſcribit *in Arabia eſſe Camelos ferendis oneribus*
Merces geſtant. *aptiſſimos, qui ſupra decem frumenti minas, homines vero quinque in lecto iacentes vehant.* ſed &
& mercimonia quæque deferunt in ſacris litteris non vno loco. καὶ ἰδοὺ ὁδοίποροι ἰσμαηλῖται ἤρχοντο G
Geneſ.c.37. ἐκ γῆς Γαλαάδ καὶ αἱ κάμηλοι αὐτῶν ἔγεμον θυμιαμάτων καὶ ῥητίνης, καὶ στακτῆς. *Viderunt Iſmaeli-*
tas viatores venire de Galaad, & Camelos eorum portantes aromata, & reſinam, & ſtacten. & alio in
L.3. cap.10. loco, in hiſtor. Reg. ἦλθε εἰς Ἱερουσαλὴμ ἐν δυνάμει βαρείᾳ σφόδρα, καὶ κάμηλοι αἴρουσαι ἡδύσματα
καὶ χρυσίον, πολὺ σφόδρα, καὶ λίθον τίμιον. ita Septuaginta, qui ex duobus capitibus nono ſcilicet &
decimo, vnum tantum faciunt, at vulgata verſio diſtinguit. *ingreſſa Ieruſalem multo cum comitatu*
& diuitijs, Camelis portantibus aromata, & aurum infinitum nimis, & gemmas pretioſas. Eademque
Lib.2. cap.9. denuo repetuntur in Paralipomenis iiſdem verbis. & pleriſque alijs in locis. *portantes ſuper gibbum*
Iſa.cap.30. *Camelorum theſauros ſuos ad populum, qui prodeſſe non poterunt.* plura infra in Parœmijs. Et vt quam
hodiernus vſus Camelorum plane intelligatur, & cum veterum ſentẽtia congruat, verba apponam
Lib.6.cap.1. Gulielmi Sandiſij apud Samuelem Purchaſium. *Cameli in Africa ſunt audaciores ijs qui ſunt in qui-*
buſuis alijs regionibus, & nec tantum ingentia ferunt onera, ſed moleſtias itineris non intermiſſi quin-
Tolerantia. *quaginta diebus totis haud ægre ſuſtinent, etiamſi nihil frumenti quod porrigatur ijs, circumferatur,*
Paſtus facilis. *ſed noctu in paſcua ieiuna dimittunt, vbi carduis, virgultorum ſummitatibus, aut exili gramine ve-*
ſcantur, nec vero minus ſunt ſitis patientes, cum ſine vllo potu quindecim dies totos pergere haud gra-
Sitis. *uate valeant, ſi vſus ita ferat, & ordinario ritu quinque dies. Arabes eos inter præcipuas ſuas diuitias* H
reputant, nam ita illi alicuius opulentiam deſcribunt, dicendo, eum multa millia Camelorum poſſidere,
horum illi beneficio in ſolitudine & deſertis illi viuere ſolent, quorumlibet regnum contempto imperio.
Onus. *Sexcenta pondo communiter geſtant, licet, ſi neceſſitas vrgeat, mille ferre poſſint. dum onerantur, aut*
Vt oneretur. *onere leuantur, in ventrem procumbunt, & vt ſentiunt ſe æquale viribus ſuis onus habere impoſitum,*
exſurgunt, nec plus recipiunt.

VSVS IN CONVIVIIS.

Arabes edũt PLERÆQVE gentes magnis in delitijs Camelos habuiſſe deprehendi primum
Lib.28 c.2. Arabes, quod paulo infra liquebit Cælius Rhodiginus. *Quippe Arabas nouimus Ca-*
Integri men- *melorum lacte veſci, ac carnibus, quod deteſtantur in Septentrionem reiecti.* Sed &
ſis illati. Regis Magni menſis integri Cameli appoſiti, quod præoccupatum video ab erudi-
Li.5.pag.210 tiſſimo Iacobo Dalechampio in Iudice Athenæi, locus autem ille eſt apud omni-
Vlt.edit. ſcium eum authorem. Vbi de Conuiuio ſumptuoſo. ſed vereor ne lapſus ſit vir egregius, nã nec Ca-
meli

A meli aſſati vlli, eo loco, aut menſis inter edulia, illati, ſed conuiuis donati, verba ſunt, ex Poſſidonio
vetuſto Scriptore. τὸ μὲν γὰρ πρῶτον ἀναδόσεις ἐποιήσατο κατ᾽ ἄνδρα ὁλομελῶν βρωμάτων, μετὰ δὲ
καὶ ζώντων χηνῶν, λαγωῶν, καὶ δορκάδων, ἀνεδίδοντο δὲ καὶ χρυσοῖ ςέφανοι τοῖς δειπνοῦσι, καὶ ἀργυρωμά-
των πλῆθος, καὶ θεραπόντων, καὶ ἵππων, καὶ καμήλων, καὶ ἔδει ἀναβάντα ἐπὶ τὴν κάμηλον, πιεῖν ἕκαςον,
καὶ λαβεῖν τὴν κάμηλον, καὶ τὸν παρεςῶτα παῖδα. *primum enim viritim integra fercula & cibaria di-
ſtribuit conuiuis, ac deinde viuos lepores, anſeres, damas, cum aureis coronis, multiſq́ argenteis vaſis,
famulis, equis, camelis, quibus inſidentes ſigillatim conuiuę bibere cogebantur, ſuum ſibi Camelum ab-
ducentes cum inſidente puero.* Viui ergo in conuiuio cameli, & pro Xeniolis aut Apophoretis conui
uantibus domum abeuntibus, cum Ephæſis adſeſſoribus, dono dati, quod maioris fuit magnificen-
tiæ in Antiocho Rege, quam ſi epulandos exhibuiſſet. Vnde alter error, nec enim *Magni* id *regis* cō
uiuium, ſed *Antiochi*. Eſum tamen Camelinæ Alexādrinis in vſu fuiſſe docet Galenus. Cuius verba
Latina ſunt Martino Gregorio interprete. *quid iam loquor de ouilla aut caprina? cū in Alexādria Ca-
melina quoque veſcantur & aſinina.* Et alibi eodem opere. interpretis verba ſunt. *Sunt tamen, qui &
Aſinorum domeſticorum, vbi ſenuerint, carnes comedant, quæ peſſimi ſunt ſucci, & concoctu difficilli-
B *mæ, ſtomachumq́ lędant, & præterea inter edendum ſunt inſuaues, quemadmodum equorum ac Came-
lorum carnes, quibus & ipſis homines, animo ac corpore aſinini & Camelini, veſcuntur.* Idem vero me
dice explicat, quid de carne illa ſentiendum ſit, Opere de locis affectis. Verba ſunt in verſione Gu-
lielmi Copi, recognoſcente Auguſtino Gadaldino. *porro qui melancholicum ſanguinem efficiunt, hi
fere ſunt, caprina, bubulaq́ raro, magiſq́ hircinæ & taurinæ, ſed maxime Aſinorum Camelorumq́ car-
nes, nam & his nonnulli veſcūtur.* de Alexandrinis & Bactrianis iam liquet, de Romanis ipſum hoc
oſtendendum. Aelius Lamprid. ſcribit tam perditæ & inſanientis luxuriæ fuiſſe Imperatorem illū,
vt *Struthiones & Camelos exhibuerit in cænis aliquoties, dicens præceptum Iudæis, vt ederent.* locum
eſſe corruptum viri docti ſuſpicati, quod falſum ſit Iudæis præceptum vt Camelina veſcerentur, &
ideo legendum cenſuerunt *Struthio camelos exhibuerit in cænis*. locum depoſitum Iſaacus Caſau-
bonus ad eum locum fatetur, ſed poteſt tamen leui opera ſanari, ſi legamus. *edicens pręcepto Iudęis,*
vt ſit ſenſus, illum Camelinæ eſum populo Romano indulſiſſe, Iudæis etiam contra legem ſuā edi-
cto imperaſſe. deinde cur non ea ipſa auctoris verba ſint ſana, hoc ſenſu, vt *dicat præceptum* idem ſit
C atque imperet? Vt ſcilicet præcepto ſuo vim legi Moſaicæ adferret, quæ eſum Camelinæ penitus
interdicebat. non erit ergo *dicens* affirmans, ſed *edicens*, & τὸ *pręceptum* non eſt *paſſiuum*, ſed *actiuū*,
quod videlicet non a lege, ſed ab ipſius feſtiuo ioco proficiſceretur. non potuiſſe Iudæos ea veſci con-
uincit ſacer Codex in quo hæc ſunt. *omne quod habet diuiſam vngulam, & ruminat in pecoribus co-
medetis, quicquid autem ruminat quidem & habet vngulam, ſed non diuidit eam ſicut Camelus, & cæ
tera, non comedetis illud, & inter immunda reputabitis.* idemque præceptum denuo iteratur. Sed ad
Gentiles, relictis Hebræis, redeo, inter quos Saraceni, præter eos, quos iam dixi, *Camelina* victita-
bat, quin imo & *tota barbaries eremi.* Vt verba D. Hieronymi vſurpem. & multa apud Marmanniū
ſuper ea re. quem adi. & plene ſatisfacit idem ille D. Hieronymus apud Purchaſium. & Doctores
alij, ſanctique Patres in expoſitionibus ſuis ad Hieremiam. Illud autem non eſt prætermittendum,
Camelos quidem in ordinario eſu non fuiſſe, ſed *calcanea* tantum, idque profundæ luxuriæ exemplo
ab Apicio illo nepote tracto, teſte Aelio Lampridio. *comedit ſæpius ad imitationem Apicij calcanea
Camelorum, & criſtas viuis gallinaceis demptas, linguas pauonum, & luſciniarum, quod qui ederet,
tutus eſſe ab epilepſia videretur.* id iam obſeruatum animaduerti a Cælio Rhodigino. cauſa ſane ha-
D rum delitiarum non ea quam helluo ille prætendit, epilepſia cura & cautio, ſed mollities, & teneri-
tudo, vt apparat ex Herodiano. αἱ κάμηλοι μάλιςα ἔχουσιν ἁπαλὰ τὰ πέλματα. *Cameli habent cal
canea maxime tenera.* hæc de vſu eius in cibis.

Lapſus Dalechampy.

Conuiuæ inſidentes Camelis, ijs donantur.

Lib. 1. de Aliment. facult. cap. 2.

Lib. 3. cap. 2.

Iuſuauis Caro.

Lib. 3. cap. 6.

Melancholiam gignit.

In Heliogabal.

Lampridius correctus.

Iudæi abſtinebant.

Leuit. c. 11.

Deuterono. cap. 14.

Lib. 2. cont. Iouinian.

In Theatro.

Lib. 3. cap. 2.

Cap. 49

Calcania in delitijs, ex Apicio.

In Heliogab.

Lib. 28. c. 7.

Lib. 4.

VSVS IN SACRIFICIIS.

PVLLVS apud antiquos fuit, quantum reminiſcor, Camelorum in ſacrificijs vſus, neque vlli, quod quidem obſeruauerim, immolabantur, at per impietatem Mahometicam capit victima fieri, quod ſic expreſſum in Relationibus Rerum Arabicarum a Samuele Purchaſio, ſic ex Anglico Latine ſonant. *Calipha palatio ſemel in anno egreditur, menſe, qui vocatur Ramedan, ipſo die paſchatis apud ſe ſolemni, quo tempore ingens ex prouincijs vicinis, ad eum videndum, concurſus ipſe vehitur Mulo, regio inſtrato, coronatus diademate ineſtimabilis pretij, in cuius apice pannum nigrum ventilat, vt myſtice omnem illam pompam ac ſplendorem Mortis aduentu obnubilandam oſtendat, adſiſtunt principes Arabiæ, Mediæ, Perſidis, Tubothi, eo ille comitatu in magnum templum defertur; populus vtriuſq́ ſexus, & omnis*

Lib. 3 cap. 2. Num. 4.

Vt impij Mahometani feſta ſua agāt?

ætatis

ætatis purpura byſſoq; veſtitus, eum ſalutat, ipſe mota manu, aut iactata veſte reſalutat, donec in porti- E *cum deueniat, vbi ſuauiſſimus eum omnium Muſicorum inſtrumentorum concentus accipit, cum Tripudijs; ipſe deinde ſuggeſtum ligneum conſcendit, & ſuper legis ſuę expoſitione ſermonem adornat, Iſmaelitis, qui ſapientiores inter eos habentur, doctrinam eius, & ingenij acumen mire extollentibus, mox finita oratione populo, ſuo more, propitiatur; Tum adducitur ad eum Camelus, quem è veſtigio mactat in ſignum magnę illius ſolemnitatis, & vt Iudęi agno, ita illi Camelo, tanquam legitima hoſtia litant. deniq; per adſtantes principes partes victimę viſceratę curat optimatibus quibuſq; elargiri, atq; illud honorificentiſſimum munus habetur.* Nec alibi, aut in alio ſacri Ethnici ritu Camelum immolatum aut olim, aut hodie, mihi ſuccurrit. porro diſtributio illa carnis diſſectæ ab antiquis viſceratio, & partes ipſæ *porricię*. Briſſonius in Formulis, & alij: nec abſimile etiam in nefanda prodigioſaque Gallorum veterum celebritate tradunt Stephanus Forcatulus & Ioannes Picardus in Celtopædia, ex C. Plinio. ſed mota hæc. & ego porro pergo.

Lib.3.
Lib.16.c.44.

F

VSVS IN SACRIS certaminibus.

Ortel.|Theſaur. Geogr. Lib.12.c.34.

IN ſacris agonibus & ludicris commiſſionibus *Cameli* a quibuſdam gentibus Equis prælati. id autem de *Sagarçis* populis prodit nonnemo. Claud. Aelian. claro id elogio conſignatum voluit, cuius ſunt hæc. Σαγαραῖοι δὲ τῇ Ἀθηνῇ καμήλων ἀγῶνα ἀγ ἔτη σὺν αἰδοῖ τῇ τῆς θεῶ ἐπιτελέσι *Sagarçi ſiue Sagarenſes, vt Iuſtus Vulteius vertit, quotannis ſumma aduerſus Mineruam obſeruantia celebrant Camelorum certamen.* Et rationem ſubiungit, quod ijs in locis δρομικώταται *velociſſimi* ſint, de quo infra dicam. Certamē illud erat quadrigarum, vti ſupra videbis probatum, vbi egi de vſu in Spectaculis. Addendus eſt locus egregius Aelij Lampridij. *Fertur in Euripis vino plenis circenſes nauales exhibuiſſe, pallia de Oenanthio fudiſſe, & Elephantorum quatuor quadrigas in Vaticano agitaſſe, dirutis ſepulchris, quæ obſtabant. Iunxiſſe etiam Camelos quaternos ad currus in circo priuato ſpectaculo.* Pro Equis ergo Nyſæis velociſſimis, quibus Græci Romaniq; vtebantur, & pro Equabus, quas maribus certaminibus G ſacris aptiores, quia incitatiores, Sagaræi Camelis vſi. Dixi ad Corippum Africanum, & late explicat Seruius Maurus Honoratus ad illud Virgilij.

Quadriga Camelorum.
In Heliogab.
Lib.1.Georg.

— *Eliadum palmas Epirus equarum.*

Li. 3. Georg.

Et rurſus ad illud.

— *Quadriiugos agitabo ad flumina currus.*

CVLTVS.

In Itinerario.
Camelus ſectus & cultus.
Ian. Donſa. In Epiſtol. Lib.3. cap.6.
Tibia Cameli colitur.
In Itinerario.

VTI hoc animal vetuſtas inter hoſtias neſciuit, ita nec inter deos vllibi coluit, at poſterioribus ſæculis Mahometana perfidia nouum hoc ceu idolum, ſeu numen nefarie excogitauit. nam in ex lege illa lege *Alcorani* frequentiſſima eſt mentio *Cameli ſuperſtitioſe colendi*, & Beniamin Tudelenſis ante trecētos annos in prouincia Baydar, ſcribit moris fuiſſe illi populo, vt *Alcoranum Camelo proceriſſimo impoſitum ad* H *peregrinationem Meccanam deferrent, qua finita, Camelum in minutiſſimas partes diſſectum religioſiſſima obſeruantia in templis aſſeruarent, & diuino cultu honorarent.* quod & in Aegypto olim conſuetum, dum ſacerdotes in palatia Soldanorum legem ſuam portarent, idemque hodie Conſtantinopoli obſeruari legitur apud Nonneminem. Sed mira inſania audiatur ex peregrinatione Meccana. *prope ſepulchrum Mahometi eſt monimentum ingens, altum, vaſtum, quadratum, lapide ſecto & cęmento erectum, intus arena plenum, in quo conditum volunt Camelum illum, quem ipſe Mahometus aſcendere & equitare ſolebat:* quod maxima ſuperſtitione, & affectu pijſſimo frequentatur, cum tamen ibi non ſit Cameli corpus, ſed *cenotaphium:* nam Memphi in Aegypto *tibia illius ipſius Cameli, quem Mahometus inequitauit, ſplendidiſſima pompa in carpento per vias publice fertur, mulieribus veſtes prætendentibus & tangere ſtudioſiſſime nitentibus.* hæc non duxi omittenda, addo inſuper quod proditum a verace ſcriptore Doula. *Camelum qui Alcoranum defert, tanta haberi veneratione a Mahometanis, vt nihil ijs ſit religioſius, quibuſdam pilos auellentibus, quos, ſacrarum inſtar Memoriarum, continuo penes ſe habeant, nonnullis ipſam belluam oſculantibus, alijs ſudorem detergentibus, quo vultum totum, & maxime oculos perungant, madefaciant, atq; illinant, omnibus vero ad eum cer-*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

A *tatim concurrentibus,&,ſeu viuam deitatis imaginem,deuenerantibus, carnem eius denique fruſtatim conciſam ac diribitam eſitantibus.* hæc pene Samuel Purchaſius in Itinerario illo erudito.

Lib.6.c.4.

VSVS IN VESTITV, & fullonia.

VSVS etiam *pilorum Camelinorum* ad veſtes texendas,& *Vrinæ Cameline* ad veſtes mundandas,maculas eluendas,& a fullonibus præparandas. ac primum ſacerdotalia indumenta ex Camelorum pilis facta. probat locus inſignis Cl. Aeliani in propriet. Animal. de Caſpijs Camelis. αἱ μέγιϛαι κατὰ τοὺς ἵππους τοὺς μεγίϛους, εὔτριχες ἄγαν ἁπαλαὶ γάρ εἰσι σφόδρα, αἱ τούτων τρίχες, ὡς καὶ τοῖς μιλισίοις ἰρίοις ἀντικρίνεσθαι τὴν μαλακότητα καὶ οἱ τῶν Κασπίων πλουσιώτατοι καὶ δυνατώταται καὶ ἱερεῖς ἐκ τούτων ἐσθῆτα ἀμφιέννυνται. B *quorũ maximi ad equorum maximorum accedunt magnitudinem,eorum villi adeo ſunt molles, vt cum Mileſijs lanis mollitudine comparare poſſint, ex ijſque Caſpiorum ditiſſimi & potentiſſimi,& ſacerdotes veſtimenta conficiant.* Mileſia autem lana in pręcipuo pretio. Seruio Mauro Honorato teſte. D. Matth. αὐτὸς δὲ Ἰωάννης εἶχε τὸ ἔνδυμα αὐτοῦ ἀπὸ τριχῶν καμήλου. *ipſe autem Ioannes habebat veſtimentum de pilis Cameli.* eadem repetuntur a D. Marco. ad illum priorem locum D. Hieronymus. *de pilis,non de lana,aliud auſterę veſtis indicium eſt,aliud luxurię mollioris.* ad poſteriorem vero. *pilis cameli,diuites gentium,zona pellicea,pauperes mundo mortui ſignificantur.* & ad eundem Diui Matthæi locum Albertus Magnus. *in pilis Cameli tria notantur,communitas,quod de facili apud quoslibet in terra inueniebantur, vilitas, quod nullius quaſi precij reputabantur, aſperitas, quod ijs caro ita regebatur,quod macerabatur.* Et paria plerique alij inter veteres recentioreſque: Vt mirum ſit Aelianum tam molles feciſſe pilos Camelorum, vt lana quamlibet tenerrimam mollitie ſuperarent, cum aſperi admodum ſint & pungentes, niſi forte dicamus pilos molles habere Camelum C Caſpium,quemlibet alium aſperos & duros,quod verum exiſtimo,vt proceres quidem Caſpios veſtes delicatiores geſtarint ex pilis Camelorum ſuorum, & Diuus Ioannes Baptiſta pœnitentiam, non alio melius habitu, quam eo, qui ex ordinariorum Camelorum pilis conſtarent, oſtendere potuit.

Veſtes ex pilis Cameli.

Lib.17.c.34

Ad lib.4. Georg.

Cap.3.

Cap.1.

Nicol. Gorram.

Claud.Guiliand.

Alf. Toſtat.

Veſtis S Ioannis Baptiſtæ.

Ad alium vſum venio, qui in vrina, de qua Apollonius Medicus Opere de Parabilibus ad Achoras apud Galenum. cuius verba ſunt interprete Iano Cornario, & recognoſcente Nicolao Macchello. *Cameli vrina capite affricto, illud euacuat, vtendum autem eſt ea ad plures dies, verum ego vtique dixerim ad ipſum,non eſſe, quod ad multos dies, ſed ne ad vnum quidem, purus homo tolerare queat, vt vllius alicuius huiuſmodi animalis vrina capiti ſuffundatur, pręſertim in affectione adeo parua,& quę facile curari poteſt.* Inutile ergo hoc, aut certe Parum profuturum remedium. Illud tamen certum fullonibus vrinam hanc perneceſſariam. C. Plinius. *Vrinam fullonibus vtiliſſimam eſſe tradunt* Cameli. notauit vir doctus Matthæus Raderus Commentarijs in Martialem poetam eo loco.

Lib.1.de Cõpoſ.Medica. ſec. loc. pag. 129.

Vſus vrinæ. Reprobatus Galeno.

Vſus in fullonia.

Lib.28. c.8.

Lib.6.epigr. 93.

D *Tam male Thais olet, quam non fullonis auari*
Teſta vetus.

Nec *Camelina* vrina, ſed & quælibet alterius animalis fulloniæ conueniebat, ideo per vias publicas in angiportis diſpoſita dolia, in quibus prætereuntes meierent. Caius Titius ſcriptor vetuſtiſſimus. *dum meiunt, nulla eſt in angiportu amphora, quam non impleant, quippe qui veſicam plenam vini habeant, veniunt in comitium triſtes, iubent dicere, quorum negotium eſt narrant, iudex teſtes poſcit, ipſus it mictum, vix præ vino ſuſtinet palpebras.* ita ille apud Fl. Macrobium, ita facili negotio intelligitur quale fuerit vectigal vrinæ, quod Veſpaſianus inſtituit, quoque nomine auaritiæ ille inſimuletur. Vt eſt apud Suetonium. *Reprehendenti filio Tito, quod etiam vrinæ vectigal commentus eſſet, pecuniam ex prima penſione admouit ad nares, ſciſcitans num odore offenderetur? & illo negante, atqui, inquit, è lotio eſt.* Hoc vectigal eo modo conſtabat vt fullones amphoras illas in angiportu collocatas conducerent, indeque vrinam pannis parandis efferrent. Vnde celebre illud Quinti Medici vetuſtiſſimi apophthegma apud Galenum. Vbi ſic vertit Thomas Linacer Anglus. *Vrinas noſſe non ad Medicum, ſed ad pictorem pertinere.* falſiſſimo ſane ioco, quid enim Pictori cum vrina, aut quis eius in arte pictoria vſus? nec qui recognouit libros illos, Hieronymus Donzellinus, deprauatam verſionem animaduertit, inductus, vt puto, fuerat Interpres a codice malę manus, qui forte habebat γραφέως, quod *pictorem* ſonat, cum reuera γναφέως, quod *fullo* eſt, legi debuit, & ſic

In Suaſione legis Fãniæ.

Lib.3. c.17.

Vectigal vrinæ.

Veſpaſ. c.23

Conducunt fullones.

Lib.3. ſanit. tuend. c.13.

Ignorantia Linacri Angli.

Cõſid eratio vrinæ fullonis eſt, non Medici.
Lib. 4.

argutum eſt, licet ignorantiæ plenum verbum, *non eſſe Medici, ſed fullonis vrinam conſiderare.* quia nulla ſanitatis aut morbi ſigna ex ea colligi poſſunt, cum veſtibus parandis ſit vtiliſſima. deſcribit T. Lucretius Carus.

Fuſi ſæpe lacum propter ſe, ac dolia curta,
Somno deuincti credunt extollere veſtem,
Totius humorem ſaccatum vt corporis fundant,
Cum Babylonica magnifico ſplendore rigantur.

Foricarij.
1. ad Corin.
Omnibus ſordibus vectigal impoſitũ
In Anaſtaſio. Imp.
Lib. 22. c. 34
Sat. 3. V 38.

Conductores iſti *foricarij* vocati, & Græcis Καπρῶνες, quaſi dicas *ſtercorum exactores*, vt apud D. Ioannem Chryſoſtomum. certe enim non vrinæ modo, ſed & ſtercori humano, & fimo equino, & ſordibus quibuſcumque tributum impoſitum, vt ex narratione Georgij Cedreni colligitur. late explicat Iacobus Cuiacius in obſeruationibus, huc etiam referendus D. Iuuenalis locus.

Conducunt foricas.

L. 17. ff. de vſur.
Contra gloſſographos.
Paulus correctus.
Chiliad. 1.

Vetus Scholiaſtes *foricas, ſtercora, hoc eſt vectigal: forire eſt pro deonerare ventrem, forire eſt, non foris eijcere, alij tabernas dicũt foro vicinas, alij domos publico ſumptu ædificatas ad locandum, quarum conductores lucra captabant.* Paulus I.C. eleganti loco corruptus. *fiſcus ex ſuis contractibus vſuras non dat, ſed ipſe accipit, vt ſolet, a fornicarijs*, gloſſographi imperite, vt ſolent. *fornicarij, ideſt qui furnum, aut fornacem, vel apothecas, vel quid ſimile a fiſco conducunt.* ſed deprauata eſt lectio, & reſtituenda. *ipſe accipit, vt ſolet, a foricarijs.* videatur Tzetzes.

Vſus vrinæ ad dẽtes purgandos.
Lib. 1. Apolog.

Eſt & alius *vrinæ Camelinæ* vſus, ſcilicet ad dentes mundandos, purgandos, leuigãdos, eam enim vim habere credebatur, vti & vrina Muli teſte L. Apuleio, elegans eſt teſtimoniũ Valerij Catulli.

——— *ſua ſibi vrina*
Dentem atq; ruſſam primicare gingiuam,
Miſi, vt petiſti, munditias dentium,
Nitelas oris ex Arabicis frugibus
Tenuem, candificum, nobilem puluiſculum
Complanatorem tumidulæ gingiuulæ,
Conuerritorem pridianæ reliquiæ,
Ne qua viſatur tetra labes ſordium,
Reſtrictis forte ſi labellis riſerit.

Catullus correctus.

Sunt qui de Cameli vrina intelligant quartum verſiculum, & ex M.S. legunt.

Nitelas oris ex Arabicis belluis.

Plurima de vrina proxime in ſequentibus, ex Medicorum ſententia, inuenies.

VSVS PARTIVM eius in Medicinis.

Lib. 28. c. 8.
Cerebrum.
Fel.
Vrina.
Cauda.
Fimus.
Cinis.
Setæ.
Plinij locus auctior.
Lib. 19. c. 26.
Caro
Adeps.
Cerebrum.
Sanguis.
Lac.

MVLTA Medici de remedijs ex Cameli partibus deſumptis diſſerunt, ad quos vberius ſuper hac re diſſerentes remitto lectorem, interim obuia quæque expedio. præibit Plinius. 1. *Cameli cerebrum arefactum, potumque ex aceto, comitialibus morbis, aiunt mederi. 2. Item fel cum melle potum: hoc & anginæ. 3. Vrinam fullonibus eſſe vtiliſſimam tradunt, itemq; vlceribus manantibus.* & de felle infra videbitur, de vrina ſuperiori excurſu actum. 4. *cauda arefacta ſolui aluum. 5. fimi cinere criſpari capillum cum oleo. 6. Dyſentericis prodeſt illitus cinis, potuſque quantum tribus digitis capiatur, & comitialibus morbis. 7. Setas è cauda contortas, & adligatas ſiniſtro brachio quartanis mederi.* ita ibi, ſed paulo aliter de tertio boni codices, qui ſic habent. *Vrinam fullonibus eſſe vtiliſſimam tradunt, itemque hulceribus manantibus: barbaros conſtat eam ſeruare quinquennio, & hominis potum ciere aluum.* Vt minus mirum ſit ſupra in Catullo miſſam amico ad dentes purgandos, ſequatur Auicenna. cuius hæc ſunt apud Vincentium Bellouacenſem. 1. *Caro prouocat vrinam. 2. Adeps gibbi ſuffumigatus, confert hemorrhoidibus. 3. Cerebrum exſiccatum, aceto bibitum confert epilepſię. 4. Ad idem valet ſanguis, poſt purgationem menſtruorum iuuat ad impregnationem, & confert prefocationi matricis. 5. lac eſt valde ſubtile, & aquoſum, nec facit oppilationes, ſicut cętera, in eo eſt ſalſedo, quia Cameli diligunt acetoſum, confert aſmati, & frequentię ſpiritus, hydropi nocet, hepatico confert, excitat deſiderium cibi, & facit tuſſim, lenit ventrem. 6. ſtercus mundificat, & deſtruit verrucas, abſcindit fluxum ſanguinis è naribus, reſoluit vlcera, & ſchrophulas, ſedat dolores iuncturarum.* Dioſcorides apud eundem. *Fimus albus cum*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

A *cum melle tritus tumores reprimit, vulnera permundat.* denique Hali Arabs eodem referente ſic cen-
ſet. *Sanguis* Cameli *frictus dyſenteriam iuuat, venenum pellit auget venerem.* nec plura de medici-
nis ex partibus eius deprehendi.

Ibidem.
Sanguis frictus.

DE PARTIBVS SIGILLATIM.

PARTES ſingulas retracto. Ac primum de felle ago. de quo haud æque omnes ſen-
tiunt, ſed a Latinis Græci diſcrepant, vti breuiter dicam, pro his ſtat C. Plinius, illo-
rum partes tuetur Ariſtoteles. Ille quidem ſic habet. *Fel non omnibus datum anima-
libus, in Eubœ Chalcide nullum pecori: in Naxo prægrande geminumque, vt prodigij lo-
co vtrumque ſit aduenis.* ita locum illum lego, & interpungo. *Equi, muli, aſini, cerui,
capræ, apri, Cameli, delphini non habent.* locum lubet ad incudem reuocare, eſt enim difficultatis ple-
num, ac primum *capras fel habere* ipſe eſt auctor Plinius. quare legendum putant veriſimiliter *ca-*
B *pree*, nam πρὸξ eſt *capreæ ſpecies*, ſeu *dama*, quæ felle caret. deinde videtur vox *Apri* in textum, ex vi-
cinia vocis *capræ*, irrupiſſe, certe enim *Afrum fel habere* notum eſt ex eodem Plinio. Tum etiam im-
perfecta enumeratio animalium eſt felle carentium apud Plinium, quando quædam deficiant, vel
Ariſtotele teſte. apud quem felle dicuntur carere φώκη, καὶ τῶν μυῶν ἔνιοι, *vitulus marinus, & mu-
rium aliqui.* Sed quod maximi hic momenti eſt, falſum eſt non habere fel Camelum. Ariſtotele au-
ctore. τὰ μὲν γὰρ ὅλως οὐκ ἔχει χολὴν, ὡς ἵππος, καὶ ὀρεὺς, καὶ ὄνος, καὶ ἔλαφος, καὶ πρὸξ· οὐκ ἔχει δὲ οὐδὲ
ἡ κάμηλος ἀποκεκριμένην, ἀλλὰ χολώδη φλεβία μᾶλλον. *quædam felle omnino carent, vt equus, mulus,
aſinus, ceruus, dama. Camelus non diſcretum, ſed venulis quibuſdam confuſum habet.* Dentes a Pli-
nio deſcribuntur. *Camelus vna ex ijs quæ non ſunt cornigera, in ſuperiori maxilla primores dentes
non habet.* eadem pæne verbatim Ariſtoteles. Cuius verba hæc ſunt Theodoro Gaza interprete.
*in ſanguineo genere vtrinque dentata, & viuipara, ſimplicem ventrem habent, vt homo, canis, leo, &
reliqua, quorum pedes in plurimos digitos finduntur, & quæ aut ſolipeda ſunt, vt equus, mulus, aſinus,
aut biſulca quidem, ſed vtraque parte dentata, vt ſus, niſi aliqua præ ſui corporis magnitudine, aut dif-*
C *ficultate cibi non ad concoctionem idonei, ſed ſpinoſi, & lignei, multiplicem habeant, vt Camelus, quem-
admodum cornigera habent, quippe quæ non vtraque parte dentata ſunt, & Camelus quidem, quam-
quam cornibus caret, ideo non ſuperne dentatus eſt, quod ei magis neceſſarium eſt, ventrem talem ha-
bere, quam dentes priores.* Duos ergo ventriculos habet ſolus ex quadrupedibus non cornigeris, vt
late exequitur Galenus de Anatom. adminiſtrat. quem locum infra produco, vbi de cibo. interim
ibidem loci membranam pingit, interprete Ioanne Andernaco. *quia ſpinoſum ligneumque alimen-
tum depaſcitur, huius gratia membrana oris interior, ex toto aſpera eſt, & ea quæ ventribus obducta
eſt, ſimiliter.* Idem etiam Galenus de compoſitione Medicamentorum localium meminit *Cameline
medullæ*, quæ obturationibus medetur ex ſententia Herodoti, quod in cura Aſtaini verum eſſe com-
probatum. *Seui* quoque Camelini mentio apud Anonymum auctorem libri de Oculis, quem falſo
Galeno attribuunt, eo igitur loco oculorum vitia & ægritudines leuari *a ſeuo Cameli, & porci,*
prodit. *Vngulam* vero non habet: nam in ſacris litteris præceptum populo ſancto, per Moyſen. καὶ
ταῦτα οὐ φάγεσθε, ἀπὸ τῶν ἀναγαγόντων μηρικισμὸν, καὶ ἀπὸ τῶν διχηλούντων τὰς ὁπλὰς, καὶ ὀνυχι-
ζόντων ὀνυχιστῆρας, τὸν κάμηλον, καὶ τὸν δασύποδα, καὶ χοιρογρύλλιον. ita Septuaginta. Verſio vulgata
D ſic habet. *de his autem quæ ruminant, & vngulam non findunt, comedere non debetis, vt Camelum, Le-
porem, Chærogryllum.* idem inter profanos Scriptores aſſerit Achmes Seirim, qui falſo primum a Io-
anne Leunclauio Apamaſaris nomine prodijt, ſed Latine tantum. is ergo in Oneirocrit. εἰ δὲ ἴδῃ
τοιαύτη, μία κάμηλος ἀπ' αὐτῶν ἐλάκτισεν αὐτὸν, φόβον ἐξουσιάζοντον, εὑρήσει ἀβλαβῶς, διὰ τὸ μὴ
ἔχειν ὄνυχα τὸν κάμηλον ἱππίαν. *ſi videre viſus fuerit, quaſi Camelus einſmodi calces ipſimet impege-
rit, ſine detrimento ſuo terrebitur a principe, propterea quod Camelus vngulam equinam non habeat.*
de collo in deſcriptione ſupra nonnihil, eius enim beneficio tam immenſum vaſtumque corpus alit,
ac ſuſtentat, alioquin certe ex tanta altitudine vix vnquam ad terram perueniret. Hinc M. Cicero
argute. *Cameli collorum proceritate adiuuantur.* diſcurſis ita partibus ad *lactis* Cameli in conſide-
rationem venio, quo viuere plerique populi creduntur, nec alio potu egere. Diodorus Siculus in
Bibliotheca, auctor eſt circa montem Gabinum *Debos populos*, ita Latina verba refert Camers, nam
textus Græcus ad manum non eſt, *Camelos in omnem vitæ vſum habere, his bellare, varia onera fer-
re, lac potare.* agit fuſe ex Medicorum placitis Gulielmus Pantinus Commentario in Cornelium
Celſum: & ego nonnihil exquiram, ac, ex bonorum auctorum relatione, quantum ſatis inſtituto
meo, adferam. prætat Plinius *lac Cameli habent, donec iterum graueſcant*, ſed legẽdum eſt omnino,

Diſſidet Plinius ab Ariſtotele.
Lib. 11. c. 37
Locus Plinij diſcuſſus.
Lib. 28. c. 10.
Lib. 28. c. 16.
Hiſt. Anim. lib. 2. c. 15.
Part. Anim. lib. 4. c. 2.
Lib. 11. c. 37.
Dentes.
Part. Anim. lib. 3. c. 14.
Venter.
Lib. 6. cap. 3.
Membrana oris, & ventris.
Lib. 9 cap. 6.
Medulla.
Cap. 3.
Seuum.
Vngula caret.
Deuter. c. 14
Achmetis editio prima.
Cap. 238.
Collum
Lib. 3. Nat. Deor.
Lac.
Lib. 4.
Lib. 2. c. 18.
Lib. 11. c. 41
Plinij locus correctus.

Qualitas.
Lib.28.c.9.
Lib.3.c.20.
Galenus Ariſtotelē tranſcribit.
Cap.4.
Cap.4.
Cap.238.
Lib.5.c.31.
Li.1.pag.46.
Li.7. Rei Ruſtic.c.2.
Lib.6. Hiſt. Anim.c.26.
Ariſtoteles correctus.
Aquæ admixtum lac Cameli.
κέρασαι qd ſit?
Lib.5.c.30.
Lib.6.c.13.

grauideſcant, ideſt grauidæ fiant. ſed longe etiam aliter nonnulli codices. *Cameli lac mulgetur, ne iterum grauideſcant*. Vtra lectio potior ſit, pertinet ad phyſicos, ſed qualitatem lactis huius inueſtigemus. iterum Plinius. *lac dulciſſimum ab hominis camelinum*. addit Ariſtoteles has differentias in hiſtoria Animalium. τῶν δ' ἀμφοδόντων οὐ πήγνυται, ὥσπερ οὐδ' ἡ πιμελὴ, καὶ ἔςι λεπτὸν καὶ γλυκύ· ἔςι δὲ λεπτότατον μὲν γάλα καμήλου, δεύτερον δ' ἵππου, τρίτον δ' ὄνου. *eorum autem quæ vtrinque dentata ſunt, lac coire non poteſt, ſicut nec pingue, tenue, dulceque tenuiſſimum autem lac Cameli, tum equæ, tertio aſinæ.* quem locum Galenus eſt ab Ariſtotele mutuatus. ſic enim in Alimentorum facultatibus interpres Latinus Martinus Gregorius, Græca ad manum non ſunt. *boum lac craſſiſſimum eſt, ac pinguiſſimum, liquidiſſimum autem & minime pingue, Camelorum, mox equarum, deinde aſinarum.* Et rurſus apertius definit libello de Succorum bonitate, & vitio, vbi hæc ſunt Iulij Alexandrini interpretis verba: *Ex tribus ſubſtantijs conſtat lac quodlibet, diſſimilium inter ſe partium, quarum vna ſeroſa eſt tenuiſque, craſſa altera ac caſeoſa, tertia vero pinguis atque oleoſa: neque in omnibus tamen animantibus æqua harum portio eſt, ſed in Camelorum atque aſinarum lacte ſeroſæ humiditatis plurimum, caſeoſæ in ouillo, pinguis in bubulo.* nihil diuerſum apud Anonymum auctorem libri de diſſolutione continua, quem Galeno falſo adſcribunt, & Incertus vertit. verba ſunt. *nutrimentum lactis eſt craſſum, licet minus nutriat, & craſſum incraſſat, ſicut vaccæ, & ſubtilius eſt lac aſinæ, lacte Camelæ, & lac capræ eſt medium inter iſta.* Achmes Oneirocrita ἐὰν ἴδῃ τις ὅτι γάλα καμήλου ἔπιεν, εὑρήσει ἀπὸ ἐξουσιαςὸν πλοῦτον καὶ φόβον, καὶ νοσον. *ſi quis lac Cameli bibiſſe ſibi vſus fuerit, a principe diuitias habebit cum terrore ac morbo*. populos autem non paucos lacte tantum viuere notius eſt, quam vt dici debeat, videatur Ioannes Sauaro vir doctiſſimus ad Sinodium Apollinarem, Virgilius & Callimachus apud Ioannem Brodæum in Miſcellaneis. Athenæus in Dipnoſophiſtis. Iunius Moderatus Columella. *Nomadum Getarumque plurimi* γαλακτοπόται, *lactis potores, ſunt.* ſed hæc obiter. qua vero menſura mixturaque Camelinum lac bibatur, vt eo redeam, eſt egregie ab Ariſtotele præſcriptum. cuius ſunt hæc. κάμηλος τίκτει δὲ ἔαρος, καὶ γάλα ἔχει μέχρις οὗ ἂν ἐν γαςρὶ λάβῃ: ἔχει δὲ τὰ κρέα, καὶ τὸ γάλα πέχρις οὐ ἂν ἐν γαςρὶ λαίβῃ, verba hæc iterata culpa Librariorum, delenda ſunt ἥδιςα πάντων, πίνουσι δὲ τὸ γάλα, δύο καὶ ἕνα, ἢ τρία καὶ ἕνα, πρὸς ὕδωρ κεράσαντες. *parit in vere, & lac ſuum vſque eo ſeruat, quo iam conceperit. Tum lac, tum caro* Cameli *ſuauiſſima omnium ſunt, bibitur eius lac ad vnam menſuram, duabus aut tribus aquæ admiſtis*. κεράσαντες autem eſt in cornu miſcentes, vt locum illum obiter attingam, nam antiqui miſcebant & diluebant vinum in corneis poculis. ex Diuo Ambroſio, Xenophonte, Athenæo, Pindaro, Hermippo, Aeſchylo, Sophocle, Nonno Panopolita, Homero & Cteſia docui in Antiquitatibus Romanis. Sed ad lac Cameli regredior. Adnotatum eſt eos qui Libyam & Numidiam hodie incolunt, quæ *Biledulgerid & Sarra* dicuntur, *lac Cameli purum, mane, ieiunos bibere ſolere, toto deinde die aqua admixta temperare.* Sam. Purchaſius late & vere exequitur.

CIBVS ET RVMINARE.

Lib.6.adminiſt. Anato. c.3.
Cibus ſpinoſus.
Hordeum, et fænum.
In Aſino.
Apuleius Luciani trãſcriptor.
Lib.7.
Notatur Beroaldus.
Hordeum ſolum.
Lib.19.c.23.

PROPIVS ad naturam huius animalis indagandam accedo, & quidem primum de cibis, quibus veſci ſolet, inquiro, Galeno duce. cuius verba ſunt interprete Ioanne Andernaco, ex recognitione Andreæ Veſalij. *cornigeris ſupernos dentes magna ex parte abeſſe nouimus, vt quibus terreſtre capitis partium recrementum in cornua abſumatur: ſed non quia cornigera ſunt, ideo plures habent ventriculos, vel ruminant, quia autem durum ſpinoſumque cibum aſſumunt, non indigent dentibus ſuperioribus, quippe & camelus quamquam cornibus careat, tamen & ruminat, & multos habet ventres, quoniam ſpinoſum ligneumque alimentum depaſcitur*. Hic quidem in genere Cameli cibus eſt, nos peculiari quærimus ratione, quis ille fuerit. 1. conſtat *hordeo fænoque* victitare ſolitum, quod ex Luciano apertum. ille enim ſic habet ἡ δὲ πάρθενος πολὺν λόγον εἶχεν ἐμοῦ δίκαιον ποιοῦσα, τοῦ συναιχμαλώτου, συναποδράσαντος, καὶ τὸν κοινὸν ἐκεῖνον αὐτῇ θάνατον συγκινκυνεύσαντος, καὶ μοι τοῖς κεκτημένοις ἄριςον παρέκειτο μέδιμνος κριθῶν, καὶ χορτος, ὅσος καὶ καμήλῳ ἱκανός. Latine ſonant. *Virgo multo de me ſermone habito, & captiuitatis & fugæ ſocio, & vna ad mortem deſtinato, cura mei demandata cæteris, Medimnum hordei præberi iuſſit, etiam fænum, quantum ſufficeret Camelo.* quod verbatim pæne L. Apuleius ab illo eſt mutuatus, in illa ſua Mileſia fabula, niſi quod addit epitheton *Bactrianæ* quo maximus camelus denotetur, quod minor fugiſſe interpretes, & maxime Philippum Beroaldum, qui fontem ipſum ignorare non debuerat, vnde aquam per riuulos in fundum ſuum ille deriuaſſet. 2. Cibus ordinarius eſt hordeum purum ſine fæno. auctor eſt Vincentius Bellouacenſis. *hordeum cito*

A *cito tranſglutientes reſeruant; vt rurſus ruminando tota nocte manducent.* eadem Albertus Magnus,& alij. 3. Virgulta,thyrſi,gramen tenue, & humile in ſolo ſterili natum,& in arenoſis ſalebris publico itinere ortum, ſpinarum germina, & cardui, ſi aliud alimentum deſit, ſufficere creduntur. ſupra attigi, nec repeto. 3. Iuncum inuenio Camelo amatum, teſte Galeno. cuius hæc ſunt, interprete Iulio Martiano Rota. *Schænum, id eſt iuncum ex Arabia petitum, ad hæc idem auctor imponere præcipit,neſcio qua de cauſa,Schoenanthum,id eſt iunci florem a vulgaribus appellatum,nobis ſiquidem,cum florum copia non adſit,iunco vtimur ex Arabia comportato,cuius ſummitatem Cameli ſæpenumero abroſerunt, iucundiſſime namque hunc iuncum Cameli paſcuntur, ſecus vias ibi plurimum naſcentem. Eſt autem iuncus iſte exigui pretij medicina, ſolaque odoris integritate dijudicanda, quoniam celeriter ipſius odor expirat.* Hæc ille ex Andromacho Iuniore celeberrimo Medico,qui patris ſui ſcriptis egregio opere eſt patrocinatus,cui titulum fecit. *de Medicinis intro aſſumendis.* Andromachus etiam Pater in Theriaca Tranquilla ad Neronem culto poemate Schoeni meminit,

Obuia quæq; in vijs.
Iunci.
Lib. 1. de Antidot. c. 14.
Schoenum.
Andromachi Medici clari.

Et Caſiæ calamos,& quam tulit India nardum,
Teq; Arabi Schoenum gloria prima ſoli.

B 4. Denique obſeruatum modernorum cura, nihil aliud etiamnum hodie dari ſolere Camelis Arabiæ deſerta tranſmittentibus, *præter hordeacea liba quotidie quinque, quæ malum Cydonium non ſuperent magnitudine*, tam paruo impendio tam vaſtum, tamque neceſſarium animal homini conſtat, hæc fuſius vide diſcuſſa a Ludouico Vertamanno. Ruminare Camelum & ſupra obiter indicaui, vbi de dentibus,& pluribus hic expediam. Ariſtoteles rationem reddit. μηρυκάζει δὲ ἡ κάμηλος, ὥσπερ τὰ κερατοφόρα, διὰ τὸ τὴν κοιλίαν ὁμοίως ἔχειν ἐκείνοις. *Camelus etiam ruminat,more cornigerorum, quoniam ventres ſimiles cornigeris habet.* Eadem etiam ex illo, pæne verbis totidem Galenus, vt multa alia eſt mutuatus. In ſacris litteris Iudaico populo vetatur eius in cibis vſus, quia cum cornua non habeat, tamen, præter ſui generis naturam, ruminat. locus eſt Leuitico. ita verſio vulgata. *Quicquid autem ruminat quidem,& habet vngulam, ſed non diuidit eam, ſicut Camelus,& cætera, non comedetis illud, & inter immunda reputabitis.* iteraturque idem præceptum denuo in Deuteronomio. *de his autem quæ ruminant,& vngulam non findunt, comedere non debetis, vt Camelum.* culte & eleganter ruminationem Diuus Hieronymus deſcripſit. C *egredimur ad veſperam, vidimuſque Camelos, præteritos cibos in ore voluere,& in aluum miſſos iterum retrahere.* quod ſit ruminare inter Grammaticos ſatis liquet. Iſidorus Hiſpalenſis in Originibus. *quod animal, ſicut bos,& ouis,& Camelus, ruminat. Ruminatio autem dicta eſt a rumine eminente gutturis parte, per quam dimiſſus cibus, a quibuſdam animalibus reuocatur.* diſcrepat Nonnius Marcellus. *Rumen dicitur locus in ventre, quo cibus ſumitur,& vnde redditur.* ſiue a gutture extante, ſiue a ventris parte, quod probabilius duco, etymon habeat, illud ſane in confeſſo eſt, pleraſque quadrupedes cornutas, & inter non cornutas ſolum Camelum,& iuter piſces, ſolum Scarum ruminare. T. Pomponius Bononienſis Comicus vetuſtiſſimus in proſtibulo.

Hordeacea liba.
Lib. 1. cap. 7.
Ruminat.
Part. Anim. lib. 3. cap. 14.
Galenus trãſcribit Ariſtotelem.
Lib. 3. Anat. Admin. c. 3.
Cap. 3.
Cap. 11.
Cap. 14.
In vita Malchi Monachi.
Ruminare quid?
Lib. 12. cap. 1
Cap. 1. Num. 64.
Põponius Bononiẽſis Comicus correctus.

Ego rumorem paruifacio, dum ſit mihi
Rumen quod impleam.

Verſus illi ſic a me reſtituti, leguntur enim corrupti mutilique.

Ego rumorem paruifacio, dum ſit rumen
Qui impleam.

D Interdum & metaphorice *ruminare* eſt *retractare*. ſic *ruminare libros veterum* eleganter eſt ab Aurelio Symmacho dictum. nec alio ſenſu apud eundem eſt *ruminare carmina*. quod eſt ad incudem reuocare, exactiſſime limare. Eſt & *in memoriam reuocare*. efferturque in paſſiuo, *Ruminor*. Leuius primus Latinus Poeta, non *Liuius*, vt imperiti volunt, in Aegyſto ſic legendus.

Li. 1. Epiſt. 5.
Lib. 3. Epiſt. 13.
Leuius primus Romæ Poeta.
Correctus.

Nemo hæc veſtrum ruminabitur mulieri.

Varro in *Tanaquille* Satyra.

Sed etiam ruminabitur humanitatem.

Idem in *Bimargo*, ſed titulus ille fæde corruptus, inſcripſerat enim ille, vt puto, Satyram contra nobiles ignauos, & nimium ſanguinem ſuum altum iactantes, titulumque fecit *Bimarcus*, quaſi diceret eo inſolentiæ faſtuſque deuentum, vt ſimplex nobilitas fæteret, cuperentque omnes dici *Bimarci*, quaſi *bis Marci*, ſeu duplici nobilitatis ſtemmate inſignes. in ea ergo fabula.

Varro correctus.

Odiſſeam enim Homeri ruminari incipies.

POTVS ET CONTINENTIA.

Cap. 62.
Abſtinentia.
Aqua turbida.
Lib. 8. c. 18.
Lib. 3. c. 23.
Lib 4 c. 21.
Io. Leonius. Reb. Afric. par. 8.
Simō Maiol. Dieb. Canicul. Colloq. 7.
Lib 6 c. 13.
Mythologia.

A CIBO ad potum tranſeo. in quo duo ſunt obſeruanda, primum genus potus, deinde continentia & abſtinentia. C. Iul. Solinus Polyhiſtore. *Sitim etiam in quadriduum tolerant*, Cameli, *verum cum occaſio bibendi data eſt, tantum implentur, quantum & ſatiet præterita deſideria, & in futurum diu proſit. Lutulentas aquas captant, puras refugiunt, denique niſi cænoſior liquor fuerit, ipſi aſſidua proculcatione limum excitant, vt turbetur*, eodem ſenſu, verbis nonnihil diſcrepantibus, habes paria apud Plinium. *Sitim & quatriduo tolerant, implenturq́; cum bibendi occaſio eſt, & in præteritum, & in futurum, obturbata prius conculcatione aqua, aliter potu non gaudent*. Fl. Renat. Vegetius in re militari. *Sed hoc genus animalium*, Camelorum, quos in Africa, & alibi ad bellicos vſus alunt Vrciliani, & Mahetes, *arenis, & tolerandæ ſiti aptum, confuſas etiam in puluere vento vias abſq́; errore dirigere memoratur*. dicam plura infra hic, vbi de paræmijs agendi locus. qui res Geographicas accuratius pertractarunt, noſtra hac ætate docent nos, Camelos non in quatriduum tantum abſtinere ſolere a potu, ſed in duodecim, imo & ſi ſors ferat, in quindecim dies totos, vt in peregrinatione Africana adnotatū. quod vt veriſſimum in itineribus, ita veraci relatione conſtat, tam oculata virorum doctorum fide, in Libya & Numidia, quæ modo *Sarra* & *Bilegulderid* ab incolis dicuntur, toto veris tempore, nūquam Camelos bibere, quamdiu viride gramen, quo depaſcant, inuenire poſſunt, exemplo hominum, qui in deſertis & aquam ſitientibus arenis habitantes, aquam nec curant, nec nanciſci valent, contenti iure ſolo carnium, & lacte Camelorum, qui vberrimum prębent, ſi quando aliquid herbarum depaſti fuerunt. Hoc ex alijs retulit Samuel Purchaſius. Hinc natam exiſtimo poetis Græcis fabulandi occaſionem, vt fingerent Baccham Cameli caput amputaſſe, quod ſobrietas inimica ebrietati, & ob id Bacchæ inuiſus moderationis ac continentiæ nomine Camelus id ſolus, quod ſciam, prodidit Nonnus Panopolita in Dionyſiacis, ſonorus quidem, nec tamen magni iudicij poeta.

Li. 14. V. 374

καί τις ἐφαρπάξασα τανυκνήμιδι καμήλῳ
καμπύλον ἀμητῆρι διέθρισεν αὐχένα θύρσῳ
καὶ τυρλοῖσι πόδεσσι περιπταίουσα κελεύθῳ
Ἡμιφανὴς πεφόρητο πολυγνάμπτῳ δὲ πορείῃ
φοιταλέης ἀκάρυνον ἐπείγετο σῶμα καμήλυ.

Latine ſic ſonant, verbatim.

Et quadam rapiens longas plantas habenti Camelo
Incuruam meſſorem penetrauit ceruicem Thyrſo,
Et cæcis pedibus aberrans a ſeuicta,
Semiapparens ferebatur, multiflexo vero tranſitu.
Vagantis ſine capite incitabat corpus Cameli.

VARIAE SPECIES,

& de Velocitate.

Cap. 62.
Lib. 8. c. 18.
Arabes Cameli.

DISTINGVENDÆ ſunt ſpecies, neque omnia quæ dicta ſunt, in quoſcumque Camelos cadunt, differunt enim ab inuicem forma, magnitudine, viribus, opere, & velocitate. C. Iulius Solinus Polyhiſtore. *Bactri Camelos fortiſſimos mittunt, licet & Arabia plurimos gignat, verum hoc differunt, quod Arabici bina tubera in dorſo habent, ſingula Bactriani, hi nunquam pedes atterunt, ſunt enim illis reciprocis quibuſdam palmunculis veſtigia carnulenta*. Eadem C. Plinius. Camelorum *duo genera, Bactriani & Arabici, differunt quod illi bina habent in dorſo tubera, hi ſingula, & in pectore alterum, cui incumbant*. In quibuſdam Codicibus prima verba aliter concipiuntur. *Bactriæ & Arabia paruo* admodum diſcrimine. Et hæc Arabici Cameli figura eſt.

A

B

C

D

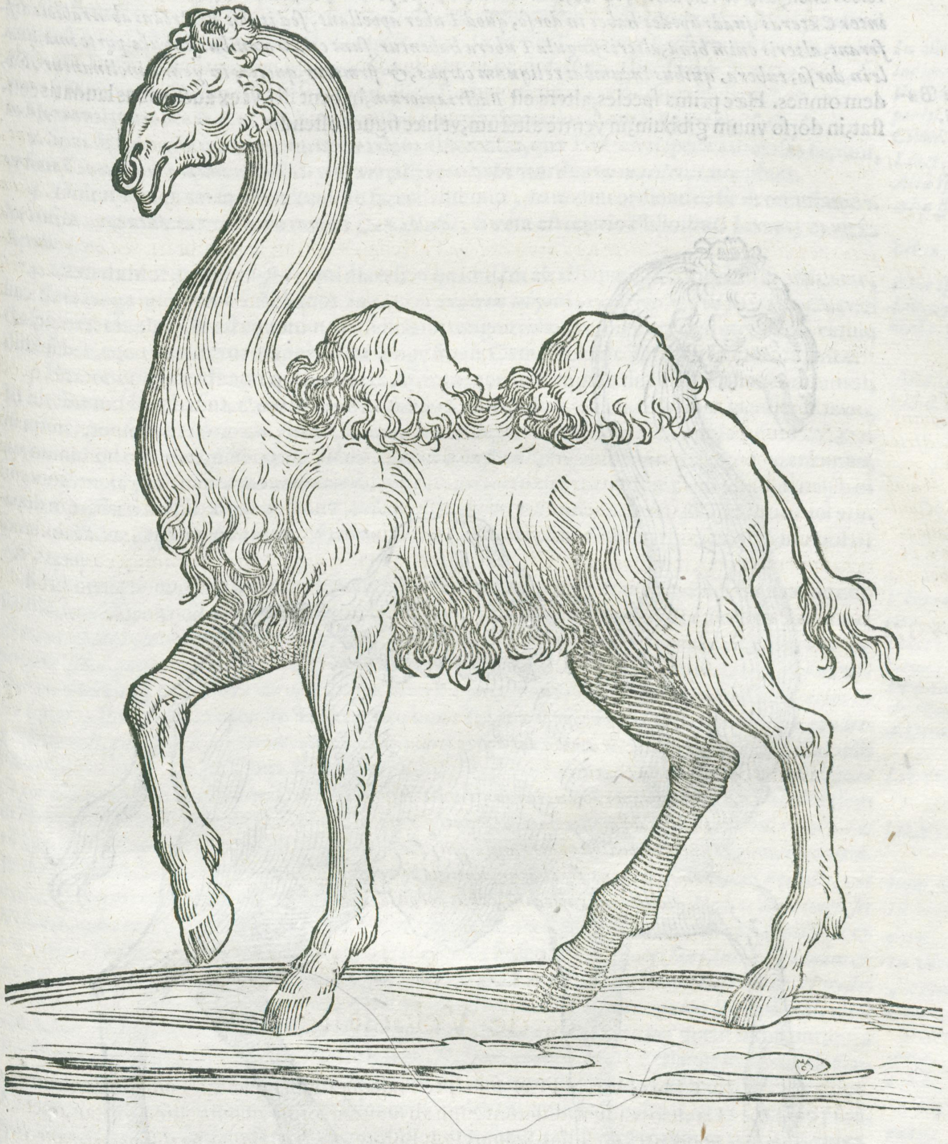

Hunc quia duplici gibbo inſignem, itineribus magis idoneum iudicarunt, quod nihil eſſet, quo præpediret aſſiduam profectionem. tales Græci vocant δικύρτους καὶ διτύλους *gemino gibbo, gemino tubere conſpicuos*. Heſychius illuſtrius, quem vide. accurate Diodorus Siculus in Bibliotheca. πλεῖστα δὲ καὶ διαφορώτατα γένη καμήλων τρέφει, τῶν δὲ ψιλῶν, καὶ δασέων, καὶ διπλοῦν ἀνατεταχότων τὸ κατὰ τὴν ῥάχιν κύρτωμα, καὶ διὰ τοῦτο διτύλων ὀνομαζομένων. Latine ſic ſonant. *Multa quoque & multum differentia Camelorum genera nutrit,* Arabia ſcilicet, *tum pinguium, tum macilentorum, quorum nõnulli gibbum duplicem in dorſo habent, a quo & Dityli nominantur*. Verſio vulgata corruptiſſima eſt ea tamen contentus fuit Ioannes Camers. Ariſtotelem illi omnes fontem habuerunt, apud quem legerant. αἱ δὲ κάμηλοι ἴδιον ἔχουσι παρὰ τὰ ἄλλα τετράποδα, τὸν καλούμενον ὕβον ἐπὶ τῷ νώτῳ. διαφέ-

δίκυρτοι καὶ δίτυλοι.

In uoce τύλοι.

Lib. 3.

Duæ ſpecies eorum.

In Solinum.

Lib. 2. Hiſt. Anim. c. 1.

ρουσι

ρουσι δ' αἱ Βάκτριαι τῶν Ἀραβίων; αἱ μὲν γὰρ δύο ἔχουσιν ὕβους, αἱ δ' ἕνα μόνον, ἄλλον δ' ἔχουσιν ὕβον ἐ τοιοῦτον οἷζ ἄνω ἐν τοῖς κάτω, ἐφ' οὗ, ὅταν κατακλιφῇ εἰς γόνατα, ἰςηρικναι τὸ σῶμα. *Camelus proprium inter Cæteras quadrupedes habet in dorſo, quod Tuber appellant, ſed ita vt Bactriani ab Arabicis differant, alteris enim bina, alteris ſingula Tubera habentur, ſunt etiam omnibus ſingula, parte ima, quale in dorſo, tubera, quibus incumbat reliquum corpus, & firmetur, quoties in genua inclinantur.* Eadem omnes. Hæc prima ſpecies, altera eſt *Bactrianiorum*, habent illi, vt ex auctoribus laudatis conſtat, in dorſo vnum gibbum, in ventre alterum, vt hæc figura oſtendit.

Cameli Bactriani.

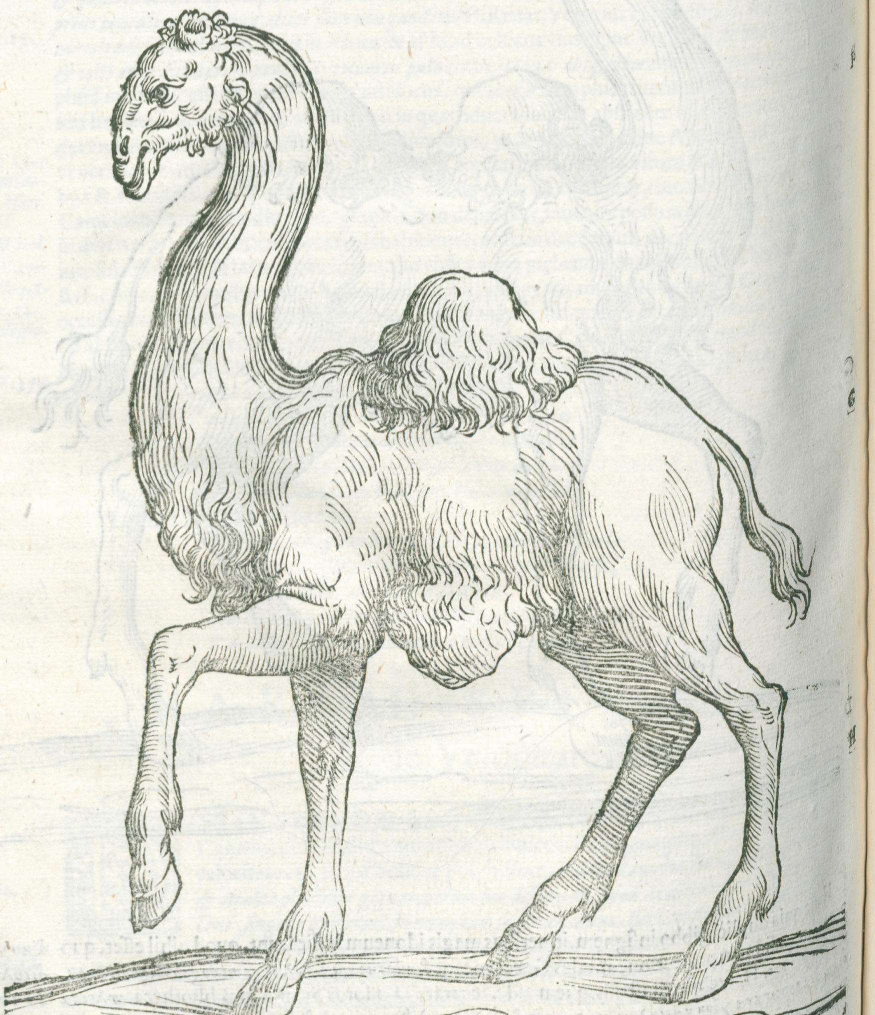

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

Iſti non tam itineribus conficiendis ſunt idonei, quam oneribus ferendis, nam & robuſtiores ſunt, & a naturali conſtitutione ad procumbendum gibbo ſuo in ventre adiuti, vt & facile in ventrē procumbentes onera ſuſcipiant, & eadem facilitate exonerentur. Hos corpore vaſtiori præditos omnes ſciunt. D. Hieronymus haud obſcure indicat. *In quibus Camelum Bactrum enormis magnitudinis, qui multos iam obtriuerat, triginta & eo amplius viri, diſtentum ſolidiſſimis funibus, cum clamore adduxerunt*. Et pro corporis ingenti magnitudine etiam plus cibi illi exigebant L. Appianus in Metamorphoſi illa ſua iocoſa, *factum affatim ingeſſit, quantum Camelo Bactriano ſatis fuerat.*

In vita Hilarionis
Vaſtitas corporis.
Cibus.
Lib. 7.

2. Sunt & Camelorū accidentariæ quædam differentiæ, quæ Hiſtoricis ſpecies diuerſas faciunt, vt ſuut Camelorum nonnulli ψίλοι *pingues*, alij vero habentur δάσεοι *macilenti*, nec plura.

Aliæ ſpecies.

3. Differentes etiam ſpecies ex colore facere videntur, nam cum ordinarius ſit ijs omnibus color fuſcus, reperiuntur *in India* tamen *Cameli albi*, ſi vera eſt relatio Philoſtrati Lemnij in vita Apollonij.

Aliæ ſpecies.
Lib. 2

4. Memorantur *Cameli Caſpij*, qui diuerſam quamdàm ab alijs prædictis ſpeciem conſtituunt, ſunt ſane longe minores. Cl. Aelianus. ἡ κάμηλοι κάσπιοι μέγισται κατὰ τοὺς ἵππους μεγίστους. Cameli Caſpij ſunt maximi, & ad equorum maximorum magnitudinem accedunt, ſed vtcumque verum illud fuerit, equus maximus magnitudine longe fuerit Camelis, quos iam deſcripſimus, inferior.

Aliæ ſpecies.
Lib. 17. Animal. c. 34.

5. Hæc veteribus tradita, at qui hodie res Africanas exquirunt, hæc de ijs memoriæ tradiderunt, In his Samuel Purchaſius. *Camelorum tres ſpecies habent, prima vocatur Hugium, ingentis ſtaturæ, & roboris, pondo mille librarum ferens, ſecunda minor duplice in dorſo tubere, oneribus ferendis, & equitationi apta, Becheti dicta, quam ſolam Aſiatici agnoſcunt, tertiam vocant Raguahil, macilentam, & gracilem, ad ſola itinera non accommodatam, eam quippe inequitant, cōficitq́; vno die amplius quam centum paſſuum millia: atque ijs Rex Tambuti ſolet mittere Nuntios Segelmeſſem aut Darham nongentis millibus paſſuum diſtantem, ſeptem, aut vt ſummum, octo diebus, ſine vlla in itinere mora, aut requie.*

Aliæ ſpecies
Lib. 6. cap. 1.

6. Eſt denique quędam ſpecies celebratiſſima, quam a velocitate *Dromedarios* appellant, de qua ſic Iſidorus Hiſpalenſis. *Dromeda genus eſt Camelorum, minoris quidem ſtaturæ, ſed velocioris, vnde & nomen habet, nam* δρόμος *Græce curſus velocitas appellatur; centum & amplius milliaria vno die pergere ſolet, quod animal ſicut bos, & ouis, & Camelus, ruminat.* D. Hieronymus. *Egredimur ad veſperam, vidimuſq́; Camelos ob nimiam curſus velocitatem, Dromedarios appellatos, præteritos cibos in ore voluere.* Eos etiam in exercitu Macedonico locat T. Liuius. *ante hunc equitatum falcatæ quadrigæ & cameli, quos appellant Dromades, his ſagittarij Arabes inſident.* Velocitatem hanc in Camelis iſtius ſpeciei innuit Cl. Aelianus. Σαραγαῖαι κάμηλοι δρομικώταται καὶ ὤκισται. *Sagaræi Cameli curſu peruici incitatiſſimi, & velociſſimi.* Immēſam eius animalis celeritatem habes apud Ariſtotelem in Hiſtoria Animalium. κάμηλοι θέουσι δὲ θᾶττον τῶν νισαίων ἵππων πολὺ, ἐὰν θέωσι διὰ τὸ μέγιστος τοῦ ὀρέγματος. *Cameli currunt celerius quam equi Niſani, propter laxiorem ſui gradus glomerationem.* Et de *Equis Niſæis* quibus Cameli comparantur, inquirendum, Suidas. *Niſæum locus Perſidis, vbi naſcuntur equi celerrimi, qui Niſæi dicuntur, alij dicunt magnum eſſe Campum Mediæ, cui nomen ſit Niſæum, equos magnos gignit campus ille.* Vltima ſententia verior eſt. Idem tamen variat alibi, & ex Herodoto, Orpheo, & Polemone, diuerſum tradentibus ſic ſcribit. *Equus Niſæus, intra Suſianam & Bactrianam locus eſt Gataſtigona, Græce Niſus, vbi equi præſtantes, ijq́; ruſi omnes naſcuntur, Herodotus Niſæum Mediæ locum, Orpheus vero maris Erythręi eſſe dicit, Polemon equum Niſęum male dicit candidum.* Campum illum ἱπποβότον ideſt equorum altorem nominanr, per quem tranſeunt, qui a Perſide & Babylonia ad Caſpias pilas ire ſolent, *Neſęum* νησαῖον vocat Arrianus in rebus Alexandri: ſed corrupte, cōcors enim ſcriptura, & melior illa, quam probat Suidas, aſtipulatur Heſychius. Hi regibus Perſarum in delitijs, quam ſolos conſcendebant, amicis donabant, vt ex Luciano notū, quo libro de hiſtoria ſcribenda agit, ad reges alios mittebant, tanta vero eorum ea regione generabatur copia, vt quotannis viginti millia ad Regem mitterentur, quod ex Strabone obſeruatum eſt ab Iſaco Caſaubono in Athenæum, qui plura cupis adi ad Herodotum, & Barnabam Briſſonium in Regio Perſarum principatu, qui non ſunt ad manum corruptum. puto Athenæum in Dipnoſophiſtis, aut verius Polybium apud illum, in deſcriptione pompæ Antiochi ſuperbiſſimæ. Τούτων κατόπιν ἦσαν ἱππεῖς Πισαῖοι μὲν χίλιοι, πολιτικοὶ δὲ τριχίλιοι, ὧν οἱ μὲν πλείους ἦσαν χρυσοφάλαροι καὶ χρυσοστέφανοι, οἱ δ' ἄλλοι ἀργυροφάλαροι. *Horum a tergo fuerunt equites piſęi mille, vrbani ter mille, & horum complures cum aureis phaleris ac coronis, alij cum argenteis.* Leuis eſt error, vnaque mutata littera facile eluitur, ἱππεῖς Νισαῖοι· *Equites Niſęi.* Hunc equum nobilem totus Oriens exiſtimauit, deſcribit vero Oppianus Cilix Cynegeticis.

κάλλεϊ δ' ἐν πάντεσσι πέλει πανυπείροχος ἵππος
Νισαῖος, τὸν ἄγουσιν ἐρικτέανοι βασιλῆες,

Vltima ſpecies
Lib. 12. c. 1.
Dromedarij,
In vita Malchi Monachi
4. Decad. li. 7
Lib. 12. c. 34.
Lib. 9. c. 50.
Equi Niſæi.
In voce Νίσαιον.
In voce ἵππος Νισαῖος.
Color eorū.
Polemonis error.
Lib. 6.
In voce νίσαιος.
Pag. 366.
Lib. 5. cap. 5.
Lib. 5. pagin. 194.
Polybius correctus.
Lib. 1. V. 309

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

καλὸς ἰδεῖν, ἀταλός τε φέρειν εὐπειθέϊ δεσμῷ
Βαιὸς μὲν κεφαλὴν, πολλὸς δὲ βαθύτριχα δειρὴν
Κυδιόων ἑκάτερπε μελιχρύσοισιν ἐθείραις.

Quæ ſic ſe habent Latine.

Pulchritudine vero inter omnes eſt excellentiſſimus equus,
Niſſæus, quem equitant opulenti reges,
Pulcher aſpectu eſt, molliſq; ad portandum facili habena,
Argutus quidem capite, denſus promiſſa iuba in ceruicibus,
Exultans vtrinq; flauis comis, mellis & auri concoloribus.

Hæc obiter ad illuſtrandum Ariſtotelis locum, vt facilius Cameli velocitas intelligatur, ſint dicta,
In vita Aureliani. nunc intermiſſum de Dromedarijs ſermonem repeto. Flauius Vopiſcus. *Victa igitur Zenobia,*
quum fugeret Camelis, quos Dromadas vocitant, atq; ad Perſas iter tenderet, equitibus miſſis eſt capta,
dum Euphratem fluuium exiguo lembo traijceret, atq; in Aureliani poteſtatem redacta. paria habet
Vopiſcus Zoſimi exſcriptor. Zoſimus, ex quo hæc verbatim ſunt a Flauio Vopiſco tranſlata, verba in Commentarijs Caſauboni F
vide. mentio inſuper velocitatis huius in ſacris litteris. *non euaſit de ijs quiſpiam, niſi quadringenti*
viri adoleſcentes, qui aſcenderunt Camelos, & fugerunt. Et alibi. *Inundatio Camelorum operiet*
Pag. 508. *te, Dromedarij Madian & Epha, omnes de Saba venient, aurum & thus ferentes.* In Septuaginta eſt
Lib. 1. Reg. cap. 30. ſemper κάμηλοι, & pro *Epha* legunt illi γηφὰρ *Gefar*, ſed vulgatam lectionem probat D. Hieronymus
Iſaiæ cap. 60 Commentarijs in Matthæum. Illud ſane non prætermiſerim, velociores eſſe fœminas; quod vt
Cap. 19. naturæ conſonum, ita a Scriptoribus ſedulo obſeruatum eſt. Achmes Seirimius in Oneirocriticis.
Velociores fœminæ. ἐὰν ἴδῃ τις ὅτι ἐπωχήσει εἰς ἐξ αὐτων, καὶ συνεπῆγαρ αὐτὸν εἰς δρόμον, ἀρεῖ αὐτῶν ὁ χάραν, διὰ τὸ μηδὲν
τῶν ζώων συνεξισοῦσθαι αὐτῷ ἐν δρόμῳ. *Si quis harum* Camelorum fœminarum *aliqua vehi viſus ſibi*
Cap. 238. *fuerit, ita quidem, vt ab ea curſu auferretur, eum hominem orcus auferet, idq; propterea quod nullum*
animal cum hiſce, Camelis fœminis, *quod curſum attinet, in comparationem venire poſſit.* quales autem
ſint iſtæ, aut ad quam ſpeciem ex prædictis pertineat, eodem ille loco expedit. αἱ κάμηλοι Ἀράβιαι
αἱ ταχεῖς, εἰς ἀνάγκην, καὶ θάνατον, καὶ κρίσιν κρίνονται. *Arabici Cameli, fœminei ſexus, quæ veloces*
ſunt, miſeriam, mortem, & damnationem pertendunt. Ratio eadem, quæ perſuaſit veteribus in ſacris
Et Equæ. Græcorum certaminibus, & ludicris Romano Circenſibus potius equabus, quam equis vti: quod ſcilicet G
Ad li. 3. Geo. *inter currendum vrinam emittant.* Vt verba vſurpem doctiſſimi Probi. Nec aliter in venationibus
Et Canes fœminæ. potiorem curam Canum fœminarum, quam marium agebant, vt ex L. Apuleio, Vario apud
Macrobium, Q. Ennio apud Feſtum, Seneca, Lucretio, Adæo Smyrnæo in Anthologia, & alijs fuſe
Lib. 2. c. 7. docui in Antiquitatibus Romanis. porro Camelorum celeritatem firmat locus Ioannis Tzetzis
Chiliad. 12. c. 404. de formicis Indicis.

Αἱ κάμηλοι τῷ πόθῳ δὲ τῶν πώλων τῶν οἰκείων
Τρέχουσι συντενώτερος, καὶ φεύγουσιν ἐκείνους.
Cameli autem deſiderio pullorum ſuorum
Currunt contentius, atq; fugiunt illos.

His vtebantur præcipue in bellicis expeditionibus, vt ſupra ex Liuio probatum, deinde ad rem
Vſus varij Dromedariorum. magni momenti celeritate ſumma nuntiandam, ſic ab Alexandro in Mediam miſſus Polydamas
ad conficiendum Parmenionem, quam pauciſſimis diebus per inculta illa, & ſquallida teſqua, Dromedarijs
Lib. 7. aſſumptis, penetrauit, auctore Q. Curtio Rufo. Denique duces magnorum exercituum ſuperati, H
ijs ad fugiendum potiſſimum fidebant, ſuperius, de victa Zenobia, ex Vopiſco, dictum, de
Chiliad. 13. c. 451. Semiramide profligata, ac, tanto exercitu ſtrato, fugiente, Tzetzes.

Σώζεται δ' ἡ Σεμίραμις τῷ τάχει τῆς καμήλȣ
Seruatur Semiramis velocitate Cameli fœminæ.

VINDICTA.

AD mores nunc excutiendos me confero, naturaleſque propius affectiones perſcrutor.
Ante omnia deprehendo in eo ſingularem vindictæ, & belluinæ vltionis reminiſcentiam,
quæ in nullo animante maior apparet, quo nomine Diuum Baſilium
Hexamer. homil. 8. lubenter audio, qui *Camelo iniuriarum memoriam, iræq; grauitatem, & ad vlciſcendum conſtantiam* attribuit, & ſubiungit ibidem loci. *percuſſa aliquando bellua hæc, longo tempore iram reponit, & vbi occaſionem nacta fuerit, malum retribuit.* deinde diuino elegantique
præcepto mores humanos format, & hæc occaſione admonet. *Audite vos qui grauiter iraſcimini,*
qui memoriam iniuriarum velut virtutem colitis, cui ſimiles eſtis, cum offenſam contra proximum

velut

A *velut ſcintillam quandam in cinere occultatam tamdiu ſeruatis, donec materiam adepti, velut flammam, iram reaccendatis.* quod cultiſſimus poeta Erricus expreſſit.

Sicut Arabs bruta deſæuit gente Camelus
Cuſtodemq́; ſuum, longo poſt tempore, læſus
Dente petit memori, & totos depaſcitur artus:
Aut Tigris, catuluſve Leæ.

Lib.4.

Extat memorabile huius facti exemplum apud Rabinos ad Geneſin, vt in Collectaneis de Terra ſancta Vuolfardi habetur, ſed nec illi mihi ad manum.

Ad cap. 31. Pag.367.

RABIES.

HANC prauam affectionem, ſæpiſſime, ſi non ſemper comitatur rabies, iraq; ſupra B modum effrænis, deſcribit appoſite D. Hieronymus in Epiſtolis. *In quibus Camelũ Bactrũ enormis magnitudinis, qui multos iam obtriuerat, triginta & eo amplius viri, diſtentũ ſolidiſſimis funibus, cũ clamore adduxerunt, ſanguinei erant oculi, ſpumabat os, uolubilis lingua turgebat, et ſuper omnẽ terrorẽ rugitus perſonabat immanis.* Signũ ergo & effectus vltimę in eo rabiei eſt voce illa horrẽda ſtridere. Vincẽt. Bellouac. paucis. *Irati ſtridẽt horribiliter.* Cauſa nõ vna a recẽtioribus huius pathematis adſignatur, ſunt qui id vindictæ cupiditati volunt attributũ, quod. ſ. cũ non poſſint iniurias ſuas, vt optarent, vlciſci, in rabiem agãtur, vt Simon Maiolus in diebus Canicularibus prodidit. non deſunt, qui ad ardorem Veneris affectum hunc referant, tota enim hieme fœminam deperit mas, qua ſi non potiatur, quadraginta totos dies rabie efferatur, quo æſtu indignationis durante, tenaciſſimæ ſolet eſſe memoriæ, & ſi cuſtos vel quilibet alius occurrat, quo duriter habitus fuit, ſtatim irruit, ac morſu primũ petit, deinde in ſublime dentibus arreptum proiectat, tum humi affligit, omniaque membra elidit, demum diſcerpit & lacerat, & mirum in modum, in cadauer debacchatur, quod ex C. Solino Polyhiſtore colligo. *genituræ* C *cupidine efferantur adeo, vt ſæuiant, dum Venerem requirunt.* & liquet apertius ex Samuele Purchaſio in peregrinatione. *Ineunte vere plane mentes fiunt, & in rabiem, coeundi libidine aguntur, quo tempore facile in ductores ſuos deſæuiunt, rectores interficiunt, & quoslibet occurrentes violant, memores a quibus læſi fuerint.* Indifferenter Plinius dixiſſe contentus eſt *vtcumq́; rabiem & ipſi ſentiunt.* plura ex Ioanne Leonio non contemnendo ſcriptore in rebus Africæ, vberius diſcas. Reperiuntur & nonnulli, qui rabiem hanc ad occultum quendam cœli influxum reijciant, vt Canum, Suum, aliorumque animalium morbos, haud ſane probabili ratione, nam id ſi a cœlo contingeret, non hiberno tempore, ſed æſtate potius, tantus calor ferueret; quin imo & illud non negligendum, nuſquam hac paſſione eos tangi, dum labore & oneribus ferendis exercentur, ſed otioſis tantum & bene paſtis obrepere. Sed ego cauſam nullam reperio, cur, cum omnia animalia æſtiuis caloribus efferantur, morbiſque, ac turbidis paſſionibus conflictentur, Cameli media hieme iram concipere, ineunte vere in rabiem efferri debeant? niſi occultam naturæ eſſe proprietatem ſentiamus, quod & verũ eſt.

Vita Hilarionis.
Lib.19.c.28
Cauſa ab vltionis cupiditate.
Colloq.7.
A coitus deſiderio.
Cap.62.
Lib.6.c.1.
Lib.8.c.18.
Part.8.
A cœlo.
Aloyſius Codemuſt.
Noua in eo paſſio.

D

DOCILITAS, ET
Muſices Amor.

DOCILITATEM in eo probant varijs rationibus. primo enim *fræno in prælijs regitur.* ait Plinius. deinde ipſe impenſius amat Muſicam, & diſcit ad modulos tympani, aut inſtrumenti alicuius Muſici, choreas ducere, & tripudiare. Verba Ioannis Leonij ſunt hæc apud Simonem Maiolum, in diebus Canicularibus. *Docilitatem alio argumento idem Leonius indicat, tradit enim eos ad tympani ſonitum choreas ducere doctos, eoſque hac doceri induſtria commemorat. Includitur iunior Camelus, vbi pauimentum præcalidum ſit, vt alternatim pedes attollat, dum calor vrget, idque frequentiſſima alternatione facit, dum hunc dum illum pedem attollit pungente calore, atq́; interim ſemper ad fores tympanum a Doctore percutitur. In ſchola huiuſmodi ſcholaſticus exercetur hic ad annum integrum, aut circiter, vſu igitur confirmato hac diuturnitate, quotieſcumque tympani ſonitum audierit, eadem pedum alternatione, eodemq́; loco perſiſtens, dum inſonet tympanum, choreæ ductum ſpectatoribus præ ſe fert.* Nec tantum ad ludicra iſthæc ſpectacula muſico concentu deliniri ſe patiuntur Cameli, ſed ad itinera promptius alacriuſque facienda, viæ moleſtiam, & onerum ferendorum laſſitudinem amoliendam non mediocriter

Lib.8.c.18.
Rer. Afric. part.8. Cap.7.

diocriter

Ibidem pag. 145.

Lib. 1. c. 1.

In Itinerario.

Homil. 49. Matt. 14.

diocriter eadem hæc Muſica conferre creditur. Eodem Maiolo auctore. *Eſt in Camelo commemorandum, quod Muſica ac modulatione ille plurimum oblectatur, quandoquidem etiam feſſus longo itinere, ſi ſubſiſtat, ductor, non flagris aut verberibus ad progrediendum eum ſtimulat, ſed ſonitu cantuq́; demulcet, alioquin ageret fruſtra, quoniam & in onere, & itineris menſura terminum præfixum inuertibiliter ſeruat, vt non maius ſolito onus, nec longior itineratio ab illo ſuſcipiatur,* dixi plene ſupra. *Cum igitur paulo longius progrediendum fuerit, quam conſuetudo ipſius ferat, tametſi feſſus ad progrediendum ſponte excitatur, cum Ductor cantilenam, aut aliam Muſices modulationem melodiamve inceperit.* Eadem alijs verbis Samuel Purchaſius doctiſſima illa peregrinatione, ſi ſibi pauliſper interdum temperaret. *Cameli Africani dociles ſunt, ac potius patiuntur ſibi perſuaderi, vt grauius ſolito onus ferat, aut longius aſſueto progrediantur, cantibus, quam verberibus.* Hæc vſque adeo vera ſunt, vt nullus comitatus Arabiam tranſmittat, ſine tympaniſtis, qui feſſos & pæne oneribus ſuccumbentes Camelos excitent, ac recreent; Denique illud haud vulgare habendum, vocem eas humanam pluris longe facere, & facilius eius audita dulcedine mulceri, quam vllo inſtrumento Muſico: vt ſcribit Gulielmus Sandiſius, ſaltationem hanc Camelinam, & pronum in Muſicem affectum perſtringit ſanctiſſimus Doctor Ioannes Chryſoſtomus, verba Interpretis ſunt, græca enim ad manum non ſunt. *Vt impudẽter Camelorum more ſaliamus, nec enim ſolum fœminæ, ſed etiam Cameli, turpiter ſaliunt.*

VERECVNDIA,
& reuerentia in Matrem.

Lib. 19. c. 25

Lib. 22.

Lib. 6. c. 60.

Hoĩes quoſdã moribus ſuperat.

Lucret. li. 3. & lib. 5.

Cap. 2.

NATVRALEM quendam pudorem, & humanam pæne in coeundo verecundiam obſeruarunt in Camelo, nam nec patitur ſe tum temporis videri ab vllo homine, & ſi quis forte interuenerit, grauiter indignatur, Vincentius Bellouacenſis in hiſtoria Naturali. *ſecreta petit Camelus coiturus, ſeq́; occultat, homines, & animalia occurrentia lædit, ac lethaliter inſectatur.* Eadem ex illo tranſcripſit Albertus Magnus de Animalib. Deſcripſit, eleganti cum Maſſagetarum inuerecundia comparatione, hunc in bruto affectum Claudius Aelianus de Proprietate Animalium. Μασσαγέται μὲν, ὡς Ἡρόδοτος λέγει, τὼν φαρετρεῶνα πρόγε ἑαυτῶν κριμάσαντες, εἶτα μέν τοι ὁμιλεῖ τῇ θηλεία ἐμφανῶς ὁ ἄρρην εἰ καὶ ὁρῶσιν αὐτοὺς οἱ πάντες πεφροντικότος οὐδὲν ἐκείνων γε. Καμήλων δὲ ὁμιλία οὐκ ἄποτε ἐμφανὴς γένοιτο, οὐδὲ ὁρώντων οἱονεὶ παρτύρων, ἀλλ' εἴτε αἰδῶ φαμὲν, εἴτε φύσεως δῶρον ἀπόρρητον, ταῦτα Δημοκρίτω τε καὶ ἄλλοις καταλίπωμεν; ἐλέγχει δὲ, καὶ τὰς αἰτίας οἴεσθαι λέγειν ἱκανοὺς ὑπὲρ τῶν ἀτεκμάρτων τε καὶ πρὸς ἄλλη συμβλήτων. Ἴδη δὲ καὶ ὁ νομεὺς ἀπαλλάττεταί ποι ὅταν δίωθηται τῆς συμαιοτήσεως αὐτοῖς τῆς πρὸς ἀλλήλους τὴν ὁρμὰν, ὡς προῦν ἀρισάμενος παροῦσιν εἰς θάλαμον νύμφη τε καὶ νυμφίῳ. Latine ſic ſonant. *Maſſagetæ, vt Herodotus ait, ſuſpenſa ad plauſtrum pharetra, cum vxoribus aperto & propatulo loco concumbunt, ſi concubitum omnes aſpiciant, præclare contemnunt, & ſuſq́; deq́; habent. At contra Cameli, nunquam coeundi palam ſocietatem, aut Veneris inter ſe mixturam apertam ducunt, quod quidem ipſum factine verecundia, an admirabili Naturæ munere faciant, Democrito, alijſque, qui vel obſcuriſſimarum rerum cauſas ingenio ſe poſſe conſequi confidunt, diſputandum relinquo. Cum autem inter eos coniunctionis appetitum paſtor exoriri ſentit, aliquo concedit, &, tamquam ſponſo ingrediente thalamum ſponſæ, abit.* Hic eſt ille Democritus, cognomento Phyſicus, qui multa præclara volumina ſuper rerum Natura dicitur reliquiſſe, quæ omnia omnino perierunt, quæ tanta iactura omnibus Naturæ arcana ſcrutantibus iure eſt deflenda. Porro tanta eſt Cameli naturalis in Matrem ſuam reuerentia, vt morte grauius ducat cum ea concumbere. Ariſtoteles libro περὶ θαυμασίων ἀκουσμάτων *de mirabilibus auſcultationibus*, ſi tamen eius eſt, ac non verius alterius, quod verum exiſtimo. Ibi enim. τοὺς ἐν Ἀραβίᾳ φασὶ καμήλους μὴ ἀναβαίνειν ἐπὶ τὰς μητέρας, ἀλλὰ κἂν βιάσηταί τις οὐ θέλουσι, καὶ γάρ ποτε λεγεται, ἐπεὶ οὐκ ἦν ὀχεῖον, τὴν ἐπιμελητὴν καλύψαντα ἐφεῖναι τὸν πῶλον, ὡς δ' ὀχεύων ἐπέβη, τότε μὲν ὡς ἔοικε συνετέλεσε; μικρῷ δ' ὕστερον δάκνων τὴν καμηλίτην ἀπέκτεινεν. *In Arabia aiũt Camelos non inire matres ſuas, ſed etiam ſi quis cogat, non patiuntur; porro admiſſario aliquando curatorem deſtitutum, opertam matrem ſubmiſiſſe pullo, paulo tamen poſt eum hominem morſibus necauit.* Sunt ergo, vt obiter hic adnotemus, Camelorum arma morſus, ſeu dentes, qui adeo habẽtur validi, vt quemlibet hominem ijs correptum in immenſam altitudinem proijciant, atq; equos etiã ipſos morſu extinguant, ſupra aliquot locis eſt dictũ, & in ſequẽtib. aliquid addetur. Siue ergo vera ſit eorum ſententia, qui opus illud Ariſtoteli adſcribunt, ſiue ipſius genuinus fætus non eſt, res ſane ipſa eſt in confeſſo eſt, nam idem confirmatum ab Ariſtotele & Aeliano ſupra hoc ipſo Tractatu, vbi *de Genitura & coitu* diſſerui, & multi auctores graues confirmant, in his Albertus Magnus.

Camelorum arma.

Lib. 8. Trac. 5. c. 2.

PIETAS

PIETAS ET PROLIS AMOR.

A ALIA etiam pathemata in eo reperiuntur, quibus proxime ad humanam naturam accedere operationibus ſuis videri poſſet, ac illud imprimis, quod aliorum morbo afflictorum miſereatur, & quadam compaſſione ducatur, quam pietatem improprie nonnulli Scriptores antiqui, & Eccleſiaſtici uocauerunt. Vincentius Bellouacenſis ſpeculo hiſtoriali. *Tota nocte manducant, quod ſi in ſtabulo aliquis ęgrotet, tãta reliquis omnibus pietas ineſt, vt cibo abſtineant.* plenius hoc in Theologicis infra. Hanc egregiam in bellua virtutem comitatur amor in prolem, tantus, vt nec Tigridi, nec Simiæ, nec Pelicano cedat, hoc apprime Indi cognoſcentes, cum celeritate maxima vti cupiunt, fętus Cameli per aliquot milliaria abducunt cum matre, deinde illa abacta, pullos eo loci relinquunt, præda capta reuertuntur, mater amore pullorum derelictorum quam celerrime agglomerat paſſumque duplicat, atq; B ita & prædonibus conſulat, & affectum maternum exhibet Ioannes Tzetzes. cuius hæc ſunt, de formicis Indicis aurum diligenter cuſtodientibus.

Lib. 19. c. 23.

Stratagema Indorum.

Chiliad. 12. c. 404.

μύρμηκες χρυσωρύχοι γὰρ μέγεθος ἀλωπέκων,
τȣ̀ς φωρεοὺς τȣ̀ς ἑαυτῶν ἔχουσι χρυσοσώρους,
Σάκωους λαβόντες δ' οἱ Ινδοὶ, καὶ δρομικὰς καμήλους,
Πώλους ἐχȣ́σας νεογνοὺς, τȣ̀ς πώλους μὲν λιπόντες
αὐτοὶ μόναις ὁδεύουσι, ϖτοȣ́μενοι τȣ̀ς χρῦσας
Τοὺς σάκκους δὲ πλυρώσαντες, ἄξαντες τὰς καμήλους
φεύρουσι, διωκόμενοι τοίς μύρμηξιν ἐκείνοις,
Αἱ κάμηλοι τῷ πόθῳ δὲ τῶν πώλων τῶν οἰκείων
Τρέχουσι συντονωτέρως, καὶ φεύρουσιν ἐχείνους.

Latine ſic reddita ſonant verbatim.

C *Formicæ autem auri foſſores, magnitudine vulpium,*
Inluſtris ſuis habentes aureos cumulos
Saccos autem accipientes Indi, & Dromedarias Camelos
Pullos habentes nuper natos, pullos relinquentes quidem,
Ipſi ſolis pergunt illuc cum Camelis,
Saccos autem implentes, agentes Camelos
Fugiunt inſecuti a formicis illis,
Cameli autem deſiderio pullorum ſuorum
Currunt impetuoſius, atq́ fugiunt illas.

Formicæ auri cuſtodes.

De hac auri cuſtodia multi inter veteres accurate, Herodotus, Strabo, Philoſtratus Lemnius in vita Apollonij. meminit Lucianus in Epiſtolis Saturnalibus his verbis. Μύρμηκάς τινας, οἵους τȣ̀ς Ἰνδικοὺς ἀνορύττοντας ἐκ τῶν θηβαυρῶν, ἐκφέρειν νύκτωρ ἐς τὸ δημόσιον. *Vt formicæ tales, quales feruntur Indicæ, aurum è theſanris effoſſum in publicum efferant noctu.* meminit & C. Plinius. *Amphitane alio nomine appellatur Chryſocolla, in Indiæ parte, vbi formicæ eruunt aurum.* C. Iulius Solinus D Polyhiſtore. *formicæ ad formam canis maximi, arenas aureas pedibus eruunt, quos Leoninos habent, quas cuſtodiunt, ne quis auferat, captanteſq́ ad necem perſequuntur.* Cl. Aelianus. οἱ μύρμηκες οἱ Ἰνδοὶ τὸν χρυσὸν φυλάττοντες, ȣ̓κ ἂν διέλθειεν τὸν καλούμενον καμπύλινον ποταμὸν. ita locum illum, antea corruptiſſimum, legendum cenſeo. *formicæ Indicę auri cuſtodes, nunquam tranſeunt fluuium Campylium appellatum.* Itaque ſi eo prędones auri deuenerint, & flumen traiecerint, incolumes periculum euadunt, & ideo in altera ripa pullos eorum Camelorũ relinquunt, quibus vecti auri furtum patrant, illi itaque amore pullorum magis, quam periculi magnitudine accenſi, quam velociſſime amnem traijciunt, raptores interim aliarum ferarum carnes ſparſim per viam abijciunt, quas formicæ non mediocriter gaudent. Strabo loco laudato. rem totam expedio ex Plinio. *Indicæ formicæ cornua, Erythrus in æde Herculis fixa, miraculo fuere: Aurum ex cauernis egerunt terrę, in regione Septentrionalium Indorum, qui Dardæ vocantur, ipſis color felium, magnitudo Aegypti luporũ,* fortaſſis *Vulpium* foret legendum, ex Strabonis ac Tzetzis auctoritate. *erutum hoc ab ijs tempore hiberno, Indi furantur ęſtiuo feruore, conditis propter vapores in cuniculis formicis, quę tamen odore ſollicitatę prouolant, crebroq́ lacerant, quamuis pręuelocibus Camelis fugientes, tanta pernicitas feritaſque eſt cum amore auri.* alijs quoque ſtratagematis vtuntur Indi, vt fallant formicas, ſed ego tantum de Camelis ago.

Aurum cuſtoditum.

Lib. 3.

Lib. 15.

Lib. 6.

Pag. 1031.

Lib. 37. c. 10

Formicæ quales?

Cap. 43.

Lib. 3. c. 4.

Aelian⁹ correctus.

Lib. 11. c. 31

ANTIPATHIA, & Hoſtilitas.

HOSTES Naturales habet, quod etſi nunquam viſos, tamē ad internecionem pri-
mo quoque occurſu aut congreſſu inſectantur. 1. Equum timent, & ab equo viciſ-
ſim timentur. Iulius Solinus Polyhiſtore. *Oderunt equinum genus.* Et Plinius. *Odiū*
aduerſus equos gerunt naturale. Aelianus Chryſogloſſus ille non vno loco hoc ip-
ſum prodidit. ita enim in hiſtoria naturali. Κάμηλον δ' ὡς δέδοικεν ἵππος, ἔγνω Κῦ-
ρός τε καὶ Κροῖσος, ὥς φασὶ *quantum vero Camelum equus reformidet, Cyrus et Cræſus cognouerunt,*
vt aiunt. Hiſtoria illa, quam indicat, ſic ſe habet. *Cyrus edoctus ab Harpago Medo, vel, vt alijs pla-*
cet, ab Artaxerſe, Camelos Equis maximo terrori eſſe, adeo enim Camelos equi reformident, vt nec ſpe- F
ciem quidem, nec odorem ſuſtineant, Camelos quidem, quos in vſu belli plurimos habebat, contra Cræſi
equitatum immitti iuſſit ſicque equitatum Cræſi, quo ille ſe præualiturum ſperabat, inutilem omnino
reddidit, nam ſimul atq; in pugnam itum eſt, equi olfactis protinus, conſpectiſq; Camelis, retro ſe auer-
terunt, vnde omnis Cræſi ſpes fruſtrata interijt. Hæc Herodotus, Græcus textus non eſt ad manum.
Hanc naturæ diſſidentiam expreſſit haudquaquam ignobiliter Poeta quidam

Equus ei hoſtis.
Cap.62.
Lib.8.c.18.
Lib.3.c7.
Timent, timentur.
Cyri victoria.
Lib.1.

Vtq; Aquilam Cygnus, Congrum Muræna, Camelus
Odit Equum.

Philipp. Beroaldus.

Nec cum equo modo ille diſſidet, & ab eo mutuo timetur, ſed & *Aſinis eſt maximo terrori*, nec vlla
conſuetudine Aſini timor tollitur, vt ex Claudio Galeno video obſeruatum a cl. V. Ioanne Vterue-
rio in Aldrouandino opere de quadrupedibus, nec ego locum tranſcribo, tu adi. Id autem ne dein-
ceps ipſi Cyro præiudicio ad ſequentium rerum gerendarum ſucceſſus foret, aut nocumento, per-
petua lege id deinceps cautum, vt vno eodemque paſcuo equi Camelique agerent. auctor Aelia-
nus. Πέρσαι δὲ μετὰ τὴν Κύρου μάχην ἐν Λυδίᾳ, καμήλους τοῖς ἵππους συντρέφουσι, τὸ δέος τῶν ἵππων G
τὸ ἐκ τῶν καμήλων εἰς αὐτοὺς ἐξαπτόμενον, ἐκβάλλειν πειρώμενοι τῇ συντροφίᾳ. *Perſæ poſt Cyri pugnam*
in Lydia, Camelos ſimul cum equis alunt, equorum metum ex Camelorum conuictu conantes expelle-
re. Miror autem cur idem auctor cum, φιλίαν καὶ ἔχθραν *amicitiam & hoſtilitatem* quam ſingula
inter ſe animalia exercent, dinumerare in ſe ſuſcepit, ne verbum quidem de Camelo fecerit? quod
Ariſtoteles non omiſit, nam in hiſtoria Animalium hæc habet. ὁ κάμηλος περὶ τὴν ὀχείαν ὁ ἄρρην χα-
λεπὸς, ἐάν τε ἄνθρωπος, ἐάν τε κάμηλος πλησιάζῃ, ἵππῳ μὲν γὰρ ὅλως αἰεὶ πολεμεῖ. *Camelus etiam*
mas ſæuit tempore coitus, ſiue homo, ſiue Camelus accedat, nam cum equo inceſſanter bellū gerit. 2. ho-
ſtilitas illi haud exigua eſt cum Leone, & cauſa maxima ferinæ huius hoſtiliſque acerbitatis, quod
Leo carne Camelina mirifice afficitur. Aeliani verba Latina ſunt. *Cameli carnes a Leonibus come-*
di ſolere teſtimonio eſt Herodotus, cum in Xerxis Camelos, qui commeatum portarent, dicit Leones in-
uaſiſſe, & ex alijs animalibus nulla, neque iumenta, neque homines attigiſſe, idq; factum miratur, præ-
ſertim cum Camelos ante illud tempus nunquam vidiſſent, & aliunde eſſet, vnde famem explerent.
At mihi Herodotus paucarum in natura rerum peritus videtur, qui Leones Thracios miratur volu-
ptatem in cibo vnam alteri præpoſuiſſe, nam Camelos quantopere appetant, Arabes ſciunt, & quicūq; H
regionem Leonum ſimul, & Camelorum parentem habitant. Itaque non admiror ſi Leo, vi quadam na-
turali & occulta, Cameli carnem appetat, & in hoc animal etiam ſibi antea nunquam prius viſum, ſui
ſatiandi cauſa irruat, appetitus enim naturalis eos, etiam cum primum vident, vt ſuauiſſimum inde
ſibi futurum parent alimentum, incitat. Eandem hiſtoriam ſi quis vberius narratam cupit, adeat ad
Herodotum, e quo pleraque eo loco ſunt tranſcripta. Nec quis hanc inter Leones & Camelos in-
ternecinam Antipathiam alius ſcripſerit, non memini, & maxime admiror Ariſtotelem, qui cum
ex profeſſo de Leonum cibo tractaret in Hiſtoria Animalium, hoc tamen prætermiſiſſe: vti Plini-
um, Solinum, alioſque. 3. hoſtilitatem cum Camelo exercet alijs quadrupedibus communem Ta-
banus. de qua ſic Plinius. *Cetos ſexcentorum pedum longitudinis, & trecentorum ſexaginta latitudi-*
nis in flumen Arabiæ intraſſe, pinguiq; eius negotiatores, & omnium piſcium adipe Camelos perunge-
re in eo ſitu, vt Aſilos ab his fugent odore. Eſt autem Aſylus ſeu Tabanus, Muſca quædam aculenta
μύωψ ab Ariſtotele dicta in Hiſtoria Animalium. naſcuntur autem illa inſecta ex lignis, vt ibidem
ab Ariſtotele traditum, nec ab eo id mutuari erubuit, vt nec pleraq; alia, Plinius. diſtinguunt non
nulli *Tabanum ab Aſylo*, in his Cl. Aelianus: qui & figuram, & bombum, & aculeum deſcribit, quē
adi. Aliorum ſane apud me maior eſt auctoritas, qui confundant, idemque inſectum faciunt, Aſy-
lum,

Lib.2. Method.
Lib.1. cap.2. pag.304.
Lib.9.c.36.
Aelianus notatus.
Lib.5. c.48.
Lib.6.c.18.
Leo carnem Cameli appetit.
Lib.17.c.36.
Herodotus culpatus.
Cauſa occulta.
Lib.7.
Herodotum Aelian⁹ trāſcribit.
Lib.8.c.5.
Tabani infeſtant Camelos.
Lib.32. c.1.
Lib.5.c.19.
Lib.11.c.33
Lib.4 c.51.

A *lum,& Tabanum.* Nigidius Figulus vetuſtiſſimus,nec leuis nominis,Scriptor apud Iunium Philargyrium ad illud Virgilij in Georg.

Lib.3.

——— *Cui nomen Aſylo.*

Simpliciter *Muſcam* interpretatur *Tabanum*, ſiue *Aſylum* Gloſſæ veteres Iſidori Hiſpalenſis corruptæ nitori ſuo ſunt reſtituendæ. Tabæ, Mutiæ, verborum portenta,legendum,*Tabani,Muſcæ.* Hoc etiam omnium,vt monebam,quadrupedum malum eſt,ſed maxime Boum. M. Varro de re Ruſtica.*eas æſtate Tabani concitare ſolent.* Definite ex Grammaticis antiquis Iſidorus.*Oeſtrum Græcum eſt,quod Latine Aſylus,vulgo Tabanus vocatur.* L.Seneca Ad Lucilium. *hunc quem Græci Oeſtrum vocant, pecora peragentem,& totis ſaltibus diſſipantem, Aſylum noſtri vocant.* meminere & Græci poetæ, vt Latinos omittam. Sophocles, Lycophron, Alexis, Theatetus,qui conſulantur. Aeſchylus.

Iſidori gloſſæ correctæ.
Lib.12. cap. vlt.
Epiſt.58.
In Supplicibus.
V.310.

Βοηλάτην μύωπα, κινητήριον
Οἶστρον καλοῦσιν αὐτὸν οἱ Νείλου πέλας.

Ita vir doctiſſimus olim verterat.

B *Boues impellentem Tabanum incitatiuum*
Stimulum vocant ipſum Nilum pueri.

Non dubito quin multa ſuper hoc animalculo vir immortalis famæ, & Herculei laboris Vlyſſes Aldrouandus attulerit in opere *de Inſectis*,ſed adhuc non vidi: & ideo pauca admodum hic de *Tabano*,ne eadem fruſtra iterentur.

MORBI, ET TEMPERATVRA.

MORBI illius in duplici genere cenſentur,ſunt enim aut temporarij, & intermiſſi, aut continui, & letales, primi generis ſunt *Rabies* ex coitus deſiderio concepta, de qua ſupra. C.Iulius Solinus *genituræ cupidius efferantur adeo, vt ſæuiant cum* C *Venerem requirunt.* Sed morbus iſte etiamſi ad tempus grauis,paruo tamen tempore durat,nec enim vltra quadrageſimum diem eius curſus,nec alia cauſa,quam amor, & coeundi intemperies. Alij morbi ſunt continui, & ad exitum vitæ deducunt,qualis eſt podagra. Vincentius Bellouacenſis.*his etiam rabies accidit & podagra,qua facillime moriuntur,non autem virgulas eijciunt,ſed vehementiſſimo dolore grauantur,quoniam duras,& laborioſas vias incedunt.* Alfonſus Toſtatus in Leuiticum.*patet in Camelis,quibus aliquando rabies accidit,& podagra,vnde conſtringuntur pedes ſui,& interficit eos iſta infirmitas.* Cauſa varia huius valetudinarij affectus traditur, illa veriſſima mihi videtur, quæ apud Iulium Solinum. *durant in centum annos,niſi forte tranſlati in peregrina,inſolentia mutati aeris morbos trahant.* Ad Temperiem venio,de qua altum apud antiquos,quod ſciam,eſt ſilentium, Recentiorum nonnulli obiter attigerunt, In his Alfonſus Toſtatus, auctoritate Conſtantini, qui de Geoponicis eloquenter ſcripſit, putaturque male a quibuſdam fuiſſe Imperator. Is ergo ſic Latine, nam textus Græcus non eſt ad manum. *Camelus eſt calidus natura, ideo eſt macilentus naturaliter,calor enim totam trahit ſanguinis vnctuoſitatem,& remanet ſibi nulla craſſities;& ob hoc lac Camelinum ſubtilius eſt aliorum animalium lacte.* Ab iſto immodico calore proficiſci credita incredibilis, vt mo- D uebam,ſalacitas. Vnde illud Ariſtophanis in Veſpis.

Morbi quidam ad tempus.
Cap.62.
Alij perpetui, & letales.
Lib.18. c.23.
Podagra.
Cap.11.pag.106.
Cauſa vera morbi.
Cap.62.
Tẽperies calida.
Ibidem.
Cur lac Cameli ſubtile?
In Parabaſi pag.883.

φώκης δ᾽ ὀσμὴν, λαμίας δ᾽ ὄρχεις ἀπλύτους,
πρωκτὸν δὲ καμήλου.

Phocæ odorem, Lamię teſticulos illotos,
Et podicem Cameli.

Omnia enim animalia,quæ in Venerem prona,cenſentur mali odoris; nota ſunt; quæ portenta de libidine muliebri, & Equina, ab auctoribus referuntur. Pergendum deinceps, & eruendum quicquid occurrerit animaduerſione dignum: Inter quæ & illud memorabile.*Calueſcere,& depilari,vt ſolent homines.* Alfonſus Toſtatus ibidem loci,quod eo lubentius obſeruaui,quod ille ſolus inter quadrupedes hoc cum homine habeat commune, & inter aues *Struthiocamelus, Coruus aquaticus*,vt frequentior habet opinio, & vt verax & diligens Scriptor, Rupertus Tuitienſis contendit,etiam *Aquila.* Scio tamen hanc eſſe regulam vniuerſalem, *nullum animal, præter hominem infra aures & tempora,caluitiem habere.* C.Plinio auctore.

Caluities.
Commẽtar in Micheam
Lib.11.c.37

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

CASTRATIO VTRIVSQVE SEXVS.

EST animal libidinoſum Camelus, & vt dixi, coitum deſiderās, etiam amens & furioſo impetu malignum, ideo qui eo vti in bellis aut itineribus volunt, demptis genitalibus mari, vulua exuſta fœminis, mitiores fortioreſq; reddūt. Cl. Aelianus in Naturali hiſtoria. *Cum Camelos quinquaginta annis viuere percepi, tū Bactrianos ad centeſimum annum, tum mares, vt pugnaciores ſint, a Bactris populis caſtrari, ita petulantia exciſa maiori robore eſſe. Camelis etiam fœminis vuluas aduri, vt partibus illis, quę ad furorem libidinis incitant, aduſtis, ad bellum aptiores exiſtant.* de Rationibus iſtis paulo inferius diſputabitur, hic qua ratione caſtrentur animalia aperiam, ex Magone Carthaginienſi, qui libris vigintiocto punica lingua ſcriptis rem ruſticam extulit, quos Caſſius Dionyſius Vticenſis Græce vertit, & in libros viginti redegit, & Sextilia Prætori miſit, quos poſtea ad ſex retraxit Diophanes in Bithynia, regiq; Deiotaro inſcripſit, vt auctores ſunt Terentius Varro & Iunius Columella. Is etiam poſtea verſus in Latinum procurante Senatu. Cuius verba ſunt. apud eundem Columellam. *dum teneri ſunt adhuc, caſtrandi ſunt, neq; id ferro faciendū, ſed fiſſa ferula comprimendi teſticuli, & paulatim confringendi, id enim optimum genus caſtrationū videtur, quod adhibetur teneræ ætati ſine vulnere. & vbi id induruit, melius bimus, quam anniculus caſtratur.* quæ totidem verbis pæne ſunt expreſſa apud Palladium Rutilium Aelianum in re ſua ruſtica. Vide vtriuſq; auctoris locū, & confer. Eſt & in Iulij Solini Polyhiſtore ratio quædā naturalis, cur caſtrentur Cameli, de qua paulo infra diſcutietur. Verba eius ſunt. *Ad bella fœminæ præparātur, inuentumq; eſt, vt deſiderium ijs coitionis quadam caſtratione exſecaretur, putant enim fieri validiores, ſi a coitibus arceantur.* Ariſtoteles & ipſe huius caſtrationis in fœminis tantum meminit in Hiſtoria Animalium. ἐκτέμνονται δὲ καὶ καμηλοι αἱ θήλειαι, ὅταν εἰς πόλεμον χρῆσθαι αὐταῖς βούλωνται, ἵνα μὴ ἐν γαστρὶ λαβῶσι. *Cameli etiā fœminæ caſtrantur, cum eis vti in bello lubet, ne concipiant vtero.* in facto ipſo conuenit, & caſtrari ſolitos mares pariter ac fœminas certum, de cauſis, non æque inter hiſtoricos & rerum naturalium inueſtigatores conſtat. Ariſtoteles proxime laudatus, *ne concipiant*, alij & plures, vt fortiores fiant, quod a veritate videtur longe eſſe alienum, nam teſtibus ademptis, vires non mediocriter diminui certum eſt. qua de re diſputationes vtiles ſunt Celſi & Offilij Iuriſconſultorum apud Pomponiū I.C. *ſunt quædam quæ in hominibus quidem morbum faciunt, in iumentis non adeo, vt puta ſi mulus caſtratus eſt, neque morbi, neque vitij habere videtur, quia neque de fortitudine eius quid detrahitur, neque de vtilitate, cum ad generandum nunquam ſit habilis. Celſus quoque ſcribit non omnia animalia caſtrata ad idipſum vitioſa eſſe, niſi propter ipſam caſtrationem facta ſint imbecilliora, & ideo mulum nō eſſe vitioſum. Idem refert Offilium exiſtimaſſe equum caſtratum ſanum eſſe, ſicuti Spado quoque ſanus eſt, ſed ſi emptor ignorauit, venditor ſcit, ex empto eſſe actionem, & verum eſt quod Offilius ait.* Cl. Claudiani locus eſt appoſitus.

Lib.4.c.55.
Cur Bactrieos caſtrent?
Mago Scriptor.
Lib.6.c.26.
Lib.6.c.7.
Palladius trāſcribit Columellam.
Cap.62.
Lib.9.c.50.
L.38.ff.de ædilit. edict.
Caſtrati an debiliores?
Lib.1.in Eutrop.

Aduolat Armenius certo mucrone reciſos
Edoctus mollire mares, damnoque nefandum
Aucturus pretium, fœcundum corporis ignem
Sedibus exhaurit geminis, vnoque ſub ictu
Eripit officium patris, nomenque mariti.
Ambiguus vitæ iacuit, penituſque ſupremum
In cerebrum ſecti traxerunt frigora nerui.
Laudemuſve manum, quæ vires abſtulit hoſti?
An potius fato cauſam tribuiſſe queramur?
Profuerat manſiſſe virum, fœlicior extat
Opprobrio, ſeruiret adhuc ſi fortior eſſet.

Papinius Statius eadem in Domitiani factis habet, licet diſpari ratione.

Lib.4. Silu.3

Qui fortem vetat interire ſexum,
Et Cenſor prohibet mares adultos
Pulchræ ſupplicium timere formæ.

Longe ergo diſpar ratio in brutis exſecandis, atque in hominibus, bruta enim validiora fiunt, vt dictum ſupra, & confirmat Rutilius Palladius in re ruſtica. *Non omnino iuuencos ſubducto robore virilitatis effæminat.* at homines redduntur caſtratione debiliores, & effæminati magis, ideoq; in vſus turpiores virilitatis dehoneſtamento euirabantur. M. Varro in Satyra illa Menippæa, cuius titulus λογομαχία. Arnobius contra gentes. Ennodius Ticinenſis Antiſtes in Epigrammatis, quæ non ſunt ad manum. Sæua ergo illa & nefanda libido pueros teneriores ferro præpararat, vnde locus Vlpiani I.C. corruptus, vbi de corpore humano debilitando, ex Viuiano & ipſo Iuriſconſulto

Caſtratio bruta reddit fortiora.
Lib.6.c.7.
Homines debiliores.
Lib.5.in fin. Epigr.71.
L.27 ff.ad lege Aquil.

in hæc

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

A in hæc verba agit. *& ſi puerum quis caſtrauerit, & precioſiorem fecerit, Viuianus ſcribit ceſſare Aquiliam, ſed iniuriarum erit agendum, aut ex edicto, aut in quadruplum.* Vltima ſane ex legibus 12. tabularum verbatim ſunt deprompta, vt in earum editione nos docuiſſe viſi ſumus Et locum Vlpiani leuiter reſtituo. *ſi puerum quis caſtrauerit, vt pretioſiorem faceret.* & ita legendũ cenſuiſſe video Ioãnem Mercerium in Opinionibus ſuis & Obſeruationibus. Correctionis ratio optima ex Fabio Quintiliano in Inſtitutione Oratoria. *Mancipiorum negotiatores, formę puerorum exciſa virilitate, lenocinantur*, paucis interiectis ibidem loci. *libidinem iuuet ipſum effœminati ſexus mendacium, nunquam tamen hic continget malis moribus regnum, vt ſi quę fecerit pretioſiora, fecerit & meliora.* ſic Martialis.

Vlpian' correctus.
Lib. 1. c. 1.
Lib. 5. c. 12.
Lib. 9. epigr. 9.

Iam cunę lenonis erant, vt ab vbere raptus
Sordida vagitu poſceret ęra puer.

à Mangonibus in cunis ergo a parentibus empti, & in abominandæ luxuriæ abuſum exſecti, exẽplo Semiramidis Reginæ, vt eſt apud Ammianum Marcellinum, Proſperum in Chronico, Euſebium, Claudianum, & alios. Idem Martialis.

Lib. 9. epigr. 7.

B *Non puer auari ſectus arte Mangonis.*

Sed ad Camelos redeo. quos non putabant tantum bello aptiores, quia incentiua libidinis carerent exſecti, nec etiam fortiores, ſed & eſu delicatiores, nam & in alijs animantibus idipſum obſeruatũ, eſt enim *veruecina caro* ſuauior *arietina*, vt docte Theodorus Marcilius adnotauit, & auctor eſt M. Plautus in Captiuis, quod nec Philippus Paræus inanimaduerſum omiſit. Verba Plauti sũt.

Delicatiores eſu.
Act. 4. ſc. 2.

Qui Petroni nomen indunt verueci ſectario.

Ita licet quemlibet Camelum in ſolemnioribus feſtiuitatibus comedendum appoſuerint, vt ſupra abunde a me probatum, tamen peculiari quodam delectu caſtrati Cameli a lautioribus commendati. Verba Leonis in Africana Hiſtoria, vbi de Numidia ſeu Biledulgerid agit, hæc ſunt apud Samuelem Purchaſium in peregrinatione. *Cum deſerta, cum ingenti commeatu comitatuq́ mercatorũ tranſmitteremus, Princeps Zauagę obuius eſt nobis factus cum quingẽtis hominibus Camelis vectis, & a nobis tributa debita exegit, & mox ad tẽtoria ſua nos inuitauit vbi multos Camelos iugulari pręceperat, vt nos laute exciperet, erãt illi Iuniores ſenioresq́, ſed maxime caſtrati, quod & tenerior eo-*
C *rum caro, & eſui accommodatior, qui elixi, atq́ etiam verubus aſſati magna copia nobis exhibiti,* eadem apud alios. Porro, vt ſemel dicam, & cum Plinio concludam. *caſtrandi genus etiam fœminas, quę bello pręparentur, inuentum eſt, fortiores ita fiunt coitu negato.* hæc ille ex Ariſtotele.

Lib. 1.
Lib. 6. c. 13.
Lib. 9 c. 18.

ORNAMENTA.

ORNABANTVR Cameli in ſpectaculis ſuperuacaneo cultu, vti paulo hic infra expediemus, inſuper ornatu neceſſario ad bella & longiora itinera parabãtur, inductis ſcilicet calceis. Vincent. Bellouacenſ. *ad longiora itinera & graues bellicas expeditiones obeundas ſotularibus induebantur*. quos *Sotulares* ille nuncupat alij Scriptores vetuſti *Carbatinarum* crepidarum appellatione inſigniunt. Ariſtoteles præ alijs, in Hiſtoria Animalium. ὁ δὲ πούς ἐστι κάτωθεν σαρκώδης, ὥσπερ καὶ οἱ τῶν ἄρκτων, διὰ καὶ τὰς εἰς πόλεμον ἰούσας ὑποδύουσι καρβατίναις, ὅταν ἀλγήσωσιν. *pes autem* Cameli *veſtigio carnoſus*
D *eſt, vt vrſarum, qua de cauſa, eos qui itinere longiore in bello fatiſcunt, calceant carbatinis.* non fero illiteratiſſime in Politianum, Scaligerum, alioſque viros debacchantem Robertum Titium, cuius indoctiſſimas nugas vix tanti eſt, vt hic referam, niſi vt adoleſcentes bonæ frugis & eruditionis cupidi admoueantur: ille ergo, blatero & bleunus in locis ſuis Controuerſis, magnus, ſi ipſi creditur, Cato aut Ariſtarchus, *cercolipas* non *carbatinas* admittit, ſed in eum ſtat tota Antiquitas. quale hoc calceamentum eſt perquirendum. exiſtimaui in Romanis Antiquitatibus ex corio bubalino carbatinas factas, adducor, vt id cenſeam loco Xenophontis, qui ſic Latine verſus ab Angelo Politiano. *Cum defeciſſent veteres calcei habebant ex recentibus corijs bubulis carbatinas confectas.* ortum ad Cares retulit Iulius Pollux in Onomaſtico ad Commodum Cæſarem. καρβατίνη μὲν ἀγροικῶν ὑπόδυμα, κλήθον ὑπὸ καρῶν. *Carbatina vero ruſticorum calceus, a Caribus dictum*, quo etiã vſi Philoſophi, Luciano auctore in pſeudomante. καὶ κήρυκές τινες Παφλάγονες, καρβατίνας ὑποδεδεμένοι. Et præcones Philoſophicum habitum mentiti *aliqui Paphlagones, Carbatinis calceati.* Hęc quidem de ornatu Camelorum ordinario: de quo C. Plinius. *Talos quę biſulca ſunt, habent, ijdem digitos habentibus non ſunt, neq́ in prioribus pedibus omnino vlli, Cameli tales ſimiles bubulis, ſed minores paulo, eſt enim biſulcus diſcrimine exiguo pes imus, veſtigio carnoſus; vt vrſi,* in quibuſdam codicibus, *veſtigio carnoſo*, vtrumque recte, prior tamen lectio auctorem habet Ariſtotelem, quẽ Pli-

Lib. 18 c. 23.
Sotulares.
Lib. 2. c. 1.
Carbatinæ.
Lib. 9. c. 13.
Materia.
Lib. 3. Anabaſ.
Origo.
Lib. 7. c. 22.
Pag. 490.
Lib. 11. c. 45
Plini' Ariſt. trãſcriptor.

nius more ſuo tranſcribit, *qua de cauſa in longiore itinere ſine calciatu paſciſcunt.*

In Prometheo.

Iudicum c. 8

Ornamenta ad pompam ludicram aut ſpectacula ſcenica communia Camelo, & exoticis animantibus populo productis, atque etiam equis Regijs, vt paulo infra obiter perſtringam. inſignis eſt apud Lucianum locus. ὁ. δὲ πρὸς μὲν τὴν κάμηλον, ἐφοβήθησαν, καὶ ὀλίγου δεῖν ἔγυλον ἀναθορόντες καίτοι χρυσῷ πᾶσα ἐκεκόσμητο καὶ ἁλουργίδι ἐνέστρωτο, καὶ ὁ χαλινὸς ἦν λιθοκόλλητος, Δαρείου τινὸς, ἢ Καμβύσου, ἢ Κύρου αὐτοῦ κειμήλιον. *At illi ad Cameli conſpectum perterriti ſunt, & parum abfuit, quin exilientes aufugiſſent, quamquam totus is auro exornatus, & purpura inſtratus fuit, frænum autem etiam gemmis compactum habebat, ex Darij alicuius, aut Cambyſis, aut Cyri ipſius theſauro depromptum.* Id etiam in ſacris litteris liquet, nam Zebee & Salmana Reges Madianitæ a Cedeone debellati ſpoliantur: *Surrexit*, inquit ſacer textus verſione vulgari, *Gedeon, & interfecit Zebee & Salmana, & tulit ornamenta & bullas, quibus colla regalium Camelorum decorari ſolent.* Et paucis interiectis, ibidem loci. *fuit pondus poſtulatarum inaurium mille ſeptingenti ſicli, abſque ornamentis & monilibus & veſte purpurea, quibus reges Madian vti ſoliti erant, & præter torques aureas Camelorum.* Vt Cameli ſtudioſe ornabantur, ita Equos Regijs vſibus aſſuetos ingentibus diuitijs onerabant, interdum etiam priuatorum miniſterijs dedicandos cum iſtiuſmodi ſuperbiſſimis opulentia inſignijs venales oſtentabant. conſulantur qui nō ſunt ad manum, Achilles Tatius in Amatorijs Clitophontis & Leucippes, Apollonius Collatius in obſidione Hieroſolymitana, Aegydius Maſerius Grammaticus & enarrator exactus Valerij Flacci Setini in Argonauticis. Paulus Varuefridus cognomento Diaconus in hiſtoria Longobardorum. L. Apuleius in Mileſijs contentus fuit dixiſſe, *phaleris aureis & fucatis ephippijs.* L. Seneca appoſite. *Equum empturus, ſolui iubes ſtratum, detrahis veſtimenta venalibus, itaque ementibus ornamenta ipſa ſuſpecta ſunt.* Aurelius Macrobius. *Stultus eſt qui empturus equum, non ipſum inſpicit, ſed ſtratum eius, & frænum.* Apuleius in eundem ſenſum. *Neque in emendis equis phaleras conſideramus, & balthei polimina inſpicimus, & ornatiſſimæ ceruicis diuitias contemplamur, ſed iſtis omnibus exuuijs amolitis & amotis, equum ipſum nudum contuemur.* Ipſius hoc Socratis dogma fuit & præceptum, Cuius, referente Ioaune Stobæo in collectaneis, hæc ſunt. οὔτε ἵππος εὐγενὴς κρίνοιτ᾽ ἂν ὁ πολυτελῆ σκευὴν ἔχων, ἀλλ᾽ ὁ τῇ φύσει λαμπρός. *Vt neque equus generoſus iudicetur, qui ſtratum & inſtructum ſplendidum habeat, ſed qui natura ſit talis.* operoſe deſcripſit Claudianus.

Ornamenta Equorum.

Li. 3. pag. 72
Li. 1. pag. 12
Li 6. pag. 93
Lib. 6. pagi. 273.
Lib. 10. Epiſt. 80.
Lib. 1. Satur. c. 11.
Lib. de Deo Socratis.
Serm. 1.
In Epigrammatis.

E F G

Dumq; auro phaleræ, gemmis dum fræna reuident,
Ac vterum Zona cinge frementis equi.
Sanguineo virides morſu verſare Smaragdos,
Et Tyrio dignum terga rubere croco.

Ibidem loci.

Idem Equum Imperatoris Honorij depingens, ſic ait.

Accipe regale cultus, & crine ſuperbus
Erecto, virides ſpumis perfunde Smaragdos,
Luxurient tumido gemmata monilia collo,
Nobilis auratos iam purpura veſtiat armos,
Et medium te Zona liget, variata Serenæ
Floribus, & caſtæ manibus ſudata, colorum
Perſarum gentile decus.

Horati' correctus.
Lib. 1. Sat. 2.

Horatij locus ſuo nitori reſtituendus, contra Aſcenſij Badij, Mancinelli, Dionyſij Lambini, & aliorum præpoſteram lectionem, quam tamen probauit Thomas Treterus. ſic enim H

Regibus hic mos eſt, vbi equos mercantur, apertos
Inſpiciunt. non, vt vulgo peſſime, *opertos.*

Lib. 1. c. 14. Tom. 2.

Lib. 3. c. 6.

Ad Cameli ornamenta regredior. de quo ſic in peregrinatione Meccana Ludouicus Vertomanna, & Hackluytus diligentiſſimus Scriptor in Nauigationibus ſuis vniuerſalibus. *poſt languentes & medicos loco proximo ducitur Camelus ſtatura eminentiſſimæ, quæ reperiri in omnibus illis gentibus poteſt, tectus ornatuſque panno aureo, dependentibus fimbrijs ſericis, tergo geſtans arculam auro, & gemmis elaboratam, quem circumambiunt chori Muſicorum, omni inſtrumentorum genere perſonantes, ſequuntur quindecim alij Cameli, & ipſi pulcherrimi, proceriſſimi, vndique phalerati, ac faſcijs ſericis ad terram, vſque dependentibus accincti.* Vide plura apud Samuelem Purchaſium in Aſiaticis.

ÆTAS.

A

AETAS.

VT laborioſum animal Camelus, ita etiam viuax, quod valde rarum in Natura, quamquam de tempore quo viuat aliqua ſit inter Scriptores diſſentio. Ariſtoteles in Hiſtoria Animalium. ζῆ δὲ κάμηλος χρόνον πολὺ πλείω ἢ πεντήκοντα ἔτη. *Viuit Camelus diu, plus enim quam quinquaginta annis.* paulo aliter Claudius Aelianus, & fortaſſe verius in Naturali relatione. *Cum Camelos quinquaginta annos viuere percepi, tum Bactrianos ad centeſimum annum.* Erit ergo vita non vna omnibus Camelis, ſed pro ratione ſpecierum, de quibus plene ſupra. diſſentit ab vtroque Iulius Solinus in Polyhiſtore. *Durant Cameli in centum annos, niſi forte translati in peregrina, inſolentia mutati acris morbos trahant.* omnium opiniones conciliare vult C. Plinius non incommode, licet breuiter. *Viuunt quinquagenis annis, quidam & centenis.* Illud ſane indubitatum Camelos illos diutius viuere, qui bel- B licis impendantur muneribus, vt Criticus quidam ex phlegonte Tralliano in Mirabilibus pridem obſeruauit, nam in Bactris præcipuæ opes in numero Camelorum conſiſtunt, deprehenſumque ad centum & ſexaginta annos eos pertingere ſolere, qui oneribus ferendis nõ ſunt addicti. de vſu eorum in bello, vide quæ ſupra dixi & adde ex Iulio Polluce nomina iſthæc armaturæ variæ, quibus in expeditionibus Cameli muniantur; arma ergo a fronte dependentia, *Prometopidia* vocari ſolent, quæ aures protegunt, *Parotia*, quæ maxillis ſunt munimento, *Pareia*, pectoribus appoſita, *Proſternidia*, latera defendentia, *Parapleuridia*, cruribus circumpoſita, *Parameridia*, quæ barbaris quibuſdam *coxalia* audiunt, tibias armantia, *Paracnemidia*. Suntque eadem vocabula Equorum cataphractorum armaturis conuenientia, quæ eo libentius hoc loco inſerui, quod & pleriſque incognita animaduertiſſem, & in tractatu de Equo Cataphracto ſupra deſiderari: & nec ego mihi ipſi hac in parte ſatisfacio, qui & Iulio Polluce, & Græcorũ Interpretibus omnibus omnino careã.

Lib. 6 c. 26.
Lib. 4. c. 55.
Cap. 62.
Lib. 8. c. 18.
Diuturnior vita aſſuetorum bello.

C

HISTORICA DE VECTVRA.

MEMORABILE ſane illud duco ex Hiſtoria Procopij & Agathiæ Græcorum, qui res geſtas Iuſtiniani Cæſaris poſteritati prodiderunt, Camelo vehi ſolere proditionis, & imminutæ Maieſtatis reum, & quia illi non ſunt ad manum verba. Cælij Rhodigini ſufficient in Antiquis lectionibus. *ſciendum porro inſignioris cenſeri notæ, ſi quis Camelo inſidens ac per vrbem circumductus, viſendum ſe omnibus præbeat, quod contumeliæ genus Byzantij in Arſacem Armenium proditionis conuictum prompſit quandoque Iuſtinianus.* non alia de cauſa hoc ſupplicium excogitatum reor, niſi vt vaſtiſſimo animali impoſitus perduellis, & ab omnibus vndecumque videatur, & delicti etiam immanitas comparatione maximi & deformis adeo belluæ manifeſtior euadat. aiio ſenſu in ſacro Geneſeos textu habetur. *Surrexit itaque Iacob, & impoſitis liberis ſuis ac coniugibus ſuper Camelos, abijt, tulitque omnem ſubſtantiam ſuam.* ad quem locum Sancti Patres conſulantur, & præ alijs, Petrus Berchorius Pictauenſis in Moralibus.

Proditionis pœna.
Lib. 7. c. 18.
Cap. 31.

D

MYTHOLOGICA.

SIGNIFICATIONES Cameli Mythologicas lubenter eram poſiturus, ſed nec qui fabulas ſcripſiſſent, nec earum interpretes ad manum vlli erant, quippe deſiderabantur *Babrias*, ſeu *Gabrias* Platone antiquior, *Iulius Hyginus* Auguſti libertus, *Phædrus* Tiberij, quem Notis eruditis donatum Nicolaus Rigaltius pridẽ publicauit, *Feſtus Auienus* ſub Theodoſio, impius ille Porphyrius ſub Conſtantino Cæſare, Cuius opus de fabulis laudat Georgius Piſides libro de Mundi Fabrica; *Antonius Liberalis*, *Maximus Plaudes* itidem Græci & eloquentes, quorum poſterior non tantum de fabulis ſcripſit, ſed etiam quindecim Ouidij de Metamorphoſi varia libros Græce tranſtulit, vt in Bibliotheca Regis Chriſtianiſſimi extat; ſed & recentiores, qui Patrum noſtrorum memoria, Aeſopi iucundiſſimi fabulas in verſum coegerunt, ſunt *Ioachimus Camerarius* Germanus, & *Gabriel Faernus* Italus. Ne tamen omnino hoc caput non tangeremus, libuit etiam ex ignobilioribus Scriptoribus aliquid tenuioris licet riui in fundum noſtrum deriuare. Incerti interpretis Aeſopicarum fabularum

Scriptores Fabularum
Verſ. 1044.

Fab.67.

bularum verba ſunt hæc. *Cum primum viſa eſt Camelus, homines perterriti & magnitudinem admirati, fugiebant, vbi vero procedente tempore cognouerunt ipſius magnitudinem, confiſi ſunt vſq́, adeo, vt ad eam accederent, at intellecto paulo poſt belluæ non ineſſe bilem, eo contemptius habuerunt, vt quod fræna ei imponerentur, & pueris agendam traderent*. Mythologicus ſenſus moralis ſic habet.

Fab.8.

Terribiles res conſuetudine contemptibiles fieri. Altera eſt Gulielmi Hermanni. *Camelus ſui pœnitens gerebatur tauros inſignes ire geminis cornibus, ſe inermem obiectum cæteris animalibus, orat Iouem donari ſibi cornua: Ridet Iupiter ſtultitiam Cameli, nec modo votum negat, verum auriculas belluæ decurtat.* ſenſus moralis fabulæ. *ſit quiſq; fortuna contentus ſua, etenim multi fortunam meliorem ſecuti, incurrère peiorem.* Venit, dum hæc ſcriberem, in manus Feſtus Anienus, apud quem

Fab.8.

Fabula hæc cultis verſibus extat.

Contentum proprijs ſapientem viuere rebus,
Nec cupere alterius, noſtra fabella monet.
Indignata cito ne ſtet fortuna recurſu,
Atque eadem minuat, quę dedit ante rota.
Corporis immenſi fertur pecus iſse per auras,
Et magnis precibus ſollicitaſſe Iouem.
Turpe nimis cunctis, irridendumq́ videri
Inſignes geminis cornibus ire boues
Et ſolum nulla munitum parte Camelum,
Obiectum cunctis expoſitumq́ feris.
Iupiter arridens poſtquam ſperata negauit,
Inſuper & magnę ſuſtulit aures onus.
Viue minor merito cui ſors non ſufficit, inquit,
Et tua perpetuum liuide damna geme.

Anienus correctus.

In ſecundo verſiculo error infantilis in metri ratione, ſed reſcribendum aperto ſenſu.

Nec cupere alterius, noſtra tabella mouet.

Eſt & lepida narratiuncula ex eodem Aeſopo Incerto interprete. *Camelus cum ob deformitatem ſe*

Fab.12.

omnibus ridiculam eſſe quadrupedibus animaduertiſſet, orauit deos ſaltem gibbos dorſo auferrent, qui indignati, tam iniquas preces aſpernati, ventri etiam gibbum alium addiderunt. Mythologicus ſenſus. *nullum probe ſentire, qui diuini conſilij rationes contemnit, aut mutare eas ſtudet.* Plura in hoc argumentum peti commodius poterunt ex auctoribus nuper laudatis.

NVMISMATA.

Rei Nūmariæ Scriptores.

PLERISQVE Numiſmatis antiquis, varia de cauſa, inſculpi Camelum ſolere, patet ex Huberto Goltzio, Antonio Auguſtino, Adolpho Occone, Oreſmio Lexonieſe, & alijs rei Nummariæ Romanæ peritis. Quædam nunc mihi ſuccurrūt, nam auctores illi non ſunt ad manum. In Aemiliæ familiæ, quæ patricia erat, Trophæis habetur Nummus cuſus a M. Aemilio Scauro dum Aedilis eſſet,

Scauri ædilis Nūmus.

in cuius parte vna equi pictura cernitur, in altera Cameli, forte per Antipathiam illorum animalium, Romani Magiſtratus cum hoſtibus diſſidium notare voluit, Camelo adſidet mulier, habænas eius manu ſiniſtra moderata, ramos lauri dextra prætendens, cum elogio ſupra M. SCAVR. AED. CVR. infra REX ARETAS. in medio vero, vt in omnibus. EX. SC. Aretas Rex ſane, vt illud obiter dicatur, Arabum auxilijs fretus Vrbem ſanctam obſederat, quam ab infenſiſſimis hoſtibus Scaurus liberauit quadringentis talentis ab Ariſtobulo acceptis, vt ex narratione Ioſephi clarum. aliter tamen alijs hoc ſu-

Fuluio Vrſino.

mi placet, vel vt in ludis ſuis Aedilitijs Camelos exhibitos ſignificaret, vel certe, quod magis viro claro arriſit, vt Camelus ad Arabiæ Regulum Bacchium Iudæum referatur, qui a Plautio Pompeij in Aſia legato, ſuperatus fuerit, vti Aretas rex, ab eodem Scauro Pompeij etiam proquæſtore, bello deuictus.

Plautiorum Nummus.

Reperitur & Plautiorum Patriciorum numiſma. cum hac Inſcriptione. L. HYPSÆVS. ÆD. CVR. ſubſcriptione adiecta tali. C. HYPSÆ. COS. PREIVER. CAPTV. In vna parte *Scorpii ſub equis* picti, in altera eſt *Camelus ſarcina onuſtus*, ad latus cuius *quidam genuflexo lauream oſtentat.* Euidenter apparet nummum eſſe *C. Plautii Hupſæi*, qui cognomento Decianus in Faſtis Capitolinis audit, vt ad Aurelij Caſſiodori Cronicon notat Ioannes Cuſpinianus, onu-

Priuernates victi.

ſtus Camelus eſſe poteſt *indictio munerum & onerum Priuernis.* de quibus triumphaſſe eum Hiſtoria aſſerit. nec plura.

A

FIGMENTA.

HVCVSQVE naturalem huius quadrupedis deſcriptionem adumbraui, leuia ſunt quæ ſequuntur, nec tamen omittenda, Alfonſus Toſtatus indiligens, ſed varius Scriptor, in Theologicis, quam humanioribus, meo iudicio, melior. Is ergo in Leuitici enarrationibus *aliquando in corde Cameli inuenitur os, ſicut in corde Cerui*. Hoc vnde ille deſumere potuit, haud facile dixerim, illud modo exploratum mihi Leonardum Fuſchium claro nomine Medicum, de Camelo penitus hoc inficiari, nec quippiam ſimile illum ex Arabum monimentis explorare potuiſſe, nec apud vllum magni nominis ſcriptorem id extat: vt omittam tot celebres auctores Græcos, Latinos, barbaros vix tanti momenti rem præterire voluiſſe. Illud tamen minime negauerim in multorum animantium cordibus lapides reperiri vel C. Plinio teſte. *In equorum corde & boum oſsa reperiuntur interdum.* Iacobus Dale-
B champius magni nominis, maioris meriti Medicus in Annotationibus Plinianis videtur Toſtati ſententiam confirmare. *reperiuntur interdum oſsa in corde Equorum, Boum, Ceruorum, & omnium prægrandium animalium.* ſi poſtrema ſunt vera, ergo & in corde Camelorum oſſa reperientur, frequentiſſima eorum eſt relatio, qui de lapide in corde Ceruorum reperto agunt, qui de Camelo id nominatim prodiderit, præter eum, quem laudaui, non memini, & ego hic de Ceruino lapide hic nunnulla pertractarem, niſi hoc eodem opere ſupra præoccupatum, nec actum ago.

Cap. 4. pagi. 106.

Error Toſtati.

Lapis in corde belluarũ.

Lib. 11. c. 37

CAMELARIVM,

Camelaſium, Camelaſia.

C AD Cameli tractatum plenius intelligendum, Iuriſconſultorum placita erunt diſcutienda, apud quos *Camelarium, Camelaſia, Camelaſiumque*, tam varie corripitur, vt a nonnullis confundantur, eędemque res habeantur, ab alijs diſtinguantur. nos probabiliora adferemus. Eſt ergo *Camelarium nuda cuſtodia Camelorum*, vti & *Camelarii* cenſentur ſimpliciter *cuſtodes Camelorum*, ſiue vt loquitur Barnabas Briſſonius in Lexico Iuris, *quibus Camelorum cura demandatur.* quæ ſententia habet aſſertorem Hermogenem I.C. in Pandectis. Eſt vero *Camelaſium tributum nomine Camelorum* indictum, ſic πορθμεῖον *tributum portorium*, δουλεῖον quod *ſeruorum capitibus* impoſitum eſt Græci auctores vocauerunt, ita ἱππασία *quod pro equis penditur*, ita *paſcua* tributo ſuo nomen fecerunt. Natura autem huius tributi erat, vt *auri Coronarii*, & ſimilium exactionum, Principes enim, fiſco exhauſto, aut auaritia exigente, indicebant pecunias a prouincialibus ſoluendas, quas initio Principatus *aurum coronarium*, quaſi illis ſumptus coronationis ſolueretur, appellare ſolebant, aut certè cum inſignem de hoſtibus victoriam retuliſſent, aut cum ſucceſſorem adoptaſſent, Suidas vocat ϛεφανικὸν τέλεσμα *coronariam exactionem.* Dio Cocceianus χρυσίον ἐν τοῖς ϛεφάνοις. *aureum pro*
D *coronis.* meminere præ alijs Aelius Spartianus, & Aelius Lampridius. vt omittam veterem lapidē Ancyræ, quem video iam ab alijs expoſitum: & multa a me dicta in Antiquitatibus Romanis, ita *Camelaſium* huiuſmodi fuiſſe impoſitionis alicuius ſpeciem manifeſte conſtat, & initio quidem in ijs tantum prouincijs indictam, in quibus Camelorum neceſſaria Principi opera, poſtea etiam ad alias regiones traductum exemplum. Ammianus enim Marcellinus ita habet. *Vt nemo Gallis exprimere quicquam conaretur Camelaſii nomine.* Vt primus obſeruauit, quod ſciam Ludouicus Ruſardus apud Adrianum Turnebum Aduerſarijs. *Huius animalis nomen monet me, ne ita Camelariam amplectar, vt Camelaſiam eiiciam, præſertim cum nobiliſſimus Iuriſconſultus Ludouicus Ruſardus certiorem me fecerit apud Marcellinum Camelaſium reperiri, vt Camelaſia ſit munus, Camelaſium indictum eo nomine tributum, ego ideo Camelaſiam probare non poteram, quod iſtam declinationem deducere non poteram: vt nec Budæus ſine controuerſia, omnium doctiſſimus, potuerat, nunc verò vt ab* ἵππος ἱππάζειν, & ἱππασία *deducitur, ita quaſi à* κάμηλος καμηλάζειν *declinetur* καμηλασίαν. *recte deriuari cenſeo.* Hæc de Camelaſio ſatis.

Cuſtodes.

L. 1. ff. de Munerib. & honorib.

Aurum coronarium.

In Adriano.

In Alexandro Seuero.

Lib. 10 c. 29 pag. 810.

Lib. 17.

Lib. 22. c. 28.

Camelaſia inter munera ciuilia & perſonalia enumerabatur, *nam animi prouiſione & corporalis laboris intenſione hoc munus abſque aliquo gerentis ſumptu, & detrimento ſuſtinebatur, propterea quod ratione habita, & alimentorum, & Camelorum certa pecunia Camelariis dari debebat, vt ſolo corporis miniſterio obligarentur.* Vt ait eruditiſſimus Barnabas Briſſonius in Verborum ſignificationibus:

Lib.9.Obſeruat.c.9.
L.vlt.ff.de Munerib.& honorib.
Arcadius I.C.correctus.
Albũ quid?
Epiſt.49.
Lib.12.c.3.
Declamat.34.
Nouell.119.
In Claud.c.16.
In Domit.c.8.
Lib.3.c.7.
Lib.10.Epiſ.55.

tionibus: & non longe diuerſa clariſſimi Iuriſconſulti Guglielmus Budæus in Annotatibus in Pandectas, Franciſcus Hottomannus, Equinarius Baro, Dionyſius Gottefredus, ad locum paulo infra citãdum, quem diſcuſſit Iacobus Cuiacius. locus autem, quia eget correctione integer apponetur, ſic autem Arcadius I.C. *Camelaſia quoque ſimiliter perſonale munus eſt, nam ratione habita & alimentorum & Camelorum, certa pecunia Camelarijs dari debet, vt ſolo corporis miniſterio obligentur, hos & alio ordine vocari, nec vlla excuſatione liberari, niſi ſola læſi, & inutilis corporis infirmitate ſpecialiter ſit expreſſum.* Verba ea de *ordine alio* non videntur ſana, quare melius Pandectæ Piſani ſeu Florentini. *hos & Albi ordine vocari.* totidem enim verbis libri Baſilicon expreſſerunt πρὸς τὴν τάξιν τοῦ λευκόματος, *in ordinem Albi.* paucis quid I.C. notent nomine *Albi* expediendum, non eſt tabula dealbata, in qua Prætores ſua Edicta proponebant, vt apud L.Senecam, & Fabium Quintilianum in Inſtitutionibus Oratorijs, & in Declamationibus, ſed tabula, in qua Decurionum nomina ſecundum ordinem ſuum ſcribebantur, vt titulo liquet *de Albo ſcribendo* in Pandectis, Codice Iuſtinianæo, & Codice Theodoſiano, ac in Nouellis: quæ ſignificatio frequentiſſima apud Iuriſconſultos, & Hiſtoricos, vſurpanti Aurelius Caſſiodorus non vno loco, Suetonius ſæpius, Cornelius Tacitus, Dio Cocceianus, L.Seneca in Beneficijs. Q. Symmachus, Cicero, Liuius, & alij. vult ergo Arcadius loco laudato Camelaſiæ nomine Camelarios in Albo nomina ſua ſcripta habere, ideoque & præſcriptum in colonia Municipioque locum, & quandam ex officij dignitatis prærogatiuam, exemplo Decurionum ipſorum, aliorumque Magiſtratuum prouincialium, qui non alio regula vſi ad dignitatem ſuam conſeruandam, niſi Albo. Confer cum his ea, quæ de Beſtiarijs, & Velarijs, qui Theatrales ludos procurabant, in Antiquitatibus Romanis pridem docui.

PAROEMIAE.

In vita Hilarionis.
Fab.8.

ADAGIA ab huius animalis natura pleraque profluxerunt. 1. *Cameli nomen pro maximo quadrupede* vſurpatur, corpore enim eſt adeo vaſto, vt nullum animal cũ eo comparari poſſit. D. Hieronymus, in Epiſtolis. *& in vulpecula, & in Camelo vnus, atque idem es.* ſic audio Iuuencum presbyterum Hiſpanum.

Deformis poterunt immania membra Cameli.

Feſtus Anienus.

Corporis immenſi fertur pecus iſſe per auras.

Notis in Solinum.
Error Caſauboni.
Saty.5.verſ.136
Pag.10.

2. quia πολυδίψιος *ſitim diu ferens* animal ſit Camelus, & data bibendi occaſione tam largeſc potu ſatiet, vt in quatriduum deinceps ſufficiat, *elegans hinc in bibulos ſumetur adagium, Camelina potatio*, ait Ioannes Camers. Auli Perſij verſus eſt ab Iſaaco Caſaubono non intellectus, vbi prouerbialiter *Camelum* videtur Satyricus nepotem luxu, & helluatione perditum ſignificare, & ideo iubet remoueri *piper a Camelo*, hoc eſt aromatibus conditas epulas, quæ ad large potandum inuitant.

Tolle recens primus piper a ſitiente Camelo.

3. *Camelum in Aogypto* de re mirifice inaudita, nouaque Lucianus extulit in verbis Promethei. δέδοικα δὲ μὴ κάμηλος ἐν Αιγυπτίους, ἦ. οἱ δ' ἄνθρωποι τὸν χαλινὸν ἔτι αὐτῆς θαυμάζουσι, καὶ τὴν ἀγουργίδα. *Porro vereor ne & mea, Camelus in Aegypto, ſint, homines autem frenum ipſius, & purpuram admirentur.*

Pag.1029.

3. *Vehementer inęqualia per Camelum & formicam* apud Paræmiographos notantur, notat Gilbertus Cagnatus. Lucianus in Epiſtolis Saturnalibus. ὥς δὲ νῦν ἔχομεν, μύρμηξ ἡ κάμηλος, ὥς οἱ παροιμια φησί. *nam vti nunc res habet, formica Camelus, quemadmodum aiunt prouerbio.* 5. iactatur & illud prouerbiale ab Apoſtolio Scriptore antiquiſſimo κάμηλος ἐπιθημήσασα κεράτων, καὶ τὰ ὦτα προσαπώλεσεν. *Camelus dum affectat cornua, & aures inſuper perdidit.* quadrabit in eos, qui dum ſtulte peregrina ſectantur, ſua amittunt. vide ſuprà in Mythologicis Anienus.

Fab.8.

Iupiter arridens poſtquam ſperata negauit
Inſuper & magnę ſuſtulit auris onus.

6. ſi quis inuito Genio aliquid molietur, in eum dicetur *Camelus ſaltat.* vſurpat in Heluidium D.Hieronymus ineptum & ſtupidum, *riſimus in te prouerbium, Camelum vidimus ſaltantem.* Ille, vt apparet, cum eſſet a Muſis alieniſſimus, videri tamen alijs volebat diſertus. adeundi ſunt Diomedes vetus Grammaticus, & Ariſtophanes in Nebulis cum ſuo ſcholiaſte, vbi de Pyrrhica Cyneſij Poetæ, vnde illud vulgatũ apud Zenodotũ, Diogenianũ, Scholiaſtẽ Apollonij Rhodij, & alios.

Pyrrhica q̃d?

Ἡ κάμηλος πυρρίχαν ἐμαθεκενισίου.
Diſcit Camelus Pyrrhicam Cineſię.

A Pyrrhica autem ſaltatio armata quid ſit? a quo inuenta? quibus legibus obita? quis eius varijs gentibus vſus? ex Claudiano, L. Apuleio, Nicolao auctore Græco vetuſtiſſimo, Lactatio Placidio, Suetonio, Vlpiano, Polluce, Sereno Medico, Feſto Pompeio, Ammiano Marcellino, Mario Plotio antiquo Grammatico manuſcripto, & alijs, abunde expediui in Antiquitatibus Romanis. nec hic repeto, & longe plura in Commentarijs Claudiani. eo loco.

Hic & belligeros exercuit area ludos
Armatos hic ſæpe choros.

Lib.5. c.25.
De 6. Hon. conſul.

7. ſi quis potentem olim, nunc gratia lapſum denotare volet, magno tamen adhuc loco eſſe, vſurpabit illam parœmiam, qua vtitur S. Syneſius, adducunt ijdem Zenodotus, Diogenianus, & Suidas;. ἡ κάμηλος ψωριῶσα πολλῶν ὄνων ἀνατίθεται φορτία. *Camelus ſcabioſus multorum aſinorum fert ſarcinas*. De Laide hoc meretrice vſurpatum putat Suidas, quæ etſi ſenio languenti, & rugis exarata, ſuperabat tamen venuſtate gregarias mulieres, vt Camelus vetulus ſcabieque vexatus, florentiſſimos tamen Aſinos vincit, & longe a tergo relinquit.

Pag.372.
Lais meretrix.

8. Eſt adagium diuerſum ab iſtis apud Claudium Galenum Medicum. ſed non eſt ad manum, B & facile conſuli poteſt.

Oper.claſſ.2. pag.26.edit. Braſſauol.

ONEIROCRITICA.

SOMNIORVM Iuterpretamenta quam vim habeant, & non eſt huius loci, & dixi in vberi commentario ad Claudianum, nec hic repeto, tantum veterum placita circa Cameli in ſomnis oblati ſignificationes pauca repetam, Ea quæ ex Artemidoro, & Cælio Rhodigino ſupra adducta ſunt, vbi de Etymologia, & varijs ſignificationibus, inde peti poſſunt; Hic vero ex Achmete Seirimi filio quædam apponam ex opere illo, quod ab Arabum, Perſarum, Aegyptiorum, & Chaldæorum monimentis cōpilauit. Somnium de Camelis varium eſt, & interdum per illud notatur ἀναγκη, θάνατος, κρίσις, *miſeria, mors, damnatio*. ſed & νόσον σκληρὸν καὶ ἀναβαλλεῖν αὐτὴν. *duram ægritudinem* ſignificat, *&* C *ab ea liberationem.* & ἐξουσίαν ἀπὸ βασιλέως, *poteſtatem a rege conceſſam. & qui tale ſomnium oblatum habuerit, ſine detrimento terrebitur a Principe, & a Magiſtratu vexabitur, & poteſtatem aduerſus Saracenorum gentem inueniet, & nationem extraneam in poteſtatem redegit, & diutino morbo vexabitur, & conualeſcet, &, opinionem de ſe falſam concitabit, &, poteſtatem, & opes conſequetur, &, vel morte, vel diuortio a mala fœmina liberabitur. &, de mala muliere fœtum noxium ſuſcipiet, &, a principe diuitias habebit, &, inueniet a principe terrorem, cruciatum, morbum, & miſeriam. &, impreſſionem nationum hoſtilium patietur, &, opes regias ab hoſte ablatas videbit, &, opes alicuius principis, vel magnatis lucrabitur, &, hoſtium facultates conſequetur*; hæc ille nugamenta delira ex Perſarum, & Aegyptiorum traditionibus, aut potius affanijs, nobis propinauit, quæ tamen, quia inſtituto noſtro operi erant idonea, prætermittere nolui.

Præfat. ad Sext. conſul. Honor.
Cap.237.

HIEROGLYPHICA.

D IN profanis illis Myſteriorum Aegyptiacorum & remotis a ſenſu diſciplinis, varia habebat Camelus ſignificata. 1, *profanus affectus* per Camelum denotabāt. 2. *Imperitus diſceptator*, quod animal illud nec facile ſurgat, nec niſi incommode loco ſe moueat. 3. *debilis infirmuſque inceſſus, ſunt enim Camelo crura femoraque ſuccidua*, ideo ſupra animaduerti quatuor illū habere femora, & idipſum adſtruit Herodotus, ita qui ſub onere aliquo deficiebant, hieroglyphice per Camelum deſignati, talem deſcribit hiſtoria Romana Claudium Imperatorem. *ingredientes poplites minus firmi deſtituebant*, ſic declamator ille apud Arbitrum Satyrij limine. *date mihi ducem, qui me ducat ad liberos meos, nam ſucciſi poplites membra non ſuſtinent.* alluſit eleganti Epiſtola Circe ad Polyænum apud eundem auctorem. *negant Medici ſine neruis homines ambulare poſſe.* quare hoſtibus ſuperatis ſolemne fuit poplites incidere, & eo militiæ inutiles reddere, quod Archilochi locus oſtendit apud Plutarchum in Galba. Ioan. Zonaras, C. Plinius, in naturali hiſtoria, Liuius non vno loco, Ammianus Marcellinus, & Valerius Maximus adſtipulantur. 3. *fortitudinis* typus Camelus, quod immenſa pondera dorſo ſuo ſuſtineat, & ſubnectet, nugatur toto cœlo Pierius Valerianus, dum fortitudinem Cameli ad conſtellationes refert cœleſtes, eandemque eſſe geneſin brutorum ac hominum, ſiue idē Thema, inſinuat. 5. *diuitis* imaginem Camelum pinxerunt, vnde illud Ariſtotelis ſupra notiſſimum,

Profanus.
Iuidoneus luctator.
Debilis.
Sueton.c.30.
Poplites ſuccidui.
Pœna victorum.
Lib.1.
Lib.8.c 7.
Lib.17.
Lib.9.c.2.
Fortitudo.
Diuitiæ.

multos

multos in Arabia eſſe,qui ad decem millia Camelorum poſſideant,& in ſacris literis,ipſo aſſerto-
re humani generis nuntiante Camelo onuſto diues peccator aſſimilatur. hæc enim verba ſunt in
Cap.19. D.Matthæi ſacro Codice. ἐυκοπώτερον ἐςὶ κάμηλον διὰ τρυπήματος ῥαφίδος διελθεῖν, ἢ πλούσιον εἰς
τὴν βασιλέιαν τοῦ θεοῦ ἐισελθεῖν. verſio vulgata ſic reddit. *facilius eſt Camelum per foramen acus trã-*
ſire, quam diuitem intrare in regnum cœlorum.eademque parabola totidem verbis in Diuorũ Mar-
Cap.20. ci, & Lucæ Euangelio reperitur; ſcio alias expoſitiones huius ſacri textus alijs placere, ſed ego ſic
Cap.18. ſtatuo.6.*Zelotypia* Camelo occulta ſignificatione tribuitur; quod tempore coitus ſecreta petat, &
Zelotypia. in Venerem acrius efferueſcens in occurrentes ferociter irruit,ſupra multis expoſui: hũc affectum
Reuerentia in matrem. in brutis animantibus reperiri,& præcipue in Leone,& Camelo certum. 7.*reuerẽtiam in matrem*
depingere cupientes Camelum ponebant,quod ille nũquam cum matre miſceatur,ac ne ſibi qui-
dem,multo minus paſtori ſuo ignoſcit,ſi temere ei ſe commiſcuit, vt notum ex Plinio, Ariſtotele,
Tractabilitas. Solino, & Aeliano ſupra liquet. 8.*Tractabilitatem* idem quadrupes pictus deſignat, nam cum ſit
vaſtiſſimi corporis,a puerulo tamen ſe regi tractarique permittit. *Continentia & abſtinentia a cibo*
Continẽtia. *potuque* per hunc quadrupedem apud veteres notata fuit, nam tam ingens corpus & potu & cibo
abſtinere aiunt quatriduum,octiduum, imo etſi res ferat, quindecim dies totos. qui plura cupis, F
Lib.12.in fine. conſule Horum Apollinem,qui mihi non ad manum,& Pierium Valerianum.

THEOLOGICAE MYSTICA.

NON modo Ethnici magnam Cameli in arcanis ſuis dogmatis rationem habue-
Aſſertor humani generis. runt,ſed & ipſi ſacri Patres,quædam,non etiam omnia, percurram. 1.*Camelus eſt*
dominus noſter humani generis aſſertor, qui ſponte ad noſtra mortalitatis onera fe-
renda deſcenderat.vt verbis vtar ſanctiſſimi Gregorij.nec diſſentit Diuus Auguſti-
Expoſit Moral. In Iob. Lib.1. nus in Euangelicis quæſtionibus: Accedit huc quod bile dicatur carere Camelus,
& ideo plenius dei filium mortalium omnium manſuetiſſimum denotare iure poterit. 2.*tortuoſa*
Gentiles. *ac plena vitijs gentilitas*, vt loquuntur ſacræ paginæ interpretes, per nullum animal melius,quam plene G
per Camelum exprimi poſſe videtur; id ego ex gibbi Camelini deformitate natum auguror,
Cap.44. idem S.Gregorius Moralibus expoſitionibus in Iob.ex Geneſeos capite trigeſimoquarto. Huc ver-
ba Diui Ambroſij in Lucam ſunt referenda. *Camelus populus gentilis, onuſtus auro, actus in deſer-*
Diſpenſationes terrenæ. *tum, a Leone, & tribulatione*. 3.*Camelus eſt terrenæ diſpenſationes*. Vt idem S.Gregorius interpreta-
tur expoſitione Morali in Iob 4.*peccatores Iudæi, qui ſacras literas ruminant, ſed vngulam non fin-*
Cap.14. *dunt, vt nec Camelus*: vt in capite decimoquarto Zachariæ Prophetę habetur, hoc eſt *iuxta literam*
Iudæi. *hiſtoriam audiunt, ſed virtutem ſpiritualiter neſciunt*. Vt ait idem ille ſanctus & moralis Doctor
Cap.20. opere toties laudato. 5.*Diuites per Camelum onuſtum* vult ſignificari omnium Eccleſiaſticorum
Diuites. ſcriptorum doctiſſimus S.Hieronymus in Commentario in Iſaiam prophetam, nec alio ſenſu idẽ
Cap.60. exponit *Camelos Madian & Epha*. Addit S. Ambroſius in Lucam quod permagni hic habet mo-
In D. Matt. c.19. menti. *Camelus moraliter de omni peccatore, & diuite arrogante*. Et ab illis mutuatus Sanctes Pa-
Cap.31. gninus in Iſagoge ad myſticos ſacræ ſcripturæ ſenſus. *Cameli ſunt peccatores, Iudæorum populus*.
Præcepta legis. 6.*magnitudo præceptorum, iudicium, miſericordia, fides* Camelo ſignificantur, vt placet D.Ambro-
ſio Enarrationibus in Sanctum Matthæi Euangelium. addenda verba Ruperti Abbatis Tuitien-
Cap.23. ſis præclaro opere de Trinitate. vbi ſic: *Cameli decem, quos ſeruus Abrahæ abduxit, ſunt decem præce-*
Cap.40. *pta*. Sed priuſquam finiam Petri Berchorij Pictauenſis ex promptuario Morali verba apponam. H
Camelus ſecundum varias conditiones, quas habet, poteſt ſignificare contrarias perſonas tam in bono,
quam malo: vnde videtur quod generaliter poteſt ſignificare hominem gratijs ornatum, ſuperbum vi-
Iuſtus. *tijs deprauatum, diuitem vitijs cumulatum, hoſtem malitiis occupatum, Chriſtum iuſtitiis coronatũ;*
quia ſcilicet vir perfectus ad modum Cameli onera portantis, ſe Deo vel Prælato inclinat per ſubiectio-
nem, & humilitatem, & oneribus pœnitentiæ ſe dedicat, per patientiæ ſtrenuitatem, ideo tales figuran-
Lib.3. Reg. c.10. *tur in illis Camelis, quibus Saba regina intrauit Hieruſalem, cum comitatu magno & multo, & diui-*
tiis, & Camelis portantibus aromata: Regina vero iſta eſt Eccleſia, quæ reuera comitatũ fidelium ha-
bet multum, & diuitias chariſmatum & donorum, Camelos habet, ideſt viros iuſtos, qui aromata re-
Superbus. *dolentia gratiarum & virtutum non ceſſant continue deportare. 2.Camelus eſt ſuperbus vitiis depra-*
uatus, nam vltra conſuetam dietam non vadit, & ſi quis vltra conſuetũ ducere vult, totum onus reii-
cit, & ſuperbus, ad modum Camelini gibbi, inflaturam ſuperbię ſecum portat, & ſane tales pręter con-
ſuetum non faciunt, quia ſi onus aliquod mandati a Prælatis ſolito maius imponatur, totum per proter-
Iſai.c.30. *uitatem & inobedientiam ab iis repellitur, ideo de ſuperbis dicitur, Leo, Leęna, & regulus volans, por-*
tantes ſuper gibbum Camelorum theſauros ſuos, Leo, Leęna, & regulus, ſignificant tria genera ſuper-
bię,

A *biæ, de generis nobilitate ſuperbiam leo, de rerum fæcunditate, leæna, de officiorum ſublimitate Regulus volans, iſta enim tria genera ſuperbiæ. hodie portant theſauros vitiorum & demeritorum ſuper gibbos Camelorum, ideſt ſuper gibboſam conſcientiam peccatorum, & ſicut Camelus patet in ventre quatuor diſtinctiones, quibus cibum quadruplici officio committit, vt ſcilicet prima diſtinctio, vel primus venter recipiat cibum omnino crudum, ſecundus agat principium digeſtionis, tertius digerat, quartus digeſtionem omnino perficiat: ſic ſunt in ſuperbo & peccatore quatuor cellulæ, in quibus per ordinem recipitur peccatum, cogitatio, delectatio, conſenſus, operatio: ideo de talibus finaliter accidet illud, quod dicitur, Cameli eorum erũt in direptionem. 3. Camelus ſignat virum diuitijs cumulatum, Camelus enim habet ſupra ſe magnum gibbum, & infra ſe plures ventres ad herbas, & alia nutrimenta recipienda, ſic diues magnum habet gibbum, & cumulum diuitiarum, & plura receptacula pro ijs capiendis, de quibus dicitur illud Matthæi. facilius eſt tranſire Camelum per foramen acus, quam diuitem in regnum cœlorum. 4. Camelus ſignat hoſtis peruerſitatem, eſt enim inimicus Equi, & animal ruminans, & animal gibboſum, ſic diabolus eſt inimicus hominis, ruminans per deſperationem, gibbo-*
B *ſus per præſumptionem. Vnde illud, Rabach in habitaculum Camelorum erit. 5. Camelus ſignare poteſt Chriſti benignitatem, Camelus enim felle catet, & ad onera ſe inclinat, ſic Chriſtus felle caret, per virtutem benignitatis, & ad onus mortis ſe inclinat, per virtutem humilitatis, & ſicut Camelus habet aſperos pilos, ſic conuerſatio Chriſti fuit aſpera, per virtutem pœnitentiæ, & auſteritatis, & hoc ſupponitur, quando de beato Ioanne dicitur, quod veſtimenta eius de pilis Camelorum erant.* Hæc ille Benedictinus Monachus, pro ſæculo ſui conditione & æuo longe doctiſſimus. quod de veſtitu ex eius pilis addit, & nos plene ſupra, & Mirandulani verſus confirmat, ſic enim ille.

Quatuor vẽtres Cameli.

Hiere. c. 49.

Diues.

Cap. 19.

Hoſtis peruerſitas.

Ezech. c. 25.

Chriſtus.

Veſtes ex eius pilis.

Matt. c. 3.

Tegmina caprarum, atq́; hirti tegumenta Cameli.

Sed hæc plura ſunt quam volui, pauciora quam debui.

DENOMINATA.

MVLTA a *Camelo* denominationem ſuam ſortiuntur, ego ſupra vbi de Synonimis
C eius quædam obiter obſeruaui, ſcilicet vrbs *Camela, Gamela, Gamila, Camelus* in Paleſtina, & *Gangamela quaſi Camelorum domicilium* vicus in Aſſyria, hinc nomen ſuum traxerunt. 2. ſacrificum quoddam poculum *Camella* aut *Camela*. P. Ouidius lib. 4. Faſtor.

Dum licet, appoſita, veluti cratere, Camela,
Lac mundum potes, purpureamq́; ſapam.

Vrbs & vicus.

Poculum ſacrificijs aptum.

Vtitur Petronius in magica illa expiatione. *Enthea menſam veterem poſuit in medio altari, quam viuis impleuit carbonibus, & Camellam etiam vetuſtate ruptam pice temperata refecit.* ſed & poſtea in eodem ſacro. *infra manus meas Camellam vini poſuit, & cum digitos pariter extenſos porris apioq́; luſtraſſet, auellanas nuces, cum precatione merſit in vinum.* nomen hoc ei poculo impoſitum, quod, vt puto, tortuoſum eſſet, &, inſtar Cameli, gibbis excreſcẽtibus ad ſacerdotales vſus accommodatum, ſic *Nauſtibulum a forma nauis poculum*, ait Feſtus Pompeius, dicebatur, ſic Cymbium poculum *in modum cymbæ factum*, ait Seruius Honoratus ad librum tertium Aeneidis, qui corruptus in eodem vocabulo ad librum quintum. *Cymbia pocula ſunt in modum cymbæ nauis*, reſcribe
D omnino, *in modum cymbæ aut nauis*. Et quam variæ ſint poculis a forma ſua appellationes, & Iulius Pollux, Atheneuſque, & ego libro quinto Antiquitatibus Romanis fuſe. 3. Auis quæpiam Indica ſic vocatur, vt author eſt Raphael Mapphæus Volaterranus gente nobiliſſimus, ſcriptis clariſſimus, vitę ſanctitate ſpectabilis. Hanc auem deſcribit Aelianus de Animalium proprietatibus. Lemma capitis eſt περὶ τῆς ὄρνιθος ὃν καλοῦσι κήλαν οἱ Ἰνδοί. *de Aue quam Indi Celan vocant*. ſed magis eſt potiuſque, vt credam *Camelam* auem eam dici, quam Celam, idque ex deſcriptione apud eundem autorem. γίνεσθαι δὲ καὶ κήλαν ἐν Ἰνδοῖς ἀκούω ὄρνιν, καὶ τὸ μέγεθος τριπλάσιον ὠτίδος, ἐςὶ καὶ τὸ ςόμα ἔχει γενναῖον δεινῶς, καὶ μακρὰ τὰ σκέλη, φέρει δὲ καὶ πρηγορεῶνα καὶ ἐκεῖνον μέγιςον, προσεμφερῆ κωρύκῳ, φθέγμα δ' ἔχει καὶ μάλα ἀπεχὲς, καὶ τὴν μὲν ἄλλην πτίλωσιν ἐςὶ τεφρός, τὰς δὲ πτέρυγας ἄκρας ὠχρός ἐςί. ſic verto, nam Conradi Geſneri verſio haud quaquam proba. *Generari Celam apud Indos audio auem, magnitudine triplo maiorem otide, ore permagno, ingluuie etiam maxima, & longis cruribus, abſonum quiddam ſonare, eiuſque ſummas alas pallidas, cæteras vero pennas cineritias eſſe.* & magnitudo, & crura, & vox, & color, manifeſte euincunt κάμηλαν *Camelam*, non κήλαν *Celan* debere in Aeliano legi. Obiter ipſe ille omniſcius Vlyſſes Aldrouandus hanc difficultatem attigit, vbi de *Onocrotalo* agebat. Scio lectionem vulgatam defendi poſſe, cum κήλη ſit *gutturis tumor*, ſeu *glandula*, in quem tumorem auis illa vorax ſuper fluos cibos, in famis futuræ

Pag. 102.

Pag. 107.

Nauſtibulum.

Cymbium.

Seruius correctus pagina 373.

Auis.

Lib. 16. c. 4.

Volaterrani vera laudes

Aeliani Codex correctus.

Lib. 19. Ornitholog. c.

Animal mõſtruoſum.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

ſubſidium, condat, & veluti ſeponat. 4. Animal monſtruoſæ portentoſæque formæ apud Americanos memoratur, quod a nonnullis Cameli nomine, ab alijs Leonis, a quibuſdam Equi, bouis, Ouis, aut Capræ compellatur, quod deſcribunt Franciſcus Vaſques, Marcus de Niſa, Lopes de Gomara, Ramuſius, & alij in rebus Prouinciæ Quiniræ. illi non ſunt mihi ad manum, ideo contentus ero verbis Samuelis Purchaſij. *Animalia ſunt, quæ Tauros noſtros magnitudine æquent, ſed cornibus minoribus, inter humeros habent ingentem gibbum, & a parte anteriori capillum longiorem, quam a poſteriori, lanam illũ referat, habent in dorſo quippiam inſtar equitis cũ ingentibus villis a genibus deorſum, crinium cincini a capite inante propendent, & ſub mento prope guttur aliquid eſt quod barbam referat, mares enormes caudas habent, in quarum extremitate ingens eſt glomus, ita vt in quibuſdam referre videantur Leonem, Camelum, Equum, bouem, Ouem, & Capram, irata cornibus feriunt, & celeritate equum intercipiunt, & necant, qui fugere ſolet, vel ob deformitatem portentoſam, vel quia nunquam ei antea id animal viſum, populus non habet alias diuitias, ſunt enim ei cibus, potus, veſtis, tergora ad domos ſtruendas, funeſque faciendos valent, ex oſſibus cultri, ex neruis fila, ex veſicis vaſa, ex cornibus varia colendæ terræ inſtrumenta, ex fimo, ignis, ex iuniorum pellibus ſacci conficiuntur.* Eadem alij. 5. a Camelo nomen habet *Struthiocamelus*. de quo immortalis famæ Vlyſſes Aldrouandus, cui nihil eſt magni momenti, quod addi debeat, racematio tamen hæc erit exigua. Flauius Vopiſcus. *ingentibus Struthionibus vectum, quaſi volitaſſe.* Iulius Capitolinus. *Struthiones Mauri miniati trecenti.* Herodianus Hiſtoricus. Μαυρουσίας στρουθοὺς eadem ratione dixiſſe viſus eſt, eſt & locus elegans in Epigrammatis, & Poematijs veterum a Pithæo editis, ſed illa nec ad manum. Iuſtus Lipſius præceptor meus non contemnenda habet in Epiſtolicis quæſtionibus, quæ videantur: vt & Iulius Pollux in Onomaſtico ad Commodum Imperatorem diſcipulum ſuum, & D. Auſonius. Iocus ille inſignis apud L. Senecam libro de Conſtantia Sapientis. *In Senatu flentem vidimus Fidum Cornelium, Naſonis generum, cum illum Corbulo Struthiocamelum depilatum dixiſſet.* quo dicterio vel ridiculam corporis formam, crurumque exilitatem, vel ſtultitiam, quæ in illa aue, dum venatores vrgent, maxima, vel mollitiem vulſi corporis, vel egregiam, ſtomacho in infinitum ſufficiente, edacitatem notare voluit. vel certe deformitatem, nam cum Iulianus Auguſtus ἄμορφον, aut δυσείδεα ſubſanna notare voluit in Anthologia

Lib. 8. peregrinat. Americ. c. 8.
Struthiocamelus.
Lib. 9. Ornithol. c. 2.
In Firmo.
In Gordianis.
Lib. 1.
Pag. 313.
Li. 4. Epiſt. 9
Lib. 1. c. 10.
Epiſt. 11.
Cap. 17.
Seneca explicatus.
Lib. 2. c. 13.

ὄψιν ἔχεις στρουθιῷ πανόμοιον.
Faciem habet Struthiocamelo perſimilem.

Toto cælo errauit Elhardus Lubinus, dum vertit *Strutoſimilem*, fefellit eum locus ille in vulgatis editionibus hactenus deprauatiſſimus, legebatur enim στρουθῷ *Strutho*, ſed locum ego primus, & reſtitui, & explicaui. Hoc non omittendum olim *Struthiocamelorum*, ſeu στρουθιοκαμήλων nomen ignotum, vocataſque aues eas χηνῶν anſerum nomine, vel ipſo Galeno teſte, vnde lux T. Petronio Arbitro in Satyrio. *rogo, inquam, noli clamare, ego tibi pro anſero Struthiocamelum reddam.* Sed ratio nominis haudquaquam ab vllo recte, vt puto, aſſignata, nam qui ad corporis figuram confugiunt, haud recte ſentire videntur, potior illa, quæ non a corporis proportione tantum, quantum a moribus, & inclinatione naturali peti deberet; forte ergo, quia Cameli in modum, ſitim tolerat, ſic vocata fuit. Lucianus auctor in Dipſadibus ſub principium. ἡ θηρα δὲ ἐστὶν ὄνων τῶν ἀγρίων, καὶ στρουθῶν τῶν μεγάλων χαμαιπετῶν, καὶ πιθήκων μάλιστα, καὶ ἐλεφάντων ἐνίοτε, ταῦτα γὰρ μόνα διαρκεῖ πρὸς τὸ δίψος, καὶ ἀνέχεται ἐπὶ πολὺ ταλαιπωρούμενα ὑπὸ πολλῷ καὶ ὀξεῖ τῷ ἡλίῳ. *Venantur autem aſinos ſilueſtres, & magnos Struthiones humi volantes, cum primis vero ſimias, aliquando etiam Elephantos, hæc enim animantia ſola aduerſus ſitim perdurant, tum magnopere ſufferre poſſunt immodici & feruentis Solis moleſtias.* Hæc quidem ratio victus perſuadere poterat, niſi etiam & externa corporis forma foret ſpectanda. ita ergo Oppianus in Cynegeticis.

Error Lubini.
Anthologia correcta.
Lib. 3. de Alimen. fac.
Ratio nominis.
Sitim fert, vt Camelus.
Lib. 3. Verſ. 464.

Ἀμφίδημον, μέγα θαῦμα, μετὰ στρουθοῖο κάμηλον
Geminum, magnum miraculum, cum paſſere Camelum.

Deſcribit deinde, & percurrit veluti ſingulas partes corporis.

καὶ πόδες ὑψιτενεῖς, ἴκελοι νωθοῖσι καμήλοις
Βυαιὴν μὲν κεφαλὴν, πολλὴν δὲ τανύτριχα δειρὴν
κανένην κίνυσι πολύπτερον.
Βάκτριον οἷά τε φῦλον].
Et pedes alti ſunt ſimiles tardis Camelis
Breue quidem caput, longum, ac hirſutum collum
Nigrum motat, atque plumoſum
Bactrium veluti genus.

Rara quæpiam de ea Aue apud Philem reperire eſt, libello de Animalium proprietate.

Cap. 3.

A *Στρουθὸν δὲ φασὶ τὴν μεγάλην [illegible] φρύγες*
οὖσαν πτερωτὴν, τοῖς ποσὶ χρῆσθαι πλέον.
Cum penniger ſit, vtitur pedibus tamen
Magis marinus Paſſer, vt Phryges ferunt.

Totum locum Latina interpretatione adponam, quo facilius animalis illius natura percipiatur.

Vrgenſq; curſus, alleuatas explicat
Alas, vt implens has Notus, ceu carbaſa,
Ipſum ſecundo prouehat ſpiramine,
Cumq; oua pariat copioſa, ſegregat
Quæ procreando ſunt inepta fœtui,
Excluſit at quæ vi calor genitabili
Hæc defluenti nutrit in teſta foueus:
Quod ſi quis inſectetur illum cominus
B *Lapidum repellens impetit hunc verbere*
Iaculationibus pedum non irritis:
Hic eminentem ſuper arenis conſtruit
Nidum, pedibus quem firmat affabre in ſolo:
Eiuſq; nerui, Rex, adepſq; plurimos
Leuant dolores vtili medicamine
Oculiſq; tollunt ægritudinem, cauo
In ventre diſſecti reperti calculi.

Prona ſunt quæ de ea ſcribunt Albertus Magnus, Vincentius Bellouacenſis, & Bartholomæus Franciſcanus Opere de rerum proprietatibus, & ſi quis plura cupit, recurrat ad Commentarios vberes, quos ante decennium dedi in Claudianum, & plene ſibi ſatisfaciet. ille enim

Lib. 2. in Eutrop.

Vaſta velut Libyæ venantum vocibus ales
Cum premitur, calidas curſu tranſmittit arenas,
Inq; modum veli ſinuatis flamine pennis
C *Puluerulenta volat.*

6. *a Camelo Camelopardalis*, & naturæ partem, & appellationem deſumpſit, cuius animalis deſcriptio, generatio, victus, proprietas, aliaque huc ſpectantia, hic omittimus conſulto, ſequenti capite fuſius proſecuturi.

Camelopardalis.

DE CAMELOPARDALE.
CAP. XXXV.

C*AMELOPARDALIS*, aut, vt barbare quidam, *Camelopardalus* ſequitur, & quia fiſſa eius eſt vngula, vt cæterorum ſupra quadrupedum, & potius quod a *Camelo*, de quo proxime ſupra, & denominationem, & aliquam naturæ ſuæ qualitatem, atque etiam formę ſimilitudinem, ſortiatur: erronea omnino eſt quorundam D ſcriptorum ſententia, qui exiſtimarunt *Camelopardalem*, ideo ſic vocari, quod ex *Camelo* & *Pardale* generetur, illud autem longe eſt falſiſſimum, cum & *Pardus* ipſe, ſiue *Pardalis*, qui Græcis Πανθὴρ *Panther* dictus, generare non poſſit, eſt enim Hybrida vt præter Naturalium rerum ſcriptores, cultiſſimus Claudianus.

Ordinis ratio.

Error quorundam.

De Conſul. Manlij.

Obuia fulminei properent ad vulnera Pardi,
Semine permixto geniti, cum forte Leænæ
Nobiliorem vterum viridis corrupit adulter:
Hi maculis referunt patres, & robore matres.

Nominis igitur ratio non a generatione inter *Pardum Camelumque* eſt, ſed a colore, & formæ magnitudine, eſt enim vaſto corpore, vt *Camelus*, varijs maculis, & notis toto corpore, ſed maxime in collo, notatus, vt hac re videri poſſit *Pardus*, cuius tergus mira colorum varietate diſtinguitur: quod non ſpernenda verſus elegantia Natalis Comes deſcribit, opere illo, haud quaquam vili de Venatione.

Lib. 4.

Deſertis Libyæ gentes naſcuntur in oris,

Quæ maculis atris ſignantur tergora, Pardo
Iuncta Leæna tulit, referunt matremq́, patremq́,
Nec ſimplex ſpecies, retinent hinc nomina miſta,
Venandi eſt eadem ratio, quæ patribus ipſis.

Lib.8.c.17.
Error Plinij

Appellatio illi ergo, vel a *Pardo*, vt frequentior ſuadet ſcriptorum autoritas, vel etiam a *Leopardo*, cuius aliquam Naturæ proportionem refert, vt paulo intra apparebit: & vel maculæ illæ crebris vndique notis diſcurrentes teſtari nominis originationem poſſunt, ſunt enim vterque punctis quibuſdam variegatus, de quo diſerte C. Plinius, ſed neſcio an vere. *Panthera & Tigris varietate macularum, prope ſolæ beſtiarum, ſpectantur*. Hoc verum ſit, an non? alij viderint, ego certe lapſum haud leuiter exiſtimo, nam de Leopardo, & Lynce notius eſt, quam, vt dici debeat, & niſi ab omniſcio Vlyſſe Aldrouando præoccupatum hoc ipſo opere exiſtimarem, poſſem multis rationibus, & locis oſtendere, & Leopardum, & Lyncem, & ſpeciem non vnam Moloſſorum, ſed & Vros maculoſa eſſe pelle, & de *Camelopardale* ipſe Plinius capite ſequenti fatetur, & ego fuſius videbo in deſcriptione huius animalis. & de *Panthera* quidem Oppianus, quod magnopere ad figuram noſtri *Camelopardalis* cognoſcendam attinet, ſic paucis perſtringit

Lib.4.Cyneget.Verſ.64.

Εἴδεα δ' ἀμφοτέρησιν ὁμόϊα δαιδάλλονται
Νοσφὶ μόνης ἐρῆς.
Formæ autem vtriſq́, ſimiles variegantur,
Præter ſolam caudam. eadem vera in *Camelopardale*.

Menſæ Pantherinæ.
Lib.13.c.15.
Epidic. Act. 1.Sc.1.

Tanta ſane macularum in Panthera diuerſitas, vt menſis pretioſiſſimis inde nomen fuerit. Plinius loco ſupra proxime laudato, videatur, & Iacobus Dalechampius ibidem: Idem rurſus Plinius. *Menſis præcipua dos in vena criſpis, vel in cortice varijs, illud oblongo euenit diſcurſu, ideoque Tigrinæ appellantur, hoc intorto, & ideo tales Pantherinæ vocantur.* de quibus capio illud Plautinum.

—— *Perpetuon' valuiſti?* TH.*varie.* EP.*qui varie valent,*
Caprigenum hominum non placet mihi, neq́,
Pantherinum genus.

Lib. de Tranqu.Anim. c.1
Li.7. Benef. c.9.
Petronius inſigniter correctus.

Menſas iſtas vocari *lignum Reticulatum* ex Seneca recte cenſuit Ioannes Bourdelotius. Ipſe Seneca audiendus. *Menſa non varietate macularum conſpicua, nec permultas elegantium dominorū ſucceſſiones ciuitati nota*. Et alibi. *Video iſtic menſas, & æſtimatum lignum Senatoris cenſu, eo pretioſius, quo illud in plures nodos arboris infælicitas torſit*. ita corrigendus locus deprauatiſſimus T. Petronij Arbitri in Bellorum ciuilium deſcriptione.

Citra menſa, greges, ſeruorum, oſtrumque renidens
Ponitur, & maculis imitatur vilibus aurum
Quæ ſenſum turbant, hoſtile ac male mobile lignum
Turba ſepulta mero circumuenit.

Tertius verſiculus varie concipitur, quibuſdam placet legi

—— *Maculis minitatur vilibus auro*

Reuera exactius longe, vt Iuſto Lipſio præceptori meo aſſentiar

—— *Maculis mutatur vilibus aurum.*

Quartus verſus, nullo hactenus ſenſu, mutilatus ac veluti depoſitus, ſic a nonnullis nitori ſuo reſtituitur.

Quæ cenſum turbant.

Rectius ad mentem Petronij, & Senecæ, &, vt ſemel dicam, æuum illud

Quod cenſum trahat, hoc ſterile, & male nobile lignum
Turba ſepulta mero circumuenit.

Aut certe appoſite magis.

Ebria turba mero circumuenit. non ſepulta.

Budæus reprehenſus.
Lib.12.epig. 67.
Lib.14.epig. 89.

Vt ſit ſenſus apertus, viliſſimis menſarum citrearum Pantherinarum maculis aurum mutatum, & cenſu Senatorio eas emptas, cum lignum & ſterile, & ignobile ſit, nec quicquam in ſe habeat quo tantis diuitijs æquiparetur, niſi quod ebrioſorum nocturnæ libidini inſeruiat. de menſis iſtis, & inæſtimabili pretio, Budæo recte reprehenſo, ex Tertulliano, & alijs, doctus vir Matthæus Raderus diſquirit, in Commentarijs in Martialem, eo verſu.

Et Mauruſiaci pondera rara Citri.

Et ipſe Epigrammarius correctioni noſtræ haud leuiter videtur fauere, dum ſic.

Accipe fælices Atlantica munera ſiluas,

Aurea

A

Aurea qui dederit dona, minora dabit.

A *Panthera* igitur *menſæ pantherinæ* vocatæ, vel a maculis, quæ menſæ & quadrupedi communes, & in vtroque ſimiles omnino erant, vel certe, quod a nullo, quod ſciam, eſt obſeruatum, quia fulcra huiuſmodi menſarum referebant figuram *Pantheræ*, clare Vetus Scholiaſtes Iuuenalis.

Menſæ pãtherinæ cur?

Sat. 11. verſ. 124.

At nunc diuitibus cænandi nulla voluptas,
Nil Rhombus, nil dama ſapit, putere videntur
Vnguenta atq; roſæ, latos niſi ſuſtinet orbes
Grande Ebur, & magno ſublimis Pardus hiatu.

Obiter hæc de *Pardo* perſtrinxiſſe ſit ſatis, ad *Camelopardalim* redeo, de quo quadrupede nihil Ariſtoteles, aut Aelianus, & ideo erit maioris difficultatis eius naturæ inueſtigatio, præſertim cum Romanis exoticum ſit animal, nec frequenter adeo ſpectatum, vt perfecta relatione eius conditiones omnes exploratas habere ipſi, aut alijs tradere potuerint, quid tamen eruerim ex alijs, hic apponam.

B

DESCRIPTIO,
& Natura.

QVADRVPEDEM iſtum varie deſcriptum inuenio, nec ſane inter veteres ipſos ſatis conuenit, nec recentiorum vnanimis eſt ſententia, Ad manum non ſunt Conradus Geſnerus, vti nec Ioannes Lerius, nec Petrus Bellonius, qui Naturæ arcana diligenter diſquiſiuerunt, & docte poſteris publicarunt, conſuli illi poſſunt. hoc vnum ego in illorum deſcriptionibus olim obſeruaſſe viſus fui, diuerſa eos tradere, præcipue in figura huius delineanda. Samuel Purchaſius ſatis curioſe in illa ſua peregrinatione. *Camelopardalis animal non ſæpe viſum, ſed tamen valde cicuratum, & mirabilis compoſitionis, mixtum ex Leopardo, Ceruo, Bubalo, Pardale, Camelo, & ratione poſteriorum tibiarum curtarum, anteriorum multo longiorum, gramine, ſine ſumma difficultate, depaſci non poteſt,* C *ſed ingenti ſuo & elato capite, quod ad lanceæ altitudinem erigere ſolet, tenerioribus arborum ramis, & internodijs ramorum progerminantibus veſcitur.* Hæc ille, qui ex varijs animalium ſpeciebus conflatum ſubindicat, & naturam apposite manſuetam dixit, & paucis verbis, tibias, caput, cibos expreſſit haud dubie vere, niſi forte imperfecte. Veteres conferam, quorum primus in re ſit Strabo Amaſianus Geographiæ accuratus & bonus ſcriptor. Γίγνονται δ' ἐν τούτοις τοῖς τόποις καὶ αἱ καμηλοπαρδάλεις, ȣ̓δὲν ὅμοιον ἔχουσαι Παρδάλει τό γὰρ ϖοικίλον τῆς χρόας νευρίσι, ſed legendum eſt omnino νεβρίσι μᾶλλον ἔοικε, ϖίλοις κατεϛιγμέναι τελέως δὲ τὰ ὀπίσθια ταπεινότερα τῶν ἐμπροσθίων ἐϛὶν, ὥϛε δοκεῖν συγκαθῆσθαι τῷ ȣ̓ραίῳ μερει; τὸ ὕψος βοὸς ἔχοντι, τὰ δ' ἐμπρόσθια σκέλη τῶν καμηλείων, ὃν λείπεται τράχηλος δ' εἰς ὕψος ἐξηρτημένος ὀρθὸς, τὴν κορυφὴν δὲ ϖολὺ ὑπερτέραν ἔχει τῆς καμήλȣ, διὰ δὲ τὴν ἀσυμμετρίαν ταύτην, ȣ̓δὲ τάχος ὅμαι τοσȣ̃τον εἶναι, ϖερὶ τὸ ζῷον ὥσον εἴρηκεν Αρτεμίδορος, ἀνυπέρβητον φήσας, ἀλλ' ȣ̓δὲ θηρίον ἐϛὶν, ἀλλὰ βόσκημα μᾶλλον, ȣ̓δεμίαν γὰρ ἀγριότητα ἐμφαίνει. Ita Latine ea ſonant. *In ijs locis*, Troglodytarum ſcilicet regione, *Camelopardales naſcuntur nulla re Pardali ſimiles, cutis enim varietate Hinnulo ſimillima eſt bellua, virgatis pilis diſtincta poſteriora quoque humiliora ſunt anterioribus, vt a cauda ſedere videatur; ad bouis altitudinem,* D *anteriora vero crura cruribus Cameli non ſunt humiliora, collum rectum eſt, & in altum exſurgit, verticem paulo ſublimiorem Camelo habet, propter quam partium inconcinnitatem, nec tantam celeritatem habere puto, quantam affirmauit Artemidorus, inſuperabilem dicens: ac ne fera quidem eſt, ſed pecus, nullam enim feritatem præ ſe fert.* Solus ille inter tot illuſtres ſcriptis viros negauit *Pardali* ſimilem eſſe maculis *Camelopardalim*. Agatharchides in Excerptis Hiſtoricis, vbi de mari rubro apud Photium Patriarcham in Bibliotheca ex aduerſo communem firmat opinionem contra Strabonem. ſic enim ille. ὅτι παρὰ τοῖς τρωγλοδύταις ἐϛὶν ἡ λεγομένη παρ' ἕλλησι καμηλοπάρδαλαις, σύνθετον τρόπον τινὰ, κατὰ τὴν φύσιν λαχοῦσα, τὴν μὲν γὰρ ποικιλίαν, ἔχι Παρδάλεως, τὸ μέγεθος δὲ, καμήλȣ, τὸ πάχος δὲ ὑπερφυὲς τὸν δ' αυχένα, τοιοῦτον, ὥϛε ἀπ' ἄκρων ἀμέλγεσθαι τῶν δένδρων τὴν τροφήν. ſic Latine redduntur. *Apud Troglodytas beſtia eſt, quæ a Camelopardalis dicitur, nam vt nomen, ita & natura quodammodo compoſita eſt, varietatem enim a Pardale habet*, non ab Hinnulo, vt placuit Straboni, *magnitudinem a Camelo, monſtroſa ei craſſities, collumque adeo prælongum, vt a ſummis arboribus pabulum carpat.* ita Laurentius Rhodomannus vertit, reuera verba quippiam diuerſum ſonant, ſcilicet, *ab arborum ſummitatibus*. Eadem inter Antiquos cenſuit

Io. Ler. lib 9.
P. Bellon. li. 2. c 49.
Lib. 6. c. 1.

Lib. 16. pag. 533.

Artemidor⁹ Geographus reprehenſus.

Cod. 250. c. 37.

Agatharcides a Strabone diſſidet.

Rhodomãn⁹ notatus.

Dio Agatharchidæ concors, cuius verba infra ponentur. Recentiorum etiam felix in hoc quadrupede deſcribenda curioſitas, in his ſunt Itali, Hiſpani, Galli, Germani, præter laudatos quamplurimi, paucorum ego relatione ero contentus. præeat Petrus Gillius, qui ſolertiſſimus harum rerum inueſtigator, fructuoſos longiſſimi itineris laboris Cardinali Armaignaco dedicauit, in quo opere ſic ait. *Giraffam Græci & Latini vocant Camelopardalem, vidi in vrbe Cayra,* Memphis ea veteribus fuit, *tres, duo cornicula ex fronte eminebant circiter ſex digitos, in fronte media tuberculum exiſtebat, velut tertium cornu, altum circiter duos digitos; collum longum ſeptem pedes, cum caput extollit, ſexdecim pedes a terra effert, illius longitudo a cauda ad capitis verticem eſt duodeuiginti pedum; tibiæ tam altæ poſteriores quam priores, at femora anteriora longe altiora poſterioribus, nimirum dorſum a cauda ad ſummum capitis verticem, velut ſcala, velutque tectum carinatum attollitur, totum corpus grandibus maculis diſtinguitur, coloris ceruini obquadratis, ſed in collo, magiſque in corpore quoquo verſus latis circiter dodrantem, at clauſula macularum alba digito latior, itaque totum corpus reticulatum eſt, neque tamen, vt Pardalis, maculas habet rotundas, ſed aut obquadratas, aut rotundas, pes biſidus, vt bubulus, labrum ſuperum longe eminet infra inferum, cauda tenuis, & exigua, in acumine piloſa, ruminat vt bos, edit fœnum, & cætera quæ boues edere ſolent, iubam habet, vt equus, a dorſo ad capitis verticem, in gradiendo claudicare videtur, nunc dextris, nunc ſiniſtris, non modo cruribus, ſed etiam lateribus, cum ex terra aut potum aut cibum capere neceſſe haberet, crura latiſſime diſtendit priora, non enim niſi late diductis, longeque diu aricatis tibijs, cibumque ex terra capere poteſt.* Exquiſita ſane eſt deſcriptio, quæque Straboni patrocinari videtur, ait quippe ille nihil habere, quo ſimilis Pardali dici poſſit, iſte maculas alterius formæ in *Camelopardale*, quam in *Pardale* eſſe oculari experientia docet, quod ſi verum eſt, certe non Strabo, ſed Dio, Agatharchideſque, & eos ſecuti errarunt; nec modo illi in macularum modo, & colore lapſi videntur, ſed multo magis in ipſo corpore, omnes enim illi, & hos ſecuti recentiores nonnulli, anteriores tibias poſterioribus longe altiores eſſe affirmarunt, cum illud a veritate alienum re ipſa compertum ſit, ſiquidem, vt verum ſit corpus quibuſdam veluti gradibus ab ima ſpina dorſi, ad ſummam excreſcere, inequalitatis ratio non procedit a tibijs, ſed a cruribus, quæ inſigni differentia conſtant, ſunt enim poſteriora curta, priora longiſſima, quod in illo quadrupede ſingulare, nec cum vllo alio commune: poſtrema deſcriptionis verba videntur duplicem eius victus rationem denotare, nam ſi in regione depaſcit arboribus conſita, facilis ei parabiliſque cibus offertur, folia arborum, & ramuli gemmantes, quos ſine vlla moleſtia decerpat, ſin vero arbores nullæ ſint, & gramine veſci oporteat, magna contentione inclinat in terram corpus, nec niſi difficulter admodum naturæ ſatiſfacit. Concors ei eſt Marcus Polus, qui iiſdem pæne verbis, quibus Gillius, eum delineauit, ſed non eſt ad manum, nec magni intereſt, Eſt & Ioſophati Barbari Veneti deſcriptio Gilliana auctior, is enim luſtrata Perſide itinerarium de ea edidit, in qua regione viſum ſibi Camelopardalim, deſcribit accurate, additque Gillianæ delineatione quippiam notatu omnino neceſſarium, nec ab aliis ſubobſcurè explicatum. *linguam* ſcilicet ipſo corpore magis portentoſam, *longā duobus pedibus, quaſi violacei coloris, teretem ſicuti anguillis, qua ramos, herbas, frondeſque carpat, mira celeritate in os trahens, vt vix ab attento ſpectatore videatur.* Quæ ſi vera ſunt, lingua ei eſt, quod homini manus, elephanto proboſcis: ſed vt ſingula plenius intelligantur, ſubiecta hæc figura proponatur.

Cap. 9.
Frons.
Cornua.
Tuber.
Collum.
Capitis altitudo.
Tibiæ.
Crura.
Dorſum.
Maculæ.
Corporis figura.
Pes.
Labia.
Cauda.
Cibus.
Iuba.
Inceſſus.
Inclinatio in terram.
Strabo defenſus experientia.
Veterum error.
Lib. 3. c. 36.
Cap. 10.
Lingua.

A

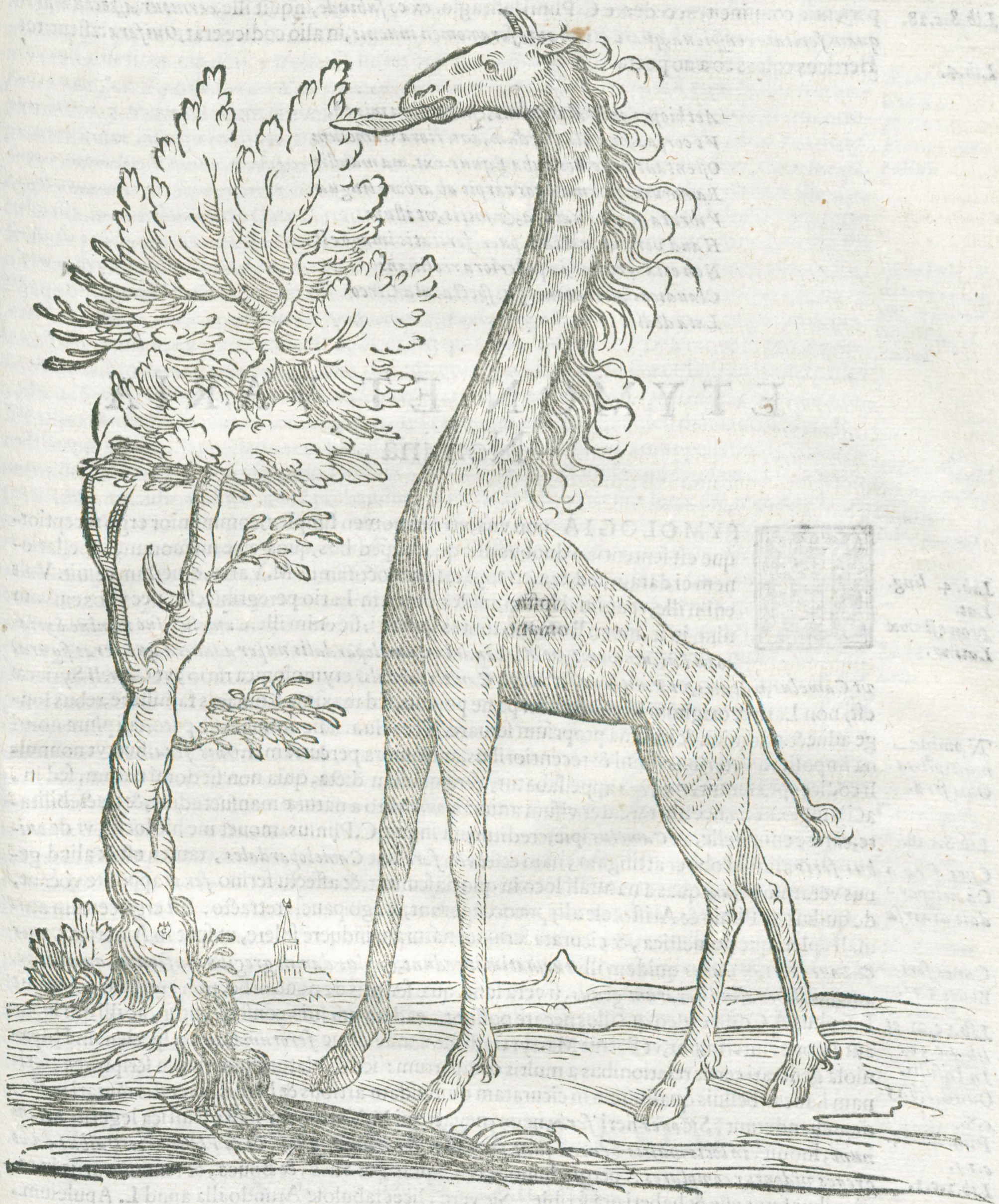

B

C

E

Naturam ei manſuetam,minimeq́ue feram eſſe,cum autoritas Strabonis ſupra laudati,tũ experientia conuincit, accedente C.Plinij ſuffragio. *ex eo ſubinde*,inquit ille,*cernitur,aſpectu magis quam feritate conſpicua,quare etiam ouis feræ nomen inuenit*,in alio codice erat,*Ouiferæ*.aſſentitur Herricus cultus eo æuo poeta.

Lib.8.c.18.
Lib.4.

Aethiopes animal mittunt,cui nomina mixta,
Vt corpus,maculæ Pardum,anteriora Camelum
Oſtentant,pede Bos,iuba Equus,extima mandit
Ramorum,ſumma quos carpit ab arbore lingua
Vibrata,facilis natura,& mitis,vt illum
Haud veritus tractare puer,feritatis imago eſt,
Non etiam mores,in poſteriora reclinans
Claudicat alterno inceſſu:ſpectacula Circo
Læta dedit.

F

ETYMON ET VARIA Nomina.

ETYMOLOGIA non vna,vti nec nomen ſimplex,communior ergo receptiorq́ue eſt ſententia a duobus illis quadrupedibus,quos ſæpe memoraui, appellationem ei datam;ſed,tamen togatorum doctiſſimus M.Varro,diuerſum cẽſuit. Vult enim ille,vt animal ipſum,ita & nomen in Latio peregrinũ eſſe, nec vllos eius omnino in ſermone Romano fontes reperiri:ſic enim ille. *Camelus ſuo nomine Syriaco in Latium venit,vt Alexandria Camelopardalis nuper adducta,quod erat figura, vt Camelus,maculis,vt Panthera*. Ita ergo *Camelopardalis* etymologica ratio, vt *Cameli* Syriacæ eſt, non Latinæ originis: id enim omni pæne populo, ſed maxime Romanis familiare,rebus longe aduectis nomina & idioma proprium ſeruare. Nec vllum ſane animal eſſe puto, cui plura nomina impoſita a veteribus ſimul & recentioribus,antiquiora percurram. 1.*Ouis fera*,ſiue,vt nonnulli codices præferunt, *Ouifera* appellabatur, *fera* quidem dicta, quia non ſit domi natum, ſed in auijs regionibus,nec niſi rarenter viſum animal, *ouis* vero a naturæ manſuetudine,& tractabilitate,carere enim felle, vt *Camelus* ipſe,creditur,ita innuit C.Plinius. mouet me hic locus, vt de *ouibus feris* aliquid obiter attingam, nam etſi *oues feræ* ſint *Camelopardales*, tamen eſt & aliud genus verarum *ouium* quas a naturali loco in quo naſcuntur,& affectu ferino *feras* appoſite vocant, de quibus ex Plinio & Ariſtotele alij præoccuparunt,& ego paucis retracto. Eſt ergo certum animalia pleraque domeſtica, & cicurata ferinam naturam induere ſolere, vt ſunt in America *Canes* & *Boues* feri,& *Canes* quidem illi *turmatim incedunt,& plus damni gregibus inferunt, quam lupi, aut quodlibet aliud ferarum genus*, ſi vera ſunt, quæ ſcriptis de nouo orbe, non vno loco commiſit Ioſephus A Coſta: ideo qui illos necare poſſunt, eadem præmia conſequuntur, ac illi qui lupos aut Leones interimunt,vt Petrus Martyr tradidit. eandemque *ferorum Canum* ſpeciem in Hiſpaniola generari certis relationibus a multis compertum: ſed & Naturalium rerum ſcriptores, ferinam hanc in belluis qualitatem in cicuratam quibuſdam artibus & herbis comeſtis mutari poſſe, deprehenderunt. Sic *oues* fieri *feras* nemo negat, qui M.Varronem in Re Ruſtica legerit. *Etiam nunc*, inquit, *in locis multis genera ſunt pecudum ferarum aliquot, vt in Phrygia ex Ouibus, vbi greges videntur complures*. pergit deinde, & Capras, & Sues, & Boues, & Aſinos varijs in regionibus feros eſſe & haberi præſcribit. Sic vere, licet fabuloſe Arundo illa apud L. Apuleium ad Pſychen in Metamorphoſi Mileſia. *neque tua miſerrima morte polluas meas ſanctas aquas: nec vero contra formidabiles oues iſtius oræ feras aditum, quoad de Solis flagrantia mutuato calore, truci rabie ſolent efferri,cornuque acuto, & fronte ſaxea, & nonnunquam venenatis morſibus, in exitium ſeuire mortalium.* Nugatur ad eum locum Philippus Beroaldus,& de Camelopardale interpretatur,quod alienum a mente autoris,& naturali ratione,ſiquidem *oues feras* in cibis Romanis fuiſſe doceor autoritate L.Apicij,apud quem in Re Culinaria condimenta *Oui ſiluaticæ* præſcribũtur: Et,vt omnis dubitatio tollatur,Gordianus Senior Auguſtus *Oues feras* in ſcenam produxit,ita enim vetus ſcriptor. *In qua pictura etiam nunc cõtinentur Cerui palmati ducenti Britannis mixtis,*

Lib.4. ling. Lat.
Non eſt vox Latina.
Nomina multiplicia.
Ouis fera.
Lib 8.c.18.
Oues feræ a Camelopardale diuerſæ
Canes feri.
Boues feri.
Lib.1.c.21. et lib 4.c.34.
In Inſulis.
Ouied. lib.15 c.8.
Plin. lib.24. c.17.
Lib.2.c.1.
Lib.6.
Error Beroaldi.
In cibis.
Lib.8.c.4.
In ludis.
Iul. Capitol. in Gordianis

G

H

equi

equi feri triginta,Oues feræ,centum, Alces,decem, Tauri Cypriaci,centum, Struthiones Mauri miniati,trecenti,Onagri triginta, Apri centum quinquaginta,Ibices ducentæ, Damæ ducentæ: hæc omnia conceſſit populo rapienda die muneris, quod ſextum edebat. Iam redeo ad relictum ſermonem. 2.Vetuſta ei etiam appellatio *Nabis*.C.Iulius Solinus in Polyhiſtore. *quæ locorũ Aethiopes tenent, feris plena ſunt,è quibus quam Nabin vocant,nos Camelopardalũ dicimus*. Eſt ergo Nabis Aethiopica dictio. 3.*Nabuna* itidem ei nomen,& in ea voce, & reliquo textu Plinius loco laudato corruptus,reſtituere integritati illum curioſe annitar. *Horũ*,Camelorum,*aliqua ſimilitudo in duo transfertur animalia,Nabuna Aethiopes vocant,collo ſimilem equo,pedibus & cruribus boui,Camelo capite,albis maculis rutilum colorem diſtinguentibus,vnde appellata Camelopardalis*. quænam illa duo animalia, in quæ ſimilitudo Cameli transfertur? nugæ, MSS.varij, præcipue Dalechampij,recto ſenſu,ſic præferunt. *Horum ſimilitudo in vnum transfertur animal*.Non me latet in eodem illo Plinij loco,in vulgatis non *Nabuna*,ſed *Nabin* haberi. 4.*Anabula* dicitur idem,idque ex autoritate Plinij ab Alberto Magno egregio illo de Animalibus opere, *Anabula,vt ſcribit Plinius,beſtia eſt Aethiopiæ,quam Arabum quidam,& Italicorum Saraphat appellant*,vtrumq; nomen ab illo deprauatum,ſiue quia in vitioſos inciderat codices,ſeu quia forte ipſe aliter ſcripſerat,vt ſit pro *Anabula,Nabuna*;pro *Seraphat Girafa*,vt infra dicetur:quinimo idem autor ſana Plinij ex laudato loco verba adfert,*eſt autem capite Cameli,collo equi,cruribus & pedibus bouis,prætẽdens ſimilitudinem*. Eſt alijs in locis *Camelepardalis* nominatus, ſed tanquam aliud animal,ſed danda eſt ei æuo,& rudi ſæculo venia. 5.Appellationem longe aliam ei affingunt,& Naturam appellationi plane idoneam,in his Simon Maiolis ſeptimo Dierum Canicularium colloquio,qui *Oraſium* dici Camelopardalim contendit,adducto ad id probandum Vincentij Bellouacenſis loco. *Eſt*,inquit,*in hoc animante nihil aliud memorabile, niſi forte,quod de Oraſio Vincentius tradit, Oraſium enim,vt puto, Camelopardalim nuncupat,eandem enim effigiem conſcribit,quam modo diximus,adijcit autem tantæ animal eſſe pulchritudinis,vt vix penicillo imitari eadem elegantia poſſit,ipſam autem ſuæ tantæ venuſtatis non eſſe ignaram,nam cum circumſpectantes ſpectatores viderit, vertit, & inuertit ſeſe in quamlibet partem,vt omnium obtutus in ſui admirationem conuertat*.paria apud Albertum Magnum,& totidem verbis, qui Vincentij locum illum, vt multos alios,tranſcribit. quæ vt vera ſint de *Oraſio*,falſum enim eſt de *Camelopardali* ea dici poſſe,nam neque vlla in eo pulchritudo eſt,ſed potius monſtroſa deformitas,ex tot variorum animantium partium compage, deinde nec ille ſui decoris tantus eſt admirator, vt ſpectatorem ad ſe allicere velit;&,vt ſemel dicam,*Oraſium* aliud a *Camelopardale* animal eſſe neceſſe eſt,& nec mihi nunc inquirere vacat, & puto in hoc ipſo opere præoccupatum: Hæc ſunt nomina vetuſta, de quibus obiter Philippi Beroaldi Commentarios in Apuleium conſule. 6.dici *Camelopardum* docet Vincentius Bellouacenſis,ſed vereor,ne minus vere,verba illius ſunt.*Camelopardus eſt dictus,eo quod cum ſit ut Pardus,maculis albis ſuperaſperſus, collo equo ſimilis,pedibus bubulis,capite tamen Camelo ſimilis eſt*.laudat teſtem ſuæ ſententiæ Iſidorum,ſed apud illum,*Cameleonpardus*,diſerte legitur,niſi forte & ibi mendoſe legatur,aut certe aliud animal eſſe id oportet: Alter error illius,quod *pedes* ei *bubalos* attribuat,cum ex omnibus laudatis *pedibus* referat *Bouem*:idem impoſuit Abulenſi,qui *Bubalos* ei *pedes*,vt ille,eſſe voluit. Aeuo poſteriori cæpit vocari *Giraffa* ſeu *Gyrapha*,vt eſt apud eundem Beroaldum in Annotationibus in Horatium,& paruo admodum diſcrimine *Girafa* audit vulgo in Italia,vt refert Angelus Politianus,& in ea voce corruptum ſupra Albertum Magnum oſtendimus,nec magni refert, & ſi alij alia quadrupedi huic nomina imponant, dum ex veterum recentiorumque diligenti relatione, & conſenſu,conſtet de eius natura.

Nabis.
Cap.43.
Nabuna. Plinius correctus.
Anabula. Albertus Magnus notatur lib.22. de Animal.
Simon Maiolus notatur.
Oraſius. Lib.19.c 97
Li.22.tract.2.c.1.
Camelopardus.
Lib.19.c 9.
Error Bellouacenſis.
Lib.12.c.2
Alter error.
Abulenſis error in Deuter. quæſt.3.
Giraffa.
Theſau.Crit. Tom.1. Sylog.2. Miſcella.c.3

QVANDO PRIMVM ROMAE? & vſus in ſpectaculis.

ROMANIS illum omnium primus ludis ſuis exhibuit C. Cæſar Dictitator: idq; concordi Latinorum Græcorumque ſcriptorum conſenſu liquet. C.Plinius. *Nabuna Aethiopes vocant,collo ſimilẽ equo,collo & cruribus boui,Camelo capite,albis maculis rutilum colorem diſtinguẽtibus,vnde appellata Camelopardalis,Dictatoris Cæſaris Circenſibus ludis primum viſa Romæ*.Eadem ex illo C.Iulius Solinus in polyhiſtore.*Nabim vocant,nos Camelopardalim dicimus,collo equis ſimilem,pedibus bubulis,capite Camelini,nitore rutilo,candidis maculis ſuperſperſa:hoc animal Romæ Circenſibus Dictatoris Cæſaris primum publicatum*. Fuitq; ille annus ab Vrbe condita ſeptingenteſimus octauus,vt ex Tabulis Capitolinis,

Lib.8.c.18.
Cap.43.
Quo Anno Romæ viſus?

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

Error Robortelli.
Lib.43.pag. 225.
Deſcriptio eius alia.
In ludis tantū ſpectabatur.
Lib.2.epiſt.1

tolinis, Faſtis conſularibus Caſſiodori, & alijs colligitur, quod ideo memoraui, quòd nonnullos in hac recte annorum ſupputatione lapſos animaduertiſſem, in his eſt Franciſcus Robortellus, qui nimio clariſſimo Carolo Sigonio contradicendi ſtudio, & inſcitiam ſuā prodidit, & hiſtoriæ Romanæ altas tenebras induxit, eū etiā alijs incōſiderate ſequuti. Sigonij numerū rectū eſſe, vel Dionis Cocceiani autoritate admouemur. qui ſic ait. καὶ ἐπὶ τούτῳ, καὶ ἐπὶ τῇ θυγατρὶ καὶ θηρίων σφαγὰς, καὶ ἀνδρῶν ὁπλομαχίας ἐποίησεν. περὶ δὲ δὴ τῆς καμηλοπαρδάλεως, in alio codice, καμηλοπαρδάλιδος erat, ὠνομασμένης ἐρῶ, ὅτι τότε πρῶτον ἔς τε τὴν Ῥώμην ὑπὸ αὐτοῦ ἐσήχθη, καὶ πᾶσιν ὑπεδείχθη, τὸ γὰρ ζῶον τοῦτο τὰ μὲν ἄλλα κάμηλός ἐστι, πλὴν καθ' ὅσον οὐκ ἐπὶ τοῦ ἴσον τῶν κώλων ἔχει; τὰ μὲν γὰρ ὀπίσθια αὐτοῦ χθαμαλώτερά ἐστιν ἀρχόμενον δὲ ἀπὸ τῶν γλουτῶν ὑψοῦται κατὰ βραχὺ, ὥστ' ἀναβαίνοντί ποι ἐοικέναι, καὶ μετεωρισθὲν ἐστὶ πλεῖστον, τὸ μὲν ἄλλο σῶμα ἐπὶ τῶν ἐμπροσθίων σκελῶν, τὸν δ' αὐχένα ἐς ὕψος αὖ ἴδιον ἀνατείνει; τὴν δὲ δὴ χροίαν, aut vt in alio eſt codice χρόαν non minus recte κατέστικται ὥσπερ, Πάρδαλις, καὶ διὰ τοῦτο καὶ τὸ ὄνομα ἐπίκοινον ἀμφοτέρων φέρει. Gulielmus Xilander ita reddidit. *deinde in honorem filiæ,* Iuliæ Pompeio dēptæ, *venationes, ludoſq́; gladiatorios exhibuit,* (paulo aliter verba græca ſonant *ferarum inſecutiones, & ſingulares virorum pugnas*) *Nunc id commemorabo animal, quod Camelopardalis nominatur, tunc primum a Cæſare Romam adductū publicéq; oſtenſum fuiſſe; eſt autem Cameli omnino ſimile animal, niſi quod membrorum non eandem vbiq; proportionem ſeruat, nam partes eius poſteriores humiliores ſunt, a clunibus paulatim, videturq́; quaſi aſcendere, cumq́; diu altius ſubinde factum eſt, reliquam corporis partem prioribus pedibus eleuat; collo vero ſuo peculiaris altitudo adeſt, colore, vt Pardalis, variegate eſt, vnde & nomē ex Camelo & Pardali cōpoſitum habet.* Primus vſus illius in ſpectaculis, vt opinor, fuit idem, quē *Rhinocerotis* fuiſſe ſub Auguſto ſupra, aut *Cameli* ſub Ptolomæo in Aegypto, oſtēdebam, vt ſcilicet a Romanis ſpectaretur, non etiam alijs committeretur, aut pugnaret. Sic Horatius culpandam Romanorum ſtultitiam exagitans, ait effuſe riſurum Democritum, ſi reuiuiſceret, cum Romanos Camelopardalis aſpectu, & admirabundos, & ſtupentes videret. Verſus ipſi ſunt

Si foret in terris rideret Democritus, ſeu
Diuerſum confuſa genus Panthera Camelo,
Siue Elephas albus populi conuerterat ora:
Spectaret populum ludis attentius ipſis
Vt ſibi præbentem Mimo ſpectacula plura.

Etiā pugnabat.
Lazij negligentia.

Fuiſſe tamen ſequenti æuo non ſpectatam modo, ſed & in arena commiſſam, atq; etiam confectā facile apparebit ex hiſtoriæ Auguſtæ lectione, & infra hic paucis interiectis expediam, vbi diſquiretur *quoties in Europa viſus*? quod mirum videri debeat a VVolfgango Lazio, & alijs, qui ex profeſſo prouinciam illam ſuſceperunt, omiſſum, ſed quis omnia?

LOCVS ET VSVS IN CIBIS.

Lib.8.c.16.
Lib.2. Gene. Anim.c.7.
Lib. 8. Hiſt. Anim. c.28.
Lib.17. c.10.
Lib.3.de lau. Stil.

HOC tam portentoſæ formæ monſtrum generat Africa, ratio elegans ex Plinio. *Africa hæc maxime ſpectat, inopia aquarum ad paucos amnes congregātibus ſe feris, ideo multiformes animalium ibi partus, varie fæminis cuiuſq́; generis mares, aut vi, aut voluptate miſcente, vnde etiam vulgare Græciæ dictum, ſemper aliquid noui Africam adferre.* Græci id dicunt Ariſtotele teſte ὡς αἰεί τι τῆς λιβύης τρεφούσης καινόν. Plinio recitatur idemque repetit alibi, & elegantem adfert rationem, quam totidem pæne verbis ex Plinio, vt nec certe ſciui, qui eum, vt ſolet, tranſcripſit: vſq; adeo monſtra hæc informia generat alitq; Africa, vt nec ceruui, nec apri, nec capreæ in ea viſantur, vt poſt rerum naturalium ſcriptores pæne omnes, videre potes apud Claudium Aelianum: & plerunque ad ludos ſuos Romani ex Africa feras aduehebant: Claudianus de ludis a Stilicone conſule exhibitis.

Nanq́; feras alijs tellus Mauruſia donum
Præbuit, huic ſoli debet, ceu victa, tributum:
Dum nos horribiles Libyæ ſcrutamur alumnos,
Europæ vos interea perquirite ſaltus.

Eodem loco interiori Africa gigni alique ferociores has belluas indicat

Iamq́; pererratis Libyæ flagrantibus oris
Legerat eximios Phœbi germana Leones
Heſperidas qui ſæpe fugant, ventoque citatis
Terrificant Atlanta iubis, armentaque longe
Vaſtant Aethiopum.

A Inter hæc prodigia ſunt *Camelopardales*, nam Plinius & Solinus ſupra laudati in Aethiopia eos collocant, in Troglodytarum regione Strabo: Et qui hodie regiones illas luſtrarunt, confirmãt vera eſſe, quæ de hoc quadrupede Antiquitas prodidit, Epiſtolæ Antonij Fernandi Societatis Ieſu Presbyteri datæ Aniſio: apud Samuelem Purchaſium in Itinerario ſuo. *Vnum animal tam vaſtum eſt*, in Aethiopia, *vt eques rectus ſub dorſo illius tranſire poſſit, veſcitur ſolis frondibus, ex arborũ cacuminibus, formæ ſimilitudine accedit ad Camelum.* Natalis Comes in venatione.

Lib. 7. cap. 6.

Lib. x.

Aethiopum terris ſpeciem monſtrare Cameli
Et Pardi, cernes animalia mixta, Cameli
Hinc nomen commune tenent, & pardalis acris,
Forma genuſque feris tribuerunt nomina multis
Diuerſis, ſed Leucrocutæ quia multa ſequuntur
Nullius certe illorum ſunt nomen adeptæ.

Hinc ſubit mirari, cur Heliodorus *Camelopardalim* dono Hydaſpi Aethiopũ regi ab Auxiomatum populis oblatum admirationi fuiſſe Aethiopibus dicat, cum id animalis ea in regione, ex cõ- B ſenſu veterum recentiorumque, proueniat verba eius Latina, interprete Politiano, hæc ſunt, nam Græca non ſunt ad manum. *Poſtremo acceſſere Auxiomatarum legati, nõ vectigales illi quidem, ſed amici, & fœdere iuncti, qui beneuolentiam rebus proſpere geſtis indicantes; cum alia & ipſi munera obtulerunt, tum imprimis animantem inuſitata ſpecie, naturaq́, ad cuius magnitudinem Cameli proceritas, color, pelliſq́ pantheræ, maculis veluti florentibus variegata, poſtremo infra aluum partes humi ſubſidebant, ſicuti in leonibus videmus, humeri, pedeſq́, priores, atq́, ipſum pectus, præter rationem cæterorum membrorum procera, tenuis ceruix, & quæ de reliqua corporis mole in olorinum collum ſe tenderet, caput Camelo ſimile, maior ipſa pæne duplo, quam Libyſſæ Struthi, ſubſcriptoſq́, velut oculos torue motans conuiuebat, inceſſus autem animantium cæterarum terreſtrium, vel aquatilium diſſimilis, neque enim viciſſatim crura ſimul, ſed dextra pariter, deinde ſiniſtra vtraque agitabat, cumq; ijs ſuſpenſa proferebat latera, tractu motuq; tam facili vt eam, quo vellet, tenui capiſtro, vertici deuincto, veluti fortiſſimo vinculo, magiſter perduceret: hæc vt eſt conſpecta animans, omnem continuo multitudinem obſtupefecit, ſpecieſq; nomen inuenit ex ijs, quæ præcipua in corpore, ſic vt eam ex tempore populus Camelopardalem appellarit.* Sed tota ea narratio, vt ipſa Hiſtoria, fabuloſa, nam præterquam C quod animal illud Aethiopibus, apud quos generatur, inuſitatum eſſe nõ poterat, & ob id, nec admirationem mouere, ita qui illi Auxiomatarum populi? in quibus nati *Camelopardales* ſpectaculo tam inſolenti Aethiopibus eſſe potuerunt? nugamenta mera.

Heliodorus notatus.

Lib. 10. Aethiop.

Proceritas.
Color.
Pellis.
Humeri.
Pedes.
Pectus.
Ceruix.
Collum.
Caput.
Magnitudo.
Oculi.
Inceſſus.

Suſpicari poſſet in Aſia etiam *Camelopardalim* naſci, eſt enim populo Iudaico interdictũ ne cibis quibuſdam veſcatur, aliorum vſus permiſſus, & in his *Camelopardalis* recenſetur, cum autẽ Terra ſancta, ſeu Paleſtina, tota ſit in Aſia, videtur aut ille ibidem loci natus, aut fruſtraneũ fuiſſe præceptum, quod impium eſſet cogitare, quo eius in cibis vſus permitteretur. Locus autẽ in ſacro textu ſic ſe habet. *Ne comedatis quæ immunda ſunt, hoc eſt animal, quod comedere debetis, bouem, & ouẽ, & capram, ceruum, & capream, bubalum, Tragelaphum, Pygargum, Orygem, Camelopardalũ.* ita textus vulgatæ verſionis, vox ea aliter paulo in Septuagintis καμηλοπάρδαλιν, ſed parum intereſt.

Deuter. c. 14

VENATIO CIRCENSIS ET SILVESTRIS.

D VENATIONEM eius Circenſem, & Amphitheatralem nemo deſcribit, vt ſuſpicer tantum populo oſtenſum, non etiam cum alijs feris aut gladiatioribus commiſſum, ſed iudicium fieri ſolidum poterit ex authorum locis infra citandis, proximo titulo, huc traho locum Martialis ex coniectura, & collatione loci Heliodori, licet plerique doctorum de Elephanto intelligi velint, ego optimo ſenſu ad Camelopardalin trahi cenſeo.

Et molles dare iuſſa quod choræas
Nigro bellua nil negat magiſtro.

Lib. 1. epigr. 105.

Venationem ſilueſtrem operoſe deſcribit Oppianus, cuius verba, quia multum ad naturam huius quadrupedis intelligendam conducunt, apponam ex Cynegeticis.

Εννεπέ μοι καίκεῖνα, πολύθρος Μοῦσα λιγεία,
μίκτα φύσιν θηρῶν, διχόθεν κεκερασμένα φῦλα,
Πάρδαλιν ἀκολόνωτον, ὁμοῦ ξυνήν τε καμήλῳ
Ζεῦ πάτερ, ὅσσα νόησας, ὅς εἴδεα νῶϊ φύτευσας
ὅσσα βροτοῖσιν ὄπασας, ὅς ἐιναλίοις νεπόδεσσιν;

Li. 3. V. 462

Oς

Ος τοδ᾽ ἐμήσαο,πάγχυ καμήλων αἰόλον εἶδος,
Αμφιέσας ῥινοῖσιν ἀναιδέσι παρδαλίεσσι,
φαίδιμον,ἱμερόεν,τιθασὸν γένος ἀνθρώποισιν
Δειρή οἱ Ταναὴ,σικτὸν δέμας,ὄυατα βαιὰ,
ψιλὸν ὕπερθε κάρη,δολιχοὶ πόδες,ἐυρέα Ταρσὰ,
κώλων δ᾽ ὀυκ ἶσα μέτρα,πόδες δ᾽ ὀυ πάμπαν ὁμοῖοι,
Αλλ᾽ οἱ προσθεν ἔασιν ἀρείονες,ὑστάτιοι δὲ
πολλὸν ὀλιζότεροι,κατὰ τ᾽ ὀκλάζουσιν ὁμοῖοι,
ἐκ δὲ μέζης κεφαλῆς δίδημον κέρας ἰθὸς ὀρούει,
ὄυτι κέρας κεραέν,παρὰ δ᾽ ὄυατα μεσσόθι κόρσυς,
Αβληχραὶ κροτάφοισιν ἐπαντέλλουσι κεραῖαι
Αρκίον,ὡς ἐλάφοιο,τέρον στόμα,λεπταλέοι τε
ἐντὸς ἐρειρέδαται γαλακτόχροες ἀμφὶς ὀδόντες,
Αἴγλην παμφανόωσαν ἀπαστράπτουσιν ὀπωπαί,
ὀυρὴ δ᾽ αὖτ᾽ ἐλάφεια,θοαῖς ἅτε δορκαλίδεσσιν
Ἄκραισιν μετόπισθε μελαινομέναισιν ἐθείραις.

Latine ſic ſonant verbatim.

Dic mihi etiam illa ſonora Muſa, canora,
Mixta,naturam ferarum ex diuerſis confuſam habentia genera

Natura.

Pantheram variam tergo;ſimul communemque Camelo
Iupiter pater,quot quantaque excogitaſti,quot genera nobis plantaſti?
Quot mortalibus largitus es,quot marinis piſcibus?
Qui hanc excogitaſti Camelorum prorſus variam figuram:
Dum induiſti pellibus ferocibus pantherinis
Illuſtre,placidum,ac manſuetum genus hominibus

Collum. Corpus. Aures. Caput. Pedes. Plantæ. Crura. Cornua.

Collum ei longum,maculoſum corpus,aures breues,
Exile ſuperne caput,longi pedes,latæ plantæ,
Crurum vero non æquales menſuræ,pedeſque non ſimiles,
Sed anteriores ſunt longiores,poſteriores autem
Multo breuiores,& claudicantibus ſimiles:
E medio capite cornu prorumpit recta geminum:
Non tamen cornu corneum,ſed ſecundum aures in medio capitis
Molles ſupra tempora exoriuntur apices,

Dentes. Oculi. Cauda.

Amplum,quaſi cerui,rotundum os,tenueſque
Intus infixi ſunt,& lactei circa dentes,
Splendorem illuſtrem effundunt oculi ,
Cauda vero porro eſt ceruina,velocibus veluti damis
Summis pæne nigrantibus villis,

Oppianus notatus.

Hæc ille,nec plura de ratione eum capiendi, & quod maxime intereſt ipſius, nihil de velocitate,quam *in Ichnenmone, Vulpe, Struthiocamelo, lepore* haud quaquam ibidem loci omiſit, credo quia nuda deſcriptione contentus,reliquo,vt incognitis,conſulto abſtinuit: At Artemidorus Geographus vetuſtiſſimus,exiſtimauit omnium animantium eſſe citatiſſimum,& velociſſimum,quod a partium inconcinnarum confuſione negauit poſſe fieri Strabo,vt ex loco ſuperius laudato videri poteſt.

QVOTIES IN Europa viſus?

Iul. Capitol.

Oſtendit Gordianus Tertius.

Capitolinus correctus.

ROMANI primum viderunt eum ludis a Cęſare exhibitis,vt ex Varrone,Dione, Plinio,& Solino ſuperius oſtenſum;ſæpius poſtea in Europam illatum reperio. nã Gordianus tertius oſtendit. *fuerunt ſub Gordiano Romæ Elephanti triginta & duo, quorum ipſe duodecim miſerat, Alexander decem, Alces decem, Tigres decem, Leones manſueti ſexaginta, Leopardi manſueti triginta, Belbi, ideſt Hyenæ decem, gladiatorum fiſcalium paria mille, Hippopotamus & Rhinoceros vnus, Archoleontes decem, Camelopardali decem,* legendum ex conſuetudine Græca & Latinis melioris notæ codicibus, *Camelopardales decem,* A *decem, onagri viginti, equi feri quadraginta, & cætera huiuſmodi animalia innumera & diuerſa, quæ omnia Philippus ludis ſæcularibus vel dedit, vel occidit.* doleo nihil diſtincte de Camelopardalibus dixiſſe, vtrum illi in venatione circenſi, an in amphiteatro occiſi, contectique, an vero amicis donati. In Triumphi ſui pompa Aurelianus Auguſtus, Palmyrenis victis, & Zenobia regina capta, etiam duxit, & populo Romano oſtendit, ita enim Flauius Vopiſcus. *Capitolium Aurelianus inuectus eſt, vt illic cæderet ceruos, quos cum eodem curru captos vouiſſe Ioui optimo maximo ferebatur, præceſſerunt elephanti viginti, feræ manſuetæ, libycæ, Paleſtinæ, diuerſæ, ducentæ, quas ſtatim Aurelianus priuatis donauit, ne fiſcum annonæ grauaret, Tigrides quatuor, Camelopardali, Alces, cætera talia per ordinem ducta.* ex bonis codicibus legendum monuit Iſaacus Caſaubonus, *Camelopardales, Alces.* Leoni quoque Imperatori narrat ſequioris æui hiſtoria Camelopardales dono oblatos. Suidas illuſtris teſtimonij. cuius ſunt hæc ex Latina VVolfij interpretatione, nam Græca non ſunt ad manum. *ſub Leone Imperatore Romanorum, Aethiopes attulerunt Camelopardales, & duos viros vacordes, ſtatura breuiſſima, quos Pygmæos Homerus appellauit.* locus Homeri, quem indicat eſt, puto lib. 3. Iliad. in principio.

Duxit Aurelianus.
Vopiſc° correctus.
Leoni Aug. dono miſſus.
In voce φρενοβλαβης.

B — κλαγγὴ γεράνον πέλει οὐρανόθι πρὸ
Αἵτ' ἐπεὶ οὖν χειμῶνα φύγον, καὶ ἀθέσφατον ὄμβρον
Ἀνδράσι Πυγμαίοισι φόνον καὶ κῆρα φέρουσαι.
clangor gruum eſt in ſublimi aere
Quæ poſtquam frigus fugerunt, & immenſum imbrem,
Viris Pygmæis cædem & mortem ferentes.

Pygmæi.

Horum, vt id obiter attingam, meminerunt Geographi Strabo, Plinius, Solinus, Ariſtoteles, Iſidorus, Gellius, D. Auguſtinus Ciuitate Dei, Iuuenalis Satyra 13. & alij. ſed ad *Camelopardalim* redeo, qui a Sultano Babyloniorum rege ad Federicum Romanorum Imperatorem miſſus, vt teſtatum reliquit Vincentius Bellouacenſis, & ex eo idem repetit Albertus Magnus Tractatu de Animalibus, qui pleraq; alia ab illo autore mutuatus eſt, Federicus hic Ænobarbus fuit, de quo plenius Annales Germanici. Denique Laurentio Medicæo, literatorum ac literarum Mæcænati dono tranſmiſſum *Camelopardalim* plerique prodidere a Sultano, ſeque cum alijs ad eum ab eodem C Principe muneribus tranſmiſſum vidiſſe Angelus Politianus teſtatur, & eiuſdem ſæculi ſcriptor ſuffragatur Philippus Beroaldus: & hæc de eo dicta ſufficiant.

Tractabilitatem in eo expreſſit Heliodorus ſupra, cui nihil addo.

Lib. 16 c. 8.
Federico Imper. oblatus.
Lib. 19. c. 97.
Lib. 22. c. 1.
Laurēt. Medicæus habuit.
Miſcellan. cap. 3.
Notis Horatianis.
Tractabilitas.

DE SVE, SYNONYMIA, & Etymologia. Cap. XXXVI.

SVS recta ſequitur ratione, cum ſit, vt cæteræ quadrupedes, de quibus hoc libro eſt diſputatum, fiſſis pedibus, & ſolidis, ſed illa frequentior proprietas, definite Claudius Aelianus de proprietatibus Animalium. μώνυχα, δὲ ἵππος, ὄνος, βοῦς, ἐλέφας, αἴξ, χοῖρος, locus fæde eſt mutilatus, atque correptus, vtroque vitio ſic eum libero, & lego. μώνυχα δὲ ἵππος, ὄνος, δύχηλα δὲ βοῦς, ἔλαφος, αἴχ χοῖρος. *ſolipeda equus, aſi-* D *nus, biſulca, Bos, Ceruus, capra, Porcus.* clare Ariſtoteles in Hiſtoria Animalium. τὸ δὲ τῶν ὑῶν γένος ἐπαμφοτηρίζει, εἰσὶ γὰρ καὶ ἐν ἰλλυριοῖς, καὶ ἐν Παιονίᾳ, καὶ ἄλλοθι, μώνυχες ὕες. *Genus ſane Suillum ambiguum eſt, nam & in Illyricis, & in Pæonia, & alijs in locis, Sues ſolipedes ſunt.* Hæc etſi vera videantur, eſt tamen vſitatior Suum biſulcorum tractatio, vt ipſe Ariſtoteles probat, vbi de partibus Animalium. Et quicquid de ea re ſit, inquiram plenius infra, vbi de Speciebus varijs agendum erit. Varijs nominibus hoc animal effertur, quorum Etymologias inueſtigabo: ſunt enim hæc tria nomina eadem, *Porcus, Sus, ſcropha.* Iſidorus Hiſpalenſis. *Porcus, quaſi ſpurcus, ingurgitat enim ſe cæno, luto immergit, limo illinit, Porcorum pilos ſetas vocamus, & ſetas a Sue dictas, a quibus ſutores vocantur, quod ex ſetis ſuant, ideſt conſuant pelles.* M. Varro in latinæ linguæ origine, & alii eum ſequuti. *Porcus, quod Sabini dicunt de Aprino porco Poridus, inde Porcus, niſi a Græcis, quod Atheneis in libris ſacrorum ſcriptum eſt κάπρῳ καὶ πόρκῳ.* locus eſt difficillimus, & retractari vult. prioris partis verba immutata conſeruat Antonius Auguſtinus, vt ſit ſenſus, *Sabini catulum capri vocabāt Porcum,* Adrianus Turnebus ſuis in Varronem lucubrationibus aliter paulo, *Sabini dicunt a primo porco, inde porcus.* ſenſu valde obſcuro, multis mutatis Ioſephus Scaliger, *Sabini dicunt Aprum Porcum, proinde Porcus.* Dionyſius Gottofredus in obſeruationibus. *Sabini dicunt de Aprino Porco, Porrigus, vel Porgus, inde Porcus.* putaui legi poſſe, vt in Farneſiano Codice, diſerte videbatur, *Sa-*

Ratio ordinis.
Lib. 11. c. 37.
Aelian° correctus.
Lib. 1. c. 1.
Lib. 3. c. 14.
Porcus vnde?
Lib. 12. c. 1.
Lib. 4.
Varronis locus diſcuſſ°.

Lib. 15.

binis Porcopor eſt puer Suis. nam *Por* laconibus & Dorienſibus eſt *Puer.* Feſt. Pompeius in fragmẽtis. *Quintipor ſeruile nomen frequens apud antiquos erat, a prænomine domini ductum, vt Marcipor, Gripor, quamuis ſint, qui a numero natorum quinto loco ex ancilla dictum putent.* Eadem Paulus in ſchedis, Feſti corruptor. erit ergo *Publipor filius Publij, Marcipor, filius Marci, Quintipor, filius Quinti,* Varro Epiſt. ad Fuſium apud Nonium.

Cap. 2. num. 371.

Quintiporis clodiant Foriæ ac poemata.

Varro correctus.

Et locus ille corruptus ita legendus.

Quintiporis Clodiani feriæ, ac poemata
Gargaridians.

Satyra Marcipor.

Eratq; *Marcipor* eiuſdem Varronis Satyra, in qua de ſeruitute diſſerebat, & herili imperio, ueteresque laudabat qui clementer & humaniter ſeruis imperabant, quos paucos & dominorũ gentiles habebant, contra homines ſuæ ætatis reprehendebat, qui tot agmina, tot legiones, ut ita dixerim, potius quam familias ſeruorum habebant, quibus aſpere & ſæuiter imperabant, ut exiſtimauit Adrianus Turnebus. redeo ad *Porci* deſitum ſermonem, ait Varro loco laudato eſſe dictionem pure Græcam, quod & uerum, nam πόρκος reperitur apud Lycophronem in Alexandria, idem ille M. Varro in re Ruſtica. *Porcus gracum eſt nomen antiquum, ſed obſcuratũ, quod nunc eum vocant* χοῖρον. ita ſe habet porcus. *Sus* pure etiam Græcum eſt, ὗς enim Latinis eſt *ſus,* υ, ſane eſt υ, & ſpiritus aſper mutari ſolet in S. ut ὑπὲρ *ſuper,* & alia paria. M. Varro in re ruſtica, loco proxime ſupra laudato. *Sus Græcis dicitur* ὗς, *olim Thyſus dictus, ab illo verbo quod dicunt* θύειν, *quod eſt immolare, a ſuillo enim genere pecoris immolandi initium primum ſumptum videtur.* Dicitur & *ſcrofa,* ſed origine incerta, aut enim ſimplex eſt, & antiqua latinorum dictio, aut a *ſcrobe,* quam roſtro fodit, ety mologia deriuari poteſt.

Lib. 24. c. 46
Porcus dictio Græca.
Lib. 2. c. 4.
Sus vnde?
Thyſus ſus.
Scrofa.

SPECIES VARIAE, & Differentiæ.

Solidipedes Sues.
Lib. 3. Aſini.
Lib. 11. c. 46.

NVLLVM animal magis diuerſum, nec in ullo genere, plures ſpecies deprehenduntur, ego percurram nobiliores. 1. cum natura Suum ſit fiſſos pedes habere, reperiuntur & Solidipedes, dixi ſupra, & obſeruat Philippus Beroaldus Commentario in Apuleium: & Plinij locus eſt *Sues in Illyrico, quibuſdam in locis ſolidas habent vngulas, cornigera fere biſulca, ſolida vngula, & bicorne nullum, vnicorne, aſinus tantum Indicus, vnicorne & biſulcum, Oryx, tales aſinus Indicus vnus ſolipedum habet, nam Sues ex vtroque genere exiſtimãtur: ideo fœdi earum:* locus eſt fœde corruptus, quem ſuplent nonnulli, *ideo feruntur diuerſi earum fetus,* nam totus locus ex Ariſtotele tranſcriptus, & conſule in Hiſtoria animalium. Nec prima quidem verba ſana ſunt, tu reſcribe, *Sues in Illyrico, & quibuſdam alijs in locis ſolidas habent vngulas,* ſcilicet in Pæonia, ſiue Emathia Macedoniæ regione, in Theſauro Geographico adnotauit vir doctus Abrahamus Ortelius. 2. eſt etiam Suũ ſpecies quædam in Macedonia, quibus nulla uocis aut grunnitus uſura, & ideo muti dicuntur ab Aeliano. 3. reperiuntur ſues alati eodem Aeliano autore, cuius narratio talis fere eſt. *apud Clazomenios Suẽ alatum exortum fuiſſe auditum eſt, qui Clazomenios vaſtaret agros, quod quidem ipſum in libro de Clazomeniorum finibus Artemon confirmauit, vnde illic locus decantatus, Sus alatus nominatur, id* [illegible] *quod ſi cuiquam fabula videatur, non prohibeo, ego quod de animali dictum ab alijs, non ignorabã, non inuitus retuli.* Hic eſt Artemon ille, qui apud Athenæum a mollitie culpatur, cuiuſq; hiſtoriæ fabularum plenæ male audiebant, obiter ex Pindaro in obſeruationibus in Athenæum Iſaacus Caſaubonus, ſed hiſtoria illa penitus iniuria temporis periit. 4. memorantur ſues cornuti, vt ex Agatharchide proditum ab eodẽ Aeliano. Ἀγαθαρχίδης δὲ τὰς ἐν Αἰθιοπίᾳ ὗες κέρατα ἔχειν. *Agatharchides refert in Aethiopia ſues cornua habere.* & ex Dinone vetuſtiſſimo ſcriptore idem plenius definiuit. λέγει δὲ Δίνων ἐν Αἰθιοπίᾳ γίνεσθαι τοὺς ὄρνιθας τοὺς μονόκερως, ὗς τετράκερως, καὶ πρόβατα ἐρίων μὲν ψιλά, τρίχας δὲ καμήλων ἔχοντα. *Dinon autor eſt gigni in Aethiopia aues vnicornes, & ſues quadricrrnes, itemq; ouillum pecus a lana quidem inops, veruntamen pilis Camelorum hirſutum.* Et Dinonis naturalis Hiſtoria periit, vt vix aliqua ſuperſit memoria, & in Philippinis quidẽ Aſiæ inſulis etiam hodie Porcos bicornes, tricornes, quadricornes videri, ex Pigafetta Samuel Purchaſius in Itinerario ſuo teſtatur. 5. Eſt & genus Suũ in Darieni Prouincia, nõ procul ab inerti illo freto, quod Americã mediã interſecat, & Mexico a Peru ſeiungit, hi caudis carẽt, cætera noſtris ſimiles, ſed paulo ampliori corpore, vt memorat Petrus Hiſpalenſis in noui Orbis deſcriptione. 6. viſuntur & in

Plinius Ariſtotelis tranſcriptor.
Lib. 2. c. 12.
Correctus.
In voce Emathia.
Muti.
Lib. 3. c. 35.
Alati.
Lib. 12. c. 38.
Artemõ ſcriptor.
Lib. 12. c. 9.
Cornuti.
Lib. 5. c. 27.
Lib. 17. c. 10.
Dinon ſcriptor.
Sine cauda.
P. 5. cap. 11.

A & in nouo orbe Sues, quorum vngulæ in prodigioſam magnitudinem excreſcant, ſcilicet *ſeſquipedali menſura*. idque in Inſula *Cubagua* adnotatum ab eodem autore ibidem loci. 7. qui Americanas res diligentius ſunt executi tradiderunt ibidem eſſe Sues, quibus vmbilicus ſit in dorſo, & ex Petro Martyre, Ouiedo, Ioſepho Acoſta deſcribit Samuel Purchaſius. *Indiarũ porci in ſpina dorſi vmbilicum habent, gregatim incedunt, & homines aggredi audent, quorum tali, nouaculis ſunt acutiores, venatores ſuos venantur, & in arbores compellunt, qui deſuper eos facile interficiunt dum illi mordendo trunco immorantur*. 8. memorantur porci *gramine paſcentes in aqua quieſcentes*, vt ex Botero in Relationibus de Braſſilia liquet, *in vtroq́, inquit ille, elemento viuunt, anteriores pedes ad poſteriores collati, breuiores paulo videntur, vnde illi velocitatem nullam habent, ideoq́ cum venatores acrius inſtant, aquæ ſe derepente committunt, vt quod a pedibus in terra præſidium ſperare nequeunt, in aquis natantes conſequantur*. 9. obſeruatum in Guiana duas ſpecies Suum reperiri, quorum nonnulli vmbilicum in dorſo habeãt maiores quidem, atque alterius generis, quam ſint illi de quibus ſupra, licet vmbilici loco illis haudquaquam diſſimiles: alii ſunt noſtris omnino ſimiles, ſed multo B maiores, vt eſt in hiſtoria Guianæ Franciſci Sparræi apud Hackluytum. 10. illud etiam a fide dignis refertur, in eadem Braſilia Sues eſſe Hermaphroditas, & non modo ambiguæ naturæ, ſed ſubinde ſexũ commutant, & ex mare fit fœmina, & vice verſa, fœmina mas fit, quod Societatis Ieſu literis exploratum, Ioſepho ſcribente Anno milleſimo quingenteſimo ſexageſimo, notauit Simon Maiolus Canicularibus diebus. 11. in eiuſdem anni actis eadem literę indicatur. *Suem eſſe leonum colore, leporinis dentibus, molares autẽ illius dentes partim in mandibula ſuperiore, partim palato affixos, cauda carere, cicurẽ fieri, domo ad paſcua egredi, ac ſponte redire, canũ more*. 12. non omiſerim in Aſia, & maxime in Perſide *Sues agreſtes eſſe, qui in venatores & canes ſpinas iaculẽtur, nec niſi ictu deſtinato*, vt Marcus Polus autor eſt, ſuntq; iidem *bobus noſtratibus Europæis grandiores, quorũ molaris dens aliquãdo compertus eſt pondo quatuordecim*, ſi idem autor vera retulit. 13. ſunt etiam *Sues & Silueſtres*, de priori ſpecie hoc loco acturi ſumus, poſteriorem in ſequens caput reiecturi. 14. *Sues monſtruoſæ portentoſæq́ figuræ, nec minus naturæ*, in noua Hiſpania, in Vraba, in Portu vereri noui orbis Alumnus Ferdinandi Corteſii prodidit apud Ramuſium tomo tertio, ea deniq; repetit Petrus Hiſpalenſis, & Ouiedus in Summa, & alii, quos, tu lector, conſulere potes. Huc etiam C *Piaculares* illi *Sues* reuocãtur, qui in prodigiorũ cõmemoratione, capite, pedibus, manibus, aut alia parte, humanis corporibus ſimillimi naſcũtur, quorũ cura ad aruſpices, & Põtifices, olim apud ſuperſtitioſos Ethnicos, pertinere credebatur, & nos infra expediemus. 15. deniq; ſpecies accidentaria a colore inducitur in Suibus, ſunt enim *ſubflaui, cinericij, ruffi, nigri, albi*, in quibus omnibus albi fœcundiſſimi, ruffi eſu ſuauiſſimi: ſed vix hoc ſpeciem variare poteſt.

Vngulis miris.
Lib. 8. c. 2.
Vmbilicũ in dorſo habentes.
In terra & aqua viuentes.
Duæ ſpecies
Tom. 3.
Hermaphroditæ
Colloq. 7.
Leoni, Lepori, et cani ſimiles.
Bobus grandiores.
Lib. 1. c. 24
Lib. 3. c. 35
Cicures. & domeſtici.
Monſtroſæ.
Cap. 19.
Humano capite.
Coloris varij.

Vt ſpecies Suum variæ, ita differentia eorundem notatur multiplex, ſunt enim *Vitellini, Flacciani, Laureati, Frontoniani, Cæſiani, Hortulani, Tragani*, quorum conditurus exequitur fuſe L. Cęlius Apicius in re Culinaria, & alii. Sunt & quędam impropria, vt *Erinaceum* vocant Itali *Porchetto*. de quibus hic non agimus.

Differentiæ Suum.
Lib. 8.

AEQVIVOCA.

MVLTA hoc nomine haud contemnẽdæ autoritatis viri ſignificari aiunt, ante omnia pudendum muliebre denotatur. Cælius Rhodiginus. D *Verum & nutrices naturam muliebrem* χοῖρον *ideſt Porcum vocabant, quod Ariſtophanes ſignificat, ex quo facetiſſime quibuſdã cõcinnatũ verbũ* χοιροπωλεῖν, *quod ſignificat Porcũ vẽdere. i. capturas corpore quærere*. & Etymologici. iãpridẽ adnotauit vir indefeſſę induſtrię Vlyſſes Aldrouandus immortali opere de Teſtaceis, qui cõſulatur. γυναικεῖον αἰδοῖον quaſi *muliebre pudendũ* audit apud Fauorinũ. Fons & origo vocabuli apud Suidã ex vetuſto autore. Ακροκορινθίᾳ ἔοικας χοιροπωλήσει. *Videris in Acrocorintho porcos venditura eſſe, ideſt fore meretrix Corinthi, vbi pudenda muliebria Porci appellãtur*. ita vertit Hierony. VVolfius, haudquaquã recte, quippe χοιροπωλεῖν *Porcũ vendere* eſt de vna ſingulari fœmina vſurpatũ, cui vnus tantũ ſit χοῖρος, è quo quæſtũ faciat, non plures, & locus eſt Ariſtophanis, qui de vno Porco vẽdito, nõ vero pluribus, neceſſario capiẽdus. Ne id tãtũ Græcanicæ fuiſſe cõſuetudinis videri poſſit, eãdẽ vim vocis in Latino receptã ſermone perſuadet M. Varro in Re ruſtica. *nã & noſtræ mulieres, maxime nutrices, naturã qua fœminæ sũt, in virginibꝰ appellãt Porcũ, & Græce* χοῖρον, *ſignificãtes eſſe dignũ inſigni nuptiarũ*. Apparet hinc nõ cuiuſlibet fęminę pudendũ χοῖρον eſſe aut dici, ſed virginis tantũ, vt iure ſint ea quæ illi de *Porco* aſſeruerũt ſupra laudati autores, reſtringẽda ad purũ virginitatis florẽ. 2. *Porcus* eſt ẽt Piſcis, ſiue a formæ cõſonantia, quæ inter illum & quadrupedem eſt, vt aliis placet, ſiue a carnis in edendo conformitate, quod alii aſſeruerunt, & de eo paulo altius repetam: non in mari modo, ſed

Lib. 25. c. 26.
Pudendam muliebre.
Lib. 3. c. 82.
VVolſii error.
Lib. 2. c. 4.
Piſcis Porcus quis?

Lib. 12. c. 23.

Natura loquax.

Piſces muti.

& aquis dulcibus alitur, nam inter Danubii piſces χοῖροι *Porci* numerantur ab Aeliano hiſtoria naturali: illud ſane longe admiratione dignius de eo exiſtimo *eſſe loquacem & habere vocis vſurã*. Vt ex Philoſopho obſeruat Gilbertus Cagnatus Annotationib in Lucianum. Hoc tamen negauit vir doctus ſuis in Oppianum obſeruationibus, & diſſerui plene ad illud Claudiani lib. 2. in Ruffinum. E

Qui iuſto plus eſſe loquax, arcanaq; ſueuit
Prodere, piſcoſias fertur victurus in vndas
Vt nimiam penſent æterna ſilentia vocem.

Lib. 2. c. 18.

In Arcaditis.

Lib. 4. c. 9.

Lib. 1. de Centis c. 7.

Lib. 12. c. 6. Etymol.

Lib. 32. c. 2.

Diſſ. liũ Plinij & Aeliani.

Lib. 15. c. 7.

Lib. 32. c. 5.

Lib. 4. de piſcib. c. 8.

Lib. 7. pagin. 326.

Certe illa vera eſt ſententia Artemidori in Oneirocriticis. ἡ γυνὴ ἐν γαστρὶ ἔχουσα, ἰχθὺν εἰ ὑπολάβοι τεκεῖν, ὡς μὲν οἱ παλαιοὶ λέγουσιν, ἄφωνον γεννήσει. *ſi mulier prægnans piſcem ſe parere ſomniet, iuxta veterum ſententiam, mutum pariet*, etſi verum ſit ordinaria naturæ conſtitutiones *piſces eſſe mutos* tamen piſcis ποίκιλος *varie notatus tergo* vocalis eſt, licet negare id Pauſanias videatur, ratio certa apud Ariſt. in Hiſtor. Animal ἰχθύες ἄφωνοι μὲν εἰσιν, οὔτε γὰρ πνεύμονα, οὔτε ἀρτηρίαν, καὶ φάρυγγα ἔχουσι. *piſces ſint vocis expertes, quippe qui neq; arteriam, neq; pulmonem, aut guttur obtineãt.* ſubdit deinde exempla quorundã piſcium, qui quod querulum aliquem ſonum edant, vocis vſurã habere ideo dicantur, & de Delphino ipſe noſter Aldrouandus: atq; idẽ erit de piſce Porco, cuius F natura deſcripta non incongrue ab Iſidoro Hiſpalenſi. *Porci marini, qui vulgo vocantur Suilli, qui dum eſcam quærunt, more Suis, ſub aquis fodiunt, circa guttur enim habent oris officium, & niſi roſtrum arenis immergant, paſtum non colligunt.* C. Plinii ſententia his verbis continetur, ex Apione cuius opera penitus perierunt. *Apion maximum piſcium eſſe tradit Porcũ, quem Lacedemonij Orthragoriſcum vocãt, grunnire eum cum capiatur.* neſcio quomodo hæc cũ Aeliani verbis ſupra laudatis conuenient, ille fluuiatilẽ piſcẽ, & in Danubio capi, iſte piſciũ maximũ facit, qui certe non videtur in fluuio alendus, accurate diſputat Rondeletius, qui conſulatur. Nec vt Porcus terreſtris tantũ roſtro arenas fodit, grunnit cum capitur, ſed Aprorum inſtar ſetis toto dorſo horreſcit eodem Plinio narranre, *Inter venena piſcium ſunt Porci marini ſpinæ in dorſo, cruciatu magno læſorum, remedium eſt limus ex reliquo piſcium eorum corpore.* ſed vt maior oſtendatur ſimilitudo, traditur Strabone autore *Thynnos* dici poſſe *Sues marinos* q̃a glãde ad littus deciduo veſcantur, & impingueſcãt. Eſt & *Porcus Niloticus*, ſeu ποτάμιος χοῖρος *fluuialis ſus*, de quo ex Strabone, & aliis accurate diſputat noſter Aldrouandus, nec indiligens eſt Geſnerus: & diſtinctius Iulius Cęſar Scaliger, qui Delphinorum quãdam ſpeciem ait eſſe, quam *Marſupas minores vocent aut Marſuinos quaſi maris Sues*, G meminit Epicharmus in Nuptiis Hebes apud Athenæum.

ὗες, ὑαινίδες βούγλωσσοί τε καὶ κίθαρος ἐνῆς.
Sues, Hyænides, Soleæ, ac Citharus.

Et eodem in loco ipſe Epicharmus.

χαλκίδες τε ὕες τε ἱερακές τε χ᾽ ὠπιὼν κώων.
Chalcides, Sues, Milui, ac pinguis Canis.

Sordidus, luxurioſus, indoctus.

Act. 1. Sc. 1.

3. *Porcus* eſt homo gulæ deditus, ac ſaginæ, illiteratus, ſordidus, quique porcinæ quam humanę conditioni ſit proximior. Suidas βοῦς ἕβδομος *Bos ſeptimus de hominibus ſtupidis, erat enim porcus ex farina* Idem Βοιωτία ὗς. *Beotius Sus de ſtupidis & indoctis.* & alias notum eſt Bæotos ſtupiditatis & ignauiæ argui ſolere ex tritiſſimo Horatii & Ciceronis conuitio. denuo Suidas τοῖς ἱπποκράτους ὕεσιν εἴξεις. *Hippocratis filijs ſimilis eris teq; vocabunt Blitomammam. hi deridebantur vt Suilli, & indocti, & Capitones*, ita capienda mens feſtiuiſſimi Plauti in Moſtellaria. H

Dij q; omnes perdant, oboluiſti allium,
Germana illuuies, ruſticus hircus, hara Suis.

Li. 1. Epiſt. 4

Q. Horatii notus eſt de ſe ipſo verſus,

Cum ridere voles Epicuri de grege Porcum,

Iulii Cæſaris Scaligeri eſt lepidum epigramma,

Rogabat in conuiuio ſatis claro
Vbi ſederent nobiles magiſtratus
Ciſtertiorum floſculus Monotarum
Potiſſimum quæ a carnibus probaretur,
Nihil alios moratus, vt decet fortem,
Statim Picatus dixit eſſe Porcinam:
Tum Præſul, ergo quid lepuſculis fiet,
Perdici, & Attagenæ, Phaſianoq;?
Hic ille nare bis terq; permuncta,
Hoc, quod gerebat, vnctiore mantili,
Ceruice fluxa, pendulum librans mentum,
Suo canora labra more diſplodens;

Iſtas

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

Iſtas alendo ineptiuſculas, dixit,
Illam ſimillimam eſſe carnis humanę:
Macte,inquit ille, vera ſi canit vates
Veſter Galenus,de Canopicis ſcribens,
Vocans Aſellos a cibis aſellinis,
Non lędet is,qui vos vocauerit Porcos.

Plura infra hoc ipſo tractatu,vbi Denominata,& ardor in Venerem expedientur. 4. Porca in re ruſtica verbum eſt vſitatiſſimum,de cuius ſignificatione haud æque inter ſcriptores conuenit. Feſtus Pompeius definiuit ex Varrone. *quę inter duos ſulcos ſunt.* Idem alibi. *Imporcitor qui Porcas in agro facit arando, Porca autem eſt inter duos ſulcos terra eminens.* Feſti corruptor Paulus. *Porcę in agris ſunt dictę,quod porcant,ideſt prohibeant aquam frumentis nocere,nam crebriores ſulci lumi ſolent vocari.* Nonius Marcellus. *Porcę quam ſignificationem habeant,Varro deſignat lib. 1. de re ruſtica cap. 29. qua aratrum vomere lacunam Iſtriam facit,ſulcus vocatur,quod inter duos ſulcos elata terra,dicitur porca,quod ea ſeges frumentum porrigit.* ac deinde paucis interiectis ſubiungit. *Porcę ſunt ſigna ſulcorum,quę vltra ſe iaci ſemina prohibent,porcere enim prohibere ſępius legimus.* Accius Parergorum libro primo.

In Re Ruſtica.
Lib. 14.
Lib. 9.
Cap. 1. num. 305.

Bene proſciſſas coſſigerare ordine porcas
Bidentes ferro tectas deruere.

Pacuuius Atalanta.

Magna te,vt verear eloqui,porcet pudor.

Ennius Telamone.

Dum me ſentit facere Pietas,ciuium porcet pudor.

Varro Maino.

Hunc Cereris miniſtra frugibus ſuis porcet.

Lucelius lib. 6.

Non te porro procedere porcent.

Hinc mendam eluo ab Vlpiani Iuriſconſulti textu,qui ex Sabino & Caſſio ita ait. *ſulcos tamē aquarios,quę Gręce Gincelicę appellantur,ſi quis faciat,aquę pluuię arcendę actione eum teneri* ait. Legendum eſt, *Elicę aut Helicę appellantur*, Græci ἕλικας, aut ἕλικας vocant. Dubius eſt,& variæ lectionis eiuſdem Vlpiani locus. *Vicinus loci ſuperioris pratum ita arabat,vt per ſulcos,itemque portas,aqua ad inferiorem veniret.* gloſſographorum mira inſcitia eſt, *portas* interpretantium, *quę portant aquam ad fundum inferiorem*,cum ſit legendum *porcas*. Feſtus Pompeius. *Elices ſulci aquarij, per quos aqua collecta educitur eliris.* Et alibi idem Grammaticus. *Iucillę,foſſę,quę in vijs fiunt,ad deducendam aquam, ſiue deriuationes de riuo communi factę.* Et eodem libro. *Inlices, canales, in quos aqua confluit in vijs lapide ſtratis ab eliciendo dicti.* inde vox antiquis vſitata *inlicitores, & elicatores* gloſſæ Philoxeni. *elicatores* ὑδροσκόποι. redeo ad porcam. Iſidorus Hiſpalenſis. *porcam* definit, *quę in arando extat, quod vero defoſſum eſt,liram dici.* gloſſæ Latino Græce *porca* τὸ μεταξὺ τῶν ἀυλακῶν ὕψος, *quod in ſulcorum medio altiſſimum.* Sic explicatur non intellectus Claudiani locus.

Vlpianꝰ correctus. l. 1. ff. de aq. & aq. plu.
Vlpiani varia lectio l. 24. ff. eod.
Gloſſographi reprehenſi.
Lib. 5.
Lib. 9.
Lib. 15. c. 9.
Lib. 1. in Eutrop.

——— *Qualis ſitientibus aruis*
Arida ieiunę ſeges interlucet ariſtę.

6. *Suculam* appellant *machinam Tractoriam*, a forma, vt puto, quod ea Suis roſtrum referat, ſic *Equus*, *Aries*,& alia,apud Poliorceticos, inſtrumenta ſunt oppugnandis præſidijs. fuſe Adrianus Turnebus in Aduerſarijs. forma eius talis eſt,plura ligna rotunda vectibus traiectis,vtrinque pari longitudine extantibus,quæ dum verſantur,funis ductarius circa eos retorquetur : Galli, teſte Gulielmo Budæo,vocant *Turnum*,quod dum pōdera attrahat,circumagatur noſtrates *Gruem* a colli longitudine, appellant, de quo qui plura cupis, conſule Pollionem Vitruuium in Architectonice. & meminit Polybius,& Caſſiodorus,qui non ſunt ad manum, & non tam ad res bellicas pertinet,quam ad ruſticas,vt colligo ex Neratio Iureconſulto apud Vlpianum. *quod ſi regulis olea premant,& pręlum,& ſuculam,& regulas,& tympanum,& trocleas,quibus releuatur pręlum,dominum pręſtare oportere.* in melioris fidei codicibus,eſt, *olea prematur*, quod obſeruaſſe comperi viros doctiſſimos Spiegelium, Briſſonium, & nouiſſime Caluinum.

Machina Tractoria.
Lib. 23. c. 30.
Lib. 10. c. 4. et Cap. 5.
L. 20. ff. loca.
In Lexico Iuris.

COITVS, PARTVS, fœtuum numerus, electio, vox.

AD naturam introſpiciendam accedo. ac de admiſſura quidem recte Plinius, & fuſe. *Suilli pecoris admiſſura a Fauonio ad æquinoctium vernum, ætatis octauo menſe, quibuſdam in locis etiam quarto, vſque ad ſeptimum annum, in alijs erat, ad octauũ annum, partus bis anno, tempus vtero quatuor menſium: numerus fœcunditati ad vicenos, ſed educare tam multos nequeunt: Diebus decem circa brumam ſtatim dentatos naſci Nigidius tradit, implentur vno coitu, qui & geminatur propter facilitatem abortiendi, remedium ne prima ſubatione, neque ante flaccidas aures coitus fiat, mares non vltra trimatum generant, fœminæ ſenectute feſſæ, cubantes coeunt, comeſſe fœtus his, non eſt prodigium.* Explicatior M. Varro in re ruſtica. *ad fœturam Verres duobus menſibus ante ſecernendi, optimum ad admiſſuram tempus a Fauonio ad æquinoctium vernum, ita enim contingit, vt æſtate pariat, quatuor enim menſes eſt prægnans, & tunc parit, cum pabulo abundat terra, neque minores admittendæ, quam anniculæ*, contra Plinium, qui ſeptimo aut octauo menſe admitti ſolere aſſeruit. *melius viginti mẽſes expectare, vt bimæ pariant, cum cæperunt, id facere recte dicuntur vſque ad ſeptimum annum, admiſſuras cum faciunt, prodigunt in lutoſos limites ac luſtra, vt volutentur in luto, quæ eſt illorum requies, vt lauatio hominis, cum omnes conceperunt, rurſus ſegregant Verres*, hæc omiſit Plinius, vti & id, quod ſequitur. *Verris octo menſium incipit ſalire, permanet vt id recte facere poſſit, ad primum, deinde it retro, donec perueniat ad lanium.* quod Varro omiſit, & Plinius aſſeuerauit. Suem tam impatienter famem ferre, vt proprium fœtum abſumat, alio cibo deficiente, veriſſimum eſt & experientia, & veterum teſtimonio. Claud. Ælianus. *Suillum pecus explendo abdomini tãtopere deditum eſt, vt ne proprijs quidem fœtibus ſuis parcat, neque helluationem ſuam ab humano corpore abſtineat, quæ cauſa eſt, cur huiuſmodi animal impurum, deteſtabile, & voraciſſimum, apud Aegyptios ſummo odio habeatur.* pergo porro, & naturam inueſtigo. Ariſtoteles in Hiſtoria Animalium. *Sub fœmina genitale ea continet parte, qua pecoris vbera habentur, & cum per libidinem turget ac prurit ad coitum, ſurſum tantiſper hoc retrahit, vertitque foras, vt inde mari facilior ſit coitus, reſciſſum id longe productius, & dehiſcens amplius eſt.* Et de ætate verris ac ſcrofæ, qua generare, concipere, ac parere ſolent eodem illo opere philoſophus. *Sues tum mares, tum fœminæ coire incipiunt menſe octauo ætatis ſuæ, quamquam mas, antequam ſit anniculus, prolem generat vitioſam, fœmina annicula parit, ſic enim tempus gerendi vteri exigit, ſed non omnibus locis eadem ætatis ratio eſt, vt dixi, iamenim Sues, nonnuſquam tam mares, quam fœminæ, quarto coeunt menſe, ſexto tamen ita, vt & progenerare & educare poſſint.* Diligentius eodem opere executus eſt ea quæ ex illo Plinius antea tranſcripſerat, ita ergo eo loco. *Sues cicures vterum ferunt menſes quatuor, numerus partuum, plurimũ ad vicenos, ſi tamen multos pepererint, educare omnes non queunt, ſeneſcentes etiam pariunt quidem ſimili modo, ſed tardius coeunt, implentur vno coitu, ſæpius tamen ſuperuentum patiuntur, ea cauſa, quod poſt coitum humorem, quod nonnulli Apriam appellant, emittunt, quod quidem commune omnibus incidit, ſed aliquæ vna cum hoc, ſemen etiam admiſſum eijciunt: fœtus, qui in vtero læſus minutuſque fuerit, Metachærum dicitur, quaſi Poſthumum voces, quod in parte qualibet vuluæ accidere poteſt. cum ſcrofa peperit, primam mammam porco, qui primus natus eſt, præbet. Cauendum, ne prima ſubatione, ante auras flaccidas, coitus fiat, fruſtra etenim fuerit, at ſi plena iam auiditate, & deſiderio libidinis turgido admiſſura fiat, vnus, vt modo dixi, initus ſatis ſit.* Hæc ita ſe habent, at de tempore menſis, quo illi admiſſuram auidius expetunt, ex Aegyptiorum arcanis rationibus quippiam diuerſum adfert Plutarchus. ὁμοίως δὲ καὶ τὴν ὗν ἀνίερον ζῶον ἡγοῦνται, ὡς μάλιστα γὰρ ὀχεύεσθαι δοκεῖ τῆς σελήνης, φθινούσης, καὶ τῶν τὸ γάλα πινόντων ἐξανθεῖ τὰ σώματα λέπραν καὶ ψωρικὰς τραχύτητας. *Suem quoque alienum a ſacris animal cenſent, quod maxime coeat luna decreſcente, & lac eius bibentium corporibus, lepram, aſperamque ſcabiem afferat.* Miram continentiam, & caſtimoniæ prærogatiuam expreſſit in ſuo ſexu & genere, apud eundem autorem Gryllus ille Circæus. *non hic, vt inter homines, fœminæ ſimulatione recuſationis ludunt, aut libidini fraudes, præſtigias, denegationeſque prætexere ſolent, neque mares ſtimulo & luxuria agitati, mercede, labore, atque obſequijs coitum redimunt, ſed doli expertem, & ſine mercede tempeſtiuam ſectamur venerem, quæ ſtato anni tempore, cupiditatem animalium, velut germen quoddam excitans, illico reſtinguit:* addit deinde, quod Varroni videtur pugnare, qui Verres a cõceptu fetu ſeparandos cenſuit, ne iterum coirent. οὔτε τῷ θήλεως

Lib. 8. c. 51.
Tempus.
Aetas.
Fœtuum numerus.
Coitus.
Abortio.
Senũ coitus.
Lib. 2. c. 4.
Tempus partus.
Luto gaudẽt dum coeunt.
Mas fœminã vi genituræ præuenit.
Fœtus proprios deuorat, & homines.
Lib. 10. c. 16.
Lib 2. c. 1.
Genitale.
Aetas.
Lib. 5. c. 14.
Plinius Ariſtotelem trãſcribit.
Lib. 6. c. 18.
Pluralitas fœtuum.
Apria.
Metachær°.
Primo ortus porcus.
Aures flaccidæ.
Tempus mẽſis quo coeũt
Lib. de Iſide & Oſiride.
Caſtitas poſt cõceptum fætum.
Pag. 990.

A λεως ϖροσιεμένον μετὰ τὴν κύησιν, οὔτε πειρῶντος ἔτι τοῦ ἄῤῥενος. *neque femella marem a conceptu admittente, neque aggrediente mare.* Hoc ſane verum in omnibus omnino brutis, plerique veterum affirmauere. hinc ſcitum eſt apophthegma *Populiæ M. filiæ, quæ miranti cuidam, quid eſſet, quapropter aliæ beſtiæ nunquam marem deſiderarent, niſi cum prægnantes fieri vellent*, verba ſunt Aurelij Macrobij, *reſpondit, beſtiæ enim ſunt.*

Bruta grauida coitũ non cupiunt.
Lib. 2. c. 11.

De fætus multiplicitate, ac numero, varie autores diſſeruerunt, vſque ad vicenos procedere ſolere Plinius ex Ariſtotele ſupra laudatus indicauit, ego vſque ad triginta progreſſos docebo infra, vbi de Augurijs. Tantæ fæcunditatis rationem ex Democrito reddit Aelianus. *Cur Sus & Canis ſint tam fæcundæ, & multiparę, Democritus cauſam adfert, quod multiplicem vuluam, & ſeminis ſellas receptatrices multas habeant, eas omnes ſemen non vno initu implet, ſed iterum, & ſæpius illæ proſeminantur, vt frequentia ſeminis receptacula impleantur.* Sic coit, concipit, parit, educat ſuos fętus Sus, ſequitur vt de ratione pecus hoc eligendi dicatur. M. Varro in re ruſtica. *qui ſuum gregem habere vult idoneum, eligere oportet primum bona ætate, ſecundo bona forma, ea eſt cum amplitudine mẽ-* B *brorum, præterquam pedibus, capite, vnicoloris verius quam varij, cum hæc eadem vt habeant verres, videndum, tam vtique ſint ceruicibus amplis, boni ſeminis. Sues animaduertuntur a facie, a progenie, a regione cæli, a facie, ſi formoſi ſint verres, & ſcrofa, a progenie, ſi porcos multos pariunt, a regione, ſi potius ex his locis, vbi naſcuntur, amplas, quam exiles pararis. Emi ſolent ſic, illaſce ſues bonas eſſe, habereque recte licere, noxiſque præſtare, neque de pecore morboſo eſſe, ſpondeſve? quid aut adijciunt perfunctos eſſe a febri, & a foria.* Hanc ſtipulationem in omnium animalium emptionibus, atque adeo ſeruorũ diſtractionibus ſolemnem fuiſſe nemo ignorat, ſtipulabantur enim venditores mancipia & ſana eſſe, nec fugitiua. vt l. 32. ff. de euiction. & l. 4. ff. de ædil. edicto. Marculfus in formulis, & dixi ad illud Claudiani.

—— *Medicum dum conſulit emptor.*
Ne qua per occultum lateat iactura dolorem.

Cauſa fæcunditatis.
Lib. 12. c. 16.
Electio.
Lib. 2. c. 4.
Color.
Deſcriptio.
Ceruix.
Facies.
Progenies.
Regio.
Forma ĩ emptione, & ſtipulatio.
Lib. 2. c. 22.
Lib. 1. in Eutrop.

Conformia his apud Moderatum Columellam. *In omni genere quadrupedum ſpecies maris diligenter eligitur, quoniam frequenter patri ſimilior eſt progenies, quam matri. quare etiam in ſuillo pecore probandi ſunt totius quidam corporis amplitudine eximij, & qui quadrati potius, quam qui lon-* C *gi, aut rotundi ſunt, ventre promiſſo, clunibus vaſtis, nec proinde cruribus aut vngulis proceris: amplæ & glanduloſæ ceruicis, roſtris breuibus & reſupinis, maximeque quod ad rem pertinet, mares oportet eſſe quam ſalaciſſimos, qui & ab annicula ætate commode progenerant, dum quadrimatum agant, poſſunt tamẽ etiam ſemeſtres implere fœminam. Scrofæ probantur longiſſimi ſtatus, & vt ſint reliquis membris ſimiles deſcriptis verribus. ſi regio frigida & pruinoſa eſt, quam duriſſimæ denſeque & nigrę ſetęgres eligendus eſt, ſi temperata atque æprica, glabrum pecus, vel etiam piſtrinale album poteſt paſci. fœmina ſus habetur ad partus edendos idonea fere vſque in annos ſeptem, quę quanto fęcundior eſt, celerius ſeneſcit. Annicula non improbe concipit, ſed iniri debet menſe Februario, quatuor quoque menſibus fęta, quinto parere, cum iam herbę ſolidiores ſunt, vt & firma lactis maturitas porcis contingat, & cum deſierant vberius ali, ſtipula paſcantur, cęteriſque leguminum caducis frugibus*, quæ totidem pæne verbis, licet arctiore ſtilo, tranſcripſit Palladius Aemilianus. addit non inſalubre conſilium. *Vbi facultas eſt tranſigendi, venditis, qui ſubinde nati ſunt, celerior matribus fętura reparatur.* Deinde commode ſex a matre nutriri poſſe, plures non poſſe, quam octo, *ne exſucta deficiat.*

Lib. 7. c. 9.
Quadrati.
Venter.
Clunes.
Crura.
Vngulæ.
Ceruix.
Roſtra.
Aetas.
Scrofa.
Setæ.
Menſes conceptionis, & partus.
Cibus porcellorum.
Palladiꝰ Columellæ trãſcriptor.

Vocem etſi aliquibus porcis negatam ſuperius indicaui, tamen communior ſententia attribuit, id κοίζειν Græci, Latini *grumire* vocant, Iuuenale Satyra decimaquinta, & alijs autoribus. accedit D Aelius Spartianus *familiare fuit illi, has quęſtiones Grammaticis proponere, vt dicerent, ſingula animalia quomodo vocem emitterent, velut agni balant, porcelli grunniunt, palumbes minurriunt, vrſi ſęuiunt, leones rugiunt, leopardi rictant, elephanti barriunt, ranę coaxant, equi hinniunt, aſini rudiunt, tauri mugiunt.* Dicit ſe Iſaacus Caſaubonus locum hunc illuſtraſſe in Diatriba de vocibus animalium, quo opere ſe opes Græcæ linguæ cum Latinę paupertate comparauit, ſed nihil in eo genere ab illo editum. Nonius Marcellus. *grunnire dicuntur Porci, quod eorum proprium vocis eſt.* Cicero Tuſculanarum *lib. 5. aut grunnitum, cum iugulatur Sus.* Varro Aboriginibus περὶ ἀνθρώπων φύσεως. *de hominum Natura. grunnit tepido lacte ſatur, mola mactatur porcus.* Laberius Sedigito.

Grunnientem aſpexi ſcrofam.

Ouidius aut quilibet alius Incertus Poeta in Elogia de Philomela

Sordida ſub paſcens ruris per gramina grunnit.

Illud non omiſerim vocem Porcorum *Gry* vocari. autor eſt Ioannes Tzetzes

Τὸ γρὺ ῥόπος τοῦ ὄνυχος, καὶ ἡ φωνὴ τοῦ χοίρου,
καὶ γρυτὴ δὲ σευαρία μικρὰ τῶν ὀστρακίνων
Τὸ γρὺ γοῦν τὸ σμικρότατον ἅπαν σημαίνειν θέλει.

Februar. c. 26.
Grunnire.
κοίζειν.
Ariſtophan. Acharnæus. Act. 3. Sc. 3.
In Geta.
Cap. 2. num. 356.
Chilia. 4. c. 7

Gry vox porci.

Gry ſordes vnguis, atque vox porci, E
Et Gryte vaſcula pura ex teſtis,
Gry igitur minimum omne ſignificare vult.

Quod vocem humanam percipiant, & maxime paſtorum ſuorum Sues, & quænam ſit ea vox,
quam agnoſcant, & ſequantur, cui reſpondeant, in ſequentibus fuſe aperiam.

PASTVS, CIBVS, ſaginandi modus.

PORCVM ſic conceptum, vtero geſtatum, natum, & electum conſequens eſt vt a
matris vbere diſtractum nutriamus: id vt fiat, duo conſideranda, locus, & cibi qua-
litas; ac de loco quidem M. Varro in re ruſtica. *In paſtu locus huic pecori, porco, ap-* F
Locus paſcēdi. *tus vliginoſus, quod delectatur non ſolum aqua, ſed etiam luto: itaque ob eam rem a-*
iunt lupos, cum ſint nacti ſues, trahere vſque ad aquam; quod dentes feruorem carnis
Lib.2.c.4. *ferre neque ant.* latius in præcepto illo Iunius Columella excurrit. *Omnem porro ſi-*
Paluſtris. *tum ruris pecus hoc*, porcus, *vſurpat; nam & montibus & campis commode paſcitur, melius tamen pa-*
Lib.7.c.9. *luſtribus agris, quam ſitientibus, nemora ſunt conuenientiſſima, quę veſtiuntur quercu, ſubere, fago,*
Montes. *cerris, ilicibus, oleaſtris, tamaricibus, corylis, pomiferiſque ſilueſtribus, vt ſunt ſpinę albę, grecę ſili-*
Campi. *quę, Iuniperus, lotos, pinus, cornus, arbutus, prunus, & paliurus, atque Achrades pyri, hęc enim diuer-*
Silnæ. *ſis temporibus miteſcunt, ac pene toto anno gregem ſaturant: at vbi penuria eſt arborum, terrenum*
pabulum conſectabimur, & ſicco limoſum prę feremus, vt paludem rimentur, effodiantque lumbricos,
atq; in luto volutentur, quod huic pecori eſt gratiſſimum: quinetiam vt aquis abuti poſſint, namq́; &
id feciſſe maxime per ęſtatem profuit, & dulces eruiſſe radiculas aquatilis ſiluę, tanquam ſcirpi iunci-
que, degeneriſq́; arundinis, quam vulgus cannam vocat: nam quidem cultus ager opimos reddit Sues,
cum eſt graminoſus, & pluribus generibus pomorum conſitus, vt per diuerſa anni tempora, mala, pru- G
Cap.26. *na, pyra, multiformes nuces, ac ficum pręb eat.* Eadem verbis nonnihil mutatis Palladius Taurus re-
tulit in Februario. *genus hoc*, porci, *in omnibus locis haberi poteſt, melius tamen agris paluſtribus,*
Loca graminoſa. *quam ſiccis, præcipue ubi arborum fructuoſarum ſilua ſuppetit, quæ ſubinde maturis frugibus alterna*
per annum mutatione ſuccurrat, maxime locis graminoſis, & cannarum uel iunci radice nutriuntur.
Cibus. Hæc de loco abunde ſint dicta, ſequitur victus ipſe, aut cibus, qui mirum quam varius, C. Plinius
Lib.10.c.73. vix ſibi ſatisfacit; quædam eius loca adſcribam, *e biſulcis Sues omni cibatu, & radicibus aluntur.*
Lib.13.c.18 & de lori radice agens alibi. *nec aliunde magis, quam purgamentis eius Sues craſſeſcunt.* at cũ glan-
Loti radix. dibus frequentius, quam vllo alio cibo veſcatur, videndum ex eodem autore, quo glandium gene-
Glandes. *Lib.16.c.6.* re maxime capiantur, & an ex omnibus æqualiter comeſtis eadem caro generetur. ſic ergo, *glans*
Fagea. *fagea Suem hilarem facit, carnem coctibilem, ac leuem, & vtilem ſtomacho, iligna, ſuem anguſtam,*
Quernea. *nitidam, ſtrigoſam, ponderoſam, querna diffuſam & grauiſſimam. & ipſa glandium dulciſſima, proxi-*
Cerrea. *mam huic Cerream tradit Nigidius, nec ex alia ſordidiorem carnem, nec duram, Iligna tentari Sues,*
Iligna. *niſi paulatim detur, hanc nouiſſimam caderę: fungoſam carnem fieri Eſculo, robore, ſubere. quę glan-*
Eſculea. *dem ferunt omnes & gallam, alterniſque annis glandem.* hæc ſunt glandium genera præcipua, qui-
Suberea. *Roborea.* bus caro diuerſiſſima generatur, & infra diffuſe exquiram. nec hic omittam Salamandram impu- H
Salamādra. ne nec arbori irrepere, ſed poma omnia veneno inficere, & edentes necare, *& tamen tanta vis ve-*
Lib.28.c.4. *neni a Suibus manditur, domante eadem illa rerum diſſidentia.* ait idem Plinius. alios percurro au-
Cap.26. tores, qui obuia quæque de Suum cibis ſubminiſtrant. Palladius Rutilius in re ruſtica in Februa-
Hiemalis cibus. rio. *deficientibus alimentis per hiemem, nonnunquam præbenda ſunt pabula glandis, caſtaneæ, vel fru-*
gum vilia excrementa cæterarum. apertius Modeſtus Columella. *Nec tamen propter hæc parcetur*
Lib.7.c.9. *horreis, nam ſæpe de manu dandum eſt, cum foris deficit pabulum, propter quod plurima glans vel ci-*
V t recondatur. *ſternis in aquam, vel fumo tabulatis recondenda eſt. fabæ quoque & ſimilium leguminum, cum vilitas*
Faba. *permittit, facienda eſt poteſtas, & vtique vere, dum adhuc lactant. viridiæ pabula plerunque nocent,*
Quæ noceāt? *itaque mane priuſquam procedant in paſcua, conditiuis cibis ſuſtinendæ ſunt, ne immaturis herbis*
Lib.2.c.4. *cietur aluus, eoque vitio pecus emacietur.* ſed & Varro in re ruſtica idem ante illos præſcripſerat.
Hordeum. *hoc pecus*, porcus, *alitur maxime glande, deinde faba, hordeo, & cætero frumento, quæ res non modo pin-*
Glandes homini & porco cōmunes. *guetudinem efficiunt, ſed etiam carnis iucundum ſaporem. Paſtum exigunt æſtate mane & antequam*
æſtus incipiat, ſubigunt in vmbroſum locum, maxime vbi aqua ſit, poſt meridiem rurſus lenito feruore
paſcunt, hiberno tempore non prius exigunt paſtum, quam pruina euanuit, ac colliquefacta eſt glacies.
Lib.7.c.56. Glandibus autem non Sues modo, ſed & homines antiquitus veſcebantur C. Plinius. inuenit fru-

menta

A *menta Ceres, cum antea glande veſcerentur.* & alibi cum ſtomacho. *ſummumq́ munus homini datū arbores ſiluæq́ intelligebantur, hinc primum alimentum* & multa apud Theophraſtum in hiſtoria Plantarum, qui, quia non eſt ad manum, conſulatur. Vetus Scholiaſtes Iuuenalis. *quia antea, fraga & glandem homines comedebāt.* Arnobius *ſit pauis ex farre, aut, vt ſæcula imitemur antiqua, ex calido cinere glandes.* L. Apuleius Milleſiis. *Vetuſtæ glandis ferino remoto pabulo.* Suidas perite in voce βάλανοι. *glandes palmarum, quales apud Græcos cernuntur. pro ſeruis reponebantur, quæ vero ipſis dominis aſſeruabantur, erant ſelectæ, &, vinum bibebant de glande palmæ.* Seruius Maurus Honoratus *in Chaonia Epirotica abundant glandes, quibus antea homines veſcebantur.* Vnde ad veteris vitæ parcimoniam, aut verius ſilueſtrem cultum cum lautitia mutatum, ſignificandam, Puer quidā in Nuptiis Athænis ſolebat inclamare ἔφυγον κακὸν εὗρον ἄμεινον *fugi peius, inueni melius,* quod tractum ab Arcadibus perſuadet vetus Oraculum apud Herodotum.

Lib. 12. præfat.
Lib. 3. c. 9.
Ad Sat. 14. V 187.
Lib. 2.
Lib. 11. prin.
Vinū ex glāde.
Ad lib. 1. Georg.
Lib. 1.

Πολλοὶ ἐν Αρκαδίᾳ βαλανηφάγοι ἄνδρες ἔασιν,
Multi in Arcadia glandiuori viri ſunt.

B Sic Poetæ intelligendi. Sulpitia Poetria in Satyra

Glandibus, & puræ rurſus concumbere lymphæ.

Feſtus Auienus ad Theodoſium Aug. *In Deſcript. Ter.*

Coniugibus natiſq́ ſimul cibus aſpera glando.

Archæus vetus poeta apud Artemidorum in Oneirocriticis. Valerius Flaccus in Argonautic. *Lib. 2. c. 25.* *Lib. 1.*

—— *Flaua quercum damnauit ariſta.*

P. Ouidius in Amoribus. *Lib. 3. eleg. 9.*

Sed cibum glandes oracula prima ferebant,
Hæc cibus.

Cl. Claudianus de Raptu Proſerpinæ. *Lib. 3.*

Quid nomen traxiſſe polo? quid profuit altum
Erexiſſe caput? pecudum ſi more pererrent
Auia? ſi frangant communia pabula glandes?

Ioannes Meurſius plura ad lycophronem. viri docti ad Q. Horatium. Aelias Viuetus ad D. Auſonii Monoſyllaba. *Pag. 213.* *Lib. 1. Sat. 3.*

C *Olim communis pecori cibus, atque homini glans.*

Sidon. Apollinaris Carmin. 9. & alii. Scio apud I. C. *glandis nomine omnes fructus contineri,* vt definitum a Caio. atq; ita *actio duodecim Tabularum* intelligitur. vt eſt in Vlpiani textu apud Imperatorem. ad Porcos redeo, qui glande pinguiores fiebant, ut hæc probant loca. Virg. li. 2. Geor.

Quilibet fructus.
L 236 ff. de verb. ſignifi.
L. vn. C. de glande leg.

—— *Glandemq́ Sues fregere ſub vlmis.*

Et eodem libro ad finem.

Glande Sues redeunt læti.

Homerus, & ad eum in Odyſſæa locū Didymus Grammaticus, & Euſtathius Archiepiſcopus. *Li. 13. V. 404*

Δήεις δὲ γε συέσσι παρήμενον, αἱ δὲ νέμονται
Παρ' κόρακος πέτρῃ, ἐπὶ τε κρήνῃ Αρεθούσῃ
ἔδουσαι βάλανον μενοεικέα, καὶ μέλαν ὕδωρ
Πίνουσαι, τά θ' ὕεσσι τρέφει τεθαλυῖαν ἀλοιφήν.
Inuenies illic ſuibus aſſidentem, hæ autem paſcunt
D *Apud Coracis petram, ad fontem Arethuſam,*
Comedentes glandem gratam, & nigram aquam
Bibeutes, quæ Suibus nutriunt florentem pinguedinem.

Glande pingueſcunt.

Præter laudatos cibos, erant alii, præſertim frugum quarumlibet retrimenta, aut purgamenta, vnde Paræmia vetus *Porcum colluuiarem* appellauit. Feſtus Pompeius. *Colluuiaris porcus dicitur, qui cibo permixto, & colluuione nutritur.* Erant denique & furfures in cibis Suum frequentes. Vnde Plautus in Captiuis lepido ſcommate.

Colluuiaris Porcus.
Furfures.
Act. 4. Sc. 2.

Tum piſtores ſcrophipaſci, qui alunt furfuri Sues,
Quarum odore præterire nemo piſtinum poteſt
Eorum ſi quoiuſquam ſcrofam in publico conſpexero
Ex ipſis dominis, meis pugnis, exculcabo furfures.

De ſagina agendum, ſed paucis; locus inſignis eſt Ariſtotelis in hiſtoria Animalium. τὰ δὲ κερατώδη τῶν ζώων, καὶ ἥμερα καὶ ἄγρια, καὶ ὅσα μὴ καρχαρόδοντα, πάντα καρποφάγα, καὶ ποηφάγα ἐστὶ, μὴ λίαν κατεχόμενα τῷ πεινῆν, ἔξω τῆς ὕος, αὕτη δὲ ἥκιστα ποηφάγον καὶ καρποφάγον ἐστὶ. ῥιζοφάγον δὲ μάλιστα ἡ ὗς ἐστὶ, τῶν ζώων, διὰ τὸ εὖ πεφυκέναι τὸ ῥύγχος πρὸς τὴν ἐργασίαν ταυτην, καὶ εὐχερέστατον πρὸς πᾶσαν τροφὴν τῶν ζώων ἐστ᾽· τάχιστα δὲ καὶ ἐπιδίδωσιν εἰς παχύτητα, ὡς κατὰ μέγεθος, παί

Sagina.
Lib. 8. c. 6.

νεται

νεται γὰρ ἐν ἑξήκοντα ἡμέραις. Latine ſic ſonant. *Cornigera animalia tam fera quam vrbana, & qui-* E
Radices edit. *bus dentes ſerrati non ſunt, omnia fruge herbaq́; veſcuntur, niſi vehemẽter eſuriant, excepto ſue, qui*
minime herbæ frugumq́; appetens eſt, ſed radicum maxime ex omnibus animalibus, quoniam rictu ap-
tiſſimo ad id negotij eſt, facillime etiam omnium idem hoc animal ad quoduis pabulum aſſueſcit, & ce-
lerrime quoq́; in pinguedinem proficit, pro ſui corporis magnitudine: ſexaginta enim diebus pingueſcit
Explicat in ſequentibus deinde, varios ritus in porco ſaginando, & cibos, Latina apponam, quia
Græca egregie expreſſerunt. *Pingueſcit fame præfatigatus triduo, & cætera quoq́; omnia fere melius*
Potus. *præfatigata fame pingueſcunt, ſaginant a triduo iam qui Sues obeſant, Thraces cum per ſaginam po-*
Cibi. *tum primo die præbuerint, poſt interpoſito vno die præbent, tũ duobus, deinde tertio, atq́; ita ſubinde au-*
gendo numerum, vſq́; ad ſeptimum, curant. pingueſcit hoc animal hordeo, milio, ficu, glande, pyro, cucu-
Quies. *mere, ſed maxime tum hoc, tum cætera, quibus venter calidus eſt, quiete, immotione pingueſcunt.* Præ-
Cap.21. cautio illa non leuis de glande eodem libro. καὶ πρὸς τὴν τροφὴν ἐστὶ χρήσιμον ἡ τίφα, ἄριστοι δὲ πρὸς τὸ
παίνειν καὶ τρέφειν, οἱ ἐρέβινθοι καὶ τὰ σῦκα, τὸ δὲ ὅλον μὴ ποιεῖν ἁπλῆν τὴν τροφὴν, ἀλλὰ ποικίλην, χαί-
ραι γὰρ μεταβάλλουσα, καθάπερ καὶ τὰ ἄλλα ζῶα, καὶ ἅμα φασὶ τὸ μὲν ἐμφυσᾶν, τὸ μὲν πιαίνειν τῶν F
προσφερομένων τὰς δὲ βαλάνους μόνον ἡδέως μὲν ἐσθίειν, ποιεῖν δὲ ὑγρὰν τὴν σάρκα, καὶ ἐὰν ἐγκύουσαι
πλείους ἐσθίωσιν, ἐκβάλλουσιν, ὥσπερ καὶ τὰ πρόβατα. *In cibatu Tipha vtilis eſt, ſed præcipue alunt &*
Ficus. *opimant ficus & cicer: Cibus deniq́; non ſimplex ſed varius, ſagina optima eſt, gaudent enim Sues pabu-*
Cicer. *li mutatione, quemadmodũ & cætera animalia, tunc enim fieri aiunt cibi varietate vt partim inſletur,*
partim impleatur carne, partim opimetur. Glandes ſuauiter quidem a Suibus comeduntur, ſed carnẽ
Abortus. *humidam faciunt, ſi ſolæ dentur, & ſi grauidæ glandem copioſius ederint, abortum faciunt, vt oues.* Ex
Lib.8.c.51. illo paucis C. Plinius. *pingueſcũt ſexaginta diebus, ſed magis tridui inedia ſaginatione orſa.* Eſt etiã
Mytuli. genus quoddam conchæ marinæ, quam vocant *Mytulum*, quo pinguitudinem in Suibus vel gene-
Lib.3.c.7. rari ſcripſit Leuinus Lemnius in occultis naturæ miraculis. *Cocharum hoc genus*, inquit, *quo littora*
oræq́; maritimæ apud nos ſcatent, Mytulos vocant Muſſclen, mirifice ſues reficit, ſi affluẽtiore huius li-
quamine decoctum ijs obijciatur. miranda Apicii circa hanc ſaginam induſtria, aut veſania. *Inuentũ*
M. Apicij, verba ſunt Plinii, *fico, carica, ſaginatis, ac ſatie necatis, repẽte Mulſi potu dato.* qui locus e-
Lib.8.c.51. get ſuſpenſa virga cenſoris. & ſic videtur legendus. *fico arida ſaginatis, ac ſiti necatis*, vel ſic, *fico &*
Ficus. Carica. *carica ſaginatis, & a ſatietate necatis.* Nec minus pinguitudo cauſabatur *a caſtratione.* Plinius lo- G
Plinius correctus. co iam vltimo laudato. *Vulua reciſa celerius pingueſcunt*, adde ex Galeno, *& caro ſuauior fit.* Ae-
lianus vero Præneſtinus quatuor res præſtare ad ſaginationem ſcribit ex Homero. primo vt luto
Lib. 1. de Semine. ſe volutare poſſint, & ideo vocat χαμαιευνάδες *quaſi humo volutatas* dicas, deinde vt cibos come-
dant, qui inſient, tertio, vt aquam limoſam, aut turbidam bibant, quarto denique vt Verres a ſcro-
Lib.5.c.45. fa ſecubet, mutua enim fœminæ cum mare ſocietas pinguitudinem impedit. Eſt apud eundẽ ſcri-
Quatuor res ſaginant. ptorem τῆς μέλιας ὁ κάρπος *fraxini fructus* ad Sues opimandos vtilis. Denique generalis illa eſt ci-
Odyſſ.lib.14. princ. borum Suum diuiſio, vt alius ijs æſtate, alius hieme, alius Verri inituro, alius ſcrofæ parturienti, a-
lius lactanti, alius grauidæ, alius ægrotanti ſubminiſtretur, vt nullum animal ſordidius, nullum ci-
Lib.8.c.9. batu difficilius, in rerum natura, dicam & aliud non minus verum, nullum vtilius reperiatur. Illud
Fraxinus. obiter adnotarim viliſſimos quoſque cibos tantum impendium explere. Horatius recte.

Generalis ciborũ diuiſio. —— *Hac Porcis hodie comedenda relinques.*

Li.1.Epiſt.7. Pinguitudinem incredibilem Suum retulere pleriq;, in iis eſt M. Varro loco in re Ruſtica toties
Obeſitas mira. laudato, ſed fidem ſuperat quod ibidem habetur. *In Arcadia ſcio ſuem eſſe a me ſpectatum, quæ pro*
pinguitudine carnis, non modo ſurgere nõ poſſet, ſed etiam vt in eius corpore ſorex exeſa carne nidum H
Lib.11.c.37. *feciſſet, & peperiſſet mures.* meminit tam prodigioſi facti C. Plinius. *pleriſq́; animalium eſt pingui-*
tudo ſine ſenſu, quam ob cauſam, Sues ſpirantes a muribus tradunt arroſas. Nec illud omiſerim hoc
Pingnitudo. loco *pinguedo* non eſſe vocem Latinam, ſed *pinguitudo.* alii præoccuparunt, & ego ad alia tranſeo.

VSVS IN CIBIS apud Romanos.

SVILLI pecoris vtilitatem nihil æque teſtatur ac frequentiſſima eius in omnibus
Romanorum lautitijs, ac cupediarijs oblectamentis mentio, legum etiam Cenſo-
riarum crebra edicta, quibus id toties Ciborum genus interdictum reperitur, vbe-
rem de re ea dicẽdi campum aperiunt. agmen ducat M. Varro. *Suillum pecus a na-*
Lib.2.rei Ruſtic.c.4 *tura donatum dicunt ad epulandum, itaq́; ijs animam datam eſſe proinde ac ſalẽ, quæ*
Lib.8.c.51. *ſeruaret carnem.* C. Plinii verba ſunt. *Neq́; alio ex animali numeroſior materia ganeæ, quinquaginta*
prope ſapores, cum cæteris ſinguli. Vt hæc planiora fiant, locum apponam ex Tito Liuio huic quam
tractamus

A tractamus rei peraccommodam. *Eſt enim res ſimillima cœnæ Chalcidenſis hoſpitis mei, hominis & boni, & ſciti conuiuatoris, apud quem ſolſtitiali tempore comiter accepti cum miraremur, vnde illi eo tēpore anni tam multa, & varia venatio, homo, non quam iſti ſunt, glorioſus, renidens, cōdimentis ait varietatem illā, & ſpeciem ferinæ carnis ex manſueto Sue factam. Hoc dici apte in copias Regis, quę paulo ante iactatæ ſunt, poſſe, varia enim nomina armorū, & multa nomina gentiū inauditarū, Dahas, & Medos, & Caduſios, Elimæos, Syros omnes eſſe, haud paulo mancipiorū melius, propter ſeruilia ingenia, quā militū genus.* quā ſcitiſſimā fabellā ad redarguendā Antiochi Regis legati vanitatē excerpſere pleriq;, Hēricus Glareanus in Annotationib. Liuianis, & Parœmiographus in Chiliadib. Et iſtiuſmodi narrationis genus Græcis λόγος vocatur ex Ariſtotele Petrus Victorius in variis lectionibus, VVilhelmus Godeleuæus. Plutarchi nō eſt lōge diſſimilis eiuſdē rei narratio. δειπνοῦντος αὐτῷ παρὰ τῷ ξένῳ, καὶ μεμφομένου τὸ πλῆθος τῶν κρεῶν, καὶ θαυμάζοντος πόθεν οὕτω ποικίλης ἀγορᾶς εὐπόρησεν, εἰπεῖν τὸν ξένον, ὡς ὕεια πάντα ἐστὶν, τῇ σκευασίᾳ διαφέροντα καὶ τοῖς ἡδύσμασιν. μὴ τοίνυν, ἔφη, μηδὲ ὑμεῖς, ὦ ἄνδρες Ἀχαιοὶ, θαυμάζετε Ἀντιόχου δύναμιν, λογχοφόρους, καὶ ξυστοφόρους, καὶ πεζεταίρους ἀκούοντες, πάντες γὰρ οὗτοι Σύροι εἰσὶν, ὁπλαρίοις διαφέροντες. *Cū apud hoſpitē ſuū cœnaret, & copiā
B reprehēderet ferculorū, ſtuperetq;, vnde tā variā venationē cōparaſſet, reſpōdiſſe hoſpitē, omnia ex māſueta Sue facta, paratu tātū, & cōdituris diſcrepātia. Nolite ergo, infit, viri Achæi, nec vos copias mirari Antiochi, cū haſtatos, ſpeculatores, & ſatellites auditis; nā omnes Syri ſunt armatura differētes.* idēq; aliis verbis repetit in Apophthegmatis. ἔφη γὰρ ἐν Χαλκίδι παρὰ τῷ ξένῳ δειπνῶν θαυμάζειν τὸ τῶν κρεῶν πλῆθος, εἰπεῖν δὲ τὸν ξένον, ὅτι ταῦτα πάντα ἐστὶ χοίρεια, ἡδύσμασι καὶ σκευασίαις διαφέροντα. *dixit ſe Chalcide apud hoſpitem in cœna quadam miratū fuiſſe multitudinē carniū, hoſpitē vero ſibi dixiſſe, omnes illas ſuillas eſſe, cōdimētiſq; dūtaxat, & apparatione eas differre.* Feſtus Pompeius. *penē antiqui codā vocabant, a qua antiquitate etiānū offa porcina cū cauda in cœnis puris, offa penita, vocatur.* eadē repetit Paulus Feſti corruptor. Aelius Spartianus in Getæ Principis lautioribus epulis, Porcelli meminit. ſic enim in vita eius. *habebat etiā iſtā cōſuetudinē, vt cōuiuia, & maxime prandia per ſingulas literas iuberet ſcientibus ſeruis, velut in quo erat Anſer, Aprugna, Anas, itē, pullus, perdix, pauus, porcellus, piſcis, perna, & quę in eā literā genera eduliū caderent, & itē, Faſianus, farta, ficus, & talia.* Hunc cōuiuii apparatū inſtituit Geta Auguſtus, ſed locus eſt mutilus, tu ſupplere po-
C tes. *prandia per ſingulas literas iuberet, ſcientibus ſeruis diſponi*, aut *inſtrui*, aut aliquid ſimile, & locū quidem mancum eſſe adnotauit Caſaubonus, ſed non reſtituit. Multa eruditi ſaporis, & doctorū palato congrua condiuit in hanc rē Cælius Rhodiginus in Antiquis lectionib. quē cōſule. Artemidorus Daldianus in Oneirocriticis. ἄριστα δὲ πᾶσι τὰ χοίρεια, καὶ γὰρ εἰκὸς, ζῶν μὲν γὰρ χοῖρος, οὐδὲν εὔχρηστος ἀνθρώποις ἀποθανὼν δὲ, μάλλον ἐδώδιμος τῶν ἀλλῶν. *optimæ omnibus ſunt carnes porcinæ, atq; id veriſimiliter, Porcus enim viuens nullius vtilitatis hominibus exiſtit, mactatus vero magis alijs animalibus nutrit.* Et paucis interiectis. βελτίονα ἡ ἀναιρεθέντα καὶ τὸ μὲν ἐπτὰ δοκεῖν ἐσθίειν τὰ χοίρεια, παντελῶς ἀγαθόν, προστίθησι δὲ τάχος ταῖς ὠφελείαις διὰ τὸ πῦρ. *ſuillas carnes aſſatas comedere, omnino bonum eſt, accedit autem & celeritas vtilitatis propter ignem.* Hoc ſenſu poetas intelligo veteres. Homerum in Odyſſæa.

4. Decad. lib. 5.

Varia condimenta uenationem ferinā imitata.

Adag. ex vno multa facere.

Lib. 17. c. 10

In Flaminio pag. 378.

Pag. 197.

Lib. 14.

Offa porcina

Conuiuia ordine literarū diſpoſita.

Spartianus correctus.

Lib. 19. c. 25.

Lib. 1. c. 73.

Suillam edere quid

Πεντήκοντα σύες χαμαίευνάδες ἐρχατόωντο
Θήλειαι τοκάδες τοὶ δ᾽ ἄρσενες ἐκτὸν ἴαυον,
Πολλὸν παυρότεροι, τοὺς γὰρ μινύθεσκον ἔδοντες
Ἀντίθεοι Μνυστῆρες, ἐπεὶ προΐαλλε συβώτης
D Ἀιεὶ ζατραφέων σιάλων τὸν ἄριστον ἁπάντων.
Quinquaginta Sues iacentes continebantur
Fœminæ fœtæ, mares autem foris dormiebant
Multo pauciores, hos enim minuebant comedentes
Diuini Proci, quoniam mittebat ſubulcus
Semper ſaginatorum pinguium optimum omnium.

Heroico æuo Suilla in pretio.

Interpres Latinus χαμαίευναδες vertit *iacentes* peſſime, verti debuit *humicubæ*. Idem diuinus poeta paulo poſt, notat *Suillæ* diuerſitatem Heroico ſæculo, ſerui enim *macilenta* veſcebantur, *pinguior* in Dominorum vſus aſſeruabatur, vt præoccupat Ioannes Brodæus in Miſcellaneis. Homeri locus eſt, ad eum autem Euſtathius & Didymus

Homeri Interpres reprehenſus.

Lib. 6. c. 1.

Ἔσθιε νῦν, ὦ ξεῖνε, τά τε δμώεσσι πάρεστι
χοίρε᾽ ἀτὰρ βιάλους γε σύας μνηστῆρες ἔδουσιν
Comede nunc, o Hoſpes, quæ ſeruis adſunt
Porcina, at pingues porcos proci comedunt.

Antiphanes in Cyclope, cibos lautos enumerans.

ὗς οὐτομίας, δέλφαξ, δασύπους, ἔριφοι

Sus non ſectus, Porcellus, Lepus, Hædi. E

Leonides vetus poeta in Anthologia lib. 2. cap. 47.

Μὴ πάλι μοι μετὰ δόρπον, ὅτ᾽ οὐκ ἔτι γαστέρα πείθω
οὔθατα, καὶ χοίρων ἄρτι τίθει τεμάχη.
Ne rurſus mihi poſt cænam, vbi non amplius ventri obtempero,
Sumina, & porcorum mox appone fruſta.

Lib. 1. Aenei.

Et *Suillæ* præſtantiam in Didus magnificentia explicãda, Virgilius exhibet, ſiue Africani eam in pretio habebant, ſiue ad Romanæ conſuetudinis vmbram reſpexit. ſic enim

Nec minus interea ſocijs ad littora mittit
Viginti tauros, magnorum horrentia centum
Terga Suum: pingues centum cum matribus agnos,
Munera, lætitiamq; Dei.

Lib. 7. epigr. 53.

Martialis ex Porcorum progenie videri poteſt, adeo porcinam in omnibus cænis extollit, quædam loca adſcribam. F

Non porcus, non cortis oues, non oua ſuperſunt.

Lib. 8. epigr. 21.

Et alibi videtur vili loco eam habere, certe longe Aprugno poſtponit

Iunitas ad Aprum, ponis mihi, Gallice, porcum,
Hybrida ſum, ſi das, Gallice verba mihi.

Sat. 1.

A. Perſius exprimens ruſticam opulentiam, ſic ait.

Et focus, & porci, & fumoſa palilia fæno.

In Saturnalibus.
Lib. 4. in fin.

Denique ſolemnitas Saturnalium, non alio pæne cibo, certe non lautiori, tranſigebatur, notant viri docti, Iuſtus Lipſius in Saturnalibus, Scaliger ſenior. Multa habes in Antiquitatibus noſtris Romanis. Martialis multorum inſtar.

Iſte tibi faciet bona Saturnalia porcus,
Inter ſpumantes Ilice paſtus Apros.

Porcus Hortulanus.
Lib. 17. c. 38.
Lib. 4. princ.

Nec tantum varijs condimentis imitabantur ferinas carnes, ſed integros *Sues* apponebãt, Turdis & Ficedulis, aliarumque minutarum auium, ſed lautarum carnibus, ſaginæ modo, fartos, dictuſque inde Apicio & Platinę *Hortulanus Porcus* notat vir omniſcius Vlyſſes Aldrouandus tom. 2. Ornithologia. G deſcribit in Nuptiali Darani Macedonis apparatu Hippolochus hunc Porcum, & ex eo Athenęus in Dipnoſophiſtis. ἔπειτ᾽ εἰσφέρεται πλοῦτος ἀντὶ δείπνου, πίναξ ἀργυροῦς ἐπίπαχος οὐκ ὀλίγον περίχρυσος, ὅσος ὥς τε δέξασθαι μέγεθος χοίρου τινὸς ὀπτοῦ, καὶ σφόδρα μεγάλου, ὃς ὕπτιος ἐπέκειτο, τὴν γαστέρα δεινὺς, ἀνωπλύρη οὖσαν πολλῶν ἀγαθῶν, ἦσαν γὰρ ἐν αὐτῷ συνωπτημένοι κίχλαι, καὶ μῆτραι, καὶ συκαλλίδων πλῆθος ἄπειρων, καὶ ὠῶν ἐπικεχυμέναι κελίθοι, καὶ ὄστρεα, καὶ κτένες, καὶ ἑκάστῳ πεπυρωμένος αὐτοῖς πίναξιν ἐδόθη. *allatus deinde eſt cænæ loco opulentia, argẽteus diſcus, non parum craſſus, circumauratus, tam amplus, vt Suem aſſum valde magnum contineret, incorenon refertam, cubantem ſupino corpore, aluum ſurſum conuerſam oſtendentem, & eam lautitijs omnibus refertam, aſſinamq; ſimul inerant turdi, vuluæ, innumeræ ficedulæ, vitelli ouorum affuſi, oſtrea, pectines, datus ille porcus adhuc igne calens conniuarum ſingulis, vna cum ipſo diſco.*

Fartus alijs edulijs, & lautitijs.
Porcus Troianus.
Lib. 3. c. 7.

Suffarcire igitur Suem cicurem moris erat alijs delicatioribus cupedijs, vnde & *Porci Troiani* nomen inſanienti luxuria inductũ, vt notant Paræmiographi, & Cincius autor eſt apud Aurelium Macrobium in Saturnalibus. *Ipſa vero edulium genera quam dictu turpia? nam Cincius, in ſuaſione legis Fannię, obijcit ſæculo ſuo, quod* H *Porcum Troianum menſis inferant, quem illi ideo ſic vocabant, quaſi alijs incluſis animalibus grauidum, vt ille Troianus equus grauidus armatis fuit.* Sed ſuperat luxum omnem Athenæi locus, cuius latina Dalechampij verſione ero contentus.

Lib. 9. pagi. 376.
Vna pars elixa, altera aſſa.

Cum deinde allatus nobis fuiſſet Porcus, cuius dimidium aſſatum magna induſtria arefecerant, dimidium vero alterum elixum aqua, ideoque molliuſculum, tanquam liquauerant: cunctis coci ſapientiam admiratione proſecutis, ob artis ſuæ peritiam gloriosus ille, ac de ſe magnifice ſentiens, quin veſtrum nemo, inquit, oſtendere poſſit, qua parte iugulatus eſt, aut qua venter impletus omnifariam lautitijs; nam & Turdis farctus eſt, & alijs auiculis, & portionibus quibuſdam abdominis porcarum, & vuluæ conciſis particulis, & ouorum vitellis, & Gallinis, quarum venter plenus eſt, tum vuluæ fruſtis, tum lautis bucceis, & lucanicis confectis ex carnibus minutim tritis, ac cum pipere ſubactis. Ita ergo farciebatur Porcus, vt qua parte illa tum fuiſſet farctum agnoſci vix poſſet, aut qua parte occiſus, vnde Coqui, ibidem loci, ad conniuas verba. ὑμεῖς οὖν ἐπιδείξατε, πῶς τε ὁ χοῖρος ἐσφάγη, καὶ πῶς ἐξ ἡμισείας μὲν ἐστὶν ὀπτὸς ἑφθὸς δὲ κατὰ θάτερα. *Vos itaque porcus quomodo iugulatus eſt indicate, atque etiam quomodo altera ex parte elixus eſt, aſſus altera.*

Lib. 9. c. 5.

Viri docti eſt obſeruatio, nec prætereunda, animaduerſionibus in Athenæum. *Elegans fuit illius Coqui artificium, qui Dipnoſophiſtarum menſæ Porcellum intulit ab altera parte* ὀπταλέον, καὶ κραμβαλέον *aſſatum, & probe toſtum, ab altera vero* ὡς ἂν ἐξ ὕδατος ἑψυμένον τακερῶς, *iurulentum,* A *tum, vt pote in aqua coctum, tot hiſce verbis nihil aliud ſignificatur, niſi quod vno vocabulo paulo poſt dicitur* ἑφθὸν. *Accedebat aliud ſubtile commentum, quod erat* ἄσφακτος *hic Porcellus, vt loquitur Coquus, neque vllum exhibebat veſtigium letalis ſui vulneris, aut vllius apertionis, cum tamen non ſolum exenteratus, verum etiam impenſa multa farctus & oppletus eſſet, quod ad farturam attinet, ſimilem habes locum libri quarti initio, ſed ſine vlla ſubtilitate: de iſto autem fuſe paulo poſt idem qui parauerat coquus, lege* ὑπογάστριων τε μέρη χοιρείων, *ſic melius libri: non* χοῖρον, *fartum ventris ex partibus porcinæ;* non vero *Porcorum.*

ἑφθόυ quid?

Athenæ' correctus.

Sciendum non omnes *Sues* in conuiuiis expetitos, ſed *Porcellos* tantum, ſeniores enim ad fæturam cuſtodiebant, & ab eſu illarum abſtinebant, *Porcellis* tantum veſci ſoliti. Flauins Vopiſcus ex Epiſtola Valeriani. *Panes militares mundos ſedecim, panes militares Caſtrenſes quadraginta, vini menſalis ſextarios quadraginta, porcellum dimidium, gallinaceos duos.* Et in eadem hiſtoria ad finem. *vehementiſſime autem delectatus eſt Phagone, qui vſque eo multum comedit, vt vno die ante menſem eius aprum integrum, centum panes, veruecem & porcellum comederet* Latinis *Porculus*, vt in textu Suetonii in vita Neronis cap. 33. *recoctum ſæpius porculo obiecit.* in aliis eſt *porcello obiecit*, B ſed parum intereſt, hinc *porculatio porculorum educatio, & porculator, porculorum cuſtos* apud rei ruſticæ ſcriptores non ſemel, & infra dicam. & *porcellus* vox vſitatiſſima: ſed & *Nefreus*, vt definiuit ad librum octauum Aeneidos Seruius, *quilibet infans, cui non ſunt dentes*, ſed lata nimis ea ſignificatio, propius noſtro inſtituto Varro in re Ruſtica. *Cum porci depulſi ſunt a mamma, Delici a quibuſdam appellantur, neque iam lactentes dicuntur. qui a partu decimo die habentur puri, ab eo appellantur ab antiquis ſacres, quod tum ad ſacrificium idonei dicuntur primum, itaque apud Plautum in Mænechmis, cum inſanum quem putat, vt pietur in oppido Epidamno, interrogat, quanti hic porci ſũt ſacres? ſi fundus, miniſtrat, dari ſolent vinacea, ac ſcopi ex vuis. amiſſo nomine lactentis dicuntur nefrendes, ab eo, quod nondum fabam frendere poſſunt, ideſt frangere.* Iſidorus Hiſpalenſis. *frena dicta ſunt, quod equos fremere cogant, vel hoc equi frendant, ideſt imprimant dentibus & obmordeant, vnde & nefrendes dicti adhuc lactentes porculi, quod nondum aliquid frendant, ideſt comminuant dẽtibus.* Duplex ergo ſubrumi Porcelli apud veteres repræſentatur vſus, vel enim adhibebatur ſacrificiis, vt infra fuſe aperiam. vel in conuiuiorum delitiis habebatur, quod iſta loca indicant. Cælius Apicius *Porcellum lacte paſtum* mirifice extollit, & gulæ helluonum commendat, variaque eius condi- C menta præſcribit, quæ videantur. Martialis de inſigni nepote.

In Aurelia no.

Porculus.

Porcellus.

Suetonius tẽtatus.

Porculatio.

Porculator.

Nefreus.

Lib 2. c. 4.

Delicus.

Lacteus.

Sacres.

lib. 20. c. 16.

Illic coronam pinguibus grauem Turdis,
Leporemq́; læſum Gallici canis dente,
Nondumq́; victam lacteum faba porcum.

lib. 8. rei Culinar. cap. 7.

Lib. 3. epigr. 48.

Lacteum ibi vocat *Porcum* pro *nefrende*, qui tamen reuera *lactens* ab aliis. Lemma quadrageſimum eiuſdem poetæ in Xeniis, eſt, *Porcellus lactens*, pro quo in editionibus Aldi, & aliis *lacteus* male ſcribitur, & errorem illum Domitius Calderinus ſecutus.

Martialis correctus.

Lacte mero paſtum pigræ mihi matris alumnum
Ponat, & Aetolo de Sue diues edat.

Calderini error.

Eadem res δέλφαξ Græcis, non minore luxu apud illos fuiſſe cenſenda eſt, illi enim δέλφακες, & δελφάκια pro *altili porcello* vſurpant. verba Athenæi in Dipnoſophiſtis, hæc ſunt. Δελφάκων τε σιτευτῶν ὀφλυακογράφος Σώπατρος ἐν Βακχίδος γάμῳ οὕτος

ἔπου κλίβανος ἦν πολυδέλφαξ σιτευτὸς ἔτρυζε

Δελφάκια δὲ Αἰσχίνης εἴρηκεν ἐν Ἀλκιβιάδῃ οὕτως, ὥσπερ αἱ καπηλίδες τὰ δελφάκια τρέφουσιν. D Ἀντιφάνης δ' ἐν φυσιογνωμονικῷ.

καὶ γὰρ ἐκεῖναι τὰ δελφάκια πρὸς βίαν χορτάζουσιν.

καὶ ἐν Προτρεπτικῷ.

ἀντὶ δελφακίων τρέφεσθαι.

δέλφαξ.

δελφακια.

Lib. 14. pag. 656.

Altilium porcellorum ſic meminit Sopater nugarum & ridiculorum ſcriptor in Nuptijs Bacchidis.

Sicubi furnus erat, ſtridebat multum Porcellus altilis.

Porcelli altiles.

Exiguos porcellos Aeſchines ſic dixit in Alcibiade veluti cauponaria mulieres altiles porcellos nutriunt. Antiphanes in Phyſiognomico.

Nam per vim illæ altiles porcos ſaturant.

Idem in Exhortatorio.

Altilium porcellorum loco nutriti.

Plato in Poeta extulit genere maſculino. dum dixit δέλφακα δεραιότατον *altilem porcellum ceruicis maxime prolixæ*, vnde Varro ſua hauſit, *tum vtique ſint ceruicis amplæ.* Sophocles in Iniuria, quæ fabula intercidit.

ἐσθίειν ἐθέλω τὸν δέλφακα.

Sophoclis fabula vna perijt.

Comedere nolo Porcellum altilem.

Et Cratinus in Vlyſſibus δέλφακας μεγάλους *Porcellos altiles magnos* vſurpauit. frequentior tamen Antiquorum vſus fæminino genere habet eandem vocem, vt Nicochares dixit χύουσαν δέλφακα *prægnantem porcellam altilem*. Eubolus in Aureo genere.

οὐκ ἀλεύθιον δέλφακα ὀδόυ θ' εἰσία καὶ μάλα καλήν.

Non contemne adam porcellam ſed pulchram in conuiuio exhibuit.

Plato Comicus in Io.

Πρόσφερε δεῦρα δὴ τὴν κεφαλὴν τῆς δέλφακος.

Huc adfer caput iugulatæ porcellæ.

Theopompus in Penelope.

καὶ τὴν ἱερὰν ἡμῖν σφάττουσι δέλφακα.

Sacram vobis mactans porcellam altilem.

lib.3.c.16.
Epicharmus
Porcelli aſſi.

Differentiam hanc grammaticalem animaduertit vir doctus in Atheneum. Et erat Epicharmi vetuſtiſſimi ſcriptoris, fabula δέλφαξ, quam laudant Euſtathius, Iulius Pollux, & Athenæus. Porcellos iſtos aſſos apponebant, non elixos, vnde apparet celebrem eorum heroico ſæculo fuiſſe vſũ, quo quidem, vt ex Scholiaſtis Homeri liquet, carnes omnes aſſabantur. Epicrates antiquus Comicus in Mercatore ſic eius meminit.

ὀυ κήλις ἔνθα δελφακῶν ἐγὼ κρέα
κάλλιστ' ὄπωπα πυρὸς ἀκμαῖς ἠνθισμένα.
Huc ego profecto diuerſatus, Porcellorum carnem
Ignis vi aſpexi, efflore ſcentem pulcherrime.

Alexis in Improba.

τριοβολοκρέισκον, ἀστεῖον, πάνυ
ὕειον, ὀπτὸν, καὶ θερμὸν, εὐχυλώτερον
ὅταν ᾖ προσφέρον.
Tribus emptam obolis carnem, elegantem,
Suillam, aſſam, calentem, ſapientem iucundius
Cum apponet.

Aſſiorũ mos.

Albi Porcelli delicatiores.

Ptolemæus rex Aegypti libro nono ſuorum Commentariorum narrat de Aſſij conſuetudine, vbi iuuenes χοῖρον ὕιον *iuuenem porcum* adducere hoſpitibus in more habent, duos cubitos & ſemiſſem altum, cui par eſſet corporis longitudo, coloris niuei, narrabantque loci incolæ, Eumenem Regem tales ab ijs magno ſtudio mercari ſolere, vel drachmarum quatuor millibus vnum. Magnum ſane pretium tam vulgaris pecoris, itaque albos hoſce nefrendes eodem, quo coquebantur, inſtrumento, ad menſam ferebant. teſtis eſt Aeſchylus.

Cribanus, teſtus, coci inſtrumẽtum.

ἐγὼ δὲ χοῖρον καὶ μάλ' εὐθηλούμενον
τὸν δ' ἐν νοθοῦντι κριβάνῳ θύσω, τί γὰρ
ὄψον γένοιτ' ἂν ἀνδρὶ τοῦ δὲ βέλτιον;
Ego porcum opimum valde lactatu
In teſtu calente ponam, quod enim
Præſtantius hoc fuerit hominibus obſonium?

Idem autor rurſus.

λευκὸς, τί δ' οὐχὶ καὶ καλῶς ἠφευμένος
χοῖρος, ἕψου, μὴ δὲ λυπηθεὶς πυρί.
Albus porcus? quidni? iam pulcher & grandiuſculus eſt,
Aſſa, igne tam leni, vt te non offendat.

Denique Ariſtophanes Conuiualem hunc δέλφακα in Acharnenſibus deſcribit. Act.3.Sc.3.

Cauda rubra, & magna probata

νέα γάρ ἐστιν, ἀλλὰ δελφακουμένα
ἕξει μεγάλην τε καὶ πωχεῖαν κ' ἠρυθράν
Ἀλλ' αἴτράφεν λῇς ἁ δέ τοι χοῖρος καλά.
Iuuencula eſt, ſed cum in porcam creuerit.
Caudam habebit rubram, magnam & craſſam,
Educare ſi placet, porca futura eſt ſpecioſa.

Tantum gulæ veteribus ſtudium, vt cum omnes animantes, atque adeo omnes pæne naturæ fætus abligurirent & conſumerent, mirum tamen delectum obſeruabant, & notis quibuſdam animalia profundæ ingluuiei ab ortu ipſo deſtinarent, & Græcorum inſolentia in hoc longe Romanos eſt prætergreſſa. & de Medica Suillæ ratione, late infra tractabitur.

A

EDVLIA VARIA ex Suilla.

SIC ſe habet Porcus ipſe in Romanorum conuiuiis,at nunc ſigillatim varios eius vſus,variaque ſingularum partium nomina,formas,figuraſq; excutio. Ante omnia frequens *Suminis* vſus, *ſuminatam* enim *Suem* cum *lactente* coniungit Aelius Lãpridius,quod illi hæc delitiarum ratione proxima ſit.verba ſunt.*cum vilitatem populus Romanus ab eo peteret, interrogauit per Curionem,quam ſpeciem caram putarent,illi continuo exclamauerunt,carnem bubulam,atq́; porcinam,tunc ille non quidem vilitatē propoſuit,ſed iuſſit ne quis ſuminatam occideret,ne quis lactantem,ne quis vaccam,ne quis Damalionē, tantumq́; intra biennium,vel prope annum Porcinæ carnis fuit & bubulæ,vt cum fuiſſet octominutalis libra,ad duos,vnumq́; vtriuſq́; carnis libra redigeretur.* Mira edicti grauitas ab octo minutis nũmis ad duos Porcinæ libram redegiſſe.locus videtur mutilus,itaq; ſupplendus,*ne quis Suem ſeminatam.* Eſt enim *ſuminata ſus*,uel ſaginata,ut uiris doctis placuit,uel quæ recens a partu ubera lacte diſtenta habet.nam *pinguiorem* interdum *partem* in uentre femellarum quadrupedum *ſumen*, in maſculorum uteris *abdomen* uocamus,& licet *ſumen*,quaſi *ſugimen* a Suibus uidelicet dixerint, tamen ſæpe pro quolibet ubere uſurpatum reperiemus. Lucilius Satyrarum lib.4.

Sumen.
In Alexandro Seuero.
B
Pretiũ porcinę mire minutum.
Lampridius correctus.
Suminata Sus.
Abdomen.
Sugimen.

Quod ſi nulla poteſt mulier tam corpore duro
Eſſe,tamen tenero moueat ſuccuſſa lacerto
Et manus vberior lactanti in ſumine ſidat.

Definit C.Plinius ad Palatum nepotum.*Sumen Suis vno die poſt partum occiſæ ſi modo fœtus non hauſerit*,locum ſupple,*ſi modo fœtus lac non hauſerit*. Petronius in cæna illa Trimalcionis lautiſſima. *Procurrerunt,ſuperioremque repoſitorij partem abſtulerunt,quo facto videmus infra,ſcilicet in altero ferculo altilia,& ſumina,leporemque in medio.* Poetæ præſertim ſumen extulerunt. Ariſtophanes in Tageniſtis,de ijs ſcilicet,qui in ſartagine frigunt,lautitias,ut apparet, culinares ea fabula,quæ interijt,perſtrinxerat.

lib. 11. c. 37.
Plinij locus ſuppletus.
Tageniſtæ fabula Ariſtophanis ꝑijt.
C

τῆς δέλφακος ὀπωρίνης ἠτριαῖον.
Porcę autumnalis ſumen.

Antidotus in Querula ὑπογάστριον,*quod ſub ventre ſit*,pro *ſumine* dixit apud Athenæum li. 14. C.Lucilius lib. 16.Satyrar.

ὑπογάστριον

Fingere pręterea afferri,quod quiſque volebat,
Illum Sumina ducebant, atque Altilium laux,
Hunc pontes Tiberinos duo inter captus Catillo.

Sunt qui *ſpectile* dictum contendant,aut uerius *Spetile*. Feſtus Pompeius. *Spetile vocatur,quod eſt infra vmbilicum Suis,carnis,proprij cuiuſdam habitus exos,qua etiam antiqui per ſe vtebantur. Plautus enumerandis vilibus obſonijs in Carbonaria ſic ait.*

Spectile, aut Spetile.

Peto pernam,ſumen,ſueres,ſpetile,callum,glandia,

Vile Feſtus *ſumen obſonium* uocat,haudquaquam,ut uidetur,recte,quando inter primarias cupedias ſemper id fuerit,uel ipſo Plauto teſte.in Pſeudolo.

Feſtus notatus.
D
Act. 1. Sc. 3 V. 33.

Nam mihi hodie natalis dies eſt,decet eum omnes concelebrare.
Pernam,callum,glandium,ſumen,facito in aqua iaceant,ſatis audiu?
Magnifice enim volo ſummos viros accipere.

Et in Cuculione Act.2. Sc.3. V.44.

Pernam,abdomen,ſumen,ſuis glandium.ain tu omnia hæc?
In carnario fortaſſe dicis.

Idem in Captiuis.Act.4.Sc.3.

Quanta pernis peſtis veniet,quanta labes larido?
Quanta ſumini abſumedo,quanta callo calamitas.

Alii poetæ.A.Perſius Sat.1.

——— *calidum ſcis ponere ſumen.*

Omitto Plutarchi autoritatem apud Cælium Rhodiginum,& Apicium,qui ex profeſſo Suminum præparationem, & condituram præſcribit. Martialis libro ſecundo epigramm. trigeſimoſeptimo.

lib.9.c.12.
lib.7.c.2.

Quicquid ponitur, hinc & inde verris,
Mammas ſuminis, imbricemq́; Porci.

Et magis ad palatum helluonum lib. 13. epigr. 44.

Eſſe putes nondum Sumen, ſic vbere largo
Effluit, & viuo lacte papilla tumet.

Abdomen.
lib. 11. c. 37.
Sat. 2. v. 86.
Sat. 4 v. 107
Petimen.

In maribus *abdomen* eſt illud idem, quod in ſcrofa *Sumen*. C. Plinius. *Antiqui abdomen vocabãt priuſquam calleret id, ſcientes, occidere non aſſueti.* Plautus ſupra laudatus. Iuuenalis tamen *abdomine Porcæ* dixit, & *Montanum pinguem ventrem vocauit abdomen.* Erat in luxu illo erudito quædam Porci pars, quam dixerunt *Petimen* nepotes. Feſtus Pompeius. *Petimina in humeris iumentorum vlcera & vulgus nominat, & Lucilius meminit, eo nomine autem & inter duos armos ſuis quod eſt, aut pectus, appellari ſolitum teſtatur Nonius in deſcriptione Suillæ.*

Petimine Porcino qui meruerat.

Callum.
Lib. 8. c. 51.

Sequitur *callus*, vel *callum* hoc eſt caro pinguior Suilla durata & mirum in modum denſata, vt videatur callum a natura obduxiſſe, Plautus & Plinius locis ſupra citatis. & alibi quidem Plinius. *Hinc neque alio ex animali numeroſior materia ganeę, quinquaginta pęne ſapores, cum cęteris ſinguli. Hinc Cenſoriarum legum paginę, interdictaque cęnis abdomina, glandia, teſticuli, vuluę, ſincipita verrina, vt tamen Publij Minorum poetę cęna, poſtquam ſeruitutem exuerat, nulla memoretur ſine abdomine, etiam vocabulo ſuminis ab eo impoſito, placuere autem & feri Sues, iam Catonis Cenſoris orationes Aprugnum exprobrant callum.* meminit Plautus Captiuis Act. 4. Sc. 3. ſed deprauato loco eſt medicina opus.

Plautus correctus.

Dij immortales, vt ego iam callos prætruncabo tergoribus.

Reſcribe leui opera ſic.

—— *callos prætruncabo tergoreos?*

Glandium.

Glandium quoque memorãt in lautioribus epulis ſummo pretio habitum, eſt enim pars in Sue calloſa circa iugulum, ſic dicta, quod glandis figuram & duritiem referat, Plautus aliquot locis meminit. Et Martialis infra citandus in voce Vulua. Captiuis. Act. 4. Sc. 4.

Eſuriens deturbauit totumcum carne carnarium.
Arripuit gladium, prætruncat tribus tergoribus glandium.

Et in Menæchm. Act. 1. Sc. 3. ad finem.

Iube igitur nobis tribus apud te prandium accurariet,
Atque aliquid ſcitamentorum de foro obſonarier,
Glandionicam, ſuillam.

Vulua.
lib. 11. c. 37.

lib. 25. c. 26.
lib. 9. pagina 375.
δελφύα.
ἀδελφοί.
lib. 3. c. 7.
ἐκβολὰς.
ἐκτόμις.

Nec *Vulua* non erat in delitiis, eam inſanientis & profundæ gulæ laſciuiam deſcribit Plinius. *Vulua eiecto*, aut exſecto, *partu melior, quã edito, eiectitia vocatur illa, hæc Porcaria, primiparę Suis optima, contra effœtis, a partu, præterquam eodem die Suis occiſæ liuida ac macra, nec nouellarum Suum, præterquam primipararum, probatur, potiuſq́; veterum, dum ne effętarum, nec biduo ante partũ, aut poſt partum. huius & ſumen optimum.* Cælius Rhodiginus non indocte quædam huc ſpectantia prodit. Epicharmus apud Athenæum in Dipnoſophiſtis. *etſi* δέλφαξ *ſit porcus, tamen ſic proprie Sues vocantur, quibus ſunt vteri,* δελφύας *enim vuluas nuncupant, vnde petitur* τῶν ἀδελφῶν *fratrum nomenclatura, & Interpretatio.* Vir doctus, ex Plutarcho, in Athenæum obſeruauit non valde *Vuluarum* eſum fuiſſe antiquum. Certe ſciti conuiuatores duo vuluarum genera probarũt, quarum iſta, vt dixi, ἐκβολὰς a Grȩcis, Eiectitia Latinis vocetur, illa ἐκτόμις, quæ & *Porcaria* dicta Plinio, eodem Athenæo teſte. Hanc vuluam eiectitiam Græci ſcriptores extulerunt. Hipparchus autor Aegyptiacæ Iliadis.

ἐν λοπάσιν μ᾽ ευφαίνει μήτρης καλὰ πρόσωπα
ἐκβολάδος, δέλφαχ᾽ ἐν κλιβάνῳ ἡδέα ὄζων.
In lancibus ne delectat vuluæ pulchrę facies,
Eiectitiæ, ac porcellus qui ſuauiter in clibano oleat.

Sopater in Hippolyto.

Α᾽λλ᾽ οἷα μήτρα καλλίκαρπος ἐκβολὰς
δίεφθα, λευκανθεῖσα, χοῖρουτε δέμας.
Sed veluti fœcunda eiectitia vulua
Elixa, dealbata, & Suis corpus.

Sopater correctus.

In ſecundo verſu male legebatur, nec vllo ſenſu probabili, ante meam correctionem.

—— τῦρουτε δέμας

A

—— Caſei corpus.

Idem rurſus in Phyſiologo.

μήτρας ὑείας οὐκ ἀφεψηθεὶς τόμος
Suillæ vuluæ non elixum fruſtum.

Archeſtratus vetus & ipſe Comicus, condimenta ei ac præparationem præſcribit. *Vt condiretur?*

γαστέρα καὶ μήτραν ἑφθὴν ὑὸς ἔν τε κυμίνῳ
ἔν τ᾽ ὄξει δριμεῖ, καὶ σιλφίῳ ἐμβεβαῶσαν.
Suis ventrem, elixæ porcæ vuluam, cum Cymino,
Cùm aceto acri, & ſilphio accedentem.

Aelius Lampridius corruptus eſt in hac voce, in Heliogabalo. *exhibuit ſumina Aprugna per decem dies tricena quotidie cum ſuis bulbis*, reſtituo, & lego. *tricena quotidie cum Suis Vuluis.* Error obuius, vt B. pro V. vſurpetur, quo nihil frequentius, non in libris modo, ſed & Inſcriptionibus ipſis. Lapis Caietæ apud Manutium & Gruterum. *Lampridius correctus. B. pro V. Pag. 541.*

B

D. M.
TI. FLAVIO. T. F. TALLIONI.
MIL. VRB. COHOR. XI. VRB.
STIP. XI.
Q. B. A. XXX.
FL. ELPIS. MAT. P.

Aliam Inſcriptionem vide in Commentario in Corippum. Erat ea integra, & hodie fragmenta reſtant in Ponte viæ ſalariæ. *Li. 3. num. 6.*

HIC. VBI. CVRBATI. DIRECTA.
EST. SEMITA. PONTIS.

Ita Cuiacio teſte, in Pandectis Florentinis fuit *Abita patrimonia*, pro *auita*, *Cluentius Habitus* pro *Auito*. L. Apuleius Apologia. *vt bono potui poculum prælabitur*, pro *prælauitur*, quod eſt *prælauatur*. Ouidio *genitalia naulia* ſunt *nablia*, Fruterius notat, & Politianus. Martialis pelle detracta apponi ſolere innuit. *Lib. 7. epigr. 19.*

C

Et Punicorum pauca grana malorum,
Et excauatæ pellis indecens vuluæ.

Et in Xenijs Epigram. 55.

Te fortaſſe magis capiet de virgine Porca.
Me materna graui de Sue vulua capit.

Q. Horat. lib. 1. Epiſt. 15.

Quicquid erat nactus prædæ maioris, vbi omne
Verterat in fumum, et cinerem, non, Hercule, miror,
Aiebat, ſi qui comedunt bona, cum ſit obæſo
Nil melius Turdo, nil vulua pulchrius ampla.

Folliculum & *Bulgam* veteres *vuluam*. Plinius loco ſupra proxime laudatus. *veſicæ iunctus vtriculus, vnde dictus vterus, quod alio nomine locos appellant, hoc in reliquis animalibus, vuluam.* Lucilius lib. 21. Satyrar. *Folliculus. Bulga. Locos.*

Ita vt quiſque noſtrum è bulga eſt matris in lucem editus.

D

De *larido* ſeu *lardo* paucis ago. definit Aurelius Macrobius in Saturnalib. *ſalitam carnem, quã laridum potamus, vt opinor, quaſi large aridam.* atque id quidem duplex, & pingue illud candidũq; ſuillum, quod vulgo audit lardum, ſed quælibet caro ſalita porcina, ac deinde arefacta rurſus. Nõ placet quod ait ineptè Iſidorus dum a laribus deriuat. *lardum dicitur eo quod in domo repoſitũ conſeruatur, nam antiqui domos lares dicebant. Taxea lardum eſt Gallice dictum, vnde dicit Afranius* *Lardum. Lib. 7. c. 12. Iſidorus reprehenſus li. 20. c. 2.*

In roſa Gallum ſaginatum pingui paſtum taxea.

Axungia ab vnctione vocata, Sebum a Sue dictum, quaſi Suebum, quod plus pinguedinis hoc animal habeat, ita ille tam bene vltima, quam male prima. fuit autem lardum cibus militaris, quod ex Diuo Gregorio Nazianzeno, in Athanaſio, Iacobus Cuiacius, probat reſcriptum Conſtantini Augusti & Iuliani Cæſaris. *repetita conſuetudo monſtrauit expeditionis tempore, buccellatum ac panem, vinum quoque atque acetum, ſed & lardum, carnem verueccinam etiam, milites noſtros ita ſolere percipere, in duobus diebus buccellatum, in tertio die panem, vno die vinum, altero die acetum, vno die lardum, biduo carnem veruecinam.* Vulcatius Gallicanus narrat Auidium Caſſium multæ fuiſſe ſeueritatis. Nam *præter lardum, & buccellatum, atque acetum, militem in expeditione portare prohibuit, & ſi aliud quippiam reperit, luxuriem non leui ſupplicio affecit.* Eſt epiſtola Valeriani ad Zoſimionem Syriæ procuratorem, cuius hæc ſunt apud Trebellium Pollionẽ. *Salariũ de noſtro pri-* *Taxea. Axungia. Sebum. Cibus militaris. L. 1. C. de erogat. mili. Annon. lib. 12. In Claudio.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

Coacti prouinciales ad lardum conferēdum.

L. 6. C. de Annon. & Trib. lib. 10.

Ad Sat. 11. V. 84.

uato ærario dabis annuos frumēti modios tria millia, hordei ſex millia, laridi libras duo millia. Hinc E intelligendum Edictum Conſtantini Principis L.4. C.de Erogatione militaris annonæ. *Præcipimus ſpecies annonarias vicinioribus limitibus a prouincialibus ad caſtra conferri:* quod etiam mandatum a Valentiniano & Valente Auguſtis, & confirmat Iulius Capitolinus in Gordianis. *nulla erat ciuitas limitanea potior, quæ totius anni in aceto, & frumento, & larido, atque hordeo, & paleis condita non haberet.* Vetus Scholiaſtes Iuuenalis. *Sicci terga Suis,* exponit *in crate pendens laridū.*

Qui meminit calidæ ſapiat quod vulua popinæ,
Sicci terga Suis, rara pendentia crate,
Moris erat quondam feſtis ſeruare diebus,
Et natalitium cognatis ponere lardum,
Accedente noua, ſi quam dabat hoſtia, carne.

Succidua.

Rara ergo eius commendatio, etiam ad conuiuia Natalitia. Appellatur *Succidua*, vt Ioannes Britannicus vir doctus obſeruat. M. Varro loco toties laudato. *& qui non audierit patres noſtros dicere ignauum & ſumptuoſum eſſe, qui ſucciduam in carnario ſuſpenderit potius ab lanario, quam ex domeſtico fundo? M. Cicero. Iam hortum ipſi agricolæ ſucciduam appellant.* quomodo autem condia- F tur, docet Palladius Taurus in Decembri. *Pernas etiam & lardum conficimus non ſolum menſe hoc, Decembri, ſed omnibus, quos hiemalis algor aſtringit.* M. Plautus Captiuis Act.4.Sc.2.

De Senectute.

Vt condiatur?

Cap. 6.

Laridum atque epulas foueri foculis ardentibus.

Et in Menæchmis Act. 1.Sc.3.

Glandionicam, Suillam, laridum.

Tenuiorū victus.

Horat. lib. 2. Satyr. 6, tenuiorum victum & obuium, maximeque parabilem videtur facere.

O quando faba Pythagoræ cognata, ſimulq́;
Vncta ſatis pingui ponentur oluſcula lardo?

Et ibidem loci aliquot interiectis.

Aridum & ore ferens acinum, ſemeſaq́; lardi
Fruſta dedit.

Locus Martialis corruptus, in quo vilia edulia enumerantur lib. 5. epigr. 79. G

Martialis correctus.

Non deerunt tibi ſeſſiles propinqui. Errant alij.
Viles Cappadocæ, graueſq́; porri,
Diuiſis Cybium latebit ouis
Ponetur digitis tenendus vnctis, male *vſtis,*
Nigra collicupus virens patella,
Algentem modo qui reliquit hortum,
Et pultem niueam premens botellus,
Et pallens faba cum rubente lardo.

Carnarium.

A *lardi* conſeruatione frugi illi & modeſti Romani, paucis contenti, nondum luxuria nata, *carnarium* vocare ſolebant, locum *Suillæ* reponendæ, quia tum rarę carnes, niſi porcinæ, atque illæ a fundo, vt loquitur Varro ſupra laudatus, non a lanario. C.Lucilius.

Sed quid Mutino, ſubiectoq́; hic opus ſigno?
Vt lurcaretur lardum, & carnaria furtim H
Patrum conficeret.

Perna.

Lib. 4. ling. Lat.

Aſſum.

Elixum.

Iurulētum.

Succidua.

Tergus.

Perna.

Offula.

Inſicia.

Proſectum.

Lucanica.

Faliſcum.

Fundulum.

τυφλὸν ἔντερον.

Farcimina.

Hila.

M. Varro in Manio.

—— *Hæc aduentribus accedunt cellæ,*
Claues, clauſtra, carnaria, dolia.

Lardo affinis *Perna*, nam eodem modo ſalitur, vt ex Aemiliano Palladio ſupra didicimus. M. Varro. *Hinc ad pecudis carnem peruentum eſt, Suilla ſic ab illis generibus cognominata, hinc primo Aſsām, ſecundo elixam, tertio è iure vtique cæpiſſe natura docet, dictum aſſum, quod ab igne aſſueſcit, Vuidum eſt, quod humidum, & ideo vbi id non eſt, ſuccus abeſt, & ideo ſudando aſſum diſtillat calore, vt crudum nimium habet humoris, ſic excoctum, parum habet ſucci. Elixum eſt è liquore aquæ deductum, & ex iure, quod iucundum magis conditione eſt. Succidua a Suibus concidendis, nam id pecus primum occidere cæperunt domini. & vt ſeruarent, ſalire. Tergus Suis ab eo eſt, quod tegitur. Perna a pede Suis, a nomine eius. Offula dicta, vt offa minima in Sue. Inſicia ab eo quod inſecta caro, vt in carmine Saliorum eſt, quod in extis dicitur proſectum, Murtatum a Myrto, quod eo largefarium inteſtinum craſſum. Lucanicam dicunt, quod milites a Lucanis didicerunt, qui & Falerijs Faliſcum ventrem. Fundulum a fundo, quod non vt reliquæ partes, ſed ex vna parte ſola apertum, ab hoc Græco puto τυφλὸν ἔντερον appellaſſe (cæcum inteſtinum) ab eadem fartura farcimina in exteis appellata, a quo quod in eo tenuiſſimum inteſtinum fartum; Hila, ab Hilo dicta, id eſt minimo, quod ait Ennius, neque diſper.*

A *diſperdefacit hilum, quod in hoc farcimine ſummum quidam eminet, ab eo quod vt in capite apex, A-*
pexabo dicta, tertium fartum eſt longabo, quod longius, quam duo Hila. Agumentum, quod ex immo-
lata hoſtia deſectum, in iecore imponendo agendei cauſa. Magnentum a Magis, quod ad religionẽ ma-
gis pertinet. Iſta quidem Varro nomina diuerſa Suillæ attulit, licet ſcriptura multis in locis depra
uata, & hæc omnia, maxima ex parte ad ſacrificia pertinent: Et variam quidem ſcripturam viri do
cti obſeruarunt, & prima verba legunt, *Suilla ſic a ſuillis generibus.* de Iurulento obſeruãdum eſt,
tertium quoddam parandæ Suillæ genus, quod neque aſſabatur, neque elixabatur, ſed cum iure
ſuo in patina menſæ inferebatur, quod Itali *Stuffam* vocant Iſidorus Hiſpalenſis. *Ius coquinæ ma-*
giſtri a iure nuncupauetunt, quia ea lex condimenti eius. corrigendum videtur. *Ius coquinæ Magiri*
a iure nuncupauerunt, hoc condimenti genus apud nullum melius, quam Plautum expreſſum le-
gere me memini, qui ſic in Aſinaria. Act. 1. Sc. 3.

Apexabo.
Longabo.
Agumẽtum.
Magnẽtum.
Variæ lectiones in Varronis textu.
Ius.
Lib. 20. c. 2.
Iſidorus correctus.

Is habet ſuccum, is ſuauitatem, eum
Quouis pacto condias,
Vel patinarium, vel aſſum.

B Non tantum ergo carnes Suillæ, in iure ſic coquebantur, ſed quorumlibet quadrupedum car-
nes, atque adeo etiam piſces ipſi, ſed ad locum Varronis redeo, ſequitur poſtea, *& vt ſeruarent ſa*
lire, ita vulgata lectio, ſed meliores Codices præferunt *ſalere*, atque ita legit Diomedes Gramma
ticus lib. 1. cap. 4. deinde eſt ſcriptum. *Tergus Suis, ab eo, quod eo tegitur*, legendum omnino *Tegus*
ſuis: ita enim & ratio nominis, & verſus Trochaici apud Plautum menſura ſuadent, ſic enim ille
in Captiuis.

Salere.
Tegus.

— *Callos detruncabo tegoribus.*

Et in octonario eadem fabula.

Prætruncauit tribus tegoribus glandia.

Quod deinde ſubditur, *Perna a pede Suis*, longe aliter concipit Scaliger, *Perna a pede, Sueres a*
nomine eiuſdem, veteres enim *Sueres* pro *Sues*, & *Boueres*, pro *boues* vſurpabant. Turnebus vero in
Aduerſarijs. *Perna a pede, Sueris a nomine eius*, veteres quippe *Suera* pro *Suilla* efferebant. Mox
in Varrone, *offula dicta, vt offa minima in Sue, refingendum offula, ab offa minimæ Sueræ.* De aliis in
C fra dicam fuſius, contentus hic admonuiſſe, *Apexabo, longauo, augmentum, Magnentum* dictiones
eſſe Hetruſcas, vt Arnobius lib. 7. nos docet, & ego fuſius ſum executus in Hetruria mea Regali, v-
bi de lingua Thuſcorum antiqua, nec ea hic repeto. Ad Pernas relictas regredior. quarum ſalſurã
habe ex Catonis re ruſtica *caro carnem non tangat, poſt diem duodecimum eximantur, ſal deterga-*
tur, in vento per biduum, ſuſpendantur, ſpongia detergantur, oleo vngantur, biduo in fumo figantur,
oleo & aceto permixtis perungantur, in carnario ſuſpendantur, ſic nec tineæ, nec vermes nocebunt. De
tempore ſalſuræ idoneo, dubium non eſt, quin quolibet tempore frigido, ſal melius inhæreat, Pal-
ladius ſupra Decembrem præfiniuit, at in Februario Idem. *hoc tempore lardi, Echini ſalſi, raporum*
condiendorum, & Pernarũ iuſta confectio eſt. Meminit Athenæus omniſcius. At quæ optimæ? è Gal-
lia laudatiſſimas reperio, autore Varrone in re ruſtica. *E queis ſucciduas & optimas Gallia facere*
conſueuit, optimarum ſignum, quod etiam nunc quotannis è Gallia apportantur pernæ Romam Toma-
cinæ, & Taniacæ, & Petaſiones ſed quænam illa Gallia? Togata ſcilicet, quæ & Longobardia ho-
die dicta. docet Strabo infra laudandus, vbi de loco Suum agetur. Athenæus adſtipulatur, cuius
hæc verba ſunt ex verſione Iacobi Dalechampij, quæ probiſſima eſt. *quoniam vero Petaſonis, quam*
Pernam vocant, portio cuique data eſt, agedum, ſermonem de illa nunc habeamus. & an quiſquam id
D *nomen vſurpauerit, perſcrutemur, optimæ quidem Pernæ ex Gallia, quibus tamen nec cedunt aduectæ*
ex Aſiatica Cibyra, nec Lyciæ. mox ex Strabone lib. 3. *Cerretanos*, maximam Hiſpaniæ gentem,
prope Pampilonem, *excellentes Pernas* conficere aſſerit. Inter hodiernas Pernas prima gloria *Ita*
licis, ſecunda *Moguntinis*, nec inſuauis *Britannicæ*, & delicatiſſimæ *Rutenicæ*. Sed quibus maxime
conuiuiis adhiberentur, diſquirendum. Vetus Comicus Ameipſias præcipuos vſus facere videtur
in Solemnibus Sacrorum cænis, ita enim *κόννῳ barba.*

Lib. 14. c. 1.
Suera.
Voces Hetruſcæ.
Lib. 1. c. 20.
Salſura.
Cap. 162.
Quo tempore
Cap. 16.
Li. 2. pag. 57
Lib. 2. c. 4.
Gallia Togata.
Lib. 4. pagin. 657.
Aſiaticæ.
Lyciæ.
Cerretanæ.
Italicæ.
Mogũtinæ.
Britannicæ.
Rutenicæ.
In Epulis ſacris.
In funebri conuiuio.

δίδοται μάλισθ' ἱερωσύνα
κωλῆ, τὸ πλευρὸν, ἡ μίκραιρ' ἀριστερά.
In ſacrorum epulis perna maxime datur,
Latus, & dimidiati pars, ſiniſtra capitis.

Et liquet ſuſpicari adhibitam Nouendiali cænæ, ſeu ſilicernio, quod ad rogum tenuioris for-
tunæ hominibus dabatur, vt lib. 5. Antiquitatum Romanorum expeditum a me. firmat Euripi-
des in Scirone

Sciron fabula Euripidis interijt.

οὐδὲ κωλῆνες νεκρῶν.
Nec mortuorum Pernæ.

Græci

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

κωλῆ.

Gręci ſane tum κωλῆν, τῦ κωλῆνα pro perna frequenter vſurpaſsę viſi ſunt. Eupolis in Antolytó E

Σκέλη δὲ καὶ κωλῆνες εὐθὺ τοῦ ὄρθου.

Crura & petaſones ſtatim diluculo.

Ariſtophanes in Secundo Pluto, quæ fabula interijt.

οἴμοι δὲ καὶ κωλῆνες, ἣν ἐγὼ κατήσθιον.

Hei mihi; qualis fuit perna, quam comedi.

Idem poeta in Conuiuatoribus.

καὶ δελφακίων ἁπαλῶν κωλαῖ, καὶ χναυματία
πτερόεντα.

Porcellorum tenellorum petaſones, & cupedię
Alatę.

Marſæ.

Marſas Pernas memorat A. Perſius Satyr. 3. V. 74.

Pernæ Marſi monimenta clientis.

Quanto pretio Romæ fuerit, hæc autorum loca oſtendunt, Horat. lib. 2. Satyr. 2. alluſit ad Etymologiam.

—— Preter olus fumoſę cum pede pernę.

M. Martialis lib. 10. epigr. 48.

—— cœniſque tribus iam cęna ſuperſtes.

Plautus Captiuis Act. 4. Sc. 2.

—— Pernam, atque ophthalmium.

Et in Menæchmis Act. 1. Sc. 3. in fine.

—— Aliquid ſcitamentorum de foro obſonarier
Glandonicam, ſuillam, laridum, peronidem, aut
Sinciput.

In Pſeudolo Act. 1. Sc. 2.

Pernam, callum, glandium, ſumen.

In Sticho Act. 2. Sc. 3.

Alij piſces depurgate, quos piſcator attulit,
Pernam & glandium deficite.

Pentaſonis pars perna. Lib. 16. c. 16. Lib. 14. pag. 657. Lib. 7. c. 9. Lib. 6.

Eſt *perna pars Petaſonis*, vt viri eruditi adnotarunt Philippus Paræus, Matthæus Raderus, & vtroque prior Adrianus Turnebus in Aduerſariis. Athenæus adſtipulatur πετασῶνος μέρος, ἣν πέρναν καλοῦσι. *Petaſonis pars, quam pernam vocant.* vtriuſque, tanquam diuerſorum præparationem petere licet ex Cęlio Apicio in re Culinaria, & B. Platina eodem opere. uideri poſſet *Petaſo & perna* etiam diſtingui ex uerbis Varronis, ſupra laudatis. Martialis ſæpe lib. 3. epigr. 77.

Et pulpam dubio de petaſone vores.

Fuit ergo petaſo recens in delitiis, dum ſucco abundabat, ubi uero ſucco uento exhauſto uetulus erat, quod nos *rancidum* appellamus, & ingratus menſis, nec ullius pretii reputabatur, ſic intelligendi poetę. Martialis lib. 13. epigr. 54.

Caretana mihi fiet, vel maſsa licebit
De Menapis, Lauti de Petaſone vorent.

Et eodem libro lemmate ſequenti.

Muſteus eſt, propera caros nec differ amicos
Nam mihi cum vetulo ſit petaſone nihil.

D. Iuuenalis Satyr. 7. V. 119.

Quod vocis pretium? ſiccus petaſunculus, & vas
Pelamidum.

Hila. Lib. 8.

Varronem denuo illuſtro. *Hila* ęſt farcimen, aut inteſtinum minimum, vt Feſtus Pompeius autor eſt, quanquam *Hila* ad inteſtinum referatur, *hilum* pro leuiſsima reſumatur, Lucilius lib. trigeſimo Satyrar.

Quodq́ue tuas laudes culpas, non proficis hilum.

Hira.

Hira eſt apud Plautum Curculione Act. 2. Sc. 1.

Radices omnes pereunt, hiræ omnes dolent.

Stomachum languentem excitabat.

Huius præcipuus vſus oppreſſum cibis ſtomachum releuare, & nouis epulis præparare. Horat. lib. 2. Satyr. 4.

Toſtis marcentem Squillis recreabis, & Afra
Potorem cochlea, nam lactuca innatat acri
Poſt vinum ſtomacho, perna magis, ac magis Hilis

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

A

Flagitat in morſus refici.

Offa etiam retractanda eſt, quam nos ſupra leuiter ex Varrone & Feſto deſcripſimus, fiebat autem ex inteſtinis Suillis, & qui parabant *Bubularij* dicti, in ludicro teſtamento Grunii Porcelli Corocottæ, inter legata variis relicta, Bubulariis legat ĩteſtina, Iſiciariis femora, & infra LARDIO. SIGN. OFFELLICVS. SIGN. meminit duobus locis Arnobius Contra gentes: & notus eſt locus; Iſidori Hiſpalenſis. *Offa eſt præcipue fruſtum edentium, cuius diminutiuum offellam dicit, vnde & Offarij coci, quia particulatim, ideſt offatim excoquunt. delira ſunt, quæ ſequuntur.* mentio apud poetas: Martialis lib. 12. epigr. 48.

Offa.
Bubularij.
Lib. 6.
Lib. 20. c. 2.
Offarij.

Et quæ non egeat ferro ſtructoris ofella,

Parabilem & obuium cibum idem facit lib. 12. epig. 48.

Vilis cibus.

Me mens ad ſubitas inuitet amicus ofellas,
Hæc mihi, quam poſſim reddere, cœna placet.

Nec magni pretii innuit lib. 14 epigr. 221.

Parua tibi curua craticula ſudet ofella.

B Plautus Milite Act. 3. Sc. 1.

Iube illud denuo tolli, hanc patinam remoue,
Pernam nihil moror.
Aufer illam offam porcinam,

Iuuenalis Criticis non intellectus, qui offam hanc penitam egregie deſcribit Satyr. 7. v. 82.

Iuuenalis nouo modo explicatus.

Aſpice quam longo diſtendat pectore lancem,
Quæ fertur domino Squilla, & quibus vndiq; cincta
Aſparagis, qua deſpiciat conuiuia cauda?
Cum venit excelſi manibus ſublata miniſtri.

Aurelii Prudentii locus inſignis, qui etiam in ſacrificiis deorum *offas* receptas docet.

Deaſciato ſupplicare ſtipiti,
Tetro cruore ſcripta ſaxa ſpargere
Aras ofellis obſecrare bubulis.

C Nec minori olim in pretio helluonibus *Suum teſticuli*, vt ex legum Cenſoriarum querelis, & ſui ſęculi corruptela docet C. Plinius. *Hinc Cenſoriarum legum paginę, interdictaq; cęnis abdomina, glandia, teſticuli, vulue, ſincipita verrina.* C. Petronius in Trimalchionis cęna. *ſtructor impoſuerat ſuper Geminos, Teſticulos ac renes.* hoc caſtiori voce νεφροὺς, communi dictione ϖαραςάτας, Atheneus, Iulius Pollux, & Heſychius Illuſtrius, omnes magni nominis Grammatici apud Bourdelotium in Cõmentario, Petroniano id Latini *Polimenta* dixerunt, M. Plautus Menęchm. Act. 1. Sc. 3

Teſticuli Suis.
Lib. 8. c. 51.
νεφροὺς quid vocent.
ϖαραςαται
Polimenta.

Iube igitur nobis tribus apud te prandium accurarier,
Atque aliquid ſcitamentorum de foro obſonarier,
Glandionicam, Suillam, laridum, Peronidem, aut
Sinciput, aut polimenta porcina, aut aliquid ad eum modum.

Imbrex dicitur idem: quod *Imbrices* ſint tegulę, per quas aqua defluat, inde *clypei imbricati* ab ea forma dicti, noti ex Vegetio & Modeſto de uocabulis militaribus, ſed & *Imbrex narium* in Arnobio, ſic *imbrex Porci* pars ea quę urina emittatur, inter delitias ciborum collocat Martialis lib. 2. epigram. 37.

Imbrex.
Plaut Moſtell. Act. 1. Sc. 2. Milit. Act. 2. Sc. 6.

D

Quicquid ponitur, hinc & inde, verris,
Mammas ſuminis, imbricemque porci,
Communemque duobus Attagenam,
Mullum dimidium, lupumque totum
Murenęque latus, femurque pulli.

Credebatur Veneri parare. Philippides Comicus in renouatione, de gula Guathenę ſcorti

Veneris incentiua.

ἔπειτ' ἐπὶ τούτοις πᾶσιν οὐκ ὄρχεις φέρον
πολλὰς, τὰ μὲν οὖν γύναια τ' ἄλλ' ἰνκκίζετο
ἡ δ' ἀνθρωφόνος Γνάθαινα γελάσασα,
καλοί γε, φησὶν, οἱ νεφροὶ, νὴ τὴν φίλην
Δήμητρα, καὶ δύ' ἁρπάσασα κατέπιεν
ὥς θ' ὑπτίους ὑπὸ τοῦ γέλωτος καταπεσεῖν.

Secundum uerſum ſanum eſſe, contra Iacobum Dalechampium aſſertor eſt Iſaacus Caſaubonus, Latine ſic uertes.

Deinde poſt hęc omnia acceſſit, quę teſticulos ferebat
Multos muliercula, eoſque appoſuit,

Virorum

Virorum autem internecio, tum ridens Gnathana
Specioſi ſunt, inquit, renes hi, per charam
Cererem, arreptoſq́; duos deuorauit,
Vt præ riſu ſupini conuiuæ caderent.

Ariſtomenes in Præſtigiatoribus adiungendus eſt.

καὶ ὄρχεις ἥδιον ὀῦς, καὶ νεφροὺς ἐκάλουν
Manducarunt & teſtes antiqui, quos renes appellabant.

Sincipita. In cibos etiam delitioſos recepta *Sincipita verrina* ſeu *porcina*, vt in decretis Cenſoriarum legum luxus eo æuo reprimentibus, ex Plinio ſupra laudato, docui, & Plautus ibidem loci

Sinciput, aut polimenta porcina.

Caput Arietinum. Sic & *caput Arietinum* inter miſſilia apud Martialem, vt ex lemmate 211. lib. 14. conſtat, Iuuenalis adſtipulatur Satyr. 3. V. 291.

——— *Quis tecum ſectile porrum*
Sutor, & elixi veruecis labra comedit.

li.9.pag.384 Eodem ritu & pars anterior porcini capitis inter exquiſitas cupedias. Athenæus. ἦσαν δὲ καὶ ἡμίκραιραι πολλαὶ δελφάκων. μνημονεύει δ᾽ αὐτῶν κρωβύλος ἐν ψευδυποβολιμαίῳ

οἱ σῆλθεν ἡμίκραιρα τακερὰ δέλφακος
ταύτης μὰ τὸν Δί᾽ οὐχὶ κατέλιπον γ᾽ ἐγὼ
οὐδέν.

Adfuerũt & in eo conuiuio dimidiata capita multa Porcellorum, quorum meminit Crobylus in falſo Suppoſititio. nomen id fabulæ eſt.

Acceſſerunt ſincipita liquata Porcelli
Horum ego, per Iouem, reliqui
Nihil.

Nænius in Decuma apud Nonium.

——— *iam ego illi ſubiens*
Sublabrabo e ſui illud Sinciput.

Ophthalmũ. *Supplem.lat.ling.* Plautus iocalariter *ophthalmium* vocat, licet non deſint, qui exiſtimauerint *piſces* quoſdam ſic dictos, ab *oculorum magnitudine*, & ideo Plinius *oculatam*, Ariſtoteles vero & Græci μελανόγραμμον, appellant, Robertus Conſtantinus, & alii, ſed falſo, eſt enim *ophthalmium* anterior pars capitis, in qua *oculi*, vnde illi nomen. Plautus vero in Captiuis Act. 4. Sc. 2. V. 71.

Alium piſces præſtinatum abire. H. *hic vigilans ſomniat.*
AR. *alium porcinam, atque agninam, & pullos Gallinaceos.*
H. *ſcis bene eſſe, ſi ſit vnde.* ER. *Pernam atque ophthalmium,*
Hornum Scombrum, & Trigonum, & Cetum, & mollem carnem.
H. *Nominandi tibi iſtorum erit magis, quam adeundi copia*

Fortaſſe idem erit *caput*, quod in delitiis enumerat Lucilius Satyrar. lib. 4.

Aſſequitur nec opinantem, in caput inſilit, ipſum
Commanducatur totum complexa, comeſtque.

Iſicia. *li.9.pag.376* *lib.7.c.8.* *lib.1.c.20.* *Paxam⁹ notatur.* *Non facile digeruntur.* *lib.1.problemat.22.* *Proſectum.* *Cap.1.* *1.Decad.lib.5.* *Apologet.*

De *Iſiciis* obiter tractandum: quid ea ſint Varro ſupra in libris de Latina lingua laudatus, docuit, deſcribit pulchre Leonides apud Athenæum, qui ἰσίκια *Iſicia* vocat, & vult dictionem eſſe Græcanicam, ſeu Atticam, cum Macrobius liquido poſt Varronem Latinam faciat, in quo Furius Albinus, quaſi inſitium ab inſectione carnium vocari ſcribit, ſed Arnobius lib. 7. contra gẽtes vult vocem eſſe Hetruſcam, & ego obſeruaui in opere de Hetruria Regali. & ciuitate Romana, vt multas alias voces Thuſcas, donatam liquet, vel ex eo, quod Cælius Apicius eius præparationem in re ſua culinaria, habeat: vt merito culpari debeat Paxamus vetus ſcriptor Græcus, &, vt colligo, artetiam cocus, cuius circumferebantur Commentarii *de re ruſtica, de paratu ciborum, de tincturæ artte* Suida autore. Illud ſane non omiſerim, Iſicia difficillimæ fuiſſe digeſtionis, aut concoctionis, & cauſa euidens apud Macrobium loco laudato, qui tranſcripſit Alexandrum Aphrodiſæum, & pæne verbatim expreſſit, Addit Varro, *in Saliorum carmine* olim *Iſicia* dicta, quod poſtea ſuo ſæculo nominatum fuerit *Proſectum*: & familiare ſane in Latinorum ſacris vocabulum *Proſecare*, & *proſectum*. Sueton. Auguſto. *Nuntiata repente hoſtis incurſione, ſemicruda exta rapta foco proſecuit.* T. Liuius. *qui eius hoſtiæ exta proſecuiſſet, ei victoriam dari.* Q. Florens Tertullianus. *Gallum Aeſculapio proſecari mandauit Socrates.* Licinius Macer in Ornithologia.

——— *vulgari toſta vapore*
Cum virgis proſecta ferunt.

Sic Poetæ capiendi. Statius Papirius lib. 5. Thebaid.

vbi

A

—— *vbi aduerſo dederat proſecta Tonanti.*

Lutatius Placidius vetus interpres ad eum locum, *proſecta dicũtur exta cum redduntur inſecta, & eſt vſus verbo ſacrificantium, particulæ enim minutæ membrorum omnium, proſecta dicuntur in ſacris, quæ inferuntur aris.* M. Lucan. lib. 6.

—— *laui calido proſecta cerebro.*

Valerius Flaccus lib. 2. Argonaut.

Tum piceæ mactantur oues, proſectaque partim
Pectora.

P. Ouid. lib. 6. Faſtor.

Sic vbi libauit proſecta calentibus extis.

Et lib. 12. Metamorphoſ.

—— *vt impoſuit proſecta, ſub æthere ponit.*

Plaut. Pænulo. Act. 2. Sc. 1.

Abeo illinc iratus, vetuique exta proſecarier.

B

Inde & *Proſiciæ*, vt notauit Barnabas Briſſonius in formulis. Arnob. lib. 7. *ſi omnes has partes, quas proſicias appellamus, dÿ amant.* Martian. Capella in Nuptiis Mercurii. *phyſiculatis extorum proſicÿs viſcera loquebantur.* vide plura apud Briſſonium. ego pergo. *Lucanica*, ex carne porcina, a *Lucanis* populis, qui primi farcturam inuenerũt, nomen habent. Varro ſupra laudatus. longus eſt de ijs excurſus apud Athenæum quem vide. ſed & lib. 12. φύσκην *Lucanicam* vertit Interpres, & alibi fuſius ex Eubulo in Leda: κρέα δελφάκυυν, χορδαί τ' ἐρίφων, ὗπαρ τε κάπρου, κριοῦτ' ὄρχεις, χόλικές τε βοὸς, κράνιάτε ἀγνῶν, νῆστις τ' ἐρίφου, γαστὴρ τε λαγῶ, φύσκη χορδὴ, πνευμων. ita in Latinum viri eruditi tranſtulerunt.

Proſiciæ.
lib. 1.
lib. 1.
Lucanica.
li. 9. pag. 376

Porcelli caro, lactes, ieiunumque inteſtinum hædi,
Apri iecur, veruecis teſtes, exta bouis,
Agni caput, leporis venter, omaſum, flexuoſa
Inteſtina, pulmo, lucanica.

Martialis lib. 13. epigr. 34. lemma eſt lucanicæ.

Filia Picenæ venio Lucanica porcæ.

C

Viri docti *omaſum* id inteſtinum, ex quo Lucanica fierent, vocant Dalechampius ad Athenæi librum nonum. Nænius Aulularia, ſiue, vt aliis placet, Ennius Herularia.

Omaſum.

Præciſum, omaſum, pernam, callum, glires. glandia.

Non deſunt, qui cum *Lucanica* ἴσικον, ſeu *Iſiciam* confundant, ſed diſtinguunt omnes Latini ſcriptores, in his Apicius ſeparatim de ijs agit, eumque ſecutus Platina lib. 6. rei Culinariæ, ut appareat diuerſa eſſe. Vt *Lucanica* a Lucanis, ita *Phaliſci* farciminis ſuilli geuus, a *Phalerÿs* ſeu *Faliſcis* Hetruriæ ualidiſſima gente, nomen acceperunt. probaui hoc Faliſcorum inuentum multis in Hetruria Regali. ſic poetæ capiendi. Martialis lib. 4. epigr. 46.

Error quorundam.
lib. 2. c. 1. &
Cap. 6.
Faliſci.
lib. 3. c. 104.

Et Lucanica ventre cum Faliſco.
Et nigri Syra defruti lagæna.

P. Statius lib. 4. ſiluar. 9. Silua.

Non lardum graue, debiliſve pernã.
Non Lucanica, non graues Faliſci.
Non Sal.

D

Inter delitias è porcina carne exquiſitas *Tucetum* ponunt. L. Apuleius deſcribit. Fotis *ſuis dominis parabat, viſcum fartim conciſum, & pulpam fruſtatim collectam, abacum paſcue vinulentam, & quidem naribus iam ariolabar mihi tucetum perquam ſapidiſſimum.* notat Philippus Beroaldus *Tuceta* dici *regias eſcas*, ſed hoc unde ille hauſerit, quærat alius. Gloſſarium Iſidori. *Tucetum, bula condita apud Gallos Alpinos.* aliud gloſſarum ueterum fragmẽtum, ſiue excerpta Pithoeana in quo *Tuætum* corrupte pro *Tucetum* legitur Callimachus

Tucetum.
lib. 2. Mileſiar.

—— *Ambroſios redolent tuceta ſapores.*

Gloſſæ veteres correctæ.

A. Perſius Satyr. 2. V. 41.

Poſcis opem neruis, corpuſque fidele ſenectæ
Eſto, age, ſed grandes patinæ, tucetaque craſſa
Annuere his ſuperos vetuere, Iouemque morantur.

Sunt *farta, farcimina, farturę*, de quibus Varro ſupra aliquoties laudatus, & Iſidorus in Originibus, quos uide, & ſunt hodie in omnibus pæne Europæ regnis cupediæ illæ ſuillæ, niſi in Scotia, ubi magnus illius pecoris prouentus, rarus in cibis uſus, Pariſienſes uocant *Cerebella Ceruellades*, *Salſiſias* Mediolanenſes, *Mortadellam* Bononienſes, alii aliter; ſed ego ad condituram pergo. quæ

lib. 20. c. 2.

duplex,

Salſura duplex. *lib.12.c.53.* *Epiſt. ad Euſtochium.* *Grunij ludicrum teſtamentum.*

duplex,una ſuperius expoſita eſt ex Varrone,& Palladio, debetque fieri Decembri aut Ianuario, E ut dictum eſt,adde etiam & Februarium peridoneũ ſalſurę;altera ratio ſalſurę,*vt ſemper in muria caro libratim conciſa conſeruetur,nec vnquam vento aut fumo exponatur,poteſtque ſic condiri etiam feruentibus æſtatis caloribus*,autor eſt Moderatus Columella in re ruſtica. Condimenta vero eius conuiuiis publicis inſtaurandis quæ fuerint, Cælius Apicius, & B.Platina ſcriptis de culinaria libris expreſſerunt,& mihi non ſunt ad manum: & nonnihil obiter, ioculare illud Grunij Corocottæ Porcelli teſtamentum,attingit,quod quia lepidiſſimum eſt,& a Diuo Hieronymo laudatum, integrum hic apponam.

M.Grunnius Corocotta Porcellus teſtamentum fecit,quod quoniam mea manu ſcribere non potui, ſcribendum dictaui, Magirus coquus dixit: veni huc euerſor domi,ſoliuerſor fugitiue Porcelle,ego hodie tibi vitam adimo,Corocotta Porcellus dixit,ſi qua feci,ſi qua peccaui,ſi qua vaſcula pedibus meis confregi,rogo domine coce,veniam peto,roganti concede,magirus cocus dixit, tranſi puer, adfer mihi de culina cultrum,vt hunc porcellum faciam cruentum,porcellus comprehenditur a famulis,ductus ſub die xvi.Kal.Lycerninas,vbi abundant cymæ,Clybanato & piperato coſſ.& vt vidit ſe moriturum F *eſſe,horæ ſpatium petijt,cocum rogauit,vt teſtamentum facere poſſet,inclamauit ad ſe ſuos parentes, vt de cibarijs ſuis aliquid dimitteret ijs,qui ait,Patri meo Verrino Lardino DO,LEGO,dari glandis modios triginta,& matri meæ Veturrinæ Scrofæ,do dari ſiliginis Laconicæ modios XL.& ſorori meæ Quirinæ, in cuius votum intereſſe non potui, do,lego dari hordei modios XXX. & de meis viſceribus DABO,LEGABO ſutoribus ſetas,rixatoribus capitinas,ſurdis auriculas, cauſidicis & verboſis linguam,Bubularijs inteſtina,Iſiciarijs femora,mulieribus lumbulos,pueris veſicam,puellis caudam,cynædis muſculos,curſoribus & venatoribus talos, latronibus vngulas, & nec nominando coco,do,lego, ac dimitto, popam,& piſtillum,quæ mecum detuleram a querceto vſq; ad haram, liget ſibi collum de reſte.volo mihi fieri monimentum ex literis aureis ſcriptum, M.Grunnius Corocotta Porcellus vixit annos D.CCCC.XCIX.quod ſi ſemis vixiſſet,mille annos impleſſet. Optimi amatores mei,vel conſules vitæ,rogo vos,vt corpori meo benefaciatis, bene condiatis, de bonis condimentis nuclei,piperis,& mellis,vt nomen meum in ſempiternum nominetur,mei domini,& conſobrini mei,qui meo huic teſtamento interfuiſtis,iubere ſignari.*

Lucanicus ſignauit. Tergillus ſignauit. Nuptialicus ſignauit. Celſanus ſignauit. G
Lardio ſignauit. Ofellicus ſignauit. Cymatus ſignauit.

Kalendæ Lucerninæ. *Cærei Saturnalium.* *Cymæ.* *lib.12.c 7.* *Afratum.* *κύματα.* *Cap.16.*

Ritum teſtamenti legitimi expreſſit,& ſingulas ceremonias autor quiſquis fuit,ad amuſſim eſt ſecutus, nam & tempus mortis *ad Calendas Lycerninas*, aut *Lucerninas* funus inſtruit, quas ego Decembrem menſem exeuntem intelligo,nam Kalendis Ianuariis Cærei noui mittebantur, quibus etiam Saturnalibus vtebantur, vt in Antiquitatibus Romanis docui, & multis Iuſtus Lipſius in Saturnalibus.Macrob. in Saturn.lib.1.cap.7.Martial.lib.10.epigram.87.per *Cymas*,vel intellige ſummitates olerum,quæ coquebantur cum larido,vel in muria aſſeruabantur,vt præſcribit Iunius Columella. Aut certe *Afratum* deſignat,genus porcini edulii teſte Iſidoro, quod ſpumeum dicitur,quia iure ſpumam referente,vt opinor, apparabatur, κύματα enim Græci fluctus vocant, aut forte a Iuriũ colore,eſt quippe cymatilis marinus aut cæruleus color, vt definit Nonius Marcellus. Titinnius in Setina.

Et quem color cymatilis deceat.

Commodianus MS. correctus.

Sic in codice Commodiani antiquiſſimi ſcriptoris librarii inſcitia eſt, & quia nondum editus H eſt,apponam verba ex lib.1.

Neptunum facitis deum ex Saturno procreatum,
Et tridentem regit,vt piſcis ſufficere poſſit
Patet eſſe,deum Cumeralem,illi parate
Troianos non ille cum Apolline muros edixit
Vnde deus factus inops cimentarius ille,
Non Cyclopem genuit monſtrum,non Marſus & ipſe
Viuere non poterat de ſuo,quod ſtructura gerebat
Sic genuit generatus,qui fuit iam mortuus olim.

Tertius verſiculum mire afflictus,& pæne depoſitus,tu reſtitue

Patet eſſe deum Cumatilem,illi parete,

Nepcunus Cumatilis Deus.

Quartum verſiculum ſic lege.

Troianos non ille cum Apolline muros eduxit?

Clibanus.

Redeo ad Porcelli teſtamentum *Clybanatus* a *clybano* in quo edulia illata,conſul nomẽ habet. Hipparchus autor Iliadis Aegyptiacæ.

ἐν λοπάδω

A *ἐν λοπάσιν μ' ἐυφαίνει μήτρης καλὰ πρόσωπα*
ἐκβολάδος, δ' ἐλφαξ ἐν κλιβάνῳ ἡδέα ὄζων.
In lancibus me delectat vuluæ pulchra facies
Eiectitiæ, ac porcellus, in clibano ſuauiter olens.

Septem deinde Teſtes ex iure ciuili requiſiti, plenam vim & vigorem conceſſerunt, ſed & teſtium nomina ciborum porcinorum naturam & qualitatem ſignificant. nam *Lucanicus* a *Lucanicarum* fartura, *Tergillus a tergore, Cymatus a Cymis, ofellicus ab offarum præparatione, lardio a lardo,* vt ſupra; *Nuptialicus a Nuptiarum* ſolemnitate, qua mactabatur, vt infra dicetur. *Magirus* ſiue μάγειρος & cocus, eadem ſunt, reliqua ſunt antea explicata.

Septē teſtes.
μάγειρος.

QVI POPVLI ABSTINERENT à Suilla, & qui ea veſcerentur?

B ROMANOS mores attigi, nunc hiſtorica relatione excurram quibus odio Suilla, aut delitiis olim fuerit? Ante omnia ergo Iudæi ſuilla abſtinebant olim, & pertinaciter hodie etiamnum abſtinent, vt multiplici ſcriptorum teſtimonio comprobabo, quare inſignis eſt, & non ferendus error veteris Iuuenalis Scholiaſtis, qui ad Satyram 6. V. 159. Iudæi *maioribus porcis parcunt, minores manducant.* non illi a porcis tantum maioribus abſtinebant, ſed ab omni penitus porcinæ eſu. idque ex præcepto Dei Moyſi inuulgato, vt habetur Leuitici cap. 11. repetitumque Deuteronom. cap. 14. ita profani ſcriptores tamen, hoc diuinum mandatum ignorātes, varias cauſas finxernnt, vt alter altero inſanior, & magis ridiculus videri poſſit. Strabo Amaſianus. ἐκ μὲν τῆς δεισιδαιμονίας αἱ τῶν βρωματων ἀποχέσεις, ὥσπερ καὶ νῦν ἔθος ἐςὶν ἀυτοῖς ἀπέχεϑαι. *ſuperſtitio inuexit abſtinentiam a carnibus, quam etiamnum retinent.* C. Tacitus. *Sue abſtinēt, memoria cladis, quod ipſos ſcabies quondam turpauerat, cui id animal obnoxium.* Calliſtratus & Policrates apud Plutarchum in Sympoſiacis exiſtimant eam abſtinentiam a religioſa quadam obſeruantia prouenire, aut cultu ſecreto, quo animal illud C proſequuntur. verba Polycratis hæc ſunt. ἐγὼ δὲ καὶ προσδιαπορῶ πότερον οἱ ἄνδρες τιμῇ τινι τῶν ὑῶν, ἢ μυσαττόμενοι τὸ ζῶον ἀπέχονται τῆς βρώσεως ἀυτῦ. τὰ γὰρ περὶ ἐκείνοις λεγόμενα, μύθοις ἔοικεν, εἰ μήτινας ἄρα λόγους σπουδαίους ἔχοντες ὐκ ἐκφέρουσι. *Ego quidem vehementer dubito, vtrum Iudæi in honorem porci, aut quod animal illud abominentur, eſu carnium ſuillarum ſeſe abſtineāt, nam quæ apud illos dicuntur, fabularum ſunt ſimilia, niſi fortaſſis habent ſerias quaſdam rationes, quas non efferunt.* Subdit deinde ibidem loci Calliſtratus ἐγὼ μὲν τοίνυν οἶμαί τινα τι μὴν τὸ ζῶον ἔχειν παρὰ τοῖς ἀνδρασι. *Ego itaque arbitror id animal in aliquo eſſe apud eam gentem honore.* Hæc eſt illa gentilium opinio inueterata Iudæos Animalis cuiuſdam occultati caput in adytis colere, quod nondulli *Arietis*, caput, quidam *Aſini*, ſed & alii *Porci*, eſſe dixerunt. Verum iſta alii diſcutiant. Celebre illud fuit Auguſti Principis apophthegma quod retulit Aurelius Macrobius, in hæc verba. *Auguſtus cum audiſſet inter pueros, quos in Syria Herodes rex Iudæorum, intra bimatum, iuſſit interfici, filium quoque eius occiſum, ait, melius eſt Herodis Porcum eſſe, quam filium.* Feſtiuum hoc Auguſti dictum excipit graue factum Antiochi Regis apud Suidam. *Antiochus Iudaicam gentem quæ ob inſolita tributa ſeditionem mouerat, rurſus ſubegit, templique donariis ſpoliatis, & omnibus* D *perueſtigatis, ſigillum inuenit, librum tenens manibus, promiſſa barba, cui & lucernula auro diſtincta adſtabat, hæc ſuillo inuncta ſanguine in templo reliquit, & Iudæis incolis multis talentis multatis, quæ tributi nomine penderent, in Syriam eſt reuerſus.* non minus memorabile eſt illud Hadriani Auguſti, qui veteres Hieroſolymas tot ſeditionum & impietatum nidum tandem deſtruxit, & nouam vrbem inibi fundauit, vocauitque *Aeliam*, vt in Actis Concilii Niceni. *Epiſcopus Aeliæ ab omnibus houoretur*, & late VVilhelmus Tyrius in ſacri belli hiſtoria, nec contentus caput genti abſtuliſſe, exilio etiam multauit Iudaici ſanguinis omnes, & dira ſupplicia edixit, ſi vnquam in Paleſtinam inſpicere auderent, vt Tertullianus autor in Apologetico eſt, ad vltimum *marmori Suem inſculpi fecit, & portæ affigi, quæ Bethleem ducebat, vt execrandum dirumque animal honoratum Iudæi acrius ingemiſcerent*, notat Petrus Pithæus, aut ſane, *vt illis Ianitoribus populum ſuperſtioſum omni aditu prohiberet*, vt ait Samuel Purchaſius in Itinerario. vide narrationem Aurelii Caſſiodori. Hanc abſtinentiam deſcripſit lepide Iuuenalis Sat 6. V. 159.

Obſeruant vbi feſta mero pede ſabbata reges,
Et detus indulget ſenibus clementia porcis.

Iudæi Suilla abſtinebant.
Scholiaſtes Iuuenalis errat.
Ex præcepto
Ex ſuperſtitione.
lib. 16.
Ex metu ſcabiei.
lib. 5. Hiſto. princ.
lib. 4. quæſ. 5
A cultu religioſo.
Auguſti Apophthegma.
lib. 2. c. 10.
Antiochi *Regis factum.*
Et Adriani Aug.
Lib. 8. c. 2.
Sus in porta Hieroſolymarum.
Lib. 2. ſubciſiuor. c. 3.
lib. 2. c. 10.
In Chronico

Et Satyr. 14. V. 96.

Quidam ſortiti metuentem Sabbata patrem,
Nil præter nubes, & cæli numen adorant,
Nec diſtare putant humana carne Suillam.
Qua pater abſtinuit.

Iudæis Aegyptij ſimiles.

lib. 10. c. 16.

Et Arabes.

Cap. 46.

Et Saraceni.

Lib. 3. cap. 2.

Et Mahometani.

Azoar 33. 34.

Cur?

Et Mauri.

In Rela. Chinen.

Et Tartari.

Apud Hakluyt. tomo 3. Nauigat.

A Iudæis, vt putatur, Aegyptiis hæc abſtinentia communicata, vt ex Herodoti Melpomene colligunt viri docti, in his Ioannes Camers, Samuel Purchaſius, & eſt altius repetendum. Vel ergo ex conuictu populi Hebraici Aegyptii circunciſionis turpitudinem, & a ſuilla abſtinentiam addidicerunt, vt Clementi Alexandrino & aliis viſum, vel ſane ſponte ſua animal id ob immunditiem habuerunt, vt infra hic dicetur, vel quia leproſum eſt Sus animal, vſque adeo, vt ſi quem Aegyptium in via forte tetigerit, expiatum ſe ille non putet, niſi totum corpus, & veſtimenta abluerit, vel quia morbum ſuum facile in homines diffundit. Plutarchus loco poſtremum laudato, vel denique quia tam immodicæ & abominandæ gulæ ſolet eſſe, vt ne fætui quidem ſuo parcat, vt eleganter apud Cl. Aelianum; quem locum tu vide, ego non tranſcribo, alii eum præoccuparunt. Eadem opinio immunditiei ſordiumque deterruit Saracenos, qui Arabum ſunt progenies, atque illi quidem non minori religione, quam Iudæi, eſum porcinæ deuitabant. Iul. Solinus Polyhiſtore, *Arabes nobiles monte Caſio, qui Scænitæ cauſam nominis inde ducunt, quod tentoriis ſuccedunt, nec alias domos habent, ipſa autem tentoria cilicina ſunt, ita nũcupant velamenta è Caprarum pilis texta; præterea carnibus ſuillis prorſus abſtinent, ſane hoc animalis genus, ſi inuectum illo fuerit, moritur illico.* Eadem inquam opinio Saracenos, diu etiam ante Mahometis tempora, tetigit, qui a porcina cautiſſime ſibi cauebant, ex aliis Samuel Purchaſius notat. Eandem gentem impoſtor Mahometus ſuis præceptis poſtea informauit, & ſupra omnia, illud religioſa cuſtodiendum obſeruantia iniunxit, *ne carne porcina veſcerentur, neve vllis animalibus ſponte mortuis, & quibus collum inciſum,* Alcorani hæc ſunt verba, alibi non *caro* modo *ſuilla*, ſed & *ſanguis inhibetur.* Portentoſa cauſa abſtinentiæ Mahometanæ hæc fertur, *cũ arca Noæ in vnũ latus inclinaſſet, Noe adhibuit Deum in conſilium, qui iuſſit eum Elephantem producere, ex cuius fimo, humano admixto, ſtatim ortus eſt Porcus, qui cænum illud roſtro repando eruit, & ex illo fætore, proceſſit è naribus Porci Mus, qui eueſtigio tabulata Arcæ incepit arrodere, id cum Noe non leuiter timeret, leonem in ſincipite percuſſit, qui graueolenti illo ſuo halitu generauit felem, muri capitalem hoſtem, ita felis murem, Elephas porcum peremerunt.* Sexcenta talia impio & execrando eo opere ſunt nugamenta. Reperio etiam, *Mauros in China habitantes omnia pene arcana Alcorani obliuioni tradidiſſe, circumciſionem & ſuillæ abſtinentiam illibato cultu obſeruare,* vt retulit Perera. Et eadem apud alios rerum Chinenſium ſcriptores probata. qui res modernas Tartarorum memoriæ mandarunt, *abominandum hunc quadrupedem, quia immundum, nec vlla ratione in cibos admittendum* prodiderunt, in his eſt Ioannes de Plano Carpini, alunt tamen & vicinis gentibus vendunt, facturi inde vberem prouentum. Denique Peſſinuntii in Galatia opulenta & valida ciuitas abſtinent omnino a ſuilla, Pauſania autore,

Veſcuntur Perſæ.

Cent. 3. c. 12.

Et Chinenſes.

Hiſt. Chin.

Et Syri.

lib. 1. c. 15.

Et Phœnices.

Hi quidem abſtinent, ſed maior longe gentium numerus, certiorque populorum concordia veſcentium. Primum, illud omnino certum, letale inter Perſas, & Turcos odium eſſe, maxime religionis nomine inualeſcens, *vt Iſmael Perſa dicatur non modo Suillam ſuis ſubditis permiſiſſe, ſed etiam porcum in aula delicate nutriiſſe, eique, in contemptum Ottomannorum, nomen BaiaZeti impoſuiſſe.* Philippus Camerarius in operis ſubciſiuis id ſcripſit. Eſt ſane memorabile, quod de Cantou ciuitate Chinarum, quam incolæ vocant *Canceu*, reperi, *tantam ibi eſſe annonæ omnis generis abundantiam, vt die vnoquoque ſex millia Suum, vndecim millia Anatum, cum infinita boum multitudine, conſumantur, præter aues feras, gallinas, cuniculos, ranas, Canes, piſces omnifarias, quod admirabile cenſebitur, ſi meminerimus ordinarium Chinenſium cibum eſſe oryZam puram aqua ſola decoctam.* Hoc referunt Gaſpar de Cruz, Antonius Dalmeida Barros, & Eſcalanta quos vide. Syri quoque, qui *immundum hoc animal,* forte ex Iudæorum vicinia, *reputabant, hodie tamen veſcuntur eo,* qui non ſunt Mahometano furori & impietati ſubiecti: Samuel Purchaſius in Itinerario. Varia eſt etiam *Phœnicum* circa hoc obſeruatio, nam *nonnulli eorum carnes ſuillas auide appetebant, quidam in honorem Veneris, quam ſpecie Piſcis colebant, non abſtinebant modo ab ea, ſed profanum abominandumque id animal cenſuerunt,* vt ex relatione Petri Martyris, & Tremellii, aliorumque legentibus eſt obuium. plura in hanc rem infra expedientur, vbi de loco.

VSVS IN GENTILIBVS variorum idolorum ſacris.

QVI diligenter de Hoſtiarum ratione inter Antiquos prodiderunt, teſtatum nobis reliquerunt, primos mortales non cruentis victimis deos ſuos placaſſe, ſed frugibus, floribus, farreis libis, placentiſque, & adoreis, & thure eos honoraſſe, vt autor eſt Porphyrius, poſtea aras cruentarunt animalium ſanguine, ac primi omniũ *Hyperbius Martis filius*, patris ſui immanitatem expreſſurus *animal occidiſſe* fertur, & *Prometheus bouem*, vt autor Plinius. veteris quidem æui frugalitatem collatam cum inſana poſteriorum temporum profuſione contulerũt multi, & ad eum ritum alludit Albius Tibullus lib. 4. ad Meſſallam in princip. Suillæ locus eſt. *Bos ſeptimus de hominibus ſtupidis. nã cum pauperes animal nullum ſacrificare poſſent, taurum è farina fingebãt, cum autem ex animalibus immolentur, Ouis, Capra, bos, porcus, gallina, anſer, ſeptimus immolabatur ex farina, qui, quod inanimis eſſet, in prouerbiũ abiit.* cauſam autem cur porca cæſa fuerit, hæc a Plutarcho refertur libello de Solertia Animaliũ. *καὶ βοῦς τις ἢ σῦς αἰτίαν ἔχε προκειμένων ἱερῶν γαυσάμενος, ἐπιτήσειος ἀποθανεῖν. Deinde Bos aut Sus quod propoſita ſibi ſacra guſtaſſet, cauſam ſuæ necis præbuit.* cauſam huic affinem, ſed tamẽ diuerſam adferunt, quud noua ſata roſtro eruiſſet. Ouid.

Prima victima.
Lib. de Abſtinẽtia carniũ
Lib. 7. c. 56. fine.
Cereri porca cæſa.
In βοῦς ἕβδομος.
Cur?
Pag. 959.
Lib. 15. Metamorph.

Hoſtia Sus meruiſſe mori, quia ſemina pando
Eruerat roſtro, ſpemq́ interceperat anni.

Et lib. 1. Faſtorum.

Hic qui nunc aperit percuſſi viſcera Tauri,
In ſacris nullum culter habebat opus.
Prima Ceres auidæ gauiſa eſt ſanguine porcæ
Vlta ſuas merita cæde nocentis opes.
Nam ſata vere nouo teneris lactentia ſuccis
Eruta ſetigerę comperit ore Suis.
Sus dederat pęnas.

Si vera Porca defuiſſet, imaginariam ex auro, argentoque, aut quolibet alio nobili metallo aris admouebant. Ateius Capito apud Feſtum Pompeium. *Porcam auream aut argenteam dici ait Capito Ateius, quæ etſi numero hoſtiarum non ſint, nomen tamen earum habere, alteram ex auro, alteram ex argento factam adhiberi ſacrificio Cereali.* Eadem hæc victima *Præcidania* audit Feſtus eodem libro. *Præcidania porca, quæ Cereri mactabatur ab eo, qui mortuo iuſta non feciſſet, ideſt glebam non obieciſſet, quod mos erat facere ijs prius, quam nouas fruges guſtaſſent.* de Tralatitio iſto ſepeliendi ritu plena manu in Antiquitatibus Romanis diſſerui. præcidaniam hanc porcam definit etiam Aulus Gellius in Noctibus Atticis. *Eadem quoque ratione verbi pręcidanię quoque hoſtię dicuntur, quę ante ſacrificia ſolemnia pridie cęduntur, porca autem pręcidanea appellata, quam piaculi gratia ante fruges nouas fieri ceptas, immolare Cereri mos eſt, ſi qui familiam funeſtam, aut non purgauerant, aut aliter eam rem, quam oportuerat, procurauerant.* quibus id verbis, quave ſolemnitate fieri conſueuerit, ex Catone in re ruſtica docemur. *Priuſquam meſſem facies, porcam præcidaniam hoc modo fieri oportet. Cereri porca præcidanea, porco fœmina, priuſquam haſce fruges condantur, far, triticum, hordeum, fabam, ſemen rapicium, thure, vino, Iano, Ioui, Iunoni pręlato, priuſquam porcum fęminam immolabis, Iano ſtruem commoneto.* Varro libro tertio de vita populi Romani apud Nonium Marcellum. *Quod humanitus non ſit, hęredi porca præcidanea ſuſcipienda Telluri & Cereri, aliter familia pura non eſt.* Iſti vero teneriores erant porcelli, qui *quoniam puri ſunt ad ſacrificandum, ait M. Varro, vt immolentur, olim appellati Sacres.* dicũtur autem *Puri*, ſiue ad ſacrum idonei, quod cenſuerunt fieri quinto aut ſexto die. C. Plinius. Suis fætus ſacrificio die quinto purus eſt. Idem valent *Sacres*, vt Varro iam inſinuauit, & viri docti obſeruarunt. M. Antonius Muretus, Hadrianus Turnebus, Iacobus Renardus in Coniecturis Plautinis, lib. tertio, cap. decimooctauo, nec ſoli Cereri, ſed & diis præſtitibus immolati ab iis qui inſani erant, aut mentis impotes. M. Plautus Menæch m. Act. 2. Sc. 2.

Aurea porca
Lib. 14.
Præcidauia.
Lib. 5. c. vlt.
Lib. 4. c. 6.
Cap. 134.
Cap. 2. num. 724.
Puri porcelli.
lib. 2. rei Ruſtic. c. 1.
lib. 8 c. 51.
Sacres, & Sinceri.
lib. 3. c. 18.
Inſaniorum victimæ.

Adoleſcens, quibus hic pretijs porci veneunt
Sacres, ſinceri? nummos eos a me accipe,
Iube te piari de mea pecunia,

Nam ego quidem inſanum eſſe te certo ſcio,
Qui mihi moleſtus homini ignoto.

Ob auctã familiam. Et aucta familia idem erat ſacrificium, hoc eſt liberata puerpera. Idem Plautus Rudente Act. quarto Scen. ſexta.

Atque adornare, vt rem diuinam faciam, cum intro aduenero
Laribus familiaribus, cum auxerunt noſtram familiam.
Sunt domi agni, & Porci Sacres.

In Myſticis initÿs Eleuſinorum. lib. 10. c. 16. In Drachmas. In χοιρίων μυστηριακῶν. In καθάρματα. In Cretenſiũ ſacris. lib. 9. pagina 376. lib. 3. c. 7. Nec illud omittendum, hanc eandem hoſtiam in myſticis ſacrorum Eleuſinorum initiis vſitatam receptamque olim a viris doctis traditum Aelianus in Animalium proprietatibus. *Tum Athenienſes in Myſterÿs iure optimo Sues immolant, propter perniciem quam ſegetibus moliuntur, nam ex ſpicis ſæpe illas quæ nondum ad maturitatem peruenerunt, vaſtant, alias effodiunt.* Scholiaſtes Ariſtophanis, & Euſtathius multis, ſed illi non ad manum. Suidas illud neſcio cuius antiquiſſimi ſcriptoris attulit. εἰς χοιρίδιον δάνεισόν μοι τρεῖς δραχμάς. *ad Porcellum emendum mutuo mihi tres Drachmas, de ÿs qui vel morituri, vel initiandi erant, qui enim initiabantur, porcellum immolabant, eacquo viderentur in numerum piorum referri.* Idem alibi. *In Cereris initÿs porcus ſacrificabatur, eanim beſtia illi deæ ſacra eſt.* ad expiationes valde hæc victima efficax credita. Idem Suidas. *ſolent Athenienſes porcellum mactare, & ſubſellia ſanguine aſpergere.* Nec id Athenienſium modo in more poſitum, ſed & aliis populis factitatum, ſiquidem idem genus ſacrificii apud Præſios Cretæ gentem, autore Stephano, inualuit, teſtis eſt Athenæus. Πράσιοι δὲ καὶ ἱερὰ ῥέζουσι ὑί, καὶ αὐτὴ προτελὴς αὐτοῖς ἡ θυσία νενόμισται. *Præſÿ quidem Sues immolant, quo ſacro ipſos initiari lege ſtatutũ eſt.* Multis hoc tractat vir doctiſſimus Antonius Muretus in variis lectionibus. Tibullus lib. 1. Eleg. vlt.

At nobis ærata Lares depellite tela,
Hoſtiaq́ a pura ruſtica porcus hara.

Tibullus correctus. Poſterior verſiculus etſi in MSS. & editis ſic ſe habeat, & ſanum eſſe Achilles Tatius Neapolitanus liquido iuret, tamen fidenter corrigo.

Hoſtiaq́ a pura Myſtica porcus hara.

Act. 3. Sc. 2. Suaſor correctionis facetiſſimus Ariſtophanes in Acharnenſibus, vbi ſic Megaricus filias ſub larua venditurus.

Myſteriaci Porci.

Ἀλλ᾽ ἀμφίθεσθε, καὶ τὰ δὴ τὰ ῥυγχία
κἤπειτεν ἐς τοὺς ἄκκον, ὧδ᾽ ἐσβαίνετε
ὅπος δὲ γρυλλιζεῖτε, καὶ κοΐζετε
κἠσεῖτε φωνὰν χοιρίον μυστηρικῶν.

Floreus Chriſtianus lepide vertit.

Sed & ſuilla hæc applicate roſtra, tum
In ſaccum hunc irrepite, grunnite, inſuper
Coiſsate, & porcarum vocem emittite
Quaſi Myſticam.

Flore⁹ Chriſtian⁹ reprehenſus. Vltima verba male tranſtulit, nam φωνὴ χοιρίων μυστηρικῶν, non eſt *vox quaſi myſtica porcarum*, ſed potius *vox Porcorum Myſticarum*, aut *Myſtericarum*. ſequitur enim apud eundem Comicum.

Sc. 3.

τί δαὶ φέρεις; χοίρως ἐγών γα μυστικάς.
Quid ergo adfers? Porcas mecum apporto Myſticas.

Genÿ hoſtia. lib. 3. Od. 17. Qui plura de myſticis hiſce initiis cupis, adi ad Scholiaſtem Ariſtophanem in Pluto Act. 4. ſc. 2 fuit Porcus & Genii victima. Horatii Interpretes.

—— cras Genium mero
Placabis, & porco bimeſtri
Cum famulis operum ſolutis.

Telluris. lib. 2. Epiſt. 1 Et victima eadem telluri. Macrobius lib. 1. Saturnal. cap. 7. *affirmant quidam, quibus Cornelius Labeo conſentit, hanc Maiam, cui menſe Maio res diuina celebratur, Terram eſſe, hoc adeptam nomen a magnitudine, ſicut & mater magna in ſacris vocatur, aſſertionemque æſtimationis ſuæ colligũt hinc, quod Sus prægnans ei mactatur, quæ hoſtia eſt propria Terræ.* Horatius.

Cum ſocÿs operum, & pueris, & coniuge fida,
Tellurem porco, Siluanum lacte piabant
Floribus & vino Genium.

Larium. lib. 3. Od. 23. Lares etiam Sue placabantur, id probat locus ex Rudente Plautino paulo ſuperius a me allatus vbi de voce *Sacres.* addendus Horatius.

A *Si fruge placaris, & horna*
Fruge Lares, auidaq; porca.

Et in Sermonibus lib. 2. Satyr. 3.

Non eſt periurus, neque ſordidus, immolet æquis
Hic porcum Laribus.

Et Bona Dea hanc etiam quadrupedem oblatam accipiebat. Iuuenalis Satyra ſecunda Verſ. octuageſimoquarto.

Bonæ Deæ.

Atque Bonam teneræ placant abdomine porcæ
Et magno cratere Deam.

Aegyptii quoque Soli & Lunæ, ſues offerunt. Aelianus hæc habet. *Aegyptij vero, quibus perſuaſiſſimum eſt, Sues Soli & Lunæ inimiciſſimos eſſe, ſemel tantū, cum feſtos dies agitant, alias vero nunquam, nec huic ipſi, nec cuipiam alij deorum ſacrificant, idq; propterea faciunt, quod execrandos & deteſtabiles ducunt.* nec minus Lucorum præſidibus victima Sus erat. Cato in re ruſtica. *lucum conlucare Romano more ſic oportet, porco piaculo facito, verba ſic concipito, ſi deus, ſi dea es, quorum illud ſa-* B *crum eſt, vti tibi ius ſi & porco piaculo facere.* Nympharum non minus hoſtia & ipſe Porcus, ſic capio Martialem.

Solis Lunæq; Lib. 10. c. 16

Præſid. Luci. Cap. 139.

Nympharū. Lib. 6. epig. 47.

Siue Numæ coniux, Triuiæ te miſit ab antro,
Siue Camænarum de grege Nona venis.
Exoluit votis hac ſe tibi virgine porca
Marcus.

Ioui ipſi oblatam Suem ſuadet Iuuenalis Sat. 13. V. 117.

Iouis.

In carbone tuo charta pia thura ſoluta
Ponimus, & vituli ſectum iecur, albaque porci
Omenta.

Et Manibus Mortique hoc animal ſacrum. Virgil.

Mortis. Lib. 11. Aen.

Multa Boum circa mactantur corpora Morti,
Setigeroſq; Sues, raptaſq; ex omnibus aris
In flammam iugulant pecudes.

C Contraria cauſa Sus Veneri immolata, quia id animal ei deæ multis de cauſis odioſum. Feſtus Pompeius. *Suillum genus inuiſum Veneri prodiderunt poetę, ob interfectum ab Apro Adonium, quem diligebat dea, quidam autem quod immundiſſimi ſint Sues ex omni manſueto pecore, & ardentiſſimæ libidinis, ita vt opprobrium mulieribus inde tractum ſit, cum Subare, & Subire dicuntur.* notauit Natalis Comes in Mythologia, & Strabo ex Callimacho in Iambis.

Veneris. lib. 17.

Lib. 4. c. 13. lib. 9. pagina 301.

τὰς Ἀφροδίτας, ἡ θεὸς γὰρ οὐ μία
τὴν κασνιήτην ὑπερβάλλεσθαι πάσας τὸ φρονεῖν.

ὅτι μόνη παραδέχεται τὴν τῶν ὑῶν θυσίαν. poſteriorem verſiculum corruptum, nitori ſuo reſtitue, & lege.

Callimachus correctus.

τὴν κασινήτην ὑπερβάλλεσθαι πάσας τῷ φρονεῖν.
Veneres, hęc dea enim non eſt vna, cęteras
Sapientia omnes Caſtinęa vicerit.

Quia ſcilicet ſola Porci ſacrificium admittit. Scholiaſtes Ariſtophanis Acharnen.

Act. 3. Sc. 2.

M. ὁμοματρία γάρ ἐστιν, κἠκ ταυτοῦ πατρός
Ἃδ᾽ ἂν παχυνθῇ, κἀναχνοανθῇ γ᾽ ἐν τριχί,
D κάλλιστός ἐστι χοῖρος Ἀφροδίτᾳ θύειν,
D. Ἀλλ᾽ οὐχὶ χοῖρος τῇ Ἀφροδίτῃ θύειν.
M. οὐ χοῖρος; Ἀφροδίτᾳ μόνᾳ γε δαιμόνων
καὶ γίνεταί γα τᾶνδε τᾶν χοίρων τὼ κρῆς
Ἄδιστον, ἂν τὸν ὀβελὸν ἐμπεπαρμένον.

Sic ſonant hæc Latine.

M. *Quia ex eadem ſunt matre, & vno patre*
At cum pingues fuerint, & hirtis crinibus
Tum Veneri ſacrificare Porcam erit optimum.
D. *At Veneri Porca ſacrificare non ſolet.*
M. *Non Porca? imo ſoli Veneri ex Dis omnibus.*
Et harum Porcarum caro fit ſuauiſſima,
Cum figitur Veru.

E

Siluanus quoque Suem pro hoſtia habuit. Romæ enim ſub Capitolio, in vico, qui ab Ara cæli ducit in Piſcariam, ſupra oſtium domus cuiuſdam priuatæ, *Siluani ſimulachrum eſt rudi ſculptura, corpore toto nudo, exceptis pedibus cruribuſque, in quibus ecreæ ſparteæ, dextra falcem, ſiniſtra ramum pineum gerens, a dextra, adſtat canis cum ara ad arborem, a ſiniſtra Porcus cum mactatore ſub quercu*. Smetius meminit in Inſcriptionibus, & Ianus Gruterus, & alii, ſubtus eſt.

Inſcript. pagina 62.

TI. CLAVDIVS. CHRESIM. ET. CLAVDIVS. HERIDANVS.
ET. FELIX. FECERVNT. D. D.
SILV. SACR.

Huc pertinet illud Petronianum.

Et quandoque mihi fortunæ arriſerit hora,
Non ſine honore tuum patiar decus, ibit ad aras
Sancte, tuas, hircus, pecoris pater, ibit ad aras
Corniger, & querulæ fœtus Suis, hoſtia lactens,
Spumabit pateris hornus liquor.

F

Martis.
1. Decad. lib. 8.

Marti etiam cæſam Suem loquitur Titus Liuius in Decii voto. *Vulcano arma, ſine cui alij diuo, hoſtem deuouere velit, ſiue hoſtia, ſiue quo alio volet, ius eſto, Telo, ſuper quod ſtans conſul precatus eſt, hoſtem potiri fas non eſt, ſi potiatur, Marti Sueonetaurilibus piaculum fieri.* Eius Martialis ſacrificii genus, & cauſas expreſſit in Seruii rebus idem ſcriptor, *Cenſu perfecto, quem maturauerat metu legis de incenſu latæ, cum vinculorum minis mortiſq; edixit, vt omnes ciues Romani Equites pediteſque in ſuis quiſque centurijs, in campo Martio prima luce adeſſent, ibi inſtructum exercitum omnem Sueouetauribus luſtrauit.*

Suenetaurilia.
1. Decad. lib. 1.
Solitaurilia
Lib. 17.

Sacrum iſtud a tribus animalibus, ex quibus conſtabat, nomen accepit, *Sue, Oue, Tauro*, ita Aſconius Pædianus vetuſtiſſimus Grammaticus. Gloſſæ Philoxeni Solitaurilia θυσία ἔκτος καὶ κριοῦ, καὶ ταύρου *ſacrificium Verris & Ouis, & Tauri.* Vtroque ergo modo veteres dicebant ſcilicet *Solitaurilia* Hetruſca voce, & *Sueonitaurilia* Romana, Feſtus Pompeius. *Solitaurilia hoſtiarum trium diuerſi generis immolationem ſignificant, Tauri, Arietis, Verris, quod omnes eæ ſolidæ ſint integriq; corporis, quia Sollum oſce totum & ſolidum ſignificat, vnde tela quædam ſoliferrea vocantur tota ferrea, & homo bonarum artium ſollers, & quæ nulla parte luxata cauaq; ſunt, ſolida nominantur: atque harum hoſtiarum omnium inuiolati ſunt Tauri, quæ pars cæditur in caſtratione.*

Sollum vox Oſca.

G

Sunt quidam qui putent ex tribus hoſtijs præcipue nomen incluſum cum ſolido Tauri, quod ampliſſima ſit earum, quidam dixerunt omnium trium vocabula confuſa, Suis, Ouis, Tauri, adfeciſſe id, quod vno modo appellarentur vniuerſæ, quod ſit a ſollis & Tauris earum hoſtiarum ductum eſt nomen antiquæ conſuetudinis. Per vnum l. enuntiari non eſt mirum, quia nulla tunc geminabatur litera in ſcribendo, quam conſuetudinem Ennius mutaſſe fertur, vtpote Græcus Græco more vſus. Ergo antique & Sollitaurilia dicta ante Ennium, vox ea tamen vſitatior, vt in Liuio ſupra laudato cõcepta.

Sollitaurilia
lib. 5.
lib. 4.

Quintilianus. *Nam Sueouetaurilia iam perſuaſum eſt eſſe ex Sue, Oue, & Tauro.* ſunt in Tacito aliquot loca, vt in Annalibus. *ſacrificantibus cum hic more Romano Sueouetaurilibus litaret, ille equum placãdo amni.* Idem in Hiſtoria eget Cenſoria manu. *Tum Heluidius Priſcus Prætor, præeunte Plato Aeliano pontifice, luſtrata boue Tauriſque arca, & ſuper ceſpitem redditis extis, Iouem, Iunonem, Mineruam, præſideſque Imperij Deos precatus, vti cæpta proſperarent.* Locus reſtituendus ſic. *luſtrata Sueonetaurilibus arca.*

Tacitus correctus.
Cap. 141.

H

M. Cato in re Ruſtica. *Agrum luſtrare ſic oportet, impera Sueonitaurilia circumagi cum diuis volentibus, quodque eueniat, mando tibi Maui, vti illace Sueonitaurilia, fundum, agrum, terramque meam, quota ex parte ſiue circumagi, ſiue circumferenda cenſeas, vti cures luſtrare.* M. Varro in re itidem ruſtica. *& quod populus Romanus cum luſtratur, Sueouitaurilibus circumaguntur verres, aries, taurus?*

lib. 2. cap. 1.
Solis.
Maſ. Tranſiluano.

Non prætermiſero hic ſolemne ſacrum Philippinarum Inſularum, quam ſolemnitatem feſtiuam ſic habe. *In Megindanao Inſula multas obſeruant cæremonias in Sue mactanda, id genus eſt, vt apparet, ſacrificij, quod* Soli *offerunt, poſt cymbala & ſiſtra concuſſa, feles quaſdam in paropſidibus repandis collocant, tum duæ vetulæ prodeunt, cum tubis ex oblongioribus cannis, & Solem cernuæ adorant, & indutæ ſacerdotales veſtes, altera illarũ ſinciput ornat vitta, cui cornua duo adnexa, altera manu tænia alia protenſa, ita incipit ipſa ſiſtra concutere, choræas ducere, Solem inuocare, quam altera ſequitur, ambæque iunctis manibus tripudia ducunt circa porcam, quæ ibi arbori vincta eſt, coram continuo verba quædam ſubmurmurat* Soli, *reſpondente comite, mox cymbium vino plenum manu capit, & poſt occultas quaſdam iteratas cæremonias, porcæ fronti inuergit, quam, poſt iterata tripudia, lancea interficit, toto hoc mactationis tempore, exigua facula ardet, quam illa ore apprehenſam mordet, altera tubas illas, ſeu cannas Porcino ſanguine abluit, & digitis ſanguini intinctis, primum mariti ſui frontem notat & veluti ſtigmatijs inurit, tum reliquorum omnium qui ſacro adſunt, tum amictus ſacros exuunt, & ſolis fœminis manentibus, paratum epulum, in cathedris ſedentes, ordiuntur,* A *tur, Porcam igne deglabratam continuo in fruſta ſecant, & ſolidam abſumunt* Similia de rebus Aegyptiorũ apud eos, qui Orbis Noui Hiſtorias conſcripſerunt, tu adire potes, ego conſulto omitto.

VSVS IN LVSTRATIONIBVS.

HÆC de Sacris deorum Superorum, quibus Porca dicata, nunc de Inferorum. videbo, ac primum familiam funeſtam, piaculum aliquod graue admiſſum expiaturi, aqua pura, laureo ramo, face accenſa, ſulfure, ouo, & porca vtebantur. de ſingulis aliquid obiter delibabo, etiamſi ſupra ex Plauto quædam loca adducta ſint, tamen hic plenius agam, & dixi in Commentariis Claudiani ad illud de Sexto Honorii Conſulatu.

Sacrum Inferorum luſtrale ex
Aqua pura.
Lauri ramo
Face ardẽte
Sulfure.
Ouo.
Porco.

Luſtralem ſic, triſte, facem, cui lumen odorum
Sulfure cæruleo, nigroq; bitumine fumat,
B *Circum membra rotat doctus purganda ſacerdos*
Rore pro ſpargens, & dira fugantibus herbis
Numina, terrificumq; Iouem, Triuiamq; precatus,
Trans caput auerſis manibus, iaculatur in aſtrum,
Secum rapturas cantata piacula tædas.

Ouum hic & Porcum omiſit. L. Apuleius. *nauem, ſummus ſacerdos tæda lucida, ouo; & ſulfure, ſolemniſſimas preces de caſto præfatus ore, quam puriſſime purificatam deę nuncupauit.* Ac de Sulfure quidem, vt Homerum omittam ad finem libri vigeſimi ſecundi Odyſſeas, Plinium, non vno loco, Sextus Propertius lib. 4. eleg. 9.

Lib. 11. Mileſiar.

Terq; meum tetigit ſulfuris igne caput.

Albius Tibullus lib. 1. eleg. 5.

—— *te circum luſtraui ſulfure puro*

Oua vero, quæ Luciano ſunt *καθαρσίων ὦα, expiationum oua,* Ouidius libro ſecundo de Arte coniunxit ſulfuri.

In Syria D.

C *Nam veniet quæ luſtret anus tectumq; laremq;,*
Præferat & tremula ſulfur & oua manu.

Præclarus eſt Seruii Honorati locus ad Virgilium. ibi.

Ad lib. 6. Aeneid.

—————— *alijs ſub gurgite vaſto*
Infectum eluitur ſcelus, aut exuritur igne.

De *Porco luſtrali* aut *expiatorio* Scholiaſtes doctiſſimus Apollonii Rhodii ad Argonautica; vbi multa præclare. Suidas etiam. *Mos Athenis fuit luſtrare concionem, Theatra, denique conciliabula populi, minutiſſimis porcellis, quos luſtrales vocabant, hoc vero faciebant ij, qui, vel a circumeundo, vel a Veſta, Periſtiarchi dicebantur.* Iuuenalis Satyr. 6. V. 444.

Ad lib. 4.
In καθάρσιον.
Periſtiarchi

Crure tenus medio tunicas ſuccingere debet,
Cædere Siluano Porcum.

In votis etiam Porcus valebat. Idem Satyr. 10. V. 354.

Et tamen vt poſcas aliquid, voueaſq; ſacellis
Exta, & candiduli diuina Tomacula Porci.

D Euſtathius rationes conſuetudinis adfert, & veterum quibuſdam locis idipſum probat, maxime ex Aeſchylo. Addendus ei Apollonius Rhodius lib. 4. Argonaut. V. 701.

Ad Iliad. li. 19.

Πρῶτα μὲν ἀτρέπτοιο λυτήριον, ἧγε φόνοιο
Τειναμένη καθύπερθε, συὸς τέκος, ἧς ἔτι μαζοὶ
Πλήμμυρον λοχίης ἐκ νηδύος, αἵματι χεῖρας
Τέγγεν, ἐπιτμήγουσα δέρην, αὖτις δὲ καὶ ἄλλοις
Μείλισσεν χύτλοισι, καθάρσιον ἀγκελέουσα
Ζῆνα, παλαμναίων τιμήορον ἱκεσιάων.
Primum quidem immutabilis expiationem iſta cædis
Producens deſuper fœtum Suis, cuius adhuc vbera
Turgebat recens enixa ex vtero, cruore manus
Tinxit, incidens collum, rurſus autem & alijs
Placabat luſtrationibus, expiatorem inuocans
Iouem, ob cædem commiſſam, patronum ſupplicationum.

Vt verum eſt Sues primum omnino inter Ethnicos illos gentilitatis errore deluſos, ſacrificii genus,

Homines ſuccidaniæ Suibus hoſtiæ.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

nus,& victimam fuiſſe primam, ita illis ſucceſſerunt homines,& vt Porci antea, fuerunt idolis immolati, vt ex Phlegonte Tralliano legere memini. Vnde crebra in melioris notæ ſcriptoribus feritatis illius cruētæ memoria. C·Suetonius. *trecentos ex deditiŷs vtriuſque ordinis electos, ad aram Iulio extructam, idibus Martŷs, Hoſtiarum more mactatos.* T.Liuius. *milites captos immolarunt, qua fœditate ſupplicŷ ignominia populi Romani inſignior fieret.* L.Seneca. *Poſtquam terra mariq; pax parta eſt, non occidere conſtituat, ſed immolare?* copioſe Polybius Magapolitanus de Captiuis Romanis Carthagine immolatis. Poetæ. Sidon. Apollin. Car. 2.

Fragm. περὶ θαυμας. ἱστορ.
In Auguſt. c. 15.
1. *Decad. lib.* 7.
Lib. 1. *de Clemen. c.* 11.
Lib. 1. *in fin.*

—— Peregrino cecidit tua victima ferro.

Silius Italicus lib. 10. Punicor.

———— ſic victima prorſus
Digna cadat Decius.

Virgilius lib. 12. Aeneid.

—— Pallas, te hoc vulnere, Pallas
Immolat.

Claudianus de bello Gildonico.

Agnoſcatq; ſuum, trahitur dum victima, fratrem.

Et de quarto Honorii Conſulatu, vbi plura.

Anguſtas par victima mitigat vmbras.

Et vt varijs Dijs *Sues* impenſi ad ſacrificia, ita nulla pæne gens eſt, quæ non idola ſua humano ſanguine ad aras effuſo placarit, quis enim neſcit quam inhumani fuerint dum homines immolarent, *Phœnices, Arabes, Taurici, Galatæ, Armenŷ, Albani, Scythæ, Aegyptŷ, Heliopolitani, Blemmyes, Aethiopes, Galli, Germani, Britanni, Iſtri, Sarmatæ, Carthaginenſes, ipſa Italia?* Et qui Acta noui orbis legerunt, ignorare non poſſunt, etiam hodie, diritatem illam ijs in locis adhuc vigere. nam qui flumini *Panuco* vicini ſunt, & *Zaclotenſes*, & *Tezencani*, & *Mexicani*, & qui in *Nicaragua* ſunt, & in *Arma*, & in *Pancora*, & *Popayan*, & in ipſo regno *Peruano*, & Imperio *Inguas*, raro aliter idola ſua placant, quam hoſtiis humanis. ſed nos ad Porcum redimus: qui etiam in ſacro *Ambaruali*, ſiue *Amburbali* immolabatur, de quo vide Antiquitates Romanas, & Feſtum: Ioſephum Scaligerum Annotationibus in eum. Lucan. lib. 1. V. 594.

Populi Humanas victimas offerentes.

Ambaruale. In Amptermini.

Mox iubet & totam pauidis a ciuibus vrbem
Ambiri, & feſto purgantes mænia luſtro
Longa per extremos pomæria cingere fines
Pontifices.

VSVS IN AVGVRIIS.

TAGES & Bacchis Hetruſci, Melampus, Telegonus Græci, & Bigois Nymphæ, & quicumque alij *Acheronticos libros* poſteris reliquerunt, & Auguralem ſcientiā præſcripſerūt, præceptis certis obſeruationum incluſerunt, hoc præ cæteris de *Sue* præſcripſerūt, fortunatum illius occurſum eſſe, & fælix præſagium. Seruius Honoratus Maurus, ex editione Danielis I.C. auctior. *de hac Sue alŷ dicunt, ſecundum Virgilium, quod in Italia inuenta ſit, alŷ quod ſecum eam, more nauigantium, Troiani portauerint, & oraculo cognouerint ibi condendam eſſe ciuitatem, vbi ſus illa fuiſſent inuenta, dicitur ergo in Campaniam fugiſſe, & inuentam in Laurolauinio, a qua Aſcanius poſtea Albæ nomen impoſuit. Triginta capitum fœtus enixa, prodigiale hoc eſt, quo ſignificatur triginta annis regnaturus Aſcanius. Varro dicit etiam hoc ſigni fuiſſe, quod cum etiam alterius coloris porci, in fœtu huius porcæ fuerint albi tantum modo circa vbera reperti ſint.* Ipſe Virgilius ibidem loci.

Ad lib. 3. *Aenei. pag.* 290

Signa tibi dicam, tu condita mente teneto,
Cum tibi ſollicito ſecreti ad fluminis vndam
Littoreis ingens inuenta ſub Ilicibus Sus
Triginta capitum fœtus enixa iacebit,
Alba ſolo recubans, albi circum vbera nati,
Is locus vrbis erit.

lib. 8. *Aene. pag.* 489.

Idem Grammaticus alibi. *Hanc autem porcam, vt diximus ſupra, ſecum habuere Troiani, quam amiſſam in Campania inuenerunt cum fœtu circa Laurentem agrum, quam ideo Aeneas immolauit Iunoni, quia ipſa dicitur Terra, vt eſt, coniugis in gremium læta deſcēdit. Alŷ de ea Sue dicunt, habuiſſe eam Troianos, & vbi primum generaſſet, ibi certam ſpem ſedis concepiſſe, Alŷ in littore Laurenti in-*

uentam,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

A *uentam,quam ſecutus Troianus,in eum montem perueniſſe,vbi poſtea Alba a colore porcæ,longa a poſitione ſit condita,Enixa iacebit.participio vtens tangit hiſtoriam.* Ipſe Poeta.

Iamq́ tibi,ne vana putes hæc fingere Somnum
Littoreis ingens inuenta ſub Ilicibus Sus
Triginta capitum fœtus enixa iacebit,
Alba ſolo recubans,albi circum vbera nati,
Is locus vrbis erit,requies ea certa laborum:
Ex quo terdenis vrbem redeuntibus annis,
Aſcanius clari condet cognominis Albam.

Sed ne Poetæ credatur, verax ſcriptor, Romanæque Antiquitatis callentiſſimus M.Varro in re
ruſtica audiendus, *Parere tot oportet porcos,quot mammas habeat,ſi minus pariat,eſſe portentum: In* lib.2.c.4.
quo illud antiquiſſimum fuiſſe ſcribitur,quod Sus Aeneæ Lauinij triginta porcos pepererit albos,itaq́
quod portenderit, factum,triginta annis, vt Lauinienſes condiderint oppidum Albam, huius Suis ac
Porcorum etiam nunc veſtigia apparent Lauinij. Vetus Scholiaſtes Iuuenalis. *Albam longam ſignificat,* Ad Saty.12,
B *quam condidit Iulus Aſcanius,Suis albæ augurio,conceſſa nouercæ ſui nominis ciuitate,ideſt Lauinio.* V.71.
Ipſe Satyricus.

Spes vitæ cum Sole redit,tum gratus Iulo
Atq́ nouercali ſedes prælata Lauino,
Conſpicitur ſublimis apex,cui candida nomen
Scrofa dedit,lætis Phrygibus mirabile ſumen,
Et nunquam viſis triginta clara mamillis.

Quartum verſiculum varie legit idē vetus Scholiaſtes. *aut mirabile,quia triginta fœtus habuit,* Varia in Iuuenale lectio
aut miſerabile,quod miſeratum ſit Phrygibus, quare ſic legi poſſet.

—— lętis Phrygibus miſerabile ſumen.

Sed minus placet poſterior lectio. Sext.Propertius lib.4.eleg.1.

Et ſtetit Alba potens,albæ Suis omine nata
Hac vbi Fidenas longe erat ire vias.

Albius Tibullus lib.2.eleg.6.

C *Ante oculos Laureus caſtrum,muruſque Lauini eſt,*
Albaque ab Aſcanio condita Longa duce.

Hanc cognatam licet,& ab Aſcanio conditam ciuitatem,vt memorant Liuius, & Iulius Solinus. lib.1.
Romani tamen poſt annos plus minus trecentos,deſtruxerunt,nobiliſſimas familias Romam Cap.8.
traduxerunt,& id ſolum honoratæ memoriæupereſſe paſſi ſunt,vt magiſtratus Romani ibi ſacrificarent,
Strabone cum aliis narrante,& obiter cauſam fundationis habemus apud Statium Papinium li.5.pag.158
in Siluis. lib.3.Silu.3.

Iugera noſtra tenens,vbi poſt Aenera fata
Solatus,Latijs ingeſſit montibus Albam
Aſcanius,Phrygio dum pingues ſanguine campos
Odit,& infauſtæ regnum dotale nouercæ.

Neque ſane minor celebritas in Albano ſacro obſeruabatur, quam in Capitolino, vt ex Tito
Liuio perſuadet VVolfgangus Lazius in Commentariis Reipublicæ Romanæ. Et erat *Albanus* lib.11.c.3.
Agon a Domitiano inſtitutus,longe clariſſimus Poetarum certaminibus,vt præter Dionem, Sue- Albanus Agon.
D tonium,& alios Hiſtoricos apud Cenſorinum de die Natali,& Papinium Statium non vno loco,
videre poteſt.

VSVS IN FOEDERIBVS feriendis.

NVLLA publica fœdera ſine Porca feriri firmarique poterant,Iſidorus Hiſpalenſis.
Alij fœdera dicta putant a porca fœde crudeliterque occiſa,cuius mors optabatur lib.18.c.1.
ei,qui a pace reſiliſſet. Seruius Maurus Honoratus. *Fœdus dictum eſt vel a Fetialibus,* Ad lib.1.Aenei.pag.172.
qui olim Fędales dicti,id eſt Sacerdotes,per quos fiunt fędera,vel a porca fęde,id
eſt lapidibus occiſa. Et alibi. *fędera,vt diximus,dicta ſunt a porca fęde & crudeliter* Ad li.8.Aenei.pag.525.
occiſa,nam cum ante gladijs configeretur,a Fetialibus inuentum,vt ſilice feriretur,ea cauſa,quod
antiquum Iouis ſignum lapidis ſiliceni putauerunt eſſe. Cicero fędera a fide dicta putat: ſed huius porcę mors

Virgilius reprehenſus a Seruio. *cę mors optabatur ei, qui a pace reſiliſſet. Deinde Virgilium reprehendit. Falſo autem ait porca, nam* E
ad hoc genus ſacrificij porcus adhibebatur. Ergo aut vſurpauit genus prout, timidi venient ad pocula
damæ, aut certe illud oſtendit, quod in omnibus ſacris fęmininei generis plus valent victimę, ſi autem
per marem litare non poſſent, ſuccidanea dabatur fęmina, ſi autem per fęminam non litaſſent, ſuccidanea
Cõuincitur erroris ab alijs. *adhiberi non poterat: quidam porcam euphonię gratia dictam putant.* Hunc errorem alii arguunt,
ſcribentes non porcam, ſed porcum fæderibus adhibitum. M. Varro in re ruſtica. *ab ſuillo gene*
re pecoris immolandi initium ſumptum videtur, cuius veſtigia, quod initiis Cereris porci immolantur,
lib.2.c.4. *& quod initiis pacis fędus cũ feritur, porcus occiditur.* Fabius Quintilianus in Inſtitutionibus Ora-
lib 8.c.3. toriis ſic ſermo adſtipulatur. *Quædam non tam ratione, quam ſenſu indicantur, vt illud, cęſa iunge-*
bant fędera porca, fecit elegans fictio nominis, quod ſi fuiſſet, porco, vile erat. Habent illi ſuffragato-
rem grauiſſimum contra Virgilium Titum Liuium in fędere cum Albanis percuſſo. *ſi prior defixet*
lib.1.c.24. populus Romanus *publico conſilio, dolo malo, tu illo die, Iupiter, populum Romanum ſic ferito, vt ego*
hunc porcum hodie feriam, tantoque magis ferito, quanto magis potes polleſque. id vbi dixit, porcum
ſaxo ilice percuſſit. Ecce ibi diſerte porcum, non porcam ſilice mactat. vt & alibi in eadem Hiſto-
lib.9.c.5. ria. *per quem populum fiet, quominus legibus dictis ſtetur, vt eum ita Iupiter feriat, quemadmodum* F
Defenſus. *a fętialibus porcus feriatur.* Hæc etſi vera ſint, tamen non erraſſe Virgilium Nicolaus Erythræus
lib.14. docte oſtendit, & calumnia eum liberat Feſtus Pompeius. *Quia confecto bello inter quos pax fieret,*
lib.6. *cæſa porca fędus firmari ſolebat.* Idem Grammaticus alibi. dubitanter viſus eſt aſſeruiſſe, & nec por-
cum, nec porcam nominauit. *Fædus appellatum ab eo, quod in paciſcendo fędere hoſtia necaretur.*
Virgilius, & cæſa iungebant fædera porca, vel quia in federe interponatur fides. illuſtris illa ac præ-
Cap.25. clara Virgilii defenſio ex C. Suetonii in vita Claudii. *cum regibus fædus in foro icit, porca cæſa, ac*
vetere fetialium præfatione adhibita. Ipſius Virgilii verba tantopere controuerſa ſunt.

Poſt iidem inter ſe poſito certamine reges
Armati Iouis ante aras, pateraſque tenentes
Stabant, & cæſa iungebant fædera porca.

Si quis plura de fœderibus, eorum legibus, differentiis, formulis cupiat, adeat incomparabilis
lib.4.in fine Barnabæ Briſſonii opus de Formulis. Illud hoc addiderim a tot eruditis omiſſum, publica percuſ-
ſi iam fæderis acta lineis mappis perſcripta ad Saturni, aut cuiuſuis alterius Dei, ferri, conſeruari-
1.Decad.lib.4. que conſueuiſſe. autor Liuius. *prętermiſſa nominum Conſulum horum, Licinius Macer autor eſt, &* G
in fædere Ardeatino, & in linteis libris ad Monetę inuentos.

VSVS IN BELLIS.

VARIVM Porci in bello expeditioneque Romana vſum fuiſſe reperio, Ante om-
nia conſtat inter ſigna militaria eum locatum. Feſtus Pompeius. *Porci effigies in-*
Inter vexilla *ter militaria ſigna quintum locum obtinebat, quia confecto bello inter quos pax fie-*
Lib.14 *ret, cęſa porca fedus firmari ſolebat.* Nec alibi apud tot rerum bellicarum ſcripto-
res, vlla mihi *Porci* inter militaria ſigna reperti mentio, niſi dicamus idem eſſe
Suem, ſeu *Porcum*, & *Aprum*, de quo ſequenti tractatu diſquiretur. Certe inter ve-
lib.10.c.4 xilla priſcæ reipublicæ *Aprum* reponit C. Plinius. *Romanis eam,* Aquilam, *legionibus C. Marius in*
ſecundo conſulatu ſuo proprie dicauit, erat & antea prima cum quatuor aliis, Lupi, Minotauri, Equi,
lib 10.c.vlt. *Aprique ſingulos ordines anteibant.* Vide quæ in Antiquitatibus Romanis fuſe ſuper iis attuli, ad- H
lib.3. dendus cultiſſimus Gulielmi Britonis locus.

Suſpirat blande Zephyrus, vexilla coruſcant
Impoſita aereo conto, longeq́ micanti
Lumine perſtringunt acies, non illa Draconum
Ora, nec informis Minoia probra iuuenci,
Nec qui ſopitis Lupus inſidiator oberrat,
Nec qui ſanguineos minitans Sus exerat vngues,
Sed rutilans Labarus fulgenti texitur auro,
Et tremulos iterat ſudo criſpante colores
Ingeminanſq́ volat ferali fulmine mortem.

Aciei forma Eſt in exercitu Cuneus quidam aut acies militaris, quam a forma *Porci caput* appellarũt, quia,
vt opinor, prima frons hoſti obiecta tenuis, exilis, atque anguſta erat, ne facile tentari, aut rumpi
poſſet, creſcentibus deinde ordinibus paulo laxior effuſiorque ſe dilatabat. Modeſtus libello de
Vocabulis Militaribus, Aeneas, Aelianus in Tacticis, Polybius, Iuſtus Lipſius ad manum non
ſunt,

A ſunt,& conſuli poſſunt. Ammiani Marcellini locus eſt. *vergente in veſperam die, cum dux moras rũpere moueret, excedens erectis vexillis, in eos igneo miles impetu ferebatur, qui conuerſi, acieque denſiori contracta, aduerſus ipſum principem ſtantem, vt dictum eſt, altius omnem impetum cõtulerunt, cum oculis inceſſentibus, & vocibus truculentis. Cuius furoris amentiam exercitus ira ferre non potuit, eoſque imperatori acrius, vt dictum eſt, imminentes, deſinente in anguſtum fronte, quem habitum, caput porci, ſimplicitas militaris appellat, impetu diſiecit ardenti.* Plura quære apud VVolfgangum Lazium in Commentariis Reipubl. Roman. quædam huc ſpectantia in meis Commentariis ad illud Claudiani.

Lib. 17.

lib. 4 c. 3.

lib. 2. in Rufin.

— Et clypeis in ſe redeuntia iunctis
Curuo paulatim ſinuantur cornua ductu.

Nec iniuria locum hoc animal inter acies militares inuenit, eſt enim bellicoſum, pugnax, & Marti ſacrum, vt fuſiſſime in *Apro* dicetur. Fulgentii Carthaginienſis ad Chalcidium Grammaticum verba apponam. *Nefrendes Diophantus Lacedæmonius, qui de ſacris deorum ſcripſit, ait apud* B *Meſſenios Ioui ſacrificari ſolere ſacrum, quod* ἑκατον φόνια *appellatur, ſi quis enim centum hoſtes interfeciſſet, Ioui hominem ſacrificabat apud Ithomen, quod ſacrificatum eſt a duobus, Ariſtomene Gorthynenſi, & Theocio Eleo, ſicut Soſicrates ſcribit, ſed poſtquam hoc Athenienſibus diſplicuit, cæperunt offerre porcum caſtratum, quem nefrendem vocabant, quaſi ſine* νεφροῖς, *i. renibus. At apud Romanos Marcus Varro ſcribit Sicinium Dentatum centies & vicies pugnaſſe ſingulari certamine, cicatrices habuiſſe aduerſas quadraginta quinque, poſt tergum nullam, coronas accepiſſe viginti ſex, armillas centum & quadraginta, & iſtum Porcum primum ſacrum feciſſe Marti.* Hinc occaſionem ſumpſit Petrus Porcius poeta Placentinus ridiculum poema conficiendi inſcriptũ *Pugna porcorum,* in quo omnes dictiones a P. incipiant, initium eius.

lib. de priſc. Sermone.

Porcus Martis victima.

Pugna porcorum.

Plaudite, Porcelli, Porcorum pigra propago,
Pugnantes Porci pergunt pinguedine pleni
Per plateas plures, pecudum pars prodigioſa.

Huius meminere etiam Iulius Solinus in Polyhiſtore, & C. Plinius in ſeptimo. & alii. fuit & *Porcina* cibus militaris, ſupra attigi, & pluribus infra, vbi de *foro Suario.*

Cibus militaris.

C

VSVS IN SPECTACVLIS Theatralibus.

QVAM bellicoſum Sus animal ſit, ex Amphitheatralibus Romanorum ſpectaculis facile eſt dignoſcere, nam & ſæpe in arena productus, & ſemper ſumma populi voluptate pugnauit. L. Seneca mirifice extollit. *ridere ſolemus inter matutina arenæ ſpectacula, Tauri & Vrſi pugnam inter ſe colligatorum, quos, cum alter alterum vexarit, Sus confector expectat. Idem facimus, aliquem nobis alligatum laceſſimus, cum victo victorique finis æque maturus immineat.* Lipſio ſana hæc lectio non videtur, ego nec ſolus nec primus Crotone ſaniorem contendo. ſenſus eſt manifeſtus, cum Vrſus, & Taurus in ſcenæ arenam producti fuerunt, nec alter alterum cõficere potuit, Sus immiſſus vtrumque confecit, id eſt interfecit. Sane ea vox in ludorum cruentorum commiſſionibus ſolemnis fuit. D aliquoties apud Suetonium. *In Circo aurigas curſoreſque, & confectores ferarum, & nonnunquam ex nobiliſſima iuuentute produxit.* Et rurſus alibi. *ſuper quadrigarum certamina Troiæ luſum exhibuit, & Africanas, conficiente turma equitum Prætorianorum, ducibus Tribunis, ipſoque præfecto.* Et alio loco denuo. *Exhibuit autem ad ferrum etiam quadringentos Senatores, ſexcentoſque equites Romanos, et quoſdam fortunæ ac exiſtimationis integræ ex ijſdem ordinibus, confectoreſque ferarum, & varia arenæ miniſteria.* Sed & alibi. *Centenas varij generis feras ſæpe in Albano ſeceſſu conficientem ſpectauere plerique, atque etiam ex induſtria ita quarundam capita figentem, vt duobus ictibus quaſi cornua effingeret.* Trebellius Pollio in hac voce corruptus. *Cum Taurum ingentem in arenam miſiſſet exiſſetque ad eum feriendum vector, neque perductum decies potuiſſet occidere, coronam venatori miſit, muſſantibuſque cunctis quid rei eſſet quod homo ineptiſſimus coronaretur, ille per curionem dici iuſſit, Taurum toties non ferire difficile eſt.* Locum a deprauata operarum inſcitia corruptum eſſe liquet, ſic reſtituendus ſuo nitori, & ſic legendus. *exiſſetque ad eum feriendum venator,* aut ſecius, *exiſſetque ad eum feriendum confector;* & ſequentia itidem corrigẽda. *neque productum decies occidere potuiſſet.* vox ea aliquoties apud Manilium, ſed ille non eſt ad manum. C. Lucilius Satyrar. lib. 30.

lib. 3. Ira ca. 43.

Senecæ locus aſſeritur.

Confectores.

In Auguſto c. 43.

In Claudio c. 21.

In Neron. c. 12.

In Domit. c. 19.

In Gallienis

Trebellius Pollio correctus.

Iterum.

Conficit ipſe comeſtque.

Mane in arenam productus.
Epiſt. 7.
Epiſt. 70.

Sus autem noſter matutinis ſpectaculis exhibitus, vt ex Seneca clarum. Idem rurſus Seneca. *mane Leonibus, & Vrſis homines, meridie ſpectatoribus ſuis obyciuntur.* Vt qui ſcilicet in arena cum beſtiis depugnauit mane, cum aliis gladiatoribus ſui ſimilibus, prandentibus ſub meridiem patriciis, mori certus deprelietur. Et rurſus alibi idem. *cum adueheretur nuper inter cuſtodias quidam ad matutinum ſpectaculum miſſus.* Martialis lib. 13. epigr. 95.

Matutinarum non vltima præda ferarum
Sæuus Oryx.

Calderini error.
lib. 2. cap. 15

Domitium Calderinum peſſime hunc locum interpretantem iure reprehendit Georgius Merula, adi ad Iuſtum Lipſium in Saturnalibus. rurſus Martialis lib. 10. epigr. 25.

In matutina nuper ſpectatus arena
Mutius,

A Domitiano exhibitus

Raram *Suis* exhibiti mentionem deprehendo in arenariis commiſſionibus. Eidem Martiali debemus multum, qui a Domitiano productum ſic extulit in libro Spectaculorum epigr. 12.

Inter Cæsareę diſcrimina ſęua Dianę
Fixiſſet grauidam cum leuis haſta Suem,
Exilÿt partus miſeræ de vulnere matris
O Lucina ferox? hoc peperiſſe fuit?
Pluribus illa mori voluiſset ſaucia telis,
Omnibus vt natis triſte pateret iter.
Quis neget eſſe ſatum materno funere Bacchum?
Sic genitum numen credite, nata fera eſt.

Caſum huic ſimilem ex Philippo epigrammatario Græco, Gratio, & Auſonio vir doctus contulit Matthæus Raderus, quem tu vide, ego non exſcribo. ipſe Epigrammatarius rem eandem deſcripſit.

Icta graui telo, confoſſaque vulnere mater
Sus, pariter vitam perdidit, atque dedit.
O quam certa fuit librato dextera ferro,
Hanc ego Lucinæ credo fuiſſe manum.
Experta eſt numen moriens vtriuſque Dianæ
Quaque ſoluta parens, quaque perempta fera eſt.

Explicat eleganti collatione epigrammatis ex Anthologia hanc venuſtatem ab oppoſitis, ſeu repugnantibus idem Raderus. pergit Martialis.

Sus fera, iam grauior, maturi pignore ventris
Emiſit fætum, vulnere facta parens.
Nec iacuit partus, ſed matre cadente cucurrit.
O quantum eſt ſubitis caſibus ingenium.

Plura ſequenti capite, vbi de Apro, & neſcio an Sus Cicuratus vnquã in Amphitheatro viſus, hic certe, quem populo Romano, Theatri ſui dedicatione, oſtendit, ferus fuit non domeſticus.

CVLTVS ET HONOR ei diuinus delatus.

lib. 3. pag. 96
Colitur ab *Argiuis.*

SACRVM animal Porcus, quemque Antiquitas Veneri dedicauerit. Athenæus in Dipnoſophiſtis. ὅτι δὲ ὄντως Ἀφροδίτῃ ὗς θύεται μαρτυρεῖ Καλλίμαχος, ἢ Ζηνόδοτος, ἐν ἱστορικοῖς ὑπομνήμασι, γράφων ὧδε. Ἀργεῖοι Ἀφροδίτῃ ὗς θύουσι, καὶ ἡ ἑορτὴ καλεῖται ὑστυρία. *Suem Veneri immolari teſtatur Callimachus ſiue Zenodotus, in hiſtoricis Commẽtarÿs ſic ſcribens. Veneri Suem Argiui ſacrificant, eumque feſtum diem vocant Hyſteria.* Feſtum illud Hyſteria ſiue ὑστυρία, non recte, ſed ὑστήρια ſcribi debere iampridem viris doctis eſt animaduerſum, & neſcio quis vetuſtiſſimus ſcriptor Argiuus, patriæ ſuæ Antiquitatem illuſtrans apud Harpocrationem, vt puto, & Iulium Pollucem, meminit. Iudex correctionis eſt Iſaacus Caſaubonus in Athenæũ: & copioſe Euſtathius ad Homerum. vetus Scholiaſtes Ariſtophanis ad Acharnenſes.

Athene' correctus.
Hyſteria Suis ſolemnitas.
lib. 3. c. 15.
Iliad. 10.
Act. 3. Sc. 3.

κάλλιστός ἐστι χοῖρος τῇ ἀφροδίτᾳ θύειν.
Ἀλλ' οὐχὶ χοῖρος τῇ 'φροδίτῃ θύεται.

οὐ χοῖρος;

A

ὀυ χοῖρος ; ἀφροδίτᾳ, μόνα γε δαιμόνων.
Tum Veneri ſacrificare Porcam erit optimum.
At Veneri porca ſacrificari non ſolet.
Non porca? imo ſoli Veneri ex omnibus Dijs.

Calliſtratus Philoſophus apud Plutarchum in Sympoſiacis, putat coli ſolere a Iudæis, nã poſtquam deformitatem & ſordes obiecit, quibus odio eſſe hominibus poſſet, virtutes deinde, ac in hominem collata enumerat beneficia, quibus diuinitatem promereretur, concludit paucis. καὶ ἴσως ἔχει λόγον, ὡς τὸν ὄνον δὲ ἀναφήναντα πηγὴν αὐτοῖς ὕδατος τιμῶσι, οὕτως καὶ τὴν ὗν σέβεσθαι σπόρου καὶ ἀρότου διδάσκαλον γενομένην. *Fortaſſe rationi hoc conſentit, ſicut Aſino ſuus eſt apud eos honor, qui fontem aquæ ijs demonſtrauit, ita Suem eos religioſe reuereri, vt ſatianis & arationis magiſtram.* Aſinum autem diuinis ab eo populo honoribus cultum credula fuit apud Ethnicos opinio. de Sue ſolus hic, quod ſciam, autor eſt Plutarchus. Vt illud ab inuidia & calumniandi gentem illam vnius Dei colentem ſtudio profectum, & falſiſſimum eſt, ita veriſſimum diuinis honoribus Sues coluiſſe Cretenſes. Athenæus diſerte id ſcribit. περὶ τῶν ὑῶν. ὅτι ἱερόν ἐστι τὸ ζῶον παρὰ κρησὶν, B Ἀγαθοκλῆς ὁ Βαβιλώνιος ἐν πρώτῳ περὶ κυζίκου φησὶν οὕτως. μυθεύουσιν ἐν κρήτῃ γίνεσθαι τὴν διὸς τέκνωσιν ἐπὶ τῆς Λίκτης, ἐν ᾗ καὶ ἀπόρρητος γίνεται θυσία. λέγεται γὰρ ὡς ἄρα θηλὴν ὑπέσχεν ὗς, καὶ τῷ σφετέρῳ γρυσμῷ περιïχνεῦσα, τὸν κνυζισμὸν τοῦ βρέφεος ἀνεπαΐστον τοῖς παροῦσιν ἐτίθει. διὸ πάντες τὸ ζῶον τοῦτο περίσεπτον ἡγοῦνται, καὶ ὑὸς φησὶ τῶν κρεῶν οὐ δαίσαιντο. Latine ea ſic ſonant. *Suem ſacrum eſſe apud Cretenſes animal Agathocles Babilonius libro de Cyzico, vt legitur in Indice ſcriptorum, ad hunc modum, ſcribit. Iouem in Creta partu editum fuiſſe ad Dictam montem fabulantur, in quo & arcanum ſacrum peragunt: ferunt enim porcam mammas infanti præbuiſſe, & circumcurſantem grunnitu ſuo, ne a præſentibus exaudiretur, vagitum eius occultaſſe, quamobrem animal id ſumma veneratione dignum arbitrantur, & Suilla, inquit, ea gens non veſcitur.* locus contextus Græci haudquaquam ſanns videtur, & peo περιχνεῦσα legendum eſt περιοιχνεῦσα, quod eſt *circumcurſans*, male Critici quidam περιηχνεῦσα, falſa ſcilicet dialecto. deinde pro κνυζισμον lege κνυζηθμὸν *vagitum*. quod eſt σφετέρῳ γρυσμῷ, de vna tantum vſurpari non poteſt, quo nomine & Ariſtophanem Grammatici accuſant, & vetus Scholiaſtes Apollonium Rhodium ſuum, quod ſimili locutione ſit vſus, culpat. Antiphanis Comici vetuſtiſſimi locus apponatur, quo Suibus diuinitas adſtruitur.

lib.4.quæſt.5
Et Iudæis.
Et Cretenſibus.
li.9.pag.375
Agathocles correctus.
Ad lib.3.
Veneri Sus ſacra, & dilecta.

C

ἔπειτα καὶ ἀκροκώλιον ὕειον
Ἀφροδίτῃ, γελοῖον, ἀγνοεῖς ἐν τῇ κύπρῳ
δ' οὕτω φιλιθεῖ ταῖς ὕεσι δέσποτα,
ὥστε καταφαγεῖν ἀπεῖρξε τὸ ζῶον, δὲ τοὺς
βοῦς ἠνάγκασε.

Antiphanes correctus.

In quarto verſu fædum vitium eſt in re fædiſſima, nam pro καταφαγεῖν quod eſt *comedere* lege σκατοφαγεῖν, quod eſt *ſtercoribus veſci*. & ſic Antiphanis verba Latine redduntur. *Ita Sues amat Venus, vt in Cypro cum cogeret ſtercoribus veſci, boues, ſues ea neceſſitate exemerit, imo facere vetuerit.* Et hoc mihi Antiphanes debet, qui primus in leges metricas verba ipſius compegerim. Boues autem, atque adeo homines in Cypro inſula, ſtercoribus victitabant. Feſtus Pompeius. *Cyprio boui merendam, Ennius Sotadico verſu cum dixit, ſignificat id, quod fieri ſolet in Inſula Cypro, in qua boues humano ſtercore paſcuntur.* conſulendi Paræmiographi, abiit quippe in prouerbium *Bouis Cyprij merenda*. ſiue βοῦς κύπριος *Bos Cyprius* apud Diogenianum & Suidam. D ſunt uiri eruditi, qui Feſtum falſitatis arguant, quod nulli animanti cornigero ſtercora edere conueniat, ſed conuincitur illorum error, & Feſto patrocinium præſtatur, cum Boues omnes in Bæotia σκοταφάλους *ſtercus olentes* uocet Ariſtophanis Scholiaſtes, & C. Plinius dicat. *boues in Cypro contra tormina hominum excrementis ſibi mederi.* Cum ergo omnia animantia bruta in Cypro ſtercore humano ueſcantur, ſibi Suem dedicatum Venus, ne ſtercore cum aliis ueſcatur, prohibet. Denique ob conculcata, & in humum depreſſa ſemina, ne ab auibus temere eruantur, Sues Aegyptus eſt deuenerata, quod eorum maxime induſtria occulerentur, quod proditum ab Aeliano. & infra dicam, ubi de Induſtria.

Stercora hominis in Cypro edũt, Boues.
lib.3.
Feſtus reprehenſus.
Defenſus.
In Plutum.
lib.28.c.20.
Et Aegyptij
lib.10.c.16.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

VSVS IN SACRO Nuptiali.

lib.2.c.4.

lib,3.c.19.
lib 5.c.37.

lib.28.c.9.
Vngere poſtes adipe Suillo.
Ad lib.4. Aeneid. pagina 343.
Et oleo.
lib.9.c.8.
Et adipe lupino.
lib.1. ſiluar.

QVANTI Suem fecerint priſci illi Aborigines, Hetruriæque incolæ, vex M.Varronis in re ruſtica verbis apparet. *Sus Græce dicitur ὗς, olim Thyſus dictus, ab illo verbo quod dicunt ϑύειν, quod eſt immolare, ab ſuillo enim genere pecoris immolandi initium primum ſumptum videtur, cuius veſtigia, quod initys Cereris porci immolantur, & quod initys pacis fœdus cum feritur porcus occiditur. & quod nuptiarum initio, antiqui reges ac ſublimes viri in Hetruria in coniunctione nuptiali noua nupta & nouus maritus primum porcum immolant. priſci quoque Latini, & etiam Græci in Italia idem feciſſe videntur, nam & noſtræ mulieres, maxime nutrices, naturam, qua fœminæ ſunt, in virginibus appellant porcum, & Græce χοῖρον, ſignificantes eſſe dignum inſigni nuptiarum.* Præclarum hoc fuit Hetruſcorum, & vetuſtiſſimum inuentum in ſolemnitate nuptiali porcum immolare, quod in Hetruria mea Regali diligenter, vt potui, magis certe, quã debui, olim eſt diſquiſitam. & cætera quidem de nuptiali Latinorum, aliorumque populorum apparatu, in Antiquitatibus meis Romanis diſcuſſa inuenies, ad quas te remitto. Hoc neutiquam omiſerim, non minus ſolemnem adipẽ Suillum in Nuptiis fuiſſe, quam porcum in prima coniunctione. C.Plinii verba ſunt. *proxima in communibus, adipis laus eſt, ſed maxime Suilli, apud antiquos etiam religioſi, certe nouæ nuptæ intrantes, etiamnum ſolemne habent, poſtes eo attingere.* Hæc etſi ſint veriſſima, alii tamen contradicunt, qui non adipe Suillo poſtes perungi volunt, ſed oleo. ita Seruius Maurus. *moris fuerat, vt nubẽtes puellæ, ſimul ac veniſſent ad limen mariti, poſtes antequam ingrederentur, propter auſpicium caſtitatis, ornarent laneis vittis, & oleo vngerent, vnde vxores dictæ ſunt, quaſi vnxores.* Eadem verbatim Iſidorus tranſcripſit. Et eadem habentur apud Donatum vtroque antiquiorem, in Hecyram Terentii. Scio & bonos autores eſſe qui aſſeuerent, nec oleo, nec adipe Suillo poſtes ſolitas nouas nuptas oblinere, ſed adipe Lupino, quod vel ipſo Plinio autore certum eſt, tanta inter veteres rerum varietas, & diſcrepantia. Antonius Codrus Vrceus Brixianus ex Herberia in Renouatione Bononiæ.

Iam Lupi promit noua nupta pingue,
Flammeum Nymphæ, Charites pudici
Pectoris Zonam, reficitq́ currum
Pronuba Iuno.

Reliqua huc ſpectantia, paulo inferius exquirentur, & pleraque ſunt præoccupata.

DE PARTIBVS EIVS ſigillatim.

Setæ.
Sutores.

lib.19.c.34.

Verbera, aut flagra.
Part.2. pag. 81.

Setigeri.

PARTES ſingulas iam percurro, a magis inutilibus exordior. *Setæ pili ſunt porcorum* etiamſi Horatius, Iuuenalis, Martialis, Plautus, & alii ad hirſutos homines id nomen traxerunt, Iſidorus. *Sutores nuncupati ſunt, quod inſertis filo porcorum ſetis, ſuant, id eſt conſuant, quaſi Setores.* & ſupra attigi. alter vſus in flagris ruſticis, aut verberibus, notat vir ornatiſſimus Ioannes Meurſius in Criticis exercitationibus, & autorem habet Sextum Propertium lib.4. Eleg. 1.

Verbera pellitus ſetoſa mouebat arator
Inde Liceus Fabius ſacra Lupercus habet.

Vnde perpetuo epitheto *Sues Setigeri* dicuntur. Virgilius non vno loco. libro ſeptimo Aeneid. in limine.

Setigeriq́ Sues, atque in præſepibus Vrſi.

Et lib. 11. Aeneid. in funere Pallantis.

Setigeroſq́ Sues, raptaſq́ ex omnibus aris
In flammam iugulant pecudes.

Plura dixi ad illud Claudiani in Epigrammatis.

— *Hic ſetis ſæuior, ille iuba.*

A *Stercus* deinde *Sucerda* veteribus vocata,quaſi *Sus merda* vt opinor, itaque rectiſſime Philoxenus in gloſſis. interpretatus *Sucerda* χοιρεία κόπρος. *Suillum ſtercus*. Feſtus Pompeius. *Succerda ſtercus Suillum*. Titinnius.

Quid habes niſi vnam arcam ſine claue?
Ea condis Succerdam.

Sucerda. lib.17.

Male Feſtus *Succerdam* pro *Sucerda* poſuit,eſt enim prima breui. C.Lucilius lib. 30. Satyrar.

Hic in ſtercore humi,ſabuliſq́,fimo,atque Sucerdis.

Feſtus correctus.

Lucilii etiam verſum corruptum eſſe liquet,in vulgatis Nonii editionibus,*in ſtercore humi,fabuliſq́*, deteriori ſenſu erat,tu lege

Hic in ſtercore humi,ſtabuliſq́,fimo,atq́ ſucerda.

Lucilius correctus.

Ab hoc *ſtercore* ſeu κοπρῷ dicti ſunt *Scurræ,Copreæ*, vt ex Dione Cocceiano notat vir eruditiſſimus ad Feſtum ſuum,& Comes Ponzanius Marcellus Donatus,ex illo,vt exiſtimo,Annotationibus variis. Ex quo facile eſt maculam eluere ex codice Suetonii, *Interrogatum eum ſubito,& clare a quodam nano adſtante menſæ inter capreas,cur Pacouius,Maieſtatis reus tamdiu viueret?* quid B ſibi vult *inter Capreas ſtare?* ad menſam Imperatoriam, corrige igitur, & lege, *a quodam Nano adſtante menſæ inter Copreas*. Idem rurſus Suetonius eget manu Critica. *Interdum ferula,flagrone,velut per ludum,excitabatur a tropeis,ſolebant & manibus ſtertentis ſocci induci,vt repente expergefactus faciem ſibi confricaret*. corrigendus idem locus,vt antea,*per ludum excitabatur a copreis*, nam quid ſint *tropei*, nemo deprehendet, Certe λεγωτοποιοὶ, Βωμολόχι, vt Græci dicunt,*dicaces*, ſcilicet *ſcurræ*,quique *riſui mouendo* dicteriis ſuis in aula morarentur,ſic eo æuo appellati. Suidas. Ἀστυνόμοι οἷς ἔμελλε περί τε τῶν αὐλιτρίδων,καὶ ψαλτριῶν,καὶ κοπρολόγων. *Aſtynomi ſunt quibus curæ ſunt Tibicines,ſaltatrices & ſcurræ* ſeu *Copreæ*, & Græci vocant ἄνδρας κοπρίους *homines Copreas*, & κοπρίαι *Copreæ* in Sancta Synodo Epheſina tertia. Abdias Babylonius,ſi tamen autor ille bonus & legitimus,ac non verius ſuppoſititius in hiſtoria Apoſtolica. *audi domine rex,iſta ſtercora abijcienda ſunt,& ex tuo regno emundanda,ne forte omnibus putredinem generent*. vox κοπρίων Græcis vſitatiſſima eſt,Plutarcho,Straboni,& Georgio Cedreno,apud Iſaacum Caſaubonũ. Sed & Latina ciuitate eadem vox donata. gloſſæ Iſidori. *Scurra qui incopriatur*,& rurſus, *ſcurrula qui incopriat*. Et Laberius Mimorum feſtiuiſſimus poeta fabulam ſcripſerat, cui titulus *Coprinum* C fecerat,peſſime apud Nonium in *Cophino* citatur,ea ille fabulas aulicas,vt puto,muſcas,& importunas adulantium præſtigias exagitabat. M. Varro in Modio apud eundem Nonium cap. 2. nu. 623.

Omnes videmur eſſe nobis feſtiui
Belli,Saperdæ,cum ſimus κάπροι.

Copreæ. lib.50.
Pag.638.
In Tiberio c. 61.
Suetoniꝰ correctus.
In Claudio c.8.
Iterum Suetonius correctus.
Tom.1.Sect. 10.
lib.6.
Stercora.
Laberius correctus.

Qui locus Varronis eſt corruptus, Dionyſius Gothefredus legebat. *Cũ ſimus σάπροι*. ſed legẽdũ

Belli,ſaperdę,cum ſimus Copreæ.

Varro correctus.

Sed & ipſam dictionem Græcanicam Latina voce extulerunt. Idem Varro.

Non Herculeis poteſt,qui Anglæ agebat
Copron.

Copron.

Sic per ludibrium Chriſtianæ pietatis apicem *Cyprianum*, quidam vir doctus apud Lactãtium Firmianum,*Coprianum* vocare eſt auſus,vt Lipſio in electis pridem eſt obſeruatum, Adrianũ Turnebum cõſule in Aduerſariis,qui Copreas,honeſtiori vocabulo,vſurpaſſe,pro ſtercorariis ſcribit. vir tamen doctiſſimus Læuinus Torrentius ad vtrumque Suetonii locum, in veteris ſcripturæ defendenda veritate conſtans eſt; & ego ex tam fætida diſſertatione exiturus,vnum addo ex Plinio. D *neque eſt occulta virium cauſa, quoniam id animal herbarum radicibus veſcitur, itaque etiam fimo innumeri vſus*. Et alibi idem. *M.Varro Principatum dat Turdorum fimo ex auiarijs,quod etiam ex pabulo boum,Suumq́ magnificat*. Et paucis interiectis. *proxime ſpurcitias Suum laudant,Columella ſolus damnat*. Locus Columellæ ſic ſe habet in re ruſtica, *poſt hæc,quæ diximus,Ouillum,& ab hoc Caprinum eſt,mox cæterorum iumentorum armentorumq́: deterrimum ex omnibus Suillum habetur*. Concors ei eſt Rutilius Palladius. qui illum,vt ſolet,verbatim tranſcripſit. *ſtercus Aſinorum primũ eſt,maxime hortis,deinde Ouillum & Caprinum,& iumentorum, porcinum vero peſſimum*. ad alia tranſeo,ſatis enim de excrementis. Succedat *Lac porcinum:* & ipſum non pars quidem Suilli corporis,ſed quoddam genus excrementi. C. Plinius de eo. Lac *Suillum vtiliſſimum teneſmo,dyſenteriæ,necnon phthiſicis,hoc & mulieri ſaluberrimum qui dicerent,fuerunt*,ſcilicet,ſi teneſmo,dyſenteria,aut phthiſi laboraret,vt Iacobus Dalechampius admonuit. Galenus vero nunquam meminit aut *fimi*,aut *lactis Suilli*,niſi vnico loco de poſteriori,qui ait illud eſſe *aquoſum valde & humidum*. Contra Manethon ille apud Claudium Aelianum. *Manethonem porro Aegyptium ſumma ſapiẽtia virum accepi dicere,eum qui Suillo lacte veſcatur,vitiliginibus & lepra oppletum iri*,quod quidẽ mor

Coprianus. lib.2.c.17.
lib.22. c.31.
lib.28.c.9.
Fimi Suilli vſus innumeri.
lib.17.c.9.
lib.2.c.15.
lib.1.c.34.
Lac. lib.28.c.9.
lib.10.de ſimplic.medi.facult.pag.73.
lib.10. c.16.
Lepram generat.

hos Aſiani omnes peſſime oderunt. Non eſt ille Manetho, quem in literarum ludibrium, & meliorũ E
Annij impo-ſtoris Suppo-ſititius Ma-nentho. ſcientiarum dedecus, ridicule, patrum noſtrorum memoriæ, Ioannes Annius Viterbii, in vinea a
ſe defoſſum, ac mox erutum, & compoſito ad ſe, cum Catonis fragmentis, Beroſo, Zenophonte,
Sempronio, & aliis, ſuppoſuit. Porro eandem rem confirmat eo poſterior, Plutarchus. ſic enim ille
ὁμοίως δὲ καὶ τὴν ὗν ἀνίερον ζῷον ἡγοῦνται, ὡς μάλιστα γὰρ ὀχεύεσθαι δοκεῖ τῆς σεφήνης, καὶ τῶν τὸ γάλα-
Lib. de Iſide & Oſiride pag. 353. πινόντων ἐξανθεῖ τὰ σώματα λέπραν καὶ ψωρικὰς τραχύτητας. *Suem quoque animal a ſacris alienum*
cenſent, quod maxime coeat Luna decreſcente, & lac eius bibentium corporibus lepram tetramq́; ſca-
Adeps. *biem afferat.* Nec plura ibi, tranſeo ad *adipem Suillum*, de quo ſupra nonnihil, addo hic M. Varro-
lib. 2. c. 1. nem in re ruſtica. & C. Plinium. *Adeps inueteratur duobus modis, aut cum ſale, aut ſincerus, tanto*
lib. 28. c. 1. *vtilior, quanto ſit vetuſtior: Axungiam etiam Græci appellauere eum in voluminibus ſuis, neque eſt*
Axungia. *occulta virium cauſa, quoniam id animal herbarum radicibus veſcitur, itaque etiam fimo innumeri*
vſus. quamobrem non de alia loquimur Sue, quam quæ exeat, vbi radicibus herbarum veſcatur, non
uero illa, quæ domi in hara concluſa alitur: *multo efficaciore fœmina, & quæ non peperit, multi vero*
lib. 7. Cõpoſ. Medicam. p gener. pagin. 263. *præſtantior in Apris eſt.* Galenus ſæpiſſime adipem hũc commendat, & quibus conueniat, uel qui- F
bus obſit, diligenter exequitur multis locis. Iuuenalis Satyr. 6. V. 630.

Cuſtodite animas, & nulli credite menſæ
Liuida materno feruent adipata veneno.

Iuuenalis duobus verſibus auctus. Duos verſiculos Iuuenali hic addo ex veteris Scholiaſticæ autoritate.

Mordeat ante aliquid, quicquid porrex erit illa
Quæ peperit, timidus prægustet pocula poppas.

Pedes & roſtrum in pretio. De pedibus paucis præſumo. hos in delitiis eſſe, ac tuto ſiue noxa mãducari poſſe, conſtans poſt
Galenum medicorum eſt dogma. meminere plerique inter veteres. Antiphanes in Nuptiis.

―――― ἐκτιμῶν χορδῆς μέσαιον
ποδῶν τε, καὶ ὠτίων, ἔτι δὲ ῥύγχους.
Cum excidiſſet mediam lactium partem,
Et pedum, & auricularum, & inſuper roſtri.

Theophilus in Pancratiaſte. G

―――― ἑρθῶν μὲν σχεδὸν
τρεῖς μνᾶς, λέγ᾽ ἄλλο, ῥυγχίον, κωλῆν πόδας
τέτταρας ὑείους.
―――― *Elixæ carnis propemodum*
Libras tres, reliqua memora, roſtrum, armum, pedes
Quatuor Suillos.

Anaxilas in Coquis.

Ἀκροκώλι᾽ ἑψεῖν ἐστί, ῥύγχη, πόδας.
Extremos artus elixare, roſtra, pedes.

Idem poeta in Circe fabula.

δεινὸν μὲν γὰρ ἔχονθ᾽ ὑὸς ῥύγχος ὦ φίλε
Magnum habentem roſtrum Suillum o amice.

Denique idem in Campſo.

ῥύγχος φερῶν ὕειον ᾐσθόμην τότε.
Roſtrum ſuillum geſtans id tum ſenſi.

Ariſtophanes in Proagone, Pherecrates in Nugis, Anaxandrides in Satyro, Axionicus in Chal H
lib. 3. pag. 95 cide, Steſichorus in Venatione, Archippus in Amphytruone Secundo, Araros in Adonide, conſu-
Cerebrum. lantur apud Athenæum, quos non exſcribo. *Cerebrum Suillum*, & ipſum inter lautiſſimas cupedi-
as, etiamſi diu nullus cerebrum comedere, non dicam Suis, ſed ne vllius animalis, auderet, & ratio
Non edeba- illa a neſcio quo veterum, allata, *quod omnes ſenſus propemodum Cerebro ineſſent*, quare apud Eu-
tur. ſtathium, Prouerbium illud celebratur de homine impuro & flagitioſiſſimo. ὡς οὐδ᾽ ἂν ἐγκεφάλων
γ᾽ ἔσθον λίποι. *hic ſine fine cerebra comederit.* tamen poſtea in vſu apud lautiſſimæ gulæ homines in-
lib. 2. pag. 65. ceperunt eſſe: verba interpretis Latini Athenæi hæc ſunt. *Cerebrum Suillum, eo veſci nos Philoſophi*
non ſinebant, aſſerentes ſi quis id guſtaret, par flagitium admitti, ac ſi roderet fabam, vetabantq́; non
capita tantum parentum comeſſe, verum etiam animalium, quantumuis immũda & profana ſint, nar-
rantes priſcos homines religioſe abſtinuiſſe. Apollodorus Athenienſis, ne veterum quidem vllum cere-
Alba medul- *brum nominaſſe ait.* recepere, inquam, poſtea nepotes, & λευκὸν μυελὸν *albam medullam* vocarunt,
la. Sophocles in Trachiuiis. Ariſtophanes tum inter primos fuit, qui ipſum cerebrum nominauit in
epularum apparatu ita enim

Ἀπολέσαι

A

Απολέσαι μ' ἂν ἐγκεφάλου θρίω δύω.
Perdiderim cerebri thria duo.

Eſt autem *Thrion particula cerebri garo condita, addito caſeo, obuoluta folio ficulneo.* Philocles & ipſe vetuſtiſſimus poeta.

Thrion.

οὐδ' ἂν ἐγκεφαλου γ' ἔθων λίποι.
Cerebri pinguitudinem non comedo.

Quæ vix facile ſiue Plinio intelliguntur. *hominibus hoc ſiue ſanguine, ſiue venis, & reliquis ſiue pingui*: Cerebrum, ſcilicet. Vide Ariſtotelem. *Oculum* Suis perſpicacem valde volunt, ſed alterutro effoſſo, moritur, Ariſtotele teſte, quem alii ſecuti. C. Plinius. *Suem amiſſo oculo putant cito extingui, alioquin vita ad viginti quinque annos, quibuſdam & vicenos.* Plutarchus in Sympoſiacis. *oculi porcorum ita dicuntur confracti, & humi defixi, vt nihil eorum cernant vnquam, quæ ſupernæ ſunt, neque in cælum intueantur, niſi ſupini contra naturam facti, pupillas ſurſum obuertant, ideo animal hoc alias clamoſiſſimum, vbi ſupinatum fuerit, tacere attonitum inſolenti conſpectu cæli, maioriq; metu vociferationem eius reprimi putant.* Hoc omnibus Brutis commune, ſolique homini erectum vultum deus conceſſit, vt apud pleroſque melioris notæ ſcriptores. L. Senecam Arnobium lib. 8. principio, Freculphum Lexonienſem in Annalibus lib. 1. cap. 3. Ouidium, notiſſimo loco, Silium Italicum,

lib. 11. c. 37.
Oculus.
lib. 8. c. 51.
lib. 4. c. 5.
B
Lib. de vit. Beat. c. 32.
lib. 15. Punicor.

Nonne vides hominum vt celſos ad ſidera vultus
Suſtulit Deus, ac ſublimia finxerit ora,
Cum pecudum, volucrumq; genus, formaſq; ferarum
Segnem atque obſcenam paſſim strauiſſet in aluum.

Corippum Africanum lib. 2. Num. 2.

Produxit pronis animalia cætera membris,
Solum hominem rectum,

Dentes habent admodum firmos, nec vllis morbis obnoxios, Ariſtotele teſte in Hiſtoria Animalium. ὗς δ' ὅλως οὐθένα βάλλει τῶν ὀδόντων. *Sus nullum omnino dentem amittit.* Ex eo C. Plinius. *Dentes Suibus nunquam decidunt.* Illud memorabile, quod retulit Claudius Aeliann s. *Suis viridem ſegetem depaſtæ dentes infirmiores poſtea ſemper reddi:* Sed hoc fuſius infra, vbi de ſolertia eius in Agricultura, agam *Coſtas*, ſic breuiter tetigit idem Plinius, loco laudato. *Coſtæ homini tantũ octonæ, Suibus denæ, cornigeris tredecim, ſerpentibus triginta.* quem locum vir doctus aliter legit. *Coſtæ homini tantum duodenæ,* quæ verior eſt cenſenda lectio, niſi forte ſuperiores octonas intelligat veras, & legitimas, non adnumeratis quatuor aliis ſpuriis. *lienem* interdum ſaluo Sue conſumi poſſe, pleraque probant, experientia, & doctorum autoritas. C. Plinius. *arbitrantur quidam hanc eſſe tamaricem, ſed ad lienem præcipua eſt, ſi ſuccus eius expreſſus in vino bibatur: adeoq; mirabilem eius antipathiam contra ſolum hoc viſcerum faciunt, vt affirment, ſi ex ea alueis factis bibant Sues, ſiue liene inueniri.* Et alibi idem autem. *Inuenit & Teucer eadem ætate Teucrion, quam quidam Hemioniam vocant, ſpargentem iuncos tenues, folia parua, aſperis locis naſcentem, Auſtero ſapore, nunquam florentem, neque ſemen gignit, medetur lienibus, conſtatq; ſic inuentam, cum exta ſuper eam proiecta eſſent, adhæſiſſe lieni, eumq; exinaniſſe, ob id a quibuſdam Splenion vocatur: narrant Sues, qui radicem eius ederint, ſine ſplene inueniri.* quo in loco, quod Suum ſplenem perimat Teucrion herba, malim legere, *ob id a quibuſdam Aſpleniñ vocatur*, aut *Aſplenion.* De lingua aliquid delibandum, nam ne ei quidem gulæ intemperies pepercit, nam & linguas in conuiuiis auide porcinas eſitabant, ac deinde σπένδουσι καὶ ἐπὶ ταῖς γλώσσαις ἐκ τῶν δείπνων ἀπιόντες. *ſoliti facere libationes ſuper linguis cum è conuiuio diſcederent.* id verſu Homerico probat vir doctiſſimus in Animaduerſionibus, nec vero Suillum iecur tantopere nepotibus expetitum prætereo. Plinius. *adhibetur & ars iecori fæminarũ, ſicut anſerum, inuentum M. Apicij fico, carica, ſaginatis, ac ſatie necatis, repente Mulſi potu dato.* de hoc autem cupediarum oblectamento Ariſtophanes in Tageniſtis, Alcęus in Paleſtra, Eubulus in Deucalione, Archilochus, Hegeſander Delphus abunde ſatisfaciunt, ab aliis laudati, nec repeto, & puto ab Vlyſſe Aldrouando, vbi de Anſere agebat, non prætermiſſos. vnius Alexidis in Medicamentario locus impræſentiarum ſufficiet.

Dentes.
lib. 2. c. 1.
lib. 11. c. 37.
lib. 5. c. 45.
C
Coſtæ.
Plinij varia lectio.
Lien.
lib. 24. c. 9.
lib. 25. c. 5.
Splen.
Plinij lectio varia.
Lingua.
Super ea libationes.
D
lib. 1. c. 14.
Iecur.
lib. 8. c. 51.

κρεάδια, ποδάρια, ῥύγχη τινά, ὠτάρια
ὕειον ἡπάτιον ἐγκεκαλουμένον.
Caruncularum pulpas, pedes, roſtra quædam, auriculas,
Suillum iecuſculum circum opertum.

Varii certe modi iecinorum parandorum, hic, vt apparet, aliis cibis inuoluebantur, apud Athenæum libro tertio, *ſartagine frigebantur*, more Græcanico *in cinere terrebantur*, autore Hippocrate. viri docti conſulantur ad Iuuenalem Satyr. 5. V. 114.

lib. 2. Morb. muliebr.

Anſeris ante ipſum magnum iecur.

Ad Martialem lib. 13.epigram.58.

Aſpice quam magno tumeat iecur anſere maius.

Ad Horatium lib. 2.Satyr.8.

Pinguibus & ficis paſtum iecur Anſeris albi.

Senſus. *Odoratum, guſtum, & olfactum*, in ea perfectione Sues habere, vt homines longe illis ſuperent, *Pag. 990.* rationibus ex ipſius naturæ gremio depromptis probat, apud Plutarchum, Circeius ille Gryllus, nec ego id huc transfero.

AETAS. CASTRATIO, & Sagina.

Aetas. lib.8.c.51. PROPIUS ad naturæ ipſius inueſtigationem accedo. longiſſimum viuendi tempus expreſſit Plinius *Suem oculo amiſſo putant cibo extingui, alioqui vita ad quindecim annos, quibuſdam & vicenos.* cauſa præcipua, quod præter cæterorum animalium conditionem, quam citiſſime ad fæturam admittantur, & coitum appetant, vt ſupra eſt oſtenſum. *Caſtratio. lib.9.c.50.* Caſtrantur tam mares, quam fœminæ, ſed difficilius longe fœminæ, & maiori periculo. Ariſtoteles autor eſt in Hiſtoria Animalium. ἐκτέμνεται δὲ καὶ ἡ καπρία τῶν θηλειῶν ὑῶν, ὥστε μηκέτι δεῖσθαι ὀχείας, ἀλλὰ πιαίνεσθαι ταχέως, ἐκτέμνεται δὲ νηστεύσασα δύο ἡμέρας, εἶτα κρεμάσαντες τῶν ὀπισθίων σκελῶν, τέμνουσι τὸ ἦτρος, ᾗ τοῖς ἄρρεσιν οἱ ὄρχεις μάλιστα φύονται. ἐνταῦθα γὰρ ἐπὶ ταῖς μήτραις ἐπιπέφυκεν ἡ καπρία, ἧς σμικρὸν ἀποτέμνοντες *Apria.* συῤῥάπτουσιν ἐκτέανονται. *Apria etiam ſcrofarum caſtratur, ne præterea coitum appetat, ſed breui tempore obeſetur, caſtratur autem cum biduo ieiunarit, ſuſpenſa pernis prioribus, reciſa cute inter femina, qua maribus teſtes maxime continentur, hac enim parte adhæret vuluis Apria dicta, cuius exigua* *fit pinguior* *parte abſciſſa conſarcinant.* Duplex ergo caſtrandi finis, vel vt pinguior Sus fiat, vel vt coitu abſtineat, vt ſic *Apriam caſtrare* omnem libidinis fomitem penitus exſcindere, pari forma dixit Claudianus lib. 1. in Eutropium. G

Quid neruos ſecuiſſe iuuat? vis nulla cruentam
Caſtrat auaritiam.

lib. 7.c.11. *Tempora caſtrationi idonea* maxime ſunt *ver & autumnus*, vt Iunius Moderatus Columella præſcribit modum deinde ibidem aperit, *aut cum duobus vulneribus impreſſis, per vnamquamque plagam ſinguli exprimuntur teſticuli, aut cum virilem partem vnam ferro reſectam detraxeris, per impreſſum vulnus ſcalpellum inſerito, & mediam quaſi cutem, quæ interuenit duobus membris genitalibus, reſcindito, atque vncis digitis alterum quoque teſticulum educito: ſic fiet vna cicatrix.* atque *lib.8.c.51.* poſterior hæc ratio ſpecioſior quidem eſt, ſed periculoſior. C. Plinius. *caſtrantur fœminæ quoq; Sues, ſicut Cameli, poſt bidui inediam, ſuſpenſæ pernis prioribus, vulua reciſa, ita celerius pingueſcunt.* *Plinius mutat ſententiã Ariſtotelis.* Ariſtotelem ille, vt ſæpe ſolet, tranſcribit, ſed tamen ab eo diſſidet, nam in caſtratione ſuſpendi eos vult pedibus ſeu *pernis poſterioribus* Ariſtoteles, Plinius *prioribus*, ſed hæc res ad ruſticas pertinet. *lib.18.c.32.* In caſtratione etiam Lunam obſeruant, eodem Plinio teſte. *Verres, Iuuencos, Arietes, hædos, decreſcente Luna caſtrato.* *Caro ſuauior.* Eſt & tertia ratio cur Sues caſtrare moris fuerit, quod Caro ſuauior inde fiat vſque adeo, vt Suum grandiorum caſtratorum Sanguis commode edatur, vel Claudio Galeno te- *lib.3. de Alimen.fac.* ſte. H *A Suibus ad fœminas* tractum caſtrandi exemplum, vt admonuit Ioannes Brodæus, & eſt autor Xanthus libro ſecundo Lydiorum. *Andramytem Lydorum Regem omnium primum mulieres ca-* *Lib.5. Miſcell.c.3.* *ſtraſſe, & loco Eunuchorum habuiſſe.* Athenæus. Sus priuſquam caſtretur, mas *Verres*, fœmina ſcrofa, vbi exſectus eſt, fœminæ nomen *Porcæ*, mari *Maialis* impoſitum reperio: & *Maialis* forte, quia *Lib.12.pag. 515.* ineunte Maio ſiue vere primo, vt dixi, caſtretur. M. Varro in re ruſtica. *caſtrantur Verres commo-* *Maialis.* *diſſime anniculi, vtique ne minores quam ſemeſtres, quo facto nomon mutant, atque è Verribus dicun-* *lib 2.c.4.fin.* *tur Maiales.* Et eodem libro rurſus idem. *propter quod diſcrimen maxime inſtitutum, vt caſtrentur* *Cap.7.fin.* *equi, demptis enim teſticulis fiunt quietiores, & ideo quod ſemine careant, ij cauterij appellati, vt in* *Cauterij.* *Suibus Maiales.* Iſidorus in gloſſis. *Maialis porcus pinguis, quod deæ Maiæ ſacrificabatur, quaſi ma-* *Maia Dea.* *tri Mercurij.* quænam hæc *Maia* dea? *Mater Mercurij*, inquit gloſſographus, ea indubie, in cuius tutela menſis *Maius*, vnde & nomen. Porci iſti ſeu Maiales ludis, & feriis Compitalitiis cæſi, de *Cap.57.* quibus nonnihil Cato in re ruſtica, & ego plena manu Antiquitatibus Romanis. Sextus Proper- *lib.4.c.9.* tius lib. 4. Eleg. 1. & Ioannes Paſſeratius ibi.

Parua ſaginati luſtrabant compita porci,
Paſtor & ad calamos exta litabat ouis.

A Erunt ibi *ſaginati, ſacrificijs apti.* vt M. Varro in re ruſtica interpretatur. Eratque id hominum genus, qui ſaginam ideſt ſaginata animalia tantum venderent. Nicophon priſcę Comedię poeta.

Βιβλιοπώλαις, κοσκινοπώλαις, ἐγκριδοπώλαις.
Librorum, Cribrorum, Saginarum venditoribus.

Saginati. lib. 2. c. 1. fin.
Saginæ uenditor.
ἐγκριδοπῶλαι.

Multus eſt Plautus. Moſtell. Act. 1. Sc. 1.

Quomodo occæpiſtis, bibite, pergræcamini,
Eſte, effercite vos, ſaginam cædite.

In eadem fabula & Actu Sc. 3.

Iam iſta quidem abſumpta res eſt, noctes dieſq́; eſtur.
Bibitur, neq́; quiſquam parcimoniam adhibet, ſagina plane eſt.

Sagina ꝓ loco.

Et interdum pro ipſis animalibus ſaginatis vſurpatur ſagina. Symmach. *ſaginę cędundę cura poſterior erit.* Philippus Paræus in Indice Plantino.

Pro Animalibus. lib. 1. Epiſ. 7

LOCVS ET NATVRA.

B TANDEM illud expediendum, quo loco, aut quibus regionibus Sus commode viuat, quibus ali & prouenire non poſſit; primum ſciendum in Arabia nec viuere, nec naſci Suem, etſi forte eo inferatur, eueſtigio exſpirare, quod docet Iulius Solinus in polyhiſtore, loco ſuperius adducto. C. Plinius. *At in Arabia Suillum genus non viuit.* Vt de Aſiæ illa parte ibi ab eo affirmatum, ita de Africa in genere idem autor aſſeuerat. *mirabilius eſt in eadem inſula Ceruos, præterquam in Cydoniatarũ regione non eſſe, in Africa nec apros, nec ceruos, nec capreas, nec vrſos.* In Creta Inſula nullum Suem ferum eſſe, ex eodem loco conſtat. *In Olympo Macedonię monte non ſunt lupi, nec in Creta inſula, ibi quidem non vulpes, vrſive, atque omnino nullum maleficum animal, præter phalangium aranei id genus eſt, de quo dicemus ſuo loco: Mirabilius in eadem inſula Ceruos, præterquam in Cydoniatarum regione, non eſſe; item nec Apros, nec Attagenes, nec Herinaceos.* In India Suem nec gigni nec haberi autores habeo probatos. Claud. Aelianus. *Hęc etiam inter cętera quę circa animantes quippiam eximij habent, non præterierim Suem apud Indos, neque ferum, neque manſuetum naſci Cteſias prodit.* Copioſius ex eodem Cteſia rerum Indicarum & Perſicarum ſcriptore. *Porro apud Indos nullũ Suem, neque ferum, neque cicuratum naſci Cteſias Gnidius ait, & ſuilli generis vſum a ſe Indos deteſtari, & tantopere abeſſe ab eo veſcendo, quam ab humanis carnibus abhorrere.* periit id Cteſiæ opus, neque hoc, in fragmentis, quę circumferuntur, reperitur. De locis, in quibus hoc pecoris viuat, non eſt multum laborandum, cum ſupra ex gentium pæne omnium conſenſu docuerim pleroſque populos porcina veſci, addo hic etiam in Terra Auſtrali vix bene adhuc detecta, verſus fretum Magellanicum, nihil eſſe animalium, quæ in noſtro orbe viuunt, ſaltem quadrupedum, præter *Bnbalos, vaccas, Capras, &* Porcos, vt ex Heſſellio Gerardo perſpicuum eſt In detectione Auſtralis Terræ incognitæ per Petrum Ferdinandes de Quir. Illud præclarum eſt, Galliam olim Togatam tam abundantem Suibus fuiſſe, vt maximum inde vrbi commodum. Strabo Amaſianus. καὶ γὰρ ἡ γεωργουμένη γῆ πολλοὺς καὶ παντοίους ἐκφέρει καρπούς, καὶ αἱ ὕλαι τοσαύτην ἔχουσι βάλανον, ὥστε ἐκ τῶν ἐντεῦθεν ὑοφορβίων ἡ Ῥώμη τρέφεται. *Nam quę colitur terra omnis generis copioſos præbet fructus, & ſiluæ tantum glandis ſuppeditãt, vt ex porcorum gregibus, qui ibi paſcuntur, Roma fere alatur.* Idem Geographus Galliam etiam Lugdunenſem eo nomine celebrat. ὅθεν αἱ κάλλισται ταριχεῖαι τῶν ὑείων κρεῶν εἰς τὴν Ῥώμην κατακομίζονται. *Ex his optima Suilla ſalſamenta Romam perferuntur.* Nec ingloriæ ſunt Syracuſæ eo nomine. notum enim illud Græcorum prouerbium.

Non eſt in Arabia. lib. 8. c. 52.
Nec in Africa. lib. 8. c. 58.
Nec in Creta Inſula.
Nec in India. lib. 3. c. 3.
lib. 16. c. 37.
Sunt in Terra Auſtrali.
Ex Gallia Togata Romã aduecti. lib. 5. pag. 151
Et Gallia Lugdunenſi Lib. 4. pagin. 133.
Et Syracuſis

τυρὸς Σικελικός, ἐκ Συρακουσῶν σύες.
Caſeus Siculus, a Syracuſis Sues.

Hermippus Comicus,

Αἱ δὲ Συρακοῦσαι σῦς, καὶ τυρὸν παρέχουσι.
Inde Syracuſis aduectus caſeus, & Sus.

Hoc pecus maxime Brutum inter omnia animantia. M. Varro in re ruſtica. *Itaque ijs Suibus animam datam eſſe proinde ac ſalem, quæ ſeruaret carnem.* Ex illo C. Plinius. *Animalium hoc maxime brutum, animamque ei pro ſale datam haud illepide exiſtimabatur.* Nec plura ſuper hoc.

Brutum. lib. 2. c. 4.
lib. 8. c. 51.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

E

SPVRCITIES ET ſordium amor.

IN quo præcipue bruta hæc & belluina adeo natura conſiſtat inueſtigandum. Iſidorus. *Porcus, quam ſit ſpurcus, ingurgitat enim ſe cæno, luto immergit, limo illinit, Horatius, amica luto Sus, hinc etiam ſpurcitia, vel ſpurius nuncupatur.* Ea de cauſa cum Venus eſſet φιλόκαλος *munditiei ſtudioſa*, odio habuiſſe Suem, animal ab impuritate abominandum, fingebatur. Feſtus Pompeius. *Suillum genus inuiſum Veneri prodiderunt poetæ, ob interfectum ab Apro Adonium, quem diligebat dea: quidam autem, quod immundiſſimi ſint Sues ex omni manſueto pecore, & ardentiſſimæ libidinis, ita vt opprobrium mulieribus inde tractum ſit, cum Subare, & Subire dicuntur.* Exprimit M. Varro in re ruſtica. *In paſtu locus huic pecori aptus vliginoſus, quod delectatur non ſolum aqua, ſed etiam luto, itaque eam ob rem aiunt lupos, cum ſint nacti Sues, trahere vſque ad aquam, quod dentes feruorem carnis ferre non poſſent.* id præcipue curant ſubulci, vt admiſſuræ tempore lutum habeant, quo ſe volutent, & totum corpus demergentes oblinent. Idem Varro paulo infra. *Admiſſuras cum faciūt, prodigunt in lutoſos limites & luſtra, vt volutentur in luto, quæ eſt illorum requies, vt lauatio hominis.* locus non videtur ſanus, itaque corrigendum cenſeo. *Porro adigunt in lutoſos limites*, aut ſic. *producunt in lutoſos limites*, quid enim ſit *prodigere* hoc loco, non aſſequor: Hac de cauſa Homerū ſcimus Sues χαμαιέυναδες quaſi *volutatrices, humi cubantes, aut cænoſo cubitu delectantes*, appellaſſe. qui eas diligentius ad fæturas habebant, obſeruarunt locum paſtui idoneum non eſſe ſiccū, aut ſcabrum, aut aquarum penuria laborantem. Iunius Columella. *omnem porro ſitum ruris hoc pecus vſurpat, nam & montibus & campis commode paſcitur, melius tamen paluſtribus agris, quam ſitiētibus.* Paucis interiectis ſubdit, *vbi penuria eſt arborum, terrenum pabulum conſectabimur, & ſicco limoſum præferemus, vt paludem rimentur, effodiantque lumbricos, atque in luto volutentur, quod eſt huic pecori gratiſſimū, quin etiam vt aquis abuti poſſint.* Seruius Maurus Honoratus. *immundi Sues luto gaudentes.* C. Plinius. *In luto volitatio generi grata*, notum celebre eſt illud Heracliti Epheſii, qui dicere erat ſolitus. *Sues cæno lauari, vt cortales aues puluere & cinere.* id fuit, quod ſupra Varro requiem Suum lutum, vt lauationem hominum dicebat. Hoc non tantum Suibus domeſticis, ſed etiam Apris, commune, vnde *loca in quibus ſe voluunt*, id eſt volutant, Latini *volutabra* dixerunt. vt verbis vtar Seruii. ad lib. 3. Georgicon. inde tranſlate Cicero lib. 2. de Republica *volutabūdum* pro voluptatibus immerſo, vt Sues ſunt cæno, vſurpat. *cupido autem & expetenti, & lubidinoſo, & volutabundo in voluptatibus.* Iſidorus. *volutabra appellata, quod ibi Apri volutentur.* alluſit C. Lucilius lib. 30. Satyr.

Lib. 12. c. 1.
Spurcitia.
Spurius.
lib. 17.
Subare.
Gaudet ſub cæno.
Tempore admiſſuræ.
Requies volutatio.
Varro correctus.
χαμαιέυναδες.
Loca paluſtria.
lib. 7. c. 9.
Abuti aquis
lib. 1. Georg.
lib. 8. c. 51.
Cæno lauari Apri vt Sues luto gaudēt.
Volutabra.
lib. 16. c. 1.

F

G

Quid tu iſtuc curas, vbi ego obliner, atque voluter,

Ita intelligendi poetæ. T. Lucretius lib. 5.

Multaque vincebant, vitabant pauca latebris,
Setigeriſque pares Suibus ſilueſtria membra
Nuda dabant terræ nocturno tempore capti,
Circum ſe folijs, & frondibus inuoluentes.

H

In tertio verſiculo MS. legit paruo admodum diſcrimine.

Nudabant terræ.

Et lib. 6. idem. quem locum varie Critici torſerunt. Dionyſius Lambinus ibi conſulatur.

At contra nobis cœnum teterrima cum ſit
Spurcities, eadem Subus hæc res munda videtur,
Inſatiabiliter toti vt voluantur ibidem,

Varietas lectionis in Lucretio.

Virgilius lib. 1. Georgic.

——————— *non ore ſolutos*
Immundi meminere Sues iactare maniplos,

Et lib. 3. eiuſdem operis.

Sæpe volutabris pulſos ſilueſtribus Apros
Latratu turbabis agens.

Verba Ariſtotelis Latina, quia fideliter verſa ex hiſtoria Animalium appoſui; cum etiam quod optime totam Porci noſtri naturam expreſſerunt. *Sus minime herbæ frugumque appetens eſt, ſed radicum maxime ex omnibus animalibus, quoniam rictu aptiſſimo ad id negotij eſt: facillime etiam omnium*

Iuuat volutatio ad ſaginam.
lib. 8. c. 6.

A *nium ad quoduis pabulũ aſſueſcit,& celerrime quoque in pinguitudinem proficit,pro ſui corporis magnitudine,ſexaginta enim diebus pingueſcit,quantum autem profecerit,ij cognoſcunt,quibus ea res curæ eſt,vbi ieiunium ad ſaginam conſtituerint,pingueſcit fame præfatigatus triduo,ſaginant a triduo iam,qui Sues obeſant.Thraces per ſaginam cum primo die potum præbuerint,poſt interpoſito vno die præbent,tum duobus,deinde triduo,atque ita ſubinde augendo numerum vſque in ſeptimum,curant.pingueſcit hoc animal hordeo,fico,milio,glande,pyro,cucumere,ſed maxime tum hoc,tum cætera,quibus venter calidus eſt,quiete immotioneq́ pingueſcunt. Cæterum Sues pinguiores redduntur etiam cum in luto ſe volutant.* Non igitur tantum grata eſt Suibus volutatio,ſed etiam neceſſaria, licet maximus inde fætor,& peſtifer veluti quidã odor ingratus ſit. Horatius lib. Epodon.od.12.

Thraciũ mos in ſaginãdo.

Fætor inde.

Polypus,an grauis hirſutis cubet hircus in alis,
Quam Canis acer,vbi lateat Sus,
Quis ſudor vietis,& quam malus vndique membris
Creſcit odor.

B Horat.lib.1.Epiſt.2.

Quæ ſi cum socijs,ſtultus cupidusq́ bibiſſet
Sus domina meretrice fuiſſet turpis & excors,
Vixiſſet canis immundus,vel amica luto Sus.

Et rurſus lib.2.Epiſt.2.

Hac rabioſa fugit Canis,hac lutulenta ruit Sus.

M.Plautus Captiuis Act.4.Sc.2.

Tum piſtores ſcrofipaſci,qui alunt furfuri Sues
Quarum odore præterire nemo piſtrinum poteſt
Horum ſi quoiuſquam ſcrofam in publico conſpexero.
Ex ipſis dominis,pugnis meis,exulcerabo furfures.

Spurcum ergo quidlibet *obſcænum* interpretor,cum Nonio,& vt homines *ſpurcos,porcos* vocari ſolere ſupra eſt animaduerſum,ita impurum domicilium, aut ædes alicuius ſpurcitie illuuieq; fædas *Haras* dixerunt.M.Varro lib.1.de Prometheo. *In tenebris,ac Suilli viuunt,niſi non forum hara*
C *atque homines,qui nunc plerique,Sues ſunt exiſtimandi.* M.Cicero in Piſoniana. *Epicure noſter ex hara producte,non ex ſchola.* M.Plautus Captiuis.Act.2.Sc.4.

Hara.

Aedes ſordidi.

—— *Herus in hara,haud ædibus habitat.*

Et in Moſtellaria Act.1.Sc.1.at te Iupiter.

Diq́ omnes perdant,oboluiſti allium,
Germana illuuies,ruſticus,hircus,hara Suis.
Canem capra commixta.

Quod eo admirabilius duco in ipſis ædibus regiis olim fuiſſe haras, ob perpetuam ſcilicet pecoris paſcendi curam,quæ priſcis illis heroibus fuit.Homerus ſupra laudatus.P.Ouidius Epiſtola Penelopes.

Regijs proxima.

Hoc faciunt custosq́ boum,longæuaq́ nutrix,
Tertius immundæ cura fidelis haræ.

Sordium & illuuiei ei animali cura creſcit ex continuo in terram pronoque intuitu,quãdo omnia quidem animalia deorſum viſum dirigant, præter hominem, ſed præ aliis omnibus hoc Sui
D conuenire ſupra eſt oſtenſum. vnde Ouidii locus eſt peropportunus,vbi de Circea mutatione.libro decimoquarto.

Spargimur ignotæ ſuccis melioribus herbæ
Percutimurque caput conuerſæ verbere virgæ,
Verbaque dicuntur dictis contraria verbis,
Quo magis illa canit,magis hoc tellure leuati
Erigimur,ſetæq́ cadunt, bifidumq́ relinquit
Rima pedem,creſcunt humeri,& ſubiecta lacertis
Brachia ſunt.

Huc ſpectat fabula illa decantatiſſima de Sociis Vlyſſis in Sues a Circe conuerſis, quo voluptatum nimiarum illecebræ, & fædiſſima Suum natura pariter deſignantur, ſed infra loco ſuo id explicabitur.

ARDOR IN VENEREM, & in menſa libido.

Lib.17.
Subare.
Subire,
Surire,
lib.6.c.18.
Homines impetunt.
Et ſe armāt,
Ad lib.3.Georg.pag.131
In furorē acti.
Epod.od.12.
Subare.
Subire.

FAEDISSIMVM hunc altumque ſordium gurgitem excipit immoderatus coeundi appetitus, & vſque ad furorem Veneris frequentiſſimæ inſania. Feſtus Pompeius. *Suillum genus inuiſum Veneri prodiderunt poetæ, ob interfectum ab Apro Adonium, quem diligebat Dea, quidam autem, quod immundiſſimi ſint Sues ex omni manſucto pecore, & ardentiſſimæ libidinis, ita vt opprobrium mulieribus inde tractū ſit, cum ſubare & ſubire dicuntur.* A Suibus ergo vox obſcæna deducta, *Subare*, & *Subire*, quaſi Suillam libidinem, indomitam quippe imitari. Eadem vox in quibuſdam codicibus Feſti eſt, *Surire*, adſtipulantur gloſſæ philoxeni *Surit.* καπρᾷ. rectiſſime ex Ariſtotele in Hiſtoria F Animalium, καὶ αἱ ὕες ὅταν ἔχωσι πρὸς τὴν ὀχείαν ὁρμητικῶς, ὃ καλεῖται καπρᾶν, ὀθοῦνται καὶ πρὸς τοὺς ἀνθρώπους. *Sues fœminæ cum libidine excitantur, quod Subare dicitur, vel homines aggrediuntur.* qua ratione porro ſe arment, ex initio eiuſdem capitis docemur. *Commune autem omnium animalium eſt, vt cupidine voluptateque rei Venereæ maximè geſtiant, atque incitentur. ferociūt fœminæ in partu, mares tempore coitus. Sues feri acerrime ſæuiunt, quanquam imbecilles per id tempus ex coitu reddantur, dimicant inter ſeſe mirum in modum, armantes ſe, & cutem quam craſſiſſimam præparātes indurātesq́ attritu arborum.* Seruius Maurus Honoratus. *dicit Suem domeſticum, quem cicurem vocant. hoc enim vult probare non tantum feras, ſed & manſueta animalia amore in furorem verti. proſubigit, fodit terram, & pedibus impellit alternis, quod pugnaturi Sues facere conſueuerūt ad acquirendum robur, vnde etiam latera, & coſtas terentes, durant ea in futura certamina, & a pedū motu, & ab attritione coſtarum.* Helenius Acron vetus Grammaticus ad Horatium. *Subaudo metaphora a Sue, quæ Subare dicitur. dum ergo tu cales tanta libidine, rumpis ſtratum, vt in coitum properes.* Porphyrio ibidem loci & ipſe vetus Horatii Interpres. *Subare proprie Sues dicuntur cum libidinantur, inde tranſlatio facta in cætera animalia.* Vetus Scholiaſtes Iuuenalis. ad Satyr. 2. V. 50. G

Hiſpo ſubit Iuuenes, & morbo pallet vtroque.

Iuuenalis correctus.

Malim cum vetere Scholiaſte *Hippo*, vt ſit *equina libido Suillæ* coniuncta, fœdum hoc dictu, ſed verum de Heliogabalo apud Aelium Lampridium. *Ergo cum Hibernaſſet Nicomediæ, atque omnia ſordide ageret, inireturque a viris, & ſubaret, ſtatim milites facti ſui pœnituit.* Lexicon Latino Græcum MS. ὀργᾷ ὀργαν. *complexum maris aut fœminæ appetere.* Lucretius lib. 4.

ὀργᾷ.
Lucretij loc. correctus.

Nam facit ex animo ſæpe, & communia quærens
Gaudia, ſollicitat ſpatium decurrere amoris
Nec ratione alia volucres, armenta, feræq́
Et pecudes, & Equæ maribus ſubſidere poſſunt.
Si non ipſa, quod illorum ſubat, ardet abundans
Natura, & Venerem ſalientum læta retractat.

Penultimum verſiculum nonnulli deprauarunt, legentes, H

——— ——— Quod illorum ſubito ardet;

Horat. loco proxime laudato,

Indomitam properat rabiem ſedare, nec illi
Iam manet humida creta, colorque
Stercore fucatus Crocodili, iamque ſubaudo
Tenta cubilia, tectaque rumpit.

Subatio.
lib.8.c.51.
Grauida Sus coit.
Lib.10.c.63. fine.
Mas ſpumat

Hinc *Subatio coitus Suum* Plinio autore. *remedium, ne prima ſubatione, neque ante flaccidas aures coitus fiat*, tantæ porro eſt, & tam indomitæ libidinis Sus, vt ne grauida quidem coitu abſtineat, ſed præter omnium animantium vel admittat, vel auide requirat. eodem Plinio teſte. qui ſic ait. *Quadrupedum Venerem prægnantes arcent, præter equam & Suem.* Illud vero non leuis hic fuerit obſeruationis, quod ibidem Plinius refert. *Equos, & Canes, & Sues coitum matutinum appetere, fœminas autem poſt meridiem blandiri, diligentiores tradunt, Equas domitas ſexaginta diebus equire, antequam gregales, Sues tantum coitu ſpumam ore fundere, Verrem Subantis audita voce, niſi admittatur, cibum non capere vſque in maciem, fœminas autem in tantum efferari, vt hominē lacerent, candida maxime veſte indutum. rabies ea aceto mitigatur, naturæ adſperſo. Auiditas coitus putatur & cibis fieri, ſicut viro eruca, & pecori capa, quæ ex feris mitigentur, non concipere, vt anſeres, Apros vero tarde & ceruos, nec niſi ab infantia educatos.* Scio omnibus his contraria ab aliis tradi, ac præ

alijs,

A alijs, Gryllus ille apud Plutarchum miram Suum in coeundo continentiam & moderationem, ex naturæ fontibus deriuatam, probat, ſed receptam ſententiam omnes veteres amplectuntur. T. Pōponius in Comedia cui titulus *Maialis*, apud Nonium.

Maialis. Cap. 2. num. 876.

Animos Venus veget voluptatibus.

Et quod rarum in aliis animantibus, in quibus fere fæminas pudor regit, hic non minore laſciuia fæmina in amplexus fertur, non minore inſania debacchatur, quam mas. Virgilium habeo autorem.

Vterque ſexus pari affectu.

lib. 3 Georg.

Tempore non alio Catulorum oblita leæna
Sæuior errauit campis, nec funera vulgo
Tam multa informes Vrſi, ſtragemq́ dedere.
Per ſiluam tum ſæuus aper, tum peſſima Tigris,
Heu male tum Libyæ ſolis erratur in agris.
Nonne vides vt tota tremor pertentet equorum
B *Corpora, ſi tantum notas odor attulit auras?*
Ac neque eos iam fræna virum, nec verbera ſæua
Non ſcopuli, rupeſq́ cauæ, atque obiecta morantur
Flumina, correptos vnda torquentia montes:
Ipſe ruit, denteſq́ Sabellicus exacuit Sus,
Et pede proſubigit terram fricat arbore coſtas,
Atque hinc, atque illinc, humeros ad vulnera durat.

Qui locus manifeſti erroris Petrum Victorium conuincit, qui fidenter aſſeuerare auſus eſt, nullam vllibi in Georgicis Suum manſuetornm mentionem factam a Virgilio, cum tamen ſæpiſſime in eo opere Suum manſuetorum ſit natura deſcripta, hunc locum proxime laudatū diſerte *de Sue domeſtica quam cicurem vocant*, intelligi debere, docet, & rurſus lib. 2. Georg.

Error inſignis Petri Victorij.

Lib. 17. var. lect. c. 11.

— *Glandemq́ Sues fregere ſub vlmis*

Et eodem libro ad fidem.

Glande Sues redeunt læti.

C Et vide infra hoc tractatu vbi de Morbis Suum diſſeram ex eodem Virgilio in Georgicis, & pluribus ſtultum hoc Victorii erratum detexi & reprehendi Commentario in Aeliani variam hiſtoriam. Prætericram pene Pythagoræorum pene Metempſychoſin tradidiſſe luxurioſos & Veneri pluſquam par eſſet, deditos, in Porcos mutatos, quod, quia abunde oſtenſum in Hetruria Regali mea, & in Commentariis in Claudianum lib. 2. in Ruffinum, contentus ero loco vnico illius poetæ mei, & altero Græcanici, meus ſic habet.

lib. 1. c. 7.

lib. 3. c. 74.

Metempſychoſis.

Nam iuxta Rhadamantus agit, congeſta superni
Curriculi, totoſq́ diu perſpexerit actus,
Exæquat damnum meritis, & muta ferarum
Cogit vincla pati, truculentos ingerit Vrſis,
Prædoneſq́ lupis, fallaces vulpibus addit,
At qui deſidia ſemper, vinoq́ grauatus,
Indulgens Veneri voluit torpeſcere luxu,
Hunc Suis immundi fædos detrudit in artus.

D Affinia habet Anaxilas in Circe.

τοῦς μὲν ὀρεινόμους ὑμῶν ποιήσει δέλφακας
Ἀλιβάτους, τοῦς δὲ πάνθηρας, ἄλλους ἀγρώστας
λύκους, λέοντας, ἐπὶ δὲ τῶν θηλειων.

Ita Iacobus Dalechampius vertit.

Paſcentem in montibus veſtrum quoſdam
Faciet errabundos porcos, ſeu Delphacas
Quoſdam Pantheras, alios Lupos, Leoneſq́
Ad venatum pernices.

Multa huc ſpectantia eruditæ lectionis reperies apud Aeliam Viuetum in Commentariis ad Auſonii epigrammata, quæ non exſcribo.

VORACITAS, ET PRAETER naturam ingluuies.

Sus guloſus. lib.25.c.26.

Laphygmũ quid vocẽt?

Famis impatiens. lib.7.c.11.

Non eſt prodigium. lib.8.c.51.

Cadauere paſcitur. lib.7.c.19.

BELLVINVM hunc & brutum libinandi furorem peſtis deterior ſequitur profunda ingluuies, & fætuum propriorum, præter Naturæ legem ab aliis animantibus obſeruatam, comeſtio. de immenſa voracitate Cælii Rhodigini eſt locus in lectionibus antiquis. *Inuenio & Laphygmum dici canum & Suum erudite inexplebilem vorandi auiditatem, inclinata vocabuli proprietate a verbo λάπω, καὶ λαπάζω, καὶ λαφύσσω, ſorbeo, & deuoro, vnde ab impenſæ magnitudine conuiuium ilapinē vocant magnificum, quod eo appoſui gratius, quoniam Rhodigini mei ex verbo veteri græco parum excidentes, pro eo quod eſt λάπτειν, confinxere ſibi plebeiam vocem ſlapare.* Nec tantum cibum quemlibet ſibi appoſitum auidiſſime conſumit, ſed & porculos ſuos vorat, cauſa illa elegans apud Moderatum Columellam in re ruſtica. *illud autem quod ad religionem patris familias attinet, non putaui reticendum, ſunt quædam ſcrofę quę mandunt fętus ſuos, quod cum ſit, non habetur prodigium, nam Sues ex omnibus pecudibus habentur impatientiſſime famis, ita vt aliquando ſi indigeant pabuli, non tantum alienam, ſi liceat, ſobolem, ſed etiam ſuam conſumant. Anceps* ſane inter Augures, & portentorum interpretes quæſtio fuit, an hęc Suis famelicæ immanis edacitas prodigium eſſet, & victima expiandum? reſponſumque a collegio, *prodigium non eſſe*. Columella proxime ſupra, & C. Plinius. *comeſſe fætus his, non eſt prodigium.* M. Varro in re ruſtica, eadem aſſerit. Hinc Aeliani eſt exclamatio ſuper eo, *Porcus ſane iniquum iniuſtumque eſt animal, & ne cadaueribus quidem ſui generis abſtinet.* Magnam tamen illi pecori pietatem ineſſe, & religioſam in fætu ſuo educando curam laudat Gryllus Circeius apud Plutarchum; ſed eloquentiſſimus ille ſcriptor ingenium eo opere ventilare voluit.

PRAESAGITIO FVTVRORVM.

Prædicũt peſtem. lib.6.c.16.

Et pluuiam. lib.7.c.8.

Et quoslibet cæli motus.

lib. 18.c.35. in fine.

Et tempeſtates.

HÆC quidem in Sue noſtro culpanda videbantur, nunc ea quibus laudari debeat, exponamus. præ aliis eſt certa quædam rerum futurarum præcognitio, qua illum dotatum veteres prodiderunt. Aelianus in Animalium proprietatibus. Canes, boues, Sues, Capræ, ſerpentes, & beſtiæ aliæ cum impendentem peſtem, & ſterilitatē terræ, tum vero terræ motum, & cæli ſalubritatem, & frugum fertilitatem præſentiunt, neque tametſi ratione carent ab eorum, quæ ſibi aut ſalutem, aut perniciem adferre queunt, intelligentia aberrant. Pluuiam per eos ſignificari, apud eundem eſt autorem, licet indicibus nonnullis μῦαι non ὕες *muſcæ* non *Sues* diſerte habeatur. nec iſta tantum Sues præſentiunt, ſed quacumque aeris ſubinde mutationes, teſtis eſt Plinius, qui poſtquam tempeſtatum præſagia hominibus denuntiata per cælos, res inanimes, elementa, rerumque principia oſtendit, ad aues deſcendit, atque vltimum ad quadrupedes. ſic enim. *pecora exultantia & indecora laſciuia ludentia eandem ſignificationem habent, & boues cælum olfactantes, ſeque lambentes contra pilũ, turpeſque porci, alienos ſibi manipulos fœni lacerantes.* ingruentem ruri quamlibet tempeſtatem itidem præſentiſcunt, obſeruatum id Germano Valenti. Virgilius in præſagiis ruſticis. lib. 1. Georg.

Non tepidum ad Solem pennas in littore pandunt
Dilectæ Thetidi Alciones, non ore ſolutos
Immundi meminere Sues iactare maniplos.

Conuitia maligna.

Anima ei ꝓ Sale.

Cap.2.num. 706.

Hoc ſi verum eſt, iniurii ſane Porco fuerunt illi, qui tam vtile animal, tamque ſagax, vſq; adeo depreſſerunt, vt nullum ei vilitate comparandum cenſerent, in his erat Chryſippus apud Ciceronem in Finibus. *Sus vero quid habet præter eſcam? cui, ne putreſceret, animam ipſam pro ſale datam eſſe dicit Chryſippus, qua pecude nihil genuit natura fæcundius.* Et rurſus idem Cicero. *non inſcite illud dictum videtur in Suem, animum illi pecudi datum pro ſale ne putreſceret.* ita vulgata editio Nizolii & aliorum, at Nonius legit *putiſceret*. Et plura apud Plutarchum in illo Circes Gryllo.

SOLER-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

A

SOLERTIA ET INTELLECTVS vocis humanæ.

SCIENTIÆ iſti naturali accedat Solertia, quæ fortaſſe non minor, certe in aliquibus maior, quam in vllo quadrupede, depingit Phile.

Cap.14.

χῖνας δέ τις, βιτιστοὺς, τούτους δὴ λέγω
τους ὗς δι ἠρῶν βιάλους, ἴσως οἰήσεται
Ἀλλ' οὐδὲν εἶναι τούσδε πλὴν κρέρας μόνον
ἔχον ἀνθ' ἁλὸς ψυχῆς τι. πρὸς τὸ διαμένειν
ἄφθαρτον, ἢ δ' ἄσηπτον, εἶδαρ εὔτροπον
B ἔνεθ' ὅμως γε τοῖς δὲ νοῦ τι καὶ φρενὸς
Βλάψῃ σύας γὰρ οὐδὲ συννόμοις λύκους
γλυσμῷ συναιθροιθέντας, ἠδὲ συστάτας
τόσσον πάρεστι θάρσος ὁμονοητικόν.

Ea ſic Latina ciuitate donata ſonant.

Forte anſeres hos altiles, inquam, videns
Porcoſq́; diſtentos ſagina, duxerit
Nil eſſe, carnem præter, illos quippiam,
Quæ pro ſale animam acceperit, putredine
Ne colliqueſcat, ferculum paſcens probe.
Sed mentis illis haud ineſt prorſus nihil,
Nam nec Sues lupus aggredi compaſcuos
Ac congregatos audeat grunnitibus,
Concordiæ tantum prodeſt conſenſio.

Anima pro ſale.

Solertia lupis reſiſtunt.

Admirabilius eſt hac ſolertia, quæ quaſi naturalis eſt, quod voces etiam humanas & intelligũt
C probe, & ijs parent. Aelianum habeo grauem autorem, qui ſic in Animalium proprietate. ἡ ὗς γνω-
ρίζει τοῦ συβότου τὴν γωνήν, καὶ ὑπαλύει καλοῦντος κ' ἂν ᾖ πλανηθεῖσα, πλησίον. δὲ τούτου τὸ μαρτύριον.
Porculatoris vocem Suillum pecus ſic agnoſcit, vt etiamſi ab eo procul ſeductum fuerit, appellantem in-
telligat, cui quidem rei teſtimonium eſt, quod proxime ſequitur. narrat deinde lepidam historiam,
quam Latine, quia probe verſa eſt, attexam. *quum maris prædones ad Tyrrhenicam terram nauem*
pyraticam adpuliſſent, ex hara permultos Sues furto abactos impoſuerunt in nauim, quam ſoluentes
ad nauigandum incubuerunt. Subulci præſentibus pyratis ſilentium tenebant, Sueſq́; eatenus abduci
quieſcebant, quoad ex portu latrones ſe eripuiſſent, & a terra tantũ abeſſent ſpatij, quanto adhuc vox
clamantis audiri poterat, Tum voce Suibus audiri ſolita, Suarij quam maxime poterant, exclamãtes,
eos retro verſos ad ſe reuocabant, porci primum, vt ſublatum clamorem, paſtorum exaudiuerũt, ſtatim
ſe in alterum nauis latus compellentes, eam euerterunt, ita malefici pyratæ naufragio quam mox fun-
ditus perierunt, Sues vero ad ſuos enatarunt. locum putaui corruptum eſſe, & probare volui an nõ,
ſic Aelianus forte ſcripſiſſet. τῇ γῇ οἱ τυῤῥηνικοὶ κακοῦργοι λῃσταὶ ναῦν ἀο προσέσχον. *Cum maris prædo-*
nes Tyrrheni nauem ad terram adpuliſſent, rectiſſime meo iudicio, Erant enim Tyrrheni ſeu He-
D truſci pyratica olim infames, vt multis ex Hygino, Euſtathio, & aliis probabam in Hetruria Re-
gali. videatur Diodorus Siculus in bibliotheca. Suidas, Zenodotus, Hermogenianus, & alii paræ-
miographi in voce δεσμοὶ τυῤῥηνοὶ *vincula Hetruſca*, quibus illi ſcilicet in terra captos mari vin-
ctos abducebant. clare Athenæus in Dipnoſophiſtis. τυῤῥηνοὺς λῃστρικῷ τε βίῳ χρωπένους dixit *He-*
truſcos pyraticam vitam agentes. Iſidorus Hiſpalenſis. *Tubam a prædonibus Tyrrhenis excogitatã*
dicunt, cum diſperſi circa maritimas oras, non facile ad quamq́; prædæ occaſionem voce aut buccina con
uocarentur. Homerus in Hymno Bacchi.

Vocẽ humanam intelligunt.
lib.8.c.19.

Euertunt nauem.

Aelianus inſigniter correctus.

Hetruſci pyratæ.
lib.3.c.84.
lib.5.pagina 316.
lib.15.pagina 672.
lib.18.c.4.

λῃσταὶ προγένοντο θοῶς ἐπὶ οἴνοπα πόντον
τυρσηνοί.

Latrones peruenere velociter ad nigrum pontum
Tyrrheni.

Et Euripides in Cyclope Act. 1. in limine.

ἐπεὶ γὰρ Ἥρα σοὶ λένος τυρσηνικὸν
λῃστῶν ἐπῶρσεν.

Poſtquam enim Iuno tibi genus Hetruſcum

Latronum immiſit.

lib.8.c.51. Error Roberti Titij. lib.2.c.12. Ad porcos redeo. C. Plinius *compertum agnitam vocem Suarij furto abactis, merſoq́; nauigio inclinatione lateris vnius rem eaſſe.* non parum hallucinatus eſt Robertus Titius, meo iudicio, qui locum Ariſtophanis de hac voce Subulci intelligendum exiſtimauit in locis ſuis controuerſis, eoque nomine ab Iuone Villiomaro recte coercetur, officijq; & modeſtiæ admouetur. Verba Ariſtophanis, qui deſiderat, ea ſunt in Pluto. Act. 2. Sc. 1.

ὑμεῖς δὲ γρυλλίζοντες ὑπὸ φιληδίας
ἕπεσθε μητρὶ χοῖροι.
Vos igitur hac voluptate illecti, ite grunnientes
Porcam Sues ſecuti.

Et paucis deinde interiectis.

τὴν ῥῖνα σὺ δ᾽ Ἀρίστυλλος ὑποχάσκων ἐρεῖς
ἕπεσθε μυτρὴ χοῖροι.
Tum tu, vt Ariſtyllus, riſu modice diducto, intonabis
Matrem ſequare Porca. F

Martialis correctus. Sed tamen Martialis locus haud incommode huc transferri poteſt, nam cum legatur lib. tertio epigramm. 57.

Auidi ſequuntur villicæ ſinum porci.

Poterat vnica litera mutata, ſic legi.

Auidi ſequuntur villicæ ſonum porci.

Officiũ Suarij. lib.2.c.4. fine. Bucinæ aſſueſcunt. Siue villica cibos oſtentet, ſiue voce gregem Suum vocet, parum intereſt, dummodo vtrumque verum ſit, & naturam Suum explicet. M. Varro hanc intelligendi voces humanas facultatem non omnino naturalem eſſe contendit, ſed ab aſſidua cura Subulci. ſic enim præcipit in re ruſtica. *Subulcus debet conſueſcere omnia, vt faciant ad bucinam, primo cum incluſerunt, cum bucinatum eſt, aperiunt, vt exire poſſint in eum locum, vbi hordeum fuſum in longitudine, ſic enim minus diſperit, quam ſi in aceruos poſitum, & plures facilius accedunt, ideo ad duodecim conuenire dicuntur, vt diſperſi ſiluestri loco ne diſpereant.* Vox autem qua vocantur, eſt κοὶ κοὶ, ea enim eſt, ab onomatopæia, porcellorum vox. Ariſtophanes in Acharnenſibus Act. 3. Sc. 3. G

κοὶ κοὶ.

χοῖρε, χοῖρε, κοὶ κοί.
Porce, Porce, Coi Coi.

Mira in varijs rebus ſolertia. Sed & Plinius loco proxime ſupra laudato, multa adfert ſagacitatis & ſolertiæ porcinæ argumenta. ſic enim ibi. *quin & duces in vrbe forum nundinarium domoſq́; petere diſcunt, & feri ſapiunt veſtigia palude confundere, vrina fugam leuare.* Hæc omnino conuincunt Suem intellectu, & ſagacitate naturali non carere, & non minus ſolertia celebrandum, quam cæteras quadrupedes: multa apud Plutarchum Gryllus diſſerit in hanc rem.

MORBI ET REMEDIA.

VENIO ad infirmitates Suum, quas grauiſſimas perpetiãtur, & magno numero, quibus enumeratis medicinam adhibebimus. præeat Ariſtoteles in hiſtoria Animalium. Cuius verba, quia fideliter probeque ab Interprete verſa, Latina apponam. *Quadrupedum, Sues tribus morborum generibus laborant, quorũ vnus Raucedo vocatur, quo maxime fauces maxillaq́; inflammantur, ſed idem malũ vel quolibet alia corporis parte contrahi poteſt, iam enim plerunq́; in pedem, alias in aures incumbit, putreſcit protinus membrum, & vlcus ſerpit, donec ad pulmonem deueniat, quo tacto, mors ſequitur. creſcit hoc vitium celeriter, nec Sus quidpiam comedere poteſt, cum ita ægrotat. Curatur apparijs, cum malum incipere ſenſerint, haud alio modo, quam tota abſciſſa, qua cæperit. reliqua duo genera eodem vocabulo nominantur ſtruma:* quorum alterum dolor capitis *grauitas eſt, quo plurimi laborare ſolent, alterum alui profluuium eſt, quod irremediabile incidit alteri ſuccurritur, ex vino adhibito naribus, eoq́; ipſo dilutis, ſed difficulter eo quoque periculo ſubtrahitur, biduo enim aut quatriduo interitus obuenit. rauceſcunt potiſſimum anno, quo montes abunde tulerint, & pinguiſſimi ſint. Iuuat mora celſi deinde in cibatu, & balneum multum & calidum, & venæ ſub lingua ſitæ cultello ſanguinem adacto detraxiſſe. Grandinoſi autem fiunt Sues, quorum crura, & collum, & armi, carne conſtant humidiore, quibus partibus vel grandines plurimum innaſcuntur. Caro dulcior eſt, ſi grandines habet paucas, ſed ſimultas, humida valde & inſipida eſt. facile qui grandent, cognoſcuntur, parte enim linguæ inferiore grandines habentur, & ſi ſetam dorſo euellas, cruorem in radice pili euulſi videbis,*

lib.8.c.21. Tres Suum morbi. Raucedo. Remedium. Struma. Dolor capitis. Albi profluuium. Remedium. Grando. Signa morbi

A *debis,pedibus etiam poſterioribus ſtare non poſſunt,qui grandent,carent grandine,cum adhuc lactent tolluntur grandines tipha,quæ vel in cibatu vtilis eſt*. Latet hic morbus interdum in viuentibus,& ideo coqui enecta Sue,an grandinoſa ſit carne,ſolent explorare.Suidæ verba ſunt. *Aut eſt laxo podice,aut grandinoſus,morbus autem eſt pecorum,qui viuentibus illis latet,mortuis & occiſis conſpicitur,carnibus enim illorum eſt admixta,& inſita grando. ſolent autem coci palo rictus porcorum poſt iugulationem aperire,& videre grandino ſiue ſint,grando autem omne malum porcorum eſt.* Aliud ab his morbi genus in Suibus loquitur Moderatus Columella. *ſolet vniuerſum pecus ægrotare ita,vt emacietur,nec cibos capiat,productumque in paſcua medio campo procumbat,& quodam veterno preſſum ſomnos æſtiuo ſub ſole captet.* addit remedium deinde,ac poſt paucula interiecta,ait, *niſi poculis affatim ſatientur Sues,pulmonarios fieri.* In fine capitis deinde ſubnectit eos *in magna ſiccitate fieri ſpleniticos.* remedium contra hæc mala eſſe, *domi continere,tamaricinis canalibus aquam ſubminiſtrare.* Sunt & *pediculi*,qui Suillum genus infeſtent,neque temere vllum animal quadrupes, præter Aſinum,pediculis caret,vt obſeruatum ab Vlyſſe Aldrouando noſtro erudito opere de Inſectis,ad quem te remitto. Sed frequentiſſimus Plinius in morbis Porcorum deſcribendis, medi- B candis,aliquot loca adſcripſi. *Morbum Verris vſque ad maciem,non tantum cibi abſtinentiam*,ait eſſe *ſi coitu prohibeatur*, locum ſupra attuli, vbi de ardore nimio in Venerem diſputabam. Et ex Druydarum veteri diſciplina hæc alibi idem prodidit. *Iidem Samolum herbam nominauere naſcentem in humidis,& hanc ſiniſtra manu legi a ieiunis, contra morbos Suum, Boumque, nec reſpicere legentem,nec alibi quam in canali deponere,ibique conterere poturis.* Hanc herbam *Pulſatillam* eruditi exiſtimarunt,& Bononienſes *Samiolo* hodie vocant,vt libro 11. Anguillara ſcribit.rurſus ex Magorum nugamentis. *Atque etiam quadrupedes homines ſanauere,contra inflationes Boum,perforatis cornibus inſerentes oſſa humana,vbi homo occiſus eſſet,aut crematus,ſiliginem quæ pernoctaſſet, Suum morbis dando.* ſed has præſtigias ipſe Plinius execratur. Efficacius,vt exiſtimo,remedium eſt in eodem illo ſcriptore. *Rubeta decocta,& in aqua potu data, Suum morbis medetur,vel cuiuſcumque ranæ cinis*. Sunt & alii Suum morbi, vt *lepra*, neque enim ipſi Sues leproſi ſunt, ſed etiam leproſos ſui lactis potu faciunt.vt Manethon Aegyptius prodidit, & ex eo Aelianus cuius locum ſupra habes. quomodo morbi Suum detegantur, Plutarchus egregie, vbi de Oraculorum defectu. expreſſiſſe viſus eſt. C τὴν δὲ ψυχὴν δοκιμάζουσι, τοῖς μὲν ταυροις ἄλφιτα, τοίς δὲ χοίροις ἐρεβίνθους παρατιθέντες. τὸ γὰρ μὴ γευσάμενον, ὑγιαίνειν οὐκ οἴονται. *animam explorant,farinam Tauris,ciceres Suibus apponentes,ſi enim non guſtent,non eſſe ſanos indicant.* Idem rurſus ἐπιλευκίαν καὶ λέπραν, *vitiliginem & lepram* generari docet. ex eſu carnis Suillæ, Et remedium præſentaneum Cancros fluuiatiles comedere eodem autore in Gryllo. παρὰ τίνος γὰρ ἡμεῖς ἐμάθομεν νοσοῦντες ἐπὶ τοὺς ποταμοὺς κάριν τῶν καρκίνων βαδίζειν. *nam a quo didicimus porci,quando ægrotamus,ad fluuium deſcēdere,Cancrorum capiendorum gratia?* Eſt & Hyoſcyamus herba præſentaneam Suibus ægritudinem adfert,quæ eſu *Cancrorum fluuiatilium* ſtatim tollitur dixi in Commentariis ad Aeliani variam hiſtoriam. Seruius Honoratus Maurus ad librum tertium Georgicon. *Angit, bene ait, quia Angina dicitur Porcorum morbus,qui occupat fauces.tuſſis anhela,ideſt quæ totum corpus cōmoueat.* ipſe Virgilius loco iam laudato.

Remedium.
Coqui explorant.
In χάλαζ.
Grando.
lib.7.c.10.
Pulmonarij.
Splenitici.
Remedia.
Pediculi.
lib.5.c.3.
A negato coitu.
lib.10.c.63.
lib.25.c.11.
Samolus ſeu Pulſatilla.
lib.28.c.1.
Magica.
lib.32.c.10.
Lepra.
lib.10.c.16.
Vt pateat morbus.
Pag.437.
lib.4.Symp. c.5.
Vitiligo.
Cancri fluuiales.
Hyoſcyam.
lib.1.c.7.
Tuſſis.
Angina.

> *Hinc Canibus blandis rabies venit,& quatit ægros*
> *Tuſſis anhela Sues,& faucibus angit obæſis.*

Idem ergo morbus Ariſtoteli χάλαζα *raucedo*, aliis ab effectu *tuſſis*, vulgari nomine *Angina*, quæ etiam Græcis κυάγχη, *quod Canes infeſtet*, λυκάγχη *quod Lupos diuexet*,appellari ſolet. gloſſæ D philoxeni apud Ioſephum Scaligerum Annotationibus in Feſtum. & ἄγκυρα, ſiue etiam *Anguina*, quod reperi a Dionyſio Gotefredo notatum, nec omiſit Adrianus Turnebus in ſuis aduerſariis,quæ non ſunt ad manum. *Porrigo* etiam a *Porcis* nomen ſortita videtur, licet non tam porcos, quam homines tabes ea afficiat,autore Cornelio Celſo,qui conſulatur. Iuuenalis Satyr.ſecunda, Verſ.octuageſimo.

κυάγχη.
λυκάγχη.
ἄγκυρα.
Anguina.
Porrigo.
Scabies.

> ——— *dedit hanc contagio labem,*
> *Et dabit in plures,veluti grex totus in aruis,*
> *Vnius ſcabie cadit,& porrigine porci,*
> *Vnaq; conſpecta liuorem ducit ab vna.*

Sic M.Plautus intelligendus Moſtell. Act.1.Sc.3.V.60.ita enim Seruius citauit.

> *In anginam ego me nunc velim verti*
> *vt veneficæ illi*
> *Fauces prehendam,atque euicem ſceleſtam*
> *ſtimulatricem.*

Rurſus Trinummo. Act.2.Sc.4.V.139.

Magis, Apage, dicas, ſi omnia ex me audiueris.
Nam fulguritæ ſunt hic alternę arbores,
Sues moriuntur hic angina acerruma,
Oues ſcabræ.

συνάγχη.

Cum Sues infeſtat, proprię vocatur συνάγχη, quaſi *ſuilla infeſtatio* aut verius *inflammatio.* Nonio Marcello autore, Lucilius lib. 30. Satyrar.

Inſperato abÿt, quem vna Angina abſtulit hara.

Sunt & alii Suum morbi, aliaque remedia forſitan, ſed medicorum illa diſquiſitio eſt, non philologorum, & hæc ſunt pręcipua, vel ipſo Ariſtotele teſte, & reliqua facile aliunde haberi poſſunt.

ANTIPATHIA.

Elephãtis Sꝰ hoſtis. *In κεκραγμόν.* *lib.1.c.38.* *lib.8.c.28.*

INTRINSECVM malum morbi, extrinſecum hoſtes quibuſcum Sus letaliter diſſidet. Ante omnia cum Elephante capitalia odia exercet, quod & infra fuſiſſime dicetur, vbi de Stratagematis, & obiter hic nonnihil attingo. ſemper ſane fuit F obſeruatum grunnitum Suis Elephanti fuiſſe formidabilem. Suidas. *porco ſtatim de turre ſuſpenſo, periculum, quod ab Elephanto imminebat, effugerunt, quod id grunnitum Suis tetrũ moleſte ferens recedebat.* Aelianus. ὀρρωδεῖ ὁ ἐλέφας κεράςην κριοῦ, καὶ χοίρου βοὴν. *Elephas abhorret a cornuto Ariete, & Suis grunnitu.* addit more Græcanico deinde nugas, Romanos Pyrrhi regis victores hac arte fuiſſe, ſed de eo inferius diſquiretur. Idem rurſus inter occultas Naturæ proprietates reponit *cur Elephas horreat Porcum?* hanc antipathiam expreſſam habemus a Phile. Cap. 14.

καὶ δὴ τὸν ὗν, ζῶον ἐλέφας οὕτω μέγα
Ηδ᾽ ἀλκιριον, φοβεῖτ᾽ ἀκηκαιώς μόνον
γρυλλισμοῦ ἐγγύθ᾽ ὄντος, εἴκαι μὴ βλέπαι
Quin & Sues tam grandis, elephas, bellua, G
Robuſtaq́; exhorreſcit, hunc ſi audiuerit,
Vel grunnientem comminus, vel viderit.

Et Lupis.

Eſt & capitalis inimicitia inter *Lupum & Suem*, nam Ariſtoteles in Hiſtoria Animalium ait, *Lupo poſſe porcum obſiſtere.* & Phile ibidem loci expreſſit vide locum.

—— γὰρ οὐδὲ συννόμους λύκος
γρυσμῷ συναϑροιϑέντας, ἠδὲ συςάτας
τοσσον πάρεςι ϑάρσος ὁμονοητικόν.
Nam nec Sues Lupus aggredi compaſcuos,
Ac congregatos audeat grunnitibus,
Concordiæ tantum poteſt conſenſio.

Et Salamandris. *lib.9.c.28.* *lib.28.c.4.*

Nec minus cum *Salamandris* graue ei diſſidium eſt, & non pacatur, niſi hoſtem ſuum deuorauerit, quod longe duco admirabile, nam cum ſalamandra peſtilentiſſimum ſit virus, a Suibus tamen impune manditur, quod ex Plinio ſupra eſt relatum, & addenda hic Aeliani autoritas idem diſerte affirmantis. *Suis canes ſuauitate inter cæteras præſtare, vetus perſuaſio eſt, hoc quidem experientia non obſcure conſtat, ſi quando Sus Salamandram comederit, ipſum extra periculum eſſe, eos autem,* H *qui Suis illius carne veſcantur, perire.* non diſſimilia Plinius. nec ſane quippiam mirabilius in rerũ natura, quam eſum veneni animali illi innoxium eſſe, mortiferum carnem ſuam guſtantibus, nota eſt hiſtoria de puella Alexandro oblata, quæ nutrita veneno, oſculo necabat, ipſa formæ ſpecioſiſſimæ, & vt videbatur, maxime ſanæ. ſed ad Suem redeo. qui non leuiter odit vnguentum omne, ſed præcipue *Amaracinum*, vt præoccuparunt Critici, Ludouicus Carrio, Philippus Beroaldus, Dionyſius Lambinus, & alii. vnde vulgatum illud inoleuit *Sui olere ſuauius cænum, quam vnguentum.* T. Lucret. lib. 6.

Et Amaracino vnguento

Denique Amaracinum fugitat Sus, & timet omne
Vnguentum, nam Setigeris Subus acre venenum
Quod nos interdum tanquam recreare videtur.

Et Muſtela *lib.10.c.74.* *Et Hyoſcyamo.* *lib.1.c.7.* *πάγουρος.*

Naturalis etiam Sui cum Muſtela legitur diffidentia, & ratio eadem quæ in aliis, occulta, nec explicata facilis cõtrarietas. C. Plinius ſimpliciter. *diſſident Vulpes, & Nili angues, muſtelę & Sues.* Illa quoque ſenſim a natura infuſa eſt pugna inter *Suem*, & *Hyoſcyamum*, ut herba ea comeſta ſtatim emoriatur, niſi *Cancros* illos *fluuiales* comedere poſſit, ut Claudius Aelianus ſcripſit in uaria hiſtoria. Cancros autem illos Gręci παγούρους appellant, & Latini eam uocem ſua ciuitate donaſſe vi-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

A ſe uidentur, Palladius Rutilius in re ruſtica. Et hoc memini alicubi apud Euſtathium Theſſalonicenſem, & Iſacium Tzetzem obſeruare. Nec bene *Scorpiones* conſulunt *Suibus*, quando in Scythia Sus nullus morſum Scorpionis, qui terrę illius frequentiſſimus incola, euitare poteſt, & fertur Scorpio magno impetu in Suem, quem ictu uno exanimat, nec ullum tanto malo remedium, quod ex Ariſtotele notum in Hiſtoria animalium, & obſeruat Vlyſſes Aldrouandus egregio opere de Inſectis. Vix ullum ſane animal, cui plures hoſtes, nam & cum *Equo* capitalis *Sui* diſſenſus, & omnia hic pugnant, *odor teter, turpis grunnitus, fędus halitus*, omnia diſparia inter fędiſſimum & generoſiſſimum pecus, ſed hoc aliis dictum. Denique uel *nouella virentia Suibus* ſunt exitialia, ut in Februario habet Palladius, & cum id animalis nunquam amittant dentes, debiles tamen, & tota uita infirmi redduntur poſt guſtatas ſegetes nouellas, natura pæne indomitam obſcæni pecoris ingluuiem ſic plectente, quando aliter reprimi non poteſt.

lib.1.c.35.
Et Scorpionibus.
lib.8.c.29.
lib.5.c.11.
Et Equis.
Et nouellis ſegetibus.

HISTORICA.

B PERCVRRENDA hic quædam ſunt, quæ etiamſi ad alia capita referri poterant, tamen proprie ad relationem hiſtoricam ſpectant, quorum illud primum erit de Suibus in Atho Monte referente Ariſtotele hiſtoria Animalium. *Morũ diuerſitatem loca efficiunt, vt montana & aſpera ſuas belluas reddunt & aſpectu efferatiores, & viribus robuſtiores, quam plana & molliora: Argumento eſt, quod de Suibus Athi montis accepi, quorum ne fœminas quidem ſpectare mares inferioris ſitus audent*. Illud in Græcorum fabulis tritum *Suem Arcadiam* Iouem vberibus lactaſſe, & ne ploratus puerilis proderetur grunnitu ſuo præcauiſſe, vti ſupra de *Sue Cretenſi* dixi, vbi de cultu meminit Claudius Galenus Opere de Compoſitione Pharmacorum ſecundum locos. *viginti drachmas ſeminis Hyoſcyami inijcere iubet, quod ænigmatice fabam Suis Arcadicæ appellat*. Philo vetuſtiſſimus Medicus in Antidoto.

Sues in Atho Monte.
lib.8.c.29.
Sus Arcadia
lib.9.c.4.

Viginti & drachmas candentis conijce flammæ.
Et totidem fabæ poſt Suis Arcadicæ.

C Inter Herculis labores reponunt, nos infra pluribus, obiter Lucretius ſub initium libri quinti.

Quid Nemæus enim nobis nunc magnus hiatus
Ille Leonis obeſſet, & horreus Arcadius Sus?

Lego & Suem Crommyoniam præcipua dignatione in veterum monimentis. Strabo Amaſianus. ὑ δὲ κρομμυὼν ἐστὶ κώμη τῆς κορινθίας, πρώτερον δὲ τῆς Μεγαρίδος, ἐν ἧ μυθέυουσι τὰ περὶ τὴν κρομμυωνίαν ὗν, ἣν μητέρα τοῦ καλεδωνίου κάπρου φασὶ, καὶ τῶν Θησέως ἄθλων ἕνα τοῦ τὸν παραδιδόασι τὴν τῆς ὑὸς ταύτης ἐξαίρεσιν, Crommyon pagus eſt agri Corinthii, olim Megarici, vbi fabulantur Suem fuiſſe Crommyoniam, matrem Apri Caledonii, cuius Suis cædes inter ærumnas Theſei numeratur. Plutarchus in Theſeo. ἡ δὲ κρομμυωνία ὗς, ἣν φαιὰν προσωνόμαζον, οὐ φαῦλον ἦν θηρίον, ἀλλὰ μάχιμον καὶ καλεπῶν κρατηθῆναι. Ταύτην ὁδοῦ πάρεργον ὡς μὴ δοκοίη πάντα πρὸς ἀνάγκην ποιεῖν ὑποστας ἀνευλεῖ. καὶ ἅμα τῶν μὲν ἀνθρώπων τοῖς πονηροῖς ἀμυνόμενον οἰόμενος δεῖν τὸν ἀγαθὸν προσφέρεσθαι, τῶν δὲ θηρίων, καὶ προεπιχειροῦντα τοῖς γενναίοις. μάχεσθαι καὶ διακινδυνέυειν ἔνιοι δὲ φασὶ τὴν φαιὰν λῃστρίδα γενέσθαι γυναῖκα, φονικὴν καὶ ἀκόλαστον αὐτόθι κατοικοῦντα ἐν κρομμυῶνι, σῦν δὲ ἐπενομασθεῖν διὰ τὸ ἦθος καὶ τὸν βίον, εἶτα ὑπὸ Θησέως ἀποθανεῖν. vertit Hermannus Cruſerius. *Crom-*

D *myonia Sus, quam Phęam dicebant cognomine, fera erat non contemnenda, ſed pugnax, & haud quaquam prompta ſuperatu, haud obiter, ne omnia videretur neceſſitate agere, exceptam occidit, existimans iuxta decere fortem virum homines improbos vt ad vindicandum ſe aggrediatur, & feras generoſas pugna laceſſat, & cum ijs depugnet. Sunt, Pheam qui mulierem fuiſſe atrocem & laſciuam latronem referant, quę ibidem habitabat in Crommyone, Suem appellatam ex moribus, & vita, quæ ſit inde a Theſeo trucidata*. Et in Gryllo idem. ἀλλὰ καὶ κρομμυωνίαν τινὰ σῦν ἀκούεις, ἣ πράγματα πολλὰ θῆλη θυρίον οὖσα τῷ Θησεῖ περέσχε. *ſed & Suem quandam Crommyoniam celebrari audis, quæ multum negotij Theſeo exhibuit*. Plato in Lachete ſeu in fortitudine. δῆλον δὲ ὦ Νικία, ὅτι οὐδὲ τὴν κρομμυωνίαν ὗν πιστέυεις σύγε ἀνδρέιαν γεγονέναι. *Conſtat itaque, O Nicia, quod neque Crommyoniam Suem fortem fuiſſe credas*. Memoratur *Sus Cephiſodori* ſiue fabula fuerit illius comici, ſiue reuera Sus educata a Cephiſidoro Plano, quem Nicoſtratus in Syro ait mollitiei, otio, ac deſidiæ multum addictum prædicat, vt videretur *Sus* moribus impuris & luxuria eſſe. Eius mentio apud Iſaacum Cauſabonum ſemel aut iterum in Obſeruationibus in Athenæum ſuis. Suidas contra ſenſit. qui ait illum *antiquę Tragedię poetam, cuius fabulę ſint, Antilais, Amazones, Trophonius, & Sus*. Ex hac Tragædia hic verſus refert Cephiſodorus ἐν ὑΐ. in Sue.

Sus Crõmyonia.
lib.8.pagina 262.
Pag.987.
Sus Cephiſidori.
lib.3.c.22.et lib.8.c.

κρεάδιόν τι φαῦλον, ἢ ταριχίον.
Carunca miſella quædam, aut Tarichium.

Nec minus & illud deprehendi,

δ᾽ ὀψοφάγος, οὐδ᾽ ἀδολέσχης.
Cum obſonij abliguritor ſis, ne tantum garrias.

Sus Parmenonis.
lib. 5. quæſ. 1.
Parmeno qs?
Chiliad. 6. c. 51.
Sergius I. Pont.
Antiochus Rex porcinæ eſum imperat.
lib. 2. Machab. cap. 6.
Cap. 7.
Porculæ Bononienſis feſtum. xxv. Auguſti.
lib. 4. pagina 150.
lib. 4. hiſtor. pag. 79.
Sus vinea.
lib. 1. pagina 100.
Suum peſtis
lib. 4. pagina 196.
Annal. par. 1 245.
Scitha.

Vocabant etiam *Parmenonis Suem*, rem ſupra modum placituram, quod ea reuera talis fuit, deſcribente Plutarcho in Sympoſiacis, verba ſunt hæc, *alioquin enim quid paſſi, aut qua extrinſecus affectione accedente, Parmenonis Suem ita admirati ſunt homines, vt in prouerbium abiret? & quidem ferunt, Parmenone ob hanc rem celebri, quoſdam idem æmulando certaſſe, cumq́; homines præiudicio occupati dicerent, bene hoc, ſed nihil ad Parmenonis Suem, quendam cum porcello ſub axilla geſtato prodiiſſe, & cum vero Suis grunnitu, homines tamen dicerent, & quid hoc ad Parmenonis Suem? eum emiſſo in medium porcello arguiſſe, non veritatem eos in iudicando, ſed opinionem ſequi.* Hãc rem etiam alii attigerunt. an idem ſit ille Parmeno qui Nicanorem Philippo regi detulerit? vt faceta relatione Tzetzes complexus eſt, haud ſane affirmarim, tempus tamen non abhorret. Suidas & Harpocration meminerunt. F Hoc minime omittendum, *Sergium* I. illius nominis Pontificem Maximum, cum vocaretur *os porci* obſcœnum id tanto faſtigio nomen exiſtimaſſe, & ideo mutaſſe, vnde mos in auguratis Pontificibus hodie durat, vt aliud nomen aſſumant. Anaſtaſius Bibliothecarius, & omnes Hiſtorici Eccleſiaſtici. Ex Euangelica hiſtoria, ſi lubet ad Iudaici populi ritus tranſire, inueniemus *Antiochum Syriæ Regem Iudæis porcinæ eſum imperaſſe, & Eleazarum id ſuaſiſſe*, vt habetur in ſacris literis: & *miram conſtantiam ſeptem fratrum* ex eadem relatione, *licet obſeruare, qui maluerunt fricturam ſartaginis pati, quam a lege* diſcedere, origo illius Antiochi violentæ iuſſionis eſt Machabæorum lib. 1. cap. 1. Ad Hodierna accedamus. Habent Bononienſes ſolemne feſtum, quod *Porculæ* vocant, id contigit Anno 1281. hæc occaſio fuit, *Hieremei* potentes vrbe *Lambertazzios*, contrariam quippe factionem, exegerunt, illi Fauentiam ſe receperunt, & cum porcellum *Tibaldelli Zaratonis* quidam illorum abſtuliſſet, ille, diſſimulato dolore, vindictæ certus, amentem ſe finxit, dum *Hieremeos*, aperta noctu porta, Fauentiam induceret, qui *Lambertazzios* ad vnum omnes interficientes, & victoria præſenti potiti ſunt, & rempublicam in futurum ſuam metu liberarunt. G Pompeius Vizanius Patricius Bononienſis in Hiſtoria. Fuiſſe ad Hieroſolymas capiendas a Chriſtiano exercitu bellicam machinam, nomine Suis, excogitatam docet Gulielmus Malmesburienſis. *Vnum fuit machinamentum, quod noſtri Suem, Veteres vineam vocant, quod machina leuibus lignis colligata, tecto cratibus, tabuliſque contexto, lateribus crudis coriis communitis, protegit in ſe ſubſidentes, qui quaſi more Suis ad murorum ſuffodienda penetrant fundamenta.* de quo alii plerique. Ab eodem in Hiſtoria Nouella notatur in Anglia regno Henrici I *tam ingentem, & ſæuam peſtem ortam, vt plenæ porcorum haræ ſubito vacuerentur, & integra Boum præſepia deſtituerentur.* Cumbræ conſulis Porcarius in Silua Andredeſvvald, Sigebertum Anglorum regem interfecit, vt narrat Henricus Huntindouienſis in hiſtoria Anglicana. Circa annum 987. ſi vera eſt narratio Rogeri de Honeden, *duæ Anglorum gẽti incognitæ peſtes, febres hominum & lues animalium, quæ Anglice Scitha nominatur, Latine autem fluxus interraneorum, dici poteſt, totã Angliam plurimum vaſtauerunt, hæc in porcos maxime ſæuiit.*

MAHOMETANA DELIRIA. H

Sus execrabilis Mahometanis.
Cap. 11.
Ortus Porci.
Ortꝰ Muris.

NON erat tanti, vt Mahometanæ impietatis placita circa Suem noſtrum referre vellemus, ſed tamen quia magna Orientalium populorũ portio, Lydi, Syri, Cappadoces, Lycij, Paphlagones, Galatæ, Armeni, Iberi, Albani, Hircani, Medi, Ponti incolæ, & qui mare Caſpium accolunt, Alcoranum venerantur, tã longe a Deo quam a bona mente poſiti, videndum, quid de hoc pecore, quod tantopere abominantur, impoſtor ille prodiderit? Extant Commentarii Speculationum Mahometanarum, & explicationum legis, *Scala* dicti, ab Arabico ab Hermanno Dalmata verſi, ea verba ego Anglice tantum vidi, & ſic ſonant. *Qui in Paradiſo ſunt, illi citis cibis non veſcentur, vt eſt porcina. Et ſi ſcire cupis, quare id animal eſt impurum, intelligendum tibi eſt Ieſum die quodam Iapetum a ſe amandaſſe, qui Hiſtoriam Arcæ diſcipulos doceret, qui retulerũt pondere rerum fœtidarum arcem in alterutrum latus propendere, ac inclinare, quare Noe conſilio cum Deo communicato, produci imperauit Elephantem, ex cuius fimo, humano admixto, ortus eſt porcus, qui coenum illud roſtro cepit inuertere, & funditus eruere, & ex eo fætore, qui a naribus illius late ſe diffudit, progreſſus eſt Mus, qui ligna Arcæ e veſtigio arroſit: Noe periculum hoc haud vulgariter veritus, iuſſus eſt Leonem*

ſincipite

A *ſincipite ferire,& ex halitu graui Leonino felis proceſſit,cum quo capitalis cum mure diſſenſio*. Hæ ſunt ridiculę affaniæ,& arundinei ponticuli,quibus legem ſuam firmauit ſubditis,& ratio tam inſanæ amentiæ petitur ab ipſa horum animalium natura,eſt enim aliqua formæ proportio inter Elephantem & Suem,vt & Catum & Leonem licet ſumma ſit inter eas quadrupedes Antipathia, vt ſupra oſtendi. hoc Scaliger Senior in Exercitationibus contra Cardanum, ex Alcorano, & ex Scaligero Vlyſſes Aldrouandus deſumpſit,vbi de Culice in Inſectis diſputat. Et Ioannes Cornelius Vteruerius compilator Scriptorum Aldrouandi repetendum duxit in tractatu de Elephanto. Sed ad Alcoranum redeo,in quo grauis illa odii in *Suem* occaſio,quod omnes alios pæne colores exprimat,album,nigrum,flauum,rufum,alioſque,nunquam *viridi* conſpiciatur, quem Mahometani *ſolum diuinum,& prophetis dignum colorem* iudicarunt. quare cum Turcæ Hieruſalem expugnarunt,circa annum milleſimum ducenteſimum decimum nonum, *Suem* quidem,quam *in marmore Adrianum Cæſarem fixiſſe* diximus,grauibus ludibriis habitam in fruſta comminuerunt,& iuxta Sepulchrum Domini noſtri in ventos diſperſerunt,vt eſt in Itinerario. & plura ibi impiæ ſuperſtitionis veſtigia,quæ non libet calcare.

Ortus felis.

Sus Elephāti ſimilis.

Exercit.293

lib.3.c.5.

lib.1.de Quadrup.c.9.

Viridis color.

Hieroſolymæ captæ a Turcis.

lib.3.c.5.

B

POLITICA. ET
de Porcinarijs.

INGENS in ciuili vrbis Romæ adminiſtratione circa hoc animal obſeruatio,nã & *Caro porcina* frequentiſſime populo Romano diuidebatur,& erat *porcinæ* vendendæ aut diuidendæ *præfectus*,& qui inferebant *porcinarii* dicti,& *forum* in vrbe,quod *Suarium* dictum,de quibus omnibus ſigillatim ago. Ac primum,vt oleum,vinum,frumentum,& in annona arcta,panis Gradilis viritim diſtribuebatur, ita & Porcina. Zoſimus τῶ χοιρείω κρεῶν *Suillarum carnium* a Luciano pręfecto diuiſarum meminit,ſed codex non eſt ad manum. quis autor ſit tantæ munificentiæ non eſt vſque adeo exploratum. probabilius exiſtimo ad Aurelianum Auguſtum ritus illius exordium referen- C dum. ita enim in eius vita Flauius Vopiſcus. *nam idem Aurelianus & porcinam carnem populo Romano diſtribuit,quæ hodieq́; diuiditur*. de conſueta hac Porcinæ diſtributione capio Epiſtolam Valeriani Auguſti ad Ceionium Albinum Præfectum Vrbi. *Panes militares mundos, ſedecim, panes militares caſtrenſes,quadraginta,vini menſalis ſextarios quadraginta,Porcellum dimidium, Gallinaceos duos,Porcinæ pondo triginta,bubalæ pondo quadraginta*. Eiuſdem Principis altera Epiſtola eſt ad Aelium Xifidium Pręfectum ærarii,in qua, *tunicas multicias viriles decem,lineas Aegyptias viginti,mantelia Cypria paria duo,Tapetia Afra decem,ſtragula Maura decem,Porcos centum,oues centum,conuiuium autem publicum edi iubebis Senatoribus*. Et caro quidem iſta,non vt alię res,populi impenſa,ſubminiſtrata,aut in vrbem inuecta, ſed gratuita Principum indulgentia ciuitati cõceſſa: locum elegantem eiuſdem Vopiſci adpoſui. *Statuerat & vinum gratuitum populo Romano dare,vt quemadmodum oleum,& panis,& porcina,gratuita pręberentur,ſic vinum etiam daretur,quod perpetuum hac diſpoſitione conceperat. Hetruriæ per Aureliam vſque ad Alpes maritimas,ingentes agri ſunt,ijque fertiles ac ſiluoſi,ſtatuerat igitur dominis locorum incultorum,qui tamen vellent pretia dare, atque illic familias captiuas conſtituere, vitibus montes conſerere,atque ex eo opere, vinum* D *dare*. Idem denuo. *In ſalario diurno,bubulæ pondo,porcinæ pondo ſex,caprinæ pondo decem*. ſic illud Aelii Lampridii intelligunt viri docti. *Congiarium populo ter dedit. donatiuum militibus ter,carnẽ populo addidit*. vide quæ ſupra a me allata. Pomponius in Ruſtico.

Porcina populo diuiſa.

lib.2.

Auctor Aurelianus.

Gratuita.

In Aureliano ad finem.

In Probo.

In Alex.Seuero.

——— *Quid nunc vis fieri?*
Verrem ſume dapſile ac dilucide.

Verſus Senarius Iambicus ſic fieret.

Hunc ſume Verrem,dapſile ac dilucide.

Pomponius correctus.

Ne porcina ciuitati deeſſet Corpus ſeu collegium inſtitutum fuit *Suariorum*, qui ſcilicet terra marique comportarent *Sues* annonæ vrbicæ ſufficientes,eratque delegatio Corporis illius in Sardinia, vt eſt in libro Theodoſii Aug. legum Nouellarum. verba ſunt. *Patronis corporis Suariorum intuitu ſacræ vrbis Romę imprimis hoc beneficium debere præſtari,vt delegatio,qua his intra prouinciam Sardiniam præbebatur,de qua propter incertum nauigationis,illatio fluctuabat,ad arcam prætorianam reducta cum alijs prouincijs ſub refuſione vniuerſorum titulorum,qui diſperſi ante hac plurimum in reliquis habere probabantur,de vicinis prouincijs,ideſt de Lucania,ſex millia quadringentorum,Campania M.D.CCCCL. ſolidorum debita emolumenta oportet decerni*. Reuocatum Suariorũ corpo-

Suarij.

Corpus ĩ Sardinia.

Tit.33.

Ad arcā Prætorianam reuocatum.

corporis delegatio ex Sardinia, ob crebra naufragii pericula, ibi collocata, forſitã, quia multę ini- E
Lib.1. bi ſiluæ glandiferæ, alendo illi pecori aptæ Prudentius in Symmachum,

— *Melius quernas Sardinia glandes*
Suppeditat.

Immunitas. Collegii illius immunitatem a principibus prioribus conceſſam ſic confirmant Theodoſius &
Valentinianus Auguſti eadem illa conſtitutione. *Suarios ipſos nullius apparitionis, neque iniuriæ,*
neque diſpendijs ſubiacere, manentibus circa eos, quæ ſuperiora ſcita ſanxerunt. Et plenius in Codi-
ce Theodoſiano, titulo *de Suarijs, pecuarijs, ſuſceptoribus vini, cæteriſq; corporatis.* vbi ſic habet iuſ
L.6. ſio Valentiniani Theodoſii & Arcadii AAA. *Porcinarij Vrbis æterni cum peruigilem laborem popu*
li Romani commodis exhibeant, id ſe diuæ memoriæ Gratia in beneficio meruiſſe proponunt, ne ſordidis
vnquam muneribus ſubiacerent, illuſtris igitur autoritas tua diu alium præceptorum formam conſer
uans, etiam cum interminatione competenti ſuo inſiſtat officio, quatenus id, quod & antea conſtitutum
eſt, & nulla poſtmodum iuſſione mutilatum, indubitatum atque intactum faciat perdurare. ijdem F
Imperatores cauſas reſcindũt, *cur vires Suariorum conciderint*, eademque priuilegia *filijs ipſorum*
benigne indulgent, Arcadius & Honorius Imperatores, de quibus etiam in Codice Iuſtinianeo:
L.5. & paulo infra verba apponam. Hic præterire non poſſum, Suariis equorum uſum cõceſſum ex Va
L.7. lentis Auguſti reſcripto, ſic enim in Codice Theodoſio titulo *quibus equorum vſus cõceſſus eſt aut*
Tit.17.lib.11 *denegatus.* uerba ſunt. *poſtea ſanximus, vt Suarij quidem equis vterontur, verum ad periculum ipſo-*
Equorum v- *rum pertinere cognoſcent ſi quid in his regionibus ſceleris eſſet admiſſum.* Curam hãc & ſollicitudi-
ſum habent. nem porcinæ prouidendæ Imperatores modo *Suariam functionem*, modo *Suarium obſequium* ſo-
L.3. lent appellare. *quoniam Suariorum corpus ad paucos deuenit, iubemus eos adſtante populo Romano di*
Suaria fun- *cere, quibus excuſatio ſit delata, quibus prouenerit opus, vt in his medium publicæ rationis edoctiſe-*
ctio. *xemplum rei nauicularię proponatur. Itaque dignoſcant facultates proprias Suariorum eſſe obnoxias*
Suarium ob- *muneri, ac de duobus alterum eligant, aut retueant bona, quæ Suariæ functioni deſtricta ſunt, ipſique*
ſequium. *Suario teneantur obſequio, aut alios quos volunt, idoneos nominent, qui neceſſitati eidem ſatisfaciãt,*
L.1 d Tit. *nullum enim vacare ab huius rei munere patimur.* Aurel. Symmachus. *Nouerat horum corporum mi*
lib.10. Epiſ. *niſterio tantæ vrbis onera ſuſtineri, hic lauati pecoris inuector eſt, ille ad victum populi cogit armentũ,* G
34. *hos Suillæ carnis tenet functio, & pars vrenda lauacris ligna comportat, ſunt qui fabriles manus au-*
guſtis operibus accommodant. per alios fortuita arcentur incendia: iam cauponas, & obſequia piſtoria,
frugis & olei baiulos, multoſq; ad id genus patriæ ſeruientes enumerare faſtidium eſt. Ad ſummam li-
quet priuilegium vetus magno impendio conſtare Romanis, iugi obſequio immunitatis nomen emerũt.
Porcinarij. Ijdem dicti Porcinarij, ut in priuilegio Valentiniani Theodoſii & Arcadii Principum in Codice
L.1.lib.11. Iuſtinianeo extat his uerbis. *Porcinarij vrbis æterni cum peruigilem laborem populi Romani commo-*
dis exhibeant, ſordidis ſemper muneribus liberentur. atque a Græcis χοιρέμποροι quaſi Suum ven-
Tribunus fo ditores dicti. Hinc, ut nec deficeret tantæ utilitatis res, nec populo morboſi Sues offerrentur emen-
ri Suarij. di, *Tribunus* erat *fori Suarij* conſtitutus, ut in Notitiam utriuſque Imperii Scoti noſtri Anonymi,
Forum Sua- obſeruat Guido Pancirolius, Et *forum* hoc *Suarium* uel *Syarium*, ut habet Onuphrius Panuinius
rium. in libello de quatuordecim urbis Romæ regionibus, quos Sues ibi tantum uenderentur, ut forum
Cap.12. Boarium, forum Cupedinarium, forum Piſcatium denominata accepimus, Extat uetus lapis ex
Pag.282.nu- ſchedis Vrſini & Kuibbii apud Gruterum. ſic ergo marmor Romanum. H
me.4.

DOMINO. NOSTRO.
FL. CLAVDIO. CONSTANTINO.
FORTISSIMO. AC.
BEATISSIMO. CÆSARI.
FL. VRSACIVS. V. P.
TRIBVNVS. COHORTI.
VM. VRBANARVM.
X. XI. ET. XII. ET. FORI.
SYARI. . . . .

Meminit & Plautus in Captiuis Act.4.Sc 3.

Quanta peſtis pernis veniet, quanta labes larido?
Quanta ſumini abſumedo, quanta callo calamitas?
Quanta lauijs laſſitudo? quanta Porcinarijs?

Hoc addo cauſas ipſorum Suariorum, filiorum, aut hæredum in foro Vrbano, nec alibi tractari
lib.11.Cod. potuiſſe, decretum extat Arcadii & Honorii in dicto titulo *de Suarijs, & ſuſceptoribus vini, & cę-*
L.2. *teris corporatis*, ubi ſic. *quicumque ex corporibus Suariorum, ſiue excipiendę neceſſitate litis adſtri-*
ctus, ſeu inferendę voluntate ſpontanea prouocatus, iudicium voluerit experiri, fori vrbani adiutoria
pręſtoletur.

A *præſtoletur*. Porcinarii ergo, aut Suarii curam foro inferendorum Suum habebant, vendendis, ne fraus aliqua fieret, præerant præfecti fori Suarii, & hæc quaſi præcipua illius magiſtratus munia, ne morboſi aut grandinoſi pecoris caro venderetur, & ne non iuſtum pretio pondus cederet, quod dicitur *ad Exagium vendere*. id eſt trutinam, gloſſæ Philoxeni *Exagium* etiam in *pane vendendo* adhibitum teſtantur, vnde autoritas illa Aproniani præfecti vrbis, qua iniungitur, *vt ſublata mi-candi conſuetudine, pecora ſub exagio vendi, ita tamen vt lauio caput, pedes, & ſenum lactans, & ſubgulare cedant, reliqua caro cum pelle & interaneis appendatur, & a venditore emptori præſtetur*, graue illud Iuliani Augusti Edictum eſt Codice Theodoſiano: ibi enim, *quibus in rebus illud quoque a deceſſore tuo ſalubriter inſtitutum, quo Suarÿs æſtimandi licentia denegetur, pondusque porcorum trutinæ examine, non oculorum libertate quæratur, ita videlicet, vt ne volenti quidem poſſeſſori tradere animal liceat, cuius modum non prius ponderatione certa deciderit Suarius. Animal vero a poſſeſſore tradendum, ob digeriem prius vnius noctis tantum ieiunitate vacuetur*. Hoc puto preceptum Suariis ad lanios etiam extendebatur, vt hodie per totam Italiam fieri videmus, vt nec illi pretio,
B nec emptores re ſua deſtituantur: Theodoſii & Valentiniani in Nouellis præclarum hoc eſt decretum. titulo *de pretio ſolidi, & ne quis ſolidum integrum recuſet, æquabilitas enim pretÿ, & commodũ venditoris & omnium rerum venalium ſtatuta cuſtodiet, de ponderibus quoque vt fraus penitus amputetur, a nobis aguntur exagia, quæ ſub interminatione ſuperius comprehenſa ſine fraude debeant cuſtodiri*. A doctiſſimo Iacobo Cuiacio obſeruatum. conſtat autem *exagium ſiliquis vigintiquatuor*, vt ex Actuario lib. 5. Methodi, Zonara in Nicephora Phoca, & Nicandri Scholiaſte clarum eſt, vide Metium Voluſianum, Priſcianum Cæſarienſem, & Q. Rhemmium Palæmonem, & alios. Certe olim res omnes, adeoque pecunias ad pondus pendebant. Cornutus ad A. Perſiii Satyram ſecundam V. 59. ex Plinio, Floro, Plutarcho, Silio Italico, Iuuenale & aliis dixi ad Corippum libro ſecundo Num. vlt.

Exagium.
Pondere vẽdita porcina
L. 4. d. Tit.
Viui porci ad ſtateram empti.
Nouella vnica.
Exagiũ quãti valeat?
Opere de ponderibus.
Pecunia penſitata.

> *Hinc chartas ſubigunt flammis, hinc pondere fuſos*
> *Exæquant ſolidos, & lancem pollice pulſant.*

Claudian. lib. 1. in Eutrop.

> —— *in geminas mutat prouincia lances.*

C Sulpitia poetria in Satyra.

> —— *Trutina Galli fugere relicta.*

Redeo ad forum Suarium, in quo Edicta illa de Suariorum immunitatibus, & vendendæ porcinæ ratione, de quibus diximus, affigebantur, ſic enim Valentinianus & Valens præcipiunt, *hæc autem omnia æneę tabulę in foro Suario collocandę, ad æternam memoriam oportebit inſculpi*. Leges autem & Edicta ęneis tabulis aut columnis inſculpi, lociſque publicis affigi conſueuiſſe notius eſt, quam vt hic dici debeat, & confirmatum, videbis a me in Antiquitatibus Romanis. nec hic repetendum duxi. Denique qui porcinam pendebant, dicti *Aginatores*. Feſtus Pompeius libro primo. *Agina eſt qua inſeritur Scapus Trutinæ, id eſt in quo foramine trutina ſe vertit, vnde Aginatores dicuntur*. Veteres Philoxeni gloſſæ *Aginari* τρακτέυειν negotiari, in iis tamen gloſſis vitioſe ϛρατέυεϛαι, & ϛρατέυει pro τρακτέυεσθαι, & τρακτέυει legitur, adi ad Nouellam Iuſtiniani trigeſimam cap. 2. quid ſit *Tractatores* Ioannis Sauaronis ad Sidonium Apollinarem diligentiæ debemus, vetus Scholiaſtes Iuuenalis ad illud Satyræ 1.

> ———— *iuriſq; peritus Apollo.*

L. 4. d. Tit.
Foro Suario Edicta affixa.
lib. 8 pagina 638.
Aginator.
Gloſſæ philoxeni correctæ.
Tractatores.

D

IVRIDICA.

SVNT non pauca in Iuriſconſultorum libris ſuper hoc quadrupede diſſertata, ego aliqua delibabo. Ac primum quæſtio illa cebratiſſima eſt, quam proponit ex Pomponio Iureconſulto Vlpianus, & ex ipſis Apicibus iuris reſoluit. *Cum paſtori meo lupi porcos eriperent, hos vicinæ villæ colonus cum robuſtis canibus, & fortibus equis, pecoris ſui gratia paſcebat, conſecutus eripuit, aut canes extorſerunt, & cum paſtor meus peteret porcos, quærebatur vtrum eius facti ſint porci, qui eripuit, an noſtri maneant? nam genere quodam venandi id erant nacti. Cogitabatur enim quemadmodum terra mariq; capta cum in ſuam naturalem laxitatem peruenerant, deſinerent eorum eſſe, qui ceperunt, ita ex bonis quoque noſtris capta a beſtÿs marinis & terreſtribus deſinant noſtra eſſe, cum effugerint beſtiæ noſtrã proſecutionem, quis denique manere noſtrum dicet, quod auis tranſuolans ex area, aut ex agro noſtro ſubſtulit? aut quod a nobis miluus eripuit? Si igitur deſinit, ſi fuerit ore beſtiæ liberatum, occupantis erit, quemadmodum piſcis, vel aper, vel auis, quæ cum poteſtatem noſtram euaſerit, ſi ab alio capiatur,*

L. 44. ff. de acquir. rer. domin.
Sues a Lupo abducti.

ipſius

Porci nō sūt feræ natura.

ipſius ſit,ſed putat potius noſtrum manere,tamdiu,quamdiu recuperari poſſit,licet in auibus,in piſci- E
bus,in feris,verum ſit,quod ſcribit. Ratio diuerſitatis ea eſt,quod feræ,aues,piſces,tamdiu noſtra
cenſentur,quamdiu aut in poteſtate noſtra manſerint, aut cum abierint, vel extra conſpectum nō
ierint,vel animum reuertendi habuerint,ſecus mutant dominum,& fiunt primi inuolantis,at por
ci ferinæ naturæ non ſunt, ſed inter animalia domeſtica & cicurata cenſendi, ideo in retinentem
eos *duplex actio* vero domino conceditur *condictionis furtiuæ,& ad exhibendum.* vt concludit Vl-

L.d.in fine§. Abacti.

pianus. Altera ſane queſtio in iure,nec ipſa leuis de *Porcis Abactis*,ſunt enim animalia *abacta,quæ*
per vim abiguntur,aut è loco paſtionis abſcedere compelluntur,quod crimen frequentiſſimum in

Seru. ad lib. 3. Georgico. pag.137. lib.8. Epiſt. 32. L.1. L.2.d.t. L.3.d.t.

Hiſpania, vt oportuerit Senatum Romanum ad Conſulem Bæticum ſuper ea decretum interpo-
nere.hinc *abactos caballos* dixit Aurelius Caſſiodorus in Variis,& *pœna abactorum* memoratur ſæ-
pe in Codice Theodoſiano.titulo.*quibus equorum vſus conceſſus eſt,aut denegatus.* vbi ſic Valens
Aug. *hi vero,qui minime animos ab huiuſmodi vſurpatione deflectunt, Abactorum ſupplicio tenean-*
tur. Et rurſus. *ſub hac interminatione, vt hi, qui noſtræ manſuetudinis ſtatuta tentauerint violare,*
Abactorum ſupplicia tolerare cogantur. Idem iterum Princeps ad Rufinum præfectum prætorio. F
cum omnifariam vrbicarias regiones ab omni crimine, & aſſiduis Abactorum rapinis quietas eſſe cu-
peremus,eo vſque intentio noſtra proſpexit. Translate etiam *venter abactus* dicitur Paulo Iurecon-
ſulto,*aborſus* ſcilicet,fætu per violentiam aliquam eiecto, vt Græcis ἐγκυμονούμενος recte dicitur,

L.4.Sent.c.9 lib.31. Elog. 6. lib.6.c.31. Abigeatus crimen.

in ſynopſi Baſilicon.hæc tamen ſignificatio nonnihil detorta eſt,& frequẽtiſſimus vſus in proprio
ſignificatu, ita L.Apuleius ſeptimo Mileſiarum,& Iulius Firmicus Maternus in Matheſi. Recep-
tius tamen eſt a Iuriſconſultis,& vſitatius, vt *porcos Abactos Abigeatus* appellatione vocent, & ſic
non *Abactores*,ſed *Abigei* cenſentur,& crimen ipſum Abigeatus, & delinquentes *Abigeatores*, vt
eſt in lege Dei,Græcis Ἀπελάται,vt ex gloſſariis antiquis Barnabas Briſſonius notat, & Iuſtinia-
nus docet,vt omittam Moſchopulum in libello de collectione Vocum Atticarum.& differunt. *fu-*

Nouell.22. Abigei differunt a furibus. L.16.§.quantitas.ff.de pænis. L.3.ff.de Abig. L.1.d.t. Vlpian⁹ correctus. Error gloſſographorum.

res ab Abigeis ſola quantitate, nam qui ouem vnam, Suem vnam, ſurripuerit,vt fur coercetur, qui
gregem,Abigeus. vt definit Claudianus Iureconſultus. Hic genuinus eſt ſenſus Calliſtrati Iurecon
ſulti, dum ſic diſcrimen inter Abigeum & furem conſtituit. *Oues pro numero abactarũ aut Abigeũ,*
aut furem faciunt,quidam decem oues gregem eſſe putauerunt,porcos etiam quinque vel quatuor aba
ctos,equum vnum,vel bouem, abigeatus crimen facere. Eſt & aliud diſcrimen inter Abigeos ipſos, G
nam grauiori pæna multatur,qui nobiliora animalia abegerit,quã qui viliora,deciſio eſt Hadria-
ni Imperatoris ad Conſulem Bæticum apud Vlpianum. *Sciendum eſt qui Porcum,vel Capram,vel*
Herbicem abduxerit,non tam grauiter,quam qui maiora animalia abigit,plecti debet. Locus eſt de-
prauatus,quid enim eſt *Herbicem abducere*? cęcutiunt & ineptiunt toto cęlo Gloſſographi, cũ ſuo
Accurſio,tu lege,*vel Capram,vel Veruecem abduxerit.* E contra,augetur Abigeatus crimen,& na
tura ſua,in vilibus iſtis pecoribus abactis,leue,maius fit,ſi alterius criminis communio accedat, i-
ta miles,qui deſertionis poſtulatur,ſi Abigeatus intẽtetur,grauiori pœna caſtigatur,vt voluit Ar-
rianus Iureconſultus,& *pæna* quidem *Abigeatus eſt gladius*, vt ex locis laudatis apud Iureconſul-

L.5.§.qui.ff. de re milita. Quinque porci gregem faciunt. Lib.5. Sent. tit.18.

tos deprehendas, etſi ſciam ad hoc & qualitatem perſonarum ſeu dignitatem, & pecora conſide-
rari ſolere. Illud ſane ſemel conſtituendum eſt, Abigeatum admitti, ſi quis quinque porcos abege
rit,vt ſuperiora probãt,addendus & Paulus. *Abactores ſunt,qui vnum equum,duas equas,totidẽq;*
boues,vel capras decem,aut porcos quinque abegerit. Denique Abigeatum multum Principes dete-
ſtati, vſque adeo vt cum nullus in ordinario vllo crimine reus, ſiue ſubſcriptione conſtitui poſſit,
hoc eſt,niſi Actor Prætori libellum cum crimine & ſubſcriptione ſua obtulerit, hoc crimen,puto, H
quia a ruſticis plerumque intentatur, ſiue ſubſcriptione valere decernunt Honorius & Arcadius
Principes,vide locum. Multa diſquirit Ianus Langlæus in Semeſtribus lib.8.cap.1.

L.vn.C.de Abig.

RVSTICA.

lib.4.quæſ.5 Agricultura Sus inuẽtrix.

NVNC ad res ruſticas nos conferamus, quas Suis induſtria non parum promotas
reperiemus. Plutarchus ſic narrat,in Sympoſiacis. τὴν δὲ ὗν ἀποχρηςῆσαι καὶ τιμᾶ-
σθαι λέγουσι, πρώτη γὰρ σχίσασα τῷ προύχοντι τῆς ὀρυχῆς, ὥς φασι, τὴν γῆν. ἴχνος ἀρό-
σεως ἔθηκε, καὶ τὸ τῆς ὕνεως ὑφηγήσατο ἔργον. ὅθεν καὶ τοὔνομα γενέσθαι τῷ ἐργαλείῳ
λέγουσιν ἀπὸ τῆς ὑός. *Quod autem Sui parcitur,iſq; in honore habetur,non caret ra-*
tione,prima enim Sus,vt aiunt,roſtro terram findens, veſtigium arationis impreſſit,
ac vomeris opus ſubminiſtrauit,quem Hynin inde dictum ſunt qui putent. Hoc ſi verum eſt, certe

Et vinearũ culturæ.

nec Ceres,nec Cereris miniſter Triptolemus celebrabuntur. At ne Baccho amplius Antiquitas
debeat, ob monſtratum vini vſum, hanc quoque Agriculturę partem Sus prima hominibus ape-
ruit.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

A ruit. Taurus Palladius in re ruſtica ita extollit. *In porcis etiam illud eſt commodum, quod immiſſi vineis necdum turgentibus, vel exacta vindemia gramine perſecuto, diligentiam foſſoris imitantur.* Atque hæc veriſimiliora videbuntur, ſi verba Eudoxi Latine facta apud Aelianum appoſuero. *Aegyptios ait ab immolandis Suibus parcentes ſe abſtinere, quod poſtea quam ſementem fecerunt, eorum greges ad conculcandam, & proterendam frumentorum ſationem atque depellendam in altiorem terram, & humidiorem inducere ſoleant, vt hac quaſi occaſione terra obducta ne ab auibus ſemina exhauriantur.* Hæc ſane Aegyptiorum philoſophia circa Suem, vt in multis aliis eſt valde ridicula, nam nullum frugibus magis noxium viuere animal experientia teſtatur, & Antiquitatis is fuit cõſenſus, ideoque & Cereri immolatam ſupra docui, non alia de cauſa, quam quia & ſemina nuper in terram coniecta roſtro eruiſſet, & nouellas ſegetes mira ingluuie depaſcens, ſpem agricolæ ſoleret fruſtrari. Hoc inſigni & memorabili conſuetudine, atque illam confirmante lege Cypriorum docemur, apud quos inualuit, *vt poſſeſſores fundi a Suibus vaſtati, aut ſegetis depaſtæ, Sues, qui dãnum feciſſet, aut pauperiem, truncatis dentibus, plectere poſſent.* Homeri interpres id aſſeuerat Euſtathius ad Odyſſ. Σ. & ex eo Ioannes Hartungus in memorabilium locorum enarrationibus. Et B vt ſemel dicam, longe aliter de Sue, atque Aegyptij, ſenſit Callimachus in Hymo Dianæ. V. 154.

Febr.c.26.

lib.6.c.16.

Frugibꝰ nocet.

Dentes Suibus trũcati.

Decur.3.c.8 §.5.

Βάλλε κακοὺς ἐπὶ θῆρας, ἵνα θνητοῖσι βοηθὸν
ὥς ἐμὲ, κικλήσκωσιν, ἔα πρόκας ἠδὲ λαγωοὺς
οὔρεα βόσκεσθαι τί δὲ κεν πρόκες, ἠδὲ καγωοὶ
Ρείξειαν, σύες ἔργα, σύες φυτὰ λιμαίνονται.
Deÿce noxias feras, vt mortales te auxiliatricem,
Sicut me inuocent, ſiue capreas & lepores
In montibus errare. quid enim Capreæ & lepores
Perpetrant? ſues opera, Sues plantas vaſtant.

Et ea cauſa cur Subulcus Homericus Suem hoſpiti immolet, libro laudato V. 417.

Δὴν ἔχομεν ϖάχοντες ὑῶν ἕνεκ᾽ ἀργιοδόντων
Ἄλλοι δὲ ἡμέτερον κάματον νήποινον ἔδουσιν.
Diu habemus patientes Suum gratia albos dentes habentium,
Alÿ autem noſtrum laborem impune edunt. ideſt ruſticorum.

C Plura dixi in Mythologia, quam ante decennium ex autoribus nondum editis, vetuſtis Inſcriptionibus, & numiſmatis in lucem emiſi. & Mythologi omnes in narratione de Cerere.

MAGICA.

VT Agricolis noxium Sus animal, ita & in ſacris literis abominandum, plenius intra, hic tantum præſtigias circa eum retulero. id ſuppeditat Georgius Pictorius in Iſagoge de Dæmonibus Sublunaribus, ille enim narrat *Subulcum quendam fuiſſe, qui in Scipione ſuo vel baculo paſtorali ſchedulam nomine B. Blaſÿ inſcriptam habebat, cuius baculi vi & potentia porcos ſuos ab omni luporum vi & raptu tutos credebat, ac tantum ſchedulæ numinis tribuebat, vt etiam porcos in agris ſolos paſcendos abigeret. tamen contingente quodam tempore, cum gregi paſtor abeſſet, & quidam præteriens Dæmonẽ cuſtodire vidiſſet, illiq́ dixißet, quid ipſe hic cuſtodiret? qui hominum ſalutis perſecutor foret peſſimus* D *reſpondit, porcos cuſtodio. retulit alter, cuius iußu? dæmon inquit, ſtultæ paſtoris confidentiæ: nam ſcedulam quandam ſuo baculo incluſit, cui diuinam adſcribit virtutem, vel inde, quod Sancti Blaſÿ nomine eſt inſcripta. & eam porcos ſuos a luporum iniuria defendere contra legem ſuam, credit, mihi falſa ſuperſtitione inhærens; vbi cum per me fuiſſet vocatus, & denuo vocatus, & non comparuißet, me ſancti Blaſÿ vice cuſtodiendum huc contuli, vt enim ſemper libens Dei & ſanctorum vices gero, ita & nunc libentiſſime, pro ſuo ſancto Blaſio, illi porcos cuſtodio, vt ſtultum hominem in ſua vana confidentia extollam, & roborem, ac eo perducam, vbi talem ſcedulam pluris, quam Deum faciat.* hanc ille fabellam ex Ioanne Trithemio deſumpſit, & ex eo referendam cenſuit doctiſſimus Delrio in diſquiſitionibus Magicis. Multa ex Magorum Druydumque vanitate circa Suem ex Plinio attuli, quæ ſatis oſtendunt quantopere Magicis incantamentis animal ſit Sus obnoxium. Nec vero minor eſt Cacodæmonis vis in Zytone Bohæmo Mago, qui porcorum & ipſe effigie, vt artis ſuæ ſpecimen pręberet, vtebatur. verba Dubrauii ſunt. *Zyton artem ſuam oſtentans, nunc ſua, nunc aliena facie ſtaturaq́, ita in purpura ac ſerico, confeſtim in panno & lana ſordida regi ſe offerebat, ambulantiq́ in terra, ipſe tanquam in aqua adnauigabat, aliquoties equis rhedarÿs vectum, gallis gallinaceis ad epirhedium ſuum alligatis proſequebatur: conuiuas præterea regis varie ludebat, interdum manus illorum,*

Sues Dæmon cuſtodit.

Lib.6.cap.2. Sect.1.

lib.33 Hiſt.

Zyton Magus.

ne illas

E

Sues ex fæno.

ne illas in patinas porrigere valerent, in pedes Boum, interdum in vngulas equorum transformans: Et aliquoties fronti illorum cornua ceruina latiſſima adÿciens, quoties videlicet è feneſtris ad ſubitum ſpectaculum proſpicerent, ne rurſus caput & ora ad menſas referre poſſent. Atque vt oſtenderet, ſe pecuniam quoque pro ſuo vſu facile conſtare poſſe, triginta Sues bene ſaginatos, ex manipulis fæni effinxit, illoſq́; paſtum prope Michaelis cuiuſdam piſtoris locupletis extrudit, propoſuitq́; venales, quo piſtor voluit pretio, hoc tantum emptorem mouens, ne gregem nouum ad flumen lotum compellat, qua ille monitione neglecta, cernit in flumine manipulos fluitare, Suibus ſubmerſis. Ergo diu venditore quæſito atque in taberna vinaria tandem reperto, in qua porrectis pedibus in ſcanno recubabat, dum ſtomachabundus altero pede correptum excitare vult, eum a corpore penitus cum coxendice auellit, clare Zytone quiritante, & obtorto collo emptorem ad indicem trahente. Hiſtoriam ſuæ ætate deſcribit VVilhelmus Malmesburienſis de geſtis Regum Anglorum.

lib. 2. pag. 37

Erant in ſtrata publica, qua Romam itur, duæ auiculæ, quibus nihil bibacius, nihil putidius, vno commorantes tugurio, vno imbutæ maleficio, hæ hoſpitem, ſi quando veniebat ſolus, vel equum, vel Suem, vel quodlibet aliud videri faciebant, & mercatoribus vanum proponebant, nummos inde acceptos abligurientes. vide quæ ſequuntur de Ephæbo circulatore in Aſinum verſo, & in humanam formam deinde regreſſo.

F

Malmesburienſis correctus.

pro *ſtrata* forte fuerit legendum *ſtrada*, ſic enim Itali viam publicam ſua lingua vocant, & ea voce plerique illo ſæculo vſi. vide *Antipathiam*.

STATVÆ.

lib. 1 pag. 46

Victima Penatium. Pag. 774.

ALBANI *Suem* originis ſuæ autorem ſtatua honorarunt, non minus quam Romani *Lupam*, ſupra in Auguriis, adde hic Dionyſium Halicarnaſſeum. τῇ δ' ἑξῆς ἡμέρᾳ τριάκοντα λέγεται χοίρους ἡ ὗς τεκεῖν. *poſtera die Sus triginta porcos peperiſſe dicitur*. Hanc Suem Aeneas Diis penatibus immolauit, & locum, in quo ſacrificium peractum, Lauinienſes ſacrum reputabant, & inacceſſam ſeruabant, vt late exequitur idem Hiſtoricus. Origo Gentis Romanæ. *recordatum Aeneam, quod aliquando ei reſponſum eſſet, vrbi condendæ quadrupedem futuram ducem, tum ſimulachris Deorum Penatium proſecutum, atque illum, vbi illa procubuit, enixaq́; eſt porculos triginta, ibidem auſpicatum.*

G

Cato in origine generis Romani, *Suem triginta porculos peperiſſe in loco vbi Lauinium fuerit*, ſcribit, ſtatua ergo Lauinii huic Sui in tam religioſi facti memoriam, erecta, non Albæ, vt ex Halicarnaſſæi & Valerii Antiatis relatione videtur colligi, M. Varro in re ruſtica.

Statua decreta Lauinÿ. lib. 2. c. 4.

In quo illud antiquiſſimum fuiſſe ſcribitur, quod Sus Lauinÿ Aeneæ triginta porcos pepererit albos, itaque quid portenderit, factum triginta annis, vt Lauinienſes condiderint oppidum Albam, huius Suis ac Porcorum etiam nunc veſtigia apparent Lauinÿ, quod & ſimulachra eorum ahænea etiam nunc in publico poſita, & corpus matris a ſacerdotibus, quod in ſalſura fuerit, demonſtratur.

Aereæ ſtatuæ.

Illud obiter non omiſerim ſimulachra ahenæa maximæ fuiſſe dignationis, ea enim materia ſtatuarum optima. Aurelius Caſſiodorus. *ſimulachris æneis fides ſeruatur.*

lib. 8. epiſt. 2. lib. 6. c. 29. Cap. 59.

Plinius Iunior in Panegyrico Traiani. L. Seneca in Naturalibus quæſtionibus. *quod æs vnius ſtatuæ diſruptum eſt.* C. Suetonius in Auguſto. *ſtatuam ære collatō poſuit.* Sidon. Apollinar. Carm. 8.

> *Vlpia quod rutilat porticus ære meo.*

Claudianus correctus.

H

Claudianus eget cenſoria virgula, ſic enim in præfatione ad Bellum Geticum.

> *At prior effigiem tribuit ſucceſsus amænam,*
> *Oraq́; patricius noſtra dicauit honos.*

Paucis mutatis legendum eſt.

> *At prior effigiem tribuit ſucceſſus ahænam.*

Iterum.

Et corruptus alter in eodem locus de Conſulatu Mallÿ.

> *Publica manſuris teſtantur vocibus æra,*
> *Inde tibi Macedum tellus, ac condita Pellæ*
> *Mænia. lege, credita Pellæ mænia.*

Seruius correctus. Ad 1. Aenei. 188. Pag. 105.

Ad Suis ſtatuam reuertor. & corrigo Seruium Maurum. *Siluium peperit & Albam condidit, ab omne Porcæ Albæ repertæ, vel citu ciuitatis*, lege *ſitu ciuitatis*. vetus Lapis in Grutero ex Hiſpania Municipio Pontifienſi a Busbequio ad Lipſium miſſus, meminit & Antonius Auguſtinus.

C. CORNELIVS. C. F. C. N. GAL. CÆSO. ÆD. FLAMEN. II. VIR.
MVNICIPI. PONTIFICIS. C. CORNELIO. CÆSO. F. SACERDOS.
GENI. MVNICIPI. SCROFAM. CVM. PORCIS. TRIGINTA.
IMPENSA. IPSORVM. D. D.

Apparet

A Apparet ex hac inſcriptione ſtatuam huic Porcæ etiam in Prouincijs poni ſolere, nec per Italiā modo, ſed & in tranſmarinis regionibns, Romæ etiam illius memoriam ſtatua atque aris cultam euincit Nonij Marcelli locus. *Grundules lares dicuntur Romæ conſtituti ad honorem Porcæ, quæ triginta pepererat.* Chriſtiani etiam in contemptum Iudæorum Porcarū ſimulachra ædibus ſatis affigebāt. Adſcribam ea quæ tractatu de Iudęorum perfidia habet Simon Maiolus literatiſſimus Antiſtes. *recordor cuiuſdam ſcrofæ, eſtq́; in ignominiam & confuſionem Rabbinorum Iudæorum, ad parochialis templi VVitebergæ, celeberrimæ Saxoniæ vrbis, muri, verſus ortū antiquitus poſita.* verba deinde ponit Laurentij Fabritij profeſſoris Hebraicę linguę VVitembergici. *quid dicemus de profunda Iudæorum Αναιδησίᾳ, venerat filius dei ſaluare populum ſuum, ac ſui eum non agnouerunt,* multis interiectis. *hanc fœditatem abuſus fœdiſſimi Schemhamporash, vt religioſi Chriſtiani Iudæis ſibi cohabitantibus ob oculos ponerent, atque illos a ſuis ritibus & aris arcerent, vere ſacras ædes ingreſſi, aduerſus ſanctam Trinitatem, aduerſus Chriſtum vnigenitum Dei filium naſcentem, patientem, & ad cælos aſcendentem, aduerſus Mariam caſtiſſimam Chriſti genitricem, blaſphemias eiacularentur, ſcrofam, aut Porcam ſaxo inciſam aut pictam, in frontiſpicio portarum, aut templorum collocabant, & B eorum conſpectui obijciebant: didicerant enim ex lege Dei Chriſtiani, ſcrofæ non ſolum eſum interdictum eſſe, adeo, vt, qui comederent carnem Suillam, inter maximos legum diuinarum contemptores haberentur, qui quotidie Deo in faciem peccarent, ſed etiam ſacrificium Suillæ carnis fuit prohibitū, qui enim ſanguinem ſuillum afferebat, ille ſumma ignominia Deum afficiebat, ideo ſacrificia porcorū non inter conceſſa ſacrificia, ſed gētilium legibus, in ignominiam veri Dei introducta fuiße, alibi legimus. Cum ergo Chriſtiani ſcirent non ſolum eſum & ſacrificium porcorum, ſed etiam imaginem Suis in loco ſacro Iudæis eſſe inuiſam, ideo locis, quæ intacta ab acceſſu Iudęorum blaſphemorum eſſe volebant, ſcrofas apponebant, non vt ſacrum locum fœdarent, vel Deum in ſuis ſanctionibus illuderent, ac quædam ſacrificia probare, nonnulla improbare viderentur, ſed vt loca diuinis cultibus dicata impuris Iudęis redderent inuiſa, vt porcę imagine, ab eorum ingreſſu arcerentur. Iudęi enim hodierni non ſolum Chriſtianos, ſed & loca, in quibus conuenitur ad præſtandum Deo cultum, extreme oderunt & abominantur. Hęc fuit cauſa ſcrofę templi VVitebergę affixę.* Eſt ea porca parieti lapideo inſculpta cum inſcriptione *Rabbini Schemhamporaſch.* pergit deinde & deſcribit imaginem, *offertur porcæ ſculptæ imago, videas ibi ingentem ſcrofam mamillis dependentibus ſtare, non alio modo, quam cum porcæ C lactantes grunnitu ſeu ſcreatu blandiore lac nutrimentale porcellis propinant, habet vero porca ſub ſe puerulos tres Iudaicos, quorum duo auerſa facie, ex ſcrofæ ſugunt mamillis, tertius horum aperta facie ſub aluo ſcrofæ, adſpectatores proſpectat, ſub collo ſcrofæ accurrit porcellus, vt cum pueris mamillas Suis vna ſugat. In parte ſcrofæ poſteriore videbis grandæuiorem Iudæum, mitra profeſſionis rabbinicæ ornatum, hic accumbens, videtur ſiniſtra caudam porcæ eleuare, & dextra pedem dextrū Suis, non in codicem, ſed in podicem eius limis oculis proſpectare, vt meditabundus, intentis ſenſibus, neſcio quæ myſteria in Thalmud ſcrofæ rimari, tumultuanteſque inteſtinorum flatus audire, horum oraculo edoctus, noui quippiam ad ſuos auditores Iudæos referre queat.* Explicat deinde ſenſu literali quid ſibi imago illa velit? *Totam hanc ſculpturam in odium Rabinorum, oſorum Dei, blaſphematorū Meſſiæ, & eius ſanctiſſimæ Matris, collocatam eſſe, certum eſt, qui cum toto grege Iudaico nihil ſapiunt, nihil oraculorum diuinorum ſacris Bibliorum libris comprehenſorum intelligunt, ſed mera Rabinica, ſed potius Ethnica & diabolica tradunt & hauriunt dogmata, quique pro ſcaturientibus aquis in vitam æternam, ſugunt lac Suillum, qui pro articulis Euangelicis, fimos & ſterquilinia amplectuntur. Attende vero ipſorum παιδείαν, habent porcam magiſtram, porcarium pædagogum, & vt vno verbo D dicam, tota ipſorum doctrina eſt porculatio, omnes ipſorum doctores porculator, quam enim porcam olim Iudæi ad eſum & ſacrificium non admittebant, illam hodie Iudæi ignari ſibi magiſtram conſtituunt, qui relicto ſacro codice, occupantur in magiſtræ ſuę podice: Nec iuniores Iudæi ſalubrius lac ſugunt, quam grandiores ſuppeditant quærunt hi omnia ſua myſteria in Thalmud porcino, ſugunt illi omnem impuritatem ex mamillis porcinis, deſerto Chriſti adherent ſcrofę, ſpreta doctrina Meſſiæ ſtercora vorant, neglecto verbo vitæ, lac Suum lutulentum ſorbent.*

Et in Prouincijs.

Et Romæ.

Cap. 2. num. 357.

Pag. 814.

Orat de Scembāphorasb vſu & abuſu.

Sus in tēpli veſtibulis.

Cur?

Quid ſignificet?

Nec vero templis tantum hæ Suum imagines, ſed & diuerſorijs, ad quæ Iudæos diuertere nolebant, vt Berlini & alibi. Et varijs alijs locis ſacris *Suis* effigies, vt in magno templo Magdeburgi, in ſacello, in quo Ottonis Primi Imperatoris eſt ſepulchrum, & in Curiæ Salisburgenſi, & in vrbe Soraborum, ducatu Anhaltino, exteriori templi columnæ porca viſitur inſculpta, quæ fæditatem illius populi impij & ſcelus, profanumque Thamuldicæ doctrinæ errorem oſtendunt. Et ſtatuam quidem Scrofæ huius Lauinij & Albæ fuiſſe in honore diu ante Romam conditam ſuſpicari licet, eam vero Romæ erexit ipſe vrbis conditor Romulus, Caſſius Hemina vetuſtiſſimus Hiſtoricus apud Diomedem Grammaticum. *Grundiles Lares a grundio antiquo verbo dictos accepimus, quos Romulus cōſtituiſſe dicitur in honorem ſcrofę, quę triginta pepererat porcos: hoc ita eße affirmat Caſ-*

In diuerſorijs.

A Romulo erecta.

lib. I.

Locus Caſſii ſu ſpectus.

ſius hiſtoriarum ſecundo. paſtorum vulgus ſiue contentione conſentiendo, præfecerunt æqualiter imperio Remum & Romulum, ita vt in regno pares inter ſe eſſent, monſtrum fit Sus, parit porcos triginta, cui rei fecerunt Laribus Grundiles. Poſtrema verba ſuſpicor non eſſe ſana, ſenſus eſt, Romulum & Remum facti nouitate permotos, quod ſcrofa triginta fetus edidiſſet, illam inter Lares Grundiles collocaſſe verborum contextum non attingo.

STRATAGEMATA.

Stratagema Romanorũ. lib. 1. c. 38.

Aelianus notatus.

lib. 1. c. 15. Et Megarẽſium. lib. 16. c. 36.

Sues cum Elephãtis educati.

Polyænus ab Aeliano diſſidet. lib. 4. Stratagem.

Megari. Et Ptolomæi

Et Marij.

Et Atheæ.

DE vſu Suis in bello, ſupra actum, hic ſtratagemata referenda, ante alia Romani occurrunt, qui cum Pyrrho primo hoſte peregrino varia quidem fortuna, ſed peſſimo euentu, bellum geſſiſſent, niſi Porcorum opera vſi eſſent. Aeliani verba ſunt. ἀῤῥωδεῖ ὁ ἐλέφας κεράσιν κριὸν, καὶ χοίρȣ βοὴν, ἔτω τοίνυν φασὶ καὶ Ῥωμαῖοι τȣ̀ς σὺν Πύῤῥῳ τῷ Ἠπειρώτῃ ἐτρέψαντο ἐλέφαντας, καὶ ἡ νίκη σὺν τοῖς Ῥωμαίοις λαμπρῶς ἐγένετο. *Ariete cornuto & Suis grunnitu abhorret Elephas. ſic Romanos Pyrrhi Epirotarum Regis Elephantes in fugam vertiſſe homines dicunt, victoriamque amplam ex eo bello retuliſſe*. Hoc alias non legi, Porcis vſos Romanos vt Elephantos ſeu boues Lucas proterrerent, nam quomodo milites nunquam viſas belluas ſibi antea ſcire potuiſſent porcos abhorrere? quid? quod indubitatum eſt, *Proboſcide caſu a milite quodam abſciſſa, compertum mori belluam*, vt verbis vtar Flori in Hiſtoria Romana. Ex eodem autore aliud eſt præclarum ſtratagema Megarenſium obſidente Antipatro, cuius verba Latina ſic ſonant. *Elephantum a ſuillo timere pecore iam dixi, nunc explicare placet, quod ad Megaram accidit, cum ab Antipatro Megarenſes obſiderentur, acerrimeque Macedones incumberent, primo in Sues pice liquida oblitos, oblitos incendium Megarenſes excitarunt, deinde ſic incenſos in hoſtem immiſerunt: hi itaque furore inflammati, cum in Elephantorum agmina incurrerunt, tum clamantes, nempe igne flagrantes, quaſi quibuſdam furijs Elephantos incitarunt, & grauiter perturbarunt, itaque nullum neque ordinem tenebant, neque amplius, quamuis a primo ætatis tempore domiti fuiſſent, manſuefacti erant, ſiue quod ſua recondita natura a ſuillo pecore longe abhorreant, grauique in id odio ſint, ſiue etiam quia horum abſonum vocis acumen perhorreant: cuius rei non ignari educatores generis Elephantini, vna cum Suibus pullos alunt, ex conſuetudine eos, vt minus horreant*. Hanc hiſtoriam tranſcripſit Claudius Minos præceptor in Alciati Emblema 123. & Polyænus retulit, ſed nonnihil ab Aeliano in narratione diſcrepans, quippe obſeſſorem non Antipatrum, ſed Antigonum facit, & verba Latini interpretis hæc appoſui. *Antigonus in oppugnatione Megarorum Elephantos adduxit, Megarenſes Sues liquida pice vnguebant, eaque incenſa dimittebant, quæ cum vrerentur igni, grunnientes incitato curſu in Elephantos incidebant, illi metu perterriti & conturbati, alius alio fugam faciebant. Antigonus poſtea Indis imposterum mandauit, vt Sues cum Elephantis alerent, vt ad earum aſpectum clamoremque ferendum aſſuefierent belluæ*. Suſpicor diuerſum hoc eſſe facinus, nam quid Megarenſibus cum Indis? qui in Macedonia ſunt, aut vt alijs placet, in Theſſalia? Erunt ergo Megarenſes Græci ab Antipatro obſeſſi, Megari Indiæ populi circa Indum, ab Antigono debellati. Aliud non minus memorabile Ptolomei factum ex eodem Polyæni libro ad finem adferam. *Ptolomæus cum perdicca flumen iuxta Memphim tranſmitteret, & iam magna pars tranſiſſet, contraxit ex omni regione greges Caprarum, Suumque, & boum armenta, mandauitque vt quamplurima ſarmentorum onera ex vnoquoque iumento ſuſpenderentur, vt attracta maximum puluerem excitarent, quæ a paſtoribus, atque etiam ab equitibus agitata, magnam vim pulueris ſuſcitauerunt. ille vero ijs equitibus aſſumptis, qui erant reliqui, contra hoſtes duxit, qui ex puluere coniecturantes innumerabiles copias aduentare, repente fugæ ſe mandarunt, & plurimi flumine perierunt, multi etiam viui capti ſunt*. Non abſimile his eſt, quod de Mario cum Teutonibus dimicaturo ad Aquas Sextias relatum in acta eſt, nam Marcello exiguam militum manum conceſſit, *adiunctis ei Agaſonibus & gregibus Suum armentorumque, vt ſpeciem a tergo magni auxilij aduentantis, motu a lixis illis & animalibus puluere, præberet*. Nec omittendum celebre facinus Atheæ Scytharum Regis, *qui cum aduerſus ampliorem Triballorum exercitum dimicaret, iuſſit a feminis & pueris, omnique imbelli turba, greges Aſinorum, Suum, & Boum ad poſtremam hoſtium aciem admoueri, & erectas haſtas præferre, famam deinde diffudit, tanquam auxilia ſibi ab vlterioribus Scythis aduentarent, qua aſſeueratione auertit hoſtem*. poſſent & alia huius farinæ adferri, ſed ea lectoris diligentiæ relinquo, contentus viam tutiſſimam aperuiſſe.

A

EMBLEMATA.

PROFICIENDVM eſſe in virtute, aut *in dies meliora* ſperanda Emblema hoc de *Sue* ſignificat, quod inter Andreæ Alciati eſt quadrageſimum quintum

Progrediendum ſemper.

Roſtra nouo mihi ſetigeri Suis obtulit anno,
Hæcque, cliens, ventri Xenia, dixit, habe.
Progreditur ſemper, nec retro reſpicit vnquam,
Gramina cum pando proruit ore vorax.
Cura viris eadem eſt, ne ſpes ſublapſa retrorſum
Cedat, & in melius, quod ſit, & vlterius.

Claudium Minoem ibi loci conſule, aliud eſt non minus lepidum Hieronymi VVolfij de Naturali rerum Antipathia, ſiue *quod idem prodeſt & nocet*.

B

Letiferam maudit Salamandram gutture Porcus
Innocuo, & pondus pinguius inde fluit.
O miras Naturæ artes, quod profuit vni
Hoc alijs, certa conditione nocet.

Eſt & illud Ioachimi Camerarij de Porco reſupinato, & ſubito obmuteſcente, & ad radios Solis expaueſcente, quo innuitur brutas cogitationes nunquam terra leuari, nec ad cæleſtia ſe erigere, ac ne diuinæ quidem lucis patientes eſſe, verſus non ſunt ad manum, nec magni intereſt.

PRODIGIA.

HANC etiam profanæ veteriſque ſuperſtitionis partem attingamus, nihil erat, quod Quindecim viri, & oſtentorum Interpretes magis expiabant, quam oſtenta circa hoc animal. quædam ex libello Iulij Obſequentis de Prodigijs ſelegi. Cõſulibus Ser. Sulpito Galba, & C. Aurelio Cotta. *Fruſinone agnus cum Suillo capite, Sinueſſæ porcus cum capite humano, fœda omnia & deformia, errantiſque in alienos fetus naturæ viſa*. Et M. Valerio Leuino II. M. Claudio Marcello IIII. coſſ. *Tarquinijs porcus cum ore humano genitus.* Et Q. Veturio Philone Q. Cecilio Metello Coſſ. *Ceræ Porcus biceps natus.* Et Sex. Aelio Pæto T. Quintio Flaminio Coſſ. *natus Sinueſſæ porcus cum humano capite.* Et T. Graccho M. Iuuentio coſſ. *Cære porcus humanis pedibus & manibus natus.* Talia apud T. Liuium non vno loco. vt cum ait, Sueſſæ Auruncæ nuntiabant *agnum cum duobus capitibus natum, & Sinueſſæ porcum capite humano.* Prodigia autem non tam fuſe Hiſtorici, quam Poetæ deſcribunt, omnium cultiſſimi ſunt Virgilius ſub finem lib. 1. Aeneid. Lucanus lib. 1. Pharſaliæ ad finem, Claudianus lib. 1. in Eutropium in limine. quo modo prodigia hæc expiarẽtur ad illum locum Claudiani vltimo laudatum ex Græcis & Latinis diſſerui.

C

Cap. 46.

Cap. 37.

Cap. 41.

Cap. 48.

Cap. 73.

4. Decad. libro 2.

Conſule luſtrandi faſces, ipſoque litandum
Prodigio.

Et multa in Antiquitatibus meis Romanis inuenies, ſi modo tanti putabis, vt conſulas.

D

FABVLÆ ET MYTHOLOGIA.

PLVRIMÆ fabularum circa Suem ambages, nam Circen Socios Vlyſſis in Sues conuertiſſe antiquitas finxit. Iſidorus Hiſpalenſis. *fertur quædam Maga famoſiſſima Circe, quæ ſocios Vlyſſis mutauit in beſtias*. Seruius Honoratus Maurus. *Scylla Phorci & Cretheidos Nymphæ filia, pulcherrima, quam cum amaret Glaucus marinus deus, dum ipſe amaretur a Circe, & eam contemneret, illa irata, fontem, in quo ſe Scylla ſolebat abluere, venenis tinxit, in quem cum deſcendiſſet puella, media ſui parte, in feram mutata eſt, Hanc poſtea Glaucus fecit deam marinam, quæ ſocios Vlyſſis in Porcos mutauit, & claſſem euertit*. quod alij omnes de Circe aſſerunt, id ille de Scylla, ſolus, quod ſciam, affirmauit, & vt certum Circen veneficam huius Metamorphoſeos autorem, ita non ſolos Vlyſſis ſocios, ſed & Philonidæ illa etiam Sues reddidit, vt paulo infra dicam. ſic poetæ. Homerus.

Socij Vlyſſi in Sues.

Ad Eclog. 6.

A Scylla.

A Circe. Et ſocij Philonidæ.

lib. 10. Odyſ. V. 239.

φάρμακ λύγρ᾽ ἵνα πάγχυ λαθοίατο πατρίδος αἴης E
Αυταρ᾽ ἐπεὶ δῶχέν τε καὶ ἔκπιον, ἀυτίκ᾽ ἔπειτα
Ῥάβδῳ πεπληγυῖα, καὶ συφεῖοσιν ἐέργου,
οἱ δὲ συῶν μὲν ἔχον κεφαλὰς, φωνὴν τε δέμας τε,
καὶ τρίχας, ἀυτὰρ νους ἦν ἔμπεδος, ὡς τοπόρος περ
ὡς οἱ μεν κλαίοντες ἐέρχατο, τοῖσι δὲ Κίρκη
Παῤῥ ἄκυλον βάλανον τ᾽ ἔλαβε, κάπρον τε κρανείης
Ε῎δμεναι, οἷα σύες χαμαιευνάδες αἰὲν ἔδουσιν.

Latine ſonant ſic verbatim. commiſcuit ἀνέμισγε

Venena nocentia, vt prorſus obliuiſcerentur patriæ terræ.
Ceterum poſtquam porrexitq́; & ebiberunt, ſtatim deinde
Virgula percutiens intra haras concluſit.
Illi Suum habebant capita, voceſq́; corporaq́;
Et ſetas, ceterum mens erat firma, vt ant ea F
Sic hi quidem flentes concluſi ſunt, his ante Circe
Appoſuit glandem Ilicis, fructumq́; Corni arboris
Edere, perinde ac Sues humi cubantes ſemper edunt.

lib. 14. Metamorp. Euſtathius ad locum illum, ex quo Latini omnes hauſerunt, operoſiſſime Ouidius.

—— miſceri toſti iubet hordea grani,
Mellaq́; vimq́ meri, & cum lacte coagula paſſo
Quiq́; ſub hac lateant furtim dulcedine ſuccos
Adÿcit, accipimus ſacra data pocula dextra,
Quæ ſimul arenti ſitientes hauſimus ore
Et tetigit virga ſummos dea dira capillos,
Et pudet, & referam, ſetis horreſcere cepi,
Nec iam poſſe queri, pro verbis edere raucum
Murmur, & in terram toto procumbere vultu,
Oſq́; meum ſenſi pando occalleſcere roſtro, G
Colla tumere thoris,

Act. 2. Sc. 1. Ariſtophanes paulo aliter in Pluto.

ἐγὼ δὲ τὴν Κίρκην γε τὴν τὰ φάρμακ᾽ ἀνακυκῶσαν
ἣ τοὺς ἑταίρους τοῦ φιλονίδου ποτ᾽ ἐν κορίνθῳ
ἔπεισεν, ὡς ὄντας κάπρους.

At ego omnibus modis Circen imitabor, quæ venenis
Ex arte confectis, ſocios Philonidæ apud Corinthum
Mutauit in fœdos Sues.

Lycophron in tenebroſa illa ſua Muſa.

ποίαν δὲ θηρόπλαστον οὐκ ἐπόψεται
δρακαίναν ἐγκυκῶσαν ἀλφίτῳ, θρόνα
καὶ κῦρα κνωπόμορφον. οἱ δὲ δύσμοροι
στένοντες ἄγας ἐν συφοῖσι φορβάδες.

Quas nos ferarum figulam intuebitur H
Dracena ſubiget vt farinis hordea,
Fatumq́; vertet in feras, miſelli at hi
Querentur infortunium facti Sues.

lib. 7. Aenei. princ. Virgilius hos ſecutus, Circes regiam deſcribit.

Hinc exaudiri gemitus, iraq́; Leonum
Vincla recuſantum, & ſera ſub nocte rudentum:
Setigeriq́; Sues, atque in Præſepibus Vrſi
Sæuire, ac formæ magnorum vlulare luporum:
Quos hominum ex facie, dea ſæua, potentibus herbis,
Induerat Circe in vultus, ac terga ferarum.

Ratio mãſit. Sic transmutatis intellectum manſiſſe, atq; etiam rationis vſum non penitus extinctum volunt, ſic Apuleius forma tantum Aſinum ſe induiſſe ait, & viuacem in cætera memoriam, idem Lucianus in Lucio aſſeruit, & vir doctus in Notis ſuis in eundem ſcriptorem, & ne quis id eſſe ita ſubdubitet, idem docet Diuus Auguſtinus in Ciuitate Dei. Mythologici, & præ alijs Fulgentius Carthaginienſis Epiſcopus, qui non eſt ad manum. Seruius Maurus loco laudato. *Dea ſæua, aut per ſe,*

Pag. 649.
lib. 18. c. 17.
Pag. 450.

aut

A *aut herbis potentibus ſæua, Circe autem ideo Solis fingitur filia, quia clariſſima meretrix fuit, & nihil eſt Sole clarius. Hæc libidine ſua & blandimentis homines in ferinam vitam ab humana deducebat, vt libidini & voluptatibus operam darent, vnde datus eſt locus fabulæ apertæ.* Horatius.

Circe meretrix.

lib. 1. Epiſt 2

Sirenum voces, & Circes pocula noſti,
Quæ ſi cum ſocijs ſtultus cupiduſq́ bibiſſet
Sub domina meretrice fuiſſet turpis & excors,
Vixiſſet Canis immundus, vel amica luto Sus.

Sic igitur qui belluinas turpitudines ſectabantur, in fœdiſſimos belluarum Sues recte mutati ferebantur, quod idem exprimere voluit.

lib. 2. Saty. 3

Cum rapies in iura malis ridentem alienis,
Fiet aper, modo auis, modo ſaxum.

Vt rem ridiculam auerſatur Iuuenalis. Satyr. 15.

—— tenui percuſſum verbere Circes
Aut cum remigibus grunniſſe Elpenora porcis.

B In priſtinam autem formam redierunt rurſus, quia amor illicitus non ſemper afficit, & immodicæ voluptatis ſaties ac pænitudo tandem ſubit, Ouidius multis exequitur. Horatius.

Epod. od. 17

Setoſa duris exuere pellibus
Laborioſi remiges Vlyſſei
Volente Circe membra, tum mens, & ſonus,
Relapſus, atque notus in vultus honor.

Potior mihi ratio viſa, Circen veneficam fuiſſe, herbarumque peritam. C. Plinius. *durat tamen tradita perſuaſio in magna parte vulgi, veneficijs, & herbis id cogi, eamque nunc fœminarum ſcientiam præualere. Certe quid non repleuere fabulis Colchis Medea, aliæque imprimis Italia Circe, dijs etiam adſcripta, vnde arbitror natum, vt Aeſchylus è vetuſtiſſimis in poetica, refertam Italiam herbarum potentia diceret. multiq́ Circeios, vbi habitauit illa, magno argumento etiamnum durante in Marſis a filio eius orta gente, quos eſſe domitores ſerpentium conſtat.* Eadem Dioſcorides, Strabo, & alij, ſed maxime poetæ, quorum aliquos adſcribo. Claudian.

Circe venefica perita herbarum.

lib. 25. c. 2.

lib. 1. in Ruffin.

———— funeſtarumq́ poteſtas
C *Herbarum, quicquid letali germine pollens*
Caucaſus, & Scythiæ vernant in gramine rupes,
Quas legit Medea ferox, quas callida Circe.

Rurſus in laudibus Stiliconis.

lib. 2.

Luxuries prædulce malum, quæ dedita ſemper
Corporis illecebris, hebetat caligine ſenſus,
Membraq́ Circæis effęminat acrius herbis.

Et in laudibus Serenæ vxoris Stiliconis.

Armauit quod Scylla canes, quod pocula Circe.

Sane in Herbarum cognitione totam vim Magicarum artium veteres ponebant. poetæ id affirmant. P. Ouidius.

Magia ex herbis.

lib. 1. Amor. eleg. 14.

Nec te cantatæ læſerunt pellicis herbæ.

M. Lucan. lib. 6. Pharſal. V. 441.

—— & terris aduena Colchis
D *Legit in Aemonijs, quas non aduexerat herbas.*

Rurſus Ouidius. lib. 2. de Arte.

Non facient, vt viuat amor, Medeides herbæ,
Mixtaq́ cum magicis Colcha venena ſonis.

Et lib. 1. de Remedio Amoris.

Quid te Phaſiacæ iuuerunt gramina terræ
Cum cuperes patria, Colchi, manere domo.

Virgilius lib. 7. ad finem.

—— Marſis quæſitę in montibus herbę.

Longa narratio Virgilij eſt in Didus inſania, conciliare amorem conantis herbarum veneficio, & Seruius Honoratus ad eum locum. Statius lib. 9. Theb. V. 735.

Ad libro 4 Aeneid. pag. 347.

—— ſecretis quæ Colchides ipſa ſub antris
Nocte docet, monſtratque feras quærentibus herbas.

Silius Italicus libro octauo Punicorum. Inuentionem Magiæ herbariæ Circæ adſcribit. adi Strabonem.

E

Herbariæ Magiæ inuētrix Circe.

Tibullus correctus.

Aeætæ prolem anguitiam mala gramina primam
Præmonſtraſſe ferunt.

Alb. Tibullus lib. 1. eleg. 2.

Sola tenere malas Medææ dicitur herbas.

Sic correxi, peſſime in codice Achillis Statii, & quibuſdam vulgatis codicibus.

—— *tenere malas Medææ dicitur artes.*

Sext. Propertius lib. 4. eleg. 7.

Sed tibi nunc mandata damus, ſi forte moneris,
Si te non totum Chloridos herba tenet.

Chloris.

Poſteriorem verſiculum ſic efferunt vulgatæ editiones, & defendi lectio poteſt, ex Incerti ſcriptoris autoritate, qui vna cum Cenſorino, ante Ludouici Carrionis curas, edebatur, is enim cap. 10. *Chloridem filiam* facit *Tireſiæ*, & vt videri poſſet, vt hunc augurandi ſcientia clariſſimum, ita iſtam magicorum veneficiorum peritam fuiſſe, & forte eadem eſt iſta *Chloris*, quæ aliis *Manto* appellatur, quæque apud Senecam in Oedipo, patri ſacrificāti ponitur comes. Hæc etſi tueri poſſent priorem lectionem, puto tamen ſic melius concipi.

F

Propertius correctus.

Si te non totum Colchidos herba tenet.

Colchidos Herba.

Autor reſtitutionis Albinouanus in Elegia de Mecenatis obitu, quæ falſo adſcribitur Ouidio.

His te, Mecenas, iuueneſcere poſſe decebat
Hæc vtinam nobis Colchidos herba foret.

Ipſe Propertius fauet lib. 2. eleg. 1.

Si mihi Circæo pereundum eſt gramine, ſiue
Colchis Colchiacis vrat ahæna foris.

Lib. 10. Mytholog.

Sus inuiſa Veneri.

Hæc quidem Hiſtorica eſt, moralis, & naturalis fabulæ huius explicatio, philoſophicam rationem ab Natali Comite require. ego nunc ad fabulas Aeſopæas me confero. Incertus Interpres è Græco ſic vertit. *Sus & Canis mutuo conuiciabantur, & Sus iurabat per Venerem, procul dubio, dentibus diſciſſurum Canem. Canis ad hæc diſſimulanter, dixit, bene per Venerem nobis iuras, ſignificas enim ab ipſa vehementer te amari, quod impuras tuas carnes deguſtantem nequaquam in ſacellū admittat, propter hoc, igitur, ait Sus, magis præ ſe fert dea amare me, nam occidentem aut alio quouis modo lædentē omnino auerſatur, tu tamen male oles & viua & mortua. Adfabulatio eſt, Oratores eloquentes quælibet in vituperium ducta, in laudem vertere ſolere.* Gabriel Faernus ſic vinxit.

G

Magna inuicem contentione exarſerant
Sus & Canis, magnamq́; voce diſſona
Rixam ciebant, atque acerba iurgia:
Tandem ſuperbis exacerbatus minis
Sus, per Venerem, ait, ſi mihi perrexeris
Moleſtus eſſe, dente te transfodero.
Tum Canis amaris ſalibus aſpergens Suem,
Bene, inquit, atque appoſite, eam iuras deam,
Quæ te odit adeo, vt qui ex tua impuriſſima
Carne ederit, eum illa arceat templo ſuo.
Imo potes, Sus inquit, hinc dignoſcere,
Quam diligat me diua, quæ hunc, qui læſerit
Me, quique carnes dente violarit meas
Eum, vt profanum, nolit ad ſe admittere.
Prudens vir, ea quæ exprobat aduerſarius,
Ipſe in ſuam torquere nouit gloriam.

H

Lupi diſſidium cum Sue. Fab. 30.

Gulielmi Canonici ex Aeſopo hæ narratio eſt. *parturiebat Sucula, pollicetur ſe Lupus cuſtodem fore fætus, reſpondit puerpera lupi obſequio ſe non egere, ſi velit pius haberi, ſi cupiat gratum facere, longius abeat, Lupi enim officium conſtare, non præſentia, ſed abſentia.* adfabulatio eſt hæc. *multi officia efferunt, non tui, ſed ſui commodi amore.* Anienus ad Theodoſium Auguſtum.

Vaſtantem ſegetes, & pinguia culta ruentem
Ruſticus abſciſſa liquerat aure Suem:
Vt memor accepti referens monimenta doloris,
Vlterius teneris parceret ille ſatis.
Rurſus in excepti deprenſus crimine campi,
Perdidit indultæ perfidus auris onus.
Nec mora, prædictæ ſegeti caput intulit horreus,

Pœna

A

Pani ſed indignum congeminata facit.
Tum domini captum menſis dedit ille ſuperbis,
In varias epulas plurima fruſta ſecans.
Sed cum conſumpti dominus cor quęreret Apri
Impatiens, fertur quod rapuiſſe Cocus;
Ruſticus hoc iuſtam verbo compeſcuit iram,
Affirmans ſtolidum non habuiſſe pecus.
Nam cur membrorum toties in damna rediſſet
Atque vno demens poſſet ab hoſte capi?
Hæc illos præcepta mouent, qui ſæpius auſi,
Nunquam peccatis abſtinuere manus.

Sus animal inſipidum.

Sunt & fabulæ aliæ de Apro, ſiue Sue fero, & ſuis locis ſequenti tractatu expedientur, nam licet vtriuſque pecoris vna ſit, & earum natura, multa tamen de vno dicuntur, quæ in alterum quadrare commode non poſſunt.

B

NVMISMATA.

VARIIS *numiſmatis* plurimarum gentium, & variarum Romæ familiarum inſculptus *Sus* erat, vt ex Huberto Goltzio, Adolpho, Occone, Antonio Auguſtino, Gulielmo du Choux Gallico ſcriptore, & aliis, qui nō ſunt ad manum. Hoc vnum addiderim hic, primum pecuniarum characterem fuiſſe animalia, vt *Capram, Bouem, Ouem, Suem*, & ſimilia, quia, vt diuitiæ hominum, ætate ea in pecudibus erāt, ita æquum erat, monetam ſic ſignari. Critici obſeruant, & de Suillo numiſmate Philippus Beroaldus Commentariis in C. Suetonium. ibi enim autor ipſe refert Auguſtum diuiſiſſe *modo numos omnis notæ, etiam veteres, Regios, & peregrinos.* Ad eum locum viri docti. & de nota ſeu charactere Numiſmatum plenè alibi. Ac neſcio an nummi illi Romani veteres porcum prætulerint, ac non verius peregrini. ſic enim vir doctus Guidus Pancirolius ad Notitiam Imperii C Orientalis. *Id apud veteres non ſolum Aegyptios, ſed omnes alios populos, & principes, obſeruatum fuiſſe videmus, vt animali, fructu, vaſe, aliove ſigno depicto, occultum aliquid ſignificarent, ſic Byzantij vuæ racemum nummis imprimebant, Ilienſes Suem, Thebani Teſtudinem, Chij & Africani Spicam, his ſe abundare indicantes.* & *Teſtudinem* præferebat numus *Peloponneſiorum*, vti *Cyzicenorum leporem*, & *Rheginorum* autore VVolfgango Lazio Commentariis Reipubl. Roman. Adeundi libri de re Numminaria doctiſſimorum Marguhardi Freheri, & Gaſparis VVaſeri: addendus Plutarchus in problematis Romanis. ἑτερο δὲ ἐχρήσαντο νομίσματι, βοῦν ἔχοντι καὶ πρόβατον, καὶ ὗν, παράσημον: εὐποροῦντες ἀπὸ τῶν θρεμμάτων, μάλιςα, καὶ τὴν τεριουσίαν ἀπὸ τούτων ἔχοντες. *alio etiam vſi ſunt numiſmate, cui Bos erat inſculptus, & Ouis, & Sus, quod re maxime pecuaria ſe alterent, indeq́; opes pararent.* Idem in Publicola. καὶ τῶν νομισμάτων τοῖς παλαιοτάτοις βοῦν ἐπεχάραττον, ἢ πρόβατον, ἢ σῦν. *Et vetuſtiſſimi nummi Boue, vel oue, vel Sue fuerunt ſignati.*

Pecudibus ſignati nummi.

Ad Auguſt. c.75.

ONEIROCRITICA.

D

QVÆ ſomniorum circa *Suem* obſeruatio ſit, ex Artemidoro repetendum eſt. qui ſic ἄριςα δὲ πᾶσι τὰ χοίρεια, καὶ λὰρ εἰκὸς, ζῶν μὲν γὰρ χοῖρος οὐδὲν ἄυχρηςος ἀνθρώποις ἀποθανὼν δὲ, μᾶλλον ἐδώδιμος τῶν ἄλλων, τὰ δὲ ἄλλα ζῶντα βελτίονα ἢ ἀναιρεθέντα, καὶ τὸ μετα ἐπτὰ δοκεῖν ἐσθίαιν τὰ χοιρεία, παντελῶς ἀγαθόν, προςίθησι δὲ τάχος ταῖς ῥωφελίαις διὰ τὸ πῦρ. *Optimæ omnibus ſunt carnes porcinæ, atque id veriſimiliter, porcus enim viuus nullius vtilitatis hominibus exiſtit, mactatus vero magis animalibus alijs nutrit, reliqua animalia meliora ſunt viuentia, quam mactata: ſed Suillas carnes aſſatas edere, omnino bonum eſt, accedit enim & celeritas vtilitatibus propter ignem.* rurſus idem ſcriptor. ζώων δὲ χοῖρος καὶ τὰ ὅμοια τάχεως καὶ τὰ καλὰ, καὶ τὰ κακὰ ἐπάγει. *Ex animalibus vero porcus & ſimilia, cito etiam tum bona, tum mala inducunt.* Achmes Seirimi F. ὁ χοῖρος εἰς πρόσωπον καταπερφονημένου ἐχθροῦ δυνατοῦ κρίνεται. *porcus ad perſonam hoſtis, qui contemnitur, & tamen potēs eſt, refertur.* Duodecim capita deinde ſigillatim de porco in ſomnis oblato interpretatur, quæ, quia facili negotio conſuli poſſunt, non exſcribo.

lib. 1. c. 72.

lib. 4. c. 12.

Cap. 281.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

HIEROGLYPHICA.

Pernicies.
Cogitatio terrena.
Vaniloquentia.
lib.8.c.9.
Puſillanimitas.
Sophiſtæ.
Fuga bonarum rerum.
Ignau' Sus.

MYSTICAS huius animalis apud Aegyptios antea innui,& Plutarchus ſæpe ingerit. 1.ergo *Perniciem* per Suem exprimebant,*quia nec lanas habet,& ſegetes corrumpit,nec mortuus prodeſt,niſi ad hebetandos ſenſus.* Vnde iocus inclaruit Diogenis Cynici. *Athletas non ſentire ictus,quia porcina alerentur.* 2.Senſus maxime brutus,humique defixus,ac cogitatio rebus abiectiſſimis impenſa hac pecude notatur, ſupra ex Varrone,Plinio, & Cicerone,notatum. 3.*Vaniloquentiæ* typus eſt *Sus auerſo Elephanto inſiſtens*, Pierius ex Horo Apolline, id maxime,quod ſacrum cum ſit ac diſciplinæ capax animal Elephas,Bruti Suis ſpeciem; odorem,abſonum grunnitum non fert,vide Antipathiam ſupra. & adde locum Plinij. *proſternunt acies,proterunt armatos, ijdem minimo Suis ſtridore terrentur,vulneratiq; & territi retro ſemper cedunt,haud minore partium ſuarum pernicie.* 4 ſimili naturę contrarietate aiunt *Leonem*,ſi obuium habeat *Suem*,retro territum ſe recipere, non quidem, quod ſibi ab vllo animali leo metuat, ſed quia formam tam diſſonam ferre non poteſt. 5.Nec aliud Sophiſtarum Hieroglyphicum fuit,id enim interpretatur Philo Iudæus ſignificare præceptum a Moyſi datum,vt Suilla abſtinerent,hoc eſt Sophiſtas euitarent. 6.qui merſum a bonarum rerum ſtudio animum deſcribere volebant,ponebant *Suem flores omnigenas*,ſed maxime *roſas* conculcantem, vnde illud Cratetis ὗς διὰ ῥόδων *Sus ſuper roſas*,quod in opere illius eſt,quod inſcripſit γείτονας vicinos,quicquid igitur lautum,aut delicatū erat,id Suem offendebat, vt *ignauus* iure vocetur. Fauſtus Andrelinus.

> *Cænoſa ignaui non grunnit inertia porci.*

Ouidius lib.4. Faſtor.

> *Bos aret,ignauam ſacrificate Suem.*

Et ſupra in Antipathia. Augerianus,nec cultus,nec elegantis venæ poeta.

> *Et ſpurcæ ſordent cinnama rara Sui.*

Profanus error.
Voluptas nimia.

7.Irreuerentiam & profanum errorem per Suem etiam denotabant, more ab Aegyptijs repetito,vt autor eſt in Clio Herodotus. quare nec Scythæ porcum vlla ratione alebant,& flamē Dialis eius guſtu,attactuque abſtinebat. 8.*ſordida voluptas* non alia figura,quam *Suis* ſignata,nam cum omnium quadrupedum ſit ſalaciſſimus,omnes ſordium affectu ſuperat,ſupra dictum. Iouianus Pontanus.

> ———— *ſupra lutoſam*
> *A ſtabulis,vitreo perluis amne Suem.*

Angelus Politianus in Nutricia.

> *Obſcænos hinc pelle Sues.*

Indotilitas.
lib. de Clar. Grammat.c. 23.
Tarditas.
Salacitas.
Profuſio.
lib.8.c.51.
Aeſtas.
Certus numerus.
lib.2.c.4.
Latro.
Ferocia.

9.rudes affectus & *Indocilitatem Sus* figurabat, is enim inter omnia animantia ſolus nihil vnquam diſcit,quare Hippocratis filij inertes,& a paterna virtute degeneres Sues dicti: & Philoſtratus Arcadas inceſſit,vocatque *Suibus ſimiles*,ob hebetem ſcilicet ſenſum, auerſoſque a literis mores: & Palæmon Vicentinus,Grammaticorum ſtolidiſſimus, Varronem Togatorum doctiſſimum Porcum vocare non verebatur, Suetonio autore. Non me latet tamen a Spartanis inuentum, vt Porcos in aciem militarem cogerēt, & veluti ad militiam informarent, quod Plutarchus docet, erantque,vt gallorum gallinaceorum,& Canum,& cothurnicum pugnæ,ita Suum marium luctæ Lacedæmone. 10.Ingenij obtuſioris *tarditas* hanc Indocibilitatem conſequitur,quod redundauit in Bæotos, vnde Pindaro in Olympicis *Sus Bæotius* ſignificat tardo ad literas ingenio homines. Tzetzes ibidem Scholiaſtes. 11.nec minus ſalacitas per Suem expreſſa, alij de *Menis ſtatua* abunde diſſeruerunt,& copioſe Muſonius libro de victu,& Plotinus, & Xenophon, vbi de Socratis ritu conuiuia frequentandi. & ſupra in fabulis. vbi de Circe. 12.dapſilem conuiuandi apparatum,inſolentem ingluuiei ganeam repreſentat *Sus,ex cuius ſolius carne quinquaginta ſapores conficiuntur*,vt Plinij verba vſurpem. & ſupra hoc tractatu,abunde,vt puto,diſſerui 13.quod certum ſtatutumque coeundi, & pariendi tempus *Sus* ſeruet, imo, quod ineunte vere admiſſuram petat, in æſtate paritura,recte per eam *æſtatem* exprimi iurarunt. 14.tot parit ſcrofa porcellos,quot māmas habet,& ſi plures paucioreſve producat,prodigium eſt, vt voluit M. Varro in re ruſtica. vnde recte per eam depictam *certus numerus* notabatur. 15.*Latrones* per *Sues* innui,teſtis eſt,quam ex Platone,Strabone,Plutarcho, & alijs ſupra attuli,*de Sue Crommyonia*,relatio. 16.*ferocia bruta,belluinaq́ vindictæ cupido,per Suem ſilueſtrem*,nuntiata. Ariſtophanes Lyſiſtrate.

> —— *Si per deum hodie me commonetis*

A *Soluam ego Suem meum.*

17. per *Venerem* æſtatem, per *Suem*, qui vt hiems cænoſa eſt, pluuijs abundans, & hiſpida, ita ille hiſpidus locis aquoſis & lutoſis gaudet. Virgil. lib. 4. Georg. *Hiems.*

Fiet enim ſubito Sus horridus.

Sidon. Apollinar. Carm. 5.

——— *velut hiſpidus alta*
Sus prope teſqua iacet.

18. *Sus tenebræ* eſt, & ideo nonnullorum opinio eſt Aegyptios ab eius animalis carnibus abſtinuiſſe, quod diuinitatem quandam præ ſe ferret, vt Aelianus & Plutarchus ſupra laudati, ſatis probant, & maxime *Suem*. quia oculis infirmis, pro tenebris, obſeruãtia mira coluerunt; quas luce antiquiores longe eſſe comminiſcebantur. Eſſe autem *Suem* lumine admodum imbecillo, Aphrodiſæus in Problematis autor eſt. 19. *diuino honore* Suem Cretenſes extulerunt, quod mammis ſuis Iouem inibi lactauerit, abunde antea. 20. *Sus eſt militiæ* figura, vel quia animal eſt bellicoſum, & ſupra fidem pugnax, vel quia Aciem quandam a diſpoſitione vocabant *os porci*, & *frontem porcinam* ſupra. Hinc *Iouij* Milites *Suem rufi coloris ſedentem, ſed reliquo corpore ſubrecto in clypeis ferebant, quorum marginem ruber circulus ambibat*, hi ſub Diocletiano Auguſto ſumpſerunt exordium, & militabant *ſub Illuſtri viro, Magiſtro peditum*. Hi quidem in pedeſtribus vexillationibus merebãt, at ab *Honorio* Principe inſtituti *Honoriani* equeſtria ſtipendia faciebant *ſub Magiſtro equitum*, his erat *Albus clypeus cum aureo vmbilico, quem luteus circulus claudebat, circulo innitebantur duo dimidiati porci præſiui coloris*, altero alterum inſpectante. VVolfgang. Laz. in Commentariis Reipub. Rom. fuſe, & dictum a me in illud Claudiani. *Tenebræ.* *Diuinus honor.* *Militia.* B *Iouij.* *Honoriani.* *lib. 5 c. 5. de bello Gildon.*

Herculeam ſuus Alcides, Iouiamq́ cohortem
Rex ducit ſuperum, premitur nec ſignifer vllo
Pondere, feſtinant adeo vexilla moueri,
Neruius inſequitur, meritusq́ vocabula felix,
Dictaq́ ab Auguſto legio. Ideſt Honoriani.

21. *Sus Agricolationem* ruſticos docuit, ideo eo depicto illa intelligebatur, vnde & Porca ſulcus optimus habetur, ſupra multis. 22. *Sus Expiatio*, ſeu ſacrum, quod dijs Manibus offerebatur ab ijs, qui graue aliquod delirium paſſi eſſent, & iam ad ſe redijſſent notum illud Plautinum Menechm. *Agricolatis.* *Expiatio.* C *Act. 2. Sc. 2.*

—— *Quibus hic Porci pretijs væneunt*
Sacres, ſinceri, nummum en a me accipe,
Iube te piari de mea pecunia:
Nam ego quidem inſanum eſſe te certo ſcio.

23. *Sus Iuramenti* imago, nam Homerus Agamemnonem inducit iurantem *per porcum*, & *porci ſetas*, & iurat euellentem, ac deinde iugulatum ab Agamemnone *porcum* Talthybius in mare deuoluit. verba ſunt hæc Homeri in Iliade, de Talthybio. *Iuſiurãdum* *li. 19. V. 251*

κάπρον ἔχων ἐν χερσὶ, παρίςατο ϖοιμένι λαῶν
κάπρου ἀπὸ τρίχας ἀρξάμενος.
Aprum tenens in manibus, aſtitit paſtori populorum
Apri ſetas delibans, hoc eſt abſcindens.

Et completo iuramento ipſe Imperator.

—— καὶ ἀπὸ ςόμαχον κάπρου τάμε νηλεῖ χαλκῷ
D τὸν μὲν ταλθύβιος ϖολιῆς ἁλὸς ἐν μέγα λαῖτμα
ῥίψ' ἐπιδινήσας, βόσιν ἰχθύσιν.
—— *Et iugulum Apri abſcidit ſæuo ferro,*
Hunc quidem Talthybius caui maris in magnum fluctum
Iecit rotans, eſcam piſcibus.

24. *Nuptiarum* typus *Sus*, repetito ab Hetruſcis optimatibus ritu; qui ante nuptialem feſtiuitatem inchoatam *Suem* ſolebant immolare, ex Varrone, & Hetruria Regali mea, ſupra expoſitum, addendus ſenarius ille Veteris Comici apud Paræmiographum. *Nuptiæ.* *Chiliad. 4. Cent. 1.*

Απώλολον γ' ὗς, καὶ τάλαντον, καὶ γάμος.
Perijt quidem Sus, & Talentum, & nuptiæ.

25. *Humana hoſtia Sus*, quia antiquiſſima ſæculorum memoria nullæ idolis victimæ, præter homines, in hanc diram feramque crudelitatem gentes pæne omnes conſpirauerant, donec *Sus* cæpit immolari, & vicariam, vt ita dixerim, lanienam pro homine ſubire incæperunt, Diophantus Lacedæmonius libro de Sacris Deorum, aperte docet Athenienſes omnium primos impios ſacrificandi homines ritus ſuſtuliſſe, & *porcum* dijs ſuis obtuliſſe, quanquam ſciam multa ab Appione *Humana Hoſtia.*

& Iu-

Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.

Iudæorũ impietas.
Orat. 3. contra Iulianũ.
Ciborum varietas.
Terra, Venus, Iuno.
Lib. 11. toto.

E

& Iuliano Parabata in Iudæos ſuper iſta re iaci, ſcilicet quod illi veterem humanæ hoſtiæ impietatem reduxerint, hoc fuſe inter noſtræ religionis Apices confutarunt, vel reprehenderunt contra Iulianum illum Apoſtatam, & Iudæos ipſos Adamantius & Chryſoſtomus. 26. pæne omiſerim variam ciborum opulentiam, multarumque epularum ſaginam, per *Suem* ſignificatam, unde trito prouerbio helluo profunde ſe ingurgitans, nec vllo ciborum generi parcens, *os porci* appellatus, quod id animal nulli omnino frugum, fructuum, radicum, animalium generi abſtineat, quin imo & cadaueribus quantũlibet putreſcentibus auide adlubeſcit, ſed nec proprijs fœtibus parcit, monſtruoſo contra Naturam euentu, vt ſupra dictum eſt. Denique *Terra, Venus, Iuno,* alijque dij per *porci* emblema ſignificati, ſed minus longe petita illa ratiocinatio, & qui plura deſideras, lege Pierium in Hieroglyphicis, a qua hæc qualiacumque, de Myſtica Suum apud Aegyptios ſignificatione, magna ex parte deſumpſi.

F

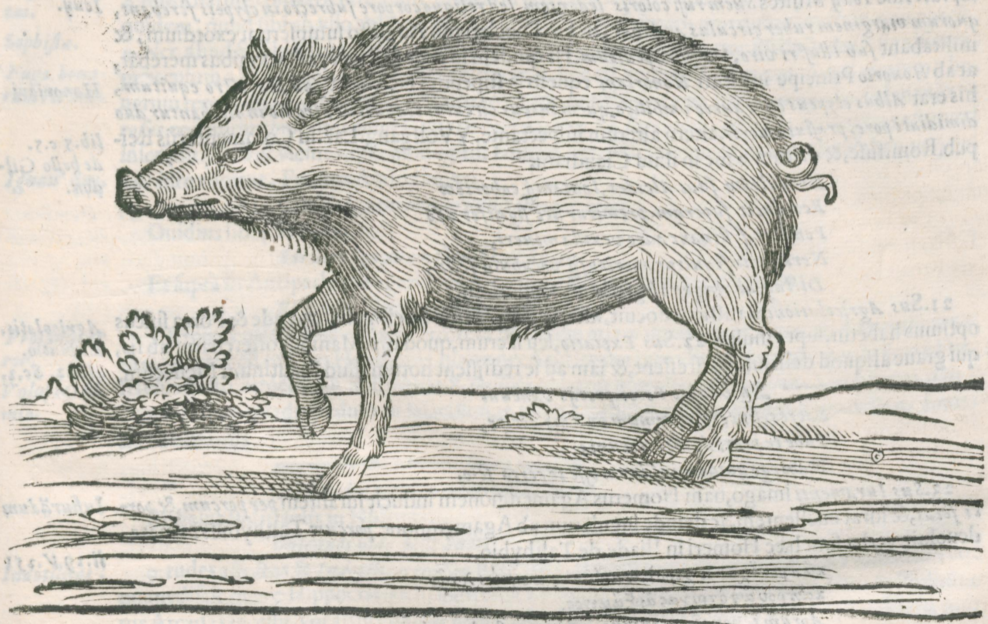

G

MEDICA CIRCA

Suillam obſeruatio.

H

De Remed. par fac. pag. 159.
li. 10. de Medic. ſimp. fac. pag. 75.
De fœtu for. pag. 322.
li. 10. de ſimpl. Med. fac. pag. 72.
Lib. 2 Alim. fac. pag. 22.
Lib. 3. Alim. fac. pag. 25.
Athletarum cibus.

QVIA multa ſuperius de vſu Suillæ in edulijs allata, aliquid hic de Medicorum circa illam placitis ſunt delibanda. In genere conſtat *extremas partes.* ſine noxa manducari poſſe, ſunt enim *boni ſucci*, ut autor eſt Galenus. Eſt *in quartana febri ab ouini Suilla abſtinendum.* Et *caſtrati porci maxime cum hominis temperatura cõueniunt*, quod de cicuratis, aut *domeſticis* omnino eſt capiendum: nam domeſticis *feri* ſunt *ſicciores.* nec id modò in interioribus ſpectandum, ſed etiam *in fœtu.* Et ideo eius *caro hominibus conuenit*, uſque adeo ut *quidam hoſpites humanam carnem pro porcina vendidiſſe comperti.* & tempus anni comedendæ ſuillæ a ruſticis olim obſeruatum fuit *initium hiemis*, ratione *ab humiditate* illius animalis petita, eodem autore. & *omnium carnium firmiſſime nutrit*, quod *Athletis* ſeu Brabentis perſuaſit, vt *ne alia carne, quam ſuilla veſcerentur.* & Verrium quidẽ caro auſteri magis guſtus cenſebatur, *caſtratorum ſuauioris*, ibidem loci pagina 27. Et de *iecinore*, quia

A quia ſupra in delitiis fuiſſe demonſtrauimus, ſciendum hic, *omnia viſcera*, non tantum *iecur*, *meliora eſſe*, *ſi caricas comederint*, *&* *ficuum* præcipua etiam ad ſaginandos Sues, *iecurque* mire augendum, commendatio, quod inde *ficatum* appellatur: idemque in *hepate* obſeruatum, vt caricarum eſu commendabile fiat. Alia ſparſim apud illum, & alios Medicos, qui non ad manum.

De bon. & vit. ſuc. pag. 35.

PARÆMIÆ.

FREQVENTES etiam de *Sue* circumferuntur paræmiæ, aliquas adſcribam. 1. ἀντὶ κακοῦ κυνὸς σῦν ἀπαιτεῖς. apud Suidam *pro malo cane Suem repoſcis. prouerbium in eos qui bona pro malis repetunt*, ſiue vt Diogenianus vult, B *pro re vili pretioſam*, Sus enim cibis eſt gratus, Canis nequaquam. 2. Βαιωία ὗς. *Boetia Sus*, *de ſtupidis & indoctis* apud eundem Suidam. talis enim populi illius natura, notum ex Geographis, & Horatio. differentiam etiam vteri geſtationis ſic præſcribunt Grammatici ex Feſto Pompeio. qui ſic ait. *grauida eſt, quę iam grauatur conceptu: prægnans, velut occupata in generando, quod conceperit: Inciens, propinqua partui, quod incitatus ſit fętus eius.* primam & vltimam vocem alii illuſtrarunt ex gloſſis latinis P. Pithęi, in quibus, *grauidauit*, *impleuit*, vltima dictio ex ijſdem clara eſt. *Inciente, enitente, pariente, a ciendo & inuocando proximos quoſque auxiliatores.* locum ex origine gentis Romanæ ſic corrige. *ſcrofam etiam incientem, quam cum è naui produxiſſent, vt immolarent, & ſe miniſtrorum manibus eripuiſſet.* antea male legebatur *intimentem*, vt teſtis eſt Andręas Schottus. firmat correctionem Ouidius vulgato loco, plura in Antiquitatibus Romanis.

Sus pro Cane.

Sus Bæotia.

lib. 7.

Grauida.

Prægnans.

Inciens.

Origo Gent. Rom. correcta.

Lucinam Nixoſque pares clamore ciebam.

3. Elatum & illud prouerbij vice apud eundem Grammaticum. τοῖς ἱπποκράτους ὑέσιν ἔξεις. C *Hippocratis filijs ſimilis eris: teque vocabunt Blitomanniam, hi deridebantur, vt Suilli, & indocti, & Capitones. Eupolis in Demis, eos appellat ſubditos, & balantes filiolos, minimeque moribus commodis. Eorum nomina ſunt Teleſippus*, Demophon, *Pericles*. fons Prouerbij, vt puto ab Ariſtophane in Nubibus. ſcio alijs nominibus illos ab alijs vocari, ſed parum intereſt, dummodo conſtet longe a paterna illos virtute & exiſtimatione abfuiſſe, quod in Ciceronis, Marij, Catonis, aliorumque magnorum virorum filijs contigiſſe ſciunt omnes. 4. ὗς ὑπὸ ῥόπαλον. *Sus ſub fuſtem.* Prouerbium apud Dinolochum, *in eos qui ſeſe in pręſens periculum & perniciem conijciunt.* 5. Eſt & illud Ariſtophaneum in Prouerbii vicem detortum in eiuſdem obſeruationibus. *Vos pre voluptate grunnientes, ſequamini matrem porcelli.* Videtur & nota gaudia continuo ſectantes, vſurpari. 6. A Diuo Hieronymo, prouerbium factum eſt, & Iuris Pontificii decretis inſertum. *Sus lota eſt in volutabro luti.* ſupra nos multis, vbi de Spurcitia. 7. *Sus Mineruam.* abiit in Adagium, quum indoctiſſimus doctiorem inſtruit. Extulere varii Diuus Hieronymus in Ruffinum. *prętermitto Gręcos, quorum tu iactas ſcientiam, & dum peregrina ſectaris, pęne tui ſermonit oblitus es, ne vetere prouerbio, Sus Mineruam, docere videatur.* vſurpat & in Epiſtola ad D Marcellam. Euhemerus & Varro apud Feſtum Pompeium. *Sus Mineruam, in prouerbio eſt, vbi quis docet id alterum, cuius ipſe inſcius eſt, quam rem, in medio, vt aiunt, poſitam, Varro & Euhemeries ineptis mythis inuoluere maluerunt, quam ſimpliciter referre.* Celebre apophthegma eſt Demadis & Demoſthenis. ille enim cum obieciſſet. δημοσθένης ἐμὲ βούλεται διαρθοῦν, ἡ ὗς τὴν Ἀθηνᾶν. *Demoſthenes vult corrigere, Sus Mineruam.* alter reſpondit, αὐτὴ μέντοι πέρυσιν ἡ Ἀθηνᾶ μοιχεύουσα εἰλήφθη. *Atqui nuper hęc Minerua in adulterio fuit deprehenſa.* L. Cęſar Orator apud Ciceronem. *ſic ego, Craſſo audiente, primum loquar de facetijs, & docebo, Sus, vt aiunt, Oratorem eum, quem cum Catulus nuper audiſſet, fęnum alios aiebat eſſe oportere.* Et rurſus idem alibi. *nam etſi non Sus Mineruam, vt aiunt, tamen inepte quis Mineruam docet.* Q. Symmachus. *Quicquid in poetis lepidum, apud oratores graue, in Annalibus fidele, inter Grammaticos eruditum fuit, ſolus hauſiſti, iuſtus hæres veterum literarum, ne mihi verba dederis, noui ego quid valeat adagio, Sus Mineruam.* Et alii meminere, nec eſt quicquam vulgarius. 8. affine huic eſt quod Theocritus ſcribit in Hodęporis.

Suilli blitei.

Filij Hippocratis.

Act. 3. Sc. 3.

Sus ſub fuſtē

Voce θιληδία.

Voluptas nota.

Sus lota in luto.

Sus Mineruam.

lib. 19.

Varro reprehenſus.

Apophthegma Demadis & Demoſthenis.

Plutarch. pagin. 803.

lib. 2. de Ora.

lib. 1. Arcad. quæſt.

li. 1. Epiſt. 3.

Sus certat cū Minerua.

ὗς ποτ' Ἀθηναίαν ἔριν ἤρισε.
Cum diua eſt auſus Sus decertare Minerua.

Cum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

E Cum ſcilicet illiteratiſſimus, & naturæ ſtupidiſſimus quiſque, cum virls omni eruditionis genere inſtructiſſimis audet concurrere: vt nuper barbarie ipſa barbariores, & toti mundo, non ſolũ Europæ, mendicitate viliſſima noti Hiberni, apud quos ne nomen vnquam literarum auditum, auſi ſunt, famoſo libello edito, Scotos & Scotiam vniuerſam impetere, ſed faxo, haud impune, nam Mendicabula barda ita repreſſi, vt Scotia inde illuſtrior, illi vero fronte impudentiſſima ſcurræ, doctrina & moribus veri Sues, nec vlla re, niſi circumforanea mendicitate noti, exemplum præſtare, & documento eſſe poſſent, quantum gloriæ gens noſtra poſſideat, quam contempta, nuda, mẽdica, eſſet Hibernia: id modo autores libelli illius de ſe dictum intelligant, quod propudium meretur. Prouerbium hoc ſic extulit Scholiaſtes Theocriti loco laudato ὗς ὢν πρὸς Ἀθήνην ἐρίζεις. *Sus cum ſis cum Minerua contendis*. alter quiſpiam Scholiaſtes Græcus ἐρίζειν dici vult *verbis contendere*, ἐρείδειν *factis aliquem lędere*. 9. Habet & illud vim Prouerbij, quod ex Luciano deducũt in Dialogis meretricijs. λεῖος μοὶ, φασὶ, χαιρέας, καὶ χοιρίσκος Ἀκαρνάνιος. *Lęuis, vt aiunt, mihi Chęreas, & Porcellus Acharuanius.* vſurpatur in mollem, delicatũ, & delitiis deditum, alluſione facta ad porcellum, quem in Acharnenſibus inducit Ariſtophanes, ſymbolum eorum membrorum, quibus obſcænæ voluptates peraguntur. F 10. ὗν ὀρίνει. *Suem irritat*. in auidum rixarum dicebatur, ſus enim ferus recta petit eum, a quo læſus eſt, ſciunt enim venatores non lędentes modo Apros impetere, ſed & eos, qui cuſpidem ſolam, aut venabulum intentarint. 11. Ἀφροδίτῃ ὗν τέθηκεν. *Veneri Suem immolat*. de iis, qui munus haudquaquam gratum alicui offerunt. Suem quippe Veneri eſſe inuiſiſſimam & Agricolæ ſciunt, quod frugibus noceat, & fingunt poetæ, ob interfectum Adonidem: Aut certe gratum munus Veneri cenſebatur Sus, quia contrariis hoſtiis dii quondam placabatur, ſic Baccho Caper. quia vitem nouellam roſerat, oblatus, atque alia animalia aliis Diis. 12. ὗς λουσαμένη εἰς κύλισμα βορβόρου. *Sub lota redijt ad volutabrum luti*. de iis qui ad ſolitam peccandi libertatẽ redeunt, aut qui ad ſtultitiam ſuam, ſiue peccatum, volens regreditur, vt in ſacris habetur, & interpretantur ſacri Patres. vſurpat de peccatore D. Petrus eodem modo in Prouerbiis *Canis ad vomitum* per paræmiam dicitur. 13. valet hoc antiqui poetæ pro prouerbio apud Plutarchum. de Cauſis Natura libus.

ἐρίζειν.
ἐρείδειν.
Sus Acarnanius.
Suem irritãt
Suem Veneri immolat.
Sus in volutabro.
Epiſt. 2. c. 2.
Sus peperit.

μηκέτι νυκτὸς ὕειν, ἤκεν τέκη ἀγροτέρα σῦς.
Non iam nocte pluet, Sus quæ enitetur agreſtis.

G Iocolariter locum habet, ſi dicamus res trãquilliores fore, ſi rixis deditus, & moroſus quiſpiam Genio ſuo ſatisfecit, & inſolentiæ ſuæ potitus eſt fine. pertinet ad naturam Suum, maxime cicurorum, quæ cum pariant frequentiſſime, & tempus partui deligunt fere ſemper ineunte ęſtate, vt raręadmodum pluuię partum ſequantur: de agreſte etiam vſurpari poteſt, non incommode, quanquam ea nunquam niſi ſemel tota uita pariat. 14. Et hoc prouerbialiter effertur, ex ueteri poeta quopiam.

Partus Suũ.
Sus uuas corrumpit.

ἀποτίσεις χοῖρε γίγαρτα.
Acinos Sus improba pendes.

Verba videntur cuiuſdam villici ad Suem vuas nondum maturas corrumpentem, futurum minantis, vti hanc noxam ſanguine ſuo luat. quadrat in eum, qui puſillum commodum magno mali detrimento eruit. Sunt autem *Acini*, & *duracini* callo gratiſſimi, vt ait M. Sabellicus paraphraſi ſua in Suetonium. multa viri docti, maxime Læuinus Torrentius Commentario in Suetonium, & Plinius fons illi, & aliis de Acinis, aut Duracinis diſputantibus, vnde hauriant. duplex ea vua, aut edulis, a guſtu, ſic dicta, aut vino faciendo, quod ab auſtero etiam guſtu, & vuis illis *acinatitium* H audit teſte Aurelio Caſſiodoro libro variarum duodecimo, & meminit Vlpianus I.C. ipſius Augusti Epiſtola apud Suetonium. *dum lectica ex regia domum redeo, panis vnciam cũ paucis acinis vuæ Duracinę comedi*. locum eſſe ſanum & textus ipſe ſenſuſque verborum abunde probat, & defendit Iſaacus Caſaubonus. 15. ὗς ἐκώμασεν. *Sus ſaltauit*. autore Diogeniano conuenit in eos, qui pręter decorum quicquam faciunt, quique inſperato rerum ſucceſſu elati, inſolentius ſe gerunt, Suidas & Zenodotus tetigere. Eſt quippe κωμάζειν Iuuenum amantium more, coronis, cantilenis, ſaltationibus, cæteriſque iuuenilibus oblectamentis inſanire, & in domos alienas, vt Sues facere ſolent, irrumpere Theocrit. Syracuſis.

Acinæ et Duracinæ vuæ quæ?
Cap. 76.
lib. 14. c. 1.
L. 19. ff. vin. trit. & oleo leg.
Sus ſaltat.
κωμάζειν.

Ἀθρόος ὄχλος ὠθεῦνθ᾽ ὥσπερ ὕες.
Turba ſimul conſerta, Suum more irruit.

16. *Porcinum numen* adagii vicem obtinuit, pro ridiculo & vili Deorum cultu, quod a Iudæis tractum, qui *caput porcinum*, vt ſæpe dixi, venerari credebãtur. Lepidum eſt Petronij epigramma.

Porcinũ numen.
Iudæorum cultus.

Iudęus licet & porcinum numen adoret,
Et Cilli ſummas aduocat auriculas.
Ni tamen & ferro, ſucciderit inguinis oram,

Et niſi

A

Et niſi nodatum ſoluerit arte caput.
Exemptus populo grata migrabit ab vrbe,
Et non ieiuna ſabbata lege premet.
Vna eſt nobilitas, argumentumq́ coloris
Ingenui, timidas non habuiſſe manus.

In ſecundo verſiculo mendum erat, legebatur,

Et cæli ſummas aduocet auriculas.

Petronius correctus.

17. *Pinguis Porcus* de eo, qui immodice eſt obeſus, cuique ut Perſius ait Satyra prima,

Pinguis aqualiculus propenſo ſeſquipede extat.

Pinguis porcus.

Vnde celebratum illud ueteris poetæ.

Παχεία γαϛὴρ μέπτον ὐ τίκτει νόον.
Subtile pectus venter obeſus non parit.

Vis inde Adagio maior, quod nullum animal tantum pinguitudinis contrahit, atque Porcus, uel ipſo Galeno approbante, cuius uerba uide, neque enim exſcribo.

B

GRAMMATICA.

LEVIA ſunt hæc, ſed tamen non prætereunda: nam & huc etiam tenuium confert cognitio, præſertim omnia ſcrutantibus. dicebant ergo *Suera* non *Sus* antiqui, ut ex libro quarto Varronis de lingua Latina notant Critici, maxime Adrianus Turnebus in Aduerſarijs. ſic & plurali numero non *Suum*, ſed *Suuerum* in uſu, eodem modo. & *Bouerum* pro *Boum*, apud Catonem legi omnes ſciunt. Vnde, eleganti uoce *Sueres*, partes carnis Suillæ, uetus illa Plauti fabula Carbonaria, quæ intercidit, appellat.

Suera.
lib.14.c.1.
Suuerum.
Sueres.

Ego pernam, ſumen, ſueres
Spetile, callum, glandia.

Dicunt & *Subus* pro *Suibus*. Plinius. *Subus pinguitudo ſiue ſenſu*, & eodem loco paulo ante. C *Elephantis ventres quatuor, cætera Subus ſimilia*. Lucretius.

Subus.
lib.11.c.37.

—— *Setigeris Subus acre venenum eſt.*

Communiori uoce *Porcellum* dicimus, reperitur tamen & *Porculus*. Plauto autore. Menæchm. Act. ſecundo Sc. ſecunda.

Porculus.

Iubeas, ſi ſapias, porculum offerri mihi.

Et in Milite glorioſo Act.4. Sc.2.

—— *Quemq́ porculum impertitus eſt.*

Eadem phraſi Suculam pro lactente porculo idem Comicus extulit, quanquam tranſlata ſignificatione, in Rudente Act.4. Sc.4.

Sucula.

—— *cum ſucula, & cum porculis.*

Gryllus autem eſt lacteus *Porcellus*, ſeu δέλφαξ, ut ſupra. id nomen feriæ illi diſputationi impoſuit Plutarchus, quo de animalium ſolertia quæritur. unicum Aelii Lampridii locum in Heliogabalo, quia uariæ omnino lectionis eſt, adpoſui. *quod quidem & in ludis ſuis exhibuit, cum & Vrſos decem, & decem Gryllos, & decem lactucas, & decem auri libras in ſorte habuit, vt veræ ſortes eſſent & fata tentarentur.* In Codice regiæ Bibliothecæ decem *Grues*, nonnemo legit decem *glires*. ſed nihil ad Suem noſtrum. *Porcetra* quid eſſet Helius Meliſſus Grammaticus libro *de loquendi proprietate* apud Aulum Gellium in Noctibus Atticis, definiuit, *Matrona eſt, quæ ſemel peperit, quæ ſæpius, Materfamilias, ſicuti Sus, quæ ſemel peperit, Porcetra, quæ ſæpius Scrofa* & quamquam ineptiſſimum Scriptorem, conſtet ex eodem Gellio, eſſe Meliſſum, tamen uera ea eſt inter *Porcetram* & *Scrofam* differentia: nam Pomponius uetus poeta unam ex ſuis *Atellanis Porcetram* inſcripſit. Animalium omnium pinguiſſimum Porcus, ideo *pinguiſſimos Sues Petalidas dixerūt*, ait Cælius Rhodiginus in Antiquis lectionibus, *ex vitulorum ratione, qui a cornibus dici ſolent Petali, quando cepatala habent ea, ideſt patula, vel parua, exiliaq́, nam & petalas dicunt palmas minutas*. Eſt & in porcino genere uarietas in naſcendo, ideo Sues ſerius naſcentes μεταχοῖρα *Metachœra* autore Ariſtotele dixerunt. Denique *Siali* ſunt Porci mares, qui, ut pinguiores fiant, coitu prohibentur. Scio eo uocabulo ſputum ſignificari.

Gryllus.
Varia lectio in Lāpridio.
Porcetra.
lib.18.c.6.
Scrofa.
Helius Meliſſus futilis ſcriptor.
Petalides.
lib.25.c.26.
μεταχοῖρον.
Siali.

THEOLOGICA.

Fuga peccatorum.
Immũditia.
lib.6.c.7.
Veritatis cõtemptus.

HABET & in ſacris literis ſignificationes ſuas Porcus, præcipuas referam, quando prohibetur diuino præcepto porcinæ eſus, in Leuitico & Deuteronomio, quia *immundum ſit animal, & ruminet, nec vngulam findat, fugam peccatorum* præcipi Lactantius, Firmianus exiſtimat, multis diſputat Sanctus Bernardus Epiſtola nonageſima octaua. Dum autem Euangelica hiſtoria fert *in Porcos Dæmones* ab Aſſertore ſalutis noſtræ *coniectos*, Diuus Auguſtinus interpretatur *immunditiæ ſymbolum eſſe Porcos,* idque libris contra Fauſtum Manichæum. Rurſus idem diſſerens in Sermonibus de verbis Domini. *Porcos Veritatis contemptores* exponit. Elegans & pia ratiocinatio apud Diuum Ambroſium libro ſexto in Lucam. *Porci ſunt, qui immundorum vſu animalium, vocis & rationis expertes, lutulentis vitæ ſuæ actibus, naturalium coinquinauerunt ornamenta virtutum, qui impetu feruntur in præceps, quia nullius meriti contemplatione reuocantur, ſed tanquam è ſuperioribus ad inferiora per improbitatis procliue ſuffocantur in aquis, & fluido voluptatum æſtu hinc atque hinc feruntur incerti*. Idem denuo ſanctiſſimus Doctor, vbi de filij Prodigi Hiſtoria *Porci ſunt in fœtore, & ſordibus viuentes*. D. Hierony. Commentario in Matthæum, videtur peccatum nomine Porcorum intelligere, quando ait *ex interfectione Porcorum hominibus ſalutis occaſionem præberi*. Sed & Floreus Tertullianus lib. de Iudaicis cibis. *Cibo Suem prohibet aſſumi, reprehendit enim cænoſam, & luteam, & gaudentem vitiorum ſordibus vitam, bonum non in animi generoſitate, ſed in ſola carne ponẽtem*. Plura in hanc rem pete a diligente, & erudito Theologo Alfonſo Toſtato in Leuiticum.

Præceps lapſus in peccatum. F
Vita in ſordibus.
Cap.8.
Peccatũ gratiam impediens.
Vitiorũ ſordes.
Cap.11.quæſtio.23.

DENOMINATA.

Suilli fungi.
lib.22 c.23. G
venenis apti
Annal.li.13
Epiſt.64.
lib.16.c.8.
Cibus.
De Bonit.& vit.ſuc.
lib.4.c.28.
lib.7.c.13. H

ANullo fere Animalium plura denominationem acceperunt. precipua tantum perſequar. Primum *Suillos fungos*, quos Itali, vt Iacobus Dalechampius notat, *Porcinos* etiam hodie dicunt, hinc nomen ſuum hauſerunt, forte quia vt *Porcina* inter carnes laudatiſſimi vſus, ita inter *fungos, iſti*. Præclare C. Plinius *fungorum lentior natura & numeroſa genera, ſed origo nonniſi ex pituita arborum, tutiſſimi, qui rubẽt callo, minus diluto robore, quam Boleti, mox candidi, velut apice Flaminis inſignibus pediculis, Tertium genus venenis accommodatiſſimum Suilli, familias nuper interemere, & tota conuiuia, Annæum Serenum præfectum Neronis vigilum, & Tribunos, & Centuriones, quæ voluptas tanta ancipitis cibi?* Hic eſt ille Annæus Serenus, cuius meminit Tacitus & cui Seneca libros de Tranquillitate inſcripſit, & mortem deflet alibi. Hoc intelligendum ſi, vt collecti ſunt, comeduntur, at lauandi ſunt diligenter, & iunco transfixo in aere ſuſpendendi, quo inter delitias ſummas habeantur. idem Plinius. *Boletos, Suilloſq́; gulæ nouiſſima irritamenta, quæ circa radices gignuntur, quercus probatiſſimos, robur autem & cupreſſus, & pinus, noxios*. Ex his cibus helluonibus charus, licet *ſucci frigidiſſimi, glutinoſiſſimi, & craſſi*, vt Galenus definiuit, adeo *vt multi tam noxio alimento interierint*, eodem autore. quæ ſigna ſint bonorum, & quæ noxiorum Matthiolus diſquirit in Pedanium Dioſcoridem, & vt præparari, & conuiuiis inferri debeant, ex M. Apicio docemur, qui in re Culinaria, de ijs abunde. Martialis lib. 3. epigramm. 60.

Sunt tibi Boleti, fungos ego ſumo ſuillos.

Frequentiſſima apud Græcos mentio. Ariſteas.

Μύκαισι δ᾽ ὀρέχθει τὸ λαΐνον πέδον.
Fungos concupiſcit lapidoſus ager.

Poliochus Comicus Athenienſis.

ὠπτᾶτο καὶ μύκης τις ἔνιοτ᾽ ἂν.
Aſſabatur fungus interdum quiſpiam.

Strangulãt.

Et letales hos ſuillos etiã Græci deprehẽdere. Epicharmus ſtrãgulationis vim habere prodidit.

οἷον αἱ μύκαι ἂρ ἐπεσκηλότες πνιξεῖθε.
Emaciati ac ſtrigoſi velut Suillis ſtrangulabimini.

Nicander in Georgicis.

οἰδαλέα, σύκολλα βάρη, πνιγόεντα μυκήτων.
Tumidi, glutinoſi, malefici, ſtrangulantes Suilli.

Ephippus & ipſe vetus poeta.

A *Ἴν᾽ ὥσπερ οἱ μύκητες ἀποπνίξαιμί σε.*
Et te, velut Suillus, ſtrangulem.

Eparchides narrat Euripedis poetæ familiam eſu ſuillorum extinctam. Vide epigramma apud Athenæum. Et vti Sus hominem ſtupidum, barbarum, inſipidum ſignificat, ita Suilli pro eodem vſurpantur. Plaut. Bacchid.

Act. 2. Sc. 3. Fatui, inconſiderati, per Suillos.

Adeon' me fuiſſe fungum, vt qui illi crederem?

Eadem fabula Act. 4. Sc. 7.

Tanti eſt, quanti eſt fungus putidus.

Et in Trinummo. Act. 4. Sc. 2.

Pol hic quidem fungino genere eſt, capite
ſe totum operit.

Ancipites.

Cibum ancipitem ſupra vocauit Seneca cum Plinio, & confirmat Iuuenalis Satyr. 5. V. 145.

Ad menſam quoties paraſitus venerit infans,
Vilibus ancipites fungi ponentur amicis,

Familiæ. Suillij. Cap. 40. pag. 274.

B Ab hoc etiam quadrupede familiæ Romanæ originem nominum ſuorum repetunt. *Suillij.* teſte Plutarcho in Problematis Romanis. ἑτέρῳ δὲ νομίσματι ἐχρήσαντο, βοῦν ἔχοντι καὶ πρόβατον, καὶ ὗν παράσημον, εὐποροῦντες ἀπὸ τῶν θρεμμάτων μάλιστα καὶ τὴν περιουσίαν ἀπὸ τούτων ἔχοντες, διὸ καὶ τῶν ὀνομάτων πολλὰ τοῖς παλαιοῖς Συέλλιοι καὶ Βουβολκοὶ καὶ Πορκιοι ἦσαν, ὡς φαινεστέλλας εἴρηκεν. *Alio etiam vſi ſunt numiſmate, cui Bos erat inſculptus, aut Ouis, aut Sus, quod re maxime pecuaria ſe alerent, indeque opes pararent, hinc & nomina multa apud veteres ſunt deducta, vt Suilliorum, Bubulcorum, & Porciorum, autor Feneſtella.* Eadem paulo immutatis verbis narrat idem Publicola. διὸ καὶ τὰς οὐσίας ἄχρι νῦν ἀπὸ τῶν προβάτων πεκύλια καλοῦσι. καὶ τῶν νομισμάτων τοῖς παλαιατάτοις βοῦν ἐπεχάραττον, ἢ πράβατον, ἢ σῦν. ἐτίθεντο δὲ καὶ παισὶν αὐτῶν, Συΐλλους, καὶ Βουβούλκους, καὶ καπραρίους ὀνόματα, καὶ Πορκίους. κάπρας μὲν τὰς αἶγας, πόρκους δὲ τοὺς χοίρους ὀνομάζοντες. *Vnde facultates ſuas a pecudibus peculium etiam nunc nuncupant, & vetuſtiſſimi nummi Boue, vel Oue, vel Sue, fuerunt ſignati, filijſque ſuis Suillijs, Caprarijs, Bubulcis, Porcijs nomina indiderunt.* vltima verba Latine reddi non poſſunt, ideo ab Interprete omiſſa, nam *Caprinum pecus* αἶγας. & *Sues porcos*, inquit, *dixerunt*. Ex hac gente fuit P. Suillius Germanici quæſtor, & accuſatus ſub Claudio, &

Pag. 103.

C pulſus in Balearicas Inſulas, vt C. Tacitus fuſe narrat. Et alij eo nomine in hiſtoria Romana. fuerunt & *Porcij* a Porcorum videlicet cura dicti, Plutarchus locis proxime laudatis, & quicumque de rei pecuariæ inter veteres dignitate diſſeruerunt. M. Varro in re ruſtica. *Multa nomina habemus ab vtroq; pecore, a maiore & minore, a minore, Porcius, Ouinius, Caprilius, ſic a maiore Equitius Taurus cognomina adſignificari, quod dicuntur, vt Annij Capræ, Statilij Tauri, Pomponij Vituli, ſic a pecudibus multi alij.* Cognomentum hoc fuit *Catonum*, & aliorum, maxime *Liciniorum*, vnde *Porcij Licinij* veteris & celebris poetæ verſus referuntur ab Aulo Gellio. Sunt & ab eadem voce *Porcilij*, licet eos non a *Porcis*, ſed potius a *Porcijs* deriuatos exiſtimet Carolus Sigonius, libello de Nominibus Romanis. tu vide *Conſtantini Cenſuram* de nominibus impoſitiuis, quæ Tito Probo adſcribitur. & eſt cognomen hoc familiæ *Leccarum*, vide quamplurimos Porcios ſiue *Porcilios Licinios & Leccas* apud Titum Liuium tota pæne hiſtoria. *Verres* cognomen dedit clariſſimæ genti, ex qua C. Verres fuit, qui Cn. Pompeio, & M. Craſſo Coſſ. Siciliam obtinuit, & per triennium fœde, auare, crudeliter adminiſtrauit, & ſuccedente Metello, a Siculis eſt accuſatus, patrocinante Cicerone, in quem eloquentiſſimæ extant actiones, quæ *Verrinæ* dicuntur. Et eſt viuax leporiſque plenũ Ci-

lib. 3. Annal. & lib. 3.
Porcij. lib. 1. c. 1.
lib. 17. c. 21. Porcilij.
Verres.
Verrinas.

D ceronis in eundem dicterium, ex pecoris illius, vnde illi gentilitium nomen erat, natura depromptum. *nam nos quidem quid facimus in Verre, quem in luto volutatum totius corporis veſtigijs inuenimus?* Hinc etiam & clarum *Verriorum* genus, ex qua Verrius Flaccus inſignis Grammaticus oriundus: Cuius ſchediaſmata ad nos peruenerunt: Eſt enim Verres Porcus Maſculus non caſtratus ineundis Suibus ſeruatus, vnde illud in Agricolarum paſtorumque ore frequens, *decem Verres centum Suibus ſufficere. Scrofa* & ipſa cognomen dedit. M. Varro in re ruſtica. *ignorare, inquit videre, cur appeller ſcrofa, itaque vt etiam hi propter ſe ſciant cognoſce meam gentem Suillum nomen non habere, nec me eſſe ab Eumæo natum, auus meus primum appellatus eſt ſcrofa, qui quæſtor cum eſſet Licinio Neruæ Prætori in Macedonia Prouincia relictus, qui præeſſet exercitui, dum prætor rediret, hoſtes arbitrati habere ſe occaſionem victoriæ, impreſſionem facere ceperunt in caſtra, auus cum cohortaretur milites vt caperent arma, atque exirent contra, dixit celeriter ſe illos, vt ſcrofa porcos, diſiecturum: id quod fecit. nam eo prælio hoſtes ita fudit, & fugauit, vt eo Nerua Prætor Imperator ſit appellatus, auus cognomen inuenerit, vt diceretur Scrofa, itaque proauus, ac ſuperiores nemo appellatus Scrofa, nec minus ſeptimus ſum deinceps Prætorius in gente noſtra. Nec tamen defugio quin dicam, de ſuillo pecore.* fuit ergo cognomentum hoc familiæ Tremelliæ, ex qua oriundus Tremellius ille

Verrij.
Scrofæ. lib. 2. c. 4.

lib. 1. c. 1. ſcrofa, qui a Varrone introducitur in re ſua ruſtica, quique *rem ruſticam*, vt ait Iunius Columel- E
Grylli. la, *eloquentem reddidit*. Inter gentes Romanas *Gryllos* reperio. Martialis lib. 1. epigr. 60.

Redde Lupi nobis, tenebroſaq; balnea Grylli,
Tam male cum cænem, cur bene, Flacce lauor?

Balnea hæc tenebricoſa Grylli iterum memorat, lib. 2. epigr. 14. ſed in qua parte vrbis ſit, non
Familia. inueni apud Topographos: ſed publica ſuſpicor fuiſſe.

Nec Fortunati vitat, nec balnea Fauſti,
Nec Grylli tenebras, Aeoliamq; Lupi.

Pictura. Eſt præterea nomine Grylli picturæ cuiuſdam ridiculæ genus expreſſum, cuius autor Diony-
lib. 35. c. 10. ſius Pictor teſte Plinio. Apud eundem Plinium. *Gryllus eſt animal cui magnam autoritatem tribuit*
fin. *Nigidius, maiorem Magi, quoniam retro ambulet, terramq; terebret, ſtridat noctibus. venantur eum*
formica circumligato capillo in cauernam eius coniecta, efflato prius puluere, ne ſeſe condat, ita for-
lib. 29. c. vlt. *micæ complexu extrahitur*, vide vanitatum plura inibi argumenta. locum eum exſcribit, vt ſolet,
lib. 12. c. 3. Iſidorus. & addit. *Grillus a ſono vocis nomen habet. Aruinas* quoque ab hoc pecore nomen accepiſ-
Aruina. ſe exiſtimo, nam cum Virgilius lib. 7. Aeneidos dixiſſet. F

Pars laues clypeos, & ſpicula lucida tergent
Aruina pingui.

Seruius Maurus ſubdit. *Aruina eſt pingue durum, quod eſt inter cutem & viſcus, alij Aruinæ no-*
mine Laridum intelligunt, ſecundum Suetonium in libro de vitijs corporalibus. Sed opus illud Sueto
nii interiit. Iſidorus in Etymologiis. *Aruina eſt pinguedo cuti adhærens.* puto ergo a vitio corporis
lib. 11. c. 1. id nomen impoſitum, ſicut *Halas* dicebant *a fœdo oris halitu, Coſſos a rugoſo corpore, plantios a pla-*
nis pedibus, *Plaucos a vola pedum lata, Pauſas, a pedum latitudine, Valgios, a Suris introrſum intor-*
Cognomina a vitio corporum. *tis, Malicos a malis tumentibus, Bruncos a producto ore, Ceneſtellas a Caluitie*. vt eruditiſſimus An-
dreas Tiraquellus ad Alexandri Neapolitani dies Geniales fuſe exquirit. Eadem ratione *Aruinæ*
lib. 1. c. 11. a pingui obæſoque corpore nomen fuerint ſortiti, ex hac familia cenſentur multi præclari nominis
1. Decad. lib. 8. fine. Romani, in his eſt *A. Cornelius Aruina* dictator apud Liuium. & *P. Cornelius Aruina* Conſul cum
Q. Martio Tremulo. eodem autore. Sues ſane præ omnibus animalibus & pinguiſſimos eſſe, &
1. Decad. libro 9. plus aruinæ habere, non experientia modo probat, ſed & Medicorum placita. Martialis. G

lib. 11. epigr. 42. *Pingues Lygde Sues habeat vicinus Iolas.*

Ab huius pecoris cuſtodia *Porculatio* dicta. M. Varro in re ruſtica. *In nutricatu, quam porculatio*
Porculatio. *nem appellabant, binis menſibus ſinunt porcos cum matribus, ſed eos, cum iam paſſi poſſunt, ſecernunt.*
lib. 2. c. 4. Hinc & *Porculator*. Moderatus Columella. *itaque porculatoris maximum officium eſt, vt vnamquã-*
lib. 7. c. 9. *que cum ſua prole claudat, qui ſi memoria deficitur, quo minus agnoſcat cuiuſque progeniem, pice liqui*
Porculator. *da eandem notam ſcrofæ & porcis imponat, & ſiue per literas ſiue per alias formas, vnumquemq; fœtũ*
cum matre diſtinguat, nam in maiore numero diuerſis notis opus eſt, ne confundatur memoria cuſto-
dis. qui antea Porculator ei dictus, hic dicitur idem cuſtos. idem in præfatione ad librum primum
Porculatoris vero & ſubulci diuerſa profeſſio, diuerſæ paſtiones, nec eundem glabræ Sues, denſæq; cæli
ſtatum, nec eandem educationem cultumq; quærunt. Illud vltimum obiter obſeruamus, domeſticã
Subulcus. educationem porcorum porculatori committi, donec ſecernantur a matre, tum ſubulcus curam ſu
ſcipit. Virgilius Eclog. 10.

Venit & Vpilio, tardi venere ſubulci,
Vuidus Hiberna venit de glande Menalcas.

Seruius Maurus. *Subulci dicuntur paſtores porcorum, qui per hiemem glandem colligunt, ideſt in* H
Cap. 15. *hiemem reponunt*. Septuaginta apud D. Lucam, in Euangelio, Periphraſtice dixit ἔπεμψεν αὐτὸν
ὑφορβός. εἰς τοὺς ἀγροὺς αὐτοῦ βόσκειν χοίρους. *miſit illum in villam ſuam vt paſceret porcos*. Græcis ὑφορβός. Ho-
merus lib. 14. V. 414. Odyſſ.

— ἑτάροισιν ἐκέκλετο δῖος ὑφορβός.
Socijs præcepit diuinus Subulcus.

συβώτης. Apud eundem συβώτης dicitur lib. 21. V. 379.

τὰ δὲ τόξα φέρων ἀνὰ δῶμα συβώτης.
Arcus ferens domum Subulcus.

σύφεος. *Eumæus* autem nominatiſſimus eſt *Subulcus* apud Homerũ lib. 22. Odyſſ. V. 190. ſic σύφεος eſt
Suille, hara ſcilicet eidem lib. 14. Odyſſ. V. 70.

βῆ δ' ἴμεν εἰς συφεοὺς, ὅθι ἔθνεα ἔρχατο χοῖρον.
Perrexit ire ad Suilia, vbi grex continebatur Porcorum.

Quid eſſet *Suarij, Porcinarij, Porcarij*, item *præfectus fori Suarij*, aliaque id genus, ſupra, vt po-
tui, deduxi, & qui plura in naturam Suum cupis, adi ad opus *de Nobilitate Porci* D. Cognaci in Se-

natu

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

A natu Allobrogum Camberiæ præſidis, non vidi opus, ſed magna illius viri fama, maius meritum, varia lectio, limatum iudicium, quid plura? quæ hic oſcitanter tacta, aut omiſſa, ibi copioſe digeſta reperias: nec fama fallit.

DE APRO, LOCVS, ET GENERATIO.

Cap. XXXVII.

QVÆCVMQVE de natura *Suis* antea a nobis ſunt dicta, omnia, paucis exceptis, in *Aprum* quadrant, eſt enim vtrique quadrupedi eadem natura, ortus, partus, victus, forma, inclinatio, niſi quod hic domeſticus, & cicuratus, ille ſylueſtris & ferinæ vitæ. quare a Græcis σύαγρος, & ὗς ἄγριος dicitur, vt ex Homero, Aeliano, Artemidoro, & Ariſtotele, alijſque paulo poſt laudandis apparebit. M. Varro in re B ruſtica. *de Suibus nemini ignotum, niſi qui Apros, non putat Sues vocari.* nec multum diſſimiliter Iſidorus. *Aper à feritate vocatus, ablata E litera, & ſubrogata P. vnde apud Græcos σῦς ἄγριος dicitur, ideſt ferus, omne enim quod ferum eſt, & immite, abuſiuè agreſte vocatur.* quæ hic ergo ſubiectimus, ſpicilegia tantum erunt laborioſi illius Autumni, aut ἐπιφυλλίδες, ſeu racemationes anteactæ vindemiæ. Primum de loco quæro, qui idem cum *Suibus*, vel ſane exigua differentia, niſi quod Plinius ad finem libri octaui dicat *in Africa nec Apros* eſſe, *nec Ceruos, nec capreas, nec Vrſos*, quam verè dicat in Africa Vrſos nō eſſe, viderint alij, ego ſcio Aceſtem *pelle Libyſtidis Vrſæ* apud Virgilium indui, & ex Iuuenale, Martiale, Statio, & Solino *productas* in Amphitheatrum Romanum *Vrſas Numidicas*, quin imo Bicrius vetus ſcriptor, & Ludouicus Mormolius recens autor, qui Numidiam luſtrarunt, teſtantur ibi *Vrſas* videri, quare putarim legendum, *Nec Vros.* ad *Apros* redeo, quod in Africa non eſſe teſtis. Cl. Aelian. *ἐν δὲ λιβύῃ συῶν ἀγρίων ἀπορία ἐστι, καὶ ἐλάφων. In Africa nulli neque Apri ſunt, neque Cerui.* Interdum ſono ſeu voce carent. C. Plin. *Multū tamē in ijs refert & locorum natura, mutæ in Macedonia ranæ traduntur, muti & Apri.* Eſt obſeruatum a recentioribus, qui res Aſiaticas memoriæ prodiderunt, *eſſe Apros prope Scaſſem Perſidis vrbem, qui cū* C *ſciunt ſe petu, ingentes lapides eminus in homines et Canes librent*, & grande interdum iis damnum adferant. quod retulit Marcus Polus. In eodem illo tractu Perſidis, dicunt eſſe *Apros tātæ magnitudinis, vt Boues etiam grandiſſimos Europæos, corporis mole longè ſuperent*, & totius quidem corporis proportio vel ex eo facile elici poteſt, quod *dentes* eorum quidam reperiantur *molares, quorum ſinguli ſint pondo quatuordecim.* vt idem Marcus Polus autor eſt. Relicto orbe igitur reliquo de ſolis Italicis Apris ago, & ſane nulla prouincia vberiori Aprorum prouentu ſe poteſt iactare. celebrātur enim *Apri Marſi.* ideſt *Sabellici.* vt exponit Helenius Acron ad illud Horatij lib. 1. od. 1.

Ordinis ratio.
σύαγρος. ἄγριος ὗς.
lib. 1. c. 11.
lib. 12. c. 1.
Aper Sus ferus.
Non ſunt in Africa.
Plinius correctus.
lib. 17. c. 10.
Muti.
lib. 11. c. 51.
venatores petunt.
lib. 1. c. 24.
Grandes.
lib. 3. c. 35.
Marſi.

Seu rupit teretes Marſus Aper plagas.

De *Vmbris & Laurentibus*, idem lib. 2 Sat. 4.

Vmbri.
Laurentes.

Languidus in cubitum iam ſe conuiua reponet
Vmber, & Iligna nutritus glande, rotundas
Curuet Aper lances, carnem vitantis inertem:
Nam Laureus malus eſt vlnis, & arundine pinguis.

Vmbros celebrant poetæ. Stat. lib. 4. ſilu. 6.

Vmbri.

D *Ah miſeri quos noſſe iuuat, quid Phaſidis ales*
Diſtet ab Hiberna Rhodopes grue, quis magis aufer
Exta ferat, cur Thuſcus aper generoſior Vmbro.
Lubrica quæ recubent conchylia mollius alga?

Catull. epigramm. 37.

Quare metuendus es mihi, bone ignati,
Si Vrbanus eſſes, aut Sabinus, aut Tiburs,
Aut parcus Vmber, aut obeſus Hetruſcus
Aut lannuinus acer.

Locus corruptus eſt, Petrus Daniel ex MS. lexico apud Turnebum lib. 14. cap. 8. legit.

Catullus correctus.

Aut pinguis Vmber.

A. Perſius Satyr. 3. V. 74.

De locuplete penu defenſis pinguibus Vmbris.

Reuera legendum eſt. Emericus Cruceius.

Aut Porcus Vmber, aut obeſus Hetruſcus.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

Lucani.

De Lucano idem libri eiuſdem Satyr.8. E

In primis Lucanus aper leui fuit Auſtro
Captus, vt aiebat cænæ pater.

Hetruſci.
lib.1.c.10.

Sed pretio & bonitate, atque etiam vicinia, omnibus aliis prælati *Hetrūſci*, quod ea regio amplos & ſiluoſos, & ingentes agros haberet, vt ait Flauius Vopiſcus in Aureliano, & eadem ſentit Rutilius Numatianus libro primo Itinerarii, ego abunde diſſerui in Hetruria Regali. meminit Martialis lib.7.epigramm.26.

Thuſcæ glandis Aper populator, & ilice multa
Iam piger, Aetolæ fama ſecunda feręe.

Idem in vulgatis editionibus corruptus. lib. 12. epigr. 14. Vbi ſic plerumque legitur.

Si te delectant animoſa pericula, tu ſcis
Tutior eſt virtus, inſidiemur apris.

Martialis correctus.

Sed leui mendo ſic locus liberatur.

Si te delectant animoſa pericula, Thuſcis,
Tutior eſt virtus, inſidiemur Apris. F

Generatio.
lib.5.c.14.
Coitus.
Aetas.
Fœtus.
Tempus.
Conceptio.
lib.8.c.51.
lib.6. Hiſto. c.28.

Si quid addendum ſit ijs de Suum generatione ſuperius dictis, ſuppeditabit Ariſtoteles in Hiſtoria Animalium. *Apro ad triennium coeundi probitas edurat, vetuſtioribus proles deterior gignitur, nullus enim præterea profectus ei accedit, nulla virium recreatio: ſolet inire pabulo ſatiatus, & cum alteram non ſubegerit, vel initus breuior agitur, & fœtus corpore minore creatur. Pauciſſima Sus edit prima parturitione, viget ſecunda, nec ſeneſcens copia fętus deficitur, quamquam lentius coit, vbi vero decimum quintum annum nacta eſt, non præterea generat, ſed efferatur: ſi pinguet, ocyus, & iuuenis, & ſeneſcens, mouetur ad coitum, ſi grauida admodum pingueſcat, efficitur vt fœta minus habeat lactis. Proles, quod ad ætatem optima eſt, cum vigent parentes, quod ad tempus, præſtantior quæ hiemis initio gignitur, deterrima quæ æſtate. quippe quæ parua, exilis, & perhumida ſit. Mas ſi pinguet, inire omnibus anni temporibus poteſt, nec ſolum interdiu, ſed etiam noctu, aut certe matutino potiſſimum tempore; ſeneſcens autem, minus ſubinde agit, vt dictum eſt. Sæpe qui vel per ætatem, vel per infirmitatem ſuæ naturæ nequeunt expedite coire, cum fœmina impotens ſuſtinendi maris feſſa clunes dimittat, cubantes vna cum fœmina coeunt. Concipit præcipue Sus; cum præ libidine geſtiente pruriens, auriculas flaccidas demittit, aliter ſemen a vulua reſpuitur, relapſumque euaneſcit.* quod de cubitu, breuiter Plinius *fœminæ ſenectute feſſę cubantes coeunt.* Expreſſius autem omnia idem Philoſophus pertractat. αἱ δὲ σύες αἱ ἄγριαι τȣ̃ χειμῶνος ἀρχομένȣ ἀχεύονται, τίκτουσι δὲ ἔαρος, ἀποχωροῦσαι εἰς τοὺς δισβατωτάτους τόπους, καὶ ἀποκρήμνους μάλισα, καὶ παραγγόδεις, καὶ συσκίους. διατρίβει δὲ ὁ ἄῤῥην ἐν ταῖς ὕσιν, ὡς ἐπιτοπολὺ ἡμέρας τριάκοντα. τὸ δὲ πλῆθος τῶν τικτομένων, καὶ ὁ χρόνος τῆς κυήσεως, ὁ αὐτός τε, ὡς καὶ ἐπὶ τῶν ἡμέρον ὑῶν ἐςὶ, τὰς δὲ φωνὰς παραπλήσεως ἔχουσιν τοῖς ἡμέροις, πλὴν μᾶλλον ἡ θήλεια φονεῖ, ὁ δὲ ἄῤῥην σπανίως. τῶν δὲ ἀῤῥένων καὶ ἀγρίων οἱ τομίαι μείζους γίνονται καὶ χαλεπώτεροι, ὥσπερ καὶ Ὅμηρος ἐποίησε. G

θρέψεν ἐπὶ χλούνην σὺν ἄγριον, οὐδὲ ἐῴκει
θηρί γε σιτοφάγῳ, ἀλλὰ ῥίῳ ὑλήεντι.

Locus part.
Vox.

Γίνονται γε τομίαι, διὰ τὸ νέους οὖσιν ἐμπίπτειν νόσημα κνυσμῶν εἰς τοὺς ὄρχεις, εἶτα ξυόμενοι πρὸς τὰ δένδρα ἐκθλύβουσι τοὺς ὄρχεις. *Sues ferę principio hiemis coeunt, vere pariunt, petentes maxime inuia, anguſta, prærupta, & opaca, mas cum fęminis conuerſari dies triginta, magna ex parte ſolet, numerus, partus, & tempus ferendi idem atque in cicuratis Suibus eſt, vox etiam ſimilis, ſed fœmina vocalior eſt, mas raro vocem emittit mares caſtrati maiores, fortioreſquę euadunt, vt ſcite Homerus fingit, cum dicit.* H

Nutrijt exſectum ſiluis horrentibus Aprum,
Inſtar non bruti, ſed dorſi montis opaci.

Caſtratio.
Potus.

Caſtrantur, quod recentibus adhuc morbus incumbit in teſticulos, quo atterentes eam partem ad arbores, ſibi teſticulos extingunt. Vti partus idem Apris & Suibus domeſticis habetur, ita & victus, qui in cibo & potu. & potus quidem aqua turbida, & commoto limo cænoſa. Seruius Maurus Honoratus. ad Virgilii Eclogam ſecundam. *Apri puros fontes cænoſos efficiunt.* ipſe Bucolicus.

——— *liquidis immiſi fontibus apros.*

Et lib. 3. Georgicon.

Sæpe volutabris pulſos ſilueſtribus apros
Latratu terrebis agens.

Cibus.

Nec cibus alius Apri; quam cicurati porci, glandes, poma, hordeum, herbæ, lumbrici, radices, talia. M. Martialis lib. 14. epigramm. 70.

Iſte bonus faciet tibi Saturnalia porcus, A *Inter ſpumantes Ilice paſtus apros.*

Adde & ficus aridas ſupra modum quadrupedem illum appetere. locum pulcherrimum Claudi Aeliani apponam. *In Armenia excelſum ſaxum auditione accepi permultam aquam emittere, atque ſub ipſum ſubijci fontem vndequaque quadratum, tres paſſus altum, ſingulaque eius latera ſtadij dimidium occupare, & ſimul cum aqua piſces frequentes excidere cubiti magnitudine, tum maiores, tum non multo minores, & ex ijs partim delabi ſemimortuos, partim adhuc palpitantes, ad mortem præcipitare, & peruagatum eſt eos eſſe colore nigerrimos, & non aſpectu inſuaues: veruntamen ſi quid eorum vel homo, vel fera beſtia guſtarit, ſtatim mori: propterea vero Armenios, quod ferarum multitudine redundent, primum eos collectos ad ſolis radios exſiccare, deinde hauſta piſcium aſpiratione graui, & peſtilenti, aut excitato inde puluere hauſto pereant, ore, & naribus obturatis hoc piſcium genus contundere, & in farinam redigere, & in ficus admixtas, in ea loca, quæ maxime abundant feris, diſſeminare, beſtiæ vt primum eas attigerunt, ſtatim moriuntur, atque ea fraude Apri, feræ capræ, Cerui, Capræ, Vrſi, Aſini ſilueſtres necantur, nam eiuſmodi animalia ficuum, & farinarum auidiſſima ſunt. perimuntur vero hoc modo, quod nimium abundent, iam vero alio* B *modo tollunt Leones, Pardales, Lupos, nam in domeſticarum ouium aut caprarum diſciſſum latus, quatenus manus inſeri queat, farinas ex ijs piſcibus abdunt, poſt vero hanc eſcam ad eos alliciendos obijciunt, ac cum eiuſmodi quippiam Leo, Pardalis, Lupus guſtarint, continuo moriuntur, Eſt autem cum omnis Armenia mater & nutrix ferarum, tum præcipue campeſtris circa fluuium.*

Ficus aridæ lib. 17. c. 31.

Piſces miri.

Armenia ferarũ ferax.

SYNOMIA ET BREVIS Deſcriptio.

HABET *Aper*, non minus quam *Sus*, ſuãs varias ſignificationes. 1. eſt piſcis eo nomine. C. Plinius. *mollia & cruſta intecta nec vocem, nec ſonum vllum habere, ſed &* C *cæteri piſces, quamuis pulmone & arteria careant, non in totum, ſine vllo ſono ſunt, ſtridorem dentibus eum fieri cauillantur, & is qui Caper vocatur, in Acheloo amne, grunnitum habet, & alij de quibus diximus.* locum corruptum eſſe, & librariorum incuria deprauatum cuilibet liquet. corrige itaque & lege, *Et is qui Aper vocatur in Acheloō amne, grunnitum habet.* Atque ita in veteri codice fuiſſe teſtis eſt Conradus Geſnerus, & ita cenſuit legendum Hermolaus Barbarus, ſed & ratio ipſa ſuadet legi debere, nam totum illum locum. vt plures pleroſque ex Ariſtotele exſcripſit Plinius, imo totum illud ſuum caput ex libro quarto hiſtoriæ Animalium capite nono formauit, vbi κάπρος legitur, & Theodorus Gaza vertit peritiſſime, *Aper.* in qua voce vertenda quamplurimi viri doctrina illuſtres exerrarunt, aliquoties Gentianus Heruæus, magnus alioquin vir, lapſus eſt, & Franciſcus Sylburgius, & Hermannus Cruſerius, dum illud Plutarchi ex libro περὶ ἀοργησίας *de non iraſcendo* καὶ γὰρ κάπρον φριξαύχενα ἢ μόνον γυνή. vertunt, *etenim ferocem, non modo mulier Caprum*, peſſime, vertendum fuerat *Aprum.* eidem errori affinis fuit Gyraldus in Philonidis verſione, id fugit interpretem veterem Xenophontis in Hippice. μὴ ὥσπερ κάπρου προσσέτης πεφύκος, ſic reddentem, *non oriatur ceruix tanquam Hirci prona*, vertendum erat, *Apri.* Eundem errorem incurrit vir doctus, qui Lati- D ne reddidit Clementem Alexandrinum, vide in Pædagogo libro primo capite ſeptimo; & libro ſecũdo capite primo, & libro tertio capite tertio, quibus omnibus locis κάπρον vertit male *Caprum*, nec maior felicitas fuit Interpretis Diodori Siculi, qui eandem vocem male tranſtulit libro quarto capite ſecundo. Rondeletius putat eundem eſſe piſcem κάπρισκον *Capriſcum* Oppiani, ſed duplici errore, nam neque *Capriſcus* Apro ſimilis, ſed *Capro*, nec in fluuio capitur, vt *Aper*, ſed in mari: huius figuram habes apud Vlyſſem noſtrum Aldrouandum erudito opere de Piſcibus, ad quem te remitto, tanti enim nominis virum ornare cupio, non tranſcribere. Et quidni, cum idem ſit *Sus quadrupes & Aper*, idem quoque ſit *Sus marinus cum Apro marino*, item & *Porcus fluuialis, cum Porco ſilueſtri? Suem* ſane *Piſcem* Ouidius celebrat in Halientici fragmento.

Piſcis. lib. 11. c. 51.

Plinius correctus.

Plinius Ariſtotelis exſcriptor.

Gẽtiani Heruæi error.
Et Sylburgij
Et Herui Cruſerij.
Et Gyraldi.
Et interpretis Xenophõtis.
Et interpretis Clemẽtis Alexãdrini.
Et interpretis Diodori Siculi.
Et Rondeletij.
lib. 3. c. 12.
Sus piſcis.

Et nigrum niueo portans in corpore virus
Lolligo, Durique Sues.

Rurſus Aper familia erat Romana, aut potius nomen multarum familiarum. nobilis illa eſt de Diocletiano Auguſto Hiſtoria, quam huc ſpectantem apponam, vti eam ex aliis exſcripſit Cęlius Rhodiginus. *Agenti in Gallia Diocletiano dicebat Dryas, nimium, Diocletiane, auarus, nimiũ parcus es, cui per iocum is, tum ero largus, cum Imperator fuero, at Dryas, noli Diocletani iocari, nã Im-*

Aper nomen familiæ. lib. 25. c. 26.

perator

perator eris, cum Aprum occideris: ex eo venationibus deditus Apros forte oblatos enixius occidebat, dicti euentum expectans, quo eſt fruſtratus, donec præfectum Prætorio Aprum interemit. Vnde cum diu incaſſum & venaretur, & Apros occideret, quaſi de Dryadis fallaci pollicitatione, aut ſuo infortunio conquerens ſubinde ingerebat, *ego quidem Apros occido, ſed pulpamento alter veſcitur.* A profanis ad ſacra migrantes, *Aprum* Tullenſium antiſtitem magna vitæ continentia vixiſſe reperiemus, & Sanctorum numero adſcriptum cultumque decimoſeptimo Kalendis Octobris, vt retulit Ioannes Molanus ad Vſuardi Martyrologium. Et *Troſius Aper* Grammaticus Philoſophum & Imperatorem Antoninum docuit Iulio Capitolino autore. Et *Apro & Pollione conſulibus* Imperator vocatus eſt Commodus, vt in Aelio Lampridio legitur. eodemque rurſus conſule idem Imperator triumphauit. Et *Aper Arrÿ* cognomento, ſocer Numeriani Auguſti, factione concitata imperium ſtrenuè inuaſit, ſed ipſo tumultu interfectus pœnas defectionis luit, Flauio Vopiſco ſcribēte. Nec præterierim epigramma de *Vrſo & Apro* fratribus, quod ad S. Mariæ Rotundæ legitur Rauennæ in tumulo Theodorici Regis, & ſic ſe habet. E

Aper Prætorio Præfectus.

S. Aper Epiſcopus.

Aper Grammaticus.

Aper Cōſul.

Aper ſocer Numeriani Aug.

Aper & Vrſus fratres.

Vna Ioanninæ domus hos produxit alumnos,
Libertatis opus contulit vna dies. F
Naufraga mors pariter rapuit, quos iunxerat ortus
Et duplices obitus Mors periniqua dedit:

Quamplurimi apud Martialem eo nomine celebres, vt lib. 10. epigr. 15.

Dotatæ vxori cor arundine fixit acuta:
Sed dum ludit Aper, ludere nouit Aper.

Inſulſum geminare erat ludere, itaque putaui corrigendum.

Martialis correctus.

Sed dum ludit Aper, lædere nouit Aper.

Et lib. 11. epigramm. 35. lepidiſſimo acumine.

Aedes emit Aper, ſed quas nec noctua vellet
Eſſe ſuas, adeo nigra vetuſq; caſa eſt.
Vicinos illi nitidus Maro poſſidet hortos,
Cænabit bellè, non habitabit Aper.

Et de alio lib. 12. epigramm. 30.

Siccus Sobrius eſt Aper, quid ad me? G

Et libro eodem epigramm. 71. ſed quia locus varie legitur, vide Adrianum Turnebum lib. 27. Aduerſarior. cap. 31.

Tunc cum pauper erat, non ſitiebat, Aper.

Nunc Aprum ſuccincte deſcribam, idque ex poetis præcipue, quorum primus Oppianus Cilix lib. 3. V. 364. Cynegeticis, quo loco non tam corporis, quam Naturæ deſcriptio continetur.

κάπρος ἐνυάλιος δὲ μέγ' ἔξοχος ἐν θήρεσσιν
εὐνὰς μὲν ϖοθέει ϖυμάτοις ἐνὶ βένθεσι κρημνῶν
ἔξοχα δὲ ϛυγέει δοῦπον πολυηχέα θηρῶν
Θηλυτέρῃ δι ἀλιάϛος ἐφορμαίνων ἀλάληται
καὶ μάλ' ἐρωμανέων σφριγᾷ, κατὰ δ' ἐυχέναις ὀρθὰς
φρίσσουσι τρίχες, οἷα περισσολόφων πηκήλων
Αφρὸν ἀποϛαλάει τε κατὰ χθονὸς, αὐταρ ὀδόντων
πολλὸν ἐπικροτέει λευκόχροον ἄθματι θερμῷ
καὶ χόλος ἀμφὶ γάμοισι πολὺ ϖλέον ἢ ἐπερ αἰδώς H
θηλυτέρη δ' ει μὲν κεν ὑποπτήξασα μένησιν
ἔσβεσε πάντα χόλον, κατὰ δ' εὔσασε θηρὸς ἐρωὴν.
εἰ δέ κ' ἀνηναμένη φεύγη φιλοτήσιον εὐνὴν
αὐτίκ' ὀρινόμενος θερμῷ πυρόεντι μύωπι
Ἡ γάμον ἐξετέλεσσεν ἀναγκῃ ἶφί δαμόσσας,
ἢ νέκυν ἐν κονίῃσι βάλεν γενύεσσιν ὀρύσας.

Quæ ſic verbatim reddidimus.

Aper autem martius valde excellens eſt inter feras
Concubitus appetit extremis in vallibus præcipitiorum.
Valde odit autem ſtrepitum ſonorum ferarum:
In fœminam vero pertinax irruens oberrat,
Et admodum amore inſaniens laſciuit, circa collum arrectæ
Horrent ſetæ inſtar criſtarum galearum:
Spumamque diſtillat in terra, at dentibus

Coitus.

Spuma.

Copioſam

A *Copioſam pulſat candidam anhelitu feruido:* **Iracundia.**
Et bilis circa coitum multo maior, quam verecundia.
Fœmina vero ſi quidem ſuccumbens maneat,
Extinguit omnem iram, conſopitq́ feræ impetum,
Sin autem auerſata fugiat connubialem lectum
Illico percitus calido & igneo aſtro
Aut nuptias facit, vi fortiter cogens, **Fœminã recuſantem necat.**
Aut mortuam in pulueribus abijcit malis irruens.

Claudianus Poematio de laudibus Herculis.

Mænalium petis inde nemus, fletamq́ colonis
Arcadiam, & ſteriles raro iam robore ſiluas,
Namque hic immenſa membrorum mole cruentus **Dentes.**
Indomitus regnabat aper, ſoloq́ tremendus
Corpore, lunatis findebat dentibus ornos,
B *Sternebatq́ ſuos lugentia rura colonos.*
Horrebant trifidis nigrantia corpora ſetis, **Setæ.**
Duratoſq́ armis ſcopulos, totoſq́ per artus
Difficilis potuiſſe mori, non ſpicula in illum,
Nodoſumve rapis grauato pondere robur,
Armati viduatur honos, nec vulnera virtus **Debilis oculorum acies.**
Extemplo tibi facta timet, iamq́ arripis vltro
Spumantem, cogiſq́ diem ſufferre tuendo
Atque ſupinando mirantem numina vinci
Argolici victor portas ſub tecta tyranni.

Verſus ille corruptiſſimus, in omnibus editionibus, quas hactenus vidi, corrigi ſic poteſt. **Claudianus correctus.**

Nodoſumve rapis geminato pondere robur.

Deſerta loca & inuia teſqua Aprum amare Ariſtoteles ſupra, & Oppianus aſſeruerunt, præcipue dum coit aut parit, & adſtipulatur Ouidius in fabula Canentis lib. 14. Transmutationum. **Teſqua amat.**

C *Dixit, & effigiem nullo cum corpore falſi*
Finxit Apri, præterq́ oculos tranſcurrere regis
Iuſſit, & in denſum trabibus nemus ire videri,
Plurima qua ſilua eſt, & equo loca peruia non ſunt:
Haud mora continuo prædæ petit inſcius vmbram
Picus, equiq́ celer ſpumantia terga relinquit
Spemq́ ſequens vanam, ſilua pedes errat in alta.

Penultimus verſus non videtur ſanus, melius fuerit epitheta mutare. **Ouidius correctus.**

—— *Equiq́ celer ſpumantis terga relinquit.*

Horatius libro Epodon. od. 5. naturam ferocem bene videtur expreſſiſſe.

Horret capillis, vt marinus, aſperis
Echinus, aut currens Aper.

Currens ideſt furens, ait Helenius Acro, vt inhorruit armos, ſic *Aprum*, ſeu **Suem** *Horridum* dixit Virgilius in fabula Prothei, & *Horrentem* Ouidius, ex Tito Lucretio. vnde illa Epitheta poetis D vſurpata, *horridus*, *horrens*, *hirtus*, *hirſutus* implacabilem belluæ iſtius truculentiam notant. cauſa ea ex Ariſtotele bona libro ſecundo de partibus Animalium cap. 4 *fibræ ſolidæ terrenæque ſunt, itaque quaſi fomenta in ſanguine efficiuntur, feruoremq́ per iram accendunt, ex quo fit, vt Tauri & Apri animoſi, iracundi, furibundiq́ ſint, ſanguis enim eorum fibris refertior eſt.* ita poetæ. Ouidius libro 1. Metamorph.

Horreus.
Horridus.
Hirtus.
Hirſutus.
Iracundus.
Cur?

Non Aper iraſci meminit, non fidere curſu
Cerua, nec armentis incurrere fortiter Vrſi.

L. Apuleius libro octauo Mileſiarum. *ſed eum Aper furens inuadit iacentem.* & ibidem loci. *tum Aper immanis atque inuſitatus exſurgit.* L. Sen. Thyeſte.

At ille, vt altis hiſpidus ſiluis Aper.

Papinius Statius lib. 8. Thebaid. V. 531.

Qualis ſetigeram lunata cuſpide frontem
Strictus Aper penitus cui non infoſſa cerebro
Vulnera, nec felix dextra tenor, in latus iras
Frangit, & expertæ iam non venit obuius haſtæ.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

Statius correctus.

Primus verſiculus haud recte conceptus, lege. E

— *Setigeram lucana cuſpide frontem.*

Apri enim *Lucani* ferocia inſignes. remittit tamen multum de illa ſæuitia & iracundia, ſi ſe inferiorem ſentiat, præclare idem Papinius lib. 1. Achilleid. V. 460.

Indago.

— *ſic torua feras indago latentes*
Claudit, & admotis paulatim caſſibus arctat.
Illæ ignem, ſonitumq́ pauent, diffuſaq́ linquunt
Auia, miranturq́ ſuum decreſcere montem,
Inq́ vicem ſtupuere greges, ſociaq́ timore
Manſueſcunt ſimul hirtus Aper, ſimul Vrſa, Lupuſq́
Cogitur.

Linea.

Quam ille *indaginem* vocat, alijs *linea* eſt, quare Ceruus prætenta penna purpurea pauorem ſignificat apud Hieroglyphicorum ſcriptores. Virgilius lib. 3. Georgicon. V. 374. Et lib. 12. Aenei. V. 750. Aurelius Nemeſianus Cynegetico. F

Linea quin etiam magnos circundare ſaltus
Quæ poſſit, volucreſq́ metu concludere prædas.

Et paulo poſt ibidem loci.

— *lineumque vetat conſcendere ſeptum.*

L. Seneca Hippolyto Act. 1. Sc. 1. & ibi Delrio doctiſs.

Picta rubenti linea penna
Vano claudat terrore feras.

Formido.

Et ab effectu formidinem dixerunt Oppianus libro primo Cyneget. Verſ. 157. inter arma venatoria ponit.

Σπαρτόδετον μήρινθον. E ſparto tortam formidinem.

Et lib. 4. eiuſdem operis V. 386.

πουλύχροα δείματα θηρῶν.
Verſicoloria terriculamenta ferarum.

lib. 5. c. 5.
lib. 1. Epiſt. 53.

Diuus Hieronymus in Dialogo Luciferiani & Orthodoxi. Turnebus in Aduerſarijs. Aurelius Symmachus. *nodoſa retia, pennarum formidines & ſagaces canes, omnemque rem venaticam meliorum oblitus affectas.* P. Ouidius lib. 5. Faſtor. G

— *Terret pauidos formidine Ceruos.*

Et lib. 1. de Remedio Amoris eadem phraſi.

Aut pauidos terre varia formidine Ceruos,
Aut cadat aduerſa cuſpide fixus Aper.

Sagacitas.
lib 8. c. 27.
Plinius ſuppletus.
Muſicam amant.
lib. 12. c. 46.
lib. 6. c. 18.

Iam nec ſagacitatem huius quadrupedis præterierim. C. Plinius. *Ciconia origano, vulneri admoto* ſupplet codex Manuſcriptus. *hedera Apri in morbis ſibi medentur, & Cancros veſcendo, maxime mari eiectos.* alius liber præfert. *Cancris veſcendo, maxime mari eiectis*, ſed parum intereſt. Addo & Muſicam impenſius amare Cl. Aeliano teſte in natura Animaliũ cuius verba in ſequentibus producam. Et vt plene Naturalem Apri propenſionem exploratam habeas, adi ad Ariſtotelis Hiſtoriam Animalium Theophraſtum eius diſcipulum, & alios, & omnia cum Sue cicurato, vt dixi communia.

VENATIO SILVESTRIS H
& Circenſis.

Hetruſcorũ mos.

CAPIEBANTVR aut formidine, vt ſupra proxime dictum, aut Muſico concẽtu deliniti. Claudi Aeliani locum integrum adpoſui, quia a Iuſto Vultero fideliter Latine redditum. *Tyrrhenorum ſermone peruulgatum eſt, Apros & Ceruos apud eos, cum retibus, & Canibus, vt venationis vſus ferre ſolet, tum multo maxime Muſicæ adiumento capi, quod quidem ipſum quemadmodum fiat, iam dicam, circumiectis retibus, & ceteris inſtrumentis accommodatis ad faciendas beſtijs inſidias, collocatis, homo ad tibiam canendi peritus, quoad eius fieri poteſt, omnem cantus contentionem remittit & relaxat, & quilibet ad canendum ſuaue præclare vſurpat, & ſenſim pedetentimque progrediente illa in montium vertices & conualles, & denſa frutetis loca, atque vt omnia breuiter explicem, in omnia luſtra ferarum & cubilia, tibiæ cantus influit, ac nimirum primo in eorum aures influentis ſoni inſolen*

A *tia ipſos exterret, deinde cum impotenti voluptate aures tenentur, tum nullo negotio comprehenduntur, tantuſq́; ſuauitate permulſi & deliniti, in earum quæ procreauerint, & domeſticarum ſedium obliuionem veniant: etiamſi feræ beſtię non a locis, vbi verſari aſſueuerunt, aberrare ſolent: ſic igitur Tyrrhenę beſtię paulatim tanquam ſuadę illecebra ducuntur, & quaſi cantu perſtrictę, in laqueos ſe inſerunt, quibus illaqueatę comprehenduntur.* Seruius Maurus optimus Virgilii Scholiaſtes, *Setoſi caput hoc Apri. ſi Apri, tanquam venator, ſi Capri, tanquam paſtor.* videtur diuerſam lectionem aſſeuerare, vt ſit. *Setoſi caput hoc Capri.* Rurſus ad illud. *Aut acres venabor Apros. Parthenius mons Arcadiæ, dictus a virginibus, id eſt ἀπὸ τῶν παρθένων, quæ illic venari conſueuerant.* Eratque hic venatus omnium periculoſiſſimus, nam *nunquam ſiue ſtrage canum, aut hominum, aut vtriuſque ille contingebat:* vt ex Xenophontis venatione ſeu Cynegetico liquet, vnde venatoribus noſtratibus & Gallis prouerbium frequens & verax *Cerui chirurgus, Apro Sandapila:* quia ſcilicet vulnera a Ceruo inflicta curari poſſunt, Aprina mors præſens inſequitur, notat Matthæus Raderus vir doctiſſimus ad Martialem. apposite ad periculum hoc Ouidius lib. 2. κακοτεχνίας.

Muſica Apri capiũtur

Ad Eclog. 7.
Varia lectio in Virgilij. Eclog. 10.
Venatio periculoſa.

lib. 12. epigr. 14.

Nam neque læſus Aper media tam ſæuus in ira eſt
B *Fulmineo rabidos dum rotat ore Canes.*

Et in fragmento Halientici.

Quid niſi pondus iners, ſtolidaq́; ferocia mentis,
Actus Aper ſetis iram denuntiat hirtis?
Et ruit oppoſiti nitens in vulnera ferri,
Preſſus & emiſſo moritur per viſcera telo.

T. Lucretius lib. 5. dum belluarum vires deſcribit.

Ac validis ſocios cędebant dentibus Apri.

C. Suetonius in Auguſto. *Diomedem diſpenſatorem, a quo ſimul ambulante, incurrenti fero Apro repente per metum obiectus eſt, maluit timiditatis arguere quam noxæ, remque non minimi periculi, quia tamen fraus aberat, in locum vertit.* voluptatem hanc Romanis ordinariam fuiſſe & ex hiſtoricis, & poetis paſſim docemur. Martialis lib. 12. epigramm.

Cap. 67.
Auguſti periculum.
Frequens ea voluptas.

Retia dum ceſſant, latratoreſq́; Moloſſi,
Et non inuento ſilua quieſcit Apro.

C Et lib. 14. epigramm. 30. lemma eſt Venabula.

Excipient Apros, expectabuntq́; Leones,
Intrabunt Vrſos, ſi modo firma manus.

Et lemmate ſequenti, culter venatorius.

Si deiecta geres longo venabula roſtro,
Hic breuis in grandem cominus ibit Aprum.

Venabulum
Seruius ad 4 Aenei. pag. 321.
Culter.
lib. 2. c. 7.

Erant qui ad retia hæc cum venabulis, aut cultris ſtarent, parati impetum ferarum excipere, vt in Antiquitatibus Romanis dixi. Sidonius Apollinaris V. 199. Carm. 7. & Ioannes Sauaro multa & erudita collegit ad eundem lib. 8. Epiſt. 6. quem vide. duobus ego locis contentus ero. L. Senecæ in Hippolyto in limine.

Tibi libretur miſſile tetum,
Tu graue dextra, lęuaq́; ſimul
Robur lato dirige ferro,
Tu præcipites clamore feras
D *Subſeſſor ages, tu iam victor*
Curuo ſolues viſcera cultro.

Subſeſſor.

Papinij Statij lib. 2. ſilu. 5.

Occidis altarum vaſtator docte ferarum,
Non grege Maſſylo, curuaq́; indagine clauſus,
Non formidato ſupra venabula ſaltu
Incitus, aut cęco canee deceptus hiatu,
Sed victus fugiente fera.

Qui ad retia ſedebat, vulgato venantum vocabulo dicebatur *Cluſor Statarius* Sidonius Apollinaris, & viri docti. idem ἀρκυόρων φίλαξ *retium cuſtos* Xenophonti Cynegetico non vno loco, quod Aemilius Portus obſeruauit. Elegans locus Plinii Iunioris. *Apros tres, & quidem pulcherrimos cæpi. ipſe? inquis. ipſe, non tamen omnino vt ab inertia mea, & quiete diſcederem, ad retia ſedebã, erant in proximo, non venabulum aut lancea, ſed ſtilus & pugillaris.* D. Auſonius Epiſtola quinta.

Cluſor ſtatarius.
Lib. 2 Epiſt. 2.
Retium cuſtos.
Pagina 983. 984. 986.
Lib. 1. Epiſt. 6.

An cum fratre vagos dumeta per auia Ceruos
Circumdas maculis, & multa indagine pinnæ?

Aut

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

Aut ſpumantis Apri curſum clamoribus virges
Subſidiſq; fero? moneo tamen, vſque recuſes,
Stringere fulmineo venabula cominus hoſti.

Retia. lib. 5. c. 4. Apraria retia. lib. 3. tit. 7. l. 22. ff. de Inſt. & Inſtrum. leg.

Paulus I. C. correctus. Gloſsa correcta. Viuiani error.

Caſtadus. Guaſtadius.

lib. 5. pagin. 122. lib. 5. c. 29. lib. 1. c. 28. lib. 6. c. 2. Amerbachij error.

Prior Comite.

Neceſſarius ſane retium in venationibus Aprorum vſus fuit, ſic Iulius Pollux in Onomaſtico ἄρκυες, καὶ δίκτυα, καὶ ἐνόδια, *retia, laquei, caſſes*, & retibus quidem linum præſcribit Aegyptium, Colchicum, Carthaginienſe, aut Sardienſe, ſeu mauis Sardianum. vide locum. retia iſta aliis validiora robuſtioriſque texturæ vocabant *Apraria*, apris ſcilicet capiendis idonea ſic Paulus I. C. in Sententiis. *retia apraria, & cætera venationis inſtrumenta continebuntur.* quænam autem ſint hæc venationis inſtrumenta, abunde docet Vlpianus I. C. lege duodecima ff. de fundo inſtructo & inſtrumento legato. & quod huic facit, idem Paulus ſuppeditat. cuius hæc ſunt, *fundo legato vti optimus maximuſq; eſt, retia capraria, & cætera venationis inſtrumenta continebuntur, quę etiam ad inſtrumenta pertinent. ſi quæſtus fundi ex maxima parte in venatione conſiſtit.* locum eſſe corruptum in aperto eſt, vel ex priore loco ipſius Pauli, itaque corrigendum eſt, *retia Apraria, & cætera venationis inſtrumenta.* Textum coinquinatum gloſſa impurior ſecuta eſt, ſic enim illa. *legaui tibi fundum, vti optimus maximus eſt, Certe continentur legato retia capraria, & cętera inſtrumenta venationis*, & idem error eadem medicina ſananda, ſcribendumque *retia Apraria*. Viuianus, qui fætidiſſimis ſuis ſcoriis nitidum Iuriſprudentiæ Romanæ corpus conſpurcauit, in maiori delirio eſt, nam in legis laudatæ explicatione. *legaui tibi fundum cum mancipijs & pecoribus, & cum omni inſtrumento ruſtico & vrbano, & poſtea deceſſi. modo queritur, an pertineat ad te legatarium peculium Actoris ſerui ſeu Caſtaldionis, qui erat ex eodem fundo, & qui defunctus erat ante me teſtatorem.* Ignorantia non ferenda, *Caſtaldionem* in ſeruorum numero exponere, quod nos breui excurſu demonſtrabimus. Primum *Caſtaldionem* apud nullum bonum ſcriptorem legi, *Caſtaldum, Guaſtaldium, aut Gaſtaldeum* in multis monimentis reperio. fuitque non villicus, colonus, Venator, aut ſeruus aliquis actor, vt imperite voluit Viuianus, ſed Princeps Prouinciæ magiſtratus, vt recte notatum a docto Volaterrano, & facile id conuincitur ex optimis & certæ fidei autoribus, Anaſtaſio Bibliothecario in vita Gregorij Tertij pagina centeſimanona, Paulo VVaruefrido in Hiſtoria Longobardica, Et Leonis Marſicani Cardinalis verba clara ſunt, in hiſtoria Caſinate, & Præſidē, aut Præfectum Prouinciæ fuiſſe oſtendunt, vocem eam Longobardicæ originis, & a Longobardis Principibus inuectam dignitatem fuſe probaui in Hetruria Regali. At Amerbachius interpretatus eſt ex idiomatis Germanici hodierni vigore *Caupones*, vt Nicolaus Serarius erudite notat, & refellit noua editione Bibliothecæ Sanctorum Patrum Tomo octauo. Et ſane manifeſti erroris Amerbachius conuincitur, vel ex ijs, quos iam laudaui, autoribus, vel ex Epiſtola Gregorij Secundi Pontificis, quæ numero eſt centeſima vigeſima tertia inter Bonifacij Epiſtolas, vbi *Comitibus Caſtaldi præponuntur*, quod neque de Caupone, vt voluit Amerbachius, nec de ſeruo intelligi poteſt, vt gloſſatori inepto viſum, & multa illius farinæ apud illum.

Canes Aprarij. Pag. 991.

Ad venationem Apri redeo, ad quam *Canes* electi *Aprarij*, ideſt alijs valentiores robuſtioreſque. Autorem habeo Xenophontem in Venatione. πρὸς δὲ τὸν ὗν ἄγριον κεκτῆσθαι κύνας Ἰνδικὰς, κρητικὰς, λοκρίδας, λακαίνας, ἄρκυς, ἀκόντα, προβόλια. *At in Aprum ſilueſtrem Canes comparet Indicas, Creticas, Locrenſes, Lacænas, caſſes, iacula, venabula*, de hac Apri per Canes venatione Ouidius lib. 10. Metamorph.

Per iuga, per ſiluas, dumos, & ſaxa, vagatur
Nuda genu veſtem ritu ſuccincta Dianę,
Hortaturq; Canes, tutęq; animalia prędę,
Aut pronos lepores, aut celſum in cornua taurum,
Aut agitat damas: at fortibus abſtinet Apris,
Raptoreſq; Lupos, armatoſq; vnguibus Vrſos
Vitat, & armenti ſaturatos cæde Leones.

Et eodem libro ad finem.

Forte Suem latebris, veſtigia certa ſecuti
Excinere Canes, ſiluiſq; exire parantem
Fixerat obliquo iuuenis Cynyreius ictu:
Protinus excuſſit pando venabula roſtro
Sanguine tincta ſuo, trepidumq;, & tuta petentem
Trux Aper inſequitur.

Canes Scotici. lib. 2. epiſto. 77.

Canes iſtos & mole vaſtiſſimos, & ferocia præcipuos exigebant, vt habebantur, præter nominatos a Xenophonte ſupra, *Canes Scotici*, ſiue *Britanni*, Q. Symmachi locus eſt obuius. *vt nunc ſeptē Scoticorum Canum probauit oblatio, quos pręluſionis die ita Roma mirata eſt, vt ferreis caneis putaret aduectos.*

A *aduectos*. de ijs late Simon Maiolus in laborioſiſſimo opere diebus Canicularibus, & Hector Boethius in patria hiſtoria. Aurelius Nemeſianus, & plerique alii Britannos appellauere.

Sed non Spartanos tantum, tantumve Moloſſos
Paſcendum catulos, diuiſa Britannia mittit
Veloces, noſtriq́, orbis venatibus apros.

lib.6.pag 97.

Canes Britanni.

Gratius, Ouidio antiquior, in Cynegetico.

O quanta eſt merces, & quanta impendia ſupra?
Si non ad ſpeciem, mentiturosq́, decores,
Protinus hæc vna eſt catulis iactura Britannis.

Plura dixi ad illud Claudiani.

——— *variæ formis & gente ſecuntur*
Ingenioq́, canes, illæ grauioribus aptæ
Morſibus, hæ pedibus celeres, hæ nare ſagaces:
Hirſutæq́, fremunt Creſſę, tenueſq́, Lacęnę,
Magnaq́ Taurorum fracturę colla Britannę.

lib.3. laud. Stilic.

Notæ in Oppian. pag. 45

B Q. Symmachus. *incertus agricola in officia diuerſa diſcurrit, alij ſcalis ad arborum ſumma perrepunt, plerique condita muſta defæcant, nonnulli aprorum odora veſtigia canum ſagacitate diſquirunt, & ferarum domos indago ſollicitat.* Virgilius libro quarto Aeneidos de Iulo pericula iuueniliter amante.

lib. 3. epiſ. 23

Spumantemq́, dari, pecora inter inertia, votis
Optat Aprum.

Hęc venatio plerumque etiam in Ceruos occupata, nam etſi id animal natura pauidum eſt, tamen iiſdem fere modis capitur. Aurelius Symmachus rurſus. *ideo neceſſitatem tibi a filio meo ſcribis inuictam, vt publici negotij excuſatione purgeris: alterum igitur religioni tuæ ex vtroque faciendum eſt, vt aut Ceruorum & Aprorum copias mittas, aut in conſpectum amici celerius reuertaris.* ita capiendum eſt illud Varronis in Satyra ὄνος λυραν. Aſinus lyram.

Venatio eadē Ceruorū.
lib. 8. epiſ. 52

——— *nempe Sues ſiluaticos*
In montibus ſectaris venabulo aut Ceruos.

C Omnibus notum eſt venationem rem eſſe nobiliſſimam, & heroicis ſæculis vſitatam, & maxime in Italia *aſper victu venatus alebat*, vt poetæ verbis vtar, tamen id quod dicam, obſeruationis eſt meæ, nec a quoquam adhuc notatum, Italos illos primos non voluptate aliqua ductos venatui operam dediſſe, ſed cogente neceſſitate, vt ſcilicet ſe a feris tuerentur. verba Seruij Mauri ex Codice Manuſcripto Fuldenſi excerpta a Iacobo Bongarſio, & in lucem emiſſa a Petro Daniele Iureconſulto, hæc ſunt ex Sanſeio vetuſtiſſimo ſcriptore. *Sanſeius Latium dictum ait, quod illi latuerunt incolæ, qui quoniam in cauis montibus vel occultis, cauentes ſibi a feris belluis, vel a valentioribus, vel a tempeſtatibus habitauerint, Caſſei vocati ſunt, quos poſteri Aborigines nominauerunt, quoniam alijs ortos eſſe recognoſcebant, ex quibus Latinos etiam dictos.* Hæc de venatione ſilueſtri, quam ſcite expreſſit Silius Italicus, cuius hæc ſunt Punicorum lib. 1.

Ioachim Zehner. Sacr. Adag.

Venatio Italis a metu nō voluptate. Pag. 21.

Lanſeius autor antiquiſſimus.

Caſſei.

Aborigines.

Fulmineus ſeu Spartanis latratibus actus
Cum ſiluam occurſu venantum perdidit, hirto
Horreſcit ſæuus dorſo, & poſtrema capeſſit
Prælia, candentem mandens Aper ore cruorem:
D *Iamque gemens geminum contra venabula torquet.*

Vltimum verſiculum corrige,

— *gemens geminum intra venabula torquet.*

Silius correctus.

Dente ſcilicet uenatoria inſtrumenta tentat, ſi poſſit euadere. Iulius Scaliger libro quinto poetices capite decimoquarto, culpat Silium, quod *gemere* dixerit *Aprum*, at ego, naturam eius ſic expreſſam optime, contendo, quippe non tantum *gemit* deprehenſus, ſed & *fletum emittit*, obſeruatumque *Apri lachrymam* eſſe *ſalſam, Cerui dulcem.*

Defenſus.

In Circo etiam *Aprum* inter belluas ferociſſimas producebant, aut in Amphitheatro id paſſim in ſpectaculorum monimentis probatum, ideo paucorum locorum teſtimonio contentus, a Iulio Capitolino incipiam. *Quæſturam magnificentiſſime geſſit, Aedilitatis ſuæ tempore feras Libycas vna die centum exhibuit, vrſas vna die mille, extat ſilua eius memorabilis in domo roſtrata Cn. Pompeij quæ ipſius, & patris, & proaui fuit, quam Philippi temporibus veſter fiſcus inuaſit. In qua pictura etiam nunc continentur Cerui palmati ducenti mixtis Britannis, equi feri triginta, Oues feræ centum, Alces decem, Tauri Cypriaci centum, Struthiones Mauri miniati trecenti, Onagri triginta,*

In Gordianis.

Silua in ludis.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

Apri centum quinquaginta, Ibices duæ, damæ ducentæ: Hæc autem omnia populo rapienda conceſſit die muneris, quod ſextum edebat. In eadem hiſtoria poſtea ſubdit, vt aliud ſpectaculorum genus exprimat, nam cum hic populo libertas data fuerit rapiendi, ſecumque abducendi, quas poſſent, feras nonnunquam feræ illæ vel oſtendebantur tantum, gratæ ſcilicet populo, ob nouitatem futuræ, vel in arena conficiebantur a gladiatoribus, de primo, locus allatus abunde probat, de ſecundo paulo infra, de vltimo locus iſte Capitolini, oſtendit ſub Gordiano Romæ Elephanti triginta duo. integrum in Camelopardale ſupra proximo tractatu produxi, de ſecunda populi voluptate. Flauij Vopiſci eſt præclarus textus. *Venationem in Circo ampliſſimam dedit, ita vt populus cuncta diriperet, genus autem ſpectaculi fuit tale. Arbores validæ per milites radicibus vulſæ conuexis longe lateque trabibus affixæ ſunt, terra doinde ſuperiniecta, totuſque Circus ad ſiluæ compoſitus ſpeciem gratia noui effronduit, immiſſi deinde per omnes aditus Struthiones mille, mille Cerui, mille Apri, mille damæ, Ibices, oues feræ, & cætera herbatica animalia, quanta vel ali potuerunt, vel inueniri, immiſſi ueinde populares, rapuit quiſque quod voluit. addidit alio die in Amphitheatro vna die centum iubatos Leones, qui rugitibus ſuis tonitrua excitabant, qui omnes a contificijs interempti ſunt,* ſic lego, male antea, *non magnum præbentes ſpectaculum, cum occidebantur, neque enim beſtiarum impetus ille, qui eſſe ab eis egredientibus ſolet. Occiſi ſunt præterea multi, qui diripere volebant, ſagittis: Editi deinde centum Leopardi Libyci, centum deinde Syriaci, centum Leænæ, & Vrſi ſimul ducenti, quarum omnium quidem ferarum magnum magis conſtat fuiſſe ſpectaculum, quam gratum.* Silua hæc erat, arbores radicitus euulſæ, vt in Circum magna machinarum induſtria perlatæ, vt ex Athenæo docemur libro quinto, ita fiebat, vt verum naturalemque feris locum æmularentur, quo certior deinde pugna eſſet. quod nonnulli lectionem variam inuehere voluerint, vt pro *herbatica animalia* legerent, *erratica*, non placet, nam rerum naturalium ſcriptores ζῶα ποιηφάγα *animalia herbis veſcentia*, vocant nonnulla, vt ſunt bos, Capra, aſinus, & talia, alia ſunt καρποφάγα *fructu victitantia*, vt Aper hic, Camelopardalis ſupra. autore Ariſtotele. ſunt & qui κρεοφαγα inter ſpecies ponant, ſeu *carne veſcentia*, vt ſunt Leo, Lupus, Tigres, aliaque eius farinæ, & ſecundum hanc naturæ diuerſitatem, varia etiam erat venatio, nam conficiebant quaſdam feras conto, alias cultris, nonnullis necandis vtebantur lancea, ſagittiſque, quod alijs iam plene præoccupatum.

E

In Probo.

Silua Circi.

F

Vopiſcus correctus.

Raptor populus occiſus

Vopiſci lectio defenſa,

ποιηφάγα.

καρποφάγα

κρεοφάγα.

Feras has vel ipſas ex arena rapiebant viuas, ſuique iuris eſſe faciebant, vel non feras, ſed teſſeras populo ludorum editores Principeſve permittebant, & eas, dum iacerentur, *Sparſionem*, aut *Miſſilia*, vocabant, dum a plebe raperentur, *Rapinas* dicebant. Sparſio quidem olim ſtante libertate a magiſtratibus fieri ſolita, mutata Reipublicæ forma non niſi coronatis Principibus indulta, vt ex Paulo VVaruefrido in Hiſtoria Longobardica adnoto, Græci ἐπικόμβια autore Curopalate, ſeu Georgio Codino, dicunt. Statius lib. 1. ſilu. vltima.

Iam noctis propioribus ſub vmbris
Diues ſparſio quos agis tumultus?

Imbrem, & *nubes*, a teſſerarum multitudine, vſurpari comperio. Papinius ibidem loci.

Inter quæ ſubito cadunt volatu
Immenſæ volucrum per aſtra nubes.

Paulo antea dixerat.

Non tantis Hyas inſerena nimbis
Terras obruit, aut ſoluta pleias:
Qualis per cuneos, hiems Latinos
Plebem grandine concutit ſerenam:
Ducat nubila Iupiter per orbem,
Et latis pluuias minetur agris,
Dum noſtri Iouis hi ferautur Imbres.

G

Sparſio.

ἐπικόμβια.

Nubes.

H

Imbres.

Corippus meus, elegantiſſime, etſi Africanus, in coronatione Iuſtini Minoris libro quarto Numero primo.

Diſpoſuere gradus, quo ſtaret in ordine longo
Diuiſum in turmas, atque in ſua corpora vulgus,
Poſſet & exertas ad munera tendere palmas,
Liberius ſpectare oculis, manibuſque fauere,
Et donis aptare ſinus, quæ plurima conſul
In plebes miſſurus erat, palmaſque capaces
Tendere, quo veniens late pluat aureus Imber.

Rapinam vero, quia auidiſſima plebs aut numiſmata deſuper pluentia, aut feras ipſas, aut teſ-

Rapinæ.

feras

A ſeras ludicras,rapiebat,appellarunt. Martial.lib.8.epigramm.78.

Omnis habet ſua dona dies,nec linea diues
Ceſſat,& in populos multa Rapina cadit.
Nunc veniunt ſubitis laſciua numiſmata nimbis,
Nunc dat ſpectatas teſſera larga feras
Nunc implere ſinus ſecuros gaudet,& abſens
Sortitur dominos,ne laceretur auis.

Teſſeræ.

Ac *teſſeræ* quidem huius Circenſis mentio apud Proculum I.C. & alios. manibus exporrectis longeque exertis miſſilia ea rapiebant,in ſinus auide condebant. Statius loco laudato.

Deſunt qui rapiant,ſimulq́ pleni
Gaudent,dum noua lucra comparantur.

Ideſt quod auare auideque rapere Græci κυλλὴν χεῖρα *manum cauam* vocant. Ammianus Marcellinus. *non vt moris eſt,expanſa chlamyde,ſed cauata manu,* malim *caua,ſuſcepit,at Imperator,rapere,inquit,non accipere,ſciunt Agentes in rebus.* erat ergo auaritiæ argumentum cauam manum B protendere,cõtra modeſtiæ expanſo togæ ſinu Sparſiones accipere. Suetonius in Auguſto. *cauam manum aſſes porrigentibus præbens,* Albius Tibullus.

Manus caua.
lib.16.
Ammianus correctus.
Cap.91.
lib.2.eleg.4.

Illa caua pretium flagitat vſque manu.

Caſſelius Durantius notat, & probatio plena apud Laberium Mimum in poematis Veterum pagina centeſima quadrageſima, & Rutilium Numatianum libro primo Itinerarij, qui non ad manum Corippus lib.4. Num.2.

—— *Prætendunt dextras,& pręmia ſumunt.*

Et eodem libro Num.3.

—— *Palmaſq́ ſinuſq́ parabant.*

Cauæ manus elegantiſſima deſcriptio in Claudiano meo, dum Ruffini inexplebilem diuitiarum cupiditatem inſimulat,hiſtorica narratio apud Sozimum,Socratem,Euagrium,alioſque hiſtoriæ Eccleſiaſticæ autores.ſic ille.

lib.2.in Ruffin.

Dextera quin etiam ludo conceſſa vagatur
Aera petens,pænaſq́ animi perſoluit auari
C *Terribili lucro,viuoſq́ imitata retentus*
Cogitur adductis digitos inflectere neruis.

Sed qui plura cupis ſuper iſtis ferarum in Circo aut amphitheatro rapinis, adi ad Curopalatem ſeu Georgium Codinum libello de officijs Aulæ Conſtantinopolitanæ: & ſuper ea re multa conſtituit Iuſtinianus Imperator, vt eſt in Conſtitutione Nouella centeſima quinta, & Henricus Schrimgerus Scotus ad eum locum. Denique cum immenſa eſſet profuſio,& nouo Imperatori ſæpe damno cederet tanta munificentia, id ne fieret impoſterim, lata lege in perpetuum canit Leo Auguſtus. ita tamen,vt ipſis Imperatoribus neceſſitas abſtinendi non eſſet,ſed tantum Magiſtratibus ordinarijs,Conſuli, Quæſtori,Prætori,& alijs,ipſi ſane Principes magnificentiſſime,diu poſt Leonis conſtitutionem,in hiſce ludis populo exhibendis,ſe geſſerunt,vt ex Niceta Choniate, Nicephoro Gregora,Zonara,& Cedreno notum. Ad Apri Circenſem vſum reuertor.hic certe vel interficiebatur,vt ex Martiali in libello de Spectaculis conſtat epigrammate duodecimo,& duobus ſequentibus:& ad ea Theodorus Marcilius. Iuuenalis Satyr.1.V.24.

Pag.180.
Miſſilia vetita.
Nouell.94.
Duplex Apri in arena vſus.

Cum tener vxorem ducat ſpado, Mæuia Tuſcum
D *Figat aprum,& nuda teneat venabula mamma.*

Guntherus Ligurini lib.4.alluſit.

Vaſtus Aper fuſo procumbit ſanguine Circo
In medio.

Ipſam feras conficiendi figuram pingit pulcherrime Claudianus.lib.2.in Ruffin.

Vt fera quæ nuper montes amiſit auitos,
Altorumq́ exul nemorum damnatur arena
Muneribus commota ruit,vir murmure contra
Hortatur, nixuſq́ genu venabula tendit,
Illa pauet ſtrepitus,cuneoſq́ erecta Theatri
Suſpicit,ac tanti miratur ſibila vulgi.

Sic emendaui,antea erat contrario ſenſu,*cuneoſque erecta theatri deſpicit,*at ſi *pauet,*quomodo *deſpicit*?deinde illud adiectum *tanti vulgi.*non placet,nec feræ admirationem exprimit. vel cicuratarum beſtiarum ritu in pompa circumducebatur,vt ex eodem Martiale notum.

Claudianus correctus.
Notatus.
lib.1. epigr. 105.

E

Picto quod iuga delicata collo
Pardus ſuſtinet, improbæque Tigres
Indulgent patientiam flagellis,
Mordent aurea quod lupata Cerui,
Quod frænis Libyci domantur Vrſi,
Et quantum Calydon tuliſſe fertur
Paret purpureis Aper capiſtris,
Turpes eſſeda quod trahunt Biſontes,
Et molles dare iuſſa quod choræas,
Nigro bellua nil negat magiſtro,
Quis ſpectacula non putet Deorum?

Apri Cicu-res.

Metellus Tergerſenſis aut Tegerſeenſis in Quirinalibus.

Præbent applicitas quoque
Ludi ſorte feras Iona plurimas,
Quæ donaria publica
Nomen ducta trahunt Iouio mari.
Pantheræ, Tigrides, Leo,
Campos innumeri ſanguine martios
Pardi, Linx, Aper, imbuunt.
Inſumunt hominum prælia beſtiæ;
Id perpes faceret dies
Ludi parturiunt omne genus ſuum.

F

Iouia in ludis.

lib. 1. rei Ruſtic. c. 1.

Cicuratarũ ferarum Natura.

Cicurabantur Apri, vt & omnia animalia alia ferinæ naturæ, Varrone teſte, vt ſupra locus adductus probat, ſed hoc diſcrimine, quod raro, certe nonniſi ſemel cōcipiant, aut pariant. rationem ex Ariſtotele, & Alexandro Aphrodiſæo pete in Problematis. quam feræ manſuetudinem ſic habe. ex Statio lib. 5. Thebaid.

Vt fera quæ placido rabiem deſueta magiſtro
Tardius arma mouet, ſtimuliſq́; & verbere crebro
In mores negat ire ſuas.

G

Et lib. 1. Thebaid.

Vt Leo materno qui raptus ab vbere, mores
Accepit, pectiq́; iubas, hominemq́; vereri
Edidicit, nullaſq́; ruit, niſi iuſſus, in iras
Si ſemel aduerſo radiauit lumine ferrum,
It iurata fiees.

M. Lucan. lib. 4. Pharſal.

Sic vbi deſuetæ ſiluis, in carcere clauſæ
Manſueuere feræ, & vultus poſuere minaces,
Atque hominem didicere pati, ſi torrida paruus
Venit in ora cruor, redeunt rabieſq́; furorq́;
Admonitæq́; tument guſtato ſanguine fauces:
Feruet, & a trepido vix abſtinet ora magiſtro.

H

Quæ vltima ex Naturæ arcanis petita ſunt, nam cicuratæ beſtiæ lambunt quidem cutem, nec feritatis reminiſcuntur, at ſi ſemel ſanguinem hominis guſtarint, redeunt ad ingenia ſua, quod de Leone narrat Plinius.

PVGNA.

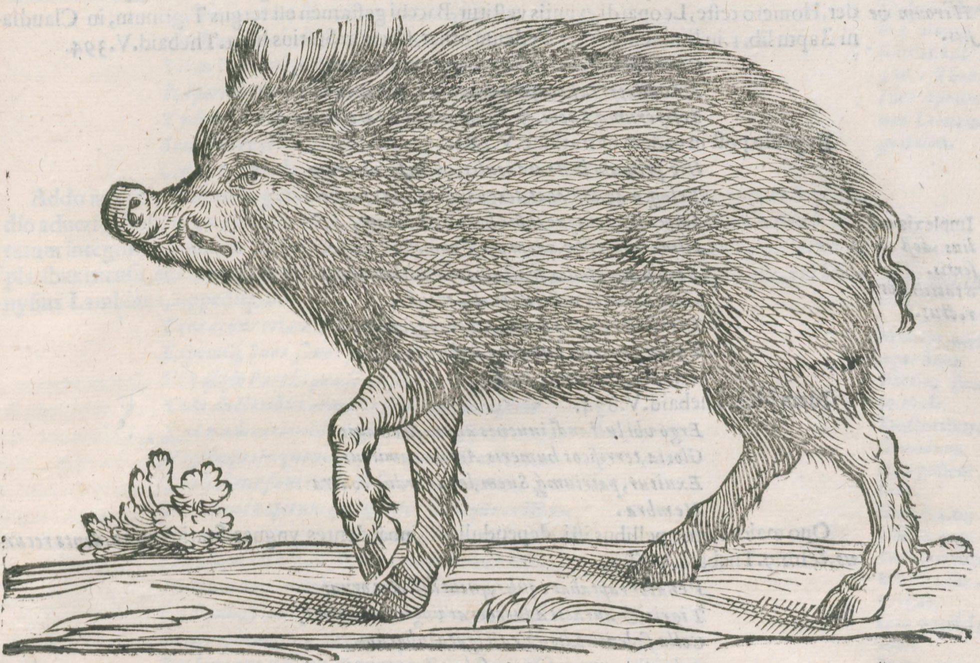

PVGNACITAS, & de Dentibus.

INSIGNEM pugnacitatem & fortitudinem Apri multa loquuntur, ante omnia vel illud, quod virum fortem Apro conferant poetæ. diſerte Plutarchus in Gryllo. ὅλως δὲ, εἰ πρὸς ἀνδρείαν οἴεσθε βελτίους εἶναι τῶν θηρίων, τί πότε ἡμῶν οἱ ποιηταὶ τοὺς κράτιστα τοῖς πολεμίοις μαχομένους, λυκόφρονας καὶ θυμολέοντας, καὶ συὶ ἰκέλους ἀλκὴν προσαγορεύουσιν; ἀλλ᾽ οὐ λέοντά τις αὐτῶν ἀνθροπόθυμον, οὐ σὺν ἀνδρὶ εἴκελον ἀλκὴν προσαγορεύει. Incidit interpres, vt videtur, in codicem corruptum, nam haudquaquam locum hunc fideliter reddit, ego ſic latinitate donaui. *Denique ſi fortitudine vos ſuperare feras putatis, cur poetæ veſtri eos, qui fortiſſime in bello pugnant, Luporum, Leonum, aut Apri, robori ſimiles perhibent, cum viciſſim nemo Leonem, aut Aprum,* hæc verba interpres omiſerat inconſulto, *homini, animo vel robore ſimilem dicat?* pulchra quadrupedum hæc eſt, apud Ariſtotelem in hiſtoria Animalium, diuiſio διαφέρουσι κατὰ τὸ ἦθος, τὰ μὲν γὰρ πρᾶα, καὶ δύθυμα, καὶ οὐκ ἐυστατικὰ, οἷον βοῦς, τὰ δὲ θυμώδη καὶ ἐυστατικὰ, καὶ ἀμαθῆ, οἷον ὗς ἄγριος, τὰ δὲ πρόνιμα καὶ δειλὰ, οἷον ἔλαφος καὶ λαγώς, καὶ δασύπους, τὰ δὲ ἀνελευθερὰ, καὶ ἐπίβουλα, οἷον οἱ ὄφεις, τὰ δὲ ἐλεύθερα, καὶ ἀνδρεῖα καὶ εὐγενῆ, οἷον λέων, τὰ δὲ γενναῖα καὶ ἄγρια καὶ ἐπίβουλα, οἷον λύκος. *Differunt ſecundum mores, nam aliæ mites, remiſſæ, ac minime peruicaces ſunt, vt Bos, aliæ animoſæ, peruicaces, omnino brutæ, vt Sues ſilueſtres, aliæ ingenioſæ & timidæ, vt Cerui, Lepores, Daſypi, aliæ illiberales, perfidæ, inſidioſæque ſunt, vt ſerpentes, aliæ liberales fortes & nobiles, vt Leones, aliæ generoſæ, feroces, inſidioſæ, vt Lupi.* vide quę ſequuntur. Hinc vetuſtas cum fortiſſimo Deo Marti animal generoſiſſimum addicere vellet, Aprum in eius tutela eſſe voluit, dixi multis ad illud Claudiani in Epigrammatis.

Apro fortes viri comparati.

Interpretis Plutarchi negligentia.

lib. I. c. I. Animalium brutorũ mores.

Aper Marti ſacer.

Toruus Aper, fuluusq́; Leo, coiere ſuperbis
Viribus, hic ſetis ſæuior, ille iuba.

Apri & Leonis collatio.

Hunc Mars, hunc Cybile laudat, dominatur vterque E
Montibus, Herculeus ſudor vterque fuit.

Hanc inuitæ in Apro fortitudinis opinionem auget veterum conſuetudo, qui Heroes ferarum pellibus veſtiunt, ſic apud Lucanum Antæus & Hercules pellem geſtant Leonis, Paris Alexander, Homero teſte, Leopardi exuuijs veſtitur, Bacchi geſtamen eſt tergus Tigrinum, in Claudiani Raptu lib. 1. in limine, ita Aper Tydeum ornat, ſic enim Statius lib. 1. Thebaid. V. 394. *Heroum veſtis.*

Cui Phœbus generos, monſtrum exitiabile dictu,
Mox adaperta fides, æuo ducente canebat
Setigerumq́; Suem, & fuluum aduentare Leonem.

Et paulo poſt in eadem narratione. V. 481.

Hic primum luſtrare oculis, cultuſq́; virorum
Telaq́; magna vacat, tergo videt huius inanem
Implexis *melius. ideſt cõſertis. Statius correctus.*
Impexis vtrinque iubis horrere Leonem,
Illius inſpeciem, quem per Teumeſia Tempe,
Amphitryoniades fractum iuuenilibus annis F
Ante Cleonæi veſtitur prælia monſtri.
Terribiles contra Setis, ac dente recuruo.
Tydea per latos humeros ambire laborant
Exuuiæ, Calydonis honos.

Idem lib. 6. Thebaid. V. 834.

Ergo vbi luctandi iuuenes animoſa citauit
Gloria, terrificos humeris Aetolus amictus
Exuitur, patriumq́; Suem, leuat ardua contra
Membra.

Quo maior terror, pellibus iſtis dependuli pili, iubæ, dentes, vngues, Statius ſupra, *dente recuruo*, & lib. 9. Thebaid. V. 687.

Venator raptabat equus, quem diſcolor ornat
Tigris, & auratis aduerberat vnguibus armos,
Colla ſedent nodis, & caſtigata iubarum G
Libertas, nemoriſq́; notæ ſub pectore primo
Iactantur.

Claudius in limine poetici operis.

——— *lætuſq́; ſimul procedit Iacchus*
Criuali florens hedera, quem Parthica velat
Tigris, & auratos in nodum colligit vngues.

Virgilius notatur. Exemplum illi ſecuti Maronis, qui libro quinto Aeneid. vbi Seruius notat Virgilium impropriæ locutionis.

——— *tergum Gætuli immane Leonis*
Dat Salio, villis oneroſum, atque vnguibus aureis.

Clypeis inſculptus. Progredior, Aprique robur ex eo oſtendo, quod animoſiſſimi quique milites clypeis ſuis eum inſculpere conſueuerint, nam vt verum eſt tyrones clypeos albos geſtaſſe, id eſt puros, nulloque emblemate notatos, ita veteranos animalium variorum figura ſcuta ſua inſignire ſolitos notum, vt Leonum, Tigridum, Muſcarum etiam, vt ait Plutarchus in Laconum Apophthegmatis: quæ Iuſtus Lipſius, vt puto, in Militia Romana, abunde docuit. Aprum vero clypei geſtamen aut notam fuiſſe, clarum ex Euripidis Phæniſſis. V. 1114. H *VVolfg. Lazi lib. 9. Reipub. Rom.*

καὶ πρῶτα μὲν προσῆγε νηίταις ϖύλαις
λόχον πυκναῖσιν ἄσπισι ϖεφρίκοτα
ὁ τῆς κυνηγοῦ Παρθενοπαῖος ἔγονος
ἐπίσημ' ἔχον οἰκεῖον ἐν μέσῳ σάκει,
ἐκηβόλοις τόξοισιν Αταλάντην κάπρον
χειρουμένην Αιτωλόν.

Vertit Gulielmus Canterus.

Et primum quidem adduxit ad Neitas portas
Cohortem crebris clypeis horrentem.
Parthenopæus filius venatricis
Tenens domeſticum ſignum in medio clypeo
Atalantem, quæ arcu procul iaculante Aprum

A *Aetolum domabat.*

Paucis interiectis, ab aliorum opinione, totaq; Antiquitate diſcedens, Tydeo dat pellem Leonis, pro pelle Apri. ſic enim

Ὁμολῶισι δὲ τάξιν εἶρε πρὸς πύλαις
Τυδεὺς, λέοντος δέρος ἔχων ἐπ' ἀσπίδος
χάιτῃ πεφφικός, δεξία δὲ λάμπαδα
Τίταν Προμειθεὺς ἔφερεν.
Ad portam vero Homoloida tenebat locum ſuum
Tydeus, habens in clypeo pellem Leonis
Setis horrentem, dextera vero facem
Gigas Prometheus præferebat.

Euripides notatus. Tydeus Marte genitus. Luctat. ad V. 464. I. Theb. Ideo Aprum non Leonem geſtabat.

Addo inſuper, nonnullas gentes Apros in aciem producere ſolitas, eorumque robore & præſidio aduerſus hoſtem vti conſueuiſſe. Locus eſt ex Lucretij quinto, quem, quia varie a Criticis tentatum integrum apponam, cum lectionum varietate margini adſcripta, prout ex optimis exemplaribus excuſis, aut manuſcriptis compertum habuero, & quas, vel Obertus Giphanus, vel Dionyſius Lambinus, ſuppeditarunt.

B

Apri militũ loco.

Tentarunt etiam Tauros in moenere belli
Expertiq; Sues ſæuos ſunt mittere in hoſtes
Et valido Parthi præ ſe miſere Leones.
Cum ductoribus armatis ſæuiſque miniſtris
Qui moderarier his poſſent, vincliſque tenere:
Nequicquam quoniam permiſta cæde calentes
Turbabant ſæui nullo diſcrimine turmas,
Terrificas capitum quatientes vndique criſtas,
Nec poterant equites fremitu perterrita equorum
Pectora mulcere, & frenis conuertere in hoſtes:
Irritata Leæ iaciebant corpora ſaltu
Vndique, & aduorſum venientibus ora petebant
C *Et necopinantes a tergo diripiebant:*
Deplexaque dabant in terram vulnere vinctos,
Morſibus affixæ validis, atque vnguibus vncis:
Iactabantque Sues Tauri, pedibuſque terebant
Ac latera ac ventres hauribant ſubter equorum
Cornibus, ad terramq; minanti mente ruebant:
At validis ſocios cædebant dentibus Apri,
Tela infracta ſuo tingentes ſanguine ſæui.

Munere. *non æque bene.* Partim præ ſe. *male.* Doctoribus. *ferendum.* Hos poſſent. *bene.* Ex *lib.* 2. terrificas capitum quatientes numine. criſtas. Ora patebãt *male.* Depexæque. *non malum. vt nec* deuexæ. Vulnere victos.

Generoſius habebat codex alius.

In ſe fracta ſuo tingentes ſanguine tela.
Permiſtaſque dabant equitum peditumque ruinas
Nam tranſuerſa feros exibant dentis adactus
Iumenta, aut pedibus ventos erecta petebant
Nequicquam, quoniam a neruis ſuccifa videres
D *Concidere, atque graui terram proſternere caſu.*
Sic quos ante domi domitos ſatis eſſe putabant,
Efferueſcere cernebant in rebus agendis
Vulneribus, terrore, fuga, clamore, tumultu.
Nec poterant vllam partem reducere eorum.
Diffugiebat enim varium genus omne ferarum
Vt nunc ſæpe boues Lucę, ferro male mactę
Diffugiunt, fera facta ſuis cum multa dedere.
Sic fuit, vt facerent.

Priore duobus, vt puto, ſpurius. Si quos. *male fera fere ſẽper feræ.* Eff. ruiſcere. *probe.* Effugiunt. *perinde.* cum fata. *bene.*

Verſum illum uarie concipiunt codices.

Vt nunc ſæpe boues templis ferro male cæſę
Diffugiunt.

Sed lectio prior melior, nã præterquã quod *boues Lucas* dici *Elephantes*, quia bello Tarẽtino cũ Pyrrho geſto in Lucania primũ a populo Romano uiſos narrãt Plutarchus, Liuii Epitomaſtes Florus & alii, adſtipulãtibꝰ Plinio & Solino, loquẽdi ea ratio gemina magis Lucretio, q̃ ſupra dixerat

Boues Lucæ.

Inde boues Lucas, turrito corpore, tetros E
Anguimanos, belli docuerunt vulnera Pœni
Sufferre.

Metellus Tegerienſis in Quirinalibus.

Turmas belligeras vehit
Turri diſpoſitas Indica bellua,
Caſtris mobilibus, fuit
Innox pugna diu, percita beſtijs.
Quas curſus vice præpetes
Certarunt celeres vincere velites;
Illæ ſed celeres ruunt,
Acres horridulo gutture barriunt;
Hoſtes ore truci petunt,
Et proboſcidibus proxima verberant;
Queis nomen vetus hoc erat, F
Lucas noſſe boues plebs auet vrbica:
Hos Lucania primitus
Vrbi victa dedit ſub duce nobili.

Denique conſtat ſenſus Lucretio, qui veterum militiam comparat cum poſteriorum ætatum vſu, nam vt illi primi mortales *Tauris, Apris, Leonibus* in turmas militares diſpoſitis vtebantur, & vt milites habebant, ſic qui inſecuti ſunt, meliori ſane euentu *Elephantes* ſub ſignis habuerunt. Et intermiſſum de fortitudine *Apri* ſermonem lubens repeto cuius præclarum teſtimonium in Clitophontis & Leucippes amoribus apud Achillem Tatium in limine libri ſecundi, verba Hannibalis Crucei ſunt Latini interpretis, nam Græca non ſunt ad manum. *Illa deſcriptam ab Homero Suis cũ Leone pugnam primum, aliud deinde mollius etiam, roſæ ſcilicet laudes cecinit.* Et Homerus quidem præclare illum laudat lib 17. Iliad. in limine.

ὀυτ᾽ ὄυν Παρδάλιος τόσσον μένος, ὀύτε λέοντος,
ὄυτε συὸς κάπρου ὀλοόφρονος, ὄυτε μέγιστος G
θυμὸς ἐνὶ στήθεσσι περὶ σθένεϊ βλεμεαίνει
ὅσσον Πάνθου ὗιες ἐϋμμελίαι φρονέουσιν.

lege φορέου-
σιν.
omer. cor
us.

Neque igitur Pardi tanta vis, neque Leonis
Neque Suis Apri pernicioſi, cuius maximus
Animus in pectoribus magno robore furit,
Quantum Panthi filij pugnaces ſuperbiunt.

De dentibus, in quibus præcipua fortitudinis ſigna, nonnulla delibo: Sunt illi contrario ſitu ac Elephantorum, nam Elephantis deuexi ſunt, Suibus feris ſurſum vncos tendunt, & ſunt exerti, quare ἀῤῥενες ὕες χαυλί ὀδόντας ἔχουσι ait Ariſtoteles in hiſtoria Animalium. *Sues mares exertos dentes habent.* Et ſunt veluti arma ei quadrupedi a natura conceſſa, quibus & ſe ab aliorum animantium iniuria tueatur, & homines impetat. Hieronym. Augerianus.

Exerti den-
c.1.

— *Exerto dente cruentus Aper.*

Dentium horum magnitudo eſt ſupra fidem, vt hic videre potes, vbi de venatione ſilueſtri ago & Iacobus de Vitriaco Epiſcopus Acconenſis & Cardinalis in Hiſtoria Hieroſolymitana, *ſunt ibi porci*, feri ſcilicet, de illis enim eo loci agit, *magnæ & miræ magnitudinis, habentes dentes cubiti vnius.* eleganter Sidonius Apollinaris. H

lib. I. c. 86.

rm. 23. V.
92.

Formam imponit Apri, caputq́ ſetis
Et tergum aſperat, hiſpidiſue malis
Læue incuruat ebur, vel ille fingit
Hirtam dorſa feram repanda tela
Attritu aſſiduo cacuminantem.

Et Carm. 5. V. 91. dentis vſum, vt alij, non male depingit,

— *velut hiſpidus alta*
Sus prope teſqua iacet, clauſuſq́ cacuminat albis
Ob nigrum telis, grauidum circumlatrat ingens
Turba Canum, ſi forte velit concurrere campo;
Ille per obiectos vepres timet, atque ſuperbit
Vi tenuis, fortiſq́ loco, dum proximus Eia
Venator de colle ſonet, vox nota magiſtri

Laxatam

A

Laxatam reparat rabiem, tum pectora cæcus
Faſtidit ſentire furor.

Venatoris vox.

Hos pugnaturi exacuunt Plutarcho teſte in Gryllo. & Euſtathius Homeri Scholiaſtes multis, tam periculoſum ab ijs eſt vulnus, vt nullum omnino remedium veteres cognouerint, eratque vulgaris opinio eodem modo ſe habere fulmine afflatos, ac Aprini dentis impreſſione violatos, vnde *fulmineus Aper*, & *fulminei dentes* audiunt, Silius Italicus ſupra. Richardus Bartolinus Auſtriados libro ſeptimo.

Acuunt pugnaturi.

Fulminei.

Tum vero haud aliter ſcopuloſa Cerannia trauans,
Venantum telis Sus Epirotica ſæuit,
Et fremit horrendum, calidoq́; effulminat ore.
Protinus irarum frendens retinacula ſoluit.

Ouidius lib. 10. Metamorph. vbi ſic Venus.

Fulmen habent acres in aduncis dentibus Apri.
Inuiſumq́; mihi genus eſt.

B

Oppianus Cilix lib. 3. Cyneget. V. 380. ex Xenophonte.

Oppianus Xenophōtis trāſcriptor.

ἔστι δέ τις κάπροιο φάτις πέρι, λευκὸν ὀδόντα
λάθριον ἐντὸς ὅμεν μαλερὴν πυρόεσσαν ἐνιπὴν
σῆμα δὲ ἐφημερίοισιν ἀριφραδὲς ἐρρίζωται:
ὀππότε γὰρ πολὺς ὄχλος ἐπήτριμος ἀγρευτήρων
σὺν κυσὶν εὐτόλμοισι ποτὶ χθόνα θῆρα βάλωνται
Αἰχμῇσιν δολιχῇσιν ἐπασσύτερον δαμαίσαντες
δὴ τότ᾽ ἀπ᾽ αὐχένος εἴτις ἀειράμενος τρίχα λεπτὴν
θηρὸς ἔτ᾽ ἀσθμαίνοντος ἐνιχρίμψειεν ὀδόντι
Αἶψα μάλα σφαιρηδὸν ἀνέδραμεν αἰθομένη θρίξ,
καὶ δ᾽ αὐτοῖσι κύνεσσιν ἐπὶ πλευρῇς ἑκάτερθεν,
ἔνθα συὸς γονύων πελίασαν αἴθωνες ὀδόντες
ἴχνεα πυρσευθέντα διὰ ῥινοῖο τέταυται.

Latine ſic commode reddentur.

C

Eſt vero quædam de Apro fama in albo dente
Occultam ineſſe ardentem & igneam vim,
Signum autem hominibus certo conſtat eius rei
Quando enim magna turba conferta venatorum
Cum canibus audacibus humi feram proſtrauerint
Haſtis longis cateruatim domitam,
Si quis tunc de ceruice ſublatum pilum tenuem
Feræ adhuc anhelantis admoueat denti,
Illico valde in gyro conuoluitur aduſtus pilus:
Atq́; etiam in ipſis canibus ſuper latera vtrinq́; ſecus
Vbi Apri malarum admoti ſunt ardentes dentes
Veſtigia vſtulata per pellem extenſa ſunt.

Mirū igneæ naturæ experimentum.

Martialis lib. 11. epigramm. 70.

Fulmineo ſpumantis Apri ſum dente perempta,
Quantus erat, Calydon, aut Erymanthe tuus.

D

Et quia hæc naturalia illi, vt dixi, arma, & aduerſus quorumlibet animalium iniurias validum munimentum, vt ait Martialis lib. 13. epigramm. 94.

Dente timetur Aper,

Ideo *lapides quoſdam politos & leuigatos affectat, quibus admotis dentes ſuos & mundet Aper, & acutos reddat, ſi vis hoſtilis ingruat,* vt cum alijs, prodidit Claudius Aelianus, ſed & alibi. τὸν σῦν τὸν ἄργιον φασὶ μὴ πρώτερον ἐπί τινα φέρεσθαι πρὶν ἢ τοὺς χαυλειδόντας ὑποθῆξαι. μαρτυρεῖ δὲ ἄρα καὶ τοῦτο ὅμηρος, λέγων.

Lapidibus leuigatos eos polit.
lib.6 c.1.
lib 5.c.45.

—— θήξας λευκὸν ὀδόντα.

Aprum priuſquam in aliquem inuadit, dentes exacuere ferunt, cuius rei teſtimonio Homerus eſt, cum ait.

—— *acuens album dentem.*

Dentes iſtos mire miro candore affectos aiunt, vnico id probabitur carmine Hadriani Imperatoris, qui Boryſthenem Equum ſuum venatorium tumulo & Epitaphio honorauit, vt ſcribit Dio Coccejanus, aut verius Ioannes Xiphilinus ex eo verba ſunt.

Albi ſunt.

Lib.69. pag. 792.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

Boryſthenes Alanus E
Cæſareus veredus,
Epitaphium Equi Boryſthenis. *Per æquor,& paludes*
Volare qui ſolebat,
Pannonios nec vllus
Apros in ſequentem,
Dente Aper albicanti,
Auſus fuit nocere.
Vel extima ſaliua
Sparſit ab ore caudam,
Vt ſolet euenire,
Sed integer inuenta,
Inuiolatus artus,
Die ſua peremptus,
Hic ſitus eſt in agro. F

Timenda dẽtium vulnera. Timenda ſane ac iure perhorreſcenda igneorum horum dentium vulnera Phlegon Trallianus in excerptis hiſtoricis,qui non ad manũ,probat,& luculento verſu Statius lib. 6. Thebaid. V. 86c.

Non ſic ductores gemini gregis horrida Tauri
Bella mouent,coniux medio ſtat candida campo
Prato. meliꝰ. *Victorem expectans,rumpunt obnixa furentes*
Pectora,ſubdit amor ſtimulos,& vulnera ſanat,
Fulminei ſic dente Sues,ſic hiſpida turpes.
Prælia villoſis ineunt complexibus vrſi,
Vis eadem Oenidæ.

Seuio curuati. Creſcente ætate,& ſæuio inualeſcente,curuabantur magis dentes, vt Leones vnguibus augeri, Tauris,& Ceruis cornua,ætate ipſa,grandiora fieri vetus perſuaſio eſt, nec non teſtimonio Ariſtotelis & Xenophontis confirmata,ideo Statius ſupra laudato loco *lunatam cuſpidem* hoc eſt dẽtem ad Lunæ dimidiatæ effigiem incuruatum,appellauit.dixi multis ad illud Claudiani. *Lib. 3. laud. Stil.* G

Dalmatiæ lucos,abruptaq́ brachia Pindi
Sparſa comam Britomartis agit, tu Gallica cingis
Luſtra Leontodame, Germanorumq́ paludes
Eruis,& ſi quis defenſus arundine Rheni,
Vaſtus Aper nimio dentes curuauerat æuo.

Acuti valde Sica dicti. Tam acuti illi,& fortes,vt nihil non rumpant obuium,ſcindantque,quare a Sidonio Apollinare in Carminibus ſæpe,& alijs,*ſicæ* vocantur,quod ſicarum more res quaslibet violent atque comminuant,Ioannes Sauaro eruditiſſimus multa collegit. Hadriani pulchrum carmen.

Ecce protinus horridus feroxq́,
Ore ſpumat Aper,fremitq́ dente,
Voluens trux oculos,modo huc,modo illuc,
Dorſo horrentibus hiſpidiſq́ ſetis.
Calloſa cute,caute duriore.

Et breuiter in laude Herculis dixerat Claudianus.

—— *Lunatis findebat dentibus ornos.* H

Affixi domibus. Denique ſolebant domibus ſuis venatores,aut etiam Dianæ fauo dentes hos ſuſpendere,eratq; id aut nobilitatis aut religionis argumentum. Q. Symmachus. *ſuppetere nobis plenam roboris valetudinem,ferarum indago teſtatur,hac igitur prima mihi de vobis gaudij cauſa eſt,quod ruſticis voluptatibus ſanitatem iuuatis,ſecundus lætitiæ gradus eſt,venatu capta meruiſſe,nam vt honori numinum datur cornua ſacrare Ceruorum,& aprinos dentes liminibus affigere,ita amicorum cultui dedicantur libamenta ſiluarum.* Seruius ad illud Virgilij. *Setoſi caput hoc Apri,*& paſtores & venatores Dijs venationibus præſidibus ſuſpendere ſolere docet.ipſe Bucolicus. *Lib. 5. epigr. 68.* *Aut templis* *Eclog. 7.*

Setoſi caput hoc Apri,tibi Delia,paruus,
Et ramoſa Mycon viuacis cornua Cerui
*Si proprium hoc fuerit.*ſupple,dedicat,aut ſacrat.

Eidibus Augusti. Et cum dentibus his,quicquid erat inſtrumentorum venatoriorum,ſuſpendebatur, quod ſolẽne fieri Eidibus Auguſti, quia tum Diana ipſa ferarum venatione abſtinere credebatur, Scholiaſtes Pindari apud Ioannem Brodæum notis in Anthologiam, & ego multis Antiquitat. Roman. *Lib. 2. c. 2. & c. 7.*

A

VSVS IN CONVIVIIS, & luxus.

INCREDIBILIS ſane nec ferendus priſcorum luxus circa hunc quadrupedem, nam & tam ſæpe, varie, magna copia, eo veſcebantur Græci Latinique, vt fidem ſuperent ea quæ iam ſum dicturus. Primum de condimentis varijs fuſe Cælius Apicius. in re Culinaria, & eius ſimia B. Platina. nonnihil obiter C. Plinius, vbi de Myrto. *Succorum natura præcipuam admirationem habet in myrto, quando ex vna omnium, olei vinique bina genera fiunt, item Myrtidanum, vt diximus, & alius vſus baccæ fuit antiquos, antequam piper reperiretur, illius obtinens vicem, quodam etiam generoſi obſonij nomine inde tracto, quod etiam nunc Myrtarum vocatur, eademque origine Aprorum ſapor cōmendatur, plerumque ad intinctus additis Myrtis. indeque* intelligenda ſunt ea apud Varronem libro quarto linguæ Latinæ. *Murtaium a Myrto, quod ea large fartum inteſtinum craſſum.* verba ſunt Aelij Spartiani. *huius voluptates ab ijs, qui vitam ipſius ſcripſerunt, multæ referuntur equidem non infames, ſed aliquatenus diffluentes, nam tetrapharmacum, ſeu potius pentetrapharmacum, quo ſemper poſtea Adrianus eſt vſus, ipſe reperiſſe dicitur, hoc eſt ſumen, Faſianum, pauonem, pernam cruſtulanam, & Aprugnam, de quo genere cibi aliter refert Marius Maximus, non pentepharmacum, ſed tetrapharmacum appellans.* diuerſiſſima poſtremorum verborum eſt lectio, ſcilicet, *ſumen, faſianum, pauonem, pernam, cruſtula, & aprugnam*, ſed vitioſa omnia, nam ſic non tetrapharmacum eſſet, aut pentepharmacum, ſed hexpharmacum, ideo prior lectio retinenda. *Aprugnum* hoc vocarunt. ſupra multis, vbi de *Vuluarum* differentia in *Sue* egimus: id deplorant Orationes M. Catonis Cenſorij referente C. Plinio. *Iam Catonis Cenſoris orationes Aprugnum exprobrant callum, in tres tamen partes diuiſo, media ponebatur, lumbus aprugnus appellata.* Martialis feſtiuum eſt epigramma lemmate 44. lib. 1. Raderus ibi.

lib.8.c.1.
lib.15.c.29.

Myrto conditur.

Murtarum.

B

In Aelio Vero.

Pentepharmacum.

Varia lectio in Spartiano

Aprugnum.

lib.8.c.51.

Bis tibi triceni fuimus, Mancine, vocati,
Et poſitum eſt nobis nil here, præter Aprum.
C
Non quæ de tardis ſeruantur vitibus vuæ,
Dulcibus aut certant quæ Melimela fauis.
Non pyra, quæ lenta pendent religata geniſta,
Aut imitata breues punica mala roſas.
Ruſtica lactentes nec miſit fiſcina metas,
Nec de Picenis venit Oliua cadis.
Nudus Aper, ſed & hic minimus, qualiſq; necari
A non armato pumilione poteſt.
Et nihil inde datum eſt, tantum ſpectauimus omnes;
Ponere Aprum nobis ſic & arena ſolet.
Ponatur tibi nullus Aper poſt talia facta:
Aut tu ponaris, ceu Charidemus, Apro.

Frequentiſſimus ille in hac lautitia, aliquot loca adſcripſi. lib. 3. epigr. 13.

D
Dum non vis leporem, dum non vis carpere nullum.
Et plus, quam patri, Næuia, parcis Apro.

Libri eiuſdem epigramm. 49.

Putidus eſt, toties ſi mihi ponis Aprum.

Ponere. *verbum conuiuale.*

Et eodem poſtea libro epigramm. 74.

Nec Mullus, nec te delectat, Batice, turdus,
Nec Lepus eſt vnquam, nec tibi gratus Aper.

Lib. 7. epigramm. 19. Glandulas commendat.

Glandulæ.

Ter poſcit Apri glandulas, quater lumbum.

Eiuſdem libri epigramm. 58. vulgarem cibum eſſe inſinuat.

Non cænat ſiue Apro, noſter, Tite, Cæcilianus.

Libro eodem epigramm. 77. lautos cibos enumerans.

Sumen, Aprum, Lepores, Boletos, Oſtrea, Mullos.

Et lib. 8. epigramm. 22.

Inuitas ad Aprum, ponis mihi, Gallice, Porcum.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

Lib.9.epigramm.15.argute. E

Aprum amat,& Mullos,& ſumen,& oſtrea.

Lib.12.epigramm.18.pari omnino ſententia.

Cænat Boletos,Oſtrea,Sumen,Aprum.

Libri eiuſdem epigramm.48.inſanum luxum taxat.

Boletos,& Aprum,ſi tanquam vilia ponis.

Auſter cibos putrefacit.

Horatius meminit lib.2.Satyr.2.

Præſentes Auſtri coquite horum obſonia,quamuis
Putet Aper,Rhombuſq́; recens.

Cibus Paleſtritarum.

Athletæ & Paleſtritę,non alio cibi genere paſti,quod is & ſolidus maxime eſſet,& firmiſſimam conſtitutionem facit,Hieronymus Mercurialis obſeruauit,& nos ſupra in Porco, Martialis libro tertio epigramm.octuageſimo.

Partitur Apri glandulas Paleſtritis.

ἀσχέδωρος.

Lautiſſimas ex Apro Cupedias Siculi faciebant,quibus ἀσχέδωρος *Aſchedorus* dicitur,vt Æſchylus in fabula,cui Phorcides nomen poſuit,perijtque & Cleomenes Regienſis,vterque diu in Sicilia verſatus,teſtantur,& Antiphanes in Cyclope. F

τράγος ὑλιβάτης,αἲξ οὐρανία κριὸς
τομίας,κάπρος ἐκτομίας,ὗς ουτομίας.

Caſtrati Apri meliores.

Hircus per ſiluas errans,capra cæleſtis,Aries
Exciſus,aper caſtratus,Sus integer.

Quæ gulæ diuerſitate a coquis exhiberetur, inferreturq; Aper conuiuiis,nemo ſuauius meliuſve Claudiano meo expreſſit,cuius hæc ſunt.lib.2.in Eutrop.

Diuerſitas obſoniorum.

Mergitur,& pingui ſuſpirat robore moles,
More Suis,dapibus quæ iam deuota futuris
Turpe gemit,quoties Hoſius mucrone corusco
Amatur,cingitq́; ſinus,ſecumq́; volutat,
Quas figat verubus partes,quæ fruſta calenti
Mandet aquæ,quantoq́; cutem diſtendat Echino,
Flagrat opus,crebro pulſatus perſtrepit ictu, G
Contexit,varius penetrat Calcedona nidor.

Aſſatum. Elixum.

Viliſſima pars Apri cenſebantur *Clunes*.Iuuenalis cum ſtomacho Satyr.5.in fine.

Clunes pars deterior.

Spes bene cænandi vos decipit,ecce dabit iam
Semeſum Leporem , atque aliquid de clunibus Apri,
Ad vos iam veniet minor altilis.

Necabāt in culina.

Hunc ipſi coqui in culina necabant , viuum eo perductum, quo illud Martialis, pertinere vult Lipſius,lib.1.epigramm.50.

Mactabis & vernas apros.

Carpus.

Nec minus ab iiſdem cocis in culina ſcindebātur,& erat præter cocum, qui edulia in fruſta ſcinderet perite cultello circumducto,dictus Petronio *Carpus*,Iuuenali *Chironomon*,Martiali *Structor*,a lijs alio vocabulo,vt libro quinto Antiquitatum Romanarum fuſe,vt puto,oſtendi:in culina autem Carpus ille Aprum diſſecabat,in pergula inferebat menſæ. Vetus Scholiaſtes Iuuenalis ad Satyr.11.Verſ.139.

Sed nec ſtructor erit , cui credere debeat omnis H

Pergula.repoſitoriū ciborum. Schola ſciſſorum.

Pergula,diſcipuli Trypheri doctoris,apud quem
Sumine cum magno Lepus,atque Aper,& Pygargus,
Et Scythiæ volucres,& Fenicopterus ingens,
Et Gætulus Oryx,hebeti lautiſſima ferro
Cæditur,& tota ſonat vlmea cana ſuburra,
Nec fruſtum Capreæ ſubducere,nec latus afræ
Nouit auis noſter tirunculus.

Apri integri

Sed iam incredibilia narro. ſolidos Apros menſis illatos, & veluti nauſeabundos cibos ſtatim amotos,vt melioribus locus eſſet. Flauius Vopiſcus in Aureliano,ad finem. *Vehementiſſime delectatus eſt Phagone,qui vſque eo multum comedit vt vno die ante menſam eius,aprum integrum,centum paues,veruecem & porcellum comederet,biberet autem,infundibulo appoſito,plus orca.* Vetus Scholiaſtes Iuuenalis ad Satyr.1.V.141.*apud antiquos munificentia videbatur apparatior,ſi in conuiuio Aper integer fuiſset adhibitus*.ipſe Satyricus.

Nullus iam paraſitus erit,ſed quis ferat iſtas

Luxuriæ

A *Luxuriæ ſordes? quanta eſt gula, quæ ſibi totos*
Ponit apros animal propter conuiuia natum?

Tam inſanientis luxus deteſtationem proſequuntur paſſim autores, inuentorem prodit C. Plinius his verbis. *ſolidum Aprum Romanorum primus in epulis appoſuit P. Seruilius Rutilius, pater eius Rulli, qui Ciceronis conſulatu legem agrariam promulgauit, tam propinqua origo nunc quotidianæ rei eſt, & hoc annales notarunt horum ſcilicet ad emendationem morum, quibus notata quidem cæna, ſed in principio bini ternique pariter mandantur Apri.* Nec vnum tãtum Aprum, ſed duos, ſed tres, vna cæna apponebant, vt vltima verba Plinij abunde probant. ſed leuia ſunt hæc, præ ijs quæ ſequuntur, nam cum fumantes tricliuio ſolerent eos inferre, & neſciretur hora certa cænæ, toto tempore pomeridiano aſſabant, vt hora cænæ e toſtũ & veru Aper eſſet calidus. Plutarchus. *Expoſuit auo noſtro Lamphiæ Philotas Amphiſſenſis medicus, fuiſſe ſe id temporis Alexandriæ cauſa ſtudiorũ, cui, quod conſuetudo cum vno ex coquis regijs intercederet, impulſum ſe iuuenem ab illo, vt ſplẽdorem & apparatum cænæ vnius contemplaretur, inductus igitur in culinam, vt inter multa alia vidit octo apros aſſari, numerum ſe miratum fuiſſe conuiuarum, ibi riſiſſe cocum, ac dixiſſe, non eſſe frequentes* B *conuiuas, ſed circa duodecim, vnumquodque ferculum ponendum in vigore, qui momento defloreſcat, etenim fieri poſſe, eueſtigio cænare vt Antonius velit, vel paulo poſt, vel forte traducat tempus poculo poſcendo, vel ſermõne aliquo illato, vnde non vna inquit, ſed multæ parandæ ſunt cænæ ſiquidem difficile coniectu tempus eſt.* Iſta etſi grandis eſt apparatus, longe tamen a Caraui cæna ſuperatur, vt ex deſcriptione Athenæi libro quinto conſtat, in qua vnicuique conuiuę ſuus aper cum diſco patinaue argentea dabatur, locum in *Sue* ſupra produxi. Ab enormi hac & profunda luxuria *Apros Miliarios* vocabant, hoc eſt *mille librarum*, autores illuſtres meminerunt. M. Varro in re ruſtica. *anne dulcior eſt fructus apud te ex bubulo pecore, vnde apes naſcuntur, quam ex apibus quæ ad villam in aluearijs opus faciunt, & num pluris nunc tu e villa illic natos verres lanio vendis, quam hic Apros Macellario Seius? qui minus ego, inquit*, locus eſt deprauatus, & ſic corrigendus, & noua interpunctione diſtinguendus. *Natos Verres lanio vendis, quam hic Apros Milliarios? Seius, qui minus ego, inquit.* L. Seneca, grauiter, vt ſolet. *non eſt quod te nimis laudes, ſi contempſeris aureos lectos, & gemmeam ſupellectilem, quæ eſt enim virtus ſuperuacanea contemnere? tunc te admirare, cum contempſeris neceſſaria. Non magnam rem facis, quod viuere ſine regio apparatu potes, quod non deſideras A-* C *pros, nec linguas Phœnicoptetorum, & alia portenta luxuriæ, iam tota animalia faſtidientis, & certa membra ex ſingulis eligentis.* Martialis ab hac mente capiendus, & cæcutiunt Interpretes.

Autor luxus lib.8.c.51.
Duo aut tres vna cæna.
Octo interdũ
In Antonio pag.918.
Incertum cænæ tempus.
Pro numero conuiuarum Miliarij Apri.
lib.3.c.2.
Varro correctus.
Epiſt.110.
Lib.9. epigr. 49.

Inter quæ rari laurentem ponderis Aprum
Miſimus, Aetola de Calydone putes.
At tu continuo populumq́ patresq́ vocaſti,
Ructat adhuc Aprum callida Roma meum.
Ipſe ego, quis credat? conuiua nec vltimus haſi:
Sed nec coſta data eſt, caudave miſſa mihi.
De quadrante tuo quid ſperem, Gallice? nulla
De noſtro nobis vncia venit Apro.

Aprorum ergo quædam partes minus vtiles conuiuijs, & viliores, quam vt menſis inferri deberent, ideo dono clientibus tranſmittebantur, vt omittam Medicorum ſententiam *octauam Apri partem in ſanguine, & pilis abſumi.* Nec tantæ voracitati ſiluæ omnes Europæ nemora ve ſuffeciſſent, niſi helluones gulæ ſuæ proſpexiſſent, nam & domi ſaginabant, & caueis, vinarijſque Apros D alebant, qui ſilueſtres imitarentur, & noua ſubinde ſobole Nepotibus ſufficerent, dixi in Hetruria Regali, vetus Scholiaſtes Iuuenalis ad V. 115. Satyr. 5. agnoſcit. ipſe poeta.

Partes minus vtiles.
Alebãtur domi Apri.
lib.3.c.94.

Anſeris ante ipſum magni iecur, anſeribus par
Altilis, & flaui dignus ferro Meleagri
Spumat Aper.

Vltimum verſiculum corrigendum putant viri docti, quibus vltro aſſentior, & lego.

Fumat Aper. paulo infra.

Iuuenalis correctus.

Martialis manifeſte lib. 9. epigramm. 90.

Vt captum teneas, capto quoque munera mitte.
De cauea fugiat ne male paſtus Aper.

Inferebantur calidiſſimi, & adhuc a foco fumantes, Plutarchus ſupra, & Iuuenalis proxime correctus, Martialis lib. 14. epigram. 221.

Fumantes illati.

Parua tibi curua craticula ſudet ofella,
Spumens in longa cuſpide fumet Aper.

Circa calentem & e veru ſtillantem Aprum illati varij fructus, poma, nuces, far, glandes, & alia

circa glãde

illius generis, *vel vt inter illa captus videri poſſet, vel vt i illis damna intuliſſe*, vt doctor meus Iuſtus E
lib. 3. c. 1. Lipſius in Poliorcetis ſcripſit, Iuuenalis locum ſupra attuli, in varijs edulijs, vbi de offa, Horatij addendus lib. 2. Satyr. 8. ſtatim in limine.

Imprimis Lucanus Aper leui fuit Auſtro
Captus, vt aiebat cœnæ pater, acria circum
Rapula, lactucæ, radices, qualia laſſum
Peruellunt ſtomachum, cicer, alec, fæcula Coa.

In patinis. In grandioribus autem patinis illati Apri, ſupra in Carau Macedonis delicioſis epulis, & inter Romanos Horatius lib. 2. Satyr. 4.

Nec ſatis eſt cara piſces auertere menſa,
Ignarum quibus eſt ius aptius, & quibus aſſis
Languidus in cubitum iam ſe conuiua reponet.
Vmber & Iligna nutritus glande, rotundas
Curuet Aper lances carnem vitantis inertem.
Nam laureus malus eſt. F

Dimidiatus Aper. Cap. 34. Hinc corruptiſsimis moribus laudes mereri videri volebant Tiberius Princeps, dum dimidiatum Aprum apponeret. verba Suetonij ſunt. *cenſuit Annonam macelli, Senatus arbitrio, quotannis temperandam, dato ædilibus negotio popinas ganeaſq; vſque eo inhibendi, vt ne opera quidem piſtoria venialia proponi ſineret. & vt parcimonium publicam exemplo quoque iuuaret, ſolemnibus ipſe cœnis, pridiana ſæpe, ac ſemeſa obſonia appoſuit, dimidiatumq; Aprum, affirmans omnia eadem habere quæ totum*, quid ſit autem dimidiatus Aper diſputat accurate Aulus Gellius in Noctibus Atticis. C. *lib. 3. c. 14.* Lucilius.

Vno oculo, pedibuſq; duobus dimidiatus
Vt Porcus.

Vſus antiquus. Vt verum eſt a Rullo luxum, ſolidos Apros ſimul cõuiuijs inferendi, moremque excogitatum, ita diffitendum non eſt, quin antiquiſsimus fuerit vſus moderate ijſdem vtendi. teſtis idoneus de vetere republica M. Plautus. Poenulo Act. 3. Sc. 2.

Quid opus eſt verbis? callum aprugnum
callere æque non ſinam. G

Et in Perſa Act. 3. Sc. 5. in limine. iocoſe.

Satin' tenes? magis calleo quam aprugnum
callum callet.

Et alijs quoque ex eodem poeta locis antiquitas probari poſſet, ſed hæc ſint ſatis. vnum addo *Sanguis Apri. lib. 11. c. 38.* de ſanguine Apri, fuiſſe interdum inter cibos, hodieque etiam pleræque gentes ex eo inteſtina farciunt, & tarcimina boni ſaporis condiunt. C. Plinius medice definiuit *Sanguis Aprorum, & Ceruorum, Caprearumq;, & Bubalorum omnium non ſpiſſatur.* Hæc ille, vt multa alia ex Ariſtotele, & ex eo Galenus, hauſerunt.

STRATAGEMA.

lib. 3 c. 3. EXIGVVM hoc, nec tamen omittendum, Iulius Frontinus in ſtratagematis. H
Hannibal apud Tarentum, quæ præſidio Romano, duce Liuio tenebatur, Eonium quendam Tarentinum, quem ad proditionem ſollicitauerat, eiuſmodi fallacia inſtruxit, vt ille per cauſam venandi noctu procederet. quaſi id per hoſtem interdiu non liceret, *Hannibalis ſtratagema.* *egreſſo ipſi Apros ſubminiſtrabant, quos ille, tanquam ex captura Liuio offerret, idq; cum ſæpius factum eſſet, & ideo minus obſeruaretur, quadam nocte, Hannibal venatorum habitu Pænos comitibus eius commiſcuit, qui cum onuſti venatione quam ferebant, recepti eſſent a cuſtodibus, protinus eos adorti occiderunt, tunc fracta porta immiſſus cum exercitu Hannibal,* *Frontini varia lectio. 3. Decad. li. 5 Liuio non cõuenit cum Frontino.* *omnes Romanos interfecit, exceptis his, qui in arcem refugerant, alÿ legunt præfugerant*, ſed optime legetur *profugerant*. Narrat proditam vrbem Tarentum Liuius ſpecie quidem venationis, ſed proditionis autorem non *Eonium*, ſed *Niconem*, & *Philopemenem* Coniurationis Principes, & venator fuit *Philopemenes*, nec vlla tamen *Aprorum* eo loci mentio eſt.

MORA-

A

MORALIA.

HANC etiam Aprinæ naturæ partem accommodabimus ad humanæ vitæ ſocietatem ſancte colendam, ea enim ferarum, & vel maxime Aprorum conditio eſt, in ſui generis ſobolem non ſæuire. Vetus Scholiaſtes Iuuenalis ad Satyr. quintadecima Verſ. centeſimo quinquageſimo nono. *nec ſerpens ſerpentem comedit, nec fera ſui generis feram. Varro. Canis caninam non eſt, nec Aper a ſua gente perimitur*. ipſe Satyricus.

Sed iam ſerpentum maior concordia, parcit
Cognatis maculis ſimilis fera, quando Leoni
Fortior eripuit vitam Leo? quo memore vnquam
Expirauit Aper maioris dentibus Apri?
B *Indica Tigris agit rabida cum Tigrida pacem*
Perpetuam, ſæuis inter ſe conuenit Vrſis.
Aſt homini ferum. & quæ ſecuntur.

Sunt tamen, qui affirment acerrimas inter Apros ipſos pugnas committi. vnicum locum Statij Papinij adpoſui lib. 11. V. 531. Thebaid.

Fulmineos veluti præceps cum cominus egit
Ira Sues, ſtrictiſq; erexit pectora Setis,
Igne tremunt oculi, lunataq; dentibus vncis
Ora ſonant, ſpectat pugnas de rupe propinqua
Venator pallens, canibuſq; ſilentia ſuadet.
Sic auidi incurrunt.

Statius Iuenali cõtradicit.

Iratus Aper

Penultimum verſiculum vexat Iulius Cæſar Scaliger in Critico, quod *venator* non proprie dicatur *pallens*, qui potius dicendus eſſet *gaudens*, quod ex duorum *Aprorum* lucta, prædam facilem eſſet habiturus. ſed Statio ſua dignitas aduerſus Criticum, libere nimis omnia culpantem, & veluti impune graſſantem, conſtat, nam nihil aliud eſt *pallere* quam *gaudere*, phraſi vſitata illi, vt lib. 1. Thebaid. V. 620.

Statius defenſus.

Pallens ideſt gaudens.

C

Magnaq; poſt lachrymas etiamnum gaudia pallent.

Imitatus illum Claudianus lib. 2. laud. Stil.

Sollicitæ iuxta palleſcunt gaudia matris.

Et alibi idem ille dixerat.

— *Viuoq; etiam palleſcit in auro.*

Hanc ferarum concordiam cum naturæ humanæ diſſidijs, & nocendi alijs propenſione Nicolaus *περὶ ἠθῶν de moribus* ſcripto vetuſtiſſimo opuſculo, contulit, & eum alij ſecuti, præſertim Pythagorici, & Stoici.

AVGVRIA.

D

SICVTI Albam longam domeſticæ Suis omine & augurio conditam ſupra oſtendi, ita hic Mediolanum a feri Suis præſagio conditam oſtendam: licet Marcus Cato in Originibus autorem eius faciat *Medum potentem Inſubrum Principem*. Hanc male in Aquitania locat Stephanus Byzantinus libello de Vrbibus, peius in Germania Ptolomæus conſtituit, cum ſit ad Alpium radices in Gallia Togata, vt ex multis docui in Hetruria Regali libro quarto capite nonageſimoquarto, & videantur Flauius Vopiſcus in Carino in limine, Chronica Baſſiana, Carolus a Baſilica Petri Epiſcopus Noarienſis, Galuanus a Flamma MS. in Bibliotheca Ambroſiana, Triſtanus Caluus MS. ibidem, & Paulum Morigeam ordinis Ieſuatorum, vt veteres omittam, Marcello Plutarchum, Polybium lib. 2. pag. 122. Ammianum lib. 15. in fine, Tacitum, Strabonem, Plinium, Gottefredum, Viterbienſem in Chronico, & alios. Autores Thuſci tum præclare vrbis. Iuo Carnotenſis MS. *Mediolanum ad Alpes fundauere Thuſci, Galli ijs expulſis, perfecere, ac ex pagis iuſtam vrbem reddidere augurium nomen dedit, quod, dum fundamenta iacerentur, Sus lauatus inuentus dicitur*. Iſidorus Hiſpalenſis. *vocatum Mediolanum ab eo quod ibi Sus in medio lanea perhibetur inuenta*. Et Suem quidem hunc laneum, ſiue Aprum, ad mores manſuetos & ciuiles incolarum mores transducendum

Mediolani ortus.

Stephani error, & Ptolomæi.

Pag. 301.

Part 9. pag. 231.

In Coſmographia.

Relictus in Hetruria cũ bibliotheca mea.

lib. 15. c. 1.

Sus lanea.

dum reor, vt pro ſetis ſcilicet horridis lanam molem geſtarit autores non vulgati. Claudian. Nupt. Honor, E

Continuo ſublime volans ad mauia Gallis
Condita lanigeris, ouis oſtentantia pellem
Peruenit.

Claudianus correctus. Emblem. 2.

Locus eſt corruptus, vt ex dictis apparet, & ex Iuſtino lib. 20. in fine, & Alciato corrige.

—— Sublime volans ad mœnia Gallis
Condita, lanigeræ Suis oſtentantia pellem.

Sidon. Apollinar. lib. 7. Epiſt. 17.

Et quæ lanigero de Sue nomen habet.

Erricus Monachus lib. 5. de vita S. Germani.

Vlteriora petens claram defertur in vrbem,
Quam Mediolanum fertur dixiſſe vetuſtas,
Fama ſerit, quamquam famæ non creditur omni, F
Quondam inteſtinis flagrans quod Gallia bellis,
Expulerit proprios violento Marte colonos
Sedibus a proprijs, Latio qui forte coacti,
Hanc conſtruxerunt collatis ſtipibus vrbem:
Dicentes Medio facti de nomine lanum,
Quod cum prima nouis ſtruerent fundamina muris,
Lanea Sus media perhibetur parte reperta.

Herric⁹ correctus.

Verſus ſeptimus corruptus eſt forte eſſet.

Hanc conſtruxerunt collatis ſtirpibus vrbe.

Aut aliquid ſimile ſupponendum, *viribus*, aut aliud, tu lector videris.

H STORICA.

Lib. 69. pag. 792.

Lib. 75. pag. 853.

NEC hoc non referam, fuit Hadrianus Auguſtus οὕτω περὶ τὴν θήραν ἐπιδέξιος, ὥς καὶ μέγαν ποτὲ σῦν μιᾷ πληγῇ καθελεῖν. Verba ſunt Dionis Cocceiani, *adeo agilis in venationibus, vt Aprum quantumlibet maximum vno ictu cōficeret.* Aliud ex eodem adducendum pari argumento, aut ſane ex eius fragmentis apud Ioānem Xiphilinum. ἀρικόμενος δὲ ἐς τὴν προειρημένην Νίσιβιν ὁ Σεβῆρος, ἐνέτυχε συῒ μεγίστῳ, ἱππέα τε γὰρ ἔκτεινεν ὁρμήσας χαταβαλεῖν αὐτὸν πειρώμενον καὶ τῇ ἑαυτοῦ ἰσχύι θαρρήσαντα μόλις δὲ ὑπὸ πολλῶν στρατιωτῶν συλληφθεὶς τε καὶ σφαγεὶς, τριάκοντα τὸν ἀριθμὸν οὕτων τῶν συλλαβόντων αὐτὸν τῷ Σεφήρῳ προσεκομίθη. *poſtquam Seuerus Niſibin venit, reperit Aprum maximum, qui magno impetu equitem deiecerat ex equo, atque interfecerat, dum is ſuis viribus conaretur ipſum conficere, tandem vero a triginta militibus captus cæſuſq; ad Seuerum perlatus eſt.* ita vertit Interpres Dionis, nec bene, melius Fridericus Sylburgius Notationis in Xiphilianam Dionis Epitomen. *Is enim equitem viribus ſuis fretum, ipſumq; proſternere aggreſſum, impetu ſuo interemerat, ac vix tandem a multis militibus comprehenſus, & iugulatus, triginta enim numero fuerant, qui eum comprehenderant, ad Seuerum perlatus eſt.* Vir quidam Gallus nec indoctus, nec indiligens in illa ſua historica farragine, quam vocat *locos communes* retulit *Ferquhardum ſecundum Scotiæ regem ab Apro percuſſum interyſſe*, ſed errat ille, nam ex Hectore Boethio, Ioanne Leslæo, & alijs omnibus hiſtoricis noſtratibus certum, regem illum non Apri, ſed Lupi vulnere ſuperueniente hydrope, corruptiſque reliquis putredine membris, interijſſe. G H

Interpres Dionis notatus.

Regis Scotiæ mors.

Error ſcriptoris Gallici

ONEIROCRITICA.

Cap. 281.

Hoſtis potēs

Victoria.

SOMNIORVM ſignificationes de Porco & Apro ſunt communes, hic tamen nonnihil retractabo. Achmes Seirimi F. ἐὰν ἴδῃ τις ὅτι ἐπολέμησε χοῖρον ἄγριον, ἐχθρὸν δυνατὸν καὶ πολὺ ἐξόπλιστον πολεμήσει. *ſi quis viſus fuerit manum conſerere cum porco ſiluestri, cum hoſte potente & egregie inſtructo bellum geret.* rurſus in ſequentibus ſic habet. εἰ δὲ ἴδῃ ὅτι ἐπωχεῖτο συάγρῳ, ἄνδρα μέγιστον ἐχθρὸν καταδουλώσει, εἰ δε ἐστὶν ὁ ἰδὼν πτωχός, εἰς ὕψος καὶ πλοῦτον μέγαν ἥξει. *ſi quis Apro inſidere viſus ſibi fuerit, hoſtem ſuum, virumque ampliſſimum in ſeruitutem rediget, ſin is qui ſomnium habuit,*

pauper

A *pauper eſt, ad conditionem excelſam, & magnas opes euehetur.* paulo poſt. εἰ δὲ ἴδῃ ὁ βασιλεὺς ὅτι συάγρους ἤνεγκαν αὐτῷ, ἢ αὐτὸς ἐθήρευσεν κυνηγῶν, ἐχθροὺς δυνατοὺς ἀνελλόγως δεσμώσει καὶ συνάξει *ſi rex videre viſus fuerit allatos ſibi ſilueſtres Apros, vel quod eos ipſe venando ceperit, hoſtes potentes, pro conſpectorum Aprorum ratione, vinctos colliget.* inſignis eſt locus Artemidori Daldiani, quem adponam. σύαγρος, ὑετόν τε καὶ χειμῶνα βίαιον σημαίνει τοῖς ὁδεύουσιν ἢ πλέουσιν, καὶ τοῖς δικαζομένοις δὲ, ἐχθρὸν δυνατὸν ἅμα καὶ βίαιον, καὶ ἀγνώμονα φωνῇ μιαρᾷ πολλάκις κεχρημένον, γεωργοῖς δὲ ἀφορίαν, διὰ τὸ λυμαίνεσθαι τὰ φυτὰ, καὶ τῷ γαμοῦντι, οὔτε εὔνουν, οὔτε ἐπιεικῆ τὴν γυναῖκα παρίστησιν. οὐδὲν δὲ θαυμαστὸν, εἰ καὶ σύαγρος γυναῖκα σημαίνει, καὶ γὰρ εἰ κακόζηλον, ἀλλ' οὖν εὑρήσεται εἰς ἐπίδειξιν ὡς πολλάκις ἐτήρησα καὶ προκαλεῖται τὸ ζῶον, καὶ εἰκότως γυναῖκα σημαίνει, οὕτω γὰρ λέγονται αἱ κατωφερεῖς, καὶ τὸ κάπροις κακοδαίμον Μένανδρος φησὶν. ſic Latine ſonant. *Aper tempeſtatem & pluuiam violentam ſignificat, his qui iter faciunt, aut nauigant, & litigantibus aduerſarium potentem, ſimulque violentum ac perfidum, ſceleſta voce ſæpe vtentem: agricolis autem ſterilitatem, propter quod plãtas peſſundet: & ducenti vxorem neque benignam, neque manſuetam coniugem copulat. nihil vero miri eſt, ſi Aper mulierem etiam ſignificat, nam ſi inepte moliatur mulier, certe reperietur & Aper* B *exemplum ſui edens, ſicut ſæpe obſeruaui, quin & prouocatur hoc animal, & merito vxorem ſignificat, ſic enim dicuntur, quæ ad libidinem ſunt procliues. ſed & Aprinum Menander infelix dixit.* locũ non eſſe ſanum docti deprehenderunt, & Nicolao Rigaltio autore corrigendus ſic. οὕτω γὰρ λέγονται αἱ κατωφρεῖς, καὶ τὸ κάπρος, τὸ αἰδοῖον μὲν ἀνδρὸς φασὶ. *& per nomen Aper, genitale viri dicunt.* eadem Suidas. κάπρος τὸ αἰδοῖον τοῦ ἀνδρός. *Aper genitale viri*, vt dicunt *ſubare, ſubire, ſurire*, pro *libidinari*, ita *Aprire* erit *in Venerem ruere*, deſumpto vocabulo a Natura illius quadrupedis, qui valde pronus eſt in coitum, & libidinoſus. Philoxeni gloſſæ καπρῶ *prurio*. Rurſus Artemidorus. καὶ τὰ βίαια, καὶ τραχέα, καὶ ἀσύμβλητα, καὶ δυοσυμβούλευτα, ὁμοίως ἑαυτοῖς προαγορεύουσιν ἀνθρώπους, ὡς σύαγρος καὶ ἄρκτος. *& violenta, & aſpera, & implacabilia, & temeraria, ſimiles ſibijpſis homines præſagiunt, velut Aper & Vrſus.* hæc quidem veterum fuit ſuperſtitio, ſed omnium rerum euẽtus a Deo, nõ a fallacibus hominũ cogitationibus, nã vt recte Nicephorus Patriarcha Conſtantinopolitanus

ψευδεῖς ὀνείρους κοιλίας δηλεῖ γόμος.
Falſa inſomnia ventris exhibet ſarcina.

Hoſtes vincti.
lib.2.c.12.
Tempeſtas.
Aduerſarius
Sterilitas
Vxor non benigna.
Infelicitas.
Artemidor. correctus.
Genitale viri.
Aprire.
lib.4.c.58.
Violentia.
Aſperitas.
Implacabilitas.
Temeritas.

C

FABVLÆ. ET MYTHOLOGICA.

INNVMERÆ circa hunc quadrupedem ſunt fabulæ, primum *Piceus* apud Ouidium in Metamorphoſi *in Aprum* mutatur, deinde *Adonidem*, natũ ex Myrrha arbore Veneri adeo dilectum, *Aper interemit*, quare odium illius deæ adeo magnum in genus illud creuit, vt templi ſui aditu carnem porcinam tãgentes arceat dixi ſupra. vide Feſtum in voce *Suillum*. Plutarchus clare. εἰ δὲ δεῖ καὶ τὰ μυθικὰ προσβαλεῖν, λέγεται μὲν ὁ Ἄδωνις ὑπὸ τοῦ συὸς διαφθαρῆναι. ſi vero etiam fabuloſa licet huc adferre, fertur Adonis interfectus a Sue. hęc late exquirit omnia ſacrificia Adonidi exhibita, & concludit Meragenes vnum eundemque eſſe Adonidem & Bacchum, quanquam ſi ortum vtriuſq; liceat intueri diuerſos reperiemus, nam Bacchus Semeles ex Ioue filius, Adonis vero Cyniræ Regis, cum tota antiquitate Claudius Aelianus in Naturali hiſtoria. & in Elymæa quidem regione eius templum fuiſſe a manſuetis Leonibus cuſtoditum, qui cibum oblatũ caperent a con- D uiuis aduenis, decenterque, & ſine vllo damno diſcederent. fabulam vero narrat Seruius Maurus Honoratus. *in Cypro inſula regnauit Cyniras filiam habens Myrrham nomine, quæ Solis ira in amorem incidit patris, cum quo etiam miniſterio nutricis concubuit, namq́; nutrix Myrrhæ dixit. Cinyræ, eſſe quandam puellam, quæ eius amore flagraret & concubitum noctu in tenebris propter verecundiã expeteret virginalem. hoc, Cinyras incitatus libidine pollicitus eſt, cupiens deinde videre vultus puellæ, iuſſit lumen inferri, viſamq́; filiam perſequi cum gladio cæpit, vt interficeret, quæ grauida de patre, aufugit in ſiluas, ibiq́; mutata eſt in arborem nominis ſui ſed infantem conceptum in cortice retinuit, & poſtmodum dente Apri exciſum emiſit in lucem, qui a nymphis educatus, Adonis cognominatus eſt, quem quia Venus amauit, Mars in Aprum transfiguratus, occidit, quem multi commiſeratione Veneris in roſam conuerſum dicunt.* Aliter deinde eandem fabulam refert, ſed parum refert, dummodo in præſens ab Apro peremptum conſtet. aliam etiam fabulam de eodem *Adonide & Melo* attexit, quam vide. paulo aliter idem ille narrat. *percuſſa, vt quidam volunt, a patris gladio, vt quidam, ab Apro, paſuulum edidit, quem educatum Nymphæ Adonim appellauerunt hunc Venus vehemẽtiſſime dilexit, & cum ira Martis ab Apro eſſet occiſus, ſanguinem eius vertit in florem, qui nunquam vento decuti dicitur*, diſſentit a ſe ipſo Seruius, non modo ab alijs, nam cum antea dixiſſet Martem in A-

Piceus in Aprum.
lib.7.
lib.4. Symp. c.5.
Idem cũ Baccho.
lib.9.c.36.
lib.12. c 23.
Ad Eclog.10
Fabula Adonidis.
Aper obſtetrix.
Mars in Aprum.
Ad Eclog. 8
pag 4
Ad lib.5. Aeneid.365.
Non in veſti. ſed in florẽ.

prum conuerſum interemiſſe Adonidem, hic tantum ab Apro volente Marte id factum teſtatur, E
& non in roſam ei mutatum, ſed in alium florem, vult. Vbicumque autem Veneri ara aut imago erat, ibi iunctis ſacris colebatur Adonis, obſeruaui in Mythologia mea nuper ante annos nouem edita cap. 22. quæ non eſt ad manum, ſed ex Seruio id conſtat. *Virbius eſt numen coniunctum Dianæ, vt matri deum Attis, Mineruæ Erichthonius, Veneri Adonis.* ſed ad Aprum, eius occiſorem, redeo. Hunc Venus ligari, & ad ſe adduci præcepit, narrat Theocritus Aedilio 30.

Veneri iunctus.
Ad lib.7.Aeneid.482.

Πᾶσαν δρωμόντες ὕλαν,
ϛυγνὸν τὺν ὗν ἀνεῦρον,
δήσάν τε κἀπέδησαν.
Per omnem currentes ſiluam,
Triſtem Suem inuenerunt,
Et vinxerunt, atque alligarunt.

Aper vinctus.

Idyll.1.

Eius epitaphium eſt apud Bionem Smyrnæum, & res eſt notiſſima. Nonnus Panopolitanus libro 41. Dionyſ.V.204. F

—— μούνην δὲ συῶν ȣ̓κ ἤθελε λίυσσειν
τερπωλὴν, ἅτε μάντις, ἐπεὶ συὸς εἰκόνι μορφῆς
Αρης καρχαρίδων θανατηφόρον ἰὸν ἰάλλων,
Ζηλομανὴς ἤμελλεν Αδώνιδι πότμον ὑφαίνειν.
—— *ſolam vero Suum non voluit cernere*
Oblectationem, tanquam vates, poſtquam Suis imagine formæ
Mars validos dentes habens, mortiferum telum emittens
Zelo furens, voluit Adonidi interitum texere.

Lactucæ eſus

Phanoclis vetuſtiſſimi poetis epigramma habes apud Plutarchum. Nicander Colophonius in Gloſſis refert Adonidem lactucam comediſſe, & mox ab Apro fuiſſe interemptum, & ideo in lactucis mortuum Venus abſcondit, Eubulus in Aſtytis, quod a Callimacho etiam proditum eſt, ratio eſt, quod lactuca frigidæ ſit naturæ, & ideo Apro inuiſa, qui calidi ſanguinis, & in libidinẽ proni eſt, quare Ibycus Pythagoricus vocauit lactucam *Eunuchum*, quod a Venere ſcilicet auertat, Amphis etiam comici antiquiſſimi verſus in *Ialemo* ideſt fatuo Athenæus ponit lib. 2. Plura fabulæ iſtius arcanis ſignificationibus Pauſanias in Bæoticis, Scholiaſtes Theocriti, Lucianus in Syria Dea ſuppeditabunt. quid fabularum in Apro Meleagri vanum eſſet repetere, qui volet ea, adeat Ouidij Metamorphoſin, Homerum libro primo Iliadis, & interpretes, Natalem Comitem in Mythologia. Vetus Scholiaſtes Iuuenalis ad Satyram quintam. *Propter Calydonium Aprum, quem irata Diana, quod contempta eſſet ab Oeneo in ſacrificijs, agris ſuis immiſerat, quem Meleager filius occidit.* Tzetz. Chiliad. 7. cap. 102. G

Meleagri Aper.
lib.7.c.3.
Caledonius.
Luctat.adv. 452. 1.Thebaid.

Σοτήριχος καὶ ὅμηρος, καὶ ἄλλοι δε μυρίοι
περὶ τȣ̃ κάπρȣ μέμνην ται τȣ̃δε τȣ̃ χαλυδῶνος.
Soterichus, & Homerus, atque alij complures,
Apri meminerunt huiuſce Calydonij.

Herculis labor.

Aprum inter Herculis labores. tertium numerarunt, qui Aetoliam longe, lateque vaſtabat, hũc Hercules per immenſas & profundas ſectatus niues, viuum cepit, vinxit, & Athenas perduxit. Idẽ Tzetzes Chiliade tertia capite octauo. hic varia nomina apud autores habet, nam ab Erymantho Arcadiæ monte, vt Heſychius vult, *Erymanthæus eſt*. Claudian.

Præfat.lib.3 de raptu.
Erymãthius

Non Erymanthei gloria montis Aper. H

Auſonius in Græcis epigrammatis.

τὸ τρίτον ἆυτ' ἐπὶ τοῖς ἐρυμάνθιον ἔκτανε κάπρον.
Tertium opus Erymanthium interfecit Aprum.

Arcadius.

Ab ipſa regione quam depopulatus erat, *Arcadius* a nonnullis dicitur. Lucret. lib. 5.

—— *aut horreus Arcadius Sus.*

Martialis lib. 9. epigramm. 104.

Addiait Arcadico terga Leonis Apro.

Nemeæus.

Et lib. 5. epigramm. 66.

Aſtra polumq́; dedit, quamuis obſtante nouerca,
Alcidæ Nemeæ terror, & Arcas Aper.

Aetolus.

M. Plautus Perſa Act. 1. Sc. 1.

Superauit ærumnis is ſuis ærumnas Herculis
Nam cum Leone, & cum excetra, cum ceruo, cum
Apro Aetolico.

Cum

A *Cum auibus Stympalicis, deluctari manelim.*

Ab vrbe Arcadiæ *Mænalo* dictus *Mænalius*, cum Geographis Strabo. Martial. Spectacul. epigrammate vigeſimoſeptimo.

Mænalius.

Arcas Mænalium non timuiſſet Aprum.

A Tegea etiam vrbe Arcadiæ, *Tegæus*. Ouid. Epiſt. Deian.

Tegæus.

Vt Tegæus Aper Cupreſſifero Erymantho
Incubat.

Hunc deſcribam ex Ouidio, qui verſus ſuauiſſimi recte in fine huius tractatus ponentur, nihil enim magis exprimit huius pecoris naturam, ita ergo ille.

lib.8. Metamorph.

Miſit Aprum, quanto maiores herbida Tauros — *Magnitudo.*
Non habent Epirus, ſed habent Sicula arua minores.
Sanguine & igne micant oculi, riget horrida ceruix, — *Oculi.* *Ceruix.*
Et ſetæ denſis ſimiles haſtilibus horrent.
Stantq; velut vallum, velut alta haſtilia ſetæ:
B *Feruida cum rauco latos ſtridore per armos* — *Setæ.*
Spuma fluit, dentes æquantur dentibus Indis, — *Spuma.* *Dentes.*
Fulmen ab ore venit, frondes afflatibus ardent. — *Fulmen.*

Nil aliud, quam vitiorum fugam, virtutiſque amplexum vetuſtas voluit per bruta iſta furentia domita, vnde Andreas Alciatus Emblemate 137. *furorem & rabiem virtuti* cedere debere, ex hac fabulæ ueteris ambage, aſſeruit. quod copioſe Heraclides Ponticus in Allegorijs Homericis exequitur, & paria omnino in diuinis illis Lactantij Firmiani inſtitutionibus, necnō L. Apuleius, qui conſulantur. Ab iſtis ad Aeſopicas migremus fabulas, ex Aniano ſcriptore Gręco Gulielmus Hermānus fabulam *de Apri aure bis abſciſſa ab ruſtico ob ſegetes violatas*, at ea ſupra in Sue relata eſt; Alia ſic habet. *dum iners Aſinus irridebat Aprum, ille indignatus frendebat, malum quidem ignauiſſime fueras meritus, ſed etiam ſitu pœna fueras dignus, tamen ego indignus, qui a te pœnas ſumum.* Innuit fabula, *ignauiam per ſe contemptu tutam.* Gabriel Faernus Fab. 107.

Vitia domita.
lib 1.c.9.
lib.4.Florid.
Ignauiæ contemptus.

Dentes retuſos arbore exacuens Aper
Satagebat, atque hunc forte præteriens via
C *Vulpes rogauit, cur ſine vlla prælij*
Neceſſitate acuere dentes tenderet,
Nam abs re ego, inquit ille, ſic facio, o bone,
Nam cum ingruit periculum, & aduerſarius,
Ad ſanguinis vitæq; diſcrimen vocat,
Haud ſane acuere tum vacat dentes mihi.
Itaque otij, & ſecuritatis tempore
Arma apparo, ſtringenda cum vſus venerit.
Paratus animo contra iniqua caſuum
Aut vincet illa, aut fortius certe feret.

MEDICA.

D MEDICAS obſeruationes ex *Sue* ſupra executus ſum, & plenius ex ueterum decreto Vincentius Bellouacenſis, paucula reſtant hic attexenda: atque ea quidem ex unico Plinio, uel quia primus ille Medicinam Latine loqui fecit, uel quia ſolus ex illius ſcientię myſtis apud me. ſic ergo ille. *lumborum dolores, & quæcumque alia mollire opus ſit, Vrſino adipe perfricare conuenit, cinerem Aprini aut Suilli fimi inueterati, aſpergi potioni vini.* locum tranſpoſitum eſſe uidit Iacobus Dalechampius, & in ordinem redegit, ſed totum caput non exſcribo. Plinius eodem capite paulo poſt. *lienem ſedat fel Apri vel Suis potum, vel ceruini cornus eius in aceto.* Sed fuſius alibi, eodem illo libro. *Veſicæ calculorumq; cruciatibus auxiliatur vrina Apri, & ipſa veſica pro cibo ſumpta, efficacius, ſi prius fumo maceretur vtrumq;, veſicam elixam mandi oportet, & a muliere fæminæ Suis, inueniuntur & in iecinoribus eorum lapilli, aut duritie lapillis ſimiles, candidi, ſicut in vulgari Sue, quibus contritis atque potis in vino, pelli calculos aiunt, ipſi Apro tam grauis ſua vrina eſt, vt niſi egeſta, fugæ non ſufficiat, vel vt deuinctus opprimatur, exuri illa tradunt eos.* Paucis interiectis. *Verendorum carbunculis cerebrum Apri, vel Suis, ſanguiſq;.* Paulo poſt. *Vrinæ incontinentiam cohibet veſica aprina ſi aſſa mandatur. Vngularum Apri vel Suis cinis potioni inſperſus, veſica fæminæ Suis combuſta ac pota.* Eodem

lib.19.c.74.
lib.28.c.13.
Cinis fimi.
Plinij locus tranſpoſitus.
Fel.
Cap.15.
Vrina.
Cerebrum.
Sanguis.
Veſica.

rurſus

E

Cap. 17. Fimus. Spuma. rurſus libro. *Hydropicis auxiliatur veſicæ Apri paulatim data in potus, efficacius, quæ inaruerit cum veſica ſua.* interiectis paucis. *luxatis recens fimum* Aprinum *vel Suillum, Verris ſpuma recens cum aceto.* uaniſſima uide illo ipſo libro capite quarto, quę non exſcribo. & friuolum ea perſequi, quę & ſcribenti laborioſa, nec legenti iucunda.

MI LECTOR.

HÆC qualiacumque vltimis his quinque hiſtorijs exornandis, in obſequium optimi Senatus, memoriam clariſſimi Vlyſſis, gratiam Illuſtriſſimæ familiæ Aldrouandæ, gloriam nobiliſſimæ Academiæ Bononienſis, adparaui, ſi non vt debui, certe vt potui, meliora tibi exhibiturus, ſi Bibliotheca mea in Hetruria non hæſiſſet, fruſtra iam toto anno vertente ſperata, dum benigniſſimi Principis propenſionem nequiſſimi quidam creditores debitaque augentium præpoſteræ artes, non omnes taxo, indies morantur, ſed vt a clientela quam ſereniſſimæ F familiæ voui, nihil horum me vnquam abſtraxit, ita nec librorum defectus ab incæpto deterruit, quin tantæ Illuſtriſſimi Senatus magnificentiæ par eſſe cuperem. Et illud non perfunctorie te ſcire intereſt, certe mei multum refert, cum D. Vlyſſis Aldrouandi nomine, Rhinoceros, Camelus, Camelopardalis, Sus, & Aper a me edantur, nec illius viri maximi libros, ſcripta, ac ne parietes quidem Muſæi vnquam vidi, ſed inter graues occupationes meas feſtinanti calamo effuſa, dum & acerrimo pedum dolore conflictarer, & famoſo Anonymi mendicabuli libello reſpōderem, atque etiam opuſculum de Triplici Iuramento, Veritati conſecrarem. potuiſſes, inquit differre, ſed non licebat, nam hiſtoriam hanc Naturalem Senatus impoſuit, cuius mandatis parere, honorificum ſemper ducam, Mendica deliria atque ſceleſtam ignauiam Anonymi redargui, & Patriæ intererat, & populares vrgebant, vltimum conſcientia, & puræ Veritatis amor exegerunt. Datum fuit S.C. III. Eid. Apriles. M.DC.XX. ego calamum pono. VII. Eid. Sextil.

G

FINIS.

SVPPLEMENTVM

VARIARVM APPELLATIONVM,

Seu Nomenclator diuerſorum idiomatum veterum, & recentiorum per totum hoc Volumen.

Agnus. Cap. VIII.

GRæc.ἀμνος.vul.græc.ἀρνὶ.Scot.Lamb.Hetruſc.Idulis.Hebr.Se.keſeb.Kebes.Arab.Carim.Septuag.Monim.Hiſpan.Cornero.Ital.Agnello.Gal.Agneau.Germ.Lamblein.Belg.Lam.Angl.Lam.Hogge.

Alce. XXXII.

Græc.Α'λκη.Hebr.Zamer.Germ.Ellendi.Heluet.Elche.Illyr.Łoſ.Polon.povvod.Ital.magno animali.Gall.la grande beſte. Scot.great beaſt. Moſcouit.Loſſos.

Aper. XXXVII.

Hebr.HaZir.Græc.σύαγρος.Ital.Cinghiale.Gall.Sãglier.græc.vulg.μόνιος. Hiſp.puercoſilueſtre.German.VViltSchVVein.Angl.Bore.Illyr.VVeprZ.Scot.VVyldbeare.

Aries. VIII.

Græc.ἀρην Κρίος.Hetruſc.Aringa.German.VVider.Scot.Rame.Afric.Adimain.Hebr.Gel.Chald.dikerim.Arab.Kabsa.Ital.Ariete.Gall.Belier.Hiſp, Çarnero.Heluet.Kamchen.

Biſons. Cap. III.

Græc.βίσσων βίσων βίσων.oppian. German.Viſent.Moſcouit.Anvverochſen.

Bonaſus. Cap. IV.

Græc.βόννασος.Illyr.βόλινθος.Pæonic.μόναχος.Arabic.Enchires.Latin.Vacca Indica.

Bos. Cap. I,

Græc.Βοῦς.Heb.Bakar. Schor.Aleph. Ital.Boue.Gall.Beuf.Hiſp.Buey. Germ.Ochs.Rind.Belg.os.Angl.oxe.Illyr.vul.Sco.Naut.Auſſe.Chald.Thor.Arab.Bakera.Perſ.Nadganeha.

Bubalus. Cap. VI.

Hebr.Meriah. Chald.Turebalah. Arab.Taietal. Perſ.Badek. Perſ.Çutzcohi. Græc.βούβαλος. Septuag.ὄριξ.Gall.Beuffle.Ital.Boufali.Hiſp.Bufano.Germ.Beuffel.Angl.Bugil.Illyr.Bauvvol.

Camelopardalis. Cap. XXXV.

Hebr.Zamer.Chald.Deba.Arab.Saraphaph. Perſ.Seraphaph.Græc.καμη.λοπάρδαλις. Sic Septuaginta.Ital.Giraffa. Gyraphan.Zirafa. Hetruſ.Oraſlus.Latin.Oraſinus,vel Camelopardꝰ. Aethiop.Nabis.Aegypt.Anabula.

Camelus. Cap. XXXIV.

Hebr.Gamal.Chald.gamela.Arab.gemal.Perſ.Schetor.Sarac.Shymel.Ital.Camelo.Hiſp.Camello.Gall.Chameau.Germ.Ramelthier. Illyr.Vuelblud. Angl.Camel.

Capra. Cap. IX.

Græc.αἶξ.χάπρος.Hebr.Car.Cretenſ.χαρανὼ.Chald.Eza. Arab.Shaah. Perſic.buz. Arab.Valga.Maez.Sarac.Auſe.Germ.geiſſ. Belg.geit. Angl.gote.Scot.gaite. Illyr.coZa.Gall.Chieure. Hiſpan.Capra.Ital.capra.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

Index Vocum variarum.

Caprea. Cap. XVI.

Græc.δόρκος.Hebr.Bikerah. Illyr.Sarna. Hiſp.Zorlito.Nauarr.CabronZillo.Germ.Rech.Ital.Caurioli. Gall.Cheureul. Angl.Roo. Scot.Rca.Arab.GaZel.

Cerua. Cap. XXVII.

Ital.cerua.Hiſp.ciorua.Gall.biche.Germ.hinden.Polon.Lauy.Angl.hynd.Scot.dea.

Ceruus. ibid.

Græc.ἔλαφος. Lacon.βέρκιος Creten.ἀείρακος.Hebr..aial.Arab.aiali.Chald.aiela.Perſic.geuaſen. Ital.cerno.Hiſp.cieruo.Gall.cerf. Angl.hiert,hert. Polon.telÿeuÿ.German.hirſſ.hirſch.Scot.hart.

Dama vulgaris. Cap. XVIII.

Græc.Vulga.platagoni.Hiſp.gamo coZZa.Germ.damlçin.Gall.daine. Ital.Daino. Angl.Fellovvdeare. Polon.lanÿ.Arabic.Algazel.Creten.ἀγρίμι.Scot.Hayne.

Dorcas. Cap. XI.

Hebr.Zebi.Græc.αἴγαγρος.Ital.camoZza.Hiſpan.capramontes.Ang.VVildegoot.Germ.gembs.gambs.Polon dryka.Koza.Scot.VVildgeat.Bohem.Korycansky Koslyk.

Dromas. Cap. XXXIV.

Græc.δρομάς.Hebr.Kirkarot.bikra.Chald.Hogenain Arab.Kudanuuan.Ital. Dromedaria.Gall.dromedaire.Angl.Suift,shecamel.Scot.Dromedarix.

Hœdus. Cap. IX.

Græc.ἔριφος.Sabin.fœdus.Hebr.Gedi.Chald.Gadaia.Perſ.Buskahale.græc.vul.ἐρίφι.Ital.çauretto,cau reZo.Rhæt.Vzol.Hiſp.Cabrito.Gall.heureau.German.gitze.Angl.Kydd.Polon.KoZiel.

Hircus. ibid.

Græc.τράγος.Hebr.Atud. Chald.Zephirah. Arab.atudi.Perſ.Buzgalaia.Phryg.Becco. Septuag.ὑψωθῆναι.Sarac.hanup.Hiſ.Cabron.Ital.capron.Becco.Germ.geisbock. Gall.Buc. Belg.Bock. Illyr.KoZel.Scot.Buck.Angl.Gote Buke.

Ibex. Cap. XIII.

Græc αἴξαλος αἴξ Hebr. Ako.Gall.Steimber. Heuelt. Ibſchen. Ybſchgeiz. Illyr. KoZoroZiccZ. Belg. VViltdgheidl. Hetruſc.Rota.Germ.Steinbock. Septuag.τραγέλαφος.

Maialis. Cap. XVII.

Græc.γρομφάς. Hetruſc.Thytes, voce græca. Varro. Ital.lo porco castrato. Gall.porc chaſtre. German.Barg.Angl.Geldit ſovv.Heluet.galts.Londin.Barovvhogge.Scot.Libbit ſovve.

Moſco. Cap. XX.

Græc.μόσκος. Arab.Miſch.græc.vulg.abonaſa.Ital.Muſchio.Gall.Muſque.Hiſp.Muſci.Angl.Muske.Illyr.pizmo.Belg.Moſcelliaet.German.biſem.Hebr.Boſem.

Ouis. Cap. VIII.

Græc.πρόβατον.Gall.Brebis.Hiſpan.Oucia.German.Schaaff.Heluet.Mæcherling.Suen.einouvv.Heb.Zon & Zonech.Chald.Ana.Arab.Genas.Perſ.Goſpandt.Sarac.Gæname. Belg.Schaep.Scot.Heirth.Angl.Scheepe.Illyr.Ovveze. Madagaſc.Agarono.

Pygargus. Cap. XV.

Hebr.diſchon.Græc.πύγαργος.Perſ.buzkohi.Hetruſc.Albicilla.

Porca. Cap. XXTVII.

Hebr.chaſerah.Græc.κλοῦνης.σκρόφα. Ital.porca fattrice. Rauennat.Troia.Gall.Truye. Germ.Suvv.Mor.Ang.Sovve.Illyr.Svvinic.μόνορχις. Homer.

Porcellus. ibid.

Græc.δέλφαξ. Ital.porchetto.Gall.Cochon. German.Spanfarle.Angl.pygge.Scot.Gryſſe.Belg.Seavvle.

Rangifer. Cap. XXXI.

Gall.Ranglier.German.Reuſchicren.

Rhinoceros. Cap. XXXIII.

Græc.Ῥινοκερος. Hebr.Reem. Chald.Karas,Karash.Arab.Archa. Ind.Saudabenameth. Aethiop.Rhiſes.Latin.bos Aethiopicus eſt,non Aegyptius.

Sus. Cap, XXXVI.

Græc.σῦς.χοῖρος.Κάπρος.γρομφος.θύτης.Hebr.Chaſir.Chal.Chaſira.Arab.Kaniſir.Perſ.Maranbuch.Ital.porco. Septuag.ὗς. Florent.Ciacco. Gall.porceau. Hiſpan.Puerco.German.Schvvyn.Cretenſ.μάριν.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

Index Vocum variarum.

μάριν. Perſ.vulg. Marcũ. Angl.poro hogge. Scot. Svvyne. Illyr.praſe. Heluet. Aber.

Taurus. Cap. I.

Græc.ταῦρος. Hebr.Toro. Chald.Tor. Ital.Toro. Belg. Bo. Gall.torcau. Hiſpan.toro. Luſitan.Buÿrezia. German.Stier. Belg.Bulleÿ. Danie.Varimbg. Illyr.Tuncczi. Sueuic.Varren. Scot.Stot. Angl. Bulle.

Vacca. ibid. Matrix et Iugalis.

Hebr.para. Græc.βȣθηλεία. Illyr.Damalis. Gall.Vache. Hiſpan.Vaca. German.Kue. Sueu.Kuhe. Belg. Koe. Angl.Kovve. Scot.Koyac. In Inſula S. Laurentÿ Agomba. Sarac.Baccara.

Veruex. Cap. VIII.

Græc.κτίλος. Gall.mouton. Ital.Caſtrone. Angl.VVether. German.Hammel. Hetruſc.Anſecera. Scot. Dunvval. Heluet.VVider.

Vitulus. Cap. I.

Hebr.Egel. Arab.Egela μόσχος. Septuag.μοχάρου. Gall.Veau. Ital Vitello. Hiſp.ternera. Germ.Calb. Belg.Calf. Angl.calfe. Scot.stirk. Perſ.Goſalai. Sarac.Heſel. Græc.vulg.μȣσκαρι.

Vrus. Cap. II.

German.Vrochs. Belg.Vros. Bauaric.Auuerochs. Polon.Thur. Moſcouit.Tar. Angl.Bugles. Scot.buffes. Laponic.Elg. Litnan Zumbro. Illyr.Zubron.

Elenchus Vocum Græcarum.

A

Ἄγραυλοι.346.
ἄδελφοι.952.
αἴγαυρος.725.
αἰγίβοτος.636.
αἰγίλοψ.676.
αἴξ.620.
ἀμνοοι.375.394.
ἄμορφος.927.
ἀχήδωρος.1032.

B

Βίσσων.353.
βοΐδιον.31.
βόσκημα.375.
βοτὸν.375.
βουβαλὶς.363.
βουβούλεια.27.
βούκολος.75.
βούκρανον.34.
βούπρωρον.276.
βρεφηφέρουδου.394.

Δ

Δάμαλις.27.
δελφάκια.949.
δέλφαξ.949.
δελφύα 952.
δίκυρτος 907.
δίτυλος.907.
διφθέρα.715.
δόρκος.721.

E

Ἑκατομβοιὼν.276.
ἐκβολὰς. 952.
ἐκτόμις.952.
ἐλαφυβολία.810.
ἐλαφύβολος.810.
ἕλικαι.941.
ἔντομα. 575.
ἐπικόμβια.1022.
ἑφθὸν.949.

Θ

Θρέμμα.376.
θύειν.933.

K

Καθάρσιον.967.
καπρᾶ.982.
καπρῶ.1037.
καρα.376.
κάρνος.376.
καρποφάγα.1022.
κεκρύφαλος.631.
κεραίδες.377.
κοίκοί.986.
κοίζειν.343.
κολλα.37.
κοπρίαι.975.
κρεοφάγα. 1022.
κωμάζειν.1008.

Λ

Λάσταυροι.27.
λυκάγκη.987.

M

Μάγειρος.961.
μαννάκιον.395.
μαννόφοροι.394.
μέλας ζωμὼς.698.
μεταχροῖσος.1009.
μήκαδες.622.
μῆκα.377.
μηλοβάται.377.
μναὰς.622.
μοσχεύματα.746.
μόσχος.31.

N

Νεβρὸς.721.
νεβρίζειν.845.
νεφρὸς.

O

Ὄργαν ὀργᾶ.982.
ὀρθοκέραος.42.

Π

Πανθὴς.927.
ϖαράσαται.957.
πέταλα.29.
ϖαμφάγα.1022.
πολυδίψιος.922.
πόρκος.938.
πρόκα.721.
ϖρυων.32.

Σ

Σκαλίδες.771.
στρέπτα.728.
συβώτης.1112.
σύφεος.1112.
σφάγιον.380.

T

Ταχύδρομα.772.
τραγέλαφος.730.
τραγίζειν.679.
τραγίζοντες.624.
τραγος.624.

Υ

Ὑρδοσκόπα.941.
ὑπογάστριον.951.
ὗς.937.
ὑστίρια.972.
ὑφορβὸς.1112.

Φ

Φιλοστοργία.913.

X

Χάλαζα.987.
χαμαιευνάδες.946.
χίμαιρα.622.
χιτῶνες.859.864.
χοιροπωλεῖν.939.
χοῖρος.938.

Ψ

Ψάλτριοι.975.
ψίναθον.622.

INDEX ACCVRATISSIMVS

Rerum præcipuarum toto hoc volumine, ſed maxime rei Antiquariæ Hiſtoricæ, & Naturali vtilis.

A

ABdomen.951.952.
Abigei.479. Crimen.994.
Achilles à quo nutritus, & eius velocitas. 847.
Acherontici libri.968.
Acies porci caput.970.
Actæonis fabula.829.
Adamas hirci ſanguine facile diſſoluitur.701.
Adeps Taurinus.300.
Adonis fabula.1037.
Agnus.374. Frus ex herba.392. Menſuræ genus. meretrix.393. Varia genera, appellationes, Synonyma.396. Audax.418. Vide Ouis, vt educandus. 439. Sacrificatus.581. in cibis.592.
Agonalia.208.580.
Agriculturæ ſtudiũ.19. Inuentio & alia multa.318
Alba longa condita.969.
Album Tabulæ.922. Ambidens.374.
Alce fera vera, Aleida fabuloſa.866. idem cũ magno animali.868. Aſtus, curſus.871. antipathia.874
Alcorani nugæ.900.
Aleph. bos.33.
Amaltheæ cornu.256. Fabula de eo.668. Myſtica expoſitio.669. Capra.673. Prouerbium.684.
Amaranthus.312.
Amaracinum vnguentum.988.
Ambaruale ſacrum.968.
Ammon.610.617.
Amurca.77.
Anabula non eſt Camelopardalis.933.
Ana quale animal.381.
Animalia immolanda.187.
Aper biſulcus, locus, & generatio.1013. Synonyma, deſcriptio.1015. Venario circenſis, & ſilueſtris. 1018. Pugnacitas, dentes.1025. Vſus in cõuiuÿs; luxus.1031. ſtratagema.1034. Moralia, auguria. 1035. hiſtorica, oneirocritica.1036. fabulæ, mythologica.1037. medica.1039.
Aper Sus ferus.1013. piſcis, familia.1015. Cicur.1024
Apes ex bobus.22.277.
Apexabo vox Hetruſca.955.
Apis bos.156. Vulneratus à Cambyſe.238.
Aprugnum delicatiſſimus cibus nepotibus.1031. & antiquiſſimus.1034.
Arator bos.43.
Arcuum chordæ ex pilis.891. ex cornu.861.
Aries.382. Synonyma, bellica machina. ibid. & ſequ. Signum cæleſte.385. Nauis, vas, ornamentum columnæ, piſcis.388. idem cũ vitulo marino. fluuius promontorium, ſepulchrum.389. Cretenſis.407. Vide ouis. pugnacitas.419. Sacrificatus.581. Caput in delitÿs.958.
Armentum.34.
Aruina.1112.
Augiæ ſtabulum.18.
Augina.987.
Augmentum dictio Thuſca.955.
Augurÿ inuentio.968.
Axungia.953.

B

BAkar.33.
Balnearia ex argento.886.
Balnea Romana.885.
Bannum.480.
Bataui.22. Venatio.818.
Becco quid ſit.630.
Bela.453.
Bela.478.
Bezoarticus caper.755. Lapis. Synonyma etymologiæ.757. Vide lapis.
Biga.34.
Bimarcus Satyra, Varronis.905.
Biſons.347.350. deſcriptio, hiſtorica.353. & ſeq. capiendi ratio. Vſus in medicina, in ſpectaculis.357
Biſulcorum vtilitas.13. per totum.
Bonaſus.347.350. genus, forma, deſcriptio.358.
Bos Luca.1027.
Bos.13. honoratus.16. non licet occidere.16. & 17. ſi. Pro pelle.22. Piſcis.22. auis.16. Trion.23. Genus, forma, deſcriptio.35. partes.38. electio.40. Locus. 45. natura, mores, ingenium.56. libido, coitus, partus.68. Curatoris officiũ.75. Cibus, potus.85. greſſus, inceſsus, caſtrandi ratio.92. domandi ratio.92 Vox.98. affectus.99. præſagia.109. Sympathia.110 oracula.121. prodigia.123. inſomnia.139. Hieroglyphica.140. Symbola.142. picturæ.143. ſimulachra.144. numiſma.148. inſignia.155. apophthegmata.156. epigrãmata.157. problema.158. leges. 161. moralia myſtica.164. in ſacrificÿs Hebreorũ. 187. in ſacris gentium.203. Idololatria.236. hiſtorica.247 mythologica.259. apologi.264. denominata.273. epitheta.287. Vſus in cibis.288. in medicina.297. in agricultura.318. ad vecturã.323. in ſpectaculis.325. in bello.327. ad pœnam.329. corÿ vſus.334. partium variarum vſus.344.

Bubalus.13.D.
Bubali deſcriptio. 363.365. Locus,vox,mores,ingenium vſus, in medicina. 367. Vſus in colendis agris,prouerbia.368.plene.375.
Bubulcus,273.274.
Bucera ſæcla.23.277.
Buccina,330. Buſiris.butyrum,Buthus,bolitũ.278.
Buculus bucula.30.
Budæus reprehenſus.928.
Bronchi.886.
Bruchi.53.

C

CAdauera varie condita.987.
Cadmus.15.
Caledonia Silua.45.
Callum.952.
Camelopardalis.927. Deſcriptio,natura.929. Etymon,varia nomina.932. Quando primum Romæ, vſus in ſpectaculis.933.Locus,vſus in cibis.934. Venatio circenſis,& ſilueſtris.935.Quoties in Europa viſus.936.
Camelus biſulcus.13.Dentes.2.Frequens de eo relatio.889.Etymon,Synonyma,generatio;partus,genitale.890.Deſcriptio,an fera,an pecus.892. Locus,quando primum Romæ.& vſus in ſpectaculis. 893.Vſus in bello.893.In itineribus.896.In oneribus ferendis,in conuiuÿs.898. In ſacris.899. In ſacris certaminibus,cultus.900.In veſtitu,& fullonia.901. Partium vſus in medicinis. 902. De partibus ſigillatim.903.Cibus,ruminare.904 Potus, continentia, variæ ſpecies, velocitas. 906. Vindicta. 910. Rabies, docilitas, Muſices amor. 911. Verecundia, reuerentia in matrem. 912. Pietas, prolis amor. 913. Antipathia,hoſtilitas. 914. Morbi & temperatura. 915. Caſtratio vtriuſque ſexus.916. Ornamenta.917. Aetas,hiſtorica de vectura,mythologica. 919. Numiſmata.920.Figmenta,Camelarium,Camelaſium,Camelaſia.921. Parœmiæ,oneirocritica,hieroglyphica. 923. Theologica,myſtica. 924. Denominata. 925.
Canes Aprarÿ.1020.
Caper piſcis.627. Cyniphiæ,Cretenſes,Damaſcenæ, aliæ.636. Superbia.639. Zelotypia.642. Regibus honorata. 657. Nutrit Deos. 667. Pellis. 915. & ſequent.
Capra ſidus. 620. Meteorum,machina,tormentum. 621.
Capra.619. Aequiuoca.ſynonyma,etymologia. ibid. Genus,forma,deſcriptio.631.Electio.633. Locus. 634.Natura,mores,ingenium,libido.638. Cibus, potus,643.647.Vox.646.Sympathia,antipathia. 647. Coitus,partus,educatio.653. Affectus,corporis,eorumque cura. 655. Præſagia, auguria, portenta.656. Epigrammata. 658. Simulachra, picturæ. 662. Hieroglyphica, emblemata. 663. Symbola,Numiſmata. 665. Apophthegmata,hiſtorica.666. Apologi.667. Metamorphoſes,myſtica.670. Problemata,epitheta,cognominata.673. Phyſionomica.682.Prouerbia.683.In ſacris gentium.686. In cibis.694. In medicina.699.Vſus varÿ.713.Silueſtris.719.
Capreolus,forma,deſcriptio.738. Natura,mores,capiendi ratio,vſus in cibis.739.
Caprimulgus auis.649.
Carauana,ſeu comitatus Turcicus.897.
Carpus,1032.
Carnarium locus reponendæ porcinæ.959.
Caſeus.45. Medicina.308. Marzolinus.367.Cynthius.406.Vt fiat.434.
Caſtratio debilitat necve?916.
Cephiſodori Sus.989.
Ceruus biſulcus,13.
Cerui etymologia.679.Synonyma.771.genus,forma, deſcriptio.773. Locus.781. Natura,mores,ingenium,docilitas.786. Libido,coitus,partus.798. Sympathia,antipathia.799. Aetas 808. Vox,capiendi ratio,venatus.810. Præſagia,auguria,ſomnia.819. Stratagema.820. Problema,epigrammata.821. Emblemata,ſymbola.822. Epitheta, numiſmata. 825. Apophthegmata apologi. 826. Fabuloſa.827.Hiſtorica.830, Myſtica.832. Prouerbia.838.Denominata,cognominata.839.Vſus in ſacris.842. in cibis.845. in medicina.847. Vſus alÿ.861.
Ceruorum tria genera.859.
Ceruus palmatus.862.
Chymici libri exuſti.612.
Chloris.1002.
Cicuratæ feræ natura.1024.
Circes fabula.999.Venefica.1001.
Clitumnus.Fl.50.206.
Clodouæus Rex.832.
Coloniarum deductio.20.
Colonica.401.
Collops.37.
Colluuiaris porcus.945.
Confectores.971.
Copron Coprianus.975.
Corium.37.
Corÿ vſus in ſcutis, galeis.334. in tentorÿs.339.in nauigÿs. 340. in canali,ſcalis,teſtudine bellica, cæſtibus pugilum.341. in baltheis,nummis,follibus,ſcuticis,lecticis,calceis.ibidem. Bonoſi. 360. Ouis.399. Capræ.692. Cerui.861. Palmati.862. Alces.870.
Cornu Amaltheæ,256.668. Pocula,guttus,lucernæ, librorum ornamenta, arcus ex ÿs.332. Cornuum differentiæ.8.& ſequent.35.37. Bouina.35. Vri, biſontis.350.353. Bonaſi.358.359. Deſcriptio. 32. Bubali.368. Elephanti. 388. Arietis. 396. Hirci.634.640. Capri.707. Dorcadis.726. Da-

mæ.730. Vulgaris.741. Cerui.769. Qualia.773. & ſequent. Vſus eorum.861. Cerui palmati.862. Alces.840. Rhinocerotis.878.881. Diuerſitas eorum.888.
Cornuti, ideſt boues.34.
Corocottæ Grunij teſtamentum.960.
Coronarium aurum.921.
Coronius.bos.42.
Cribanus, ſeu eſtus coqui inſtrumentum.950.
Currus bellici deſcriptio.896.
Cytiſus.85.427.

D

Dalechampij error.899.
Dama.729. Vulgaris.741. Deſcriptio. cornua, Vſus in cibis. in medicina.742.
Decius Mus.20.
Delphicus Tripus.656. Oraculum.660.
Dentes Aprorum.1025.1028. Vide partes Bouis, Ouis, Capræ, Cerui, Cameli, Suis, & Apri.
Dextræ manus dignitas.1023.
Dorcades Solem referunt.844.
Dorcas ſilueſtris capra, etymologia.720. Locus, natura, mores, prouerbia.723. Vſus in cibis, in medicina.724. Eadem cum Rupicapra.725. Genus, forma, deſcriptio, hiſtoria tota.726. Denominata.728. Vſus in cibis, in medicina.729.
Dos.20.
Dromedarij Cameli.910.913.

E

Elaphebolia ſacra.771.739. Feſta Græcorum.843.
Elaphoboſcorodon, vel Elaphoſcorodon quid ſit.941.
Elaphoboſcum.840.
Elaphoneſtis, ſboredum vna à ceruis nominata.842.
Elend quod miſeram ſignificat, pro Alce.867.
Eleuſinijs immolatur porcus.864.
Elephantis cum Rhinocerote pugna.881. & ſequent. Ortus.990. Boues Lucæ.1027.
Elhardi Lubini error.926.
Elices.941.
Emanuel Luſitaniæ Rex.882.
Enenus amatoriorum Scriptor.890.
Epiboon.230.
Epimenides.35.574.
Equæ velociores equis.900.
Equicerus.863.858.
Equus.13, Non abſtinet à matre.891. Niſæus.909. Ornamenta.918.
Eretria.47.
Erymanthius Aper Herculis Labor.1038.
Erythra.48.
Exagium.993.

F

Fabularum præcipui Scriptores.919.
Faciei medio amen.861.
Faliſcum.94.954. Quid ſit.959.
Farcimina porcina.954.
Federicus Auguſtus.937.
Felis ortus.991.
Fenum in cornu.56.
Feræ Libycæ.934.
Ferquhardi Scotiæ regis mors.1036.
Fibra in ſacris.125.
Fimus bouinus.316. Ouinus.598. Dorcadis.725. Ibicis.733. Damæ vulgaris.742. Coruinus.861. Suillus.975.
Fluij tauri vultu.57.
Fœderis ritus.589. Porca immolata.969.
Folliculus.953.
Forda bos.74.
Forices, foricarij.902.
Formicæ auri cuſtodes.913.
Formido in venationibus.1018.
Forum Suarium.992.
Francorum venatio.810.
Fraus in oraculis.121.
Fructus quilibet glans dictus.945.
Fullonia.901.
Fungi.1010.
Furfuribus Sues paſcere.945.
Furti pœna.162.

G

Gabrias fabularũ autor Platone antiquior.919.
Galatarum mos.211.
Galenus tranſcribit Ariſtotelem.902.
Gallieni Cæſaris munificentia.888.
Ganame.381.
Gangamela.925.
Gazæ in verſione Ariſtotelis error.879.
Gazel Arabum eſt caprea.738.
Germanorum mos.15. Boues.47.
Geſneri error.888.
Glandium genera.944.
Glandium Suillum in pretio.952.
Graminoſa loca Suibus proſunt.944.
Grallatores.790.
Grex.34. Quorum ſit.892.
Grunire vox porcellorum.943.
Grunij Corocottæ teſtamentum ludibrum antiquum.960.
Gæylli.1009. Familiæ.1112.
Gry varia ſignificat.943.
Gutti ex cornu Rhinocerotis, in balneis Romanis.885.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

H

HAra.981.
Hædus.13.Sidus.620.Synonyma.630.maximus.634.
Hecubæ dolor.65.
Helleſpontus.608.
Heliodori elegantiſſimi lapſus.935.
Herbæ in veneficijs.1001.
Hermaphroditæ Sues.939.
Heroum veſtes ferarum domitarum pelles.1026.
Hetruſci piratæ.985.Voces.955.Apri.1014.Mos in venatione.1018.
Hiberni quales hodie.1008.
Hinnulus.30.844.ex eius oſſibus tibiæ.861.
Hippelaphus.863.858.
Hippopotami.936.
Hira.957.
Hircoceruus.863.858.
Hircus.619.Vide capra,& hædus,bezoarticus.755.
Hirquitalbi.679.
Honoriani.1005.
Hordeum cibus Cameli.904.Liba.909.Suis.944.
Hortulanus porcus.948.
Hoſtia.126. Salutaris.191. Pura.204. Humana.1005.
Hyæna non mutat ſexum.881.
Hydropis curatio 658.
Hyſteria feſtum Veneris,quo porca immolatur.972.

I

IAſonis fabula.612.
Ibex Capra ſilueſtris.730. deſcriptio,mores,natura.731. Vſus in medicina.733.fabuloſa.734.
Imber pro ludicra ſparſione.1022.
Imbrex in porco quæ pars.957,
Imporcitor.941.
Indago.1018.
Io Dea,& mythologia eius.263.
Ionia miſſilia in ludis.1024.
Iphigeniæ fabula.829.
Ira in belluis.883.
Iſicia.958.
Iſis Dea.239.Statua cornuta.262.
Italia vnde.19.29.
Iudæi Suilla abſtinebant.961.impietas.1005.cultus Dei.10081.
Iuis.32.
Iumentum.34.
Iunix.28.
Iuſiurandum.1005.
Iuuencus.27.electio.41.

L

LAbia bouina.37.Camelopardalis.930.
Labyrinthus.253.
Lais meretrix.923.
Lampadophoria.230.
Lanæ honor.372.Solox.400.Francica.403.Appula,Arabica.404. Aſiatica,Betica.405. Belgica,Canuſina.406.Gallica.407.Hiſpanica,Indica.408.Libyca.410.Mileſia,Mutinenſis.411.& ſeq.ratio habenda.432.Vſus.599.600.
Lauſtarocacabus.27.
Lapis Bezoar ab Hirco dictus.755.Synonyma,etymologia.757.Ortus,forma,adulteratio.758.Vſus in medicina.760.Medicinæ variæ ex eo.761.762.
Lapis in ceruo inuentus. 855.
Lardum aut laridum.953.
Larini boues.29.
Lelius bobus donatur.20.
Leuius primus poeta Latinus,non Linius.905.
Libycæ feræ.934.
Longauo vox Hetruſca 955.
Lucanica 959.
Lucani Apri inſignes.1018.
Lucilius affectator nimius Græci ſermonis.886.
Ludi Bubetij.19.Seculares.152. Tauri.275. Sceuici.325. Florales.481. Aedilitij.882. Circenſes.934.amphitheatrales.935.
Luſtrationis ritus.967.
Luto Sus gaudet.942.980.1007.
Lyricorum proemium.21.

M

MAgnum animal,idem cum Alce.868.Vide fuſe in Alce.
Mago rei ruſticæ ſcriptor vetuſtiſſimus.916.
Mahometi aſtus.66.deliria.990,
Maialis.983.
Mamma.12.
Manſum.35.
Marcipor Varronis Satyra.938.
Mediolanum.1035.& ſequent.
Medulla.12.299.598 caprarum.704.ceruina.853.ad quid conducat.861.Suis.976.
Menſæ pantherinæ.928.
Mercurialis ridiculus error.886.
Metachærus.942.Quid ſit.1009.
Milliarij Apri.1033.
Miſſilia in ludis vetita.1023.
Monoceros.878.differt à rhinocerote.888.
Morbi boum.99.Ouium.437.Cameli.915.
Moſchion.31.
Moſchi capra quæ ſit.743.natura,mores,cibus,capiendi ratio.745.
Moſco odoramentum. Synonyma, etymologia, ortus.746. Varia eius gratia,electio.747. adulteratio.749. cõſeruatio,emblema,denominata.750. Vſus medicus,Vſus alij,nocumenta.752.
Mulcta.20.372.
Mummia vnde in Arabia?897.

Myronis bucula.145.

Myrtarum cibus exquiſitiſſimus.1031.

Myſteriaci porci.964.

Myſtica in boue.164. in Vro.353. in oue.501. in Capra.670.in ceruo.832.

Mytuli.946.

N

Nabis quadrupes Camelopardalis dicta.933.

Naſus ſedes irriſionis. 887.

Nebrides Bacchi Sacerdotes dictæ.883.Cameli caput amputaſſe cur dictæ?906.

Nefrendes.971.

Nicon meretrix.674.

Nummariæ rei ſcriptores.920.

Nummi varÿ.149.

Numiſmatum Scriptores recentiores. 1003.

Numiſmata bouis.148.340.Ouis.465.Capræ.665.Ibicis.734.Cerui.823.Rhinocerotis.883.Cameli.920.Suis.1003.

Nuptiale Thuſcorum ſacrificium porcus.974.

Nympharum capra victima.691.

O

Obeſitas in Sue miranda.946.

Oculi bouini.38.remedia humanis.705.

Oeſipus.584.601.

Offa.947.quid ſit.954.957.

Omaſum.959.

Ophthalmium.958.

Opilis.430.

Opima victima.14.

Oracula.121.& ſequent.delphica.660.

Oraſius.933.

Oryx.764.oppianei deſcriptio.766.biſulcus.938.

Oſſa duriora.38.in corde.36.cerui.781.Cameli.921

Oſiris.239.

Ouatio.575.

Ouis fera.932.

Ouis.13.cura.370.Vtilitas.371.Synonyma,æquiuoca.374. genus,deſcriptio,differentiæ.396.fera.401. locus.402. Solis,Arabiæ.404. electio.414. natura,mores,ingenium.415.coitus,partus.421. cibus,potus.426. paſtoris officium.430. affectus corporis, eorumque curatio.437. caſtrandi ratio.444. admiranda,Sympathia, Antipathia.445. Vox.453. ætas.præſagia.454. auguria,prodigia.456. Somnia.461.Hieroglyphica,Icones,Simulachra.462.Numiſmata,emblemata.465.epigrammata.467 apophthegmata.470.problemata.471.epitheta.472.Similitudines.473.hiſtorica apologi.475.leges.376.in ſacris hebræorum.482.myſtica. 501. in ſacris gentium. 572. cognominata.583. in fœdere ſanciendo,in bello indicendo. 588 in equitatione,in cibis.590.in medicina.592. in externis.604. mythologica.607. metamorphoſes.617.prouerbia.618.

P

Palladius Columellæ tranſcriptor.916.

Pallere pro gaudere.1035.

Pan.37.616.664.quis Deus.665.eius ſtatua,victiua,cultus,originatie.664.natiuitas.670. epitheta.674. ſol.cultus.692.

Pardus.927.menſæ pantherinæ.928.

Parmenionis Sus.990.

Parricida.477.

Partes corporis humani dicatæ Dÿs ſingulæ.887.

Paſcuum.14.478.

Paſiphæ regina.253.

Paſtoritiæ rei dignitas. 370. Paſtoris officium.430.

Patales boues.29.

Pecoris diſtinctio.33.quid?34.definitio.892.

Peculium.14.370.

Pecunia. 14.370.

Pentepharmacum.1031.

Perna.954.& ſequen.

Perſarum Reges.896.

Peſtis cauſa.100.Vt fugetur.713.

Petalis.29.

Petaſo.956.

Phalaris tyrannus.146.

Phrygum mos.17.

Phrygum ſermo antiquiſſimus.630.

Pilus.37. Vide Bos. Camelus, Sus, & animalia reliqua.471. Capræ.707. Cameli, Veſtes ex ÿs.900.925.

Pinguitudo.946.

Plinius tranſcribit Ariſtotelem ſepe.917.942.

Polimenta.957.

Pomponius Bononien.905.1009.

Porcelli altiles.949.

Porcetra.1009.

Porcÿ,Porcilÿ.1011.

Porcinarÿ.991.

Porculatio.1112.

Porcus quid?937.Vide Sus.Variæ ſpecies.948.

Porgus vox Sabina.937.

Porricere.211.Verbum ſacrorum.900.

Poriæ.32.prin.pella.par.parab.16.

Præcidania.963.

Proditionis,ſeu perduellÿ pœna.919.

Proſectum quid.958.

Pygargus.737.natura,mores,deſcriptio.ibid. & obiter.859.

Pygmæi.937.

Pyrrhica. 27. 47. Saltatio armata, & bellica.922.

Index accuratiſsimus,

Q

Quadriga.34.
Quadrupedum diuiſio.1.& ſeq.oer totum.
Quies Suillo pecori prodeſt.946.
Quintipor vox Sabina.937.

R

Rangifer.13. idem Raingus,& ramifer, Cerui genus.863. deſcriptio.864.cibus,genera varia,lac,pelles,caro.865.
Rapina vox Circenſis.1022.
Reiculæ oues.437.
Retia venatoria.1019.
Rhinoceros.878. auis,beſtia,piſcis.ibid. generatio, coitus.879.natura,deſcriptio,ſexus,locus.ibidem cornu,cum elephanto pugna.881. Quando in Europa primum viſus.882. Vſus in ſpectaculis Romanis,& cruentus conflictus, cornu quale.883. cornu vſus in balneis.885.paræmiæ.886. hieroglyphica.887. Species variæ,quoties Romæ viſus,venatio.888.
Rhodomannus reprehenſus.929.
Robortelli error.934.
Ros.32.
Ruminare.1.ruminalis dea. ruminalis ficus.16. ruminatio ceſſat. 105.139. animalia ruminantia. 904.905.

S

Sagina.945.978.& ſeq. cæuo iuuatur.980. ceruus ei ſacer.844.Vide ſacrificia.
Sacrificia Hebreorum.187. gentium.203. Romanorum.212.Vide hoſtia,& victima.Græcorum.224 ex oue.572.ex capra.686,ex ceruo.842 ex Camelo.900.ex Sue.963.
Salem oues edunt.426.439.
Saluſtÿ grauis lapſus,894.
Schor.32.
Schocnum herba.905.
Scitha quid Anglis?990.
Scrofa.938.Vide Sus.1009.
Scuta.334.& ſequen.
Semiramidis expeditio.894.
Sepulchra Arietes habebant cælatos.463.587.
Serapis.33.238.
Setæ porcinæ.974.Aprorum.1117.
Silua Circi.1022.
Sincipita.958.
Sol Tauriformis.25.
Sollum vox oſca.966.
Solox lana.400.
Sootici cerui.785.Canes feroces.1020.
Sotulares Camelorum in itineribus.917.
Spectacula Romana quam cruenta?885. Vide. Ludi Matutina.972.
Spetile.957.
Statuæ.996.
Struthiocamtli natura,deſcriptio.926.
Subare.980.eſt laſciuire.982.
Sucerda.975.
Succidua quid.954.
Sueouetaurilia.966.
Suira.1009.
Suillæ pretium,varietas,vſus.947.
Sumen.Suillum in pretio.951.
Sus.13.potalis.29.biſulcus.937. Synonima,etymologia.937. Species variæ,differentia.938. æquinocta.939. coi.us, partus, fætuum numerus,electio, vox.942 paſtus,cibus,ſaginandi modus.944. Vſus in cibis apud Romanos. 946. edulia varia ex eo.951.qui populi Suilla abſtinerent.961.in gentilibus ſacris.963. in luſtrationibus.967. in augurÿs.968. in fæderibus feriendis.969. in bellis. 970. in ludis.971. cultus,& honor diuinus.972. in ſacro nuptiali,partes ſigillatim.975. ætas, caſtratio,ſagina.928. locus,natura.979. Ardor In Venerem,libido.981. Voracitas, præſagitio futurorum.984. Solertia,intellectus vocis humanæ. 985. morbi remedia.985. antipathia.988. hiſtorica.989.Mahometana deliria.990.politica.091. Iuridica.993.ruſtica.994. Magica.995. ſtatuæ. 996.ſtratagemata 998. emblemata,prodigia fabula.999.Numiſmata.998. Oneirocritica.1003. Hieroglyphica.1004. Medica.1006. Paræmiæ. 1007.Grammatica.1009.Theologica,Denoninata. 1010.
Syracuſanus Sus.979.

T

Tarandus.859.
Tarentum cur molle?413.
Taurus.23 mons.23.mons.24.populus.ibidem. Fluuius.25.Sidus.16, Monſtrum.26.Auis,inſcitum. pudendum.16.optimus.41.ira.56.Apollini ſacer. 225.aliorum deorum.226.228.Mythologia.250. Vide bos.pugna.325
Tauroſcythæ.24.
Telephus.830.
Tellus dea & eius ſacrificium.230.
Teſquæ.1117.
Teſticuli Suis.957.
Teſtudo machina.384.
Thebæ.34.
Theodeberti regis mors.45.
Thuro.856.
Tibiæ ex oſſe.861.
Taxaris.18.
Tragædiæ originatio. 681. Pelles in ea caprinæ. 715.

Tragelaphus. 862. *natura, etymon, deſcriptio.* 858. 863.

Tragus, capra, piſcis, in Vitibus. 625. *nardi genus.* 627.

Tributum, bos. 21. *ouis.* 372.

Triga. 34. *fi.*

Triones. 23.

Tripodis delphici initium. 656.

Turnum. 941.

Tyrrheni prædones. 985.

V

VAccarum vtilitas. 22. *libido.* 27. *pugna.* 61. *libido.* 71. *hoſtia.* 122. *à dæmone poſſeſſa.* 248.

Vaſatus quis. 886.

Vellus vide lana. & ouis, aurei velleris hiſtoria. 607.

Venabulum venatorium quid & quale. 1019.

Venationis laus & commoda. 769. *inſtrumenta.* 1018. *periculoſa Apri.* 1019.

Veneri Sus hoſtia. 1008. *Vide in ſacrificijs Bouis, Ouis, Capræ, Cerui, & aliorum quadrupedum.*

Ventrium nomina. 2. *ouium.* 398. *Camelorum quatuor.* 925.

Verres verrinas. 1011.

Victima opima. 14. *coronata.* 204. *omnium prima.* 963.

Vitula dea. 28.

Vitulus. 14. *Vnde dictus.* 28. *Vitulari, Vitellus.* 16.

Vlyſſis Socij in porcos. 999.

Vmbri Apri delitijs apti. 1013.

Volutabra porcorum ſaginæ vtilia. 980. 1007.

Vrus bos ferus. 346. *genus differentiæ, forma, deſcriptio.* 347. *capiendi ratio.* 352. *myſtica.* 353. *pugna cum Rhinocerote.* 883.

Vua Duracina. 1008.

Vulua porcina in pretio. 952. 953.

Z

ZAmbelottum. 716.

Zambres Iudæus *cum S. Silueſtro contendit.* 249.

Zelotypiæ typus Camelus. 924.

Zenobia regina. 937.

Zumbro. 347. *Zubro idem. ibid. &* 860.

Finis Indicis.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

PRVDENTIA ET FORTITVDINE

Bononiæ, Typis Sebaſtiani Bonomij, 1621.
Superiorum Permiſſu.

Impenſis Hieronymi Tamburini.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

Bononiæ, Typis Sebaſtiani Bonomij 1642.
Superiorum Permiſſu.

Impenſis Hieronymi Tamburini

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
172/D/2 Vol.6